EDITIONUM COLLEGII HISTORICI ACADEMIAE LITERARUM CRACOVIENSIS
Nr. 23.

MONUMENTA MEDII AEVI HISTORICA

RES GESTAS POLONIAE ILLUSTRANTIA.

TOMUS VI.

CONTINET:

CODICEM EPISTOLAREM VITOLDI MAGNI DUCIS LITHUANIAE.

1376 — 1430.

WYDAWNICTWA KOMISYJI HISTORYCZNEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE
Nr. 23.

POMNIKI DZIEJOWE WIEKÓW ŚREDNICH

DO OBJAŚNIENIA RZECZY POLSKICH SŁUŻĄCE.

TOM VI.

ZAWIERA:

KODEKS LISTÓW WITOLDA, W. Ks. LITWY

1376 — 1430.

W KRAKOWIE,
CZCIONKAMI DRUKARNI WŁ. L. ANCZYCA I SP.
1882.

EDITIONUM COLLEGII HISTORICI ACADEMIAE LITERARUM CRACOVIENSIS N. 23.

MONUMENTA
MEDII AEVI HISTORICA
RES GESTAS POLONIAE ILLUSTRANTIA.

TOMUS VI.

CONTINET:

CODICEM EPISTOLAREM VITOLDI

MAGNI DUCIS LITHUANIAE.

CRACOVIAE,
SUMPTIBUS ACADEMIAE LITERARUM CRAC.

Typis Vlad. L. Anczyc et Comp.
1882.

WYDAWNICTWA KOMISYI HISTORYCZNEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE N. 23.

CODEX EPISTOLARIS VITOLDI

MAGNI DUCIS LITHUANIAE

1376 — 1430.

COLLECTUS OPERA

ANTONII PROCHASKA

PHIL. DRIS. ARCHIVO ACT. CASTR. ET TER. LEOP. ADIUNCTI, COLLEGII HISTOR. ACAD. LIT. CRAC. SOCII.

CRACOVIAE.
SUMPTIBUS ACADEMIAE LITERARUM CRAC.

Typis Vlad. L. Anczyc et Comp.
1882.

LECTURIS SALUTEM!

Vitoldi epistolarum codex, qui monumentorum medii aevi volumine sexto continetur, nomen traxit a viro unaquaque pagina huius libri, quem foras dedimus, summis laudibus celebrando. Cuius viri cum in illa populorum Europae humanitatis contentione non exiguae partes fuissent, cumque is Lithuanorum lumen decusque esset, tamen neminem laudum suarum praeconem invenit, nullo neque a patria sua, quam constituerat, neque ab historia, inqua virtutum laude praeter ceteros florebat, nullo, inquam, satis digno monumento ornatus est.

Sed ut eo redeat, unde aberravit oratio, non erat initio in animo codicem illum in lucem edere. Quibus autem rebus adductus sim, ut eum ediderim, ex his, quae sequuntur, cognoscere licet. Ac cum ad investigandam rerum 'nostrarum memoriam me contulissem, miro quodam studio ductus periclitandi, quid tandem in historia scribenda efficere possem: Vitoldi, Magni ducis Lithuaniae, res domi bellique praeclare gestas investigare, investigatas ad historiae fidem perscribere in animum induxi. Itaque Leonis Sapieha, principis nuper extincti litterarum, dum vixit, humanissimi fautoris, liberalitate et munificencia adiutus, Regiomontum Borussorum profectus sum, ubi in tabulis Ordinis Theutonici rerum ad Vitoldum spectantium uberrimam copiam me inventurum sperabam. Neque me spes fefellit. Nam cum ab Heinrico Sybel, praestantissimo rerum gestarum scriptore, tabulariis Borussicis praefecto, tabularii, quae erat eius benignitas, perscrutandi potestas mihi data esset, cumque praeterea Rudolphi Philippi, viri humanissimi, tabulario Regiomontano praefecti, opera adiuvarer, factum est, ut magnam copiam rerum ad Vitoldum pertinentium ibi

reperirem. Et cum illius temporis, quod Regiomonti per laborem vel dicam per lusum transegi, (ludere enim potius quam laborare mihi videbar) suavissimam memoriam recordor, facere non possum, quin hoc loco summas gratias agam viro optimo R. Philippi, qui nulla in re mihi defuerit. Quodsi ex hoc codice aliqui fructus percipientur, quantum viro doctissimo debeam, nunquam non recordabor.

Sed elaboranti mihi in excerpendis tabularii actis visum est a re non alienum tabulas nondum editas gravissimasque describere, editas, sed mendis inquinatas, cum archetypis conferre. Cum igitur numerus exemplarium cresceret augereturque materies, quod prius propositum erat, ut ea monumenta in appendice libri de rebus Vitoldi, quem emissurus eram, ederem, id tum mutavi et codicis epistolarum Vitoldianarum editionem parare constitui.

Congestae autem silvae rerum nonnullum incrementum accessit ex itinere, quod anno MDCCCLXXVII. Petropolim susceperam, minus tamen, quam speraveram. Quae quidem spes sane non frustrata cecidisset, si monumenta illic collecta in iustum ordinem redacta essent. Ac cum in codicibus saeculi XV. epistolas Vitoldi conquirerem, similiter feci, ac si obligatis oculis per caligines locum aliquem perscrutarer. Quid igitur mirum, si perpauca erui monumenta? Ea autem ipsa, quae reperi, eiusmodi sunt, ut spem non vanam excitare videantur, rem multo meliorem habituram fuisse eventum, si litterarum monumenta illic collecta, ut par est, digesta essent. Sed haec hactenus. Nunc autem juvat summas gratias referre primo Pahlen comiti, viro excellentissimo, judiciorum olim praefecto, qui, qua erat humanitate, me passus sit excerpere libros Metrices Lithuanicae; — deinde Heyden comiti pro singulari, quam mihi praestitit, benevolentia, cum librorum manuscriptorum bibliothecae praetorianae excutiendorum potestatem mihi fecerit; — postremo viro excellentissimo Bychkoff me, dum libros manuscriptos bibliothecae Caesareae publicis usibus destinatae perscrutabar, humanissime adiuvanti.

Repetenti autem mihi patriam contigit, ut tabulinum principis Romani Sanguszko in Volhynia excuterem, unde ad thesaurum meum item aliquot non nullius momenti litterae accesserunt.

Iam primae plangulae huius codicis typis describebantur, cum Celichowski, phil. dr. bibliothecae Cornicensis (quae vocatur Kórnicka) praefectus, me per litteras certiorem fecit inveniri in bibliotheca illa codicem saeculi XV., eumque brevi post mihi misit. Ejus codicis, quem ad illustrandam Polonorum Lithuanorumque historiam maximi momenti esse mihi persuasi eoque, quantum poteram, usus sum in

hoc libro, quem emisi, conficiendo, eius igitur codicis in iis, quae Polonica lingua infra leguntur, imaginem quam potui accuratissimam descripsi. Est autem iste codex simillimus, „libro cancellariae Stanislai Ciołek“, quem J. Caro professor ediderat, continetque multas epistolas Cari quoque libro illo comprehensas, sed aut plenius, aut diligentius descriptas. Cum vero praeterea LXXX. fere epistolas nondum editas complectatur, placuit eum huic editioni inserere. Illustratur autem eo praecipue spatium annorum octo 1418 — 1426, ut, quae conjunctio vicissitudoque Polonis Vitoldoque cum Hussitis, quaeque Sigismundo Luxemburgensi cum rege Vladislao Jagellone intercesserit, cognoscamus et quam rationem in rebus exteris gerendis rex Polonorum, Vitoldi auctoritate plerumque permotus, secutus sit, rectius perspiciamus. Sed reliquum est, ut summas gratias agam viro optimo, cujus benevolentia ac singulari humanitate id assecutus sum, ut eo libro bibliothecae olim comitis Działyński, viri de litteris optime meriti, uti potuerim.

Secundus maioris monumenti liber, in editione minore adhibitus, est bibliothecae universitatis Pragensis, ex quo perpaucae litterae a Palacky, rerum Bohem. scriptore, haustae sunt.

Sed nos omnes litteras, tempus 1420 — 30 a. spectantes, perscripsimus neque quemquam negaturum speramus, eas litteras magna ex parte lacunas prioris codicis explere. Ceterum vitae virorum cancellariae polonicae ex iis accuratius cognosci possunt et eorum omnis voluntas consiliaque, quanto dissimilia fuerint voluntati et consiliis Vitoldi. Qui liber Pragensis quod cum priore Cornicensi ex iis est, qui libri cancellariae dicuntur, haud parvam editori attulit difficultatem, litteris enim in utroque codice, cum sine die essent, dies adscribenda erat.

Neque silentio praetereundus est commentarius Ordinis Theut. anni 1409, in quo horride atque incompte res eiusdem anni describuntur, quae subsequenti tempore tanti sunt momenti. Quamquam is certo consilio confectus est, haud tamen spernendus, cum litterae Vitoldi iis rebus, quae commentario continentur, lucem adferant, aut eas veras esse documento sint. Idem Appendici insertus est cum scriptis concilii Constanciensis et litteris tabulisque, quae in codice omissae sunt, aut quibus certus dies adscribi non poterat. Quae tamen omnia quanti momenti sint iis, qui res Pol., Lith., Russ., Ordinis Theut. investigant, haud monendum puto.

Hunc igitur ad modum crevit copia rerum ad codicem Vitoldianum spectantium, quibus edendis nisi Academia litterarum Craco-

viensis succurrisset, sane diu iacerent. Quod si iam nunc typis descriptae foras datae sunt, Academiae, quam supra memoravimus, liberalitati tribuendum est.

Haec fere sunt, quae de origine codicis Vitoldiani dicere habui, quem spero ut historicis et iis, qui de Lithuanorum lingua ac legibus indagant, novam nec spernendam materiem investigationum praebiturum esse. Etenim eius actis et integris et carptim citatis imprimis historia Ordinis Theutonici, quocum Vitoldo plurimae rationes publice intercedebant, illustrabitur, tum etiam res gestae Polonorum, societate et amicitia cum Lithuanis coniunctorum, — extrema imprimis codicis parte, ex qua, quae tum temporis auctoris Jagellonidarum regiae gentis in re publica partes fuerint, intelligamus — clarissima in luce collocabuntur. Neque vero ad cognoscendam Ruthenorum et Tartarorum historiam nihil adiumenti ex codice nostro inveniri poterit, id quod eo maioris est momenti, quo minus accurata ac saepenumero falsa est in annalibus Ruthenicis temporum descriptio. Denique rex Romanorum Sigismundus Luxemb. quae gesserit quaeque eius in conventu Luceoriensi partes fuerint, ea omnia codicis actis explanabuntur.

Sed collecta a me documenta, cum maximam partem acta ex tabulario Ordinis Theutonici profecta aut litteras ad magistrum generalem Ordinis inscriptas contineant, vix autem in altera parte litterarum inter regem Polonorum et Vitoldum commercium praebeant, facile fieri potest, ut manca et curta videantur. At tamen istud vitium, quod videtur esse, neque est, ex ipsa rei natura est profectum. Namque epistolarum a Vitoldo ad finitimos principes datarum iis exceptis, quae ad magistrum Ordinis scriptae erant, nulla iam extant exemplaria: omnia enim una cum ceteris metrices Poloniae et Lithuaniae actis tempore cladis Varnensis interiisse traduntur. Quod tamen damnum minus est, quam ut historicos in Vitoldi mores atque ingenium inquirentes in angustias adducere possit.

Etenim eius imago, quam quum Borussici illorum temporum annales et commentarii, tum Ruthenici, qui dicuntur, chronographi, tum etiam Johannes Długosz, historiae nostrae parens, nobis depictam reliquit, tam solidis adumbrata est lineamentis, ut Vitoldus vel ad hos fontes effictus licet non omni ex parte absolutus, tamen satis conspicuus ac manifestus appareat. Ac sane in tam accurata imagine nihil desiderari posse videtur, nisi ut Vitoldus ipse loquendi usum recipiat talemque se praebeat, qualis re vera fuerit, vitiis scilicet obnoxius rursusque excellenti ingenio praeditus: denique filius non absimilis Kieistuti patris, cuius quidem mores ac naturam historici perspectam habent.

Talem sane cognoscimus Vitoldum ex his, quae collegimus, documentis, talemque eum ostendit litterarum, quod ei erat, commercium. Verum eae litterae, id quod iam hoc loco monendum est, non tam ieiunae sunt tamque frigidae, quam solebant esse principum. qui illis temporibus erant; immo vero principis mores naturaque, animi vigor et stabilitas exsculpta quodam modo expressaque in iis apparent.

Sed si quis queratur de paucitate harum litterarum (sunt autem omnino circiter CC.), studuimus isti incommodo ita mederi, ut fere omnes epistolas ex tabulario Ordinis Theutonici ad Vitoldum datas et in tabulis Regiomontanis servatas notaverimus, ex quibus, quando quidem ea, quae ad Vitoldi epistolas rescripta erant, continent, saepe principis consilium aut argumentum ejus epistolae deperditae nec amplius reperiendae coniectura assequi possimus.

Iam si inieris numerum epistolarum hoc libro primum editarum, invenies epistolas a magistris Ordinis Theutonici ad Vitoldum scriptas CXXXV; — rursus epistolas a Vitoldo ad magistros missas CXLVI. Quae autem restant epistolae, eae partim ad fidem exemplarium ipsorum denuo typis sunt expressae, partim ex exemplis eiusdem atque epistolae ipsae temporis editae. Extrema parte continentur legationes, magistratuum Ordinis Theutonici responsa, litterae Martini V., pontificis maximi Sigismundi, regis Romanor. regum Angliae, Franco-Galliae, Daciae, ducis Veneciarum, Manthuani, Pragensium civium; principum Lithuanorum et Ruthenorum litterae oboedientiae suae testificandae causa regi Polonorum inscriptae et reliqua materies ad historiam pertinens, quam in indice chronologico perscriptam invenies.

Quodsi nonnullis locis offenderis epistolas iam editas in aliquo haud parvi ponderis thesauro, eas cave existimes me ex exemplari ab aliis comparato neque ex archetypo exprimendas curavisse. Neque vero id feci, nisi cum documenti gravitas postulare videretur, ut in uno eodemque ac cetera corpore collocaretur, cumque exemplar ipsum adiri a me non potuit. Cetera in indicem relegavi et, quo in diplomatario, quem dicunt, unumquodque monumentum inveniretur, diligenter annotavi.

Itaque hoc codice censeo fore ut ea, quae annalium scriptores de Vitoldo nobis tradiderunt, magno opere suppleantur, Vitoldus qualis re vera in rebus gerendis fuerit ostendatur falsaeque opinionis, quam de eo cum nostri, tum etiam externi historici habuerunt, iniuria vel ex parte aliqua compensetur. Quod utinam viro fortissimo de Lithuania optime merito, quem auctore Johanne Długosz aetatis suae

homines gubernandae civitatis arte prae ceteris excellere putaverint, contingat, ut monumento honoretur debito ipsiusque laudibus digno.

Restat primum, ut hunc librum benevolentiae virorum doctorum imprimisque eorum commendem, qui in indaganda Lithuaniae Poloniaeque memoria nobilissima quasi domicilium suum collocaverunt, deinde ut gratias agam summas viris humanissimis, quorum opera aliqua factum est, ut monumenta Vitoldiana ederentur, dico senatotoribus R. Hube et Małkowski, Kunik, academiae Petrop. sodali, Spasowicz maecenati, Pawiński professori Varsoviensi, doctoribus Szujski, Zakrzewski et Smolka, professoribus Cracoviensibus; doctori Liske, professori Leopolitano, doctori Kętrzyński, directori bibl. Ossolin., doctori Jacobo Caro, professori Vratislaviensi, doctori Wisłocki, custodi bibl. Jagell., T. Wierzbowski Varsoviensi, S. Ptaszycki Petropolitano, M. Błażowski Vindobonensi, doctori Celichowski, dir. bibl. Cornicensis, doctori Adolfo Patera, custodi musei Pragensis, denique amicissimo meo R. Philippi Regiomontano.

Scribebam Leopoli mense aug. MDCCCLXXXI.

Dr. Antonius Prochaska.

INDEX CHRONOLOGICUS. *)

*) (*R*) littera ante posita significat in codice regestum solum vel excerptum legi aut ex litteris iam editis, aut non editis, quae editori minoris momenti esse videbantur, quam ut plane perscriberentur.

1391.

1408.

1412.

1417.

1420.

1421.

1428.

1425.

1426.

1427.

1428.

Sine certiori tempore.

* * *

---

*) Hac litterae cum ab Dre Adolpho Patera custode mus. Prag. sero missae essent, suo loco adferri non potuerunt.

PRZEDMOWA.

Zbiór niniejszy, owoc kiluletniej mozolnej pracy, uważam za stosowne wyprzedzić kilku słowy, idąc w tej mierze za poprzednimi wydawcami Mon. med. aevi, których tom VI wydawnictwo nasze stanowi. Niechcę się atoli na tém miejscu nad ważnością listów, aktów i dokumentów, w tej publikacyi objętych, zastanawiać, aby nie rozszerzać i tak już sporego tomu do jeszcze większych rozmiarów. A byłoby w tym przedmiocie wiele do powiedzenia, gdyż materyał, podany w kodeksie, rzuca niejednokrotnie ciekawe światło nietylko na zewnętrzną politykę Polski i Litwy w czasach Witołdowych, ale i na wewnętrzne stosunki tak jednego jak i drugiego kraju i narodu. Znakomici badacze nasi, którzy z taką skrzętnością rzucili się w ostatnich czasach do zdarcia zasłony z ciemnicy, okrywającej wiek XV., znajdą i bez przedsłowia w téj publikacyi niejedną wskazówkę na poparcie swych twierdzeń a z drugiej znowu strony niejeden rys charakterystyczny, który dziś zaledwie dostrzegali albo też go wcale nie lub w złém świetle widzieli. Mnóstwo kwestyj spornych, zachodzących w badaniach nad tym okresem, da się rozstrzygnąć na podstawie podanego materyału; inne uzyskają wskazówki do rozwiązania; inne znowu wskażą, że za dalekośmy się posunęli w naszych ostatnich badaniach nad wiekiem XV. co do stosunków wewnętrznych, gdyż aby użyć słów znakomitego naszego Nestora umiejętności prawnych, Senatora R. Hubego: „W badaniach historycznych, to tylko uważam za zdobycz, co się da poprzeć niewątpliwemi świadectwami, a ogólnikom o tyle przypisuję powagę, o ile są wpływem prostym i logicznym dobrze zbadanych, objaśnionych i właściwie ugrupowanych faktów". (Przedmowa do Ustawodawstwa Kazimierza W.)

Wydawca i z innych jeszcze względów nie zaznacza w przedmowie zdobyczy naukowych, jakie przynosi materyał kodeksu badaczom tego okresu. Pominąwszy bowiem tę okoliczność, że zazwyczaj wydawcy w przedmowach kładą nacisk na te części swojej publikacyi, które później nauka jako mniej ważne uznaje, wydawca nadto czuje obawę, że zaznaczając swój odrębny pogląd na wiek XV., że usiłując

zaznaczyć swe stanowisko w obec kwestyj spornych, musiałby zapuścić się w polemikę, któraby przekroczyła ramy zwykłej przedmowy, a nie przyniosła co do wielu kwestyj, bądź nieporuszanych jeszcze bądź spornych, pozytywnych rezultatów. Wypowiadać zaś po doktrynersku swe ostatnie zdanie o jakiejś epoce dziejowej, bez należytych podstaw, jak to uczynili badacze, usiłujący w najnowszych czasach ustalić pogląd na zewnętrzne i wewnętrzne stosunki wieku XV., które mimo ich prac widzi się zaledwie we mgle — to uważam za zupełnie bezużyteczne.

Trzebaby nadto cofać niejedno z twierdzeń, które się przed laty wypowiedziało w rozprawach jak: Zjazd monarchów w Łucku, Polska i Czechy w czasach husyckich, Długosz o Elżbiecie Granowskiej, Przed Grunwaldem; stwierdzać orzeczenia lub domysły w artykułach Hussyta Polski, Zawisza Czarny, W kwestyi husyckiej, Długosz o Witołdzie, Ostatnie lata Witołda, że już pominę drobniejsze rozprawki, w których nieraz na manowce zbaczałem nie mogąc w braku źródeł dojść do prawdy. Zachowując przeto wypowiedzenie ogólnego poglądu co do tego okresu na później, a co do specyalnych zapatrywań odsyłając ciekawego badacza do drobnych moich rozprawek, które wyłącznie zajmują się czasem objętym w kodeksie, wspomnę pokrótce o zasadach, jakimi się kierowałem przy wydawnictwie zebranego materyału.

Hołdowałem pod tym względem zasadom prof. Liskego, którego byłem uczniem. Zachowuje on przy dokumentach i kopiach średniowiecznych pisownię oryginału i tylko tam gdzie ona jest niekonsekwentną, (litery wielkie lub małe bez stałej reguły umieszczane, *v* zamiast *u*, *w* zamiast *v*, *y* zamiast *i* itd.) odstępuje od niej, Jest to niezawodnie najbardziej praktyczna zasada: pozwala bowiem korzystającemu z publikacyi mieć wyobrażenie o oryginale, jaki miał przed sobą wydawca: nie utrudnia zrozumienia tekstu — jak to ma miejsce przy całkiem wiernem kopiowaniu — a nie zaciera też znamion oryginału, jak to się dzieje przy transskrypcyi na nowszą pisownię. Jeżeli atoli nie zupełnie odpowiedziałem postulatom tej zasady, niech mię tłómaczy ta okoliczność, że po raz pierwszy zająłem się większem wydawnictwem, że nasuwały mi się trudności prawie nie do pokonania, gdyż mnóstwo oryginałów przechowało się w najgorszym stanie a wiele kopij było do tego stopnia zepsutych przez odpisywaczy, że zasady paleografii już tu nie wystarczały i że trzeba było właściwie odgadywać treść listu, pisanego w barbarzyńskiej łacinie, lub też w nie mniej przez kopistę szpetnie zmienionej niemieczyźnie. Skoro dodamy, że tym aktom lub listom w ten sposób odpisanym należało dać datę i uporządkować je w układ chronologiczny, uzasadnić nieraz datę, którą się w nagłówku podało, że na podstawienie tej daty, zazwyczaj brakującej w odpisach a zwłaszcza w kodeksach zwanych libri cancellariae, nieraz trudno było znaleść punktu oparcia i tylko przez żmudne poszukiwania lub porównanie z innymi aktami uzyskiwało się tenże, jeżeli się zważy te i inne okoliczności, — sądzę, że pobłażliwy krytyk nie potępi usiłowań wydawcy, skoro tu i ówdzie na-

potka na drobne zboczenia od zasady wydawniczej, przyjętej w niniejszém kodeksie. Co do niemieckiej pisowni, pozwalałem sobie także drobnych tylko zboczeń od oryginału a mianowicie co do litery y zachowując ją w imionach własnych a zmieniając zresztą na *i*. Zasad przyjętych przez wydawców, Deutsche Reichstagsacten" nie mogłem uwzględnić, już to z braku odpowiednich czcionków, już to że nie czułem się na siłach, aby je módz konsekwentnie przeprowadzić. Zresztą w każdym nowszym tomie jak np. w tomie VII., wydanym przez Dietricha Kerlera, ulegają one drobnym wprawdzie ale zawsze widocznym zmianom.

Co do uwag dodawanych do niektórych z listów i aktów, to starałem się ich skąpić z rozmaitych względów i tylko tam je umieszczałem, gdzie tego prawie konieczność wymagała. Już bowiem jednolity prawie materyał uwalniał mnię od obciążania tekstu zbytniemi uwagami, które się same nasuną czytelnikowi przez porównanie listów lub aktów lub przez zaglądnięcie do indeksu imion własnych. Dalej układ chronologiczny, o ile możności konsekwentnie przeprowadzony, czynił zbytecznymi owe noty które w znanej publikacyi profesora J. Caro wzrosły nieraz do ważnych rozpraw o obszérnych rozmiarach. Wreście cóż łatwiejszego jak przy zwracaniu uwagi czytelnika na ważniejsze ustępy z listów lub aktów, w obec których tyleby było nieraz do powiedzenia, gdyż albo szydzą one z przyjętych poniekąd zapatrywań, albo stoją osobne jako zagadki do rozwiązania, albo popierają zapatrywania wydawcy, w obec których atoli bądź co bądź stronnicze tylko zajmuje się stanowisko, cóż łatwiejszego powtarzam, jak popaść tu w przesadę i oszpecić wydawnictwo zbytecznym ballastem? Ścieśniłem się tedy o ile możności, aby nie przeładowywać kodeksu uwagami; tu i ówdzie wskazałem tylko, że poparcie tej lub owej wiadomości znajduje się w Długoszu lub gdzieindziej; a głównie na to baczyłem, aby podać zawsze, czy jakiś dokument w tym lub owym zbiorze jest już z kopii znany, lub żeby podać wskazówki co do datowania listów. A i tu miałbym dziś już dodatki do poczynienia, a mianowicie dokument ugody Borysa Aleksandrowicza ks. Twerskiego z Witołdem (Cod. ep. Vit. N. CVII. p. 34) umieszczony jest z oryginału w „artykule Szerniewskiego: **Свыданія и замытки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памяткахъ**. (**Сборникъ Отдѣленія Русскаго языка и словестности Импер. Акад. наук. Томъ XXII. N. 1. С. Петерсбургъ.** 1874 г.), dalej odpowiedź króla Zygmunta, dana Jagielle na przedłożenia dotyczące audyencyi, żądanej przez hussytów, (Cod. ep. Vit. N. MCLIV, p. 650) której podstawiono datę czerwiec 1424 r., ma datę o kilka miesięcy wcześniejszą i w każdym razie powinna brzmieć przed 15 kwietnia tegoż roku. (Porówn. ibid. MCXXXV. p. 628.)

Wreście wspomnieć należy o obszernych nagłówkach, które umieszczono na czele każdego numeru w kodeksie. Mają one służyć do szybkiego oryentowania się badacza, czego ma szukać w liście lub podać wyczerpującą treść aktu, który nie jest podany per extensum. Poszedłem w téj mierze za nowszymi wydawcami

dyplomataryuszów z XV. w. którzy natomiast nie dają indeksu chronologicznego na czele. Myśmy jednak i takie regestra dali, aby umożliwić obcokrajowcom rychłe korzystanie z nagłówków, przeglądnięcie zebranego materyału, wstępując zresztą i tu w ślady poprzednich wydawców. Mon. medii aevi.

Ułożenie indeksu imion własnych, nastręczało wydawcy rozmaite trudności, już to że imiona ulegały rozmaitej pisowni nawet w jednej i tej samej kancelaryi, a my podajemy materyał z trzech źródeł płynący, t. j. z kancelaryi Zakonu, Polskiej i Litewskiej; już to że imiona same pod rozmaitemi okazują się nazwami. Weźmy np. rzekę Świętą na Żmudzi: ma ona następujące główne nazwy: A, Ay, Heilige A, Sentoyn, Swantona, Rhode. Pod tymi sześciu nazwami, nieliczące odmianek w pisowni, spotykamy ją w kodeksie. Otóż w podobnych a dość częstych wypadkach, staraliśmy się sprowadzić wszystkie nazwy do jednego mianownika a odsyłaczami dopomódz do odszukania tegoż.

O historyi powstania kodeksu zdałem sprawę w poprzedzającej przedmowie. Na materyał podany w naszej publikacyi składały się archiwa i biblioteki. Z pierwszych głównie archiwum Królewieckie Niemieckiego Zakonu, którego akta stanowią główną podstawę naszej publikacyi, gdyż z Arch. Metryki Litewskiej w Petersb., Archiwum głównego w Warszawie, z archiwum ks. Czartoryskich, ze Sławuckiego arch. ks. Sanguszków, z arch. nadwor. ces. w Wiedniu a wreście z Muzeum Narodowego w Pradze poszczególne tylko podałem, chociaż nieraz bardzo ważne dokumenty. Obfity atoli materyał zebrałem także z biblioteki ces. król. Uniw. Praskiego z biblioteki śp. Działyńskiego w Kórniku, z ces. publ. bibl. w Petersburgu, z bibl. gener. sztabu w Petersburgu, a wreście z bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

O aktach archiwalnych nie mam nic nad to do powiedzenia, jak tylko to, co się przy opisie każdego aktu znajduje. Zaznaczam bowiem zawsze czy dokument jest oryginałem czy też transsumptem lub kopią, w ostatnim wypadku jaką, czy współczesną, czy zaczerpniętą z późniejszych odpisów, czy téż cedułą lub wprost kopią współczesną. Jeżeli się miało kilka współczesnych kopij, w takim wypadku uwzględniono je o ile możności, podając wszystkie zmianki, gdyż sądziłem że ta zasada nie będzie zbędną, zwłaszcza gdy oryginał aktu nie znajduje się a prawdopodobnie zaginął na zawsze. O archiwum Królewieckiem miałbym tę jeszcze dodać uwagę, że w czasie mego w Królewcu pobytu, akta lat objętych w tej publikacyi, podówczas na nowo porządkowano, co wydawcy niejedną nasuwało przeszkodę w korzystaniu z tychże, jak to zresztą pojmie każdy obeznany z procedurą przy porządkowaniu archiwaliów. Jeżeli tedy wydawca pominął niejeden akt lub list, znajdujący się po dziś dzień w Królewcu a będący nie małej wagi to nie jego w tém wina lecz raczej czasu i zbiegu okoliczności, wśród których musiał pracować. Przy dokumentach i aktach czerpanych z innych archiwów i bibliotek, podaje się również uwaga uwzględniająca sygnaturę aktu, skoro takowa była oznaczona i opis zewnętrznej ich strony. Gdy wreście opis ksiąg archiwal-

nych Królewieckiego archiwum jak Regestrandów i Foliantow, należy raczej do publikacyi tegoż archiwum, na którą też o ile mi wiadomo, się zanosi, gdy one dalej z dzieł Voigta, z przedmów do SS. rer. Prussicarum dostatecznie są znane, pozostaje nam przystąpić do zdania sprawy z najważniejszych a nieznanych manuskryptów bibliotecznych, które nam dostarczyły wielką część materyału do kodeksu. Jest ich trzy. Pierwszy:

Rękopis Nr. II. 68 biblioteki Kórnickiej, formatu quarto o 434 stronach, po obu stronach paginy numerowanych, dobrze zachowany, prócz kilku miejsc wydartych, o których później będzie wzmianka, składa się z czterech części. Pierwsza część od str. 1 — 25 jest właściwie ostatnią. zawiera odpisy ustaw prowincyonalnych i konstytucyj pisanych ręką drugiej połowy XVI. w. na papierze formatu 8⁰ a widocznie została tu na samym początku kodeksu umieszczoną przez późniejszego właściciela dwóch rękopisów, reszta bowiem rękopisu jest z XV. w. W tym manuskrypcie który nas właściwie obchodzi dadzą się wyróżnić trzy części. Pierwszą I od 95—334 str. włącznie stanowi liber formularum lub cancellariae, podręcznik dla użytku urzędników kancelaryi królewskiej. Cała ta część pisana jedną ręką i atramentem a to pierwszej połowy XV. w. Każda strona zaopatrzona w marginesy u góry i u dołu, tudzież po obydwóch bokach a linie marginesu tym samym atramentem co i pismo pociągnięte. Kopista, jak po jednostajnem i czytelnem piśmie sądzić należy, jest wytrawny; rozpoczyna on rzecz słowami: *Incipit liber de diversis negocijs et primo de statu curie et cetera.* Słowa te pisane ozdobną frakturą większą aniżeli pismo tekstu; piękny inicyał rospoczyna je; poczem idzie tekst mniejszą gotyką.

Tekst ten opiewa:

Ante precurrencium temporum brevissima stadia, fratres mei carissimi, novistis me et conversacionis mee vitam seculari commercio expositam et heu mundanis moribus corruptam, que utinam procul iam abessent et in alium merear hominem transformari, illinc dum familiaritas regie pompe me demulsisset et curie regalis provocasset vana varietas, spero quas neque denumerare quis poterit neque omnium orathorum stilus sufficit exarare, et quamquam ibi pericula, ibi dispendia, ibi innumerabiles strepitus, sussuria et odia atque disparitas perpetua animorum, nescio que inest eam colencium cupiditas, nescio, que in colatui eorum dulcedo propinatur, ut nulla in ea adversitas, nulla pretersunt obprobria, que semper eius cultores commitantur, auscultari vel cognosci, sic meos affectus sic desideria coniecit, ut nil illi preminere vel comparari sanctitate, arte, ingenio, pondere vel precio credidissem, ut sola mihi in corde meles in aure fawus (sic), in aure lira resonabat. Tunc vigilias pro sompniorum cottidiana requie dulcissimas reputavi et more vespertilionis noctes in dies commutando labor asperarum noccium suaves moras mihi redolebat. Et si quandoque artus brevissima quiete sompni componere contigisset, aut curruum murmure, aut tubarum canore, aut clamore psallencium

pausandi mihi comodum recesserit, quod si pro rato vel voto cuiusdam miraculi tummultus eorum quievisset, mox imbribus, ventis, fulgoribus, choruscacionibus et tonitruis, cuncta menbra (sic) patuerant, etsi quandoque domorum tegmina vel papilionum beneficia confugio occurrerunt, necessitas cogebat satraparum et riveorum (sic) cetibus participare. Inter quos non silencium, non paciencia, non vite sanctitas nec aliqua gravitas vel moris pulcritudo a contumeliis noverunt laborare, et ubi sub umbra pacis, membra tota die in estu vel algore fatigata, mitem estimabant recipere paccionem, inpacata mox vicissitudo successit, ubi autem gravata ridicula inportabili labore paciscenda per promissa evadere contigisset, provenit continuo pro stramentis et lectoris cubilibus iterum nowa(sic) rixa. Postquam vero sopor corpus velud exanime magnitudine laboris dulcissimus refficeret, novissime alius veniens sompni suam pausam intercepit, locum stramenti aut pigmeitatem constructum aut molliora eligens cervicalia iubet sibi relaxari. Et tunc quem virtus paciencie communire distulit, pugna resistere vel ad arma consurgere mox festinat; sic quoque si intercedencium favore contencio dirimitur sed nec aliquid rancoris a cordibus adversum se causancium tractu evellitur longiori. Sic iurgiam inimicicie hostilitas et controversia consvevit inter domesticos omni pernicie deterior crescere et augeri. Cras autem suspensa palpebra quam sompnus neglexit, depascere incedunt, et dum meridiana hora imminet, vexat vacua latera que adhuc sompno avida stupida remanserunt esuriencia pregravius media et famellica viscera querens saturare singula, cogitur dominorum hospicia visitare et rubenti vultu aliena velud parasiticus prandia mandicare, famis necessitati honori mallens previdere. Sicque ad prandiorum domini et hospites scurriles remanent in post... dum multi eorum fercula dimidiant, que paucis fuere preparata. Sed illud edulium caro satis malediccionis precio a familia dominorum mereatur, si quandoque maneat a frequencia eorum que premissa sunt paulisper absoluti. Nequaquam tamen cultui divino aut raro intendunt vel si assunt divino officio nulla devocione vel affectu ad contemplanda salvatoris misteria moventur, sed semper salutis proprie pessumdato profectum. Heu miseri ad vanitates et inania commercia convertuntur! Sicque dies eorum in voluptatibus permixtis dulci veneno consummunt et in puncto ad inferni novissima descendunt. Hec itaque mala et hoc extremum potissime et alia, que nulla capiuntur conputari racione neque possunt humana complecti memoria, quibus principum concuttitur familia et que castra regum sequentibus fortuna preparavit, sequi mihi a modo curiam diswaserunt (sic) et non minus etatis iam provecte succesio et sudorum priorum, quos merces redemit exigua, labor intus gravat eciam labor ille dominum suum quem exilis vel nullius premii beneficium est secutum cuius proverbii solicitudo me contigit. Vale igitur vobis cum curia derelinquo (sic), illud inquam vale per quod ipse Thobias in longinquam tendens regionem a patre munus benediccionis accepit, ut et vos dignis in hac curia prosperati premiis valeatis ditati quoque in propriis edibus

quiescere et post longeva hic tempora tandem in eterna patria gloriam cum patre et filio et spiritu sancto habere sempiternam in secula seculorum Amen.

Fraktura większa, ozdobnymi inicyałami tu i ówdzie zaopatrzona, rospoczyna każdy prawie osobny list lub akt i jest niejako treścią (nagłówkiem) jego, chociaż i tu formalne względy przeważają i nagłówki niepodają prawdziwej treści pisma lecz tylko oznaczają formalną jego stronę. Nagłówki jak *Forma ratificacionis alicuius privilegii* str. 314, *sequitur forma dotalicii*, str. 146 lub *credencialis littera* str. 96, *dilacio terminorum* etc. wskazują do jakiego użytku przeznaczoną była ta księga, to też i daty zwykle opuszczane, osoby często tylko pierwszą literą są oznaczone. Z pozostałych śladów rysunku domyślamy się, że na str. 334 był narysowany herb, dziś wydarty. Często po ukończeniu pisma kopista notował jakąś przelotną myśl i wpisywał ją jak właśnie na tejże stronie Myla mathuchniczko boza szmyluj schý nad namy etc. p. 240: Marya virgo miserere mei p. 234 Margaretha moja myla str. 261: Marya ora pro peccatore; czasami zaopatrywał margines rysunkiem konia str. 309. zaś na str. 200 głową człowieka, gdzieindziej str. 114 i 115 obrazem bezrogi, na str. 329 rysunkiem herbu. W końcu zanotować należy, że część ta najbardziej była używaną i że ślady tego używania widoczne są po brzegach marginesów.

Reszta rękopisu a więc część II od p. 25 — 95 i III ostatnia od 335 do końca, powstały później aniżeli część I. którąśmy właśnie opisali, zdaje się w początkach drugiej połowy XV. wieku.

Chronologicznie rzecz biorąc następuje część III wnet po części pierwszej I. Zdaje się że na luźnych i niezapisanych seksternach należąch do rękopisu I rozmaite ręce w pewnym przeciągu czasu składały się na zapisanie wolnych kart dla użytku kancelaryi. A gdy w pierwszej części niema ani jednego pisma wychodzącego po za rok 1426, tu zaraz na str. 335 jest pismo królowej Zofii do króla Jagiełły z roku 1427. Dalej niema tu tego wzorowego porządku w marginesowaniu ani też staranności w kopiowaniu, co ostatnie tem się już tłómaczy, że tę część odpisywali rozmaici pisarze. Przy przepisywaniu kierowano się i w tej części względami na formalną stronę listów i aktów, czego najlepiej dowodzi str. 362. na której same arengi są spisane z tytułami: arenga satis valens, lub: exordium valde bonum lub: nadpisy jak na str. 377 forma provisionis. p. 365 Imperator Romanorum regi Poloniae hanc formam. str. 419 de compassione forma etc.

Na str. 414 — 416 znajdujemy próby inicyałów w porządku alfabetycznym; Dalej znowu p. 419 recepty jak *contra surditatem aurium* etc. i znowu p. 420 reguły prawnicze pt. *Legere in iure volenti regula generalis cum informacione*, co wszystko naprowadza na domysł, że kopiści dla praktycznego użytku notowali sobie co uważali za potrzebne, robiąc z formularza rodzaj encyklopedyi. Toż samo da się powiedzieć i o słowniczku na samym końcu rękopisu umieszczonym (p. 431 — 434) a zawierającym wyrazy języka łacińskiego średniowiecznego w porządku alfabet. z objaśnieniem tychże tudzież po łacinie.

W tej części począwszy już od p. 363 daje się rozróżnić ręka *a* o której przypuszczamy że pisała całą część II. t. j. seksterna od p. 25 — 94 poprzedzające część I. Rękę *a* widzimy od str. 363 — 380; poczem str. 380 — 355 kilkoma rękami i znowu 355 u dołu do str. 411 włącznie powraca ręka *a*. Str 412 — 421 rozmaitemi rękami i znowu 421 u dołu po raz trzeci powraca ręka *a* aż do 430 str., lecz słowniczek od 431 już inną ręką pisany.

Przypuszczamy że ręka *a* przepisała i całą część od p. 25 — 95 którą dopiero później przed częścią I przestawiono i oprawiono. Tak w tej II jako też i w III części, spotykamy odpisy mazowieckich dokumentów, jak to uwidoczniamy w spisie treści. Wyłączając z całego manuskryptu część umieszczoną dziś na samym czele od p. 1 — 22 nie przedstawiającą dla nauki żadnego interesu, można powiedzieć o całości że jest to liber cancellariae którego część I zawierająca dokumenta od 1418 — 1426 jest najstarszą że bezpośrednio po jej powstaniu powstawała w przeciągu od lat 1430 — 1450 części oznaczne przez nas III i IIga. W całym tym manuskrypcie jest papier jednostajny o filigranie przedstawiającym głowę wołu z dwoma rogami krzywymi i jednym przedługim w pośrodku tychże pionowo do czoła wołu postawionym.

Dodać należy że filigran podobny spotykamy w manuskryptach z lat 1430 — 1460.

Co do zewnętrznej strony kodeksu, nadmiemić wypada, że nie przedstawia on nic ciekawego. Oprawa z przeszłego lub z końca XVII wieku, pochodzenie kodeksu niewiadome. W kodeksie znajduje się naddarta kartka ręką XVIII wieku, a wyczytać można na niej następne słowa: ....is de Sacrobosco .....onomi celeberrimi ...iericum opusculum cum lucida et familiari expositione per Matheum Schamotuliensem artium magistrum in studio almae universitatis Cracoviensis collecta. Czy atoli ta luźna kartka ma jaki związek z przepisywaczem lub posiadaczem kodeksu nie umię wyjaśnić. Umieszczam jej fragmentaryczną treść, gdyż może ona naprowadzić kiedyś badacza na dosadny wniosek pod względem powstania tego ze wszech miar bardzo ciekawego i ważnego kodeksu.

Przystępujemy teraz do spisu treści listów i aktów kodeksu rospoczynając od części najstarszej od str. 95. Zaczyna się ona od humanistycznej elokubracyi żegnającego kuryą królewską urzędnika a nosi nadpis: Incipit liber de diversis negocys et primo de statu curie et cetera. Str. 96: *Credencialis littera* dla Mistrza zakonu Michała Kuchmeister; *Gracia vidualis et ophanorum*. Str. 97: *Dilacio terminorum; Libertas civitatis Dobrinensis.* Str. 98: *Indultum thelonei.* Str. 99: *Super morte Helisabeth regine Polonie* (Caro. Liber Canc. I 59.) *Conductus ad partes alienas.* Str. 100: *Sequitur inscripcio peccuniarum super villa S.*; *Indultum monasterii et fratribus.* Str. 101: *Arenga pro privilegiis valens; Salvus conductus solempnis ad partes alienas* dla Pawła Włodzimierzowicza, Piotra de Wydawa i Jakóba de Paravesino. Str. 102: *Jus theutonicum; Super balneo.* Str. 103: *Salvus conductus*

ultra partes etc. Str. 104. *De villa fiat oppidum aut civitas.* Str. 105. *Privilegii forma arendaria est ista etc.* Str. 106: *Arenga bona; Alia arenga.* Str. 107: *Sentencia contra Jeronimum Pragensem logicum lata Constancie.* Str. 108; *Sequitur de libertate civitatis Dobrinensis.* Str. 109: *Pro foro fiendo in Trebowla et fundacione nove civitatis.* Str. 110: *Recommendacio secularis cum promocione ad civitatem; Compassio super morte domini Johannis ducis Mazowie* (Cod. ep. Vitoldi N⁰ MXLIV. p. 573.) Str. 111 — 113: *Rex Polonie scribit domino apostolico contra Cruciferos conquestive enervans pronuncciacionem regis Romanorum iniquam.* (Działyński Lites III. p. 218.) Str. 113: *Sequitur promissio pro Swidrigal* (Cod. epist. Vit. N⁰ DCCCXC. p. 489) Str. 114: *Wladislaus rex Pol. donat sallarium fratri suo Boleslao alias Swidrigal in zuppis*: Caro. Liber Canc. II. 75.) *Rex Polonie scribit duci Mediolanensi super intimacione status sui.* (Cod. epist. Vitoldi N⁰ CMXVIII p. 505.) Str. 115: *Rex Polonie scribit domino Weneciarum* (Codex ep. Vit. N⁰ CMXVII. p. 505.) *Idem scribit Manthwano* (Ibid. N⁰ CMXV. p. 504.) *Item idem contra episcopum Lucensem* (Ibid. in. App. N⁰ VIII p. 1039) Str. 116: *Item idem duci et dominis Weneciarum* (Ibid. N⁰ CMXVI p. 504.) *Iuramentum regis Hungarie prestitum Witowdo.* (Ibid. In. App. N⁰ V. p. 1000.) Str. 117: *Subsidium petitur a rege Polonie per regem Francie contra et adversus regem Anglie.* (Ibid. N⁰ DCCXXXVIII. p. 391.) Str. 118: *Thomas Parisiensis sacre pagine professor sccibit inclito principi Wladislao regi Polonie* (Ibid. in App. XXVIII. p. 1056.) Str. 120: *Rex scribit quomodo citacio contra omnes principes et barones seculares ac prelatos ad instanciam Pyeskowsky fuit de curia romana extorta* (Ibid N⁰ DCCCXVI. p. 479.) Str. 121: *Fideiussoria pro magistro Cruciferorum ordinis s. Johannis* (Caro L. C. II. 91.) Str. 122. *Sequitur procuratorium nuncciorum regis Polonie pro levanda summa tredecim millium florenorum.* (Caro. L. C. II. 93.) Str. 123: *Item sequitur tenor quittacionis regalis date ordini.* (Caro. L. C. II. 153.) *Quittacio nuncciorum domini regis data ordini.* (Caro L. C. II. 154.) Str. 124; *Rex Polonie scribit regi Hungarie quomodo mercatores de regno suo per inaudita thelonea fuissent Wratislavie multum spoliati.* (Codex. ep. Vitoldi N. CMVII. p. 500—501) Str. 125: *Credencialis forma littere hec est etc.* (Ibidem N. CMXIV. p. 503.) *Symoni de Tharamo.* (Caro L. C. II. 89.) *Rex Polonie domino appostolico reffert graciarum acciones, quia ad promocionem suam acceptavit dominum Johannem Schaffranyecz in decanum Cracouiensem etc.* (Codex ep. Vit. Nr. DCCCLI. p. 459.) Str. 126: *Item sentencia regis Romanorum iniqua arbitralis.* (Dogiel IV. 101—108., Działyński: Lites I. 2, p. 53—62.) Str. 128—131: *Sequitur apellacio contra sentenciam iniquam regis Romanorum.* (Działyński: Lites III. 215). Str. 132. *List Zygmunta do Jagiełły;* bez nagłówka. (Caro L. C. II. 155.) Str. 134. *Rex Polonie scribit regi Hungarie, quomodo terre Transalpinarum et Moldauie fuissent per Thurcos vastate, in hunc modum.* (Codex ep. Vitoldi N. DCCCXXXVII. p. 486.) Str. 139. *Super eadem materia brevior etc.*

Codex ep. Vit. N. DCCCXXXVIII. p. 488.) Str. 137. *Rescriptum per regem Hungarie ad premissa.* (Codex ep. Vit. N. DCCCXCIV. p. 491.) Str. 138. *Martinus papa quintus scribit domino regi Polonie de ipsius eleccione in summum pontificem etc.* (Ibidem N⁰ DCCXLVIII. p. 395.) Str. 140. *Rex scribit ad dominum papam ut commisionem falsam contra eum obtentam revocaret in hunc modum* (Ibidem N⁰ DCCLVIII. p. 399.) Str. 141. *Sequitur promocio ad dominum papam cum recommendacione a domino rege Polonie* (Ibidem N⁰ DCCCXVI. p. 437.) *Promocio ad cardinales cum recommendacione.* (Ibid. N⁰ DCCCXV. p. 436.) Str. 142. *Rex petit frustrari commissionem stilo romane curie contrariam extortam spiritu invidie.* (Ibidem N⁰ DCCLIX. p. 400.) Str. 143. *Item sequitur promocio ad cardinales ex parte domini regis Polonie pro notariis suis* (Ibidem. N⁰ XXX. in Append. p 1058.) Str. 143. *Martinus papa quintus supplicat pro Pyeskowsky et pro suorum beneficiorum restitucione tali forma.* (Ibidem in App. N⁰ XIX. p. 1049.) Str. 144. *Promocio ex parte domini Withowdi ad papam* (Ibid. N⁰ MCLXXX. p. 684.) *Promocio a rege Polonie ad dominum papam; Ad cardinales promocio.* (Ibidem in App. N⁰ XXXI. A et B) Str. 145: *Rex scribit capitulo Wratheslauiensi modo indignacionis super restitucione iurium cuiusdam canonici* (Ibid. N⁰MCXVIII p. 612.) *Sequitur super peccuniarum donacione cuidam persone spirituali in zuppis.* (Ibid. N⁰ XXVII in App. p. 1055.) Str. 146: *Sequitur forma dotalicii in hec verba. Concordia inter regem Polonie et ducem magnum ab una et magistrum et ord. Crucif. de Prussia parte ab altera in medio terrarum ipsorum celebrata.* Anno MCCC vicesimo tercio (Dogiel IV. 110.) Str. 156. *Regi Anglie* (Codex ep. Vitoldi N⁰ DCCXIV p. 377.) Str. 157. *Rex Dacie scribit regi Polonie.* (Ibid. N⁰ DCCCXXXII. p. 445.) Str. 158. *Rex Polonie scribit regi Dacie sub hac forma.* (Ibid. N⁰ DCCCXXXIII. p. 446) Str. 159: *Forma iuris theutunici; Rex Polonie scribit regi Bohemie* (Ibid. in App. N⁰ X. p. 1040.) Str. 160. *Sequitur forma arendacionis in Chelm.* Str. 161. *Sequitur Constanciensi concilio ex parte episcoporum de baptismate Samagittarum etc.* (Działyński Lites III. 190.) Str. 162. *Rex Polonie scribit imperatori Grecorum* (Codex epist. Vit. N⁰ DCCCXCV. p. 493.) Str. 163: *Rex Polonie scribit domino apostolico de transmissione suorum ambasiatorum versus curiam romanam.* (Ibidem N⁰ CMXXIII. p. 509.) Str. 166: *Sequitur titulus ad marchionem Brand. Item titulus marchionis Mysnensis* Str. 167. *Rex Polonie scribit magno duci Lithwanie* (Ibidem N⁰ MXCVIII. p. 600.) Str. 169. *Magistri Pragenses scribunt domino regi Polonie.* Ibid. N⁰ MXCII. p. 594.) Str. 170. *Episcopo Daraptensi ex parte Sigismundi Romanorum regis arestata cum nunccio.* (Ibidem N⁰ MI. p. 549.) Str. 171. *Ex parte domine Zophie regine Polonie ad dominum papam* (Ibidem in adnot. ad N⁰ MCCX p. 713.) Str. 172. *Evocativa ad congressum lancearum* (Ibid. N⁰ MLVII. p. 578.) Str. 173. *Littera familiaritatis episcopo Caminensi.* (Ibidem N⁰ MXXVI. p. 564.) Str. 174. *Super solario episcopo Caminensi* (Ibidem in adnot. ad N⁰

MXXVI. p. 565). *Reversalis harum prescriptarum.* (Ibidem N⁰ MXXVII p. 565). Str. 175. *Littera domini nostri pape missa domino regi Polonie pro expurganda innocentia Petri de Wolfram* (Ibidem N⁰ MLXXXVI. p. 590.) Str. 176. *Sequitur arenga pro privilegiis valens* (Caro L. C. N⁰ X. p. 39.) Str. 177. *Alia arenga; Promissio pro stipendiorum solucione.* Str. 177. *Littera reversalis domini Romanorum regis quam scripsit regi Polonie per dominum Mosticium* (Codex epist. Vitoldi N⁰ MXCVI. p. 599.) Str. 179. *Pro foro carnium alias Sochaczky libertas,* Str. 180. *Presentacionis forma ad canonicatum; Littera domini pape missa domino W. regi Polonie super innocencia Petri de Wolfram.* (Ibid. N⁰ MLXXXVIII. p. 591.) Str. 181. *Littera domini pape scripta domino regi Polonie super remissionem indignacionis quam contra capitulum Gneznense habuerat.* (Ibidem N⁰ MXC. p. 593.) Str. 182. *Littera provisionis domini pape in personam venerabilis Sbignei electi in episcopum Crac. facta, missa domino regi Polonie.* (Ibidem N⁰ MXCIII. p. 596.) Str. 183. *Littera provisionis domini pape venerabili viro Sbigneo electo Crac. directa.* (Ibidem N⁰ MXCIV. p. 597) Str. 184. *Epistola exortativa domini pape missa venerabili Sbigneo de Oleschnicza electo Cracouiensi.* Ibidem N⁰ MXCV. p. 598.) Str. 185. *Epistola scripta a domino rege Polonie valde bona* (Ibidem N⁰ MXCIX. p. 603.) Str. 186. *Forma monicionis racione alicuius promissi.* (Ibidem in App. N⁰ XX. p. 1049.) *Forma presentacionis per assecucionem alterius beneficii.* (Ibidem N⁰ MXCI. p. 591.) *Hic referuntur graciarum acciones cuidam cardinali per dominum regem Polonie* (Ibidem N⁰ MCIV. p. 605.) Str. 187. *De eadem materia* (Ibidem N⁰ MCIII. p. 604.) *Ibidem de eadem materia* (Ibid. N⁰ MCV. p. 605.) *Forma redditus graciarum* (Ibid. N⁰ MCVII. p. 607.) Str. 188. *Król Jagiełło do Papieża* (Codex epist. II. pars 1. N⁰ LXI. p. 60.) *[Sbigneus] refert graciarum acciones domino pape pro episcopatu Cracouiensi* (Codex ep. Vitoldi N⁰ MCVI. p. 606.) Str. 190. *Exensatoria ad dominum apostolicum scripta super innocencia Martini notarii eidem domino pape* (Codex epist. T. II. pars 1. N⁰ LVI. p. 55.) *Mandatum dirigitur in curiam Romanam in quasdam personas.* (Cod. ep. II. pars 1. N⁰ LVII. p. 57.) Str. 191. *Littera generalis ad omnes civitates scripta super prestando subsidio pro coronacionis festo.* (Codex ep. Vitoldi. N⁰ MCXI. p. 609.) Str. 192. *Rex Dacie scribit regi Polonie* (Ibidem N⁰ MCII. p. 604). *Conductus domini pape in personam Martini notarii versus Almaniam et alias partes mundi.* Str. 193. *Littera magno duci de intencione regis Hungarie.* (Ibidem N⁰ MCX. p. 608.) Str. 194. *De recepcione bonorum archiepiscopatus Leopoliensis in proteccionem Wladislai regis Polonie.* (Codex ep. T. II. pars 1. N⁰ LX. p. 59.) Str. 195. *Littera episcopi Poznaniensis missa electo et confirmato Cracouiensi.* (Codex ep. T. II. pars 1. N⁰ LIX. p. 58.) Str. 196. *Littera ad dominum apostolicum ex parte regis Polonie.* (Codex ep. Vitoldi) Str. 197. *Salvus conductus datus regi Dacie a rege Polonie.* (Caro L. C. I. N⁰ LXIV. p. 113.) Str. 198. *Rex Polonie scribit prelatis*

et canonicis ecclesie Premisliensis de exclusione canonicorum presentatorum. (Codex ep. Vitoldi N⁰ CMLXXII. p. 534.) *Rex Polonie scribit regi Dacie hac forma* (Mon. med. aevi T. II. pars I. p. 61.) Str. 199. *Rex Polonie scribit archiepiscopo Leopoliensi et eius successoribus dando facultatem hereticos puniendi.* (Codex ep. Vit. N⁰ MCVIII. p. 607). *Littera ad dominum apostolicum excusando infamatum* (Ibid. in App. N⁰ VII. p. 1038.) Str. 200: *Sequitur contractus inter reges et regnum Polonie ab una et Dacie ab altera partibus anno domini MCCCXIX celebratus.* (Ibidem N⁰ DCCCXLV. p. 454—458). Str. 205. *Rex Hungarie regi Polonie super iniuriis.* (Ibidem N⁰ MCX. p. 610.) *Littera excusatoria pro persona venerabilis patris domini Marci vicarii Russie scripta domino Angelo de Senis, ministro generali ordinis fratrum minorum* (Ibidem in App. N⁰ XXIII. p. 1051.) Str. 206. *Littera pro parte venerabilis patris Marci de Candia vicarii Russie etc. contra nonnullos fratres minores fugitivos et appostatantes ac dampna claustris minantes.* (Ibidem in App. N⁰ XXIV. p. 1052.) Str. 207: *Littera ducis Bavarie scripta regi Polonie.* (Ibidem N⁰ MCXIX. p. 612.) *Responsum ad predicta.* (Ibidem N⁰ MCXX. p. 613.) Str. 208: *Littere ad dominum appostolicum a rege Polonie de disposicione convencionis circa Welunyam celebrate.* (Ibid. N. DCCCVIII p. 429). Str. 210: *Alexander alias Withowdus magnus dux promittit pro fide servanda Cruciferis per regem Polonie de et super limitacionem granicierum inter terras Pomeranie.* (Ibid. N⁰ MLXXXII. p. 588.) Str. 211: *Alexander alias Witowdus promittit pro prelatis et baronibus regni quod non inquietabunt eos videlicet magistrum et fratres de Prussia de iniuriis et dampnis eis per ipsos illatis* (Ibid. N⁰ MLXXXIII. p. 589). Str. 212: *Sequitur obligacio ducis magni pro archiepiscopo Gnesnensi* (Ibid. N. MLXXIV p. 590.) *Colacio facta coram domino rege Polonie ex parte domini Brande Cardinalis per Julianum doctorem* (Ibidem N⁰ MCXXII. p. 614.) Str. 216: *Sequitur copia compromissi facti in regem Hungarie* (Dogiel IV. 102). Str. 217. *Sequitur copia concordie inter regem Polonie ducem magnum etc. ab una et magistrum ordinis de Prussia et eius coadiutores parte ab altera in hec verba.* (1419 A.) Str. 219. *Item sequitur littera ad nobiles Podolie super prestando omagio magno duci Lithwanie et Russie etc.* (Codex ep. Vitoldi N⁰ DCCCV. p. 427.) *Sequitur littera diffidatoria a rege Polonie.* (Bunge Liv. Cur. Estländ. UB. V. 850.) Str. 221. *Sequitur littera ad dominum apostolicum ex parte domini regis Wladislai super episcopo Wladislawiensi.* (Codex ep. Vitoldi in App. N⁰ XVIII. p. 1048) Str. 222. *Sequitur ad dominum apostolicum a rege Polonie* (Ibidem N⁰ DCCXCII. p. 417.) Str. 223. *Item sequitur credencialis ad dominum apostolicum. Sequitur littera ad dominum apostolicum a rege Polonie de disposicione circa Weylunya celebrata.* (Ibidem N⁰ DCCCVII p. 429) Str. 225: *In eodem facto ad dominum Romanorum regem.* (Ibidem N⁰ DCCC. p. 423.) Str. 227: *Item super eodem ad dominos marchionem Brandeburg. amicum et marchionem Misnensem fratres a rege etc.* (Raczyński Cod. Dipl. Lith. p. 221.) Str. 228: *Responsum*

a marchione Brandenburgensi ad litteram de posicione convencionis circa Welu nyam. (Codex ep. Vit. N⁰ DCCCIX. p. 431.) Str. 229. *Littera ad dominum episcopum electorem imperii de eodem secundum Stanislaum Czolek* (Ibidem N⁰ DCCCVI. p. 428.) Str. 231. *Item sequitur littera ex parte Romanorum regis ad papam contra nunccios eiusdem domini pape, qui litteras scripserunt contra serenissimum principem W. regem Polonie.* (Ibidem N⁰ DCCCXLI. p. 450.) Str. 233. *Item sequitur ex parte regis Polonie ad dominum apostolicum de eodem secundum Stanislaum Czolek.* (Ibidem N⁰ DCCCXLIII. p. 452.) Str. 235. *Item rex Polonie scribit ad nobiles et civitates Prussie.* (Ibidem N⁰ DCCCIII. p. 426.) *Super eodem negocio rex scribit ad suos milites et terrigenas.* (Ibidem N⁰ DCCCIV p. 427.) Str. 236. *Item sequitur forma dotalicii in personam preclare principis domine Zophie regine Polonie facti per dominum Wladislaum regem Polonie* (Ibidem N⁰ MCXXVIII. p. 619.) Str. 237. *Item sequitur decretum eleccionis pro Johanne doctore per Stanislaum Czolek factum.* (Ibidem N⁰ DCCCLIII. p. 460.) Str. 239. *Item sequitur domino apostolico ex parte domini regis Polonie contra Stanislaum Porka canonicum Crac.* (Ibidem N⁰ DCCCLII. p. 459.) *Rex scribit civibus pro peccuniarum mutacione.* (Ibidem N⁰ MCXXXIV. p. 626.) Str. 240. *Contractus inter dominum Wladislaum regem Polonie et marchionem Brandenburgensem super federe amicicie* (Caro L. C. I. p. 18.) Str. 243. *Sequitur contractus reversalis inter marchionem Brandeburg. et regem Polonie.* (Caro L. C. I. p. 20.) Str. 246. *Item arendacio zupparum Nicolao Bochner civi Crac.* Str. 248. *Recognicio Petri Pykaran super tenuta zupparum* Str. 249. *Pro iuris inquiscione.* Ciekawa ta formuła listu, zawierająca pytanie [Króla Władysława Jagiełły] do niewymienionego księcia, opiewa:

Preclare princeps illustris frater noster carissime! Cum in vestris iudiciis casibus plurimis uti consvevistis quos iuris civilis sive imperialis determinat sentencia, quid sit iuris, si frater fratrem germanum, ut in bonis suis succedat, svasu dyabolice suggescionis perimat et occidat, et ad quem occisi et occisoris bona devolvantur, cum idem occisor, antequam fratricidii perpetrasset flagicium, prolem ex se produxerat femineam, et occisus habet proximiores ab alio fratre quam suo occisore sibi consangvineos et nepotes. Huius nobis materie velitis solvere petimus quescionem et qualiter in vestris municipalibus iuribus et civilibus iuribus decidatur, vestris nos litteris informetis. Datum in Santhok etc. (Jak z tytułu książęcego wnosić by należało adresatem jest książe Ernest Austryacki, do którego na p. 293 tegoż kodeksu mamy inny list królewski w sprawie Korybuta z 1424 r.) Str. 250: *Item sequitur mandatum scriptum ambasiatoribus pro sentencia Wratislavie per regem Romanorume tc. lata audienda etc.* (Działyński Lites.). Str. 251. *Item sequitur littera generalis ad omnes nobiles regni ut res venales plumbum frumenta et alia in terram Bohemie ducere non permittant.* (Caro L. C.) Str. 253. *Revocacio magistri Falkenberg ordinis predicatorum sacre pagine professoris in*

hec verba. Str. 254. *Rex Polonie ad dominum apostolicum in hunc modum.* (Codex ep. N⁰ MCLXXXII. p. 689.) Str. 255. *Rex Polonie scribit Pragensibus et ceteris Bohemis.* (Ibid. N⁰ MCXXXVIII. p. 630.) Str. 256. *Littera reversalis ad legacionem nuncciorum regis Polonie.* (Ibid. N⁰ MCLIV. p. 640.) Str. 260. *Item sequitur littera super reversione ad legacionem Bohemorum.* (Ibid. N⁰ MCXXXV. p. 627.) Str. 262. *Litteram presentem scripsit dux Withowdus regi Polonie etc.* (Ibid. N⁰ MCXLI. p. 633 et MCXLII.) Str. 265. *Littera diffidatoria ex parte ducis magni Bohemis.* (Ibidem N⁰ MCXL. p. 632.) Str. 265. *Salvus conductus regis Hungarie* (Caro L. C. I. 140) Str. 266. *Rex Romanorum duci Austrie scribit.* (Cod. ep. Vit. N⁰ MCXXXI. p. 622.). *Rex Polonie scribit suis terrigenis ut salvum conductum quem rex Hungarie dedit Bohemis servent illesum.* (Ibid. N⁰ MCXXXII. p. 622. N⁰ MCXXXVI. p. 629.) Str. 267. *Responsum ex parte Bohemorum missum regi Polonie* (Ibidem N⁰ MCXLVIII. p. 640) Str. 268. *Ista responsio facta est serenissimo regi Polonie per Adlar militem ex parte Bohemorum que sequitur* (Ibidem N⁰ MCXLIX. p. 641.) Str. 269. *Tenor legacionis nuncciorum marchionis Brandenburgensis.* (Ibidem N⁰ MCXLVIII. p. 639.) Str. 271. *Collacio facta in presencia magni ducis ex parte regis Hungarie per Misero (sic) Bartoldo utriusque iuris doctorem.* (Ibid. N⁰ MCXXXIII. p. 623.) Str. 275. *Copia privilegii Johannis de Gyczin alias de Stralemberg.* Str. 276. *Copia alterius privilegii eiusdem Johannis de Gyczin.* Str. 277. *Littera recommendatoria cum presentacione.* (Ibidem N⁰ MLXXXIX. p. 592.) *Rex Polonie scribit domino apostolico conquirendo* (Ibidem. N⁰ CMXXVI. p. 512.) Str. 278. *Excusatoria regis Romanorum de iniqua oblocucione eiusdem coram rege Polonie scripta domino regi Polonie.* (Ibidem N⁰ MCXXIII. p. 617.). *Copia privilegiorum ducis Magni Lithuanie.* Str. 280. *Tenor secundi privilegii.* (Codex ep. Vitoldi. p. 13.) *Tenor tercii privilegii* (Ibid. N⁰ CCLXVIII. p. 92.) *Tenor quarti privilegii* (Ibidem N⁰ CCCII. p. 107). Str. 283. *Rex Polonie ducibus Slezie conquirendo contra Sigismundum ducem* (Ibidem N⁰ MCLVIII. p. 658.) Str. 284. *Sequitur littera diffidatoria a rege Polonie Bohemis hereticis et eorum sectatoribus transmissa.* (Ibidem N⁰ MCXLVI. p. 637.) Str. 285. *Sequitur epistula a rege Polonie regi Hungarie conquirendo contra Sigismundum Coributy ducem etc.* (Ibidem N⁰ MCLVII. p. 657.) Str. 286. *Epistula super dissolucione concilii in Senis celebrati.* Str. 288. *Epistula super dissolucione concilii in civitate Senensi celebrati omnibus christifidelibus transmissi.* Str. 289. *Epistola domini apostolici petitorie scripta domino regi Polonie, ut natam suam filio marchionis Brandenburgensis traderet legittimam in uxorem.* (Długosz edit. Przezdziecki XI. 325.) Str. 291. *De anno iubileo* (Cod. epist. Vitoldi N⁰ MCXVI. p. 611. N⁰ MCLXII. p. 661.) *Pro iuris inquisicione.* Str. 292. *Littera conquestus domini regis Polonie scripta dominis electoribus imperii contra Sigismundum ducem.* (Ibidem N⁰ MCLVI. p. 656.) Str. 293. *Super eodem duci Austrie* (Mon. med. aevi II. p. 63.) Str. 294. *Privilegium*

nobilitacionis regis Hungarie. Str. 295. *Rex Hungarie scribit regi Polonie epistolam presentem* (Ibid. N⁰ CMV. p. 499.) Str. 296. *Responsum regi Hungarie a rege Polonie.* (Ibid. N⁰ CMVI. p. 500.) Str. 297. *Copia transsumpti cum decreto super federe matrimonii inter marchionem Misznensem et Ameliam filiam ducis Semouithy* (Ibidem N⁰ MCLII. p. 644.) Str. 302. *Sequitur forma arendacionis zupparum.* Str. 306. *Ad dominum apostolicum ex parte domini regis Polonie pro domino Martino canonico Gneznensi.* (Ibidem N⁰ MCCI. p. 701.) Str. 307. *Copia privilegii domini M. G. super arenda in Nyeschowa* (Ibidem in adnot. ad N⁰ MCCI. p. 702.) Str. 308. *Mandatum regis Hungarie in facto compaternitatis.* (Ibidem N⁰ MCLXXXIV. p. 689.) Str. 309. *Hii sunt compatres serenissimi principis domini Wladislai regis Polonie phalabogu amen* (sic). (Ibidem in adnot. ad N⁰ MCLXXXIV. p. 690.) Str. 310. *Mandatum domini regis Polonie datum suis commisariis super graniciebus limitandis inter dominia et erras reg ni Polonie ac terras Prussie* (Ibid N⁰ MCLXV. p. 663.) Str. 311. *Forma conductus dati regi Dacie.* (Caro L. C. I. p. 113. N⁰ LXIV.) *Pro delati excusacione sequitur* (Cod. ep. Vitoldi in App. N⁰ XXXVI. p. 1064.) *Forma promocionis ex parte domine regine* (Ibid. N⁰ MCCX p. 712.) Str. 312. *Forma presticionis omagii.* (Ibid. N⁰ MCLXIV. p. 661.) *Forma ratificacionis alicuius privilegii* Str. 313. *A rege ut confirmaret ad dominum apostolicum electum in episcopum.* (Ibid N⁰ MCC. p. 700.) Str. 314. *Supremum pontificem pro indulgenciis.* (Ibidem in adnot. N⁰ MCLXIX, p. 680.) *Rex Polonie domino apostolico de nativitate filii sui.* (Ibidem N⁰ MCLXIX. p. 679.) Str. 315. *Item dominus apostolicus rescribit ad premissa.* (Ibid. N⁰ MCLXXVI. p. 685.) Str. 316. *Super eadem materia regine Polonie dominus apostolicus* (Ibid. N⁰ MCLXXVIII. p. 686.) *Rex Pol. refert graciarum acciones domino apostolico pro eo, quod natum suum nomine W. dignatus est baptizare* (Ibid. N⁰ MCLXXXVI. p. 691.) Str. 317. *Sequitur copia privilegii Karthusiensis* Str. 319. *Arenga. Forma super acolitatu alicuius. Forma super subdiaconatu eiusdem Bernardi de Goworzin.* Str. 320. *Littera renovacionis et reduccionis contractuum et federis.* (Raczyński C. dipl. Lith. p. 300—303.) Str. 322 *Littera domini regis Polonie de convencione fienda statim, post expediconem et exercituum resolucionem de Bohemia anno presenti faciendas, inter se et fratrem suum dominum Sismungidum regem Hungarie.* (Cod. ep. Vitoldi N⁰ MLXXIII. p. 582.) Str. 324. *Littera regis Wladislai super relaxacionem dampnorum et ceteri debiti Cruciferis de Prussia, data ad fideles manus Nicolao de Gara, palatino Hungarie, conservandum in hunc modum.* (Ibid N⁰ MLXXVIII. p. 585.) *List króla Jagiełły do elektorów D. Crosno 18. Aprilis 1423.* (Palacky Beiträge I. p. 289.) Str. 326. *Littera reversalis domini Sigismundi Romanorum regis de innocencia et reduccione contractuum et federis, dudum inter se et dominum Wladislaum regem Polonie initorum etc.* (Codex ep. Vitoldi N⁰ MLXXIV. p. 583.) Str. 328. *Littera reversalis domini Sigismundi regis.* (Ibid. in adnot. ad N⁰ MLXXIII. p. 582.). *Littera iustificacionis*

domini Wladislai regis Str. 330: *Przywilej ks. Jana Seniora dla miasta Warszawy.* Str. 335: *Królowa do króla Jagiełły.* (Ibid. N⁰ MCCCII. p. 783). Str. 336. *Instrument notaryalny.* Str. 337: *Salvus conductus ducis Alexandri Mazovie* (Codex epist. Vitoldi N⁰ MXCI. p. 594. in adnot.) Str. 338: *Littera salvi conductus ad partes.* Str. 339: *Listy Zbigniewa Oleśnickiego.* Str. 340: *Traktat mistrza zakonu z księciem Ziemowitem Maz. z 6. nov. 1343.* Str. 341: *Privilegium donacionis Semoviti ducis Mazovie* Str. 342: *Credencialis cum commendacione* Str. 343. *Copia privilegii Semovit. Maz. duc. super Swaroczino* 1391. Str. 344. *Privilegium vendicionis et translacionis de iure polonico.* Str. 345: *Privilegium infamacionis.* Str. 346: *Epistola a socio ad socium. Responsum ad predictam epistolam.* Str. 347: *Responsum precedentis. Redditus graciarum. Graciarum acciones forma Vincencii.* Str. 348: *Regimen contra malum aerem. Remedia.* Str. 349: *Regimen vestrum. Arendacio thelonei Gostinensis sub hac forma.* 350: *Formularz do transsumowania dokumentów Zbig. Oleśnickiego.* Str. 351: *Inscripcio fratrum cum sorore ducum Mazouie. Reversalis sororis littera abrenuncciatoria.* Str. 352: *A communitate ad regem Polonie.* (Codex ep. Vitoldi N⁰ MCLXXXVII. p. 692.) *Responsum ad eosdem.* (Ibidem N⁰. MCLXXXVIII. p. 692.) Str. 353. *A rege Ungarie ad dominos Bohemie; Responsum ad eundem.* (Ibidem N⁰ XV. in App. p. 1044. 1045.) Str. 354: *List niewymienionego księcia z podziękowaniem za* podarunek *d. Crompelth. Epistola a dominis et prelatis regni Hungarie ad dominos Polonie* (Mon. med. aevi. T. II. 2. p. 91.) Str. 357: *Forma sufferenciarum inter regem Polonie et duces Osswanczimenses.* (Ibidem p. 93.) Str. 358: *Commune ius Rogalitarum* A. 1425. Str. 359: *Arbitralis ordinacio inter ducem Mazouie Semouithum et episcopum Poznaniensem Czyolkonem.* Str. 360: *Inscripcio condicionata* a. 1433. (Oryginał w metryce Lit. w Petersburgu.) *Zbigniew Oleśnicki pozwala niewymienionemu wziąść sobie niewymienionego księdza na spowiednika.* Str. 361: — *Recepty.* Str. 362: *Hic sunt exordia pro contractibus et privilegiis valencia;* (same arengi). Str. 363:*) *De victoria circa Luczskam per Polonos in Lithuanis.* Str. 364: *Forma littere dottalicii ducisse Semowithi domine Margarethe.* Str. 365. *Copia privilegii super advocaciam in Msczonow.* Str. 366: *Privilegium super advocaciam in Caschky per Semowithum Casimirum et Wladislaum duces Mazouie A. 1433.* Str. 367: *Copia privilegii libertatis et iuris totius regni Polonie per olim Wladislaum regem date et concessi omnibus regnicolis pro eo quod filium suum W. in regem post mortem suam recipere promiserunt.* (Caro L. C. I. 115.) Str. 370: *Copia iuris et privilegii ecclesie cathedralis Plocensis ducis Conradi.* D. in Syradz XVII. kal. iulii. 1238. *Conclusa per regem Polonie et determinata cum prelatis et baronibus suis in Sandomiria A. D. 1433 pro dando responso oratoribus Basiliensis congregacionis.* Str. 372: *Littera salvi conductus dat duci N. Ratiboriensi* D. Cracovie 28 Mrt. 1444. *Littera indulgenciarum per archi-*

*) Od str. 360 — 380 jedną ręką nieróżniącą się od ręki pierwszej części p. 25 — 94.

episcopum concessarum. D. in Clodawa 18. febr. 1444. Str. 373: *Conclusiones et statuta convencionis Bude celebrate per regem et prelatos ac barones regni Hungarie.* D. Bude 18 april. 1444. Str. 377: *Forma provisionis.* Str. 378: *Copia littere ecclesie Plocensis super solucione decimarum et aliis articulis.* D. in Ploczsko 27. novembr. 1424. Str. 380: *De eleccione ducis Boleslai Mazouie.* D. ex Pyotrkow 30 Mart. 1446. Str. 381: *Nos N. consules civitatis Cracovie etc. De iure saxonico* Str. 382: *Epistola de condempnacione Jeronimi heretici.* Str. 385: *Imperator Romanorum regi Polonie hanc formam.* Str. 386: *Cardinalis Cipri regi Polonie.* Str. 387: *Decretum Eugenii pape quarti de cassacione reprobacione et anathematisacione concilii Basiliensis sequitur et est tale.* (Anno 1438. pridie nonas sept.) Str. 390: *Decretum Eugenii pape quarti de adunacione Grecorum ad ecclesiam Romanam ad sensus ipsorum in articulos fidei in quibus deviabant.* A. 1439. Str. 391: *Copia indulgenciarum concilii Basiliensis concessarum contribuentibus super opus reduccionis Grecorum ad unitatem romane ecclesie quibus de expensis per huiusce modi contribucionem concilium debuit providere.* D. Basilee 1436. XVIII. kal. maii. Str. 394: *Contractus prelatorum et baronum regni Polonie super regis eleccione in personas descriptas.* Str. 369: *Contractus ducis Wladislai Mazowie cum episcopo ac ecclesia Poznaniensi et clero factus super decimis manipularibus et lini ac aliis articulis in eo contentis.* Str. 399: *Contractus domini Kazimiri ducis magni super accepcione corone regni Polonie et magno ducatu Lythwanie.* (Mon. Medii aevi Cod. epist. II.) *Inscripcio prelatorum et baronum regni Polonie in eodem facto.* Str. 400: *Copia privilegii ereccionis capelle castri Gostinensis.* Str. 401: *De conflictu regis Wladislai Polonie et Hungarie cum Theucris habito materies et processus.* *) Str. 408: *Epistola de successibus domini regis Polonie in primo ingressu in regnum Hungarie.* Str. 412: *Sequitur promocio post dominum Jacobum de Kuthno canonicum Wladislauiensem ad dominum Nicolaum papam IV. ab universitate Bononensi sub hac forma.* Str. 413: *Reguły zdrowia wierszem rymowanym.* Str. 414 — 416: *Próby pisma inicyałów w porządku alfabetycznym.* Str. 417: *Uchwała w sprawie dziesięcin.* Uważamy za stosowne brzmienie tej uchwały przytoczyć w tem miejscu, nie znaleźliśmy jej bowiem w żadnym ze znanych zbiorów, a sumienna praca wcześnie zgasłego *Walentego Mikrota: Walka w Polsce o stosunek kościoła do państwa od 1434 — 1440.* nie wciąga jej treści, lubo uchwała z tego właśnie czasu zdaje się pochodzić. Brzmi ona:

Ad sopiendum omnem diversitatem et differenciam inter ecclesiam et clerum ac nobiles regnicolas diocesis Cracoviensis circa solucionem decimarum campestrium seu manipularium de agris nobilium et kmethonum tam cultis quam desertatis ita conclusimus et statuimus perpetuis temporibus observandum: quod quicunque nobilis cuiuscunque dignitatis seu conditionis fuerit de agris seu laneis kmethonum seu

*) Obacz rozprawkę p. t. List Andrzeja de Palatio o klęsce Warneńskiej. Przewodnik nauki i literacki z 1882 r. List wydałem w odbitce téjże rozprawy.

kmethonalibus ipsos kmethones ammoverit vel iam ammovit et deposuit aut eciam agros desertos qui kmethonum erant per se vel pro se arat vel araverit, de huiusmodi agris tam desertis quam de hiis de quibus kmethones ammoti et depositi sunt vel fuerint, decimam seu decimas solvet et solvere debet sine contradiccione illi eclesie prelato, canonico seu beneficiato, cui vel quibus prius, dum kmethones dictos agros seu laneos arabant, solvebantur, modo tamen nobilium seu militari, hoc est, quod ad conduccionem dicte decime seu decimarum ipse nobilis non teneatur et quod in decimando per eum cuius est decima capecia non eligantur, sed decimum capete, quod ex ordine et numero progressive venerint, accipiatur; salvo eo quod huiusmodi decimum capete non sit qualicunque causa aut casu destructum aut viciatum, in quo casu aliud immediate precedens aut propter eandem causam tercium capete precedens recipere debet is, cui decima est solvenda Insuper ad decimam canapi nobilis qui pro se seu per se huiusmodi agros seu laneos arat seu araverit non teneatur quemadmodum singuli kmethones solvere sunt astricti et obligati, in signum nobilitatis seu, quodque is cui decima vel decime huiusmodi per nobilem soluta fuerit modo premisso omnipotentem deum pro eiusdem anime et corporis votiva sanitate attentis precibus exorare teneatur, in quo ipsius conscienciam oneramus.

Str. 418: *Littera concilii Basiliensis universis Bohemis missa.* Str. 419: *De compassione forma.* Recepty jak: *Contra surditatem aurium etc.* Str. 420: *Legere in iure volenti regula generalis cum informacione.* Str. 421: *Salvus conductus ducis Michaelis.* D. Cracovie 1. Juli 1447. Str. 424: *Scriptura de curia super incolumitate regis Polonie post conflictum cum Turcis habitum, de quo per suos dubitabatur.* Str. 425: *Copia privilegii super Byenyowmlin* A. 1405. *Redditus graciarum pro compassione.* Str. 426: *Universitas Parisiensis Cracoviensi Univ. scripsit*: *Procuracionis forma simplex. Amicabile pulcrum.* Str. 427: *Treugarum pacis concessarum ali......* *) *Gracia regalis civitati concessa cum libertate.* Str. 428: .....*) *fundacionis ecclesie in Sanyki* 1441. Str. 430: *Spis książąt i dygnitarzy ces. Rzym. z ich tytułami; Forma presentacionis valens.* Str. 431 — 434: *słowniczek wyrazów używanyeh w średniow. łacinie.*

Część II. zawiera: Str. 25: *Dokument Ziemowita Maz. dotyczący wsi Wilkowa* Str. 25. *Dokumenty ks. Wład. Maz.* Str. 35: *Ordinacio inter regem Polonie, Hungarie et comites Cilie olim facta.* Str. 35: *Responsio regine Elisabeth ad legacionem regis Polonie Hungarie etc.* Str. 37: *Król Władysław Warn. do królowej Elżbiety Węgerskiej* D. in villa Conynski brod *14* octbr. 1441. Str. 44: *Contractus nunciorum magistri generalis Prusie factus cum ambassiatoribus regis et regni Polonie etc.* Datum in Brest 1434. Str. 45: *Inscripcio super dimissione captivorum per eosdem materies contracta.* D. Marienbuugi 23 septbr. 1434. Str. 46: *Contractus super quibusdam articulis inter archiepiscopatum Gneznensem et ducatus Mazouie perpetuo observandis.* Str. 47: *Consensus ducalis super bonis*

*) miejsce wydarte.

archiepiscopalibus in terra Mazouie et mutacione quarundam perniciosarum consuetudinum prius tentarum. Str. 48: *Modus prestandi omagium qui semper observatur.* (Codex ep. Vitoldi MCLXIV. p. 661.) Str. 49: *Concordia et inscripcio pacis perpetue inter regem et regnum Polonie et magistrum generalem ordinis Cruciferorum Prussie conclusa et terminata per dominos nunccios partis utriusque novissime in Brzeszczye facta.* A. D. 1436. Str. 60: *Inscripcio ambasiatorum regis Polonie facta cum nuncciis et ambasiatoribus magistri generalis Prussie.* Str. 61: *Inscripcio prelatorum et baronum regni Polonie data regi Wladislao super assumpcione filii sui W. in regem Polonie et coronacione eiusdem.* (Caro L. C. I: p. 118.) Str. 62: *Inscripcio woywode (Eliae) Moldavie domino regi Polonie.* 3 iunii 1433. Str. 63: *Inscripcio M. d. Lithuanie Sigismundi cum rege et corona Polonie* D. in Grodno 15 octbr. 1432. Str. 65: *Ascripcio opidi Hrodlo cum suo toto districtu ad regnum Polonie.* D. Grodno 15 octbr. 1432. Str. 65: *Confirmacio ei ratihabicio omnium premissorum conclusorum per patrem suum dominum Sigismundum M. d. Lithuanie ducis Michaelis iuxta decretum dominorum et nuncciorum regis Polonie facta et tractata.* Str. 67: *Contractus Alberti Hungarie et Wladislai Polonie regum super pace perpetua inter regna eorum servanda.* Str. 70: *Copia consensus Alberti Hungarie regis de animadversione et observancia litterarum et inscripcionum antiquarum inter regna predicta pro terris Moldawie et Russie confectarum ex intimacione Sigismundi.* Str. 71: *Consensus domini m. ducis datus duci Michaeli tamquam filio pro inscribendo dotalicio principi Eufemie consorti super terris descriptis.* D. in Troky 7. febr. 1435. *Copia dotalicii eiusdem per ducem Michaelem inscripti.* D. in Troky 7 febr. 1435. Str. 73 *Copia iuris omnium nobilium et terrigenarum terre Gostyniensis.* D. in Sochaczow 4. Aug. 1422. Str. 74: *Copia privilegii super villam Hrodiszcze in terra Zudacouiensi dati per Ladislaum ducem Oppoliensem Wyelunensem et Russie cuidam Waszykoni.* D in Przemysl 14 nov. 1376. Str. 75: *Copia privilegii snper certas curias in Knyezesyolo.* Act in Pohonicz alias Nova Sambor 13 dec. 1392. Str. 75: *Copia privilegii super iudicandis hominibus tam ducalibus quam archiepiscopalibus districtus Louicensis per ducem Semouithum Troydeni dati ecclesie Gneznensi et ipsius archiepiscopis cum aliquibus constitucionibus cum Jaroslao episcopo factis.* A. 1358. Str. 77: *Copia privilegii civitatis Sochaczouiensis est hec in tenore.* A. 1434. Str. 78: *Copia privilegii et iuris civitatis Gambinensis.* A. 1437. Str. 79: *Privilegium super villam cum iure Brochowo.* A. 1304. Str. 79 — 80: *Copia iuris molendinatoris Rawensis super nowum molendinum* 1436. Str. 80 — 81: *Copia privilegii monasterii Ravensis.* 1437. Str. 81: *Copia privilegii super villam Brwyelno est hec.* A. 1437. Str. 82: *Copia privilegii Bolomoviensis.* A. 1440. Str. 83: *Privilegium super advocaciam in Bolemovo.* Str. 83 — 84: *Privilegium nobilis Dywan de Strzelcze commutacionis rippe sue Strzkva pro medietate molendini in Schalky cum domino duce facte.* D. in Gostin 12 iulii. 1420. Str. 84 — 86:

Privilegium originalis et antique donacionis ecclesie Jozewiensis ac confirmacione et innovacione donatorum et eiusdem perpetua libertacione. D. Rawe infra oct. penth. 1334. Str. 86: *Confirmacio archiepiscopalis bonorum et decimarum eiusdem ecclesie.* D. Cracovie 20 octbr. 1410. Str. 87: *Detretum Jaroslai archiepiscopi super decima in Crosnowa ad ecclesiam Jeszowiensem pertinente manipulari.* D. in Lnysczno intra octavas Petri et Pauli app. 1347. Str. 87—88: *Privilegium iurisdacionis ville Sarnovo monasteri castri Plocensis in districtu Rawensi.* D. in Warschowia 5. Aug. 1367. Str. 88: *Privilegium dotacionis ecclesie sacti spiritus in civitate Rawensi.* Str. 89: *Copia privilegii super Czirnyewo Ade castellani Gostinensis.* D. ante Inowlodz 21 octbr. 1384. *Abrenunciacio principis Katherine uxoris ducis Michaelis.* D. in Ploczsko feria quinta ante purific. Str. 90: *Plebani Brochoviensis super restitucione quorundam agrorum.* D. in civit. Warschouiensi 15 Jann. 1356. *Iuris concessio nobilium in Przelusky.* D. Rawe 29 octbr. 1437. Str. 91: *Forma dotalicii ducisse Mazouie.* D. Rawe 7 mart. 1437. *Copia privilegii Nicolai Stampowsky iuris sibi dati subsidii racione.* 1435. Str. 92: *Jurisconcessio Andree Radzyeyewsky per Semouithum ducem.* 1427. Str. 94: *Super sculteciam in Czyrwonanywa per Semouithum ducem.* A. 1397.

Już z tego zestawienia nagłówków widoczna, że bogaty ten w nieznane jeszcze źródła do XV. w. kodeks, ma niejakie podobieństwo do kodeksu biblioteki Królewieckiej, znanego z publikacyi Prof. Caro p. t. *Liber Cancellariae Stanislai Ciołek* Kilkadziesiąt listów i aktów jest wspólnych obydwom kodeksom. Niewahaliśmy się je w tej publikacyi podać w całości powtórnie wraz ze zmiankami jakie znaleźliśmy u Cary, już ze względu na ważność tych aktów, to znowu że kopie Kórn. kodeksu niezawierały pomyłek jakie znajdujemy w Królewieckim kodeksie, już też że autentyczność tychże aktów zyskuje na wadze, skoro znamy kopie rozliczne z jednego źródła gdyż z zaginionych oryginałów pochodzące. Nadto badacz, mając wzmianki rozmaitych kopii jednego aktu uwidocznione, ma sposobność zrozumieć treść jego, którą często tak z powodu niejasności językowych jakoteż paleograficzncyh odgadywać potrzeba. Większa atoli część aktów i listów naszego kodeksu nieznajduje się w żadnym ze znanych kodeksów a jest autentyczną. Wskazówki co do autentyczności podajemy tam tylko, gdzie dokument luźnie stojący, t. j. bez związku z innymi aktami, tego wymagał, i to przez dowód pośredni, gdyż przez rozwiązanie dat których tak mało mamy w kodeksie. Ten brak dat również jak i przedmowa kopisty na p. 95—96 uzasadniają wniosek, że kodeks nasz jest *Liber Cancellariae,* którego część pierwsza (p. 95 — 334) powstała w kancelaryi królewskiej pod sam koniec panowania Jagiełły, a że i reszta kodeksu w kancellaryi królewskiej (Kazimierza Jag.) powstała. Porządek pism, uwidoczniony w powyższym opisie, może podać wskazówki do porównania kodeksu Królewieckiego z Kórnickim, atoli nie upoważnia nas do jakiegoś dosadniego wniosku co do historyi ich powstania ani też co do filiacyi, bez autopsyi obydwóch kodeksów.

Drugim ważniejszym kodeksem z XV. w., z którego korzystamy w niniejsze publikacyi jest *kodeks biblioteki Uniwersytetu Praskiego Sygn: VI. A. 7.* *)

Jest to kwartant podobnie jak Kórnicki o 255 po jednej stronie numerowanych paginach, pochodzący z drugiej połowy piętnastego wieku. Oprawa zeszłego stólecia w skórę, z nadpisem na grzbiecie rękopisu: Copiarium diplomaticum Premislaeum. (zapewnie dlatego, że w manuskrypcie znajdują się dokumenta odnoszące się do Przemyśla lub że może rękopis dostał się do Pragi z tego miasta; i w jednym i drugim co prawdopodobniejsza wypadku powinno by było stać Premisliense.) Kodeks składa się z dwóch części. Pierwsza do p. 154 b. włącznie zawiera kopie nadań i aktów wyszłych z kancelaryi króla Wacława Czeskiego z ostatnich lat XIV i z pierwszego dziesiątka lat XV wieku, w językach łacińskim i niemieckim, pismo jednej ręki. Wyjmujemy z tej części dwa formularze dokumentów króla Wacława. (C. ep. Vit. in App. N⁰ XXXII. p. 1059. i N⁰ XXXIII p. 1060.). Po tej części chronologicznie starszej, następuje część ruga od (p. 150 — 255), którą się bliżej zajmiemy. Jest ona inną ręką pisana aniżeli część poprzednia a że zawiera pisma które wychodziły z kancelaryi króla Jagiełły z lat 1424 — 27, sądzić by należało, że w Krakowie powstała (nie zaś w Pradze, jak to wnosić należy o części pierwszej,) lubo papier w obu częściach jednakowy, jak jednakowe i filigrany. (te same co i w kodeksie Kórnickim.). W części tej da się odrożnić kilka rąk, z których pierwsza (p. 150) kilkakrotnie powraca. Nadpisy nad każdym z aktów uskutecznione są ręką przepisywacza aktu, jednakowoż nie wszędzie dają się dostrzedz. Zresztą zawierają one treść aktu pod względem formalnym a tak ten wzgląd jak i brak imion i dat wskazują nam, że kodex ten również jak poprzedni dla użytku kancelaryjnego był ułożony. Treść drugiej części jest następującą.

Pag. 150. *Inskrypcie tytułów kardynałów: Brandy, Jana Albaceńskiego, Alfonsa etc. Ratificacio privilegii pro ecclesia. Super forma annualia et septimanalia.* P. 150. b., *Mandatum* (W skróconej redakcyi i bez imion; W całości Cod. ep. Vit. N⁰ MCLXV. p. 663.) *Super ereccione ville.* P. 151: *Absolucio a stacionibus monasterii; Privilegium super ereccione ville.* P. 151. b. *Libertas a theloneo et foralibus: Littera familiaritatis et conductus.* P. 152: *Magistro Prussie* (C. ep. Vit. N⁰ MCXCIV p. 696.). *Salvus conductus quem debuit dare woywoda Moldauie.* (Ibidem N⁰ MCCXXV. p. 723.). P. 152 b. *Libertas perpetua a forensibus. Ratificacio privilegii.* P. 153. *Pro confirmacione electi Stanislai Pawlowski ad papam.* 153. b. *Obligatoria in quinquaginta marcis. Ad papam suplicacio. Ius thewtunicum.* P. 154: *Talis fuit littera pro molendino Lubiczensi.* (Caro L. C. I. p. 172. B.). *Salvus conductus pro duce Albo.* (Cod. ep. Vit. MCXLIII. p. 636.). P. 154. b., *Obligacio cum principibus.* (Ibid. N⁰ MCXLV. p. 637.). *Privilegium super decima post allodium Costinense.* P. 155. *Literra domini regis*

*) Wszystkie inne nieznane listy lub akta kodeksu Kórnickiego jakoteż następującego Praskiego, wychodzące po za rok 1430, a zasługujące na ogłoszenie ich drukiem, skopiowałem dla użytku akademii Umiej. Krak., celem pomieszczenia ich w dalszych tomach Mon. med. aevi.

Polonie super promocione per universas provincias data. Jo. de Geminiano pro decoracione baronatus. Super vendicione scoltecie. P. 155. b. *Littera repugnatoria detraccionis et cum hoc correctoria.* (Ibid. N⁰ MCCCXI. p. 788.). P. 156: *Mandatum ad episcopum Tridensem.* (sic) (Ibid. N⁰ XLI. in App. p. 1067.). *Dominus rex regi Dacie.* (Ibid. N⁰ MCXC. p. 693.). *Littera Soldani.* P. 157. b. *Littera regis Hungarie.* (Ibidem N⁰ MCCXXXVIII p. 735.). P. 158: *Regis Hungarie querulatoria.* Ibidem N⁰ MCCLXXV. p. 861.). *Coadunacio civitatis antique ad civitatem Costen. Dux Veneciarum scribit domino regi* (Ibidem N⁰ MCLXXVIII. p. 686.). *Privilegium super domos et granaria in Nizeschowa (sic) nova civitate ante Thorun. A domino magno duce ad papam de episcopatu Poznaniensi.* (Ibid. N⁰ MCCXLVII. p. 740.). P. 159. *A domino rege ad papam de episcopatu Poznaniensi.* (Ibidem N⁰ MCCCXLVI. p. 739.) P. 159. b. *A rege ad papam.* (Ibidem N⁰ MCCLXII. p. 751.). P. 160. *A rege cardinalibus.* (Ibid. N⁰ MCCLXIII. p. 752. P. 160. b. *Peskowski correptoria.* (Ibid. N⁰ MCCLVII. p. 747.). *Miroskoni indignatoria et correptoria* (Ibid. N⁰ MCCLIX. p. 748.). P. 161. *Alphoncio cardinali enodatoria obsequiorum.* (Ibid. N⁰ MCCLX. p. 749.). P. 161. b., *Cardinali de Ursinis B(rande).* (Ibidem N⁰ MCCLIV. p. 744.). P. 162. *A rege ad papam. Cardinalibus.* (Ibid. N⁰ MCCXLV. p. 738.). P. 162. b., *A regina ad papam.* (Ibid. N⁰ MCCLVI. p. 746.). P. 163. *A regina Miroslao preposito Gneznensi.* (Ibidem N⁰ MCCLVIII. p. 747.). *A rege Miroslao preposito Gneznensi.* (Ibid. N⁰ MCCLV. p. 745.). *Contra participantes cum Bruchrink processus.* (Ibidem N⁰ XXXVIII. in. App. p. 1065.). P. 163. b. *Conductus curiam romanam...,* P. 164. *Obligacio consulum. Creditorium a domino vicecancellario ad regem. Per reverendum patrem dominum Stanislaum episcopum Poznaniensem.* Hymn do matki Boskiej.). P. 164 b., *Per eundem dominum et in Christo patrem dominum S. epum. Poznan.* (Ibid. in adnot. ad N⁰ XXVIII. in App. p. 1057.). *Presentacio. Obligacio alicuius.* P. 165: *Dilacio cause.* P. 165. b. *Omagium. Iuramentum principis.* P. 165. b. — 166. *Trzy dokumenta potwierdzające związek króla Wacława Czeskiego z landgrabią Janem przeciw Ruprechtowi.* P. 166. b., *Conservatoria a civitate ad civitatem.* P. 166. b. — 168. *Przywilej Kazimierza Jag. dla Genueńczyków Krzysztofa Gwardia de sancto Romulo i Juliana de Walithariis na żupy Drohobyckie.* P. 168 — 169. b. *Trzy listy Grzegorza z Sanoka arcyb. Lwowskiego.* z 1472 r. P. 170. *Ereccio civitatis de villa* (Comarno). P. 171: *Obligacio terrestris. Donacio solarii alicui heroldo in zuppis. Salvus conductus ad alias partes Johanni comiti Stampalie.* (Cod. ep. Vit. in App. N⁰ XXXIX. p. 1065.). *Ereccio civitatis de villa (Nowawech) et ius civile.* P. 172. *Liberacio seu absolucio a iure feodali pro terra Wschowiensi.* P. 172 b. *Compromissum mandati.* (Caro L. C.). *Mandatum ad limitandum granicies.* (Cod. ep. Vit. N⁰ MCCLXXXIV p. 769.). *Ratificacio inscripcionum Magni ducis.* (Ibidem in App. N⁰ II.). P. 173 b. *Dotalicium. Privilegium super fundacione monasteri Cartusiensis.* P. 174. b. *Citatorium contra*

duces Mazouienses. (Caro L. C. I. p. 168.). P. 175: *Episcopo Wladislauiensi contra Jo. de N.* (Cod. ep. Vitoldi N⁰ MCLXVIII. p. 679.). P. 176: *Arendacio thelonei iudei Wolczckonis.* P. 176: *Ratificat dominus rex donacionem alicuius privilegii super scolteciam in Szczirzicz. Alicui donacio ville in LX marcis pro Stanislao S.* Pag. 176. b., *Privilegium super ius theutunicum et civile datum civibus Rogoznensibus post concremacionem civitatis predicte et iurium eiusdem.* P. 177. *A domino rege duci Mediolanensi.* (Cod. ep. Vitoldi N⁰ XXI in App. p. 1050.). *Compassio de morte alicuius.* (Ibidem N⁰ MXLIV. p. 573.). P. 177. b., *Graciarum acciones de promocione.* (Ibidem N⁰ MCCLI. p. 742.). *List króla Jagiełły do księcia Medyolańskiego.* (Ibid. N⁰ MCCLXXI. p. 759.). P. 178: *A domino rege Peskowsky.* (Ibid. N⁰ MCCLII. p. 743.). *A domino rege ad Nicolaum Kiczka. correptoria.* (Ibid. N⁰ MCCXCVI. p. 776.). P. 178. b., *Capitulo Poznaniensi.* (Ibid. N⁰ MCCXCV. p. 776.). P. 179. *Domino archiepiscopo querulando contra nepotem ipsius.* (Ibid. N⁰ MCCLXXXII. 768.). *Preposito sancti Floriani.* (Ibidem N⁰ MCCXCVII. p. 777.). P. 176. b., *A rege Hungarie domino regi Polonie.* (Ibid. N⁰ MCCLXXII. p. 760.). P. 180. *Recipit dominus rex in familiarem et dat salvum conductum.* P. 180: *A rege domino pape.* (Ibid. N⁰ MCCLXXX. p. 766.). P. 180. b., *Excusacio de infamia.* (Ibid. N⁰ MCCL. p. 742.). P. 181: *Domino pape ut exaudiat aliquod et alium promoveat et hoc inter duas partes adversas.* (Ibid. N⁰ XXII. in App. p. 1050.). *Episcopo Wladislaviensi a domino rege super nepotem ipsius.* (Ibid. N⁰ MCCLXXVI. p. 764.). P. 181. b., *Privilegium monasterii Mogila super decimam lignorum sub castro Cracoviensi. Ad dominum papam promocioni domini Stanislai Czolek a domino rege.* (Ibidem. N⁰ MCCLXXIV. p. 762.). P. 182. *A rege ad papam.* (Ibid. N⁰ MCCLXXVII. p. 765.). *A domino rege ad papam.* (Ibid. N⁰ MCCLXXVIII. p. 765.). *Rex scribit domino pape, ut non apponat fidem obloqutoribus.* (Ibid. N⁰ MCCXLIX. p. 741.) P. 182. b., *A regina domino pape.* (Ibid. N⁰ MCCLXXIX. p. 766.). *Cardinalibus a domino rege ut velint dominum S. C. promovere coram sanctissimo domino nostro papa ad episcopatum Poznaniensem.* (Ibid. N⁰ MCCLXXV. p. 763.). P. 183. *A regina domino pape.* (Ibid. N⁰ MCCLXXI. p. 767.). *Domino pape a rege graciarum acciones pro aliquo beneficio* (Ibid.). P. 183. b., *Ad dominum papam graciarum acciones de beneficiis impensis.* P. 184: *List w sprawie promocyi Ciołka na stolicę Poznańską.* (Ibid. N⁰ MCCLXI. p. 750.). P. 184. b., *List Wrocławian do Lwowian z 1429 r.* P. 185. *Indultus foederis matrimonialis pagani cum christiana.* P. 185. b., *Salvus conductus omnibus mercatoribus Rusie generaliter concessus* 1460. r. P. 186. *Comissio papalis seu rescriptum apostolicum.* P. 186. b., i 187. *Dwie kredytywy dla posła cesarza Fryderyka III. z 1453 r. w niem. języku.* P. 187 b., *Takaż kredytywa od Alberta margr. Brand. z 1452.* P. 188 — 192. b. *Bulla papieża Piusa IV.* z 11 Nov. 1463 r. P. 193. *Epitafium Andrzeja Odrowąża.* P. 193. b., — 194. *List do papieża z lat 1461 — 71.* P. 195. — 196:

Cztery listy w sprawie proboszcza Augustyna: (Ibid. N⁰ MCLXX. p. 679. N MCLXXI. p. 680; N⁰ MCLXXII, p. 682; N⁰ MCLXXIII. p. 682.) *Uniwersał królewski dla mieszkańców Rusi.* (Palacky Beiträge I. p. 303.). P. 196. b., *List uwierzetelniający dla Zawiszy Czarnego.* (Cod. ep. Vit. N⁰ MCLI p. 643.). *Edykt Wieluński.* (Caro L. C.). P. 197. *List wypowiedni Witołda do Hussytów* z 1424 r. (Ibid. N⁰ MCXL. p. 632.). *Przywiiej Kazimierza W. z 1363. r. dla Konrada mieczanina Lwowskiego.* (Akta gr. i ziemsk. III. 33.). P. 197. b., — 198. *List króla Jagiełły do Lwowian.* (Cod. ep. Vit. in App. N⁰ XI. p. 1041. N⁰ XII. p. 1042.). P. 188 — 199: *Trzy odezwy króla Jagiełły do mieszkańców Rusi.* (Ibid. N⁰ XIII. XIV. et adnot. p. 1042 — 1044.). P. 199: *List Wrocławian do Lwowian* z 1426. r. *List Prażan do Lwowian.* z 1435. r. P. 199. b., *Król Zygmunt poleca Zawiszę Czarnego.* (Ibidem N⁰ MCXXXVII. p. 630.). *Gniewosz z Dalewic przysięga wierność królowi Jagielle. Król Jagiełło daje Zambie z Szczytnik prawo zbierania zaciężnych przeciwko heretykom.* (Ibid. N⁰ MCXXXVI. p. 630.). *Król Jagiełło i Witołd wiążą się konfederacyą przeciwko inwazyi herezyi husyckiej.* (Ibidem N⁰ MCLV. p. 653.). P. 202. *Król do papieża w sprawie Jaranda scholastyka Kruszwickiego. Papież do króla w sprawie proboszcza Augustyna.* (Ibid. N⁰ MCLXXXIV. p. 690.). P. 203: *Rajcy miasta Torunia do swych ławników. Akt rajców Krakowskich z 1425 r.* P. 204 — 204. b., *Trzy formularze przywilejów miasta Lwowa poczem jeden Krakowski.* P. 205: *Przywilej dla Przedborza. Przywilej dla górników kopalni złota w Dolinie. List Jagiełły do mieszczan Bocheńskich i Sandeckich w sprawie jarmarków Wrocławskich.* P. 205 b., *Król zakazuje kupcom Rusi udawać się z towarem na Wołoszczyznę przez przeciąg roku. Król poleca kupców lwowskich spieszących do wojewody Wołoskiego. Przywilej Jagiełły dla Krakowian uwalniający ich od opłaty szosu.* P. 204. *Król Jagiełło do arcybiskupa Lwowskiego i do starosty Rusi w sprawie rozgraniczenia dóbr mieszczan Lwowskich. Tenże do Michała Buczackiego i do starostów Śniatyńskiego i Kołomyjskiego w sprawie zakazu handlu z Wołoszą. Tenże do starosty Rusi o kupcach wymijających z towarami Lwów. Tenże do rajców Lwowskich o zrabowanym w W. kięstwie Moskiewskiem kupcu lwowskim Janie Stoborze. Tenże do rajców Lwowskich w sprawie handlu z Wołoszą. Fundacio altaris.* P. 205: *Testamentum cum constitucione tutorum.* A. 1425. P. 205. b., *Confirmacio super Salve regina.* P. 206. b., *Instrumentum compromissi.* P. 207. — 9. *Instrumentum compromissi.* P. 209. *List króla Ludwika Węgierskiego do Lwowian* (Codex ep. Vit. N⁰ I. in App. p. 959.). *Jagiełło do Krakowian.* P. 209. b., — 210. b., *Jagiełło do Lwowian;* pięć listów. P. 210 b., *Kapituła Spiska transsumuje list króla Zygmunta.* (Ibidem in App. N⁰ XXV. p. 1052.). *Kapituła Przemyska kwituje Lwowian z długu. List do arcybiskupa Lwowskiego w sprawie szpitalu w temże mieście. List do Lwowian w sprawie procesu z księżniczką Ryngałłą. Komissarze królewscy kwitują mytnika Lwowskiego. Rozkaz opłaty*

myta od wiedzionych przez Lwów wołów. Rozkaz królewski celem składania opłaty na wesele królowej Zofii. (Caro L. C. p. 213.) P. 213. *Dwa listy Jagiełły do Lwowian w sprawie uiszczenia podatków.* P. 213 — 214 b., *Trzy akta miejskie Lwowskie.* P. 214. b., *Przywilej dla Sącza i Łańcuta. List gminy kupców z Kaffy do mieszczan Lwowskich.* P. 215. *Kwit mieszczan krakowskich. Odezwa króla Jagiełły zawierająca uchwałę dotyczącą fałszowania monety.* P. 216. *Trzy odezwy królewskie do mieszczan Rusi.* P. 216. b., *Mieszczanie lwowscy do króla w sprawie długów księżniczki Anny Ryngałły. Stanisław Ciołek do sekretarza Witołda w sprawie kandydatów na opróżnione wakansa.* (Cod. ep. Vit. N⁰ MCCXLI. *p.* 737). P. 217. b., *Kardynał Antoni biskup Akwilejski daje polecenie Jakóbowi Treslerowi spieszącemu na wschód celem odwidzenia grobu świętego. List do króla w sprawie opuszczenia podatków miastu Lwowowi.* P. 218. *Jan biskup Albaceński do kanonika przemyskiego Treslera, spieszącego do grobu świętego.* P. 219 b., *List Franciszka de Comitibus Aquae Vivae do arcybiskupa Gniezn. Wincentego Kota.* P. 233. b., *List tegoż do Witołda.* (Cod. ep. Vit. N⁰ MCCCXCIV. p. 879.). P. 237. *Tenże do któregoś z biskupów polskich.* (Ibid. N⁰ MCCCXCV. p. 885.). P. 237. b., *Tenże do jakiejś wysoko postawionej osobistości dworu kólewskiego* (Ibid. N⁰ MCCCXCVI. p. 886.). P. 238. b., *Conductus salvus regine Ungarie.* P. 339. *Hec est dimensio laneorum franconicorum secundum ritum et modum iuris theutonici. Indultum pro legenda missa. Biskup Stanisław Ciołek daje pozwolenie magistrowi Blasio de Crobya przyjmowania święceń duchownych.* P. 239 b., *Dwa listy do Lwowian.* P. 240 — 241 b., *Bulla papieża Marcina V do biskupów Gnieźnieńskiego, Lubuskiego i Ołomunieckiego w sprawie dziesięcin, poczem traktat prawniczy w tejże sprawie.* P. 241 b., formuły: *de empcione, de vendicione, de pignoribus.* P. 242. *Ugoda Wrocławskich rajców z Niklaszem Stok.* P. 243. *Dwa listy w sprawach pruskich.* P. 244 b., *Inscripcio terrestris super obligacione bonorum.* P. 245 b., *Forma compromissi. Donacio regalis certarum pecuniarum super bonis terrestribus.* P. 246 — 247. *Przywilej króla Władysława Warneńczyka z 16 Lipca 1444. r.* P. 247. b., *Dwa potwierdzenia burmistrza i rajców Wrocławskich.* P. 248. *Takież same ze strony Lwowian i list króla do tychże.* P. 248. b., *De invidis iudeis* etc. P. 249 b., — 251. *Słowniczek wyrazów łacińskich botanicznych wraz z tłómaczeniem na język polski.*

Na wolnych dwóch kartkach ręką XVI w. znajdujemy: P. 252. *Copia litterarum imperatoris domino nostro regi missarum.* 26. febr. 1525. P. 253. *List Imbrey-baszy do Krzysztofa Szydłowieckiego z 25 octbr. 1528.* P. 254. *Król Zygmunt Aug. do miast.* z 3 iul. 1566. Poczem znowu ręką XV. w. P. 255. *Wypisy sentencyi z filozofów.*

Z innych rękopisów wspomnieć należy o kodeksie z XV. w. bibl. ces. w Petersburgu L. F. oddział VI. N⁰ 68. z którego wyjmujemy ciekawy list Franciszka de Comitibus umieszczony poniżej w Cod. pod N⁰ MCCCXCIV. p. 879 — 885 z p.

614 — 621 kodeksu. Znujduje się w tym kodeksie oprócz materyału znanego już badaczom z dawniejszych i świeższych publikacyi do historyi husytyzmu, jeszcze wiele nieznanych listów tegoż Franciszka. I tak do Zbigniewa Oleśnickiego p. 527 — 557. p. t. Opus compilandum ad honorem domini mei Cracouiensis episcopi, per me dominum Franciscum de Comitibus Aque Vive, dalej p. 574 — 581 takiż sam utwor humanistyczny do Wincentego Kota, arcybiskupa Gnieznieńskiego, z kondolencyą po śmierci ojca; p. 582 — 583 do nieznajomego przyjaciela muz, 586 — 614 listy humanistyczne, ostatni do Jana Rzeszowskiego arcy-biskupa Lwowskiego. Utwory te humanistyczne pod względem historycznym nie przedstawiają żadnej wartości, dlatego nie zajmowaliśmy się nimi szczegółowo. Warto by było aby który z miejscowych filologów zajął się ich wydaniem.

CODEX
EPISTOLARIS VITOLDI.

I. *W Trokach* 29 *września* 1379.

Jagiełło najwyższy książe Litwy, Kiejstut książe na Trokach, książęta Lingwen i Witołd zawierają pokój dziesięcioletni z Winrykiem z Kniprode w. mistrzem zakonu, rozciągający się atoli tylko na ziemie wymienione w dokumencie.

Z oryginału w arch. N. Z. drukował Baczko. G. Pr. II. p. 231. Voigt. Cod. dipl. Pr. III. N. 134 p. 180. Raczyński. C. d. Lith. p. 53.

II. *W Nowych Trokach* 26 *stycznia* 1380.

Alexander alias Withołd ks. Litewski wieś Szereszowo w dzierżawie Kamienieckiéj leżącą, ze wszystkimi pożytkami Mikołajowi Nassucie Szempart za służby jego darowuje. W Nowych Trokach we czwartek po nawróceniu św. Pawła.

Regest w księdze N. 1. Metr. Lit. w Petersburgu p. 137.

III. *Na polach Daudiszek* (!) 1 *czerwca* 1380.

Jagiełło najwyższy król Litwy zawiera przymierze z Winrykiem z Kniprode w. mistrzem zakonu pod warunkiem, że gdyby Krzyżacy napadli na kraje Kiejstuta a Jagiełło pośpieszył mu na pomoc, pokój przez to nie będzie zerwany, a nawet w tym wypadku gdyby oni w wojnie z Kiejstutem i Jagiełły kraje poszkodowali.

Oryg. w arch. N. Z. drukował Baczko. G. Pr. II. 233. Raczyński. C. d. Lith. p. 55. Bunge III. 362. N. 1553. Miejscowość Daudisken nie znamy, czy nie będą to Daugliszki (?).

IV. *Na wyspie Dubisie* 1 *listopada* 1382.

Jagiełło wielki król Litwy i brat jego Skirgiełło książe na Trokach za zgodą matki Julijanny i braci Korybuta, Lingwena, Korygiełły, Wiganda i Swidrygiełły ustępują zakonowi kraj (żmujdzki) pomiędzy Dubisą a ziemiami zakonu położony.

Z transumptu 1410 r. w arch. N. Z. w Królewcu Sz. XX. N. 64. a. drukował Baczko. G. Pr. II. 234. tenże Annalen Quart. II. 23. Raczyński. C. d. Lith. p. 57.

V. *Na wyspie Dubisie* 1 *listopada* 1382.
Jagiełło wielki król Litwy z bratem Skirgiełłą zapewniają Krzyżakom, iż podczas zawartego na cztéry lata zawieszenia broni wspierać będą zakon w jego wojnach, sami zaś bez jego zezwolenia nikomu wojny wypowiadać nie będą, wysłane zaś wojska zakonne zaopatrywać w żywność począwszy od Wilna zobowiązują się.

Z oryginału w arch. N. Z. drukował Baczko w Annalen II. 24—25 i Pr. G. II. 235—236. z trans. oryg. z 1382 r. Raczyński. C. d. Lith. p. 59.

VI. *Na wyspie Dubisie* 1 *listopada* 1382.
Jagiełło wielki król Litwy z bratem Skirgiełłą zapewniają wielkiemu mistrzowi cztéroletnie zawieszenie broni, jakoteż że w ciągu tego czasu wraz z całą Litwą chrzest św. przyjmą.

Oryg. w arch. N. Z. drukowali Baczko. Annalen II. 25. tenże G. Pr. II. 236. Lucas David. VII. 159. Raczyński. C. d. Lith. p. 56.

VII. *W Wilnie* 6 *stycznia* [1383].
Jagiełło odpowiada w. mistrzowi zakonu, iż nie może przyjąć do łaski swej Witołda i Towćwiłła książąt przedtem Litewskich, stawia tudzież warunki pod jakimi zawarłby pokój z książętami Mazowsza. Uprasza mistrza, aby zakon nie przyciągał do siebie Żmudzinów.

Z transsumptu z roku 1388 drukowali Voigt. Cod. dipl. Pr. T. IV. N. XIV. p. 15. Raczyński. l. c. p. 60.

VIII. *S. L. et D.* [*luty—kwietnia* 1383].
Konrad Zollner w. mistrz zakonu wzywa Jagiełłę, aby naznaczył termin i miejsce osobistego z nim zjazdu.

Z kopii u Baczka. Annalen str. 27 i 32.

IX. *S. L. et D.* [*kwiecień* 1383].
Jagiełło przystając na żądanie mistrza, oznacza miejsce zjazdu na wyspie Dubissie na dzień 20 maja i zaręcza, że podczas zjazdu pokój z jego strony nie będzie nadwyrężony.

Z współcz. kopii u Lucasa Davida VII. 161 i Raczyńskiego C. d. L. p. 69.

X. W *Marienburgu* 30 *lipca* 1383.
W. mistrz zakonu wypowiada wojnę Jagielle.

Z kopii współcz. drukowali Baczko. Annalen II. 26. tenże G. Pr. II. 237. Raczyński l. c. p. 62. Bunge UB. N. 1189.

XI. *S.* L. 15 *sierpnia* 1383.
Urzędowy pamiętnik zakonu, w którym mistrz i starszyzna tegoż [w 1387 r.] wyłuszcza powody wypowiedzenia wojny królowi Litwy Jagielle i bratu tegoż Skirgielle na dniu 15 sierpnia r. 1383.

Z oryginału na parg. w archiwum N. Z. się znajdującego drukowali Baczko. Annalen II. 29—38. Bunge UB. N. 1240. p. 488 i nast., tudzież Raczyński C. d. L. p. 64—68.

XII. *W Marienburgu* 1 *stycznia* 1384.
W. mistrz zakonu Konrad Zollner v. Rotenstein przyrzeka księciu Wigandowi dopomódz do odzyskania ojcowizny.

Z tek Naruszewicza drukował Sokołowski w Codex epistolaris Tom I. N. 1., domyślając się słusznie w uwadze, że data odpisu mylna. W odpisach Naruszewicza znajdujących się w bibl. gener. sztabu w Petersburgu, znajduje się w pierwszym tomie powyższy dokument w języku niemieckim z datą wyraźnie: tusend dreyhundert in dem sechs und achczigsten iare. etc.

XIII. *W Królewcu* 30 *stycznia* 1384.
Wigand ks. Trocki zeznaje, jako wypędzony z Litwy, oddaje się w opiekę zakonowi wraz ze swą ojcowizną, którą mu zakon napowrót odzyskać i w lenno dać ma, za co on zakonowi odstępuje pewne ziemie litewskie, do których sam prawa nie posiada.

Wir Wigand von gotis gnaden herczoge czu Tracken voriehen und bekennen offentlich in desem brive: noch der czit als wir von Trakken und von allen unsern landen vortreben woren von unsern vetteren, und unsir vater von den selbigen unsern vettern getodt wart, do czoge wir in di Masowe und worben die hant an dem erwirdigen manne bruder Conrad Czolner vom Rotinsteine homeister dutschis ordins; die gab her uns, des quame wir czu im und begoben uns gote und im genczlichen czum cristengloben, und das wir alle die land die unsirs vaters und unsir gewest waren von im und sime orden mit willen czu einem lehen entphan welden, uff das her und der gancze ordin uns widder hulffen czu unsirn landen, mit sulchir undirscheit, das wir dem homeister vorgeschreben und dem orden mit allen unsirn luiten widir alle betruber des ordens, wo sie uns hin gebotin adir haben welden, sulden dinen. Ouch habe wir obirgeben die buwestat czu Kawen, die sal dem orden ewiclich czugehoren. Ouch han wir dem ordin mit gutem willen gelasen von dannen alz die Nerie in die Memel fellet einen milen breit allen enden von der Memel bis ein vierteil einer mile uff ienehalben Rumsisken, umb des willen, ab uns unsir vettern adir andere vinde des gloiben welden anvertigen, dass sie uns deste bas mochten czu holffe kommen. Von Rumsisken vort an die Memel uff kein Rusen im mittilstrome ken den landen zcu Prusen; von dannen bis uff die Masouwe und Polan, alzo, was czwisschen den landen and Prusen und der Memel gelegin ist, das das czumole ir blibe, want der ordin di landt vorwustet hat und vortreben [1]) hat und gewonnen. Ouch sint die selben landt ni unsir elderen gewest und bekennen, das wir kein recht daczu haben. Und der ordin sal haben von dannen alz die Nerie in die Memel fellet allen enden eine

halbe meile bis do die Nawese in die Memel fellet. Wir haben ouch die anderen greniczen mit dem orden gericht, als die Nawese in die Memel fellet in dem mittelstrome bis do sie entspringet vort von dannen bis ken Liflandt, so das das landt czu Selen czumole des ordens solle bliben und alle molstete czu beiden siten der Nawese und stowunge die doczu vugen, sollen sie haben czu irem nutcze; und alle Sameyten sollen des ordens sin, als si von aldirs gewest sind. Gescheiis auch, das wir adir unsir nachkomelinge ane sone adir ane tochter sterben, so sollen alle unsir landt genczlich an den ordin gefallen. Desir dinge czu gedechtniss, das sie stete gancz und unvorseret ewiclichen bliben, so haben wir Wigand vorgenannt herczoge czu Trakken und Jurgen unsirs bruders son herczoge czu Nogarten und Lewe unser swoger herczoge czu Druczk und Sudemund von Wesisken unser ingesegel an dessen briff lassen hengen, der gegeben ist uff dem huse czu Konigsberg in Prusen in der iarczal unsirs herren tusunt dreihundert in dem vier und achczichsten iare am neesten sonnabunde vor unsir frawentage purificacionis. Geczuge sint unsir lieben getrouwen baioren: Jorgen, Swirgal, Gybut [2]) kemmerer czu Seymen, Roeukutte [3]), Michel, Mylegaude und andir vil erbarer unsir lute wirdiges geczugnisses.

Z transsumptu pargam. z roku 1393, 20 kwietnia; obacz poniżaj (N. CI). Współczesna kopia w temże archiwum zakonu Szuf. XX. 64. a. Z niej oddrukował Baczko Annalen II. 38—40, i Gesch. II. 239—240; tudzież Lucas David VII. 175—177. Daniłowicz w Skarbcu I. str. 248 uważa dokument ten za fałszywy lub co najmniej skażony dodatkami, dowody atoli, które przytacza, nie są przekonywujące.

[1]) Vorterbet? [2]) W kopii współczesnej czytamy: Eybut. [3]) W kopii tejże: Rowkutte.

XIV. *W Marienburgu* 28 *kwietnia* 1384.

Konrad Wallenrod w. marszałek zakonu potwierdza Virstandowi v. Pawunden posiadanie dóbr jego dziedzicznych, pod warunkiem, aby on i jego potomkowie konno i zbrojnie służyli wiernie księciu Witołdowi.

Wir bruder Conrat von Walrot, oberster marschalk des ordens der bruder sente Marien des dudeschen huses von Jerusalem, mit rate, willen und vullamt des erbirn und geistlichin manis bruder Conrat Zolner von Rotensten (sic) homeister des ordins, vorlegin und ghebin unserm ghetruwen Vyrstandt von Pawunden rechtin erbin und nochkomlinge allis das gut, daz sin eldern und her bisz an dise zeit habin ghehat in erer ghewer, erblich und ewich zcu bositzen, [da]von zal der vorbenante Vyrstandt von sinen rechtin erbin und nachkomlinge pflichtig sin zcu dinen hertroge Wytauten sinen erbin und unz mit pferdin und wapen, noch des landes gewonheit, wedir alle unsir vinde und anvechtere [1]) des ordins. Wer, das der [egenante] [2]) Vyrstand sine rechtin erbin und nachkomlinge ens moles ane erbin vorscheidin, des got nicht en welle, so zal sin guet an herczogin Wytautin, und an sin erbin adir an uns (sic) erbin und wen her deme ghesessin ist [3]). Geschege is ouch das der egenante Vyrstandt adir sin erbin nach erem tode tocht[er] ane sone lizin, so sal man de tochter mit demeselbin guete czu mane boratin de en ewenburtich sin adir bessir; das schal gheschen mit herczogin Wytautin adir mit unserm willen, wissin und rate, und weme [4]) se denne ghesessen [5]) sint. Deser dinghe zcu ghezeugnisse habe wir unser ingesegil an disen brif lozen hen-

ghen, der czu Mergenburg ghebin ist in der iarczal Cristi tusunt drihundirt in vir und achczigsten iore am donrstage vor Phylippi [und] Jacobi apostolorum. Gheczug [6]) sint unser liben ghetruwen brudere Wygant von Beldersheym kompthur zcu Rangnith, bruder Marquart von Sulczbach huskumpthur czu Rangnith bruder Johann von Dunczenbach huskumpthur zcu..... und bruder Concz Lychtensteyn unser compan.

Kopia w I. Tomie Aktów Historycznych (Naruszewicza) z biblioteki generalnego sztabu w Petersburgu.

[1]) W kopii: anvertigre. [2]) Wytante w kopii. [3]) Może: under wem her denne gesessin ist. [4]) Wene w kopii; może: under weme. [5]) sghesessen. [6]) Beczug.

XV. *W Marienwerderze nad Wilią* 14 *czerwca* 1384. Konrad Zolner, w. mistrz zakonu, przyobiecuje Witołdowi pomódz do odebrania jego ojcowizny.

Nos frater Conradus Czolner a Rotensteyn, magister ordinis fratrum hospitalis sancte Marie domus Theutonice Hierosolimitani, significamus universis presentes litteras inspecturis, audituris vel lecturis. Quondam evenisse ut dux Troczensis [1]) Witawth [2]), Kinstudti filius, e Lithvania profugus Masoviam peteret, unde a nobis fidem publicam efflagitaret, qua concessa nobiscum commoratus est. Elapso quodam tempore nobis infortunia sua enumeravit exposuitque se a patruis [3]) suis Jagiellone et Skirgallo in captivitatem redactum, patrimonio spoliatum, parentesque suos ab iis trucidatos fuisse. Quapropter dei et nostro auxilio confisus a nobis in christiana fide instrui rogavit. Hanc divinam graciam in eo perspicientes initoque cum confrantribus nostris consilio, eum sub divinis auspiciis baptizare curavimus nomenque Wygandi dedimus. Postea expostulavit rogavitque, ut ei ad recuperandum patrimonium suum auxilio essemus, quod a nobis in feudum accipere vellet. Id ei spondemus et fatemur presentibus literis nostris [4]) ut in integrum in patrimonium suum restituatur, omnem operam impensuros, eum ab omni violencia tuituros ac defensuros, eique contra hostes christiane religionis, omne, pro viribus nostris auxilium prestiturum esse. Quibus concessis predictus dux una cum heredibus et successoribus suis tenetur ad nos servicia et auxilia prestanda contra omnes perturbatores christiane religionis et hostes ordinis nostri. Imprimis statuimus, consenciente eo ipso duce Wygando, ut nos ordoque noster in feudum illi collatum succedamus; si contigisset predictum ducem eiusque heredes legitimos et successores sine heredibus discedere, et si sepememoratus dux eius heredes et successores absque prole masculina, relicta filia vitam obiissent, nostrum erit eam nec non feudum protegere, illamque inito cum confratribus nostris consilio, spectabili viro seu marito equalis condicionis nubere; illa extincta sine ulla prole, feudum ad ordinem relabetur et marito nullum in illud erit ius. Ex gracia speciali concedimus duci Sigismundo, predicti ducis Wygandi fratri eiusque heredibus et successoribus, si christianam fidem amplectitur et dux Wygandus absque heredibus obiret, id, quod deus avertat, ius succedendi in feudum, eo cum servicio et auxilio, quo illud supradicto duci Wygando eiusque successoribus contulimus. In quorum fidem et maiorem corroboracionem hisce literis sigillum nostrum appendi

iussimus. Datum in arce nostra Marienwerder ad Nergam. Anno domini 1384 die (sic) [tercia] [5]) post festum sancti corporis [6]).

Kopia z I. Tomu Aktów historycznych, u góry nota: Ex MSS. Archivi Stanislai Augusti regis. Coll. Dogelii. Kopia niemieckiego dokumentu tejże treści tamże. Bibl. gener. sztabu w Petersburgu. Porównaj: Naruszewicz T. VII. p. 270. Jest to, o ile się zdaje, dosłowne lecz nie współczesne tłómaczenie z niemieckiej kopii tegoż dokumentu. Z współczesnej kopii niemieckiej drukował Voigt. Cod. dipl. Pr. IV. N. XX. p. 22. Są tam świadkowie wymienieni, których w kopii powyższej niemasz.

1) Troskensis. 2) Witawtij. 3) Sc. patruelibus. 4) Nos. 5) W niem.: am dinstage bei der octave. 6) Dł fol. 121.

XVI. *S. L.* 7 *lipca* 1384.
Wielki mistrz zakonu zdaje sprawę papieżowi i kollegium kardynałów z wyprawy na Litwę, z budowy zamku około Kowna i z doznanéj na Litwie klęski.

Z współczesnej kopii drukował Lucas David. VIII. 193—195.

XVII. *S. L.* 23 *sierpnia* 1384.
Nadanie Witołda, wielkiego księcia Litwy (sic), dla miasta Trok.

Cytow. u Balińskiego Historya miasta Wilna. I. 188, uwaga 85 i 52, uwaga 1.

XVIII. *W Królewcu* 21 *kwietnia* 1385.
Wielki mistrz Konrad Zolner uwiadamia w. ks. Litwy Jagiełłę, iż zgadza się na żądany przezeń zjazd na Dobisie 28 maja odbyć się mający; zabezpiecza ze swéj strony na ośm dni przed i ośm dni po zjeździe zawieszenie broni i wzywa go do przysłania podobnegoż dokumentu, przy którymby i pieczęć Świdrygiełły zawieszoną była.

Frater Conradus Czolner de Rotinsteyn ordinis beate Marie Theutonicorum, magister generalis Jagaloni magno duci Litwinorum et domino Russye salutacionem nostram cousuetam. Jagalo! quemadmodum de amicabili termino pro redempcione captiuorum tenendo nobis literatenus intimasti, cupimus tibi presentibus fore notum, quod terminum redempcionis parati sumus in persona nostra propria, quomodo eciam a te poscimus, tecum in festo sancte trinitatis proxime venturo in insula prope fluvium dictum Dobyse iuxta veterem consuetudinem observare. Securamus igitur te, terram tuam et omnes tuos subditos Litwinos et Rutenos, pro nobis et omnibus subditis nostris de Prosya, presentibus promittentes, quod tu et omnes tui subditi, octo diebus ante et octo diebus post terminum predictum habere debeant firmam pacem nec a nobis nec a nostris in aliquo molestari. Consimiles litteras tui, fratrisque tui Skirgail appressorum sigillorum munimine roboratas, in quibus penitus contentamur de pace ad nos et singulos nostros servanda, ut terminus processum habeat, a te cupimus nobis mitti. Ad eundem terminum omnes et singulos captivos fratres ordinis nostri, hospites, nobiles ac omnes alios nostros homines tecum studeas apportare. Sic e contra omnes tuos a nobis captivatos nobiscum ad ipsum terminum adducemus. Et ut omnia et singula predicta a nobis firmiter integraliter et inviolabiliter observentur, quia nullum

de preceptoribus nostris nisi magnum commendatorem apud nos in data presencium habeamus, presentes litteras nostri et ipsius magni commendatoris sigillorum appensione fecimus communiri. Datum in castro nostro Marienburg anno domini millessimo trecentesimo octuagesimo quinto, feria sexta ante festum sancti Georgii martiris gloriosi.

Oryginał pergaminowy z dwoma dobrze zachowanemi pieczęciami (pierwszą na czarnym w. mistrza, drugą na zielonym wosku wyciśniętą w. komtura), znajduje się w ces. bibl. publ. w Petersburgu sub: Act. Lith. N. 4.

XIX. *W Królewcu 24 kwietnia* 1385.

Marszałek zakonu Konrad v. Walenrod uwiadamia w. ks. Litwy Jagiełłę, iż zgadza się na żądany odeń zjazd na Dobisie 28 maja odbyć się mający, daje mu glejt bezpieczeństwa i żąda odeń takiego samego.

Frater Conradus de Walrode ordinis beate Marie Theutunicorum summus marscalcus, Jagaloni magno duci Litwanorum et domino Rosie, salutacionem consvetam. Jagalo! uti de amicabili termino pro redempcione captivorum tenendo magistro nostro generali et nobis per tuas litteras intimasti, cupimus tibi [1]) presentibus non latere, quod terminum placidorum (sic) parati sumus nostro cum magistro, quod eciam a te exquirimus, tecum in festo sancte individue trinitatis circa fluvium Dobyse, in insula, more solito observare. Securamus ergo te, terram tuam et singulos tuos subditos Litwanos et Rotenos, pro nobis et omnibus nostris subditis de Prusia, in presenti promittentes, quod tu et omnes tui subditi, VIII. dies ante et octo dies post terminum predictum, habere valeant firmam pacem, nec a nobis nec a nostris in aliquibus molestantur. Consimiles tui litteras fratrisque tui Skirgail sigillorum appensorum munimine roboratas, in quibus omnino contentamur de pace ad nos et singulos nostros servanda, ut terminus progressum habeat a te nobis ..ssimus [2]) destinari. Ad terminum prescriptum universos et singulos captivos fratres nostri ordinis hospitales, nobiles, ac alios omnes nostros homines tecum labores apportare, sic viceversa omnes tui a nobis captivati, nobiscum ad eundem terminum adducentur. Ut hec omnia prenarrata a nobis firmiter observentur, presentem paginam nostri sigilli appensione fecimus roborari. Datum in castro nostro Konigsperg. Anno domini M⁰CCC⁰LXXX⁰ quinto, in die sancti Georgii martiris.

Oryginał pergaminowy; na takimże pasku zawieszona, na czerwonym wosku wyciśnięta i nadkruszona pieczęć w. marszałka. W ces. publ. bibl. w Petersburgu; sub actis Liv. N. 43.

[1]) Tibi zamiast: te. [2]) Dwie litery widocznie wyskrobane. Dorozumiewać się należało: cupimus; może było: iussimus!

XX. *Na Dobisie (wyspie)* 30 *maja* 1385.

W. mistrz zakonu Konrad Zolner udziela Jagielle, w. księciu Litewskiemu, glejt bezpieczeństwa.

Nos frater Conradus Czolner de Rotinsteyn, ordinis beate Marie Theutonicorum magister generalis, universis ad quos presens littera fuerit devoluta, publice recognoscimus et fatemur, quod cum inclito Jagalone magno rege Litwinorum con-

vencionem in insula iuxta fluvium Dobysse, antiquo more nostrorum antecessorum in vigilia corporis Christi presentis anni decrevimus celebrare. Die igitur prefixo nobis insimul convenientibus, primevam consvetudinem nostrorum predecessorum parte ex utraque rememorantes, infra convencionis eiusdem intervallum quamdiu inter nos existat et post penultimam diem eiusdem convencionis id est in recessu nostro utrorumque, octo dierum treugas pacis et securitatis inter nos constituimus inviolabiliter observare, easdem treugas pacis promittimus fide nostra cum omnibus nostris hominibus nobis subiectis de Prussya tenere [1]), quovis dolo et fraude proculmotis constanter et firmiter observare. Et ut eedem treuge inter nos rate conserventur, sigillum nostrum presentibus duximus appendendum. Actum et datum in insula predicta. Anno domini MCCCLXXX quinto, feria tercia proxima post festum sancte et individue trinitatis.

Oryginał pergaminowy z dobrze zachowaną pieczęcią w. mistrza. Acta Lith. 4. W ces. publ. bibliotece w Petersburgu.

[1]) Podkropkowane słowo: tenere.

XXI. *W Krewie* 14 *sierpnia* 1385.

Jagiełło, w. książe Litewski, wraz ze Skirgiełłą, Korybutem, Witołdem i Lingwenem potwierdzają obietnice przez posłów litewskich dane królowej Elżbiecie w czasie układów o małżeństwo z Jadwigą.

Z oryginału w Cod. epistol. T. I. str. 4.

XXII. *W Nedritsen* 10 *października* 1385.

Andrzej, król (sic) Połocki, zapisuje zakonowi w Inflanciech całe królewstwo Połockie, oddając się w protekcyę tegoż i obronę na wypadek gdyby go kto z Połocka wypędzić usiłował.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. p. 39. N. 33. Bunge UB. III. 456.

XXIII. *W Nedritsen* 11 *października* 1385.

Andrzej, król Połocki, uwiadamia w. mistrza zakonu o darowiznie swego królewstwa (sic) Połockiego dla zakonu w Inflanciech uczynionéj i o wzięciu tegoż prawem feudalnem od ostatniego pod warunkiem, że zakon obraniać go będzie przed nieprzyjaciołmi.

Z kopii współcz. u Voigta C. dipl. Pr. IV. p. 40.

XXIV. *W Krakowie* 1 *marca* 1386.

Michał, książe Zasławski, przyrzeka stawić się przed królem Władysławem Jagiełłą, skoro go tenże do tego wezwie.

Michael dei gracia dux Zaslauiensis notum facimus quibus expedit universis, quod de voluntate et consensu serenissimi principis domini ac domini Wladislai eadem gracia tutoris et domini regni Polonie supremique ducis Litwanie ac Russie veri heredis, ac strennuorum militum, palatinorum, castellanorum tociusque univer-

sitatis regni Polonie in dictam nostram terram sive ducatum nos transtulimus et transimus, porreximus et equitamus, pro quibusdam arduis negociis et causis dicti domini ducis et nostris expediendis, promittentes bona fide, nos in hiis scriptis districcius obligantes, quod quantocunque tempore dictus dominus dux pro nobis miserit et mittet, semotis fraude, dolo et aliis quibusvis occasionibus, ad eum sine mora veniemus. Harum testimonio litterarum sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Cracovie feria quinta post festum Mathie apostoli gloriosi. Anno domini millesimo trecentesimo octuagessimo (sic) sexto.

Oryginał pergaminowy. Na takichże paskach zawieszona pieczęć na czerwonym wosku wyciśnięta, przedstawiająca lwa z podniesionemi dwoma łapami. W otoku napis: ✠ **ПЕЧАТ. КНАЗА МІХЫЛОВО ЄВНЮТЄВИГА.** W ces. bibliotece publicznej w Petersburgu sub: Act. Lith. N. 13.

XXV. *W Krakowie* 12 *marca* 1386.

Bodzanta arcyb. Gnieznieński, Jan biskup Krakowski i Dobrogost Poznański, tudzież Jan Sandomirski, Spytko Krakowski i Sędziwoj Kaliski, wojewodowie, zezwalają księciu Świdrygielle na wyjazd do Litwy.

Nos Bodzantha dei gracia sancte Gnesnensis ecclesie archiepiscopus, Johannes Cracouiensis et Dobrogostius Poznaniensis eadem gracia episcopi, Johannes Sandomiriensis, Spithco Cracouiensis et Sandziuogius Kalisiensis palatini, notificamus quibus expedit universis, quomodo quamvis magnificus princeps dominus Skirgalo nobis suis litteris se in obstagium obligauit et astrinxit, tamen nos ipsum dominum et ducem, nunc propter certas causas et necessitates ad terram Litwanorum transire volentem, de nostra unanimi voluntate libere ad tempus permittimus transire, ita tamen, quod si contenta in predictis litteris, per dictum dominum Skirgalonem et alios duces, nobis datis, completa non fuerint, extunc ipse dominus dux Skirgalo quociens et quando per nos et nostras litteras requisitus fuerit, ad nos et in regnum Polonie personaliter ad complendum et tenendum, in predictis suis litteris conscripta, venire debeat et redire sine contradiccione aliquali. Harum quibus sigilla nostra appensa sunt testimonio litterarum. Datum Cracouie ipso die beati Gregorii pape. Anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto.

Oryginał pergaminowy. Po dwu pierwszych pieczęciach pozostały paski, czwarta i szósta zupełnie zatarte, trzecia biskupa pozn. na czerwonym wosku wyciśnięta dobrze zachowana z nieczytelnym napisem w otoku, przedstawia w tarczy herb Nałęcz; piąta na białym przedstawia herb Leliwę. Znajduje się w ces. publ. bibliotece w Petersburgu sub Act. Lith. N. 11.

XXVI. *W Krakowie* 13 *marca* 1386.

Władysław Jagiełło posyła brata swego Skirgiełłę na Litwę za zezwoleniem królowej Jadwigi i panów polskich.

Z kopii Naruszewiczowskiej w Cod. epist. Tom I. str. 5.

XXVII. *W Wieliczce* 13 *marca* 1386.

Witołd, książe Litewski i pan na Grodnie, przyrzeka stawić się na wezwanie królowej Jadwigi i panów polskich.

Z kopii Naruszewiczowskiej w Cod. epist. T. I* str. 6.

XXVIII. *W Wilnie 17 września* 1386.
Jerzy Swiatosławowicz, książe Smoleński, zawiera przymierze z królem Władysławem Jagiełłą i bratem jego Skirgiełłą.

Z tek Naruszewicza w Cod. epist. T. I. str. 7. Obie kopie w tekach Petersburskich mają tę samą datę — różnica zachodzi w dniu; pierwsza ma 27 deń, druga 17. W obu atoli miasto: kakże iesm nałsia, czytamy: także iesm ne zmynułsia; miasto: i to iesm s korolem, czytamy: i zapisał jesm s korolem; miasto: Jurii Stołowa, czytamy: Jurii Hołowa.

XXIX. *W Łucku 23 października* 1386.
Dymitr Korybut, książe Litewski, przyrzeka wierność królowi Władysławowi Jagielle, królowej Jadwidze i koronie polskiej.

Nos Demetrius alias Koributh dux Litwanie, dominus et heres de Nouogrodek, significamus harum noticiam habituris quibus expedit universis. Quod sincere fidelitatis zelum gerentes et affectum ad serenissimos principes dominos Wladislaum regem et Heduigim, consortem ipsius, reginam Polonie atque coronam regni Polonie, memoratis principibus dominis Wladislao regi et Heduigi regine atque corone regni Polonie absque dolo et fraude promittimus et spondemus meram fidelitatis constanciam perpetuis temporibus firmiter observare, eisdemque principibus predictis atque corone regni Polonie, cum terris nostris universis et filiis, cunctis temporibus perpetuo duraturis in unione existentes, corone regni Polonie prefati volumus fideliter adherere nec eos aut coronam regni Polonie deserere intendimus quouismodo. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Luczsko in die beati Severini confessoris et pontificis. Anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto.

Oryginał pergaminowy. Na pasku pergaminowym zawieszona wielka pieczęć księcia na czerwonym wosku z dwu stron wyciśnięta. Po jednej stronie piękna pogoń (w lewą stronę koń zwrócony). Po drugiej w pośrodku wielkiemi literami: **ПЄΓА**
ТЬ КНА
ȤА КОРН. . .
. . . . .
. . .
reszta brakuje; cała pieczęć w jednej trzeciej części u dołu nadkruszona. Znajduje się w ces. bibliotece publicznej w Petersburgu sub: Act. Lith. N. 10.

XXX. *W Łucku 27 października* 1386.
Wasili, kniaź Piński, przyrzeka wierność królowi Władysławowi i małżonce jego królowej Jadwidze, tudzież koronie polskiej.

Nos Wassily dux Penen, harum noticiam habituris significamus quibus expedit universis. Quod sincere fidelitatis gerentes affectum et in evum habere cupientes ad serenissimos principes dominos Wladislaum regem et Heduigim ipsius consortem regnum atque coronam regni Polonie, memoratis principibus dominis Wladislao regi et Heduigi regine nec non regni Polonie corone, absque dolo et fraude promittimus et spondemus plenam et omnimodam fidelitatem observare, nec eos unquam ullis temporibus deserere intendimus, sed cum terris nostris universis et prole nostra, ipsis atque corone regni Polonie perpetuis temporibus volumus fir-

miter adherere. Datum in Luczsko in virgilia beatorum Simonis et Jude apostolorum. Anno domini M°CCC°LXXX°VI°.

Oryginał pergaminowy. Pieczęć odpadła; po pasku ślady cięć pozostały Znajduje się w ces. publ. bibl. w Petersburgu sub: Act. Lith. N. 7.

XXXI. *W Łucku* 4 *listopada* 1386.
Władysław Jagiełło, król Polski, i wielki książe Witołd nadają Teodorowi Daniłowiczowi zamek Ostróg.

Z tek Naruszewicza w Cod. epist. T. I. str. 8.

XXXII. *Na łowach Skonstorskich* 28 *kwietnia* 1387.
Władysław Jagiełło nadaje Skirgielle Połock i obszerne włości na Litwie i Rusi.

Z tek Naruszewicza w Cod. epist. T. I. str. 9.

XXXIII. *W Lidzie* 18 *czerwca* 1387.
Skirgiełło, książe Litewski, pan na Trokach i Połocku, wznawia przyrzeczenie wierności królowi Władysławowi, królowej Jadwidze i koronie polskiej, poprzedniego roku dane, w znak wdzięczności za nadany mu przez króla Połock, i zapisuje swe dziedzictwo w razie bezpotomnej śmierci koronie polskiej.

Skirgalo dei gracia dux Litwanie et dominus Trocensis ac Polocensis, significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo illam virtutem, que ceteris virtutibus emendabilior fore perhibetur, fidelitas (sic) totis viribus amplecti cupientes, quoniam illa tanquam virtus excellencior ac magis nobilis dicitur com mendacio laudabilis, progrediens ex honore altissimi, simplicis, gloriosi, licet enim, de anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto, anno primo regni serenissimi principis domini Wladislai regis Polonie etc. fratris nostri carissimi, omagium fidelitatis sub honore iuramenti de terris et ducatibus nostris Litwanie et Russie eidem domino Wladislao nec non serenissime principi domine Heduigi regine, consorti ipsius domini Wladislai regis, ac corone Polonie prestitisse videremus, tamen dignis digna volentes refundere uberiorisque dona gracie maioris fidei puritate optantes rependere, attendentesque multiplicis grauis ubertatis extenseque largitatis inmensa beneficia, quibus idem dominus Wladislaus rex sincere fraternitatis officiosa pietate nos respexit, et signanter pensantes illam magnam et notabilem sincere pietatis caritatem, qua nobis terram et ducatum Polocensem cum districtibus et appendiis ipsius universis donavit, dedit et contulit, benivole et gratanter, prout in litteris desuper confectis plenius continetur, non quod alicuius suspicionis scrupulo seu demerito erga eundem dominum regem argui videamur, sed volentes se in eius puritate fidei constancius ac magis fideliter exercere, et prout iustum est, ipsum facere cerciorem, animo deliberato non per errorem sed sincera fide, sine dolo et fraude, tenore presencium promittimus voluntate libera et spondemus, sub et in virtute iuramenti, velud (sic) fidelis omagialis debitam fidem, obedienciam, reverenciam et honorem, pretextu terrarum et ducatuum premissorum, eidem domino regi et eius consorti ac corone Polonie exhibere, nec eum

et eius consortem ac ipsorum successores legittimos et coronam Polonie memoratam cum castris, terris, ducatibus nostris premissis, ac eciam posteris aliquo exquisito colore unquam deserere et alteri seu aliis adherere, sed eos una cum posteris nostris contra quemlibet hominem mundi, vita, rebus et corpore totoque posse confovere et iuvare, terras eciam, castra, ducatus et dominia nostra predicta, ab eis ac regno et posteris ipsorum per adinvencionem aliquam nullatenus abstrahere, alienare seu eciam ammovere [1]), que omnia si de hac luce absque prole masculina nos migrare, volente altissimo contigerit, ad eos et eorum posteros nec non ad coronam regni Polonie debent et debebunt rite et inviolabiliter devolvi, adiungi et perpetue applicari, eo tamen minime pretermisso, quod si annuente domino, aliquos census, fructus, redditus, bona, possesiones et utilitates in predictis terris et ducatibus nostris, ecclesie, ob salutem anime nostre dederimus, assignaverimus et legaverimus, huiusmodi donacio, assignacio et legacio per prefatum dominum regem ipsius consortem et successores eorum nequeant nec debeant violari perpetuis temporibus affuturis. Preterea omnes et singulos ducatus, terras et dominia, quos ad presens possidemus, eosdem non ab alio, quam ab illustrissimo principe domino Wladislao rege Polonie etc. germano fratre nostro carissimo teneri, haberi et possideri recognoscimus et publice profitemur. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Lyda feria tercia proxima post diem beati Viti martiris. Anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo septimo.

Oryginał pergaminowy, na sznurku z nici jedwabnych koloru zielonego i wiśniowego zawieszona dobrze zachowana pieczęć ks. Świdrygiełły, przedstawiająca Pogoń w prawo zwróconą, w otoku napis: Skirgal dc...i...gra dux d'lit..va...ni. Średnica pieczęci wynosi cal jeden. Na zewnątrz współczesnem pismem: ducis Skergalonis regestrata. W ces. publ. bibliotece w Petersburgu sub: Acta Lithvan. N. 17. Z tek Naruszewiczowskich w Cod. epist. T. I. str. 11.

[1]) Amoue.

XXXIV. *In campo Curczen* (?) 9 *lipca* 1387.

Robin de Elcz, marszałek zakonu w Inflanciech, zawiera zawieszenie broni ze Skirgiełłą, wielkim księciem Litwy, pomiędzy Inflantami z jednej a litewskimi i ruskimi krajami przynależącymi do króla Władysława Jagiełły i w. księcia Litwy Swidrygiełły z drugiej strony, począwszy od dnia układu do Bożego narodzenia a od tegoż terminu do następnego święta Bożego narodzenia.

Nos frater Robin de Elcz, magister ordinis Theutonici per Liuoniam, notum facimus universis presentes litteras visuris seu audituris. Quomodo amicabilem convencionis diem cum illustri principe ac domino domino Skirgailone supremo duce Lettouie in campo Curczem celebrantes, inter ipsum et terras Lettowie ac Russie, serenissimo principi ac domino domino Wladislao ac memorato domino duci subiectas ab una, et nos landimarschalcum ac ceteros compreceptores nostros nec non universos et singulos dominos per Liuoniam, Estoniam ac Curoniam constitutos ac terras nobis et ordini nostro in Liuonia nec non ceteris dominiis, ut prefertur, subiectas parte ab alia, treugas pacis a data presencium ad festum nativitatis Christi proxime venturum et a dicto festo nativitatis Christi ad aliud festum nativitatis Christi immediate subsequentes inclusive conputando ordinavimus, constitui-

mus et fecimus firmiter duraturas, promittentes pro nobis landimarschalco ac ceteris conpreceptoribus nostris nec non universis antedictarum terrarum dominis, quod dictas treugas pacis, sic ut premittitur per nos ordinatas, sine dolo et fraude tenebimus, firmiter et inviolabiliter observemus, nulla medio tempore dampna excercitibus (sic) sive magnis, sive parvis antedictis terris Letouie et Russie inferendo. Ceterum auctoritate presencium volumus quod omnibus et singulis de Ploscouia et Wilna civibus licitum sit cum suis mercibus qualibuscumque dictis pacis treugis durantibus venire ad Rigam dumtaxat et mercatum suum ibidem excercere (sic) securumque habebunt accessum et liberum sine omni impedimento recessum. In cuius ordinacionis constitucionisque evidens testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Presentibus honorabilibus viris Johanne de Ole landimarschalco, Alberto de Vrenken commendatore Rigensi, Gerhardo Bake advocato Wendensi, Conrado de Vitinchoue commendatore de Aschraden, Bernhardo Heuelman commendatore in Doneburgh conpreceptoribus nostris, testibus ad premissa. Datum et actum in campo Curczen. Anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo septimo, feria tercia post octavas Petri et Pauli beatorum apostolorum.

Oryginał pergaminowy; na takimże pasku zawieszona, na czerwonym wosku wyciśnięta pieczęć mistrza Infl. W ces. bibliotece publicznej w Petersburgu sub Act. Liv. N. 45.

XXXV. *S. L.* 11 *sierpnia* 1387.

Witołd, książe Brzeski i Grodzieński, wraz z innymi książętami daje porękę w imieniu króla Polski Jagiełły, Benedyktowi, Halickiemu wojewodzie [1]).

Nos Alexander alias Witoldus dei gracia dux Brestensis et Haradiensis (sic) [2]) etc. una cum fratribus nostris dilectis eadem gracia ducibus videlicet Georgio alias Debek, Fedario (sic) de Rathin, Wassilio de Pinsko, Fedario (sic) de Ladomi[ri]a, Greorio de Sluczsko et Symeone Stepansky etc. universis quibus expedit presentem literam inspecturis protestamur. Quod cum Benedictus protunc woyeuoda Halicensis cum socio suo Luca et alias (sic) [3]) non valentes resistere potencie nostre, castrum memoratum Halicz in manus serenissimi principis domini Wladisslai dei gracia regis Polonie etc. contulerit [4]) unde nos eidem Benedicto verbo nostre magestatis (sic) promisimus et presentibus promittimus quod (sic) [5]) domino nostro gracioso domino Wladislao rege Polonie fratre nostro carissimo prenotato, quod ipsum Benedictum favore et gracia speciali prosequi tenetur tamquam subditum sibi dilectum et fidelem. Ceterum eidem Benedicto sine dolo et fraude promittimus et spondemus pro omnibus dampnis et hereditatibus suis et omnes inimicicias quascunque cum terrigenis, civitatibus, wellanis (sic), mercatoribus et aliis hominibus cuiuscunque status vel condicionis existant idem Benedictus cum suis omnibus familis (sic) [6]) contraxit et perpetravit sue tempore tenente (sic) [7]) dicti castri Halicz ab eisdem dominus noster rex Polonie etc. frater noster dilectus tenetur ipsum defendere, protegere, excusari. Datum in crastino sancti Laurencii martyris gloriosi. Anno domini M°CCC°LXXX° septimo, nostro sub sigillo.

Oryginał na małej kartce pergaminu; u dołu w trzech miejscach przecięcia, przez które przewleczone były paski pergaminowe; brakuje ich dzisiaj równie jak pieczęci. Znajduje się w bibliotece X. Czartoryskich w Krakowie. Dipl. Vol. I. N. 36. Kopia z 18go wieku, jaką znalazłem w I: tomie Aktów Hist. (Tek Naruszewicza) w bibliotece gener. sztabu w Petersburgu, nie zawiera błędów, ja-

kie się znajdują w oryginale Czartoryskich. Nadto czytamy przy końcu kopii petersb. taką notatkę ręką Naruszewicza napisaną: Na tej kopii, z której ta przepisana, napisano przy końcu: sub sigillo parvo Pogonia.

1) Benedykt, występujący w powyższym dokumencie jako wojewoda Halicki, nieznany nam jest skądinąd. Czy nie jest to może osoba identyczna z Emerykiem Bebek także Webek, występującym w tymże czasie bo w latach 1384 i 1385 jako tocius regni Russie Capitaneus nec non Commendarius (obacz AGZ. II. N. XI ; VII. N. XVIII.). Uprzejmości p. T. Wierzbowskiego zawdzięczyć mam wiadomość o znajdowaniu się oryginału w bibl. X. Czartoryskich, jakoteż że znajduje się tamże dokument Jagiełły z 1387 r. z dnia 14 października, mocą którego król w skutek poprzedniego układu powraca temuż Benedyktowi w dziedziczne posiadanie w Żydaczowskim okręgu wieś Leszców i Cernów w Lwowskim, Silów w Bełzkim, nadto Przeworscz, Sziraw i Czelez. W Akt. otn. k'Istorii zap. Rassii. T. I. str. 22—23 znajduje się dokument dan w Łucku pod r. 1388. 27 stycznia, mocą którego Jagiełło zastawia Halicz w sumie 4000 rubli srebrnych wojewodzie Mołd. Piotrowi, przyjacielowi i zięciowi swemu, jakoteż bratu jego Romanowi z prawem wykupna.

2) sc. Grodnensis. 3) sc. aliis. 4) Contuluert w oryginale bez znaku skrócenia. 5) sc. pro. 6) sc. famulis. 7) sc. tenute.

XXXVI. *W Peruzyi* 30 *grudnia* 1387.

Papież Urban VI. wyraża Janowi i Ziemowitowi, książętom Mazowieckim, radość z powodu przyjęcia chrztu św. przez Jagiełłę i wypowiada swe zdanie w sprawie zamężcia Jadwigi, o co książęta Albrecht i Wilhelm, austryaccy, tudzież w. mistrz zakonu wnieśli doń skargi.

Z współczesnej kopii u Łukasza Davida VII. 201—203.

XXXVII. *W Toruniu* 30 *stycznia* 1388.

Pełnomocnicy polscy i w. mistrza zgadzają się na zjazd króla z mistrzem 12 kwietnia nastąpić mający, jakoteż na zawieszenie broni od 23 lutego do 10 maja z wykluczeniem Żmudzi, pod warunkiem, że ani król, ani królewstwo nie będą wspierać podczas tego ni Litwinów ni Rusinów.

Z współczesnego transumptu w Voigta Cod. dipl. Pr. IV. N. 47 p. 59.

XXXVIII. *Sadowe* (?) 31 *stycznia* 1388.

Książe Szymon Lingwen przyrzeka wierność królowi, królowej i koronie polskiej.

Z tek Naruszewicza w Cod. epist. medii aevi I. p. 13.

XXXIX. *S. L. et D.* [11—21 *kwietnia* 1388].

Artykuły inkriminacyjne przedłożone przez króla Polski wielkiemu mistrzowi zakonu na zjeździe Toruńsko-Raciążskim.

Z współczesnej kopii w SS. rer. Pruss. II. 714.

XL. *W Kurzełowie* 3 *maja* 1388.

Alexander Wigunt, książe Kiernowski, przyrzeka wierność królowi Polski Jagielle, jego małżonce Jadwidze i koronie polskiej.

Nos Allexander dei gracia alias Wygunth dux Kernouiensis, notificamus quibus expedit universis presencium noticiam habituris, quomodo non conpulsi, non

coacti sed ex certa sciencia nostra spontanea et ultronea voluntate, sano comunicato nostrorum fidelium consilio et deliberato animo, serenissimis principibus dominis Wladislao regi et Hedwigi regine Polonie nec non ipsorum pueris et posteris legittimis ac corone regni memorati promisimus, et tenore presencium promittimus et spondemus firmiter pollicentes meram et puram fidelitatem atque subieccionem, cum omnibus et singulis terris nostris, castris, dominiis ac gente nobis subdita, subiecta et subicienda ad ipsum regnum Polonie pertinendum. Nolentes eosdem principem regem et reginam umquam deserere exquisitis aliquibus coloribus vel figmentis, per se vel aliam seu alias interpositas personas, sed eisdem ac corone regni Polonie volumus perpetuis temporibus adherere dolo et fraude quibuslibet proculmotis, auxiliis, consiliis et premunicionibus oportunis. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Kurzelow ipso die invencionis sancte crucis. Anno domini trecentesimo octuagesimo octavo.

Oryginał pergaminowy; na sznurku jedwabnym koloru amarantowego wypłowiałego i zielonego zawieszona, dobrze zachowana pieczęć ks. Wigunda, przedstawiająca Pogoń w prawo zwróconą, w otoku napis: S. ALLEXANDRI DUC S KERNO.....S. Średnica pieczęci wynosi cal jeden. W bibl. ces publ. Petersburgskiej sub Act. Lith. N. 8.

XLI. *W Einsidlu 7 maja* 1388.
W. mistrz oskarża króla Jagiełłę przed papieżem.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 52. p. 68. Miejscowości Einsidel nie znamy, czy nie będzie to która ze znanych pod owe czasy puszcz pruskich.

XLII. *W Łucku 1 lipca* 1388.
Witołd książe Litewski, dziedzic na Grodnie, Brześciu, Drohiczynie, Łucku i Włodzimierzu, nadaje przywilej żydom Trockim.

Z kopii i transumptu Zygmunta I. kilkakrotnie drukowany, obacz Skarbiec I. str. 272—273. Także w Akt. atnos. k'Istorii zap. Rassii, T. I. N. 9.

XLIII. *W Łucku 12 lipca* 1388.
Włodzimierz, książe Kijowski, przyrzeka wierność królowi, królowej i koronie polskiej.

Z tek Naruszewicza w Cod. epist. medii aevi. T. I. p. 14.

XLIV. *W Kamieńcu (brzeskim?) 24 lipca* 1388.
Witołd książe Brzeski, dziedzic Grodzieński etc., nadaje biskupom Wileńskim wsie: Trebunę i Kołodno w Brzeskim, Wasilowo i Jarinice w Drohickim, tudzież Wechutnicę w Dubieńskim powiecie.

Z oryg. w Zbiorze dypl. Kommisyi archeol. wileńsk. Cz. I. N. III.

XLV. *W Marienburgu 10 sierpnia* 1388.
W. mistrz oskarża przed papieżem książąt Litewskich, Witołda, brata jego Konrada, tudzież braci króla Jagiełły, Korybuta i Jerzego, o zdradzieckie zdobycie zamku Wizny.

Z współczesnej kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. T. IV. N. 50. p. 66.

XLVI. *W Tapiewie* 4 *listopada* 1388.

W. mistrz zakonu Konrad Zolner przyobiecuje na św. Marcin wysłać arcykomtura, wielkiego marszałka i podskarbiego zakonu, na zjazd z w. ks. Litwy Skirgiełłą na Dobisie odbyć się mający i przyrzeka zawieszenie broni do dwu tygodni po zjeździe dotrzymać.

Nos frater Conradus Czolner de Rotinstein ordinis beate Marie Theutunicorum Ierusolimitani magister generalis, universis ad quos presens littera fuerit devoluta publice recognoscimus et profitemur, quod convencionem [1]) in insula iuxta fluvium Dobicze per preceptores nostri ordinis infrascriptos scilicet magnum commendatorem, summum marschalcum et thezaurarium, cum illustri Skirgalone duce Littvanie et domino in Tracken ipso die sancti Martini proxime affuturo decrevimus celebrandum. Die igitur vobis insimul convenientibus, primeva consvetudine hactenus observata parte ex utraque rememorantes, infra convencionis eiusdem intervallum qvamdiu inter nos parte ex utraque existat a data presencium et post ultimam diem eiusdem convencionis, placitis et tractatibus finitis, quatuordecim dierum federa pacis et securitatis inter nos et terras nostras ex utraque parte constituimus inviolabiliter conservare, easdem treugas pacis promittimus et presentibus spondemus bona fide nostra cum omnibus nostris hominibus nobis subiectis de Prusia contra quoslibet insultus, invasiones et dampna occulta et manifesta, quolibet dolo et fraude proculmotis, constanter et firmiter observare. Et ut eedem treuge inter nos et terras nostras rate conserventur, sigillum nostrum cum sigillis nostrorum compreceptorum, magni commendatoris et summi marschalci duximus presentibus appendendum. Scriptum in castro nostro Tapiow, die quarta mensis novembris, sub anno domini millesimo CCC⁰ octuagesimo octavo.

Oryginał pergaminowy. Na paskach wiszą dwie dziś tylko pieczęcie; pierwsza mistrza odpadła, druga nadkruszona arcykomtura na zielonym wosku, trzecia w. marszałka na czerwonym wyciśnięta i dobrze zachowana. Acta Liih. N. 9. w ces. bibl. publ. Petersburgskiej.

[1]) Convencioni.

XLVII. *Około Kowna* 12 *listopada* 1388.

Skirgiełło książe Litewski, dziedzic na Trokach i Połocku, przyrzeka na odłożony na dzień 13 listopada zjazd z pełnomocnikami zakonu na wyspie Dobisie przybyć, jakoteż przez dwa tygodnie zawieszenie broni dotrzymać.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 51 p. 68. Raczyński C. dipl. Lith. p. 48—49.

XLVIII. *W Mołodecznie* 15 *grudnia* 1388.

Dymitr Olgerdowicz przysięga wierność królowi, królowej i koronie polskiej, przyrzekając złożyć hołd według przyjętego przy hołdowaniu zwyczaju.

Z oryginału u Sreznewskiego: Swiedienia i zamietki o małoizwiestnych pamiatkach, p. 213—214, i w Zbiorze dypl. Komissyi archeolog. Wil. Cz. I. str. 6.

XLIX. *W Marienburgu* 21 *stycznia* 1389.

W. mistrz zakonu donosi królowej Małgorzacie o zdradzieckim postępku Witołda względem zakonu i o szczęśliwej na Litwę wyprawie.

Z współcz. kopii w Turgieniewa Suppl. ad hist. Russ. Mon. N. 108, str. 286 i Voigt. Cod. dipl. Pr. IV. N. 70 p. 101.

L. *W Działdowie* 21 *marca* 1389.

Janusz, książe Mazowiecki, potwierdza ugodę z w. mistrzem zakonu uczynioną, na mocy której nie będą wzajemnie czynić sporów z powodu szkód poniesionych przez zdobycie zamku Wizny, że atoli księciu wolno będzie pociągać do odpowiedzialności poddanych swych, wyrządzających szkody poddanym zakonu.

Z oryginału u Voigta Cod. dipl. Pr. IV. N. 71 p. 162.

LI. *W Sandomierzu* 25 *kwietnia* 1389.

Simeon Lingwenis przyrzeka królowi Polski Władysławowi Jagielle, małżonce jego Jadwidze i koronie polskiej wierność i składa im hołd poddańczy.

Nos Semon dux alias Lingwenis, significamus quibus expedit universis presencium noticiam habituris. Quomodo non compulsi, non coacti sed ex certa sciencia et ultronea voluntate sinceritatis omnimode gerentes officium ad serenissimos principes dominos Wladislaum regem et Hedwigim reginam ac coronam regni Polonie, ipsis ei ipsorum liberis et posteris nec non successoribus legittimis ac corone regni Polonie memorati omagium et omagii fidelitatem prestitimus ac tenore presencium facimus et prestamus, promittentes et firmiter pollicentes eisdem meram et puram fidelitatem atque subieccionem, cum omnibus et singulis nostris dominiis, terris, castris atque gente nobis subdita subiecta et in posterum subicienda sinceriter, firmiter et inviolabiliter observare, nec eosdem principes regem et reginam ipsorumque liberos et coronam regni Polonie unquam deserere volumus aut alios dominos querere exquisitis aliquibus coloribus vel figmentis, sed ipsis et corone regni Polonie sepedicti volumus temporibus perpetuis adherere, dolo et fraude quibuslibet proculmotis, auxiliis, consiliis, premunicionibus sive avisacionibus oportunis, nec ipsis unquam operibus ullis opponere nos volumus aut quomodolibet adversari. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum Sandomirie in octava resureccionis domini. Anno domini millesimo CCC° LXXX° nono.

Oryginał pergaminowy, pieczęci brak; pozostał po niej sznurek z nici jedwabnych koloru amarantowego i zielonego. W ces. bibl. publ. Petersburgskiej sub Act. Lith. N. 10. Podobnej treści dokument lecz po rusku pisany, również znajdujący się w Petersburgskiej bibliotece w Aktach atnosiaszcz. k'Istorii zap. Rassii. T. I. str. 26 N. 10.

LII. *W Niepołomicach* 14 *maja* 1389.

Pełnomocnicy króla Jagiełły, Polscy i Litewscy, umawiają się o zjazd z pełnomocnikami wielk. mistrza na dniu 6 czerwca w Niedzborku odbyć się mający i o zwykłe podczas trwania zjazdu dwutygodniowe zawieszenie broni.

W recessie współczesnym tego zjazdu u Voigta Cod. dipl. Pr. IV. p. 87—89.

LIII. *W Lublinie 29 maja* 1389.
Alexander Witołd, książe Grodzieński i Brzeski, przyrzeka księciu Świdrygielle miłość braterską i zgodę, jakoteż pomoc przeciwko wszystkim wrogom tegoż, z wyjątkiem króla Polski Jagiełły.

Allexander alias Wytowt dei gracia dux Hrodensis, Brestensis etc. significamus quibus expedit universis. Quomodo zelo dileccionis intime cupientes illustri principi domino Skyrigaloni duci Lithwanie et domino Trocensi et Plocensi (sic) etc. fratri nostro carissimo perpetuo et inseparabili caritatis vinculo colligari, sibi tenore presencium promittimus firmiter et spondemus, quod amodo [1]) et peramplius umquam ipsius delatorum et accusatorum verbis sive dictis nolumus in aliquo fidem credulam adhibere. Si que autem huiusmodi delaciones seu accusaciones per quempiam hominem contra ipsum ad nos deducte fuerint sive quomodolibet devolute, has in corde nostro reconditas celare nolumus, sed ipsas memorato domino Skyrigaloni fratri nostro carissimo volumus revelare; promittentes insuper et spondentes, eundem dominum Skyrigalonem ab omnibus adversitatibus emulorum et inimicorum suorum premunire, ipsumque iuvare contra omnes suos inimicos, excepto domino nostro rege Polonie. Ceterum omnis displicencie materiam, si qua inter nos unquam orta extitit aut quomodolibet vertebatur a corde nostro abicimus penitus amoventes, ipsumque dominum Skirgalonem tamquam fratrem nostrum carissimum mere et sincere dileccionis affectibus prosequi volumus et tractare cunctis temporibus affuturis. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Lublin sabbato infra octavas ascensionis domini. Anno eiusdem domini millesimo tricentesimo octuagesimo nono.

Oryginał pergaminowy; na takimże pasku zawieszona, na czerwonym wosku wyciśnięta pieczęć Witołda, przedstawiająca pogonią w prawo zwróconą, w otoku napis: S.VITOLDI DVCIS LITV... ETROC. GRODEN +. W ces. bibl. publ. Petersburgskiej sub Act. Lith. N. 11.

[1]) ammo.

LIV. *W Chmielinach 5 czerwca* 1389.
Pełnomocnicy króla Jagiełły, Skirgiełło Litewski, Janusz i Ziemowit Mazowieccy książęta, Dobrogost biskup Poznański, Sędziwój wojewoda Kaliski, Jan wojewoda Łęczycki, udzielają glejt bezpieczeństwa pełnomocnikom zakonnym na omówiony zjazd w Nidborku.

Z oryg. u Voigta Cod. dipl. Pr. IV. N. 62 p. 83.

LV. *S. L. [po 14 czerwca]* 1389.
Sprawozdanie zakonu ze zjazdu pełnomocników tegoż z pełnomocnikami króla Jagiełły w Nidborku od 6—14 czerwca bezskutecznie odbytego.

Z współcz. kopii Voigta Cod. dipl. Pr. IV. N. 56 p. 87.

LVI. *W Hammersteinie 27 lipca* [1389].
W. mistrz odpowiada na propozycyę księcia Skirgiełły, iż na zbliżający się dzień (narodzenia) Maryi nie może zjechać się

z nim w celu obradowania w sprawie wymiany jeńców wojennych, gdyż pod ten czas ma odbyć inny zjazd [ken Sachsen]. Lecz skoro ten termin upłynie a książe powtórnie się zgłosi, on [mistrz] wyszle arcykomtura i marszałka na dzień zjazdu, gdyż sam osłabiony nie mógłby podejmywać podróży.

Z registrandu 2 p. 7. D. Hamerstein an grenitzen ken den Sachsen am dinstage nach Jacobi.

LVII. *W Brodnicy* 29 *sierpnia* [1389].
W. mistrz do księcia Skirgiełły: iż nie mógł wprawdzie zgodzić się na proponowany przez księcia zjazd, że jednakowoż gdy obecnie książe Ziemiaszko był u niego w Brodnicy i oświadczył, że chce z księciem [Skirgiełłą] osobiście się zjechać, to i on [wielki mistrz] przyłącza się do takowego zjazdu, który ma się w Działdowie 11 listopada tajemnie odbyć [an send Mertins tag des bisschoffs neest komende czu Soldaw und io ir und wir uff die cziet heimlich czusampne quemen, alzo das es nicht viel lute dirfuren, das were uns desto lieber]. Żąda na to odpowiedzi.

Z registrandu 2. p. 11. D. Strosberg am tage decollacionis sancti Johannis baptiste.

LVIII. *W Brodnicy* 31 *sierpnia* [1389].
W. mistrz posełа ks Skirgielle glejt bezpieczeństwa na zjazd, który z ks. Ziemiaszkiem ułożył i prosi go, aby w sprawie jeńców życzenia swoje pisemnie objawił.

Z registrandu 2. p. 14. D. Strosberg am dinstag vor Egidii.

LIX. *W Pradze* 21 *września* 1389.
Król Rzymski i Czeski Wacław żąda od króla Jagiełły, aby tenże zaspokoił pretensye mistrza i zakonu względem Litwy.

Z współcz. kopii listu króla Wacława do mistrza u Voigta Cod. dipl. Pr. IV. p. 85.

LX. *W Pradze* 21 *września* 1389.
Król Rzymski i Czeski Wacław uwiadamia w. mistrza, jako zażądał od króla Jagiełły zaspokojenia wszelkich pretensyj zakonu względem Litwy.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 65 p. 85.

LXI. *W Marienburgu* 31 *października* 1389.
W. mistrz uprasza królowę, tudzież radę i miasta królewstwa Polski o nakłonienie króla Jagiełły do tego, ażeby posłom zakonnym, mającym mu wręczyć list króla Wacława, dał glejt bezpieczeństwa; oskarża króla, że tenże Litwę i Ruś przeciw zakonowi walczącą wspiera i broni.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 72 p. 104.

LXII. *W Marienburgu* 16 *listopada* [1389].

W. mistrz do Ziemowita, ks. Mazowiec.: Że gdy omówiony na św. Marcin zjazd ich ze Skirgiełłą nie przyszedł do skutku (król bowiem Polski napisał do was, że ten termin niedogodny z powodu niebezpiecznych dróg i że miasto (Działdów) na zjazd za dalekie), odpowiada mistrz, że nie może pod ten czas obiecywać innego terminu zjazdu, zmuszony ufać tylko Bogu.

Z registrandu 2. p. 24. D. Marienburg, feria tercia ante Elizabeth.

LXIII. *Nad Ełkiem* 19 *stycznia* 1390.

Witołd, książe Łucki i Grodzieński, przyrzeka wszelkie dotychczas zakonowi poczynione przyrzeczenia wiernie dotrzymać.

Wir Wythout von gotis gnadin herczog czu Luczik und czu Garthin voriehen und bekennen offentlich in desim brife, das wir feste und gentzlichen haldin wellen alle unsir brife und gelobde die wir vorschreben haben dem erwirdigin geistlichin herren, hern Conrad vom Rotinstein homeister dutsch[es] ordins und dem ordin, so wir vortrebin wurden von unseren vettern us unserm veterlichen erbe, des quomen wir czu im und begabin uns gote und dem erwirdigin geistlichin herre hern Conrad Czolner von Rotinstein, homeistere des dutschin ordens und dem orden czum cristenglouben, also das wir uns vorschreben haben in den vorgenanten cziten, in den brifen di in des erwirdigin herrn herrn homeisters gewaldin sint, die welle wir gantz, veste und stete halden, und nimmer wedir den orden gethun ewiclich in keinerlei wis mit alle den unsern. Und das das unvorzerit und unczerbrochen blibe, so habe wir herczog Withont czu Luczik und Garthin unser ingesegel mit unserm rechten wissen und willen mit dem irluchten fursten herczogen Iwan von Galschan Ougemundes son, der ouch sin ingesigel mit uns an desin briff hat lasen hengen, der do gegebin ist an der Licke in dem iare unsers herin XIII⁰ XC. an der nehestin mittwochen vor Fabiani und Sebastiani.

Z transsumptu 1393 roku 20 kwietnia, obacz poniżej porównanego ze współczesną kopią w foliancie A (13) p. CLVI., tudzież inną współcz. w Szufl. XX. 64 a archiwum N. Z. w Królewcu. Obacz Baczko Annalen II. 44. Tenże G. Pr. II. 243 i Lucas David VII. 178.

LXIV. *Nad Ełkiem* 19 *stycznia* 1390.

Witołd, książe Łucki i Grodzieński, zaręcza w. mistrzowi Konradowi Zolnerowi, iż wszelkie długi, jakie zaciąga od zakonu w gotówce jakoteż w wiktuałach, zwróci mu jakoteż zakonowi na jego żądanie.

Wir Witawt von gots gnaden herczog zcu Lutzik und zcu Garten, bekennen offenbar i desem brife und thun kunt allen di in sehn adir horen lesen, das wir obirein haben getragen mit dem erwirdigen geistlichen herren Conradt Zcolner vom Rotensteyne, homeister deutsches ordens mit sulchen vorworten, was her uns sendt us dem lande zcu Prusen, an meel, an andern dingen, do wir noch senden, das wolle wir ime sime orden und sinen nachkomelingen gutlich und fruntlich beczalen, ane geferd und ane alle argelist, wir und unsir erben und nachkomelin-

gen doch also: went her uns manet umb dieselbe vorgenante schold, so sulle wir und wellen im von dem tage vort obir eyn iar betzalen, also wenne das iar umme kommet, das wir im bynnen dem iare betzalet haben. Und sunderlich wenn wir senden in das landt zcu Prusen zu dem vorgenanten herren homeister ader czu sinen anwalden adir ampluthen do her uns anwyzet, so sulle wir und wellen im senden unsern briff mit unserm angehangen ingesegil, in dem geschreben sal stehn, was wir begerende sin das her uns senden sulle, durch des wille, wenne uns der vorgenannte herre homeister manet umb das geld, so sal man uns darlegen unser brife czu einer wissenschaft und dirkentnisse, was wir uffgehabin haben und entpfangen, das wir das beczalen ane gefeerd und ane allerlei argelist, also vor steet geschrebin. Dis globe wir herczog Witawdt mit dem irluchten fursten herczog Iwan von Galschan Ougemundes son veste und stete tzu halden und unser erbe nachkomelingen by truwen und bi eren an eides stat. Zcu merer sicherheid, so habe wir herczog Withawd mit dem irlaucten fursten herczog Iwan von Galschan Ougemundes son unser heider ingesigel an desem brif lasen hengen, der do gegeben ist an der Licke in dem iare nach gotis gebort tusundt dryhundert nuenczig an der nehesten mittwochen vor Ffabiani und Sebastiani der marterer.

Oryginał pergaminowy; u dołu dwie pieczęcie, pierwsza Witołda na czerwonym wosku wyciśnięta, przedstawiająca jeźdzca z dzidą na ramieniu; w otoku napis nieczytelny. Druga zaś, na żółtym wosku wyciśnięta, w pośrodku ścięty w otoku ruski napis: П ТАТ... ΣИМОNТОВИ... Archiw. król N. Z. Szuflada 52 N. 11. Porównaj Baczko Annal. II. 45 i tenże G. Preuss. II. 243—245.

LXV. [23 *maja* 1390].
Treść poselskich instrukcyj legatów papieża Bonifacego IX. i odpowiedź na nie ze strony w. mistrza.

Die sind die werb der legaten des babstes Bonifacii.

Primo, quod licet vestra magnificiencia a pluribus et diversis audiverit felicem assumpcionem domini Bonifacii divina providencia pape noni ad apicem apostolatus, spiritus sancti gracia noviter assu[m]pti, tamen dictus dominus noster ipsam suam felicem assumpcionem ad laudem et universalis ecclesie ac christianum fidei incrementum et gloriam dicte vestre magnificencie, cuius statum et honorem desiderat, per nos suo[s] proprios oratores notificare decrevit.

Secundum, quod cum idem dominus noster, ad dictam vestram magnificenciam et vestrum venerabilem et devotum ordinem, dum esset in minoribus constitutus gesserit affeccionem permaximam ad presens in huiusmodi apicem dignitatis assumptus, sperans ex probitate et devocione dicte vestre magnificencie et ordinis prelibati, ecclesie dei plurrimum fructum affer[r]e, disposuit prestante altissimo in eadem affeccione perseverare, et pro bono statu et augmento vestre magnificencie et ordinis antedicti ipse dominus noster conabitur iuxta posse.

Tercio, quod in cunctis occurentibus, que honorem tam vestre magnificencie quam dicti ordinis et statum concernerent, ipse dominus noster paternali et sincera affeccione se benignum ostendet, et dicta vestra magnificencia, clemenciam suam semper promptam reperiet ad omnia, que vestre magnificencie et ordinis statum tenderent et salutem, salva semper sedis apostolice honestate.

Quarto, quod dictus dominus noster ortatur (sic) magnificenciam vestram divinum cultum, ut actenus consvevistis, honorare, in quorum veneracione superna cle-

mencia honoratur et colitur pax in orbe, et quod oretis pro statu ecclesie et fidei christiane.

Ultimo, quod dictus dominus noster memor pii patris, cupiens et desiderans christianitatis pacem et requiem, et ad evitandum scandala, que evenire possent, vestram magnificenciam ortatur attente, quatenus cum domino Wladislao rege Polonie et aliis Litwanis noviter baptizatis, prout in partibus Litwanie de mandato ipsius domini nostri ea vera informacione percepimus et oculis propriis vidimus plures ereptas [1]) (sic) ecclesias nec non episcopum Wilnensem per ipsam civitatem Wilne processionaliter incedentem, quem sequebatur dictus dominus rex et aliorum Lithwanorum baptizatorum maxima multitudo, pacem et concordiam faciatis, salvo semper statu et honore magnificencie vestre et ordinis antedicti.

Simile ex parte ipsius domini nostri, dicto domino regi Polonie discrete mandavimus, quod deinceps ex quo factus est christianus vestras terras intrare non presumat, nec gentes suas aut fratrum suorum quoquomodo intrare permittat et quod pacem et concordiam faciat cum vestra magnificencia et isto venerabili ordine, qui dictus dominus rex tamquam filius obediencie, promisit omnia observare que eidem ex parte domini nostri predicti mandavimus, dummodo per vos vel gentes vestras in suis terris aut fratrum suorum dampna aliqua non inferantur, quia tunc oporteret eum defendere iuxta posse; de pace vero et concordia ipse dominus rex paratus est compromittere sive in dominum nostrum papam, sive in quoscunque arbitros.

Responsiones ad intencionem dominorum ambasiatorum domini nostri pape:

Ad primum respondet dominus noster magister, quod quamvis felix et sancta assumpcio apicem apostolatus domini nostri Bonifacii per procuratorem nostri ordinis eis sit intimata et de ea sint veridica relacione multorum nobilium virorum certitudinaliter informati, tamen informacionem quam de hoc eis idem dominus noster dignatus est sui graciam facere, cum cordis alacritate et graciarum accione receperunt.

Quapropter cum eadem alacritate affeccionem et graciam eiusdem domini nostri attendentes, tanto desiderio graciam et favorem sanctitatis sue affectant quanto negocium christiane religionis per eorum ordinem assumptum promoveri desiderant, ac humiliter et devote coram Sanctitate sua supplicant, quatenus in graciosa persecucione promocionis, qua domini nostri sui predecessores hucusque ordinem confoverunt ipse graciosus perseveret; per quod fit responsum ad secundum et tercium.

Ad quartum quod cum principaliter ordo sit institutus pro defensione christiane religionis, que in hiis partibus multum in eius inchuacione (sic) periclitari cepit et que utique sine ecclesiarum pace et tranquillo statu debiliter confoveretur, arma que propter predicta assumpserunt non abicere, sed in eis sub devota obediencia sedis apostolice sub cuius alis confoventur usque ad effusionem sanguinis immo dimisionem cordis et anime agonisando proponunt indesinenter desudare, interque sancti patris Moysi exemplo non sola activa vita contenti cum devocionis ardore nunc arma militaria nunc spiritualia moventes; pro statu romane et universalis ecclesie non cessant cottidie exorare.

Ad quintum pacem stabilem et perpetuam optant inter se et terras Litwanorum, dummodu securitas terris eorum et christicolis possit [2]), pacem vero tempo-

ralem sive treugas, salva obediencia sedis apostolice et imperiali, servare non intendimus nec gravi et maximo periculo facere possemus; quanta enim pericula ex hiis actenus evenerunt ex leccione cronice eorum luculenter poterit apparere, maxime cum fratres eorum et alios christianos in dura captivitate detinentes nec aliis captivis redimi nec eciam aliquo auro vel argento eis possibili sinunt liberari, in hoc duriores patribus eorum, qui infidelitatis statu existentes in redimendis christianis captivis maiorem pietatem exercebant. Quod non arguit nobis devotam religionis fidem, maxime cum scismaticis Ruthenis sint confederati, inter quos cottidie conversantes, eorum perfidia pro maxima parte detinentur. Inter quos frater regis Cracovie dux Skirgalus et quidam alii eorum fratres cum magna multitudine Litwanorum inveniuntur, sub dictorum scismaticorum perfidia baptizati.

Senciunt autem magister et preceptores ordinis, quod Lithwani forte libenter tenerent pacem sive treugas, sed terris [3]) ordinis et incolis eorum non expedit simulata pax, sub qua pace Lithwani predicti fierent, terris eorum et ipsis arma, equos, balistas, tela, machinas et municiones procurando, hostes duriores. Verumtamen si dominus noster romanus pontifex, rex Romanorum vel quilibet alius princeps dominus aut quivis fidelis christianus vellet et posset pacem et concordiam inter ipsos et ordinem tractare, per que terris et incolis plena securitas redderetur et privilegia nostra manerent illibata, libenter vellet magister et preceptores ordinis assentire cum graciarum accione occurendo.

Współczesna kopia legacyi jakoteż odpowiedź na nią na arkuszu papieru w arch. N. Z. w Królewcu. Uzupełnienie daty na podstawie aktu umieszczonego w Cod. dipl. Pruss. IV. LXXIV. p. 106, z którego dowiadujemy się o imionach legatów, którymi byli: Johannes Manius, canonicus ecclesie Neapolitane ac camere apostolice clericus, nec non nobilis et strenuus miles dominus Lodwicus de Neapoli; a przybyli z Litwy do Prus: post pentecosten.

1) Sc. erectas. 2) Opuszczone: fieri. 3) W kop.: terras.

LXVI. *S. L. po 23 maja bezpośrednio.*

W. mistrz godzi się za pośrednictwem legatów papiezkich na osobisty zjazd z królem Polski, mającym się około Torunia 13 października odbyć, celem ustalenia pokoju pomiędzy krajami zakonu z jednej, a Polską, Litwą i Rusią z drugiéj strony.

Z współczesnej kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 74, p. 106.

LXVII. *W Królewcu* 26 *maja* 1390.

Żmudzini przyrzekają zakonowi i swemu królowi Witołdowi pomocy na wezwanie udzielać, pod warunkiem wolnego handlu w pogranicznych ziemiach zakonu.

Wissentlich sie allin die disen briff sehen, horin adir lesin, das wir noch geschrebene von des gemeinen landis wegin czu Samaiten als Maisebuth, Dirkstel, Ruckunde, Jawschen gesessen in dem lande czu Medinkin; Sqwaybuth, Eymund, Tilen, Dawchs, Ragel, Skutez gesessen in dem lande czu Caltheneen; Zilpe, Pampli, us dem lande czu Knetow; Eynur, Eywild, Eynuren bruder, Wide, Getez, Eycutte, Ramomt [1]) us deme lande czu Crazow; Bimunt, Surgail, Gelwan, Surthen us deme lande czu Widuckeln; Zawden [2]), Clawssegail, Hoisteike us dem lande czu Rossieen; Sunde, Wilawde, Erim, Gyneoth, Jotheke, Dramutte us dem

lande czu Erogeln mit deme obirstin marschalke und mit den herren czu Prussin obirein haben getragin von des gemeinen landis wegen czu Samaiten, also, das wir vorgeschrebene, konige Withoud, dem obirsten marschalke und den herrin czu Prussin gelobit habin czu helfin wedir alle ere vinde und einen frede gemacht haben mit in und sie mit uns, also, das die lute von Prussin mogin czin in das land czu Sameiten do selbins czu kouffslagen, des selbin glich zulle wir von Sameiten ouch wedir czin ken Jorgenburg, ken Ragnith und ken der Memil in ir land; dėn selben frede welle wir stete und feste haldin. Vortmer wer is, das wir czu houffe quemen in einer reise, so sullen ere lute frede habin vor alle die iene die uns us dem lande czu Sameiten sint und wir selbir ouch frede habin wedir von den erin. Wer ouch das sie imand von erin finden welde slan, so sulle wir in helfin, des selbin glich sullen sie uns wedir von Sameiten ouch thun. Vortme, geschege is also, das eine irrunge wurde czwischschen in und uns, alzo das sich einer an dem andern vorgese, is were an slachtunge adir an dube adir was czweitracht czwisschen in und uns entstunde is were woran is were, des sal macht habin der obirste marschalk us dem lande czu Prussin mit vier der eldisten doselbist us dem lande di man dorczu gebit von irr wegen. So sal is ouch macht habin koning Witoud und vier der eldisten us dem lande czu Sameithin di dorczu werdin gegebin von unser wegin, das [3]) die selben czehene sprechin vor eine fruntschafft und vor ein recht, doran sullen sie sich von beider sit lasin genugen und nimand sal dowedir sprechin. Off das dese ding vorgeschrebin stete und feste gehaldin und czu merer sicherheit, so habe wir unsern konig Witowt gebetin, das her sin ingesigel an desin briff hat lasin hengen, wend wir selbir keine ingesegele habin. Gegeben off dem huse Konigisberg in den iarin unsers herrn driczenhundirt in dem newnczigisten iare an den neesten dornstage noch dem pfiingstage.

Oryginał pergaminowy z mocno uszkodzoną pieczęcią Witołda, na pasku pergaminowym zawieszoną a na czerwonym wosku wyciśniętą. Odcisk o średnicy jednego cala przedstawia pogoń lit. w otoku ...VITOLD......GROD... reszta nadkruszona. W archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada 56. Porównaj Lucas David VII. 222—224.

[1]) Ramouit? [2]) Zauden? [3]) sc. was.

LXVIII. *W Królewcu* 26 *maja* 1390.

Wielki marszałek zakonu potwierdza ugodę zawartą ze Żmudzinami, dotyczącą wolnego z nimi handlu i wzajemnego udzielania pomocy.

Wissentlich si allen die desen brieff sehen, horen ader lesen, das wir obir ein getragen haben, als mit deme ganczen lande czu Samayten, das si konige Witolden und uns globt haben czu helffen wedir alle unser vynde und einen frede gemachet haben mit uns und wir mit in, also das di von Samayten mogen czien ken Jurgenburg, ken Rangnith und ken der Memil in unser land do selbist czu kowffslagen, desselben glich, das di unsern ouch wedir mogen czien in das land czu Samayten. Den selben frede welle wir stete und veste halden. Vortme wers, das wir czu howfe quemen in einer reisen, so sullen ire lute frede haben von den unsern und die unsern vor den iren. Wers ouch das si imand von unsern vinden werde slan, so sulle wir in helffen, des selben glich ab uns ader die unsern imand welde slan, so sullen sie uns ouch wedir helffen. Vortme wers das got nichten welle ab eine irrunge wurde czwisschen in und uns, also das einer sich an dem

andern vorgese, es were an slachtunge ader an dube ader was czweitracht czwisschen in und uns entstunde, es were woran es were, des sal macht haben konig Witold und vier der eldisten us deme lande czu Samayten, di si darczu geben von irer wegen; so sal es macht haben der obirste marschalk us deme lande czu Pruszen mit viren der eldisten us deme selben lande di man darczu gibt von des ordens wegen, was di czeene sprechen vor eine fruntschafft und vor ein recht, daran sullen sie sich von beidersit lasen genugen und nimand sal do wedir sprechen. Das dese ding stete und veste werden gehalden und czu merer sicherheit, so han wir Engilhard Rabe obirster marshalk unser ingesigel an desen briff lasen hengen. Gegeben uff deme huse Konigsberg in den iaren unsers heren tusunt CCC in deme neunczigsten iare am nehesten donrstage nach dem pfingsttage.

Oryginał perg. z pokruszoną pieczęcią w arch. Król. N. Z. Szufl. 52, N. 11. Porównaj Lucas David VII. 221—222.

LXIX. *S. L. et D.* [*maj—października* 1390].
Witołd oskarża króla Jagiełłę i ks. Świdrygiełłę.

Z współcz. kopii w SS. rer. Prussic II. 712—714 pod tytułem: Des ist Witoldes sache wedir Jagal und Skirgaln.

LXX. *W Marienburgu 27 czerwca* 1390.
Witołd przyrzeka uiścić się z długu 1000 grzywien szerokich groszy zaciągnionego u zakonu, skoro tylko ojcowiznę swą napowrót odzyska.

Wir Witowd von gotis gnaden herczog czu Littouwen bekennen offentlich in dissem kegenwertigen brife, das wir von dem grosmechtigen herren hern Conrad Czolner von Rotinstein homeister dutschis ordins, sinen mitgebitigern und von dem ganczen ordin enpfangin und entlenit haben tusent mark bereits geldis prusscher muncze gewonelich czal, die sie uns, in dem lande czu Prusin gut und gebe, so das uns genuget hat fruntlich und in guten truwen han gelegin. Dese vorgeschreben tusent marc sullen und wellen wir, unser erben und nochkomelinge und unser bruder Segemund, wen got unser herre unde sine wirde mutter Maria uns gehilft, das wir sovil irkrigen an erbe, an eigen adir an varnder habe, das wir dieselbin tusent marc beczalen mogen, deme egeschreben herre homeister und dem ordin bie unsern truwen und bie eren gutlich ane allirlei argelist, ane geferde und muwe funde, an erbe adir an gereitem gelde, so das in genugen sal, wedir beczalen. Dis gelobe wir vorgeschreben und vorbunden uns an eides stad, stete und feste czu haldin, des czu merer sicherheit und bekenntnisse, so han wir herczog Witowd unser ingesegel von unserm rechten wissen do wir selbin kegenwertig woren an desin briff lasin hengin. Gegeben uff dem huse Marienburg in den iaren unsers herren tusent driehundert in dem newnczigisten iare am neesten montage noch sente Johannis baptisten tage.

Kopia współczesna w fol. A. 18. p. CLVI. archiwum N. Z. w Królewcu. Obacz Baczko. Annalen II. 74, i tenże G. Pr. II. 245.

LXXI. *W Rydze 17 sierpnia* [1390].
Jan Stoltevoet, burmistrz miasta Rygi, do rajców miasta Rewalu w sprawie posiłków na rejzę [litewską]; donosi tudzież,

że posłowie w. ks. Moskiewskiego przybyli na okrętach do Prus po córkę Witołda (Zofję), którą ich książe chce wziąć sobie za żonę; że chcą oni wykupić i Smoleńskiego króla (sic), który jako jeniec przebywa w Prusiech.

Z oryg. u Bunge Liv. Urk. Buch. III. N. 1269. p. 571.

LXXII. *W Elblągu* 10 *sierpnia* [1390].

Książe Witołd uwiadamia w. mistrza, w jaki sposób załatwił jedną część pretensyi Klemensa Judy, kupca Wrocławskiego, któremu kazał towary zabrać w Kamieńcu i zaręcza, iż według zobowiązań i resztę pretensyi zaspokoi, skoro osiędzie na swej ojcowiznie.

Littera Witoldi ducis missa magistro generali ex parte cuiusdem civis de Wratislavia que inclusa fuit in littera regis Bohemie.

Erwirdiger grosmechtiger lieber herre! Als ir uns in euwerem brive geschrieben habt und ouch als wir eigentlich vornomen haben us unseres herrn des Romischen koniges brieve, di ir uns in euwerm brife vorslossen habt gesant, in welchem her uch schreibet v[on] Clement Juden des kouffmanes von Bresslow wegen, so thun wir euwer erwirdige grosmechtikeit czu wissin: czu der czit als di czwertracht czu Littown in dem lande czwisschen uns und den Littown uffstunt, do nomen unser inwalde des huses Kamencz dem egenanten Clementi sine habe und sine koufenschacz, und das toten sie uf den slag, das si nicht andirs wusten, wen das her ein kouffman wer gewest von Crakow, und sie toten is an unser geheis und wissen. Und als balde als uns der allirdurchluchste furste unsir herre der Romische konig czum ersten dorumb schreibet des brieve wir wirdiglich entpfangen, doselbest lize wir Patricien und sinen kumpan in widir geben und usrichten I^c stucke und LX stucke silbers, I^c schock und LX schok groschen, und darczu wurden im beczalt III laken. Ouch spreche wir bi unsern truwen, das wir des selben guts nicht me haben genossen noch komen ist in unser gewalt wen als vil als obengeschreben steet, das wir im haben widerkart. Obir das alles so habe wir in unser brive gegeben, was her behalden tar bi sime truwen, das wir im noch scholdig sint von des selben guts wegen, das wir im genczlich und gutlich usrichten und widir keren, wen got unser herre uns hilft wider czu unserm veterlichem erbe. Ouch wolde wir im einen briff haben gegeben an uch, was wir im hetten widirgekart; des wolde her von uns nicht nemen, sundir her danckte uns groslichin und wir wellen unsers heren des Romischen konigs willen noch sinem geheise und gebote alle wege noch unserm vormogen gerne vulbrengen und ungerne vorsumen und darczu ouch den euwern. Datum in Elbingo ipso die sancti Laurencii.

Kopia z Registrandu N. 2*a* p. 28. Na 27 pag. jest odpowiedź w. mistrza na żądanie króla Czech Wacława, dotyczące sprawy kupca Klemensa, datowana z Marienburga ipso die sancti Laurencii, w której odsyła list Witołda królowi. Inny w tejże samej sprawie na pag. 47. Datowany w Mossek ipso die sancte Lucie virginis — z napisem: regi Romanorum ex parte Clementis Jude civis in Wratislavia.

LXXIII. *S. L. et D.* [*wrzesień* 1390].
Namiestnik zakonu donosi królowi Rzymskiemu o losach reizy Litewskiej, zdobywaniu Wilna itp., tudzież o doręczeniu listu króla Rzymskiego, wystosowanego do króla Jagiełły.

Z współcz. kopii u Voigta IV. N. 80 p. 114.

LXXIV. *W Iławie* 24 *października* [1390].
Wielki mistrz do ks. [Janusza] Mazowieckiego: że wprawdzie książe wraz z Mikołajem, marszałkiem królewstwa polskiego, wyprosili od króla Jagiełły, aby Ulryk były zarządzca Wizny na wolność był wypuszczony, za co im zakon dziękował, lecz że teraz król napomina go o powrót [und Wytold meinet das her dovon nicht en wisse, das den bruder (Ulrich) imand ledig gelasen hette], uprasza księcia mistrz, aby prośbami swemi spowodował króla do zupełnego uwolnienia owego Ulryka Vetzer, żeby z tego powodu zakonu nie upominano.

Z Regestr. 2. p. 15. D. Ylow Sonnabend vor Michaelis.

LXXV. *W Marienburgu* 6 *grudnia* 1390.
Starszyzna zakonu odpowiada Władysławowi Opolczykowi, iż powodem dla którego upominają się o długi księcia u jego ręczycieli jest wiadomość, jako książe łączy się z królem Jagiełłą przeciwko zakonowi.

Z współcz. kopii u Voigta Cod. dipl. Pr. IV. N. 84. p. 120.

LXXVI. *W Benowie* 8 *grudnia* [1390].
Namiestnik zakonu w otwartym liście oskarża króla Polski Jagiełłę, ostrzega przed jego niesłusznemi oskarżeniami zakonu i wzywa rycerstwo i miasta, aby mu pomocy nie udzielały.

Z współcz. kopii w Voigta Cod. dipl. Pr. IV. N. 83 p. 119.

LXXVII. *W Marienburgu* 10 *stycznia* [1391].
Zakon odpowiada na pismo królowej Polski Jadwigi, wyłuszczając stosunki swe do Polski, Litwy i Rusi, jakoteż odpierając wieść dotyczącą morderstwa dokonanego na ks. Korygielle przy oblężeniu Wilna.

Z współcz. kopii. Turgeniew. Supplementa ad hist. Russ. monumenta. N. 110, str. 209. Voigt Cod. dipl. Pr. IV. N. 97 p. 138—140.

LXXVIII. *W Elblągu* [21 *stycznia* 1391].
Namiestnik zakonu do Andrzeja Czirmpina, odpowiadając na jego skargę jako mu ks. Witołd winien 200 kóp groszy: iż mówił o tem z księciem i pisał doń pragnąc aby się pogodził z tobą, na co nam ustnie i pisemnie oświadczył, iż jest ci tylko 80 grzywien Krakowskich dłużny a o 200 kopach niczego nie wie, jak to poznasz z listu, który ci tu załączamy. Mówił

nam książe, iż chyba się upominasz o dług za pancerze, któreś mu posłał wtedy, kiedy on był jeszcze naszym wrogiem a wiesz, że my niczego nie zawiniliśmy przeciwko tobie, abyś się na nas miał mścić, Litwinom i poganom broń odsprzedawając.

Z reg. 2*a* p. 58 z datą: Elbling am fritage nach Pauli [conversionis].

LXXIX. *S. L. et D.* 14 *lutego* [1391].

Arcykomtur zakonu oświadcza ks. Ziemowitowi Mazowieckiemu, iż zakon nie może wejść na propozycyę dotyczącą zjazdu z nim w sprawach pana jego króla Jagiełły, dopókąd nie będzie wybrany mistrz wielki zakonu.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 102 p. 144.

LXXX. *W Marienburgu* 8 *kwietnia* 1391.

Pełnomocnicy zakonu układają się z pełnomocnikami króla Jagiełły o zjazd 13 lipca odbyć się mający, na którym mają załatwiać spory pomiędzy Polską, Litwą i Rusią z jednej a zakonem z drugiej strony, ewentualnie nakłonić króla i mistrza do osobistego zjechania się i zawarcia pokoju. Podczas zjazdu ma trwać zawieszenie broni do 27 lipca, którego i mistrz Inflancki ma dotrzymać. Kupcy mają podczas tego wolny handel mieć.

Z oryg. perg. u Voigta. C. d. Pr. IV. N. 91 p. 126 i Raczyński C. d. Lith. p. 76.

LXXXI. *W Toruniu* 7 *maja* 1391.

Ks. Władysław Opolczyk potwierdza, iż zastawił zakonowi Złotoryą z przyległościami za pożyczkę 6632 węgierskich złotych.

Z współcz. transsumptu u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 94 p. 130.

LXXXII. *W Toruniu* 7 *maja* 1391.

W. mistrz potwierdza zastaw Złotoryi uczyniony przez księcia Władysława Opolczyka, przyrzeka zwrócić ją gdy książe pożyczoną sumę zwróci, pod warunkiem, że przedtem na pół roku uwiadomi o zamiarze zakon.

Z oryg. u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 75 p. 108.

LXXXIII. *W Toruniu* 7 *maja* 1391.

Ks. Władysław Opolczyk przyrzeka, iż gdyby zechciał wykupić puszczony zakonowi w zastaw zamek Złotoryę, na pół roku przedtem uwiadomi o zamiarze swym zakon.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 104 p. 146.

LXXXIV. *W Toruniu* 7 *maja* 1391.

Ks. Władysław Opolczyk potwierdza zaciągnioną od zakonu pożyczkę 320 kóp czeskich groszy za poręką rycerzy ziemi

Dobrzyńskiej, jakoteż miast: Głogowa, Wielunia, Rypina i Dobrzynia.

Z oryg. u Voigta Cod. dipl. Pr. IV. 93. p. 128.

LXXXV. *W Wieluniu* 16 *maja* 1391.
Księżna Ofka, żona Władysława Opolczyka, oświadcza, jako dobrowolnie zezwoliła mężowi na zastaw zapisanego jej na wiano zamku Złotoryi i przyrzeka nie rościć sobie do niego żadnych pretensyi aż do wykupna.

Z oryg. u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 105. p. 147.

LXXXVI. *W Marienburgu* 27 *maja* 1391.
Pełnomocnicy króla Polski Jagiełły zatwierdzają układ z pełnomocnikami zakonu na dniu 8 kwietnia t. r. zawarty. (Obacz dok. pod tąże datą powyżej.)

Z oryg. perg. u Raczyńskiego Cod. dipl. Lith. p. 73—76.

LXXXVII. *W Toruniu* 3 *czerwca* 1391.
Kanclerz ks. Władysława Opolczyka poświadcza, jako odebrał z rąk menniczego w Toruniu zastawioną zakonowi koronę swego pana.

Z oryg. Voigt. Cod. dipl. Pr. IV. N. 95. p. 133.

LXXXVIII. *S. L.* 5 *maja* 1392.
Relacya zakonu z rokowań o zakupno Dobrzynia, Kujaw, jakoteż o zastaw Nowej Marchii, z posłem króla Węgierskiego Zygmunta.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. IV. N. 106. p. 149—156.

LXXXIX. *W Piotrkowie* 8 *maja* 1392.
Panowie i prałaci królewstwa Polski oświadczają mistrzowi i całemu zakonowi Krzyżaków, że staraniom ich o zgodę sprzeciwia się zajęcie przez nich zamków ziemi Dobrzyńskiej obrażające pokój wieczny; wysyłają do nich Andrzeja Laskarego, prosząc o odpowiedź.

Z oryginału u Voigta Cod. dipl. Pr. IV. p. 159—160 i Raczyński C. d. Lith. p. 79.

XC. *S. L. et D.* [*po* 8 *maja a przed* 30 *sierpnia* 1392].
Pamiętnik zakonu usprawiedliwiający zajęcie Dobrzynia.

Współczesny koncept u Voigta C. d. Pr. IV. N. 96 p. 134—138; kładzie on go pod 1391 r. pomimo że akt ten podaje wiadomości i z 1392 r. i zdaje się być w związku z dokumentami umieszczonemi tamże IV. p. 159—160 i IV. 157—158. Ustęp mianowicie: do vorderte der konig von Polan mit den sinen das lant von dem orden na 137 str. wyraźnie wskazuje na owe dokumenty.

XCI. *W Marienburgu 27 lipca* 1392.

Ks. Władysław Opolczyk przyrzeka zakonowi przysłać dokument, mocą którego żona jego Ofka zezna, jako zastaw całej Dobrzyńskiej ziemi uczyniono za jej zezwoleniem.

Z oryg. Voigt. C. d. Pr. IV. N. 108, p. 156.

XCII. *W Ostrowie 5 sierpnia* 1392.

Anna żona Witołda przyrzeka, że mąż jej wypełni warunki przyrzeczeń danych królowi Jagielle i koronie polskiej.

Anna dei gracia ducissa Lithuanie domina Trocensis Luczensis etc. Notificamus tenore presencium quibus expedit universis tam presentibus quam futuris. Quod bona nostra fide sine dolo quolibet ac fraude promittimus pro serenissimo principe domino Allexandro alias Witowdo consorte nostro carissimo, quod omnes et singulos articulos scriptos et insertos in littera sua, serenissimo principi domino domino Wladislao regni Polonie data, tenere debet ac inviolabiliter observare sine falso quolibet. Et specialiter, quod idem dominus Allexander alias Witowd consors noster carissimus regnum ac regni coronam Polonie nunquam debet deserere, neque sui posteri, ymmo cum prefato domino Vladislao rege stare ac pungnare (sic) contra ipsius adversarios et emulos quociens se locus obtulerit perpetuis temporibus affuturis. Nos quoque Anna prefata omnia prescripta tenere eciam promittimus et adimplere sine falso. Harum litterarum testimonio quibus sigillum nostrum est appensum. Actum et datum in Ostrowo ipsa die sancti Dominici. Anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo secundo [1]).

Oryginał pergaminowy; na sznurku z pelli jedwabnej koloru amarantowego zawieszona na czerwonym wosku wyciśnięta dobrze zachowana pieczęć księżnej, wyobrażająca ją siedzącą z dwojgiem dzieci na ręku; w otoku S.ANNA.+...CISSA LITUAN· W ces. bibl. publ. w Petersburgu sub Act. Lith. N. 12.

1) Dokument tejże samej treści i daty wystawiony atoli dla królowej Jadwigi w Cod. epist. I. N. XVIII. p. 16.

XCIII. *W Stokach 30 sierpnia* [1392].

Panowie duchowni i świeccy królewstwa Polski wzywają starszyznę zakonu do restytucyi zajętej przez zakon ziemi Dobrzyńskiej, grożąc skargą przed całem chrześcijaństwem, gdyby na to nie przystali.

Z współcz. transumptu u Voigt. C. d. Pr. IV. N. 109 p. 157—158.

XCIV. *S. L. [maj—września]* 1392.

Relacya zakonu z rozmowy mistrza z ks. Władysławem Opolczykiem dotyczącej rozbioru Polski.

Z współcz. kopii u Voigta G. d. Pr. IV. N. 110. p. 158—159.

XCV. *S. L. 30 września* 1392.

Ks. Władysław Opolczyk poświadcza, iż otrzymał 5000 węgierskich złotych od zakonu za zastawioną temuż ziemię Dobrzyńską i przyrzeka dług ten spłacić tąże samą walutą.

Z oryg. Voigt. C. d. Pr. IV. N. 107 p. 155.

XCVI. *W Weisskirchen na Węgrzech* 3 *listopada* 1392.
Ks. Władysław Opolczyk zeznaje, jako oświadczył królowi Węgierskiemu, iż zakon na wypadek wojny tegoż z Polską napadnie na królewstwo niosąc pomoc królowi Węgierskiemu, skoro mu ten o zamiarze wojny na 14 dni przedtem da wiadomość.

Z oryg. Voigt. C. d. Pr. IV. N. 113 p. 161.

XCVII. *W Bełzie* 6 *grudnia* 1392.
Król Polski Jagiełło oświadcza, że pogodził Skirgiełłę z Witołdem.

Z tek Naruszewicza w Cod. epist. I. N. XIX. p. 16. Kopia niemiecka tegoż dokumentu w I. tomie Tek petersburgskich.

XCVIII. *W Bełzie* (6 *grudnia*) 1392.
Witołd ks. Litewski dziedzic Łucka oświadcza, że pogodził się za pośrednictwem króla Jagiełły ze Skirgiełłą, przyrzeka dopomódz temuż do owładnięcia Kijowa i zgadza się na nadanie Skirgielle zamków Krzemieńca i Stożka.

Z tek Naruszewicza w Cod. epist. I. N. XX. p. 17. Wiersz 9 ma niedające sensu: seinet halben, sądzę że w oryginale było: fintschaften. Arglostag może tylko dzień przejednania — dzień bez gniewu oznaczać. W każdym razie datowanie niezwykłe. Warszewicki w inwentarzu dokumentów (mskrp. w metr. lit. w Petersburgu) zna treść tego dokumentu, a oprócz tego podaje drugi pod 1392 r., który tak regestuje: Vitholdi cum Skirgallo concordia et societas contra omnes excepto rege Polonie. Daty dnia nie wymienia.

XCIX. *S. L.* [24 *grudnia*] 1392.
Relacya zakonu z powtórnych rokowań o zakupno Dobrzynia, Kujaw, Bobrownik, Włocławka etc. z posłem króla Węgierskiego Zygmunta.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. IV. p. 153.

C. *W Poznaniu* 1 *kwietnia* 1393.
Król Jagiełło poświadcza, iż zgodził się na dzień i miejsce układów z zakonem i na zawieszenie broni do 6 maja trwać mające.

Z oryg. perg. u Voigta C. dipl. Pr. V. p. 63 i Raczyński C. d. Lith. p. 80.

CI. *W Marienburgu* 20 *kwietnia* 1393.
Wielki komtur zakonu transsumuje dwa dokumenty zawierające zobowiązania się Witołda względem zakonu, jeden z 30 stycznia 1384 r., drugi z 19 stycznia 1390 roku.

In nomine domini amen. Sub anno nativitatis eiusdem millesimo tricentesimo nonagesimo tercio, indiccione prima die mensis aprilis vicesima nona, hora terciarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini

Bonifacii divina providencia pape noni anno quarto in castro de Marienburg, Pomezaniensis diocesis, venerandus dominus Wilhelmus de Helffensteyn magnus commendator ordinis beate Marie Theutonicorum duas pattentes litteras in pergameno scriptas, non rasas nec cancellatas, sed ut prima facie apparebant sanas et integras ac vicio penitus et suspicione carentes, michi notario publico infrascripto in tescium infrascriptorum presencia ad manus fideles tradidit meque ut eas transsumerem et copiarem ac in publicam formam redigerem requisivit. Quarum quidem litterarum prima sigillis fuit quattuor sigillata in cordilis de serico viridis coloris ab infra appendentibus, sigilla vero fuerunt ab extra de communi glauca cera ab intra vero duo prima de rubea et tercium de viridi sed quartum de glauca cera et in medio trium apparebat quasi equus currens cum insidente armato et extendente manum suam quasi ad ictum. In medio vero quarti apparebat quasi imago viri armati et sursum erecti stantis et habentis in dextra lanceam in sinistra scutum. Superscripcio vero primi sigilli fuit ut apparuit: Sigillum Witawti ducis in Trakken, secundi vero: sigillum Georgii ducis Nogart, tercii vero: sigillum Lewe ducis Druczk, quarti vero et ultimi: sigillum Sudemont de Wesisken. Et tenor huiusmodi littere theutonicus fuit et est talis. (Obacz wyżej dokument z 30 stycznia 1384 r.) Secunda vero littera sigillata fuit duobus sigillis in pressulis pergameneis ab infra appendentibus, et ambo sigilla fuerunt ab extra de communi glauca cera; sed ab infra primum fuit de rubea sed secundum de artificiosa glauca cera; fuit eciam primum rotunde disposicionis secundum vero oblonge forme. In primo apparebat quasi species equi currentis cum insidente armato tenente gladium in dextra et superscripcio eius erat: sigillum Witoldi ducis in Trakken. In secundo vero sigillo apparebat quasi imago viri stantis et habentis manus elevatas ac si oraret et superscripcio eius erat de litteris ruthenicis quas legere nescivi. Tenor vero littere sequitur in hunc modum. (Obacz wyżej Nr. LXIV.) Acta sunt hec anno, indiccione, mense, die, hora, pontificatu et loco quibus supra. Presentibus discretis viris Andrea plebano in Schonenberg, Henrico, Stange et Hoykone de Konyet clericis Pomezaniensis et Culmensis diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Nicolaus Rampardi clericus Pomezaniensis diocesis publicus imperiali auctoritate notarius, quia requisitus ut prefertur prefatas litteras in presencia dictorum testium de manibus magnifici et venerandi principis domini magistri generalis supradicti recepi de verbo ad verbum propria manu fideliter scripsi et transsumpsi collacione diligente hincinde prehabita presens hoc transsumptum sive publicum instrumentum exinde confeci signoqe et nomine meis solitis me subscribens signavi in fidem et testimonium omnium premissorum. L. S.

Transsumpt na wielkim arkuszu pergaminowym w archiwum N. Z. w Królewcu Szuflada 56. N. 1. Po drugiej stronie pergaminu współczesną ręką: Witoudus dat se ordini ut restituatur. Prima: Czum ersten wie her bekennet noch deme als her vortrebin wart von seinen vettern und kwam czum orden und gap sich gote und dem orden czum Christenthum und gap dem orden alle die land die seinen vater und im gehorten und empfing sie czu lehne widder vom ordem, uff das der im widder hulfe czu den landen. Secunda: Item so gloubit her meister.... ume geloubde und her dem meister und dem orden hath getan veste und [stete] czu halden und her nuwet, wie her vortreben ist und sich czum christenthum dem orden hath dirgeben. Pismo tego regestu podobne do pisma w transsumpcie. Inną zaś ręką tudzież współczesną: Littera donacionis feudi ducis de Tracken omnium terrarum patris sui ordini facte, ut eum in paternam hereditatem restituerunt. Secunda littera approbans primam et promittens ratihabere eandem. Porównaj Lucasa Davida Preussische Chronic. VII. 173—179.

CII. *S. L. et D.* [19—21 *kwietnia* 1393].
Sprawozdanie zakonu ze zjazdu z Polakami, odbytego w Toruniu. Pełnomocnicy polscy: arcybiskup Gnieznieński, Bartosz z Wisemburga, Spytko wojewoda Krakowski, Mikołaj marszałek królestwa i Piotr doktor prawa. Ze strony zakonu: arcykomtur, wielki szpitalnik, tudzież komturowie Toruński, Gdański, Engelburgski i Gołubski. Polacy żądają dnia pierwszego usprawiedliwienia ze strony zakonu z powodu, że mistrz oczernia króla jakoby dla tego przyjął koronę polską, aby mógł Litwę i Ruś zapomagać bronią. Na to odpowiadają Krzyżacy, iż nie w tym celu zjazd oznaczono, że takie żądania nie należą do traktatów — i na tem spełzł pierwszy dzień układów. Na drugi dzień występują Krzyżacy, oświadczając pełnomocnikom polskim: Kiedy mówicie, że Litwini dobrzy są chrześcijanie, to niechaj oddadzą nam w niewolę pobranych ludzi zakonu — i ubezpieczcie nas z ich strony dając nam rękojmię pewną, aby się nie stało podobnie jak za Mindowego czasów, który i biskupstwo Wileńskie fundował a potem stał się apostatą. W końcu żądają, aby ich Polacy pozostawili przy prawach, które ma zakon do Litwy — a Polacy o tem i mówić nie chcą. Następnego dnia prosi król mistrza, aby trzech pełnomocników wysłał na miejsce będące w połowie drogi do Raciąża — sam zaś wysłał na to miejsce: Świdrygiełłę, Sędziwoja, Spytka i Bartosza. Świdrygiełło oświadcza Krzyżakom: iż przyszli umawiać się o granice pomiędzy Litwą i Prusami. Krzyżacy na to: że nie mają do traktowania tej kwestyi pełnomocnictwa — i zjazd spełzł na niczem.

Współcz. kopia w Reg. F. fol. 19—59 archiwum N. Z. w Królewcu nosząca napis: Dy sache czwischen den Polan und dem Orden und der teidinge... am sonabend neest vor Misericordia.

CIII. *W Sanoku* 28 *kwietnia* 1393.
Król Jagiełło odpowiada (Janowi) arcybiskupowi Rygajskiemu, współubolewając nad losem, jaki mu gotuje zakon mieczowy w Inflanciech i zgadzając się być egzekutorem wyroku wprowadzającego go w posiadanie archidyecezyi, który się obecnie stara uzyskać w Rzymie. Przyrzeka ogłosić w Polsce inwektywy jego na zakon i zaprasza do siebie w odwiedziny.

Z kopii współcz. u Bunge UB. III. N. 1314 c. 659.

CIV. *W Perejasławiu* 1 *maja* 1393.
Olech Iwanowicz książe Riazański zaręcza królowi Jagielle za wierność zięcia swego Korybuta.

Z tek Naruszewicza w Cod. epist. I. N. XXII. p. 19.

CV. *W Łucku* 5 *maja* 1393.
Witołd, w. ks. Lit., nadaje Wasylemu Koraczewskiemu prawo założenia osady Kniaże Łuki w Kamienieckim powiecie w ziemi Podolskiej.

Z oryg. perg. bibl. Ossolińskich kilkakrotnie drukowany pod mylnie wyczytaną datą 1383 r. Transumpt oryg. w archiwum Szarogrodzkiem ma wyraźnie: lita tysiacznoho trisotnoho dewiatdestat tretoho.

CVI. *W Mińsku* 30 *maja* 1393.
Rygajski mieszczanin Herman Dasberg poświadcza przyrzeczenie złożone księciu Skirgielle za niego przez Litewskich księcia poddanych.

Unseme leyuen ghenedighen rechten herzeughen unde heren Skyrgayle hebbe wy Ywane Breenycz, Bohedanne Zaportkewycz, Jeesko Mefedeyewycz, Ohafene Cusmycze, Ywane Terpenewycz, Cemene Martynewycz, Deuyce Horwaczewycz hebben ghelouet unde louen vur dernakn, dat hey sal seineme rechten heren herzcughe Skyrgayle vorgenantem truweliken deynen mit allem vlyce sin beste don unde sin argeste keren, sunder argelist, unde en sal ok nicht entfarn ut siner herschopp ed en sy mit sinen willen. Des ich Herman Dasberch borgher to Ryghe enkenne, dat alle dusse vorgenannte louete unde rede war synt unde hebbe des to tughe unde in en teken der warheit min inghesegel an dussen breiff ghehanghen. Gescreuen to Menseke na godes ghebort dusent jar dree hundert jar an deme dree unde neghentighesten jare des fritags nach pinkesten.

Oryginał pergaminowy; na pasku pergam. zawieszona na białym wosku wyciśnięta, dziś zupełnie zatarta pieczęć Dasbergha. W ces. publ. bibl. w Petersburgu; sub Act. Lith. N. 13.

CVII. W *Twerze* 3 *sierpnia* 1393.
Borys Alexandrowicz w. ks. Twerski potwierdza ugodę zawartą z w. ks. Litwy Witołdem.

List peremirnyi Borysa Alexandrowicza Kniazia Welikoho Twerskoho z Welikim Kniaziem Witowtom.

Se iaz kniaź Welikij Borys Aleksandrowicz Tferskij, wział ieśmi lubow takowu i z swoim hospodynom z diedom Welikim kniaziem Witowtom Litowskim i mnohich Russkich zeml Hosudarem, byti mi snim za odyn pry jeho storonie i posoblati mi jemu na wsiakoho newyimaia; a hospodynu moiemu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu, mene Welikoho Kniazia Borysa Alexandrowicza swoieho wnuka boroniti ot wsiakoho, dumoiu i pomoczyiu a w zemli i w wody i wo wse moie Welikoie Kniażenie Twerskoie moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sia a diadem moim i bratij moiej i plemeni mojemu Kniaziem biti w moiem posłusie. Ja kniaź welikij Borys Alexandrowicz wolen koho żałuiu koho kazniu a moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sie; a kotoryi wschoczet k moiemu hospodynu diedu k Welikomu Kniaziu Witowtu so otczynoiu, i moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu so otczynoiu nepryimati; poydetli kotoryi k moiemu hospodynu diedu k Welikomu Kniaziu Witowtu, i on ot otczyny liszen, a w otczynie ieho wolen Ja welikij kniaż Borys Alexandrowicz; a moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu

Witowtu newstupati sia. A rubeż otczynie moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowta po starynie; a kotoryi miesta porubeżnyi potiahli budut k Litwie ili k Smolensku; a podat budut dawali ko Tfery ino im i nynieczy tiahnuti po staromu; a kotoryi miesta porubieżnyi potiahli budut ko Tfery, a podat budut daiwali (sic) k Litwie ili k Smolensku, ino im i nynieczy tiahnuti po dawnomu; a podat dawati po dawnomu. A szto wczynit sia meży waszymy ludmi i naszymy i wołosteli naszy wczyniat isprawu; a czomu naszy wołosteli newczyniat isprawy i nam ziechawsia da wczynim isprawy bez perewoda a zemli i wodie i wsemu obidnomu diełu meży nami sud obczyi; a szto budet wczeniło sia w naszoy lubwi i w naszych peremiriach, tomu wsemu sud i prawo bez perewoda; a suditi sudiam obczym całowat krest, a o szto sia soprut sudi, ino położyti na moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowta, a *sużenoie*, *zaiemnoie*, położenoie, parucznoie otdati po isprawie. A chołopa, robu, dołżnika, parucznika, tatia, rozboynika wydati po isprawie. A ludem naszym hostiem hostiti, meży nas put czyst bez rubieża i bez pakosti; i poszliny imati z moich Tferskich ludei w moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowtowie otczynie w Smolensku, w Witebsku, na Kijewie, w Drohobuży, w Wiazmie i po wsemu ieho Welikomu Kniażeniu po dawnomu; a nowoho ne prymyszlati. A po moiej otczynie Kniazia Welikoho Borysa Alexandrowicza poszliny imati z ludei moieho hospodyna Welikoho Kniazia Witowta wo Tfery, w Kaszynie, w Horodku, w Zybcewie i po wsemu moiemu Welikomu Kniażeniu po dawnomu a nowoho ne prymyszlati. A na sem na wsem; Ja Kniaź Welikij Borys Alexandrowicz dał ieśmy prawdu swoiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowta i krest ciełował k niemu a po seimi hramotie prawiti. Pisan w Tfery w leto 6901, awhusta 3, indikt 5.

Kopia w kopiach metryk Litewskich, znajdujących się w głównem archiwum w Warszawie. T. VI. p. 518—519. W oryg. metr. w Petersburgu kopii tej nie znalazłem. Druk. u Muchanowa Sbornik, Moskwa 1836 N. 1. p. 1.

CVIII. *W Schintau* 10 *września* 1393.

Król Węgierski Zygmunt pozwala wujowi swemu ks. Władysławowi Opolczykowi na zastaw ziemi Dobrzyńskiej w ręce zakonu.

Z oryg. Voigt. C. d. Pr. IV. N. 119. p. 171.

CIX. *W Dolatyczach* 18 *lutego* 1394.

Książęta Witołd, Skirgiełło, Włodzimierz i Fedor dają poręką królowi Władysławowi Jagielle za brata swego Andrzeja.

Nos Wytowdus dei gracia, Skirgello eadem gracia duces Litwanie, Wlodimirus Kyouiensis nec non Fedorius Rathniensis duces, significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod bona nostra fide promissimus ac presentibus promittimus serenissimo principi domino Wladislao regi Polonie domino atque fratri nostro graciosissimo pro duci Andrea eciam fratre nostro, ita quod se nunquam debeat opponere facto, consilio seu opere, erga suam excellenciam. Promittimus insuper, quod quandocunque prefatus serenissimus dominus Wladislaus Polonie rex eundem a nobis postulaverit, extunc ipsum sine contradicione ac dolo restituere volumus et presentare. In huius rei testimonium sigilla nostra presenti-

bus sunt appensa. Datum in Dolaticze feria quarta post dominicam circumdederunt me. Anno Domini millesimo CCC⁰ nonagesimo quarto.

Oryginał pergaminowy; na paskach pergaminowych wisiały niegdyś cztery pieczęci, z których się tylko druga na czerwonym wosku wyciśnięta bardzo dobrze przechowała; ma w otoku napis: SKIRGALOIS. GRA DUCIS LITHUANIE. Przedstawia pogoń w prawo zwróconą z dzidą do ataku; na tarczy rycerza krzyż podwójny. W ces. publ. bibliotece w Petersburgu sub Act. Lith. Z tek Naruszewicza w Cod. epist. I. XXIII. p. 20.

CX. *W Głogowie* 10 *kwietnia* 1394.

Jan (Kropidło) arcyb. Gnieznieński i brat jego Bolko, książęta Opolscy, przyobiecują dotrzymać zawartego z królem Jagiełłą zawieszenia broni, przez brata ich Władysława z pełnomocnikami królewskimi, do przyszłego święta Jana Chrzciciela.

Nos Johannes dei gracia archiepiscopus Gneznensis et nos Bolko de eadem gracia fratres et duces Opulienses etc. recognoscimus universis quibus expedit presencium noticiam habituris. Quod nos promittimus et spondemus regie maiestati serenissimi principis ac domini Wladislai regis Polonie, et subditis suis treugas pacis sine dolo in bona fide inviolabiliter observare. Quasquidem treugas illuster (sic) princeps et dominus Ladislaus dux Opuliensis patruus noster carissimus cum nobilibus et strenuis viris et dominis Sandiuogio palatino Kalisiensi ac capitaneo Maioris Polonie generali, Spithcone palatino ac capitaneo Cracouiensi nec non Clemente de Moscorzow vicecancellario regni Polonie, nomine dicti domini regis Polonie ac subditorum suorum parte ex una et nostri subditorumque nostrorum parte ab altera, prescriptas treugas pacis veras et christianas, infra hinc et festum nativitatis sancti Johannis baptiste proxime affuturum, eundem diem totum usque ad occasum solis includendo, celebraverunt et fecerunt, presente illustri principe domino Jodoco marchione Morauie. Quasquidem treugas pacis sine dolo et fraude bona nostra fide per nos et subditos nostros antedictos, dicto domino regi et subditis eius, ut premittitur, et eos qui nostri intuitu facere volunt et dimittere cessantibus eciam medio tempore a nobis et subditis nostris, consiliis, auxiliis publicis et occultis directis et indirectis, contra dictum dominum regem et subditos suos promittimus inviolabiliter observare. Harum nostrarum quas appensionibus sigillorum nostrorum muniri fecimus testimonio litterarum. Datum et actum in castro superioris Glogouie feria sexta proxima ante dominicam ramispalmarum. Anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo quarto.

Oryginał pergaminowy w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie. Na paskach pergaminowych zawieszone dwie pieczęci, pierwsza na czerwonym wosku wyciśnięta zupełnie pokruszona, znać tylko orła szląskich Piastów we środku i IOHANIS·ARCH. w otoku; druga na czarnym wosku wyciśnięta o tymże samym lecz większym orle w pośrodku; w otoku: Sigillum bolkonis gracia ducis opoliensis, dobrze zachowana.

CXI. *W Pradze* 9 *listopada* 1394.

Król Rzymski Wacław do Swiętobora ks. Szczecińskiego, dowiedziawszy się, że kapituła Rygajska za zezwoleniem swego arcybiskupa obrała najstarszego syna książęcego na arcypasterza, zgadza się na ten wybór i wkłada na księcia obowiązek

bronić syna w prawach które osiągnął i wprowadzić go w posiadanie archidyecezyi.

Z oryginału u Dogiela V. p. 108, N. 68 i Bunge IV. N. 1366 c. 24.

CXII. *S. L. et D.* [*po 25 stycznia* 1395].
W. mistrz zakonu do ks. Witołda odpowiadając na propozycyę zjazdu, iż chętnie zgadza się na nią a mianowicie w sprawie wymiany jeńców; że na ten zjazd wysłałby marszałka ze starszyzną zakonu. Pozostawia tedy do woli księcia wydać zakonowi według zwyczaju swój dokument, mocą którego przystępuje do zjazdu, poczem otrzyma takiż sam ze strony zakonu. Osobistego przyjechania na zjazd mistrz nie przyrzeka. (Und uns dunckt nicht geraten sin, das wir in eigener personen einen tag mit euch halden, wir horten denne czu vor, in was meinunge und durch was sachen wille begeret mit uns czu halden einen tag, so wellen wir euch ouch dornoch unsers willen meinunge gerne wider schreiben.)

Z registr. 2c p. 25 bez daty i miejsca umieszczono bezpośrednio po akcie datowanym pod dniem 26 stycznia 1395 r.

CXIII. *W Pradze* 14 *marca* 1395.
Wacław król Rzymski wzywa królów i książąt, pomiędzy tymi i króla Polski Jagiełłę do obrony kościoła Rygajskiego wobec napastujących go nieprzyjaciów, gdyby nawet do ostatnich liczyli się bracia zakonu tak w Prusiech jak i Inflanciech.

Według transumptu u Dogiela V. 176 i Bunge IV. N. 1368 c 26.

CXIV. *W Marienburgu* 8 *maja* 1395.
W. mistrz oświadcza ks. Władysławowi Opolczykowi, iż nie zgadza się na zakupno ziemi Dobrzyńskiej z powodu nieprzedłożenia przez księcia dokumentu donacyjnego w oryginale.

Z współczesnej kopii u Voigta. Cod. dipl Pr. V. N. 76. p. 93. List tejże treści i daty do kanclerza książęcego Bernarda. Tamże VI. N. 9, p. 8.

CXV. *W Krakowie* 13 *czerwca* 1395.
Władysław Jagiełło nadaje na wieczność Spytkowi (z Melsztyna) wojewodzie i staroście Krakowskiemu zamki: Kamieniec, Smotrycz, Czerwonogród, Skałę i Bakotę wraz z przyległościami, udzielając mu na tychże prawa, jakie przysługuje książętom Litewskim i Ruskim, zatrzymując dla siebie obwód Międzybohski, Bohski i Winnicę i pod warunkiem, że obwody Trębowelski i „Szczenka" pozostaną przy prawach, jakiemi się cieszyły za króla Kazimierza W. i księcia Władysława Opolczyka, dzierżawcy tych ziem.

In nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Cum brevis vita ducatur hominis in occasum, provida prudentum sollercia futuris incomodis reme-

dium adinvenit, ut hominum gesta et presertim regum donaciones, quas oblivio plerumque ab humana recordancia delere consvevit, fidedignorum testium patrocinio et litterarum ministerio perhennentur. Proinde nos Wladislaus dei gracia rex Polonie nec non terrarum Cracouie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuyauie, Lithuanie princeps supremus, Pomeranie Russieque dominus et heres etc. Significamus universis quibus expedit tam presentibus quam futuris presencium noticiam habituris. Quod quamvis personas benemeritas earum meritis poscentibus ad nostrarum munificenciarum culmina cupiamus sublimare, innata tamen benignitati nostre clemencia ad illorum promocionem ampliorem largioribus aspirat [1]) desideriis (sic), quos non solum in nostre celsitudinis conspectu iugis fidei constancia perstitisse, verum eciam genitores eorum in obsequiis predecessorum nostrorum regum Polonie inclitorum constanter perseverasse, exerciciis militarium actuum pro decore regum et regni comodis fideliter inherendo, in senium honorifice processise et in adversis constat non expavisse. Sano igitur animo reflectentes oculos mentis nostre ad multiplicium fidelitatum studia et diuturni laboris perseveranciam, quibus validus miles Spithco de Molsten palatinus et capitaneus Cracouiensis, noster fidelis dilectus, maiestatem nostram veneratus est, obsequitur hucusque et in postea uti dignum arbitramur aucto obsequiorum studio ad nostrarum laudum extollenda preconia prompciorem se reddere non formidat, horum intuitu specialium favorum affectibus invitati, cupientes ipsius Spithconis militis meritorum virtutes tanto ampliori graciarum nostrarum libramine et rependio compensare pre aliis, quo magis huiusmodi meritorum suorum qualitas et claritas in nostre celsitudinis conspectu pre ceteris reluxerunt, castra nostra Camenecz, Smotricz, Czirwonigrod, Scala et Bacota in terra nostra Podolie sita, cum eorum omnibus opidis, civitatibus, municionibus, suburbiis, districtibus, villis, prediis, allodiis, censibus, reddittibus, proventibus, obvencionibus, fructibus, agris, campis cultis et incultis, pratis, graminetis, gais, virgultis, rubetis, dumis, quercetis, mericis, borris, pinetis, silvis, nemoribus, collibus, vallibus, planiciebus, mellificiis, venacionibus, aucupacionibus tam magnarum quam parvarum ferarum et avium quarumcumque, molendinis, obstaculis, piscinis, fluviis, rivulis, aquis earum decursibus, theloneis, navigiis, portibus, nautis dacionibus et pagamentis quibuscumque, stagnis, lacubus, paludibus, piscaturis, utilitatibus, usufructibus, pertinenciis et appendiis ac emolimentis universis iam factis et imposterum quomodolibet fiendis, quibuscumque nominibus nuncupentur, et specialiter pleno iure ducali, quo ceteri nostri duces Lithuanie et Russie frui soliti sunt, omnibusque aliis iuribus et dominio, metis seu graniciebus prout ipsa soli tenuimus, proutque eadem castra in suis limitibus longe late et circumferencialiter ab aliis castris ab antiquo distincta sunt et limitata, nihil prorsus iuris seu dominii preter infrascripta pro nobis aut nostris successoribus in eisdem castris reservando, dicto Spithconi militi, suis liberis, heredibus et legittimis successoribus donacione perpetua et irrevocabili dedimus, donavimus, contulimus, assignavimus, damusque, donamus, attribuimus, appropriamus, annectimus, conferimus et assignamus perpetuis temporibus duraturis per ipsum Spithconem militem, suos liberos, heredes et legittimos successores perpetuis temporibus habenda, tenenda, pacifice possidenda, utifruenda, obliganda, commutanda, vendenda, donanda alienanda et pro ipsius Spithconis militis suorum liberorum heredum et legittimorum successorum voluntate et utilitate omnimode convertenda, prout sibi et eisdem melius et utilius videbitur expedire; facientes eundem Spithco-

nem militem suos liberos et legittimos successores dictorum castrorum Camenecz, Smotricz, Czirwonigrod, Scala et Bacotha et pertinenciarum eorum prescriptarum dominos perpetuos et heredes. Districtus tamen Medzibosze, Bozske et Winnicza, cum ipsorum omnibus pertinenciis et iuribus pro nobis et nostris successoribus totaliter reservamus; decernentes eciam et volentes quod non obstante donacione huiusmodi, districtus Trebowliensis et Sczenca observentur circa iura ea in quibus tempore felicis et eterne recordacionis incliti Kazimiri regis Polonie nostri predecessoris et Ladislai ducis Oppoliensis alias tenutarii illarum parcium observabantur. Racione cuius donacionis ipse Spythco miles sui liberi et heredes ac successores legittimi, nobis et nostris successoribus, regibus Polonie, pro tempore, prout alii nostri duces Lithuanie et Russie, dum requisitus vel requisiti fuerit vel fuerint, servire perpetue teneantur. Et nos eciam ac dicti successores nostri ipsum Spithconem militem, liberos, heredes et successores legitimos, prout ceteros duces nostros Lithuanie et Russie, ab omnibus iniuriis, gravaminibus, incomodis, molesciis et perturbacionibus quorumcumque principum, baronum aut dominorum, nostri regii brachii potencia defendamus. Harum nostrarum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Actum Cracouie ipso die dominico infra octavas dominici corporis. Anno eiusdem millesimo trecentesimo nonagesimo quinto. Presentibus reverendo in Christo patre domino Petro iuris utriusque doctore episcopo Cracouiensi, Sandiuogio Kalisiensi, Johanne de Tarnow Sandomiriensi, Johanne Liganza Lanciciensi palatinis, Cristino castellano Sandomiriensi et Johanne de Tanczin capitaneo Siradiensi et castellano Woynicensi ac aliis multis nostris fidelibus fidedignis. Datum per manus generosi Zaclice cancellarii et venerabilis magistri Nicolai de Curow ad ecclesiam Posnaniensem postulati prothonotariique aule nostre, fidelium dilectorum.

Oryginał pergaminowy w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie. Na sznurku z nici jedwabnych koloru białego i niebieskiego zawieszona majestatyczna pieczęć królewska z kontrasygillą na czerwonym wosku wyciśniętą a przedstawiającą średnią pieczęć królewską.

[1]) sc. aspirantes.

CXVI. *W Królewcu [przed 24 czerwca]* 1395.

Marszałek zakonu potwierdza umowę zawartą z w. ks. Witołdem, na mocy której mają odbyć na Dobisie 24 czerwca zjazd celem wymiany jeńców. Przez dwa tygodnie przed i po zjeździe ma trwać zawieszenie broni.

Z współczesnej kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. VI. N. 20 p. 19—20.

CXVII. *S. L. et D. [przed 24 czerwca]* 1395.

Takież samo potwierdzenie ze strony Witołda.

Wir Wytowt von gotes gnaden grosfurste zu Littowen etc. thun kunt allen den di desin brif sehn horen adir lesen, das wir mit dem ersamen und geistlichin manne bruder Werner von Tettingen obirsten marschalk dutschs ordins einen fruntlichen und fredelichen tag ofgenomen haben, als umb ein losunge der gefangen von beiden sieten of der Dobize czu halden, ane alle gefeer und ane arglist, acht tage vor sente Johannistag baptiste neest komende, und gloiben in guten truwen ane alle arglist den selben tag fruntlichin czu halden, und mit namen vor

dem vorgenanten tag, ee wenne wir von beiden sieten czusampnekommen sollen XIIII tage frede sin, und ouch di wile wir bienander sin frede, und noch der scheidunge ouch ganczer XIIII tag frede. Wir gloiben ouch bi guten truwen, das alle die cziet als der frede stet, sin landt noch di sinen von uns noch von den unsern in keinerlei wies sollen beschediget werden. Des czu eim orkunde und merer sicherheit, so habin wir unser ingesigel an desin brif lasen hengen. Gegeben etc. Anno XCV⁰.

Kopia w regestr. 2c p. 35.

CXVIII. *S. L. et D.* [*po 24 czerwca*] 1395.
Instrukcya dla posła zakonu do elektorów rzeszy niem., wyświecająca niebezpieczne położenie zakonu zagrożonego przez króla Jagiełłę i Witołda.

Z współczesnej kopii u Voigta C. d. Pr. VI. N. 21 p. 20—23.

CXIX. *W Marienburgu 5 sierpnia* 1395.
W. mistrz zakonu tłómaczy się przed królem Wacławem, iż zachowuje pokój z Polską, że atoli nieprowadzić wojny z Litwą i Rusią nie może, gdyż to sprzeciwiałoby się celowi zakonu, który celem zawojowywania krajów niewiernych jest ustanowiony.

Z współczesnej kopii u Voigta C. d. Pr. VI. N. 11 p. 48.

CXX. *S. L.* 10 *września* 1395.
Swiętybor i Bogusław książęta Pomorscy potwierdzają związek z królem Polski Jagiełłą, celem osadzenia ks. Ottona Szczecińskiego na stolicy arcyb. Rygajskiego.

Z Inwentarza dok. w Upsali u Schierrena N. 191, cyt. u Bungego VI. w regestach p. 81.

CXXI. *W Marienburgu 23 września* 1395.
W. mistrz odmawia propozycyi książąt niemieckich celem wejścia z nimi w związek przeciwko królowi Polski Jagielle, jakoteż zajęcia Nowej Marchii.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. VI. N. 16 p. 15.

CXXII. *W Marienburgu 26 listopada* 1395.
W. mistrz zakonu tłómaczy się przed ks. Władysławem Opolczykiem, iż nie zamyśla komuś odstąpić Dobrzyńskiej ziemi, jakoteż dlaczego jej od księcia nie zakupił.

Z współcz. kopii u Voigta. Cod. dipl. Pr. VI. N. 19 p. 18.

CXXIII. *W Wilnie 2 lutego* 1396.
Witołd za rozkazaniem i zezwoleniem króla Jagiełły nadaje kapitule Wileńskiej dobra Cudzieniszki około Miednik leżące, z obowiązkiem odprawiania nabożeństwa za dusze ks. Korygiełły i Alexandra Wigunta.

Cyt. u Balińskiego Hist. miasta Wilna I. 161, oryg. w arch. kapit. Wileńskiej.

CXXIV. *W Dorpacie* 5 *marca* 1396.

Otto ks. Szczeciński obrany arcybiskupem Rygajskim, potwierdza alians wiecznego pokoju z w. ks. Witołdem za zezwoleniem stryja Bogusława ks. Szczecińskiego i kapituły Rygajskiej uczynionego, na mocy którego przyobiecują sobie wzajemną pomoc przeciwko wszelkim nieprzyjaciołom i wolny handel w swych krajach. Książe Otto zobowiązuje się z nikim w układy nie wchodzić, ktoby krajom Witołda mógł szkodzić.

Według transsumptu z 1398 r. Bunge IV. N. 1413 c. 115.

CXXV. *W Dorpacie* 26 *marca* 1396.

Dietrich biskup Dorpacki potwierdza alians wiecznego pokoju i wolnego handlu, który uczynił z Witołdem w. ks. Litewskim.

Według transumptu z 1398 r. Bunge IV. N. 1415 c. 119.

CXXVI. *W Janczynie* 2 *czerwca* 1396.

Witołda przywilej dla mieszczan Borysowskich.

Z kopii w metr. Lit. w Akt. atn. k'istor. zap. Rassii. I. str. 3. N. 4.

CXXVII. *W Łucku* 17 *lipca* 1396.

Witołd nadaje ks. Fedorowi Daniłowiczowi Ostróg i inne przyległe posiadłości.

My wełykij kniaź Witowt czynymo znajemo wsim chto na siju hramotu wzrit ili usłyszyt cztuczi. Iż zapisujem i zapysały jeśmo kniaziu Fedoru Danyłowyczu Ostrog kak otec jeho deržał i z seły i zo wsim szto k'tomu prysłuszajet, kak pry otci jeho było. Także szto prydały jeśmo kniaziu Fedoru seło Brodow [1]) a także Radosełki, Radohoszcze, Meziryczie, Dyakow, także Swiszczow i z prysełki Ozierany, Horodnica, Dwastawky. A to wse perwo wypisanoje, deržaty kniaziu Fedoru wierno neporuszno nikimže i do jeho żywota a po jeho żywote żonie jeho i dietiam jeho u wieki. A na to na wse dały jeśmo kniaziu Fedoru siju hramotu i peczat swoju weliły prywisyty. Pysan w Łucku w ponediłok poslia Petrowa dnia w lito szestitysiacznoje dewiatsot czetwertoje.

Kopia w księdze hramot ks. Ostrogskich przechowującej się w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie. Odpis zawdzięczam p. Leonowi Bożawola Romanowskiemu, konserwatorowi tegoż archiwum.

[1]) Wieś Brodow o miedzę z miastem Ostrogiem do dziś dnia istniejącą, kniaź Fedor Daniłowicz po śmierci ojca nabył daleko wcześniej przed nadaniem Witołda, jak o tem spotyka się w księdze hramot Ostrogskich ślad następny z 1385 r.: W lito szestotysiacznoje i osmisotnoje dewianosto tretieje na pamiat swiatoho muczennyka Efimija na kanuni prowod w subotu. A se ja Czuryło Brodowski dał jeśmi seło swoje Brodowo kniaziu Fedoru Danyłowyczu i ditiam jeho pry swoim żywoti a jemu peczołowatysia duszoju mojeju i żony mojej duszoju.... A chto postupyt na moje słowo, wowiedajetsia tot pered bohom i mojeju duszoju. A pysał Rodunijkowycz. — Zatem Witołd potwierdził tylko tytuł dziedzictwa na Brodow przedtem nabyty a także i na inne wioski, nie wchodząc w daninę lenną od ks. Lubarta nadaną dla kniazia Daniły. (Uwaga p. Romanowskiego.) W I. tomie Tek Naruszewicza znajdujących się w bibl. gener. sztabu w Petersburgu, znajduje się kopia nadania króla Jagiełły z 18 grudnia 1390 r. d. Kosmicze (może Kuźnica około Grodna) die dominico proximo post festum sancte Lucie, mocą którego król nadaje temuż Fedorowi Daniłowiczowi (qui ob defensionem castri nostri Vilnensis vitam suam mortis periculo exponens... in eodemque, ductus fidelitatis constancia circumvallari ab emulis minnime formidavit) Ostrog, Zasław et Borodu (sic).

CXXVIII. *W Kownie* 28 *lipca* 1396.

Witołd potwierdza jako zawarł z w. mistrzem i zakonem do 29 września zawieszenie broni celem rozpoczęcia układów na tym terminie i obowiązuje się podczas tego nie zezwalać Litwinom, aby zbrojnie kroczyli do Inflant, z wyjątkiem tych, którzy obecnie z ks. Szczecińskim ciągną.

Z reg. 2*b* p. 73 z nadpisem: sequentem litteram sig(illavit) Wytowt. u Bungego IV. N. 1422 c. 130 i Voigt. C. d. Pr. V. N. 83. p. 103.

CXXIX. *W Marienburgu* 8 *sierpnia* 1396.

W. mistrz oznajmia prokuratorowi zakonu o przebiegu rokowań z Witołdem na zjeździe odbytym 22 lipca, jakoteż o wrogich zamiarach króla Jagiełły i Witołda względem zakonu i arcybiskupstwa Rygajskiego.

Z współcz. odpisu u Voigta. C. d. Pr. V. N. 87. p. 107—112. — Z fragmentu u Napierskiego R. L. U. N. 121 p. 92—94.

CXXX.

Przysięga, której złożenia domagali się od Witołda i jego bojarów Krzyżacy.

U Voigta C. d. Pr. V. 112 i N. 90 p. 114—115.

CXXXI. *W Lecach* (*Lötzen*) 4 *września* 1396.

Komtur Reński sprawozdaje przed marszałkiem zakonu z rejzy przedsięwziętej na Litwę.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. V. N. 86 p. 106.

CXXXII. *S. L.* 29 *października* 1396.

Instrukcya dla posła zakonu komtura Gdańska do króla Rzymskiego w spornych sprawach zakonu z Witołdem.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 26 p. 27—30.

CXXXIII. *W Marienburgu* 4 *listopada* 1396.

W. mistrz skarży się przed biskupem Ołomunieckim na biskupa Dorpackiego z powodu związku jego z Litwinami i Rusią celem wprowadzenia księcia Szczecińskiego na stolicę biskupią; że z tego powodu zakon zmuszony był wejść w układy z niewiernymi (Litwą) i napominał biskupa aby się uspokoił, którą to prośbę i Witołd popierał tak listownie jako i przez posłów. W odpowiedzi na to połączył się biskup z braćmi św. Wita i tak wszczęła się wojna. Mistrz prosi biskupa, aby pouczył o tem króla Rzymskiego.

Z współcz. kopii Bunge IV. N. 1425 p. 134.

CXXXIV. *W Marienburgu* 3 *grudnia* 1396.

W. mistrz zakonu tłómaczy Witołdowi, dlaczego dotychczas pojednanie zakonu z księciem nie mogło przyjść do skutku

i proponuje mu zawieszenie broni celem zawarcia wiecznego pokoju.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 29 p. 32.

CXXXV. *S. L.* [1396 *pod koniec.*]

Montygird namiestnik Połocki i Połoczanie potwierdzają pokój z rajcami miasta Rygi za pośrednictwem Szymona Lingwena zawarty.

Z oryg. Bunge UB. Tom VI. N. 2931 c. 294. Napierski R. L. U. str. 104 N. 134.

CXXXVI. *W Suczawie* 3 stycznia 1397.

Stefan wojewoda Mołdawski udziela Spytkowi (z Melsztyna) wojewodzie Podolskiemu w swojem i ks. Chodora imieniu list bezpieczeństwa do Suczawy i napowrót.

Stephanus woy[wo]da Moldauiensis, universis et singulis quibus expedit tenore presencium recognoscimus publice per presentes. Quod dominum Spythkonem Podoliensem palatinum capitaneum Cracouiensem ad domum nostram invitavimus et presentibus invitamus, unde eidem domino Spythkoni ad domum nostram veniendi, standi, morandi, tractandi et disponendi nobiscum omnia facta quamdiu necesse fuerit, et a nobis ad domum suam quo sibi placuerit cum omnibus suis hominibus quos secum habuerit veniendi secure et libere damus et concedimus treugaspacis et securitatem, promittentesque pro nobis et hominibus nostris nobis subiectis et illustri (sic) ducis Chodor hominibus in terra nostra existentibus ac pro aliis quibuscunque hominibus, quos prevalere possumus pro huiusmodi securitate prescripta tenenda et observanda, fide pura firmiter sine dolo. Nos quoque Mychahel (sic) capytaneus (sic) Moldauiensis, Stephanus de Chotyn, Stanyslaus Rotenpan, Iwan Strawicz, Janusch Dwornyk ipsam securitatem premissam et omnia superius expressa firmiter tenere et adimplere fide pura domino Spytkoni predicto promittimus sine dolo. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt apensa. Datum in Soczauia feria IIII post circumcisyonem (sic) domini nostri Jeshu Christi. Anno domini M°CCC°XCVII°.

Oryginał perg. w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie. Z liczby sześciu pieczęci, które dawniej wisiały, pozostało dziś dwie tylko, tj. pierwsza i piąta. Pierwsza o średnicy prawie cala na zielonym wosku wyciśnięta, przedstawia głowę wołu mającego gwiazdę w pośród rogów; w około napis: ПЄҮАТ СТЄФ... ВОЄВ; piąta również na zielonym wosku, przedstawia pół ptaka jakoby goździem przebitego, w otoku: ✠ SIGILVM·IVAI·STRAVI.

CXXXVII. *W Marienburgu* 6 *stycznia* 1397.

W. mistrz zgadzając się na propozycyą Witołda, oświadcza temuż, iż przyszle doń do Grodna na dzień 15 stycznia jednego ze starszyzny zakonnej.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 36. p. 38.

CXXXVIII. *W Rydze* 15 *stycznia* [1397].

Rajcy miasta Rygi donoszą niemieckiej gminie kupców w Połocku, że ks. Witołd wypowiedział im wolny handel w Litwie.

Z współcz. kopii Bunge UB. T. VI. N. 2932 c. 294 i Napierski R. L. U. str. 159 N. 192.

CXXXIX. *Na łowach 4 mile od Wilna 23 stycznia* [1397].
Witołd oznajmia rajcom miasta Rygi, iż namiestnik jego Połocki Montygird wraz z ks. Lingwenem, nie mieli prawa zawierać z nimi traktatu wolnego handlu.

Z oryg. Bunge VI. N. 2933 c. 295 i Napierski R. L. U. N. 197 str. 162.

CXL. *S. L.* [26 *stycznia*] 1397.
Witołd zawiera zawieszenie broni z zakonem niemieckim do dnia św. Jerzego t. r.

Wir Allexander anders Wytowt von gots gnaden grosfursten czu Littauwen etc. thun kunt allen den die desin brieff sehn ader horen lesen, das wir mit dem erwirdigen herren hern Cunrot von Jungingen homeister deutschs ordins einen ganczen steten frede ufgenommen haben czu halden, von dis brives gebunge bis czu sente Jorgen tage nehst komende, und glovben bi truwen und bi eren, ane allerlei argelist, das binnen der egenanten cziet dem egenanten heren homeister und sinen luten und landen als Prusen und Lifland, ader was dem orden czugehoret ader hat under siner beschirmunge, von uns von allen unseren landen als Littauwen, Ruszen ader wi sie genant sin, keine schade entsteen noch geschen sal, sunder ein ganczer steter unczubrochener frede weren und bliben sal di vorgeschribene cziet obir. Wir gloiben ouch bi truwen und eren ane argelist, das wir binnen der egenanten cziet nimands gestatten wellen durch unsere land ire lande czu beschedigen, noch keinerlei cristenlant beschedigen wellen usgenommen gewalt und unrecht ab uns di von keinen cristenlichen fursten ader herren bewiset worde; des czu orkunde und merer sicherheit etc. Anno nonagesimo septimo.

Kopia z nadpisem: Desir nochgeschribene briff wart vorsigilt Wytowtis w Registrancie 2c pag. 97. Dok. mistrza ibidem pag. 93 z datą: fritag noch conversionis Pauli, a zatem i nasz dokument pochodzić może z 26 stycznia 1397 r.

CXLI. *W Einsidlu 26 stycznia* 1397.
W. mistrz zawiera z Witołdem i krajami jego, wyjąwszy Żmudź, zawieszenie broni do dnia św. Jerzego.

Z Reg. 2*b* p. 93. Dat. Eynsidel XIII^{c} im seben und neunczigsten iore am freitage noch conversionis Pauli. Z wyjątkiem słów: usgenommen Sameyten, dosłownie zgadza się z dokumentem Witołdowym tejże treści.

CXLII. *W Einsidlu 26 stycznia* 1397.
W. mistrz do Witołda po otrzymaniu odeń dokumentu zawieszenia broni do św. Jerzego. Odsyła mu ze swej strony podobnyż, oświadczając, że jeśli księciu o biskupa Dorpackiego więcej chodzi jak o pokój własnego kraju, może dokument odesłać. Przyobiecuje wysłać doń pełnomocników celem zawarcia stałego pokoju, skoroby się przekonał, że księciu tylko na wzroście wiary chrześcijańskiej zależy.

Z współcz. kopii Bunge. UB. IV. N. 1437 c. 151 i Voigt C. d. Pr. VI. N. 36 p. 39.

CXLIII. *W Marienburgu* 26 *stycznia* 1397.
W. mistrz odradza Witołdowi objąć w dokumencie zawieszenia broni biskupa Dorpackiego jak tego sobie książe życzył, oświadczając się z chęcią napisania do mistrza Inflanckiego, aby do 18 marca zawieszenia broni z tymże biskupem dotrzymał.

Z współcz. kopii Bunge IV. N. 1438 c. 152.

CXLIV. *W Wilnie* 30 *stycznia* [1397].
Witołd oznajmia powtórnie rajcom miasta Rygi, iż Montygird nie miał prawa zawierać z nimi układu pokojowego a tem mniej włączać weń Litwę.

Z oryg. Bunge VI. N. 2934 c. 296 i Napierski R. L. U; N. 194 str. 160.

CXLV. *W Dynaburgu* 30 *stycznia* [1397].
Komtur z Dynaburga usprawiedliwia się przed rajcami miasta Rygi, jakoby on był powodem zerwania ich traktatu handlowego z Połoczanami, o co go obwinia Montygird namiestnik Połocki.

Z oryg. Napi rski R. L. U. N. 195 str. 160 i Bunge VI. N. 2935 c. 297.

CXLVI. *W Marienburgu* 10 *i* 11 *lutego* 1397.
Treść poselstwa króla Rzymskiego do w. mistrza, na mocy której król chce złożyć zjazd do Wrocławia z zamiarem zapośredniczenia pokoju pomiędzy zakonem a królem Jagiełłą i Witołdem, i odpowiedź mistrza usprawiedliwiającego się dlaczego nie może na tę propozycyą przystać, że atoli, aby dać dowód dobrej woli, chętnie uczyni z Witołdem zawieszenie broni do św. Jerzego.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 36 p. 40—42 i Bunge UB. IV. N. 1439, 1440, c. 154 et ss. Porównaj tudzież Voigt. ibid. N. 37 p. 42 list w. mistrza do landkomtura w Niemczech o tem poselstwie, w którem znajdujemy szczegół, że poseł króla Wacława rycerz Nickel Temerecz był: hewer uff dem tage den wir hilden mit Wytawten, und sproch czu der czeit, her were sin diner.

CXLVII. *W Połocku* 6 *marca* [1397].
Gmina niemieckich kupców w Połocku uwiadamia rajców miasta Rygi, iż ks. Witołd nakazał jej w przeciągu czterech tygodni opuścić Połock.

Z oryg. Napierski R. L. U; N. 193 str. 161 i Bunge VI. N. 2938 c. 303.

CXLVIII. *W Dubiczu* 28 *marca* [1397].
Witołd odpowiada stanowczo rajcom miasta Rygi, iż przyaresztowanych w Połocku niemieckich kupców nie prędzej wypuści, aż mistrz Inflancki nie wynagrodzi szkód wyrządzonych Połoczanom.

Z oryg. Napierski N. 196 str. 161 i Bunge VI. N. 2939 c. 303.

CXLIX. [*W Marienburgu 4 kwietnia* 1397.]
Instrukcya dla Albrechta Duby landkomtura czeskiego, jako posła zakonu do króla Rzymskiego w sprawach zakonu z księciem Witołdem.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 39 p 43—45. Data wypływa z kredencyalnego pisma dla tegoż posła umieszczonego tamże N 40 p. 45.

CL. *W Sztumie (Postolin) 26 kwietnia* 1397.
W. mistrz oskarża przed elektorami króla Jagiełłę, przeszkadzającego zakonowi utrwalić pokój z Witołdem i ugruntować chrześcijaństwo na Litwie.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. V. N. 99 p. 124—130, w wyciągu u Bungego UB. IV. N. MCDXLIX. c. 169.

CLI. *W Lidzie 20 maja* 1397.
Król Jagiełło i ks. Witołd, wynagradzając zasługi Andrzeja biskupa Wileńskiego około rozszerzania wiary świętej pomiędzy Litwinami, zapewniają mu dochód coroczny w kwocie 200 grzywien w dożywocie, z których jedną połowę zaraz, drugą aż po zawarciu pokoju pomiędzy Litwą a Krzyżakami wypłacać się zobowiązują.

Oryg. w arch. kap. Wil. regest u Balińskiego Hist m. Wilna I. str. 162. Obacz Przyałgowski: Żywoty biskupów Wileńskich I. 23.

CLII. *W Bobrownikach 10 czerwca* 1397.
W. mistrz udziela królowej Polski Jadwidze glejt bezpieczeństwa na zjazd do Włocławka.

Z współcz. kopii Voigt. C d. Pr. V. N. 101 p. 131.

CLIII. *W Swięcu 16 czerwca* 1397.
W. mistrz czyni wymówki Witołdowi z powodu przysłania nienależących do rzeczy artykułów przez pisarza jego Piotra — donosi, że elektorowie odłożyli zjazd, na którym sprawy ich wspólne traktowane być miały, na dzień 25 lipca i proponuje przedłużenie rozejmu do 15 sierpnia.

Z współcz. kopii Voigt. Cod dipl. Pr. VI. N. 41 p 45—46.

CLIV. *W Marienburgu 20 czerwca* 1397.
W. mistrz odpowiada królowej Jadwidze, iż wezwie ks. Władysława Opolczyka do wykupienia ziemi Dobrzyńskiej.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. V. N. 96 p. 122.

CLV. *W Marienburgu 23 czerwca* 1397.
W. mistrz wzywą ks. Władysława Opolczyka do wykupna zastawionej zakonowi ziemi Dobrzyńskiej albo do upełnomo-

cnienia zakonu do odstąpienia tej ziemi królowej Jadwidze za spłatą długu.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. V. N. 102 p. 132.

CLVI. *W Międzyłęczu (Mezelencz)* 8 *lipca* 1397.
Instrukcya poselska dla mistrza zakonu w Niemczech, mającego oskarżyć króla Jagiełłę o związek z Litwą i Rusią o wspieranie Witołda jakoteż o łączenie się ostatniego z Tatarami.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 42 p. 46—47.

CLVII. *W Gdańsku* 13 *lipca* 1397.
W. mistrz przedłuża zawieszenie broni z Witołdem i Litwą, wyjąwszy ziemię Żmudzką, uczynione do 15 sierpnia.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 44 p. 48. Bunge IV. N. 1753 c. 42.

CLVIII. *W Nowej wsi (Iglau)* 14 *lipca* 1397.
Król Węgierski Zygmunt daje znać w. mistrzowi jako zawarł przyjaźń z królem Polski, wzywa go do zawarcia rozejmu z tymże jakoteż z Witołdem i krajami Litwy i Rusi chrześcijańskiej, tudzież do wysłania do Krakowa swych pełnomocników, gdyż on ma zamiar wnet po zjeździe Frankfurckim tam podążyć, by spory ich całkowicie załagodzić.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 45 p. 49 i Bunge UB. N. 1463.

CLIX. *W Gdańsku* 20 *lipca* 1397.
W. mistrz uprasza Witołda, aby dokument rozejmu opatrzyć kazał rzetelną datą; odmawia zjechać się z księciem aż się nie dowie co uradzą elektorowie na zjeździe na św. Jakób zwołanym.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 47—48.

CLX. *W Starymgrodzie* 2 *sierpnia* 1397.
W. mistrz odpowiada królowi Węgierskiemu, iż na żądanie jego, dotyczące ugody w sprawach spornych zakonu z królem Polski i ks. Witołdem, przystać nie może, gdyż zdał tę sprawę na elektorów i książąt rzeszy, że atoli zawarł z królem i Witołdem zawieszenie broni do 15 sierpnia i przedłużył je do 8 września.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. V. 95 p. 120.

CLXI. *W Starymgrodzie* 3 *sierpnia* 1397.
W. mistrz oświadcza królowej Jadwidze, że dopokąd się nie przekona, że ks. Władysław Opolczyk nie miał prawa sprzedaży ziemi Dobrzyńskiej, nie mógłby na wykupno tej ziemi, zadość czyniąc żądaniu królowej, zezwolić.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 46 p. 50—51.

CLXII. W *Sztumie* 8 *sierpnia* 1397.
Instrukcya dla posła zakonu landkomtura Austryackiego do króla Zygmunta, zawierająca odpowiedź na poselstwo tegoż do mistrza wysłane, jakoteż powody dla których zakon nie może uczynić dłuższego rozejmu z Witołdem, który mógłby się podczas tego wzmódz na Rusi i stać się niebezpiecznym zakonowi. Mistrz wyjaśnia królowi, że sprawa zakonu z Witołdem należy do elektorów i książąt państwa Rzymskiego, którego królowie nadali i darowali zakonowi Litewskie i Ruskie ziemie.

Z współcz. kopii Bunge UB. IV. N. 1462 c. 191.

CLXIII. W *Marienburgu* [7 *września* 1397].
Instrukcya poselska dla Tomasza posła zakonu do W. ks. Lit. Witołda w sprawie przedłużenia rozejmu.

Daz ist die botschaft di her Thomas werbin sal. Wytaut.

Czum irsten also: alz Petrasch, euwir schriber, nehst gewest ist bi minem herrn dem meister von des fredes wegen den des koniges boten von Ungern und Petrasch ufnomen, do antwerte min herre Petraschen, her hette gesant sine boten zcu den kurfursten kein Frankenfurt uff den tag, und woste im off di cziet vorder nicht czu antworten doruff, sunder wen sine boten wedir quemen, wass her denne irfure von in, das welde her sinen herren lassen wissen. Und bat Petrasch[en], das sin herre in ouch lisse wissen, was her irfure. Nu hette mich min herre der meister wol e czu euch gesant, sundir her was beitende, ab ir im icht vor woldet haben entpoten; des so entput euch min here der meister, das sine boten wider komen sin, di im gesagt haben, das von dem tage nicht worden si, dorumb, das unser herre der Romische kunig, und der kunig czu Ungern czu dem tage nicht en qwomen. Ouch sagten di boten, das wenige herrn und fursten do woren, und im ist gesagt, das ein ander tag ufgenomen sie off sente Mertins tag nehst komende, dorczu her abir senden wil die sinen, und welde gerne entscheiden werden, ab her keins unmoglichin an euch gemutet hette, her welde gerne davon lasen und off das ir irkennen mogt, das min herre der meister und der orden is gerne fruntlichin und gutlichin mit euch segen und halden welden. Ist is euch beheglich, so wil her einen lengeren frede mit euch ofnemen bis off sente Andres tag nehstkomende III wochen noch Martini; binnen des so mogen sine boten di her meinet czu senden und ouch die euwern, alz ferre ab irs czurate werdet di czusenden widerkomen, was im denne czu wissen wirt, das wil her euch lassen wissen; was euch ouch wirt czu wissen, das ir im das ouch entpietet. Item so entpuet ouch min herre der meister alzo, alz der kunig von Ungern sich der sachen meinet czu underwinden si czu entrichten ab her mag, so begeret min herre von euch, das ir in lasset vorsten, ab is ouch ewir wille si, und in welcher wise is si ewir wille, das her sich dornoch moge gerichten. Datum Marienburg in vigilia nativitatis Marie.

Kopia legacyi w Reg. N. 2c pag. 128.

CLXIV. *W Marienburgu 21 października* 1397.
Kredencyalny list i instrukcya dla hr. Rudolfa von Kyburg komtura zakonu do króla Węgierskiego Zygmunta w odpowiedzi na żądania królewskie: aby mistrz doń do Gniezna przybył, aby zakon nie rościł sobie pretensyi do ziemi Połockiej i Watlandu, i w końcu aby zakon pożyczył królowi na zastaw Nowej Marchii pewną sumę.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 48 i 49 p. 52 et ssq. i Bunge UB. IV. N. 1463.

CLXV. *W Marienburgu 22 października* 1397.
W. mistrz donosi królowej Polski Jadwidze o odpowiedzi księcia Władysława Opolczyka w sprawie wykupna ziemi Dobrzyńskiej.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 51 p. 56.

CLXVI. *W Marienburgu 3 listopada* 1397.
W. mistrz pisze do Witołda w sprawie usiłowań króla Zygmunta celem zapośredniczenia pomiędzy nimi pokoju i proponuje przedłużenie zawieszenia broni do świąt Bożego narodzenia.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 52 st. 57.

CLXVII. *W Nowogródku lit. 8 listopada* [1397].
W. książe Witołd do rajców miasta Rygi, iż dozwolił Niemcom na wolny handel w Połocku, gdy i mistrz Inflancki jego poddanym dozwolił tegoż w Inflanciech — że pisze w tej sprawie do Połoczan, grożąc karami gdyby stawiali ku temu przeszkody.

Z oryg. pap. Napiersky RLU. N. 194 str. 160 i Bunge VI. N. 2934 c. 309. Co się tyczy daty roku tego dokumentu jakoteż poprzednich dokumentów ściągających się do sprawy wolnego handlu Połoczan i Ryżan, obacz przekonywujące dowody u Bungego VI. w uwagach do regestów na wstępie str. 82 i 83 uwaga do N. 1728 a zwłaszcza do N. 1730.

CLXVIII. *W Marienburgu [22 stycznia]* 1398.
W. mistrz tłómaczy Witołdowi, że sprawa o Dobrzyńską ziemię nie należy do spornych pomiędzy zakonem a Litwą i że żądanie zakonu, aby książe wyznał uległość swą dla państwa Rzymskiego, nie jest czemś niemożebnem. W. mistrz nie wie, jakie książe żywi zamiary względem zakonu; z powodu poselstwa, które wysłał do króla Węgierskiego, wnosi że pokojowe, dlatego proponuje przedłużenie rozejmu do Wielkiejnocy lub Zielonych Świątek a podczas tego zjazd ich osobisty celem całkowitego porozumienia się.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 54 p. 58.

CLXIX. *W Marienburgu 28 stycznia* 1398.
W. mistrz odpowiada ks. Władysławowi Opolczykowi, iż nie wejdzie na propozycyą dotyczącą zakupna ziemi Dobrzyńskiej.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 56, p. 61.

CLXX. *W Marienburgu 28 stycznia* 1398.
W. mistrz odpowiada książętom Świdrygielle i Feduszkowi Lubartowiczowi, wygnanym z Litwy i wzywającym go o pomoc, że osobnego poselstwa do nich wysłać nie może, lecz że mogą oni porozumieć się z poselstwem zakonu bawiącem obecnie u króla Zygmunta Węgierskiego.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 57 p. 61—62. Czyta on Fedirskone w regestrancie wyraźnie stoi: Feduskone.

CLXXI. *W Marienburgu 24 lutego* 1398.
W. mistrz dziękuje mistrzowi zakonu w Niemczech za list od elektorów do królowej Polski Jadwigi wystosowany, wyrażając, że lepiejby było, gdyby był wprost wysłał go do królowej; donosi, że popadła ona w niełaskę króla usiłującego wszcząć wojnę z zakonem, i daje instrukcye, aby w krótkich słowach ponowił przed elektorami skargi na Jagiełłę i Witołda, jakoteż na książąt Szczecińskich.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 60 p. 63.

CLXXII. *S. L. 26 lutego* 1398.
Instrukcya dla posła zakonu Jana Rymana do książąt Niemieckich, zawierająca 10 artykułów skargi wymierzonej na króla Jagiełłę i księcia Witołda.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 61. p. 65.

CLXXIII. *W Marienburgu 30 marca* 1398.
W. mistrz podaje królowej Jadwidze warunki, pod którymi przystaje na restytucyą ziemi Dobrzyńskiej.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 62 p. 67.

CLXXIV. *W Marienburgu 1 kwietnia* 1398.
W. mistrz skarży się królowej Polski Jadwidze z powodu trudności stawianych kupcom zakonu przez mieszczan Krakowskich.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 63 p. 68.

CLXXV. *W Marienburgu 2 kwietnia* 1398.
W. mistrz zawiera z Witołdem zawieszenie broni (z wyjątkiem Żmudzi) do 28 kwietnia.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. V. N. 107. p. 142 i Bunge VI. N. 2943 c. 310.

CLXXVI. *W Marienburgu* 2 *kwietnia* 1398.
Mistrz wielki uwiadamia Witołda w. ks. L., iż na Wielkanoc wyszle doń swych pełnomocników.

Herczoge Wytawten.

Irluchster furste und liber herre. Euwern brieff uns neste gesand und ouch euwir meinunge die uns der kompthur von Ragnith und der Thomas Surwille vorgelegit und gesaget haben, haben wir wol vornomen und thun euwer herlichkeit czu wissen, daz wir gerne unsere gebitiger czu uch senden wollen noch ostern uff die czeit und stad als ir des begerende seit und hoffen czu gote, das sie mit uch wol sullen eins werden und daz alle ding czu eime guten ende mogen komen. Und lieber herre, als is sich vorczoge czwene ader dri tage durch boses weges willen, daz sie nicht so schire qwemen, bitten wir uch, daz ir uns dorumme nicht vordenket wend wir sie czu uch senden wellen io so wir ersten mogen. Gegeben czu Marienburg am dinstage vor ostern. Anno domini nonagesimo octavo.

Regestrant N. 2c p. 161 w Arch. król. N. Z.

CLXXVII. *W Marienburgu* 13 *kwietnia* [1398].
W. mistrz pisze powtórnie do królowej Polski Jadwigi w sprawie kupców zakonu, którym mieszczanie Krakowscy ustawiczne stawiają przeszkody, i prosi ją aby zapobiegła dalszemu pokrzywdzeniu tychże.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. V. N. 106. p. 141.

CLXXVIII. *S. L.* [*przed* 23 *kwietnia* 1398].
W. mistrz do Inflanckiego w sprawie mającego się zawrzeć z Witołdem pokoju.

Z współcz. konceptu Bunge IV. N. 1469 c. 201.

CLXXIX. *W Grodnie* 23 *kwietnia* 1398.
Preliminarz układu pokojowego Witołda z zakonem Krzyżaków.

Wir Alexander anders Wytawdt von gotes gnaden grosfurste czu Littawen etc. thun kunt und offinbar allen den, die dissen brieff sehn ader horen lesen, das wir in der iarczal unsers herren tusend dryhundert in dem acht und neunzigsten iare, an sente Jorgen tage des heiligen merterer uff unserm huse czu Garthen hilden einen tag mit den ersamen geistlichen mannen Wilhelm von Helfenstein groskomthur, grafen Konrad von Kyburg obirsten spittaler und komthur czum Elbinge, Marquart von Sultzbach komthur von Osterrode brudern deutsches ordens czu uns gesandt mit voller macht von dem erwirdigen herren herrn Conradt von Jungingen homeistere deutsches ordens czu machin und czu redin umb einen ewigen frede czwischen uns und unsern landen alze Littawen, Ruessen und anderswo wo si gelegen sint und von des vorgenanten ordens landen wegen, alze Prewsen und Lieflandt und anderswo wo sie gelegen sint; uff demselbin tage wir mit denselben gebietegern vorgenandt obirein quomen, alze disse nachgeschrebin artikel uswisen:

Der erste artikel, das herczog Witawt abetreten sal alle die landt die do legen binnen dissen nachgeschreben grentzen: anzuheben an der werdir Sallyn genandt legende boben Romeywerdir, von dannen obir den ort gerichte czu geen uff di Nouwese under dem heiligen walde im grunde, und von dannen czu volgen der Nouwesen in dem mittelstrome bis czu Wyswilten von danne gerichte czu geen czu Rode dem steine der do liit in der A. und Roda ist genandt; von demselben steine gerichte bis uff den Smarden von dem Smarde gerichte usczugeen bis uff den Apeytenzehe, den Apeyntenzehe uffczugeen bis an den Brengelischen weg, von demselbin wege gerichte czu geen bis czu Neynemyten, von der Neynemyte gerichte czu geen uf den ort von der heide, do der Born entspringet, von dem Borne als her entspringet gerichte czu geen durch die wiltnisse do die Egloffe entspringet, von der Egloffe gespringe gerichte mittene czu geen durch die wiltnisse an die Pleskawer grentze. Disse obengeschrebene grentzen sient gelegen kegen Liefflandt. Dornach kegen dem lande kegen Prewssen, zo sal der orden habin dese nochgeschrebene grentzen: von dem vorgenanten werdir Sallyn boben Romeywerder gelegen gerichte czu geen uff die Suppe und vordan die Suppe uff bis do si entspringet, und von dannen als die Suppe entspringet gerichte bis uff das Metenflys, do is us dem Metensehe vellet und von dannen deme Metenflyse czu volgen bis in die Beber und der Beber czu volgen eine myle nahe bis an die Nare, und von dannen obir dem ort in die Nare. Ouch so globet herczog Witawdt dem orden, ap is geschege, das herczog Symaske adir sine nachkomelinge di Wese widder czu im loesen werde, das her denne die grenitzen mit dem egenanten herzogen Symasken machin sal nach alder luthe ussproche. Ouch so mag und sal herzog Witawdt in eigener personen, und alle di mit im dar komen, allerlei wilt in des ordens grenitzen obir der Suppen und der Beber jagen diwile her lebt, und so ofte is im behagen wirt; demegliche mag der homeister widder thun. Vortmer uff dem tage und stad do herczog Witawdt und der homeister czusampne komen werden, do sal der obgenante herczog Witawdt alle die obgeschrebene grenitzen mechticlich an alle widerrede vorlieben mit dem orden vorschriben und vorsegeln mit sinem und siner baioren ingesegele. Und ap der egeschrebene herre homeister des begern wirt, so sal herczog Witawdt, ap her wil und ap is im gefellet, allir desir berichtunge schiken eine besteregunge von dem konige von Polan under dem ingesegel siner maiestad. Vortmer uff demselbin tage, zo sal sich herczog Witawdt vorschriben dem orden helfen zwu vesten adir drie tzu buwen, wo der herre homeister die allirbequemlichste haben wil, an den vorgeschrebenin grenitzen, die ouch der orden czu ewigen czeiten behalden sal. So sal ouch der herre homeister frii und ledig wider geben dem herren herczogen Witawten, sinen bruder herczog Sigismundt. Ouch so sullen von beiden seiten die gefangen alle ledig sien die wir als gefangen uff unsern husern und hofen habin. Vortmer zo sal sich herczog Witawdt vorbrifen, das her keine vorderunge haben sal czu Pleskawer lande, sunder dem orden doczu beholfen sal sien noch sinem vormogen, das di lande undirtenig sullen werden dem orden. Derglich sal der homeister herczogen Witawten beholfen sien czu betwingen das landt czu Grosen Nawgarten und sich des vortzeien vor sich und sine nachkomelinge. Ouch zo zal herczoge Witawdt sich vorschriben und ouch der homeister, das ire luthe mogen kowfslagen in iren landen fri vor czollunge und anderem ungelde, die sie ouch be chirmen sullen ein itzlich teil, als her tut den sienen, usgenommen alde czolle, die von alders

gesaczt und gewest sien, und was gebot uff beiden siten geschen in unsern landen, die sullen von beiderseiten luthen gehalden werden. Vortmer zo sal herczog Withawdt keinen zinshaftigen menschin des ordens und ouch die alse eigen zinshaftig sien, nemen und setzen in sine landt ane des homeisters wille, desglichen ouch der homeister widder tun sal herczog Wittawdten luthen. Ouch zo sal herczog Witawdt globen, das her sine lande und luthe halde czu dem christentum und czu thun der heiligen romischen kirche und dem romischen riche, was andere cristene konige und fursten pflichtig sien czu thun, und keine cristene landt heeren noch gestatten czu heeren, usgenommen gewalt und unrecht, ap im die irczeiget worden von cristen; und was im mogêlich czu thun ist, von des cristen gloubens wegen, das sal her vorlieben und globen und ouch mit im sine besten baioren. Vortmer ander nunczliche sachin, in der der herre herczog Witawdt und der herre homeiter eins mogen werden, czu nucze irer beider lande, die sal herczoge Wytawdt mit sime und siner besten baioren ingesegeln vorsegeln, deme glich der herre homeister ouch tun sal mit vorbrifunge der usgetragenen sachen. Vortmer wo herczog Wytawdt czu velde lyt und ouch der orden, was do des ordens luthe vahen, die blieben dem orden alleine, was ouch herczog Witawdten luthe vahen die blieben im ouch alleine. Vortmer wo der orden czu velde lyt mit herczoge Witawdt adir mit den sinen, ap do eine obiltat geschiet von des ordens mannen, die sal der obirste des ordens in dem heere alleine richten, deme glichin sal auch herczog Witawdt die sinen adir sien obirster in dem heere alleine richten. Geschit si ouch in der gemeine, die sal man buessen uff beiden siten in der gemeine. Ouch das der frede uff beiden siten werde bestetiget crefticlichen und das alles leit und widderdris der do begangen is uff beide siten werde vorgebin und vorlasen, ewiclich nimmer czu vordern. Vortmer das herczog Witawdt keinen herren, her sei ritter adir knecht, noch kein heer noch keinen menschen, ap si ouch cristen sien, wissentlich durch sine lande gestatten sal czu czihen, den orden czu beschedigen, sunder das sul understen, deme glich sal im ouch tun der orden. Vortmer was menschen geechtit werden in des ordens landen, die sal herczog Witawdt widder den orden nicht hegen, und sullen in sienem lande ouch alze geechte sien, nemelich die des ordens landen adir luthen gedreuwet haben, is sei mit slachtunge, mort, brande, ader vorretnisse, deme glich sal im ouch der orden widder thun. Ouch zo sal kein teil durch des andern lande kein heer furen, is sei deme mit wissen und willen des andern teiles, und ap is nu geschege mit wissen und willen des teiles, durch des landt man zihet, zo sal is doch gescheen ane schaden des selbin teiles, durch des landt das heer gefurt wirt. Ouch das die brife geschreben werden czu lattyn und czu deutsche, ap is beiden teilen gefellit.

Alle di artikel vorgenandt und einen iclichen besonderen wir herczog Alexander anders Wytawdt in aller wise wi si uns und die unsern beruren, globen bi guten truwen in gutem gewissen ane allis gefere und falsche meinunge, das die vest und stete gehalden sullen werden, nu und ewiclich von uns und unsern meteerben und dowidder nimmer czu komen mit keinem listen rate noch mittate heimlich noch offenbar. Ouch so globen wir bi guten truwen ane gefer und arge list das wir in eigener personen sullen und wellen komen uff den tag, der mit uns von den egenanten gebietigern uffgenommen ist, unvorczogenlich uff sente Michaelis tag nest komende czu halden und czu sien nedwendig dem werder

Sallyn genandt gelegen in der Memel, uff unsern grenitzen, und czu dem tage wir brengen sullen mit uns unser erbaren baioren mit iren ingesegeln alze: Mychal Janotten son, Iwanen Awmunten son, Alexander Patrykiegen son, Jamundt, Mynegayl, Pratusch, Manewyden houptman czur Wille, Czupornen marschalk, Walmundt Buschken son, Sungeyl, Wygel, Gastod, Saystod und Selwyn, und doselbst die obengeschrebenen artikel, als si uns unsir meteerben und unser lande beruren, und ouch ander usgetragene sachen und tedinge die uff beiden seiten iczundt sien vorliebet, wir befestigen und bevesten sullen mit unserm groszen ingesegel und den ingesegeln der obgeschrebenen unsir baioren. Geschege is auch das keiner us den vorgenanten baioren binnen der czeit krang wurde adir sturbe, an des kranken adir toden stadt wir einen andern uff derselbin stadt schiken und geben sullen deme glich, der mit den andern vorsegele des obgenanten ordens briefe die do werden gemacht und geschreben obir die egenanten artikel, und andir vorliebete teidinge, und uff den vorbenumpten tag wir io komen sullen ane arge list, noch in die vorgenante artikel keine fremde sachen tragen sullen bi guten truwen. Des czu urkunde und stetebleibunge haben wir unsir mit disin unsern nochgeschrebenen baioren: Manewyd houptman czur Wille, Czuporne unsers marschalkes unde Sungeyl ingesegele an dissen briff anhangen lassen. Gescheen und gegeben czu Garthen uff unserm huse in der iarczal Christi und in dem tage obengeschrebin.

Obir die vorbenumpten artikel, wir globen ouch bi guten truwen, das wir dem orden behulfen sien wellen mit unsern luten czu der buwunge, das der herre homeister binnen dem egenanten sente Michaelis tage eine ader czwu vesten moge lassen buwen an den obgeschrebenen grenitzen, wo im das allirbequemiste ist etc.

Z kopii t. zw. Privil. terre Culmens. Fol. p. 157; w arch. N. Z. w Królewcu. Oryginał ze strony zakonu jest obecnie w archiwum królewieckiem na wielkim arkuszu pergaminu, u dołu trzy pieczęcie, w środku Szpitalniczego po obu stronach komturowskie, oddrukowany u Baczka II. str. 389. Dziwna rzecz, że oryginał ten znajduje się w Arch. król., a widoczna że i od najdawniejszych czasów a może w kilka lat po wymienieniu znajdywał się już w kancellaryi zakonu, jak to widać po drugiéj stronie ze współczesnego napisu: Pax perpetua inter Witaudum, Magistrum et ordinem cum distinccione terrarum et limitacione granicierum earundem. Skollacyonowałem odpis preliminarza Witołdowego według powyższego oryginału znajdującego się w Arch. N. Z. w Królewcu, 53, 1*a*. Oddruk z powyższej kopii u Lucasa Davida VIII. str. 31 i Baczka II. 389—393. Inna kopia w szufladzie XVII*a*.

CLXXX. *W Królewcu* 15 *maja* 1398.

W. mistrz pisze do królowej Jadwigi o trudnościach, jakie napotkałby osobisty ich zjazd i uprasza o glejt bezpieczeństwa dla posła swego sołtysa ziemi Chełmińskiej.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 64 p. 69.

CLXXXI. *W Marienburgu* 2 *czerwca* 1398.

W. mistrz uwiadamia mistrza zakonu w Niemczech, że przydłużył rozejm z Witołdem do dnia 29 września, na którym to dniu mają się osobiście z księciem zjechać celem uczynienia stałego pokoju, dlaczego też wzywa go (deuczmeistra) do wysłania na ten termin swego zastępcy.

Z współcz. kopii Voigt. G. d. Pr. VI. N. 65 p. 63—64.

CLXXXII. *W Człuchowie* 23 *czerwca* 1398.
W. mistrz do ks. Świdrygiełły wyświecając stosunek swój do Witołda jakoteż oświadczając, iż obecnie żadnej mu rady udzielić nie może.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 66 p. 70.

CLXXXIII. *S. L. (czerwiec)* 1398.
W. mistrz do królowej Jadwigi w sprawie zjazdu i o restytucyi ziemi Dobrzyńskiej.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 77 p. 80—81. Data miesiąca wypływa z umieszczenia listu w regestrancie pomiędzy dwoma innymi datowanymi listami.

CLXXXIV. *W Sztumie* 25 *lipca* 1398.
W. mistrz do królowej Polski Jadwigi o restytucyi ziemi Dobrzyńskiej.

Z współcz. kopii Voigt. C. dipl. Pr. VI. N. 69 p. 73.

CLXXXV. *W Vierzighuben* 14 *sierpnia* 1398.
W. mistrz oświadcza królowej Polski, iż nie może się zgodzić na odstąpienie jej dwu wsi w ziemi Dobrzyńskiej leżących.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 71 p. 74—75.

CLXXXVI. *W Barcianach (Barthen)* 31 *sierpnia* 1398.
W. mistrz do Witołda: iż zjedzie się z nim w ośm dni po św. Michale, iż komtur z Osterrode wysłany doń w poselstwie dziś przybył i że na co się z księciem zgodził, to na przyszłym zjeździe potwierdzą.

Z współcz. koncept. szuflada XX. N. 57 arch. Królewiec. z datą: Barthin am Sonnabende vor Egidii. 1398.

CLXXXVII. *Na wyspie Salin* 12 *października* 1398.
Witołd zatwierdza warunki pokoju zawartego z zakonem Krzyżackim na wyspie Salin.

Z współcz. kopii Lucas David VII. 33—38 po łacinie ibidem 39—44; z transumptu: Bunge UB. IV. c. 222 N. 1479. Zupełny zaś transumpt z 1419 r. u Raczyńskiego C. d. L. 251—259.

CLXXXVIII. *Na wyspie Salin* 12 *października* 1398.
W. mistrz zakonu Konrad v. Jungingen zatwierdza warunki pokoju z Witołdem na wyspie Salin zawartego.

Z oryg. niem. Bunge UB. IV. N. 1478 c. 218—222.

CLXXXIX. *W Kownie* 14 *października* 1398.

Witołd przyrzeka dopomódz w. mistrzowi wybudować dwa zamki na granicach Litewskich przez przeciąg dwuletni, jakoteż pozwala temuż polować w pogranicznych lasach.

Oryg. perg. w arch. N. Z. w Królewcu z sześciu pieczęciami, trzy pierwsze a mianowicie Witołda, Zygmunta Kiejstutowica z napisem: ПЕТАТЬ. ЖИКГИМОНТОВА i przedstawiająca pogoń, tudzież Michała Zasławskiego z ruskim napisem nieczytelnym i przedstawiająca lwa wspinającego się na łapach na czerwonym wosku wyciśnięte; trzy inne: Mingajła, Monwida i Czapurny na zielonym. Druk. Baczko: Beiträge zur Kunde Preussens II. p. 418—419.

CXC. *W Marienburgu* 8 *listopada* 1398.

W. mistrz usprawiedliwia przed Witołdem zajęcie pogranicznej ziemi Litewskiej przez mistrza Inflanckiego, przypomina iż zawieszenie broni ma trwać do Bożego narodzenia i wzywa księcia, aby w czasie, który za stosowny uzna, wysłał pełnomocników do uregulowania granic, zawiadomiwszy poprzednio o swej woli w. mistrza.

Z współcz. kopii Bunge IV. N. 1480 c. 227.

CXCI. *W Marienburgu* 1 *grudnia* 1398.

W. mistrz odpowiada na żądanie w. ks. Witołda dotyczące wystawienia dla króla Polski listu wolnego polowania, aby mu książe sam takowy wystawić raczył, gdyż zakon nie wie jakby król taki list przyjął, zwłaszcza że odkąd jest królem Polski, nigdy mu podobnego nie użyczył zakon.

Duci Witoldo.

Irluchter furste und liber herre! Als uns euwir [herlichkeit hat geschriben] das der konig von Polan euwir bruder meinet mit euch etliche czeit [czu iagen] sunder das her sich vor uns besorge und begeret, das euwir herlichkeit [von uns ein iagdbriff] dirwerbe das her ffredelich doselbis moge iagen, und die selbe sicher[heit euwir herlichkeit] begert czu thuende von uns, und euch und dem konige des unsern brieff czu senden. Libir herre, euwir herlichkeit wisse, das wir dem konigriche und dem konige czu Polan anders nicht wissen den lib und gut, sunder libir herre wisset, das der konig von Polan, sidder der czit als her konig czu Polan wurden ist, unsern vorfarn ader uns ni keinen brieff gesant hat und dorumme wirs nicht wissen, wie her unsern brieff wurden annemen von des geleites wegen, und dorumb bitten wir euch liber herre, das ir vor uns gelobet dem konige von Polan und einem iclichem wen ir gerne mit euch habit in der iaget uff der Bebir, das her vor uns und den unsern sicher und velich sien sulle libes und gutes. Ouch liber herre bitte wir euwir herlichkeit, wer is, imands von den unsern in der wiltnisse uff dem unsern wurde wanken, das ir also wellit bestellen, das in kein widderdris wedirfare. Gegeben czu Marienburg am sontage noch Andree. Anno etc. XCVIII.

Registrant N. 2c pag. 190.

CXCII. *W Marienburgu* [13 *grudnia*] 1398.

W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi na jego użalenia z przyczyny szkód jakie mu wyrządzają Pskowianie, iż wysyła list do swego namiestnika w Inflanciech, aby zakazał Pskowianom wyrządzać krajom jego krzywdy.

Duci Witoldo.

Irluchter forste und liebir herre! Als euwir herlichkeit uns geschrebin hat von den von Pleskow, das si den euwern grossen schaden thun und getan haben uff desir und ienir siten, umb des willen das sie euwir herlichkeit an unsern orden gewieset und czuvorschreben hat. Lieber herre, gerucht czu wissen, czu hant als euwir herlichkeit brieff uns geantwert war, do schrebe wir deme gebitiger czu Liefflandt, das her siener gebitiger einen sulde senden czu den von Pleskow und in sagen lassen, das sie euch noch den euwern keinen schaden teten, und umb den schaden den sie den euwern getan haben, das sie dorumme czu euwir herlichkeit sulden komen und sich mit euwir herlichkeit dorumb vorrichten. Teten sie des nicht und wedirfure in icht dorobir, wir welden doran nicht schult noch domete czu schaffen haben. Lieber herre, was euch adir den euwern schaden geschiet, das ist uns alle wege getruelich leit und geschege euch ader den euwren kein schade umb unsern willen dorobir, do czu welde wir noch unserm....... [1]) euwir herlichkeit dirkennen sulde, das uns * * * * * * und wir haben dem gebitiger geschreben * * * * * wedir vor ein antwert wirt, das her euwir * * * * * sulle. Gegeben uff unserm huse Marienburg am * * * * ucie [2]) tage. Anno XCVIII.

W Registrancie N. 2c pag. 191—192. Datę można uzupełnić: Lucie; jest to bowiem jeden z ostatnich listów roku 1398; na pag. 193 registrantu rozpoczynają się korespondencye z 1399 roku.

[1]) Vormogen thun, dass zdaje się brakować. [2]) Może: Lucie?

CXCIII. *W Marienburgu* 9 *stycznia* 1399.

W. mistrz uprasza królową Jadwigę, aby dozwoliła kupcom zakonu, jadącym z towarami z Węgier, wolny przejazd przez Polskę, gdyż mieszczanie Krakowscy wbrew zwyczajowi wzbraniają im tego.

Z współcz. kopii Voigt. Cod dipl. Pr. VI. N. 79 p. 83.

CXCIV. *W Alfeldzie* 20 *stycznia* [1399].

Nienbrugge i Wittenborg, posłowie Ryżan do Witołda, zdają sprawę rajcom miasta Rygi z podróży do Litwy.

Z oryg. Napiersky N. 125 str. 96 i Bunge UB VI. N. 2945 c. 311.

CXCV. *W Krewie* 31 *stycznia* [1399].

Posłowie Ryżan zdają sprawę rajcom miasta Rygi z traktatów podjętych z w. ks. Witołdem.

Z oryg. Napiersky N. 126 str. 96 i Bunge VI. N. 2946 c. 312.

CXCVI. *W Marienburgu* 31 *stycznia* 1399.
W. mistrz do Witołda, dając znać o odpowiedzi, jaką udzielił królowi Polski w sprawie Dobrzynia i oświadczając, że w sprawie o zjazd może pomówić z komturem Ragnety.

Z współcz. kopii Voigt. Cod dipl. Pr. VI. N. 81. p. 84.

CXCVII. *W Połocku* 12 *lutego* [1399].
Posłowie Ryżan donoszą rajcom miasta Rygi o dalszym ciągu rokowań z w. ks. Witołdem i Połoczanami.

Z oryg Napiersky N. 127 str. 98 i Bunge VI. N. 2947 c. 314. Co dotyczy daty roku, obacz Bunge VI. uwaga do N. 1788 regestów umieszczonych na początku tomu.

CXCVIII. *W Połocku* 6 *marca* 1399.
Witołd potwierdza traktat handlowy, zawarty pomiędzy Połoczanami z jednej a rajcami i kupcami miasta Rygi z drugiej strony.

Z oryg. w Sobr. gosud. gramot II. N. 14 i Bunge IV. N. 1483 c. 232.

CXCIX. *W Trokach* 3 *kwietnia* 1399.
Witołd nadaje kapitule Wileńskiej ziemię Berezyńską.

Z oryg. w Akt. atnas. k'istor. zap. Rassii I. str. 28 N. 15.

CC. *W Marienburgu* 27 *kwietnia* 1399.
W. mistrz oświadcza królowi Rzymskiemu, iż nie jest dłużnym Władysławowi Opolczykowi i uprasza, aby zakazał temuż wywierać zemsty na kupcach zakonu.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 83 p. 87.

CCI. *W Marienburgu* 24 *sierpnia* 1399.
W. mistrz odpowiada w. ks. L. Witołdowi w sprawie proponowanego zjazdu z królem Polski o ziemię Dobrzyńską.

Duci Witoldo.

Irluchter forste und grosmechtiger besunder libir herre. Euwir herlichkeit geruche czu wissen, das Petrasch in desis brives gebunge bi uns ist gewest und hat uns euwir meinunge wol underricht, als von des allirdurchluchten forsten wegen euwirs bruders des koniges von Polan umb tage mit im czu halden, besunder als umb das land czu Dobryn. Besunder liber herre, uns duchte gut und gerathen sien, das man is noch mit den tagen vortzoge, das man noch keine tage mit im uffneme, wendt euwir durchluchtikeit verre ussen ist, das wir nicht wissen mogen, wenne euwir herlichkeit widder czu lande kompth. Liber herre, wenne euwir herlichkeit widder czu lande kompth, duchte is denne euwir durchluchtikeit gerathen sien und das is uns nutze were, so welde wir gerne noch euwerm rathe doruff gedenken und doran volgen, das wir noch euwerm rathe mit im czu tagen qwemen. Sunderlichir libir herre, ist is nicht beqweme in dem herbiste ader

in dem winter tage czu halden, wend di wege denne bose und tiff sin, das swer ustzutzien ist. Solde wir tage mit im halden, so duchte uns das beste und bequemste sin, das man is vorwert in das voriar vortzoge. Ouch liber herre, were das wir mit im nicht umb ander sache den umb das land czu Dobryn tage solden halden, dovon weis euwir hirlichkeit wol, was unser meinunge dobi ist, was wir mit eren dobi gethun mogen und uns widder ere nicht fuglich doran ist czu thun. Und dorumme liber herre, solde man tage umb das landt czu Dobryn halden, so were is wol gut, das man vor etwas rede czwisschen enander dovon hette, das man vor etwas sinnes einen grunt und ein steen vor woste, doruff man tzu tagen komen mochte; wenne man tzu tagen qweme, das man nicht an ende von enander dorfte scheiden, und nicht umb sust grose koste und czerunge dorfte tragen. Ouch liber herre, hat uns Petrasch wol underricht, worumme ir czu dem durchluchtigsten forsten konige czu Polan ken Crakaw gereten woret und wirs in euwerm brive auch eins teils wol vornemen habin [1]). Libir herre, wir horen is gerne, das is wol und fruntlich czwisschen euch und dem irluchten forsten euwerm bruder konige tzu Polan stet, und hoffen, is sulle noch alles gut werden. Gegeben czu Marienburg am tage Bartholomei im XCIX iare.

Z Registrantu N. 2c pag. 211.

[1]) Dł. X. c. 165. Venerat etiam sub eadem tempestate Cracoviam Withawdus etc.

CCII. *W Swięciu po 4 października bezpośr.* 1399.
W. mistrz pisze do komtura Wiedeńskiego, opowiadając o stosunkach Polski po śmierci Jadwigi i doradzając księciu Wilhelmowi Austryackiemu, w jaki sposób ma się upomnieć o swe prawa do polskiej korony.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 87 p. 90—91.

CCIII. *W Swięciu po 5 października* 1399.
W. mistrz do ks. Wilhelma Austryackiego o śmierci królowej Jadwigi, jakoteż o stosunkach w Polsce.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 86 p. 89—90.

CCIV. *W Iławie (Eylau) 19 października* 1399.
W. mistrz oświadcza Władysławowi Opolczykowi, jako odeń nie zakupił ziemi Dobrzyńskiej ale ją tylko w zastaw wziął.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 88 p. 91.

CCV. *W Marienburgu 6 listopada* 1399.
W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi w sprawie żądanego odeń glejtu wolnego i bezpiecznego polowania w lasach zakonu dla króla Polski i prosi księcia, aby mu raczył sam takowy wystawić.

Herczoge Witowd vom geleite dem konige von Polan.

Irluchter furste grosmechtiger herre. Unser obirster marschalk hat uns underrichtet, wie das euwer herlichkeit begerende sei eines geleitbriffes unserm herren

konige von Polan euwerm bruder und den seinen czu euch uff die iait czu komende. Grosmechtiger lieber herre! Wir bitten euch, das euwir herlichkeit selber das geleite sei, und unsern herren konig und alle die seinen die her mit im uff die iait czu uch komende brengen wirt, sichert und geleitet; wend sider czit das unser herre konig unser boten czu uns sandte, bei den her uns sagen lies, das her unser und unsers ordens gunner und gnediger herre sein welde, haben wir die unsern durch das reich und in das reich czu Polan gesant und reiten lassen und haben uns in keinem vor seiner herlichkeit besorget. Dorumb wir den seinen sintdem mole und ouch vormols nie leid begert haben czu thuen und nimmer czu thunde begeren, nemlich dem herre konige, wenn wir uns czu im anders nicht vorseen, wenn das her unser gnediger herre ist. Und woran wir wissen und dirfaren mogen, doran wir seiner herlichkeit beheglich mogen werden, das welle wir alczit gerne thuen und volbrengen, so wir beste mogen. Gegeben czu Marienburg am donrstage vor Martini im XCIX iore.

Kopia w registrancie 2c pag 218 - 219.

CCVI. *W Marienburgu 7 listopada* 1399.

W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi, iż stosując się do jego żądania wyśle doń pod koniec stycznia przyszłego roku wraz z mistrzem Inflanckim posłów, celem wspólnego naradzenia się o Rusinów i prosi go, aby się dowiedział jak rzeczy stoją z Tatarami, gdyż względem tych mógłby dopiero na przyszłe lato stanowczo odpowiedzieć.

Duci Wytoldo.

Irluchter forste und grosmechtiger besunder liber herre! Uns hat unser obirster marschalk wol underrichtet euwir meinung, als von den Ruessen, das euwir hirlichkeit begert, das wir und die von Liefland unser bothen dri wochen nach winachten czu euch senden wellen. Libir herre, uns duchte wol gerathen sin, ap is euwir herlichkeit ouch behegelich were, das is euwir hirlichkeit mit der botschaft besten welde lassen bis uff ein korczes noch ostern, so welde wir denne unser botschaft czu euwir hirlichkeit senden. Binnen des so mochte euwir hirlichkeit und wir ouch bas dirfaren, wi is mit den Tattern were, wend wir dach doczu nicht gethun mogen bis in dem somer. Was euwir hirlichkeit wille dobi ist, das gerucht uns czu schreiben. Gegeben czu Marienburg am fritage noch allirheiligen tage im XCIX iare.

Kopia w registrancie N. 2c pag. 212.

CCVII. *W Marienburgu 10 grudnia* 1399.

W. mistrz do Witołda z powodu glejtu bezpieczeństwa zażądanego przez króla Jagiełłę, skarży się, że król tak mało ufności i wiary daje zakonowi i uprasza księcia, aby temu starał się zapobiedz.

Z współcz. kopii Voigt. C d. Pr. VI. N. 91 p. 93—94.

CCVIII. *W Marienburgu* 10 *grudnia* 1399.

W. mistrz odpowiada w. księciu Witołdowi na jego użalenia z przyczyny szkód i krzywd jakich jego szwagier doznaje, iż rady mu udzielić nie może pod tym względem, gdyż stosunki tych krajów są mu nieznane; prosi księcia, aby przestrogi dla kupców odłożył do Wielkiej nocy przyszłego roku, gdyż spodziewa się podtenczas wysłać doń poselstwo wraz z mistrzem Inflanckim.

Duci Wytoldo.

Irluchter forste grosmechtiger lieber herre! Als euwer grosmechtikeit uns schribt von der vorsmahunge und widderdris di euwerm svoger sint widderfaren [1]), haben wir wol vornomen und ist uns libir herre vorware czumole leit, di und alle ander geschicht, wo wir dirfarn, das is den euwirn anders geet den sie begern. Und liber herre, als euwir durchluchtikeit von uns begert euch in den sachen czu rathen; libir herre, dirkenten wir eingerleis, das wir euwir durchluchtikeit dorinne czu thunde nuctzlich mochten rathen, das welde wir czumole gerne thun, abir euwir hirlichkeit wol dirkennen mag, das wir der lande keine kuntschaft habin, und dorumb wir euwir durchluchtikeit in den sachin ouch keins nuczlich rathen mogen, als wir das williclich gerne thun welden, wenn uns di land bekant weren. Sunder der lande und luthe gelegenheit euwir durchluchtikeit wol kuntschafft hat, dorumb euwir wisheit ouch vornemlichste und das nucczste in den sachin czu thunde ader czu lassen rathen mag. Vortmer libir herre, als ir uns geschrebin habt, begerende, das wir dem gebitiger von Liefland schrebin, das her den kowfman in czeiten warnete; herre, das habin wir dem gebitiger geschrebin, und das her uns dovon sin gutdunken widderschribe. Abir libir herre! Uns duchte wol gerathen sin, ab is euwir hirlichkeit behegelich were, das man den kowfman noch nicht en warnete, wand der kowfman vordan ander worde warnen, das euwir durchluchtikeit lichte unfromlich sien mochte. Sunder das euwir grosmechtikeit di sache besten liesse bis noch den ostern, wend wir denne willen habin unser botschaft und ouch der gebitiger von Liefland sine botschaft an euwir durchluchtikeit czu thuende, di und ander sachin sampt mit euwir hirlichkeit czu wegen. Gegebin czu Marienburg an der mittwoche vor Lucie im XCIX iare.

Kopia w registrancie 2c p. 221.

[1]) Miałby to być książe Twerski Michał lub syn jego Iwan, który pojął Maryę córkę Witołda za żonę. Porównaj: Karamzin V. 138—142; Исторія Тверскаго Княжества В. С. Борзаковскаго p. 170 i n. nie wyjaśniałaby kwestyi lubo daje pewne wskazówki.

CCIX. *W Marienburgu* 23 *grudnia* 1399.

W. mistrz do króla Jagiełły: iż wysłany od Witołda pisarz książęcy Pietrasz, oddawca tego listu, posłował do nas, abyśmy w. kr. mci odpisali na poselstwo Gniewosza, gdy atoli ostatni ustnie wasze żądania nam przedkładał, odpowiedzieliśmy na nie też ustnie i gdybyśmy nawet chcieli powtórzyć naszą odpowiedź, nie moglibyśmy tego uczynić, gdyż wypadła

nam z pamięci, dlaczego niech nam w. kr. mść tego nie bierze za złe.

Z współcz kopii w registr. 2c p. 225 z datą: Marienburg dienstag vor winachten.

CCX. *W Marienburgu* 24 *grudnia* 1399.
W. mistrz posyła Witołdowi w. ks. Lit. kopię listu, który ma zamiar posłać królowi Polski i prosi go o udzielenie mu swego zdania, czyby podobny list można było królowi odesłać czy nie.

Duci Wytoldo.

Irluchter forste grosmechtiger besunder lieber herre. Euwir hirlichkeit geruche czu wissen, das uns Petrasch euwir diner euwir meinunge in etlichin sachen woll underricht hatt, und wir in unsir meinunge doruff euwir hirlichkeit vorczubrengen ouch wol underricht habin, und senden libir herre euwir hirlichkeit den brieff, den wir dem allirdurchluchsten fursten herre Wladislaw konige czu Polan czugeschreben habin und eine copie hirinne vorslossen noch luthe von worthe czu worthe des selbin vorgenanten briefes. Liebir herre! is euwir hirlichkeit der selbe brieff in deme luthe alzo beheglich, das euch duncket, das her fuglich si unserm herrn dem konige von Polan alzo czu antwerten, so mag in euwir hirlichkeit Petrasch unserm herrn konige lassen antwerten. Was euwir hirlichkeit dobi gerathen dunket domete czu thun, das secze wir tzu euwir beheglichkeit und willen. Gegeben czu Marienburg an des heiligen cristes obende im XCIX iare.

Kopia w registrancie 2c pag. 225.

CCXI. *W Marienburgu* [*początek stycznia*] 1400.
W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi w sprawie skarg, jakie podnosi król Polski przeciwko zakonowi.

Duci Witowdo.

Irluchter furste grosmechtiger besunder lieber herre! Als wir nu nehest uff euwer herlichkeit brieffe innehaldende die clage ober den kumpthur von Nessaw von dem ungerichte das her an einen erbaren manen gethon sulde haben und ober den voith von Beberen als von der wezen wegen, die unsern gnedigen herren den konig von Polan kegen Littouwen reitende dirfolgten, vor ein antwort geschrebin haben: wie das wirs dem kompthur und ouch dem voithe vorgenant geschreben hetten, das sie uns bede sachen, wie es dorumb gelegen oder gescheen were, sulden eigentlich und nicht anders wenn es gescheen ist mit iren brieffen underrichten, das wir euwer irluchtikeit ouch eigentlich schribende mochten underwiszen. Grosmechtiger lieber herre! Uns hat der kumpthur von Nessaw geschreben, wie das seine armen luthe von Moryn dem dorffe, das im konigriche czu Polan gelegen ist, in des huszes waldt noch holcze czu beserunge ires gebudes mit des kompthurs lowbe gefaren woren und uff deme widderwege heimwert czu faren, quomen czwene diner Jesken von Grabaw an der gebuwer einen, und slugen den armen man, und nomen im seine pferde und furten die mit in heimwert; das geschrei wart vom dorffe uff das hus gebrocht, also das die von husze in volgende einen der obelteter derfolgeten, und den kegen Moryn und der wart umb

die missetat vorterbet, und hoffen es sei anders nicht gescheen. Ouch lieber herre, so hat uns der voith von Bebern geschriben, das von der czit, als wir dem houptmanne von der Cuyaw schriben von einem tage mit dem voithe czu halden, dovon im ouch der houptman schreip, das her den tag mit im halden welle, habe her die wesen laszen steen unbekummert und haben kein gras dovon genomen, und wisse nicht anders, denn das gras blebe uff den wesen ungehauwen. Dorumb wir irluchte grosmechtikeit mit ganczem fleisse begerlichen bitten, das euwer herlichkeit die sachen vor unsern gnedigen herren konig von Polan euwern allerlibesten bruder geruche czu brengen, seine durchluchtikeit bittende, das her sine ungunst die her uff die unsern dorumb gehabt habt, gnedeclich lasse faren und somlichen des ordens abgunnern, die sotane mere ober die unsern schriben, furbas me nicht so geringlich gelowbe, wendt uns von ganczen herczen leit were das imands von den unsern ichts mit unrechte thuen sulde, das seiner grosmechtikeit und den seinen czuwider mochte sein. Gegeben czu Marienburg etc. im X^{IIIIC} jare.

Kopia w registrancie 2c pag. 223.

CCXII. *W Marienburgu około połowy stycznia* [1400].

W. mistrz pisze w tejże samej sprawie do w. ks. Lit. Witołda, jakoteż w sprawie powieszonego przez komtura z Nieszawy poddanego polskiego.

Dem herczoge Wytowt.

Irluchter furste grosmechtiger besunder lieber herre! Wir haben gerne vernomen in euwer durchluchtikeit brieffe die beheglichkeit die ir lieber herre habt von dem geleitsbrieffe von uns gesant. Grosmechtiger besunder herre! Nicht alleine in deme, sunder in allen andern sachen die wir vormogen euwer durchluchtikeit und all den euwern, wir allczeit gerne wellen beheglich werden und czu willen. Und als euwir durchluchtikeit uns schribet, rurende die sache, umb der wille der allerdurchluchste furste unser gnedige herre der konig von Polan euwer herlichkeit bruder so ernstlich unsers geleitbriefes begerte, haben wir wol vornomen, also das etliche clagebrieffe siner grosmechtikeit lute in dirfolget haben kegen Littouwen czihende, clage innehaldende ober unsern kompthur von Nessaw von eins wegen, den her sal haben lassen hengen sunder recht, und von unsers voithen wegen von Bebereen umb etliche wesen. Grosmechtiger lieber herre, es ist czu besorgen, das die iene, die sulche brieffe dem herren konige nachschriben, lichte ungerne vornemen gnade und fruntschaft czwuschen unserm herren konige und unserm orden, wendt man semeliche sachen wol bequemlicher mochten hinlegen, denn das sie so cleglich ober uns gebrocht wurden. Lieber herre! Als wir euwer durchluchtikeit ouch vormals davon geschreben haben, uff die czit wir dem houptmane von der Cuyaw schreben, das her unserm voithe von Bebereen einen tag legen welde und geboten unserm voithe, das her denselben tag ufnemen und halden solde die sache fruntlich czu berichten; abir wir haben bisher von keinem tage vornomen, den der houptman unserm voithe i gelegt hette. Dorumb man ouch billich, als uns duncket, die clage nicht so swerlich an unserm herren koning brengen solde. Und ouch lieber herre, haben wir die sache des kompthurs von

Nessow als von des gehangen wegen czuvor nicht gewost. Sunder nu in den heiligen tagen quam uns dovon des houptmans von der Cuyaw clagebrieff, dorumb wir ouch von stadan dem kompthur von Nessow schreben, im gebitende, das hers dem houptmanne schriben und in underwiszen sulde, mit was rechte her den man hat lassen hengen, wand wir io hoffen, das unser kumpthur nimands mit gewalt und sunder recht welde lassen hengen. Und lieber herre, ap nu ein dip von Prussen im riche czu Polan gehangen wurde oder ein dip von Polan im lande czu Prussen gehangen wurde, so getruwte wir doch unsers gnedigen herren konigs uwers bruders ungenade dorumb nicht czu haben. Wir haben ouch an underlas, als wir euwer durchluchtikeit briff vornomen, dem kumpthur von Nessaw und dem foite von Bebereen aber eins geschriben, in gebitende, das sie uns eigentlichen schriben, wie es umb die obengeschriben sachen gelegen sei, und was uns dovon wider vor ein antwort kumpt, das welle wir euwer grosmechtikeit in kurcz vorschriben, wand uns leit were, das wir ader imand der unsern anders vorschulden sulden, denn das uwer herlichkeit, siner grosmechtikeit eren, fromen und nutz gerne vordert und sine durchluchtikeit sich des ouch gentzlich czu euwer hochwirdikeit vorsiet als wir vornemen. Gegeben czu Marienburg etc.

Kopia w registrancie 2c pag. 226—227. Kopia umieszczona przed innym listem do Witołda z datą: vor kathedra Petri am mitvoche XIIII^{C} jore.

CCXIII. *W Wilnie* 10 *stycznia* 1400.

Król Jagiełło oświadcza w. mistrzowi przyjaźń, którą żywi ku zakonowi.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. p. 94.

CCXIV. *W Marienburgu* [*pod koniec stycznia* 1400].

W. mistrz odpowiada w. ks. Lit. na list jego, w którym mu oznajmił o poselstwie wysłanem do wojewody Wołoskiego o mających doń przybyć posłach nowego carzyka Tatarskiego, uwiadamia go o zamierzonej wyprawie na Żmudzinów i o słabości księcia Geldryi.

Herczoge Wytowt.

Irluchter furste grosmechtiger lieber herre! Als euwer grosmechtikeit uns schribet von euwir herlichkeit botschaft gethan an den herren von Walachie und sine fruntliche antwort und demutige dirbitunge, und ouch euwer hochwirdikeit lieben swester gelugseligen vorgang und von der botschaft die vom nuwen Taterischen keiszer an euwir herlichkeit komen wirt, haben wir sunderlich gerne vornomen, wandt wir sin czumole fro, sint wo wir dirforschen euwir grosmechtikeit und all der euwer gelugseligen willen, und was wir euwer durchluchtikeit an eingerlei wiese dorczu reetlich sein mochten, das welde wir allczit gerne thuen als unserm besunderm herren und gunnern. Ouch besunder libir herre danken wir euwir grosmechtigkeit mit ganczem fleisze, umb das es euwer hochwirdikeit, in der masze, als ir uns lieber herre geschriben habt, mit den Samaiten haldet, wand wir hoffen, als verre uns got der herre dorczu ein wether gibt [1]), das wirs mit der hulfe unsers herren gotes mit den Samayten also machen wellen, das uwer gros-

mechtikeit keiner hindernisse in uwern gescheften vor in sich durffe besorgen, und bitten euwer durluchtikeit lieber herre, das ir euwern houptluten an den enden gesessen bevelhen wellet, weres das wir in empoten, das sie czu uns komen wolden mit iren luten, das wir kegen euwir durchluchtikeit gerne welden vordinen und dancken mit sunderlichem fleisse uwer herlichkeit derselben uwer fruntlichen dirbietunge, das ir uns euwer luthe lihen weld. Euwer grosmechtikeit, ouch wisse lieber herre, das vaste vil nemlicher erbar geste kegen Pruszen reisze czu czihen gekommen sint, als die irluchten herren herczogen von Gelren und von Lotringen mit vil erbar ritterschaft, ader der herre herczoge von Gelren kegen Prussen czihende in der stadt czu Stolpe mit etlicher crankheit bekomert ist der her nicht so gentczlich geloszen mag als her gehoft hette, das uns gar leid ist, dorumb her meinet widder czihen czu lande. Grosmechtiger lieber besunder herre! ap wir uwer durchluchtikeit eingerleie sachen ader ding czu willen oder czu liebe thun sullen, das geruchet uns czu empiten, do welle wir uns gerne gancz fruntlich inne dirczeigen noch unserm vormogen. Gegeben czu Marienburg.

Kopia w registrancie 2c pag. 228.

[1]) Zdanie to dwa razy powtórzone.

CCXV. *W Marienburgu* 26 *stycznia* 1400.

W. mistrz tłómaczy się przed Witołdem, dlaczego celem umówienia znanych mu spraw nie wysłał doń pełnomocników, tudzież pod jakiemi warunkami gotów jest odstąpić królowi Jagielle ziemię Dobrzyńską.

Littera magistri... Witowdo.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber herre. Euwer herlichkeit allirleczte botschaft an uns geschen bi Petrasch euwerm schreiber, beide, von des landes wegin Dobrin und all andir euwer meinunge habe wir wol vornommen, in der und allin andirn euwir herlichkeit botschaften wir offentlich dirkennen euwir liebe, gonst und frontschafft alleczeit. Sonder lieber herre, in der czeit der botschafft vorgeschreben, wir unser gebitiger das meiste teil, den die sachen ouch wissentlich sein, hatten usgesant kegin Samaiten. Hettin wir dieselbin bei uns gehabt, wir hetten sunder uffczog einen unser gebiteger zcu euwer herlichkeit gesandt, zcu vorantworten und cleren euwer grosmechtikeit di sachin. Worumbe besonder lieber herre, bitten wir uns nicht zcu vorkeren einen korczen uffczok, went so schire si us der reise komen, wir beratin und undirweisende an euwir herlichkeit einen unser gebietiger senden wellen, der euwer grosmechtikeit, als wir hoffen, wol undirrichten sal in den sachen. Buessen der botschafft, die wir meinen zcu senden, begeren wir euwer herlichkeit zcu wissen, das uns mit eren andirs nicht fueget, wen das die abetretunge des vorgenanten landis deme riche zcu Polan gesche mit wissen und willen des irluchten herczogen von Opiln, und das uns beczalt werde noch der brieffe luette, was wir uff das selbige landt geleget habin in vorsatczunge zcu truwir handt. Unde worde unserm gnedigem allirdurchluchstem herren koning von Polan euwerm allirliebsten bruder die beczalunge zcu swer uff einen hawffen, als wir uns nicht vorsehen, die tage der beczalunge wir gerne zcu euwer herlichkeit setczen, wie ir die macht, das sal uns wol gefallen, alzo dach, das der orden das landt die wiele innehaldende noch der brieffe luete. Worumb euwer herlich-

keit, diewile unser herre der konig von Polan bi euwer herlichkeit ist, dirfaren mag seine meinunge, was her dobie tuen wil, adir sine gnade gerucht zcu thun; das mogt ir denne unserm boten undirrichten, doruff wir ouch denne gedenken wellen mit den unsern, wen uns zcu fruntschafft minne und liebe alczeit lieber ist, nemlich mit unserm gnedigem herren dem konige vorgenant, euwerm allirliebsten bruder. Geben uff unserm huse Marienburg am montage noch conversionis Pauli im XIIII^C^ iore.

Z registrantu N. 2c pag. 240.

CCXVI. *W Marienburgu* 26 *stycznia* 1400.
W. mistrz dziękuje królowi Jagielle za przysłaną mu zwierzynę i uprasza o dalsze względy dla zakonu.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 93 p. 95.

CCXVII. *W Mereczu* 12 *lutego* 1400.
Ks. Iwan Olgimuntowicz przyrzeka, że po śmierci Witołda zachowa wierność królowi i koronie polskiej.

Z oryg. w Akt. atn. k'istor. zap. Rassii N. 18 str. 29 i Cod. epist. N. 27 p. 22 z kop. Naruszewiczowskich tek.

CCXVIII. *W Sztumie* 13 *lutego* 1400.
W. mistrz wyłuszcza Doninowi podczaszemu Krak. powód, dla którego komtur Toruński pozwolił na zaaresztowanie dóbr Tomasza Długiego (Longi).

Nobili domino Thomwin subpincerne Cracoviensi nec non capitaneo Maioris Polonie generali, amico nostro presincero.

Nobilis domine amice presincere! Misit nobis vicecommendator noster de Thorun litteras, unam quam sibi et reliquam consulibus in Thorun direxistis, continentes, quomodo vicecommendator occuparet bona Thome Longi per Paulum Qwentyn arrestata, que tamen alias, ut scribitis, per litteras nostras libera reddidimus. Amice presincere, non recolimus vobis tales litteras scripsisse pro libertate eorundem bonorum. Sed factum est quod Thomas Longi sicud (!) incola erat terre nostre Prusie Paulo Qwentyn coram nobis promisit, quod pro certis debitis cum eo vellet concordari; post hoc absque omni concordia et expedicione Thomas in regno Polonie domicilium suum posuit, et propter hoc, Paulus sua bona, de quibus quescio vertitur, in Thorun arrestavit, que si Thomas habere velit libera, veniat cum Paulo ad Prussiam, iusticiam consecuturus, quam sibi plenarie faciemus ministrari, vel disponat cum Paulo Qwentyn quid sibi placeat quod causa in regno Polonie terminetur eo quod racioni non congruit quod cause in terra Prusie iuris tractande ad regnum Polonie, seu contra, que cause in regno Polonie iuris tractande ad terram Prussie devolverentur, cum utique non vellemus alicui de regno Polonie in terris nostris iniuriam fieri, ita modo simili speramus nostros in eorum iusticia conservari. Datum in Sthumis feria sexta ante festum sancti Valentini. Anno M^o^CCCC^o^.

Z tek Królewieckich w bibliotece gener. sztabu w Petersburgu.

CCXIX. *W Rzymie* 17 *lutego* 1400.
Bonifacy IX. ustanawia Grzegorza de Butzkow, zakonnika z kaznodziejskiego zakonu, biskupem Włodzimierskim.

Data bulli: Rome apud s. Petrum XIII. kal. marcii, pont. anno undecimo. Kopia w tekach Naruszewicza Petersburskich z II. tomu bullarii ordinis Praedicatorum, vide Chodykiewicz: De rebus gestis prov. Russiae fol. 275.

CCXX. *W Grabinach* 18 *lutego* 1400.
W. mistrz zakonu wyraża radość wielkiemu księciu Lit. Witołdowi z powodu jego szczęśliwego powodzenia w wyprawie (żmudzkiej) i zapewnia, iż staraniem jego będzie odwzajemnić się księciu za jego łaskawe trudy w sprawie zakonu podejmowane.

Herczog Wytowt.

Irluchter furste grosmechtiger besunder libir herre! Euwir durchluchtikeit briff, uns nu am nesten montage geantwert, sampt mit der usschrift des obirsten marschalks und des kompthurs von Rangnith briefe, wir sunderlich gerne habin vornommen und sint der meere groslich dirfreuwet, das is von gots gnaden euwir herlichkeit und den unsern seliclich wol gegangen hatt. Grosmechtiger besunder libir herre! Umb di grosse fruntschaft und libe, di euwir durchluchtikeit unserm orden in deme bewiset hatt, euch selbin fruntlich muhende und tzu mole groslich erbeitende, als wir das wol dirkennen, wir euwir grosmechtikeit von herczen sere dancken. Und welde got der herre, das wir sampt mit unserm orden ken euwir grosmechtikeit und den euwern immer en semlichs vordinen mochten, das welde wir vorware allczeit williclich gerne thun, noch all unserm vormogen. Idoch libir herre, wo wirs nicht vordinen mogen, do nemet das lov[1]) von gote unserm herrn der euwir grosmechtikeit in langen glucseligen tagen geruche gnediclich czu bewaren. Gegeben czu Grebin an der mittwoche vor Petri ad cathedras im XIIII^C jare.

Kopia w registrancie 2c pag. 228—229.
[1]) sc. lob.

CCXXI. *W Marienburgu* 22 *lutego* 1400.
W. mistrz donosi królowi Rzymskiemu o wyprawie marszałka zakonu na Żmudź i o pomocy, jakiej zakonowi udzielał Witołd.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 96 p. 98—99.

CCXXII. *W Marienburgu* 27 *lutego* 1400.
W. mistrz w instrukcyi dla komtura Ragnety, jako posła do Witołda, oświadcza, że wziąwszy w zastaw ziemię Dobrzyńską od ks. Władysława Opolczyka, nie może wchodzić w układy z królem Polski w sprawie wykupna tejże, tylko pod warunkiem, gdyby król miał wyraźne pełnomocnictwo od księcia.

Z regestrantu 2c.

CCXXIII. *W Elblągu* 16 *maja* 1400.
W. mistrz do króla Jagiełły w sprawie biskupstwa Włocławskiego.

Regi Polonie in causa ecclesie Wladislauiensis.

Humili recommendacione voluntario cum servicio ad quelibet S^tis^ V^e^ regie beneplacita premissis. Quia S^eme^ princeps et domine magnifice graciose intelleximus ex relacione reverendi patris et domini domini N. episcopi Wladislauiensis quomodo ad ipsius et aliorum quam plurimum aures pervenisset, nos divisionem dyocesis et bonorum ecclesie Wladislaviensis, partem presertim eorundem hic in terra nostra consistentem, pro alia cathedrali ecclesia erigenda concepisse et hoc ipsum desiderasse effective mancipare. S^me^ princeps et domine magnifice graciose! Licet horum distrectatores improvide ista talia utique veritati dissona ex ficto et inani conceptu loqui non verentur, movere nos minime deberent, non tamen sub totali dissimulacione in talibus volebamus pertranssire (sic), sed pocius M^cie^ V^e^ regie presentibus litteris nostris scire cercius desideramus, quod talis, ut premittitur, bonorum ecclesie divisio seu... diocesis a nobis nunquam fuit concepta et pro tanto utique minus desiderata. Eatenus S^me^ princeps et domine graciose, desideramus, magnificencie vestre regie supplicamus, quatenus gracia vestra, talibus verbis utique fictis minime fidem apponere velit creditivam, cum pro certo, pocius pro ecclesie sancte Wladislauiensis honore et eiusdem bonorum presertim in terra et subieccione nostra consistencium desiderabili augmento pocius quam diminucione, non minus, quam si eciam ecclesia ipsa in terra nostra erecta foret crebrius cogitare movemur. Datum in castro nostro Elwing, dominica qua cantate in ecclesia dei decantatur.

Z tek Królewieckich w bibliotece gener. sztabu w Petersburgu.

CCXXIV. *W Lauenburgu* 27 *maja* 1400.
W. mistrz do Witołda dziękując za dowody życzliwości i przyjaźni, jaką książe okazał zakonowi wspierając marszałka zakonu w wyprawie jego na Żmudź. Obecnie wysyła mistrz do księcia komtura Ragnety dając mu pełnomocnictwo, iżby prosił księcia o pomoc przy budowaniu zamku nad Niewiażą.

Z regestrantu N. 2c z datą: Lunenburg am tage ascensionis domini im 1400 i.

CCXXV. *W Lauenburgu* 27 *maja* 1400.
W. mistrz zbija przed w. ks. Lit. pogłoski, jakoby zakon miał zamiar wziąć w swe posiadanie majątki należące do biskupstwa Włocławskiego.

Duci Wytoldo.

Irluchter furste und grosmechtiger besunder libir herre! Euwir grosmechtikeit thun wir czu wissen, das der herre bischof von Leslaw uns noch reit kein Elbinge, als wir in das nedirland czogen und brachte an uns sulche rede, wi das an unsern herren konig von Polan und ouch an andir herren czu Polan bracht were, das wir willen hetten uns czu undirwinden der kirchin guter von Polan

die under unserm orden legen, und welden ein bischthum dovon machin. Dovon man uns vor gote unrecht thut und clagen is euwir hirlichkeit clegelich als unserm besundern herren, das wir und unser orden alzo unvorschult ken unserm herrn dem konige mit unworen worten bereet werden, das alles di thun di ungerne segen und horten, das unser herre der koning unser und unsers ordens gnediger herre were, und sie gerne ein sulches storen und hindern welden. Hetten wir alze forderer von unserm herrn koning als wir hinderer ken im habin, wir hoffeten, das her wol unser und unseres ordens gnediger herre were und blebe, als wir dach gleichewol genczlich hoffen czu sinen gnaden, das her sulchen unworhaftigen meeren nicht gloibe und sine ungnade alzo unvorscholter sache dorumme uff uns und unsern orden nicht werfe und io unser gnediger herr sie. Und bitten euwir herlichkeit, libir herre, als unsern besunderen herrn ob euwir hirlichkeit sulche meere von imande ader von unsers herren koniges wegen vorqwemen, das ir den nicht gloibet und uns ken unserm herrn kunige entschuldiget wendt man uns vor gote unrecht doran thut, und wirs noch unser keiner ni gedanken noch mut doruff gehat hattin. Gegebin czu Lunenburg am tage ascensionis domini im XIIII^{C} jare.

Kopia listu w regestrancie N. 2c pag. 231.

CCXXVI. *W Cudyniu* 8 *czerwca* 1400.

W. mistrz pisze do króla Polski w sprawie zjazdu pełnomocników Polski i zakonu, celem załatwienia niektórych nieporozumień, który już poprzednio był królowi przez księcia Witołda proponował.

Regi Polonie de termino servando.

Humili recommendacione servicio cum voluntario ad quevis magnificencie regie beneplacita premissis. Serenissime princepis et domine magnifice et graciose. Quemadmodum iuxta tenorem littere celsitudinis vestre preclare heri per nos reverenter suscepte intelleximus, de diversis querelis incolarum regni magnificencie vestre, de et super subditis nostris et hominibus nostris, coram eadem celsitudine vestra regia factis, et presertim de dissensione dudum orta super terrarum limitum distinccione, nec non de quodam familiari suspenso validi viri Johannis de Grabaw castellani Cruswiczensis etc. Quanquam in vestre celsitudinis regie beneplacito et graciosa voluntate foret, prout eciam alias M^{am} V^{ram} illustris princeps dominus dux Witoldus ex parte nostra de hoc lacius informavit, ut pro sedacione earundem querelarum et aliarum iniuriarum desiderabili complanacione certos de consilio nostro mittere vellemus ad locum congruum in limitibus regni M^{cie} V^{re} et terrarum nostrarum eligendum, ad quos eciam S^{tas} V^{ra} certos de consilio M^{cie} V^{re} mittere vellet. Quare S^{me} princeps et domine magnifice, celsitudo vestra regia graciosius scire dignetur, quod pro certo dum et quociens de aliqua dissensionis materia inter homines M^{cie} V^{re} regie et nostros homines orta percipimus, non minus quam S^{tas} V^{ra} ex hoc movetur nos dolemus. Cum revera salubriora, quanquam decet domino deo pacis auctore hoc iubente, tranquillitatis et pacis, ut premittitur, incrementa, inter magnificenciam vestram regiam et eiusdem homines ab una ac nos ac homines nostros ab alia parte visceraliter desideramus. Eatenus S^{me} princeps et domine, placeat celsitudini vestre regie quamcicius hoc in beneplacito S^{tis} V^{re} fuerit, litteris M^{cie} V^{re}, nobis certum prefigere diem et lo-

cum prope granicies, ita, quod ante terminum eundem nobis prefigendum XIIII diebus hoc scire valeamus, ad quem libenter certos de nostro consilio mittere volumus, ut cum dominis de consilio S^tis V^re dirigendis convenire valeant ad eundem terminum, singulas auxiliante domino disceptacionum et iniuriarum causas ac materiasque inter partes, ut premittitur (sic), felicius terminaturi. Datum Cudyn feria tercia penthecostes anno MCCCC^mo.

Z tek Królewieckich. T. I. w bibl. gener. sztabu w Petersburgu.

CCXXVII. *W Rogoźnie* 8 *października* 1400.

W. mistrz oświadcza ks. Januszowi Mazowieckiemu, iż z powodu ważnych spraw niecierpiących zwłoki osobiście się z nim, celem załatwienia obustronnych nieporozumień, zjechać nie może.

Duci Johanni Mazouie.

Illustris princeps et domine magnifice! Veniens ad presenciam nostram commendator noster de Gdantzk nobis exposuit, qualiter in termino per ipsum una cum commendatore de Osterode et consiliariis dominacionis vestre in opido Soldaw nuperrime celebrato, cause dissensionum inter homines dominacionis vestre et nostros per eos tractate sint et finite. Et quidquid in eisdem causis iidem concorditer pronunciaverunt, hoc idem ratum habentes viscerali utique volumus affeccione adimplere, et quantocicius poterimus cum D^ne V^ra prope granicies in loco alias V^e D^ni conveniente libenter volumus personaliter convenire, hniusmodi causas finaliter terminandas. Quare V^e M^cie dominacioni tamquam domino nostro singulari diligencius supplicamus, quatenus nobis non velitis habere pro malo, quod mox ista vice cum M^cia V^ra propter diversas causas arduas ordinis nostri, quibus pro nunc impediti sumus, non poterimus convenire. Volumus tamen quamcito eisdem finem imposuerimus V^e D^ni terminum huiusmodi per nos habendum litteris nostris insinuare et demum iuxta beneplacita S^ti V^e ad locum alias convenientem cum eadem personaliter convenire. Propterea domine magnifice, scripsimus officialibus nostris prope metas terrarum vestrarum residentibus eisdem mandantes, quatenus homines subditos D^nis V^e medio tempore infra granicies eorum ab antiquo possessas in nullo impediant seu molestare presumant, S^ti devote supplicantes, ut hoc idem officialibus D^nis V^e prope metas terrarum nostrarum residentibus mandare velitis, ut homines nostri similiter infra granicies ordinis nostri ab antiquo habitas in nullo impediantur, quousque ad terminum ut premittitur per nos prefigendum mutuo cum D^ne V^ra conveniemus, ubi omnes et singulas deo dante dissensionum materias adeo amicabiliter terminare speramus, quod nulli parcium quodammodo permaneat materia conquerendi. Datum in castro nostro Roghuszen feria sexta post festum sancti Francisci. Anno MCCCC^mo.

Z tek Królewieckich T. I. gener. sztabu w Petersburgu.

CCXXVIII. *W Połocku* 16 *października* [1400].

Gmina niemiecka kupców w Połocku uwiadamia rajców miasta Rygi o ograniczeniach handlu, jakie obecnie poczynił ks. Witołd.

Z oryg. Napierski R. L. U.; N. 135 p. 105 i Bunge VI. N. 2948 p. 316.

CCXXIX. *W Marienburgu 27 grudnia* 1400.

W. mistrz proponuje królowi Jagielle zjazd pełnomocników celem obopólnego porozumienia się.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 102 p. 104—105.

CCXXX. *Na jeziorze Krudy* 31 *grudnia* 1400.

Kniaź Alexander Patrykiewicz Starodubowski przyrzeka, że po śmierci Witołda zachowa wierność królowi i koronie polskiej.

Z oryg. w Akt. atnasiasz. k'istor. zap. Rassii T. I. str. 28 N. 17.

CCXXXI. *W Marienburgu 8 stycznia* 1401.

W. mistrz proponuje Witołdowi zjazd osobisty, na dniu 30 stycznia odbyć się mający.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 103 p. 105.

CCXXXII. *W Marienburgu 8 stycznia* 1401.

W. mistrz pozostawia wybór miejsca celem zjazdu obustronnych pełnomocników, do woli króla Polski, prosząc aby go rychle o decyzyi raczył uwiadomić.

Regi Polonie.

Humili recommendacione voluntario cum servicio ad omnia celsitudinis vestre regie beneplacita premissis. Serenissime princeps et domine magnifice graciose. Quanquam littera eiusdem Serenitatis V^{re} preclare nobis heri presentata ac in ipsius singulis articulis amicabili affeccione ponderata, inter cetera intelleximus V^{re} C^{nis} regie voluntatis fore, quod de termino et loco congruis pro convencione consiliariorum nostrorum facienda M^{am} V^{am} indilate certificaremus, ob quod S^{me} princeps et domine magnifice graciose eadem S^{tas} V^{ra} regia scire dignetur, quod huiusmodi prefixionem videlicet loci et termini in greniciis regni magnificencie vestre et terrarum nostrarum competencium, pro convencione ut premittitur consiliariorum utriusque partis facienda, ad beneplacita C^{nis} V^{re} regie in toto ponimus desiderio supplicantes, quatenus de prefixione eadem nos quantocicius fieri poterit literis S^{tis} V^{re} nos dignemini certificare, ut iuxta eorundem continenciam exequenda voluntate C^{nis} V^{re} regie, nos cum consilio nostro valeamus avisare. Omnipotens magnificenciam vestram preclaram ad tempora feliciter conservare dignetur longiora. Datum in castro nostro Marienburg sabbato post epipfaniam domini. Anno MCCCC^{0} primo.

Z tek Królewieckich T. I. bibl. gener. sztabu w Petersburgu.

CCXXXIII. *W Wilnie* 18 *stycznia* 1401.

Witołd w. ks. Lit. zobowiązuje się wierności i posłuszeństwa królowi i koronie polskiej dochować; przyrzeka, że po śmierci jego w. ks. Litewskie powróci do korony polskiej i jej sukcessorów z wyjątkiem ziem niektórych, które za wiedzą króla naznacza bratu swemu Zygmuntowi i tych, które żonie swej

Annie tytułem wiana w dożywocie zapisuje a które po śmierci tychże również do króla powrócić mają.

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam, quia tunc multis errorum et dubiorum incommodis prudenter occurimus, dum gesta etatis nostre literarum apicibus et tescium annotacione perhennamus, proinde nos Alexander alias Wytowdus dei gracia dux Littwanie etc. ad universorum noticiam tam presencium quam futurorum per hec scripta deducimus. Quomodo eo tempore quo principes, prelati, barones ac nobiles et regnicole regni Polonie, serenissimum principem dominum Wladislaum regem predicti regni Polonie fratrem nostrum carissimum ad regnum predictum invitantes in regem ipsorum assumpserunt et eum metu divino et almi spiritus inspiracione de gentilitatis tenebris educentes ad gremium fidei catholice per regeneracionem baptismatis attulerunt, eidem domino Wladislao regi coroneque et regno ac regnicolis ipsius regni Polonie, pura mente ac irrevocabili animo firmaque et inviolabili sponsione, ex certa nostra sciencia et matura deliberacione voluntateque ultronea, non compulsi nec coacti seu aliquo errore seducti, promisimus et literis nostris firmavimus, quod ipsum dominum Wladislaum regem regnum et coronam ac regnicolas regni ipsius Polonie deserere non debemus, sed eis toto posse et viribus constanter assistere et eos contra insultus quorumlibet hominum adiuvare, prout in eisdem literis nostris clarius continetur. Demum, quia idem serenissimus princeps dominus Wladislaus rex Polonie prenotatus nos in partem sue solicitudinis assumpsit supremumque principatum terrarum suarum Littwanie et ceterorum dominiorum suorum ducatus de manu sua nobis dedit et contulit ad tempora vite nostre, pro quo ipsum et coronam ac regnum et regnicolas regni Polonie predicti constanciori fiducia prosequi cupientes, et prout iustum est, ipsos reddere cerciores, dictas litteras nostras ratificantes et confirmantes tenore presencium innovamus [1]), ipsisque domino Wladislao regi corone et regno ac regniculis ipsius regni Polonie, sine dolo et fraude stabilem assistenciam exnunc prout extunc, extunc prout exnunc, iuxta tenorem earundem litterarum nostrarum hactenus datarum tenere promittimus firma fide. Item quod post decessum nostrum principatus supremus terre Littwanie et alia dominia ipsius domini Wladislai regis Polonie fratris nostri predicti, una cum omnibus bonis, terris, ducatibus et quibusvis dominiis nostris patrimonialibus, ad ipsum dominum Wladislaum regem et eius successores et ad coronam ac ad regnum Polonie debent reverti, adiungi plenarie et redire, bonis hiis infra nominatim scriptis exclusis et exceptis, que pro fratre nostro germano domino duce Sigismundo, de voluntate eiusdem domini Wladislai regis fratris nostri carissimi, post decessum nostrum deputamus, videlicet: medietate Novogrodeg, que fuit de patrimonio nostro sors dominorum fratrum nostrorum ducum Woydati et Thowtiwil et in eodem Nouogrodek quatuor curiis nostris cum [2]) ipsarum pertinenciis, que quodam ad Grodno pertinebant, quarum curiarum nomina: Astaschina maior et Astaschina minor, Senno et Raycze; item castro cui nomen Hoymi; item quodam loco dicto Rayczhicza et districtu dicto Czyczisk [3]), atque districtu dicto Woda, ac eciam curia que iacet in Granovach, quam quondam patruus noster Lubart tenuit, cum pertinenciis ipsius et appendiis illorum omnium universis, de quibus nihilominus idem dux Sigismundus frater noster germanus ipsi domino Wladislao regi et eius successoribus ac corone et regno Polonie cum suis succedaneis (sic),

temporibus perpetuis, prout ceteri principes terrarum Littwanie et Russie obedire, obsequi et subici tenebitur ac servire. Eo eciam adiecto, quod post vite nostre decursum, consors nostra carissima domina Anna in bonis et terris, que sibi racione dotalicii ad vite sue terminum assignavimus, per ipsum dominum regem et successores eius ac regnicolas regni Polonie moveri non debet, sed in eis per ipsos conservari et ab iniuriis omnimode defensari; que eciam bona post mortem eiusdem nostre consortis, ad ipsum dominum Wladislaum regem et ad eius successores ac ad coronam regni Polonie sine diminucione integraliter devolventur. Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio litterarum. Actum et datum in Wilna ipso die sancte Prisce virginis et martiris. Anno domini millesimo quadringentesimo primo. Presentibus testis infrascriptis: venerabili patre domino Jacobo episcopo Wilnensi validisque Michaele alias Minigailo, Moniwido capitaneo Wilnensi, Stanislao Czhwpurna marschalco curie nostre, Gastoldo capitaneo Crewensi [4]), Astyk capitaneo Oszmianensi [5]), Gedigoldo tum [6]) marschalco et Bratoscha multisque aliis fidedignis etc.

Kopia z II. tomu Aktów Historycznych (Teki Naruszewicza w bibl. general. sztabu w Petersburgu) legalizowana przez Naruszewicza 3 sierpnia 1782 r. z tą uwagą: Kopia ta przepisana z oryginału pergaminowego; u dołu na sznurku z jedwabiu niebieskiego i czerwonego kręconym wisi pieczęć nadpsuta; dalej następuje opisanie znanej większej pieczęci Witołda. Porównaj: Skarbiec dypl. N. 727 i Caro: Gesch. Pol. III. 210 uwaga 1.

[1]) W kopii: invocamus. [2]) w kopii: et. [3]) sc. Czeczersk. [4]) Crewcensi w kopii. [5]) Wszpaliensi w kopii. [6]) tu.

CCXXXIV. *W Wilnie* 18 *stycznia* 1401.

Prałaci, książęta i panowie Litwy przyrzekają wierność królowi i koronie polskiej i poręczają, że takowej dotrzyma w. ks. Witołd.

In nomine domini Amen. Tunc enim multis errorum et dubiorum incomodis prudenter occurimus, dum gesta etatis nostre litterarum apicibus et sigillorum appensionibus perhennamus. Proinde nos prelati principes, barones, nobiles, terrigene terrarum Litwanie et Russie, videlicet Jacobus divina providencia Wilnensis ecclesie episcopus, dux Yvanus Olgimunti cum filiis suis, videlicet Andrea et Semeone et ceteris, Minigaylo Gedigoldi cum fratre germano Swiwilone, Brathocha cum Zenovio filio, Monywid cum fratre germano, Gedigoldo fratre et ceteris, Czhwpurna marschalco, Semeon Jamunti, Fedorius Leonis cum Juscone fratre germano, Gastold cum filio Taliwusch, Gyneid cum filio Milus et ceteris, Kymunt cum filio Dawxha, Strigiwil Boreiconis, Gyntold, Astyk cum fratre germano Dorgy, Zastold cum Przezhgindo fratre germano, Nemyra cum suis fratribus germanis, Swugaylo, Olyzar Wessilonis, Woynad Rwsilowiczh, Kesgaylo et Zzwinwolt Wolymuntonis cum suis ceteris fratribus germanis, Goligyn, Roman Mileiconis cum fratre Wolczcone et ceteris, Woyschiwid cum filio Radiwilo, Wolothco Tawtiginonis cum fratribus, Bwtold, Montigaylo, Hannus Montigerdonis cum suis fratribus, Dowoyn Wysigirdonis, Drowmuti cum Weszcone filio, Wolczhko Welutewicz, Wolczhko Tonsowtowicz, Dowgirdi, Woynis, Wodyczh cum fratribus, Golygind, Wyndimyn, Yeszhis Schcliwrowicz cum cognacionibus et genoloys (sic) suis, nec non tota universalis omnium et singulorum nobilium et terrigenarum predictarum Litwanie et Russie terrarum, quorum quamvis nomina singulatim hic non sunt expressa, ipsorum tamen consensus ad subscripta adest acsi pro insertis haberentur, significamus quibus expedit universis. Quomodo eo tempore quo prefati principes, ba-

rones, nobiles et communitas terrigenarum regni Polonie divina cooperante clemencia serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie, supremum principem Litwanie, heredem Russie dominum nostrum graciosum de gentilitatis erroribus educentes, in regem regni Polonie et dominum ipsorum assumpserunt, nosque ipsius vestigia sequentes almi spiritus gracia eruditos ad ipsorum consorcium catholicum invitantes, de tenebris erroris vetusti per assumpcionem sacre fidei orthodoxe receperunt, cum quibus in fide facti unanimes et consortes ad perfeccionem katholicorum (!) operum merito et oportune debemus per concordiam perpetue aspirare pro eo predicto domino Wladislao regi Polonie etc. et ipsis [1]) regno, corone et regnicolis Polonie firma fide et inviolabili sponsione promisimus et tenore presencium promittimus toto posse et viribus contra insultus quorumlibet hominum eis assistere et eos nullo exquisito colore umquam deserere sed ipsos sine dolo et fraude, scilicet regem, coronam, regnum et regnicolas Polonie in eorum necessitatibus perpetue adiuvare eorumque profectus, comoda, utilitates et bonum commune peragere salubri et fideli disposicione velut nostrum proprium quod et ipsi nobis pari modo tenebuntur facere viceversa. Demum quia predictus dominus Wladislaus rex Polonie etc. dominus noster graciosus ex speciali confidencia magnifico et preclaro principi domino Allexandro alias Wytowdo duci Litwanie etc. ipsum in partem sue solicitudinis assumens suppremum principatum terrarum earundem Litwanie ceterorumque dominiorum suorum ducatus dedit et contulit et ipsum in eis de manu sua statuit ad vite eiusdem domini ducis Wytowdi terminum ultimum et extremum, pro quo ipsum eundem dominum Wladislaum regem constanciori fiducia prosequi volentes et prout iustum est ipsum reddere cerciorem, firma sponsione et irrevocabili promisso sibi tenore presencium promittimus, quod predictus suppremus principatus terrarum Litwanie et ceterorum dominiorum suorum ducatus una cum bonis et terris patrimonialibus ad eundem dominum ducem Wytowdum pertinentibus et cum omnibus castris, fortaliciis, districtibus, territoriis et eorum incolis post decessum ipsius ad ipsum dominum nostrum Wladislaum regem ac ad coronam regni eius Polonie iuxta tenorem literarum per predictum dominum ducem Wytowdum eidem domino Wladislao regi et corone eius datarum debent plene et integre devolvi et redire. Et nos eciam cum nostris posteris atque successoribus post decessum domini ducis Wytowdi, ut premittitur, predicto domino Wladislao regi, corone et regno Polonie adherere, subici, obsequi et servire sine dolo et fraude toto posse et viribus tenebimur et preter ipsum ac coronam regni eiusdem nunquam nobis alios vel alium dominos vel dominum queritare. Illo eciam non obmisso, quod si dominus Wladislaus rex predictus, quod deus avertat sine prole decesserit, extunc sine scitu et consilio eiusdem domini ducis Wytowdi et nostro pariter principes, prelati, barones, nobiles et communitas terrigenarum regni Polonie predicti sibi regem et dominum non debent eligere seu locare, cum quibus firmam, mutuam et constantem servantes assistenciam in dulcedine fidei et visceribus Jesu Christi perpetuam et irrevocabilem tenebimus unionem. In quorum omnium testimonium et evidenciam pleniorem pro perpetuo robore sigilla nostra presentibus sunt appensa [2]). Actum et datum in Wylno ipso die sancte Prisce virginis et martiris. Anno domini millesimo quadringentesimo primo.

Transumpt oryginalny tego dokumentu znajduje się w bibliotece X. Czartoryskich w Krakowie. Obacz poniżej dokument z dnia 3 lutego 1432 r.

[1]) sc. ipsius. [2]) Zdanie to przez pomyłkę w transumpcie dwa razy napisano.

CCXXXV. *W Mereczu* 4 *lutego* 1401.
Witołd do rajców miasta Rygi w sprawie wzbronionego mu przez niemieckich kupców w Połocku kredytu przy zakupnie sukna.

Z oryg. Napiersky R. L. U.; N. 136 p. 106. Bunge VI. N. 2954 p. 331.

CCXXXVI. *W Trokach* 24 *lutego* 1401.
Książęta Jerzy i Andrzej Michajłowicze (Zasławscy) przyrzekają, że po śmierci Witołda zachowają wierność królowi i koronie polskiej.

Z oryg. w Aktach atnas. k'istor. zap. Rassii T. I. str. 29 N. 19 i Cod. epist. T. I. p. 22. N. 28

CCXXXVII. *W Trokach* 24 lutego 1401.
Książe Juryi Dowhowd przyrzeka, że po śmierci Witołda zachowa wierność królowi Jagielle i koronie polskiej.

Z teki Naruszewicza w Cod. epist. I. N. XXIX. p. 23 i Akt. atn. k'istorii zap. Rassii N. 20 p. 30 z oryginału.

CCXXXVIII. *W Wilnie* 20 *marca* 1401.
Witołd w. ks. Lit. oskarża się przed królami i książętami chrześciańskimi na zakon niemiecki.

Universis et singulis [christifidelib]us principibus, marchionibus, comitibus ceterisque......[sive] illustritas siue dominacio presentibus fuerit requisita, Alle[xander] alias Witowdus dei gracia dux Litwanie etc. since[ram]......rem cum vere fidei caritate. Illustrissimi domini atque carissimi. Oportet nos ad vestram dominacionem recurrere dummodo ...istam adversitatis patimur offensam, ne si forte per inimicos minus iusta querela preventi et gracia vestra, quod absit, offensam iusticie pateremur, unde deo vobis ac unicuique christifidelium publice querulamur, qualiter inter nos et cruciferos de domo Theotunica longeva federa [1]) ac pacificata discordia, litterisque perpetuis ex utraque parte confirmata concordia, heu iam proterviter per ipsos ad defendendam publicam iniuriam provocamur. Contigit quandoque, ut dum per almi spiritus induccionem, nos et subditi nostri, ad sacram orthodoxe fidei non conpulsi sed libere tendissemus unitatem, et sicud Jeshu Christo credentes de ipsius misericordia sperantibus et speramus, sic de offensione suorum membrorum veritatis dolebamus. Quatenus quamquam nobis et nostris iam sacro fonte renovatis, eisdem cruciferis facultas resistendi, atque pugnandi sufficeret, tamen ut autor pacis nobis tanto maiora pacis tribueret solacia eisdem cruciferis de parentuum et avorum nostrorum Samaytensibus terris libere cessimus, largo dono, qui videntes quod de eisdem Samaytensibus terris ipsis cederemus, attemptabant avide, ut eciam homines earundem terrarum recusaremus capere. Nos vero huic articulo, scilicet recusacioni hominum nequaquam consencientes, litteras pacis nostre mutuas et perpetuas conficere decrevimus. Ipsis cruciferis lice[t...cons]encientibus ut nulli homines libero in eisdem....... uis ab alterutrum prohiberetur, libere iu... placitum se transferre. Sed solis censitis et..... inter nos manendi [2]) libertas mutuo prohi..... ontinetur, sed cum elapso tempore cernerent, [quod ho]mines

liberi quam plurrimi de suo bono sperantes, ab eidem Samaytensibus terris sub nos in districtus nostros se transferrent, ipsis transeuntibus insidiando obsistebant, et viam ipsorum prepedientes circa metas nostras ipsos prosequendo [3]) retrorsum verberibus et offensionibus propellebant, et postmodum illos qui fortuna et casu ad nos venerunt, insidias ipsorum evadendo, postulabant a nobis proterviter mediantibus ipsorum nunciis, sibi restitui effective. Quibus respondimus quod universos censitos et illiberos si quos haberemus sub fide et honore restitueremus, de residuis vero cum ipsorum magistro convencionem facere extavimus (!) et quodcumque iustum esset in eadem convencione promisimus adimplere. Sin autem nos et eundem ipsorum magistrum in hoc facto conveniendo non concordari contingeret, extunc pro cautela affectavimus ex utraque parte adduci non suspectos extraneos mediatores, quorum arbitrio voluimus irrecuse subiri, et quidquid discernerint inviolabiliter observare. Sed heu nuncii iidem a senioribus eorum male instructi refutabant nobiscum iura, spernebant quoque extraneorum arbitria, sola vi et protervia cupiebant, ut universos nostros Samaitos in manus eorundem traderemus. Sed nobis condolentibus illos tradere, quibus per nos per officiarium eorundem cruciferorum libertas est promissa; subito predicti nuncii ceperunt contra nos, deo et nostris...... lari pro eo que voluntati ipsorum subiri noleb..... pocius decuit conqueri super ipsos; sperabamu[s.....a]dhuc de unione et illud quod ab eisdem nunciis q... decenter et minus iuste habere non potuimus per....cem nunccios a magistro ordinis optineremus..... nostre curie notarium et nunccium fidelem direxi[mus] ab eodem magistro affectantes, quatenus super omni defectu [inter] nos vertente, habita nobiscum convencione, causam utrorumque [nost]ram ad' non suspectos extraneos arbitros vellet committere, quibus discernentibus, omne quod cognoscerent, fore conformitatis irrevocabiliter promisimus observare. Sed heu quantam inconvenienciam locuti sunt ordinis nuncii, adhuc maiorum nostris nunciis, magister et eius consiliarii responderunt dicentes: se nolle habere suarum litterarum et intellectus earundem extraneos glosatores, neque ab aliunde iudices attendere. Quid restat quam quod iuxta ipsorum voluntatis intentum, adversum nos vi cupiunt minus iuste usum proprium optinere. Quapropter universorum vestrorum illustritatem ac magnificenciam et quorumlibet presentibus requirendorum intime exposcimus fidelitatem, quatenus zelo iusticie, si alicui congruere potuerit, eosdem cruciferos inducere dignetur informacione sana et fideli, ut sibi ipsis in contemptum nostrum iudices non existant, sed aliorum non suspectorum arbitranciam, se nobiscum iudicio recommendant; vel saltem illos nos fideliter petimus quibus forte ipsis cruciferis informacionem huiusmodi impossibile est ministrare, ut nobis non velitis imputare dummodo publicam iniuriam nostram ipsis contra nos insurgentibus, quod absit, nos oportuniter defensare. Ceterum flagitamus, quatenus nobili Nicolao dicto de Rzeneua presencium ostensori in inscripta materia aliqua pretermissa narranti, fidem plenariam dignemini adhibere, nos per hec in omnibus beneplacitis vestris iugiter constringentes. Datum Willne dominica iudica. Anno domini M⁰CCCC⁰ primo.

Kopia współczesna na półarkuszu papieru w dwoje złożonego; u góry wyjedzone miejsce przez obie ćwiartki, to samo u dołu. Po drugiej stronie tej kopii napisano współczesnem pismem lecz inną ręką: Copia latina Vitoldi littere ad dominos contra ordinem misse. Znajduje się w Archiwum Królewieckiem N. Z. szuflada XVII*a*.

[1]) W kopii stoi: feda bez znaku skrócenia. [2]) stoi: monendi. [3]) sc. persequendo.

CCXXXIX. *W Marienburgu 24 marca* 1401.

W. mistrz do króla Jagiełły przystając na proponowany przezeń zjazd ich pełnomocników w Murzynowie na dniu 18 kwietnia i upraszając o glejt bezpieczeństwa dla swoich.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 107 p. 109.

CCXL. *W Sztumie 4 maja* 1401.

W. mistrz posyła królowi Polski w podarunku najlepszego swego sokoła.

Regi Polonie.

Humili recommendacione cum servicio voluntario ad quevis C^nis^ V^re^ regie beneplacita premissis. S^me^ princeps et domine magnifice graciose. Pro honore et oblectacione ac speciali temporis deduccione gracie eiusdem M^cie^ V^re^ regie, per servum nostrum, ostensorem presencium, mittimus unum falconem qui anno preterito et currenti multis in volatu et captura ardee se pre aliis falconibus placibilem reddidit et in iocundo S^tis^ V^re^ regie venatu, se, ut speramus, placibiliorem exhibebit desiderio, supplicantes, quatenus C^nis^ V^re^ magnificencia eundem falconem quo pro nunc in terra nostra habere non poteramus meliorem, a nobis uti a sucg^mo^ gracie vestre regie, grata dignemini affeccione acceptare. Omnipotens magnificenciam vestram regiam pro gubernacione subiectorum felici ad tempora propicius conservare dignetur longiora. Datum in castro nostro Sthume feria quarta proxima post festum invencionis sancte crucis. Anno CCCCI^0^.

Z Registrantu N. 3.
Podobny list z tą samą datą do biskupa Włocławskiego, aby tegoż sokoła łaskaw był odesłać królowi, czytamy ibidem.

CCXLI. *S. L.* [*maj* 1401].

Fragment z pamiętnika zakonu opowiadającego zdradę Witołda na Żmudzi.

....Also sante her sine schriber beide czu uns und hatte us dem artikel usgethon das wort gebuwer und liest uns sagen, her weldes lassen vorschriben: czinshaftige und eigen wider czugeben [1]), und was uff eime semlichen sinne [2]) welch gebuwer vormols keinen baioren geczinset hette und hetten keinen herren gehabt, das weren freie gebuwer gewest, und die weren ouch freien. Und dorumb wart in also geantwert: Petrasch thu wol und bitte dinen herren, das her den artikel also lasse bliben, wendt her das wol weis, das es ein wilt geferte umb die Samaiten gewest ist, und sie haben nimande vormols geczinset; sulde her denne alleine die czinshaftigen wider geben, so wurde uns nimandt wider. Das brochte her an den herrn und quam weder und sprach: die houptbrieffe wiseten us von czinshaftigen und als eigen czinshaftige, und dorumb fugete im nicht, das her sich hocher vorschrebe, den die houptbrieffe uswiseten. Ouch sprach her: mein herre let euch frogen, her habe euch geclagt den wiederdries, der im von den euwern an seiner eigenen persone und ouch an den sinen gescheen ist, das im die geslagen, ufgehalden und das ire genommen ist, wenne im dorumb gnug [3]) solle gescheen. Do wart im geantwert: nu habe wir ouch keinen widerdries, der den

unsern czugeczogen ist geclaget; uns ist nulich unser diener dirslagen, die andern sein gewunt und das habe wir alles lassen besteen bis czum tage, und habens nicht wolt clagen, der herczoge gebe uns die gebuwer wider; wennes czum tage kumpt, so werden sie umb das ander wol eins werden. Dornoch sante her Czop[or]ne, Nammir und beide schreiber czu uns, und lies uns frogen, welche wir vor gebuwer hilden. Do wart in geantwert, die wir euch in unsern brieffen vorschriben haben gegeben. Do sprochen sie, es weren ir vil vor gebuwer geschreben, die doch gute baioren czu frunden [4]) hetten, sulden sie uns di wider geben, do teten sie unrecht an, und sulden sie iren doran wisen, so weres besser sie sturben alczumale; sunder die gebuwer, die bei den baioren gesessen hetten und hetten in geczinset, die welde her dem orden widergeben. Do wart in geantwort, das sie den brieff do die gebuwer inne stunden geschreben vor sich nemen und geben uns doch beschriben, welche die gebuwer weren, die sie dem orden welden wider geben, das wir doch wissen mogen, was wir unserm homeister sagen mochten. Das brochten sie an den herczog. Dornoch sante her noch uns und sprach: Wellet ir die artikel also vorlieben, so wil ich euch den brieff lassen schreiben und wil euch die czinshaftigen und eigene, die ich weis, von stadan wider geben; welche von gebuwer geschreben sein, und nich wellen gebuwere sein, di wil ich uff den tag vor dem meister gestellen und vor euwer Samaiten und welcher czu eime gebuwer geteilet wird der blibe ein gebuwer, welcher ein freier geteilet wirt der blibe frei. Do wart im geantwert: Wir habens itczunt euwerm marschalke gesagt und sprechen wir noch, thut wol und gebet uns die beschreben die ir uns wider geben wellet, das wir doch wissen wie vil der sin die ir uns wider geben wellet. Do sproch her, das wurde czu lang werden, sulde das gescheen, so musset ir ober nacht alhie bliben. Dornoch wart im gesagt: die landt czu Samaithen gemenlich woren czu Marienburg bei unserm homeister und boten in, das her die baieren liesse baioren bliben, die freien frei und die gebuwer gebuwer, und der meister gap des den landen allen einen brieff und gap in sulch recht als die Prussen in unsern landen haben, und do goben im die landt beschreben, wer ein baior oder ein freier oder gebuwer were. Ouch so hat der voith die gebuwer, die under euch geczogen sein, alle mit den gemeinen landen usgegangen und euch beschreben geben. Wellet ir uns die widder geben uff desze czit, und die freien behalden bis an unsern homeister czum tage, so welle wir gerne den tag lassen vorschreiben. Wellet irs nich thuen, so behaldet sie mittenander. Do sproch her als vor: ir habts gehort, ich wil euch die gebuwer die ich itczunt weis wider geben, die andern wil ich vor dem meister gestellen etc. Dornoch spreche wir czu im: Lieber herre, unser homeister hat uns czu euch gesant und bitten euch umb eine antwort ap ir im des ordens lute wider geben wellet oder nicht. Do sprach her: Ich habe euch itczunt geantwert. Do sagte wir wider: Lieber herre, unser homeister hat uns bevolhen euch czu bitten, das ir wol thut und antwert im widder us euwerm lande des ordens beschediger die den orden beschediget haben mit schlachtunge, mit brande, mit roube die in des ordens ochte sein und heget die nicht in euwern landen noch uswisunge euwer brieffe, die ir uns gegeben habt. Do frogete her, wer sie weren. Do sprach man wider: Der voith hat ir euch etliche beschreben gegeben die sunderliche missetat gethon habin, dorobir ist ir gar wenig die usgeczogen sein, sie haben schaden getan. Do sprach her: her welde sie vor ein recht gestellen, hette imandes icht czu in czu sprechen, her

welde rechts ober sie pflegen. Do wart in geantwert: sint sie in des ordens ochte sein und noch uswisunge euwer brieffe ir sie nicht hegen sullet; wisen die brieffe das us, das der orden das recht ober sine echter vor euch suchen sal, so welle wir gerne thuen [5]). Do sprach her, iene weren in gefint. Und der voith sette (!) selber aldo und clagete, ap sie der ouch sulde richten; do wart im gesagt, man welde in die hand geben dar czu komen, welcher gerecht wirt der czihe wider von dannen, welcher oberwunden wirt der lide das recht. Do sprach her: im en fugete nicht, das her imands ane recht us dem lande gebe. Do sproche wir: herre, wir heisschen von unsers homeisters wegen des ordens echter und bitten euch, das ir uns die wider gebet. Do sprach her: ich bin noch nicht euwer eigen, das ir mich dorczu twingit, das ich euch imands ane recht us dem lande gebe. Do redten die baioren alle dorczu iclicher sine rede also lange, das Petrasch der schreiber sprach: ir vornemet alle der rede nicht, und legte in us, was die ocht were und wie der artikel dorober im houptbriffe lute. Do frogete der herczoge: wer hat sie geechtet? Do wart im geantwer[t]: unser homeister hat sie in die ocht gethon und hat sie geechtet. Do sprach her: her mochte sie mit keiner ere us sime lande geben ane recht. Do wart im geantwert: Lieber herre, wir haben euch vor unsers homeisters wegen gebeten, das ir noch innehaldunge euwerer briffe des ordens geechter in euwern lande nicht hegen noch halden weldet, und nu ir des nicht thuen wellet, so musse wirs gote clagen. Vortme wart gesagt: Ir baioren alhie kegenwertig siczende, bitten wir als unser herren, das ir wol thut und euwern herren fleisseclichen bittet, das her dem orden sine brieffe halde und im sine geechten noch andere sine lute noch uswisunge siner brieffe nicht vorhalde, sunder sie dem orden gebe, wendt ir io die sit, die mittegelobet habet und mitte vorsigelt habt; mag dem orden das nicht gescheen, so mus unser homeister und der orden also lange clagen, bis das im sine brieffe gehalden werden. Do sprach Myngal: wir sehen unsern heren nicht unrecht thun, tete er unrecht, wir welden in gerne czum (!) [6]) halden dorczu, das her recht tuen sulde [7]). Des nam her ein gespreche und santen Czapurnen mit den vorgeschreben czu uns, und die begerten von der baioren wegen und boten, das wir irem herren das beste roten welden, das her bei den sachen tete, das im erlichen were. Do wart im geantwert: Euwer herre ist selber weise genug, ouch so hat her wisen rath die im wol roten werden das her thu, das im erlich czu thunde ist. Dornoch begerten sie, das in der voith beschreben gebe, wer die weren die semliche schaden gethon hetten und was sie gethon hetten. Do wart in geantwert: der voith steet alhie und spricht, her habe etwedicke die lant bei enander gehatt und bat sie, welde imandt von im czihen, das der czu im queme und tetes mit sinem wissen, her welde gutlichen lassen wegczihen; des weren nime denne dri mit sinem wissen weggeczogen, was ir sust weren weggeczogen, der weren nicht vil, sie haben schaden gethon. Do frogten sie, ap die ouch in uns (sic) ochte weren, die usgeczogen weren und hetten nicht schaden gethon. Do wart in geantwert: alle die mit unrechte us des ordens lande geczogen weren, die weren in des ordens ocht, sunder der voith mochte in itczunt nicht erczelen die schaden die sie gethon hetten, wendt her sagte, als im die lute geclaget hetten, man sulde in die hant geben in di landt zu komen, welcher nicht obirwunden wirde, der czoge wider von dannen, welcher obirwunden wurde der lede das recht. Das brochten sie an den herczoge und domitte ginge wir essen und es was wol noch none czit und ossen bis czur complete und furen do von

dannen. Noch dem essen sprach her czu uns und die frauwe was kegenwertig: lieben herren wie scheidt ir doch von mir, wie blibe wir mit euch doran. Do wart im geantwert: Lieber herre, wir wissen anders nicht denne die antwort unserm homeister czu sagen, die ir uns gegeben habt. Do sprach: was hab ich euch geantwert. Do sprache wir: wir wissen anders nicht denne, das ir uns nicht wider geben wellet [8]). Do sprach her: es was doch gestern gar gut czwisschen uns. Do sproche wir: Lieber herre, mochtes bei dem gestergen bliben, das weren uns alczu libe. Do sproch her: ich weis noch anders nicht, es sei dobei bliben. Des dankte wir im flisslich. Dornoch do es aber uff die gebuwer quam, do bleibes also vor, und wandt es hin und her. Uff das leczte dirbote wir uns, uff das es io an uns nicht gebreche, das her alle die gebuwer, die wir im beschreben haben gegeben, wider kegen Samaithen sendte; den welde wir die hant geben, wer obirwunden wurde das her ein gebuwer were, der solde aldo bliben, wer des nicht oberwunden wurde, der solde wider czu im czihen bis czum tage. Do sprach her: welche her itczunt wuste die gebuwer weren, die welde [9]) her bei truwen und eren wider geben; welche nicht gebuwer welden sin, die welde her vor den homeister stellen uff den tag vor unser Samaiten und vor sine Samaiten; welcher oberwunden wurde, das her ein gebuwer were, der sulde eigen bleiben, wer nicht obirwunden wurde der sulde frei bleiben. Do wart im geantwert: Sulde unser homeister die landt von Samaithen uff dem tage bei im haben, und sulde eins iclichen gebuwers rede ushoren, her mochtes in czehen wochen nicht enden; ouch wenne unser homeister ein sulches dirfaren wurde, so queme her mit nichte uff sulche rede mit euch czu tagen. Do sprach her: kiset under den czweien eins, das ich vor gesprochen habe. Wellet ir des nicht thuen, so wil ich gelarte lute czu mir nemen und wil mine briffe lassen oberlessen und wil mich underwisen lassen, das ich mine brieffe volkomlichen moge gedalden. Do sproche wir: nu es anders nicht gesein mag, so bitte wir euch von unsers homeisters wegen, das ir euwern luten sagen lasset, das sie in unser landt nicht enczihen, dasselbe wir ouch den unsern sagen wellen, das sie ouch an euwern lande nicht sullen czihen. Do sprach her: sal ich sie ouch diwile czu mir nemen? Do wart im geantwert: das steet in euwerm willen; sunder lasset in sagen, das sie in unser lande nicht komen, wendt sie den unsern schaden getan haben, dorumb czu besorgen ist, das ein ergers dovon mochte bekommen. Wir wellens den unsern ouch sagen, das sie nicht dar sullen czihen. Also schie[den] wir von dannen; als wir von dannen gingen und die baioren gesegen..... do bete wir sie anderweit da sie iren [rot] holden welden dorczu, das her seine briffe halden welde. Wurde her des nicht thuen, so muste wir so lange clagen und sie manen, bis das uns sine brieffe werden gehalden, die sie mitte vorsigelt haben. Do sprochen sie: sie welden gerne thuen [10]).

Fragment na dwu kartkach papieru, pismo początku XV. stulecia, po poprawkach na boku i dopisywanych zdaniach widoczna, iż był to koncept do relacyi. Znajduje się w Arch. N. Z. Szuflada XVII*a* N. 111.

[1]) Są to zdaje się ascripticii czyli adscripti ludzie nieswobodni, którym nadaną była ziemia pod warunkiem pełnienia pewnych osobistych posług i nieopuszczania tej ziemi. Ob. Hube: Prawo polskie w wieku XIII. Warszawa 1874 str. 39 i n. Takich to snać mało było w ówczesnej Litwie a tem mniej na Żmudzi. Przeciwnie z chłopów (gebuer, cuncti coloni ascripticii sive liberi, porównaj Hube ibidem p. 47) składało się całe społeczeństwo.

[2]) Na boku: alleine das her nicht usgedrukt wart. [3]) gnig. [4]) frund w znaczeniu amicus = krewny. Obacz Szajnocha w szkicu: Nastanie szlachty i herbów w Polsce. Dzieła t. II. 235 z tran-

sumptu dok. erek. klasztoru w Mogilnie z 1065 r. [5]) od wisen, na boku dopisane. [6]) besten przekreślone. [7]) od do sprach, dotąd na boku dopisane. [8]) od denne die antwert, dotąd na boku dopisane. [9]) weliv.

[10]) Pamiętnik ten opowiada o wypadkach z początku 1401 roku, jak to się przekonywujemy porównywując go z innym pamiętnikiem zakonu o tychże wypadkach umieszczonym w Voigta C. d. Pr. VI. p. 113—117 a mianowicie z ustępu umieszczonego na p. 115, zaczynającego się od słów: Also das Witold off das leczte an unsern homeister sine botschaft sandte etc. Ponieważ ów pamiętnik datowany jest w Marienburgu na dniu 16 maja, musiał i nasz fragment, widocznie z jeszcze obszerniejszego pamiętnika, około tego powstać czasu.

CCXLII. *W Birsztanach* 11 *maja* 1401.
Semen ks. Drucki przyrzeka, że po śmierci Witołda dochowa wierności królowi i koronie polskiej.

Z tek Narusz. w Cod. epist. T. I. N. 30 p. 23. Notatka o tym dokumencie znajduje się w najst. księdze metryki Litewsk. w Petersburgu na str. 2.

CCXLIII. *W Marienburgu* 16 *maja* 1401.
W. mistrz uwiadamia szczegółowo starszych zakonu w Niemczech o zdradzie Witołda, dokonanej na Żmudzi.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 111 p. 111—112 i N. 112 p. 112—117; tu należy podobne uwiadomienie wystosowane do biskupa Wrocławskiego ibidem N. 113 p. 118—121.

CCXLIV. *W Marienburgu* 24 *maja* 1401.
W. mistrz donosi księciu Burgundzkiemu o zdradzie Witołda na Żmudzi.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. V. N. 116 p. 155.

CCXLV. *W Marienburgu* 3 *września* 1401.
W. mistrz donosi papieżowi i kollegium kardynałów o zdradzie Witołda na Żmudzi.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. V. N. 122 p. 163—165.

CCXLVI. *W Marienburgu* 19 *stycznia* 1402.
W. mistrz proponuje Witołdowi wymianę jeńców.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 121 p. 129.

CCXLVII. *W Toruniu* 29 *stycznia* 1402.
Ks. Ziemowit Mazowiecki potwierdza wykupno zastawionego zakonowi zamku Wizny.

Z oryg. Voigt. C. d. Pr. V. N. 126 p. 171.

CCXLVIII. *W Marienburgu* 2 *marca* 1402.
Swidrygiełło przyrzeka odstąpić zakonowi ziemię Połocką.

Oryginał perg. łac. z dobrze zachowaną pieczęcią, Voigt. C. d. Pr. V. N. 124 p. 166; niemiecki perg. tejże treści, pieczęć oderwana. Napierski R. L. U., N. 138 p. 109. Bunge IV. N. 1604 pag. 415.

CCXLIX. *W Marienburgu 2 marca* 1402.
Układ księcia Litewskiego Swidrygiełły z Konradem de Jungingen w. mistrzem n. zakonu.

In nomine sancte et individue trinitatis amen. Nos Boleslaus alias Swyttirgail dei gracia princeps et heres Litwanie et Russie et dominus Podolie, universis presentibus et posteris presencium noticiam habituris salutem et rei geste ad perpetuam memoriam cognoscere veritatem. Cum auctor pacis ad pacis et unitatis spiritum suis rigorosis monitis et mandatis sedule nos invitet, dignum arbitramur, ut inveterate displicencie, gwerre et offense contra venerabilem ordinem beate Marie Jerusalemitani de domo theutonica per nos diucius exagitate, in pacem perpetuam remissionem et concordiam, contemplacione orthodoxe fidei, commutentur. Hinc est quod nos cum venerabili domino Conrado de Jungingen, magistro generali suisque compreceptoribus dicti ordinis anno die et loco infrascriptis certum terminum placitorum concorditer celebravimus super pace inter nos et terras nostras ex una, et dictum magistrum generalem suos et terras eiusdem ordinis parte ex altera facienda perpetuo et firmanda et variis premissis tractatibus tandem non coacta, nec vi nec metu compulsi, sed sponte et bona voluntate sinceritate animi nostri, quam re vera ad fidem Christi gerimus, expressimus in hunc modum. Inprimis siquidem promissimus in omnibus terris nostris pro posse nostro fidem catholicam dilatare, sacrosancte romane ecclesie sacroque romano imperio ea exhibere et facere, que ceteri liberi reges et principes catholici ipsis tenentur ex debito exhibere, nullorum christianorum terras excepta via defense aut propulsande iniurie umquam in manu nostri exercitus invadere, aut ut invadantur ullos cum proposito et voluntate admittere et quidquid nobis fuerit possibile, intuitu christiane fidei firmiter adimplere. Insuper promisimus et presentibus bona fide promittimus, quod ex nunc et in antea tenebimus pacem inviolabilem et concordiam cum dicto domino Conrado magistro suis successoribus totoque ordine predicto, ac ecclesiis et prelatis in Prussia et Liuonia eorum et earum terris quibuslibet terrarumque incolis perpetuis temporibus observare, nec umquam volumus nec debebimus aliquam ligam inire aut facere contra ordinem et ecclesias predictas cum dominis aut aliis hominibus quibuscunque, et rancore quolibet postposito omnes et singulas iniurias si quas nobis aut nostris per se vel per alios quomodolibet intulerunt, remittimus penitus et offensas. Insuper limites et terminos inter nostras et eiusdem ordinis terras distingui fecimus et distinguimus in hunc modum: Incipiendo in quadam insula dicta Sallyn sita in fluvio dicto Memla habente sub se insulam aliam dictam Romeywerder, quequidem insula Sallyn tota apud ordinem permanebit temporibus affuturis. Et ita ab extremitate superiori dicte insule Sallyn directe progrediendo ad fluvium dictum Naweze in declivo seu valle continue sub silva dicta Heilgenwald, ab hinc dictum fluvium sequendo in mediis fluctibus usque in Wiswilten, ab hinc directe eundo ad quendam lapidem magnum dictum Roda iacentem in fluvio dicto A. et Rode vulgariter nuncupatum; ab isto lapide ascendendo ad stagnum dictum Smarden, ab hinc directe ad stagnum seu lacum dictum Apeytensee; a dicto stagno seu lacu per directum eundo usque ad viam volgariter (!) nuncupatam: der Brengelissche weg, abhinc directe usque in Nenemyten, abhinc linealiter procedendo versus finem seu aciem merice volgariter dictam: Die heide, ad locum ubi fons oritur, a dicto ortu fontis procedendo per

directum in solitudinem quandam communiter: Wiltnisse dictam, ubi fluvius Egloffe ortum habet; ab hinc directe eundo per medium dicte solitudinis videlicet: Wiltnisse, usque ad terminos illorum de Ploskaw. Et hii omnes termini premissi siti sunt versus Liuoniam. Ascendendo vero versus Prussiam termini subscripti per dictum ordinem perpetuo sine quolibet contradiccionis obstaculo habebuntur: Incipiendo a supradicta insula Sallyn in directum procedendo usque ad fluvium dictum Suppe, ab hinc ascendendo ad locum ortus sui, ab hinc directe progrediendo usque ad fluvium qui effluit a lacu dicto Metensee et dicitur communiter Metenflies, ab hinc per descensum fluvii usque in fluvium dictum Beber, deinde dictum fluvium sequendo usque ad granicies terre Mazouiensis. Omnes igitur terras versus Prussiam et Lyuoniam per predictos limites ut premittitur distinctas cum omnibus suis iuribus et utilitatibus ad predictum ordinem expresse recognoscimus perpetuo pertinere. Quibus eciam si quid iuris in eisdem nobis nostris coheredibus, heredibus et successoribus competeret seu competere posset, expresse presentibus renunciamus. Quare homines ordinis, agricolas, militares aut cuiuscunque condicionis existunt qui a tempore inite perpetue pacis et concordie cum illustri Allexandro alias Wytoldo sollempniter contracte de terra Samaythe ad dictum Allexandrum quomodocumque aufugerunt, absque contradiccione restituere seu reddere tenebimur de terris nostris undecunque, omni dolo proculmoto, quam cito auxiliante domino redire ad propria nos contingat. Insuper volumus quod homines ordinis et ecclesiarum predictarum in omnibus terris nostris mercari et negociari libere valeant absque theloniis aliisque exaccionibus quos eciam tuebimur sicut nostros, salvis tamen theloneis ab olim institutis ac quibuslibet edictis nostris editis et edendis in terris nostris, quibus nostri artantur (!) et dicti ordinis homines sint artati. Preterea nullum hominem, agricolam, clientem, militarem aut cuiuscunque condicionis vel status fuerit sine expressa licencia magistri generalis qui pro tempore fuerit debebimus ad terras nostras recipere aut locare. Item nobis in expedicione communi cum predicto ordine et ipsius hominibus existentibus, quotquot (!) ipsi captivaverint suos habeant et teneant ut captivos, excessus quoque et maleficia per ordinis homines qualitercunque commissos et commissa capitaneus exercitus ordinis libere iudicabit, excessus vero communes per utriusque exercitus homines commissos, capitanei utriusque exercitus insimul et communiter iudicabunt. Nullos insuper armigeros, dominos, milites, vasallos vel alterius cuiuscunque generis homines, eciam si christifideles fuerint, in dampnum seu preiudicium ipsius ordinis aut suorum scienter umquam per terras nostras ire permittemus, sed impediemus et prohibebimus iuxta posse. Insuper homines proscriptos seu bannitos a terris ordinis non recipiemus ad terras nostras, maxime, qui in sui vindictam homicidia seu incendia ordini vel ipsius hominibus comminantur. Preterea per terras dicti ordinis contra quoscumque nunquam traducemus exercitum aut traduci per quemcumque faciemus, nisi expresse fuerit de beneplacito dicti ordinis, quo obtento dampnum nequaquam ordini aut ipsius hominibus inferemus. Insuper tractatum habitum dudum super pace et concordia perpetua per illustrem Allexandrum alias Wytoldum patruum nostrum cum dicto ordine, quantum ad iniuriarum remissionem, districtuum et granicierum limitacionem, cum aliis quibuscumque capitulis seu clausulis prout eiusdem originalia dudum tradita sepedicto ordini lacius dicta continent, que omnia et singula ex certa sciencia hic habere volumus pro insertis, excepto articulo de non recipiendis hominibus superius mutato,

et alio articulo ex certa sciencia simpliciter obmisso, qui sonat de dominio et terra Ruthenorum de Pleschkaw et positus est in originali dicti Wytoldi, approbamus, gratificamus et laudamus rata et grata habere volentes. Verum cum assistentibus nobis prosperis quoque domino adiuvante ad paterna bona perveniremus, promittimus presentibus bona fide, quod tunc velimus et debebimus tradere aliam literam presenti litere per omnia consimilem cum baronum, procerum, ducum aliorumque nostrorum pociorum omnia predicta dictata et ordinata, singulorum sigillis, qui per magistrum generalem et preceptores suos tunc postulati fuerint, ad fulcimentum maioris roboris sigillandam. Omnia vero et singula premissa in articulis premissis et eorum quolibet contenta bona fide promittimus pro nobis, heredibus, coheredibus et quibuslibet successoribus nostris firmiter et inviolabiliter observare, nec umquam contraveniemus aut contraveniri procurabimus per quoscunque arte, racione, ingenio, de iure vel de facto, consilio vel auxilio, publice vel occulte. In quorum omnium evidens testimonium et fidem de et super omnibus premissis literas tam in latino quam theutonico per omnia eiusdem sentencie, nostri sigilli munimine fecimus communiri. Datum in castro Marienburg. Anno domini millesimo quadringentesimo secundo, secundo die mensis marcii.

Oryginał pergaminowy ozdobnym inicjałem opatrzony; na pasku pergaminowym przedługim zawieszona pieczęć księcia Swidrygiełły na ciemno-zielonym wosku wyciśnięta (odłam wosku pokazuje kolor zielony), w otoku: S. Boleslay ducis litwanie; odcisk przedstawia pogoń litewską. Archiwum Królewieckie N. Zakonu. Sz. 54 N. 1. Z tego oryginału oddrukował ten dokument Kotzebue w monografii: Switrigail. Lipsk 1820, p. 164—170. Tenże sam dokument w niemieckim języku na pergaminie (po pieczęci tylko pasek pergaminowy), znajduje się w temże samem archiwum. Sz. 54 N. 2. Obacz Voigt. C. d. Pr. V. N. 125 p. 167—170 i Napierski R. L. U.; N. 138 p. 106. Bunge IV. N. 1603 p. 410.

CCL. *W Marienburgu* 14 *marca* 1402.

W. mistrz pisze do Witołda, proponując wymianę jeńców.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 122. p. 130.

CCLI. *W Rzymie* 19 *marca* 1402.

Prokurator zakonu donosi w. mistrzowi, do jakich zabiegów uciekają się Polacy w Rzymie u kuryi i papieża celem zrehabilitowania sprawy Witołda.

Minen willigen gehorsam czu allen czeiten. Wisse uwir grosmechtige erwirdekeit liber her meister, das der konig von Polen, ein boten in den hof gesand hot, der ein doctor is, mit seinen brifen an unse[r]n hern den bobest, und beet und begert von unserm hern dem bobiste, das he Wytold bestetige dem cristengeloben. Und schreibet, das Wytold sei ein guter cristen, und meinet an deme, das man im nu schold gibt von des vorretnis wegen; das wil he sich vorentwerten, das he des unscholdig sei. Und bet unsern hern den bobest, das he unsirn gnoden und dem orden gebite, das ir, Wytold und sine land nicht en hert und di iene di do kristen sein, das di icht wedir abetronnig werden von dem geloben. Ouch habe ich vornomen, das der konig von Polen und Witold vor vásnacht czwer im lande czu Rewsen beinander gewest sein und dornoch czu hant wart der bote usgericht, der di brife in den hof bracht hat. Und di brife sin dem bobiste heimlich geentwert in seine camer, das ich eigentlich noch nicht kon wissen, was di brife inne halden. Ouch habe ich mit etlichen cardinalen dovon geret,

di haben mir gesaget, das si noch nicht dovon vornomen haben und also ich uwirn gnoden czuschreibe, das icht mir czu wissen wurden von eime der mein guter frunt is, und ouch des ordens frunt is. Ouch sprechen di Polen im hofe, das der orden mit dem konige von Polen einen frede gemacht hat uff funf ior, und das tun si dorumme, das si iren willen deste bas behalden mogen in dem hofe... Gegeben Rome am osterobende. Anno MCCCCII°.

Johan vam Velde
procurator des deutsches ordens.

Dem Grosmechtigen Homeister des D. O.

Oryginał w arch. Król., obacz Voigt. Gesch. Preuss. VI. p 220, uwaga 4.

CCLII. *S. L.* 1 *kwietnia* 1402.
W. mistrz zakonu uwiadamia nieznanego księcia o przebiegu zdrady Witołdowej na Żmudzi.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 123 p. 131.

CCLIII. *W Elblągu* 9 *kwietnia* [1402].
W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi, iż z przyczyny przekrótkiego terminu osobiście na zjazd z nim stawić się nie może a i pełnomocników swoich nie wyśle, jeżeli książe nie zabezpieczy ich przyjazdu i powrotu przed Żmudzinami, że zresztą w sprawie wymiany jeńców pośle doń celem wspólnego porozumienia się posła, jeżeli się na to książe zgodzi.

Herczoge Wytold.

Irluchter furste und herre! Als ir uns von der losunge geschreben habt, han wir wol vernomen und wisset, das uns derselbe euwer brieff ersten als gestern gebrocht wart, also das uns die czeit czu kurtz ist, das wir die unsern uf den tag, als ir geschrebin habt, nicht mogen senden. Ouch ir schribet, das ir geloben [1]) wellet noch alder gewonheit und nicht vor di Samaiten. So wisset nu ir vor die Samaiten nicht geloben wellet, so wellen wir ouch den tag mit euch nicht halden. Ouch als ir schribet, welde wir czu dem tage selber nicht komen, so weldet ir ouch die euwern dorczu senden, lasse wir euch wissen, das wir czu dem tage selber nicht mogen komen durch des willen, wendt wir andere tage ufgenomen haben nu in kurtz czu halden, das wir selber in eigener persone mit euch czu tagen nicht mogen komen. Und dorumb so ist unser meinunge, das wir unsern boten czu euch welden senden, den wir unsers willen von der losunge, wie wirs domete mit euch meinen czu halden, und wen wir losen wellen, und wen wir ouch czu losen wellen geben, gentczlich wellen underrichten. Dem moget ir euwern willen ouch lassen vorsteen, wie ir dene mit im eins mogt werden und wie ir ouch mit im umb die losunge vorschriben werdet, das wellen wir gerne halden und das irs ouch also haldet. Dorumb ist es euwir wille und ist euch also beheglich, das wir unsern boten in sulcher mosze czu euch mogen senden, so schribet uns des ein unvorczogen entwert und geleitet den boten sicher czu euch und wider von euch czu komen. Gegeben czum Elwinge am sontage misericordia domini.

Kopia w registrancie N. 3 p. 83—84 pomiędzy kopijami z 1402 roku.

[1]) gelolen w kopii.

CCLIV. *W Marienburgu* 10 *kwietnia* 1402.

W. mistrz uwiadamia króla Jagiełłę, iż zezwala poddanym jego z okolicy Brześcia wolny handel prowadzić Wisłą w pogranicznych ziemiach zakonu.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 124 p. 133.

CCLV. *W Szkarpawie (Scharpau)* 26 *kwietnia* 1402.

W. mistrz uprasza ks. Ziemowita Mazowieckiego, aby zakazał poddanym swoim, około Wizny mieszkającym, wspierać i buntować poddanych Witołda przeciwko kupcom zakonu.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 126 p. 135.

CCLVI. *W Brodnicy* 2 *lipca* 1402.

W. mistrz do króla Polski o pretensyach w. ks. Witołda do ziemi Wizneńskiej, zaprzeczając jakoby zakon pod tym względem w jakie układy z księciem wchodził.

Regi Polonie.

Humili recommendacione voluntario cum servicio ad quevis celsitudinis vestre regie beneplacita premissis. Serenissime princeps et domine magnifice graciose. Die dati presencium illustres et magnifici principes et domini Johannes et Semovithus duces Mazouie, domini et fautores nostri singulares in castro nostro Strasburg propriis in personis convenientes coram nobis et nostro ordine, de nobis sunt conquesti; qualiter cum duce Withaudo de et super terram Wysnensem et suo districtu ac pertinenciis suis aliquem contractum fecissemus temporibus, quibus terram Wysnensem predictam in obligacione habuimus, quo contractu, ut percepimus, idem dux Witowdus asserit, se aliquam partem terre ipsius posse obtinere et amicabili contractu mediante [1]) possidere. Propter quod magnificenciam vestram regiam et ceteros christifideles volumus non latere, in hiis scriptis publice profitentes, quod ex talibus contractibus nullam partem terre predicte alienavimus a dominis ducibus, dominis nostris supradictis neque alienamus, nisi quod litteris alterutris inter ducem Withovdum et nos confectis satis cautum sit et expressum, prout in articulo litterarum memoratarum inter ipsum ducem Withovdum et nos confectis satis cautum sit et expressum, prout in articulo litterarum memoratarum inter ipsum ducem Withoudum et nos sigillatarum lacius continetur, quem articulum inter cetera propter brevitatem aliis obmissis in cedula huic littere interclusa mittimus vestre regie maiestati ad singula serenitatis vestre beneplacita confidencius demandantes. Datum in castro nostro Strasberg, dominica proxima post festum beatorum apostolorum Petri et Pauli. Anno M°CCCC°II°.

De articulo in cedula conscripto vide in magno libro.

Z regestr. N. 3 p. 91—92.

[1]) mediande.

CCLVII. *W Einsidlu* [9 *lipca*] 1402.

W. mistrz pisze w. ks. Witołdowi w sprawie wymiany jeńców w dniu św. Michała odbyć się mającej.

Duci Wytoldo.

Irluchter furste und herre! In der gebunge deses brifes ist bei uns gewest Heinrich Clocz unsers ordens bruder, der uns underricht hat, als von einer losunge

wegen czu halden von euwir gefangen wegen und ouch der unser; des so wisset, das wir alle die geissel, die wir haben, und dorczu ouch ander unser gefangen wellen nu am sente Michelstage nehest komende lassen of die Tobis entwerten. Off den selben sente Michels tag lasset ouch alle euwer gefangen, wer sie nurt sein off die Tobis ouch komen, do wir eine losunge mit euch wellen lassen halden noch alder gewonheit und sendet uns des eine sichherheit, das die unsern denne frei hinoff und her wedirapp komen mogen. Gegeben czum Eynsedil am sontage noch dem achten tage Petri et Pauli der aposteln im XIIII[c] und andern iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 93.

CCLVIII. *W Marienburgu* 13 *lipca* 1402.

W. mistrz odpowiada na niektóre zażalenia króla Jagiełły; zaprzecza tudzież, jakoby miał przez komtura Markwarda podżegać w. księcia Witołda, iżby odstąpił od króla, jako książe Witołd twierdzi.

Humili recommendacione voluntario cum servicio ad quevis C[nis] V[re] regie beneplacita premissis. Serenissime princeps et domine magnifice graciose. Veluti litteris et de voluntate C[nis] V[re] regie de persona Martini Regula nuper seriptis, nobis claruit scire, eadem regia vestra graciose dignetur, quod alias coram C[ne] V[ra] eiusdem Martini mencione et a gracia vestra demum responsione graciosa habitis, eidem Martino finali dedimus pro responso, quod si alias quam in amicicia de cetero cum regno Polonie stare vellet, nullum exinde penitus ad terras nostras tuicionis causa confluxum vestre habere deberet. Nec S[me] princeps ab eo tempore eundem Martinum in terris nostris a quoquam veridico fuisse percepimus, immo nec ad dampnificandum de terra nostra quamquam de regno C[nis] V[re] Polonie eundem sustinuisse voluissemus sed nec intendimus sustinere. Eapropter S[me] princeps et domine graciosissime, talibus delatoribus qui forte pro futuro de eiusdem Martini seu cuiusvis alterius persona false coram gracia vestra narrare vellent, quod per nos seu aliquem nostrorum exitum suum ad dampnificandum, ut premittimus, C[ni] V[re] regie, minus iuste in terris nostris detinere, fidem eadem gracia S[tis] V[re] de cetero adhibere minime dignetur, quum utique adversus M[am] V[ram] regiam et eiusdem gracie vestre regnum Polonie illicitis nullo modo innitemur. Innotuit insuper S[me] princeps nobili Nicolao dicto Strasch, nobis significante, quod dux Witoldus gracie vestre significaverit, quomodo alias misissemus ad ipsum Marquardum, olim commendatorem nostrum in Rangnith, iam vero in Brandenburg ad alliciendum eundem ducem Witoldum, ut se in dampnum C[nis] V[re] regie et illustris principis domini ducis 1) Swittergalonis fratris gracie vestre uterini, ad nos converteret iterato. Super quo in veritate graciose M[cie] V[re] significamus, quod de tali, ut premittitur, commendatoris Marquardi legacione nihil scimus, nec commendator aliquod tale duci Wytoldo nunciavit, sed aliud 2) in herba latet, videlicet quod ipse dux Witoldus in suis agendis more solito in detrimentum et damnum C[nis] V[re] regie, gracia salva, et illustris domini ducis Swittergalonis et ordinis nostri, non modice se tueri nititur, usque ad tempus quo omnipotens aliter disponet, qui longeve S[tis] V[re] magnificenciam feliciter dignetur conservare. Datum in castro nostro Marienburg ipso die beate Margarethe virginis, anno millesimo quadringentesimo secundo.

Kopia z registrantu N. 3. p. 93.

1) duce. 2) ad.

CCLIX. *W Iławie* 10 *września* 1402.

W. mistrz pisze do w. ks. Witołda powtórnie w sprawie wymiany jeńców na dniu św. Michała odbyć się mającej i uwiadamia go, iż wydał rozkaz przygotowania się swoim urzędnikom na zjazd, który z nim odbyć zamierza.

Herczog Wytout.

Irluchter forste und herre! Leczt als Heinrich Clocz unsers ordens bruder bei uns was und von euwer wegen an uns warp umbe einen tag der loszunge, uff die czeit schreben wir euch, das wir nu uff sente Michels tage nehest komende eine losunge noch older gewonheit mit euch welden laszen halden, und welden die geisel und ouch die gefangen uff die Tobis laszen entwerten, also doch, das ir die unsern ouch uff die Tobis czu dem vorgeschreben sente Michels tage suldet laszen entwerten und woren begerende, das ir uns einen sichher briff suldet gesant haben, uff den die unsern sichher hin uff und wedir herap mochten sein komen; des ist uns von euch keine entwert wurden, ap ir den tag also uffnemen weldet adir halden. Ouch ist uns der sichcherbriff nicht komen. Hirumbe so schreibt uns, ap ir den tag der losunge wellet halden und sendet uns ouch dorczu einen briff, in deme ir alle di unsern sichchert, das sie vor euch und vor alle den euwern und ouch vor den Samaithen frei hin uff und wedir herap mit alle den, die mit in czihen, mogen komen. Nemlich schreibts uns bei czeiten genug uff das wir in sulcher czeit die geisel und ouch die gefangen czusampne und hinuff mogen brengen, went ir wol wisset, das wir sie gar verre hinuff musten schicken, das wir alczu gar in kurczer czeit nicht wol thun mogen. Wellet ir ouch die geisel und die gefangen, die wir haben uf euwir hant nemen, also das man sie in den isen nicht darff hinuff furen, so sendet uns des ouch einen besundern briff, desgleichen wir euch ouch einen briff denne wellen senden, das wir die unsern, die ir gefangen habt, uff unser hant wellen nemen, uff das, ap imandes entlife von beiden seiten, das man den wedir sulde entwerten adir sein weergelt vor in geben noch alder gewonheit. Ouch haben wir euch deses brifes gleich einen die Memmel uff Kauwen czugesant, umbe den willen, ap euch ein briff nicht trofe, das euch io der ander wurde, went wir uff dese czeit nicht wusten, wo ir weret. Gegeben czur Ylow in unserm hafe am sontage noch nativitatis Marie im XIIII^{c} und andern jare.

Idoch wisset, das wirs bestellen wellen, das die unsern sich czu dem tage sullen gereiten, den czu halden nu uff sente Michels tage, so verre ap ir uns schreibet, das ir den tag wellet halden, und ouch ap ir uns den fredbriff, also das her X tage vor sente Michels tage werde geentwert unserm marschalk ken Konigsberg [1]).

Kopia w registrancie N. 3. p. 97—98.

[1]) sendet lub schicket widocznie opuszczone.

CCLX. *W Marienburgu* 27 *września* 1402.

W. mistrz zakonu odsyłając księciu Ziemowitowi list króla Jagiełły, radzi się go, jakby sobie miał postąpić względem oczernień, które król rzuca na księcia Swidrygiełłę.

Duci Semouitho!

Illustris princeps magnifice domine presincere! Magnificencie vestre quamdam litteram a serenissimo principe et domino domino rege Polonie nobis ultimo di-

rectam mittimus presencium cum latore, quam dominacio vestra in articulis et punctis suis, habita declaracione previa, dignetur maturius masticare. Et quia eadem littera in presencia conpreceptorum nostrorum audita, certos inibi licet gravis animi concepimus articulos, qui in detrimentum honoris illustris principis et domini ducis Switirgail sororii serenitatis vestre et denigracionem sonant fame sue, ideo perplexitate quadam pregravati, nescimus, an super articulis eiusdem littere ipsi domino regi prefato respondere debeamus vel responsionem huiusmodi sub silencio pertransire, vel si pocius eandem litteram illustribus principibus ac ceteris dominis militibus et militaribus, ordinis nostri fautoribus et amicis, terras nostras ob Christi cultum et augmentum fidei visitantibus debeamus indicare, iuxta eorundem consilia in premissis nos recurri, vel quo alio modo convenienti, certa premissa salvo honore nostro, sit agendum. Cum igitur magnifice princeps, ex parte illustris principis domine ducisse magnificencie vestre conthoralis, eidem domino duci Switrigail ad defensionem honoris sui, ut fidelis amicicie zelator consiliis et opportunis remediis pre ceteris non immerito sitis obligatus, honorem, promocionem et bonum ipsius de quo indubii sumus cordialiter affectantes, eapropter serenitati vestre, uti domino nostro singulari desideratissime supplicamus, quatenus eadem dominacio vestra prefate littere articulis clarius intellectis, quid nobis in premissis conveniencius faciendum expediat, honore nostro salvo, dignetur salubriora super hiis consilia nobis favorosius impertiri, secundum que nos una cum conpreceptoribus nostris libenter regere volumus in premissis. Datum in castro nostro Marienburg feria quarta ante festum sancti Michaelis anno M⁰CCCC⁰II⁰.

Kopia współczesna z reg. N. 3 p. 102.

CCLXI. *W Brodnicy* 19 *listopada* 1402.

Wielki mistrz oskarża starostę Łomżyńskiego przed Janem ks. Mazowieckim, że przechowuje i wspiera śledzicieli i szpiegów litewskich, grożąc księciu odwetem, jeżeliby temu nie zapobiegł.

Duci Johanni Mazowie.

Illustris princeps magnifice domine presincere! Nuper commendator noster de Balga nobis literaliter intimavit, quomodo videlicet certos suos subditos versus partes Russie direxerat, qui aliquos ducis Witoldi homines captivos secum abduxerunt; iidem captivi, hominibus nostris interrogantibus, super alios in propinquo Litvanos indicarunt. Cum autem homines nostri eosdem querere nitebantur, quidam familiares capitanei de Lomse homines nostros equitando celeriter precedebant [1]) muniendo Litvanos, sic quod municione eiusdem familiaris previa ad partes suas evaserunt. In reversione autem homines nostri capitaneum de Lomse accesserunt et ibidem servo suo prefato reperto ipsi capitaneo de eodem servo conquirebant. Capitaneus vero mox fatebatur, asserens, se homines suos per eundem servum munivisse, licet cum hominibus nostris singulis nil aliud quam amiciciam sciret nec municione aliqua indigebat. Insuper magnificencie vestre notificamus, quod idem commendator noster de Balga istis temporibus certos habet captivos, publice dicentes, quomodo isto anno a partibus Litvanie ad explorandum et consignandum vias ad terras nostras ducentes mittebantur et in Lomse per quattuor dies manentes, ibidem sibi necessaria procurarunt et partes nostras acces-

serunt, in reversione ite rato ad locum prefatum deveniunt, sic quod iidem dominacionis vestre homines in Lomse et circa Wisnam, quod dolenter vestre serenitati scribimus, inimicorum nostrorum sunt fautores, ipsis in victualibus et ceteris necessitatibus in preiudicium nostri et nostrorum minus iuste providentes. Quare illustris princeps et domine, magnificencie vestre, qua ut de singulari nobis domino et fautore confidenter presumimus [2]) nec aliud cum dominacione vestra et vestris scimus quam amiciciam in omnibus constantem, desideranter supplicamus, quatenus facta predicta per homines vestros in nostri et nostrorum gravamen non modicum commissa, advertere velitis, eisdem subditis vestris, ne inimicos nostros de cetero foveant vel in nutrimentis seu aliis necessariis ipsis provideant, nec eciam quovis modo munire presumant seriosius mandaturi. Quod si non fieret, prout non speramus, extunc si eisdem subditis vestris in casibus consimilibus aliqua dampna evenirent, vel per nostros nobis tamen invitis inferrentur, dignetur serenitas vestra nos in talibus excusatos habere nec similia nobis imputare, cum utique, prout dominacio vestra considerare poterit, a subditis magnificencie vestre talia ut premittitur gravamina, nos nec nostri ad longius tempus sustinere non valemus. Datum in castro nostro Strasburg ipso die beate Elisabeth. Anno millesimo quadringentesimo secundo.

Z tek Królewieckich w arch. gener. sztabu w Petersburgu w tomie I.

[1]) W kopii: peribant. [2]) presumus w kopii.

CCLXII. *S. L. et D.* [1403 *początek*].
Król Jagiełło i ks. Witołd oskarżają przed królem Rzymskim Ruprechtem zakon krzyżacki.

V. d. Hardt. Conc. Constan. T. III. p. 8.

CCLXIII. *W Marienburgu* 11 *stycznia* 1403.
W. mistrz oskarża w liście do ks. Ruprechta Lignickiego wystosowanym króla Jagiełłę z powodu, że tenże pozbawia zakon praw jego do Litwy i Rusi, tudzież że wspiera Litwę pogańskimi Rusinami.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. V. N. 134. p. 179—181.

CCLXIV. *W Królewcu* 6 *lutego* 1403.
W. mistrz odpowiada królowi Polski zapewniając go, iż podejrzenia, jakoby on miał żywić wrogów Polski, są bezzasadne, wyłuszczając jakich użył środków celem zapobieżenia dalszych z tego powodu wyniknąć mogących nieporozumień.

Regi Polonie.

Humili recommendacione voluntario cum servicio ad quevis C^nis^ V^re^ regie beneplacita premissis. S^me^ princeps magnifice domine graciose. Per litteram credencie a S^te^ V^ra^ regia nobis missam per honorabilem et nobilem Schimanum ex parte dominacions vestre magnificę exposita, intelleximus satis clare. Primo ex parte cuiusdam Cunrad, qui in regno celsitudinis vestre virum quendam et uxorem eius pro ista tuntaxat (sic) vice crudeliter interfecit, dignetur scire M^cia^ V^ra^ preclara, quod idem Cunrad terrarum nostrarum profugus eo tempore extitit, quo

homicidium in personis prefatis viri et uxoris commiserat, immo ipsum nec quemquam alium regni dominacionis vestre inimicum, eciamsi nobis favorabilis foret et prodesse posset in preiudicium S^tis^ V^ro^ vel vestrorum, fovere volumus nec hucusque voluimus in terris nostris aliquo modo sustentare. Presertim in littera credencie M^tis^ V^re^ regie de quodam Martino Rakala inveniebatur. S^me^ princeps et domine, S^ti^ V^re^ preclare, ex parte eiusdem Martini scribimus, prout eciam ipsi Martino Rakala in presencia nostri constituto, oretenus dicebamus, quod nequaquam ipsum nobis scientibus in nobis subiecctis terris, ut inimicum seu contrarium regni Polonie vel ipsius subditis sustentare vellemus nec tenere; et si in terris nostris ipso facto manet, de quo penitus dubii sumus, fit hoc ipsum revera sine iussu et scitu nostro. Si eciam per ipsum dampnificatos in terris nostris ipsum insequentes posset quolibet detineri, daremus utique C^ni^ V^re^ regie integerrima [1]) fide et favore que ad regnum S^tis^ V^re^ gerimus, si ad presenciam nostram devolveretur, quod ipse sicud et quilibet alter regni Polonie inimicus a nobis et a nostris compreceptoribus, ut premittitur, versus partes magnificencie vestre Polonie sitos seriosius iam disposuimus, ut profugus seu contrarius terris nostris iudicaretur. Speramus eciam si per vestros in terris nostris deprehendi posset, quod id quod scribimus C^do^ V^ra^ regia pluribus dimissis verbis percipere poterit in effectum. Nec prout a predicto Schimano concepimus magnificenciam vestram latere volumus dominacionem a nobis eandem S^tem^ alias reputatum fore quam amicam immo nobis et omnibus nostris favorosam, nec unquam versus regiam V^ram^ M^am^ aliud percipere speramus quam amiciciam et favorem. Datum in castro nostro Konigsberg ipso die beate Dorothee. Anno domini millesimo quadringentesimo tercio.

Kopia z Tek Królewieckich T. I. w bibl. gen. sztabu w Petersburgu.
[1]) integerrimam.

CCLXV. *W Marienburgu* 6 *kwietnia* 1403.
W. mistrz odpowiada na zażalenia króla Jagiełły w sprawie starosty Brzeskiego Jana ze Szczekocina.

Regi Polonie.

Humili recommendacione voluntario cum servicio ad quevis celsitudinis vestre regie beneplacita premissis. S^me^ princeps magnifice domine graciose. Litteram M^cie^ V^re^ preclare, pro parte validi Johannis Scheczekazynn capitanei Brestensis inttelleximus nobis scriptam, de quibusdam, continentem, quod de tribus suis res suas ibidem contentas latrocinaliter abstulerunt, quos sui insequentes usque ad districtum Słochoviensem, commendator vero eiusdem districtus quem cum accessissent res ipsas sibi restitui petentes ad ista nihil fecit et cetera. Preclarissime princeps, a die date presencium quatuor diebus dumtaxat revolutis in districtu Slochoviensi de quo mencio fit personaliter fueramus constitui, nec pro tunc a quoquam dominacionis vèstre subdito aliquem audivimus motam de factis istis quescionem, nec eciam a commendatore dicti districtus vel a sibi subditis de predicto negocio aliquis sermo ad nos devenit. Quare informacione littere S^tis^ V^re^ recepta, dicto commendatori scripsimus in continenti, seriosius iniungentes, ut de latrocinio, sic ut premittitur commisso, quantocicius poterit nos doceat luculencius et informat, res eis ablatas, si in districtu suo fuerint, nullo nisi prius visis mandatis nostris debeat presentari, ac super dictis raptoribus si detinere potuerint meram iusticiam

exequendo. Scit deus, quod insidiatores et inimicos regni Polonie in terris nostris animo utique invito in preiudicium hominum S[tis] V[re] vellemus, dum saltem de eisdem sciremus, aliquo modo sustentare. Et si ad nostram deduceretur noticiam, quod aliquis talium maleficorum a preceptoribus nostris vel aliis quibuscunque, quamquam non confidimus, quolibet foveretur, de quo certe vehementer doleremus. Speramus nos in talibus contemplacione C[nis] V[re] magnificencie sic exhabituros quod id, quod (in) litteris scribimus vel scripsimus in effectum realiter appareret. Datum in castro Sancte Marie, feria sexta ante dominicam palmarum. Anno domini millesimo quadringentesimo tercio.

Kopia w tekach Królewieckich w bibl. gen. sztabu w Petersburgu T. I.

CCLXVI. *W Marienburgu 23 kwietnia* 1403.

W. mistrz usprawiedliwia się przed królem Francyi i książętami elektorami z powodu skarg króla Jagiełły i ks. Witołda.

Z współcz. kopii Voigt. God. dipl. Pr. V. N. 135 p. 181—186. To samo po niemiecku z datą w Marienburgu 3 maja 1403 r. ibidem. N. 146 p. 155—159.

CCLXVII. *W Grodnie 5 czerwca* 1403.

Witołd wzywa radnych miasta Rygi do wysłania posłów do Wilna, mających przedłożyć ich żądania w rzeczach dotyczących handlu z Połockiem.

Z oryg. u Napierskiego R. L. U. p. 111 N. 140 i Bunge VI. N. 2959 c. 335.

CCLXVIII. *W Lublinie 19 czerwca* 1403.

Witołd przyrzeka, że nie zawrze przymierza tak z Krzyżakami w Prusiech jako i z zakonem w Inflanciech bez woli i wiedzy króla Jagiełły.

Nos Allexander alias Wytowdus dei gracia dux Littwanie etc. ad universorum noticiam per hec scripta deducimus, quomodo volentes ora obloquencium et discordias inter fratres seminancium obstruere presumpcionemque mendosarum suggescionum a viris falsidicis amputare et prout iustum est serenissimum principem et dominum, dominum Vladislaum regem Polonie, regem dominum et fratrem nostrum graciosum in constancia fidei, quam ad ipsum gerimus reddere cerciorem, sub fide et honore et sine fraude promittimus et tenore presencium firmiter pollicemur, quod nullas uniones, ligas seu concordias cum cruciferis ordinis beate Marie domus Theutonicorum de Prussia et de Liuonia pariter facere volumus seu eciam faciemus sine scitu, voluntate consensu pariter et mandato eiusdem domini Wladislai regis Polonie etc. domini et fratris nostri memorati. Harum quibus sigillum nostrum presentibus est appensum testimonio litterarum. Datum in Lwblyn feria tercia infra octavas corporis Christi. Anno domini millesimo quadringentesimo tercio. Presentibus hiis venerabilibus in Christo patribus et dominis: Nicolao sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopo, Petro Cracouiensi, Alberto Poznaniensi, Jacobo Wilnensi, Gregorio Ladimiriensi episcopis ecclesiarum, magnificisque: Fedorio Danielis de Ostrog et Ywano de Nieswyes ducibus, nec non validis: Joanne de Tenczhyn castellano, Johanne de Tharnow palatino Cracouiensibus, Petro Kmite Sandomiriensi, Johanne Lyganza Lanciciensi, Jacobo de Konieczpole Syradiensi, pala-

tinis; Cristino Sandomiriensi, Johanne de Sokolow Gneznensi, Michaele de Bogumilowice Lwblinensi, Johanne de Tholyschkow Kalissiensi, Martino Siradiensi, Clemente Wysliciensi, Nicolao Woyniciensi, Vincencio Nakelensi castellanis multisque fidedignis.

Oryg. perg. bez pieczęci dobrze zachowany w ces. publicz. bibliotece w Petersburgu sub Act. Lith. N. 16.

CCLXIX. *W Schiefelbein 26 czerwca* 1403.
Baldwin Stal sołtys Nowej Marchii donosi w. mistrzowi, iż Polacy na pewne liczą, że będą posiadać Nową Marchię; że Ulryk z Drezdenka i Wacław Obierzycki pojechali ze strony króla Jagiełły do ks. Starego Szczecina, aby z nim zawiązać układy; że szlachta udaje się do króla po zamki i miasta Marchii a biskup Kamiński mówi o związku króla Polski z Duńskim jako o rzeczy pewnej.

Oryg. pap. w arch. Królewiec. z datą Schivilbein in XIIIIC und dritten iore am dinstage noch nativ. s. Johannis baptiste.

CCLXX. *W Marienburgu 12 lipca* 1403.
W. mistrz potwierdza umowę marszałka zakonu z Witołdem, mocą której ma się z księciem na dniu 8 września zjechać na Dobissie, do tego zaś terminu i w 8 dni po zjeździe ma trwać zawieszenie broni pomiędzy zakonem a Litwą.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 150 p. 163. Bunge IV. N. 1630 c. 444.

CCLXXI. *W Marienburgu 12 lipca* 1403.
W. mistrz odsyła Witołdowi powyższy dokument, prosi o rewersał, tudzież ażeby i mistrzowi Inflanckiemu posłał glejt bezpieczeństwa jeżeliby tenże takowego zażądał.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 151 p. 163 i Bunge IV. N. 1631 c. 445.

CCLXXII. *W Marienburgu 15 lipca* 1403.
W. mistrz uwiadamia margrabiów Miśneńskich, iż za pośrednictwem marszałka zakonu, który traktował z ks. Witołdem o wymianę jeńców, zgodził się na zjazd osobisty i zawieszenie broni z tymże księciem.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 152 p. 164.

CCLXXIII. *W Rzymie 9 września* 1403.
Papież Bonifacy IX. zakazuje w. mistrzowi prowadzić wojnę z ks. Witołdem i Litwą.

Bulla zawarta w odpowiedzi w. mistrza (obacz Bunge IV. p. 75 N. 1948 regestrów) drukowanej u Voigta C. d. Pr. V. N. 137 p. 186—192.

CCLXXIV. *S. L.* 16 *października* 1403.
W. mistrz donosi królowi i książętom państwa Rzymskiego o przebiegu bezskutecznego zjazdu z Witołdem na Dobisie 8 września odbytego.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 158 p. 170—173.

CCLXXV. *W Sobowicach* 23 *października* 1403.
W. mistrz do Witołda w sprawie odbytego zjazdu i rozmaitych spornych kwestyj, jakoteż nieporozumień pomiędzy zakonem a Litwą.

Z współcz. kopii Voigt. C. d. Pr. VI. N. 159 p. 173—176.

CCLXXVI. *S. L. et D. około* 25 *listopada* 1403.
W. mistrz udziela Witołdowi i królowi Jagielle list wolnego polowania w lasach zakonu.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 161 p. 177.

CCLXXVII. *W Christburgu* 25 *listopada* 1403.
W. mistrz dziękuje Witołdowi za gościnne przyjęcie komtura z Bałgi.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 162 p. 178.

CCLXXVIII. *W Marienburgu* 10 *grudnia* 1403.
W. mistrz appeluje przeciwko zakazowi papieża Bonifacego IX. w sprawie nieprowadzenia wojny z Litwą.

Z transs. Voigt. Cod. dipl. Pr. V. N. 137 p. 186—192.

CCLXXIX. *W Marienburgu* 20 *stycznia* 1404.
W. mistrz uwiadamia prokuratora zakonu w Rzymie, że zjazd z Witołdem na dniu 8 września zeszłego roku odbyty spełzł na niczem, gdyż Witołd oświadczył, iż on bez króla Polski nie może wchodzić w układy: „Zawarliśmy tedy tylko zawieszenie broni do Bożego narodzenia. Gdy zaś później polowałem w puszczy, a był z nami i król Jagiełło, wysłałem do nich komtura z Bałgi prosząc aby nam zabrane oddali kraje, słowem o zgodę. Odłożyli odpowiedź na później. Wysłałem tedy powtórnie do nich, gdy już w Wilnie bawili, komturów z Bałgi i Gniewa (Mewe), a z nimi i Swidrygiełłę. Temu to ostatniemu dali Jagiełło i Witołd glejt bezpieczeństwa, weszli z nim w ugodę i pogodzili się zupełnie, tak że obecnie za wiedzą i zgodą z naszej strony dotychczas u nich bawi. Król Jagiełło oświadczył naszym posłom, że gdy najprzód sprawa o Dobrzyńską ziemię nie przyjdzie do skutku, żadna ugoda ani wzajemne zapisy pokoju nie będą miały miejsca. Żądał on, abyśmy sprawę o Dobrzyń zdali pod sąd obustronnych pełnomocników i że pod tym warunkiem pokój dokumentnie utwier-

dzony może być zawarty. Wysłał on z tem Monwida do nas — a myśmy musieli się na ten warunek zgodzić — z dodatkiem, że jeżeliby pełnomocnicy się nie zgodzili, to sąd przechodzi na państwo Rzymskie. Wysłaliśmy tedy z Monwidem naszego pisarza do nich, wręczywszy mu opieczętowane listy zawierające treść, jakbyśmy te nowe wzajemne zapisy uczynić mieli. Nasz pisarz ma je wręczyć Witołdowi, jeżeli mu tenże ze swej strony wręczy dokumenta według załączonych konceptów uskutecznione. Odpowiedzi nie mamy. Zawieszenie broni ma trwać do Gromnicznej."

W końcu daje mistrz do zrozumienia prokuratorowi, żeby pracował około tego, aby bullę Bonifacego IX. przeszłoroczną odwołano, gdyż, jeżeliby z Witołdem nie przyszło do zgody, zakon pomimo zakazu, skoro tylko pogoda sprzyjać będzie, podejmie po dawnemu rajzę na Litwę.

Koncept wsp. w arch. N. Z. w Królewcu Sz. XX. N. 27. Data u konceptu tego brzmi: Marienburg am montage noch Prisce virg. in XIIII^{C} und virden iore.

CCLXXX. *W Sztumie* 21 *stycznia* 1404.

W. mistrz do ks. Janusza Mazowieckiego w sprawie zawieszenia broni z ks. Witołdem, tudzież porozumienia się z ks. Januszem na wypadek gdyby zawieszenie broni z Witołdem miało trwać i po Gromnicznej.

Duci Johanni Mazowie.

Illustris princeps magnifice domine dilecte. Litteras vestras per presencium latorem nobis presentatas non sine sufficienti earundem intellectu gratanter suscepimus, continentes inter cetera, D^{em} V^{am} fore informatam, nos una cum duce Witoldo in facto pacis treugarum tractatus habuisse, supplicantes limitaciones et granicies inter terras et dominia utrorumque nostrum fine debito terminandos et cetera. Magnifice domine! Significamus dominacioni vestre pacis treugas inter nos ordinemque nostrum et ducem Witoldum ac suos assumptas ad festum purificacionis Marie proxime venturum duraturas, quomodo universorum dominus ulterius disposuerit; utrum inter nos patres predictas pacis treuge citra durabuntur aut perpetuabuntur, D^{ni} V^{re} innotescere per presentes non valemus, sed prout alias per nuncios S^{tis} V^{re} pridem ad nos missos vobis pro dicto [1]) commisimus ita et nunc M^{cie} V^{re} simili modo respondemus, quod nostros benivolencia utique prompta ad solitudines destinare volumus, si saltem salvo D^{nis} V^{re} sub conductu iidem ab omnibus ordinis nostri emulis valuerint esse tuti. Immo si a festo purificacionis instanti, inter nos et Witoldum pax citra confirmabitur duraturam, extunc nos iterum paratos et benivolos [curabimus] [2]) nostros ad solitudinem emittendos, qui una cum vestris habebunt contineri, si discordiarum materia potuerit fine laudabili decidi per eosdem et disponi. In casu vero quo alias subditorum nostrorum vestris in graniciebus vel econtra vestri in nostris graniciebus aliquid furtive attemptare presumerent, si uni illorum, quod absit, aliquid sinistri eveniret, de tali nullas vellemus movere nec facere quesciones. Sed magnifice domine, quod nostri sub tanta pace sperate securitatis submerguntur, dampnificantur et affligantur, quod

cum dolore referimus, hoc ipsum non sine gravi cordis nostri amaritudine habebimus dolorosius querulare. Datum in castro nostro Stumis ipso die Agnestis virginis. Anno millesimo quadringentesimo quarto.

Kopia w tekach Królewieckich T. I. w bibl. gener. sztabu w Petersburgu.

[1]) pro dicti. [2]) haberetis.

CCLXXXI. *W Marienburgu* 6 *lutego* 1404.

W. mistrz uznając powody dla których Witołd nie może obecnie proponowanych zapisów dokumentnie zatwierdzić, dziękuje mu za dobre chęci powrócenia zakonowi zabranych mu ziem.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 169 p. 189.

CCLXXXII. *W Sztumie (Postolin)* 25 *kwietnia* 1404.

W. mistrz do króla Polski Jagiełły w sprawie terminu zjazdu mającego się na zielone świątki [18 maja] odbyć; uwiadamia, że od Witołda otrzymał już dokumenta potwierdzające zawieszenie broni i ze swej strony odpowiednie księciu wysłał; dodaje, że gdyby król zechciał, toby zgodził się na przedłużenie terminu rozejmu o 8 lub 16 dni.

Z reg. 3. p. 163. Z datą: Stuhm ipso die sancti Marci evangeliste anno etc. quarto.

CCLXXXIII. *W Raciążu* 22 *maja* 1404.

Konrad v. Jungingen w. mistrz zakonu pozwala królowi Polski Jagielle dożywotnie polować w lasach zakonu nad Biebrzą i Szeszuppą z użyciem siana, trawy, rybołowstwa podczas polowania.

Oryg. perg. z pieczęcią w. m. na takimże pasku. Data opiewa: D. in Wisla prope Raczans 1404 f. 5 ante trinitatis. W arch. N. Z. w Królewcu szufl. 53 N. 20.

CCLXXXIV. *W Raciążu* 22 *maja* 1404.

Witołd potwierdza i wznawia układ pokoju zawartego z w. mistrzem zakonu w 1398 r. na wyspie Salin.

Z współcz. kopii niemieckiej. Suppl. ad hist. Russ. Mon. N. 111 p. 291. Z transumptu łać. Bunge IV. N. 1642 p. 457—459. Dogiel IV. 79 N. 73.

CCLXXXV. *W Raciążu* 22 *maja* 1404.

Witołd w. ks. Lit. przyrzeka zakonowi wszystkich artykułów układów w Raciążu dotrzymać a mianowicie artykułu o Żmudź, których gdyby nie wypełnił, naraża się sam na wojnę z zakonem od której jednakowoż król Polski jest wolny i która nie niszczy układów wiecznego pokoju.

Allexander andirs Wytowd fon gotis gnaden grosforst czu Litthowen unde czu Rwsen etc. Thuen wissentlich und offenbar allen den dezir brif kunt adir keczeiget wirt, wi das eine gemeine fruntschaft frede unde ewege eintracht gemacht ist in der czit der gebunge dis brivis, czwischen dem allirirluchsten forsten unde

heren unserm heren und allirlibsten brudir Wladislaw konige czu Polan, unde dem erwirdigen heren Cunrado fon Jungingen homeister dutschis ordins unde uns, unde nemlich czwischen unsern allirzampt leuten unde landen, of eime werdir in der Wisil noe bi eime hawze Reczhens genant in dem Lesslaischen bischtum, do unser folle macht unde unser rot mete gewest zint, unde alle teidinge fon unserntwegen mitzampt forlibt, foriowort unde gewilkort zint, unde allis das uns gekort czu thuen bi dezin dingen, alz is gericht und gemacht ist, das gelobe wir mit craft dis brivis feste unde stete ane gefeer unde argelist in nochgeschrebenir wize eigentlich czu halden. Alzo das wir unser beste vormogen mit flise dorczu thuen zollen, das daz lant czu Samaiten binnen eime iare adir zo wir eerste ee eime iare mogen, fon zente Johannis baptisten tage neeste czukomende, deme homeister unde dem orden redelich wedirgegebin unde geantwert werde, unde das di selben Samaiten ere gizil binnen dezimselben iare dem orden gebin unde holdunge tuen czu genuge. Geschege is abir, das wir eer dorczu nicht korczlich brengen mochten, daz zi dem orden ere gizil gebin unde holdunge teten, zo zolle wir io for alle ding, fon staten an unde ane gefeer, allen unsern lewten czu Litthowen unde czu Rewsen forbiten unde dirweren, das zi fon dem selbin zente Johannis tage neste czukumftik, kein koufslagen adir gemeinschaft mit den selbin Samaiten haben sollen, unde noch korn, noch zalcz, noch izen, noch einigerlei handelunge in unsern landen mit unsern leuten czu beginnen, unde daz zal alzo lange weren, bis das zi sich io czu leczte dem orden gebin unde ere gizil zeczczin; unde mit keinerlei herunge zolle wir er nicht twingen, is were den mit des heren homeistirs begerunge unde wille. Geschege is abir, daz si binnen dezim selbin iare mit solchir wize nicht getwungen worden gehorzam unde gizil dem orden czu thuen, zo zi wir pflichtik unde scholdik dem heren homeister und dem orden czu helfin noch unsim bestem formogen wi unde in welchir wize wir dorczu fon dem homeister begert unde geheischen worden, daz zi is thuen musten. Unde ap wir denne dem heren homeister nicht holfen, zundir en unde den orden lichte hindirten, zo muste wir villich denne fon dem orden mannunge, getwank unde obirlast liden, unde ein zolch gehaben krik, zolde denne nicht wedir den forgeschrebenen heren konig czu Polan zin noch wedir den gezaczten ewegen frede. Dezir dinge czu getzuknis habe wir unser ingeczegil dezin brif heisen hengen. Gegeben of eime werdir in der Wysil noe bi eime hauze, das Reczhens genant ist, in dem Lesslaischen bischtume am donirstage in octaven czu pfhingsten, in dem iare noch der geburt Christi firczenhundirt unde fire.

Oryginał pergaminowy; na pergaminowym pasku wisi większa pieczęć Witołda na czerwonym wosku wyciśnięta, w otoku napis: S. Allexandri alias Witawdi ducis Lythwanie heredis vilnen. domi- nique lucen. Obacz Działyński Statut lit. tabl. II. N. 1. Znajduje się w Arch. Król. N. Z. Szuflada 56. 3.

CCLXXXVI. *W Raciążu* 23 *maja* 1404.

Witołd w. ks. Lit. przyobiecuje zakonowi, iż żadnego ze Żmudzinów nie przesiedli do swych krajów przed mającą się w tej sprawie odbyć naradą jego pełnomocników z posłami zakonu, a gdyby takowa nie doprowadziła rzeczy do skutku, ma się osobiście zjechać z w. mistrzem lub sprawę przedłożyć królowi Rzymskiemu.

Allexander andirs Witowd von gotis gnaden grosfurste tzu Littouwen und czu Russen etc. Wir geloben ane argelist mit craft dis brives, das wir keinen Samaiten czu uns nemen und in unser land setczin wellen also lange, bis das unsir ammethlute nu nehste mit des homeisters ammethluten czusampne komen und sich besprechen von den Samaithen, di wir czu uns begeren czu haben und czu setczin. Is das sie sich dorume ane gerichte und ane recht eintrechticlich vorlichen mogen, so moge wir der selbin Samaiten drithalbhundirt czu uns nemen mit eren brotessen. Geschege is abir, das sich unser ammethtlute dorumme von beiden seten nicht eintrechticlich vorglichten, so sulle wir dornoch mit dem herren homeister in eigenen personen czusampne dovon czu redin, wen uns das von beidersiet fuglich wirt, ab wir denne uns selbir in eigenen personen gesammelt abir nicht dorumme voreinen kunden, was rechtis uns denne duchte, das wir an unserm teile haben mochten czu den luten von Samaiten noch uswisunge unser houbtbrife, des sulle wir pflegin und suchen mit gerichte vor dem Romischen konige czu dem homeister und dem ordin, und wenn is denne also czu gerichte qweme, so sulle[n] wir der obengeschreben drithalphundirt noch keinen nicht czu vornemen, sundir alle die wir vor gerichte des vorgenanten Romischen konigs dirteidigten [1]), die sulle wir mitenandir tzu uns nemen; doch also, das um die vorschrebene greniczen und umb den ewigen frede vorbas me ewiclich von desir cziet kein teiding und wedirrede nicht gevalle. Desir dinge czu geczuknis, habe wir unsir ingesigel an desin briff lassen hengen, der gegeben ist off eime werder in der Wisel noe bie eime huse Raczans genant, in dem iare der gebort Cristi virczenhundirt und vire am ffritage in der octaven pentecostes.

Współcz. kopia ręki z początku XV. st. w foliancie A. 18 p. CLX./2—CLXI.; napis: in dessim briffe gelobit Allexander andirs Witowdt etc. das her keinen Samaithen czu im nemen adir in sin land setczin welle, als lange das sine amptlute mit des ordins amptluten czusampne komen und sich besprechen von der Samaiten wegin etc. Druga kopia w liber D. p. 115.

[1]) sc. dirteidigen w liber D. p. 115.

CCLXXXVII. *W Raciążu* 23 *maja* 1404.

Król Polski Jagiełło potwierdza układ pokoju zawarty pomiędzy poprzednikiem swoim królem Kazimierzem W. a zakonem Krzyżaków.

Z trans. 1419 roku Raczyński. C. d. L. p. 83.

CCLXXXVIII. *W Raciążu* 23 *maja* 1404.

Król Jagiełło potwierdza układ zawarty z Konradem v. Jungingen w. mistrzem zakonu, mocą którego Witołd odstępuje zakonowi ziemię Żmudzką i przyobiecuje nakazać księciu gdyby się wzbraniał kraj ten oddać zakonowi.

Z oryg. transumptu 1419 r. Raczyński. C. d. L. p. 87—91.

CCLXXXIX. *W Raciążu* 23 *maja* 1404.

Król Polski Jagiełło przyrzeka, że w ciągu roku, licząc od dnia daty niniejszego dokumentu, potwierdzi pieczęcią majestatyczną

dokument układu, jaki zakon z nim i Witołdem pod względem granic Żmudzi zawarł.

Oryg. perg. uszkodzony; pieczęć odpadła. Data opiewa: Datum in insula super flumen Wysla circa castrum Raczans feria sexta infra octavas penthecostes. Anno millesimo quadringentesimo quarto. W arch. N. Z. w Królewcu szuflada 53 N. 14.

CCXC. *W Raciążu 23 maja* 1404.

Król Polski Jagiełło potwierdza układ pomiędzy ks. Witołdem z jednej a zakonem z drugiej strony w 1398 r. na wyspie Salin zawarty.

Z trans. z roku 1419. Raczyński C. d. L. str. 251 N. VIII.

CCXCI. *W Marienburgu 8 czerwca* 1404.

W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi na poselstwo Monwida, przypomina mu aby nakazał swoim nie stykać się ze Żmudzinami i uwiadamia go o poselstwie, które do ostatnich zamierza wysłać z wezwaniem aby się poddali zakonowi etc.

Also hat man geschrebin herczoge Wytout.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber besunder herre! Wir thun czu wissen euwir durchluchtikeit, das der edele Manewide in gebunge deses brifes bi uns gewest ist und unterrichtende [1]) euwir gutwillikeit, gunst und fruntschaft, die ir habt czu unserm orden, des wir lieber herre, euch fleisseclichin danken und got den herren vor euwir wolfaren und euwir geschefte gelucseligen vorgang gerne mit unserm ganczen orden bitten wellen. Besundern haben wir mit dem selben Manewiden geredt und segen gar gerne umbe de Samaithen wille, das her do heime blebe in euwir stat und bestellets also, das nimant den Samaithen us euwern landen einigerlei ding czufurte als es geredt ist, und als ir uns ouch empoten habt, das irs itczunt habt bestalt. Ouch sei wir mit im eins wurden unser boten einen mit im hinoff czu senden, das her in euwir abwesunge noch den Saymaithen sende, ap sie czu im komen wellen und sie undirrichte, die nu geschen sein, off dem nehesten tage, wie das sie an unsern orden wedir sint geweiset, und ire gisel setczen sollen als sie vorgetan haben, und dem orden undertenig sein und sal sie mit guter undirwisunge doran halden, das sie is thun, vorhorende was sie dorczu sprechen wellen, do bi unser bothe ouch sein sal, went wir alsust nimandt in botschaft czu in senden torren. Wir besorgen, sie wurden lichte anders denn recht mit in faren, und hoffen das uns Manewyde czu sulchen sachen wol nutcze werden solle. Dorumbe bitten wir euwir durchluchtikeit, als unsern besundern herren, mit fleisse begerende, das irs euwern willen lasset sien und in geruchet hinder euch czu lassen, durch unser bethe und der obengeschrebener sache wille, das her mit den andern baiorn, die do heime bliben werden, allumme bestelle, das in nimant der euwern eingerlei ding czufure so lange, bis das got der herre euwir herlichkeit eigentlichir und bas die ding usrichten werde, und also mit den Saymaithen bestellen, das is uns beidirsit nuczlich und fromelich wirt sein, als wir unczwivelich getruwen czu euch haben. Gegeben off unserm husze Marienburg am sontage vor Barnabe Apostoli, im XIIII^{C} und vierdem jore.

Kopia w registrancie N. 3 pag. 57.

[1]) sc. unterrichtete.

CCXCII. *W Marienburgu* 30 *czerwca* 1404.

W. mistrz uwiadamia Monwida kasztelana Wileńskiego, iż zawieszenia broni ze Żmudzinami uczynionego wobec króla Polski i w. ks. Witołda, dotrzyma aż do Wniebowzięcia Maryi Panny, według brzmienia zawartej pod tym względem ugody.

Nobili et strenuo militi domino Manewide, capitaneo Willenensi, amico nostro presincero.

Nobilis domine amice dilecte! Litteras amicicie vestre ac vicecommendatoris nostri de Ragnith, de responso Samaythensium intelleximus satis clare. Presertim prout vicecommendator de Ragnith scribit, quod de consilio vestri et nobilis Sungail cum Samaythensibus treugas pacis statuit, quousque vobis intencionem nostram scriberemus, si videtur nobis, quod pax cum eisdem servaretur usque ad illustrissimi principis domini Wytoldi adventum etc. Nobilis domine, super eodem facto relacionem fecimus cum nostris conpreceptoribus et nequaquam nobis consultum videtur, quod pax teneatur cum Samaythensibus isto modo, quod littere in termino convencionis ultimo celebrato per serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie et nos de eisdem Samaythensibus confecte et conscripte violentur [1] vel in aliquo articulorum suorum non serventur. Nam forte in casu, si hoc contingeret, posset nobis a dicto domino nostro rege dici vel imputari, quod littere predicte a nobis servate non fuissent. Sed sic treugas pacis cum ipsis tenere volumus, quod abhinc usque ad festum assumpcionis beate virginis ipsos Samaythenses per nos aut nostros in nullo dampnificabimus, quod et ipsi consimile faciant nobis et terris nostris. In medio tempore poterit prefatus dominus dux Wytoudus facta sua disponere et intervenire [2]; ipso tamen adiuncto, quod iuxta continenciam litterarum eisdem Samaytensibus tempore pacis nulla bona, sal, frumenta, vel quecumque alia adducantur vel vendantur, nec eciam aliquod comercium seu communitas cum eis ab hominibus terrarum vestrarum seu eciam nostrarum habeatur. Sed iam dispositum est per vestras et nostras terras si amicicie vestre, ut premittitur, cum eisdem pacem servare placuerit, tunc poteritis iuxta predicta ipsis responsum intimare, seriosius ordinantes, quod nulla bona ipsis per vestros homines adducantur vel vendantur nec ecciam terras vestras visitent aut communitatem aliquam habeant, ut premissum est, quod eciam in terris nostris cum diligencia faciemus; eciam pro eo ad pacem cum ipsis servandam magis inclinamur, si forte in absencia domini ducis quidquid attemptare presumerent contra terras suas, quod hec non fiet. Datum in castro nostro Marienburg feria secunda post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum. Anno XIIII^C IIII.

Kopia w registrancie N. 3 p. 164—165.

[1]) violenter. [2]) revenire.

CCXCIII. *W Grabinach (Grebin)* 12 *lipca* 1404.

W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi w sprawie proponowanego przezeń osobistego zjazdu, prosząc księcia, aby raczył go uwiadomić, czy przed Wniebowzięciem Maryi Panny będzie już na Litwie; według której to odpowiedzi mistrz się zastosuje, pragnąc z serca woli książęcej zadość uczynić.

Item dornehest abir herczog Wytout.

Irluchter forste grosmechtiger lieber besunder herre! Euwir herlichkeit briff in gebunge deses kegenwertigen uns geentwert, haben wir wirdiclich empfangen und sine inhaldinge wol vornomen, danksagende euwir grosmechtikeit aller euwir woltetige dirbitunge, gunst und gnade, der wir uns ouch unczwivelich mit sunderlichir zuvorsicht gros vorhoffen, getruwende czu der gotes almechtikeit si mit dinsten unsers ganczen vormogens stets vorschulden. Nemlich als euwir durchluchtikeit begerende ist, das wir in desem somer in eigener persone czu euch quemen, das wir von hitcziger begerunge und frolichem herczen ummosen gerne zu wege brechten und is ouch mit dem edlen Manewiden euwern houptmanne, der of die zit [1]) bi uns war, wol gehandelt haben und euwir grosmechtikeit doch keine nemliche zit dovon schreiben mogen durch euwir herlichkeit geschefte, die ir vorhabt, went wir nicht mogen wissen, wen euwir durchluchtikeit wedir komen moge heim zu lande. Und weres, das ir euwern willen vor unser frowen tage der ersten mocht geenden, got gebe mit gelucke, so were uns allirbequemest, das wir of den selbin tag zu euch quemen und wosten ouch kein hinderniss, das uns doran storen mochte und konnen sost keine zit wissen, die wir euwer grosmechtikeit mochten schreiben, went wir am sontage nach exaltacionis crucis unser gros capitel gelegt haben zu halden zu dem der gebitiger van dutschen landen, der von Lifland mit sampt den lantkompthuren, die wir dorczu geladen haben werden komen, also das wir vor demselben sontage io musten XIV tage zuvor sien zu Marienburg und XIV tage dornoch durch mancherlei sache und geschefte usrichtunge, die ken dutschen landen und sost wedir notdurftig sein uszurichten, und also wurde sich die zit vorlouffen bis noch sente Michaelis tage. Und ap wir gerne zu euwir herlichkeit begerten zu komen, so dirkennet ir selber wol, das is unbequeme wurde sien durch unstetikeit des weters sunderlich der winde, des halben gar unsicher denne obir das hap ist zu komen, als wir alle sachen wol geweget und eigentlich obirredet haben mit Manewiden oben geschreben. Hirumbe liber herre, bitten wir euwir durchluchtikeit mit fleisse hiroff zu gedenken, uns schreibende, ap ir euwern vorsacz of unsern frowen tage assumpcionis Marie getruwet czu enden adir was bi alle den obengeschrebenen euch das beste und bequemste dunket sien uns czu thun, went wir euwir grosmechtikeit io noch alle dem, das wir vormogen wellen czu dinste und willen werden, wo wir sollen. Gegeben of unser hofe Grebyn am dornstage vor Viti und Modesti im XIV^{C} und vierden iare.

Kopia w registrancie N. 3 p. 57—58.

[1]) sc. zeit.

CCXCIV. *W Ragnecie* 10 *sierpnia* 1404.
W. mistrz do króla Jagiełły w sprawie wolnego handlu.

Regi Polonie.

Ad quevis regie celsitudinis beneplacita premissis recommendacione humili cum obsequiosa voluntate. I^{me} princeps magnifice domine graciose! D^{nis} V^{e} litteras hodie in castro nostro Rangnith recepimus, continentes, quomodo de et super transitu transmarino aliisque controversiis inter mercatores utriusque nostros nunc pendentibus alias nobis scripseritis, super quibus tamen hucusque per nos nihil est responsum. Magnifice et graciose domine, S^{ti} V^{e} ad memoriam reducimus quod

dum ad eiusdem V^e M^cie vota quibus desiderastis ad statim post terminum convencionis prope castrum Raczans nuper in festo pentecostes celebratum hominibus vestris mercatoribus licitum fore iuxta consvetudinem ab antiquo tentam per terras nostras visitare cum mercanciis suis partes transmarinas, dominacioni vestre respondebamus, quod non videretur nobis conveniens hominibus utriusque partis servare ritus antiquos, nisi prius controversie hinc inde in certo termino per S^tem V^am partibus statuendo amicabiliter sopirentur, propter causam protunc per nos allegatam. Postmodum super eodem nostro responso regia nobis scripsit magnificencia, super his, propter consiliariorum vestrorum tunc temporis absenciam, nobis non potuisse respondere, sed mox eisdem ad conspectum regium venientibus subiunxistis, nos velle de S^tis V^e voluntate in dictis negociis . . . . . . [1]). Quo circa responsum [2]) usque nunc distulimus, D^nis V^e informacionem [3]) de statuendo termino utrique congruo duntaxat exspectante. Porro preclarissime princeps optime nobis placet terminus festi nativitatis Marie, de quo in vestra littera intimatis pro dictis difficultatibus et controversiis mercatores utriusque partis continentibus decidendis, literisque M^cie V^e visis, sine mora de consilio nostro ordinavimus ad prefatum diem nativitatis Marie veniendi. Dignetur igitur regalis benignitas sic disponere, quod commendatori nostro in Thorun a prelatis et officialibus [4]) S^tis V^e celsitudinis ad eundem terminum ordinatus locus certus et terminus quattuor vel quinque diebus ante convencionem eorundem intimetur, ut quelibet parcium alterius intencionem eo melius se disponere poterit factis in premissis. Datum in castro nostro Rangnith ipso die sancti Laurencii martiris. Anno domini millesimo quadringentesimo quarto.

Z tek Królewieckich T. I. w bibl. gener. sztabu w Petersburgu.

[1]) sc. exspectare. [2]) responso. [3]) informatam. [4]) officiatis.

CCXCV. *W Kownie* 17 *sierpnia* 1404.

Witołd w. ks. Litewski wyznaje, iż powzięty artykuł pokoju w Raciążu, na mocy którego on nie ma do krajów swoich przyjmować czynszowników zakonu, tylko na przeciąg dziesięciolecia jest prawomocny.

Wir Allexander andirs Wytowd fon gotes genoden grosforsfe czu Litthowe und czu Rwsen etc. thuen kunt und offenbar allen, die dezen briff zeen adir horen lezen, daz wir noch der czit, alz der allirdirluchtiste forste here Wladislaus konig czu Polan unser allirlibster bruder einen tag der czuzamenekomunge zampt mit unserm willen und folmacht hilden of phingsten neste vorgangen, of eime werdir gelegen in der Wysil kegen dem huze Raczans in dem stichte des Lesslaischen bischtumis mit dem erwirdigen geistlichen herre brudir Cunrod fon Jungingen homeister duczhis ordins, do eintrechticlich unde fruntlich alle schelunge unde czweiunge hengelegt worden von ettlichir czit dirczeiget czwisschen Litthowen unde Rwsen unsern landen, an eime, des eegesprochenen duczhin ordins landen Prwsen unde Lyfflande an dem andirn teile, do auch ein ewiger stetir frede formacht und forschreben wart, alz di houptbrive auswizen dorober gegebin, unde nemlich unser brife unde vorrichtunge fon worten czu worten, alz die formols for etlichen iaren czwischen uns forgenannten teilen geschreben und gegebin worden do auch bestetiget worden, of der stat unde czit obene geschrebin fon dem zelbin unserm allirlibsten

bruder konige czu Polan czu ewigen cziten. In dem selbin egenannten unserm houptbrive wir einen artikel forlibet hatten, der alzo luth: fortme zo zolle wir keinen czinsheftigen menschen des ordins und ouch di alz eigene czinsheftik zin nemen adir zeczczin in unser land, ane des heren homeistirs wille, der czu der czit ist. Aus deszelbin artikils orzachen ettwas mue, schelunge, czweitracht entstanden woren, umb des willen wir czu rathe wurden zin mit dem egenannten hern homeister und mit zinen gebitegern, das der selbe artikel beide in duczen und in latinnischen worten, di glichis zinnis zint, forbas tot unde unmechtik zin sal, unde wir en toten, unde unmechtigen mit craft deser briffe, und an zinir stat forliben, ofnemen und bestetigen dezin nochgeschrebenen artikel: Vortme zo zolle wir keinen menschen welchirlei koennes adir wezins her si, binnen czehen jaren nestekomende ane lowte des egeschrebenen heren homeistirs adir zinir nochkomelinge in unser lant alz Littowen adir Russen offnemen adir zeczczin in einigerlei wize, unde zo zich die czehen iar forgeen, zo zi dirloubet unsern frien luthen fon beidirsit czu czihen allen enden noch gewonheit andirr cristener lande. Dezin artikil alzo geschrebin wir genczlich forliben und bestetigen, ane allis gefeer, bi guten truen, unde wellen domete, das kein andir artikel derzelbin eegedochten forschribunge in einigerlei wize geswecht werde unde forleemit, zundir in irr craft alzo eweclich bliben zollen, alz zi formols zin forlibet und noch heutigstags in den selbin houptbriven ausgedrocket. Des czu ewegim geczuknis und festenunge, habe wir forzegilt dezin brif mit unserm groesten ingezegil, der gegebin ist czu Cawen an dem zuntage neste noch unser liben frowentage hemilfart assumpcionis, in dem iare Christi MCCCC und fire. Dezir dinge zint geczuk der erwirdige pater Jacobus bischof czur Wille unde deze nochgeschrebene unser baioren: Myngail, Brathoscha, Gastold, Monowid, Chzwpurna, Nemerza, Astyk, Sungail, Gedigolt, Zastold, Wydymen, Kynsgail unde fel andirr geczugwirdiger lewthe.

Oryginał na pergaminie z pieczęcią majest. na czerwonym wosku wyciśniętą a na sznurku z kręconego jedwabiu koloru jasno-niebieskiego i czerwonego zawieszoną. Pieczęć bardzo dobrze zachowana, w otoku napis: S. Allexandri alias Wytowdi di gra ducis Lythwanie hedis rrvsen dominique luces. Na zewnętrznej stronie współczesną ręką: littera tercia ducis Wytoudi in qua certi articuli mutantur in prima conco[rdia] concepti. Archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada 53 N. *7b*.

CCXCVI. *W Kownie* 17 *sierpnia* 1404.

Witołd w. ks. Lit. potwierdza zakonowi dane zezwolenie korzystania z jego brzegów Niewiaży celem stawiania młynów.

Wir Allexander anders Wytowd von gotis genoden grosforste czu Litthowen und Reusen et etc. thun kunt allen, den desir briff vorbracht wirt, daz wir umb sunderlicher fruntschaft wille, die wir czu deme erwirdigen herrn bruder Conrad von Jungingen homeister duthsches ordins und sime orden haben, dem selben herrn homeister und sime orden dirlaubt haben und mit craft desis brifes dirlawben, wer is, daz ze das fliss die Nowese twingen welden czu malen und czu andern irre notdorft, daz sie do czu unsers ubers, wo in daz bequeme ist, ewiclich gebruchen sollen vor uns und den unsern ungehindert. Czu merer sichirheit haben wir unser groste ingesegel losen an desin brif hengen, der gegebin ist czu Cawen an deme suntage nehist noch unser liben frauwentage assumpcionis in deme iore Christi M°CCCC und fire. Desir dinge czu geczewknis haben wir auch den bischof von der Wille

herrn Jacob und andern unsern baioren mit eren namen in desin briff losen schreiben alzo: Myngail, Brathoscha, Monywid, Gastolt, Sczupurna, Nemerza, Astik, Sungayl, Szastolt, Kkynzgeil etc.

Oryginał pergaminowy; na sznurku z kręconego jedwabiu koloru jasno-niebieskiego i czerwonego wisi na czerwonym wosku wyciśnięta majestatyczna pieczęć Witołda. Po drugiej stronie oryginału: hertczog Wittowts brieff obir die Noweze. Archiwum N. Z. szuflada 53 N. 8.

CCXCVII. *W Kownie* 17 *sierpnia* 1404.

Witołd w. ks. Lit. zaręcza zakonowi, iż udzieli mu pomocy przeciwko wszelkim wrogom i przeciwnikom tegoż, z wyjątkiem gdyby miał do czynienia z Rzymskiem państwem, kościołem lub królem Polski.

Wir Allexander andirs Wytowd von gotis gnoden grosforste czu Lyttowen und Reusen etc. tun kunt und offinbar allen, den di desen brif sehen adir horen lesen, daz noch dem tage einer fruntlichen vorrichtunge und vorschribunge eines ewigen fredes, geschen czwischen deme allirirluchtigesten forsten herrn Wladislao konige czu Polan unserm allerlibisten bruder und uns von eime teile, in den phingstheiligen tagen nehest vorgangen, bei deme huse Raczans in deme stichte des Lessleschen bischtumes of eime werder in der Weisel gelegen, wir mit deme erwirdigen homeister dutsches ordens vorgenannt und mit seinen gebitigern anderweit czu sampne komende of di stat und czeit als hi nedene geschrebin ist czu beweisen di liebe und di begerunge, di wir czu des heiligen cristentums merunge und czu desselben obgeschreben, ewigen gemachten fredes creftigern bevestigunge tragen, mit deme egenanten homeister und seinen gebitegern alzo obir eine komen sint, und in deme kegenwortigen brife alzo vorschriben: gescheges daz imant welcherlei wesens oder macht her were usgenomen alleine di heilige romische kirche und daz heilige romische reich und sunderlichen unsern brudern herrn Wladislaum konig czu Polan, wedir den uns di hant nicht czemit dirhebin, demeselben herrn homeister vorgenant ader sime ordin umb des ewigen fredes und fruntschaft wille di czwischen uns allen, als obene ist berurt, vorschreben und bestetiget ist ader leichte umb des wille daz her volfurte ader volczoge di eintracht di her mit uns und unsern landen hat vorschreben ader leichte umb eingerlei sache wille do im wedir got und weder recht ungleiche und gewalt an geschege in ander di sinen beschedigen twingen aber oberlesten welde, ader eingerlei vordris tuen welde, und wir dirkenten, so es uns bedutlich vorbrocht were, daz im gewalt und unrecht geschege, so gelobe wir an alles, gener bei guten trauwen daz wir im und seine orden denne roten und helffen wellen, und di di sich in semlicher weise wedir in setczen und seinen orden, keren und von im brengen wellen noch unserm besten vormogen. Des czu geczewknis und festenunge haben wir vorsegelt dezin brif mit unserm grosten ingesegiln. Der gegeben ist czu Cawen an dem suntage nehste noch unser liben frauwen tage himelfart assumpcionis. In deme jore Christi M°CCCC und fire. Dezir dinge czu geczeuknis habe wir auch den bisschof her Jocob von der Wile und andern unser baioren mit eren namen in dezen brif losin schreibin alzo: Myngail, Brathoscha, Moniwid, Gastolt, Czupurna, Nemerza, Astik, Sungail, Szastolt, Cuczgeil etc.

Oryginał pergaminowy; na sznurku z kręconego jedwabiu koloru sinego i czerwonego przewieszona majestatyczna pieczęć Witołda na czerwonym wosku wyciśnięta. Po drugiej stronie współ-

czesnem pismem: littera quarta ducis Wytoudi; innym atramentem i ręką: in qua promittit adiuvare ordini contra omnes adversarios exceptis, romana ecclesia imperio et rege Wladislao Polonie. Archiwum Królewieckie N. Z. szuflada 53 N. 5.

CCXCVIII. *W Ritterswerderze* 17 *sierpnia* 1404.

W. mistrz przyrzeka, iż według ułożonego w Raciążu artykułu pokojowego nie będzie przyjmować ludzi Witołdowi czynsz składających do krajów zakonu, co jednakowoż tylko przez lat 10 trwać ma, poczem ludzie wolni mogą obustronnie przesiedlać się gdzie zechcą.

Oryg. perg. z pieczęcią w. mistrza. Po drugiej stronie współcz. pismem: declaratio unius articuli ex concordia cum duce Lithuanie habita. W arch. N. Z. w Królewcu sz. 53 N. 7*a*.

CCXCIX. *W Ritterswerderze* 18 *sierpnia* 1404.

W. mistrz przyrzeka, iż przeciwko każdemu wrogowi Witołda będzie mu pomocy udzielać, wyjąwszy króla Polski i Rzymskie państwo.

Oryg. perg. z pieczęcią w. m. w arch. N. Z. w Królewcu szufl. 53 N. 9.

CCC. *W Ritterswerderze nad Niemnem* 18 *sierpnia* 1404.

W. mistrz zakonu zaręcza w. ks. Lit. Witołdowi, iż będzie opiekunem żony jego Anny, w razie gdyby książe wcześniej aniżeli księżna zeszedł ze świata i że zobowiązuje się bronić praw jej do spadkobierstwa, jakie jej książe pod swą pieczęcią majestatyczną zapewni.

Wir bruder Conradt von Jungingen, homeister des ordens der bruder des hospitalis sante Marien des dutschen huses von Jerusalem, thun wissentlichen allen den deser brieff kunth ader offenbar wirt, das wir gedenkende an fruntschaft und an woltat, die uns und unserm orden gescheen ist und her nochmols gescheen mag von dem irluchten forsten hern Allexander anders Wytawt und von der irluchten forstinne siner elichen frowen Anne, derselben frauwen Anne bestlich und ernstlich geloben mit willen unser gebittiger und mit unserm ganczen orden ane gefer und argelist: Geschege is mit gotis verhengnisse, das der vorgeschreben herczog Allexander anders Wytowt vor und ee von der werlde schide wen dieselbe sine egenante eliche frouwe Anna, welde si denne imant mit gewalt und weder recht twingen ader triben us dem gutte ader erbe, das ir ir man, der egenante herczog Allexander anders Wytowt, von sime veterlichen erbe under sime howptingesegel czu lipgedinge vorschreben hette, so sulle wir und unser orden sie beschirmen und derwern, vor eingerlei gewalt und unrechte, als wir beste mogen, des zu einem ewigen orkunde und befestenunge habe wir desen brieff mit unserm grosten ingesigel vorsigelt, der gegeben is uff dem werder Ritterswerder genant, gelegin in der Memmel dem flisse, am nesten montage noch unser frauwen tag assumpcionis, noch Cristi gebort vierczehenhundert und vier ieren. Geczuge sint die ersampnen unser liben brudre Cuncze von Lichtenstein groskumpthur, Wernher von Tettingen obirster marschalk, Johan Rumpenheim obirster spittler und kompthur czum Elbinge, Burghart von Wobeke obirster Trappier und kumptur

zu Cristpurg, Arnolt von Hecken treszler, Ulrich von Jungingen kumptur czur Balge, graffe Frederich von Czolrn komptur zu Rangnitte, her Johannes Ochman unser capplan und ander vil erbar luthe.

Oryginał pergaminowy; u dołu na pasku perg. przewieszona pieczęć w. mistrza na czarnym wosku wyciśnięta (Obacz Foszberg. Gesch. der preussischen Münzen und Siegel. Tablica I. N. 3.), z kontrasigillatą na czerwonym wosku. Po drugiej stronie pismem, może cokolwiek późniejszem od pisma oryg.: litera in qua promittit magister generalis quod velit esse tutor ducisse Lithuanie contra violatores. Datum etc. W archiwum Królew. N. Z. szuflada 53 N. 11. Ten dokument zdaje się pozostał bez użytku w kancelaryi zakonu.

CCCI. *W Marienburgu 7 września* 1404.
W. mistrz do króla Jagiełły w sprawie Ulryka z Drezdenka.

Littera missa regi Polonie.

Premissa recommendacione humili ad regie magnificencie beneplacita cum obsequiosa voluntate. I^me^ princeps magnifice et graciose domine. S^tis^ V^re^ litteras scriptas in Syradia in crastino assumpcionis virginis Marie ipso die datis, presenbus [1]) suscepimus reverenter, quibus diligenter perlectis intelleximus nobilem dominum Ulricum de Drezdno regie V^re^ C^ni^ fidelitatis quondam omagia prestitisse ac eadem prestanda premissis suis confirmasse, quorum oblitus terras vestras denuo dampnificat. Et ad corripiendum eundem capitaneum vestrum cum exercitu et armata gente direxistis, affectantes, advocato nostro Nove Marchie mandatis nostris committere, ut auxilium prestet capitaneo vestro, si opus fuerit, contra dominum Ulricum antedictum. S^me^ princeps, alias ex scriptis D^nis^ V^e^ informacionem recepimus, quomodo Drezdno cum pertinenciis suis ad regnum Polonie omagialiter pertineret, et ex opposito S^mi^ principis domini Sigismundi regis Ungarie dum dicta terra Nove Marchie ad fideles manus ordini nostro commitebatur ac demum per omagiales et civitatum rectores Nove Marchie universaliter edocti fueramus, quod Drezdno cum singulis suis pertinenciis et graniciebus ad dominum Nove Marchie ab antiquis temporibus et usque ad nunc omagialiter esset serviciis obligatum. De quibus tamen non contenti, ut ex his oppositis alteri parti certitudinaliter possemus adherere, utque eciam voluntati vestre regie complacenciis pingvioribus pro conservacione confederate pacis obviaremus in non contradicendo litteris vestris, eidem domino regi Ungarie scriptis nostris significavimus de contrarietate omagii dicti Drezdno, adiunctis peticionibus de eadem contradiccione nos certos reddi. Qui nuper quondam dominacionis sue litteram, cuius copiam presentibus de verbo ad verbum interclusimus, nobis cum ceteris suis litteris destinavit et eum in eadem littera exprimavit, Drezdno cum pertinenciis et graniciebus suis similiter temporibus predecessorum suorum et sui ad Novam Marchiam omagialiter pertinuisse et adhuc de iure pertinere, adiungens seriosius monitis, nos omnem adhibere diligenciam, ne Drezdno cum suis pertinenciis a dominio Nove Marchie quolibet auferatur, prout in eiusdem continencia clare liquet. Ideo magnificencie dominacionis vestre excellenciam humilibus precibus uti graciosum nobis dominum confidenter invocamus, quatenus S^tas^ V^a^ regia in incursu Drezdno mansvecius agere dignetur ex quo nobis ac ordini nostro una cum terra Nove Marchie commissum est ad fidas manus, contemplantes intuitu regalis clemencie, pacisfedera amicicie et favoris incrementa inter regem Polonie et terras ordinis ab olim et nuper re-

centibus confirmacionibus stabilita. Nam eundem dominum Ulricum una cum Drezdno ad iuris dictamen offerimus et exhibemus, volentes pro parte ipsius cuilibet conquerenti iusticiam ministrare. Quod si forte id facere non possemus, in casu, si dictamen nostrum sequi non curaret nec nostri interesset racione obligacionis nobis facte, extunc de tuicione ipsius nos de cetero nequaquam intromittemus, immo informati de contrario penitus desistemus, id facturi, quod de iure tenebimur et obligamur. Datum in castro nostro Marienburg in vigilia nativitatis Marie. Anno millesimo quadringentesimo quarto.

Z tek Królewieckich T. I. w bibl. gener. sztabu w Petersburgu.

[1]) ptis.

CCCII. *W Kamieńcu* 20 *września* 1404.

Witołd ponawia królowi Władysławowi Jagielle i koronie polskiej przysięgę wierności.

Allexander alias Witowdus dei gracia dux Lithwanie etc. Universum noticie harum serie commendamus. Quomodo integritatem pure fidei, quam erga serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie, dominum et fratrem nostrum karissimum (sic) et regnum ipsius ardore intrinseco et medullitus gerimus, effectu actuum exteriorum cupientes ostendere, et dubietatem seu scrupulum omnium suspicionum a mente ipsius tollere et delere, ac verba nostra rerum efficacie confirmare, vigore presencium sub fide et honore iuramenti omnia promissa nostra ipsius celsitudini et eius regno per nos quocumque modo facta, innovamus, omnes nostras litteras sibi et eius corone datas sub quocumque tenore verborum et sentenciarum qualitercumque eciam conditas et confectas firmiter roborantes, ratificamus, gratificamus, et harum virtute confirmamus, ipsarum firmitate et robore omnes ligas, inscripciones et uniones, si quas unquam in dampnum periculum aut contemptum eiusdem domini regis et regni et quorumvis suorum dominiorum, cum cuiuscumque status aut condicionis hominibus fecissemus abolentes et in nihilum redigentes. Cuius eciam maiestatem una cum regno eius tanta et tali plenitudine fiducie prosequi promittimus et spondemus, quod nullum hominem cum quibus federati sumus et uniti, favoribus, subsidiis et quibuscumque prerogativis sue celsitudini preferre volumus, nec unquam contra ipsum esse. Quinimmo ipsum et eius coronam supra et ultra et contra omnes nostris auxiliis, consiliis et favoribus et quibusvis subsidiis vita et rebus eciam, quocienscunqe et contra quoscunque inimicos oportunum fuerit, tota nostra potencia et viribus, quamdiu vitam duxerimus in humanis, volumus adiuvare, et ad hec firmiter obligamur. Et ut ipsius serenitatem in premissis reddere possemus cerciorem, specialiter promittimus et expresse, quod ipsum nullis unquam exquisitis coloribus volumus deserere et aliis adherere, sed secum stare, et in prosperis et adversis, et eum et coronam ipsius Polonie ab omnibus adversitatibus et periculis pure constanter et fideliter premunire. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Camenecz sabbato vigilie Mathei apostoli. Anno domini millesimo quadringentesimo quarto.

Oryginał pergaminowy; na takimże pasku zawieszona na czerwonym wosku wyciśnięta pieczęć książęca, przedstawiająca pogoń w prawo zwróconą delikatnej roboty i dobrze zachowaną. Obacz Działyński: Statut Lit. tabl. 2 N. 2 w ces. publ. bibl. w Petersburgu, sub Act. Lith. N. 17.

CCCIII. *W Połocku 7 listopada* 1404.

Połoczanie poświadczają, że mistrz Inflancki przystawił jeńców z Połocka na ręce Witołda i przyobiecują ze swej strony jeńców Inflanckich dostawić mistrzowi.

Z oryg. Napiersky R. L. U.; N. 152 p. 118 i Bunge IV. c. 468 N. 1651.

CCCIV. *W Elblągu 29 grudnia* 1404.

W. mistrz do Witołda: prosząc go i radząc jakby miał zakonowi dopomódz do pokonania Żmudzinów.

Z współcz. kopii Voigt. Cod. dipl. Pr. VI. N. 164 p. 184—185.

CCCV. *W Marienburgu 24 lutego* 1405.

W. mistrz uwiadamia Witołda o treści poselstwa i o odpowiedzi, jaką dał posłom ks. Jurja Smoleńskiego szukającego pomocy u zakonu i dodaje, że równocześnie posyła instrukcye mistrzowi Inflanckiemu, aby tenże w takiż sam sposób odprawił posłów.

Z reg. 2 p. 189—190 z nadpisem: herczoge Wytout. U Bungego UB. IV. N. 1654 c. 472—474

CCCVI. *W Królewcu 5 kwietnia* [1405].

Marszałek zakonu oznajmia Witołdowi, że na dniu 13 kwietnia przybędzie doń komtur Bałgi jako poseł ze strony zakonu a co z nim książe względem Żmudzinów postanowi, tego będzie się zakon ściśle trzymać; donosi również, iż wysyła zaufanego do Żmudzinów, aby się o stosunkach tamecznych dowiedzieć i że po powrocie tegoż da w. księciu znać o zwiadach.

Irluchter furste grosmechtiger besundir liver herre! Euwer grosmechtiger herlichkeit briff qwam uns am sonobinde nehst vorgangen, in deme ir schribt, begerende, das man den komptur von Brandenburg adir alsost [im]andes von gebitigern czu euch sente und das ein solchis io ee so bessir geschege. Geruche euwer grosmechtikeit libir herre wissen, das an dem selbigen sonnabinde schreip uns unsir homeister einen briff, das wir den kompthur von der Balge czu euch sulle senden. Als haben wirs mit dem kompthur von der Balge geret, der wil sich also von heim usrichten, das her meint mit der hulfe gotes bei euch czu Garthen czu sein am dienstage in des osterheiligen tage. Was her denne von euwer grosmechtikeit wirt undirricht, wie mans mit den Samayten angrife, do nach wellen wir uns mit willen richten, so in got wedir czu uns sendet. Ouch libir herre, als ir schribt von dem schaden, den euch nu abir di Samayten haben czugeczogen und wie ir euwer land und folk vaste hir und heer getribet habt. Libir herre, also als es nu mit den Samayten gestalt ist, so were unsir gutdunken, das ir euwer lant binandir haldet so ir beste mogt, also lange, das es got der herre anders wirt fugen czum besten, so were euwer herlichkeit io deste sicherer vor dem beschedigen der Samayten und auch vor andir schaden, went uns getruilich leit were, das euch icht sulde wedirfaren, das wedir euch wer. Ouch so geruche euwer herlichkeit libir herre wissen, das wir neulich gesant haben Kelpsen Gnethen son ken Samayten, in sulchir meinunge, das her meint, her welle gen czu seinen frunden

sie doczu haldende, das sie ir gisel setczen als haben gelobt. Und ist es, das her dirkennet, das sichs czu eime frede czuhet, so wil her sichs ouch bewisen ken den andern und wil czu allen dingen das beste reden. Ist des nicht, so wil her sich ken nimande anders den ken seinen frunden bewisen, und wil denne wedir czu uns komen, uns alles dinges eigentlich undirrichtende was her do vornomen hat, das wir denne euwer grosmechtigen herlichkeit ungesumet wol wellen vorschreiben, went wir io keins, es sei clein adir gros, ane euwer herlichkeit rat, wissen und guten willen beginnen wellen mit den Samayten. Gegeben czu Konigsberg am sontage iudica me etc.

Obirster marschalk dutschis ordens.

[Adr.] Dem irluchten fursten und grosmechtigen herren herrn Alexander andirs Wytoud grosfurste czu Lyttouwen und Ruszen etc. unserm besundern liben herren mit grossir [er]wirdikeit.

Kopia współczesna w arch. N. Z. w Królewcu.

CCCVII. *W Marienburgu* 14 *kwietnia* 1405.

W. mistrz zakonu pisze w. ks. Lit. Witołdowi w sprawie pretensyi pisarza jego Konrada do drzewa, o którem wielki szafarz zakonny twierdzi, iż ono w czasie gdy jeszcze pokój pomiędzy zakonem a Litwą panował, za pieniądze zakonu rąbane było a obecnie w Gdańsku na sprzedaż jest wystawione.

Herczoge Wytout.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber besunder herre! Euwir herlichkeit briff uns nehest gesant, als von Cunrads wegen euwers schreibers und von dem holcze etc. haben wir wol vornomen. Grosmechtiger herre, off die czit als wir bi euwir durchluchtikeit czu Kauwen woren, der gleich ir uns ouch dirmanet in euwerm brife, quam Conrad obengeschreben an uns bittendę, das wir im das holcz czu fließen gunden. Off die cziet, als uns noch czu gedencken stet, entwerten wir im, was her holczes hette das sien were, das mochte her mit unserm willen wol fliessen und sinen fromen schaffen und goben im des euwer herlichkeit czu beheglichkeit unsern briff. Dornehest als wir heim quomen, unlanges dornoch quam czu uns unser grosscheffer vorbrengende von dem selben holcze, das is im czugehorste. Off ein sulchs santen wir euwer grosmechtikeit unsern briff, von deme ir schreibt, entscheidende doch unsern scheffer, das her sine knechte den von dem holcze weren, wissentlich beboten solde und mit denselber vor uns komen, eigentlich usrichtende, wie is umbe das holcz gelegen were. Des ist unser scheffer mitsampt sinen knechten vor uns komen mit semlicher undirrichtunge, das das holcz in der czeit, als noch der frede was, mit unserm gelde gehuwen, gefurt und offs uber gesaczt, und im unfrede vorboten wart czufliesen, also, das is hutes tages noch stee ungebunden; is were denne gar binnen kurcz gebunden, dovon sie nicht wusten, wie is nu umbe alle ding ist der sachen. So sollet ir lieber herre io selber rathen und unser gutwilligkeit noch unserm vormogen allewege gancz befinden. Sunder weres euwir herlichkeit beheglichin und geruchet das holcz unsers scheffers dinern lassen czu folgen czu fliesen und ken Danczk czu brengen, wemes denne euwir hochwirdikeit czuspreche und begerte czu haben, dem welle wir

gerne doran gevallig sien, also das ein teil dem andern als vil moglichin were vor flieswerg und ungelt, weme das geborte, was das gekost hette vorgute und beczalte; hette ouch alreit Conrad vorbenumpt das holcz gebunden und off dem wege domete wer, wir wellen abir euwers willens ramen, was euwer durchluchtikeit wirt sein czu willen. Grosmechtiger herre! Was euwir hochwirdikeit hiran beheglichin ist, das geruchet dessen bewiser, der unsers scheffers knecht ist, czu undirwisen, das her sich ouch dornoch moge richten, schreibende uns des ein etwert doran sal uns wol genugen. Gegeben off unserm husse Marienburg am dinstage noch palmarum im XIIII^{C} und fumften iore.

Kopia w registrancie N. 3 pag. 197.

CCCVIII. *Z Jarosławskich łąk* 21 *kwietnia* 1405.

W. ks. Litewski oskarża przed komturem z Bałgi mistrza Inflanckiego, iż nie uczynił zadość jego prośbie dotyczącej uwiadomienia Nowogrodzian o pokoju Raciążskim.

Alexander andirs Wytowd
grosfurste czu Lyttowen etc.

Ersamer her kompthur, besundir libir frunt! Das ir den nochgeschreben artikel deste eigentlichir vornemet, gerucht czu wissen, das wir unsern boten gesant hatten czum meister von Lyflant, bittende, das her di eintracht und einunge, die zwuschen uns und dem orden gemacht und gethan ist, den von grosse Nowogrod und den von Plescow offenbarte, also das sie das solden wissen, also, das wer mit uns anhube, der sulde ouch mit dem orden haben angehaben, und wer mit dem orden anhube, der hube auch mit uns an. Do entwerte her unserm boten also: Wir haben mit in einen frede wol hundert adir andirthalbhundirt iar mit goldinen ingesegeln vorsegilt gehalden, den moge wir in nicht offsagen noch brechen. Und wir begerten ouch des nicht, das er den selbigen frede offsagen sulde und die brife brechen, vort das her sie di eintracht undirrichte. Do sprach unsir bote: Wie denne ap sich min herre ouch mit in vorbrifet und vorbint, und got gehilfft, das sich die Samayten dem orden geben, also das ir denne nicht werdt haben wo hin czu reiszen, so wellet ir denne den frede mit in offsagen, und mit in anheben, so wellet ir denne, das euch min herre off sie hulfe, so wurde denne min herre ouch sprechen: Wir haben mit in einen frede, wir mogen euch off sie nicht gehelfen. Wie wurde denne das czwuschen minem herren und euch stehn. Do sprach der meister: din herre warte seins besten, so wellen wir auch unszers besten warten. Die andern artikel haben wir euch wol und vornemelich gesaget. Gegeben am dinstage pascali an der Jareslowen wesen im XIIII^{Ctem} und im fumften iare etc.

[Adr.]: Dem ersamen herren kompthur czur Balge unszerm besundern lieben frunde etc.

Cedula w liście następującym się znajdująca. Znany list Voigtowi, obacz G. Pr. VI. 326 uwaga 1. Oddrukował mniej dokładnie Bunge Liv. Est. Curländ. UB. IV. N. MDCLVII. c. 479.

CCCIX. *W Marienburgu* 5 *maja* 1405.

W. mistrz zakonu wzywa mistrza Inflanckiego, aby zadość uczynił żądaniom Witołda w. ks. Lit. w sprawie uwiadomienia Nowogrodzian o pokoju Raciążskim.

Homeister dutsches ordens.

Noch fruntlichem grusze. Lieber her gebitiger, wir hatten vor etlichen cziten den kompthur von der Balge gesant czu herczoge Wytoud, als wir euch vormals wol do von geschreben haben. Der ist als hute erst ken Marienburg von dannen czu uns komen, und umbe vorhorunge wille herczoge Wytouds meinunge, hatten wir das meisteteil unszer gebitiger czu uns bebotet. In der aller kegenwertikeit brachte uns vor der kompthur obengeschrebin, sprechende, wie herczog Wytoud im eigentlich dirczalt hette, alle die gewerb sinir botschaft, die er an euch getan hatt. Und nemlich ouch die entwort, die ir bi sinen bothen im liesset wedir vorbrengen, die herczog Wytoud etwas swer hatt offgenomen. Noch semelichir dirczelunge, do der kompthur etwas swer was sie offczunemen, uns der vort czu berichten, do lis ouch herczoge Wytoud do von, und was begerende, das wir unsern obirsten marschalk und sost etlichin gebitiger mit im off einen nemlichen tag czu im senthen, und das wir euch schreben, das ir die euweren off den selben tag ouch dar sentet. Went herczoge Wytoud spricht, wie ir im empoten habt, des erste als her begerende were und euch schrebe, wo man in finden solde in der nehede, zo weldet ir euwern lantmarschalk adir einen andern euwir gebitiger gerne czu im senden. Mit semelichem offnemen czog der kompthur von der Balge von herczoge Wytoud, und als her eine tagereisse alreit von im was komen, sante im herczoge Wytout einen briff noch, des copie [1]) wir euch vort senden hirinne vorslossen, des innehaldunge wir mit sampt unszern gebitigern, die in desses brifes gebunge bi uns woren, vaste hen und her mancherlei gewegen haben. Sunderlich wir etwas swerlichir undir allen andern den einen artikel hog geachtet haben, in deme herczog Wytout berurt, wie ir sinen bothen soldet geentwort haben, her warte des sinen, ir weldet ouch vor euch gedenken etc. Liber her gebitiger; noch unszerm dirkentnisse dunkt uns der artikel sich czihen, gleicher weis als czu einir abescheidunge, do nicht gutes von komen mochte, wo sichs vorczoge die lenge. Wol ist czu glouben, das herczoge Wytoud sines selbens nicht vorgessen wurde, und nimand woste, wes her czu leczt undir eim sulchen mochte czur rithe werden. Und w[or]lich wo is anders denne fruntlichin dar ginge, do got vor sei, euch und unszerm ganczem orden entstunde dovor, ein swer vordechtnisse, domete wir von herczoge Wytoud mochten bedasset werden. Hirumbe zo wisset, das wir off die botschaft des kompthurs von der Balge herczog Wytoud entwertende geschreben haben, das wir noch sinir fruntlichin begerunge gerne unszern obirsten marschalk mit etlichin gebitigern, czu im wellen senden, die bi im sein sollen czu Kauwen off pfingsten nehest komende. Und bitten euch lieber her gebitiger mit besundern bethen als wir allerfleissigste mogen, das ir euwern lantmarschalk und sost etliche euwir gebitiger off dessen czukomftigen pfiingstag, ouch czu herczoge Wytoud ken Kouwen sendet, czu den unszern fruntlich czu handeln die sachen, und alle schelunge gutlichin henczulegen. Und sint ir wol wisset, wie der houptbriff der fruntlichin berichtunge mit euwern und unszers ordens ingesegeln ist bewaret, bitten wir euch mit ernste, begerende von unszern aller wegen, das ir unszers ordens ere und redlichkeit ansehet, und euwern gebitigern, die ir czu dem obengeschrebin tage werdet s[enden] czu den [2]) unszern, vollmacht gebet, bi allen sachen di do werden vorgegeben, noch redlichem dirkentnisse, beide der euwern und der unszern von hinnen darkomende, mechtlich czu thun, also das kein wedirczog gesche czurucke. Wo die euwern, adir die unszern von hinnen, eines wedir-

czoges wurden begeren, gedechte leichte herczog Wytout, was wir undirenandir czweitrechtig weren, das nicht tochte, und mochte ouch ernstlich nicht gutes do noch folgen. Thu[t] lieber her gebitiger hirbi euwern fleiss, off das herczog Witoud doch dirkennet, was wir im noch moglichkeit gerne czu willen werden, und bitten euch, das ir uns von stat an, tag und nacht sunder sumen, hie von ein entwert schreibt euwirs willens, das unszer obirster marschalk sich dornoch weis czurichten. Gegeben czu Marienburge am dinstage noch misericordiam domini dem suntage im XIIII^C und fumften iore.

[Adr.]: Dem ersamen geistlichen manne... gebitiger czu Lyfflande dutsches ordens tag und nacht ane alles sumen, grosze macht leit doran.

Oryginał z dobrze zachowaną pieczęcią w. mistrza w archiwum Królewieckiem N. Z.

[1]) Na boku copie dodane. [2]) den wsunięte.

CCCX. *W Marienburgu* 5 *maja* 1405.

W. mistrz uwiadamia Witołda, że na uroczystość Zielonych świąt przybędzie doń poselstwo zakonu, jakoteż i ze strony mistrza Inflanckiego do Kowna; spodziewa się, że tamże nieporozumienia uprzątnięte zostaną a woli księcia zakon zadość uczyni. Uprasza, aby książe nie brał zakonowi za złe odpowiedzi mistrza Inflanckiego (w sprawie prośby o pomoc przeciwko Pskowianom), który się mógł chwilowo zapomnieć.

Z regestrantu N. 3 pag. 202 z nadpisem: herczoge Wytawt. Bunge IV. N. 1659 c. 483.

CCCXI. *W Marienburgu* 13 *maja* 1405.

W. mistrz odpowiada Offce księżnej Opolskiej na skargę, że syn jej córki Jan, książe na Żeganiu, wbrew woli matki oddał listy dotyczące zastawu ziemi Dobrzyńskiej a pieczęciami zakonu opatrzone królowi Polski, iż obecnie zakon niczego jej poradzić nie może, mając pokój z rzeczonym królem.

Z regestr. N. 3 p. 205 z datą: Marienburg mitwoch nach iubilate.

CCCXII. *W Marienburgu* 16 *maja* 1405.

W. mistrz usprawiedliwia się przed Witołdem, iż poruczenie jakie otrzymał Kelptz, wysłany przez marszałka zakonu do Żmudzinów, jest mu nieznane a może i nieprawdziwe; uprasza aby doniesieniom Żmudzinów nie dawał wiary, gdyż zakon bez woli i wiedzy księcia niczego względem nich nie postanowi [1]).

Z regestr. 3. p. 202—203 z nadpisem: item herczoge Wytawt. Bunge IV. N. 1660 c. 484.

[1]) Po tym liście w tymże regestrancie na pag. 203 jest znowu list z nadpisem: herczog Wytawt. Irluchter forste und lieber grosmechtiger besunder lieber herre! Als wir euwir herlichkeit czu Kauwen in eigener personen mit flisze bothen von herrn Th.... dalej nie ma.

CCCXIII. *S. L.* 17 *maja* 1405.

Układ handlowy zawarty pomiędzy miastem Rygą a Połockiem, mający trwać i wtedy, gdyby pomiędzy w. ks. Witołdem a mistrzem Inflanckim zaszły niesnaski i nieporozumienia.

Z współcz. kop. perg. u Napierskiego R. L. U.; N. 153 p. 119 i Bunge VI. N. 2962 c. 337.

CCCXIV. *W Toruniu* 10 *czerwca* 1405.
Władysław Jagiełło król Polski potwierdza w zeszłorocznym traktacie Raciążskim opuszczony ustęp, dotyczący granic pomiędzy Polską a Nową Marchią, którego obowiązuje się nie naruszać a gdyby kiedykolwiek jakie spory graniczne powstały pomiędzy Polską a zakonem, takowe obiecuje załatwić w drodze pokoju.

Z współcz. kopii u Raczyńskiego. C. d. Lith. p. 91—92.

CCCXV. [*W Połocku*] 21 *czerwca* 1405.
Układ pokojowy i handlowy zawarty pomiędzy Połoczanami a mistrzem Inflanckim.

Z współcz. kopii Napierski R. L. U.; N. 154 p. 120 i Bunge VI. N. 2963 c. 339.

CCCXVI. *W Marienburgu* 21 *czerwca* 1405.
W. mistrz dziękuje w. ks. Lit. Witołdowi za uprzejme przyjęcie poselstwa zakonu i pisze doń w sprawie mającej się przedsiębrać wyprawy [na Żmudzinów] na dniu 2 sierpnia.

Irluchter forste und grosmechtiger liber besunder here! Euwir grosmechtikeit danken wir flisslich als unserm liben herren, das ir unser gebitiger letcz bi euch gewest gutlich entscheiden habt, als si uns wol muntlich dovon berichtet haben. Und als euwer hochwirdikeit von der reise mit in gered hat, zo si wir mit unsern gebitigern als huten czusampne gewest und mit in tzu rathe wurden, als wir beste mogen. Und habens also usgericht, das unser heer off der Thobys sin sal am achten tage noch sente Jacobs tage. Und bitten euwer grosmechtikeit mit ganczem flisze, das is ouch euwer wille si, wend das wir acht tage lenger vorczihen, denn is der marschalk mit euch gelassen hat, das haben wir dorumb getan, alz der marschalk zo lanksam czu uns und wir czu im quomen, besorgen wir, das euch di czit korcz wurde und nomen acht tage deste lenger, sint das euch unser antwert zo langsam komen mochte. Und lat is, libir here, nicht wedir euch sin, sunder geruchet, grosmechtiger besunder herre, dotzu das beste czu thun mit rathe und hulfe, noch deme als ir dirkęnnet, das is unserm orden czu nutcze und fromen mak sin, das wir genczlich czu euch setczen und ken euch immer gerne mit truwen vordinen wellen wo wir mogen, went der beste rat an euch ist, und vil bas dirkennet denne wir, wiė man alle ding schicken mak noch bequemikeit und fromen unsers ordens. Gegeben uff unserm husze Marienburg am sontage vor Johannis baptiste im XIIII^{C} und funften iore.

Kopia w registrancie N. 3. p. 209.

CCCXVII. *W Tapiewie* 29 *czerwca* [1405] [1]).
Marszałek zakonu do w. mistrza: odsyłając list Witołda doń pisany robi uwagę, że książe wysyłając ten list nie musiał widocznie otrzymać listu mistrza o mającej się przedsiębrać rejzie [na Żmudź]. Oświadcza, iż czekać będzie z odpowiedzią dla Witołda aż nie otrzyma instrukcyi od mistrza. Uprasza go

o urządzenie wyprawy w ten sposób, iżby się nikt na nikogo nie spuszczał, co skłonić może Żmudzinów do tem rychlejszego poddania się.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu szuflada XX. N. 101 z datą: Tapiau am tage Petri et Pauli apostolorum.

[1]) Data roku wypływa z porównania treści tego listu z listem z dnia 21 czerwca 1405 roku, który mistrz wysłał do Witołda. Obacz powyżej N. CCCXVI.

CCCXVIII. *S. L.* [*przed lipcem*] 1405.

Koncept rozkazu wydanego ze strony mistrza zakonu, dotyczącego uzbrojenia się na wyprawę żmudzką: 1) Wojska mają na św. Jakób stanąć w Instruciu, zkąd przez cztery tygodnie mają być w prowiant zaopatrywane. 2) Okręta mają być we wtorek po św. Jakóbie w Łabiawie i mają mieć prowiant na cztery tygodnie. 3) Każdy z komturów ma się zupełnie uzbroić a co drugi z braciszków i sług zakonu powinien być w strzelbę zaopatrzony. 4) Bałga, Brandenburg, Elbląg, Christburg, Osterode, Marienburg i Gdańsk oprócz sług mają po 10 dobrze uzbrojonych strzelców dostawić, Mewa zaś, Swięc, Tuchola i Człuchów po 12. W Chełmińskiej ziemi zaś: Brodnica, Kowalewo, Toruń, Redzyń, Koprzywno, Grudziądz, każde po 8 strzelców; Gołub, Bierzgłów, Aldhus, Papów, Lipa i Rogoźno po 4 mają dostawić. 5) Komtur Brodnicy i sołtys Lipy osobiście każdy z wozami i z dwoma braciszkami stawić się mają. 6) Zbrojnych ludzi dostawi: miasto Toruń 350, Elbląg 50, Gdańsk 40, inne miasta razem wziąwszy 122 zbrojnych dostawią.

Koncept współczesny szuflada XX. N. 22 w archiwum N. Z. w Królewcu.

GCCXIX. *W Marienburgu* 17 *lipca* 1405.

W. mistrz odpowiada na żądanie w. ks. Witołda, aby mu przysłano wraz z bracią zakonną komtura Ragnety, iż zakon chętnie zgodzi się na to i zastosuje się według tego co książe z mającym się doń obecnie wysłać komturem Brandenburga pod tym względem uradzą.

Herczoge Wytout.

Irlüchter forste und grosmechtiger libir herre! Euwern briff uns off den unsern vor ein antwert gesant und huten geentwert haben wir wol vernomen und danken das [1]) io euwer hochwirdikeit als unserm besundern herren, das ir alle ding uns czu bequemikeit und czu fromen zo eigentlich wol betrachtet, went is uns in allir weise, als is euwir durchluchtikeit vorhat und schribet dancknemlichen und wol behaget. Und als ir beruret, das is ane schaden were, das der kumpthur ader der huskompthur von Ragnith mit etlichin mannen tzuvor czu euch gesant wurde etc. Grosmechtiger herre! Went der kumpthur von Brandenburg nu tzu euch kompt, wes ir denne mit im dovon eins werdet, das euch duncket das nutzte sin und das beste, dorbi sal is bliben und usgericht werden euch tzu willen.

Wir dirkennen werlich, das is unsers ordens tzunemen und bestes hirundir suchet gancz und mjt flisse, und wellen dovor euwir herlichkeit noch unserm vormogen gerne tzu dinste werden und mit sampt unserm ganczen orden vor euwir langes leben demuticlich bitten got den herrn. Gegeben uff unserm husze Marienburg am fritage noch divisionis apostolorum im XIIII[C] und funften iore.

Kopia w registrancie N. 3 str. 209.

[1]) sc. des.

CCCXX. *W Rzymie* 27 *lipca* 1405.

Papież Innocenty VII. udziela biskupowi Kijowskiemu Borzysławowi prawo rozgrzeszania tych wszystkich, którzy datkiem przyczynią się do podniesienia nowo założonego przez w. ks. Lit. Witołda klasztoru OO. Benedyktynów w Starych Trokach.

Innocencius episcopus servus servorum dei. Universis christifidelibus utriusque sexus sancte matris ecclesie filiis, presentes nostras litteras inspecturis in partibus Lyttwanie, Rusie et Mazowie terrarum, et alias ubilibet constitutis, filiis nobis in Christo dilectis, salutem et apostolicam benedicionem. Licet is de cuius munere venit, ut sibi a suis fidelibus digne et laudabiliter serviatur, de habundancia sue pietatis que merita supplicum excedit, et vota bene servientibus sibi multa maiora retribuat quam valeant promereri, nichilominus tamen desiderantes domino populum reddere acceptabilem et bonorum operum sectatorem, fideles ipsos ad complacendum sibi, quasi quibusdam allectivis muneribus, indulgenciis scilicet et remissionibus omnium peccatorum a pena et a culpa a tempore baptismatis ipsorum invitamus, ut exinde reddantur divine gracie apciores. Cupientes igitur, ut monasterium annunciacionis beate Marie virginis in Antiquo Trokii ordinis sancti Benedicti, Wilnensis diocesis, per serenissimum ac illustrissimum principem dominum dei gracia Allexandrum alias Wittoldum, supremum ducem Lytwanie filium nostrum carissimum, noviter erectum et fundatum ex motu, gracia et devocione speciali, congruis honoribus frequentetur et eciam conservetur, et ut christifideles eo libencius causa devocionis confluant ad eundem et ad eius conservacionem manus prompcius porrigant adiutrices, quo ex hoc ibidem dono celestis gracie uberius conspexerint se refectos, de omnipotentis dei misericordia et beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus et confessis venerabili fratri nostro Borzislao episcopo Kyouiensi ac abbati monasterii predicti, vel alteri de mandato suo, quibus a data presencium pro conservacione et fabrica monasterii ac ipsius et sedis apostolice utilitate convertenda plenam et [1]) omnimodam potestatem absolvendi utriusque genus sexuum concedimus, damus, motu proprio et de consveta clemencia largimur, prout sibi visum fuerit eorum pro salute expedire, eandem ubicunque eciam locorum ipsius [2]) residenciam seu mansionem personalem facere contingat, habeat auctoritatem ipsorum confessionibus diligenter auditis, et eis pro commissis absolucionem debitam auctoritate nostra apostolica impendere valeat et iniungere penitenciam salutarem, eciam si talia forent, propter que dicta nostra auctoritas et sedes apostolica merito est consulenda, auctoritate predicta tenore presencium omnimodam concedimus facultatem, post biennium minime valituram. Nulli ergo omnino huiusmodi liceat hanc paginam nostre facultatis, donacionis, largicionis et absolucionis infrin-

gere vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem contra hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Rome apud sanctum Petrum vicesima septima die mensis iulii sub anno domini M°CCCCV°, pontificatus nostri anno primo.

Kopia współczesna indulgencyi papiezkiej na ćwiartce papieru, czytelnie pisana, w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII*a*.

[1]) W kopii: co. [2]) W kopii: ipsum.

CCCXXI. *Z Królewskiej łąki* 2 *sierpnia* [1405].

Marszałek zakonu donosi w. mistrzowi o szczegółach rejzy Witołdowej (na Żmudzinów) i o dobrem usposobieniu księcia względem zakonu.

Unsern willigen gehorsam czuvor. Erwirdiger liber her meister! Euwir erwirdikeit geruche czu wissin, daz wir in der gebunge desis briffes geczogin von des Koninges wesin herczog Wythawten noch. Der schicte alze nechtin des kompthurs tholk czu uns von Brandinburg, wen der kompthur is(t) mit im geczogen durch die heine mit dem pfleger von Barthin, und enpoet uns alzo, das herczog Wythaut einen grossin withen weg hat lassin rumen durch den Skrabil. Ouch so empoet her uns, das her zumol ein gros heer hat, alzo gros alse czu Thattern. Und konnen noch andirs nicht irkennen, wenne daz her sich gar redlichin dirbeuth. Der gerumthe weg ist ein ganczen armborstschosses wyth. So habin wir ouch willin bie im czu legin uff der Gnebuchs, dem flisze iensit dem Skrabil. Gegebin uff des Koninges wesin am nehesten sontag nach Petri ad vincula.

Obirster Marschalk.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister ane alles sumen tag und nacht.

Oryginał pap. z pieczęcią w. marszałka dobrze zachowaną. Znak wodny papieru wyobraża głowę sarniuka. Data roku wypływa z porównania treści tego listu z listem tegoż marszałka zakonu z 16 sierpnia 1405 r. Obacz poniżej. N. CCCXXIII.

CCCXXII. *W Międzyłęczu* 4 *sierpnia* 1405.

W. mistrz uprasza księcia Swidrygiełłę, arcybiskupa Gnieźnieńskiego, Jana z Tenczyna starostę Krakowskiego, Klemensa kasztelana Wiślickiego, pana Gniewosza i innych, aby się wstawili u króla Polski za Janem de Baschow stolnikiem dworu mistrza, któremu tenże nadał był godność chorążego ziemi Dobrzyńskiej i uprosili króla aby go w tej godności zatwierdził.

Z regestrantu N. 3 p. 208. D. Mezalancz feria tercia post festum Petri ad vincula.

CCCXXIII. *W Goteswerderze* 16 *sierpnia* 1405.

W. marszałek zakonu donosi w. mistrzowi szczegółowo o nowo zbudowanym przez Witołda zamku „Konigsburg“.

Unsirn willigen undertenigen gehorsam czuvor. Erwirdiger h. her homeister! Als wir euch nuwelichs geschrebin habin, wo wir czu herczog Wytawt q[wam]en, und wie wir mit im geczogen habin etc. Gerucht czu wissen, das wir am sontage nehist vorgangen im lande czu Parnaren logen, und am montage nehst, qwomen

wir in das lendchen Jassuden off der Sossaw. Do hat uns herczog Wytawt ein hawss geba[u]wet und uns als gestern geantwert, das heiszet Konigspurg. Wir hoffen, wenne ir eingintlich undirrichtet werdet des hauszes gelegde und wies gebawet ist, das es euch wol gefallen werde. Das hawss hat her bestallt mit buchsin und geschoss und usgepiest mit allir notdurft, und wes in gebricht, das wil her in noch schaffen, so lange, das ir das hauss spiesen werdet und besetczen. Off dem hausze habin wir gelaszen XLVI schutzen und iclicher hat sein pferd dorczu mit brudern, und ein mit dem andirn, das er wol LX mensche ist geblebin. So hat herczoge II$^{1}/_{2}$^{c}. man ouch do gelaszen, die ouch alle ere [pfer]de habin sollen und wir sind als heute czu Goteswerder mit dem heer obir d[i M]emil komen und wellen uns heim czu komen fordern, so wir erste mogen. Hirumb erwirdiger her meister, were unsir allir gutduncken, das ir die gebitiger czu euch czu komen b[ittet] so ir erste mogt, das ir mitsam den czurathen werdet, wie ir vorbas das hauss s[pe]ist und haldet, wend is villichte die lenge herczog Wytawt vordriszen wurde offczuhalden. Alsost van gnaden gots, habin wir bas heer keinen schaden entpfangen an eingirlei dinge. Gegeben czu Goteswerder am sontag nach assumpcionis Marie CCCC quinto.

Obirster Marschalk.

Ceduła: Ouch bitten wir euch, das ir uns schreibt, wies euch an euwir gesundekeit geet, des wir groslich begeren czu wissen.

[Adr.]: Dem erwirdigen homei[ster mit allir] erwirdekeit tag und nacht sunder zumen.

Oryginał pap.; u dołu i u boku prawego miejsca wyjedzone, pieczęć przykryta skrawkiem papieru. Archiwum N. Z. Szuflada XVII*a*.

CCCXXIV. *W Elblągu* 29 *sierpnia* 1405.

W. mistrz zakonu składa podziękowanie w. księciu Witołdowi w imieniu wszystkich przełożonych zakonu za nowo zbudowany przezeń na Żmudzi zamek, prosząc go aby na pewien przeciąg czasu raczył prowiant przeznaczony dla załogi tegoż w Kownie przechować, itd.

Irluchter forste und grosmechtiger besunder lieber herre. Wir dancken euwer durchluchtikeit als wir hoeste mogen und kunnen doch nicht vordanken der muhe und arbeit, die ewer hochwirdikeit in eigener persone unserm orden czu dinste und besserunge noch ganczem vormogen in deszer reisze beczeiget habt, als wir von unsern gebitigern off desze czeit bi uns gewest wol underweiset sint. Got gebe, daz wir alzo zelig werden, das unser orden ein solche getruwe woltetikeit vordinen moge. Nemlichen lieber herre, der gutigen handelunge und begobunge unsern gebitigern mildeclich und guttlich von euch gescheen, danken wir mit allen unsern gebitigern als unserm besundern lieben herren mit allem fleisse. Sunderlich grosmechtiger herre, got der almechtige geruche ewer beloner czu sein vor die buwunge des huses, in der ir euch swerer arbeit der ewern so gar willeclich habt dirczeiget, nicht alleine unserm orden czu hulffe und czu fromen, sunder der ganczen cristenheit czu eren und czu dinste, und dirkennen io dorus guete und gnade, die ir czu unserm orden traget. Und als uns unser gebitiger von demsel-

ben husze berichtet haben, so haben wir guter luthe wol drihundert usgerichtet wol mit I$^1/_2$^{c} pferden, die wir off das husz meinen czu senden, das czu weren und czuvorwaren, off das wir volfuren und danksamlich volbrengen euwern gutten willen mit fleisiger begerunge. Ouch haben wir den vorgenannten unsern luthen ir usspisunge mite willen hinoff czu schicken und bitten ewer herlichkeit, das ir uns mit euwerm rathe und hulffe wellet behulfflich sein, das dieselbe usspisunge czu Cawen enthalden und vorwaret, di man off dem husze von gebrechen des rumes nicht mag gebergen, und von Cawen vort czu dem husze fure, wenn es noet wirt und bequeme ist czu thunde. Lieber besunder herre! Als unser hoffenunge und trost an den enden leit an euch und konnen ouch ane ewer rot und hulffe nicht aldo geenden adir geschaffen; ewer grosmechtikeit weis vil bas denne wir selber alle ding czu schicken und czu fugen. Sunderlich, irluchter forste, ist unser begerunge und bitten mit ganczem fleisse, das ir uns ettliche ewer luthe den unsern czu hulfe thun wellet, die bei den unsern sein, was die unsern wedir d[ie] ewer und unsre finde thun wellen, das das geschee mit rote und hulfe der ewren. Wir getruwen wol, das es beiden teilen nuczlichin und fromlich werde sein und losset euch lieber sunderlicher herre unsern orden guttlichin empfolen sein, thunde und ratende fordan das beste, als ir bisheer getruwlich habt getan, das wellen wir, ab got wil, mit alle unserm orden vordienen, wo wir euwer durchluchtikeit czu willen und czu dienste werden mogen. Und wellet uns irluchter forste nicht vorkeren noch vor obil haben, das wir ewir hochwirdikeit so langsam geschreben haben dankende der guttlichen woltat und bewisunge, wend wir dorumb vorczogen haben, das wir nicht alleine unserer gebittigern dangsam wolden sein, di zemliche gunstliche dirbittunge haben gesehen, sundir ouch di andern di dobi nicht gewest sin; sunder nu in unser kegenwortikeit alle geschichte vornomen haben und danken euch grosmechtiger lieber herre mit allen unsern gebittigern als wir fleisiclichste mogen, und wellen got den allmechtigen mit gancz unserm orden vor ewer gluckseligkeit czunemen alleczeit gerne bitten. Gegeben off unserm husze Elbing am tage decollacionis sancte Johannis im XIIII^c und funfften iare.

Kopia w registrancie N. 3 pag. 212—213.

CCCXXV. *Na Dobisie* 4 *września* [1405].

Sołtys zakonu na Żmudzi do marszałka: iż będąc w ziemi nad Niewiażą zażądał od Żmudzinów według umowy zakładników, wydając im tych, których poprzednio dali, że atoli oni nie chcą tym razem ich dostawić, co należy przypisać ludziom Witołda, którzy na Żmudź jeżdżą i chcą mieć ludzi z tego kraju. Sprzeciwiających się Żmudzinów nie ma wielu, a jedno czem się bronią to jest, żeśmy im obiecali ziemię ich zapisać, co prawdą jest i chętnie byśmy to uczynili ale nie mamy do tego zdatnego męża. Naradza się, w jaki sposób miałby mistrz uskutecznić nadanie ziemi Żmudzinom i uprasza marszałka o przysłanie zakładników żmudzkich z Ragnety.

Oryg. Szuflada XVI. w Archiwum N. Z. w Królewcu. Z datą: uff der Thobis am fritage noch Egidii.

CCCXXVI. *W Marienburgu 7 września* 1405.

W. mistrz radzi się w. ks. Lit. Witołda, w jaki sposób ma zaprowiantować i wzmocnić załogę w Königsburgu; uwiadamia go, że stosownie do życzenia jego wysłał do Nowogrodzian poselstwo, gdy atoli to długo nie powraca, wysyła obecnie drugiego do nich posła; a skoro tenże powróci, natychmiast da znać księciu o sposobie i skutkach legacyi; uwiadamia go o swej słabości.

Herczog Wytaudt.

Irluchter forste und grosmechtiger libir besunder herre! Euwir grosmechtikeit haben wir leczt unser und unser mitgebiteger meinunge geschrebin, beide von der speisunge und ouch bemanunge des husses Konyngisberg, danckende mit all unsern gebitegern mit grosem flisze, als wir noch und allewege getrulich danken euwer muhe und bekumernis und vorderlicher hulfe, die ir unserm orden zo gutwilliclich beweist. Got der herre geruche euch eine semeliche woltat vorguten und belonen, dorumb wir gerne bitten wellen mit unserm ganczen orden. Ouch schreben wir unserm huskompthur czu Ragnith, mit den selben unsern briffen czu euwer grosmechtikeit czu czihn, und underrichtunge czu thun unser meinunge, zo verre, ap her euch binnen III adir IIII tag dirreichen mochte, als wir hoffen, das her getan habe. Ouch so solde der kumpthur von Brandenburg czu euwer herlichkeit komen XIIII tage vor der uspisunge, noch deme, als wir mit unsern gebitegern eins woren wurden, euch von der uspisunge und von allen dingen usrichtunge czu thun, das mans denne noch euwerm rathe und gutdunken geendet hette, wend wir io ane euwern rath nicht aldo mogen noch wissen czu thun. Nu hat uns unser marschalck gesandt euwer briffe im nehest von euch komen und besorget, das der kompthur von Brandenburg off desze czit euch nicht dirfolgen mak, als wir ouch vorchten; und hat uns geschreben, wie her euwer durluchtikeit geschreben und berurt habe, was der kumpthur an euch solde geworben haben, und noch uswisunge des selben briffes und ouch noch underrichtunge, als wir hoffen, des huskompthurs von Ragnith mit unsern briffen euch gescheen, wissen wir nicht vorder czuflucht czu haben, wenn czu euwer durchluchtikeit, und bitten euch mit grossflissigen begerungen, als unsern sunderlichin liben herrn, das ir uns noch euwerm willen und gutdunken wellet helfen rathen, wie wir das hus vordan beherten mogen, wend io der gancze rath an euch ist, das wir vil hin ader her denken adir rathen, so ist is doch unnutcze; all unser gedeien und czunemen an den enden lit noch gote an euch und euwerm willen. Den geruchet grosmechtiger libir herre gutlich und roetlich vort beczeigen, wie euch das allirbeste und bequemste dunket, doran wir unsern willen genczlich czu dem euwern setczen. Andirs konnen wir keinen trost und hulfe den an euch haben, sal das angehabene vorgang haben, und wellen das, ap got wil, mit truwen vorschulden mit all unserm orden, als wir meiste mogen. Vortme so hat uns unser marschalk euwern briff gesandt, in deme ir in dirmanet des rede der Nowgarder und Pleschkower wegen, die ir mit im dovon habt getan. Geruchet czu wissin libir herre, das wir vor langer czit einen boten czu den selben landen gesand haben czu werben an die selben Nowgarder und Plescower noch euwer begerunge. Der selbe bothe ist noch nicht wider czu uns komen; nicht konnen wir dirfaren, wie is

umb in ist, ap her von crankheit adir von andern sachen vorhindert sei. Sunder uff desze czeit haben wir aber einen andern usgerichtet mit den selben briffen und gewerben, als den ersten, der uns wedir, ap got wil, gewislich eine antwert brengen sal. Kompth abir der erste bothe, zo wellen wir euch von stad an schriben, wie hers usgerichtet hat. Ouch hat uns unser marschalk geschrebin, wie im euwer herlichkeit hat geschrebin, das ir von unser crankheit vornomen hett und euch leit were. Libir sunderlichir herre! Wir nemen gar dancknemelich uff euwer gute und gunst, das ir umb uns dirfaret. Got weis, das wir deszen somer noch sinen gnaden vaste sverlich geleden haben, alleine is doch besser worden ist, und itczunt von gotis hulfe wol wedir czu uns komen sint. Wir hatten wol von herczen begeret czusampne czu komen, in deszer reise, in eigener persone mit euwer herlichkeit, nu mochten wirs swerlich von liebesnot nicht gethun; hetten wirs mit ichte mocht thun, zo hetten wir io gar unmogelich gefaren, das wirs mit willen vorsumet hetten und getruwen euch als unserm lieben herren, das ir uns ein sulch vorsumnis nicht czu arge wendet. Got der almechtige musse euwer grosmechtikeit in gesuntheit und wohlfaren tzu langen cziten enthalden, unserm orden czu selikeit und czu troste. Gegeben uff unserm husze Marienburg an unserm froven obende nativitatis im XIIII^{0} und funften iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 215—216.

CCCXXVII. *S. L.* 22 *września* 1405.

Niemiecki dwór handlowy uwiadamia radę miasta Rewala o przybyciu posłów w. ks. Litwy (Witołda), tudzież posłów Twerskich do W. Nowogrodu.

Z oryg. Napiersky R. L. U.; N. 155 p. 121 i Bunge IV. N. 1665 c. 490.

CCCXXVIII. *W Kownie* 22 *października* [1405].

Sołtys Żmudzki, rezydujący w nowej twierdzy Königsburgu, skarży się na brak żywności, z którego też powodu zmuszony był zezwolić ludziom królewskim [Witołda] na wolny odjazd z tegoż zamku. Prosi o przysłanie sześciu wozów, na którychby potrzeby sam sobie z Litwy mógł sprowadzić.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu sz. XVIII. z datą: Kauwen donerstag nach Galli.

CCCXXIX. *W Dreczu* 21 *listopada* 1405.

W. mistrz zakonu odpowiada w. ks. Witołdowi na artykuły poselstwa przedłożonego mu przez sługę jego Konrada i dziękuje za nie księciu, jakoteż uprasza go, aby raczył w jego imieniu podziękować kasztelanom i bojarom swoim: Monwidowi, Czapurnie i Sunigaiłowi, iż w czasie nieobecności jego przykładali się z całą energią do zniewolenia Żmudzinów, aby posłusznymi byli zakonowi.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber besunder herre! Am tage allir gotes heiligen nehest gewest, quam der edle her Conrad euwer getruwer diner czu uns ken Schoensee in drierlei wise, sunderlich von euwer hochwirdikeit an uns czu brengen wirdiclich usgerichtet. Czum ersten entwerte her uns die begnadunge

euwir goben, die werlich an pferden, zeteln, sidenen stucken, czabeln, schuben und an manchirlei vil ander stucken, die czu lang czu dirczelen weren, zo kastel und so wirdik woren, das wir nicht alleine der goben wirde, sunder die liebe euwir herlichkeit, die wir dorundir dirkennen, nicht volachten konnen, und wie wol wir die danknemlichin entpangen haben, so mogen wir doch nicht wissen, wi ader in welcher wise wir euch der ummer voldanken ader vormete wir der allircleisten eins vorguten sollen. Wir besorgen, das wir des czu swach sin bi unserm leben. Idoch ist ichts in deszem landen, domete wir euch mogen oder sollen beheglichin werden, welcherlei das ist, do spart unser an mit nichte. Unser gutwillikeit sollet ir di wile wir leben, allewege in eim sulchen gereit befinden und was bi unserm lebe doran vorsumet wirt, das welle wir alle unsern frunden und sunderlichen gunnern befelen und die mit fleisse bitten, das sie semelicher woltad an uns getan nicht vorgessen. Off das ander, underrichtete her uns der woltetigen groslichin euwir durchluchtikeit dirbitunge, domete ir von angeborner gute gancz mit truwen, als wir unczwivelich und vorwar das wissen, euch ken uns dirbitet umbe bestendige besserheit und forderliche czunemunge unsers ordens, dovor wir euwer herlichkeit sunderlich schuldig sein tzu danken. Und sint wir sulcher truwe und gute czu uncreftig sein genugsame danksamekeit czu thun, so geruches gotes almechtikeit alzo fugen, das alle unsers ordens gelitt vom geringsten bis czum grosten ein sulchs czu vorschulden bedenken mussen. Off das dritte, warp her an uns, wi euwir durchluchtikeit in czu uns gesand hette czu dirfaren, wie is uns ginge in unserm weszen, das ir allewege gerne dirfuret wolczufaren. Libir herre! Wir haben vorwar umb euch ni vordinet semliche grosze czuvorsicht, die ir von gancz euwerm herczen czu uns traget, die wir an euch als an unserm besundern herren ouch also dirkennen, das wir untersagt sein eingerlei danksagunge andirs vorczugeben, denn das wir noch alle unserm vormogen euch gerne wellen czu dinste und czu willen werden, wo wir sollen. Dorobir haben uns der kompthur von Brandenburg und der voigt czu Samaythen nicht mochten die volle underrichten von der unvordrossen arbeit und reetlicher hulfe, die die edlen euwir grosmechtikeit houptlute und baiorn als Manewyde, Tchapurne und Sungail, mit creftiger ires guten willens bewisunge, in euwir abewesunge, bi in und bi allen andern dingen getrulichin geton haben noch alle iren fleiss und vormogen, des wir in vor euch mogelichin lange czit solden gedankt haben, und is nicht ee gethun mochten, euwer hochwirdikeit queme denne heim czu lande. Hirumb bitten wir euwer grosmechtikeit mit sunderlichin fleissigen bethen, das ir libir herre in geruchet tzu danken von unser und unser aller wegen, und in ein gnediger herre czu sin umb ires vordinten willen, wen sie sich das besten, das sie mochten getrulichin hog, als wir das wol bericht sein, gearbeit haben von euwir wegen. Abir io dancken wir euwer herlichkeit des czu forderst, und wissen wol, was sie getan haben, das sie das ir befelunge von euch haben gehot, uns und unserm orden czu fromen und nemlichin der heiligen cristenheit czu troste. Hochwirdiger herre! Nu letzt hatten wir und unsers ordens obirster marschalk usgesand tzu euwer grosmechtikeit mit nemlichin gewerben den voigt czu Konygisberg in Samaythen, der in sinir heimfart dem marschalk geschrebin hat, der uns vort sinen briff als huten hat lassen entwerten, wi ir in in sinen botschaften czumole gutlichin offgenommen und dirhort und mit woltetiger handelunge noch unser allir vorhoffen danknemlichin entscheiden habt und entrichtet, als her alle ding gar eigentlichin

dirczelt und usdruck[t] in sinem briffe, des wir mit alle unsern gebitegern von herczen gros sein gefrahet und nicht lassen abe tzu danken mit alle den unsern. Und sint wir tzu euwer hochwirdikeit gesatczt haben und setczen alle unser heil trost und gelucke, so bevelen wir uns und unsern orden steticlichin der beschirmunge euwer grosmechtikeit, vor die wir mitsampt unserm ganczen orden und andechtigen gebeten, ewiclich bitten wellen got den herrn die czu bewaren wolfarende in seliger gesuntheit czu langen tziten tzu grosser besserunge unsers ordens. Gegeben uff unserm husze Drzecze am sonobinde noch Elizabeth im XIIII^C und funften iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 222—223.

CCCXXX. *W Dreczu* 21 *listopada* 1405.

W. mistrz dziękuje w. księżnej Litewskiej [Annie] za względy przez jej męża zakonowi wyświadczone, za pomoc, której tenże użyczył zakonowi podczas wyprawy na Żmudź, i uprasza aby starała się wpływać na księcia, iżby nadal trwał w okazywaniu względów zakonowi.

Z reg. N. 3 p. 223—224, z datą: Drzecza am sonnabinde vor sancte Katherinentag; z nadpisem: herczog (sic) Wytoudynne.

CCCXXXI. *W Bukowej* 1 *grudnia* 1405.

W. mistrz zakonu pisze do księcia Słupcy, Bogusława, w sprawie wiana Jadwigi, córki brata w. ks. Lit. Witołda a żony nieboszczyka brata jego Barnima, o któreto wiano napominał go książe Witołd.

Dem herczogen czur Stolpe.

Irluchter forste und herre! Uns hat lassen vorbrengen der irluchte hochwirdiger herre Allexander andirs Wytoud czu Littowen und Russen grosforste, von der irluchten frowen Hedwigen sines bruders tochter, die des grosmechtigen herrn Barnyms euwers bruders seligis gedechtnisses bethgenossen gewest ist, wie ir ir lipgedinge, das ir gemacht und vorschrebin ist, des sie gute briffe hat, nicht moge folgen. Sunder boben ire creftige bewisunge, werde ir das mit gewalt und unrechte czu grosem irem vorterben und schaden ungehoft vorgehalden, umb des willen der vorgenannte herre Allexander uns mit fleisigem beten getrulichin hat bitten lassen, euch vort dorumbe czu schreiben und czu manen, als wir euch nu anruffen und mit fleisiger begerunge ouch dirmanen, das ir frowen Hedwigen obengenand haldet zo vil, was ir der schuldig seit noch innehaldunge der vorgesegilten briffe, die sie dorobir hat. Und nemet tzu herczen der kommer, den sie bis her von der emperunge ires lipgedinges swerlich hat geleden, und schreibet uns hirvon wedir ein antwert euwirs willens, das wir die vort dem selben herren Allexandro vorkundigen mogen, off das her dirkenne und befinde, das wir sine bete und begerunge an euch bracht haben und gewurben. Gegeben uff unserm husze Bucow am dinstage noch Andreen tage des heiligen apostels im XIIII^C und V^ten iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 225.

Książe Słupcy, o którym tu mowa, musiał być Barnim VI., który zmarł 1401 r. bezdzietny; obacz Hübner Genalog. Tabellen N. 198 i Chohn: Stammtafeln zur G. der eur. Staaten T. I. tablica 147, nie wymieniają tejże Jadwigi.

CCCXXXII. *W [Dorpacie] 13 grudnia* 1405.
Rajcy miasta Dorpatu uwiadamiają rajców Rewalskich o zapewnieniach przyjaźni, jakie im poczyniła starszyzna W. Nowogrodu.

Z oryg. Bunge IV. Nr. MDCLXXII c. 503 i Napiersky R. L. U.; N. 156 p. 121.

CCCXXXIII. *S. L. 29 grudnia* 1405.
W. mistrz do Witołda: marszałek zakonu przysłał nam list, któryście wystosowali do sołtysa Żmudzi, a i kopię odpowiedzi jego, z czego wnoszę, że Żmudzini przyrzeczeń swoich nie dotrzymują a zwłaszcza w sprawie zakładników, jak to księciu przyrzekli. Co bardziej boli mistrza, to że troski i starania księcia nie skutkują; prosi go tedy, aby mu wolno było Żmudzinów zmusić przy pomocy mistrza Inflanckiego do dania zakładników. Przeprasza księcia za troski, które mu zakon sprawia z powodu Żmudzinów i (powtórnie) zaręcza, że to, co Klocz miał do Żmudzinów mówić, jest nieprawdą.

Z regestr. N. 3 p. 234, z datą: am dinstag nach des heiligen Cristes tag im XIIII^C und funften iare.

CCCXXXIV. *W Elblągu 8 stycznia* 1406.
W. mistrz do Witołda: Wystosowałeś książe niedawno list do marszałka zakonu w sprawie Żmudzinów, wysyłając go przez swego pisarza; otrzymawszy go od marszałka zwołałem radę, która dziś uchwaliła, aby wysłać do was komtura Brandenburskiego i zaraz go też wysłano w drogę. Wręczamy mu niniejszem pismem kredytywę i nie chciej mu książe brać za złe, jeżeli o parę dni później przybędzie od terminu, o którym donosił wam marszałek.

Z reg. N. 3. p. 235. Z datą: Elbing am sonnabinde nach epiphanie. Opuszczona data roku wypływa z umieszczenia listu w regestrancie.

CCCXXXV. *W Królewcu 23 stycznia* [1406].
Sołtys Żmudzki odsyła w. marszałkowi zakonu siedmiu zakładników Żmudzinów.

Minen willigen gehorsam tzu allen geczeiten tzu vorn. Lieber her marschalk! Euwer ersamkeit geruche czu wissen, das ich euch sende mit dem czeiger deses brifes seben gisel, der sint sechse von Windockeln und einer von Thanyagel, der namen ir hir nochgeschrebin findet. Ouch wisset, das ich in der gebunge desis brifes bin gewest uf dem huse Konigsburg, und hab is do bestalt mit den knechten, di doruffe bliben sullen, und habe di andern alle losen czu lande czien. Und von dannen mich dirhaben habe des selbigen tages czu rithen ken Erogeln und vorbas durch alle lant czu rithen in Samayt[hen die czu bese]hende und czu bestellen noch mynem besten gutdunken. Ouch lieber her m[arschalk euwer er]samkeit geruche czu wissen, das dis sint di gisel von Wydockeln: Mynnegail Gawdrutten zoen, Rosteyke [1]) Schipen zoen, Sagynthe Naywaithen zoen, Gaylegedde

Newelden zoen, Jawirte Saschnken zoen, Lukotte Gadeyken zoen. Dis ist der eine von Thanyagel: Scawdicth Tutteyken zoen. Gegeben czu Konigsburg am sonabende vor Pauli conversionis *).

Voyth czu Samaythen.

[Adresa]: Deme ersamen obirsten marschalke mit aller wirdekeith.

Oryginał pap. z resztkami po pieczęci na żółtym wosku wyciśniętej (w otoku widoczne jeszcze: Sama...). Archiwum Królewieckie NZ. Szuflada XVI*a*.

*) List ten może pochodzić z 1406 r. Mowa tu o zamku nowo wybudowanym Konigsberg, który Witołd dopomógł zakonowi pod koniec 1405 r. wybudować, celem zawojowania Żmudzi, — obacz Voigt VI. G. Pr. 331. Zakładników zresztą nie dali Żmudzini zakonowi aż pod sam koniec 1405 a na początku 1406. Voigt ibid. 335 i n.

[1]) Może: Rosceyke.

CCCXXXVI. *W Marienburgu* 29 *stycznia* 1406.

W. mistrz zakonu odpowiada w. ks. Witołdowi na artykuł poselski, przedłożony mu przez jego sługę Pietrasza w sprawie Drezdenka.

Herczoge Wytowt.

Irluchter forste grosmechtiger libir besunder herre! Off desse cziet ist Petrasch euwir herlichkeit schreiber bie uns gewest, und hat uns von des allirdurchluchsten unsers herren koniges von Polan wille und meinunge underrichtet, als von Drisden wegen. Libir sunderlicher herre! Das wir euwer grosmechtikeit czu tagen muhen und bekommern sollen, das thu wir werlich nicht gerne und ist uns leit, das wirs thun sollen. Sunder als vil an uns ist, zo ist unser begerunge ni anders gewest, denn das wir von unserm herren konige ader den sinen gerne bewisunge offnemen welden von Drisden ader selbir bewisunge dovon thun welden, wes bewisunge rechtfertiger weren, das der Drisen behilde. Idoch hochwirdiger libir herre, zo bitten wir euwir herlichkeit gerne henoff faren und euch von Drisen sulche undirwisunge thun, das ir, ab got wil, ein mogelichs von unser wegen wol dirkennen sollet, was denne euwir grosmechtikeit dirkennet, das wir billich thun mogen, doran wellen wir euch mit willen gerne volgen und libir wenne keime herren der itczund off erden lebet. Ouch hat uns Petrasch von unser beider briffen berichtet, die mit des kompthurs luten von der Balge vorwechsilt worden. Besunder libir herre! Uns sint die selben euwir briffe nicht worden. Sunder wir wellens mit dem kumpthur von der Balge also usrichten, das uns die briffe wol werden sollen und mit im vordan also bestellen, das semelich vorsumeniss nicht me not sal gescheen. Und geruchet libir herre keinen unmut dorumb czu haben; hetten wirs e gewost, wir weldens wol anders bestalt haben. Gegeben czu Marienburg am freitage noch conversionis Pauli im XIIII^{C} und sechsten iare.

Kopia w registrancie N. 3 p. 228.

CCCXXXVII. *W Wilnie* 23 *lutego* 1406.

Witołd zezwala kupcom niemieckim w Połocku na wybudowanie tamże kościoła, na placu, który im marszałek książęcy Czapurna wskaże; przy kościele mogą jednego kapłana utrzymywać.

Z oryginału Bunge UB. IV. c. 519 N. 1688, porównaj Napierski R. L. U.; p. 122 N. 157.

CCCXXXVIII. [*W Dorpacie*] 1 *marca* 1406.
Rajcy miasta Dorpatu uwiadamiają Rewalskich rajców, iż z powodu wojny, jaką Witołd podjął przeciwko Pskowianom, zapytali tak Pskowian jak i Nowogrodzian, czy układ kupiecki trwa nadal i otrzymali ze strony zapytanych zapewnienie tegoż.

Z oryg. Bunge IV. MDCLXXIX c. 520 i Napiersky R. L. U. p. 123 N. 158.

CCCXXXIX. *W Iławie* 2 *czerwca* 1406.
W. mistrz pisze do Witołda w sprawie Drezdenka.

Herczoge Wytawt.

Irluchter forste und grosmechtiger besunder herre! In der gebunge desis briffes, entpingen wir euwir herlichkeit briff, innehaldende von Dryzen, wie ir euwrem bruder dem allirdurchluchsten unserm gnedigen herren konige czu Polan unser antwert, euch uff dem letzten tage gescheen, entpoten habt und her nu usrichtunge dovon begeret hat an euch, wes wir umb Drisden mit unsern gebitigern tzu rathe worden weren. Lieber sunderlicher herre! Als wir von euwer grosmechtikeit letzt schiden, noch deme, als wir die usschriffte des besegilten instruments czu uns nomen, das wir euwer durchluchtikeit die copien der houptbriffen obir Drisden, die wir hetten euch senden welden czu dirkennen noch beiderseit usschriften, was uns bi Dresden moglich und erlich were czu thun, zo schreben wir tzu hand, als wir von tage quomen, unserm voigte der Nuwenmarke, der die selben briffe hat, uns dieselben czu senden der wir noch tegelich beitende sint, wend wir wol vornomen haben, das der selbe unser voigt etliche gescheffte hat mit den landen und ist an den enden ken der Aldenmarke, das uns dorumb die brieffe als langsam komen; zo schire sie uns werden und wir ouch mit unsern gebitigern dovon gesprochen haben, wellen wir euwer hochwirdikeit beide briffe und antwert ungesumet schicken. Ouch hatte der allirdurchluchste unser herre koning vorgenannt nulich tzu uns gesant die edeln herrn Gnewisch castellan czu Sandomiria und herrn Iwan houptman czu Brisk, die uff den heiligen pfingsten tage czu Konyngisberg bi uns woren und worben ouch um Drysden und nemlich von eines briffes wegen, den wir vor cziten dem selben unserm herren koning gesant hatten, wie wir unser gebitiger czu im senden wolden, wenn her uff die nehde unsern landen queme. Alzo antwerte wir in von Drysen, das wir mit unserm rathe kurczlich czusampne welden sien und habens bestalt uff desen nehesten dinstag, wes wir denne von Drysden tzu rathe werden, das welden wir unserm herren koninge bi unserm bothen entpiten, zo wir ersten mochten. Sunder von unsers briffes wegen, den hatten wir unserm herren koninge in sulchem luthe gesand, als wir des herrn Gnewisch ouch undirrichten, wenn unser herre koning uff die nehende unsern landen queme, weres im beheglich, wir welden etliche unser gebitiger als umb Drysden gerne czu im senden; konden sie von im ader den sinen underwiset werden, das wir im Drysden mit eren und mit redelichkeit abetreten mochten, wir welden gerne gefellig sin, alzo das es czu unserm herren koninge stundt, ap her unser gebitiger begerende were, und hoffen wol, das unser briff das selbe uswisse. Alleine is lichte vorsumet ist, das unser herre koning unser meinunge nicht gancz hat vornomen. Wir hattens doch hinder uns alzo bestalt,

als wir czu euwir grosmechtikeit uff den tag czogen, were es unserm herren konige behegelich gewest, unser gebitiger, die wir dorczu geschickt hatten, solden czu im sin komen. Und geruchet czu wissen, grosmechtiger libir herre, das uns nulich ein diner quam von dem hochgeborn forsten heren koninge von Ungarn mit eime briffe, in deme her uns ernstlich und hertlich schribt und vormanet, das wir Drisden von der Nuwenmarke mit nichte abetreten sullen, wend es von alders i doczu gehort hat, dorobir wend wir mit unsern gebitigern czusampne komen, wellen wir mit ganczem flisse donoch steen, wie wir uns ken unserm herrn konige von Polan und ouch ken dem von Ungarn in desen sachen vorwaren. Und welde got, lege es an uns, das wir unserm heren koninge von Polan noch allir beheglichkeit antwerten mochten, do welde wir uns nicht lange umme bedenken. Idoch was wir unserm heren koninge empiten werden, das wellen wir euwer hochwirdikeit ouch vorschriben ane sumen; und geruchet uns liber besunder herre nicht czu vorkeren, das wir euch zo lange mit der antwert vorczogen haben, wend es uns an den briffen geschelet hat der usschriffte wir euch entheisen haben. Ouch hatten wir den groskompthur und ander unser gebitiger hen off geschickt ken den grenitzen durch unsers herren koninges wille, ap her in unser land hette gerucht czu tzihn, das sie do bi sinen gnaden weren gewest und in gutlichen in unserm namen gehandelt hetten, von des wegen unser czusampnekomungne bis her ist vorczogen. Sunder herr Gnewisch sagte uns, das unser herre koning durch gescheffte wille, das iar in unser land nicht tzihn mochte. Ouch warp her Gnewisch von schelunge etlicher grenitzen czwischen dem riche von Polan und unsern landen. Doruff antwerten wir, das wir vormols von nikeinen schelungen der grenitczen gehort hetten. Wir welden gerne unser gebitiger uff die grenitczen senden, das unser herre koning die sinen ouch doczu sende czu beriten und czu besehn die schelunge der grenitzen von beiderseit, und haben das mit her Gnewisch einen kurczen tag genommen, das wir wol getruwen, zo her Gnewissch czu unserm herren koninge kumpt und im unser antwert vorbrenget; her werde, hoffen wir, ein genuge an uns haben, wend werlicher, liber sunderlicher here, czu frede und eintracht mit unserm heren koninge und sime riche, haben wir allewege einen guten festen willen, und wellen das, ap got wil, mit den werken noch allir mogelichkeit bewisen wo wir konnen. Gegeben czur Ilaw an der mitwochen vor trinitatis im XIIII^C^ und VI^ten^ iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 259—260.

CCCXL. *W Poznaniu* 11 *czerwca* [1406].

Król Polski dziękuje w. mistrzowi za sokoły, które mu w podarunku przysłał.

Z oryg. Raczyński C d. Lith. p 92.

CCCXLI. *Na Dobisie* 13 *czerwca* [1406].

Sołtys Żmudzki pisze do w. marszałka zakonu w sprawie zakładników Żmudzkich, iż w kilku obwodach nie chcą Żmudzini takowych wydać, że zatem z tem musi się wstrzymać aż do przybycia ks. Witołda do Litwy.

Unsern willigen gehorsam czu allen geczeiten czuvorn. Lieber her marschalk! Euwer ersamkeith sal wissen, das wir czu Samayten gewest sein in allen landen,

und di alle gericht han wes in di virde woche, alzo das wir andirs nicht dirfarn, wen das is in allen landen von der gotes gnoden wol steet. Ouch zo hab wir mit uns us dem lande gebrocht di gisel, di do nicht gegeben woren, und ouch etczliche ander gisel, di si uns gewechselt han vor di, di si nicht gut gegeben han, und bitten euch wol czuthuende, das ir bestellet, das di gisel wedir herus komen, vor di wir euch ander senden, als ir in den ingeslossen czeddil wol vinden werdet. Ouch so hab wir di gisel von Rosseyn, von Knethaw, von Craszian geheischet, di si uns ouch wechseln sullen und etczliche sich do wedir sperren, alzo das wir di mussen losen besteen, alzo langhe, das herczog Withawd wedir heim kompt, das wir di noch sinem rothe ouch wellen usrichten, alzo das si io gevallen mussen. Ouch lieber her marschalk umb me gisel czunemen do thorste wir keine ernste rede mit in nicht von haben, wend alle lant sich zere dowedir sperren; und sprechen, en ist alzo vil gisel an geheischen, di han si gegeben und wellen ir nicht me geben; und sprechen si wellen nicht unrecht thuen, wer do unrecht thut, das man dem me gisel neme. Ouch lieber her marschalk, euwer eersamkeit sall wissen, das wir die lant umb das hus gelegen und Subbynaw und Thanyagel noch nicht gericht han, wend wir wedir heim musten czien, durch der pferd wille, wend wir mit den pferden, die ir uns hat gesanth, nirgen kunnen komen und uns itczunt dri abgegangen sint wend is alle rosser sint, und alle alde abgetrebene pferd sein und den rosser nicht tog us dem grase czu geen, und wir io kein ander futter han in czu geben, das ir selbir wol wisset, do mag euwer ersamkeit uf gedenken. Ouch l. h. marschalk, e. ers. sal wissen, das herczog Withawd sine brife nicht vorder senden wil, wen uf di Thobys des selbige thut der kompthur von Rangnithe. Ouch l. h. marschalk, eu. ers. wol weis, das wir noch keinen witing [1]) us dem lande han, sulle wir si denne io furen, zo mag euwer ersamkeit doruf gedenken, das ir uns lewthe und witinge herus schicket, wend wir ane lewthe keinerlei volbrengen mogen, wend ein brif gee uf andir nedir, zo mussen io uf das kleinste dri man dorczu. Ouch lieber her marschalk, eu. er. sal wissen, das die lewthe vor uns sint gewest, di czu euch ken Prewszen czien wellen, das hab wir in dirloubet und wisset, das wir offenbar in allen landen gesaith und dirloubet han einen iderman czu czien, wo her welle, ken Prewszen adir ober di Nawese, sunder ane unser wissen nicht, und ane unser kemerer wissen. Dorczu hab wir in allen landen den kemerern offen brife gegeben, das si di lewthe mit den brifen losen geen, wo si czu schaffen han, uf das si deste bas gewonnen, sunder buwes mit gesinde und mit habe, under herczog Wythawd czu czien; zo hort man nimmer kein mensche, das do einen willen hette hin czu cziende. Dorumme lieber her marschalk, loset is euch am kleinen nicht schelen und thut in en wenig deste me hulfe, uf das ir me und vele mochtet czu euch geczogen, ir blebe dennoch gnuk im lande czu Zamaythen. Gegeben uf der Thobys am sontage noch Barnabe [2]).

Cedułа: Voyth zcu Zamaythen.

Ouch lieber her marschalk, als wir euwer ersamkeit vor geschrebin haben, als von der mose wein [3]), alzo duchte uns czumole gut sein, das ir mit unserm homeister eins wurdet, das man uf desen herbist adir wen is euwer ersamkeit dewchte bequeme sein, io im lande drin adir viren mese ere velt und acker, und des mit unserm homeister eins wurdet, wi vil ir einem baioren einem frien und einem gebuer, einem iderman zcu seinem dinste geben [4]) weldet, uf das di andern

in der hoffenunge bleben und dirkenten doch, das man in halden welde, was man in geloubet hat, zo solden si alle vil deste gehorsamer und gevolgier sein, wend si is ouch selbir groslich begerende sein, nu sie sehen, wi is mit dem rechte zcu geet, do si euwer ersamkeit mit begnedet hat, das in zcu mole zere libet.

Ouch lieber her marschalk, euwir ersamkeit sal wissen, das wir woren uf dem wege zcu euwer ersamkeit czu komen, alzo quam uns euwer brif und di usschrift von der usrichtunge wein [5]) under ougen uf der Mymmel, do wuste wir unsers gewerbes vorbas notlich nicht, und dewchte wol, das wir doheim nutczer weren und karthen wedir zcu Rangnyth und wellen uns noch euweren brifen und usrichtunge richten uf di reise, und wellen bei allen dingen das beste thuen willeclich noch unserm besten gutdunken [6]).

Ouch lieber her marschalk, sende wir euch VII gisel, di man wechseln sal:

Von Rosseyn: Kyrkly Doppolden son; Kandbuth Drawennen son; Tiddika Gynthawten son; Dalna Sugynthen son.

Di irsten von Rosseyn sint alle zcu Danczk; thut wol und loset di alle sechse wedir us komen. Durch minner mue wille, wend wir vor di andern czwene gute burgen han, das wir si wol hin noch schicken wellen, wend si uf dese czeith krang woren.

Item Gyntsche von Erogeln und Pudewiten son vor einen, der ist czur Balge und heiset: Wesche Trumpen son.

Item von Widockeln: Mynnegawde Wangsten bruder vor einen, der ist zcu Osterrode und heiset Jawirde Laschuken son adir Drawennen bruder idem.

Item von Thanyagel: Jotkys Swyrdeikan son, den darf man nicht wechseln, der was vor nicht gegeben.

Ouch lieber her marschalk, euwer ersamkeit sal wissen, das ir nu di giseln alle her us hat, die do alle von guten lewten sein, ane vire adir vunfe, di man noch wechseln sal, di hab wir geheischen von etczlichen, di do vil irrunge under dem volke machen, sunder kegen uns nicht. Dorumme sullen si ere kinder ouch geben, di sperren sich in etczlicher mose und mit den welle wirs losen besteen alzo langhe, das herczog Wythawd heim kompt, alzo das wir ane sein wissen ouch nicht alle ding thuen wellen. Ouch zo sende wir euch desen ingeslossen herczogen Wythawdes brif und bitten euwer ersamkeit den zcu senden unserm homeister.

[Adr.]: Deme ersamen obirsten marschalke mit wirdikeith ane alles sumen.

Oryginał pap., po pieczęci zaledwie ślady widoczne. Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVI*a*. Cedula na wązkiej kartce papieru również tamże.

[1]) Co do wityngów, obacz Voigt: G. P. 3, 420 i nast.

[2]) List ten może być datowany z 1406 roku, a to z następujących powodów: 1) Jest tu mowa iż Żmudzini nie chcą spieszyć z orężną pomocą Witołdowi, co się działo według innych źródeł 1406 r., porównaj Voigt VI. Gesch. Preuss. str. 355 i uwagi. Nienawiść Żmudzinów ku Witołdowi z przyczyny odstąpienia ich zakonowi, w tym roku była bardzo żywą, jak tego daje przykład nasz list. 2) Jest tu mowa o wyprawie świeżo urządzonej przez Witołda, którą wyczytujemy z powyższych słów listu: ... „alzo langhe, das herczog Withawd wedir heim kompt". Niebytność Witołda w Litwie tłómaczy nam wyprawa jego moskiewska, którą, według Posilgego kronikarza zakonu SS. rer. prussic III. 282, uskutecznił Witołd przed św. Jakóbem, a zatem przed 25 lipcem 1406 r.

W cedule jest również zwrot: alzo lange, das herczog Wythawd heim kompt — co jak cała treść ceduły kazałoby wnosić, że należy ona do powyższego listu.

[3]) sc. wegen. [4]) w oryg.: gebet. [5]) sc. wege`.

[6]) Tu kończy się jedna strona ceduły w podłuż pisana, druga przeciwnie w szérz.

CCCXLII. *Na Dobisie w zamku* 21 *czerwca* [1406].

Sołtys Żmudzki do w. mistrza: tylko sześciu Żmudzinom dał wolny wstęp do zamków; co się tyczy rejzy, którą wraz z Witołdem podjąć ma, to trudno mu byłoby zadość uczynić nakazowi mistrza bez pomocy, o którą go uprasza.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu szufl. XVIII. N. 20, z datą: Thobis am montage vor Johannis bapt.

CCCXLIII. *Na Dobisie* 29 *czerwca* [1406].

Sołtys Żmudzki donosi w. mistrzowi, iż zwołał Żmudzinów do Subinnaw (sic), że oni nie chcą podejmować takiej rejzy i wymawiają się, że do dalekich marszów nie są przywykli. Nakazaliśmy im, aby byli w pogotowiu. Żmudzini, kończy on, jest to lud zdradliwy (hewte io, morgen nein).

Oryginał listu w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XVIII. N. 21, z datą: Thobis am tage Petri et Pauli.

CCCXLIV. *Na Dobisie* 30 *czerwca* [1406].

Sołtys Żmudzki donosi w. mistrzowi, iż przygotowuje się wraz z Żmudzinami na wyprawę Witołdową, że atoli chciałby wiedzieć, dokąd wyprawia się książe i czy o zaprowiantowanie oddziału zakonnego starać się będzie; Żmudzini bardzo niechętnie mówią o wyprawie.

Unsern willigen gehorsam czu allen geczeiten zcu vorn. Ersamer lieber her marschalk! Euwer ersamkeith geruche zcu wissen, das in der gebunge deses brifes bei uns gewest ist der kemerer von Craszian, den wir gevroget han, wi is di lant vorhan, als mit dem reithen. Der hat uns gesaith, das si swerlich us komen alzo verre zcu reithen, wend si der verren reisen umbewonet sint. Idoch zo wellen alle die do vormogen und han zcu reithen, di wellen mit uns reithen. Sunder das ist in und uns swer, das wir nicht wissen, noch in gesag[i]n mogen, uf wi langhe czeith si sich mit der kost mochten usrichten, wend herczog Withawd uns keinerlei schribet und ouch von nimande des underwiset werden andirs, den was uns euwer ersamkeit schribet. Hirumb lieber her marschalk, bitte wir euwer ersamkeit wol zcu thuende, ap euch keinerlei dovon wissentlich sei, das ir uns das ane sumen schribet, das wir die lewthe des underwisen mogen und si sich dornoch usrichten mogen. Ouch lieber her marschalk, euwer ersamkeit sal wissen, das wir hatten unsern tolg gesanth czu dem houbtmanne czur Wille und Tracken und unsern schriber czu dem theivnen zcu Kawen und lissen si ouch vrogen, ap in keinerlei wissentlich were. Die wissen ouch andirs nicht, wen das si alle tage siner brife beithen. Sunder di han uns entpoten, wen wir reithen sullen, das der theivne von Cawen und der houbtman von Tracken mit uns durch di lant reithen sullen. Ouch lieber her marschalk, bitte wir euch, ap euch herczog Withawth geschreben hat, wi hers mit uns mit der kostunge durch sein lant halden wil... uns ouch ane sumen schreibet, das wir uns ouch dor noch richten mogen. Gegeben uf der Thobys an der mittewoche noch Petri et Pauli.

* Ouch zo quam Nygail den wir hatten in di lant gesant, do der brif bereith was, der saithe uns, das di gemeinen lant obirall sprechen, si haben sich den dewtschen gegeben mit den wellen si reithen, wi verre adir wo man si heiset, sunder mit herczoge Witthawden czu reithen, do sint si unwillig zcu. Idoch zo vorsehen si sich wol, das do lewthe us komen, adir nicht alzo vil alzo ir zus usquemen. Ouch so quemen si wol us, sunder ir groste schelunge ist, das si sich besorgen, das si wurden vorleith alz si vorleithet sein. Das hat Nygail itczunt czum ander mole an uns geworben und heimlich. Ouch so welle wir alle ding herczoge Wythawden schriben, sunder des letczten artikels nicht und bitten euwer ersamkeit, das ir desen brief sendet unserm homeister.

Voyth zcu Zamaythen.

[Adr.]: Deme ersamen obirsten marschalke ane alles sumen tag und nacht.

Oryginał pap. ze znakiem po pieczęci. Archiw. Król. N. Z. szuflada XVI*a*.
* Odtąd zdaje się inną ręką.

CCCXLV. *W Marienburgu* 30 *czerwca* 1406.

W. mistrz odpowiada królowi Polski na zarzuty, które mu tenże z powodu jego appelacyi wystosowanej do panów koronnych i ks. Witołda w sprawie niektórych nieporozumień i zboczeń od ich wzajemnego związku czyni, objaśniając i tłómacząc się z innych zarzutów, które mu król w liście poszczególnił.

Regi Polonie.

Humili recommendacione cum benivolo servitutis obsequio ad quevis V^e M^cis regis beneplacita premissa. S^me rex, princeps magnifice, domine singulariter graciose nobisque sincere dilecte. Intellectis litteris V^e C^nis novissime per exhibitorem presencium nobis oblatis, quibus presertim in maiori littera nos commonefacitis de quibusdam instanciis apud nos factis, primo per S^tem V^am, demum per prelatos et barones regni vestri, tandem per illustrem dominum ducem Allexandrum alias Wytoudum, pro disconveniencciis et exhorbitanciis tangentibus unionem et cetera. Ad finem amicicie cupientes V^e S^ti describere seriem nostrorum scriptorum, si spem aliquam habere possitis de equalitate vobis facienda et cetera. Serenissime princeps, presentibus V^e M^cie notificamus, quod in data presencium necdum ad nos venerat commendator de Thorun, qui pro ante necesse vos [1]) habet informare de negocio sibi commisso, ut tandem V^e S^ti possimus liquidius respondere pro audito quam cito poterimus, respondebimus clarius ad vestra vota. Sed prima facie mirari non sufficimus, quod iusticia nostra non in nominibus equalitatis iusticie, equitatis et eiusmodi dumtaxat sed in effectu probacionis consistorium V^e M^tis ingredi minime valeat, sed clemencie repercutitur, ac si iusticia nostra in promtu producta et exhibita dudum vestris prelatis et baronibus non sit digna admitti, cum tamen iusticia cum iusticia communem habeant sociam veritatem, et tanto favorabilius amplexanda, quanto documentis pocioribus fulciatur; cum teste iudice summo, nollemus quoquomodo faventes vestre iusticie excogitatis diffugiis obviare, sed vestre favor gracie nobis pluris ponderis est, quam quevis iusticia colorata. Insuper sicut V^e S^tis caritas nobis scripsit de advocato Nove Marchie, qualiter quosdam vestros homagiales precipue illos de Thuczin sibi vellit allicere

et a vestris serviciis retrahere et cetera. Sciat V^a^ S^tas^, quod de hoc nihil nobis constat, propter quod moti, mox scripsimus, dicto advocato, ne quoquomodo se misceat his, que ad eum non pertinent, sed quod stare debeat in terminis sui iuris, quia nollemus vestram ex proposito offendere contra iusticiam maiestatem. Preterea sicut vestra regalis celsitudo continuavit scribendo, qualiter quedam arrestacio frumentorum quorundam vestrarum esset per commendatorem de Swetz facta et cetera. Nescimus aliud, quam quod vestris aut in frumenti eiusdem restitucione plenaria, aut solucione equivalorum peccunia iam sit satisfactum, et si, quod absit non sit factum adhuc, fieri debebit sine quolibet impedimento prestandum S^tis^ V^re^ et cetera. Datum in castro Marienburg feria quarta post Petri et Pauli apostolorum beatorum, anno millesimo quadringentesimo sexto.

Z tek Królewieckich. w bibliotece gener. sztabu w Petersburgu. Porównaj Voigt G. Pr. VI. 348 uw. 2.

[1]) nos.

CCCXLVI. *W Kopusie* 30 *czerwca* 1406.

Witołd w. ks. Lit. zatwierdza układ handlowy, zawarty pomiędzy miastami Rygą a Połockiem, mający trwać nawet wtedy, gdyby książe wiódł wojnę z mistrzem Inflanckim.

Z współcz. kopii łac. i niemiec. Napiersky. R. L. U.; N. 160 p. 124 z niemieckiej Bunge IV. N. 1701 c. 544 i łac. ibidem VI. N. 2967 c. 343 et sqq. Koncept do tegoż układu ze strony mistrza Inflanckiego ibid. VI. N. 2966 c. 342 i Napiersky N. 161 p. 126.

CCCXLVII. *W Brjańsku* 2 *września* [1406].

Komtur Ragnety do w. mistrza: zdaje relacyą z wyprawy ks. Witołda na Ruś.

Unsern willigen gehorsam tzu vor. Erwirdiger lieber her marschalk! Euwer wirdikeit wir tun wissen, daz wir am dunnerstage noch Egidii sint komen czu hertzog Witaud czu Brentzs und haben gehat gar sweren tifen weg, und sunderlich XVII tage heide, daz wir nort dri nacht in dorffern haben gelegen, alzo das unser und der lute pherd vast mager sin geworden, ader doch zo habe wir keins nicht hinder gelassen, sunder der lantlute pherd sint V adir VI hinder gebleben und der foit hot ouch dri hengste gelassen hinder im. Ouch zo habe wir, tzwene man gelassen, di do krank woren geworden. Ouch ersamer lieber her marschalk wir werden tzu Brentzs legen bis an unser vrauwen obent nativitatis, und wissen nicht, wi verre ader wi lang wir noch forwerts reisen werden, und git uns gantz swerlich spise halben getrenkes und futers, wen wir der keins genug mogen haben tzu koufe. Ouch zo wirt is uns und sunderlich den luten gar sperlich gegeben. Erwirdiger lieber her marschalk, waz wir forwerts me werden wissen, daz wel wir euwer ersamkeit denne gerne schriben. Gegeben tzu Brentzs LVI milen gelegen verrer voen di Tunepper am dunnerstage noch Egidii [1]).

Kompthur tzu Rangnith.

[Adr.]: Dem erwirdigen obirsten marschalk mit aller wirdikeit.

Oryginał pap. bez pieczęci widocznie wydartej. Arch. Król. N. Z. Szuflada: varia.

[1]) Co do daty roku, porównaj uwagę do listu Witołda z dnia 3 września [1406] r.

CCCXLVIII. *W Brjańsku 3 września* [1406].

Witołd dziękuje w. marszałkowi za poselstwo ze zbrojną pomocą komtura Ragnety i sołtysa Żmudzi; donosi, że się wyprawi na nieprzyjaciela i w zamian za przysłanego ogiera daje w darunku marszałkowi dwa sokoły.

Alexander andirs Witowd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithawen etc.

Ersamer libir herre marschalk. Wir tun euch czu wissin, das am donrstag nach sinte Egidi tag [1]), alz gestern sint czu uns komen herren kompthur czu Ragnith und der foyt czu Samayten ken Dbransk unsirm hwse, der czukumft ist uns wol czu danken. Dorumb wir ewir ersamkeit inniclichen und mit ganczen fleisse danken, das ir die obigen herre czu uns gesant und usgericht habt und uns die hulfe habt getan. Noch zerrer bitten wir ewir ersamkeit, das ir desselben deme erwirdigen herren homeister dutsches ordens von unsirn wegen wellet fleisiclichin danken, went wir wellen, ap got wil, des gleich umb euch und umb den ewirn orden, wo adir wenne [2]) sich geborte, noch allim unsirn vormogen williclichen tun und euch helfen mit ganczer trewe. Andir czeitunge czu disem mol wissen wir nicht czu schreiben, denne das wir mit gotes hulfe czuvor wellen usczihen am dinstag nehistkomende [3]), wo wir czu schaffen werden haben mit unsirn finden. Auch wir danken euch gar zere, das ir io an uns gedenket, went man hat uns von ewir wegen geantworten einen guten hengst, und czuvor wusten wir vor an wir euch libe sollen dirczeigen, dornoch welden wir uns gerne fleissen. Auch wir han gehort, das euch ewirn falken sint gestorben, wir zenden euch iczunt czwene gute falken, die ir in ganczer fruntschaft wellet und ruchet ofnemen. Gegeben czu Dbransk unsirm hwse am freitag noch sint Egidii confessoris [4]).

[Adr.]: Deme ersamen herren obirsten marschalk dutsches ordens, unsirm besundirn guten frunde.

Oryginał w archiwum N. Zakonu Królewieckiem, szufl. XVII. N. 147 z dobrze zachowaną pieczęcią Witołda.

[1]) tj. 2 septbris. [2]) wo adir wene dwa razy. [3]) 7 septbris.

[4]) List ten jakoteż poprzedni niewątpliwie należą do 1406 r., mógłby bowiem i w 1408 roku być pisanym, w którym także Witołd odbywał wyprawę na Moskwę również przy pomocy zakonu. Atoli jest tu w liście wzmianka, iż na dniu wczorajszym, tj. we wtorek po św. Idzim, przybyli do Brjańska komtur Ragnety i sołtys Żmudzki, co się zupełnie zgadza z kalendarzem roku 1406, gdy pod rokiem 1408 uderzałoby, że nie datowano według święta narodzenia Maryi. Dalej w księdze rachunkowej podskarbiego zakonu, znajdujemy pod 1406 rokiem następujący wydatek zanotowany: item IIII^{C} marc an XI scot dem kumpthur czu Ragnith, die her in der Russchen reise mit dem voithe von Samaythen vorczeret hat. Des geldes was VI^{C}XXIIII marc und III scot; do slugen wir im abe II^{C}XXV marc vor Iʒ^{C} schog grosschen. Toż samo zanotowano tamże wydatek dla sołtysa Żmudzi którym był Michał Kochmeister; komturem Ragnety był Fryderyk Zolr. Pod rokiem 1408 zaś znajdujemy, również w księdze podskarbiego, wynotowane wydatki na wyprawę ruską, ale na rachunek sołtysa Żmudzi i komtura Brandenburskiego a nie komtura Ragnety, o którym w powyższym liście Nr. CCCXLVI. jest mowa. Porównaj Voigt G. Pr. VI. 355 i SS. rer. Pruss. III. 283 uw. 1, którzy również odnoszą list powyższy do 1406 r. O wyprawie tej wie Długosz i odnosi ją do 1406 roku, nie wspominając o zasiłkach zakonu; obacz wyd. Przezdzieckiego T. III. ks. X. p. 566.

CCCXLIX. *W Szakach 3 września* [1406].

Marszałek zakonu pisze do Witołda w. ks. Lit., iż na żądanie jego wysłano posłów do Inflant i do W. Nowogrodu; donosi

o zdrowiu mistrza, prosi aby zezwolił rycerzom zakonnym z zamku Konigsburg konie ich, których na zamku wyżywić nie mogą, popaść na terrytoryum litewskiem; zasięga rady księcia w rzeczy dotyczącej wyprawy na Żmudź, którą zakon pod koniec roku przedsięwziąć zamyśla.

Also ist herczog Wytout geschrebin.

Irluchte forste grosmechtiger besunderer libir herre! Also als uns euwer grosmechtige herlichkeit in euwirm nehsten brife uns gesant hat geschrebin als von den bothen, beide von hinnen und ouch von Lyflande czu senden ken Grosse Newgarth etc. Do von wir libir herre io nicht anders wissen, denne, das es algereite geschen sei. Idoch so haben wir mit unserm homeister, als wir nehst czu sampne woren, dovan nicht geredt. Sundir wir meinen gancz es sei geschen, und ab euch unser homeister nicht dovon geschrebin hat, so wirt her euch io binnen kurcz dovan schriben, das das gescheffte gancz und gar geendet sei noch euwern willen. Ouch libir herre, so schreibt uns euwer hochwirdikeit, begerende, das wir euch schreiben wie es unserm homeister gee, went ir vornomen hattet, das her vaste krenklich gewest were. Gerucht libir herre wissen, das unsir homeister uff dese czit von der almechtikeit gotis unsirs herren, frisch und wolgesunt ist, wie wol das her dese somer etwas krankheit geleden hat, so schelet im doch von gnaden gottes iczund nicht me. Sunderlichin libir herre, so habt ir in unsers homeisters brife wol vornomen von den luthen, die man sendet [uf das nu]we hus ken Konigsburg, die in etlicher masse vaste pferde werden mit in brengen, die sie uff dem huse nicht alle mogen gebergen, als euwir hochwirdikeit das wol dirkennet. Dorumb libir herre so were wol unser meinunge, und bitten euwer groszmechtikeit mit flisze, das ir libir herre die selbigen unser luthe mit den pferden gerucht czu legern in euwer lant an ein ende, do sie hai und futer iren pferden mochten gehaben czu koufe, und das sie gleichwol unsern finden den Samayten io legern so ir sie allirnehst gelegern mochtet, und gerůcht euwer grosmechtikeit wol, wen die selbigen unsir luthe nach euwirm rathe etwas in das land czu Samayten beginnen werden, das denne euwer herlichkeit io auch etwas hulfe us dem nedirlande en wirt mit geben, uff das sie mit euwer hulfe deste grosseren schoden mochten czuczihen den vinden, ab der allmechtige gott gelicke gebe. Besunder libir herre, ap es geschege, das wir mit euwir grosmechtikeits rate et[was] luthe desen herbest wurden ussenden eine cleine reisze czu thun, ab mans an dem wether mochte gehaben, so bitten wir euch, als unsern besundern libin herren, das ir ouch denne etwas hulfe mit euwern luthen, die do gesessen weren wellet, do czu thun, went wir io ane euwern rat und wissen mit den Samayten nichts wellen beginnen und getrauwen euwer herlichkeit genczlich, das ir das wol heimlich lasset bei euch bliben. Ouch libir herre, das solde allis der compthur von Brandenburg an euch werben, der euch muntlich allis dinges bas hette mogen undirrichten. Nu besorge wir uns, das euch der kumpthur nicht mag treffen in der nehde, nach deme als ir willen habt czu czihen und wir in euwirm brife wol vornomen haben, dorumb so haben wir euwer grosmechtikeit do von geschrebin, mit flisze bittende, das ir libir herre bei aller dinge tut das beste, als wir genczlich [getrouwen] [1]) das ir tut, und forwor wissen; das hoffen wir und unsir orden,

ab got wil, czu vor[dinen], als wir allir beste kunnen und mogen. Gegeben czu Schoken am fritage vor nativitatis Marie.

[Obir]ster marschalk [dutsche]s ordens.

Koncept listu marszałka zakonu na splamionym od wilgoci papierze — pismo wybladłe i ledwie czytelne. Po drugiej stronie współczesnem pismem: Anno domini M⁰CCCC⁰VI mensis...... W archiwum Królewieckiem N. Z. Szuflada XVI*a*.

1) Miejsce wydarte.

CCCL. *W Szakach 2 września* [1406].

Marszałek zakonu do w. mistrza odsyłając kopię listu do Witołda pisanego, usprawiedliwia się, iż musiał księciu odpowiedzieć; gdyby bowiem tego nie uczynił, książe wziąłby mu za złe, iż się nie ogląda na treść jego listów. Uprasza mistrza, aby odpowiedział Witołdowi ze swej strony w sprawie poselstwa do Nowogrodzian i to jak najrychlej, gdyż książe mógłby w przeciwnym razie powziąć podejrzenie ku zakonowi. Odpowiedź powinna zawierać przyrzeczenia, które marszałek księciu w swym liście poczynił [1].

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu, szufl. XX. N. 43; z datą: Schocken fritag vor nativitatis Marie.

1) Co do daty roku, porównaj list z tejże samej daty 1406 roku, który marszałek do Witołda wysłał.

CCCLI. *W Ragnecie 29 września* [1406].

Komtur zakonu Ragnety zdaje sprawę w. mistrzowi ze spostrzeżeń powziętych przy zwiedzaniu Dobisy, ażaliby nie można tamże zamku zbudować.

Minen undirtanigen willigen gehorsam czuvor. Erwirdiger gnediger herre meister! Euwer genode geruche czu wissen, das Peter und Flintz und ich sin gewest uf der Thobesen und han do beseen noch unsirm besten sinne eine borgstat czu eime huse, in dem orte, als die Thobese und die Mymel czu hufe komen. Ouch hat is Peter gewegen, das di Thobese wol czu brengen ist um di borgstat. Auch haben wir beseen das flischin, das do heisit Pilsuppe, das were czu temmen ½ seil VI elen houg und einen cleinen graben czu graben XXVIII seil lang [1]), III elen tief [2]) bis in die Thobese, und doch ist czu besorgen, das is czu etlichir czit im iare nicht wessirs genick kan gehaben czu malen. Ouch is di Thobese uf ½ myle und neer eichinsholtzis wol also vil, als Flintz spricht, das man mochte dovon ein hus buwen. Ouch si wir gewest, als die Aservne in die Jure velt, und als wir dirkennen kunnen, und als uns die Schalwen undirwiset haben, so beflist der ort czwisschen der Aservne und der Jure alle ior ierlich, wen icht grose wasser werden. Dorumme was man do buwen sulde, das muste man wurten und irheben. Ouch funde man do wol uf ein firtil wegis mittilmesige fichten czimmer, ob sin[er] denne nicht genuk wurde sin, so funde man wol in der selben wite themnen holtz und andir holtz, das mans genuk wurde haben. Sunder als wirs dirkennen kunden, sulde man di Aserve vorstoien, das wer nicht geringlich czu tunde, wen binnen iren rechten uber ist is ein cleine flis, suder wen is oberflutig wirt ober das uber, so were is gar wite czum temmen czwisschen den bergen. Ouch so

vint man wol lei[te] uf dissit der Aservne. Ouch si wir gewest ein firtil weges boben der Aservne, do di Sessow und di Jure czu houfe komen, und di ge[ge]not [3]) is also gestalt; czu ersten us dem orte io lenger io breiter bis uf VI seil adder des gelichin in di breite, und XX seil adder des gelichin, in di lenge; und das beflust mit enander czuvoriar. Suder in dem selben is ein selbwachsin leimen berg, der is III seil lang und eins seils breit, und das beflust nummer, und vort vordem berge III seil lang ku[m]pt die Jure und di Sessow widder czusammen uf VIII ruten na und theilen sich denne widder von dennandirn, und vordan czwisschen den beiden flisen uf $^1/_2$ firtil fint man fichtins holczes genuk czu eime huse. Ouch hat Peter beseen, das her wol wil undir dem huse eine kornmole buwen mit eime rade, di dem huse nottoft melit. Ouch genediger herre meister haben [sie] [4]) besen, das man di Thobese wol mag leiten undir dem gebirge bis undir di borgstat czu undirslechtigem molwerg. Ouch is ein flis di Thobese uf uf gensit, das heist di Lasdone; das spricht Flintz, das man do ouch geringlich eine cleine mole mag buwen. Ouch si[n] wir gewest uf der Thilsit, und haben do beseen noch unsirm besten die gelegenheit [5]) des huses und usgestakt. Ouch hat Peter besen, das man do wol mag eine mole legen undir das hus und is czweierlei geverte; das erste ist undir dem huse III$^1/_2$ seil in di lenge, czu temmen einen tham und X elen houg; das andir is di Thilsit uf XXXI seil lang einen graben czu graben di helfte dri elen tif und di helfte IIII elen tief und oben czu endis des graben einen tham czuschutten II$^1/_2$ seils lang und VI elen houg. Ouch spricht Peter, das man di selbe mole muchte machin das man eine snidemole und eine kornemole bi denandern muchte machin. Ouch geruche euwer genode czu wissen, das wir di buwstat des huses uf der Thilsit herte uf der Thilsit usgestakt haben; sunder das is wol III seil von der Mymmel is. Ouch hat mich Peter undirricht di gelegenkeit der mole czu Rangnith und beschreben gegeben, wi vil man holtz mus dor czu haben. Gegeben czu Rangnith am tage sancti Michaelis des ertzengils.

Huskompthur czu Rangnith.

Dis nochgeschrebene hat Fflyns besehen of der Thobys und hath is lasen beschreiben im XIIII^{C} und VI^{ten} iore:

Czum irsten hath her gefunden binnen einir halben milen umb den hoff czur Thobys, und die Thobys off, eichinholcz clein und gros, wie man das haben wil czu husern, czu malen, czu snideronen und woczu mans bedarf.

Item so hath her besehen die Memil off fichtenholcz czu snideronen und czu delen, das mans flissen mochte die Memil abe bis czu der mole auf die Thobis, ab man sie do haben welde, und of das irste binnen XX iaren von holcze umvorgenglich were, das mans nicht verre dorfte czufuren haben, denne ein firteil wegis of daz witeste.

Item so hath her besehen einen ort ken dem Losewerder obir, do hath her gewegen, das her itzczunt dirkennet czwene fusse gefellis. Sunder mit einem were mochte mans noch vier fusse aftreiben und hoger halden ane schaden, und an allen czwifil. In den selbegen ort mochte man eins hus legen, und mochte in den graben under das hus die molen legen, das man sie weren mochte mit bochsen ader mit anderm geschos.

Item so hath her besehen die mitte bei Jurgenborg, do man ouch holczis gnug vindet czu aller notdorft, eichin und fichtin und wie mans wurde bedorfen

van anderm holcze. Und ab man czurate wurde ein hus wedir czu legen, als Jurgenborg vore gelegen hath, so mochte man das flis die mitte leiten bis vor das hus mitweren czu halden, sunder czu themmen wil her nicht raten czu halden. Under das hus mochte man denne legen kornmolen, snidemolen, welchirei man die haben welde.

Item so hath her besehen die Swentoyn, das do gar ein lunisch flis ist, dobei nicht gerne sien welde, doruf czu bauwen. Sunderlich muste is gar vil kosten, wer do welde bowen, das do mit nichte kein gut konde inbrengen, und ouch als her dirkennet, das is kein gut alder haben mochte alles, das man doruf bowete adir bawen mochte.

Item so hath her ouch besehen die Wysse Wille, die Schremchin ouch besehen hath, und beide trosten sie doruf wol czu bawen. Sunder bie korczen iaren wirt is gar herte umb holcz legen und wirt grosse arbeit kosten mit weren czu halden. Ouch so dirkennen sie beide wol, das man holcz flissen mochte, die Memil abe czur snydemole of die Wysse Wille. Alleine is gar with czuflissen were, das sie sich besorgen, das man nicht das gesinde dobei behalden mochte. Die selbege mole muste legen ein firtil weges die Wisse Wille of, ken der wiltnisse ken Samayten wert, umb des gefellis willen, und mit weren czu halden.

Item so hath her mit dem kumpthur von Rangnith die Juwre besehen, als die Azervne in die Juwre felth, of den ort do mag man ein hus legen. Sunder is wirt grose erbeit kosten, dar ein hus czulegen, durch des walles wille, dem man schutten moste, das man huwer nicht thun mochte. Sunder in dem winter muste man holczen und in dem voriare muste man bowen.

Boben alle ding, so ist is sein rath, das man io die molen lege bei die husere, das mans beidenandern haben moge und auch mag man das gesinde denne bei dennandern behalden.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit allir wirdikeit ane allis sumen detur.

Oryginał równie jak i ceduła na półarkuszu papieru; po pieczęci widoczne ślady. Arch Król. N. Z. Szuflada XVI*a*.

[1]) lang, u góry dodano t. s. r. [2]) na kraju dopisane t. s. r. [3]) sc. gegend. [4]) opuszczone. [5]) w oryg. gelegenek.

CCCLII. *W Szakach* 13 *października* [1406].

Marszałek zakonu donosi w. mistrzowi o szczegółach Witołdowej wojny z Wasilem w. ks. Moskiewskim.

Unszern willegen gehorsam undertaniclichin czuvorn. Erwirdiger lieber her meister, euwer wirdekeit geruche czu wissen, als wir gestern czu Schaken qwamen, funde wir do czwene velkener mit czwen valken die herczog Wytowte uns gesand hath und haben uns gesaget, als her sie von im santhe czu uns czuczihen, do hatte her willen den andern tag dornoch czusprengen. Ouch sageten sie uns, das her czumole vil volkes habe, beide us Polen und us der Walechien und herczog Swittergail der sie der Polen houptman, und meinen sie, das is czumole fruntlich czwisschen herczog Wytowten und herczog Swittergeil stee und sie sich mit ganczin trowen meinen. Ouch lieber her meister, so haben sie uns gesagt, das is gancz worhaftig sei, das herczog Allexander von Starodub herczog Wytowten wolde vorraten haben, wen her als das her hatte vore weg hatte geschicket,

und der das selbege gut vare weg gefurt hatte, den hath herczog Wytowte ouch gefangen. Vortme so haben sie uns gesaget, das sie gancz hofen, das is frede werden solle czwischen dem konige von Mosqwe und czwischen herczog Wytowten. Sunder herczog Wytowte heischit von dem konige die czwene die vormols von im entritten seint als herczog Allexandern herczog Ywans son und herczog Iorgen von Smalencz [1]), wen wir sie gancz redelichin und worhaftig halden die selben czwene velkener, die uns die czitunge gesagt haben, und habens in ganczim hoffen, das is steter frede werden solle czwischen dem von Mosqwe und herczog Wytowten. Ouch sende wir euch hirinne vorslossin des huskompthurs brief von Rangnith, dorinne her beruret, wie das die Schalwen hulfe geren mit brotkorne, was euwer wirdekeit do bei tun wil, das stee czu euwern gnaden. Gegeben czu Schaken an der mitwochen noch Dyonisii.

Obirster marschalk.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit allir wirdekeit tag und nacht ane sumen.

Oryginał na papierze w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) Juryi ze Smoleńska ucieka 1405 r. do Wasyla Moskiewskiego księcia; obacz I. Pskowską kronikę: Połnoje Sobranie IV. 196 sq. i II. Pskowską ibidem V. 19

CCCLIII. *W Awinionie* 24 *listopada* 1406.

Papież Grzegorz XII. wzywa księcia Mazowieckiego (Janusza), aby nie wspierał Litwinów przeciwko zakonowi walczących, ani też w inny sposób nie szkodził zakonowi walczącemu z Litwą i Rusią.

Gregorius episcopus servus servorum dei, dilecto filio nobili viro. . duci Mazowie salutem et apostolicam benediccionem. Gravis querela pro parte dilectorum filiorum. . magistri et fratrum hospitalis sancte Marie Thewtonicorum Jerusolimitani nobis nuper exposita continebat, quod licet ipsi ut est notorium contra infideles Lutwanos et nonnullos Ruthenos scismaticos subiectos eisdem, impugnantes ipsos fratres et alios cristianos, bellum continuum prosequantur, tamen nonnulli subditi tui, inter terras eorundem magistri et fratrum ac Lutwanorum et Ruthenorum consistentes, apparatus et progressus eorundem magistri et fratrum ex vicinitate locorum sepius sencientes, illos eisdem Lutwanis notificant et ut se defendant ac gentes dictorum fratrum ostendant et prepediant reddunt premonitos et eciam premunitos. Et econtra cum eidem Lutwani contra ipsos fratres et terras eorum procedunt hostiliter, eos amicabiliter recipiunt et pertractant ipsis victualia et ducatum in locis inviis et solitudinibus exhibendo, in magnum detrimentum eorundem magistri et fratrum ac fidei cristiane, super quibus fuit nostre provisionis remedium postulatum. Quare nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, tibi nihilominus per apostolica scripta mandantes, quatinus dictos subditos tuos, ut desistant a predictis et aliis favoribus eisdem infidelibus impendendis, studeas pro reverencia dei sueque fidei et honore tuo sic fideliter et realiter coercere, quod non oporteat per sedem apostolicam super hoc aliter provideri. Datum Avinioni VIII kalendas decembris, pontificatus nostri anno primo.

G. de Romanis.

Z tek Królewieckich w bibliotece gener. sztabu w Petersburgu.

CCCLIV. *W Marienburgu* 29 *listopada* 1406.
W. mistrz pisze do Witołda w. ks. Lit. w sprawie sporów kupieckich mieszczan Toruńskich z Krakowskimi.

Alzo hath man geschrebin herczoge Wytouth.

Irluchter forste und groszmechtiger lieber sunderlicher herre! Als wir nehest woren bei euwir herlichkeit und die off die czeit boten von der sache und schelunge wegen gwant czwischen den burgern und inwonern der stad Crokaw und unsern armen undirsaszen den von Thoran, das ir die czu dirkennen und czu entscheiden gerucht offczunemen, so thu wir euwir groszmechtikeit czu wissen, als wir wedir heim czu lande quomen und den von Thorun das vorkundigten, das sie werlich gefrahet waren und gerne welden doran genugsam sein, was euwer hochwerdikeit an der sache in czu addir abespreche. Nu sein die von Thoran etwe gefach bi uns gewest und beclagen, das die von Crocaw in unser land czihn, und dorch unser land andere besuchen, do sie iren fromen werben als sie besth mogen, das doch die unsern in semelicher wisze kegen ienen landen nicht thun torren, und sie wellen doran des allerdurchluchsten unsers gnedigen herren koniges czu Polan gnade gerne ramen. Abir umb den schaden, den die unsern entphangen haben, bitten wir euwer groszmechtikeit als unsern lieben besundern herren mit begerlichen fleissegen bethen, das ir lieber sunderlicher herre, umb unser bete und beider teile bequemikeit wille, gerucht den von Crokaw einen nemelich tag czulegen vor euwer herlichkeit czu gestehn und czu komen, und was tages ir in werdet entscheiden, den gerucht uns lieber herre ouch czuschreiben, so wellen wirs also usrichten, das die von Thoran off den selben tag ouch vor euwer durchluchtikeit sollen komen, was denne euwer hochwirdikeit nach vorhorunge und dirkentnisse beider teile den unsern czu minne und czu fruntschafft mit rechte czu ader abe spricht, doran sollen die unser gancz dangsam sein und genugig, und bitten euwer herlichkeit umb eine gutige desses brieffes entwert. Gegeben czu Marienburg am montag vor Andree in XIIII^{C} und sichsten iare.

Kopia w registrancie N. 3 pag. 279.

CCCLV. *W Zodyniu* 6 *grudnia* 1406.
Baldewin Stol sołtys Nowej Marchii do w. mistrza: iż król Polski chce mieć Hochzeit Drezdenko i Santok, zastawione przez króla Węgierskiego Johannitom. Z Bibersteinen umówił się, aby mu był pomocny przeciwko Frydrykowi von Qwyczow. Gdyby król interpelował mistrza w sprawie pokoju i użalał się, że go nie dotrzymujemy, mógłby mistrz odpowiedzieć, iż Ulryk (von der Ost) hołdował królowi z Nowej Marchii już po zawarciu pokoju pomiędzy zakonem z jednej a królem Witołdem z drugiej strony.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu, z datą: Soldin am tage Nicolai des heiligen bischoffs.

CCCLVI. *W Marienburgu* 13 *grudnia* 1405.
W. mistrz pisze do Witołda w sprawie rozjemstwa sporu kupców Toruńskich a Krakowskich; odpowiada na propozycyę księcia, który chce mistrza Inflanckiego wspierać w wojnie

z Pskowianami, iż zakon dziękuje wielce za to dobrodziejstwo i ufa w zupełności w. księciu.

Herczoge Wytawt.

Irluchter forste grosmechtiger sunderlicher herre! Als euwer grosmechtikeit uns geschreben hat von dem allirdurchluchtigsten unserm gnedigen herren konige von Polan euwerm bruder, wie her nach euwer anhaldunge geschreben hat den burgern von Crokaw czur Wille czu sein XIIII tage nach winachten, ab wir die unsern von Thorun ouch off die selbige czeit ken der Wille senden wellen, geruchet czu wissen grosmechtiger lieber herre, als euwer durchluchtikeit brieff uns quam, schreben wir von staden den unsern czu Thorun, das sie sich dorczu schicken sollen und ken der Wille komen off den vorgeschreben tag XIIII tage noch winachten. Und danken lieber herre fleisseclich euwer hochwirdikeit, das ir das beste geruhet czu thuen, bittende euwer grosmechtikeit als unsern besundern lieben herren, zo beide teil czusampne komen, das ir noch beiderseit irhorunge erkennen wellet ein mogeliches und was rechts ein iclich teil in den sachen hat und sie von euwer durchluchtigen weisheit do noch entscheiden und voreinen. Is thut nicht not, das wir alsost imands me dor czu senden, wend wir wol wissen worhafticlich, das ir lieber herre von euch selbir noch glichem und mogelichem dirkenntnisse die selbige sache allerbeste konnen entscheiden, und die unsern ouch ire sache genczlich czu euch gesaczt haben und noch setczen. Ouch als euwer hochmechtikeit schreibet von den brieven dem marschalke gesand, innehaldende von den Pleskawern und von der derbitunge der hulfe dem gebitiger czu Lyflande czu thun und nicht wisset, ab im euwer brive worden sint etc. Lieber sunderlicher herre! die brieve, die euwer herlichkeit unserm marschalk hat gesant, hat uns der marschalk alles vordan geschicket, alzo das wir euwer grosmechtikeit seder der reise dristund brive haben gesant, nicht wissen, was doran versumenisse ist gescheen. Nemelich als der kumpthur von Rangnith letczt czu uns quam, schrebe wir euch eins, und kurczlich dornoch, als der marschalk czu uns quam abir eins, allewege euwir hochwirdikeit mit ganczem fleisse dankende und noch mit getruwer vorschuldunge mit alle unsern gebitegern, die gemeinlich of dese czeit bei uns woren, fleiseclich danken aller gute ere und gnade, die euwer herlichkeit uns und unserm orden gutlich und gunstlich thut und erczeiget, und namelich von der hulfe dem gebitiger czu Liefland czu thun, das wir lieber herre czu euwer durchluchtikeit genczlichen setczen czu erkennen, was dorinne gut und gerathen ist, des wir allewege mit dem gebitiger von Liefflande gevollig wellen sien und villich, wend ir das beste und nutczte bas wisset czu handeln in den gescheften, denne wir ad[er] imands der unsern. Und geruchet lieber herre nicht vor arg czu nemen, ab eingerlei vorsumpnis an der vorantwertunge ist gescheen, wend di scholt etlicher mase unser ist, wend wir kunden czu stunden durch crankheit wille binnen etlichen tagen die antwert nicht usrichten. Sunder lieber sunderlicher herre, wir haben of deze czeit unsern gebitigern euwer gutwillikeit und czugeneigete gunst und gnade eigentlich vorbracht, die alle mit uns und wir mit in euwer herlichkeit nicht voldanken konnen. Ader got der herre guttere beloner, wirt des euwer grosmechtikeit von sinen gnaden danken und czu aller se-

likeit keren, dorumme wir in tegelich mit demut gerne bitten wellen die wile wir leben. Gegeben czu Marienburg am tage Lucie. Anno VI.

Kopia w registrancie N. 3 pag. 283—284.

CCCLVII. *W Marienburgu* 21 *grudnia* 1406.
W. mistrz pisze do Witołda w. ks. Lit. w sprawie sporów kupców Toruńskich z Krakowskimi.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Als wir euwer herlichkeit vor eine entwort euwers brives vor czeithen geschrebin haben von der schelunge wegen, gwant czwischen den von Crocaw und den unsern von Thorun, mit den wirs ouch bestalt haben, das sie sich alzo solden usrichten, die noch euwir begerunge bei euwer hochwirdikeit sollen sein XIIII tage noch winachten etc., so geruche euwer grosmechtikeit czu wissen, das die unsern bei uns gewest sein und beclagen, das die czeit vaste korcz und der weg bumosen tif und swer ist, und besorge[n], das si is villichte nicht dirreichen mogen, als sie doch gerne tethen. Und sint ir lieber besunder herre io selber irkennet, das von unstetikeit des weters die wegen gar ungewis sein, und von tage czu tage erger mogen werden, so bitten wir mit fleissigen begerlichen bethen, ap sie eins tages czweer ader drier qwemen noch den entscheidenen tagen, das ir lieber herre in das nicht vorkeret noch in unguten czuleget, went sie gleichewol alzo von uns sein gescheiden, sie wellen alle iren fleiss noch irem hogesten besten vormogen dorbi thun, und sich arbeithen, zo sie meiste mogen, das sie sich czu euwer durchluchtikeit vordern, als sie allirersten konnen. Gegeben off unserm huse Marienburg am tage Thome apostoli im XIIII^C und VI^ten iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 282.

CCCLVIII. *S. L.* 21 *stycznia* [1407].
Witołd w. ks. Lit. uwiadamia marszałka zakonu o terminie wymarszu na wyprawę Ruską.

Alexander andirs Wytoud
von gottis gnaden grosforste czu Littowen etc.

Erwirdiger libir herre marschalk. Bi andern worten, die ir uns leczt geschrebin habt, haben wir vornomen, wie dutschir lande erbar geste czu uns komen und meinen mit uns czu reisen ken Ruszen. Dorum so lassen wir euch wissen, das wir uff den nehsten dinstag meinen us czu czihen, so verre ob uns das wether dor ane nicht hindert, went itczunt mit uns im lande gar weich wether ist in unszerm landen [1]). Wir haben in enkegen gesant und ab sie uns czur Wille nicht dirreichten, das man sie di bequemesten wege uns solle nach geleiten. Gegeben in die Agnetis virginis.

Kopia listu wsunięta do listu w. marszałka z 29 stycznia t. r., obacz poniżej.

[1]) Zdanie to: went iczunt mit uns im lande gar weich wether ist, naprowadza nas na datę tego listu. Porównaj mianowicie ustęp: von eyme weichin winthir u Jana z Posilge w SS. rer. Prussic. III. 284. Porównaj nadto Bonnel Russische Chronographie p. 217, a mianowicie ustęp, jako Witołd na dniu 5 lutego tegoż roku wpada na Pskowską ziemię.

CCCLIX. *W Brandenburgu* 29 *stycznia* [1407].

Marszałek zakonu doradza w. mistrzowi zakonu, aby celem podratowania zdrowia użył jako lekarza mistrza Bartłomieja i odsyła mu list Witołda w. ks. Litwy z dnia 21 stycznia t. r.

Unszern gar willigen undirtenigen gehorsam czu vor. Erwirdiger libir her meister! Als huten haben wir das morgenessen gethan czur Federaw, und als wir von danne wolden scheiden, do qwam czu uns meister Bartholomeus. Also begunden wir mit im czu reden von euwir crankheit und legten im vor, als von dem bluten do wir im dovon eigentlich gesait hatten. Do sprach her wedir uns, wie das sin rat were, das euwir erwirdigkeit io in czit dor ane rates pflege, went es sorglich were, wo man das lisse obirhaut nemen, und her meint, was her euch do czu kunde gutes geraten, des sulde im nicht czu vil sin und welde das thun mit willen. Hirumb libir her meister, so wellen wir euch raten und bitten euwir erwirdikeit, das ir meister Bartholomews, och uff eine czit euch nemet. Was mochte euwir erwirdikeit schaden, das die beide etliche czit bi euch weren. Der eine mochte villichte das wissen, das euch nucze und fromelich czu euwir krankheit were, des der andere nicht enwoste. Ouch so senden wir euch hirinne vorslossen des voithes von Samayten briff und eine abeschrift von herczog Wytouds brife, und wir haben den rechten briff herczog Wytoute dorumb behalden, ab die geste wedir kereten, so mochten wir in den briff wisen, uff das sie mochten sehen, das wir herczog Wytout von irer wegen geschrebin haben. Gegeben czu Brandinburg am sonabinde vor purificacionis Marie [1]).

Obirster marschalk.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister tag [und] nacht ane alles sumen mit er[wir]dikeit.

Oryginał z resztą pieczęci w. marszałka w archiwum N. Z. w Królewcu.

1) Treść tego listu utwierdza nas w mniemaniu, iż i powyższy list Witołda do 1407 roku należy; jest tu bowiem mowa o słabości w. mistrza (Konrada v. Jungingen), który dnia 30 marca 1407 roku umarł, długi czas przedtem słabując. Porównaj Annal. Thor. i Jana z Posilge Kronikę w SS. rer. Prussic. III. 285 i uwagę wydawcy tamże.

CCCLX. *W Marienburgu* 3 *lutego* 1407.

W. mistrz usprawiedliwia się przed w. ks. Lit. Witołdem z fałszywie przez pisarzów królewskich wytłómaczonego listu jego do króla Jagiełły i prosi go, aby mu zechciał przysłać cieśli, gdyż zamierza nad Dobissą nowy zamek wystawić.

Herczoge Wytawt.

Irluchter forste grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Off deze czeit ist czu uns komen unser foith von Samaythen mit des allirdurchluchsten unsers herrn koniges von Polan und mit euwern briven, und hat uns ouch etliche wort vorbracht die im euwer durchluchtikeit hat bevolen. Der brive und aller gute und gunst, die uns euwir grosmechtikeit irczeigit, danken wir euch fleiseclich alle czeit als unserm lieben sunderlichen herren. Und als wir vornemen, zo hat man unserm herren konige unsere brife vil anders usgeleget, wen unser gelarten uns getan haben und den wirs gemeinet haben. Got weis, das wir unsern herren konig gar ungerne dirgremen welden, do

wirs wosten czu keren, unser meinunge ist gut und slecht gewest, alleine man uns vil wort czum ergsten hat gewant, die wir werlich ni gedocht noch gemeinet haben. Unser herre konig hatte uns vor unser antwert einen brieff gesant, der leichte euwir hochwirdikeit, als wir gleuwen, nicht vorkomen ist. Off denselben brieff musten wir im antwerten und unser meinunge von den sachen, doroff her unser antwert begerte, erczelen und eigentlich schreiben, off das her deste bas wissen mochte, wie is umbe di sachen gelegen were, und meinten, das wir die antwert deste elerlicher usdrucken welden, off das her unser entschuldigunge und gerechtikeit deste gnedeclicher und gutlicher off genomen hette. Wie uns ader unser gute meinunge mit fremder uslegunge vorkart ist in das ergste, das erkenne got, dem alle ding wissentlich sien und offenbar, und off das euwir herlichkeit unser unscholt deste bas vorneme, zo wellen wir die selbigen brieffe eigentlich mit unsern gebitigern obirhoren, und wellen einen czu euch senden, zo wir das schirste gethun mogen, der euch unser briffe noch deme, als wir sie gemeinet haben genczlich und eigentlich uslege, wend wir somelicher czulegunge und beschuldunge, als uns geschiet, nicht gehoffet hetten. Vortmee grosmechtiger lieber herre, zo senden wir itczunt den kompthur von Brandenburg mit dem foithe von Samaythen henoff off die Thobis czubesehen aldo eine buwestad, do wir dem foithe ein huschin buwen mochten, wend is im die lenge nicht tochte alzo czu legen. Und bitten euwer durchluchtikeit, lieber besunder herre, mit fleisigen und getruwen bethen, das ir uns doczu euwer czimmerluthe, die sich doroff vorsteen leihen geruhet, das sie mete vor die arbeit helfen rathen, das wir alle czeit gerne vordinen wellen, wo wir konnen, und got den herren vor euwer grosmechtikeit czu aller selikeit mit unserm ganczen orden steteclich bitten wellen. Welde got, das wir euwer durchluchtikeit vor vil gute und gunstliche beflissunge, die ir unserm foithe und den unsern, als wir des wol underrichtet werden, mancherlei beczeigt, gedanken und gedinen mochten, das welde wir doch willeclich thun, wo wir konden ader mochten. Gegeben czu Marienburg am donnerstage noch purificacionis Marie. Anno VII^mo^.

Kopia w registrancie N. 3. p. 294.

CCCLXI. *W Marienburgu* 1 *marca* 1407.

W. mistrz uprasza Witołda, aby się wstawił u króla Polski za marszałkiem Iwanem z Dobrzynia, na którego król jest zagniewany.

Z regestr. N. 3 p. 229, z datą: Marienburg dinstag vor letare. VII°.

CCCLXII. *W Marienburgu* 29 *marca* [1407].

W. mistrz dziękuje Witołdowi, iż usiłował listownie wytłómaczyć go przed królem Polski z fałszywie mu wytłómaczonego listu; dziękuje za przyrzeczoną pomoc przy mającym się budować zamku na Dobissie; donosi o swej słabości i prosi o przysłanie mu małego (namiotowego) konika.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Euwir grosmechtikeit geruche czu wissen, das in gebunge desis brives der kompthur von Brandenburg czu uns komen ist und hat uns eigentlich underrichtet aller sachen

als her von euch ist gescheiden, und besundern der gutwillikeit und fruntlichir czuneigunge, di ir czu uns und unserm orden traget, das wir ouch werlich mit den unsern tegelich befinden in den werken, an mancherlei gute fruntschaft und ere, di ir den unsern guttlich und willeclich irczeiget. Und got sei unser geczug, das wir dorumme mit alle unsern gebittigern gar danksam sint, und mussen alle wege euwer durchluchtikeit, als unserm liben sunderlichin herren, fleisclich danksagen, und kunden wirs irne umb euch vorschulden, do wir euch wusten beheglich czu werden, das welden wir io getrulich thun noch allem vormogen. Nemlich das ir die sache von unser stete wegen bi euch behaldt und unserm herren konige dovon geschreben habt, alleine wir wol dirkennen, das is euch eine muhe und besworuge ist, danken wir euch lieber herre mit ganczem fleisse, und begeren euch czu wissen, das wir einen unser gebittiger czu euwer herlichkeit senden wellen, wen wir dirfaren, das ir ken Kowen komet, der sal euch unsers willen und meinunge volkomlich berichten. Sunderlich von unser bewunge wegen di wir off der Thobis vorhaben czu thun, die wirt sich etlicher mose vorczihen durch der lute wille, bis sie czugesehen. Idoch wellen wir nu binnen XIIII tagen etliche lute hinoff schicken, die das czimmer czufuren und uswasschen, das man czum huse haben sal als sie meiste mogen, of das die arbeit deste ehe gesche, wen die lute mit dem hufen hinoff komen, die sollen sin of der Thobis acht tage noch pfingsten. Wir hetten is gerne ehe angegriffen, zundir durch der lute und zoet [1]) czit wille mussen wirs so lange vorczihen, und danken euch liber sundirlicher here mit alle unsern gebitegern, das ir euch gutlich dirbothen habt uns do czur hulfe czu thun, als uns der kumpthur von Brandenburg wol berichtt hat, und wellen gerne, diwile wir leben, mit unserm ganczen orden got den herren vor euwer durchluchtikeit zu aller zelikeit mit andacht bitten. Ouch lieber besunder herre, schreiben wir euch gerne von unser gesundheit, sunder got der almechtige tut bi uns noch sinen gnaden, das wir uns also hin betragen iczunt gesunt, iczunt krank. Dorumme so haben wir willen uns of eine czeit ein legir czunemen, ab is mit uns bessir mochte werdin und bitten euch liber herre mit fleissiger begerunge, das ir uns geruchet ein klein czellen pferd czu senden, das werden wir zu unserm zatil halden, wen wir czu stunden so stark sint, so wellen wirs selbir riten. Und wer uns das brengen wirt, dem wellet bevelen undir all unsern hengsten die kore czu haben und dorus czwene czu czihen, die im allerbeste behagen, euch czu riten, und wellet liber herre nicht vor arg nemen, das wir euch dorumme bekommern, wend wir solch getruwen czu euch tragen, das wir vorwar wissen, das ir uns ein solchs czu libe gerne thut; wir solden euch mogelich vor vil gutliche beczeigunge vil libnisses und dinstes thun, und got weis alle czeit gerne thun welden, wusten wir ader kunden wir di wise dozu gedenken. Sunder der almechtige got geruche von sinen gnoden euch dorumme beloven zu allem gelucke, das wir immer bitten und begern wellen getrulichen diwile wir leben. Gegeben czu Marienburg am dinstage in den osterheiligen tagen.

Kopia w registrancie N. 3 p. 301—302.

[1]) sc. solcher.

CCCLXIII. *W zamku nad Dobisą 9 kwietnia* [1407].

Sołtys Żmudzki donosi marszałkowi zakonu o stosunkach z w. ks. Witołdem.

Unsern willighen gehorsam czu allen geczithen. Ersamer liber her marschalk! Alzo alz wir euwir ersamekeit vore geschrebin habin von deme alzo, alz von der hulfe, di man von herczoge Witoude begerende ist gewest, von des holczis wegin, so wisset liber her marschalk, das her sichs groslichin dirbutet czu alle deme das her thun sal, wend her sich groslichin vorlanget, das her nicht weis, wi gros addir wi lang addir wi di mose sin sal, das welde her gerne wissen, unde welde das gerne schicken in der czit, das im och bequemme were. Och so findet ir in deme ingeslossene brife einen brif, den her uns sint der czit gesant hot, alz wir von im gescheiden sint, wend wir im dorof keine antwert mochten geschrebin habin und nicht wissen, wi irs vore habit. Ouch so hot her wedir uns muntlich geret, nu unde och vormols, unde spricht eigentlich alzo: das is gut were, das man bouwethe unde allis, das her dorczu helfin solle, das solde im nicht czu vil sin. Unde ninpt, das alle wege, do bi unde spricht alzo: Wer weis, wi is gevallen mochtin, ap an im icht geschege. Ouch so hot her is selbin dem homeister seliges gedechnisses [1]) entpothin bi dem kompthur von Brandenburg, unde alz uns dunket, so were is ein sulchis nicht czu vorsmehen. Dorumme libir her marschalk, scribet im io eine antwert wobi is blibet, ap man bouwen wirt addir nicht, das is im nicht vorsmohe, das man im nicht wedir schreibet. Och wisset, das wir eczlichin schelunge gehabit habin kegen den andern von etzlichin lute wegin, von den sinen und och von den unsern, di do czu im unde och czu uns geczogin sint an unser wissen, als von Eragolen unde von andern landen. So wisset, das wir uns gar gutlichin von im gescheidin habin, alzo das her di sinen nemen sal von uns, und wir di unsern wedir von im. Unde sprach alzo: was uns kegin im schelethe, das sulde wir im schriben, unde was och im kegin uns schelte, das welde her uns och wedir schriben, alzo das her sich mit uns wol berichten wil. Unde kunnen werlich an im andirs nicht dirkennen, wen das her is gut meinet, unde alle schelunge, di wir habin gehat von sinen baioren, di do in dem lande czu Samaythen gut unde erbe hatten, das habe wir alczumole vor im of eine ende gereth, alzo, das is gut wordin ist, unde hoffen das, das si uns nicht me hindern werdin in dem lande czu Samaythen. Gegeben in unserm hofe Thabis am sonoubende vor misericordia domini [2]).

Voith czu Samaythen.

[Adr.]: Deme ersamen obirsten marschalke czu Konigsberg, mit ersamkeit ane sumen tag und nacht.

Oryginał papierowy, pismo zbladłe, po pieczęci ślady żółtego wosku. W archiwum Król. N. Z. Szuflada XVI*a*.

[1]) Dwa ostatnie słowa dodane u góry t. s. ręką.

[2]) List ten wspomina o śmierci w. m. (Konrada Jung), która przypadła 30 marca 1407 roku. Zważywszy, że 1 maja 1407 roku dziękuje zastępca w. mistrza Witołdowi za pomoc udzieloną przy budowie twierdzy Dubissy, Voigt VII. str. 2 uw. 4, możemy na śmiało przyjąć, że list ten pisany 1407 roku.

CCCLXIV. *W Królewcu* 22 *kwietnia* [1407].

Marszałek zakonu do komtura Elbląskiego, zastępcy w. mistrza, załączając list Witołda: Jest tu Waysel sługa Witołda i oświadcza nam, cośmy zresztą z listu księcia wyczytali, iż książe nie chce posyłać po konie, któreśmy mu przed kilką godzinami odesłali. Skoro który ze starszyzny zakonu jakiś

podarunek księciu posłać zechce, to Weysel wie gdzie go szukać należy; zapytuje w końcu, czyby miał owego sługę zastępcy przysłać. [W cedule inną ręką pisanej]: Król Polski będzie w Inowrocławiu i zamierza zwołać zjazd do Gniezna na niedzielę trinitatis; wyszlemy tam naszych, a skoro się o czemś dowiemy, wnet damy wam znać [1]).

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XX. N. 61, z datą: Konigsberg vritag vor Jorgii.

[1]) Rok, w którym list pisany, wypływa z tytułu komtura Elbląskiego, który był wbrew zwyczajowi zakonu, według którego arcykomtur obejmywał po śmierci mistrza godność jego zastępcy, zastępcą tegoż. Imię jego Werner von Tettingen, ob. Voigt. G. Pr. VII. 1.

CCCLXV. *W Królewcu* 28 *kwietnia* 1407.

Zastępca w. mistrza pisze do w. ks. Lit. Witołda w sprawie znanej zakonowi chęci króla Polski zwiedzenia Gdańska, zdaje nowe spory kupców Toruńskich z Krakowskimi pod rozjemczy sąd księcia, dziękuje za usprawiedliwienie nieboszczyka mistrza przed królem Polski, jakoteż za msze, które za duszę zmarłego książe w krajach swych duchowieństwu odprawiać nakazał.

Herczoge Wytawt.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber sunderlicher und gnediger herre! Als leczt euwer grosmechtikeit uns geschreben hat, wie unser gnediger herre konig von Polan euch hatte geschreben und begeret die Weissel abe czufaren czu besehen Danczk und das meer etc. und wie im euwer durchluchtikeit weder geantwortet hat, das euch nicht dunke, das di gebitiger ein sulchs ane einen meister thuen mogen ader sich des undirwinden etc. So thuen wir euwir hochwirdikeit czu wissen, das wir mit den gebitigern vaste dovon gereth haben, und alleine wir alle einen guten willen dorczu tragen, und unsern herren konig gar gerne sehen welden, zo ist uns werlich ein sulchs czu desser czeit, sint das wir kein heubt haben, nicht fuglich noch moglich czu thuen durch mancherlei sache wille. Und nemlich, zo besorgen wir wol, das unserm herren konige sulche gutliche dirbitunge und willige beweisunge nicht mochte gescheen, als wir alle wol begerten und gerne segen; und danken lieber herre euwer hochwirdikeit als unserm lieben sunderlichin herren der antwert, die ir im habt gethan, doran ir gar recht und noch unser allir wille hat geschreben und hat bas irkant wenn wir alle, das wir uns des mit gelimpe noch mit fuge nicht underwinden mochten. Und bitten euwer grosmechtikeit mit fleissiger begerunge, das ir uns lieber herre in den sachen entschuldigen wellet und unserm herren konige geschreiben geruchet, sine gnade bittende, das hers nicht in arge neme, das wir off desze czeit seinen willen nicht volbrengen; zunder wenn uns got der herre ein heubt beschert, zo hoffen wir wol, das is den bequemlich und mit grossin gelimpe moge geschen, und was euwer gnade czu semelicher unser entschuldigunge nutcze und bequeme irkennet, das geruchet czu schriben kurczlich unserm herren konige, off das her nicht grosser ungenade noch ungunst off unsern orden habe. Ouch als euwer grosmechtikeit uns geschreben hat von der sache der burger von Crokaw und von Thorun, was antwert unser herre konig euch doroff geschreben habe, zo geruhet lieber

herre czu wissen, das neulich die eldesten von Thorun vor uns und die gebitiger quomen underrichtende uns, wie die Crocawer vaste kostlichs gutes czu Thorn nedergeleget haben und wellen das vort czu sehewerts furen, und frogeten, ab sie is gestaten solden. Alzo wurde wir mit den gebitegern czu rate, sind das die sache noch in gedold und czu euwerm erkentnisse und ussproche steet, das wir in gerne gunnen wellen mit irem gute czu sehewert czu czihen, ader wo sie wellen in unsern landen. Und bitten euwer gnade, lieber besunder herre, das ir die selbige sache bei euch behaldet und sie noch moglichkeit erkennet und entscheidet, das wir genczlich und volmechteclich mit unsern steten czu euch setczen, als euch unser homeister seliges gedechtnisses ouch vorczeithen gebeten hat, wend uns nicht fuglich were die sache czu imand anders czu geben. Vortme als euwer grosmechtikeit schreibt, begerende einer antwert von Drysden und andern schelungen czwischen unserm herren konige von Polan und uns gewant, noch deme, als euch unser herre konig hat geschreben etc. und ouch wie die antwert unsers homeisters dem got genode, unserm herren konige leczt geschreben, in noch herterer und bitterer duchte, wen die ersten antwert weren gewest etc. Wellet wissen gnediger herre, das unser herre konig leczt czu uns santhe mit einen credenczienbriefe den pothkomorze von Dobryn, der doch nicht anders warp, wenn das unser herre konig unser gnediger herre were, und vil gunst, gnade und liebe, czu unserm orden truge, und uns von herter uslegunge der briefe nicht bekommern dorften, das wir mit grosser dangsamikeit offnomen und sint des czurote worden, das wir den kompthur von Thorun ken Dobryn, zo her off die Slothorye kompt, czu sinen gnaden czuczihen usgerichtet haben, der in underrichten wirt von dem gute der Crocauwer als oben berurt ist; und sal in bitten, als unsern gnedigen herren, das her sine gute czu uns und unsern armen leuthen kere, und den unsern ouch der gleich gunnen mit iren guttern in sein rich czu Polan czu czihen, als is von alders gewonheit ist gewest. Und ouch, sint sulche ungenade und reissunge von ungewonlicher uslegunge der briefe io lenger io serer wechselt, zo sal her sine allirdurchluchtikeit bitten, ist is im beheglich, das her uns vorbas me sine meinunge dutsch geruche czu schreiben, zo wellen wir im czu dutsche weder antwerten, wend wir uns off die behenden latinisschen briefe nicht vorsteen noch wissen uns dorus czu richten, und mussen alle czeit besorgen, das wir in grosse ungnade und ungunst von unmoglicher uslegunge vallen mochten, das uns doch werlich von herczen leith were. Wen der kompthur von Thorun bei im ist gewest und so schire wir eine antwort haben werden, wie her von im gescheiden ist, das wellen wir euwer grosmechtikeit anne allen sumen vorschreiben. Ouch lieber besunder herre, danken wir euwern gnaden mit ganczem fleisze, das ir unserm herren konige geschreben habt, wie ir nicht herbs noch bitters in der usschrifft vornomen habt, die her euch leczt gesant hat von unsers homeisters briefe seliges gedechtnisses, und bitten demuticlich euwer gnade als unsern sunderlichen herren, wo ir unsern orden in semelichin sachen doran ir rechtfertikeit erkennet vorantwerten moget, das ir das durch got und des rechtin willen thuen geruchet, zo vil als euch moglich ist. Dorumbe wir got den herren mit unserm ganczen orden alleczeith mit andacht bitten wellen vor euwer grosmechtikeit seligen czunemen und alles gelucke. Ouch grosmechtiger und besunder herre, danken wir euwern gnaden gar fleiszeclich mit allen unsern gebitigern der gute und gnoden die ir beweiset habt, in deme, das ir unsern homeister gutes gedechtnisses habt

lassen begeen von aller pristenschaft euwer lande, und hoffen czu gote dem herren, das her euch von seinen gnaden dorum seliclich wirt beloven, und bitten wir euwir grosmechtikeit, als unsern herren, mit ganczer begerunge, das ir unserm gnedigen herren konige czu Polan von unsers ganczen ordens wegen sunderlich und fleisseclich danken geruchet in euwern briffen der gunst und liebe, die her von koniclicher gnade mit achtbarer begerunge ober all sein reich czu troste und selikeit des selben unsers homeisters sele hat beczeiget. Got musze im czu ewiger seligkeit sine gnade mete teilen, das wir alle czeit mit demut bitten wellen. Gegeben czu Konigisberg am donrstage vor Philippi und Jacobi. Anno etc. VII^{mo}.

Kopia w registrancie N. 3. p. 310—312.

CCCLXVI. *W Królewcu* 29 *kwietnia* [1407].

Zastępca w. mistrza dziękuje w. ks. Lit. Witołdowi za łaskawe przyjęcie posła zakonu komtura Brandenburskiego, jakoteż za pomoc udzieloną przez księcia zakonowi przy budowaniu zamku nad Dobisą.

Herczoge Wytawt.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber besunder und gnediger herre! In der gebunge deses brifes ist czu uns komen der kumpthur von Brandenburg, und hat off der Thobis etwas gesumet durch der erbeit wille, die man do thut das her nicht ee czu uns komen konde. Und hat die gebitiger und uns underrichtet, wie in euwer durchluchtikeit gutlich und liplich vorhort hat, und in nach alle sinen gewerben gnediclich und fruntlich hat entscheiden, und nemlich der gnade und gunst, die ir czu unserm orden traget mit mancherlei hulffe und gnediger beweisunge, und besundern wie ir uns helfen wellet czu unser buwunge mit vil czimmers und czimmerleuthen und womit ir moget, das wir alle mittenander czu groser und unsprechlicher dangsamkeit von euwern gnaden guttlich offgenommen haben als von unserm sunderlichin gnedigen herren, deme wir alleczeit mit allem fleisze danken. Und konnen euwer grosmechtikeit dovor nimmer voldanken, wend ir sichir mit semelichin gnedigen und gutwilligen beweisungen uns allen euch czu dinen und noch ganczem vormogen beheglich czu sein me und me vorpflichtet und mussen ummer deste forder vorbunden sein, als wir ouch willeclichin thuen wellen, got den herren mit unserm ganczen orden vor euch czu bitten, und wellen in allen dingen noch euwer beheglichkeit, wenn und wie ir des begerende seit, unser vormogen genczlich und willeclich thun, das ir, ab got wil, einen getreuwen festen willen an uns dirfinden sollet. Wes wir ouch von czeitungen hirnehest vornemen werden, das wellen wir euwer durchluchtikeit alleczeith vorschreiben ader beiden unsern entpiten, und begeren lieber herre, das ir uns ouch euwern willen und gutdunken deste gefecher schreiben wellet, dornoch wellen wir uns gerne richten. Gegeben czu Konigsberg am ffreitag vor Philipp und Jacobi.

Kopia w registrancie N. 3 p. 310.

CCCLXVII. *Na Dobisie* 27 *maja* [1407].

Komtur Brandenburga donosi zastępcy mistrza, że na dniu wczorajszym był u Witołda zaproszony odeń na wieczerzę.

Wiele było mowy o Czapurnie i o jego słabości; lekarze wątpią, ażali mu pomogą. Pomimo to w poniedziałek pociągnie on wraz z lekarzami ze mną do kraju (Żmudzkiego). Witołd posyła wam przez Czapurnę sokoła, widziałem go, lata wyśmienicie. Komtur Bałgi pisał wam, jak idzie budowa; donosi w końcu, że Witołd nazajutrz będzie jego gościem [1]).

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XX. N. 51, z datą: Thobis, freitag noch des heil. lichnamstag.

[1]) Datę roku tego listu uzupełnia nam księga rachunkowa podskarbiego zakonu, w której pod rokiem 1407 czytamy o wydatku: VII scot vor spiselegel, becher, tonnen und andere gevese, do her Cchaporne ine tat was her bedorfte, als her noch der krankheit wider heim czoch. Wiadomość ta wzięta z 234 paginy księgi podskarbiego a następny rachunek na tej stronnicy datowany: am sontage nach Jacobi tj. 24 lipca [1407 r.]. Zresztą jest tu mowa o budowli zamku nad Dobisą, z którą to wiadomością porównaj list zastępcy mistrza do Witołda z 29 kwietnia t. r. powyżej N. CCCLXVI.

CCCLXVIII. *W Marienburgu* 12 *czerwca* [1407].

Arcykomtur do komtura Elbląga, przysyłając mu wiadomości przez szpiega zakonnego z Polski nadesłane; robi uwagę co do przedostatniego punktu tychże, doradzając, aby zakon nie dawał przytułku trzodzie Nitscha (Mieczka) z Gołubia.

Unszern willigen undirtenigen gehorsam czu vor. Erwirdiger lieber her kompthur! Als huten hat uns der kompthur von der Goluwe bi sime eigenem diner nemliche artikel lassen vorbrengen, die wir ouch us des selben knechtes munde haben von worte czu worte lassen schreiben, und sie euch ouch vortsenden hirinne vorslossen. Nu haben wir sie vaste gewegen und undir in allen, so beweget uns alleine etlichir masze der, der sich also anhebet: des ist Nitsche sein son czur Goluwe czu uns komen und hat uns gebeten etc. Noch unszerm gutunken meinten wir wol, was man herrn Iwan in eim sulchen an gesmide und an semelichir vorburgen ware mochte thun czu fruntschaft, das hette man etlichir masze io czu vor entwerten, sunder wir vorsehn uns, wurde man im sein fi hegen und das halden, wedir den koning von Polan, das wurde dem orden eine orsache und ein ungelimp machen, went wir im buche obirhort haben eines brifes inhaldunge, in dem sich der orden vorschreben hat dem von Polan, in deme nemlich usgedruckt ist ein artikel, den wir euch sunderlich off eime czedilchin hirinne vorslossen senden. Und bitten euch lieber her kompthur, was ir dorus und noch euwerm eigen gutdunken dirkennet, das dem kompthur czur Goluwe in den sachen moglich fugt czuthun, das ir im das eigentlichin sunder vorczog gerucht czu schreiben, das her sich doran weis czu bewaren. Gegeben czu Mar[ienburg] am sontage noch Barnabe, apostoli.

Groskompthur dutsches ordens.

Ceduła:

Deze nochgeschrebene artikel hat der kompthur von der Golube bei seinem diern Clanko minen herren groskompthur entpoten im XIIII^{C} und VII^{den} iore off den nehesten sontag, noch Barnabe apostoli [1]).

Czum ersten entpot her im, wie das des koniges manschaft von Polan [2]) gerne sehen, das her konig krigete mit dem orden, und das thun sie doru

mbe.

das sie kriges halben czu sune und fruntschaft mit im quemen, wend her in sust nicht gut ist, sunder herte und strengelich sich ken in stellet.

Item so hat her Ryppinskke her Boseln ein etczlich geschefte entpfolen usczurichten, und im das von des konigis wegen ernstlichin geboten. Do sprach her Bosel, her welde des nicht thun, is mocht in der konig selber das heisen und ein zemlichs gebiten, her welde is dennoch nicht thun.

Item do man das hus gewan czum Trageheym, do hatten die Johannyter IIII^C schofe gefleuchent under den voith us der Nuwen Marke, die wil der konig und die seinen weder haben, is koste was is koste [3]).

Item als von des kriges wegen den herczog Wytawth hat gehabt mit den Russen, als her, als nu ein ior ist, mit den seinen und ouch des ordens leuthe off [4]) sie reisete und herte, des hot sich der selbige herczog gegeben in eine berichtunge mit den selbigen Russen off sulchinne list und vorteil, ab man alhi mit den Polan krigen wurde, und die Lyfflender mit den Russen, daz Prussen, Lyfland und her weder umb nicht geretten moge.

Item entpot her im, wie sich der herczog von der Stulpe mit dem konige von Polan in unguten hat gescheiden, in sulcher mose, das der herczog czum konige sprach: ir habt mit dem meister, eine berichtunge gehalten, und habt mich dorvusen gelassen; das vorentworte der konig und sprach: ir stalt euch zo ungutlich ken meister, in deme, daz ir im euwer hant nicht geben wolden, das wirs noch euwern dirbiten nicht vor richten konden von euwerm teile. Do sprach der herczog ader sin rat, das hers dennoch in sulchir mose zunder in nicht solde haben getan, sintmem (sic) mole, das her mit im gefrunt und vorbunden hat die koniginne von Denemarken, den herczog von Alde Stetyn, den herczog von Wolgast, den herczog vom Zunde und alle die herczoge in dem selbigen striche do umbe gesessen; der und das habe ich als getan ober den orden und was ich des schaden entpfangen habe, do wil ich euch umb czusprechen.

Item entpot her im, wie margrof Wilhelm von Myssen solde komen ken Pozenaw und solde aldo herczog Symasken tochter die ingeste haben czur ee genommen, was aber dorus wirt, ader sich dirfolget hat, das hat her eigentlich nicht dirfaren.

Item do der konig von Polan sas das rittertesch czu Gnyzen, do selbst lis her her Ywan den marschalk von Dobryn in ein gemach vorslissen mit den sinen; und wer im doselbst gericht und usgesprochen noch sinen willen, zo hette her her Ywan von staden an enthoupten laszen und im al sin gut genommen, wend her im schuldig gibt und anclagete, wie her wer ein gebuwer, ein bozewicht und ein vorreter des landes Dobryn, das her der cronen czu Polan vorretlichin entpfremdet hette und is den herren czu Prussen und den czuczigern hett czugeschigt. Des wil her sich vorentworten, und hot des XVIII geczuge, und [5]) der konig [6]) alleine us den VI geannampt hat die us Dobryn sind, wend her der andern die us Prussen und us der Mazaw nicht wil offnemen. Ouch zo wil her in selben nicht sweren lozent, zunder meinet, das her im des nicht gut genug sei, das hers im mit sime eide entpfuren mochte.

Item so hat her Peter des marschalks son, den selbigen seinen vater gewarnet vor dem konige alzo, das her menet, das [7]) in des koniges leichte oberfallen wurde, und im sin gut, fie und all sin gesinde nemen wurde.

Des zo ist Nitsche sin son czur Golube czu uns komen, und hat uns gebeten, ab sie sich ein sulchs vormuten wurden, das sie ir fihe czu uns flochen mochten, das [ge]lobte wir im czu gunnen und sprochen, wir hoffen das das nicht sei weder unser obirsten.

Item zo sol her Ywan siner sache von dinstag ober acht tage gerecht werden vor dem houptman czur Brisk und noch vor einem andern czu Dobryn.

Item entpot her im, das der erczbisschoff von Gnyzen den brieff, den im der kompthur von Elbinge sante als von her Ywans wegen eine foderunge, gar unersamclichin und ungutlichin offnam und nichts nicht dor bei hat getan.

[Adr.]: Dem erwirdigen kompthur czm Elwinge an des homeisters stat, tag und ane alles sumen macht leit doran [8]).

Oryginał listu i ceduła w arch. N. Z. w Królewcu.

[1]) 12 juni. [2]) Dodane. [3]) Vide Voigt G. Pr. VII. str. 6. [4]) Przemazano: der. [5]) Przekreślone: her. [6]) Na boku: der konig. [7]) Przekreślono: her. [8]) Data listu wypływa z pierwszego zdania ceduły ob. wyżej str. 148.

CCCLXIX. *W Orszy* 3 *lipca* [1407].

Witołd do marszałka zakonu, donosząc o szczegółach wojny na Rusi; prosi o przysłanie mu murarza-architekty.

Alexander anders Witoud
von gotes gnaden grosfurste czu Litthauen etc.

Erwirdiger liber herre marschalk. Wir lassen euch wissen, daz am tage der gebunge dessis brives uns czeitung komen ist, wi das herczog Lingwen und andere unsere woiwoden mit einem here ei[n] hus unsers findes, Wrotinsko genant, brerant haben, und haben daszelbe dornoch am nehsten suntag gewunnen und vorbrant, alzo daz di unsern mit hulfe des almechtigen mit fromen von dannen zint gescheiden. Ouch lieber herre marschalk, uns was czumole wol czu danke, daz ir uns einen murer zantet; nu bat zic[h] der zelbe murer ken Konigsberg umb(e) etliche gescheffte und gerete, der he[r] czu der arbeit bedorffte, und vorhis uns uff pfingsten wedir czukomen. Nu haben uns di unsern empote[n], das her noch nicht komen were [1]), das unsere arbeit zeinthalben nedirlege wen empholen hatte, das man der arbeit ane [in] mit nichte an zolte greiffen. Dorum bitten wir euch, liber herre marschalk, das ir uns den zelbin murer her schikket, wen wir ouch eczwas uff in gelegit haben; ader einen andern, daz unszer arbeit nicht legende bleibe. Ouch liber herre marschalk wisset, das herczog Allexander von Starodub, von gotes gnaden gezunt ist, und daz lasset den kumpthur vom Elbing ouch wissen. Gebin czur Orsza am suntage noch Petri et Pauli [2]).

[Adr.]: Deme erwirdigen herren obersten marschalk duczes ordens, unserm bezundern frunde etc.

Oryginał na papierze, pieczęć odpadła; w archiw. N. Z. w Królewcu.

[1]) To zdanie na boku tą samą ręką dopisane.

[2]) Uzupełnienie roku niewyrażonego w tym liście, wypływa z wyrażenia w liście: das lasset den kumpthur vom Elbing ouch wissen; Witołd nie wymienia tu wielkiego mistrza, jakby był niezawodnie uczynił, gdyby wiedział o obiorze tegoż na dniu 26 czerwca 1407 r. dokonanym, która to wiadomość do dalekiej od Marienburga Orszy dojść nie mogła w kilka dni, lecz jego zastępcę, którym był komtur Elbląski. O treści tego listu wspomina w. mistrz w liście swym z dnia 2 września t. r. datowanym a mianowicie: euwer brieffe innehaldende, wie die euwern dem von Moscow ein hus angewunnen etc. N. CCCLXX.

CCCLXX. *W Swornigacu 2 września* 1407.

W. mistrz pisze do w. ks. Lit. Witołda, odpowiadając na wiadomość, iż wojska księcia zajęły jeden z zamków w. kniazia Moskwy, pojmawszy na nim 600 ludzi w niewolę i opowiada o poselstwie arcybiskupa gnieźnieńskiego. Prosi aby książe, dowiedziawszy się czegoś o mającym nastąpić zjeździe króla Polski z królem Węgierskim, łaskaw był mu szczegóły te donieść.

Herczoge Wytout.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber besunder herre! Off dese czit haben wir empfangen czwene euwer durchluchtikeit briffe, innehaldende under andern worten, wie die euwern dem von Moscow ein hus angewunnen und doruffe VII^{C} gesinde gefangen haben etc., das wir czumole gerne haben vornomen, und danken euch des, als unserm lieben herren, fleiseclich, das is euwir grosmechtikeit alleczit geluclich und nach willen ginge, das gonden wir euch sicher von herczen wol, als uns selber. Ouch nemen wir in groser danksamkeit euwir gutwillikeit, gunst und czuvorsicht, die ir czu uns und unserm orden traget, noch fruntlicher liebe und beheglich dirbitunge, und hoffen czu gote dem herre euwir hochwirdikeit getrulich noch ganczen vormogen dorumbe czu willen und czu dinste werden, und das selbe ane arg czu bewisen, wo wir konnen adir mogen. Und als euwir durchluchtikeit schreibt, wie der allirdurchluchste unser gnediger herre koning von Polen euch geclagt habe, wie wir sine botschaft und sendeboten als den erwirdigen herrn erczbischof von Gnysen etc. wedirkart und nicht vorhort haben, sunder haben uns einen verren weg irdacht durch lengers vorczoges wille etc. Hochwirdiger und lieber besunder herre! Got weis, das der vorczog und offsacz ane alle gefeer geschah, und doch mit des herrn erczbischofes wille; als wir uns aller dinge geschickt hatten czuczihn in di nedirland von Marienburg, inczwischen unsern obirsten marschalk und ouch di land inczunemen, das wir io nicht vorczihen mochten von not wegen. Nemlich mit der inwisunge des marschalks, sint das her an unser stat quam, wurden uns am nehesten tage dovor e wir usczogen unsers herren des koniges und ouch des herren erczbischofs brife, in den wir vornomen von der botschaft unsers herren koniges und das wir dem herren erczbischoff einen tag und stat czu uns czu komen schreiben solden. Des schreiben wir bi sime schreiber, das unser ding von notlichir geschefte wegen also gestalt weren, das wir in di nedirlant czihn musten, weres im beheglich und dohen czu uns komen welde, des segen wir gerne; man solde im in unsern lande von huse czu huse frische pferde und den sinen usrichten, das her schire czu uns gefordert wurde. Mochte her abir die botschaft bequemlich vorczihn bis off unser frowen tag assumpcionis, zo getruweten wir wol wedir umme czu komen und welden sinir czu Marienburg adir off die nehede gerne beiten. Das saczten wir czu im, und santen des einen amptman unsers ordens ken Thorun, der in do solde haben offgenomen und in bis czu uns bracht, hette her in das nedirland wolt czu uns komen. Donoch quam sein schreiber czu uns und wart mit uns also eins, das her erst off assumpcionis Marie czu uns welde komen. Also haben sich die sachen irfolget, als das mit unsern brifen czu beweisen were, die wir dem selben herren erczbischofe gesant haben, das wir io, got sei unser geczug, keinen offsacz noch arg dorinne gehabt haben und hetten wirs mit ichte mocht gebessern, wir welden im bis ken

Thorun entkegen geritten haben, adir sost off die nehede, off das wir unsers herren koniges wille deste e verhort hetten, wir welde[n] io gar ungerne sine gnade irgremen adir czu klagen bewegen wo wirs bewaren mochten, und bitten euwir durchluchtikeit lieber herre, uns doran czuvorentwerten zo vil als moglichin ist, went wir alles im besten gemeint haben. Ouch bitten wir euwir hochwirdikeit mit fleissigen beten als unsern herren, wurde euch icht czu wissen von der czusampnekomunge unsers herren des koniges von Polan und von Ungern, das gerucht uns vort vorschreiben, das wir uns dornoch mogen richten. Ouch lieber herre, zo wellet wissen, das der herre erczbisschoff von Gnysen und der houptman von Calys czu Marienburg bi uns weren am nehesten fritage noch assumpcionis Marie [1]), und noch iren gewerben schiden sie gar gutlich von uns. Sunder wir hatten usgericht czwene unser gebitiger, die unserm herren koninge unser entwert wedir solden bracht haben, wo sie in funden hetten, di wir doch bi den sinen nicht meinten czu thun, durch me gelimpes wille adir leichte durch homutes wille, den man uns mochte doran haben czugelegt, zo wirs bi den unsern nicht getan hetten. Alzo sprach der herre erczbisschoff, das wir unser entwert bi im empoten und unser gebitiger nicht sendeten, her weldes gleichewol ken unserm herren konige also entrichten, das uns ken ungelimp dovon entstehen solde. Do volgeten wir sime rathe; was abir die artikel und unser entwert doruff gewest sint, das sal euwir grosmechtikeit her nachmals wol czu wissen werden. Gegeben off unserm hofe czu Swarnegast am freitage vor nativitatis Marie im XIIII^{C} und VII^{dem} iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 320.

[1]) tj. 19 sierpnia.

CCCLXXI. *Nad Klimkówką* 13 *grudnia* 1407.
Witołd w. ks. Lit. posyła w. mistrzowi zakonu glejt bezpieczeństwa na zjazd w starym Kownie odbyć się mający.

Dem erwirdigen herren Ulrich van Jungingen, homeister duczes ordens, unsirm besundirn libin frunde Allexander andirs Witowdt van gotis gnadin grosfurste czu Litthawen und czu Rwssen etc. unsirer fruntschaft stetikeit und merunge der libe. Erwirdiger herre, wir gloubin und vorheisen euwir erwirdikeit mit disem briffe, daz ir zichirlichin van euwirm lande bis ken Cawen off den tag als sonobent noch dem obirsten tage andirs epifanie nehistkomende, also wir euch gebethen habin, mogit komen, und van dannen hen wider mit allin euwern geferten und mit euwirm gezinde, alzo das euch kein schade noch hindernisse zal entsteen van der Samaiten wegen, und das gloubin wir euch ane all arg mit guter truve. Auch gloubin wir euch sost vor allen schaden, doroff durch besser zicherheit willen habin wir czu disem briffe unsir insigil lossin anhengen. Gebin of der iagt an dem flisse Clymkowka am sint Lucie tage im iare der gebort unsirs herren M^{0}CCCC^{0}VII^{0}.

Oryginał pergaminowy z mniejszą pieczęcią księcia, wiszącą na pasku pergaminowym, lecz wielce startą. W arch. Królewiec. N. Z. szufl. 53 N. 15.

CCCLXXII. *S. L. około* 25 *grudnia* 1407.
Rozkaz w. mistrza dotyczący zjazdu w. mistrza [w Kownie] odbyć się mającego: 1) Jedzie się w 200 koni, dwa wozy mają

wieźć prowiant dla tychże, składający się z 1200 miar owsa i 100 tuzinów porcyj siana. 2) Marszałek zakonu i komturowie Bałgi, Brandenburga dostawiają każdy po 30 wozów z zaprzęgiem; komturowie: Elbląga zaś 20, Christburga 50 wozów, a mają stawić je w Królewcu 23 grudnia. 3) Komtur zamku Królewieckiego kupi beczkę łososi, rybak zakonu z Szarfowa pół beczki dziewięciooków. Marszałek dostawi beczkę starego miodu. Marszałek i komturowie z Osterode, Człuchowa, Tucholi i Barcianu mają dziczyznę przygotować, każdy po 4 beczki. 4) Wylosowano, aby się stawili od przyszłej niedzieli za dwa tygodnie do Elbląga następujący rycerze: Hannes von Wildenaw, Peter Baysen, Vogil, Dytrych von der Dalow, Nitsche v. Renys, Nitsche v. Slommow, Heinrich v. Bankow [1]).

Z współczesnej kopii zatytułowanej: Usrichtunge des tages im XIIIIC und VII iore umb winachte . W arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XX. N. 59.

[1]) Co się tyczy zjazdu w Kownie, obacz Posilge w SS. rer. Pruss. III. 289 i uwaga 1 tamże.

CCCLXXIII. *W Tolkmicku* 10 *stycznia* 1408.

Arcykomtur donosi w. mistrzowi, iż starosta Polski Tomko z wielkim oddziałem pociągnął do Litwy, że z tego powodu począł żywić obawę i nakazał, aby się w kraju w pogotowiu miano i na pierwszy okrzyk z nad granicy spieszono pod chorągwie.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XXI. N. 77 z datą: Tolkemit am dinstage noch epiphanie im XIIIIC und VIII iare.

CCCLXXIV. *W Marienburgu* 2 *marca* 1408.

W. mistrz zakonu pisze do w. ks. Lit. Witołda w sprawie Drezdenka, jakoteż zamierzonej przez księcia wyprawy na Pskowian i wypytuje się o szczegóły dotyczące tejże jako o ziemię, odległość jej od Prus, prowiant itd., aby według odpowiedzi księcia, mógł rycerstwo zachodnie, spieszące na wyprawę, poinformować.

Herczog Wythawt.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Euwer hochwirdige gar fruntliche dirbitunge und uwer gancze luter meinunge uns in euwerm brife leczt vorkondiget und czuentpoten und ouch vormols offte semliche dirbitunge luterlich beide mit worten brifen und werben dirczeiget, dancken wir fleislichen von aller unserm herczen und phlichtlichen vorschulden wellen alle czeit wo wir mogen kegen euwer grozmechtikeit, went is sich wol czemet, daz eine gancze luter truve, habe ein wedirschuldige libe und truve, di wir, ap got wil, stetiklich behalden wellen mit unserm ganczen orden kegen euch und den euwern. Und alz euwer grosmechtikeit gedenket der teidinge leczt geschen czu Cauwen of euwern husze, geschen czwischen unserm heren dem konige von Polen und uns von dez huzes wegen Drisen, gelegen in der Nuwen Marke, alzo di greniczen do selbis uswisen, euch [1]) besorgende, das wir euwir wort und weise anders

sulden ofgenommen haben wen wol und unforkerlich, zo eir doch czwischen den teidingen, alzo euch czu dem mole beduchte, den brifen di do worden vorbrocht von unsers herren koniges wegen me volleistet und volbortet czu eim rechte czu dem vorgenantem huze wenne unsern briffen, daz wer geschen dorumme, daz gerne wert gewest ein gut mitilman czu vruntschaft und frede czwuschen uns. Ouch so were euch unse recht noch nicht so kondlich gewest, daz euwer vornunft und weiseit hette das recht begriffen, alzo gancz vor uns und unsern orden als of di andire zeite, und daz machten di brife unsers herren koniges, di ir vormals nicht het gezen noch gehort etc. Grosmechtiger lieber herre, wir dirkennen wol, daz euwer wort und weize nicht andirs geschen zein wen durch des besten willen, daz ir ongern zen woldet eingerlei ofstos und unfruntschaft, daz icht der ewige vorschrewinde frede vormenget und vorlemet worde mit ofstosigen worten einer andern meinunge, wen wol wir ouch nimmer czu getruwen, sunder daz wir euwer hochwirdikeit korslich vorclern unsere meinunge und recht, zo spreche wir, daz noch eim gemeinin forstlichem rechte in aller cristenheit, des ir ouch vrogen moget von andern, daz kein undirsos, he sie grofe, richter adir knecht, ader welchirleie wirdikeit her sie, mag wedir zinen naturlichen herrn, daz is di obirste hirschaft, zeine gutter alzo legene grunt entpfrenden ader zeinen herrn entsetczen der guttere und sich setczen in ein ander groweschaft mit eigen willen; wen mocht das gesin, so geschege vil unmogliches, das di hirschaften sich vormischten, und der dobas mochte mit gutte an orloiges und criges not enczoge dem andern heren zeine dinstphlichtigen manne, wen her welde. Ein semelich gemeine recht twinget uns, daz wir dorumme muszen reden, daz wir doch alzo, got weis, ongerne thuen welden, wo daz vorgeschreven hus nicht gehorte czu der Nuwen Marke. Vortme so dirmanet ir uns, was wir bi der reise kegen den Pleskawern an luten und bochsen vorwert czu somere thun wellen euch und den Leyflendern czu hulfe etc. Lieber sunderlicher herre! Wen wir nicht wissen di gelegenheit der lande, wi und wo wir di unsern bequemelichen mochten usrichten, sunder werde wir underweist vorvon, ouch der gelegenheit der lande und di verre, so welle wir mit rothe unser gebittigern gerne drof gedenken, wi wir di unsern noch moglichkeit usschicken und usrichten mogen. Ouch alzo euwer grosmechtikeit beruret, das man vorkondigen sulde in andern lande forsten und heren di reise etc. Lieber here, is ist itczunt dirschollen busen landes, das das orloige kegen den Rusen ofen ist, alzo daz is nicht not ist ein nue vorkondigunge czu thun. Sunder wer is, das geste of di reise herin quemen alzo das wol czu vorsen ist, und vorden di das czu rothe, das si durch euwir herlichkeit land czien welden in di reise, so bete wir euwer hochwirdikeit, das ir uns gerucht czu underwisen, wi si sich sulden halden mit usrichtunge erer spise, und ap si di czu kouffe mochten bekommen in euwern landen, und nemelich wi verre si ere uspisunge mit sich musten furen, daz wir si des genczlich berichten mogen. Ouch irluchter forste, als ir gedenket der bote von Moskaw, das do nichtes nicht mit en is geendet, umme des willen, das si wolden di Plescawer haben in den frede, dez ir en nicht fulgen woldet. Wir danken lieber here euwir herlichkeit des selvigen czu mole groslichen, das ir so fleisiclichen unsern orden czu Leyflant besurget, und nu so vorderlich begeret czu sein czu dem orloie. Dorumme wir alle czeit got den herrn umme euwere wolfarne gesontheit libes und der zelen gerne beten

wollen czu ewigen cziten mit gancz unserm orden. Gegeben of unserme huze Marienburg an dem vritage vor invocavit im XIIII^{C} und VIII iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 323—324.

1) Ouch w reg.

CCCLXXV. *W Królewcu* 13 *marca* [1408].

Marszałek zakonu donosi w. mistrzowi o nowościach, jakie mu powierzył kapelan Jakób ze strony Swidrygiełły.

Unsirn gar willigen undirtenigen gehorsam czuvor. Erwirdiger lieber her meister! Euwir erwirdikeith geruche czu wissen, das her Jacob der iuncfrauwen capplan czu Konigisberg, der czu Lyttauwen ist gewest, in dieser gebunge bei uns ist gewest, den haben wir gefragt umb czeitunge. Der hat uns andirs keine nemeliche czeitunge gesagt, wenn als ir in des huwskompthurs von Ragnith brive vor wol habt vornomen. Sundir das alleine, das herczog Swidrigal im muntlichin habe gesagt, her sulle euch von seinentwegen warnen, das ir die huwser an den rewsschen greniczen, als czur Narwe und czu Wyndow, mit fleissiger hutte wol lasset czu tage und czu nachte bestellen und bewachen, und euch nicht czu sere vorlasset uff die vorschreibunge und uff den frede, die ir mit den Rewssen habt, went in nicht czu gelowben ist, und besorge sich, werdet ir czu denselben huwsern nicht wol lassen sehen, ir mogt doran czu schaden komen. Ouch habe im herczog Swidrigal befolhen euwir erwirdikeit czu sagen, das her iczunt, verre do hinden in Rewssen wirt sein, do her mit dem metropolitten us Rewssen nu newlich hin ist geczogen, also das her euwirn gnaden keine botschafft noch warnunge moge gethun, wenn alleine durch Rewssen czu den vorgenanten hewsern Narwe und Wyndow, und das irs mit den vorwesern der huwser also wellet bestellen, ap seine botschafft czu in qweme, das die heimlich wurde gehalden und das euch die botschafft vordan getruwlich wurde vorkundet, wor ane her denne euch und den orden vor schaden muchte warnen, das welde her allczeit gerne thun. Ouch hat her dem capplan gesagt, das im nicht gut wille sei czu bleiben do hinden in Rewssen, und das her als schire do nicht wurde bleiben, seine sachen wurden denne sich andirs vorwandeln. Gegeben czu Konigisberg am dinstage noch reminiscere 1).

Obirster Marschalk.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister mit aller erwirdikeith tag und nacht ane alles sumen, went grosse sunderliche macht hir an lieth.

Oryginał na papierze ze śladami czerwonego wosku po pieczęci; w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII*a*.

1) Jest w tym liście mowa o Swidrygielle, starającym się znowu z zakonem wejść w układ, a ta wiadomość uzupełnia nam datę roku tego listu, skoro treść jego porównamy z listem w. mistrza do Witołda z 25 października 1408 roku w tejże sprawie pisanym; obacz poniżej. Porównaj N. CCCLXXX.

CCCLXXVI. *W Elblągu* 1 *kwietnia* 1408.

W. mistrz prosi Witołda w. ks. Lit., aby go usprawiedliwił przed królem Polski w sprawie zbiegów uciekających z Dobrzynia i Polski do Prus.

Herczog Witawt.

Irluchter forste und grosmechtiger liber besunder herre! Als euwer durchluchtikeit uns entpoten hat bei euwerm schreiber von unsers gnedigen herren wegen des koniges von Polan, als von den luthen di czustunden von Dobrin adir von Polan in unser land flien etc., so haben wir leczt dem vorgenanten unserm herren konige doroff geantwert und ouch dergleich dem erwirdigen herren * * erczbischoff von Gnysen, do her bi uns was, als wir itczunt euwer grosmechtikeit schreiben: das wirs mit semlechen luthen halden, als is von alders gehalden ist, wenne sie in unser land flihen von scholt wegen, so gunnen wir in unsirs landis; idoch nicht anders, wenne in imand nachvolgit und sie anclaget, des sie sich mit rechte nicht mogen entsagen, dem lasse wir gutes rechtis obir sie helfen is weren denne rouber, morder adir mortborner, die wir allewege gerne volgen lossen ane widerrede. Die selbe unser antwert der vorgenannte herre erczbischoff czu im nam und meinte uns kegen unserm herren konige gutlich dorinne entscholdigen, das is bei alder gewonheit blebe, des wir in ouch sidder der czit mit unsern briffen fruntlich dirmanet haben czu gedencken. Hirumme grosmechtiger liber besunder herre, bitten wir euwer hochwirdikeit, als unsern lieben herren, mit fleissigen bethen, das ir uns in den sachen und in andern der gleich, die euch wissentlich werden, kegen unserm gnedigen herren konige entscholdigen und entreden geruchet, das her dovon keine ungnade off uns habe, wend wir io in alle deme das mogelich ist, sinen gnaden czu dinste und czu willen werden wellen als wir beste mogen, und welden ungerne wider alde redeliche gewonheit icht anslaen das weder in adir sine luthe were, und getruwen wol, das her von euwer grosmechtikeit und von dem egenannten herren erczbisschoffe, des wol eigentlich undirrichtet werde. Gegeben czu Elbing am sontage iudica. Anno etc. VIII°.

Ouch so sprach der herre erczbisschoff, nemlich do her bei uns was, das selbe als obengeschreben ist, ouch eine gewonheit were im reiche czu Polan und welde des unsern herren konig wol undirweisen, das hers alzo halden solle.

Kopia w registrancie N. 3 p. 332.

CCCLXXVII. *W Elblągu* 1 *kwietnia* 1408.

W. mistrz dziękuje w. ks. Lit. Witołdowi za pomoc, której tenże udzielać zamierza zakonowi niosąc pomoc Inflanckiemu mistrzowi przeciwko Pskowianom; odpowiada, iż sam na wyprawę podążyć nie może dla odległości ziemi i braku futrażu, dlaczego też zdaje się w zupełności na łaskę i dobroć w. księcia.

Herczog Wytawt.

Irluchter forste und grosmechtiger besunder lieber herre! Euwer grosmechtikeit brieff uns nehst gesant, habe wir fruntlichin entphangen und vornomen, sunderlich alzo euwer durchluchtikeit schreibt, daz ir unserm orden helfen wellet off die Pleskawer, als ir beste moget etc. Das dancke wir euch grosmechtiger lieber herre gancz fleisseclich mit all unsern gebitigern als unserm besundern herrn. Wol wissen wir und irkennen eigentlich, das irs nicht alleine den Liefflendern sunder beide in und uns und unserm ganczen orden czu hulfe und czu fromen tut und befinden io dorinne unczwifelich sunderliche liebegunst, fruntschaft und vordirnisse,

die euwer hochwirdikeit czu uns und unserm orden trett, got musse das ervollen von siner gnade und euch czu aller selikeit kern, des wir euch nicht gedanken mogen, do wellen wir mit allem unsern ganczen orden allewege gerne umme beten. Und nemlich als euwer herlichkeit czu wissen, ab wir off desem nehesten somer in eigener personen mit unser macht und bochsen off die Pleskawer czihen wellen, adir unsern marschalk der gleich usrichten und senden, des geruchet liber herre czu wissen, das wir durch des selben wille off dese czit mit unsern gebitigern czusampne sint gewest und haben dieselbe reise off die Pleskawer von unser zieten vaste betracht und gewegen, und noch deme, als wir die gelegenheit kegen den landen eins teils wissen, und ouch von andern, den is me wissentlich ist, underrichtet sint, so erkennen wir wol, daz wir mit keiner bequemekeit unser macht noch ein heer dohen brengen noch senden mogen, durch futers und ander notdurft wille, die man off dem wege swerlich adir nicht mag bekomen, und sunderlich von unsern landen us und vort durch Liefflande, als des euwer durchluchtikeit wol underrichtet mag werden von den, den die gelegenheit wissentlich sint; und durch sulcher gebrechen wille, so ist uns nicht bequeme czu czihn ader unser mag [1]) dohen czu senden. Sunder wir bitten euch, als unsern vorderlichen liben herren, mit all unsern gebittigern, daz irs tut durch got und unserm orden czu hulfe und seit noch angehabener und gutwilliger gute noch euwerm besten geduncken, den Liefflendern vorderlich mit rate und hulfe, daz orlov off die Plescawer als vor czu halden. Wir wissen immer wol, daz euwer rath der nuczte und der beste ist noch kandschaft der selben luthe und lande. Ouch habe wir dem gebitiger czu Liefflande euwer grosmechtikeit brieff gesant und ouch eine usschrift desis unsern brifes, off daz her sich donach richten moge; und besundern haben wir mete geschriben, dirkennet her, daz im daz orloi mit sinir macht czu swer ist, daz her doran daz besten rame, und doch keins in den sachen thu, is geschee deme mit euwerm willen, wissen und rathe; und bitten euch als unsern herrn fleisseclich, daz ir im dorinne euwer gutdunken schreibet, off daz her sich deste vorder donoch wisse czu richten, und bevelen euch domete gote dem herrn, der euwer all czit walden geruche czu allen heile. Gegeben czum Elwing am sontage iudica im XIIII^C und VIII^dem iore.

Kopia w registrancie N. 3 p. 333.

[1]) sc. macht.

CCCLXXVIII. *W Marienburgu* 28 *czerwca* 1408.

W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi na objawione mu życzenie, iż chciałby na pewien przeciąg czasu dać Pskowianom swego namiestnika, iż oczekiwać będzie zdania, jakie pod tym względem mu przedłoży mistrz Inflancki, poczem dopiero będzie mógł stanowczą dać księciu odpowiedź.

Herczoge Wytowt.

Irluchter forste und grosmechtiger besunder lieber herre! Huten in gebunge deses brieffes haben wir entpfangen euwer durchluchtikeit brieff, der czu Tracken gegeben ist am donrstag noch Viti, in deme euwir grosmechtikeit des gebiettigers brieff von Lyfflande uns vorslossen hat gesandt, den wir mitsampt euwerm brieffe wol vornomen habin. Und als euwer hochwirdikeit schreibt von eime houptmanne

den Plescowern off eine czeit czu geben etc. und begert, das wir euwer herlichkeit doruff unser gutdunken schreiben wellen. Lieber besunder herre, sint der cziet, das das orlei kegen den Pleskowern uns alhie nicht angeet, zo wissen wir ouch werlich unser antwort so eigentlich doruff nicht czu gebin, wend wir von uns selbir nicht wissen noch dirkennen konnen, was dorinne fugelich addir notczlich ist; is wer denn, das wir des gebitigers von Lyfflande willen und meinunge wosten, der uns doch nichts dovon hat geschrebin. Sunder sovil an uns ist, wellen wir des allewege euwer grosmechtikeit genczlich getruwen und unsern willen in den euwern setczen, was ir doran das beste dirkennet, das ir donoch tetet, wend wir das ane czwifel von euch als von unserm sunderlichen und gunstigen herren halden, das ir noch unserm und unsers ordens besten steet und sinnet, als ir vorderste konnet, und ouch den allirnucczten rath dorinne wisset an den enden. Adir dorumb das wir des gebitigers willen und gutdunken nicht haben, zo konnen wir noch wissen euwer durchluchtikeit keine endliche antwort off desse cziet off die sache czu gebin. Sundir wir wellen von stadan deme gebitiger schreiben, das her uns sines willen doran eigentlich undirrichte, ap euwer grosmechtikeit uns her nochmols dovon me schreibin wurde, das wir euch eine entliche antwort geben mogen. Gegeben czu Marienburg am donrstage noch Johannis baptiste anno etc. octavo. Ouch senden wir euwer herlichkeit des gebitigers brieff weddir hir inne vorslossen.

Kopia w registrancie N. 3 str. 342.

CCCLXXIX. *Na Dobisie* 11 *lipca* [1408].

Sołtys Żmudzki donosi w. mistrzowi o odpowiedzi w. księcia Witołda, jakiej mu tenże udzielił na skargę mu przedłożoną o nieposłuszeństwie Żmudzinów względem zakonu.

Unsern willigen underthanigen gehorsam czu allen geczeiten zcu vorn. Erwirdiger lieber her meister! Euwer erwirdikeit geruche zcu wissen, das wir herczoge Wythawden hatten geschreben noch euwers brifes inhaldunge, das wir czu im reithen solden und welden, wend sein brif zcu uns queme. Sunder wir wusten nicht, uf welche czeit wir uns sulden usrichten und wo wir czien sulden, adir wi wir durch sein lant komen sulden. Ouch zo schrebe wir im, vi sich di Zamaythen an lissen und was si uns zcu antwert hatten gegeben uf unser usgebithen. Und bothen in groslich in unserm brife uf alle ding eigentlich wedir zcu schriben, do wir uns noch richten mochten. Alzo do quam in der gebunge deses brifes seiner baioren einer zcu uns, bei dem her uns geschreben hat, das wir am sontage vor unser lieben vrawen tage assumpcionis czur Wille sullen sein und von dannen mit seinen houbtlewthen reithen sullen wes do wir in vinden. Ouch zo hat her uns geschreben: Were is sache, das di Zamaythen uns nicht alzo gar gehorig weren alz si sulden sein, zo sulde wir den selbigen seinen baioren, der uns seinen brif brochte, sulden losen reithen in di lant zcu Zamaythen und in losen sagen und usgebithen von sinentwegen, uf das si deste gehoriger wurden. Were is abir nicht not, alzo das si gehorig weren, so sulde wir seinen bothen wedir zcurucke losen reithen. Dorboben zo hab wir in gliche wol in di lant losen reithen, das her in ouch sagen sal herczoge Withawdes wort und wille, uf das her ouch selbir zehen und horen mag der lewthe gebrechen und macht, und ouch

eren willen. Das hab wir dorumme gethoen, ap irre nicht alzo vil us quemen, als ir wol sust mochten und sulden, das her doch dirkennen mag, das is euwer noch unser schult nicht sei, wend wir unser beste vormogen und gutdunken dorbei gethoen han und noch williclich alle czeith thuen wellen. Gegeben uf der Thobys an der mittewoche vor Margarethe.

Voith czu Zamaithen.

Cedula:

Ouch lieber her meister! Euwer erwirdikeith sal wissen, das wir woren uf dem wege czu cziende in das lant, do quomen uns des marschalkes brife under ougen, dorinne her uns hat geschreben alle usrichtunge und wi wir czihen sullen, alzo das wir unsers gewerbes vorbas nicht wusten und nutczer weren doheim, alzo das wir zcu Rangnithe wedir karthen und uns richten wellen noch des marschalkes brifen und wellen willeclich bei allen dingen das beste thuen.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit allir wirdekeith ane alle sumen tag und nacht macht liet doran.

Oryginał na papierze, po pieczęci ledwie ślady widoczne. Arch. Król. N. Z. szuflada XVI*a*. Przy tym liście znajduje się przytoczona cedułka na wązkim skrawku papieru, napisana pismem zbliżonem do pisma na adresie listu umieszczonego, innem atoli aniżeli list. Papier inny, cięcia ceduły zupełnie te same jak i listu.

CCCLXXX. *W Majniskach* (?) 25 *lipca* 1408.

Komtur z Brandenburga daje znać w. marszałkowi, iż Swidrygiełło uciekł.

Unsirn willigen undertenigen gehorsam czu vor. Ersamer lieber her marschalk! Also wir euwer ersamekeit geschrebin han von Switirgal wegen, das he weg war, wisset lieber her marschalk, das sich di rede irfulgin, das her io wekr ist, und hat faste luten mit im weg genomen, also es ouch herczog Wytawt unser herre unserm homeister eigentlich geschrebin hat. Sunderlichin lieber her marschalk, euwer erbarkeit wisse, das do vel reden im lande tzu Polan geen, wi das sich unser homeister habe voreinet mit dem konige czu Ungern im czu hellfen obir den von Polan, und das hat uns herczog Wytawt gesait, und das habin wir vorantwert, es en sie nicht gescheen, und dar ane lis im herczog Wythawt genugen. Dorumbe lieber her marschalk mag es im euwer ersamekeit schreibin, ap do icht dovon rede an in komen, so mag her doroff antworthin; andirs wissin wir nicht, und es geet uns von den gnadin gotes recht wol. Gegebin czu Meynisken am tage sente Jocob des heiligen apostels XIIII^cVIII^o.

Kompthur czu Brandenburg.

[Adr.]: Deme ersamen obirsten marschalke mit wirdekeit ane alles zumen.

Oryginał pap., pieczęć na żółtym wosku wyciśnięta z widomym znakiem orła, urzędowej przeto pieczęci komturów. Archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII*a*.

CCCLXXXI. *Na Dobisie* 30 *lipca* [1408].

Sołtys Żmudzki zdaje raport marszałkowi zakonu, jako był na Żmudzi, a gdy przybył do Korszewia, przyszli doń bojarzy Żmudzcy mówiąc: iż słyszeli od poddanych Witołda, którzy przedtem na Żmudzi mieszkali a dawniej jeszcze do Litwy się

przesiedlili, iż Witołd żąda 300 ludzi z pospólstwa, których winniśmy mu dostawić, a także i tych, którzy poróżniwszy się z nim w nieprzyjazny sposób kraj jego opuścili a do nas się przesiedlili. Bojarowie ci obawiają się, abyśmy ich nie wydali Witołdowi, a jest takich obawiających się ze trzydziestu i to szlachty najprzedniejszej. Z tych: Nigail, Kyrkutte, Reppe, Wezebar i inni najprzedniejsi mówią, iż gdyby ich nawet siłą wyganiano z kraju, nie pójdą do Witołda. Zamieszki te czynią ludzie Witołda, którzy do kraju jeżdżą.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XVI*a*. z datą: uf der Tobis am dinstage nach Jacobi.

CCCLXXXII. *W Człuchowie* 1 *sierpnia* 1408.

W. mistrz uprasza króla Polski, aby mu nie brał za złe skoro kupi na rzecz zakonu Drezdenko, o co się stara właściciel Ulrych (von der Ost). W sprawie Santoka opowiada, że gdy go Witołd na zjeździe w Kownie zapytywał jakiby miał zamiar względem Santoka, odpowiedział, że go ten nie obchodzi (sind das is nimand an uns gesucht hette, so weldin wir uns vorder nicht dorin geben noch domete vorweren). Skoro atoli powrócił do kraju i o odpowiedzi dał znać wójtowi Nowej Marchii, tenże zaraz odpisał, jako Santok należy do Marchii; a gdyśmy z takiemże pytaniem wysłali posłów do króla Węgierskiego, on to samo kazał nam oświadczyć.

Z reg. N. 3 przed listem do Witołda pisanym z tejże samej daty.

CCCLXXXIII. *W Człuchowie* 1 *sierpnia* 1408.

W. mistrz odpowiada w. ks. Lit. Witołdowi na zażalenie jego o ucieczce i zdradzie Swidrygiełły; pisze w sprawie księcia Słupeckiego, dalej o Drezdenku i Santoku, i uprasza księcia, aby go usprawiedliwić raczył przed królem Jagiełłą w sprawie Santoka, który, jak się to okazuje, do Nowej Marchii należy.

Herczog Wytowt.

Irluchter furste und lieber sunderlichir herre! Unlanges seint uns czwene euwer herlichkeit briefe worden, die wir mit wirden haben empfangen und sie beide mit sampt der czedil herczog Swittirgayles voreigunge, vorgewissunge und eide wol vornomen haben. Abir libir herre, als ir in den beiden briefen berurt seine missetath, die her an euwer durchluchtekeit, euwern luten und landen, so iemirlich und ungehoffet hath begangen, so weis got, dem alle ding kondig seint, das is uns von hertzen getruwlich leid ist, und sint sichs leidir noch seinem willen also dirfolget hath, so seit lieber herre geduldig dorczu unde irgebts gote, der alle euwir begerunge czu den sachen fugen geruche noch euwerm willen. Vortme als ir beruret in dem andern briefe, wie euwer hochwirdekeit dem herczogen von der Stolpen vorczeiten, durch euwers bruder tochter leipgedinges wille, hath entsagen lasen und woret begerende, wen wir weren mit dem herczogen czusampne komen, das wir euwers bruder tochter gedechten und in dermanet hetten, das her

ir do vor genugk getan hette. Groswirdeger furste und liber herre, am sontage nehest vorgangen [1]) qwomen wir kegen dem tage, der czwischen dem vorbenunpten herczoge und uns vorramet wart und afgenomen, und woren do wartende wie is sich irfolgen welde, abir wir qwomen mit dem herczogen nie czusampne. Unser beider rethe woren beidenander und si den ouch also als sie czusampne woren komen, und als wir nu vom tage woren geczogen und alreit ken Slochaw qwomen, wart uns von der sache euwer brief geantwert; wert uns euwer durchluchtekeit brief czu rechter czit komen af den tag und weren wir mit dem herczoge selben czusampne komen, wir worden in euwers willens wol dermanet haben, und uns also bewiset, als wir moglich solen, und ir uns gancz getruwet. Ouch so qwam her Ulrich von Dryszen of die czeit czu uns und unsern gebitegern, und irczalte uns vaste seine schelungen und gebrechen vom husze Dryszen. Nu haben wir beide hus Dryszen und ouch in bis in dessen hutegen tag mit groser mii [2]), koste und czerunge swerlich gehalden und vormogen in in sulcher wisze und ouch daz hus lenger noch forder nicht gehalden von den guttern, die her in der Nuwenmarke hath, als wir bisher getan haben. Sunder wir mussen im of das hus lien, ader in koufswize ein solchs mit im angeen, das wir hernochmols nicht in grosseren schaden komen. Hirumb so bitten wir euwer hochwirdige grosmechtikeit mit begerlichen beten, ab unser gnediger herre konig czu Polan euch einegerlei missehagunge, als wir io nicht hoffen, dovon thun worde, so geruchet sunderlichir lieber herre uns und unsern orden ken seinen gnaden entschuldegen und mit gutlichir vorantwertunge czu werben unsers bestes. Sunderlich ist euwer herlichkeit wol gedechtig, wie uf die czeit als wir nehest bei unserm herren konige und euwer durchluchtikeit czu Cawen woren, das euwir groswirdekeit brachte an uns vragende, was wir bei Santig thun welden, das is nimand an uns gesucht hette, so welden wir uns forder ouch nicht dorin geben und damit vorweren. Und als wir von Cawen heim czu lande von euch qwomen, schrebin wir von stad an an unserm voithe der Nuwenmarke, das her man und stete bebotten solde der Nuwenmarke unde solde sie berichten unsers willen. Als sie czusampne qwomen und der voith in sagete, wie wir umb Santig von euwer herlichkeit gescheiden woren, entworten sie, als uns der voith berichte, Santig were binnen den greniczen des landes und hette iweile von alders czur Nuwenmarke gehort, sie weldens nicht obirgeben noch von dem lande lasen sundern in keiner wise; welde sie obir das imand vorweldigen ader vorunrechten, sie welden dorumb czusetczen ir vormogen und gut und arg dorumb liden. Des santhe uns dornoch unser herre konig von Polan einen brief, irmanende von Santig, wie is dorumb blebe. Des schreben wir seinen gnaden, wie man und stete der Nuwenmarke uns dovon geantwert hetten, und auch wie wir unser boten czu unserm herrn konige czu Ungern, von deme das land Nuwemarke an unsern orden czu getruwer hand komen were, gesanth hetten, und boten seine gnade, das her ein semlichs in gedolt lisse besteen bis unsre boten wedir qwemen. Nu hatten die von Sunthe Johannis orden ouch ire botschaft bei unserm herren von Ungern af die czeit. Des santhe unser herre konig von Ungern einen seines rathes mit sampt unsern boten und mit seinem vorsegilten credencienbriefe und lis uns sagen durch in, wie Santig czur Nuwenmarke gehorte, begernde von uns, das is also bestalt wurde, das is von dem lande bei unsern czeiten nicht entfremdet wurde; und lis uns sagen, wurde is dovon gesundert, her getruwete wol, das wir im vorgutten musten.

So haben uns nu selben man und stete der Nuwenmarke berichteth in allir wise als obin usgedrucket ist, wie Santig binnen den greniczczen sie der Nuwenmarke und von alders czu dem lande gehoret habe und noch gehore, und sprechen, sie wellens nicht obirgeben, ee welden sie leiden so vil in czugeleget wirt czu leiden, und bitten uns, das wir sie binnen iren greniczen beschirmen und behalden. Des bitten wir euwer hochwirdekeit, wurde uns unser gnediger herre der konig kegen euwer herlichkeit dorumb czu rede seczczen, und in ungutten unser gedenken, und gerucht uns libir herre doran von sunderlichir gutte und woltat mit fleisze entschuldegen, went wir immer einen trost und gancz hoffen czu euwer herlichkeit haben und mogen lutterlich anders vorder nicht hirbei thun, denne solle wir das land behalden und doran unbeschediget bleiben; wir mussen obir die greniczczen dez landes dovon nicht lasen, sunder als euwir grosmechtikeit daz selben wol dirkunet, die got mit alle euwern geleiten geruche und mit begertem willen geluckseliclichin wedir czu lande brengin. Gegebin uf unserm husze Slochaw an der mitwoch ad vincula Petri im XIIII^{C} und VIII^{en} iare.

Registrant N. 3 p. 349—350.

1) tj. 29 lipca. 2) sc. mühe.

CCCLXXXIV. *W Marienburgu* 25 *października* 1408.

W. mistrz pisze powtórnie do w. ks. Witołda w sprawie zdrady Swidrygiełły, nad którą ubolewa, i odsyła księciu kopię poprzedniego listu z Człuchowa w tejże samej sprawie pisanego, dorozumiewając się, iż książe listu tego nie otrzymał.

Herczog Wytowt.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber herre! In gebunge deses briefes ist uns geantwert euwer grosmechtikeit brief, den wir gutlich entphangen und wol vornomen haben; dorinne wir unter anderen worten finden, das unser brief, in dem wir euch vor czeiten ein antwert schreben, af den artikel von Swittergals wegen, vorsumet ist und euwer durchluchtekeit nicht ist wurden, umb des wille euwer herlichkeit ein vordechtnisse von uns hath und ein missedunken als wir vorsteen. Lieber besunder herre! Das uns herczog Swittirgals untruwe und vorretnisse ken euch bewiset von herczen leit sei, doran sal euwer grosmechtikeit nimir czweifeln, went got der herre, dem alle ding offenbar sein, weis dorinne unser hercze und das uns von euwer wegen io so getruwlich leit ist, als ab uns ein sulchs selben gescheen were [1]). Wir dirkennen das immer wol, das her nicht alleine wedir euch getan hath, sunder auch wedir die heilige cristenheit, wedir cristene forsten und herren und ouch weder uns und unsern orden gar swerlich hath gebrochen, in deme, das her sich czu den geworfen hath, die wedir die heilige kirche seint, und lichte von dem heiligen cristenglouben treten wirt, das das allirergste ist. Was getruwen ader gelauben solden wir denne czu im haben, ader wer welde uns das czu gutte keren. Got sal uns ein semliches von seinen gnaden wol vorbitten, solde wir euwern briefen nicht glouben ader euch nicht getruwen, das ir uns worheit schrebet. In was liebe und fruntschaft sese wir denne mit euch? Wir hoffen io czu gote und ouch czu euwerm dirkentnisse das geen, das ir wol dirkanth habth und, ab got wil, noch wider dirfindet werdet, mit was truwen wir euch meinen und gemeinet haben. Dorumb grosmechtiger und besunder

herre, begeren wir und bitten euch als unsern herren gar fleisiglich, das keine ungonst noch vordechtnisse in den sachen von uns haben wellet, went got die luterkeit unsers gemuttes, das wir ken euch tragen, allirbeste irkennet, und wellen ouch mit hulfe seiner gnaden das allczeit ken euch bewisen, als wir hogste konnen und mogen. Ir sallet des wol gewis sein, das wir in den geschichten herczog Swittirgail keinen gelouben noch worheit czugeben. Wir glouben und getruwen euch aller rede und wussen, das her ungetruwlich und vorretlich an euch hath getan, des kan her uns ouch mit keinen seinen gewerben nicht entfuren und umb des willen, das wir im keines gloubten, so schreben wir leczte euwir grosmechtikeit, was sein cappellan an uns geworben hette, und wolden euch das nicht vorhelen. Ouch so ist der selbe cappellan alhi us unsern landen geborn, und wil alhie bleiben und nicht wedir czu im czihen, went her mit alle keinen getruwen czu im hath zowol als wir selben. Und of das euwir hochwirdekeit horen moge unser antwert, die wir euch vore haben getan und vorsumet ist, so senden wir euwer herlichkeit hirinne vorslossen die copie des selben unsers briefes, die ir wol werdet vornemen. Der selbige unser brief czu Slochaw gegeben wart; of die selbige czeit wir ouch unserm gnedigen herren konige von Polan desgleichen von den huszern Driszin und Santik einen brief schreben, mit dem io czu bewisen steet, das wir [vor] geschreben haben unser antwort, beide von Swittirgail und ouch von euwers bruders tochter etc. Dieselben czwene briefe beide unsers herren konigs und ouch den (sic) euwer undireins von Slochaw gingen. Wir wissen wol, das unserm herren konige der seine worden ist, adir nicht wissen wir, wie der euwer vorsumet ist. Sunder wir wellin mit ganczem fleise in unserm lande dirfaren, ab her bei den unsern vorsumet sei, ader wo her bleben ist, und bitten euch lieber besunder herre, ab wir ichts dorinne wedir euch gebrochen haben, das ir uns das gutlich vorgeben wellet, went uns von ganczen herczen leid were, das eingerlei ungost ader unwille czwischen uns leider sich vorczeen ader wachsen solde. Gegeben czu Marienburg am donrstage vor Semonis et Jude XIIII^{C} VIII.

Registrant N. 3 p. 351—352.

[1]) Porównaj niżej pod 2 październikiem 1409 r. związek tegoż mistrza ze Swidrygiełłą.

CCCLXXXV. *W obozie za Pińskiem* 6 *listopada* [1408].
Witołd w. ks. Lit. odpowiada komturowi z Bałgi, iż zakazał swym poddanym łowić ryby w stawach i jeziorach zakonu, i daje mu zezwolenie przestępców karać cieleśnie.

Alexander andirs Wytowd
von gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Ersamer her kompthur! Euwirn briff hat uns unser hauptman von Garthen gesant, den ir em schrebet, als ir uns vormals wie offte habt geschrebin, clagende, das die unser off euwirn seen fischen etc. Wellit wissin, das wir unsern houptluthe, und gemeinliclich allen unsern, hatten ernstleich vorboten, das sie mit nichte of euwirn seen solden fischen, noch czu fischen gestaten. Dorumme ist, das imand der unsern af dem euwirm obir die unser vorbietunge tar fischen, unser guter wille ist, das ir soliche selbir czochtiget, sam die diebe. Ist abir, das ir imand van solchn hett gelassin, schreibet sie uns mit namen, wir wellen sie also czochtigen, das die andir ein gut vorgbelde an solchen werden habin. Gebin of

unserm nachtlegir czwuschen Pynsk und Lipsk, of unserm wege van Luczk ken Nowogrodek, am tage Leonardi confessoris.

[Adr.]: Deme ersamen herrn kompthur czur Balge.

Oryginał z resztkami pieczęci na wązkiej karteczce papieru w archiwum Król. N. Z, szuflada XVII*a*.

CCCLXXXVI. *W Lauenburgu* 7 *grudnia* 1408.

Komtur Bałgi do w. mistrza donosząc, że na dniu dzisiejszym przybył pakunek od Witołda mający zawierać: listy, kapelusz, i parę rękawiczek dla mistrza, i że wysyła tenże pakunek przez zaufanego posłańca do Elbląga.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu, szufl. XX. N. 21, z datą: Luneburg am freitage vor concepcionis Marie CCCCVIII.

CCCLXXXVII. *W Szakach* 10 *grudnia* [1408].

Marszałek zakonu do w. mistrza zakonu w sprawie dotrzymywania przyrzeczeń poczynionych Żmudzinom.

Unsern wiligen undirtenigen gehorsam czuvor. Erwirdiger lieber her meister! Also als ir uns schribet, das der kompthur von Rangnith nicht an den Saymayten sulde werben, das man in ir eigene sulde lasen, so wisse ewer erwirdikeit also; als wir vorm iore in der winter reise woren und do di niederlant quomen und ir geisel herczog Wytowt anboten uns czusetczen, do wart in gelobt, mit aller gebitigern rot di in der reise woren, ken herczog Wytowt, das man in ir eigene welde losen, sunder nicht worden gesinde genant etc. Erwirdiger lieber her meister! Als ir uns schribet nimande us dem lande czu czien, das ist in nicht gelobt, sunder was ir in vorbrift und gelobt hat, das sulde man in halden und nicht me. Alle ding sullen sust bleiben und vorgeben sein, di si wedir euch gethon haben, sunder das gelobde umb di eigene, des kunde wir herczog Wytowt noch sime rathe nicht entphallen, wen si is mit uns rethen, do Manewid und Czaporn und etliche des koninges rote bi woren, di is wol horten. Ouch erwirdiger l. h. meister, bekummert euch domitte nicht, wen wir in nikein gelobde gethan haben, sunder di czwei gelobde di vorm iore in der winter reise geschogen, und ungern thun wolden an euwer geheise. Ouch ist der kompthur von Rangnith nicht hinuff, sunder her ist noch czu Labiow. Gegeben czu Schoken am montage noch Nicolai [1]).

Obirster marschalk.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister mit aller erwirdikeit tag und nacht ane alles sumen.

Oryginał pap. w archiwum Król. N. Z. szuflada XVI*a*.

1) List ten, jak z treści wnosić wypada, należy do 1408 r. Jest tu bowiem mowa o wyprawie, którą zakon przed rokiem w zimie uskutecznił na Żmudzinów.

CCCLXXXVIII. *Na Dobisie* 25 *grudnia* [1408].

Sołtys Żmudzki donosi marszałkowi zakonu, iż kraj [Żmudzki] pełen jest Rusinów i Tatarów, którzy go wszérz i wzdłuż

przeciągają, i że Żmudzini uskarżają się, jako przed czernią nawet kupki siana skryć nie mogą. Zapytuje, czy nie byłoby możebnem zakazać Rusinom tak wygodnie jeździć po kraju. Raportuje o wypadku zabójstwa, jako osądził sprawcę na 30 grzywien na rzecz spadkobierców zabitego; że jednakowoż zabity miał rodzonego brata osiedlonego w kraju Witołda, który w dziewięć ludzi napadł na braci mordercy i ciężko ich poranił, tak, iż jeden żyć nie będzie. Tak to cierpi zakon ze strony Witołda, dlatego najlepiej będzie tych trzystu (gesinde), których dostawić Witołdowi winniśmy, wydać ze Żmudzi a natenczas będziemy wiedzieć, który ze Żmudzinów należy do nas. Ouch wisset, das herczog Wythawt mit dem konige von Polan ist uff dese heilige czeith czu Nowgarth und uns ist gesaith, das her binnen XIIII tagen wirt komen ken der Wille adir czu Tracken [1]).

Oryg. w arch. Królewieckiem N. Z, szufl. XVI. N. 68, z datą: uf der Thobys an des heiligen Cristes taghe.

[1]) Obacz Voigt. G. Pr. VII. 37 i uwaga 3.

CCCLXXXIX. *S. L. et D.* [*początek* 1409].

Sołtys Żmudzki do Sunigajłła starosty Kowieńskiego: iż mówił mu komtur zamku. . o ludziach (Litewskich), którzy do Żmudzi wchodzą, że chce wam donieść co to za jedni i zkąd przybywają. Komtur nie ma prawa w to się wmięszać, lecz my mówiliśmy z w. księciem a on nakazał swoim poddanym, aby żaden nie ważył się bez waszego lub Kinzgajłły pozwolenia ciągnąć do Żmudzi. Od naszego atoli towarzysza dowiadujemy się, że podczas naszej nieobecności w kraju, wasi przez kraj nasz wszérz i wzdłuż przeciągali — jedni w trzy, inni w cztery konie, a tych nasi żywić musieli. Kochany Sungajłło! piszesz komturowi o w. księciu itd. Wiedz, że to naszego komtura nic a nic nie obchodzi a my sami zakazaliśmy w kraju naszym sprzedawać konie, trzody, ludzi niewolnych i miodu a wasz pan wie, że my do tego mamy prawo i że miodu sami potrzebujemy, nie chcąc pić wody (das wir ouch des honigs bedorffen und mit willen nicht gerne wolden wasser trinken). Inne artykuły wolno jest Litwinom w Żmudzi zakupować [1]).

Kopia współczesna w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XVIII. N. 12.

[1]) Co do daty tego listu porównaj list Witołda do w. mistrza pod N. CCCXCI.

CCCXC. *S. L. et D.* [1409].

Sołtys Żmudzki do Monwida starosty Wileńskiego i do Sunigajłła starosty Kowieńskiego, prosi, zaklinając ich na przyjaźń i na stare dobre lata, aby zakazali kupcom wstępu do Żmudzi, dopokądby nie powrócił od w. ks. Witołda, do którego obe-

tnie jedzie, z przedłożeniem, jak oni zachowują się względem Żmudzinów.

Współcz. kopia lub koncept listu w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XVIII. N. 27. Uzupełnienie daty wypływa z porównania z następującym listem Witołda.

CCCXCI. *W Kiernowie* 24 *stycznia* 1409.

Witołd w. ks. Lit. do w. mistrza w sprawie zakazu sołtysa Żmudzkiego poddanym Litewskim zakupna zboża w Żmudzi, jakoteż wolnego tamże pobytu; wiadomości o Tatarach.

Erwirdiger libir her meister! Als wir euwer erwirdikeit undir andirn zachen leczt geschrebin habin, als Monywid uns empoten hatte, wie her seine diner czum foite czu Samaiten gesandt hat, noch dem als her mit im beredt hat korn czu keufin im lande czu Samaiten, und wie her foit hat sie von im abgeweist, sprechende czu in: ir bedurft nicht hie korn keufin etc. czewt in heim etc. Geruchet wissin, do wir nu nulichin ken der Wille woren komen, das uns vil unsir lewthe habin geclait, wie das sie im lande czu Samaiten korn haben gekauft ee denn der snee ist nedirgevallin und das korn habin sie nedirgeleit do selbest im lande czu iren fremden, und nu weret man in dasselbe korn czu holen. Wend ire vil derselbe unsir lewthe, die do ken Samaiten pflegen czu czihen, zagin uns, das der foit gevach spricht czu in: ir czihet ins landt ken Samaiten — [1]) umb kein andirn willin, denn das ir hie menget. Libir herre meister! Das wundirt uns vor war zere, das sich der foit des bezorgit, das doch czu wor nichtin ist, und das ist nie in unsirn sin komen, das unsir leuthe ken Samaiten czihen zolden of das, das sie dort mengen adir die lewthe ofreden zolden, wend des tut kein not, sint, das wir mit euch und mit euwirn landen steen in gutem frede. Alleine die lewthchen czihen dorthen, umb den willen, als sie von alders sint gewont, wend unsir landt und Samayten landt sindt czusampne gegreniczt und steen in gutem frede, und wenne in der einem lande das getraide vas gerothin wirt, zo habin sie gewonheit us dem andirn lande das getraide und sost andire dinge der sie undirenandir bedorfen czu keufin. Sundir als euwir erwirdikeit mag sehen in einer usschrift foit briffes czum Sungail geschreben, wie der foit hat verboten honig, pferde, cigen und vie czu koufin, und dornoch hat her gewert korn czu keufin, und dornoch hat her czu Monywiid und czu Sungail geschreben, begerende, das die koufluthe ins landt ken Samayten nichtin czihen solden, als ein andir usschrift usweiset hie beslossen. Und das wundirt uns obir, worumbe das geschiet, das die unsere in euwir landt ken Samaiten nichtin czihen sollen. Und wusten wir, das das euwir wort sei und euwir rat, adir euwir geheise und hetten wir euwirn brieff dorobir, das euch das missebehagen zolde, zo welden wir beim halse den unsirn vorbiten, das sie dohen nichtin czihen torften, wend wir teten obil doran, das wir euch [mit] wissin wedirdris thuen zolden. Vortmer als in derselbigen usschrift steet, wie das den foit vordrewst, das die unszere czu stunden czihen ken Samaiten czu iren frunde und her schatczet im das vor ein schaden. Libir herre meister! ab ein frunt czewt czu dem andirn und das her im williclichin gebt sein brot, adir sein hew seinem pferde of eine nacht, was schaden kan dis dem foite, geet im doch nichts ab noch czu mete. Thuen doch unsir lewthe ouch zollichs ken den euwirn, wenne sie czu in komen, und sie rechin des nicht undirenandir vor vor-

terpnusse adir vor einen schaden. Alleine das den foit vordrewst, das einer undir stunden czewt czu dem andirn, do doch kein arg ist dorundir, und das wundirt uns vor war, das sich der foit also unnagberlichin ken uns beweist. Nimpt doc [2]) nimant der unsir den euwirn icht[is] mit gewalt, und ab imand icht mit gewalt neme adir sost czu korcz tete, zo habin wir langes dem foite dirlewbt und bevolin und nu nulichin bei seinem kompan habin wir im empoten, das her zolliche unsir lewthe lisse binden (und) zolde sie uns entwerten, adir ab her irre nicht welde lasin binden, das her uns nurt [3]) zolliche lise wissin; wurden wirre denne nicht strofen, alzo das im genugen zolde, zo zolde is unsir schult sein. Und wir schreibens euwir erwirdikeit nicht dorumbe, das ir gunnet adir dirlewbit den unsirn dohen ken Samaiten czu czihen, wend wir hoffen io czu gotte, das sich unsir leuthchen mogen dirneren also, das sie nicht hungers sterbin, sunder wir schreibin dorumbe, das euch wissintlich sei, was hie ge..pet [4]). Auch [i]r moget sehen in der usschrift, wie der foit begeret, welche unsir[er] leuthe ken Samaiten cz[ihen] zolden, das sie [unser] briff adir Sungaills adir [Kisin]geils briff mete zoldin habin. Euwir erwirdikeit mag das wol vorsteen, das zoclich ding [d]en unsirn were czu swere, wend is geschiet ofte, das wir und leichte also wol Sungail und Kisingail [m]it uns in der reise sein adir sost v[er]re von heime, und wirt dorunder den unszern ein pferd gestolen adir eigen entloufin, zollin denne die lut[c]hen uns nochczihen die briffe czu holen, und zollen sie nicht der spor nochczihen, wo kegen dis gestolen wirt, das mogit ir selber dirkennen. Und ouch etliche unsir dorfer sint nahe, nunmpt obir das flischen Nawyese, von d[en] euwern gesessin, kweme ein schos dirczcvuschen, und ist, das die leutchen notlichs mit den euwern czu schaffen habin, das doch rischlichen gescheen zolde, zollin sie die briefe allewege holen, wenne sie hen obir czihen zolden, das were in czu swere. Und ouch wir horen nicht andirswo zollichs wo die lande in guten frede steen mitenandir, das die leuthe us einem lande in das andir mit briffen czogin. Sundirlichin, libir herre meister, nulichin habin wir euch czeitunge geschrebin von Thatarn, die im lande czu Moskow sint gewest etc. Nu geruchet wissin, das sie IIII wochen habin gelegin doselbest im lande und sint nu von dannen wedirgekart, adir sie habin grossen schaden an den armen leuthen gethan, sundir die guten sint von im komen ane schaden. Und die Thatarn habin etliche husir vorbrandt, die sie wust hatten funden, wend die leuthe waren dirvon gevlochent, adir das hus Moscov un[d].. andere die [mit] leuthen woren beman[et], die sint gan[cz] und ungewunnen bleben. Gebin czu Kyrnow. . . . . donnerstag am obende conversionis sancti Pauli. Anno etc. IX°.

Alexandir andirs Wytowd
von gotis gnadin grosfurste czu Litthawen etc.

[Adr.]: Deme erwirdigen Ul[rich vo]n Jungingen, homeister dutsches ordens un[szern be]sundirn libin vrunde ane zumen etc.

Oryginał w archiw. N. Z. w Królewcu, szuflada XVII. N. 132, bardzo mocno w dolnej części uszkodzony; pieczęć Witołda bardzo wybitnie wyciśnięta.

1) Wolne miejsce. 2) sc. doch.

3) sc. nur. 4) może: geschieet.

CCCXCII. *W Sandomierzu* 27 *lutego* 1409.

Król Jagiełło dziękuje w. mistrzowi za przesłany podarunek ośmiu sokołów, prosząc, aby mistrz ze swej strony przedłożył żądania rzeczy, w jakie obfitują jego polskie, litewskie, bądź ruskie ziemie.

Wladislaus dei gracia rex Polonie, Lithwanieque princeps supremus et heres Russie etc. magnifico et venerabili domino Vlrico de Jungingen, ordinis beate Marie hospitalis Jerosolimitani de domo theotunica magistro generali Cruciferorum de Prussia, amico nobis sincere dilecto, salutem et sinceri favoris votiva incrementa. Magnifice et venerabilis domine amice nobis sincere dilecte. De tam gratis et multum acceptis enceniis, puta octo falconibus et girofalcone, per vestram sinceritatem nobis tempore placito missis, vobis ad multiplices et iugi tempore recolendas graciarum assurgimus acciones. Verumptamen ipsorum preciositatem non tantum ponderamus, sed intime caritatis affectum, quem ad nos fide pura geritis, omnibus enceniis reputamus cariorem. Eatenus eandem vestram sinceritatem studiosis rogamus affectibus, quatenus nos audacter et sine alicuius ruboris scrupulo, pro hiis nobis placitis rebus, quas regni nostri et terrarum Lithwanie et Russie complectitur amplitudo et in eisdem reperiri poterint, velitis requirere, ut effective ipsas acquirentes, vobis amicissime dirigamus, in quo perfeccionis amicicie indicia nobis ostendatis. Datum in Sandomiria feria quarta post dominicam invocavit. Anno domini millesimo CCCC°IX.

Ad relacionem Nicolai prepositi Sancti Floriani
R. P. vicecancellarii.

[Adr.]: Magnifico et venerabili domino Vlrico de Jungingen, ordinis beate Marie hospitalis Jerusolimitani de domo Theotunica, magistro generali Cruciferorum de Prussia, amico nobis sincere dilecto.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu. Obacz Voigt G. Pr. VII. 38, uwaga 4. Mniej dokładnie u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 94.

CCCXCIII. *W Grodnie* 9 *kwietnia* 1409.

Witołd do w. mistrza, w sprawie czynszu pasieczników nad Biebrzą. Wiadomości o Tatarach, synach Tochtamysza.

Erwirdiger libir herre meister! Euwir briff, den ir uns am mitwoch vor palmarum in einer entwert weise habt geschrebin, ist uns geentwert worden, dorinne ir uns von ersten schreibet von unsir luthen von der Gonadcz wegen, of das, als wir euch schreben, das man den czins van den buten of der andirsit der Bebir hette gehalten, bis das czwusschen euwirn orden und dem herczoge Hannus us der Masow umbe dasselbige land entricht wurde. Dor off schreibet ir, das euch das czu thuen unmoglich en were, das ir euch dovan czoget und icht inrinnet und das irs in czweifal seczet und do von euwirn wedirsachen euch gleich leichte mochtin dorin czien, und euch dirvan dringen, sint das ir in der besitzunge nicht in weret etc., als doselb[est]... [1]) berurt. Libir herre meister! Wir hoffen wol, das ir unsir meinunge wol vornemet; und was wir euch in den zachen schreiben, wir schreibin nicht umb den willin, das wir enigerlei recht czu den buten adir czu deme lande genehalbe der Bebir meinten czu haben adir uns czu czien [2]), went

wir wissin wol und euch ist is nicht unwissintlich, wie wir uns mit euwirn orden habin vorschreben, das wir czu dem lande of der andirsit der Bebir kein recht zollin habin. Alleine geruchet unsir meinunge wissin, unsir luthe die nu czur Gonodcz sint vormals habin czur Weysze gewont, und von dannen sie habin die buten [3]) of genersit der Beber gebuwet und gehat. Und als sie von der Weysze ken der Gonadcz undir uns sint komen, do habin sie gleich als vor dieselben buten gehat und gebuwet, doch mit gunst und mit willen des herczogen Hannus eegenannten, deme sie dirvan mit honige geczinset habin vor y und y [4]). Alleine fard adir vor eim iare, do der pfleger czur Lycke sie genotiget hatte heischende den czins von in, das sie im den musten geben doch mit unsirm geheissen. Und do is der herre konig huwer dirfur, das sie den czins dem pfleger geben, do hat er uns gebeten und den von der Gonadcz mit namen verboten, das man den czins dem pfleger nicht gebin zolde noch deme herczoge Hannus, bis das czwusschen euch der zachen umbe die wiltnisse ein ende were. Und euwir erwirdikeit mag is wol gedenken, do ir bei uns fard czu Cawen woret, das is doroff bleib, das wir selbir do hen zolden sein gereten, die greniczen czwusschen euch besehen, und ab wir mochten, czu entschichten. Und uns ist all eins gewest und noch ist, euch adir deme herczog Hannus den czins lassin gebin; und sint das ir czu libe und czu fruntschaft thuen wellet, das ir den czins of czwei adir drei iar den unsirn vorseen und dirlassin wellet, des danken wir euwir erwirdikeit mit fleisse zere, zo werdin die unsirn von der Gonadcz die buten buwen und besuchen also lange, bis das leichte czwuschen euch entrichtet wurde, went wir vorsehen uns io, das wir adir imand andir do hen reiten werden die zachen, ob man konde, czwuschen euch czu entrichten. Wers [5]) obir, das czwuschen euch entrichtunge nicht en geschee, wenne der euwir wille wirt sein, das die unsirn die buten nicht buwen noch besuchen zolden, zo zollin sie sich czuhant dirvan halden, und mit nichte dar geen obir euwirn willen. Und das musten sie ouch thuenl wenne dem herczog Hannus nicht czu willin were, das sie dar gingen, die weil is also czwuschen euch ungeendt steet; sie solden ouch nicht obir seinen willen geen czu den buten, went io euwir eines ist dasselbe landt, enczwer euwir adir des herczogen Hannus, und nicht unsir, und dorumbe unsir luthe ane euwir beiden willin mogen nicht des landes genissen, die weil is also czwuschen euch steet in czweitracht. Was adir von fischen unsir luthe of euwir fischerie pfohen werden, do zollin sie sich wol mit euwirn pfleger czur Lycke umbe vorgleichin. Sunderlichin, als ir schreibet, das ir den unsern gunnen wellet und keine czeit gesaczet, sundir wenne sie mit schiffen adir wainen in euwir landt komen, das sie korn mogen keufin und usfuren, adir die euwirn mogin is nit mit schiffen [6]). . . . . [Lieber] herre meister, ir wu[st]it wol, das unsir luthe solliche schiffe nicht enhabn dorinne sie korn h[e]r off [much]ten furen. Hirumbe geruchet uns vorschre[i]ben, ob sie ouch schiffe in euwirm lande mogen vormiten, das korn, das sie koufin werden, dorinne czu furen. Auch der herr konig czu Polan, welde uns seines getraides van der Koye geben, wie vil wir des begerten. Geruchet uns ouch vorschreiben, ab wir czu Thorun mogen lassen schiffe vormiten das getraide czu furen, und ab irs wellet durchlassin bis ken Cawen. Auch wir danken euwir erwirdikeit, das ir euwirn gebitigern allumbe wellit schreibin, wo man unsir luthe, die uns entloufen sint, dirfure, das man sie ken der Licke XIIII tag noch ostern zal schicken, und wir wellin of dieselbe czeit do hen zenden ken der

Licke, die czu entphoen. Vortme als wir euch redest schrebin von Thactamyschen vormals keiser czu Thatarn sonen, der drei in unsir landt komen weren und of deme felde bei Kywen legeten der einer bei uns was vor vasnacht czu Tracken, geruchet wissin, das noch 'dem ir eldeste, Soldan [7]) genant mit dem andirn iungsten bruder, was nu of dese czeit czu uns ken Garthen komen, der keiser czu Tatarye zere hoffet czu werden, den wir iczunt wellen abrichtin, wedir czu seinen luthen ken Kywen wert czu czihen. Geben czu Garthen am dinstage in den heiligen osterntagen. Anno etc. IX⁰.

Alexander andirs Wytowdt
van gotes gnaden grosfurste czu Lithawen etc.

[Adr.]: Deme erwirdigen herren Vlrich von Jungingen, homeister dutsches ordens, unsirm besundern libin frunde ane alls zumen etc.

Oryginał na papierze uszkodzony; pieczęć widoczna; w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII. N. 132, 2. Przy liście tym była kiedyś następująca ceduła, którą czytamy w kopiach Petersburskich p. t. Teki Królewieckie.

Sunderlicher liber herre meister, als ir habet begert, wir zenden euch einen weiszen habich und mit den IIII falken czwene van unsir und czwenen van unsir husfrawen wegen, die sint allreit off dem wege, hette gelde gethan, wir hetten sie euwir erwirdikeit ee gesandt.

[1]) Opuszczone może ist lub ir. [2]) Dłuższy ustęp przemazany.
[3]) Co do buten obacz Glossarium diplomaticum etc. des gesammten deutschen Mittelalters von Dr. Eduard Brinckmeyer. Wolfenbüttel 1850. T. I. str. 358.
[4]) sc. vor je und je. [5]) vers w oryg. [6]) wydarte miejsce. [7]) Soldan Zeledin vide Dł. XI. 394 muera 1418 r.

CCCXCIV. *W zamku nad Dobisą* 18 *kwietnia* [1409].

Sołtys Żmudzki donosi marszałkowi zakonu, w jaki sposób odpowiedział mu w. ks. Lit. Witołd w sprawie jego zażalenia, iż wynoszący się do Litwy bojarzy Żmudzcy zabierają z sobą lud Żmudzki; że życzeniem księcia jest zapobiedz temu, że jednakowoż życzyłby on sobie, aby bojarzy ci nie utracili swego majątku, lecz aby starzy mogli się stać jego poddanymi, dzieci zaś ich zakonu; w tej sprawie jedzie obecnie wraz z komturem Brandenburskim do księcia.

Unsern willigen gehorsam czu allen geczeiten. Ersamer lieber her marschalk! Als wir euch vormals geschreben habin, wi das wir etczliche schelunge hatten mit dem herczoge Withawden von siner lewthe wein, di under uns geczoich woren ane unser wissen. Also hab wir im di wedir geantwert und han uns des entschuldiget, das her wol hat dirkant, das is ane unser schult sei gescheen. Ouch sal euwer ersamkeit wissen, das wir hatten unsern schriber gesant in di oberlant czu Samaiten als Rossein und Erogeln und di lant di uf der Nawese leghen, di do geherret sint, di lewthe tzu beschreiben, den man helfen sulde, das wir uns dornoch mochten richten. Also sint di kemerer bei uns gewest clagende; ouch so hat is unser schriber wol muntlich gesaith, wi das etczliche baioren under herczoge Withawden gesessen, di do vormals czu Samaithen gewonet han und ere guter do gelosen habin, voste lewthe uns entczien und nicht gerne obergeben. Also hab wir das herczoge Withawden geschreben, doruf her uns eine sulche

antwert hat geschrebin: das her diselbigen vorbothen wil in ernstlich vorbiten, das si im lande nichtes nicht sullen czu schaffen han und sullen sich von dannen entprechen, weme wir dornoch siner lewthe im lande vinden ane sine brife, den sulle wir binden und im wedir antwerthen. Ouch so merke wir wol und dirkennen in sinen brifen und an andern sinen lewthen, das her in das itczunt vorbothen hat, sunder wir merken wol, mochte her in mit fuge gehelfen, das si ere veterliche guter nicht vorloren, das is wol sein wille were, das lichte di alden under im bleben und di kinder under uns, do wir doch wedir sint, des besten das wir mogen, wend wir uns besorgen, wi wir das lissen czu gehen, das is nimmer gut alder wurden nemen, doran wir ouch wol dirkennen, das si sich kegen im eins sulchen wedir dirclageth habin, und in we thut, das si ere veterliche guter und di lewthe obirgeben sullen, di si v[o]r gehabt han, als ir wol dirkennen werdet in desem ingeslossen brife, wend wir di andern alle di us dem lande sullen wol mit fuge usgebrocht habin sunder di do wir von geschrebin habin di wir ouch hoffen usczubrengen und uns doran halden wellen als is gereth ist. Ouch [so sei] wir itczunt [uff dem] wege mit dem kompthur von Brandenburg czu im czu reithen, und hoffen, das auch czu entrichten, und bitten euwer ersamkeit, euwer gutdunken und willen wedir czu schriben do wir uns alle czeith noch richten wellen. Ouch wisset, das her allen sinen lewthen vorbothen hat, das keiner uf dem unsern vischen sal noch keinerlei sal czu schaffen han ane unser wissen, also di lewthe czu uns komen und dorumme bitten. Also gebe wir in czeichen und dirlouben in glichewol czu vischen uf der Mymmel. Gegeben im hofe uf der Thobys am donrstage vor Georgii martiris [1]).

Voith czu Samaithen.

[Adr.]: Deme ersamen obersten marschalke ane sumen tag und nacht.

Oryginał pap. z bardzo widoczną pieczęcią sołtysowską na żółtym wośku wyciśniętą, skrawkiem papieru przykrytą. Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVI*a*.

[1]) Jest tu mowa o podróży sołtysa z komturem Brandenburga do Witołda. Pamiętnik zakonu o wypadkach z 1409 r. wyraźnie mówi o tej legacyi podjętej około wielkiej nocy. O zakazie łowienia ryb i w ogóle wchodzenia do Żmudzi, wydanym przez Witołda, obacz listy jego w tej sprawie do w. mistrza pisane z początkiem roku 1409, a mianowicie z 9 kwietnia.

CCCXCV. *W Marienburgu* 5 *maja* 1409.

Krzysztof von Gersdorf uwiadamia w. mistrza, iż król Zygmunt z żadnym z sąsiadów nie połączy się przeciwko zakonowi.

Unsern untertenigen willigen dinst czu aller czeit bevor. Als uns euwer gnade gab cze vesteen, daz unser herr der konig, het gelossen den awspruch czu herczog Wytold, zwischen im und dem kunig von Polan, als euch herczog Witold verschriben het, des maint unsers herrn gnad nicht, und hab sein auch keinen mut, sunder auff ainen tag mit im czu kumen, was man dann do mocht gutes finden auff beiden seiten etc. Unser herr der kunig lest euch wissen, daz her sulle noch en welle mit keinem seinem umbsessen sich kains verpinden noch anfoen, das euch mocht schedlich sein, noch in kainer verpindinis ewer vergessen, sunder mit euch und dem orden gern solch sachen anfoen, di im und euch nutz und gut weren. Unszer herr der kunig verlanget ser nach dem, den ewr gnad mit uns sendet, wir haben seinen gnaden verschriben, daz wir in mit uns czu

seinem genaden brengen. Ewr gnad wisse, daz unser herr der kunig in di Syrsye ist czu dem Dispot die hewser do czu besetzen vor den Turken, und durch di Syrsey wil sein gnad gen Bossen czu der cronung, von dann gen Dalmacy etc. Unserm herrn dem kunig ist botschaft kumen, wie der bobst von Rom sei gewest czu Remel, und het sich verstellt, und het II^{C} pferd di auf in warten, domit her haimleich gen Pwllen wold sein; also ist man sein gewar worden, und man maint in darczu czu [1]) halden, daz her recht musse. Wil ewr gnad ichts verschreiben oder entpiten unszerm herrn dem kunig, das mag ewr gnad wol tun mit czaiger dis briffes. Geben czu Marienburg am sontag nach des heiligen crewtz tag invencio[nis]. Anno etc. nono.

Cristoff von Geresdorff und Marcus von Nuremberg
ewr willig untertenigen.

[Adr.]: Dem hochmechtigen erwirdigen herrn Vlrichen von Jungingen, homeister dewtsches ordens czu Prewsen, unszerm gnedigen sunderlichen herrn und gunner.

Oryginał na papierze bez pieczęci, w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII. N. 137.
[1]) cze w oryg.

CCCXCVI. *W Żyżmorach* 6 *maja* 1409.
Witołd w. ks. Lit. do w. mistrza w sprawie obrazy przez komtura mu wyrządzonej.

Erwirdiger libir herre meister! Sunigayl unser houptman czu Cauwen und Nicolaus unser schreiber, die wir czu ewir erwirdikeit gesandt hatten, sint czu uns wedir komen und habin uns gesait euwir grose fruntschaft ken uns und das ir uns g[a]r fruntlichin meinet und das ir sie mit fruntlicher entwert habt czu uns gelossin. Das habin wir gehort gar gerne, und wir woren gancz vro dovon worden. Sundirlichin, undir andern worten van der rede wegen, die kompthur van Brandenburg wedir uns geredt hat, dieselben Sunigail und Nicolaus habin uns gesait, wi[e] das euwir erwirdikeit geredt czu in hat, das kompthur van Brandenburg, soliche rede wedir uns czu reden, hat nicht euwir geheise gehat, euch wore is [1]) unwissentlich und her hette sie van im selbir gesprochin. Nu ir habt van im vornomen, das her soliche rede in guten getruwen, in rechter fruntschaft und in keinem arge hette weder uns geredt, und wie euwir erwirdikeit mitsampt euwirn gebitigern, die of die czeit bei euch woren, uns habt lassin bitten, das wir des ken deme kompthur nicht czu hercze nemen, und das wir im des welden vorgebin etc. Libir herre meister, is geet uns io czu hercze das her czu uns dis geredt hat, des man doch iczunt nicht solde gedenken als is czwuschen uns ist vorschrebin, is mus im io etwas im hercze gewest sein, das her [2]) icht[is] wuste, das wir anheben of den orden welden, adir der orden of uns, und ouch her muste [3]) sich io etwas of uns vormuten das wir wedir den orden brechin weldin, gleich als her uns, in ettlichem wuste, das wir untruwe ken dem [4]) orden solden habin, und ir moget selbir merken, ap uns solde lip sein, solche rede czu horen, und ab her sie in guter meinunge hat geredt als ir meinet, adir merket ab wir sie solden gerne horen. Auch die eegenanten unser bothen habin uns gesait, euwir erwirdikeit hat gesprochin, ir hett vornomen, das unszer luthe czihen in das landt

czu Samayten und bekummern adir betwingen euwir luthe dorinne [5]) etc. und ir doch haldet euwir alle lande mit allem rechte, das nimand fremder dorinne hat czu richten etc. Und ir gebet ein beispel, wie das vormols etwen ein konig czu Vngern und czu Polan, wolde das landt czu Dobryn euwirm orden habin gegebin, hette sich im der orden vorbunden of ein itlich iar einen falken czu geben und nicht me, des doch der orden nicht en thun wolde, und wolde nimanden undirtan sein noch sich in manschaft undirgebin etc. Libir herre meister, wir vorsteen nicht wol, wo kegen die rede sich hen czeut, ab imand der unsir in euwirm lande Samaiten ichtis thuet, das euch unbeheglich were, also das her imande twingen adir richten welde, das ist ane unszir wissin; thuet imand icht soliches dorinne, wir bitten euch, lassit in uns wissin, thun wir denne nicht dorczu, zo man mochte uns wol dorumbe vordenken, das is unsir schult were. Vortme euwir erwirdikeit hat czu den unszern bothen gesprochen, ir hett vornomen, das man den herrn obirsten marschalk, bei uns, nicht also gunstlich entpfangen hette, als andirn euwirn bothen vormols gescheen were, her were doch eines boten genug etc. Libir herre meister, wir wissin vorwar nicht, woran wir kegen dem herrn marschalke gebrochin hetten, das wir in gutlich nicht entpfangin habin [6]). Went do her czu uns qwam, do lifen wir van dem huse abe kegen im [7]) bis an das wassir Nerge und wir nomen in bei der hant und furten in mit uns hen of, und her hat gesessin bei uns obir im tische, und wir beweisten im ere und fruntschaft als wir konden. Und wir boten in czum andern mole, das her mit uns hette geessin, do was sein wille nicht, und wir taten noch seinem willen, und uns ist unwissintlich, woran wir im misscheglichkeit beweist hetten. Idoch wir bitten euwir erwirdikeit, das ir uns des well[et] v . . . richtin [8]) wor an wir ken im gebrochin hetten, wir welden uns czum andern mole bas bewaren, das uns solchis nicht wedirfaren solde kegen im noch kegen andern euwirn boten. A[uch] die unsern boten habin uns gesait, euwir erwirdikeit hat en im gesprochen, das adir des gleich: wir bedorften nicht vil ofeinander czornen, wenne is solde nicht lange czwusschen uns steen, man tete im wol ane czorne etc. Wir bitten euwir erwirdikeit, geruchet uns is lassin v[er]steen of welchen sin und in welchir meinunge habt irs gesprochin, went wir wissin andirs nicht denn gut und frunt[t]-schaft, und ouch wir wissin des nicht, das is czwusschen uns nicht lange [9]) solde bleiben. Auch geruchet wissin, das wir ken der Licke gesandt hatten ee denne uns euwir briff qwam, das wir XIIII tag noch ostern senden solden noch den, die uns entloufen sind, und als uns derselbe euwir briff qwam, wir sandten czum andern mole do hen of dieselbe czeit XIIII tag noch ostern. Do habin die unszern nimandes funden, van den, die uns sint entloufin, und der pfleger sprach czu in, her wuste nichts dirvan, im were nichts in den sachen van euwir erwirdikeit noch van seinem konmptur bevolin. Me sprach her, wenne im euwir erwirdikeit adir sein komptur undirsagte, her welde nimandes van den us unszerm lande, die do entloufin, durchlassin ken Prussen, adir im were keines dovan bevolin. Also habin uns die unsir gesait, dis is van im gehort habin. Auch ir habt uns geschrebin ee denne die unsir boten czu uns wedir qwamen und sie habin uns ouch gesait, das euwir erwirdikeit uns gunnen wil di schiffe lassin vormiten das getraide herof her czu brengen etc. Des danken wir euwir erwirdikeit mit fleisse, und wir wellin ken Thorun zenden die czu miten, und wir bitten, das ir dem kompthur czu Thorun wellet schreibin, wenne imand der unszer in den

zachen do hen kompt, das man euwirn willen ken uns dort czu Thorun mochte wissin. Gebin czu Zyszmar am tage sancti Johannis ante (portam) latinam. Anno etc. IX° [10]).

Alexander andirs Witoud
von gotes gnaden grosfurste czu Litthawen etc.

Adr.]: Deme erwirdigen herren herren Vlrich van Jungingen, homeister dutsches ordens, unsirm besundern libin frunde ane zumen.

Oryginał na papierze półarkuszowym wilgocią nadwerężony, pieczęć odpadła; znajduje się w archiw. Zak. Niem. w Królewcu, szuflada XVII. N. 135.

1) Dodane w górze czarniejszym atramentem. 2) her dodane czarniejszym atramentem współczesną ręką. 3) w oryginale: musse. 4) dem poprawione z den czarniejszym atramentem. 5) dorinne dodane czarniejszym atr. 6) habin poprawione czarniejszym atramentem. 7) kegen im dodane czarniejszym atramentem. 8) pewno usrichtin pisane uschrichten. 9) lange czarnym atramentem 10) Cała data dopisana czarnym atramentem; zdaje się, że i adresa tą samą ręką pisana.

CCCXCVII. *Na Dobisie* 20 *maja* [1409].

Sołtys Żmudzki donosi marszałkowi, że wprawdzie Witołd w. ks. Lit. wszystkie artykuły, na które mistrz z posłami księcia Sunigaiłem i Mikołajem pisarzem się zgodzili, przyobiecał dotrzymać; że jednakowoż częste poselstwa księcia i listy, jakie tenże wysyła do w. mistrza, wprawiają go w niepokój, prosi przeto marszałka, aby go o treści tychże uwiadomił.

Unsern willigen underthanigen gehorsam czu allen geczeithen. Erwirdiger lieber her marschalk! Euwer erwirdikeit geruche czu wissen, als is nehest gereth und getheidinget wart czwusschen herczoge Wythawden und euch, und ouch als is her Songail und Nicolaus, herczoge Wythawden schriber, in botschaft mit unserm homeister haben usgereth und beiderseith vorlibet, das wir noch unsers homeisters undirrichtunge, herczoge Wythawde geschrebin habin, und wir in unserm brife alle artikel im haben genant, und her uns ouch doruff eine gutliche antwert hat geschrebin und ouch di selbigen artikel in sinem brife hat beruret, also das her di halden wolde, des briff wir noch bei uns haben. Und sunderlich di sache, wo ein iderman von beiden seithen gebreche, das her do so sulde gericht werdin, des hat Songail itczunt vorgessen. Zyd der der (!) czeit, lieber her marschalk, zo haben voste brife geloufen von beiden seithen, und wir doch nicht wissen noch vorsteen kunnen, welcherlei das si sein, ap si vruntlich sin adir nicht. Wend wele unnotcze rede czwusschen beiden landen sich dirloufen, di wir doch nirgen andirs uffvorsteen, wen mochte man uns etzwas vorwirrens dorin brenghen, als wir di gisel sullen usrichten, das man das gerne thete. Idoch zo hoffe wir si, ap got wil, wohl usczurichten. Hirumme lieber her marschalk, bitte wir euwer erwirdikeit wol czu thuende, ap is euch czu thuende sei, das wirs wissen mogen, und uns ouch schribet, wi is von beiden seithen steet, adir was der brifeloufe bedewthen, das wir uns ouch dornoch mochten richten, wend wir doch das beste bei allen dingen, noch unserm vormogen gerne thuen welden. Ouch lieber her marschalk, zo habt ir di gebrechen der huser beschreben, als geschos und ander gebrechin, das der gewandelt und usgericht wurde, das seghe wir gerne. Ouch zo sint vunf knechte gebroch [1]) uff der Thobys, einer von Konigsberg, der ander von

Brandenburg, der dritte vom Elwinge, der vierde von Osterrode, der vunfte von Grudentz, di do tot und entloufen sin. Wir bitten euch dorumme czu schreiben, das ander knechte in der stad werdin usgericht. Ouch zo ist her Mertyn der Capplan von der Thobys entloufen. Wir bitten euwer erwirdekeit, das ir einen andern in des stad usricht. Ouch lieber her marschalk, zo sei wir also von euch gescheiden, das ir weldet senden XXX man und vier czimerlewthe, di do sulden arbeithen czur mole czu Fredeburg; wolt ir icht dorbei thuen, das were czeith, wend wir doch unser vormoghen gerne dobei thuen welden. Gegeben uff der Thobys am montage vor pfingesten [2]).

Voith czu Samaithen.

[Adr.]: Deme erwirdigen obirsten marschalke mit erwirdikeit ane alles sumen tag und nacht.

Oryginał pap. z pieczęcią na żółtym wosku wyciśniętą i skrawkiem papieru przykrytą z widocznym odciskiem. Archiwum Królewieckie, szuflada XVI*a*.

[1]) sc. gebrechen.

[2]) List ten niewątpliwie jest z roku 1409; porównaj list Witołda do w. mistrza z 6 maja tegoż roku, gdzie wyraźnie na samym wstępie jest mowa o poselstwie Sunigaiła, kasztelana Kowieńskiego i Bartłomieja pisarza Witołdowego do w. mistrza.

CCCXCVIII. *W Kownie* 26 *maja* [1409].

Witołd w. ks. Lit. odpowiada sołtysowi Żmudzi, iż ukarze Rambolda za jego zbrojne wkroczenie na Żmudź.

Alexander anders Witoud

von gotis gnaden grosfurste czu Lithouwen etc.

Ersamer liber herre foit! Als ir uns geschrebin hat, das der Rambold ober di Nawesė greiffet in euwer gebite, und mit namen alz di Sangawiska ziczczet und Cretkynowa do der Kymu[n]t ziczczet etc. Wisset, das her das an unsern wissen gethon hat, went wir wissen wol, das das ewer ist, und wellin den zelbin mit ernsten worten dorumb strofen, das her euch vormete eines zulchen zal obirheben. Und ouch von der andern landchen wegin, alz ir uns hat geschreben der en wissen wir nicht, dorumb schreibet uns dovon, wir wellens wol bestellen, das euch in das ewer nicht gegriffen werde. Ouch liber herre foit, als ir uns geschrebin hat, das Yawilt und Bruesthe czwei gesinde emphurt hetten, lassen wir euch wissen, das wir czu in gesant haben, und ist, das di zelben czwei gezinde nicht ir eigen zein, zo zollen ze euch widir gesant werdin. Gegeben czu Cawen am phingsttage.

[Adr.]: Dem ersamen herren foite czu Samayten, unserm guten frunde zal d.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu. Voigt G. Pr. VII. 42, uwaga 2, odnosi ten list do 1409 roku.

CCCXCIX. *W Trokach* 27 *maja* 1409.

Witołd w. ks. Lit. odpowiada na list w. mistrza, w którym powtórnie wynurzył mu swe ubolewanie nad tem, iż go komtur [Sulzbach] obraził; opowiada, iż pretensye komtura, jakie doń rości z powodu cedułki, którą mu miał dać w Przewałkach, są bezzasadne; pisze w sprawie granic pomiędzy zako-

nem a Mazowszem i odsyła napowrót w. mistrzowi otwarty list, na mocy którego upoważnił go tenże do wyszukiwania zbiegów w krajach zakonu.

Erwirdiger liber herre meister! Euwirn brif haben wir entphangen und wol vornomen, dorinne ir uns schreibet of das, als wir erwirdikeit schreben, wie das der kompthur von Brandenburg czu uns gesprochen hatte, das euch nicht lip sein solde, das wir euch als ofte von der schelungen wegen czwischen den hern konic czu Polan etc. und umb des herczogs Hannos us der Mazaw greniczen schreiben, das her bekennet, das her das geredt habe, sundir nicht in sulch meinunge, als wir euch schreben, das is euch missehagen sulde etc. Libir herre meister, gerucht wissen, das die rede, als wir euch geschreben haben, der kompthur von Brandenburg genczlich und vor wor hat geredt, das euch vordrisse, das wir euch also gefach dofon schreben. Ouch als ir schreibet, wie der kompthur von Brandenburg vor auch berurte, das wir im ein czedilchen beschreben, do her bei uns czu Perowalke was, hetten gegeben etc. Wellet wissen, das der kompthur von Brandenburg, als her nu nulich czu Cawen bei uns was, hat mit uns von derselben czedilchen geredt, do sprachen wir czu im in der weise: kompthur, wir sein wol gedochtig, das wir mit euch, do ir czu Perwalke bei uns woret, umb dieselben greniczen undirandern geredt haben, sundir wir haben euch keine czedilchen gegeben und ouch unsir schreiber keine dasselbe czedilchen hat geschreben, nimpt das wir mit euch eine gemeine rede redten, und die lasset ir ouch mit euwerm schreiber czechen. Idoch wir sprachen: als wir von alders gehort hatten, das die greniczen, czwischen herczog Hannos us der Mazaw und euwirs ordens landen treten und weren bis an den stein der do leit in dem vlisse Pysz genant, das do flemset umb Johannesborg czu. Sundir wir haben is nicht vor ein recht usgegeben, went wir sint nicht gewaldig, das wir euch in fremden landen, die greniczen usweisen solden, sintemole das wir do nicht en woren, als vor einem iare czu Cawen beredt waret, das wir mit deme kompthur von Elblinge, do hen solden sein gerethen, die selbe greniczen czu besehn und czu slichten, und wenne wir hen weren gerethen, was wir denn do besehn hetten und was gerechtikeit were, das hetten wir vor ein recht usgesprochen, sint das is of uns was gelossen. Und nu horen wir, das verre nedwenig des steines, den wir undir des meinten, des herczog Hannus us der Mazow dorfir sint vorbrant, worumme is not was der czedilchen gedenken. Ouch wir sprechen: kompthur, ir woret bei uns czu Perewalke, vor etlichen czeiten, ee wir mit deme homeister vor eim iare czu Cauwen woren, und wir do gesehn haben des herczog herczog Hannos us der Mazow brif, den euwir vorfar seinem vorfaren vorfaren haben gegeben, der doch die greniczen bas usweiset, denn wirs wissen. Sundirlichen als ir schreibet wie ir von der selben czedilchen, und eines brifes wegen, den wir euch im korcz schreben, als von unsern lute wegen, wie sie von alders den herczogen us der Mazow geczinst hetten, irre weret worden etc. Liber her meister wir wissen wol, das euch das nicht unwissentlich sei, wie unszere lute do sie [1]) vor in der Wyszna gewonet haben, von alders in dieselbe wiltnisse gingen, und den herczogen us der Mazow geczinset haben, und sedir das sie undir uns wonen, sie gingen hen und denselben herczogen us der Mazow geczinset haben. Alleine czu iare, mit unsir volvort und geheissen, euwirm pflegir czur Licke geczinst haben, und do is der herre konig czu Polan dirfure, so wolde her is nicht,

me gestatten, das unsir lute euch noch deme herczog Hannos us der Mazow czinsen solden, bis das die grenczen czwischen euch entschicht wireden. Wir schreben euch ouch, das wir unszern lute, ane euwir und herczog Hannos us der Mazow euwirs beiden willen, nicht wellen in die wiltnisse lassen gehen, went wir meinen nicht, das wir do czu irkeinen recht hetten, und wir mogen uns nicht vorwundern, was irungen euch die czedilchen brenge, die die euwern geczechent haben, sintemole, das wir euch das nicht vor ein recht usgegebn haben. Und als ir uns schreibet, das ir keinen no[we]n hus bawet, denn of der Licke etc. wissen wellit, das uns der her konig czu Polan nichts von der Licke hat geschrebin, went her weis wol, das das hus Licke euch angehoret, idoch her schreb uns, das ir io in des herczog Hannos us der Mazow lande dorfir adir. . . . e bawet ein hus [2]) nedwendig desselben steines. Ouch als ir uns einen offenen brif in deme andirn vorslossen habt gesandt, mit deme wir unsere lute, die uns in euwir lant [3]) entlowfen sint, fordern und krigen sulden. Uns fuget is nicht, das wir in euwirn lande sie suchen sulden, und ouch wir wissen sie nicht wo czu suchen, sei denn, das euwir erwidikeit selbir sie welde lassen suchen; und haben euch denselben brif wedir gesandt, in dessem unsirn brife vorslossen. Gegeben czu Traken am montag in den heiligen pfingsten. Anno etc. nono.

Alexander andirs Wytoud
von gotis gnaden grosfurste czu Lithawen etc.

[Adr.]: Deme erwirdigen herren herren Vlrich von Jungingen, homeister dutsches ordens, unszerm besundern liben frunde etc.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII. N. 136. Pismo czytelne, pieczęć odpadła.

1) sie wtrącone u góry. 2) ein hus dodane na boku. 3) lant dodane u góry.

CCCC. *Na Dobisie* 31 *maja* [1409].

Sołtys Żmudzi opowiada w. mistrzowi szczegółowo o zdradzie Żmudzinów, o zajęciu Christmemla, poselstwie Sunigajły itd.

Unsern willigen undirtanigen gehorsam czu allen gecziten. Er. l. her meister! Wir vorsehen uns wol, das euwir erw. czu wissin ist worden, wi is mit uns czugegangin hot alzo wir dem obirsten marschalke geschreben habin. Lieber her meister, euw. er. geruhe czu wissin, das wir hatten geheischen gisel us dem lande czu Samaythen noch deme das wir dirkanten, das wir das lant sicher weren gewest von den bestin unde nicht von den geringesten, dowedir sich nimant vormols saczte bis an die czit, das wir si nemen sulden. Dorundir hot herczog Wytoud dirkant, das wir das lant sicher weldin sin, unde das dirfur, do sante her in di lant einen man; der czoch aller lant durch unde sprach, man sulde der giseln keinen uns brengen noch gebin, sundir man sulde si entwertin ken Cauwen, das hette herczog Wytoud geheisin. Do griffen in di lant an und brochtin in Thomas unserm conpan, der di gisel vorderte von unsern wegin. Do frogete in unser conpan, was her in den landen schuffe, adir was her dorinne hette czu suken. Do sprach her vor den landen: in hette herczog Wytoud ken in gesant, das her den landen

sulde sagin, das si di gisel nimande sulde gebin, sunder si sulden si alle ken Cauwen brengin. Do grif in Thomas unsir kompan an unde lis in binden unde entwerte im eime mane, der in uns sulde entwerten ken Rangnith alzo verre, alz her sinen son losz welde habin; der man entlif unde wart wedir derwischt adir her was uns noch nicht geantwert, alz wir von Rangnith schiden. Dorundir erw. l. herre meister, zo habin wir verlorn was wir haben; alle unsir hengest sint uns genomen, der pristirbrudir gevangin, vier diner gevangin, dorczu alle unsir gesinde im houfe czu Kirsmymmel; der houf ist abgebrant, unde wol viertzehen mensche geslagin, vunf dorfer uf der Mymmel uf gehaben. Unde wisset, das wir noch nicht kunnen dirfaren, das iclich redelich man sei do bei gewest, wenn alleine di von Promedien, das vorneme wir alzo, das si is von in selbin sulden gethon haben, das herczog Wytoud dovon nich welde wissen. Besundern so wisset, das di do vor wedir quomen, di mit eren kindern woren czu im gevlogin, ruften di lant czu houf, unde wart do alzo usgelegit, das si uns selbin sulden dirwuschet haben, wenne wir wedir qwemen von Rangnith von der losunge der gisel. Des besorgtin wir uns wol, do wir dirfaren, das is alzo czugink mit den landin, unde trotin in einen kanen mit unsern dinern unde lisen unsir schifchen do hindene, dorinne was der pristirbruder der do uf das husz solde, unde auch unsir diner einer. Sundir wir qwomen eins tages bis ken Kirsmymmel unde sosin uf unde ritten hinuf czu dem kumpthur, unde bestaltin unsir ding bei dem husze das beste das wir mochten. Alzo qwomen wir dovon. Do qwam uf diselbige nacht das schifchen dorinne der pristirbrudir was mit unserm diner, obir di gink is. Ouch so wisse ew. erw. l. h. meister, das den andirn tag dornoch Sungayl czu uns sante dri riter, di brochin uns sin ingesigil gedrokt uf ein czedelchin unde worbin also: das im leit were, das wir schadin entfangin hettin von den Samaythen, unde das sin here noch her dovon nicht en wostin, unde di Samaythen her obir di Naweze nicht welde losin, unde saite in allen: das si sulden wedir ken Samaythen riten, her hette mit in nicht czu schicken, das si wedirczogen czu erem heren, dem si czugehortin; her gebe uns des sine hant, das sin here keines sulde dobei thun, alzo lange, das unsir homeister bei im were gewest adir der marschalk. Doruf habin wir im also geantwert mit rate des kompthurs von Cristpurg: wir habin schadin entfangin, was das ist, den wir hoffin von den gnoden gotis wol czu vorwinden; czu dem andirn mole, das her nimande welde losin czihen obir di Nauweze in sines herren lant unde das wirs vor im noch vor sinem herren dorfin besorgin, doruf wir also haben geantwert, das wir nicht enwissen; sundir min herre mag is in sime lande machin wi her wil, wir wissen andirs nicht von minem herren, wen lip unde gut. Dobei mag euw. erw. wol dirkennen, das her sine hende waschin wil unde wil dovon nicht wissen. Besundern so was her von uns begerende, wi vil herren adir diner geslagin unde gefangin hettin. Erwirdiger l. h. meister, was dorftin wir im doruf czu antwerten, wir dirkantin wol, das her is selbin wol weis. Gegeben uf der Thabis am fritage vor der heiligen drivaldekeit in der nwende stunde vor mittage.

Voyth czu Samaythen.

[Adr.]: Deme erw. homeister mit aller erw. ane alles sumen tag unde nacht grosze macht doran lit.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu.

CCCCI. [*W Ragnecie*] 31 *maja* [1409].
Komtur zamkowy z Ragnety donosi w. mistrzowi o powstaniu na Żmudzi.

Meinen gar willigen undertenigen gehorsam alle zeith czuvon. Erwirdiger liber herre meister! Euwer erw. gnade und weisheit geruhe czu wissin, alzo es gefallin ist, daz di Samaytin ubir gekarth sind, alzo balde ich das erfure, da santh ich von stundan noch den Kalckbrechen nnd noch den von der Balge und von Brandinburg, die uf der baude dabin.... sind und holcz gehabin habin czu der statt, daz si von stund her abherfarin soldin, alzo das sie doch tettin und alse.... sie abher komen darkomen und da warin sie weck, denne waz sie fundin von weigin und von andirn gerette und die budim, das habin sie alles vorbrantt. Erw. l. h. meister... [Skarży się w dalszych słowach, że mu wapna zabraknie.] Geben an dem fritage noch pfingsten.

Husskumpthur czu Rangnith.

[Adr.]: Deme erw. homeister mit allir erwirdikeit ane sumen.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu.

CCCCII. *W Święciu* 2 *czerwca* [1409].
Komtur z Święcia donosi w. mistrzowi, iż Swerns osiadły w Święciu, poddany zakonu, udawszy się do Poznania, dowiedział się od tamecznych przyjaciół swoich, jako już od dawnych czasów nie było takich nieporozumień pomiędzy królem Jagiełłą a Witołdem jak obecnie; że Witołd zgodził się z królem, iż wszystkie zamki, jakie pobudował na Żmudzi, zburzy, na co i arcybiskup Gnieznieński nastawał; że król Polski chce księciu ustąpić Podole, aby tylko pokój panował. Pisarz Witołda był u króla w Inowrocławiu i przez całą noc tajną miał z nim naradę. Janusz ks. Opolski będzie wkrótce u was. Komtur oświadcza w końcu, iż będzie zamki utrzymywać w pogotowiu do obrony.

Oryginał listu mocno uszkodzony, w archiwum N. Z. w Królewcu, szufl. XXI. N. 94 z datą: Swetz am tage trinitatis.

CCCCIII. *Na Dobisie* 3 *czerwca* [1409].
Sołtys Żmudzki donosi w. mistrzowi, iż wysłał na Żmudź na zwiady, że sługi jego pojmano, atoli jeszcze żyją. Żmudzini zamierzają pociągnąć na Kłajpedę (vor Memel) i oczekują tylko przybycia Witołda. Za trzy dni wyruszą oni, ale nikt nie wie dokąd.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XVIII. N. 23, z datą: Thobis am montage nach trinitatis.

CCCCIV. *S. L.* 6 *czerwca* [1409].
Towarzysz sołtysa Żmudzi daje znać komturowi lub komturowi zamkowemu Ragnety o knowaniach na Żmudzi prze-

ciwko zakonowi wymierzonych, wykazując, że one dzieją się za wiedzą i z powodu podburzań Witołda.

Minen undertenigen gar willegen gehorsam czuvor. Ersamer liber her kompthur! Euwer ersamkeit geruche czu wissen, daz alzo gestern daz gantcze landt czu Samayten bei enander sein gewessen und meinen daz gantcze land sol usczihen mit schilde und mit speren alzo hewt und wellen den weck vorhauwen und vorgraven uncz bis an di Asserune. Und daz hat der kunig siner baioren czwene in das landt czu Samaythen gesant, und daz di haben geheissen, das man keinen fride sol halden mit den Dutczen und di wege vorheinen und vorgraben und vormachen. Und die baioren sin geheisen: Geilemin Nadaps sone und Trumppe Sagotten sone. Ouch so wisset, daz si wollen hundert man usrichten, di do vechter sollen sin vor Rangenith, wen sich unser heer uber di Mymel wirt setczen, und uf daz heer sollen warthen und daz wert ir si gewisseiclichen bis sonabent vinden in dem wege ader bis sontag an der erbeit. Ouch wisset liber her kompthur, daz Wytolt alle tag sine boten in dem lande czu Samaythen hat und heisset si, daz si unfride sollen halten und daz nimandt meer dar czu uns komen, sunder Witawt mag sich beschonen wi er wil, wen di beioren selbes sagen, daz si es Witold habe geheisen und dem lande, und hat dem lande lassen sagen, er wolle schire komen und wolle daz husze belegen. Ouch so wisset liber her kompthur, daz wir euch keine botschaft konnen gethun und keinen brif meer senden mogen, wen es alle umme und umbe vintschaft ist. Ouch so thut wol und lasset daz malcz vollent [1]) uber di Memel holen und waz noch do ist. Gegeben am donnerstage corpore Christi.

Thomas Possecke dez voythes kompan.

[Adr.]: Dem ersamen kompthur ader kuszkompthur zu Rangnith mit ersamkeit ane alles sumen tag und nacht, wen grosse macht darane lith.

Oryginał z resztkami pieczęci na żółtym wosku wyciśniętej, w archiwum Królewieckiem N. Z. Szuflada XVI*a*.

[1]) sc. vollends.

CCCCV. *W Kownie* 6 *czerwca* [1409].

W. ks. Lit. Witołd przypomina sołtysowi Żmudzkiemu, iż według ostatnich traktatów z zakonem ma prawo przedsiedlenia 250 Żmudzinów do Litwy.

Allexander anders Witoud
von gotes gnaden grosfurste czu Lithowen etc.

Ersamer lieber herre foit! Alz euch wissentlich ist, das in den vorrichtungen bredet ist, das wir [w]us dem lande Samayten drittehalb hundert manne ader gesinde ufnemen und zeczin mogen, welche under uns wellen. [De]r haben wir leichte V adir zechsse ufgenomen und weldin [1]) g[er]ne wissen, wi wirs vort haldin zollen ap enger und [2]) uns welde, ap wir di zeczen zollin, ader ap wir ouch vor dovon schreiben zollen und iczlichen mit namen nennen, das wir dorinne nicht vordoch noch entsehn werden. Gegeben czu Cawen an des heiligen leichnams tage.

[Adr.]: Dem ersamen herren foite czu Samayten, unsern guten frunde.

Oryginał na papierze wązkim i małym, w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) Dwa razy powtórzone. [2]) sc. under.

CCCCVI. *Na Dobisie 7 czerwca* [1409].
Sołtys Żmudzki odsyła w. mistrzowi list Witołda i donosi, że ci (?) przekradają się pomimo tego o co się wraz z komturami Bałgi i Brandenburga ułożył z Witołdem, jakoteż że książe nie chce przyjąć owych 250 z pospólstwa (gesinde), twierdząc, że to są bojarzy.

Oryginał w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XVIII. N. 26, z datą: Dobissa fritag noch des heiligen lichnams tage.

CCCCVII. *S. L.* 10 *czerwca* 1409.
Artykuły zażaleń przedłożone mistrzowi zakonu ze strony posłów króla Polski na dniu 10 czerwca 1409 r. w Elblągu.

Z współcz. kopii Raczyński C. d. Lith. p. 97—101.

CCCCVIII. *W Marienburgu* 15 *czerwca* [1409].
W. mistrz nakazuje komturowi (Toruńskiemu), aby oskarżył wobec króla Polski Witołda, który na Żmudzi osadził swego starostę i że zdrada tameczna za jego wiedzą i współdziałaniem się stała.

Współczesna kopia w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XX. N. 4; Raczyński C. d. Lith. p. 96—97.

CCCCIX. *S. L. et D.* [15 *czerwca* 1409].
Instrukcya udzielona komturowi Toruńskiemu, jako posłowi zakonu do króla Polski w sprawie zdrady Żmudzinów i w. ks. Witołda.

Liber her kompthur. Als ir letczt von uns schidet, do wir czu Marienburg mit euch redeten von des konigs wegen czu Polan und off das irs [1]) deste bas czu euch nemet, zo was das unszer meinunge, wenn ir czum konige komet, so moget ir alzo sprechen:

Grosmechtiger gnediger konig! Als leczt euwir erbarn sendboten bei unszerm homeister czum Elblinge waren, do sagte her in von dem vorretnisse, das die Samaithen ane alle entsagunge und sundir schult, an dem orden und der cristenheit getan hetten, und woste nicht andre czu der czeit, wenn das is ane wissen und willen herczog Wytawts gescheen were, noch sulchen fruntlichen brifen, die sie bis an dese czeit unter ir enander geschreben haben. Ader dor noch, als euwer erbaren boten von unszerm homeister schiden, wart im czu wissen, wie das herczog Wytowt einen houptman in Samayten gesaczt habe. Wer das also [2]) us deme unser homeister dirkennet, sint das her sich der lande undirwindet, das das vorretnissz mit sime wissen und vorhengnisse sei gescheen. Dorumme gnediger herre, so bittet her euwir gnade, das irs tut durch got und durch des ordens und der cristenheit ere wille und dem vorretnissz nicht beileget, als her euch des als andern cristen konigen und forsten genczlich czu getruwet.

Wenne dese rede gescheen sint, zo sprechet offenbar:

Ir herren ritter und knechte, als euch got her gesammelt hat, wir bitten euch alle, als die, den got und ere und die cristenheit libet, das ir unszern gne-

digen herren konig bitten weldet, das her dem vorretnissz das alzo wedir got, den orden und die cristenheit ist gescheen, ane alle entsagunge, ane alle sache und ane alle schult, nicht beistee noch beilege, als wir euch ouch allen sunderlichen lutten und vormanen, und ab in imand anders undirwisen welde, des wir nicht hoffen, zo haldet in do von, als wir euch des allen, wol czugetruwen.

Libir her kompthur, das was unszer meinunge, was ir zost [3]) dirkennet, das nutzlich und bequeme ist czu reden, das vindet is selbir bas, wenn wir ouch geschrebin mogen.

Boben alle ding, zo bittet und fraget unszern herren konig, ab her des vorretnisszes beilegen welle, und ab her spreche, das hers nicht welde thun, zo bittet alle herrn ritter und knechte, das ir keinir im czu hulfe reite, wedir die heilige cristenheit.

Instrukcya ta dana komturowi 1409 roku, po zjeździe Toruńskim wystosowana, znajduje się w archiwum Królewieckiem. Ciekawa rzecz, że słowo: vorretniss, wszędzie nadskrobane. Instrukcya ta jest zapewne dodatkiem do listu z tegoż dnia (obacz N. CCCCVIII.) przez mistrza do komtura wystosowanego.

[1]) Od do do irs dodane na boku. [2]) Wtrącone u góry. [3]) zost u góry dodane.

CCCCX. *S. L.* 15 *czerwca* [1409].

Komtur zamku Ragnety zawiadamia swego komtura o szczegółach powstania na Żmudzi przeciwko zakonowi, jakie mu przynosi ztamtąd sługa marszałka; jak Witołd przyjął u siebie Żmudzinów i zagrzewał do wojny z zakonem.

Meinen willigen gehorsam czuvorn. Ersamer liber herre kompthur! Euwir ersamkeit geruche czu wissen, das des marschalks leitczman Roymeyke, der gegangin was im Samaithin kein Roszein, der ist huite kein Ragnith gekomen und spricht, das di von Roszein habin sin wih und sin kinder herczoge Witolde gesant ane seinen eldistin son und eine tochter, do is sin bruder und sin frunde burge vor gewordin, das sie nicht [1]) entlofin. Und spricht, das die von Roszein habin IIII hengiste gebrocht herczoge Witolde kein Kauwin, und die hengiste wurden im geantwertin vor dem burgern und koufmannen czu Kauwin; und sprach, her wolde der hengiste nicht han, und schalt sie dorumme, das sie den frede hattin gebrochin kein di Dutschin. Das reth her dorumme, das her sich vorth beschonete den vorgenantin burgern und kaufmannen an czu horen. Dornoch bestalt her itz heimlichin, das sie in der nacht [2]) wurdin gefurt kein der Wille. Und spricht, das di von Roiszein und di von Erogeil, di di hengist und das gut genommen habin, alleine undir sich [3]) gebueth han, und den andern landin ist nicht gewordin. Ouch sint herczog Witold botin in dem selbin lande gewest, do her do was, und vrogeten di Samaithin, ap sie der meister odder der marschalk wurde vrogin, worumme sie den frede hettin gebrochin, do sprochin sie: der voit hette einen gehangin, den andir enthoupt[et], den dritten vortrenlzet, und wold ere wibe und ere kinder eigin machin, und das sie wir unbewont und woldins nicht liden. Do sprochin de botin: is were gar ein guter antwort. Und trostin die Samaithin wol, und sprochin: sie soldin sich mannilichin weren und soldin nicht czweifelin, wen herczog Witoldt eer here wolde in kreftlichin biesteen, und hette wol IX lant die im bisteen kein di Dutschin, und wolde noch

selbir kein Konigisberg czien mit gewalt, und wolde di Dutschin vorheren und dirslon, das sie selber solden in di wasser loufen und sich vortrenkin. Und das hat dis leitczmans bruder itczumole gehoret. Ouch Witoldt hat im gebotin, das sie sich warnin und sich czu machin mit eren hengistin, das erste das das korn riff wirt, das sie brot mogin habin, das sie gereit sin wor her sie heiset czien. Und der leiczman hat sinen son gelavt und angewist, das her im volgin wil mit seiner swester kein Ragnith. Ouch ersamer her kompthur Boysze son [4]) selp dritte, di ich usgesant hat kein Fredeberg, di sint noch nicht wedir gekommen, und bekummer mich gar sere, das sie zo lange sint; hilft in got, das sie heim komen, zo wil ichs euch ane sumen scribin, was sie czitunge brengin, und wi is in [5]) gegangin hat, und wi is uff dem huse stet und in dem lande. Gegeben am tage Viti et Modesti. Ouch spricht her, sie haben keine wartzluthe vort in erme lande.

Husskompthur czur Rangnith.

[Adr.]: Dem ersamen kompthur czu Rangnith mit wirdekeit ane allis sumen etc.

Oryginał w archiw. N. Z. w Królewcu, szuflada XVII., pieczęć odpadła.

¹) nicht na boku dodane tą samą ręką. ²) nacht u góry dodane. ³) sich dodane u góry ⁴) u góry dodane. ⁵) u góry dodane.

CCCCXI. *Na Dobisie* 16 *czerwca* [1409].

Sołtys Żmudzki donosi marszałkowi zakonu o szczegółach powstania na Żmudzi, o rozkazach Witołdowych wydanych na Litwie i Żmudzi, aby poddanym zakonu i Niemcom nie czyniono szkody, a to w tym celu, iżby się nie wydawało jakoby on pierwszy jął się za oręż przeciwko zakonowi itd.

Unsern willigen underthanigen gehorsam czu allen geczeithen. Erwirdiger lieber her marschalk! Euwer erwirdekeit geruche czu wissen, das in der gebunge desis brifes bei uns ist gewest unser werner, den wir haben sitczen ienehalben Cawen, der hot uns gesaith, wi das herczog Withawd hat offinbar gereth vor sinen landen, wi das in der koning von Polan und ouch der von Moskaw, hab vorlangher czeith dorczu gehalden, das her mit den Dewtschen nicht sulde vrede haldin, das wolde her noch ni gethuen. Sunder nu her sehe, das in di Dewtschen czu zeer dringen uff seiner seithe, und den koning von Polan uff siner seithe, und nanthe sunderlich das hus czu Drysen, und di Dewtschen welden me haben wen in geborth, und si welden siner czu keinerlei bedurfen, dorumme welde her sich vor in thuen. Doruff hatte im Czeporne geantwert: Herre, du kennest di Dewtschen wol und weist wol, was si landes haben mit rechte, das buwen si und besetczen das, also das si is genissen wellen. Do hatte her wedir gesprochen: Is were wor. Idoch so lissen si in nicht genugen an dem eren, und welden io me haben. Sunderlich wisset, als wir euch vormols geschrebin haben, das Rammold ist houbtman czu Samaithen und her welde in di kemerer haben gesatczt us seinem lande, des wolden di Samaithen nicht, und haben im itczunt einen usgetreben, der was kemerer gemacht czu Erogeln, und das ist der, den her lis toufen do her vechten sulde und wart ritter Jorge genant, und heiset littawisch Gailemynne, und goben in das schult, das di kemerer us sinem lande, di rissen di lewthe zere und weren nicht also wol vor di lant, di czu vorheinen und di lant

czu bevesten, als di kemerer us eren landen. Ouch wisset, das uns der werner hat gesaith, das herczog Wythawd hatte usgesant Mattis Dane, der von Rangnithe sich [zu] im begeben hat, selvsebende, di sulden di Mymmel nedir geen. Also wart her czu rothe, do si woren obir gesatczt, und lis si wedir keren und hat gebothen in sinem lande, wo man di Dewtschen ankompt, drei adir vire adir des glichen, man sulle in kein leid thuen, her welde nicht der irste sein, der do anhube. Ouch zo hat her uns gesaith, das her hat in sinem lande gebothen di hengste uffczustellen und ir harnisch czu machen, wen noch ein geboth kompt, das si sullen bereith sein, und hat sich des geeiniget mit den Samaithen: grifet ir di Samaithen an, so wil her in czu hulfe reithen; grifet ir in an, so sullen im di Samaithen czu hulfe reithen. Idoch zo besorgeth her sich selbir zere, und hat uff das hus czu Cawen geschicket sechczig guter baioren ane di ander lewthe. Ouch wisset, das sine baioren under enander haben gereth, wi dem were, das her alle weghe unrecht an uns thethe, und wir noch ni unrecht an im hetten gethoen, zi hetten sorghe, das si des musten alle vorterbin. Ouch zo hat her gesant, in di land um Fredenburg geleghin, und hat losen saghen den, den wir und der borggrafe aller beste haben getruwet, das si sullen dornoch steen, ap si mochten, das hus vorrothen und do bei komen. Besundern zo saith uns der werner, das si alle nicht andirs kunnen wissen noch dirfaren, wen das Swyttergal noch sei bei den Thathern. Ouch saith her uns, das Langwenne ist bei im gewest czu Cawen, und quam von Grose Nowgard und den lis her alczuhant wedir weg reithen. Ouch wisset, das herczog Wythawd wedir czu Tracken ist geczoich und hot gesant noch den besten us [den] nedirlanden czu Samaythen, das si sullen czu im komen. Ouch wisset, das herczoge Wythawden wurden unser hengste drei geantwert czu Cawen, di wolde her do nicht uffnemen vor den lewthen. Sunder her his si im heimelich furen ken Traken, do hat her si noch. Dobei zo moget ir nu wol dirkennen, das herczog Wythawth an desem geschefte keine schult hat, und an dem hofe czu Kyrsmymel. Sunder her hatte einen us seinem geschlechte, Knethewayn genant, methe gesant in den hoff, deme wurden vier pferd czu seinem teile und der brochte di lewthe. Ouch als ir vornemet in unserm brife, wi das her nicht welle der irste sein, der do anhebet, und hat vorbothen in seinem lande, das man den Dewtschen kein leid sulle thuen, das kunne wir andirs nicht vornemen, wend das her domethe das rewsche gut und di kouflewthe, di noch im lande sint, adir uff dem weghe wo si sint, welle durch brenghen. Idoch uns io dunket, das her alczu vele hab angehaben. Gegeben uff der Thobys am sontage noch Viti et Modesti.

Voith czu Samaithen.

[Adr.]: Deme erwirdigen obirsten marschalke ane alles zumen tag und nacht, wend macht levth doran.

Oryginał pap. u dolnej części pisma przez zagięcia uszkodzony, po pieczęci ledwie ślady żółtego wosku. Archiwum Król. N. Z., szufl. XVI*a*.

CCCCXII. *S. L.* 16 *czerwca* [1409].

Komtur zamku Ragnety uwiadamia swego komtura, iż dowódzcy Witołdowi zajęli Żmudź i zabrali zakładników; że Fredinburg otoczony i odcięty a Witołd poprzysiągł wojnę wieść z zakonem.

Mein gar willigen gehorsam czuvor. Ersamer libir her kumpthur! Euwer ersamkeit geruche wissen, daz die drei, die ich gen Ffrideburg gesant hett, widir komen sind als hute, dobei mir her Alff und Thomas enpoten hat, wie daz im lande czu Samayten gewest sind von dez herczogen wegen: Romald, Wasebüth [1]), Clawsigal von Rossieyn, Gettoth kemmerer vom Birsten, Galeminne von Erogel, und haben daz lant eingenommen von dez herczogen wegen darin czu richten und czu vorwaren, gleichir wise, alzo vor der voite gethan hat. Und dez worin sie nu am donirstage czu dem herczogen geritten, und nomen mit in czu geisil Nigals sòn und Lawgtzwiden [2]) sone und Argeln sone und vort ander guten lute kindere den her nicht getr[u]wit, und daz sie nicht enwisen, wenn daz er ir gerne noch mer hette. Auch so sullin die selben hewt lüte wartelute geschickt habin umme daz huse von dez herczogen wegen, die in czu stark sein und auch nimant vor in czu in komen thar. Auch hat in ein frideman gesait, nu bei dem huse gesessen, genant Romotte, wie daz der herczoge VI fredeluten entpoten habe czu im czu komen, den der meister [briffe] [3]) gegeben hatt, alz dem treseler wol wissintlich sei, die waren an eim sonabent czu dem herczogen geritten. Auch habin [s]e mir enpoten, daz sie czumol grossen gebrechin uf dem huse an getrencke haben und haben nicht mer wenn VI thunn birs und habin auch nicht wasser, denn waz sie sein hin uftragen daz mochte in gewert worden; und sust andern dingen auch sust gebrochin leiden, daz sie allis nicht enpitin kunnen, und sie dez heris von tag czu tage wartinde sein und wissin, doch nicht wenne sie vor sie komen sullen und daz alle geschicke [4]) dez herczogen nott und tott sei. Auch habin sie mir enpoten, daz alle wege und hegen vorhegit sei, und alzo westalt [5]) sei, daz sie keinen briffe noch boten mer her us gesendin kunnen noch czu in hin ein, daz man sust da czu gedencke, daz daz beste sei, daz sie etwas mit getrenck und mit andere dingen gespeisit werden, wan sie meinen, daz sie noch wol brotes habin bis uf Mertiny und wol XX flicken fleischis haben; wan sie mir is allis gestern geschrebin hetten, so hetten sie nirgint ein pappir gehat, wenne czu eim briffe, den santin sie dem marschalke. Auch waz der selbe frideman Romotte in der selben nacht, alz die drei da warin czu im uff daz hus gebrochin uf allin firen, und hatte gesait, wie daz der herczoge die hant ubir den hals geboten hett und geschworen, nummer mer keinn fride mit uns czu halden; und czuge er fur daz hus, so wolde er die buschssen gein dem virteil gen der mole legen. Auch wissit libir her kompthur, die weile daz sie die wege czwischin Rangnith und Fridburg vorhegit habin, daz die Eyflender [6]) die selbin weile in dem lande gehert haben, und haben czwei lendichen erhabin, do lifin sie von den hegen czu dem geschrei, do sie in das lant komen, do worin die Eyflender weg. Auch meinn die drei, daz sie daz hus so wol westalt habin, daz nimant weder ab noch czu komen muge, daz sie ubir den hoch[in] berg in daz lant gen musten und mustin ein hockin werfin, daz sie her us komen. Auch habe ich noch dez marschalkes brife drei abir usgericht, die alz morn hinein gen sullen und vorsuchin, ab sie dar kunnen komen und dabei her Alff und Thomaz enpotin habe dez marschalckes meinunge, wie sie da czu trosten, und sie meinen, daz man sie czu fusin nicht wol her ab brengen kon[te]. Gegebin am suntage noch Vitii et Modestii.

Huskumpthur czu Rangnith.

[Adr.]: Dem ersamen kumpthur czu Rangnith mit ersamkeit ane sumen tag und nacht etc.

Oryginał pap. z resztkami żółtego wosku po pieczęci, w archiwum Król. N. Z. szuflada XVI*a*.

[1]) Wasebuth. [2]) może: Laukswide. [3]) wydarte miejsce. [4]) hin und her senden. [5]) sc. bestalt. [6]) sc. Liflender.

CCCCXIII. *W Fredeburgu* 21 *czerwca* [1409].

Burgrabia Fredeburga uwiadamia marszałka zakonu, iż niektórzy Litewscy bojarowie zajęli Żmudź na rzecz króla (Witołda w. ks.).

Mein gar willigen undirtenigen gehorsam czu allin gecziten. Erwirdiger libir [h]er marschalk! Uwer erwirdikeith geruche zu wissin, wi daz im lande zu Samayten gewest sin von dez koniges wegin Romolt, Wazebuth, Clawsygal von Rossieyn, Gettoth kemmer vom Birsten, Galeminne von Erogel und habin daz lant ingnomen von dez koniges wegen dorin czu richten und zu vorwarn, glicher wiz alzo vor der voith gethan hat; und dez reith her nu am donrstage zu dem koninge und nam mete zu gisel Nygalz son und Lawgzwiden son und Argeln son und vort andir guter lute kinder, den he nicht getruwth und wir nicht enwissin. Ouch so hat der selbige Romolt warczlute geschickt om daz hus von dez koniges wegen, di uns gesaith ein fredeman no bi dem huse gesessen genant Romotte. Ouch so hat der konig enpotin VI vredeluten zu em zu komen, den der meister br[i]ffe gegeben hat, alz der trezler wol weiz, di reten an einem sonobunde zu dem konige, do mag uwer erwirdekeith uf gedenken, wi ir aller bequemest ist. Gegeben zu Vredeburg am vritage czobunde [1]) nach Viti.

Burgkrfe (sic) czu Vredinburg.

[Adr.]: Dem erwirdigen marschalk mit allir wirdikeith tag und nacht ane sumen, wen macht doran leith etc.

Oryginał pap., po pieczęci ślady, w arch. Król. N. Z. szufl. XVI*a*.

[1]) sc. zu abunde.

CCCCXIV. *W Królewcu* 21 *czerwca* [1409].

Marszałek zakonu donosi w. mistrzowi szczegółowe wiadomości o Litwie i powstaniu Żmudzkiem, które mu Otto Kykol, sługa komtura Brandenburskiego, przynosi z dworu Witołdowego.

Unszern willigen undirtanigen gehorsam bevor. Erwirdiger liber her meister! Als hute in der gebunge desis briffes ist Otthe Kykol des komthur diner van Brandenburg bie uns gewest und hath uns sulche artikel vorgeleget, als hir nochgeschreben steen. Czum ersten: Als Ottho was gesand noch dem harnushe czu herczog Wythawd das obirm iare do gebleben waz noch ruschen reissze, das vorhild her im bis in den andern tag, alzo das her in czu dri malen dorumb muste manen. Do his her im daz harnusch geben czur dritten manung und leig[et] im einen canen mit vier mannen bis czur Thobis. In den selbigen geczieten vornam Otthe van ienem, den euwir wirdikeit wol weis und wol kennet, das man nicht ken Samaythen solde reisszen sundir off Merken und saget im, wen das her obir

di Memmel kompt, so flien di van Cauwen, van Garthen, van Meheretz, van Tracken etc. gemeinlich in den winkel do Astyg dorffer inne legen, zo wil ich denne ouch flien glich den andern und komen denne also czu den herrn in das heer mit wiebe und mit gesinde. Wil man mir denne thun czu hulffe thusend man mit, den wil ich denne den Litthawen grossen schaden thun wenne in in dreisig iar [1]) i ist gethan, wend ich mich in deme wienkel uzmale [2]) wol vorweis und wol bin bekant. Ouch saget her im: wil mir der meister des nicht glouben, zo bitth den kompthur czu Brandenburg unde den voit czu Samaiten, das sie mine burge werden ken den meister, das ich daz also welle volbrengen, und dor an sullen sie nicht czwiffeln. Ouch sprach her czu Otthen, das sal mir ein czeichin sein mich dornoch czu richten, ab die hern off Merken czu werden czien in die reissze, czien sie abir anders wo, zo kan ich die ding[e] nicht also volbrengen, als ich vor habe gesprochen. Item spricht Ottho, das Ramollt houbtman sie gesaczt czu Samaithen im lande, und herczog Wythawd hat im gloubt czwei thusend man czu hulffe czu senden, wen di herrn dar komen mit dem herre czu reisszen. Ouch spricht Ottho, her habe vornomen, das der konig von Polan sich gancz mit herczog Wiethawd voreinet habe ir einer dem anderen czu helffen, und haben usgeleget wo sie hir im lande czu en andern wellen komen, adder herczog Wythawd beitet alles dornoch, daz der konig van Polan an sal heben. Ouch hath Ottho vornomen, das die Samayten czu Wythawd haben gesprochen also: worumb hastn huszer im lande lassen buwen, do du den freden mit den herrn nicht woldest halden als du in hast gloubt. Is ist, uns gar swer und mussen uns alle tage grosslich besorgen, das wir nicht dorfften, ab die huszer nichten weren? Doroff hath in herczog Wythowd also geantwert: Wenne die luthe daz korn haben ingebrocht van dem felde, zo wil ich die huszer wol widder gewinnen, wen ich wil; dorumb besorget euch nichts nicht went die huszer sullen euch nichts schaden. Item spricht Ottho, daz Wythawd vil Thatern bi im [3]) habe, waz her domete [4]) meinet, daz en weis man nicht. Ouch hath uns Ottho gesait, das herczoge Wythawt muntlich widder in habe also gesprochen. Ich wil nicht anhebin, zundir hebin die hern an, zo wil ich nimmermer ire frunt sin die wiele ich lebe. Und gap voer van der iaihe Ganancz genand und sprach: ich wil selbir off der iaiht nicht iagen noch di minen, off daz mine ieger addir miene vorlofft off diner herrn iaiht nichten komen, und komen dor obir diner herrn ieger adder vorloufft off mine iaiht, so sullen si wissen, daz ich ir frund nicht me wil sin. Ouch spricht Ottho, daz herczog Wythawd do van noch [5]) nichten wuste, das die schiffe mit rocken und mit andern der ruesszen gutte czu Ragnith sint off gehalden. Ouch saget her uns, das herczog Wythawd im habe gesait, daz herczog Swittergal widder czu im wird komen, her habe im alreite hint gegeben. Item spricht iener, den euwir weisheit wol weis, das sich die hern io mit leiczluten wol sullen bewaren obir di Memmel die di forte wol wissen czu Merken czu us und in czuczien, wend do grosze macht ane liet etc. Gegeben czu Konigsberg am fritag vor Johannis baptiste.

Obirster marschalk.

Cedula:

Ouch erwirdiger gnediger lieber her homeister, tu ich euwirn gnaden czu wissen, das Wedige von Czagken us dem ghefengnisz ist gekomen und sal fumfhundert gulden ufrichten, als das euwirn gnaden der kumpther von Danczk wol hat angerichtet. Bitte ich ewir gnade, wille dor czu io schir III^{C} gulden her us

senden und bestellen, das die her komen, wend men die unvorczogen uf die schirst kunpftigen winachten io mus usgeben, anders dor umme wurde gros schaden gevallen.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister mit allir wirdikeit tag und nacht ane alle sumen.

Oryginał tego listu z dobrze przechowaną pieczęcią znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII. N. 145*a*.

[1]) iar dodane u góry tą samą ręką. [2]) sc. czumale. [3]) stoi: vy im. [4]) mete u góry dodane. [5]) noch dodane u góry tą samą ręką.

CCCCXV. *W Człuchowie* 22 *czerwca* [1409].

Komtur Człuchowski donosi w. mistrzowi, iż „ci" [Polacy] otrzymali zapewnienie statecznego pokoju, że przyrzekli nieść Witołdowi pomoc, aby tylko wojnę z nami wiódł. Książęta z Pomorza, Szczecina i Wolgastu, są w Starogrodzie i mają poselstwo od króla.

Z oryginału w archiwum N. Z. w Królewcu, szufl. XX*a*. N. 125, z datą: Schlochau am sonnabende von Johannis baptiste.

CCCCXVI. *Na Dobisie* 3 *lipca* [1409].

Sołtys Żmudzki prosi marszałka zakonu o przysłanie mu kilku ludzi, gdyż mu ich brak nawet do posyłek listów; że ma wprawdzie sześciu wityngów, ale z każdym wityngiem musi dwóch łuczników posyłać; że na dniu wczorajszym Żmudzini pojmali jednego z wityngów wraz z łucznikiem i że coraz większe grozi mu jakoteż i Ragnecie niebezpieczeństwo.

Oryginał z datą: uff der Thobis mitwoch nach visitacionis Marie; w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVI*a*.

CCCCXVII. *W Johannisburgu* 11 *lipca* 1409.

Rządzca z Johannisburgu donosi komturowi z Bałgi wiadomości, jakie przez swego sługę powziął z Mazowsza i Litwy.

Minen willigen underthenigen gehorsam alleczeit bereit. Wisset ersamer lieber her kompthur, das ich Hannus Raffael gesant hatte in di Masaw. Der ist gewest bi Menczel, von Menczel ist an dem neisten sonnabende komen von Witawte. Der spricht vorhaftiglich, das di Thateren segs wochen in sinen lande sint gewest und harren, als noch dem czoge, das man reisen wirt. Och hot Menczel nemelich gehort, das sie czu dem steinvorte herein wellen, went man in di reise czuet. Och wisse enger ersamkeit, das Witoldes wartleute worhaftiglich hat czu den Scharffen wese und uf [1]) di Nare in des herczogen lant. Och quomen Witolde czwene brive von herczoge Hannos di wile Menczel bi im was. Und Witold sprach, din here scribet, das her welle bereit sein, wen ich wil. Och wisse enger ersamkeit, das Hannus herczog let streifen noch engern leuten uf der wiltnisse. Ouch wisse enger ersamkeit, alzo ich enger ersamkeit vor gescreben habe, daz se er vi alle geflochtet han in der Masaw, das ist worhaftig vor den Thateren. Och hat Menczel gesait, das czwenczig riter mit im von der Wille reten, di sullen reiten

noch einer czange czu Johannesborg ader czu der Licke. Och wisse enger ersamkeit, das Witold wol weis, das man hot gesant noch den gesten und noch den genuern schucczen. Gegeben czu Johannesborg [2]) am donnerstage vor Margarethe in der tagerunge CCCC°IX°.

Pfleger czu Johannisborg.

[Adr.]: Dem ersamen komptur czur Balge mit aller wirdekeit etc. ane als summen tag und nacht gros macht dor ane leit.

Oryginał w archiwum N. Z. na papierze pieczęć całkiem niewidoczna, szuflada XVII. N. 139.
[1]) Dwa razy: und uf. [2]) Dodane na boku tą samą ręką.

CCCCXVIII. *S. L.* 12 *lipca* [1409].

Komtur zamku Ragnety donosi marszałkowi zakonu, iż komtur Ragnety jest dziś nad Dobissą a jutro przybędzie do Ragnety; że tenże wysłał do Witołda Wintla wraz z dwoma Szalwinami, że ostatni wrócili raportując jako Witołd jest w Kównie, dokąd wielka moc zbrojnego ludu przybyła. Że gdy Witołd przeczytał list w. mistrza i dowiedział się o przybyciu komtura (?), rozpuścił część zbrojnych, innym zaś nakazał, aby z drogi wracali do domu [1]).

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, z datą: fritag vor Margarethe.
[1]) O Wintlu, wysłanym przez komtura Ragnety, mówi sołtys Żmudzki w liście do tegoż komtura z 7 sierpnia [1409 r.], obacz poniżej.

CCCCXIX. *W Łęczycy* 22 *lipca* [1409].

Król Polski uwiadamia komtura Toruńskiego, że wysyła posłów do w. mistrza a mianowicie Mikołaja [Kurowskiego] arcybiskupa Gnieznieńskiego, Macieja Kaliskiego wojewodę i Wincentego z Granowa kasztelana Nakielskiego [1]).

Z oryg. u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 379.
[1]) Do daty tego listu porównaj Dł. X. 188, który jednakowoż podaje, że posłami prócz arcybiskupa Gnieznieńskiego byli Mikołaj z Michałowa i Janusz z Tuliszkowa.

CCCCXX. *W Królewcu* 5 *sierpnia* [1409].

Marszałek zakonu przedstawia w. mistrzowi plan, za pomocą którego zamyśla pokrzyżować zamysły Witołda.

Unszern gar willigen undertenigen gehorsam czu voren. Erwirdiger lieber her meister! Wir senden euwer wirdikeit hirinne vorslossen des voithes briff von Samayten, des inhaldunge, so ir in geleset, euwer erwirdikeit wol wird vornemen. Besundern, herr meister, also als uns nehst euwer briff qwam, in deme ir uns schrebit euwer meinunge, von der huser czur Tobiese und czu Fredeburg, wi wirs mit dem kompthur czu Rangnith und mit dem pfleger czu Insterburg do mete sulden bestellen, so geruche euwer erwidikeit wissen, das uff den selben tag, als uns euwer briff qwam, was bi uns der kompthur czu Rangnith und ouch der pfleger czu Insterburg und habens undirnander noch inehaldunge euwers brifes vaste gewegen, nach deme, als wirs beste mochten besinnen und [wi]r habens mit in also gelassen. Nach deme als wir, ab got wil, bis donrstag nehst komende

werden [hi ussczihen] [1]) der herre gebe czu gelucke, und vort von dem donrstage vort obir acht tage, werden sin mit de[r hulfe des alm]echt(i)gen gotes an den greniczen, das denne uff die se[lb]e czit der kompthur von Rangnith czihe czu schiffe [und] der pfleger czu Insterburg czu pferde gerichte czu, und sollen sich sammeln czur Tobiese adir aldo in der nehde, und vort an czu Fredeburg die huser czu entsetzen. Ouch so gerucht wissen, das wir dem voithe czu Samayten geschreben haben von worte czu worte, als hir nach stet geschreben. Lieber her voith, wir thun euch czu wissen, das wir mit den gebitigern Elbling, Christburg, Balge, Brandenburg unde Rangnith und dor czu mit alle unszre und irer macht wellen sin vom donrstage nehstkomende vort obir acht tage uff der Swynton hi desehalben Jorgenburg, aldo uns obir czu setczen, von dannen wir euch wol wellen empiten, wo ir czu uns komen sollet, went wir euch und andern die mit euch sin, und uns dor czu nutcze werden sin hengste mete lassen furen. Und wir bitten euch liebir her voith, das ir euch do czu richtet mit alle euwer czugehorunge, wen die czit wirt komen, das ir denne gereit sit vort mit uns czu riten unvorsumet. Liebir her meister! Wir haben dem voithe einen sulchen briff dorumb gesant, ab der briff wurde ufgehalden van den Samayten, adir sost von herczog Wytowts luthen, das denne herczog Wytowt in eime sulchen irre wurde und im villichte ein andir ufsacz den her hette do mete gebrochen mochte werden, also das her sich nicht woste wor nach czu richten. Ouch so senden wir euch hirinne vorslossen einen briff von dem huse czu Fredeberg. Gegeben czu Konigisberg am montage Dominici.

Obirster marschalk.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister tag und nacht ane alles sumen mit wirdikeit, went mach der ane lit.

Oryginał na papierze w jednem miejscu mocno uszkodzony, pieczęci ślady widoczne; znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII.

[1]) Pewno: ussczziehen.

CCCCXXI. *Na Dobisie 7 sierpnia* [1409].

Sołtys Żmudzki podaje komturowi Ragnety wiadomości, jakie przez swych szpiegów powziął z Litwy i Żmudzi.

Unser fruntlichen grus und was wir gutes vormogen etc. Ersamer lieber her kompthur. Als ir hattet us gesant Wynteln und den leitzman mit irre kompanie, zo wisset, das si woren komen obir di Naweze und der alde hatte sine zone beide gekregen. Und als si wedir obir di Naweze sulden, do quomen si Littawen an, also das si von enander sint komen. Also ist der leitzman in der gebunge deses briffes alleine czu uns komen und des alden mannes sone einer und iczlicher quam sunderlich; sunder Wyntel und Stoer, di sint noch nicht komen. Ouch zo kan uns der leitzman nicht saghen wi is in geet, sunder si woren ee obir di Naweze, wen der leitzman, und hatten den walt herthe an der hant. Ouch wisset, das herczog Wythawt hat iczunt czwu nacht gelegin czu Cawen, das hat uns gesait des alden son, der do komen ist. Ouch zo haben dese gehort, das man in allen dorfen hat geruffen, das si sullen czum geschrei iaghen, und iderman sulle mit im nemen vunff brot, was her domethe meinet, adir wo her hin wil, das kunne wir nicht gewissen. Ouch zo hat der di Samaithen alle czu hufe geruffen,

Ouch wisset, das si uns saghen, das her hat usgericht struther czum huse czu uns, ap her mochte, eine czunge von dannen krigen. Gegeben uff der Thobys an der mittewoche vor Laurencii czur collacie.

Voith czu Samaithen.

[Adr.]: Deme ersamen kompthur adir huskompthur czu Rangnith und vor dan an den obirsten marschalk ane alles sumen, tag und nacht, macht leith doran.

Oryginał papier. (znak wodny jelenia). Pieczęć sygnetowa bardzo dobrze zachowana. Archiw. Król., szuflada XVII.

CCCCXXII. *W Labiawie* 12 *sierpnia* [1409].

Komtur Ragnety donosi w. mistrzowi, iż Witołd wie o tem, że mistrz uskuteczni na niego wyprawę, że z całą siłą leży w Kownie przygotowany na napad.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XX. 124, z datą: Labiow am montage nach Laurencii.

CCCCXXIII. *Przed Bobrownikami w obozie* 24 *sierpnia* 1409.

Wielki mistrz zakonu Ulryk von Jungingen wchodzi w układ z Swiętyborem i Bogusławem, książętami Pomorskimi, na mocy którego oni obowiązują się nie zawierać pokoju lub przymierza z królem Polski lub z Witołdem bez wiedzy zakonu.

Współczesny koncept tego dokumentu z datą: Vor Bebern im felde am tage Bartholomei XIIIIC und nundem iore, w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XX. 5.

CCCCXXIV. *W Laukiszkach* 26 *sierpnia* [1409].

Komtur Ragnety donosi komturowi Brandenburga, iż Witołd oblęga Fredeburg; że, jak mu jakiś zbieg Żmudzin donosi, ma ztąd pójść nad Niemen. Donosi też o chorobie, która grasuje pomiędzy załogą zamku Ragnety.

Unsern gar fruntlichen grus und was wir guts umb euwernt willen formogen. Ersamer lieber her kompthur! Wir senden euwer ersamkeit hirinne vorslossen unsers huskompthurs tzu Ragnith brieff, den bitte wir euwer ersamkeit tzu schicken dem obirsten marschalke, wen irn habt gelesen. Der eine der von Samaithen entloufen ist, der gefangen was, der spricht: her geloube anders nicht, wen das hertzog Witowt itczunt for Fredeburg lege, und dor noch welle das hus tzur Memmil gewinnen; alzo hot her gehort von den Samayten. Ouch habe wir als gestern geschickt ken Ragnit, das man dese nochgeschrebene ding von dannen brenge ken der Memmil: die buchse von Brandenburg eine iserinne steinbuchse mit drien pulvernkosten, sust eine kleine steinbuchse, drie iserinne latbuchssen, III tonnen pulver, II tonnen phiele, XX armborste. Als die heren und diener mit dem voithe ken Labiow qwomen, do woren sie alsampt zo krang, das man keinen ken der Memil mochte schicken. Ouch wisset, das uns die Samaiten in sunt Bartholomeus nacht, al unser karwenspherd han genommen. Ouch welle wir ken Ragnith und tzur Tilsith senden XL unser frien, wen der huskumpthur, herre diener und Schalwen, das meiste teil dort oben krang sint, alzo wir leider ouch

noch tot krang legen tzu Laukisken. Gegeben tzu Lauk[isken] am montage noch Bartholomei.

[Adr.]: Dem ersamen kompthur tzu Brandenburg ane allis sumen tag und nacht macht leit doran.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci, bez podpisu komtura; w archiwum Królewieckiem N. Z., szuflada XVI*a*.

CCCCXXV. *S. L. et D.* [*przed wrześniem* 1409]. Witołd w. ks. Lit. wyłuszcza [w. mistrzowi] krzywdy, jakich doznawał ze strony zakonu [fragment].

.... Ouch woren wir nicht des mechtig, das wir fremde grenicz sulden gescheidet haben, und ouch czu scheidunge der grenicz czwuschen czwen landen, gehort nicht, das man mit czedelichen solde beweisen. Hirumbe moget ir nicht vil mit derselben czedilchen beweren. Item ir schreibet, das ir hab[et kei]n harnesch vorboten czuvorkoufen etc. Das wissen bas die unsre, ap man in gestatten wolde adir nicht in euwirm lande czuvorkoufen. Sundir von der pferde wegen schreibet ir, das ir die nicht alleine ken unsern landen sunder ouch ken allen landen gemeinlich usczufuren ha[b]t vorboten etc. Wir hatten getruwet, umbe der fruntschaft willen die wir undir enandir hilden, wie ir wol ken andern landen vorboten hett, das ir uns und den unsern sunderlichen gegunnet und dirlawbet hett in euwerm lande pferde czu koufen, und sint das uns selben das geschach, is sei denne den unsern [1]). Item von getraides wegen, do wir euch also ofte hatten geschreben, und ir vornomet, das wir sein bedorften; wir getruweten wol, nicht alleine, das ir den euwirn dirlawbt hett korn in unser lant furen czuvorkoufen, sunder ouch, das ir euwres kornes ein adir czwe schiff geschict hett, und uns hett mete begobet, als wir ken euch in dem adir grossirm, wenne ir bedurfende weret, williclichen gerne gethon hetten, und solden wir ouch unser lant gar hoch bekommert haben. Und dor obir uns hat der herre konig korn gesant undir euwirm geleite, als noch unser ritter Conrad Frankenberg euwirn brif hat, dorinne ir habt im geschrebin, das ir das korn heruf tag und nacht woldet lassen fordern; das korn habt ir uns lassen nemen, und wir hetten getruwet me, ir hett uns euwirs kornes gegeben, denn das unser lassen nemen. Item von der lute wegen die entloufen sint us unsirm lande; ir schreibet, wie ir uns euwirn offenen brief gesant hatt, das wir imandes mit im sulden gesant haben die czu suchen etc. Ir hatt selben gesagt drei tage, of das wir solden gesant haben dieselbe lute holen czur Licke, und wir taten euwirn willen doran, und sandten hen, und als von dem er[sten] also ouch von deme leczten der dreien tage die unser qwamen ledig wedir und brochten nimandes mit ine, und die s[ie] gesehen hatten czur Licke, der wolde man in nicht usgeben. Und der pflegir doselbist, sprach allewege: im wer nichts bevolen von seinen obirsten in den sachen. Was hette den euwir brief geholfen, sint das man der nicht wolde usgeben die [2]) man hat gesehen? Und was mochte unser man in euwirm lande mit euwirm briffe suchen adir finden, went man [that] vor im die selbigen eigen [3]) vorbergen, als ouch heuwir geschach czu Tylsath. Unser man einir qwam czwer mit unserm brif und sein eigen sach czu fenster of in, und man loukenete sein vor im und wort nicht usgegeben; und derselbige eigen hindennoch, do her van dannen wedir entliff, hat bekant vor uns

und vor euwirm marschalk. Also were ouch gescheen mit den andern, und als die unsere hetten euwirn briff ledig gefuret in euwir landt, also hetten in ledig wedir bracht in heimen. Item of das, als der foit von Samayten hatte vorboten das imand us und inczihen solde ane briffe, [nu] schreibet ir, wie das die unsre walde bergten gras im lande, und forderten korn und andir ding etc. und sleppten ire secke noch dreuwende den luten etc. Wie ofte wir horen der secke in der moszen gedenken, wir kunnen uns nicht enthalden, denn das wir lachen mussen; ap ein buwe [4]) czu seim gleiche sollche rede hette gesprochen, sol man sie denn also hoch schatzen? Und hatten wir doch den foit gebeten, und im wol gegunnet, were das imand der unsern unczuchticlichen gelebt hette in Samayten, das her uns in hette gesant gebunden, wir wolden io sullche lute gestroffet haben, das dem foite genuget h[ette]. Und als ir schreibet, das wir mit im obir ein kommen weren, das die luthe us und in czwene wege ken Samayten solden sein geczogen etc. Was wir czu den czwen wegen unser volbort gaben, das taten wir euch czu liebe, went der foit wolde is io gehat haben. Adir doch wir schrieben euch gnuk dovan, und gaben euch czu vornemen, ap ir leichte die enge gebote des foites im lande czu Samayten gewandt hett, went ir moget selber wissen, das die unsere, alleine czwene wege czihnde, mochten czu keinen markte komen, und sie mochten nicht ins landt czihen durch, und suchen was sie bedorft hetten czu koufen, adir ap man in of den weg gebrocht hette, wes sie bedorften koufen. Ouch ir schreibet uns nicht dorof, als wir euch schreiben, wie derselbe foit hatte allerleie war im lande czu Samayten vorboten den unsern czuvorkoufen, als wir noch seine brife haben, die her unsern houptluthen hatt geschrebin, welche vruntschaft ist das gewest von im ken uns? Item schreibet uns, wie ir keine schelunge of die czeit wollet, umbe der wille solden wir sein mit euch czusampne gekomen, of die czeit als wir ken Cawen, und ir czu Rangnith woren etc. Here meister! merket selbir, ap die obengeschrebin schelunge sint nicht wert gewest, das man umb ire willen wer czusampne komen; und das gaben wir dem kumpthur von Rangnith und dem foite czu vornemen, das das unser begerunge was, das wir mit euch weren czusampne komen, und wir hattens euch empoten, und ir empott uns nichts dirkegen. Ouch ir schreibet, ir hett Sungail und Nicolao unsern sendboten gesagit, das ir czu Rangnith woldet sein gewest etc. Sie sprechen, das sie wol gedenken, das ir in hat gesait, das ir ken der Mymmel woldet sein geczogen, adir von Rangnith sie gedenken nicht, und ouch nochdeme ist Conrad Frankenberg bei euch gewest czu Tylsath und czu Rangnith, der hat euch gefroget, ap ir ichts hett wolt uns empiten, und ir habt uns einiges wertelein nicht empoten. [Item] von dem als uns der kompthur von Brandenburg hot.... rathen, schreibet ir uns, das ir euch ken.... [5]).

Kopia a może i oryginał listu Witołdowego przed wypowiedzeniem wojny w. mistrzowi zakonu. Listu tego początek i koniec oddarty, widocznie był on na dwóch kartkach pisany, gdyż pierwszej kartki koniec przylepiony dziś do drugiej kartki. Papier poplamiony od wilgoci i w dwu miejscach wytarty; pismo czytelne lecz wybladłe. W archiwum Królewieckiem N. Z., szufl. XVII*a*.

[1]) Zawiła składnia zdania: sint das, brzmiałaby w łacińskiem: quod si nobis ipsis factum, an nostris factum sit, est quaestio.

[2]) Tu papier bardzo przetarty. [3]) sc. leibeigener. [4]) sc. bube.

[5]) Co się tyczy daty tego listu, porównaj Voigt. G. Pr. VII. 52. Jak z tonu listu widoczna, musiał wyjść z kancellaryi książęcej przed samą wojną a wyprzedzić skargę jego na zakon, którą we wrześniu wysłać musiał podobnie jak i król Jagiełło.

CCCCXXVI. *W Wolborzu 9 września* 1409.

Król Władysław Jagiełło oskarża zakon przed duchownymi i świeckimi panami i książętami chrześcijańskimi, przedkładając 29 artykułów inkryminacyjnych.

Universis et singulis principibus et secularibus sacri imperii electoribus ceterisque principibus, comitibus, baronibus, nobilibus, urbanis et civitatum communitatibus ac omnibus fidei christiane cultoribus ad quos presentes pervenerint etc. Wladislaus dei gracia rex Polonie, Lytwanique princeps supremus et heres Russie etc. salutem et agnicionem summe et perfecte veritatis. Principes magnifici, nobiles et famosi viri, aperite sensus mentis vestre et opprobria nostra, que nobis per fratres Almanos cruciferos de Prussia contra deum et iusticiam opponuntur, auribus percipite. Reminiscamini et ad animam reducatis qui diligitis deum, quomodo replicatis vicibus nostrarum iniuriarum per ipsos nobis illatarum materias proposuerimus, ipsas eciam scriptis nostris vestre universitati declarantes luculenter, huius spei ducentes fiduciam, quod ipsos per prosecuciones querelarum nostrarum ad equitatis tramitem potuissemus revocare, credentes, quod homines vereri deberent et deum timere et honorare ac ab iniuriis predictis desistere. Ipsi autem magis ac magis consvete impietatis erga nos levantes aculeos, nos gravioribus afficere non desistunt iniuriis et de die in diem affliccionem afflicto superaddunt nec contenti in hiis, quod illatis nobis infinitis et inexplicabilibus iniuriis ruptoque et violato inter nos et ipsos perpetuo pacisfedere, quod nunquam violari sperabatur, terris, castris, fortaliciis et dominiis nostris iniuriose a nobis per ipsos sublatis et abstractis, in denigracionem fame nostre et in derogacionem innocencie nostre, ad delacionem et accusacionem nostram inique subdole et iniuste erga nos proruperent [1]) tantam infamiam, que eciam per homines sed per diabolos excogitari vix poterit, victui nostri innocuo imponentes, que utique durior est nobis quavis morte. Ex quo supercilioso vultu omnis iusticie et veritatis immemores ausi sunt contra nos talia fulminare, que nunquam in cogitacionem cordis nostri descenderant, ista videlicet, quod nos abiecta et obmissa sancta fide catholica ad errores pristinos paganicos reversi fuissemus et adunata nobis multitudine paganorum contra fidem orthodoxam et cultores ipsius insurgere et christianorum terras nobis vellemus subicere, quod per consvetas et diabolico instinctu acquisitas adinvenciones et astucias nos in detestacionem et displicenciam fame hominum induxerunt, cum tamen omnium horum, quecumque erga nos coram vobis fulminare presumpserunt sumus innoxii, et coram summo deo qui nos ad sanctam fidem vocavit catholicam immunes in omnibus atque iusti. Omnia enim opprobria que ab ipsis perferimus et pertulimus propter ampliacionem fidei christiane nobis evenerunt, quam utique nutu divino ampliavimus et ampliare dante domino voluimus incessanter et si terra adversus nos consurgeret non desisteremus, quia pro augmento fidei catholice vitam bona et animam volumus exponendo ponderare. Sed considerate quesumus, si recta sunt, que per ipsos cruciferos erga nos proponuntur, qui asserunt quod multitudinem paganorum nobis adunassemus ipsorum et ceterorum terras nobis vellemus subicere; si enim adunassemus nobis nos paganos et si terras ipsorum invasissemus, hoc enim alicui, in rerum natura, hominum fuisset cognitum, immo si per unicum hominem bone fidei probare posset et doceri, quod nos erga ipsos Cruciferos et pacisfedera inter nos et ipsos stabilita

manum nostram levassemus, omni culpe vellemus subiacere. Caveat igitur quilibet homo simplex, rectus, iustus et fidelis et bonam curam sui habeat, ne ad verba, litteras et sigilla ipsorum se remittat, quia ipsi promissis litteris et sigillis quamvis ligant et involvunt homines, ipsa tamen implere non admittunt, sicut et nobis accidit, qui post firmatum nobiscum pactum federis firmissimum, primum castrum Dresna, demum Santok, deinde de terris preclari principis domini Johannis Mazouie, nostri homagialis, viginti milia aut citra receperunt, mercatoribus regni nostri transitum ultramarinum cum ipsorum mercibus prohiberunt et infinitis iniuriis nos et subiectos nostros affecerunt. Et tandem cum ipsos pro eisdem monuissemus et hortaremur, nobis ut ipsorum litteras tenerent et promissa et se nobiscum pro eis ad equalitatem remitterent, ipsi autem multis instanciis per nos requisiti hoc ipsum facere distulerunt, et tandem recepta quadam occasione, iniusta et iniqua, quod nos paganos nobis adunassemus, adiunctis sibi quibusdam stipendiariis, qui eis in eo fidem prestiterunt, terram nostram Dobrinensem sub firmato pacis federe receperunt. Cum tamen nos tunc, cum ipsam vastare ceperant, solempnes nunccios ad ipsos destinavimus, videlicet archiepiscopum et barones regni nostri Polonie potenciores ad equalitatem ipsos evocando, ipsi autem ludificata spe nos et eosdem nunccios nostros involventes, eandem terram occupare presumpserunt. Ideo petimus sinceritatem vestram, quatenus dictis, proposicionibus ipsorum et hortamentis tam iniquis et que nullam optinent veritatem, fidem vellitis subtrahere creditivam. Quoniam falsis et dolosis accusacionibus nos calumniantur et depravantur, soli pravitatis vicio laborantes. Preterea ex quo de Samagitis accusabantur, quare ergo in eis ulcionem non sumpserunt, sed in nos acies suas convertentes, receptis et occupatis aliquibus terris et castris nostris, tot stupra, tot oppressiones, tot spolia, sacrilegia et rapinas commiserunt, que nec scriptis nec vocis officio poterint explicari, in quibus virginibus, matronis et delicati sexus dominabus incestuose pollutis, sub labe et pudore meretricio ad terras proprias deduxerunt et quasdam, que de debilitate sexus tranisre non poterant, in itinere gladiis confixerunt, ubi inhumana crudelitate sevientes parvulos, matrum ad huc adherentes uberibus, choruscatorum blandientes gladiorum, non deferentes venerando senio, nec sacri ordinis sacerdotalis condicionem reverentes, quibus Scita et barbarus indulsisset, omnes quos invenerunt absque miseracionis pietate nece impia prostraverunt, preter eos quos fuge presidium observavit et salvavit; de quo universale christifidelium nomen cito deberet condolere et oppresse christianitati consurgere in vindictam. Datum in Woybocze nona die mensis septembris. Anno domini millesimo CCCC^{mo} nono.

Ad relacionem domini Nicolai
preposito sancti Floriani vicecancellarii.

I. Primo et principaliter dum divina inspirante clemencia ad graciam baptismi aspirare incepimus, ad magistrum cruciferorum vocatum Cunradum Czolner notabiles nuncios nostros destinavimus, petentes ipsum pura et sincera devocione, ut nos de fonte levaret, et pater noster spiritualis existeret, ipse autem nostram legacionem tamquam indignam spernens et abiciens hoc ipsum facere rennuit; immo eodem tempore, dum cum omnibus gentibus nostris armatis ad assumendam fidem catholicam ad regnum Polonie nos movimus, ipse per exercitus suos de Livonia, adunatis [2]) sibi quibusdam scismaticorum exercitibus, videlicet de Plotzsko et Sma-

lenszko a nostra subieccione per ipsum revocatis et nobis rebellantibus, terras nostras ultra quam per sexaginta miliaria vastari fecit ac in cremium convertit et favillam.

II. Item post annum baptismi nostri misimus ad eundem magistrum multum solempnes ambasiatores, et signanter, ducem Conradum Olesnicensem cum ceteris principibus, volentes et petentes perpetuam cum ipso facere unionem, ut mediante ipsius auxilio commodius gentes nostras potuissemus vocare ad baptismum. Ipse autem impediens baptizandos, invasit baptizatos, insultus contra terras et gentes nostras neophitas faciens duriores.

III. Item post hoc, valde multas fecimus instancias, principes, barones et nobiles nostros crebris et innumerabilibus vicibus ad ipsum magistrum et ordinem eius dirigendo; ipsi autem quantomagis ad ipsos direximus, tanto pluries repellendo et ecclesias per nos constructas et multis frontibus reedificatas concremando, ita quod infra decem et octo annorum spacia ab impedimentis non cessabant, sed quolibet anno ter aut quater terras nostras infestabant, neophitas interimentes ut prefertur.

IV. Item bonis operibus que fecimus invidentes postponentesque ampliacionem fidei catholice, nobis prohibitis magis inter nos et fratres nostros suis dolositatibus fecerunt disturbia et a familiaritate et subieccione nostra quosdam de fratribus nostris abstraxerunt a nobis, sic quod stantibus talibus disturbis quasdam gentes, quas nos ad baptismum attraximus, ad errorem pristinum paganicum reduxerunt. O detestanda invidia talium virorum, que tot animas ad pericula posuisti! Nam et hoc sine gravi cordis molestia referre non possumus, quomodo eodem tempore post facta disturbia, filiam fratris nostri carissimi domini Alexandri alias Wytowdi ducis Litwanie, quem eciam a dulcedine familiaritatis nostre retraxerant ad se, quam nos procuraverimus baptizari, cuidam duci magno scismaticorum Vasilio nomine, duci Mosquensi, tradiderunt in coniugem, non ea que dei sunt sed quė sua cogitantes, ut eundem ad oppressionem fidei catholice auxiliatorem habere potuissent, quem utique cum ipsis semper habuimus contrarium, et fidei nostre impugnatorem austerissimum, cuius auxilio terras nostras infestare non cessabant, de exterminio nostro cogitantes.

V. Item eadem filia ducis Wytawdi eidem duci Mosquensi per ipsos coniuncta et ad perfidiam scismaticam translata per ipsos, que fuit auctrix pia et devota fidei catholice, ipsorum intuitu [3]) et opere facta est ex transgressione eiusdem fidei christiane contemptrix crudelissima, que eciam seva austeritate ad presens proprios odit genitores et si posset libenter ipsam deleret de subcelo.

VI. Item peractis et patratis tantis malignitatibus cumulatisque sibi eiusdem pucis Mosquensis et ceterorum scismaticorum auxiliis, terras nostras Littwanie vastaverunt et acquisito quodam castro [in] Wylno [4]), quod [5]) Curwm (sic) dicebatur tantam stragem in populo neophito christiano fecerunt, que dictis et scriptis non poterit explicari, ubi fratres et consangwinei nostri baptizati, sunt occisi, inter quos dilectissimus germanus et carnalis frater noster deuotissimus et humilis Christi servus et verus christicola, fuerat miserabiliter et valde turpiter decollatus, nostri regii honoris in contemptum.

VII. Item omnes gentes baptizatas quecumque dicebant se christianas, gladio perimebant, et quecumque non fuerant baptizate, summo favare pertractabant [6]). Item quot quot [7]) ecclesias catholicas per nos fundatas et constructas inveniebant,

omnes vastabant et cremabant, scismaticorum autem ecclesias illesas et intactas dimitebant.

VIII. Item prohibiciones, ne nos ad terras nostras infestarent per papam ipsis aliquociens factas non curabant, sed maiores et maiores nobis insultus faciebant et postquam cum ipsis uniti fuimus et perpetue federati, statim fedus nobiscum contractum in multis articulis fregerunt violantes.

IX. Item circa fedus predictum donaveramus eisdem quasdam terras cum gentibus utpote Samagitos ut ipsos baptizarent. Ipsi autem nullum baptizaverunt infra quinquennium, gaudentes solum de possessione terre, nec querentes que dei sunt sed que sua.

X. Item quod predicti cruciferi asserentes se cum regno nostro Polonie perpetuas treugas habere, quas utique habuerunt, ipsas tamen multis frontibus violaverunt: Primo quod terram nostram Dobrinensem ad regnum Polonie pertinentem, quam per unum integrum annum tenuimus sub nobis, receperunt, quam postea ab ipsis propter bonum pacis in magna pecuniarum nos oportebat liberare quantitate.

XI. Item illustrem ducem dominum Johannem Mazouie fratrem nostrum preclarissimum homagialem regni nostri, in propria terra fortalicium construentem, sine omni diffidacione, pace perpetua, durante detinuerunt et ab edificacione eiusdem fortalicii depulerunt ipsum turpiter ligatum et tractatum captivum detinentes.

XII. Item post transactum aliquod annorum spacium, de terris ipsius borris, silvis et mellificiis, plus quam per viginti miliarium spacia in longitudine per duodecim [8]) violenter in contenptum nostrum et ipsius receperunt. Iste sunt iniurie per iniquos et maledictos Cruciferos de Prussia regi et regno Polonie facte, qui in litteris, sigillis et promissis ipsorum sunt mendaces, et nunquam promissa sua servant integra, sed litteras proprias violant, homines rectos et simplices semper sua fraude deludentes.

XIII. Primo quidem et principaliter, hanc et maximam regi et regno [nostro] fecerunt iniuriam; quod post stabilitas treugas pacis perpetue per Kazimirum et alios antecessores moderni regis, et sigillis magistri et ordinis ac comendatorum roboratas, quas sub vero et christiano federe a quodam duce Ladislao Opoliensi subdito et homagiali federis (sic) aliquid annis tenuerunt, fidefracta promissorum in federe pacis perpetue contentorum (sic).

XIV. Item, dum ipse dominus rex et regnum eius Polonie cogitantes que pacis sunt et non affliccionis quesivissent fedus inter regnum predictum et ordinem cruciferorum stabilatam iugiter observare, et [9]) gwerras cum christianis faciendas acies non movere, in mansuetudine mentis iniurias has quasi primas pretermiserunt, ipsas in nihilum redigentes, sperantes eciam quod nunquam amplius tales deberent emergere, eandem terram Dobrinensem in magna pecuniarum redimerunt quantitate.

XV. Item redempta terra, novum fedus cum ordine ipsorum cruciferorum, quod nullis eventibus et displicenciis violari sperabatur firmaverunt, antiquum scriptis recentibus renovantes, sed non diu ipsum inviolatum servare potuerunt, quod post decursum unius anni nec integre revoluti, castrum Dresno ad coronam regni Polonie pertinens receperunt et a corona alienaverunt, ipsum pro se et ordine ipsorum usurpantes.

XVI. Item aliud castrum Santok eciam ad regnum Polonie pertinens de quo se ingesserunt et in tuicionem suam ipsum receperunt, cum tamen in verbo pure fidei, dum magister Prussie cum suis commendatoribus in Cawno cum domino rege Polonie et duce Wytawdo convencionem habuerunt personalem, promiserunt se eodem non velle ingerere, attamen obliti verborum suorum de ipso se ingesserunt. Item duci Johanni Mazovie subdito domini regis et regni Polonie, partem terre ipsius hereditarie et paterne valde magnam citra viginti miliaria violenter occuparunt et villas ipsius cremaverunt et alias proprias locaverunt; mellificia et alias utilitates per se sine omni formidine et timore dei usurpantes.

XVII. Item mercatoribus de regno Polonie prohibuerunt supra mare et ultra mare transitum contra deum et iusticiam et iura ipsorum et contra consuetudines diutinus observatas.

XVIII. Item civibus Bidgostiensibus transitum per fluvium Wysla in magnis navibus seu succis prohibuerunt, que tempore aliorum regum et principum nunquam fuerunt prohibita.

XIX. Item ad peticionem comendatoris de Birglaw dominus rex semel concesserat in fluvio proprio Wyslaw piscaturas exercere, et iam ipsas nolunt dimittere, sed ipsas pro se usurpare; omniaque, que eis conceduntur ad tempus, volunt perpetue possidere.

XX. Item navigia in Fordan et alibi violenter destruere machinabantur, nautas aliquod frontibus absque humana misericordia interficientes et submergentes.

XXI. Item in flumine Drawancza littus domini regis et regni pro se usurpaverunt et molendina construxerunt et perfoderunt tortuositates fluminis insulas et prata pro se usurpantes.

XXII. Item anno presenti propria voluntate et violenter non requisitis capitaneis regalibus, magnam partem terrarum et silvarum regalium pro se usurpaverunt et ad castrum predictum Dreszno attraxerunt.

XXIII. Item multos cives civitatum regni bonis et mercanciis privaverunt, nullam iusticiam ipsis pro eisdem volentes ministrare.

XXIV. Item quendam nobilem et dignitarium regni nulla culpa ipsius exigente in ecclesia circa missarum solempnia detinuerunt et ipsum capite truncare volebant, quem tandem ad peticiones amicorum dimiserunt.

XXV. Item dominus rex petivit ipsos instantissime crebris vicibus, ut pro hiis iniuriis ad equalitatem cum ipso devenissent et misit ad eos multiplicatis et innumerabilibus vicibus grandes personas, utpote archiepiscopos et episcopos et barones potenciores regni Polonie, qui nunquam valebant ad iusticiam pro hiis et aliis iniuriis secum devenire.

XXVI. Item in litteris federis descriptum fuit, quod omnes iniurie infra treugas et signanter pro metis inter terras regni et ipsorum ordinis emergentes per decisionem proborum debebant conplanari, quasquidem litteras ipsi pro nichilo reputantes violaverunt nec umquam pro quibuscumque iniuriis se ad equalitatem cum ipso ut prefertur remittere voluerunt.

XXVII. Item dum ipsos pro istis iniuriis conplanandum dominus rex continuis hortamentis concitasset et per crebras sinceras moniciones ad equalitatem voluit attrahere, ipsi magis ac magis invalescebant nec ab iniuriis cessare volebant, sed afflicacionem afflicto addentes ipsas magis augebant, maiores de die in diem facientes.

XXVIII. Nam in tanta pace nuper terras nostras Dobrinenses predictas invaserunt aliquas in cremium convertentes aliquas sue subicientes dicioni.

XXIX. Item omnibus hiis dolorem hunc graviorem dominus rex reputat, quod ipsum nequiter iniuste et mendaciter coram omnibus principibus christianis detulerunt, asserentes quod ipse contra fidem catholicam paganis adherens, christianorum terras opprimere voluisset et ista est una iniuria que per homines excogitari non potuit, sed per diabolum, qui est pater eorundem. Apparet enim et apparebit iniquitas eorum, et quod in colla ipsorum sunt mentiti, dum sciencia iustorum et proborum hominum ac electorum christianorum per puram experienciam innocenciam ipsius semper poterit expurgare, nec dubium quod in processu temporis mendacium ipsorum caput eorum conculcabit, et obmutescere faciet labia eorum iniqua et dolosa [10]).

Współczesna kopia w foliancie D. p. 155—157.

[1]) sc. proruperunt. [2]) stoi: adunetis. [3]) inductu. [4]) po Wilno stoi niepotrzebnie: dicto. [5]) po quid stoi in na niewłaściwem miejscu. [6]) protractabant. [7]) w odpisie: quod quid. [8]) tu brakuje: vero in latitudine? [9]) tu stoi: ad.

[10]) Podobną skargę z datą o miesiąc wcześniejszą: Opathowie ipso die sancti Laurencii z tegoż 1409 r. zna Długosz i podaje ją w całości; obacz w wyd. Przeździeckiego Tom III. księga X. na p. 584—588.

CCCCXXVII. *S. L. et D.* [9 *września* 1409].

Witołd w. ks. Lit. wyłuszcza panom chrześcijańskim powody, jakie go zmusiły do ujęcia się za sprawą uciemiężanych przez zakon krzyżacki Żmudzinów.

In virtute domini nostri Jeshu Christi a quo sancta desideria, recta consilia verba et opera iusta procedunt, nudo veriloquio intollerabilia nostra explicari cupientes incomoda, querulosam in publicum extollere conpellimur vocem nostram. Audite igitur universi et singuli principes tam spirituales quam seculares, attendite com[it]es, barones, nobiles, milites et urbium comunitates, attendite universaliter omnes inhabitantes orbem [nost]re sacrosancte fidei catholice possesores, quomodo negocia que inter nos et fratres [1]) cruciferos de Prussia ventilantur, licet [ut]rimque firmissimo [2]) pacis constricta federe, ab ipsorum tamen parte nullum penitus locum optinent pietatis. Nam vulnus inmedicabile quod intentabant oculte adversum nos sub amici specie, sub medici cura, iam [3]) putruit et cordis intima, proch dolor, violenter invasit. Ecce [4]) enim testis est experiencia que pe[r] se loquitur, testis est et fidedignarum noticia personarum, quibus constat, quantos [5]) favores, quanta subsidea (!) cruciferis ipsis semper inpendimus, et quanta beneficia caritatis ipsis, namque adversus [6]) fidei scismaticos satis potentes utpote Ploschovenses et nonnullos [7]) alios huiusmodi, optimo semper in tempore, omni sine negligencia ac eciam in pungnanda et [8]) acquirenda per eos terra [9]) Samagitarum intrepide grata prebuimus auxilia, et ubicunque potuimus, fideliter fuimus ipsorum [10]) comoda persecuti. Demum quoque postquam predicti Samagy[t]e ipsis cruciferis se in contrarium, utique non sine causa legitima, posuissent, ipsis cruciferis intimaveramus modum federis per nos facti, nos [11]) velle inviolabiliter observare, ipsi autem nos suspectos habentes ceperunt adversus [12]) nos inprov[i]dos inimicicias, stante pacis federe, procurare, pro eo, quod dum serenissimo principi domino Wladislao inclito regi Polonie fratri nostro carissimo sub ipso federe preter multiplices illatas

iniurias [13]) castra ipsius utpote Drezno et Santok cum non nullis [14]) territoriis violenter occuparent, ipsos ad [15]) moderandas huiuscemodi iniurias iusticie temperamento amica monuimus alocucione. Postmodum vero quid[am] conmendator ordinis ipsorum apud nos dum fuisset [16]) in legacionibus constitutus, maxima nos in nostris oculis confudit infamia, nos, quod dolenter referimus, perfidis [17]) similem proditoribus denotando. Quod sub paciencie virtute sufferentes, animum nostrum racione a motu subito refrenante, dum coram magistro generali totoque conventu [18]) cruciferorum super huiusmodi infamia nostram querimoniam posuissemus, sepius petentes tanti [19]) criminis ulcionem [20]), qui hoc ipsum in advertendum [21]) commitentes, quidquam ad causam se facere voluisse, nullis [22]) pressi [23]) iudiciis [non] [24]) sunt reperti. Unde solerti cognicione colligere [25]) cepimus, quod dudum consveta ipsorum iudicia [26]), que in eis nature vim optinet, hostilitatum flammas adversus nos eorum cordibus succendebat. Quod verius percepimus in aliis factis ipsorum, nam neg[oci]aciones mercatorie inter conterminos sibi vicinos, non solum christiani verum eciam et gentilis [27]) ritus [28]) homines, utrimque [29]) exerceri consvevit, prout et inter nos ab antiquo consveverat. Ipsi quidem [30]) hominibus nostris non solum in terris ipsorum, sed et per terras ipsas transmarinas transitus [31]) inhibuerunt et inhibent, ista vice proprie utilitati quam communi bono; hiatu cupido pocius aspirantes, immo federis inscripciones violari non verantes (!), in quibus expressum est, quod fugitivos quoscunque homines vasallos, censuales, serviles et obnoxios [32]) nostros, absque scitu nostro non deberent assumere, quos tamen assumere per fidefragium minime sunt veriti [33]). Quid ultra gravi dignum querimonia reputavimus sub sequenti. Et enim hostilitas ipsorum scientissime in simplicitatis nostre rectitudinem aperte profudit [34]), dum stantibus inter nos pacisfederibus, inscripcionum [35]) inviolabilium [r]obore firmatis et per nos in omnibus observatis, eo [36]) non contenti, quod in terris nostris magna caristia tunc vigente de domini[i]s ipsorum ad partes nostras prohibebant [37]) aduci frumenta ad christianum populum, nullo penitus habito recordio caritatis, et per malignam ingratitudinem, ipsorum totaliter obliti captorum a nobis multipliciter beneficiorum, que aliunde nobis aduci non sine erarii (!) nostri magnis inpensis procuravimus, una cum navibus nostris magnam receperunt congeriem frumentorum. Quas huiusmodi et alias multas gravi querela digna[s], sub umbra pacis nobis illatas iniurias [38]), ne contra eos testimonium aliquid efficiatur de ipsorum iniquitate, fictis delacionibus et falsis accusacionibus, de nobis perperam fulminatis, conantur aliquatenus palliare. Ad nostrum siquidem pervenit auditum, quomodo predicti cruciferi coram vobis, contra et adversus predictum dominum regem Polonie, fratrem nostrum carissimum, et contra nos, per suas litteras falsas commentati fuere, disserentes, quod temporibus nostris in terris nostris Litwanie, modicum fidei catholice adhuc procuraremus, alia multa de nobis convicia falso eloquio conponentes. Unde mirari cogimur vehementer, quod tam ficticias [39]) et quasi palpabili experimento subiectas [40]) in auditu [41]) tam elegancium personarum asserciones fulminare non verentur [42]), de quarum contraria fide [43]) oculis subicienda fidelibus, quod facile fieri possit, verius probaretur. Ac si vim virtutis attenderent [44]) et honoris haberent recordium, pro certo cernerent, quantum eis in dedecus [45]) demum cederet. Et roborem licet ita [46]) erratice convicioni [47]) non subiaceat iudicium oculorum, sufficit nobis tamen sollicitudo nostra deo et hominibus nota fidelibus, quam circa augmentum fidei catholice semper intentam habemus et quanta [48]) facta sunt

eclesiarum erectarum [49]). O si pocius consciencie suos libros legerent ex adverso, o quantas in eisdem invenirent de se accusatorias lecciones, de pravatoriis sentenciis involutas! [50]). Ipsi quidem [51]) pro modico reputant quod [52]) a viginti quattuor annis stavimus fidei catholice in augmento, sed in terra Prutenorum quos a ducentis vel ultra possident annis, quanta fecerint, cur non dicunt? Ipsi namque Pruteni sub eorum amencia [53]), quasi sub quodam christianitatis sue [54]) ficto colore, ritus gentiles postponere (!) [55]) minime non discunt [56]); et Samogitorum terris, quas fere per quiennium accipare (!) conati fuerunt, quos et quantos ad baptismi graciam [57]) promoverunt, cur non dicunt? Cur tacent, noxas proprias explicare? Unde re vera nulla credulitale [58]) digna est ipsorum assercio, nec in malo nec in bono; etenim si bonum per se aliquando loquuntur [59]), hoc est intencionis sophistice, nam occasione boni principii semper finem tendunt ad malum, si vero mala dicunt, faciunt quod suum est, culpas proprias in alios transferentes, et in hoc ipsorum tota ponebit [60]) intencio [61]) ut pacem spondentes iurgia sement, sub forma veri proximum decipient, sub amico vultu hostilitatis virus [62]) accomoda[n]t, immo morsus gestant angvineos sub humili specie columbarum [63]). Convertas [64]) ergo, nos [65]) tanta crudelitate et tanto contra nos veneno hostilitatis ipsorum. . . . [66]) annos esse bachatos, dum ex preteritis presumere ceperimus de futuris. Cupientes maioribus nostris incommodis prudenter occurere et insidias insidiis propulsare, non sine causa Samagitarum gentibus, licet inuiti, adhesimus, ut pretextu eorum contra cruciferos, hostes nostros, commodis [67]) commodius consulere valeamus [68]).

Alexander alias Wythowd
dei gracia magnus dux Lythwanie.

Kopia współczesna na wielkim półarkuszu papieru, środkiem na kraju składu przetartego; zresztą czytelnie lecz niepoprawnie napisana. Pod podpisem Witołda, ręką 17 stulecia: Scriptum Witoudi quo se excusat cur Samogitas in suam receperit defensionem. W archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XVII*a* N. 160/*a*.

1) Odpis. fines. 2) odpis. firmissimis. 3) po iam stoi cum zbyteczne. 4) odp. ecor. 5) odp. quantitas. 6) odp. aduersis. 7) nonnullas. 8) ut. 9) licet: terram. 10) ordinis wtrącone. 11) odpis ma se. 12) adversos. 13) iniuries. 14) nullus. 15) stoi: et. 16) frisset. 17) profidis. 18) conuantu. 19) tante. 20) vulcionem. 21) sc. adiutorium. 22) nullus. 23) pressus. 24) non na fałszywem miejscu pomiędzy liniami. 25) colligitur. 26) sc. audacia. 27) gentiles. 28) ritos. 29) utrumque. 30) quidam. 31) pro błędnie stoi po transitus. 32) obnoxius. 33) venti. 34) prorupit? 35) odp. inscripcionem inviolabilem. 36) odp. en. 37) prohibebantur. 38) odp. iniuries. 39) victicias. 40) subiectus. 41) inaudito. 42) ventur. 43) contrario videre. 44) attenderant. 45) indedicus. 46) itaque. 47) erratice condicioni. 48) quanta tam facta. 49) erectorum. 50) involutus. 51) quidam. 52) odp. quid. 53) aimencia. 54) christiani sui. 55) stoi: posponere. 56) stoi: discuntur. 57) grorum. 58) credelitate. 59) alligando loguuntur. 60) patebit. 61) intencioni. 62) viros. 63) columborum. 64) unvertas. 65) eos. 66) tu przez odpisywacza opuszczone słowo, może tot? 67) comodi.

68) Datę uzupełniamy według datowanego listu otwartego króla Polski, zawierającego taką samą lecz obszerniejszą skargę, przypuszczając, że je równocześnie napisano.

CCCCXXVIII. *W Iławie* 15 *września* 1409.
Marszałek zakonu donosi w. mistrzowi o położeniu Witołda.

Unsern willigen undirtenigen gehorsam czuvor. Erwirdiger lieber herre meister! Euwer erwirdigkeit wisse, das in der gebunge desis briffs quam dem kumpthur von der Balga des fogts bote von Samayten, der do sagt, das sich herczog Witawt teiglich besurget vor euch, dass ir im in das land tziet, und mit kleiner

samelunge lege, also dass her nicht von gesten bei im habe noch Rusen noch Tatern. Ouch so sagt her, das Swittergall bei im hat sunder nach gar geringe und setcze in noch nicht czu sieme tische. Und herczog Witawt is gereiten czum konige von Polan. mit wenig luthen. Ander tzitunge konnen wir von im nicht vernemen. Gegeben czur Ylow am sonntag noch exaltacionis sante crucis CCCCIX°.

Obirster marschalk.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister ane alles sumen etc.

Oryginał w archiwum N. Z., szuflada XX. N. 3.

CCCCXXIX. *S. L. et D.* [*w październiku* 1409].
Preliminarz do związku króla Węgierskiego z zakonem [1]).

Czum ersten, das man einen grunt mache, das man ken gote und allir werlde rechte und redliche zache czum krige habe.

Item das andir von des geldis wegin dreihundert tusent guldin, das man die lege uff senth Johannis tag czu Frankeforte an der Odir.

Item doruff zal unser herre konig mit seines zelbis leibe und zo her sterkste mag im konigreich czu Polen, wo denn das am nutczsten sein wird, mit rathe und volborth des homeisters und ordens czihen und vintlichen heeren und land gewinnen noch allem vormogen, und was geste unser herre der konig uff dem selbin czoge bei im hett, den her vorschaden steen muste von den zelbigen schedin, was di machen worden, zal in der homeister und orden vorbas untledigen doch alzo, das der geste minner sei den der Ungern.

Item ab der homeister und ordin unserm herren konige etc. mit enandir gelt geben uff X^{M} spiesse uff i den spiess XXIIII guldin ein moned und das zold ouch drei mened weren, so wold unser herre konig mit sampt dem folke, das her also furen worde keine scheden am homeister und orden vordern und den czug uff zeines zelbis fromen und vorlust thun.

Item zo zal der homeister und orden czu forus behalden Littauwen, Samayten und Dobrin und vor sein gelt, koste und schedin, di her uff dessen krig legin word, zal unser herre konig noch dirkentnisse der achtir di sie czu beiden seiten do z[usc]hicken zollen di Cuyaw und ab der orden sich seiner scheden [2]) . . . . der vorgeschreben VIII czu der Cuyaw. . . . .

Item. . . . .

Fragment ceduły wycinanej, a zatem aktu preliminacyjnego; brakują, o ile wnosić można, 2 artykuły. Arch. Król. N. Z., sz. VII. N. 30.

[1]) Zawarcie związku potwierdził Zygmunt 20 grudnia 1409 r.; obacz Raczyński C. d. Lith. p. 107, a więc nasz fragment wyprzedza akt ten o kilka miesięcy.

[2]) Brakuje może 7 słów.

CCCCXXX. *W Swięciu 2 października* 1409.
Ulryk Jungingen w. mistrz zakonu przyobiecuje ks. Swidrygielle, iż go będzie wspierać w sprawie odzyskania ojcowizny.

Nos frater Vlricus de Jungingen ordinis Theutonicorum et magister generalis notum facimus tenore presencium universis, quomodo [1]) quandam concordiam et

ligam facimus cum illustri principe et domino domino Boleslao alias Switergal duce Littuanie etc. contra omnes detentores et occupatores suarum paternarum hereditatum, cuiuscum questatus eminencie seu dignitatis existant, ita, quod nullam pacem seu transaccionem facere volumus seu debemus cum aliquo, nisi eidem de et super paterna hereditate, qua iniuste spoliatus est, fuerit satisfactum. Promittimus eidem et bona fide spondemus, quod ipsum auxiliis et consiliis iuvare volumus quantum possumus et valemus, ut bonis suis paternis restituetur, seu quod eidem condigna fiat satisfaccio pro eisdem, quemadmodum in propriis iniuriis nobis satisfieri volumus et optamus. In cuis rei evidenciam et testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum in castro nostro Swetcz feria quarta proxima post festum sancti Michaelis. Anno domini M⁰CCCC⁰IX⁰.

Kopia w Foliancie C. obecnie N. 14 na pag. 149/2.

[1]) W kopii: quod.

CCCCXXXI. *W Swięciu 4 października* 1409.

Mistrz krzyżacki udziela ks. Swidrygielle glejt bezpieczeństwa.

Nos frater Ulricus de Jungingen, ordinis Theutonicorum magister generalis, notum facimus tenore presencium universis, quod illustrem principem et dominum dominum Boleslaum alias Switergal ducem Littuanie etc. presentibus litteris nostris securavimus et securamus et salve conducimus, ut libere et secure terras nostras cum hominibus suis intrare potest et accedere, liberum introitum ad castra, civitates et ad alia fortalicia nostra eidem concedentes. Datum in castro nostro Swetcz, quarta die octobris, sigillo nostro presentibus sub appenso. Anno etc. nono.

Kopia w Foliancie C. obecnie pod N. 14 na pag. 150.

CCCCXXXII. *Na granicy pomiędzy Swięciem a Bydgoszczą* 8 *października* 1409.

Król Władysław Jagiełło przyrzeka przyjąć wyrok polubowny Wacława króla Czeskiego w zatargach powstałych pomiędzy Polską a zakonem niemieckim, dochować zawieszenia broni aż do świętego Jana przyszłego roku a Żmudzinów i pogan nie wspierać przeciwko zakonowi.

Z oryginału perg. Raczyński C. d. Lith. p. 104—107.

CCCCXXXIII. *W Nowogródku lit.* 26 *listopada* [1409].

Witołd do komtura [Ragnety]: Żądasz abym ci pozwolił zwieźć drzewo rąbane na Szeszuwie (Schuppe) i około Breitensteinu. Dziwi mnie ta prośba, zwłaszcza gdy pisał do nas król Polski, że pomiędzy nim a wami tudzież pomiędzy wszystkimi, którzy po jego stronie stoją, i pomiędzy tymi, którzy wspierają zakon, zawarto pokój do św. Jana. Prosił nas nadto i zaklinał król, abyśmy wam i waszym krajom do tego terminu nie czynili szkody, ani z wami wojny wszczynali i nakazałem natychmiast moim poddanym, aby tego święcie przestrzegali.

Współcz. kopia w arch. N. Z. w Królewcu, z datą: Nowgarthen am dinstage nach Elizabeth.

CCCCXXXIV. *W Tylży 27 listopada* [1409].

Komtur Ragnety do marszałka zakonu donosząc, że był u niego przyjaciel z Litwy uwiadamiając, że mistrz Inflancki wszedł w układ z Pskowem i Moskwą pod warunkiem, że jeżeli zechce wszcząć wojnę, ma ją na cztéry tygodnie przed rozpoczęciem jej wypowiedzieć; że Witołd zaprzyjaźnił się z wszystkimi Rusinami a szczególniej z Pskowem i nakazał we wszystkich swych krajach, aby się miano w pogotowiu do wojny a każdy jezdny czy pieszy ma prowiant swój mieć [1]). Witołd trzyma Swidrygiełłę w okowach i to bardzo ciężkich i pisał do króla Polski, jako obecnie zamierzał go po raz czwarty zdradzić. Na to odpowiedział król, że jeżeliby się o prawdzie tego przekonał, niechaj go osądzi według prawa. Jak wieść niesie, każe Witołd księcia Swidrygiełłę ściąć, a Litwin donoszący to, na własne oczy widział, jak Witołd dwóch książąt, którzy przeszli na stronę Swidrygiełły, ściąć kazał. W Kownie stoi załoga z 600 ludzi złożona; jeżeli nadciągnie wielkie wojsko, mają podpalić zamek i iść do Trok — jeżeli mniejsze, mają się bronić. W Trokach mają 15 armat, największa wyrzuca kamień wielkości głowy. Gdyby marszałek mocno natarł, mógłby Troki wziąć.

Współczesna kopia w Foliancie Missive fol. 290, z datą: Tylsyt an der mitwoche vor Barnabe.

[1]) Nakazał on: iclichen czu haben ein takel grucze, ein takel korn und ein takel habern, und hat willen ken Welow ins land czu komen und das her nicht vor mich ken Ragnit welle komen.

CCCCXXXV. *W Niedzborku 18 grudnia* [1409].

Komtur z Osterode do w. mistrza bawiącego w Swięciu: iż pogłoska, jakoby Witołd miał być u Janusza ks. Mazowieckiego na św. Mikołaj w Ciechanowie i że już ks. Janusz trzy tuziny wołów popędzić kazał na miejsce zjazdu, nie sprawdziła się. Witołd odpisał księciu, iż przed Bożem Narodzeniem nie ma się go spodziewać. Witołd miał się zgodzić z królem Polskim, że w cztéry tygodnie po terminie, do którego pokój zawarty, mają się w Płocku z wojskami konnemi i pieszemi zjechać. Donosi, że w zastawionym kraju dwie wsie zakonowi spalili.

Oryginał w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XXI. N. 89, z datą: Neidenburg in der mitwoch vor Thome apostoli.

CCCCXXXVI. *W Budzinie 20 grudnia* 1409.

Zygmunt król Węgierski zawiera przymierze z mistrzem zakonu przeciwko królowi Polskiemu.

Z oryg. u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 107—109.

CCCCXXXVII. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1409].

W. mistrz donosi księciu (?) o swym napadzie na Polskę i zawieszeniu broni uczynionem za pośrednictwem króla Czeskiego,

które atoli nie obejmuje Witołda i Żmudź. Opowiada o związkach Witołdowych z Moskwą, Pskowem, Nowogrodem i Tatarami i prosi o wsparcie go w ludziach wojennych.

. . . . Lieber herre! Zo thu wir euch czu wissen, nach dem als wir euwer herlichkeit vormals von herczog Wytawdt und der Samayten wegen geschreben hetten, als von dem vorretnisse das sie abir an der cristenheit und an dem orden haben gethan etc. und off das leczte, wie wir das mit botschafften und brieffen an dem konige czu Polan suchten und brengen lissen, begerende von im, das her von allen sachen und schelungen wegen czwusschen im und uns gewandt und uns das recht neme und gebe, und den Samayten und iren helffern das vorretnisz nicht bistunde, das uns nicht wedirfaren konde noch mochte, zunder uns groslichen dranget und droithe mit den sinen, herczog Wythawt und sust mit Russen und Tatern, das wir unser land czu Samayten nicht torsten besuchen und unser husz nicht torsten spizen, zunder die iemerlichen vorlizen musten. Und musten dorczu off grosse czerunge zoldener czu uns laden, wolde wir im, den seinen und den heiden und uncristen wedirsteen, mit den her sich wedir uns und unsern orden hatte gesterket, und musten im von noth und gedrengnis wegen entsagen, alleine wir, das got weis, ungerne tathen. Und vertigeten dornoch sin reich an an manchen enden mit heeres kraft dorinne is uns czumale gelugseliclichen irgangen hat von gotis gnaden; wir haben mit der hulfe gotis das gancze land Dobryn gewonnen und sust vile stete, huszer und vesten, die wir inne haben. Und off das leczte, als wir nu usgeczogin waren czu czihen mit unserm here in das reich off die Coya, und woren an die greniczen komen, quomen czu uns czwene herczogen von der Olszen, czwene herren von Donyn, der hewptman von Breslaw und von der Schweydenicz mit dem rathe von Breslaw, von des allerdurchluchsten unsers gnedigen herren koniges wegen von Behemen, uffnemende czwuschen uns beiden part einen frede, bis an in und an unsern gnedigen herren konig czu Ungern, die alle schelunge czusschen uns beiden teilen ussprechen sollen, czwusschen hie und allirnahste fastnacht. In dem selben offgenomen frede beteidinget und vorschreben ist, das iclich teil alle stete, husz, vesten und was her gewonnen hat gerulichen besitczen sal und czu allem nutcze bis czu dem ussproche. Sunderlichen so haben wir mit ganczem ernste und fleisse beteidinget ein sulchen artikel, das der konig von Polan den Samayten und allen andern uncristen und allen iren helfern keinerlei rath, hulffe noch steuer thun, und sich ouch umb sie nicht annemen sal in keiner weisze und die ouch in dessen frede nicht czihen sal in keiner weisze. Das wir um beschutczunge wille der heiligen cristenheit und unsers ordens wille haben beteidinget, so das der frede alleine mit dem konige von Polan und sime reiche offgenomen ist und nicht mit dem herczog Wythawth, sind her ein helffer ist der ungelobigen und sich unsers landes czu Samayten hat underwunden, und sich sust mit dem konige von Moskaw vorbunden hat und mit den von Pleskaw. Ouch so hat her sinen hewptman czu Nawgarten, und sich sust mit den Tatherschen keiser vorbunden und voreinet hat, und sich also sterket mit den ungelobigen zo her meiste kan und mag, is si denne, das is got der almechtige von sinen gnaden sunderlichen understee, wo der bund vorgang hette und sich besammeln wurden, is ist czu vorsehen, das sie der heiligen cristenheit an unsers gnedigen herren koniges landen czu Ungern

und an unsers ordens landen und andir cristenforsten landen unvorwintlichen schaden czuczihen mochten. Umb des willen, so haben wir den alden krig mit gottis hulffe wie wir im den offsacz brechen mogen etc.

W końcu prosi o nadesłanie rycerzy, pachołków itd. ze swego kraju na pomoc zakonowi.

Koncept fragmentarycznie zachowany do pisma bez daty. W archiwum Królewieckiem, szuflada XVII*a* 126.

CCCCXXXVIII. *W Czerwińsku* 4 *kwietnia* 1410.

Jakób biskup Płocki opowiada komturowi z Osterode, iż zbójcy napadają na dobra i ludzi ks. Janusza Mazowieckiego; że zabawili w Magnuszkowie i w Łomży i przez Pułtusk wrócili do Litwy. Prosi komtura, aby mu przysłał sześciu lub ośmiu ludzi, którzyby zbudować mogli statek około Pułtuska, a jeżeliby tego w dzień uczynić nie mogli, w nocy uskutecznili, aby się mógł osłonić od niełaski i nieprzyjaźni Witołda, na którego książe Janusz i tak już skarżyć się musiał, że przez złość do niego dozwala mu wyrządzać krzywdy.

Z oryg. w arch. N Z. w Królewcu, szufl. XX*a*. N. 48 z datą: Czirwensko feria sexta post conductum pasce. Anno X⁰.

CCCCXXXIX. *W Luneburgu* 13 *maja* 1410.

List otwarty komtura Bałgi, zastępcy marszałka, o nadciąganiu wojsk Witołdowych.

Kompthur czur Balge, oberste marschalk, stat habende. Wissentlich si allen erbarn luthen, wi wir here mere haben, das Witaw mit eim grosen here in das lant wil sprengen hute ader morne. Hirumb bitte wir fleissiclich, das iclicher sich bereite czuczuiagen wo man in heset, wen sich di mere irfolget, das ein iderman czu iaget wo man in heiset. Gegebin czu Lineburg am dinstage czu phingsten CCCCX⁰.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu, szufl. XX*a*. N. 20.

CCCCXL. *W Marienburgu* 20 *maja* 1410.

W. mistrz zakonu skarży się przed panami chrześcijaństwa na króla Polski i w. ks. Witołda.

Das is die copia der brife, die desen nochgeschreben herren sint geschreben iclichim noch sinen wirden, dem Romischen konige, herrn Lodewig phalczgrafen, Mencz, Collen, Tryre, Sachsen, Brunswik, Osterrich, Wirtenberg, Norenberg, Myszen, Denemarkt dem konige der koniginne, Frankreich, Engeland, Burgunde, Broband, Gelrn, Berge, Bischof czu Frisingen, Kattzenelboge.

Einfeldinge befelunge und willigen dinst, mit andachtigen gebethe in gote bevor. Allirdurchluchster forste grosmechiger konig und liber gnedier herre. Alz euwer grosmechtikeit wol mag vornomen haben von der sache und schelunge czwischen dem herren konige czu Polan sime riche mir und minen orden gewant, als von des landes wegen Samayten, das mir und minem orden vom pobistlichen stule und vom heiligen Romischen riche czugeeigent, und nemelichin bie desz beidir leben konigs czu Polan und herczog Witouts manchfeldiclichin ist vorbri-

fet, und gegebin, und nu wedir vorretlichin mit mines ordens unvorwintlichin grosen schaden wedir recht und in gutten getruwen genommen ist sundir allirlei entsagunge, dorumb ich mich von mines ordens wegen czu allem rechte habe dirboten beide geistlichin adir wertlichin, wo mir das hette gefuget, das mich alles nicht helffen mochte noch mir und minen orden czu stuer komen, und do mit gewalt wart gedrungen und mit grosem unrechte, das ich sin veint muste werden, und mit im krigen, und nicht alleine mines ordens vorterpnisse vorchte, sundir der ganczen cristenheit, das mich im grosten czum krige hat beweget. Dor noch andirweith ich alle mine sachen volmechticlichin was gegangen czu dem allirdurchluchsten forsten minen gnedigen herren herrn Wenczelaw Bemischen konige, der sine achbare sendebote, als den irluchten forsten herrn Conrad herczog czur Olsen etc. und sinen son den man nennet den Senior und die edelen herrn Wentsch und Benesch gebrudere von Donyn herrn Jeneken houptman czu Breslaw und czur Swidenicz mit etlichin us dem rathe der stad Breslaw czu mir sante, fromende einen frede bis off Johannis Baptisten tag, obir den selbin frede von iclichim teile ein brif gegeben wart, als vom konige czu Polan sinen rethen mir und mines ordens gebitigern iclichin mit czeen ingesegeln vorsegelt, innehaldende was beiden teilen czu adir abe worde gesprochen, das solde czu ewigen tagen werden gehalden. Allirdurchluchster forste und gnediger herre! Czu dem selbin ussproche, do czwischen of invocavit nehistvorgangen geschen ich minis ordens gebitiger mit vollirmacht sante, mines rechts wartende und das czu volfuren, do von ich euwir grosmechtikeit vor geschreben habe, der selbe ussproch czu der czeit lobeli[ch] geschach vom minen heren konige czu Behemen sinen forsten und wisen rethen und mit sime angehangen ingesegil vorsegilt, den ich bie mir habe und den czu volczien und mit reifrem rathe in ein ewiges besteen czu brengende und schirre befestenunge, wart abir andirweit, of die nehistvorgangen pfingisten uns beiden teilen einen tag gelegit, dor czu ich ouch mins ordins gebitiger ganczmechtig gesant hatte, ken Breslaw, do die Polan von ires herren koniges wegen, den ussproch nicht vorliben noch ofnemen wolden, sundir umb ganczis vorterpnisses und vortiligunge mines ordens meinet czu krigen mit mir und werde tegelich gewarnet von meines ordens frunden und gunnern rittern und knechten, wie das her sich sterkit und bemanet mit cristen und heiden alz Ruszen und Tatern und andirs ungloubigen und sust umb leute sich bewirbet, wo her kan und mag, meinende meines ordens lande obirczien und die czu beschedigen. Worumb allirdurchluchster forste grosmechtiger konig und liber gnedier herre, ich euwir koniglich hochwirdikeit mit andachtigen beten flisiclichen bitte, das ir ansehen gerucht got den almechtigen czu vordirste, und mine und mines ordens gerechtikeit, dor czu ich mich ofte und dicke dirboten habe, und gegebin, und zemlich vorterpnisse an minen orden und ersten an der cristenheit czu herczen nemet, und wellet gunnen euwir hochwirdikeit, heren, forsten, rittern und knechten mines ordens lande czu besuchin, welche die do gnade haben luterlich durch got, und ritterschafft und czu beschirmunge der heiligen cristenheit, dorumb ich mit minen ganczen orden den almechtigen got vor euwir gelukselig[keit] czunemen und lang leben andachtichlin bitten wil. Gegeben czu Marienburg am dinstage noch trinitatis im XIIII^{C} und X^{em} iare.

Kopia (36 pism podobnych wystawiono, jak współczesną ręką na boku zanotowano) w archiwum Królewieckiem N. Z.

CCCCXLI. *W Trokach* 26 *maja* 1410.
Witołd w. ks. Lit. zapewnia zakonowi zawieszenie broni, mające trwać do św. Jana Chrzciciela.

Allexander andirs Wytowd von gotes gnaden grosfurste czu Llythauwen und czu Russen etc. mitsampt deme erwirdigen in gote vater hern Niclas van denselben gnaden gottes bisschoff czur Wylle und den edeln und strengen unsirn lieben getruwen Alberto andirs Monywyd houptman czur Wylle, Stanczslaw andirs Czupurna unserm marschalke, Michel andirs Kynsegail houptman czu Wylkomirye und Hannus andirs Sungail houptman czu Cauwen thun kunt und offembar allen die dessen brif horen adir lesen, das wir gelobet haben und mit crafft des brifes vor uns und die unsern mit deme erwirdigen herrn Ulrich van Jungingen homeister dutsches ordens und seinem lande Prussen, einen steten festen unvorserlichen frede czu halden und czu haben, van gebunge desses brifes bis of senthe Johannis baptiste nehestkomende, bei gutten truwen und ane alles gefeer, gescheidikeit und nuwe funde; und haben des czu sicherheit und befestenunge mitsampt den vorgeschreben unsirn, unser ingesegel an dessen brif lassen hengen, der gegeben ist czu Traken am montage czwuschen der octawa des heiligen waren leichnames unsers hern Jesu Christi im iare seiner gebart millesimo quadringentesimo decimo.

Oryg. perg.; u dołu zawieszonych na paskach pergaminowych 5 pieczęci, jedna (Kinsgaiła) brakuje. Pierwsza mniejsza pieczęć Witołdowa; druga dobrze zachowana biskupa Wileńskiego na czerwonym wosku wyciśnięta, przedstawiająca biskupa in pontificalibus (popiersie, pod którem w tarczy herbowej krzyż z napisem w otoku S. NICOLAI DIGRA EPI WILN; trzy inne pozostałe niewidoczne. W archiwum Królew. N. Z., szufl. VII. 69.

CCCCXLII. *W Bierzgłowie* 29 *maja* 1410.
Komtur z Bierzgłowa donosi w. mistrzowi o wiadomościach, jakie przez swych wywiadowców powziął z Polski.

Minen undirthenigen willigen gehorsam czuvorn. Erwirdiger liber gnediger her homeister! Euwer gnade geruche czu wissen, daz ich am nesten donrstage hatte gesant czwene miner diner ken Bramburg do newe mere czu irfaren, wen ich do vor gehort und vornomen hatte wol von etlicher mere und ich ir nicht genczlich glouben wolde, bas ichs irfur von minen dinern, di ich dohin hatte gesant. Binnen des, daz mine diner do woren, do qwam ein ritter, des namen is geheisen Bryssoke, den hat der konig von Polan dohin gesaczt czu eime houptmanne und hat im daz gegeben czu seinem leben als minen dinern gesagt is; der selbe vorgenante ritter der brochte mit im wol L. dinern mit armbrusten und hat nicht vil mer andirs volkes bie im. Erwirdiger liber her homeister! euwer gnade geruche ouch czu wissen, wi daz mir ein burger von Bromburg us der stad, der min guter heimlicher frunt is, entphoten hat, daz der konig von Polan Sockol mit V^{c} glefenien legit in das kloster czur Cronaw, daz der do sin leger wirt haben, und di monche mussen im weichen us dem closter, als mir der selbe burger hat lasen sagen von Bromburg. Und di rede gehet gehmeinlich do czu Bromburg, daz der konig mit euwern gnaden nicht ffrede wil holden. Erwirdiger liber gnediger her homeister, dirfare ich icht me neuwer mere, di wil euwern

gnade ich gerne schriben und entpiten. Gegeben czu Birgelaw am ffritage noch Vrbani. Anno X⁰ [1]).

Kompthur czur Birgelaw.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller wirdikeit detur littera.

Oryginał ze znakami po pieczęci w archiwum N. Z., szufl. XX/*a*. N. 29.

[1]) W tekach Królewieckich bibl. gener. sztabu w Petersburgu znajduje się kopia raportu wójta Nowej Marchii do w. mistrza, z datą: Schuvelbin am montag noch der octaven corporis Christi anno X⁰, zawierającego następną wiadomość: Wisset daz wir gesand hattin in daz land czu Polan czu irfarende we is dar stunde. Nu ist uns alzo hind czu wissen gewordin, we daz di Polan alsampt sint czu Pozona bi einander gewest; und se ist unserm botin czu wissen gewordin, we daz se mit enander sin obir eins gekomen und haben usgebotin uff vir wochin spise, uff setans, alle di wile, daz euwer erwirdikeit ist mit den herrn uff dem tag, diwile willen ze sich vorsuchen an Drysin, ab ze der bikomen kundin. So wisse ew. er., daz czu bleve in Polan vele holcz czugekomen ist czu Sulen und halp gheclobet holcz und daz liet uff der Netcze und nimant weis waz ze dormethe meinen. Und ouch so richtin ze sich uff prame etc.

CCCCXLIII. *S. L.* 30 *maja* [1410].

Komtur z Ragnety donosi mistrzowi, iż po wysłaniu sług swych z panem Krzysztofem (Chritofore) do Litwy, dowiaduje się, że Witołd na pewno zdecydował się wraz z królem Polskim wieść wojnę przeciwko zakonowi. Nakazał on bojarom, aby nie myśleli o pokoju — królowi zaś Polski posłał 20.000 kóp groszy, które są już w drodze, aby za nie najął żołdowników. Loyc Mazowszanin, mieszkający koło Osterody, przebiera się i wchodzi do kraju [litewskiego] do pisarza [książęcego] Mikołaja, opowiadając mu o wszystkiem co się u nas dzieje. Krzysztoforowi robił Witołd wyrzuty, że król Zygmunt nie dotrzymuje jego glejtów bezpieczeństwa a Krzysztof musiał usprawiedliwiać Zygmunta, zasłaniając go tem, jakoby mu Witołd miał jakieś miasto spalić. Witołd posadził Krzysztofa na samym końcu stołu, Żmudzinów zaś zaraz obok siebie; podarował mu jednakowoż dwa kapelusze, dwie pary rękawiczek i trzy psy. W cedule: Krzysztof przybył tu we czwartek i mówił, że Witołd do św. Jana dotrzyma zawieszenia broni.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XVII*a*. N. 109*a*., z datą: fritag nach sinte Urbans tag.

CCCCXLIV. *W Ragnecie* 14 *czerwca* 1410.

Komtur z Ragnety donosi komturowi z Brandenburga i marszałkowi zakonu (w dwóch równobrzmiących listach), że Witołd powołał w Żmudzi z każdego kraju po 300 ludzi na 5 tygodni pod broń i że na dniu 3 czerwca (am dinstage vor Barnabe) pociągnęli już z kraju. Mówią, że Witołd oddawna już armaty wysłał naprzód, ale nikt nie wie dokąd. Monwid ma prowadzić wojsko; powiadają nawet, że chce napaść na Ragnetę, zwłaszcza iż surowo nakazał, aby nikt przed św. Janem nie ważył się łamać zawieszenia broni.

Z oryg. w archiw. N. Z. w Królewcu XVIII. N. 10, z datą: Ragnit am freitage nach Narsii, Celsii, Panthaleonis. X⁰.

CCCCXLV. *W Niedzborku* 14 *czerwca* [1410].

Komtur z Osterody donosi w. mistrzowi, iż wojska Witołda zbierają się nad Narwią i prawdopodobnie pociągną na Osterodę.

Z oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XX*a*. N. 126, z datą: Neidenburg am sonnabend vor Viti.

CCCCXLVI. *W Friedlandzie* 25 *czerwca* 1410.

Komtur Człuchowa donosi w. mistrzowi do Torunia: że był wczoraj dwie mile od komtura Tucholi na granicy i miał chęć uskutecznić napad, ale skoro powziął wiadomość od w. mistrza, że zawieszenie broni na 10 dni zostało przedłużone, pociągnął w głąb kraju. Dopiero gdy był pół czwartej mili od komtura z Tucholi, otrzymał list w. mistrza z doniesieniem, że przedłużenie broni zerwano. Natychmiast komtur Tucholi pospieszył na granice Polski i dzisiaj już tam pustoszy; ja leżę w Friedlandzie z moimi z Marchii i żołdownikami jako z Niklem Gewschken i jego rotą, to jest z 40 glewinami, i mam zamiar tej nocy jeszcze na kraj polski napad uskutecznić a mianowicie na miejsca gdzie jeszcze niespustoszone wsie leżą, aby je spalić i spustoszyć. Donosi, że około Łobżenic leży spora siła orężnych Polaków, że był tu poseł i oświadczył, że w tych dniach wkroczą do nas w sile 60.000 (III^C II^M) koni; w końcu donosi, że żołdownicy nie chcą bez pieniędzy służyć.

Oryginał w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XX*a*. N. 30, z datą: Fredeland an der mitwoche noch Johannis baptiste. Anno X⁰.

CCCCXLVII. *W Niedzborku* 26 *czerwca* [1410].

Komtur z Osterrody donosi o nowinach, a mianowicie o przygotowaniach wojennych na Mazowszu: że książęta odbywają przeglądy wojsk, że Tatarowie przywołani przez króla na pomoc splądrowali już cały jakiś powiat itd.

Unsern gar willigen gehorsam czuvorn. Erwirdiger gnediger lieber her meister! Wir hatten unsern rathmanne einen von Neydenburge in die Mazaw umb czeitunge willen gesant, der ist als hute czu uns gekomen in der gebunge dises briefes. Und hat uns gesait, wie das her gekomen ist czu einem manne, und der ist eins ritters scholtis, und der hat im gesait ungefroget, das her wer gewest bei seime herren dem ritter, und der hette im gesait, wie das der koning von Polan herczogen Hans hette geschreben, das herczoge Hans allen seinen steten sulle gebithen, beide ienehalben der Weysel und ouch dissehalben, das icliche stat noch irem vormogen waine mit aller notdurft und usspeisunge, brot, fleisch, fisch, eiger, kese usrichten sulle; und icliche stat hat itczunt ire waine geladen, und bereith genczlich dem konige czu folgen, wen her in gebewt. Und spricht, das der koning uff di Dutzschen meinet czu czihen. Auch hat her uns gesait, das herczoge Hans in alle sime lande und dorczu mit pfaffen und mit den monchen herschow von des koninges gebothe haldeden. . . ninge die beste schutczen und pferde

usrichten, di her in sime lande mag gehaben. Ouch hat her uns gesait, das der Tatere eine grose menge in eime lendechin liet, das stost an des koninges land von Polan; und das selbige lendechin haben si alreite genczlich vorheert, und schelden nu den koning, das her nicht volendet des her willen hat czu thun. Ouch hat uns ein Mazawer gesait, das der koning von Behemen und dorczu ein grafe, di meinen ouch dem von Polan uff uns czu helffen. Wer der grafe ist, den wuste her uns nicht czu sagen. Was nu an dem allis wores ist, das konnen wir nicht wissen. Gegeben czu Neydenburg im tage Johannis und Pauli martirum.

Komthur czu Osterrode.

[Adr.]: Deme erw. hoemeister mit allir irwirdikeit, ane allis sumen tag und nacht.

Z tek Królewieckich w bibl. gener. sztabu w Petersburgu.

CCCCXLVIII. [*W Królewcu 27 czerwca* 1410].
Zastępca komtura zamku w Królewcu daje znać w otwartym liście, iż wiadomość komtura Ragnety (ob. Nr. CCCCXLIV.) potwierdziła się w całości, że mianowicie Litwini z wielkiem wojskiem wpadli do Szalwińskiej ziemi. Wzywa, by spieszono do broni.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, z datą: fritag nach Johannis et Pauli.

CCCCXLIX. *S. L. et D. początek lipca* [1410].
Ziemowit Mazowiecki wypowiada zakonowi wojnę.

Semovitus dei gracia dux Mazowie etc. magistro Prusie et ordini amiciciam nostram. Secundum cursum, qui nunc vadit, damus vobis scire per hanc paginam damus (sic), quia precustodimus vobis, te magister et ordinem et coadiutores vestros, quia volumus circa illustrissimum principem et dominum nostrum dominum Wladislaum regem Polonie ac preclarum principem Allexandrum alias Witowdum supremum ducem Litphanie (sic) stare et iusticiam ipsorum subportare cum omnibus nostris servitoribus.

Oryginał na papierze, u dołu na czerwonym wosku wyciśnięta, skrawkiem papieru przykryta, sygnetowa pieczęć (o średnicy 1/2 cala) księcia (orzełek widoczny). W archiw. Królewieckiem N. Z. szuflada XX*a*. N. 38.

CCCCL. *S. L. 3 lipca* 1410.
Kilku szlachty szląskiej wypowiada przyjaźń zakonowi.

Unsern dinst czu vor. Alz iczunt gelegin und gewant ist dem hochgornen (!) hern und howim meister czu Prewzschn, wir noch geschrebin herre Weruke Seliga von Sambzicz, Michel von Somyna, Miczke von Janowicz wir lossen ewr gnaden wissen, daz wir dez irluchtind (sic) fursten und herrn herrn Wladislao hoffgezinde zein, und der freid ist iczunt ausgegangen czwęschen dem konig und euch, dorumme warne wir uns kegin euch und kegin allin ewirn mit allin unsern helfern alzo, ap uns der vorgenante konig icht hisse tun, zo wellin wir kegin euch und kegin allen euwirn in keinerlei zachen schuldig sein, der weile wir in dez

vorgenanten koniges dinst zein. Gegebin noch cristi geburt virczenhundirt iar und in dem czendem iare am dundirtage noch visitacionis Marie etc.

Oryginał na pap., u dołu wyciśnięta w pośrodku pieczęć na ciemnym wosku o zupełnie zatartym odcisku. Arch. N. Z., sz. XX*a*. N. 38.

CCCCLI. *S. L.* 4 *lipca* 1410.
Kilkunastu szlachty szląskiej wypowiada przyjaźń w. mistrzowi zakonu.

Unsern dinst czu vor. Alz iczunt gelegen und gewant ist dem hochgebornem howen meister und herrn czu Prewzsen, wir nochgeschreben Henrich von Fullenstein, Adam Seliga und Janke Seliga von Gdzemirza, Oczyk von Fulstein, Pakosch von der Breynicz, Adam von Gelassowicz, Nickel von Lynaw, Sachz vom Keczer, Henrich von. . . . . . . [1]), Symon Gotschalk von Bëyske, Mikolasch und Andris von Rudoschwalde, Maczke von der Neuwinstadt, Pote von Rabschicz, herre Herolt vom Wochzwinkel, herre Wystube vom Caldim Hawz, Jan genant Czeych, Wilhelm und Petir von Chrastelaw, Wanke von Svanecz, Jeschke und Stefke von Steblaw, Hawel von Buchenwalde, Woldan vom Rotin Hawz, Jan von Bukowicz, Paul von der Lubtin, Michel von Peyscz, Jan von Sczirbicz, Petulin vom Caldim Wasser, Czaffor vom Heissen Stein, Olschowecz von Wikowicz, Paschke vom Grunem Pusche, wir lassin euwir gnade wissin und alle di euwirn, daz wir czu dem irlauchtin dim furstin und herrn herrn Wladislao konig von Polen sint komen in dinst und wellin im sein gerechtikeit helffen mit allin unserm di wir vormogen, und ap uns der vorgenante konig unser gnediger icht hisse, zo warne wir uns kegin euch und kegin allin ewirn mit allin den di wir vormogen, alzo daz wir in keinerlei zachin kegin euch und kegin allin wir [2]) nichten schuldig wellin sein, der weile wir [3]) in dez vorgenanten koniges dinst sein. Gegebin undir Adamkes Seliga ingezegil noch gotis gebort virczenhundirt iar und in dem czehendin iare am sint Procopii tage etc.

Oryginał pap. z dwoma u dołu kartki wyciśniętemi pieczęciami na ciemnym wosku, trzecia zdaje się odpadła. Odcisk większej pozostałej przedstawia, o ile się domyśleć można po resztkach, warcabnicę — mniejszej zupełnie niewidoczny. W arch. Król. N. Z., sz. XX*a*. N. 38.

[1]) Miejsce wolne. [2]) Po wir stoi sch. [3]) Dwa razy.

CCCCLII. *Około Ostrobroga* 16 *lipca* 1410.
Król Jagiełło wzywa mieszkańców Torunia i innych miast ziemi Chełmińskiej, aby się mu dobrowolnie poddali.

Z oryg. Raczyński C. d. L. p. 115.

CCCCLIII. *W Barcianach* 8 *września* [1410].
Komtur z Goldingen melduje komturowi Swięca: iż na dniu dzisiejszym ułożyliśmy się o zawieszenie broni z Witołdem a mianowicie od jutra przez dni 14 trwać mające, zawarte między królem Polski, Witołdem i książętami Mazowsza z jednej a naszemi krajami (tj. Inflantami), dalej Elblągiem, Osterrodą, Bałgą, Brandenburgiem, Królewcem i Samlandyą, wyjąwszy Marienburga i wyższych Pruss z drugiej strony. Wystawiono nam glejt bezpieczeństwa a mianowicie komturowi

z Bałgi i Goldingen i landmarszałkowi Inflanckiemu, abyśmy mogli z wami ustnie w Marienburgu pomówić; za naszą zgodą zawarto też to zawieszenie broni. Do przyszłej soboty będziem u was w Marienburgu.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XX*a*. N. 71, z datą: Bardyn imme here am tage nativitatis Marie.

CCCCLIV. *W Inowrocławiu* 13 *października* 1410.
Król Jagiełło wzywa mieszkańców Tucholi i Chojnic do dobrowolnego poddania się jemu.

Z oryg. Raczyński C. d. Lith. p. 116.

CCCCLV. *W Tucholi* 20 *października* [1410].
Zastępca komtura w Tucholi, Symon, do komtura Święca, donosząc, że pan Nimsch, Erkynger, również jak i inni przybyli z niewoli od króla mówią o królu Jagielle: das si ni keinen herren sich groslicher habin gehort irbiten czu gerechtikeit wen den konig; wen her spricht wer irn ein herre, der sichs annemen welde, her werde thun, alz das her von rechte thun sulde. Hirumb so gebin im vele ritter und knechte gerecht, als ich von in gehort habe. Donosi dalej, że król znajduje się w Inowrocłowiu, wojsko zaś jego w liczbie około 2000 koni około Bydgoszczy.

Z tek Królewieckich w bibl. gener. sztabu w Petersburgu, z datą: Tuchel am montage noch Luce evangeliste.

CCCCLVI. *W Tapiewie* 21 *października* 1410.
Urzędnik zakonu z Tapiewa donosi komturowi [Święca] zastępcy mistrza, iż dowiaduje się jako Witołd pod ten czas przebywał w Trokach, obecnie zaś jest w Grodnie, że wszystkim krajom swym nakazał pogotowie do broni a mianowicie aby się w czterotygodniowy prowiant zaopatrzyły; że dalej Witołd miał połowę swego wojska stracić, gdyż zaledwie z połową powrócił do kraju; że mianowicie książe Zygmunt nie powrócił dotychczas do Litwy i Litwini nie wiedzą czy on żyje, czy też zginął. Donosi w końcu, że ludzie w Samlandyi są bardzo rzadcy, gdyż prawie wszyscy pociągnęli do wojny, że przeto jest w wielkiej obawie, zwłaszcza gdy Witołd przebywa z wojskiem w Grodnie; że wysłał do Instrucia 100 ludzi (struter), którzy wszystko siano spalili.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XX. N. 37, z datą: Tapiau am tage der XI[M] iungfrauen 1410.

CCCCLVII. *S. L.* 25 *października* 1410.
Król Jagiełło żali się przed komturem Święcia, Henrykiem v. Plauen, na okrucieństwa zakonu względem jeńców Polskich.

Z oryg. Raczyński C. d. Lith. p. 117.

CCCCLVIII. *W Inowrocławiu* 9 *listopada* 1410.

Król Jagiełło przedstawia książętom i panom, którzy zakonowi pod Tucholą dopomagali, niesprawiedliwość, jakiej doznał od zakonu.

Z oryg. Raczyński C. d. Lith. p. 119.

CCCCLIX. *S. L. et D. w grudniu* 1410.

Witołd w. ks. Lit. wzywa szlachtę niższych Prus obwodu Bałgskiego i Brandenburskiego, która mu hołd złożyła, do dzielnej obrony powierzonych im zamków przeciwko krzyżakom.

Alexander andirs Witowd
von gotis gnaden grosfurste czu Littauwen.

Den edlen strengen und wolthuchtigen herrn Kyrstan van Olszen, Albrecht Korschaw, und allin andirn rittern und knechten in Balgeschem und Brandeburgeschen gebiten und in dem Nedirlande die uns geholdt haben, unsirn libin getruwen, unszern gunst bevor und bevor und merunge allis gutes. Unsire libin getruwen! Wir thun euwirn truwen czu wissin, als nu vor Marienburg unsirs heres vil lute gar swerlich mit sichtum woren bevallin [1]) und ouch des futirs in der nehende begunde uns gebrechen, wir musten mit unsirm heere ofbrechin, und habin van dem husze Marienburg czu disem mol geczogin. Sunder wir habin die huser, als den Elbing, Christburg, Holland, Stum etc. und die huszer in [2]) dem Kolmeschen lande und ouch die of der Pomerischen seiten, wol besaczt und bemannet. Hirumbe wir bitten und vormanen euch, als unszer libin getruwen, das ir ken uns euwir truwe halden wellit, als ir uns habt geholt und gesworen des wir euch wol czugetruwen, und wedirsteet den cruczegern und haldet die huser an uns, die ir in unszer namen habt ingenommen, des sollit ir, ab got wil, und euwir kinder in eren und mit euwirm frome wol genissen. Were adir sache, das got behute, des wir nicht getruwen, das ir euch of den huszern nicht wol mochtet enthalden, so mogit ir wol mit euwirn frauwen, kindern und dem gesinde euch die weil hegen und enthalden of den obengeschrebenen husirn, die wir mit luthen besaczt habin. Were abir euwer wille, das ir czu uns ken Littauwen als czu Garthen, adir dort andirswo komen und cziehen weldit, wir welden euch guttir geben me, den euwir itlicher dort czu Prussen habt gehalden, und welden euch gutlich [t]huen. Sundir das sollit ir mit namen wissin, das wir uns abir mit gottes hulfe schire mit unszer macht mitsampt dem herrn konige czu Polan sameln wellin, und wellin uns vollin musen das land czu Prussen czu gewinnen.

[Adr.]: Den edeln strengen und woltuchtigen herrn Kirstan van der Olsen, Albrecht Karsaw, und allin rittern und knechten in ganczem Nedirlande czu Prussen, unszern libin getruwen, ane alls zumen.

Oryginał papierowy z sygnetem Witołda widocznym, średnica 3 centimetry; w archiw. N. Z., szuflada XVII.

1) Długosz (wyd. Przezd. T. IV. ks. XI. p. 86) donosi o biegunce powstałej w wojsku Witołda, rzucając podejrzenie na Witołda, że zaufawszy namowom mistrza Inflanckiego. pod pozorem grasującej w jego wojsku choroby, odstąpił od oblężenia Marienburga. Podejrzenia te i tym podobne odnośnie do Witołda, nie na jednem miejscu jego dzieła spotkać można; słowa atoli jego relacyi o tej biegunce, a mianowicie: quod etsi verum fuerit, poterat tamen huiusmodi aegritudo facili curatione, si bona tantum modo mens affuisset, rescindi — podaje w wątpliwość nietylko sam Witołd

w naszym liście, który wspomina też i o braku żywności dla koni, ale i list urzędnika z Tapiewa do (Henryka Plauena) komtura Święca z 21 października 1410 r., w którym tenże urzędnik donosi, że Witołd zaledwie z połową wojsk swych powrócił do Litwy, że nawet książe Zygmunt nie powrócił i Litwini nie wiedzą czy żyje lub zginął, i że książe nakazał gotować się do wojny, prowiant i żywność na 4 tygodnie przysposabiać. Niezawodnie, że takby nie postępował ten, który zaufał podmowom mistrza Inflanckiego usiłującego go ująć obietnicami, jak donosi Długosz (ibidem p. 84). Jednakowoż Długosz podejrzeń tych nie skomponował, podejrzenia te istniały współcześnie i współcześnie je rozrzucano. Rzeczą historyka jest zbadać, kto był autorem takich i tym podobnych plotek uwłaczających charakterowi Witołda i w jakim celu je rozsiewano.

[2]) of przekreślone, in u góry.

CCCCLX. *S. L. et D. w grudniu* 1410.
List któregoś z dostojników Polskich do jednego z prałatów Rzymskich o wojnie z zakonem.

W Cod. epist. T. II. N. XLII. p. 35.

CCCCLXI. *W Nieszawie 9 grudnia* 1410.
Król Jagiełło zawiera zawieszenie broni z Henrykiem v. Plauen, w. mistrzem zakonu, na przeciąg cztéru tygodni.

Raczyński C. d. Lith. p. 120—123.

CCCCLXII. *W Brześciu kuj. 9 grudnia* 1410.
Król Jagiełło winszuje Henrykowi v. Plauen godności w. mistrza.

Raczyński C. d. Lith. p. 124.

CCCCLXIII. *W Święcu* 13 *grudnia* [1410].
Fryderyk Gelrat donosi komturowi Święca, Henrykowi von Plauen: wie das der konig noch nicht czu Bromberg sei, sunder sin marschalk lege do und die geste noch bie im sien und stark do sien besammelt; dass si legen binnen der stath und boussen der stath ire buden han offgeslagen, und sollen also han gesprochen: was sie nicht getan han, das wellen sie noch beginnen. Auch haben sie also gestern im uwirm gebite uwir und erbarer lute dorfer gebrant [1]).

Z tek Królewieckich w bibliotęce gener. sztabu w Petersburgu, z datą: Gegeben czur Swecze am tage sancte Lucie.

[1]) O tym zamiarze króla wkroczenia do Pruss mówi Długosz (wyd. Przezdz. ks. XI. str. 117) donosząc, iż król przeprawił się już był za namową swych radzców przez Wisłę, że jednakowoż zaniechał zamiaru z dorady Witołda: in pacis artes magis quam belli proclivi.

CCCCLXIV. *S. L.* 18 *stycznia* [1411].
Witołd odpowiada na list w. mistrza, w którym go uwiadomił, iż Inflantczycy usprawiedliwią się za zerwanie zawieszenia broni; wypowiada mu swe niezadowolenie z powodu, iż źle traktuje jeńców wojennych, że nie skłania się ku pokojowi

a nadto oczernia księcia i króla Polski przed królami i panami chrześcijańskimi.

Erwirdiger herre homeister! Euwirn briff habin wir am tage gebunge des briffes entpfangen, dorinne ir undir andern worten schreibet, das di Lifflender sich wol meinen vorantwerten van des fredis wegen etc. Wir segens gerne, das sie is teten und wir welden gerne horen ire antwert dorobir; gleichwol wir manen sie io, das sie ken uns den frede unredlichin gebrochin habin. Auch als ir schreibet von der wegen, die of dem Elbinge sint gewest etc., das ir die sachen czu irkentnisse rittern und knechten weldet lassin, w[en] wir segens abir gerne, das is geschege, sundir die selbige sint iemerlichin gemordt, und [di]e noch us en lebendig sint blebin, die sitczen noch swerlich gevangin, wie kan man denne ichtis mit en czu irkentnisse imands gebin, sint das sie sich nicht mogen verantwerten. Alleine ir machet selbir mit en recht, wie ir wellit. Vortme euwir erwirdikeit schreibet, das ir euch noch irbittet czum gleichen etc. Nu sint gewest des herrn koniges und euwir rete beienandir und wir horen nicht, das dort enigerlei gleich begert adir gescheen were. Und dorobir ir schreibet und empitt hen us in die fremde lande of den herrn konig und of uns, wir weren uncristen und unreine lute etc. und sotan[e] manchirlei dinge, und nu leczt, als der frede usging, ir habt lassin anhebin czu burnen und czu heren, und das czu[w]t sich nicht czu irbittunge czum gleichen. Also das is io allewege geet ab an euch u[nd ni]cht an uns, und wir doch ungerne segen vorgiessunge des christlichin blutes. Wir iczunt sein bei dem herrn konige. Wenn wir ichtis [1]) [ver]nemen, das sich czum gleiche czoge, wir welden gerne dirczu reden. Gebin am tage Pris[ce] am obende [2]).

Alexander andres Wytowd
van gottes gnaden grosfurste czu Littauwen.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Heinrich van Plauwen, homeister dutsches ordens.

Oryginał uszkodzony w kilku miejscach, w archiwum N. Z. w Królewcu. Po pieczęci tylko ślady z czerwonego wosku pozostały.

1) Miejsce wydarte.

2) Datę roku uzupełniamy na podstawie Dł. XI. str. 117 wyd. Przezdz.

CCCCLXV. *W obozie pod Służewem* 21 *stycznia* 1411.

Król Jagiełło daje glejt bezpieczeństwa mistrzowi Inflanckiemu, zamierzającemu udać się doń celem układów pokoju.

Bunge UB. IV. N. MDCCC.LXVIII.

CCCCLXVI. *Pod Raciążem* 24 *stycznia* 1411.

Król Jagiełło i w. ks. Witołd obiecują zakonowi, iż jeszcze przez dwa dni rozejm zachowają, podczas którego o zawarciu przymierza strony traktować mają.

Raczyński C. d. Lith. p. 125—127.

CCCCLXVII. *W Raciążu* [24 *st. a* 1 *lutego*] 1411.

Relacya poselstwa komturów Ragnety i Brandenburga, wysłanych ze strony zakonu do króla Jagiełły i w. ks. Witołda.

Dis ist die antwert der botschaft, die der kompthur von Brandenburg und von Rangnith habin geton an den heren konige czu Polan und herczog Witawdt etc.

Czum irsten, von der czweier herczogen wegin etc. [1]) habin die herren geantwert, das sie die los gegebin habin, sunder sie habin sie mit gelobden wedir bestrickt in alsotaner underscheit, das sie die II herczogen ane alle gefeer habin mit gelobden vorbunden, nort dorumme, wenn sie die iren, die wir gefangen habin, adir in Liefflande gefangen sien wedir habin, so wellen sie die II herczogen ane alle gefeer gerne fri und ledig laszen. Sundir die wiele das nicht gescheen ist, das sie die iren mittenander nicht wedir habin, die noch sint gefangen, so wellen sie die II herczogen halden in den landen des gelobdet, als sie, die habin vorstrickt.

Item von den andern gefangen, die bie dem herczoge in der Masow, bie dem herczogen czur Stolpe [2]), bie den houbtluthen in der Marke, bie Arnolt von den Bonen czur Krone und czum Tragheim noch sint etc. habin sie geantwert und gelobt, das der konig von staden an wil schribin dem vorgenannten herczoge und ouch alle sinen houbtluten, das sie alle gefangene unbeschatczt frei und ledig lassen sullen, und begeren des glichen ouch von euwer erwirdikeit, die iren frei unbeschatczt ledig und los czu lassen.

Item so hot der houptman czum Tragheim dem herren konige geschrebin, wie das wir sine luthe noch halden gefangen, umb des willen hot her ouch die unsern also lange gehalden. Idoch so wil der herre konig dem vorgenanten houptmanne schriben, das her alle gefangene fri, ledig und unbeschatczt sulle gebin und begert von euw. erw. ouch des glichen.

Item von den grenitczen wegin etc. so hat der here koning geantwert, wie das im der herczog czur Stolpe habe geschrebin, das euwer erw. forfarn seliger gedechtnis, mit im hatte einen tag offgenommen, und von beiden siethen haben sie gemechtiget in der sachen den herczog von Stetin, also das is off die czieth berichtet wart, das dem herczogen czur Stolpe die alden grenitczen wurden ingegebin, und des willen hot der herczog die grenitczen und guter sust lange inne gehalden. Idoch so hot der herre koning dem egenannten herczogen geschriben, das her uns unser guter sulle wedir in gebin und uns ouch die unsern alden grenitczen sulle laszen.

Item von der bescholdegunge wegen, wie das der egenannte herczog euwer erw. hette bescholdiget, von des mortbrandis wegin etc. Dor off habin die heren geantwert, das sie nichts dovon wissen, sundir was do gescheen were in desem orlei, das were gescheen mit rechte. Dorobir hette imands den andern czu bescholdigen adir czu anlangen, adir etwas czu sachen, das mochte man im off dem tage czu Thorn wol lutbarn vor den XII personen, die aldo sien werden.

Item von der beczalunge und dirlengunge wegin des tages etc. hoet der herre konig czu Polan gesprochen, das hers nicht moge gethun umb ein alsotanes willen, wers sache das her den tag dirlengete ane der borgen wissen, die do vor sien gesatczt, so mochte her die borgen nicht mee dorumme manen. Ouch sprach her: her hoffete, das der ordin also arm nicht en were, euwer erw. vormochte im die beczalunge off den tag wol thun. Idoch als ich kunde dirkennen in sinen worthen, so meine ich, wen euw. erw. dem konige ernstlich dorumme schrebe,

so geloube ich wol, das der koning wol tete allis, was [ewer] erwirdikeit in desir sache begerende were.

Item von der beczalunge, den grosschen umb XVIII pfennige czu beczalen etc., der herre konig czu Polan hot geantwert, das her den grosschen gerne wil nemen, als her off die czieth im lande czu Polan, und ouch in Pruszen genge und gebe ist, und wol in der beczalunge ouch kein prusch gelt habin adir nemen. Idoch so geloube ich ouch wol, wen im euw. erw. dorumme schrebe, das her lichte wol schillinge vor eins teils grosschen neme.

Item so wil der herre konig ouch schriben den herczogen in der Masow von der Swynichen [3]) wegin, das her in ire gutter wedir ingebe und lasze gebruchen als vor.

Item von des herren bisschoffes wegin [4]) etc. habin die herren gesprochen: sint der czieth das in der berichtunge ist berurt, das ein iclicher vorfluchtiger wedir off sine guter moge komen, und die besitzen, also bitten sie ouch vor den herren bisschoff, und meinen, das her als mogelich wedir in moge komen als ein andir.

Item von herrn Iwans son, herrn Nitczen off Doberyn, haben die heren geantwert, das sie im die guter, die im nu sint genommen gerne wedir wellen gebin, sundir was im vor ist genommen, des mus her entperen.

Item von der botschaft wegin ken Behemen und ken Ungern, des wart nicht gedocht.

Item von herczog Segemunds wegin etc., der ist nu nicht gewest bie den herren, den habe ich nicht gesprochen.

Item so sprechen die beiden herren, das sie mit gantczem fliesze und guttem willen alle ding und alle artikel, die in der vorichtunge sint begriffen und vorschrebin, gerne wellen halden.

Kopia relacyi poselskiej na półarkuszu papieru; dobrze pisana i o ile wnosić można, współczesna. Archiwum Królewieckie N. Z., szuflada varia.

Relacyę tę, jak z treści jej i z porównania ustępów z Długoszem wnosić wypada, należy datować pomiędzy zawieszeniem broni pomiędzy Polską a zakonem, które król w Nieszawie 9 grudnia 1410 r. zawarł, a pokojem Toruńskim 1 lutego 1411 roku. Podczas tego trwały układy i odbywały się wzajemne ku temu celowi poselstwa. Długosz opowiada (XI. 307), iż gdy król bawił w Bresciu 16 stycznia, przybył pokrótce doń Witołd: cum quo rex in die conversionis sancti Pauli apud veterem Wladislaviam copias coniunxit. A zatem pomiędzy 25 stycznia a 1 lutego musiało przypaść powyższe poselstwo.

[1]) Porównaj Dł. XI. 260. Recepti et hii duo duces, Casimirus Stetinensis per Skarbkonem de Gory, Conradus albus Oleschicensis per Iosthconem de Salcz Bohemum etc. Porównaj ibidem c. 267 i 270.

[2]) Porównaj dok. zaw. broni w Nieszawie zawartego. Raczyński C. d. Lith. 120—123.

[3]) Familia pomorska przez zakon zubożała i obecnie żebrząca po dworach książąt. Porównaj Dł. XI. 268. Inter quos unus erat Petrus Swinka, olim vexillifer Dobrzinensis, qui ante inchoatam guerram, a Wladislao Polonie rege ad magistrum Prussie defecerat.

[4]) Jest tu mowa o biskupie Włacławskim, vide Voigt G. Pr. VII. 168 i n.

CCCCLXVIII. *W Toruniu* 1 *lutego* 1411.

Król Polski Jagiełło i w. ks. Lit. Witołd potwierdzają zawarcie pokoju z zakonem.

Z oryg. transumptu Raczyński C. d. Lith. p. 129—134 i z kopii niemieckiej współczesnej ibidem p. 134—138. Dokument ze strony mistrza u Dogiela IV. 84, ob. Bunge IV. MDCCCLXXI.

CCCCLXIX. *W Toruniu* 1 *lutego* 1411.

W. mistrz zezwala Witołdowi, w. ks. Lit. polować w lasach zakonu.

Wir bruder Heinrich von Plawen, homeister dutsches ordens, thun kunth mit deseme brieffe, das wir deme irluchten ffurste grosmechtigen herren herczog Alexander anders Wytowd, grosfurste zcu Lyttowen etc., unserm besundern herren dirlouben und gunnen czu iagen zcu lost und zcu kurczeweile allerlei wildt off allen unsern wiltnissen ungehindert, der glich wir ouch widder thun mogen ane allis gefeerd off allen des egenanthen unsers herren herczogen wiltnissen ungehindert. Des czu sicherheit haben wir unser ingesigel an desen brieff lassen hangen, der gegeben ist zcu Thorun am sontage nehst vor purificacionis Marie im virczenhundersten und eilften iare etc.

Oryg. pergaminowy, na takimże pasku zawieszona pieczęć wielkiego mistrza Henryka Plauena. Po drugiej stronie oryginału pomniejszem pismem: Der homeister dirloubet dem herzog von Littawen allerlei wilt zu iagen in szeinen welden. Archiw. N. Z. w Królewcu, szuflada 64. N. 1.

CCCCLXX. *W Sędomierzu* 24 *lutego* 1411.

Władysław Jagiełło udziela pełnomocnictwo do traktatów z królem Zygmuntem Luxemburczykiem, Mikołajowi Gnieźnieńskiemu i Mikołajowi Halickiemu arcybiskupom, Krystynowi z Ostrowa kasztelanowi i Janowi z Tarnowa wojewodzie Krakowskim, Mikołajowi z Michałowa wojewodzie i Michałowi z Bogumiłowic kasztelanowi Sandomirskim; Janowi ze Szczekocin kasztelanowi Lubelskiemu i Zbigniewowi z Brzezia marszałkowi królewstwa.

Nos Wladislaus dei gracia rex Polonie, nec non terrarum Cracouie, Sandomirie, Syradie, Lancicie, Cuyauie, Lythwanieque princeps supremus, Pomeranie, Russieque dominus et heres universis et singulis presencium noticiam visuris et audituris volumus fieri manifestum. Quod nos de fidei puritate, fidelitatis firmitate, solerti industria, maturo consilio et provida circumspeccione reverendissimorum in Christo patrum dominorum Nicolai sancte Gneznensis et Nicolai Halicensis ecclesiarum archiepiscoporum, nec non magnificorum et nobilium virorum Cristini de Ostrow castellani, Johannis de Tarnow palatini Cracoviensium; Nicolai de Michalow palatini, Michaelis de Bogumilouice castellani Sandomiriensium; Johannis de Szczecoczin castellani Lublinensis et Sbignei de Brzeze regni nostri marschalci ad plenum confidentes, eisdem ut cum serenissimo principe domino Sigismundo rege Hungarie etc. fratre nostro carissimo ipsiusque prelatis, baronibus, nobilibus et cunctis regnicolis super omnibus et quibuslibet factis, negociis et agendis tam nos quam regnum nostrum Polonie, ipsiusque regni nostri prelatos, barones, nobiles et incolas nec non metas, limites, territoria et confinia concernentibus, colloqui, tractare, disponere, ordinare, componere, concludere et finaliter terminare possint et valeant, meram, puram, absolutam et omnimodam nostram regiam damus, tribuimus et donamus auctoritatem, ex certaque sciencia nostra et animo deliberato plenariam potestatem, volentes et ex certa nostra pura voluntate et omnimoda intencione ordinantes, ut non obstante, si in casu aliqui prescriptorum nostrorum prelatorum aut baronum abessent, ceteri ipsorum presentes premissa

omnia et singula, eciam si talia forent, que nostram interessenciam requirerent personalem, facere, disponere, ordinare, expedire, et ad finalem effectum deducere valeant atque possint. Nos enim quidquid in omnibus premissis et eorum singulis per prefatos prelatos et barones nostros simul aut divisim in factis negociis et agendis preallegatis factum, dispositum, ordinatum et diffinitum fuerit ac determinatum, ratum, gratum et firmum atque acceptum habebimus et curabimus inviolabiliter observare, sub presencium nostrarum maiori nostro sigillo autentico in pendenti communitarum vigore testimonio et firmitate litterarum. Datum in Sandomiria feria tercia carnisprivii. An[no] domini millesimo quadringentesimo undecimo [1]).

Oryginał perg. „sigillum maius“ równie jak i pasek, po którym tylko cięcia widoczne, przez które był przewieszony, odpadły. W archiwum książąt Sanguszków w Sławucie.

[1]) Nie wspomina o tem, jakoby powyżsi pełnomocnicy wysłani byli do króla Zygmunta, nasz Długosz, który pogodzenie króla Jagiełły z Zygmuntem przypisuje Zawiszy Czarnemu, mówiąc: Posuit autem se Zawissius Niger de Garbow miles inter dissidentes reges, cum utriusque curiensis et familiaris existeret, mediatorem, et frequentibus itineribus hinc inde girando usus, disgratiatos regum animos providentia singulari componebat.... Confecit.. Zawissius Niger post varios tractatus pacis sufferencias, in festum sancti Martini duraturas, inter reges... Kto wie, czy w ogóle powyższe pełnomocnictwo weszło w życie, zwłaszcza, gdy oryginał tegoż znajduje się tak daleko od stron, dla których był przeznaczony.

CCCCLXXI. *W Wartemborku przed* 1 *marca* 1411.

Sprawozdanie Michała Kuchmistrza, posła zakonu, do Witołda: Rzekł do mnie Witołd, iż chce na Dobisie jeden zamek, drugi w Wielonie wybudować, a w końcu, iż nie wie czy Jurgenborg do niego należy. Pytał potem Żmudzinów o granice pomiędzy Żmudzią a zakonem. Natenczas rzekłem mu, iż Suwirminna wał (burgwall) i Dynstre należały do Gedymina. Pytał potem o puszcze około Ragnety i Żmudzini odrzekli, że polowali aż do Sasso a po drugiej stronie rzeki Jury aż do Azeruny. Tedy ja zaprzeczyłem temu i objaśniłem w jaki to sposób oni polowali, że mianowicie „fredelute“ składali czynsz zakonowi od stu łat, że dozwalał im komtur zakonu tylko za dnia polować, gdyż noc musieli spędzać na swych granicach; że dalej po naszej stronie Jury nigdy żaden Żmudzin nie mieszkał, że w końcu kraj pomiędzy Jurą a zatoką Kurońską zwie się Lamyschki a nie Żmudź. Objaśniałem w końcu księciu położenie rzeki Jury.

Kopia ceduły w arch. Król., szufl. XX. N. 67 p. t.: Nota von den Samaitischen grenzen. . . usgericht von herrn Michel Kochmeisters wegen czu Wartenberg vor invocavit anno 1411. W dalszym ciągu relacyi jest mowa o granicach pomiędzy Polską a Nową Marchią. Wspomina o tej cedule w. mistrz w liście do mistrza Inflanckiego pisanym a znajdującym się u Bungego IV. MCMXXXII. a mianowicie, że marszałek zakonu przybył z terminu układów około Kowna i była tam mowa o zamku Wielonie, a jak tam o tem traktowano, wykazuje załączona ceduła. Czy to nie koncept do owej ceduły.

CCCCLXXII. *W Rydze* 11 *marca* 1411.

Mistrz Inflancki odpowiada w. mistrzowi, iż żądanej pożyczki udzielić mu nie może, gdyż sam wielkie koszta poniósł z po-

wodu obwarowania twierdz nad Dźwiną leżących. O jeńcach Inflanckich odpowiada, że ich sprzedał i że zebranie ich na nowo do wymiany wieleby go pieniędzy kosztowało; że gdy Witołd po jeńców doń przyszle, to zrobi chętnie to, co będzie można uczynić. Dalej, że było u niego poselstwo od W. Nowogrodzian i mniema, że z nimi na dobrej stoi stopie [1]. W końcu prosi, aby go w. mistrz uwiadomił, jak się skończą rzeczy z królem Węgierskim.

Bunge IV. MDCCCLXXII. W odpowiedzi na prośbę o pożyczkę pieniędzy, obacz ibidem N. MDCCCLXXVIII c. 769, dalej N. MDCCCLXXXIV i MDCCCXCI.

[1]) Mistrz zakonu doradzał Inflanckiemu, aby się związał z Nowogrodzianami przymierzem zaczepno-odpornem przeciwko Witołdowi; ob. Bunge IV. MCMXXXII.

CCCCLXXIII. *W Grodnie* 28 *marca* 1411.

Witołd w. ks. Lit. przyrzeka w. mistrzowi, iż zwróci mu jeńców zakonnych, skoro tylko zbierze ich z odległych krajów jak Kijowa, Witebska itd., gdzie obecnie przebywają.

Erwirdiger libir herre meister! Gestern ist uns euwir briff czu Garthen geantwert worden, dorinne ir uns lassit wissen, das die irste beczalunge des geldes als ir vorschrebin, ist gescheen were, wie wol geredt wart, das alle gevangin solden ledig und los sein, und das wer noch nicht gescheen etc. Libir herre meister! Wir woren etlichermasze in unszirn gemuete ungeschicket, und is was uns unlieb doran, do wir us euwirm andirn briffe vornomen, das ein vorsumpnusse mit dem gelde solde gescheen, nicht umbe geld willin, sunder wir besorgen, das leichte enigerlei wedirstoesse mochten sein entsprossen, do got vor sei, die do derselbe vorschreibunge des ewigen fredes wedir weren, und wir doch hatten an vil stucken allreit angehabin czu volenden und unszer meinunge nie andres gewest ist, denn das wirs in allen stucken, als wir in dem fredebriffe beslossen ist halden wellin, und iczunt das meiste dor czu gethan habin, als mit ofgebunge und antwertunge der slosse und guttir und mit freiunge der gevangen etc. Und nu wir hoeren, das die beczalunge gescheen ist, wir horns gerne, und ir moget ouch wol sichir sein, das alle euwir gevangin sollin los und ledig werden. Und als euwir erwirdikeit beruret, besachende des herren koniges rat, das man euch in der vorrichtunge hette bi truwen und eren gelobit, das alle gevangen solden ledig sein, das sal gescheen mit gottes hulfe. Adir als ir in eim andirn briffe nulich geschrebin habt, das sie sich vorsprochin hatten, binnen acht tagen derselben euwir gefangen czu entledigen etc. Euwir erwirdikeit mag is wol irkennen, das sie sich solches gelobdes unmoglichin hetten vorbunden, went ettliche us denselben gevangen czu Kywen und ettliche czu Wytowsk etc. weit in unszer landt vorsandt woren, der man nicht konde of also korcze czeit wedir holen, sundir moget nicht czweiffeln, das sie alle czu gutter czeit los und ledig werden. Auch so kommen vil euwir luthe czu uns den weg van Rastenburg, als wir vornomen ire frunde czu holen, die wir en gerne wellin antwerten, welche wir hie umbe, mogin gehabin, sint das is also mit beczalunge des irsten geldes ist gescheen, sost hetten wirs leichte vorczogen, als wir van euch horen (und van dem herrn konige, wir hattens noch nicht do van gehort) als van der beczalunge [1]), und die andir,

die czur Wille und andirswo sein, wellin wir ken Cauwen lassin schicken, das man sie czu schiffe sal hen brengen. Auch uns ist gesait, Klocz solde mit denselbin luthen kommen, der ist noch nicht kommen. Gebin czu Garthen am sonobende vor iudica. Anno etc. XI^{mo}.

Alexander andirs Wytowd
von gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Heinrich van Plauwen, homeister dutsches ordens, unszerm besundirn libin frunde etc. ane alls zumen.

Oryginał na papierze z sekretną pieczęcią, po której tylko ślad pozostał; pismo czytelne ale niedbałe.

1) od als aż do beczalunge na boku dodano.

CCCCLXXIV. *W Wilnie* 12 *kwietnia* 1411.
Witołd w. ks. Lit. pisze do w. mistrza w sprawie Kitlicza.

Erwirdiger libir herre meister! Wir thun euwir erwirdikeit czu wissin, das wir mit dem herrn konige czu Polan etc. unserm allirlibsten bruder geredt habin, van der geschicht wegen, die czwuschen Kosten und Frauwenstat dem herrn Kitlicz und den andirn gescheen ist, als ir uns dovon ledest hett geschrebin etc. So hat uns der herre konig dor off geantwert, und wir das wol an em dirkant habin, das em das getruwelich leit ist, und her hat van stadan ken Grossen Polan czu seinem houptman gesandt, czu dirfaren umbe die geschicht eigentlich van dem is gescheen were etc. als her euch leichte in seime briffe schreibet, den euch des briffes czeiger mit disem sal antwerten. Gebin czur Wylle an dem heiligen ostertage. Anno etc. XI^{mo}.

Alexandir andirs Wytowdt
von gotis gnadin grosfurste czu Litthawen etc.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Heinrich von Plauwen, homeister dutsches ordens, unserm besundern libin frunde.

Oryginał w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XVIII., z widocznemi śladami po odpadłej pieczęci; pisany niedbale. Znak wodny papieru przedstawia łuk napięty.

CCCCLXXV. *W Trokach* 17 *kwietnia* [1411].
Witołd w. ks. Lit. wstawia się u w. mistrza za Kunczem Riedezlem, braciszkiem zakonu.

Erwirdiger libir herre meister. Wir thun euwir erwirdikeit czu wissin, als wir sommer czeit im lande czu Prussen woren, do hatten wir her Cuncze Rithesel [1]) in unszer botschaft gesandt; als ir selbir wol wissit, wie of die czeit nicht alleine mit em, sundir ouch mit vil andern durchenandir was vorworren; umb welcher botschaft willin ist her ken euch und dem orden in ungnade gevallin. Und vormols wir hatten en gevordert sich czu gestellin, als her uns gelobte gevenknisse halden etc. Und nu got der herr also gefuget hat, das is czwuschen uns vorricht ist, und wir horen, das vil euwirs ordens brudern alls vorgebin ist, die immer also hoch gebrochin hatten, als her Cuncze Ritesel vorgenant, wir bitten euwir erwirdikeit of alle fruntschaft, nicht lassit en unszer entgelden mer denn die andir, und wellit luterlichin umb unszer willin em den broch vorgebin

und en czu gnaden nemen, do thut ir uns sunderlichin fruntschaft an und grosslich czu libe. Gebin czu Tracken am freitage nach ostern etc.

Alexander andirs Wytowd
von gottes gnaden grosfurste czu Littauwen.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Heinrich van Plauwen, homeister dutsches ordens, unszerm besundern liben frunde etc.

[1]) Conrad von Riedesel.

CCCCLXXVI. *W Trokach* 20 *kwietnia* [1411].
Witołd w. ks. Lit. obiecuje odesłać przy sposobności w. mistrzowi zabrane książki zakonne.

Erwirdiger libir herr meister! Klocz hat uns gebeten van euwir wegen umb die bucher, die czu Holland woren genomen, und wir hetten em umb euwir willin etliche gegeben, der her of die czeit nicht mochte furen. Sundir her nochmols wir wellin euch etliche van den buchern gerne senden. Gebin czu Tracken am montage noch quasi modo geniti.

Alexander andirs Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Heinrich van Plauwen, dutsches ordens unszirn besundern libin frunde.

Oryginał na papierze w arch. N. Z. w Królewcu; po pieczęci ślady widoczne.

CCCCLXXVII. *W Marienburgu* 1 *maja* 1411.
Wielki mistrz skarży się przed książętami zachodu na króla Polski i Witołda.

Wielki mistrz zaręcza, iż panowie i prałaci zgodzili się na wypłatę 100000 kóp groszy królowi Polski i mówi dalej:

Dorumb [grosmechtiger] herre, ap is sich her nochmals irfolgen worde, als sichs leider in vorczieten irfolget hat und in tegelichen voren sien, das wir noch obir desze nuwe berichtunge weder czum krige gedrungen werden, das denne euwir grosmechtige herlichkeit, die wir alle czeit gunstlich unserm orden irkant, uns und unsern orden in euwer gewaldige beschirmunge geruchet czu nemen czu hulfe und reitunge czu komende. Wir thun ouch euwir herlichkeit czu wissen, das der egenante herre koning und herczog Wytout in Littowen bie enander sien, und czu in sint gekomen des von Thatern und Torken achtbare boten, czu welcher botschaft und thedingen, die sie undir enander mit egeschrebin boten handeln, wir sunder czwifel und nicht gutes vorsehn, und do got vor sie, wie wir noch eins und unser armes land obirfallen wurden mit semelicher heidenischer und uncristlicher undith, is were czu besorgen das is an euch, an andere heren und forsten lute und land, die in gelegen weren ouch komen mochte, is were denne das in crefticlichen wederstanden werden an deszem ende der cristenheit, das wir mit nichte mogen gethun ane hulfe und entsetczunge euwir und ander cristenlicher heren und forsten, die wir umb ein solchs, ap is not geschege anruffen und anlangen musten. Und bitten euwer grosmechtikeit das czu herczen

czu nemen und hiroff czu gedenken, dorumb wir got vor euwir glucselikeit wolfaren andachticlich bitten wellen mit unserm ganczen orden. Datum Marienburg am tage Philippi und Jacobi. Anno etc. undecimo [1]).

Registrant dawniej II*b* zwany, p. 8/2, nadpis... von Osterreich und den andern.

[1]) Dziwnie to wygląda, że podówczas gdy krzyżacy oskarżają Jagiełłę i Witołda o zbliżanie się do Turków i Tatarów, oni jakby w odpowiedź na to wysyłają Jędrzeja Laskarego z Gosławic proboszcza Włocławskiego, Marcina z Wrocimowic chorążego Krakowskiego i Zbigniewa Oleśnickiego podówczas sekretarza królewskiego; do papieża Jana XXIII. celem złożenia mu hołdu posłuszeństwa a nadto z żądaniem, aby dał zezwolenie na wyprawę krzyżową przeciwko Tatarom, którą to oni przedsięwezmą. Za namową Zygmunta i posłów krzyżackich, miał papież odmówić konsensu, jak donosi Długosz — wyd. Przezdz. T. 5 ks. XI. p. 124.

CCCCLXXVIII. *W Kownie* 19 *maja* 1411.
Witołd w. ks. Lit. czyni wymówki w. marszałkowi zakonu z powodu, iż źle się obchodzi z jego jeńcami.

Allexander andirs Witowd
von gots gnaden grosfurste czu Littowen etc.

Ersamer lieber her marschalk! Als Klocz nu letcz bie uns was, do redte uns vil gefach an, das wir noch unszern luthen von Wolkowyske, und noch andern gefangen solden gesant haben, das wir uns czu thun geweret haben; uffs leczte her oberredte uns, das wirs getan haben. Nu thun wir euwer ersamekeit czu wissen, das gestern sint czu uns komen unszere luthe von Wolkowiske, und qwomen czu Rangnith czu us Prussen, der wol II^{C} was ken Prussen geczogen, ir wiber und kindere und ander frunde czu suchen, und sage[n] uns, als sie ken Rastenburg qwomen, do was in nimand geantwert von dem iren, und das man sie vortan ken Konigisberg hat heisen czihen, und von dannen ken Labiow, do in ouch nimand was geantwert und [1]) das man sie nicht hat lassen czihen den weg czurucke den sie qwomen, und man lis sie czihen weit umbe uff Rangnith, als ir selber wisset, das ein witer weg ist uss Rangnith ken Wolkowiske czu. Und die selben arme luthe haben grose not geleden, ire pferde vorhungert uff dem wege, dię man in nicht gestatt hat czu weiden, und sie selber ume lenger leger im lande an czerunge grossen gebrechen musten leiden, und in was nimand beholfen. Und dorczu IIII pferde sint in czu Labiow gestolen, und qwomen die arme luthe garnotlich mude und gehungert, und dor czu nimand der iren mit in brochten, das uns ir irbarmte, und wir doch die euwern czu Garthen anders gehandelt hatten, mit futer und mit spise etc. die noch eren frunden woren komen, als euch das Klocz und sie selber mogen gesait haben. Is ist wol war, die selben unszern luthen von Wolkowyske haben uns gesait, das sie etliche ir luthe im schiffe gesehen haben, die man her uffbrengt, ader man wol [2]) in nimand geben, und usgenomen den, die sie im schiffe gesehen haben, und als sie sprechen, das under in [3]) vil alde und swache sin, so sprechen sie, das sie vil andern in dem lande ir gesinde gesehen haben, als sie hie in der beslossene czedel beschrebin sint, und der wolde man in keinen geben. Und das vorsumenisse ist lichte dorume gecheen, das ir do heime nicht gewest siet, das ist umb die, die sie selbir gesehen haben, der man in nicht wolde weder geben, so ist der ander ane czal noch in euwerm lande, die sie nicht gesehen haben. Hirumbe liber her marschalk bitten wir euch, das ir wellet euwern flies dor czu thun, als wir hie thun mit den

euwern, und wellet die unszer gefangen czusampne lassen suchen allene den wor sie weren, und sie uns senden, und in mit spise off dem wege siet beholffen, do thut ir uns groslich czu fruntschaft an und czu liebe. Gegebin czu Cauwen am dinstage rogacionum, anno etc. XI⁰.

[Adr.]: Deme ersamen obirsten marschalk dutsches ordens un[serm] besundern lieben frunde.

Współczesna kopia listu dobrze zachowana, w archiwum N. Z. w Królewcu. Cedułka, o której mowa w liście, nie znajduje się przy nim.

[1]) und u góry wiersza dodane. [2]) sc. wollte. [3]) in u góry dodane.

CCCCLXXIX. *W Szeszupie* 30 *maja* 1411.

Król Jagiełło uwiadamia zakon o wysłaniu komisarzy swoich do Prus w celu podniesienia sum, które mu zakon winien.

Raczyński C. d. Lith. p. 143.

CCCCLXXX. *W Wilnie* 7 *czerwca* 1411.

Król Jagiełło daje list uwierzytelniający Mikołajowi Sopieńskiemu (sekretarzowi Witołda), jako posłowi do w. mistrza.

Raczyński C. d. Lith. p. 144.

CCCCLXXXI. *W Marienburgu* 24 *czerwca* 1411.

W. mistrz Henryk v. Plauen przyobiecuje spłacić Witołdowi na przyszły św. Michał 5000 kóp szerokich groszy, oprócz tysiąca kóp zwykłej monety. Zapłata nastąpić ma w Ragnecie a ztamtąd do Kowna pełnomocnicy dostawią pieniądze, którym mistrz wyda glejt bezpieczeństwa. Królowi zaś przyobiecuje mistrz zapłacić 25.000 kóp na święto Jana Chrzciciela.

Z oryg. perg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. 53 N. 16, z datą: Marienburg am tage sancti Johannis baptiste.

CCCCLXXXII. *W Welaniu* 11 *lipca* 1411.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi o nowościach z Litwy a mianowicie, że wczoraj przybyli jego posłowie ztamtąd i opowiadają, iż król Jagiełło bawił wraz z Witołdem przez zielone świątki w Wilnie, że był tam u nich legat papiezki, posłowie króla Węgierskiego a mianowicie arcybiskup i pewien magnat węgierski i mieli tajne narady, tak iż posłowie nasi niczego dowiedzieć się nie mogli. Z Wilna podążyli oni do Połocka, ztamtąd zaś do Smoleńska, dokąd przybył książe Riezański z córką ks. Witołda, który to przez długi czas był wrogiem jego a obecnie zdał się na łaskę Witołda, obawiając się jego potęgi. Świta wojskowa króla i Witołda wynosiła 5000 ludzi, a mają się oni zjechać 8 września. Król Polski nie bardzo skłonny do pokoju a to z powodu, iż mu komtur Ragnety przysłał list grożący wojną. Jeżeli tak jest, uprasza mistrza, aby zechciał temu na przyszłość zapobiedz. Przyjaciele nasi

z Litwy donoszą, iż Witołd nastaje na to, aby zakonowi Kłajpedę odebrać.

Bunge IV. Nº MDCCCLXXXVIII.

CCCCLXXXIII. *W Kijowie 23 sierpnia* 1411.

Witołd w. ks. Lit. wstawia się u w. mistrza za Hansem Surwiłłą.

Alexander andirs Wytowd von gotis gnaden grosfurste czu Lythauwen etc. Deme erenwirdigen herren Heinrich von Plauwen, homeister dutschs ordens von Prewsin unsir fruntschaft czuvor. Erwirdiger unsir lieber frunth! Uns hat vorgelegit Hannus Surowyl, wie das ewir wirdikeit en in vordechnis habe, das her von aldin vorgengin czeitin, uns geleide ewirs geschaftis geofimbarth und czu wessin getan hette, die her von euch adir den euwirn wuste adir derfure, dorumbe en ewir wirdekeit in ein vordechtnisse der vorretherei czeuwit. Gerucht czu wessin, das der egenante Hannus nimer kein geschafte und geleide ewir hemlichkeit uns gesagit noch geofimborth hat mit wortin, bothen adir czechin, dor us wir kein warnunge mochten habin, das wier sprechin bi gote und unsir wisintschaft. Dorumme wier ewir wirdikeit bettin mit begerlichim fleisse, das ir en, an alles vordechtnis sulchir vorretherei, als ein erbirn und unvoruktin knecht wellit habin und ime sin gut frei czu seinem nucze geruchit czu lossin, wonne siner vathir kein euch und euwirm orden ni solchis vordint hat, das wir umme ewir wirdikeit in einen semlichin vorschuldin wellin. Gegebin czu Kywen am mondtage noch unsir vrauwen tage asumpcionis im XIIII^{n} und XI^{ten} iare der geburth [1]).

Oryginał dobrze przechowany z sygnetową pieczęcią u dołu już pokruszoną i niewidoczną: w arch. N. Z. w Królewcu. Na liście zewnątrz współczesną ręką, zdaje się kanclerza N. Z., napisano: rex Polonie et Wytoud petunt pro Surwille — tudzież narysowana twarz z przydługim nosem, co ma oznaczać, że pismo jest kłamliwe i że petent niczego nie osiągnie od zakonu.

[1]) Jak zauważyli wydawcy Wiganda w SS. rer. prussic. II. 551 uwaga, Jagiełło w liście z dnia 18 sierpnia 1411 roku oświadczył mistrzowi, iż Jan (Hans) Surwiłło żadną miarą nie zdradził przed nim wśród ostatniej wojny tajemnic zakonu, że on w ogóle nie dał sposobności do uważania go ze strony zakonu jako zdrajcy, i prosi w. mistrza, aby mu zezwolił dobra jego, w ziemiach zakonu leżące, sprzedać, wymienić lub darować i dodaje: exigunt enim patris ipsius merita, quibus nobis et ordini vestro complacuit. List ten znajduje się u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 145.

CCCCLXXXIV. *W Rydze 27 sierpnia* 1411.

Mistrz Inflancki do w. mistrza, donosząc o związkach Jagiełły i Witołda z W. Nowogrodzianinami i z Pskowianami a mianowicie, iż zgodzili się oni z ostatnimi, aby na wypadek, gdyby zakon naruszył pokój Toruński, natychmiast napadli na Inflanty; w końcu, iż dochodzą go wiadomości, że Witołd nakazał swoim zebrać się na wojnę, ale dokądby zmierzał — nie wiadomo.

Bunge UB. IV. MDCCCXCIX. c. 792.

CCCCLXXXV. [*W W. Nowogrodzie*] *listopad* 1411.

W. Nowogrodzianie wzywają księcia Symeona Lingwena, aby

wziąwszy pozwolenie od w. ks. (Witołda), przybył do nich i bronił ich od Inflantczyków.

Bunge IV. N⁰ MCMVI. c. 800 przytoczono w liście mistrza Inflanckiego do rajców miasta Rewala z 5 grudnia 1411 r.

CCCCLXXXVI. *W Rydze* 23 *listopada* 1411.
Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż Witołd przyobiecał mu część jeńców zwrócić, że i zakonowi w Prusiech ma zamiar ze stu jeńców oddać a posłowi oświadczył, iż chce być przyjacielem zakonu. Dobrzeby było, gdyby mistrz sformułował skargę na Polaków i przesłał ją Witołdowi, aby w ten sposób zwolnić związki pomiędzy Litwą a Polską. Witołd miał oświadczyć — jak mu posłowie donoszą — iż mistrz zakonu musi mu co do ostatniej grzywny na oznaczonym terminie wypłacić dłużną sumę.

Bunge UB. IV. N⁰ MCMV. c. 798.

CCCCLXXXVII. *W Wiślicy* 30 *listopada* 1411.
Król Jagiełło pisze do hr. Alberta Schwarzberga, aby mu zakon z powodu niewypłaconej sumy przysłał do Krakowa dwóch ze starszyzny jako zakładników.

Raczyński C. d. Lith. p. 149. Tu należałoby uczynić wzmiankę, iż zakon czynił kroki, aby osłabić skargi króla z powodu owej sumy dłużnej, jak tego dowodzi pismo papieża Jana XXIII. do króla Jagiełły z 23 października 1411 r., u Raczyńskiego p. 146—148.

CCCCLXXXVIII. *W Krakowie* 31 *grudnia* 1411.
Król Jagiełło uskarża się książętom i panom chrześcijaństwa na zakon, który nie wypełnia warunków pokoju i gotuje się do wojny.

Raczyński C. d. Lith. p. 150. Podobne wymówki czynił król wręcz mistrzowi; porównaj list jego z dnia 25 listopada 1411 r. u Racz. ibid. 139—141 i odpowiedź mistrza z dnia 21 grudnia t. r. p. 141—143.

CCCCLXXXIX. *W Kownie* 25 *stycznia* 1412.
Król Polski Jagiełło i Witołd w. ks. Lit. oświadczają, że po ich śmierci Żmudź przejdzie na własność zakonu.

Z not. instrum. nieprzyjęcia tej darowizny przez mistrza zakonu, u Raczyńskiego C. d. Lit. p. 156—160.

XD. *W Lubowli* 15 *marca* 1412.
Król Zygmunt uwiadamia mistrza zakonu, iż podczas niedawno upłynionego środopostu zjechał się wraz z królem Polski dla pożytku chrześcijaństwa i zakonu, i zakazuje mistrzowi surowo, aby się nie ważył napadać na kraje króla Polski lub Witołda, czego i oni ze swej strony przyrzekli dotrzymać.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XX. N. 76 z datą: Lublow des nehsten dinstages nach letare. Raczyński C. d. Lith. p. 15?.

XDI. *W Lubowli* 16 *marca* 1412.
Rota przysięgi króla Polski Jagiełły królowi Zygmuntowi złożyć się mającej.

Raczyński C. d. Lith. p. 153—155. Także rota wystawiona dla Witołda z 1415 r. u Cary. L. C. I. 83.

XDII. *W Trokach* 15 *kwietnia* 1412.
Witołd w. ks. Lit. przystępuje do pokoju króla Polski z królem Zygmuntem Luksemburczykiem.

Nos Alexander alias Wytoudus dei gracia magnus dux Littwanie ac terrarum Russie princeps supremus etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo cupientes terris et dominiis nobis subditis, de statu pacifico comodoso et salubri providere et fines earundem terrarum nostrarum in pacis ponere dulcedine, unionem inter serenissimos principes et dominos Sigismundum Romanorum semper augustum et Ungarie etc. ab una et Wladislaum Polonie etc. reges et nos pariter parte ab altera factam et firmatam, grato animo suscepimus, quam amplecti, servare et tenere volumus inconcusse, ex eo quod predictus serenissimus princeps dominus Wladislaus rex Polonie etc. frater noster carissimus promisit pro nobis et caucionem fecit prefato serenissimo principi domino Sigismundo Romanorum et Ungarie regi domino et consangwineo nostro carissimo, quod eandem unionem servare debemus et eam litteris nostris autenticis et privilegialibus roborare. Et ut eadem unio, cum tanta maturitate et tam salubri deliberacione stabilita, inter nos et eundem dominum Sigissmundum Romanorum et Ungarie regem iugiter observetur et firmius teneatur, primo nempe ex nostra certa sciencia et in veritate [1]) fidei catolice perfecte et puro corde ac verbo ducali, accedentibus ecciam ad hoc prelatorum, principum, baronum ac procerum terrarum Littwanie et aliarum nobis subiectarum consensu pariter et assensu, assummimus [2]) et pollicemur, quod ab hac die et hora in antea (!) puram, veram et sinceram fraternitatem eidem domino Sigismundo regi exhibebimus una cum prefato domino Wladislao rege et seruabimus ipsumque dominum Sigismundum regem contra omnes hominem viventem et hostiliter invadere mollientem totis nostris viribus adiuvabimus et quod auxilium vel consilium nunquam dabimus nec consenciemus contra ipsius statum seu personam, neque in periculum seu necem persone ipsius, per nos vel alium seu alios aliquatenus machinabimur, aut machinari volentibus consenciemus, sed pocius conservacionem sanitatis et vite ipsius honoremque eius pro posse procurabimus. Et quod de regnis, terris, dominiis, vasallis et subditis ipsius nullo umquam tempore quidquam attentabimus, dampnum quoque et periculum status persone et honoris ipsius avertemus, proditoribus et rebellibus eius non consenciemus, immo fraternitatem eius in talibus ubi sciverimus premuniemus se intimando defendemus, et ipsi assistentes et omnia alia et singula erga eius fraternitatem generaliter et specialiter attendemus et efficaciter observabimus, que vere et sincere fraternitatis vinculum exegit. Et que [3]) prefati domini Wladislai regis de super et nostris presentibus confectis litteris per distincciones et continencias earundem in suis punctis, clausulis et articulis sentenciisque et capitulis universis comprehenduntur, promittimus firmiter, inviolabiliterque et effectualiter attendere et tenere, prout prefatus dominus Sigismundus Romanorum et Ungarie rex, viccaria et reciproca vicissitudine, eidem domino Wladislao regi Polonie et nobis heccine

tenenda et observanda repromisit. Et ne in aliquo a contentis litterarum predicti domini Wladislai regis Polonie fratris nostri carissimi discrepare videamur, contenta litterarum ipsius in factis terrarum Russie, Podolie et Moldawie, quibus se inscripsit predicto domino Sigismundo Romanorum et Ungarie regi, de verbo ad verbum hiis nostris litteris decrevimus includenda, et per nos prout per eundem dominum Wladislaum Polonie regem constanter observanda. Quorum contentorum tenor dinoscitur fore talis: Verum quia super terras Russie, Podolie, Moldawie inter prefatos dominos Sigismundum Romanorum et Ungarie et Wladislaum Polonie reges et occasione earundem inter cetera dissensionis materia vertebatur, in facto itaque terre Russie inter eosdem dominos reges concordatum existit, ut vita ambobus insimul comite, usque ad diem obitus unius eorum, quem videlicet prius nutu divino eximi contingat ab humanis, inter eundem dominum Sigismundum et dominum Wladislaum reges et nos Allexandrum alias Witowdum ducem prefatum, pacis et treugarum federa habeantur inconcusse et observentur modo infrascripto. Quibus treugis durantibus prefatus dominus Wladislaus rex Polonie etc. terram Russie teneat pacifice prout tenet, sine impedimento dicti domini Sigismundi regis vel regnorum aut subditorum eius aliquali, in terra autera Podolie, idem dominus Sigismundus rex promisit eundem dominum Wladislaum regem per se nec per suos subditos facere impediri, nec alicui ad illam impediendam consilium vel auxilium vel favorem procurare, treugis durantibus prenotatis. Item in casu, quo eundem dominum Sigismundum regem, memorato domino Wladislao regi, vaccacione divina, premori contingat, extunc post [obitum] ipsius Sigismundi regis, predicte treuge infra quinque annos inmediate sequentes debent perdurare; et e converso, si pretactum dominum Wladislaum regem Polonie prius domino Sigismundo rege decedere accidat, federa huiusmodi treugarum, similiter infra quinquennium inter Ungarie et Polonie regna, Littwaniam et terras nobis subditas, post eius decessum debent firmiter observari. Et infra quinque predictos annos treugarum, videatur de iusticia et iure parcium secundum seriem et continencias litterarum, alias per prelatos et barones utriusque regni videlicet Ungarie et Polonie, primum in Iglavia alio nomine in Noua villa, et alia vice in Antiqua villa confectarum, quarum contenta habentes hic pro sufficienter insertis, quo ad hec in suo robore volumus permanere. Preterea de terra Moldavie seu Moldvie tale ut sequitur, inter eosdem dominos Sigismundum et Wladislaum reges mutuo existit concordatum. Ex quo enim magnificus Alexander Wowoyda (sic) Moldwanus, ad beneplacita et mandata ipsius domini Wladislai regis Polonie, se dinoscitur obligasse, quam obligacionem ipse dominus Sigismundus rex prelibatus, ob amorem pure et sincere fraternitatis prefati domini Wladislai regis, nolens turbare vel impedire, ideo dispositum existit et firmatum, ut quociescunque Turci et infideles terras corone regni Ungarie, cum valido exercitu hostiliter invaderent, et eandem depopulari et devastare mollirentur, aut quandocunque nominatus Sigismundus rex contra prefatos Turcos et infideles mille lanceas vel plures armaret et contra ipsos expedicionem extra fines regni Ungarie destinaret, extunc ad suam intimacionem et significacionem, idem dominus rex Polonie frater noster carissimus mandare debebit supra dicto Moldwano, quod ipse propria in persona cum sua tota potencia eidem domino Sigismundi regi et suo exercitu succurrat et obsequia prestet [4]) fideliter et constanter, salvo, si ipse Moldwanus infirmitate notabili et gravi əo tunc esset preventus, quo casu nichilominus potenciam suam cum rectore exer-

citus sui idoneo transmittere debebit, nisi [5]) saltem in servicio memorati domini Wladislai regis protunc fuerit [6]) occupatus [7]), qui si de mandatis dicti domini Wladislai regis, ut prelibatur, in succursum contra Turcos vel infideles, personaliter venire vel infirmitate preveniente, suam potestatem mittere recusaret [8]), extunc ambo predicti Sigismundus et Wladislaus reges, simul debebunt predictam terram Moldwe, non obstante predicta obligacione, potenter invadere, et ipsum Woywodam Moldwanum ab eodem amovere et dicioni sue regali subiugare, obtentamque inter se dividere et per limites seu terminos infrascriptos distingvere et celebrare tali modo: Quod silue maiores Buccowyna dicte, incipiendo a montibus, sive Alpibus regni Ungarie, inter eandem terram Moldwanie, et terram Sepenicensem situate penes Sereth, protendentes se ad aliam silvam minorem Buccowynam dictam usque ad fluvium Pruth, debent per medium dividi seu dimidiari, et quod forum Zasski targ, in sinistra parte situm, maneat pro eodem domino rege Polonie, forum vero vel villa Berleth in dextra parte situm, maneat domino Sigismundo regi et corone regni Ungarie. Transcensso autem flumine Pruth, residue silve, directe procedendo per campos desertos usque ad mare, pari modo cum eisdem campis desertis per medium dividentur. Itaque Fayerwar [9]) alias Bologrod cum equali medietate pro ipso domino regi Polonie et corona regni Polonie, Kylia vero cum alia equali medietate pro domino Sigismundo regi et corona regni Ungarie maneant taliter dimidiate et divise. Et pars illa, que ex tali divisione cedet domino Wladislao regi predicto, remaneat in manibus eiusdem sub forma pacis et treugarum super terra Russie superius expressarum. Ubi vero prefatus Moldwanus fideliter et constanter mandata per prefatum dominum Wladislaum regem Polonie sibi iniungenda, in dicti domini Sigismundi regis succursum adimplebit, tunc predicta totalis terra Moldwanie apud dictum dominum Wladislaum regem remanebit, eciam post obitum alterius ipsorum predictorum regum ad quinquennium sub federe treugarum predictarum, salvo iuris (sic) partis utriusque. Item si aliquis vel aliqui ex subditis dominorum regum predictorum, regnorum aut terrarum ipsorum, aliquas vastaciones, predas, rapinas vel incendia aut aliqua alia quecumque maleficiorum genera, in regnis et terris alterius ipsorum comiserit vel comiserint, quod per hoc treuge premisse non infringantur, sed quod iidem malefactores ad satisfaccionem iudicialiter compellantur ita, quod dampna per ipsos facta de bonis eorum resarciantur. Et si iudicio parare contempserint, uterque ipsorum regum, tales tamquam malificos persequi et impugnare tenebitur et debebit et, ut prelibatur, nullo dissensionis, displicencie, controversie et maleficii genere superveniente, quocienscumque et accendente interrumpi possit et debeat quomodolibet et dissolvi fedus treugarum et inscripcionum predictarum. Sed ut in talibus delicta non remaneant inpunita, dispositum est, ut undecumque contingat in talibus delinqui aut excessum fieri, recurratur et intimetur per iniuriam et dispendium pacientem ad alterum oppidorum, utpote de incolis regni Ungarie ad opidum in Sandecz et de incolis regni Polonie ad opidum Levtza. Que quidem opida teneantur iudicibus hinccinde ex utraque parte regnorum predictorum deputatis aut deputandis casum delictum et excessum intimare et ipsos invocare, ut termino conpetenti iudices quattuor numero, videlicet comites comitatuum de Sarus [10]), Scepusiensis, Wynaciensis et Zempliniensis protunc constitui et per eundem dominum Sigismundum regem deputati ad instanciam et querelem incole de Polonia in Antiqua villa et ex adverso iudices totidem per prefatum dominum Wladislaum regem Polonie

constituti et in litteris suis nominatim expressi, utpote Szandecensis et Woyniciensis castellani, iudex et subcammerarius Cracovienses, eciam pro tempore constituti in villa Szramovitze, aut in eisdem locis minor pars iudicum eorundem, prout rei qualitas depoposcerit, conveniant et iudicium et iusticiam faciant simpliciter et de plano, subterfugiis cessantibus in delinquentes digne animadvertant. Que omnia et singula superius contenta et expressa, nos Alexander alias Witowdus dux supradictus rata grata habentes atque firma inviolabiliter et inconcusse promittimus observanda et in corroboracionem, fidem et testimonium cautele ulterioris, sigillum nostrum maius presentibus est appensum. Actum et datum in Troki, feria sexta proxima post conductum pasce. Anno domini millesimo quadringentesimo duodecimo etc.

Kopia tego ze wszechmiar ważnego dokumentu sporządzona na arkuszu papieru poplamionym od wilgoci, jest odpowiednim dokumentem do dokumentu króla Zygmunta. Datum Liblo etc. 1412 r. 15 marca (u Dogiela I. N. IX. p. 46) a znajduje się w arch. Królew. N. Z. szuflada XVIIa. Na drugiej stronie kopii u góry innem pismem, aniżeli się w kopii znajduje, napisano: Martinus brachte dese copien von Lewczk. Invocavit anno XXIXten. Warszewicki znał powyższy dokument i w Inwentarzu swym (manuskrypt Metryki Litewskiej w Petersburgu) tak streszcza go: Litterae Vitholdi, quibus obstringit fidem suam Sigismundo regi Romanorum cum excepcione tamen aliarum litterarum de Russia et Moldavia. Apposita sigilla: Nicolai episcopi Vilnensis, Alberti Monuid capitanei Vilnensis et Johannis Niemir Polocensis. Zakończenie: Presentibus etc. widocznie brakuje w naszej kopii. Caro w Liber Canc. I. N⁰ CXIX. wydrukował również z kopii, lecz tylko początek i koniec dokumentu, jako różnicę redakcyi w porównaniu z dokumentem króla Jagiełły, który podał Dogiel.

[1]) virtute. [2]) stoi: assumus. [3]) u Dogiela: Ut que in presentibus literis nostris per distincciones et continencias earundem. [4]) w odpisie: prat. [5]) u Dog.: vel si. [6]) stoi: fecerit, [7]) u Dog.: protunc foret preoccupatus. [8]) u Dog.: recuset. [9]) u Dog.: Tayemar? [10]) u Dog.: Saricz.

XDIII. *W Szkarpawie* 28 *maja* 1412.

W. mistrz posyła arcybiskupowi Rygajskiemu i marszałkowi zakonu artykuły przeciwko Polsce wymierzone, dając mu zlecenie aby działał w duchu poróżnienia Polski i Litwy, uwiadamiając go zarazem o odpowiedzi danej Witołdowi.

Allirerwirdigster vater und besunder lieber herre, lieber herre marschalk und gebittigere etc.! Wir senden euch desze ingeslossene artikel umb eins gedechtnisses willen aller sachen, wie sich die van anbegin unsers ordens czwisschen deme konige von Polan irloufen haben und herczog Witaut bis uff desze czit, und alleine sie der kompthur vom Elblinge bas weis usczurichten, so dunket uns doch unschedlichen, das ir sie mitsampt im von nuwens weget, was euch hulflichen mag gesien in deszen teidingen, das ir das dor uscziet, was vor unsern orden ist. Wir haben sie ouch unsers ordens procuratori in hoff czu Rome gesand, das her den ambasiaten des herrn koniges von Frankreich etc. von orte czu ende usrichtunge moge gethun, das die vort unser gerechtikeit mogen irkennen, und deste fleissiger sich in unsers ordens sachen erbeten. Wir haben im ouch geschreben, das her mit den ambasiaten dornoch stee, das unser heiliger vater der pabest das cruez obir herczog Witaud gebe. Der gleich bitten wir euch ouch, dass ir doran stehet, das her von deme konige czu Polan gescheiden werde, und schreibet in den hoff czu Rome unserm procuratori alle sachin, wie der tag czugeet, uff

das her sich dornach moge richten, und obirgebet io nichts von unsern landen und grenitczen; und das herczog Witaud io die husere wedir rume, uff das uns unsre greniczen unbekommert bleiben. Wir haben herczog Witout ouch eine antwert wedir uff seinen brif geschrebin, des copie wir euch hirinne senden vorslossen, und haben im dorumme deste ernsterlicher geschrebin, das wir von im vorhoren mogen, so verre her uns wedir schreibet sine meinunge, und ouch das der bote, der den brif furet, besehen moge, wie is umb die husre sie gestalt die her buwet, adir ap her sust ichtes kan irfaren. Gegebin in der Scharfaw am obende trinitatis. Anno etc. duodecimo.

Homeister dutsches ordens.

[Adr.]: Deme allirerwirdigsten in got vater und herrn Johannes erczbischoffen der kirchen czu Rige, deme obirsten marschalk mitsampt den andern gebitigern iczund czu Ofen weszende, dutsches ordens detur.

Oryginał pap. z pieczęcią w. mistrza na czarnym wosku wyciśniętą. Papier w kilku miejscach uszkodzony. W archiw. N. Z. w Królewcu, szufl. XVII*a*.

XDIV. *S. L. et D.* [*lipiec* 1412].

W. mistrz do marszałka zakonu i posłów wysłanych do króla Rzymskiego: że komtur z Ragnety i tłómacz jego wysłani z listami do Witołda, przyszli z powrotem i mówią jako Witołd dwa mocne zamki wybudował a mianowicie Wielonę, które umocnił załogą 400 żołnierzy i to najrozmaitszych narodowości, polskiej, litewskiej, ruskiej i tatarskiej. Minigaił i Korejko są starostami zamków. Od Niemna, poniżej zamku, zabezpieczył je ostrokołami i palami; a chociaż wie, że pale przez zimę nie przetrwają, uczynił to, aby nam przystęp do brzegów utrudnić. Tłómacz opowiadał nam, jak w jego obecności jakiś Nigail głośno obwoływał żołnierstwu zgromadzonemu w zamku, iż pan ich ks. Witołd wybudował te zamki przeciwko niemieckim panom, z którymi to ma dużo do czynienia; że teraz pociągnie na Ragnetę a potem na Królewiec, które to ziemie niegdyś do Litwy należały a które napowrót zdobędzie. Pijani bojarzy Witołda odzywali się do tłómacza w te słowa: „Nasz książe musi mieć Królewiec, to jego ojcowizna.“ Hannus Welune, zbieg, opowiadał nam, iż król Polski w lecie, rok już temu, był obecnym wraz z Witołdem przy budowie Wielony, mierzył zamek i nakazywał jak ma być budowany. W końcu poleca mistrz marszałkowi, aby pracował nad tem i nie dopuścił do zawarcia wiecznego z Litwą pokoju [1]).

Współczesny koncept w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XXI. N. 82.

[1]) Co się tyczy daty wysłania poselstwa, obacz dopełnienie Jana von Posilge w SS. rer. Prussic. III. 330. Marszałkiem, o którym ten kronikarz wspomina, że był w poselstwie wysłany, był Michał Küchmeister (porównaj nadto numer poprzedni).

XDV. *S. L.* 9 *lipca* 1412.

W. mistrz donosi posłom swym w Węgrzech bawiącym, iż sługa zakonu, któremu pewną dać można wiarę, przyniósł

mu nowiny z Kijowa: że Witołd całkowicie się połączył z poganami. Mistrz żąda, aby posłowie donieśli o tem królowi Zygmuntowi, że mianowicie król Jagiełło wraz z Witołdem połączyli się z pogaństwem na zgubę zakonu; że Polacy połączywszy się z Witołdem, codziennie obwołują pogotowie do broni i zamyślają uskutecznić napad na Prusy. W końcu, że brata zakonu z Austryi pojmał w przechodzie przez Polskę starosta Kaliski, a odebrawszy mu 4200 złotych, osadził w więzieniu.

Koncept do listu zniszczony, w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XVIIIa. Szczególnie początek listu jest zniszczony; jest tam mowa o kimś, któremu odebrano klejnoty i rzeczy jego i że tenże podążył do Wołoszczyzny. O kim mowa, nie wiadomo — miejsce, gdzie stało imię, zniszczone.

XDVI. *W Rydze* 12 *lipca* 1412.
Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi o swych stosunkach do Pskowian i do W. Nowogrodzian.

Bunge UB. IV. № MCMXX. c. 816.

XDVII. *W Krakowie* 21 *sierpnia* 1412.
Skarga króla Polski Jagiełły na zakon, który go niesłusznie oczernia jako wchodzi w związki z poganami, zwleka zaś z wypłatą pieniędzy i wszelkiemi sposoby zbroi się do wojny.

Z registrantu 6. p. 41—42, z datą: Crakau am XXI. tage des mondes Augusti im XII. iore.

XDVIII. *S. L.* [*w październiku* 1412].
Legacya komtura zamku Toruńskiego do książąt i panów Niemieckich ze skargą na króla Jagiełłę i Witołda.

Werbunge des huskomthurs von Thorun an die fursten und herren zu dutschen landen etc.

Noch der erbiettunge des gruszes und beheglikeit des ganczen ordens etc. moget ir sprechen: Gnediger lieber herre! der erwirdige unser homeister mit seinen gebiettigern haben wol vernommen, wie der konig von Polan vor euwern gnaden und andern fursten und herrn den orden groszlichen habe vorclagt, doran er dem orden und der ganczen cristenheit in den landen tut groszin frewel, gewalt und unrecht. Noch allen vorgenglichen sachen, die sich noch dem gemachten frede czwischen in irn landen und leuten haben vorlouffen, und das ewer gnade des eine lautern berichtung mit cleglicher vorbrengung von unsers ordens und der cristenheit wegen moge haben, so hett unser homeister seiner obersten gebietiger einen gerne herusz zu euch und andern herrn gesant, das im der von Polan und Wythawt mit andern iren helffern haben benomen, umb steter groszer warnung willen die unser homeister von in hat, das sie seine lant meinen anczugreifen und di cristenheit do genczlichen zu vortilgen, des er teglichen mit groszen sorgen warten musz, und auch durch vil ander sache willen, dorumb er seiner gebitiger us dem lande nicht mag emperen. Dorumb gnediger herre, lett euch unser homeister mit seinem ganczen orden demutigleichen bitten, das ir sulch vorschreckliche geschicht, die den orden und cristenheit in dem streit und

noch swerliche obirgangen hat zu herzen nemet, wenn in keine redliche dirbiettung zu gleiche und rechte an die stete, do er sich muglichen sal vorantworten, noch die vorschreibung des gemachten friedes in gehellfen mag, als ewer gnade das wol vornemen mag in der vorlegung, wie alle sachen zwischen dem von Polan und dem orden bis her sich dirfolget haben.

.tem als wir hoffen, das ewer herlichkeit in vorczeiten wol ist gethan zu wissen, ee das es zum groszen streit quam, das der orden seinen willen wider den koning von Polan wol gehatt hett, het [1]) er niht besorget, das im dovon ungelimph entstanden wer von unserm heiligen vatir dem babst, vom romischen konig, euch und andern cristenlichen fursten, vor den der selbe herre konig mit seiner botschafft ermelich und muntlichen sich erbott gegen dem orden vil gleiches und rechtes, das doch alles eine bedeckung was seines bosen willen und einer uffschibung, das er sich mit den heiden besameln und mit in zu houffen komen mohte, als die werk das leider darnach eigentlichen beweiset haben.

Item do der orden eigentlichen mercket, das Wythawt umbslahen wolde, am dem, das er sich undirwandt des landes zu Samaythen wider seine trewe, gelauben, ere und schriffte, mit den er dem orden das selbe lant abgetreten hat, das auch der orden von bebsten und romischen konigen gute bestetigung hat, muste sich der orden stetigleichen besorgen, das sulcher Wythawtes offsacz dem orden und der cristenheit zu groszem schaden komen mocht; und das zu bewaren, sant er etwi dick zu dem von Polan und lisz den anruffen und bitten, das er Wythawten undirweiste, das er dem orden sein lant Samaythen ungehindert volgen lisze und das sich der selbe konig mit Wythawt von den Samaythen wegen nicht wolde bekomern noch in beilegen welde ires unrechtes, dovon dem orden keine antwert mochte werden, usz der der orden frede und gnade vornemen mochte.

Darnach noch langen vorczogen sante der konig von Polan zum homeister den herren ertczbischoffen von Gnysen, herrn Mathias waiwoden von Kalysz und Venczencz heubtmann zum Nackel mit sulcher antwort, das sich der konig und das reiche umb aller schelung, die zwischen im und dem orden were ader zwischen herczogen Wythawt und dem orden zu gleiche und rechte erbute oder zu fruntlichen vorrichtsleuten, und das der orden binnen der czit, als lange, bisz das die schelung entrichtet were, stille bleiben siczczen gein den Samaythen; wolde das [2]) der orden thun, so hetten sie macht, das sie von des koniges wegen solden herczog Witout schreiben, das her sine houptluthe von deme lande czu Samaithen wedir nemen solde und solde sich mit in nicht vorweren. Doruff antwertet in der homeister: das her sich allewege ken deme herrn konige und herczog Witout, umb die schelunge die sie czu deme orden hetten, czum rechten dirboten hetten adir czu erer beider rethen, und welden in doran gerne genugen lassen, das im der herre koning gonnen welde; sind die Samaithen des ordens weren, und her noch Witout kein recht czu in hette, das der koning den orden sich mit den Samaythen lisse vorwerren, ap her sie betwingen mochte adir nicht. Do sprochen di boten: worde der orden uff die Samaithen czien ee die schelunge entrichtet worden czwischen deme konige und im, so were der homeister nicht sicher sines landes und forchten, das sich des der herre konig annemen worde. Czu der czit, als die boten vorbenumpt die wort redten, do woren kegenwortig vil ritter und knechte und nemelich her Edward mit siner gesellschaft, die gemeinen stete des landes und sust der gemeine hoff des homeisters und der gebittiger die czu kegen-

wortig woren. In der aller kegenwortikeit bat der homeister alle ritter, knechte, stete und sien gancz hofegesinde czuczuhorn, sprechende czu deme herren erczbisschofe: Liber herre, wir wellen unsern glouben uff euch hengen, torret ir uns sichern, das wir unbeschediget unser vinde die Samaythen umb ere missetat czuchtigen mogen; wir wellen an euwer sicherunge und gelobden sien genugig, und wellen euch geloben, das wir herczog Witout keinen schaden thun wellen noch den sinen, so verre her sich der Samaithen nicht annimpt czu vorfechten. Do antwerte der herre erczbischoff uffembar vor allen den vorbenunpten: wie her den homeister keines vorsichern mochte, sunder wurde der homeister czihen ken Samaythen, so sulde her sich des gancz vorsehen, der koning wurde sich [3]) des annemen und wurde vielleichte weder czien in das land czu Prussen. Do sprach der homeister: Ir lieben ritter, knechte, stete und alle die alhie besammelt sien, dis horet ir alle wol! Nu irkenne wir, das wir deschen schaden des landes Samaythen haben vom herrn koninge czu Polan und sime antragen und von nimand andirs. Und also als der homeister vornam, das her die Samayten nicht widder betwingen torste noch die andere sine huszer off der Memel speizen, die doch den orden gros gekostet hatten, vorforchte des von Polan, der sich czu hant starg besamelte, umbe des willen sich der homeister ouch besamelte mit den sienen und czog im entkegen durch beschutczunge siener lande do hin, als her sich vormute, das der koning in siene land komen wurde. Und also quam der homeister mit den sienen in das land czu Dobrin, das her ouch gewan mit heres crafft; und als her do sienen willen geendet hatte, dornoch unlanges czog der homeister mit seiner macht uff Pomern und legerte sich aldo bie die Swecze deme herrn koninge von Polan entkegen, der aldo im in der neede lag mit gancz siener macht. Do der homeister obir alle sienen willen mit im mit der gotes hulffe wol gehatt hette, wend her im starg gnuk was; als nu der koning dirkante, das im der orden czu mechtig was, do hatte her vorczeiten gesand czu unserm gnedigen herrn hern Wenczlawen Romischem und Behemisschem koninge, und dirwarp an im, das her czwusschen im und dem orden siene erbare botschafft senden solde, die die das undirstunden. Do sante der selbe unser gnediger vorbenunpter herre Romisscher und Behemischer koning do hin die irluchten fursten und herren hern Conrad herczog czu Olszen, sienen elderen son den man nennet den Senior herczogen, hern Janiken von Kotthomicz houbtman czu Bresslaw und etliche ander erbare luthe, die do selbist bie der Swecze czwusschen beiden teilen teidingen umb einen frede. Wiwol nu der homeister mit den sienen io wol vornam, das das alleine dorumb geschach, das der koning [4]) czu Polan sich mit den Littauwen und andern ungloubigen und heiden binnen der czit wedir den orden und desze arme cristenheit crefticlicher sterken mochte, idoch so muste her durch gelimpes wille und sunderlich durch des vorbenunpten unsers herrn Romisschen und Behemischen koninges begerunge willen siene boten an dem frede sien gevolgig. Und wart also geteidingt, das beide teil mechticlich alle irer sachen gingen czu dem vorgeschrebin unserm gnedigen hern Romisschem und Behemisschem koninge und vorbunden sich bie grossen bussen, stete und veste czu halden, wi alle sachen von im vorrichtet und usgesprochen wurden, das wol steet czu bewisen mit den brieffen, die dor obir gemacht sint, und von beiden teilen vorsegilt.

Item das dorumb der orden siene erbar botschaft mit voller macht sandte uff einen nemelichen tag, der von beiden teilen vorramet wart, czu handelunge aller sachen, vor dem selbigen hern Romisschem und Behemischem konige, nicht sunder grosse czerunge und muhe die der selbigen sachin do czu eime ende logen bis das der vorgeschrebene herre konig ein etlich orteil ussprach und von im gap mit seinen mechtigen brieffen, die die unsern mit pflichtiger wirdikeit entpfingen [5]).

Item so nam der orden die selben briffe uff mit groszir wirdikeit und was bereit in undertonig czu sien und alle ding czu halden, wi si von dem selben herrn Romischem und Behemischem konige usgesprochen woren, in allen puncten und artikeln.

Item das die boten, di vom herren koninge czu Polan czu handelunge derselben sachen gesant woren, sich wedir den ussproch saczten sundir keinerlei redeliche sache, und wolden den nicht vorlibin und keine brieffe dorobir entphoen, also das is nicht gebrach an dem orden, sundir an dem konige und den seinen, das dem ussproch nicht wart gefolget.

Item das der koning czu Polan weder den ussproch und sine mechtige brieffe abir sich czum krige stalte, worumme der herre koning czu Ungern etc. mit dem koninge czu Polan obir ein quam, das her mit im uff einen nemelichen tag als sind Johannis baptiste, der czu der czit nestkomende was, czu Thor[un] komen sulde czu vorsuchen di wege des fredes, und sulde in durch das reich czu Polan mit XV^{C} pferden geleiten, und schreib dem homeister, das her sich ouch czu dem tage richten sulde. Doroff her sich vorlis und hoffte gros czu dem tage, das der vorgeschrebene herre koning czu Ungern nicht umb sust mit siner eigen personen dar komen sulde, sundir einen steten und festen frede machen. Und in sulcher hoffenunge des fredes, so schreib her seliges gedechnisses dem von Seyn, czu der cziet kompthur czu Thorun, und des ordens procurator, di her uff di czit czu dem heren Romischem und Behemisschem konige gesandt hatte in gescheften des ordens, und hatte in mete gegeben, das sie alle di soldener, di sie in den landen gehaben mochten uffnemen und di mit in adir vor in in das landt brengen adir senden zulden, das si keine soldener uffnemen sulden als in hoffenunge des fredes uff dem vorgeschreben tage des her wartende was czu Thorun; und hatte sich czu der czukonfft des herrn koninges von Ungern gros gerichtet, der dach selben nicht komen mochte, zundir sine erbar botschaft dorczu sante, di mit dem homeister des herren koniges czu Polan adir siner botschaft betende woren czu Thorun. Und wi wol der frede getaget was IX tage lenger werende noch sente Johannes tage baptisten, gleiche wol zaite der herre koning von Polan dem homeister den frede uff an dem vorgenannten sentte Johannes baptisten tage rue mit ufgeendem fuwer, und binnen den fredelichen tagen seczte her sich obir die Weisel mit alle siner macht der Polner und soldener, doczu im qwam der herczog Wytoud mit Littauwen, Samayten, Tattern, Bessermenien, Russen und ander vil ungloubiger geczungen der heiden und finden des cruces Cristi, und czogen mit gewalt ungewarneter dinge kegen des ordens landen. Als nu sich (sic) der homeister, das her betrogen was von dem von Polan, und nemelichen do dem homeister vorkundiget wart, das der koning durch di Mazaw sich nekente sinen landen, do ergsten czog der homeister von Thorun kegen dem gebiete Osterrode und bebotte dohin alle di sinen czu im czu komen, wend her sich vor-

mute, das der koning do umbelang worde insprengen. Des volczog ouch der koning in des ordens land, das her herte und brante, di leute her fing und slug, iuncfrauwen bescheimete her, witwen und weisen clein und gros gemeinlichen mordeten und vortilgeten, kinder in den wigen britten und oszen, pristere noch keiner geistlichkeit schoneten, gewihete kirchin und gotes huser mit allen messen kirchen gereithe branten und weg furten, das heilige sacrament usschotten und mit eren sundigen fusen traten[6]). Do von vor den homeister und sine gebitiger von des ordens undirsassen gemeinlichen quam ein gros geschrei und clage, das sie sulchen grossen iamir und betrupnisse in irem eigenen lande nicht sulden leiden, sunder sich liber in die gnade des herren geben czu sterben, und das czu weren. Also geschah is, das noch sulchir irmanunge sie entczunt worden und meinten, in were bessir czu sterben denne sulchen scham und laster gote deme herrn bewiset und gemeinlich eren undirsassen clein und gros anczusehen. Also goben sie sich indeme namen des herren und in keine andern sinne czu deme streite, in deme der von Polan von deme vorhengnisse des herrn derslug seliges gedechtnisses den homeister, groskompthur, marschalk und gemeinlich alle ander des ordens gebietiger wening usgenommen, und gar vil ritter und knechte und ander erbar luthe, und czog vorbas in das land und ubete do an morde und an brande so grosse unmenschlichkeit, das grosser ni dirfaren noch us buchern ist gelesen, und schonete doran nicht der kirchen noch eren sacramenten, die sie mit grosser vorsmehunge undir ere fusse trateu und sust so grosse unere bewisten als sie mochten.

Item czog her vorbas vor das haupthus des ganczen ordens czu Marienburg, das mit grosser koste der ganczen cristenheit czu troste ist gebuwet und lag do vor IX wochen und gebruchte do alle siener wisheit es czu gewinnen, deme der almechtige got hat wedirstanden, alleine her an deme husze mit buchsen bleiden und allirlei geczog, und all in deme lande [7]) grossen schaden hat czugeczogen, also das der orden von des thages wegen, den der vorgeschreben herre koning von Ungern mit deme von Polan uffnam ken Thorun czu allen deszen vorgeschreben unverwintlichem schaden komen ist, wend im io alle die soldener gerethen hetten die deme von Polan gereten woren, und hette sich mit andern rittern und knechten ouch weder den von Polan gesterket, das her im wol wederstanden hette, hette her nicht grosse hoffenunge czu deme frede gehat uff deme selbigen tage.

Item noch deme das der konig czu Polan in fredelichen tagen den orden und di cristenheit grimelich und unmensslich obirrviel irslug und beschedigte, das nicht cristenlichen forsten als her sich doch schreibet mit unglaubigem volke czimlichen czu thun ist, sunder den ergsten finden cristgloubigen vil were, steht noch an im keine besserunge czu vornemen, das im ein sulches leit sie. Sunder her meinet doran nicht obil sunder wol ken forsten und herren gethan haben, sinddemmole her nu abir mit seinen bedackten ufseczen [8]) forsten und herren claget, welcher clage doch in der worheit keine war sal gefunden werden, adir die wile herren und forsten im solcher siener gedechtnisse horen und di uffnemen woldan und in dovon nicht ernstlich weisen noch halden, so ist czu besorgen, das desze arme lande die bisher als ein fredeschilt cristens geloubens sint gewest, so geswecht und genedert werden, das alle cristenliche forsten mogelichen bekumern solde [9]).

Item die wile her lag vor dem husze, ging der kompthur czu Swetcze der des meisters stad hilt off die czeit von dem huse czu dem konige, und bath in so

her demutlichste mochte, das her geruchte von dem huse czihn und gote czu lobe abeczulassen von sulcher vorstorunge dutsches ordens und der lande cristenheit und dorbot sich umb allirlei krige und czwitracht mit im czu geen an die Bomissche kirche, das reich, die korforsten und alle andere forsten, herren, rittere und knechte; domete wir in nicht czu gute und barmherczikeit dirweichen mochten, wend her vom tage czu tage freveler und vorstokter wart czu dem vorterpnisse als vil an im was des vorgeschreben unsers ordens.

Item dornoch der konig von Polan czog us dem lande czu Prussen, czu siner beschonunge so schrib her obirall allen forsten und herren, wie das her allewege noch frede gestanden hette und mit fleisse bis an die czit unmegangen blutvorgissunge und noch dem frede volgen welde und wedirsteen der vorgissunge cristens blutis ab is im gescheen mochte, und im leit were solde is me gescheen und welde im am gleiche und redlichkeit gerne genugen lassen, wend her genuk land und leute hette. Und dornoch das der orden wedir betwank sine land und leute, bis uff vier huser und gewan die stad czu Thorun von dannen her czichen wolde mit macht in das reich czu Polan, geschah is noch mancherlei teidinge die von beider teile rete geschogen, das die selben fforsten, ritter und knechte brochten sulche schrifft und irbitunge des koniges an den homeister, und meinten, das in nicht wol czemlich wedir in czu thun were; noch sulchir irbitunge die sie duchte trefflichen und redlichen sin und obirrettin den homeister, das her einen [10]) tag uff sulche irbitunge sie his mit im uffnemen, wiewol her sich besorgete, das solche irbitunge des koniges ernste nicht enwere, sundir abir off einen bosen offsacz gink, das der sich mit den Littouwen und anderen unglaubigen mochte besameln, wen der homeister czu den cziten im mechtig genuk were gewesen. Also wart ein tag czwischen in uffgenomen, uff welchen der homeister in eigner persone dem herrn konige noch reit in sin konigreich und lag bie im czwu nacht und dri tage, und thet alle sin vormogen dorczu das her gerne frede und sune mit im gemacht hette, und dirbot sich von sines ganczen ordens wegin czu allem gleiche und rechte und dorumb vorkomen vor unsern heiligen vater den pabist den Romisschen konig korforsten adir andir forsten adir sust uffnemen glichen czusacz mit eime obirmanne, der sie keins offnemen wolden, also das der homeister nicht doran geschaffen mochte. Und dornoch wurden von beiden reten vier wochin fredetage offgenomen die von beiden teilen in sulchir masze vorsegilt wurden das kein teil, das andir nicht beschedigen sulde binnen den tagen bie truwen und bie eren; binnen welchen tagen der orden doch czu male gros beschediget wart von dem konige czu Polan und den sinen, und das beider teile rete binnen der czit czusampne komen solden czu vorsuchen, ap sie einen frede czwisschen in machen und geteidingen mochten, des der homeister mit den sinen wartende was, alleine der konig keine von den sinen dorczu achte czu senden, sunder her sterkte sich me und me von tage tzu tage, und schikte sich abir undir eime schine des fredes bas czu eime krige [11]).

Item do der meister vom konige wedir in sin land qwam, qwomen czu im ritten und knechte und nemlich di gefangen woren und beclagete sich ken im irer schaden und beschatczunge in irem gefengnisse, und begerten losunge und ofrichtunge irer schaden und slugen obir den homeister bose briefe an, und hir czwischen quam Wytout wedir czum konige czu Polan mit einem unsegleichen grosen hufen ungeloubiges volkes und legete sich do mit dem konige mit eime

ganczen heere andirthalbe mile von Thorun. Dorumb dem homeister von forsten, heren, rittern und knechten di bi im woren, abir gerathen wart fruntliche tage und teidige off das nuwe czu halden, wend im frede besser were den krig, noch geleginhit siner finde und gesteltins siner eigen lande und leute. Alzo nam der homeister abir mit dem konige uff czu vorsuchen, ab man die sache icht fruntlich mochte hingelegen, das sulch vorgissunge des cristen blutis vormeden wurde.

Item dornoch der meister dirfur, das sich der koning me czu krige denn czu frede schickete und di fredetage vorgangen woren und her nichts geschaffen mochte czu dem frede, dornoch her dach stunt [12]) mit ganczem fleisze, hette her sich gerne tzur were gestalt mit den sinen und soldenern die bie im woren, das im dach von forsten und herren, di do bi im woren, wart wedirrathen, di im alle mee tzu frede den tzum krige ritten und sundirlich di gefangen umb losunge und wedirlegunge irer schaden in sere anlogen [13]). durch welchen und manchirlei andir sachen wille, besunder dorumb, das sich der orden noch nicht gancz off di sinen vorlassen mochte, und der orden di soldner nicht lenger besolden mochte, und ouch das di soldener mit nichte wedir di finde tzu felde legen wolden und ouch, das der koning mit grosser macht in der nede lag, also dass sich der orden alle tage von im eines obirfalles von im besorgete und vil andir sachen di czu lang czu schriben weren, also das der homeister mit sinen gebitigern nicht bas en mochte, wenn das her noch rathe der herren und forsten di bi im woren, dach mit grosser bitterkit sines herczen angehen mit dem konige einen ewigen frede, wiewol her wuste, das der koning den also clein halden wurde, alz her andir frede und teidinge mit dem orden gehalden hatte in vorgangenen cziten, di io so vast alz dezer frede vorschreben woren und besegilt.

Item so muste sich der ordin dem konige noch rathe der forsten und heren, di off di czeit bi dem homeister woren vorbinden und vorschriben, das her im binnen eime iare hundert thusend schok behemisscher grosschen geben und usrichten sulde durch frihunge wille siner gefangen und wedirgebunge wille der vesten di der konig noch inne hatte, also das usgesprochen was von den heren di der orden tzu der berichtunge gekoren hatte, wie wol der homeister wuste, das im gar swer wurde werden die usrichtunge sulchir unmesiger sumen; idach so mochte der orden nicht bas off die czeit durch der vorgeschreben suche wille.

Item als nu der homeister antwerten sulde den brif obir di sume geldis usczurichten, do was her etwas unwillig czu, wend her immer besorgete, das im sine husere nicht so snelle noch so redlich, alz man pflichtig were, wurden gerumet adir abegetreten; noch im sine gefangene so schire wurden frei gelassen, alz man schuldig was und geloubet hette, und wolde die brieffe so lange bi im gehalden haben, bis das im di vorgeschreben ding dirfollet wurden. Des so geloubete des hern koniges marschalk salpczehende dem homeister, das man im seine husere von stadan, sp man czu im qweme, rumen und antwerten solde und di nehisten gefangen in der nehende sulden binnen acht tagen und di vordirsten binnen virtzen tagen ledig werden und gegeben. Doroff der marschalk des koniges dem homeister sine hand gap und vorpflichte sich, geschege is nicht, so welde her mit den czehn czu Thorun inricken [14]) und ein inleger do leisten, so lange, bis das sich ein sulchs gancz irfulgete; off sulche geloubde entwerte der homeister den briff obir das gelt von im, das im dach nicht gehalden wart, und der marschalk im empfellet

des geloubdes, wiwol das offinbar ist vil rittern und knechten und alle den ienen di do bi woren.

Item so hat der orden mit untroglicher beschatczunge alle irer lande di helfte der vorgeschreben summe dem konige beczalt und sich dorczu allewege lirboten czu beczalen der oberigen sume, alz verre, alz im gehalden wurde was im vorschreben ist in dem hewptbriffe; und nemelich ab im sine gefangen ledig gelassen wurden und der schade den her umb der vortziunge wille der friunge der selben gefangen und den her an andern dingern von dem konige und den sinen vordir und noch dem frede hat entphangen und das land czu Samaythen vorbrifet wurde, alz in dem fredebriffe ist begriffen [15]).

Item wiewol der orden off alle den tagen, die her mit dem konige noch dem gemachten frede gehalden hat, mit groszem fleise und ernstlich des koniges rath dirmanet hat und gebeten, das sie iren heren dorczu halden und undirwisen sulden, das her dem orden gleich vor ungleich thun sulde und halden sulde was her dem orden hat vorschreben. Und besundir an der freiunge der gefangen und usrichtunge willen des schadens, den her entphangen hat durch sulches langes vorczihens willen siner gefangen und der vorgeschreben vorbrifunge obir das land czu Samaythen; und im von dem selbigen rathe mit hande und mit munde allewege geloubet wart und ouch von dem konige selben mit manchin sinen brifen und sundirlichen boten, das alle des ordens gefangen ledig sin sullen und di vorbrifunge des landes czu Samaythen geendet werden sulde off den nehisten tag, den der orden mit dem konige halden wurde und alzo von eime tage uff den anderen. Idoch so haben si das mit werken ni volbracht, alz sie mit den worten geloubeten und vorheisschen hatten. Sundir die wegisten der gefangen, alz di irluchten forsten czu Stetin und czur Olsen herczogen in gefenknisse und vorbindunge meer den IX monden noch dem frede gehalden haben nicht sundir grosen schaden und koste des ordens und noch gar vil des ordens leute gefangen halden an den dem orden grosse macht lit und sprechin offinbar das iren geloubden und vorschribungen genug thun in welchir czeit sie unser gefangen ledig lassen werden, das der worheit io so gleich ist als das swarcze dem wisen, alz iclicher vornunftiger offinbarer dirkennen mag us deme artikel, der von der gefangen frihunge in dem fredebrife ist begriffen [16]), und habin ouch bis do her virczougen die vorbriefunge obir das land czu Samaithen, alzo das dem orden der keins nicht gehalden ist also im, alz hie vorschreben ist, offte was vorheisen.

Item so hat der herre konig in seime konigriche uffgenomen enthalden und vorfachten und entheldet sie noch des ordens vorrether und vorechte leuthe, als herrn Hans von Polkaw, addir von Renys mit seiner gesellschafft, die wedir des homeisters persone und innemunge eczlicher huszer des ordens ein vorrethnisse angetragen, also das sie den homeister toten wolden und das hus czu Marienburg mit eczlichen anderen innemen wolden und halden bis czu der czukunft des koniges und Wytouds, als eczliche der vorrether das selbin bekant habin an irem ende, do sie dorumb czum tode vorleitet wurden [17]), das io in der worheit ist wedir einen adir czwene artikel usgedrukt in dem fredebriffe und die alde berichtunge czwusschen dem konige herczog Witoudt und dem orden.

Item so hat der konig mit den seinen noch dem frede unde wedir den frede getan und gebrochen, dovon dem orden unczelichir schade ist entstanden und entsprossen alle tage, das gar lang were czu dirczelen; und nemlich an seinen

landen czu Tammaw und Nerweketen, Insterburg und ettlichen des bisschoffes leuthen von Sameland, an den dem orden gar grosse macht lit, went sie sint gewest des ordens beste leiczluthe die her gehabt hat, von dannen sie die leuthe getreben habin und noch gefangen halden, alzo das di lant wuste und besaczt legen [18]).

Item habin sie so grosen schaden geton bi Slochaw und andirswo obiral an den greniczen.

Item noch deme, das der frede gemacht wart und der homeister obirall in des ordens lant geschreben hatte, das ein iderman vorbas velich und sichir sein sulde und sundir sorge wedir czihn uff seine guter und seiner arbeit warten, do quamen die Littauwen und Samaithen und vorbuten die merkte vor den heuszern Splitter und Neuwehus, Rangnith und das gancze Schalwissche lant, und slugen vil des ordens leuthe czu tode, und die andern furten sie mit in mit weibe und kindern fihe und all irem gute, doran dem orden io gar grossir schade bequam, der do leufft uff eine grosse summe.

Item so hot herczog Witoudt wedir den frede noch gar vil gefangener von Lyffland die her nicht wil ledig lassen, wiewol im der gebitiger von Lyeffland alle seine gefangen wedir vor langer czeit und czu hant noch dem frede gesant hat; und als wol als im der homeister offte geschreben hot, das her im seine gefangen ouch wedir sente, das her bis doher nicht hot wolt thun.

Item so hot der koning mit den seinen wedir den frede und noch dem frede ein grosser theil des ordens gefangenen nicht alleine wolt ledig lossen, sundir sie in hertern gefengnissen gehalden und eczliche an iren geledern gelemet und eczliche mit nuwen gelaubden vorbunden und eczliche beschaczt, und etlichen nicht wolt wedirgeben die brieffe die sie obir ere beschatczunge obir sich gegeben hatten, und nicht wolde ledig lossen die burgen [19]) die sie vor ere schatczunge gesaczt haben.

Item so hat im der orden dirczalt und dirmanet, die noch dem frede gesaczt sein, und die noch umb irer beschatczunge bekommert werden, und gleich vor ungleich geboten, das im nie geschen mochte.

Item, so hat der koning mit den seinen noch deme frede und widdir den frede in der uffgebunge der steten und festen, die sie inne hatten dem orden grossen schaden getan, und die heuszer gancz beroubt von allem isenwerke und allem andern husgerethe, das sie mit in dannen gefurt haben und sie an iren gebuden gros beschediget, und die uff dem lande, die czu den heuszern gehoren, beroubt alles gutes.

Item so hat der herczog von der Stolpe des vorgeschreben konigis helfer und beileger, noch dem frede und widder den frede, sich undirwunden mit unrechter gewalt IIII dorffer in dem Slochisschen gebite und andirswo vil landes, die der orden von alders her in fredesamer und gerueter besitczunge hat gehalden und hat doruff gute beweisunge.

Ouch so vorgesset nicht czu sagen, wie der selbige von der Stolpe vor dem krige sich ken dem orden vorschreben hatte, und wie her weder seine brieffe und ere den orden beschedigete und gewan das hus czu Boutaw und lag vor deme husze czu Marienburg mit dem konige drei tage ee denn her dem orden entsagete [20]).

Item so vorbeut herczog Witoud widder den frede und andir privilegien, die der ordo hot und die kouffleuthe czu Liffland, den selben koufleuthen ken

Plesskaw czu kouffslagen, und hat vil irer guter dorumme gehemmet, die her en ouch nicht wil losen folgen.

Item noch uswisunge der briffe obir den frede, so sal ein iclich teil bleiben bei seinen alden greniczen etc. Do widder so hot der koning sich undirwunden binnen des ordens alde greniczen mee denne XXX milen lang und XXIIII breit und des konigs marschalk den orden muhet ander besiczunge der mole czu Leubiczh und der Drewancz an der her neuwe czolle machet, und der houptman czu Bromburg die nuwe und ungewonliche feren obir di Wyssel machet, und der heuptman von Lesslaw des kompthurs visscher von Thorun genomen hot ire netcze und schiffe. Nemlichin so vorhinderten di Polner die freie keiszerstrasse, die sie nedirlegten und nimandes wolden gonnen dem orden und seinen landen ichts czuczufuren. Sie legten semeliche leuthe dornedir und nomen in was sie hatten als sie ouch heutes tages thun, und sundirlich sie iagten den leuthen noch bis an die feren der Weysel und schossen ouch in die vlossen noch den leuthen domete sie die iemirlichen leidigten und betwungen widder czu czihen czuruke. Weit me habin sie beide fremden und des ordens leuthen ungemachs czugeczougen, das io czu lang were, solde man die alsampt gancz irczelen [21]).

Item so haben di Tattern noch gar vil von des ordens gefangen, die sie ouch nicht ledig lassen wellen.

Item so hat der koning mit den sinen noch deme frede und wedir den frede den orden beschediget an sinen luthen und landen morden, brande, und roube CCC[M] golden alz wol tzu bewisen ist, dovon der koning im kein antwert wil geben.

Item so haben sie vil des ordens gefangen noch dem frede, die sie ledig solden gelassin haben, vorkoufft und verre in di heidnissche lande, do sie nimmer czur cristenheit wedir komen mogen.

Item noch uswisunge des fredebrifes, so ist des ordens rath mit dem rathe des koniges czusampne gewest czu nativitatis Marie nehist vorgangen czu Moryn czu vorsuchen, ab sie die schelunge und czweitracht, di czwisschen beiden teilen noch dem frede und wedir den frede entsprossen sint, mit fruntschafft hingelegen und vorrichten mochten. Und wie wol sie dorumme lange czeit bie enandir woren, so kunden doch di unsern des von Polan rath nicht gebrengen czu keinen mogelichen dingen in des ordens sache, wie wol sie in etzlichen eren sachin gefollig woren und beriffen sich dorumb in allen den sachen, die do nicht mochten vorrichten werden an den babist, der dorczu von beiden teilen czu eime obirmanne in der begriffunge des fredes wart vorlibet, des in di Polan ouch nicht wolden sin gefollig [22]).

Item so wart der homeister gar offte beide brifflich und muntlich von den sinen und fremden des ordens gunner und frunden alz von Polan und von Littouwen gewarnet, wie das der koning sich abir von nuwes und sterklicher denn vor mit Tatern und allen andirn heiden vorbunden hette wedir di cristenhit, das wir czu herczen nemen und gelouben is dorumb, das her czu hant noch dem gemachten frede czog in die heidnisschen land und so verre, do her vormals ni so verre was gewest in den landen, und wulde keinen cristen, di wile her do was, nicht czu im dar lassen komen [23]). Und die selben unsers ordens frunt warneten uns, das wir uns nicht faste off den frede vorlassen sulden, sundir off der hutte legen, wend si wol dirkennten, alz fru der koning das gelt von uns entphangen

hette, das her den frede nicht lenger halden wurde, sundir mit dem gelde sich wedir den orden sterken und obir mit im krigen.

Item so hat der homeister warhaftige mere, das der koning von Polan mit dem Taterisschen keiser sine ding also bestalt hat, has her im wedir die cristenheit czu holffe komen wil, mit so groser macht alz her kan adir mag, off Johannis nehistkomende, und hat im vorgegeben, der her mit den sinen landen der Tatern fredeschilt bis do her gewest si, hette her gethan, der orden hette sie vor langer czeit angegriffen und hat in geloubet und im und andern finden des cruczes Cristi einen eit gesworen, also das her nicht me frede adir keinerlei zune mit dem orden wil machin und ouch mit nichte abelassen, also bis das her den orden gancz uŝ deszem lande vortreben habe; und mit sulchin geloubden so hat her die Tatern dorczu gebracht, das sie sich mit im also vorbunden haben [24]). Durch sulcher warnunge wille hat sich der homeister gros must besorgen und hatte nicht gewisses; hettis der von Polan und herczog Witouwt gehat an dem weter, sie hetten hen orden und desze cristenheit obirfallen; umb des willen und ouch das dem homeister von frunden und herren von Dutschen landen was geschreben, das der koning von Polan nach soldenern obir all geschreben und gesant hette, das sich der orden vorsehen sulde, wend sie sich dorus nicht guttes vormutten, so hat der orden unmesige grose koste must thun, und dorczu so muste her halden deszen ganczen winter faste vil soldener und geste, des her umb eine grosse sume geldis und czu grosem schaden komen ist, wend her ane sulchir hulffe nicht wol sicher was siner husze und landen und besundern der an den greniczen.

Item durch alle der vorgeschreben sache willen, wart der homeister mit sinen gebitigern mit dem ganczen lande czu Pruszen eins und czu rathe, das her dem konige di dritte beczalunge off Martini nehistvorgangen nicht usrichten wolde, is were denne, das im alle sine gefangen gefrihet und alle sin schade vorhalden wurde und gleich vor ungleich von dem konige geschege [25]).

Item so sante dorumb der homeister uff den vorgeschreben tag Martini den groskompthur mit eczlichen andern ken Thorun, der sich deme rate des koniges czu der beczalunge dirbot von des ordens wegin, also verre als sie dem orden wedir thun welden noch iren gelobden mit der friunge der gefangen, mit usrichtunge des schadens, den her dorumb enpfangen hat, mit vorbriffunge des landes czu Samaiten etc., als hie boben steet geschreben, do in das von des koniges rat nicht geschen mochte. Do wolden sie in ouch nicht thun die beczalunge, sunder sie beriffen sich dorumb an das reich und korfursten, sint dem mole das sie nicht an den pabist wolden, do der orden gerne gesteen und vorkomen wil und geben und nemen, was im do wirt abe adir czu czusprechen.

Item so wil der konig abir dem meister nicht gefollig sin, mit im nicht vor das reich adir die korforsten umb die vorgeschreben sachen vorkomen, sundir als der meister dirfaren hat, so hat der konig sine boten usgesant und herolde czu hern und forsten, und seczet den orden mit unrechte czu rede. Hirumb so bittet der homeister mit fleisze alle forsten, herrn, ritter und knechte, das sie alle dese vorgeschreben sache czu herczen nemen und dirkennen, ap dem orden von dem konige recht gescheen sei adir nicht, adir gleich vor ungleich, adir ap der konig den orden mit rechte czu rede seczen moge adir nicht, sint dem mole, das sich der orden dirbutet von allen sachen mit im vor den pabistlichen stul das reich

und die korfursten tzu komen und her das nicht will offnemen noch im sin gefollig.

Item so spricht der konig, das der orden nicht welde den frede halden. Dowedir der orden spricht, das das nicht ist in der worheit, sunder das her nichts so hoch und gros begert als frede; und hette der homeister wold thun wedir den frede, her hatte das bessir czit gehabt nu weters wegin wen vor i adir i, und nemlich wedir das reich tzu Polan [26]).

Item us alle den vorgeschreben artikeln und sachen ist wol czu dirkennen, wie sich der orden allewege dirboten hat kegin dem konige czu Polan und seiner cronen czu allem gleiche und rechte und dorumb vorczukomen vor unsern heiligen vater den pabst, den der von Polan czum aller ersten deme orden anbot czu eime obirmanne etc. Dorczu her ouch von beiden parthen wart vorliebet den Romisschen koning vor di kurfursten und ander forsten, das man ni von im uffnemen wolde, und dorumb nu czum leczten, hat der homeister mit gemeinen rathe seiner mitgebietiger des ordens obirsten marschalk gesand czu deme allirdurchluchsten forsten und herren hern Segemund Romisschem und Ungerisschem koninge, den euwir herlichkeit und ander korfursten deme orden vor einen Romisschen konig czu halden in schriften hat vorkundet, den ouch der orden also czu halden demutiklichin hat uffgenomen und durch den selben marschalk siener maiestat vorbracht alle schelunge, die der orden hat wedir den koning czu Polan herczog Wytaudt und eren helfern und sich vor im dirboten hat, alle siener sachen czu allem gleiche und rechte und ist ouch also derselben siener sachen bie im bleben, uff das man clerlich an im dirkennen moge, das her alle wege noch frede und sune gestanden hat, als her noch thud mit allem fleisse.

Item grosmechtiger lieber herre, us allen deszen vorgeschreben stucken geruche euwir gnade czu merken und clegelichen czu herczen czu nemen sulch grosse gewalt und unrecht und beswerunge, die der von Polan und herczog Wytoudt mit eren helffern deme orden und deszem armen cristenthum mit iren unredelichen und boszen ufseczen czugetreben haben und noch nicht abelossen, sunder vor euch und andern forsten und herren eren boszen listigen willen mit schonen briffen und boten bedecken, das doch euwir und ander forsten und herrn wisheit in kurcz vorgegangen czeiten eigentlichen sulden wol vornomen haben us eren werken, wie sie die cristenheit meinen. Dorumb geruche euwer gnade sie nicht mee czu vorhoren und eren falsschen bedackten brieffen und boten mit den sie euwir herlichkeit und ander forsten und herrn, die sie domete von hulffe und gunst des ordens und cristenheit meinen czuczihen, wend sie io die worheid in in nicht haben nimer czu glouben, und ap sie imer czu euch komen sie also czu undirwissen, das der orden mit den andern cristen landen sich euwir als einen hochgelobeten cristenen forsten kegen gote und der werlde mogen gelouben und das der orden mit euwer hulffe und gunst, ap is czu krige queme, do got vor sie, des her sich doch allergewist vorsihet czu neesten wetertagen den finden gotis und echtern der cristenheit deste bas wederstehen moge, und den allirdurchluchsten forsten und herren deme Romisschen und Ungerisschem konige eigentlich wellet schreiben, in anhertende, bittende und dirmanende, als das euch deme armen cristenthume eine notdorfft duncket sien, das her im den orden und desze arme cristene land ernstlichen geruche lassen entpholen sien und in in sine sine beschatczunge und beschirmunge genedilichen entphoen also de

und alles gutes unser homeister und der gancze orden ein gancz getruwen czu euwern gnaden haben, die sich obir das lou cristi des herren und siener weerden muter dirbiten czu allen gefelligen dinsten mit andachtigen gebethen demutlichen euwern gnaden.

Kopia w fol. D. p. 201—214/6 arch. Królewieckiego. Pismo zdaje się jednej ręki, lecz w rozmaitym czasie pisane, gdyż i atrament rozmaity. Jeżeli atoli rozmaite ręce składały się na to pismo, to p. 208, 211, 212 pisane okrągłem pismem i tą samą ręką, zaś 206 i 213 inną znowu reszta pagin; 8 arkuszy stanowią całe to pismo zakonne. z tych 4 ostatnie półarkusze niezapisane, jeden z niezapisanych wydarty. Inna kopia (zdaje się koncept) znajduje się w tymże samym foliancie D. p. 270, 275/6. Początku tu brakuje, znajduje się atoli na p. 278—280/2 wpisana tutaj instrukcya dla króla Czeskiego, dana komturowi Toruńskiemu. U dołu p. 280 zanotowano tą samą ręką: Rehd in vigilia Michaelis anno XIIIIcXI⁰ p(er) Nicolaum Banczlaw. (W tymże samym fol. p. 218—223 są podobne artykuły skargi umieszczone a zatytułowane: Das sind die gewerbe ken Angeland ausgesant im XIIIIC und XII iore omnium sanctorum. Tu znajduje się kilka dodatkowych artykułów nieznajdujących się w powyższej skardze a mianowicie na p. 222/2: Item so hat herczog Wytawt ouch binnen den fredetagen funf meilen in des ordens greniczen huwser mit macht und frewelich gebuwet und des ordens luwte gemort und vortrebin. Item so haben der von Polan und herczog Wytawt mit den von Pleschkow und den weisen Rewsen sich voreinet, die sie dorczu gehalden haben und noch haldin, das sie dem ordin in Leifland den gemachten friden offsagen und brechin solden, in deme sie sich mitenandir vorschreben. Ta sama skarga fol. D. 191—194.)

W podobnej z tegoż 1412 roku skardze wystosowanej do króla Czeskiego fol. D. p. 187/2 po artykule, w którym donosi w. mistrz o mocnem zbrojeniu się króla Polski i Witołda, następuje: Item wie herczog Witout hat gesprochen, her welle alle seinen vormogen dorczu thun, das der orden nicht wider offkome, went sturbe der von Polan und trete das reich czu Polan von im, so wuste her wol, das her sunder czweifel vorterbet wurde pag. 288/2. Item so hat herczog Witout das land Schalwen binne deme frede beschediget besser denne uff XII M schog. Tu należałoby także zanotować treść poselskiej instrukcyi, jaką dla użytku w. mistrza przesłano temuż a znajdującą się w arch. N. Z. szufl. XXI. N. 132. Poseł króla Zygmunta wysłany prawdopodobnie do króla Czech Wacława, aby tenże popierał sprawę zakonu przeciwko Polsce i Witołdowi, miał cedułę, na której pretensye zakonu dokumentami poparte były i miał mówić: iż jak się król Zygmunt dowiaduje, to Jagiełło i Witołd byli tego lata w pogańskich krajach i zaprosili do siebie Lingwena, księcia a brata swego, który jest wodzem (houptman) w Nowogrodzie Wielkim, i młodego syna Tochtamysza (Dackmusch) carzyka tatarskiego a w końcu w. ks. Moskwy, który ma córkę Witołda za żonę, i połączyli się utwierdziwszy sojusz dokumentami tak, iż jeden drugiego w potrzebie nie opuści. Teraz o tem wszędy mowa, a było u króla Zygmunta poselstwo w. mistrza i potwierdza jako te zapisy uczyniono na zgubę zakonu, a jak skończą z zakonem, to zamyślają na was (na króla Wacława) napaść. Poseł miał podać to wszystko do wiadomości króla, wezwać go aby dał zdanie swe o tem królowi Rzymskiemu a on z pewnością króla nie opuści.

[1]) P. 291. [2]) 202. [3]) p. 202/2. [4]) p. 203. [5]) koniec pag. 203 druga część paginy nie zapisana. [6]) tu zaczyna się 205 p. [7]) pag. 205 koniec. [8]) stoi uffeczen. [9]) p. 206. [10]) pag. 206/2. [11]) p. 207 stod. do 209 p. inne pismo i atrament. [12]) stoi stunkt. [13]) pag. 207/2. [14]) sc. einrücken. [15]) 208/2.

[16]) Pag. 209 inne odtąd pismo prawdopodobne, które pisała ręka od początku do 204 p.

[17]) Opowiada o tem Długosz w księdze XI p. 128 w wydaniu Przezdz., nie podając atoli osób wyżej wzmiankowanych.

[18]) P. 209/2. [19]) pag. 210. [20]) 210/2.

[21]) Pag. 211 jak się zdaje to samo pismo lubo więcej okrągłe. [22]) pag. 212.

[23]) Mowa tu o podróży króla odbytej razem z Witołdem z Wilna, gdzie był jeszcze 7 czerwca 1411 r. (obacz Raczyński: C. dipl. Lith. 114) przez Połock, Witebsk, Smoleńsk do Krzeczowa i Zasławia, potem do Kijowa i do Czerkas, zkąd przez Żwinogród, Sokolec, Karawul i Bracław do Kamieńca, 17 września był już w Dobrestanach około Lwowa; obacz Rzysz. Muczk. II. 375. O podróży tej donosi Długosz, wyd. Przezdz. T. IV. ks. XI. p. 125.

[24]) Ciekawem jest, w jakim związku pozostaje ta wiadomość z relacyą Długosza, według której król wysyła legacyą do papieża Jana XIII., wręczając jej pomiędzy innemi i to zadanie do papieża: ut regi contra Thartaros crucem et generale passagium largiretur (obacz w wydaniu Przez-

dzieckiego ks. XI. p. 124) i że żądanemu pozwoleniu na krucyatę przeszkodzili Zygmunt i Krzyżacy. Ibidem.

[25]) Pag. 213. [26]) p. 214.

ID. *W Brandenburgu* 11 *października* 1412.

W. mistrz do Jakóba z Koniecpola, wojewody Sieradzkiego i starosty Kujawskiego w sprawie zabitego sługi przez komtura z Nieszawy, tłómacząc, iż ostatni prawnie sobie postąpił i upraszając, aby nie odwetował tego na ludziach zakonu.

Z registrantu II*b*. p. 19*b*; z datą: Brandenburg dinstag nach Dionisii 1412.

D. *Nowa wieś* 15 *października* 1412.

W. mistrz do Zbigniewa, marszałka króla Polski, donosząc, iż mieszkańcy Brodnicy oskarżają się, iż on im zabrał konie i trzody, które mieli w ziemi Dobrzyńskiej, dalej, że burgrabia z Rypina, zabrał konie poddanym i prosi o oddanie tychże.

Z regestr. 6; z datą: Nowendorff am sonnabend vor Galli.

DI. *W Marienburgu* 15 *listopada* 1412.

W. mistrz do Dunina, podkanclerzego królestwa, posyłając mu glejt bezpieczeństwa na żądanie króla Polski.

Z registr. 6, p. 47—48; z datą: Marienburg am dinstag nach Martini 1412.

DII. *W Marienburgu* 16 *listopada* 1412.

W. mistrz uprasza króla Czech o pożyczkę 20.000 kóp groszy, gdyż skazał go na zapłacenie tej sumy król Węgierski.

Z registr. 6, p. 43—44; z datą: Marienburg mitwoch nach Martini.

DIII. *W Marienburgu* 16 *listopada* 1412.

W. mistrz do króla Polski; dziękuje za łaskawe przyjęcie poselstwa zakonnego i uprasza o zjazd osobisty przed Bożem Narodzeniem.

Z reg. 6, p. 46—47; z datą: Marienburg mitwoch nach martini XIIo.

DIV. *W Marienburgu* 22 *listopada* 1412.

W. mistrz potwierdza, jako król Zygmunt jedną część sporów pomiędzy królem Polski a Witołdem z jednej a zakonem z drugiej strony załatwił, drugą zaś w ciągu dwulecia zastrzegł sobie załatwić, że dokument o Żmudź ma w terminie sześciomiesięcznym od strony przeciwnej otrzymać a wszyscy jeńcy uwolnieni zostaną bez okupu.

Z registrantu 6, p. 51—52.

DV. *W Marienburgu* 26 *listopada* 1412.

W. Mistrz zakonu daje pełnomocnictwo Michałowi Küchmeister, marszałkowi zakonu Henrykowi Klocz, prowizorowi z Inter-

burga i innym ze starszyzny, w obec Benedykta Makry przedłożyć piśmienne dowody, iż zamek Wielonę zbudował Witołd w granicach zakonu i żądać, aby go zburzył; aby Witołd poddanych zakonu, których w ostatniej wojnie w niewolę pobrał, oddał, jak również ludziom z Ragnety, Neuhaus i Tylży szkody wyrządzone powetował.

Z registrantu 6, p. 54—56. Tu należałoby zanotować treść instrukcyi ze strony w. mistrza dla jednego z komturów, z pytaniami dotyczącemi Wieluny a mianowicie: 1) Czy pamiętają jak, kiedy i przed iloma laty zakon na niewiernych Wielony dobył; 2) czy wiadomem jest, że zakon dwa zamki imienia Wielony na poganach zyskał; 3) czy wiadomo, że zakon posiadał w Wielonie od czasu gdy ją po raz ostatni zdobył cały połeć ziemi od żmudzkiego gaju do Niemna w swej dzierżawie, że posiadał i inne zamki jak: Jorgenburg, Marienburg, Beyern, Ritterswerder, Dobisę, Gotteswerder i inne; 4) czy wiadomo aby tu król Polski lub Witołd przed laty 40 jakie pożytki miał. Instrukcya ta bez wymienienia osoby, której miała być przedłożoną, znajduje się w arch. N. Z. Szufl. XVI N. 24.

DVI. *W Marienburgu* 28 *listopada* 1412.
W mistrz udziela królowi Jagielle wolność polowania w lasach zakonu do przyszłej Wielkanocy i opowiada, iż wysłał marszałka zakonu do Benedykta Makry, celem traktowania spraw granic zakonu dotyczących.

Z reg. 6, p. 86—87; z datą: Marienburg montag vor Andree 1412.

DVII. *W Marienburgu* 28 *listopada* 1412.
W mistrz do Mikołaja Bunczlaw we Wrocławiu: iż król Węgierski skazał go na zapłacenie 44400 kóp groszy i że 12500 kóp ma zapłacić królowi Węgierskiemu i uprasza go dopomódz w tem zakonowi.

Z reg. 6, p. 97; z datą: montag von Andree 1412, ibidem p. 93 znajduje się list mistrza z tejże samej daty, w którym opowiada, iż król Zygmunt zasądził go na zapłacenie LXIX tusend und IIII hundert schock groschen, z których jedną część ma zapłacić na przyszłe święto Jerzego, drugą na dzień Oczyszczenie Maryi a ostatnią na Środopoście. Obacz Bunge UB. IV. N. MCMXXV. c. 827.

DVIII. *W Bydgoszczy* 29 *listopada* 1412.
Janusz Brzozogłowy odpowiada komturowi Toruńskiemu, z jakiego powodu nie dozwolił kupcom zakonnym jechać z towarami Wisłą, wyłuszcza mu pretensye jakie ma do mieszczanina Toruńskiego Razora, i prosi aby go uwiadomił o terminie przybycia Benedykta Makry.

Amiciciam presinceram. Magnifice Domine! Sicuti mihi scripsistis litteram nuperrime, illam nullomodo intelligere potui, pro eo, quod non est scripta idiomate communi tocius mundi, puta in latino. Nam dum Romani subiugaverint imperio ipsorum totum mundum christianitatis, consvescitur a doctoribus unum idioma, quod esset commune omnibus hominibus et hoc in modo latinitas est inventa. Nihilominus modicum de eadem littera mihi est intimatum, quod vestratibus prohiberem defluere per Vyszlam cum mercibus ipsorum hincinde. Scire velitis, quod hucusque litteras a domino rege Polonie nostro gracioso de concordia pacis eterne non habui, licet ab aliis de premissis audivi. Quocirca dilecte domine comen-

dator pluries vobis scripsi de debito caucionis fideiussorie, quod tenetur mihi Nicolaus Raszor civis vester de Thorun taxatas peccunias XL[ta] marcarum cum stamine pani Brusiliensis et decem thalen[tis]croci, etc., civibus de Thorun et nullum responsum hucusque mihi dedistis, plus censando amiciciam predicti Raszoris quam meam. Eatenus dilecte domine commendator, dignemini condicendo [1]) tractare cum consulibus de Thorun, ut teneant super hoc prenominatum Nicolaum Raszorem civem vestrum, ut peccunias fideiussas in primeva inchoacione licium ac expedicionis mihi solvat. Nam ego preo[pt]o vobiscum amicabiliter comanere nutum et voluntatem vestram adimplendo. Eciam peto mihi scribi, quando magister Benedictus doctor iuris utriusque miles regis Ungarie aput vos constituetur quod nullas recedemur. Datum Bydg[ostie] feria II. post dominicam: Ad te levavi.

Janusius Brzosoglowy
Capitaneus Bydgostiensis.

[Adr.]: Magnifico domino comendatori in Thorun, amico meo carissimo.

Pieczęć tego oryginału znajdującego się w archiwum N. Z. w Królewcu na zielonym wosku.
[1]) W oryginale: condicando.

DIX. *[W Marienburgu* 30 *listopada* 1412].

Instrukcya dla Pietrasza podkomorzego zakonu jako posła do króla Jagiełły z uwiadomieniem tegoż ostatniego, iż mieszkańcy Nowej Marchi nie chcą przystać na zastaw tego kraju królowi, jakoteż z prośbą, aby król należną mu sumę przyjął w monecie pruskiej [1]).

Z reg. 6, p. 100—101; data wypływa ze słów w instrukcyi umieszczonych o Pietraszu: czog von Marienburg am tage Andree 1412.

[1]) Poselstwo to, a mianowicie pierwszy tegoż punkt objaśnia inny list mistrza do Zygmunta z tąże datą: Marienburg am sente Andree tage, umieszczonym w registrancie 6, p. 34, mocą którego zobowiązuje się tenże Henryk v. Plauen zapłacić królowi Węgierskiemu za to, iż zakon w obec króla Polski zasłaniał, (durch unsers nuczens wille enthebet hat) 25000 kóp groszy pragskich.

DX. *S. L. et D. początek grudnia* 1412.

W. mistrz odpisuje marszałkowi zakonu, iż list łaciński pisarza Witołdowego otrzymał, i domyśla się że wiadomość zawarta w nim, jakoby książe żałował, iż mu tak późno dano znać o przyjeździe Benedykta Makry, jest tendencyjną.

Alzo hat man geschreben dem herrn obirsten Marschalk.

Liber her marschalk! Euwern und herczog Witawtis screibers brif, der latinisch ist uns gesant, haben wir wol vernomen, und mit namen haben wir mitsampt dem groskomthur, treseler und dem kompthur czu Grudencz, der uff desze czit bi uns was, den selben latinischen briff wolgewegen czu seinen punkten. Und sunderlich herczog Wytowts schreiber dorinne berurt, das sein hercze geleideget und betrubet sei, das im hern Benedictus des achtbarn sendebotens czukomft so spete si czu wissen wurden etc. Her mag screiben was her wil; wir sin des wol sicher, das der koning von Polan is bi czeiten genug gewust hat, dem wirs ouch selben gescreven haben, das her Benedictus hin uff czoge, uf das, ap her imandes dorczu welde senden als wir in ouch boten, das her sich dornoch wuste czu rich-

ten. Nicht czwifelt, herczog Wytowt hat io wol gewust, alleine sie is gerne beschonten wie sie mochten. Abir das herczog Wytawt unser noch euwer briffe wining achtet, das habe sinen gank, und lasset euch ein sulchs nicht besweren. De gebeneditte got kan ein semliches wol wandeln wen is beheglichin sin wirt sine gnade etc.

W dalszych słowach instrukcya dla marszałka do zjazdu w Kownie, celem ukończenia spraw spornych granicznych z Litwą, z Benedyktem Makrą. Kopia bez daty, w registrancie N. 6, p. 112—114.

DXI. *W Rydze* 9 *grudnia* 1412.

Świadectwo notaryalne, zawierające zaprzysiężone przez burmistrza Rygajskiego, Jana Wantschede i rajców: Luberta von Pale i Herborda von Heyde zeznanie, dotyczące zabranych Ryżanom przez W. ks. Witołda w Połocku towarów.

Z oryg. Napierski Russ. Liv. Urk. N. CLXXX. p. 146 i Bunge UB. N. MMCMXCII. c. 375.

DXII. *W Marienburgu* 20 *grudnia* 1412.

W. mistrz uwiadamia arcybiskupa Gnieźnieńskiego, Sędziwoja wojewodę Poznańskiego i gener. starostę Wielkopolskiego, Macieja wojewodę Kaliskiego, Janusza burgrabię Kaliskiego, Alberta burgrabię Kamieńskiego i Mikołaja Czarnkowskiego sędziego Poznańskiego, iż wprawdzie umówił się był przez posłów swych z królem Polski, bawiącym podówczas w Przemyślu, iż da mu w zastaw Nową Marchią, że gdy atoli król wysłał Mikołaja Czarnkowskiego do objęcia zamków Nowej Marchii, natenczas on wysłał swych posłów do mieszkańców a ci oświadczają iż nie chcą przystać na zastaw kraju. Przedłożyliśmy to wszystko królowi i oświadczamy, iż będziemy spłacać dłużną mu sumę [1]).

Z registrantu 6, p. 131—132; z datą: Marienburg am abende Thome anno 1412.

[1]) Z listem tym stoi inny w związku datowany: Mossek am sonntage vor conversionis Pauli 1413, umieszczony w registr. 6, p. 164—166, a adresowany do landmistrza niemieckiego. W liście tym skarży się mistrz, iż celem zapłacenia 64000 grzywien, które czynią 39400 kóp groszy pragskich, odarł on w całych Prusiech kościoły ze złota i srebra; że z Polakami była trudna sprawa, gdyż chcieli oni Nową Marchią wziąść w zastaw i niegodzili się na zapłatę pieniężną. Dalej donosi mistrz, że królowa Węgierska, żąda obecnie od zakonu owych 15000 zł. węg., które nasz marszałek, w imieniu zakonu zapisał Zygmuntowi a w końcu, że pełnomocnicy Polscy skarg zakonu nawet słuchać nie chcieli i oświadczyli wprost, że tu po pieniądze przybyli.

DXIII. *W Trokach* 24 *grudnia* 1412.

Benedykt Makra uwiadamia w. mistrza Henryka de Plauen, iż na dniu dzisiejszym przybył do Witołda, który przyjmuje pośrednictwo króla Rzymskiego i skłania się we wszystkiem do ugody i celem dokonania tejże, naznacza zjazd na dzień Trzech Króli w Kownie odbyć się mający. Proponuje aby mistrz, jeżeli się na to zgodzi, wysłał swych pełnomocników, celem uskutecznienia wymiany jeńców i uprasza, aby biskupa

Wrocławskiego pozostawiono w posiadaniu jego mienia, Warmińskiemu zaś by dano glejt bezpieczeństwa.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XX. a. N. 3; z datą: Trakyn in vigilia nativitatis Christi 1412.

DXIV. *W Trokach* 25 *grudnia* 1412.

List żelazny ks. Witołda dla w. mistrza na zjazd do Kowna.

Alexander alias Witowdus dei gracia magnus dux Littwanie nec non terrarum Russie etc. Recognoscimus tenore presencium et fatemur quibus expedit vniversis. Quomodo nos venerando et religioso viro domino Michaeli Kochmeister, marschalko supremo, aliisque eiusdem ordinis preceptoribus et fratribus, cuiuscumque status condicionis et preeminencie extiterint, unacum prefati ordinis preceptoribus, familia et comitiva eorum quibuslibet, ita tamen quod non plures quam trecentos equos secum habeant, pro salvo securo et christiano conductu, bona fide promittimus a festo epiphanie domini proxime futuro incipiendo usque ad quindecimam continue et immediate sequentem inclusive, de terra ipsorum per vias secure usque in Cauwo veniendi ibique nobiscum vel cum nostris consiliariis sive procuratoribus per nos illuc transmittendis, facta sui ordinis et sua agendi, disponendi pariter et tractandi, inibi si opus fuerit usque ad festum purificacionis sancte Marie virginis in eisdem factis sui ordinis et suis manendi, inde abs omni impedimento, usque ad terram ipsorum propriam viceversa remeandi, nullo dampno, molescia, perturbacione vel offensa per nos vel nostros subditos et signanter nec per Samagittas, eisdem domino marschalko, preceptoribus, fratribus et procuratoribus ordinis sepefati familie nec comitive ipsorum aliqualiter incumbentibus, semotis dolo et fraude quibuscumque. Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio literarum. Datum in castro nostro Troczensi ipso die nativitatis domini nostri Jeshu Christi ipsius millesimo CCCC⁰XII⁰.

Kopia zapewne w list marszałka zakonu, włożona w arch. N. Z. w Królewcu. Ob. Voigt. VII. 191. Uw. 3 i SS. r. Pruss. II. 653 i Fol. A 42, p. 38.

DXV. *S. L.* 3 *stycznia* 1413.

W. mistrz odpowiada na list Benedykta Makry, iż osobiście z przyczyny niestałości pogody, z królem Polski nie będzie się mógł zjechać, że chociażby się atoli miał zjechać, zażąda aby granice zakonu nie były naruszane, przywileje zaś jego dotrzymywane.

Z reg. 6, p. 152.

DXVI. *W Frabutach* 4 *stycznia* 1413.

W. mistrz odpowiada Benedyktowi Makrze, godząc się na zjazd w Kownie w 14 dni po Trzech Królach t. j. na dniu 19 stycznia odbyć się mający. Dziękuje mu za przysłany glejt bezpieczeństwa, lecz daje do poznania, że za wielką liczbę osób w sobie obejmuje.

Z reg. 6, p. 151—152; z datą: Riesenburg mitwoch vor epiphanie 1413.

DXVII. *S. L.* 6 *stycznia* 1413.

Instrukcya dla posłów zakonu zatytułowana: di rede sal man

begeben herren Benedicten Macra wen man kompt off die Littawischen grenczen... volbort uf epiphanie 1413. 1) Dowodzić na podstawie darowizn Mindowego i innych dokumentów, że Wielona zbudowaną jest w krajach zakonu. 2) Odnieść się pod tym względem na ustanowienia dotyczące granic, objęte w traktacie zawartym na wyspie Salin i 3) na zastrzeżenie wyrażone w pokoju Toruńskim, iż każda strona pozostaje przy granicach jak było przed wojną. 4) Zażądać aby Wielonę zburzono. 5) Na wypadek gdyby twierdzono, ze strony przeciwnej, że Żmudź zapisaną im jest w dożywocie, należy powiedzieć, że Wielona nie leży w Żmudzi i że dawno już wydartą została niewiernym iure belli. 6) Że i inne zamki nad Niemnem leżące, aż do Żmudzkiego św. gaju były w posiadaniu zakonu, zanim jeszcze Witołd i król Polski uregulowali granice i zapisali Żmudź zakonowi.

Gdyby i król Polski był przy traktatach obecnym, posłowie mają mówić: 1) Że mają od zakonu nakaz nie zastawiać Nowej Marchii, jak sobie tego król życzy. 2) Że zatem zakon zapłaci sumę, za którą obiecał Marchię zastawić, że atoli obecnie pieniędzy niema, prosi króla, aby termin wypłaty przedłużył do 2 lutego lub marca. 3) Gdy atoli złota i srebra nie ma zakon, uprasza aby król zadowolnił się wzięciem pruskiej monety.

Gdyby król nie był obecnym, nie wolno jest posłom o tem mówić. Dalej: Off das allir leczte gedenke mąn ken herczog Wytoud der tousund marg prusch, die her dem orden ist schuldig, dorobir man seinen briff hat in dem her sich vorschreibt bei truwen an eides stat.

Item gedenke man czu reden mit herczog Wytoud umbe die XL tusint marg, die man im tat, als her mit alle seine gesinde im lande wart enthalden, do her geloubte, so her czu seinen landen queme, das her die getruwlich beczalen welde und welde semliche woltat dem orden wol vorgueten, wen is disem ganczem lande offinbar ist wie her wart gehalden.

Nie zezwolić na wcielenie do Litwy tych granic, gdzie zamki (nad Niemnem) stoją i ofiarować się przywieść świadków celem dowodu, że należą one do zakonu.

Z registrantu 6, p 56—61; to samo po łacinie ibidem p. 141—147.

DXVIII. *W Trokach 7 stycznia* 1413.

Witołd w. ks. L. oświadcza radzie miasta Rygi, iż co do wzajemnie podczas ostatniej wojny przyaresztowanych towarów będzie się ściśle trzymać tego co w pokoju Toruńskim postanowiono. Dlaczego niechajby rada zajęła się tém, aby kupcom litewskim oddano towary, zabrane w Ragnecie a natenczas zwróci on im ich towary, przyaresztowane w Połocku.

Z oryg. u Napierskiego Rus. Liv. Urk. N. CLXXIII. p. 160 i Bunge VI. N. MMCMXCIV.

DXIX. *W Woranach* 9 *stycznia* 1413.
List żelazny w. ks. Witołda dla w. mistrza zakonu na zjazd do Kowna.

Allexander alias Wytowdus dei gracia magnus dux Lithwanie nec non terrarum Russie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod nos venerabili et religioso viro domino Michaeli Kochmeister marsalco supremo [1]) aliisque preceptoribus et fratribus ordinis domus theutonice suisque procuratoribus familie et comitive quibuslibet ex parte eiusdem ordinis transmittendis, pro salvo, securo, indubitato et christiano conductu bona fide promittimus de terra ipsorum, per quascunque terrarum vel aquarum vias voluerint in Cowno vel ibi prope [2]) ad aliquam insularum aut alibi ubi eis ad prope placuerit veniendi, inibi morandi et abinde pro negociis ipsorum quamdiu ibi permanserint quando ipsis vel eorum alteri expedierit exeundi et ad locum stacionis sue viceversa revertendi, factaque ipsorum et sui ordinis nobiscum vel cum meis consiliariis aut procuratoribus per nos illuc transmittendis, agendi, tractandi pariter et disponendi ibique usque ad festum purificacionis sancte Marie virginis proxime futurum posse manendi et tandem sine omni molestia, perturbacione, impedimento, dampno vel offensa nec per nos aut nostros subditos nec per adherentes et signanter nec per Samagittas sibi inferendis, in terram ipsorum usque in Ragnith remeandi, salvis rebus eorum et personis omnibus dolo et fraude quibuslibet proculmotis. Harum quibus sigillum est appensum testimonio litterarum [3]). Datum in Nova curia venacionum dicta Woranii super flumine Merecz feria secunda infra octavas epifanie. Anno domini millesimo quadringentesimo XIII⁰.

Oryginał pergaminowy w arch. N. Z. w Królewcu; na pasku perg. wisi mniejsza pieczęć Witołda na czerwonym wosku wyciśnięta.

1) suppremo. 2) Cowno do prope czarniejszym atramentem. 3) Od literarum do Merecz widocznie później dodane czarniejszym atramentem lecz tą samą ręką.

DXX. [*W Rydze*] 16 *stycznia* [1413].
Rajcy miasta Rygi uwiadamiają [kupców niemieckich w Połocku], iż Witołd wypowiedział im wolność handlu a mianowicie że do cztérech tygodni mają się wynieść z Litwy.

Z współczesnego konceptu u Napierskiego R. L. U.; N⁰ CXCII. Data roku wypływa z porównania treści z N⁰ DXVIII. i DXXIV.

DXXI. *W Toruniu* 18 *stycznia* 1413.
Pełnomocnicy króla Jagiełły kwitują w. mistrza z rzetelnie wypłaconej i otrzymanej sumy 39.400 kóp gr. pragskich, jakoteż z procentów sumy dłużnej w. ks. Witołdowi.

Nos Jacobus de Coneczpole Siradiensis, Mathias de Labyschino Cuyawiensis palatini, necnon Cuyawiensis et Wladislawiensis capitanei, Sbigneus de Brzessye rengni (sic) Polonie marschalcus et Petrus de Nowecz canonicus Poznanienzis domini regis Polonie notarius, notumfacimus tenore presencium quibus expedit universis. Quod cum per serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie dominum nostrum graciosum de mandato ipsius speciali cum potestatis sue plenitudine ad recipiendum, tollendum et levandum ipsius in Thorun peccuniam,

in qua magnificus et venerabilis dominus Henricus de Plawen ordinis beate Marie domus Theutonicorum magistri generalis sibi extiterat obligatus, fuissemus deputati, peccuniam de centum millibus sexagenarum grossorum bohemicalium residuam et omnem aliam, que ex non solucione duarum ratarum videlicet quinquaginta milium sexagenarum grossorum preffatorum (sic) dicto domino nostro regi suis successoribus eiusque prelatis, baronibus et subditis et eciam quinque milium sexagenarum grossorum eorundem preclaro principi domino Allexandro alias Witowdo mangno (sic) duci Lithwanie, debitorum nomine pene et accrescentis pecunie est sequta (sic) in summa triginta novem milium et quadringentarum sexagenarum dictorum grossorum a reverendissimo in Christo patre domino Johanne archiepiscopo Rigensi et venerabilibus viris Hermanno Gans supremo hospitalario et Elbigensi, Ebrehardo de Walsfels Thoruniensi et Johanne de Bithow in Grudancz comendatoribus nobis solucionem dicte peccunie nomine preffati magistri generalis facientibus, levavimus, recepimus fatemurque et recognoscimus, nos tenore presencium recepisse in promptis peccuniis et paratis in puro auro et argento ac latis grossis bohemicalibus nobis datis, presentatis, numeratis, computatis et exsolulutis integraliter ad plenum et ad contentum, super quorum quidem solucionem peccuniarum litteram ipsius domini nostri regis quitatoriam, que est de data littere presentis, dictis dominis archiepiscopo et comendatoribus dedimus et contulimus sigillo ipsius sigillatam, hoc eciam apposito specialiter et adiecto, quod de pena et acrescente peccunia, que ex quinque milibus sexagenarum et dictorum grossorum prefato domino Allexandro debitis est sequta et per nos pleniter recepta, dominum magistrum generalem suum ordinem et subditos ipsius nomine dicti domini nostri regis quittavimus, quitos reddimus et solutos ipsosque indempnes reddere et omnino servare promittimus bona fide. In cuius rei testimonium nostra sigilla presentibus sunt subappensa. Actum et datum in Thorun, ipso die sancte Prisce virginis. Anno domini millesimo quadringentesimo tredecimo etc.

Oryginał pergaminowy w arch. N. Z. w Królewcu; na paskach pergaminowych zawieszone u dołu cztéry pieczęci wymienionych pełnomocników.

DXXII. *W Toruniu* 18 *stycznia* 1413.

Notaryalny dokument Jana arcybiskupa Rygajskiego, iż przygotowana do wypłaty suma 5000 kóp gr. pr. dla w. ks. Witołda, z powodu braku kwitu książęcego, nie została pełnomocnikom polskim wypłaconą.

In nomine domini amen. Sub anno nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo indiccione sexta die XVIII mensis iannuarii hora quasi terciarum, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini domini Johannis divina providencia pape vicesimi tercii anno tercio, in pretorio opidi Thorun antique Colmensis diocesis, in sala estivali ibidem, in mei notarii publici et tescium infrascriptorum presencia constituti, reverendissimus in Christo pater et dominus dominus Johannes sancte Rigensis ecclesie archiepiscopus, nec non venerabiles viri religiosique domini Hermanus Gans supremus hospitaliarius Elbingensis, Ebrardus de Wallenfels Thorunensis et Johannes de Bytaw in Grudencz commendatores, nomine magnifici et venerabilis viri domini Henrici de Plauwen magistri generalis ac tocius ordinis sancte Marie domus Theutonicorum in Prussia, nobiles et stren-

nuos viros Jacobum de Coneczpole Syradiensem, Mathiam de Labischino Wladislauiensem palatinos et capitaneos Cuyauienses, necnon Sbigneum de Brezie regni Polonie marschalcum atque honorabilem virum dominum Petrum canonicum Poznaniensem ac ipsius curie regalis Polonie notarium, procuratores illustrissimi principis ac domini domini Wladislai regis Polonie etc. ad recipiendum, levandum et tollendum certam peccuniarum summam, in qua dictus magister generalis et ordo eidem domino regi obligati fuerant legittime deputatos, voce expressa et intelligibili interrogaverunt et requisiverunt, si litteram originalem obligacionis in qua ipse magister generalis et ordo prefatus per suas inscripciones se inclito principi domino Alexandro alias Wytoudo magno principi Lithwanie etc. ad solucionem quinque milium sexagenarum grossorum boemicalium obligarunt apud se vel in propinquo haberent, quam si haberent et eis tradere vellent, iuxta quod tractatum erat in Prymslaw, ipsi parati essent sine aliqua ulteriori dilacione dictam summam, quinque milium sexagenarum grossorum predictorum, integraliter eis tradere in solutum seu solucionis causa presentare. Et ultra hoc dictos procuratores domini regis instantissime rogaverunt, ut ipsi conspicere vellent predictam pecuniarum summam in certo loco depositam et eandem recipere cum effectu, dicta tamen littera obligatoria originali, de qua supra fit mencio, eis tradita et assignata tradenda seu assignanda. Ad quod procuratores prefati responderunt, se predictam litteram non habere, nec se velle dictam peccuniam conspicere seu videre Propter quod dictus reverendissimus in Christo pater dominus archiepiscopus Rigensis una cum prenotatis comendatoribus nomine magistri et ordinis sepedicti, de lucide et aperte protestati sunt, quod per eos non staret, quominus dicta peccuniarum summa videlicet quinque milium sexagenarum grossorum memorato domino duci Alexandro alias Wytoudo solveretur, si aliquis ibi esset deputatus, qui eam recipere deberet et qui haberet mandatum dictos magistrum et ordinem quitandi sufficienter de eisdem et solucione eis facta litteram obligacionis sepefatam tradere et assignare. Insuper dicti procuratores per reverendissimum in Christo patrem dominum archiepiscopum et commendatores predictos interrogati et requisiti diligenter de solucione pene seu pecunie accrescentis, pro non solucione quinque milium sexagenarum grossorum eis facta, responderunt publice, recognoscentes huiusmodi penam seu pecuniam accrescentem sibi persolutam fore integraliter et ad plenum. Post que omnia verba, dominus archiepiscopus una cum commendatoribus antedictis, per me notarium publicum infrascriptum rogaverunt et requisiverunt, ut et ego una cum testibus subnotatis ad videndum dictam depositam pecuniam accederemus ipsius visuri quantitatem, quod et fecimus, ubi per dominum Ludkonem magnum procuratorem in Marienburg et Girkonem de Beke eius in hac parte consortem nobis ostense fuerant tres medie tonne argento puro replete et septem sacculi linei, in quibus diversi floreni auri una cum nobilibus anglicanis continebantur nec non una pecia auri non monetati, que omnia bona dicti ostensores pro solucione sepedictarum quinque milium sexagenarum grossorum asserebant deputata. Super quibus omnibus et singulis supradictis prenarrati dominus archiepiscopus et commendatores sibi a me notario publico subscripto unum vel plura instrumentum seu instrumenta publicum sive publica confici pecierunt. Acta sunt hec hec anno, indiccione, die, mense, hora, pontificatu et loco quibus supra. Presentibus sagacibus et circumspectis viris Conrado Kessilhut Culmensi, Alberto

Rothe Thorunensis et Johanne Wernher Elbingensis opidorum burgimagistris (sic) nec non aliis pluribus fidedignis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

S. N. Et ego Franciscus quondam Johannis Slawzer de Wratislavia, publicus auctoritate imperiali notarius, prescriptis requisicioni, exhibicioni, protestacioni ac omnibus aliis et singulis premissis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, una cum prenotatis testibus interfui eaque sic fieri vidi et audivi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consvetis consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium premissorum.

Oryginał pergaminowy instrumentu notaryalnego w arch. Kr. N. Z., szuflada 64 N. 28. Po drugiej atronie pismem XV. st.: Protestacio facta quod certa summa grossorum fuisset soluta duci Wittaudo, si quis habuiset mandatum recipiendi.

DXXIII. *W Kownie* 18 *stycznia* 1413.

Benedykt Makra, sędzia delegowany przez króla Zygmunta w sprawach spornych pomiędzy Polską a Litwą z jednej a zakonem z drugiej strony, oświadcza, iż chociaż spory w Kownie rozsądzać będzie a nie w granicach zakonu, to jednakowoż prawa zakonu nie doznają przez to szwanku.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XX*a*. N. 1 z datą: Kauwen feria quarta proxima ante festum Fabiani et Sebastiani 1413.

DXXIV. *Na łowach* 4 *mile od Wilna* 24 *stycznia* [1413].

Witołd zaprzecza wobec rajców miasta Rygi, jakoby miał potwierdzić pokój kupiecki, jaki z nimi Montygierd, namiestnik jego w Połocku, miał uczynić i oświadcza im, iż Lingwen nie miał i nie ma prawa zawierać z nimi pokoju.

Z oryg. w arch. miasta Rygi Napierski. R. L. U.; N. CXCVII. p. 162. Data roku wypływa z porównania treści tego listu z listem Witołda do rajców miasta Rygi z 7 stycznia t. r.

DXXV. *W Kownie* 25 *stycznia* 1413.

Król Jagiełło i Witołd w. ks. Lit. oświadczają, że po ich śmierci Żmudź zakonowi oddaną będzie.

Z transumptu u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 156, dokument nieprzyjęcia tejże darowizny bidem p. 160.

DXXVI. *W Dynaburgu* 30 *stycznia* [1413].

Komtur z Dynaburga pisze do rajców miasta Rygi o powodach, dla których namiestnik Witołda w Połocku, Montygierd, oskarża go, jakoby złamał pokój kupiecki.

Z oryg. w arch. miasta Rygi u Napierskiego R. L. U.; N⁰ CXCV. p. 160.

DXXVII. *W Wilnie* 31 *stycznia* [1413].

Witołd uwiadamia rajców miasta Rygi, iż namiestnik jego

w Połocku, Montygird, nie miał prawa zawierać z nimi układu handlowego.

Z oryg. w arch. miasta Rygi Napierski R. L. U.; N⁰ CXCIV. p. 160.

DXXVIII. *S. L. et D.* [*w lutym* 1413].

Pismo niewymienionego bliżej do króla Rzymskiego, w którem uprasza króla, aby się wstawił za Ryżanami, którym ks. Witołd nieprawnie i wbrew traktatom zaaresztować kazał ich towary w Połocku.

Z współcz. konceptu u Napierskiego Russ. Liv. Urk. N⁰ CLXXII. p. 149 i Bunge UB. VI. N⁰ MMCMXCIII. Pismo to stoi w związku z zaprzysiężonem zeznaniem kupców Rygajskich z dnia 3 lutego 1413 r.

DXXIX. *S. L. et D. luty* [1413].

[Mistrz zakonu] opowiada mistrzowi Inflanckiemu o szczegółach traktatów posłów zakonu z pełnomocnikami Polski i z Witołdem na wyspie Sallin, o sprzeciwianiu się księcia w sprawie zburzenia zamku Wielunia przezeń postawionego, o Benedykcie Makrze itd.

Ouch lieber gebittiger alz unser obirster marschalck quam uff Szalyn werder mit den andern unsern boten dorczu geschicket, goben sie off ere artikel, der inhaldunge waz di genucktuunge des ussproches des Romischen konigis, begerende [1]) nemelichin, daz man daz hous Welun abebreche adder dem orden in antwerthe, noch uswisunge des selbien ussproches. Daz wedirsprochen beide Polen und Littauwen, noch uswisunge disses ingeslossen artikel, do si mancherlei nuwe grenitzen haben ingesatczet, di ir lesende wol werdit vornemen. Do wedirsprochen di unser, daz in di artikel nicht solden holfflich sin, wen si hetten, vorsegelte briffe des herrn koniges von Polan und Witoldis, der transumpt si doruff goben, und boten, daz man si bi den selbien vorschrebenen grenitczen lisse, alz sich der konig und Witold dem orden hetten vorschreben, derglich si och mancher hande briffe vorbrachten von pobisten, keisern, Romischen konigen etc., di doch den unsern und uns in unsern sachen wenig holfflich woren. Wir vorsehen uns gentczlich, daz der meister Benedictus dem Polan und Littauwen me gevallen si wen uns. Wen alzo balde her quam czu Witolde czu Tracken, do sluck her in vor dem tische czu ritter, und begobete in mit vorgolthen gorteln, spornen, schouben und ander kleinoth. Alz nu di unsern keine usrichtunge des artikels mochten haben, do goben si den andern vor von den gefangen; do worden si mit gar vil czengworthen vorczogen etczliche tage, doch czu dem letczten do entwerten si czwenczig man [2]) der gefangen von Tammaw, Nerweketen etc., di hatte Witoldt alle lossen kleiden in ein gewandt und hatte si so gancz bedrauwet: hette imandt noch dem usproche czu uns gekoren, her welde in uff der grenitzen czu stucken lossen hauwen. So mogit ir och lieber gebittiger wol irkennen, daz si so nicht mochten weip und kint obirgeben, di di Littauwen doheime hatten vorsperret. Alzo werden uns alle unser gefangen von Tammaw, Nerwiketen, Insterburg etc. enthalden, daz doch dis landt trefflichen grossen schaden nimmet. Och so hatte Wytoldt unsern marschalk mit etczlichen gebittigern czu gaste geladen, do hatte her obir

tische vaste rede von der beczalunge, daz im di nicht wer gehalden. Daz vorantwerte im der marschalk sprechende: her woste wol, lieber herre, daz di scholt des ordens nicht wer geweszen, wen io der homeister muste die beczalunge vorczihen dorumb, daz im sine gefangnen nicht los worden, und ander artikel der berichtunge czu Thorun gemacht im nicht gehalden worden. Do antwerte Witoldt und sprach: Marschalk! du weist wol, daz ane vruntschafft nimant an mir icht mag gehaben; wen der min nichten trachtet, des achte ich wedir nicht, und kere mich an nimandis, wen mich kan nimant betwingen. Ir wellet mir ouch min veterlich erbe abedringen, alz daz housz Welun, unde eer [3]) ich daz obirgeben welde, do muste manch houpt umb legen. Do sprach der marschalk: Lieber herre! wir haben gute briffe und bewisunge dorobir, und woldens czu unrechte ungerne ansprechen. Do wart Witoldt czornig und sprach: Pruszen ist och miner elder geweszen und ich wil is ansprechen bis an di Osse, wen is io min vetirlich erbe ist. Und frogete do den marschalk: welchs des ordens vetirlich erbe were? Do sprach der marschalk: Lieber herre! wir wissen unser veterlich erbe wol, und wen is noth is, so hoffe wirs wol czu bewiszen. Do wart her noch czorniger und sprach: Ir wellet mit mir krigen, is gee obir lang addir obir korcz, und begeret miner vruntschafft nicht. Daz vorantwerte aber der marschalk glimpflich sprechende: Lieber herre, wir wissen von keine krige nicht, wir begeren north [4]) vruntschafft und gnode, und begeren bi unsern landen und grenitczen czu bleiben; welde got daz uns daz geschege, wir welden nimmer keinen krick anslon. In grosser ungedoldt und czorne schit her sich mit dem marschalke und reith weg. Dornoch do vorderten di unsern den briff obir das land Samaithen. Do goben di procuratores der Polan und Littauwen einen artikel vorlautende, daz der konig von Polan hette eine tochter gnandt Hedewig, und Witoldt eine tochter gnadt Soffya, di woren rechte erbelinge czu dem lande Samayten [5]), und dorumb ere veter mochten nicht vorschriben daz land Samayten an ere wissen unde wille, und dorumb so willens di tochter nicht vorlieben, waz di veter haben vorgeben und vorschreben, ane ere wille. Mit den worthen und der glich vorczogen si di unsern vaste lange. Idoch uff daz letczte, do der marschalk uff brach, do brachten di Polan ein klein brifchen mit eren cleineste ingesegeln do man sendebriffe pflegit met czu vorsegeln, und daz selbie briffchen hatte och nirnen di materie alz der briff obir Samaithen louthen sal, und dorumb is och di unsern nicht wolden uffnemen, und musten sich alzo mit in scheiden ane ende. Hiran lieber gebittiger moget ir wol irkennen, mit waz sachen si mit uns umbgehen und worczu sich di gloffthe [6]) czihen werden *).

Koncept do ceduły w liście do mistrza ‚Infl. umieścić się mającej, zdaje się współcześnie w kancelaryi zakonu napisany. Archiwum w Królewcu N. Z., szuflada XVI*a*.

*) Ten koncept do ceduły dla mistrza Inflanckiego, jak to wnosić wypada z pierwszych słów: Ouch lieber gebittiger — należy datować: luty 1413 roku, a to z następujących powodów: 1) Jest tu mowa o poselstwie Benedykta (Makry) szlachcica Węgierskiego do Litwy, co się stało według Długosza XI. c. 344 i nast. pod koniec 1412 a na początku 1413 roku, przyczem zauważać należy Długoszowe: „muneratus a rege Wladislao et Alexandro duce“ zgodne ze świadectwem naszej ceduły. 2) Opowiada mistrz o zeszłym na niczem zjeździe polskich pełnomocników i Witołda na wyspie Sallin, co się w początku roku 1413 stać mogło, jak to wykazuje kopia listu żelaznego dla marszałka zakonu, wystosowana ze strony Witołda z datą: in nova curia Woranii feria secunda infr. oct. epif. 1413. Obacz N⁰ DXIX. 3) Jest tu mowa, iż na tym to zjeździe Polacy dali pełnomocnikom zakonnym dokument „obir Samaithen“, który atoli był „złemi“ pieczęciami opatrzony itd., dlaczego też go posłowie zakonu nie przyjęli. Transumpt takiego dokumentu, mocą którego Jagiełło i Witołd

oświadczają, iż po ich śmierci Żmudź zakonowi oddaną będzie, mamy u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 156 i n. a datowany on jest z 25 stycznia 1413 r. Dalej dokument ze strony w. mistrza oświadczający nieprzyjęcie tej darowizny z powodu, iż małą pieczęcią opieczętowany, iż nie ma dostatecznego brzmienia w osnowie swej itd. z datą 24 lutego 1413 u Raczyńskiego ibid. p. 160. 4) Z tegoby wnosić wypadało, że zjazd na wyspie Sallin z marszałkiem zakonu był przed 24 lutym 1413 roku, że zatem nasza ceduła może należeć do listu w. mistrza pisanego do Inflanckiego, bez daty, a drukowanego u Bunge. Cur Est. Liv. Urkundbuch. IV. MCMXXXII., jak się autor dorozumiewa z lutego 1413 r. W liście tym brzmi ustęp, na mocy którego stawiamy nasze dorozumiewanie: „Wie ich die teidinge bi Kauwen dorober dirlaufen haben, das werdet ir befinden in dessem ingesslossen zedel." Por. Voigt VII. 195 str. 3

1) Na brzegu listu dopisane. 2) umieszczono ponad wierszem. 3) w odpisie: er. 4) sc. nur. 5) dodane u góry. 6) sc. zeitlaūfe.

DXXX. [*W Rydze*] 3 *lutego* 1413.

Rajcy miasta Rygi stwierdzają zaprzysiężone zeznanie kilku współobywateli miejskich, dotyczące przyaresztowanych im w Połocku podczas ostatniej wojny towarów, których im w. książe oddać wzbrania.

Z oryg. u Napierskiego Russ. Liv. Urk. N⁰ CLXXXIV. p. 151.

DXXXI. *S. L.* 11 *lutego* 1413.

Artykuł, który mają podwładni zakonu przestrzegać względem Szalwinów.

Dese artikel sint vorramet czu Marienburg am sonobende nehest vor Valentini anno XIII^mo^ und weisen us, wie man mit den Schalwen sal halden. Czum I^sten^. Sal man den Schalwen nicht czusere dringen czur iagt, sunder wenne sie is gewarten mogen und wol ledig sint, so sal man mit bethe und mit gute mit in umgeen und sal in ettvas gutlichin thun, das sie deste gutwilliger werden. Und wen sie wol ledig sint, so sal mans halden, das sie iagen mit den czechchen. Item wenne sie struterie geen addir mit brefen in botschaft vorsandt werden, so sal man in torkoppilbroth geben und sal in ouch geben ire hosen und ein paar reisken.

Z reg. 6. p. 8.

DXXXII. *W Marienburgu* 14 *lutego* 1413.

W. mistrz zakonu skarży się przed królem Zygmuntem na Witołda.

W. mistrz zaręcza królowi Zygmuntowi, iż na zbliżające się środopoście wypłaci mu dłużną sumę 15.000 grzywien, które miał na święto P. Maryi Gromnicznej wypłacić. Skarży się, iż dwie raty wypłacił wprawdzie królowi Polski, trzecią na terminie nie jest w stanie wypłacić i mówi dalej:

. . und wie wol ich das gelt entrichtet habe und das obrige entrichten wil, das kan mir alles nicht gehelffen von sulcher warnunge die mir ouch als gar ofte vorkommet, so mag ich keines fredes sichcher gesein, das ich ouch irkenne us desen nochgeschreben puncten, went herczog Witowt mich und meinen orden wedir die briefliche beweizunge, die wir haben, nicht will lossen bi unsern grenieczen die der orden von alders hat besessen, und spricht, des ordens landt an verre in iren greniczen, und meinet alzo di land dem orden empfremden, dorumb

doch manch cristlicher forste, herre und manch gutterhande man sein leben hat gelassen. Das huws czu Welune, das in des ordens grenczen ist gebuwet wol sechs meilen, als das mit des herren koniges von Polan und herczog Witowt eigenen briefen, doran her sich mit all nichten keret, ist czu beweisen, so mag ichs mit dem ganczen lande beczugen, das dasselbe hus Welune nicht lit [im] lande Samaythen, das her sich mit nichte wil vorczeien [1]) noch obirgeben, und hat offenbar gesprochen: ee her das huws Welune welle obirgeben, do musten noch vil houpte vor dorumme legen. Ouch is mir der brieff obir Samaythen nicht wurden, wie wol sich die czeit, binnen der sie mir den brieff sulden haben geantwert, hat vorlouffen. So hat ouch herczog Wytowdt geredt: her kere sich an nimand, ouch kan in nimand betwingen. Mir hat ouch der gebitiger von Liefland geschreben, wie das die Nawgarder und Plescawer ire trefliche botschaft bi im gehat haben, undir andern gewerben im vorbrengende, das herczog Witowt en dem frede habe ofgesait umb den willen, das sie den Lieflendern den frede nicht wolden offsagen als in herczog Witowt hatte czuempoten, und rechent uff sie grossen schaden, und nemlich so vordert he: off sie den schaden, das her das land czu Prewssen hat verloren und geet alles dormete umme, das her sie dorczu mochte brengen das sie dem Lieflendern den frede offsageten [2]). Us semelichen und der gleich und us gefacher warnunge kan ich andirs nicht dirkennen, denn das man mit mime, mins ordens und des landis ergesten und vorterbnisse ummegee, das ich doch mit der hulfe gotis und euwer gnaden und dem rechte hoffe czuwedirsteen. Und als ich vorneme, so torstet sich der koning von Polen und herczog Witawt off nimandes als hoch als czu euwern gnaden... i prosi aby król nie opuszczał zakonu.. Gegeben uff dem huwse czu Marienburg am tage Valentini im XIIII^C und XIII iare.

Kopia w registrancie N. 6 p. 178—181.

[1]) t. z. entäussern.

[2]) Ta sama skarga powtarza się w liście w. mistrza do króla Czech; reg. 6 p. 184—186.

DXXXIII. *W Marienburgu* 21 *lutego* 1413.

Poświadczenie notaryalne, jako pełnomocnicy króla Jagiełły i w. ks. Witołda oddawali w. mistrzowi dokumenta dotyczące posiadania Żmudzi a w. mistrz takowych nie przyjął.

W Cod. epist. II. N⁰ XLV. p. 38.

DXXXIV. *W* [*Połocku*] 6 *marca* [1413].

Kupcy niemieccy w Połocku uwiadamiają rajców miasta Rygi, iż Witołd zezwolił cztérym lub najwięcej sześciom z nich na wolny i bezpieczny pobyt i kupczenie w Połocku bez względu na to, czy będzie pokój lub wojna pomiędzy nim a Inflantami.

Napierski R. L. U.; N⁰ CXCVIII. p. 162.

DXXXV. *W* [*Połocku*] 7 *marca* [1413].

Gmina niemiecka w Połocku uwiadamia rajców miasta Rygi, iż Witołd wypowiedział im wolność handlu i że do cztéru tygodni mają się wynieść z Litwy.

Z oryg. w arch. miasta Rygi Napierski R. L. U.; N⁰ CXCIII. p. 159.

DXXXVI. *W Niedzborku* 15 *marca* 1413.

W. mistrz uwiadamia króla Polski, iż nie przyjmuje wyroku Benedyka Makry, z powodu, iż tenże nierzetelnie w sprawach spornych postępywał; prosi o przebaczenie króla, gdyż spodziewa się, że załagodzenie sporów osiągnie się i bez pośrednictwa Makry, zwłaszcza gdy zakon pragnie utrzymać się tylko przy swych przywilejach. Prosi w końcu o zjazd osobisty.

Z registrantu 6. p. 193—194, z datą: Neydburg mitwoch vor reminiscere.

DXXXVII. *W Marienburgu* 25 *marca* 1413.

W. mistrz powtarza swą prośbę o niebranie mu za złe nieprzyjęcia wyroku Benedykta Makry i uprasza aby nakazał kasztelanom, a szczególniej Birkenhauptowi, aby nie napastowali kupców zakonu i przypomina, że jeńcy obustronni według pokoju Toruńskiego mają być bez opłaty uwolnieni.

Z reg. 6. pag. 195—196, z datą: Marienburg am t. annunciacionis Marie 1413.

DXXXVIII. *W Dubiczu* (?) 29 *marca* [1413].

Witołd pisze do rajców miasta Rygi, iż on nie wypuści przyaresztowanych w Połocku z towarami kupców niemieckich, dopokąd mistrz Inflancki nie uczyni zadość Połoczanom za szkody, które im wyrządził.

Z oryg. w arch. m. Rygi. Napierski R. L. U.; N⁰ CXCVI. p. 161. Co do daty roku porównaj list Witołda do tychże z 7 stycznia t. r. i zaprzysiężone zeznanie kupców Rygajskich z 3 lutego t. r. obacz wyżej.

DXXXIX. *W Marienburgu* 30 *marca* 1413.

W. mistrz wręcza kredytywę Pawłowi de Wissceyn, posłowi zakonu, do króla i panów koronnych.

Z reg. 6. p. 215—216, z datą: Marienburg feria quarta ante letare 1413.

DXL. *W Grodnie* 11 *kwietnia* [1413].

Witołd w. ks. Lit. do Henryka v. Plauen w. mistrza, uwiadamiając go, że ludziom zakonu z okolicy Rastenburga, doń do Grodna przybyłym, aby swą czeladź z niewoli odebrać, oddał tęże według spisu imiennego w cedule załączonego. Książe oddałby był i więcej jeńców, ale król (Polski) przybywa do kraju a na spotkanie jego wybierać się musi; przyobiecuje, że i innych jeńców w niewoli będących wyszukać każe i albo do Wilna albo do Trok przyprowadzić, zkąd wraz z bracią zakonną, której ma podostatkiem w niewoli, wyszle ich do Kowna a ztamtąd okrętem do Prus. Donosi w końcu, że Klaus jeszcze nie przybył do Litwy.

Oryginał z cedułą zawierającą spis pobranych w niewolę dzieci i żon, w archiwum N. Z. szufl. XXI. N. 14.

DXLI. *W Pradze* 19 *kwietnia* 1413.

Sołtys z Barciany, wysłany do króla Czeskiego, donosi w. mistrzowi: iż król Wacław nie życzy sobie, aby Zygmunta zwano królem Rzymskim; że przedłożył skargi zakonu na Witołda jak mianowicie, iż tenże, pomimo że zakon zapłacił pieniądze dla miłego spokoju, zakazał kupcom zakonu z Prus do Inflant się wybierającym a z Inflant do Połocka, wolno kupczyć, kupców pojmał w niewolę i pomordował. Że doniósł, jak niebezpieczne są drogi handlowe do Polski dla kupców zakonu i że Ottona z Brandenstein w 18 ludzi tam jadącego zabito. Dalej, jak Witołd podczas zawartego za pośrednictwem króla Węgierskiego pokoju wybudował Wieloński zamek, że tak on jak i Jagiełło nie wydali zakonowi dokumentu dotyczącego Żmudzi jak to o nią pokilkakroć się zapisali i w Toruńskim pokoju przyrzekli, co wreszcie według sądu króla Węgierskiego winni byli uczynić; jak król Zygmunt wysłał na Litwę Benedykta Makrę, niecnego człowieka miłującego więcej dary aniżeli prawdę w przywilejach zakonu zawartą, z czego korzysta Witołd i rości pretensye do krajów zakonnych usiłując na jednem miejscu ze 40 mil, na drugiem 20 lub 30 wdrzeć się do kraju zakonu.

Komtur donosi dalej, że król Czeski obiecuje słodkiemi słowy nie opuszczać zakonu i że kazał mu pozostać w kraju, że on atoli, mając nakaz jechać do króla Węgierskiego z żądaniem aby odwołał Benedykta Makrę, opowiedział królowi Wacławowi o tem prosząc, aby do tego zakonowi dopomógł. Król doradzał (komturowi), jak się ma w Austryi zachowywać, że książe Ernest ma siostrzenicę króla Polski za żonę i z tego powodu z Węgierskim na wspak stoi, z którego to względu należałoby do Austryi się nie udawać; wreszcie ostrzegał go przed niektórymi Morawskimi panami. W końcu zapytał król, czy zakon ma zamiar na nowo wszcząć wojnę? Odpowiedziałem przecząco a mianowicie, że mistrz chciałby się w ten sposób wywinąć, aby ostatecznościami do niej nie być zmuszony. Król na to: My was przecież nie myślimy opuścić, ale wam pomagać. O gdyby to w. mistrz ze swoimi był w porozumieniu i w pokoju, ale jak wiem ma on z miastami do czynienia, Węgierski król zaś z Wenecyanami.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XXI. N. 13, z datą: Praga mitwoch nach palmen. Anno XIII°.

DXLII. *W Marienburgu* 25 *kwietnia* 1413.

W. mistrz uprasza króla Francuzkiego i księcia Burgundzkiego o udzielenie zakonowi pomocy na wypadek, gdyby nań napadł król Polski z Witołdem (cum ipsi Poloni se fortificant, cum Lithwanis, Ruthenis, Tartaris et paganis confederacionem ineuntes, sicuti nos cerciores reddunt cottidiana avisamenta,

nihil perpensius quam nostram finalem subversionem cogitantes etc.).

Z registrantu 6. p. 231—233, z datą: in castro nostro Marienburg, XXV aprilis, anno XIII°.

DXLIII. *S. L. et D. w maju* 1413.

W. mistrz skarży się na Witołda przed królem Czeskim, prosząc go o ratunek.

Item regi Bohemie.

Einveldige befelunge etc. Allirgnedigster liber herre! In desses brifes gebunge schreibt mir der gebitiger von Lyfland mines ordens worhaftige czitunge, wi sich herczog Witawt mit den Pleskouwern und den Grossen Nougardern und der ganczen Russchen czungen voreineget hat und vorbunden mit in uff minen orden czu krigen; und uff das herczog Wytawt mit geschidekeit geste czu im moge brengen, so let her rede usgeen, her welle mit den Wissen Russen krigen und gibt sin ding schone vor. Uf ein sulchs czien im ouch die geste vaste czu und das her uf ein sulchs, so die czit kompt, das her [1]) mich obirfallen meinet, wenne die geste gerne von im weren, so konnen sie von im nicht komen, und gedenket mich denne und min land ungewarnet mit sulchir macht czu obirczin. Liber gnediger herre, sit mir umb gotes und beschutczunge willen deses armen cristlichen landes, das bis doher ein fredeschilt allir anlegenden cristenen landen ist gewest, hulfflichin und retlichen, wie ich semelichen betruppnissen die dovon nicht hie alleine, sundern andern anstossenden landen czukumftlichen mogen entsteen, wie ich den begegene und wedersteen moge, dorinne ich ouch den lip und alle mines ordens vormogen nicht schonen. Keręt euch gnediger herre an keine schone rede der Polan, als ich doch vorneme, das sie nicht alleine bi euch, sunder czu allen herren forsten etc. hin und her czihende sich entschuldigen und geben ere ding schone vor. Herre gnediger! ir werdet befinden, das is nichten ist und wirt sich leider dirfolgen noch semelichen czitungen als ich vorneme, was ich lange besorget und beclaget habe, sie sprechen offenbarlichin nu sie den orden so verre derhinder haben brocht, sie wellen mit list, geschidekeit, vorretnisse und betrigunge nochsteen, und sulden sie alle ere helse dorumme lassen, das her nicht weder ufkome und uns us deme lande triben. Dorumme mir werlich guter hulffe und getruwes rates gar notdorftig wer; der almechtige got etc.

Kopia w registrancie N. 6. p. 245—246. Następny list do króla Jag. datowany: feria quinta post fest. sti Stanislai anno XIII. Poprzedni p. 240 i 245 do króla Czeskiego z 7 maja a zatem i powyższy list, sądzić można, jest z maja 1413 roku. Na p. 248 znajduje się taż sama skarga w. m. na Witołda do stryja swego Plauena z prośbą, aby natychmiast przysłał 50 glewin na pomoc zakonowi. P. 249 ugoda z sołtysem von Bebinhuse am dinstage nach cantate czu Marienburg o 20 glewin do spodziewanej wojny.

[1]) W liście do Plauena stryja p. 248: mit den Russen gereit wirt, so konnen ouch die geste von im nicht komen, und meinet uns mit ganczer macht ungewarnet czu obirfallen.

DXLIV. *W Segewaldzie* 1 *maja* 1413.

Mistrz Inflancki uwiadamia w. mistrza zakonu, iż Witołd miał wielkie spory z Pskowianami i W. Nowogrodzianami, które niestety już załatwił w ten sposób, iż ostatni zaręczyli mu do-

pomódz na wypadek wojny z zakonem. Z którego to powodu należy się obawiać, iż on wkrótce z Rusinami napadnie na zakon.

Bunge IV. MCMXXXVIII. c. 847.

DXLV. *W Gniewkowie* 3 *maja* 1413.

Wyrok Benedykta de Macra orzekający, że zamki Wielona i Kłajpeda zbudowane są na ziemi Żmudzkiej.

W Cod. epist. T. II. N⁰ XLVI. p. 39.

DXLVI. *S. L.* 7 *maja* 1413.

W. mistrz skarży się przed królem Czeskim, iż nie może doń wysłać w. marszałka zakonu z powodu Witołda, który: lit in der buwunge des huwzes Welun, das her vor eine ior hat ofgerichtet. Ouch so hat er (Witold) alle den sinen ussgeboten; dorczu so hat her mit den sinen des ordens grenczen vaste bestalt nohe her bis an Ragnith..... Mir geet swerlichin und gros czu herczen, das die Polan rede laszen usgen, wie der von Polan ein vicarius des richs sulle werden, das doch ungewonlich ist in der cristenheit und ungehort.

Z registrantu 6. pag. 240—245, z datą: sonntag misericordia domini.

DXLII. *W Marienburgu* 25 *maja* 1413.

W. mistrz wręcza kredytywę posłom do króla Polski a mianowicie Henrykowi Hold komturowi Toruńskiemu, Niklaszowi Schillingsdorfer, Hannuszowi von Orsechow rycerzom i burmistrzowi Gdańska Gerke von der Beke.

Z registrantu 6. p. 255.

DXLVIII. *S. L. et D.* [25 *maja* 1413].

Treść legacyi zakonu do króla Polski: Usprawiedliwić się, że z powodu niepogody mistrz na zjazd do Kowna przybyć nie mógł. Że zakon pragnął i pragnie pokoju, dowodzi okoliczność, iż płacił należytości. Gdy zgoda upragniona nie przychodzi do skutku, wysyła mistrz posłów prosząc króla o inny termin zjazdu i oświadcza ze swej strony, iż zakon niczego więcej nie pragnie nad to jak ażeby mu dotrzymywano artykułów ugodowych. Jeżeliby się król godził na zjazd, to zaproponować na św. Michał w Solcu — jeżeliby nie chciał, posłowie mają go upomnieć, aby dotrzymywał warunków zastrzeżonych pokojem Toruńskim.

Z reg. 6. p. 258—259. Tak z umieszczenia tej legacyi w registrancie jak i z treści legacyi porównawszy ją z treścią listu w. m. do księżny Aleksandry Mazowieckiej z 26 maja 1413 roku, wnosić wypada, że wystosowano ją w kancelaryi zakonu dla posłów, którym pod dniem 25 maja t. r. dano kredytywę.

DXLIX. *W Marienburgu 26 maja* 1413.

W. mistrz odpowiada na ostrzeżenia księżny Alexandry Mazowieckiej, żony Ziemowita, iż poprzednik jego zginął wprawdzie w wojnie, lecz przelał krew swą w obronie praw zakonu; skarży się, że warunki pokoju Toruńskiego nie są dotrzymywane, że Witołd wybudował sobie w granicach zakonu zamek, że zakon wysyła do króla poselstwo z prośbą, aby nie naruszano praw zakonu i uprasza księżnę, aby się wstawiła u brata jako opiekunka zakonu.

Z registrantu 6. p. 256—257.

DL. *W Marienburgu 3 czerwca* 1413.

W. mistrz do króla Polski uwiadamiając go, iż dziś otrzymał od posłów swych wiadomości, jako król godzi się na zjazd na św. Michał odbyć się mający, aby niezgody powstałe w Nowej Marchii w Prusiech i Inflanciech załatwić. Uprasza o listy zawieszenia broni aż do czasu zjazdu, czego jeźliby nie chciał uczynić, uprasza aby zechciał dotrzymywać warunków pokoju Toruńskiego, czem się zakon chętnie zadowolni i na co rad przystaje.

Z reg. 6. p. 260—261.

DLI. *W Gnieznie 13 czerwca* 1413.

Król Jagiełło oświadcza, iż zjedzie się osobiście z w. mistrzem zakonu na św. Michał i zaręcza, że gdyby tego dla ważnych powodów nie mógł uczynić, natenczas wyszle na oznaczony termin swych pełnomocników.

Raczyński C. d. Lith. p. 167—168.

DLII. *W Gnieznie 14 czerwca* 1413.

Król Jagiełło żali się przed Elblążanami na w. mistrza, który go niesłusznie posądza, jakoby łamał artykuły pokoju ułożone przez króla Zygmunta.

Raczyński C. d. Lith. p. 164.

DLIII. *W Gnieznie 23 czerwca* 1413.

Król Jagiełło uwiadamia w. mistrza, iż starostom księcia Słupeckiego zalecił, ażeby się od kroków nieprzyjacielskich przeciwko zakonowi wstrzymali.

Raczyński C. d. Lith. p. 166.

DLIV. *W Środzie 12 lipca* 1413.

Król Jagiełło żąda od w. mistrza glejtu dla swych posłów Macieja z Wąsowa wojewody Kaliskiego i Mikołaja z Czarnkowa generalnego starosty wielkopolskiego.

Raczyński C. d. Lith. p. 169. Glejt ten wystawił tymże posłom mistrz na dniu 18 lipca a kopija tegoż znajduje się w registrancie 6. p. 300.

DLV. *W Papowie toruńskiem 23 lipca* 1413.

W. mistrz prosi króla Wacława Czeskiego, aby raczył przyjąć w swe służby Wasyla księcia z Rusi.

Also ist dem konige von Behemen geschrebin von herczog Wayssel wegen dem Russen.

Allirdurchluchtigster furste grosmechtiger koning gnediger liber herre, mein andechtigs gebete mit inniger befelunge gancz meines ordens sei euwer koniglichen gnaden voran geschreben. Ich brenge denselbigen euwern gnaden vor, wie der czeiger desses briefes, herczog Wayssel von Russen, czu mir ist komen, mit sinen dinsten sich mir und minem orden hat erboten, die mir czu dessen czeiten czwischen den herren koning czu Polan und herczog Witouten noch gelegenheit salches grosses gewaldes, als euwer gnade vor wol hat vornomen, czu nucz und fromen nicht alleine mir, sundir der ganczen cristenheit mochten komen. Doch so neme ich czu herczen und betracht den fredebriff czu Thorun uff einen ewigen frede gemacht, dorinne ich weder in adder her wider mich bewaret, ist nimand czu halden addir ufczunemen, der us des anders partes lande czu dem andern komet etc., worumb gnediger lieber herre, das ich denselbigen brifen nochfolge, als ich in allen iren puncten bisher getan habe, wiewol sie mir von dem widderparth in keinen stucken sind gehalden, so en wil noch en mag ich den egenanten herczogen nicht halden umb volltuunge des vorgerurten ewigen fredebrifes willen, den ich immer mit ganczen ernste gerne halden und haben wolde, als verre ich ungedrungen gewaldes willen, bei meinen landes grenczen und leuten, privilegien, herkomende lobeliche gewonheiten und freiheit mochten bleiben. Dorumb nach begerunge dises egenannten herczogen bitte und flee ich euwer konigliche gnade, das ir en uffnemet in euwerm dinste gnediclichen willen beweiset, das her gancz hoffende vor andern fursten und herren ist czu euwern gnaden. Gegeben czu Papow am sontag vor Jacobi.

Kopia w reg. N. 6. p. 314. Na pag. 315: dis is das geleite, das man demselben Wayssel herczog Russen gegeben hat — z datą powyższego listu.

DLVI. *W Toruniu 24 lipca* 1413.

Odpowiedź ze strony w. mistrza na przedłożenia posłów polskich, Macieja wojewody Kaliskiego i Mikołaja z Czarnkowa. Na wezwanie, aby zakon dotrzymywał warunków pokoju Toruńskiego, odpowiedział mistrz, iż zakon zawsze tego pragnął i niczego więcej nad to nie pragnie — a więc ażeby zamek Wielonę albo zburzono albo w ręce zakonu oddano, żeby dokumenta zapisu Żmudzi zakonowi wręczono i żeby zakon pozostał przy prawach i przywilejach swych. Na upomnienia z powodu zbrojenia się ze strony zakonu i oskarżeń, które mistrz rozsyła na króla Polski, odpowiedź: iż czyni to, bo wiadomo jest zakonowi, iż i król Polski podobnie postępuje. Na wezwanie ze strony króla, aby mistrz dzieciom zabitych kupców i poddanych polskich powrócił ich mienie, odpowiedź: iż mistrz o tem zgoła niczego nie wie, że i kupcom zakonu Słupczanie wy-

rządzają szkody, rabują ich i zabijają a zakon temu nie może zapobiedz.

Z registr. 6. p. 325—327. Odpowiedź ta daną była w Toruniu am sinte Jacobs obende 1413. Co się tyczy ostatniego punktu odpowiedzi, to mistrz już 7 czerwca 1413 r. skarżył się królowi Polski, iż sołtys księcia Słupskiego trzy wsie w Nowej Marchii zrabować kazał i upraszał króla, aby zakazał mu napastować zakonu. Na dniu 12 czerwca donosił królowi, iż mieszkańcy Arnswaldu i Stargardu wraz z wójtami Słupeckimi napadli na Berlin a współcześnie w listach do przyjaźnie względem zakonu usposobionych książąt pisał i oskarżał się, iż to wszystko za wiedzą i poradą króla Polski się dzieje. Reg. 6. p. 265—266.

DLVII. *W Opocznie* 28 *lipca* 1413.
Król Jagiełło uwiadamia Wilhelma Kostkę z Postupic, że zakon dopuszcza się niesprawiedliwości względem Polski i gotuje się do wojny.

Raczyński C. d. Lith. p. 170. Że mistrz Plauen w istocie zbroił się do wojny, dowodzą liczne jego skargi datowane z Marienburga 10 lipca 1413 r. z prośbą o pomoc przeciwko Jagielle i Witołdowi, którzy się połączyli z Rusią i z Tatarami na zgubę zakonu, a znajdujące się w registr. 6. p. 293 i nast.; pod adresem: duci Burbon, Anthonio de Burgund duci Brabandie, Philippo de Burgund, Comiti de Nevers, comiti de Conesan, domino de Engen, domino de Ligne, domino de Antoyny, Engilberto de Engyen, domino de Rouvais, domino Hugoni de Lannoy, domino Roberto de Montegny etc.

DLVIII. [*W Dorpacie*] 16 *września* [1413].
Rajcy miasta Dorpatu piszą do rajców Rygajskich w sprawie przedłożeń Witołda.

Napierski R. L. U.; N⁰ CXCIX. p. 163.

DLIX. *W Marienburgu* 17 *września* 1413.
Starszyzna zakonu Krzyżaków wymawia panom korony Polskiej, iż z ich winy umówiony zjazd nie przyszedł do skutku.

Also hat der kompthur von Thorun geschrebin mit unsers homeisters rathe und der andern gebittiger ken Polan Jacobo de Conneczpole Syradiensi, Mattie de Labeschaw, Sbigneo regni Polonie marschalco.

Unsern fruntlichen grus czuvor. Edelen besundern lieben herrn! Euwern brief uns gesand han wir wol vernomen, und ist uns wol wissentlichen, das wir mit etlichen andern von geheis unsers homeisters und sines reiches czu Junge Lesselaw woren, do wir an euwern herrn worbin, das her einen tag mit unserm homeister umb alle schelunge, die obir den fredebriff czu Thorun gemacht czwisschen beiden herrn und iren landen weren entstanden, an einer bequemen stad uff pfingisten ader sinte Michaelis tag welden halden. Und do kos euwer her uff sinte Michaelis tag und slos etliche artikel aus, do die meiste schelungen an hing, das wir weder an unsern homeister brochten, der im dornoch weder umb schreb, welde her umb schelunge als vorberurt ist uff Michaelis einen tag suchen, des welde unser homeister gevolgig sein. Also das das mit briffen vorwart worde, das ein part wedir das ander dor czwischen nichts enerbeit ader tet, und das das mit briffen von beiden herrn bevestet worde, als des ein notdorft wer, als ouch der herre koning schreib unserm homeister czuthunde und einen tag sulches briffes

czu entphaende im saczte, uff welchen tag unser homeister sein erbar treffliche botschafft mit solcher macht sulche briffe czu entfoende und wedirumb czu geben sand. Do di dar quomen do funden sie nimandes von des herrn koniges wegen wen herr Johan Pelle mit einem gebrechlichen briffe, do die meiste schelunge aus und nicht in beslossen was, und ouch nimands von des herrn koniges was, die macht hetten, mit unsers homeisters rethen einen briff, do beide herren und ir land in vorwart weren, czu machen. Dorumme der selbe tag von euwer gebrechlichkeit halben und nicht von unsers homeisters wegen uff den selben tag abgink. Gegeben czu Marienburg am nehesten sontage noch exaltacionis crucis.

Kopia w reg. N. 6. p. 344.

DLX. *W Sandomierzu* 13 *września* 1413.
Król Jagiełło żali się prałatom i duchowieństwu na zakon niemiecki, który wzgardził wyrokiem kompromisyjnym Benedykta Makry, superarbitra delegowanego przez króla Zygmunta.

Raczyński C. d. Lith. p. 172.

DLXI. *W Horodle* 4 *października* 1413.
Król Jagiełło skarży się przed monarchami i książętami tak świeckimi jak i duchownymi, iż zakon używa wszelkich środków aby go zmusić do wojny.

Raczyński C. d. Lith. p. 161—164.

DLXII. *W Marienburgu* 10 *października* 1413.
Starszyzna zakonu Niemieckiego uwiadamia króla Polski o złożeniu z godności w. mistrza Henryka Plauena, prosząc aby król dał znać im gdzieby go znaleźć mogli, aby nieporozumienia zaszłe w spokoju załagodzić.

Deme konige czu Polan.

Einveldige befelunge willege dienste czu aller euwer koniglicher beheglichkeit bevor. Allirdurchluchster forste, grosmechtiger konig gnediger lieber herre. Euwer konicliche grosmechtikeit hat, als wir hoffen, wol vornomen, das wir alle mit ganczem ernste und fleisze in grosser sorgfeldekeit haben gearbeittet und getruwlich dornoch gestanden, das der gemachte frede czwischen euwern koniglichen gnaden, euwerm reiche, landen und helfern von einem, uns und unserm und des ordens landen etc. vom andern teile, in sussekeit des fredes und eintrachtekeit der liebe, unvorrucket blebe und wurde gehalden, und was do weder ist getan, ist gancz wedir unsern und des landes wille und rath gescheen, als des got unser geczewg ist. Wir haben gar ofte mit fleissegem ernste unsern homeister gebethen, das her mit euwern gnaden sich fruntlichen dinstlichen und lieplichen hilde und sich und uns alle vor kriege und anderm ungemache, das euwer hirlichkeit czu ungnaden kegen unserm orden und landen mochte reissen, sulde huten, und sich in aller demut ken euwern koniglichen gnaden in dinstlichem willen irczeigen, doran her uns und all seinen landen nicht bessirn willen mochte beweisen, das uns alles noch vil irsuchunge grosser bethe und manchirlei flehunge nicht hat mogen helffen. Sunder her als ein vorherter man in sinem eigensinne wolde

bleiben und uns nicht volgen, dorus wir io merkten, das her weder unser aller und des ordens landen wille mee czu kriege und unfrede richtet denn czu frede, als das ouch durch die sinen in etlicher masze leider ist beweiset, das uns getruwlich leit ist und ane unsern wissen und rath czu ist gegangen. Dorumb wir ein sulches nicht lenger leiden mochten und haben in des homeisters ampths noch retlicher unsers ordens satczungen irlossen und entsatczt. Ouch haben wirs in alle unsern landen bestalt, nemelich an allen grenitczen, das man mit den euwern fruntlichen und liplich sal leben, und bitten euwer gnade an euwern grenitczen ein sulchs ouch czu bestellen, wann wir deme gemachten frede noch wellen folgen und den gerne halden. Und ist icht dorobir gescheen, do bitte wir euwer konicliche gnade uns das nicht czu czusachen, sunder die entsatczunge unsers homeisters vor unser entschuldigunge czu empfoen und uns wedir czu schreiben, wo man euwir gnade in korcz finden moge, do welle wir unser achtbare botschaft bi euch haben, mit euch eines fruntlichen tages czu vorramen do alle schelunge und obirtretunge von beiden seiten, als wir hoffen, fruntlichen czu handeln und mit gottes hulffe henczulegen, want wir io noch unserm vormogen umb euwer koniglichen gnaden fruntschaft und liebe arbeiten und steen wellen noch gancz unserm vormogen, und bitten eine gnedige antwert bi dissem bewisser disses briffes. Got der herre anthalde euwer konicliche grosmechtikeit wolfarende in clucseligen czunemen czu langen czeiten. Ouch geruchę euwer grosmechtikeit bi dem czeiger disses briefes unserm boten czu euch czu komen ein sicher geleite czu senden. Gegeben czu Marienburg am dinstage noch Dyonisii. Anno etc. XIII°.

Kompthur czu Elbing dutsches ordens an des homeisters stat mit den nochgeschreben gebietegern; grosskompthur, marschalk Cristpurg, treszeler mitsampt den andern gebietegern.

Kopia w reg. N. 6. p. 363—364. Tejże samej treści, co i powyższy list, jest i pisany do księcia Słupeckiego Bogusława, z datą: mitwoch nach Dionisii, na paginie 365—366 i drugi obszerniejszy i ważniejszy p. 367—369.

DLXIII. *W Mereczu* 25 *października* 1413.

Król Jagiełło odpowiada starszyźnie zakonu, iż skoro się już od ks. Witołda o złożeniu Henryka Plauena z godności wielkiego mistrza dowiedział, nakazał swym pogranicznym urzędnikom żadnej szkody nie wyrządzać poddanym zakonu, i uwiadamia ich, że go posłowie zakonni znajdą w Litwie gdzie obecnie przebywa.

Wladislaus dei gracia rex Polonie,
Lythwanieque princeps supremus et heres Russie etc.

Venerabiles amici nostri! Litteras vestras nobis missas plena racione percepimus, que nos hic in Merecz constitutos die date presencium invenerunt. In quibus scribitis, quomodo voluntatis et intencionis vestre semper fuisset nobiscum et cum terris regni nostri in pacis amena dulcedine permanere, pro qua tot labores et fatigas habuistis, qualiterque pro eo, quod magister ordinis vestri pacem contempnens ad habendum nobiscum gverras eciam contra voluntatem vestram aspirabat, ipsum de officio dignitatis sue, iuxta statuta ordinis vestri, semovistis etc.

quomodo eciam omnibus vestris subditis et signanter in metis et greniciis terrarum vestrarum constitutis precepistis, ut cum terris regni nostri et earum subditis in pacis tranquillitate permanerent, nec deberent easdem terras nostras per quidpiam de cetero molestare etc. Pro quo scire velitis, quod hec scripta vestra, prius quam littere vestre huiusmodi nobis portate fuere, circa magnificum et illustrem principem dominum Alexandrem alias Wytowdum dei gracia ducem Lythwanie fratrem nostrum carissimum vidimus, et licet multis infinitis et gravibus iniuriis a magistro et ordine vestro in terris regni nostri turbabamur, pro quibus dum ad magistrum et ordinem vestrum nunccios nostros dirigere voluimus, raro admissi fuerant magistrum ordinis vestri accedere, nec aliquando ab eodem magistro cum aliquali certa responsione ad nos rediebant. Quam primum ipsa scripta vestra audivimus, mox gentibus et subditis nostris et signanter capitaneis gencium in limitibus et greniciis constitutis scriptis nostris commisimus, ut contra vos, terras vestras et earum subditos quodpiam odiosi attemptare non deberent. Super eo autem quod nobis scribitis, qualiter ad nos nunccios vestros solempnes velletis dirigere, postulantes ut vobis intimemus ubi nos debeant invenire et ut eisdem nunciis vestris salvum conductum ad nos veniendi concedamus etc., pro quo scire velitis, quod nunc presencialiter unacum predicto domino Alexandro fratre nostro carissimo in terris nostris Lythwanie habitamus, in quibus nuncii vestri nos possunt accedere, quos in accessu et recessu eorum per nos et dominum ducem predictum fratrem nostrum et ipsius subditos, certos reddimus presentibus et securos. Datum in Merecz feria quarta proxima ante festum sanctorum Symonis et Jude apostolorum. Anno domini millesimo etc. XIII^{mo}.

Ad relacionem venerabilis Donyn
prepositi sancti Floriani Cracoviensis, regni Polonie vicecancellarii.

[Adr.]: Venerabilibus Hermanno Gans comendatori Elbingensi locum magistri tenenti aliisque comendatoribus videlicet magno comendatori, marschalco Cristburgensi et thezaurario ordinis thewtonicorum (sic) de Prussia amicis nostris.

Oryginał na pap., pieczęć na czerw. w. wyciśnięta, skrawkiem papieru przykryta; w archiw. N. Z. w Królewcu, szufl. LXIX. N⁰ 56.

DLXIV. *W Marienburgu* 24 *października* 1413.

Starszyzna zakonu wysyła do króla Jagiełły i w. ks. Witołda swych pełnomocników, komtura Bałgi (Ulryka Zengera) i Ragnety (Konrada Oefelera).

Dem konige czu Polan und herczog Witaut von eins tages wegen mit in czu halden.

Demutige befelunge etc. Allerdurchluchster forste grosmechtiger koning und gnediger lieber herre! Wir senden czu euwer koniglichen maiestat und czu dem irluchten forsten und grosmechtigen herrn herrn Allexandro anders Witaut etc. unserm liben herren, mit gemeinem rate der gebittiger des landes und der stete, die ersamen geistlichen manne kompthur czur Balge und Ragnith unsers ordens bruder mit etlichen andern unsers ordens getruwen vom lande und den steten mit euwir beider herlichkeit einen fruntlichen tag czu vorramen und uffczunemen, demuticlichen bittende, sie gnediclichen ufczunemen, guttlichen czu vorhoren, in als

uns selben czu glauben, und wie sie von desselben tages wegen mit euwer beidir herlichkeit eins werden, das geloben wir bie guten truwen ane allerlei argelist veste und stete czu halden. Beweiset euch lieben herrn hirinne gutlichen, das lov von dem almechtigen gote dovor nemende. Gegeben uff dem huse Marienburg undir unser aller hie deder geschrebenen usgedructen ingesegeln am obende Simonis et Jude in XIIII^C und XIII^dem iore.

Kompthur czum Elbinge an des homeisters stat, groskompthur, obirster marschalk, kompthur czu Cristpurg und treszler dutsches ordens.

Kopia w registrancie N. 6. p. 390.

DLXV. *W Marienburgu* 4 *listopada* 1413.

Zastępca mistrza tłómaczy królowi Zygmuntowi powody, dla których złożono Henryka von Plauen z mistrzowstwa (wenne her [sc. H. v. Plauen] nach eigenem willen czwuschen dem allirdurchluchsten fursten herrn Wladislao konige czu Polan und dem irluchten fursten herczog Wytowt, iren helfern und undirsassen von eime, und unserm orden und undirsassen und landen vom andern teile, mer noch unfrede, den den gemachten frede czu halden hat gestanden); uprasza króla, aby się wstawił u króla Jagiełły, aby zakonowi warunków pokoju dotrzymywał; w końcu zaręcza, że wprawdzie obecnie pieniędzy nie ma, ale na św. Elżbietę, na środopuście i na św. Jana chrzciciela w trzech terminach wypłaty, uiści się zakon z dłużnej jeszcze sumy 12 i pół tysiąca kóp groszy.

Z registrantu 6. p. 400.

DLXVI. *S. L. et D.* [*przed* 19 *listopada* 1413].

Instrukcya dla posłów zakonu (pod przewodnictwem komtura z Bałgi), wysłanych do Jagiełły i Witołda. 1) Po zwykłem pozdrowieniu książąt i bojarów, mają posłowie oskarżyć złożonego z urzędu mistrza i oświadczyć, że zakon wraz z rycerstwem, panami i miastami żąda pokoju i uprasza aby król i Witołd zechcieli przystać na zjazd ze starszyzną zakonu, którego to zjazdu uchwał miałby się trzymać przyszły mistrz zakonu. 2) Gdyby zapytali, a jakiż to zjazd z nami mieć żądacie, przecież trwa wyrok króla Rzymskiego i Węgierskiego, tego my się trzymamy, wy zaś nie — odpowiecie na to: My o tem niczego nie wiemy i niczego nam o tem mówić nie polecono; przedkładamy tylko prośbę jako posłowie i prosimy o odpowiedź. 3) Gdyby zgodzili się na zjazd przed wielkanocą lub pomiędzy tą a zielonemi świątkami, natenczas oświadczycie, iż nie może on się odbyć prędzej, dopokąd wody nie opadną; co się zaś tyczy miejsca, to mógłby się odbyć pomiędzy Ragnetą a Wieloną. 4) Gdyby na te miejsca się nie godzili, to można przystać na Złotoryą nad Drwęcą lub około Torunia

jako metę zjazdu; a gdyby termin wydawał się im zbyt długim do wyczekiwania, objaśnić należy, że wiedzą, iż zakon nie ma obecnie mistrza a podczas tego mógłby Bóg go zakonowi użyczyć. 5) Gdy będzie mowa o drogach kupieckich, należy posłom domagać się wolnej drogi przez Wisłę i Drwęcę jak było dawniej. 6) Co się tyczy wolnych dróg kupieckich na Litwę, tak mówić posłom należy: Libir herre! Wir vorsehen uns wol, das das geschefftnis nicht gros werden wirt disze cziit iores czwischen Lythen und Prewssen wethers halben, und dorumme so ist uns dovon keins entpfolen czu reden. Doch mochtet irs off euch nemen, daz is euch nicht befolen were und mochtet sprechen: Ap imant wer, der seines geschefftins icht woste adir sinen fromen gewerben, der mochte czihen bis ken Rangnith, des selbigen gleichen, ap imandt wer, der sinen ffromen gewerben mochte, das der czoge nicht forder den ken Cawen.. Wir besurgen uns aner, das is herczog Wytaud wirt vorsmahen, das man di sinen nicht tiffer ins landt wil czihen laszen. Ouch so was noch ein weg ufgesatczt von Garten uff Rastenburg. Dissen artikel muste ir selbir ufsetczen, uff das man ouch herczog Wytaudts wille moge behalden. 7) Gdy będzie mowa o biskupie Heilsbergskim i zapytają was, dlaczego tegoż nie przypuszczamy jego do biskupstwa, odpowiedzcie, iż na to pytanie nie macie instrukcyi, ale ze swej strony możecie dodać, iż jeżeli biskup zechce to damy mu glejt, aby mógł bezpiecznie do nas przybyć i z nami traktować. 8) O księciu ze Słupcy gdy zapytają, mianowicie z jakiego powodu zakon spustoszył jego kraj, odpowiedzcie: co się stało, stało się przeciwko woli zakonnych przełożonych. Należy wam atoli oskarżyć księcia Słupeckiego, iż niedawno ludzie jego napadli na miasta zakonu w Nowej Marchii — o zemście zaś, którą księciu zakon wymierzył, dowie się król i Witołd od innych książąt a nie od zakonu. 9) Item ap sie werden gedenken der iaget, das man in di gonde uf den unsern, so moget ir in antwerten, das irs uff euch nemen wellet, wenn sie in eigener personne selbir iagen mogen also lange, bis czu ein czukonft des meisters etc.

Instrukcya w współczesnej kopii z nadpisem: Dis nochgeschreben sullen die bothen werben die ken Lythouwen czihen — znajduje się w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada varia.

DLXVII. *W Rumszyszkach* 23 *listopada* 1413.

Komtur z Bałgi zdaje sprawę marszałkowi zakonu z odbytego poselstwa do króla Polski i do Witołda: Na dniu 19 listopada przybyliśmy do nich do Trok, zkąd musieliśmy towarzyszyć im w podróży wśród bardzo złych dróg. Na poselstwo nasze, prawiące o usłużności dla nich zakonu i proponujące zjazd, obiecali, że dopiero na drugi dzień odpowiedzą. Trzeciego dnia podczas obiadu czyniono nam rozmaite pytania,

dotyczące upornego usposobienia strąconego ze stolicy w. mistrza, względem pokoju wiecznego, o tem w jaki to sposób go król tak ustnie jak i pisemnie upominał itd. W sprawie zjazdu odpowiedział Witołd: Żądacie od króla i odemnie, abyśmy z wami na zjazd przystali. Na to nasza odpowiedź, że gdziebyśmy tylko pokój i pożytek dla chrześcijaństwa wzmocnić mogli, tam chętnie obowiązek spełniamy, dlatego nie byłoby przystojnem gdybyśmy odrzucili propozycyą zakonu dotyczącą zjazdu. Wyraził książe w końcu życzenie zgodzenia się na termin i miejsce zjazdu.

Skorośmy się zgodzili, zażądaliśmy zapisów dokumentnie stwierdzających tę to zgodę. Na to odrzekł król: Zanim ja ze stryjecznym mym bratem wiarę Chrystusową przyjęliśmy, zawsze dotrzymywaliśmy zakonowi to, cośmy mu słowem lub podaniem ręki przyrzekli; dziś skoro jesteśmy wyznawcami wiary Chrystusa, nie ufacie nam — dlatego na dziś zadowolnić się musicie naszem słowem, któreśmy wam dali. Na to odpowiedzieliśmy: Królu panie! my już z domu otrzymaliśmy dokument dotyczący zjazdu, musimy przeto i od waszej miłości podobny żądać. Napiszcie zatem notułę — wtrącił Witołd — w jaki to sposób życzylibyście sobie, aby wam wystawiono dokument. A gdy zaczęliśmy się wymawiać, iż tego nie godziłoby się nam uczynić, rzekł Witołd: Moi kochani, któż nam może zaręczyć dochowania terminu z waszej strony, wszakżeż wy nie macie mistrza? Odpowiedzieliśmy: My posłowie zakonu lub zastępca w. mistrza to uczyni, skoro wielmożnościom waszym nasze nie wystarczą pisma. Oni zaś na to nie przystali i tak zszedł dzień trzeci.

Podczas dalszych traktatów odrzucali nasze propozycye z powodu, iż obecnie mistrza nie mamy i zapewniali, że skoro im mistrz wszystko zaręczy, dotrzymają terminu zjazdu. A gdy wiele mów wymieniano w tym przedmiocie, myśmy głównie na to nacisk kładli, aby oni obydwaj na zjazd przybyli. Nie — rzecze Witołd — tylko na ten wypadek przybędę tamże, skoro mi ten, który mistrzowstwa dostąpi, za wszystko poręczy. Po czem kazał nam napisać notułę, abyśmy rozważyli jej treść i oświadczyli czy ją przyjmiemy. My zaś, po naradzie z komturem Ragnety, ze starszyzną miast i rycerstwem, odpowiedzieliśmy, iż nie możemy się tak wielce i szeroko zapisywać i podaliśmy mu inną; notułę z naszej strony wziął Witołd pod rozwagę a przywoławszy swego pisarza i podkanclerzego polskiego, rzekł do nich: co złego widzicie w tej tu notule, iż posłowie zakonu jej przyjąć nie chcą. Po przeczytaniu wręczonej notuły odrzekli posłowie: Panie, my takiej notuły nie przyjęliśmy od przełożonych zakonu, musimy takową przyjąć jakąśmy otrzymali.

Natenczas dał nam inną cedułę, na którą przełożeni zakonu zgodzić się mają, gdyż dodawał on: nie możemy działać przeciwko pokojowi wiecznemu i przeciwko orzeczeniom króla Rzymskiego. A gdyśmy się rozłączali i żegnali z nimi, Witołd rzekł do nas: chciałbym z wami jeszcze pomówić, nie rozłączajcie się z nami. Natenczas to król, królowa i Witołd wybrali się w podróż do Wilna, myśmy ich pożegnali. Król kazał pozdrowić zastępcę w. mistrza, Witołd zaś prosił o listy wolnego polowania. Podczas gdy oni tak ustnie przyjmowali propozycyą dotyczącą zjazdu, rzekł nam był Witołd: Powiem wam prawdę bez ogródek. Pisałem ja przedtem, aniżeliście wy tu przyszli, do króla Rzymskiego o szkodzie, którą ponosimy ze strony zakonu, a pisałem doń w tym celu, aby nie wziął mi za złe skutków jakie z tego wypłynąć mogły. Nadto dowiedzieliśmy się (posłowie), że Witołd wysłał swego pisarza Mikołaja Sepieńskiego do margrabiego Miśnieńskiego, do Rzymu, aby oskarżyć zakon — a obecnie, jak to widoczne, żąda, aby zakon żądania jego i króla Polski w zupełności spełnił. Przypominamy sobie, jak' rzekł był do nas: Gdy zakon może mistrza wybierać i składać z urzędu, my zaś ze zrzuconym ze stolca mistrzem mamy sprawy, którym on nie może zadość uczynić i pretensyj naszych zaspokoić, żądamy aby je zakon wypełnił. Gdy o księciu Słupcy była mowa, oświadczyliśmy, że tenże w 14 dni po obiorze w. mistrza będzie miał termin z zakonem. Donosi dalej, że Zawisza pojechał do Węgier, by oskarżyć przed królem Zygmuntem zakon; dzień przed naszem przybyciem był on u króla i księcia i mówił, iż wysłał herolda do w. mistrza o dłużne królowi 2000 zł. węg., a gdy nie wie, ażali owego herolda nie utopiono lub sprzątnięto gdzie po drodze, tedy król w tejże sprawie wysyła osobnego posła, którego naszej opiece polecił a od czego w żaden sposób wymówić się nie mogliśmy. Kupcom zabezpiecza Witołd, my zaś jemu wolny handel aż do dnia zjazdu. Na zamkach książęcych podejmywano posłów nader gościnnie i we wszystko świtę całą obu komturów zaopatrywano.

Oryginał w arch. Królewieckiem N. Z., szufl. XXI. N. 79 z datą: im herczog Witoude hofe Rumczisko genand, III meilen von Cauwen ienehalben. Gegangen von Rumczisko am tage Clementis czu mittage.

DLXVIII. *W Elblągu* 20 *grudnia* 1413.

Zastępca w. mistrza i starszyzna zakonu potwierdzają układ, na mocy którego mają się zjechać z królem Polski i z Witołdem w 14 dni po wielkiej nocy; gwarantują przed zjazdem i 14 dni po zjeździe obustronne zawieszenie broni i czynią zastrzeżenie, że obecny zapis ani wiecznemu pokojowi ani

wyrokowi króla Rzymskiego, ani też prawom zakonu w niczem nie ma uwłaczać.

Z reg. 6, p. 422—423; z datą: Elbing am obind Thome apostoli im XIII. iare.

DLXIX. *W Elblągu* 20 *grudnia* 1413.
Zastępca mistrza odsyła królowi Polski powyższy dokument i uprasza go aby mu ze swej strony, a także i od Witołda dokument tejże treści przysłał; przeprasza go za zmianę, którą przy końcu dokumentu uczynił (die euwer konigliche maiestet wol wird vornemen und dirkennen, das is umb besserunge beider teile gescheen ist und keinen schaden inbrengen wird).

Z registrantu 6, p. 424—425; z datą jak w poprzednim dokumancie.

DLXX. *S. L. et D.* [1414].
Obliczenie szkód które w. ks. Witołd wyrządził zakonowi.

Item dominam de Czadel et rusticos suos in.	III^C marcis.
Item Henricum de Sorgel in	XX marcis.
Item Scykaw de Tuwernicz in.	XL marcis.
Item uxorem Ottonis de Tuwernicz in. . .	XL marcis.
Item Johannem de Swirkoczin in.	XX marcis.
Item opidum Grudencz in	C^CX marcis.
Summa	II^MIIII^CXXX marcarum.

Roghuszen.

Item villam Valkenaw in.	II^C marcis.
Item villam Harlaw in . .	XXX marcis.
Item villam Dampraw in	V marcis dampnaverunt.
Summa . . .	II^CXXX marcarum.

Ragnith.

Item Rumoldus capitaneus domini ducis Witaudi cum Samaythis subditis domini magistri generalis et ordinis Schalwen nuncupatis [1]) gravia dampna post initia pacis federa intulit et fecit, que ad summas subsequentes se extendunt.

Primo namque recepit ab eis II^C et V. equos quorum quilibet valuit III. marcas. Summa VI^CXI. marcas.

Item recepit ab eis LXXXVI. vaccas, quarum quelibet valuit V. fertones. Summa I^CIX. marcas minus 1 fertone.

Item recepit ab eis LXXV. porcos, quorum quilibet valuit XIIII. scotos. Summa XLIIII. marcas minus 1 fertone.

Item recepit ab eis XC. capras, quarum quelibet valuit IIII^{or} scotos. Summa XIII marcas.

Item recepit ab eis vestimenta, caldaria, ollas et alva domuum suarum suppellectilia, ad valorem V^CIII. marcas.

Item fecit et in tuliteis dampna in edificiis domuum suarum, lateris horrei et curie lapidum nec non aliarum parvarum habitacionum edificiis videlicet hachilwerg vulgariter nuncupatarum ad sumam III^M marcarum.

Item cepit et invasit XXVIII. homines de Rangnith quorum aliquos interfecit et aliquos captivos deduxit.

Summa sumarum IIII^{M}II^{C}LXXXIII. marcarum preter occisos et captivos antedictos.

Newehus.

Item dicti Samaythi domini ducis Wytaudi subditi cum dicto Runmuldo, dictorum magistri generalis et ordinis subditis de Newenhus, hec infra scripta danpna post firmatam pacem intulerunt minus iuste. Primo ,receperunt ab eis XII. magnos equos, quorum quilibet valuit X. marcas.

Summa I^{C}XX. marc.

Item receperunt ab eis III^{C}III. parvos equos, quorum quilibet valuit III marcas Summa IX^{C}IX. marcas.

Item receperunt I^{C}XX. vaccas, quarum quelibet valuit V. fertones. Summa III^{C} marcas.

Item receperunt ab eis XC. porcos quorum quilibet valuit XIIII. scotos. Summa LIII. marcas.

Item receperunt ab eis vestes et alia domuum suarum attinencia ad valorem XLIII. marcas.

Item receperunt de curiis pecorum in Tilsith, equos, vaccas, sartagines, caldaria, ollas et alia dicte curie attinencia ad valorem IIII^{C} marcas.

Item Novum Castrum cum lateris horreo in Tilsith ac curia pecorum ibidem nec non aliis dicti Novicastri edeficiis incendio concremarunt quo dicto magistro generali et ordinis (!) dampna ad sumam IIII^{M} marcarum intulerunt.

Item invaserunt et ceperunt XX. homines de novo castro quorum aliquos interfecerunt aliquos vero abduxerunt [2]).

Summa summarum V^{M}VIII^{C}XXX marcarum.

Brandenburg.

Item dominus dux Wytaudus intromisttit (sic) se post dicte pacis vnionem debitis ordinis infrascriptis, sic quod subditi sui de Littwania eorundem debitores ea minnime solvere curant.

Primo Nicze de Tracken Commendatori de Brandenburg LXXIIII. marc. II. scotis prutenicalibus XXIIII. sexagenis grossorum boemicalium et XXX. pecijs puri argenti remansit et est obligat[us].

Item Martinus in Wylna LXXII. marcas monete premisse pro XII. last salis de pagij [3]) remansit et est obligatus, de quibus dumtaxat X. marce sunt solute.

Item Nicolaus Senior advocatus in Wylna tenetur X. marcas pecunie concesse.

Item Michael, Petri de Crewin sororius, tenetur X. marcas pecunie concesse.

Item Jacobus de Grabaw tenetur XXIII. marcas de sale.

Item commendator de Brandenburg modernus habuit in Cauwen de fumentis sale et promptis pecuniis ad sumam III^{C} marcas, de quibus unacum aliis debitis omnibus supradictis idem dominus dux Wytoudus se contra pacis federa intromittit.

Summa IIII^{C}LXXXII. II. scot. et XXX. pecii argenti.

. . . . [4]).

Suma se extendit ad IIII^{C} sexagenas.

Item Cliste de Cresin recepit in villa Clebow de districtu Falkenburgensi VII. equos in valore IIII. sexagenarum.

Item Drewis Ludeke recepit in eadem villa II. equos.

Item Cliste fuit ante castrum Falkenburg et ibi multos depredavit et interfecit de subditis ordinis, quod dampnum ordo taxat ad I^{C} sexagenas.

Item Hasse de Vchtenhagin et We[de]ge eius frater receperunt Witken Venkendorff in Gaw[er]den dimidiam sexagenam I. vaccarum et L. oves et IIII. equos, unum rusticum captivaverunt, quod dampnum estimatur in valore $I^{1}/_{2}{}^{C}$ marcas fynk [5])

Item Cliste et Glazenap cum IIII. ipsorum famulis receperunt Bornscheue de Graszce XVI. equos in valore II^{C} marcarum fynk.

Summa summarum preceden[cium] II foliorum et huius medii sequitur hic infra.

Summa $XIII^{M}VII^{C}IX$ marcarum fynk.

Summa grossorum $III^{M}II^{C}LXXXII$. schog et II. grossos.

Summa monete prutenicalis XXIX. marcas.

Summa summarum omnium registrorum tam suptuum (sic) captivorum quam eciam omnium aliorum dampnorum centum millia VIII^{C} marcarum prutenicalis monete $III^{M}II^{C}LXXXII$. sexagenarum grossorum. Et XIII. marcas et VII. marcas fynkorum. In eadem summa inclusa sunt danpna istorum captivorum de Tammow, Merwekethen, Instirburg ac aliorum captivorum.

Noch desem blathe sullen fulgen dye antworten der Polner.

Oryginał na półarkuszu; na pierwszej stronie u dołu pismem innem, późniejszem: Damna data per Witoldum post initam pacem. Pisane dwoma rękami; co na drugiej półćwiartce to inną ręką i zdaje się do czego innego należy. Obliczenie tych szkód przygotowywano do procesu podjętego na koncylium w Konstancyi.

1) Stoi: nuncupatus.

2) Tu na boku inną ręką i atramentem: predicta dampna in numera (!) exposite (!) in interesse extendunt se vltra C florenorum ungaricalium salva (!) plurium (!) preter summas expressatas.

3) Powinno być: de pagio. 4) odtąd inną ręką. 5) finkenaugen.

Rachunek sum, które komtur Brandenburski Markward miał na pożyczkach w Litwie a które przejął w. ks. Witołd.

Der kompthurs schade czu Brandenburg.

Dis nochgeschreben ist man her Marquard seliges gedechtnis dem kumpthur czu Brandenburg schuldig gebleben czu Littouwen, des hat sich herczog Wittowt undirwunden:

Traken:

Nitczo hat koufenschatcz gehat mit dem kompthur und ist scholdig gebleben czum ersten XXXIII. mark und II. scot.

Item XXIIII. schok grosschen.

Item tenetur XL. marcas prusch und XXX. stucke silbers.

Czur Wille:

Mertin tenetur XII. leste paisch salczes io di last vor VI mark, do hot her X. mark abebeczalt.

Niclos der alde voith tenetur X. mark gelegins geldes.

Michel Petris swoger von Crewen tenetur X. mark gelegens.

Cauwen:

Niclos Trintel voith czu Cauwen tenetur XVIII. mark gelegins.

Jacob czu Garbow tenetur XXVIII mark salczes wegin.

Item so hat ger Ulrich Czenger czu Cauwen gehat an korne, an holcze und an gereithen gelde als gut, als $II^{1}/_{2}{}^{C}$ mark des hot sich ouch herczog Wittowt undirwunden.

Summa IIII^{C} mark LXXXII. mark II. scot. XXX. stucke silber.

Z foliantu D. str. 317. Cały ten rachunek przekreślony współczesną ręką i pismem.

DLXXI. *Wilno 4 stycznia* 1414.

Jan arcybiskup Rygajski transumuje dokument w. ks. Witołda, mocą którego tenże zeznaje, iż on wraz z królem Jagiełłą na prośby pełnomocników zakonu zezwala na zjazd w Kujawach na Wielkanoc króla z jednej, a w. mistrza z drugiéj strony odbyć się mający, gwarantując 14 dni przed i tyleż po zjeździe obustronne zawieszenie broni.

In nomine domini amen. Nos Johannes dei gracia archiepiscopus Rigensis notum facimus universis et singulis, presentis transumpti instrumentum inspecturis, quomodo sub anno eiusdem millesimo quadringentesimo XIIII^{0} indiccione VII. die vero sabbati XXIIII. mensis marcii hora nonarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri Johannis divina providencia pape XXIII. anno quarto, in nostra notariique infrascripti presencia personaliter constitutus [1]) magnificus et religiosus vir frater Michel Kuchmeister, ordinis beate Marie domus Theutonicorum magister generalis, habens et tenens in suis manibus litteram quandam patentem in pergameno non cancellatam, nec rasam, nec abolitam, nec in aliqua sua parte susspectam, sanam et integram, non viciatam sed omni prorsus vicio et suspicione carentem, eamque coram nobis et notario infrascripto in medium exhibuit et produxit, asserens dicto suo ordini esse necesse dictam originalem litteram apud se retinere, quapropter nos cum instancia requesivit (!) quatenus huiusmodi litteram transsumi et in transsumptum redegi, sic quod ei in iudicio et extra plenaria fides adhiberi valeat, dignaremur. Nos igitur attentis iustis racionibus et precibus predictis, eandem litteram ad nos recepimus eamque transsumi in verum transsumptum redegi, facta prius per nos debita et deligenti collacione de transsumpto ad originale mandavimus per notarium infrascriptum. Cui quidem littere appensa fuerunt in pressulis pergameneis sepetem (!) sigilla, quorum prima fuit de cera rubea impressum in capsa de cera comuni, in cuius medio apparuit figura hominis armati equo insedentis et brachio extenso gladium vibrantis, cuius circumferenciales littere sic legebantur: S. Allexandri alias Witaudi; secundum similiter de cera rubea impressum capse de cera comuni, in cuius medio apparuit scutum cum figura aquile cum extensis alis, cuius circumferenciales littere sic legebantur: S. Bolesslay ducis Mazouie; tercium fuit de cera viridi impressum in capsa de cera comuni, in cuius medio apparuit clipeus cum figura cingni cuius circumferenciales littere sic, ut intuentibus melius videbatur, legebantur: S. Donyni vicecancellarii; quartum similiter de cera viridi impressum capse de cera comuni, in cuius medio apparuit clipeus in cuius parte infima apparuit figura lune, et supra

lunam in medio clipei apparuit stella, cuius littere circumferenciales legi non poterant; quintum sigillum similiter de cera viridi impressum capse de cera comuni, in cuius medio apparuit clipeus cum figura medie aquile partis superioris extensis alis et subtus dictam mediam aquilam videbantur figure tamquam tres copphe [2]), cuius littere circumferenciales sic legebantur: S. Barthusch de etc. cetere littere legi non poterant. Sextum sigillum similiter de cera viridi, impressum capse de cera comuni, in cuius medio apparuit clipeus figuratus simili modo sicut clipeus sigilli quinti cuius littere circumferenciales sic legebantur: S. Sawischi de Garbaw. Tenor vero dicte littere de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Allexander anders Witaut von gotis gnaden grosfurste czu Littauwen und czu Russen etc. thun kunt und offenbar mit dissem kegenwertigem briffe allen die en sehen horen ader lesen. Nochdeme als der ersame bruder Herman Gans obirster spitteler und kompthur czum Elbinge an den homeister stad, mit den ersamen Fredrich graffe von Czolrn groskompthur, Michel Kuchmeister obirster marschalk, Fredrich von Welden obirster trappier kompthur czu Cristburg und Behemund Brendel treszeler dewczes ordens, czu dem allirdurchluchsten ffursten und herren hern Wladislaw konige czu Polan etc. unserm lieben bruder, und czu uns die ersamen bruder Ulrich Czenger czur Balge und kompthur Conrad Oefeler czu Ragnith kompthur desselben ordens gesant hatten, umbe einen fruntlichen tag alle schelunge gebrechen und uffstosse, die czwuschen uns beiden unsern helffern, luten und landen von eime und erem ganczem orden, helffern, luten und landen von anderm teile sint gescheen und entsprossen czu vorsuchen henczulegen, den selben tag czu vorramen und offczunemen etc. So sei wir mitsampt dem herren konige und mit denselben boten den kompthuren egenanten von des selben tages wegen [3]) sind eins wurden, den wir mit den nochgeschrebenen dem irluchten herren Bolken herczoge in der Mazaw, dem erwirdigen herren Donyn probost und thumhern czu Crakaw des reiches czu Polan underkenczeler und den edlen und strengen Alberto Monywid woiewoda und houbtman czur Wille, Bartusch von Ogrodzenes des landes czu Czandmir underkemerer und der frauwen koninge czu Polan hoffemeister, Rambold des landes czu Littauwen mareschalk und Zawisch von Garbaw dem Swarcze[n], bei gutten truwen und an arg vierczien tage noch ersten nehest komende geloben czu halden, also das der vorbenumpth herre konig czu Polan mit sime rathe und den sinen, die her bie im haben wil, uff der Coyaw czum Raczans, czu Brisk adir czu Junge Lesslaw, in eigener persone, und der czukumftige homeister egeschrebenen ordens, in eigener persone, mit sinen gebietegern und rethen, die her bie im haben wil, czu Thorun uff den selben tag als XIIII. tage noch ostern sein sollen, und von dannen beiderseit ire rethe czusampne an dem selben tage sullen senden, di do under in eins sullen werden wo der konig und der homeister czusampne komen, so ferre nicht gemeine sterbunge der lute dort an dem orthe addir ein ander hindernisse ader merckliche dor czwischen en queme; und ist, do got vor sei, das von gemeinem sterben ader andern mercklichen hindernisse, der egeschreben herre koning dohen czu komen gehindert wurde, so geloubin wir an arg bi guten truwen, das desselbigen herren konigis rath mit des czukunfftigen homeisters rathe uff die selbige czeit do selbigest in der neide, wo is in czu beididerseit wirt gelegen, czusampne sollen komen. Sunderlich so sollen beide vorgeschreben teile czwisschen hir und dem selben tage virczentage noch ostern vorgeschreben, fruntlich liblich und an far [4]), sunder alle vorvolgunge

underenandern bleiben und czu schicken haben, doch also, das disse kegenwertige unser vorschreibunge dem ewegen frede, dem ussproche des herren Romischen und Ungerischen konigs und allen unsern rechten unschedelich sal wesen. Doruff haben wir mit dem obengeschreben herczog Bolke, herre Donyn etc. unser ingesegle an dissen kegenwertigen briff lasen hengen, der craflos und machtlos noch dem vorgeschreben tage virczentage noch ostern nehest komende sein sal, in allen sinen puncten und artikeln und keinem teile hulfflich ader schedelich in keiner weise. Gegeben czur Wille am donnerstage in octava innocencium im XIIII^{C} und XIIII^{de} jare.

Acta sunt hec in castro Marienburg nostre provincie Pomezanienzis diocesis, in camera dicti domini magistri generalis, anno indiccione, die mensis, hora et pontificatu quibus supra. Presentibus venerabilibus ac circumspectis viris dominis Johanne Abeczhier deeretorum doctore et sacri pallacii apostolici causarum auditore preposito Warmiensi, religioso viro fratre Nicolao Meyneke ordinis beate Marie supradicti, strennuo militi domino Theodorico de Logendorff Pomezaniensis diocesis, presentes litteras per notarium publicum infrascriptum subscribi et publicari nostrique sigilli appensione mandavimus comuniri in testimonium premissorum.

S. N. At ego Johannes Sternchen de Bartinstein clericus Warmiensis diocesis publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia predictarum litterarum originalium presentacioni, recepcioni, peticioni, collacioni omnibusque aliis et singulis premissis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, unacum prenotatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi et per alium, me allis occupato negociis, fideliter conscriptis in hanc publicam formam rededi signoque et nomine meis solitis et consuetis unacum prenotati domini archiepiscopi sigilli appensione consignavi in fidem et testimonium et singulorum premissorum.

Oryginał transsumptu na dużym arkuszu pergaminowym, u dołu zawieszona pieczęć arcybiskupia na pasku pergaminowym, na czerwonym wosku wyciśnięta, dziś atoli nadkruszona i uszkodzona tak, iż tylko u dołu owalnej pieczęci widzieć można na lewej z dwu tarcz oznaki arcybiskupiej godności; na drugiej, prawej, herb: Sprzączki rodziny Wallenrodów. Archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada 53, N⁰ 10.

[1]) Constitus w trans. [2]) sc. capita. [2]) weges w trans. [4]) sc. gefar.

DLXII. *W Kremonie* 15 *stycznia* 1414.

Król Zygmunt wzywa króla Jagiełłę i w. ks. Witołda z jednej a w. mistrza zakonu z drugiej strony, aby się stawili na termin sądu polubownego do Budy.

Z współcz. kopii w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XXI*a*. N⁰ 67, u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 173—178.

DLXXIII. *W Marienburgu* 24 *lutego* 1414.

W mistrz odpisuje w. ks. Witołdowi w sprawie zaaresztowanych jego kupcom towarów w Gdańsku, iż poprzednik jego rozporządził tak uczynić a to z powodu, że kupcom zakonu na Bugu zostały przyaresztowane towary jak również, że książe

zakonowi 1000 grzywien jest dłużny i prosi o odłożenie tej sprawy do przyszłego zjazdu.

Also hat man herczog Witaut geschreben von der uffhaldunge des gutes.

Irluchter forste grosmechtiger lieber herre! Als uns euwir grosmechtikeit vormals geschreben hat von des gutes wegen wedirczukeren, das den euwern czu Danczk ist uffhalden, der gleich ouch iczund etliche mit euwern briff an uns sint gekomen die ich ouch desselben gutes ein teil czuczihen, und als wir euwer grosmechtikeit czum ersten vor ein entwert schreben, wie wir nue im ampte weren das uns dovon nichtis wissentlich were, und wie wir uns dorumbe dirfragen welden etc. so welle euwir herlichkeit wissen, das uns unser grosscheffer von Marienburg von der uffhaldunge desses gutes also hat underrichtet: wie unser forfar umbe den w. das gut czu der czeit lies uffhalden dorumbe, das den unsern ir gut uffgehalden wart und genomen uff dem Buge und [ouch] umbe tusend mark wegen die euwir irluchtikeit gelegen[tlichin] ist schuldig unserm orden. Hirumbe lieber herre, so geruche euwir herlichkeit is mit der forderunge des selben guttes bis czu [dem] tage in guter geduld lassen besteen, der czwischen unserm konige czu Polan und herczog Witawt und uns ist vorramet und offgenomen. Wir getruwen, ab got [wil, das] wir czusampne (komen), das wir uns mit euwern gnaden wol [werden und] wellen voreinen und entrichten also ferre, ab den unsern moge gleich gescheen; und was hindernis ader schelunge .. wurde sein, das wir doch mit nichte hoffen, die sal von [euch] und nicht von uns darkomen, went wir der s[ein], der ... noch euwir liebe und fruntschaft gestanden h ..... den vor ie dornoch steen wellen. Gegeben czu Marienburg am sonnobende vor invocavit. Anno etc. XIIII°.

Registrant N° 8, p. 1. Kopia pod koniec zatarta i nieczytelna.

DLXXIV. *W Elblągu* 22 *marca* 1414.

W. mistrz odpisuje do w. ks. Witołda powtórnie w sprawie zaaresztowanych kupcom jego towarów w Gdańsku, usprawiedliwiając się, iż w poprzednim liście wcale nie miał zamiaru obrazić księcia, co mu książe wyrzuca w swem piśmie.

Herczog Wytawt.

Irluchter forste grosmechtiger lieber herre! Euwer grosmechtikeit brieff der gegeben ist czu Berste am dinstage noch oculi [1]) nehestvorgangen und uns in desses gebunge geantwert, habe wir mit wirden vornomen. In deme euwer grosmechtikeit czum ersten berurende schreibet, noch dem, als is uns vor hattet geschrebin, von des gutes wegen, das euwern leuten czu Danczk ist ofgehalden etc. Doruff wir euwer hirlichkeit schreben, das wir uns des eigentlichin dirfrogen welden etc. und dornoch uns abir schrebit, bi euwern luten, den dasselbe offgehalden guet czugehoret, die euch unsern brieff wedir brochten, innehaldende, wie das uns unser grosscheffer hett underweiset, das unser vorfar hette dasselbe guet heisen ofhalden umb eczliches gutes willen, das unsern luten off dem Buge ofgehalden were und umb tusend mark, die euwer hirlichkeit unserm orden schouldig were. In dem selben brive wir ouch betelich woren, begerende, das ir die selben sache in gedolt weldet besteen lassen bis czu dem tage XIIII. tage noch ostern inczu-

komende etc. Nu berurt euwer grosmechtikeit in dem letsten briefe uns nu geantwert, wie wir euch undir andern worten geschrebin haben, was hindernis adir schelunge doran were, die sulden von euch und nicht von uns darkomen etc. unde beruret furbas, das der selbe unser brieff in seiner innehaldunge euch ungleich und misselutlichen dunket den vorigen briefen, die wir noch der entsaczunge unseres vorfarn mitsampt unsern gebietigern euch geschrebin haben etc. Grosmechtiger lieber herre, wir vornemen wol us euwerm briefe, das ir die vorgeschreben wort die do lawten, was hinderniss adir schelunge doran were, die sulden von euch und nicht von uns darkomen etc., und vaste vil worte bis czu der besliessunge euwers briefes in missehegelichkeit und in unwillen ofnemet, das uns von herczen leid ist, want das gote wol bekant ist, das unser meinunge ni si gewest, das wir euwer hirlichkeit in eingerlei wise meineten adir wellen missehegelich werden, sunder mit fleiz gemeden haben und noch meiden alle orsache, domit wir euwer hirlichkeit czu unwillen bewegen mochten, und mit demutiger meinunge uns allewege dorczu schicken, das wir euwer hirlichkeit welden behegelich und czu willen werden. Und dorumb der vorgeschrebenen worte so was und ist unser getruwe meinunge, also wir uff dem tag czusampne werden komen, des wir bas noch gancz vorhoffen, so welde wir uns als demuteclichen ken euwer hirlichkeit beweisen, das ir wurdet irkennen, das wir allczeit in euwirn willen steen welden und thun was euch lieb und beheglich were. In derselben meinunge si wir noch hewtestags und wellen ap got wil dorinne bestendig bleiben und insulcherweis, so habe wir gemeinet, das doran kein hindernis noch schelunge sal sein von unser wegen, das ouch euwer hirlichkeit unczweivelich sal befinden, bittende mit demutegen fleissegen bethen, das euwer hirlichkeit sulche wort nicht andirs welle offnemen denn in solcher getruwer meinunge, die wir gotweis gehatt haben und noch haben. Und steen mit alle fleisz dornoch, wie wir frede unde fruntschaft an euwer grosmechtikeit suchen mogen und die lieben nemelich noch czuvolgend unsers herrn Romisschen koniges etc. ussproche den wir ouch allczeit gerne halden wellen. Vort so berurt euwer grosmechtikeit der tusund mark etc. Lieber herre wir sind underweiset, das ir unserm orden schuldig weret tusundt mark, das wir ouch haben euwern vorsegelten brieff, und wie wol wir eins solchen sein underweiset, so welle wirs doch in fruntschaft bis czu dem tage unser czusampnekomunge besteen lassen, und hoffen uns denne umb das und anderer schelunge mit euwer grosmechtikeit lieblich und fruntlich einen, bittende mit ganczer demut, euwer grosmechtikeit geruche schicken und demutigen czu dem selben tage XIIII. tage noch ostern, want wir unczweivelichen hoffen wie wir czusampne komen off dem tage in eingenen personen, das alle sache von der schickunge des almechtegen gotes czum guten seligen ende sullen volfuret werden, begerende mit fleisze, das ir uns euwer czukomft czu dem tage geben geruchet czu vorstehen, das wellen wir immer vorschulden wo wir konnen und mogen. Gegeben czum Elbing am donerstag vor iudica im XIIII^{C} und XIIII^{0} iore [2]).

Registrant. N⁰ 8, p. 8—10.

[1]) tj. 13 marca.

[2]) Zapewne w odpowiedzi na doraźne postępowanie zakonu względem kupców Litewskich kazał Witołd przyaresztować z towarami kupców Gdańskich i Królewieckich, których list, bez daty dnia i roku, do rajców miasta Rygi z niewoli pisany, aby się oni wraz z mistrzem Inflanckim wstawili za nimi u Witołda, znajduje się u Napierskiego R. L. U. N⁰ CC. p. 165.

DLXXV. *W Marienburgu* 23 *marca* 1414.

W. mistrz do Jana Ostrzyhomskiego biskupa i do Mikołaja Gary, iż dopiero 13 marca otrzymał cytacyą od króla Zygmunta, celem stawienia się do Budzina na termin 8 kwietnia, z którego to powodu, jakoteż z przyczyny zjazdu, który ułożył z królem Jagiełłą, nie może się osobiście stawić, lecz wyśle swych zastępców.

Z registrantu 8, p. 11; z datą: Marienburg feria 6 ante iudicam: ibidem p. 14, jest list tejżesamej treści do króla Zygmunta, z datą, fritag vor iudica.

DLXXVI. *W Kal[iszu kwiecień]* 1414.

Władysław Jagiełło oznajmia Mikołajowi (Trąbie) arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu, iż potwierdza przez niego uczyniony wybór Szymona de Teramo na rzecznika i obrońcę interesów polskich w Rzymie.

Wladislaus etc. dei gracia rex Polonie Lithwanieque princeps suppremus et heres Russie etc. Reverendo in Christo patri domino Nicolao dei gracia Gneznensis ecclesie archiepiscopo salutem et perfectam in Christi amore caritatem. Venerabilis in Christo pater nobis sincere dilecte. Ex serie litterarum vestrarum collegimus, quomodo in adventu vestro Canstanciam ad locum concilii generalis, venerabilem virum dominum Symonem de Theramo, utriusque iuris doctorem, advocatum consistorii apostolici, virum magne industrie et in utroque iure peritissimum, multis virtutum et probitatum fulcitum meritis, in defensorem, factorem, directorem ac advocatum causarum nostrarum asumeritis, de cuius fidei constancia, diligencia, legalitate, prudencia nos sufficienter informastis, inquirentes eciam a nobis, an contenti essemus de ipsius suscepcione. Sed ex quo de sufficiencia, fide, constancia, diligencia et promptitudine ipsius per vos et ceteros nobis multipliciter recomendatus extitit ipsumque valentissimum et strenuum ad defensionem causarum nostrarum comperimus, exnunc ipsum in nostrum advocatum nostrorumque negociorum directorem, factorem et sindicum accepimus et acceptamus, tenore presencium mediante, eanden assumcionem vestram, per quam ipsum nomine nostro in advocatum recepistis, aprobantes et efficaciter roborantes. Datum in Kal. [1]) (sic) etc. Anno domini M⁰CCCC⁰ quarto decimo, sigillo nostro presentibus subappenso.

Z kodeksu XV. w. A. F. отд I. N⁰ 209. p. 199 (u dołu); z ces. biblioteki publicznej w Petersburgu.

[1]) Będzie to prawdopodobnie Kalisz; według itinerarium króla Jagiełły (w rękopisie), sporządzonego przez dra Maurera, z którego mi korzystać pozwolił, bawił król 8 i 9 kwietnia 1414 roku w Kaliszu.

DLXXVII. *S. L.* 9 *kwietnia* 1412.

W. mistrz zakonu uwiadamia Inflanckiego mistrza, iż otrzymał wezwanie od króla Zygmunta celem przybycia na termin wyroku w sprawach zakonu z Polską i Litwą do Budzina, że na ten termin wybierają się Jagiełło i Witołd w wielkiej sile i że Witołd nakazał swoim, iżby z każdego zamku trzy czwarte

pospieszyło z nim. Nakazałem poddanym zakonu, aby się miano na baczności żebyśmy byli w pogotowiu, jeżeli nas napadnie.

Z wyjątku u Bungego V. N⁰ MCMLXVII. c. 14.

DLXXVIII. *W Johannesburgu* 13 *kwietnia* 1414.

Rządca Johannesburgu donosi komturowi z Bałgi o nowinach z Litwy i Mazowsza.

Meinen gar willigen vnderthanien gehorsam. Erwirdiger lieber her kompthur! Euwer genode geruche czu wissen, wi das Niclos us der Masaw hat mir gesait, der nu neest bi euwer genoden waz czu der Balge, der spricht wi daz herczog Withawthe alreithe hat lozen schiffen, sine spise di Bewer nidder unde di Nare, uf den tag den der konig von Polan wirt haldin mit unszer homeister. Unde herczog Wittawthe selbir wirt komen uf den tag und nicht mit siner macht, wen her alreithe het lozen reize bitten hinderim [1]), ap der tag nicht gar gerade wirde czugeen noch sinem willen, so welde her czin mit dem konige von Polan czu graze in das lant czu Pruzen. Och gnediger liber her kompthur, euwer genode geruche czu wissen, wi daz ich vornomen habe, wi daz meister Benedicte bi dem von Polan si, unde waz her vorhat, daz en kan ich euch nicht geschriben. Och genediger liber her kompthur wisset, wi daz Niclos wirt widder czin in di Masaw, ap her icht irveret, daz wil her mir czu wissen lozen werden, und och unser luthe habe gesant in di Masaw, ap si icht irvaren, daz wil ich euwer erwirdikeit von staden schriben. Gegeben czu Johannesburg am ffritage noch ostern XIIII⁰.

Pfleger czu Johannesburg.

[Adr.]: Deme Erwirdigen kompthur czur Balge, tag und nacht ane alle sumen groze macht leit doranne.

Oryginał w archiw. Królew., po pieczęci ślady niewidoczne. Porównaj Voigt. G. P. VIII. 233. uwaga 1.

[1]) U góry wtrącone tą samą ręką.

DLXXIX. *W Johannesburgu* 16 *kwietnia* 1414.

Rządca w Johannesbergu donosi w. mistrzowi o nowinach z Litwy i Mazowsza.

Meinen gar willigen underthanien gehorsam. Erwirdiger genediger liber her homeister! Alzo nur euwir erwirdige genode geschrebin hot von herczog Vittauthe wege, so kan ich anders nicht irvaren, [denne] daz her mit dem konige von Polan selbir uf dem tag wirt komen, und mir Niclos us der Masaw selbir gesat hat, der bi euwir erwirdigen genoden waz czu der Balge, daz herczog Wittowte alreithe hat lozen schiffen al sine spize di Bewer und di Nare nidder, und och Monczl mir selbir hat gesait, und her nicht wirt czin mit groser macht uf den tag, und Niclos und Menczel nur selbin muntlichin gesait haben, daz herczog Wittauthe hinderim hat lozen reise bitten, ap der tag nicht gar gerade wirde czugeen, so welde her czin czu graze in daz landt czu Pruzen. Och geruche euwir erwidige genode czu wissen, liber her homeister, daz ich Niclos widder habe [u]sgesant in di Mazaw in dem achten tage nach ostern, daz er uf und nidder sal czin czu

i-varen umme alle ding was sie vorhaben addir nicht in dem lande czu Littauwen addir czu Polan. Unde her czu euwir erwirdige genode selbir wird komen czu Thoren, wen her hot irfaren waz si vorhaben addir nicht, addir sust wirt komen czu euwir erwidige genode wo her euch wirt vinden. Och erw. gn. h. homeister, ew. e. gn. geruche czu wissen, ap herczog Wittawthe noch dem tage welde czin durch di Masaw in daz lant czu Prutzen, so kan her nicht alzo heimelichin czin; ich wil is irvaren und wil is euwir erwidigen genoden schriben von staden. Gegeben czu Johannisburg am achten tage noch ostern XIIII.

Pfleger czu Johannesburg.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit erwirdikeit ane alle zumen uf Thoren tag und nach, groze macht leit dor ane.

Oryginał pap. z resztkami po pieczęci, w arch. Król. N. Z. szufl. XVII*a*.

DLXXX. *W Toruniu* 21 *kwietnia* 1414.

W. mistrz do króla Jagiełły: komtur Toruński Jan Selbach uwiadomił mię, iż radcy królewscy będą jutro w Grabowie i przedstawił żądanie, aby i zakon ze swej strony radę swą do Murzynowa wysłał. Mistrz zapewnia króla, iż wyśle swą radę do Murzynowa i że dość wcześnie przybędzie ona do królewskiej rady do Grabowa.

Z registrantu 8. p. 78. z datą: Thorun sonnabend vor misericordia domini.

DLXXXI. *W Brześciu kujawskim* 24 *kwietnia* 1414.

Król Jagiełło daje glejt bezpieczeństwa pełnomocnikom zakonnym na zjazd do Grabowa.

Raczyński C. d. Lith. p. 178—9.

DLXXXII. *S. L. od* 24 *kwietnia* 1414.

Fragment z relacyi o zjeździe w Grabowie p. t.: teidingen die gescheen sind czu Garbaw in dem uffgenommenen tage zwischen dem herrn von Polan und dem herrn homeister 14 tage nach ostern im 1414 iare. Na dniu 24 kwietnia przybywa marszałek królewstwa z wyrzutami, iż zakon za łaską królów Polski i panów koronnych obdarzony ziemiami, mógł dojść do sławy, jakiej obecnie zażywa. Na dniu 25 kwietnia przedstawił tenże następne artykuły ze strony króla, Witołda i ich sojuszników: 1) Korona żąda Pomorza, ziemi Chełmińskiej, Michałowskiej, Drezdenka i Santoka. 2) Zwrócenia kosztów za szkody wyrządzone księciu Słupeckiemu. 3) Powetowania szkód wyrządzonych królowi w Krośnie. 4) Tożsamo za wyrządzone szkody biskupowi Włocławskiemu i 5) za 30 wsi zniszczonych książętom Mazowieckim a marszałkowi królewstwa za karczmę i wieś około Lubicza leżące a zniszczone. 6) Witołd pozostaje przy dawnych granicach a zakon ma mu zadość uczynić za pobranych i pomordowanych jego ludzi w Gdańsku, za zabrane im towary, gdyż Polska i Litwa stanowią jeden

kraj. 7) Król żąda, aby zakon dotrzymał zobowiązań względem biskupów Włocławskiego i Warmińskiego. 8) Król wyraża żal z powodu szkód, jakie poniósł zmuszony po dwakroć wzywać żołdowników i utrzymywać ich na swym koszcie. Na to odpowiadają pełnomocnicy zakonu 25 kwietnia, zbywając niczem żądania polskie i żądają by Polacy pozostawili zakon przy jego przywilejach. Dnia 26 kwietnia przybywają ze strony króla: marszałek, proboszcz z Włocławka, Piotr Szafraniec, Mikołaj Czarnkowski i pisarze Witołda i oświadczają, że arcybiskup Gnieznieński każe oświadczyć zakonowi, iż Polacy nie uznają innych przywilejów zakonu jak tylko wyrok króla Zygmunta; że zakon wszystkie w ogóle przywileje i traktaty łamie począwszy od wiecznego pokoju za Kazimierza W. aż do pokoju Toruńskiego i wzywa zakon, aby przedłożył inne artykuły i odpowiedzi. Natenczas pełnomocnicy zakonu podają jeszcze ostrzejsze artykuły z dodatkiem skarg na Birkenhaupta itp. Posłowie polscy odchodzą i wracają jeszcze tego samego dnia wzywając pełnomocników zakonu, iżby raczej odpowiadali na żądania polskie a nie przedkładali szeregu nowych artykułów. Na co odpowiedział arcybiskup Rygajski: Marszałku, proś króla, aby przedłożył takie artykuły, któreby zakon spełnić mógł i które nie uwłaczają przywilejom zakonu. Na to pełnomocnicy polscy, że zakon złamał i łamie ustawicznie pokój począwszy od czasów Kazimierza W. Na dniu 27 kwietnia odpowiadają pełnomocnicy zakonni na polskie artykuły, odpierając zarzuty i opowiadając o zdradzie na Żmudzi 1409 r. (p. 12). Tego samego dnia wysyłają Polacy marszałka i Szafrańca, powtarzając żądanie dotyczące oddania Pomorza, ziemi Chełmińskiej, Michałowskiej itd., aby król wiedział jakby sobie miał postąpić. Arcybiskup Rygajski dał im odprawę słowami, aby pozostawili zakon przy jego przywilejach. Na dniu 29 kwietnia cała rada króla, Witołda, Mazowieckich i Słupeckich książąt żąda, aby zakon oddał ziemie polskie prawnym właścicielom a do Żmudzi, która od wieków do Polski (sic) należy, nie rościł pretensyi. Krzyżacy na te żądania nie przystają proponując status quo, szkoda za szkodę. Poczem arcybiskup i biskup Krakowski posyłają po biskupa Chełmińskiego, który z proboszczem z Frauenburga przybywa do nich. Biskupowie polscy przedstawiają zakonnemu, iż świeccy panowie srodzy są względem zakonu i upraszają go, aby on jako duchowny, zakon do zgody nakłaniał. Biskup zaręczał, że nietylko on jako duchowny, ale i zakon cały pragnie zgody i pokoju. Nazajutrz przybył biskup Krakowski i oświadczył, że już dziewiąty dzień układów nadchodzi a zgody niemasz; jeżeli zakon nie przystaje na przedłożenia polskie, to Polacy zdadzą je pod sąd króla Zygmunta.

Krzyżacy widząc, że traktaty w Grabowie spełzły na niczem, wysyłają komtura Toruńskiego do króla prosząc go o zjazd osobisty z mistrzem w Raciążu. Król na zjazd przystał ale zażądał, abyśmy się upokorzyli i holowali do góry do niego. Otrzymawszy zakładników w osobach Bernarda ks. Opolskiego i Janusza z Dobrzynia rycerza, uczyniliśmy zadość woli królewskiej i pojechaliśmy do góry ze 3 mile w głąb granic polskich. Żądamy pokoju — mówią Krzyżacy — ale szkoda za szkodę. A gdy Polacy upornie przy swych żądaniach trwają, wstępują Krzyżacy do króla i pokornie błagają go, aby odstąpił od swych pretensyj i przystał na propozycye krzyżackie. Natenczas król kazał się usunąć radom oświadczając, iż sam na sam z mistrzem mówić będzie. Rzekł tedy do mistrza: Mistrzu, wyrządził mi zakon szkodę; przybyłem tu by załatwić sprawę, gdyż już i stare kobiety urągają mi, że nie żądam od was zadośćuczynienia i nie mszczę się na zakonie. Mistrz odrzekł: Boli to nas i nasz kraj, ale co mój poprzednik uczynił, uczynił to bez wiedzy i woli zakonu, dlatego błagam Was o zgodę i możliwy układ. Król odrzekł: Poradźże mi mistrzu, w jaki sposób miałbym to załatwić. Wszakżeż miałem z Tobą niejeden układ, niejeden zapis a nigdyś go nie dotrzymał. Mistrz w odpowiedzi na to stara się wyłuszczyć, że zawiści wzajemnej Żmudź jest przyczyną; król odpiera zarzut i twierdzi jako on nie nakazał arcybiskupowi Gnieznieńskiemu w ten sposób się wyrażać wobec nieboszczyka mistrza Ulryka v. Jungingen, jak to mu obecnie mistrz mówi. Mistrz na to: Królu, ręczę za prawdę tegoż, gdyż to ja z tego powodu układałem skargę, którą zakon przedłożył królowi Rzymskiemu. Król: W taki sposób, w końcu, myślisz mistrzu, moglibyśmy pokój wieczny uskutecznić. Mistrz: To wiem tylko, że nie możemy tyle kraju oddać, ile król obecnie żąda.

Z foliantu C. p. 7—17.

DLXXXIII. *W Frydlądzie pruskim* 29 *kwietnia* 1414.

Komtur z Bałgi donosi w. mistrzowi o nowych wieściach z Litwy, o odpowiedzi ks. Witołda danej burmistrzowi z Fryląndu w sprawie niedoszłego zjazdu z zakonem, o przygotowaniach w razie napadu z Litwy.

Unsern gar willigen undertenigen gehorsam nu und czu allen geczeiten czu vor. Erwirdiger gnediger meister, euwer erwirdige weisheit geruche czu wissen, das uns in desser gebunge der burgermeister von Ffredlant mu[n]tlich hat underrichtet, wi her hewte acht tage ist selbest bi herczog Wytauwt gewest im house czu Weznee und ist also hewte czu Tracken. Ouch hat uns der burgermeister underrichtet wi das der koufman, der bi den kompthur von Ragnith gewest ist, dovon her fort euwir erwirdige weisheit hat geschrebin, und euwer erwirdikeit uns seinen brieff vorslossen sante, ist ein logner, und hat nicht wores dem komp-

thur gesaget, und ist von dannen bi der nacht entronnen, [so das] im nicht steet czu glouben; und mochte also ander kouflute in gressern schaden gebracht haben. Ouch [hat] uns sunderlich der burgermeister underricht, das herczog Wytaut mu[n]tlich im hat befohlen czu red[en], das is euwer erwirdikeit scholt ist, das her uff dessen tag nicht ist k[ome]n, won hette euwer erwirdigkeit im dovon geschrebin, her welde gern sein komen; und begeret von dem burgermeister, das her im offentlichin entscholdige, wer in dorumme froget, went her keine scholden meinet doran czu haben, sunder euwer erwirdige weisheit solle des sein eine sache. Ouch hat uns der burgermeister gesaget, wi si grossen gebrechen an futer h[a]ben, und nicht bedurffen uns besorgen, das si komen reisen. Sunder herczog Wytaud hat gleichwol alle seinen luthen geboten gereit czu sein. Ouch haben wirs oberal beide czu Ragnith czur Memel und oberall in der wiltnisse, von den gnaden gotis, wol bestalt, das wir nicht werden oberczogen ungewarnet, und wollen bi allen dingen unsern ganczen fleis und vormogen thuen. Gegebin czu Ffredlant am sontage Jubilate.

Kompthur czur Balge
an der marschalks stat.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister tag und nacht ane sumen, sunderlich grosse macht leit doran. Datum ut supra hora V[a] noch mittag. Gekomen und gegangen an dem selbigen tage alzo der [z]eger p. ½ slug vor mitternacht..... Gegangen von dort....... Gekomen und gegangen von der Ba[lge] am montage dornoch hora II nach mittag. Gegangen von Elbling dornoch hora XII von des montages off dinstag czu mitternacht. Gegangen von Marienburg am tage Philippi und Jacobi hora V vor mittage. Komen Roghusen am selbigen tage hora III.

Oryginał w kilku miejscach nadpsuty, pieczęć odpadła, pismo czytelne, znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu.

1) List ten niewątpliwie należy do 1414 roku; jak bowiem wyczytujemy na zewnętrznej stronie listu, w uwagach dotyczących daty przybycia posła do poszczególnych zamków krzyżackich, przybywa on do Malborga we wtorek na dniu św. Filipa i Jakóba, co właśnie wskazywałoby na rok 1414. Dalej wiemy, iż na dniu zjazdu króla Jagiełły z w. m. w Grabowie (w połowie kwietnia) nie był Witołd obecny. Porównaj zresztą inne listy dotyczące zbrojenia się na Litwie u Voigta VII. 233—235, potwierdzające nasz domysł, iż list należy do 1414 r.

DLXXXIV. *W Toruniu 7 maja* 1414.

W. mistrz opowiada mistrzom Inflanckiemu, Niemieckiemu, i burgrabiemu Norenberskiemu, jak zjazd w Grabowie z królem Polski spełzł na niczem a spodziewając się niechybnej z nim wojny, prosi ich o pomoc.

Also hat man den gebietigern Liffland, Dutscheland und dem Burkgrafen czu Nurenberg geschreben.

Unsern fruntlichen grus czuvor. Ersamer etc. Wir thun euch czu wissen, dass wir den tag XIIII tage nach ostern in deser nochgeschreben wise mit dem konige czu Polan haben gehalden, alzo das wir unser rethe czu den sienen ken Grabaw im riche czu Polan gelegen santen, unde dach ane ende sint geschiden,

wiewol man sich von des ordens wegen ken den Polan czu allem gliche unde redelichen sunlichen sachen hat dirboten, schaden kegen schaden czu wegen, unde wer den grosten hette, do sulde man mit fruntschafft ingriffen, unde den noch moglicher beqweimekeit hinlegen unde eine genuge dovor thun. Were abir, das das den Polan czu lange duchte, zo wart in geboten, das sie von des von Polan wegen ein mogliches hisschen, das dem orden sin hirlichkeit und privilegien nicht anrurte unde off das, das der herre konig irkente, das im der orden gerne entkegen ginge und frede, gnade unde eintracht beider lande suchte. So sulden sie vinden, das man gar getruwlichen dorinne sulde greiffen, domete man dem herrn koninge ein genuge tete; das mochte alles nicht gehelffen. Sie hisschen gar gros des ordens schaden, das land czu Pomern, Colmen und Michelaw unde do man in das vorsagete, do schowen sie is ins recht, das vor unserm herrn Romisschen und Ungerisschen etc. koninge hanget etc. und hisschen dornoch Samayten, Suduwer land vor ein veterlich erbe, der herre konig von Polan und Wytawt. Unde zo hisschen die herczoge us der Maszaw bie eren greniczen czu bleiben, als sie die von dem orden haben beschreben, unde mit deme us der Stolpe sich czu verglichen und in bie sieme alden greniczen czu laszen, unde was ienehalbe der Drewancz were, do des koninges land anruret, das sulde dem koninge bliben, und was das rich anruret ienssiet der Wyszel bis an die pomerisschen grenitczen als Nessaw, Moryn und Orlaw sulde ouch dem koninge bliben unde di Slotorie sulde man im weder buwen unde czwuschen Bromburg unde der Swecze sulde man im di greniczen laszen folgen bis in di Coddaw unde von dannen bis in die Drawhe und vor dan bis in di Wartte, Dryszen, Santtok sulde man im weder antwerten. Ouch hisch her in deme Slochauwschen gebiete bie Landecke von fliesze czu flissen bis in di Drawhe, domete dem orden ein gros landt abeginge; unde wen man in dis vorgeschreben lisse folgen, so wolden sie dornoch heisschen vor schaden, unde brochte was redelichen were. Also schiet sich der tag czu Grabaw ande ende. Doch umb meres gelimpfes wille, zo santten wir den herrn erczbisschof von Ryge, den kompthur von Elvinghe unde den voith von Carkus czu dem herrn konige ken Briesk, do sie in als gestern von des ordens wegen demutlichen boten, das her als ir gnediger here, umb gotis und fredes wille und czu vormiden vorgissunge cristenliches bluetes, sich in eime mogliche fruntliche eintrachtunge gebe, und als her meinet bas der orden an im unde her wederumb an im nicht hat gebrachen, das her das usseczete und hissche das redelichen were, zo sulde her irfinden, das im der orden williclichen und gerne in allen moglichen sachen umb frede und gemaches willen sulde entkegen gehen; wolde her aber schaden ken schaden wegen, den der orden vil hat entphangen, zo sulde sine gnade irkennen, das der orden dorczu also vil wurde thun, das fruntschaft, frede und eintrachtunge der landen blebe, wen man sich mit fruntschafft viel lieber wolde berichten denne mit rechte. Das mochte uns alles nicht helffen, wand her bleib festlichen off der vorgeschreben heisschunge, ader her wolde bliben bi dem rechte. Do boten sie im ansprechende: Gnediger herre, nu euwer gnade anders nicht wil, zo hat unser herre Romischer und Ungerischer etc. konig an den orden gesant im gebietende, das her sich mit euwern gnaden off desem tage fruntlichin solde berichten; mochte abir das nicht gesin, zo sulde man den anlasbrieff vorlengen und eines tages sich einen umb sinte Jocobs tag, do welde denne der Romische konig selbes czukomen unde beide parth fruntli-

chen entrichten; gescheige abir das nicht, des her io nicht en hoffet, das man im denne di macht des ussproches vorlenge bis off nativitatis Christi, und im gonne im rechte usczusprechen wo her sie, dis wil der orden gerne gehorsam und gefollig sin, als verre sich euwer gnade ouch dorin wil geben. Unde do troten di Ungerisschen boten czu und wurben das ouch an dem konige. Do antwerte her den unsern: her welde den Ungerisschen wol ein antwert geben ee sie von im schiden; dorus wir anders nicht merken, wen das her bi deme rechte wil bliben. Dornoch wurden wir mit den unsern czu rathe, das wir uns an alle dese vorgeschreben irbitunge nicht wolden lassen genugen, sunder doboben dem herren konige io in aller demut enkegen wolden geen noch unser und noch unsers ordens vormogen, und das got weis mee den unser vormogen, im die land czu Samayten, die gar gros unsern orden haben gekost, in eigener persone czu im in sein land czogen umbe frede und gemaches willen und czuvormeiden vorgissunge cristenliches blutes, uff das, das eintracht und gnade beider lande blebe, dirboten wir uns im abczutreten ewiclichen die im czu behalden und ire noczcze und die czu keren wo seine gnade welde. Dorczu so dirboten wir uns ouch was schelunge ader schade weren die anrurende weren den herren konig und die herczogen beide us der Mazaw und czur Stolpe etc., das man der in mit fruntschafft sulde greiffen und entrichten als ouch vor oft geschreben; dis mocht uns alles nicht gehelffen. Doch under vil worten, schiden wir uns als fruntlich, das wir noch eine hoffenunge hatten, das der allmechtige got in wurde bekeren und seine gnade in geben ein seliges ende in den sachen mit uns anczuphaen und lobelichen volenden; und woren doselbest an im begerende, das her mit uns einen lengeren tag welde uffnemen und vorramen. Des sante her czu uns sine botschaft des nehesten tages dornoch als wir bi im gewest woren; der wir goben czu vorsteen, das wir gerne einen lengern tag welde uffnemen bis uff Michaelis ader nativitatis Marie czu komende ader noch lenger an eine bequeme stad beiden teilen, und wellen alle czeit gerne in mogelichkeit czu willen werden dem koninge, und also ken im demutigen, das her sulde irkennen, das io der gebroch an uns nicht sein sulde. Welcher tage der koning keinen vorlieben wolde, sunder her wulde den tag haben XIIII tage noch Johannis baptiste czukomende, der uns czu kurcz ist und unbequemme und umbe mancherhande geschefte willen nicht konnen gewarthen. Hirumbe grosmechtiger lieber herre, noch sulcher grosser demutiger dirbitunge, die wir mit ganczem fleisse getan haben und uns nicht gehelffen konde, sei wir von dem tage gescheden in der vorgeschreben weise und vorsehen uns gewislich, das der koning von Polan uns und unsern forder werde anfertigen und leichte angreiffen czu krige und unfrede weder unsern willen dringen, das wir, als got weis, gerne weren oberhaben als vil als an uns ist. Und wen is andirs nicht mag gesein, so mussen wir mit der hulffe gotes thun, wie wir mogen, unser bestis, bittende mit demutigen fleissigen bethen, das ir dese vorgeschreben unser redliche irbitunge geruchet czu herczen czu nemen und ander herrn, fursten, ritter und knechte unsers ordens frunden vorczubrengen, sie vormanende und bittende, das sie alle mitsampt euwer herlichkeit unsers ordens und deses orthes der cristenheit gunstiger beschirmer und enthalder welle bleiben mit scheinbarlicher hulffe, ab is not wurde thun; das wellen wir mit unserm ganczen orden vorscholden noch unserm besten vormogen. Gegeben czu Thorun am montage noch cantate. Anno etc. XIIII.

Kopia w reg. N. 8 p. 24—27.

Na pag. 30 ibidem jest nota, iż 32 listów tej treści wysłano do panów i prałatów; z książąt wysłano: księciu Ludwikowi z Bryggi, burgrabiom: Frydrykowi i Hannusowi Norynbergskim; Frydrykowi Miśnieńskiemu, Henrykowi Bawarskiemu, królowi Czeskiemu; trzem księciom Austryackim, królowi Duńskiemu, ks. Saskiemu. Mistrz Inflancki musiał powyższy list około 22 maja otrzymać, gdyż z tej daty znamy list jego do rajców miasta Rewala z ostrzeżeniem, aby miasto dobrze obwarowali i Szwedom za wiele zboża nie sprzedawali, i z wiadomością, że zjazd, jaki mistrz zakonu miał z królem Polskim na dniu 22 kwietnia, spełzł na niczem; obacz Bunge V. N⁰ MCMLXXI. c. 19.

DLXXXV. *W Budzinie* 20 *maja* 1414.

Jost Hoenkircher, towarzysz w. mistrza, pisze doń, iż dziś gospodarz ich wyjechał do króla Zygmunta i opowiadał im, jako w. palatyn węgierski nakazał mu oświadczyć królowi, iż Polacy wraz ze swymi pomocnikami łączą się z Czechami, Morawcami, Miśnieńczykami, Szlązakami i Morawianami i usiłują z zakonem wieść wojnę, aby zakon całkowicie wygnać z Prus. „Na to odpowiedział król Zygmunt: iż nie chce tej hańby doczekać, aby za dni jego żywota zakon wypędzono z Prus. Wkrótce przybył do gospody Polak pewien godny i zacny i opowiadał nam, iż król Polski ma się w pogotowiu do wojny, że Witołd z całą swą potęgą gotów oczekuje tylko dogodnej chwili, że czekają oni tylko na wyrok króla Zygmunta, mimo to raczej pragną wojny a mianowicie sam król Jagiełło. Gdyby przynajmniej przedłużył był termin zawieszenia broni mający trwać do św. Jana chrzciciela, jak tego żądali węgierscy panowie. Nie można się tego ani spodziewać, gdyż Zawisza Czarny ma pojechać ztąd do Morawy i Czech po żołdowników a już oddawna słyszymy tu, że pan Laczko na zielone świątki wyjedzie ztąd do króla Polski w 100 włóczni i z 300 celnymi strzelcami. Towarzysz radzi mistrzowi, aby, jeżeli zawieszenie broni nie zostanie przedłużone od św. Jana do przybycia króla Zygmunta, przygotowywał się do wojny, i dodaje, że ów Polak zapewniał go, iż nie będzie mógł przez Polskę przejechać, gdyż tam żaden glejt mu nie pomoże a na głowę jego wyrok tam już zapadł.“ W końcu mówi, iż wielki palatyn dziwił się, że mistrz tak lekko swą sprawę traktuje, iż tak małe poselstwo wysłał do Budzina, co Polacy spostrzegłszy, wzięli towarzyszom w. mistrza to za złe i ich bardzo z góry traktowali.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XXI. N. 150 z datą: Oven am sontage vor pfingsten anno 1414.

DLXXXVI. *W Marienburgu* 28 *czerwca* 1414.

W. mistrz wyraża obawę przed mistrzem Inflanckim z powodu przewidywanego napadu ze strony Polski i Litwy i wzywa go, aby natychmiast, skoroby się na pewno dowiedział, że Litwini wpadli do Prus, ze swej strony napadł na kraje litewskie, lecz żeby ostrożnie działał, żeby nie zarzucano zakonowi, iż on pierwszy wojnę rozpoczął.

Bunge V. N⁰ MCMLXXVIII. c. 27.

DLXXXVII. *W Łęczycy 30 czerwca* 1414.

Król Jagiełło żali się stanom i mieszkańcom Prus o złupienie i zamordowanie kupców, jakoteż o inne krzywdy od zakonu ponoszone.

Raczyński C. d. Lith. p. 180.

DLXXXVIII. *W Marienburgu 30 czerwca* 1414.

W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi na jego zdziwienie w liście z 25 czerwca wypowiedziane, w odpowiedź na żądanie mistrza, aby książe był łaskaw glejt bezpieczeństwa przysłać dla posłów zakonu, tłómacząc się podobnem postępowaniem króla Polski z jego posłami i prosi go powtórnie o wydanie żądanego glejtu dla posłów zakonu, na wypadek, skoroby książe życzył sobie takiego poselstwa.

Irleuchter furste grosmechtiger lieber herre! Euwer herlichkeit briff dor gegeben ist czu Woran in euwer nuwen iagetbuden am montage noch Johannis baptiste nu vorgangen und (was) in diser gebunge geantwart [1]), haben wir wol vornomen, in deme euwer grosmechtikeit beruret unsers leczten brivis czum Elblinge gegeben, dovon euch wundirt, wie unserthalben nuwlich [2]) sulche gewonheit ist uffkomen den bothen umb geleith czu werben, sind das von langen geczeiten czwischen uns ist also geholden, das die bothen hin und her ungehindirt geczogen habin etc. Groszmechtiger lieber herre! Eu[wer herlichkeit] sal sich des nicht wundirn, wann wir dorczu gebrocht [3]) werden, als ir wol vornemen werdet aus disen nochfolgenden [4]) schriften und begern euch czu wissen, das wir mit rathe unser mittgebieteger ausrichten unser trefliche [5]) botschaft als den herren bischoff von Colmenzee, den kompthur von Schonenzee hern Hannos von Orsechaw [6]) und Albrecht Rothen burgermeister von Thorun czu czihen czum herren koninge czu Polan, und schreeben des dem herren koninge in bittende, das her derselbigen unser botschaft sein geleithe geruchte entkegen czu senden, das doch nicht geschah; sunder her sante czwene ritter czu in, das die mit den unsern reden sulden, dorczu uns sulche misseheglichkeit, die uns beweiset ist, hat gebrocht [den unsern]. Wann unser bothe dehen wir mit unsern briven [7]) hatten gesand czu unserm herren Romischen und Ungrischen etc. ko[nige ist] in Polan uffgehalden, dehen sie gefangen halden noch hewtestagis in thorme [8]) czu Posenaw; und haben [im unsere] brive genommen in dehen wir unszern herren Romischen kunige nicht anders hatten geschreben, den das [her fre]de und gnade beider lande mochte fugen [9]). Und hatten gancze czuvorsicht und hoffenunge, wie ir czu [dem tage, den] wir mit dem herren koninge czu Polan gehalden haben, virczen tage noch ostern nestvorgangen [wer komen, als w]ir dem gebietger czu Leyfland hattet geschreben, und wir ouch in czwen euwern briven vor[nemen, wie] ir uns ine euwirn leczten brive schreebit, das die czeit czu korcz were, und kondet euch [10]) dorczu [gereithen], das alle ding czu eime gueten ende uff demselbigen tage vollbrocht wurden weren, wann [wir hi g]ueten trost und hoffnunge czu euch gehat haben, und noch hewten tag guete hoffenunge czu euch [tragen]. Aus den vorgeschrebenen sachen [11]) die uns sind widerfaren, mag euwer grosmechtigkeit wor irkennen, [das] wir dorczu gebracht werden, das wir unser bothen gleith [12]) mussen werben, wiewol

wir doch wissen, das sie in langen vorczeiten geczogen haben hie und her ungehindert und hoffen, das euwir herlichkeit uns [als ein] sulches deste minner in disen lowfften [13]) czu arge kere, wann wer unser botschaft, die wir czu euch hatten usgericht, czu czihen volritten [14]), die solden euwer herlichkeit dise sache und faste vile andere schelunge, die wir haben eigentlich und wol [15]) haben undirweiset [16]), die uns dorczu brengen [17]), das wir den unsern geleite mussen werben, wie wol wirs doch sust nicht bedorft [18]) hetten. Vort mee [19]) lieber herre, wer is noch an euwirn willen, das unser botschaft czu euch komen sulde, bitten wir mit fleisslicher begerunge derselbigen unser botschaft euwer geleith czu senden bei disen briffczeigern, die euch alle unsere gebrechin [20]) eigentlichen undirweisen werden, wenn sie czu euch komen. Gegeben uff unszerm huwse Marienburg am nesten sonnabinde noch Petri und Pauli der heiligen aposteln. Anno etc. XIIII°.

Bruder Michael Kochmeister,
homeister dutschis ordens.

[Adr.]: Deme irleuchten fursten grossmechtigen herren herrn Alexander anders Witaud, grossfurste zu Littawen etc. unszerm lieben.

Oryginał bez pieczęci i bez śladów użycia go jako listu, w arch. Król. z śladami wilgoci i wielkiem w pośrodku wydartem miejscem. Brakujące słowa uzupełniono z registrantu N. 8. pag. 71—72, gdzie list powyższy jest również umieszczony i dosłownie prawie się zgadza z powyższym oryginałem, coby dowodziło, że list ten wyszedł z kancelaryi zakonu. Zmianki kopii registrantu umieszczamy poniżej.

1) und an unsen (sic) dinst gegangen und geantwert. 2) mogelich. 3) gebort. 4) uffwerdigen. 5) ustre fingen (sic). 6) Orskaw. 7) mit unserm libe. 8) im thorun. 9) den das sich czu frede und genode beide dirlanget, mochte fugen. 10) uch. 1) sagen. 12) leith. 13) in folgen loffen. 14) und s wol rithten. 15) und wor. 16) brakuje w reg. 17) geruchten die uns dor brengen. 18) gedorfft. 19) Worumme. 20) unserige brechunge.

DLXXXIX. *W Łęczycy* 13 *lipca* 1414.

Król Jagiełło uskarża się na krzywdy od zakonu w czasie zawieszenia broni doznane.

Raczyński C. d. Lith. p. 183—187.

DXC. *S. L.* 18 *lipca* 1414.

Rejestr listów z wypowiedzeniem wojny, które zakon na dniu 18 lipca 1414 roku otrzymał.

Dese haben entsaget mit briffen, die uns komen sint an der mitwochen noch divisionis apostolorum im XIIII^C und XIIII iare:

Wladislaus koning czu Polan.
Allexander andirs Wytawt von Littowin.
Polke herczog czu Glogow und Tesschin Awsweczim und czu Strelyn.
Swarcze Sawisch.
Heinricus herczog czu Lobin erbling czu Legenicz.
Wenczlaw herczog czu Glogow.
Bernhardt herczog czu Opeln.
Hannos herczog czu Troppow und czu Ratibor.
Wenczlaw herczog czu Lobin.

Herczog Johan us der Mazow.
Her Laczke here czu Krawern und here czu Helsensteyn.

Z registr. N. 9. str. 220.

DXCI. *S. L.* 23 *lipca* 1414.

Witołd w. ks. Lit. odrzuca wszelkie pokojowe przedłożenia starszyzny zakonu, a wyrzucając zakonowi szowinizm względem króla Polski i względem siebie, odpowiada, iż nie pozostaje im jak tylko orężem się rozprawić.

Alexandir andirs Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen, czu Russen etc.

Ersamen hern! Euwirn briff habin wir vornomen. Als ir allsampt schreibet, wie ir euch nicht hett vorsehen der entsagunge, noch deme, als ir euch czum gleichen irboten hett und noch irbittet etc. noch irkentnisse forsten, herrn, rittern und der knechten etc., das das christenbluth nicht me wurde vorgosen etc. Us euwirn schrifften vornemen wir andirs nicht, den das ir uns abir nouwe unnucze teidinge mit schedlichem ungelde ofrichten weldet, und das wir des unsirs enpuren, als wir is allreit die gancze czwei iar gethan habin, do wir uns czum rechte gelassen haben, das uns doch keines hat geholfen, und binne der czeit obir das recht wir habin gesuchet gelimpfes, wie wol wir mitsampt unsern helfern groslich van nouwes seint beschediget mit heren undir ofgeracten banner mit brande, rowben, morderie, vortrenckunge, gefencknisse und mit offhaldunge unszer luthe und ires gutes und ouch mit vorsperrunge der offenbaren lantstrassen etc. Dennoch ober das allis, als ir dem allirdurchluchsten forsten und hern herrn Wladislaw konige czu Polan unszirn libin bruder und uns hatt geschrebin, noch entsaczunge euwirs homeisters, begernde des fruntlichen tages, als uns beide euwir briffe czu derselbige czeit beienander troffen, wir habin dieselbe euwir begerunge vorlibet swerlich tragende die burde, der, uns beweister smochheit und der schede, wie wol wir czu derselbige czeit bequemlichen unszer leit und unszer schede, noch merclichem euwirn anheben ofczurichten die fuge gehat hetten, die weil in euwirm lande solche czweitrach was noch derselbe entsaczunge euwirs homeisters. Idoch wir woren umb gemeines cristenlichs bestes willin des tages vro, uns vorsehende, das uns mitsampt unszern beilegern und helfern gleich vor ungleich gescheen solde, als ir euch alle gar zugecleich dirczu mit worten dirboten hatet, und das des cristenlichin blutis vorgiesunge wurde vorbas gemeidet. Und do man des tages nicht ane swere unkost gepflog, uns konde kein gleich gescheen; dor obir egenant her konig mit hwtigen euwirm homeister czusampne qwam, do der her konig [1]) seine und die unszre sache, ane unszer aller rat und willen mit geringer heischunge czumol genedert hatte, der nederunge wir nimmer getruwet hetten. Dennoch is konde em noch uns keines gehelfen, und dieselbige seine nederunge, als wir horen, em wart gewand czum gespotte. Dorumme wir wosten nicht und hwte nicht wissen, wie wir is mit euch andirs angreiffen solden, wen also, als is nu czwusschen uns ist gelegen; und noch hutiges tages konde uns mit unszern helfern van euch gleich gescheen, also das ir uns das unser, das ir vorhaldet, wedirkeren weldet, und die schede die wir euwirthalben entpfangen habin, und noch van tag czu tage us denselben orsachen entpfoen, ofrichten nicht alleine mit

worten adir schriften, sundir in der worheit mit werken weldet [2]) wir seint die, die is gerne ofnemen, mit gelimpfe. Sunderlich als ir schreibet, das euwir ritter und knechte mit den steten dem herrn konige geschrebin hetten etc., den ir gefollig sien wellet etc. ir meinunge wissin wir nicht, wenn sie sein noch nicht czu uns komen. Geben am montage in die Appollinaris martiris et pontificis.

[Adr.]: Dem ersamen hern groskompthur marschalke czum Elblinge, Cristburg, Balge, Brandeburg czu Osterrode kumpturen dutsches ordens.

Oryginał z częściowo zachowaną pieczęcią w. k. na czerwonym laku wyciśniętą. Archiwum N. Z. w Królewcu, szufl. XVII.; obacz Voigt G. Pr. VII. 221. uwaga.

1) U góry dodane. 2) sc. welden.

DXCII. *W Niedzborku* 30 *lipca* 1414.

Król Jagiełło daje glejt bezpieczeństwa w. marszałkowi i kilku innym kompturom zakonu, jakoteż 40—50 ludziom ich świty.

Raczyński C. d. Lith. p. 182.

DXCIII. *W Koblencyi* 15 *sierpnia* 1414.

Jan palatyn Reński odradza królowi Jagielle napaść na Prusy i uprasza, aby sprawę swoją przeciwko zakonowi do rozsądzenia na sobór Konstancyeński posłał.

Raczyński C. d. Lith p. 187—188.

DXCIV. *W Marienburgu* 13 *września* 1414.

W. mistrz donosi mistrzowi Inflanckiemu o ogromnych spustoszeniach, jakie wyrządziły wojska króla Jagiełły i Witołda w Prusiech.

Bunge V. N⁰ MCMLXXXIV. c. 37.

DXCV. *Pod Brodnicą* 19 *września* 1414.

Książęta szląscy proponują w. mistrzowi, ażeby upewnił króla Jagiełłę i w. ks. Witołda, iż w czasie wojny nie będzie uprowadzać z Polski i Litwy dzieci i niewiast w niewolę, natenczas oni wstawią się za zakonem tak u króla jakoteż i u księcia Witołda.

Bunge V. N⁰ MCMLXiX. c. 17. Data: mitwoch nach crucis, nie jest invencionis, jak się tego Bunge domyślał, lecz raczej exaltacionis.

DXCVI. *W Marienburgu* 22 *września* 1414.

Przełożeni zakonu przypominają królowi Jagielle, że ich mistrz skłaniał się ku pokojowi, że atoli pomimo to król i Witołd nie dali się przebłagać, odrzucili prośby poselstwa zakonu, niszczą i palą kraj zakonu. W Brunsberdze nadaremnie czekali posłowie zakonu na zmodyfikowane żądania króla i księcia, a gdy artykułów, jakie zakonowi dotychczas przedkładano,

przyjąć nie mogą polecają się Bogu, w którym jedynie upatrują nadzieję [1]).

Z reg. 8, p. 111—112; z datą: Marienburg am tage Mauricii 1414.

[1]) Tegoż samego dnia odpowiedział mistrz zakonu książętom Szlązkim na ich list z dnia 19 września, że on nawet niewiasty Polskie pojmane w niewolę zwróci królowi, skoro Jagiełło i Witołd zwrócą zakonowi jeńców zakonnych. Data listu: Marienburg sonabend nach Mathei 1414 w reg. 8, p. 109—110,

DXCVII. *W Marienburgu* 25 *września* 1414.

W. mistrz żaląc się na wydaną mu przez króla Polski i w. ks. Witołda wojnę, prosi i wzywa króla Zygmunta o ratunek.

Also hat man geschreben dem konige von Ungarn.

Einfeldige befelunge und willige dinste etc. Allirdurchluchster furste, grosmechtiger konig allirgnedigster libster herre! Als ich unlangs euwern gnaden durch minen diner Richart habe sufczende lasen vorbrengen [1]) den obirczog des koniges von Polan mit herczoge Witout, so must ich von nots wegen euwer konigliche hochwirdikeit vornuwen den iamer und betrupnisse des cristenthumes deser armen landen. Als gestern haben sich VIII. wochen gancz vorloufen, das der koning mit herczog Witot (sic) und mancherlei andern geczungen der ungloubigen als Littowen, Ruwszen und Tattern, haben dese armen des ordens land angegriffen und nemlichen allen slesischen fursten, usgenommen alleine den irluchten herren Lodewig vom Brige herczogen, mit im obir uns geczogen sint und desse iamerige cristenheit deser armen lande und hutes tages noch alhie legen mit aller irer macht herende, bornende und vorwustende czu gruntlichen vorterpnisse desse land des cristenthumes und mines ordens. Is ist immer cleglichen gote und aller werlde, das die hochgebornen forsten der Slessien dem konige und herczog Witot und den ungloubigen ires unrechtes bielegen und die cristenheit mit solchen iamer undirdrucken und vortiligen helffen desser lande, die ir eldern voreldern und ander vil cristlicher fursten mit vorgissunge ires blutes unvorschreklichen bis so lange haben helffen worczeln und beschotczen, die uns doch vor ni mit iren brifen adir bothen besucht haben noch irfragt von uns gleichs und rechts, dorczu wir uns allewege irboten haben, das uns nicht hat mocht czu troste komen unmenschlichen ist czu irczelen der iamer der alchie wirt begangen. Der heilige leichnam Christi unsers herren ist usgeschutt und mit sundigen fusen lesterlichen getreten mit dem heiligen olen und creszem die bilde noch der martir Christi und ander heiligen sint czerhouwen, kirchen und kapellen unczelliche vorbranth und wie vil gotes dinstes und messen doran vorstort sein, mogt ir gnediger herre wol czu hercze nemen. Nicht mag ich gesweigen, das die begebene lute und ouch sost prister in den ampten irer messen, etczlichen ire hende abgehauwen, ettliche iamerlichen irstochen und durfticlichen sint vorwundet, swanger frouwen und mitsampt den iungfrouwen noch sost keines weiplichen bildes ist geschont. Sonder noch grosser schande, smaheit und lesterunge in manchfaldiger grimekeit des todes us dem lande sein vortreben; weit me uncristlicher tat ist und wirt alhie tag bei tage geschen, das is nich menschlich, wol ist czu begreiffen. Allirgnedigster lipster herre, wir haben uns alsampt in dessen landen vor dem tage den ich nehst mit deme von Polan gehalden habe dorczu uff dem tage und ouch dornoch allewege umb dirkentnisse

gleichs und moglichs beruffen an euwer gnade. Is hat mich und desse arme christenheit nicht mocht helffen; sundir in so grossem vorhoffen, das wir alle czu euwer koniglicher maiestat getragen haben und noch uns trosten, gedeien wir alsam czu unvorwintlichen so swerem vorterpnisse und iamer. Hirumb allirdurchster forste und allirgnedigster herre, gerucht euch irbarmen des obenbenumpten lasters und sundirlichen des armen cristenthums desser betrupten lande, wie vil des noch ist, und helfet mit hulfe und rathe noch dorczu gedenken, das min orden nnd desse armen lande vordan so gruntlichin nicht vorwust und czustoret werden. Und nemet dovor das lov vom gote der euwer gnade bewaren geruche wolfarende in gesuntheit und geluckes czu langen cziten. Gegeben czu Marienburg am dinstage vor Michaelis, im XIII^{C} und XIIII^{den}.

Kopia w reg. N^{0} 8, p. 120—121.

[1]) List ten datowany: montag vor vincula Petri 1414 r. t. j. 30 lipca w reg N^{0} 8, p. 85—86. W liście tym donosi m. iż musiał nie dojść poprzedni list króla Zygmunta; że atoli obecnie Polacy już dwoma armijami wkroczyli w kraj, połączeni ze Szlązakami, z Tatarami, Litwą i Rusią; jedno wojsko stoi w Niedzborku, drugie w Działdowie od wczoraj t. j. 29 lipca.

[2]) W liście z tejże samej daty do namiestnika swego w Niemczech pisze mistrz w tem miejscu: Die uns czu stark sein, der wir nicht mit unser macht beweldigen mogen in keiner weise. Reg. N^{0} 8, p. 122.

[3]) Ibidem p. 90, registrantu 8, znajdują się skargi mistrza na króla i Witołda, do książąt Szląskich adresowane, którzy pomagali Polsce w wojnie, z prośbą aby odstąpili sprawy króla łączącego się z niewiernymi poganami na zgubę chrześciaństwa, gdyż gdyby tego nie uczynili, zakon byłby zmuszonym oskarżyć książęta przed całym światem. Skarga ta nosi datę: Geg. czum Prewschen Markte vor assumpcionis Marie 1414. Druga wystosowana ze strony Jana arcybiskupa Rygajskiego pokorniejsza, aby odwrócili króla od wojny, adresowana: Illustribus et magnificiis principibus et dominis Johanni in Troppow, Bolkoni in Tesschin, Bernardo in Opeln, Canthner et dicto Albo duci fratribus dominis in Olsen, Wenczeslao in Troppaw, Wenczlao in Sagin et Wenczlao in Lobin dei gracia ducibus Slesie et serenissimorum principum dominorum Wladislai regis Polonie etc. et Allexandri magni ducis Litwanie etc. supremi consilii baronibus universis, datowana jest z Marienburgu in octava Laurencii Anno 1414. Ibidem na p. 96—98, znowu listy do Bernarda ks. Opolskiego i Konrada Kantnera, książąt Oleśnickich tejże treści, z datą: Marienburg dominica proxima post festum Egidii 1414.

DXCVIII. *S. L. et. D. początek października* 1414.

Artykuły traktatów pełnomocników polskich i zakonnych pod Brodnicą. 1) Dokumentem pokoju mają obie strony objąć swych pomocników. 2) Zamek Jasieniec ma być zwrócony, można nadto żądać, aby Polacy żadnych tamże nowych nie uczynili fortyfikacyj i ażeby z zamku poddanym pruskim żadnych szkód nie wyrządzano. 3) Ażeby drogi handlowe były wolne. 4) Item si dominus rex velit tenere in terris suis detentores hominum transeuncium et redeuncium in negociis eorum, quod iidem detentores alias strassenhuter seu uffhelder, solum detineant homines et subditos suos et non homines ordinis, et quod homines suos detineant infra limites domini regis et non in terris ordinis. Na to odpowiedź ze strony Polaków, iż nie mają polecenia specyalnego odpowiadać na ten artykuł. 5) Aby starostowie nie przechowywali ludzi takich, którzy łupieżą ludzi zakonu; na to godzą się Polacy, lecz co do drugiej części artykułu a mianowicie: ut fratres ordinis de Prussia profugi

et apostate per dominum regem Polonie et ducem Witoudum nillibi foveantur, lecz żeby ich wydano, na to nie ma odpowiedzi. 6) O wymianie i wydaniu jeńców i pobranych w niewolę niewiast, dzieci i starców, a mianowicie, aby ci z jeńców, którzy chcą pozostać w niewoli, pozostali; tych zaś, którzyby nie chcieli, mają obie strony wydać; odpowiedź na to: de premissis vestra paternitas per dominum regem et magnum ducem alias est informata et putamus quod instrumenta publica de super sunt confecta et ideo ad ea non est necesse reducere. 7) Aby szlachcie pojmanej w niewolę termin stawienia się wyznaczono, odpowiedzieć żądaniem, aby ich za poręką wypuszczono aż do oznaczonego bliżej czasu na wolność, poczem można będzie w stosownej porze pomówić o całkowitem ich uwolnieniu. 8) Aby posłom pruskim, mającym spieszyć na koncylium konstancyeńskie, dano list żelazny przez Polskę. 9) Aby dłużników swych w Polsce i Litwie ich wierzyciele Pruscy mogli pociągać do odpowiedzialności.

Jest to urywek ze sprawozdania z traktatów dla użytku w. mistrza zrobiony z nadpisem: Dese artikel sind vor Strasburg vorramet i łacińskim: isti sunt articuli inter pacis treugas per reverendum in Christo patrem episcopum Lausanensem statutas et firmatas pro parte fratris Michaelis Kuchmeister magistri generalis ordinis Cruciferorum domus theutonice ipsiusque ordinis et coadiutores ipsorum tenendi et servandi, salvo, quod magister et ordo ad articulos dominum regem et magnum ducem acclinet. Ponieważ pełnomocnictwo dla posłów zakonu celem traktowania z Polskimi, datowane jest z dnia 6 października 1414 r. obacz Voigt Gesch., Pr. VII. 254, uw. 2, a więc i powyższe sprawozdanie należy do tego czasu odnieść. Artykuły obustronne po niemiecku u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 190—193.

DIC. *W Brodnicy w obozie 7 października* 1414.

Król Jagiełło i Witołd potwierdzają, iż dotrzymają z zakonem zawieszenie broni do 8 września 1416 roku.

Raczyński. C. d. Lith. p. 189. Kotzebue III. 410. Potwierdzenie ze strony mistrza, datowane w Grudziądzu 8 października u Napierskiego R. L. U. N⁰ CLXXXVII. p. 154.

DC. *W Brodnicy 8 października* 1414.

Witołd w. ks. Litwy, pisze do w. mistrza w sprawie wymiany jeńców.

Erwirdiger her meister! Als nu der frede czwusschen uns gemacht ist, her Alpf pfleger czu Engelsberg hat van uns of seine hant czwene brudir euwirs ordens den molmeister van der Lubicz mit seime gesellen, und erliche erber luthe euwirs landes genommen die gevangen seint, of die winachten nehistkomende, sie czur Wille wedir gestellin. Also bitten wir ouch euwir erwirdikeit, das ir uns Butrim und Mikiten unszer[e] diner [1]) of unszer hant wellit geben, die wir glouben wedir gestellen of welche czeit ir werdet bescheiden. Und welche gevangen euwirs volkes die wir noch haben wellit ir habin, schreibet uns, wir wellen sie of euwir hant lassen. Ouch was wir gevangen euwir erbaren luthen dirkregeten, die hatten wir umb euwirt willen, of ir eigen gelobde, of unszern pferden, frei an zorgen mit uns lassen reiten. So seint etliche us en, alz Hennig Czans und Hans Sureinen van Werge beide van Samland und Rutcher van Hunterberg bei Brunsberg mit

unszern pferden entrunnen, und sie vor sich und die andir gevangen ir gesellen vor sie geloubit habin, wellit sie vormanen, das sie ir hant halden sich wedir czu gestellin und die unszer pferde wedirkeren, des werden euch berichten ir gesellen die her Alpf of sine hant nam, und sunderlich ein man van Samland, wie sie ir hant gebrochen haben. Ouch Rathke muerer van Konigesberg, was czum Heilige Blute [2]) in die Marke gegangen, und in seiner wedirfart, quam er czu uns und hat ein willekort undir uns wonen seine erbeit die her begunst [3]) hat czu volenden. Nur bitten euch mit fleissen wellit em, umb unszer willen, sein weip mit kindern van Konigesberg ken Littouwen lassen volgen, do beweiset ir uns an sunderliche fruntschaft. Geben vor Strosberg am montage noch Francisci.

Alexanders andirs Wytowd
van gottes gnaden grosfurste czu Littauwen und czu Russen etc.

[Adr.]: Deme erwirdigen hern Mich[e]l Kochmeister, Homeister dutches Ordens zal der briff [4]).

Oryginał z dobrze zachowaną pieczęcią sygnetową na czerwonym wosku wyciśniętą, w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) Według Długosza XI. 355, pojmani byli pod Holland: Butrim de Zernimo Withawdi curiae marschalcus, item Mikitha et nonnulli milites Lithuani.

[2]) Hiligen bluth in kirchsten St. C. [3]) sc. begunnen.

[4]) List ten niewątpliwie jest z 1414 roku; porównaj list w. marszałka zakonu, do w. mistrza z 27 grudnia 1414 r., N⁰ DCXIII. w którym wyraźna mowa o osnowie i treści tego listu Witołda.

DCI. *W Marienburgu* 14 *października* 1414.

Michał Kuchmeister, w. mistrz zakonu, składa kompromis w ręce papieża, króla Zygmunta i koncylium konstancyeńskiego, celem ostatecznego załatwienia sporów, jakie ma zakon z królem Jagiełłą i w. ks. Witołdem.

Z oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Napierski. R. L. U. N⁰ CLXXXVIII. p. 155.

DCII. *W Marienburgu* 24 *października* 1414.

W. mistrz odpowiada w. ks. Witołdowi w sprawie wymiany jeńców.

Herczoge Witauden.

Irluchter furste und grosmechtiger herre! Also ir uns geschriben habet umb Butrim und Mikiten die czwene gefangene euch czu senden und uff die hand geben, dorane euwer begerunge und bethe czu irfollen, so sende wir euch dieselbigen czwene uff die hand, bittende mit fleisiger begerunge, was ir der unsern habt gefangen von freien, sie sind von Sameland vom Brandinburg adir von der Balge, das ir uns die ouch uff die hand senden wellet iclichen bei namen und us was gebiete her sie, uff das, das wir sie wider bei namen, wenn ir wellet, gestellen mogen. Dorbei wir auch alle redlichkeit tun wellen und pflegen, und hetten wir euwern willen ee gewust, wir welden sie euch ouch beczeiter gesant haben. Ouch wisse euwir grosmechtikeit, das wir in tag haben gegeben bis uff ostern nu nest czukomende umb der sweren wege willen, und ouch das die czeit czu kurcz ist, dergleiche wir bitten ouch den unseren tag czu geben, wand wir sie denne hinouffen allirbequemste gebrengen mogen und hoffen, das wir mit euch also halden

wellen, das der gebroch unser nicht sein sulle. Gegeben [1]) czu Marienburg an der mitwoche vor Simonis und Jude. Anno etc. XIIII^{mo}.

Kopia w reg. 8, p. 138.

[1]) Tu stoi ut supra. Powyżej atoli po: tun wellen, przez pisarza data umieszczona i przekreślona, poczem znowu dalej pisane; data ta należy niezawodnie tutaj.

DCIII. *W Połocku* 7 *listopada* 1414.

Połoczanie zeznają, iż mistrz Inflancki oddał im za ich poręką, jokoteż za poręką w. ks. Witołda jeńców wraz z towarami i przyrzekają, iż dostawią ich w terminie, który im rzeczony mistrz wyznaczy.

Bunge. V. N⁰ MCMLXXXVII. c. 39.

DCIV. *W Tapiewie* [13 *listopada* 1414].

Marszałek zakonu pisze do w. mistrza w sprawie wymiany jeńców z Witołdem; donosi również o nowinach z Litwy.

Unsern willigen undirtanigen gehorsam nu und czu allen cziten czuvor. Erwirdiger gnediger her meister! Wisset euwer gnade, das also hute in gebunge deses brifes komen sein dese nochgeschrebene gefangen von Littauwen czu Tapiow: Ambrosius Lankamedia, Ulbrecht Slagoth, Thomas Gatart und Rytaw von Stabelawken, und haben uns gesaget, wie das herczog Wytawt nimandes off die hand lassen wil denne us den dren gebiethen Balge, Brandenburg und Sameland, noch deme, als im euwir gnade vorschrebin hot. Ouch sagen dese gefangen, das herczog Witawt habe gesprochen: were das ir im umb alle gefangene us welchen gebiten sie weren geschrebin hettet, es weren frie, burger addir gebower, her welde sie off euwir addir unser hand gegeben haben. Dorumme so were unser gutdunken wol, das man im schrebe, off das her allerlei gefangen off die hand gebe, wend her wol weis, das wir nicht von redelichen gefangen haben die in angehoren; sunderlich so hot her czwene gefangen die her nicht meinet off die hand czu geben, der eine genant Lewe, der andir Jacobs son von Pubethen; es were denne das man im Radiken wib mit den kindern sente, und spricht vort, das die selben czwene von alders her czu Littouwen horen und held sie dorumme deste swerer im gefengnis. Nu haben wir euwirn gnaden vor geschrebin, wie das herczog Witawt einen burger von Konigsberg geben wolde vor die frauwe mit den kindern, des so haben wir czwene burger von Littauwen im anbeginnen des kriges ouch czu Konigsberg gefangen und habens so gewegen, wen is czur losunge queme, so wolden wir einen burger vor den andern geben, und wollen Radiken wib mit den kindern vor die czwene, als vor Lewen und Jacobs son von Pubethen geben, als herczog Witawt begerende is, das dese gefangen sprechen und were unser gutduncken wol, das man in cziten dorumme schrebe, wend wir uns besorgen das sie so herte im gefengnis gehalden werden, das sie dem lande wenig notcze werden sein. Ouch hot herczog Witawt offenbar gesprochen: der meister wil io bose sein, her hot uns czu dren molen lassen heren in desem frede, wil her nicht frede halden, kome wir obir ein iar wedir hin in und vorheren was do gebleben ist. Und also die gefangen sprechen, das die baior gemeineclich gerne segen ewigen frede, und sprechen vort, das der von Plauwen sere der stangen gere und

gerne wedir in das land were, der ouch spricht: hette her gethon, sie hetten das nedirland willen gehat czu besuchen, das her gancz gewedirt hette. Ouch wisset euwir gnade das Cropidel bi herczog Witawt is, und mit des ordens ergeste ummegeet und nimmer kein gut off unsern [orden] [1]) reth. Ouch senden wir euwern gnaden hirinne vorslossen Sungals briff [2]), der uns heimlich hat lassen empieten, das ir herczog Witawt io undirwilen schribt, wend is domete czu sulchem frede komen mochte, das her noch mols nicht gescheen mochte. Der selbe Sungail meinet ouch das beste wo her kan addir mag czuthun. Ouch sein der gefangen XIII. mittenandir komen. Gegeben czu Tapiow am dinstage noch Martini.

Obirster marschalk.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister mit allir erwirdikeit, tag und nacht ane alles sumen, sunderliche macht doran leit.

Oryginał pap. z dobrze zachowaną pieczęcią marszałka zakonu, przykrytą skrawkiem papieru. Archiw. Królewieckie N. Z. szuflada XVI*a*.

[1]) Widocznie opuszczone przez pisarza. [2]) porównaj N⁰ DCVIII.

DCV. *S. L.* 25 *listopada* 1414.

W. mistrz udziela glejt bezpieczeństwa posłom króla Jagiełły i w. ks. Witołda, spieszącym na koncylium konstancyeńskie, zapewniając im spokojne przejście przez powiaty zakonu leżące w Niemczech.

Z registr. 8, p. 128, z datą: am tage Katharine 1414, ibidem p. 128—129 znajduje się list wolnego polowania w lasach zakonu, wystawiony przez mistrza dla Jagiełły i Witołda s. l. et d.

DCVI. *S. D. et L.* [1414].

Witołd do w. mistrza w sprawie jeńców wojennych.

Alexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc

Erwirdiger herre meister! Als wir euch vor etliche gefangen noch der lewte euwirs briffes uff die hanth gesant und gellossin haben, und haben euch geschreben, das wir ouch die andern umb welche ir uns geschreben hat, die do czu der czeit in andern unsern hussern worden, als balde wir sie czusampne brechten, euch senden und lossin willen. Nu senden wir euch ir [1]) iderman mit name und von wanne her si geschreben uff die hanth, die sich ouch uff die nehiste ostern mit den andern uns czu Lythauwen gestellen sollen [2]).

[Adr.]: Dem erwirdigem (!) herren Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens sal etc.

Oryginał pap., pieczęć odpadła. Archiw. N. Z. w Królewcu. Szuflada varia.

[1]) Miejsce wolne na jedno słowo lub dwa, zdaje się: abir uns.

[2]) Że list ten pisany po 24 października, wypływa z listu w. mistrza do Witołda, w sprawie jeńców, którym wyznacza termin na przyszłą Wielkanoc, o którym i w naszym liście mowa.

DCVII. *W Gołubiu* 27 *listopada* 1414.

W. mistrz do w. ks. Witołda w sprawie wymiany jeńców, jak również tłómacząc się, że jeżeli go listownie nie pozdrowił, to uczynił to ustnie, przez Butryma i Mikitę; nie wie atoli czy oni o tem księcia uwiadomili.

Also hat man geschriben herczog Withawd.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber herre! Euwern brieff uns gesand, den wir mit wirden haben entpfangen, habe wir wol vernomen und danken euwer grosmechtikeit czumale fleissiclich der gute gunst und fruntschaft die ir uns habet dirczeiget an den unsern die euwer gefangene sint und die habt uff die hand gesandt, die wir ap got wil czu der czeit, als sich das wirt geboren, redelich antwerten und als sichs geczemet widder gestellen wellen. Und als euwer grosmechtikeit uns hat geschreben umbe Radike muwers wib etc., so wellet wissen, das wir mit deme marschalk dovon geredt haben und im mit ernsten fleissen befollen, das her dorbie sulle thuen sein bestes, das die frouwe czu im czoge. Nu habe wir sint der czeit nicht dirfarn, ap sie czu im sie geczougen addir nicht, dovon wir ouch deme marschalke anderweit geschriben haben, went also vil, als an uns ist, so habe wir unsern willen dorczu gegeben, das sie frei czu irme mane als euwer grosmechtikeit ist begerende czihen moge. Vortmee so hat euwer grosmechtikeit uns geschreben und dorczu gesand czwene gefangen umme Peters weib und kindern von der Slawke etc. Lieber herre, wir haben dem kompthur czu Ostirrode dovon geschreben die frouwe und kinder czu undirweisen Peters wille und meinunge, und kunnen nicht anders vornemen, den das die frouwe iczunt als sie und wil nicht cziehn von hinnen von iren frunden; so ist siner sone einer des kompthurs diener czu Osterrode, der wil im ouch nicht volgen [1]). Hirus mag irkennen euwer grosmechtikeit, das uns nicht en fuget die von uns czu senden, die von uns nicht cziehn wellen. Sundir also vil, als an uns ist, so sullen sie unsern willen dorczu bereith finden und haben ouch unsern willen wen und ap sie von uns cziehn wellen. Grosmechtiger herre, uns ist vorkomen, wie das ir unser gedoucht habet, das ir uns habet lassen grussen bie deme pfleger von Engilsburg und das wir euch nicht widder haben lassen grusen, das euwer herlichkeit villeichte in ungunst uffnimpt. Lieber herre! Ir wisset wol, do ir uns schrebet um Butrim euwern diner und Mikiten, die wir williclichen euch uff die hand santen, die selbigen wir mit fleisse botthen, das sie unsern dinst und guten willen, die wir czu euwer herlichkeit tragen, von unser wegen euch sulden vorbrengen, houffinde, das euwer herlichkeit bas were czu danke, das wir euch ein sulchs muntlich den briefflich czu entpoten, und ap sie is an euwer herlichkeit gewurben haben, das wisse wir nicht; bittende mit fleisiger begerunge uns ein sulchs nicht czu vorkeren, went euwir herlichkeit an uns nicht anders sal befinden denne alle beheglichkeit, dovon liebe gunst und fruntschaft zwischen uns gemeret und bestetiget moge werden, dornoch wir ouch stehen wellen noch unserm hoegisten vormogen. Gegeben czur Golaw am dinstage noch Katherine virginis im XIIII. iare.

Kopia w reg. N⁰ 8, p. 157—158.

[1]) W liście do prokuratora zakonu z r. 1415 S. D. w registrancie 8, p. 270, skarży się w. mistrz na owego Sławka słowami: so hatte sich Nowiger und Peter von der Slawke der unser rechter vorrether ist mitt ettlich andern besamelt, wol mit czwen hundert pferden, und wolden di burger czu Soldaw obirfallen haben und beschediget .... das geschied alles mit willen wissen des koniges und herczog Witowds.... i prosi prokuratora, aby ich oskarżył przed koncylium.

DCVIII. *S. L. et D.* [*w grudniu* 1414].

Sunigajło, starosta Kowieński, prosi marszałka zakonu o wydanie mu za jego poręką, dwu mieszczan Kowieńskich, jeńców zakonu.

Unsern fruntlichin grus czu voren mit rechter frentschop gescreven. Wisset das, liber herre her marschalk, daz wir wissen und irkennen wi II manne burger von Kauwen videlicet Niclis Wegener et Hans [1]) Schipphorst in iuwerm lande im offhalden, wi see offgeczogen sin; loset uns wissen et do bi sendet se uns of unsre truwe hant tzu weder stellen off den tach der sproche der gesaczcet wirt, und daz wille wir um[me] euch vordinen in eim semelichin ader grosser, wie [2]) ir daz begerende sit.

Bi mir Sungael houëtman tzu Kauwen.

[Adr.]: Deme eruerdigen hobersten marschalke des dudischen orden sal desse briiff mit groser werdicheit.

Oryginał na wązkiej karteczce papieru, pismo nieczytelne z pieczęcią na czarnym wosku wyciśniętą, w otoku: S. DM. MOIS - SVNGAIL.

List ten znajduje się obecnie przy liście marszałka zakonu, datowanym w Tapiewie; am dinstage nach Martini [13 listopa] ale jak się z treści listu dorozumiewamy, należy ten list do listu marszałka z 27 grudnia t r. Archiwum Król. N. Z. szuflada XVI*a*.

[1]) Tu przekreślono: et Hans. [2]) w oryginale: wir.

DCIX. *W Laskach* 9 *grudnia* 1414.
W. mistrz prosi w. ks. Witołda o wydanie dwóch jeńców za wymianą.

Herczog Wytowdt.

Irluchter furste grosmechtiger lieber herre! Wiewol wir euwer grosmechtikeit vor haben geschriben umb unsere gefangen, das ir uns di uff di hand wellet senden, und alleine uns euwer grosmechtikeit vor hat geschreben, dieselben unsere gefangen czu senden, so sint uns doch Lebe und Kyrstan, di euwer grosmechtikeit hat gefangen, nicht komen noch geantwert, vor di wir gleich andern unsern gefangen geschrebin haben und gebethen, bittende mit demutiger fleissiger bethe, das uns euwer grosmechtikeit die selbigen czwene vorgenanten geruche, als di vorgen, uff di hand czu senden, di wir als di andern, wen sich wirt geboren, antwerten wellen und dorbi alles das thun, das reddelich ist, und euwir grosmechtikeit sundirlich dorumme danksagen und behegelich werden wo wir sullen. Gegeben czu Leszken am sontage noch concepcionis Marie. Anno etc. XIIII⁰.

Kopia w reg. 8, p. 162.

DCX. *S. L. [W Grodnie]* 16 *grudnia* 1414.
Witołd w. ks. L. do komtura Bałgi, w sprawie wymiany jeńców.

Alexander ander Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lythauwen etc.

Ersamer herre kompthur! Euwir brieff haben wir wol vornamen dorinne ir schreibt under andern worten bittende, das wir die euwir burger als von Barthinstein, Lanczsbarg, Sinthen und von den andern steten, euch off die hanth lossen wellen, vor die ir mit rechte truwe gloubit, si uns wider off die ostern czu gestellen. Wisset, das wir alle die euwir burger von den egenanten steten und ouch von Schippempil, noch euwirn begerunge lossen willen, sunder sie woren off die

czeit do nicht, und wir habin noch en gesant, und wellen sie vor der gebunge deses brieffis obir virczehen tag [1]) off die metha gestellen. Dorumme wellet also bestellen, das man sie do mit etczlichen slitthen holen und offnemen sal, wen die unszern werden do wider keren. Ouch als ir bettet, das wir den erbare luthe von Strasburg, den wir einen tag off die weinachten nestkomende, sich czu gestellen gegeben hatten, den selbigen off ostern gleich den andern gefengen vorlengen wollen etc. Wellet wissen, das uns ouch dorumme euwir homeister geschreben hat, den wir ein antwort geschrebin haben, das sich die geffengen mittenandern off die ostern noch siner begere gestellen sollen. Ouch wisset, das uns etczliche erbire luthe us Somlande entronnen sint, die wir off iren gloubden frii off pherden lissen reiten, und ein geselle vor den andren geloubit hat, als euch das die erbare luthen us euwirn landen worden wol entrichten und sagen. Dorumme wir dem homeister geschreben haben und ouch dem marschalk, und si uns doruff keine antwarth schrebin haben. Idoch wer is moglich, das man uns dieselben luthen gestellen sal, wenne wier sie ires gloubdis nicht dirlossen willen, und sie doran vormanen etc. Gegeben [2]) im sontage czu obende nehist vor sinte Thome apostoli. Anno Domini etc. XIIII⁰.

[Adr.]: Dem ersamen herren kumpthur czur Balge an allen sumen etc.

Oryginał z sekretną pieczęcią, bardzo dobrze wyciśniętą, pisany ręką pisarza używanego do dokumentów, dlaczego też pismo bardzo piękne; rękę tę poznać po liliach, jakie przy końcu listu narysował, a to, aby nikt czegoś nie dopisał, właśnie jak się to dziać zwykło przy dokumentach. Uwaga P. Archiw. państw. Philipiego. Kopia tego listu w reg. N⁰ 9, p. 68.

[1]) t. j. 30 grudnia. [2]) W kopii dodane tu: czu und Gorthen.

DCXI. *W Grodnie* 16 *grudnia* 1414.

Witołd w. ks. L. do komtura Bałgi, w sprawie glejtu wolnego polowania w lasach zakonu, na co żadnej nie otrzymał odpowiedzi od w. mistrza; wyraża swe zdziwienie, z powodu że mistrz nawet królowi Polskiemu na jego ważne listy nie odpowiada.

Allexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lythauwen etc.

Ersamer herre kompthur! Als ir uns geschreben habet von der gefangen wegen, haben wir euch ein antwarth geschreben bi denselben euwir botten. Und als wir si von uns losen wolden, gedochte wir, wie wir bi dem pfleger von Engelsburg euwirn homeister empothen hatten, und ein briff uns czu geben, das wir fri und sicher jagen mochten wilt in des ordens grinczen, bis czu dem usgenge des bifredis. Doruff uns keine antworth, bis uff die czeit, nicht geschreben ist, des wir uns doch nicht wundern, went ouch der egenante euwir homeister bi Buttryme, do her in czu uns lies und im ein tag beschied, einen grus uns nicht empitten wolde noch empotte, dorus wir merken, das her unwillen czu uns habe. Addir is wunderth uns, als uns der grossemachtige konig von Polan unsir allirlibster bruder gesaget hat, wie das off die czit, do sine und des ordens rathe nu nehist bienander woren, her ouch empoten hatte czu dem meister umb ein sulchen briff, das her sicher irgen mochte in des ordens g[re]niczen, als her solche briffe von des meisters vorforen hat, und ouch von im uff ein czit, derselben

botschaft und der usrichtunge des briffes, sich underwunden hatte der kompthur vom Elbinge. Idoch so ist dem egenanten herren konige keine antworth bis off die czit nicht geschreben, und nicht alleine von des brieffes wegen sundir ander briffe, die der egenante euwir homeister gesant solde haben, als is do off deme nehisten gespreche czum Raczans bereth und gedadinget wort, das ouch bis hieher nicht ist geschan. Gegeben czu Gorthen off unszir huse am sontage nehist vor sinte Thome apostoli tage. Anno etc. XIIII°.

[Adr.]: Dem ersamen herren kompthur czur Balge an allen sumen.

Oryginał papierowy z bardzo dobrze zachowaną sygnetową pieczęcią, w arch. N. Z. w Królewcu. Kopia w reg. 9 p. 69.

DCXII. *W Rydze 26 grudnia* 1414.
Mistrz Inflancki Dietrich Tork przyrzeka w. ks. Witołdowi, iż kupcy litewscy do oznaczonego bliżej czasu mogą swobodnie kupczyć w krajach Inflanckich.

Z oryg. u Napierskiego Russ. Livl. Urk. N° CLXXXIX. p. 157 i Bunge V. N° MCMLXXXIX.

DCXIII. *W Królewcu 27 grudnia* 1414.
Marszałek zakonu odsyła w. mistrzowi dwa listy Witołda, pisze w sprawie wymiany jeńców i donosi o nowinach z Litwy.

Unsern gar willigen undirtanigen gehorsam nu und czu allen cziten czuvor. Erwirdiger gnediger lieber her meister. Wir senden euwern gnaden diese ingeslossene brife herczog Witawts, einen an euwir gnade geschrebin, den andern an uns, die ir lesende werdet vornemen. Sundir als herczog Witawt in sinem brife beruret von czweier gefangen wegen die im entlouffen sein do mete czu besteen lassen bis wir czusampne qwemen, wirs Peter Skupayn also nicht mete gegeben noch bevolen haben, das wir czu im ken Littawen komen welden, sundir unszer meinunge also gewest ist, so uns got czu sampne fugete, das is czur losunge qweme off eime tage, wir gerne von der czweier gefangen mit im reden welden; werre, das man irkente, das sie im gefengnis scholdig weren und weren im dorundir entlouffen, wir sie nicht vor gute lute halden welden und wellen sie im gestellen glich mit andern gefangen, als euwer gnade in der copien befunden hot, die wir euch vorslossen santen, wie wir herczog geschrebin hetten. Ouch hot uns Peter Skupayn gesaget, das sich herczog Witawt czumole fruntlich und groslich irbewth in den und andern dingen, das wir euch alles nicht schreiben kunnen, sundir wir Peter Skupain czu euch senden wellen, der euch alle dinge wol wirt muntlich undirrichten. Ouch so hot her sich gar gutlich ken den bothen bewiset, so das her in pferde gegeben hot und andir ding. Ouch hot uns Peter Skupain gesait, das der konig von Polan bi herczog Witawt sei sundir geringe und herczog Witawt [1]) habe den seinen allsampt ufgeboten, wen das andir geboth kompt, das sie gereith sein, und eigentlich nicht kunde irfaren wohin, sundir gemeine rede geen, das sie ken Yffland wellen. Ouch sagete uns Peter Skupain, wie das herczog Witawt grosse achtunge off sie hot lassen haben, so das man nimandes mit in reden lis, off das sie keinerlei irfuren. Sunderlich sagete her uns, wie der von Plauwen sere widder ins land geret, mochte is im mit ichte gescheen. Ouch

als uns herczog Witawd vorgeschreben hot, den briff wir euwern gnaden gesant haben vorslossen in unszern brife, dorinne her uns schrieb, wie das her uns einen burger von Konigsberg und doczu czwene andirer gefangen geben welde vor Radiken mowrers wib mit iren kindern. Und als wir vornemen, nu her in sinem brife nicht do von be(rure)t, das her villeichte umme sloen mochte, dorumme wir euwir gnaden bitten uns den briff czusenden, den wir gerne halden welden, ab is do czu her nochmals qweme, das man bewisunge hette [2]. Ouch hot uns Peter Skupain gesaget, wie das im czu wissen sei, das der, der herczog Witawt den strit vor abe geslagen hot, willen habe czu czihen in das land czu Littawen und habe so gesprochen: her sei alt genug czu einem tode, und welde nirgen lieber sterben denne zu Littauwen adir in Polan, des besorgen sie sich in Littauwen. Ouch hot uns Petir Skupain gesait, di wile her do was, das das rechte hus czu Welun mee denne die helfte vorbrant were. Ouch so hat uns Sungail abir lassen bitten umb die czwene burger von Cauwen, im die off die hant czugeben, als euch Peter Skupain sagen wirt. Gegeben czu Konigsberg am tage Johannis in den winachtheligen tagen anno etc. XIIII$^{to.}$

Obirster marschalk.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister mit allir erwirdikeit, tag und nacht [ane] alles sumen; sunderliche macht hirann lit.

Oryginał z dobrze zachowaną pieczęcią w. marszałka. W arch. N. Z. w Królewcu.

[1]) h. w. dodane u góry. [2]) na boku: addir behaldet den briff selbir.

W liście powyższym włączona jest cedułka, zawierająca oryginał listu Witołda z datą [1]): Tracken uff unszrem huse am dinstag nehist vor heilig leichnams:

Witołd prosi w. marszałka zakonu o dostawienie Hanika Sansen i Hannusa Dolge będących jego jeńcami, którzy atoli nie chcą się stawić na termin; grozi zatem, że zacnych obywateli a ręczycieli tych panów tak długo będzie w niewoli trzymać, aż mu powyżsi nie będą powróceni lub nie powrócą sami.

Oryginał z widocznym jeszcze znakiem pieczęci bardzo nadpsuty z powodu wilgoci; jedna strona, lewa, listu wydarta, w środku duże luki z powodu wydarcia; cały list dla plam z wilgoci bardzo nieczytelny.

[1]) 5 czerwca 1414?

DCXIV. *W Sobowidzu* 30 *grudnia* 1414.

W. mistrz odsyła w. ks. Witołdowi list wolnego polowania w lasach zakonu aż do końca zawieszenia broni i prosi o wydanie jeńca.

Also hat man geschreben herczoge Wytolden.

Irluchter forste grosmechtiger libir herre! Euwern briff uns gesant, der gegeben ist des nesten donrstag vor Thome apostoli nu vorgangen, habe wir mit wirden entphangen und wol vornomen, in deme euwer grosmechtikeit undir andern sachen uns vormanet umb einen iagetbriff der gleiche ir vorhabet gehat von unsirn vorfarn und von uns, umb den ir uns habet lassen bitten bi deme pfleger von Engilsberg und dach von uns bisher kein antwert si wurden etc. Grosmechtiger libir herre! Is ist das got irkenne euch nicht czu uwillen gescheen, das wir euch

den briff nicht lange gesant haben, sundir von ganczir truwer meinunge, so habe wir in unserm herczen gewegen, wiewol ir vorhąbet gehat unsir vorfar und ouch unser briefe, so haben io die euwire uns und unsern luten grossen schaden gethan an visschereie, dovon si geslagen und getreben wurden und an bewthen di in usgeriszen werden und vorterbet. Nu habe wir alles dorinne besurget, das wir gerne meiden welden di orsachen, dovon unwille czwisschen uns entstèen mochte, und in sulchir meinunge wenn wir frunde sein sulden, so welde wir gęrne gancz frundt sin. Nu aber euwir grosmechtikeit io begert unsern briff, so senden wir in euch in deszme brive vorslossen, in deme wir euch und den euwern dirlouben uff unsirs ordins wiltniszen und binnen unsern greniczen frei czu iagen di weile desir beifrede weret, wenn ir in eigener personen mit euwern luthen iagen wellet, doch also, das ir vorder keinen andern nucz suchet in des ordens greniczen denne alleine di iaget, bittende mit fleissiger begerunge, das ir unser und unsirs ordens gunstiger herre geruchet czu bleiben, dass welle wir mit willen vorschulden. Vortme besunder libir herre, als ir schreibet von Radeke mewres und Peters von der Slawke weibere das euch di sint wurden, das ist gancz unsir wille wol, bittende mit ganczem fleisse, das ir ken uns also wellet thun als wir ken euch thun, und sendet uns ouch Welunen weip, went si immer sin getruwer eweip ist, hiran ir uns sunderliche behegelichkeit irczeiget, und bitten des eine gutige antwert. Gegeben czu Subowicz am nesten sontage vorm newiorstage. Anno etc. XIIII°.

Kopia w reg. N. 9. p. 70—71.

DCXV. *W Sobowidzu* 30 *grudnia* 1414.

W. mistrz udziela Witołdowi wolność polowania w lasach zakonu (mit solchir underscheit, wen her selben mete uff der iagt ist, in eigener personen iagen wil, und ouch also das her und di seinen keinen andern nucz denne alleine di iaget do haben mag und suchen sal).

Kopia w reg. 8. p. 167, z datą: Sobbowicz am nehesten sontage vor dem newiorstage im XIIIIC und XIIII iore; z nadpisem: copia herczog Wytoldes iaitbriff im dirloubet czu iagen.

DCXVI. *W Dołgach* 13 *stycznia* 1415.

Witołd w. ks. Lit. zezwala mistrzowi Inflanckiemu Dietrichowi Tork i kupcom jego wolno kupczyć w krajach Litewskich na czas dwuletniego zawieszenia broni, poręczając im bezpieczeństwo.

Z oryg. w arch. miejsk. Rygajskiem u Napierskiego R. L. U.; N° CXC. p. 157.

DCXVII. *W Dołgach* 13 *stycznia* 1415.

Witołd w. ks. pisze do w. mistrza, iż król Polski zagniewany, że mistrz mu nie udzielił podobnego listu wolnego polowania, jaki Witołdowi przysłał, odjechał do Polski; uwiadamia go, że listy w. mistrza pisane do króla zgubiono po drodze.

Alexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lythawen etc.

Erwirdiger herre meister! Euwir briff den ir uns gesant hat, das wir sicher iagen mogen in des ordens greniczen bis czu dem usgengen des beifredes, der ist uns geantwort und gegeben in kegenwortikeit des grosmechtigen herrn koniges von Polan etc. unszers lieben bruders. Und do her vornam, das der briff uns alleine lewte und nicht im, wie wol her durch sine rathe czum Raczans ouch eines sulchen briffes von euch begerende was, do sprach her wider uns: leichte ist der meister williger czu euch den czu uns, das her euch den briff gesant hat und uns nicht, und her im uff die czeit vor gesatczt hatte, das her in unszers landes greniczen iagen wolde, sunder hette sichs im ouch geburet dem wilde noch czu folgen in euwirs ordens greniczen, das her das sicher hette macht [1]) thun, an allirlw [2]) infelle [3]) sorgfeldigunge [4]), und dorumme her des beitende [5]) gewest ist bis uff die czeit, und do im einen [6]) sulcher briff nicht von euch worden ist, do wolde her ouch in unszers landes iaget nicht reiten, und czewet nu von uns ken Polan in sinen land. Ouch so haben wir vornamen, wie das ir etliche briffe geschrebin hettet an den egenanten herrn konig, die habit ir gesant dem houptmane von der Koye, und die selben iuwern briffe des houptmans sendboten uff dem wege vorloren haben reitende czu dem egenanten herrn konige, also das im diselben briffe nicht in komen sint. Dorumme ist in den briffen icht geschrebin gewest, doran macht lege, dasselbe moget ir dem egenanten herren konige noch schreiben und ken Polan senden, wen her nu von uns weg czewet. Gegeben in unszirm nowe howe [7]) czu Dawgi am sontage in octava epiphanie etc. Anno etc. XV⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens.

Oryginał z zachowaną sekretną pieczęcią w. ks. Witołda na papierze ćwiartkowym, w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) mochte. [2]) allerlei. [3]) infelle = zufälle. [4]) besorgnisse. [5]) baitende = wartend. [6]) ein. [7]) neuen hofe.

DCXVIII. *W Dołgach* 13 *stycznia* 1414.

Witołd w. ks. Lit. prosi w. mistrza o udzielenie glejtu wolnego handlu w krajach zakonu dla jego poddanych.

(A)llexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lythawen etc.

[Erwirdiger herre meister a]ls nu leczste czum Raczans durch des grosmechtigen herrn konigis von Polan etc. unsers [libin bruders. . . .] rathe getadinget ist, das der kouffman beidenthalbe mit sinen koufmanschocz [ungehindert hin und] her czihen sulde, bis czu dem usgenge des beifredis. Nu ist in den vorgengen czeiten. . . . . ske grosser schade geschan, des sie sich ouch nu besorgen und thurren nicht in [ewir land ihren koufman]schocz wogen ane sunderliche sicherheit und freiunge. Dorumme sal der kouffman [ungehindert hin und her] czihen. So sendet uns eine offen briff, das die unszer in euwir land und die euwir [in unszrem lan]de frei in und us mogen czihen ungehindert bis czu dem usgenge des beifredis, des [wir ein abeschrift. . . .] uch

euch senden. Gegeben in unszrim nowe howe Dawge am sontage in octava epi-[phanie anno etc. CIIII^{C}]XV.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Mich[el Kochmeister], homeister dutsches ord[ens].

Oryginał, którego jedna część wydarta tak, iż u każdego wiersza dwóch lub trzech słów brakuje; po pieczęci ślady widoczne, w arch. Królewieckiem N. Z. Ręką Henniga na liście napisany regestr tak opiewa: Grosfürst in Littawen bittet, hochmeister wolle seinen underthanen ein sicher geleit geben, damit sie sicher mit iren wahren reisen mogen. Archiwum Królewieckie N. Z. szufl. XVII. Porównaj Voigt. G. Pr. VII. 260.

DCXIX. *W Trokach* 19 *stycznia* 1415.
Witołd w. ks. odsyła w. mistrzowi jeńca i prosi o wymianę.

Allexander anders Wytowd
van gotis gnaden grosfurste czu Lithawen etc.

Erwirdiger herre meister. Als ir uns geschreben habet um Welimme weip, bitende euch die czu senden, die senden wir euch czu willen und czu libe, der wir sust umb keine lusunge nicht hetten gegeben. Alleine wir das thun euch czu libe, als wir euch vor in unszrin briffe geschreben haben, denselben unszren worten und schriften wir volgen mit der that, wie wol die fruwen Petris von der Slawcko und Rethke mouwerers weiber, uns nicht worden sint, als ir uns das in euwirn dreien briffen geschrebin habet, die uns czu senden und czu geben. Dorumme wir bitten sie uns und Ratken kinder czu senden. Gegeben czu Tracken am sonnobende vor Agnetis anno etc. XV^{0}.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens, ane allen sumen.

Oryginał ze śladami po pieczęci, w archiwum N. Z. w Królewcu.

DCXX. *W Rastenbergu* 24 *stycznia* 1415.
W. mistrz dziękując Witołdowi za odesłanie jeńca, zwala na króla Polski winę, iż dotychczas z księciem nie mógł się pogodzić.

Herczog Wytout.

Irluchter forste etc. Euwirn briff uns nu nehest gesandt, den wir als sich czemet wirdeclich entpfangen und wol vornomen und danken euch czumole groslichen; als ir uns habet geschreben, das ir uns Welunen weip wellet senden, doran ir uns sunderliche danksamkeit irczeiget und wellens willeclichen vorschulden wo wir sullen. So ist der marschalk in desir gebunge bi uns gewest, der uns worhafticlich hat undirrichtet, das her Radeken weip, dorumme ir uns ouch hattet geschreben, euch gesant habe. Und als euwer grosmechtikeit uns schreibet von der straszen wegen, wie das czum Raczans sulle sein geredt und geteidinget von des herren koniges rethe czu Polan und ouch von den unsern; libir herre, uns ist wol wissentlich was do wart geteidinget, sundir is wirt uns nicht gehalden von

deme herrn konige und von den seinen, die sich von siner wegen vorschreben haben, wenne die strasze, als es czum Raczans geteidinget ist und vorbrifet, sulde eime idermanne offen sein, und das wirt uns nicht gehalden, wenne fremde lute, die unser landt suchen, von des herrn koniges ufheldern bi eren guttern gemordet werden und ires gutes beroubet, und ouch so wirt unsern eigenen luthen, die ken Polan czihen, czu in in eren stetin nicht alleine ir gut, sunder ouch die pferde dorczu genomen. Und dorumme libir herre, so wer es ummer wol mogelich, sulde di strasze frei sin, das si frei wer, solde sie ouch geslossen sin, das sie geslossen blebe, uff das sulch iamer, der in gutem gelouben gescheen ist uff der straszen, nicht geschege. So mogen wir das in worheit wol beweisen, das des herrn koniges lute von hinnen us dem lande, wes sie begert haben, an allerlei hindernisze weg haben gefurt, sunder uns mag keinerlei czugefurt werden, und dorumme libir herre, so secze wir das czu euch, wes ir mit deme herrn konige eins werdet von der strasze wegen, und das lasset uns vordan vorsteen wie mans halden zulle. So welle wirs an unserm teile also bestellen, das man irkennen sal, das der gebroch mit den irsten nicht sein sal unserthalben. Vort libir herre, so wart czu Raczans ouch beredt und beteidinget, das der herre konig sulde seine gefangene haben geantwert ken Bryszk, und wir die unsern ken Thorun an sendte Thomas tage des apostels, mit der vorschreibunge die gefangen widder czu gestellen, das uns ouch nicht wart gehalden; und mogen das wol beweisen, das wirs gehalden haben, wenn wir unser gefangenen mitsampt der vorschreibunge mit grosser swerer muhe, arbeit und grosser czerunge sandten ken Thorun, do ir ouch eins teils entloffen und beiten aldo wol in den funfften tag. Das so schreben di unsern die weile sie czü Thorun login an den houptman czum Bryszk, der doch einer ist gewest der die sache hat geteidinget, und entpoten im, das sie ire gefangen hetten czu Thorun. Do wart den unsern kein antwort von im widder muntlich noch brifflich und do nimant qwam von des herrn koniges wegen, do muste man di gefangen widder von dannen furen. So dancke wir ummer des euwir herlichkeit groslichen, wes wir noch mit euch eins sin wurden, das uns doran kein gebroch sei gescheen. Und als euwer grosmechtikeit uns schreibet von den vorloren briffen, die wir dem hern konige gesant haben, so haben wir bisher andirs nicht gewost und wissen noch andirs nicht, denne das im di briffe sindt gewurden, doruff uns bis hernoch kein antwert ist komen. Gegebin czu Rastenberg am obende conversionis Pauli. Anno etc. XV⁰.

Kopia w reg. N. 9. p. 71—72.

DCXXI. *W Brandenburgu* 5 *lutego* 1415.

W. mistrz tłómaczy się przed w. ks. Witołdem w sprawie żądanego odesłania mu pewnych jeńców.

Herczog Wytaut.

Irluchter furste etc. Euwern briff uns gesant, haben wir entpfangen und wol vornomen, dorinne ir czum ersten schreibende berurt, wie euch Peter von Slawken und Radeke meweres weiber nu allirerst sint komen etc., das doch unser scholt nichten ist, sunder des bosen weges, wenne wirs beczeiten genug mit unserm marschalke und deme kumpthur czu Ostirrode sie in euwir herlichkeit landt czu senden hatten bestallt. Vort als ir schreibet, wie Peters von der Slawken ein

son sei vortrenket und der ander uff die borgenhandt gelassen etc. des so wellet wissen, das der selbige erste sin son mit seime vater als ein ungetruwe und abetronniger aws unserm lande ane alle redelichkeit was geczogen und dornoch wider uff unsir hewzer eine qwam, und mit was scholdt her do wart vortilget, das wirt czu seinen geczeiten in beweisunge wol kundt und offinbar werden. Sunder von deme andern sone begeren wir euch czu offenbaren, ap in unser kompthur czu Ostirrode, do her sine mutter ken Czechnow hatte beleitet, uff di burgehandt hatte laszen cziheen, dovon uns bis her nichtesnicht ist wissentlichen gewezin. Sunder dornoch so sei wir ken Soldow komen, do alle unsir rittir und knechte des selbigen gebietes vor uns gehabet und vor den, das wir mit in ouch wol mogen beweisen, irfrogeten und im einen freihen willen dorczu goben, ap her libir us deme lande czihen wolde, adir dorinne bleiben; dorczu wolle wir im unsern volkomenen willen geben ane gefer. Des kos her dennoch mit grossen bethen bi uns czu bleiben. Doruff hat her uns ouch geholdt und gesworen und uns ouch wol steet czu gedenken, als ir das ouch nicht andirs in unsern briffen an euch gesant findet, das wir nimandes, der adir di andirs mundig weren an eren dank und willen us unserem lande mochten senden, doruff ir uns ouch her widder schrebet, das ein semelichs wol mogelich und villich were, dornoch wir uns ouch haben gerichtet. Gegeben czu Brandenburg am dinstage noch purificacionis Marie.

Kopia w regestr. N. 9. str. 73.

DCXXII. *W Grudziądzu* 23 *lutego* 1415.

W. mistrz pisze do w. ks. Witołda w sprawie terminu przystawienia jeńców.

Herczog Wytold.

Irluchter furste grosmechtiger lieber herre! Als euwer grosmechtikeit wol weis, wi is czwischen uns beiderseit steet, als von der gefangen wegen, so haben wir uch alle unser gefangen gesand di uch czugehorten, und wiwol ir uns di unser, di uwer gefangen seindt, och suldet gesant haben, so seint uns doch ein teils gar spete gekomen und eins teils seint uns noch nicht gekomen. Nu weis euwir herlichkeit wol, wi is czwischen uns beiden geredt ist, das sich di gefangen beider teile, di uff di hand seint gelossen, sich wedir sullen gestellen uff ostern nu czukomende, doran unsirthalben ken broch sal gescheen. So begere wir uch czu wissen, das mit uns alle wasser noch stein [1]) mit eise, allein das is schon schwach ist. Dorumb so ist das czu besorgen, das das is di gefangen moge gehindern, das sie sicht wol off desze ostern czu wasser mogen gestellen, und dorumb liebir herre, wer es das euwir hirlichkeit den tag der gestellunge welde vorlengen, uff das sich di gefangen von beiden seithen dester beqwemelicher mochten gestellen und uns das ane sumen weldet schreiben. Und noch dem, ab ir uns werdet schreibin, uff welchen tag sich di uwer, di unser gefangen seindt, sulden ken Ragnith gestellen, so welden wirs mit den unsern, di uwer gefangen seindt, och also bestellen, dass sie ouch uff den selben tag sulden sein sich wedir czugestellen czu Ragnith, wendt unser leuthe io thun sullen das do redlich ist. Weres abir, das ir io weldet, das sich bedirteil gefangen sulden gestellen nu uff ostern czukomende, so bitten wir uch mit fleisiger begerunge, ab sichs mit den unsern,

di uwer gefangen seindt und sich gestellen sulden, wurde vorczihen von hindernissen wegen des ises und wasers, also das si uff den tag nicht konden komen, sundir leichte dornoch acht tage adir XIIII sich czugestellen werden komen, das ir sulch hindernisse und vorsumenis uns und den unsern nicht wellet czu argen keren, wand wir gleicherweis mit den uwern die unser gefangen sindt und gestellen werden ouch halden wellen, bittende mit fleisse uns des czu schreiben ein unvorczogen gutige antwert, das wir uns dornoch gerichten mogen. Want so ir uns ee schreibit also vil, dester ee wissen wir uns wo noch czu richten und hoffen des wol czu euwer hirlichkeit, wie irs wellet gehabt haben mit den unsern die euwer gefangen seindt, das irs ouch also haldet mit den euwern di unser gefangen seindt und sal nicht an eim cleine an uns schelen [2]). Vort lieber herre, so clagen wir uch, das man uns gar unredlichen metefert mit unsern gefangen us dem reiche czu Polan, di wir uff di hand gelossen haben, sich wedir czu gestellen noch iren geloubden; und allein sich di selbigen unser gefangen gerne wedir gestellen, so werden si mit sulcher unredlichkeit vorhindirt, der wir uch iczunt nicht konnen geschriben sundir czu somer czeit, sal uch sulch unredlichkeit wol czu wissen werden. Gegeben czu Grudencz am sonnobinde vor reminiscere im XIIII^{C} und XV iore.

Kopia w reg. N. 9. p. 82—83.

[1]) sc. stehen. [2]) To całe zdanie od richten począwszy u dołu dopisane.

DCXXIII. *W Dubiczu* 6 *marca* 1415.

Witołd w. ks. pisze do marszałka zakonu w sprawie swoich jeńców.

Allexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lythawen etc.

Ersamer herre marschalk. Ir habet uns gesant ein czedel mit den unsirn luthen die euwir gefengen sind, itczlichen mit nammen beschrebin, us den wir doch keinen kennen, den wir uff unszer hant nemen mochten. Sunder als ir schreibet, wie das ir czur Balge und Brandburg und sust obir das land geschrebin hattit, das man euch die gefengen von unszirn landen beschreiben sulde, und die woldet ir uns vorbas schreiben etc. So begeren wir des, wen die euch geschrebin werden, das ir sie denne uns vorbas mit namen beschrebin sendet wellet, uff das, ab imant uns bekant wer, den wir uff unsir hant nemen wolden. Ouch wisset, das uns der homeister geschrebin hat begerende den tag gestellunge bis uff die nehistkommende pffingsten vorczogen, also das die alle geffengen die der homeister, ir und sust andir gebitiger uff die hant genamen haben, sullen sich uff denselben tag uns czu Cauwen gestellen und des gleich die unszer Buttrim und Mickitha czu Rangnithe die euwir gefengen sind. Gegeben czum Dubicze an der nehist mitwochen vor dem suntage letare ierusalem. Anno etc. quinto decimo.

[Adr.]: Dem ersamen herren Ebirharde, obirstem marschalk dutsches ordens, an allen sumen.

Oryginał z bardzo dobrze odciśniętą pieczęcią sygnetową, lecz już nie całą; znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu.

DCXXIV. *W Marienburgu* 23 *marca* 1415.

W. mistrz zapewnia kupcom litewskim, poddanym w. ks. Witołda, wolny i bezpieczny przejazd przez Prusy.

Also sei wir eins wurden mit herczog Wytout von der straszen czu wasser und czu lande.

Wir bruder Michel Cuchmeister, homeister etc., thun kundt und offenbar allen den deser briff vorbracht wirt, das wir mit wolbedachtem unser mitgebietiger rathe von eime, mit deme irluchten fursten und herrn hern Alexandro grosfursten czu Lithouwen und Ruszen etc. vom andern teile, durch einen gemeinen nutczes und fromes willen beider teil, undirenander eintrechtiklichin eine vorschrebunge getan haben in sulcher weise, das binnen deszem gemachtem frede der nu leczt vor Strasberg vorramet wart und vorschreben des obenbenumpten hern herczoges Allexandri kouflute off den wassern der Wisel und der Mimmel in unser land czu Pruszen und wedir von dannen zcu irem heimet mit irer kufenschaczern sollen haben czuczihn frei und sicher, die wir ouch alsam mit irer ware von unsers ordens wegen und der ienen die umb unsern willen thun und lassen wellen ane gefer und argelist sichern mit crafft deses brifes. Geschegs ouch, das imandis der selben kouwffluthe umb scholde adir eingerlei andir sachen willen in unsirs ordins lande wurden angelanget adir sie imandt mit rechte bekomern welde, das sal durch gutes alders willen an nimandes andirs gesuchet werden, denne an uns und ouch vor uns entscheiden. Dorkegen sall den kouffluthen us desem lande mit irer koufmanschatcz ouch wedirfaren in des vorgedochten herren herczoges Allexandri landen, in allen poncten, stucken und artikeln, als do obene ist usgedrucket und vorramet, des czu merer sicherheidt haben wir unser ingesegil an dezen briff lassen hangen. Gegeben czu Marienburg am sonobende vor palmarum.

Kopia w reg. N. 9. p. 92—93. Z oryginału o pieczęci oderwanej, który przeto, jak z miejsca przechowania jego wnosić należy, nie przyjęto w Litwie, drukował Napierski, R. L. U.; N⁰ CXCI. pag. 158.

DCXXV. *W Marienburgu* 24 *marca* 1415.

W. mistrz zapewnia kupcom polskim wolny i bezpieczny przejazd i handel w Prusiech.

De libertate eundi per Wislam et Memlam ad terras ordinis regi Polonie transmissa.

Nos frater Michael Cuchemeister, ordinis theutonicorum magister generalis, significamus tenore presencium quibus expedit universis presentibus et futuris noticiam presencium habituris, quomodo licet circa ordinacionem et contractum in Raczans per barones serenissimi principis et domini Wladislai regis Polonie ac nostros nostrique ordinis consiliarios, eiusdem domini et nostrorum sciencia et consensu facta, attendentes [1]) de strugibus, que per Wislam, Memlam et quecumque alia flumina et aquas per regnum Polonie et terras Lithwanie et Russie ad terras ordinis nostri defluentes transfretari consueverunt, tractari et concludi sit obmissum, tamen defectum huiusmodi negligencie supplere volentes, omnibus incolis regni Polonie et subditis cum cineribus et lignis cuiuslibet generis ac strugibus et plaustris et ad terras ordinis nostri per aquam et terram ipsa deducendi, salvis iuribus nostris, plenam et omnimodam tenore presencium concedimus libertatem,

durantibus treugis pacis inter predictum dominum regem nos et ordinem nostrum nostrosque coadiutores subditos et adherentes ante Strosberg ordinatis et contractis, ita tamen, quod homines et ordinis nostri subditi per regnum Polonie et terras Litwanie et Russie transfretantes viceversa equali, ut prefertur, gaudeant libertati. Harum quibus sigillum nostrum presentibus est appensum testimonio litterarum. Actum et datum in castro Marienburg in dominica ramispalmarum. Anno domini MCCCCXV⁰.

Kopia w registr. N. 9. p. 88.

[1]) W kopii: attenden (sic) facta etc.

DCXXVI. *W Marienburgu* 24 *marca* 1415.

W. mistrz przyrzeka na umówiony termin przystawić królowi Polski jeńców wojennych.

Caucio ad prestandum captivos termino et loco deputatis.

Nos frater Michael Cuchemeister ordinis theutonicorum magister generalis, tenore presencium significamus presentibus et futuris quibus expedit universis, quomodo captivos apud serenissimum principem et dominum dominum Wladislaum regem Polonie etc. quos venerabiles viri et ordinis nostri fratres Johannes Zeelbach in Thorun et Ludwicus in Nessaw comendatores ad manus nostras receperint, pollicemur et spondemus bona nostra fide ad festum assumpcionis virginis gloriose proximum futurum in Brest representare et statuere, fraude et dolo quibusvis remotis. Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio litterarum. Datum in castro nostro Marienburg in dominica ramispalmarum. Anno domini MCCCCXV^{mo}.

Kopia w registr. N. 9. str. 88—89.

DCXXVII. *We Lwowie* 24 *marca* 1415.

Król Jagiełło pozwala poddanym swoim, w czasie rozejmu z zakonem uczynionego, drzewo i popiół Wisłą, Niemnem i innemi rzekami spławiać.

Raczyński C. d. Lith. p. 194. Dokument podobny ze strony mistrza tejże daty u Napierskiego R. L. U.; p. 158, N⁰ CXCI.

DCXXVIII. *W Marienburgu* 25 *marca* 1415.

W. mistrz odsyła w. ks. Witołdowi opieczętowane ze swej strony dokumenta, dotyczące bezpiecznego handlu; prosi o podobne z jego strony i skarży się, że tak ze strony Polski jak i z Litwy wyrządzają mu krzywdy tamtejsi poddani a prosi aby książe temu zapobiegł.

Also hat man herczog Witauden geschreben.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber herre! Wir senden euch disen beigehenden brieff noch euwer begehr mit unserm anhangenden ingesegil vorsigelt und bitten dergleich und im lowte und weise uns einen wider czu senden, und uns ein semliches, das wirs so lange haben vorczogen, nicht vorkeren noch vor

obil czu haben, wann wir do ir uns euwer grosmechtikeit briff santet nicht in heimisch woren, also das wir in der czit hetten mocht vollenden. Ouch lieber herre, bitten wir euwer herlichkeit mit ganczem fleisse, das ir den briff, der an den herren konig czu Polan steet geschreben, im mit den euwern gewislich und unvorczoglich sendet, dorane uns euwer grosmechtikeit einen sunderlichen gutwillen irczeiget. Und lassen euch mit disem unserm brive wissen, dovon wir dem herrn konige ouch kuntschaft haben getan, das unsern armen luthen aus der Nuwen Marke und dem lande czu Scheivelbein, teglich von denen von Trageheim werden swerlich und groslich beschediget, also das uns der frede an dem orte wening hilffet, und wie wol wir uns des ofte und vil kegen dem herren koninge irclaget habin, so mag es uns doch nicht gewandilt werden und konnen kein mittel dorundir kiesen, denn das wir czum leczten wenn es io czu vile wurde sein doruff musten gedenken, wie wir uns irer entseczten und sulcher unrechtikeit und gewald, so wir beste mochten, widerstunden. Und lassen euwir grosmechtikeit kleglich wissen, das di Samaiten und als das uns ist vorkomen, so hat es getan Olys mit seiner geselschaft, als wie das sie des kompthurs von der Memel walthewer haben obirfallen sie swerlich geslagen, also das einer under in nicht lebend kan bleiben, und in dorczu, was sie hatten, genomen, dorane uns io der frede wirt vorkurczet und dasselbige ouch eine sache ist, das wir durch besorgunge willen an der irrenisse, die dovon entsteen mochten, und ouch umb der uffhelder willen des herren koniges zu Polan, dovon unsern armen leuten, die die strasse buwen, teglich groser obirmut und schade widerseret, eine sulche vorschreibunge bis her haben vorczogen. Dorumb wir euwer hirlichkeit mit fleisse bitten, das irs obirall in euwern landen mit ernstlicher befestunge wellet bestellen, das den unsern vorbas mee nicht sulcher schade und gewald widirfaret, uff das sie die sussekeit des fredis ouch geniessen mogen. Wann euwir grosmechtikeit das selbir wol irkennet, sulde wir den frede an euch und ir nicht wider an uns volfuren, das denne der gebroch, des wir vorbas nichten hoffen, an euch entstunde. Dorumb lieber herre fugets also, als ir den notcz, fromen und gedeien unser beider lande meinet und begeret czu haben, dergleich wir an uns herwider nicht wellen lassen schelen. Und danken euwer herlichkeit czu mole groslich umb der vorlengunge willen des tagis der gefangen von beiden seiten und vorsehen uns, das es ouch desgleichen mit dem tage uff assumpcionis Marie nestkomende der gefangen aus Polan und aus unserm lande wirt czugehen, wann wir unsern briff dorobir alreite ken Thorun bi des herren koniges sendeboten, die her bei uns hat gehabt, gesand haben und beitende sein eins entkegen brivis teglich uns widerczukomen. Nemlich lieber herre, als ir uns ouch habet geschrebin, wie ir noch ettliche guete gefangen habet, das ir uns die uff die hand gerne senden wellet, das wir in groser dancksamkeit haben usgenomen und alumen unserm gebietigern geschreben, were das sie imandis wusten adir haben welde wolden, das sie uns die bie namen senten beschreben, die wir euwer herlichkeit wol vordan schreiben wellen und sie von euch bitten uff die hand czunemen und es gerne wider ken euch vorscholden noch unserm vormogen, wo wir sullen. Ouch senden wir euch eine abeschrifft des herren koniges brive hirinne vorslossen. Gegeben czu Marienburg am montage noch palmarum.

Kopia w registr. N. 8. p. 90—92.

DCXXIX. *W Marienburgu* 4 *kwietnia* 1415.

W. mistrz skarży się przed Zygmuntem królem Węgierskim z powodu knowań króla Polski i mówi:

. . . . . . Wenn noch deme, als der konig von Polan seine botschaft bei deme herrn konige von Dennemark hat gehabt, so hat der von Dennemark unlanges einen seiner ritter genannt herr Viczencz von Viczen und sust einen vorstendigen gelarten nu wider gesandt czu dem von Polan, die dornoch czogen und uff die czeit ouch sein im lande czu Littauwen bi herczoge Wytaude. Dorczu so hat der von Polan die Tattern bei sich gehabt czu Lewczk und alumme seinen fromen besammelt und arbeit czu vorterpnisse des cristenthumes etc.

Wyraża obawę, że król Polski rozejmu zawartego nie dotrzyma.

Z registrantu 9. p. 100—101, z datą: Marienburg am donnerstag nach ostern 1415. Tamże p. 96 znajduje się skarga na Henryka v. Plauen, złożonego z urzędu w. mistrzowstwa, datowana: Marienburg am donnerstage vor quasimodogeniti wobec książąt i panów chrześcijaństwa, z której wyjmujemy następujący ustęp:

Wir sint mit worheit do bi komen, das der selbige unser forfar und ir vetter czu der czeit do wir einen fruntlichen und fredelichen tag hilden mit dem herren koninge von Polan, hoffende unsers ordens und desis landis beste czu teidingen, do furte der selbige ir vetter sundirliche fremde teidinge mit dem egenanten heren koninge hinder uns, dovon unser orden und dis land czu gruntlich vorterpnisse were gedegen, wie das nicht von der schickunge gotis understanden were und vormelt und gink domete umbe, wie her wolde sin geczogen czum heren koninge czu Polan, das sich ouch an sienem bruder wol hat irfolget, und in der worheit bewieset, mit deme her ein sulchs hatte angetragen; der wart abetronnik von sieme orden und czoch czum heren koninge von Polan unde vordan czum herczoge Wytawd ken Littauwen und hat in desem vorgangenem kriege gefurt findes gewald weder sienen orden und des ordens lande und luete czu grossem leidegem iammer, das her getan hat weder sienen gehorsam, weder den eid, den her gesworen hat gote und unser lieben frouwen.

DCXXX. *W Brodnicy* 29 *kwietnia* [1415].

Witołd odsyła komturowi Ostrygrodzkiemu za poręką trzech jeńców wojennych, prosząc o przesłanie mu natomiast żony Piotra Sławki z dziećmi jej.

Alexander anders Witowd
grosfurste czu Littowen.

Ersamer herr kumpthur! Alz wir ouch vormols Hannos Wargil gesant hattin, der von euch Petrus vom Slawko weip ledigin sollde, now se(n)de vir habir unszer gefangener drei czu euch, den egenanten Hannos und Cunrat von Zybold, und Jorge von Grewen, die sulden des egenanten Petrus weip mit seinen kindern, die czu erim vatir veldin, vrie machin und ledig, und selbir do mete ledig sein; mogin sie des nicht getun, zo habin sie uns geloubit und sullen sich gestellen

off die nestkommende veinacht czu die Ville. Gegeben vor der stat Strasperg am montag noch Marci evangeliste [1]).

[Adr.]: Dem ersamen kumpthur zu Osterrode sal d[er brief] etc.

Oryginał na małej karteczce papieru, atrament mocno zbielał, plamy z wilgoci utrudniają czytanie. Po pieczęci ślady pozostały. Oryginał znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) Uzupełnienie daty na rok 1415, wypływa z listu w. mistrza do Witołda, z dnia 5 lutego tegoż roku; obacz wyżej.

DCXXXI. *W Wilnie* 6 *maja* [1415].

Herman Distelhof, uwiadamia mistrza zakonu w Inflantach, o zjeździe króla Polski z ks. Witołdem w Łucku, jak wieść niesie, celem naradzenia się względem Tatarów, o układach ich dotyczących koncylium Konstancyeńskiego i t. d.

Minen undertanigen dienst nu un to allen tiden. Iwe erbaricheit to wettene leve her her meister dat ik in sende I. punt czyden alse ghi mi bevolen de steit II. schok un XV. grossen. Ok leve her, her meister alse van tidinge hir ut deme lande alze wi et best vernemen alse ghi wal vernamen hebben, dat de konink is to Luzike un Vytold, unde se menen hir, et sy umme der Tatheren willen, dat see dar willen einen dach holden. Unde Vytolt wil weder wesen achte tage na pinxsten to Tr[a]kken soe mach men horen wat se dar ghemaket hebben. Ok soe hebben se haet tidhinge van deme consilio des en mach niman wetten. Unde de tidinge behaghet en nicht wal. Men se zegghet hir de herren van Prusen willen ghynen vrede hebben, Also roep men hir alle dage in deme markede, dat en iclich sal zinen perde voderen unde ik blive hir nach in deme lande XIIII. dage na pinxsten und denke hen to Smolensche, wart to teende ist, dat ik dar dan icht nyes wat ver essche, dat wil ik iu gherne to schriven unde bedet to mi, alse to iuven denre unde got sterke iu to langher tiit. Ghescreven to der Villen des mandages na des hilgen cruces dage [1]).

Herman Distelhoff.

[Adr.]: Deme erwerdighen vorsichtigen herre meister to Liflande kome desse breff mit werdicheit.

Oryginał z resztkami sygnetowej pieczęci, na czerwonym wosku wyciśniętej. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XVII*a*. N⁰ 137.

[1]) Według Długosza wyd. Przeździeckiego ks. XI. p. 188 et sqq. udaje się Jagiełło w początkach maja 1415 r. ze Lwowa do Śniatyna, gdzie mu Alexander wojewoda Mołdawski złożył hołd i przysięgę wierności, zkąd zaproszony do Witołda, udał się do Trok. Tam w pierwszych dniach czerwca przyjął go wspaniale Witołd, wyszedłszy o milę naprzeciwko króla wraz z przybyłym doń mistrzem Inflanckim (Sigfriedem Lander v. Spanheim). Po drodze był i w Łucku, ale tam o ile nam wiadomo, zjazdu z Witołdem nie miał. W innych latach podczas trwania koncylium Konstancyeńskiego, o którem w liście mowa, nie był Jagiełło w miesiącu maju na Litwie. Że data listu na des hiligen cruces tage, oznacza inventionem crucis, dowodzi treść listu, w którem jest mowa o nadchodzących Świątkach Zielonych a mianowicie że w 8 dni po nich będzie Witołd w Trokach. To też był tam w tym czasie jak to dowodzi list jego z 28 maja 1415 r. obacz poniżej.

DCXXXII. *W Postolinie* 12 *maja* 1415.

W. mistrz prosi o przebaczenie w. ks. Witołda w razie zwłoki w dostawieniu jeńców na oznaczony termin, jak również o przesłanie załączonego listu dla mistrza Inflanckiego.

Also hat man herczog Witauden geschreben.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber herre! Also ir uns geschrebin habet, das Butrim kompt sich uns czu gestellen sundir Mikita der ist krank etc. Doran sol es nicht schelen, wir wellen des wol irbeiten bis das im got gehilffet, das her wider gesundt wirt. Dergleichen wir ouch haben eins gebrechen aus dem Colmischen lande, den hat her Alff czu der czeit pfleger czu Engelsberg und nu voith czum Leskin uff die hand genommen, der ouch czu mole krank ist, das ir umb den willen keinen unmut habet; also shier her ichtis mag, so wellen wir in gerne gestellen. Nemlich libir herre, so haben wir mit dem marschalke und dem kompthur czur Balge bestalt, die di meisten gefangen haben, das sie die ausrichten und bestellen sullen, das sie czu schiffe gehen, also dass sie uff die czeit do weren als es gered ist. Worumb so bitten wir euch, were das sie eingerlei widerstos und hinderniss windes adir wasserhalben wurden haben, und di czeit nicht so genczlich irlangen konden sunder eines tages ader czweier dornoch quemen, das ir das nicht vor arg habet; und bitten euch disen ingeslossenen briff dem gebitiger zu Leiffland zu antwerten, das wir genczlich wellen vorscholden. Gegeben czum Stueme am sonntage noch ascensionis.

Kopia w reg. N⁰ 9, p. 108.

DCXXXIII. *W Marienburgu 26 maja* 1415.

W. mistrz pisze do Witołda, w sprawie przedłużenia terminu jeńcom wojennym.

Also hat man herczog Witauden geschreben.

Irluchter furste grosmechtiger lieber herre! Wir begern euwir herlichkeit czu wissen, das Butrim als gestern ist czu uns gekomen ken Marienburg und hat sich gestalt uns domete antwertende euwern brieff, den wir wol vornomen haben, in deme ir schribet von der vorlengunge eins tages der gefangenen von beiden teilen etc. Geruche czu wissen euwir herlichkeit, das wir ein sulche vorlengunge eins tages vor sint an euch gewest begerende, und dorumbe so sende wir euch nach euwir beger Butrim uff euwir handt und haben im tag gegeben sich czu gestellen uff sinte Michels tag nehest czu komende; und wenn ir mee haben wellet uff euwir hand, die sullen euch volgen sich czu gestellen ouch uff den selbigen sinte Michels tag, und hoffen czu gote dem herren, das binnen der czeith die sache von der gefangen wegen czwisschen euch und uns gutlichen geendet mogen werden. Dergleich liebir herre, bitten wir mit fleisse, das ir den unsern, die euwir gefangen sint, vor die wir ouch vorgeschreben haben und gebeten, uns uff unser hand wellet lassen und senden ouch bis uff den egenannten sinte Michels tag, denne so sullen sie sich wider gestellen und wellen dobei thun als sich das geboret. Nemelichin so bitten wir euch, das ir die gefangen, die ir uff unser hand uns senden werdet, sie sint under dem marschalke, under deme von Brandenburg, Balge ader under wenne sie gesessen sint, uns wellet bei namen eigentlich beschreben senden, dorbei wir ouch thun wellen als uns geboret. Wir haben euwir herlichkeit vor ouch geschrebin umbe unser manne eine genannt Caspar becker von der Golaw der euwir gefangen ist, dovon wir noch kein antwert haben, bittende das ir uns den selben Caspar becker und dorczu einen scholczen mit seinem bruder die sint us dem gebiete czu Thorum und Mattis Vieweg von der Lobaw die ouch euwir

gefangen sint geruchet uff unser hand czu senden und in als den andern tag geben uff den offte genanten sinte Michels tag czukomende, bei den wir als bei den andern thun wellen das do redlich ist, und als uns das gebort. Gegeben czu Marienburg an der heilige dreivaldikeit tage im XIIII^C und XV. iare.

Kopia w registr. N^0 9, p. 109.

DCXXXIV. *W Marienburgu* 26 *maja* 1415.

Wielki mistrz prosi Witołda w. ks. L. o przysłanie mu jeńców, skarży się w tejsamej sprawie na Polaków.

Herczog Wytout.

Irluchter forste grosmechtiger libir herre! Euwir grosmechtikeit geruche czu wissen, das wir Butrim von uns deste endelicher czurocke gefordert haben umb unsir armen lute wille, ee das si hin und her vorteilet wurden, und swer wurde sin ee man sie wedir czusampne brechte, und bitten euch libir herre ap ir des czu rathe wurdet, so bitten wir euch, das ir uns di wedir senden wurdet, so bitten wir euch das ir uns di wedir beschreben sendet welche di selbigen sin, und aws welchem gebite ein iderman ist, die ir uns wedir uff unser handt sendet, uff das wir uns dorundir vorwaren mogen und sie wedir gestellen. Nemelichin libir herre, so haben wir eins teils den selbigen Butrim wol undirweiset di geschicht wi is uns geet mit den gefangen des herrn koniges, die wir ouch lange gerne im uff die hand gesant hetten, sunder die schelunge doran ist, das uns der briff nicht wirt geantwert als is her Jacob von Conetczpole und der probest von Cruschwitcz mit uns geteidinget haben, und wir den unsern lenger denne in di newnde woche gereith legen haben czu Thorun, das wir si gerne uff di handt geben, wenn man uns hilde als geredt ist wurden, und globen ane czweifel wol, das deme herrn konige von den und andern sachen wenig icht czu wissen wirt, als das Butrim euch wol undirrichten wirt so her czu euch kompt, deme wir ein sulches dirczalt haben und bitten uns die czeit czu vorschreiben wenne ir uns di werdet senden, uff das wir uns dornoch wissen czu richten. Gegeben czu Marienburg am tage trinitatis.

Kopia w registr. N^0 9, p. 110.

DCXXXV. *W Trokach* 28 *maja* 1415.

Witołd w. ks. pisze do w. mistrza w sprawie jeńców, jak również o oczekiwanym przybyciu mistrza Inflanckiego w tejże samej sprawie

Allexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lythawen etc.

Ernwirdiger herre meister! Euwirn briffe haben wir wol vornamen dorinne ir schreibet betende ap sich also wurde dervolgen, das der meister von Lyfflandt czu uns queme und umb di geffengen mit uns wurde reden, das wir si off di handt lossen und in einen tag geben welden etc. So wisset als wir ouch bei Buttrim empothen und in unszerm briffe geschrebin haben, das wir sie off euwir hanth wolden gelossen haben hette[t] ir uns dorumme geschreben, und wenn der egenante meister von Lyffland czu uns komt und das an uns wert begeren. Wir

willen si uff die hanth lassen und in einen tag geben noch euwir briff louthe und noch sinem begere. Ouch als ir einen briff vorslassen an den meister von Lyfflandt geschreben uns gesant habit, bettende, das wir im denselben briff, wann her czu uns queme, geben welden, den haben wir im an demselben tage gesant, wann her seine czukunft czu uns, achttage langer noch der czeit als her czu uns wolde sin, d[u]rch der frost und groses gebrechen wille hat vorczogen. Ouch als ir schribet wie das einer der unszern geffengen us deme Colmischen lande, den der Alphff nu woith czu Lessken off die hant hat genamen, czumole krang were, und des gleich [sc]hribt uns ouch der marschalk von dem Lewen wie das her ouch krang wer. Nu wissen wir, das der von Colmischen lande heisset Jasske von Michalaw der do siech ist, umb di wir keines sprabhen (sic) di do krang sint, wir willen des wol derbiethen bis das sie gesunt werden. Sunder wir gebens euch czu kedencken, umb di, di sich nocht gestalt haben, went ir schrebit umb den von Colmischen lande wie her siech wer, und schreibet nicht vor di czwine euwirs ordens bruder molmeister von der Lubycz und seine geselle die ouch der Alpff nu woith czu Lessken, vor Strosberg off di hanth hat genomen, di sich noch nicht gestallt haben. Item Kuncza von Zybolde, Jurge von Grzyben, Hannus Wergel di der kompthur von Ostorode off di hanth hat genomen und sie selber ouch uns gloubt haben, dieselbe drei solden Peters weipp von der Slaucko mit seinen sonen vor sich geledigет haben. Nu ist die frauwe alleine uns gesant ane sone. Dorumme sal eine wechselunge sein, und das ir sie uns, nicht vor eine gobe habit gegeben, so ist moglich das nawert einer us denselben dreien vor die egenante frauwe ledig bleibe, sunder die ander czwene sollen uns gestallt werden. Item Thomas von Kukawene, Hannus von Domlythe, Belgner, die ir off die hanth habit genomen, ouch nicht gestallt ist gleich den anderen gefengen. Gegeben czu Tracken uff unszrim husse am dinstage nehist vor heiligen Leichnams tage anno etc. XV°.

[Adr.]: Dem Erewirdigen herren Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens etc. an allen zumen.

Oryginał na ćwiartce papieru z widoczną jeszcze pieczęcią sygnetową ale odpadłym już skrawkiem papieru; znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu.

DCXXXVI. *W Trokach* 13 *czerwca* 1415.

Dietrich Tork mistrz Inflancki zobowiązuje się wraz z w. mistrzem zakonu iż na przyszłe Zielone Swięta zjadą się z królem i Witołdem około Słońska nad Wisłą w ziemi Kujawskiej celem zawarcia pokoju i zgody ewentualnie celem potwierdzenia zgody, jaką pomiędzy stronami uczyni koncylium konstancyeńskie.

Bunge UB. V. MMIX. c. 61. Na zewnętrznej stronie dokumentu stoi: Copie des brieffes den der gebietiger von Liefland gegeben hatte dem koenige zu Polan und herczog Wytaud, den wolde der meister nicht vorlieben. Natomiast kazał mistrz zredagować inny dokument de termino convencionis super festo penthecosten proxime offuturo, datowany: in Marienburg ipso die sancti Johnnnis baptiste 1415, którego kopia znajduje się w registr. 8, p. 230—241. Witołd odrzucił redakcyą tego dokumentu w liście z 3 lipca 1415 r.

DCXXXVII. *W Marienburgu* 24 *czerwca* 1415.

Wielki mistrz pisze do mistrza Inflanckiego w sprawie jegoż traktatów z w. ks. Witołdem.

Alzo hat man dem gebietiger czu Leyffland geschreben.

Unsern fruntlichen grus czuvor. Ersamer lieber her gebietiger! In gebunge dises brives haben wirs unsers rathis gebietiger gmeinlich bei uns gehabt, mit dehen wir reiffe handelunge gehabt haben und fleisslich gewegen die teidinge, die ir mit dem koninghe czu Polan und herczoge Witauden von unsers ordens wegin, nemlichen von des tagis vorramunge, unlanges hat gehabt, als uns allen die copie dovon gesand und ouch die redliche vornunftige muntliche werbunge des kompthurs czu Dunenburg wol hat berichtet. Und alleine unserm orden der tag faste swer ist czu halden, durch nemlicher sache willen, das wir bevolen haben dem kompthur czu Dunenburg euch muntlich vorczubrengen, idoch so wellen wir io euwer guten meinunge beleiten, umb des willen wir denselben tag czu halden ouch vorlieben. Uns ist ernstlich gros beheglichen, das ir mit dem koninge czu Polan und herczoge Witauden immer beredt habet, als uns der kompthur obenumpt ouch hat berichtet, das unser beider teilunge und sachen gleichwol iren ausgang in dem heiligen concilio Constanciensi sullen haben und von deme uns ouch nicht fuglich ist czu treten noch in keiner weise wellen, durch sulcher troste willen, die uns als wir vornemen nu vor ougen halden, das wir euch doch schreiben in einer heime.. wie wol nu ein sulchs ettlicher mose berurt was in der copie noch der innehaldunge wir einen briff von uns sulden haben gegeben, so was es doch nicht so klar ausgedrukt, als es uns wol notdorftig ist, wan ir immer wol wissed, wie sie uns alle wege ire brive glosiren noch deme, als sie dorundir irkennen iren fromen. Und uff das wir uns io kegen dem heiligen concilio bewaren und keine bedassunge noch ungenade der prelaten, fursten und herren nicht vorfallen, so haben wir den einen artikulum etwas bas usgedrucket [1]) und vorclaret, als ir in deme houptbrive, den wir von uns bi deme kompthur oftegedocht czu euch senden und do kegen us der copien, die ir uns erst gesant habet, die ir ouch hierinne vorslossen findet wol vornemen werdet. Ouch haben wir dem kompthur des houptbrifes uffschrift mete gegeben herczoge Wytoudt di czu antwerten, und wir danken gemeinlichen euch alle euwer muhe und getruwer arbeit bittende mit ffleissigen bethen so ir euwer ingesegel ouch an den selben houptbriff bi das unser habet gehangen, das ir in denne von euch schicket und is wordan dormete beleitet als ir dirkennet das is sei das beste. Gegeben uff unserm husze Marienburg am tage Johannis baptiste im XIIII^{C} und XV^{den} ioren.

Kopia w registrancie N^{0} 9, str. 113—115.

1) Odpis tego dokumentu zatytułowanego: de termino convencionis super festum penthecostes proxime affuturo; z datą: Marienburg ipso die sancti Johannis baptiste; w tymże samym registrancie str. 112—113 zawiera ustęp tż zjazd odbędzie się obustronnie.. lecz ..ut cum concordia et composicio in loco sacri concilii Constanciensis inter nos domino auxiliante ut speratur fuerit conclusive ordinata, a quo quidem sacro consilio et eius diffinicione recedere nolumus ullomodo, sed salvis semper articulis singulis composicionis eiusdem inconcusse manentibus. Porównaj z tem dokument wystawiony przez mistrza Inflanckiego u Bung. V, MMIX. c. 62.

DCXXXVIII. *W Miednikach* 3 *lipca* 1415.

Witołd w. ks. Litwy odpowiada w. mistrzowi na poselstwo komtura z Dynaburga, iż listu jego, (mocą którego zobowiązuje się w rok na Zielone Świątki z nim zjechać) nie przyjmuje, gdyż tenże nie zgadza się dosłownie z treścią tego, na jaki on wspólnie z mistrzem Inflanckim się zgodzili; gdyby

atoli takowy przyjął, on mu wystawi ze swej strony podobny i tejże samej treści dokument.

Alexander etc.

Erwirdiger her meister! Als gestirn am tage unsir libin frauwen visitacionis ist czu uns komen der ersame herre kompthur von Duneberg, als wir itzund ausgetreten woren und scheiden wolden mit dem allirdurchluchsten fursten und herren konige czu Polan etc. unserm lieben bruder, und hat uns brocht ein abschrift euwirs und des erwirdigen herren meister von Leiflandt briffe, die wir lissen lesen kegen den briffen die wir allir dingen itzunt bereit hatten noch luet der eintrechtikeit, den wir mit sampt deme herren meister von Leyfflandt und dem genanten herren kompthur eins wurden uf die zeit do sie bei uns woren czu Tracken. Dieselbe abschrift ungleich kegen den briffen luete was, also das wir ir nicht lieben noch ufnemen mochten; sunder wellet ir ein sulchen brif besigeln mit euwerm und des herren meisters von Leifflandt segeln, als euch der egenante herre kompthur gesahiet und ein abeschrift brocht hat, so wellen wir phleihen und bestellen, das man euch kegenbriffe gleich sulchem laute, undir des herren koniges und unserm ingesigel, dirkegen geben wirt und das halden als sie lauten und inhalden. Gegeben czu Medeniki an der mitwochen, nest noch unser lieben frauwen tage. Anno etc. XV.

Kopia w registrancie N⁰ 9, str. 116—117, w archiwum Królewieckiem N. Z. Napis nad listem Also hat uns herczog widder geschreben ein antwert von deme tage uff pfingsten.

DCXXXIX. *W Miednikach* 4 *lipca* 1415.

Komtur z Dynaburga donosi w. m., iż Witołd w. ks. Litwy nie przyjął jego listu dotyczącego sprawy ich zjazdu, gdyż życzy sobie, aby tenże brzmiał według treści ugody jaką uczynił wraz z mistrzem Inflanckim. Donosi o wyjeździe ks. Witołda do Tatarskiego cara, który go prosił o konferencyą i t. d.

Minen stedigen willigen horsam mit ganzen willen und wat ik iuwen ersamcheit weet to willen to donde. Ersam leve her gnediger meister! Ik do to weten iuwer ersamicheit, dat ik si gewesen bi dem konige von Polan und bi hertoge Witovden und hebbe in geantword de utscrift des brives, de iuve ersamicheit besegelt heft. Des wetet, dat se den bref nicht besegelen willen, um sake willen de darinne stan alse gi hir nagescriven vinden. Wat to dem concilio gedegedinget worde, dat to holden und dar nicht af to reden, se menen wol, se willen unvorbunden sin von dem concilio, eft ere boden wat makeden dat ene nicht behagede, des ene sulden sie nicht mechtich sin. Wil iuwe ersamkeit enen brif besegelen des ik iuwer ersamkeit ene utscrift brochte, also unse meister gedegedinget hadde, den willen se gerne nemen und hebbet eren bref alrede besegelt und hebbet to der Willen. Do vragete ik Witovden eft gi den brif nicht besegelen wulden, wo men dar denne varen mochte. Des antwerte he mi, dat eme de meister denne sinen bref weddersende, he wulde eme sinen bref wedder senden und wulde den vrede allike wol vaste holdin went to unser frauwen dage. Ok so wete iuwe ersamkeit, dat der Tatersche keiser hadde Witovden gebeden, dat he to eme wulde komen, wente he eme spreken wulde. Des is he cegen eme getogen und kumpt binnen

IV weken wedder. Ok so heft he de twe koplude quit gegeven de dar gevangen weren. In der tiid als ik bi iuwer ersamkeit was heft et geregent in ene iegenode in der stad de het Smolenske steen und bloet. Ok so wetet also um den herren de to Polan gefangen is, den heft Witovte up de hant genomen und wil ene to hus senden. Anders nicht up dese tiid, den got sterke iuwe ersamkeit to ewigen tiiden. Geschreven to Nemmytzeyn [1]) des donersdages na unser vrouwen dage.

Cumpthur to Duneborch.

Kopia w registrancie N. 9. p. 117—118, w archiwum N. Z. w Królewcu, z nadpisem: Also hat uns geschreben der kompthur von Dunnenburg off den selbigen briff.

[1]) Ponieważ komtur na dniu 3 lipca był w Miednikach, jak to widoczna z listu Witołda pod tąże datą, ob. N⁰ DCXLII., wnioskować należy, że Nemmytzeyn jest skorrumpowana nazwa Miednik.

DCXL. *W Grabinach* 6 *lipca* 1415.
W. mistrz prosi w. ks. Witołda o przedłużenie terminu dostawy jeńców.

Alzo hat man geschreben herczog Wytouwdt.

Irluchter forste grosmechtiger libir herre! Als euwer herlichkeit uns etczliche unsir lute di euwer gefangene sint uff di hant hat gesant, sich wedir czu gestellin uff sendte Jocobs tag nu czu komende, bitten wir euwir herlichkeit mit fleissiger begerunge, den selben di sich uff sendte Jocobs tag nue czu komende gestellen sullen, geruchen den tag der gestellunge czu dirlengen bis uff sendte Michels tag nue czu komende, als ir ouch den gefangenen di ir nu uffs leczste uff di hant habet getan wellet betagen sich wedir czu gestellin, bi den wir denne als bi den andern thun wellen alle mogeliche reddelichkeit als uns czufuget und wellens vorschulden wo wir konnen ader mogen. Vort libir herre, als ir uns nu nehest euwir gefangene beschrebin santet uff unser hant, so habet ir uns faste durch enander gesant beide gute und geringe loese lute, der wir eins teils nichten kennen und ouch ni czu uns komen, und wie wol, als wir euwer herlichkeit vor haben geschrebin, unsir meinunge was, das wir di ienen begerten czu haben uff unser hant, di wir vor ouch hatten uff di hant genomen, so welle wirs dach gleichwol libir herre umb di ienen, di nicht czu uns sint komen, mit euch halden als wir beqwemeste konnen und mogen, und geruchet uns des czu schreiben euwir gutige unvorczogen antwert, das wir uns dornoch richten. Gegeben czu Grebin in der octava Petri und Pauli.

Kopia w registr. N. 9. p. 115—116.

DCXLI. *S. L.* [*po* 13 *lipca* 1415].
Prokurator zakonu donosi w. mistrzowi o obrocie, jaki wzięła sprawa zakonu z królem Polski i w. ks. Litwy.

Is geschah am sonnobinde an sinte Margarethen tage, das do woren czusampne omnes deputati quatuor nacionum mit dem Romischen konige, do der konig under vil andern grosen sachen an dem dritten stucke gedochte des ordens sache, und bat sie, das sie wol teten und in seinir abewesunge und schreiben dem konige czu Polan und ouch dem orden, das si den offgenomen frede bei gebote des heiligen concilii stete und feste hilden. Item do der konig alle seine rede geendet hatte, do stund off der bisschoff von Posenow und sprach: Gnediger ko-

nig, is ist no irkand noch euwer bevelunge, das ir euwer orteil das ir habet usgesprochen czu Ungern als von dem bischove und kirchen czu Lesslaw und och von meiner wegin; also bitte ich euch gnediger konig, das ir das selbe orteil volfulgen wellet durch der gerechtikeit willen. Und uff die czeit als di rede geschegin, des was nimand von des ordins wegin dobei wenne ich, also stund ich off und sprach: Lieber gnediger herre und ander erwirdigen vettere! Si sprechen, das is irkand sei, das euwer gnade dem usproch mag volfulgen, no spreche ich von des ordens wegin, das das der orden och genczlich begerth und bitten und rufen euwer konigliche maiestad euch erwirdigin in gote vetere und dorczu das gancze concilium, das ir gnedeclich geruchet czu bestellen, das do geschee eine volfugunge in allen stucken des selbigen ussprochs unsers gnedigen herren Romischen und Ungarisschen konigis; sunder euwer gnaden geruchen eins czu herczen czu nemen und czu wissen, das si alleine bitten eine volfulgunge des ussproches von der kirchen und des probst wegin von Lesslow und nicht von des konigis wegin und andern stucken. Sunder der orden der lowtherlich dem rechten nochfulget der bittet und begert, das eine volfulgunge werde von allen stucken, beide von des konigis seithe von Polan und och des ordens, und geruchen euwer gnadin czu wissen und czu merken, das si unredliche bethe vorbrengin, wenn si bitten volfurunge des orteils und sprechen doch uffenbar, als das kuntlich ist fursten beide geistlich und wertlich, prelaten, rittern und knechten, das si mit nichte bleiben wellen bei dem ussproche noch bei der berichtunge die czu Thorun ist gescheen, die do ist bestetiget durch den selbigen ussproch. Dorumbe lieben herren, froget di Polan, ab si den ussproch halden wellen und ab si bleibin wellen bei dem brive und berichtunge czu Thorun und ab si irkennen uwern gnedigin herren Romisschen konig etc. und das heilige reich vor eren obirsten, also das her mochte sein ein volfurger seinis orteils noch deme, das die czeit in deme ussproche vorgangin ist, und sprach: Libin gnedigen herren, der herre ertczbischoff von Rige und der kumpthur und ander sendeboten des ordens stehen do vorne, geruht si herinn czu desen sachen czu ruffen. Also wurden si hin in geruffen. Item als beide part, ab si irkenten das reich vor iren obirsten, und noch vil redin di do geschogin hin und her, do merkete man us der Polan rede wol, das si das reich nicht irkennen, sunder ir konig von Polan sei ein freier konig. Dornoch lies man beide part entweichen. Item dornoch rief man uns czu dem irsten weder hin in, und der patriarcha hueb an czu reden und dornoch ein bisschoff von Engelland und dornoch der konig nam in beidin das wort und sprach: desen herren hie ist vorbrocht, wie das ir czu keime rechte gestehen wellet, sunder let man euch vor den keiser, so sprechet, ir gehoret der kirchen czu und bopst von den ir usgesatczt stat; werdet ir beschuldiget vor dem bobste, so sprechet ir, das ir gehoret under das reich, also kan nimandis von euch recht geschen. Und der rede der woren in etlicher mose vile und ouch doruff weder geantwort wart von des ordens wegin, also das der konig uff letczte sprach: Wellet ir liden das gerichte des heiligen concilii und des reiches, das saget clerlich und uffenbar. Uff die froge begerte wir einis gespreches, das wart uns vorlegin. Item das besprechin was kurcz und gobin in ein kurczlich antwort und sprochin von des ordins wegin: Allerdurchluchster etc. furste erwidigin in gotte veter! Der ordin der alczeit andechtig und gehorsam ist gewest und ist der heiligin kirchin, dem heiligen concilio und dem heiligin reiche, gancz und gar in allen sachen, und di sende-

boten di di dohie sein von des ordens wegin haben volle macht beide in dem rechte und och in der fruntschaft. Do sprach der konig: Dese antwort ist eine kluge wise heilige antwort. Und alle herren mit grosen frowden huben off ere hende und dankten gote. Domete gingen wir hinus und di Polan wurdin dorin geruffen. Item di Polan do der konig in vile rede vorgeleget hatte und ouch die presidentes, do sprochen si: si welden di sache in kein recht setczen, sunder si hetten einen ofgenomen fredebriff czu Strosberg begriffen, deme wellen si nochfulgen. Also das das uffenbar wart, das si sich nicht gebin wuldin in ein recht, dovon si in ein groes ungelimp qwomen, und ein idirman een unrecht gab. Domete gingen si heim. Item dornoch gingen wir weder czu den herren; do sprach der konig: Ir habet eine tat getan, die euch bessre ist und notczer, denn das ir einen mechtigen grosen streit hettet gewonnen. Mit deme befule wir im und andern herren den orden, als wir hogeste mochtin, di alle sprochen: sind dem mole si horten die gerechtikeit des ordens, und das si sich czu rechte und gliche boten, und si wol merkten, das sich di sachen vil anders hetten den si di Polan hatten vorgegebin, dorumbe si wellen mit aller macht dem orden in der gerechtikeit beilegen und wederstehen, das her nicht gedrungin werde. Domete gingen wir in heimen. Item an dem selben tage uff den obend woren di deputaten der vier naciones beienander, do brochte wir vor unsern anlassbriff uff das sie irkenten, das wir io mit voller macht hie weren; und di brive wurden do gelesin und si douchten, das di brive folle macht in sich hetten und dankten uns. Item am sontage dornoch qwomen czusampne alle deputaten der selben vier naciones und der meiste houfe der bisschove und doctores des concilii, der konig und och der pfalczgraffe der och bei den obingeschreben teidingen was; do qwomen di Polan und traten vor und sprochin: das si alle ir sachin bleibin weldin de alto et [1]) basso bei Romisschen konige, und ab si adir wir nicht volle macht hetten czu gehen in ein recht, so weldin si botschafft in heim schicken, das wir des glichen och teten. Doruff boten wir ein besprechen. Item noch kurczem gesproche qwomen wir weder und irczalten, wie wir als gestern under gebin hettin in ein gerichte der heiligen kirchen des heiligin concilii und och des reiches, obir das sind dem mole, das di Polan die sache gancz und gar wellen gehen an die maiestad unsers gnedigin herren des koniges, das selbige tete och der ordo mit begerlichim muete alswol als si das ofte und vil geboten haben und begert und den selben herren koning dicke dornoch gebethen han und den anlaff [2]) czu thun nicht alleine der fruntschaft sunder och in dem rechte hetten di boten des ordens volkomliche keines usgenomen gancze macht sam die macht brive di do gestern gelesin sind wol uswisen, und antworten do diselbigen brive, und boten, das man si een noch eins lese, und horten ab wir volkomliche macht gebrocht hetten, das kunde beqwemlich nicht gesein uff die czeit, wenn grose ander sachen uff die czeit czu handeln woren. Sunder is wart also beslossen von beiden part volbort, das si sulden uns gebin eine usschrift eres machtbrives und wir in herweder vor den deputaten vier nacionum und was gebrechin dorinne funden wurden, das sulden di Polan erem koninge schreiben und wir unserm meister was do gebrechen ist, das is do vorfullet wurde. Und do bekanten di Polan uffenbar abireins, das si keine macht hetten sich czu gebin in ein recht sunder czu setczen die sache in eine fruntliche berichtunge. Wir sprochin abir uffenbar, das wir hetten volle macht czu rechte und ouch czu fruntschafft. Item wart do beslossen von

beider part volbort, das man di treugas, das ist der offgenomen frede sulde bestetein under einer buse des bannes durch das heilige concilium in einer uffenbaren sessio, und das das heilige concilium sulde gebieten beidin teilen mit briven undir einir busen des bannes. Item dornoch am montage, do die sessio solde sein, quamen di Polan des morgens czu dem konige und czu etlichen prelaten, und meinten, das sie mit nichte werden vorlieben, das man in der sessio den uffgenomen frede besteten undir einer buse des bannes, wenn si wol sicher weren, das von erem teile der frede stete und feste sulde werden gehalden. Und doroff blebin si czumole herte und troten von dem das si an dem andern tage vorliebet hatten, also das der konig und ander herren dorin retten, das des ordens boten die selbige sache durch beqwemikeit lisen steen in einer gedold, wie wol si sprochen und merkten, das das di Polan mit grosem ungeliche toten. Item an dem selbige[n] tage dornoch uff dem obend qwam der konig beide teil, in welcher weis si den anlas an en setczen welden. Do sprochen di Polan, das si welden einen hindirgang thun von dem lande von Pomern, Colmen, Michlawer land etc. und von allen sachen. Do antwerte wir, das wir wolden geen czu dem konige all des ordens sache ingeven, das ist in die gemeine und nicht in speciale, das ist uff keine usgedrockte[1] land wenn uff di land di si nenthen, hette der ordo gute privilegia und brive und mancherlei berichtunge, den fredebriff czu Thorun und den ussproch des allerdurchluchsten fursten etc. Sigismundi Romischen und Ungarisschen koniges und sulche hengelegete und berichte sache wo wir gebin in ein nues irkentniss, so trete wir von aller alden berichtungen, und ouch von dem ussproche, das uns nicht steet czu thun. Sunder wir wellen anlass machen von aller czweitracht von aldern sachen, als is was do bericht und hengeleget. Ist es, das das berichtet seie und heen geleget, und was och usgesprachen were, das is och dobei blebe, is were denne, das sulche berichtunge henlegunge und ussproch mit rechte breche, des wir dach nicht hoffen, das welde wir offnemen. Das wuldin di Polan nicht thun und alle herrn, di irkannten, das die irbietunge des ordens gnug was und sprochin, das di Polan doran ein unglichen begerten wenne sie domete den orden wulden umbekomen, das her mit eime sulchen anlass trete von aller aldin berichtunge und ussproche, dorczu si nicht raten wulden. Sunder si riten dem orden, das her anrufe das heilige concilium umbe ein recht, das wurde in wol geschen und also globe ich euch, das wir uff das letczte thun mussen...

Kopia ceduły widocznie z listu prokuratora zakonu na koncylium Konst. w foliancie F. p. 225—227. Uzupełnienie daty polega na pierwszych słowach ceduły.

[1]) W kop. ad. [2]) czytaj: anlass.

DCXLII. *W Człuchowie* 13 *lipca* 1415.

W mistrz odpowiada na list w. ks. Lit. Witołda z 3 lipca, tłómacząc, iż zdawszy sprawy sporne koncylium Konstancyeńskiemu, nie może wejść na takie artykuły proponowanego zjazdu, na jakie książe wraz z mistrzem Inflanckim w Trokach się zgodzili.

Irluchter furste und grosmechtiger libir herre! Euwern brif, der gegeben ist czu Medenyken an der mitwochen noch unser liben frauwen tage visitacionis, nu nest vorgangen und uns in deser gebunge ist wurden geantwertet, haben wir wol

vernomen, in deme ir berurt, wie das der kompthur von Dunenburg, der bi euch gewest ist am tage visitacionis Marie, habe geantwert ene abeschrift unsers und des gebitigers brifes von Leiflande, die selbige habt ir lassen lesen kegen den vorsigelten briffen, die ir czu der czeit itzund bereit hattet noch der eintracht, die euwer herlichkeit mit sampt deme gebitiger von Leiflande und dem kompthur von Dunenburg vorgenant woret eins wurden czu Tracken, welch abeschrift dorumme das sie ungleiche kegen euwern vorsigelten briffen laute was, nicht vorliben weldet noch ufnemen etc. Grosmechtiger liber herre! Ir wisset wol, das is vor ist zwischen uns geredt, das unsir sachen steen an dem concilio. Nu sint di unser itzunt mit sulcher macht zum concilio, das wir darbi bleiben muessen und dovon mit nichte getreten mogen noch en wellen. Dorus libir herre, ir moget irkennen, das wir das moglichen in der abeschrift usgedrucht haben und fuget uns ouch nicht anders zu thun. Mochte wir aber an deme, als euwir herlichkeit in unsern briffen irkant hat und vornomen, beheglichen willen irzeigen, dorbi welde wir gerne thun unsern fleis noch unserm vormogen. Sunder uns fuget nicht vom concilio zu treten, als euwir herlichkeit das selbir wol dirkennet. Gegeben czu Slochaw am sende Margrithen obende im XIV^C XV^den iore.

Kopia w registrancie N. 9. str. 118–119, w archiwum N. Z. w Królewcu, z nadpisem u góry: Also ist geschreben herczog Wytouten uff sinen nesten briff.

DCXLIII. *W Nowogródku l.* 30 *lipca* 1415.

Witołd w. ks. Lit. oświadcza w. mistrzowi, iż gdy tenże nie przystaje na zaproponowany przez mistrza Inflanckiego zjazd, on nie mając w takowym najmniejszego interesu, również odmawia i zachowywać będzie do roku za obustronną zgodą zawarte zawieszenie broni.

Alexander anders Wytawth von gotes gnadin grosfurste zu Littauwen etc. Erwirdiger herre meister! Als wir no woren reitende von Kyrwen, man brochte uns euwern brif am nesten sonnobend noch s. Jacobi, dorinne ir schreibet, wie is euch nicht fuget zu vorlieben zu deme fruntlichen tage, den wir von beiden seiten uf den nestkomenden pfingsten gehalden suldin haben, noch deme als der allerdurchluchste furste herre konig czu Polan etc. unser lieber bruder und wir mit dem herren meister von Leifland czu Dracken geteidinget und ober eins komen wurdin, als auch des ein usschrift der kompthur von Dunenburg brocht und gegeben hat etc. Hirumme wellet wissen, das uns kein noth thet der czusamnekomunge und des fruntlichen tages mit euch zu haben und wir des an euch nie begert haben, sintdemmole wir unser botschaft mit voller macht, sowol als ir, czu Costenitz in dem heiligin concilio habin legen und sind des begerende von tage czu tage, ob do ichtes gudes zwischen uns mit gotes hulfe vorbrocht und geendet were. Und wir haben mit euch noch beifrede von nativitatis Marie nestkomende obir ein gancz iar, dorumme is was uns kein notdorft des an euch czu suchen. Sunder als der egenante herre meister to Leifland czu uns quam und begerte von uns also, is das in dem heiligen concilio zwischen uns nicht gefridt und gesunet wer, so sullden wir czusamnekomen sein und gesucht hoben von beiden teilen ab wir ichtis gutes czu deme ewigen frede czwischen uns thun und vorbrengen muchten; gescheges abir, das in dem concilio zwischen uns gefridt und gesunet

wer, gleichwol wir sulden czusamnekomen sein, und das, was do in deme concilio geteidinget und gemachet wer deste bas frundtlichin under uns bestetigen und veste czu machen. Und sintdemmole ir des nichten wellet thun und halden noch deme, als is zwischen uns geteidinget und gemacht was und unser brive und och des meisters von Leifland brif dorobir aller dinge geschrebin und vorsegelt woren, so achte wir och des nicht, und wellen die beifrede bis czu dem tage als gemacht is gentzlich und volkomelich gerne halden. Gegeben zu Littawischen Nowogrotko am dinstage nest na s. Jacobi apostoli. Anno etc. XV.

Kopia w registrancie N. 9, w archiwum N. Z. w Królewcu.

DCXLIV. *W Nowogródku l.* 5 *sierpnia* 1415.

Witołd w. ks. Lit. do komtura Bałgi w sprawie, którą tenże miał z księciem Januszem Mazowieckim.

Allexander anders Wytowd
von gotes gnaden grosfurste czu Lythauwen etc.

Ersamer herre kompthur! Als wir euch nowilichen geschrebin haben, das wir in den sachen, die ir mit dem irluchten fursten herczog Johannes von der Mazow habit, und mit euwrim briffe Nicolaum Czibulka unsern schreiber czu dem allirdurchluchtigsten herren konig von Polan etc. unsern lieben bruder gesant haben, dornoch in dem dritte tage man brochte uns von dem egenanten herre konig des herczoges Johannes briff, den her schreibet uff euwir vorge briffe, die ir czu uns gesant hatet, dorinne her sich entschuldiget euwir czusproche, als ir selber wol seheen werdet in demselben sinen briffe, den wir euch senden in dem unszrin briffe vorslossen. Und wen der egenante Nicolaus unszer schreiber wider kompt, was her uns denne in den sachen sagen wirt, das willen wir euch vorbas schreiben. Gegeben czu Lythauwischen Nowigorthe am montag nehist noch sinte Peters tag ad vincula. Anno etc. XV°.

[Adr.]: Dem ersamen herren kompthur czur Balge sal der briff an allen sumen.

Oryginał z resztkami po pieczęci sygnetowej, w archiwum N. Z. w Królewcu.

DCXLV. *S. L.* [*w Postolinie*] 10 *sierpnia* 1415.

W. mistrz do starostów Wileńskiego Monwida i Kowieńskiego Sungajły, w sprawie wymiany jeńców.

Also ist geschriben Manewidt czur Wille houptman und Sungal czu Cauwen mutatis mutandis.

Grosmechtiger herre und libir frundt! Uns hat geschreben der cumpthur von Dunenberg, wie das herczog Wytoldt euwer herre begerende ist einer losunge, und das euwer herre euch und Sungal befolen habe di losunge czu halden. Nu hat uns ouch undirweiset der selbe von Dunenberg, das is an uns steet uf welchen tag di losunge gescheen sulle. Hirumb ist euch hirvon ichtes befolen, bitten wir, uns dovon euwern willen czu schreiben ane sumen, uff das wir uns dorczu geschicken mogen, so wer wol unser gutdunken, das man di losunge hilde acht tage vor sendte Michels tage nu nebest czu komende uff der Memmel an einer

bequemen stadt beiden teilen. Was nu euwir wille wirt sin, das bitten wir uns ane sumen czu schreiben. Gegeben czum (sic) in die Laurencii. Anno etc. XV⁰.

Kopia w registrancie N. 8. p. 239. Tej samej treści list do ks. Witołda ibidem p. 240. Datum Sthume in vigilia Laurencii.

DCXLVI. *W Elblągu* 1 *września* 1415.
W. mistrz do Witołda w sprawie terminu wymiany jeńców.

Also hat man herczog Witaut geschrebin.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber herre! Also als ir uns von der gefangen losunge wegen di acht tage vor Michaelis noch unser begeer czu halden schribet, das wir euwer hirlichkeit czumol groslich dancken. Und als euwir grosmechtikeit wol steet czu gedenken, das wir in unserm brieffe begerende woren, das ir uns suldet schreiben, wen ir von Polan ader gesten uff den tag der losunge weldet haben, und ir uns nu wederschribet, das ir meinet dem herren konige czu Polan vordan czuvorschreiben und denne uns des euwir meinunge noch seiner antwert weder wollet lassen vorsteen etc. Lieber herre! Ir moget wol irkennen, das in deme die czeith sere weg geet, dorumbe wir euch bitten mit fleisse begerende, das ir umbe vorkorczunge wille der czeith, noch das wir mogen wissen, ab ir umbe vorkorczunge wille der czeit, noch das wir mogen wissen ab ir imandes von Polan ader gesten wellet haben, den tag der losunge XIIII tage nach Michaelis nehest komende geruchet czu vorczihen, so wellen wir denne gerne alleine mit den gefangen, die wir uff die hand haben genomen, und nicht mit den andern die losunge halden, und die unsern dorczu senden. Sunder mocht is gesein, das ouch gros unser begeer ist, das di unsern tag noch bis czu voriaren mochten habin, so welden wir den euwern die unser gefangen sint und allen andern die ir dorczu weret begerende, is sint geste adir Polan in euwerm briffe ouch bis do hen tag geben. Idoch deme tage, den wir euwir grosmechtikeit haben vorschreben und gelowbet czu halden gleichwol unschedelich, und wurde ein semelichs euwir irluchtikeit gefallen und sein behegelich, so bitten wir euch, das ir uns unsern huskompthur von der Golaw uff unser hand wellet senden, des wir euwir beschreben antwort uns unvorczoglich begeren czu senden. Gegeben czum Elbinge am tage Egidii im XIIII^{C} und XV iare.

Kopia w registrancie N. 8. p. 246.

DCXLVII. *W Engelsburgu* 15 *września* 1415.
W. mistrz zgadza się na proponowany przez Witołda dzień św. Jerzego, jako termin dostawienia obustronnych jeńców wojennych.

Also hat man herczog Wittowdt geschrebin.

Irlewchter furste und grosmechtiger lieber herre! Also ir uns in euwirm briffe von den unsirn die euwir gefangen sint schriebet, wie ir en noch tag bis uff sinte Jorgenstag nehestczukomende wellet nach unsirm begeer gebin, das wir euwir grosmechtikeit czu mole groslichin dancken und uns dorinne eine sunderliche beheigelichkeit irczeiget und ir im selbin briffe siet von uns der glich herwider den euwern die unsir gefangen sindt tag bis czu dem egenanten sinte Jorgenstage czu gebin begerende, das wir gerne thun wellen in bereiten willen

und denne wen die egeschrebin czieth kumpth die unsirn euwir herlichkeit gestellen, der glich wir widerumb vom euwir dirlewtikeit bitten und czu thun begern. Gegeben uff unsirm howse Engelsburg am neesten sontag vor Lamperti. Anno etc. XV⁰.

Kopia w reg. 8. p. 251.

DCXLVIII. *W Dobrestanach* 18 *września* 1415.
Król Jagiełło pisze do w. mistrza, że wprawdzie uwiadomionym został o krzywdach, które starostowie polscy zakonowi wyrządzili, lecz że i zakon wiele szkód Polsce uczynił.

Raczyński C. d. Lith. p. 195.

DCIL. *W Brześciu L.* 22 *września* 1414.
Witołd daje w. mistrzowi na jego poręką jeńca wojennego, komtura z Gołubia, pisze w sprawie pomordowanych około Kurzątnik kupców z Brześcia Litewskiego prosząc o zadośćuczynienie, tudzież domaga się przedłużenia terminu dostawy jeńców wojennych.

Erwirdiger her meister! Als ir uns leczt schrebet, das wir den huskumpthur van der Golub czu uns us Polan nemen und en of euwir hant welden lassen etc. Wir sandten van stunden an noch em czu dem herrn konige czu Polan unsern liben bruder, das her en uns welde lassen zenden. Nu ist derselbe huskompthur czu uns ken Brisk komen, den wir euwir erwirdikeit of die hant zenden, alzo das her ouch als die andirn, of sint Jorgen tag, zal sich gestellen czu Cauwen. Ist abir, das ir uns Butrym umb en ledigen weldet, adir was euwir wille dorinne wirt sein, das wellit uns vorschreiben. Auch wir thun euwir erwirdikeit czu wissen, alzo wir hir gestern ken Brisk quomen, so haben uns unser luthe burgere geseit und ouch vor uns zere gedancket, das ir en kein obirlast, noch unrecht, noch obir sie rechtes mweliche [1]) forderunge in euwirm lande habt gestatt czu thun, des dancken wir ouch euwir erwirdikeit czumol zere. Sunder wir lassen euch wissen, als die unser heimwert vom Danczk czogen, so sint irre etliche koufluthe czu Cwrnik [2]) (?) czugeczogen, der sint dreie als Neco burger czu Brisk, Niclas der aldfoht unsir stadt Droheczin, alde vrome luthe, und Paschke der Weysse ouch burger czu Brisk, do selbest bei Cwrnik gutis halben gemordt und dirslagen. Wir bitten euch, das ir dorumme wellit forschen und eine billiche rechunge thun, umb die dirslagen, und das das genamen gut iren kinder und nehisten frunden wedirgekart mochte werden. Item ir habt uns noch nicht geschrebin doroff, als wir leczt schreben, das wir den euwirn of euwir begerunge sich czugestellen of sint Jorgentag czu Cauwen vorczogen habin, das ir uns schrebet und das uns euwir briff of dem wege ken Luczke wert obirholen solde, ap der Butrim mit seinem gesellen, die sich of sint Michels tag im nehisten czu Ragnith gestellen solden, ouch van euch einen lengern tag solden haben, went der Butrim in derselbe hoffenunge czwhet mit uns ken Lwczke; dorumme wellet uns vorschreiben, ap ir en le[n]gern tag bescheiden wellit, addir wenne sie sich allirschirste gestellen zolden, ap ir nicht andirs willen weret, nu die czeit iczunt kurcz ist, das sie mit fuge nicht wol

of sint Michels tag sich mogen gestellen. Geben czu Brisk of unserm husze am sontage des tages Mauricii. Anno etc. XV.

Alexander andirs Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.
per Nicolaum Czebulcam.

[Adr.]: Deme erwirdigen hern Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens zal der briff etc.

Oryginał na papierze, mocno poplamionym od wilgoci i z tej przyczyny aby pismo wyraźniejszym uczynić, przez jakąś barbarzyńską rękę w wielu ustępach poprawiony dzisiejszém pismem. Pieczęć widoczna. W arch. N, Z, w Królewcu.

Cedułа po dziśdzień w tym liście się znajdująca na wązkim papierze lecz inną ręką i innym atramentem pisana brzmi:

Och als ir uns geschrebin hat, ab wir etliche von Polan addir gesten, die euwir geffengen sint, uff die hant nemen welden, dorumme wir wol czwene dem herre konige geschrebin haben, ab her imendt welde haben, das wir in uff unser handt nemen sulden. Daruff her uns keins hat vorschrebin und haben nu abir czu im sunderlichin gesandt, fragende ab her imant welde heissen usnemen. Wirt her denne imandt welde haben, umb den willen wir euch schreiben, wirt her abir nicht willen, so dorffen wir nicht czu euch dorumme schreiben.

[1]) sc. mühsame = muweliche, beschwerliche, ale może być i nuweliche.
[2]) Poprawiano czarniejszym atramentem: Cwrnik?

DCL. *W Łucku* 9 *października* 1415.
Witołd uprasza w. mistrza o wydanie mu za jego poręką dwóch jeńców wojennych: dwóch Polaków i sześciu Czechów.

Erwirdiger her meister! Den briff uns leczt van euch gesandt do van, als ir den unszren, die euwir gefangen sint, tag bis of sint Jorgen habt gebin, habin wir wol vornomen. Und als ir uns vormols schrebet, ap wir etliche Polan adir uslendische geste unszres teiles, die euwir sint gefangen, lesen adir of unszer hant nemen wolden etc. So bitten wir euch, sintdemol is also czwuschen uns leit, das die euwir und unszer gefangen den tag habin, das ir uns die nachgeschrebin of unszer hant her ken Littauwen acht tag adir dorbei, noch sint Mertens tag ken Tracken adir wo wir do umbelang sein werden, mit euwirm manne, der sie uns us seiner hant antwerten solde wellet senden, und das sint die, us Polan: Swantopelk, und Perzonka, van Behmen: Czigelheim, Jakubek, Nicolaus Beczwar, Czenek Obrzystowski, Jan van Tuszym, und Peter Ruczy, die wir euch bei guten truwen of denselben sint Jorgen tag wellen wedir gestellen, und wenne die czu uns komen und uns undirweiszen werden, ap icht me van erbaren luthen unsers teiles czu euch im gefenknusse were, als wir van en nicht wissen, so welden wir abir die besorgen, und wir hetten euch langes dovan geschreben, uns kunde adir nicht czu wissen werden, ap imant do van erbaren gefangen were, went wir ungerne welden, of unszer hant solche nemen, do ein czweiffel were, ap sie ir gloubde hilden, und dorumme wir wellen czu Garthen und czu Cauwen alzo bestellen, welchen weg us den czweien ir werdet dieselben heissen czihen, das sie van dannen vort bis czu uns geleitet werden. Gebin czu Lwczk am tage Dyo-

nisii Anno etc. XV⁰. Sunderlich, dieselben egenanten, wellen wir wedir gestellen, also verre, ap sie alle werden leben.

Alexander andirs Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Litauwen etc.

[Adr.]: Deme erwirdigen hern Michel Kochmeister, homeister dutsches Ordens an zumen.

Oryginał ze śladami po pieczęci sekret. pisany pismem okrągłem a niedbałem, różniącem się wielce od pism innych z tego roku, również i atrament zbladł na czerwonawy; w archiwum N. Z. w Królewcu.

DCLI. *Lwów* 18 *października* 1415.

Król Polski Jagiełło i w. ks. Litwy Witołd, odpierają przed ojcami koncylium Konstancyeńskiego zarzuty jakie nań ciskają ich wrogowie z powodu klęski Zygmunta, którą mu zadali Turcy.

Copia wie sich der konig von Polan mit herczoge Witaut dirboten haben kein concilio bi deme von Kalis und bi Gedigoldt houptman in der Podolie.

Sacrosancto Constanciensi sinodo universalem ecclesiam representanti.

Reverendissimi patres et metuendissimi domini! Quamvis circa principium sacri concilii nostros ambasiatores reverendos in Christo patres N[icolaum] archiepiscopum Gneznenzem, Ja[cobum] episcopum Plocensem et Andream electum Posznaniensem et ad hanc sanctissimam sinodum in spiritu sancto congregatam expediverimus [1]) ad reverenciam debitam et assistenciam efficacem V. P. faciendam, quantum ad reintegracionem sancte matris ecclesie, quam semper diligentissima sollicitudine optabamus et exquisita diligencia quantum in nobis fuit querebamus, considerantes tamen, quod multi zelatores unionis predicte propter longam protraccionem ipsius, multis et intollerabilibus turbacionibus afficiuntur et tediis, immo spes ipsorum iam in toto deficeret, si non cognoscerent seu viderent vos ita fortes et solidos in sancto proposito, per quod utique prestante altissimo ipsam sanctam ecclesiam ad pacis dulcedinem perfectam vultis reducere et in eadem ecclesia unitatem optatam et debitam confirmare, pro quo nos primum deo et ut vos [2]) confortet in eodem sancto proposito cum omnibus subditis nostris semper devotas preces offerimus, demum et vestre sanctitati qui pro sanandis vulneribus seccionis detestante, viriliter et intrepide laborantes, commodo utilitatis rei publice vultis prodesse, cathedramque sanctissimam sedis apostolice multis inquinamentis deformatam ab omni morbo pestifero expurgare ad debitas et iugi tempore recolendas cum omni devocione graciarum assurgimus acciones, eidem V. S. humiliter supplicamus, quatenus in nomine illius, qui vos vocavit et congregavit ad dandam sentenciam salutis plebi eius multiplicare velitis sollicitudinis vestre studia et diligenciam virium vestrarum denuo acuere [3]), qui iam in vinea domini laborantes pondus diei et estus sufferre consuevistis, laboribus corporeis et sumptibus non parcentes [4]) quatenus audaciter et sine cuiusvis perplexitate aut temptacionis formidine omnes errores et defectus in ipsam sanctam dei ecclesiam pullulantes possitis radicitus extirpare. Vos enim, patres reverendissimi, constituit dominus super gentes et regna, ut evellatis et destruatis in eadem ecclesia dei plantaciones iniquas et quod de vestra

felici provisione ipsa sancta mater ecclesia statum semper mereatur obtinere pacificum et tranquillum. Et ut in consumacione ipsius desiderantissime unionis vos aliqualiter confortare valeamus, non dubitantes ex longa absencia serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis semper augusti fratris nostri carissimi pro ipsius [5]) ecclesie sanctissima unione ferventissime laborantis V. Pres multis affici molesciis et tediis, quorum nos vobiscum volumus esse participes, et ecce nunc per novos [6]) recentesque ambasiatores nostros * * vestris [7]) ambassiatoribus applicatos et adiunctos nos ad [8]), omnia beneplacita vestra fidelissime offerimus cum vestra sancta concione in vita et in morte permanere et vobis assistere satagentes, profecto tali devocione nos cum subditis nostris sanctitati vestre nunc subicimus, quia obedientes filii, virtuosis patribus subditi, sunt solliti illud quod vobis nos debere profitemur, quod devoti discipuli suo tenentur facere preceptori. Preterea V. S. nuper per venerabilem fratrem Theodoricum vicarium ordinis fratrum predicatorum peregrinantem de Constantinopoli per certas scriptarum nostrorum series intimavimus, quomodo multitudines scismaticorum in subieccione dominiorum nostrorum et alias in erroribus gentilium existentes, ad unitatem fidei cum summa devocione vellemus reducere et gremio sancte matris ecclesie aggregare, nunc tamen ad hoc ipsum consumandum maior nos pulsat devocio, quod predicti scismatici et alii erronei fidei [9]) orthodoxe interea quam [10]) vitam duximus in humanis adunarentur, formidantesque quod circa successores nostros fervor devocionis nostre huiusmodi poterit frigescere, Vtras Stes hummiliter supplicamus, quatenus nobis salubre consilium et auxilium optimum ad hoc prebere velitis iuxta modum et doctrinam quam iuris periti et viri prudentissimi in hoc sacro concilio congregati poterint exquirere, quod predicti scismatici catholicis veram fidem tenentibus poterint aggregari, efficere dignentur Vtre Stes per potestatem, quam post deum primam obtinere meruistis, quatenus omnes invasores, qui nos in amplienda (!) sacra fide catholica impedire consueverunt compescantur et ne nos amplius impediant. Nam si circa primordium regeneracionis nostre non fuissemus impediti, tantus [11]) fructus in delacione sancte fidei pervenisset, de quo tota ierarchia sancte matris ecclesie potuisset iugiter gratulari. Ceterum scripta vestra nobis oblata de casu deflendo et dolendo, strage nobilium gencium armorum [12]) (!) regni Ungarie quos rabies Turcorum crudelis et impia nuper in bello cum ipsis habito deiecit et prostravit, cum omni reverencia et gratitudine recepimus, per que inter cetera per V. P. prudentissime declarata et descripta nos benignissime et solicite dignati fuistis requirere et hortari ad [13]) subvencionem regni Ungarie et regnicolis ipsis faciendam, eciam ut ex hac nos ostenderemus katholice fidei scutum solidissimum et firmissimum ac verissimum defensorem. Sed quia ante exhibicionem literarum vestrarum a quibusdam mercatoribus nostris de eadem strage lamentabili et amara informati, dampnis et periculis predicti serenissimi principis domini Sigismundi regis Ungarie ac Romanorum etc. fratris nostri carissimi non minus quam propriis condolentes illico, dum nobis de hoc casu doloroso innotuit, ad reverendum in Christo patrem dominum Johannem archiepiscopum Strigoniensem, ipsius serenissimi principis domini Sigismundi regis vicarium, et ad alios prelatos et barones regni Ungarie, quamvis per ipsos non fuimus requisiti, litteras [dedimus, polliciti] subvencionem possibilem ipsis per nos fidelem faciendam, et sic contrarientibus ipsorum et nostris ad hoc consiliis, attento eo, quod propriarum gverrarum insidiis et incomodis nos regnum et terras nostras gravissime urgentibus, modus

haberi non potuit, quo exercitus nostros contra insultus Turcarum predictorum sine detrimento proprio potuissemus ita celeriter conducere, ad hoc tandem concorditer devenimus, quod ambasiatores nostros ad Cristen magnum Turcum, et alios ad Bosnam ad Harwey transmisimus, imponendo ipsis, quod eosdem Cristen magnum Turcum et Harwey informarent et certos redderent ac significarent eis seriose, quod nos cum eodem serenissimo principe domino Sigismundo rege Romanorum fratre nostro carissimo sumus indissolubili federe reciproce colligati, ipsumque nullatenus possumus nec volumus deserere. Ideo quidquid dampni per eosdem Cristen et Harwey eidem domino Sigismundo et regno ipsius Ungarie illatum est vel inferri poterit, nobis et persone nostre proprie reputamus et iugiter volumus reputare, et ut idem Cristen Turcus magnus et Harwey a molestacione et turbacione regis et regni Ungarie resipiscant, ipsis ambasiatoribus nostris predictis mandavimus commonere ac eos aliquibus mediis congruentibus [14]) inducere, quod ad tempus certum cum eodem serenissimo principe Romanorum rege et regno ipsius Ungarie treugas statuerent, omnes barones et quosvis armigeros circa hanc stragem captivatos et detentos ad fideiussoriam dimitterent caucionem, ut interim durantibus treugis de pace perpetua inter ipsos Turcos et ipsum regem Romanorum et regem ipsius Ungarie disponere possemus, que si disponi non poterint, ex tunc post decursum treugarum huiusmodi potenciis nostris cum ipso serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum rege fratre nostro carissimo, adunatis pacificatisque ab omnibus finibus terris nostris, crudelitatem et impietatem ipsorum Turcorum quorum magna est potencia reformare divino nobis auxilio suffragante valeamus. Et quamvis nos ad semovenda dampna et pericula eiusdem serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis fideliter initimur [15]), quiddam tamen emuli nostri, proprie salutis immemores, famam nostram innocentem denigrare non desinunt, asserentes quod strages predicta baronum et armigerorum regni Ungarie memorati de nutu [16]) et annuencia (!) nostra processisset, cum tamen hoc ipsum difficolter (sic) credi poterit, per quemlibet probum et fidelem christianum, ut illum nos supplantare vellemus, pro quo parati sumus exponere vitam nostram. Ideo ad reclamandum hoc nunccios nostros direximus ad Constanciam et ad alia loca, quibus circa expurgandam innocenciam nostram petivimus sinceram et benivolam exhibere dignemini voluntatem: quibus quidem nunciis et ambasiatoribus nostris exhibitoribus presencium, videlicet validis et nobilibus viris Johanne de Toloschovo [17]) castellano Calisiensi, Georgio alias Cridigolt (sic) [18]) cappitaneo Podolie et Nicolao Zebimski (sic) [19]) consiliariis nostris fidelibus alia satis ardua V. S. in presencia serenissimi principis domini Sigismundi predicti regis Romanorum etc. fratris nostri carissimi exponenda et referenda comisimus, quibus fidem in referendis adhibere dignemini credulam atque firmam et eos habere graciose recommissos. Datum in Leopoli XVIII die mensis octobris.

V. S. filii humiles et devoti Wladislaus dei gracia rex Polonie Litwanieque princeps supremus et heres Russie etc. et Allexander alias Witoudus dux Litwanie.

Kopia w registr. N⁰ 9, str. 129—132.

1) Tu stoi ad R am. 2) w odpisie: nos. 3) ac vere. 4) perdentes. 5) pro ipsam ecclesiam etc. 6) novus. 7) nostris. 8) stoi: et. 9) stoi: fedei. 10) interim quam. 11) tantos. 12) może: ac maiorum, lub armigerorum. 13) et: 14) te słowa zdają się brakować. 15) et nitide. 16) stoi: mutu. 17) sc. Tulischkowo. 18) sc. Gedigolt. 19) sc. Sapienski.

DCLII. *W Wilnie* 22 *listopada* 1415.
Witołd prosi w. mistrza o list wolnego polowania dla króla Jagiełły.

Alexander andirs Wytowd
van gotis gnaden grosfurste czu Littauwen.

Erwirdiger her meister! Der allirdurchluchster forste und herre her Wladislav konig czu Polan unszer libir bruder, hat uns geschreben, nu wir euwirn briff habin frei czu jagen in der wiltnisse an der grenicz euwir und unsir lande binne dem ofgenomenen frede, und her solchen briff van euch nicht hat, das wir euch van sein und unszer wegen bitten welden ein samlichen [1]) briff czu geben. Hirumbe wir bitten euwir erwirdikeit mit fleisse, ap is euch moglich ist czu thun, das ir umb des herrn koniges und unszer willen, dem herrn konige euwirn briff in der forma als ir uns habt gegeben wellit schreiben, und en uns schirste als ir moget zenden, uns beiden wol czu danke, went der egenante her konig sal nu in kurcz czu uns komen. Eins dem gleiches, wellen wir ouch nicht ken euch vorsagen. Gegeben czur Wille am tage sint Clementis. Anno etc. XV⁰.

[Adr.]: Dem ersamen herrn Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens ane zumen etc.

Oryginał na ćwiartce papieru z widocznemi śladami po pieczęci w archiwum N. Z.
[1]) Talis = semblich.

DCLIII. *W Rydze* 10 *grudnia* 1415.
Mistrz Inflancki v. Spanheim, donosi w. mistrzowi, iż prawdą jest co pisał był mu o Tatarach, gdyż szpiedzy donoszą, że Tatarzy obozują w litewskich ziemiach i na ruskich granicach lecz jakieby mieli zamiary nie wiadomo. Odsyła mistrzowi list Witołda jakoteż kopię odpowiedzi na tenże [1]).

Bunge V. MMXXV. c. 78,
[1]) Obacz N⁰ następny.

DCLIV. *W Rydze* 10 *grudnia* 1415.
Mistrz Inflancki odpowiada Witołdowi, iż nie może zadość uczynić żądaniu w. księcia i odesłać mu dokument dotyczący zjazdu na przyszłe Zielone Świątki nastąpić mającego, a to z powodu, iż nie mógł dokumentu tego odszukać.

Bunge V. N⁰ MMXXVI. c. 80.

DCLV. *W Marienburgu* 27 *grudnia* 1415.
W. mistrz prosi Witołda o wydanie mu zbiegłego braciszka zakonu z Ragnety.

Alzo hat man geschreben herczog Wytout von des entronnen bruders wegen von Rangnit.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber herre! Sint ir wol dirkennet, das wir di aptronnige unsers ordens bruder, nu uns der barmherczige got czu dem homeisterampt hat gerufen, schuldig sin czu fordern, wo wir di vornemen, als verre

wir und die gemeinschaft mit in haben adir sie enthalden wellen vormiden die buszen die in den geistlichkeit gesaczt ist und usgedrucket, als euwer prelaten und schriftgelarten ouch des wol berichten werden so ir sie befraget. Hirumb so bitten wir mit fleissigem bethen, das ir uns geruchet widder czu senden unsers ordens bruder, der von Ragnit ist czu euch gewichen und entronnen. Sunderlichin wohlgefal irczeiget ir doran got dem herren, und uns nemlichin mitsampt unserm orden bei gotlichin und gewonlichin gesetczen ir ouch enthaldet, und bitten hirvon mit fleisse des euwern antwert. Gegeben czu Marienburg am tage Jahannis ewangeliste in den weinachten heiligen tagen des XIIII° und XV^den iores am ende.

Kopia w registr. N⁰ 9, str. 125.

DCLVI. *W Marienburgu* 28 *grudnia* 1415.

W. mistrz odpowiada tak królowi Jagielle, jak i w. księciu Witołdowi na ich poselstwo, przedłożone przez Jana Stangenberga, iż nie może natychmiastowej dać na nie odpowiedzi, lecz ma zamiar udzielić ją przez komptura gdańskiego Henryka Holdta, dla którego prosi o list żelazny.

Alzo ist geschreben deme konige czu Polan und herczoge Wytaut mutatis mutandis.

Allirdurchlawchster furste grosmechtiger koning und libir herre! Euwern bothen Hanssen Stangenberg, euwer grosmechtikeit camerer, mit siner credencie und werbunge an uns gesant, haben wir als sich czemit entphangen und wol vornomen, doruff wir euwir herlichkeit czu deser czeit kein antwert mogen schreiben, adir enpiten, sundir wir sein es also mit unsern gebitigern czu rathe und eins wurden, das wir den ersamen Heinrich Holdt unsers ordens kompthur czu Danczk czu euwir erlewchtikeit wellen senden antwert off di werbunge euwer botschafft czu geben und euwer grosmechtikeit widder unser meinunge und willens begerunge czu undirrichten, deme wir euwer sicher geleith uf Rastenberg czu unvorczogelich bitten czu senden und mete czu schreiben, wo her euch sal finden; so schir im das kompt, so sal her czu euwer herlichkeit komen ane sumen. Gegeben czu Marienburg am sontage noch nativitatis Christi. Anno etc. XV⁰.

Kopia w registr. N⁰ 9, p. 126.

DCLVII. *W Rydze* 1 *stycznia* 1416.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż otrzymał trzy wiadomości zgodne z sobą, według których Witołd zamierza na dniu 6 stycznia wielki zjazd mieć u siebie i zarazem wyprawić wesele swej wnuczce (córce w. ks. Moskwy i Zofii Witołdównej) i bratu swemu Zygmuntowi; lecz kto ma być mężem księżniczki a kto żoną ks. Zygmunta nie wiadomo. Dalej, że Witołd wyniósł i obrał ruskiego papieża, lub jak go zwą patryarchę w Litwie i zamierza zmusić Moskwicinów, Nowogrodzian, Pskowian, słowem wszystkie ruskie kraje do posłuszeństwa temu tylko patryarsze.

Bunge V. MMXLVII.

DCLVIII. *Worany 7 stycznia* 1416.

Witołd przysyła na żądanie mistrza glejt bespieczeństwa, dla komtura Gdańskiego, dodając, iż go około Trok znajdzie; zbiegłego zaś braciszka zakonu dopiero natenczas obiecuje oddać mistrzowi, aż pomiędzy nimi nastanie pokój trwały.

Allexander anders Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen.

Erwirdiger her meister! Euwir czwene briffe, am sontage noch Crist tage czu Marienburg geschrebin sint uns hwte geantwert worden, die wir wol vornomen haben, in der eime euwir erwirdikeit schreibet, das ir euwirn kompthur van Danczk czu dem allirdurchluchsten forsten herrn konige czu Polan unsirn liebin bruder, und czu uns [1]) senden wellit und bittet eme unsirer beider geleite ken Rastenburg czu senden, und das wir em vorschreben, wo her uns treffen solde etc. Das geleite senden wir em als ir begeret, und wenne her kompt, her sal uns umbe Tracken in der nehide herwert finden, als wir em ouch dovon habin geschrebin. Item als ir in deme andern briffe schreibet, bittende, das wir euwirs ordens bruder, der van Ragnith in unsir landt komen ist wedirsenden wellen etc. Euwir erwirdikeit vorsteet is selbir wol, als is nu czwuschen uns gewandt ist und das kein ewiger frede ist, das uns das czu thun nicht wol fuget. Dorumme wir bitten uns nicht vordenken, went ir ist gar vil, die van uns in euwir land sint entlouffen von euwirn und der euwirn vorfaren geczeiten, der uns nimmer kein wirt gesandt wedir. Sunder wenne got der herre fugete das czwuschen uns ewiger frede gemacht wurde, und das wir eins wurden, sundirlich das man beidersit solliche entrunige luthe nicht hegen huszen noch hoffen solde, so weren wir czumol gutwillig dirczu samlicher nimer ofczunemen. Gegeben czu Worany in dem iaithoffe am mitwoch noch epifanie. Anno etc. XVI⁰.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens, an alles zumen.

Oryginał ze śladami pteczęci sekret., w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) Vor w oryginale.

DCLIX. *W Woranach* 8 *stycznia* 1416.

Król polski odsyłając na ręce w. mistrza glejt bezpieczeństwa, dla Henryka Holdta, komtura z Gdańska, mającego być doń w poselstwie wysłanym na Litwę; uprasza aby tenże nie brał do świty swej żadnego z Gdańska, mogącego mieć zarody grasującej tamże zaraźliwej choroby.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XXI*a*. N⁰ 73. Raczyński C. d. Lith. p. 197:

DCLX. *W Bartoszycach* 29 *luty* 1416.

W. mistrz uprasza Witołda, ażeby przedłużył termin dostawienia za poręką wziętych obustronnych jeńców.

Herczog Wytawt.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber herre! Uns hat unser botschaft, nemelichen der kumpthur von Danczk und Hannos Roder, die wir nu binnen

kurcz czu euch gesandt hatten, undirweiset [1]), wie das euwer grosmechtikeit sie gutlichen habe ufgenomen und mit fruntlicher dirbietunge, guten willen dirczeiget, des wir euch czumole groslichen danken; und noch dem, als uns diselbige unser botschaft hat undirrichtet, so dirkenne wir wol, daz irs gerne gut seget. Nu wisset ir wol lieber herre, das die czeit und der tag vaste nohet und her czu her kommet, daz man die gefangen von beiden teilen sal gestellen. Dorumb wir wol in etczlicher mosze denselben hatten befolhen czu reden mit euch als von den gefangen. So hat uns der kompthur von Danczk undirrichtet, das hers vorgessen hat, und dovon nicht als eigentlich mit euch hat gerett als her sulde. Hirumb libir herre, so ist unser begerunge, als verre ap wirs an euch gehaben mogen, dorumb wir euch ouch bitten mit begerlichem flisze, das ir den tag vordan vorschieben wellet und uns dovon euwers willens meinunge geruchete czu schreiben ane sumen, sint die czeit vaste kurcz ist, das were uns groslich czu dancke, want wir hoffen, das villeichte binnen sulcher vorschreibunge unser sache uff beide seite also mogen werden gefuget, das wir ouch von beiden teilen mochten bekomen ein bequemes und simeliches ende. Ouch lieber herre, so habe wir euch vor geschriben von den gesten die unser gefangen sint alz di Wedelischen us der Marke und Polen und ander geste, und dorumb bitten wir euch, daz ir uns euwern willen noch wellet ungesumet schreiben, doran wir io ramen wellen noch euwer begerunge daz beste. Gegeben uff unserm huwse czu Bartinstein im XIIII^{C} und XVI iare am sonnabunde vor vasnacht.

Kopia w registrancie, N⁰ 8, p. 281.

[1]) Prawdopodobnie ceduła, która się po dziś dzień w arch. N. Z. szufl. XXI*a*. N⁰ 81 znajduje, należała do listu zawierającego relacyą poselską, o której mowa w tym liście. W cedule tej donoszą posłowie, że biskup krakowski i książe Janusz Mazowiecki byli w Wilnie, rozważali treść dokumentów (jakich?) i orzekli wobec Witołda i Polaków, że znajdują się w nich artykuły ze strony zakonu, które są bardzo nie na rękę i przykre dla Polski, jak to nam Witołd mówił. Dalej donoszą: ouch so wisset, das si herczogen Hannus von Radmar Woldymers tochtir gegeben habin. Och so habit herczoge Lengwenne genomen eines grosin herczogin tochtir of iener siet Moskowe. W końcu proszą mistrza, aby dał stosowne rozporządzenie w Labiewie; aby bezzwłocznie doń przybyć mogli.

DCLXI. *W Rydze* 8 *marca* 1416.

Mistrz Inflancki doradza w. mistrzowi, aby zakon zrzekł się swych pretensyj do Żmudzi, gdyż zakon faktycznie ziemi tej nie posiada. Określenie granic pomiędzy Żmudzią a Kurlandyą, doręczy mistrzowi osobiście. Donosi, że Witołd wysłał doń w poselstwie Segebuta, brata Rumbolda, oświadczając przezeń, że pragnie pokoju z całem chrześciaństwem, a z nikim bardziej, jak z zakonem. W końcu o poselstwie W. Nowogrodzian, którzy, jak sami posłowie ich zeznali, z porady Witołda, żądają od nas zwrotu za szkody poniesione w czasie wojny Pskowskiej.

Bunge V. MMLIX. c. 120.

DCLXII. *W Marienburgu* 29 *marca* 1416.

W. mistrz odpowiada Witołdowi na jego list w sprawie wymiany jeńców: wer denne czu losen ist, das man den lose und welche man nicht mag lozen, das man denne moge len-

gern tag geben; że na termin wymiany wyśle komturów z Bałgi i Ragnety: das sie dorboben sein sollen uff dem Tobiessewerder an der stat, do man von alders wegen die lozunge hat gehalden an dem virczende tage noch sente Jorgen tage noch ostern. W końcu wyraża radość, że książe chce być obecnym przy wymianie, gdyż spodziewa się, że sprawa zakończy się w ten sposób tem rychlej.

Z reg. 8. p. 289, z datą: Marienburg am sonntag letare im 1416.

DCLXIII. *W Paryżu* 6 *kwietnia* 1416.

Król Zygmunt wystawia deklaracyę, iż pełnomocnicy króla Jagiełły i w. ks. Witołda z jednej strony a pełnomocnicy zakonu z drugiej przedłużyli zawieszenie broni do roku tj. do św. Małgorzaty 1417 r.

Raczyński C. d. Lith. p. 198.

DCLXIV. *W Marienburgu* 13 *kwietnia* 1416.

W. mistrz zgadza się na projekt Witołda, dotyczący miejsca dostawy jeńców i przypomina, aby i jeńców za poręką wziętych na termin dostawiono.

Wytawt.

Irluchter furste grosmechtiger lieber herre! Euwern brieff, uns czu disem mole gesand, haben wir wol vornomen, in deme ir uns ein antwert schreibet off unseren nehesten brieff [1]) in deme wir euch schreben, das wir die kompthure von der Balge und Rangnith mit unserm gefangenen welden senden off das Tobische werder etc. Doruff ir uns schreibt, das euch nicht fuge sulche benante czusampnekomunge mit unsern kompthuren czu halden, sunder wurde wir selbir dobei sein, so wustet ir wol, was ir tun suldet etc. Lieber herre! wir sein, got weis, itczund mit so mancherlei handelunge vorhindert, das wir bei der losunge nicht sein mogen. Sunder als ir schreibet, ab die obenbenunpten kompthure czu euch wellen komen ken Cawen adir ken Welune die losunge czu halden virczen tege nach sundte Jorgentage nu nehestkomende, so wellet ir euch die weile an dem orte enthalden etc. Lieber herre, wir setczen das czu euwerm willen, wie ir das gehabt wellet haben, fleissich bittende, das ir euwern willen mit dem geleite, das ir ken Rangnith den unsern werdet senden, noch ausweisunge der nottel, die ir uns habt gesandt, dorane uns wol sal genugen schreibt den kompthurn von der Balge und Rangnith, wohin sie mit den gefangenen komen sullen, es sei ken Cauwen adir ken Welune, dornoch sullen sie sich gerne richten. Sunderlich bitten wir euch, das irs wellet bestellen mit den gefangnen, die ir off die handt habet genomen, das die czu der czeit ouch czu der losunge komen, der gleich wir ouch tun wellen mit dehen, die wir off unser hand genomen haben. Gegeben off unserm huwse Marienburg am montage noch palmarum im XIIII^{Cten} und XVI^{den} iore.

Kopia w registr. 8. p. 293.

[1]) Z 29 marca, w reg. 8. p. 289. ob. N° DCLXII.

DCLXV. *W Paryżu* 16 *kwietnia* 1416.

Komtur Toruński, jako pełnomocnik zakonu przy królu Zygmuncie, donosi w. mistrzowi, w jaki sposób król zadecydował w spornej sprawie zakonu z Polską; tudzież o zawieszeniu broni, które ustanowił, a na które tak Polacy w imieniu swego króla jak i on w imieniu w. mistrza przystał.

Meinen willigen undertenigen gehorsam czuvor. Erwirdiger gnediger her homeister! Also euwirn gnaden ich vormals geschreben habe und min herre von Rige villichte euwir gnade muntlichin hat undirwiset, das von gheise und ruffunge wegen unsirs herren des Romisschen etc. konigis der erczbisschoff von Gnezen mit dem Kalisky von des koniges von Polan wegen, und ich mit dem landkumpthur von Elsatcz und hern Caspar Schuwenphlug, bis her czu sinen gnaden am donrstag vor mitfaste nu neeste vorgangen sien komen, und als gestern czu Sandt Dyonis, das von Paris eine mile ist gelegen, sien gescheiden, von dannen vordt keen Englandt ist gerethen. Binnen der czieth so hat her vast czwusschen den Polan und uns gereth umb di vorlengunge der fredetage, des sich die egenanten Polan nicht mechtigen wulden, wen mit sulcher underscheit, das man erem konige widir ingebin sulde di dorffer Moren, Orlaw und Neuwendorff, mit den si meinen, das der frede an en gebrochen sie, als das vor dem concilio in erer proposicio, der uffschrifft min herre von Rige euwirn gnaden gebracht hat, vorgegebin haben, und das diwile iczlich teil sich vorandwerten mochte vor deme concilio, sien geruchte czu renigen, sine unscholdt czu vorcleren und besundern czu volfuren den fredebroch, noch deme, als das vor dem concilio vorgeleget were und nach mochte vorgeleget werden. Mochte en das gefolgen, so welden si di fredetage mit uns vorlengen vor erem teile, also von unsir frauwentag nativitatis nu neeste czukomende bis uff sinte Margarethen tag neeste dornochvolgende. Das erste von der dorffer wein, wir in sulcher wise vorandwert haben, das wir wol dirkennen, das en nicht so vast umb di dorffer were, als das si domethe suchten des ordens gelimpff czu swechen unde eren czu meren, nach deme also si das vor dem concilio angehaben hetten und das wir obirall keine macht hetten dem orden sine gutter, di her in fredlicher besitczunge mit allem rechte von sinne anbeginne in den landen besessen gerulich hat, in keiner wise czu obirgeben, bi namen, wen wir nicht dirkennen kunden, mit was rechte si di dorffer heisschen mochten, und der konig, adir di sinen, den frede meer gebrachen und obirfaren hetten an deme, das si sich widder got und das recht mit gewaldt und unrechte der dorffer undirwunden hetten, wen der orden an deme das her sich in sulcher siner besaczunge semelicher gewaldt hat dirweret, und dirboten uns dorumb czu rechte vor dem concilio, adir unserm herren dem Romischen konig uff ein dirkentnisse, weer am [1]) dem andirn an den dorffern den frede gebrochen hette, und ab is andirs nicht gesien mochte, das denne sine gnade binnen den fredetagen sich der dorffer undirwunden mochte, also das si noch in der unsir, noch in der Polan hende di wile weren. Das andir als der vor anderwertunge wegen im concilio haben wir so vorandwertet, das der briff obir di fredetag gemachet uswiset, das man durch frundliche wege den frede suchen sulde am concilio, an dem bobiste und an dem Romischen konige, und das sulche lestrunge also di sachen vor deme concilio sint angehaben, nach frundschaft meren nach frede suchen.

Sunder mochte das andirs nicht gesien, so were uns das ouch lieb, wendt wir ein sulchs kowffen sulden wo wirs veile funden, wend wir io di weren den sulche vorbrengunge noter were wen en, wiwol wir dach das umb libe des fredes mit gedult vorswegen hetten also lange, bis wir von en uns und den orden czu vorandwerten sien gedrungen. Umb das dritte, boten wir unsirn herren den konig, das her geruchte dorin czu reden, das der frede von winnachten neestkomende obir ein ior vorlengert wurde, mochte das nicht gesien, das her denne dorinne ein mittel funde uff sinte Michels tag adir io sust neher dem winter io bessir, wendt dem orden unbeqweme were, sulde is widir czu krige komen, das den der frede uff sinte Margarethen tag sulde usgeen. Do sulche unsir andwertunge, durch mittel unsirs herren des koniges, di Polan vornomen, do wulden si an di vorlengunge slechtes nicht, wen als si di vorgebin hatten; und dorumb so schiden wir uff die czieth an ende von enandirn durch der dorffer wille. Dornoch obir etliche tage sprach czu uns unsir herre der konig, das im czu mole vaste leide were, sulde es umb sulcher geringer sache also umb drier dorffer wille aber czu krige komen, und wi her vast rath dorobir gehabet hette und das her nach am rathe nach an im selbir nichtis bessir dirkennen mochte, sindt dem mole, das wir uns der dorffer nicht mechtigen welden si dem konige czu Polan inczugebin, so welde her sich das selbir mechtigen und getrawte euwirn gnaden als sime liben gevattere und den gebittigern, das sie en an eime semelichin nicht stroffen sulden, wend her das uff gotis geczugnisse in dem besten tete. Doruff boten wir en, was her doran thun welde, das her uns des keen euwirn gnaden und den gebittigern mit sinem briffe entschuldigen welde, wen wir io ein sulchen unmechtig weren, und dach getruwethen, das sine gnade sich euwir ein semelichin wol mechtigen mochte; und also hat er sich der dorffer undirwunden und meinet di dem konige von Polan inczugebin, also ir das vornemen werdet us seinem brife undir sime anged[ruc]ten ingesegel den ich euch bi dessem bote sende, des glichen wir einen andirn briff undir sinem angehangen ingesegel bi uns behalden haben, domete di worheit czu bewisen, ab en di Polan mit sulcher ingebunge der dorffer von fredebroches wein [2]) keinen gelimff czu czien welden. Und also sien wir mit en obirein komen von der vorlengunge wein der fredtage, also ir denn vorsteheen werdet us der copien des briff den her dorobir undir siner maiestadt beiden teilin hat gegebin wen uns di in keiner wise andirs gefolgin mochte. Welche vorlengunge di Polan vor eren konig belibet und wir en und di sinen gelobet und versprochen haben, das her di unvorserlich halden sulle vor etczlichin ertczbisschouffen, bisschouffen und herren beide us des koniges von Frangrich rath, herczog Lodwiges vom Brige des grosgrauffen und andir herren us unsirs herren des Romischen konigis rath in siner kegenwertikeit, des glichen wir ouch vor euch und den orden geloubet und vorsprochen haben. Wir hetten gerne gesehen, das unsir herre dorczu gereth hette, das ir und der konig von Polan sulche vorlengunge mit briffen sunderlichin ouch suldet bestetiget haben, sunder her meinte uff das letczte, is were im nicht also erlichin, und das man etwas ein missetruwen domete an sinem briffe hette und sindt demmole das concilium di vorlengunge des fredetages ouch mit sinen briffen mechtigen und bestetigen sall, so meinte her, is were genug doran, und also muste wir uns ouch genugen lassen. Uff das lecztste also wir nu von sinen gnaden orloubt namen, do enphul her uns euwirn gnaden czu sagen, das ir czu deme meister von dewczen landen treffliche und retliche

lewthe czu den di ir czu dem concilio gesandt habet, noch senden suldet den umb di greniczen und andir gescheffte als umb di strassen wissentlichin und volkomen von des ordins geschefften wol kuntlichin were mit ganczer macht czu vorliben von des ordens wegen, wi alle ding czwusschen be[id]en teilen vom concilio dem czukunfftigen bobiste und im gemachet und uff ein ewig besteheen geordent wurden, und sich in aller wise volliclichin dorczu vor en czudirbitten, das doran der broch am orden nichten were, und das ir minen herren vor Riga schir wider her usfertiget willet. Ouch euwir gnade czu wissen geruche, das wir in dissen osterheiligen tagen uns von hinnen kein Custnitcz also unsirn fleiss umb di briffe umb di befestigunge der fredetage vom concilio czu thun wellen machen. Gegeben czu Paris am donrstage vor ostern im XVI. iore.

Kumpthur czu Thorun.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister dewczes ordens mit allir wirdekeit.

Oryginał na ark. papieru, po pieczęci ślad widoczny. W archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada XXI. N⁰ 20.

[1]) Czytaj: an. [2]) sc. wegen.

DCLXVI. *W Przewałkach* 21 *kwietnia* 1416.

Witołd odpowiada w. mistrzowi na jego list z dnia 13 kwietnia, oświadczając, że życzeniem jego jest, aby dostawa jeńców obustronnych w Wielonie na oznaczonym terminie to jest 8 maja się odbyła; że gdyby sam nie mógł być tamże obecnym, wyśle swych pełnomocników — komturom zaś Bałgi i Ragnety w stosownym czasie glejt i listy informacyjne pośle.

Alexander andirs Witowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Erwirdiger her meister! Euwir briff, der czu Marienburg am montage noch palmarum [1]) geschrebin ist, hat uns am tage gebunge desis briffes czu Perwalke obirholt, als wir desselbigen tags van Garthen woren henab ken Cauwen usgeczogen, dorinne ir uns schreibet, das ir die czur Balge und czu Ragnith kompthure, mit sampt den euwirn und den die euwirt halben of die hant genomen seint gefangen of den tag XIIII tag noch sint Jorgen tag nehistkomende [2]) ken Cauwen adir ken der Welone wellet zenden, und bitt uns, das wir uns dieweil an dem orthe enthilden und das wir ouch die, die wir of unser hant genomen haben, mit uns czu der lozunge nemen, und ouch das wir den euwirn kompthuren, unser geleite und unser willens meinunge, wo wir die lozunge halten wellen, ken Ragnith welden senden etc. Wellit wissen, das unser wille und unser gutdunken ist, das sie of den egeschrebin tag als XIIII tag noch sint Jorgen tag mit denselbigen gefangen ken der Welone qwemen, do meinen wir ouch und willen, ap got wil, komen und die, die wir of unser hant genomen habin, mit uns brengen, alzo verre wir grosslich nicht gehindert weren dohen komen. Und were sache, das wir gehindert wurden, das wir nicht hoffen, so welden wir unsern rath dohen senden und die gefangen mit en, die lozunge mit den euwirn czu halden of die czeit egeschrebin. Und das geleite und unsers willens vollere meinunge wellen wir den euwirn ken Ragnith czu guter czeit vor dem tage schicken.

Gegeben czu Perwalke am obende dinstages der heiligen hochczeit czu ostern. Anno etc. XVI⁰.

[Adr.]: Deme erwirdigen herren Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens ane alls zumen.

Oryginał z resztkami po pieczęci, na boku nota: Philippi Jacobi quam desser briff dem ho. meister bei Grudensz. W arch. N. Z. w Królewcu.

1) tj. 13 kwietnia 1416 r. ob. N⁰ DCLXIV. 2) tj. 8 maja t. r.

DCLXVII. *W Grabinach* 22 *kwietnia* 1416.
Instrukcya dla prokuratora zakonu ze strony w. mistrza, jak ma się zachować względem żądań króla Zygmunta.

Also hat man dem procuratori geschreben.

Unsern fruntlichen grus czuvor. Ersamer lieber her procurator! Nu schreiben wir euch andirweit, wie der herre erczbischoff von Rige mit sampt dem irluchten herrn Friderichen marggraven czu Brandenburg und burggrave von Nuremberg in botschaft unsers herren koninges des Romischen reichs und Ungern am montage iudica 1) bei uns czu Marienburg sein gewesen, begerende, das wir mit sampt unserm orden uns dem reiche irgebin und unsere lehen vom reiche empfingen. Item das unser orden loste den Czips von deme von Polan, uff das der wider unserm herren Romischen und Ungrischen konige czur hand qweme; und das dritte, das wir den egedachten unserm herren die Nuwe Marke mit allen czugekouften gutern frei und qweit abetreten. Dokegin geloubten sie uns, das uns der vilgedochte herre enczwer mit frundschaft adir mit gewald sulde schoffen einen ganczen sicher gewissen frede und unsern orden bei seinen greniczen guetern und privilegien behalden unvorserlich. Nu was off die czeit bei uns der gebietiger von Leiffland; dorczu so vorbothen wir auch die prelaten und eldisten dieses landis. Noch der aller rath antwarten wir den sendebothen unsers herren czu irsten: das uns nicht fuglich ist noch czu tun wer, das wir uns dem reiche ingebin und das unserm orden ein sulche vormols ni ist czugemutet; und was doraus folgen wurde, das ir. . . . . . ir selbir wol. Off den andern articulum wart in geantwert, das der orden des goldis slechtis nicht enthetten noch vormochte in keiner weise im den Czips czur hand losen, wann di suma dovon sich irlowffet wol uff XXXVI towsund schock grosschen. Sunder czu dem dritten ist in also geantwart: wurde man unserm orden einen gewissen stetigen und ganczen frede schaffen und wurde unser orden gesichert, das her blebe bei seinen guten greniczen und allen privilegien, wir welden unserm herrn gerne die Nuwe Marke gancz und alsampt mit den czugekuften gutern abetreten, ausgenomen alleine Drawenburg und Scheivelbein mit irer beider czugehorungen etc. Des sind sie von uns also geschieden, das wir nicht wissen, was sich doraus mag irfolgen. Sundir wir bitten euch, das ir dem herren electo von Wormendith disen unsern brieff gebit czu lesen, und ist der von Thorun noch nicht wider czu euch komen, so fugets wie ir moget, das irs im ouch tut czu wissen, wann wir euch allen dis thun umb ein sulchs czu wissen, das ir euch ouch dornoch wissed czu richten, und nemlich das ir von gelde guetn adir grenitczen keins obirgebit an unsern willen und wissen

doran ir uns sunderlich tut czu dancke. Gegeben czu Grebin an der mitwoche pasche im XIIII^{Cten} und XVI^{den} iore.

Kopia w reg. N. 8. p. 293—294.

[1]) 6 kwietnia.

DCLXVIII. *W Rydze* 28 *kwietnia* 1416.

Mistrz Inflancki radzi się w. mistrza, jakby sobie miał postąpić w przedmiocie zjazdu, który mu proponuje w. ks. Witołd.

Unsen willigen horsam tovorn. Erwirdige leve her meister! Als wi iuwer gnade tovoren gescreven hebben van Vytowten wegen, wo [1]) dat he an uns hadde gesand unde was begherende, dat wi darin welden legghen tusschen iuw unde ene dat gi beide mit en andern nu in dessen voriaren tosamende komen weren, dat was Vytowten begher. Leve her meister, hir van hefft uns Vytowte nu echter screve biddende, dat wi em des ein antworde scrive wille, wes wi hirbi dan hebben edder nicht. Worumme leue her meister, wi iuwer gnade odmodichliken bidden, dat gi uns wedder scriven mit den ersten, wat iuwe meninghe si von dessis tosamendekominghe mit Vytowten, unde wat unde wo wi em wedder scriven mogen, wente [2]) he uns vake [3]) vormant, dat wi em ein antworde laten werden. Ok leve her meister, so bidde wi uns to scrivende wo men nu sulle holden, went unse gebetiger gerne wusten wo men mit Wytowten id mit Vytowten dar ane were. Vortmer so lopt hir echter ein ruchte im lande van der koninghinne van Denemarke dat wi uns der ok sullen vruchten, unde des sint leve her meister unse gebetiger ouert begherende, dat gi uns scriven wat tidinghe gi van er hebben, went men id dorna bestellen muot [4]) mit den sloten to Hargien unde to Wyrlande. Geuen to Rige des dinghesdagis na dem sondage quasi modo geniti [5]).

Gebetiger des dutchen ordens to Lyfflande.

[Adr.]: Deme erwirdigen geestliken maenne homeister dutschis ordens ane sumens d.

Odpis listu na papierze bez pieczęci, a zatem jak się zdaje jest to ceduła włączona w inny w inny list; znajduje się w archiw. N. Z. w Królewcu.

[1]) quomodo. [2]) cum. [3]) właściwie: faken = saepe. [4]) w oryginale: mot.

[5]) List ten prawdopodobnie datowany 1416 r.; porównaj list w. m. do mieszkańców Ingryi (Harrien), Rewalii i Wirlandyi z 11 maja 1416 (cyt. u Voigta G. Pr. VII. 288. uw. 2.) i Index corp. hist. diplom. Livoniae T. I. pag. 177; jakoteż pismo w. m. do mistrza Inflanckiego z 14 czerwca u Voigta j. w. uwaga 3. O związku wzajemnej przyjaźni Jagiełły i Witołda z królem Duńskim list w. m. do pełnomocników na koncylium konstanc. z 18 stycznia 1416, gdzie stoi: das der koning von Denemarke sich ettlicher mosze wunderlich ken uns stellet. So hat sich der van Dennemarke mit deme von Polan und herczoge Witauden vorbunden — u Voigta ibid. 275 uw. 2. O Rewalu jako przedmiocie sporu pomiędzy zakonem a królem Duńskim por. uwagę tamże.

DCLXIX. *W Konstancyi* 1 *maja* [1416].

Prokurator odsyła mistrzowi Inflanckiemu kopję bulli, jaką otrzymał biskup Dorpacki od koncylium, na mocy której Witołd ma być obrońcą Rygajskiej archidyecezyi przeciwko Rusinom i wszelkim jej wrogom. Radzi mistrzowi, aby ułożył się z biskupem Dorpackim ażeby Witołd bulli tej nie otrzymał, gdyż w przeciwnym wypadku wynikłoby z tego wiele

złego dla zakonu. Donosi o silnem stanowisku, jakie zajęli Polacy na koncylium, jako obrońcy i krzewiciele chrześcijańskiej wiary.

Bunge V. N⁰ MMLXIII. c. 124.

DCLXX. *W Radziejowie* 1 *maja* 2416.

Król Jagiełło na prośby w. mistrza posyła komturom z Nieszawy i z Gniewa, jakoteż burmistrzowi Toruńskiemu, mającym doń przybyć w poselstwie, glejt bezpieczeństwa.

Raczyński C. d. Lith. p. 200; nagłówek u Racz. jest fałszywy.

DCLXXI. *W Trokach* 19 *maja* 1416.

Witołd odpowiada na list w. mistrza z dnia 13 maja i celem usunięcia wątpliwości, jakie mistrz powziął z relacyi poselskiej komtura z Ragnety, wyłuszcza treść rozmowy, jaką miał z tymże komturem, jako też inną mianą z komturem Bałgi, a w których obwiniał zakon jako stronę niedozwalającą aby pokój przyszedł do skutku. Życzy Mistrzowi, aby zjazd Gniewkowski doprowadził do pokoju.

Alexander andirs Wytowdt
von gotes gnaden grosfurste czu Lyttauwen und czu Reuszen etc.

Erwirdiger her meister! Euwir briff der czu Marienburg an der mitwoche iubilate [1]) geschriben wart, ist uns gestirn, als am montage noch dem sontag cantate [2]) ken obende ist geantwertet wurden, in dem euwir erwirdikeit undir andern worthen schreibet, wie das euch der kompthur czur Balge von im selbens gesaget habe etliche rede, der wir kegen im gedechtig weren gewest, als her nu letczt mit dem kompthur von Ragnith bi uns vor der Weluna was etc. Dorumb als ir schreibet, das die scholt nicht an euch sei, ir bittet uns, das wir euch unsir meinunge schreiben welden etc. so wellet wiszen, als wir nu nehest vor der Weluna, mit dem kompthur czur Balge gelimpflich in gutten fruntschaft czu rede quomen, das her sich dirboten hatte, von euwir und euwirs ordens wegen, das ir gelimpfes und fruntschaft weret begerende. Off das begunden wir mit em reden und sprechen, das wir ouch czu fruntschaft und czu frede geneiget weren, unsirs teiles. Do sprach der kompthur: an wenne gebricht is denne, sint nu beide teil wellen. Do sprochen wir: an euwirn homeister, und an euwerm teile. Und wir begunden im czu irczelen, wie is czu jare geschach, das der meister von Leyfflande, dem got gnade czu uns quam, und legete sich in die sachen und bat uns, das wir czu eime fruntlichen tage vorliben welden, also das uff die selbige czeit czwusschen uns vorschreibunge geschach, das der herre konig czu Polan und wir, der her homeister und meister von Leifflande leipaftig of der Koi czu pfingsten nunestkomende solden czusampne komen, off das, wurde dort im concilio czu Costemitcz die weil czwusschen uns ichtes fredeshalben gemacht, das selbige czu befestigen, und czu dirfollen, ap noch eingerlei schelunge ungezunet weren obirbleben. Wurde abir die weil im concilio czwusschen uns keines geteidinget noch

gemacht, so sulden wir off deme selbigen fruntlichin tage, undir uns selben gesucht haben, weg und weize des ewigen fredes etc. und euwir homeister, hat em das lossen vorsmochen und vorwarff is. Also sprochen wir czu den egeschreben kompthur. Auch gedochten wir ken im der rede, die wir wedir den kompthur czu Danczk huwir im winther redten, als her bi uns was, und do her von euwirt wegen geclaget hat, das vil vordrisse von der polnisschen ziiten in deme bifrede ofstunde dem orden, un wir sprochen, das ouch die Polan zere clagen, das in vil vordriss in dem selben beifrede von dem orden geschege. Und dorumme sprochen wir zum kompthur czu Danczk: wir wusten kein bessirs nicht in solchen sachen, were euwirs homeisters wille denn, das die rathe des herrn koniges czu Polan und euwirs homeisters czusampne quemen off eine benunpte bequeme stadt und tag czuvorhoren beider seith sache, clage und schelunge, und sie czu vorsuchen fruntlichen czu stillen etc. off das wir kein antwert von euwerm homeister, die lange czeit bisher konden gehaben. Und dorumme sprochen wir zum kompthur von der Balge, das is an uns nicht gebrochen hat, sunder an euwerm homeister, und an euwerm teile etc. und noch hwtestages wir weren zufrede, und zu gelimpfe denne czu czweitracht me geneiget. Das was die adir der gleiche rede, die wir mit dem kompthur von der Balge redten. Und ouch als ir vort in deme briffe ruret, wer es uns ouch behegelich, das ir imandes der euwir zu umb ein sulchs zenden zullet, mit uns in den sachen muntlichen czu reden etc. Den euwern bothen czu uns czukomen allewege ist ungeweret; ist euwir wille zu uns imandes zu senden, man wurde uns finden czu Traken vor und umbe pfingsten [3]) und wen ir sendet, her sal zu und abe mit allen seinen geferten und habe sichir an arg czu uns komen, und ap sie was von euwirtwegen an uns brengen und werben werden, doruff so geschiet euch mogeliche antwert. Auch als ir schreibet uns von dem tage off dem des herrn koniges zu Polan und euwir rethe sollen zu Gnybkow zusampne komen, der egenante her konig [hat] [4]) uns ouch das selbige ee geschriben, wir segen is czumole gerne, das do was gutes und gelimpfes gescheen mochte. Gegeben zu Traken am dinstage noch deme sontag cantate. Anno etc. XVI.

[Adr.]: Dem erwirdigen hern Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens an zumen.

Kopia listu zapewne w inny list włożona. Archiwum Królewieckie N. Z. Szuflada XVII. Obacz Voigt VII. 285.

1) t. j. 13 maja. 2) t. j. 18 maja. 3) przypadają tego roku 1416 na 7 czerwca. 4) wydarte miejsce.

DCLXXII. *W Włocławku* 25 *maja* 1416.

Król Polski Jagiełło i w. ks. Litwy Witołd, przyrzekają dotrzymać zawieszenia broni z zakonem Krzyżackim pod Brodnicą zawartego do połowy lipca roku następnego.

Wladislaus dei gracia rex Polonie Lythuanieque princeps supremus et heres Russie etc. et Alexander alias Vythowdus magnus dux Lithuanie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo relacione quor[u]ndam indicante accepimus, treugas pacis inter nos, regnum nostrum subditos et coadiutores nostros ab una et venerabilem dominum Michaelem Kochmagister, magistrum generalem ordinis Cruciferorum de Prussia ipsumque (sic) ordinem et ipsius subditos

et coadiutores parte ab altera, intervencione reverendi in Christo patris domini Gwilhe[ry] episcopi Lasanensis officium camerarratus domini Johannis tunc pape vicesimi tercii gerentis et eiusdem domini pape ad nos legacione fungentis ac litterarum serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis et semper [augusti] etc. et Hungarie, Croacie etc. regis, fratris nostri carissimi comonicione et continencia operantis factas, ordinatas, dispositas et initas ante oppidum Strosberg alias Brodnicza fore et esse Parisuis (sic) prefati domini Sigismundi Romanorum etc. et serenissimi principis domini Karoli Ffrancie etc. regum fratrum nostrorum carissimorum studio et expresse consencientibus nostris et dicti magistri generalis et ordinis oratoribus, nunciis et procuratoribus plenam [ad id a no]bis et dictis magistro et ordine habentibus potestatem et mandatum, a festo nativitatis sancte Marie nunc proximo ad festum beate Margarethe virginis tunc proximum de mense iulii protrac[tas et dilatas] cum observacione omnium capitulorum, articulorum, sentenciarum, clausularum, punctorum et condiciorum, que huiusmodi treugas pacis ante Strosberg facte continebant. Quibusquidem serenissimis princi[pibus Sig]ismundo Romanorum etc. Carolo Francie etc. regibus fratribus nostris carissimis et ipsorum votis deferre volentes, pacis semper amantes dulcedinem, cuius auctor nisi in pace bene colitur, huiusmodi prorogacionem et pr[otraccionem treu]garum si per prefatos dominos Romanorum etc. et Ffrancie etc. reges fratres nostros dilectos facta existit, a festo nativitatis sancte Marie nunc proximo ad festum beate Margarethe proxime tunc affuturum volumus [firmiter observare et te]nere. Et nihilominus sive fuerit per dictos dominos Sigismundum Romanorum etc. et Carolum Ffrancie etc. reges treugarum huiusmodi prorogacio facta sive non, nos ex nunc treugas et prorogacionem earum huiusmodi [inter nos regnum ter]ras et subditos ac coadiutores nostros et eorum subditos ac prefatum dominum Alexandrum alias Vithowdum magnum ducem Lithuanie et ipsius terras coadiutores et subditores et venerabilem dominum Michaelem Koch[magister magistrum] generalem ordinis Cruciferorum et ipsius ordinem et eius subditos et coadiutores a festo nativitatis sancte Marie nunc proxime affuturo ad festum beate Margarethe virginis de mense iulii tunc proximum [dictamus, fac]imus, disponimus et ordinamus firmiter et constanter duraturam, formam ipsarum ante Strosberg alias Brodnicza factam et confectam in nullo penitus excedendo. Sed circa omnes ipsius articulos, summas, puncta, [con]diciones et clausulas iugiter remanendo, non intendentes per hanc nostram treugarum novam ordinacionem et earum prorogacionem predictorum Romanorum Sigismundi etc. et Caroli Francie etc. regum disposicioni, ordinacioni et [treu]garum prorogacioni in aliquo derogare. Promittentes bona fide et sine dolo et fraude in verbo regio et fideli pollicentes treugas pacis et prorogacionem earum huiusmodi in omnibus suis punctis, capitulis, articulis, sentenciis condicionibus et clausulis iuxta formam a dictis dominis Romanorum etc. et Francie etc. regibus nobis datam, traditam et directam vel alias ante Strosberg conceptam et factam tenere, attendere, custodire et servare usque ad festum beate Margarethe virginis predictum inclusive. Ita tamen quod tregis et prorogacionibus huiusmodi pendentibus licebit nobis prosequi coram sancto concilio generali aut coram prefato domino Sigismundo Romanorum etc. rege etc. vel alio quocumque iudice vel arbitro spirituali vel seculari, causas ipsis domino magistro et ordini per nos motas et adhuc movendas pro iniuriis, dampnis et infamiis, treugarum lesione bonorumque

et terrarum invasione, occupacione et quibuslibet odiis et offensis nec per hoc treuge predicte et earum prorogacio in aliquo articulo, capitulo, sentencia, puncto condicione vel clausula arguentur, sed fixe, stabiles, firme et inviolabiles usque ad terminum prefixum ipsis ad tempus difinitum remanebunt, absque negociorum nostrorum detrimento, si que coram sacro concilio aut coram domino Sigismundo Romanorum rege etc. prefato vel quocumque alio iudice habebimus disponenda et tractanda. Nos autem Johannes senior et Semouitus duces Mazouie et Albertus episcopus, Cristinus de Ostrow Castellanus Cracouiensis ac Donyn sedis apostolice prothonotarius decanus Cracouiensis vicecancellarius regni Polonie, Johannes de Tarnow Cracouiensis, Sandziwogius de Ostrorog Poznaniensis, Nicolaus de Michalow Sandomiriensis, Jacobus de Coneczpole Siradiensis, Mathias de Uscze Calisiensis, Mathias de Labischin Brestensis, Johannes de Cosczelecz Wladislauiensis palatini, Sbigneus de Brzesie marschalcus regni Polonie, Johannes de Sczekocim castellanus Lublinensis maioris Polonie capitaneus et Albertus Malsky Dobrinensis capitanei terrarum, nec non Cracouia, Poznania, Calis, Lublin, Brzesce, Juni-Wladislauia, civitates regni Polonie, promittimus bona fide sine dolo et fraude, quod treugas huiusmodi et prorogacionem earum prefatus dominus Wladislaus rex Polonie dominus noster graciosus et Alexander alias Vythowdus magnus dux Lithuanie in omnibus articulis, capitulis, sentenciis, punctis, condicionibus et clausulis tenebunt ac fideliter, firmiter et inviolabiliter observabunt. Harum quibus sigilla nostra sunt appensa testimonio litterarum. Datum in Juni Wladislauia feria secunda ante festum dominice ascensionis. Anno domini millesimo quadringentesimo sexto decimo.

Oryginał pergaminowy w pośrodku z powodu wilgoci mocno uszkodzony. Na paskach pergaminowych zawieszonych jest 12 dobrze zachowanych pieczęci; z tych pierwsze sześć t. j. królewska, Witołdowa, ks. Jana Mazow., ks. Ziemowita Mazow., biskupa krakowskiego i kanclerza na czerwonym wosku wyciśnięte; miejskich pieczęci 5 tylko wisi, szósta jak to po pasku widoczna odpadła. Ustępy brakujące w oryginale uzupełniłem ze współczesnego odpisu, szuflada XXI*a*. 50 i Fol. C. str. 58. Bez uzupełnień i z niedokładnościami u Raczyńskiego C. D. Lith. str. 202—205; z kopii w fol. C u Voigta Lindenblatt str. 402 jako dodatek N⁰ V.

DCLXXIII. *S. L. et D. w czerwcu* 1416.

Skarga biskupów: Jana Włocławskiego, Andrzeja Laskarego Poznańskiego, iż zakon nie dotrzymał artykułów wyroku króla Zygmunta, dotyczących pretensyj ich do dziesięcin z ziem pod panowaniem zakonu będących.

Z Fol. C. p. 68—68*b*. mensis iunii 1416.

DCXXIV. *W Marienburgu* 1 *czerwca* 1416.

W. mistrz w odpowiedzi na list Witołda z dnia 19 maja, usprawiedliwia się, że nie odpisał nań nawet, gdyż oczekiwał powrotu marszałka zakonu z gniewkowskiego zjazdu. A gdy obecnie królowie: Rzymski i Francuski uskutecznili przedłużenie zawieszenia broni na cały rok, nie widzi potrzeby wysyłać doń posła, gdyż i tak sprawy o naruszenie dotych-

czasowego zawieszenia broni będą się rozstrzygały na granicach ich państwa.

Irluchter furste grosmechtiger lieber herre! Euwern brief czu Traken, gegeben am dinstage noch dem sontage cantate und uns vor ein antwort unsers briffes gesant, haben wir gerne entpfangen und wol vornomen; und als nach etczlicher vorlouffener sache irczelunge euwir durchluchtikeit schreibt [1]), ap wir unser botschaft czu euch wurden senden, das euch di vor und umbe pfingsten nu czukomftig sulle finden czu Traken, den euwer herlichkeit ouch ein sicher geleite usdrucket in demselbigen euwerm briffe, das wir io dancsam sien, und ouch besundern euch dancken der gutigen euwir dirbitunge, di wir befinden in euwerm briffe etc. Lieber herre! Als wir euwir durchluchtikeit vormols berurten von eime tage, den des herrn koniges czu Polan und unser rethe under enander sulden halden etc. so geruhet czu wissen, das wir unsers ordens obersten marschalk und andern unsers rathes gebitiger und getruwen usrichten, die mit des herrn koniges von Polan rathe sien czusampne gewest czu Gnywykaw am montage noch dem sontage iubilate [2]) und etczliche tage under enander do handelten di schelunge czwischen beiden teilen entsprossen. Und binnen semlichen irer handelunge vorkundigette uns der allirdurchluchtigester herre herre Sigemunt Romischer und Ungerischer konig etc. wie sine hochwirdikeit mit sampt dem allerdurchluchtigesten und unserm gnedigen gar liben herren Karolo konige czu Francriche etc. den beifrede vor Strosberg vorramet czwischen uns beiden teilen vorlenget hetten, das wir ouch czu hand dem herrn konige czu Polan lissen thun czu wissen; und wie wol der herre konig czu Polan den unsern gab czu vorsteen, das im dovon nichtis wissentlich were, idoch in der volfurunge des gehalden tages, so reith unsers ordens oberster marschalk mit ettlichen den andern unsers rathes czu dem herrn konige von Polan ken Junge Lesslaw und aldo in des vorgenannten herren koniges kegenwertikeit wart czwischen uns beiden teilen vorlenget der vorschrebene frede, der vor Strosberg ist vorramet, welchs fredes vorlengunge von uns beiden teilen ist vorlibet in all siner macht von Margarethe der heiligen iuncfrawen nehest komende bis vor ober ein ior czu werende und czu haldende [3]) unvorserlich, dovon der herre konig czu [4]) Polan als wir unczwivelich uns des wol vormuten euwer durchluchtikeit volkomeliche usrichtunge gethan hat, wi is domete beslossen ist uff dem selbigen tage von dem als gestern nehest [5]) unsers ordens oberster marschalk mit den unsern czu uns ist komen. Umbe den willen haben wir nicht ee euwir herlichkeit uff euwern briff mocht antwort schriben. Und sind sich di sachen alzo vorlouffen haben, so irkennen wir nicht, das is not sie uff dese cziet imandes der unsern czu euch senden, wann was schelunge binnen dem uffgenomen frede vor Strosburg gemacht czwischen beiden teilen sind entsprossen, di sullen czu nemlichen gesaczten czieten irkant und gehandelt werden uff den greniczen. So wil der herre konig czu Polan, nu in desen czukomenden pfingestheiligen tagen, mit den gewegesten sines riches sien vorsamilt und handelunge mit den haben von den strossen beide czu lande und czu wassir, der friheit usgehet uff desen czukumftigen tag nativitatis Marie, und was her dovon beslissen wirt mit den seinen, wie mans domete vort sal halden, das wil uns sine hochwirdikeit wol thun czu wissen. Werden wir denne dorane addir sust an anderen nemlichen stucken ichtis gebrechens haben, doruff wollen wir euwers rathes gernne pflegen und dornoch be-

standen sien mit grossem danke. Gegeben czu Marienburg am montage noch ascensionis domini [6]).

Kopia w reg. N⁰ 8, p. 310—311, z nadpisem: alzo hat man herczoge Wytolt geschreben. Druga kopia tego samego listu w reg. N⁰ 9, p. 168—170. Jest on odpowiedzią na list Witołda N⁰ DCLXXI.

[1]) Brakuje w odpisie pierwszym. [2]) t. j. 16 maja. [3]) w reg. N⁰ 9: haldende. [4]) w reg. N⁰ 9: von. [5]) w reg. N⁰ 9: ersten.

[6]) W reg. N⁰ 9, p. 170, stoi data: am sontage noch ascens. domi = 31 maja.

DCLXXV. *W Marienburgu* 1 *czerwca* 1416.

W. mistrz usprawiedliwia się przed królem Jagiełłą z powodu zarzutu, jakoby zakon oczernić miał króla i ś. p. królowę Jadwigę przed koncylium Konstancyeńskiem.

Dem konige czu Polan.

Allirdurchluchster forste und grosmechtiger lieber herre! Alz euwir hochwirdikeit uns durch unsern obirsten marschalk hat lasen vorbrengen von der lesterunge wegen do mitte euwir grosmechtikeit ist beruchtiget vor dem heiligen concilio czu Costnicz, und nemelich die allirdurchluchste forstinne frouwen Hedewigen gar seliges gedechtnisses koninge czu Polan. etc. Grosmechtiger lieber here! Wir bekennen ummer, das die vorgenante forstinne unsers ordens sunderliche liphaberinne und gar gnedige frouwe ist gewest, vor die wir ouch in gancz unserm orden stetes andachticliche bitten got den heren; und wissen nicht andirs von den sachin, denne das die unsern die in dem heiligen concilio sein gelegen uns haben lassen undirrichten, das off die czeit, als unser allirgnedigster herre here Sigismundus Romisscher und Ungerischer konig etc. schit vom concilio, hatte sine gnade is hinder im also gelasin, das unser beider teile sachen sulden in gedolt sein bleben stehn ungehandelt bis czu siner wedirczukunft. Obir ein sulches richten die euwern us die lesterlichsten und schentlichsten artikel die sie irdenken kunden und ergirten mit den uns und unsern orden vor dem concilio of das hogiste alz sie kunden, der wir dach unschuldig sin und unsere so offinbare unschult czu deme dirkentnisse des guttigen gotis setczen. Noch sulchir so schentlichir lesterlichir unser und unsers ordens beschemunge, haben die unsern, alz wir gelouben, eine vorantwertunge getan; wie adir in welchir wize die geschen ist, vormuten wir uns wol, das die dem heiligen concilio sie wissentlich; und fordir wissen wir hievon nichts me czu deser czit czu schreibin. Gegeben czu Marienburg am nehisten montage noch ascensionis domini, im XIIII^{C} und XVI^{den} iore.

Kopia w reg. N⁰ 9, p. 166; u góry zanotowano: man schreip dem horren koninge einen briff von Polan am sontage noch ascensionis domini im XVI iore, den briff findet man in der schreiber registerbuche.

DCLXXVI. *W Gnieznie* 8 *czerwca* 1416.

Król Jagiełło odsyła w. mistrzowi instrument zawrzeć się mającego zawieszenia broni.

Raczyński C. d. Lith. p. 206.

DCLXXVII. *W Rewalu* 10 *czerwca* 1416.

Mieszkańcy Harryi i Wirlandyi odpowiadają w. mistrzowi na jego wezwanie do niesienia zakonowi pomocy w zbliżającej

się wojnie z Polską i Litwą [1]), i donoszą, że Witołd pojednał się całkowicie z Pskowianami i posłał im swego starostę, tak iż ostatni zamyślają napaść na ich ziemie.

Bunge V. N⁰ MMLXXI. c. 133.

[1]) Odezwa ta umieszczona u Bungego V. N⁰ MMLXV.

DCXXVIII. *W Gnieznie* 12 *czerwca* 1416.

Jagiełło pisze do w. mistrza, ażeby przy dokumencie potwierdzenia rozejmu, mającym być w Złotoryi na św. Małgorzatę złożonym, poprawić kazał dwa uchybienia tj. opuszczony tytuł Witołda „alias Wytowdus", jakoteż swój: de Prussia.

Vladislaus dei gracia rex Polonie, Lythwanieque princeps supremus et heres Russie etc. Venerabilis et religiose domine, amice noster dilecte. Quia in copia litterarum, cum temporis vetustate lasura (!) reperitur in contextu, verbum quod deest non potuit expleri, in festo sancte Margarethe in Zlotoria prestandarum pridie in Thorun venerabili Lodwico de Lonze commendatori Thorunensi per Johannem de Wylwa aule nostre notarium fidelem litteris nostris vobis scriptis interclusa cum eisdem litteris nostris exhibita et oblata per ipsum vobis dirigenda, obmissa est specificacio nominis preclari principis domini Allexandri magni ducis Lythwanie fratris nostri carissimi, scilicet ista: alias Wytowdus; in litteris quoque vestris sigillis quinque fideiussorum in ipsis contentorum communitis per predictum Johannem nobis heri allatis obmittitur in titulo vestro ista diccio: de Prussia. Ideo amiciciam vestram presentibus avizantes, premunimus, quatenus in litteris vestris super treugis pacis nuper initis confectis, in festo sancte Margarethe proximo in Zlotoria reponendis, predictos defectus videlicet in titulo prefati domini Allexandri magni ducis etc. fratris nostri carissimi istas dicciones: alias Wytowdus, et in titulo vestro istam diccionem: de Prussya, suppleri et describi faciatis, quia in nostris litteris taliter tituli predicti continentur et littere nostre et vestre in verbis et titulis concordare debent ambe. Datum Gnezne feria sexta infra octavas pentecostes. Anno domini decimo sexto.

Ad relacionem venerabilis domini Donyn, sedis apostolice prothonotarii, decani Cracoviensis et regi Polonie vicecancellarii.

Ceduła w tym liście następuje:

Item venerabilis amice noster, si illa diccio: de Prussia non est de essencia tituli vestri, extunc poterit in littera predicta obmitti; si vero esset essencionalis, extunc nullatenus obmittatur.

[Adr.]: Venerabili et religioso domino Michaeli Kuchmeister, domus Theutunicorum de Prussia magistro generali, amico nostro dilecto.

Oryg. perg. w arch. Król. Z niedokładnościami u Raczyńsktego C. d. Lith. p. 201.

DCLXXIX. *W Marienburgu* 14 *czerwca* 1416.

W. mistrz daje instrukcye mistrzowi Inflanckiemu, dotyczące konferencyi na zjeździe z Witołdem i z królem Jagiełłą.

Bunge V. N⁰ MMLXXII. c. 135.

DCLXXX. *W Obornikach* 16 *czerwca* 1416.

Król Jagiełło żąda od komtura Człuchowskiego usprawiedliwienia się, dlaczego podczas zawartego świeżo rozejmu aż pod mury zamku Drahimskiego z kilku jeździcami, udając ucieczkę, przybył.

Raczyński C. d. Lith. p. 205.

DCLXXXI. *W Segewaldzie* 17 *czerwca* 1416.

Mistrz Inflancki doradza w. mistrzowi, aby nie wzywał mieszkańców Harryi i Wirlandyi do stawienia się na wypadek wojny, gdyż ci i tak zagrożeni są od Pskowian. Donosi, że zawarł zawieszenie broni z Pskowianami, a w końcu że na dniu 2 lipca będzie już w Litwie.

Bunge V. N⁰ MMLXXIV. c. 137.

DCLXXXII. *W Warczu* 22 *czerwca* 1416.

W. mistrz pisze do Witołda w sprawie wymiany jeńców książąt Mazowieckich.

Alzo hat man geschriben herczog Wytawdt.

Irluchter forste und grosmechtiger libir herre! Noch deme als euwir durchluchtikeit in desem euwirn leczten briffe uns gesand hat geschreben, mit fleise begerende, das wir euch czu lipnisse die gefangenen der irluchten herrn herczogen us der Maszaw welden lasen folgen und senden etc. dokegen sich euwir grosmechtikeit irbuetet uns vor ire iclichen ein par mannesnamen und wibsnamen durch enander los und ledig laszen etc. Lieber herre! Wir hettens unmosen gerne gesehen, das die egedochten irluchten herrn herczoge eren willen gesaczt hetten und is mit in ouch gefuget, das sie frie und los glich andern weren worden; und sreben dem herrn herczog Johanni dovon beczieten genug, das her sich dornoch hette mocht richten, abir is ist erenthalben vorsumet und haben dorczu nicht wold thun. Wie is sich nu dormete hat vorczogen und alleine sie sin guter gefangen und von guten luwten, so weis got, das wir euwir hochwirdikeit io in eime sulchen gerne czu willen werden und wellen sie euch in euwerm behagen frie lasen und senden. Wir getruwen euwir grosmechtikeit, das bei der wederfreigebunge und freilassunge unser armen gefangen, die unter euwir grosmechtikeit enthalden werden, sich euwir hirlichkeit vorder und milder irczeigen werde, denne wir thorren bitten und setczen ouch ein sulchs gancz czu euwerm willen. Sunder wir bitten obir das mit fleisze, das irs gerucht bestellen mit dem irluchten herrn herczog Johanni us der Maszaw, das her uns unser gefangen ouch qwit gebe. Nemelichen die drie addir IIII gefangenen di wir im leczt sandten, di her wol weis, das dach slechte frien und geringe luwte sien, und wie is mit frie lusunge der und ander gefangen usrichten werdet, dovor werdet ir sunderlich belovunge boben unsern danksagunge gnediclichen entpfoen von gote dem herrn. Gegeben czu Warcz am montage noch des heiligen lichnamstage im XIIII^{C} und XVI. iare.

Kopia w registr. N. 8. p. 322

DCLXXXIII. *W Trokach* 15 *lipca* 1416.

Mistrz Inflancki pisze do w. mistrza o propozycyi zjazdu, jaką uczynił był w. ks. Witołdowi, jak się na nią książe zgodził i obiecał królowi Polski o tem napisać itd. W cedule wiadomości o Tatarach.

Odmodighen wilghen horsam tovorn. Gnedighe her mester! Wi don iuwe gnaden to wethene, dat wi to herthoghe Vitowte quemen des sondages vor sunte Margareten daghe, unde en kunnen anders nicht an emme vornemen, denne dat he gutwillich is to eime ewighe cristlichen vrede, unde begert nicht anders, denne gelikes. Op dat gelik hebbe wi voste vele rede mit eme gehath. So meint he, id si unde were gelik, dat iflik part bi sinem lande unde grenitczen blive, alz man id wente her tho besethen hevet. Do spreke wi, herre, dat dunket uns ok gelik unde dat iuwe gnade unszerm orden Samayten dar to lethe [1]), als ghi id eme vor unthethen hebben. Do sprach he: Got geve, dat wi eindrechtich werden. Wat man denne mit vruntschop von uns hebben wolde, dat mochte m[an] eer gewinnen, denne mit drowen edder mit gewolt. Dor op spreke wi umme einen dach op der [Me]mele to holdende XIIII daghe na sunte Michel [2]) de negest komen, dar de here koning to Polen, unde he, unde ir, unde ik kegenwordich quemen. Dit heuet he altomale gelevet, sunder he spreket ernstliken, he en wethe des koniges von Polen willen nicht, sunder he wille sin beste dar to don, dat he vormoghe, unde wil id eme schriven. Wil der Polen konig dat gelik unde den dach vorliven, so schal he id iu schriven. Is id sake, dat ghi id ok vorliven willen, so schulle ghi id dem koninghe unde herthoge Vytowten schriven, dat wi op den vorgeschreven dach unde tit bi Cowen to hope kommen. Wat ik gededinget hebbe, dat hebbe ik al von mi suluen gededinget op iuwe behach. Is dat id iu vorlivet, so moghe ghi dem koninghe unde herthoge Vytowten schriven, daz (!) ik den dach mit herthoge Vitowt(en) op genomen hebbe. Settet mi vor, dat is ene ein wille, so wert iu desse iegenwerde unser dener, wat wi to Lettowen gesien unde gehort hebben, von den ienen, de uth Prussen untreden edder untlopen sint, muntliken berichten. Gegeuen to Tracken an dem daghe der hilghe XII apostelen to middaghe.

Syuert Lander von Spanheym
gebedeger to Lyfflande.

Cedula:

Och so wisset, dat dee keiser van Tattern, de sinen broder gedodet hat, vluchtig ud Tartaren in Lettowen gereden is, und werd in IIII iffte in viff dagen to Vytowden komende, wante de andere keiser, sin wedderpart, ene han vordreuen unde teen em mechtliken na in Vytowten land, und han Vytowten ene stad und slot affgewunnen, das heit Swyna horda, und lichin noch vor einem, wor das heit, dat wete wir nicht. Unde dis holden zee tomale hemelich, unde hauent vorboden dat imment hemeliken mit den unsern reden mut. Dat de Tatteren de stad unde slot gewunnen hauen unde ereme viiende na teen, das sagede en kremer, und was en dudessche unde vluchtig mit noth van den Tateren komen. Wytowt schikket sin gancze land iegen de Tateren tor landhoede; een deils menen, zoe vroe sich wurden hnn, so wil hee sulven na. Ok so is des gedodes keisers wiff een gevlogen to Vytowten und is ghisterne eins sons genesen to Tracen; dar hedden wi gerne vadder to geworden, hadden zee id kristen wolden

laten. Wi riden dallings heimward unde lassen enen denner hir ligen, dee zal irvaren wol [wat] alle dinge mit den Tateren unde anderen dinghen gestalt is. Was uns darvon to wetende werd, dat wil wi iuw sunder zument scriven. Isset dat got gevet, dat gir to Cauwen upp den dach tosamende komet, gir bliven bi iuwer grenitzen unde werven dat land Sameyten. Dar to Wytowte sprak: unser broder der is ein oltman unde wi och ein oltman; weme wolde wir denne dat land bes gunnen; wen dar id wol wer[e], wemmes vor dank neme. Mit homode unde gewalt streit em nicht aff to winnende etc. Gnedige her meister, gevet deme marschalk desis tidinge ok loute wente wi der tid nichten hadden [3]).

[Adr.]: Dem erwirdighen geistliken manne homeister dutsches ordes, dach unde nacht ane alle sumend.

Oryginał pap. w arch. N. Z. w Królewcu.

[1]) lethe na boku tą samą ręką. [2]) tj. na 13 października 1416 r.

[3]) Że cedułа ta dziś osobno leżąca należy do powyższego listu Infl. m., nie ulega wątpliwości. O tych zaburzeniach tatarskich opowiada Dopełniacz Posilgego pod 1416 r. SS. r. prussic. 364 co następuje: Der grose keiser von Tattern hatte herczoge Withaud entczagit, dorum das her einen andern keiser weder in offgeworfin hatte, wend her mit dem selbin keiser vor czwen iarin das land zcu Prusin swerlich beschedigt hatte und in mit im furte in sime here; und dorch der entsagunge wille blebin si stille siczczin, wend der grose keiser von Tattirn dornoch zcoch off herczog Withaut mit grosir macht, und totin grosin schadin zcu Kywin in dem lande und alum, das di Polen den Litthowin zcu hulfe mustin ritin. Porównaj Deguigne Gesch. der Hunnen tom III. 405. Karamzin T. V. 166—168. Wie o tych zaburzeniach tatarskich i Długosz, XI. 373 opowiadając, iż na nie liczył mistrz zakonu, i tak tłómaczy hardość w. m. przy zjeździe Wielońskim: Prussie magister cum suis tam superbos spiritus hauserunt, quoniam pro re certa ferebantur conflasse Tartarorum imperatorem, cum exercitu fortissimo Lithuaniae, Russiae et Poloniae terris, ab una, se vero cum suis copiis, a parte altera, regnum Poloniae, quemadmodum inter magistrum et Tartarum per internuncios convenerat, invasuros; nec prius nisi utroque dominio Poloniae videlicet et Lithuanie vastato et incenso redituros etc. O spaleniu Kijowa przez Edygę obacz Dł. XI. 374 i 375. O narodzeniu się księcia Tatarskiego w Trokach za Witołda czasów, mówi Michalo Lituanus: Fragmenta edycya Grassera 1565 r. Basilejska p. 3: Ultimus vero ex Lithuania caezarum Aczkirei, hic apud Troki natus, et hinc a divo Withowdo ad imperium illud missus etc. Porównaj Hammera G. d. gold. Horde p. 400. List nasz zbija twierdzenie Hammera, jakoby Aczkirej (Hadschi girej) nie był z familii Tochtamysza.

DCLXXXIV. *W Marienburgu* 21 *lipca* 1416.

W. mistrz odpowiada królowi na cztéry punkta, w których tenże obwiniał zakon przez swego posła Janusza Stangenberga, usprawiedliwiając zakon i prosząc, ażeby król na granicach od Prus tak rozporządził, ażeby podobne rzeczy więcej się przytrafić nie mogły.

Crakoski Crole (sic).

Allirdurchluchster furste und grosmechtiger koning! Euwer grosmechtikeit briff, den wir czu deser czeit mit sulchen wirden als sich geczimet haben entphangen, in dem ir nemlichen vier sachen beruret, haben wir wol vornomen, und der den euwir grosmechtikeit czu irsten schreibet, wie ir uns vormols habit entpoten bei Hans von Stangenberge euwirm cemerer von den pferden und fie, das der kompthur von Slochaw, als man vorbrenget, sulde vor dem howse Trageheim genomen haben etc. und ouch von des mordburnens des howses Jessenitz etc. dovon wir nicht hetten geachtit bis doher euch czu thun eine redliche antwert. Grosmechtiger lieber herre! Wir bekennen ummer, das euwer getruwer camerer

Hans vom Stangenberge under ander seinen gewerben di oben berurten stucke ouch dirczalte, der doruff und ouch uff andere sachen in sulcher weisse ufnam unsere antwert, das her si euwer grosmechtikeit begerte vorczubrengen von unser wegen, und sind euwer durchluchtikeit nicht weis von unser antwert, vormute wir uns wol, das der ebenunpte Hans vom Stangenberge leichte noch nicht czu euwer kegenwertikeit sei gekomen. Des gerucht czu wissen, als wir euch ouch czu entpotten hatten, das unsere leute im gebiete czu Slochaw und do ummelang alse gefach und viel von den von Trageheim worden beschedigt, das vaste unser arme lute umb sulcher schade wille von den huben sint entwichen di ouch musten sein bleben legen. Des sei wir underrichtet, das di selbien von Tragheim abir qwomen in das gebiete czu Slochaw und robeten und nomen aldo pferde, des wordin di unsere gewarnit und fulgeten dem fusze noch bis vor Tragheim, doruff di pferde getreben worden, und do begerten di unsern anders nicht, denne das ir in di gerobten pferde weder worden von dem husze und gleichis und rechtis von irem beschediger were wederfaren, des in noch nicht mochte geschen, si mochten ouch keine antwert von in gehaben. Dorumb als wir vernomen, underwunden sich di unsere in pfandis weise und nicht andirs etlich pferde und fie, di sie vor dem howse funden mit sulcher dirbitunge, wen in weder gekart worde ire gerobeten pferde, so weren sie gereit dis ouch weder czu antwerten, dorczu sie noch hewtistages dirbiten. Obir das wil euwir hochwirdikeit eine volkomene bescheidunge haben, so geruchet unsern houskompthur czu Slochaw czu schaffen euwer sicher geleite und im einen nemlichen tag und stat, do her euch in der nehe dirreichen moge wellet bescheiden, der sal czu euch komen und aller sachen euwer grosmechtikeit clerlich underweisen. Sunder von dem murtburner schreibe wir czu deser czit, als wir euch ouch bei dem egenannten Hans vom Stangenberge entpoten haben, das wir, got weis, von im nichten wissen und getrowet uns des genczlich, das wir sulche obilteter ungerne enthalden welden, und konnen en di euwern irne dirfarn ader an komen in unserm lande, dobei wol wir thun alzo viel als wir mogelich und villich thun sullen, wendt ir immer moglich das moget irkennen, was am howse czum Jesenicz geschen ist, das ist weder uns also wol als weder euch, sind wir uns des selbigen huses noch ni vorczogen haben noch obirgeben. Und dorumb als wir vornomen des egenannten Hans von Stangenberge gewerb, schrebe wir von stadan andirweit dem kompthur czur Swetcz, das her in angriffe ab her in dirkrigen mochte. Das dritte dovon euwer grosmechtikeit schreibt von deme, den der kompthur von Nessaw solde haben gehangen etc. Gerucht czu wissen, das unser arme undersasse einer wart beroubt uf den freien strossen, deme worden genomen V mark unde 1 ferto, der selbe obilteter wart begriffen mit dem gelde und vor das gerichte gebrocht und mit rechtis orteil obirwunden und vorteilet (sic) czu dem tode, dorus euwer grosmechtikeit mag dirkennen, daz der kompthur von Nessaw keine scholt hat an dem mane. Gegeben czu Marienburg am sinte Marien Magdalenen obinde im XIIII^{C} und XVI^{den} iore.

Cedula in dem briffe sequitur:

Das firde von dem vermanen czur Sloterie do mete der kompthur von Thorun wirt bescholdiget, das in den derschossen habe etc. Grosmechtiger herre, am tage Margarethe nest vorgangen umb der antwertunge der fredebriffe, als ir wist, woren unsers ordens treszler und der kompthur von Thorun czur Slotoreie bei

dem hoptman vom Brisk, do der selbie houptman in kegenwertikeit unsers treszlers der selbigen sachen gedochte und rette si ken dem kompthur von Thorun, der im doruff, als wir sein underweist, also hat geantwert, das her vor gote nichten woste noch en weis und dirbewt sich noch hewtistages czu eime sulchen und ist begernde, ist imand der im schiffe dobei gewest ist ader sost der dovon ist komen und die worheit weis, was man im mag underrichten, dorczu wil her thun als viel das man dirkennen sal sein unscholt; und getrowen unczweivelich, das ir seine unschold und worheit also clerlich werdet befinden, das in euwer grosmechtikeit us vordechtnisse mogelichen werde lossen. Hirumb bitten wir euwer grosmechtikeit, das ir liber herre allen sage, meren und nemlichen di do orsachen einer czwitracht mochten sein, di von leichtwertikeit beweilen vorbracht werden, nicht also hertlich czu herczen nemet noch sulchen ganczen glowben czuleget dovon euch villeichte deser begriffen frede mochte werden geswecht, den wir mit alle den unsern genczlichen volfuren wellen in allen puncten und ouch der gleich bestellen an allen unsern greniczen, als wir vor geton haben noch unserm besten vormogen und getruwen, des euwer konigliche magestaten ouch an iren greniczen ein solch bestelle, off das wir allenthalben mit den unsern dis fredis mogen gefrewet werden, das wir ouch bitten mit ganczer demut. Gegeben czu Marienburg an sinte Marien Magdalenen obende im XIIII^{C} und XVI. iore.

Kopia w reg. N. 8. p. 332—335, w połowie stron pisana; na pag. 333 narysowany orzeł polski tą samą ręką pisarza.

DCLXXXV. *W Marienburgu* 30 *lipca* 1416.

W. mistrz uprasza mistrza Inflanckiego, aby ze swej strony wszedł w układy z królem Polski i z Witołdem o termin i miejsce zjazdu, gdyż jemu (w. mistrzowi) nie wypada o to czynić zabiegów.

Bunge V. N⁰ MMLXXXII. c. 148.

DCLXXXVI. *W Rydze* 5 *sierpnia* 1416.

Mistrz Inflancki z powodu zaufania, jakie pokłada w Witołdzie, doradza w. mistrzowi, aby się zgodził z nim na termin i miejsce układów.

Bunge V. N⁰ MMLXXXIV. c. 152.

DCLXXXVII. *W Rydze* 7 *sierpnia* 1416.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż Witołd przyjmuje proponowany termin układów, zgadzając się na Wielonę jako na miejsce zjazdu.

Bunge V. N⁰ MMLXXXVI. c. 154.

DCLXXXVIII. *W Nowogródku lit.* 16 *sierpnia* 1416.

Witołd oznajmia w. mistrzowi, iż król Polski nie może być obecnym przy zamierzonym przez nich zjeździe, że atoli gotów jest zesłać swą radę i pełnomocników na tenże; żąda tedy

książe od mistrza, aby mu odpowiedział czy przybędzie a w takim razie dał formularz, według którego list żelazny ma mu być wystawiony.

Alexander andirs Wytowd
von gotes gnaden grosfurste czu Littauen und czu Rwssen etc.

Erwirdiger her meister! Als wir euch egestern schreben, van der erste antwert des herrn koniges czu Polan, unsers libin bruders, von der czusampnekomunge wegen. Also als der herr meister van Lifflande mit uns geredt hat, begerende, das der egenante her konig und wir, euwir erwirdikeit und der meister von Liflande in eigen persone of sint Michaelis nehtstkomende, acht adir XIIII tag dornoch [1]), czusampne an der Memel solden komen, alzo verre des herrn koniges und euwir wille dirczu were etc. So wellit wissen, das uns gestern als am tage assumpcionis Marie [2]) des obendes des herrn koniges czu Polan briffe komen seint, dorinne her schreibet, das sein rath czu em kommen was, ee unser frauwen tag assumpcionis, umbe des willen, das is euch und dem meister van Lifflande nicht vorlangete noch der antwert. Und me schreibet her, das her mit andern notlichen und redlichen sachen und gescheften bekommert ist und sein sal, das her des tages czu der czeit leipaftig nicht gewarten kan. Sunder her vorlibet, das wir mit euch und dem meister van Lifflande, ap euwir und sein wille wirt sein, czusampne qwemen, dorczu der her konig will ouch an seine stat etliche herrn seines rathes mit voller macht czu uns senden, die mitsampt uns mit euch beiden solden den tag halden, und sie mogen nicht ee den XIIII tag noch Michaelis her czu dem tage komen. Hirumbe wir bitten euwir erwirdikeit, das ir uns ane zumen lassit wissen, ap ir mitsampt dem meister van Lifflande, die czusampnekomunge, mit uns und des herrn koniges rathe XIIII tage noch Michaelis halden wellit, und ap ir die czu Cauwen adir bei Welona wellit haben, das wir uns dornoch mogen richten. Und ist, das euwir wille dirczu wirt sein, als oben steet, so wellit uns senden euwirs willens notul, wie ir die geleitbriffe haben wellit, die wellin wir euch czu guter czeit zenden. Auch wir haben dem meister van Lifflande die gelegenkeit, egestern und abir hwte, des gleichen als euch, geschreben. Auch wir haben em geschreben, das wir euchs ouch geschreben haben. Gegeben czu Littauweschen Nowogrodke am sontage noch assumpcionis sancte Marie. Anno etc. XVI°.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens ane alles zumen.

Oryginał na kartce papieru, pismo zbladłe, po pieczęci ślady widoczne; w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) tj. 13 października. [2]) 15 sierpnia.

DCXXXIX. *W Nowogródku lit.* 17 *sierpnia* 1416.

Witołd do mistrza Inflanckiego w sprawie zjazdu z obydwoma mistrzami, proponując las Wentis obok Wielony na miejsce, gdzieby się zjechać miano.

Allexander anders Wytowd
von gotes gnaden grosfurste czu Lythawen etc.

Erwirdiger herre meister! Euwir briff czu Rige geschreben am fritage vor sinte Laurencii [1]), ist uns hute geantwort worden, dorine ir under andern sachen schreibet, wie das euch vorlanget noch der antwert von dem tage, als wir mitenandern geret haben, ap des herren koniges czu Polan wille dorczu sie, und das wir euch des, und ir vort euwirm homeister, des ir beheglichkeit dorczu noch nicht wisset, als ir schreibet, welden underrichten etc. Wir haben euch nulich geschreben, das der herre konig wolde sich doruff besprechen mit sime rathe uff assumpcionis Marie. Dornoch schreb her uns, und wir euch und euwirm homeister vorbas, das her ee wenn assumpcionis Marie mit sime rathe zusampne qwam, umbe des willen, das is nicht czu lange were, und ist doran gebleben, das her selber czu dem tage nicht komen mag, umb andern geschefte willen, sunder her wil etliche herren sines rates mit voller macht czu uns senden, die mit sampt uns XIIII tage noch Michaelis mit dem homeister und euch czusampne salden komen, als wir euch das und euwirn homeister vollen vorschreben haben. Item als ir schreibet, ap der tag vorgang het, das wir czu Kirsmemel [2]) und homeister czu Jurgenburg, adir wir bei der Dubissen und der homeister uff dem werder Dubyschissem lege etc. Czwischen Kirsmemil und Juremburg ist wol andirhalbe meil, und das wore uns beiden teilen czu ferre, also in den teidingen von ein andern (!) legen, und sust uns were ouch czu weit henab ken Kirsmemel czu czihen [3]). Auch liechte euwirm homeister were czu verre bis ken der Dubisse her off her czu faren, umbe des willen duchte uns beqwemer sin umb euwirn homeister willen, das wir nedvenig der Weluna wol eine halbe meil, do etwenne Samaytischer heiliger walt gewest ist, Wentis genant, uff den wezen legen, und euwir homeister mitsampt euch off dem werder dir kene obir [4]), also verre, ap euch mit euwirm homeister beheglich wirt sein, mit uns und des herrn koniges rathe, ane des herrn koniges leipafftiger kegenwartikeit czusampne komen. Item als ir schreibt ginge der tag vor sich, und do ichts gemacht und geteidinget were, das is der bobist und das reiche etc. bevestigete etc. Komen wir czusampne und wurde do icht fredeliches gefunden und geendt, so io grosser bevestigunge doruff geschege io were uns lieber. Gegeben czu Lythauwischen Nowegarthe am montage nehist noch assumpcionis Marie. Anno etc. XVI[to.]

[Adr.]: Dem ernwirdigen herren meister dutsches ordens czu Lyfflandt an alles zumen.

Oryginał z resztkami pieczęci dobrze zachowany, w archiw. N. Z. Królewieckiem.

[1]) tj. 7 sierpnia. [2]) tj. Christmemel. [3]) Całe to zdanie od und na boku jest tą samą ręką i atramentem. [4]) dir kenne obir = gegenüber.

DCXC. *S. L. et D.* [*po* 17 *sierpnia* 1416].

W. mistrz uwiadamia mistrza Inflanckiego, iż z powodu zaraźliwej choroby, jaka wybuchnęła w Prusiech, nie będzie mógł na św. Michał zjechać się z Witołdem i królem Jagiełłą, i że w tym celu posłał komtura z Osterrody z usprawiedliwieniem się do Witołda. Uprasza mistrza Inflanckiego, aby, jeżeli ma zamiar pojechać na zjazd, w 9 dni przed św. Mi-

chałem stanął nad Niemnem i dodaje, że jeżeliby zechciał termin zjazdu na tydzień odłożyć, natenczas mógłby i mistrz na pewno tamże przybyć.

Bunge V. N⁰ MMLXXXVII. Co do daty, porównaj regestr N. 2498 na początku tomu ibidem.

DCXCI. *W Rydze* 27 *sierpnia* 1416.

Komtur Brandenburski donosi w. mistrzowi, iż mistrz Inflancki odpowiedział, że zatrudniony innemi sprawami nie będzie mógł pojechać na zjazd z (Witołdem), że atoli wyśle tamże biskupa Dorpackiego z kilkoma komturami, skoro tenże propozycyi nie odmówi.

Bunge V. N⁰ MMXCIII. c. 167.

DCXCII. *W Sztumie* 28 *sierpnia* 1416.

W. mistrz pisze do Witołda, iż tylko w tym razie osobiście przybędzie na zjazd, gdy i król Polski osobiście będzie na nim uczęstniczył.

Alzo hat man geschreben herczog Wytawt.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber herre! Als euwir herlichkeit uns in beiden euwern brieffen uns nehest gesant schreibit, wie der gebitiger czu Lyffland von sich selbens mit euch gereth habe und gewegen eines tages, in sulcher weise, das der allirdurchluchste forste und herre herre Wladislaw koning czu Polan, euwir durchluchtikeit, wir und ouch der selbe gebitiger von Lyfland achte adir XIIII tage noch Michaelis nehestkomende solden in eigenen personen czusampnekomen an der Memmel, als werre des herren koninges und unsir wille dorczu weren, so gerucht czu wissen, das der gebitiger uns in allirweise ouch der gliche hat geschreibin, und off das eingerlei schelunge an uns nicht in eim sulchen befunden wurde, woren wir gancz gefullig den tag czu volfuren mit uns selbens persone. Abir, sint euwer durchluchtikeit uns schreibt in desem euwerm leczten briffe, das der herre koning mit andern notlichen gescheften und sachen ist und sal bekomert sin, das her des tages leiphaftig nicht selbir kan gewarten und doch berurt, das her etliche der sinen mit vollir macht welde senden czu dem tage etc., so irkennet ummer euwir grosmechtikeit, das uf dem tage kein entliche beslissunge geschen mochte, durch der abewesunge des herrn koniges. Sunder dis alle stucke adir artikel, die aldo beteidinget mochten werden musten einen vorczog haben, das man die dem herren koninge vorbrechte, was im doran beheglichin wurden sien und czu willen, das doch sost vil geschege ane kegenwertikeit unser selbens persone. Hirumbe lieber herre, is euwir herlichkeit an unser stad beheglichin, wir wellen unser fleis dorczu thun mit fleissiger gebete, das der gebietiger von Lyfflant an unsir stad mitsampt unsers rates mitgebitigern volmechticlichen XIIII tage noch Michaelis nehestkomende an der Memmel nedenwendik Welun, wo daz allirbeqwemste wirt sein komen sollen czu dem tage, czu vorsuchen, ap sie mit vormittelunge euwir grosmechtikeit und des gebitigers von Lyfflandt etwas gutes und nuczbars czwusschen in allen bearbeiten mogen und vorramen. Obir das allis getruwet euwir grosmechtikeit den herrn koning in eigener persone czu brengen czu

dem tage, wir wellen ummer gutwillig sin und dorczu thun unser vormogen, daz wir selber denn czu dem tage quemen, off das man uns io nicht durffe bedassen mit eim sulchen, daz man uns nicht moge czu tage brengen, als man uns vor hat czugelegt, und getruweten czu dem gutigen gote, so wir alsam kegenwertig weren, daz alle schelunge mit bequemern mitteln simlichir und entlichir den sost wurden beteidingt und mit fruntlichir weise bas beslossen, und bitten euwir grosmechtikeit mit allir demut, was euwir herlichkeit wirt beheglichin sein bei den obengeschreiben czween wegen, daz ir uns dovon ein entlich ende gerucht czu schreiben dornoch wir uns gerne wellen richten, io alzo, daz am heiligen romisschen riche und in dem heiligen concilio ein sulchs unschedlich sein beiden teilen unser sachen. Gegeben czum Sthume uff unserm huwse am tage Augustini im XIIII^C und XVI. iare etc.

Kopia w reg. N^0 8, p. 354—355, poczem następuje drugi list zatytułowany: Herczog Wytawt, z tąsamą co powyższy datą. Na str. 357—358 znajduje się druga kopia powyższego listu

DCXCIII. *W Sztumie* 28 *sierpnia* 1416.

W. mistrz uprasza Witołda, aby w odpowiedzi swej, jaką mu na ten list dać zamyśla, równocześnie i mistrza Inflanckiego zawiadomił.

Irluchter forste grosmechtiger lieber herre! Sint euwer herlichkeit selbir dirkennet, das die czit unmosen kurcz ist, so bitte wir mit flisse, was euwer herlichkeit uns uff unsern briff will wedir vor ein antwert schriben, daz euwir durchluchtikeit geruche der gleichen ouch dem gebitiger czu Liffland gerichte durch euwir landt czu schreiben, dem wir ouch itczund haben czu vorstehen gegeben, wie wir euwer grosmechtikeit uff euwern briff haben gesant unser entwert, went czu besorgen io ist, ee euwir briff czu uns queme und von uns wedir doruff dem gebitiger czu Lifflandt, daz ein vorsumeniss dorundir mochte geschen, daz uns doch leit were ganzcz von herczen. Gegeben czum Sthume am tage Augustini episcopi. Anno XIIII^C und XVI. iore etc.

Kopia w registr. N^0 8, p. 355.

DCXCIV. *W Sztumie* 31 *sierpnia* 1416.

W. mistrz uwiadamia Witołda, że gdy król Polski osobiście na zjazd przybyć postanowił i on osobiście się około Wielony stawi na oznaczony termin.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber herre! In gebunge deser kegenwertigen habe wir euwern brif empfangen. Und als euwer herlichkeit dorinne schreibet, wie der allirdurchluchste furste und herre, herre Wladislaws koning czu Polan mit sime ganczen rathe und seines riches vornemsten doran gebleben ist, das her sine notliche geschefte wil underwegen lassen und wil selber XIIII tage noch Michaelis nehestkomende czu deme tage komen und das an euwer beider grosmechtikeit keine schelunge sein solle etc. Lieber herre! Wir haben gerne vornomen des herren koniges czukomft und wellen unczwivelich dorczu schicken, daz wir in eigener personen XIIII tage noch Michaelis komen czu deme tage, also das ap got weil an uns ouch nicht sein sal der gebrechen. Sunder als euwer herlichkeit schreibet, das der herre koning wil czu Cawen den tag halden und euwer

grosmechtikeit nicht weisse ap her sich di Mymmel ap muchen welle etc. Lieber herre! die czeit wirt sich vaste in den herbest vorloffen und ist uns got weis gancz unbequeme und nicht czu thuen als ir selben wol irkennet, das wir uns di Memmel off so hog ken Cawen geben solden. Sunder noch euwers selbens ussaczunge, als ir vor desem euwerm leczten brife habet geschreben, so welle wir unsers willen io doran ramen XIIII tage noch Michaelis umb den Wenten, wo daz czu thun ist, unser leger haben, und do umbelang den tag volfuren, daz wir ouch alreit dem gebieteger czu Liflandt geschreben und gebeten haben do heen czu uns czu komen. Ouch welle wir euwer durchluchtikeit hir nest senden eine nottele der geleite. Sunder unsers willens meinunge schreiben wir euwer grosmechtikeit nu deste beczeiten, off daz euwer herlichkeit sich ouch daste bas mit allen dingen dornoch weis czurichten, nemlich anname wir io den tag czu halden in sulcher weise, daz is beiden teilen am heiligen romisschen reichen und andem heiligen concilio unschedelich si an unsern sachen di wir beiderseit gegeben haben do czu handeln. Gegeben off unserm huse czum Sthume am montage noch Augustini im XIIII^{C} und XVI. iore.

Kopia listu w reg. N⁰ 8, str. 359.

DCXCV. *W Sztumie 3 września* 1416.

W. mistrz do Witołda w sprawie glejtu bezpieczeństwa na zjazd w Wielonie odbyć się mający.

Herczoge Wytawt.

Irluchter forste und grosmechtiger lieber herre! Als wir euwer durchluchtikeit in unserm leczten brife berurt haben, so sende wir euwer herlichkeit czwir minuten des gleites hirinne vorslossen. Is nu dem allirdurchluchsten herren Wladislao koninge czu Polan und ouch euwir grosmechtikeit behegelichen, daz ir uns dorch geringer mu wellet besorgen mit euwer beiderseit geleithe in eime brife, so geruchtes czu fugen, das di minute di sich anhebet: Wir Wladislaw von gotes gnoden konig czu Polan etc. off permint werde usgesaczt von worte czu worte als die vorramet ist, alzo daz an den selben briff euwer beider ingesegel werden angehangen. Abir wil des grosmechtige herre konig czu Polan und ouch euwir durchluchtikeit iczlicher sunderlich sinen geleitbriff uns usrichten, so bete wir, daz ir von euwer wegen alleine off permint losset di nottelle volfuren, di sich anhebet: Wir Alexander anders Witawt etc. und is domete beleitet, das mit euwerm anhangenden ingesegil sunderlich befestet werde und geruchts denne mit der hochwirdikeit des herrn koniges von Polan vordan bestellen, das sine grosmechtikeit noch deme also deme titulo sine wirdekeit ein sulchs czusagt uns ouch sinen offen geleitsbriff off permint undir sinen angehangen ingesegele gleiches lutes sunderlich usrichte und besorge. Und geruchet uns io ee io besser czu schriben euwern willen, das wir uns mit unsern dingen dornoch ouch mogen richten. Gegeben czum Sthume am donrstage noch Egidii im XIIII^{C} und XVI. iore.

Kopia w registr. N⁰ 8, str. 360.

DCXCVI. *W Woranach 6 września* 1416.

Witołd żąda od w. mistrza stanowczej odpowiedzi, czy na umówiony zjazd przybędzie gdy i król Polski osobiście przybyć zamierza.

Allexander andirs Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Litthawen czu Rwszen etc.

Erwirdiger her meister! Euwirn briff czu Stume am tage Augustini uns geschreben habin wir wol vornomen, dorinne ir undir andern worten of unser czwene briffe of die czeit leczte schreibet, und sunderlich of das, als wir euch schreben, das der allerdurchluchster forste und herre her Wladislaw konig czu Polan, unser libir bruder, mit andern notlichen und redlichen sachen und gescheften seines reiches bekommert, des tages der czusampnekomunge als der meister van Liffland begert hat, leiphaftig nicht konde gewarten, sunder her vorliebete, das wir mit ettlichen seines rates, mit ganczer und vollir macht, mit euch czusampne quemen etc. und das wolden wir gethan habin. So schreibet ir, nu der her konig egenanter selbir mit seiner persone nicht dirczu [1]) komen sulde, ir wellit ouch nicht mit uns czusampne komen; ir weldet den meister van Liffland an euwir stat schicken, mit uns czusampne czu komen, czu vorsuchen ap man ichts gutes und noczbars czwusschen uns mochte vinden, und das die czusampnekomunge solde sein nedwenig der Welona wo das allirbequemlichste were etc. Is ist io immer wissintlich, wie der meister van Liffland der leczt vorscheiden ist, czu jare czu uns in unsir heimat komen was, und wie her uns umb einen tag der czusampnekomunge gebethen hat, und wie her sich vorschreib den tag czu halden, und wie is czu adir ab, gegangen ist, und wie abir desir hwtige meister czu Lifflande, huwir czu uns komen ist, das gleichen begerende eins tages, und wie wir ane alls gefeer mit des egeschrebin herrn koniges rathe, habende volle macht, nu der her konig schreib, das her selbir unledig dirczu were, wolden mit euch czusampne sein komen. Nu vorsmehet ir homuticleich mit uns czusampnekomen, und ir nedert uns, uns euwirm undirtane gleichende; umbe meisters van Lifflande were is nicht czu thun das wir kegen em czogen, als wir nu leczt mit euwirn kompthuren umb ein gutes [2]) — gelympfes willen czusampneqwomen und habin irre nicht vorsm[ehet, went] [3]) so mochte alle ein ding sein gewest, das wir mit dem meister van Lifflande, czu uns deheime bei uns ist gewest, gesucht hetten, ap wir enigerlei mittel und weg czum frede finden mochten, gleichsam wir dohen czogen. Auch schreibet ir, getruweten wir den hern konig czu dem tage czu brengen, ir weldet immer gutwillig sein, das ir mit euwir selbis persone quemet, of das man euch nicht bedassen dorffe, das man euch nicht czu tage mochte brengen etc. Wir bedorffen der tage also wenig als ir, und leichte minner, und wir hetten gar cleine achtunge doroff gehat, weren die euwirs ordens meistere van Lifflande czu uns nicht komen und uns dorumme angemutet. Dorumme das ir uns also obirmuticleich vorsmehet, so wisset, das wir keinen willen habin, mit dem meister van Lifflande also als ir schreibet czusampnekomen. Sunder wirt der her konig czu Polan selbir dirczukomen, als hers thun wil, das her uns leczt schreib und wir euch vorbas, doroff wir van euch noch keine antwert habin, und wurde euwirthalben keine undirscheidliche vorsmheunge des tages, so wellen wir ouch mit dem herrn konige czu dem tage komen. Item am ende desselbin briffes beruret ir nemlich van dem tage io also, das is dem heiligen concilio ein sulches undschedlich [4]) sei, beiden teilen unser sachen etc., hette der meister van Liffland dirkant, das ist schedlich solde sein dem heiligen concilio, worumme were her denne czu uns komen des tages an uns begerende, und ouch das man fredes und cristliches gemachs [5]) suchete; ap is dem heiligen concilio schedlich sein sulde, das

suldet ir wissin. Und dorumme wellit ir des tages der czusampnekomunge, also als wir euch leczt geschrebin haben, warten adir nicht, des begeren wir uns van euch czu vorsteen, nu die czeit czumol kurcz ist, endlich und ane alls zumen, das wir dovon dem herrn konige schreiben, und uns dornoch mogen richten. Gebin czu Worany in unsirm jagthoffe am sontage vor nativitatis Marie. Anno etc. XVI°.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens, tag und nacht ane alls zumen, went grosse macht leit dor an.

Oryginał dobrze pisany, w kilku miejscach lekko uszkodzony, ze śladami pieczęci sygn·towej. Poniżej adresy rozmaitemi rękami pisano:

Gegangen van Woranij nicht verre van Tracken am sontage vor nativitatis Marie noch vesperczeit. * Gekomen und gegangen von Rastenburg am donnerstage der noch alz der seiger X. sleet vor mittage. * Gegangen von Schippenpil am selbigen tage also der seiger vunff slug nach mittage. * Gekomen und gegangen von der Ilaw en deme fritage noch Nativitatis Mariė hora quinta vor mittage. * Gekomen und gegangen vor der Balga am selbigen tage hora decima vor .... Gekomen und gegangen vom Elbinge am sonnobend dornoch hora XI. vormitage. * Gekomen und gegangen von Marienburg am selbigen tage hora quinta noch mittage.

[1]) Poprawione na: diazu sc. dazu.

[2]) Słowo wytarte, natomiast pauza ręką i atramentem pisarza zrobiona.

[3]) Wytarte miejsce. [4]) sc. schedelich. [5]) Cristianitatis salutem.

DCXCVII. *W Rydze 7 września* 1416.

Mistrz Inflancki do w. mistrza zakonu, iż otrzymał odeń wiadomość, jako będzie obecnym na zjeździe i oświadcza, że on wprost z Mitawy podąży do Litwy.

Bunge V. MMXCV. c. 171.

DCXCVIII. *W Woranach 8 września* 1416.

Witołd przyjmuje do wiadomości zapewnienie w. mistrza, jako tenże na zjazd przybędzie i uwiadamia go, iż równocześnie pisze o tem do króla Jagiełły, prosząc aby tenże aż do lasu Wentis przybyć raczył.

Alexander andirs Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen und czu Rwszen etc.

Erwirdiger her meister! Euwir brieff am sontage noch Augustini geschrebin ist uns hwte als am tage nativitatis Marie geantwert worden. Dorus wir iczunt vornemen, das ir selbir czu den tage XIIII. tage noch Michaelis nehistkomende wellit komen etc. Dasselbing habin wir dem hern konige czu Polan und dem meister van Lifflande vort van stunden an geschreben. Und als ir schreibet, sint die czeit desselbigen tages sich weit in den herbest irlouffen wirt, ir begeret den tag umbelang Wentis dem walde [1]) also als wir vormals schreben czu halden, euch were czu hoch die Mymel of ken Cauwen czu czihen etc. Wellit wissin, das wirs ouch dem herrn konige geschrebin und gerathen haben, das her sich hen ab vollen welde muhen, was her uns denne czur antwert schreiben wirt doroff, das wellin wir euch vordan schreiben, und welcherlei notul werdet ir uns senden der

geleite, derleie briffe wellin wir euch lassen schaffen. Gegeben czu Worany am tage nativitatis Marie. Anno etc. XVI⁰.

W liście tym znajduje się następująca cedułka na skrawku papieru tak długim jako i list, napisana w jednym wierszu:

Und wir vorsehen uns, der herre [2]) konig volgen werde dor an [3]), und wirt czihen bis ken der Welone ab czu dem tage.

[Adr.]: Deme erwirgigen herrn Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens ane alls zumen.

Oryginał na połowie ćwiartki papieru z pieczęcią sygnetową, przykrytą skrawkiem papieru. Na zewnętrznej stronie listu, niżej pod adresem, współczesnem pismem napisano: von dem tage XIIII tage noch Michels im XVI. iare.

[1]) Las ten u kronikarzy zakonu Wint zwany, leży na wschód od ujścia Mitwy do Niemna; obacz SS. r. Pr. II. 652. uwaga 1991.

[2]) herre u góry. [3]) doran u góry.

DCXCIX. *W Sobowidzu* 13 *września* 1416.

W. mistrz usprawiedliwia się przed w. ks. Witołdem z zarzutów, które mu tenże poczynił był w liście datowanym z Woran 6 września, oskarżając go o wyniosłą dumę itd. i uwiadamia księcia, iż godzi się na zjazd.

Also hat man geschreben herczoge Wytawde.

Irlawchter forste und grosmechtiger lieber herre! Uns ist czu gedenken, wi in korcz vorgangenen cziten uns euwer herlichkeit schreip von dem tage, den der gebitteger czu Lifland hatte mit euch berett, das der allerdurchlawste forste und herre her Wladislaw konig czu Polan durch notlicher sachen willen dorczu nicht mochte komen, sunder etliche sines rates vulmechtete etlichin dorczu senden welde. Doruff schrebe wir euch under eime datum des tages Augustini unser antwurt. Und noch innehaldunge unser vorantwortunge, ist uns als huten gekomen euwer brieff in deme ir uns czuleget fuste herte wort, nemlichen sulch als ir schribet, das wir homhutechlichen vorsmheten mit euch czusampne czu komen und euwer grosmechtikeit nederthen euch unserm undertanege gleichende etc. Hochwirdiger lieber herre! Wir vormuthen uns, das euwer herlichkeit wol vorkomen sie, wie als huwer czu Gnyevekaw beteidinget wart, das des herrn koniges czu Polan und ouch unser rethe sulden nu noch exaltacionis crucis an den greniczen czusampne komen, aldo czu volfuren die schaden, die von beiden teilen in desem beifrede geschen wern. Nu ist is leider iczunt mit uns alhie also gelegen, das wir gemeinechlichen steen in der pfloge gotes di do nimands schont und haben fuste kranker gebitiger. Dennoch hatten wir also bestalt, das wir unser gewegesten gebitteger wolden hinuff uff di Memil gesant haben czu dem tage, und wolden uns selben gehalden haben an di grenicz mit den obergen gebittegern die wir hetten dorczu mocht haben brengen, uff das wir uns an beiden tage bewart hetten, und das szunsten geramet. Eins sulchs hat uns beweget und ouch die sachen [die] ir in dem selbigen unserm briffe wol irfunden habet euch czu schreiben, das wir selber nicht mochten hinuff sien komen, und got weis, uns ist nie czu herczen gewest noch in gedanken, das wir in homut ader mit vorsmehunge euch schreben, das wir selben nicht hinuff komen mochten, ader in eime sulchen euch czu gleichen

unsern underthan, wend ir selben wol irkennet, das is uns nicht fuglich wer gewest, das wir selber hinuff weren geczogen und die gewegesten unsers rathes gebittiger hetten alhie hinder uns gelassen; und ane alles iener wir uns des gancz vorhuft hatten, so die unsern czu euwer grosmechtikeit komen weren und underricht hetten unser schelunge, das euwir hochwirdikeit komen weren und underricht hetten unser schelunge (sic!), das euwir hochwirdikeit unser demutige entschuldegunge gutlichen sulde haben uffgenommen und mit vormittelunge euwer grosmechtikeit alle ding czu sune und czu gnade beleittet haben. Dornoch korczlich qwam uns euwir herlichkeit briff, in deme ir uns schreibet, das der herre konig selber czum tage komen welde, mochte wir miner dorczu nicht thuen, denne das wir schreben dem herrn konige czu Polan und etlichen sienen hoptluten an den greniczen, bittende, das die tage hie an den greniczen vorschoben woerden. Dorczu schrebe wir von staden euwir herlichkeit, das wir selber gerne czu dem tage uff der Memel komen welden, und santen ouch euwer dorchlowchtekeit czwu minuten der geleiczbriffe hoffende, das euch die binnen der czit ouch sien worden uff die wir tag tegelichin sien beitende euwer antwert; wir richten uns mit den unsern gancz czum tage czu komen und bitten mit fleisse begherende uns aws euwerm vordochte czu lossen und uns keinen homut czuleget, wend wir, ap got wil, so uns got czusampne sendet eins szemlichen wol also clarlicher entschuldigen wellen, das euwer grosmechtikeit unser unschult getruwlichen sal irkennen. Gegeben uff unserm husze czu Subbowicz am sonntage vor exaltacionis crucis im virczenhundertsten iore (sic).

Kopia w registr. N. 8. str. 366—367.

DCC. *Na łowach w Kelczowicach* 17 *września* 1416.

Król Jagiełło i w. ks. Witołd dają glejt bezpieczeństwa w. mistrzowi zakonu i mistrzowi Inflanckiemu, jakoteż świcie tychże na zjazd w Wielonie odbyć się mający.

Turgieniew. Supplementa ad hist. Russ. Mon. N. 214 str. 511.

DCCI. *W Królewcu* 1 *października* 1416.

W. mistrz do Witołda w sprawie glejtów bezpieczeństwa na omówiony zjazd.

Alzo hat man hertzog Wytawdt geschrebin.

Irluchter forste und grosmechtiger liebir herre! Euwer hirlichkeit brieff mit sampt dem geleitsbriffe, mit des allirdurchluchsten forsten und herrn hern Wladisslao (sic) koniges czu Polan etc. und euwir grosmechtikeit angehangenen ingesegelen befestendt, haben wir als huwte entphangen unvorseret. Und under andern worten, als euwir grosmechtikeit in euwirm sendebriffe wol schribit von ettlichen worten di dorussen blieben sin etc., dirkennen wir nicht anders, denne das der geleitsbrieff uns gesandt us dem egenannten herrn koninge czu Polan euwer grosmechtikeit ee komen sie denne unsere nottule, die wir doch noch euwer hirlichkeit underrichtunge usgesaczt hatten siener maiestadt, ist vorbrocht wurden, und sindt ettliche worter villeichte in eime sulchen vorsumet sint, als ir schreibit, so welden uns gerne domete laszen besteen, bis das wir einander neherkomen und dovon reden mogen. Hirumb senden wir euwer hirlichkeit nach euwers selbes begerunge einen geleitsbriff in allerweise, als der euwer inneheldet, an den unser in-

gesegel ist gehangen, dorczu einen sendebriff an den gebieteger von Liefflandwir fleisseclichin bitten, das her sin ingesegel ouch an den selben geleitsbrieff henge, als euwer grosmechtikeit in der copia hirinne vorslossen wol wirt vornemen; und getruwen czu dem guten gote, das euwer grosmechtikeit ein gehoffter mitteler und ein trostlicher suner werde sin aller sachen. Gegeben uff unserm husze czu Konigsberg am donrstage noch Michaelis in XIIII^C und XVI^den iore.

Kopia w reg. N. 8. p. 370. Na p. 371: copia salvi conductus ze strony w. mistrza i mistrza inflanckiego Sygfrida de Lander dla króla Polski i Witołda, z datą: in castro nostro Konigsberg feria quarta proxima post festum Michaelis. Anno etc. sextodecimo. Na p. 372 list do mistrza Inflanckiego, w którym go w. m. prosi, aby: an die pressel di ir findet an deme briefe — wycisnąć kazał swą pieczęć u dokumentu glejtu bezp., tudzież aby się stawił: bi uns am montag vor Calixti uff dem leger, als wir euch vorgeschreben haben.

DCCII. *W Ragnecie* 10 *października* 1416.

W. mistrz posyła podarunki dla w. księżny Anny Witołdowej.

Alzo hat man geschreben frauwen Annen der Wytowdynnen.

Irluchte forstinne und grosmechtige frouwe! Alleine uns wol in gemute gewest ist euwir grosmechtikeit was czu eren czu thun, so hat is sich doch vorweilet bis doher, umb sache willen, der wir, ab got wil, euwir durchluchtikeit wol selber hoffen vorczubrengen, und dorumb senden wir euwir hochwirdikeit czu deser cziet ein vas gutes rotes rinisches wines und dorczu czwei vas mostes, als wir den czu desem mole allirbest gehaben mochten mit sampt einir tonnen winbern, bittenden mit andachtigem fleissigen bethen, das ir euwir hochwirdigen grosmechtikeit dis geringe geruchet anname lassen sein und eine ere. Gegeben hie dese halbe Rangnith am sonnobende noch Dionisii im XIIII^C und XVI^den iore.

Kopia w regestr. N. 8. p. 375.

DCCIII. *S. L. po* 15 *października* 1416.

Sprawozdanie zakonu ze zjazdu pod Wieloną na Niemnie odbytego od 15—17 października 1416 r. Pełnomocnicy mistrza żądają, aby pisarze nie spisywali treści układów podczas rokowań, również aby punkta, na które się obie strony zgodzą, nie stały na przeszkodzie wyrokowi, jaki w sprawie spornej pomiędzy Polską a zakonem wyda koncylium lub król Rzymski. Polacy przyjmują te żądania, ale gdy Krzyżacy zażądali, aby je udokumentowano pismem, odpowiedzieli im pełnomocnicy polscy: „Żądaliście wszakżeż, ażeby układy nasze bez pisarzy się obeszły; myśmy na to przystali, zatem nie widzimy potrzeby, aby to właśnie pismem wam stwierdzać.“ Po czem mistrz przedkłada następne żądania: 1) granice zakonu według dokumentów zakonu; 2) zwrotu wszystkich jeńców, których w wojnie wybuchłej po pokoju Toruńskim internowano w Polsce, na Litwie i w ziemiach Tatarskich; 3) powetowania szkód, które zakon ze strony Polski i Litwy poniósł. Polacy odpowiadają: „Myśmy tu przyszli, aby uczynić z wami zgodę a wy prawicie o granicach i rozprawiacie o starych sprawach; gdybyśmy z naszej strony je przywołać zechcieli na pamięć,

nie przyszłoby do pożądanej zgody. Zechciejcie przeto o najnowszych traktować sprawach." Krzyżacy zapytują, jakieby to były według ich mniemania najnowsze sprawy? Odpowiadają na to Polacy: „Zakon wdarł się w granice należące do Polski i Litwy. Polska poniosła olbrzymie szkody z powodu zakonu, który dał powód do ostatniej wojny, gdyż pustoszyć począł kraje sprzymierzeńców i pomocników Polski, jak kraje ks. Słupeckiego, Krainę i Mazowieckie dzielnice. Król tylko wtenczas przystać może na dzień układów i na stały pokój, gdy mu zakon owe sumy, które mu przyobiecał wypłacić, rzetelnie złoży; gdy dalej dokumenta, dotyczące ostatniego pokoju, będą zniszczone a nowe wystawione, a w ten sposób pokój zawarty zostanie, natenczas może być mowa o wydaniu jeńców itp."

Na to odpowiedział mistrz: „Dobrze; — ale wiedzieć powinniście, że w dokumencie pokoju wyrażono, iż na wypadek, gdyby która strona złamała artykuł pokoju, natenczas to wykroczenie nie niszczy wiecznego układu, lecz podpada pod sąd sześciu sędziów polubownych lub papieża." „Mistrzu", odpowiadają Polacy, „gdybyśmy byli podówczas zechcieli się udać z sądem do papieża, bylibyście nas po sam Kraków spustoszyli. Zatem zechciejcie rozważyć, czy zgodzicie się na propozycye króla, gdyż wtenczas tylko on przystanie na wasze żądania." Krzyżacy odkładają odpowiedź do dnia następnego.

W piątek dnia 16 października zeszły się obie rady. Krzyżacy rzekli: „Zarzucacie nam, żeśmy zerwali wieczny pokój. Otóż wiedzcie, że w tej sprawie był nasz mistrz u króla w Raciążu upraszając go, aby tę sprawę zdał pod rozsądzenie królów i książąt chrześcijańskich, jak to obecny tutaj Dunin, który pod ten czas służył królowi za tłómacza w rozmowie pomiędzy nim a mistrzem, poświadczyć może Ale król miasto odpowiedzieć na to, podążył z wojskiem swem na zakon; a gdy był w pochodzie, natedy mistrz wysłał doń posłów, ale on im niczego nie odpowiedział a zdążywszy do granic naszych, puścił posła z niczem. Później, gdy król niszczył Prusy, wysłał doń mistrz znowu posłów z przedłożeniem, abyśmy się według prawa pogodzili; ale on zapytał posła, czy tyle tylko ma do powiedzenia i odprawił go z niczem. Później, gdy król był w Brunsbergu, przyobiecał mu mistrz sumę pieniędzy i odstąpienie pewnych powiatów — król atoli odtrącił te propozycye. Posłowie zakonu uczynili z nim krótkie zawieszenie broni, dopokądby nie przyszli od w. mistrza i nie przynieśli nowych propozycyj. Ale zanim oni odpowiedź przynieśli, król palił i niszczył kraje zakonu aż do Elbląga przez 6 tygodni wojując kraj i żadne przedłożenia mistrza nie pomagały zakonowi. A zatem, panowie Polacy, możecie spostrzedz jako wy i wasz król do szkód przyczyniliście się, iż nie poprze-

stając na naszych sprawiedliwych przedłożeniach, wojnę wiedliście. Nie możemy tedy i my przystać na wasze wczorajsze przedłożenia. Proście króla, aby nas pozostawił przy naszych krajach i granicach, przyznanych nam na mocy dokumentów."

Część rady polskiej odjeżdża do króla na zamek, poczem wraca napowrót i oświadcza Krzyżakom, iż król pyta się ich, czy może pozostać w posiadaniu swych granic tak polskich jak i litewskich. Krzyżacy odpowiadają, iż może, stosując się do tego, co mu według prawa należy. Polacy na to: że według prawa przynależy im od miejsca, na którem obecnie stoją, cała Żmudź, dalej Sudawia, którą w poprzek przeszedłszy dociera się do granic Mazowieckich; dalej ziemia Michałowska i Lubicz z połową rzeki Drwęcy; dalej Nieszawa z połową koryta rzeki Wisły i granice do księstwa Słupeckiego; w końcu dobra prałatów wśród ziem zakonu położone i zamek Drezdenko. Pretensyom tym wręcz odmówili Krzyżacy.

Z Foliantu C. od początku do p. 29/2.

DCCIV. *W Kownie* 17 *października* 1416.

Witołd tłómaczy mistrzowi Inflanckiemu, dlaczego zmuszony był go skarcić w czasie zjazdu u Wielony, gdy sprawował przed nim poselstwo ze strony w. mistrza.

Erwirdiger her meister! Off dem tage nu letczt czwisschen uns gehalden, wir haben wol euwern fleis, muhe und arbeit gesehen und dirkennen, das ir gerne het gesehen, das is czu einem guten ende weren komen und wie is euch leit was, das dorus keins worden ist. Das gleich habit ir ouch wol gesehen, was wir dorczu toten. Sunder als ir offs letczt van euwerm homeister, czu uns qwomet uns czu segenen, machende gerocht euwern homeister dor habit ir mit uns offenberlich mank vil leuthe geredt. Were is an einem orte under uns alleine geschen, als ir vor des ein sere hart mit uns besunder czu reden, wir hetten is nicht also geacht, adir das is also luter geschach, wir kunden andirs nicht gethun, wenn das wir is etwas ernstlich uns kegen euch vorantwert haben. Und dorumme, ap is icht euch czu unwillen geret ist, wellet uns nicht dorumme vordenken, went wir kunden nicht unse gerechtikeit vorsweigen. Sost umb ander sache willen were uns leit, das euch czu uns enigerlei misseheglichkeit solde beweiset werden. Ouch wor uff unser sache gebleben, wir hatten selbir nicht getruwen also off ein geringes hetten lassen bleiben, dach doch vorsmehet ist. Ouch wir bitten, was euch hie in unsern landen von fruntschaft beweisunge gescheen ist, wie wol is clein, was wellet vor gut nemen. Gegeben czu Cauen am tage Luce ewangeliste am obende. Anno etc. XVI.

Kopia foliant N. 14, dawniejszy C. pag. 28/2—29.

DCCV. *W Kownie* 21 *października* 1416.

Król Jagiełło usprawiedliwia się przed mistrzem zakonu z zarzutów, jakoby miał przystawać na to, aby poddanym zakonu ze strony Polski krzywdy wyrządzano; wyrzuca mu, iż na

wyznaczony na 14 września termin zakon pełnomocników swych nie przysłał i oświadcza gotowość do wysłania delegowanych swych na nowy termin, celem załagodzenia krzywd obustronnych.

Raczyński C. d. Lith. p. 207—208.

DCCVI. *W Mitawie* 25 *października* 1416.

Mistrz Inflancki zdaje sprawę w. mistrzowi ze swego poselstwa do króla Polski i Witołda a mianowicie jak wyłuszczał królowi powody bitwy pod Grunwaldem, obwiniając księcia Witołda — i jak z tego powodu popadł w konflikt z księciem; odsyła mu kopię listu księcia, jaki w sprawie starcia się z nim otrzymał.

Unsern demutigen willigen gehorsam alczeit czuvor. Gnediger herr meister! Euwer erwirdikeit geruche czu wissen, als wir nu czum tage von euch schiden, sein wir gerethen noch euwerm geheisse czu herczog Wytowt in czu segenen und danken im von euwer wegen so wir hochlichst mochten, das er so getruwelichen arbeitet hat und sich beweiset in deser sachen und das is euch von ganczer inwendikeit euwer herczen leit were, das is nicht czu guten ende und vorrichtunge sei komen noch dem mole, das ir doch keins dan rechts begerthen, und das is an euwerm teile nicht solde haben gebrochen, went ir andirs nicht begerten, denne das man euch liesse bi euwern lande und grenicze das ir mochten beweisen, wo ir nicht beweisunge uff hetten, wolde ir gerne abelassen. Do bildt er das etwas vor ein schimp. Doch wir sageten im also vil, das her wol vornam das uns was ernst. Do sprach her, ab wir ouch wolten czum konige; wir sprachen: ia. Als her uns do furte czum konige und wir vor in qwomen, hatte wir mit dem konige dise nochgeschrebine rede: Ir in begerten andirs nicht, denne czu bleiben bei euwern lande und grenitczen, das ir beweisen mochten; wo ir keine beweisunge uff hatten, wolte ir gerne abelassen. Do sprach der konig doruff, das ir so hetten uff gebrochen vom tage, ir weren obirmutig und umb euwer obirmuttes willen wolte ir czu keinen rechten odir vorgleichunge, ir achteten is gar geringe, das her so weit umb frede czu machen her us were geczogen, worumme her is ouch nicht wolde achten; her hette euch doch czu noe in seinen henden gehabt und mochte euch wol haben getotet, nu wolde ir in nicht anseghen. Vort houp her an vom ewigen frede gemachet czwischen konig Kasemer und unserm orden, das der frede also gemachet worde, wann unser orden den frede breche, solde deme konige das lant czu Pomern und Colmen vorvallen sein. Nu hette der orden den frede gebrochen. Do spreche wir also czum konige: Gnediger herre! meste wir mit euwern gnaden, wir wolden gerne doczu antworten. Her sprach: ia. Do spreche wir: gnediger herre, woran brach der orde den frede. Der konig sprach: der orde weddete czu sich das landt czu Dobern, das unser cronen an gehorte, das konde wir nicht weder haben, wir mostens vom orden weder lozen und keuffen; dornoch do wir das lant wedir czu uns gelost und gekouft hatten, czog der homeister in unser landt czu Dobrin und herte das landt und vordorfte [1]) unser stete und slosse, also brach her den frede. Do spreche wir czum konige also: Gnediger herre, woste wir, dass is mit euwern hulden were, wir welde euwern

gnaden doruff antwerten. Der konig sprach: ia. Do antwerte wir im: Gnediger herre, ir wissen wol, das euwer gnade und unsers gnedigen herrn herczog Wytowts, mit guten freien willen unserm orden ghaben das landt czu Samayten, und doruff unserm orden euwern gnaden briffe ghaben vorsigilt mit euwer beider maiestate, und ouch mit angehangenen ingesegel der erbaren rittern und knechte euwer landes doczu der obirsten baiorn in Littowen, also das an den briffe di LXX odir LXXX ingesegil hangen, den briff unser homeister noch hat. Gnediger herre! Dornoch do wir die Samayten under hatten und das landt besassen, daden sich die Samayten wieder vom cristenthum und vorbranten unser slosse, fingen und erslugen und mordeten alle die cristenen, die do woren. Gnediger herre! Do schreib unser homeister an euwer gnade und ouch unsers gnedigen herrn des herczog bittende, das ir doczu hulfen, das die Samayten weder czum cristenthum qwemen und unserm orden gehorsam wurden. Doruff gnediger herre, ir antworten unserm homeister: Samayten land were des ordens, das her mit den Samayten machte wie her wolde. Gnediger herre! unser homeister schreib euwern gnaden czu dem andern mole bittende also. Ir antwerten im dergleichen. Gnediger herre! do schreib unser homeister euwern gnaden czu dritten mole also: wolten ir euch is nicht annemen, her wolde di Samayten wol betwingen mit der holfe gotis. Doruff ir empoten im munticlichin also: czoge her in Samayten landt, ir wolden weder in Preussen czihen. Wie solde do unser homeister thun? Gnediger her meister! Do trat herczog Wytowt hinder wort went diese rede geschagen offenbarlichen vor allem folke Polan und Littawen die do woren, das herczog Witawt nicht czu willen was, als wir wol mergten und seder vornomen haben in seinem briffe, des abeschrifft wir euch senden hirinne vorslossen. Hirumb gnediger herr meister, uns deuchte hochlich geroten noch dem mole, das sie clagen allen herrn und fursten so weit als das gancze cristenthum ist, das sie euch und den orden czu keinem rechten adir fruntlichen tage komen gehaben, das ir boten us sendten an alle christenen herrn geistlichen adir werldlich clagende, das ir czu fruntlichen tagen sein gekomen und euch haben in recht dirboten bittende, dass sie euch euwerm orden bei euwern landen odir leuten und bei rechte lassen, do ir gute beweisunge und privilegien uff haben, wo ir keine beweisunge uff haben, wold ir gerne abelassen, dess sie doch nicht wellen vorlieben, und wellen euch dorboben mit gewalt euwir landt abegewinnen, das man ouch sehe euwir und unsers ordens recht und das die werlt unsern orden so gar unrecht in den sachen nicht vordenke; das was euwer erwirdikeit hir wislich und gut in dunket, setcze wir alles czu euch is duchte uns hochlich gerathen. Gegeben czur Mytowe am tage sanctorum Crispini et Crispiniani. Anno etc. XVI.

Kopia w foliancie C., dziś N. 14 oznaczonym pag. 28—28/2.

1) verdarb.

DCCVII. *S. L. et D. przed* 26 *października* 1416.

List dziękczynny w. mistrza do Witołda za podarunki, tudzież za starania w. księcia około ustalenia pokoju.

Also hat man geschreben herczoge Wytoud.

Irluchter forste grosmechtiger liebir herre! Wir danken euwern gnaden als unserm gnedigen herren der beheglichen erungen, die euwer hochwirdikeit mit

euwern pferden bedackten russchen sateln, tepten, hutten, messern und semelichir gabe uns getan hat und erczeigit, die wir mit groser danksamkeit ufgenomen haben und empfangen. Namelich danken wir euwern gnaden sunderlich der fleissigen arbeit, die ir so gut williclichin getan habt und is gerne gut gesehen hettet, als uns des die unsern eigentlichen und wol berichtet haben. Wir getruwen czu dem gutigen gote, das euwer gnade unczwivelich wol erkennet, das wir in unserm vorgeben und entkegen bietunge io ein mogelichs gebeten haben und begeret.

Kopia w reg. N. 8. p. 377 pomiędzy listem do króla Jagiełły z datą: nedenwenig Rangnith am tage Luce ewangeliste im XIIII^C^ und XV. iore, a drugim listem do Witołda z 26 października.

DCCVIII. *W Królewcu* 26 *października* 1416.

W. mistrz dziękuje w. ks. Witołdowi za udzielone mu dary, za starania jego około zjazdu u Wielony i tłómaczy się przed nim, jakoby nie był winnym iż zjazd rzeczony spełzł na niczem, podając ku swojej obronie szczegółowo wymienione powody.

Herczog Wytowt hat man alzo geschriben:

Irluchter furste und grosmechtiger liber herre! Abir danke wir der hirlichkeit der goben uns gesant, die wir io annamechlichen haben offgenommen mit sampt den czwen seidinnen tuchern die uns ouch geantwert worden, die wir beslossen in unsirm dankbriffe als uns steet czu gedenken mit solchen worten und semlicher gobe uns getan und irczeiget etc. Und sonderlich danken wir euch der fruntlichen dirbittunge uns czu senden was ir selczens habit in euwern landen, der gleichen ir billichen euch ouch sollet czu uns vormuten. Und als ir vort beruret der woltat, die ir getan hat in desen sachen, haben wir euch vor gedancket und sein heutistags dangsam, das ir den allirdurchlouchtigsten fursten und herrn herrn Wladislaw konige czu Polan habit mit seime rathe, mit muhe und unkost brocht czu dem tage etc. Lieber herre! ir dirkennet immer selber, wie wir uns nu czeit iares durch verlichkeit des wassers und wetters haben mocht usgerichten, dorczu wir doch gutwillig gewesen sein mit alle den unsern, die wir, got weis, gar swerlichen haben dorundir besorget mit grosser muhe, arbeit und koste, das wir allis mit trostlichem gemute williclichen taten vorhoffende in euwer kegenwertikeit unser aller sachen czu bekennen eins begerten fruntlichen endes. Sunder als euwer grosmechtikeit schreibit, das ir den egenannten herrn konig mit den seinen czu sulchem gleiche gehalden habit und angeweiset, das nimant getrouwete, das her im an eim solchen solde haben losen genugen und das sich idirman wondert, das die dingk also neder und nimande czu dancke sein gelassen etc. Hochwirdiger herre! Unser gemute was uff ein solchs vorvlissen, das wir gentczlichen getrouwet hatten, durch euwer gutige vormittelunge bei unsers ordens landen greniczen und privilegien czu bleiben. Abir sulche heischunge di durch di euwern an di unsern und vort an uns brocht wart, di ir so gar geringe achtit, gewugen wir mit sampt den unsern die mit uns czu tage kommen woren, das uns die so gros und swer woren, das uns nicht fuglich was noch en ist die czu obirgeben, als euwir durchluchtekeit io selber das mag irkennen. Wol beruret euwer durchluchtikeit, das wir mit den unsern so snelle weren offgewest in solchen grossen sachen die wol XIIII tage hetten bedorft czu handelen etc. Liber herre, wir hatten uns mit den unsern also usgerichtet, das wir nicht

alleine XIIII tage sunder ouch eine vordere czeit sulde uns nicht czu langk noch czu swere sein gewest do czu seumen. Nu wurde wir von den unsern undirricht, das am freitage vor Luce, als sie mit des herrn koniges und den euwern reten ofs letczte in teidingen worten, wart in von euwern beider rethe also vorgegeben, das der herre konig und euwer hirlichkeit wolde slechtis bei den heischenugen bleiben; dorczu sprochen si czu den unsern: mochte das nicht gesein, so endurfte man keine teidinge noch rede vorder dovon haben, der herre konig hette noch in gesant czu deme sie ouch reiten musten. Dennoch frogeten die unsern, ab sie sich lenger enthalden und einer andern antwert beiten sulden; wart in slechtis abgesagit. Obir das vorweilete wir uns vordan den tag und den sonnabend dornoch bis czu mittage, alles mit vorhoffen einer beqwemer teidinge, umb des willen de gebitiger von Leiffland ouch vom im selber czu euwer durchlouchtikeit reit, der uns undirrichtete, das die unsern des sonobendes dornoch sulden weder dohen senden, do sie vor gewest [1]) woren uff das uber, und aldo beiten der underweisunge wie der gebitiger von Leifflant von euch scheiden worde, das wir alles taten und den unsern ein sulchs czu folfiren metegoben und befulen. Und als vor berurt ist, wie unser beider rethe am freitage gescheiden woren und di unsern das an uns brochten, der gleichen wurde wir und di unsern am sonnobende dornest vom gebitiger von Leifland als der von euch qwam undirweiset, welde wir der heischunge nicht sein gefollig, das von keinen teidingen nicht me worde. Nach solcher abesagunge des freitags und des sonnobends, dirkennet ir immer selbir, in welcherlei weise were uns fuglichen gewest lenger do czu seumen. Vortme so sachet ir uns czu, sint wir so nohe woren, das wir mit dem allirdurchlouchtigsten etc. gekronten konige und mit euwer grosmechtikeit nicht sprechen wolden und euwer beider hochwirdikeit in eime sulchen vorsmehet [2]) hetten etc. Liber herre! Ir habit uns vormols in etlichen euwern briffen homut czugelegit und nu in desem briffe mit smehungen beschreibit etc. Wir danken dem gutigen gote, der uns von seiner mildikeit mit sulcher demut begnadet hat, das semelich homut und smehunge in unser gemute ni ist komen, der unser geczewg doran ist, das ein semelichs mit grosser unscholt uns wirt czugelegit, want io dorumb woren deste williger czuczien czu dem tage, vorhoffende, das wir unser einmut wolden selber mit euwer grosmechtikeit obirtragen haben. Als wir uns nu gelegert hatten off dem werder, qwomen czu uns euwir lieben getruwen herr Butrim und Nicolaus Sopinky [3]) (sic) an [4]) uns werbende, das wir vor dan hen off, off das werder ken Welin obir legen welden, doruff wir in entwerten als sie ouch selber sogen, das wir uns itczunt also mit unserm leger geschicket hatten, das uns swer und unfuglich was offczubrechen, und santen dorumb czu euwer hochwirdikeit den kompthur von Danczk, der uns also undirrichte von euwer wegen, das wir uns noch alder gewonheit sulden henoff ankern in eim schiffe, das wir abir mit demut euch czu beheglichkeit taten; und sollet das io wissen, das wir uns dorumb so hog heen off dirgoben, weres forder an uns gebrocht in eigener persone czu dem herrn konige von Polan und euch czu komen muntlichen under enander czu reden, das wir genczlichen dorczu gereit weren gewest und willig. Off das letzte in der czedeln in euwerm briffe vorslossen wirt beruret, wie das nicht alleine wir, sunder ouch unser obirster marschalk mit denienen, die mit im ofs letzte off dem uber woren, euwer hochwirdikeit czu sehen vorsmehet hetten und euwer goste czu sein, czu den euwer durchluchtikeit herrn Conrad Frankenberg gesant hatte etc. Wir haben mit unserm obirsten mar-

schalke davon wol geret, der uns also hat undirrichtet, wie herr Conrad kegen dem marschalke also habe geworben: welde her czu euwer grosmechtikeit reiten ir weldet im pferde genukg senden, off das her mochte mit dem gebietiger von Leiffland sein in euwerm geczelte, und euwer hirlichkeit welde sein in des herrn koniges geczelte, ap man do mochte czu teidinge komen. Doruff antwerte im unser obirster marschalk, als her spricht: her were also von uns gescheiden, das her aldo dirbeiten sulde der czukomft [5]) des gebietigers von Leyffland, der czu der czeit bei euch was, und seiner antwert wie der von euwer hochwirdikeit scheiden wurde. Keiner gestereie noch sost keiner andere rede, als wir vornemen, hat her Conrandt czu der czeit an unserm obirsten marschalke nicht geworben. Hirus, libir herre, mogit ir dirkennen in welcherlei weise ir uns und unsern gebietigern vorsmehunge und homut czulegit, der uns ni gewest ist czu sumen, und, ab got wil, ouch an uns nicht sollet befinden, und getruwen czu euwer grossmechtikeit das ir uns des hirnest gutlichen obirhebit. Domete so befele wir euch gote dem herrn. Gegeben czu Konigsberg am montage vor Symonis et Jude im XIIII^{C} und XVI. iore.

Kopia listu czytelnie pisana w fol. C. pag. 26/2—27/2. Taka sama kopia w registrancie N. 8. p. 378—381.

1) Pocz. pag. 27. 2) Odtąd innym atramentem, czarniejszym od poprzedniego. 3) W kopii reg. N. 8. p. 380: Sopinski. 4) ans w odpisie. 5) pag. 27/2.

DCCIX. *W Królewcu 26 października* 1416.

W. mistrz uprasza Witołda, aby wstawił się u króla celem dania zakonowi stanowczej odpowiedzi.

Irluchter furste und grosmechtiger liebir herre! Wir haben unlanges geschreben dem allirdurchluchsten herren konige czu Polan, als von unser luthe wegen die im reiche czu Polan vaste beschedigt werden, doruff her uns ein antwert hat geschrebin, in der wir nicht konnen vorsteen wornoch wir und unser luthe uns mogen richten. Und dorumb so habe wir dem egedochten herren konige czu Polan nu anderweit geschrebin, welchs brifes abeschrift wir euch hirinne vorslossen senden, die euwer durchluchtikeit wol wirdt vornemen, bittende mit fleissiger begerunge, das ir libir herre den egedochten herren koning geruchit anczulegen, das her uns eine endliche antwert unvorczoglichen wolle schreiben, dornach wir uns mit unsern luthen mogen wissen czu richten, doran euwir herlichkeit uns sunderliche beheglichkeit erczeiget. Gegeben czu Konigsberg am montage vor Simonis und Jude in dem XIIII^{C} und XVI^{den} iore.

Kopia zatytułowana: herczoge Witowden w reg. N. 8. p. 383. Z tążsamą datą list do króla Jagiełły, w którym mistrz powtórnie zapytuje króla, czy kupcy jego krajów mogą mieć wolny wstęp do krajów króla, na pag. 382.

DCCX. *W Wilnie 2 listopada* 1416.

Witołd odpowiada na list w. mistrza z dnia 26 października, iż nie będzie mu nadal czynić wymówek z powodu, iż podczas zjazdu u Wielony nie chciał przybyć doń i do króla Polski — a to z powodu, iż mistrzowi sprawiają te wymówki nieprzyjemności. Za podziękowania, iż starał się być dobrym pośrednikiem w sprawach spornych, prosi mistrza, aby mu

udzielił rady w jaki to sposób miałby on załatwić sprawę, kiedy mistrz nie zważając na trwające obrady zjazdu, rychło i nie czekając ich końca zabrał się do Prus. Odpowiada dalej, iż na list wystosowany do króla Polski odpowie mu tenże, aby wiedział jak się ma zachować.

Erwirdiger herr meister! Euwern briff vor eine antwert geschriben haben wir wol vernomen, dorus wir merken, wie is euch nicht czu willen ist, das wir euch als uns czu gedenken steet in unserm vorgem briffe geschrebin haben, das ir mit uns in abewesunge des allirdurchlouchsten fursten herrn und herrn Wladislaw konig czu Polan etc. unsers liebsten bruders nicht woldet czusampne komen. Und dornoch haben wir euch in eime anderen briffe under anderen worten berurt, off den ir uns nu letczte geschrebin habit, das ir den egenannten herrn konig und uns nicht sehen woldet uff dem nest vorgangenen tage und sich so rich [1]) von danne dirhubit etc. Wellet wissen, das wir die und andere semliche worte an euch geschrebin haben in sottener meinunge, das wir mit euch und ir mit uns von etlichen vorgangen geczeiten gute kuntschaft gehat haben, dorumme wir czu euch ane gefeere dieselbe worte geschrebin habin, adir als wir nu us euwern briffen vornamen haben, das wir euch der und semlicher schrifte obirheben salden, wie wol wir in den sachen is gutlich gemeinet haben und noch hetten czu euch ettliche worte dorinne czu schreiben und euch das nicht czu willen ist, so wellen wirs lossen. Sunder als ir uns geschrebin habit, das wir ein gutiger mitteler in den sachen sein welden etc. Moget ir immer selber wol merken, wie mochte wir das getan haben, sintdemmole ir so snelle woret mit euwirm offbrochen, und wir noch euch mitsampt dem egenannten herrn konige einen tag doselbist gehalden haben. Ouch habit ir uns in eime andern briffe geschrebin, das wir den herrn konig unser lieber bruder bitten und en anhalden solden, das her euch eine volkomene antwert uff euwern briff, des apschrift ir ouch uns gesendt habit, schreiben welde, dornoch ir euch mit euwern landen und lewten mochtit richten etc. Wellit wissen [2]), das wir dasselbe mit dem egenannten herrn konige unsirm liben brudere gerett haben, und her euch doruff seine antwert schreibt in seinem briffe, den wir euch ouch senden mit unserm briffe, dorus ir wol vornomen moget seine meinunge und sich dornoch richten. Gegeben czur Willa uff unserm huse am montage nehist noch allen heiligen tage. Anno XVI°.

Kopia w fol. C., dzisiejszym fol. N. 14. pag. 27/2.

[1]) sc. risch id. e. rasch. [2]) wisset w odpisie.

DCCXI. *W Wilnie* 2 *listopada* 1416.

Król Jagiełło zapewnia w. mistrza, że dotrzyma zawieszenia broni, zawartego pomiędzy Polską a Litwą z jednej a zakonem z drugiej strony za staraniem króla Zygmunta, pomimo że poddani polscy cierpią krzywdy od zakonu.

Raczyński C. d. Lith. p. 209.

DCCXII. *W Marienburgu* 21 *grudnia* 1416.

W. mistrz skarży się przed Witołdem na króla Polski, którego poddani wyrządzają mu krzywdy na granicach zakonu i prosi

w. księcia, aby się wstawił za zakonem u króla, gdyż nie wie jakimby sposobem mógł zarządzić, aby listownie się znieść z królem.

Herczog Wytawt.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Wir vornemen wedir vort, wie der allirdurchlouchste furste und herre Wladislaus koning czu Polan sedir desem gehaldem tage in mancherlei weise kegen fursten, herren und ouch andern, uns und unsern orden obirclagit, in den her uns mit fredebroche beschuldiget, das wir ummer unscholdig sein und getruwen des wol czu vorantwerten czu seinen czeiten. Abir liber herre! wir musten euch io irczelen den wederwillen und gewalt, der uns und unsern armen luthen ist wederfaren boben desem newen vorschrebenen frede den der allirdurchlouchster unsir allirgnedigster herre here Sigemunt Ungrischer und Romischer koning mit sampt dem heiligen concilio czu Costenicz undir uns vorlengit hat, der ouch von uns beiden teilen sunderlichen mit schrift und segeln ist bewert, went korcz vor dem henofczoge des tagis, der off der Memil ist gehalden, ritten des herrn koniges von Polan manschaft di man wol weis selbdreisigste mit gewopenter gewaldiger hand in unsern kretschem, ienehalben der Weisel ken Thorn obir in unsern greniczen gelegen, und dirslugen dorinne unsern starosten, den si dennoch so thot hingen in seine eigene stube und nomen allis das si wolden wol uff II^{c} mark. Desen frevil und untot schreben wir dem herrn konige czu Polan und hatten wol gehoft, is solde uns gewandelt und im vorder czu herczen sein gegangen, des wir wenig befinden; went sedir wir vom tage sein gekomen umbeczogen wir unser greniczen, und als wir czur Golaw quomen und unser stad besogen, ritten wir vordan obir di Drewancz mit XII pferden, do uf die czeit der kumpthur von Thorun was czu uns komen, al do enquam uns entkegen unser armer man einer mit seinem wibe, der im lande Dobrin was gewesen, der uns mit beweisunge des pfeiles swerlichen gewunt und zere blutende an schrei mit lediger clage das her gerobit were von des herrn koniges reiter totlichen und vorwunt, der ouch seder der czeit als wir vornemen ist gestorben; di im sein gelt genomen hatten und dem weibe etwas cleider. Dis iamerige leit und vorwundunge des armen manes, bewegeten uns, das man befolgete di selbigen czwene reuber und morder bei den das gelt wart funden und noch irem bekenntnisse, ouch di cleider. Undir den czwen was einer hi us unserm lande; umb des willen, unser kompthur czur Golaw schreib von stadan des herrn koniges von Polan howptman czu Bebiren im clagende desen frevil und boet [1]) in an seinen man, das her obir den richte. Sunder den andern meinte der kumpthur selbir czu richten, sindt her von hinnen was us unserm lande. Und also hat sich di sache irfolgit an dem orte. Als wir nu vordan ritten ken der Swecze, kwomen unser manschaft vor uns clagende, wi Birkenhowpts diner, Heynak genant, selbachte wer frevelichen in unser land geritten und do gefangen hette czwene unser irber manne bei nachtczeit, den her pferde, harnisch, gelt, und was do was nam und furte di dorczu gebunden und gefangen ienehalben Bromburg. Do irsten lis her si von im scheiden und leider, das unmenschlich ist und growsam czu horen, des einen ebir manis eweip lag in den sechswochen und was in irer krankheit gancz czu tode berichtet mit allen sacramenten, nichts wart do geschonit sunder di selben cleider di obir ir woren nomen si von ir mit sich weg unvorschamit. Nun wurden di

unsern des czu rote und nochfolgende quomen si czur Crone, do si betrofen den Heynak mit rechten spore und boten do den borgermeister richter di das woldeten und ouch des closters voidt umb gerichte; in ward geantwert, si mochten ein solchs nicht gethun ane Birkenhopts wille, sint her sein diner were. Also reit unser lantrichter des gebites czur Swecze selbir czu Birkenhowpt, und noch irczelunge der missetat und allir sachen, bat her in umb gerichte. Alzo wart is durch Birkenhowpt gestalt, das in der Henak entweldiget wart, und di unsern ane rechts dirczeigunge musten von dannen scheiden. Der selbe Heynak hat semeliche missetat ouch an unserm einen irbarn mane begangen vor eime iare, den sie fingen und czum tode pineketen, Echardt genant [2]). Grosmechtiger herre! Us dem vorgeschrebin und vaste vel andirs unwilliges, des wir czu deser czeit gesweigen, moget ir immer dirkennen, was ungute, was ungenode so gar ungehoft in desen so fredlichen tagen uns und unserm armen landen und leuten wirt czugeczogen und wi wir mit fredebrochen bedastit werden. Wol boten uns unser getruwen gemeinlich des gebittes, das wir in gunden ouch des gleichen; si getrowten en sulchs wol czu irweren und sich irholen ir schadens, das wir in nicht gestaten wolden und hetten gerne ein semlichs dem herrn konige geschrebin, so wisse wir nicht wi is czu beleiten, das im unsir brif geantwert worde, umb des willen bitten wir euwir hochwirdikeit als unsern gar lieben hern, das euwer grosmechtikeit im geruche umb unsern willen vorbrengen solche clegeliche beschediunge, gewalt und frevil, di uns swer czu leiden sein und mit gutiger undirweisunge in an czulegen, das wir und unser arme undirsassen vort mir des sein obirhaben, went wir io des danksam sein, das bis doher uns sulcher unwille von euch und den euwern nicht wederfaren ist in desem frede. Gegeben czu Marienburg am tage Thome apostoli im XIIII^C und XVI^den iore.

Kopia w registr. N⁰ 8, p. 394—395.
[1]) hoet w kopii. [2]) U dołu dodane.

DCCXIII. *W Grodnie* 28 *grudnia* 1416.

Król Jagiełło skarży się przed królem Zygmuntem na dumne obejście się w. mistrza z nim przy zjeździe w Wielonie, na zatrzymanie przez tegoż wsi: Orłowa, Murzynowa i Nowej wsi wbrew wyrokowi, tudzież na mordy, których się Inflantczycy dopuścili na poddanych Witołda i przesyła mu podarunki.

Serenissimo principi domino Sigismundo dei gracia Romanorum regi semper augusto et Ungarie, Dalmacie, Croacie et c. regi illustrissimo, fratri nostro carissimo, Wladislaus dei gracia rex Polonie Litwanieque princeps supremus et heres Russie etc. salutem et desideriorum vota semper contemplari. Serenissime princeps, illustrissime frater et carissime. Licet alias disposicionem convencionis nostre, quam cum magistro et ordine Cruciferorum de Prussia temporibus proxime preteritis tenuimus, litteris nostris sufficienter F^ti V^e descripsimus, tamen de allacione eorundem ad vestri noticiam ignoramus, necessario cogimur iteratis vicibus scripta huiusmodi replicare. Nosse igitur velitis, quod magister ordinis Theutonicorum per Lyuoniam aliquociens magnificum et illustrem principem dominum Alexandrum alias Witoudum magnum ducem Litwanie et Russie, fratrem nostrum carissimum

de partibus suis Lyuonie in terris Litwanie personaliter visitavit et cum devocione humili requisivit, ut nostram maiestatem cum magistro ordinis de Prussia ad tractandum pacem perpetuam in terris Prussie vel Samaytarum dignaremur comportare. Sed nos, prefati fratris nostri superinde peticionibus pluries admoniti, noluimus convencioni vel placitis consentire. Tandem baronum nostrorum multis victi instanciis, arbitrantes fraternitatem vestram [1]) quam multis curis et occupacionibus in hoc sacre unionis negocio novimus prepeditam, ad hoc eorum consensum, recepisse, terminum placitorum et locum constituentes, illic tandem pervenimus ubi nobis existentibus et magister cum suis interesse non obmissit. Sicque devenientes ad tractatus, oblaciones possibiles pro pace consequenda ipsi magistro obtulimus, quas ipse in singulis eorum capitulis non admisit sed repressit, et ex adverso obtulit se cum ordine suo perpetuo a iure et proprietate terrarum Samaytarum, quarum apud nos est et fuit legittima possessio, limitacionem ipsarum sibi nescimus qua cautela reservata, recessurum, si iura et cause pro omnibus rebus et negociis, pro quibus coram F^{te} V^{a} cum ipso et ordine haberemus vel habituri sumus accionem, cederemus, et pacis perpetue federa inter nos hincinde poneremus. Desiderantes autem ad pacis amplexus properare, qui nobis dulcissima suavitate sunt conspersi, oblacionem eorum quam nobis de terris Samaytarum obtulerunt, quamvis illas iure legitime possideamus, admisimus accionem, quam coram F^{te} V^{a} cum habemus arbitrio et decisioni F^{tis} V^{e} reservata, et sic pacis perpetue federa cum ipso et ordine volumus consumare, nec de cetero aliquas gverras ipsis aut bella pro terris et dominiis nostris quas occupant et aliis iniuriis, pro quibus coram F^{te} V^{a} lis inter nos adhuc pendet indecisa indicere vel movere vellemus, sed pronuncciacionis vestre super eis cum paciencia sentenciam expectare et illi cum reverencia qua decet obedire. Ipsi autem perpendentes quod ad vestram fraternitatem nos cum tanta fiducia referimus, nullis nobis datis responsionibus cum furore vehementi deiectis stacionum suarum papilionibus navigantes a nobis sine fine recesserunt; nec ipse magister tanta honestatis preditus est decencia, ut nostram maiestatem quam sibi habuit in propinquo, ut vix ad iactum sagitte a nostris distaret stacionibus visitasset, aut marschalco aut quibusdam suis commendatoribus quos nobiscum pransurum vocavimus visitandum indulsisset, immo quasi pacis actus deridendo, dum concordie negocia tractaremur, ipse in medio fluvii Memel iuxta locum convencionis defluens navibus alligatis residebat nec ad terram descendere confisus sue superbie dignabatur. Cum tamen treugis per V^{am} F^{tem} inter nos firmatis et conceptis ac demum nostris salvi conductus litteris, quas sibi petentes concessimus, si aliquam arrestenciam timuisset plene fuit affidatus et de omni incolumitate securus, nec unquam in convencionibus, quas cum ipsis adhuc (sic) in gentilitatis errore constituti adhuc usque habuimus maiorem fastus iactanciam in eis cognovimus. Nonne frater carissime semper omnibus vestris monicionibus et hortacionibus in hiis que pacis sunt et vestri beneplaciti paruimus? Ipsi autem cruciferi quanta pertinacia se F^{ti} V^{e} opponunt, poteritis auscultare. Ecce villas Morinaw, Orlaw et Nowawess, quas F^{s} V^{a} nobis pendentibus inter nos treugis predictis commiserat assignandas, in contemptum vestrorum preceptorum ad possessionem earum nos admittere noluerunt, et quamvis illas, sub concessionis vestre fiducia, que in nostris terris site sunt, quamquam ipsorum resistencia non obstante potuissemus recepisse, tamen ne V^{m} F^{m} eciam in unico apice perturbaremus aut vestris negociis, que dignetur prosperare altissimus, aliquam

impedimenti occasionem prestaremus, huius et aliarum iniuriarum que nobis pendentibus treugis intulerunt discrimina, pro quorum unoquoque liceret nobis contra ipsos insurgere in equanimitate volumus tollerare. Insuper hiis et aliis iniuriis, quas fraternitati vestre crebro descripsimus, non contenti, post tractatus convencionis supradicte, subditi et homines cruciferorum de Lyuonia, tres homines magnifici domini Allexandri alias Wytowdi magni ducis etc. fratris nostri carissimi, in nemoribus terrarum nostrarum sua negocia exercentes, aggressi, inhumaniter occiderunt et alios letaliter vulneratos fugaverunt, ipsos similiter nisi fuge presidio curavissent occidere satagentes. Quapropter frater carissime, si contra nos infra treugarum predictarum terminum, sicud quarundam coniecturacionum apperiunt indicia, voluerint consurgere, defensioni nostre velitis nobiscum insistere, attenta nostra iusticia, ad quam nos cum tanta benivolencia et devocione exponimus, prout V[a] F[tas] ad hoc nobis se obtulit, in omnibus eciam suggescionibus et detractionibus eorum, si quas coram F[to] V[a] de nobis conflaverint, fidem dignemini subtrahere creditivam et audienciam tam vana loquentibus et nominis nostri delatoribus denegare. Ceterum pro speciali caritatis indicio et honoris dirigimus F[ti] V[e] unum centaurum in venacionibus nostris nuper ante festum natalis domini in nostra et illustris fratris nostri domini Allexandri ducis Litwanie etc. presencia apprehensum et duo vasa ferinarum, unum de carne tigridis et aliud onagri per Maternum Gaudessem dilectum et fidelem familiarem nostrum presencium ostensorem. Datum in Grodno feria secunda ipso die innocencium. Anno domini M[o]CCCC[o]XVI.

Ad mandatum domini regis, Sbigneus scolasticus et canonicus Sandomiriensis prothonotarius.

Kopia współczesna w arch. N. Z. w Królewcu. Oddrukowana u Raczyńskiego z mnóstwem błędów rażących. C. d. Lith. p. 210—213.

[1]) fraternitati vestre.

DCCXIV. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1416].

Król Jagiełło do króla Anglii Henryka V., nakłaniając go do zawarcia pokoju z Karolem królem Francuzkim.

Regi Anglie.

Serenissimo principi domino Henrico regi Anglie, Francie et domino Hybernie etc. fratri nostro carissimo, Wladislaus dei gracia etc. salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Serenissime princeps frater noster carissime! Novit ille cui omne cor patet et cui nihil est incognitum, qualiter nobis inheret et semper inherebat affectus ad exhibendos pro exaltacione status vestri et predecessorum vestrorum honores debitos, quantaque diligencia nobis afuit [1]) nos semper solicitans ad comoda sacre corone vestre regnoque vestro inclito et eius regnicolis [2]), ubicunque possibilitas nostra attingeret, procuranda, prout eciam qui de partibus Anglie interdum partes regni nostri peragrabant et huiusmodi affeccionem nostram plenimode sunt experti. Nunc autem bene auditis et bene auscultatis scriptorum vestrorum alloquiis dulcissimis exhilarati sumus in animo mentis nostre et immensarum consolacionum gaudimonia suscepimus, primo quod ab effusione sangvinis manus sathagitis servare innocuas nec estis avidi cruore madefieri christiano, ut eo liberius contra infideles crucis Christi emulos in proteccionem sacrosante fidei orthodoxe tamquam princeps catholicus possetis occurere. Et ob hoc tam

ardenter tamque fervide ad reformandam pacem inter hec regna inclita Anglie et Francie, ut ex scriptis vestris collegimus, aspiratis, nec per hoc quod ipsam prima fronte non valuistis acquirere, prout de clemencia dei que ad tranquillitatem mentis vestre aciem tam profunde inclinat firme spei [3]) gerimus fiduciam, desinetis aspirare ad eandem. Ipsa enim veritas insinuans humanas mentes quocunque motu spiritus sancti mutabiles aiunt in evangelio: nonne XII hore sunt diei, igitur procul dubio, si adversarius vester prima facie [4]) non fuit dispositus ad pacem, altera vice disponetur. Sentimus enim in materia gverrarum nobis imminencium duplici fundamento solidissimo et nunquam ruituro, V. S. propositum optime radicatum, primo videlicet, quod auxilium dei, a quo bona cuncta procedunt, et iusticiam cause vestre gressibus vestris proponitis, demum pacem, que exsuperat omnem sensum, et concordiam, exquisita solicitudine, proquiritis. Non dubitet ergo vestra precara [5]) fraternitas, quod quicunque has bases circa turbines gverrarum amplecitur, nullatenus de victoria debet dubitare, quicumque autem ad gverrarum disturbia sunt precipites, raro vel nunquam poterint prosperari. Audimus siquidem serenissime princeps, quomodo excellentissimus princeps dominus Sigismundus etc. interposuit se ad pacem inter ista duo regna insignia faciendam et gverras sopiendas. Precamur igitur F. V. ex intimis, quatenus concordiam congruentem, eciam dimissis aliquibus iuribus vestris, que non multum vos et regnum vestrum offenderent, si vobis evenire poterit, per medium serenissimi principis domini regis Romanorum aut cuiuscumque alterius principis velitis prosequi, propter discrimina christiane religioni incumbencia et in litteris vestris nobis missis evidentissime expressata evellenda et truncanda. Ceterum frater carissime, claudendo seriem vestre epistole, illud quod ipsa iusticia [6]) deberet requirere a nobis requiritis, ut vobis assistenciam inpartiremur et congruam in prosecucione iuris vestri et maxime in casu denegate iusticie, nam principes tamquam rectores populi et pastores et quilibet homines catholici ad prosecucionem iusticie, tam circa magnos quam circa minnimos, iure divino et humano obligantur ex debito. Nos enim huius sinceritatis erga vestram serenitatem benivolenciam gerimus, quod vobis in omnibus racionabilibus, iustis et racioni consonis, efficaciter optamus complacere, contentamurque gratuite, quod nos de iusticia vestra scriptorumque vestrorum apicibus informastis, quia reperiuntur aliqui et non pauci, qui causam adversam vestri iustificare cupiunt et contendunt. Datum [7]).

Z kodeksu N. II. 68. p. 156—157 biblioteki Kurnickiej.

[1]) defuit w odp. [2]) regnicolas. [3]) spey. [4]) u góry nad fronte napisane. [5]) u góry po nad preclara dodane. [6]) iusticie.

[7]) Wspomina o tem Długosz XI. wyd. Przeźdz. str. 198, co nam służy do uzupełnienia daty roku 1416 mówiąc: Sigismundus autem rex ex Aragonum regno in Gallias et Parisios ad pacificandum Franciae et Angliae reges, inter quos execrabilibus armis funestus Mars, nunc unam, nunc alteram partem consumens fervebat, transiit, etc. Pomimo tego pośrednictwa wkrótce potem wybuchła na nowo wojna pomiędzy Francyą i Anglią.

DCCXV. *Na zamku Rugell* 20 *stycznia* 1417.

Mistrz Inflancki do w mistrza, donosząc o poselstwie komtura z Dynaburga do Witołda w sprawie pobitych ludzi Monwida, i o instrukcyi, jaką dał komturowi. Donosi o szkodach, jakie zeszłego roku wyrządzili Tatarzy na Litwie, tudzież iż

W. Nowogrodzianie obwołali za pośrednictwem heroldów po mieście, iżby się każdy gotował nieść pomoc w. ks. Moskwy przeciwko Niemcom.

Bunge V. MMCXIII. c. 195.

DCCXVI. *W Trokach* 22 *lutego* 1417.

Witołd W. ks. L. do komtura z Bałgi, iż zarządza środki, aby poddani jego nie łamali zawieszenia broni pomiędzy nim a zakonem trwającego.

Allexander anders Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Ersamer her kompthur! Als ir leczt, am dinstage noch Valentini [1]), habt euwern briff geschreben unsirm houptman czu Garthen, dorinne ir claget of unszern amptman czur Gonicz etc. Derselbe houptman van Garthen, of die [czeit] was czu uns komen, als der euwir briff ken Garthen brocht ist, und ist uns van [2]), dem houptmanne dem her brocht wart geantwert worden, so wellit wissen, als wir euch vormols wie ofte geschrebin haben, das wir den unsern ernstlich vorbothen haben, in euwirn greniczen keines czu [3]) beginnen, bei grosser stroffunge, und wen ir hett an der tat begriffen, das ir sie selbir dorumme hett geczochtiget, das wellin wir abir iczunt von nouwes unserm egeschrebin amptman ken Gonicz schreiben, das her doran fleissig sein sal, ernstlich vorbietende den unsern, das sie sich semlicher invalle in dem ofgenomenen frede vorbas obirheben, went wir io denselben frede, den die herrn Romischer etc. und Frankreich konige czwuschen uns gemacht haben, halden wellen, und getruwen das ir en ouch haldet, wie wol wir iczunt, als wir van etlichen Rwsschen unsern landen die wir besucht haben ken Litthauwen wedir komen sein, irfaren haben, das die unsern an den greniczen, als si sogen [4]) fewir [5]) hen und her of den bruchern [6]) und dambrawen [7]) ofkomen, als der schnee, abgegangen ist, haben geflohent [8], dorumme wir of sie unmutig woren, worumme sie geflochent sein, wissende, das gutes frede czwusschen uns ist ofgenomen. Gegeben czu Tracken am tage kathedre sancti Petri. Anno etc. XVII⁰.

[Adr.]: Dem ersamen herrn kompthur czur Balge.

Oryginał listu z resztkami pieczęci na kartce papieru wilgocią poplamionym i niedbale pisanym.

[1]) to jest 16 lutego t. r. [2]) od van aż do wart na boku. [3]) czu u góry. [4]) sogen = sehen. [5]) sc. fewer. [6]) t. j. wald. [7]) dombrowa z polskiego. [8]) sc. sind geflogen.

DCCXVII. *W Rydze* 12 *marca* 1417.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż Pskowianie wielkie wyrządzili szkody biskupowi Dorpackiemu, że tak oni jak i W. Nowogrodzianie są na złej stopie z zakonem, że Witołd kazał pierwszym oznajmić, aby skoroby się dowiedzieli że on napadnie na Inflanty, także ze swojej strony wypowiedzieli Niemcom wojnę. Dalej że biskupowi Dorpackiemu dano od koncylium konstancyeńskiego przywilej, na mocy którego on może zawezwać Witołda aby był obrońcą kościoła Dorpackie-

go, że wprawdzie zakon dotychczas wzbraniał biskupowi z tego przywileju robić użytku, obecnie atoli gdy biskup pragnie osobiście udać się w téj sprawie do Witołda, on przeszkodzić temu nie może.

Bunge V. N⁰ MMCXIX. c. 205.

DCCXVIII. *W Trokach* 27 *marca* 1417.
Witołd pisze do komtura Gdańskiego w sprawie żyda Łuckiego Jakóba Szolomicza.

Alexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lythawen etc.

Ersamer herre kompthur! Als wir mit euch czu Weluna uff dem tage und vormols, als ir bei uns woret, geret haben von unser lute wegen, den das ir geldt czu Danczske in eime rechte frede an alle scholdt ufgehalden nnd genamen ist. Nun schreibe wir ewirm homeister einen brif in der sachen von Jocob Scholomicz unsern iuden von Luczske, dem fumffehalbe hunderd marken prusches (!) aldir moncze doselbist czu Danczske bei unsern burgernvoite und Burkarte von Brisk genamen und ufgehalden ist, bitende euch mit pfleisse, das ir euch also dorczu beweisen wellet, das dem egenanten Jacob iude das egenant geldt beczalt und wider gegeben wurde, umbe welche suma geldes wenne im beczalt wirt, wir die stadt czu Danczske qweit machen und ledigen mit macht deses briffes von den egenanten unsern burgernvoite Burkarth und ir erben, das sie dorumme qweit und [1]) unbekomert bleiben sall [2]) (sic) unschadlich allen andern unsern luten den ouch ir geld czu Danczske und andirswo czu Prussen aufgeholden ist. Gegeben czu Tracken am sunobendt nehist vor iudica. Anno etc. XVII⁰.

[Adr.]: Dem ersamen herren kompthur czu Danczske an alles zumen.

Oryginał na połowie ćwiartki papieru, sygnetowa pieczęć pozostała; ręką kanclerza na stronie adresowej napisano: Wytout von Jocop iuden.

[1]) te dwa słowa dodane na boku. [2]) było zdaje się sallen, lecz końcówka nadskrobana.

DCCXIX. *W Rydze* 31 *marca* 1417.
Mistrz Inflancki oświadcza w. mistrzowi, iż zjedzie się z nim w Kłajpedzie na dniu 25 kwietnia, lecz że będzie oczekiwać aż posłowie biskupa Dorpackiego powrócą od Witołda.

Bunge V. MMCXXVI. c. 212.

DCCXX. *W Konstancyi* 4 *kwietnia* 1417.
Prokurator zakonu pisze do w. mistrza w sprawie bulli, na mocy której Witołd został obrońcą biskupstwa Dorpackiego.

Bunge V. N⁰ MMCXXVII. c. 213.

DCCXXI. *W Ikskull* 25 *kwietnia* 1417.
Mistrz Inflancki uwiadamia w. mistrza o przebiegu układów biskupa Dorpackiego z Witołdem, celem przedłużenia zawie-

szenia broni, a mianowicie, że do dwu tygodni po Zielonych świątkach musi biskup odpowiedzieć, czy się zakon zgadza na roczne zawieszenie broni, czy też nie.

Bunge N⁰ MMCXXXIII. c. 218.

DCCXXII. *W Konstancyi* 5 *maja* 1417.

Król Zygmunt do króla Jagiełły zaręczając: iż zgodę którą z nim i z w. ks. Witołdem zawarł był, zawsze ma w pamięci, i upraszając aby kłamliwym podszeptom i oszczerstwom przeciwko téj zgodzie zmierzającym nie dawał wiary.

Dr. J. Caro. Aus der Kanzlei Kaiser Sigismunds str. 153. N⁰ 56.

DCCXXIII. *W Dorpacie* 16 *maja* 1417.

Biskup Dorpacki uprasza Witołda, aby przystał na proponowane przez niego zawieszenie broni z zakonem.

Unser ininghe bed und demodliken grus und wes wi gutes vormogen met aller behechlicheid alle czid czu voren. Hochgeborn mechtiger grucze vurste und gnediger here! Iuwer furstlichen gnaten ruche czu wissende, daz unser boten, de van unser weghen bi iuwern gnaten weren czu Garten vor paschen nogest vorganghen [1]), sunderlichen in sachen des ghemenen besten des kristliken frides, sin in den sulven sachen ouch gewesen van unser weghen bi dem erwerdighen meister dutschens ordens to Liffland, und sin wider an uns gekomen, und haben uns vorczalt iuwe hochgeborene werdicheid gnedlich antword, des wi in Christo hochliken sin gevrouwet, so das iuwer gnate dorch unser bete hat lutterlich an sich genomen dusser zage [2]) czu bringende an den dorchluchtighen mechtighen grozen fursten hern koning van Polen, also daz heer den fride twisschen den sulben hern konig und iwer gnaten uf ene siten, und deme ergenanten orden uf de andern siten, van sunte Marghareten tage ofte dar nach van sunte Iohannes tage negest czu komende biz vort over ein iar vormiddelst vulbord iuwer werdlichen gnaten uft god wil vorlenghen sullen. Ouch dorch unser bete willen, uf daz hir en binen alle schelinge und twidracht de twisschen hern konig iuwern gnaten und dem orden vorbenomet leider sin und den kristentome groczen hinder tun, vruntlichen in fride hingelecht moghe wirden. Und di selben boten haben uns gesacht, daz iwer gnate hoffe uns to enbeden ofte scriben korczlich in dissen sachen und unser bodeschaft lutterlichen haben gebracht an den ergenanten meister mid unser anherdinghe czu fride in der wise, als de van on czu voren was gebracht an iwer hochgeborn gnate, und wol daz de irwirdige homeister sine treflichen grozen boteschaft rete hatte gesand umbe der sulben sache willen an daz hilge concilium, des wi czuvorn eer unse boten wedder bi uns qwemen nicht ene wisten. Idoch hat der meister voregenand de selben sachen und unser bodeschaft gudlichen an sich genomen und sine trefliche boteschaft vort darumme gesand an den homeister ergenand in Pruszen, alzo das her hoffet, daz der homeister an alles tzwivel in dessen sachen unser willen und unsere anhardunge volchaftich wesende werde, des wi ouch selben hoffen. Wente wi dem homeister ouch sunderlichen unser ernstlichen breve dar umbe haben geschreven, so daz der homeister und sin orden de vorlengerunge des frides vorbenomed annamende und

dar an vulbordende wurde, so vere, daz daz hilge concilium de sache der egenanten twidracht und schelunge nicht af anspreche ofte ander vorlengerunghe des frides dar sulbes makende worde, nemelix wo desse vorlengerunge unschedelich si an den dedinghen in den sachen des hiligen concilii, daz en hobet der cristenheit und alle frides is, so beschedlichen wurde desser zake dar gheendiget und czo eim ewigen fride gededinget, daz god wille, ofte wurde ouch de fride dar vorlenget, so en sulde de vorlengerunge, de hir gemached wurde, keine macht haben. Wer aber, daz de sache czom heiligen concilio nicht wurde geendiget ofte vorlengerunge frides dar [nicht] gemachet wurde, so solde de vorlengerunge hirinne landes gemached vast und bestendich bliben. Hochgeborne gnediger here, also wir des durchluchtigen grozen fursten hern koning vorbenomed unde iwern gnaten sache und bodeschaft in vorcziden bi dem hilihen stole czu Rome und umme iwer bete brive willen zco mannigen cziden haben vortghesatczt unde eren underhalden, torch tugend de hern koning ergenand und iwer gnaten in grozer libe und wirdicheid des kristlichen geloben bitte wir noch, alse wir bi denselben unsern boten rede haben getan, met ganczer czuvorsicht, und demodlicher begerunge, daz der her konig und iwer g[n]ate de vorlengerunge des frides vorbenomet sunder alle list [alse vorschreven] ist, annamen wille, uf daz hir enbinnen stete fride und endracht twisschen dem hern konige, iwern gnaten und dem orden vorbenomet vormiddelst hulfe unsers hern Christi gemachet moge werden. Dar wi uns gote tzo eren und iwern gnaten und dem orden vorbenomet czo leve gerne vlislich an buwisen willen, also wir best und hogest mugen und kunnen, so vere, daz daz hilige concilium desse selbe sache, des god nicht ene wille, czo keinem ende lichte bringen wurde; und wir haben keinen czwivel in rechter warheid dar an. Is sache, daz der here konig, iwer gnate und den herren des ordens vorgenomet czo vruntlichen tagen komende werden, ir sullen mit der hulfe gotes van allen parten in minne und vrundschoft also gescheden werde, daz der her coning iwer hochgeborene gnate vorbenomet mid hulfe des vorbenomeden ordens so vil unkristlicher riche land und leute under sich und czu dem hiligen kristenleben bringen mugen und solen, ane tzal und ende, alse iwer gnate wil erdenken. Wi muchte der her coning und iwer gnate vorgesen grozzer und werdlicher ere und testament, dan also vorgescreven ist, nalasen under iwern lobesamen namen, des nummerme czu ewigen cziden dan vorgessen wurde in dessen werlde. Trachtet gnediger herre, daz ir be czit iwer vurstlichen waldicheid dar god iuwer gnate boben andern kristlichen fursten mede hochlicher hat gespriset nicht vorsumet. Wente de czit muchte komen, daz iwer gnate gerne so wol ton wolten, und des nicht mechtich wesen kunde, und was in dessen sachen des hern coniges und iwern hochgeboren gnaten vorbenomed wille is, des beghere wi mit dem ersten [3]) ein gnedlich (!) antword van iwern gnaten. Vortmer, hochgeborne gnediger her, sin wi underwiset van unsern vorscreven boten, wi daz ein bemesch ritter de iwerem hope volget, was bi den selben boten des nachtes in erer herberge czu Garten, und sprach dar in irer jegenwardicheid dar Nicolaus iwer scriuer und vyl ander van iweren hofgesinde bi waren, wi daz Johannes Hus hillich were, und straffede mit grozen schanden und scheldeworden, das hilige concilium, wi daz se den selben Johannes mit unrechte vor enen ketczer hetten vorbrandt, und her hatte dar vil anderer offenbarer word, de da [weren] [4]) kegen den kristengeloben. Dar umme men den sulben ritter billichlichen solte, lich enem ketczere vorvolgen und

straffen und nicht liden [5]). Hirumme hochgeborene gnediger here, rate wir, durch liebe und ere willen, de wi haben czo iweren gnaten, daz ir den selben ritter in siner ketczerie straffen edder straffen lassen, also daz iwer gnaten hof und stad des ere habe, wante iweren hochgebornen gnaten also enen werdigen kristlichen fursten alsodane man bi sich nenerleie [6]) wis mit eren sted to holdende und liden. Vortmer hochgeborne furster und gnediger herre, wi danken mit ganczen vlisen iweren waldiclichen gnaten und der hochgeboren vorstinne, iwer werdigen vrouwen, vor voel ere und woldat und manichvalde kotliches gabe, de iwer hochgeborne gnate und de furstinne vorbenomed, uns und unsern boten mildichliken bewiset, gesand und gegheben habe. De almechtiger got behote iwer hochgeborne gnade gesund dem kristengeloben czo troste in ewiger salicheid. Geschreven uf unserem slosse czu Darb(at) des viften sundages na Paschen under unsirm ingesegil. Anno XVII°.

[Adr.]: Dem irluchtigen hochgebern mechtigen heerrn heerrn Allexandro anders Vytoud, genomet groser furste Lettouwen und Ruszen etc.

Kopia listu biskupiego na wielkim arkuszu, pismem bardzo nieczytelnem pisana i list mistrza Inflanckiego do w. m. z 20 maja t. r. włożona. Przy końcu tej kopii inną ręką i atramentem, lecz współczesną ręką napisano po lewej stronie i w pośrodku adresu: T.. Episcopus Tarbatensis etc.

1) Wielkanoc przypada w tym roku na 11 kwietnia. 2) sc. duze sache. 3) quam cellerime. 4) słowo nieczytelne.

5) Że Witołd nie był obcym dla nauk, jakie w XIV. i XV. w. umysły ludzkie poruszały, poświadcza ślad tegoż w dziejach angielskich, jak donosi Baliński: Historya miasta Wilna T. I. 189 uw. 86, a mianowicie, „że sławny w owych czasach teolog angielski Tomasz Walden, głośny dysputami swemi z Wiklefistami i Husytami, którego nawet Henryk V. król ang. używał do negocyacyi między Władysławem Jagiełłą a Krzyżakami, bawił przez czas niejaki na dworze Witowta i nauczał go wiary chrześcijańskiej. Ob. Smollet, Story of England T. IX. i B. 4. p. 163.“

6) keinerlei weise zusteht.

DCCXXIV. *W Dobrotworze (nad Bugiem)* 17 *maja* 1417.

W. ks. Witołd oznajmia biskupowi Dorpackiemu, iż nakłonił króla Polski do przyjęcia rozejmu z zakonem na rok cały.

Alexander anders Wytowd etc. Deme erwirdigen in gote vatir herren Ditrich bischoff czu Tharbt unserm besundern liebin frunde fruntschaft heil und meinunge alles gutes. Erwirdiger in gote vatir! Als euwir erwirdikeit czu uns gesandt hatte euwir achtbare botschaft, den ersamen herren magister Johan Scheelen, geistlichen rechtes lerer, und den strengen hern Dittrich von der Roppe, die an uns undir andern redlichen sachen von ewir erwirdikeit wegen geworbin habin, bittende, das wir selbir gutwillig weren und den allerdurchluchsten fursten und hern hern Wladislaw konig czu Polan unsern libin bruder dorczu halden welden, das noch lenger tage des beifredes czwuschen uns und dem dutschen orden gesein mochte[n], in welchem beifrede ir mit andern erbaren luthen hulffe, weldet muhe und erbeit offnemen, ap ichtis gutis czum ewigen frede mochte geteidinget werden etc. Doruff habin wir vil treffliches geredt mit denselben euwirn boten, und nemlich wie das die czeitliche unewige beifredes vorlengerunge schedliche uns und czu keime fromen, und anderm teile gar nucze weren, umb sachen willen, der wir etliche denselben euwirn boten irczalt haben. Idoch da sie uns also hoch von euwir erwirdikeit von den sachen bathen und sprachen, euwir erwidikeit wuste und vorneme is im geiste, das ir etwas gutes in denselben sa-

chen mochtet geschaffen. Wir gaben en czur antwert: wir wolden is brengen an den egeschrebin herrn konig unsern bruder und an seinen rat, wurde en is behagen addir nicht, wir welden is euch vor pfingsten lassen wissen [1]). Nu haben wir ouch binne kurcze geschrebin, wie das wir die sachen hatten dem herrn konige und seime rathe geschrebin und uns was noch keine gewisse antwert doruff geschrebin. Alleine das is der her konig vorschoben hatte, bis das wir mit im binne kurcz czusampne qwemen etc. So willet wissen, das wir [2]), nu als gestern [3]), mit dem herrn konige czusampne s[e]in komen an dem flisse Bug czwuschen Luczsk und Lemberg im Ruschessem lande [4]), do habin wir mit [em] und seime rathe undir andern notlichen sachen ouch do von geredt, und sie euwir bethe und begerunge undirweiset, das sie underenandir gar swerlich gewegen haben, wie das solche czeitliche ungewisse unewige beifredis vorlengerunge, also als die ding iczunt hen und her haben, unserm teile schedlich und anderm teile fromliche weren. Gleichwol das io vor gote und der werlde unser gerechtikeit deste sch[e]inbarer wurde, und das man nicht sprechen bedurffte, das wir mitsampt dem herre konige, mee czum orlege den czum cristenlichen gemache, geneiget und begerlich weren, addir das wir vorgissunge des cristenliches blutes gerne segen, wir haben den herrn konig und seine rath addir mit grossir muhe dorczu brocht, umb cristenliches glimpfes und euwirer bethe willen, das sie mitsampt uns vorliebt haben lengeren beiffrede, als von sinte Margarethe nehistkomende obir ein gancze iar czum andern allirnehistevolgende sinte Margarethe tage. Hirumb, nu die czeit des uffgenammenen beifredes czwuschen uns iczunt kurcz ist, und sich die luthe allirreitte [5]) irheiben czu reisen, ist [is], das ir in den sachen von dem orden gemechtiget seit, den beifrede obir ein iar vorbas, als oben stet geschrebin, czu vorlieben offnemen und czu machen, so wellet uns schaffen, euwirn und des herrn magisters von Lyfflande briffe mit euwirn anhangenden insegeln, io ee io besser ken Lythawen, went wir kurczlich im lande czu Lithauwen mit gotis hulfe meinen czu wesen [6]). In den briffen ir beide gloubit, vor den herrn homeister und den orden, den beifrede czu helden, und wellirleie [7]) lawtt euwir briffe uns geantwert werden, der gleichen wir unsern briff vor den vorgeschrebin konig und vor uns gloubende, an offczog czu euch senden wellen, und das ir nemlich in denselben briffen usdrucket und bedewtet eine beqweme czeit beiden teilen, czu welcher man, den begriffenen beifrede, mit des herrn koniges und unserm an eime, und des homeisters, meisters von Lyfflande, und euwirn briffen und segeln an anderm teile beffestenthe und vorschribe. Gegeben czu Dobrotwor an dem flisse Bug am montage rogacionum. Anno etc. XVII$^{mo.}$

Kopia listu na karteczce papieru, bardzo ściśle pisana; na drugiej stronie uwaga: dis sint di briffe, di in des concilium sien gesandt — współcześnie, ale nie wiedzieć czy ręką odpisywacza listu czy też inną. Znajduje się w archiwum Królewieckiem N. Z. szuflada XXIV.

[1]) Przypadają one w tym roku na 30 maja. [2]) wir dodane u góry. [3]) tj. 16 maja.

[4]) Dł. XI. 381. opowiada o tym zjeździe Jagiełły z Witołdem: in Dobrothwor supra fluvium Bug, ale odnosi zjazd do cokolwiek późniejszego czasu: in festo s. Johannis baptistae.

[5]) sc. allgereit. [6]) miasto: sein. [7]) sc. welchir.

DCCXXV. *W Rydze* 20 *maja* 1417.

Mistrz Inflancki posyła w. mistrzowi kopię pisma biskupa Dorpackiego do Witołda, dotyczącego przedłużenia pokoju.

Unsern demuthigen willighen gehorsam altzeit vor. Gnetiger her meister! Als euwir gnate uns ee und ouch nu letcz geschreben hat, das wir, als von uns selben, den heren bischoff czu Darpt anherden solden, das her vortan werbe an hertzog Wytowddt, umbe vulforunge der vorlengerunge des fredes, also der herre bischoff egenanter hatte durch seine boden an hertzog Wytowdt lasszen vortasten etc. So haben wir daz mit fleissze ghetan, und der her bischoff vurgenant daz willentlichen thut, darumme her seinen briff herczogen Wytowde hat ghesandt, der von worten czu wordten ludet noch innehaldunge der abeschrift hirinne vorslossen [1]), der briff hute irst von hir gegangen ist sunder zument. Ouch hat der selbe herre bischoff seine brife mit deme gesandt an den bischoff czur Wille, und an Moniwid woiwode, und sust einen andern houptman, der innehold wir nicht en wisszen, doch wir ghisszen, das sie von den selben sachen ouch holden, also das sie herczoge Wytowdt darin sullen hoerden, das die vorlengerunge des fredetages werde vullefuret. Sunderlichen en wisszen wir ken czettinge czu schreiben, dan das Wytowdt seinem ganczen lande, hat czusaghen loesszen, das sie alle bereide sein, wenne man in czusaghet, sunder nicht wois man uff welche czeit. So sint hir vaste vill loufflinge in das landt ghekommen uz Lettowen, die das selbe sprechen, nicht wesszen sie aber czeit odir stunde, wenne odir wo her inwelle, sunder das sie sich ganczlichen bereiden wo sie hin werden czihen, das sie under eins mit einer drucht wellen komen. Gegeben czu Rige am tage ascensionis Domini. Anno etc. XVII⁰.

Gebetigher czu Lyffland
dutsches ordens.

[Adr.]: Deme erwirdighen geistlichen manne, homeister dutsches ordens, an alles zumen macht is dar an d.

Oryginał ze śladami po pieczęci na ćwiartce papieru, w archiwum Królewieckiem. Bunge V. MMCXXXVII. c. 224.

[1]) Ob. wyżej N⁰ DCCXXIII.

DCCXXVI. *W Konstancyi* 28 *maja* [1417].

Król Zygmunt winszuje królowi Jagielle i w. ks. Witołdowi z powodu usiłowań ich celem nawracania Żmudzinów na łono św. wiary.

Dr J. Caro: Aus der Kanzlei Kaiser Sigismund, str. 155 N. 57.

DCCXXVII. *W Dorpacie* 30 *maja* 1417.

Dytrych, biskup Dorpacki, odsyła w. mistrzowi kopiję listu Witołda, w którym się książe zgadza na zawieszenie broni z zakonem i uprasza mistrza o udzielenie mu swego pod tym względem zdania.

Bunge V. N⁰ MMCXXXIX. c. 228.

DCCXXVIII. *W Dorpacie* 31 *maja* 1417.

Dytrych, biskup Dorpacki, posyła mistrzowi Inflanckiemu odpis odpowiedzi, jaką dał Witołdowi w sprawie propozycyi dotyczącej zawieszenia broni.

Bunge V. N⁰ MMCXL. c. 229.

DCCXXIX. *W Dorpacie* 31 *maja* 1417.
Dytrych, biskup Dorpacki, do Witołda: odpowiadając na jego dwa listy z Łucka 7 maja i z Dobrowtoru 17 maja b. r. datowane, iż natychmiast napisał o projekcie przedłużenia broni obu mistrzom, a skoroby dokumenta zatwierdzające rozejm otrzymał, wnet je księciu odeszle. Dziękuje, że książe łaskawie przyjął jego poselstwo, tudzież że sprawę jego z Pskowianami poprzeć raczył listem, który on natychmiast po otrzymaniu do Pskowa odesłał.

Bunge V. N⁰ MMCXL. c. 230.

DCCXXX. *W Lemzell* 2 *czerwca* 1417.
Mistrz Inflancki zapytuje w. mistrza, czy ma potwierdzić zawieszenie broni z Polską i Litwą w sposób, jak tego Witołd żąda; prosi aby mistrz na taki rozejm zezwolił, gdyż w przeciwnym razie biskup Dorpacki mógłby napisać do Rzymu, że wina z powodu wojny cięży na zakonie. Z Pskowa dochodzą wiadomości, że Witołd podburza Pskowian jakoteż Nowogrodzian do wypowiedzenia zakonowi wojny.

Bunge V. N⁰ MMCXLII. c. 232—234.

DCCXXXI. *W Marienburgu* 11 *czerwca* 1417.
W. mistrz daje pełnomocnictwo biskupowi Dorpackiemu, aby wspólnie z mistrzem Inflanckim uskutecznił przedłużenie zawieszenia broni z Polską i Litwą począwszy od św. Małgorzaty na rok cały, z tem jednakowoż zastrzeżeniem, że gdyby koncylium, papież lub król Zygmunt, coś lepszego na rzecz owego rozejmu rozstrzygnęli, żeby sąd ich nie stanowił sprzeczności z tym rozejmem.

Bunge V. N⁰ MMCXLIII. c. 235.

DCCXXXII. *W Wenden* 13 *czerwca* 1417.
Mistrz Inflancki przyobiecuje dotrzymać zawieszenia broni uczynionego za pośrednictwem Dytrycha, biskupa Dorpackiego, z Polską i Litwą począwszy od święta Małgorzaty przez rok cały, tak mianowicie, że uchwały koncylium zawartemu rozejmowi szkodzić nie będą mogły, również że na dniu 15 sierpnia, albo sam albo przez pełnomocników swoich, stawi się na zjeździe z królem Jagiełłą i Witołdem w Toruniu.

Bunge V. N⁰ MMCXLIV. c. 237.

DCCXXXIII. *W Rydze* 18 *czerwca* 1417.
Mistrz Inflancki podaje w. mistrzowi powody, dla których nie mógł przesłać Witołdowi dokumentu zawieszenia broni w for-

mie podanej mu przez w. mistrza i odsyła mu kopiję dokumentu rozejmowego, jaki wysłał do Witołda.

Bunge V. N⁰ MMCXLV. c. 240.

DCCXXXIV. *W Wilnie 27 czerwca* 1417.
Witołd podaje powody mistrzowi Inflanckiemu, dla których on na przedłużenie rozejmu w tej formie, jak ją mistrz przedkłada, nie może przystać.

Alexander anders Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen und czu Rwssen etc.

Erwirdiger her meister! Kompthur van Ascherade mit des herrn bischoffs van Darpte dinere sint czu uns komen, und haben mete brocht den briff mit euwirm und der euwirer gebitiger segeln besegelt, of den beifrede obir ein iar vorbas czu halden, den wir off innige bethe desselben herrn bisschoffs van Darpte vorlibet hatten. Sunder wellit wissen, als wir euch vorgeschreben, das der allerdurchluchster forste und herre her Sigemund Romescher etc. konig, als wir des mit sime briffe, der do rischlich gegangen hat, besandt sein von em, dort in dem heiligen concilio czu Costenicz gleicher weisze, als wir hie begriffen hatten, denselben beifrede, van sent Margarethe nehistkomende obir ein gancz iar nehistvolgende, do von wir nicht gewust haben, czwusschen uns gemacht hat, den wir mit gotes hulfe stete und feste wellin halden. Und dorumme uns fugete nicht denselben euwirn briff offczunemen, noch den unsern, der em gleich were, dirkegen [zu] geben, umb des willen allirmeiste, das in demselben euwirm briffe, usgedrucket ist nemlicher tag, als der nehist sontag noch assumpcionis Marie, of den solden unser rethe van beiden teilen czusampne komen, denselben beifrede, den wir undir uns selbin [1]) vorlibet hatten, czu befestigen, und eins anderen tages ramen, die czweitracht besuchen czu slichten etc. Nu wissen wir wol, van dem allirdurchluchsten forsten und herrn herrn Wladislaw konige czu Polan unserm liben bruder, das sein rat mit euwirs homeisters rathe, nu in disen tagen sollen czusampne komen, denselben beifrede den der her Romescher konig gemacht hat, undir sich, ap des not wurde sein, czu befestigen, do sie ouch leichte eines andern tages werden ramen, denne in demselben euwirm briffe ist begriffen, dorus hie und dort eine czweiffelunge entsteen mochte. Auch uns fuget nicht in der maszen eins andern tages ramen, die sache czu handeln, sint wir noch nicht wissen, wie is der egeschreben her Romescher konig mit dem concilio dort czwusschen uns wirt machen, sintdemole her den beifrede czwusschen uns gemacht hat, is mag vil noch gescheen, das her ouch einen tag ofnemen wirt die sachen czu handeln, und is mochte leichte gescheen, das derselbe tag, mit disem euwirm briffe nicht wol obir ein mochten tragen. Gegeben czur Wille am sontage nehist noch sint Johannis baptiste. Anno etc. XVII.

[Adr.]: Deme erwirdigen hern meister dutsches ordens czu Lifflande.

Oryginał z resztkami po pieczęci sygnetowej pisany rozwlekle i wybladłym atramentem, w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) stoi: selbn.

DCCXXXV. *W Rydze 2 lipca* 1417.
Mistrz Inflancki uwiadamia w. mistrza, iż otrzymał dokument króla Zygmunta, dotyczący przedłużenia rozejmu pomiędzy Polską a Litwą z jednej a zakonem z drugiej strony, i proponuje zjazd z królem Polski i z Witołdem, celem uskutecznienia trwałego pokoju. Prosi o odpowiedź, a mianowicie jak się mistrz na ten projekt zapatruje.

Bunge V. N⁰ MMCXLVII. c. 242.

DCCXXXVI. *W Lenewarden* 11 *lipca* 1417.
Mistrz Inflancki posyła w. mistrzowi kopję dokumentu zawieszenia broni na jakie się Witołd godzi, opowiada o czém mówił książe z posłem zakonu, tudzież o stosunkach Witołda z Tatarami i Pskowianami.

Bunge V. N⁰ MMCL. c. 246—249.

DCCXXXVII. *W Raciążu* 11 *sierpnia* 1417.
Władysław ks. Opolski biskup Włocławski, usprawiedliwia się przed w. ks. Witołdem z powodów, dla których bez zezwolenia i rady króla Polski i w. księcia, sam na swą rękę rozpoczął układać się z w. mistrzem zakonu.

Illustri et serenissimo principi et domino domino Allexandro alias Wytoldo dei gracia magno duci Lytwanie domino meo graciosissimo et patri etc. Illusrissime princeps domine noster [1]) graciosissime! Misi V^{re} S^{ti} monitorium ad plenum, super quo monitorio Cruciferi appelantur et protestati sunt, quod vellent concordare mecum, si in partibus existerem, vel cum procuratori meo qui haberet mandatum sufficiens. Ego hoc audito in Wratislauia existens veni in Raczans et eciam protestatus fui, quod essem tria miliaria de Thorun, si aliquis esset volens mecum concordare, magister vel ordo suus, ego vellem acceptare concordiam. Et hoc feci illustrissime princeps ad evitandum malicias eorum et subterfugi [2]) [ut] causa iuris alias appelacia eorum habuisset locum. Et illustrissime princeps, non credat V^{ra} S^{tas} quod palliatam [3]) fecissem cum eis hanc convencionem, interfuerunt enim consiliarii domini nostri regis, palatinus Syradiensis, capitaneus Brestensis, Matias dictus Labisky (sic) palatinus Cuyauiensis, Johannes palatinus Wladislaviensis et domini de Pascoscz (sic) et multi alii nobiles terre Cuyauiensis apud me in Raczans, quos consului et remitto me ad eos, quos eciam omnes pecii mecum ire ad magistrum ad evitandum (sic), de quo forsan serenitas suspicatur, qui duo se excusaverunt videlicet capitaneus Brestensis et Mathias palatinus Cuiaviensis ligittimis excusacionibus, sed tercius videlicet Johannes palatinus Wladislaviensis excusabat se quadam nova presumpcione, illi autem duo unus persuadebat sibi mecum ire immo Brestensis capitaneus misit sibi litteram suam persuadendo et consulando (sic) sibi mecum ire, et sic illustrissime princeps quod timui [4]) evenit et quod verebar accidit. Et non credat V^{ra} S^{tas} nec opinetur, me esse tante inconstancie, quod ego quidquam vellem attemptare contra statum et bonum regni et regis et maxime cum omnia facta inter me et regem et regnicolas remisi ad arbitrium V^{ie} S^{tis}. Item non con-

fidat V^ra^ S^tas^ quod ita insipiens essem quod aliqua facta regni tractarem, cuius nunquam habuissem comissionem nec credulitatem. Item non credat V^ra^ S^tas^ quod de factis domini archiepiscopi vel aliorum eorum episcoporum me intromittem, sed factum est, me proprium et personale[m] et ecclesie mee [5]) videlicet de intromissione ecclesie mee duorum annorum et censibus eorundem per magistrum et ordinem sublevatis [6]). Item illustrissime princeps, nolui ire ad magistrum, nisi aliqui mecum irent certi nobiles uti suprascripsi in testimonium veritatis. Et interfuit dominus Johannes palatinus Wladislaviensis et tres de capitulo meo, et maxime unus frater dictus Pelle, cui eciam soli Pelle ostendi capitula illa cui multum placuerit, qui dixit, utinam deus vellet et bonum esset quod iam haberemus talem finem ab eis; sine quorum consilio nichil feci. Et si V^ra^ S^tas^ in hoc nollet contentari, probabo per litteras inter magistrum et me scriptas, quas eciam V^re^ S^tati^ mitto, quas supplico remitti et si placeat copiis obtentis. Item non credat V^ra^ S^tas^ hoc modicum fore, quod peto [7]) libertatem ecclesie et decimas alias deperditas ab ecclesia in triplo restaurari, quia non bene pro toto libertas venditur auro; nec credat V^ra^ S^tas^ tam contra fortes viros et qui tam diu possiderunt libertatem [8]) ecclesie et eas vehementer usurpaverunt quod ita leviter eas dimitterent, non confidatis; et scribo pro certo V^re^ S^ti^, quamvis hoc modicum videtur V^re^ S^tati^, quod nequaquam faciant, quia maximum est apud eos, ea que possiduntur (!) minus iuste ita leviter dimittere. Do [9]) exemplum, V^ra^ S^tas^ novit, que vehementer et minus iuste V^re^ S^tis^ regni et aliorum principum hucusque possiderunt, quam gravissime est ab eis evellere. Quid ergo V^ra^ S^tas^ habet mihi pro malo? Utinam deus vellet, si possem illud habere, que hucusque posiderunt minus iuste. Ego confido in deum quod esset consilii vestri, regis et tocius regni, quam [10]) nunquam antecessores mei operari potuerunt. Item scribit V^ra^ S^tas^ quod deberem habere consultos regem et V^ram^ S^tem^ et consilium regni in tali convencione cum Cruciferis. Item superius scripsi, qualiter oportebat me illa facere coactus [11]) iure, et enim illustrissime princeps non feci sine consilio regni, attamen feci cum consilio maiorum qui sunt in Cuyauia. Item illustrissime princeps superius proposui regi et consiliariis suis per me et nunccios nostros dicere per me (sic), quod regnum et rex habent contra Cruciferos iustissimas causas et quod me tuerentur et defenderent erga eos in tractatibus et convencionibus et in treugis pacis; nec operam adhibebant nec in aliquo suffragabantur ecclesie mee et iuri meo, quinnimo magis deridebant, et rex dicebat: da mihi medietatem illorum que evincas ab eis, credo eciam derisive, et dicebat: domine episcope, vos habetis ius vestrum spirituale, quid nos debemus in hoc agere, nisi illustrissimus princeps [12]). Si sunt [13]) illa subsidia et suffragia eorum et consilia, destruccio tocius ecclesie mee [14]). Vero illustrissime princeps, paupertas est tanta ecclesie mee, quod non sufficio tenere causas in curia Romanorum contra ipsos Cruciferos, tamen superius scripsi V^re^ S^ti^ quod ego cogor per regem, quod me [debet] intrare concordiam cum Cruciferis velis et nolis, quod ergo imputat mihi V^ra^ S^tas^. Et parcat mihi S^tas^ V^ra^; quid deberem consulere qui simili modo [15]) laborant in destruccionem [16]) ecclesie mee uti Cruciferi, et nullus est ex regno qui mihi iuvaret mitissimo denario excepta V^ra^ S^te^, de quo ad plenum V^re^ S^ti^ neqeo [17]) regraciari, regraciatur ergo vobis omnipotens. Verum illustrissime princeps, si haberem tot pecunias quod possem exspectare usque ad finem litis et quod haberem annos Mathuselem qui nonaginta annis vixit; sed durum est mihi contra stimulum calcitare [18]), quia magister Prussie lites mecum tenet propriis meis stipendiis.

Isto anno habui ducentas sexagenas grossorum et aliis annis habui duo milia marcarum sub eis in mutata pecunia; et si veniret illa concordia ad effectum, ego haberem quatuor milia et ultra. Cum quo ergo illustrissime princeps tenebo causas contra eos et statum meum, cum iis qui [19]) in regno Polonie pocius aufert quam addit, eciam non est adiutor, nec in domino [20]) (sic) et si vobis displicebo in factis meis nulli conplacui. Heu me domine! quo fugiam nec ad te d[omine] quia fodere non valeo et mendicaree rubesco; nescio quid faciam; conslium meum de novo actum est, quia propria voluntate modo dimittere, quod faciam quod bonum videtur mihi in ea causa. Illustrissime princeps, semper obedivi preceptis vestris et miror quod precipitis mihi querere consilia et sustentaciones in bacculo arundineo confracto. Item illustrissime princeps sepissime [parati] [21]) fuimus ad mandata vestra et nunccios nostros misimus in factis nostris ad dominum regem, nuncquam minutissimum verbum respondit super multis articulis et querelis, super iniuriis ecclesie mee, sicut adhuc [omnia] in fortuna suspensa sunt et in gracia Stis Vre. Item scribit Vra Stas quod ego affectarem multis intercessionibus et scriptis vestris [22]), quomodo intercedatis pro me apud dominum meum [re]gem, cum ego nollem per me, nec nunccios meos; requisivi dominum regem, nunquam potui ab eo obtinere responsum a tempore possessionis ecclesie mee; et modo ignoro [u]trum [23]) acceptabiles littere mee apud serenitatem suam [24]). Et tamen in manu vestra cuncta sunt posita, tamen adhuc nichil est arbitratum inter nos et regem. Ideo Vre Sti scripsi, ut rex vestra scripta scriberet capitaneis suis, ut lite pendente nil innovetur, quia illustrissime princeps quascumque litteras portavi erga capitaneos suos [25]) et eas presenta[vi]mus per nunccios nostros, semper eas deriserunt et nunquam eas curaverunt, sed quascumque litteras rex mittit capitaneis suis ad opprimendam ecclesiam meam omnia totaliter adimplent, dicentes, quod rex mandavit. Si video Vram Stem attendat [26]) scriptis meis, et ergo amplius non scribam, et quidcunque rex vel sui faciant in me, paciar propter Stem Vram usque dominus deus illustrabit Stem Vram usque ad decisionem et cognicionem cause inter me et regem, quis peccav[er]it et iniuriam fec[er]it. Sed heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Item illustrissime princeps [mitto Sti Vre] [27]) (!) copias litterarum inter me et conmendatorem Thorunensem. Quanvis iniuria est modica sed valde immensa sicut Vra Stas plenius in litteris videbit contineri; et semper terminum suspendi cum magistro et litteris [28]) et adhuc suspensus est, et semper [est] ad consilia Vre Stis. Sed ad regem me remittere et ad suos,. me tedet ille labor, quam premia nulla secuntur. Intelligat Vra Stas cum effectu, et non derelinquas me domine salutaris meus. Ac tamen illustrissime princeps ex superhabundanti mitto ad regem honorabilem virum dominum Stanislaum canonicum ecclesie Wladislauiensis et plebanum in Vniecz (sic) ad significandum sibi ad mandata Vre Stis. Item illustrissime princeps scribit Via Stas, quod hec coram publicis notariis sunt consumata, quod melius esset sine publicis notariis. Verum est illustrissime princeps, quod illa que sunt monitoria nolui loqui cum eis sine publicis notariis, sed quantum ad concordiam, sicud Vre Stati articulos scripsi, non interfuerunt publici notarii, quia exceptum est inter me et magistrum, quod nullus alium debet monere nisi ex utraque parte consentiremus in articulos et totaliter concluderemus concordiam, et sic nichil conclusimus sed magister recepit inde deliberacionem et dixit, se non habere meliores suos consiliarios apud se, et sic illustrissime princeps si [29]) rex vel ex

regnicolis suis [aliquis] adhuc prestaret auxilium, favorem vel consilium, nihil adhuc esset neglectum. Datum Raczans in crastino sancti Laurencii. Anno XVII°.

Johannes dei gracia Episcopus Wladislaviensis.

Kopia bardzo nieczytelna, i mnóstwem błędów skażona na arkuszu papieru sporządzona, po którego drugiej stronie list Witołda (obacz N° DCCXL) A. N. Z. Sz. XXI*a*. N. 69.

[1]) Po noster stoi dominorum. [2]) czytaj: subterfugere, ut brakuje tu widocznie; ca bez skrócenia. [3]) palliatum w kop. [4]) timuit. [5]) sc. ecclesiam meam. [6]) czytaj: sublevatum esse. [7]) po peto stoi quia. [8]) libertatis. [9]) da, może ad exemplum. [10]) czytaj: quod. [11]) czytaj: coactum. [12]) ma się rozumieć: hoc agit. [13]) sunt dwa razy. [14]) brakuje orzeczenie: erit. [15]) w kopii: morbo. [16]) distruccio w kopii. [17]) sc. nequeo. [18]) calcitrare. [19]) quibus w kopii. [20]) sc. rege. [21]) jedno słowo brakuje, wydarte. [22]) czytaj: meis. [23]) itrum. [24]) brakuje sint. [25]) capitaneis suis. [26]) ma się roz. Vra Stas. [27]) scribens se w kopii. [28]) czytaj fratribus. [29]) po si stoi ab niepotrzebnie.

DCCXXXVIII. *Villa de Pontifara* 20 *sierpnia* [1417].

Henryk V król Angielski, prosi króla Jagiełłę o użyczenie mu pomocy w wojnie, którą gotuje przeciwko królowi Francyi Karolowi VI.

Subsidium petitur a rege Polonie per regem Francie (sic) contra et adversus regem Anglie (sic) etc.

Serenissimo principi Wladislao dei gracia regi Polonie etc. fratri nostro carissimo, Henricus eadem gracia rex Francie, Anglie et dominus Hybernie salutem et fraterni amoris votivum et continuum incrementum. Serenissime princeps frater noster carissime! Universis quorum actibus amica est veritas et quos pura perornat armorum intencio, hoc solet esse proprium, ut quo lacius eorum opera in apertam lucem noticie prodeunt, eo maiori cordium solacio pociantur innocencieque eorum fama luceat clarior, dum vera rerum gestarum cognicio ex adverso retendit maliciam obliquencium. Hinc est, quod cum serenitatem vestram non latere putamus, quod dolenda et gravis inter Francie et Anglie regna gverrarum a diu tempestas efferbuit nec de eorum scissura tam flebili votive pacis advenit anthidotum, qualiter ad hanc pacem consequendam regnorum nos iuxta ultimum debiti nostri fecimus quod christianum decuit principem, vos qui catholici principatus culmine pariter et honore fungimini, curavimus nostris litteris reddere cerciores, non obstante siquidem, quod ad coronam et regnum Francie indubio iuris hereditarii successu devolutus nobis extat titulus integralis. Illius tamen intuitu, qui suo nos precio cruoris redemit et ut effundendo sangvinis parceremus fidelium, parte modica in respectu totalis et integri iuris nostri pro regnorum pace finali singulis in tractatibus contentorum, decrevimus ad quod partis [1]) adverse cervix nimirum indurata votivum minnime voluit annuere condescensum, et ut plenius liqueat magnificencie vestre, qualiter ab exordio, quo dignitatis regie cacumen attigimus, usque in diem istum, ut felix illa pacis iocunditas refloreret, nostras intimas apposuimus operas et conatus, compendium quoddam de substancia nostrorum actuum in hac parte sub privato sigillo nostro serenitati vestre mittimus presentis per latorem. Quia tamen paci iusticia germana quadam affinitate coniungitur et in nostrorum iurium iniusta detentione [2]) manifesta per adversos irrogatur iniuria, urgemur iam ex iuris remedio pacis quietem ad tempus dirumpere et contra nostre publicos inimicos iusticie ad licitam convolare [3]) medelam gverrarum. Vestram igitur illustrissime princeps et frater carissime serenitatem preclaram, cum omni

cordis affectu, deposcimus, ut cum eam, que nobis amoris sincero coniungitur, intimis ex precordiis duximus requirendum, quatenus pro recuperandis iuribus hereditariis nostris et domanda tanta patenti protervia adversancium, qui singula racionis et pacis remedia aspernantes grati ad bellorum suspirant incomoda, cum vestri potenti brachio industris milicie nobis amicabilem prebeatis subsidium, ut de vestre fraternitatis succursu gratissimo, in qua nostri plurrimum requiescit fiducia, in nostris senciamus necessitatibus nos reffectos. S. p. (sic) dies vestros in incolumitate (sic) ac prosperet in longevis dominus dominancium et rex regum. Datum sub primato nostro sigillo apud villam nostram de Pontifara, mensis augusti vicesima etc. [4]).

Kopia w kodeksie N⁰ II. 68. p. 117—118 bibl. Kurnickiej.

[1]) pariter w odpisie. [2]) detentores. [3]) conolare.

[4]) Domysł, że list ten w 1417 r. był pisanym, polega na tem, że już na dniu 16 sierpnia t. r. wypowiedział król Henryk V. wojnę Francyi i wystąpił w sile 25.000 wojska w Normandyi. Uważamy bowiem list ten jako odpowiedź na list króla Jagiełły, który powyżej umieszczamy pod końcem 1416 r., a to z tego powodu, że król Polski w liście swoim zażądał od króla Henryka informacyi „scriptorum vestrorum apicibus" — a król Henryk w odpowiedzi przesyła mu „quoddam compendium de substancia nostrorum actuum".

DCCXXXIX. *W Ikskul* 28 *sierpnia* 1417.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi o nowinach z Litwy, a mianowicie że Witołd począwszy od 22 sierpnia wyprawia wnuczce swej księżniczce Moskiewskiej, którą wydaje za księcia Olenka Włodzimierzowicza, wesele, a ma ono trwać cały tydzień. Że miał był książe zamiar wydać wojnę Pskowianom, ale odwiódł go od tego król Jagiełło; w cedule zaś, w jaki sposób odpowiedział biskup Dorpacki w sprawie zawieszenia broni pomiędzy zakonem a Polską i Litwą.

Bunge V. N⁰ MMCLVIII. c. 256.

DCCXL. *S. L. et D.* [*pod koniec sierpnia* 1417].

Witołd odpowiada na list Władysława ks. Opolskiego, biskupa Włocławskiego, z dnia 11 sierpnia 1417 r.

Reverende in Christo pater [etc.]. Litteras paternitatis vestre, ad presens per familiarem vestrum missas sane percepimus racione (!) [1]) in quibus paternitatem vestram excusare videmur (!) de hoc, quia improvise egistis absque consilio regis et nostro, cum magistro ordinis Cruciferorum convencionem celebrando. Et allegatis inter cetera iustificantes vos, quod hec cum consilio capituli et corudam (sic) dominorum de Cuyauia fecissetis, petitisque ad huc nostra ad id contribuere consilia, dicentes, quod quicumque vobis de regno vel de nobis ad presens sua daret consilia, ita necessaria essent, sicut prius aliquomodo fieri sperabantur. Reverende pater! Aliud ad presens consilium dare nescimus, ex quo sine nostris facere incepistis consiliis, et asseritis hec cum consilio capelani vestri et quorundam de Cuyauia, prout melius scivistis, id quod bonum esset et honestum pro honori vestro et ecclesie vestre faciatis, que nos libenter audimus [2]). Item pro czuckaro [3]) nobis et consorti nostre misso paternitati vestre regraciamur. Prout autem de ambulatore scribitis, quod ipsum a nobis, si velociorem non haberemus velletis sepa-

rare et pro munere non accipere [4]) sed mutuaretis quoquomodo, nobis viceversa velletis restituere. Domine episcope! et si cencies melior esset quam est, ex quo dedimus libenter eum, apud nos vobis non est opus restituendi, sed quid placet cum eo faciatis, et de aliis [que] adhuc vobis apud nos placuerint, in eo vobis conplacenciam facere volumus cum effectu. Item prout scribitis pro falkone bono quem habemus amore langveretis. Ideo enim falkonem bonum vobis non miseramus, quomodo in brevi adventum vestrum sperabamus. Sed quo[modo] infirmitate propediente adventus vester prolongatus est, sine delacione duos falkones bonos volumus translegare. Item scribitis de nostro plus quam de vestro compacientes de dampno de sex milia florenorum amissione. Idcirco sciatis, quod ille qui dixit sinistre vos informavit, [nichil] [5]) enim deo dante perdidimus sed in omnibus ad vota auxiliante domino prosperamus [6]). Item sciatis, quod neptim nostram Moscwensem Amasiam (sic) [7]) et dilectam vestram illustri Allexandro filio Wladimeriensi, rivali ducis Janusi Rat[yb]oriensis, in uxorem dedimus. Item anulus missus describi ius (sic) iuxta prout nobis comparencius (!) fieri videbitur. Datum ut supra.

Kopia odpowiedzi Witołdowej umieszczona przy końcu arkusza sporządzonej kopii z listem biskupa, w szufl. XXI*a*. N. 69. Zdaje się, że kopię tę przysłał Witołd, a że w liście znaki ceduły niewidoczne, wnosić należy, że przysłał ją Witołd przez posła w. m.

[1]) rone.

[2]) Układy biskupa z mistrzem zakonu ściągnęły nań gniew króla. Witołd był rozjemcą sporu tego biskupa z królem; obacz list biskupa do swych oficyałów w Codex epist. II. N⁰ L. str. 44.

[3]) sc. sacharo. [4]) arripere w kopii. [5]) wydarte miejsce. [6]) prosperamur.

[7]) Była to Anastazya, córka w. ks. Moskwy Wasila Dmitrowicza i Zofii Witołdówny, poślubiona Aleksandrowi (zwanemu Olelko) Włodzimierzowiczowi księciu na Kopylu (Ostrogskiemu).

DCCXLI. *W Dorpacie* 12 *września* [1417].

Rada miasta Dorpatu udziela radzie Rewalskiej kopje dwóch pism od arcybiskupa i od namiestnika W. Nowogrodu pochodzących, w których ciż proponują zawarcie pokoju na 10 lat.

Bunge V. N⁰ MMCLXI. c. 259.

DCCXLII. *W Rydze* 29 *września* 1417.

Posłowie pskowscy zawierają 10-letni pokój i przymierze z mistrzem Inflanckim przeciwko Witołdowi.

Bunge V. N⁰ MMCLXVI. c. 267.

DCCXLIII. *W Trokach* 24 *października* 1417.

Witołd w. ks. Lit. uposaża biskupstwo Miednickie.

Nos Alexander alias Wytoldus dei gracia magnus dux Littwanie, Samathie et Rusie etc. Notificamus presentibus omnibus et singulis quibus expedit universis, quomodo zelo devocionis accensi, cupientesque cultum divinum et sacram fidem catholicam in terra nostra Samathitharum (sic) quantum cum dei auxilio possumus liberaliter dilatare et augere, venerabili viro magistro Mathie preposito Wilnensi postulato ad ecclesiam Medenicensem nove plantacionis ibidem in terra Samathitarum, ut eo melius et devocius in dicta ecclesia divinis posset vacare officiis cetera que ad augmentum sacrosancte fidei katholice pertinent uberius exercere, pro subsidio status sui et reformacione dicte ecclesie, sibi, de innata nobis clemencia,

de thesauro nostro L marcas latorum grossorum, L tonnas siliginis, X tonnas mellis, canonici[s] vero in dicta ecclesia deputandis, quorum VI debent esse in numero, cuilibet per X marcas grossorum et omnibus insimul X tonnas mellis et LX tonnas siliginis, eciam de thesauro nostro annis singulis ad festum nativitatis Christi dare et exsolvere presentibus promittimus et volumus, ad nostram dumtaxat voluntatem, tam diu quousque allodia et proventus dicto episcopo et ecclesie eius per nos, data et perhennius inscripta uberius reformata et augta [fuerint] concrevimus. Harum quibus sigillum nostrum presentibus est appensum testimonio literarum. Actum et datum in Traky dominica proxima post festum undecim milia virginum. Anno domini MCCCC°XVII^{mo} [1]).

Współczesna kopia w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XVII*a*. na małej karteczce papieru, pismem zupełnie podobnem do pisma jednego z pisarzów Witołda, skąd wniosek, że wyszła z kancelaryi księcia.

[1]) Podobne uposażenie ze strony króla Jagiełły, a mianowicie roczną rętę w sumie 60 grzywien zapisaną na żupach Wielickich i Bocheńskich, publikował Caro w Liber. Canc. I. N° XXXII. p. 69.

DCCXLIV. *S. L. po 28 października* [1417].

Witołd do któregoś z biskupów o założeniu biskupstwa Miednickiego.

Insuper sciat vestra paternitas, quomodo ad specialem nostram postulacionem sacrosanctum Constanciense concilium legatos suos videlicet Johannem dei gracia archiepiscopum Leopoliensem et Petrum episcopum nostrum Wilnensem cum omni potestate et auctoritate sua in terram Samagithie transire deputavit et misit gentes baptisare [1]), ecclesias kathedralem et parochiales erigere, episcopos, prelatos, canonicos et quosvis alios sacerdotes pro docendo populo in fide Christi instituere et consecrare. Cum quibus legatis, dum ad nos in Cowno venerant, ad dictam terram Samagithie personaliter non pigritavimus nos transferre, ubi cooperante spiritu sancto, predicta terra Samagitarum verbum domini et sacrum baptisma suscepit, ibique episcopatum et ecclesiam kathedralem in districtu Medeniczensi fundandum et erigendum, auctoritate qua supra, consensimus, episcopumque videlicet magistrum Mathiam ad dictum episcopatum presentavimus, canonicos circa dictam kathedralem ecclesiam et plebanos undique per terram supradictam constituimus et dotavimus. Qui magister Mathias in episcopum prefatum predictos dominos legatos, auctoritate sacri concilii, hic in Troki est consecratus, in presencia eciam ducum Slesie Conradi Kanthner et Conradi Albi. Qui Conradus Albus ad nos in Cowno tamquam familiaris noster prius venerat seque per corporalem iuramenti deposicionem ex omnibus pro quibus inculpabatur expurgavit et ad huc est circa nos. Conradus vero Kanthner postea ad nos venit, diligenter se excusando, quod nunquam intencionis sue ad presens erat contra nos cum ordine velle stare, super quo et coram nobis iuravit, quem ad petita et vota sua adiuncto sibi fideli nostro Nicolao Sapienski ad dominum regem fratrem nostrum carissimum transmisimus, qui assumpto secum suo pociori consilio, ibi coram regia maiestate circa coronacionem (sic) se intendit et wult de omnibus pro quibus fuerat inculpatus solempniter expurgare.

Kopia widocznie ceduły na papierze dobrze pisana; po drugiej stronie: Wytouts adir Wytoutynne abeschrift von dem bischthum czu Saymaiten. Archiwum Królewieckie N. Z., szufl. XVII*a*.

[1]) Obacz Dł. XI. 389—390. Porównaj tudzież Działyńskiego: Lites III. 191. List biskupów: de baptizmate Samagittarum.

DCCXLV. *W Medyce* 29 *października* 1417.

Król Jagiełło na prośby w. mistrza obiecuje uwolnić kupców toruńskich przyaresztowanych wraz z towarami, byle mistrz i ze swej strony podobnież z kupcami polskimi postąpił. Na zażalenia mistrza, jakoby Polacy nie dotrzymali zawieszenia broni za pośrednictwem króla Zygmunta uczynionego, odpowiada, że zakon a mianowicie komturowie z Nieszawy, Torunia, Gołubia, Brodnicy i Swięca dopuszczają się ustawicznie krzywd względem poddanych polskich.

Raczyński C. d. Lith. p. 214—216.

DCCXLVI. *Z Konstancyi* [*w listopadzie* 1417].

Król Zygmunt poleca Witołdowi Karola v. Hesburg, który już raz łaskawie był przez księcia podejmowany.

Recommendatoria duci Vitaudo.

Illustris princeps, consangvinee charissime! Egentibus nostre commendacionis auxilio oportet, in quantum racio accommodat, benigna mente prebere favorem. Proinde nobilem Carolum de Hesburg quem, sicut ipsemet retulit, nostre mentis contemplacione favorabiliter et liberabiliter tractastis, rursum vestre serenitati duximus recommendandum, affectantes, ut ipsum contra iusticiam opprimi vel gravari ab aliquo non permittatis, sed ubi necesse fuerit, vestris annuente iusticia solaciis et proteccione gratuita perfruatur, ut nostrum sibi in omnibus favorem senciat etc.

Z księgi formulariorum wiedeńskiego miejskiego archiwum wyd. Caro sub tit.: Aus der Kanzlei Sigismunds v. Regesta p. 19. Uprzejmości wydawcy zawdzięczam ten odpis, zamieszczony przezeń tylko w regestrze.

DCCXLVII. *W Gdańsku* 2 *listopada* 1417.

W. mistrz wstawia się u Witołda za kupcem gdańskim Arnoldem Dotten.

Also hat man geschreben herczog Witolt etc.

Irluchter furste und grosmechtiger liber sunderlicher herre! Wir bitten euwer grosmechtikeit mit fleiszigen besundern beten, das euwer durchluchtikeit geruche umb unser bete willen Arnoldt Dotten, diszen kegenwertigen beweiser, unserm lieben und getruwen hulfflich sein, das im adir wen her doczu schicken wirt, seine schulde von den euwern entricht werden und beczalt, das wir in eim semelichen gerne vorschulden wellen wo wir sullen. Gegeben off unserm huwsze Danczk am tage aller zelen im XIIII^{C} und sebenden (!) iare etc.

Kopia w registr. N. 10. pod N. 68.

DCCXLVIII. *W Konstancyi* 11 *listopada* 1417.

Oddo de Columna uwiadamia króla Władysława o swoim wyborze na papieża.

Martinus papa quintus scribit domino regi Polonie de ipsius eleccione in summum pontificem etc.

Carissimo in Christo filio Wladislao regi Polonie etc. salutem et appostolicam benediccionem. Summus omnium creator et opifex ab alto prospiciens sacrosantam romanam ecclesiam ac venerabilem sponsam nostram, que fere per XXXX[ta] annorum curricula ob nephandum scisma et lacrimabile ac pestiferum variis negociis et diversis in hac mortali et fugaci vita extitit miserabiliter lacessita, post cessionem iuris papatus per olim Johannem XXIII. et sub sequenti per G(regorium) XII. in eorum obedienciis nuncupatos sponte factas et per hanc sacrosanctam sinodum generalem Constanciensem sollempniter approbatas et per deposicionem a papatu de dicto olim Johanne et subsequenter de Benedicto XIII. eciam in eius obediencia nuncupato a papatu huiusmodi eciam per ipsam sinodum canonice factam, non est passus ulterius eandem ecclesiam diucius pastore carentem sue viduitatis incomoda deplorare, ac post multos variosque et diutinos tractatus et labores, illo desuper inspirante, qui ubi vult spirat et sue aspiracionis radius corda fidelium vivificat et illustrat super modo et fora eligendis, tunc proximum romanum futurum pontificem effectum est, solempniter ac concorditer ordinatum per eandem sinodum, quod collegio cardinalium ad eligendum ipsum futurum pontificem, per quinque naciones in eadem sinodo existentes, sex pro qualibet adiungentur, ita, quod ille qui per duas partes collegii concorditer et subsequenter per duas partes adiunctorum cuiuslibet ipsarum nacionum in papam concorditer eligeretur, pro unico vero et indubitato pontifice a cunctis christifidelibus haberetur, prout in decretis dicti concilii confectis desuper ac sollempniter editis lacius continetur. Unde, sicut equidem altissimo placuit, est factum, quod celebrata per naciones ipsas eleccione dictorum adiunctorum triginta inter omnes numero et approbata per ipsum concilium die lune proximum preterita circiter horam quartam post meridiem, in illius nomine qui perpetua iudicium racione gubernat, cardinales numero viginti tres, de quorum eciam eramus tunc numero et adiuncti huiusmodi, spiritus sancti cooperante gracia, decretum conclave libertate atque securitate ac celeberrima ab extra custodia munitissimum ad pacem ecclesie aspirantes intrarunt. Missarumque celebratis de mane solempniis ac deinde consiliis habitis et epetitis, prout tante rei sublimitas exposcebat ac presenti die Jowis celebritatis beati Martinis confessoris atque pontificis, hora quasi decima, eodem spiritu paraclito qui fidelium corda vivificat mentes nostras uniformiter ac eciam concorditer inspirante, ad altissimi laudis gloriam et statum ipsiis ecclesie evulsionemque ex agro dominico pestiferi scismatis, cardinales et adiuncti prefati in nos, tunc sancti Georgii ad velum aureum diaconum cardinalem ac tunc de ipsorum numero, licet ex fragilitate humane condicionis ad tantum onus regiminis universalis ecclesie insufficientibus humeris eorum vota unanimiter, discrepante nemine, direxerunt, in iubilo impnum te deum laudamus in cantico decantantes. Moxque iuxta ritum prefate ecclesie et cardinales et adiuncti huiusmodi et alii inter conclave ipsum existentes nos intonizavere sollempniter ad oracionem eciam subsecuta, que serenitati tue ad leticiam intimare providimus. Scimus enim et ab experto didicimus, dum eramus in minoribus constituti, quod ad eandem ecclesiam personamque nostram eadem tua serenitas semper gessit singulare dileccionis affectum. Et quomodo statum et honorem eiusdem tue celsitudinis atque regni precipua cordis affeccione dileximus et continere sedulo intendimus in nostre visceribus caritatis, eandem serenitatem tuam, quam status et honoris eiusdem ecclesie ac nostro ab effectu didicimus ferventissimam, tenere volumus

pro constanti, quod quantum cum deo et honestate poterimus erga incrementum regni et conservacionem regii tui nominis status pariter et honoris semper curis personalibus exponemus pastoralis diligencie nostras partes [1]). Datum Constancie Mongunthinensis provincie ab assumpcione nostri pontificalis culminis anno primo die undecima mensis novembris M⁰CCCC⁰XVII., indicione decima sub annulo nostro secreto, quo utebamur, dum essemus in minoribus constituti etc.

Kopia w kodeksie bibl. Kurnickiej N⁰ II. 68. p. 138—140.

[1]) Z ustępu tego, porównywując go z odpowiedniem miejscem w Długoszu (XI. p. 208. wyd. Prz.): Odo de Colompna regibus et principibus catholicis, et inter alios Wladislao Poloniae regi, cui singulari afficiebatur favore, suam eleccionem et assumpcionem in summum pontificem per litteras et nuntios significavit — wnosićby należało, że Długosz znał treść tego pisma.

DCCXLIX. *W Rydze* 11 *listopada* 1417.
Mistrz Inflancki zawiera z Pskowianami na lat 10 pokój.

Bunge V. N⁰ MMCLXXI. c. 275. i Napierski R. L. U. N⁰ CCVI. p. 168.

DCCL. *W Rydze* 13 *listopada* 1417.
Mistrz Inflancki uwiadamia w. mistrza, iż zawarł z Pskowianami 10-letni pokój, ubezpieczając się tymże przeciwko królowi Jagielle i Witołdowi.

Bunge V. N⁰ MMCLXXII. c. 278—280.

DCCLI. *W Krakowie* 25 *listopada* 1417.
Król Jagiełło wystawia w. ks. Witołdowi kwit na pożyczoną od niego sumę 500 r. sr.

Suppl. ad Hist. Russ. Mon. N⁰ CCXV. str. 512.

DCCLII. *W Rydze* 16 *grudnia* 1417.
Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż Pskowianie nie przyjęli dokumentu zatwierdzającego 10-letni z nimi pokój w formie przedłożonej im przez mistrza. Prosi o radę, coby miał w tej sprawie począć, zwłaszcza gdy Witołd równocześnie układa się z Pskowianami o pokój.

Bunge V. N⁰ MMCLXXVI. c. 285—288.

DCCLIII. *W Rydze* 17 *grudnia* 1417.
Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż obecnie doszły go wiadomości, iż Witołd założył biskupstwo na Żmudzi, osadził księży i kazał im chrzcić Żmudzinów.

Bunge V. N⁰ MMCLXXVII. c. 289.

DCCLIV. *W Wilnie* 14 *grudnia* 1417.
Komtur z Ascherade donosi mistrzowi Inflanckiemu o wiadomościach na dworze w. ks. Witołda jakoteż o Tatarach i śmierci wnuczki księcia cesarzowej greckiej w Konstantynopolu.

Minen steden willigen horsam mit ganczem willen. Ersam leve her meister! Ik do to weten iuwer ersamheit, dat ik quam tor Ville des donnerdages vor des hilgen Kerstes dage, und blive dar liggen bis des sondages vro und the vort to Tracken, dar vinde ik Vitovten vor mi. De koning von Polan is bi eme gewesen und en is nu nicht bi eme [1]), und kumpt to Tracken en dre tage ofte en veer na winachten. Ok so wetet leve her meister, dat hertoge Conrad von Ulse [2]), de in der Slesie buseten is, und de ein broder in dem orden heft, de is hertoge Wytovten dener geworden und Nothafft, de bi iuwer ersamheit to Rige wos de is ok sin dener geworden. Ok so wetet, dat de Tatersche keiser, de sinen broder der iare dotsloch, de bi Wytovten was, de is nu wedder dot geslagen van sinen vianden [3]). Ok is des koninges wiff von Constantinopilum, de is doet, Wytovten seiner dochter dochter [4]). Anders is nicht uppe desse desse tid, den got sterke iuwe ersamheit gesund to ewigen tiden. Gescreven tor Ville in des heiligen Kristes avende. Ok so wetet dat Herman ud der Koken, de hebben sik to samde gesworen.

Cumpthur to Asgraden.

[Adr.]: Dem ersamen meister to Lifflande sol desse brieff mit wer dicheit ane alle zumen.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci w archiwum N. Z. w królewcu.

1) Porównaj Dł. XI. 373: ex Kowno autem in Troky reversas... festum natalis Christi in Grodno agens.. 2) Öls - Oleśnica. 3) O ile z Długosza XI. p. 594 dorozumiewać się można, jest tu mowa o popieranym przez Witołda Betsabule, którego pobił Kerimberdei. (Karim - birdi). 4) Jest tu mowa o Annie córce Wasila Dmitrowicza w. ks. Moskwy i Zofii córki Witołda. W roku 1414 wydali Annę rodzice za Jana syna Manuela Paleogloga. „Wiadomość komtura jest prawdziwa"; Anna zmarła w Konstantynopolu na dżumę po trzyletniem pożyciu z mężem. Z małżeństwa tego nie było dzieci. Karamzin V. 181.

DCCLV. *Troki 26 grudnia* [1417]?

Witołd odsyła napowrót w. mistrzowi list wolnego polowania, dany ze strony w. mistrza królowi Polski i wyraża powody dla których to czyni.

Alexander alias Witawdus
dei gracia magnus dux Lithwanie et Russie etc.

Erwirdiger her meister. Das iagtbriff dem allirdurchluchsten forsten, hern Wladislaw konige czu Polan unserm libin bruder geschreben, den ir uns habt gesandt umb unser bethe willen, danken wir euwir erwirdikeit. Sunder als wir denselben briff dem herrn konige sandten, her hat en [uns] weder [gesandt] und meinet, das uns ouch s[el]ben dunket, das her em gare cleines adir nichtis nutcze wer[de, we]nt is steet dorinne, das dem herrn konige frei solde sein czu iagen in der wiltnisse an der Beber etc. An der Bebir dem herrn konige adir uns czu iagen, die lowb [1]) machet cleine undirscheit adir fromen, nu die wiltnisse doselbst steet noch im czweiffel und kein ussprach ist noch gescheen darumme. Auch an der Beber selber czu iagen ist nicht also, als wir gerne segen, nu us dem briffe czu vorsteen ist; an der Bebir czu iagen und nicht forder [2]), das do clein, sam [3]) nichtis were. Im demeselben briffe steet ouch nemlich usgedrucket, kein andirn nutcz czu haben denne die iagt alleine etc. So mocht man nicht holcz czum fuwer hauwen, noch gras pferden geben, noch undirweilen an fasteltagen adir sost wenne

man sich dem wilde noch in die wiltnisse vorleffe in die kechche fissche gewinnen, als desselben briffes smale inhaldunge usweizet. Hirumbe wir senden euch denselben euwirn briff weder, hirinne vorslossen und bitten euwir erwirdikeit begerlich, ap is gesein konde, das ir umbe des herrn koniges und unsern willen, deme herrn konige solchen briff, als etwenne euwir vorfaren em gaben, schreiben wellit, und en uns zenden, eigentleich usgedrucket das em obirall in der wiltnusse czusschen Prusschen, Littouweschen, und Mazawweschen landen frei czu iagen were, wenne her mit seinselbes leibe in der iagt were, dieweil der beifrede weret, mit obengeschreben van holczes, grases und fisscherie czur kochche wegen artikeln usgedruckten, uns beiden wol czu dancke, das wir ken euch, in samlichen [4]) gerne [5]) wellin vorwircken [6]). Und wellit wissin, das wir mit dem herrn konige allreit vor den heiligen tagen woren in der iagt czusampne komen [7]), Wir czogen van dannen und der her konig bleib hinderstellig in der iagt umbe Gonitcz [8]), und nu bis dinstag nehist komende sollin wir abir czu Worany unserm iagthoffe VII meil van Tracken mit em czusampne komen. Gegeben czu Tracken am tage sint Stephani protomartiris.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Michel Kochmeister homeister dutsches ordens, an Zumen.

Oryginał z resztkami po pieczęci w dwu miejscach wydarty, cały czytelny jednakowoż plamami z wilgoci mocno uszkodzony, znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) erlaubniss częściej loubbrieff np. über getraide. [2]) sc. fürder=weiter. [3]) sam nichtis=quasi nihil. [4]) ne u góry dodane. [5]) in talibus. [6]) dass wir gegen euch werden erwiedern. [7]) porównaj Dł. XI. 382. Wladislaus rex... venationibus opera impensa, natalis domini festa apud Grodno egit etc. [8]) t. j. Goniądz.

DCCLVI. *W Konstancyi [w grudniu* 1417].

Król Zygmunt winszuje królowi Jagielle z powodu nawracania Żmudzinów na łono kościoła, w krasomówczych zwrotach porównując zasługi jego na tym polu z zasługami Konstantyna W. [1])

Dr. J. Caro: Aus der Kanzlei Kaiser Sigismunds str. 164. N. 65.

[1]) Podobny list papieża Marcina V. do Jagiełły ob. Caro, ibidem p. 163. N. 64.

DCCLVII. *W Rydze* 1 *stycznia* 1418.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi o nieporozumieniach zaszłych pomiędzy Pskowianami a biskupem Dorpackim i przyłącza list komtura z Ascherade z nowinami litewskimi.

Bunge V. N. MMCLXXXIX. c. 304.

DCCLVIII. *S. L. et D. [początek* 1418*]*.

Król Jagiełło usprawiedliwia podkanclerzego Dunina przed papieżem Marcinem V i uprasza o odwołanie przeciwko niemu zmierzającej komisyi kuryalnej.

Rex scribit ad dominum papam, ut commissionem falsam contra eum obtentam revocaret, in hunc modum:

Beatissime pater domine graciosissime! Quidam pacis turbatores incomposita audacia viros ad omne bone fame floridos inani spiritu vexati invidie livore, assumpta presumpciositate audent exquisitis coloribus coram V. S. torquere, quod quantum me exagitet dum detecta veritate inpunes relinquantur, nequit scripto exarari. Nuper enim quidam J. de C. de regno nostro, se gerens pro nobili, non expavit in quadam proposicione pretensa taliter qualiter coram S. V. deducta, venerabilem Donyn sedis appostolice prothonotarium devotum dilectum, supersticiosis detraccionum opprobriis infamare et false crimen illi simonie obicere, cum tamen in conspectu meo et omnium quibus sua conversacio est cognita tanta semper virtutum claritate refulsit, ut sic nephas fame sue tam celebri, quelibet contagia inpingeret nec apud me tanti favoris locum obtineret aut secretorum meorum archana attigisset, si quid in eo novissem indiscretum. Et nimirum, non sine admiracione motus huius delatoris detestor inculpandum, qui cum sua negocia cum decenti potuisset prosequi honestate, sicut stilus romanus instituit plenus omni venustate, cur cum detestacione honoris alieni cui semper parcendum est agere id presumpsit et collapsis negociis sic voluit alieno dedecore subvenire. Licuisset etenim saltem ob sedis appostolice reverenciam cuius esse idem Donyn prothonotarius prohibere si contempsit regio culmini deferre illud sibi revereri. Itaque coloribus et ingenio exquisitis appensato et subrepticinie tacita veritate et expressa falsitate quandam falsam commissionem insolitam stilo Romane curie, ut presumitur, sine scitu et voluntate S. V. in causa canonicatus et prebende Wladislauiensis ecclesie contra predictum Donyn extorsit, per quam iura ipsius debito fulcita fundamento sathagit enervare. Quocirca S. V. supplico humiliter, quatenus predictum D[onyn] devocionis mee intuitu habentes recommissum in iure suo dignetur V. S. conservare et commissionem huiusmodi subrepticinie obtentam revocare dictorumque delatorum ut ad paria non aspirent incomoda refrenatam audaciam censuris debitis cohibere dignemini, graciam mihi in eo et favorem ostensuri specialem. Datum [1]).

Kopia z kodeksu bibl. Kurnickiej N. II. 68. p. 140-141. Całkiem temu podobny list króla do papieża tamże p. 200 zatytułowany: Littera ad dominum appostolicum excusando infamatum, lecz osoba „oczernionego“ niewymieniona; list jest tylko przeróbką powyższego, zdawać by się mogło z ustępu venerabili A de B canonico P. S. V. et sedis apostolice prothonotario, że i tu osobą na którą się król w sprawie restytucyi temuż „canonicatus et prebende B“ wstawia, jest podkanclerzy Donin. Dokument ten drukował Caro L. C. II p. 214. N. CXXXVIII.

[1]) Co do daty powyższego listu, to musiał wyjść z kancelaryi królewskiej albo pod sam koniec 1417 lub na początku 1418 r. Papież bowiem Marcin V do którego ten list jest wystosowany (a wypływa to z porównania z bezpośrednio następującym listem w tejże sprawie do kardynała) wybranym został 11 listopada 1417, Donin zaś umiera 22 lipca 1418, w przeciągu więc tego czasu musiał i list powyższy wyjść z kancel. królewskiej.

DCCLIX. *S. L. et D.* [*początek* 1418].
Król Jagiełło w tejże samej sprawie do któregoś z kardynałów.

Rex petit frustrari commissionem stilo romane curie contrariam, extortam spiritu invidie.

Wladislaus etc. Reverendissime pater amice noster carissime! Quamquam venerabilis Donyn etc. devotus noster dilectus odore bone fame et virtutum insigniis prefulgeat, ut pro eis graciis et favoribus sacre sedis appostolice preventus

meruit prothonotarius nominari et apud nos locum inter secreta nostra et cum supremis consiliariis nostris computari, tamen quidem Jo. gerens se in regno nostro pro nobili, contra ipsum spiritu odii et invidie provocatus, quandam proposicionem in consistorio publico, ut dicitur stilo romane ecclesie contrariam, coram sanctissimo in Christo patre domino M[artino] papa quinto taliter qualiter deduxit et quandam commissionem multis exorbitanciis et clausulis insolitis permixtam extorsit, iura dicti Donyn ad et super canonicatum et prebendam ecclesie Wladislauiensis per eam pretendens absorbere [1]). In qua quidem proposicionis pretensa, infamiis et detraccionibus variis, non servata honestate, simonie crimen ei inprimendo depravavit, si enim variis secum voluit de iuribus dictorum canonicatus et prebende Wlad[islauiensis] experiri, potuit illud via venusciori exercere et non ad tanta odia ebulire. Cum igitur nostra res agitur, dum illis, quorum industria et virtute status noster et regni nostri dirigitur, derogatur, paternitatem vestram reverendam petimus perpensius et precamur, quatenus prefatum Donyn intuitu nostri habentes recommissum primis dignemini prosequi favoribus, efficientes quantum in vobis fuerit, ut commissio huiusmodi, que iuribus partis adverse nullomodo prestant firmitatem sola odia et rancores subministrat, frustretur revocata pro consolacione nostra speciali etc. Datum [2]).

Z kodeksu bibl. Kurnickiej N⁰ II. 68. p. 142.

[1]) absorbeo.

[2]) Co do daty obacz uwagę do poprzedzającego numeru.

DCCLX. *W Dorpacie* 13 *stycznia* 1418.

Biskup Dorpacki donosi mistrzowi Inflanckiemu o toku układów z Witołdem w sprawie zawarcia pokoju z zakonem i uwiadamia, iż w. książe zamierza doń wysłać poselstwo.

W liście mistrza Infl. do w. mistrza z 23 stycznia 1418 r. Bunge V. N⁰ MMCXCV. c. 312.

DCCLXI. *W Rydze* 23 *stycznia* 1418.

Mistrz Inflancki udziela w. mistrzowi kopję listu biskupa Dorpackiego (z dnia 13 stycznia ob. wyżej); zapytuje, czy ma przepuścić posłów Witołda przez Inflanty w razie gdyby do biskupa spieszyć zechcieli i donosi o stosunkach Tatarów do Witołda.

Bunge V. N⁰ MMCXCV. c. 312.

DCCLXII. *W Laskach* (?) 12 *lutego* 1418.

W. mistrz odpiera zarzut uczyniony mu ze strony Witołda i tłómaczy, dlaczego zabronił poddanym w. księcia nawiedzać Prusy.

Also ist geschreben herczog Wytawdt.

Irluchter furste grosmechtiger lieber herre! Uns ist vorkomen, wi euwir durchluchtikeit uns bedasset, das wir mit ungloubigen uns widdir cristglouben voreinet haben, des wir ummer unschuldig sin und wissen uns und unser unschuld mit aller redelichkeit wol czu entsetczen. So vornemen wir durch den gebittiger von Liffland, derglichen der kompthur von Asschrode der bi euch gewest

ist und ouch hat geschreben, wie euwir grosmechtikeit uns waste czu unwillen keret, das wir bis doher euwir hirlichkeit nichts schrieben etc. Grosmechtiger herre! Wir czwiveln nicht, euwir durchluchtikeit so offenbar, das wir euwir boten und undirsaszen binnen so fruntlichen tagen haben lassen dese landt besuchen mit eren gewerben ungehindert, derglichen wir uns ouch widder vorsogen [1]) den unsern widderfaren in euwern landen. Abir, lieber herre, wir hatten unser bothen mit brieffen czu euwir hochwirdikeit usgerichcet, dem wurden di briffe genomen, als her uns zaithe und getwungen widder czu cziehen czu rugke. Dergleichen unserm obirsten marschalke, als her uns underrichtet hat, ouch ist widdirfaren; wie wol seine briffe dem bothen genomen und euwir durchluchtikeit vort vorbracht wurden, so wolde man doch den bothen nicht czu euwir kegenwertikeit lissen und muste widder czihen czu rugke. Ein semlichs hat uns beweget und bis doher entczogen; durch besundir gnade, der wir uns io czu euch vorsogen, schreben wir euwer grosmechtikeit den widderwillen, den unsern armen luthen hir geschach und czu stunden noch geschiet an den grenitzen und sien des hutistags danksam, das is durch euwer grosmechtikeit bi wilen io wirt undirstanden und gewandelt. Wusten wir lieber herre, das unser botschaft und brieffe noch anname weren und uns nicht czu ungutten gewandt wurden, do gebrechen solde an uns nicht befunden werden. Gegeben off unserm houe Lesk am sonnobende vor dem sonntage invocavit im XIIII^C^ und XVIII^den^ iore.

Kopia w registr. N. 10. pod N. 69.

[1]) sc. vorsehen.

DCCLXIII. *W Woranach* 19 *lutego* 1418.

Witołd w. ks. Lit. wyłuszcza w. mistrzowi stosunek swój z w. kniaziem Moskwy i powtarza uczyniony mu pierwej zarzut o dziesięcioletnim pokoju, który zakon uczynił z Pskowianami; tłómaczy, dlaczego tak długo nie pisał do w. mistrza itd.

Alexander andirs Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen und czu Russen etc.

Erwirdiger her meister! Uns ist euwir briff komen, dorinne ir uns schreibet, wie is euch vorkomen were, das wir euch bedasseten, das ir euch mit den ungloubigen voreinet hett etc. und wie wir euch czum unwillen keren solden, das ir uns nicht schreibet etc. Ofs irste wellit wissen, als nu ein iar vorgangen ist, umb dise czeit der grosfurste van Moskow, unser eidem, hatte czu uns gesandt seines obirsten rates czwene und hat an uns begeret, das wir uns mit em of ein iclichen welden vorschreiben und nemlich ouch [1]) off euwirn orden, sint als her meinet den Nowgrodern und den Plescowern, die her die seine nennet, van euwirm orden vil ungleiches geschege. Doroff antwerten wir, wie das wir uns mit em off einen iclichen vorschreiben welden, usgenomen, die unsers cristengloubes weren, wedir die uns semliche vorschreibunge czu thun nicht fugelich were. Undir des, als wir die vorschreibunge mit em czu haben vorslugen, so hat her seinen boten czu den Plescowern gesandt, der vort, als wir horen, czu dem meister von Lifflande wart geczogen, und das do die vorschreibunge off uns solde sein gescheen, und uns dwcht unbillich [2]) sein, das sich der orden off uns die eins cri-

stengloubens mit em sein, mit den ungloubigen vorschrebe. Und die rede habin wir dem kompthur van Asscherode gesait; do saite her uns wedir, der orden hette mit den Plescowern of czehen iar frede gemacht. Czu dem sprochen wir, were noch gotes wille, das nu binne kurcz czwusschen uns und dem orden ein ewiger frede gemacht wurde, off wen van ungloubigen welde der orden in den czehen iaren krigen und den cristenglouben meren, sint man also gebet vor, euwir orden were gestiffet (sic) den glouben czu meren, den wir ouch, gote sei gedanket, hie an unserm orte meren. Went ap [3]) undirweilen [4]), czwusschen den die frintschaft haben, einer wedir den andern hulfe van wanne her mag suchet, das ist kein wunder. Sunder das sich imand cristengloubiges, mit ungloubigen wedir nebencristengloubigen imande vorschrebe, das dunket uns unbillich sein und unbeqweme. Item umbe das, das briffe czwuschen uns nicht gingen etc. Wir redten weder den kompthur van Ascherode, euwir homeister schreibet uns nicht, also schreiben wir em ouch nicht wedir etc. Went her meister, vormols, ap wol also gros adir grosser unwille undirweilen czwusschen uns und dem orden were gewest, dennoch briffe und botschafte hen und her undir uns gingen, als czwusschen nagberen [5]), und is nu billicher sein solde, sint wir mit euch gute kuntschaft haben. Und ir schreibet, euwir und euwres obirsten marschalkes brifftreger und boten weren czu rucke czu czihen betwungen, do man die briffe van en nam etc. Uns ist dovon nichts wissentleich. Wellet uns vorschreiben wo is gescheen ist, wir wellen uns ouch dorumme befrogen, und die is gethan haben czochtigen, went die boten solden io freien weg haben. Gegeben czu Worany am sonnobende vor reminiscere und vor kathedra [6]) Petri. Anno etc. XVIII^{0}.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens ane alls zumen. * Gegangen van Rangnith am tage kathedre Petri hora septima vor mittag. * Gekomen und gegangen von Labyaw am selbigen tage hora X noch mittage. * Gekomen und gegangen van Konigsperg am montage darnoch hora IX vor mittage. * Gekomen und gegangen von Brandinburg an der mitwoche noch kathedra Petri hora duodecima czu mittage. * Gekomen und gegangen von der Balge hora V noch mittage am selbin tage. * Gekomen und gegangen vom Elbinge am tage Mathei hora IX vor mittage.

Oryginał papierowy na ćwiartce, atrament zbladły, z resztkami po pieczęci, czytelny, pismem okrągłem; znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) U góry dopisane. [2]) inprobe. [3]) wente ap = cum enim; ap = ob. [4]) interdum.
[5]) sc. nachbarn. [6]) stoi: kattedrum.

DCCLXIV. *W Rydze* 20 *lutego* 1418.

Mistrz Inflancki, uwiadamiając w. mistrza o śmierci biskupa Rewalskiego, donosi, że Witołd dowiedziawszy się o zamiarach zakonu celem zawarcia z Pskowianami 10-letniego zawieszenia broni, oświadczył komturowi z Ascherade, iż wniesie z tego powodu skargę na zakon przed koncylium, że tenże się łączy z poganami przeciwko chrześcijaństwu.

Bunge V. N^{0} MMCCII. c. 321.

DCCLXV. *W Brześciu kuj.* 6 *marca* 1418.

Jakób z Koniecpola, wojewoda Sieradzki, przedstawia pełnomocnikom zakonu przyczyny, z powodu których nie mogą im udzielić na piśmie artykułów życzeń królewskich, jak o to się poprzednio umówili byli.

Venerabiles domini amici carissimi! Quemadmodum ut recordamur a vobis de Thorun finaliter recessimus, quod nos tres palatini ad dominicam letare intentum (!) et voluntatem gloriosissimi domini nostri regis sub tribus nostris sigillis super disposicionibus omnium tractatuum vobiscum habitorum describere amicicie vestre debuimus, sicque expectabamus super hiis domini nostri regis usquemodo informacionem et habere non potuimus et ideo die hodierno non sumus simul [1]) congregati. Hodie itaque, quidem, infra missarum solempnia, de consilio domini nostri regis nos pro certo informavit, quomodo serenissimus princeps dominus noster gloriosissimus rex, preclaro principi domino Allexandro magno duci Lythwanie fratri suo carissimo, quem nulla serenitatis sue [2]) latent consilia et negocia secreta, desideria vestra isto intimavit, ut serenitati sue consilia sua preberet super eis, et pariformiter ambasiatoribus suis, qui sunt in Constancia facta sua dirigentes, ipsa descripsit. Super quibus nondum aliquas recepit responsiones, et per consequens neque nos, qui de voluntate serenitatis ipsius determinati vos reddere debuimus cerciores, hactenus super eis informavit, sed futurum est, quod predictus dominus noster gloriosissimus rex ad festum pasche proximum affuturum debet in Calis sine dubio constitui et deinde more solito ad terras Cuyauie transibit, ideo, si opus est, ab ipsius serenitate de predictis poteritis experiri, serenitati ipsius per nunccios vestros intimare pro eisdem. Igitur nobis pro ingrato non reputetis, quod sub tribus nostris sigillis non scribimus ut premittitur, nam a domino nostro rege non sumus de et super premissis informati. Datum in Brzeszcze ipso die dominico letare. Anno domini XVIII°.

Jacobus de Coneczpole
palatinus Siradiensis, capitaneus Cuyauie etc.

[Adr.]: Venerabilibus dominis.. marschalco.. Elbigensi, Danen[si] et Thorunensi comendatoribus amicis nostris dilectis.

Oryginał pap. ze śladami zielonego po pieczęci sygn. wosku; w arch. N. Z. w Królewcu, sz. XXI. N. 57.

[1]) Przekreślone od góry. [2]) U góry dodane.

DCCLXVI. *W Lixten* 10 *kwietnia* 1418.

Komtur z Dynaburga donosi mistrzowi w Inflanciech o ucieczce i zdradzie Świdrygiełły.

Minen willigen horsam to voren. Erwirdighe leue her meister! Wetet dat ik Peter van der Lyxten gesant hadde to Lettouwen, umme tidinge to vorvarende. Des is he wedder gekomen, unde secht mi, wo Switter[g]ayle ut si, unde dar sint II hertogen gewesen mit macht unde hebben ene ut geholpen unde hebben de al dot geslagen, de dar weren, dar he gevangen sat. Ok so hebbet se al dot geslagen unde gekoppet, de en underwegen quemen unde motten [1]). Hirumbe so licht Vitowte suluen to Trakken, unde is seer bedrouvet umme des willen, unde wil to

Trakken ligghen wol XII weken, wente he sik seer besorget vor vorretnisse. Unde heft Manneuiten [2]) unde de uppersten meenliken bi sik to Trakken unde gheit alle dage mit en to rade. Men Peter konde des nicht vorvaren, wat weges dat Swittergayle ute were. Ok so sede he mi, dat Swittergaile were mit groter macht und groter hulpe utgetogen, unde mit veel volkes. Ok so secht he, dat de berch si dalgevallen, der dat overste slot uppe licht, unde dat is to gekomen van dem sode unde is gestoertet uppe Manneuiten wonigge, unde Manneuite heft groten schaden genomen. Sin schenke unde sin upperste maget de bevellen dar dot, unde al sin smide bevel dar ok. Ok so were he dar suluen mede bevallen, wer he des nicht bi dage war geworden. Men de mure de en is nicht gestoertet sunder de berch allene. Ok so is dar en hertoge tor Villen gekomen mit LXXX [3]) perden, de is ut Ungeren, de bitt sik Vitowten to denste mit VII^C perden [an]. Ok so heft he grote schattinge laten gan dor sin lant, enen ieweliken na siner macht, he si baiar, borger edder bur. Ok so leuet Willem und Hermen van der Koken noch, sunder see sitten in den isern. God beware iw erwirdicheit gesunt to langer tiid. Gescreven tor Lixten, des andern sundages post octavas pasce.

Compthur to Duneborch.

[Adr.]: Deme erwardighem meister to Lyfflande mit werdicheit kome desse breffe dach und nacht sunder alle sumen d.

Oryginał pap., po pieczęci ślady; w archiwum Królewiec. N. Z., szuflada XVII. Drukowany kilkakrotnie, po raz pierwszy z tłómaczeniem polskiem u Balińskiego: Historya miasta Wilna T. I. str. 190—194 pod rokiem 1396!! Porównaj Napierski: Ind. cor. hist. dipl. Livonie T. I. p. 102 N. 518 i Bunge V. N⁰ MMCCXIX. Co się tyczy daty roku tego listu, to sądzę, iż nie podlega ona żadnej wątpliwości, porównawszy treść tego ze wszech miar ciekawego listu z następującym listem, tudzież z listem komtura Ragnety z dnia 22 kwietnia tegoż roku.

[1]) antraffen. [2]) Monviten = Monwida [3]) Liczba na boku dopisana.

DCCLXVII. *W Toruniu* 11 *kwietnia* 1418.

Komtur Toruński donosi w. mistrzowi o wzięciu w służbę szpiega Rusina, który go uwiadamia jako Witołd bądź co bądź chciałby uczynić na dwa lub trzy lata zawieszenie broni z zakonem, gdyż z innymi swymi wrogami będzie miał pod ten czas dużo do czynienia, zwłaszcza gdy Swidrygiełło znowu umknął i nowe zawieruchy sprawia. Szpieg ten życzy sobie być tajnym posłem mistrza do Swidrygiełły itd.

Meinen willigen gehorssam czuvorn. Erw. gened. lieber meister! Als ich mit ewern gnaden habe gereth von des Rewssen wegen Hannus Vehome genannt, der do hir leit czum Ratczans, unde her sich beruft an Clotcz an Welun unde ouch an Johannes Lichtenwalt, der do gewest is herczog Wytoults schriber unde ouch dor noch des homeisters schriber, di seinir wol kuntschaft haben. Unde her spricht, das her beider herren lant, des koniges von Polan unde ouch herczog Wytoults em wol bekant unde offenbar sein, unde di koufflute di en bekennen sprechen, das her gar ein redelicher worhaftiger man sei, unde her ist begerende, das her sich wolde lossen undir euwir gnode, ap euwir gnode em wolde beholfen sein und vorleien ein dorff von XX adir von XXX huben di do besaczt weren, unde so welde her ouch wol also vil mit em brengen, das her sich wol bei euwirm gnoden wolde bergen. Unde so habe ich wol ein solchs gewegen mit

Johann von der Mersze und ouch mit anderen, das is nicht gut were, wor man ein solch man vorsluge, wenn her dem orden unde gantczem lande groslichin czu notcze mochte komen. Unde ouch mein rot gentczlichin wol ist, unde nicht ein cleins an saget sunder deme tetet als ir manchen hot gethon; unde is also bestelt, das her von euwirn wegen wor :e uffgenomen. Ouch so hot mir der selbie Rewssze gesait worhaftig, wi das herczog Wytoult hot dem konige geschreben, mochte her is geschicken, das her czwei ior adir drei einen frede uffneme mit euwern gnoden, wenn her werde also vil mit em selben czu schaffen haben, das her nicht kunde em wol czu hulffe komen; und ouch nu em herczog Swydirgal entgangen wer, das her nicht wol an gescheftnis mochte sein. Ouch so spricht der selbie Rewssze, das her sein gantcz fro, was do her irffure, das herczog Swidirgail was entgangen, und so spricht: das her sich das wil vormessen bei seime halse, das is das gantcz lant czu Littaw ffro ist, unde also schire als her sich begunde icht czu samelen und icht macht hette, so wuste her das vor wore wol, das di besten und di wogesten des landes czu Littawen und czu Rewssen worden an en houpten und sich czu em halden. Unde bete ew. er. gn. eine antwert mir czu schreiben, uff das ich dem Rewssen euwer meinunge unde willen mag offenbarn. Gegeben czu Thorun am montage noch misericordiam domini dem sontage.

Kompthur czu Thorun.

W liście tym następująca cedułka:

Ouch erw. lieb. meister, so ist einir wol hir bei mir, unde den habe ich gefroget, ap her ichts bekannt wer umbe di gegenot des huses, do Sweydirgall uff ist. Unde her meinet her sei wol bekannt unde spricht, wolde euwer gnade keinirlei botschaft czu Swydirgail thun, her wolde wol got getruwen, das her si welde em brengen und werben; wolde en andirs euwer gnode usrichten mit pferde und notdorft, das her mochte vort komen. Unde erw. l. meister, so dewchte is mich wol gerothen, das ir ein cleins nicht zer anseget und etlicher euwer botschaft czu em tetet, dorinne her an euwern gnoden so sunderliche gute irkente. Unde bete euw. gn. mir hir off ein antwert czu schriben, das ich mich dornoch weis czu richten.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller wirdikeit an allis sumen.

Oryginał pap., pieczęć odpadła, w arch. N. Z. w Królewcu; pod adresą: hec littera legatur preceptoribus.

DCCLXVIII. *W Tylży* 22 *kwietnia* 1418.
Komtur Ragnety donosi w. mistrzowi o ucieczce Swidrygiełły.

Meinen gar willigen undertanigen gehorsam nu und czu allen geczithen czuvor. Erwirdiger liber her marschalk! Euwer erwirdikeit geruche czu wissen, das di kouffleuthe, di czu Konigisberg wonhaftig sin unde czu Kauwen dese czit uff kouffenschafft gelegen han, nu vaste her abher komen unde sagen worhafliclich, das herczog Swettergal wol mit II^{C} pferden entretten sie, unde herczog Andris der Smalencz inne helt [1]) im usgeholfen hot unde och mit im weg sie, unde das solde gescheen sin in den osterheiligen tagen. Unde ein teil sagen, das Swettergal di cleine Walachia inne habe, unde ein teil sagen, das her di Podolie inne habe, unde im gesworen unde geholdet haben; welchs er inne hat under der czweiger eins, das kan ich euwer erwirdikeit nicht eigentlich geschriben. Unde sagen, das

herczog Wythawt sine huwszer in groszer hutte halde unde besorge sich, ab herczog Swettergal siner huwszer eins krege, das sich das lant czu im worffe. Erwirdiger liber her marschalk! Dese czitunge hette ich euwer gnade lange gerne geschreben, wen is wart mir mit dem irsten gar von loszen luthen gesait, so habe ichs vorczogen bas nu di koufflewthe her abher komen sien, di is worhafftecklich sagen [2]). Gegeben czur Thilsid am obende Georgii. Anno XVIII⁰ etc.

Kompthur czu Ragnith.

Cedułka:

Ouch erwirdiger l. h. marschalk, so hot mir in gebunge deses brifes ein inwoner von Kauwen gesait, das von dem huwse do herczog Swettergal entretten is, das her Conradt von Ffrankenberg houptman doruffe gewest sie unde in der abecziunge uf dem huwsze irmort sie [3]). Och hot her mir gesait, das nulich ein herre us Ungern wol mit II^C pferden gar kostlich czu herczog Wythawt komen sie, was worheit dorinne is, das kan ich nicht gewissen.

[Adr.]: Dem erwirdigen obersten marschalk mit allir erwirdikeit ane allis sumen macht liet doran d. l.

Oryginał pap. z pieczęcią przykrytą skrawkiem papieru; ceduła wązka długości listu, pismo czytelne. Archiwum Królew. N. Z., szuflada XVII. 60. Kotzebue, Swittrigail 40. czyta miasto Frankenberg — Frewdenberg, a miasto: huszir — hausfrau!! Obacz Długosz XI. 391.

1) Dł. XI. 391: videlicet Daschkone et Alexandro Nosz.

2) Na boku całe to zdanie die is etc.

3) Dł. XI. 391. opowiada, iż stało się to w Krzemieńcu w wielki piątek, tj. 25 marca.

DCCLXIX. *W Brześciu kujawskim* 25 *kwietnia* 1418.

Król Jagiełło daje pełnomocnictwo posłom swoim celem układów z pełnomocnikami zakonu.

Z kopii w fol. C. 50/2. Bunge V. N⁰ MMCCXXIII. c. 343.

DCCLXX. *W Brześciu kujawskim* 26 *kwietnia* 1418.

Król Jagiełło i Witołd przedłużają na rok zawieszenie broni, uczynione z zakonem pod Brodnicą.

Cod. epist. II. N⁰ XLIX. p. 43. Turgeniew: Supl. ad Hist. Russ. Mon. N. 114. str. 295. i Bunge V. N⁰ MMCCXXIV. c. 344. W arch. N. Z. w Królewcu znajduje się oryginał tegoż dokumentu ze strony zakonu wystawionego a na odwrotnej tegoż stronie czytamy: Desir briff ist getodtet mit deme brife des koniges, an dem die vil ingesegil hangen. Die Polner goben desen brif wedir do man in dokegin den iren entwerte.

DCCLXXI. *W Rydze* 28 *kwietnia* 1418.

Mistrz Inflancki oświadcza, iż przystępuje do przymierza mającego się zawrzeć pomiędzy królem Jagiełłą i Witołdem z jednej a zakonem z drugiej strony.

Bunge V. N⁰ MMCCXXVI. c. 347.

DCCLXXII. *W Rydze* 1 *maja* 1418.

Mistrz Inflancki pisze do w. mistrza w sprawie poselstwa, które wysyła biskup Dorpacki do Witołda w zamiarze uczy-

nienia rocznego rozejmu pomiędzy Polską z jednej a zakonem z drugiej strony.

Bunge V. N⁰ MMCCXXVIII. c. 349.

DCCLXXIII. *W Rydze* 8 *maja* 1418.
Mistrz Inflancki odpowiada w. mistrzowi na jego żądanie udzielenia mu pomocy na wypadek wojny z Polską i Litwą, i prosi go o udzielenie mu rady, czyby miał uczynić z Pskowianami 10-letni pokój, gdyby zakon z królem Jagiełłą i z Witołdem roczny rozejm zawarł.

Bunge V. N⁰ MMCCXXXII. c. 358.

DCCLXXIV. *W Konstancyi* 13 *maja* 1418.
Papież Marcin V. uskutecznia roczne zawieszenie broni pomiędzy Polską i Litwą z jednej a zakonem z drugiej strony.

Bunge V. N⁰ MMCCXXV. c. 365. i Napierski R. L. UB. p. 170. N⁰ CCVIII.

DCCLXXV. *W Rydze* 26 *maja* 1418.
Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż biskup Dorpacki udaje się w 200 koni Dźwiną do Dynaburga a ztamtąd do Litwy; on zaś również w 200 koni wprost z Mitawy do Litwy na zjazd z Witołdem.

Bunge V. N⁰ MMCCXLII. c. 375.

DCCLXXVI. *W Inowrocławiu* 28 *maja* 1418.
Król Jagiełło i w. ks. Witołd dają w. mistrzowi Michałowi Kuchmeister i Sigfridowi Lander, mistrzowi Inflanckiemu, glejt bezpieczeństwa na zjazd w Wielonie.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XXI. N. 44.

DCCLXXVII. *W Sztumie* 3 *czerwca* 1418.
W. mistrz uskarża się przed Witołdem na Żmudzinów, łamiących rabunkami swemi zawieszenie broni.

Also ist geschreben herczog Wytoudt.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Wir werden gedrungen euwer durchluchtikeit czu clagen, wi di Samaythen vor etlichen kurcz vorgangenen wochen abir den kumpthur czur Memel bescheidiget unde sienen fisschern genomen haben ere ankere, cleider, ander gerethe, das wir doch vorczogen euwer grosmechtikeit czu schreiben durch der etlichen botschaft des erwirdigen im gote vaters unsers herren bisschofs czu Tarapt, die wir vornomen von euwir durchluchtikeit gerichte czu uns komen etc. Noch irem abescheiden wolden wir semeliche obirfarunge haben vorkundiget euwir grosmechtikeit, der wir nuwe cleglichen muszen vorbrengen, wie in desem cristlichen beifrede, der von unserm heiligen vater dem pabste und ouch von dem allirdurchluchstem fursten unserm allirgnedigsten herren hern Sigmunt Romisschen und Ungerisschen koninge etc.

off dis ior vornuwet vorlenget und sunderlich alsowol durch sie als von uns beiden teilen mit bewerlichen schriften und segeln ist befestent, die Samaithen am nehest vorgangenem sonntage [1]) sien gerethen vor das hus czur Memmel und haben uns aldo genomen XVIII pherde und die mit in weg getreben, des wir uns in keiner weisze vormutet haben in desem frede. Umb des willen bitten wir euwir groswirdikeit mit begerlichen demutigen beten, das euwir durchluchtikeit is mit ernste alzo fugen und bestellen geruche, das uns die XVIII genomen pherde, [und] ouch den fischern genomen ware [2]) wedir gekart und czur Memmel geantwert werden, als wir euwir hochwirdikeit des ouch gancz czugetruwen. Wir habens ummer allume bestalt alz wir beqwemste und hertste mochten, das von den unsern deser beifrede werde gehalden unvorseret und uns, got weis, von herczen leit were, das eingerlei obirfarunge dorczu geschege von den unsern, der gnaden vorhoffen wir unczwivelichen uns und die unsern in desim vornuwetem gutem frede sich ouch czu frahen. Gegeben off unserm husze Sthum am fritage noch dem achten tage corporis Christi im XIIII^{C} unde XVIII^{den} iore.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 70.

[1]) tj. 29 maja. [2]) dodane na boku.

DCCLXXVIII. *W Przezmarku* [5 *czerwca* 1418].
W. mistrz odpisuje Witołdowi w sprawie Żmudzinów.

Herczog Witowt.

Irluchter furste und grosmechtiger liber besunder herre! Wir haben euwer durchluchtikeit am freitage nehistvorgangen geschreben, was schaden uns czur Memel an pferden geschen ist und ouch an den visschern von den Samaythen etc. Abir alz hewten sin uns swerrer czitunge komen vom huwskompthur czur Memel, des brifes abeschrift, wie her uns geschriben hat, findet euwir grosmechtikeit hir inne vorslossen, die ir ouch wol vornemen werdet. Nu ist uns itczunt czur stunden euwer durchluchtikeit brif bracht, der gegeben ist czu Eragel in [1]) dem lande, an der mittewoche in octava corporis Christi, in deme euwir grosmechtikeit uns schreibet, wie euwir hewptman Kynisgal die obilteter us dem gebite Medeniken gefangen habe, etliche gekoppet habe, etliche noch gefangen halde, und euch getrulich leit sie unser schade, begerinde, das wir imands der unsern czu unserm hewptmanne senten, di czusehen sullen, wie man obir die selben obilteter richten wirt und das den unsern do sal werden wedirgegeben alles, das ab ichts in ist genomen etc. Lieber herre, wir danken semelichir dirbitunge euwer grosmechtikeit, der wir binnen kurcz vordirlich hirvon schreben wellen unser meinunge willen.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 71. na pag. 42/2 przed listem z 6 czerwca 1418 r., który bezpośrednio po tym, przekreślonym współczesną i tą samą ręką i atramentem, która i list pisała, następuje.

[1]) Samayten przekreślone.

DCCLXXIX. *W Przezmarku* 6 *czerwca* 1418.
W. mistrz do Witołda w sprawie Żmudzinów.

Herczog Wytowdt geschrebin. Littaw.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber sunderlichir herre! Wir habin euwir durchluchtikeit am nest vorgangen freitage geschrebin, was czeithunge uff die

czieth uns vorkomen woren, abir czu hand dornoch uff den sonobendt schreib uns der huwskumpthur von der Memel semeliche cziethunge, der abeschrift undir andirn reden wir hirinne vorslossen senden euwir grosmechtikeit, di umb mer dirkennen mag, mit was fraheden adir leiden wir di vornomen haben. Wol haben wir bis czu der czieth eine sicherheit befunden der sich di unsern gefrahet haben boben andirn, di mit uns widdir und vort greniczen, des wir fleisiglich dangsam sięn geweest euwir grosmechtikeit, czu der wir ouch ernstlich gancz unsir getruwen gesatczt hatten ane eingerlei bekumpmerniss. Sunderlich in desem vorlengten beifrede der umb mer als gar achtbarlich, nicht alleine von unsirm allirheiligestem vater desem pabste, sunder ouch von desem allirdurchluchstem unsirm allirgnedigsten herren herrn Sigismundo Romisschem und Ungersschem konige etc. und dorobir dennoch mit bewerlichin schriften und angehangenen ingesegeln von uns beiden teilen ist bevestent, und io in so gancz grosem getruwen sien di unsirn beschedigt, beroubt, vorterbet, gemort und noch eins teils ussen sien, von den man nicht weis, wie is umb sie ist gelegen. Was sullen wir vorder hirvon schrieben, denn sovil pinlichir ist is unsirm gemute, als vil wir minner des getruwet hetten in desen louffen, wend is nach unsirm bedunken nicht unwenes gescheen ist, sunder mit rechtem vorsatcze und bedocht, als euwir grosmechtikeit und iderman dirkennen mag, das suliche samenunge und so vil parteien in keiner wiese torstig weren ein sulchen beginen von eigenen willen. Abir als gestern, als wir handelunge hatten von der sachen mit der erlichin botschafft des erwirdigin in gote vaters unsirs herren bisschofs czu Darpt etc., qwam uns euwir herlichkeit briff, in deme euwir grosmechtikeit vorgibt, das euch semeliche obirfarunge getruwlich leith sie, begerende, das wir imandes der unsirn czu euwirm houbtmann senten, di do czuseheen sollen, wi man obir di obilteter denne wirt richten und das den unsirn sal werden widdirgekardt alles das, ap ichts in ist genomen etc. Liebir herre! Wir dancken semelichir dirbitunge euwir grosmechtikeit und wellens gerne bestellen, das di unsirn sullen bei euwirm houbtman sein vom sontage neest komende obir virczin tage. Sunder liebir herre, geruhet di unsern mit euwirm sichern geleitbriff besorgen und in ouch schrieben, wo sie euwirn houbtman uff die czit sullen finden. Ouch geruchts also fugen, das imand redlichs der euwirn mitsampt euwirm geleitsbriffe binnen der czith den unsirn entkegen komme czur Memel und sie do ufnemen und sicher furen in das landt czu euwirn houbtmann und widdir von dannen brenge czur Memel mit iren geferten ane schaden. Wir hoffen, das den unsirn volkomene bescheit und vorgenugunge werde denne geschehen und bitten euch mit fleisigen beten is ernstlich czu bestellen, das sulche obirfarunge hirneest nicht mee gescheen in keiner wise, der gleichen wirs ouch mit den unsern bestellen wellen, als wir beste und hogste mogen. Gegeben czum Pruwschen Margkte am montag vor Barnabe apostoli im XVIII[den] iore.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 71.

DCCLXXX. *W Przezmarku* 6 *czerwca* 1418.

W. mistrz dziękuje biskupowi Dorpackiemu za jego zabiegi około przedłużenia rozejmu pomiędzy Polską i Litwą a zakonem.

Bunge V. N⁰ MMCCXLVII. c. 382.

DCCLXXXI. *Trokach* 11 *czerwca* 1418.

Witołd w. ks. L. do w. mistrza, iż szkody które Żmudzini podczas powstania niedawnego komturowi z Kłajpedy wyrządzili, wnet wynagrodzi; opisuje szczegóły powstania.

Allexander anders Wytowd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen. etc.

Erwirdiger herre meister! Euwirn briff und ouch des huwskompthurs von der Memil, haben wir wol vornamen, dorinne ir schreibet von der sachen und gelekenheit wegen, die den euwirn czur Memil binne kurcz widerfaren und geschen sin, doruff wir euch nu czu dritten mole vor geschreben haben, und nu schreiben, das uns des czumole sere von unserm ganczen hercze leide ist, das den euwirn czur Memel von den unsern geschen ist, und ouch als wir euch vor geschreben haben, das wir di obiltetir dorumme gekoppt und genug offinberlichen geczuchtiget haben und noch czuchtigen wellen, alzo das sie sich eines sulches vorbas mee czu thun meiden sullen und werden. Und als ir schreibet, wie das den euwern XVIII pferde und drei stucke rintfihes genamen, und drei mensche uff dem strande irslagen weren etc. Herre meister, wir hoffin, das is iczunt mitenandern widergesandt und gekort ist, was do den euwern czur Memil genamen was, und ir vil darumme kekeppt sint und etlicher noch in gefengniss setczen, und wir euch dorumme geschreben hatten, das ir czu unserm houptman ken Samagiten dorumme senden sullęt, die euwirn, die do derbei sullen sein gewest, wie man obir sie sulde gericht haben. Nu sint die XVIII pferde die do genamen woren wider gesandt, und der Woythenis mit siner gesellschaft gefangen, der do der eldeste undir en was under den obilthetir, und ist uns hieher ken Tracken bracht, und der houptman van Samagiten wirt ouch binnen kurcz bei uns sin. Dorumme willet die euwir hieher ken Lithauwen czu uns senden, und vorschreibet uns, ap ichtis me den euwern do genamen ist, und is noch nicht wider gegeben were, das willen wir euch, vor den euwern und ouch vor unserm houptman alczumole heissen wider keren und allen schaden, ap icht mee geschan wer, uffrichten und dorumme genug czu thun, und vor den euwern die obiltetir wir wellen heissen koppen und obir sie richten also, das ir dirkennen sullet, das uns des leid ist. Gegeben uff unserm huse czu Tracken am sonnobende nehist vor Viti. Anno etc. XVIII^mo^.

W tym liście znajduje się następująca cedułka:

Ouch uff das, das ir der sachen und der tot czu Samagiten, ein orsache wissen mochtit, so thun wir euch czu wissen, das etliche gemeine luthe und gebuwer, die wir den eldesten baioren und gutten luthen czum dinste gegeben hatten, in dem gebitte czu Roseyna hatten ein gesprech hemlich undir in gethan, uff die baiaren und uff die gut luthe, hoffende, wen sie ein geschre gethan hetten, das alle mitenandern obirein [1]) mit in sullen gestanden haben. Do thatin dieselben gebuwere czu Rosseijne ein geschre, und ramen [2]) und robeten des Szodeyken hus und sust andir baioren husir, und des gleich die gebuwre us den gebitten Mednik und Knethow, da sie das dirharten, ir doch nicht vil czogen czur Memil, uff das, ap sie is icht mochten vsrijssen und uonnen. Under des was unser houptman czu Krossy in dem hoffe, und czoch uff die obiltetir ken Roseyna mit vil andern gutten luthen us andern gebitten als us von [3]) Ducla, Heragala, und fing, slug ud koppte alle die, das antragen hatten. Und do wir is dirfuren, do woren wir ouch uff und qwomen bis czu Aragall;.

sunder is was iczunt mitenandern geslicht und vorricht ee wann wir dor qwomen, und bei uns sint vil gekeppt und noch man bringt s[ie] czu uns vom tage czu tage, die das gethan haben.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Michel Kochmeister homeister dutsches Ordens an alles zumen tag und nacht.

Oryginał dobrze pisany z cedułką krótszą od długości listu obecnie do oryginału przyklejoną; pieczęć sygnetowa przykryta skrawkiem papieru. Archiwum NZ. w królewcu. Szuflada XVII. 125. Porównaj Voigt VII. 325, 326.

1) rozłączone. 2) sc.: rauben. 3) stoi voi lub boi.

DCCLXXXII. *W Przezmarku* 21 *czerwca* 1418.

W. mistrz uprasza Witołda o wysłanie posła do Ragnety, celem opieczętowania i uskutecznienia wymiany dokumentów potwierdzających rozejm.

Bunge V. N⁰ MMCCLII. c. 388.

DCCLXXXIII. *W Iławie* 22 *czerwca* 1418.

W. mistrz zakonu wręcza kredytywę księdzu Janowi plebanowi z Mewy, w poselstwie i traktatach z ks. Swidrygiełłą.

Illustri principi magnificoque domino domino Boleslao alias Swittergael duci Litwanie etc. domino nostro singulari frater Michael Kochmeister ordinis beate Marie Theutonicorum Ierusolimitani magister generalis, benivolam ad quevis beneplacita possibilia voluntatem. Illustris princeps et domine magnifice! Iuxta tractatus per honorabilem dominum Iohannem in Mewa plebanum et nobilem Iohannem serenitatis vestre familiarem sincerum et dilectum nobis expositos, memoratum dominum Iohannem in Mewa plebanum presencium exhibitorem, nostre ac conpreceptorum nostrorum intencionis plenissime informatum, ad serenitatis vestre magnificenciam decrevimus destinare viceversa, cordiali ex affectu sincerissime suplicantes, quatenus eidem suis in relacionibus pro ista vice ex parte dominacioni vestre exponendis, fidem per omnia dignemini adhibere favorosius creditivam. Altissimus dignetur magnificencie vestre personam laudabilem prosperitate votiva iugiter conservare, Datum in castro nostro Ilow, feria quarta ante festum sancti Iohannis baptiste. Anno domini M⁰CCCCXVIII.

Kopia w Registrancie N. 10. pod N⁰ 74.

DCCLXXXIV. *W Kownie* 27 *czerwca* 1418.

Maciej [Szedybor] kasztelan kowieński, pisze do komtura (Ragnety) w sprawie listów, które według wiadomości w. mistrza w. księciu Litwy Witołdowi udzielonej w drodze zgubione być miały; opowiada w jaki sposób zachowują się listonosze zakonni w krajach Litewskich a jak przeciwnie muszą się zachowywać litewscy w krajach zakonu i żąda, aby pierwsi również się zastosowali do przyjętych od dawna zwyczajów.

Alzo hat geschreben Mattis S[czedibor] [1])
houptmann zcu Cawen dem kompthur zcu Ragnith.

Ersamer liber her kompthur, unser besunder lieber nagbor und frundt! Wir thun euwer ersamkeit zcu wissen, wie unser gnediger herre der grosfurste czu Littauwen etc. uns ernstlich czugeredt hat uns s..fende [2]) wie im der erwirdige herre euwer homeister huwer in vorczeiten hette gescreben, das seine boten mit briffen czu etwie vilmols uss Pruwszen kegen Littawen zcu unserm egenanten herren weren nicht durchgelaszen. Doroff schreib vormols unser herre des grosfurste dem herren homeister, wo das gescheen were das man der boten nicht durchgelaszen hette; und keine antwort wart im von dem herren homeister weder. So bitten wir euch, wellet uns vorkundigen wo is gescheen were, wenne adir wehen man in der bothenweisze nicht hette durchgelaszen. Wir wissen andirs nicht wenne sie komen kegen Cawen und des glichen kehen Welona, das sie unvorhalden woren. Is ist wol wor, das eine alde gewonheit ist gewest, wenne man die briffe hie czu Cawen zcu uss Pruwssen furte, das man sie zcu Cawen entphing, und sie vor geschicket hat wo sie hin gehorten und der briffe furer adir treger karte man wedir von Kawen kegen Pruwszen, is were denne, das sie ouch methe was redliches muntlichen zcu werben hetten. Des glichen ouch die briffe us Littawen, die den weg gingen kegen Pruwszen, man hat sie zcu Ragnith entphangen, und ir czeger, die do nicht mete muntlich in der boten weisze zcu werben hetten, von dannen zcurucke geweiset. Nu ist ein nuwer sete offkomen, das die euwern und sunderlich der tolk von Ragnith, wen si mit briffen komen kegen Cawen, sie wellen irre mit nichte uns adir deme der an unser stadt wirt antwerten, und czihen methe ins landt kegen Littawen wo sie wellen; und dorobir wenn man sie weisset in eine herberge, si gehen wo sie wellen, allumbe in der stadt, und reden mit weme sie wellen, und bleiben underweilen czweier adir dreier tage lenger, denne ir gescheffte heischet. Der freiheit lest man nicht den unsern wen sie czu euwch adir den euwern gesant werden. Man nimpt de briffe von in off czu Ragnith, und gibt in wonunge, die weil sie do sein, verre von den luwten, und man gestattet in nicht, hin und her mank [3]) den luwten in der stadt gehen, adir reden; man wartet irer hertlich. Off das schreiben wir, das wir keins obirgleichs noch offsaczs begern, alleine wir lissen uns an eime glichen genugen, wen is uns adir den unsern geschege. Uns duncket wol bequewe czu sein, das man die briffe und sunderlich, do nicht methe treffliche botschafft were, us Pruwssen zcu Welona und us Littauwen zcu Ragnith uffnome, sie vort wo sie hin horen schickete, und ire czeger von dannen heimwert kerte; und ouch das die euwern alz der tolk etc. sam die unser dort czu euch in der herberge wo man si weiset stille bis zcu einer fertigung bleben. Gegeben zcu Cawen am montage noch senti Johannis tage baptiste im XIIII^{C} und XVIII^{en} jare.

Kopia na karteczce papieru; współczesna o ile z pisma wnosić można. Po drugiej stronie: den houptbriff sante (miejsce wydarte) Wytoudt. Lucas David napisał tu również krótki rejestr: Matz Schedibor houbtman zcu Cawen etc. być może że podówczas jeszcze nie była ta kopia tak zniszczoną, i że nazwisko można było odczytać. Archiwum królewieckie NZ. szuflada XVI. a.

[1]) Miejsce wydarte. [2]) Trudno dorozumieć się jak właściwie to słowo brzmiało; pomiędzy *s* a *d* mogło braknąć trzy litery, miejsce tu wytarte; może „sagende“? [3]) sc. unter.

DCCLXXXV. *W Kłajpedzie* 3 *lipca* 1418.

W. mistrz pisze do Witołda w sprawie listonoszów zakonnych.

Alzo ist geschreben herczoge Wytawdt.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber sunderlichir here! Euwer durchluchtikeit heuptman czu Cawen hat dem kompthur czu Rangnyth einen briff gesandt der an uns dornoch komen ist, den wir ouch euwir grosmechtikeit vordth senden hirinne vorslossen etc. Und als under andern reden dorinne beruret wirt, wi mans von alders mit den briffen gehalden hat und ouch wi di boten obirtretin di gewonheit und nicht wellen bleiben in den herbergen in die sie geweiset werden, do mit namen der tolg von Rangnith wirt benumeth etc. Der artikel ist uns etczwas fremde czu vornemen, umb den willen, das in desem biefrede dem kowfmanne von beiden teilen frei ist czu czien wo her wil ungehindert, was underscheit sal denne sunderlich ein bothe haben, das her also sein voreigent. Ouch konnen wir nicht vornemen, ab der briff uwers heuptmans mit euwer grosmechtikeit willen adir wissen sei usgericht adir nicht; umb des willen bitten wir euwer grosmechtikeit als unsern besundern herren, gerucht uns lieber herre selbir hirvon eigentlich czu schreiben, wie is begereth, das is in semelichen stucken und sachen sulle gehalden werden, so welle wir noch rathe unser gebitiger euwir durchluchtikeit unsern willen gerne doruff weder schreiben. Gegeben uff unserm huse czur Memmel am sontage noch visitacionis Marie im XIIII^C^ und XVIII iare.

Kopia w Registrancie N. 10 pod N⁰ 75.

DCCLXXXVI. *W Dorpacie* 5 *sierpnia* 1418.

Biskup Dorpacki donosi w. mistrzowi, iż udaje się w 100 koni na zjazd z królem Jagiełłą i Witołdem i uprasza mistrza, aby przysłał na miejsce zjazdu beczkę siedmioletniego wina.

Bunge V. N. MMCCLXV. c. 412.

DCCLXXXVII. *W Marienburgu* 10 *sierpnia* 1413.

W. mistrz dziękuje Witołdowi za ukaranie złoczyńców żmudzkich, pisze w sprawie listonoszów i przyszłego zjazdu, i wyraża kondolencyą z powodu śmierci wiejkiej księżny.

Also ist geschreben herczoge Witawt.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber besunder herre! Czu uns ist nu unlanges komen her Klotcz, des erwirdigen heren heren etc. bischoffes voith czu Sameland, den wir czu euwer derluchtikeit gesand hatten, der euwer grosmechtikeit groslich danket lieplicher guttiger und gnediger handelunge im derczeiget und ouch nemlich des gerichtes, das gescheen ist an den schuldigern und obiltetirn etc. Hirvon danken wir sunderlichin selber euwer durchluchtikeit gar fleisiglich mit aller demut, und noch euwer hochwirdikeit begerunge, die her Clotcz an uns brocht hat, senden wir euwir herlichkeit ein iagetbriff hierbie vorsegilt mit deme wir euch gerne czu willen wurden sien und czu dienste. Sunder umme die brieffurer von den euwer hochwirdikeit uns hehest ouch hat geschrebin, bitten wir euwir grosmechtikeit, das es mit den von beiden teilen werde vordan bis czu dem nehesten

czukomenden tage gehalden, als sich bis doher ein sulchs mit in irlouffen ist und gehalden, wend hilfft uns got, das wir mit euwer durchluchtikeit nu uff deme selbigen tage czusampne komen, wir getruwen semeliche und villichte ander schelunge mit euwer hochwirdikeit wol czu flien und uns dorumbe ouch czu einen. Wir haben nicht ane leide euwern briff als hewten entpfangen, in dem ir uns habet vorkundiget der irluchten furstinnen euwers betgenosses vorscheidunge. Geloubt uns genczlich, das is uns leith ist; und irer selen czu selikeit und euwer grosmechtikeit czu liepnisse haben wirs uff alle unsern hewsern hie im lande bestalt, das man sie mit vigilien und messen achtbarlichen begeen sal; der guttige got sie ir barmherczig und lasse sie es genissen an der zelen. Gegeben uff unserm hewse Marienburg am tage Laurencii des achtbaren marterers im XIIII^{C} und XVIII^{0} iore.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 76.

DCCLXXXVIII. *W Marienburgu* 10 *sierpnia* 1418.
List wolnego polowania dany Witołdowi od w. mistrza.

Ein sulch iaigtbriff ist gegeben herczogen Witolde. Anno etc. XVIII^{0}.

Wir bruder Michel Kochmeister, homeister deutzsches ordens, thun kunth und offenbar allen, den deser briff wirt vorbrocht, das wir mit willen und volbort unser metegebitiger irlobet haben und mit desen schriften dirlowben deme irluchten fursten und grosmechtigen herren hern Allexandro anders Witowt grosfursten czu Litwan und Russen, von gebunge deses briffes und zwischen desem vorlengetem beifrede, der gemacht und vorschreben ist zwischen uns beiden teilen czu werende von Margarethe nehest geleden bis uff Margarethe nehestkomende, mit den sienen czu iagen in den wiltnissen, iegnoten und grenitczen unsers ordens in aller weise, als vormols siene grosmechtikeit mit den sienen geiaget hat, bie den gecziethen eczlicher ander unsers ordens homeistern und forfarn selig gedechtnisse, ane arge list bie gutten truwen, des czu sicherheit haben wir unser ingesegel an desen briff lassen hengen, der gegeben ist uff unserm hewse Marienburg am tage Laurencii im virczenhundertsten und im achczenden iare etc.

Kopia w registr. N. 10, pod N. 46.

DCCLXXXIX. *W Rydze* 11 *sierpnia* 1418.
Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż otrzymał odeń artykuły dotyczące zjazdu, że Witołd zezwolił mu wprost przez Litwę podążyć na zjazd i że żona Witołda 31 lipca umarła w Trokach.

Bunge V. N^{0} MMCCLXVII. c. 416.

DCCLXC. *W Sztumie* 19 *sierpnia* 1418.
W. mistrz pisze do Witołda w sprawie przyszłego zjazdu i prosi o powtórne wydanie listu żelaznego w imieniu króla Polski i w. księcia, tudzież ich obojga pieczęciami zaopatrzonego.

Also ist geschreben herczoge Wytawdt. Littaw.

Irluchter furste und grosmechtiger sunderlicher liber herre! Als neest von euwir durchluchtikeit czu uns qwam des erwirdigen in gote vaters und herrn hern Theodrici bischofs czu Darapt wirdige botschaft, mit namen: der achtbare meister Johan Schele decretorum doctor mit sampt dem strengin Engilbrecht von Tysenhusen etc. ritter, und mit uns entlichen beslossen die volfurunge deses czukomenden tages, den wir mit der gotes hulfe virczen tage noch Michaelis neestkomende under enander werdin halden, goben wir in mete eine ussaczunge unsir begerunge euwer hochwirdikeit vordt vorczubrengen, wie das die geleite vor uns sulde innehalden und luwten. Nu hat der gebitiger von Lyflandt uns unlanges einen briff des sichern geleites gesandt, der mit des allirdurchluchsten unsers herren Wladislai konige czu Polan und ouch mit euwer grosmechtikeit angehangen ingesegeln ist becrefftet, des abeschrifft, als wir glewben, ir selbir bei euch habt, den die vorgedochte wirdige botschafft im hat geentwertet, der doch nicht inneheldt als die vorgedochte unser vorramunge ist usgesaczczet. Und sint die vorbenumpte achtbare botschafft uns ouch nu mete hat geschreben euwer so gutwillige irbitunge in sulcher weise, were uns deser euwer gesanter itczunt geleitsbriff nicht beheglichen, euwer grosmechtikeit welde is fugen, is sulde wol gewandelt werden uns czu willen. Hirumb so sende wir von nuwes hirinne vorslossen eine vorramunge unser begerunge euwer herlichen durchluchtikeit, die wir bitten, als unsern besundern herren, das ir uns, lieber herre, gerucht czu schaffen als das erste gescheen mag einen briff des sichern geleites von worte czu worte innehaldende, als dese ingeslossene nottele usweiset, under des vorgedochten allirdurchluchsten unsers herren Wladislai koniges czu Polan etc. und euwer grosmechtikeit angehangen ingesegeln, und so schire uns der wirt geantwert, so wellen wir von stadan desen geleitsbriff, den wir iczczunt bei uns haben widder senden euwer hochwirdikeit, die der gutige got geruche enthalden und bewaren wolfarende czu langen czeiten. Gegeben czum Sthum uff unserm huwse am ffritage noch assumpcionis Marie im XIIII^C und XVIII. iare.

Kopia ręką pisarza i tym samym atramentem kilkakrotnie przekreślona, w registrancie N. 10, pod N. 77.

DCCXCI. *W Gdańsku* 25 *sierpnia* 1418.

W. mistrz do króla Jagiełły, domagając się szybkiej odpowiedzi, coby król zamyślał uczynić, gdyż zamierzony ich zjazd na Niemnie zdaje się że nie przyjdzie do skutku z powodu przybycia posłów papiezkich i interwencyi papiezkiej w sprawach Polski i Zakonu.

Dem konige von Polan und herczog Witowt mutatis mutandis.

Demutige befelunge und willige dinste czu euwir koniglichen beheglichkeit unsers vormogens vorenphangen. Allirdurchluchster furste grosmechtiger koning und gnediger liber herre! Wir haben unlanges von unserm allirheiligsten vater und heren heren Martino desem pabiste in gewerben und schriften entphangen, wie sie[ne] heilikeit czu fromen dem cristenthum und czu arbeitende eintracht und frede czwischen euwer grosmechtikeit und dem irluchten unserm heren Alexandro

grosfursten czu Littouwen etc. und unserm orden sine achtbare botschaft usgericht habe, also das sie am tage der heiligen nehistkomenden aposteln Simonis et Jude sullen sin czu Junge Lesselaw in euwerm riche czu Polan, uns befelinde, das [dorch] [1]) vormittelunge der botschaft czwischen uns beiden teilen beslossen wurde eine semeliche stad und geleginheit die euwern gnaden mit euwern anwalden von eime teile, uns und den unsern von andern teile also beqwemelichin were, das die botschaft siner heilikeit iclich teil deste necher und fuglichir bekomen moge, und sint wir uns allewege dirboten haben undirtenig czu sin unserm heiligsten vater dem pabiste und siner Romischen kirchen, mitsampt dem allirdurchluchsten unserm gnedigsten herren hern Sigismundo Romischen und Ungerisschen konige, so begere wir hewtestags noch siner heilikeit gehorig czu sin und alz vil an uns ist gehorsam siner botschaft, sullen wir nu umb Symonis und Jude sin umblang Thorun an den grenitczen. So dirkennet euwir gnade, das wir den ofgenommen tag of der Memel swer czu folfuren haben, des wir io bekennen, das der undir uns beiden teilen ist vorlibet. Idoch sint wir uns unczwifelich vorsehen, das euwir durchluchtikeit von unserm allirheiligstem vater und herrn dem pabiste ouch semeliche schrifte und brife itczunt habe von der selbigen wirdigen siner botschaft, die sine heilikeit nu hersendet, so bitten wir euwer konigliche hochwirdikeit mit fleissigen demutigen beten, das euwir gnade durch der kurcze wille der czeit uns eine entliche antwort geruche sundir vorczog hirvon czu schriben, was euwir gnade thun welle bei desen sachen. Wir haben dem irluchten fursten unsern herrn Alexandro grosfursten czu Littouwen und Rusen etc. der glichen ouch geschrebin. Gegeben czu Danczk am donrstage noch Bartholomei. Anno etc. XVIII.

Kopia w reg. N. 10, pod N. 48. Pod następnym numerem 49 znajduje się kopia otwartego listu, w którym w. mistrz prosi starostów, kasztelanów i wojewodów królewskich, aby nie zatrzymywali listonosza powyższego listu, lecz owszem wspierali go, aby czem rychlej przybył do króla. Szczególniej zwraca się mistrz do Janusza [Koniecpolskiego] kasztelana Brzeskiego z prośbą, aby polecił listonosza królewskim urzędnikom.

[1]) w kopii stoi tu: wir.

DCCXCII. *W Radoszycach* [*wrzesień* 1418].

Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V., aby się wstrzymał z wysłaniem legatów swych w sprawie załatwienia sporu polsko-krzyżackiego i raczył oczekiwać rezultatu zjazdu w Wielonie, na który król obecnie się udaje.

Sequitur ad dominum apostolicum a rege Polonie:

Beatissime pater domine benignissime! Litteras S. V. mihi oblatas XXII. die augusti recepi ut decuit reverenter, continentes, quomodo S. V. que pia solitudine incomoda et dispendia fidei domestice incumbencia, bella presertim, ex quibus tot in ecclesia dei et populo catholico malorum insurgunt incentiva, et ex cura pastorali fervens abolere, sollempnes ambaxiatores eadem S. V. ad tollendum et extirpandum bella, sediciones et odia, et ad tractandum pacem et concordiam inter me et inclitum fratrem meum ducem Lythwanie regna et dominia nostra ab una, et venerabilem fratrem Michaelem ordinis Cruciferorum et ordinem ipsius parte ab altera, super festum beatorum Symonis et Jude apostolorum ad regnum meum Polonie in opidum Wladislauiense decrevit destinare, requirens me et hortans, ut locum aptum utrique parti congruum vel ipsum opidum Juniwladisladislauiense ad

tractandum huiusmodi pacis comoda et alias S. V. ambaxiatorem competentem providerem, ac illuc prefatum fratrem meum cum aliis principibus, prelatis et baronibus meis comportarem et ipsemet interessem. Et quia favore et gracia speciali S. V. cum fratre meo predicto me confovens ad hec dona pacis prestantissima, que omnibus mundi deliciis reputamus cariora, que eciam salvator noster, arcem Polonorum ascendens, in pignus preciossimi mundo relinquit testamenti et ad ea que honoris et comodi mei et meorum sunt hortatur amplectenda paterne, pro hiis et aliis beneficiis, quibus ex munere S. V. sepe sepiusque refficior et confido continue recreari, S. V. ad immensas assurgo una cum fratre meo predicto graciarum acciones. Verum pater beatissime, cum ambaxiatores mei et prefati fratris mei per omne tempus sacri concilii plenam a nobis habentes potestatem et mandatum, inter me et prefatum fratrem meum regnaque et dominia mea cum Cruciferis predictis concordiam facere nequivissent, post multos labores, fatigas et impensas in S. V. ad apicem summi appostolatus digne assumptam et promotam ac preclarissimum principem dominum Sigismundum Romanorum regem etc. convenerunt et compromiserunt, omnem potestatem, quam a nobis ad huiusmodi concordiam habuerunt, in eandem S. V. et dictum dominum Sigismundum etc. transfundendo. Et nimirum quod S. V. et prefatus dominus Sigismundus multis variisque curis sancte matris ecclesie et populi christiani alligati et intenti huiusmodi preesse negociis in tempore occupacionis tam pregravis susceptis dispositi non fuistis, prefatus dominus Sigismundus scriptis suis mihi svasit, et [1]) ad id prefatorum magistri generalis et ordinis omnium compreceptorum peticio me prevenit, ut mutuis tractatibus inter nos pacem et concordiam, sanctitate vestra et predicto domino Sigismundo in tam sancti operis conservacione occupantibus, hic in partibus queremus. Hiis itaque causis commoniti, cum prefato magistro generali ordinis et ipsius compreceptoribus ad servandum et tenendum terminum concordie in Wyelunya, quarta decima die, post festum sancti Michaelis proximum, alias XIII. die mensis octobris, hincinde nos caucionibus et litteris reciprocis astrinximus et de facto ad locum convencionis huiusmodi longa remotum [2]) distancia iam me movi. Ideo S. V. supplico, quatenus S. V. ambaxiatores predictos paululum dignetur retinere, quousque huiusmodi terminus per me et magistrum predictum assumptus [3]) finem suum sorciatur. Quidquid autem in eodem contingerit, S. V. successus omnium e vestigio curabo intimare. Personam S. V. etc. Datum in Radoschicze etc. [4]).

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej Nº II. 68. p. 222—223.

[1]) ut. [2]) remotus. [3]) assumptum.

[4]) Ponieważ król list ten pisze z drogi na zjazd w Wielonie, zważywszy że około 1 listopada roku 1418, w którym się zjazd odbył, był król w Wilnie (Caro L. C. II. 221. uwaga 1.), że atoli 2 września t. r. był jeszcze w Sandomierzu (Raczyński C. d. Lith. p. 219); że dalej Radoszyce wspomniane w liście naszym leżą w Sandomierskiem, należałoby przyjąć, że list uzupełnić należy datą: początek września 1418 r.

DCCXCIII. *W Sandomierzu* 9 *września* 1418.

Król Jagiełło uwiadamia w. mistrza, iż napisał do papieża, aby z wysłaniem nuncyusza się wstrzymał aż do czasu, dopokąd król nie odbędzie zjazdu jaki ułożył z w. mistrzem, na dniu 13 października w Wielonie.

Raczyński C. d. Lith. p. 219—220.

DCCXCIV. *W Brunsberdze 29 września* 1418.

W. mistrz do króla Polski w sprawie zamieszek granicznych około Nakła.

Alzo ist dem konige von Polan geschreben von der geschicht czum Tuchol.

Einfeldige bevelunge und willige dinste czu euwir koniclichin hogwirdikeit bevor. Allirdurchluchster furste, grosmechtiger konig und gnediger lieber herre! Euwir irluchtikeit briff uns nu geandwert haben wir mit wirden empfangen und wol vornomen, in deme czum ersten beruret wirt, wie der strenge her Jarosslaff euwir gnaden houbtman czum Nakel, habe euwir durchluchtikeit geschrebin, clagende obir unsirs ordins kumpthur czum Tuchel von der lesterunge und missetad di her binnen dessen fredetagen sulde haben lassen thun an den euwirn etc. Grosmechtiger gnediger herre! Von stadan, als der vorgedochte herre Jaroslaff uns sante sinen briff und uns der gleichen vilvach ouch schreib von der sachen, bebotten wir unsirn kumpthur czum Tuchol, der czu uns qwam und brachte mit sich etliche der iene di dobie gewest sien; di haben uns also undirrichtet und meinen is ouch czu bewiesen wen sie sullen, das die ufhelder an dem orte gefach und vil retten und logen in unsern grenitczen und unsir armen lewten swerlichin ledigten, das der kumpthur vom Tuchol, als her uns hat gesagit, uffte geschrebin hat euwirm howptman, bittende, das her das undirstunde, das sie in unsir grenitczen nicht reten noch die unsirn beschedigten. Si en lissen is nicht, sunderlichin das des tages als sich di geschichte irliffen, ritten sie in unsir dorffer eins und lissen ere pferde aldo beslan, und taten dovor keine beczalunge; dorn[och] nomen sie unsirn armen lewten in selben unsirm dorffe ire schoffe mit gewald und frevel, das alles geleden ward; abir obir das alles berowbten sie ein arm wiebesman, dem nomen sie XII marg guttes nuwen geldes uff der frien strasen und alles binnen unsirn greniczen. Do das geschrei den unsirn dirschal, quomen sie an di selben und wiwol di unsirn sie obirweldigten und gelobde des gefengnisse von in ufnomen, dennoch huben diselben misseteter widdir an uf di unsirn czu slan und taten den unsirn sulchen gedrang, das di unsirn sich irer andirweith dirweren musten und sie obirwinden. Also haben sich di sachen irlouffen, als man uns gesagt hat. Abir als euwir hochwirdikeit vorkomen sie, das der kumpthur habe gereth, is sie gescheen mit unsirm wissen, willen und gebothe etc. Grosmechtiger herre! Wir getruwen unczwivelich, das ir keinen globen czuleget den ienen, die uns mit eim semlichen beruchtigen und lestern. Euwir gnade weis io wol, das wir stettes bearbeitt haben mit briffen und botschafften, das di uffhelder weren abegelegt adir dach nicht di unsirn beschedigten in unsirn grenitczen. Welde got, das euwir hogwirdikeit wuste, wie is an den unsirn stetes irholet wirt, is wurde euwir gnade selbest irbarmen. Wie sich nu alle ding irlowffen haben, so gloubet uns des genczlichen, das is uns gancz von herczen getruwlich gescheen ist in keiner wiese, als euwir gnade, ab got wil, unsir unschuld mit worheit nach wirt befinden. Und uff das unsir redlichkeit gancz bestendig wurde funden, befulen wir unsirn kumpthur czum Tuchol, dem wir ouch herrn Jaroslaff briff methe goben, in deme her uns schreip, das is im gesagt were, das her uns nicht alleine des keen herrn Jaroslaff und eim idermann sulde benemen, sunder ouch alle artikel in her Jaroslaffs briff usgedrugkt volkomelichin vorandwerten sulde, mitsampt den ienen, die dorbei dorobir und in der iegenoth

geweest sien do is sich hat irlowffen, und hoffen, das is ouch der vorbenumpte kumpthur itczund gethan hat und vorandwert. Ouch sien wir itczund uff dem wege mit den unsirn, di wir bebotten haben czu czien czu dem tage, der czwuschen uns bedenteilen ist XIIII tage nach Michaelis uffgenomen den czu halden uff der Memel. Gegeben czum Bransperg am tage Michaelis im XIIII^c und XVIII^den iore.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 55.

DCCXCV. *W Tylży* 6 *października* 1418.

W. mistrz daje znać w. ks. Witołdowi, kiedy przybędzie na miejsce zjazdu i prosi o wyekspedyowanie załączonych listów do mistrza Inflanckiego.

Witoudt.

Irluchter furste und grosmechtiger besunder lieber herre! Wir haben unsirs ordens gebitiger von Lifflandt in diszem ingeslossen briffe gescreben, das wir mit der hullffe gotis meinen czu sein bis mitwoche neestkomende uff den obent, adir von huwten obir acht tage fru, uff der legerstadt do der tag sal volfurt werden, und bitten euwer grosmechtikeit, als unsirn lieben besundern herren, mit fleissigen bethen, das euwer durchluchtikeit diszen selben ingeslossen briff geruche undir ougen dem gebitiger von Lifflandt vort laszen schaffen, das her im vort werde geantwort, das wir gerne noch vormogen vorschulden werden wo wir sullen. Gegeben czur Tilsat am donrstage noch Francisci im virczenhundirsten und achtczenden iore etc.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 80.

DCCXCVI. *Pomiędzy Trokami a Siedmieliszkami* 9 *października* [1418].

Witołd w. ks. Lit. uwiadamia w. mistrza o przybyciu do Trok biskupa Dorpackiego i o terminie zjazdu w Wielonie.

Alexander anders Wytowd
van gottes gnaden grosfurste czu Littauwen czu Rwssen etc.

Erwirdiger her meister! Euwir briffe, einer uns, dem ein ander vorslossen dem meister czu Lifflande geschrebin, sint uns czwuschen Tracken, van dannen wir reitende woren, und Semilischki geantwert worden. Noch euwir beger haben wir dem egenanten meister van Lifflande denselben euwirn briff, em czugeschrebin, van stadan gesandt dirkegen, der als morne zal legen off der Nawesze munde, bis dinstag dornoch of der wiesen Gegii, und an der mitwoch ken Welona (sic). Sunder der her bischoff van Darbte und mit em kompthur van Ascherode, sind gestern czu uns komen ken Tracken, do wir sie hwte den tag hinder uns haben gelassin; morne werden sie sich van danne regen. Und wir iczunt reiten kegen dem herrn konige, mit dem wir bis dinstag czum essen mit dem herrn bisschoff egenanten werden czusampne und off die nacht czu Cauwen komen, und bis mitwoch of der wieszen Gegii, und am donnerstag of der legerstad bi Wolona (sic) werden legen. Gegeben am sontage Dionisii.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Michel Kochmeister, homeister dutsches ordens.

Oryginał z pieczęcią przykrytą skrawkiem papieru, pismo okrągłe mniej wyraźne; w archiw. N. Z. w Królewcu.

DCCXCVII. *Nad Niemnem* 10 *października* 1418.

W. mistrz pisze do Witołda w sprawie zamieszek granicznych około Nakła, zaręczając iż to, co się stało, zdziałało się mimo wiedzy w. mistrza.

Alzo ist herczog Witowt geschreben.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber besunder herre! Wir dancken euwir hochwirdikeit, als unsirm lieben herrn, das ir dem allirdurchluchsten fursten unsirm herren Wladislao konige czu Polan gesand habt unsirn briff, desselben briffes abeschrift senden wir euwir herlichkeit ouch hirinne vorslossen, uff das euwir hochwirdikeit moge vornemen, was wir sienen gnaden vor ein andwert uff di sache di an den greniczen bi dem Tuchol gescheen ist, geschrebin haben. Sunderlichin haben wir genczlich czu groser dangsamkeit ufgenomen di warnunge, di euwer durchluchtikeit uns schreibt, mit sulchen worten, das euch leith were, das czwusschen dem vorgenannten unsirm herren konige czu Polan und uns eingerlei stose entstunden, bei [1]) dessen gemachten achtbaren frede betruwben mochte etc. und beruret ouch, das wir uns dorinne umb gemachtes willen bewiesen das semeliche vorwerunge gestillet werden etc. Hochwirdiger herre! Ir sullet uns bie der worheit, die got selber ist, des genczlich glouben, was do gescheen ist, das das ane unsirn willen wissen und volbort gescheen ist und uns getruwlichin leith ist gancz von herczen, als euwer durchluchtikeit eigentlichir unsir unschuld sall befinden, so uns got selber czu euch schicket und wellen ouch doran unsir rechtfertikeit also bewiesen, als czu redlichkeit billichin dirkand wirt uns mogelichin sien czu thunde. Idach obir das bitten wir euwir hochwirdikeit mit besundern begerlichen fleisigen bethen, das euwir grosmechtikeit geruche von dem vorbenumpten unsirm herren konige czu Polan und ouch von euwir herlichkeit io ee io bessir uns weddirgebin czu vorstehen mit euwirn schriften, ab di selbe geschicht, di io an unsirn wissen und willen geschehn ist, uns unschedlichin sie an dem geleite, das wir von euch beiden haben zu dessem tage mit den unsirn. Schaffet uns libir herre di andwert hiruff, so ir allir erste mogt und ungesumet, das wir uns gancz wissen dornach czu richten. Gegeben uff der Memmel am montage nach Dionisii im XVIII[den] iore.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 78.

[1]) stoi: dei.

DCCXCVIII. *Pod Jurborkiem* 11 *październiku* 1418.

W. mistrz do Witołda podając powody, dla których nie będzie mógł rozbić namiotów na miejscu wskazanem mu przez księcia.

Bunge V. N⁰ MMCCLXXV. c. 425.

DCCIC. *S. L.* 21 *października* 1418.

Zakon podaje spis rozmaitych osobistości, w ręce których złożyć chciałby sąd rozjemczy w sprawach spornych z królem Polski Jagiełłą i w. ks. Lit. Witołdem.

Noch inhaldunge desser czedel hat sich der herr homeister und sin orden derboten vor den achtbaren reten des allerdurchluchsten fursten und grosmechtigen

herrn hern Wladislawo (sic) konige czu Polen und och des irluchsten fursten und herrn herren Allexandri anders Wytawdi grosffursten czu Littawen und Russen etc. im tage der elftusend iuncfrawen im XIIII^{C} und XVIII. iare, der glichen her sich och nue irbutet.

Czum irsten so irbutet sich der her homeister und sin orden umb vormindunge willen der vorgissunge cristliches blutes und um begerunge fredes, eintracht und libe czum rechte vor unserm allirheilsten vater dem pabeste und dem allirdurchluchsten hern herren Sigismundo Romischen und Ungerns konige etc. uff alle und icliche czusproche, die di ubengenannten herrn herren Wladislaus konig czu Polen und hern Allexander grosfursten czu Littawen etc. meinen czu haben weder den homeister und sinen orden, adir in einer fruntlichkeit uff alle umbe-richte sache, also dach das die obegenannten hern der glichen tuen dem hern homeister und sinem orden;

Adir an unsern heiligen vater den pabest und sine cardinales;

Adir an den allirdurchluchsten fursten und grosmechtigen hern hern Sigismundo Romischen und Ungerschen konig unserm allirgnedigsten herren und des heiligen Romischen riches korfursten;

Adir an den obgenanten unsern herrn Romischen und Ungerschen konig etc. und an die vier korfursten unsere gnedigen herren also Tryer, Collen, Mencz erczbischoff und herczog Lodowig valczgroffe bi Reyne;

Adir an den vir obengenanten unser herren di korfursten alleine, die doczu wol bie denander sin gesessen;

Adir an di irluchten fursten und herrn marggraven Frederich von Brandenburg, herczog Rudolf von Sachsen und herrn markgraffe Frederich und Wylhelm czu Myssen unsern gnedigen herren;

Adir die irluchsten fursten herrn Ersten (sic) und Wylhelm und Heinrich herczogen des achtbaren huzes von Beyer, di och bi einander gesessen sin;

Adir an di irluchten fursten herrn und hern: herczog Lodowik von Beyer und valczgrafe etc. von Frankrych genant und markgrave Bernhart von Baden und den hern und graven Eberhart von Wirtenberg unser gnediger herren die och wol bideander gesessen sin;

Adir an di geistlichen fursten und prelaten czu Wirczburg, Pobenberg und Anststeten [1]) der kirchen bischoffe, unsere gnedige hern, di och dorczu wol gesessen sin;

Adir an den achtbaren steten die di Henze sint genant, do vil achtbare und wise leute inne sin.

Dorobir so irbuetet sich der homeister und sin orden in der obengeschreben wise, an die irluchten fursten und herrn herczog Hannus und herczog Otto czu Beyern und valczgraven etc. und hern Hannus burggrave czu Nurenberg unsern gnedigen herrn;

Adir an die irluchten fursten und herrn hern Ernst, Frederich und Vlbrecht herczogen czu Ostrich unsern gnedigen herrn;

Adir an die irluchten fursten und herrn hern Reynoldum czu Geldern und czu Gulich herczogen und hern Alf herczogen czum Berge und den durchluchten fursten herczog czu Klefen unsern gnedigen herrn.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 56. p. 33/2—34.

[1]) sc. Eichstadt.

DCCC. *W Kownie 22 października* 1418.

Król Jagiełło oskarża zakon przed królem Zygmuntem z powodu udaremnionego z ich przyczyny zjazdu Wielońskiego, jakoteż że zrywają zawarte przymierze.

Serenissimo principi domino Sigismundo etc. Wladislaus dei gracia rex etc. salutem et felicium semper successuum vota prospera possidere ac fraterni amoris continua incrementa. Serenissime princeps illustris frater noster carissime! Novit vestra fraternitas et omnium vere christifidelium agnoscit presencia [1]), sub qua studiorum laborum et curarum frequencia, ubi sumptus, ubi dampna et pericula non deffuerunt gravissima, pacem et federa perpetua cum ordine Cruciferorum de Prussia quesivimus, ut post bella, sediciones, prelia, odia seu controversias, quas cum dicto ordine vi fuimus coacti recipere, ad pacis oscula concurrentes, mutue nos caritatis amplexibus tractaremus et in communi potencia insidiis paganorum quas semper tendunt fidelibus christianis tucius possemus occurrere et eorum superbie ipsorum conculcato [2]), fidem christianam ampliare. Pro quibus consequendis quantos ambaxiatores nostri in sacro concilio Constanciensi labores sunt experti, quibus et F. V. sicut nobis sua relacione monstraverunt ad hoc grata continuo prestitit subsidia, pro quibus V. F. virtus suadet gratitudinis numerosas graciarum referre acciones. Et licet frater carissime, pacem tot semper prosequamur conatibus, ut eciam V. F. sua mansuetudine in favorem nostrum multos pro ea labores pertulisset, tamen illam nullis mediis [3]) consequi potuimus. Postremo revenientibus ambaxiatoribus nostris de concilio predicto et nostris negociis pro quibus specialiter in F. V. dum in Narbonam [4]) proficisci voluistis vacante sede et ex post summi pontificis eleccione subsecuta in eundem summum pontificem et F. V. ante dissolucionem concilii de alto et basso fuit per ipsum compromisum; pendentibus sine fine, magister ordinis predicti nos per medium suorum quorundam conpreceptorum et seorsum inclitum principem fratrem nostrum dominum Allexandrum etc. reverendus in Christo pater dominus Theodoricus episcopus Tharabatensis cum debita instancia pecierunt, quatenus ad tractandum pacem perpetuam inter nos, fratrem nostrum predictum regnum et subditos nostros ab una, et magistrum cum ordine Cruciferorum de Prussia ab alia partibus, aliquem locum et terminum competentem eligere dignaremur. Nos vero nihil preter scienciam F. V. et consensum in huiusmodi negociis agere pretendentes V. F. postulacionem ipsorum significavimus tempestive et tandem F. V. annuencia obtenta locum ipsis in Wyelunya tredecima die mensis octobris [5]) prefiximus, ubi nobis et fratre nostro predicto cum prelatis, principibus et baronibus nostris non sine magnis laboribus et sumptibus constitutis et ipse magister cum suis similiter interesse non neglexit. Tunc autem ad tractatus venientes, ut pacem optatam sicut plenam de hoc habuimus fiduciam potuissemus adipisci, omnes vias acomodas et possibiles concordie ipsis per nostros prelatos et barones obtulimus, ultra quas vix potuissent reperiri apciores et tantam ipsis de nobis porreximus equitatem, ut esset incredibile immo crudelitatis [6]) vicium tam submisse mansuetudinis equalitatem reffutare. Post hec fere novem diebus in spem concordie permansimus, ut saltem exortacionum et oblacionum nostrarum illos constans nostra perseverancia convicisset, ipsi vero in solita pompa et pertinacia permanentes, maiori quam umquam elati iactura, [7]) oblaciones nostras tam humiles despexerunt, nec ipse magister et sui ordinis comen-

datores [8]), licet fuisssent nobis in proximo, tante fuerant honestatis, ut saltem nobiscum personaliter convenissent. Sed ne occasionem aliquam allegare potuissent a [9]) votis se concordie subtrahendi in arbitrium F. V. durantibus pacis treugis presentibus inter nos et predictos Cruciferos ad festum sancte Margarethe proximum per sanctissimum dominum nostrum papam et F. V. stabilitis per viam iuris aut concordie exequendam ipsos non cessavimus invitare, qui tandem nescivimus quavis [10]) pensante levitate aut qua subnixi fiducia ausi sunt illud declinare, reffeientes se ad arbitria quorundam principum et civitatum parti ipsorum favorabilium. Quos in vestrum arbitrium flectere non valentes, iterum F. V. nominavimus ad hoc ipsum; ut possit inter nos cum principibus [11]) et aliis personis, quos et quas ad hoc V. F. eligeret [12]), super huiusmodi negociis arbitrari. Ad que omnia consentire noluerunt, sed solitam pertinaciam intendentes vacuos nos et sine spe concordie dimiserunt. Et aliud frater carissime non licuit preterire, sed vestre caritati exponere cum querela, quomodo quidam commendator ordinis de Tuchola, quosdam nobiles regni nostri indigenas condicione graves, in spem treugarum per sanctissimum dominum nostrum papam et F. V. inter nos et ordinem predictum factarum nostris negociis intendentes nec aliquas paventes insidias tamquam tam solida treugarum pace affidati meantes, apprehendentes infra metas regni nostri crudeliter interfecit pedibusqe ac manibus truncatis iam extinctos proiecit in undas et alios [13]) stipite suspendit, treugas auctoritate predicti sanctissimi domini nostri pape et V. F. offendere non expavens. Cui re vera dira continuo fuisset talio inflicta, nisi nos reverencia sedis apostolice et dileccio F. V. treugarum in observacione huiusmodi in pietatem convertisset. Quocirca F. V. petimus ex intimis, quatenus nostra attenta iusticia quam tanta fulcitur mansuetudo, dignemini nobis vestram assistenciam et consilia inpartiri et magnifico ac illustri amico nostro domino Fredrico Brandeburgensi marchioni et illustribus ducibus Slesie comittere et mandare, ut hominibus ad ipsorum subsidia se transferre volentibus transitum prohiberent [14]) et super hiis litteras nobis patentes et appertas ad eosdem [15]) concedere, quibus ipsos ad exequendum iussa vestra [16]) hortaremur; pendentibus enim inter nos treugis predictis in sua subsidia utique non omittent [17]) homines convocare. Si quis autem hiis nostris relatibus F. V. oppositum suggereret, fidem illi subtrahatis, quoniam que scribimus plenam obtinet veritatis claritatem, alios nunccios nostros hiis et aliis intencionibus nostris plenius informatos e vestigio ad F. V. dirigemus, qui potuerint F. V. dissercius informare. Preterea frater carissime conturbamur vehementer, quod F. V. prout habuit in solito successus vestros cessavit aliquantispar nobis intimare, precamur egro, ut non pigeat ea nobis pro consolacione singulari [18]), que nobis [19]) inde potest [20]) succrescere, vicibus resumere frequentatis, et si que sunt in regno nostro (sic). F. V. placita et accepta, requirere nos frequenter. Datum in Cowno sabbato in crastino undecim millia virginum. Anno XVIII.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 225—227 z nadpisem: In eodem facto (l. de disposicione convencionis circa Wyelunyam celebrate) ad dominum Romanorum regem etc. Por. Caro L. C. N CL. p. 227.

[1]) et omnium fere principum christianorum agnoscit frequencia. [2]) C. conculare. [3]) modis. [4]) C. in N. [5]) C. tredecimam octobris. [6]) crudelitati w kod. [7]) C. ellatiiactancia. [8]) C. conventores. [9]) et. [10]) Kodeks: qua vos. [11]) C. presentibus. [12]) C. eligerat. [13]) C. aliis. [14]) C. prohibent. [15]) C. eos nobis. [16]) C nostra. [17]) C. admittent. [18]) C. sinceri. [19]) C. vobis. [20]) C. solet.

DCCCI. *W Wielonie 22 października* 1418.

W. mistrz odpowiada tak królowi Jagielle jako i Witołdowi w sprawie zdania spraw spornych na sąd króla Zygmunta.

Also ist geschreben dem konige czu Polan und ouch Witowdt einen briff.

Demutige bevelunge willige dinste czu euwir hogwirdigen begerungen nach unsir mogelichkeit stetes bevor. Allirdurchluchsten und irluchter fursten, grosmechtige gnedige lieben herren! Als der erliche Nycolaus euwir durchluchtikeit sendebote als hewte von euwir grosmechtikeit wegen an uns und di unsern hat gewurben, wi euwir hogwirdikeit allir schelunge czwusschen uns beidenteilen gewand mechtiklichin wellet gehen an den allirdurchluchsten fursten und unsirn allirgnedigsten herren hern Sigismundum Romisschen und Ungerischen koning etc. in sulcher weise, das an sienen gnaden das stehen sulle, ab her di im rechte adir sust mit frundlichen berichtungen welde hinlegen, doch also, das das durch sine gnade geschege in den tagen desses nuwen beifredes etc. Grosmechtige lieben herren! Euwir hogwirdikeit ist umbmer wissentlich, das unsir beider schelungen vorcziethen mechtiklichin geweest sien vor dem vorbenumpten allirdurchluchtem unsirm allirgnedigsten herrn hern Sigismundo Romisschen und Ungerischen koning etc. der dorobir einen ussproch gethan hat, den wir schuldig sien czu halden und gehalden haben und noch halden wellen, der an uns doch nicht wirt volfurt von euwirm teile. Vord meer, so dirkennet euwir hogwirdikeit selbir wol, das wir umb unmechtig sien dem uftegenanten unsirm allirgnedigsten herren Sigismundo Romischen und Ungersschen konig etc. ein czeil czu setczen einer genanten czieth ein recht adir orteil usczusprechen, nemlich in dessen cziethen in den siene gnade mit den ernsten und grossweren sachen das heilige Romische rieche anrurende, als das uffenbar ist besweret, wiewol nu euwir hogwirdikeit den ussproch, den sine konigliche durchluchtikeit alleine gethan hat, nicht halden wellet, als ouch der vorbenumpte Nicolaus von des irluchten fursten und heren herrn Alexandri grosfursten czu Littawen und Ruwsen etc. an uns binnen deszen tagen in kegenwertikeit unsir methegebietheger und vil andirn namhaftiger herren uffenbarlich hat gewurben, dennoch so wellen wir noch hewtistages unsir sachen mit willen gerne geen czu unsirm allirheiligstem vater dem pabste und dem ofte benumptem unserm allirgnedigsten herren Romisschen und Ungerisschen konige etc. uff das der czukumftige irer beider ussproch volkomeliche und deste crefticlichir von beidenteilen gehalden werde, adir in andirlei wiese an siene konigliche gnade ouch gerne geen wellen, nach inhaldunge desser ingeslossen czedeln, nach der uswiesunge wir gestern vor euwirn rethen uns ouch dirbothen haben. Ouch habin euwir achtbaren rethe und sendeboten ofte vorgegebin, das der briff des ewigen fredes, und ouch des allirdurchluchsten unsirs allirgnedigsten herren Romisschen und Ungerischen koniges etc. ussproch, unmechtig were und keine craft hette, umb des willen, das sie von euwir wegen uns czu setczen, das wir di gebrochen hetten etc. Grosmechtige herren! Als wir uns alwege dirbothen haben, so dierbiethen wir uns noch, das wir uns gerne mit euwirn grosmechtikeiten wellen gebin czu dirkentnisse der benunpten herren mit namen usgedrucket in der czedel [1]), wurde von den dirkant, das sie unmechtig sulden sien adir weren, wir welden gerne dovon lassen, wurden sie abir mechtig geteilet, das is ouch dorbie bliebe und begeren hirvon euwir andwerg (sic). Gege-

ben uff unserm leger undir Welun am sonnobende nach XI^M iungfrauwentage im XIIII^C und XVIII^den iore.

Kopia w Regstr. N° 10, pod N. 56.

[1]) Ceduła tutaj należąca nosi datę o jeden dzień wcześniejszą tj. 21 paźdz. dlatego umieściliśmy ją powyżej.

DCCCII. *W Ragnecie* 24 *października* 1418.
W. mistrz do Witołda w sprawie zatamowanej żeglugi na Wiśle i rabunków popełnianych w Nowej Marchii.

Also ist herczog Wytowd geschreben.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber besunder herre! Als euwer hogwirdikeit wol unlanges hat vornomen, das di unsern in der schiffart uff der Wiesel von den us dem reich czu Polan vaste sere geleidigt und swerlichin beschedigt werden und vom tage czu tage io lenger io meer semeliche obirfarunge an in wirt begangen, so werden der gleichen ouch di unsern in der Nuwenmargke von Arnd von der Bone und herrn Niclos von Czernkaw sone iamerlichin obirfallen und berowbt, das alles binnen desem achtbaren cristlichin beifrede uns und den unsirn geschiet unvorschuldet von den us dem reiche czu Polan. Hirumb grosmechtiger lieber herre, bitten wir euwir hogwirdikeit mit begerlichin fleisigen bethen, das ir sulchen unwillen umb unsir bethe willen, an den allirdurchluchsten fursten unsirn herren Wladislaen konig czu Polan etc. geruchet czubrengen und ein semeliches mit im also czu reden, das das undirstanden und gewandelt werde, und was des vorgedochten herren koniges und ouch euwir grosmechtikeit beide bie der schiffart und ouch den sachen di in der Neuwenmargke den unsirn gescheen sien willen und entliche meinunge ist, und ab die schiffart vordan sulle frei sien adir nicht, des geruche euwir grosmechtikeit von siener durchluchtikeit uns eine brieffliche andwert weddir schafen. Gegebin czu Rangnith am montage vor Symonis und Jude im XVIII^den iore.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 81.

DCCCIII. *W Trokach* [26 *października* 1418].
Król Jagiełło do miast pruskich w sprawie zjazdu w Wielonie.

Item rex scribit ad nobiles et civitates Prussie:

Prudentes ac providi viri grate nobis dilecti. Ecce potestis attendere mansvetudinem nostram, quam circa pacem perpetuam cum magistro et ordine Cruciferorum servavimus consequendam, nunc litteris, nunc nuncciis, nunc aliis viis et modis opportunis ad hanc ipsos invitantes, et demum quantis instanciis, quantis laboribus, ambaxiatores nostri in sacro concilio Constanciensi, nostro suffulti mandato hanc ab eis voluerunt extorquere, potuit vobis patescere. Nunc autem per magistrum et ordinem precibus commoniti, ut ad tractandam pacem huiusmodi, que post tot studia a nobis inpensa nequivit consumari terminum poneremus, quem, ipsius annuentes precibus, in Wyelunya XIII die mensis octobris prefiximus, ubi nobis cum nostris principibus, prelatis et baronibus venientibus et ipso magistro similiter cum suis comparente, tot modos possibiles, tot vias concordie et paci accomodas eisdem obtulimus, ut nulla preter eas, arbitrio omnium, apcior potuisset reperiri. Has tamen totaliter contempnentes et habentes nostram maiestatem et oblaciones nostras tam humiles

in derisum, vacuos nos absque spe concordie dimiserunt. Si quid igitur aliud vobis suggeserint contrarium, noveritis hoc non aliter se habere, quam ea presentis vobis scripture noticia refferimus. Datum in Troky etc. [1])

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej Nº II. 68. p. 235. Mniej dokładnie Caro L. C. II. N. CLIII. p. 233.

[1]) Datę uzupełniamy z odpowiedzi stanów pruskich na list powyższy (u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 233) w której jest data uzupełniona: an der mitwochen vor der heiligen apostelen tage Simonis et Jude czu Traken gegeben etc.

DCCCIV. [*W Trokach* 26 *października* 1418].

Król Jagiełło do któregoś ze starostów grodowych z nad granic Pruskich, z nakazem aby się miał w pogotowiu do obrony.

Super eodem negocio rex scribit ad suos milites et terrigenas:

Strennue fidelis noster dilecte! Sciat tua fidelitas, quod de hac convencione quam cum Cruciferis habuimus in Wyelinya sumus cum eis absque fine aliquo separati, non obstante, quod ipsis talem obtulerimus equalitatem, quod ea impossibile fuisset facere leviorem. Quare fidelitati tue committimus seriose et mandamus, quatenus castrum nostrum et civitatem fortificare, reparare et sumptibus ac necessariis pro defensione requisitis adimplere et fulcire non ommittas, ut secus possis hostiles insidias non timere a quibus te bona fulcitum custodia, treugis non obstantibus, debeas precavere ne incautus per eos occuperis. Volumus tamen et fidelitati tue specialiter committimus et mandamus, quatenus presentes pacistreugas inter nos et ordinem stabilitas, in suo robore debeas firmiter observare, in nullo ipsas eciam quibuscunque eventibus violare presumendo. Et si quandopiam contingeret, te aliquas ab eis iniurias sustinere, nullatenus treugis pendentibus ad ulcionem, que posset notabiliter treugas huiusmodi violare, consurgere debeas vel moveri, quinimmo easdem iniurias debeas sub fideli testimonio consignare, ut suo tempore de violenciis treugarum huiusmodi possent coram summo pontifice et serenissimo domino Romanorum rege etc. legittime accusari. Datum etc. Anno XIX (sic).

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 255 — 256.

DCCCV. *W Wilnie* [30 *października*] 1418.

Król Jagiełło nakazuje szlachcie podolskiej złożyć hołd wierności Witołdowi w. ks. Lit.

Item sequitur littera ad nobiles Podolie super prestando omagio magno duci Lythwanie et Russie etc.

Universis et singulis nobilibus, terrigenis, civibus et quibuscunque terre nostre Podolie incolis et subditis nostris in eadem existentibus presentis requirendo nostris fidelibus dilectis graciam regiam et omne bonum. Strenui fideles nostri dilecti! Fidelitati vestre nostris firmis damus regalibus in mandatis, quatenus magnifico et preclaro principi domino Alexandro alias Withowdo magno duci Lythwanie, illustri fratri nostro carissimo, fidelitatis omagium promittere sibique sicut et nobis obedire et fideles esse debeatis in omnibus quoad usque vitam duxerit in humanis, prioribus promissionibus omagii per vos nobis et sacre corone Polonie factis non obstantibus, que nihilominus volumus in suo robore permanere nec vos ab eis

absolvimus seu presentis nostri mandati edicto aliquatenus predicti fratris nostri vite vel aliis temporibus quibuscumque liberamus, aliud non facturi. Datum Wylne die dominico proximo ante festum etc. (sic) Anno XVIII. [1])

Kopia w kodeksie N. II. 68. p. 219 bibl. Kórnickiej.

[1]) Długosz (XI. 122 pod r. 1411. wyd. Przezdz.) opowiada, iż nazajutrz po zjeździe około Złotoryi z mistrzem krzyżackim, dał król w dzierżawę Podole Witołdowi, złożywszy z wielkorządztwa Piotra Charbinowicza i dodaję że uczynił to: praelatis et baronibus Polonie inconsultis et ob id plurimum exacerbatis. Gdy król według pewnych dowodów Racz. C. d. Lith. 221. w tym roku 1418 na dniu 31 października był w Wilnie, wnosić należy, że uzupełniona data brzmiałaby: die dominico ante festum omnium sanctorum, coby wypadało na dzień 30 października t. r.

DCCCVI. *W Wilnie* [31 *października* 1418].

Król Jagiełło oskarża Krzyżaków w obec elektora arcybiskupa (Moguncyi) z powodu udaremnionego z ich przyczyny zjazdu Wielońskiego.

Wladislaus dei gracia etc. reverendissimo in Christo patri domino ** episcopo sacri romani imperii electori amico sincere nobis dilecto salutem et in caritate Ihesu Christi et iusticie fateri veritatem [1]). Reverendissime in Christo pater amice nobis sincere dilecte! Arbitramur P. V. non esse incognitum, cum id orbi fere [2]) pateat universo, quomodo cum Cruciferis de Prussia quorum cuique [3]) proborum imminebat arbitrium, hoc ipsum parati fuimus amplecti et plus quam fastigium regie dignitatis indulgeret, pacis dulcedine delectari, quam omnibus mundi preficimus deliciis, semper ipsis zelo bona vota nostra porreximus, sed nunquam potuimus saltem qualecumque ab illis recipere votum caritatis, quinimo quanto nos ad pacem viderunt prompciorem, tanto se maiori pertinacia et pompa contra nos munierunt [4]), que omnia fervore [5]) pacis in equanimitate animi transeuntes, iterum ac iterum ad vias novas et [6]) accomodas paci nos convertimus, estimantes ipsos paciencie nostre frequencia ad pacis amplexum permolliri. Ipsi vero solitam sectantes pertinaciam, nusquam alicui se vie possibili accomodare voluerunt, que testari potuerit omnium patrum concilii Constanciensis qui illi presidebant veneranda presencia, et ille excellentissimus princeps Sigismundus Romanorum et Hungarie rex etc. frater noster carissimus, in quorum audiencia sepe nos per ambaxiatores nostros ad omnem equalitatem et [7]) iusticiam obtulimus pro nobis respondere. Porro in prosecucione tanti boni nolentes deficere, sed illud prosequi usque ad extremum posse nostrum, intendentes, ut iusticia nostra coram deo et hominibus appareret in longinquis regni nostri finibus a domicilio nostro remoto distantibus, [8]) non parcentes laboribus gravissimis et inpensis, in certo termino locum convencionis in Wyelunya ad tractandum cum ipsis de pace perpetua constituimus, ubi nobiscum preclarum et magnificum principem dominum Alexandrum etc. fratrem nostrum carissimum [9]) aliosque principes et prelatos nostros ac proceres regni nostri de partibus remotissimis collegimus et comportavimus cum quibusdam aliis personis extraneis venerandis, credentes ipsos saltem tantam multitudinem magnificam virorum revereri et ad pacem accedere exoptatam. Ibique convenientes hincinde sic vires nostras exposuimus pro quiete [10]), ut spe pacis consequende non paucis nostris et regni nostri proprietatibus destitui voluimus et ad tantam equalitatem nos posuimus, qualem aliis dissensionis nostre omnibus temporibus [11]), posuisse non occurit, nec ad tantam descendisse nostro fuit in conceptu. Actamen ipsi tante [12])

benevolencie contemptis desideriis, nullo fine expectato, de loco convencionis huiusmodi oblacionibus [13]) nostris insultantes [14]) recesserunt, nec spem amodo possumus cum ipsis concordie prestolari, ex quo in nobis tante benignitatis devocionem, cui nos pacis gracia humiliter subiecimus, cum tanto vituperio despexerunt, cumque nobis nulla iam restat [15]) pacis fiducia et semper ipsorum oportet nos advertere insidias, quis nos iuste valeat arguere, si nostre cogemur necessitati quibus viis novius [16]) providere. Quocirca P. V. petimus et in caritate Jeshu Christi hortamur, quatenus hiis nostris exposicionibus [17]) sinceriter receptis, quas vobis in vim dirigimus querelarum, fidem eis placeat tamquam veris et nullis ficcionibus commixtis adhibere, omnia veritati reputantes contraria, si que vobis preter hec alia fuerint a quocunque inculcata vel suggesta et nihilominus, velut pacis et iusticie zelator, velitis parti nostre quam prestante altissimo cum tanta frequencia cernitis in earum prosecucione defervere [18]) (sic) sinceriter adherere et favores impartiri. Dirigimus autem ad P. V. nobilem Mathernam Bandissen familiarem nostrum fidelem dilectum [19]) exhibitorem presencium, cui hec et alia P. V. refferenda commissimus, ut ea tenaciori commendans memorie P. V. de eis plenius informaret, petentes et in desideriis optinentes, quatenus sibi fidem in hiis que P. V. hac vice retulerit, placeat adhibere per omnia creditivam. Datum Wylne etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej. N⁰ II. 68. p. 229 z nadpisem: Littera ad dominum episcopum electorem imperii de eodem (l. de exposicione convencionis circa Wyelunyam) secundum Stanislaum Czolek, ob. Caro L. C. II. N. CLII. p. 231.

1) C. christianitatem. 2) C. niema. 3) C. quorumcumque. 4) C. tenuerunt(?) 5) C. sermone. 6) C, niema. 7) C. equanimitatem e. 8) C distante. 9) C. niema f. n. c. 10) C. quieta. 11) C. partibus. 12) C. niema. 13) C. oblocucionibus. 14) kodeks ma: vulgariter urangayancz. 15) C. restet. 16) C. novis. 17) exponentibus. 18) C. deservire. 19 C. niema B. f. n. f.

DCCCVII. *W Wilnie* 31 *października* 1418.

Król Jagiełło oskarża przed książętami świeckimi i duchownymi zakon z powodu iż tenże odrzucił na zjeździe w Wielonie wszelkie propozycye pokoju.

Raczyński. C. d. Lith. p. 224 — 225 i ibidem 226 — 227 pod tąże datą i tejże redakcyi. Podobna skarga królewska do Pomorzan datowana z Trok 26 października 1418 roku. U Kotzebuego III. 437. Voigt. w uwadze do Jana v Possilge str. 345.

DCCCVIII. *S. L et D* [*Wilno lub Troki około* 1 *listop.* 1418].

Król Jagiełło oskarża zakon krzyżacki wobec papieża Marcina V, z powodu udaremnionego z ich przyczyny zjazdu Wielońskiego, jak również że gwałcą dawniej zawarte przymierze.

Beatissime pater domine benignissime! Testis est mihi altissimus et consciencia et totus potuit orbis agnoscere novitque id [1]), V. S. clemencia, quod ab exordio regeneracionis mee summis desideriis ad pacem cum fidei domesticis aspiravi, ut in propagacione fidei totum me effundere potuissem et proinde ut pacatis undique intestinis discordiis meis, vires contra tirannidem gentilium forcior valuissem extendere, cum magnis laboribus, studiis et impensis omnes dissensiones, gwerras et controversias, inter me regnum meum ab una et ordinem Cruciferorum ab alia partibus suscitatas et exortas, per pacis beneficium volui abolere, hinc litteris patentibus, hinc nuncciis, hinc aliis modis exquisitis et necessariis ad [2]) id ipsum ordi-

nem requisivi, qui quociens humilitatem meam despexit, clarissima S. V. de hoc potuit recipere documenta. Tandem quibus quantisve instanciis, curis atque solicitacionibus, in sacro concilio Constanciensi ambaxiatores mei solempnes id fuerint prosecuti, non preteriit S. V. noticiam, ubi postquam negocia mea atque regni absque fine sunt relicta, non cessavi fervore [3]) pacis adipiscende solitos conatus adhibere; inde per [4]) quedam notabilia media iam ambaxiatoribus meis de Constancia revenientibus cum magistro ordinis prefati hinc inde diem mensis tredecimam octobris et locum Wielunya [5]) in terris nostris Lythwanie [6]) elegimus, ad quem cum difficultate gravi in multorum principum, prelatorum et baronum comitiva per incommoda et discrimina viarum multa venientes, postquam magistro prefato in loco et termino ac die predictis cum suis comparente [7]), tales equalitatis vias obtuli concordie possibiles et admissibiles, ut eas nunquam per ipsum sperassem despexisse, nescio quid habens in contemptu, in totum eas refutavit, ac tamen ut saltem [8]) illum stabilis mea vicisset constancia, quem tam humiles oblaciones nequiverunt permolliri, iterum ac iterum ipsum per novem dies continuas ad pacem et concordiam omnem sibi possibilitatem offerens provocavi, quem dum nec exhortacionibus aut requisicionibus tam arduis [9]) ad equalitatem [10]) et pacem potui invitare, cum tribulacione et molescia animi hinc inde me movi, merens, quod vota tam salubris propositi non potui adipisci, quibus semper optavi bella, mociones, et sanguinis christiani amputare profluvia, que meis temporibus violenta traccione ex intimis condoleo accidisse, spem in eo ponens fidissimam, quod potuissem sine tumultibus et ceremoniis solempnitatum particulares terminos [11]) ad effectum unionis perpetue deduxisse. Quomodo ergo amplius me illis offeram aut quibus iam [12]) mediis pacis optate ab ipsis requiram compendia, qui tante equalitatis iusticiam contempserunt sensui non occurrunt [13]), quos enim tanta benignitas oblacionis non flexit, quomodo sperandum est cum eis ad equalitatem [14]) pervenire concupitam, cum illos nulla emollit mansuetudo aut correccio exterret. Nuper enim pater beatissime in remoto huius convencionis itinere me agente, preceptis S. V. circa interposicionem treugarum pacis inter me et inclitum fratrem meum dominum Withowdum etc. et ipsos Cruciferos factarum expressis datis contemptui, quosdam nobiles regni mei indigenas condicione graves in spem treugarum predictarum, quas tanta auctoritate firmatas solidas esse firmiter speraverant, facta nostra expedientes, quidam commendator [15]) ordinis predicti de Thuchol in offensam treugarum huiusmodi, ut creditur suasu sui senioris, multis armatis committatis (sic) [16]), matas regni invadendo apprehendens crudeliter interfecit et quosdam eorum iam extinctos truncatis pedibus et manibus proiecit in undas, alios vero stipite suspendit. Et re vera, si capitaneis meis a me fuisset permissa licencia, diram subito recepisset talionem; sed mox stricte prohibui, ne quidpiam ob reverenciam S. V. cuius me treugarum augebat necessitas presumpsisset attemptare, metuens S. V. illud fixum infringere decretum, quod litteris treugarum S. V. indixit [17]) firmiter observari. Semper enim christianice et fideliter omnes contractus meos cum quibuscunque personis confectos et initos constanter et sine lesione custodivi et attendi. Non licet [18]) nec licebit hos quos S. V. instituit auctoritas in observacione debita preterire. Quapropter supplico S. V. humiliter et devote, quatenus S. V. hec pro veris nec se aliter habentibus benigniter dignetur recipere et [19]) contraria suggerentibus fidem subtrahere [20]) meque cum inclito fratre meo carissimo regno et subditis meis misericorditer habere recommissos. Datum.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 208. tożsamo p. 223. Por. Caro L. C. N⁰ CXLIX. p. 225. Nadpis w ręk.: Litterae ad dominum apostolicum a rege Polonie de disposicione convencionis circa Welunyam celebrate etc.; u Cary: Ad dominum papam de disposicione comendacionis!

[1]) C. niema. [2]) C. et ad. [3]) C. servare. [4]) C. insuper. [5]) C. de W(elun). [6]) C. licite. [7]) C. Comparentibus. [8]) C. solum. [9]) C. iam ordinis. [10]) equitatem. [11]) C. perticulares terras. [12]) C. illa. [13]) C. sensu, non occurit. [14]) C. equitatem. [15]) C. conventor. [16]) C. concitatis. [17]) C. induxit. [18]) C. licuit. [19]) C. nec. [20]) C. suggerere.

DCCCIX. *W Kownie* (!) [*listopad* 1418].
Fryderyk Brandeburczyk odpowiada królowi Jagielle na jego zażalenie się w sprawie spełzniętego na niczem zjazdu na Wielonie.

Responsum a marchione Brandeburgensi ad litteram de posicione convencionis circa Welunyam.

Serenissimo principi domino Wladislao etc. domino nostro precipuo, Fredricus eadem gracia marchio Brandeburgensis, sacri Romani imperii archicamerarius et burgrabius Norembergensis, felicibus ac iocundis habundare successibus ac laude digna regni administracione terreni ad desiderabilia regna proficere. Serenissime rex et domine! Litteris vestre serenitatis digna reveracione susceptis et eis, que inter serenitatem eandem et magistrum ac ordinem Cruciferorum de Prussia celebratis tractatibus pro firmande pacis perpetue federibus ceterisque materiam huiusmodi concernentibus, stilo descriptis egregio perspicacius intellectis, hausimus ex eisdem quoddam unde turbemur et aliud unde nihilominus consolemur. Nam quod tractatus huiusmodi minnime sortiti sunt desideratum pacis effectum, humanitatis nostre affectus haud sustinet non turbari, rursus non mediocriter nobis consolacionem infundit, quod regalis et dignis super extollenda preconiis vestre sapiencie claritudo, tam strennue pacis bonum, quam in rebus humanis nil gloriosius solet audiri, nil delectabilius concupisci et sine qua nullum bonum feliciter possidetur, tot talibus viis et modis, tam fideliter quam strennue, tamque prudenter inquirit ac perfecte prosequitur, pro hac etenim conservanda regalis potestas dinoscitur principaliter instituta. Sic autem serenissime rex, sicque V. S. gessit pacis studia, collaudamus, ut ad perseveranciam eorundum, que sola accionibus humanis coronam imponit, peramplius ammonemini; hoc etenim per sufficientes argumentaciones, quas concinit epistola S. V. persvadent, ne videlicet catholice fidei regnum in se divisum bellica virtute marcescat, quin pocius caritatis ac pacis glutinio solidatum prevaleat adversarias comprimere potestates. Sic rursum eiusdem V. S. quem ad apicem sunt gesta studia collaudamus, ut et nostrum studium, nostrum ministerium ad pacis eiusdem reformacionem, certis moti indiciis, tam erga personas ordinis ipsius in Prussia quam in hiis partibus nostris constitutos, apponere disponamus, spe pia gerentes a deo pacis auctore, datum iri salutis proventum, ut discordancium corda spiritus sui unccione perfusa, differenciarum fomite prorsus postposito, in veram unitatem, caritatem pacem et concordiam reducantur. In hiis autem et universis, quibus eidem V. S. possumus quomodolibet complacere, votis eiusdem studiis promptissimis occuremus; vestram serenitatem facia[t] altissimus prosperari felicibus incrementis. Datum in Cowno etc. [1])

Kopia z kodeksu biblioteki Kórnickiej N. II. 68. p. 228 — 229.

[1]) Uzupełnienie daty tego listu, polega na tém, że jest on odpowiedzią na list królewski z 31 października 1418 r. drukowany u Raczyńskiego C. D. Lith. p. 221.

DCCCX. *S. L. et D.* [*listopad* 1418].
Ceduła z listu w. ks. Witołda do w. mistrza w sprawie zbiega Michała Czekuna.

Ouch thun wir euwir erwirdikeit czu wissen, das ein dutscher Michel genant, der sich Czekunis moge [1]) sagit, und heisst ouch Michel Czekun, ist unser hoffgesinde gewesd, dem wir umbe etliche seine bosze werke orlob von unserm house gegebin hatten, und als der ken der Wille qwam, do hat sein diner unsern amptluthen gemeldet und gesagit etliche diberen [2]) uff in, also, das man in besucht hat, und man hat bei im funden unser gestolen zilber als X leffel und gestollene pferdt, und dorczu man hat funden bei im unsre vorsigelete brife, die wir vormals den herrn Romischen und Polnischen konige etc. vor den Fochs geschrebin hatten, und ouch geleitbriffe, die dem Fochse mit andirm gerethe gestolen woren etc., also das man in gab uff burgenhandt, bis die sachen an uns qwemen. Da hat her die seine burgen obirgebin und ist von dannen entwichen; ist das her irnhet [3]) in euwirm landt qweme, das ir und die euwer wisset wer her sei, und das man in vor einen diep halde.

Ceduła na wązkim pasku papieru napisana a znajdująca się obecnie przy liście Witołda o błaźnie Hennym do mistrza pisanym, lecz jak pismo, atrament, papier a wreszcie treść listu dowodzi, nie należy ta ceduła do tego listu, lecz do nieznanego i straconego dziś listu z listopada 1418 r.; porównaj list w. m. do Witołda z 3 grudnia 1418 r. N⁰ DCCCXIV. por. DCCCXIX.

[1]) sc. verwandter. [2]) sc. diberien. [3]) sc. irgend.

DCCCXI. *W Trokach 2 listopada* 1418.
Król Jagiełło oskarża się przed Pomorzanami na zakon, iż z jego przyczyny zjazd w Wielonie spełzł bezskutecznie [1]).

Z foliantu C. p. 66*b*. z datą: Traky feria quarta proxima post festum Simonis et Jude. 1418.

[1]) Podobne pisma ze strony zakonu znajdują się tudzież w Foliancie C. Z ważniejszych wymieniamy: biskupa warmińskiego, datowane z Marienburga 24 listopada 1418 r., w którem donosi papieżowi, iż Jagiełło i Witołd a właściwie ich wygórowane pretensye są powodem udaremnionego zjazdu. Biskup donosi papieżowi, iż zakon ofiarowywał im Żmudź, połowę Sudawii, Orłów i Murzynów, a że oni nadto jeszcze żądali Nieszawy i ziemi Michałowskiej; że wreszcie Witołd oznajmił mu przez posła, iż nie będzie się oglądał na pokój toruński (se pacem thorunensem observare nolle). List ten znajduje się na p. 70/2. Ibidem p. 64—66. znajduje się podobne pismo Wilhelma hrabiego von Ewirstein a posła palatyna Renu i posłów arcybiskupa Rygajskiego o Wielońskim zjeździe, datowane: Marienburg sonntag nach gottisheiligen tagen 1418 r. Wreszcie na p. 73 list podobny arcybiskupa Rygajskiego do papieża z datą: Kuraeburg ipso die circumcisionis 1419.

DCCCXII. *W Postolinie 11 listopada* 1418.
W. mistrz do Witołda z powodu wstawiania się księcia u króla w sprawie żeglugi na Wiśle itd

Irluchter furste und grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Wir danken euwer hochwirdikeit, als unserm besunderen herren, das ir umb unsern willen gehandelt habt mit dem allirdurchluchsten fursten unserm herren hern konige czu Polan die meinunge der schiffardt etc. von der uns euwer durchluchtikeit schribet, das is der vorgedochte [1]) her konig mit euch also beslossen hat, das is dormethe vordan sal gehalden werden bis czu dem usgange deses beifredes, in der weise, als man is dormethe bis her hat gehalden etc. Und lieber herre, wir mo-

gen uns nimmer die volle bewaren kegen des vorgedochten herrn koniges amptleuten und anwalden, umb des willen bitten wir euwer grosmechtikeit abir mit getruwen, uns doruff einen briff von dem herrn konige czu schaffen mit sampt dem euwern, dergleichen wir euch denne ouch wedirsenden wellen unser entkegenbriffe, uff das is io diste czefftglicher gehalden werde. Sunderlich als euwer grosmechtikeit uns geschrebin hat von den entlowffen Russen, irmanende uns, das wir sie gelovbt hetten euwir herlichkeit wedir czu gebin etc. Wir bekennen des gelobdes und welden sie euch haben lassen antwerten, weren sie bei uns gewest uff die czeit uff dem werder unsers legers; abir nachdeme, als wir ane ende vom tage schiden und ken Rangnyth qwomen, do selbinst fanden [2]) wir sie, do hen sie ouch der huskompthur geleitet hette und uffgenomen. Nu ist uns io nicht fuglichen die hant sulcher sicherheit des kumpthurs adir eins huskumpthurs imande czu brechin, als euwer grosmechtikeit immer das selbir dirkennet. Umb des willen bitten wir, uns lieber herre hirumb nicht czu vordenken; mochten wir sost euwer herlichkeit ichts behegelichen werden, doran welden wir unczweifellich noch unserm vormogen euch gerne czu willen werden. Gegeben czum Sthum am sente Mertins tage des heiligen bischoffs im XIIII^{C} und XVIII. iare.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 82.
[1]) W kopii: vorgedochten. [2]) W kopii: sunder.

DCCCXIII. *W Sycowie* (*Wartemberg*) 19 *listopada* 1418.
Konrad książe na Oleśnicy, biskup Wrocławski, do w. mistrza: o Swidrygielle, o rozterkach z bracią swą, z Polakami i t. d.

Erwirdiger grosmechtiger besunder liber frund und herre! Wir thun euch czu wissen, wie das zu Breslaw und in Slezier land rede sint und gehen, wie das unser heiliger vater der bobist gestorben seie, in welchir weis adir wo, das haben wir noch nicht genczlich dirfaren, also das wir hoffen, das das lichte nicht wor seie; idach so besorgen wir uns an andern sachen czu merken, das es moge die worheit sein, und dorumb so maget ir die selbigen czeitunge heimlichen halden, bis das sich ander mere irfolgin, wiewol uns herczog Switdirgarl hat lossen sagen, das er dieselbigen mere von dem Ungerischen kunige gehort habe und dirfaren. Ouch thun wir euch czu wissen, das worhaftige mere und rede sein, das die Torken grosen schaden haben geton in dem lande Karwaythen kein Gorcze wert, und man spricht, is seie geschen mit antracht und holffe der Venediger, und derselbige schaden sei so gros, das des schaden gleich nicht geschen noch gehort seie in dem lande vor vil iaren. Ouch wisset liber frund und herre, wie das an uns und an unsern brudern wirt besucht und gesucht, ab wir wellen unser swester herczoge Switdrigayl geben, und doroff wellen wir keins sinnen trachten noch thun an euwern und euwers ordens rot, und dorumb was euch doroff und dorczu geroten deuchte, das beten wir mit ganczem fleisse uns doroff euwer antwort zu schreiben und czu senden. Ouch wiewol her Thomas und ander unser boten zu uns noch nicht komen sind, idach so haben wir vornomen von dem boten, den wir dicke czu euch haben gesant, wie das unser bruder uff dem werder zu Welwn also mit herrn Tonischick unsers bruders herczoge Kenthners marschalk und mit Warsunge und unsers bruders des Weissen marschalk, solle offenberlich vor euch und nicht alleine vor euwern gebitigern, sundir ouch vor allen den erbern gesten, als ritter und

knechten, und allen den die do gesammelt woren, gesprochen haben, wi das in nicht wissentlich were von keiner vorschreibunge, sundir ap ir ingesigel bei euch adir bei euwerm orden wurden gesehen adir gefunden, das were umb eine eczliche summa geldes und nicht in keiner ander sachen, und dorumb so wisset, das uns unser bruder an den sachen haben leide und korcze geton und ist uns getrewlich leit. Sundir wir wellen euch bekennen und beistehen, wenn, wo, adir vor weme ir wellet und begeret, das unser bruder dieselbige vorschreibunge geton haben mit rote und mit wolbedochtem mute, das wir zu note wol beweisen mogen mit sigeln und sust mit ander guter kuntschaft. Idach wiewol nu unsere bruder eine semeliche rede haben lossen thun, durch die vorgeschrebene herrn Tomschick und Warsunge unser bruder marschalk, idach so glewben wir unmoglich, wenn unser bruder uns segen in noten, das sie wider uns teten. Sunder wir thun euch und dem orden als unsern besundern forderlichen gunner kunt und zu wissen, das wir bei euch und euwirm orden wellen genesen und vorterbin mit leibe und gute, und doran sullet ir keinen czweifel haben. Ouch wisset, das sich unser bruder der Kenthener abir ken uns dirboten hat, innewenig dreien tagen als an der mittwoche nehistenvorgangen, das er aller sachen gancz und gar bei uns und euch bleiben wil, als wir euch das mit her Thomas Mas und andern die wir in unser botschaft zu euch gesant haben, von dem selbigen unserm bruder gesagit haben. Ouch clagen wir euch cleglich, als unserm besundern liben gunner, das uns di Polan grosse gewalt und unczocht leider binnen firczentagen beweist und geton haben, also das sie bei nachtisczeit gereten sein aus Polan in unser land in eines erbern knechtis hoff, uff den sie keine redliche sache alle ire tage nie gehabit haben noch wider uns. Sunder wir konnen nicht andirs merken noch irkennen, denn das sie das uns geton haben zu schaden und czu schanden von anhaczunge wegen [1]) umb euwern und euwers ordens wille. Solcher semelicher frevel kawme gehort ist und dirfaren, wenn sie nicht alleine mort in unserm lande begangen haben und geton, sundir ouch raup und brand, wenne do sie denselben unsern erbern knechten in seinen vierpfellen gemort hatten, do nomen sie im alle seine bereitschaft an gelde, pferden, harnische und dorczu alle seines weibes cleider und gebende [un]d seinen plundir gancz und gar und was sie [sust fan]den und in behaite, und dornoch branten sie im abe haus und hoff, also das mort und brant ist geschehen in unserm lande meher wenne eins czwischen hie und pfingsten, und wir das swerlich leiden und geleden haben umb guter beqwemlichkeit wille, also langer, bis das wir euwern rot dorczu haben, den wir groslich von euch begeren, und betende sein, was ir meinet bei einem sulchen uns czu thun, adir was euch duncket zu einem sulchen czu thun, das wir uns dornoch mogen richten, wenn wir bei euch genesen und vorterben wellen. Ouch thun wir euch czu wissen, das der kunig czu Ungern gelegen ist zu Possaw und hatte willen czu czihen czu seinem bruder dem kunige zu Behemen uff sulche sachen der er sich vortrost hatte uff ein sulches, wenn in eczliche des kuniges rethe zu Behemen vortrostet hatten, das im der kunig zu Behemen welde des landes abetreten und abegetreten sein, also doch, das er im eczliche festen dorows cziben wolde und behalden zu seinem nutcze. Nu vornemen wir, das der kunig zu Behemen andirs zu mute wurden ist und das nicht thun wil; do das der kunig zu Ungern vornomen hat und noch czu Passaw leit wenn d[i] boten czwischen in reiten [2]). Und was wir von den obengeschreben sachen und andirn werden vornemen und dirfaren, das wellen

wir euch abir vorkundigen und empiten, und was wir euch in den und allen andern sachen beheglichkeit und dinste thun mogen und sullen, das sullt ir uns genczlich getre[w]en und euch czu uns vorsehen, das wir das thun wellen mit ganczem fleisse noch unserm vormogen. Geben czu Wartenberg am sende Elizabethtag.

Conrad von gotes gnaden bischoff
czu Breslow und herre zur Olsen etc.

[Adr.]: Deme erwirdigen und grosmechtigen herrn Micheln Kochemeister, hochmeister d. ord. in Prewssen unserm b. gr. ford. frunde.

Oryginał papierowy, po pieczęci ślady czerwonego wosku. Pod adresą współczesną ręką: Bischofs von der Nysse. W archiwum N. Z., szufl. XXI. 48.

[1]) Dodane na boku. [2]) und nu kein Ungern czewt und nicht kein Behemen — przekreślone.

DCCCXIV. *W Marienburgu 3 grudnia* 1418.
W. mistrz odpowiada Witołdowi w sprawie zbiegów litewskich.

Also ist geschreben herczog Witowt.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber besunder herre! Euwirn briff uns nu gesand haben wir wol vernomen, in deme nach andirn sachen euwir durchluchtikeit uns schriebt von etlichin fliern, die ir vorgebet vor diebe, und meint das wir die uff dessem frundlichin tage hetten uffgenomen, und irczelet wol in dem ersten briffe, in deme euwir herlichkeit uns von in schreib, von faste cleidern, cleinoth, geld und gut, das sie mit sich hetten entfurt etc. Lieber herre! Uns ist leith und mussens gote irgebin, das unsir so rechtfertige meinunge ofte uns vorkart wirt und gefachen czu ungutten gewand, wend nach inhaldunge unsirs neesten briffes in deme wir euwir grosmechtikeit von der sachen schreiben, befinden wir nu dokegen in euwirm briffe, das euch wonderte, das wir euch mit reden apwieseten und schreiben euwir hogwirdikeit gleichs, ab die nicht vornunfft hette etc. Wir danken dem guttigen gote, das her uns mit gnaden in sulcher witcze endhalden hat, das wir ungern imandes ein sulchs irczeigen welden, und wissen uns des unschuldig vor gote und der werlt. Wir haben euwer durchluchtikeit vormols ane einigerlei arg adir beschonunge geschrebin, der gleichen wir abir thun, das dieselben flier uff dem werder nicht geweest sien des frundlichin tages und ouch nicht do czu uns qwomen. Hat imand andirs dorobir euwir herlichkeit ichts gesagt und wellet ir fleisige und forder fursschunge hiruff haben, so werdet ir dach unsir worheit genczlich befinden und in keiner weise andirs. Weren sie uff dem werder geweest adir czu uns dohin komen, wir wolden sie euch unczwifelich geandwertet haben, als wir euch empotten hatten. Abir bie gutem worhaftigen glouben sullet ir io noch befinden, als wir von dem tage woren gescheiden und keen Rangnith qwomen, do ersten funden wir sie, und horten von dem huwskumpthur do selbest, das her sie ufgenomen hatte und geleithet. Nu wissen wir dach, das euwir durchluchtikeit umb mer selber wol dirkennet, das uns mit nichte fuglich ist imandis der unsirn siene hand czu brechen und gelobde. Ouch haben sie semelich gut, geldt und gerethe nicht mit sich bracht, als in wirt czugelegt, das man alsam mit worheit und redlichkeit hir nochmols wol clerlicher wirt befinden; is were denn, das sie is andirswo vorpusschet hetten und vorburget, dovon

wir, got weis, nicht wissen. Gegebin czu Pruwsschen Margkte am sonnobende nach Andree apostoli im XVIII[den] iore.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 83.

DCCCXV. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1418].
Król Jagiełło uprasza któregoś z kardynałów, aby popierał u papieża sprawę Z(bigniewa), sekretarza królewskiego, w osiągnięciu kanonii krakowskiej.

Promocio ad cardinales cum recommendacione:

Venerabilis sincere nobis dilecte! Quia pro honorabili S(bigneo) preposito sancti Floriani secretario nostro dilecto, qui se coram nobis exercens virtutibus, sub onere cancellarie nostre tanto tempore militavit, ut se nobis sic gratum redderet, quod ad promocionem status sui naturo (sic) inclinamur, sanctissimo domino nostro domino M(artino) pape quinto preces nostras direximus, ut sibi de canonicatu et prebenda Cracouiensi dignetur providere. Cum itaque ipsius S(bignei), cuius vobis mores et conversacionem plena sui recommendat noticia et aliorum nostrorum fidelium relacio patefecit, quanto zelo et affectu nomen nostrum regium semper a vobis veneretur, ut omnibus grata promocione vestre inpendatis obsequia qui pro eis sub nomine regio nostro vos requirunt, petimus sinceritatem vestram, sub eorum fiducia que de vobis cum plena gratitudine recepimus, quatenus apud prefatum dominum nostrum papam in assecucione canonicatus et prebende predictorum et aliorum suorum negociorum, que vobis per honorabilem Jo. de R. secretarium nostrum fidelem, quem eciam sinceritati vestre recommendamus, pro parte sua exponentur, velitis sinceriter promovere, pro consolacione nostra multum grata et accepta etc. [1]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 141—142.

[1]) Uzupełnienie daty, chociaż tylko ogólne, polega na uwadze prof. Caro do L. Canc. II. p. 218., jakoteż na porównaniu listów królewskich w tejże samej sprawie ze strony króla do papieża i do kardynałów pisanych ibid. N⁰ CXLII. i CXLIII. Sądzić należy, że promocya Zbigniewa nie dość szybko była załatwianą, skoro król ponownie wstawia się za nim do papieża, wysyłając w tym jakoteż może i innych nam nieznanych celach sekretarza swego, jak to z powyższego i następnego listu wypływa.

DCCCXVI. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1418].
Król Jagiełło wstawia się u papieża za jednym z swoich sekretarzy.

Sequitur promocio ad dominum papam cum recommendacione a domino rege Polonie etc.

Beatissime pater et domine benignissime! Dum virtutes et merita, quibus honorabilis Jo. de Ar. secretarius meus fidelis devotus, constanti fide se exercens meretur commendari, mentis mee contemplatur intuitus, qui nedum ex propriis virtutibus, sed et paternorum imitacione morum, quorum fidem preclariora testantur merita, dignis meruit commendandus preconiis, ad promocionem status sui animus meus tanto fervencius acclinatur, quanto ad ipsum fidei sue magis opera meruerunt. Quocirca S. V. supplico cum ipso et ipse humiliter et constanter, quatenus S. V. ipsum dignetur habere recommissum benigniter de canonicatu et prebenda vacantibus per mortem domini S. contemplacionis mee intuitu, iuxta supplicacio-

nem S. V. cum presentibus porrigendam, misericorditer providere et in agendis suis aliis ipsum graciose et paterne exaudire velitis pro gracia mea et favore speciali. Personam S. V. sanam, salvam et incolumem conservet altissimus tempora per longeva pro regimine ecclesie sue sancte et mea consolacione speciali. Datum [1]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 141.

[1]) Domyślając się, że wspomniany sekretarz królewski Jo. de Ar. jest tenże sam, którego list poprzedni, jako Jo. de R. wspomina, a to na podstawie przypuszczenia, że umieszczenie tych obu listów w kodeksie bezpośrednio obok siebie, nie jest czysto przypadkowem, dajemy mu datę jak i poprzedniemu.

DCCCXVII. *W Runenburgu* 1 *stycznia* 1419.

Arcybiskup Rygajski (Jan Habundi) donosi papieżowi o powodach, dla których zjazd w Wielonie spełzł na niczem.

Bunge V. N⁰ MMCCLXXXVIII. c. 442.

DCCCXVIII. *W Pasawie* 5 *stycznia* [1419].

Konrad Grawenberger donosi w. mistrzowi, iż dowiaduje się: wie das die Tathern einen streit abegeslagen habin dem, der uff herczog Wytoldis teil gewest ist; das folg ist gar darnider gelegen und her selbir ist kawme davon komen der eldeste under den brudern von Tathern. Und das ist ganczlich wor und legen herczoge Wytolden zuneste vor dem lande. Dalej, że książe Ludwik (Bawarski) i hrabia v. Oettingen radzili mu, aby namawiał mistrza, iżby zdał sporne swe sprawy z Polską na ręce króla Zygmunta, który ma zamiar powierzyć je pod sąd trzech elektorów a sam ich wybierze. W końcu doradza, aby mistrz nie spieszył się z powołaniem żołdowników i oczekiwał jego przybycia i że panowie (węgierscy), z którymi mówił, obiecują dać pomoc zakonowi.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XX*a*. z datą: Passaw an der heil. drei konig obunde.

DCCCXIX. *W Marienburgu* 7 *stycznia* 1419.

W. mistrz do Witołda powtórnie w sprawie zbiegów litewskich.

Herczog Witowt.

Irluchter furste und grosmechtiger liber sunderlichir herre! Euwern brif uns gesant und am nehist geleden sente Lucien tage czu Puna [1]) gegeben, haben wir wol vornomen, in deme euwir hirlichkeit uns antwert alz uf den unsern, wie ir us unsern brifen czihet, das wir unguttlichen hetten von der dreier dibe wegen ufgenomen euwern schriften etc. Wir haben euwir brife ni anders ufgenomen, denne mit sulchir achtbarkeit alz wir billichen thun sulden. Sundir alz euwer grosmechtikeit vordan volfuret wie ir vornemet, das uns euwir eigene schriffte dorczu sulden beweget haben mit sulchen worten etc., das wir euwir herlichkeit doruff geschreben hetten, alz deme, der nicht vornunft hette etc. Lieber herre, betrachtet wer ein sulchs vorneme, was uns forder wurde czugeleget, und wer dach diwile wir von gottis gnaden vornunft gebruchten ein sulchs ni gethan haben und

ungerne och tun welden alz wir ouch nehist eins sulchs vorantwert haben, und wurde unser meinunge nicht andirs gewannt denn alz wir die von uns schreiben, so weren wir allewege doran genugesam. Wol irczelt euwir herlichkeit getruwende, das wir euch ein sulchs nicht vorsaget hetten etc. Grosmechtiger herre, ir sullet des genczlichin glouben, das wir euch nicht in eime sulchen sundir wol in eime creftigern gerne czu willen wurden, was wir mit eren und redlichkeit beleiten mochten. Nu haben wir euwir hochwirdikeit vormals geschreben, alz wir ouch nu thun, das die selben Rewsen of dem werder unsers legers, czu der czeit alz wir do sumeten, ni komen woren, und das sie unser huwskompthur czu Rangnith, ee das wir ken Rangnith qwomen hatten, ufgenomen und gesichert noch alder gewonheit; so irkennet euwir durchluchtikeit ummer selbir, das uns io nicht fugelichin ist en die hant czu brechen, die dach uff unser huws nicht ee gelassen wurden, denne do wir selbir ken Rangnith qwomen. Ouch so ist is offinbar, das uns ni kein flier ist wedir gegeben, die czur euwir hochwirdikeit entwichen sin, und nemelich unsers ordens bruder die boben pabistlichen brife und czu ires selbens vorterpnisse enthalden werden. Idach obir das, weren die selben Rewsen czu uns komen uf das werder, wir welden sie euch williclichen haben wedir lassen antwerten; alz wir euwer durchluchtikeit ouch empotten hatten, so schreiben wir abir euwir hirlichkeit bi guttem gewissen, das sie der cleider, des geldes und der gutter mit sich nicht brocht haben noch bi in ist gefunden, alz man von in vorgibt. Sundir czwene adir drei rogen [2]), die haben sie noch bi in; haben sie abir is hinder in irne gelassen adir sust ee sie ken Ragnith qwomen, is andirs wo vorburgen, das nicht dirfaren mag, das ist uns unwissentlich und nicht kundig. Gegeben czu Marienburg am sonnobinde noch der heiligen dreier konige tage. Anno etc. XIX⁰.

[1]) Pewno Punie na zachód od Trok nad Niemnem. [2]) sc. rocke?
Kopia w registrancie N. 10, pod N. 86.

DCCCXX. *W Marienburgu 7 stycznia* 1419.
W. mistrz do Witołda w sprawie zakazu wywozu soli z Prus i obustronnego wolnego kupczenia.

Herczog Witowt.

Irluchter furste und grosmechtiger liber besundir herre! Alz euwir hochwirdikeit uns in desem euwirm letcztem brife schreibt, wie euwir durchluchtikeit mitburger von Kauwen euch habin vorgegebn von vorbitunge hir im lande irer kowffenschacz und nemelich salcz usczufuren etc. Hochwirdiger herre, umb des willen, das die wasser so cleine woren, alz das offinbar ist, musten wir von notis wegin bestellen, das die wasser enthalden wurden durch unsers uff und wedir abeczoges deses gehalden tages; in sulcher wize wart is do mete vorboten. Obir das wurden wir gebeten vor einen euwir hirlichkeit meteburger czur Wille, im drei leste salczes czu dirlouben usczufuren. Do her die lobe hatte von uns czu dren lesten, do bestalt hers, das her noch XX leste obir die gunst und lowbe wolde haben mit den dren usgefurt, doran wart her vorhindert, adir keins ist im genomen. Dornehist alz wir dirfuren den wedirwillen, der den unsern was irczeiget uf der Weisel, schreben wir euwir hirlichkeit dovon, und hetten gerne gesehn, das is vorder von beiden teilen mit schriften beleitet were, do is nicht sin mochte;

und nu begert czu wissen, ab die kowflewte von beiden teilen hin und her mit irer kowffmschacz mogen frei czihen etc. so behagets uns ouch wol, das der kowfman und abe von beiden teilen mit siner ware frei czihen moge. Sunder lieber herre geruchet is czu bestellen mit den euwern, das sie bescheidenlich czihen, der gleichen wir den unsern ouch befelen wellen. Dirkennten wir abir etliche ware beqwemer sein czu enthalden hie im lande und vorboten die usczufuren, durch notczes und fromens wille deser lande, getruwen wir wol, das von euwir hochwirdikeit uns ein sulches nicht gekart wirt czu arge, sint der gleichen euwer grosmechtikeit ouch tut in euwern lande. Gegeben czu Marienburg am sonnobinde noch der heiligen drei konige tage. Anno etc. XIX°.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 85.

DCCCXXI. *W Parnawie* 12 *stycznia* 1419.
Mistrz Inflancki uwiadamia w. mistrza o nowościach z Litwy.

Bunge V. N° MMCCXCI. c. 447.

DCCCXXII. *W Królewcu* 5 *lutego* [1419].
Marszałek zakonu pisze do w. mistrza, iż tłumacz komtura z Ragnety uwiadamia go, iż Kneppa syn, pochodzący z Megeten wsi w Kołtyniańskim powiecie, wysłany z gmin Rosienny, Kołtynian i Megeten donosi, że wszyscy Żmudzini chętnie by życzyli sobie, aby zakon wpadł na Żmudź, że oni chętnie oddadzą cały kraj bez poświęcenia na to trudów i czasu, gdyż w całym kraju jest tylko 140 ludzi trzymających z Witołdem; a są to komornicy i cywuni; że z tymi łatwo się uporać można, powiązawszy w sznury jak paciorki na pater noster, skoroby tylko zakon im na pomoc przyszedł. Żmudzini żądają Świdrygiełły na pana kraju i mówią iż obecnie dopomogliby mu, iżby całą Litwę mógł pozyskać. Trzech najpierwszych żmudzkich bojarów, którzy są cywunami, trzyma z owemi gminami i jeszcze tej zimy chcieliby zamiar wykonać, skoroby im zakon dopomógł. Marszałek opowiada, iż posłałby mistrzowi owego Żmudzina, ale czeka aż wyzdrowieje, i że odpowiedział mu na jego relacyą, że zakon na słowo jednego człowieka nie mógłby ryzykować, w sprawie tak wielkiej wagi. Na co odpowiedział Żmudzin, iż gdy mu nie wierzą, on skoro tylko wyzdrowieje pójdzie na Żmudź i wybierze trzech lub czterech najpierwszych z bojarów, którzy z owymi gminami trzymają i przywiezie ich skrycie na umówione miejsce na Niemnie, na które zakon swoich wyśle, aby się przekonał o prawdzie tego, co on mówi. W cedule donosi dalej marszałek, iż był u niego Hanus Kochmeister, mieszczanin Królewiecki i na zapytanie, czy umie czytać po rusku, odpowiedział, iż dawniéj umiał, obecnie już zapomniał czytać, lecz żąda, aby pisarz ruski będący u komtura z Elbląga nauczył go ruskiego abecadła, a skoro

mistrz na to zezwoli i rozkaże, aby go nauczono, natenczas on chętnie będzie odczytywał mistrzowi ruskie listy[1]).

Oryginał w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XVI. N. 12. z datą Konigsberg am sente Agathen tage.

[1]) Data roku wypływa z porównania treści tego listu z następnym [N⁰ DCCCXXIV.] marszałka zakonu z 9 lutego [1419 r.].

DCCCXXIII. *W Mantui* 6 *lutego* 1419.

Papież Marcin V daje pełnomocnictwo Jakubowi Spoletańskiemu i Ferdynandowi Łukieskiemu biskupom, aby rozstrzygnęli sprawy sporne pomiędzy królem Jagiełłą i w. ks. Witołdem z jednej, a zakonem z drugiej strony.

Z. fol. C. p. 82—82*b*. z datą: Mantue octava idus februarii; pontificatus nostri anno secundo.

DCCCXXIV. *W Królewcu* 9 *lutego* 1419.

Marszałek zakonu donosi w. mistrzowi iż Klocz, który spełniając rozkaz mówił ze Żmudzinami, oświadczył, jako już w pierwej raz pisał: że gdy zakon lub ks. Świdrygiełło cokolwiek sobie zadadzą pracy, zajmą cały kraj bez trudności.

Unsern gar willigen undertanigen gehorsam czuvor. Erwirdiger liebir her meister! Als euwir erwirdikeith uns schreibth, das wir Welunen czu uns solden vorboten, der mit deme Samaythen eigentlichin solde reden und vorhoren was in im were etc. So geruchet czu wissen, das wir in dieser gebunge her Klotcze, der kirchenfoith [ist] czu Samelandt, bie uns haben gehat, der mit demselben Samaithen eigentlichin von allen den dingen hat geredt, also das der Samaithe gancz bei den reden stete bleibt, die wir uwir gnaden vor haben geschreben, und sagte im, das es in der warheit also ist, das die gemeine des landes gancz begeret, das der orden adir Swittergail ichts dorczu thun welden, so wurde im das gancze landt ane grosse arbeit und muhe geentwertt. Und spricht vor war, das sie es also vorhaben, wenn sie vorwar wusten, das wir Swittergaile hie im lande hetten, man dorffte mit keine heere czu in komen, sunder man solde in czwene adir drei Swittergailes bannir ken Samaithen schikken heimelichen, so welden sie alle die kemerer und ander die es mit W[itawden] halden zu stundt fangen und die dem orden und Swittergaile und dorczu das landt gancz . . . . . . wenn her gesunt wirt und der snee abegeet, so welle her drei adir . . . . von Samaithen ken Ragnith brengen, den wol steet czu gelouben, die dis . . . . geloben. Ouch erwirdiger her meister, als ir schreibt von . . . . [d]er sie etc. So geruchet czu wissen, das wir den ouch noch haben . . . . .n thurre nicht wol widder ken Samaithen geen, die weile der snee . . . . man io, das her ken Samaithen sulle geen, so musse her uff den strant ken Ly. . . . . . denne von dannen als von Lyfflandt vort geen ken Samaithen, was nu uwir gnaden g[eden]ket und was wir vorbas hie bei thun sullen, das geruchet uns hir widder ane sumen czu vorschreiben, so wellen wir gerne das beste und unsir vormogen dorbie thun. Ouch erwirdiger her meister, wisset das wir in dieser gebunge usczihen ken der Memil noch uwirm geheisse, dornoch so mag sich uwir erwirdikeith richten. Ouch so geruchet

czu wissen das diese nochgeschreben kemerer czu Samaythen es mit der gemeine halden und bei der bleiben wellen, als der selbe Samaithe her Klotcze und uns hat gesaigt: Gawdikke czu Kalthyneiten, Thule czu Kalthyneiten, Botcz Eykythen son czu Medenyken, Charebe czu Rossyeyn und Kneppe czu Mygyeythen. Gegeben czu Konigisberg am donerstage ~~vor~~ sente Scolastiken tage.

Obirster marschalk.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erwir[di]keit, tag. und nacht an alles sumen, grosse [macht] lieth doran. Gegangen von Konigsberg am doners[tage] vor Scolastice hora XII czu mittag. Geg. von Marienburg am [fritag dornoch] hora I. noch mittag.

Oryginał papierowy mocno nadszkodzony z widocznemi resztkami po pieczęci. Po lewej stronie listu wielkie miejsce wyjedzone przez myszy, o dwóch calach długości a półtora do dwóch szerokości. Archiw. Król., szuflada XVI*a*.

DCCCXXV. *W Marienburgu* 6 *marca* [1419].

W. mistrz przesyła królowi Jagielle i Witołdowi kopje bulli papieskiej, dodając że będzie się starał być posłusznym papieżowi.

Also hat man geschriben dem konige von popolski (sic) und Wytold mutatis mutandis.

Demutige bevelunge williger dinste czu alle euwer koniglicher behegelichkeit unsers vormogens czuvor. Allirdurchluchste furste grosmechtiger koning und gnediger lieber herre! Hirinne vorslossen senden wir euwer koniglichen grosmechtikeit einer bullen abeschrifft, di unser allirheiligste vater der pabist uns gesant hat, der inhaldunge euwer hochwirdikeit wol wirt vornemen. Und sint seine heilikeit euwern gnaden dergleichen ouch hat eine usgericht, als wir in unser befinden, so thun wir euwer grosmechtikeit czu wissen, das wir des egedochten unsers heiligen vaters schriften und geboten allewege wellen gerne sein gehorsam und uns genczlich schicken czu dem tage, betende mit demut uns wedir czu schreiben, was euwer durchluchtikeit dorbei czu thun ist czu willen. Wir haben dem irluchten fursten und herrn hern Allexandro anders Wytawt grosfursten czu Littawen und Reussen etc. dergleichen ouch geschreben. Datum Marienburg am montage noch invocavit.

Kopia w Registrancie N⁰ 10. pod N. 64. Pod N. 65 znajduje się kopia bulli papieskiej, o której mowa w liście, datowanej: Mantue XIII kalendas Februarii, pontificatus nostri anno secundo (1419. 20. stycznia). Por. N⁰ DCCCXXIII.

DCCCXXVI. *W Słonimie* 9 *marca* 1419.

Witołd w. ks. L. do w. mistrza, domagając się, aby mu tenże zbiegłego odeń złodzieja, któremu komtur Ragnety glejt wolnego pobytu w krajach zakonu dał, napowrót przysłał.

Alexander andirs Wytold
van gotes gnaden grosfurste czu Litten und czu Reusschin etc.

ERwirdiger here meister! Euwirn briff habe wir wol vornomen, in deme ir uns schreibet von den dreien diben, di off dem fruntlichen tage czu euch sint

entlauffen, der ir uns nicht antwurten wellet, wi wol ir uns daz gelobit habit, wo ir di, is were off dem werder ewirs lagers bei Weluna, adir in ewirm lande, anquemet, ir wellet si uns senden, daz ir dach nicht getoen habit. Und leget uns daz in, daz denselben diben der hauskunthur von Rangnith geleit hette gegabin. Nu moget ir daz wol merkin, daz wir daz ane sache euch nicht geschrebin habin. Ir schreibet uns als deme der nicht fornunft hette. Wenne hetten di dibe geleit gedorft? billicher hetten si geleit an euch als an deme obirsten gesucht, so si bi ewir legirstat des werders musten hin czihen, wenne von deme hauskunthur, so si nu vor ewirm slosse und in seiner gewalt woren. Und leget uns auch dorin, wi daz eczliche bruder ewirs ordens und andere czu uns entwichen weren der wir nicht hetten aufgegabin etc. Herre meister! ir sult daz uns vor vorkundiget und geschreben habin, e wenne ir uns gelobit die egenantin dibe wedir czu antwirten; und auch op eczliche ewirs ordens bruder czu uns komen sint, di sint mit keiner dibereie, noch von danne do fruntliche tage gehaldin woren nicht czu uns komen, und wir in...uch nicht gelobt habin wedir czu antwurten. Und dorumme, habit ir den willen nicht gehabit di egenanten dibe uns czu antwurten, so hettet ir nicht bedorft, uns mit sulchin schriften und worten als ir getoen habit abeweisen, und hettet uns kurcz geschrebin, daz ir das nicht thuen wuldet, so hetten wir euch dorumme nicht me geschrebin. Und wir hatten uns vorhoft, daz ir gedenckin und betrachtin suldet unsern gutin willen und fruntschaft, den wir ofte euch und euwirm orden irczeiget habin; und sint der czeit, daz ir des nicht indechtig sein wellet, so werden wir leichte in czukunftigen czeiten czu sulchen dirbutungen des guten willen nicht sein so fleissig, als wir vor getoen habin. Und daz wir euch off ewirn briff nicht so lange eine antwurt geschrebin habin, is machit, daz wir ferre in unsern Reusschischen landen woren. Gegeben czu Slonym acht meile von Wolkowischck am donrstage noch deme suntage als man singet invocavit. Im XIIII^{C} und newnczendem iare.

[Adr.]: Deme erwirdigen herren Michel Kochmeister homeister duwczisch ordens.

Oryginał z widocznymi znakami po pieczęci, która odpadła, bardzo pięknym i regularnym gotykiem pisany; pod adresą następne słowa współczesną ręką, zdaje się kanclerza zakonu, napisano: von dem entwichenen russchen schreiber.

DCCCXXVII. *W Korczynie* 16 *marca* 1419.

Król Jagiełło uwiadamia w. mistrza, iż zjazdu zaproponowanego przez papieża przyjąć nie może, ponieważ już obiecał królowi Zygmuntowi, że się stawi na zjeździe przezeń wyznaczonym w Koszycach, dokąd i w. mistrz ma wysłać swoich pełnomocników.

Raczyński C. d. Lith. p. 240. ob. Voigt. G. Pr. VII. 342. uw. 2. Obacz prośbę króla wystosowaną do papieża a odwołanie legatów Caro Liber Canc. II. N. 12 p. 57. Porównaj ibidem p. 142 N⁰ LXXXII list króla Zygmunta do papieża w sprawie legatów i także króla Jagiełły p. 145 N⁰ LXXXIII.

DCCCXXVIII. *W Lixten* 17 *marca* 1419.

Komtur z Dynaburga donosi mistrzowi Inflanckiemu o szczegółach wielkiego pożaru w Wilnie, o nakazie jaki wydał w.

ks. L. Witołd niemieckim kupcom, o pokoju który tenże uskutecznił z Tatarami i o poselstwie wielkiego cara Tatarów do księcia.

Minen wilgen horsam mit ganzer stedicheit to voren. Ersame leve her mester! Wetet dat ik enen dener gesant hadde tor Vylle, und he secht tidunge, dat de stad tor Vylle altomale verbrant si, und de dom de is ok vorbrant, und des koniges kemenade de is vorbrant mit alle deme schatte und kleinoede dat darinne was. Ok so sint deme konige Vitoweten vorbrant XI hingeste sunder ander perde und ander queck in eime stalle, und ute deme stalle dar was dat vuer ute gekomen, und des koniges hof dar sulvest tor Vylle de is ok altomale vorbrant und vele korns und ander gudes dat dar inne deme have [1]) was. Ok ersame leve her mester, so secht de vorgescrevene dener dat de voerste Vitowete wil wesen to Garden kegen palmen und den paschen dar (!) [2]) holden. Vortmer so heft he Mannevyden to sich vorbodet to Garden und dar is Mannevyde eme entgegen togen mit groteme vrochten und seide, darumme dat de Vylle vorbrant is. Ok so secht de dener, dat unse hogemeister hebbe gessant twei bedeger ute Pruetzen an den konig van Polen, und dat heft de vorste Vytowete gescreven Manneviten, ute des munde heft id de dener gehort. Ok ersame leve her mester, so heft de vorste Vitowete den Dueschen kopluden laten to seggen, dat se kegen pinxsten altomale ute sime lande teen. Ok so secht he, dat de vorste Vitowetes ich vorliket hebbe mit den Taterschen keisern, und heft vrede gemaket alumme. Ok so heft de grote keiser von Tateren deme vorsten Vitoweten gesant enen tomale vruntliken bref. Ok so sande he eme en grot, der dat is geheten drummedarii. Got sterke iuwe ersamicheit gesunt to langer tid. Gescreven tor Lyxsten des vridages vor Gertruden virginis [3]).

Ok so secht de dener, dat de borger tor Ville seggen, dat deme vorsten Vitoweten mer denne LX^{M} stucke sulvers si schaden geschen van deme brande.

Cumpthur to Duneborch.

[Adr.]: Deme ersamen mester to Lyflande mit ersamicheit sunder sumen.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci komtura, w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1] sc. hoffe = hove. [2] dac sc. tag?

[3]) List ten umieszcza Baliński: Historya miasta Wilna I str. 194—197 pod 1399 r. (!!) a Bunge Est-Cur-Livländisches Urkundenbuch, t. V. N⁰ 2,208 pod 1418 r.; w regestach zaś poprawia datę na 1420 r. Porównawszy treść tego listu z treścią listu komtura Renu do w. mistrza a datowanego: z Rastenburga 11 czerwca 1419 r. (obacz N⁰ DCCCXL) musimy przyjąć, że list ten pisany był na dniu 17 marca 1419 r. w którym to razie, musiałaby w dacie zajść pomyłka, gdyż miasto vridages vor Gertruden powinno by stać: vritages am Gertruden virginis dage.

Jest mowa w tym liście, jako Witołd zawarł pokój z Tatarami, że wielki car Tatarów przysłał księciu przyjacielski list i obdarował go wielkimi zwierzętami które zowią dromedarami. Szczegóły te wiadome są naszemu Długoszowi XI. c. 409. Przytacza on nawet treść tego listu stylizowanego w prawdziwie oryentalnej mowie — a nawet mały szczegół o przysłaniu wielbłądów nie uchodzi wiadomości Długosza, gdy mówi o carze Edydze, iż wspaniałe jego poselstwo, przynosiło w darze Witołdowi: tres camelos panno rubeo opertos et septem et viginti equos etc. Długosz opowiada o tém poselstwie Edygi pod 1419 r. co się zgadza z naszem uzupełnieniem daty powyższego listu.

DCCCXXIX. *S. L. et D.* [*koniec marca* 1419].
W. mistrz odpisuje Witołdowi na jego list z dnia 9 marca b. r. datowany ze Słonima.

Wytawt.

Irluchter furste und grosmechtiger herre! Unlangis haben wir czwene ewer briff empfangen, und als ir under andirn reden im irsten uns manet, wi wir gedechtig sulden sein gewesen des guten willen und fruntschafft uns irczeiget etc. Lieber herre, wir mogen wol sprechen und torsten ouch ein sulchs czu euwirs selbens dirkentnisse setczen, das wir bei guten glouben ein trostlichs ofsehen czu euch hatten und ein sulch furderlich getruwen, alz das an manchirlei weise mit den werken wol ist befunden, und hetten ichts mit fuge und redlichkeit moglichin euch mocht getun czu dinste, unser und unser gebitiger wille is stets gewest wol czu vorflissen (!), und in eime sulchen so gut getruwen, hetten wir mit nichte uns vormutet, das ir kegin unsirm allirdurchluchstem vater dem pabste uns suldet haben so clegelichen bedasset mit eime sulchen, das ir seinir heilikeit habit lassen vorbrengen, wie wir bei uns enthalden di Rewsschen flier etc. von den ir ouch nu andirweit schreibit in den selben briffe mit sulchen worten, das wir wol mochten merken, das ir nicht ane sache uns vorczeiten habt geschreben, wir hetten euch geantwert als deme der nicht vornunft hette etc. Herre, uns ist ein semliches ni gewest im sinnen, wir haben euch allewege geschreben, als wir allirredlichste sulden und konden; gotis gnaden danken wir, das wir in sulcher vornunft enthalden sein, das wir mitsampt unsern gebittigern uns stetis arbeiten, fforsten, herren und ein idirman noch gelegenheit der sachen beqmemlichen uns czu irbiten und alle unser tage ein sulchs ni getan haben, als wir das vormols euch vorantwert haben, so gebit ir nu abir vor, wir hetten si euch gloubit wedir czu antwerten etc. Herre, wiwol gar clar in unsern irsten briffen euch dovon gesant usgedruckt ist, das wir immer beweren mogen mit vaste gar redlichin namhaftigen, di bei uns und ouch dorbei woren, und ouch das si off das werder unsirs legirs nicht woren czu uns komen und nemlichen, das wir von in nichts wusten, ee den wir kegen Ragnith qwomen, do wir si irsten funden vor dem husze, und aldo vornomen vom huskumpthur, das her si geleit hatte des hant uns nicht fuglich noch moglich were czu brechen etc. So en kan ein sulchs allis uns nicht gehelfen etc. Wil man nu unsere so rechtfertige meinunge nicht vornemen adir uns di io vorkeren adir sost czu unguten wenden, so beduchte uns villichte nutczer, das wir uns mesigten unser brife und schriften. Ouch gedenkit ir unsirs ordens bruder etc. di czu euch sein entwichen und schreibit von den, das si mit keiner dibereie czu euch sein komen etc. Wellet ir unser briff bas obirsehen und gefecher obirlesen, so werdit ir vornemen, das keinerlei dibereie bei desen Rewsen sein gefunden. Ouch haben wir ni unsers ordens entwichene brudere sam dibe gefordert, sundir als di, di wir schuldig sein czu heisschen, von den wir euch wol undirrichtungen haben getan mit etlicher abeschrift babistlicher bullen, und ap di nicht geloubit ein wedir czu antworten, so ist is dach in den pabistlichen bullen clar usgedrockt, mit was weise man si slechts enthelt; wir gesweigen, das si wedir irer selikselikeit in di ee gestoset[1]) werden. Vort me, in deme andren euwerm briffe wirt dirczelit von vasten beifreden etc. von czwen fruntlichen tagen undir Welun gehalden etc. und von den so geringen dirgeben, das ir do gethan

hettet etc. Herre, wir sulden io billichir sagen von merglichin grossen muhen, kosten und czerungen di wir gethan haben, went boben alle und nicht geringe usrichtunge, di wir alhir us dessen landen taten, wi swerlichen wir unser gebitiger von Dewtschen landen und ouch vaste anderer unser gnedigsten fursten und herren rethe und ouch der Hensestate czu desem letcztem tage brocht haben etc., wes wir uns do dirgoben mit muntlicher und schriftlicher dirbitunge etc., wi lang wir noch euwerm abescheid dennoch uff dem leger sewmeten, allis umb guter eintracht und fredis willen etc. und was antwort wir bis doher wedir dovon haben, das ist ouch selbir und vaste vilen wol kontlich, das nicht not ist forder dovon czu schreiben. Ir beruret vordan, das wir, noch keiner unser gebitiger, uns so wenig wolden demutigen, das unser imandis czu dem allirdurchluchstem forsten und herren hern Wladislaw kroli (sic) czu Polan etc. weren abegetreten in czusehenden etc. Ir wisset ist ernstlich wol bessir, denn ir uns itczunt ein sulchs czuschreibit, wir getruwem unczweifelich, werdit is bas betrachten, ir werdit uns unstraflich doranne dirkennen und is uns forder czu demut denn czu homut wenden. Abir als ir dornoch uns vorkundiget, das ir mit nichte moget komen czu dem tage in der bullen usgedrocket etc. Lieber herre, was euch itczunt adir her nochmols beheglichen adir misseheglichen doran ist, das stet alsampt czu euwirm behagen und czu der schickunge des almechtigen gotis, der gnaden wir uns allewege demutlichen schuldig sein czu befelen.

Kopia w registrancie N. 10, pod N. 86.

[1]) w kopii gesoset.

DCCCXXX. *W Toruniu* 28 *kwietnia* 1419.

W. mistrz usprawiedliwia przed królem Duńskim komtura z Gdańska z zarzutów, jakoby tenże aresztować miał listy króla Jagiełły i Witołda do króla Eryka pisane.

Z registr. 10. pod N. 103. z datą Thorun am freitag nach quasimodo geniti im 1419 iare ibidem p. 104, pod dniem 29 kwietnia, uprasza mistrz króla Eryka, aby wpynął na króla Jagiełłę i Witołda ażeby uczynili pokój z zakonem.

DCCCXXXI. *W Inowrocławiu* 29 *kwietnia* [1419].

W mistrz wręcza glejt bezpieczeństwa Mikołajowi arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu, Jakubowi Płockiemu i Andrzejowi Poznańskiemu, biskupom, Sędziwojowi Ostrorogowi Poznańskiemu i Maciejowi Wąsosze Kaliskiemu wojewodom na zjazd Toruński.

Z. Fol. C. p. 85. Dat. Iuveni Wladislauia sabbato die penultima mensis aprilis 1419 ibidem z datą 30 kwietnia takiegoż samego glejtu kopia wydanego pod małą pieczęcią.

DCCCXXXII. *S. L et D.* [*w pierwszej połowie* 1419].

Eryk król Duński tłómaczy królowi Polski dlaczego zatrzymuje jeszcze na czas krótki posła królewskiego.

Rex Dacie scribit regi Polonie in hac forma.

Excellentissimo et preclarissimo principi et magnifico domino Wladislao etc. Ericus dei gracia Dacie, Swecie, Norwegie, Sclavorum, Gottorum rex et dux Pomeranie salutem et prosperitatis continuum incrementum. Serenissime princeps, fratre

noster carissime! Comissionem vestre regie magestatis, quam nuper nostro auditui per strenuum militem dominum Slawcz, S. V. nuncciare curavit, sane et amicabiliter intelligentes accepimus, pre margine autem honoris et boni, que ab eadem regia caritate carissimus felicis recordacionis genitor noster omnesque nostri habundancius semperque invenerant, condignas graciarum acciones rependere non valemus, immo concedat altissimus, quatenus vices debitas quocumque ut commode refundere valeamus, pro quo nos, una cum omnibus nostris, quos ad hoc attrahere potuimus, noverit V. S. pro constanti attencius inclinatos. Que quidem magnifica celsitudo nil nisi dileccionem et amiciciam a nobis unquam, domino concedente, inveniet, cuius similem a celsitudine vestra versis vicibus cordialiter affectamus. Eciam S. V. cerciorari ulterius appetentes, instrui plene deposcimus, qualiter et quomodo agere et procedere volumus (sic) intenditis contra hostes et inimicos vestros, quo scito renuncciare V. S. extunc non tardabimus qualitatem et modum cause vestre de hiis, cum quibus et nos sufferimus accionem. Porro cum eisdem in proximo futuro festo nativitatis beati Iohannis baptiste diem celebraturi sumus, quare frater carissime quatinus non inputetis, quod dominus Slawcz iam non statim continuatis gressibus ad celsitudinem vestram revertitur, et hoc ideo, quia dilectus patruelis et consanguineus noster Boguslaus dux Pomeranie est viam universe carnis ingressus cuius animam possideat paradisus. Quam ob rem adventum omagialium et civitatensium nostrum aliqua nobiscum tractanda habencium, quorum pretextu dicti domini Swancz desideramus presenciam transmorari abinde prestolamur, quibus expeditis ad celsitudinis vestre presenciam motu continuo repedabit, instructurus eandem parte plenius et perfeccius de voluntate nostra quam ad presens scripto gnoverimus enodare. Et utinam frater carissime dileccionem vestram, quam amore semper amplectimur fraterno, ad vota succedant dies prosperi et longevi, que vobis ut fratri fidelissimo mandare fideliter non formidet. Datum [1]).

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II 68. p. 157 — 158.

[1]) Podstawą do oznaczenia daty roku tego listu byłaby znajomość daty śmierci Bogusława VIII księcia Pomorskiego, o której jako o zaszłym dopiero co wypadku mowa jest w liście. Niestety nie jest ona znaną, gdyż Barthold: Gesch. v. Rügen und Pommern. tom IV, część I, str. 32 mówi tylko ogólnikowo, iż nastąpiła ona pod koniec 1417 lub na początku 1418 roku. Gdy atoli w odpowiedzi na ten list, król Jagiełło wątpi, ażaliby mógł się osobiście zjechać z królem Erykiem z powodu że z innej strony jest zagrożony, domyślając się że słowa te odnoszą się do nastąpić mającej wojny Pruskiej, gdy dalej niedwójznacznie w odpowiedzi mowa jest o związku pomiędzy nimi zawrzeć się mającym, który jak wiadomo doszedł do skutku 15 lipca 1419, i gdy w liście króla Eryka jest mowa o święcie Jana Chrzciciela, jako w przyszłości nastąpić mającem, — wnoszę że list należy do pierwszéj połowy 1419 r.

DCCCXXXIII. *S. L. et D.* [*w pierwszej połowie* 1419]. Król Jagiełło odpowiada królowi Erykowi na przedłożenia w sprawie osobistego zjazdu.

Rex Polonie scribit regi Dacie sub hac forma.

Serenissimo principi domino Erico Dacie, Swecie etc. Wladislaus etc. salutem et caritatis semper continui amplexus. Serenissime princeps illustris frater noster carissime! Legaciones vestras nobis scriptotenus ac strennui Swancz militis nostri communis fidelis dilecti relacione prudenter et discrete expositas, tanto avidiori mente suscepimus, quantum ex eis affectum fraterni amoris erga nos ampliorem

collegimus habundare, pro quibus cum tanta benevolencia nobis exhibitis, F. V. referimus graciarum acciones pariterque nos vestris placitis exponi. In quibus primum, quod hactenus F. V. ad nos sic dilata agenda eiusdem F. V. cum hostibus occasionem prebuere sunt deducta et vestrorum prosperorum grata nobis atque cara auspicia luculenter enodata, demum qualiter F. V. trans mare disposuit declinare, visurus [1]) terras ac dominia successionis vestre post mortem incliti patrui vestri fratris nostri carissimi domini Boguslai ducis Stolpensis devoluta, cuius tam subita fati iudicia mentem nostram turbarunt, fuere nobis expressa. Ac deinde, quod F. V. cessantibus inpedimentis legittimis in comitatu levi cupiat nobiscum convenire vel nunccios solempnes cum informacione, mandato et intencionibus V. F. plene eruditos, rebus inpedimentum parantibus, ad nos abinde destinare. Ex cuius continencia spem nobis presencie vestre promittentes, singulari gaudio animus noster exultavit, et utinam ad consolacionem hec suis effectibus subiacerent, ubi veritas experigencia (sic) doceretur, quanta affeccione et honore F. V. in quacunque commitiva venientem susciperemus tractandam. Sub hac enim communi nostra presencia, quam dignetur comportare altissimus, hincinde nobis dominiisque nostris salubris et omnibus christifidelibus utilis posset exuberare profectus divina ordinacione donandus. Ad quod F. V. ob tanti comodi fiduciam et spe noticie ac intuitus personalis in quem dudum exarsimus contemplari fraternis desideriis invitamus, cuius expectacione delectati, volumus in partibus hiis Maioris Polonie ultra solitum, quantiscumque alibi nobis imminentibus agendis, demorari. Attamen si fortuna invidente hec quam optamus non fuerit subsecuta inter nos personalis convencio, barones consilii nostri plena potestate et mandato in locis limitibus vestris proximioribus, ubi F. V. consiliando cum eis posset [2]) habere faciliorem congressum, post nostrum discessum abinde relinquemus et quecumque fuerint inter nos ordinacione ipsorum decreta, grata semper curabimus recipere et constanti firmitate observare. Alia F. V. strennuus Swancz miles noster predictus a nobis informatus enarrabit et exponet, quem habere dignemini recommissum et fidem dicendorum ex parte nostra integrorum (sic) adhibere [3]).

Kopia w kod. N. II 68. p. 158 bibl. Kórnickiej.

[1]) visuri. [2]) possent. [3]) Co do daty obacz uwagę w numerze poprzednim.

DCCCXXXIV. [*W Gniewkowie*] *początek maja* 1419.

Warunki pokoju od króla Jagiełły, w. ks. Witołda i od książąt mazowieckich zakonowi na zjeździe w Gniewkowie przedłożone.

Raczyński C. d. Lith p. 236—239.

DCCCXXXV. *S. L et D.* [*w maju* 1419].

Artykuły relacyi poselskiej przez sługę komtura Toruńskiego w. mistrzowi przedłożone.

Disse nachgeschrebin artikel hat der kumpthur von Thorun an den homeister lassen brengen.

Czum ersten, das die konige beide sien czusampne gewest und das sich Swiedergal mit dem konige von Polan hat geeinet und nicht mit Wytowd.

Item das sich die beide konige vorbunden haben, das einer den andirn nicht lassen welle, und haben das undir enandir vorbriffet.

Item das herczog Przimcke von Troppaw und der grave [1]) von Ottyngen herin kommen und werben sullen, das ir die schelunge czwusschen dem konige und euch bie dem konige von Ungern blieben wellet, und ab ir das nicht wollet, so wil her dem konige helfen uff den orden [2]).

Item dem kumpthur von Thorun etc. gesagt: das der konig von Ungarn hat geordent X^M spysse, die im volgen sullen uff die Cuyaw; wirt is nicht bericht, so wil her dormethe dem konige von Polan helffen.

Item der kumpthur von Thorun was gereith am tage unsirs herren uffard czu rethen, do in der konig von Polan geleitet hatte, so wolde in doch der konig von Ungern mit nichte riethen lassen, her sulde riethen mit sienen sendebothen; dorumb sich der kumpthur besorget, das dorumb geschieth, das dem orden keine warnunge geschee.

Item das ir euch uff lewthe warnet sunder sumen, umb czweirlei sache wille, eine, das das geboth, das uff dem leczten tage vom Orden gescheen ist czurugke gebracht werde und czu nichte gemachet, die andir sache, sieth ir mit lewten gewarnet, ir bekomet einer brichtunge nach willen.

Item das der konig von Ungern keen Pruwszen komen wil, dorundir sich ist czu besorgen umb schaden des landes. Eine sache ist, das her von hinnen keen England meint czu segeln uff das ordens koste. Die andir sache, das her dem orden geld abelien adir abdrohen wil. Item das her ritter, knechte und nemliche grose stete, deme orden widdirspennig machen wil. Ouch das her im lande meint uff und neder czu czien uff des ordens koste.

Item das her die teidinge wirt vorczien und vorlengen, bis das die Polan gereth werden, und ouch das der frede wirt usgeen, dorundir der orden mochte czu schaden komen.

Item sich ist czu besorgen, geet man der sachen czum konige von Ungern, das her keen den Orden und nicht mit dem Orden sien wird.

Item von Swiedergal ist euch wolgedechtig.

Item das irs mit dem herczoge von Crussen vorwaret, ab der burggraue von Nurenberg icht widdir euch were, das man gleichwol mochte durchkomen.

Item der kumpthur von Thorun hat dem houptman von Jagerdorff geschrebin, und ouch dem kumpthur von Aldenburg, das sie die lewthe gereith habin, wen ir in dorumb briffe sendet.

Item das man die herren, die bie der see [1]) sien gesessen, die dem orden dienen wellen, ane sumen lasse herin komen umb geruchte wille.

Item ab euch einigerlei herren nohe gesessen mogen czu euch komen, das ir die bittet, das sie bie euch uff dem tage weren.

Item die sache, dovon ich euch gesagt habe, sieth ir wol inne.

Item ab alle sachen czum ergesten gefielen, das ir euch denn mit dem konige von Behemen vorbundet.

Item das die legaten am tage unsirs herren uffard umb die vespera dem konige von Polan begegeten am Casschawen gebirge, do sie mit dem konige sprochen wol eine stunde, und sunder vil geseinen von dem konige sien gescheiden, und am freitage fruw woren sie bie dem konige von Ungarn wol vier stunden. Do gob in der konig czu lesen czwene briffe, die im der konig von Polan

hatte vorsegelt, den einen wie sie sich vorbunden haben, den andirn das her alle sachen czu im seczet, die czwusschen euch und im sien gewand. Die briffe haben sie gewieset dem kumpthur von Thorun, und haben im gerathen, das irs bie dem konige blieben sullet, und der konig sulle in gesagt haben, her welde siener selen ein gut gedechtnisse machen, das man vor die bitten sal.

Item das der konig die legathen hat gebethen widdir mit im czu keren.

Kopia współczesna z oryginału również na papierze lecz bardzo nieczytelnie pisanego a znajdującego się wraz z kopią w Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVII*a*. Oryginał ma napis: Gnedige herre dys zind di artikle dy myr myr herre von Thorun bevolen hett dy iu grosmechtikeit czu werben. Zresztą oryginał niczem się prawie nic różni od kopii.

[1]) sc. graf = grabia.

[2]) Porównaj Dł. XI. 400... Sigismundus rex .. obtulit, se proprio motu Wladislao regi contra (Cruciferos) personale auxilium cum suis omnibus potenciis laturum etc.

[3]) w oryginale: zee. [4]) Porównaj Dł. XI. feria sexta in crastino Ascensionis Domini etc.

DCCCXXXVI. *W Koszycach* 8 *maja* 1419.

Król Jagiełło obiecuje, iż dobrowolnie przyjmuje króla Zygmunta na sędziego polubownego w zatargach swoich z zakonem.

Raczyński C. d. Lith. p. 242 — 244.

DCCCXXXVII. *W Koszycach* 18 *maja* 1419.

Król Zygmunt przyjmuje ofiarowaną mu godność sędziego rozjemczego, w sporze króla Jagiełły i w. ks. Witołda z zakonem.

Bunge V. Nº MMCCCXIX. c. 476. Odpowiedna cytacya Zygmunta wystosowana do stron u Cary: Liber. Canc. II. N. LXX p. 126. Jak trafnie zauważył wydawca, musi ona być z początkiem sierpnia 1419 r. datowaną.

DCCCXXXVIII. *W Koszycach* 24 *maja* 1419.

Poświadcza Notaryusz, że król Jagiełło do Koszyc na zjazd z królem Zygmuntem przybył i tam nadaremnie przybycia w. mistrza oczekiwał, że komtur toruński (któremu notaryusz to świadectwo wystawia) na dniu 21 maja do Koszyc przybył z oświadczeniem, iż do wręczenia kompromisu na sąd polubowny niema pełnomocnictwa od zakonu.

Raczyński C. d. Lith. p. 245 — 247.

DCCCXXXIX. *W Kłajpedzie 3 czerwca* 1419.

Komtur zamku Ragnety donosi w. mistrzowi, iż Żmudzini zabrali mu 16 koni, że wielu ich na wybrzeżu morskiém około świętej A przybywa, że trzech ludzi zakonu zabili a o losie innych jedynastu dotychczas niemógł się dowiedzieć. Dalej, że od Kinsgaiły przybyło dwóch posłów z listem, który tu przyłącza, i proszą o odpowiedź, którą jednak zwlókł aż nie otrzyma instrukcyi od w. mistrza.

Oryginał w archiw. N. Z. w Królewcu, z datą: Memmel octava corporis Christi. Obacz Voigt. G. Pr. VII. 325, uwaga 3.

DCCCXL. *W Rastenburgu* 11 *czerwca* 1419.

Komtur z Renu donosi w. mistrzowi o pożarze w Wilnie, o rozkazie ks. Witołda, wydanym na Litwie, aby miano się w pogotowiu do wojny i o Tatarzech nadciągających do Litwy.

Minen gar willigen undirthenigen gehorsam tzu allen getzeithin czuvor. Erwirdiger gnediger her meister! Euwir erw. gnode geruche czu wissen, das ich am donerstage und im fritage neest vor dem pfingstage [1]) bin gewest czur Licke und hatthe die leitzluthe bei mir und ouch andir frien vom lande, und richte us struterie off die wildnisse ken Garthen wert und ken Perlewen und ouch ken Mirken; und befuel den, das sie die wege eigentlichin solden beseen und die wildnisse durchgeen, alzo sie beste mochten, in den heiligen tagen, ab sie etwas kunden dirfarn, was ere meinunge in den landen were. Ouch solden sie niemandis vordries thun ab si imandis wurden ankomen, sundir kunden sie mit bequemikeit eine czunge brengin, das were mein wille wol etc. Gnediger her meister, alzo sien die struthir [2]) in gekomen in der gebunge des briffes, und habin mit ingebrocht einen Russen mit eime iungen, und der selbe Reusse ist ein buthener, und ist gesessen be ienssiet Garthen sechs meile, und ist im dritten tage von Garthen usgegangen vor deme, alzo die struthir in begriffen; und der hat mir worhaftig gesait, wi dis land czu Mirken und von Perlewen und ouch von Garthen, das die alsampt legen tzu Garthen und aldo am huze buwen und bessern. Ouch wie das vuwer [3]) grossen schaden [4]) hat gethan am obirsten huze tzur Wille, und das herczog Wytold itczunt virtzen tag gelein czur Wille und hat faste luthe bei im, und richtet wedir an das hues czu buwen und czu bessern. Ouch hat mir derselbe Reusse gesait, das herczoge Wytold vor langir cziet sime ganczin lande hat gebothen ernstlichin eime iclichin pferde und harnisch gereith czu halden, und das kein frierer [5]) noch broniger [6]) sien beste pferd mag riethen obir ein firtil wegis und musse sich behelfen mit sweiken und wie sie mogin, und ere besten pferde alle offstallen und wolhalden. Ouch geen die rede offenlichin in den landen, wie das veil Tatirn czu im czutzien, und ouch wie das sie sich besorgin vor Swyttergallen, das der dem lande noch etczlichin schaden wurde tzutzien. Gegeben tzu Rastenburg am suntage trinitatis XIX.

Kompthur czum Reyne.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister mit allir erwirdikeit tag und nacht ane allis sumen.

Oryginał pap. z resztkami po pieczęci. Archiw. Królewieckie N. Z. Szuflada XVI*a*.

[1]) t. j. 1 i 2 czerwca 1419 r.

[2]) struten, tyle co rauben, plündern, obacz Mittelhochdeutsches Lexicon v. Dr. Mathias Lexer. Leipzig 1856, 2 tomy p. 1255, — ale i explorari, ztąd struther = explorator.

[3]) sc. feuer. [4]) w oryg. schadet. [5]) pewne frier. [6]) t. j.: ein kettenhemd besitzender, pancerny.

DCCCXLI. *S. L. et D.* [*około* 18 *czerwca* 1419].

Król Zygmunt do papieża Marcina V ze skargą na legatów, biskupów Łukieskiego i Spoletańskiego, o stronniczość w sprawie procesu polsko-krzyżackiego i z prośbą aby ich odwołał.

Beatissime pater et domine reverendissime. Fervens fuit hactenus desiderii nostri sinceritas et possibilitatem nostram validius [1]) protendentes, semper stu-

duimus inter discordantes, presertim ubi sangvinis profluviorum imminebant pericula, pacem ponere et spe firma tenentes, quod graves dissensiones inter serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie etc. fratrem nostrum carissimum et magistrum generalem ordinis Cruciferorum de Prussia dudum subortas precludere valeremus, cum eodem serenissimo fratre nostro convencionem personalem assumpsimus celebrandam. In qua quidem convencione cum mutuis colloquiis et tractatibus [2]) idem serenissimus frater noster inter verba alia, que pro pace inter suam serenitatem et partem adversam facere videbantur, nobis quedam retulit [3]), que animum nostrum non mediocriter turbaverunt, quemadmodum videlicet venerabiles Iacobus Spoletanus et Fernandus Lucensis S. V. nuncii ad procurandum pacem inter serenissimos et praeclaros principes dominos Wladislaum regem Polonie et Withowdum magnum ducem Lithwanie etc. fratres nostros carissimos ac ipsorum regnum, terras, dominia et adherentes ex una et Cruciferos de Prussia ab alia partibus nuper missi, in quibus S. V. confidenciam requirit, ut illud guerrarum dispendium, quod dudum impia hostis humani caliditas, inter regem Polonie etc. et magistrum generalem et ordinem ipsius de Prussia, fortasse eorum pecatis poscentibus, posuit in scandalum plurimorum et ruinam, discrecione et prudencia ipsorum pace data tolleretur, immo sic quottidiana expergencia in reformacione pacis predicte paterna viscera videmus ardescere et si phas esset non pigeret in ea sacris se vultibus presentare. Ecce ad pacem electi, abutentes viis et moribus paci accomodis, odia, quod viris eximiis et tanta dignitate et doctrina fulgentibus non convenit, pro pace posuerunt, dum partibus ad equitatem constitutis parti alteri procurari [4]) videbantur, prout operacio eorum que semper arguit formam continuo demonstravit. Etenim convenientibus nunciis et oratoribus parcium predictarum in certo loco Gnewcow communiter appellato, convencione pro reformanda pace constituta, in presencia eorundem S. V. nuncciorum et huiusmodi peticionibus mutuis coram ipsis [5]) pro parte Cruciferorum dicti S. V. nuncci velut partem se ponentes, nunc privilegia, nunc literas, nunc alia iura pro ipsis inceperunt allegare et alia proponere, que partem ordinis relevare potuerunt, aperientes [6]) de se suspicionem expressam, quod ut oratores et nunccii prefatorum regis et Withowdi fratrum nostrorum conspexerunt [7]) cognicionem ipsorum, quos tam evidens presumpcio partem esse arguebat, ex tam notis iudiciis causas metuebant committere iudicandas, nec fortasse facultas potestatis ipsorum absque parcium consensu ad hoc se extendebat; sed nichilominus viam [8]) amicabilis concordie in ipsorum potestate comprehensam sunt amplexi, adversa eciam parte annuente. Postquam autem idem nuncii S. V. approbantibus partibus per viam composicionis huiusmodi processerunt, nescitur quo spiritu agitati, quasdam literas testimoniales sub eorum sigillis appensis contra partem predictorum dominorum regis et Withowdi magni ducis etc. prefatis Cruciferis nullo iure aut iusticie servato ordine nec parte vocata vel alias avisata, sicut ordo requirit racionis, clandestine in loco parti suspecto videlicet in Thorun dominio Cruciferorum subiecto et alio loco convencionis ad ipsorum importunam instanciam et periudicium partis alterius concesserunt, iuribus et munimentis predictorum regis et Withowdi non conspectis neque visis, recomendantes et extollentes [9]) immo approbantes coram universis Christi fidelibus iura ad iusticiam ordinis Cruciferorum, asserentes ipsa evidentissime iusticie roborĕ fundata et in tuto reposita, perinde partis alterius iusticiam supervenientes et omnia quecunque dictorum dominorum regis et Witho-

wdi etc. partem offendere et adversam potuerunt promovere tam in scriptis quam in dictis posuerunt, sicut ex copiis earundem literarum, que S. V. ex parte prefati domini regis Polonie uti credimus offerentur, potuerit informari. Ne igitur pater beatissime tam ardens ad pacem pectori S. V. almi spiritus infusa affeccione, iniquo [10]) homine procurante, sine fructu optate pacis remaneat [11]) et expectacio eius desiderata succumbat, sed quod magis tam sancti desiderii vota in consolacionem populi christiani et fidei ortodoxe sequantur et scandala ex quibus mala sunt oritura intricant, (sic) [12]) dignemini huiusmodi inadvertencie [13]) excessum corrigere taliter cuius est erronea reformare et aspera in plana convertere, ut [14]) omnino ex hiis que sancto proposito inceperunt, effectus proveniat dedicatus, Efficiatque S. V., ut litere testimoniales huiusmodi que sine racione effluxerunt S. V. revocatoriis literis et eorundem nuncciorum [15]) tamquam iuri adversancium [16]) cassentur et frustrentur, prout super premissis omnibus lator presencium lacius et distinccius sciet et poterit S. V. informare. Personam S. V. sanam et incolumem conservare dignetur altissimus tempora per longeva etc. Datum.

Kopia z kod. II. N. 68, p. 231 — 233 bibl. Kórnickiej z nadpisem: Item sequitur littera ex parte Romanorum regis ad papam contra nunccios eiusdem domini pape qui litteras scripserant contra serenissimum principem dominum W(ladislaum) regem P(olonie). Tekst Cary w L. C. II. N° LXXXII. p. 142 z którego ważniejsze zmianki podajemy poniżej, jest mniej poprawny od naszego.

1) Caro ma volitudinis. 2) C. et tractacionibus uteremur. 3) C. dum retulit. 4) C. patrocinari. 5) C. coram ipsis expositis. 6) C. aparentes. 7) C. conspexerint. 8) C. niema. 9) recommendatis predictorum et excellentium. 10) C. inimico. 11) C. permaneat. 12) C. intereant. 13) C. inadvertentes. 14) C. et. 15) C. inimicorum. 16) C adversarie.

DCCCXLII. *W Rydze* 24 *czerwca* 1419.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż arcybiskup Rygajski przyrzekł użyczyć zakonowi pomocy w zbliżającej się z Polską i Litwą wojnie, i że w. Nowogrodzianie zbroją się do wojny z zakonem a biskupi Inflanccy chcą odbyć zjazd by wydostać dokumenta, na mocy których zobowiązali się dopomagać w wojnie Witołdowi. Dokumenta te ma mistrz inflancki w schowku.

Bunge V. N° MMCCCXXVI. c. 428.

DCCCXLIII. *S. L et D.* [*pod koniec czerwca* 1419].

Król Jagiełło do papieża oskarżając legatów jego, biskupów Łukieskiego i Spoletańskiego, o stronniczość w sprawie procesu z krzyżakami; prosi o odwołanie tychże i o kassacyą ich listów testymonialnych.

Beatissime pater domine clementissime! Ad informandum et monendum animum S. V. pro mea iusticia quedam [1]) scripta S. V. premisi per Stampotham [2]) offerenda, ut si meorum emulorum inpetuosa audacia fortasse aliquid, que contra me fratrem meum dominum Wythowdum etc, regnum, subditos et sequaces meos S. V. animum, qui nullis persuasionibus in petra firmissima stabilitus flectitur, in sinistrum concitare aut iniurias [3]) molliretur suggerere et per delaciones effrenas devotos filios S. V. et sedis apostolice odiis eiusdem et aliorum Christi fidelium

involvere, ex eorum continencia veritati aliena et confecta [4]) S. V. cognosceret feriretque tam improbam voluntatem, que in animo pacifico, a fluctibus [5]) peregrino nititur ponere inquietem. Ecce ut ea que S. V. priorum recensui [6]) scriptorum non sine amaritudine cordis frequentia maiori veritatis comprobentur claritate et evidencior fides iusticiam meam plenitudine testimoniorum illustraret, S. V. dirigo litteras seu copias litterarum testimonialium presentibus interclusas, quas reverendi patres Iacobus Spoletanus et Fernandus Lucensis episcopi S. V. nuncii sub magna confidencia procurande pacis ad regnum meum et partes Prussie missi [7]), in favorem ordinis Cruciferorum et contra me, fratrem meum predictum ducem magnum Lythwanie etc. fame nostre et iurium nostrorum offensivas concesserunt, quibus auscultatis et appensis in statera, quam gravis ex illis preiudicii mihi et regno meo exuberat calumpnia, clara veritate spectatur, nec potuerit quacumque tergiversacione gravamen meum et regni mei palliare vel redemi quacumque varietate colorum. Non enim ad hoc S. V. potestatem acceperant, ut ad importunas alterius partis instancias, que nulla posuit [8]) iusticie sue fundamenta preter clamoris invalescenciam, partem aliam absque aliqua observacione iuris et ipsa iusticia [9]) inscia nec vocata, ut si quid contra se vidisset vel audivisset quocumque [10]) dono iuris potuisset reclamarent improvise et quod iurium sacra abhominatur pericia condempnarent, sic ne(c) bonum pacis conficitur, sic hostilis flamma inimiciciarum extinguitur, sicve impetus guerrarum turbines propellitur ad partis unius duci patrocinia et in alterius dampno fervere [11]). Quis enim credere potuisset, tam venerandam tam venustam virorum prudenciam a iuris via declinare? Cum enim S. V. tam ardentissimis desideriis pacem procurare, exclusis odiis, inter me regnum meum ab una et ordinem ab alia partibus, almi spiritus inflammata gracia, aspiraret, quomodo dogmata, monita et hortamenta S. V. quibus in litteris ipsorum potestatis requiruntur, ut equitatem partibus non odio, favore, precio vel timore, sed equo libramine iusticie, solum deum habentes pre oculis, ministrarent, tam subito poruerunt oblivisci, que ipsis sub tanta reminiscencia sunt commissa. Etenim dum se arbitramentales inter partes et partibus ad hoc consencientibus compositores posuerunt, cur partis mee proposicionibus non auditis neque visis nec quocumque modo de ipsis parte mea avisata, ex sola inspeccione partis adverse quorundam figmentorum talia testimonia pro ipsis contra partem meam spe [12]) animos principum christianorum contra me fratrem meum et subditos meos provocandi prodiderunt, quibus meam licet latenter supprimentes iusticiam, que late per orbem, dante domino, claruit diffusa atque claret, quantis preconiis adversam recommendat presentibus intercluse copie litterarum testantur, que si ex exprobacionibus clarissimis omnino in eis alia parte deficiente et succumbente et tamen [13]) avisata et vocata multiplicibus sentenciis a quibus nullus locus aut causa subesset appelandi vinceretur; vix tot laudibus extolli aut iusticie comendari titulus mereretur; nec puto aliquando aliquam sentenciam vel quascumque litteras in iure emanatas tanto scemate vorborum in preiudicium alicuius fuisse approbatas, quod bene in principio convenientibus partibus de ipsis potuit suspicari; dum ipsi tamquam arbitri in loco convencionis ad audiendum partes presidentes, priusquam partis me responsiones audivissent, post proposicionem et oblacionem partis adverse, nemine ipsos ad hoc instigante, nisi alia forte secretis tractatibus observassent, de quo nequeo divinari, palam se pro parte adversa ponentes advocatos, quantumcunque partem

meam potuerunt offendere et adversam promovere, mirabili audacia palam in presencia magne multitudinis ut multos tam publicus favor partis astantis rubor perfudisset, cum defensione expressa protulerunt. Nequisset ergo imputari, si ipsorum iurisdiccionem aut cognicionem, ad quam eorum puto se non extendebat potestas ex premissis, que tantam parti mee de ipsis presumpcionem suspicionis ministrabant, quam post res subiecta demonstravit, pars mea declinasset, que tamen ob reverenciam S. V. et sedis apostolice et requisicionis eiusdem attenta prestancia ac pacis ob amplexum ad quam cottidie animus meus quadam dulcedine ferebatur, nil preter illam iocundius nilque suavius reputando viam amicabilis [14]) composicionis alia parte annuente apprehendit neque stetit in meo et mee partis arbitrio ut concordia illa quam cum tanto [15]) cordis expectavi solacio sic precisa remaneret. Quocirca supplico S. V. humiliter et devote, quatenus aures [16]) S. V. ab hiis, qui apud S. V. famam meam [17]) confundere et negociorum meorum agenda que semper S. V. piis et paternis [18]) adhuc constituta in minoribus direxit affectibus, machinantur, impedire dignetur, avertere et fidem eis de me fratre meo domine Withowdo predicto ac amicis subditis sequacibus mala sussurrantibus non prebere pariter et benigne efficere litteris S. V. revocatoriis, ut litere predictorum S. V. nuncciorum, que tam inepte effluxerunt non sine pena debita eorum qui talia audent procurare cassentur, ne per eas fame mee et fratris mei aut negociis regni terrarum nostrarum nunc vel in antea aliqua possit detraccio generari aut dampnum et scandalum suboriri. Datum.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ 68. p. 233, z nadpisem: item sequitur ex parte regis Polonie ad dominum apostolicum de eodem, secundum Stanislaum Czolek. Porównaj Caro L. C. II N⁰ LXXXIII. p. 145.

[1]) C. niema. [2]) C. Stapotam. [3]) C. inimicicias. [4]) C. conficta. [5]) C. affectibus. [6]) C. recensu. [7]) C. nisi. [8]) kod. potuit. [9]) C. niema. [10]) C. quantum. [11]) C. sincere. [12]) kodeks ferre. [13]) C. tantum. [14]) C. amicabilem. [15]) C. toto. [16]) C niema. [17]) C. nostram. [18]) C. paternis et pronis.

DCCCXLIV. *W Rydze* 4 *lipca* 1419.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż w. ks. Moskiewski zażądał od Pskowian, aby wypowiedzieli pokój zakonowi, że Witołd zbroi się i wielką liczbę Tatarów powołał do broni.

Bnnge V. N⁰ MMCCCXXVIII. c. 486.

DCCCXLV. *Pod Czerwieńskiem* 15 *lipca* 1419.

Król Jagiełło i w ks. Witołd potwierdzają przymierze zawarte z Erykiem królem Duńskim.

Sequitur contractus, inter reges et regna Polonie ab una et Dacie ab altera partibus, anno domini millesimo quadringentesimo XIX celebratus:

In nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Convenit actus hominum, qui vetustate cadunt et successu temporum in oblivionem vertuntur, solidis scripturarum et tescium fundamentis commendare, in quorum custodia nullis marcescunt temporibus, sed semper iugis perhennacione memorie incommutabiles servantur. Proinde nos Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. ac Alexander alias Withowdus eadem gracia magnus dux Lythwanie, Russie nec non etc. significamus

tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo agendorum nostrorum que in viam pacis diriguntur, caritatem nutriunt, animos placida idempnitate (sic) componunt et mundo succurunt in maligno posito et cadenti, perpetuare cupientes accionem, sicque nostro et regni nostri ac nostrorum statui providere, ut pacis dulcedine quiescentes votivis semper successibus prosperemur, ad fidem, constanciam et integritatem perseverancie serenissimi principis domini Erici dei gracia Dacie, Swecie, Norwegie, Gottorum, Sclauorum regis, et ducis Pomeranie, fratris nostri carissimi, aciem mentis nostre convertentes, cum ipso et regnis ceterisque ipsius terris, castris, civitatibus, communitatibus, opidis et villis nec non prelatis, baronibus, proceribus, consiliariis, militibus, militaribus, nobilibus, vassalis, omagialibus et subditis, tam ecclesiasticis quam secularibus, vota et desideria ipsius nobis ex parte sua sollempnium nuncciorum et consiliariorum suorum, videlicet Maczke Borken, Gerardi de Woycz et Swancz de Snicz exposita oraculis, fraterne suscipientes et per strennuos ac validos Jaroslaum de Iwno vexilliferum Calisiensem et Sbigneum de Alto monte castellanum Rospergensem nunccios nostros fideles dilectos, eisdem expresse annuentes ad laudem et honorem omnipotentis dei et beate Marie virginis gloriose, tociusque celestis ierarchie (sic) propagacionem, fidei cultum, iusticie et religionis christiane salutiferum incrementum, ex certa nostra sciencia et omnium nostrorum principum, prelatorum, baronum, procerum, nobilium, militum, militarium, wassalorum, omagialium, subditorum terrarum nostrarum, castrorum, civitatum, opidorum, villarum et eorum incolarum voluntate et consensu speciali, fedus vere, sincere, pure amicicie ac unionis perpetue elegimus, assumpsimus, suscepimus et inivimus, elegimusque, suscepimus, assumimus et inimus, tenore presencium mediante, omni tempore et perpetue duraturum, ut tam nos predicto domino Erico etc. heredes et successores nostri, quam regnum regnis et corone regni Polonie ac ducatus, terre, dominia, communitates, castra, civitates, opida et ville, gensque genti et populus populo alterutrum in fedus perpetue unionis ac amicicie mutua vicissitudinis caritate indissolubiliter coniungamur, ut sub ipsorum fideli observancia ac constanti ab insidiis hoscium et emulorum nostrorum comminencia [1]) regna nobis subdita et nostris dicionibus populus subiectus hincinde preseveretur [2]) vigeatque iusticia et in unitate potenciarum nostrarum, virtute altissimi, paganorum et infidelium crucifixi inimicorum pompa, strepitus et pertinacia conculcentur. Promittentes nobis, successoribus et heredibus nostris ac omnibus prelatis, principibus, proceribus, nobilibus, baronibus, vassalis, omagialibus, terrigenis, militibus, militaribus, subditis nostris et regni ac terrarum nostrarum predictarum, nec non civitatibus, communitatibus, castris, opidis, villis et incolis eorum inhabitatoribus, tam ecclesiasticis quam secularibus, presentibus et futuris, et eorum quolibet et quibuslibet, fide bona ac sine dolo et fraude, verbo nostro regio et fideli huiusmodi fedus amicicie, unionis, obligacionis et colligacionis, cum omnibus et singulis articulis, clausulis, condicionibus, sentenciis et capitulis infrascriptis et quolibet eorum fideliter et vinculo indissolubili observare, nec ipsis aut ipsorum alicui verbo, facto opere per se vel per alium seu alios publice vel occulte quomodolibet contraire etc.

In primis autem pollicemur promittimus et spondemus, obligacionibus quibus supra, prefato domino Erico regi etc. et ipsius regnis, prelatis, baronibus proceribus, consiliariis, vasallis, subditis, omagialibus, terris, dominiis, civitatibus, communitatibus, castris, opidis, villis ac eorum inhabitatoribus et incolis ecclesiasticis

et secularibus cum omnipotentu et potencia nostris et regni nostri terrarumque nostrarum contra magistros et ordinem Cruciferorum de Prussia et Lyuonia, qui bona terras et dominia nostra per inpressionem occupare, usurpare et aliis nos iniuriis afficere non verentur, ac paganos, scismaticos et infideles, fideliter constanterque adherere et subsidia ministrare, tociens quociens opus fuerit et dum fuerimus ad ea per ipsos vel eorum nunccios aut ambaxiatores requisiti etc.

Item nulla parcium Cruciferis hostibus nostris predictis et aliis dumptaxat christianis bella aut guerras moveat vel indicat, nisi partis alterius consensum requirat et tunc per ambaxiatores et nunccios parcium de modis et viis aptis guerras et bella contra eos exercendi provideri debet et partibus nuncciari, ad quod tunc partes sine difficultate aliqua debent consentire.

Item quocienscunque aliqua pars, bellis dispositis, cum adversariis et inimicis nostris predictis ad pacis et concordie reverteret unionem, aliam partem in huiusmodi concordiam includere non ommittat, sed nec aliam concordiam absque scitu partis alterius prosequatur etc.

Item si unus rex alium requirat pro subsidiis contra hostes predictos sibi ministrandis, ad huiusmodi subsidia rex requisitus et vocatus in propriis dampnis sumptibus et expensis parti succurere teneatur requirenti, cum omni potentatu et potencia quibus supra etc.

Item ambe partes in captivis, predis, spoliis et aliis huiusmodi rebus, per bella et in guerris aquisitis equaliter participabunt et ea inter se equa lauce parciantur, quod si partes ambe cum potenciis et exercitibus suis ad aliqua alia loca terras et dominia inimicorum nostrorum predictorum intraverint[3]), ubi et in quibus utraque pars obtinet ius vel habere se pretendit, pretextu regnorum, terrarum vel dominiorum suorum aut alterius successionis cuiuscunque et quolibet earum, ibique aliquid vi aut potencia seu aliqua alia arte aut cautela acquiret, illa omnia taliter acquisita, sorti illius applicentur, ad cuius regnum, terras aut dominium, baronum et consiliariorum utriusque partis ad hoc hincinde deputandorum, si dubium aut aliqua difficultas succreverit, iudicio censebuntur pertinere. Si vero aliqua alia, que ad regnum et dominia nostra et coronam regni nostri Polonie nec non ducatum Lythwanie unquam spectabant, in terris et dominiis inimicorum, potenciis parcium, tractatibus, aut aliis quibuscunque modis et coloribus quarumcunque lucrarentur in equalem in communem parcium sortem cedant etc.

Item promittimus, ut supra, una cum prelatis principibus baronibus proceribus, vasallis, omagialibus et nostris subditis nec non civitatibus, communitatibus, castris, opidis, villis, nostris et eorum indigenis, inhabitatoribus et incolis, statum, honorem, comodum et profectum predicti domini Erici regis etc. et ipsius regnorum, ducatum et dominiorum ac prelatorum, baronum, consiliariorum et subditorum ubilibet et semper [iuxta] omnem possibilitatem nostram et vires nostras promovere et contraria ac adversa ipsorum ammovere etc.

Item volumus et presentis privilegii patrocinio roboramus, decernimus et firmamus, quod si ex nunc et in antea perpetuis temporibus duraturis, aliquis nostrum vel nostrorum successorum et heredum, huic federi et premissis omnibus vel eorum alicui, quocumque suasu, suggescione aut motu, simul vel successive nitteretur derogare, nihilominus terre, regna, dominia, prelati, principes, proceres, barones, wasalli (sic), omagiales, subditi spirituales et ecclesiastici et seculares, nec non civitates, communitates, castra, opida et ville cum eorum inhabitatoribus et

incolis nostris et incliti fratris nostri carissimi domini Alexandri alias Wythowdi magni ducis Lythwanie predictique domini Erici regis etc. subiecta dicionibus, federa unionis et colligacionis nostro presentis et omnia premissa ac quodlibet eorum sub fide et honore tenere et servare inviolabiliter vicissitudine reciproca perpetue tenebuntur etc.

Item contractibus, inscripcionibus, quibus se serenissimis dominis fratribus nostris carissimis, Sigismundo Romanorum regi semper augusto et Wenceslao Bohemie regi etc. constrinximus et obligavimus, nolumus in aliquo derogari nec per ea huius nostre obligacionis et colligacionis stipulacionem ledere, movere vel mutare. Ut autem huius nostre confederacionis obligacio omniumque et singulorum premissorum promissio, stipulacio et obligacio in omnibus suprascriptis robur obtineat perpetue firmitatis, presentes litteras nostras sigillis magestatis nostre et nostrorum principum, prelatorum, baronum, procerum, consiliariorum, militum, militarium, de ipsorum scitu voluntate et consensu speciali et expresso fecimus communiri. Et nos principes, prelati, barones, consiliarii, nobiles, milites et militares infrascripti, videlicet Janussius et Semouitus Seniores duces Mazowie ac Nicolaus Gneznensis, Johannes Leopoliensis archiepiscopi, Albertus Cracouiensis regni Polonie cancellarius, Andreas Poznaniensis, Johannes Cuyauiensis, Jacobus Plocensis, Petrus Wilnensis, Mathias Mednicensis, Johannes Chelmensis, Gregorius Wladimiriensis, Michael Kyowiensis et Sbigneus Kamenecensis episcopi ecclesiarum, nec non Cristinus de Ostrow castellanus, Johannes [1]) de Tharnow palatinus Cracouienses; Sandiwogius de Ostrorog Poznaniensis, Nicolaus de Michalow Sandomiriensis, Albertus Moniwid Wylnensis, Stanislaus Iwani Trocensis, Jacobus de Konyeczpole Siradiensis, Mathias dę Wanschosche Calisiensis, Nicolaus de Opporow Lanciciensis, Mathias de Labischin Brestensis et Janussius de Koszczol Wladislauiensis palatini; Johannes de Krolicow Gneznensis, Mosticius de Staschow Poznaniensis, Michael de Cziszow Sandomiriensis, Janussius de Tholiscow Kalisiensis, Martinus de Kalynowa Syradiensis, Johannes de Lanczoschin Lanciciensis, Johannes de Sczekoczin Lublinensis, Dobeslaus de Oleschnicza Woyniczensis, Florianus de Korithnicza Wisliciensis, Johannes de Ossolin Radomiensis, Cristinus de Coszeglowy Sandecensis, Domarath de Kobilany Becensis, Marcissius de Rithwany Zawichostensis, Grotto de Jankowicze Malogostensis, Stanislaus Gamrath de Szdzeslauicze Polanecensis, Jaschko de Bogumilowicze Czechouiensis, Sbigneus de Alto monte Rosperiensis, Iwo de Obychow Srzemensis, Martinus Wladislauiensis, Johannes de Crethcow Ripinensis, Cristinus Ostik Wylnensis, Sungail Trocensis, Adam Dobrinensis et Grzimko Bidgostiensis castellani; Petrus Schaffranecz subcammerarius Cracouiensis, Sbigneus de Brzeze regni Polonie marschalcus, Barthossius de Charbynowicze Sandomiriensis, Jaroslaus de Iwno Kalisziensis, Paschko de Gogalow Poznaniensis, Jacobus de Wydawa Syradiensis, Albertus Malsky Lanciciensis et Donyn de Crayow Cuyauiensis subcammerarii; Andreas Galka de Medzwedz tribunus, Paulus de Bogumilouicze iudex, Zaklika de Korzkyew subiudex, Mathias de Wraczimowicze vexilifer, Janussius de Cobilany venator, Wirzbyatha de Branicze dapifer, Florianus de Dzaduschicze subpincerna Cracouienses; Borutha de Konyn tribunus, Petrus de Falcow iudex, Zauissius de Oleschnicza subiudex, Johannes de Gydziny vexilifer Sandomirienses; Jacobus Jakka de Wylczin Calisiensis, Petrus de Wydawa Syradiensis, Prandotha Lanciciensis, Andreas de Ludbranecz Cuyauiensis et Mathias de Suchdol Lublinensis iudices et Johannes

Manszik de Dambrowa mense regie generalis subpincerna, omnibus et singulis premissis et eorum cuilibet annuimus, assentimus et consentimus et ea promittimus, pollicemur et spondemus firmiter, constanter, inviolabiliter et irrefragabiliter omni tempore et perpetue observare attendere et tenere. Harum quibus sigilla nostra presentibus sunt appensa testimonio litterarum. Actum in rippa fluminis Wysla circa monasterium Czirwensko, in loco campestri stacionis nostre exercituum nostrorum, ipso die beatorum divisionis appostolorum. Anno domini M°CCCC° decimo nono. Datum per manus predicti domini Alberti episcopi Cracouiensis et cancellarii regni Polonie supremi et venerabilis Johannis Schaffranyecz decani et canonici Cracouiensis, regni Polonie vicecancellarii, sincere nobis dilectorum etc. [5]).

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 200- 205.

[1]) sc. comminatione. [2]) w kod. perservetur. [3]) intraverit. [4]) dwa razy.

[5]) Takiż sam dokument ze strony Eryka królowi i w. księciu na dniu 23 czerwca t. r. wystawiony, obacz u Dogiela I. p. 352 N. 1. Stylizacya atoli tegoż znacznie się różni od podanej w powyższym rewersale. Oryginał tegoż dokumentu ma się znajdować w ces. publ. bibl. Petersburskiej ob. Caro. Gesch. Polens III. str. 503. uw. 2.

DCCCXLVI. *W Grudziądzu* 19 *lipca* 1419.

W. mistrz uwiadamia mistrza Inflanckiego, iż posłowie papiezcy, Jakób Spoletański i Ferdynand Łukieski biskupi, przedłużyli na rok cały zawieszenie broni pomiędzy Polską i Litwą z jednej a zakonem z drugiej strony.

Bunge V. N⁰ MMCCCXXXII. c. 491.

DCCCXLVII. *L. et D. ut supra.*

W. mistrz składa kompromis w ręce Zygmunta jako rozjemcy sporów pomiędzy Polską, Litwą a zakonem.

Dogiel. C. d. IV. 103. Pr. Sammlung III. 588.

DCCCXLVIII. *W Będzinie w obozie* 26 *lipca* 1419.

Król Jagiełło i w. ks. Witołd potwierdzają zawarte z zakonem przedłużenie broni na rok cały, począwszy od święta Małgorzaty b. r.

Raczyński C. d. Lith. p. 248. Potwierdzenie ze strony biskupów polskich ibidem p. 250. Odpowiedni dokument ze strony mistrza w foliancie C p. 98 z datą: in castro nostro Schonsee, proximo die dominico post fertum sancti Jacobi.

DCCCXLIX. *W Postolinie* 14 *października* 1419.

W. mistrz do rady miasta Rygi, aby spisała szkody poniesione od Litwinów i w formie skargi podała je królowi Zygmuntowi na zjeździe we Wrocławiu.

Bunge V. N⁰ MMCCCXLIV. c. 504.

DCCCL. *S. L.* 17 *grudnia* 1419.

Witołd zezwala kupcom Inflanckim wolny handel na Litwie prowadzić na czas rocznego rozejmu.

Bunge VI. N⁰ MMMVII. i Napierski RLUB; N. CCIX p. 171.

DCCCLI. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1419 *lub początek* 1420].
Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V, aby dziekana krakowskiego a podkanclerzego kor. Jana Szafrańca, uwolnił od żądanej odeń spłaty połowy dochodów dekanatu na rzecz skarbu apostolskiego.

Beatissime pater et domine clementissime! Quia de benignitate sedis apostolice ad decanatum Cracouiensem de presentando personam idoneam cociens (sic) vacare contigerit, quoad vixero obtinui et habeo facultatem, ipso igitur decanatu pridem vacante, devotum S. V. capellanum Iohannem Schaffranyecz regni Polonie vicecancellarium [1]) ob vite morumque decenciam ad dictam dignitatem iuxta earundem litterarum apostolicarum seu facultatis continenciam loci ordinario presentatum ac ipsum [2]) canonice institutum e S. V. in mei complacencia, dignata fuerit presentacionem et inde secuta rata et grata habere, pro quo debitas et quas debeo vestre beatitudini reffero graciarum acciones. Nihilominus collector fructuum camere apostolice prefatum Iohannem decanum super solucione mediorum fructuum [dicti decanatus] impetit, forte ex eo, quod in expedicione literarum apostolicarum obligacio sit facta in camera antedicta. Quapropter duxi vestre clemencie humiliter et ex affectu suplicandum, quatenus attento, quod dicta dignitas sit me vivente presentacionis temporalis et auctoritate ordinarii sit eidem provisum de eadem, dignetur [3]) vestra benignitas mearum presencium precum interventu prelibatum Jo(hannem) a solucione [4]) eorundem de gracia speciali eciam si [ad] eosdem tenetur absolutum declarare [5]) predictoque colectori, ut a sui monicione et impeticione desistat demandare. In eo mihi V. S. graciam exhibebit specialem. Datum etc. Anno etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 125 z nadpisem: Rex Polonie domino appostolico reffert graciarum acciones, quia ad promocionem suam acceptavit dominum Jo(hannem) Schaffranyecz in decanum Cracouiensem etc. Porównaj Caro L. C. II. N. XLV p. 89.

[1]) C. regni mei Polonie ac meum vicecancellarium. [2]) C. ac per ipsum. [3]) C. dignemini. [4]) C. a solucione huiusmodi fructuum minime teneri declarare vel ipsum a solucione eorundem. [5]) C. abluere.

DCCCLII. *S. L. et D.* [*około* 1420].
Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V, aby nakazał kanonikowi krak., Stanisławowi Piórce, iżby tenże przystał na zmianę beneficyum.

Beatissime pater domine graciosissime [1])! Licet apud sedem apostolicam per multas instancias dudum obtinuerim, quod ecclesiam Cracouiensem, cuius capitulum ad consilia mea quocienscunque mihi ardua occurrunt vocare et secreta communicare eidem consvevi, nullus preter nobiles vel doctores iuris ac sacre pagine professores promoveri vel recipi debuisset, tamen quidam [2]) Sta[nislaus] Pyorko [3]) assertus Cracouiensis canonicus, condicione plebeius et vita plurimum dissolutus, qui multis scandalis inter clerum et vulgum regni mei publice detestatur, nescitur quo ingenio ius an canonicatum et prebendam sibi in dicta ecclesia aquisivit et eorum possessionem est adeptus, propter quod pro consiliis ad dictum capitulum, sicut solitum mihi fuit, recurrere sub confidencia pari [4]) non presumo et iam ipsum Stanislaum frequentatis vicibus sum hortatus, ut canonicatum et prebendam predictam pro aliquo alio beneficio competenti ad aliquam aliam ecclesiam permutaret,

qui pertinacissime in odium meum respondit, nequaquam me in hiis votis posse perficere [5]) quamcumque ad hoc operam adhiberem [6]), et re vera, nisi reverencia [7]) status claricalis a motu me restrinxisset, nequaquam caruisset tam proterva responsio debita talione. Quocirca supplico sanctitati vestre, quatenus dignetur S. V. sibi iniungere, ut canonicatum et [8]) prebendam predictam pro alio beneficio ad aliam ecclesiam non differat permutare, vel saltim loci ordinario commitere [9]), ut si se in hoc redderit pertinacem, quod valeat atque possit auctoritate apostolica de dictis canonicatu et prebenda Cracouiensi alicui persone idonee pro qua illi preces meas direxero providere. Circa hec S. V. Jacobus etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II 68. p. 239 z nadpisem: Item sequitur domino apostolico ex parte domini regis Polonie contra Stanislaum Porka canonicum Cracouiensem. Porównaj Caro L. C. II N⁰ XLII p. 87.

[1]) C. benignissime. [2]) kod. quibus. [3]) kod. P(awlowski?) [4]) C. particulari. [5]) C. proficere. [6]) C. adhibentem. [7]) C. reverenciam. [8]) C. vel. [9]) C. comittemus.

DCCCLIII. *W Przemyślu S. D.* 1420.

Kapituła Przemyska donosi papieżowi, Marcinowi V, o wyborze Jana z Lubienia na biskupa Przemyskiego, przesyła instrument notaryalny, dotyczący tegoż wyboru, i prosi o potwierdzenie tegoż.

Sanctissimo et beatissimo in Christo domino nostro et domino Martino digna dei providencia sacrosancte romane ecclesie summo pontifici etc. N(icolaus) decanus, B. prepositus, C. cantor, omnesque canonici ac capitulum ecclesie Premisliensis humiles et devoti sui filii cum omni reverencia pedum oscula beatorum. Beatissime pater! Cum propter vacacionem [1]) ecclesie dicte Przemisliensis, pastoris solacio destitute, gravia in spiritualibus et temporalibus dispendia in eadem oriuntur, nos ipsius vaccacioni occurrere volentes, matura inter nos deliberacione prehabita [2]), de pastore eiusdem ecclesie, qui eidem poterit [3]) prodesse et preesse, duximus providendum. Defuncto igitur anno nativitatis domini etc. pontificatus, die, mense, indiccione, bone memorie reverendo patre domino Mathia olim ipsius ecclesie episcopo, et ipsius corpore cum reverencia in dicta ecclesia tradito ecclesiastice sepulture, ne ipsa ecclesia viduitatis sue incommoda diucius deploraret, honorabilem virum dominum Johannem Schaffranyecz decanum Cracouiensem [4]) primum et demum honorabilem magistrum Andream de Cocorzin custodem Sandomiriensem [5]) [postulavimus] in nostrum et ecclesie predicte episcopum et pastorem. Tandem ipsis et eorum altero [6]) dicte nostre postulacioni consentire nolentibus [7]), sanctitas vestra ad speciales serenissimi princis dominis W(ladislai) regis Polonie etc. peticiones et supplicaciones, dictam ecclesiam Przemisliensem, ne interim sub dispendio vaccacionis aliqua paterentur [8]) spiritualium et temporalium incommoda et discrimen, reverendissimo in Christo patri domino Johanni archiepiscopo Leopoliensi ad certum tempus commendavit, ut durante dicta comenda de pastore dicte ecclesie posset liberius providere. Die itaque cum anno etc. vocatis omnibus et singulis prelatis et canonicis dicte ecclesie, ad quos eleccio predicta pertinet [de iure], et aliis [9]) qui fuerunt vocandi ad pulsum campane in dicta ecclesia Przemisliensi in choro hora tali convenientibus, et missa sancti spiritus in ipsa ecclesia solemniter decantata, statim nullo [10]) alio tractatu interveniente subito et repente spiritus sancti gracia, ut credimus, inspirante [11]), nulloque penitus discre-

pante duximus [12]) in venerabilem virum dominum Janussium de Luben decretorum doctorem et canonicum nostrum vota nostra, virum utique providum et discretum, vita, moribus et virtutum actibus merito comendandum in sacerdocii et etate [13]) legittima constitutum et cum legittimo matrimonio procreatum in spiritualibus et temporalibus plurimum circumspectum, una voce unoque spiritu in nostrum et predicte ecclesie concorditer elegimus in episcopum et pastorem ac imno: te deum laudamus etc. solempniter decantato dictam ellecciam confestim clero et populo publicavimus et per discretum virum B(enedictum) D. fecimus [14]) publicari. Eapropter S. V. tam debite quam humiliter voto unamini supplicamus [15]), quatenus elleccionem eandem sic solempniter sic canonice celebratam dignemini confirmare ac eidem ellecto munus consecracionis impartiri, ut deo auctore nobis et ecclesie sue velud pastor idoneus preesse valeat utiliter et prodesse nosque et alii eius subditi sub regimine ipsius coram deo possimus salubriter militare. Ceterum ut S. V. agnoscat evidencius vota nostra omnium in predictis omnibus et singulis concordasse ac in peticionibus huiusmodi unanimes existere et concordes, presens elleccionis decretum S. V. transmittimus iuxta statuta canonica roboratum, propriis manibus conscriptum ac ad maiorem cautelam per circumspectum magistrum N. notarium publicum in publicam formam redigi fecimus et sigillis nostris, capituli sigillari. Datum in Przemisl etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 259 z nadpisem: Item sequitur decretum eleccionis pro Johanne doctore per Stanislaum Czolek factum. Tekst Cary L. C. N⁰ XXXI. p. 78. jest mniej poprawny jak to wykazują ważniejsze zmianki, poniżej umieszczone.

[1]) C vaccacionem. [2]) C. prohibita. [3]) poterat. [4]) C. niema. [5]) C. niema. [6]) C. alteri. [7]) C. volentes. [8]) C. aliquo peteretur. [9]) C. alios. [10]) C. non. [11]) C. inspiravit. [12]) C. direximus. [13]) ecclesie. [14]) C. secrevimus. [15]) supplicavimus.

DCCCLIV. [*We Wrocławiu* 30 *stycznia*] 1420.

Treść artykułów poselskich, na mocy których żalą się król Jagiełło i Witołd na wyrok polubowny, wydany przez króla Zygmunta, i proszą o odmianę tegoż [1]).

Raczyński C. d. Lith. p. 269—271.

[1]) Treść tych artykułów podaje w. mistrz w liście bez daty do prokuratora zakonu, mówiąc, że posłowie polscy przybyli do Wrocławia: in dem nechst dem letzten tage des mondes Januarii, co się zgadza z Długosza: feria tercia, que fuit penultima Jannuarii (wyd. Przezdź. ks. XI. p. 247). Długosz znający treść mowy Zbigniewa, nie mówi nam tego co zawiera powyższa treść legacyi, że posłowie: wurben in polnisch sonderliche botschaft etc.

DCCCLV. *W Marienburgu* 2 *lutego* 1420.

W. mistrz uwiadamia Witołda, iż wysyła doń i do króla Jagiełły posłów zakonnych do Grodna, polecając ich opiece w księciu.

Alzo ist herczog Wytowdt geschrebin.

Irluchter furste und grosmechtiger sunderlicher lieber herre! Wir vornemen, das der allirdurchluchtigste furste unsir gnediger herre here Wladislaus konig etc. zu Polan noch sie bie euwir herlichkeit im lande czu Littauwen, und des gnade, ab die noch bie euwir herlichkeit ist, und obir das dennoch och sunderlich an euwir durchluchtikeit haben wir unsir nemliche botschaft usgericht, die alz morne

wirt von uns von hinnen scheiden, zu zihend egerichte uff Garten. Umb der willen bitten wir euwir herliche grosmechtikeit mit gar demutigen fleissigen beten, geruchet lieber herre, durch unsir andechtigen beten wille, mit den euwern is alzo czu Garten fugen, wenn die unsirn dohin komen, das sie gutlichen werden uffgenomen, und zu euwir kenwertikeit dohin gefurt werden wo euwir herlichkeit das beqweme wirt sien, und sie begert zu vorhoren danknemliche behegelichkeit euwir grosmechtikeit uns hiran irczeiget, die wir noch unsirm vormogen gerne vorschulden wellen wen wir sullen. Gegeben uff unserm husze Marienburg am tage purificationis Marie der achtbaren iuncfrauwen im XIIII^{C} und XX^{ten} iore.

Kopia w registrancie N. 10, str. 13. Poniżej, ibidem, jest umieszczony list kredencyalny dla przełożonych zakonu: Lupolt Retenbach kompthur zum Ryne mitsampt dem festen tochtigen Hannos Ponnekowen unsirm liben und getruwen diner. Data jak w powyższym liście.

DCCCLVI. *W Rydze 3 lutego* 1420.

Mistrz Inflancki donosi w mistrzowi o wieściach nadchodzących z Litwy, według których cały kraj żąda pokoju z zakonem; przytacza charakterystyczną rozmowę Monwida z Litwinami, i donosi że W. Nowogrodzianie żądają zjazdu w Narwi.

Bunge V. N⁰ MMCDLV. c. 614.

DCCCLVII. *W Dubinkach* 8 *lutego* 1420.

Witołd w. ks. Litewski uwiadamia posłów w. mistrza, gdzieby go mogli spotkać celem porozumienia się w znanych sprawach.

Allexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Ersamen boten! Uns hot geschrebin der erwirdige herre homeister von Preusschin, wi das her wanende, daz der allerdurchluchtigste furste herre konig czu Polan etc. unser [1]) allirlibster bruder noch bei uns im lande czu Litthawen wer, und also hette her euch an seine gnade (un)d an uns in botschaft aufgerichtet, begerende, daz wir is mit den unsern czu Garthen also bestellen welden, daz ir do gefurdert und ufgenomen wurdet etc. So wellet wissen, daz der egenante herre konig unser allirlibster bruder iczunt me wenn firczentage von uns ken Polan wert gescheiden ist, also wir daz dem herrn homeister egentlich vorschreiben, und senden unsern einen man keigen euch ken Garthen der euch ufnemen sal, und furbas die di do czu uns gesant sint, mit im czu uns furen. Auch wisset waz wir ken Trackin wert iczunt czihen und do bis czum nesten dunrstage meinem czu sewmen. Und dorumme mochtet wer is gut, daz ir euch furdern ister ge (sic) wellet, und daz ir uns do finden mochtet, wenn wir werden von danne ouch aus dem wege czihen, und wurde wir horen daz ir euch czu uns nehen [2]) (sic) wurdet, so mocht[en] wir um euwirn willen einen tag adir czwene do boharren. Gegeben aff usserm huwse Dubingen am nechsten dunnerstage noch sinte Dorothee tage im XIIII^{C} und XX iore.

[Adr.]: Dem ersamen botin des herren homeister van Pruschin.

Oryginał na ćwiartce papieru, pieczęć widoczna w arch. N. Z. w Królewcu.

[1]) w oryginale: unserm. [2]) zamiast muchen = mühen, bemühen lub nehern = nähern.

DCCCLVIII. *W Trokach* 12 *lutego* 1420.

Witołd w. ks. Litewski ostrzega Grzegorza Pollanera w Królewcu przed oszustem mieniącym się Jurkiem księciem z Białej Rusi.

Alexander anders Wytowdt
von gotis gnaden grosirfirste czu Littauwen und Russen etc.

Ersamer getruwer! Deinen briff habe wir woll vornomen, in deme du schreibest, wi daz czu dir in din hus einer komen ist, der sich nennet Gorig von Weyszen Russzen, und meinet, her were unser swester zon etc. Wisse, daz her ein logenischer betriger ist, wenne her vormals czu herczog Semaskyn komende sich vor des keizers zon aus [1]) groszer Idya ausgegebin hot, der [2]) im grose ere dirczeigete, und in hoc [3]) begobete. Darnoch so quam her czu uns kein Lauczke in unszer stat und gab sich derlei fur, do irkanten wir, daz her ein unworhaftiger betriger waz, und hiszen in von uns czihen. Und dornoch so waz her komen czu dem herczog von Medolian, und nante sich do Allexander, und gab fur, her were unser zon. Do schreb der von Mediolan seine briffe, und sante dar czu uns [4]) seinen herold mit den briffen, welche alle briffe czeiger dises briffes woll geseen und gehorit hoth. Hirumme so huttet euch vor im, wenn her ein betriher ist, der [dor]umme czuet in der werld und sich seiner falschen loghen generet, und gloubit im nicht, wenn her betrawget euch. Gegebin uff unserm husze czu Tracken am montage vor Valentini im XIIII^C^ und XX iare. Datum per copiam.

[Adr.]: Dem weiszen mane Gorig Pollaner czu Konigisberg.

Kopia listu Witołda jako ceduła do listu m. Inflanckiego drukowanego u Bunge V. MMCDLX c. 619. i ręką pisarza tegoż listu uskuteczniona. W Archiw. król. N. Z. szuflada XVII*a*.

[1]) w kop. auch. [2]) w kop. di. [3]) l. hoch. [4]) dwa razy czu uns.

DCCCLIX. *W Ascherade* 19 *lutego* 1420.

Komtur z Ascherade przesyła mistrzowi Inflanckiemu nowiny z Litwy, a mianowicie, że Witołd wyroku wrocławskiego nie przyjmuje, że podejmował poselstwo króla Duńskiego i że wysłał Mikołaja Cybulkę do króla Zygmunta, Monwida zaś do w. księcia Moskiewskiego i że w końcu zbroi się do wojny.

Bunge V. Nº MMCDLVI. p 617. Obacz ibidem list mistrza Infl. do w. mistrza w którym odsyła powyższe pismo komtura i przyobiecuje zjechać się z mistrzem w Kłajpedzie.

DCCCLX. *S. L. et D.* [*w lutym* 1420].

W. mistrz zakonu niemieckiego oskarza w ks. L. Witołda przed papieżem.

Beatissime pater, regum et principum universorumque christifidelium rector iustissime. Non mea culpa [1]) tociens ad querelandum coram tribunali serenitatis vestre litteris meis conpareo, sed vis opprimencium cogit, cum ego et fratres mei ordinis post dei omnipotentis misericordiam nullum efficacius auxilium et prompcius remedium quem in S. V. presidio sperare possimus, quociens premimur (sic) tociens ad solitum remedium quod in paternali affectu vestre inmense pietatis experti sumus revertimur confidenter. Hinc est quod propter emergentes

de recenti et ex inproviso graves casus, necessitamur novas insinuare molestias, et eciam veterem querelarum acrimoniam renovare. Novit enim [2]) beatitudinis vestre benignitas, qualiter reverendis in Christo patribus dominis Spoletano et Lucensi episcopis, nuncciis vestris, laboriose et laudabiliter tractantibus, per serenissimum dominum Wladislaum Polonorum regem et illustrem ducem Witoudum ex una, et me et meum ordinem parte ex altera de novo in excellentissimum dominum Segismundum [3]) Romanorum regem de alto et basso extitit arbitratum, modum autem arbitrandi nos non invenimus, ipsi ingeniosa diligencia prout eis expedire videbatur (forma per eos havisata (sic) et concepta, quam amore pacis licet multorum iudicio variis de causis onerosam suscepimus satis cum periculo) dictaverunt, missaque minuta per eos michi nil licebat demere nil adicere nec in parvo saltem titello prescriptum tenorem variare. Amore nichilominus pacis formam per eos conpositam quamvis multorum iudicio variis de causis onerosam suscepimus satis cum periculo, tandem vigore huiusmodi conpromissi prefatus serenissimus noster Romanorum rex pronuncciavit inter nos eo tenore prout continebatur in transcripto, quod e vestigio per manus reverendi patris domini * * Osiliensis [4]) S. V. curavimus intimare. Hanc igitur pronuncciacionem quamvis [5]) facultatibus nostris pene intollerabilem approbavi, castrum et [6]) molendinum, preciosa in fructu et edificiis, demolliti sumus, XIII^{M} florenorum hungaricalium mandato obtemperantes solvimus, et in singulis punctis, ordinacionibus dicti domini nostri Regis Romanorum per me paratum est cum effectu. E contra illustris dominus dux Witoudus dicte sentencie libera voce contradicit, protestatur que [7]) nichil eorum que pronunciata sunt se contingere, inane estimare conpromissum cum omnibus inde secutis, et quodquod [8]) allegari potest pro fulcimento iurium nostrorum, tamquam adversancium suo proposito, contemptibiliter [9]) vilipendit. Quorum ob causam angariati in terminum placitorum ad festum Nativitatis beate Marie virginis proximo elapsum concordavimus et deo teste gravibus expensis, cum in terris suis adivimus ubi convenientes secum personaliter tractaturi de concernentibus tranquillitatem christifidelium et firmitatem federum, statim asseruit [10]) et similia supra expositum replicavit videlicet de pace parum sibi cure esse, ex Regis Polonie [11]) conpromisso se non obligari, sentenciam regis Romanorum non advertere, et nisi nova fiat concordia, antiquas gwerras resumpturum se minabatur. Petivit autem in modum future concordie districtum Samagittarum in proprietatem perpetuam, ultra hunc limites granicierum, de quibus retroactis temporibus, quin ad ordinen pertinuerint, nulla umquam dubitacio fuit. In quorum limitum spacio castrum dictum Memmel includitur, et eo modo fieret discontinuacio terrarum Lyvonie et Pruszie. Unde ulterius quod totis viribus struit, finalem ordinis subversionem consequetur. Inpungnavit autem maxime conpromissum ex eo, quia sigillum suum non est appensum, quod licet verum sit, ipse tamen verbo et facto conpromisit, et eo presente, tractante et consenciente eciam expresse, et [12]) serenissimus dominus rex Polonorum (!) [13]) utriusque nomine, eo sciente et non contradicente [14]) litteras fecit conscribi, in quibus eciam in verbo regio et fide christiana promisit de ratihabitione pro eodem. Insuper usque in diem hodiernum, ambo simul una sub fortuna, eodem campo, socialibusque armis et signis contra nos hucusque processerunt [15]), nec annis preteritis nisi coniunctim inter eos et nos negocia

pacis sunt tractata, nolebant enim qui tam inseparabili nexu ad licium expediciones colligabantur, in placitis concordiarum ob invicem disligari. Ipse eciam dominus dux procuratores suos pro instruccione cause direxerat, qui et sentencie prolacioni interfuerunt, et si alia non sufficerent, sufficere videtur, quod in Thorunensi transaccione sigillum suum appositum reperitur. Tandem pro conclusionem dicere intendebat uti verba sua in sensu sonabant: Si ordo ab eo aliquas litteras haberet quatenus [16]) illas solerti custodia ne perdantur reponat. Ipse interim loca occupata possidebit et de occupandis, ut dominio suo adveniant, diligenciam quam poterit non obmittet. Huic novissime convencioni interfuerunt oratores regni Polonie, qui quantum conpertum fuit, prefatum dominum [17]) ducem contra propositum nostrum animarunt; et patenti pollicitacione et [18]) nobis omnibus audientibus, assistenciam [19]) promiserunt, et sic sine optato fine recessimus nec quidquam equitatis ab eo impetrare connivimus (sic), preter indulgenciam quietis ad paucos menses, treuga solum ad festum beate Margarethe prorogata. Beatissime pater [20]) foueam ad capcionem ante oculos nostros effossam conspicimus quam evitare difficile erit, ipsi in hac perplexitate [21]) stupefacti, consilio nostro diffidimus, et desperacio indubie nos fafaciet succumbere, nisi aliquo apostolice provisionis remedio fuerimus consolati. Restat enim ad festum sancti Georgii proximo venientis solucio residue pecunie, videlicet XIII^{M} florenorum hungaricalium, quam racione dicte arbitralis sentencie solvere tenemur. Hanc diligentissime exacturi sunt, nec de pacis observancia assecuracionem aliquam dabunt, nobis igitur facultatibus exhaustis et ad resistenciam factis invalidis, pecuniis nostris exercitus in nostra dampna conducent. Nam pollicitaciones et solempnia pacta quantipendunt (sic), status noster lacerus declarat, penas, si quas nos incurisse per calunpniam pretendunt, inportune extorquent, quas si propter notoriam contravencionem petimus irrident; et sic palpalibus ubique periculis illaqueati, sicut, in bello sic in pace, callide artis industria miserabiliter expungnamur. Hec iustissime pater apud clemenciam vestram non metuo nuda relacione proponere, certifcatus iudicio vestro cuncta displicere sinistra nec minus irasci iniuriatoribus, quam eis, qui ipsis iniuriis violententur (sic). Quare B. P. equitatis amator ferventissime, ego una cum preceptoribus meis et ordine meo toto, servitoribus vestris devotis, ante scabellum pedum vestrorum flexis poplitibus, mentis et corporis petimus gemebunde, quatenus fortunam nostram miserandam in archivo sacri vestri pectoris versare velitis, et pii patris more consulere casibus nostris. Maiestatis enim reipublice est prohibere iniurias, summi sacerdotis animadvertere in eos, qui peccant in fratres, et proximos iudicare, magnum ut parvum, proprium est vicarii Jeshu Christi, precipue cum contra pacem peccatur, que est vinculum caritatis. Respice igitur de sede maiestatis tue, vide affliccionem populi tui et cogita de nobis, si indubite circumducimur et conculcamur. O domine! cohibe impetum et reprime oppressores. Placet igitur scribere et apostolicis perswasionibus inducere illustrem dominum ducem Witoudum, ut pacta teneat et fidem datam per federa altissimi dei, ob reverenciam studeat observare. Simili modo domino regi Polonie, qui sponsor et fiudeuissor (!) est pro eodem, (ut eundem dominum ducem manswetis consiliis prout regia promissione velit inducere, ut a duro suo proposito placatus resipiscat) [22]) ne foveat consilia

discordie et quem regia promissione a duro tenetur evertere proposito, ad rixarum turbines non inflammet, vel levius, prout S. V. copiosissime prudencie pro salute utriusque partis commodosius videbitur expedire [24]), Mercedem eterne retribucionis ab eo sperantes, qui liberat in die mala eos, qui intelligunt super egenum et pauperum pauperumque eripiunt de manibus forciorum eius altissimo deo, cum generosa sanctitas vestra vivat diu valeatque felix pro bono regimine ecclesie sue sancte.

Oryginał tego konceptu, jak to widoczna dla częstych poprawek inną ręką na boku lub u dołu pisanych, na arkuszu papieru w archiwum N. Z. w Królewcu. Ustępy podkreślone w oryginale uwidocznione są rozstrzelonemi czcionkami. Inny odpis współczesny w szufladzie varia tegoż archiwum.

[1]) W szufladzie varia znajdujący się odpis brzmi tu: Cum ego et fratres mei ordinis post dei omnipotentis misericordiam, nullum efficacius auxilium et prompcius remedium, quam in S. V. presidio sperare possimus, quociens premimur tociens ad solitum remedium, quod in paternali affectu vestre immense pietatis experti sumus, revertimur confidenter. Novit etc.

[2]) Cuius na boku inną ręką, zdaje się kanclerza N. Zakonu który takie pisma zakonu zwane querimoniales zwykł był poprawiać. [3]) domin. Segism. inną ręką na boku. [4]) tj. biskup z Oesel. [5]) quis, na boku inną ręką. [6]) castrum et, na boku dodane. [7]) w odpisie quod. [8]) quidquid, w odpisie: Varia. [9]) przekreślone na boku, non. W odpisie Varia niema tego słowa. [10]) prorupit przekreślone u góry: asseruit. [11]) dodane na boku; tego dodatku niema w innych odpisach. [12]) et, na boku, innym atram. i inną ręką; jest w odpisach. [13]) we wszystkich odpisach. [14]) to zdanie na boku: eo sc. et non contradicente, niema w odpisach. [15]) hucusque, u góry. [16]) cunctus w innych odpisach quatenus. [17]) u góry dod. [18]) u góry dodane. [19]) regis et regni przekreślone. [20]) W odpisie. In hac occurente ardua materia nimia perpexitate involvimur, nisi aliquo apostolice provisionis remedio fuerimus consolati etc. [21]) Na dole dodane. [22]) w odpisie Varia: conducent, de concordia post hoc fabula vana, nam pollicitaciones et solempnia pacta quantipendunt status noster etc. [23]) co w klamrze to dodane na boku ręką inną i innym atramentem. [24]) na boku inną ręką i innym atram.: Ceterum S. V. referenda Religioso viro fratri Johanni ordinio mei procuratori non misi cui in exponendis, generose, dignetur, adhibere plenam fidem.

DCCCLXI. *W Brześciu litewskim* 11 *marca* 1420.

Tanssumpt listu w. ks. L. Witołda do króla Rz. Zygmunta w którym książe wyłuszcza powody, dla których wyroku jego w sprawie spornej z zakonem w Wrocławiu wydanego, nie przyjmuje.

In nomine domini amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo quadringentesimo vicesimo, indiccione tredecima, die vero lune quintadecima mensis aprilis, hora terciarum vel quasi, coram serenissimo et invictissimo principe et domino nostro domino Sigismundo Romanorum rege semper augusto ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rege inclitissimo, reverendus in Christo pater et dominus dominus Georgius episcopus Pataviensis summusque imperialis maiestatis cancellarius, quandam litteram missivam in papiro conscriptam, sigillo rubee cere impresso, ut primo facie apparebat illustris principis domini Alexandri alias Wytoudi magni ducis Lyttwanie sigillatam, in quo figura seu disposicio equi saltantis una cum homine eidem superposito et brachio dextro extenso seu si veriores forent descripciones videbatur, de mandato dicti domini nostri regis serenissimi, in presencia mei notarii publici et tescium infrascriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum presencia, intelligibili voce legit una cum parva papiri cedula eidem littere missive inclusa. Quarum tam littere quam cedule tenores de verbo ad verbum sequuntur et sunt tales videlicet:

Serenissimo principi domino Sigismundo Romanorum regi ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie regi illustri consanguineo nostro. Alexander alias Wythoudus dei gracia Magnus dux Lythwanie, et terrarum Russie etc. salutem amicicie cum affectu. Serenissime princeps consaguinee noster! Existentibus nobis pariter cum serenissimo principe domino Wladislao rege Polonie etc. fratre nostro carissimo apud nos in Lyttwania, per litteras nostrorum ambaxiatorum, qui tempore pronuncciacionis sentencie Wratislavie presentes extiterant, fuimus informati, quomodo vestra serenitas in pronuncciando huiusmodi sentenciam inter nos et ordinem Cruciferorum de Prussia, maxime gravavit partem nostram, fere per omnia pro parte adversa declarando, quod tamen nunquam ex certis amicicie indiciis, crebris promissionibus et firmis inscripcionibus quas inter nos habebamus a vestra serenitate fieri sperabamus. Quibus sic intellectis que mentem nostram graviter perturbarunt, nolentes adhuc in toto de vestre serenitatis amicicia desperare, extimplo (sic) misimus ad vestram serenitatem una cum honorabili Sbiscone scolastico Sandomiriensi dicti domini regis fratris nostri prothonotario, nobilem Nicolaum Czibulcam secretarium nobis sincere dilectum, ad informandum serenitatem vestram de tam magno et impossibili partis nostre gravamine, et ad reducendum memorie vestre sinceram, firmam et indubitatam spem et confidenciam, quam de vestre serenitatis amicicia in cordis nostri sacrario gerebamus, petentesque vestram serenitatem, ut dictam sentenciam vestram, contra nos tam graviter latam, velletis reformare taliter, ut terre nostre per nos antiquitus iure hereditario posesse, circa nos remanerent, quas et nunc possidemus. Nunc autem hiis temporibus idem Nicolaus Czibulca nunccius noster ad nostram veniens personam, ea que vidit et audivit a serenitate vestra, nobis vive vocis retulit oraculo, quod tamen plus in desperacionem quam in bonam spem de vestre serenitatis inducit amicicia. Retulit enim, quomodo vestra serenitas huiusmodi vestram sentenciam confirmandam dicat eam iuste et bene pronuncciasse. In qua quidem sentencie pronuncciacione nescimus quibus meritis vel culpa exigentibus vel in quo tantum contra vestram deliquimus serenitatem, pro quo merito vestra serenitas contra nos tantam debuit habere displicenciam, vel que causa fuit, quod sic in toto contra nos sentenciastis, in omnibus partem nostram aggravando. Sentenciastis enim et pronuncciastis primo in terra Samaytarum, que est hereditas et patrimonium nostrum ex legittima attavorum et avorum nostrorum successione, quam et nunc possidemus, que eciam est et semper fuit unum et idem cum terra Lythwanie, nam unum ydeoma et uni homines. Sed quod terra Samaytarum est terra inferior ad terram Lythwanie, ideo Szomoyth vocatur, quod in lythwanico terra inferior interpretatur. Samoyte vero Lythwaniam appelant Auxstote, quod est terra superior respectu terre Samaytarum. Samagitte quoque homines se Lythwanos ab antiquis temporibus et nunquam Samaytas appelant, et propter talem ydemptitatem (sic) in titulo nostro nos de Samagicia non scribimus, quia totum unum est, terra una et homines uni. In qua adiudicastis nos pro ordine omnes meliores et maiores utilitates et proventus, ut sunt venaciones omnium ferrarum, piscature, mellificia et alios fructus sine quibus ipsa terra Samaytarum nequaquam stare potest nec vivere, omnem puta desertum ubi tamen prius castra et ville Samaytarum fuerant, prout ad huc colles et terre loca apparent manifeste, et ibi eorum nunc sunt omnes utilitates et proventus supradicte usque ad indagines, alias in vulgari hayn, que indagines tantum campos et arva circuunt pro custodia hoscium facte, ita, quod campos tantum sine quibusvis utilitatis pro

nobis reservastis et hoc dumtaxat ad tempora vite nostre; et sic incole dicte terre Samaytarum iam non habent ligna pro eorum ubi scindere [1]) necessitate. Et ad huc inhibuistis nobis castra vel aliqua in eadem construere fortalicia, tamquam alliberis et non possessoribus faciendo. Quequidem terra ut propter paganismum omnibus eam repetere volentibus via et ius precludatur, prosperante altissimo iuxta vota christianorum tota existit sacri baptismatis fonte irrigata, multeque ecclesie catedrales videlicet et alie ibidem erecte, episcopus et sacerdotes tanquam ministri dei sunt constituti. Ceterum idem nunccius noster nobis retulit, quomodo vestra serenitas ad sinistram fortassis informacionem dicere habuit, quomodo non licuisset vobis terram Samaytarum a Cruciferis abiudicare, quomodo ipsi eam sudore et sangvine suo acquisivissent, quod tamen deo teste et hominibus nunquam fuit, quod ipsi eam vi possedissent. Sed si eam aliquando possiderunt, hoc tamen de nostra fuit voluntate et consensu. Preterea licet terra Sudorum sive Gettarum, que mediat inter terram Lythwaniam et Prussiam, sit verum patrimonium nostrum ex legittima attavorum et avorum nostrorum successione, in qua et nunc nostras habemus venaciones piscaturas, mellificia, et alias multas utilitates et proventus, hanc pro ordine ex integro sentenciastis, cuius tamen medietatem et illam proprietatem quam se in terra Samaytarum habere asserunt, totam ex integro in terminis placitorum sepissime nobis ipsi Cruciferi libere ac sponte offerebant. Et in eo ad huc sufficere non potuit, sed abiudicastis de vera terra Lythwanie, cuius semper dominus et possessor fuimus et nunc sumus, ultra quam per quadraginta milliaria in longitudinem, in latitudinem vero similiter non modicum, tantum per quinque milliaria undique nobis a fluvio Memel sursum ascendendo relinquitur et hoc tantum ad tempora vite nostre, pro quo tamen cum Cruciferis nunquam aliquid habuimus accionis, nec hec Cruciferi aliquando a nobis habere postularunt, ubi abiudicastis nobis multas utilitates terre nostre Lythwanie, curias et allodia, quibus hucusque utebamur et utimus pro presenti. Cum tamen vestra serenitas, si voluisset equam tulisse sentenciam et pacem inter nos facere perpetuam, animadvertere et bene considerare debuit, quomodo Cruciferi sunt alienigeni et advene de terris Alamanie et occuparunt terram Prussie, nunc autem conantur nos veros heredes et possessores vi et pompa de terris et graniciebus nostris expellere. Quo attento, non licuit serenitati vestre ipsis tam amplam super terris nostris ferre sentenciam, cum eciam per nos nunquam pro eo habetis sigilla. Quare petimus serenitatem vestram studiosius et hortamur, quatenus dominum deum et iusticiam habentes pre oculis, huiusmodi tam gravem contra nos latam sentenciam immutare et reformare velitis, ita, quod terre nostre et granicie[s] circa nos remaneant ex integro, nam si hoc facere noluistis, ex tunc pro certo habere poteritis, quod nos de isto graviter condolebimus, et eo facto nos quamdiu vitam duxerimus in humanis anndetis (!!) [2]) et tamen a terris et graniciebus nostris nequaquam discedemus, et successores nostri qui post nos fuerint eciam de isto condolebunt, nec ut credimus, id quod ipsorum fuit cuiquam resignabunt. Datum in curia venacionis nostre Bersti, feria secunda post dominicam oculi. Anno domini M°CCCC° vigessimo (sic).

Tenor vero cedule de qua supra fit mencio sequitur talis:

Insuper serenitas vestra, ambaxiatores nostri qui Wratislawie circa pronuncciacionem sentencie vestre presentes fuerunt, sua nobis monstrarunt relacione, quomodo quidam coram vestra serenitate dicere habuerunt asserentes, fore tres terras Samaytarum, in quo tamen S. V. veritatem dicere nesciverunt, quum una est tantum

terra Samaytarum et non plures, que terra in Lythwanico Somoyth quasi terra inferior appelatur, et est una et eadem terra Lythwanie et verum patrimonium nostrum, prout hoc ipsum magister Benedictus de Macra iudex subdelegatus, vestram in hac partem per litteras suas manifeste attestatur, quarum unam S. V. a nostris Wratislawie recipiens, consideratisque quod nobis foret necessaria et proficua, eandem apud se conservavit nec restituere voluit viceversa, super qua tamen re ad huc meliores et notabiliores ipsius magistri Benedicti habemus litteras sub ipsius sigillo et publicis instrumentis.

Tenor autem subscripcionis est talis:

Serenissimo principi domino Sigismundo Romanorum regi ac Hungarie, Bohemie etc. regi illustri consanguineo nostro.

Quibus littera et cedula per dictum reverendissimum patrem dominum Georgium episcopum predictum lectis, ac per serenissimum dominum nostrum Romanorum regem prefatum auditis et intellectis, me Segeboldum notarium infrascriptum requisivit, ut sibi huiusmodi litteram et cedulam transscriberem et transsumerem, et de predictis publicum seu publica instrumentum seu instrumenta conficerem, ac idem serenissimus dominus noster rex contentus, me notarium presentibus littere et cedule taliter transscriptis [ut] manu propria subscriberem et signo meo solito et consveto signarem, instanter rogavit. Lecta fuit presentibus ibidem reverendissimo in Christo patre et domino Bartholomeo archiepiscopo Mediolanensi, ac venerabilibus et egregiis Petro Paulo utriusque iuris et Bartholdo de Pisz legum doctoribus, serenissimi domini nostri regis Romanorum prefati consiliariis, testibus, ad premissa vocatis specialiter et rogatis. At ego Segeboldus Meyer de Ripenhusen clericus Moguntinensis diocesis publicus imperiali auctoritate ac causarum curie imperialis notarius et coram dicto serenissimo Romanorum regi scriba, quia huiusmodi littere et cedule leccioni, peticioni, requisicioni ac omnibus aliis et singulis premissis presens fui, ideo etc.

Kopia współczesna transsumptu na arkuszu papieru w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) possent opuszczone. [2]) zamiast niezrozumiałego annctetis, musiało stać w oryg. non amicabimur l. vobiscum.

DCCCLXII. *W Iławce* 2 *marca* 1420.

W. mistrz uprasza Witołda o odpowiedź, czy zezwoli kupcom z Pruss nawiedzać kraje Litewskie i Żmudzkie, i odwołuje się na króla Polski, który zamierza dotrzymać artykułów wrocławskiego sądu.

Also ist herczog Wytowd geschreben.

Irluchter furste und grosmechtiger sunderlichir lieber herre! Wir dancken ernstlich gros mit fleisse, der gutigen ufnemunge und liplichin handelungen, die euwir grosmechtikeit so nuweclichin dirczeiget hat an dem festen knechte Hannos Pomekawen unsirm sendeboten, der och selber des danksam ist vom ganczen herczen. Und nach deme als euwir grosmechtikeit uff di articulos siener gewerp uns durch en hat widdir lassen czweer stucke also berichten: czum ersten, wie euwir herlichkeit iren wiesen rath uff die czeith hette gesand czu dem allirdurchluchsten fursten unsirm gnedigen herren hern Wladislaus konig czn Polan etc. keen Jedlnaw, do siene gnade mit den wegsten sienes reichs uff desse neestvorgangene fastnacht was besameld czu beslissen, was in allen czu thun were, bie dem ussproche der nu czu Bresslaw czwusschin uns beiden teilen sich uff epiphanie

domini neestgeleden hat vorlowffen. Das andir: das wir nimandes unsir kofflewte gestatten mit eren kowfenscheczen heenuff keen Littawen noch keen Samayten czu czien, is were den, das wir euwir grosmechtikeit vor dovon schrebin. Des so geruhe euwir groswirdikeit czu wissen, das der obenumpte unsir gnedige herre konig czu Polan siene namhaftige botschafft bie uns und unsirn gebietigern gehabt, und durch die uns hat lassen sagen, wie siene gnade durch alle sien reich habe vorkundigen lassen, die straszen frei czu halden czu wassere und czu lande, und ouch die dorffere Orlaw, Moren und Nuwedorff etc. uns czu andwerten. Dorczu hat siene gnade unsirm ordin itczund das huws Jesnicz lassen widdir ingeben, und slechts das siene gnade dem ussproche welle nachfolgen in sienen stucken, so hat der irluchte furste unsir herre herczog Johannes der Elder, als hewten sienen canczler in botschaft bie uns gehabt und uns mitsampt sienen [1]) gebietigern lassen durch en vorkundigen, das her mit alle den sienen ouch den ussproch halden wil und deme gnuk thun in allen puncten etc. Hirumb so bitten wir euwir herliche grosmechtikeit mit begerlichin fliesigin bethen, gerucht uns libir herre ouch czu vorkundigen, ab unsir kowflewte mit erer kowffenschasz in euwir herlichkeit lande und widder dor usczien mogen unbekumpert, und bitten von den obengeschrebin eine entliche andwert, dornach wir uns gerne richten wellen. Gegeben czur Pruwsschen Ilaw am sonnobinde vor oculi. Anno etc. XX°.

Kopia w Registrancie N. 10 str. 15.

[1]) l. unsern.

DCCCLXIII. *W Goldingen* 26 *marca* 1420.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi o granicach biskupstwa Kurlandzkiego od strony Żmudzi, udziela mukopii listu Witołda do Grzegorza Pollanera pisanego a datowanego z Trok 12 lutego t. r. i podaje wiadomości z Litwy, a mianowicie że Witołd nie przyjmuje wyroku wrocławskiego i zbroi się do wojny.

Bunge V. N° MMCDLX. p. 619.

DCCCLXIV. *W Pasillen* 27 *marca* 1420.

Biskup kurlandzki uprasza w. mistrza aby się postarał o to, iżby biskupstwo Żmudzkie przydzielono jego dyecezyi.

Bunge V. N° MMCDLXI. c. 622.

DCCCLXV. *W Ragnecie* 20 *kwietnia* 1420.

Braciszek zakonu Henryk Klotz, donosi w. mistrzowi o odpowiedzi jaką mu dał Witołd w sprawie wyroku wrocławskiego, wolnego handlu i t. d.

Meinen gar willigen gehorsam mit demutiger bevelunge in allen zeiten zuvor. Erwirdiger lieber her homeister! Euwir erwirdikeit geruche czu wissen, das ich alzo huit in der nacht, am sonnobende vor misericordia domini, vom herczog Wyttold bin komen ken Rangnith, und herczog Wyttold hat mich geheisen, das ich euwern gnoden sal sagen, das her den frede nicht halden wil, sunder welde

euwir gnode frede haben, so sal euwer erwirdikeit zu im komen, so wil her mit euch einen frede machen, addir den frede den der koning von Ungern gemacht hat, des welde her mit nichte halden; do geruche sich euwir gnade noch czu richten [1]). Ouch erwirdiger gnediger lieber her homeister, so hat herczog Wittald mir geantwert uff den koffman, das der koffman hie us dem lande fri czihen sal gutes und liebes sicher bas sente Margareten tag nehstkomende, des gleichen sal ouch der koffman von czu Littauwen fri sin, wenn her sienen koffman orlopp hat gegeben zu zihen etc. Ouch gnediger lieber her homeister, so hat herczog Wyttald mir geantwert uff di gefangen, die obir zehen ioren gefangen worden, is das euwir gnode mit im einen frede wirt machen, so wil her von den selbigen gefangen mit euwir erwirdikeit reden; sunder die gefangen die obir eime iore gefangen wurden zur Memel zu Wyntborg und zur Tylsit, is das euwir gnode im schreibet ein zeddelchen von einer hant gros, so wil her euwer gnode mit den selbigen gefangen eren. Sunder von den gefangen von Tammaw, do hat her mir alzo geantwert, das ein alt recht ist gewesen, beide zu Littauwen und ouch zu Pruszen, wenn gefangen woren die sich gesatczt hatten, das man die nicht pfflag zu fordern. Und dennoch so spricht her, das her die selbigen gefangen durch des koniges von Ungern willen brochte euwern gnoden und mir vor ougen, und vrogete einen itczlichen, welchir do welde widder heim zihen der mochte zihn, und welchir do welde bleiben der sulde bleiben; dorumb spricht her, das im duncket, das euwir gnode sie mit unrechte furdert. Gegeben czu Rangnith am sunnobende am uffgang der sonne vor misericordia domini, undir des huskumpthurs ingesigel von Rangenith. Anno XX°. Klocz.

Kopia w registrancie N. 10, str. 19.

[1]) W liście do prokuratora zakonu 25 maja 1420 (Bunge V. N° MMCDLXIX c. 633, donosi mistrz o tej odpowiedzi księcia dodając: und gibt vor (Witołd) sin ingesigel sei nicht am compromiss. Hat der herr konig zu Polan ichts getan, das stehe her selber us, her habe dormete nichts zu thun.

DCCCLXVI. *W Marienburgu* 27 *kwietnia* 1420.

W. mistrz zapytuje Witołda, czy ma doń do Kowna czy do Wielony wysłać swych posłów.

Alzo ist herczog Wittold geschrebin!

Irluchter forste und grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Uns hat eigentlich und wol irczalt, der geistliche unsers ordens bruder Heynrich Klocz, euwir herlichkeit antwert uff die articulos siener gewerbe, der uns ouch berichtet hat, das euwir grosmechtikeit binnen deszen zeiten wurde sien zu Kauwen adir zu Welun. Umb des willen haben wir iczund geschicket unsirs ordens obirsten marschalk und den kumpthur zu Rangenith heenuff zu zihen zu euwern grosmechtikeit, die wir bitten mit fleisigen demutigen bethen unserm obirsten marschalk ken Rangenith undir ougen zu schreiben, ab her ken Cauwen adir zu Welun zu euwer herlichkeit mit dem kumpthur sollen komen, das sie sich deste bas dornoch zu richten wissen. Gegeben zu Marienburg am sunnobende noch Marci des heiligen ewangelisten im XIIII^C und XX^ten iore.

Kopia w registrancie N. 10, str. 20.

DCCCLXVII. *W Brześciu kujaw.* 27 *kwietnia* 1420.

Król Jagiełło użalając się na wyrok polubowny przed królem Zygmuntem, oskarża zakon, który warunków tegoż nie wypełnia.

Raczyński C. d. Lith. p. 262 — 264, i toż samo po niemiecku ibidem p. 260 — 262.

DCCCLXVIII. *W Poznaniu* [*w maju*] 1420.

Fryderyk Brandeburczyk ręczy za mistrza zakonu św. Jana, iż on spełni zobowiązania dotyczące darowizny zamku Drahimskiego.

Nos Fredricus marchio Brandeburgensis tenore presencium nostro et nostrorum successorum nominibus sub fide et honore promittimus et fideiussores [1]) per fidem et iuramentum nostra pro [2]) religioso fratre Johanne magistro ordinis sancti Johannis sepulcri Jerusolimitani et ipsius ordine rite, iugiter, racionabiliter et legitime ponimus, quod omnia pacta, contractus, vota, promissiones, obligaciones, iuramenta, feoda, oblaciones, sponsiones, servicia, punctaciones et capitula, ad que se idem magister Joannes una cum ordine suo, serenissimo principi domino Wladislao etc., fratri nostro carissimo, corone et successoribus suis ob restitucionem et pretextu immo nomine dacionis [3]) castri Drahen perpetuo obligavit et astrinxit, litteris seu privilegiis patentibus servabit, tenebit, custodiet fideliter et attendet absque dolo, fraude, ingenio et colore, nec umquam omnibus premissis vel eorum alicui per se vel [per] alium seu alios publice vel oculte contraveniet [4]), contradicet [5]) aut [6]) se opponet verbo, nutu, opere aut facto, vel quacumque sibi iuris, legis, consve[tu]dinis vel facti beneficia et subsidia requiret [7]), per que et quibus omnibus predictis vel eorum alicui aliqualiter posset derogare. Si vero prefatus magister, successores sui, vel ordo predictus, omnia premissa vel aliquid ipsorum implere et facere obmiserit, noluerit, dissimulaverit, neglexerit vel contradixerit, extunc prefatus dominus rex successoresque sui, corona, principes, prelati, [barones] et subditi eius universi continuo potuerint nobis et nostris successoribus maledicere, improperare et omnia convicia quocumque casu verborum imponere et quelibet obprobria, bella, gverras irrogare, terras, dominia, castra, civitates, villas et opida nostra invadere, expugnare, vastare, cremare, cum banderiis extensis vel non extensis, cum exercitibus hostiliter pergirare, mercatores et quoscumque homines et subditos nostros cum et in bonis ipsorum ubilibet locorum arestare, detinere, captivare, deportare [8]) et omnia in bellis gverris, arestacionibus, captivacionibus recepta et ablata detenta [9]) pro se et suis usibus absque ulla restitucione aut repeticione observare et habere nec umquam cessare [10]), donec sibi successoribus suis et corone sue, pro obmissis et non completis, ad plenum per nos et successores nostros fuerit satisfactum et omnia premissa et eorum quodlibet fuerint nihilominus adimpleta, facta, executa et effectui mancipata. Et quocienscunque bella nobis prefatus rex vel sui successores et corona regni sui indixerit et moveret, vel quecumque dampna, gravamina oppressiones, offensas et molescias intulerit et fecerint, omnia pollicemur cum equanimitate et paciencia

tollerare, nec unquam ipsis vel eorum alicui rebellare, resistere, contradicere aut aliqua iuris beneficia querere, per se vel per alium seu alios, publice vel occulte, verbo, nutu aut facto. Quidquid autem contra ipsum vel ipsius principes, prelatos, barones, subditos et coronam facere temptaremus, taliter, ut prefertur, nullius roboris sunt et irrita vergantque in dedecus et pudorem et ignominiam status nostri, fame pariter et honoris. Hoc tamen proviso, quod si castra, civitates villas, oppida, dominia et loca terrarum nostrarum per prefatum regem et ipsius successores, coronam et subditos, principes, prelatos, barones, ob premissa recipere contigerit, omnia ad dominium, proprietatem et verum possessionis et dominii titulum ipsius regis successoris et corone ipsius Po(lonie) perpetue pertineant [11]) nec nunquam per nos vel nostros succesores iure belli vel quacumque alia instancia repetatur, aut super omnibus premissis vel eorum aliquo cognicio vel diffinicio [12]) alicuius iudicis ordinarii, delegati, atbitratoris, arbitri vel quamcumque auctoritatem vel potestatem habentis requiratur, sed sola dicti regis vel ipsius successoris, principum, prelatorum et baronum fidelis sufficiat assercio, cui absque investigacione et requisicione [13]) aliorum testimoniorum fidem volumus plenissimam adhibere. Datum in Poznania etc. Anno etc. vicesimo [14]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p 121. z nadpisem: fideiussoria pro magistro Cruciferorum ordinis sancti Johannis. Porównaj Caro. L. C. II. XLVII. p. 91. Voigt. Erwerbung der Neumark p. 104. Dokument powyższy miał według Cary L. C. p. 91. uwaga, pozostać konceptem tylko.

1) fideiussorias. 2) C. nostrum P. 3) kod. nove dacionis. 4) C. contraveniret. 5) C. contradiceret. 6) C. niema. 7) C. recipiet. 8) kod. depactatis, depactare 9) C. detempta. 10) C. repparare. 11) C. pertineret. 12) C. cognito vel dicto. 13) C. investigacionem et requisicionem. 14) C. niema.

DCCCLXIX. *W Kralowym hradcu* 10 *maja* 1420.

Zygmunt król Rz. i Węg. tłómaczy się przed w. ks. Witołdem z wydanego przez się wyroku we Wrocławiu, jako w całej tej sprawie kierował się tylko sprawiedliwością i prawem.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex illustri Allexandro etc. fratri nostro carissimo salutem et fraterne caritatis continuum incrementum. Fraternitatis vestre litteras nuper accepimus plenas querelarum et rancoris multaque nobis inproperantes circa sentenciam arbitralem Wratislawie per nos latam, cum tamen satis et plus quam satis illa sufficere debuerant, que Sbisco et Nicolaus nuncii vestri et fratris nostri regis Polonie oretenus pro parte vestra nobis obiecerunt, quamvis postea idem frater noster carissimus rex Polonie negaverit se illis talia commisisse et ipsi negaverint se dixisse, que tamen in presencia tot principum ac procerum dicta sunt, ut illi merito negare non deberent [1]). Nos vero, si illi de mandato vestro ea dixerunt, tales esse volumus, ut sciamus non solum beneficia amicis conferre sed eciam, quod maius est, ab ipsis obprobria et contumelias pati. Quamvis autem pro iustificacione nostre sentencie sufficere arbitremur illa, que dudum scripsimus eidem serenissimo fratri nostro regi Polonie et vestre fraternitati, ubi posuimus seriatim raciones et fundamenta, quibus moti fuimus et quibus consiliis usi sumus ad ferendam dictam sentenciam, reddidimusque, quamvis minnime tenebimur, de singulis eius partibus et capitulis racionem, tamen ad aliqua in hiis vestris litteris contenta proposuimus respondere. Dicitis enim, quod nescitis qua culpa vestra vel quibus demeritis ita partem vestram in omnibus gravaverimus, nos vero dicimus, quod sicut in favorem vestrum non consideravimus, fraternitatem et

confederacionem quas habemus ad invicem, ita nec in contrarium culpam ullam vestram quam nesciebamus vel demeritum animadvertimus, sed hic solum secuti fuimus, quod iusticie et equitatis nobis regula demonstrabat. In quo si ullum est gravamen, id non a nobis sed a iusticia recepistis. Unum autem clare comprehendimus, quod inmoderata spes et fiducia quam de nobis indebite concepistis, illa vos in hac causa decepit illas (!) vos gravat, quemadmodum fratrem nostrum regem Polonie qui eciam non cessat cottidie et apud vos et apud alios, cum moderacione tamen qua valet, de nobis conqueri. Existimastis enim quod propter fratarnitetem que inter nos erat, nos dei et honoris nostri obliti id solum in iudicando consideraremus, quod utilitatis et beneplaciti vestri esset, quod sentire de nobis nullatenus debuistis. Nos enim amicos adiuvare quando expedit et scimus et volumus, tam cum periculo et labore persone, quam cum iactura et expensa rerum nostrarum, in iudicando autem ut ab una parcium iniuste auferamus quod alteri parti ad gracium tribuamus, non est [2]) nostri propositi neque consuetudinis nostre. Quomodo enim potuissemus terram Samaytarum in perpetuum vobis adiudicare, cum tamen vestro consensu ex tenore pacis perpetue inite ante Thorun, illa debeat post mortem vestram ad Cruciferos pervenire, aut quomodo honeste valuissemus, cum essemus inermes et sedendo inter partes iudicaremus, plus vobis dare de iure partis alterius, quam vos victores et armati stantes in territorio inimicorum vestrorum scivistis aut voluistis ab eis petere! Contenti enim fuistis in ulla pace, quod terra Samaytarum post mortem vestram ad illos debeat pervenire; quantumcunque igitur terra illa fuerit patrimonium vestrum, ut dicitis, ab avis et attavis, potuistis tamen per consensum vestrum ab illo iure recedere et dominium in illos transferre. Quod et V^{ra} F^{tas} asserit, ipsos in terminis placitorum sponte et libere sepius obtulisse, poterant enim et ad huc possunt, cum sit unusquisque in re sua moderator et arbiter; sed nos teste deo tempore ferende sentencie id nescivimus nec aliquis ex vestris, de quo miramur, ad noticiam nostram deduxit. Nam facile fuisset consencientibus ipsis ea vobis per sentenciam adiudicare, que ipsi ante concordiam offerebant. Si vero consensus ipsorum non accessisset, non potuissemus utique salvo honore nostro et iusticie debito aliter iudicare quam fecimus. Igitur quam fraternitas vestra petit dictam sentenciam per nos corrigi et reformari, id facere, ut non debemus, ita nec possumus. Nam ut claros reddidimus oratores fratris nostri regis Polonie per prolacionem sentencie functi sumus officio, nec de ea amplius possumus nisi ex novo consensu parcium nos intromittere apud aliquid inmutare. Et ad cetera quidem que in dictis vestris litteris continentur alias sufficienter responsum est. Unum tantum restat quod responsum videtur exigere; dicitis enim, quod nisi sentenciam nostram reformaverimus, ita quod terre vestre et granicies circa vos maneant, eo facto vos amittemus, quam diu vitam duxeritis in humanis; nobis vero semper gravis est et molesta iactura amicos amittere, sicut letus et amenus est questus bonos ac fideles amicos acquirere, si tamen sine culpa nostra ita eveniat, ut amittamus amicos, nos ipsos facilius consolamur. Scire autem debet vestra prudencia, quod non propter hoc fraternitatem et confederacionem inivimus, que sunt iuramentis et sigillis hincinde vallate, ut iudicando vel arbitrando aufferemus ab aliis iniuste quod vobis adiudicaremus, sed propter bonas, honestas et racionabiles causas, in quibus, in quantum in nobis erit, nunquam deficiemus, donec nobis fuerit vita comes. Igitur cum per eundem fratrem nostrum regem Polonie fuerimus requisiti, ut pro bono pacis et concordie apud eosdem Cruciferos nostras partes

interponamus, in hoc libenter volumus laborare, si viderimus profectum aliquem provenire; nam quia eciam pro extraneis laborem hunc minnime fugeremus, multo magis nunc ex debito fraternitatis tenemur, quamvis iste tam crebre obiurgaciones, quas a vobis cottidie minus iuste patimur, nos vehementer concuciant et perturbent. Datum in opido nostro Grecz, die decima mensis maii.

Współczesna kopia transsumptu w fol. N. 14. (dawn. C.) pag. 188 — 188/2.

[1]) Zdanie to potwierdza w zupełności, że mowa Zbigniewa Oleśnickiego na zjeździe Wrocławskim, jak ją nam podaje Długosz (wyd. Przeździeck. ks. XI. 247 — 252) nie jest wymysłem autora, o co podejrzywa Długorza historyk Caro. [2]) et w kop.

DCCCLXX. *W Postolinie* 5 *maja* 1420.

W. mistrz poleca prokuratorowi zakonu starać się o to, aby żadne biskupstwo zakonne nie zostało obsadzone wbrew woli mistrza: donosi że Jan Schutte grozi mu, iż jeżeli papież nie potwierdzi go na biskupstwie Ozylejskiem, natenczas postara się o pomoc królów Polski i Danii i w. ks. Witołda. Donosi dalej o tem. że Witołd nie przyjął wyroku wrocławskiego i że ma odbyć z nim na dniu 8 września zjazd celem przedłużenia rozejmu do św. Michała.

Bunge V. N⁰ MMCCLXIX. c. 632.

DCCCLXXI. *W Raciążu* 9 *maja* 1420.

Król Jagiełło poleca w. mistrzowi według upodobania rozporządzić względem młyna Lubicz i koryta rzeki Drwęcy.

Raczyński C. d. Lith. p. 265.

DCCCLXXII. *W Rydze* 10 *maja* 1420.

Mistrz Inflancki do rady miasta Rewala, z uwiadomieniem o stosunkach zakonu do Witołda.

Bunge V. N⁰ MMCDLXXII. c. 636.

DCCCLXXIII. *W Starogrodzie* 13 *maja* 1420.

Wielki mistrz do króla Zygmunta o szczegółach wyroku wrocławskiego, które począł już załatwiać i ręczy, że wykona go w całości.

Also ist geschrieben dem Romisschen konige.

Demutige bevelunge und willige dinste zu alle euwer konigliche behegelichkeit mit andachtigen gebeten in gote vorempfangen. Allirdurchluchster forste grosmechtiger konig und allirgnedigster gutigster herre! Euwir konigliche gnade geruche czu wissen, das ich czu hand, noch deszem vorgangenen heiligen tagen der ostern, sante den geistlichen bruder Heinrich Hold kompthur zu Elbing zu dem allirdurchluchsten forsten und herrn Wladislao konige zu Polan etc., bittende und fordernde desses armen landes gefangen, die wedirentwertunge dreier dorfer Moryn, Orlaw, Newdorff, und irczelende ouch seiner grosmechtikeit der scheden, die mir und mines ordens armen undirsassen sedir euwir konigliche gnaden ussproche von den sienen sien wedirfaren. Doruff siene durchluchtikeit mir bie dem obenumpten

kumpthur entpot, her welde beboten siene prelaten und sienen rath und welde denne siene botschafft zu mir senden mit icliches artikels vorentwertunge, das sich vorweilete eczliche czeit, alzo das ich den geistlichen bruder Ulrich Zenger kumpthur zu Thorun anderweit zu em umb der selben stucke sante, bie deme mir siene grosmechtikeit hat gleichs alzo vor entpoten, das doch in dessen hutigen tag sich nicht irfolget hat, wiewol ich der botschafft wartende bin alle tage, und gerne welde wissen, wie is siene gnade mit minen armen gefangen mit der wedirkerunge der dorffer und der schaden offrichtunge welde halden. Ouch was is bestalt, das man am tage sente Georgii nehst geleden dem obenumpten hern konige adir die seine herlichkeit dorczu schickte, solde die bezalunge getan haben, die man siener grosmechtikeit noch uswiesunge euwirs gnedigen ussproches nu was schuldig, alzo das die sienen ken Thorn qwomen die beczalunge zu entpfoende, und umb des willen, das an den XIII^M ungrischer golden adir ducaten gebrochen nicht me denne XIII^C gulden der man alhie zu kowffe nicht gehaben mochte, die man en doch mit silber grosschen und nobeln volkomelichen welde vorgenugen, wolden sie nicht entpfoen die beczalunge, die do geleget wart uff das rathus zu Thorn do das gelt silber und nobeln noch alsam wirt enthalden. Des reit zu hant des andern tages noch Georgii der egenannte mins ordens kumpthur von Thorn zu seinen koniclichen gnaden mit demut fleiszicliche bittende, das her die beczalunge geruchte uffezunemen und vorpflichte sich zu eim sulchen, were sienen gnaden das silber grosschen adir die nobeln nicht anname, her weldes fugen, das binnen acht tagen adir der gleichen die XIII ungirsche golden adir ducaten in siener stad zu Crokaw solden entrichtet werden und beczalet, weme siene gnade das befule. Doruff entpot mir siene grosmechtikeit, wenn siene botschaft zu mir qweme, die solde mich ouch dovon wol berichten sienes willens, das bis doher ouch nicht gescheen ist. Nu habe ich wercklute und ouch andere lute usgerichtet, die noch usweisunge euwirs gnedigen koniglichin ussproches die Lubitzsch itczunt brechen und der Drewancz iren alden flosz sollen lassen. Ich will mit alle den meinen euwer gnaden ussproch io genuk thun und dorfon sal uns alle nicht entwenden der grosze genisz, den wir von der mole wegen entpfangen haben, noch keine andere sachen. Sunderlich allirgnedigster herre, hatte ich in desir vorgangenen vasten einen bruder mines ordens genant Heynrich Kocz [1]) gesant czu dem irluchten forsten herrn Allexandro anders Wytold zu fordern die gefangen und zu irfarende, ab her den ussproch vorlieben welde etc. Doruff entpot mir seine herlichkeit, her welde den frede nicht halden den euwer gnade gemacht hat, sunder welde ich selbir einen frede mit im machen, den welde her halden, und gipt vor, das sien ingesigel nicht sie an dem anlasbrieff. Ouch entpot her mir, die vorlengerunge des beifredes welde her gerne halden bis uff Margarethe nehestkomende, als her sich hette vorschreben. Des so habe ich mines ordens obirsten marschalk zu siener herlichkeit gesant entlichen von em zu vornemen, wie her is vorhat, und wes ich mich mit den minen kegen em vorsehen sollen, das ich mich mit desem armen lande ouch dorczu schicken moge. Allirgnedigster gutigster herre! Geruche euwer konigliche hochwirdikeit des gancz sicher czu sein und lasset euwer grosmechtikeit nimandis undirweisen anders, denne ich wil mit alle den minen unczwivelich euwern gnaden sien gefolgik und alle den stucken euwers koniglichen ussproches getrulichen genug thun, alz ich mich vorhoffe, das dovon und von alle den obengeschreben, die geistliche mines ordens brudere Iwan von Cortenbach landkumpthur czu den Byssen

und Lodewick von Landsen kumpthur zu Brandenburg clerliche usrichtunge haben getan euwern gnaden, den ich mich mit gancz minen orden und dessen armen lande demuticlichin bevele, bittende etc. Gegeben czu Alden husze am montage vor unsirs herrn himmelfart im XIIII^C und XX^ten iore.

Kopia w Registrancie Nr. 10, str. 180—182.
¹) zamiast: Klocz.

DCCCLXXIV. *W Starogrodzie* 13 *maja* 1420.

W. mistrz żali się przed królem Zygmuntem na ks. Janusza Mazowieckiego (Senior), przedkładając, iż tenże, od czasu jak się na zjeździe umówił z w. ks. Witołdem w załatwianiu sporów o granice, okazuje się hardym i upartym.

Dem Romisschen konige.

Demutige bevelunge und willige dinste zu alle euwir koniglichen gnaden behegelichkeit mit andachtigen in gote gebeten vorempfangen. Allirdurchluchster forste grosmechtiger konig und allirgnedigster lipster herre! Umb volfurunge des brifes eines miner vorfarn homeisters, der in euwir gnaden ussproch geschreben ist etc. habe ich mit mines ordens brudern und busundern brifen den irluchten fursten herrn Johannem den Eldern herczogen us der Maszow besucht demuticlichin und gebeten ein sulchs czu beleiten. Der ofs erste gar gutig nnd willig was, als sine herlichkeit durch sinen kenczler mich lis berichten und die minen. Des war ein nemlicher tag offgenomen off den beiderteil, die iren solden senden, das die grenicz czu einem redlichem und entlichem ende noch des brifes inhaldunge in euwer gnaden ussproch beschreben von grenicz czu grenicz solden gegangen und geczeichent werden, werende czu ewigen cziten. Nu ist mir vorkomen, das der irluchte forste herr Allexander anders Wytout, do der irfur, wie man wurde arbeiten die schelunge der greniczen czusschen den landen Maschow und des ordens gutlichen noch euwir gnoden ussproch wolde usrichten, fugtes siene durchluchtikeit, als mir gesagt ist, das der obenumpte herre Johannes der Elder, herczog us der Maszow, czu em czusampne quam. Nicht weis ich was sie undir enander beslossen haben, sunder us des herrn herczoges briff mir gesant, in dem her mir noch andern reden gar mit kurczen worten also schreip: „her welde gerne sehen wer die grenczen bereiten und richtig solde machen ane en“, beduchte mine gebitiger und mich und besorgens ouch ernstlich, das her den obengenannten herrn herczog Johannem us der Maszow, der ummer ofs erste gar gutig was und sich williclichin durch die sienen derbot, das die schelunge der grenicz solden werden noch des brifes innehaldunge frundlichin gegangen entlich unbeczeichent; des sein des vastegedochten herrn herczoges us der Maszow mit den minen itczunt czweer off die grencze czusampnekomen, und wiewol die minen den briff in ussproch geschreben vorgoben und boten dem nochczugeen, io machtes die minen nich gehelfen und sein also czweer von enander gescheiden ane ende. Sunder ofs leczste ist is von beiden teilen also gelassen, das iclich teil kegen siner herrschaft sich bearbeiten sal, das der vastegedochte herr herczog mit mir in eigener persone czusampne qwemen. In guten worhaftigen worten und truwen schreibe ich euwer gnaden, das ich mich mit alle den minen dirbiete vor euwern koniclichen gnaden und vor alle den ienen, die das czu thun haben dem brife obir die anlangunge der grenicz

volkomelichen gnuk czu thun von grenicz czu grenicz noch redlicher rechtfertigen dirkentnisse mime orden gee ap was das sie is thu uns allen wol we ader nicht, was das sein wirt, is sal an mir und den minen nicht gebrechen in keiner weise. Allirgnedigster herre! Us den obengeschreben betrachte euwir so gutige gnade, wie mir alles wirt czugelegt vaste der penen vorfallunge, wovon die stose der beczalunge der landscheidunge und slechts aller ander artikel in euwerm koniclichen wolberatenen und vorsegiltem ussproche usgedruckt bekomen, das die iren usgank nicht gehaben mogen, den ich mit alle den minen den guten truwen allewege gnuk wil thun, als ein sulchs clerlichir noch dirfaren und mit worheit befinden sal euwir gnade die der almechtige got in volfard und gesundheit musse enthalden czu langen czeiten. Gegeben czum Aldenhuwse am montage vor unsirs herren himmelfart [1]).

Kopia w Registrancie N. 10 str. 182 — 183.

[1]) W sprawie tej pisze w. mistrz do księcia Janusza w liście datowanym: Cruczeburg am sontage oculi 1420 r. tj. 10 marca, odpowiadając na poselstwo kustosza kość. Warszawskiego a kanclerza księcia, który mu przedłożył, jako książe według wyroku wrocł. chce załatwić sprawy o granice a termin zjazdu naznacza na 24 marca: uff dem forte Singirbrast. Mistrz obiecuje zadość uczynić woli księcia i proponuje od rzeczonego brodu do rzeki Wincenty aż do miejsca gdzie ona wpada do Pissy rozgraniczyć itd. (Registrant N. 10. str. 16.) Drugi list datowany jest z Elbląga am mitwoche in der pfingest heiligen tagen 1420 r. tj. 29 maja. Usprawiedliwia się w nim w. mistrz przed ks. Januszem z zarzutów, jakoby sprawa o granice, tylko z przyczyny pełnomocników zakonu na terminie nie przyszła do skutku i zgody. Mistrz odpowiada ks. Januszowi, iż jego pełnomocnicy niedopuścili załatwienia sprawy; prosi go przeto o inny termin. (Reg. N. 10 str. 25.) W liście z 27 czerwca, godzi się mistrz na propozycyą księcia celem zjazdu i przyobiecuje 21 lipca być w Niedzborku, 22 czu Mockenberg off der Oretsch. (ibidem 31). Gdy atoli król Jagiełło wezwał Janusza aby na św. Jakób przybył do Łęczycy, pisał książe do mistrza, aby zjazd ich nie 22 lipca, dla zaszłej przeszkody, lecz na św. Wawrzyńca odbyć się mógł. Mistrz godzi się na niedzielę przed Wawrzyńcem tj. 4 sierpnia, (ibidem 37.) lecz na tą propozycyę nie przystał książe Janusz (ibidem 40) trzymając się ściśle wyżej wymienionego dnia, na który wreszcie i mistrz przystał. (ibid.) Z listu w. m. do księcia datowanego z Marienburga: am dinstage vor Dionisii 1420 (ibidem. 55) dowiadujemy się iż do Wincenty uregulowano granice, przy regulowaniu zaś granic nad Wincentą powstał spór o to, które ramię rzeki należało brać za granicę i pełnomocnicy rozeszli się bez ukończenia sprawy. W. mistrz prosi księcia aby nakazał swoim iżby ukończyli sprawę póki pogoda piękna służy. W 14 dni po Bożem Narodzeniu przybywa książe Janusz z pełnomocnikami księcia Ziemowita (Ziemiacka) na termin zjazdu i nie zastaje pełnomocników zakonu (ibidem str. 62). W 1421 r., odbył się 15 lipca ponowny pomiar granic mazowieckich, lecz rzeka Wincenta znowu była powodem iż sprawa pozostała niezałatwioną. (list w. m. dat. Marienburg am sontage vor Joh. baptiste 1421 r. (ibidem str. 75). Na św. Bartłomiej odbył się ponowny zjazd w sprawie granicznej i znowu spełzł na niczem a mistrz pisał do obu książąt Mazowieckich aby zakazali swoim wkraczać do granic zakonu (List w. m. z Orlelsburga środa po św. Franciszku 1421 r. ibidem str. 89). Z listu w. m. dat. Stum freit. nach Elizabeth 1421. (ibidem 95)' dowiadujemy się, iż ułożono się o zjazd na św. Barbarę w sprawie granic, który książe Janusz z przyczyny zjazdu z Ziemowitem chciał odłożyć na tydzień przed Bożem narodzeniem, na co się w. mistrz zgodził a mianowicie na 8 dzień po Bożem narodzeniu.

DCCCLXXV. *W Elblągu* 30 *maja* 1420.

W. mistrz dziękuje Witołdowi za przysłanie jeńców zakonnych i odwzajemniając się udziela mu pozwolenia polować w lasach granicznych zakonu. Pisze w sprawie listu żelaźnego na umówiony zjazd

Alzo ist geschrebin herczog Wytowd.

Irluchter forste, und grosmechtiger gutiger lieber herre! Wir danken euwir durchluchtikeit gar demuticlichin und gancz mit grosem fleisse der gefangen die

ir uns czu sunderlichem lipnisse gesandt habt und weder freigegeben; nemlich der woltat erlicher handelunge und achtbar erunge an unserm obirsten marschalke, dem kompthur czu Rangnith Heinrich Clocz und den iren so liplich fruntlich und mildeclichin als sie uns sagen habt irczeiget, das si euwir durchluchtikeit mit sampt uns nicht voldanken mogen. Sunderlich ist is unsir wille wol und gonnen euwir durchluchtikeit genczlich gerne der lust, das die uff dem unsern czu desser cziet moge iagen, als derselbe unsir obirster marschalk uns des euwir begerunge eigentlichin hat vorbracht getruwelichin und gewurben; und wusten wir obir das euwir herlichkeit in eingerlei weise sein beheglichin, euwir grosmechtikeit solde uns ernstlich, sovil uns mogelichin ist, unzwivelich gereit finden und willig. Vortme senden wir euwir grosmechtikeit hirbei von unsir czusampnekomunge und ouch dem geleite unsern offenen briff, bittende, mit fleisse euwern offenen vorsegilten briff in gleicher weise mutatis mutandis uns dokegin wedir ouch czu senden, und geruchet liebir herre dorinne io mit namen usczudrucken ouch den gebietiger von Lyffland der do heiset Siffridt van Landere, umb eins sulchen willen, das wir den mit uns mochten czum tage brengen, ap wir des do bedurffen wurden und das ouch in dem selben euwerm brife usgedrucket werden nemlich [1]) so ofte das notdurftig wirt sein usczudrucken, als das selbir euwir grosmechtikeit wol wirt dirkennen, die der almechtige got seliclichen bewaren geruche czu langen cziten. Gegeben czum Elbing am donirstag noch dem heiligen pfingestage im XX[ten] iore.

Kopia w Registrancie N. 10. str. 26. Kopia glejtu bezpieczeństwa na zjazd w Wielonie mający się odbyć na dniu 8 września z datą powyższego listu ibidem str. 27.

[1]) tu na boku innym atramentem, die Samayten.

DCCCXVI. *W Pyzdrach* [*po* 26 *maja*] 1420.

Król Jagiełło daje instrukcyą posłom swym spieszącym do kuryi rzymskiej, jak sobie mają postąpić w sprawie Piotra Pieskowskiego, który poważył się baronów koronnych publicznie zacytować we Florencyi.

Rex scribit quomodo citacio contra omnes principes et barones seculares ac prelatos ad instanciam Pyeskowsky fuit de curia romana extorta.

Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. Venerabiles devote strenui nobiles fideles nostri dilecti! Jaroslaus de Cancolow [1]) aule nostre notarius de Romana curia veniens, quandam nobis copiam citacionis contra omnes principes, prelatos, barones et nobiles nostros per Petrum Pyeskowsky [2]) citatos per edictum presentavit, que non modicum mentem nostram conturbavit. Cum nequaquam sine detrimento honoris nostri et eorundem consiliariorum nostrorum huiusmodi citacionem arbitramur processisse, que absque publica insinuacione et quescione vix creditur emanasse. Nam eodem nobis Jaroslao referente, in valvis ecclesiarum in pudorem nostrum et predictorum nostrorum fidelium Florencie fuerat extensa, ut omnem miltitudinem pretereuntem nullatenus latuisset, propterea volumus, ut postquam presenciam domini nostri pape accedetis, vos saltim seculares, si spiritualibus acerba quescio videretur, S. Sue cum amaritudine exponatis, quod nobis ista citacio satis magnam turbacionem ingessit, et cum aliis regibus et principibus christianis non sit sedes apostolica ita gravis, quomodo S(anctitas) Sua devocionem nostram [3]) taliter levipendit, ut tanto dedecori parcere non dignatur [4]). Ex quo enim talia nunquam nobis in regno nostro contigerunt, flagitetur S. Sua, quod obediencie sue tempore

tantis non feriamur opprobriis. Si enim tanta multitudo de regno nostro et presertim hii, a quibus nostra semper sumimus consilia, cogantur recedere, ut termino comparere[nt], quomodo nostra tractaremus et cum quibus negocia aut in defensionem regni nostri, si tunc sibi aliqui insultus occurrerent [5]), cum auxiliis aut consiliis in eorum absencia potiremur? Debet itaque S. Sua nostra et predictorum nostrorum fidelium tot pericula attendere et talia, que nobis et regno nostro dampna pariunt [6]) et incomoda, prohibere, ut [7]) devocio nostra, quam ad S(anctitatem) Suam et sedem apostolicam gerere non cessamus, premiis suis non frustretur. Magnam enim concepimus ex hoc de S(anctitate) Sua diffidenciam, ex quo tantis nos et nostros displicenciis permittit fatigare. Et nisi hec in aliam convertentur [8]) qualitatem, magis cogeremur de S. Sua et [9]) sede apostolica desperare. Et alia circa hec poteritis inducere nobis et regno nostro profectiva [10]). Preterea [11]) ex parte nostre magestatis prefato Petro Pyesskowski referatis, quod moti pietate singulari et multorum pro ipso nobis supplicancium instanciis [12]) acclinati, dispositi sumus [13]) ipsum restituere ad possesionem omnium suorum bonorum et pristine gracie favoribus amplecti, sicut [14]) iam de facto possessionem omnium bonorum suorum sibi in festo pentecostes proxime preterito restitui feceramus, amicis suis pro ipso intercedentibus et promittentibus, quod prelatos barones et subditos nostros non debuit fatigare. Sed ex quo indignum se fecit et regie benegnitatis affectum contempsit, ammodo favores nostros et graciam non requirat. Et si quid fuerit per nos contra eum attemptatum, quod amodo nobis propter hoc non debeat imputari. Ceterum negocia nostra, que vobis commisimus, et facta venerabilis Johannis de Luben decretarum doctoris cordi plene imprimatis et taliter tractetis, ut a nobis valeatis iugiter pro eis commendari et debitis preconiis honorari etc. (Datum in Pysdr anno XX⁰).

Z kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 120. Por. Caro I.. C I. p. 92. Data miesiąca wypływa z wyrażenia in festo pentecostes proxime preterito.

[1]) C. niema d. C. [2]) C. Pyess.... [3]) C. meam. [4]) C. dedignetur. [5]) C. occurrerint. [6]) C. paruerint. [7]) C. et. [8]) C. converterentur. [9]) C. ac. [10]) C. profecticia. [11]) C. Propterea. [12]) C. instancia. [13]) fuimus. [14]) sic, ut.

DCCCLXXVII. *W Marienburgu* 2 *czerwca* 1420.

List żelażny dla ks. Swidrygiełły i jego świty, ze strony w. mistrza.

Herczog Swittergals geleit.

Wir bruder Mychel Kochmeister homeister deutsches ordens, thun kunth und offenbar alle den desze unser schriffte vorkomen, das wir den irluchsten fursten und grosmechtigen herrn hern herczog Swittergail und alle dieghenen, die her mit sich brenget, welcherlei wirdikeit ader wesens die sein, geleitet haben und mit craft deszes brifes bei guten truwen ane geferde und argelist geleiten, das seine herlichkeit mit den selben vellich, sichcher und unbekomert ins landt czu Pruszen mogen czu uns komen, bei uns czu sein und wedir von uns czu scheiden, wie das seiner grosmechtigkeit behegelich wirt sein und bequeme, bittende und bevelende ernstlich alle die umb unsern willen thun und lassen wellen, das en allen dis unsir geleit stete feste und creftig gehalden werde. Sundirlich bevelen wir euch voithe von Nuwenmarke, euch kumpthur czu Slochaw, und gemeinlich allen andern unsers ordens amptluthen czu den der obennumpte her herczog wirt komen, das

ir en mit den seinen fruntlichin ofnemet und mit gutes willen beweisunge euwir iclicher besunder en beleitet czu dem andern also, das her noch begertem willen deste bas ane hindernis czu uns gebracht werde und komen moge. Des czu ganczer sicherheit habin wir unsir ingesegel an dessen briff lassen hengen, der gegeben ist off unsirm husse Marienburg am tage der heiligen drivaldikeit im XIIII^C unde XX^ten iore.

Kopia w Registrancie N. 10. str. 26.

DCCCLXXVIII. *W Woranach(?)* 10 *czerwca* 1420.

Witołd przedłuża rozejm z zakonem do św. Michała i daje w. mistrzowi zakonu jakoteż mistrzowi w Inflanciech glejt bezpieczeństwa na zjazd, w Wielonie 8 września odbyć się mający.

Bunge V. N^0 MMCDLXXII. c. 641. z Registr. N. 10 p. 29.

DCCCLXXIX. *S. L. et D. quo supra.*

Witołd daje glejt bezpieczeństwa posłom zakonnym, mającym na dniu 8 września układać się z jego posłami i przyobiecuje do św. Michała zachować rozejm.

Współczesna kopia w szufl. XXI.*a.* N. 17. arch. N. Z. w Królewcu.

DCCCLXXX. *W Rydze* 25 *czerwca* 1420.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi o proponowanym przez Witołda zawieszeniu broni i o zjeździe w Wielonie odbyć się mającym i żąda na to instrukcyi od mistrza.

Bunge V. N^0 MMCDLXXXIII. c. 649.

DCCCLXXXI. *S L około* 29 *czerwca* 1420.

Treść artykułów poselstwa polskiego do w. mistrza: 1) Na poselstwo komtura z Elbląga odpowiedziano pismiennie. 2) Pieniędzy zakon nie zapłacił w oznaczonym terminie w dukatach według brzmienia wyroku wrocławskiego. 3) W Toruniu zakon nowe cła wprowadza a dawne powiększa. 4) W Gdańsku cło zwane „schiffpfund“ zaprowadzono 5) Na granicach Polski Wedlowie z Nowej Marchii rabują ustawicznie.

Współcz. kopia w fol. C. p. 220. z nadpisem: Isti sunt articuli legacionis nunciorum regis Polonie domino magistro et suis commendatoribus declarati in Elbingo prope festum sancti Petri et Pauli ap. Anno 1420.

DCCCLXXXII. *Pod Pragą Czeską* 5 *lipca* [1420].

Król Zygmunt do króla Jagiełły z kondolencyą z powodu śmierci królowej Elżbiety z Pilczy; opowiada o wypadkach w Czechach po śmierci króla Wacława zaszłych, jakoteż, że zamierza krzyżową wyprawę na Hussytów i zaprasza króla do współudziału w tejże; w końcu wzywa króla, by się nie męszał w spory Fryderyka Brandenburczyka z książętami Szczecińskimi i Meklenburskimi.

Sigismundus dei gracia etc. Serenissimo principi etc. [1]), salutem et cum incremento fraterne dileccionis spiritum consolacionis post merrorem. Serenissime princeps frater noster carissime! Ex scriptis vestris non sine magna turbacione recepimus, quomodo illusrissima consors vestra domina E(lizabeth) regina Polonie, soror nobis sincere dilecta, debitum [2]) nature persolvit viam carnis ingrediens universe, unde tanto turbamur acerbius in fraterne dileccionis doloribus vobiscum sincerius concurrimus [3]), quanto cumulatis gemitibus scimus vestram dileccionem de dicte vestre consortis occasu naturali instinctu stimulante vehemencius detineri. Sed quod semel mors amara absorbuit crudelior [4]) amariorque non reddit, cuius namque proprietas est nulli parcere quacumque eciam generositate seu dignitate quispiam prefulgeat; verum quidem si eam caram habuimus [5]) in humanis agentem, caveamus, ne eius memoria in elemosinarum elargicione [6]) et aliorum piorum operum exhibicione a nobis aliquali oblivione sit deletura. Preterea [7]) ut nostrorum successuum eventus aliqualis F. V. noticia prebeatur, scire velitis, quod in agendis nostris favente altissimo incessanter contra rebelles nostros votive prosperamur sanitateque iocunda firmitate et (sic) potimur, id ipsum F. V. crebrius postulantes, de quibus nos velitis sepius per currentes nunccios recreare. Sed ut res gesta quam introitu nostro in Brunam post serenissimi fratris nostri Venceslai regis Bohemie obitum [habuimus] vobis clara dissercione pateat, ad Brunnam enim predicti serenissimi fratris nostri relictam dominam Zophiam reginam Bohemie, omnes pociores barones regni convocaveramus, tamquam heres et legitimus successor predicti regni, ad fidelitatem nobis prestandam eosdem requirentes, ubi instetimus, ut more dominorum progenitorum nostrorum regni gubernacula dirigeremus, indirecta extirparemus et tranquilitatis amenitatem eius incolis propinaremus et ad singula que utilitatem et profectum rei publice promovere dinoscuntur [8]) intendere iuxta nostrum totum posse, monentes et hortantes [eosdem], ut nomine (sic) [9]) progenitorum suorum, prosecucionem huiusmodi nostri propositi et presertim ad tollendum et delendum de nonnullorum cordibus sectam Wicleficam nobis ipsorum consilia vellent et auxilia impendere oportuna, adicientes itaque quod tantam de ipsorum fidelitate gerimus et gereremus [10]) fiduciam et quod ea poterimus efficere cum omni mansuetudine, nec opus fuerat eapropter bellorum aliqua discrimina [movere]. Quod quidem propositum nostrum omnes sanctum et honestatem fore affirmant et laudantes et pollicentes nobis assistere toto suo posse, invitantes nos ex sinceritate, prout apparebat, ad veniendum et possessionem capiendam regni nostri pacifice et sine omni strepitu et potencia extraneorum, nam nullus esset qui in omnibus tam fidem tangentibus [11]) tam aliis nostris non obediret mandatis, et sic tunc temporis fundamentum nostrum super huiusmodi baronum promissione locavimus, estimantes ipsorum animos specialiter Wiclephistarum micius demulcere. Sed ecce cum iam modis et ingeniis ac viis studiosis finaliter investigassent mentem nostram et plane intellexissent, nos a persecucione et delecione secte predicte ac extirpatione nullo [modo] velle declinare, ipsorum malicia, quam crebrius contra deum, sanctam romanam ecclesiam, bonos mores et nos conceparant, per quorundam baronum prodicionem dicte secte promotores, luce clarius prodigit in lucem, sic quod proch dolor inter eos ad tantum iam inolevit malicia, quod nescimus [12]) discutere de quo confidere debeamus. Quod utique V. F. describimus et referimus amaro animo et dolenter, et expediebat urgente necessitate omnes christianos principes et vicinos sancte matris ecclesie filios et orthodoxe fidei cultores contra tales induratos in succursum

invocare, ad quam quidem invocacionem marchiones Misnenses duo personaliter et tercius exercitus cum ingenti nobilium et militum comitiva, dux Saxonie, duces Bavarie Henricus et Arnestus et alii quamplures principes iam venerunt et acerbus exercitus noster [13]) adaugetur et eciam illustres duces Austrie Albricus [14]) et Arnestus cum ipsorum exercitu [15]) nobis iam sunt vicini, et licet iam pro devincendis dictis Viclephistis et compescendis nostris rebellibus copiam gencium haberemus, allicit tamen nos sincere dileccionis zelus, quem semper indubie gessimus et gerimus ad F. V. ne huiusmodi nostra agenda grandia, que fidem tangerent celemus a vobis, vestra pocius [16]) ad ea votive confirmanda [17]) opitulamina invocemus, ut tam sancte quam salubris rei exitum vos specialiter participem faciamus, quod utique fecissemus diucius, nisi nos nonnullorum [18]) blandimenta mansuecius hoc negocium sopiendum in bona spe tenuissent. Ideo V. F. attenta mente et ex affectu rogamus et petimus, quatenus pro consolacione sancte matris ecclesie et tocius christianitatis nobis de gentibus quantum libuerit in succursum, quanto cicius fieri potest, velitis destinare, de die enim in diem comperte [19]) vidimus, quod malicia et temeritas ipsorum ac christiane religionis rebellio acrius invalescit. Pro quo apud deum meritum et apud homines [20]) christianos gloriam reportabitis et nobis sincere dileccionis indicium facietis. Porro frater carissime novit dileccio vestra, quomodo illustris Fredericus, marchio Brandeburgensis [21]) burgrabius Norembergensis, speciali vinculo dileccionis a nobis foveatur, nostra sit [22]) quodammodo creatura et patrimonium nostrum, quo a gloriosissimo progenitore nostro, ab aliis nostris fratribus divisi sumus, sibi dedimus et tanta bonitate ipsum respeximus acsi esset carnalis filius noster. Modo inter ipsum et duces Stetinenses et de Makelborg orta est litis meteria, cuius litis occasio nobis non est perigrina et nobis constat, quod predictus Fredricus [23]) ad omnem equalitatem se semper exhibuit et ad concordiam et pacem habendam obtulit loculenter. Et si predicti duces Stetinenses et Makelburgenses aliquando facta sua scriptis colerarunt (sic), affirmantes se pacem cum predicto Fredrico velle amplecti, nihil tamen ad effectum deduxerunt, prout exprobacionibus diversis potest hoc doceri. Modo intelleximus, quomodo F. V. regnicole pro demollicione, destruccione ac invasione predicti Frederici et marchie Brandeburgensis, que insigne membrum sacri Romani imperii existit, ad servicia et opitulamina predictorum ducum debeant equitare, quod inviti percepimus et dolenter audivimus, cum in grandem nobis verecundiam cederit, si predictam marchiam conniventibus oculis vastare permitteret vestra serenitas [24]) ea quod vestre [25]) celsitudini pertineat protegenda. Vestram igitur dileccionem diligenter rogamus, quatenus subsidia vestra a predictis ducibus velitis avertere et regnicolis vestris inhibere, ne contra predictum F(redricum) et marchiam B(randeburgensem) procedant seu eundem invadere conentur. Sunt enim predicti duces et marchio nostri et imperii sacri vasalli et principes, et predicti duces nonnulla habent feoda que a marchia Brandeburgensi dependent et que tandem a marchione B(randeburgensi) recipere et recognoscere tenentur, que eciam idem marchio a sacro romano imperio et a nobis una cum aliis suis feodis similiter recognoscere tenetur. Propter quod a nobis tamquam Romanorum rege habent petere iusticiam, si aliqua inter eos litis quescio suborta esset [26]); et aliam consideracionem apprehendere non potuimus, nisi quod prefatus F(redericus) semper paratus fuit dictis ducibus super querelis servato iuris ordine respondere, et tenemus indubie, quod affectum peticionis

nostre[25] facietis cum effectu. Datum in loco campestri ex opposito civitatis Pragensis etc. [quinta die iulii][27]). Ad mandatum regis Michael canonicus Pragensis etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 132—134. Obacz Caro L. C. II. N⁰ XCI. p. 155.

[1]) C. domino W(ladislao) regi Polonie etc., fratre nostro carissimo. [2]) C. debita [3]) C. contritus. [4]) C. crudeliter. [5]) C. carissimam habemus. [6]) C. elargitacione. [7]) C. practica. [8]) C. niema dwóch o. słów. [9]) C. more. [10]) C. geremur. [11]) C. tangentes (sic). [12]) C. nescivimus. [13]) C. noster dietim. [14]) C. Albertus. [15]) C. exercitu valido. [16]) C. petimus. [17]) C. insinuanda. [18]) C. nonnullorum baronum. [19]) C. apperte. [20]) C. omnes. [21]) C. Brathburgensis (sic). [22]) C. vestra (sic). [23]) C. frater. [24]) kod. nostra serenitas. [25]) kod. nostre. [26]) C. est. [27]) Datę dnia uzupełniamy według kopii w L. C.

DCCCLXXXIII. *W Elblągu* 11 *lipca* 1420.

W. mistrz odpowiada ks. Swidrygielle na jego propozycyą o ponowienie zapisów z zakonem.

Herczog Swyddergayl.

Schuldige dirbitunge unsers vormogens demuticlichen vor empfangen. Irluchter furste grosmechtiger sunderlicher gutiger herre! Euwir gnaden briff wir wirdeclichen empfangen haben, den euwir herlichkeit uns gesand hat bei Austyn deszem beweiser, der uns muntlichen vorbracht hat, wie euwir hochwirdikeit czihe czu dem irluchten herczog Wytout etc. grosforsten czu Lyttauwen etc. czu bewerben und fordern euwir veterliche erbe etc. Welde got, das ir dorczu qwemet, unsir trost und vorhoffen stehet doruff unczwifelich, das wir einen gnedigen, gunstigen, forderlichen herren wurden an euwern gnaden dorinne also haben, als euwir durchluchtikeit czu allen czeiten willige diner an uns allen sal befinden. Sunder als nu in dessem euwerm briffe undir andirn reden euwir herlichkeit berurt, das ir noch hutestages in dem vorsacze und willen seit czu uns czu komen, als ir i gewest seit, also doch, das wir euch geruchen unsern vorsegelten briff czu senden, wor off ir komen soldet und in welcher weise wir euch halden welden etc. Grosmechtiger herre! Nicht czwiveln wir, euwir durchluchtikeit dinere als Florian und Nostewicz haben euch volkomeliche undirrichtunge getan, was gelobde wir vor cziten mitsampt unsirs rates gebietegern en mit hand und munde getan haben, wie wirs domete mit euch welden halden. Dergleichen wir abir von nuwes semeliche gelobde mit hand und munde vorandwerten dem irluchten herczog Daschken, als der nu unlanges von uns allen schiet, euwir durchluchtikeit vordan lassen vorczubrengen, als wir hoffen, das her is ouch hat beleitet. Umb euwir libe und bestes willen sein wir grosforchtsam gewest eingerlei vorschreibunge von uns czu senden, als wir das got weis in dessen hutegen tag forchten und schuewen, went solden semeliche unsir brife do got vor sie euwern gnaden czu schaden komen, die wir euch doch czu grosser gute senten, das wurde in unsern herczen sulch iammer, leit und bitterkeit wirken, das wir die folle dovon nicht geschreiben mogen. Ouch ist is an uns und unsere gebietiger ni gebracht, wie die vorschreibunge solde innehalden, die doch nicht fuglichin noch beqwemlichen mochte volfurt sein wurden ane euwir gnaden sunderliche undirweisunge, und umb des willen geruche euwir durchluchtikeit czu wissen, das wir euch mit dessen schriften vorheissen alle die gelobde volkomelichen und genczlichen czu halden, die wir mitsampt unsirs rates gebietigern wolbedacht mit hande und munde getan haben und durch den ebenumpten hern herczog Daschken und die vorgedochten euwir czwene dinere und

ouch durch andere di unsern haben lassen vorbrengen euwir grosmechtikeit, mit der wir uns unczwivelich wol einen wellen umb unsir beidir vorschreibunge, zo ir selber czu uns komet und uns undirrichtet wo ir selber liebe habt czu legen, went ir selber dis landes gelegde ummer wol wisset. Und czwivelt in keiner weise an uns, wen wir io so vil gute und woltat bei euch wellen thun als unsir vorfarn an euch beweiset haben. Hetten wir euwern willen und begerunge in czeiten gewost und weres an uns gebracht, die weile doch euwir gnade so lange in Polan hat gesumet, wir wellen das mit euwern gnaden wol also geendet haben, das ir irfunden hettet, das is an uns nicht hette geschelet. Idoch ap euwir herlichkeit ein sulchs wurde czu lang dunken und nicht behagen, gerucht lieber herre selber usczuseczen eine sulche vorramunge die euwir durchluchtikeit und ouch uns von beiden seiten ist beqweme, und uns vordan die czu senden; wir wellen uns dorinne io also beweisen, das ir unsern guten willen und rechtfertige meinunge volkomelich in den werken befinden sollet. Gegeben aff unserm huwsze Elwing am donrstage vor Margarethe tm XIV^C^ und XX^ten^ iore.

Kopia w Registrancie N^0^ 10. Str. 38—39.

DCCCLXXXIV. *W Rydze* 22 *lipca* 1420.

Mistrz Infl. oświadcza w. mistrzowi, iż byłoby z korzyścią dla zakonu, gdyby się udało mu wejść w związek z księciem Swidrygiełłą w ten sposób jak to komtur Elblągski mu opowiadał z rozkazu mistrza.

Bunge V. N^0^ MMCDLXXXIX. c. 654.

DCCCLXXXV. *W Pradze* 25 *lipca* 1420.

Zygmunt król Rz. i Węg. daje swemu posłowi do króla Polski Konradowi Weinsbergowi list uwierzetelniający.

Sigismundus etc. Serenissimo principi domino Wladislao regi Polonie etc. fratri nostro carissimo, salutem et fraterne dileccionis continuum incrementum. Serenissime princeps frater noster carissime! Quemadmodum alias a serenitate vestra per nunccios et scripta vestra rogati fuimus et instancius exhortati, quatenus ad terminum placiti ad presens habendum nostram legacionem vellemus destinare, verum frater carissime parati fuissemus nunccios et oratores nostros dudum ad vos direxisse, sed negocia grandia nobis iam in regno nostro Bohemie incumbencia, quibus mens nostra multifarie fatigatur, nos ab expedicione huiusmodi legacionis retraxerunt hucusque. Mittimus ergo ad huiusmodi terminum placiti habendum, nobilem Conradum de Wynsperg nostrum et imperii sacri hereditarium camerarium, consiliarium et fidelem nostrum dilectum, intuitu vestre fraternitatis, ut si alique quod absit adhuc inter partes resultarent discordie, quod extunc idem Conradus se ex parte nostra ingerat et interponat, et easdem partes secundum posse suum ad pacis perpetue unionem reducat, ac vobis exprimat certam mentis nostre intentionem super villis Morin Orlaw et Newdorff, prout nobis per Mawskonem familiarem et fidelem vestrum nunciastis, et de aliis factis et negociorum nostrorum circumstanciis vos informet. Vestam igitur fraternam dileccionem attente petimus et rogamus, quatenus prefato Conrado in singulis, que vestre fraternitati nostro nomine hac vice retulerit, dare velitis per omnia tanquam nobis credencie plenam

fidem, vosque reddere in huiusmodi agibilibus benivolos et ultroneos, ut huiusmodi scandali tollatur materia, nobis in hoc singulariter conplacendo. Datum in castro nostro Pragensi in die sancti Jacobi, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXXIV⁰ Romanorum vero X⁰.

Kopia listu króla Zygmunta na półarkuszu papieru Szufladu XVII a. w Archiw. N. Z. w Królewcu. Poniżej następujący list Zygmunta tejże samej treści do Witołda. U góry kopii napisano: Mit sulchen schriften wart gesant her Conradt von Wynsberg uff den tag Nativitatis Marie czu herczoge Wytowt und dornehest czum herrn Wladislaw koninge czu Polan vom Romischen konige.

DCCCLXXXVI. *Praga* 25 *lipca* 1420.

Zygmunt król Rz. i Węg. daje posłowi swemu Konradowi Weinsbergowi list uwierzytelniający w sprawach, które mu polecił traktować z Witołdem W. ks. L.

Sigismundus etc. Illustri principi domino Wytowdo Alexandro magno duci Litwanie avunculo nostro carissimo salutem et prosperos at vota successus. Illustris princeps avuncule carissime! Cum inter serenissimum principem dominum Wladislaum, regem Polonie, fratrem nostrum carissimum, et vos ab una et venerabilem Michaelem Kuchmeister magistrum generalem ordinis Theutonicorum de Prussia et eius ordinem parte ab altera, devotos nostros dilectos, certa sit suborta diversitas, mittimus ad vos super termino placiti utrimque servando nomine nostro nobilem Conradum dominum in Wynsperg, nostrum et imperii sacri hereditarium camerarium consiliarium et fidelem nostrum dilectum distinccius informatum, iniungendo eidem, quatenus dicto nomine nostro se inter vos fideliter interponat, ut huiusmodi diversitas et dissencio, ad pacem si fieri potest perpetuam reducatur. Idcirco dileccionem vestram studiosius adhortamur, quatenus prefato Conrado in singulis que vestre dileccioni nostro nomine hac vice retulerit, dare velitis per omnia tanquam nobis credencie plenam fidem, vosque reddere in huiusmodi agibilibus benivolos et ultroneos, ut huiusmodi scandali tollatur materia; nos in hoc singulariter honorantes. Datum in castro nostro Pragensi in die sancti Jacobi apostoli regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXXIV⁰ Romanorum vero decimo.

Ad mandatum domini regis
Michael Can(onicus) Pragensis.

Kopia poniżéj tejżesaméj treści kopii listu do króla Jagiełły umieszczona i tąższamą ręką pisana lecz od Idcirco wyłącznie innym atramentem. Obacz numer poprzedni.

DCCCLXXXVII. *W Piotrkowie* [*pod koniec lipca* 1420].

Król Jagiełło do króla Zygmunta, tłómacząc się, że, z powodu zagrożonego przez Turków położenia wojewody Mołdawii, któremu pomocy udzielić obiecał, żądanych przez króla Zygmunta posiłków obecnie udzielić nie może. Oskarża Krzyzaków z powodu zwłoki w wypłacie należnej mu sumy pieniędzy jak również z powodu krzywd, które jego, jakoteż Stołpeńscy poddani od nich doznają.

Serenissimo principi domino Sigismundo etc. Wladislaus dei gracia rex etc. salutem fraternam et animum ferventem caritatis. Serenissime princeps illustris frater noster carissime! Licet a vobis, ut ante flagrante caritate, non contingit occu-

rentes accipere novitates, tamen que circa nos sunt, nequaquam a F. V. abscondemus, sed eominus patentibus ea vobis insinuacionibus pandemus, ut non diffidat F. V. erga se qualitercunque rebus currentibus flammam amoris nostri accendi. Suscipiet itaque V. F. quomodo Theucri hostes vestri et tocius religionis christiane generales inimici, parta suorum exercituum potencia, terras transalpinas furore referti intraverunt, quibus undique peragratis ipsas post multas et inennarabiles cedes et penurias in totum sibi subegerunt et omagiis fidelitatis ab eisdem sevis comminacionibus extortis, tributa et dacias graves receperunt ac deinde sub tuicione suorum presidiorum [1]) derelictis, ad terras Valachie Minoris cum ingenti classe navigantes per maria descenderunt et quoddam castrum Balohrod [2]) waywode Moldauie, vasalli nostri vallaverunt impugnacionibus illud invadentes, quorum sic [3]) videns prefatus waywoda inclusum periculis, ad nostra recurrens subsidia, primum nunccios suos circa festum pentecostes beati Johannis et demum sancti Jacobi proxime preteriti ad nos cum humili devocione destinavit, supplicans, quatenus sibi et terris suis ne pari casu cum Transalpinesi [4]) succumbat grata impartiremur subsidia, priusquam ad interioria dominiorum suorum perveniant; et proinde piis [5]) commoti erga eum [6]) visceribus et ut afuturis occuramus dispendiis que possent omnibus Christi fidelibus ruinam progressione eorum irrogare, mandavimus [7]) omnibus gentibus nostris omnium terrarum terris Valachie predicte vicinarum et inclitus frater noster [8]) dominus Alexander alias Witowdus magnus dux Lythwanie suis pari modo [9]) in succursum prefati waywode e vestigio proficisci et nunc hic [10]) in terra Sandomiriensi agimus et successive terras Russie accedimus, ut si idem waywoda atrociori insultu suorum hoscium predictorum, qod absit, teneretur, facilius sibi cum prefato fratre nostro domino Alexandro propriis in personis, si requirat necessitas, possemus subvenire. Preterea frater noster carissime, post illa nostra avisamenta, que dudum vobis de Cruciferis super non solucione pecuniarum et aliorum capitulorum sentencie vestre non paricione [11]) premissimus litteras vestras a vobis huius [12]) persvasivas, ut [13]) ab ipsis pecunias pro penis quas solvere in termino deputato contempnentes incurrerunt, salva nobis remanenti accione, tolleremus [14]), continuo ambaxiatores nostros solempnes pallatinum Cuiauiensem cum quibusdam aule nostre notariis [15]) pocioribus ad ipsos ante duos menses imminentes, quod pecuniam predictam, iuxta sentencie vestre decreta, ab ipsis non dedignaremur [16]) accipere [17]) direximus, quibus nulla reali vel efficaci responsiva data, vacuos ad nos remiserunt, quasdam evasiones frivolas amplectentes. Similiter de subditis inclite domine [18]) Stolpensis, pro quibus eciam apud vos querelas nostras posuimus, ut ab eorum obpressione quam in eos exercent crudeliter desisterent, a nobis commoniti nequaquam conquiescunt, quinimmo ipsos cotidie et hactenus incendiis, vastacionibus et calumpniis durioribus persequntur et aliis multis nos obprobriis non cessant lacessere. Nuper enim quosdam subditos nostros, qui in struibus lignorum in Gdansk descenderant, prout hoc ipsum eorum nuncii qui pridie apud nos in Lancicia fuerunt constituti [19]) sunt confessi, quomodo [20]) apprehendentes eos ad quoddam castrum ipsorum dictum Rangnith [21]) in servitutem more pecudis deduxerunt, immo tociens iam ab ipsis offendimur, ut pudeat [22]) nos F. V. iniurias et molescias nostras et nostrorum significare repeticione tam frequenti. Nudie ipsorum nuncciis nobiscum in Lancicia, ubi cum nobilibus regni [23]) convencionem generalem super quibusdam nobis opportunis servavimus [24]) existentibus et quedam nobis in articulis suis ex parte ordinis ad petitiones nostras piores per dictos ambaxiatores

nostros intimatas, primo post duos predictos menses exponentibus, dum inter ceteros tractatus proposiciones et responsiones ipsas de predicta domina Stolpensi [25]) et oppressione suorum quereremus [26]), dixerunt se de hoc et [27]) aliis quibusdam articulis responsales per oblivionem in Mariemburg dimisse et sic nos sine aliqua expectacione alicuius certe rei euntes ad propria relinquerunt. Ideo F. V. provideat, ut qui pacem querimus et quietem amplectimur, ad ea que mens nostra aspernatur et renuit dissidia per ipsos non ducamur. F. V. dignetur altissimus prosperitate et vite longitudine gaudere et fovere. Datum in Pyotrkow etc. per Czolkonem prepositum Sandomiriensem etc. [28]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiéj N⁰ II. 68. p. 134—136 z nadpisem: Rex Polonie scribit regi Hungarie, quomodo terre transalpinarum et Moldauie fuissent per Thurcos vastate in hunc. modum etc. Por. L. C. II. N⁰ XCII. p. 159. i n.

[1]) C. presidiis. [2]) C. B.. [3]) C. sic se. [4]) C. Transalpinis. [5]) C. niema. [6]) C. fraternis in. [7]) C. mandamus. [8]) C. noster carissimus. [9]) C. pergendo. [10]) C. niema. [11]) C. perfeccione. [12]) C. et nobis habemus. [13]) C. ac. [14]) C. tollebimus. [15]) C. notariorum. [16]) C. dedignamur. [17]) C. recipere. [18]) C. domine ducisse. [19]) C. constituti ex ambabus partibus. [20]) C. niema. [21]) C. Rangweth (sic!) [22]) Kod. provideat. [23]) C. regni nostri. [24]) C. niema. [25]) C. Stogiensi. [26]) C. niema s. q. [27]) C. et de. [28]) w C. tekst kończy się na słowie fovere.

DCCCLXXXVIII. *S. L. et D.* [*pod koniec lipca* 1420]. Król Jagiełło do króla Zygmunta w tejże samej sprawie pokrótce.

Serenissimo principi domino Sigismundo etc. Wladislaus dei gracia etc. Serenissime princeps, frater [1]) noster carissime! Quamquam de F. V. non contingit solitas ut ante, caritate in vobis fervente, accipere novitates et successus occurentes, non tamen [2]) proinde contingencia nostra aut gesta de vestra noticia subtrahemus. Hec itaque accipite, licet non absque cordis gravi ea vobis mesticia referamus, quomodo Theucri hostes nostri communes [3]) ferocitatem continuantes in [Transalpinis] [4]) conceptam, terras ipsorum sibi ex toto subegerunt et fidei omagia ab ipsis minaci gladio extorserunt, sic ut in toto transalpinensi dominio nihil restat, quod vestro aut nostro [5]) vel alicui christiano principi et eius imperio remaneat reservatum, atque abinde progredientes terras woywode Moldauiensis [6]) invaserunt et in circumvallacione cuiusdam castri sui dicti Bialogrod [7]) se cum forti exercitu posuerunt. Propterea supplicavit [8]) nobis et illustri fratri nostro, domino Wytowdo magno duci Lythwanie, waywoda predictus, ut antequam ad interiora dominiorum suorum accelerentur [9]) pericula, nostra sibi suffragia porrigamus, cuius occurrere volentes benigniter dispendiis, gentes nostras ex omnibus terris nostris sibi vicinis in succursum et defensionem ipsius direximus, et si hoscium [10]) contra ipsum invalescet sevicia, cum aliis gentibus nostris confere nos personaliter in peticionem suam studeremus [11]). Datum.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 136 — 137, z nadpisem super eadem materia brevior etc. Por. Caro L. C. II. N⁰ XCIII p. 162.

[1]) C. illustris frater. [2]) C. nec non. [3]) C. generales. [4]) kodeks: terra Stolpensi, C. ma Transalpinis. [5]) C. niema a. n. [6]) C. niema M. [7]) C. Balchrog (sic!) [8]) C. Preterea supposuit [9]) accellerant. [10]) C. ne hostium grauior. [11]) C studemus.

DCCCLXXXIX. *W Woranach* 10 *sierpnia* 1420.

Ks. Swidrygiełło przyrzeka dotrzymać wszystkich punktów poręki danej zań w. ks. L. Witołdowi przez króla Jagiełłę.

Nos Boleslaus alias Swidrigaill dei gracia dux Olgorthowicz etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo [1]) serenissimus princeps dominus Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. [2]) frater et dominus noster graciosus, excelso et preclaro principi Alexandro [3]) alias Wytaudo dei gracia magno duci Lyttwanie etc. illustri fratri et domino nostro carissimo, pro nobis liberaliter prestitit fideiussoriam caucionem, quod [4]) litteras privilegii [5]) et contractus quas domino duci magno predicto pro nobis fideiubenter [6]) tradiderat [7]) et omnia ipsorum capitula articulos clasulas, condiciones et puncta debemus tenere, [atten]dere et servare sub forma et tenore in eisdem litteris fideiussoriis predictorum expressatis. Quequidem privilegia, litteras et contractus in omnibus ipsorum punctis, capitulis, clausulis, condicionibus, contentis et articulis, sub fide et honore nostris fideliter, sinceriter [8]) et constanter attendemus [9]), servabimus, custodiemus, tenebimus, nec umquam ipsis in aliquo nos quovismodo per se vel alium seu alios publice vel occulte opponemus. Et si omnibus predictis vel alicui premissorum et in litteris ipsorum contentis, quod absit, contraveniremus, extunc idem dominus rex et quilibet baronum suorum, fideiussorum nostrorum, poterit nos monere, arguere et [10]) pari hostilitate veluti dominus dux magnus predictus persequetur persequi, ac reverendi patres dominus arahiepiscopus et episcopi in eisdem litteris fideiussoriis contenti monere, excommunicare [11]), agravare, reagravare, interdicare, et quibusvis censuris ecclesiasticis fatigare. Ad que omnia et singula sufferenda nos ipsos [12]) sponte per presentes subiciando (sic) obligamus tamdiu, quousque omnia premissa et eorum quodlibet per effectum implebimus. Harum quibus sigillum nostrum presentibus et appensum testimonio litterarum, Datum in Worani sabbato die sancti Laurencii [13]). Anno domini millesimo quadringentesimo vicesimo.

Oryg. perg. w arch. ks. Sanguszków w Sławucie. Na pasku perg. zaw. pieczęć księcia Swidrygiełły, o średnicy jednego cala, na żółtym wosku wyciśnięta. przedstawiająca jeźdzca, od prawej ku lewej obróconego, z mieczem nad głową W około napis:

☩ ПТЬо КНЗѦо ШВІРНГАѦо ѠЛГІРДОВѴ Kopia tego dokumentu znajduje się w II tomie Aktów Hist. (Teki Naruszewicza) bibl. gener. Sztabu w Petersburgu. Pod spodem tejże ręką Naruszewicza napisano: ta kopia przepisana z kopii legalizowanej etc. U góry zaś: Ex Mss. Arch. St. Aug. Collatio Dogelii. Zwracamy uwagę, że w dacie kopii Naruszewicza a naszego oryginału zachodzi różnica o jeden dzień, i że wyrazu „actum“ niema w oryginale. Już po napisaniu tych uwag, udało się nam oglądnąć oryginał dokumentu, znanego nam z wymienionej kopii Naruszewiczowskiej. Jest on na pergaminie z pieczęcią również na pasku pergaminowym zawieszoną, o takim samym odcisku jak i Sławucka. Data równobrzmienna z kopią Naruszewicza. Oryginał ów znajduje się w ces. publ. bibl w Petersburgu sub: Act. Lith. N. 16.

[1]) quoniam w kopii. [2]) brakuje w k. [3]) domino Alexandro w k. [4]) miasto, quod, czytamy eorum w k. [5]) privilegia w k. [6]) fideiubentes w k. [7]) tradiderunt w k [8]) succedenter w kopii. [9]) attendimus w k. [10]) et, brakuje w k. [11]) et condemnare w k. [12]) ipsis w oryg. w kopii ipsos. [13]) Datum et actum in Worani feria sexta proxima ante festum sancte Laurencii, czytamy w kopi Naruszewiczowskiej.

DCCCXC. [*S. L. w sierpniu* 1420].

Król Jagiełło wraz z prałatami i baronami swymi składa Witołdowi porękę za ks. Swidrygiełłę.

Sequitur promissio regis P(olonie) pro duce Swytrigal facta Witowdo magno duci Lythwanie una cūm nobilibus regni Polonie etc.

Nos Wladislaus dei gracia etc. una cum baronibus et prelatis nostris infrascriptis videlicet reverendis in Christo patribus dominis Nicolao Gneznensi archiepiscopo primate, Alberto Cracouiensi, Andrea Poznaniensi et Jacobo Plocensi ecclesiarum episcopis, Cristino de Ostrow castellano Cracouiensi, Johanne de Tharnow Cracouiensi, Sandziuogio de Ostrorog Poznaniensi etc.[1]) bona fide promittimus pro inclito principe domino Boleslao alias Swidrygal duce Czirnyeowiensi, fratre nostro carissimo, quod amodo et in antea preclaro principi domino Alexandro alias Witowdo magno duci Lythwanie etc. illustri fratri nostro carissimo, in omnibus semper debet obedire et esse fidelis nec umquam adversus ipsum aliquid sinistri machinari in vita vel honore aut pro terris et dominiis suis Lythwanie et Russie ac aliis ubicumque iacentibus que adiunxerit[2]) ut ipsa[3]) sibi usurparet meditari aut curam seu solicitudinem qualemcunque adhibere, solum de hiis contentari debet, que sibi idem dominus Withowdus de bona voluntate et liberalitate sua vel ad preces ipsius vel alterius cuiuscumque dignabitur inpartiri, sic eciam, quod idem dux Sweydrigal nullius condicionis homines[4]) aut status, de terris dicti domini Witowdi Lythwanie, Russie et aliis quibuscumque absque voluntate ipsius et consensu ad servicia vel consilia sua recipiat vel servabit. Si vero predictus dominus Swydrigal aliquos familiares vel consiliarios predicto domino magno duci adversantes vel suspectos ad presens vel in antea habuerit[5]), quos idem dominus Withowdus de suspicione nominabit vel notabit, tales et quemlibet eorum dominus Swydrigal predictus ad requisicionem suam sine contradiccione et mora debet a se ammovere et nunquam preter voluntatem dicti domini Withowdi ad se iterum[6]) revocare. Ubi autem predictus dominus Swytrigal, quod absit, omnia premissa vel eorum aliquid pertinaciter adinplere neglexerit aut noluerit, aut alicui ipsorum contravenerit, extunc nos Wladislaus rex Polonie et barones predicti contra ipsum et cum prefato domino Witowdo stare debemus et pari hostilitate inimiciciarum persequi, qua dominus Withowdus ipsum persequetur. Nos vero prelati antedicti censura ecclesiastica, ad quam sponte se submisit, persequi pollicemur. Harum quibus sigilla nostra etc.[7]).

Kopia w kodeksie N⁰ II 68 bibl. Kórnickiej p. 113 — 114.

[1]) Spis ręczycieli u C. niedokładny. [2]) C. adduxerit. [3]) C. ipse. [4]) C. honores. [5]) C. habuit. [6]) C. niema. [7]) Odpis nasz uzupełnia odpis jaki miał przed sobą Dr. Caro por. Liber. Canc. II. 82.

DCCCLXXXI. *S. L. et D.* [*w sierpniu* 1420].

W. książe Konstantyn Dmitryjewicz proponuje pokój mistrzowi Inflanckiemu ze strony Pskowa i W. Nowogrodu.

Bunge V. N⁰ MMCDXCIII. c. 660. Porów. ibidem regestr. N⁰ 2947 na str. 58. i N⁰ MMD c. 672 tj. list mistrza Inflanckiego do w. mistrza pisany z 30 sierpnia 1420 r. w którym mu tłumaczenie owego pisma od księcia Konstantyna przysłanego załącza i prosi o instrukcyą, coby mu uczynić należało. Ob. nadto ibidem MMDXI. c. 688. projekt pokoju ze strony Konstantyna Dmitryjewicza z jesieni 1420 r. Porównaj Napierski R. L. UB. N⁰ CCX i N⁰ CCXI.

DCCCLXXXII. *W Radoszczycach* 9 *sierpnia* 1420.

Król Jagiełło daje pełnomocnictwo Janowi z Kościelca do podniesienia od zakonu 12.500 zł. p.

Raczyński C. d. Lith. p. 266.

DCCCXCIII. *S. L. około* 10 *sierpnia* 1420.

Mistrz odpowiada na artykuły legacyi króla Jagiełły około 29 czerwca mu przedłożone. 1) Zakon z treści poselstwa króla wnosi, że, jak to już król najprzód komturowi z Elbląga, powtórnie zaś komturowi Toruńskiemu, posłom zakonu, oświadczył, dąży on do dotrzymania warunków wyroku Wrocławskiego co jest zarówno dążeniem w. mistrza. 2) Tymczasem król nie zwrócił zakonowi przyznanych temuż wyrokiem wrocł. trzech wsi, Morzynowa etc. a Hans Stangenberg z dawna już prosił króla, aby nakazał Maćkowi z Łabiszyna zwrócić te wsi, on zaś dotychczas tego nie uczynił. 3) Co się tyczy wypłaty pieniędzy, to mistrz wysłał swego czasu z niemi komtura Toruńskiego ale królewscy posłowie nie przyjęli pieniędzy i dotychczas leżą one w ratuszu Toruńskim. 4) W kompromisie swym ręczył król za Witołda, tymczasem Witołd po raz pierwszy przez Ponnekowa, to znowu przez Klocza a teraz po raz trzeci przez marszałka zakonu, każe nam oświadczyć iż wyroku wrocławskiego nie dotrzyma gdyż go tenże nie obchodzi. Mistrz uprasza króla, aby zechciał jako najwyższy książe Litwy, (czego dokumenta królewskie dowodzą) wpłynąć na Witołda, aby go do posłuszeństwa względem wyroku przywieść.

Współcz. kopia w foliancie C. p. 220. z nadpisu w którem ręką kopisty stoi: umb Laur c 1420, wypływa uzupełnienie daty tej odpowiedzi.

DCCCXCIV. *W Kutnahorze* 16 *sierpnia* 1420.

Król Zygmunt odpowiada królowi Jagielle na list donoszący o napadzie Turków na ziemie Mołdawskie, jakoteż w sprawie zażaleń na Krzyżaków.

Rescriptum per regem Hungarie ad premissa. (Cf. N⁰ DCCCLXXXV).

Sigismundus dei gracia etc. Serenissimo principi domino Wladislao etc. salutem et fraterne caritatis continuum [1]) incrementum et ad ea more solito semper intendere, que religionis christiane votivum tutamen respiciunt et optatum augmentum. Serenissime princeps frater carissime! Susceptis hodie corde sincero F. V. litteris super novitatibus que terris parcium transalpinarum [2]) et Moldavie de vastacione earundem et aliis nephariis perniciosisque et letiferis (sic) actibus per Thurcos in eisdem facta et commissa contingentibus, nec non quibusdam aliis actibus magistri et ordinis Cruciferorum de Prussia describentibus, seriose clarius intellectis signanter collegimus, fraternitatem vestram zelo fidei vera caritate Christi una cum illustrissimo domino Withowdo magno duce Lythwanie fratre nostro communi, ad succurendum terre Moldauie multum fore promptum et opportune dispositum. Ad quod faciendum, hac et prefati fratris nostri communis gloriosa et multum deo accepta intencione laudata, eandem fraternitatem vestram adhortamur in visceribus caritatis. Ecce siquidem et nos frater carissime novitatibus predictis* ad nos paulo ante deductis, baronum regni nostri Ungarie nobiscum existencium concordi communicato consilio, iam exercitum copiosum nostrum contra dictos Turcos disposuimus, sperantes in domino exercituum, cuius direccione

cuncta reguntur, quod exercitu nostro illuc perveniente vestroque et prefati [fratris] nostri communis succursu contra dictos Turcos in terra Moldauie descendente et virtute unita, valida et concordi, que forcior est dispersa, contra eosdem Turcos viriliter agente, repulsa et contrita predictorum Turcorum protervia, utrumque terre nostre et vestre ac fratris nostri communis per nostrum et vestrum exercitum favente domino et clemencius [3]) adiuvante [feliciter protegentur].

Partem autem vestrarum litterarum, que prefatos magistrum et ordinem Cruciferorum contingit, sincero animo puroque corde F^{ti} V^{e} novit altissimus nuncciavimus, quod non sensimus nec sentimus hactenus [4]) dictos magistrum et ordinem Cruciferorum de Prussia ad offendendum fraternitatem vestram et memoratum fratrem nostrum communem aliquorsum intendere nec contra F^{tem} V^{am} nec terras vestras ad alicuius colleccionem exercitus aspirare, immo si, quod absit, ipsos velle facere [5]) de contrario sentiremus, re vera, nos primum et ante omnes alios capitalem eis hostem et inimicum publicum faceremus. Et non subest causa, frater carissime, ex qua eorundem Cruciferorum voto malivolo seu nocivo talem suspicionem vehementem trahere et concipere valeatis, ut a succursu contra Turcos fervencius inpendendo [6]) divertere debeatis. Nuper enim commendatori Brandeburgensi ad nos personaliter accedenti [7]), et nobis de differenciis inter vos ex una et magistrum et ordinem parte ab altera hincinde crassantibus multa invicem conferrenti [8]), nos F^{tis} V^{e} priores litteras dampna et iniurias, quibus vos per eosdem ultra modum asserebatis fuisse confectum per ordinem, continentes, eidem commendatori, multis principibus sacri Romani inperii presentibus et astantibus presentavimus, poscentes nobis ad eas legittime respondere. Ad quas ipse, veluti sibi incognitas dixit se respondere nescire, subiungens, quod nunquam fuerit nec est intencionis magistri et ordinis prefati velle decretum sentencie per nos late quomodolibet inpugnare seu ipsi aliqualiter contraire, sed ipsum decretum nostre sentencie per effectum inviolabiliter observare. Sic igitur frater carissime, nolite ad huc dedignari nunccios vestros ad eosdem magistrum et ordinem ad capiendam pecuniam [9]) vobis iuxta formam decreti nostre [10]) sentencie solvendam iterum destinare. Et nihilominus si que tempore medio contra ducissam Stolpensem et eius subditos seu contra alios [11]) quoscumque vobis aut fratri nostro communi subiectos fore facta sint, ut eo commodius tutele fidei christiane contra hostes Christi aciem [12]) vestre consideracionis fixa possetis mente convertere, flectamini ad composicionem gratuitam proborum virorum arbitrio vos submittere, ut huiusmodi dissensionis displicencia sopiatur. Speramus enim indubie, quod dicti magister et ordo Cruciferorum, tam in solucione peccunie quam eciam in aliis quibuscumque debitum eorum facient per effectum. Et si que senseritis nos pro vestro desiderio facienda, semper nos ultroneos habebitis veluti carissimus noster frater. Datum in Montibus Cuthnis XVI die augusti, regnorum nostrorum anno Hungarie XXXIIII, Romanorum decimo, Bohemie vero primo. Ad mandata domini regis, domino G. episcopo Patauiensi referente cancelario. Franciscus prepositus Boleslauiensis etc.

Kopia w kod. N⁰ II 68 p. 137 — 138 bibl. Kórnickiej. Jest ona poprawniejszą i zupełniejszą aniżeli Cary w Liber. Canc. I p. 72 N⁰ XXXVI, dlatego uważaliśmy za stosowne ją tu umieścić.

[1]) C. niema. [2]) C. terras transalpinatas. [3]) C. clemencia eius. [4]) C. hodie. [5]) C. niema. [6]) C. impediendo. [7]) w ręk. mylnie stoi accusativus. [8]) w kod. conferrentibus. C. conferens. [9]) C. niema. [10]) C. niema. [11]) C. contrarios. [12]) C. eciam.

DCCCXCV. *S. L. et D. [pod koniec sierpnia* 1420].
Król Jagiełło do césarza Manuela Paleologa, wyrażając radość z powodu zamierzonego przez cesarza powrotu na łono rzymskiego kościoła.

Rex Polonie scribit imperatori Grecorum.

Wladislaus dei gracia etc. Preclarissimo principi domino Manueli imperatori etc., illustri consanguineo nostro carissimo salutem in Christi amore et desideriorum vota feliciter adimplere. Preclarissime princeps, illustris consanguinee noster carissime! Ex literis et legacionibus vestris nobis per egregium ac spectabilem virum Philotropinum etc. [1]) militem et aulicum vestrum prudentissime expositis et decenter exhibitis, fervorem animi vestri percepimus, quam magnis [2]) quam ardentissimis desideriis plebem vestram ad unitatem sancte romane ecclesie reducere conamini, et ut votis vestris [3]) concurramus et operi huic, que tanti boni condita sunt affectu, omni commendacione digna, mentem nostram exultacione et iubilo refficerunt [4]) singulari. Semper enim cordi nostro de hoc cura insidebat [5]), quomodo in confeccione huius desideratissime unionis devocio nostra proficere potuisset et iam maioribus [6]) recreamur deliciis et spes nobis redditur securior, quod ea que nobis divina imminebat monicio fine ducetur cerciori et dono sue clemencie dabit vobis altissimus graciam tam acceptissima et toto orbi libamina profutura in virtute brachii sui consumare; ipse enim qui cordi vestro dignatus est infundere tam sancta meditari misteria providebit feliciorem progressum et aditus felices vobis ministrabit. Itaque caritatem vestram in domino adhortamur et petimus, ut sic ad finem huius rei, que omnem mundi exsuperat dulcedinem curratis, quatenus cuius res agitur cooperante gracia et favore cicius ipsis sequatur effectus. Tunc enim in defensionem vestram omnibus christifidelibus crescet [7]) [affeccio et pro vobis facultas dimicandi subsistet, si in unius cultu fidei] [8]) varietas diversitatem parit animorum dissidie preparatricem et matrem odii, velud domestici et vere obediencie cultores nobiscum manebitis. Omni namque possibilitate, omni diligencia curabimus tam apud sedem apostolicam, quam apud omnes principes fidei Christiane opus tam [9]) sacratissimum promovere et operam virium nostrarum assiduam cum omni devocione et frequencia ad hoc ex nobis impartiri. Valete feliciter et concedat vobis universorum dominus cordis vestri desideria adipisci. Datum etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 162. Por. Caro L. C, II. N⁰ CXXXVII. p. 213.

[1]) C Phi(lippum). [2]) C magnificiis. [3]) C nostris. [4]) C. refficiunt. [5]) C. insistebat. [6]) C. meris. [7]) w kod. crescere. [8]) słów objętych klamrą kodeks niema, uzupełniono według tekstu C. [9]) C. niema t

DCCCXCVI. *W Rzymie 26 sierpnia* 1420.
Jan Tiergarth, prokorator zakonu, donosi w. mistrzowi o obrocie spraw polsko-krzyżackich w kuryi rzymskiej.

Bunge V. N⁰ MMCDXCVIII. c. 664.

DCCCXCVII. *S. L. 9 września* 1420.
Prokurator zakonu, w sprawozdaniu swém do w. mistrza, donosi o przybyciu posłów polskich do kuryi, o podarunkach złożonych przez nich kardynałom itp.

Bnnge V. N⁰ MMDI. c. 674.

DCCCXCVIII. *[Po 8 września 1420].*

Sprawozdanie zakonu z traktatów w 1420 roku z Witołdem w. ks. L. zawartych; artykuły przedłożone przez Witołda w sprawie granic z zakonem, odpowiedź na nie ze strony zakonu, itd.

Quittancia prime solucionis videlicet XII^{M} cum quingentis florenis, [wystawionej w Toruniu die quo supra. Anno D. Milesimo quadringentesimo vigesimo]; poczem następuje.

Aber der irluchte herczog Wytout empot dem homeister durch mancherleie seine botschafft, ersten durch Hannos Ponnekow, item durch hern Clotcz, item durch den obirsten marschalk, die alsam allenczeln und nochenander wurden gesant czu dem egedochten herczog Wytout, das her slechts den ussproch nicht wolde halden, went her nicht compromittirt hette, und ouch sein ingesegil nicht hette dem compromiso des koniges angehangen, und wolde mit dem orden nicht lenger denn off Margarethe des selben czwenczigsten iores frede halden.

Do wart der frede mit Witout und dem orden vorlenget bis off Michaelis und ein tag offgenommen den czu halden mit herczog Wytout umme Welun am tage nativitatis Marie [1]), alles des selben iores.

Des hatte unsir herre der Romische konig usgericht einen herrn * * von Weynsberg genant mit credencien brifen sowol an den herrn konig czu Polan, als an herczog Wytout.

Derselbe herre von Weynsberg czog mit dem herrn homeister off nativitatis Marie henoff czu Welun czu dem tage, do ouch der herre homeister und Wytout qwomen in eigenen personen czusampne mitsampt dem herrn von Weynsberg, an den sich doch herczog Wytout an seinen credencienbriff nichtes karte.

Doselbest lis herczog Wytout dem homeister in einer czedel vorbrengen was her was begerende, als hirnoch folget geschreben in latin.

Im XXXX^{C} und XX jore am tage Nativitatis Marie gab Herczog Withawd desse nochgeschrebene lattinische artikel vor.

N o t a: Isti sunt antiqui limites nostre terre Samaytarum per fluvium Memel usque in divisionem ipsius fluvii ubi dividitur in tres fluvios et tunc descendendo ipsius terciam(!)que appelatur Russna ubi influit haapp, et ulterius de haap per decursum eiusdem fluvii Memel usque ad mare salsum.

Et quamvis isti limites sunt [2]) antiqui et veri limites nostri, tamen propter bonum pacis perpetue stabilivimus in eo mentem nostram et sic volumus granicies nostras habere et presignari:

Primo incipiendo a fluvio Memel per fluvium Swantha, ubi idem fluvius Swantha intrat Memel, ascendendo sursum per duo miliaria et sic continuando per solitudinem, habendo fluvium Memel undique per duo miliaria in sinistra usque in fluvium Jura, et eundo fluvium Jura, transeundo per transversum, continuando per solitudinem, tenendo fluvium Memel, Rusna, Wintenburg [3]) haap, castrum Memel alias Klawppeda et mare salsum undique in sinistra per duo miliaria.

Item ex opposito eiusdem fluminis Swantha alias Swantona [4]) per transversum fluminis Memel ad vastitudinem, eundo directe usque in fluvium Scheschuppa alias Suppa ubi intrat Syrowintha in Scheschuppam, et eundem fluvium Syrowintha ascendendo usque ubi influit Leppuna alias Lepun in Syrowintha; et ascendendo eundem fluvium Leppuna usque ad verticem eiusdem. De vertice autem fluvii in

Leppuna transeundo recte per solitudinem relinquendo lacum Dwisticz alias Wysiten in parte ordinis, et sic continuando usque ad lacum Raygrad alias Rogel; et idem lacus Raygrad dividatur per medium et ulterius ab eodem lacu progrediendo per solitudinem usque ad vadum in fluvium Lyck, quod vocatur Kamiennibrod alias Steinfort, ubi incipiunt limites terrarum Mazovie.

Hie volget des herrn homeisters antwerd:

Uff die ussatczunge der grenitczen und ouch der gewerbe die die euwirn uns vorbracht haben mit sulcher meinunge, das das land czu Samayten und ouch die wiltnisse uff ienseit der Memmel mit iren usgesatczten grenitczen sulden eweclichen abegetreten werden, und die alden briffe dor methe getottit und nuwe dorobir gemachet werden etc.

Die antwort: das ist uns alczu swer czu thuen, wend wir musten obirgeben pabstliche und kaiserliche briffe und dorczu den ussproch czu Ungern gescheen, den ir doch selbir vorliebet habt und ouch euwir maiestat ingesegeln bevestent, und musten uns obir das vorczien alle der andern briffe die wir haben beide vom hern konige czu Polan und von euch ouch mit euwir beider maiestatt vorsegilt.

Idoch euwirn gnaden czu behegelichkeit, beduncket euch, das die greniczen im ussproche gesatczt euch unbequeme sein, so wil der homeister etc. die gerne mesigen noch bequemlichkeit beider teile lande, also doch, das is hirnochmals vordan dorbei bleibe, als die vorigen vorschreibungen dorobir gegeben das usweisen.

Lieber herre! Nach deme als euwir gnade gestern selber gesprochen, das die crone czu Polan und die land czu Littauwen etc. eins sein, und sint der herre konig czu Polan sich schreibt konig czu Polan und obirsten fursten czu Littauwen etc. als das beide hindergenge der ussproche, sowol czu Offen als czu Bresslaw gescheen, clerlichen usweisen, so weis euwir gnade wol, das an deme hindergange des ussproches czu Ofen gescheen ouch euwir ingesegil nicht ist gehangen und doch der ussproch durch euch uffgenomen wart und vorliebet.

Eins sulchen vorsah sich der homeister ouch an deszem letczten hindergange und hilt das [5]) gancz vor gewis, sint in dem hindergange der herre konig czu Polan gelobet hat bei guten lutern truwen ane fallsche und arge list, das euwir gnade volkomelich halden sulde was do wurde usgesprochen.

Ouch hat euwir gnade wol gewust den hindergang und doch dowedir ni gescprochen sunder in mancherleie weise den beweret:

Als mit vorschreibunge des beifredes an dem ouch euwir ingesegil hanget, der bearbeit wart uff den hindergang durch die legaten des pabstes und sendeboten des hern Romischen konigs, und ouch mit rumunge des feldis, mit sendunge euwir botschaft czu dem tage begriffen in dem selben hindergange, mit vorbrengunge euwir beweisunge, und mit mancherleie andir beweisunge, als euwir gnade das wol wissentlich ist.

Obir das alles dirbutit sich der orden czu redlichkeit und dirkenntnisse an unsern heiligen vater den pabst und seine cardinall, adir an die cardinall alleine, adir an unsern hern Romischen konig und seine korfursten, adir an die korfursten alleine, adir an unsern hern konig czu Engelandt, adir sust an andere fursten geistlich und wertlich die bequemelich dorczu beiden teilen sein gesessen. Wirt dirkant, das euwir gnade den ussproch unsers gnedigen herren nicht schuldig sei czu halden, das is ouch dorbei bleibe.

Kopia w fol. N⁰ 14 (dawniejszym *e*) pag. 100½—101½, dalej na pag. 194½:

Also vorliff sich der tag mit herczoge Wytout das keins geendet ward, sunder der frede von Michaelis der wart czwuschen herczog Wytout und dem homeister vorlenget bis off Margarethe in dem ein und czwenczigsten iore, als das wol der briff usweiset hirnoch geschreben [6]).

Binnen dem offgenommenen vorbenunpten tage hatte der herre konig czu Polan seine sendeboten gesant in den hoff czu Rome die irwurben czwei bullen, eine geslossen, die andere offene der beiden inhaldunge folget hirnoch [7]):

Wie wol nu beide bullen usswysen, das der homeister solde uff di winachten des iores gesant haben in den hoff czu Rome, was her czu seiner sachen rechtfertigunge hen in senden welde, so mochte der homeister mit nichte gethun, went em die bullen alczuspete geentwert wurden, als das instrumentum usweiset des abschrift hirnoch folget [8]).

Kopia w Fol. C. p. 100 et seq. Inna kopia w registrancie N⁰ 10 str. 45—48.

1) 8 września. 2) odpis inny sint. 3) Wyntburg. 4) Swanthona w dr. odpisie. 5) koniec pag. 101. 6) niema tego dokumentu, a w wolnem miejscu inny dok. o restytucyi Jasieńca. 7) obie bulle dat. Florencie calend. septembris pontyficatus nostri anno tercio — od 195—197 pag. 8) z datą Marienburg 2 grudnia 1420 r.

DCCCXCIX. *Pod Wieloną* 11 *września* 1420.

W. mistrz przyobiecuje, że, gdy zjazd z w. ks. Witołdem na św. Michał sporów ich obustronnych nie załatwi, zjedzie się powtórnie na przyszłoroczną św. Małgorzatę, do którego to terminu ma pokój i zgoda trwać pomiędzy nim a w. księciem.

Vorlengerung nes tages bis uff Margarethe.

Wir bruder Michel Kochemeister homeister dutsches ordens thun kunt und offenbar allen den desse schrifte werden vorbracht, das als wir mit den unsern binnen deme fruntlichen fredelichen tage der czwischen dem irluchten fursten und grosmechtigen heren herrn Allexandro andirs Wytout grosfursten czu Lyttowen und Rowssen etc. und uns uff Michaelis nehestkomende was ufgenomen, als die briffe dorobir gegeben das clerlichen usweisen, komen woren am tage nativitatis Marie der achtbaren iungfrawen nehestgelegen und doch aldo czwusschen uns beiden teilen nichts wirt beslossen, so haben wir noch eintrechtigen unser gebietiger rathe und willen mitsampt deme obennumpten irluchten fursten herrn Allexandro etc. den selben frundlichin fredelichin tag van dessem czukomenden sente Michaelis tage des erczengels vordan vorlenget und geleget czu werende bis uff senthe Margarethen tage der heiligen iungfrawen nehest komende mete inbeslossen, und gelouben vor uns, unsern ganczen orden, lande, lowthe und undirsassen, so wol in Prwssen als in Lyffeland, dem obenbenumpten herrn Allexandro, sinen landen, lowthen und undirsassen czu Littouwen und Samaythen etc. keinen krig, unrechte, gewalt adir schaden czu thun adir lassen czu czihen, sunder den obenusgedruckten frundlichen vorlengten tag stete feste und creftig czu halden bei guten truwen ane gefeer und argelist. In crafft disses briffes deme mit rechter wissenschaft unser ingesegel czu grosser sicherheit ist angehangen und gegeben vor deme husze Welun an der mitwochen noch nativitatis Marie im XIIII^C und XX^ten iore.

Kopia w Registrancie N. 10 str. 44.

CM. *Wielona* 11 *września* 1420.

Witołd w. ks. L. przyrzeka w. mistrzowi, iż dotrzyma zawieszenia broni do św. Małgorzaty przyszłego roku, jeżeli zakon podczas tego rozejmu na Polskę nie napadnie; przyobiecuje również zjechać się z mistrzem na św. Michał t. r.

Turgieniew w Supplementa ad hist. Russ. monumenta N. 115. p. 296 z Fol. C. p. 224.

CMI. *W Marienburgu* 30 *września* 1420.

W. mistrz do Witołda z podziękowaniem za karzełka, tudzież w sprawie kupców i poddanych zakonu, których obrabowano w puszczach żmudzkich.

Also ist geschreben herczog Wytowdt mutatis mutandis.

Irluchter forste grosmechtiger gutiger sunderlichir herre! Der woltat und fruntlichen dirbietungen, in den wir euwir grosmechtikeit so gutik ken uns off dessem letst gehaldenen tage dirkannt und dirfunden haben, danke wir euwer herlichkeit mit grosserm fleisse als wir ummer sullen, und sunderlich des kropelchens [1]), das euwer grosmechtikeit von sunderlichen czuneigungen uns geruchet hat czu senden, das uns genczlich anneme ist und gros czu danke, welchir gnaden und gute wir pflichtig sein czu beiegenen [2]) in eime gleichen adir grosern und bereit ein sulchs wo uns das vuget czu vorscholden noch unserm vormogen. Abir grosmechtiger gutiger herre, sint euwer herlichkeit wissentlich ist, wie uff dessem nehestgehaldenen tage wir von enander sein gescheiden, das alle ding czwisschen euwir grosmechtikeit und unsirs ordens landen und lewten sulden stehende bleiben in guter gedolt und voreinten frundlichkeit bis uff sente Margarethen tag der heiligen iuncfrauwen nehestkomende, so konnen wir doch nicht vorswigen, sunder wir mussen euwir herlichkeit vorbrengen den gedrank unsir armen lewte, wend sedir deme nehest gehalden tage sein unsir armen lewte bei der Memel in der wiltnisse irer habe berowbt usgeczogen und dorczu swerlich gehandilt und geslagen von den Samaythen, des wir uns doch nicht vorsehen hetten. Des so bitten wir euwir herlichkeit mit demutigen begerlichen beten, geruchet lieber herre ein sulchs czu undirstehen, das des nicht me nodt geschee, wendt mogen die unsern sicher sein uff der wiltnisse, wir wellens gerne fugen und mit den unsern also bestellen, das den euwern ein sulchs ouch sal wedirfarn binnen der czeit der fredelichen tage, binnen den ouch mit gotis hulfe alle schelungen gancz czwischen beiden teilen mogen gutlich entricht und hingeleget werden, und begeren des ein gutig entwert. Gegeben uff unserm huwsze Marienburg am montage noch Michaelis im XIIII^{C} und XX^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N. 10 str. 52.

1) karzełek. 2) sc. begegnen.

CMII. *W Pebalgen* 1 *października* 1420.

Jan arcybiskup Rygajski uprasza papieża Marcina V, aby zechciał nakazać w. ks. Witołdowi, iżby pokój z zakonem krzyżackim zachowywał, gdyż książe wraz z królem Polskim dążą do wznowienia wojen.

Bunge V. N⁰ MMDV. c. 681.

CMIII. *S. L.* 1 *października* 1420.
W. mistrz do króla Zygmunta w sprawie poselstwa Konrada Weinsberga do Polski, Litwy i Prus.

Romisschem konige.

Demutige bevelunge etc. Allirdurchluchster forste grosmechtiger konig und allirgnedigster herre! Uncreftig achten wir uns czu danken der so besorgten gnaden, die an desen armen landen und unserm orden irschenen und beleitet sein mit der achtbarn euwir maiestat botschaft czu desem gehaldenem tage nativitatis Marie nehestgeleden, getan durch den wolgebornen strengen herrn Conradt hern czu Weynsberg, euwir gnaden rath und des heiligen reichs erpkamerern etc. Welde got das uns ouch allen ein trostlich vorhoffen were, das wir en und die sienen mit sulchen wirden offgenommen mit semelichen achtbarkeiten gehandelt und sulchir redlichkeit von uns geweiset hetten, als wir allewege euwir koniclichen maiestat botschaft sein vorpflichtet, went her euwir gnaden willen und begerunge uns mit sampt unsers rathes gebietigern getrulichen vorbracht unvordrossen sich czu lande und wassir czu dem irluchten herrn Allexandro andirs Wytowt grosforsten czu Littouwen irgeben hat, und itczunt mit uns ken Marienburg wedirkomende, gancz fertig ist den allirdurchluchsten forsten und hern hern Wladislaum konig czu Polan etc. mit euwir bevelungen sundir vorczog ouch czu suchen; von dannen dene straks czu euwir durchluchtikeit czu reiten, und vorczubrengen, was her fromes beide czu Polan czu Littouwen und ouch alhir hat bearbeit. Obir das danken wir mit andachtiger demut sowol des herrn koniges czu Polan brife als doruff euwir hochwirdikeit wirt beiderseit abeschrifte uns gesant in euwerm vorslossen, die den egedochten von Wynsberg und mich traffen gleichs als wir beide der schiffart orloupt goben. Werlich allirgutigster herre, so vil unser herczen beswerten und betrubten die schriffte des egedochten herren czu Polan, sowol von dem ungefelle euwir gnaden lande in Ungern, als die unschuldige clage obir uns etc. so vil irfraheten die konigliche euwir entwert im doruff geschreben unsir aller gemute. Betrachtet allirgnedigster herre dorus den ufsacz; wachet hochwirdiger herre vor dese iamerigen lande, die got weis nicht andirs trostir itczund mit uns wissen denne czu euwern gnaden, went so der oftegedachte herre von Weynsberg wirt czu euwir durchluchtikeit komen, der wirt aller sachen siner bevolenen botschaft volfurunge und was her sost gesehen gehort und befunden hat clerlichen denne usrichten euwir gnaden, die der almechtige got geruche bewaren mit wolfart etc. Datum am dinstage noch Michaelis im XX^{ten} iore. Allirdurchluchster und allirgnedigster herre, wurde der stregne her Thomschik icht schelunge adir sachen obir mich und minen orden vorbrengen euwern gnaden, geruch die ouch czu vorschiben bis czu der czukumft des vorgedochten herrn Conrads von Wynsberg, off die czit sol mines ordens gerechtikeit denn ouch dovon werden vorbracht euwern gnaden.

Kopia w Registrancie N. 10. str. 202 — 203.

CMIV. *W Sztumie* 29 *października* 1420.
W. mistrz do posła króla Zygmunta, Konrada Weinsberga, skarżąc się, że król Jagiełło i w. ks. Witołd apelują do papieża w sprawie wyroku wrocławskiego.

Wynsberg.

Vruntlichin unsir vormogen alle wege czuvor. Wolgeborner edler strenger gutiger herre! Euwirn brieff uns gesant wir lieplichin entpfangen haben und wol vornomen, und noch euwir begerunge, haben wir euch usgericht hundirt ungirsche gulden, die euch desir bewieser nu sal entrichten. Nicht mogen wir euch vorschwiegen, das unsir gnedigen herren der allirdurchluchste furste herre konig zcu Polan und ouch .. herczog Wytawd am tage nativitatis Marie nehst vorgangen, alz wir czu Welun sien gewest, gleichs uff den tag ire namhaftige boten ouch im hoffe zcu Florencz bie unsirm heiligen vatir dem babste gehat haben, und haben do lassen klingen, wie der ussproch zcu Bresslaw letczt volfurt umbedacht geschen were, und boten, das der wurde wedir brocht czu dirkenntnisse eins guten manes. Zemlicher klage sien vaste vil gescheen und entwert nicht weis man, wie is dormete im hoffe wirt gelassen, umb des willen haben wir von nots wegen die unsern must czu unserm allirgnedigsten herrn etc. usrichten und die weg gesant haben, der man zcu Breslaw nicht darff beiten. Idoch wissen wir, das ir sie bie unserm herrn wol werdet treffen wend wir ummer wissen, das ir euch zcu unserm gnedigsten herrn fordern werdet, so ir allirerst euwir gescheffte konnet enden, das wir euch ouch bitten, alz wir getrulichste mogen, und sunderlich ap ir icht mocht vornemen adir czu schaden, das ir das io wellet zcu wissen thun in der wiesze alz vormols, und io gefecher io uns lieber. Gegeben zcum Stume am dinstage noch Symonis und Iude im XIIII^{C} und XX^{ten} iore [1]).

Kopia w Registrancie N. 10. str. 212—213.

[1]) W liście z 24 grudnia 1420 r, ibidem str. 220—221 prosi w. mistrz Winsberga aby 500 reńskich guldenów wypłacił komturowi z Kolblencyi, o resztę zaś był zupełnie spokojny; oskarża powtórnie króla Jagiełłę iż stara się u papieża, aby tenże skasował wyrok króla Zygmunta we Wrocławiu wydany, „dorin sich unser heilige vater gelegt hat und sich des undirwindet“, jak również, iż tak król jak Witołd dążą do wojny z zakonem; prosi Winsberga aby uwiadomił o tém króla Zygmunta.

CMV. *S. L et D [po 1 listopadzie* 1420].
Król Zygmunt donosząc królowi Jagielle o klęsce poniesionej w Czechach, uprasza go o pomoc.

Rex Hungarie scribit regi Polonie epistolam presentem:

Sigismundus dei gracia etc. Serenissimo principi domino W[ladislao] etc. salutem et fraterne caritatis semper zelo habundare. Serenissime princeps illustris frater noster carissime! Novit ille qui cognoscit universa, quanta fide quantove affectu ad vestros profectus exardemus et velut propriis votivos semper exitus prestolamur, nec minus acsi nobis vel regno nostro feliciter succederent, dum arrident grata vobis auspicia et quidquid statum et honorem F. V. promovet, nedum illud carissimo precio et omnium thezaurorum nostrorum copiis, sed si expediret sangvine proprio mercaremur. Porro infauste sortis exicium, que sathane ductu solet corda fideli idemptitate conposita sequestrare, libet frater carissime coram vobis accusare, ut compassione fraterna consolati, remissiori doloris iaculo feriamur, quomodo dimidiata mala acerbitas lentescit et remedia cernitur suscipere leviora. Ecce frater carissime, illa fatalium invidia que hominum studia infelici assolet exitu prevenire, heu nostris invidendo actibus, callido F. V. suggerit ingenio, ut conceptam et iugiter iam inter nos roboratam caritatem motu levi solveretis [1]) et inde fraterna nobis subsidia, que quasi cuiusdam debiti nomine sorciuntur, subtraxit vestra

fraternitas, que quanti periculi estimacione censemus, nulla compensacio faceret nos contentos. Ex hoc enim nobis subditi regni nostri Bohemie rebellare inceperunt, et hereseos irretiti pravitate, hereditatis nostre successionem in dicto regno nobis negaverunt, immo prelio nobis indicto multos nostros strage et captivitate coniecerunt, acceptis, ut dicitur, quod testari non possumus in re vera, vestrorum quorundam auxiliis subditorum. Quapropter F. V. petimus et in visceribus Jeshu Christi obtestamur, quatenus fervore continuato solite caritatis una nobiscum contra perniciosissimos hereticos, non singulariter adversum nos sed quodam studio generali in omnes christianos sevientes, viriliter consurgatis. Si quis erga vos excessus nos accusat, decuplo beneplaciti vestri illum redimemus. Datum (sic).

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II 68, p. 295.

Jest tu mowa o klęsce poniesionej przez Zygmunta przy odsieczy pod Wyszehradem 1 listopada 1420 r. co nam służy za podstawę do dat. listu. Porównaj: Prochaska. Polska a Czechy w czasach hussyckich str. 100.

1) salvaretis w kop.

CMVI. *S. L. et D.* [*pod koniec listopada* 1420].

Król Jagiełło ubolewając nad klęską Zygmunta w Czechach, odpowiada że żądanej pomocy udzielić mu nie może.

Responsum regi Hungarie a rege Polonie:

Serenissimo principi domino Sigismundo etc. Wladislaus eadem gracia rex etc. salutem et fervenciorem caritatis affectum. Epistolis vestris auscultatis et perlectis non mediocriter afficimur et motibus agitamur conpassuus, quod erga vos pia sedulitate sors mutata et vultum solite benignitatis avertit et odii facibus (sic) [1] in vos spirat hinc et vestris suggerit suppositis, ut vobis velut successione legali ascripti veneranciam, profitenciam, velut [2] heredi et domino pariter et obsequia debuerunt, hostilitatis arcu vos persequantur. Humiliamini igitur, frater mi, sub potenti manu dei et faciem eius in confessione elemosinis et ympnis (sic) oracionibus occupate, ut sublata delicti malicia ex cuius contagio indignacionem magni dei meruistis, ipse vos non deserat, sed in tempore malo protegat et triumphum de hostibus velut [3] oriens ex alto largiatur. Nostra autem subsidia frustra a nobis exigitis, nec oblaciones vestre usque quoque poterint nos permolliri, cum per eas quas reputamus efficaces sepe nostrorum negociorum iacturam recepimus, et nuper quantis nos per illam arbitralem sentenciam subiecistis dispendiis hanc potestis ignorare, nec aliorsum nostra vobis dedissemus compromissa, nisi promissorum vestrorum nos in fixo posuiset multitudo. Aliunde ipse vobis altissimus provideat subsidia, a nostris est ista vice abstinendum. Propria enim nobis res incumbit, cui ut debite consulamus, cogimur gentes nostras quas vobis dirigere deberemus nobiscum retinere, nam Cruciferi hostes nostri, quos nobis illa vestra sentencia perpetuavit inimicos, adversum nos in prelium cottidie se accingunt. Datum.

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 296.

1) sc. faucibus. 2) velud. 3) velud.

CMVII. *W Krzepicach* [*w jesieni* 1420].

Król Jagiełło uskarża się przed królem Zygmuntem, iż Wrocławianie nałożyli na kupców polskich wysokie a dotychczas nigdy nie używane cła bez poprzedniego uwiadomienia o tem.

W sprawie Frycza Sokoła który zrabował kupców Szlązkich, król natychmiast śledztwo przeprowadzić każe.

Serenissimo principi domino S(igismundo) etc. Wladislaus etc. salutem et fraternam caritatem iugi fixam robore et affectum. Serenissime princeps, illustrissime frater noster carissime! Ecce pridie multi subditi et indigene regni [nostri] accedentes nostram presenciam, cum amaritudine exposuerunt, quomodo cives vestri Wratislauienses insolitas et moribus alienas talias et soluciones theloneorum [1]) ab ipsis nuper in foro annuali apud ipsos Wratislauie celebrato existentibus extorserunt, que alias nunquam tempore genitoris et fratris vestrorum dive memorie regum Bohemie et aliorum predecessorum fraternitatis vestre sicud capit [2]) hominum tanti tractus memoria sunt exacta. Et si solum [3]) fuisset de hiis facta aliqua avisacio, ut subditi nostri sibi aliter providere potuissent, sed improvise et iam ipsis in civitate presentibus [4]) sunt edicta et cum magna districcione exacta extracta [5]). Dignetur itaque F. V. subditorum nostrorum [6]), quos dictorum civium gravavit importunitas, indampnitati [7]) consulere, ut [8]) per ante huiusmodi exacciones et thalias, consvetudini boni moris adversas, prohiberetis [9]), nam tocius equitatis debitum semper vestris apud nos inpartitur. In aliis autem litterts scribit F. V. de quibusdam mercatoribus F. V. subditis, quibus a quodam Fricz Sokol dicto, regni nostri indigena, dudum bona et res vi et raptim [10]) fuere [11]) recepta, ut pro eis apud nos iusticiam consequatur. Et quia hec causa et accio dudum fuit coram nobis per vestros subditos predictos adversario eorum intentata [12]), quod temporis successio tam longinqua eam in oblivionem convertit, ex quo autem ad terras nostras Maioris Polonie properamus, causam huiusmodi quam tanta diuturnitas prescribit [intuitu] F. V. cuius interest prosequamur. Datum in Crzepicze etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68 p. 124 z nadpisem: rex Polonie *scribit regi* Hungarie, quomodo mercatores de regno suo per inaudita thelonea fuissent Wratheslauie multum spoliati. Porównaj Caro Liber. Canc. II. N⁰ LXXIV. p. 131.

1) C. theloneo. 2) C. apud. 3) C. saltim. 4) C. venientibus. 5) C. districcione extracta et emunita. 6) C. vestrorum. 7) C. indampnificati. 8) C. et. 9) C, prohibere. 10) C. rapti. 11) fure. 12) C. intenta.

CMVIII. *W Lehal* 4 *listopada* 1420.

Kasper biskup Ozelijski uprasza papieża Marcina V, aby nakazał królowi Jagielle tudzież w. ks. Witołdowi, aby dochowali zawartego z zakonem zawieszenia broni.

Bunge V. N⁰ MMDXII. c. 690.

CMIX. *W Toruniu* 14 *listopada* 1420.

W. mistrz z wymówkami do króla Jagiełły, iż zjazd ich pełnomocników w Grabowie z powodu nieobecności Polaków nie przyszedł do skutku i że król niesłusznie oskarża zakon przed papieżem itd.

Polen.

Demutige bevelunge williger dinste czu allir euwir koniglichin behegelichkeit unsers vormogens czu vor. Allirdurchluchster grosmechtiger koning und gnediger lieber herre! Als euwer durchluchtikeit wol weis, wie gefach wir euwir konigliche

wirdikeit durch unser gebietigere besucht und gros begerende allewege gebeten haben uns czu berichten, ap euwir grosmechtikeit dessen ussproch letczt czu Breslaw gescheen in allen puncten und stucken welde halden. Das selbe hatten wir mit ander sachen usrichtunge nemlichin andern articulen abir euwern gnaden czur Luntschitcz vorczubrengen metegegeben unsers rathes sendeboten, die uns bericht haben, das en doruff czu der czeit nicht anders wart geantwert, denne euwirs rates getruwen solden mit den unserm czusampnekomen uff die czeit die wir wurden vorgeben und an der iegenot wo die euwern mit den unsern undir enander das beslossen. Uff ein sulchs boten wir schriftlich euwir durchluchtikeit, das die czusampnekomunge geschege XIIII tage noch Michaelis neestgeleden, so wir vom tage von Welun gehalden wedir getruweten czu lande czu komen. Doruff schreip uns euwir grosmechtikeit eine entwert, die uns nicht ee geentwert wart denne am fritage vor Hedwigis. Wir richten uns noch euwerm briffe und bestalten is ouch also, das die unsern keen Thorun qwomen am sontage fru vor Galli [1]), die doch der euwern czu Thorun nimandes funden. Des santen sie den strengen hern Hannos von Logendorff und Johan Rubith von Thorun unsere getruwen czu Grabaw czu irfaren, wie is die euwern vor hetten, do sie ouch nimandes funden; sunder denselben unsern getruwen wart gesagit, das der erwirdige in gote vater herr .. bischoff czu Plocz were in seime dorfe umbelang Grabaw. Czu dem ritten sie, und irmanten seine herlichkeit aldo, was die unsern czur Luntschitcz alles in seiner kegenwertikeit hatten vorbracht und wie sie von dannen gescheiden weren, des der egenante here bisschoff den unsern czustundt. Und also nu die vorgedochten unsir getruwen seiner herlichkeit vort sagten, das unser sendboten itczunt czu Thorun swerlichin legen wartende des tages, und sich irboten mit den euwern czu Grabaw adir czu Gnybekaw wo sie welden czusampne czu komen; do entwerte der herre bisschoff, euwir gnade hette em becheiden do heen czu komen und een tag czu Grabaw czu halden, abir her were alleine und mochte dorczu nicht getun, sunder do were der houptman von Brisk und sost ein landrichter euwirs reiches nicht verre von em, her welde czu en senden und wees sie mit em czu rathe wurden, das welde der herre bisschoff des montages fru vor Galli den unsern empieten keen Thorun unvorczogen, das doch nicht geschah, als das euwir herlichkeit von dem herrn bischoffe czu Plocz selber sal vornemen. Dennoch bleben unser sendeboten des montages vor Galli dorczu den ganczen tag czu Thorun legen, und do en als gar nichts wedir mit brifen adir mit boten mochte eingerlei bescheit gescheen von den euwern, irhuben sich die unsern am dinstage erst vor Galli. Also werden wir mit den unsern alles vorczogen gemuet und uff swere koste und czerunge gedrungen ungehoffet; und wiewol is sichticlichin ist und gar offenbar, das wir thun alles, das wir billiclichin thun sollen, so befinden wir doch doran wenig trostes. Sunder wir vornemen wie euwir konicliche hochwirdikeit uns und unsern orden wedir und vort beschreibet und beclaget und mit mancherhande sachen, doran uns allen gar ungutlichen geschiet, und ein sulchs umb euwir gnade und die euwirn nicht vordinet haben noch in keinerlei weise uns besorget hetten in dessen loufen, went wir uns alles bewerben euwirn gnaden behegelichin czu sein mit gnukthuunge des ussproches und sost ouch in andern uns mogelichen sachen suechen, als das mit worheit offenbar ist dem schepper aller dinge, der euwir hochwirdikeit geruche bewaren czu langen czeiten. Gegeben czu Thorun am

donrstage binnen den achttagen sente Martini des bischoffes im XIIII[c] und XX[ten] iore.

Kopia w Registrancie N. 10. str. 57—58.
1) tj. 11 października. 2) tj. 13 października.

CMX. *S. L. et D. [pod koniec* 1420].
Przymierze graniczne i kupieckie pomiędzy zakonem w Inflanciech i W. Nowogrodem.

Bunge V. N⁰ MMDXI. c. 688. Napierski R. L. U. N⁰ CCXIII. p. 174.

CMXI. *S. L et D. [w Niepołomicach 23 listopada* 1420].
Król Jagiełło skarży się przed papieżem na wyrok wrocławski wydany przez króla Zygmunta i wykazuje, jakie klęski ponosi ztąd szerzenie chrześciaństwa na Żmudzi, tudzież idea unii łacińskiego kościoła z greckim.

[Działyński.] Lites III. p. 218 i Caro L. C. II. N⁰ XXIX. p. 73.

CMXII. *W Niepołomicach 23 listopada* 1420.
Król Jagiełło udziela pełnomocnictwa Pawłowi Włodzimierowicowi i Jakóbowi de Paravesino (z Baranowa sic!) aby protestowali przeciwko wyrokowi wrocławskiemu w obec kuryi papieskiej.

Raczyński C. d. Lith. p. 267—269.

CMXIII. *S. L et D. [23 listopada* 1420].
Król Jagiełło udziela Jakóbowi de P(aravesino) kredytywy wobec prokuratora swego u kuryi Szymona de Teramo.

Symoni de Tharamo.

Vladislaus etc. Egregie ac venerabilis sincere nobis dilecte. Multa et varia desideria nostra sinceritati vestre per Ja(cobum) de P(arawesino) familiarem nostrum, que scriptis committere distulimus, referre mandamus. Cui fidem velitis dare plenissimam in dicendis et per ipsum exponendis 1) diligenciam consvete solicitudinis adhibere. In aliis autem negociis nostris, que vobis ambasiatores nostri declarabunt, non ambigimus, operam dabitis fructuosam 2) etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 125. Porównaj Caro L. C. II. 89. N⁰ XLIV.
1) C. expositis. 2) C. favorisan(ter).

CMXIV. *S. L. et D. [23 listopada* 1420].
Król Jagiełło udziela kredytywy Jakóbowi de P(aravesino) w poselstwie do niewymienionego księcia.

Preclare princeps frater noster carissime! Dudum ex relacione nobilis Ja(cobi) de P(arawesino) familiaris nostri cognovimus oblaciones omni sinceritate plenas, quibus se ad vota nostra exhibetis, quas tanto graciori animo suscepimus, quanto ex puriori ipsas affeccione 1) sensimus dirimari 2). Pro quibus fraternitati vestre nos ad paria vicissitudinis impendia offerimus et graciarum acciones debitas referimus, circa que et alia diversa desideria nostra nobilis Ja(cobus) de P(arawesino) fami-

liaris noster, quem ad pedes sanctissimi domini nostri M(artini) pape [3]) cum ambasiatoribus nostris in legacionibus arduis dirigimus F. V. faciet plenam fidem, cuius velitis verba acsi nostra suscipere et fiduciam integram [4]) sibi adhibere. Datum etc.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 125 z nadpisem: Credencialis forma littere hec est etc. Porównaj Caro L. C. II. 88.

[1]) C. affeccionem. [2]) deriuari. [3]) C. quem ad pedes etc. [4]) C. niema.

CMXV. *S. L. et D.* [23 *listopada* 1420].
Król Jagiełło poleca księciu Mantueńskiemu posła swego Jakóba de [Paravesino].

Idem scribit Manthwano [1]).

Magnifice spectabilis et nobilis amice noster carissime! Relatibus nobilis Jacobi de P(arawesino) familiaris nostri dilecti [2]) et aliorum fidedignorum didicimus, quomodo sinceros erga nos gerere vobis placuit dudum affectus et quamquam personalis nostri non substat noticia, absentis tamen velut longa conversacio, tribuit amorem, prestitisset, non minus [3]) diligitis profectus, quod quanta susciperimus gratitudine et quanto amplectimur favore, sinceritati vestre idem Jacobus, quem in legacionibus una cum aliis nostris ambasiatoribus [4]) ad pedes sanctissimi domini M(artini) pape nostri dirigimus famine [5]) significabit laciori, cui petimus et cordis desideriis hortamur, velitis in hiis et aliis, que ex parte nostra sinceritati vestre dicet et exponet, fidem plenissimam adhibere, pro complacencia nostra valde grata. Datum etc.

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 115. Caro L. C. II. N⁰ XL. p. 87. ma tekst mniej dokładny.

[1]) C. niema. [2]) C. niema. [3]) C. novimus. [4]) C. niema. [5]) C. facundia (?).

CMXVI. *S. L. et D.* [23 *listopada* 1420].
Król Jagiełło wręcza kredytywę Jakóbowi de P(aravesino) jako posłowi do doży Tomasza Mozenigo i do senatu Wenecyi.

Illustri, famosissimis et prudentissimis amicis nostris [1]), Thome Mozenigo inclito duci et dominis [2]) Veneciarum salutem. Illustris princeps ac famosissimi prudentes, spectabiles amici nostri carissimi! Relacionem nobi(li)s Jacobi de P(arauesino) etc. quem ad pedes sanctissimi domini M(artini) etc.[3]) dirigimus ex parte vestra expositam [4]) fidis oblacionibus et sinceritate plena grato animo suscepimus et proinde sinceritati vestre ad paria vicissim [5]) beneplacita nos offerimus et multiplici graciarum accione occurimus, poscentes in affectum cordis nostri, ut circa hec et alia diversa desideria nostra prefato Jacobo, quem ad plenum ex intencionibus nostris sinceritati vestre referendum oretenus docuimus, velitis velud nobis dare fidem in dicendis [6]) creditivam et omnium tractandorum fiduciam integram adhibere, pro complacencia nosta valde grata [7]) etc.

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 116. z nadpisem: Item idem duci et dominis Veneciarum etc. Porównaj Caro L. C. II. XXXVIII. p. 86, którego tekst uwzględniamy w zmiankach.

[1]) C. a. n. carissimis. [2]) C. domino. [3]) C. quem ad presens in legacionibus nostris etc. [4]) C. expositum (!) [5]) C. vicissitudinum. [6]) C. in deditis. [7]) C. et accepta Dat.

CMXVII. *S. L. et D.* [23 *listopada* 1420].
Król Jagiełło wręcza kredytywę Jakóbowi de P(arauesino) jako swemu posłowi do doży Tomasza Mozeniego i senatorów Weneckich.

Famosissimis prudentissimis amicis nostris, Thome Mozenigo inclito duci et dominis [1]) Veneciarum salutem, firmam caritatem [2]), complacendi voluntatem et semper prosperitate potiri. Famosissimi spectabiles amici nostri carissimi! Zelum bonitatis [3]) vestre quo se tam [4]) sinceris affectibus erga nostram exercetis magestatem, longis crebrisque cognovimus indiciis, sed eius plenitudinem ex relacione nobilis Jacobi de P(arawesino) familiaris nostri fidelis [5]) funditus iam exhausimus et multiplicibus gratibus amplectimur, pro quo nos ad pares vobis [6]) vicissitudines recompense offerimus [7]), circa que ac alia diversa placeat prefato Jacobo de intencione nostra plenius informato, cui ea vobis referre et tractare vobiscum commisimus, fidem dare per omnia [8]) creditivam pro complącencia valde grata et accepta. Datum etc. Anno etc.

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 115 z nadpisem: Rex Polonie scribit dominis Weneciarum. Tekst Cary L. C. II. 85, uwydatniamy w zmiankach.

[1]) C. domino. [2]) C. niema. [3]) C. serenitatis. [4]) C. cum. [5]) C. niema. [6]) C. nobis. [7]) C. asserimus. [8]) C. potenciam.

CMXVIII. *S. L. et D.* [23 *listopada* 1420].
Król Jagiełło poleca księciu Medyolańskiemu posła swego Jakóba de Paravesino.

Rex Polonie scribit duci Mediolanensi super intimacionem status sui.

Wladislaus dei gracia etc. Magnifico et illustri fratri nostro [1]) domino Philippo Maria Angelo duci Mediolanensi salutem et fraternam caritatem ac votivis succesibus semper gratulari. Magnifice et illustris frater noster carissime! Dulces affectus, per quos cum inclito progenitore vestro, dum viveret in humanis, ferventissimi amoris conversacionem et caritatis vinculum [2]) unquam dissolubile servavimus cottidie nobis in nostre meditacionis auspiciis occurunt [nec poterit] vita nobis comite a nostris reminiscenciis subduci. Ex quorum habundancia non [3]) in paribus dileccionis fervoribus F. V. que nobis speciem paterne imaginacionis [4]) representat afficimur et libenter eisdem caritatis ardoribus coniungimur [5]), sed hoc non absque amiracione recepimus, quod succesuum vestrorum et status continenciam, que nos velud propria refoveret, nobis vestra insinuacione tanto tempore non patescit. Quocirca vestram fraternitatem hortamur et in desideriis cordis nostri commonemus, ut continuacione [6]) illius caritatis accensi fortunas vestras sepe nobis velitis intimare, nostris autem crebrius [7]) reddere vos curabimus cerciores. Commisimus autem alia diversa que scriptis non licet comendare pro parte nostra F. V. referenda [8]) nobili Jacobo de Parawesino utriusque nostrum fideli et dilecto, quem ad pedes sanctissimi [9]) domini M(artini) nostri pape [10]) cum aliis ambasiatoribus nostris in legacionibus arduis dirigimus pro presenti. Cui fidem placeat veluti nobis adhibere in dicendis [11]) creditivam, sincere caritatis nobis in eo indicia ostendentes [12]). Datum.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 114. u Cary mniej dokładnie L. C. II. N⁰ XXXV p. 83. dla dokładności zmianki tekstu Cary podane poniżej.

[1]) C. f. n. carissimo. [2]) C. vinculam. [3]) C. vero. [4]) C. niema, [5]) C. contigimus. [6]) C. contumacione. [7]) C. crebriis. [8]) C. reservanda. [9]) C. serenissimi. [10]) C. niema. [11]) C. in dicendum [12]) C. ostendens.

CMXIX. *W Marienburgu 4 grudnia* 1420.

W. mistrz uskarża się przed królem Zygmuntem na króla Jagiełłę i W. ks. Witołda, którzy w kuryi wyłudzają bulle dla zakonu szkodliwe i zmierzające przeciwko wyrokowi wrocławskiemu.

Romischen konige.

Demutige bevelunge williger dinste etc. Allirdurchluchster forste groswirdiger konig und allirgnedigster gutigster herre! Mit was iamers und mines herczen bittere qwole ich mit minen betrupten gebitigern vornomen habe das ungefelle, das euwern gnaden und den euwern vor Wisschegrad dem husze leider gescheen ist am tage allirgotisheiligen nehest geleden etc. als man redet, das ist alleine offinbar der ein scheppir ist allir dinge. Idoch lasset is euwir hochwirdikeit gemute nicht besweren, irgebet is dem barmherczigen gote der euwir gnaden weisheit also wirt schicken, das ir den wol begeinen werdet czu troste der ganczen cristenheit und nemlich dessen armen landen, went euwir gnaden ungefelle mins selbens leit ist und alle der meinen, als ich in mancherhande weise ein semelichs clar befinde. Nemlichen werde ich gedrungen und is nicht vorsweigen thar, was clagen der allirdurchluchste und irluchte forsten und herrn herr Wladislaus konig czu Polan und herr Allexander andirs Wytoudt grosforste czu Littouwen etc. binnen dem uffgenommen und nehest gehalden tage nativitatis Marie unserm heiligen vater dem pabste haben lassen vorbrengen, wedir den so rechtfertigen und gotlichen ussproch, den euwir konicliche maiestat in kegenwertigeit grosnamhaftiger und achtbar forsten und prelaten, geistlicher und wertlicher wirdikeit, und nemlich mit rate der erwirdigen hern legaten babstlichen stules hat letzst czu Breslaw wolberaten usgesprochen, und den obenumpten unsern heiligen vater mit der unstumekeit irer brife boten und clagen dorczu geneiget, das seine heiligkeit etliche bullen usgericht hat, der czwu mines ordens procurator im hofe czu Rome gesandt wurden mir die vort czu schaffen, der sie nicht uffnemen wolde. Dennoch wart is bearbeit, das mir die czwu bullen geschicket sein und an dem montage vor Babare erst mir sein geantwert. Der beider bullen und ouch des vicecamerarii unsers heiligen vaters und mins ordens procurator briefe abesschriffte sende ich euwern gnaden alsam hirinne vorslossen, uff das euwer konigliche hochwirdikeit eigentliche usrichtunge dorus nemen moge, wi is mit mins ordens sachen im hofe itczunt ist gelegen. Betracht allirgnedigster herre, mit was redlichkeit obir euwern gnaden ussproch wirt geclaget, sind die vorgedochten fursten und unsern hern in keinen stuken besweret sein. Ich habe mit meinen gebitigern ein wolgemuert starkes huws herte an der grenicz, das ein slos und schilt desser lande was, und eine genisliche mole gancz lassen brechen und vorterben in sulcher weise, das ich mit den meinen io gehorsam wolde befunden werden euwern gnaden ussproch gnukthunde. Ouch habe ich dorczu dem egedochten herrn konige czu Polan noch euwer koniglichen bevelungen und XII$^1/_2$^{M} ungerischer gulden und ducaten gereit lassen enwerten czu Thorun und beczalen und doch ni von seiner grosmechtikeit mochte gesichert adir berichtet werden, ap sine herlichkeit euwir hochwirdikeit ussproch genczlich halden welde, die armen desses landes gefangen und ouch die drei dorffer Moryn, Orlow und

Newdorff mir hutestages werden vorgehalten und, ap got wil, von dem wolgebornen hern Conradt Weynsberger euwir gnade volkomlichir vornemen wirt, was her gemerket gehort hat und vornomen; uns slechts um der kurcze wille so befinde ich us merklichir warnunge wen die hinderstelligen XII$^{1}/_{2}$^{M} hungerisscher gulden etc. werden entricht, das denne das czu Polan beilegen wil wedir desse armen lande dem irluchten herczog Wytoudt, der sich wedir und vort itczund bewirbet mit den ungeloubigen und andirswo umb beileger und gehulfe. Ouch in der quittancien der beczalungen welden des egenanten herrn koniges sendeboten das wort: emologate, nicht lassen komen in die clausule: recepimus solucionem prefatam vigore sentencie arbitralis etc. wend sie sprochen, das ir herre der konig czu Polan in mancherhande weise het de facto emologiret und vorliebet euwern gnaden ussproch als mit offenunge der straszen, mit wedirgebunge des huses Jesnitcz, mit empfange des geldes und gebunge der quittancien, und doch allirgnedigster herre mit geneigetem houpte demutitlichen bitte ich euwir konigliche maiestat, das euwir gnade sunder vorczog geruche czu schreiben unserm heiligen vater dem pabste noch sulchem dirkenntnisse euwir durchluchtigen weisheit, das nicht swerlicher wedir minen orden irgremet dovon wird unser heiliger vater, sunder mit fleisse in anlegende, das seine heilikeit mich und desse landt bei euwir durchluchten hochwirdikeit ussproch behalde und den billichir bestetige denne ichts doran irkenne vom dem ich nicht treten wil mit den minen also vil als an uns ist. Gerne wil ich unserm heiligen vater und der heiligen romischen kirchen gehorsam sein, mines ordens bewerliche gerechtikeit cum protestacione debita vorczubrengen czu rechtfertigende euwir gnaden ussproch und orteil, und ouch das seine heilikeit und czuforderst euwir trostliche gnade mich und desse vorwusten und vorheerten lande also besorge, das wir alsam in sulcher vorhoffnunge eines guten fredes so iamerlichin nicht obirczogen wurden gruntlich und vorterbet. Gegeben czu Marienburg am tage Barbare im XIIII^{C} und XX^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N^{0} 10, str. 223—225.

CMXX. *W Marienburgu* 5 *grudnia* 1420.

W. Mistrz do swego zastępcy w Niemczech, polecając mu, aby się ściśle trzymał instrukcyi w spornych sprawach zakonu z Polską i Litwą.

Gebietiger czu Deutschen landen.

Unsern gar fruntlichen grus czuvor und alles gute. Ersamer lieber her gebietiger! Als euch alles wol wissentlich ist, wie wir czu dem ussproche komen sein der nehest czu Bresslaw gescheen ist, den wir halden und gnuk thun, in deme, das uns ist georteilt czu thuen alleine mit gros unserm schaden, dennoch so hat uns ein sulchs dovon nicht entczogen. Dorczu so ist euch ouch offinbar, wie wir einen fruntlichen tag mit dem irluchten fursten herczoge Wytout hatten uffgenomen und den gehalden haben am tage nativitatis Marie nehestgeleden, von deme wir euch geschreben haben wie sich der hat irgangen. So schreib uns unlanges nu vor Martini unsirs ordins procurator us dem hofe, wie binnen dem vorbenumpten offgenomenen tage der allirdurchluchste und ouch der irluchte herren herr koning czu Polan und herczog Wytout etc. ire botschafft gesand hatten in den hoff, die aldo vorgoben undir vil andern reden, wie ire vorbenumpten herrn anders nicht denne

frede suchten, und woren begerende, das unsir heiliger vater die sache des ussproches czu sich neme und fredetage bis off Margarethe nehestkomende von nuwes inlegte czwusschen beiden teilen, das doch unser procurator hinderte als her beste mochte, als ir dovon gleichs unsern schriften ouch von procuratoris usrichtunge habt empfangen. Abir nu am montage vor Barbare qwomen uns ander brife vom procuratori, in den schreibt her uns, wie unsers heiligen vaters des pabstes undircamerer im czwu bullen gesant, als her itczunt von Florencz was gescheiden, die her nicht umme sache willen wolde uffnemen, sunder sante sie dem undircamerer wedir; das doch hatte vordrossen unsern heiligen vater, der von stadan, als her in Rome qwam sante noch unserm procuratori und nochfragete und entwert, worumb her die nicht hette offgenomen. Befal her em ernstlich, das her muste offnemen die czwu bullen, die her uns vort hat gesant und uns am nehestevorgangenen montag erst sein geentwert. Die eine was offen, die ander geslossen. Der beider und ouch des undercamerers gesanten brifes und unsers procurators entwert abeschriffte senden wir euch hirinne vorslossen. Und als ir dorinne werdet befinden, das iclich teil seines willens gerechtikeit solde haben vorbracht vor dessen czukomenden winacht heiligen tagen unserm heiligen vater, des meinunge steet, das her umb desse czukomende ostern enden welde was czum frede gehorte etc. So ist uns die czeit io czu kurcz, als wir das protestirt haben; went die bullen sein gegeben kalendis Septembris und sein uns nu am montage erst geentwert. Als haben wir doruff noch rathe unser schrifftgelarten und ouch der gebietiger usrichtunge wedir in den hoff geschicket, als wir das alsam dirkennen mochten vor das beste. Dorczu haben wir itczunt unser nemeliche botschaft gefertiget czu dem allirdurchluchsten unserm allirgnedigsten hern Romischem, Hungerisschem und Behemisschem koninge etc. bei der wir seine gnade demuticlichin bitten undir andern sachen von worte czu worte als desse ingeslossene abesschrifft euch derglichin des wirt berichten. Und bitten euch mit allen unsers rathes gebietigern als wir hogste sullen, das ir euch noch dessen ingeslossen schriften richtet und euch getrulich bearbeit an unsere herren die korfursten geistlichin und wertlichin und sost ouch an andern forsten, sunderlich an den ienen die bei dem ussproche gewest sein, die ir uns dirkennet geneiget, und die mit aller demut bittet vor uns czu schreiben unserm heiligen vater dem pabste und den cardinalibus, in der masze, als ir befindet hirinne wie wir gebeten haben unsern gnedigsten herren den Romisschen konig etc. vor uns czu schreiben. Doch seit io dovor gewarnet, ap die briefe der forsten eines sinnes und einer meinunge weren, das doch nicht eines lutes sei tenor litterarum, sunder das iclich herre selber und sunderlich schreibe noch gewonheit seiner cancellarien, off das man nicht dirkennet, das is sei subordiniret mit den fursten. Lieber herr gebietiger, tut hirbei euwern fleis und vormogen und io ee io besser, und was briefe ir alzo czu wege brenget die sendet unsers ordens procuratori in den hoff als ir allir erste moget, und schreibet im mete, wie irs habt usgericht; mocht ir em copien sulcher briefe metesenden, das were uns allen gros czu danke. Obir das alles schreibt uns io wie irs dormete beleiten werdet, der czeitungen wir naw dirbeiten. Gegeben czu Marienburg am donrstag noch Barbare der heiligen iungfrawen im XIIII^{C} und XX^{ten} iore [1]).

Kopia w Registrancie N^{0} 10 str. 225—227.

[1]) W liście z dnia 13 grudnia 1420 r. (ibidem 227 228.) pisze Mistrz W. do swego zastępcy w Niemczech, iż jak mu donoszą z Polski i Litwy: vorsehen wir uns andirs nicht denn eines gewissen

kriges, dorczu sich nemlichen herczog Wytout richtet, als verre her von andern gescheffteu doran nicht wirt vorhindert; prosi go zatem aby przygotował się z bracią zakonną na wypadek wojny aby atoli nie sprowadzał i nie godził się o zaciężne wojska które tylko niszczą zakon (went sie uns vor eime iore so swerlich von dannen sein ankomen das wir hutestages nicht vorwonden haben).

CMXXI. *W Dynaburgu* 6 *grudnia* 1420.
Komtur z Dynaburga donosi mistrzowi Inflanckiemu o wieściach wojennych z Litwy.

Bunge V. N° MMDXVII. c. 698.

CMXXII. *W Rzymie* 6 *grudnia* 1420.
Papież Marcin V napomina króla Jagiełłę, aby pokoju z zakonem dochował i warunki wyroku wrocławskiego wypełniał.

Raczyński C. d. L. 271—74.

CMXXIII. *S. S. et D. [pod koniec* 1420].
Król Jagiełło wyraża radość papieżowi Marcinowi V z powodu zajęcia się przezeń wyrokiem wrocławskim i uprasza powtórnie o odwołanie tegoż.

Rex Polonie scribit domino apostolico de transmissione suorum ambasiatorum versus curiam romanam:

Beatissime pater et domine benignissime! Dum fideli insinuacione nuncciorum meorum, venerabilis Pauli decretorum doctoris et Jacobi de P(arauesino) familiaris, devotorum dilectorum, ad pedes S. V. pro parte mea nuper directorum recepissem, quanta affeccione S. V. me et fratrem meum carissimum dominum Alexandrum magnum ducem Lythwanie etc. regnum, terras et dominia mea prosequitur et quomodo profectus meos et regni mei predicti, paternis zelando visceribus, circa moderacionem illius pretense et inique sentencie, quam contra me fratrem meum predictum ac regnum et terras utriusque nostrum dominus S(igismundus) rex Romanorum etc. pro magistro et ordine Cruciferorum fulminavit, pia meditacione sit intenta, paterna animadversione considerans, quod ex ea multorum malorum fomenta consurgerent et que inter fidei domesticos excreverint incomoda geminatis successibus pulularent et gladius semper seviret in populo cruentatus nec ea posse aliorsum suffocari nisi S. V. intercessione et studio vincerentur. Exultat spiritus meus et caro mea refloruit multitudine gaudiorum. Confidens in domino omnium salvatore, quod amodo preliorum turbines, quos huiusmodi sentencie districcio attulisset, sub providencia S. V. feliciter conquiescent et pro tanto devotissimas S. V. reffero graciarum acciones. Hec enim in intimis gerendo desideriis et ad ea ardentissimis aspirando conatibus, ambaxiatores meos solempnes, sicut status et qualitas exigit agendorum, ad eiusdem S. V. pedes direxissem, nisi errores et disturbia que in terris regni Bohemie et Morawie, regno meo convicinis, heu exorta causam inpedimenti prestitissent. Tamen ne erga me filialis devocio cum integritate obediencie videatur tepescere, iuxta S. V. mandata leves nuncios meos et dicti fratris mei ducis Alexandri cum munimentis et iuribus ad causam meam et ipsius deffensionem opportunis, sicut V. S. iniunxit, ad festum nativitatis Christi pro termino parti mee deputatis curabo expedire. Porro pater beatissime, cum sit S. V. ex sacro

collegio manifestum cardinalium, qua devocione et humilitate sancte sedi appostolice et ipsius summis pontificibus una cum predicto fratre meo, a tempore quo merui sacri gracia baptismatis renovari, obsecundacione deservivi, tam in conversione paganorum quam in aliis piis operibus ecclesie cultum et fidei incrementum, augentibus sepe enim aliis vacillantibus aut se quodam modo a reverencia debita dicte sedis submoventibus tamquam verus filius et attleta ipsius, fidem sibi intemerate constancie observavi, neque vita mihi comite desinam observare. Eu tempus [1]) presentacionis advenit, ut laborum meorum sub manibus dispensacionis vestre fructum recipiam prestolatum, cuius dulcedinem usque in senectam et senium expectavi. In retribucione itaque premiorum meorum, pater beatissime, et ut clades populi christiani, que heu dolor, quod flebili mente commemoror, cum tanta ruina tantisque defluxerunt periculis et scandalis, non reddeant vice versa, sed perpetim relegate dampn[ar]entur, dignetur S. V. sic excessum sepedicte sentencie restringere, quatinus eius pretensio nequeat nova in Christi plebe dispendia fabricare. Et enim quantocumque tempore infausta ipsius districcio remanebit, nunquam inter regnum meum et ordinem predictum pax debita excoletur. Et nimirum beatissime pater, si legum et canonum et sacrarum scripturarum partem meam muniant suffragia favoris paterni et apostolice sedis gracia [2]) opus est dumptaxat mihi prestolari, quorum subnixa S. V. racionibus, non dedignabitur devocioni filiali acclinari. Quecumque enim inter me, predecessores meos arbitria, transacciones et concordie, que sibi pars adversa autumat profuturum, sunt secuta, neque mihi aut predecessoribus meis aliqua patuit eorum tempore in dictis terris tunc libertas, sed semper duravit et hactenus durat spolium naturali interrupcione, videlicet gverris fuerunt interrumpta et actenus interrupcio eorum non cessavit. Cum eciam liquet per apertum, prefatas terras Pomeranie etc. fuisse et esse infra limites regni mei Polonie ab antiquo et ultra quam hominum memoria comprehendit, liquet autem eorum veritas ex cuiusdam sentencie iudicum sedis appostolice delegatorum instrumento et ex quibusdam attestacionibus solempnibus testium omni accepcione maiorum, que fuerunt in iudicio auctoritate eorundem iudicum publicate et potissime cum constar de facili poterit, quam magne inportancie, valoris, estimacionis et potencie sunt predicte terre, ut fere terciam partem regni constituant, que non debuerunt nec potuerunt a regno Polonie tamquam a suo toto sine gravissimo [3]) preiudicio et detrimento regni sequestrari. Sic enim in se divisum sicut omne regnum evangelica protestante veritate, dissolucioni subiaceret et hec regni particio ad destruccionem ipsius tendebat atque tenderit, sicut frequens iam experigencia evidenter monstravit. Iusta igitur racione S. V. et ex officio potuerit per bullam S. V. declarando providere, ut si constiterint de alienacione quomodolibet facta terrarum predictarum aut per quemcumque de iure monstrare valuisse, nec valere, eciam si prelatorum et baronum vel aliorum regni maiorum intervenisset consensus, qui in detrimentum regni de iure non valuit, ac deinde declarare, me et successores meos pro tempore existentes quovis pacto non ligari nec de iure valere quamcunque concordiam, si eciam iuramento seu quacunque alia firmitate vallaretur, quin liceat mihi et successoribus meis terras huiusmodi repetere omni iure. Sic enim papa Honorius tercius, huius ordinis Cruciferorum institutor, regem Hungarie reprehendit, qui in preiudicium regni sui quasdam alienaciones fecerat et iuramento promiserat nunquam eis contraire. Et proinde idem papa Honorius huiusmodi iuramentum non teneri declaravit, tamquam priori contrarium iuramento in sua

coronacione prestito, quo iura regni sui illibata promisit observare, et per consequens alienacionem huiusmodi decrevit non valere. Similiter Innocencius papa tercius providit regno Portugalie ex officio suo, ne per negligenciam aut prodigalitatem ipsum regnum dissipantes detrimentum paciatur, coadiutorie sibi fratrem suum assignavit, ut habetur in capitulo grandi de iureiurando, libro sexto. Nec obstat, si dicantur Cruciferi, prescripsisse vel alia iuris habuisse remedia, dato enim et non concesso adhuc, nullum [4]) eis per hoc titulum, sed solum excepcionem vendicarent, et si alia eis quecunque iura competerent, omnium eorum notorie reddiderunt se indignos et ingratos et sic eis non posse suffragari. Nam ante LXX et LXXX annos non solum terram Pomeranie per violenciam sub rege Wladislao patre regis Casimiri receperunt, sed eciam Cuyawiam et terram Dobrinensem cum maxima effusione sanguinis christiani, similiter terram Syradie, Lancicie et fere totam Poloniam flammis subiacerunt et in cineres converterunt, prout hec potuerint clarissimis et autenticis contestari documentis. Et nunc tempore regiminis mei diffidato regno meo, in magna ipsius parte, ipsum destruxerunt et iterum post concordiam Thorunensem et post sentenciam similiter arbitralem, taliter qualiter Bude latam, quociens me predictum fratrem meum regnum et subditos meos inenarrabilibus in iure lacesserunt, multa loca in regno meo desolata attestantur, ex quibus omnibus ab omni iure, in quantum eis competeret, quocumque iure canonico vel civili recesserunt, nec potuerint quovis modo se iuvare. Hoc eciam dignetur S. V., supplico humiliter, providere, ut ordo Cruciferorum predictus, sicut alias in sacro concilio Constanciensi eadem S. V. cum aliis patribus eidem concilio presidentibus conceperat, roformetur, sub censuris strictissimis committendo, ut nequaquam deinceps bella moveant christianis, sed gladium quem solebant contra Christi fideles vibrare, in viscera convertant paganorum, sicut regula eorum, quam ad persecucionem et extirpacionem infidelium susceperunt arcentur, et una nobiscum et aliis Christi fidelibus contra crucis extraneos armari invalescant. Sic enim possent exulate pacis comoda Christi fidelibus revocari et sanguinis humani profluvia deterg ac toti orbi tranquillitas in disposicione S. V. reddiri [5]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 163 — 166.

[1]) tempore. w. kod. [2]) graciam. [3]) dwa razy. [4]) ullum. [5]) Gdy polecenie dla posłów królewskich do papieża wysłanych w sprawie odwołania wyroku wrocławskiego, datowane jest w Niepołomicach 23 listopada 1420 r. (Ob. Raczyński C. d. Lith. p. 267) list powyższy musiał wyjść z kancelaryi królewskiej pod koniec t. r.

CMXXIV. *W Grodnie* 17 *stycznia* [1420].

Król Jagiełło oświadcza Fryderykowi margrabi Brandeburskiemu iż gotów jest zawrzeć zawieszenie broni z zakonem.

Raczyński C. d. Lith. p. 275 — 77. Co do daty roku obacz Caro G. Polens III. str. 523. (Uwaga druga.)

CMXXV. *S L et c. D* 20 *stycznia* [1421].

Witołd w. ks. L. żali się przed papieżem Marcinem V, z powodu ociągania się kuryi z nominacyą Mikołaja na biskupa Miednickiego i uprasza go o przyśpieszenie tejże.

Napierski R L. U; N⁰ CCXIV c. 176. Caro L C. I. N⁰ LX. p. 106.

CMXXVI. *W Sanoku [w lutym 2421].*

Król Jagiełło użala się przed papieżem Marcinem V, iż według wieści z kuryi nadchodzących, papież z niczem chce odprawić posłów jego, których w sprawie odwołania wyroku wrocławskiego wysłał do Rzymu.

Rex Polonie scribit domino appostolico conquirendo.

Beatissime pater domine benignissime! Iam fiduciarum mearum spes abiit et expectacionis cessavit solacium, per que animus cum suspiriis pacem expectavit et tenaci confidencia tenuit vires de cetero, quas urgentibus iniuriis in domesticos proprie fidei cogebatur extendere, in hostes Christi et fidei christiane inimicos effudisse, ad hoc sitivit quemadmodum cervus ad fontes aquarum hec desideravit et rumpi nubem cottidie obsistentem optavit, desiderabile cum paganis et hereticis certamen pro fide Christi recepisset, in quo pacis magis comoda habere quam subire preliorum discrimina estimavit. Sed heu infauste sortis quis invidia fatorum potuit activa effugere? Ecce pro pace iterum venit turbacio. Quamquam enim pater beatissime iusticia mea, quam Cruciferis tociens contenderunt inpugnare, toti mundo innotuit, quam nunc iura partis mee clarissima, nunc doctorum venerabilium fere tocius Italie maiorum auctoritas et expergencia (sic) apertissima nudam et absque omni dubietate patentem demonstravit et alia iuris subsidia sibi succurerunt, sed et V. S. clemencia, ad cuius proteccionem post illam pretensam pronuncciacionem domini Sigismundi Romanorum regis etc. contra me pro Cruciferis de Prussia inportunam et perperam factam velud ad azillum singulare recurri, nunc per litteras eiusdem S. V. nunc per nunccios et nunc per alias evidentissimas relaciones plurimorum aliorum multipliciter illam commendavit et obtulit se iusticie mee talem prestitisse effectum, ut amodo adversariorum meorum inproba desisteret rebellio et auctoritate S. V. omnia iura mea que V. S. per procuratorem et ambaxiatores meos oblata sunt conspectui et probata multis privilegiis, racionibus et deduccionibus multorum peritorum vallata, robur perpetuum obtinerent, in quibus animus meus sic ressedit et nequaquam contrarium sperare potuisset. Pridie autem recepi litteras ambaxiatorum meorum in curia S. V. presencium, continentes, quomodo absque fine et nulla consolacione a V. S. recepta ad propria regredi properarent, significantes eciam quasdam dilaciones in eisdem, quibus S. V. uti circa huiusmodi negocia decrevisset, que tamen e S. V. mihi intimacione adhuc circa festum pasche vel paulo post concludi debuerunt. Nunc autem omnia in aliam vertuntur qualitatem et nescio in quo tam humilis excessit filialis devocio, ut tot afligi mereatur flagellis. Numquid pater beatissime, tot raciones, tot probaciones, tot munimenta et tot privilegia, que nullis excepcionibus sunt repulsa, parte eciam adversa nihil probante contra illa, solum quibusdam copiis veritate, quibus nulla fides in omni cognicione iudiciaria adhibetur, vise sunt invalide at ad concludendum minnime efficaces, et si alia remansissent indecisa, saltim pater beatissime hec, que S. V. cum tanta frequencia sunt inpressa S. V. movere potuerunt, quatenus sentenciam illam dffinitivam, pro regno meo super certis dominiis, terris et iniuriis contra ordinem Cruciferorum dudum a iudicibus sedis appostolice delegatis promulgatam S. V. confirmasset vel debite execucioni iusisset demandari, tamquam iustam et legittimam et que appelacione cessante in rem transmeant indilatam. Quo igitur me convertam, quo properabo aut quo vadam pro iusticia consequenda, quam ubicun-

que quesivere, nequeo invenire. Semper mea desideria, aut dilacionibus, aut tergiversacionibus, aut frivolis premunicionibus frustrantur. Quapropter supplico S. V. humiliter et devote, quatenus S. V. sic dignetur huic modo providere dispendio et paternis illi misereri affectibus, ut non cogar iuribus propriis iusticiam exquirere, quam in manibus S. V. cum tanta posui fiducia et cum prestanti devocione me cum regno meo e S. V. iugiter et sine resistencia submisi. Spero enim divina mihi prestari subsidia quem destinere [1]) humana et cui hominum presidia sunt subtracta divina potencia non desinet suffragari. Hec et alia plura V. S. commisi per fidelem capelanum meum de Dyaco, Cracouiensem canonicum, lacius pro parte mea exponenda, cui eadem S. V. hac vice tamquam mihi fidem adhibere dignetur creditivam. Datum in Sanok castro etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 277 — 278.

[1]) może raczej deserere.

CMXXVII. *W Elblągu* 11 *lutego* 1421.

W. mistrz przesyła Witołdowi bullę papieską.

Herczog Wytoud.

Irluchter forste und grosmechtiger besunder gutiger herre! Czu desser czeit sint uns us dem hofe czu Rome brife und bullen komen under den wir eine finden die euwir hochwirdikeit nemlich steet czugeschreben, die wir vort euwir groswirdikeit itczunt senden. Got weis das wir euwir herlichkeit gerne noch euwir begerunge nuwe czeitunge schreben. Wir vornemen ernstlich nichts denne das ein gemeine geruchte hier czu lande komen, das der ketczer in Behemen bei X. tusunt minner adir mee haben in kurcz dirnedir gelegen. Was sich wores doran irfolget, das wirt dirnehest clerlichir wol vornemen euwir durchluchtikeit, die got beware wolfarende in langen czeiten. Gegeben czum Elwing am dinstage noch invocavit dem sonntage im XIIII^{C} und XXI^{tem} iore.

Kopia w Registrancie N. 10 str. 66.

CMXXVIII. *S. L. et D.* [*początek* 1421].

Król Zygmunt uprasza baronów polskich, aby wpływem swym odwrócili króla Jagiełłę od heretyków i Wiklefistów czeskich, których tenże mimo ich wiedzy wspiera i chce wziąść w obronę; uprasza również o glejt bezpieczeństwa dla swego posła.

Caro Liber Canc. II. N⁰ CVIII. p. 178.

CMXXIX. *S. L. et D.* 28 *lutego* 1421.

Król Zygmunt do Fryderyka Brandeburczyka, wzywając go, aby zaprzestał myśleć o małżeństwie swego syna z córką króla Jagiełły, gdyż tenże wraz z w. ks. Witołdem biorą w obronę kacerskich Czechów.

Riedel. C. dipl. Brand. Oddział B. T. III. str. 393; i Palacky: Beiträge I. N⁰ 66 p. 64.

CMXXX. *W Elblągu* 16 *marca* 1421.

W. mistrz odpowiada Witołdowi na jego zażalenia wobec papieża z powodu zjazdu Wielońskiego i odpiera zarzut, jakoby

skąpstwo zakonu było powodem rozlewu krwi. Usprawiedliwia mistrza Inflanckiego z powodu zarzucanego łączenia się tegoż z Pskowianami i Nowogrodzianami i wyrzuca księciu, że tenże wchodzi w związki z poganami przeciwko chrześcijaństwu.

Z Reg. N⁰ 10. str. 69—71 u Bungego V. N⁰ MMDXXXIII. c. 718.

CMXXXI. *W Dynaburgu* 31 *marca* 1421.
Komtur z Dynaburga donosi mistrzowi Inflanckiemu, iż Monwid nie wrócił jeszcze z poselstwem od w. ks. Moskiewskiego, tudzież że Swidrygiełło pobił Tatarów, którzy uskutecznili napad na Litwę i że jeńców tatarskich kazał Witołd powywieszać.

Bunge V. N⁰ MMDXXXVII. c. 724.

CMXXXII. *W Marienburgu* 6 *kwietnia* 1421.
W. mistrz udziela pełnomocnictwa i kredytywy bratu zak. Eberhardowi von Sanszheim, pełnomocnikowi i zastępcy zakonu w Niemczech i włoskich krajach, Janowi Selbach, komturowi z Mewy, i Jostowi Hoenkircher, komturowi toruńskiemu, do traktatów z królem Zygmuntem, gdyby tenże chciał spory pomiędzy Polską i Litwą z jednej, a zakonem z drugiej strony, po wyroku wrocławskim powstałe, załagodzić.

Z Reg. N⁰ 10, str. 294, z datą Marienburg Sonntag Misericordie domini 1421.

CMXXXIII. *W Krakowie* 8 *kwietnia* 1421.
Król Jagiełło zawiera przymierze zaczepno-odporne z Fryderykiem Brandeburczykiem przeciwko Krzyżakom.

Riedel C. dipl. Brand. 2 oddz. T. III. str. 339.

CMXXXIV. *W Krakowie* 8 *kwietnia* 1421.
Król Jagiełło zawiera kontrakt z Fryderykiem Brandeburczykiem, dotyczący zaślubin syna Fryderykowego z córką królewską, i normujący wzajemne zobowiązania.

Dok. króla u Riedla C. dipl. Brand. 2 oddz. T. III. str. 397; dok. księcia u Voigta: Erwerb. der Neumark. str. 406 i Caro L. C. N⁰ III. str. 20.

CMXXXV. *W Miechowie* 16 *kwietnia* 1421.
Król Jagiełło obiecuje w. mistrzowi, iż ukarze poddanych swoich, którzy kupców zakonu zrabowali.

Raczyński C. d. Lith. p. 278, i Caro L. C. I. N⁰ XLI. p. 78.

CMXXXVI. *W Marienburgu* 28 *kwietnia* 1421.
W. mistrz tłómaczy się przed królem Polski z powodów, jakie zmusiły jego pełnomocników do niewypłacenia wyrokiem wrocławskim przysądzonej Polsce sumy.

Also hat dem allirdurchluchsten fursten und herren konige czu Polan der homeister geschreben etc.

Demutige bevelunge williger dinste czu aller euwir koniclichen behegelichkeit unsers vormogens vorempfangen. Allirdurchluchtster furste grosmechtiger konig und gnediger guciger herre! Sint dessir leczte ussproch von euwern gnaden und dem irluchten fursten unserm herren herrn Allexandro andirs Wytout grosfursten czu Littauwen etc. ist geczogen von unsirn heiligen vater den pabst, als seine heilikeit das schreibt, und dorczu wir ni von euwern gnaden mochten undirweist werden, ap euwir durchluchtikeit den ussproch ouch in andern seinen puncten und articulen welde halden, und ouch nie mochten gesichert werden, ap euwer gnade den egenanten unsern herren herczog Wytoud und ouch die euwern vormogen welde und dorczu halden, das der ussproch noch inhaldunge euwirs koniclichin compromis wurde volfurt und gehalden, so czwivelten die unsern die keen Thorun czu der beczalunge gesant woren, ap man pflichtig were das golt den euwern czu entwerten czu dessen czeiten, das en doch vor ougen wart gelegt. Off sulchs czwifels irkentnisse und vorclarunge, dirboten sich die unsern doheen als der ussproch das usweiset. Obir das haben sich di unsern ouch irboten, mochte wir noch den obengeschreben artikeln entscheiden und gesichert werden, man were gereit das gelt sunder vorczog lassen czu folgen euwern gnaden, went wir io bereit sein genuk czu thuen in allen stucken wie uns dergleichen ouch mochte wedirfaren. Gegęben czu Marienburg am montage vor ascensionis demini im XIIII^{C} und XXI^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N^{0} 10, str. 74.

CMXXXVII. *W Sączu* 7 *maja* 1421.

Król Jagiełło zarzuca w. mistrzowi, że mu nie wypłacił należnej sumy.

Raczyński C. d. Lith. p. 280.

CMXXXVIII. *W Rzymie* 16 *maja* 1421.

Jan Tiergart, prokurator zakonu u kuryi, uwiadamia w. mistrza o układach, jakie miał z papieżem w sprawach zakonu z Polską i Litwą.

Bunge V. N^{0} MMDXLVII. c. 737.

CMXXXIX. *S. L. et D. [w maju* 1421].

Niewymieniony z Krakowa donosi Prażanom o losie ich posła Hynka z Kolsztyna i o przyjęciu jakiego tenże doznał od króla Jagiełły i od Witołda. Odpowiedź Prażan.

Palacky. Beiträge. I. N^{0} 94. str. 92.

CMXL. *W Marienburgu* 23 *maja* 1421.

W. mistrz do króla Zygmunta z kondolencyą z powodu klęsk w Czechach i z usprawiedliwieniem się z powodu czynionych mu przez króla zarzutów, jakoby miał się odbywać zjazd z Witołdem itd.

Dem Romischen konige.

Demutige bevelunge williger dinste czu aller euwir koniclichen behegelichkeit mit andachtigen gebeten in gote vorempfangen. Allirdurchluchster grosmechtiger koning und allirgnedigster gutigster herre! Mit solcher achtbarkeit als ich schuldig bin, habe ich als hewten euwir koniglichen hochwirdikeit briff empfangen. Und als euwer gnade mir undir andern reden gerucht hat czu schreiben, wie is mit dem Berge czu Kutten und den landen und landlewten Behemen und Merhern itczunt ist gelegen etc. so rufe ich an mir des gote czu geczuge, das is mir mime herczen und gemute eine sulche pin und qwal ist, das ichs die volle nicht weiss czu schreiben, went euwir gnaden missegenugen sint nicht mir noch meinem orden alleine, sunder ernstlich dessen armen betruepten landen ein sulch irschrecknisse und irbewunge, das is gote in seime reiche sei geclagt. Idoch allirgnedigster herre, nicht lasset euwir hercze czu hoch besweren die untat euwer landt und lewte; ich getruwe dem gutigen gote, das von sundirlichir seiner gnaden ingeistunge euwir konigliche wisheit sie so swerlichen noch wirt obirkomen, und ire missetat also bedrucken, das euwer so swere anfechtunge czu grosser merunge der fraheden und czu forder usbreitunge des lobes, der eren und preises euwir koniclichen maiestat wirt gedeien. Euwir gnade schreibt wie die vornomen habe, das ich und di meinen einen tag mit dem irluchten herczog Wytout in dessen nehest vorgangen pfingesten solden geleistet adir czu halden vorramet haben etc. Wer das euwir durchluchtikeit hat vorbracht, der tut im selber czu kurcz und mir und den meinen grose ungute, went is in der worheit nicht gescheen ist, sunder der allirdurchluchste herre konig czu Polan hatte sich mit minem sendeboten leczt vor Georgii beret von eine tage, off den in dessen vorgangenen pfingsttagen beider teile rete solden sein czusampnekomen, umb nichts andirs, denne czu handeln die schaden und schelungen die sedir euwir gnaden ussproch czwusschen beiden teilen sein entsprossen. Abir do dem egedochten herrn koninge das gelt desser leczten beczalunge nicht folgete, umb sachen in dem andern briffe usgedrucket, schreib mir seine durchluchtikeit, her en mochte ouch die seinen nicht gesenden czu dem tage. Also ist das bleben undirwegen. Ich befinde mit alle den minen offinbarlich, das mines ordens wedirsachen in euwer gnaden missegenugen sich itczunt hertlicher stellen wedir desse land czu krigen, des ich mit alle den meinen bin wartende alle tage. Euwir konigliche hochwirdikeit mag ummer dirkennen, was sie wedir got, wedir recht und alle redlichkeit undir ein sulchen suchen, das ich und min orden bei keiner redlichen dirbitunge adir ussproche bleiben mogen. Wir haben im got weis swer czu thun, sollen wir im hofe von nuwes anfechtunge liden und allhir ouch einen krig furen. Umb der sache, allirgnedigster gutigster herre, geruchet von angeborner gute czu gedenken, ap in eingerlei weise dessen landen trost und beschutczunge in so grosser ferlichkeit irne irscheinen moge und betrachtet gnediger herre wurden mine wedirsachen iren vorsacz, do got vor sei, behalden an dessen landen, was dornehest dem cristenthum und czu forderst euwir durchluchtikeit entstehen mochte, als dovon und von den obengeschreben sachen der wirdige herre meister Sifridt, euwir koniclichen hochwirdikeit arczt, volkomelichir vorclarunge thun wirt euwern gnaden, die der almechtige got stercken geruche mit wolfart der gesundheit und merunge sines heiligen reichs. Gegeben von (sic) Marienburg am freitage noch corporis Christi im XXI[ten] iore.

Kopia w Registrancie N⁰ 10 str. 305—306.

CMXLI. *W Marienburgu 23 maja* 1421.
W. mistrz do króla Zygmunta w sprawie niewypłacenia królowi Polski sumy 12.500 zł. węg.

Romischem konige.

Demutige bevelunke willige dienste zcu alle euwir konigliche behegelichkeit mit andachtigem in gote gebeten vorempffangen. Allirdurchluchster forste grosmechtiger konig und allirgnedigster herre! Alz euwirn gnaden durch die minen wol vorbracht ist, das meine gebittiger und ich gehorsam gewest sien euwir maiestad ussproch, als mit der brechunge desses landes mechtigem slosse und genislicher molen Luwbicz, mit der beczalunge der XII$^1/_2{}^M$ golden und hutestages bereit bin czu thun was mich und di meinen angehoret, so en kann mir io dergleichen nicht weddir faren von dem allirdurchluchsten herrn Wladislaus konige czu Polan noch von dem irluchtem hern herczog Witoudt. So ist euwir hochwirdikeit clerlich bericht, wie sie euwir gnaden ussproch im hoffe czu Rome arbeiten czu vornichten mit eime procuratorio, das alleine steht off den grosmechtigen herren konige zcu Polan. Des so habe ich gefach namhaftige mine bottschafft und sundirlich nu vor dessem nechstvorgangenem sente Jorgen tage getan zcu dem egedochten herren konige zcu Polan, mit demut bittende mir zcu geben entlich czu vorstehen, ap siene hochwirdikeit dem ussproche gnuk welde thun und den benumpten herrn herczog Allexandrum und die sienen, vor die siene durchluchtikeit bie gutten lutern truwen ane arg geloubt hat, vormogen und ouch dorczu halden welde deme gnug czu thun. Ich en habe keine uszrichtunge dovon mocht bekomen, sundir so vil wart mir inbracht: der herre konig zcu Polan wolde mich das lassen vorstehen durch nemliche sendeboten sienes rathes, das das nie gescheen ist. Gleichewol sante sien durchluchtikeit nu off Georgii die sienen ken Thorun umb desse letczte beczalunge den die gereitschaft des geldes wart bracht vor ougen; do sich die minen irboten czu volfuren und zcu thun alles das man pflichtig were, und do die selben des herren koniges sendeboten gefraget wurden, ap sie ouch gemechtiget weren der glichen wedir zcu thun, als quitancien zcu geben, von eins vorliebten ortheils wegen sicherunge zcu thun vor den irluchten herren herczog Wytoud und des reiches zcu Polan undirsassen vor die geloubt were als oben berurt ist, und ouch vorsuchunge czu thun des obengedochten euwir gnaden ussprochs anfechtungen im hoffe zcu Rome, wen sie rechts halben keinen nutcz binnen der czeit so sie den ussproch anfertigen gebruchen solden. Die sendeboten des herrn konigs sprochen slechts, sie hetten nicht forder macht denn gelt offczuheben. Obir das irboten sich di minen, sie welden das gelt off das rothuz legen zcu Thorun, alz is ouch geschach; so schier sie die obengedochten artikel volfurten, so sulden sie der beczalunge unczwifelich gewert sien, mochte das nicht gescheen, zo zwifelten die meinen, ap man scholdig were en die beczalunge lassen zu folgen, und czogen sich des czu dirkentnisz euwir koniglichen maiestad noch uszwiesunge des ussproches, und also steht is noch, das in das gelt nicht hat gefolget. Ich hatte meins ordens gebittigern, die ich ken Norenberg sante mete gegeben und den bevolen, das sie alle desse obengeschreben sachen solden clerlichir euwir koniglichen hochw. haben vorbracht, und sint euwir gnade dohin nicht ist komen, so vornuwe ich sie iczunt, als ich allirkortczte mochte, off das euwir hochw. durchluchtikeit getrulichin der sache gestalt wissen moge, ap der allirdurchluchste forste und herre herr

konig czu Polan adir imand andirs ichts wedir mich dokegin wurde vorbrengen euwir gnade, den ich mit alle den minen demuticlich befele und wellen alsam den gutigen got innerlichin anruffen und bitten euwir konigliche maiestad in gesuntheit und gelucseliger wolfart czu bewaren zcu langen zeiten. Gegeben zu Marienburg am ffreitage noch corporis Christi im XIIII^C und XXI^ten iore.

Kopia listu w Registrancie N^0 10, str. 301—302; u dołu: dessen obengeschreben briff ist geczweifechet und das andirteil ist usgegangen von Grebyn am freitage vor Viti und Modesti.

CMXLII. *W Rzymie* 11 *maja* 1421.

Papież Marcin V, wzywa arcybiskupa Rygajskiego i jego suffraganów w Inflanciech i Prusiech; aby nie wyrządzali krzywdy nowochrzceńcom żmudzkim i litewskim, o co ich oskarża Witołd w. ks. L.

Martinus episcopus servus servorum dei. Venerabilibus fratribus archiepiscopo Rigensi et eius suffraganeis in Livonie ac Prussie partibus constitutis, salutem et apostolicam benediccionem. Nuper siquidem peticionem dilecti filii nobilis viri Allexandri alias Wytoldi ducis Lytwanie cum querela accepimus, continentem quod licet dilecti filii Samayti, Lytwani et neofite [1]) sue dicioni subiecti, qui prius in umbra mortis et tenebris ambulabant, imbuti demum ecclesie salutiferis documentis, unda sacri baptimatis sint renati et in Christi fide ferventibus studiis perseverent, ac illam in circumvicinis partibus per infidelium reduccionem, ad gremium sancte matris ecclesie ampliare proponant proficiendo sibi et aliis ad salutem. Tamen vos et nonunlle alie persone religiose et seculares in Livonia, et aliis circumstantibus partibus consistentes, eosdem Samaytos Lytwanos et neofitos [2]), quos tamquam novellas palmites in vinea domini sabaoth paterna deberetis affeccione complecti et sincera in Christo caritate diligere, diversis afficitis iniuriis, violenciis atque dampnis, ipsorumque terras, castra et loca, tamquam infidelium perfidorum hostiliter invadi ac substanciis suis illis spoliando, variis rapinis, predis, robariis [3]) et personarum capcionibus affligi permittitis et iubetis, in ipsorum grave dispendium et eiusdem fidei vilipendium et contemptum. Nos igitur quibus universi gregis dominici cura superna disposicione commissa est, premissa si vera sint, nequeuntes conniventibus oculis pertransire, quinimmo illis apostolice proteccionis clipeo et oportuno, quantum in nobis fuerit, patrocinio protegentes, fraternitates vestras paternis affectibus requirimus et hortamur in domino, vobis in virtute sancte obediencie et per vos prestiti iuramenti nihilominus iniungentes, quatenus pro nostra et apostolice sedis reverencia, et incremento fidei christiane, ab huiusmodi molestiis, violenciis atque dampnis, omnino et effectualiter desistatis, nullamque eisdem Samaytis, Litwanis et neofitis castris, terris et locis per vos aut subditos inferatis molesciam, iniuriam vel offensam seu aliquam noxiam novitatem, nec ab aliis, quantum in vobis fuerit, permittatis inferri, quinimmo eis et eorum cuilibet oportuni favoris presidio assistentes, illos intra vestre caritatis paterna ubera foveatis, quod cedet ad singularem leticiam et consolacionem cordis nostri, ut per hec et alia bona opera, que domino inspirante feceritis, valeatis beate vite gloriam promeveri. Nos enim eisdem Samaytis, Lytwanis et neofitis, cum eis reddatur difficile pro singulis iniuriis et querelis ad dictam sedem habere recursum, venerabiles fratres nostros archiepiscopum Opuliensem (sic) [4]), et Mednicensem ac

Wilnensem episcopos, conservatores et iudices, per alias nostras literas dedimus et deputavimus, qui eis contra quoscumque iniuriatores, molestatores et invasores eorum per censuram ecclesiasticam et alia iuris remedia procedentes et ceteris auctore domino iusticiam ministrabunt; attendens tamen per hec in nichilo ledere vel iniuriare vestra episcopalia, que in illis partibus habetis. Datum Rome apud sanctum Petrum, secundo calendas junii, pontificatus nostri anno quarto,

Odpis tej bulli pismem czytelnem lecz błędnie odpisywanym w arch. N. Z. w Królewcu; mieści się poniżej odpisanego listu Witołda na arkuszu na 1, 2 i trzeciej stronie arkusza. Porównaj Napierski. Index str. 223 N. 990. Caro L. C. II. N⁰ CXII, gdzie konserwatorem i sędzią w sprawach żmudzkich wymieniony jest tylko arcybiskup lwowski; kopia Cary bez daty.

[1]) w odp. nicofite. [2]) w odp. nicofitos. [3]) sc. roboribus. [4]) sc. Leopoliensem.

CMXLIII. *S. L. et D.* [*po* 10 *czerwca* 1421].

Prażanie dziękują Witołdowi w poetycznem piśmie za poselstwo, przedłożone im przez Wyszka Raczyńskiego i Hynka z Kolsztyna i oświadczają się z gotowością przyjęcia Zygmunta Korybutowicza na zawiadowcę królestwa czeskiego.

Caro Liber Canc. II. N⁰ LII. str. 96. i ze skróconej kopii Palacky Beiträge I. N. 118. str. 21.

CMXLIV. *W Sobowidzu* 17 *czerwca* 1421.

W. mistrz do króla Zygmunta, odpowiadając na list z dnia 1 czerwca, wyraża swą radość, że król za pośrednictwem Zawiszy Czarnego ma sposobność pogodzić się z królem Jagiełłą i prosi ażeby król raczył jak dotychczas uwzględniać prawne pretensye zakonu.

Konige czu Ungern.

Demutige bevelunge und willige dinste czu alle euwir koniclichen behegelichkeit mit andachtigen gebeten in gote vorempfangen. Allirdurchluchster forste grosmechtiger koning und allirgnedigster gutigester herre! Euwern gnaden thun ich nu abir wissentlich, das ich euwer durchluchtikeit briff der czu Trentz gegeben ist am sontage vor sente Erasmentage [1]) mit schuldiger achtbarkeit und demut wirdiclich empfangen habe. Und als undir andirn reden kurczlich dorinne berurt wirt, wie noch sulchen teidingen die euwir maiestat der strenge herr Sawisch etc. hat czu irkennen gegeben, euwer gnade hoffe die geschefte die czwusschen euwer hochwirdigen maiestat und dem allirdurchluchsten forsten herrn konige czu Polan gewant sein kurczlich sollen gut und slecht [2]) werden etc. des ich mit alle den meinen gros infrahet sein und mochten so richtig czu euwern koniclichen begerungen und so schir nicht gescheen io wirs alsam lieber und me gefrahet wurden. Und als vordan wirt usgedruckt, wie euwir durchluchtikeit in der richtunge minen orden io nicht usslahen sunder gerne eine ewige richtunge mit dem egedochten unserm herren koninge und dem irluchten herren herczoge Wytout etc. von eime, mir und minen orden vom andern teile, begert czu bearbeiten etc. dovor ich mitsampt minen gebitigern mit geneigeten houpten und sulcher demut als wir getrulichste sollen andachticlichin danken und czu genuge des nicht gedanken mogen euwern gnaden. Wir dirkennen alle und befinden merklichin, das euwir konicliche meiestat gerne sege und bewurbe desser lande und mines ordens fromen und gedeien. Abir als dornehist usgedruckt wirt, das der krig harte czu vorrichten sei, sie en

baben denne das landt Saymaiten und seit begerende dorvon czu vorstehen unsir allir meinunge und willen etc. Allirgnedigster herre! Als min orden alle wege gefollig und gehorsam ist gewesen euwir maiestat, die nie andirs denne noch gote noch rechte und aller redlichkeit so achtbarlich dorinne gefaren hat, das dovon euwer konicliche weisheit lop und ere unczwifelich wirt gepreiset an weiten enden, so habe ich als hewten in vorsamelunge mines rates gebietiger eintrechticlichin mit en dovon also beslossen. Getruwet euwir hochwirdikeit mit en czu eime guten ende czu komen und dessen landen und meinen orden einen bestendigen frede czu schaffen, wir wellen euwir gnaden czu dinste und behegelichkeit abir gefollig sein, und das selbe land Saymaiten, alleine is minen orden und dessen landen vaste sweer czu thun ist, als euwer gnade io das selbir wol dirkennet, obirgeben mit sulchen greniczen, die unschedelichin sein den landen Prewszen und Liffland etc. Idoch also, das euwir konicliche hochwirdikeit mir einen nemlichen tag und stat geruche czu vorkundigen off den ich die minen gesenden moge czu euwern gnaden die czu berichten von der schickunge der grenitczen und ouch von andern noch vasten schelungen die czwusschen uns beiden teilen gewant sein, uff das die ouch mete also ingeteidinget werden, das man dornehest nicht abir durffe komen czu nuwen krigen. Und sint euwir gnaden io offinbar ist, wie is gestalt und itczunt gelegen ist mit dem irluchten forsten hern herczoge Wytout und minem orden, so geruche euwir konicliche hochwirdikeit mich und desse land also czu besorgen, das wir mit heeres macht nicht binnen des obirczogen werden, sunder das alle sachen in guten und gedolt bleiben stehn so lange, bis das die schelungen czu eime ganczen ende geteidinget und volfurt werden. Ouch weis euwir durchluchtikeit ummer wol, wie der irluchte foste her herczog Wytout sich czewet von euwerm koniclichen ussproche leczt czu Bresslaw gescheen mit eim sulchen, das her vorgibt sein ingesegil sei nicht am anlosbriffe etc. So bitte ich mit alle mines rathes gebietigern als wir demutigste mogen, gerucht gnediger herre das czu betrachten und doruff also czu gedenken, das umb vormidunge grosser schaden ergerunge adir andir infelle ein sulchs denn vorwart werde und das alle sachen die mit wissen durch euwir durchluchtikeit werden beteidinget crefftig gehalden und unvorserlich bestendig bleiben unschedelich doch euwir gnaden ussproch leczt czu Bresslaw gescheen in allen andern seinen artikeln dorinne usgedrucket. Gegeben czu Sobbowitcz am dinstage nach Viti und Modesti im XIIII^{C} und XXI^{ten} iore [3]).

Kopia w Registrancie N. 10 str. 306 — 307.

[1]) tj. 1 czerwca. [2]) sc. geschlichtet werden. [3]) Na str. 304 znaj uje się list w. m. do króla Zygmunta datowany Grebyn am freitage vor Viti und Modesti 1421 r. tj. 13 czerwca. W tym liście usprawiedliwia się w. m. przed królem Zygmuntem na zarzut iż chciał wypłacić wyznaczoną sumę dukatów królowi polski na terminie lecz itd. jak w liście z 23 maja. Mistrz odsyła drugi egzemplarz listu z 23 maja, domyślając się iż król nieotrzymał pierwszego i oskarża króla Polski i Polaków, gdyż kupcy zakonni odnoszą w Polsce wielkie szkody.

CMXLV. *W Dynaburgu* 20 *czerwca* 1421.

Komtur z Dynaburga donosi mistrzowi Inflanckiemu o wojennych zamiarach Witołda.

Bunge V. N⁰ MMDLIII. c. 747. por. ibidem N⁰ MMDLIII list mistrza Infl. do w. mistrza w którym mu załączą pismo komtura z Dynaburga.

CMXLVI. *S. L et D* [*w czerwcu* 1421].

Król Jagiełło do Prażan ubolewając nad zamieszkami wewnętrznemi i wojną niszczącą królestwo czeskie. zachęca ich do przyjęcia przedłożeń, które im stawia za pośrednictwem posła S(iestrzeńca), do zgody z kuryą i do zachowania wyroków koncylium konstancyeńskiego. Zapewnia ich, że w. ks. Witołda zdanie pod tym względem zgadza się zupełnie z królewskiem i że wkrótce poznają je z listów i poselstwa, które książe do nich wyśle.

Caro L. Canc. II. N⁰ LVII. p. 105.

CMXLVII. *S. L et D* [*pod koniec czerwca* 1421].

Król Jagiełło wzywa Prażan, aby mu przez oddawcę listu dali odpowiedź na warunki, które im przez Siestrzeńca przedłożył.

Caro L. Canc. II. N⁰ LVI p. 104.

CMXLVIII. *S. L. et D.* [2 *lipca* 1421].

Nieznany uwiadamia jakiegoś księcia, iż Hussyci wysłali posła do Witołda w. ks. Lit, iż pomiędzy Hussytami panuje wielkie rozdwojenie, iż na 8 lipca naznaczyli oni zjazd w Pradze etc.

Meinen willigen dienst mit trawen czu vor. Hochgeborner forste und lieber gnediger herre! Wisse euwer gnade, das der bothe von Pragow vorkomen ist und einer von herczog Wytowd kegen Behemen gelowffen ist, indes als ich bei euwirn gnaden gewest bin, und doran leith nicht, wenn grosse czweiunge ist gescheen czu Behemen czwusschen den herren und den landtleuwten und deme pofel, wendt die landtleuwte und das pofil haben sich gescheiden von den herren, und die herren sien ouch czweitrachtik wurden undir enander, also die einen wellen bleiben bei deme konige von Ungern, die andern wellen herczog Wytowd haben, und der herren ist noch vil die unsirm herren deme koninge ni abetronnig sien wurden und weren sich als die fromen. Ouch czweien sie sich mit deme glouben; die wedir die Hussen sien die heissen Picharden, unde bornen enander, welche die andern obir mogen. Ouch wisse euwir gnade, das der von Meissen obengelegen hat deme Sischken und wol czentuwsundt der Behemen tot bleben sien und man kan nicht gewissen ap Sischko tot ader lebendig sei, und der von Meyssen leidt im felde adir die sienen und en reithen czu alle tage leuwte, und die Behemen sullen allein sien herren, die gemeine gemeinlich pfaffen und gebawer, am fritage in die Procopi [1]) czu Pragow, und wellen eins werden, wie sie den von Meissen uss deme lande brechten und ouch wie sie is vor wert halden sullen und mechten, wenn en anet ir unfelde und sien in grossen forchten dorumb, das sie in drei teil czurissen sien. Ouch gnediger herre, wissedt, das die Merherrischen herren czu en nicht gancz getreten sien, sunder sie haben sechs wochen eine fristung sich czu bedencken, ap sie bei en bleiben wellen adir nicht. Und die newe mere sien mir von Pragowe komen nu am dinstage und euwir gnade ist ir i unde i im mute, und wenn ab sich euwer gnade dirhube unde die Behemen umb mich gesessen das dirfuren, ir wurden viel kegen euwir gnaden reithen, und sich czu gnaden geben; und wen euwir gnade czu gnaden uffneme des gutes undirwunde sich

euwir gnade und besetczte das mit den euwirn, und sie bleben bei euwirn gnaden. Wendt ichs also vornomen habe, das euwir gnaden wirt geen noch alle euwirm willen ap got wil. Ouch gnediger herre, wie sich von Pragow scheiden werden noch Procopii[1], das wirt mir czu wissen, und das lasse ich euwir gnade wissen. Unde der iunge Botsky wil wedirkeren czum konige von Ungern und ist ouch kegen Pragow gereithen. Seit mein gnediger herre, ich wil is ap got wil kegen euwirm gnaden erbarlich vordinen. Gegeben etc. in die visitacionis Marie[2]).

Współczesna kopia listu, bez śladów użycia jej jako cedułу, w archiwum królewieckiem N. Z. Szuflada VIII. N⁰ 29.

[1]) 8 lipca. [2]) Mowa tu jest o zgromadzeniu Utrakwistów i Taborytów w prazkiem Carolinum w lipcu 1421 r., na którem nie udało się Prażanom przeprowadzić wykluczenia Zygmunta od czeskiéj korony. Służy to nam za podstawę do uzupełnienia daty roku listu. Por. Prochaska: Polska i Czechy w czasach hussyckich, str. 133 i nast.

CMXLIX. *W Pasłęku 3 lipca* 1421.

W. mistrz do króla Zygmunta uwiadamiając go, iż zawarł z królem Polski zawieszenie broni.

Also ist geschreben dem Romischen konige.

Demutige bevelunge williger dienste zcu alle euwir koniglichen behegelichkeit mit andachtigen gebeten in gote bevor. Allirdurchluchster forste grosmechtiger konig und allirgnedigster gutigster herre! Alzo letczt der hochgeborne forste unsir gnediger herre herre Ffrederich zcu Brandeburg marggraffe euwirs heiligen reichs erczkamerer etc. was von Crakaw gescheiden in siens selbest sachen, entpot mir siene durchluchtikeit, weres mit den minen gebittigern behegelich, siene herlichkeit welde sich gerne erbeiten umb eins bieffredes vorlengerunge, so schir siene durchluchtikeit unsir alle willen wurde vorstehn durch mine botschafft, die ich von stadan nach rate miner gebittiger tate zcu siener grosmechtikeit mit sulchen gewerben: wie wol meins ordens gerechtikeit durch euwir koniglichen gnaden ussproch offenbar und clar were, und das andir teil do ken arbeite und ouch eins teils sich dowiddir seczte, mochte siene herlichkeit icht gutes dorundir bewerben und sulde an mir und den meinen nicht gebrechen. Ein sulchs vorweilte sich do lange, das mine gebittiger mit mir sich vorsogen, das nichtes dorusz sulde werden, und schickten uns genczlich zcu krige alz wir beste mochten. Abir in deszen czeiten hat uns der egedochte unsir gnediger herre siene offenbare brieffe gesant von eins beiffredes vorlengerunge, der abeschrifft wir hirinne vorslossen vort senden euwirn gnaden. Ouch hat uns dorbie siene herlichkeit geschrebin, das siene grosmechtikeit binnen dieses fredes iare sich umb einen tag beider teile czusampne komunge vordan bewerben welle, das dach noch in czweifil steht, was dorusz mag werden. Alleine nu desze vorlengerunge ist durch mich und die meinen uffgenomen, alles in gutem vorhoffen, so bitte ich io andirweit mit ampt mins rathes gebittigir euwir konigliche gnade, alz wir allirdemutigst und hogste mogen, getruwet euwir forstliche hochwirdikeit euwir gnaden fromen und ouch desir lande bestes czu bewerben in der wiesze, also wir uff euwir hogwirdikeit begerunge dovon bitterlichen unsir allir willen entpoten und ouch geschreben haben bie Hannos Schildow minem diener, das ir allirgnedigster herre das vordan beleitet, wie euwir hogwirdige durchluchtikeit wirt dirkennen eine bestendige beqweme weise; nicht zcwifelt euwir konigliche maiestad, an mir noch an meinem orden noch en keret eirgerlei gelouben dorczu

ap imandes miner ungunner in eingerlei andir wiese ichts wurde vorgeben euwir hogwirdikeit, wend alles das ich mit den minen geschreben und ouch gevache entpoten habe euwir forstlichin groswirdikeit, das sal in den werken und bevolgungen unczwifelich mit truwen allewege befinden euwir gnade, die der almechtige got in wolfarender gesuntheit gelugseliges czunemens geruche czu enthalden gnediclich zu begerten zceithen. Gegeben czu Hollant am donrstage nach visitacionis Marie im XIIII^C und XXI^ten iare.

Kopia w Registrancie N⁰ 10, str. 324—325.

CMXLX. *W Preszburgu* 9 *lipca* 1421.

Zygmunt król Rz. i Węg. zaręcza Witołdowi W. ks. Lit., iż pogłoski, jakoby on knuł nieprzyjacielskie ku księciu zamiary, są fałszywe, że przeciwnie po przyjacielsku mu życzy, a ubolewać mu wypada, iż książę, który zawsze był obrońcą chrześcijańskiéj wiary, na stare lata z Wiklefistami się łącząc może ją utracić.

Illustris princeps avuncule carissime! Fama vulgante suscepimus, qualiter contra nos totam christianitatem in congregacione populorum et exercitus moveamini, estimantes nos vestrum fore forsitan inimicum. Miramur satis quomodo hoc processerit et ad vestram noticiam sit deductum, nisi forsitan hoscium nostrorum cor dolosum talia false conflata vestris auribus inspirasset, cum huiusmodi factorum nec cogitacio menti nostre umquam poterat [1]) subrepisse, presertim cum semper ad serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie fratrem nostrum et vos fratrem [2]) amoris et dileccionis gesserimus et geramus animum, nec quidquam adversum vos et vestros machinari vellemus, nisi vos prior, confederacionis mutue inter nos facte, per invasionem regnorum nostrorum vinculum violaretis, et vos nostrum constitueretis publicum inimicum. Et si suspicaremini vos circa pronunciacionem inter prefatum regem Polonie fratrem nostrum et vos ab una et religiosos magistrum ordinis Theutonicorum et suos parte ab altera latam, forte per ignoranciam nostram fore lesum, prompti sumus nos sanctissimo domino nostro, domino Martino summo pontifici vel arbitrio boni viri submittere, et eorum decisionem audire. Et quia semper habuistis bonum nomen, tamquam verus catholicus et christiane fidei strennuus propugnator, doleremus puro corde, quod iam vobis in provecta etate constitutus gloriosum nomen deberetis perdere, et famam vestram per adhesionem Wiclefistarum et hostium fidei denigrare. Datum Posonii IX die iulii.

[Adr.]: Illustri Allexandro alias Wytowdo magno duci Lithwanie, principi et et avunculo nostro carissimo.

Kopia listu, nie widać jakoby jako ceduła miała być użyta. Po drugiej stronie: Also hat der Ro. ko. herczog Wytaut geschreben, Schildow bracht en. W arch. król. N. Z. Szuflada VIII. N⁰ 47, przy liście Zygmunta do W. mistrza z 20 lipca 1421 r.

1) poteterat w kopii. 2) sc. fraterni.

CMLI. 18 *lipca* 1421.

W. mistrz do Witołda w sprawie mającego nastąpić zawieszenia broni.

Herczog Wytowd!

Irluchter furste und grosmechtiger sunderlicher herre! Alz hewthe habin wir euẘir herlichkeit briefe entpfangen, dorinne usgedrucket wirt, wi unser allirheiligste vater deser babest czwischen uns beiden teilen uff ein iar einen beifrede gemachet hat, und mit namen wie der hochgeborn irluchte furste unser gnedige herre margrove tzu Brandenburg etc. ouch sunderlich czwischen uns beiden teilen ein beifrede von nuwes gemachet hat, czu werende vom uszgangę deszes leczten beifredes bis uff sand Johannis baptisten tag hirnehest komende adder acht, adder virczen tag dornoch etc. den siene durchluchtikeit mit schriften und sienem angehangenen ingesegel euwir grosmechtikeit dovon vortgesandt bestetigt hat und vorschrebin; welchen beifrede noch sulcher so namhąftiges wesens lewthe begerunge, euwer groszmechtikeit halden wil, alz ir schreibet etc. So thun wir euwir herlichkeit czu wissen, das wir denselbigen beifrede ouch ufgenomen habin und halden wellen, als wir das dem ebenumpten unserm herren marggraven etc. so schir vorkundigeten alls siene bestetigunge dorobir under sienem angehangenen ingezegel uns wart geantwert. Und sindt unser allirheiligeste vater schreibet von einem iore, und unser gnediger herre marggrove etc. schreibet uff sandt Johannis baptisten tag adder achttage addir virczentage dornoch, und euwir herlichkeit benumeth nu ouch sandt Johannis baptisten tag adder czwu wochen dornoch, so ist immer der uszgank desses ufgenomen biefredes etwas in czwifel czu vornemen, alz ir das selber wol irkennet. Nu wirt in des selbens unsers herren des marggraven bestetigeten briefes uffenbar benumpt und wieset ouch uff unser beider vorschreibunge deses leczten vorgangenen beifredes, alzo dewchte uns wol nutcze und beqweme sien, das in der alden gehaldenen wiese wir uns beiderseit under enander ouch nu vorschreiben uff desen biefrede; und wirt is euch alzo beheglichin sien, so geruche euwir herlichkeit einen brieff under euwerm angehangenen ingezegel uszrichten und uns den vort senden noch der wiese deser letczten unser beider vorschreibunge, alzo doch, das der uszgank deses gemachten biefredes dorinne nicht im czwifel sunder uff einer nemlichin benumpten entlichin tag, alzo von Margareten nehest geleden uff ein iar noch unsers allirheiligsten vaters des babestes begerunge, adder uff Johannis baptiste hirnehest komende noch unsers herren marggroven vorschreibunge, adder binnen sindt Johannis und sandt Margarethen tage hirnehest volgende, sust (!) einen benumpten usgedruckten tag, welchen euwir durchluchtikeit allirbest wirt behagen, dergleichen wellen wir denne in sulchem lewte unsern brieff under unserm angehangenen ingezegil dokegen laszen bereithen, und den euwir groszmechtikeit vort schaffen unvorwarloseth. Gegeben uff unserm huse Alhehwus am freitage noch divisionis apostolorum im XIIII^{C} und XXI^{tem} iore.

Kopia w Registrancie N. 10 str. 79—80.

CMLII. *W Preszburgu* 19 *lipca* 1421.

Król Zygmunt do kardynała Brandy o stosunkach krajów ościennych do Hussytów; donosi że w. mistrz uskutecznił za pośrednictwem Brandeburczyka roczne zawieszenie broni z Jagiełłą i Witołdem (qui eciam machinantur cum hereticis.)

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Szufl. VIII. N. 79. D. Pozonii 19 Julii 1421.

CMLIII. *W Preszburgu* 19 *lipca* 1421.

Król Zygmunt do w. mistrza, iż dowiedział się, że Polacy na pewno chcą nieść pomoc Hussytom, że margrabia Brandeburski wszedł w związki z królem Jagiełłą, Witołdem i książętami Mazowieckimi i nakazuje mu aby w razie, gdyby się pogłoski co do Hussytów sprawdziły napadł na Polskę.

Z Fol. C. p. 2 z datą Presburg am samstag nach Margarethen.

CMLIV. *W Preszburgu* 20 *lipca* [1421].

Zygmunt król Rz. i Węg. wzywa W. Mistrza, aby przez poselstwo wywiedział się o właściwych zamiarach W. ks. Witołda względem Hussytów, a w razie gdyby tenże miał zamiar ich wspierać wypowiedział mu wojnę.

Sigmund von gotes gnaden romischer kunig zu allen zeiten merer des richs und zu Ungern zu Behem etc. kunig.

Erwirdiger lieber gevatter und andechtiger! Als wir dir in andern unsern brieven verschriben haben von des frides wegen, den du und dein orden mit herczog Wytholden aufgenommen habt, dorinn wir etwas treffliches vorgessen haben. Also ist unser begerung, das du herczog Wytolden besenden und an im erfaren wollest, wer das er den Wicleffen zu Behem beistendig und beholfen sein wolde, das du im dann zu erkennen gebest, wie du der heiligen cristenheit uns und dem heiligen Romischen riche cristenlichem glauben czu sterken, czu schuczen und zu schirmen pflichtig bist, und wolt er je dann den Wiccleffen zulegen, das du dann mitsampt deinem orden den fride aufsagest, der zwischen euch geteidingt und gemacht ist, wenn du und dein orden des verbunden seit, das ir cristenlichem glewben helffen und den stewren sollet mit allem dem, das ir vermogt. Geben zu Presburg am sontag vor sant Marienmagdalene tag unsėr Riche etc.

Ad mandatum domini regis
Michael Canonicus pragensis.

[Adr.]: Dem erwirdigen Michel Kuchmeister, homeister D. O. u. l. gevatter und andechtigen.

Oryginał na pap. pieczęć odpadła u dołu: her ist vorentwert. Arch. N. Z Szuflada VIII. N⁰ 47.

CMLV. *W Preszburgu* 20 *lipca* [1421].

Ferdynand biskup Łukieski wzywa W. Mistrza, aby baczył na to, iż Witołd W. ks. L. jednoczy się z wyklętymi przez kościół heretykami czeskimi.

Reverende pater et magnifice domine, post recommendacionem. Percepimus, quare inter dominos regem Polonie et ducem Witoldum et vos et ordinem vestrum treuga existit facta, procurante domino marchione Brandeburgensi. Et ex post veridica relacione intimatum est, quare dictus dominus Witoldus cum magna potencia suarum gencium et aliorum in subsidium et iuvamen venit hereticorum in regno Bohemie, proch dolor, validissime in suis erroribus et pertinacia obstinatorum, et maxime quod gentes regni Polonie concurrunt ad hoc. Cum autem ordo

vester sit fundatus pro defensione catholice fidei pro qua predecessores vestri pugnaverunt, et in casu quod ita sit, quantum ista treuga sit preiudicialis toti christianitati, pro cuius deffensione dominus noster concessit indulgenciam generalem et vexillum crucis erexit contra huiusmodi hereticos et fautores eorum, nec debetis nec potestis ignorare, et insuper cogitare debetis, quantum preiudicium possit vobis in futurum offerre. Ideo rogamus paternitatem vestram pro servicio dei et honore vestro ad deffensionem fidei et vestri ordinis velitis circa hec provideri; scribimus confidenter sperantes in hoc paternitati vestre non displicere, quam paternitatem conservet deus feliciter. Scriptum Posonii XX. mensis Julii.

Fernandus Lucensis
episcopus in Hungarie, Bohemie etc. regnis apostolice [sedis] legatus.

[Adr.]: Reverendo patri et magnifico domino domino M. magistro generali ordinis Cruciferorum beate Marie Theutonicorum.

Oryginał z widocznym znakiem po odpadłej pieczęci podłużnej, (średnica podł. 2 cale, poprzeczna półtora) na jasnoczerwonym wosku wyciśniętej. Arch. Król. N. Z. Szuflada: Varia.

CMLVI. *W Dubiczu* 25 *lipca* 1421.

Witołd W. ks. Lit. zawiadamia W. M. zakonu, iż przyjmuje zawieszenie broni pomiędzy nim a zakonem przez papieża i Fryderyka elektora brandenburskiego na rok uczynione.

Alexander andirs Wytowd
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen und czu Rwssen etc.

Erwirdiger her meister! Euwir briff ist uns geantwert worden, dorinne euwir erwirdikeit schreibet, das ir den beifrede, den der allirheiligste unsir vatir herre der pabist und ouch der hochgeborene her marggraf czu Brandeburg, czwusschen uns beiden teilen gemacht haben, halden wellit, sunder umb den czweifel der do us iren briffen gemerkt ist van benunpten tages vorreinunge, begeret ir, das wir czu benemunge des czweifels einen benunpten tag gewisslich afnemen und euch dor off unsern briff mit hangendem insegel sendeten etc. So wellit wissen, alzo als wir euch das vorgeschrebin haben, uns was des egeschrebin marggraffen briff ee komen, dorinne her uns schreib, das czwuschen uns of sint Johannes baptiste tag nehistkomende, of VIII. adir of XIIII. tage dornoch, der beifrede solde weren und dornoch qwam u[n]s des egenanten unsers heiligen vaters des pabestes briff, das der beifrede van dem leczten tage usganges des nehsten vorgangenen beifredes obir ein iar sein solle. Nu irkennen wir [1]) immer auch, als ir schreibet, das is etwas czweifels ist van gewiss tages sicherunge, uns sint ir is an uns sitczet, do doch czwischen den tagen nicht gros undirscheit ist, wen die [2]) tage nicht verre sein van enandir, so liben wir den beifrede van sent Margarethe nehest vorgangen obir ein nehist iar czukomftig czu weren in allen stucken, als her czu iar wart gemacht, und sunderlich als her van egenanten unserm heiligen vatir dem pabist und dem herrn marggraff van Brandeburg etc. czwusschen dem allirdurchluchsten forsten und herrn herrn Wladislaw konige czu Polan unserm libin brudir und uns an eime, und euwir erwirdikeit mit euwirm orden an anderm teile [3]), gemacht ist und befestent. Doroff sendin wir euch unsern briff mit hangendem insegel, desgleichen wellit ir uns ouch euwirn senden. Gegeben am Dubicz am tage sent Jacobi apostoli. Anno etc. XXI^0.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Michel Koechmeister, homeister dutsches ordens ane als zumen.

Gekommen und gegangen von Rangnith am dinstage nach Jacobi hora II[a] noch mitternacht [4]). Gekommen und gegangen von Labyaw an der mitwoche nach Jacobi [5]), hora VI[a] vor mittage. Gekommen und gegangen von Koningsberg an der mitwoche nach Jacobi hora IIII[a] noch mittage. *Gekommen und gegangen von Brand(inburg) am selbin tage hora VIII. *Gekomen und gegangen von der Balge am selbin tage hora XII. czur mitternacht. *Gekomen ung gegangen vom Elbling am donnerstage noch Jacobi hora XII. czu mittage. *Gekommen und gegangen von Marienburg am selben tage hora IIII[ta] noch mittage.

Oryginał z widocznemi resztkami po pieczęci w kilku miejscach uszkodzony. W arch. N. Z. w Królewcu.

1) wir u góry. 2) stoi sie. 3) u góry an andr. teyle. 4) 29 lipca. 5) 30 lipca. 6) 31 lipca.

CMLVII. *W Dubiczu* 25 *lipca* 1425.

Witołd W. ks. Litewski przyrzeka, iż dochowa zawieszenia broni, uczynionego za pośrednictwem papieża i margrabiego brandeburskiego od 13 lipca począwszy na rok cały.

Turgeniew Suppl ad hist. Russ. Mon. N. 116, p. 297, z reg. N. 10, p 86. Takiż dokument mistrza u Bunge V. N. MMDLVII. c. 752, dokument margrabiego Brand. zatwierdzający toż zawieszenie broni z datą: Berlin, feria quarta post festum sancti Viti martiris MCCCC[o] XX. primo w Registrancie N[0] 10, str. 86–87.

CMLVIII. *W Marienburgu* 4 *sierpnia* 1421.

W. Mistrz do Witołda w sprawie dokumentów dotyczących zawieszenia broni.

Alzo ist geschreben herczog Wytowt.

Irluchter furste und grossmechtiger besundir herre! Uns ist geantwert euwir heerlichkeit sendebrieff und dorczu uwir offener vorsegelter briff von der vorlengerunge dieses nehesten beifredes. Nu befinden wir in demselben uwirm offenen brieffe, das dorinne beiderteil helffer und beileger ussen gelassen sein, die doch in des hochgebornen unsirs gnedigen herrn hern Frederichs marggrafes czu Brandenburg etc. schrifften des ufgenomen beifredes sein benumet. Des so haben wir obir dessen beifrede unsirn offenen brieff noch uswisunge desir ingeslossenen copien A. gemerkt undir unsirm anhangenen ingesigel lissen vertigen, und den mitsampt euwirm vorsegilten offenen briefe uns nu vorbracht gesandt dem huskumpthur czu Ragnith, dem wir geschreben und ernstlich befolen haben, so schir im geantwirt wirt von desem beifrede euwir offene briff, undir uwir heerlichkeit anhangenem ingesegel, noch der innehaldunge und uswisunge desir ingeslossen copie B. gemerkt, das her den ufneme und deme dokegen den uwirn antworte unsirn offenen versegelten briff gleichs lawtes mitsampt dem offenen euwirm briefe der uns nu wart gesand von dem beifrede. Was nu euwir grosmechtikeit hirczu wirt behegelichin sein und will is euwir heerlichkeit in der weise ouch volfuren, das setczen wir czu euwirm behagen und bitten des ein antwort. Gegeben uff unserm huwse Marienburg am tage Dominici des heiligen beichtegers im XIIII[C] und XXI[ten] iore.

Kopia w Registrancie N[0] 10, str. 82.

CMLIX. *W Marienburgu* 4 *sierpnia* 1421.

W. Mistrz odsyła Witołdowi jego pierwszy dokument zatwierdzający zawieszenie broni, a przesyła swój własny w tejże sprawie.

Herczog Wytoud.

Irluchter furste und grosmechtiger besunder lieber herre! In dessem cerat senden wir euch wedir euwern vorsegelten briff den ir uns ufs erste gesant habt, von des beifredes vorlengerunge. Dorczu senden wir euch unsern vorsegilten briff in allerweise, als wir euch des nehest eine vorramunge dovon gesant haben. Gegeben uff unserm husze Marienburg am tage Dominici im XIIII^{C} und XXI^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N⁰ 10, str. 83, następuje bezpośrednio po tym liścia inny z 8 si rpnia.

CMLX. *W Marienburgu* 8 *sierpnia* 1421.

W. Mistrz oświadcza Witołdowi, iż zgadza się aby kupcy obustronnie wolny handel prowadzili.

Alia littera:

Ouch so ist is unser wille und uns wolbeheglichen, das von uns beiden teilen der kouffman mit seiner kofenschaft seinen fromen bewerbe und suche in unser beider lande als vormals. Gegeben uff unserm husze Marienburg am freitage vor Laurencii im XIIII^{C} und XXI^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N⁰ 10, str. 83.

CMLXI. *W Marienburgu* 6 *sierpnia* 1421.

W. mistrz odpowiada królowi Zygmuntowi na wezwanie jego aby chwycił za oręż przeciw królowi Polski i Witołdowi gdyby ci wspierali Hussytów.

Romisschem konige.

Demutige bevelunge williger dinste czu alle euwer koniclichen behegelichkeit mit andachtigen gebeten in gote vorempfangen. Allirdurchluchster furste grosmechtiger konig und allirgnedigster gutigster lieber herre! Euwir hochwirdikeit briffe kegen Lyfflandt usgericht habe ich von mir gefordert und die ienen die mir stunden czugeschreben, habe ich mit semelichen wirden als ich schuldig bin achtbarlich uffgenomen. Und als in den undir andern treflichen ernsten reden berurt wirt von den czeitungen die euwer hochwirdikeit von dem herren konige czu Polan etc. vorkomen sein, do ouch gedocht wirt desses nuwen beifredes und entlichen beslossen, wie wir uns dorinne halden solden, nemlich mit der besendunge des herren.. herczoge Wytouts etc. Allirgnedigster herre, mit den wegsten mines rates gebitigern, habe ich euwer gnaden begerunge getrulich gewegen. Uns allen dunket nicht fromen brengen, das wir die besendunge beleiten, went wir uns genczlich emplosten wie wirs vor hetten und mochten vielleichte doch keine entwert dorvon bekomen vom andern teile, sunder wir wellen uns mit unsern landen und lewten hirczu also schicken; werden wir vornemen das die forsten, von den euwir gnade uns schreibt sich wedir den cristlichen glouben und das heilige reich setczen werden, so wil ich i mit den meinen mich doran also beweisen, das euwir gnade irkennen sal, das wir unsir vormogen mit fleisse dorbei gethan haben. Vortme

geruche euwir konicliche maiestat czu wissen, das mine gnedigsten herren.. des heiligen reichs korfursten als hewten ire trefliche redliche botschaft bei mir und minen gebietigern gehabt haben uns allen anrufende und entlich begerende hulfe wedir die vortumpte ketczerie off sente Bartholomewes obende usczurichten, die mit sulcher entwert von mir und den meinen sein gescheiden, das ich mit rathe der prelaten und wegsten desses landes durch mine botschaft den egedochten minen gnedigsten herren den korfursten io ee io besser mich wil emplossen und vorbrengen lassen unsir allir willen. Welde got, das euwer konigliche gnade adir sost imandes in euwir hochwirdikeits namen bei den egedochten unsern gnedigsten hern korfursten wurde sein, adir ap is euwir hochwirdige maiestat sost mit schrifften getruwte also czu beleiten, das euwir allirdurchluchtikeit mitsampt unsern egedochten gnedigsten herrn eins wurdet, was denne eintrechteclichin vor das beste wurde dirkant von mines ordens und desser lande wegen czu troste des cristlichens gloubens und czu eren und lobe dem heiligen reiche und czu bestendikeit desser armen vorwusten lande, dorinne sal man mich mit alle den meinen gehorsam und gutwillig noch allem vormogen gereit befinden czu allen czeiten. Idoch so dewchte mich mit mines rates gebietigern nutczes und fruchtbar sein, das in semelicher forchte und veerlichir besorgunge desse landt unczustrahet bleben mit etlichin andern miner gnedigen herren landen dorczu gesessen. Wir getruweten dem almechtigen gotte semeliche der ungloubigen beilegere und vorfechtere wol doheime czu behalden. Nemet gnedigster herre meinen und desser armen lande guten willen czu herczen. Betrachtet die macht von den euwer gnade schreibt, und geruchet uns gnediclichen czu besorgen, das wir dorumb und dorundir nicht trostes entsatczt werden gruntlichen und vorterbet. Was euwer durchluchtikeit hirinne forder vor das beste dirkennet, des bitte ich mit aller demut eine entwert von euwern gnaden, die der gutige got sterken und enthalden geruche dem cristenthum czu beschutczunge euwir hochwirdikeit finden und wedirsachen czu vortilgunge und euwer gnaden personen in gesuntheit czu langen czeiten. Gegeben czu Marienburg am tage transfiguracionis domini im XIIII^{C} und XXI^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N. 10 str. 328 — 329.

CMLXII. *W Rydze* 9 *sierpnia* 1421.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, że kupcy wracający z Litwy opowiadają, jako Witołd nakazał obwołać w swych krajach, iż dotrzyma zawieszenia broni na rok z zakonem zawartego, że jednakowoż zbiera on wojska lecz niewiadomo w jakim celu. Książe pisał doń że oddala się do Brześcia Lit.

Bunge V. N⁰ MMDLX. c. 756.

CMLXIII. *W Rydze* 25 *sierpnia* 1421.

Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi iż otrzymał dwa listy, a mianowicie od króla Zygmunta i Ferdynanda biskupa Lukieskiego i że stosownie do poleceń w nich zawartych, wyśle natychmiast komtura z Aszerady do ks. Witołda, aby się w przyjaźny sposób odeń dowiedzieć czy zamierza wspierać Wikle-

fistów w Czechach czy też nie, a gdyby tego potrzeba wymagała, żeby poseł pouczył księcia o chrześcijańskiej wierze według zleceń króla rzymskiego.

Bunge V. N⁰ MMDLXI. c. 758.

CMLXIV. *W Rydze* 29 *sierpnia* 1421.
Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi o odpowiedzi jaką dał królowi Zygmuntowi w sprawie Wiklefistów (hussytów czeskich), tudzież ze komtura z Aszerady, którego miał wysłać w tejże sprawie do Witołda zatrzymał jeszcze w kraju, wreszcie o instrukcyi jaką dał temuż komturowi.

Bunge V. N⁰ MMDLXIII. c. 761.

CMLXV. *W Rzymie* 11 *września* 1421.
Bulla Marcina V do Żmudzinów, mocą której zachęcając ich do wytrwania we wszelkich przeciwnościach, na drodze wiary Chrystusowej im się nasuwających, bierze ich pod swą protekcyą.

Martinus episcopus servus servorum dei. Universis et singulis christicolis gentis Samaytarum salutem et apostolicam benediccionem. Mirabilis deus in donis et sanctus in omnibus operibus suis, cuius iudicia abissus multe [1]) et investigabiles vie eius [2]) qui humanum genus ex infanda [3]) miseria sua diversis et incomprehensibilibus modis visitare non desinit, ut relictis cunctis erroribus viam veritatis agnoscat, hiis diebus novissimis, ex sua ineffabili clemencia dono spiritus sancti mentes vestras mirum in modum illustrare dignatus est, ut qui prius paganorum erroribus, hoste humani generis illudente, eratis astricti, quibusque iusticia deposcente, acerrima pena debebatur inferni, benignissimi domini nostri Jeshu Christi salvatoris nostri veritate fulgente sacro baptimate renati sitis, ac gremio militantis ecclesie aggregati fidem katholicam proficientes, ut exinde eternam beatitudinem habere possitis. Ex hoc tam mirabili dono propensius letatur mater ecclesia, populus christianus exultat, nosque uberrimas graciarum acciones erumpentibus lacrimis omnium bonorum largitori referimus, pro tam ineffabili munere nobis clementer impenso, qui cum essetis oves errantes, ad ovile suum Jeshus misericorditer reducere dignatus est. Magna enim est felicitas christianorum, qui recte vivendo pares angelis efficiuntur, qui Christo summo bono fruituri sunt, quique gloriam eternam omni fine carentem continuo possidebunt. Quanta igitur vis katholice fidei, que de terrenis celestes, et de servis liberos, de dampnatis efficit gloriosos. Quis hanc refugere debeat? Quis hanc, si recte sentit, amplecti non velit, que vitam largitur eternam, culpas deluit, et peccata condonat, hec ergo sola est per quam vitatur infernus, cognoscitur veritas et paradisus aditur. Proinde dilectissimi filii, cum Christus dominus noster deus verus et homo, qui secundum humanitatem mortuus est, ut nobis vitam donaret eternam, tam excellens munus vobis contulit, ut sua ineffabili caritate, paganorum relictis erroribus per medium presertim [4]) carissimi in Christo filii nostri Wladislai regis Polonie, illustris ac dilecti filii nobilis viri Wytoldi ducis Lytwanie, quibus ob hoc obligamini plurrimum, christiani sitis effecti ac vite eterne capaces, devociones vestras per viscera misericordis dei nostri hortamur, rogamus et obsecramus obnixius, ut in hac sanctissima via catholice fidei,

prout laudabiliter incepistis perseverantes, prout firmiter sperandum est, recte ambulantes in semitis mandatorum dei, mentes vestre in celestibus sint, ubi recte vivencium gloriosus est finis, nec vos frangant adversa nec prospera extollant. Et si quando in hoc mundo adversa contingunt, amore celestis patrie, pacienti animo tolleranda sunt, veluti enim cursu pertranseunt et veluti momentanea non perdurant, et quo sine molestia et murmure ob honorem dei animo liberiori feruntur, eo maiora premia in celesti patria tollerantes habere merentur. Porro cum, ut per venerabilem fratrem Mathiam episcopum Mednicensem et patrem animarum vestrarum nuper displicenter accepimus, ex nonnullis angustiis, ut dicitur vobis illatis, plurimum consternati et afflicti in animis sitis, devociones vestras, quas in visceribus caritatis diligimus, ac propensius paterno affectu conplectimur, rursum exhortamur in domino, ut de huiusmodi concurrentibus et quibuscunque aliis molesciis, que vobis in hoc terrestri habitaculo obtingere possent, nullatenus conturbari velitis cum ut prefertur confestim defluant, et in celesti patria, si hic pacienti animo tollerantur adversa, maiora premia conquerantur. Nos enim sub nostra et apostolice sedis proteccione vos omnes habere intendimus, volentes in omnibus vobis occurentibus ad nos, tamquam ad patrem vestrum, securum habeatis recursum, quos tamquam filios et tueri et protegere enitemur totis viribus, prout prefatos ducem et episcopum duximus advisandos. Datum Rome apud sanctam Mariam maiorem III idus septembris, pontificatus nostri anno quarto.

Odpis tej bulli papieskiej jest współczesną kopią w liście mistrza Infl. do w. m. się znajdującą poniżej pierwszej bulli z 31 maja tegoż roku, obacz wyżej.

[1]) w kopii multa. [2]) ustęp od cuius do eius w tej kopii niezrozumiały. [3]) w kopii infanta. Napierski 178 czyta infauta. [4]) psertun może prefati.

CMLXVI. *W Krzyżborku* 12 *września* 1421.

W. mistrz przesyła Witołdowi dokument, tyczący się zawieszenia broni, którym objęci są obustronni sprzymierzeńcy.

Wythowt.

Irluchter furste und grosmechtiger sunderlicher herre! Sint der vorsegilte houptbriff von desem beifrede des irluchten fursten und herrn hern margraffens von Brandenburg etc. unsirs gnedigen herrens inneheld von mitehelfern und beilegern etc. schreiben wir euwir herlichkeit, das is ouch in unsir beider briffe queme. Abir nu euwir durchluchtikeit schreibt als vor, das ir denselben beifrede halden wellet und genugsam seit, dorobir an unsirm entkegen briffe in sulchem lewte als der euwer, den euwir herlichkeit uns letcz gesant hat, so senden wir euch unsern entkegen briff itczunt in desem cerath bie diesem briffe. Ouch haben wir unsirn kowfluten in euwir land czu czihen dirloubt, sint den euwern der gleichen ir dirlowbit habt dese land czu besuchen. Gegeben czu Crutzpurg am fritage binnen den achtagen nativitatis Marie der achtbaren iungtrawen im XIIII^{C} und XXI^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N. 10 str. 87.

CMLXVII. *W Solcu* 13 *września* 1421.

Król Jagiełło uprasza w. mistrza, aby poddanym polskim dobra zabrane powrócił.

Raczyński C. d. Lith. p. 281.

CMLXVIII. *W Rydze* 13 *września* 1421.

Mistrz Inflancki radzi się w. mistrza zakonu w sprawie zawieszenia broni z Witołdem, tudzież w sprawie traktatu handlowego z Litwą.

Unsern demutigen gar willigen gehorsam alczeit bevor. Erwirdiger gnediger lieber her meister! So als der beifrede czwischen unsern wedersachin, und unserm ordin, dis iar abir vorlengert ist etc. so hat uns herczog Wytowd woll czu gescreiben, ap wir den beifrede, auch halden [1]) wolden. Dar czu wir im geantwortet haben, wir hetten einen obristen, dar were euwer gnade, waz ir helden, daz helden wir ouch etc. und mit dem so ist her uns auch anmutende weszen [2]) ap wir auch den kouffrede mit im vornuwen und vorder befesten wolden, daz die seine in unser lande und die unszen in sein lande, fri und sicher nach alder gewonheit mochten faren komen und ungehindert kouffslagen etc. Und wenne ez nu alsus wandelbar [3]) ist, van der kettzer wegen, so haben wir uns eins sulchin bis dar her noch entholden, und haben im doczu noch nichts geantwortet, und auch unsern vorsigelten briff nicht gesant, alzo das der kouffman zcu beiden teilen nicht en czuhet noch en wanket. Nw bidden uns die burgermeister und rath der stad zcu Rige von des gemeinen kouffmannes wegen zcu male hochlichin, daz wir wol thun und betrachten irre narunge, die sie mit kouffinschaft müssin suchin, und wellen den kouffrid mit herczog Wytowdt uffnemen, vorbrifen und vorsiegeln, als wie von iaren czu iaren, bis her czu gethan haben etc. Gnediger herr meister, wer nw sacht, daz der kouffman üss Prüsszin ken Litthowen zoge und di Litthowen wedir in Pruszin, wir euwir gnad ez domete heldet, und auch uns gerathit zczu holden, dem welle wir allewege gehorsam sein, und bitten euwir gnade uns daz ungezumet zcu schreiben, Von zceitungen wisse euwir gnade, daz uns vorwar gescreben ist, daz die von Nogharden, von binnen einen ufflouff undir sich gehabt haben, und die gemeinheit sein obir die oppirsten gefallen, und haben wol XXX. der mechtigesten hofe gewunnen den baioren abe, und dor sein ouch woll III. hundert [4]) obir tod gebleben, und daz ez alzo obel do binnen stehe alz es bi langer zceit ie gethan habe. Anders wisse wir zcu deszer zceit nicht merkliches, gefell uns was vor, daz welle wir euwer gnad alczeit gescreben, sunder zumen. Gegeben zcu Rige am donrstage vor exaltacionis sancte crucis. Anno etc. XXI^mo^.

Gebitger dewtiches ordens zcu Lyfflande.

Ceduła znajdująca się w tym liście:

Item erwirdiger her meister, uns hat ouch der cumpthur von Duneburg gescreben, wie daz er ein seiner diner kein Littowen in boteweisze gesant hatte, de hat vor czeitunge wederbracht, wie daz er gehert habe in Littauwen, daz man do gemeinlichin spreche, wie daz der hauptman, des von Polan und des von Littouwen die den kettzern zcu Behem sulde zcu hulfe sein geczogen, vor den deutsches herren nicht kunne gekomen, die en nicht durchlossin wellen, waz aber vorder [5]) dorane ist des kunnen wir nicht gewissen.

[Adr.]: Dem erwirdigen geistlichin manne homeister dutsches ordins mit ganczer wirdichkeit dd. etc.

Oryginał z cedułką na wązkim pasku papieru napisaną. Po pieczęci ślady widoczne, w arch. N. Z. w Królewcu. Oddrukowano w Bunge L. E. C. Urk. B. V. MMDLXV. col. 764.

[1]) wolden dwa razy. [2]) gewesen. [3]) wandelbar, t. j. iż stosunki niepewne pomiędzy nimi panują. [4]) przekreślono: XXX. und, a napisano u góry III. [5]) vorder = weiter.

CMLXIX. *W Trokach* 22 *września* 1421.

Witołd daje list uwierzytelniający sekretarzowi swemu Bartoldowi, wysłanemu do Raciborzan.

Alexander alias Witoldus dei gracia magnus dux Lituanie et terrarum Russie etc. Magnificis, strenuis ac nobilibus viris dominis terre Ratiboriane, baronibus et terrigenis, amicis nobis sincere dilectis. Nonnula amiciciis vestris per nobilem Bartholdum, secretarium nobis sincere dilectum, referenda commisimus, cui placeat in dicendis credencie plenam adhibere fidem, pro hac vice. Datum in castro nostro Trocky. Anno MCCCCXXI.

Kopia z Reichsregistraturbücher K. Sigismunds w c. k. nadwornem archiwum Wiedeńskiem. Fol. D. Obacz A. Prohaski: Polska a Czechy w czasach hussyckich, w Rozprawach akad. umiejęt. tom VIII. str. 20 — 21, uwaga.

CMLXX. *W Trokach* 22 *września* 1421.

Witołd wzywa ks. Jana Raciborskiego, aby mu wydał przejętych u siebie posłów litewskich, grożąc zemstą, gdyby tego nie uczynił.

Grünhagen SS. r. Sil. VI. N⁰ 19 i Palacky Beiträge I. N⁰ 142, p. 152.

CMLXXI. *W Barcianach* 28 *września* 1421.

W. Mistrz skarży się przed Witołdem na tegoż poddanych, którzy łamią zawarte pomiędzy zakonem a Litwą zawieszenie broni.

Herczoge Wytowt.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber sunderlicher herre! Euwern briff uns gesant der zcu Trackin am donrstag vor Mathei [1]) ist gegebin, haben wir wirdiclich entphangen und wol vornomen. Und als euwir herlichkeit dorinne schreibt, das ir den frede der czwuschin uns beiden teilen gemacht und uffgenomen hat der hochgeborner irluchter furste marggrafe czu Brandenburg etc. unser gnediger herre wellet halden, als der och iczund ist vorschrebin, so kunnen wir nicht vorsweigen, sunder mussen euwir herlichkeit offenbarn den gedranck vordris und di grose schaden die unsirn armen luwten wedirfarn und czugeczogen werden von den euwern, [wie den] unsern armen luwten di do logen uff den fischerien werden ire garne genomen, und allis was si haben si werden ussgeczogen, und dorczu iemerlichin geslagin. Newlich sint uns unser brife genomen uff dem strande, und unser boten sein ussgeczogen und dorczu lesterlich usgericht. So clagen uns teglich die unsern di do legin uff der fischerie uff der Wonicz und sust wedir und vort uff den andern unsern wassirn in der wiltnisse, das si beschediget und des iren berowbt werden uss euwern landen, und werden dorczu geslagen und durfliclich gelestert, das doch allis geschit binnen einem cristenlichem frede, in deme wir mit euwir herlichkeit sitczen und uns und unsern armen undirsoszen ein sulchs unmoglich wedirferet. Umb des willen beten wir euwir groswirdikeit mit demutigen begerlichin beten, geruchts libir herre zcu bestellen mit euwirn houptluwten und den euwirn, das sulch ein gedrang undirstanden werde, und das nicht mehe not sei uns semelichs unwillens und schaden uns kegin ewir herlichkeit zcu dirclagen. Wir haben, alle-

wege dergleichin bestalt mit den unsirn, und wellen das noch gerne thun, das besten, das wir mogen. Gegebin uff unserm huwse Barthensteyn am sontage vor Michaelis im XXI[ten] iore.

Kopia w Regisirancie N. 10, str. 88.

[1]) tj. 18 września.

CMLXXII. *W Dobrestanach [początek października* 1421].
Król Jagiełło posyła Janowi biskupowi Przemyskiemu rozporządzenie, dotyczące ograniczenia liczby kanoników Przemyskich.

Rex Polonie scribit prelatis et canonicis ecclesie Przemisliensis de exclusione canonicorum presentatorum.

Wladislaus dei gracia etc. Significamus etc. Quod licet ex induccione quorundam, quattuor canonicos ad ecclesiam Przemisliensem sancti Johannis baptiste ad hos novem, qui modo ibidem sunt, cum prelatis presentavimus, tamen quia ex relacione reverendissimorum patrum dominorum Johannis dei gracia archiepiscopi Leopoliensis et Johannis eadem gracia episcopi Przemisliensis, quibus se de proventibus dicte ecclesie et capituli singulariter commiseramus informari, certo cercius didicimus, proventus dicte ecclesie et capituli adeo esse paucos et tenues, ut dicti novem prelati et canonici vix eisdem possent contentari et minnime possent inter se dictos quatuor presentatos tollerari, unde premissis auditis decrevimus, dictos novem prelatos et canonicos circa ecclesiam et proventus pacifice dimittendos, reliquos quattuor licet presentatos de numero ipsorum excludendos et eis silencium inponendum. Quocirca vobis domine Johannes ecclesie predicte moderne episcope et aliis pro tempore existentibus commitimus per presentes, quatenus prelatos et canonicos novem dumptaxat in presenti circa ecclesiam predictam Przemisliensem in eorum beneficiis conservetis, ceteris extra numerum ipsorum, licet presentatis et quomodocumque susceptis, exclusis et amotis, nisi crescentibus proventibus dicte ecclesie, canonicorum numerus de nostro speciali mandato augeretur. Datum in Dobrestany etc. [1])

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 198.

[1]) Ponieważ Jan biskup Przemyski (a Lubin) zwany tu jest modernus episcopus, a rozpoczęcie jego czynności, jak to z aktów kapituły przemyskiej widoczna, przypada na dzień 7 marca 1421 r. (Ob. Caro L. C. II. 77, uwaga 2), dalej zważywszy, że król był w pierwszych dniach października tegoż 1421, w Dobrestanach (ob. Caro l. N. LIV. p. 96), wnosić należy, że i list powyższy może pochodzić z tej daty.

CMLXXIII. *W Trenczynie* 8 *października* 1421.
Król Zygmunt wzywa w. Mistrza, ażeby tenże napadł na Polskę i Litwę, skoroby się tylko dowiedział, że król Jagiełło i Witołd wspomagają kacerzów czeskich.

Sigmund
von gotes gnaden romischer kunig zu allen zeiten, merer des richs und zu Ungern, zu Behem etc. konig.

Erwirdiger lieber gevatter und andechtiger! Uns hat der hochgeborn Hans herczog czu Troppaw und czu R[ati]bor unser lieber oheim und furst, der die

Wiccleffen die gen Polan reiten wolten gefangen hat, abschrift gesant solicher brieve, die im der kunig von Polan und Wytold und andere ire amptleute gesant haben, als du wol sehen wirdest in den abschriften hierinne verslossen. Davon [1]) so begeren wir von dir mit ganczem fleisse, als wir dir und dem ganczen orden getrawen und glawben, das du dich mit deinen gebietigern besprechst und einest zu hulfe dem cristenn glawben, der heiligen kirchen, und der ganczen cristenkeit zu trost und uns und dem heiligen riche zu liebe; were es sache, das der kunig von Polan und herczog Wytold den keczern zulegen und helffen wolten, das du dann mit ganczer deiner macht auf sein und die egenannten kunig von Polan und Wytolden und ire land und lute angreifest und beschedigst, als wir dir des gentzlich glawben und getrawen, doran verdienest du von got einen ewigen love, und von uns einen unvergessenlichen dancke. Geben czu Trencz am mittwochen nach sant Francisci tag unserr riche des Ungrischen etc. in dem XXXV des Romischen in dem XXI und des Behemischen im anderen iaren.

Ad mandatum domini regis
Franciscus prepositus Strigoniensis.

[Adr.]: Dem erwirdigen Michel Kuchenmeister homeister. D. O. unserm lieben ge[truwen] und andechtigen.

Oryginał mocno uszkodzony z pieczęcią w arch. król. szufl. VIII. N[6] 47. Na arkuszu kopie listów króla itd. drukowane u Palackiego.

[1]) czyta: Darumme.

CMLXXIV. *W Trenczynie* [8 *października* 1421].

Król Zygmunt uwiadamia niewymienionego bliżej księcia, iż Polacy i Witołd wspierają Hussytów i uprasza go, aby oskarżył tychże przed kuryą.

Quomodo Poloni volunt adherere Bohemis.

Venerabilis princeps consiliare nobis dilecte. Nosti qualiter rex Polonie et Witoldus suam ad nos versus Posoniam legacionem direxerant et [hi] [1]) post multos tractatus hinc inde habitos a nobis recedentes, affirmaverunt, velle laborare fideliter apud eos adeo, ut sperarent inter nos et ipsos bona pacis federa et amoris fraterni inviolabilem caritatem indubie secuturam. Post recessum nostrum paucis elapsis diebus illustris dux Johannes, Oppavie et Ratiborie princeps, consangvineus noster carissimus, nobis copias litterarum sibi per dictos regem et alios eorum subditos transmissarum transmisit, prout videbis ex copiis presentibus interclusis. Ex quibus pensare potes fidem ex veritatis indiciis, rectum zelum et caritatem debitam, quam ad sanctam romanam ecclesiam et fidem querunt catholicam et sint fautores hereticorum an ab eorum favore prorsus immunes. Idcirco te studiosius requirimus et hortamur, quatenus huiusmodi tibi transmissarum litterarum copias, coram domino nostro apostolico, apud cardinales in curia romana, et alias ubi opus fuerit, quod tue industrie relinquimus prout de te confidimus facias publicare, ut saltem dominus noster senciat simulacionem eorum et machinacionem, qua prosecuti adversus statum ecclesie et fidei chrisiane. Datum Trentini etc.

Kopia w Reichsregistraturbücher K. Sigismunds w c. k. nadwornėm archiwum Wiedeńskiem tom D. fol. 157*b*. Obacz A. Prochaski: Polska a Czechy w czasach hussyckich, w Rozprawach akademii umiejętności. Tom VIII. str. 147—148.

[1]) sc. legati.

CMLXXV. *S. L. et D.* [9 *października* 1421].

Król Zygmunt uprasza króla Jagiełłę, aby wraz z w. ks. Witołdem nie mścili się na ks. Januszu Raciborskim.

Serenissime princeps et frater carissime! Ambasiatores vestre fraternitatis et fratris vestri Vitoldi, qui apud nos fuerunt ad vestram fratrenitatem redeuntes, plene informati de intencione nostra, poterint fraternitatem vestram certificare, quomodo intencio nostra existat, perseverare in eisdem federibus convencionibus et paccionibus diu inter nos habitis, nec intendimus a fraternitate inter nos constituta, quantum in nobis erit, deviare. Propterea miramur de eo, quomodo noviter intelleximus, quod propter capturam quorundam hereticorum Pragensium et rebellium nostrorum, quos illustris dux Johannes Oppawie et eonsangvineus noster carissimus capi fecit, intenditis eum invadere et dampnificare, quod nos credere non possumus, quod contra ipsum aliquid inniuste velletis attemptare. Quod enim in territorio suo cepit homines hereticos Pragenses et rebelles nostros, qui romane originis et dilecti sunt nostri subditi, et contra quos ecclesia crucis vexillum erexit et nos intendimus tota nostra potencia impugnare et ad fidem reducere aut totaliter delere, maxime cum predictus dux manifestus sit inimicus eorum et contra eos fuerit in exercitu ante Pragam. Talia autem quantum tendant contra honorem vestrum et domini ducis Witoldi non expedit explicare. Quapropter pro debito fraternitatis quo tenemur alter alterius honorem defendere, rogamus vos, si ita est, ab inceptis vestris desistatis et vestros desistere faciatis. Nam si dictus dux in aliquo contra serenitatem vestram excessit, nec vellet iuri parere aut sacre romane [ecclesie], nos una vobiscum ipsum totis viribus vellemus impugnare. Si autem secus faceret cum ipse sit vasallus et consangvineus noster, non possumus eum sine gravi culpa ac honore nostro deserere quoquomodo.

Kopia w Reichsregistraturbücher K. Sigismunds. Fol. D. Obacz A. Prochaski: Polska a Czechy w czasach hussyckich, w Rozpr. akad. Umiejęt. T. VIII. str. 148—150.

CMLXXVI. *W Brumowie* 19 *października* 1421.

Król Zygmunt do w. Mistrza, iż niewie co spowodowało elektorów państwa do odciągnięcia z wojskiem z Czech, że jednakowoż ma on potężne wojsko przeciwko kacerzom; donosi, że wprawdzie król Jagiełło i Witołd zaręczali mu przez osobne poselstwo miłość i przyjaźń, że jednakowoż, w co trudno mu uwierzyć, mają mieć przeciwne zamiary. Gdy atoli on (król Zygmunt), we wszystkich układach zakon zawsze miał na uwadze, gdy i obecnie o mistrzu nie zapomina i od dobrego obrotu jego spraw, zawisła pomyślność zakonu, wzywa mistrza powtórnie, aby w razie, gdyby król Jagiełło i Witołd podążyli z pomocą hussytom, napadł natychmiast na Polskę.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. IV. N⁰ 41, z datą Brumow, sontag nach sant Lucas tag; des Ung. XXV. des Behmischen im anderen iare.

CMLXXVII. 20 *października* 1421.

W. Mistrz tłómaczy Witołdowi, jaki to wypadek miał na myśli w poprzednim swym liście z dnia 29 września i prosi księcia,

aby zakazał swym poddanym, na pograniczu pruskiem mieszkającym, w głąb puszcz pruskich wchodzić.

Herczog Wytowt.

Irluchter furste und grosmechtiger herre! Wir vornemen us euwers brifes antwort under andern redin, das di geschicht der genomenden brife uff dem strande gescheen were vor dissim neest offgenomenen beifrede, doran euwir hirlichkeit sich beweiset hette czu hand als unser obirster marschalk euch das tet czu wissen, das wir dancsam sein mit ganczem fleisze. Das ist nicht unser meinunge gewest in unsern schriften. Wir haben am donrstag vor exaltacionis crucis neestgeledin [1]) anderweit brife usgericht kegin Lifflant, di sein uffm strande genomen und unser boten durfticlichin gehandelt und beschediget; dovon schreiben wir euwer herlichkeit, und nicht von deme als unsir obirste marschalk euch hatte lassen vorbringen. So sein di euwern ouch methe gewesen als man uns sagt das di unsern von der Gonancz, und nicht von der Wonicz, went is vorsumet ist gewest mit dem schreibin, sein swerlichin geleidiget, als ir in unserm letczten brife vor dissem ein sulchs wol bedutlicher habt irfunden, das alls gescheen ist noch dissem vorgeschrebin nuwen beifrede. Und als wir euwir grosmechtikeit vor gebethen haben, bitten wir nu abir mit fleissigen bethen, geruchts lieber herre mit den euwern czu bestellen, das uns semelicher unwille sowol off dem strande an unsern brifen und lewthen als ouch sust an der fischereie den unsern binnen dissem beifrede nicht me wedirfare, als wir euwir hirlichkeit des genczlich wol czugetruwen. Von dem schreiben das unser kumpthur von Rangnithe getan hat euwerm howptmane ** zcu Kauwen etc., wellen wir mit dem kumpthur von stadan bestellen, das die schelunge sulle gewandilt werdin. Sunder wir beten libir herre, das irs also gerucht czu bestellen, das off der wiltnisse und in der weise di euwern nicht zcu nohe geen den unsern, der gleichen wirs ouch mit den unsern fugen off das disser beifrede deste liplicher und fruntlicher czwuschen beiden teilen gehalden werde. Gegeben zcum Stume am montage vor der heiligen eilf tusend iuncfrowen tage im XIIII^C und XXI^ten iore.

[1]) tj. 11 września.

Kopia w Registrancie N. 10 str. 90.

CMLXXVIII. *W Nowogródku* 1 *listopada* 1421.

Witołd odpowiada W. Mistrzowi na jego list z dnia 20 października.

Alexander anders Witaud

van gotes gnaden grosfurste czu Lyttawen.

Erwirdiger herre meister! Euwern briff haben wir wol vornamen in deme ir uns schreibet, wie das ir die geschicht der genamenen briffe uff deme strande nicht in euwirn vorgen briffe gemenet hat, dovon uns euwir obirster marschalk vormals geschrebin hat, dorane wir uns doch wol beweist haben, des ir alls ir schreibet danksam seit. Sunder ir schreibet das is euwir meinunge gewest were in euwern vorigen schriften, wie das ir am dunrstag vor exaltacionis sancte crucis nehest vorgangen andirwet [1]) briffe ken Lyfflandt ausgericht hetit und die weren obir uff dem strande genamen und die boten dorffticlichen gehandelt [2]) etc. Erwirdiger herre meister! Des hatten wir nicht so eigentlichen vor us euwirm briffe vornamen, das is czum andir male den euwern widerfaren were, sunder wir wanten

das is alles eins were, als uns vor der marschalk geschreben hott. Und sintdemmole is anderwet geschen ist, das uns genczlich gar leid ist, do schreiben wir ernstlich von stat an unserm houptman von Samagitten, das her dorumme mit pfleisse vrogen und forschen sal wer is gethan hat, und als balde wir is dirforen werden, so willen wir uns genczlich also derane beweisen und dorczu thun, das ein solches vorbas nicht me geschan s[a]l, wenn got wesse allirbest, das wir gar ungerne segen das imandt der unsern binnen den beifreden irkeine schaden unrecht adir icht czukurczt den euwern thun sulde. Ouch als ir schreibet, das die von Gonacz und nicht von Womticz, [etc.] [3]) went is mit schreiben vorsemnet ist gewest, hetten die euwir swerlichen geleidiget, uff das haben wir czu hant ken Gonacz geschreben und haben also erstlich befalen und vorboten, das sie den euwern in euwern graniczen kein gewalt noch keine schaden adir unrecht thun sallen binnen deme beifreide, und wir lissen der suchen die den euwern schaden gethan haben und sie czu uns senden. Vort als ir schreibet begerende, das wir also geruchern czu bestellen, das uff der wiltnisse die unszre nicht czu nohe gehen sullen den euwirn etc. Herr meister! Ir wisset selber wol, das die koufluthe von beiden teilen in dem beifrede frei undernandern czihen mogen, und wir noch czwussen unsern landen keine gewesse grenicze noch nicht haben. Dorumme wir konnen nicht den unsern weisen, wie ferre sie in die wiltnisse czihen und gehen sullen, idoch wir willen en vorbiten, das sie in euwir grenicze, do wir dirkennen das euwir grenicze sint, nicht gehen sullen. Gegeben in unserm huse czu Nowogrodek am tage Allirheiligen. Anno domini etc. XXI⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn meister Kochmeister homeister dutsches ordens sal d[er brief mit erw.]

Oryginał z widoczną pieczęcią na czerwonym, jak zwykle, wosku wyciśniętą; powyżej adresu współczesną ręką (zdaje się kanclerza Z.) napisano: vom Strande, von der Gonancz von der greniczen von dem Cropel. Ta ostatnia wiadomość musiała być w cedule, dziś już zatraconej.

1) anderweit: zum zweiten Male. 2) stoi gehalidelt sc. behandelt. 3) widocznie opuszczone: etc.

CMLXXIX. *[W Pradze* 12 *listopada* 1421].

Magistrowie i duchowni uniwersytetu Praskiego oświadczają Witołdowi, iż przyjmują proponowaną przezeń dysputę co do czterech artykułów prazkich, proszą o wyznaczenie terminu i miejsca, jakoteż o wydanie glejtu dla posłów i przyobiecują odstąpić od artykułów, skoroby na podstawie ewangelii świętej wykazano ich błędność.

Caro L. C. II. N⁰ LIV. p. 103.

CMLXXX. *W Marienburgu* 16 *listopada* 1421.

W. Mistrz odpisuje Witołdowi na jego pismo z dnia 1 listopada, odpowiada w sprawie granicznych nieporozumień około Goniądza i prosi o przyobiecanego karzełka.

Herczoge Witout.

Irluchter furste und grosmechtiger herre! Wir haben mit wirden euwir herlichkeit briff empfangen [der] czu Nowgrodek am tage omnium sanctorum ist gegeben, und ist uns genczlich wol behegelichen, das ir euwerm houptmann czu Sa-

maiten geschreben habt czu irfaren umb die iene die den schaden uff dem strande gethan haben, und denn dorczu wellet thun, das ein sulchs forbas nicht me gescheen sulle etc. Dergleichen genuget uns ouch rechte wol an der besteltnisse der greniczen etc. und nemelich an dem ernstlichen gebote das euwir durchluchtikeit czur Gonancz also gethan hat, das den unsern in desem beifrede kein schade, gewalt adir unrecht sulle wedirfaren. Wol schreibt euwir herlichkeit in den czedel [1]), das vil in der wiltnisse visschen von der Wisne, das den irluchten fursten und herrn hern herczogen Hannos us der Mazow angehoret; geschege nu, das di unsern beschediget wurden von der Wiszne, das sulde der kumpthur vom Reyne bas wissen; abir geschege der schade von der Gonancz, das eins sulchs der egenante kompthur euwir durchluchtikeit czuschrebe ungesumet etc. Wir vormuthen uns, das is der kumpthur wol tete, sunder her besorget villeichte, das seine briffe nicht, so wol als di unsern, czu euch gefurdert wurden. Wir haben im abir als hewten euwer meinunge geschreben, und im befolen dorbei czu thun das beste. Ane das alles schreibt uns euwir grosmechtikeit von eime kropel der itczunt wol alt und ein Rewsze ist und nicht konne littauwisch, den in uns gerne wellet senden, ap wir des begerten etc. Lieber herre! Uns ist wol gesagt, das bei euch sei ein sewberlich und reinlich kroepel, der wol itczunt reiten konne, ap ir den meinet adir nicht, des wissen wir nicht. Idoch was euwir durchluchtikeit uns derart sendet, das sal uns ernstlich anneme sein und wol czu dancke. Wusten wir ouch wormete behegelich czu sein euwir herlichkeit, die sulde uns nach unserm vormogen gereit finden und willig. Gegeben uff unserm huwsze Marienburg am sonntage binnen der acht tagen sente Martini im XIIII^{C} und XXI^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N⁰ 10, str. 92.

1) Ceduła ta nie znajduje się obecnie przy liście Witołda z dnia 1 listopada. ob. N⁰ CMLXXVIII.

CMLXXXI. *S. L.* 13 *grudnia* 1421.

Alexander, wojewoda mołdawski i syn jego Elijasz, zapisują wiano Ryngalle, siostrze Witołda, na miastach Serecie i Rotkowcu, które w dożywocie ma posiadać, tudzież 600 dukatów rocznej pensyi.

Dogiel. C. d. p. T. I. 600.

CMLXXXII. *W Dynaburgu* 2 *stycznia* 1422.

Komtur z Dynaburga donosi Mistrzowi Inflanckiemu o wiadomościach z Litwy, jakie mu przedłożył poseł jego wysłany do Monwida, a mianowicie o pobycie króla Polski u Witołda W. ks. Lit. w Trokach, o husyckiem poselstwie, które było u księcia i ofiarowało mu koronę czeską, o zapytaniach, jakie posłowi jego czynił Monwid względem stosunków zakonu z Pskowianami, z Rygą i królem Szwecyi itd.

Minen wilgen steden horsam alwege tovorn. Ersame leve her meister! Ik bidde iuwer erwerdicheit to weten, dat ik hadde einen diener gesant in Littowen bodewiis an Mannewide. Desulve deinre is weder gekomen und he hadde Mannewide gevunden to Trakken, dar was ok gewest de konink van Polen und Wytovt mit vil beiaren und hertigen, und de koninck van Polen wil mit Wytouwete al

dat land to Littowen ume tein, alse vere als it sclede bliff. Und de koninck van Polen und Witovt quemen des midwekens na winachten to der Villen. Ok so sede mi unse deinre tidinge van den kettern, dat de weren bi Witouwete, dor to vote und beden en hochliken, hat he er beschermer und he her wesen wolde. Dis wolde Witovt sik eer gerne underwinden und wolde er her wesen, dis en wil de koninck von Polen nicht steden. Ok so en heft Witovd dor noch numment hein gesant to Beymen wert, und dor sint vil Polen hein getogen to Beymen wert up er eigen eventuer. Ok so hadde Mannewide unsem deinre sulven secht, dat Wytovt und de koninck van Polen de beiaren tomale quaet dorumme were, dat se nicht mechten der Bemen hern werden, und se meinden, wan se dat land to Beimen inne hedden, so wolden se wol bekeren to dem kristen geloven. Und de sulven boden ut Beymen de werden ok komende to der Villen mit dem konige von Polen und hadden noch kein antwerd van Wytouwede. Ok ersame leve her meister, so hadde Mannewid unsern deinre gevroget, wu et stunde tuschen uns und den Plescowern, und den van Novgarden; do hadde unse deinre geantwert, dat id wol tuschen uns stunde. Do hadde Mannewid vort an gefroget, wu et stunde tuschen dem konige van Sweden und uns; do antwert unse deinre over dat it wol stunde. Do sede Mannewid, dat wuste he wol wu et stunde, und sede vort, wu de konink van Sweden und Wytovt sik to hope vorscreven hedden, eer ein den andern to hulpen und de konnik van Sweden wolde io Revel wederhebben. Ok so is de bischop van der Villen doit, und is gestorven des neisten sunnabendis vor winachten. Ok ersame leve her meister, so horde unse deinre van verlinges seggen, wu de konink van Polen und Wytovt wolden ein heimliken dach holden mit dem konninge van Moskow, wat hir woraftich vurder an is, des ein weit ik enkende nicht. Sunderlinge en kunde unse deinre anders nein tidinge vervarn de ik iuwer erwerdicheit mochte to scriven nicht mer to disser tiid. De almechtige got spare iuwe erwerdicheit lange gesunt. Gescreven to Duneburch des vridages na nien iaer in deme XXII iare.

Cumthur to Duneborch.

Ceduła:

Ok ersame leve her meister so leit Wytovt to male groten schattinge gaen over sin lant, over de beiaren, und ok over de stede und ok over dat lantvolk. Ok erwerdige leve her meister, so sede mi unse denre wu he mit Mannewid hadde unsern deinre gevraget, wu et stunde tuschen unsem orden und der stat van Rige. Do hadde ense deinre weder gesecht, he en wiste anders nicht den gut. Do sede Mannewide unsern deinre weder, de stat van Rige were unsem orden nicht gut, dat wiste her wol vor ware. Ersame leve her meister, dit sede mit unse deinre dat he dat gehort hedde, dat hebbe ik iuwer erwerdicheit toscreven. Blevet gesunt bi gode unsem hern.

[Adr.]: Deme erwerdeghen meister to Lyfflande, komme disse breff mit ganczer werdicheit dach unde nacht, sunder al sumen wente grote dreplike macht ane licht.

Oryginał papierowy z pieczęcią, ceduła tą samą ręką pisana jak i oryginał. W arch. Królewieckiem N. Z. Szuflada VIII. N° 52.

CMLXXXIII. *W Wilnie* 5 *stycznia* 1422.

Witołd w. ks. Lit. jako sędzia polubowny sporu, pomiędzy

królem Jagiełłą a ks. Ziemowitem Starszym, wydaje wyrok, na mocy którego uwalnia księcia Ziemowita od zarzutu czyhania na życie króla, jakoteż fałszowania monety.

Turgeniew Suppl. ad hist. Russ. Mon. N⁰ 216. p. 513; i Piekosiński: O monecie i stopie menniczej w Polsce, str. 254.

CMLXXXIV. *W Marienburgu 8 stycznia* 1422.

W. Mistrz dziękaje Witołdowi za przysłane mu w darze karzełki.

Herczog Wytowt.

Irluchter furste und grosmechtiger sunderlicher herre! Wir dancken euwer herlichkeit als unserm gutigen herrn der woltot die euwer grosmechtikeit uns getan hat mit der sendunge des gesindis der czweer cropil, di uns frisch und czu lande rechte wol sein geantwort, di uns in danknemlicher behegelichkeit ouch so anname sein, das wir gerne vorguten welden. Wosten wir noch unserm vormogen in eingerlei weise dinste und willen dokegin czu irczeigen euwir hochwirdikeit, di wir bitten als unsern herrn mit demutigen fleissigen beten, geruche euwir hirlichkeit nicht mit vordechtnisse uns czulegen, das wir unser dancksagunge bis doher gelassen haben. Got weis das uns keins doran vorhindert noch entczogen hat, denne alleine die swerheit und di tewffe der wege. Der gutige got geruche euwir durchluchtikeit bewaren wolfarende zcu langen czithen. Gegeben uff unserm huwse Marienburg am donrstage noch epifanie im XIIII^{C} und XXII^{ten} iore.

Kopia w Registrancie N⁰ 10, str. 98., bezpośrednio po tym następuje poniżej umieszczony.

CMLXXXV. [*W Marienburgu 8 stycznia* 1422].

W. Mistrz dziękuje za podarek w ks. Julijannie Witołdowej.

Herczogine zcu Litthawen.

Irluchte furstinne und grosmechtige sundirliche gutige frowe! Wir danken euwer furstenlichen guten der goben und cleinoth di ir uns nu gesant habt und nemlichen des iungen alatczsch, das ir den uns czu behegelichkeit habt geruwmet, der uns sunderlichen dangnemlichen und gros zcu willen, das wir gerne vorguten welden, wusten wir noch unserm vormogen ichtis in dissen landen, dormethe wir dinste und willen dirkegin euch mochten irczeigen, als wir das dem irluchten fursten unserm hern ** herczoge Allexandro euwer grosmechtikeit betgenossen ouch geschrebin haben, und als wir sine hochwirdikeit gebeten haben dergleichen lipliche gute mit gar demutigen fleiszegen bethen uns nicht mit vordechtnisse zculegen, das wir unser dangsagunge bis doher haben musten vorczien, went uns got weis keins andirs doran vorhindirt noch entczogen hat, denn alleine die swerheit der wege und tewffe der wasser. Der gutige got geruche euwir hochwirdige gute enthalden und bewaren wolfarende zcu langen czeiten. Datum ut supra.

Kopia w Reg. N⁰ 10, str. 98—99.

CMLXXXVI. *W Marienburgu 10 stycznia* 1422.

W. Mistrz pisze do króla Zygmunta w sprawie przysłania doń

pełnomocników zakonu, jak o to się był ułożył z Zawiszą (Czarnym), pełnomocnikiem króla Jagiełły i Witołda.

Demutige bevelunge williger dinste czu aller euwir koniclichen beheglichkeit mit andachtigen in gote gebeten vorempfangen. Allirdurchluchster furste, grosmechtiger koning und allirgnedigster gutigster herre! Meines ordens getruwe sendeboten bei euwern gnaden czur Egla nehest gewest, als unsers ordens iurista doctor Franciscus thumprobst der kirchen czur Frauwenburg mitsampt dem tochtigen Hannos Schildow meinem diner haben mir und meinem gebietigern inbracht, irczelende, wie euwir koniclichin maiestat sich gnediclichin en beweist und uns irhort hat an allen unsern begerungen und beten, und nemlich wie euwir forstliche durchluchtikeit hatte begriffen, das der egedochte doctor Franciscus solde mitsampt euwir groswirdikeit sendeboten in den hoff czu Rome sein geczogen, den ouch euwir gnade selber mit czerunge wolde besorget haben um deste forderlicher usrichtunge und wolfarunge der sachen mines ordens etc. Und alleine uns allen von herczen leit ist, das her euwir durchluchtikeit doran nicht ist gewest gefollig, so danke ich doch des mitsampt meinen gebietigern, als wir demutigste sollen und konnen euwern gnaden. Vortmer haben sie uns vorbracht, das euwir hochwirdige durchluchtikeit dem strengen herren Sewysch befolen hat czu schreiben den irluchten forsten unsern herren hern Wladislao konige czu Polan etc. und herczog Wytout grosfursten czu Littouwen etc. der sendebote her was, das sie irer beider botschafft die sie sust wurden czu euwern gnaden senden volle macht metegeben sulden umb der obirgebunge willen etc., der gleichen ich mitsampt minem gebietigern ouch die unsern volmechtig usrichten solden, so uns ein nemlicher tag, und den unsern ein sicher geleit von den egedochten herren geschreben und gesandt wurden, das bis doher noch keins geseheen ist, wiewol die unsern czu eim semelichen tage euwern gnaden io czu behegelichkeit bereit sein czu czihen, alleine harrende der obengedochten schriffte und geleite. Semeliche ire lange vorczogerunge gibt uns eine forchtsame beisorge, werden sie die iren senden in der vorgeschreben weise, das in irer vorkundigungen die czeit also uns vorkurczt wirt, das die unsern mit nichte die czit des tages dirreichen mochten, off ein sulchs, das wir in ungunst bracht wurden euwer gnaden, die ich mitsampt minen gebietigern, abir andachticlichin bitte mit ganczer demut, das euwir konicliche maiestat czu herczen neme in welcher ferlichkeit wir sitczen, und der tag sente Margarethen sich vaste her czu nehert, und wir ummer nicht wissen, wornoch das wir uns richten sollen. Gerucht uns allirgnedigster herre gnediclichin hir undir czu besorgen, als wir alsam gancz unsirn trost noch gote setczen czu euwern gnaden, und sunderlich, das io die vorbenumpten forsten und herren ire macht becreftigen mit irer beider schriffte und ingesegil, als noch ein sulchs dem selben herren Sewysch czu schreiben befolen hat. Von den obengeschreben geruche uns bei desen boten eine trostliche entwert czu schreiben euwir konigliche maiestat, die der almechtige etc. Gegeben czu Marienburg am sonnobende noch epifanie. Anno XXII°.

Kopia w Registrancie N° 10, str. 345—346.

CMLXXXVII. *W Grabinach* 20 *stycznia* 1422.

W. Mistrz odpiera przed Witołdem zarzuty, jakie czyni mu

król Polski i podaje przykłady celem przekonania księcia, iż zakon cierpi krzywdy ze strony króla i Polaków.

Herczog Wytout.

Irluchter furste und grosmechtiger herre! Noch inhaldunge euwir herlichkeit briff und als hewte geentwert, befinden wir kurczlich wie der allirdurchluchster forste unsir herre her Wladislaus konig czu Polan etc., als seine hochwirdikeit ken Littouwen qwam, euch gesagt hette von vil obirlaste und unrechte, die sinen gnaden und den sinen von den unsern weren wedirfaren, und gedenket sunderlich Jones (sic) von Czarnkow, wie der im konigreich czu Polan gefangen, und durch die Nuwemarke gefurt und beschatczet were etc. Lieber herre! Uns ist sulche usrichtunge dovon gescheen, das einer genant Conrad Sydow etc., der wedir erbe noch gut, noch in der Nuwenmarke gesessen, sunder ein farende ledig gesinde ist, ein sulchs wirt beczegen; irkennet selbir hirus, ap wir adir die unsern mit rechtfertikeit beschuldiget in ein sulchen werden, went derselbe Conradt bei weilen selbir der Nuwenmarke entsaget die roubet und beschediget. Gloubet uns, hetten unsir amstslute der Nuwenmarke in mocht irne angekomen, adir noch gehaben, her wurde alzo geczuchtiget umb die untat in der Nuwenmarke begangen, das her das reich czu Polan noch sost imandes mee dorinne nummer betruben wurde. Dor nehest wirt gedocht, wie der kompthur czu Nessow ettliche uffheldet, die der straszen gewartet hetten im reich czu Polan, gefangen hette und ane recht gehangen. Grosmechtiger herre! wir haben gefach und vil sowol dem egedochten unserm herren koninge etc. als den seinen cleglichin lassen vorbrengen, als euwir herlichkeit ouch wol vorkonnen ist, wie man nicht alleine in unser greniczen, sunder ouch bis in die flosen unser feren bei Thorun frewelichen rente mancherhande mutwillen do wurde begangen, bittende mit demut, das is gesteuwert wurde, is mochte noch en kan uns gescheen. Des vornemen wir, das abir besammelte gelleschafft were gerant mit frevel etliche wagen, an die sie offhuben, die beschindeten und beroubten nicht im reich czu Polan, sunder alles in unsern greniczen, under den etliche begriffen wurden uff worhaftiger ier missetat, umb des willen sie ouch sein gerichtet als man uns sagt. Vordan wirt berurt, wie der ebenumpte, allirdurchluchster unsir herre konig czu Polan etc., von der sache uns nicht hat wolt schreiben durch andir voriger wedirdrisse und unrechte willen von den sinen gnaden adir sinen houbtluten ni entwert hetten mocht von uns wedirfaren. Lieber herre! us werdigen und fremdelingen vorsagen wir nicht unser entwerte do is notdorftig ist czu thun, wie mochten wir unser rechtfertikeit beleiten, solden wir unserm gnedigen herren konige adir den seinen die unsir nokebur sein entwert vorsagen ire begerunge adir schelunge. Wir solden billichir ein sulchs beclagen und werlich von vasten sweren unwillen und schaden, die alles noch dessem leczten ussproche czu Bresslaw uns und den unsern sein geschen und wedirfaren, went gar kurcz noch dem selben ussproche wart uns unser win genomen czum Redzen im reich czu Polan durch unsers herren amptsman und dorczu pferde, wagen und was man dorbei fant [1]). Wir habens lassen vorbrengen mit schrifften und ouch durch trefliche unsir botschaft czur Luntschitcz in kegenwertikeit der is getan hat; uns mochte ni eingerleie usrichtunge dokegin wedirfarn. Ouch wart einir irmort hir in Pruszen bei der Lobow, des folgete unser getruwer man einer Frederich von Mortangen [2]) dem morder noch selp sechczende, alles in dessem frede und wolde den

mit rechte gewinnen. Und als unser men kwam mit sinen frunden ins land Dobryn bei Rippin, und herbergten eins teils czu ein irbarn manne, die andern musten bleiben im felde legen durch gebrochs wille des futers, obirvil sie unsirs herren koniges amptsman, her nam in XVI pferde, und andir ware, her wonte sie swerlichin; also gewont furte man sie czu Beberern und tormte sie. Wir santen unsir botschafft czum houptmann im irczelende der unsern unschuld, bittende sie frei czu lassen, adir sie doch usz dem gefenknisse czu burgen lassen. Keins mochte uns gescheen; wir schreben unserm herrn konige und santen denselben Frederich selber czu seinen gnaden, ist hat alles nicht gehulfen. Sie wurden beschatcz unschuldiclich und besweret iemerlich, als wir horen. Dergleichen hat unsers herren houptman czu Beberen Symon Falkenberg [3]), und ouch andern unsern getruwen genomen alle ire guter im lande Dobryn mit getreide farender habe, und alles das dorinne was alles unvorschulter sache und io in dessem guten frede. Wir haben mit ganczer demut bittende geschreben vor sie unserm herren konige, bisher hat uns keins gehulfen noch en ist nichts czu doran komen, semelicher ander swerer sachen sein vaste vil, die io czu lang weren alsam czu irczelen und euwir herlichkeit dormete czu bekommern. Schreiben wir dovon unserm herren adir den seinen adir wie getruwelichin wir uns arbeiten, das is liplichin und fruntlichen an der greniczen und ouch sost gehalden wurde, do wirt is uns vorkart und offs ergeste czugeleget. Wir danken doch werlich euwerm gnaden und ouch den irluchten unsern herren us der Mazow und allen andern unsern nokeburn, das uns io keinerleie unwillen dergleichen adir obirfarunge wirt czugeczogen. Got weis, das wir ouch gar ungerne dokegen den unsern gestaten welden, das sie gebrechen adir imandes vordris thuen solden, sunder got sei unser geczug, is mochte an allen iegenoten der grenitczen nimmer so eintrechticlichin in gute und in liebe gehalden werden, io is eine grosere frahede were unserm herczen. Gegeben czu Grebin am dinstage noch Prisce virginis. Anno etc. XXII°.

Kopia w Registrancie N. 10. str. 100—102.

1) W tej sprawie pisze W. M. do króla w liście datow. Marienburg am donrstage vor reminiscere 1420 r. Reg. 10, str. 14—15. 2) W tej sprawie pisze W. M. do króla 10 września 1421 r. List w Registrancie N. 10, str. 87, datowany: Balga am dinstage noch nativitatis Marie im im XXIten iore. 3) W tej sprawie dwa listy w. Mistrza, jeden do króla Polski, drugi do panów rady koronnej, oba z datą sabbato post epifanie, tj. 10 stycznia 1422 r. w Registrancie 10, str. 99 i 100. Kasztelan Dobrynia wyzuł tegoż Falkenberga z dóbr jego jako zdrajcę; obacz list w. m. do króla z datą Marienburg am mitw. nach Laurencii im XIIIIC und XXI. iore w Registr. N. 10, str. 81.

CMLXXXVIII. *W Toruniu 20 stycznia* 1422.
Nieznany szpieg zakonu donosi W. Mistrzowi o stosunkach Witołda z Husytami.

Dienstliche undertenikeith. Allergnedigster forste unde allerliebester herre! Wissen sal euwir grosmechtikeith, das ich in Polan gewest um mich erbeitende in den sachen, die mir euwir gnade hat bevolen. Vort wissent gnediger herre, das herczog Sigmundt des Wytowds hruder geordiniret unde gegeben ist von seinen bruder Wytowd den Behemen unde Hussen, czu einem konige unde Wytowd hat sich den Hussen vorschreben, das her en sienen bruder herczog Sigemundt senden wil unde antworten mit XVII^{M} wepenern, unde sie haben im gloubet das sie en offnemen wellen czu einem konnige in Behemen, unde wellen en holen off den

grenitczen mit czwelfftusendt wepenern. Ouch wissed gnediger herre, das Wytowd die Polan, die do gelt off solt von im dirhaben haben etczliche vor dessem iare, vorbettet hat binnen acht tage vor der gebung disses briffes, das sie sich alle bereit machen sullen czu beleithen sienen bruder. Ouch das gancze landt von Polan bebettet ist vom konige, das ein iderman sich sal warnen, pferde unde harnasch; unde die vorbetthunge halden sie heimlich. Sunder mir ist also gesaget, das die Polan sullen lantwere legen kegen euwirn grenitczen alle, dieweile bas das herczog Sygemundt kegen Pragow kumpt, das sie sich besorgen vor euwir gnaden. Ouch wisse euwir grosmechtikeith, das her Heymko [1]) houptman von den Hussen unde ander behemische herren domete unde der burgermeister von Pragow und czwene husische doctores geczogen sint durch Polan czu Wytowdo, unde haben mit en hundirt unde czweiunddreisik pferde unde mogen itczundt sien bei Wytowd. Ouch gnediger herre wissed, das der konig von Polan ein weip nimpt in Littawen, unde itczundt hochczeit hat adir io korczlich wirdt haben. Was ich vort dovon dirfaren mag, das wil ich euwir gnaden korczlich schreiben. Gegeben czu Thorun am obende Fabiani unde Sebastiani martirum. Domete bevele ich euwir gnade deme almechtigen gote.

Kopia listu na kartce papieru; po drugiej stronie współczesną ręką: czitungen Civas. Arch. Królew. N. Z. Szuflada VIIII. N⁰ 43.

[1]) Jest to znany Hinko z Kolsztyna poseł Prażan do króla Jagiełły.

CMLXXXIX. *W Ergemes* 24 *stycznia* 1422.

Mistrz Inflancki do w. mistrza, iż na dzień 1 marca przybędzie do Marienburga; donosi o tajemnych układach z Pskowianami i o poselstwie, które wysłał do w. Nowogrodu.

Bunge V. N⁰ MMDLXXIX. c. 794.

CMLXL. *S. L. et D.* [*styczeń lub luty* 1422].

Wilhelm, książę Bergu i hrabia de Cleve, pisze do króla Aleksandra (w. ks. Witołda), iż sławą jego zdumiony, posyła doń swego podkomorzego z instrukcyami i uprasza go, aby temuż posłowi, gdy będzie miał iść z powrotem, zechciał glejtu udzielić.

Caro L. C. II. N⁰ CVI. p. 176.

CMLXLI. *W Bernie* 2 *lutego* 1418.

Jost Quedenau, poseł zakonu do króla Zygmunta: donosi w jaki sposób wywiązał się z poruczonego mu zadania, tudzież o drogach, jakiemi kroczy król Zygmunt, celem odwołania Zenona posła papiezkiego.

Bunge V. N⁰ MMDLXXXI. c. 796.

CMLXLII. *W Rzymie* 8 *lutego* 1422.

Marcin V. uprasza Witołda, aby wspierał króla Zygmunta w jego usiłowaniach około wykorzenienia kacerstwa w Czechach a mianowicie, aby użyczył mu potężnéj pomocy w posił-

kach wojennych. Poleca mu również popierać posła Zenona, wysłanego z kuryi celem uskutecznienia pokoju pomiędzy Polską a zakonem.

Caro L. C. II. N⁰ CXIV. p. 186.

CMLXLIII. *W Marienburgu* 1 *marca* 1422.
W. Mistrz poleca Witołdowi posła swego Floryana, któremu udziela kredytywy.

Herczog Wytowd.

Irluchter furste und grosmechtiger lieber besunder herre! Wir bitten euwer grosmechtikeit mit demutigen begerlichen fleissigen beten vor unsirn liben getruwen Florian dissen kegenwertigen beweisser, das ir den ewir herlichkeit wellet getruwlich lasen sein enpholen, und was her von sachen vor euwir grosmechtikeit hat uszcutragen, das ir in dorane gutlich geruhet czu entrathen. Und nemlich sint her vor euwir herlichkeit zcu komen ist von euch uff einen nemlichen tag vorbottet, das in euwir grosmechtikeit geruche ane vorczorunge alzo czu entrichten, das her euwir gnoden und gunst gefraihet werde, und uff dass her ouch so vil deste ee wedir czu uns komen moge, went wir sein czu merklichen unsirn gescheften wol bedurffen; das wellen wir kegen euwir herlichkeit und den euwirn gerne vorschulden, wo wir sullen. Gegeben czu Marienburg am sontage invocavit im XXII. iore.

Kopia w Registrancie N⁰ 10, str. 103.

CMLXLIV. *S. L. et D.* 4 *marca* 1422.
Król Jagiełło żali się margrabiemu Brandeburskiemu na wójta Nowej Marchii, który ogołocił z towarów i uwięził kilku kupców z Kościana do Szczecina jadących.

Raczyński C. d. Lith. p. 282.

CMLXLV. *W Trokach* 5 *marca* 1422.
Witołd do papieża Marcina V. Gdy ostre postępowanie względem hussytów czeskich nie doprowadza do pomyślnych rezultatów, a hussyci pragną powrotu na łono wiary, doradza, by papież wstrzymał się od nawoływań do krzyżowych wypraw, zdjął z nich klątwę i wszedł z nimi w układy.

Palacky Beiträge I. N⁰ 172. p. 186.

CMLXLVI. *We Wrocławiu* 5 *kwietnia* 1422.
Konrad biskup Wrocławski do króla Zygmunta, iż Rzebkewicz, były marszałek księcia Białego, brata mego, przybył od Witołda i opowiada, że w. książę wielce się zbroi, posyła po zaciężnych, każąc obwoływać, iż zamierza wojnę przeciwko Czechom, w rzeczywistości zaś z jednem wojskiem, nad którém sam będzie dowodził, napadnie Prusy, drugie wyśle przeciwko Inflantczykom a trzecie z Zygmuntem (Korybutem)

do Czech. Biskup donosi dalej, iż mówił mu Abraham [Niger de Gosczicze], który jest żupnikiem, jako Witołd zaprzysiągł, iż postara się o to, aby król Zygmunt i pół roku nie przeżył — „czego Boże nie dopuść". U Witołda jest jakiś mieniący się legatem papiezkim, — Rzebkiewicz go po imieniu nie nazwał, — który twierdzi, że ma pełnomocnictwo przywrócenia hussytów na łono wiary (das er sie wol ufnemen moge uf ein solichs, dass er si zu dem cristenglouben brengen mochte). Legat ten ma nakłonić króla Polski i Witołda do pokoju z zakonem, („a podczas tego cóż za interesa ma mieć Witołd z Hussytami?") Wnosi przeto, że ów legat jest nieprawym człowiekiem i doradza ostrożności względem tegoż. Donosi w końcu, że miał mieć zjazd z biskupem Poznańskim, ale go mieć nie będzie, gdyż król Polski powołał obecnie duchowieństwo polskie do Wielunia na naradę i traktaty. Król Jagiełło będzie 19 kwietnia w Koninie, gdzie przybędzie doń syn margrabiego Brandeburskiego z biskupem, tudzież biskup poznański.

Kopia listu włączona w list Króla Zygmunta do w. mistrza z 14 kwietnia 1422 r. Arch. N. Z. Szufl. XX *a*. N. 70, z datą Breslau am palmtage.

CMLXLVII. *W Weselu* 14 *kwietnia* 1422.

Król Zygmunt posyła w. mistrzowi kopię listu biskupa wrocławskiego (z 5 kwietnia obacz wyżej) i dorozumiewa się, że Witołd swém zbrojeniem się zmierza przeciwko wojewodzie Mołdawskiemu, który wygnał z domu jego siostrę (Ryngałłę). Wprawdzie ma on (król Zygmunt) układy o tego wojewodę z królem Polski, ale obecnie nie uwzględnia ich i jeżeli król Polski lub Witołd przeciwko wojewodzie wyruszą, rozkazał Siedmiogrodzianom, aby natenczas podążyli Mołdawianom na pomoc. Donosi, że zbiera siły przeciwko Zygmuntowi Korybutowi, by go nie dopuścić do Czech. Nakazuje mtstrzowi, aby uskutecznił napad na Polskę, jeżeliby król lub Witołd przeciwko niemu (Zygmuntowi) wystąpili, a skoroby przybył do Prus mąż, mieniący się legatem papiezkim, aby go uwięził. Poleca mu w końcu dowiedzieć się o zamiarach Witołda i donieść mu o takowych.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, Szufl. XX*a*. N. 70 z datą: Wessele am dinstage nach dem heiligen ostertage.

CMLXLVIII. *W Kryczowie* 16 *kwietnia* 1422.

Książę litewski Zygmunt (Korybutowicz), namiestnik Czech i Morawy, z poręki Witołda wypowiada królowi Zygmuntowi wojnę.

Kopia współcz. w archiw. N. Z. w Królewcu, szufl. XVI, N. 42, z datą Crzyczow feria quinta post festum Pasche. Anno XXII.

CMLXLIX. *W Lixten* 25 *kwietnia* 1422.

Komtur Dynaburski donosi mistrzowi Inflanckiemu o nowinach z Litwy.

Minen wilgen horsam to voren mit ganczer stedichkeit. Ersame leue her meister! Wetet dat ik Peter van der Lyxsten und Vesnowden, den edelsten, hadde gesant in Lettowen, und se sint wedder ghekomen, und seggen tidunge, dat sik de Lettowen starke reden, to orlige und de vorste Vyttowete heft den baioren und sinen luden geboden, dat se zik saten to perden der se eme mede volgen. Ve nicht en heft, dar he perde mede kope, de schal vorkopen wif und kindere, dat se sunder perde nicht en bliven. Ok ersame leve her meister, so spreken se, dat Vyttowete hebbe liggende to Luszeke achte dusend Tatheren, und de hebben Vyttoweten hoch gebeden, dat he se teen lete in ein lant, eme tor hant to winnende, wente se sik beclagen dat se nicht to vorterende en hadden. Ok so licht des koniges sone van Wolchie tor Vyllen, und is wachtende wen de vrede utgeit, so wil he sin volk laten to sik holen. Vortme so heft de selve Peter und Vesnowde gehort, dat se mit twen heren willen teen. Dat ene her in Prutzen und hebben willen dat so to bestellende, dat in Prutzen kein wolk komen en schole deme lande to reddinge. Dat ander her in dit lant dat hebbet se willen to teende dor dat gerichte to Rosyten, und alzo vort hir in de lant, dat got vorbede. Ok so heft he den duschen kopluden laten to seggen und warninge gedan, dat se kegen pinxsten sin lant rumen in allen orden. Und de biscop van Vyllen, de is getogen up enen dach in Ungeren und dar scholen ok komen vele andere biscope. Ok so hadden se ghehort van Manviden dat he sprak: do als unse hogemeister lach uppe deme Holme [1]) to deme dage, noch en was he ni so ot modichdat he sich ens bowisen wolde, und hadde doch tovorn er gebunden gewest. Ok ersame leue her meister, so hebben se gehort von deme gemenen volke und geburen dat se Splyttergaylen lever to ereme herren hedden denne Vyttowten, wente se clagen, dat ze sere vorarmen bi desseme vorsten. Got sterke iuwe ersamicheit gesunt to langer tid. Gescreven tor Lyxsten in sinte Marcus dage. [2])

Compthur to Dunehorch.

[Adr.]: Deme ersamen meister to Lyflande mit ersamicheit, sunder alle sumen. littera detur.

O ile wnosić można po cięciach listu, nie jest oryginał, lecz kopia — po pieczęci bowiem niema i śladów. Znajduje się w arch. N. Z. w Królewcu.

[1]) Kirchholm? [2]) Bunge V. N⁰ MMCCCLX. umieszcza ten list po 1420, niezważając, że w. mistrz w liście do mistrza Inflanckiego z 12 maja 1422 r. Bunge V. MMDC. dziękuje wyraźnie za nowiny sługi komtura z Dynaburga. Wiadomość o Tatarach potwierdza inny list komtura toruńskiego z 26 kwietnia 1422 r. „którzy obecnie mają leżeć w polu i prawdopodobnie pójdą na nas“ a znajdującym się w Arch. N. Z. szufl. XXI *a*. 44. Ob. N. następny.

M. *W Toruniu* 26 *kwietnia* 1422.

Nieznajomy z Torunia, donosi w. mistrzowi, iż jeden z „naszych“ widział „młodego króla Polski“, syna margrabiego Brandeburskiego, w Gnieźnie, który też nazajutrz będzie u króla w Brześciu kuj., dokąd i królewna i książę Swidrygiełło również przybędą. Król Polski miał otrzymać listy wypowiednie

od elektorów i od innych panów z Niemiec tej treści, że, jeżeli on posyła Czechom zbrojną pomoc i dopomaga heretykom, sam przeto staje się hussytą i „Bemąkiem". Król tak mocno przeląkł się tymi listami, iż zaraz po ich otrzymaniu posłał do Krakowa rozkaz, aby książę Zygmunt, jeśliby jeszcze nie wyruszył, napowrót wrócił z drogi. Komtur atoli wie, że książę już jest w drodze do Czech. Donosi w końcu, że Witołd zbiera wojska, a wszyscy Tatarzy mają leżeć w polu; jeżeli nie podążą do Czech, to z pewnością będziemy ich mieć w Prusiech. Dziś przybył legat Antoni (Zeno) do Torunia.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, szuflada XXI *a.* N⁰ 44 z datą: Thorun, sontag nach Marci evang. XXII. Porównaj list dziekana Lignickiego z 25 kwietnia 1422 r. do w. mistrza, zawierającym wiadomość, że Korybut już jest w Morawach. Palacky Beiträge I. N. 177, p. 190.

MI. *W Theben* 1 *maja* 1422.

Król Zygmunt wzywa biskupa Dorpackiego, aby się gotował na wyprawę przeciwko kacerzom czeskim i starał się wraz z mistrzem Inflanckim zbrojno napaść na tych którzy Hussytów wspierają.

Episcopo Darapatensi, ex parte Sigismundi Romanorum et Hungarie regis, arestata cum nunccio.

Venerabilis princeps devote noster dilecte! Non putamus [tue] devocioni fore incognitum seu a tua noticia aliqualiter fore peregrinum, quantis insidiis et iaculis per dogmatisaciones scripturarum falsas et erroneas hereticorum in Bohemia pululancium impugnetur fides nostra, qualiter eciam modis, industriis, sub ficta [1]) et ypocritica specie non minus per tyrranidem et inanem crudelitatem per ignem et gladium molliuntur extinguere fidem ortodoxam, et non minus satagunt subvertere quecunque possunt sectam suam per pseudofratres dilatantes [2]). Nunc autem non contenti, quod Bohemiam infecere [3]), ad extraneas naciones satallites suos ad decipiendas animas destinarunt quendam Sigismundum ducem Lythwanie et sub cuius umbra sectam suam tegere aspirant, pro capiendo dominio regni Bohemie et pro eorum tuicione invitarunt, qui eosdem hereticos in sua malicia, quam [fraternitatem nominant, confortando eorumque errores laudando et auctorisando, qui assumpta secum] quam magna Polonorum copia iunctisque sibi Tartaris, quos dux Witowhus in succursum predictorum hereticorum destinavit, [4]) versus Bohemiam sui immemor honoris et prodigus procedit, volens venenum illud mortiferum letifere haustum, magis ac magis diffundere et virus illud enorme, quod concepit. Et quia ex maiorum suorum fomite hoc procedere sentimus, nos enim habentes respectum ad altissimum, in cuius manu sunt omnia, cuius eciam imperio diriguntur, tenentes et portantes eciam purum zelum pro defensa religionis Christiane, quam naturali gladio prout tenemur defendere volumus et tueri, venerabiles Paulum magistrum generalem ordinis domus theutonicorum et magistrum Lyvonie nec non.. magistrum per Almanniam sui ordinis, Christi pugiles et crucis Christi propugnatores contra hereticos predictos ipsorumque fautores et promoteres in succursum invitavimus. Ac vero tu et vasalli ac subditi tui ex debito quodam, quo ecclesiastica libertate gaudetis, cuius res agitur non minus quam nos et alii catholici et potissime spiri-

tuales ad conculcandam pestem hereticam et eius fautores obligaris. Ideo tuam devocionem attente requirimus et hortamur eidem auctoritate romana regia seriose mandantes, quatenus omnes et singulos vasallos et subditos tuos requiras eisdem strictissime mandando, quod omnes una tecum se ad arma parent et cum venerabili magistro Lyvonie et suis de Lyvonia contra omnes ordinis inimicos et hereticorum fautores omni potencia insurgant hostiliter et procedant ipsorum terras et dominia invadendo. Quod si facere negligeritis [5]), quod tamen non credimus, extunc non amicos fidei sed zelatores heresis et fautores hereticorum vos fore censeremus [6]). Sperantes indubie, quod in hoc negocio viribus, expensis et periculis ad refrenandam hoscium Christi maliciam non parcetis, pro quo apud deum obtinebitis premium immarcescibile, laudem apud homines, et nobis grata exhibebitis servicia vobis dignis [premiis et] retribucionibus suo tempore graciose rependenda [7]). Datum in Theben prima die maii et [anny domini XXII°].

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N° II. 68. p. 170. por. Caro L. C. I. 98. N° LVI i Bunge V. N° MMDXCIV. c. 814.

¹) Kod. secta. ²) C. delatando. ³) C. inficere. ⁴) C. destinat. ⁵) C. neglexeritis. ⁶) C. conferemus. ⁷) C. compensandis.

MII. *W Preszburgu* 5 *maja* 1422.

Król Zygmunt oskarża króla Jagiełłę i Witołda przed papieżem wykazując w jaki sposób niosą oni pomoc Hussytom: że wysłali Zygmunta Korybuta do Czech pomimo, że Czechy do do króla należą i że jemu przysłuża prawo jednania heretyków z wiarą Chrystusową. Wysłany przez nich Zygmunt (Korybutowicz) posłał nam listy wypowiednie, a dawniej pisał do heretyków, że cztery artykuły chce zatrzymać i bronić praw ewangelii. Oskarża Witołda, który zbiera wojska, jak wnosić należy, przeciwko wojewodzie Mołdawskiemu, aby go do niedozwolonego zmusić małżeństwa ze swą kuzynką, pomimo że zachodzą przeszkody kanoniczne z powodu pokrewieństwa. Umyśla on (Witołd) tem pozyskać sobie wspólnika przeciwko krajom naszym Siedmiogrodzkim i Węgierskim, abyśmy z tej strony szachowani, niemogli heretyków niszczyć w Czechach. Zeno pracuje w ich duchu, grożąc nawet wyklęciem krzyżakom, aby tylko zachowali pokój z Polską i Litwą i aby ostatnie tem łatwiej nieść mogli pomoc Hussytom. Błaga w końcu papieża o spieszną pomoc i zaradzenie złemu.

Kopia współcz. w arch. N. Z. w Królewcu Szufl. IV. N. 40*a*. z datą: Posonii die quanta Mai 1422.

MIII. *W Rastenburgu* 5 *maja* 1422.

W. mistrz wzywa mistrza Inflanckiego do mienia się na baczności, gdyż zakonowi grozi ze strony Witołda wojna.

Dem gebitiger In Lyflant.

Unsern fruntlichen grus czuvor und alle gute. Ersamer lieber her gebitiger! Vor nuwe czitunge senden wir euch hirinne eines briffes abeschrift, den uns unser

geschwornen einir, hir bei Thorun gesessen, von Breslaw gesant hat. Ane die hat uns sost unser getruwer worhaftiger Werner einen lassen vorbrengen, das herczog Wytout sich stark besammelt mit mancherhande geczunge und lasse rede usgeen, das her ken Beehemen welle den ersten nochczufolgen. Abir sein entliche meinunge und gemute sei bestrebet desse landt czu obirfallen. Wir haben alle dessen landen usgeboten sich czu fertigen und gereit czu halden. Sost sein ouch etliche usgericht czu irfaren entlichin, was sich doran wirt irfolgen. Und bitten euch liber her gebitiger, das ir euwern landen ouch ernstlich usgebitet und obirall bestellet, wo ir euch vormutet, das is czu thun sei, das meh [1]) semeliche usgericht wurden, in die iegenot etc. den czu getruwen und ouch loufig weren umb irforsschunge und wedirinbrçngunge, was doran adir in welcherlei meinunge sichs wurde irloufen. Thut dorbei euwern fleis als ir das wol beqwemelichin wisset von euch selbens uszurichten. Gegeben czu Rastenburg am dinstage noch iubilate dem sontage im XIIII^{C} und XXII^{tem} iore.

Koncept do listu na wązkiej ćwiartce papieru nieczytelnie pisany w arch. N. Z. w Królewcu.
[1]) sc. mehr.

MIV: *W Rzymie* 14 *maja* 1422.
Papież Marcin V wzywa arcybiskupa Gnieznieńskiego i jego sufraganów, aby groźbami kar kościelnych starali się odwieść Witołda od opiekowania się Hussytami.

Palacky Beiträge I. N. 184. p. 199

MV. *S. L.* 15 *maja* 1422.
Punkta przedłożeń króla Polski Jagiełły i w. ks. Litwy Witołda, dotyczące granic pomiędzy Polską Litwą a ziemiami zakonu.

Ista est postulacio domini regis Polonie habere granicies seu limites cum Cruciferis ex parte regni Polonie.

Primo et principaliter postulat dominus rex [1]), quod ordo et Cruciferi cederent et restituerent terram Pomeranie, Cholmensem, castrum Nessaw et terram Michaloviensem, si autem hec facere nollent, quod tamen terram Michaloviensem et castrum Nessaw restituerent et condescenderent et quod granicie seu limites fierent manifesti per flumina, et quod medietatem fluvii Wisla haberet dominus rex usque ad metas et limites terre Pomeranie et quod pecuniam tantam darent domino regi [2]) quantam ipsimet in expedicione libere offerebant; de terris autem Pomeranie et Cholmensis quod omagium recocnoscerent secundum ius vasallorum et quando dominus rex transiret in Gdansko per Wislam, ut sibi victualia et necessaria illic et converso ministrarent.

Postulacio domini magni ducis
de terra Samagittarum.

Incipiendo a fluvio dicto Swantha ubi intrat in fluvium magnum Niemen inferius Juremburg per unum miliare descendendo deorsum per Niemen et dividendo fluvium Niemen per medium usque in lacum qui dicitur happ et transeundo per eundem lacum happ et per Niemen usque in mare occeanum et ulterius transire circa mare versus Livoniam usque ad fluvium Swantha Ay, et in theutunico

vocatur Heilige Ay, et per istum fluvium ascendendo sursum per antiquos et perpetuos limites inter terras Samagittarum et Livonie.

Postulacio domini magni ducis
de terra Sudorum.

Incipiendo ex opposito fluvium Swantha ubi intrat Niemen, transire usque ibi ubi fluvium Schrewintha intrat in fluvium Schisschuppa dictum et ulterius per Schirwyntam sursum usque in fluvium Lyppuna et per Lyppuna[m] sursum usque ad verticem sive ad ortum eius ubi incipitur, et ab ortu Lyppuna usque ad lacum Dwisticz, ita quod lacus Dwisticz pro ordine remaneret; et ab hinc ulterius in Mervnyschky et a Mervnyschky usque in Skoymontischki ad aream Schoymonthi et ab hinc ulterius in lacum Vayhrod, dividendo [3]) ipsum per medium, usque ad vadum dictum Kamiennibrod qui est in fluvio Lyk usque ad metas Mazowie.

Oryginał żądań i przedłożeń polsko-litewskich na karteczce papieru. Po drugiej stronie Oblata Anthonii in Hoensteyn feria VI ante vocem iocunditatis XXII pod spodem: dominus Franciscus habet huius littere copiam in Thorun. Archiwum Królewieckie Szuflada XVI. a.

[1]) Porównaj Dł. XI. 454. [2]) dodane na boku. [3]) stoi dividendi.

MVI. *W Marienburgu* 17 *maja* 1422.

W. mistrz oświadcza mistrzowi Inflanckiemu, iż otrzymał list komtura z Dynaburga (z 25 kwietnia ob. wyżej); donosi, że z legatów papieskich jeden tylko jest który doradza, aby, skoro doń poselstwo ruskie przybędzie, zawarł z niem układ.

Bunge V. N⁰ MMDC. c. 821.

MVII. *W Rzymie* 21 *maja* 1422.

Papież Marcin V uwiadamia króla Zygmunta, że ani nie doradzał ani nie zezwalał w. ks. Witołdowi, aby brał hussytów pod swą opiekę pod pozorem nawrócenia ich na łono św. wiary.

Palacky Beiträge I. N. 186. p. 203.

MVIII. *W Rzymie* 21 *maja* 1422.

Papież Marcin V wzywa króla Jagiełłę do nakłaniania Witołda wszelkimi sposobami, aby tenże odwrócił swą opiekę od hussytów.

Palacky ibidem N. 187. p. 205.

MIX. *W Rzymie* 21 *maja* 1422.

Papież Marcin V pisze do Witołda, iż z własnych listów księcia przekonuje się, że książe wspiera hussytów, o co go król Zygmunt oskarżał. Pomoc księcia rozzuchwala hussytów i czyni ich jeszcze bardziej krnąbrnymi względem postawionego im przez króla Jagiełłę warunku powrócenia na łono wiary. Zresztą niemieccy książęta nie ścierpieliby panowania Witołda w Czechach. Niepozostaje księciu inna rada, jak połączyć się z całem chrześcijaństwem przeciwko kacerzom, gdyż w przeciwnym wypadku papież musiałby wystąpić przeciwko niemu

z karami kościelnemi. Król Jagiełło powinienby najpierw żądać od hussytów, aby ze skargami swemi zwrócili się do stolicy apostolskiej, którejby zupełne poddanie się zapewnili. Żądanie królewskie, aby zasystować postępowanie (krucyaty) względem hussytów, nie może być uwzględnione, gdyż sobor konstancyeński wyklął hussytów a niemieccy książęta podnieśli oręż celem wytępienia tychże.

Caro L. C. II. N⁰ CIX. p. 179. i Palacky Beiträge I. N. 188. p. 206.

MX. *W Rudominie* 25 *maja* 1842.
Witołd posyła do w. mistrza swych pełnomocników, którym poleca być świadkami ukarania Pucka i odebrać pieniądze za wyrządzone w drzewach szkody, gdyż tylko wtedy zwróci kupcom zakonu przyaresztowane towary.

Alexander andirs Wytawdt
von gotes gnaden grosfurste czu Lyttawen und czu Russin etc.

Erwirdiger herre meister! Euwirn briff mitsampt dem geleitbriffe haben wir wol vornomen, und off den selben euwern geleitbriff zenden wir czu euch Cuncze Crommaw und mit in Johannen Beyler unsre diner, of das, das vor im Puczke, umbe unser beschemnissch willen, gestrofet und geczuchtiget werde, und auch, daz das holcz mitsampt dem schaden, noch beweisunge Cunczens beczalet werde, und di beczalunge sal Johanni Beyler in di hende werden gegabin. Und so denne Beyler und Cuncze mit der beczalunge czu uns wedir komen, und auch di koufleute der guter wir offgehalden haben, und uns sagen werden, daz uns umb unser beschemnissche genug ist gescheen, so wellen wir denne alle gutir freie lassen. Gegeben am montage neste noch der himmelfart Jeshu Christi in unserm nawen howe czu Rudomyn im XIIII^{C} und XXII^{ten} iore.

[Adr.]: Deme erwirdigen herren Pauel von Rusdorff homeister deutsches Ordens.

Oryginał z pieczęcią zakrytą skrawkiem papieru, pisany bardzo regularném pismem na zewnętrznéj stronie poniżéj adressy, ręką zdaje się kanclerza: Wytout von Cuncze Crummow.

MXI. *S. L. [pod koniec maja]* 1422.
Panowie węgierscy odsyłają panom polskim list ich z dnia 11. maja t. r., wyrażający żądanie, ażeby panowie węgierscy zapewnić raczyli polskich, że król Zygmunt niczego nie przedsięweźmie wbrew zawartym z Polską traktatom.

Reverendo in Cristo patri domino Alberto dei gracia episcopo Cracouiensi, regni Polonie cancellario nec non viris magnificis Cristino castellano et Johanni palatino Cracowiensibus, Nicolao capitaneo Cracouiensi et Sandomiriensi ac Jacobo palatino Siradiensi ceterisque baronibus regni Polonie, universi prelati, barones, proceres et milites regis Ungarie salutem et fraterne caritatis affectum. Reverende pater, domini fratres et amici carissimi! Recepimus nuper quasdam patentes litteras sub nominibus aliquorum vestrum et sub duorum sigillis dominorum, quarum tenor sequitur in hec verba:

„Reverendissimis in Christo patribus dominis archiepiscopis episcopis nec non magno palatino, comitibus, baronibus, banis, proceribus, nobilibus, castellanis et dignitariis regni Hungarie fratribus et amicis nostris carissimis Albertus dei gracia episcopus Cracouiensis regni Polonie cancellarius supremus, Cristinus castellanus, Johannes palatinus Cracouienses; Nicolaus capitaneus Cracouiensis et Sandomiriensis ac Jacobus Siradiensis palatini et ceteri barones salutem fraternam caritatem et robur amicicie plenum fide consumatum iugiter retineri. Reverendissimi in Christo patres domini fratres et amici nostri carissimi! Pridem ad nostras pervenit aures, quomodo forte ex induccione serenissimi domini vestri regis Ungarie, subditi regni Hungarie eiusdem adversus subditos regni Polonie aliqua insidias et hostilitates representancia niterentur intentare, et e converso intelleximus eciam, quod idem subditi regni prefati Ungarie de subditis regni Polonie simile quid sibi suspicantur inferri. Quippe reverendissimi patres domini, fratres et amici nostri carissimi, memores sumus iugiter inscripcionum et federum antiquorum et nuper in Lubowla iterum de novo initorum, quibus serenissimi domini nostri reges se et regna sua videlicet Hungarie et Polonie ad servanda pacis perpetue comoda mutuo constrinxerunt, que federa et inscripciones nos in scriniis nostris condita conservamus valide. Nec credimus huiusmodi federibus innitendo, quod aliquid sinistri seu hostilitatis vos et subditi regni vestri Ungarie adversum nos et subditos regni Polonie debeatis cogitare, sicut et nos contra vos et subditos regni Hungarie tale quid molesti aliquatenus cogitamus. Nam etsi serenissimi domini nostri reges se mutuo aut alter alterum velint invadere, vos et nos prefatos serenissimos dominos nostros reges debemus et federibus et inscripcionibus huiusmodi tenemur commonere nec contra alia antiqua federa et inscripciones nequaquam unus alterum invadendi habeat voluntatem. Et si serenissimus dominus magnus dux Lithwanie nuper ducem Sigismundum Bohemiam expediverit, hoc nescimus cur hoc ipsum fecerit; forte propter terras suas nativas et paternas, quas dominus rex vester Ungarie serenissimus per sentenciam suam nuper Wratislawie latam ab ipso alienare conatus est et sibi eas abiudicare. Dominus tamen noster graciosus rex Polonie de illius ducis Sigismundi Bohemiam expedicione nec consiliis neque inpensis se ingessit, sed semper memor federum et inscripcionum antiquarum huiusmodi proprias iniurias levipendes se ad premissa reddidit alienum, et in omnibus punctis et clausulis huiusmodi federa et inscripciones hactenus in suo robore servavit illibatas et in antea divino mediante auxilio servare intendit. Ideo paternitates vestras reverendissimas, dominaciones, fraternitates et amicicias vestras sincere petimus affectibus et rogamus, quatenus serenissimum dominum vestrum regem Ungarie ad hoc inducere velitis et tenere, ut et ipse federa et inscripciones easdem observando nihil hostilitatis et molescie in nobis et subditis regni Polonie sepedicti machinetur exercere. Et nos similiter viceversa serenissimum nostrum regem tenebimus et inducemus sicut semper tenuimus consiliis nostris ad similia obsevanda. Et quemadmodum nos de nobis vestras dominaciones securas facimus presentibus, ita et vos equanimiter securos nos de vobis reddatis vestris scriptis. Datum Cracovie feria secunda post festum sancti Stanislai pontificis et martinis gloriosi. Anno domini milesimo CCCC⁰ vicesimo secundo.

Kopia z XV. w kod. A. F. ОТД. I. N⁰ 209, pag. 198*b*. cesarskiej publicznej biblioteki w Petersburgu.

MXII. *W Wilnie 2 czerwca* 1422.

Witołd w. ks. Lit. odsyła arcybiskupowi Rygajskiemu kopie dwu bull papieskich; opowiada mu, iż wysłał Korybuta do Czech celem zapobieżenia rozlewowi krwi chrześcijańskiej, jakoteż aby przywieść kacerzy na łono prawego kościoła i uwiadamia o przybyciu legatów papiezkich celem ukończenia spraw spornych pomiędzy Polską, Litwą a zakonem.

Allexander andirs Wytowdt
von gotes gnaden grosfurste czu Lyttauwen und czu Ruwssen.

Erwirdiger in gotte vater! Czu uns sint gebracht des heiligen vaters pabstes bullen, euch und andern euwern bischoffen geschreben, welcher bullen abeschriffte wir euch in dissem briffe vorslossen senden. Und dorumbe so begeren wir, daz ir czu uns euwern boten senden wellet, der euch die selben briffe sicher brengen mochte. Ouch ist uns czu wissen wurden, wie das etliche unser finde, und lichte ouch der konig von Ungern reden und schreiben, wie das wir herczog Sigemunden, unsers bruders soen, ken Behemen widder die cristenheit und ir irrunge czu sterken gesant hetten etc. Hirumbe so bitten wir euch, das ir sulchen reden und schrifften uff uns nicht wellet gelouben, went wir den vorgenanten herczog Sigemund in keiner ander meinunge gesant haben, das nemen wir uff unser ere und uff unsern eith, wenne dorumbe, das cristenliche blut so iamerlichen icht wurde vorgossen; und das wir sie widder ane cristenlichis blutes vorgissunge czu gehorsam der heiligen romischen kirchen, und czu deme cristenlichin glouben gutwillichin treten, so wellen wir den egenanten herczog Sigemund und die unsern wedir von in ussfuren und widder sie mit andern cristenlichin fursten sein. Ouch wellet wissen, das des heiligen vaters des pabstes legate, czwuschen dem hern konige von Polan etc. unserm liebesten bruder, uns, und dem orden reitet und tedinghet umb einen ewigen frede adir einen beifrede, und wir haben unsir sachen czu dem selben legaten gesatczt, und was her czwuschen uns gleichs und mogelichs rede, das sehen wir gerne, und wirt denn das der orden vorsmahen, das setczen wir czu gote. Gegeben uff unsrm huwsze czur Wille am dinstage nehest noch pfingsten im XIIII^C und XXII iore.

Kopia listu pierwsza z rzędu na półarkuszowym papierze, po liście następują dwie bulle — wszystko razem przyłączone do tekstu listu M. Infl. stosowanego do w. M. obacz N⁰ MXV.

MXIII. *W Święcu 7 czerwca* 1422.

W. mistrz do Inflanckiego mistrza w sprawie przesadnych wieści o przygotowaniach wojennych ze strony Witołda. Donosi o wieściach hussyckich, i radzi aby zawarł z sąsiadami swymi, Pskowianami i Nowogrodzianami, zawieszenie broni.

Lyffland.

Unsern gar fruntlichen grus czu vor und alle gute. Ersamer lieber her gebitiger. Wir sein io danksam der czitunge, die ir uns nu nehist vom Soldano geschrebin habet, etc. die ir nicht sollet czu herczen nemen noch eingerlei glouben doran wenden. Wol ist is wor, das sich euwir und unser nokebur vaste czu krige stellet, abir er en hat keine geste, als das gar offembar ist, und uns gemeinlichin die sagen, die us den landen komen, und ouch binnen kurcz in des forsten hofe

selber gewest sein. Von gar namhaftigen ist uns vorkundiget, das der von Moldow euwirn nokubur sine swester wedir hen gesant und dorczu em ouch entsaget sulde haben, das wir bas glouben, denne das der Soldan mit macht bei im wesen, und von so gar ferren landen czu im solde sein geczogen; nicht ist en selczen [1]), in den landen semeliche, und der gleichen mere und gerufte uszcubrengen, czu vorschrecknisse den ienen, die mit en czu thun haben. Was worheit bei weilen sich doran dirfolget, das wiset ir von gotisgnaden io so wol als wir selbens. Gerne schreiben wir euch czitunge von den ketczern, abir sie vorleufen sich von tage czu tage so mancherlei, das wir blode sein sie czu schreiben. Ouch befinden wir dorundir so wol, als in andern, beiwege der worheit etc. Als huten ist uns vorkomen, wie rede geen, das die Preger den herczog Sigemunt nicht wolden offnemen vor einen konig, sunder als vor iren eldesten bruder. Item das die Preger den selben herczog Sigmunt hetten ingelassen in die stat czu Pragaw, und solden em haben gegeben IIII tusunt schok grosschen, das her wedir us dem lande solte reiten. Sost hat man uns ouch gesagt, das dem selben Sigmunt vaste vil volkes [2]), were abgeschlagen [3]). Item wie die Huszen haben dreierlei gelouben, undir en und sein czweitrechtig. Sie haben sich selbens, undirenander, bis wie ofte gemort und geslagen. Was sich abir an alle den obengeschrebin mit worheit irfolget, das konnen wir nicht gewissen, komen uns sust andere czitunge vor die etwas sein wir wellen sie euch gerne schreiben [4]). Sunder lieber her gebitiger, abir bitten wir euch, mogt ir euch boben die cruczkussunge, mit den andern euwern nokuburn, als ir wisset geeinen, ap ire bote czu euch qwemen in sulcher weise, als ir wol wisset, wie ir von unsz und unsern gebitigern seit leczt gescheiden, das ir dorbei euwern hogsten fleis und vormogen tut. Doran tut ir uns allen sunderliche beheglichkeit und gros czu danke. Gegeben czur Swecze am tage trinitatis im XIIII^{C} und XXII^{ten} iore.

Koncept listu w czystej średniowieczyźnie, na dużej ćwiartce papieru, na zewnętrznéj stronie współczesnym pismem napisano: Liefland. Gegeben von der Swecz am sontage Trinitatis.

[1]) sc. seltsam. [2]) stoi wlkes. [3]) to całe zdanie na boku tą samą ręką dopisane. [4]) od komen do schreiben, całe zdanie na boku dopisane.

MXIV. *W Swięcu 7 czerwca* 1422.

W. Mistrz donosi Inflanckiemu, iż zabiegi Zenona celem uskutecznienia pomiędzy Polską a Litwą z jednej, a zakonem z drugiej strony, pokoju spełzły na niczém, tudzież o grożącej zakonowi od strony Jagiełły i. Witołda wojnie.

Bunge V. N⁰ MMDCIV. c. 825.

MXV. *W Ermessen 11 czerwca* 1422.

Mistrz Inflancki dziękuje arcybiskupowi Rygajskiemu za przysłane kopie otrzymanych od Witołda w. ks. Lit. dwóch bull papiezkich, tudzież za kopię listu Witołda, który książę arcybiskupowi posłał i czyni nad treścią listu książęcego, jako też nad treścią bull niektóre uwagi.

Unsen fruntliken grut und wat wi gudes vormogen, to uwer vaterlichin behegelicheit to voren. Allirerwirdegeste in gode vader bisunder leue here und holde

guner! Wi danken uwer vaterlichin werdicheit uth gandes, so wi aller fruntlikest konnen und mogen, vor de affscrifte, de iuwe vaterliche werdicheit van herczoge Witowde entfangen und uns dergelichen vort an gesant hebben, und de wi woll vornomen hebben. Allirerwirdegeste herre! Nu scrivet herczoge Witowt gar schone wo dat em to weten si geworden, wo dat etzlike siner fiende, und lichte ok der koning van Ungeren reden und scriben, wo dat her Sigimunden sines broder sone iegen Bemen, wedder de kristenheit und ere irrunge to sterken gesand hedde etc. iuwer werdicheit biddende des nicht to glouben etc. Erwerdigeste leue here! Wi hopen und twiuelen nicht dar an, dat de allirdurchluchtigeste unse gnedige here Romischer etc., konig icht umme sust dar ane scrive des nicht to l o u e n e n s t a so als gii in den affscsiften der breue uns van sinen gnaden gekomen woll vornomen haben, und were is not und euch behegelich, so hetten wir de selbigen unses gnedigen heren koniges brife noch woll czu bewisende. Sunder als herczoge Wytowdt screibet selben, daz er herczoge Sigimunden und die siene tzu Behem gesant habe die czu dem christenen geloben und in gehorsam der hilligen romischen kirchen tzu brengen etc., und auch van dem legaten etc., der czwusschen uns tzu beiden parten reite, umbe einen ewigen frede adir doch einen beifrede tzu beteidungen etc. Allir erwidigester here! wir besorgen, datz die zteit dar inne der hilligen christenheit ztu lang mochte werden, und das es eine grosser vordeckunge sei in dessen sachen, went app herczoge Wytowdt dar undir sinen willen gewinne obir de Behemen wedder den Romisschen konig und alle ander christene furste, her wurde villichte desser armen lande, euch und uns alle nicht vorgessen, went ez vormals auch leider gewest ist, daz de Litoweschen und heidenschen fursten auch mit dessen landen einen beifrede macheten van gebotes wegen des heiligen vaters des pobsten, und in deme ztogen se oben durch Polen, und vort durch de Marke vor Brandinburg obir die christenen und deten den got irbarmes grossin unvorwinneliken schaden, des wir uns hirinne nw auch und alle wege billicleich musszen besorgen. Hirumme allir erwirdigester liebester here, so bitten wir euch andachtichlich mit allem fleisze, datz ir desse zache mete helffen, zcu hertzen nemen, und hirinne helffen rethlich sein, des wir aouch an euch ztu male nicht en tczweifeln, wie man desszer sache mochte enkeghen gehen, daz desse armen lande und die hillige christenheit mit sulchir vordeckunge nicht dar hinder quemen, went wir der hilligen romischen kirchin, und dem heiligen reiche und dem heiligen christenen gelouben bis in unsen todt gehorsam wellen bleiben, und unser blud williclich darumbe vorgiessen. Sunderlich so wundert uns an den bullen, wie und mid waz liste die irworben sein, und als denn in der einen stehet der artikell: Si ita est. Wir hoffen und czwifellen darane tzu male nicht, euwir vaterliche wirdickeit habe die warheit darinne selber woll lutterlichin dirfarn, und dar umme so bitten wir euwir vaterlichen werdicheit, app ez euch behegelich were, daz ir nach den bullen woldet senden, und ap sie euch denne wurden, das euwir vaterliche liebe uns die denne auch wolde zcu sehene geben, so verre als ez mogelich were, daz wolden wir gerne vorschulden, wo wir sulden und mochten ken euwir werden vaterlickeit de der almechtiger got gesund beware in zalicheit zcu langen geczeiten. Gegeben zcu Ergemys [1]) am tage corporis Christi. Anno etc. XXII^{0}.

Meister to Lyfflande.

Kopia listu pięknie pisana na przydługiej ćwiartce papieru, oznaczona: B.

[1]) Ermessen dzisiejsze w Inflanciech.

MXVI. *W Ermessen* 11 *czerwca* 1422.

Mistrz Inflancki odsyła w. mistrzowi kopie bull papieskich, przez Witołda w. ks. L. arcybiskupowi Rygajskiemu przysłanych.

Unsern demutigen gar willigen gehorsam, alleczeit vor. Erwirdiger gnediger lieber her meister! Euwir gnade genuge czu wissen, daz wir iczunt sein uff dem wege ken Reuale wert zcu reiten die huldegunge von den rittern und knechten in Haryen und Wyrlande von euwir gnade wegen zcu empfahen, als das eine gewonheit ist, wanner ein nuwe homeister wirt, Nw srhreiben wir euwir gnade gerne zczeitunge, wusten wir waz gute. So haben wir hute unsres heren von Rige briff empfangen, in dem her uns sandte eine abeschrifft, wie im herczog Wytowdt hette gescreven, und dor zcu zcwe copien zcweier pobstleichen bullen, welch copien im auch herczog Wytowdt in seinem briffe gesant hette. So senden wir euwir gnaden vort an die copien von herczog Wytowds briffe, dem erzbisschoff geschriben und auch die copien der zcweier bullen uff ein papir zcu sampne geschrebin, mit einem. A geczeichentt hirinne vorslossin. Auch senden wir euwir gnade eine ander abescrift hirinne mit eine B geczeichint, wie wir dem erczbischoff zcu Rige dar weder uffgescreben haben, die euwer gnade alsamme woll wirt vornemen, mag euwir gnade woll dirkennen, mit waz listen und ufsatz unsre wedirsachen umme gehen. Duchte es euwir gnaden wisheit gerathin sein, desse schriffte an unsern gnedigen herren Romischen etc. konige vortan zcu brengen loszin umbe seinen gnadigen rath darinne zcu suchin, waz dor dar daz nuczlichste inne sei, das settze wir zcu euwirn gnaden. Auch wundirt uns sere mit waz listen, daz sulche bullen sein durchgegangen und usszgeczogen, das unsres ordins procurator dovon nicht gewissen hath, als uns dunket, und duchte uns gud sein, daz man ez dem auch in den hoff schrebe, ap her icht gutes rathis, weder darinne loben mochte, und waz euwirer gnade vorsichtige wissheit vorder gutes rathis hirinne dirkennet, den bitten wir demuticleich, uns mete zcu teilen. Wir kommen auch von deszer reisze, nicht ee weder zcu huwsze denn ap got will umbe zcit sendte Marghareten tages usskomen. Gegeben in unsrem nachtleger vor dem slosse Ergemes an des heiligen lichams tage Anno etc. XXII°.

Gebittiger dewtsches ordins zcu Lyffland.

[Adr.]: Dem erwirdigen geistlichin mane homeister deutsches ordens an zewmen in allir wirdichkeit.

Oryginał z pieczęcią przykrytą skrawkiem papieru, pod adresą napisane ręką współczesną: hir inne sein die copien der bullen die herczog Wytout irwurben meint czu haben.

MXVII. *W Toruniu* 11 *czerwca* 1422.

Magister św. teologii Marcin do króla Zygmunta donosząc, że w. mistrz, Paweł Russdorf, wypełniając wolę królewską nie zawarł pokoju z królem Jagiełłą; uprasza przeto, aby i król Zygmunt przed jego przybyciem nie zawierał pokoju z Polakami.

Palacky Beiträge I. N. 194. p. 210.

MXVIII. *S. L. przed* 14 *czerwca* [1422].
Punkta instrukcyi poselskiej do króla Zygmunta i ks. Albrechta austryackiego, w których mistrz zakonu oskarża Jagiełłę i Witołda o stosunki ich z Hussytami.

..... So geruche euwir gnade czu wissen, als euch der homeister ein sulchs gefache vorkundiget hat mit seinen schriften und botschafft, das der allewege willich ist sein vormogen getruwlichen czu thun bei deme heiligen cristenthum deme heiligen reiche und euwirn gnaden und groset gancz seinem trost czu vorsicht und vorhoffenunge uff euwir gnade, das die mitsampt unsirn herren den korfursten, forsten, richtern knechten und steten in Deutschen und Slesier landen obengenunpt en seinen orden und den ort der cristenheit also besorgen werden, das wir alsam durch semelicher hulffe nicht von des cristenthumes finden und beschirmern mit groser macht alhie wurden obirczogen gruntlicher und vorterbet, und ouch uff ein sulchs, das disse armen lande vom semelichem troste deste hogher irwackt und gereiset werden widdir die egedochten euwir gnaden und des cristenthumes finden.

Nemet gnediger herre mit den egedochten unsirn herren czu herczen, woruff die ketczer sich grunden und gancz vorlasen, went unczwivelich eine mechtige hulffe der heiden und Polan lange czeit sie gehabt hetten, weren sie des nicht entczogen und allis enthalden durch die furchte diser lande [1]). Wol hat unsir homeister mit seinen gebitigern sam in einer meteleidunge euwir gnaden und des cristenthumes gefache gewegen uff weisen, wie die ketczerie getilget wurde und das reich in Behemen gerugsam widdir an euch queme, und konnen andirs nicht dirkennen undir andern wegen, denne das, die grunt und worczel von dannen die ketczer rath trost und hulffe haben gancz getilget werden, als euwir gnade mit den egedochten unsirn herren wol selbir werdet irkennen.

Ouch nemet gnediger herre czu herczen, wie der koning von Polan und herczog Witoud in euwirn wolfesten allewege mit guttigen schrifften und fruntlichen botschefften sich kegen euch irbitten und doch in euwirn slosen sich totliche finde stetis beweisen, als ir das gefach und nemlich in diszem vorgangen winter selbir wol habt irfunden, und not ist das euwir gnade mit den egedochten unsirn herren also geruche hir vor zcu wachen, das durch sulcher wandelunge irer worter botschaften und schrifften, euwir gnade die cristenheit und disse armen lande unwenens nicht betrogen werden; hirczu mochten villeichte noch unsirs homeisters und der seinen gutdunken ouch wol des reiches ouch den Hensestete dinstlichen sein und behulffen.

Unser homeister hat mir befolen euwirn gnaden vorczubrengen wie in mancherleie weise an deme orden gesucht ist vorbindunge und einunge mit euwirn finden Polan und Littawen etc. dorinne sich itczunt arbeitet doctor Anthonius unsirs heiligen vaters sendbote, abir got sal nimmer geben, das wir [2]) noch unsir orden czu sulchir voreinunge uns umbmer geben noch thun wellen widder das cristenthum, das heilige reich und euwir gnade; was wir mit dem doctor Anthonio bis do her gethan und gehandelt haben adir werden, das geschiet alles durch einer vorczogerunge willen in aller weise, als das unsir homeister clerlichen vormols geschrebin hat euwirn gnaden dorbei her ouch wil bleiben.

Wol wird unsir homeister tegelichin gewarnet, so schir her dem doctor Anthonio der voreininunge abesagt wirt denn euwir gnade an unsirn herren korfursten

forsten und herren etc. hulfe haben, so wird der von Polan abir in betrigelichkeit guttige briffe und botschafft an euch an die korfursten und andere unsir fursten und herren schriebin sich czu huffe dem cristenthum irbietende und villeichte clagebriffe obir uns senden und dorneest unter der macht die sie itczund besamelt gereith haben uns obirfallen werden und also vorterben, uff das sie deste bas ane desser lande hindernisae die ketczer dorneest mogen ret'en und sich der undirwinden, do got io und euwir gnade musse vor sein. Umb des willen wir ouch gefordert haben nach euwirs selbens begerunge desse unsir botschaft czu euwirn gnaden.

Gnediger herre, gerucht us den obengeschreben czu herczen czu nemen, wie gar schedelich der cristenheid were nuwe vorterpnisse desser lande, und wie gar fruchtbar weren des ordens alden vormogen und creffte dem cristenthum dem heiligen romischen reich und euwirn gnaden in dessen cziethen.

Nach alle der obengeschreben artikel vorbrengunge und us den andwerten die doruff gefallen wird man wol gelernet, wie mans mit dem bunde vorhat, was dorbie czu thun sie und wie der wirt sien czu beleiten [3]).

Dise nochgeschreben gewerp sal man vorbrengen unsirm hern herczog Olbrecht von Osterreich.

Der homeister und seine gebitiger sein gros gefrahet der gotis schickunge, durch die euwir gnade zcu hoger fruntschafft komen ist mit unsirm allirgnedigsten herrn Romischen etc. koninge durch die allirdurchluchste forstinne unsir allirgnedigste frawe frawe Elizabet des egedochten unsirs herrn Romischen konig einige tochter euwir gnaden gemall, sint euwir herlichkeit voreldern unsire gnedige herren vil gutte woltat und gnaden ouch in eigenen personen unsirm orden und diszem armen landen von anbegin uffte und vil irczeiget haben, des unsir homeister mit alle den seinen sich ouch gancz vorhoffet zcu euwirn gnaden und des dangsam ist demutichlichen mit dirbittunge seines vormogens.

Sunderlichen sint euwir hogwirdikeit durch semeliche fruntschaft ein czukumfftiger herre und erbeling der reiche Ungern, Bohemen, und ander lande wirt geachtet von unserm orden, so getruwet unsir homeister, ir werdet zcu hercze nemen die grose untruwe diszes koninges und der edlingen des reiches zcu Polan, die sie an deme hochgebornen fursten unsirm herren herczog Wilhelm etc. euwirm liben vetter vor czeiten unvorschamet begangen haben, und ouch nu die an deme egedochten unsirm allirgnedigstem herren Romischen konige an deme reiche zcu Behemen zcu laster des cristenthumes und czu smoheit deme heiligen romischen reiche torstig sein czu irczeigen [4]).

Z foliantu D. paginy 138 i 139 początek zdaje się na końcu przez omyłkę przepisywacza położony.

[1]) koniec pagina 138 [2]) pag. 139. [3]) tu się kończy pag. 139. następna ma tytuł jak dalej:
[4]) Co do daty tej skargi porównaj oświadczenie króla Jagiełły, wystosowane do szlachty pruskiej, iż go zakon fałszywie obwinia jakoby odrzucił pokój z zakonem, datowane z Gniezna 14 czerwca 1422 r. u Raczyńskiego C. D. Lith. str. 322—323.

MXIX. *W Gnieznie 14 czerwca* 1422.

Król Jagiełło oświadcza szlachcie pruskiej, iż go zakon fałszywie oskarża i obwinia jakoby pokój z zakonem odrzucił.

Raczyński C. d. Lith. p. 322.

MXX. *W Rzymie* 19 *czerwca* 1422.

Papież Marcin V. usprawiedliwia się wobec króla Zygmunta z postępowania w sprawie polsko-pruskiej i z wysłania legata Zenona, który niedziałał według instrukcyi papieskiej. Honor króla Zygmunta, którego uważa za najdzielniejszego i pierwszego pogromcę Hussytów, leży papieżowi na sercu. Poleca mu, aby się w swych sprawach zwracał do kardynała Brandy, tudzież, aby trwał nadal w gorliwości poskramiania heretyków.

Palacky Beiträge I. N. 195 p. 212,

MXXI. *W Człuchowie* 23 *czerwca* 1422.

Komtur z Człuchowa donosi w. mistrzowi, iż Runghe przybywszy od króla Jagiełły przyniósł wiadomości, że Witołd zbiera swe siły w pogańskich krajach i że miał zamiar do Czech podążyć na pomoc kacerzom. Spodziewał się bowiem książe, że król z zakonem pokój zawrze. Lecz skoro mu król Polski napisał, iż do przedłużenia rozejmu nie przyszło, Witołd postanowił wszystkie swe siły przeciwko zakonowi obrócić. Donosi dalej, iż król Polski zbiera również wojska zamyślając zająć niemi Nową Marchię lub odebrać nam Pomeranią.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XXI. a. N. 26. z datą Slochau am obende sancti Johannis baptiste 1422.

MXXII. *W Sztumie* 26 *czerwca* 1422.

W. mistrz uwiadamia Inflanckiego o ułożonym za pośrednictwem legata Zenona zjeździe w Solcu, który spełzł na niczém; o bulli papieskiej, na mocy której Zeno ma być odwołanym, i o mającej wkrótce wybuchnąć wojnie pomiędzy Polską a zakonem.

Bunge V. N⁰ MMDCXIII. c. 841.

MXXIII. *W Niedzborku* 29 *czerwca* 1422.

Nieznany urzędnik zakonu donosi w. mistrzowi o wojennych przygotowaniach na Mazowszu.

Meinen gar willigen undirtenigen gehorsam, nu und czu allen czeiten mit demutiger bevelunge. Erwirdiger gnediger lieber her meister! Euwir gnade geruche czu wissen, das bei mir gewest ist ein kouffman von Allensteinen, der als hewten ist komen uss der Masaw von Schyrowynsky und ouch do der Buk in die Nave felt, do hot der legen seine asche und holcz. Der hot nur vor wore gesagt, das aldo keine brucken seint wedir obir die Weysel noch obir die Nare, sunder pfele stoset man do und macht ober czu brucken, und das Ruwsen do legen wol bei sechczig. Ouch sprach her, das der houptman aldo schreib herczog Hannus, das her im schrebe wo der grosfurste were, do schreib her im wedir, das her nicht wuste, wo her were. Ouch gnediger lieber her meister, geruche euwir gnade czu wissen, das ich am freitag nehist vorgangen habe beritthen die greniczen czwuschen Soldaw und Luterberg, und habe besehen die heerwege und foirthe,

wenne man czeit hette, wol czu vormachen weren, und uff das forderste eine halbe meile. Ouch gnediger lieber her meister, habe ich beschauwet kuwme [1]) eine halbe meile von Luterberg ein gut leger, do euwir gnade mit euwirm ganczen heere wol legen mochte und czu allen czeiten beqweme were. Ap die finde bei Luterberg in welden brechen, so were man en in dem wege, welden sie abir bei Nidenburg, adir bei Soldaw ein, so wer es abir aldo schier czu dirfaren, das man en den weg vorczihen mochte, und was euwir gnaden gut denken dorinne wurde sein, das mochte euwir gnade vornemen. Nicht me weis ich euwirn gnadan czeitunge uff disse czeite czu schreiben, sunder tag und nacht wil ich dornoch sein, was ich czeitungen irfaren mag, das wil ich euwirn gnaden schreiben ane sumen. Ouch gnediger lieber her meister, die czeitunge die ich euwirn gnaden vor in schrifften gesant habe, ap die nichs also weren, das das got welde, bitte ich euwir gnade mich dorumbe nicht czu vordenken, went mancherlei czeitunge komen ein teil wor, ein teil unwor. Ouch habe ich euwern gnaden die selben czeitungen in meinen brieffen vorslossen gesant, die euwir gnade selbest lesende wol vornomen hat. Doch gnediger lieber her meister, mag euwir gnade wol dirkennen, das dorumme keine schickunge in einem sulchen czu vorczihen ist. Gegeben czu Nidenburg am heiligen tage Petri und Pauli im XXII^{tem} iore.

Oryginał papierowy, jak według cięć widoczna, jako ceduła użyty, a zatem może i kopia listu dla użytku zakonu sporządzona.

[1]) l. kaum.

MXXIV. *S. L et D* [*w czerwcu lub lipcu* 1422].

Nieznany dostojnik lub sługa zakonu daje znać [w. mistrzowi] o wiadomościach, jakie powziął przez swego szpiega z Mazowsza, Litwy i Polski, dotyczące wojennych tamże uzbrojeń i przygotowywań.

Czum irsten: Herczoge Hannus marschalk hat lossen schelmen, und drei wege czeichen, als of Roszyen, off Mackaw, und off die Scharffewesze. Der dritte weg czihet sich off Ortelsburg, die andern czwene czihen sich off Neydenburg, off Soldaw, und wo man wil. Und die wege sien dorume umme geleit, das sie das lant umme Czechenaw ummeczogen, und nicht so gefach von in selbir vorherten. Und desse wege weis der Warner gancz uszurichten. Und do des herczogen marschalk also lis schelmen, do lis her rede usgehen, das man den iungen herczogen iclichem sin lant bei des vaters leben usczichent, das man hiruff nicht solde merken. Und nu hat man den luthen, do die wege sien geschelmet lossen sagen, was in getreides wurde gefuttert, das sal man in beczalen, io das schok vor III. groschen.

Item die Polan richten sich czu mit hengste und mit harnasch, so sie allir redlichste konnen und besorgen, das ir sie in der Maszaw werdt obirfallen, ee das die tage des fredis ein ende nemen, und dorumme so werden sich die nehesten um die Nare und an der Weisel gesessen gar beczeiten obirsetzen, ap ir sie mit czween adder dreien houffen wurdet heeren, das sie gerne segen, das sie denne einen houffen mochten angreifen.

Item am dinstage noch quasimodo geniti [1]), haben die herczogen in der Maszaw heerschaw gehalden, und sien vordan geczogen ienseit Ruschen Brisken czu eime tage, den der konig von Polan, herczoge Wytawt und andere heidenische

forsten sampt mit in werden halden. Was sie do begonnen, das sal der Warner wol dirfaren, wen ich ihm manchirleie kouffenschafft geschickt habe, das her dohin und vordan bis ken Lawczke czihen sal, czu besehen, welchirleie reiszeluthe von Littauwen von Russen, von Tattern, von Podaligern, von Ormenien und Bessirmenigen von Walachien und Torken czihen werden, und wie stark und wohin, das sie denne sich lenken werden. Der sal her dirbeiten mit seinen kouffenschafften so lange, bis das her sie besihet, so sal er denne sobalde von dannen sich dirheben, und in seines selbins persone sobalde noch pfingsten, worhaftige czeitunge brengen, was her do wirt sehen und vornemen. Got gebe, das dovon nichts werde, wen io herczoge Wytowt alle desse czeit sinen luthen hat gebothen off krig sich czurichten, und ich habe von einem Masawschen pfarrer vornomen, nicht von Warner, das die Torken auch obir uns czihen werden. Sundern, das wirt der Warner nu nehest wol dirfaren.

Item man lest tag und nacht delen sneiden czu den bröcken, und was nu nehest von renen und von wainschoss spete wirt geflossen, das wellen sie off der Weyszel uffhalden domete sie die Weyszel wellen vorrenen, das sie deste bas haben czu brucken.

Item wirt is krig, so wil der Warner von den Polan entrinnen, und wirt gewislichen czu uns komen. Wen her vil wege desehalben und ienehalben der Nare und der Weyszel darczu vil forte gemerkit hat, und noch merkin wirt, ap is not thut, die her denne ganczlich sal usrichten, und weis welde brucher und alle gelegenheit in der Maszaw wol usczurichten.

Item losze mere gehen in der Maszaw, wie das czweene hern des ordens in wertlichen cleidern czu Ruschen Briske sien besehen die gleichewol sien entkomen, so das sie rede lossen ussgehen, wie das ir die Tattern obir sie wellet sterken, und habet czwene hern dorume czu in lossen reithen, des ich io mit nichte kan globen.

Kopia ceduły tej w tekach Królewieckich tomie IV. znajdujących się w bibliotece generalnego sztabu w Petersburgu.

[1]) 1. april.

MXXV. *W Działdowie* 2 *lipca* [1422].

Wójt z Działdowa donosi w. mistrzowi o wojennych zamiarach Witołda.

Minen gar willigen undertenigen gehorsam, nu und czu allen geczeiten bereit. Ersamer lieber her kumpthur! Geruchet czu wissen, wi das Nicclos von Wildenow bei mir ist gewest in gebunge disses brifes, unde hat mir gesait, wi das her Adam Swynichen in gewarnet hat, und hat im geseit, wi das herczok Wytold sich besammelt gar stark czu Beliczk in Rusen, unde wil di alden wege czin ins lant of di Poltoczke czu. Unde der vorgeschrebene her Adam Swynicken in dem fritage vor Petri et Pauli [1]), selber bi herczok Wytold ist geweist, unde hat mit im geret, unde vor wor weis, das di vorgeschreben ding alzo sin. Ouch zo hat derselbe her Adam gesait, das her nicht wisse vom koninge von Polan worhaftige czitunge, do wisse sich euwir ersamenkeit noch richten. Gegeben am abende visitacionis Marie.

Voith czu Soldow.

[Adr.]: Dem ersamen kumpthur czu Osterrode mit allir ersamenkeit ane zumen.

Oryg. na pap. w arch. Królewieckiem, N. Z. szufl. XXI *a*. N. 112.

[1]) tj. 26 czerwca.

MXXVI. *[W Wolborzu, początek lipca* 1422].
Król Jagiełło potwierdza przymierze, zawarte z Magnusem biskupem Kamińskim.

Littera familiaritatis episcopo Caminensi.

Nos Wladislaus etc. Significamus etc. Quomodo accendentes regalis curie atrium tunc florida venustate proficere, dum illud virorum frequencia varia virtutum septa gloria tronum regium ducitur fideli obsecundacione venerari et regie maiestatis presencia in solio presidens et velut ex speculo spectans universos sicut novit omnes sue munificencie liberalitate amplectitur et donis habundancie non dedignatur recreare. Propterea reverendum in Christo patrem etc., quem nobis specialis zelus sinceritatis recommendat et virtutum cum fidei pleno incremento accedens devocio fecit carum, familiarem et amicum nostrum conputamus nostrorumque electorum familiari collegio aggregamus et nihilominus ipsum cum ecclesia sua Caminensi, clero, bonis, terris, castris, districtibus, territoriis, vallibus et insulis nec non vasallis, omagialibus, feodalibus et subditis universis in nostram proteccionem et tutelam suscipimus et ex nunc volumus ipsum cum dicta ecclesia et prefatis omnibus ab insidiis cuiuslibet inimici et presertim adversus suum et ecclesie sue hostes Cruciferos de Prussia protegere constanter et tueri nec non ipsis vel aliis ipsius et ecclessie sue inimicis quecumque federa pacciones sufferencias aut treugas perpetue vel ad tempus contrahere, facere vel inire, nisi prius ad hoc ipsum duxerimus avizandum sed quocienscumque cum ipsis ad quecumque federa vel quascumque pacciones, treugas vel sufferencias venire nos contingat, semper ipsum nobiscum includemus ad easdem, exceptis tamen omnibus principibus vel alterius cuiuscumque status vel condicionis hominibus, quos ad federa nostra recepisse dudum nos contigisset, quibus per hanc nolumus nec intendimus aliqualiter presenti scripto derogare. Similiter prefatus dominus episcopus reddens nobis liberalitatis vicem nostre, cum omnibus suis vasallis, omagialibus feodalibus, civitatibus et subditis universis tam in mari quam in terra et insulis habitantibus et quos ambitus dominiorum nostrorum amplectitur, similiter cum tota sua potencia contra omnes generaliter et singulariter singulos nostros et corone nostre ac regni nostri Polonie et nostrorum subditorum inimicos presertim autem adversus Cruciferos de Prussia nobis adherebit et parabit fideliter constanter auxilia, consilia et favores dum per nostram requiretur maiestatem et quocienscunque nobis instabit necessitas. Hoc adiecto, quod ubique per terras dominia bona et loca sua transitum contra nos et Cruciferos de Prussia vel alios inimicos nostros in subsidium ire volentes omnibus viribus suis prohibebit et precludet quolibet impedimento videlicet captivando et aliter quomodolibet resistendo et arcendo, nec cum dictis Cruciferis vel aliis inimicis nostris et regni nostri unquam sine scitu, voluntate et consensu nostris paciscetur federa vel quascunque sufferencias cum ipsis tractando, habendo vel servando. Ceterum in omnibus civitatibus et locis dominiorum suorum et ecclesie sue mercatoribus regni nostri transeundi, eundi, merces et negociaciones suas

exercendi per terram et aquam plenam dabit libertatem et securitatem in viis et itineribus providebit et parem in regno nostro mercatores ipsius et homines ubique negociandi et facta sua disponendi obtineant usquam libertatem. Harum quibus etc. Datum [1]).

Z rękopisu bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 173—174.

[1]) Bezpośrednio po odpisie tego dokumentu na p. 174, następuje: super salario episcopo Kaminensi: Wladislaus etc. Significamus etc. quomodo attendentes magne fidei devocionem, quam reverendus in Christo pater dominus M(agnus) episcopus etc., erga nos et regnum nostrum se exercet et poterit prestancius aucta fide exercere, horum intuitu volentes ipsum in tam laudabili proposito et voto conservare, ut augmentacio devocionis sue sic circa nostre maiestatis honorem et regni nostri commodum exardeat quo et possit in cospectu nostro regio plus nobis complacere et regno nostro favorabiles procurare profectus, sibi in et super collectis nostris in terra Maioris Polonie, quas poradlne appelamus, ducentas sexagenas monete currentis pro salario singulis annis usque ad beneplacitum voluntatis nostre apud collectores nostros deputamus per ipsum habendum, levandum et tollendum, et suis quittanciis nostros collectores huiusmodi de habitis et levatis absolvendos et quittandos. Quocirca vobis collectoribus et exactoribus huiusmodi nostrarum collectarum, qui pro tempore fueritis mandamus, quatinus de huiusmodi CC. sexagenis prefato domino episcopo singulis annis, quibus presentes robur obtinebunt, de ducentis sexagenis in festo tali respondere debeatis, per ipsum et ipsius nunccios vel litteras requisiti speciales, de quibus vos in responsionibus nostris super litteras quittanciarum suarum absolvere faciemus et quittamus quociens cunque illas coram nobis vel nostris racionistis producetis aliud non facturi etc.

O tém przymierzu i o tym wspaniałym darze królewskim wspomina Długosz (XI. str. 294, wyd. Przezdz.) Relacya jego służy nam za podstawę do oznaczenia daty. Mówi on, iż król przybył „in Wolborz pro die visitacionis sancte Marie (tj. 2 lipca) a dalej: illic ad suam serenitatem M a g n u s dux Magnopolensis et Kamyenensis episcopus veniens, ferre regi solacia contra Cruciferos pollicetur, suamque pollicitacionem p a t e n t i l i t e r a r u m i n n o v a t a t q u e f i r m a t sponsione. Cuius obligacione Wladislaus rex et commendata et accepta, eum muneratum remittit. Gdy atoli król w Wolborzu był od dnia 2—14 lipca, było to miejsce zborne dla wojska, (ob. Caro L. C. I. N. XLII. p. 79) więc nie mogąc oznaczyć bliższej daty dnia naszego dokumentu, oznaczamy ogólnie, początkiem lipca t. r.

MXXVII. *[W Wolborzu, początek lipca* 1422].
Magnus, biskup Kamiński, potwierdza przymierze zawarte z królem Polski.

Reversalis harum prescriptarum.

Nos Magnus dei gracia episcopus Caminensis significamus etc. Quomodo pro beneficiis que serenissimus princeps dominus Wladislaus etc., nobis et ecclesie nostre Caminensi larga munificencia porrexit et in tuicionem proteccionis sue innate benignitatis clemencia nos suscepit volentes reddere dignas vices, promittimus sub fide et honore sibi contra omnes et singulos cuiuscunque status, condicionis gradus vel eminencie fuerint et presertim Cruciferos de Prussia, ipsius et regni Polonie inimicos ac terrarum suarum Lythwanie et aliarum que sub ambitu dominii sui complectuntur inimicos, fideliter, constanter et fide firma adherere, auxilia, consilia, subsidia et favores opportunos quocienscunque fuerimus requisiti ministrare nec ipsum et regnum ac terras ipsius et bona predicta ullo umquam tempore cum omnibus nostris et ecclesie nostre bonis, vassalis, omagialibus, civitatibus et subditis universis deserere, sed semper iniuriam ipsius et offensam a quocumque e undecunque sibi vel regno suo illatam velut propriam reputare et sicut talem cum tota nostra potencia et terrarum nostrarum propugnare, defendere et tueri, nunquam autem cum dictis Cruciferis de Prussia vel aliis predictis et quibuscumque

ipsius et regni sui inimicis, sine consensu et voluntate ipsius speciali faciemus aliquam concordiam, pactum, ordinacionem aut treugam [1]) tam nomine nostro quam ecclesie nostre et omnium subditorum suorum et per bona, loca et terras nostras et ecclesie nostre ad subsidium Cruciferis vel aliorum prefati domini regis et regni sui inimicorum transeuntes vel transire volentes pollicimur (sic!) presentibus velut hostes proprios a transitu prohibere, totis viribus nostris et posse nostro, captivando, resistendo et aliis modis arcendo ipsos necessariis, quacumque facultate potuerimus ingenio aut arte. Preterea spondemus et promittimus omnes mercatores et homines regni et terrarum Polonie etc. cum rebus et mercanciis eorum seu quibuscumque aliis negociis et negociacionibus, quocienscunque terras nostras, bona et loca nostra et ecclesie nostre intraverint in securitate et tutela nostra usquam confovere, ut possint in eisdem negociaciones suas libere et quelibet alia negocia sub tuicione nostra velut in terris regni Polonie exercere et taliter eorum indampnitati consulere, sicut nostre et nostrorum persvadere consvevimus etc. Et in aliis omnibus que honorem regni et statum regni sui promovent ac profectum, taliter nos volumus exhibere, ut merito inter amicos et fautores regie maiestatis et regni precipuos potuerimus zelatores conputari, et de hiis, que fides nostra et devocio procurabit, pro scibili, deo favente, commendare. Postremo annuimus et consentimus domino Wladislao regi, domino nostro gracioso, ut omnibus de nobis querulantibus et qui nostram vel ecclesie nostre, pretextu alicuius questionis vel cause pretense temptarent offendere, molestare vel impedire, possit et valeat obtenta nobis pace vel treuga ab illis nos afferre et parti faventi iusticiam adherere, contempnentem persequi velut pertinacem et rebellem. Harum quibus etc. Datum [2]).

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 174—175.

[1]) treugarum. [2]) Co do daty, obacz uwagę do numeru poprzedniego.

MXXVIII. *S. L. et D.* [*koniec lipca* 1422].

Nieznany urzędnik zakonu, donosi w cedule w. mistrzowi o groźném stanowisku króla Polski względem zakonu.

Ouch gnediger meister, ist als heute ein erbar redlicher wolgeborn man us dem lande czu Polan bi uns gewest, und hat uns globt czu warnen vor alle deme, das dessem lande schedelich mochte gesein. Und ist soten einer, den der konig lip hat und wol getruwet, und pflet hin und her in botschaft czu senden. Ouch hat her seine frunde, die der kenczler czu Polan schreibir sein und kan ouch selbir schreiben und lesen, also das im alle ding czu Polan unvorborgen bleiben, und meint, her wil von stunden an reithen kegen Wolbors, do der konig nu hin komen wirt, und wil dirfaren, wohin das her sich wenden wirt, is sei kegen der Slezien werdt adir kegen uns, adir wie hers vor wirt haben, das wil her uns von staden wissen lassen. Und ist soten man, deme wol czu glouben ist, und reitet wol mit acht adir newn pferden, und im nicht tuchte in geringer czerunge czu czihen, das welle euwir gnade bedencken. Ouch haben wir im iczunt uffe den weg gegeben X. mark, wenne io soten man ist, das man in mit eime geringen nicht wol abeweisen mag, und so getruwlichen bi unserm lande thun mochte, dorczu wir gnediger meister got weis czu arm seint, wenne uns die [1]) sere apgeet und suss keine reothe nichten haben, das welle euw. gn. betrachten. Wenne ir abir

herufher schreiben werdet, das man im nu in dessen lowften deste gutlicher tu, wenne es io bessir ist, das man czu noten soten redlichen reitende boten habe, der do gewis ist, wenne die leufenden bothen, die do kein ding nicht recht dirfaren und nimmer wedirkomen. Hirumb geruche im euw. gn. notroft czu bedencken, und das wil her uns alsampt usrichten ee denne das der beifrede usgeet. Ouch gnediger meister, do ist in gebunge desses brief[es] der bi uns gewest, den euwir gnade wol kennet, und euch ouch undirweilen czeitunge empewt(!) und hat uns undirrichtet, wie das her von einem worhaftigen gehort habe, das der herre bischof von der Neysse iczunt bi dem konige sei von Polan. Ouch hat her uns gesait, wie das die Polan gereit sein, sundir das sie doch noch nicht czihen. Sundir, das sie die grencze bewaren sullen, und nicht sullen anheben, bi leibe und bi gutte. Ouch hot her uns undirrichtet, wie das der koning und der herczog Witholdt uffe die grencze czusampne rucken wellen und iren willen do czu teidingen; were denne sache, das sie ires dinges nicht eins mochten werden, zo sulde der koning die Polan mit herczug Witholde senden, und herczug Swidirgal sulde ire howptman sein, und der koning wil selbir do heime bleiben. Ouch gnediger meister, als uns euwer gnade geschreben hot, uf welchen tag wir uffe der legirstat sein sulden, dornoch wellen wir uns gerne richten. Ouch als uns euwer gnade geschrebin hot kegen Birkenhawpt die Weissel czu bestellen vom Alden Huwse, Pene [2]) und Wenczlaw, das wir hoffen, das das wol bestalt wurde, und mochtet ein drei adir [3]) dinste usczien, die do mete czogen die uns nuczlichen weren, und das die andern dor heime bleben. Ouch gnediger meister, als uns euwir gnade schreibt von der Lewbitcz wegen die czu bestellen, mag euwir gnade dirkennen, ap wir sie wol bestellen konnen, sint das wir mit allen dinstpflichtigen usczihen dinern und brudern, wenne euwir gnade io selbir wol dirkennen kan, das das Colmische lanth aldo offener ist wenne anders irne, sint, das das huws abgebrochen ist. Sundir gnediger meister, were es euw. gn. aldo gestalt wil haben, das wellen wir gerne thun, ap deme lande irkein schade von doher geschege, sint das wir selbir usczihen. Dorumme durfte uns euwer gnade kein schult nicht geben. Ouch gnediger meister! Als euw. gn. schreibet von fusgengern und von deme armen gemeinem manne, das duchte uns gar unbequemme sein, das man en uffe das erste usnimpt, wenne euw. gn. das immer dirkennen kan, das sie nicht so viel kost mit sich gebrengen mogen und ouch kein lang legir nicht vormogen czu legen und sulden sie ouch wedirkeren adir heime czihen, das duchte uns, das es uns gar schedelich were und bose geruchte machete. Sundir unsir gutduncken were, das man uffe das erste die dinstpflichtigen lisse usreiten, und die, die do tuchten reithen. Sege man denne, das es noth thun wurde, adir zum streite komen sulde, das man denne usgebote, wer ein bedir man [4]) were, das der usczoge czu rosse adir czu fusse, adir ap ir in der fiende lanth wolt czihen, uffe das, das die lewthe kein lang legir durften habin. Was euw. gn. wille bi dissen obingeschrebin sachen sein wirt, bitten wir euw. gn. uns des ein antwert czu schreiben ane sumen, das wir uns dornoch wissen czu richten [5]).

Cedula na wielkiej ćwiartce papieru z widocznemi znakami cięć i śladów jej użycia w liście. Archiw. Król. N. Z. szuflada: varia.

[1]) brakuje słowo jedno: muncze, lub synonim. [2]) sc. Pien. [3]) tu brakuje vier? [4]) biederman.

[5]) Do datowania tego listu, a raczéj ceduły, mamy następujące punkta dane: 1. Jest tu mowa o młynie Lubiczu, jako już rozebranym, co się mogło stać na rozkaz wyroku wrocławskiego po 1420

roku. 2. Jest mowa o mającéj nastąpić wojnie, jako król Polski ma być już w Wolborzu. Mogło to się stać 1422 r., zwłaszcza gdy mowa o Swidrygielle, który podówczas w przyjaźni z Polską i Witołdem pozostawał. Długosz XI. 455 opowiada, iż król na św. Jakóba rozpisawszy wyprawę na zakon: pro die Visitacionis s. Marie provenit in Volborz. Nadto jest tu mowa, iż obecnie bawi według wiadomości od szpiega powziętej: bischof von der Neisse u króla. Długosz twierdzi ibidem, iż do Wolborza przybył dux Magnopolensis et episcopus Camenensis, ferre se regi auxilia contra Cruciferos pollicetur, etc. Obacz uwagę N⁰ MMXXVI.

MXXIX. *W Święcu* 9 *lipca* [1422].

Komtur Święca pisze w. mistrzowi, iż Werner, dawniej sługa Birkenhaupta, który zaprzysiągł zakonowi wierną służbę, ostrzega przed niebezpieczeństwem i donosi, iż król Jagiełło, od którego właśnie przybył, miał nakazać Kujawianom i Wrocławianom, aby się przygotowali do zdobywania Jasieńca, do czego oni mają też ochotę. Witołd przywiedzie królowi na pomoc więcej Tatarów aniżeli kiedykolwiek. Król, Witołd, Świdrygiełło i brat królowej zjadą się w przyszły piątek celem wspólnego umówienia się, gdzie i kędy pociągną w nasz kraj. Książe Zygmunt (Korybutowicz) miał pisać królowi: das her sienen vinden krieges pflege; her getruwet in Bohemen wul zu genesen. Wendt herczog Zegemunt und bie des koniges von Polen hofe nimant kan gewisen, wo der konig von Ungern ist gebleben.

Oryg. w arch. N. Z, w Królewcu. Szufl. XXI. a. N. 121. z datą: Swetze; donnerstag von sinte Margarethen.

MXXX. *W Marienburgu* 10 *lipca* 1422.

W. mistrz wzywa Inflanckiego, aby przy zbliżającej się tuż wojnie Polski z zakonem, napadł na Litwę, z głównem swem wojskiem zaś na pomoc do Prus pospieszył.

Bunge V. N⁰ MMDCXIX. c. 847.

MXXXI. *W Wolborzu* 14 *lipca* 1422.

Król Jagiełło wypowiada zakonowi wojnę.

Bunge V. N⁰ MMDCXX. c. 850. Kopia tej wypowiedzi w kod. bibl. Kórn. N⁰ II. 68. p. 219 ma datę: Datum in convencione generali nostra in oppido Wolborz in crastino post Margarethe 1422.

MXXXII. *W Iławie* 19 *lipca* 1422.

W. mistrz żąda od mistrza Inflanckiego, aby nakazał pustoszyć Litwę; sam zaś aby pospieszył do Prus na pomoc. Opowiada o zajęciu zamku Drahimskiego przez zdradę; dalej, że pisze do mieszkańców Harryi i Wirlandyi, aby pospieszyli zakonowi na pomoc; w końcu, że tylko od starosty Bydgowskiego Birkenhaupta i od Stefana de Pleszew otrzymał listy wypowiednie.

Bunge V. N⁰ MMDCXXIII. c. 856. list zaś do Haryjczyków i Wirlandczyków ibidem N⁰ MMDCXXII c. 853. pod tąże samą datą.

MXXXIII. *W Norymberdze* 26 *lipca* 1422.

Elektorowie niemieccy upominają króla Jagiełłę, aby nie wspierał Hussytów, odwołał Korybuta z Czech i zawarł pokój z zakonem.

Cod. epist. II. N⁰ LV. p. 53 i Raczyński C. d. Lith. p. 292.

MXXXIV. *W Borowie* 27 *lipca* 1422.

Swidrygiełło książe na Czernichowie, Siewiersku i Trubeczewsku wypowiada wojnę w. mistrzowi.

Boleslaus alias Swidrigail dei gracia dux Littwanie et terrarum Czirneow, Szewor et Trubeczensis [1]) dominus etc. venerabili fratri domino Paulo Russdorf magistro generali ordinis Theutunicorum. Venerabilis domine! Serenissimi principes et domini, dominus Wladislaus rex Polonie etc. dominus Alexander alias Witold magnus dux Littwanie etc. fratres seniores nostri et domini graciosissimi, pro ipsorum iusticia vobiscum habent ad presens seriosa et non amicabilia disponere, quorum nos sumus subditus, servitor et adiutor fidelis. Quocirca premunimus vos simul cum omnibus nostris subditis et herentibus, erga vos et omnes subditos et adherentes vestros, volentes prefatis dominis nostris pro ipsorum iusticia in hac gwerra adherere et esse adiutor. Datum in Borawo terre Mazowie situato, feria secunda proxima post festum sancti Jacobi. Anno domini millesimo quadringentesimo vicesimo secundo.

Oryginał na papierze z wyciśniętą u dołu na liście pieczęcią sygnetową na czerwonym wosku ks. Świdrygiełły. Pieczęć wyobraża jeźdca ale raczej na niedźwiedziu aniżeli na koniu siedzącego, ku lewej stronie zwróconego. W archiw. Król. N. Z. Szuflada XVII. a.

[1]) Jedcza przekreślone a napisane Trubeczen.

MXXXV. *W Prusmarku* 2 *sierpnia* 1422.

W. mistrz daje znać mistrzowi Inflanckiemu, iż 28 lipca otrzymał list wypowiedni od króla Polski, że dwie chorągwie z Inflant przybyły, tudzież o wiadomościach z teatru wojny.

Bunge V. N⁰ MMDCXXVII. c. 862.

MXXXVI. *Około Braćany* 7 *sierpnia* 1422.

Witołd w. ks. L. wzywa w. mistrza, aby, kiedy unika orężnego spotkania, prosił o warunki pokoju, którego tak król Polski jak i książe żądają brzydząc się chrześcijańskiej krwi rozlewem.

Allexander anders Witowd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen und czu Russen etc.

Erwirdiger herre meister! Wir haben gehortt, wie das der allirdurchluchtigster furste herre konig czu Polan etc. unser allirliebster bruder, in deme zomer vor dem ausgange des nehesten beifredis, euch offte und manfeldiclichin besucht und mit pfleisse begeret durch des heiligen in gote vaters hes herrn bobistes boten und mit fruntlichen tagen, wie her mit euch und euwirm orden einen ewigen frede uff ein iar mochte haben, umb des willen, das das cristenliche bluth von beiden teilen nicht wurde vorgossen, und das die cristen mitennandir wider die ungloubigen sich deste bas seczen mochten. Das habit ir alles vorsmehet und

vorforffen [1]). Und do wir is vornamen, do dirhuben wir uns mit sampt dem egenanten herre konige mit herismacht, und czogen gar menlich durch unser landt, die wir am futter und andirem nuczen haben besweret und beschediget, hoffende ap uns icht gleiches und glimpliches von euch widerfaren wurde. Und also czogen wir bis in euwern greniczen, und do wir in quomen, do dirhorten wir, wie das ir gesamelt mit euwirn luthen bei der stadt Lubowe gelegin het. Do czogin wir kegen euch czu derselben stadt Lubowe [2]), in derselben hoffenunge, ap ir eines fredes und gemaches suchen und die vorgisunge des cristenliches blutes meiden weldet. Und do lagen wir dosselbst [3]) beitende eczliche tage [4]). Ist euch was noch in euwirm gemutte, das ir noch frede und gemache steen wellit, und dem egenanten herrn konige und uns gleich thun menet, do moget ir euch dorinne möheen [5]) lassen, und wir wissen, das der vorbenunpte herre konig do wider nichten ist und wir uns ouch dorinne an im bearbeten wellen. Gegeben nohe bei Brathian am freitag [6]) sinti Lorencz obende. Anno etc. XXII°.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Pawel Rusdorff, homeister dutsches ordens.

Oryginał w arch. N. Z. w Królewcu; wypłowiałe i zbladłe pismo, lekkie plamy wilgoci i po pieczęci ślady widoczne.

1) sc. verworfen. 2) Porównaj Dł. XI. 455, 456. 3) w oryg. desselbe. 4) Długosz XI. 457... rex die secunda augusti medio miliari a Lubow posuit stativa; quae duobus diebus illic... habita sunt. Comperto autem Cruciferorum exercitum in loca varia diffugisse, die quarta augusti etc... 5) moheen sc. mühen. 6) podkreślone współ. ręką i pismem. W dacie opuszczone widocznie vor.

MXXXVII. *W Biskupcu* 13 *sierpnia* 1421.

Witołd w. ks. L. odpowiada na prośbę w. mistrza, dotyczącą ustąpienia króla Polski i jego wojsk z krajów zakonu, iż uczyni to tylko wtedy, gdy mistrz zdecyduje się na przedłożenie takich warunków, na któreby oni przystać mogli a któreby ubezpieczyły pokój wieczny.

Alexander anders Wytold
von gotis gnaden grosfurste czu Lyttawen und czu Reussin etc.

Erwirdiger herre meister! Euwirn brif den ir uns of unsern brif antwortende schreibet haben wir wol vernomen, in deme ir schreibet, wie das ir mit uns czu teidingen komen wellet, also dach, ist das der allirdurchluchtigste furste here konig czu Polan etc. unser allerliebste bruder und wir euwir land reumten etc. Meister! Wir haben euch dorumme vor geschreben das wir gerne gesehen hetten, das das cristenliche blut so iemerlichin nicht vorgessen wurde, wenende, das ir dorus in dorumme zu eime gleichen beweget sullet sein wurden. Nu schreibet ir uns ein unmogliches, das wir euwir land mit unseren heren reumen sulden. Meister! Wisset das wir itczund manchmol von dem felde um ein gut ende apgeczogen sin; sunder of sulche leichte euwir schreiben, meinen wir unser heer und leute an ein gut ende nich czu losen, went wir sie dorumme gesammelt haben und hieher komen sint, das wir uns und unsern landen mit gotis hulfe einen ewigen frede und gemach meinen czu machen. Hirumme wellet ir noch mit unserm bruder und uns czu eime gleichen komen, so suchet das in zeiten dieweile das euwir land nicht serer beschediget werden. Werdet ir aber des icht wellen thuen, so setczen wir das czu gote, und was dorunder gescheen wirt, das geschit uf euwir zele. Gegeben czu Bischofswerder am nesten donrstage vor assumpcionis Marie im XIIII^{C} und XXII iare.

[Adr.]: Dem erwirdigen hern Pavel von Rusdorff homeister D. O.

Oryginał papierowy z resztkami pieczęci w Arch. Król. N. Z. Szuflada XVII. 11.

MXXXVIII. *Pod Gołubiem* 17 *sierpnia* 1422.

Witołd w. ks. Lit. wymawia w. mistrzowi, że nienależące do rzeczy pretensye pełnomocników jego były przyczyną, iż zjazd w Solcu spełzł na niczem; posyła glejt bezpieczeństwa dla nowych pełnomocników i oświadcza, iż od pożogi i rabunku nie odstąpi, gdyż wojna trwa jeszcze a pokój nie został utwierdzony.

Alexander andirs Wytoldt
von gotis gnaden grosfurste czu Lyttawen und czu Reussin etc.

Erwirdiger herre meister! Ewirn briff haben wir wol vornomen, in deme ir schreibet, wi daz ir an fil iegenotin, und nemlichen off dem lecztin tage czu Solecz gehaldin, euch dirbotin habit czu gleichem etc. Wisset, daz uns des allirdurchluchsten fursten herren koniges czu Polan etc. unsers allirlibsten bruders rethe gesagit haben und vorgebrocht, wie daz sie manchirlei wege czu einir beflissunge des beifredes off ein iar den ewren angebotin habin, und den also befestigen wulden, als di forrigen beifreden czwusschen uns an beiden teilen formoles wurden vorschreben. Und auch, als sie in dem nest vorgangenem iare, der allirheiligste in gote vatir der herre bobist, und auch der irluchte furste herre marggrowe czu Brandeburg czwusschen uns gemacht und vorschreben hatten, daz vorslugen die euwern, und wulden derein drei fremde artikel geleget habin, di doch [1]) alz wir vornemen, denselbin beifrede me geswechet und vorworren, wenn befestiget hetten. Czum irsten daz sie aufnomen bobistliche gebot, des reiches recht, und dornoch den ausproch, des koniges von Ungern. Wellet wissen, daz wir den bobistlichen und der heiligen kirche gebot gehorsam allewege gewest sin, und noch [zu] sein meinen, alz das wol wissentlich und offenbar ist dem achtbaren boten seiner heilikeit Anthonio Zeno, den her czu uns beidenteilen die sachen czu handeln gesant hatte, wer do do wulde gehorsam sein adir nicht. Und als sie berurtin von den keiserlichen rechten, daz dint auch czu dem beifrede nicht, wenn wir mit dem reich nicht andirs denn allis gut czu schicken hatten und noch habin. Und als sie berurtin von dem aussproche, daz sie dovon nicht treten wulden, und ir auch im schreibet, wi daz ir von macht des lecztin aussproches nicht andirs gewost hett den ein ewigen frede. Wisset meister, daz der vorgenante herr konig unser bruder uns undirweiset und gesagit hatt, wie manchfeldiclichen derselbe ausproch an im gebrochen ist [2]), die broche her euch in seinen entsagebrife lautirlich genug geschreben hatt; und wir an unserm teile, des egenantin ausproches nie gelibet noch gevolbert habin, und denn egenantin konig von Ungern unser sachin nie gemechtigt habin. Auch als ir begeret, das wir euch die weise des ewigen fredes schreiben, und ein sicherheit eines geleites denn euwirn czu uns czu komen gebin weldin. Wir senden euch einen geleitsbriff mit desin keigenwurtigen briffe allen den die ir czu uns senden werdet, und wen sie sich czu dem her nehen werden und komen uff ewir hewsir eins, welches daz ist, und wen sie uns denne entpitten werden, so wellen wir keigen in senden, daz sie czu uns und ap sulche geleittet werden, mit den wir denne von der weisse des ewigen

fredes reden wellen. Sundir sendet uns auch geleitesbriffe denn unsern, die wir di euwern czu geleiten senden werden; wenn vorrichten wir uns mitenandir selbir nicht, so mag uns nimant also wol vorrichten. Addir als ir schreibet, daz wir di weile von dem heren und burnen losen wellen, wisset daz uns daz nicht stet czu thuen, di weile wir steen in eine czweifel einer ewigen vorrichtunge. Gegeben am montage nach assumpcionis Marie vor dem hausze Holub in XIIII^{C} und XXII iare.

[Adr.]: Deme erwirdigen herren Pauel Rusdorff homeister dewtsches ordens.

Oryginał na papierze, po pieczęci ślady widoczne, starannie pisany. Znajduje się w Arch. N. Z. w Królewcu.

[1]) stoi dach. [2]) Dł. XI. 411. quos legatos Sigismundus rex se plurrimum in Wladislaum Polonie regem deliquisse, suo perpendens et facti sui poenitudinem habens etc.

MXXXIX. *W Gołubiu* 18 *sierpnia* 1422.
Król Jagiełło wzywa mieszkańców ziemi Chełmińskiej aby się z nim połączyli.

Raczyński C. d. Lith. p. 269.

MXL. *W Marienburgu* 3 *września* 1422.
W. mistrz daje znać mistrzowi Inflanckiemu, iż król Zygmunt wysłał był posłów do Polski by przedłużyć rozejm lub uskutecznić pokój z zakonem, że atoli Polacy zatrzymali posłów u siebie przez 6 tygodni, dopokąd się nie uzbroili, poczem — dopiero gdy wojnę zakonowi wydali — wysłali ich do nas. Donosi o wieściach z teatru wojny a mianowicie, iż zajęli Gołub; teraz zaś oblęgają Kowale.

Bunge V. N⁰ MMDCXXXIII. c. 870.

MXLI. *W Rydze* 6 *września* 1422.
Mistrz Inflancki donosi w. mistrzowi, iż ani arcybiskup Rygajski ani biskup Dorpacki nie wyślą zbrojnej pomocy i że osłaniają swą niechęć rozkazem papieskim, na mocy którego wzbroniono im nieść pomoc przeciwko Polakom i Litwinom; w końcu że już wysłał dwa oddziały wojsk do Litwy i jeszcze jeden tamże wyśle.

Bunge V. N⁰ MMDCXXXIV. c. 872.

MXLII. *W Marienburgu* 18 *września* 1422.
W. mistrz donosi Inflanckiemu, że Polacy i Litwa pustoszą w Chełmińskiem i że marszałek Inflancki przybył doń z wojskiem.

Bunge V. N⁰ MMDCXXXVI. c. 876.

MXLIII. *Nad jeziorem Melnem* 27 *września* 1422.
Król Jagiełło i w. ks. Witołd zawierają pokój z zakonem.

U Dogiela IV N⁰ XC. p. 110; preliminarz zaś: Bunge V. N⁰ MMDCXXXVII. c. 877 — 888. Przeliminarz ze strony zakonu u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 255 — 292.

MXLIV. *W Bieczu [w listopadzie]* 1422.

Król Jagiełło wyraża kondolencyą ks. mazowieckiemu Januszowi starszemu, z powodu śmierci jego syna, Janusza młodszego.

Preclare princeps illustris frater noster carissime! Audientibus nobis quomodo preclarus princeps dominus Johannes dive memorie filius V. F. et frater noster carissimus olim dux Mazowie etc., divina volente clemencia impie [1]) mortis servicia, que nulli parcendo indulget quacunque [2]) eciam dignitate aut [3]) generositate sit eminens et insignis, sed omne quod humana producit natura sue legis facit imperio subiacere, vitam transitoriam commutavit pro eterna debitum carnis exolvens universe, non sine gravi cordis accepimus amaritudine et mesticia singulari, propter cuius quidem obitum vestram fraternitatem non immerito tristando thabefieri cognoscimus, cui ex cordis nostri intimis compaciendo visceribus condolemus. Quare vestram fraternitatem petimus sincero cordis ex affectu, quatenus de morte ipsius excellenter et ultramodum dolere non velitis, sed doloribus mesticie et singulare consolacionis imo racionis antidotum apponatis, ne immoderata tristicia et [4]) dolorositas vestre persone quod absit pariat detrimenta. Spiritum igitur consolacionis reassumentes grates conditori nostro referatis, cuius nutu et voluntate omnia diriguntur prospera et adversa, et cuius personam vestra dilexit fraternitas in humanis largicione elemosinarum et aliorum piorum operum animam eiusdem oblivioni non tradatis pro quo [5]), ut credimus, vestram fraternitatem ammonere amplius non oportet, nam per eandem viam omnes sumus procul dubio progressuri. Datum in Byecz [6]) etc. Anno [XXII^0].

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 110. Z nadpisem: Compassio supor morti domini Johannis ducis Mazouie. Takaż kopia w kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7, p. 177. Caro L. C. I. N. XXI. p. 55.

1) C. nuper. 2) C. quiscunque. 3) kod. ac. 4) C. atque. 5) C. quibus. 6) C. Byeci.

MXLV. *W Preszburgu* 1 *października* 1422.

Król Zygmunt do w. mistrza, uwiadamiając go, iż król Jagiełło i Witołd wysłali doń poselstwo z przedłożeniem, że mu pomogą przeciwko Czechom i Turkom, byle im tylko pomocy użyczył przeciwko zakonowi. Na to okazał posłom król (Zygmunt) list mistrza o Żmudzi, który też przeczytali. Ich żądania są następne: zwrot Żmudzi po Niemen; ziemię Sudawską i Jacwież (terram Sudorum et Jacuitarum, quod idem est); zwrot niewypłaconej sumy. Nadto żalą się, że szlachcie Przibak Pyantha w Nowej Marchii, Jan zaś z Czarnkowa (również tamże) pojmani zostali, i to podczas pokoju. W końcu donosi, że posłowie polscy odeszli już, lecz wkrótce będą z powrotem.

Kopia w Fol C. p. 2, z datą Presburg am nehesten donnerstag nach I. Michaelis 1422.

MXLVI. *W Kłajpedzie* [11 *października* 1422].

Komtur z Kłajpedy donosi w. mistrzowi o tajnym rozkazie Witołda, wydanym bojarom Żmudzkim, tudzież o zniszczeniach, które wyrządziła burza morska.

Mein gar willigen undirtanigen gehorsam mit demutiger dirbitunge, nu und in allin cziten czuvor. Erwirdiger gnediger liber herr meister! Euwir wirdige gnade geruche czu wissen, wi daz in gebunge desis briffis bei mir ist gewesen ein redlichir beyor us Samayten, und hat mir worhafftig vorbrocht, wi das herczog Wytawt in korcz vorgangen sine allirredlichstin und heimclichstin beyorn bei im hot gehot, also, das her in ernstlichin gesaget und geboten hot, sich ein idirman ganczlich bereit czu machin uff dessin czukonfftigen somer, wand her in gesaget hot, das her denne wil czin uff die Lifflender. Ouch so hot her mich gebeten im geleite czu gebin czur Memel, wi das her weip und kint, und sust andir frunde mit im welde brengin. Erwirdiger g. l. h. meister, so habe ich im also metegegebin, das her is losse besteen also lange, vas sich de czit nehete, das herczog Wytawt den obengeschrebin czog angeen welde, dos her denne qweme mit den sinen; was her indes czitunge vornomen hette in erem lande, das her mir das vorbrochte, so welde ichs euwern gnadin von stad an schrifftlichin offinbar thun. Und habe im also metegegebin, das euwir wirdige gnade dem selbigen beyor is wol wurde vorguten ein solche fruntschaft und gunst de her czu unserm ordin hot. Och erwirdiger gnediger liber herr meister, so sint indes im grossin storme VIII. tage nest vorgangin ettliche schiffe czuslagin uff im memelischen strande V. schiffe und vordan binnen der Wyndaw XII. schiffe, also das wennig von lewten uskommen sind, und ouch des gutis wenig icht geborgin ist. Och so ist ein schiff us Rhedin czu Polangin usgeslagin, und die lewte sind geborgin mit XXXII. pferdin di och geborgin [1]) sind. Nu ist, der voith czu Polangen hat sich allis gutis undirwundin, und wil dem armen lewtin nichtis nicht wedir geben, und ist czu besorgin, wordin me schiffe do selbist ussloen, das her abir den armen lewten keinis wedir gebe. Nemelich erwirdiger gnediger l. h. meister, so hot der selbige grosse storm am dache grossin schade gethan, und foste veil dach czigil abeworffin, also das di brudern ir bette stete nicht konnen trewge gehabin, als euwern gnaden och vor brocht ist. Hirnoch geruche sich euwer erwirdige gnade czu richten. Gegeben czur Memel am sontage noch Dyonisii.

Kompthur czur Memel.

[Adr.]: Dem erwirdigen unser homeister mit allir wirdikeit tag und nacht ane allis zumen grosse macht lid dor an. Gegangen von der Mymel am sontage noch Dyonisii hora XI. vor mittage. Gekomen und gegangen von Kruiczsburg an der mitwoche vor Galli hora II. noch mittag. Gekomen und gegangen von [Bran]denburg am selbigen tage noch mittage hora V. Gekomen und gegangen von der Balge am selbigen tage noch mittage hora IX. Gekomen und gegangen vom Elbinge am donrstag dornoch vor mittage hora VIII.

Oryginał splamiony wilgocią, pieczęć na żółtym wosku wyciśnięta, widoczna. Atrament zupełnie zbladły i czerwonawy; pod paskiem przesilającym list, widocznie współcz. nota: Memel. Macht.

[1]) sc. sind gerettet.

MXLVII. *W Rydze* 13 *października* 1422.

Mistrz Inflancki doradza w. mistrzowi, aby się postarał u króla Polski o przedłużenie terminu opieczętowania dokumentu pokoju.

Bunge V. N⁰ MMDCXLII. c. 896. Ibidem N⁰ MMDCXLIII. c. 898; znajduje się list tegoż mistrza do w. mistrza pisany, z tejże samej daty, w którym mu przedstawia niemożebność opieczętowania dokumentu pokoju na oznaczony termin. Porównaj ibidem N⁰ MMDCXLIX. c. 905.

MXLVIII. *W Dorpacie* 17 *października* 1422.
Ditrych, biskup Dorpacki, do króla Polski i do Witołda przyobiecując dokument pokoju zaopatrzyć swemi i swego rycerstwa pieczęciami.

Bunge V. N⁰ MMDCXLVI. c. 902. — Porównaj ibidem N⁰ MMDCL. c. 906, i N⁰ MMDCLII. c. 908.

MXLIX. *W Gniewkowie* 2 *listopada* 1422.
Posłowie króla Polski: Jan biskup Wrocławski, Andrzej Poznański i Jan (Szafraniec), podkanclerzy polski, uwiadamiają pełnomocników zakonu o swojém przybyciu na zjazd do Gniewkowa.

Raczyński C. d. Lith. p. 298.

ML. *W Szydłowie* 26 *listopada* 1422.
Król Jagiełło uwiadamia w. mistrza, iż zjazd w Gniewkowie spełzł na niczem z winy pełnomocników zakonu.

Raczyński C. d. Lith. p. 283—284.

MLI. *W Birży(?)* 29 *listopada* 1422.
Witołd odpisuje w. mistrzowi w sprawie zjazdu pełnomocników tak zakonu jak Polski i Litwy w Gniewkowie, wyłuszczając, że zakon temu winien, iż nie opieczętowano dokumentu pokoju; wzywa go do dania odpowiedzi, czy będzie dotrzymywał warunków zawartego pokoju lub nie.

Alexander anders Witowdt
van gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Euwer briff uns am freitag nehist noch Katherine geantwirt, haben wir wol vornamen, in deme ir schreibet mancherleie entscholdigunge uff das, das die euwir nichte qwomen czu deme benunpten tag czu Gnewcow uff allenheiligen tag mit ingesegeln, die sie haben sulden czu vorsegilunge des ewigen fredes, noch deme als geteidingt und vorschreben was, bei guten truwen an argelist. Und die unsern woren komen mit des hern koniges czu Polan etc. unsers allirliebsten bruders und unsern magestaten, und sust mit vil andern ingesegeln fursten und herrn beiden von konigreich, und ouch von unsern landen, die do von den euwern dorczu genant worden, und woren gierit [1]) czu volenden und czu vorsigeln, also, als geteidingt und beslossen was. Und von deme tage czu Solecz haben wir keins gehort. Dorczu wolden die euwirn nicht thun, und sprochen, sie weren nicht dohen komen, als die, die [2]) den ewigen frede vorsigeln sullen, sunder sie weren komen als euwir boten. Und dornoch, als ir ouch in euwern briffe beruret, baten sie von den unsern, das sie den tag welden, also ruwm vorlangen, das der egenante herr konig und wir mitsampt euch in eigenen

personen czu sampne qwemen, und die unsern hatten des keine macht sulchen uffgenomen tag und von beiden teilen vorliebet und vorschrieben czu vorlengen, wenn do mete sie hetten leichte die erste vorschreibunge und beslosunge etwas vorseret, und also sin sie von enandirn an ende gescheiden. Idoch die unsre haben uns geschreben, das sie sprochen, das sie io den ewigen frede gancz und feste halden wolden, noch deme als her gemacht und von beiden teilen vorschrebin und vorsegilt ist, des gleich wir ouch en halden wellen, und der nichtis brechen menen, noch der vorschreibunge und vorsegilunge der briffe doruff von beiden teilen geben. Sundir us euwirm briffe mochte wir nicht vornemen, ap die leczte vorsegilunge des egenanten gemachten fredins salde noch sein mit grossern und mee ingeseg[e]ln noch deme als geteidingt und creffticlichen vorschrebin ist, went ir do von keins schreibet, das ir den ewigen freden halden woldet, und ap die vorsegelunge noch geschen sulde. Dorumme vorschreibet uns binnen kurcz euwern me[i]nunge, wenn der ob[b]enumpte herre konig sal ouch binnen kurcz mit uns czu Littauwen sein. Gegeben in unserm iathhousse czu Berzsch am sunobende in vigilia sancti Andree apostoli. Anno etc. XXII°. [3])

W tym liście następująca cedułka:

Ouch ir wisset wol, wie wir euch vil gefengen frauwen und mannen gelossen haben, und die cumpthur von Elvinge und von Thorun uns ouch gelaubt haben, unsre gemeine und geringe gefengen, die bei Gonandz und anderswo gefengen sint, frei czu lossen, der ist uns noch keiner frei gelossen.

[Adr.]: Deme erwirdigen hern Pawel von Rusdorff, homeister dutsches Ordens.

Oryginał na papierze, pisany dość starannie, po pieczęci ślady widoczne. Archiwum N. Z. Szuflada XVII. N° 15.

[1]) stoi grerit scl. gereit. [2]) u góry dodane. [3]) do roku nieczytelny.

MLII. *S. L. et D.* 10 *grudnia* 1422.

Prałaci i baronowie polscy, upraszają w. ks. Witołda, aby wpłynął na króla, iżby ten opróżnionej po Mikołaju Trąbie stolicy arcybiskupiej nie spieszył się obsadzać; król bowiem przyrzekł krajowi, co też niedawno potwierdził, iż bez przyzwolenia prałatów i baronów koronnych, nie będzie nadawać najwyższych posad w państwie. Proszą zarazem księcia, aby łaskawie poparł awans Zbigniewa Oleśnickiego i Stanisława Ciołka dla ich wielkich zasług około książąt i państwa.

Caro L. Canc. II. N° CXXIV. p. 198.

MLIII. *S. L. et D.* 17 *grudnia* 1422.

Witołd powtórnie wzywa w. mistrza, aby mu dał odpowiedź, czy będzie dotrzymywać warunków wiecznego pokoju.

Alexander anders Witowdt
von gotes gnaden grosfurste czu Litauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Wir haben euwern gebitigern dem von Elbinge, und dem von Thorun vormals geschreben, und dornoch euch czwer uff euwir briffe, und io in icklichen briffe rurende von dem ewigen frede, wie das her

euwirnt halbe[n] czum andirnmol uff dem uffgenomenen tage czu Gnewcow uff allerheiligen tag nicht befestiget ist noch deme als geteidingt und beslossen was. Doruff ir, noch die egenanten euwir gebitiger, uns keins bis hieher vorschreben habit. Und wir horen von vil luthen, das wir doch nicht globen, wie das ir den selben ewigen frede nicht halden menet, der doch von beden teilen recht und redlich begriffen, gemacht und vorschreben ist, und mit euwirs ordens grosserem ingesegil vorsegilt. Und ouch man sageth uns, das iczunt czu euch vil soldener legen, und noch vil in komen, und uff den graniczen wartluthe heldet, als ir in den crigen gehalden habit, des wir nicht vornemen mogen [1]), was ir domete menet. Hirumme vorschreibet uns binnen korcz euwern meinunge, ap ir den ob[b]enumpten gemachten und vorschrebenen ewigen frede halden wellet, went wir den gancz und feste, also als wir in vorschreben und mit unsern ingesigeln vorsigelt haben, halden willen. Gegeben in unserm housse uff dem flisse Oscha am donrstag nehist vor sinti Thome apostoli. Anno etc. XXII⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pawel von Rusdorff homeister dutsches Ordens.

Oryginał z pieczęcią, przykrytą skrawkiem papieru. Pismo bardzo czytelne i piękne; atrament dobrze zachował pierwotny czarny kolor. List ten zdaje się nie pisał pisarz Witołda, lecz jakiś może z tych kancelistów zakonu, którzy w niewolę pobrani byli.

[1]) zdanie to od des wir dwa razy przez pomyłkę napisane.

MLIV. *W Marienburgu* 25 *grudnia* 1422.

W. mistrz skarży się wobec mistrza Inflanckiego na szkody, wyrządzone zakonowi przez „gości“ i zaciężnych, i prosi go o pomoc pieniężną. Donosi o otrzymanych listach od króla Jagiełły i (o dwóch) od Witołda.

Bunge V. N⁰ MMDCLVIII. c. 914. Por. list tegoż z 6 grudnia ibidem N⁰ MMDCLV. c. 910.

MLV. *W Trokach* 30 *grudnia* 1422.

Witołd wręcza pisarzowi swemu Bartłomiejowi kredytywę, polecając go w. mistrzowi.

Alexander anders Witowt

von gotis gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Wir haben euch fire briffe ein noch dem andir geschrebin, und io in iclichem luterlich usdrung[e]nde (sic) und begerende von euch, uns euwern willen czu vorschreiben, ap ir den ewigen frede als her czwuschen uns von beiden teilen eigentlich begriffen, gemacht, vorschriben und mit unsern und euwirs ordens ingesegeln vorsigelt, halden woldet, uff welliche briffe habit ir uns keins bis hieher vorschrebin. Und nu in deme briffe schreipt ir keins off unser begere, off dass, als wir euch geschreben haben, uns euwern willen entlich czu vorkundigen, ap ir den egenanten ewigen gemachten frede halden willet. Sundir ir schreipt uns undir andern worten, begerende euch einen ruwmin [1]) tag czu vorkundigen und eine beqweme czeith und gelegliche stad [2]), do wir mit euch in eignen personen mochten czusampnekomen etc. Herre meister, wir senden czu euch den edel Bartholomeum unsern schreiber, und liben getruwen czeger des briffes in den obingeschrebin sachen, dem wir ouch vil andern artiklen mit euch czu reden, befalen haben, begerende das ir im ganczlich czu getruwen und glou-

ben wellit uff die czeit, was her mit euch von unserntwegen reden wirt und von uns werben. Gegeben czu Tracken an der mittwoch nehist vor nowen iare. Anno XIIII^{C} und XXII^{ten} iare.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Pawel von Rusdorf homeister dutsches Ordens.

Oryginał z widoczną pieczęcią sygnetową, na zewnętrznej stronie ręką kanclerza zakonu: herczog Wytouts schreiben credenciale. Archiwum N. Z. Szuflada XVII. N⁰ 10.

[1]) sc. raumen, stoi raunam. [2]) sc. stad die ihm gelegen ist.

MLVI. *S. L. et D.* [*w Rzymie pod koniec* 1422].
Papież Marcin V. do króla Jagiełły, iż ostrzegał go przed wspólnictwem z heretykami Czeskimi, że groził mu nawet krucyatą; pomimo to król wysłał bratanka swego do Czech przyobiecując atoli odwołać go, skoroby nie udało się temuż powrócić Czechów na łono św. wiary. Gdy tedy król warunku tego nie osiągnął, wzywa go papież stanowczo, aby rzeczonego bratanka odwołał w przeciągu dwu miesięcy.

Caro L. C. II. N⁰ CXV. p. 187.

MLVII. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1422].
Jan Głowacz z Oleśnicy, wyzywa rycerza Konrada Niempcza na pojedynek.

Evocativa ad congressum lancearum.

Johannes Glowacz etc. Tibi Conrado dicto Nyemyecz etc. amiciciam et salutem quam temporis huius fert qualitas atque cursus. Amice! Ad memoriam reduco tibi, quomodo dum ante Corunow in conflictu, per dominum meum graciosum dominum W[ladislaum] regem Polonie etc. et gentem suam utrobique cum Cruciferis de Prussia commisso, in eodem prout divine placuit voluntati, cum aliis multis pro parte eorundem Cruciferorum tum existentibus succumbens, eciam captus fueris immo manceps ductus. Et licet tunc per manus tue militaris stipulacionis nomine regio per strennuos et nobiles A. et B. de C. etc. a te recepte, que utique apud virtuates viros non minor scripti nimire estimatur, promiseras nunquam Cruciferis de Prussia ac eorum ordini contra dominum regem etc. adherere subsidia illis faciendo, actamen immemor factus huiusmodi tue sponsionis, auxilio tuo imprudenter illis nunc adheres et adversus ipsius existis magestatem. Quomodocunque autem id feceris, inprimis tibi hoc dans et exhibens, te concito atque voco, quatenus sub salvo conductu christiano ac securo, de quo paratus sum tibi et tuis in comitiva centum [1]) ducentorum equorum etc. fideliter providere, ad serenissimi principis etc., regis Polonie etc. ac incliti principis domini magni ducis Lythwanie etc. vel illustrium principum dominorum Johannis et Semouiti ducum Mazovie etc. curias velis descendere, ex quibus unam elegi per me opcio tibi datur, pro movili mecum in eadem hastis accutis militari hastiludio congressioni [2]), ut alter nostrum, quem leta sors invenerit, conspectui amazie sue post strennuitatis indicia atque exercicia non vacuus presentetur. A quo si te occasionibus atque modis quibuscumque subtraxeris, scito undique locorum me de te, prout tibi innotescet, locuturum; sed non puto apud te in eo frustrari aliter votis meis, nisi actus militares talis tui inmemoritas tibi absumeret vel formido prohiberet aut senectus vires tuas

ad tantum iam domaret, ut abhorreret te amplius militaribus studiis inhiiare (sic), sed recole quod dominarum et virginum es servus et attleta semper censeberis. Nec discredo te pro earum nominis gloria propagande quamdiu vixeris fore obligatum. Nos quoque I. de C. etc. paulibus(!) ludis cupientes recreare, iuxta fratrem nostrum dominum Jo[hannem] te hortamur, quatenus velis nobis socios ordinare, cum quibus eisdem die et loco per dominum Jo[hannem] predictum, post recepcionem curie tibi dandam, eciam accuto hastiludio concuramus. Datum in C. etc.

Kopia w kodeksie bibl. Kurnickiej N. II. 68. p. 172—173.

[1]) opuszczone vel. [2]) congressmus w kopii.

[3]) O pojmaniu Konrada Niempcza w niewolę, opowiada Długosz (XI. p. 99. por. p. 97, wyd. Przezdz.), iż wzięty był pod Koronowem przez Jana Szczyckiego, herbu Doliwa, a mianowicie, że gdy przed stoczeniem bitwy zażądał osobistej potyczki, wystąpił Szczycki z szeregu i zwaliwszy go z konia pojmał. Internowano go w Tucholi, gdzie ma sposobność szydzić z tchórzostwa Krzyżaków (Dł. XI. 104). Wypuszczony wraz z innymi rycerzami na słowo rycerskie, wstąpił znowu w r. 1422 do służby Krzyżaków w wojnie z Polską, i jak Długosz donosi (ibid. p. 295), mądrą swą radą odwiódł marszałka zakonu od bitwy z przeważnymi siłami polskiemi. Za te służby, wyzywa go Oleśnicki na pojedynek, co nam służy za podstawę do datowania listu. Wyzwanie to musiało nastąpić po skończonej już wojnie.

MLVIII. *S. L. et D. [w grudniu* 1422].
Król Zygmunt zawiera z książętami i miastami szląskimi, tudzież z mistrzem zakonu zaczepno-odporne przymierze przeciwko Polsce i Litwie. (Projekt przymierza).

Grünhagen SS. rer. Sil. VI. str. 30 i Palacky Beiträge I. N. 252, str. 275.

MLIX. *W Rydze* 3 *stycznia* 1423.
Mistrz Inflancki doradza w. mistrzowi, coby czynić należało na wypadek ponownej wojny z Polską i Litwą.

Bunge V. N. MMDCLXVI. c. 927.

MLX. *S. L. et D. [około* 6 *stycznia* 1423].
Królowa Zofia pisze do w. ks. Witołda, iż uznaje za zupełnie stósowny układ króla z w. księciem, według którego Jastrzębiec, biskup krakowski, na opróżnioną stolicę prymasa, podkanclerzy Jan Szafraniec na biskupstwo krakowskie, Zbigniew Oleśnicki na urząd kanclerzego, kantor zaś Ciołek na godność podkanclerzego wyniesieni zostali. Szczególniej uznaje królowa wyniesienie Ciołka jakoby wypełnienie jej życzenia a to dla zasług, które tenże poniósł około króla i korony.

Caro L. Canc. II. N. CXXV. p. 200.

MLXI. *W Marienburgu* 18 *stycznia* 1423.
W. mistrz uwiadamia mistrza Inflanckiego o poselstwie Witołda, na które odpowiedział, że zjedzie się osobiście z królem Jagiełłą i z Witołdem celem opieczętowania dokumentu pokoju i wzywa go, aby swą pieczęć nadesłał.

Bunge V. N. MMDCLXXI. c. 935.

MLXII. *W Marienburgu 26 stycznia* 1423.
W. mistrz uwiadamia mistrza Inflanckiego o tajemnym związku, jaki ma zawrzeć z królem Zygmuntem, księciem Bawarskim i innymi przeciwko Polsce i Litwie.

Bunge V. N. MMDCLXXIII. c. 938.

MLXIII. *S. S. et D.* [*koniec stycznia* 1423].
Sprawozdanie posłów polskich, królowi Jagielle przedłożone, o traktatach z baronami węgierskimi celem uskutecznienia zjazdu króla Jagiełły z Zygmuntem. Posłowie zbijają twierdzenie króla, jakoby zachodziły trudności co do obioru miejsca pobytu króla podczas zjazdu i upraszają, aby zaprosił w. księcia Witołda do współudziału.

Caro L. Canc. II. N. CXXIII. p. 195.

MLXIV. *S. L. et D.* [*w lutym* 1423].
Posłowie polscy donoszą węgierskim, iż król Jagiełło i Witołd zgodzili się na termin i na miejsce zjazdu z królem Zygmuntem; donoszą również że w. ks. Witołd z powodu choroby nie będzie mógł być obecnym na zjeździe.

Caro L. Canc. II. N. CXXII. p. 194.

MLXV. *Około jeziora Tur* 5 *lutego* 1423.
Król Jagiełło pisze do baronów węgierskich, iż zgadza się na zjazd osobisty z królem Zygmuntem.

Raczyński C. d. Lith. p. 299.

MLXV. *W Sobowidzu* 12 *lutego* 1423.
W. mistrz uwiadamia mistrza Inflanckiego, iż posłowie, których wysłał był do Witołda, donoszą mu, iż ułożyli się z w. księciem o zjazd, na dniu 9 maja w Wielonie nastąpić mający; wzywa przeto mistrza aby się przygotowywał do podróży na zjazd.

Bunge V. N. MMDCLXXXI. c. 949.

MLXVII. *W Międzyłęczu* 21 *lutego* 1423.
W. mistrz do marszałka zakonu, będącego w poselstwie u króla Zygmunta: donosi, że na dniu dzisiejszym przybyło poselstwo zakonu z Litwy i opowiada, iż Witołd przyobiecał osobiście wziąść udział w zjeździe, który w 5 niedziel po wielkiejnocy ma nastąpić w Wielonie, i że będą tam pełnomocnicy polscy. Poleca by marszałek uwiadomił króla Zygmunta o celu zjazdu i pilnie chodził około sprawy zakonu; wyraża nadzieję, że marszałek jeszcze przed wielkanocą z „wiecznym pokojem“ do Prus przybędzie a tak ów zjazd będzie zbytecznym.

Koncept współcz. Szufl. XI *a.* w arch. N. Z. w Królewcu z datą Meszelancz am sontage in der fasnacht im XXIII. iare.

MLXVIII. *W Rydze 21 lutego* 1423.

Mistrz Inflancki do w. mistrza pomiędzy innemi o zjeździe z Witołdem: pisze, że termin z tego powodu jest dlań niedogodnym, iż pod ten czas wody wzbierają w jego krajach i utrudniają drogę która i tak prowadzi przez puszcze i odludne miejsca, decyduje się przeto podjąć podróż przez Kurlandyą do Kłajpedy a ztamtąd do Królewca.

Bunge V. N. MMDCLXXXVI. c. 953.

MLXIX. *W Bersztanach 7 marca* 1423.

W. ks. Juljanna dziękuje w. mistrzowi za przysłane jej wino reńskie i odwzajemnia się upominkami.

Uliana von gotis gnaden
grosfurstynne czu Littauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Der erber knecht Cla[wsz] Radewicz euwir diner hat uns von euwernt wegen ein lage reinfals u[nd sus]st [1]) ein fesschen reinesches weines geantwert. Das haben wir gutlichen e[n]tffangen und ist uns wol anneme, und wuste wir was euch ouch in unsern landen czu danke und anneme were, domete wolden wir euch gerne beheglich werden. Und ouch senden so wir euch czu dieser czeit ein kywor [2]) und ein par ruwer [3]) hanczken nicht vor ein gabe sunder vor ein gedechtnis, begerende, das ir is ouch nicht woldet lassen vorsmohen. Gegeben in unserm iagthowe czu Bersztan an der nesten mitwochen noch oculi in XIIII^C und XXIII^ten iore.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister dutsches ordens.

Oryg. pap. po pieczęci ślady czerwonego wosku. Archiw. Królewieckie N. Z. Szufl. XVII.

[1]) w tym miejscu wydarte. [2]) kywor, czapka szeroka i wysoka, kołpak obacz Linde II. 361.
[3]) sc. raucher.

MLXX. *W Rydze 17 marca* 1423.

Mistrz Inflancki do w. mistrza o trudnościach zachodzących przy opieczętowaniu dokumentu pokoju z Polską i Litwą, gdyż arcybiskup Rygajski, biskup Dorpacki i większe miasta Inflanckie nie chcą wydać swych pieczęci.

Bunge V. N⁰ MMDCXCIX. c. 970.

MLXXI. *W Kreuzburgu 23 marca* 1423.

W. mistrz uwiadamia Inflanckiego mistrza, iż nie wie jeszcze kiedy zjazd z Witołdem nastąpi i jak się względem tegoż ma zachować; a dzieje się to z powodu zjazdu króla Polski z królem Zygmuntem i niewiedzieć jak tam sprawy zakonu załatwione będą. Donosi iż Witołd przyjął wysłańca zakonu w ten sposób, iż okazał że wie o tajemnych układach zakonu ze Szlązakami i Węgrami przeciwko Polsce i Litwie.

Bunge V. N⁰ MMDCCI. c. 972.

MLXXII. *W Keszmarku* 30 *marca* 1423.

Król Jagiełło i Witołd wznawiają traktat Lubowelski, z królem Zygmuntem dawniej uczyniony.

Raczyńs.i C. d. Lith. p. 300 — 303.

MLXXIII. *W Keszmarku* 31 *marca* 1423.

Król Jagiełło przyrzeka, iż zjedzie się z królem Zygmuntem wnet po wojennej wyprawie na Czechy; gdyby zaś nagłe potrzeby nie dozwoliły na osobisty przyjazd, obowiązuje się wysłać na zjazd swoich pełnomocników.

Littera domini regis Polonie de convencione fienda statim post expedicionem et exercituum resolucionem de Bohemia anno presenti facienda inter se et fratrem suum dominum Sigismundum regem Hungarie personali, si commode fieri poterit, alias prelatorum et baronum Bohemie et Polonie suorum ad ipsam deputandorum etc.

Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. significamus etc. Quomodo inter cetera nostre dignacionis et pietatis officia, que dominiorum nostrorum subditis et subiectis quadam humanitate libenter inpendimus, in hoc fervet cor nostrum diebusque et noctibus inquietis sollicius fatigamur, ut ipsis tranquillitatis et pacis pulcritudinem procuremus et requiem opulentem. Sane convenientibus nobis ad presens cum serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum rege etc. fratre nostro carissimo in hoc loco, inter cetera nostrorum negociorum grandia mutuo ad statum eligibilem deducendi, ut inter nos fraterne dileccionis caritas coalescat, occurit nobis precipue, quemadmodum in utrisque nostris regnis videlicet Polonie et Bohemie spolia, depredaciones, homicidia, et incendia, que hincinde maleficorum machinacione geruntur et in subditorum nostrorum perniciem et iacturam nimiam debachantur, nostri rigoris et defensionis clipeo reprimantur. Idcirco non per errorem aut inprovide, sed animo deliberato, sano prelatorum nostrorum, baronum et procerum accedente consilio, cum prefato domino Sigismundo Romanorum et Hungarie rege etc. fratre nostro carissimo, hanc concordie paccionem inivimus, acceptavimus et conclusimus, inimus, acceptamus et concludimus auctoritate regia in hunc modum: Quod nobis cum nostris et dicti domini Sigismundi Romanorum etc. regis etc. fratris nostri carissimi exercitibus de Bohemia redeuntibus seu unius ex nobis exercitu redeunte, quod extunc infra tres menses post insinuacionem nobis a prefato domino Sigismundo etc. ipse in Wrathislauia et nos de prope in regno nostro circa metas convenire debemus, ibique unanimi deliberacione modos et vias congruas invenire et sigillis nostris et nostrorum, prout opus fuerit, roborare, quemadmodum huiusmodi spoliis, depopulacionibus, homicidiis et incendiis maleficorum et violenciis eorum cum potencia resistatur ipsisque via precludatur faccionis inique, ne inpunitas excessus intentivum prebeat delinquendi. Nihilominus medio tempore uterque volumus et debebimus providere, ut si que possessiones per huiusmodi maleficos forent abstracte, legittimis possessoribus restituantur, et caveatur et cum effectu provideatur, ne huiusmodi latrunculi in huiusmodi nostris domiciliis receptentur, foveantur, seu iter liberum prebeatur ad huiusmodi maleficia discurrendi, sed magis ubicunque repertis effectualiter obsistatur, et animadversione debita puniantur. In casu [1]) vero, quo arduis agibilibus tam nostris quam dicti fratris nostri domini Sigismundi Romanorum et Hungarie re-

gis etc. propedientibus non possemus mutuo et personaliter convenire, pro huiusmodi honesto et opportuno negocio consumando, extunc volumus et debemus ad huiusmodi terminum et locum condicendum consiliarios nostros cum pleno mandato dirigere, ut huiusmodi pium negocium ad finem deducatur optatum, presencium sub nostri regalis sigilli appensione testimonio litterarum. Datum in Keszmark etc. Anno etc. vicesimo tercio, feria quarta ante pascha [2]).

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68 p. 322—324.

[1]) casum w kod.

[2]) Dokument tenże ze strony Zygmunta królowi wystawiony znajduje się w kopii w tymże samym kodeksie p. 328 p. t. Littera reversalis domini Sigismundi regis Hungarie de convencione inter se et dominum Wladislaum regem Polonie in metis regni Polonie et Slezie fienda anno presenti statim post resolucionem exercituum suorum de Bohemia personali, si comode fieri poterit, alias prelatorum et baronum Bohemie et Polonie suorum ad ipsam deputandorum. Poczem następuje arenga z tytułem Zygmunta lecz dosłownie zresztą zgadzająca się z powyższym dokumentem do: diebusque et diebus (sic) inquietis sollicius fatigamur. Poczem: et scribatur, sicut in tercia littera ante sursum ex parte regis Polonie est descriptum, quomodo equalis est presens epistola (sic) sicut illa ibi inserta et notata etc. usque ad finem etc.

MLXXIV. *W Lewoczy* [30 *marca* 1423]. Król Zygmunt uniwersałem uniewinnia króla Jagiełłę z zarzutu, jakoby tenże sprzyjał i pomagał hussytom czeskim.

Littera iustificacionis domini Wladislai regis Polonie de quadam diffamacione fautorie et receptatorie perfidorum hereticorum de Bohemia in presencia domini regis Romanorum et Hungarie etc. ac prelatorum, principum et baronum utrorumque, videlicet Polonie et Hungarie circa Antiquam Villam diocesis Strigoniensis facte. Anno etc. vicesimo tercio etc.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie etc Universis et singulis principibus ecclesiasticis et secularibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militibus, clientibus ceterisque christicolis universis. Significamus, quod convenientibus nobis in terra Scepusiensi, diocesis Strigoniensis, prope Antiquam. Villam, vigesima prima die mensis marcii circa metas Hungarie et Polonie cum serenissimo principe domino Wladislao rege Polonie fratre nostro carissimo ad placitandum et tractandum pacis comoda regnis et subditis nostris utrisque profutura, que prestante domino deo in presenciarum felices exitus receperunt, prefatus dominus Wladislaus rex Polonie frater noster carissimus, qui fuerat apud nonnullos Christi fidelis ab emulis suis pro subsidiis et receptacionibus ac fautoria perfidorum hereticorum Wiklefistarum de Bohemia delatus iniuste, ad consultacionem prelatorum, principum et baronum nostrorum utrorumque, in nostri et eorundem prelatorum, principum baronum et procerum presencia se iustificavit verbo regio et fideli, quod huiusmodi subsidia prefatis hereticis nunquam fecit nec de sua processerant voluntate et consensu. Quam quidem iustificacionem volumus universis christifidelibus esse notam et eam presentibus aperte ubicunque nuncciamus, hortantes omnes et singulos ad quos presentes pervenerint, quatenus ipsam pro sufficienti et legittime facta velint et debeant recipere et prefatum dominum Wladislaum regem Polonie fratrem nostrum carissimum non obstantibus quibuscunque emulorum suorum detraccionibus, principem vere catholicum et fidei christiane perfectissimum, indubitatum, orthodoxum et catholicum zelatorem reputare, quem et nos reputamus et talem nostris testimoniis fidelibus affirmamus, presencium sub

nostri regalis sigilli appensione, testimonio litterarum. Datum Lauczouie. Anno domini etc. XXVIIII (sic) etc. Ad mandatum domini regis, domino G. episcopo Patauiensi cancallario refferente. Franciscus propositus Strigoniensis.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 328—329.

MLXXV. *W Keszmarku* [31 *marca*] 1423.

Król Jagiełło przyrzeka, że nie będzie rościć sobie pretensyi do wynagrodzenia wyszczególnionych w dokumencie szkód, które mu Krzyżacy wyrządzili.

Littera regis Wladislai super relaxacionem dampnorum et certi debiti Cruciferis de Prussia, data ad fideles manus Nicolao de Gara palatino Hungarie conservandum, in hunc modum:

Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. Significamus etc. quomodo ad instantes peticiones serenissimi principis domini Sigismundi dei gracia Romanorum regis etc. fratris nostri carissimi, venerabili et religioso fratri Paulo de Rusdorff magistro generali et ordini Cruciferorum domus Theutunicorum sancte Marie de Prussia, dampna que a concordia novissime facta cum ipsis usque ad datam presentem percepimus, pro eo, quod nobis borram, medietatem navigii ante Thorun super flumine Wisla et villas, in eadem concordia expressas, in possessionem usque huc non dederunt, et quod castrum Nyeschowa non demolierunt, infra terminum in litteris dicte concordie expressum, pro nobis et fratre nostro domino Alexandro alias Withowdo magno duce Lythwanie pepercimus et indulsimus parcimusque et indulgemus per presentes, nolentes amodo dampnorum predictorum reminisci. Insuper ad peticionem dicti domini Romanorum et Hungarie regis etc. predictos magistrum generalem et totum ordinem de duodecim milibus florenorum et quingentis, quos nobis dare et solvere tenebantur, absolvimus et liberos facimus per presentes. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Kelszmark (stc) etc. Anno etc. vicesimo tercio etc.

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 324.

MLXXVI. *S. L et D* [*w marcu* 1423].

Witołd w. ks. L. do Czechów: zaprzecza, jakoby miał im dawać przyrzeczenia, dotyczące czterech artykułów praskich, a gdy oni niechcieli się przejednać z rzymskim kościołem przyobiecał królowi Zygmuntowi pomocy wojennej przeciwko nim użyczyć. Zapewnia ich jednakowoż, że będzie pośredniczyć celem pogodzenia ich z królem Zygmuntem, ale tylko pod warunkiem, skoro oni się pogodzą z kuryą.

Palacky. Beiträge I. N. 262. p. 286.

MLXXVII. *W Marienburgu* 5 *kwietnia* 1423.

W. mistrz do mistrza Inflanckiego o zjeździe z Witołdem w Wielonie nastąpić mającym; wzywa go do przybycia i donosi, że do króla Duńskiego wyśle posłów po zjeździe, gdyż stosować się musi do sukcessów, których obecnie przewidzieć nie może.

Bunge V. N⁰ MMDCCVI. c. 987.

MLXXVIII. *W Krośnie* 18 *kwietnia* 1423.

Król Jagiełło do elektorów państwa Rzymskiego, usprawiedliwiając się dlaczego wchodził w stosunki z Hussytami i upraszając, aby nie dawali wiary oszczercom, którzy uwłaczają królewskiej jako też w. ks. Witołda sławie.

Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. Venerabilibus patribus Conrado archiechiepiscopo Moguntinensi locumtenenti, Theodorico Coloniensi et Otthoni Treuerensi archiepiscopis sacri Romani imperii per Germaniam, Italliam, Galliam et regnum Arelatenense archicancellariis, illustribus Lodovico comiti palatino Reni, sacri romani imperii archidapifero ac duci Bauarie, Fredrico duci Saxonie eiusdem sacri imperii archimarschalco, Wilhelmo marchioni Misznensi et langravio Thuringie Saxonie palatino ac Fredrico marchioni Brandeburgensi archicamerario et burgrabio Norembergensi principibus, ellectoribus, amicis nostris carissimis, salutem et fidei profectibus pleno desiderio animi intendere. Venerabiles patres ac illustres principes, amici et fratres carissimi! Litteras vestras de mense iulii proximum preterito nobis scriptas et aliorum venerabilium patrum et principum inclitorum sacri romani imperii electorum meminimus recepisse et vestris ad easdem sinceritatibus nostris rescripsisse, ex quibus patuit, qualiter apud V. S. et eorundem principum presenciam, de receptacione et subsidiis hereticorum perniciosissimorum de Bohemia fuimus delati innocenter, licet tunc inclitus princeps dominus Alexander alias Withowdus magnus dux Lythwanie etc. frater noster carissimus, cui iureiurando promiserant errores relinquere et ad sinum sancte matris ecclesie illico reverti, si ad eos concurrisset et eorum ad illos quasdam gentes suas direxit, putans ipsos potuisse suasu boni consilii ad viam reducere veritatis, quos viderat in perniciem tante iniquitatis prolapsos nec alia via absque gravi multorum christifidelium periculo et scandalo convertendos. Sed postquam adhibita fideli et constanti opera et solicitudine in conversione nequivisset proficere et magis ac magis comperisset in devia ipsos declinare et dure cervicis semper sequi sentenciam, continuo non distulit se ab ipsis subtrahere et gentem suam, quam hoc zelo et non cupidine vel ambicione aliqua extranea in medio ipsorum posuerat, revocavit. Ex quo vero cum serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum et Hungarie rege etc. fratre nostro carissimo, post quedam odia, que inter nos satore procurante zizanie fuere paulisper suscitata, sine tamen grandi disirimine, domino providente, undique paccatis discordiis ad fraterne caritatis redimus amplexus ob profectum fidei orthodoxe et christifidelium consolacionem et tutelam, decrevimus contra prefatos hereticos nostri et prefati fratris nostri domini Alexandri etc. potencia exercitus in exterminium eorum, quos propria excecavit malicia, cum prefato domino Sigismundo Romanorum rege etc. domino exercituum dirigente destinare, contra quos dudum prefato domino Sigismundo etc. per notabiles nunccios nostros obtulimus subsidia, que tunc a nobis distulit recipere, forte commoditatem contra ipsos adhuc prestolando meliorem. Eu vestre sinceritates potuerint occulis subicere et experimento palpare, si vera sint, que de nobis et fratre nostro domino Alexandro predicto in conspectu vestro et aliorum principum orthodoxorum procax emulorum nostrorum effudit invidia et astus odiencium conflavit. Quapropter sinceritates vestras petimus, de cetero famam nostram coram vobis depravantibus, quos non zelus boni sed sola malicia movet, nolite fidem apponere, sed eos qui audent innocenciam puram

hominum apud vos sub specie religionis christiane accusare, velitis exacerbare et a vestra arcere presencia, ne valeant consciencias vestras scrupulis involvere et penitudinem vobis quos nulla faccio, domino protegente, accusavit procurare. Datum in Kroszno XVIII die mensis aprilis. Anno domini millesimo quadringentesimo vicesimo tercio etc. [1]),

Ad mandatum domini regis, domino Alberto episcopo Cracoviensi cancellario regni Polonie refferente. Stanislaus Czolek vicecancellarius regni Polonie etc.

Kopia w kod. N⁰ II. 68. p. 324 — 326. bibl. Kórnickiej.

[1]) List ten znany był z pism Andrzeja z Ratysbony, który wcielił go do swej kroniki (obacz wydanie Höflera w Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung II. 433 — 435). Na mylną datę tego listu (w kopii Andrzeja z Ratysbony a możnaby śmiało winę tego złożyć na wydawcę Höflera), zwrócił uwagę Dr. Maurer: w Urzędnikach kanc. Wład. Jagiełły str. 44 — 46; hipoteza atoli jego, przyjmująca dzień 10 sierpnia jako ten, w którym list powyższy wyszedł z kancellaryi królewskiej, nie ostoi się, jak tego dowodzi nasza kopija, gdzie zamiast Krakowa czytamy Krosno, a zamiast 10 kwietnia, dzień 18 t. m. Że ta data naszej kopii jest bardzo prawdopodobną, gdyż list powyższy musiał być pisanym bezpośrednio po zjeździe w Keszmarku z królem Zygmuntem, dowodzi i itinerarz tegoż króla (rk. Dr. Maurera) według którego król wyjechawszy 9 kwietnia 1423 r. przez Bardyów do Czorsztyna i dalej przez Biecz do Łańcuta podążył, w której to ostatniej miejscowości już na dniu 25 kwietnia był obecnym. Prawdopodobnem tedy, że 18 t. m. był w Krośnie, jak na to wskazuje powyższa data listu królewskiego.

MLXXIX. *W Trokach* 26 *kwietnia* 1423.
Witołd przedstawia w. mistrzowi, iż przygoda Drahimska nie przeszkadza wcale umówionemu zjazdowi.

Alexander anders Witowd
van gotes gnaden grosfurste czu Lyttawen.

Erwirdiger herr meister! Euwir briffe die czwine czum Elbing und der dritte czu Mariemburg geschrebin, sint uns alle drei am dinstag nehist noch sinti Marci tag czu obendessen geantwurt worden, die wir wol vernomen haben. In deme czu Mariemburg geschriben, ir schribet, wie die stat Drawenburg [1]) mit etlichen andern lozen lewten, haben das huws Trageheym abchendig brocht und apgewonnen, des euch getrulichen leit ist, und schr[ei]pt, das is an euwir und an allen euwern gebitigern wissenschafft gechen sei, dorumme ir sere irschracken seit und euch besorgit, welche besorgunge euch und die euwern bewoget hat, uns umb einen gleitbriff czu bitten, den euch und allen den euwern die mit euch nu czihen werden czu dem tage, usczurichten und entkegen senden etc. Herre meister! So als ir schreipt von der apgewennunge des hausz (sic) Trageheym, das das an euwern und an euwirs ordens willen, rathe und wissenschaft geschen sei, das schelt deme tage nicht, went ir moget euch dorumme mit dem allirdurchluchtigsten fursten, herre konig czu Polan etc. unserm allirlibsten bruder wol berichten und das fruntlich hen czu legen, sint demalen das an euwern willen und wissen geschen ist; ir werdet die straffen und czuchtigen, die is gethan haben, und das huws werdet ir im wider gegeben und antwirten. Sunder als ir schreipt, das ir euch dorumme sere besorget und begeret euch endgeben gleitbriff czu senden. Herre meister! wie wol nicht notdorfft were in dessem vorlibten vorschrebenen ewigen frede euch noch den euwern in unsze eingerlie(!) lande gleitbriff von uns czu begeren, went wir den egenanten gemachten und vorschreibenen ewigen frede gancz und feste

halden menen und willen, und an uns sal ap got wil keins gebrechen. Hirumme ir dorfft euch keins besorgen, und moget wol mit allen den euwern hieher uff in unsze lande und wider heim in euwern landt frei, sicher, an alle besorgunge, czihen und komen, und wir euch und allen den euwern, die ir mit euch haben werdet, vor den egenanten herrn konig czu Polan und vor alle die sin von [uns] [2]) und vor alle die unsze, glouben bei guten truwen an argelist in unserm lande, vor einen guten, sicher, ganczen und cristlichen gleite und sicherheit, czu den benunpten tage komen und wider in euwir landt czu czihen. Und boben das alles, wellet ir io einen sunderlichen gleitsbriffe haben, so sendet und schreipt uns, wie ir en haben wellet, den wellen wir euch und euwern lewten, die uff den benumpten tag komen werden senden, undir unserm ingesegill, went wir des herrn koniges von Polan etc. ingesigill iczunt nicht haben mogen, wenn die herrn sine rathe die czu deme tage noch der vorramunge komen sullen, werden allireste czu uns ken Cauwen komen. Vort als ir schreibet von den briffen, die euwer marschalk czu Kesmargt dem herrn bisshoffe czu Crokaw gegeben hat, begerende den einen an euch geschrebin gericht durch Polan euch, und den andern an den meister von Lifflandt hie durch unser landt czu senden etc. Wellet wissen, das uns der egenante briff an den meister czu Lifflandt geschrebin an der nehist mitwochen noch ostern, mit andern des herrn koniges von Polan briffe von der vorrichtunge mit deme herrn Romischen und Ungrischen konige geantwirt ist, den wir an zumen hen gesandt haben, also das her im czande [3]) tage noch ostern czu Duneburg geantwirt ist, und ist iczunt lange dohein komen, sunder wie der euwir vorsumet ist, das wissen wir nicht. Vort me als ir im dritte briffe schreibet, wie ir czu euwir notdorfft hieher czu dem tage lebendig frisch vihe nicht brengen moget, und begert, das wir dem euwirn sendeboten gunnen willen und imandt der unsern im czu geben, der im dorczu nuczte wer, euch ouchssen und schepczen czu kouffen etc., das willen wir gerne thun. Sunder das vihe allumbe in unserm lande ist gar meger, wenn der winter ist czumale herte gewest, das den lewten futter gebrach. Gegeben czu Tracken an der mitwochen nehist vor Philippi et Jacobi. Anno etc. XXIII°.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn meister dutsches ordens czu Pruwsen. * Gekomen unde gegeben von Rangnith am donnerstage vor Philippi et Jacobi hora septima post meridiem. Gekomen und gegeben von Labyaw am freitage dor [n]och hora X. noch mittage.

Oryginał pap. z pieczęcią przykrytą skrawkiem papieru, dobrze pisany, lecz w kilku miejscach wydarty w arch. N. Z. w Królewcu.

[1]) Dramburg na granicy pomorskiéj. [2]) wydarte miejsce. [3]) sc. zenten.

MLXXX. *S. L. et D.* [*w maju* 1423].

Papież Marcin V. do Witołda, wynurzając się, iż doczekał się najpiękniejszego dnia w życiu swem, gdy się dowiedział o całkowitem pojednaniu księcia i króla Jagiełły z królem Zygmuntem. Papież oczekuje obecnie skutków tej jedności, tj. pewnego zwycięztwa kościoła nad kacerzami.

Caro Lib. Canc. II. N. CXXX. p. 207.

MLXXXI. W *Trębowli* 27 *maja* 1423.

Król Jagiełło uuiwersałem, wystósowanym do mieszkańców ziemi Ruskiej, oskarża ich o sprzyjanie hussytom czeskim i wzywa, aby się przygotowali do nastąpić mającej przeciwko tymże krucyaty.

Palacky Beiträge I. N. 273. p. 303.

MLXXXII. W *Wielonie* 18 *maja* 1423.

Witołd poręcza, że gdy zjazd pełnomocników, tak Polskich jako i Zakonnych, mający na przyszłe święto Oczyszczenia Panny Maryi, rozstrzygnąć sporne kwestye o obustronne granice spełznie na niczem, natenczas każda strona wybierze z grona swego dwóch sędziów, w ręce których bezwzględny złoży kompromis, dalej, że sporne kwestye o granice od Pomorza, Krainy itd., dnia 9 września t. r., zaś Dobrzyńskiej i Michałowskiej ziemi na dniu 16 sierpnia t. r. rozstrzygać będą obustronnie pełnomocnicy, że w końcu zakon pozostawi Polskę przy granicach, które od dawnych czasów miała.

Nos Allexander alias Withawdus dei gracia magnus dux Litwanie etc. promittimus et spondemus bona fide, quod limitaciones [1]) inter regnum Polonie et terras Noue Marchie per serenissimum principem et dominum dominum Wladislaum regem Polonie etc. fratrem nostrum carissimum vel ipsius nunccios, postquam ipso die purificacionis virginis gloriose proxime venturo iuxta oppidum Landisberg ex obligacione nuper facta cum magistro vel ipsius nunccis ad hoc depu. tandis convenerint, constituentur, distingventur et decidentur, ipseque magister et ordo sine contradiccione qualibet admittentur ad eosdem, eo tamen ordine atque modo, quod [si] prefati nunccii domini regis, magistri et ordinis predictorum, ad huiusmodi limitaciones [2]) hincinde mittendi, iuxta tenorem articuli infrascripti, nequiverint concordare super probacione peciarum [3]) iuris limitum predictorum, extunc quelibet parcium eliget duos viros de parte sua idoneos pro arbitris, qui ad sancta dei evangelia prestabunt corporale iuramentum, quod huiusmodi discordiam secundum deum et iusticiam, favore, timore, odio et precio postpositis tractabunt, fideliter discucient ac decident, et in illos quattuor viros taliter iuratos de alto et basso compromittent, quod velint et debeant discussioni et determinacioni ipsorum super huiusmodi iuris pocioris cognicione stare, obedire et parere, stabuntque obedient et parebunt. Et si huiusmodi electi et iurati consilio et deliberacione indigebunt, habeant per presentes prorogandi et consilia requirendi trimestre tempus vel alias, secundum quod eis videbitur expedire, facultatem, et tandem in convento [4]) termino et loco diffinire tenebuntur. Similiter de limitibus inter terras Pomeranie, Bidgostiensis et Nacklensis sive Crayna [5]) nuncii prefati domini regis cum nunciis magistri et ordinis in crastino nativitatis Marie virginis [6]) proxime veuturo iuxta Jessinicz [7]) debent convenire et limites inter terras predictas secundum litteras et antiqua signa et grenicies (sic) dudum eisdem limitibus adhibita et eciam iuxta nova nuper designata perficere et ad finem, si que vel ubi remanserint imperfecta, perducere et litteris novis hinc inde roborare. Parimodo terras Dobrinensem, Michlouiensem, Culmensem et aliarum terrarum regno confiniencium limites per nunccios parcium,

qui in crastino assumpcionis virginis Marie in loco solito convenient super eisdem distinguendis iuxta litteras et signa antiqua et indicia[8]), dudum et nuper designata limitabuntur, decidentur et sopientur et ad finem ubi adhuc remanerent indiscussa deducentur et a partibus firmabuntur debito robore litterarum. Articulus vero super limitibus huiusmodi in concordiam editus, sequitur et est talis: Item quod sub certo et determinato tempore dominus rex suos consiliarios sum pleno mandato similiter et magister suos destinare debent ad firmandas et signandas grenicies inter regnum Polonie et terras Nouemarchie, Pomeranie, Culmensis et Michlouiensis; in qua limitacione magister et ordo regnum et coronam debent admittere ad limites ab antiquo tentos et observatos; et pons in flumine Drawa circa Hochczyt[9]) remaneat indestructus[10]) et liber transeuntibus usque ad descensum consiliorum illorsum et granicierum predictarum finalem consumacionem; et ulterius si ibidem fuisse probabitur in perpetuum remaneat. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Weluna decimaoctava die mensis maii. Anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo tercio.

Kopia w foliancie Handlung, w zeszycie: Acta circa Landisberg p. 191, zatytułowana: tenor vero littere domini Allexandri alias Withaudi, secundum quem per procuratores parcium compromissum est, sequitur in hec verba. Inna kopia tego dokumentu znajduje się w rękop. N. II. 68, str. 210, biblioteki Działyńskich w Kórniku, zatytułowana: Alexander alias Withowdus magnus dux promittit pro fide servanda Cruciferis per regem Polonie de et super limitacione granicierum inter terras Pomeranie. Ważniejsze odmianki tej kopii podajemy.

1) limites. 2) limites. 3) pocioris. 4) convencionis. 5) Kraynya. 6) gloriose. 7) Jaschieniecz. 8) iudicia. 9) Hogczeith. 10) non destructus.

MLXXXIII. *W Wielonie* 17 *maja* 1423.

Witołd w. ks. Lit. przyobiecuje w. mistrzowi i ręczy, że król Polski zarządzi, że duchowieństwo koronne nie będzie od zakonu żądać zwrócenia i wynagrodzenia szkód, które mu zakon i jego poddani w ostaniéj wojnie wyrządzili.

Nos Alexander alias Witoldus dei gracia magnus dux Litwanie etc. tenore et auctoritate presencium pro serenissimo principe et domino domino Wladislao rege Polonie etc., fratre nostro carissimo, promittimus et spondemus, quod bona fide effectualiter procurabit, ut prelati videlicet: archiepiscopus Gneznensis; Wladislaviensis, Poznaniensis et Plocensis ecclesiarum episcopi, ipsorum capitula, abbates, priores et conventus, monasteria, persone ecclesiastice et seculares quicunque regni Polonie, venerabili religioso viro domino Paulo de Rusdorff magistro generali, eius ordini, fratribus, subditis, et coadiutoribus eorundem, nullo unquam tempore super dampnis et iniuriis in hac gwerra proxime preterita eisdem illatis per magistrum et ordinem, subditos etc., antedictos monebunt de iure vel de facto; quomodo procurabimus eciam post decursum unius anni, anno a festo penthecostes proxime venturo inchoato, quod prelati, capitula et conventus supradicti literis suis autenticis et patentibus, si opus fuerit et per magistrum requisiti fuerimus, premissa omnia in forma debita roborabunt. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Datum in Weluna decima septima mensis Maii. Anno domini millesimo quadringentesimo vicesimo tercio.

Oryginał pergaminowy; — na pasku perg. zawieszona mniejsza pieczęć księcia na czerwonym wosku wyciśnięta. Odcisk pieczęci bardzo dobrze zachowany, natomiast wosk zwykłej pieczęci odleciał. Archiwum Królewieckie N. Z. Szuflada 53. N. 19.

MLXXXIV. [*W Wielonie* 17 *maja* 1423].

Witołd przyrzeka, że przyszły arcybiskup gnezniński potwierdzi dokumenty ugody Polski z zakonem własną pieczęcią.

Sequitur obligacio ducis magni pro archiepiscopo Gneznensis:

Nos Alexander etc. Significamus tenore presencium etc. Quod cum sigillum archiepiscopi Gneznensis ad litteras contractuum et concordie inter serenissimum dominum Wladislaum etc. regnum ipsius nos et terras nostras ab una et ordinem ab alia, nuper in Prussia editas atque factas, appendendum in presencia harum haberi nequeant, ecclesie Gneznensis vaccante de presenti, et ne per eius defectum concordie litterarum predictarum finis differatur, promittimus bona fide, quod archiepiscopus Gneznensis, predicte ecclesie providendus, super festum circumcisionis domini proximum, magistro generali et ordini litteras suas sigillo suo sigillatas, tenorem concordie ad eas inserendo, in Gnewkow dabit, presentabit atque tradet, continentes in effectum ordinis huiusmodi concordiam, in omnibus punctis, articulis et clausulis sub fide et honore servabit et tenebit. Si tamen promocio eiusdem ecclesie ultra terminum assignatum casu quocumque impediretur, quod absit, presentibus nullatenus cum non stet per nos volumus obligari. Harum quibus etc. Datum etc.

Kopia w kodeksie N. II. 68, p. 211—212 bibl. Kórnickiej.

MLXXXV. *W Wielonie* 18 *maja* 1423.

Witołd w. ks. Lit. potwierdza, iż zadośćuczynił Tomszykowi Tonnenfeldowi za usługi i szkody, które poniósł w ostatniej wojnie ze swą rotą będąc na książęcym żołdzie.

Allexander alias Wytowdus dei gracia magnus dux Lithwanie terrarumque Russie etc., significamus tenore presencium quibus expedit universis, quia strenuo Thomschik Thonnefelt et sue rotte sive societati satisfecimus pro omnibus dampnis quecumque in nostro existens servicio perceperat protunc, quando a nobis castrum Elbing in terra Prussie tenuit et possedit ita, quod nobis omnes literas nostras quas sibi super dampnis dederamus, restituit viceversa. Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio literarum. Datum sub castro nostro Weluna feria tercia proxima ante festum penthecostes. Anno domini, millesimo quadringentesimo vicesimo tercio.

Oryginał pergaminowy; na pasku perg. zawieszona mniejsza pieczęć w. księcia na czerwonym wosku wyciśnięta w stoku: S. allexandri · als · Wytowdi · di · gra · magniducis · litwan. Archiwum N. Z. w Królewcu, Szuflada 53, N. 18.

MLXXXVI. *S. D. W Rzymie [przed* 1 *czerwca* 1423].

Papież Marcin V. usprawiedliwia przed królem Jagiełłą Piotra Wolframa.

Littera domini nostri pape missa domino regi Polonie pro expurganda innocencia domini Petri de Wolfram.

Martinus episcopus servus servorum dei, carissimo in Christo filio W[ladislao] Polonie regi illustri salutem et appostolicam benediccionem. Litteras tue serenitatis accepimus, per quas conquerris et gravaris de dilecto filio Petro Wolframi, pro

camera apostolica in tuo regno Polonie collectore, quas legentes admirati fuimus, quod ille vir discretus et prudens, suam erga te fidem nobis dudum cognitam et probatam, tam temere, tam repente mutaverit, recordantes quantum ferventer et solicite eum vidimus iam Constancie pro statu et honore tuo contra tuos adversarios laborare, quibus credere non possemus eum tua prodidisse secreta, sed nec celsitudinem tuam putavimus sine gravi opinione offensionis in hominem tui status et honoris cupidissimum conmoveri, verum alioquin fili carissime, pestis notissima, curiarum invidia, malignis zuzuracionibus (sic) irritare animos principum consvescit in suos, qui plerumque nihil commiserunt mali, vel leviter ignorancia aut errore peccaverunt, qui tamen pocius sunt per clemenciam retinendi quam per iram severitatemque perdendi. Itaque si predictus Petrus in eleccione de persona ad Gneznensem ecclesiam promovenda aliqualiter fortassis adversatus est voluntati tue, non propter ea velis eum ut reum sceleris excludere a gracia tua et cum eo perdere tua beneficia in eum collata. Forsitan apud sublimitatem tuam factum suum non in hoc tantum, sed in ceteris, que illi obiecta sunt, racionabiliter excusabit, quod eciam si se excusare non poterit et in aliquem fuerit prolapsus errorem, quia grave scelus de ipso cogitare non possumus, velis erga eum uti clemencia tua, velis parcere et si quod offendit pro tua benignitate remittere, quod cedit ad laudem humanitatis tue et nos ad singularem conplacenciam ascribemus, qui si eum haberemus in nostra presencia increparemus et acrius moneremus, ut coram excellencia tua, si peccasset, veniam peteret et sese humiliter submitteret voluntati tue, quod quoniam eo absente facere non possumus, saltim per nostras litteras faciemus, tuam benignitatem regiam deprecantes, ut cum humiliter, prout decet, ad te venerit, ipsum a misericordia tua, que tuis hostibus semper patuit non excludas. Datum Rome etc. M. de Bossis etc.

Kopia w kodeksie N. II. 68, p. 175—176 bibl. Kórnickiej.

MLXXXVII. *S. D. W Rzymie* [1 *czerwca* 1423].
Papież Marcin V. powtórnie usprawiedliwia Piotra (Wolframa) przed królem Jagiełłę.

Littera domini pape missa domino W[ladislao] regi Polonie super innocencia Petri de Wolfram.

Martinus episcopus servus servorum dei. Carissimo in Christo filio W[ladislao] regi Polonie salutem et appostolicam benediccionem. Post ea quam serenitati tue scripsimus, tunc respondentes hiis litteris, per quas apud nos gravem querimoniam faciebas de dilecto filio Petro de Lamburga, in tuo regno Polonie pro cammera apostolica collectori, ipse ad romanam curiam venit pro suis racionibus cum eadem camera conponendis. Nos itaque querelle tue memores, quam primum fuit in nostra presencia constitutus, diligenter percontati sumus eciam increpantes eundem, quod in eleccione pastoris Gneznensis ecclesie sese tue voluntati opposuisset, qui ommissa mencione de libertate ecclesiastica in tali actu unicuique concessa, aliis racionibus suam innocenciam excusavit, affirmans, se tunc in illa eleccione minnime interfuisse, sed per procuratorem ex consciencia direxisse votum suum ad dilectum filium Vincencium decanum Gneznensem, cum sibi persvasum omnino fuisset, venerabilem fratrem Albertum episcopum Cracouiensem, ex relacione multorum et ex ipsius episcopi litteris ad te et ad alios ante directis, trans-

lacionem huiusmodi recusare. Cum igitur ita esse putaret, non certe in contemptum voluntatis tue consciencia est usus sua, qua sola contentus in hac causa ulterius progredi non intendit, nec ullo modo in tuam displicenciam laborare. Nec suspiceris adventum eius ad curiam ad hoc spectare, ut velit in hac materia aliquid machinari contra desiderium tuum, quod ipse omnibus suis propriis affectibus anteponit, pro solis namque negociis prefate camere, que ex officio habet in manibus, huc accessit, quibus expeditis pro nonnullis arduis aliis nostris et romane ecclesie factis ipsum remittimus ultra montes et subsequenter ad obeundum alia munera officii sui et expediendum certa negocia pro camera supradicta. Propterea tuam excellenciam regiam affectuose requirimus et rogamus, ut omni rancore deposito eum reducas in graciam tuam, quam perdere certe non meruit propter aliquod suum commissum contra honorem tuum, sed meritis eius attentis et fidelibus tibi et regno tuo impensis obsequiis, que notissima nobis sunt, tuam singularem benivolenciam promerentur (sic) [1]. Velis igitur eciam ob nostram et sedis appostolice reverenciam eum habere et reputare in tuorum dilectorum numero, ut consvevisti, et secundum pristinum morem tuum favorabiliter et benigne tractare, nec amplius emulis et delatoribus fidem dare contra hominem, cuius industriam atque fidem in tuis negociis expertus es et multis in casibus cum honore et comodo status tui experiri poteris in futurum. Datum Rome etc. B. Scholer.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 180—181.

[1]) sc. tua singulari benivolencia promovetur.

MLXXXVIII. *S. L. et D.* [*w lecie* 1423].

Król Zygmunt do Witołda: że niemoże zadość uczynić prośbie jego w sprawie terminu odbioru lenna na rzecz biskupów Inflanckich; sprzeciwiałoby się to bowiem prawu państwowemu. Gdy jednakowoż biskup Dorpacki wobec śmierci biskupa Rygajskiego liczne i zdwojone ma obowiązki i zatrudnienia, król (Zygmunt), prolonguje mu termin na pół roku.

Caro L. Canc. II. N. CXXVII. p. 204.

MLXXXIX. *S. L. et D.* [*w pierwszej połowie* 1423].

Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V. o zatwierdzenie wyboru Zbigniewa Oleśnickiego na biskupstwo krakowskie.

Littera recomendatoria cum presentacione.

Beatissime pater ac domine, domine clementissime! Cum per translacionem reverendi in Christo patris domini Alberti, episcopi Cracouiensis sincere mihi dilecti ad ecclesiam Gneznensem, pro qua S. V. a me devotos suscipiat interventus, ecclesiam suam vaccare opporteat, que quanto insignior tanto pastorem periciorem et idoneum magis ac providencia inbutum deposcerit, eatenus venerabilem virum dominum Sbigneum de Oleschnicza, sedis appostolice prothonotarium, prepositum sancti Floriani ante Cracouiam, secretarium meum intimum, sincere dilectum, maturum sciencia, venustum moribus, virtute conspicuum et vita exemplarem, cum prelatis et canonicis capituli Cracouiensis, in quem sua vota omnes unanimiter dirigunt, in pastorem dicte ecclesie eciam per eos mihi presentatum nominavi, quem S. V. cum dicto capitulo devote recommendo, supplicans humiliter attenciusque

quantum prevalet filialis oracio, quatenus S. V. prefato Sbigneo, cui tot merita suffragantur, eorum intuitu et meorum interventuum quos e S. V. cum tanto porrigo affectu, de dicta ecclesia paterne dignetur providere. Cuius mihi promocio cedet in graciam et consolacionem singularem. Ipse enim adhuc sub annis teneris postquam a studiis rediit litterarum in curia mea alitus sine intermissione usque modo gratissimos constanter consiliis suis et aliis obsequiis fructuosos exhibuit famulatus, ex quibus merito animus meus ad promocionis sue comoda iugiter inardescit. Personam S. V. sanam et incolumem etc.

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 277.

MXC. *S. L. et D.* [*w Rzymie* 1 *czerwca* 1423].
Papież Marcin V do króla Jagiełły, aby niechęć, którą powziął do kapituły Gnieznieńskiej z powodu elekcyi arcybiskupiej, w niepamięć puścił.

Martinus episcopus servus servorum dei, carissimo in Christo filio W(ladislao) regi etc. salutem et apostolicam benediccionem. Querit semper sathanas, inimicus pacis et salutis humane, in rebus sanccioribus seminare zizaniam, unde pax fidelium et christiana religio perturbetur, sicut nuper accidit in eleccione pastoris Gneznensis ecclesie. Nam per litteras tuas nobis reditas [1]) a dilecto filio Mathia dicto Drya cognovimus, nonnullos prelatos et canonicos ecclesie memorate incurisse indignacionem tuam, propterea, quod in eleccione predicta vota sua ad dilectum filium Vincencium decanum ipsius ecclesie direxerunt contra desiderium voluntatis tue, cui placet et gratum [2]) est, iustis ex causis, ut venerabilis frater noster Albertus Cracoviensis episcopus a nonnullis aliis canonicis postulatus, ad prefatam ecclesiam transferatur, in qua re suo tempore per nos fiat iusta et honesta provisio, tuis honestis desideriis non adversa. Sed propter caritatem, qua erga personam tuam sumus affecti, fili carissime, confidenter excellenciam tuam rogamus, ut propter hoc tuam non abicies caritatem, quam servare debes in proximos et eos maxime, qui in regno tuo sub proteccione tua vivunt et ut liberi essent in seculo sese ecclesie manciparunt. Ex quo si forte in eligendo pastorem suum usi sunt ecclesiastica libertate, non debet [3]) propter ea [4]) tua regalis benignitas [5]) perturbari. Quod si eciam peccavissent humano errore prolapsi, proprium est clemencie tue illis ignoscere et misereri. Quod ut placato animo facias et eosdem tuam reducas in graciam pro honore tuo et anime tue salute, adhortamur [6]) et obsecramur [7]) humanitatem tuam, cuius maiori ascribetur laudi, si tibi adversantibus veniam largieris [8]). Hoc preterea [9]) scire te volumus, quod perseverante te in indignacione concepta, non possemus honeste, sicut optas, ipsi Gneznensi ecclesie de pastore idoneo providere, ne videretur aliquid non libere eleccioni sed totum regie potestati et iracundie fuisse concessum contra nostram et sedis apostolice dignitatem. Quare omnino velis indignacionem tuam conceptam in predictos decanum et ipsius ellectores pro tua benignitate deponere. Nam cum in omnes homines et in omni causa uti clemencia pulcrum sit et regibus atque principibus ad gloriam cedat singularem, precipue utendum est regia humanitate erga personas ecclesiasticas, quarum benigna tractacio grata est deo, qui pietati tue retribuet beatitudinem sempiternam. Datum [Rome apud santos (sic) Kalendis Iunii pontificatus nostri anno sexto] B. Scholer.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 181. z nadpisem: Littera domini pape scripta domino regi Polonie super remissione indignacionis quam contra capitulum Gneznense habebat etc. Por. Caro. L. C. I. N⁰ XLVIII. p. 86.

1) C. „traditas". 2) C. „iustum". 3) C. „debetur". 4) C. „hoc". 5) C. „pietas". 6) C. „et hortamur". 7) kod. obsecramus. 8) C. „largiaris". 9) C. „propterea".

MXCI. *S. L. et D.* [*w połowie* 1423].

Król uwiadamia Alberta (Jastrzębca), arcyb. Gnieźnieńskiego, iż nadaje kanonią Gnieźnieńską księciu Alexandrowi Mazowieckiemu.

Forma presentacionis per assecucionem alterius beneficii:

Reverendissimo in Christo patri domino Alberto dei gracia sancte Gneznensis ecclesie et primati aut eius in spiritualibus vicario salutem et favoris regii continuum incrementum. Reverendissime pater sincere nobis dilecte! Ad canonicatum et prebendam in ecclesia metropolitana Gneznensi iurispatronatus nostri vaccantes per eleccionem et confirmacionem reverendi patris domini Sbignei ad ecclesiam Cracouiensem eorum ultimi et inmediati possesoris V. P. preclarum principem dominum Alexandrum ducem Mazouie etc. venerabilem prepositum ecclesie Gneznensis predicte sinceriter nobis dilectum Christi nomine duximus presentandum et presentamus per presentes, eandem P. V. petentes ex affectu, quatenus ipsum ad canonicatum et prebendam predictos velitis investire, curam animarum, si que est et administracionem ac regimen temporalium sibi committentes in eisdem, adhibitis ad ea cerimoniis et sollempnitatibus circa ea fieri solitis et consvetis, prout ad vestre paternitatis pertinet officium pastorale. Datum etc. anno etc.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 186. Na p. 337 tegoż kodeksu znajduje się glejt tegoż księcia Alexandra Mazowieckiego, który tu przytaczamy: Salvus conductus ducis Alexandri etc. Vos universos principes, duces, marchiones, comites, barones, milites et nobiles, capitaneos, burgrabios ac civitatum et universitatum rectores et gubernatores ceterosque amicos et benivolos nostros carissimos ad quos presentes nostre littere pervenerint, nos Alexander dei gracia episcopus Tridentinus et dux Mazowie etc. affective deprecamur, quatenus nobiles et fideles Rogalam et Czamborium familiares nostros harum latores, ad partes regni Polonie ista vice proficiscentes, per vestras terras, portus, passus, pontes, dominia et loca quelibet, absque omni solucione dacii, pedagii, mute, thelonei, gabelle et quolibet alio exaccionis sive solucionis genere cum rebus et comitiva suis ire libere permittatis et quilibet vestrum permittat omni impedimento remoto, sibique de salvo et securo conductu provisuri tociens quociens opus fuerit et vos requisierint, nostri contemplacione et amore. Gratam nobis in hoc amiciciam seu complacenciam ostensuri in similibus compensandam. Datum Tridenti in castro nostro Boni Consilii vicesima prima mensis augusti, anno domini millesimo quadringentesimo vicesimo septimo etc.

MXCII. *W Pradze* 6 *czerwca* [1422].

Profesorowie Pragscy proszą króla Jagiełły o użyczenie im audyencyi.

Magistri Pragenses scribunt domino regi Polonie:

Oraciones utinam deo gratas subieccione cum humili tanto regi. Princeps serenissime! Non latet in abditis vestre regie dignitatis devocionis et fidei claritas, sed pocius accepta deo, operibus patet humane laudis preconio commendanda, cum proprium diligat lingwagium naturale rerum vel temporum mutacione invariabilis perseverans, nullius turbinis nubilo permutata, sicut operum laudabilium exprimento conperimus et didicimus testimonio plurrimorum. Vestra etenim sinceritas regalis

nobis exhibita cunctis remissis viribus magestatis vestre mirifice culmina revereri nequaquam posse in periculum [1]) subditorum arguit et ostendit, operum tamen vices affectus nostros tenere. Vestra benignitas non dubitet in hac parte, que pacis amica, caritatis patrona, iuris conditrix, iusticie conservatrix, paciencie filia proclamatur. In vestra namque celsitudine regia insita forma boni, tamquam livore carens, elementa ligat ligataque coniungit, ut conveniant flammis frigora, iungantur arridis liquida, planis associentur aspera et directis invia maritentur. Sub cuius temporibus destruuntur malicie figmenta, virtus securitatis inseritur, pacis fedus timorem suffocat, et quidquid libertas negligerit, licencia inmoderata presumerit, victorie censura non desinit castigare. Hec enim laudis preconia regalis maturitas conservare volens, querimoniis non cito credit emulorum, servat promissa, alteram partem audiens, medium tenens virtuosum, nec in sinistram partem aut dextram verborum vento lenissimo se convertit. Scire igitur dignetur regalis pietas, cuius benivolencie non ad condignum, sed prout nostra permittit inbecillitas, graciarum reddimus acciones, qualiter nobis a nostris ascribitur emulis heretica pravitas, quam ut christiani ceteri aufugere et involutos eadem conamur solicte in viam reducere catholice veritatis; deviorum enim non est offerre media, quibus asserta veritas manifestari valeat et probari, audienciam denique securam exigere, qua veritas tenta christianis patesceret et pars inculpata obiectis et obiciendis ab adversariis satisfaceret respondendo, errorem, quoque ex scripturis sanctis auctoritate efficaci vel invincibili racione si quis ostenderit, velle relinquere et viam apprehendere saniorem. Hec enim oblata media, illuminatis in christiana fide, racionabilia nondum valentes consequi, commisimus nos in manus dei castigantis virga hucusque vigili et modis insolitis violare volentes infringibiles veritates quas tenemus et incoucusse tenere intendimus usque mortem. Ipsa enim synodus Constanciensis, quid fatetur de communione a nobis tenta sub specie duplici, vestra pietas audire non recuset. Sic enim manifeste scribit atque supponendo premittit, quod Christus post cenam iustituerit et suis apostolis ministraverit sub utraque specie panis et vini hoc venerabile sacramentum, quodque in primitiva ecclesia huiusmodi sacramentum sub utraque specie a fidelibus reciperetur. Insuper celsitudo regia hoc inter cetera memorie si placeret commendare non differat, qualiter sua universitas ipsius nunc et in antea proteccionem sperans, quamvis maculata cleri cupidi, avari, superbi et omnium viciorum genere irretiti detraccionibus et delacionibus nostris sinistris, parata est quatuor articulos quos tenet probare, iustificare et in singulos concernentibus eosdem exhibere se ad omne medium equitatis. Quare sinceritatis magnifice oratores devoti supplicamus humillimis quo valemus, quatenus benivolencie regalis favor constans et stabilis, qui erga nos geritur parti nobis adverse, insani ducte consilii levitate, si qua temeraria oblocucione retulerit nullatenus acquiescat, nec contra nos insurgat aut insurgere permittat sibi sub dictos (sic) regalis excellencia, erga quam semper gerimus velut prius confidenciam specialem, ne quod absit una ydiomatis parte destructa, astuti vulpis dolus exterminacionem partis relique successive sed subdole machinetur. Presertim cum mentis nostre intencionem sicut et equitatis medio postulata invariabilis majestas regia cognoscere poterit ex premissis, qualiter eciam se velit erga nos habere tanti principis puritas in futuro, nullus rancor, nullum fastidium aut quevis delacio distrahat aut inpediat nobis licet indignis sue proteccionis filiis quanto celerius hoc fieri poterit intimare. Datum

Prage die VI mensis Iunii, rectoratus sub sigillo. Magister Cristanus et ceteri magistri universitatis studii Pragensis.

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 169—170.

MXCIII. *S. L et D.* [*W Rzymie* 10 *lipca* 1423].
Papież Marcin V. uwiadamia króla Jagiełłę, iż zatwierdza wybór Zbigniewa Oleśnickiego na biskupstwo Krakowskie.

Littera provisionis domini pape, in personam venerabilis Sbignei ellecti in episcopum Cracouiensem facte, missa domino Wladislao regi Polonie etc.

Martinus episcopus servus servorum dei. Carissimo in Christo filio W(ladislao) regi Polonie etc. salutem et appostolicam benediccionem. Gracie divine premium et humane laudis preconium acquiritur, si pre seculares principes prelatis presertim ecclesiarum cathedralium regimini presidentibus, opportuni favoris presidium et honor debitus impendatur. Sane ecclesia Cracouiensis ex eo pastoris solacio destituta, quod nos hodie venerabilem fratrem nostrum Albertum episcopum olim Cracouiensem in archiepiscopum Gneznensem electum, licet absentem a viculo quo ipsi Cracouiensi ecclesie cui tunc preerat tenebatur, de fratrum nostrorum consilio et appostolice potestatis plenitudine absolventes, eum ad ecclesiam Gneznensem tunc pastore carentem auctoritate appostolica duximus transfferendum, preficiendo ipsum prefate Gneznensi ecclesie in archiepiscopum et pastorem. Nos ad provisionem ipsius Cracouiensis ecclesie celerem et felicem, ne longe vaccacionis subiaceret incomodis, paternis et sollicitis studiis intendentes, post deliberacionem, quam de preficiendo eidem Cracouiensi ecclesie personam utilem et eciam fructuosam cum dictis fratribus habuimus diligentem, demum ad dilectum filium Sbigneum electum Cracouiensem tunc prepositum ecclesie sancti Floriani extra muros Cracouienses notarium nostrum in subdiaconatus ordine constitutum, litterarum sciencia preditum, vite ac morum honestate decorum, in spiritualibus providum et in temporalibus circumspectum, aliisque multiplicium virtutum donis apud nos fidedignorum testimoniis commendatum, direximus oculos nostre mentis, quibus omnibus debita meditacione pensatis de persona ipsius electi nobis et eisdem fratribus ob dictorum suorum exigenciam meritorum accepta, eidem Cracouiensi ecclesie de dictorum fratrum consilio, auctoritate appostolica providimus ipsumque illi prefecimus in episcopum et pastorem, curam et administracionem ipsius Cracouiensis ecclesie sibi in spiritualibus et temporalibus plenariam commitendo, in illo, qui dat gracias et largitur premia confidentes, quod prefata Cracouiensis ecclesia sub dicti electi felici regimine, gracia sibi assistente divina, prospere dirigetur ac grata suscipiet in eisdem spiritualibus et temporalibus incrementa. Cum itaque fili carissime, sit virtutis opus, dei ministros benigno favore prosequi ac eos verbis et operibus pro eterni regis gloria venerari, serenitatem regiam rogamus et hortamur attente, quatenus eundem ellectum et prefatam Cracouiensem ecclesiam sue cure commissam, habens pro nostra et appostolice sedis reverencia propensius commendatos, ipsos benigni favoris auxilio prosequaris ita, quod idem ellectus tue celsitudinis fultus presidio, in commisso sibi pastorali officio, possit, deo propicio, prosperari ac tibi exinde a deo perhennis vite premium et a nobis condigna proveniat accio graciarum. Datum Rome etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 182 — 183.

MXCIV. *S. L. et D.* [*w Rzymie* 10 *lipca* 1423].
Papież Marcin V. oznajmia Zbigniewowi Oleśnickiemu nominacyą na biskupa krakowskiego.

Martinus episcopus servus servorum dei, dilecto filio Sbigneo ellecto Cracouiensi salutem et apostolicam benediccionem. Apostolatus [1]) officium quamquam insufficientibus meritis nobis ex alto commissum, quo ecclesiarum omnium regimini presidemus [2]) utiliter exequi coadiuvante domino cupientes, soliciti corde reddimur et solertes, ut cum de ipsarum regiminibus agitur committendis, tales eis in pastores preficere studeamus, qui commissum sibi gregem dominicum sciant non solum doctrina verbi sed exemplo [3]) boni operis informare commissasque sibi ecclesias in statu pacifico et tranquillo velint et valeant, duce domino, salubriter regere et feliciter gubernare. Sane ecclesia Cracoviensis ex eo pastoris solacio [4]) destituta, quod nos hodie venerabilem fratrem nostrum Albertum olim episcopum Cracouiensem in archiepiscopum Gneznensem ellectum, licet absentem a vinculo quo ipsi [5]) Cracoviensi ecclesie, cui tunc preerat, tenebatur, de fratrum nostrorum consilio et apostolice potestatis plenitudine absolventes eum ad ecclesiam Gneznensem tunc pastore carentem, auctoritate apostolica duximus transferedum, preficiendo ipsum prefate Gneznensi ecclesie in archiepiscopum et pastorem, nos ad provisionem ipsius Cracoviensis ecclesie celerem et felicem, ne longe vacacionis subiaceret incommodis, paternis et solicitis studiis intendentes, post declaracionem quam de preficiendo eidem Cracoviensi ecclesie personam utilem et eciam fructuosam cum dictis fratribus habuimus diligentem, demum at te, prepositum sancti Floriani ecclesie extra muros Cracovienses notarium nostrum, in subdiaconatus ordine constitutum, literarum sciencia preditum, vita ac moris [6]) honestate decorum, in spiritualibus providum, in temporalibus circumspectum aliisque multiplicium virtutum donis apud nos fidedignorum testimoniis commendatum, direximus oculos nostre mentis, quibus omnibus, debita meditacione pensatis, de persona tua nobis et eisdem fratribus ob dictorum tuorum exigenciam meritorum accepta, eidem Cracoviensi ecclesie de dictorum fratrum consilio, auctoritate apostolica providemus teque illi preficimus in episcopum et pastorem, curam et administracionem ipsius Cracoviensis ecclesie tibi in spiritualibus et temporalibus plenariam committendo, in illo qui dat gracias et largitur [7]) premia confidentes, quod prefata Cracoviensis ecclesia sub tuo felici regimine, gracia tibi assistente divina, prospere dirigetur ac grata suscipiet in eisdem spiritualibus et temporalibus incrementa. Iugum igitur domini, tuis impos itum humeris prompta devocione suscipiens, curam et administracionem predictas sic exercere studeas, solicite, fideliter et prudenter, quod ipsa ecclesia Cracoviensis gubernatori provido [8]) et fructuoso administratori gaudeat se comissam tuque preter [9]) eterne retribucionis meritum premium, nostram et apostolice sedis graciam [10]) et benediccionem uberius exinde consequi merearis. Datum Rome etc. M. de Bossis.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 183. z nadpisem: Littera provisionis domini pape venerabili viro Sbigneo electo Cracouiensi directa. Por. Caro L. C. II. p. 189. N. CXVI.

[1]) Tak C. kodeks ad prelatus. [2]) C. presidere. [3]) C. exercicio. [4]) C. pastore sublato. [5]) C. ipse. [6]) C. et morum. [7]) C. largit. [8]) C. gubernetur provide. [9]) C. pariter. [10]) C. niema g.

MXCV. *S. L. et D. [w Rzymie* 10 *lipca* 1423].
Papież Marcin V. wzywa Zbigniewa Oleśnickiego, nowo zatwierdzonego w godności biskupa krakowskiego, aby bronił sprawy wiary katolickiéj, szczególniéj przeciwko kacerzom.

Epistola exortativa domini pape missa venerabili Sbigneo de Oleschnicza ellecto Cracouiensi:

Dilecte fili, salutem et appostolicam benediccionem! Pridem litteras tue fraternitatis accepimus, que mentem nostram ad extirpandam illam abhominabilem heresim de regno Bohemie semper intentam et anxiam recrearunt; in quibus inter cetera nobis scribis, carissimum in Christo filium nostrum Wladislaum regem Polonie etc., et dilectum filium nobilem virum Wytoldum magnum ducem Lythwanie fratrem suum, precipuo devocionis fervore et spiritus sancti gracia inflammatos, omnino intentos esse atque dispositos, cum tota eorum potencia velle insurgere ad huiusmodi heresim extingvendam que regnum ipsum miserabiliter excecavit, nec tanto et tam sincero ardori sufficere armatum exercitum ad convertendos aut exterminandos hereticos in Bohemiam traicere, verum regem ipsum tamquam christianissimum principem nulla pro fide catholica discrimina evitantem aut labores, contra dampnatos hereticos pro causa fidei velle personaliter proficisci. Que res tanto maiorem nobis iocunditatem attulit, quanto uberiorem fructum ex huius sanctissimi negocii prosecucione futurum esse cognoscimus in ecclesia sancta dei. Et quia notum est nobis, te in hac re non minori cura quam sapiencia profecisse et pro conservacione tanti boni apud regem ducemque predictos plurrimum posse scimus ac prodesse pariter et iuvare, devocionem tuam quam certi sumus, personam nostram precipua affeccione deligere et omnia concernencia statum ecclesie et christiane reipublice operaturam esse non dubitamus, stricte requirimus et hortamur in domino Jeshu Christo omnium redemptore, ut iuxta tuam solitam diligenciam eosdem regem et ducem pro nostra parte cordialiter exhorteris ac svadere et obsecrare non desinas, ut quemadmodum catholicos decet principes in fide Christi constantes et pugiles cum omni eorum exercitu ac totis viribus insurgant adversus Bohemos hereticos opprimendos, et sicut divinitus inspirati pro causa dei defendenda iam animos intenderunt, ita hoc sanctum eorum propositum absque [1]) intermissione prosequantur. Aderit enim deus in huius felicis prosecucione negocii et defendet causam suam, a quo post huius labilis vite cursum recipient beatitudinem sempiternam, nosque et romanam ecclesiam in perpetuum obligabunt. Ceterum dilecte fili, in hac causa fidei, quam teneris et debes pro viribus adiuvare, iuxta conceptam spem de tua devocione continuo persevera, omnes principes, barones et alios, cum ipso rege militantes secum in Bohemiam profecturos, exhortando, rogando et svadendo, sub spe beatitudinis sempiterne, ut cum ipso rege contra Bohemos hereticos letis animis se accingant et causam dei non deserant indefensam, qui iustissimus est bonorum retributor, a quo eciam pro laudabilibus operacionibus tuis ultra nostram et sedis appostolice benediccionem et graciam condigna premia consequeris. Datum Rome etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 184—185.

[1]) atque intermissionem.

MXCVI. *W Zwoleniu [w lipcu* 1423].

Król Zygmunt wyłuszcza królowi Jagielle, w jaki sposób odpowiedział na jego artykuły poselskie, przedłożone przez Zawiszę Czarnego, i uprasza go, aby się nie dał uwieść przy traktatach, jakie zawrze z Hussytami.

Littera reversalis domini Romanorum regis quam scripsit regi Polonie per dominum Mosticium.

Sigismundus dei gracia etc. Serenissimo principi domino Wladislao etc. salutem et fraterne dileccionis continuum incrementum. Serenissime princeps frater carissime! Litteras dileccionis vestre nobis noviter destinatas et continencias earum pleno collegimus intellectu et signanter quomodo strennuus Zauissius Niger de Garbow sub legacione nostra per eum F. V. ex parte nostri commissa ad vos rediens, informasse debuisset, qualiter nos presenti estate vestrum ingressum cum exercitu versus Bohemiam fiendum vellemus et proposuissemus differre, quod tamen nunquam ex intencione nostra processit, nec sibi hoc referendum dedimus in mandatis. Nihilominus frater carissime ad vestram deducimus memoriam, qualiter tempore pacis et concordie inter nos et F. V. et illustrem Wythowdum magnum ducem Lythwanie, fratrem nostrum carissimum, in Kesmark proximum inite, firmate et amicabiliter stabilite, conclusum fuerit, quod nos ambo et eciam idem dux Wythowdus ad extirpacionem hereticorum predictorum ad festum beati Johannis baptiste nunc elapsum unanimiter procedere deberemus, quam quidem concordiam et processum nostrum versus Bohemiam mox domino nostro appostolico, electoribusque sacri romani imperii et eciam ducibus, principibus, comitibus, nobilibus et civitatum comunitatibus et quasi toti christianitati in singulare solacium duximus nuncciandum, ipsosque adhortati fuimus, ut et nobiscum procedere non differrent. Verump (sic) quia ambaxiatores reverendi in Christo patris domini Moguntinensis archiepiscopi propter brevitatem temporis pecierunt ingressum predictum differri, ut ipse cum aliis electoribus et cum aliis principibus Almanie possent versus Bohemiam proficisci, propter quod transitum usque ad festum sancti Jacobi venturum proxime duximus differendum, quod et F. V. et predicto duci Wythowdo similiter nuncciavimus. Item post ipsam intimacionem huiusmodi dilacionis V. F. factam, nuncci vestri ac ipsius ducis ad nos Cassouiam pervenerunt, in legacione sua nomine vestri ipsis commissa vocis oraculo pecierunt, quod ingressum contra Hussitas in Bohemiam deberemus isto anno differre, sperareretis enim, si nobis placeret, ipsos hereticos per modum concordie posse reducere ad obedienciam sancte romane ecclesie et vere fidei confessionem ac eciam dedicionem nostram. Per quos nunccios eidem F. V. respondimus, nos velle consentire ad honestam concordiam, quam cum deo et honore possemus recipere. Verum eisdem nunciis clare diximus, quod differre transitum ad Bohemiam in nostra non esset aliquatenus potestate. Item eciam proxime per Zawissium predictum vestre dileccioni nuncciavimus, quod nullomodo transitum contra hereticos prolongare possemus, concordiam autem, si expediens fieri posset, libenti animo videremus. Verumptamen ipsi Zauissio ad partem diximus, non tamen vobis hoc nuncciando, quod si utique V. F. contra hereticos hac estate procedere nollet, quod extunc onus dilacionis huiusmodi in vos suscipere deberetis. Hec quidem relacio, dicto Zawissio, coram reverendo patre domino Fernando Lucensi episcopo appostolice sedis legato, nec non baronibus Hun-

garie et Bohemie per nos vive vocis oraculo est commissa. Item eidem F. V. per eundem Zawissium intimando persvasimus et consulimus, ut si contra hereticos procederet, quod extunc cum maiori potencia qua possetis versus Bohemiam vos deberetis conferre, ut sicut alias more vestro solito sic et ibi potencia nosceretur. Item si dileccio vestra pro tractatu concordie cum eisdem hereticis habendo vellet accedere, extunc expedit, quod simili potencia procedere debeatis, ut pocius ipsi in tractando vos timeant quam contra vos more sue rebellionis insultent. Item de Schyestrzenczone et nuncciis hereticorum, quod adhuc in eorum accessibus vos asseritis retardasse, nil aliud sentire possumus, nisi quod iam ad F. V. attigerunt. Nihilominus vestra noscat fraternitas, quod post concordiam inter nos et V. F. ac ducem predictum factam, ipsi heretici multo plura mala quam pridem, per ecclesiarum et hominum incendia, interempciones, dampna et depopulaciones contra fideles christicolas commiserunt, ipsos ad observacionem secte eorum per infliccionem mortis acerrime et crudelitate nimia compulerunt atque de novo Moraviam subintrantes plures civitates, opida et villas concremarunt et funditus deleverunt. Penset V. F. ipsorum processum, quibus perfidiis dirigant vias suas? Nam si cum ecclesia dei et fide ac eciam nobiscum concordiam nitterentur suscipere, indubie a talium enormitatum patracione utique abstinerent. Velit igitur V. F. caute meditari, quomodo se contra hereticos habere debeat et tenere, ne per eorum versucias vestre credulitatis simplicitas defraudetur, quemadmodum nos pluries decepe-runt. Eciam novitates in partibus Moravie currentes, in litteris fidelis nostri Stiborii de Bolimdoch [1]), inclusis presentibus, poteritis clarius intueri. Idcirco dileccionem vestram affectuoso studio deprecamur, quatenus contra dictos hereticos potenti vestro subsidio assurgatis, per hoc enim a deo reportabitis bravium (sic) sempiternum, a christifidelibus gloriam et honorem nobisque ostendetis conplacenciam singularem suo tempore favorabilius promerendam. Datum in Antiquo Solio etc. Franciscus prepositus Strigoniensis.

Kopia w kod. N⁰ II. 68. p. 177—179 bibl. Kórnickiej.

[1]) Bolundoch?

MXCVII. *S. L et D.* [*w pierwszej połowie lipca* 1423].

Król Jagiełło uwiadamia króla Zygmunta o losie posłów, których celem układów wysłał wraz z Witołdem do Czech, o uwięzieniu posła książęcego i o wypuszczeniu go na wolność za złożeniem kaucyi i uprasza, aby król wpłynął na zwrócenie mu kaucyi. Donosi, że Krzyżacy nie chcą wydać zamku Drahimskiego.

Caro L. C. II. N⁰ CXXVI. p. 202. List ten staje się zrozumiałym przez porównanie jego treści z następującym do Witołda pisanym. Osoby oznaczone u Cary pierwszymi literami S i B są Siestrzeniec i Bartłomiej, pisarz w. księcia.

MXCVIII. *S. L et D.* [*w drugiej połowie lipca* 1423].

Król Jagiełło opowiada Witołdowi o poselstwie Siestrzeńca do Hussytów, jakoteż o biegu wypadków w Czechach.

Rex Polonie scribit magno duci Lithvanie.

Preclare princeps illustris frater noster carissime! Feria quinta hora noctis Syestrzenyecz, burgrabius Bandenensis, quem in legacionibus miseramus Bohemiam,

ad nos revertit et cum gestis, quę ibidem conspexit, seriem legacionis Bohemorum, coram nobis et baronibus nostris exposuit in hunc modum. Et in primis, quomodo exercitus utriusque partis videlicet Hussitarum et Thaboritarum in campis invenit nostramque legacionem taliter est exorsus: Nobilissimi amici! Serenissimus princeps dominus rex Polonie, iniurie vestre condolendo sinceriter et ex corde, quos in omni virtute multis populis cognoverat preeminentes et tantis fulgentibus prerogativis, ut vix gentem in orbe parem vobis audivimus, propterea in visceribus caritatis vos hortamur, ut vestrimet misereri velitis et cogittare, ut posset aliquod salubre reperiri remedium, quod serenitas sua ad tollendum hec vestra dispendia valeat amplecti et pacem inter vos optatam comportare; paratum enim se offert subire labores, ut vestris presentibus erumpnis valeat succurere. Nam [1]) sic in talibus dissensionibus regna et dominia solent deficere et ab alienis occupare, solent enim taliter contendendo externa exterarum nacionum homines ad sua vocare subsidia et qui ad ea veniunt, terras, quas intrant, possidere consveverunt. Auscultate, quod non ab exteris hec inter vos venit confusio nec Italicus aut Theutunicus contra vos hec conflavit, sed ipsa vestra dissensio hanc induxit. Unde sediciones, homicidia et desolaciones atque bella intima surrexerunt. Ut igitur tot mala, tot pericula in populo conquiescant et cesset humani sanguinis horrenda effusio, consulite domino regi predicto, qualiter ad extinguendum ea, sicut afficitur, se interponat.

Exposita hac legacione nostra pro responso dixerunt sibi, ut eos Pragam quo relictis exercitibus tendebant, sequeretur, spondentes ibi legacioni sue respondere. Et continuo Pragam processerunt et ibi fere novem diebus continuis congregaciones cum communitate habuerunt, exquirentes inter se consilia. Singulis autem diebus Syestrzenczonem predictum in medium sui vocaverunt et inter cetera scrutati sunt ab eo, si eum non lateret modus et qualitas, quibus vellet se magestas nostra interponere, vel cum quo velle hanc concordiam conportare; quibus respondit, quod sibi consilia nostra regia non paterent neque esset unus de consiliariis nostris sed nuncius noster, et pro consiliis eorum, quibus tot clades salvari possent, ex parte nostra se evenisse. Tandem requisitus est ab eis, ut saltim sua eis daret propria consilia, quid in hac re sibi videretur consultum; qui sic se fert ipsis respondisse, ut nunccios suos secum ad nostram dirigerent [2]) maiestatem et treugas unius anni cum omnibus hostibus eorum firmarent, promittens eis per Sleziam vel Morauiam qua placeret eis securitatem conductus et cum ad nostram pervenerint maiestatem, de viis concordie tractarent opportunis. Sicque istud cum gratibus recipientes consilium, consensum ei prebentes dixerunt: volumus nunccios nostros tecum dirigere, sed non licet nobis sine scitu et mandato domini nostri ducis magni aliquas treugas aut sufferencias cum hostibus nostris firmare. Et cum eis dixisset sic replicando: nonne constat vobis, quod dominus dux magnus cum domino rege Polonie semper unum sunt, eadem sapiunt et eiusdem voluntatis? Ipsi vero responderunt: scimus quidem ipsos unum esse et in unitate semper solida et invariabili iugiter permanere, tamen si casus nobis accideret contrarius, dominus noster dux magnus posset nobis obicere, quod hec gessimus absque suo consilio et consensu. Et subiunxerunt: significa ergo hanc nostram intencionem prefatis dominis regi et magno duci, dominis nostris. Quibus respondit: ego paratus sum litteras vestras cum intencionibus vestris dominis meis predictis, si eas dederitis mihi destinare. Et continuo litteris scriptis ipsas sibi tradiderunt, quas nobis direxit et easdem fraternitati vestre communicavimus in quibusdam litteris nostris interclusas. Post hoc continuo nunc-

cios eligentes videlicet Wilhelmum Costka et Venceslaum Straboth civem Pragensem cum intencionibus ipsorum in comittiva et sub salvo conductu dicti Schyestrzenczonis ad nos direxerunt. Cum autem iter agerent, quidam Wangl, cum litteris fraternitatis vestre ipsis obviavit, quas idem nunccii aperientens legerunt. In quibus fuit scriptum: Noveritis quomodo illustrissimus princeps dominus Sigismundus Romanorum rex semper augustus etc. in manibus serenissimi fratris nostri domini Wladislai regis Polonie et in nostris, sine omni reservacione et excepcione, sua posuit [3]) ad bassum negocia etc. et iam tribus diebus ante presentem nunccium nostrum alium videlicet Bartholomeum nostrum, plene intencionibus nostris eruditum, ad vos premisimus, a quo potueritis de singulis, sicus a nobis recepit, informari. Et tandem idem nunccii hac visa et perlecta littera dixerunt: Ex quo legacionem per Bartholomeum notarium domini ducis magni exponendam ignoramus, nostram nobis legacionem continuare non congruit, nisi prius legacionem suam experiamur. Et ita e vestigio Pragam sunt reversi, legaciones fraternitatis vestre a Bartholomeo audituri. Petiverunt tamen dictum Schyestrzenyconem, ut a festo sancti Johannis usque ad feriam secundam proximam tunc sequentem ipsorum prestolaretur regressum, quos usque ad feriam quintam expectavit. Dum autem continuando iter venisset in Luthomisl, avisatus est a quibusdam, quod Bartholomeus predictus moraset in Schowinyecz, ipse vero subito ad videndum ipsum et svadendum sibi, ut cicius Pragam properaret, in Schowinyecz se transtulit. Et ibi veniens ipsum non invenit; iam enim recesserat, prout dicebatur, ad episcopum Olomunicensem in Olomunecz et ad exercitus Bohemorum, qui de prope Kronarzisch pausaverunt. Et extimplo Syestrzenyecz post Bartholomeum misit suas litteras, ut super tractandis negociis opportunis mutuo se viderent, sicque sine responso Bartholomei recessit ignoratque, si littere sue ad eum pervenerint aut non, aut quo se idem Bartholomeus convertit, nam usque ad sabbatum tunc sequens responsa sua in Gruntal expectavit. Et nihilominus idem Syestrzenyecz tres de suis familiaribus in via dereliquit, pro conducendis predictis nuncciis, si eos transire contingat et pro aliis novitatibus que occurrent. Ceterum idem Syestrzenyecz cum legacionibus nostris supradictis transiens, aliquos barones Bohemie partes Hussistarum metu tenentes, ut ab eis exquireret consilia, quem nos et fraternitas vestra modum et interposicionem tenere debeamus, clandestine et secrete visitavit. Ipsi vero svaserunt sibi, ut in exposicione legacionis sue coram communitate Bohemorum, nequaquam dominum Sigismundum regem Romanorum nominaret, nec aliqua contra sanctam veritatem evangelicam, quam ipsi sic baptisant, diceret, nos et fraternitatem vestram acturos. Et addiderunt, quod fraternitas vestra nullatenus hoc panderet, quod ipsos vellet deserere, sic enim possent permolliri et finis felix et optabilis inter vos per medium nostrum et vestre fraternitatis, deo favente, reperiri. Refert autem idem Syestrzenyecz quod Bohemi civitates et castra infrascripta in Morauia, quedam per vim, alia sponte, cetera per pacta sunt lucrati: castrum Straze Woysko, civitatem episcopi quam cum muris confregerunt, castrum Othoslawicze, civitatem Slawkow, fortalicium Trawnik; item Quaszicze quod fuit Msczugii de Szkrin nunc Petri de Straznicza. Item civitatem Kromirzisz cum multa multitudine hominum de quibus aliquos ad captivitatem deduxerunt alios sub promisso fidei, quod nunquam stare debent contra ipsos, libere dimiserunt, Alia cottidie nova spectamus que fraternitati [vestre] non latebunt. Datum etc. [4]) (sic).

Z kodeksu N⁰ II. 69. str. 166—169 biblioteki Kórnickiej.

1) Naque. 2) dirigere. 3) kod. possuit. 1) Gdy Siestrzeniec kilkakrotnie i w rozmaitych latach był posłem do Hussytów, trudno by było z jego obecnego poselstwa, przechowanego nam w liście królewskim, osnuć wniosek, jako podstawę do datowania listu. Natomiast wiadomość o Zygmuncie: qui in manus regis Polonie et (magni ducis) sua posuit ad bassum negocia, kazałaby wnosić, że stało się to po zjeździe w Kezmarku 1423 roku. Nowiny z pola walki Hussytów na Morawie, umieszczone na samym końcu listu, a mianowicie o zwycięzkim postępie ich oręża pod Kwasicami, Kromieryżą i t. d. oznaczają bliżej czas datowania listu. Porównywając je z Palackiego G. B. III T. 2. 336 można śmiało przyjąć, że pisany był w drugiej połowie lipca 1423 roku.

MXCIX. *S. L. et D.* [*po lipcu* 1423].
Król Jagiełło do Prażan, żądając ponownego upoważnienia z ich strony celem uspokojenia niesnasek i nieporządku, pośród nich powstałych.

Providi et famosi viri! Litteras vestras oblatas nobis per familiarem Syestrzenyecz burgrabii nostri Bandensis fidelis dilecti 1), nuper accepimus et collegimus ex eisdem, quod placuit vobis, ut pro tollendis et sopiendis dissensionibus et incommodis 2), que satore 3) procurante zizanie inter vos excreverunt, laborem et onus recipere dignaremur, quod utique malis et dispendiis vestris pia volentes compassione succurrere, parati sumus 4) nos in opere tam salutifero et vobis profuturo occupare et nunc benevolencie nostre non deficiet ad ea affectus. Verum quidem prefate littere vestre, quarum vobis copias presentibus interclusas dirigimus, de voluntate vestra et integritate consensus vestri fecerunt nos dubitare et hesitare quod illa promiserunt 5). Nam litteras predictas ex quibus intencionum vestrarum 6) fundamentum apparere debuit, duorum annorum ex data ipsorum scriptas fuisse annus vicesimus primus demonstrat 7), sicut in tenore huius copie poteritis auscultare. Cum igitur res hec tractanda est puris affectibus et dubietatis cuiuslibet scrupulis ipsam carere oporteat 8), significare nobis placeat literis aliis, quas par 9) vel alius defectus non posset arguere, si pro vobis onus, quod optamus pro redempcione tot malorum nostris humeris imponere, amplecti debeamus Datum etc.

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 185 z nadpisem: epistola scripta a domino regi Polonie valde bona (!!) Porównaj Caro L. C. II. N⁰ LV. p. 104 i tamże uwaga 2. Blisze oznaczenie daty wypływa z porównania treści tego listu z listem króla do Witołda, który umieszczam w drugiéj połowie lipca t. r. obacz wyżej N⁰ MXCVIII.

1) C. per familiarem S. fidelem dilectum. 2) C. incendiis. 3) C. satana. 4) C. fuimus. 5) kod. quod amodo permiserunt. 6) C. nostrarum. 7) C. denuncciat. 8) C. appareat. 9) C. iste.

MC. *S. L et D.* [*W Rzymie* 28 *sierpnia* 1423].
Papież Marcin V użycza Witołdowi i jego rycerstwu absolucyi za winy, które ściągnęli na się w wojnie podjętej w przeszłym roku przeciwko zakonowi.

Caro L. C. II. N⁰ CXXIX. p. 206.

MCI. *W Korczynie* [*pod koniec sierpnia* 1423].
Król Jagiełło udziela Witołdowi w odpisie uchwał, jakie zapadły na sejmie w Nowym Korczynie przeciwko Hussytom, i uwiadamia go, iż zapowiedział Wielkopolanom zjazd do

Wiślicy celem uchwalenia takichże artykułów przeciwko kacerzom.

Caro L. C. I. N⁰ VIII. p. 36. i Palacky Beiträge I. N. 274. p. 305.

MCII. *W Wolinie S. D.* [*w wrześniu* 1423].
Eryk król Duński donosi królowi Jagielle, iż udaje się do króla Zygmunta i prosi, aby mu król glejt bezpieczeństwa wystawił, gdyż zamyśla wracać przez kraje Polski.

Rex Dacie scribit regi Polonie etc.

Serenissimo principi domino Wladislao etc. Ericus eadem gracia Dacie, Swecie, Norwegie regnorum, Sclauorum Gottorumque rex et dux Pomeranie, salutem et fraterni amoris augmentum. Serenissime princeps frater noster carissime! Nosse libeat, invictissimum Romanorum regem etc. fratrem et avunculum nostrum carissimum non tam per solempnes suos nunccios, quam per scripta nuper insinuasse nobis, secundum certi diffinicionem consilii, visum sibi existere, quod per modum exercitus et brachii secularis, fortitudine serenitatis vestre nec non et plurimorum aliorum principum et amicorum fultus potencia, contra perfidissimos orthodoxe fidei perversores et appostatas gentes, videlicet hereticos Bohemie nacionis, pro corroboracione religionis christiane et munimine ecclesie sancte dei, ad campum exiret, requirens a nobis et expostulans, ut nos provide aptare serenitatique sue ante civitatem Pragensem in campo, circa festum nativitatis gloriose domine nostre beate virginis proxime futurum, occurere curaremus. Serenissime princeps, intencione hac eadem iam huc supra transfretando mare, apti ad hoc et pro modo parati, salvi pervenimus [1]), altissimo conducente, nunc vero rumores contrarii consurgentes, ex quibus propositum huiusmodi mutatum esse comperimus nobis occurrunt, prout in hac parte cerciora cognoscere non valemus ad presens, quod quidem dolenter referimus, ipsi eciam effectum exitus huius rei pro laude dei et christiane fidei exaltacione desideramus corde toto [2]). Nihilominus tamen, ex quo iter cepimus, ipsum continuare, duce domino, usque ad presenciam regis Romanorum, colloquiorum gracia, si comode eam (sic) habere poterimus, sathagemus. In reversione autem nostra per confinia et metas regni vestri, que et quas lator presencium strennuus Swanthossius miles F. V. expositurus est, ad presens redeundo descendere proponimus, desiderantes attente pro quo in vestra fraterni amoris dileccione S. V. consensum atque benivolam voluntatem una cum vestro salvo et securo conductu et ducatu per fines vestros nobis procurandum. Et super premissis quesumus, dileccionis virtus vos cogat, celere nobis et efficax demandare responsum. Scriptum in civitate nostra Walin etc. [3]).

Kopia w kodeksie N⁰ II 68. p. 192 bibl. Kórnickiej.

1) pervemimus. 2) corde po raz drugi. 3) Domysł, co do uzupełnienia daty polega na tem, iż król Jagiełło list ten na dniu 11 października we Lwowie odebrał i zaraz nań odpowiedział posyłając glejt żądany. Odpowiedź ta znajduje się w Cod. epist. II. p. 61. N⁰ LXII.

MCIII, *S. L et D.* [*W Solcu* 20 *września* 1423].
Król Jagiełło dziękuje papieżowi Marcinowi V za promocyą Jastrzębca i Oleśnickiego.

Beatissime pater domine benignissime! Quascunque potest mea devocio et prevalet humilitas, sarctitati vestre graciarum refero acciones pro eo, quod sanctitatis vestre clemencia dignata est me paternis contueri aspectibus et reverendis in Christo patribus Alberto tunc Cracoviensi episcopo, nunc Gneznensi archiepiscopo ac primati de Gneznensi, et Sbigneo de Cracoviensi ecclesiis providendo graciose et emulorum meorum qui mihi in abusu mentis sue usurpare voluerint, desideria postergando, quod mihi pro gracia reputo a sanctitate vestra speciali et hoc ipsum sanctitati vestre et sacrosancte sedi apostolice, cui vestram sanctitatem digna prefecit altissimus, semper volo humiliter et devote promereri, quam dignetur omnipotens diu et longe conservare pro regimine ecclesie sue sancte in mea consolacione speciali etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 187 z nadpisem: de eadem materia. Ob. Caro L. C. I. N⁰ XLIX. A. p. 88.

MCIV. *S. L et D.* [*W Solcu* 20 *września* 1423].
Takaż podzięka ze strony króla Jagiełły dla niewymienionego kardynała.

Reverendissime in Christo pater amice carissime! Favores quos reverendis in Christo patribus dominis Alberto archiepiscopo Gneznensi et Sbigneo episcopo Cracoviensi sincere nobis dilectis cum tanta frequencia apud sanctissimum dominustrum Martinum papam, vestra paternitas [1]) in promocione ipsorum ad ecclesias Gneznensem et Cracoviensem exhibuit, ac si propriis nostris profectibus inpartiretur tales reputamus et velud pro talibus paternitati [2]) vestre graciarum acciones multiplices referimus offerentes nos P. V. ad beneplacita possibilia atque grata Datum etc. [in Solecz XX, septembris XXIIII].

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 187. z nadpisem: Hic referuntur graciarum acciones cuidam cardinali per dominum regem Polonie. Por. Caro L, C. I. N⁰ XLIX. B. p. 88.

[1]) C. pietas. [2]) C. pietati.

MCV. *S. L. et D.* [*W Solcu* 20 *września* 1423].
Tenże składa podziękę za tożsamo jednemu z kardynałów.

Reverendissime in Christo pater amice carissime, quod paternitas [1]) vestra statum nostrum et nostrorum ac honorem semper pia solicitudine promovere non deserit [2]) paternitati vestre graciarum [3]) acciones referimus speciales, petentes eandem, quatenus negocia nostra et regni nostri et reverendorum in Christo patrum dominorum Alberti archiepiscopi Gneznens's et Sbignei episcopi Cracouiensis et ecclesiarum ipsorum, quos nobis singularis zelus fecit caros, facta et agenda in sacro concillo Senensi et coram sanctissimo domino nostro Martino papa quinto exercenda velit V. P. cum eorum personis habere paterne recommissa sicque ea promovere, ut ad beneplacita vestra et quevis possibilia animus noster, qui semper P. V, sinceriter afficitur vota [4]) vestra desiderio amplectatur. Datum etc.

Kopie z kod. bibl. Kórn. N. II. 68. p. 186, z nadpisem: de eadem materia ob. Caro L. C. I N. XLIX. C.

[1]) C. pietas. [2]) C. deficit. [3]) C. grates. [4]) C. ideo.

MCVI. *S. L. et D. [około 20 września* 1423].
Zbigniew Oleśnicki składa podziękowanie papieżowi Marcinowi V. za promocyą na biskupstwo krakowskie.

Beatissime pater domine clementissime! Nec capere intellectu, nec possum amplecti racione, unde mihi hoc, qui vermis sum et non homo [1]) quod V. S. licet immeritum et indignum tot me graciis et favoribus pietatis dignata [2]) est prevenire et ecclesie Cracoviensi tam insigni [3]) preficere in episcopum et pastorem. Quid igitur S. V. retribuam, quid agam et quibus rependiis parvitas mea poterit respondere tante clemencie [4]). Si graciarum acciones, quas nunc cum humilitate et devocione cernua referro vestre clementissime sanctitati pro tam exuberantis donis gracie proposuero, non sufficiant [5]) tante bonitatis compensare affectum, neque mihi tanta virtus et potestas adesse poterit in hac vita, ut vices non quales vellem sed quas possem saltim reddere valerem tante bonitati. Quidquid enim devocio, oracio, humilitas, subieccio, obsequia, servicia, reverencia et obsecundacio mea prevalent, illa et affectum quem nequit lingua tanta novitate stupida exprimere, queque [6]) semper sub debiti racione S. V. subsumit [7]) una mecum et omnibus meis dignetur S. V. benigne suscipere et sub alis proteccionis S. V. me et ecclesiam meam paterna benignitate misericorditer confovere, imperfeccionem autem meam, quam ad reddendas dignas grates coram S. V. recognosco, altissimi dignetur supplere perfeccio, qui omnibus retribuit habundanter. Ceterum S. V. me hortatur, ut ad extirpacionem et subversionem hereticorum de Bohemia omnibus modis, quibus possem serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie, dominum meum [8]) graciosissimum, invitarem una cum eius principibus et baronibus talia prestando consilia, ex quibus ad eorum exterminium animus ipsius et suorum fervidius posset provocari. Beatissime pater, semper non cessavi nec cessabo usque serenitati sue, in hoc salutifero et caro omnipotenti deo proposito, consiliis meis assistere et que excidium perpetuum [9]) huius pravitatis heretice operari potuerit, apud serenitatem suam procurare. Licet in hoc conatus omnes et studia exponit oportuna, ut hec perniciosissima et omni vituperio plena societas Hussitarum ab hominum memoria deleretur, verum quibusdam impedimentis obstantibus legittimis nequit, prout desiderii sui fuit, contra prefatos [10]) hereticos potencias suarum gencium convocare pro presenti, et tum eciam ut in futuro anno in maiori comitatu suorum exercituum cum [11]) serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum etc. [rege] ac inclito domino Withowdo etc. accincti potenciis prefatos hereticos conterere non different, hoc quidem serenitatis sue semper [12]) inest menti. Et ad hoc nuper reverendissimi in Christo patris domini B[rande] cardinalis Placentini, sedis apostolice legati ipsum prevenit peticio, quam sibi nunccii apud prefatum Romanorum regem etc. huius rei expectantes negocia intimarunt, qualiter posset sua serenitas per concordiam possibilem hereses et fremitus huius insanientis populi absque profluviis sangvinis humani industrie sue racione a domino deo sibi concesse benignius quietare. Quantum autem in presenciarum hoc fecerit et facit continue diligenciam prefati domini Sigismundus Romanorum etc. et cardinalis et alii plurimi, quos hoc non latuit negocium, poterint protestari. S. V. personam sanam et incolumem conservare dignetur altissimus in [13]) longevum pro regimine ecclesie sue sancte et mea consolacione speciali. Datum Raszburg (sic) etc.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 188, z nadpisem: [Sbigneus] refert graciarum acciones domino pape pro episcopatu Cracouiensi. Por. Caro L. C. I. N. XLIX. E. p. 89.

1) C. habeo. 2) C. digna w kod. 3) C. insigniter. 4) C. bonitati. 5) Kod. sufficientem. 6) C. quamquam. 7) C. subsunt. 8) C. nostrum. 9) C. perpetrare. 10) C. predictos. 11) C. videlicet. 12) C. quottidie. 13) C. per.

MCVII. *S. L. et D. [około 20 września* 1423].
Zbigniew Oleśnicki dziękuje za poparcie swej promocyi, któremuś z kardynałów.

Reverendissime in Christo pater domine et fautor graciose! Memor ero semper beneficiorum P. V. quibus me P. V. in promocione mea ad ecclesiam Cracoviensem cum tanta sollicitudine, que mox me latere non potuit, multa benignitate amplecti non cessavit. Et proinde ad graciarum acciones P. V. assurgo infinitas et quidquid facultas parvitatis mee prevalet id [1] totum una mecum P. V. habere recognosco. Datum ut supra etc.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68, p. 187 z nadpisem: forma redditus graciarum. Por. Caro L. C. I. N⁰ XLIX. D.

1) C. illud.

MCVIII. *We Lwowie [w październiku* 1423].
Postanowienia króla Jagiełły względem ziemi Ruskiej.

Rex Polonie scribit archiepiscopo Leopoliensi et eius successoribus dando facultatem hereticos puniendi:

Wladislaus dei gracia etc. Significamus etc. Ex quo gracia almi spiritus inspirante sancte romane ecclesie ritum et obedienciam professi, gremio eiusdem, licet inmeriti sumus aggregati, expedit ut illam et iugi attolamus obsequio et ad ampliandum christicolas eius nostros conatus exponamus. Et quia in terris Russie nobis subiectis, ubi degent scismatici de observancia Grecorum casus multi, proch dolor, romane ecclesie contrarii, commituntur, ne fides catholica diminui valeat aut ab adversantibus eidem aliqualiter corroderi, articulos infrascriptos decrevimus in eadem observandos etc. In primis dedimus et concessimus reverendo patri domino Johanni archiepiscopo Leopoliensi et eius successoribus damusque et concedimus plenam et liberam facultatem hereticos quoslibet et religionis christiane prevaricatores, cuiuscumque sexus aut status sint, quoscumque dictus dominus archiepiscopus notaverit plenam reppetendi, recipiendi et de perpetratis puniendi facultatem etc. Item volumus et decrevimus per presentes, ut omnes sexus utriusque christiani catholici, de terris Pruthenorum abducti terra nostra Russie servituti mancipati liberi dimittantur et si alicubi comperti fuerint illiberi, extunc possessores ipsorum pene gravissime volumus subiacere. Item ex nunc nullus christianorum vel christianarum ritus romani audeat pueros suos in scismaticam sectam quoquomodo baptizare et si baptisati sunt, ad ritum suum catholicum reducantur. Et quod pecunie vulgariter dicte rospusch, dum aliquis vel aliqua baptisatus vel baptisata virum aut uxorem scismaticum vel scismaticam dimiserit et relinquerit, minnime exigantur. Quocirca vobis capitaneis, burgrabiis, woyewodis, tenutariis, procuratoribus, terrigenis, nobilibus, civibus, kmethonibus, et cuiuslibet status, condicionis et eminencie hominibus, presentibus reqirentes, fidelibus dilectis, firmiter precipiendo mandamus, quatenus decretum, mandata et statuta nostra superius expressa

universaliter omnes observare debeatis et eisdem parere ac ipsa exequi cum effectu. Ubi autem per aliquem forent in aliquo violata vel non tenta, vos officiales nostri predicti, ad observanciam eorum quoslibet compellatis, contradictores quoslibet et inobedientes castigacioni et ulcioni debita compescendo. Datum in Leopoli etc.[1])

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68, p. 199.

[1]) Zważywszy, że dekret powyższy wydany jest we Lwowie, gdzie król w r. 1423, na dniu 9 października przebywał. (A. Gr. i Z. III. str. 185), i że w tymże roku 2 czerwca, oskarżał się król przed jednym ze swych biskupów, w piśmie z Halicza datowanym, na opieszałość poddanych swych w wierze, (Cod. epist. II. N⁰ LVII) zaś 27 maja wydał podobny uniwersał do mieszkańców ziemi Ruskiej, (Palacky Urk. Beitr. I. ?o3), przyjąć można, że i podane powyżéj postanowienie zostało w tymże samym roku i czasie na Rusi ogłoszone.

MCIX. *W Trokach* 15 *października* 1423.

Witołd pisze do Wrocławian: Jeszcze nie uszło pamięci naszej, że wy spaliliście naszego poddanego z Wilna, zaaresztowawszy najniegodziwiej jego majątek w towarach. Kilkakrotnie napominałem was o oddanie majątku; — nieposłuchaliście nas jednak, pomimo, że majątek nieboszczyka do was nie należy. A wy nadto, na sromotę imienia naszego, aresztujecie sługę naszego Fochsa, wysłanego z naszymi listami. Wzywam was stanowczo do wydania tegoż, (et sii psum Fochs liberum non dimiseritis, volumus cogitare, qualiter vobis et vestris talionem ubi poterimus rependere valeamus).

Kopia współcz. w liście Wrocławian z 16 listopada t. r., do w. mistrza pisanym, z prośbą o poradę, coby im wobec srogiej groźby księcia uczynić należało. W arch. N. Z. w Królewcu Szufl. VI *a*. N. 44. z datą Troky ipsa die sancte Hedwigis. Anno XXIII.

MCX. *S. L. et D. [w październiku* 1423].

Król Jagiełło donosi Witołdowi, że król Zygmunt pragnie go odwiedzić na granicach węgierskich.

Littera magno duci de intencione regis Hungarie.

Serenissime princeps frater noster carissime! Strennuus Sbigneus de Brzesze, regni nostri marschalcus, nobis per honorabilem Nicolaum Gaudeczsky canonicum Wladislauiensem auleque nostre notarium de Hungaria ista vice intimavit, quomodo serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorum et Hungarie rex etc., ponit in nostra et fraternitatis vestre voluntate, ex quo anno presenti sibi contra Hussitas nulla facere debemus subsidia, extunc ad estatem proxime venturam terminum levandi exercitus nostros et F. V. eligere deberemus et huiusmodi terminum prefato domino regi Hungarie eo cicius intimare, ut ipse coadiutores suos in tempore, ut essent parati, super eundem terminum avizaret. Et subiuxit, quod si ambo personaliter cum exercitibus nostris in campo essemus constituti, tunc et prefatus rex Romanorum personaliter cum exercitibus constitui vellet, et si ambo non essemus constituti sed unus nostrum eciam et ipse constitueretur, sin autem ambo essemus personaliter absentes, sed tamen gentem nostram dirigeremus, tunc et ipse personaliter non esset sed gentem suam dirigeret. Libenter tamen videret, quod ambo essemus vel unus nostrum, dicens, quod illum honorem, quem altissimus conservat, usque modo et a deo meritum per ipsorum transitum adipisci

possent, sic quod per ipsos essent conversi vel per ipsorum iuvamina exterminati. Dixit enim supradictus rex Hungarie, prout ex parte eiusdem marschalci idem refert Nicolaus, quod cum ambo in campo, ut premittitur, essemus constituti, vellet duci Austrie, quemmodo filium vocat, qui filiam suam accepit in uxorem, coram nobis et fraternitate vestra personaliter committere et cum eo ita disponere, ut regna et corone in pacis et concordie essent unione, quemadmodum temporibus antecessorum nostrorum regum fuerunt unite. Item reffert, quomodo dominus supradictus rex Hungarie, antequam congregaremus gentes nostras, postulat habere convencionem nobiscum et cum V. F. ita quod ambo essemus in eadem convencione personaliter constituti, dicens, quod si fraternitatibus ipsorum placet descendere in Swolen cum pauca gente super festum sancti Martini proxime venturum aut citra, et ibi iocunda venacionum tempora ducemus in fraterna caritate et demum ibidem, auxiliante deo, tractabimus et terminabimus ea, que fuerint regnorum et dominiorum nostrorum meliora. Sin autem fraternitatibus suis, ut prefertur, cum pauca gente ibidem in Swolen descendere non placuerit, extunc, ex quo dominus rex Polonie circa festum sancti Martini in Sanok vel prope consvevit morari et loca circa granicies deambulare, nos ad fraternitates suas in Stropkow descendemus vel in Sanok aut quo ipsorum placuerit serenitatibus, gentibus cum paucis. Item idem marschalcus noster per eundem Nicolaum nobis consulit, ex quo iam dictus dominus frater noster nobiscum convencionem habere desiderat, nam tum duo necessaria unis expensis possent expediri. Cum tamen coronacio serenissime principis domine Zophie, consortis nostre carissime, similiter est necessaria, ad coronacionem huiusmodi F. V. interesse deberet in festo sancti Martini proxime venturo au post in civitate Cracoviensi, prefata domina consors nostra esset coronata et ibidem dominus Romanorum rex in eadem coronacione nobiscum conveniret etc. [1])

Kopia w kod. N. II. 68. p. 193—194 bibl. Kórnickiej.

[1]) Gdy koronacya królowej Zofii odbyła się w Krakowie 5 marca 1424 r., a list jak z wyrażenia in festo sancti Martini proxime venturo wnosić należy, pisany przed 11 listopada, przyjmujemy, że wysłał go król w październiku 1423 r.

MCXI. *W Medyce* 31 *października* [1423].
Król Jagiełło wzywa miasta do użyczenia mu pomocy pieniężnej na uroczystość koronacyi królowej Sonki.

Littera generalis ad omnes civitates scripta super prestando subsidio pro coronacionis festo.

Fideles nostri dilecti! Ex quo tali tempore predecessorum nostrorum regum Polonie felicis recordacionis atque nostri consuetudo servabatur, quod singule civitates in regno nostro existentes predictis regibus atque nobis pro solempnitatibus nupciarum vel aliarum festivitatum notabilium certa subsidia faciebant, nos itaque, qui favente divina clemencia ipsis in regno successimus et non esanguius (sic), statum reipublice et pacem subdito nobis populo quieti proprie non parcentes procuramus, eorum volentes vestigiis ambulare et antiquas consuetudines imitari, fidelitatem vestram requirimus et hortamur, quatenus pro instanti coronacione inclite et preclare principis domine ** consortis nostre carissime, quam XXVI [1]) die mensis decembris [2]) in civitate nostra Cracoviensi decrevimus celebrare, ex quo pro nupciis nulla nobis subsidia prestitistis, iuxta bonorum vestrorum facultatem, quo-

rum taxam vestro committimus arbitrio, velitis nobis subsidia que potestis ministrare, quatenus vestris suffulti auxiliis eo decencius festum coronacionis predicte, ad quod magna regum, principum, procerum et nobilium confluet multitudo, absque nostri erarii lesione notabili expedire valeamus et pro nostro et regni honore hospites congruis honoribus magnifice et prout decet regie celsitudini habundancia necessariorum procurure. Quidquid autem pro subsidio huiusmodi decreveritis [3]) assignandum, hoc usque ad nostrum felicem proximum adventum in maiorem Poloniam reservetis. Datum in Medica etc. (in vigilia omnium sanctorum).

Z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 191. Littera generalis ad omnes civitates scripto super prestando subsidio pro coronacionis festo. Caro L. C. I. N. L. p 91.

[1]) C. XXVII. [2]) C. Januarii. [3]) C. decrevimus.

MCXII. *S. L. et D. [w listopadzie* 1423].

Król Zygmunt do króla Władysława: iż rektor i profesorowie krakowskiego uniwersytetu zdają się zapoznawać cel audyencyi, mającej być Hussytom użyczonej na dniu 2 lutego, skoro w niej nie chcą uczestniczyć. Nie idzie tam o dyskussye nad prawdami wiary, lecz o informacyą popadłych w błędy i o ich nawrócenie, gdyż Hussyci nie chcą obesłać konsylium Syeneńskiego. Wzywa w końcu króla, by skłonił uniwersyteckich profesorów do uczestnictwa w audyencyi.

Caro L. C. II. N. CLI. p. 230.

MCXIII. *W Bieczu* 16 *listopada* 1423.

Król Jagiełło wyznacza komisarzy do odebrania zamku Drahimskiego.

Raczyński C. d. Lith. p. 309—311.

MCXIV. *W Rzymie* 24 *listopada* 1423.

Papież Marcin V. winszuje Witołdowi szwagierstwa z Brandeburczykiem i zachęca go do uskutecznienia tegoż, wbrew intrygom tych, którzyby sobie tych związków nie życzyli.

Caro L. C. I. N. LVI. p 108.

MCXV. *W Wyszehradzie [pod koniec* 1423].

Król Zygmunt uprasza Jagiełłę o wstawienie się u Witołda za kupcami szlązkimi.

Rex Hungarie regi Polonie super iniuriis.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex etc. Serenissimo principi domino W[ladislao] etc. salutem et amoris mutui continuum incrementum. Serenissime princeps frater noster carissime! Venerunt ad nostram presenciam Mathias Lenkenar, Andreas Erlenhaubt, cives nostri de Namslauia et Franczko Cowicz de Wolaw, fideles nostri dilecti, nostre celsitudini proponentes, qualiter alias per illustrem principem dominum Withowdum etc. avunculum nostrum carissimum fuissent in Lawsko (sic) captivati, propter quendam Ruthenum, qui in Wratheslauia suis demeritis et forefaccione exigentibus, extitit iudicialiter condempnatus. Et quia vestre

bene incolit fraternitati, quod omnes rancores, discordie et differencie inter nos quomodocumque suborte, in convencione nuper in Scepusio per nos personaliter celebrata, eciam ex parte prefati domini ducis sopite sunt penitus et sublate, ideo vestram fraternitatem attente petimus et rogamus, quatenus vos erga fratrem vestrum ducem Withowdum, fratrem nostrum carissimum, interponere velitis et eum affectuose requirere, quod prefatos cives et homines nostros a sua captivitate, tam vestri quam nostri intuitu, liberos reddat et absolvat. In eo nobis, frater carissime, singularem conplacenciam facietis, Datum in Wischegrado etc.

Kopia z kodeksu N[0] II. 68. p. 205 bibl. Kórnickiej.

MCXVI. *W Rzymie* 1 *grudnia* 1423.

Papież Marcin udziela królowi Jagielle i 25 osobom z jego rady indulgencyi, na mocy której uzyskują, pod pewnymi warunkami, odpust zupełny, jak gdyby brali udział osobisty w jubileuszu Rzymskim.

Martinus episcopus servus servorum dei. Carissimo in Christo filio W(ladislao) regi Polonie illustri salutem et appostolicam benediccionem. Promeretur, inter ceteras preclaras tue serenitatis virtutes, singularis devocio, qua nos et romanam ecclesiam revereris, ut peticiones tuas illas presertim, que animarum salutem respiciunt, ad exaudicionis graciam admittemus [1]). Cum itaque sicut nobis exhibita pro parte tue serenitatis peticio continebat, tu propter longitudinem viarum et alia discrimina et ex certis causis nobis expositis, almam urbem ac beatorum Petri et Pauli appostolorum basilicas nec non Lateranensem et beate Marie maioris ecclesias de urbe prefata presenti anno iubilei personaliter visitare comode non poteris nec eciam de presenti visitare valeas, et sicut eadem peticio subiungebat, tu pro salute anime tue et viginti quinque consiliariorum tuorum quos duxeras eligendos, cupias huiusmodi indulgenciam cum eisdem consiliariis fieri particeps, pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut tibi et illis super hoc providere misericorditer dignaremur. Nos volentes celsitudinem tuam premissorum intuitu favoribus prosequi graciosis, tuis in hac parte supplicacionibus inclinati, tibi et dictis vigintiquinque consiliariis vere penitentibus et confessis, ut tam tu quam dicti consiliarii tui aliquas ecclesias in regno et dominio tue serenitatis existentes per aliquot dies, secundum quod [2]) confessori, quem tu ad hoc elegeris et quilibet prefatorum consiliariorum duxerit eligendum, videbitur expedire, semel tantum in die visitando, plenam omnium peccatorum remissionem ac indulgencias proinde consequaris atque idem consiliarii consequantur, acsi dicto anno iubileo tu et illi personaliter ad ipsam urbem accessissetis et basilicas ac ecclesias prefatas diebus per sedem appostolicam in dictis forensibus venientibus anno iubileo ac vere penitentibus et confessis, visitantibus basilicas et ecclesias supradictas visitassetis personaliter, serenitati tue et viginti quinque consiliariis per te, ut premittitur, eligendis, huiusmodi auctoritate appostolica tenore presentis indulgemus. Volumus autem, quod idem confessor de hiis de quibus fuerit alteri satisfaccio impendenda, eam serenitati tue et dictis consiliariis per te et illos faciendum iniungat, quam cum primum tu et illi poteritis facere tenemini. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare presumpserit indignacionem omnipotentis dei et beatorum

Petri et Pauli appostolorum eius se noverit incursurum. Datum Rome apud sanctum Petrum kelendis decembris, pontificatus nostri anno septimo.

Kopia bulli w kodeksie bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68 p. 291. przywiedziona w całości w piśmie Jagiełły z 12 lipca 1424 r. obacz poniżej.

[1]) w kod. admittendes. [2]) quot.

MCXVII. *W Rzymie* [1 *grudnia* 1423].

Papież Marcin V udziela tejże samej indulgencyi Witołdowi i 15 osobom z jego rady.

Caro. Lib. Canc. II. N⁰ CXXVIII. p. 204; data nie oznaczona u Cary wypływa z porównania z poprzedzającym numerem.

MCXVIII. *S. L et D.* [*W Kielczowicach pod koniec* 1423].

Król Jagiełło do kapituły Wrocławskiej z wyrzutem, że mu nie odpowiedziała w sprawie żądanej przezeń restytucyi kanonika Wawrzyńca.

Rex scribit capitulo Wratheslauiensi modo indignacionis super restitucione iurium cuiusdam canonici etc.

Honorabiles viri! Nuper litteras nostras pro honorabili Laurencio canonico vestro Wratheslauiensi regni nostri alumpno devoto dilecto direximus, pia vos adhortacione requirentes, ut ipsum in iuribus canonicatus sui conservare et fraternis placuisset amplexibus confovere nostramque super inde responsivis avizare magestatem. Sed dum eas recepisse vos contingit, subito suspicione illas arguentes contagio sicut vota nostra requirebant respondere renuistis ad easdem, cum tamen prestante altissimo scripta nostra undique diffusa, semper dignis meruerunt in conspectu omnium titulis commendare. Sed hoc nobis ex hoc arbitramur a vobis accidere, quod episcopus vester se nobis posuit inimicum, quem et vos in eo committare (sic) anhelantes, huiusmodi inimicicias et odia nobis proponitis, quod utique nullis exigentibus nostris excessibus in conspectu vestro et vestre ecclesie, cuius nos [honoris] [1]) antiqua recensio pronum profitetur culmini nostro recesserunt. Datum in Kyelczowicze etc. [2])

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II 68. p. 145.

[1]) stoi maiora. [2]) Niesnaski pomiędzy królem Jagiełłą a biskupem wrocławskim wzmogły się w drugiej połowie 1423 r. gdy tenże uwięził posła polskiego Siestrzeńca, spieszącego w poselstwie do Husytów (obacz Polska a Czechy w czasach husyckich str. 266). Gdy atoli w kwietniu 1424 r. nastąpiło pogodzenie się (obacz Caro L. C. N⁰ V. p. 27 list Jagiełły do Witołda) wnosić należy, że list nasz wyszedł z kancelaryi królewskiej pod koniec 1423 r. lub w początkach 1424.

MCXIX. *W Berghausen* [1423].

Henryk IV książe Bawarski oświadcza swą przyjaźń królowi Jagielle i przysyła mu podarunki.

Littera ducis Bauarie scripta regi Polonie etc.

Henricus dei gracia comes palatinus Reni et Bauarie dux etc. Serenissime princeps et excellentissime domine! De sospitate velitudineque vestra corporali maximo semper gliscimus audire affectu quomodo teste altissimo in presenti cursu temporum animum nostrum nil pocius nilque avidius recreare sive consolari po-

terit quam de vicinis vestris atque prosperis sepe sentire successibus, quare ut nos celsitudo vestra de eisdem sepius avizare dignaretur, precamur obnixe. De magnis vero reverenciis et regalibus favoribus, nobis alias apud serenissimum principem dominum nostrum graciosum Romanorum regem etc. fratrem vestrum precarissimum exhibitis, non inmerito celsitudini vestre inmensas graciarum refferimus acciones, pro quibus licet in minnimo nullam refusionem facere possumus, offerimus tamen nos, in quantum facultas nostra expetit, suis temporibus apud magestatem vestram, quoad vixerimus fideliter procul dubio deservituri. Et in signum et incrementum maioris et future noticie habende, per validum Georgium de Burgaw harum gerilium familiarem et fidelem nostrum dilectum cum hiis nostri territorii canibus, caseis et armis vestram regalem duximus visitare maiestatem, rogantes ex animo, ut hec non refutare sed pocius de innata vobis benignitatis clemencia, graciose recipere et accepta habere velitis a tam fideli principe vestro. Et re vera, si ipsa regalis vestra magnificencia aliqua vobis placida in nostro posset indagari promptuario sive territorio, eadem una cum serviciorum nostrorum promptitudine prompta offerimus ad quevis vestra regalia beneplacita et nostra data, quibus nos et illustrem principem Fredricum marchionem Brandeburgensem et burgrabium Norembergensem avunculum et consangvineum nostrum cordialissimum semper humili recommendamus affectu pro maiestate vestra et omnibus regnicolis vestris pro posse utique deservitura, temporibus affuturis. Datum in Burgchuse etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68 p. 207.

MCXX. *S. L et D.* [*w* 1423].
Król Jagiełło odpowiada Henrykowi IV. księciu Bawarskiemu i przesyła podarunki.

Responsum ad predicta.

Preclare princeps frater noster dilecte! De scriptis intimatis et enceniis nobis per V. F. transmissis et per Jeorgium de Burgaw presentatis, armis videlicet duobus panceriis, canibus tam odorniferis (sic) quam mulosis (sic) caseis, lanceis, gladio et cultellis etc. in quibus affectus et benivolencie plenissime que ad nostram geritis personam in vobis exuberare cognoscimus V. F. referimus graciarum acciones, pro complacencia tenentes specialiter, quod a recordiis vestris, quem brevis noticia et conversacio fecit carum, minnime excidimus, quinnimmo tam ex scriptis vesiris quam enceniorum predictorum transmissione a parte cognoscimus V. F. nobis et corone affectos et nos in bona memoria obtinere, que erga F. V. recip roca vicissitudine parati sumus compensare. Ut autem affectus et dileccio fraterna inter nos magis ac magis foveatur et maneat, hortamur V. F. in desideriis obtinentes, quatenus ea, quecunque in regno et dominiis nostris V. F. grata forent et accepta, nobis significare velitis, que pro votis vestris minnime F. V. negabuntur. In presenti autem per dictum G(eorgium), latorem presencium, loco unius equi pro quo nobis scripseratis duos, unum portantem et alium seras agittantem, et duos acci pitros, vice unius optati, V. F. destinamus, in singulis optantes V. F. complacere. Datum etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ 68. p. 207 – 208.

MCXXI. *W Rzymie [pod koniec 1423].*
Papież Marcin V. uwiadamia Witołda, że uwalnia Wileńskiego biskupa Macieja od osobistego udziału w koncylium w Syennie, gdyż obecność jego na Litwie jest konieczną; wyraża swe ukontentowanie z powodu, że książe zajął się obroną kościoła i wykorzenieniem kacerstwa i wysyła doń z powrotem Jakóba [de Rubeis].

Caro L. C. II. N⁰ CXXXI. p. 208.

MCXXII. *S. L. et D. [około nowego roku 1424].*
Treść poselstwa, przedłożonego królowi Jagielle ze strony kardynała Brandy, celem nakłonienia go do podjęcia wyprawy przeciwko Hussytom.

Serenissime ac glorisissime princeps et illustrissime domine! Reverendissimus in Christo pater et dominus dominus meus dominus Branda cardinalis Placentinus, apostolice sedis legatus, vester antiquus devotus servitor, humillime et ex toto corde se maiestati vestre recommendat, qui pro tanta re et [1]) eciam ut visitaret serenitatem [2]) vestram quam maxime videre affectavit [3]) personaliter ad eandem S. accessisset, sed quia de proximo imminet quedam audiencia, causa pie informacionis hereticorum de Bohemia tenenda in Brunna, in quo loco aut prope quem ipsum necessario oportebit tunc moram trahere, causa ordinandi et dirigendi ea, que ob [4]) salubrem exitum ipsius audiencie pertinent, que iudicio omnium sine ipso commode fieri non possent, propterea ex tali necessaria causa [5]) impeditus, destinavit me ad magestatem vestram non solum ex parte sui, sed eciam ex parte sanctissimi [6]) in Christo patris et domini domini nostri pape Martini et ex parte universalis ecclesie, quam ipse apostolice sedis legatus in hac parte representat. Causa enim mee destinacionis est honor omnipotentis dei domini nostri Jesu Christi, est bonum fidei catholice et sancte nostre matris ecclesie, est conservacio societatis humane, est tandem serenitati vestre apud deum meritum inextimabile, apud vero homines honor et gloria perpetua. Quantum hec iniqua et crudelis heresis Bohemie maiestatem divinam offendat, quantumque [7]) errorem ac scandalum in christianitate conetur seminare, non est opus me referre.

Jam enim ubique notorium existit, quanta abhominacione et contemptu in deum perfidi heretici Boemie usi sunt et quottidie utantur exurendo imagines domini nostri Jesu Christi et sanctorum suorum, demoliendo ecclesias et loca sancta, ubi laudatur et honoratur deus, cremando et interficiendo monachos et religiosos sacerdotesque dei ministros et alios catholicos christianos, quicunque in manus eorum pervenerint, deviando ab institutis et preceptis sancte matris ecclesie, extra quam nemo salvari potest nec non [8]) reprobatos ritus et observancias ac varios errores in seduccione populi christiani predicando, qui asserentes aliud quam sancta ecclesia determinavit fatentur omnes maiores nostros ipsamque catholicam ecclesiam usque nunc errasse, quod impium est cogitare. Sunt eciam predicti heretici tante malignitatis et insolencie, ut serenissimo principi et illustrissimo domino Sigismundo, divina favente clemencia Romanorum semper augusto Hungarie ac Bohemie regi, domino eorum naturali ac fratri vestro carissimo, contra deum et iusticiam rebellent [9]), dantes perniciosum exemplum aliis regum et principum sub-

ditis, ut talia contra [10]) dominos suos machinentur, nisi ab huiusmodi pravitate compescantur. Asserit preterea magna pars ipsorum hereticorum omnia debere esse communia nec reddendum censum, tributum aut obedienciam suis superioribus, ex quo confunditur humana civilitas artesque et alia exercicia, quibus humanum genus regitur, per huiusmodi errores destituuntur, multa alia abhominabilia perpetrant omnibus manifesta pluraque [11]) nisi eis resistatur [12]) perpetraturi [13]) sunt in perniciem regum et principum et cuiuslibet aliquid possidentis. Ista est tandem eorum intencio omnia divina et humana iura ferro igneque vastare [14]), unde fiet, ut nec reges nec [15]) principes in suis regnis et dominiis, nec cives in civitatibus, nec tandem aliqui in domibus propriis ab eorum temeritatibus reddantur securi, nec solum ista abhominanda heresis fidem catholicam aut ecclesiam prosequitur [16]) sed [17]) machinatur instigacione diabolica in totum humanum genus eius iura corrumpendo [18]) et violando. Quis catholicus, hec et similia audiens, ab intimis non doleat, non ingemiscat, non insurgat, moriturus eciam si sit opus, ne tanto creatori nostro contumelia irrogetur [19])? Surgite, surgite illustrissime princeps [20]) in servicium creatoris nostri, non paciamini tantam ignominiam sibi et christianitati inferri, adiuvate prefatum serenissimum dominum regem Romanorum fratrem vestrum in hoc sancto negocio, ut eciam sit terror omnibus regum subditis, ne talia in dominos suos attemptent. Expectat christianitas nunc in tempore necessitatis fructum maximum vestre sancte conversionis. Nunc tempus est, quo omnes gentes benedicunt diem illum, quo sanctum sumpsistis baptisma, in quo fidem christianam professi estis tenere et defendere. Si aliquando [21]) pro rebus terrenis et caducis innumerabilem gentem et exercitum movistis, quanto magis nunc facere debetis pro creatore nostro, pro vita et beatitudine eterna. Quanto triumpho, quanta gloria sublimabitur persona vestra, si hec heresis, quam multi usque nunc extirpare temptaverunt [22]) vestro brachio et adiutorio tandem exterminetur, et per vestras manus finis tanto malo inponatur. Licet autem quilibet fidelis christianus ad hereses persequendas obligetur, principaliter tamen reges et principes, quibus gladius temporalis a deo concessus est, ad laudem bonorum, vindictam vero malorum. Cum autem vos et vestri similes ad iusticiam ministrandam deus prefecerit [23]), maiorem iusticiam agere [24]) non potestis, quam ut omnipotenti deo, id quod proprium eius est, videlicet honorem et cultum debitum pro viribus exhiberi faciatis et quod eius sanctam ecclesiam et catholicos christianos a predictis iniuriis et violenciis protegatis. Propterea serenissime [25]) princeps, prefatus reverendissimus dominus meus [26]) dominus cardinalis nomine universalis ecclesie S. V. hortatur [27]) monet, requirit et per viscera misericordie dei nostri obsecrat et circumspecto eciam [28]) legacionis officio tamquam vester fidelis et peculiaris amicus et servitor, pro honore et debito vestro consulit et persuadet, ut ad predictam heresim extirpandam [29]) totis viribus insurgere velitis et sanctam matrem ecclesiam ab huiusmodi persecucione defendere, ad quod quidem [30]) pluribus racionibus tenemini, tum quia fidelis christianus, tum [31]) quia rex potentissimus [32]), tum quia regno Bohemie finitimus [33]) et propinquus, tum quia in rebus bellicis multum instructus et fortunatus [34]) et ad predictam heresim delendam valde indoneus.

Quod autem S. V. predictam heresim persequi intendat, prefatus reverendissimus dominus meus firmissimam spem habet, attenta summa devocione, quam fidei catholice semper ostenditis et ferventi zelo, quem continue habetis in ampliando et augendo nomen christianum [35]), attenta reconciliacione fraterni amoris

hoc anno renovata inter S. V. et prefatum dominum Sigismundum Romanorum regem etc., in qua per spiritus sancti graciam convenistis uterque personaliter cum vestris potenciis intrare Bohemiam in dictorum exterminacionem hereticorum, attento eciam, quod que prodeunt de labiis vestris non faciatis [36]) irrita, sed ea cum omni celeritate soletis execucioni demandare. Nec non [37]) consideratis hiis, que cum ambaxiatore [38]) V. S. magnifico viro mareschallo regni vestri et venerabili viro domino preposito Calissiensi hic presentibus coram S. V. proximo septembri acta et conclusa sunt per prefatos serenissimum dominum Romanorum regem et reverendissimum dominum meum, nam [39]) cum dicti ambaxiatores allegarent causam quare S. V. et illustrissimus frater vester dominus Wythowdus magnus dux Litwanie proxima estate exercitum in Bohemiam non duxerint, videlicet propter terminum illum prorogatum ad festum sancti Jacobi, non aptum gentibus vestris ad exercituandum ex eo, quod esset nimis in fine estatis, quo tempore non inveniebantur necessaria pro castramentantibus et quod S. V. et dicti magni ducis celsitudo solebant, in quemcunque locum accederent, cum honore et expedicione redire, subiungentes [40]) pluries, quod si S. V. et eius celsitudini statueretur terminus conveniens et aptus, ad hoc eratis parati toto posse vestro contra dictos hereticos venire. Propterea prefati serenissimus princeps dominus rex Romanorum et reverendissimus dominus meus cum eisdem ambaxiatoribus concluserunt, quod S. V. et dicti magni ducis celsitudo haberent hanc facultatem statuendi terminum quemcunque vobis gratum et convenientem intimandum, quanto cicius fieri posset, prefatis S. domino regi Romanorum et reverendissimo domino meo, ut possent huiusmodi terminum notificare sanctissimo domino nostro pape ac reverendissimis patribus et illustribus dominis sacri Romani imperii electoribus [41]) aliisque principibus dominis et communitatibus ac ceteris, qui possent se ad dictum exercitum [42]) parare vel aliud [43]) subsidium prestare, de cuius termini prefixione adhuc certum responsum non est habitum, quod prefatus reverendissimus dominus meus ex aliqua racionabili causa factum esse existimat etc. Cum autem, serenissime princeps, usque ad estatem sit breve tempus et necessarium sit volentibus ac longinquis partibus sint homines vocandi ad huiusmodi exercitum [44]) et nihil aliud expectatur [45]) nisi ut S. V. dictum terminum statuat [46]), videtur prefato reverendissimo domino meo et omnibus fidei zelum habentibus non esse ulterius diferendum, quia quelibet modica prorogacio potest impedire exercitum future estatis et turbare tantum bonum, quemadmodum factum est estate preterita [47]). Ideo cum omni instancia et toto mentis affectu prefatus reverendissimus dominus meus orat, supplicat et obsecrat, ut iam sine ulteriori mora S. V. pro nostro [48]) debito et honore dictum terminum, quo velit esse personaliter hoc anno in Bohemia constituta, dignetur statuere et ipsum prefatis S. domino regi Romanorum et eidem reverendissimo domino meo insinuare, ut notificari posset sanctissimo domino nostro pape, qui tam ecclesiasticas quam seculares personas ad hoc sanctum opus hortetur et inducat, et ipse S. dominus Romanorum rex imperiali auctoritate possit fideles et subditos imperii ad dictum terminum, ut in Bohemiam veniant, requirere et [49]) alia interim [50]) preparari possint, que sunt necessaria ad castrametandum. Supplicat eciam prefatus reverendissimus dominus meus ex habundancia cordis non quidem, quod sit necessarium de hoc S. V. admonere, ut in dicto termino eadem magestas, ut sui moris est, cum tali potencia et tali proposito in Bohemiam accedat, [ut proxima estate finem et expedicionem huic abhominabili heresi valeat im-

ponere]. Ex quo V. S. aput omnipotantem deum meritum inextimabilem et beatitudinem eternam, aput homines vero immortalem gloriam et honorem consequetur obligabitque sibi et suis posteris perpetuo pro tanto bono sanctam Romanam ecclesiam sacrum Romanum imperium et totam denique christianitatem. Hec eadem S. princeps que maiestati vestre exposui ipse reverendus dominus meus mihi iniunxit, ut similiter prefato illustrissimo fratri vestro magno duci deberem explicare, ad quem si necesse fuerit et maiestas vestra mihi mandaverit sine mora iter arripiam.

Kopia z kodeksu biblioteki Kórnickiej N⁰ I'. 68. p. 212 — 216, z niedokładnościami, jak to u dołu umieszczone zmianki wykazują, u Cary L. C. I. N⁰ LXXV. p. 135 — 139. Nadpis w naszym kodeksie opiewa: Colacio facita coram domino rege Polonie ex parte domini Brande cardinalis per Julianum doctorum.

[1]) Caro czyt. ut. [2]) C. czyt. maiestatem. [3]) C. czyt. affectat. [4]) C. czyt. ad. [5]) C. cz. tam. [6]) C. czyt. dilecti. [7]) C. czyt. quemcunque. [8]) C. czyt. immo. [9]) C. czyt. evellent. [10]) C. czyt. et tali modo. [11]) C. czyt. plura vero. [12]) C. czyt. restituatur. [13]) C. czyt. perpetrata. [14]) C. czyt. vastant. [15]) C. czyt. et. [16]) C. czyt. persequitur. [17]) C. czyt. sicud. [18]) C. czyt. corrip(i)enda. [19]) C. czyt. errogetur. [20]) C. czyt. illustrissime principes. [21]) C. czyt. aliquem. [22]) C. czyt. temptant. [23]) C. czyt. preferat. [24]) C. czyt. facere. [25]) C. czyt. benignissime. [26]) C. czyt. hoc. [27]) C. czyt. et. [28]) C. czyt. extorquendam. [29]) C. czyt. quibus. [30]) C czyt. non perfectissimus. [31]) kod. finitivus. [32]) C. czyt. informatus. [33]) C. czyt. nomine Christiano. [34]) kod. facitis. [35]) C. czyt. tamen. [36]) C. czyt. ab. ambasiatoribus. [37]) C. czyt. nisi. [38]) C. czyt. subiungendo. [39]) C. czyt. rectoribus. [40]) C. czyt. exercicium. [41]) czyt. alium. [42]) C. czyt. exercicium. [43]) C. czyt. expectare. [44]) czyt. statuare. [45]) C. czyt. predicta. [46]) C. czyt. vestro. [47]) C. cz. ut. [48]) C. cz. instrumenta.

MCXXIII. *W Wyszehradzie [w styczniu 1424].*

Król Zygmunt tłómaczy się przed królem Jagiełłą, że wieść przez Fryderyka Brandeburczyka rozsiana, jakoby król Polski na sposób wasallów miał mu nieść pomoc przeciwko Hussytom, jest zmyśloną

Sigismundus dei gracia Romanorum rex etc. Serenissimo principi domino Wladislao etc. salutem et fraterne dileccionis continuum incrementum. Serenissime princeps! Miranda res agitur in hoc seculo et habet dolus ingenium singulare, quod non sine seminatore zizanie solet suppreppere (sic), ut quociens pia opera inter reges perficiuntur et principes pro fide catholica et re publica confirmanda, se solent maliciosi et veritatis emuli sine rubore precipitanter ingerere, ut contemptum bonum opus, quantum in ipsis est, dirimant et confundant. Sic relacione certa ad nostram venit noticiam, qualiter nobis, deo auspice, in caritate fraterna inviolabiliter adunatis, illustris Fredricus burgrabius Nuremburgensis, sicut asseritur, seu quidam alii, ipso forsitan inducente, non sunt veriti serenitati vestre scribere et pro certo dicere, qualiter nos sacri imperii electoribus et aliis scripserimus principibus, quod nobis utrimque concordibus et unanimi voluntate, inspirante divina gracia, roboratis, vos ac hoc deduxerimus, ut nedum velut noster frater, verum quod veluti deditus nobis vasallus, adversus hereticos Bohemie debeatis vestris gentibus procedere, debito vasallagii more subiectus. Pro quo tanto ammiramur immo turbamur dolore vehemencius, quanto veritatis efficacia nos reddit innoxios, quanto eciam tante levitatis cogitacio menti nostre nunquam aliquo tempore se ingessit, immo mens nostra apud dileccionem vestram tanta soliditate fixa est, ut nihil suspicemur adversi nec animo nostro sustineremus ab aliquo inculcari, sed

quidam mutue dileccionis ardor inter nos reciproco amore poposceret, descendere debeat et fluere de fonte puro ultronee caritatis. Sciat igitur vestra dileccio, quod quicumque premissa ad aures vestras deduxerit, sive scripto vel verbo, anhelitum perdit inter filios veritatis et in longum deduxit funiculos mendacii falsitatis probacione vincendos. Ducat igitur et offerat ille detractor et susurro litteras nostras, ut asserit, electoribus et principibus destinatas et nos arguat de predicto, paratos per humilitatis benivolenciam, si essemus iniusti, effectualiter expiare et scapulas nostras nudas exponere verberum livore plectendas. Sed iniquitas sibi mentita deficiet, ubi sibi veritas non arridet. Rogamus igitur dileccionem vestram, ut ipsa talibus delatoribus aures non prebeat creditivas sed sepiat spinis, immo eisdem contumeliose resistat, ut alii similia suis machinacionibus pretendentes, ab exemplo repulsionis tanti similia non presumant. Non enim inveniat V. S. in corde nostro, eciam si scissum possibiliter pateret ad oculum, nisi ad vos ingenuam caritatem, nec nos in vobis experimur aliud, nisi similem erga nos radicati favoris affectum. Igitur constanter a nobis poscite queque grata sicut a germano et plus quam germano sincerissimo fratre vestro. Datum Wischegradi feria quarta etc. Ad mandatum domini regis Franciscus prepositus Stergoniensis (sic).

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 278—279.

MCXXIV. *W Woranach [w początkach* 1424].

Witołd do króla Zygmunta w sprawie poselstwa, które zeszłego roku wysłał był doń w interesie biskupów: Rygajskiego i Dorpackiego; uprasza króla, aby przysłał potwierdzenia starych przywilejów tychże biskupstw, gdyż biskup Dorpacki z wielu przyczyn nie może się osobiście udać na dwór królewski, by wezwaniu króla Zygmunta zadość uczynić.

Caro L. C. I. N. LVII. p. 100, porównaj ibid. T. II. p. 204, N. CXXVII.

MCXXV. *S. L. et D.* [*w Rzymie* 14 *lutego* 1424].

Papież Marcin V. do Witołda, wynurzając mu swe zadowolnienie z powodu pojednania się z Zygmuntem i wzywając go do współudziału w wyprawie na Hussytów, która ma nastąpić w lecie t. r.

Caro L. C. I. N. VII. p. 34.

MCXXVI. *W Rzymie* 23 *lutego* 1424.

Wyjątek ze sprawozdania prokuratora zakonu dotyczący spraw polskich etc.

...... Ein erwirdiger guter frundt hot mich underricht, wie czu Seen [1]) im concilio vorgebin wart vordackt, also das man nicht merken sulde, wer des vorgeber were, das man unserm orden der gleichen bei sweren groszen buszen und pinen gebietin sulde, das wir wider die ketczer czihen und fechten sulden etc. und widder keinen herrn etc. sunder voloubunge des Romischen bobstlichen stules unser folk senden und krigen, und der glich file ander sachen. Ein ieclicher fon Dutschen zu Seen im concilio wesende wol vornam, das der von Poznow des obscrebene rede vorgeber were und was sein begir und meinunge dorinne was wol

gemerkt wart doruff in den cziten im concilio furder nicht gehandeld wart und beslossen. Dornoch als der obescreven bisschoff ken Rome quam, aldo mir frundlichin zu sprach, her were nu unsirs ordins frundt. Dornoch binnen der czit als her czu Rome was, unserm heiligen vater etliche sachen in schrifften, der copie A hirinne vorslossen, vorbrocht wurden die euwer gnade in sunderlicher heim halde, wendt, sie mir uff ein lowken zu kennen gegeben sein. Got weis mit was dirschrecken ich die selbige czedel A. obirlesende betrachte und doch fan ir nimand sagen turfte, dorumme ich mochte uf dehn nicht czeugen der mir sie awsrichtit hette in warnunge etc. und kunde nicht andirs gemerken noch handelungen zu Costencz gescheen im tractulo Pauli Wlademiri, der sich anhebit sevientibus olim Prutenis infidelibus etc. von weme sie komen were, denne vom bisschoffe zu Poznow adir obdochten Paulo, deme ich wol getruwe das her unserm orden also findt ist, das her mich nicht angeseen mag sunder vorfarben seines angesichtis und alle tage tichtit mit rate wo her unsern orden belasten mogen und dringen und procurator ist in sachen des obscreven bisschoffis dovon die citacio zu Breslaw ouch widder unsern orden per edictum volfurit wart ..... Gegeben czu Rome am XXIII tage februarii. Anno etc. XXIIII.

Euwer gnaden underteniger gehorsamer bruder Johan Tergarth etc. procurator m. s. d.

Z oryginału na pap. listu prokuratora do w. mistrza. W Arch. Królewieckiem. N. Z. Szuflada XXII. N⁰ 67.

[1]) Sienna.

MCXXVII. *S. L. et D.* [26 *lutego* 1424].

Król Jagiełło do Witołda donosząc mu o zjeździe z Erykiem królem Duńskim jako też o treści ich rozmowy. Odsyła mu w załączeniu pismo elektorów wzywające w. księcia do dotrzymania traktatów zawartych z Fryderykiem Brandeburczykiem.

Caro L. C. I. N⁰ LXXX. p. 150 pismo elektorów ibidem N⁰ LXXXI.

MCXXVIII. *S. L. et D.* [9 *marca* 1424].

Król Jagiełło zapisuje wiano żonie swej Zofii.

Item sequitur forma dotalicii in personam preclare principis domine Zophie regine Polonie facti per dominum Wladislaum regem Polonie etc.

Wladislaus dei gracia; tytulus maior. etc. Significamus etc. Quomodo quamvis de incliti et preclari principis domini A(lexandri) alias Witowdi etc. nec non prelatorum et baronum regni nostri, quorum swasu (sic) semper nostra negocia consvevimus dirigere, sciencia, voluntate et consensu, proinde volentes, ut status inclite principis domine Zophie, regine Polonie consortis nostre carissime, quem pari solicitudine cum proprio conputamus, debito ordine dirigetur, absque ullo vite sue detrimento vel defectu post vite nostre terminum, si ipsam in morte precederemus, quemadmodum ipsius status sui requireret condicio conservari et ab omni egestate premunire, dulcis amor et caritas quibus nos favor mutuus animorum, divina afflante gracia, vita nobis comite, solicitavit mentem nostram, ut illi eciam sublato corpore nostro necessaria et vite habundancia procuremus, sibi proinde pro vero, iusto et legittimo dote et dotalicio seu donacione nupciali infrascriptas

terras, districtus, castra, civitates et opida videlicet Radomiensem, Sandeccensem, Becensem, Nove civitatis dicte Corczin et Zarnowiciensem una cum omnibus villis, curiis, allodiis, molendinis et theloneis ad ipsam vel ad ipsas quomodolibet spectantes ac cum omnibus et singulis ipsorum et ipsarum fructibus, proventibus, utilitatibus, proprietatibus, dominiis, iuribus, pertinenciis, appendiis et usibus universis ad ibidem quomodolibet ab antiquo ut premittitur spectantibus, nec non serviciis, omagialibus, feodis (sic), dignitatibus, honoribus, feodalibus et vasallis in decem milibus marcarum grossorum pragensium, numeri et ponderis polonicialium quadraginta octo grossos in marcam quamlibet computando, dedimus, donavimus, assignavimus, deputavimus, concessimus in presentique fuimus et largiti. Tamen modo habito respectu ad ipsius humilitatis et obediencie constanciam, quibus se erga culmen nostre magestatis exercuit et exercere non desistit, sibi, postquam ipsius regni nostri suscepisset diadema et ipso rite et laudabiliter fuisset insignita, terras, districtus, castra, civitates, opida atque villas, videlicet Sanocensem in Russie et Juniwladislauiensem in Cuyawie terris sita, nec non districtum Nyeschouiensem cum navigio et thaberna ante Thorun ac aliis omnibus et singulis ipsius pertinenciis, quibus ex concordia cum Cruciferis facta ad possessionem et manus nostras devenerunt, racione eiusdem dotis et dotalicii et de nostra liberalitate regia speciali addidimus alia decem milia marcarum numeri et ponderis predictorum graciose, donavimus, damusque, addimus, assignamus, deputamus, ascribimus et donamus presentis per tenorem, ut illis omnibus presit et omnia in prenotatis decem milibus marcarum possideat post nostrum decessum ab hac luce, eo modo et forma, quibus illis nos ipsi potimur et potiti sumus usque modo, per ipsam dominam Zophiam reginam et consortem nostram carissimam cum omnibus et singulis premissis terrarum, districtuum, castrorum, civitatum et opidorum ac villarum puta Radomiensis, Sandecensis, Becensis, Nouecivitatis alias Corczin, Zarnoviecensis, Sanocensis, Juniwladislauiensis et Nyeschouiensis etc. utilitatibus, fructibus, censibus, proventibus, iuribus, dominiis, proprietatibus, theloneis, exaccionibus, contribucionibus, dacionibus, solucionibus, agris, pratis etc. coherenciis, pertinenciis et appendiis universis habendum, tenendum, utifruendum, regendum, gubernandum, et pacifice possidendum, tamdiu quamdiu in statu permanserit viduali. Postquam autem ipsam ad secundas nupcias convolare contingerit, extunc solutis sibi decem milibus marcarum predictarum in moneta numero et pondere premissis per nostros successores reges Polonie, omnia predicta ad successores nostros predictos, omni difficultate et contradiccione cessantibus, ad ipsos successores nostros continue revertere et reverti debebunt pleno iure. Harum quibus etc. [1]).

Kopia z kodeksu biblioteki Kórnickiej N° II. 68. p. 236 — 237.

[1]) Oryginał tego dokumentu był w metryce koronnej, treść jego podana jest w Inventarium (Rykaczewskiego) str. 169. z datą Cracouie ante invocavit anno 1424. Porównując treść tego dokumentu z następującym, wnosić należy, że data szczegółowa brzmiała: feria quinta ante invocavit.

MCXXIX. *W Krakowie* 9 *marca* 1424.

Król Jagiełło zapisuje żonie swej królowej Zofii dwie wsi i folwarki, Zagoszcz i Boguczyce, tytułem dodatku do pierwej jej zapisanego wiana.

Wladislaus dei gracia rex Polonie nec non terrarum Cracouie, Sandomirie, Syradie, Cuyauie, Lancicie Lythwanieque princeps suppremus, Pomeranie dominus

et heres Russie etc. Significamus tenore presencium quibus expedit universis presentibus et futuris. Quomodo attendentes in bonis nostris, que inclite principi domine Zophie consorti nostre carissime in dotalicium seu donacionem propter nupcias donavimus, et litteris autenticis regiis firmavimus et presentibus robur ea volumus obtinere, pauca fuisse predia et presertim iuxta Nouam Ciuitatem, que cum aliis in prefata donacione nostra includuntur, ita quod si ipsam ibi aliquanto contingeret tempore remanere vel morari, copia victualium non posset habundare, duo nostra predia videlicet Zagoszcz et Boguczyce, civitati Visliciensi propinqua, una cum villis predictis Zagoszcz et Boguczyce ac omnibus et singulis tam prediorum quam villarum censibus, utilitatibus, fructibus, proventibus, agris, campis, pratis, molendinis, aquis, piscinis, lacubus et aquarum decursibus, venacionibus, aucupibus (sic), silvis, gais, borris, nemoribus, rubetis nec non attinenciis, pertinenciis, spectanciis et appendiis universis quomodolibet ad villas predictas et predia spectantibus, prout nosmet ipsas tenemus et hactenus possidemus, nichil (sic) in eis dominii vel proprietatis nobis reservantes et sicut a predecessoribus nostris sunt possessa damus, donamus et racione veri et legittimi dotalicii simul cum aliis bonis, super quibus alias litteras nostras sibi concessimus, robore earum salvo semper remanente, rite et racionabiliter assignamus per ipsam sub condicionibus contentis in dictis litteris nostris prioribus habenda, tenenda, utifruenda et pacifice iugi tempore possidenda, decernentes, litteras priores super aliis bonis ad huiusmodi dotalicium editas, propter nostram presentem donacionem et e contra nullis debere neque posse instanciis impediri sed utrasque robur firmitatis constantis velud a nobis ex certa sciencia nostra et nostrorum prelatorum et baronum consilio et consensu emanatas iugiter obtinere. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Actum Cracovie feria quinta in crastino cinerum. Anno domini millesimo quadringentesimo vicesimo quarto. Presentibus in Christo patribus dominis Alberto Gneznenzis, Johanne Leopoliensis archiepiscopis; Sbigneo Cracouiensis, Johanne Cuyauiensis, Johanne Przemisliensis et Johanne Cholmensis (sic) episcopis ecclesiarum, nec non magnificis et strennuis viris Cristino de Ostrow castellano, Johanne de Tarnow palatino Cracouiensi; Sandzywoyo de Ostrorog Poznaniensi palatino, Maioris Polonie capitaneo; Nicolao de Michalow palatino Sandomiriensi capitaneo Cracouiensi et aliis pluribus fidedignis. Datum per manus venerabilium virorum Johannis Schaffranyecz decani cancellarii et Stanislai Czolek cantoris ecclesie Cracouiensis vicecancellarii regni Polonie sincere nobis dilectorum.

Ad relacionem eiusdem venerabilis viri domini Stanislai Czolek cantoris Cracouiensis regni Polonie vicecancellarii.

Oryginał na arkuszu pergaminowym. Pieczęci dziś niema równie jak i sznurka na którym była zawieszona, są tylko ślady dwu okrągłych dziurek przez które był przewleczony. W Arch. Metr Lit. w Petersburgu pod N. 267,

MCXXX. *W Marienburgu* 25 *marca* 1424.

W. mistrz do mistrza Inflanckiego o przebiegu koronacyi królowej polskiej, o układach tamże, o królu Duńskim, sprzyjającym zakonowi, o kopii dokumentów, na mocy których Brandeburczyk związał się z królem Jagiełłą przeciwko zakonowi; o zjeź-

dzie pełnomocników polskich i zakonnych, mającym się odbyć w Nieszawie na Wniebowzięcie Maryi, wreszcie o hussytach.

Raczyński C. d. Lith. p. 380.

MCXXXI. *W Diósgyör* [*30 marca*] 1424.
Król Zygmunt uwiadamia Albrechta Austryackiego, iż uprawnił króla Jagiełłę do znoszenia się z Hussytami i uprasza aby posłom obustronnym nie bronił przejścia przez Morawią.

Rex Romanorum duci Austrie scribit:

Sigismundus dei gracia etc. Illustri Alberto duci Austrie et marchioni Morauie filio nostro carissimo, graciam regiam et omne bonum. Illustris princeps fili carissime! Quia serenissimus princeps dominus Wladislaus rex Polonie etc. frater noster carissimus pro redducendis Wiklefistis nittitur conatus suos extendere, ad cuius negocii prosecucionem ipsius nunccios plerumque Morauiam contigerit pertransire, ideo dileccionem tuam adhortamur, quatenus nunccios prefati nostri fratris carissimi regis Polonie, qui cum litteris salvi conductus sue fraternitatis ad Morauiam pervenerint, tam ipsos quam Bohemos, quos de Bohemia propter predicti negocii expedicionem secum duxerint, per Morauiam transire, stare, et reddire libere permittatis (sic), providendo ipsis, quociens opus fuerit, de securo et salvo conductu in eo nobis singulariter placiturus. Datum in castro nostro Diosiur etc. [1])

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 266.

[1]) Data dnia i roku wypływa z porównania treści tego listu z glejtem bezpieczeństwa wystawionym przez Zygmunta dla Czechów ob. N⁰ następny.

MCXXXII. *W Diósgyör 30 marca* 1424.
Król Zygmunt daje glejt bezpieczeństwa Hussytom celem audyencyi, której im użyczy król Jagiełło.

Salvus conductus regis Hungarie.

Sigismundus dei gracia etc. Notum facimus tenore presencium universis presentes litteras inspecturis. Quod cum summe conpassionis aculeo cor nostrum ingenter sauciatum senciamus, pestiferam sectam in Bohemia subortam quod dolenter referimus plurimum recensentes, paterno zelo Bohemorum infidelium et hereticorum reduccionem affectamus, qualiter fidei catholice et unioni sancte matris ecclesie possent reuniri [1]). Verum ex hiis et aliis causis animum nostrum inducentibus de serenissimi principis domini W(ladislai) regis Polonie fratris nostri carissimi pura et sincera caritate ac fraterna dileccione, quibus nos prosequitur [2]), plenam et indubitatam fiduciam obtinentes, quodque sue fraternitati multum valere et idoneum fore conspicimus ad prefatorum Bohemorum reduccionem operandam, ad cuius negocii consumacionem et prosecucionem nostrum salvum conductum credimus fore opportunum, ne per defectum nostri salvi conductus huiusmodi tractatus et practica aliqualiter dirimatur, ideo non per errorem aut improvide, sed matura deliberacione prehabita, sano eciam fidelium nostrorum accedente consilio et de certa nostra sciencia, omnibus tam nuncciis, qui ea de causa per serenissimum fratrem nostrum predictum ad Bohemiam mittentur, quam eciam Bohemis quibuscunque et quotcunque in nummero fuerint, cuiuscunque status, gradus et condicionis exi-

stant, tam spiritualibus quam secularibus personis, qui ad predictum serenissimum fratrem nostrum in eodem negocio de Bohemia dirigentur et quibus frater noster carissimus predictus suum salvum conductum dederit, tenore presentis concedimus et damus nostrum salvum conductum et plenam securitatem agendi et tractandi ac ad propria revertendi salvis rebus et personis, promittentes prefatis Bohemis supradicti serenissimi fratris nostri regis Polonie salvum conductum in tanto vigore et robore conservare, ac si per nos ipsis [3]) traditus fuisset et concessus, presentis sub nostri sigilli testimonio litterarum. Datum [in castro nostro Dyessur (sic) feria sexta ante Ambrosii etc. XXXIIII. regnorum nostrorum etc.]

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 265—266. Ob. Caro L. C. I. N. LXXVI. p. 140.
[1]) C. reveniri. [2]) C. prosequimur. [3]) C. niema.

MCXXXIII. *W Grodnie* 4 *kwietnia* 1424.

Treść legacyi posłów, wysłanych do Witołda z propozycyą zawarcia związku małżeńskiego pomiędzy Bogusławem księciem pomorskim a królewną Jadwigą, ze strony królów: Eryka duńskiego i Zygmunta rzymskiego.

Illustrissime princeps gloriosissime dux et potentissime domine! Frater vester carissimus dominus noster dominus Romanorum, Hungarie ac Bohemie rex etc. fraternas cordialesque salutes mittit celsitudini vestre. Ille [1]) vero qui summa immaque [2]) regit, qui rancorem fugat, iram expellit, livorem abscidit, discordes [3]) unit, bellantes pacificat dissociatosque ad pristine fraternitatis [4]) nexum reponit, mentes hominum serenando animat [5]), ut indignacionis cuiuslibet inter vos nubibus [6]) procul pulsis, vera reviviscat caritas fraternusque amor et conglutinati ad invicem vinculo pure caritatis perfecteque amicicie, per longeva tempora simul habeatis, prosperos felicesque successus, quos dum de vobis audit gaudet et condolet adversis, unde offert se, offert sua ad omnia iuxta posse excellencie vestre placita atque grata, tamquam suo amantissimo fratri etc.

Hec locuti sunt ambaxiatores regis Dacie, et post eos doctor de Hungaria:

Princeps illustrissime! Audivit excellencia vestra, quid pro parte serenissimi principis et domini domini regis Dacie etc., per eius solempnes ambaxiatores expositum sit, pro qua quidem re serenissimus dominus noster Romanorum rex misit nos ad excellenciam vestram, fraterne rogans celsitudinem vestram, ut ea que per nos, nunccios et oratores suos, celsitudini vestre exprimentur, benigniter suscipere, plene intelligere placatoque animo audire ac effectualiter exaudire dignetur claritas vestra.

Princeps excellentissime! Si iuste et bene [7]) animadverto, ex sex causis [8]), apud antiquos nec non apud modernos, matrimonia contrahi solent directeque contrahuntur; interdum causa pulchritudinis, interdum causa diviciarum, interdum causa generis, interdum causa vicinitatis, interdum causa bonorum morum, interdum causa unionis et bone concordie. Verum si una ex causis sufficiens fuerat [9]) et est ad matrimonia contrahenda, quanto gravis ac magis, ubi omnes iste cause conveniunt simulque concurrunt, illud sit matrimonium appetendum illud contrahendum omnibus racio id [10]) clare demonstrat.

Gloriosissime princeps! Audiat pacienter sublimitas vestra verba mea, quomodo a veritate iuxta posse non discedam. Et dico, quod in isto inclito iuvene domino duce Pomeranie illustri, qui natam serenissimi fratris vestri domini regis Polonie legittimam petit in uxorem, omnes predicte cause [11]) simul conveniunt simulque concurrunt. Est enim pulcer, eleganti forma venustus, tantaque corporis pulchritudine decoratus, ut aspectum angelicum pocius quam humanum existimares; quod autem dives existat, satis nota est universo orbi vestreque celsitudini [12]) suarum diviciarum opulencia dominiique ampli ac lati potencia; de genere autem si multa loquar, tamquam solem facibus adiuvare [13]) conabor, sed unico verbo contentus, genere clarissimus est nam regali ex progenie exortus antiqua refulget. De vicinitate [vero] dominiorum vestrorum novit mare, novit terra novitque multus [14]) ac diffusus populus, qui cupit uniri unitoque diademate regi. Omnia quidem predicta pulcra sunt mortalibusque grata universis. Sed veniam ad ea, que magis ac magis animum movere debent, videlicet pulcritudo interior bonumque commune. Unde excellentissime domine, clarissimus inclitusque iuvenis iste, tanta est morum venustate decoratus, tanta modescia, tanta affabilitate ac tanta in verborum suorum laudanda gravedine, quod ipsum non solum iuvenem bone indolis, immo quasi etate provectum claritas vestra iudicaret ac eum optaret habere [15]) in suum. Nec ambigo, immo firmissime teneo, quod adhuc ipse erit mentis vestre maxima consolacio, si talem generum serenissimo fratri vestro ac sibi et vobis filium procreabit vestra virtus, letificabitur in eo senectus vestra baculusque erit vobis in diebus antiquis, indefesse [16]) vires refocillabuntur magnoque replebuntur gaudio; erit enim coniunx sua vobis tamquam vitis habundans in lateribus domus vestre [17]), et filii sui tamquam novelle olivarum in circuitu potencie vestre in augumentum glorie vestri nominis [18]). Eya ergo exurgat animus vester, exurgat gloria vestra et voluntatem vestram applicetis ad causam [19]) gloriosi matrimonii consumacionem prosperam et felicem. In vestra namque totum [20]) consistit voluntate, vestrum namque velle aliorum est velle, vestrumque nolle aliorum est nolle. Fiat igitur voluntas vestra in bonum et id quod semel inceptum est, prosperum habeat exitum. Consensum prebeat excellencia vestra, ut inclita nata serenissimi [domini] regis Polonie ac inclitus dux Pomeranie simul conveniant simulque ligentur sub legittimo federe nupciarum et latus regium lateri regio applicetur et genus regium generi regio coniungatur, ut ex utroque regali stipite regalis soboles pululet et crescat in gremio potencie vestre in augmentum gloriosi vestri nominis ac leticiam mentis omnium benivolorum vestrorum. Multi quidem divi augusti, multi excelsi, multi reges, [multi] recolendi duces, in recessu a carcere huius [21]) carnis propria naturali [22]) sobole caruerunt sicut quoniam [23]) placuit superis, quod pacienter tolerantes provideque circumspicientes, id in quo natura deficit supplebit opportuna providencia; unde alienam sobolem in propriam adoptaverunt [24]) consolacionemque maximam tam in vita quam in morte ex hoc susceperunt, quorum omnium nomina pretermittam [25]); unius tamen exemplum celsitudini vestre enarrabo. Ille dominator orbis victorque terrarum Gayus Julius Cesar, a quo omnes alii imperium gubernantes Cesares dicti sunt, carens masculina prole Octavianum Augustum sibi adoptavit in filium, qui fuit iuvenis pulcritudine corporis et venustate morum speciosissimus fuitque Cesar[i] obsequentissimus, et spiritus eius quievit in eo consolatus et letificatus supra modum. Et post illius obitum Octavianus ipse orbem pacatum universum, summa cum pace, multos prospere [26]) rexit per annos; cuius sub im-

perio auctor salutis nostre ex virgine matre Christus Jhesus nasci dignatus est. Hoc enim exemplum solius Cesaris [27]), aliis quampluribus pretermissis, vestre celsitudini enarrare curavi, ut eum eciam in hoc imitemini [28]) qui eius in quam plurimis gesta [29]) sequimini. Fuit enim Cesar predictus multis [30]) repletus virtulibus, ferus in bello, mansvetus in pace, amicis gratus, inimicis metuendus, in rebelles severus, in victos misericors, in subditos paciens ac magnificus, liberalis et iocundus communiter circa omnes et super omnes amator publice utilitatis. Unde de te, gloriosissime princeps, fama diffusa per orbem publice attestatur, quod tu quamplurimum eius in predictis sequeris vestigia. Ergo ab ipso in hoc eciam non disgregetis, sed annuat gloria vestra peticioni nostre, ad utilitatem rei publice tocius christianitatis, quam vos et quilibet princeps amare, fovere et augere in iure tenetur.

Et si forsan per aliquos celsitudini vestre dictum foret, quod ista inclitissima filia, filio marchionis Brandeburgensis iam promissa et desponsata fuisset, et quod cum honore, id quod petimus, fieri non posset, rogo talia asserentes, quod a veritate non avertant auditum suum, audiant vocem meam, quoniam veritatem meditabitur guttur meum. Et dico non occulte sed palam et publice, quod secundum tenorem litterarum, per serenissimum dominum regem Polonie prefato domino marchioni factarum, nulla est promissio, nulla sponsalia, nullum matrimonium, et super hoc in civitate Cracouiensi per omnes prelatos, per omnes principes, barones et doctores ac iuris peritos et quamplurimos alios milites et nobiles fuit unanimiter dictum et declaratum, quod per seriem illarum litterarum ibi pluries lectarum in nullo erat obligatus serenissimus dominus rex Polonie et quod inclitissima nata sua erat libera a filio dicti domini marchionis ac eciam per eosdem fuit in presencia serenissimorum principum dominorum videlicet [31]) Romanorum, Polonie et Dacie regum, nemine discrepante, conclusum [32]), quod vigore cuiusdam alterius littere, de quibusdam promissionibus inter prefatos serenissimum dominum regem Polonie ac dominum marchionem factis, predictus rex Polonie in aliquo non est obligatus de contentis in dictis litteris prefato domino marchioni, ex eo, quia ea, que [33]) ipse marchio predicto domino regi promisit non observavit [34]) immo in quam pluribus contravenit, prout probabitur suo loco et tempore. Preterea illustrissime princeps, leges et iura volunt, quod de duabus promissionibus super eadem equaliter re factis, prima promissio sit validior, unde si adhuc facta fuisset aliqua promissio filio domini marchionis, que nulla tamen facta fuit, ista promissio non valeret, quia perprius isti inclitissimo iuveni, domino duci Pomeranie, promissa fuerat et ipse sibi in signum desponsacionis annulum direxit; ulterius dicta littera regis Polonie facta domino marchioni ex alio capite eciam non valet, quia in eadem littera disponitur de corona regni Polonie transferenda in filium domini marchionis post obitum etc. nullam faciendo mencionem de dominis [35]) Lythwanis, quod de iure fieri non potuit, propter pacta et federa inter Polonos et Lythwanos prius facta et inita, et vobis omnibus hic circumstantibus non ignota. Consideret eciam vestra celsitudo, quod etas filii domini marchionis multum repugnat huic rei tanquam in[h]abilis ad matrimonia contrahenda. Inclitissimus autem dux iste, de quo loquor, iam potens est ad amplexus muliebres filiosque procreandos [36]), et similiter de inclitissima nata domini regis Polonie, quod etatis iam perfecte existat, notum est omnibus, peccatumque maximum existeret omnium communi iudicio, quod tantum temporis perderet in tam longinqua expectacione. Nam si bene [37]) annorum dinumeramus discursum, si infra unum vel duos annos ipsa pareret filiam,

posset predicta filia nascitura esse decens uxor filio predicto domini marchionis nec repugnaret[38]) ipsorum alicuius etas. Attendat splendor animi et claritas intellectus vestri, quod magna immo maxima differencia existit inter istos duos in etate, genere et in potencia, que omnia maxime[39]) consideranda sunt per illos qui recta sapiunt. Unde excellencie vestre dico, gloriosissime[40]) princeps, quod apud illos qui[41]) melius ista norunt, quos sapiencia ac providencia apprehendit nullaque passione moventur nisi utilitate publica, publice[42]) asseritur et notorie[43]) affirmatur, quod si istud matrimonium fiat cum isto inclitissimo duce, tali tantoque herede futuro magnarum immo maximarum potenciarum, erit unio unde amicis et benivolis vestris[44]) cunctoque christiano populo gaudium, leticia et exultacio mentis, inimicis vero vestris fidelibus sive infidelibus terror atque timor. Pro tanto igitur bono exequendo et ab omnibus optando, serenissimus dominus noster Romanorum rex etc. frater vester carissimus, omnes rogatus, omnes[45]) preces quas potest porrigit fraternitati vestre, nosque misit, ut nomine suo excellenciam vestram totis cordis affectibus rogaremus. Nos igitur preces precibus[46]) accumulando, supplicamus, humiliter celsitudini vestre, ut pro tanto [bono] tantaque utilitate christianitatis et pro ampliacione dominiorum et potenciarum vestrarum et[47]) ad terrendas barbaricas naciones omnemque gentem vobis infestam, vestrum benignum dignemini prebere assensum[48]) similiter et consensum ad predictum matrimonium in Christi nomine feliciter contrahendum et prospere consumandum, quod si feceritis „in freta[49]) dum fluvii current[50]) dum montibus umbre lustrabunt connexa, polus dum sidera pascet, semper honor nomenque tuum landesque manebunt“, gloria que post hec vos circumdet eterna illo largiente, qui mari imperat atque ventis, a quo omne bonum optimum emendatum[51]) perfectum regnans in secula benedictus, amen.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej №. II. 68, p. 271—275. Ob. Caro L. C. I. N. I. B. p. 13.

[1]) C. summam immamque. [2]) C. discordias. [3]) C. firmitatis. [4]) C. ..imat. [5]) C. niema. [6]) C. firmusque. [7]) C. bone. [8]) C. una ex sex. [9]) C. fuerit. [10]) C. niema. [11]) C. cause iste. [12]) C. niema. [13]) C. adunare [14]) C niema [15]) C. niema. [16]) C. unde fesse. [17]) C. domini vestri. [18]) C. niema. [19]) C. tam. [20]) C. niema. [21]) C. a carceribus. [22]) C natali. [23]) C. enim. [24]) kod. adoptarent. [25]) C. niema. [26]) kod. cesaribus. [27]) C. niema. [28]) C. gestu. [29]) C. niema. [30]) C. victis. [31]) C. niema. [32]) C. conclusum et declaratum. [33]) C. niema. [34]) C. observat. [35]) C. de dominio. [36]) C. generandos. [37]) C. niema. [38]) C. repugnat. [39]) kod. maxima. [40]) C. excellentissime. [41]) C. qui me. [42]) C. niema. [43]) C. notarie. [44]) C. viris. [45]) C. instantes (?) [46]) C. niema. [47]) C. niema. [48]) C. v. benigne assensum prebere. [49]) kodeks. serta. [50]) kod. currerent. [51]) C. omne datum.

MCXXXIV. *S. L. et D.* [*około* 9 *kwietnia* 1424].

Król wzywa niewymienionych bliżej mieszczan do pożyczenia mu 200 groszy pragskich na rzecz wyprawy przeciwko Husytom.

Rex scribit civibus pro peccuniarum mutacione.

Providi fideles nostri dilecti! Credimus vos non latere, quomodo ad contendum cervices perfidorum hereticorum in regno Bohemie pulancium cum ceteris regibus et principibus catholicis serenissimo principi domino Sigismundo dei gracia Romanorum regi etc. semper augusto etc. presidia et auxilia cum certis armorum gentibus nos facturos obtulimus, pro quorum stipendiis et impensis multis indigemus peccuniis, quas etsi possessiones nostras obligaremas acquirere nullibi possumus pro presenti. Et quia in necessitate unusquisque fidelis cognoscitur et

amicus fidelitatem vestram petimus, requirimus et hortamur, quatenus pro necessitate nostra predicta, ut verbum nostrum regium in veritate salvemus, nobis ducentas marcas grossorum latorum pragensium mutuetis, cum armorum gentes predictas ibidem euntes monetam pragensem et non aliam habere opporteat, singularem et multum acceptam complacenciam nobis in eo ostendentes. Quasquidem ducentas marcas monete pragensis, ut prefertur, vobis in exaccionibus nostris aut locis certis, ubi easdem tempore autumpni futuri levabitis, curabimus demonstrare. Mentem vestram, si premissa facere volueritis aut non, intimetis. Datum.

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 239—240.

Dokument powyższy stoi w związku z edyktem Wieluńskim z dnia 9. kwietnia 1424 r. Vol. leg. I. 38, sądzimy przeto, że prawdopodobnie wtenczas już, lub bezpośrednio po publikacyi edyktu, oglądał się król za środkami na wyprawę husycką.

MCXXXV. *W Brodni [około 15 kwietnia 1424].*

Król Jagiełło uwiadamia Witołda o przebiegu spraw husyckich i daje instrukcye, jakąby miał dać odprawę spieszącym doń posłom hussyckim.

Item sequitur littera super reversionem nuncciorum regis Polonie cum responsione ad legacionem Bohemorum a rege Hungarie scripta domino magno duci Lythwanie.

Preclare princeps illustris frater noster carissime! Reversi, heri sero nobis in Brodnya existentibus, Mosticius de Stassewo castellanus Poznaniensis et Wladislaus de Oporow decretorum doctor, sincere nobis dilecti, a serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum et Hungarie etc. rege fratre nostro carissimo, responsa super legacionem per nunccios Bohemorum nobis facta, quam predicto domino regi Romanorum per predictos Mosticium et Wladislaum nunccios nostros vobisque per litteras nostras intimaveramus reportarunt, cuius quidem legacionis prefato regi Romanorum per predictos nunccios nostros in summa et responsi ad ipsam factorum nec non salviconductus per prefatum regem Hungarie predictis Bohemis exhibiti alteriusque sub forma per ipsos concepti et petiti litterarumque per ipsum nobis scriptarum et bullarum sanctissimi domini nostri pape et collegii cardinalium sibi missarum salvique conductus nuncciis nostris in Bohemiam mittendis et eciam Bohemis ad nos venire volentibus etc. copias fraternitati vestre dirigimus presenstibus interclusas. Ex quibus et aliis infrascriptis comprehendere et intelligere poteritis, quid sit mentis prefati regis Hungarie circa dandam Bohemis predictis audienciam, quam per medium nostri optarunt et voluntatis, que responsa prout nobis prefati nunccii nostri retulerunt per regem Hungarie et cardinalem ad hoc a latere sanctissimi domini nostri missi nobis similiter sunt directa. Post quam quidem responsionem, sic per regem Romanorum et cardinalem simul factam, prefatus rex Romanorum per predictos nunccios nostros ad partem nobis intimavit, quomodo ad persvasionem et consilia nostra volensque nostre complacere voluntati pacemque cupiens et ne per predictos Bohemos amplius coram nobis et aliis valeat inculpari, paratus est dare et dat omnia in manus nostras tractandi, conponendi, disponendi et diffiniendi inter ipsum et Bohemos predictos eciam si aliter fieri non poterit dat nobis ante omnia potestatem super iniuria dei finem faciendi, hoc est ipsos ab errore et ad unionem sancte matris ecclesie reducendi quo per-

fecto super dominio per ipsos sibi denegato eciam si voluerint, offert se, nobis daturum plenam et omnimodam potestatem. In continenti ergo dirigimus Nicolaum Zamba velut nunccium levem versus Bohemiam, potestatem predictam, per regem Romanorum nobis traditam, ipsis insinuando pariter intimando, et qualiter ex predicta potestate nobis data, audienciam quam optarunt, habere possunt. Ad quam audienciam ipsis dandam et habendam per predictum N[icolaum] Zamba nominavimus ipsis unum ex quattuor locis, videlicet infrascriptis: Wratislauiam, Legniciam, Szweydnicz et Cloczsko eligendum. Qui eciam Nicolaus Zamba debet exquirere modos et vias a Bohemis predictis, qualiter se nostri nunccii cum ipsis in tractando huiusmodi negocio habere debeant per nos dirigendi. Ad quod negocium tractandum decrevimus aliquos pro ambaxiatores de pallatinis nostris, quos nondum nominavimus dirigendum, quam cito predictus N[icolaus] Zamba cum responsis revertetur, quum in tam gravi et arduo negocio necesse est nobiles dirigere et non leves, quum per leves levia tractantur et raro ad effectum deducuntur. Quibus nostris nunccis videtur nobis iungendus aliquis ex vestris et signanter Sopyensky, qui in talibus negociis tractandis prudens est et peritus. Preterea frater carissime, quamvis voluntatis vestre et nostre fuisset, quod nunccii Bohemorum ad vos ire non debuissent ex certis causis, tamen postquam ex mente regis Romanorum per nunccios nostros Mosticium et Wladislaum predictos intelleximus, quod sibi ipsorum transitus non displicuit ad vestram fraternitatem, ipsos ire permissimus et maxime ex eo, quia fraternitas vestra ipsos informare poterit, ut in sua pertinacia non persistant, sed pocius informati ad sinum sancte matris ecclesie redeant et ecclesiastice discipline se submittant, alias si secus fecerint, ipsis inculcare et dare ad intelligendum poteritis, quod de cetero spem non habeant in nobis et vestra fraternitate si ab ipsorum temera pertinacia non recedent, que et alia ipsis vestra fraternitas inculcare poterit secundum racionem [1]) adeo V. F. datam et concessam; et signanter quod suos maiores inducant, quod nobis faveant, habeant honorem pre ceteris, et vestre fraternitati. Placeat ergo V. F. predictos nunccios eo celerius expedire et remittere, ut cum ipsis nuncciis nostris per nos mittendis eo securius ad propria revertantur. Ad vota enim predicti regis Romanorum, intimavimus Bohemis prescriptis, quod audiencie predicte, quam habere optant, terminum habeant in ferto penthecostes, quam si in prefato termino habere voluerint, spes erit, quod mentem ad bonum finem habebunt et voluntatem, si vero prorogare voluerint, timendum est, quod subterfugia querunt, ut tempus estatis proxime, in qua senciunt parari contra se exercitus, transeat, et quod in sua malicia confortentur. Unum omnimodo bonum est, quod F. V. ipsos sine mora dimittat. Mittimus eciam ad prefatum regem Romanorum Nicolaum Schyestrzenecz, burgrabium in Banden, ad inquirendum de loco, ubi homines, quos sibi in subsidium paravimus stare debeant et collocari, et eciam quando et quo tempore ipsos mittere debeamus, ad que per nostros nunccios predictos nobis respondere recusavit. Vellemus enim, quod homines nostri in tali loco starent et locarentur, in quo imminentibus periculis, ut puta, quod absit, vulneribus et casibus fortuitis, peste, deo permittente, superveniente, facilem reduccionem ad propria possent habere, et eciam, si opus fuerit, a nobis auxilia et suffragia recipere opportuna. Intimavit insuper nobis predictus frater noster Romanorum rex, quomodo nunccii ex parte electorum imperii vadunt ad ipsum et quidquid ex legacione ipsorum receperit, nobis singula vult intimare,

que dum receperimus similiter intimabimus vestre fraternitati sine mora. Datum in Brodnya etc.[2])

Kopia w kodeksie N. II. 68, p. 260—262 bibl. Kórnickiej.

[1]) romy.

[2]) Król przyjmował posłów czeskich w Wiślicy pro die annuntiationis s. Marie 1424 r. (Dł. XI. 323. wyd. Przezdz.), list przeto musiał być po 25 marca pisany, a przed 26 kwietnia, w którym odpowiada Witołd z Przełomu na list królewski ob. N. MCXLII.; w Brodni zaś był król 16 kwietnia.

MCXXXVI. *W Brodni* [16 *kwietnia*] 1424.

Władysław Jagiełło uwiadamia poddanych polskich, że udziela glejtu bezpieczeństwa Czechom.

Rex Polonie scribit suis terrigenis, ut salvum conductum quem rex Hungarie dedit Bohemis servent illesum.

Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. Significamus etc. Quod cum a serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum etc. receperimus potestatem audienciam Bohemis, fraternitati sue contrariis [1]), pro qua apud serenitatem suam promocionibus nostris cum opportunitate ardua insteterunt utiliter conportandi, quocira omnibus et singulis hominibus tam spiritualibus quam secularibus, in quocumque statu, gradu et eminencia existentibus ad nos vel ad loca quecumque ipsis pro huiusmodi audiencia deputata vel deputanda ad tractandam pacem, unionem et reduccionem ipsorum venire volentibus, veram, puram et christianicam securitatem et salvum conductum damus, concedimus et largimur, pollicentes bona fide, tam pro ipso domino Sigismundo Romanorum rege, quam pro nobis et utriusque nostrum subditis, omnibus et ceteris extraneis, causa nostri facientibus vel dimittentibus, hanc nostram securitatem et salvum conductum nostrum tenere, servare, attendere, custodire fideliter et curare, ut ipsis et cuilibet eorum libera et secura subsistat facultas per terras et loca prefato domino Sigismundo et nobis ac nostris subiecta, cum rebus et comitiva ipsorum absque inpedimento, detencione, arestacione et offensa et in locis audiencie prefate standi, morandi, tractandi et negocia ipsorum disponedi, concludendi, nec non salvis rebus et personis ad propria sive dispositis sive non huiusmodi negociis reddendi, incipiendo a festo penthecostes proximo et usque tantisper quo hec negocia sub certo termino remanebunt aut fine debito concludentur. Ne autem aliquem de potestate nostra contingat dubitare, presentibus de verbo ad verbum huiusmodi potestatem inserimus cuius tenor sequitur et est talis: Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus etc. [Vide N⁰ MCXXXII].[2]) Quapropter omnibus et singulis subditis predicti domini Sigismundi vigore potestatis nobis tradite nostris et aliis ipsius et nostri pariter causa facere volentibus et dimittentibus, committimus et mandamus, quatenus nunccios, procuratores, gestores et alios negociorum huiusmodi reduccionis tractatores, sive ad Bohemiam sive de Bohemia transeuntes, tociens, quociens opus fuerit nullatenus arestare, impedire, molestare, conturbare vel quibusvis iniuriis afficere presumatis vel affici faciatis, gracie nostre sub obtentu. Datum in Brodnya [3]) etc. Anno XXIIII.

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 266 — 267. Porównaj Caro L. C. I. p. 140. N. LXXVI.

[1]) C. si sue contrariis (?) [2]) po słowach; quod cum — suborta, dodaje kopista ut supra scribatur conductus regis Hungarie usque ad finem, quo finito addatur: [3]) C. datum in Rwadra (?) post ramis palmarum XXIIII.

MCXXXVII. *W Brodni* [16 *kwietnia* 1424].
Król Jagiełło zezwala Mikołajowi Zambie ze Szczytnik zbierać zaciężnych na pomoc królowi Zygmuntowi przeciwko Hussytom.

Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. Significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo nobili Nicolao Zamba de Scitniky fideli nostro dilecto gentibus armorum serenissimi principi, domino Sigismundo Romanorum regi etc. illustri fratri nostro carissimo contra hereticos de Bohemia decrevimus subvenire, iniunximus ad servicia nostra convocare, ad que quicunque venerint, de quolibet equo cuilibet eorum viginti grossos latos pro stipendiis, singulis septimanis, quamdiu in huiusmodi serviciis nostris duraverint, pollicemur elargiri et dampna iusta et racionabilia, si que tunc nobis serviendo perceperint, a fine granicierum ad finem resartiri. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Brodnya XXIIII°.

Kopia w kod. bibl. Uniw. Pragskiego № VI. A. 7. p. 199 *b*.

MCXXXVIII. *W Brodni* [*około* 16 *kwietnia* 1424].
Król Jagiełło odpowiada Husytom w sprawie żądanej przez nich audyencyi celem dysputy teologicznej.

Rex Polonie scribit Pragensibus et ceteris Bohemis volens ipsis dare audienciam etc.

Grati nobis sincere dilecti. Arbitramur quod a vestrarum mencium recolio non discessit, qualiter brevi lapso temporis curriculo, regnum Bohemie in pacis et unionis existens tranquillitate, tot et tantis bonis habundat (sic) quod pre ceteris terris ab omnibus laudari meruit pariter et honorari. Et re vera ad ipsum ab aliis tamquam ad speculam habebantur respectus, nunc vero, quod dolenter referimus, ex affeccione quam semper ad predictum regnum et eius incolas ex singulari vinculo caritatis habuimus, ad tanta disturbia, divisiones et discordias devenit, ex quibus in multis suis partibus extitit desolatum, immo timendum est, quod ad maiora pericula non veniat in futurum. Quibus attentis et legacionibus nobis per strenuum Wirbantham et Matheum Inglis etc. nunccios vestros, virtute litterarum credencialium pro parte vestri factis, per quos inter cetera sumus petiti et affectuose requisiti pro audiencia vobis obtinenda, non parcentes laboribus et expensis, subito misimus nostros solempnes ambaxiatores ad serenissimum principem dominum Sigismundum etc. fratrem nostrum carissimum, ipsum requirentes fraterne et petentes, ut huiusmodi audienciam per medium nostri vobis daret, qui quamvis nobis per predictos ambaxiatores nostros intimaverit, quod huiusmodi audiencia pluries vobis per ipsum concessa fuit, ex qua nullus fructus et finis bonus est secutus, annuit tamen in hoc votis nostris, quod ipsam pro voluntate nostra habere debeatis. Mittimus ergo ad vos nobilem N(icolaum) Zamba familiarem nostrum sincere dilectum, ut per ipsum nobis celerrime voluntatem vestram intimetis, si omnium vestrum mentes cum legacione predictorum nuncciorum vestrorum sunt concordes super habenda audiencia predicta. Ad quam audienciam vobis unum ex quattuor locis infrascriptis, videlicet Wrathislauiam, Sweydnicz, Legnicz et Cloczsko assignamus eligendum. In quibus omnibus et aliis locis, prefato Romanorum regi subiectis, omnibus nuncciis vestris ad hoc mittendis providebimus et

a defecto providimus de salvis couductibus sufficientibus et indubitatis. Habita ergo unanimi concordia inter vos de loco superius nominato, fiat hec audiencia in festo penthecosten, qui terminus ultra prorogari non potest, quomodo hoc negocium moram non requirit. In quem si consenseritis, nos nostros ambaxiatores ad tractandum huiusmodi benedictum negocium transmittemus. Et speramus, quod si feceritis et conveneritis ad tractandum, aliquid boni sequetur; considerare enim potestis, quod nunquam, nisi pro honore et conservacione vestra consulere consvevimus viribus nostris totis, ita et nunc consulimus, quod omne quod equum est et iustum, non spernatis nec in audacia vestra confidatis, quomodo ex ipsa iam toti christianitati in odium devenistis. Alia vero que sunt omissa in hac materia, predictus Nicolaus Zamba, exhibitor presencium pro parte nostri vobis exponet viva voce, cui fidem adhibeatis dumptaxat pro hac vice. Datum in Brodnya etc.

Z kodeksu N. II. 68 p 255—256 bibl. Kórnickiej.

MCXXXIX. *W Grodnie* 16 *kwietnia* 1424.

Witołd pisze do w. mistrza w sprawie pomiaru granic, który się ma rozpocząć 24 maja t. r.

Alexander andirs Witaud
von gotis gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Euwir briffe haben wir wol vornomen in dem eine ir schreibet, wie das ir czu der kronunge der allirdurchluchtigsten fursten frauwen konigen czu Polan etc. ken Krokaw geschicket hettit den herlichen bruder Wolroben, euwirs ordens grosskunpthur mit euwers hoffes obirstem kompan, den beiden ir ouch mit befalen hattit die sachen do czu handeln des ewigen fredes, die noch ungeendet sint gewest, und schreibet vorbas uns czumale hoch und demuticlich danckende des, das der edel Sepensky unser getruwer, den wir ouch umb euwern und der egenanten sachen willen dohen gesant hatten, sich ken den euwern und in den egenanten euwirs ordens sachen erberlich und redlich beweiset hat. Das horen wir gerne, das is euch lib und anneme ist, und hett her is icht mee moch[t] doselbist den euwern dinste, lib, vorderunge und beistendikeit thun und irczegen, das sulde her gethan haben, wen im das mit fleisse von uns befolen was, und wie her sich denne dosebist ken den euwern und in euwirs ordens sachen beweisit hat und is euch czu dancke ist, das ist uns ouch czumale lib. Und vort als ir schreibet, wie das doselbist czu Krakow ist vorrameth und beslossen, das des herrn koniges czu Polan etc, unsirs lieben bruders rete mitsampt den euwern beiderseit sullen am tage ascensionis domini hirnehist volgende umbelang Thorun bei Neschaw czusampne komen, henczulegen doselbist, was notdorfftick wert sein von beiden theilen, und bittet uns, begerende, das wir abir uff den egenanten tag imandt der unsern, weisen und wissenden, dem die sache konftig [1]) were do hen usrichten und senden welden etc. Lieber herre meister, umbe des willen das der ewige frede czwuschen dem herrn konige reiche czu Polan, uns und euwerm ordin sulde und mochte stete feste und unverrucket bleiben, czu ewigen czeiten und ouch die fruntschaft, liebe und guttenwillen, die wir mit euch und mit euwerm ordin gerne helden und haben wellen, mit ganczem fleisse wir wellen gerne uff den egenanten tag unser einen adir czwene noch euwirm begere senden, und unser fleisse und rat dorczu gebin und thun, und den unsern also

mete ingebin und bevelen, das sie sich in denselben euwirs ordins sachen getruwelich und fleisseclich muhen reden und arbiten sullen, und werden also, das die sache und schelunge czwuschen dem riche und euwerm ordin czu einen gutten ende komen mochten. Went wir czumale gerne mit unserm ganczen hercze segen, das czwuschen unserm bruder, seinem konigreiche, euch und euwirm orden, von beiden teilen recht, redlich und fruntlich stunde und gehalden wurde uff ewigen czeiten. Ouch als ir in dem andern briffe schribet, das wir und [2]) der vorforunge wegen der graniczen czwuschen unsern und euwirs ordins landen die unsern usreichten und senden welden, vir wochen noch nehist komende ostern, noch deme als wir uns mit dem erelichem euwirs ordins obirstenmarschalk berredt haben etc. und czu euch ir das so bestellen wellet, das die euwir dorczu kommen sullen etc. so wellit wissen, das wir ouch die unser uff die egenante czeit dorczu senden wellen. Sundir sulde wir imandt der unsern czu euch senden die meil czu obirmessen czwusschen Bramburg und Konigisberg, mit den man die drei meile vorbas usmessen sal umb den Memel, adir sulle wir mit unserm meile messen, das wellet uns binnen kurcz vorschreiben, went wir io mit andern fremden meilen adir mossen nicht messen wellen noch en menen, die acker und huben messet. Sundir als die meil czu uns adir czu euch lang sint, mit den wellen wir gerne lassen messen. Ouch vorschreibet uns, ap wir iczunt uff die andir seite kein Lick wert die unser ouch off die egenante czeit senden sullen die granicze do czu czeichen und czu mercken, do noch nicht geczechent noch gemerket sint, dorczu wir ouch die unser gerne senden welden. Gegeben czu Garthen am sontag ramispalmarum. Anno etc. XXIIII°.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pawel von Rusdorff homeister dutsches ordens unsrem besundern lieben frunde.

Oryginał na dużej ćwiartce papieru, po pieczęci ślady widoczne; poniżej adresy współczesną ręką, zdaje się kanclerza zakonu, napisano: von grenitzen die man nu sal uszrichten fier wochen nach ostern.

[1]) sc. kundig. [2]) sc. umb.

MCXXXXL. *W Grodnie* 24 *kwietnia* 1424.
Witołd wypowiada Czechom husyckim wojnę.

Littera diffidatoria ex parte ducis magni Bohemis:

Alexander alias Witawdus dei gracia magnus dux Lythwanie etc. universis et singulis baronibus, militibus, clientibus [1]) Pragensis et aliarum civitatum civibus et aliis comunitatibus regni Bohemie et marchionatus Morawie, cuiuscumque status aut eminencie existant et quicumque serenissimo principi domino Sigismundo Romanorum regi semper augusto ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. regi illustri fratri et avunculo nostro carissimo eorumque domino naturali sint rebelles et contumaces. Licet primo statim postquam cum sua serenitate fedus amicicie intravimus adhuc anno preterito vobis omnibus litteras nostras diffidatorias scripseramus, si ad vestri noticiam pervenerunt [2]), illustremque dominum ducem Sigismundum nepotem nostrum a vobis reduximus; sed si ex aliqua negligencia huiusmodi littere nostre fuerunt retente et reservate de quorum negligencia volumus esse subportati [3]). Unde ad presens [4]) prout ex tunc circa dictum Romanorum regem et ceteros principes catholicos vos et quemlibet vestrum seorsim [5]) diffidamus

et presentibus vos premunimus et cavemus, volentes vos et quemlibet vestrum tali persequi inimicicia, quali vos idem dominus rex Romanorum et alii catholici persecuntur. Datum [in Horodno, feria secunda in crastino resureccionis domini. Anno eiusdem etc. XXIIII⁰].

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej № II. 68. p. 265. Kopia z kod. bibl. Uniw. Prask. VI. A. 7. p. 197, jaką miał Palacky: Beiträge z Gesch. d. Hussitt. I. p. 335, ma datę zupełną.

1) P. nec non. 2) P. si ad vestram presenciam pervenerunt. 3) P. excusari. 4) P. pro nunc. 5) P. seorsum.

MCXLI. *W Przełomie* 26 *kwietnia* 1424.
Witołd uwiadamia posłów króla Zygmunta w jaki sposób odprawił posłów hussyckich.

Allexander alias Vitaudus
dei gracia magnus dux Litwanie Russie etc.

Egregii ac honorabiles amici nostri dilecti. Prout vobis bene constat, quomodo nunccii Bohemorum ex speciali voluntate serenissimi principis domini Romani(!) regis etc. fratris et avunculi nostri carissimi ad nostri presenciam venturi erant ipsorum adventum licet satis inviti et ingrati videre voluimus, attamen feria tercia festi pasche iam nobis a cena surgentibus in primo nocturno retro Hrodno [1]) ad nos venerunt eorum duo, quidam videlicet Wrbata de Orlce [2]) et Mathias Englisch, quos ipsa die eorum adventus ad nos non permisimus [3]) accedere, sed cras mane ante ortum solis, quia ab hinc recessuri eramus, eis audienciam satis brevem prebuimus, et statim dato eis responso recessimus et eos similiter recedere permisi[m]us, qui ad huc ultra eorum legacionem aliqua nobis ad partem loqui voluerunt, quos tamen nullomodo audire voluimus. Forma autem eorum legacionis erat ista: Oblatis litteris credencialibus quas vobis dirigimus per presentes, primo dicere habueru(n)t [4]). Serenissime princeps! A baronibus et civitatibus regni Bohemie antiquis servitoribus S^tis^ V^e^, et a senioribus et amicis nostris ad serenitatis vestre presenciam sumus missi, ut ea ad serenitatis vestre noticiam tamquam domini nostri graciosissimi deducere debeamus. Unde scire dignetur S. V. quia barones regni Bohemie cum omnibus et singulis militibus et clientibus partis regis Hungarie diem et loca certa convencionis generalis noviter posuerant, quam convencionem, quod progressum [5]) inprotracte [6]) habere debuit, firmis condicionibus et magnis summis pecuni[e] mutuo vallaverant. In qua convencione pariter existentes conclusum fuit, quod pars regis Hungarie, apud eundem regem efficere et disponere debuit, quod audiencia amicabilis dari debuit parti nostre [7]), ad quam nostrates ita benigniter erant acclinati et parati, quod sub salvis conductibus et assecuracionibus eius ad certa tempora deputanda, ad castra et civitates eiusdem regis eqitare et intrare voluerunt [8]). Pro cuius audiencie finali confirmacione [9]) tres termini in certis locis nostratibus fuerant assignati. Quequidem condictacio de audiencia nobis danda ad omnes istos tres terminos, non fuit, nec est per ipsum regem Hungarie observata neque tenta. Ubi non solum audiencia fieri debuit, sed de aliis omnibus utriusque partis amfractibus, defectibus, controversiis et displicenciis universis in eadem convencione tractatus fieri debuerant speciales, pro facienda, habenda et concludenda concordia, pace et unione perfecta [10]) inter ipsum regem Hungarie et partem nostram, ut peramplius regnum Bohemie per insultus hostium non destrueretur. Pro

quorum gestorum finali consumacione, cum parte dicti regis Hungarie treugas pacis usque ad festum sancti Martini nunc proxime venturum firmamus et habemus. Quorumquidem pactorum et promissorum non observacione pars dicti regis visa ac attenta, iam multi milites et clientes partis eiusdem nobis adheserunt et nobiscum existunt, et quidam adhuc sunt neutrales, et ad hec omnia, puta ad audienciam ad tractatus et composiciones amicabiles per ipsum regem Hungarie nunquam sumus admissi, licet hoc ipsum litteris, inscripcionibus ac firmis promissionibus eiusdem regis ratum fuerat et sanxitum, et nos ad ea semper parati fuimus et cum summa diligencia nos ad omnia promissa(!) exhibuimus, que tamen littere inscripciones et promissa hec et multa alia facta prius nunquam nobis per dictum regem Hungarie sunt servata. Ceterum princeps serenissime, post mortem dive recordacionis regis Wenczeslai domini nostri naturalis, nescientes quo diverti, tamquam capite et gubernatore carentes, magnisque hincinde a latere [11]) regni nostri oppresionibus circumplexi, omnes unanimi voluntate decreto ad ipsum Hungarie regem, tamquam ad illum ad quem ex naturali et hereditaria successione regnum nostrum Bohemie pertinebat concurri[m]us, ipsumque nobis in dominum in patrem et in gubernatorem habere et suscipere cupientes, qui tamen scriptis nostris humillimis oblacionibus, nescimus propter quos excessus nostros sive culpas, nos et coronam regni Bohemie apud omnes, et per totum mundum, litteris et nuncciis suis inhonesta et perniciosa heresi infamavit et deturpavit minus iuste, odia nobis et inimicicias ab omnibus Almanorum partibus procurando, et quod plus est, de quo sinceriter condolemus, laborat et intendit nos antiquos et fideles servitores domini regis Polonie etc. fratris vestri, et S^{em} V^{am} dominos nostros graciosissimos cum V. S. disgregare et ad lites vobiscum concitare, cum tamen nos semper ad omnes S. V. expediciones fideliter servivi[m]us et S. V. audivimus. Quare propter ipsius regis Hungarie tantas crudelitates, odia et inimicicias, quibus nos ita dure persequitur, ipsum pro rege et domino nostro, speramus altissimo, habere nolumus neque habebimus in eternum [12]). Cetero princeps serenissime quamquam de iusticia veritate et constancia animi et verborum vestrorum ad plenum confisi, quum [13]) hec omnia fama celebri per universum mundum volante de V. S. audiuimus provulgari [14]), ipsam V. S. tamquam principem veridicum ac iustum nobis in dominum et gubernatorem unanimi consilio et consensu omnium elegeramus et optaveramus [15]). Nunc vero, ut audimus et intelligimus, quod [16]) V. S. ad induccionem regis Hungarie, nos sine nostris demeritis intendit et vult deserere, de quo summopere condolemus. Attamen quantum in nobis est valde inviti a V. S. nos removere et abstrahere sathagentes, de stirpe et prosapia S. V. tanquam principum deo dante veridicorum ac iusticiam sectatorum, decrevimus eligere et iam de facto elegimus et assumpsimus nobis regem, dominum et gubernatorem graciosum, ducem videlicet Sigismundum nepotem vestrum, S. V. humiliter supplicantes, ex quo solamet S. V. ad hec noluit acclinari, ut V. S. dicto duci Sigismundo voluntatem et consensum vestrum ad ea benigniter dare dignaretur, quum fortasse, prout in eo intelleximus, sine consensu S. V. ad ea se difficilem exhibet.

Quorum quidem Bohemorum, sic ut premissum est, legacione impossibili celeriter exaudita, tale eis et valde breve responsum dedimus: Quamvis ad instantes peticiones, multas et firmas vestras pollicitaciones, ipsum ducem Sigismundum ad vos miseramus, sperantes ut per [17]) huiusmodi nostram tam favorosam acclinacionem et a repenti insultu hostium vestrorum proteccionem, vos potuissemus prout libentissime voluimus reformare et ad gremium sancte matris romane

et tocius christianitatis ecclesie sine sanguinis profluviis benigniter reducere, cum autem vos dietenus in vestra pertinacia et erroribus magis ac magis indurari cognovimus, et quia noluistis nobiscum in ritu vero catholico sancte romane ecclesie conformari et informari, prout per dominum apostolicum, et multos reges et principes catholicos, populumque christianum in multis et diversis mundi partibus observatur et tenetur, sed vos tamen met unum videlicet regnum Bohemie, exceptis quampluribus probis, qui labe tante heresis nondum existunt inquinati [18]), vultis esse meliores quam alii omnes christiani et contrarium toti mundo christiano, ea de causa licet satis diu, non sine magna dicti domini apostolici regis Romanorum et fere omnium christianorum displicencia, melioracionem vestram cum magno desiderio expectavimus. Videntesque quod in eo nichil perficere potui[m]us ipsum ducem Sigismundum a vobis reduximus, cum dominoque Romanorum Hungarie et Bohemie etc. rege, fratre et avunculo nostro carissimo fedus sincere et [19]) (fraterne) caritatis perfecteque amicicie concordiam firmiter servaturam suscepimus, vobisque litteras diffidatorias extimplo misimus, quia secum et cum aliis principibus catholicis contra vos esse volumus et eos consiliis et auxiliis possetenus adiuvare. Quare ergo sencientes ista, ad nos venistis? Jam de cetero in nobis nullam spem amicicie vel favoris habeatis, nec opus est aliquándo aliquos vestros nobis mittere ambasiatores. Si autem idem dux Sigismundus vel unus alter de nostris ad vos sine nostra transierit voluntate, illum nobis pro maiori inimico quam aliquem in toto mundo volumus reputare et habere. Et si ipsorum ita citum adventum sciuissemus, quem pro certo nesciuimus, nullomodo eos [20]) a nobis prout postulastis permisissemus recedere, sed pocius in presencia vestri legacionem eorum [audivissemos] et responsum nostrum eis dedissemus. Attamen firmiter credere poteritis, quod non aliter sed [21]) ita ut scribimus eis responsum fecimus et cum eis circu[m]ivi[m]us, nam si secu[s] facere vellemus vel intenderemus et in presencia vestri cum ipsis nuncciis bene locum ad partem tractandi et loquendi possemus invenire. Sed tamen intencionem mentis nostre et affectum, rei eventus bene postmodum demonstrabit. Datum in curia nostra Prelom feria quarta conductus pasche. Anno etc. XXIIII°.

Kopia dobrze zachowana ze śladami użycia jej jako ceduły w liście w arch. N. Z. w Królewcu. Pod spodem listu napisano tą sąmą ręką: Egregiis et Nobilibus domjnis. Na adresie te same słowa i dalej: Heinrico de Barsowicz et Bartholomeo de Pysz utriusque iuris doctori, serenissimi domini regis Romanorum etc. ambasiatoribus amicis nostris sincere dilectis. Inna kopia listu podobnego, lecz pisanego do króla Jagiełły, znajduje się w kod. N° II. 68. bibl. Kórnickiej pag. 262 — 264. Podajemy ważniejsze odmianki z tejże:

1) retro Hwdnó(?) 2) Orlce lub Orlec. 3) w kop.: promisimus. 4) sc. habent. 5) progressionem. 6) inprotracte. 7) stoi nri. 8) sc. potuerunt? 9) w oryg.: conservacione. 10) w odpisie perscripta. 11) sc. aliis. 12) Tercio. 13) quem. 14) promulgari. 15) ad optaveramus. 16) quia. 17) stoi pro. 18) inclinati. 19) firme. 20) w odpisie vos. 21) w odpisie nec.

MCXLII. *[W Przełomie* 26 *kwietnia* 1424].
Witołd donosi królowi Jagielle w jaki sposób odprawił posłów husyckich.

Litteram presentem scripsit dux Withowdus regi Polonie quomodo respondit ad legacionem Bohemorum.

Serenissime princeps domine et frater noster carissime. Feria tercia festi pasche iam nobis a cena surgentibus in Przelom ad nos venerunt nuncii Bohemorum

quos ipso die adventus ad nos non promisimus (sic) accedere sed cras mane ante ortum solis quia ab hinc recessuri eramus, eis audienciam satis brevem prebuimus et statim dato eis responso recessimus et eos similiter recedere permisimus, qui ad huc ultra eorum legacionem aliqua nobiscum ad partem loqui voluerunt, quos tamen nullomodo audire voluimus. Forma autem eorum legacionis erat ista. (Vide N. MCXLI).

Kopia w kodeksie N. II. 68, pog. 261—264. bibl. Kórnickiej; po słowach illum nobis pro maiori inimico quam aliquem in toto mundo volumus reputare et habere stoi Datum (sic), dux Withowdus scripsit.

MCXLIII. *S. L. et D. [przed 28 kwietnia* 1424].
Król Jagiełło wręcza glejt bezpieczeństwa księciu Konradowi Oleśnickiemu.

Salvus conductus pro duce Albo:

Wladislaus etc. Titulus mediocer. Universis et singulis regni nostri principibus, spiritualibus et secularibus, baronibus, nobilibus, proceribus, capitaneis, burgrabiis, procuratoribus, tenutariis vicesque eorum gerentibus, consulibus, advocatis, comitibus, castrorum comitatuum et fortaliciorum gubernatoribus et quibusvis aliis officialibus et subditis eorumque vicesgerentibus, presentibus requirendis nostris fidelibus dilectis, graciam regiam et omne bonum. Universitati vestre preclarum et illustrem principem dominum Conradum Olesnicensem et Coslicensem ducem, fratrem nostrum carissimum, pleno affectu duximus comendandum, cui securitatem salvumque conductum ad nos et ad regnum nostrum cum sua commitiva et familia veniendi, standi, morandi et facta sua licitis disponendi, tractandi, ordinandi et ad propria redeundi, salvis rebus et personis, dedimus et concessimus, damusque et concedimus presencium per tenorem, vobis et vestrum cuilibet seriose mandantes et districte, nulla volentes carere racione, quatenus ipsum dominum ducem Conradum fratrem nostrum cum sua commitiva et familia, ut premittitur, ad nos et ad regnum nostrum ire, venire et abinde redire, libere, secure et sine quovis inpedimento ac aresto, permittatis et permitti faciatis, de salvo, libero et securo conductu eidem providentes, dum et quociens opportunum fuerit et presentibus fueritis requisiti, nostre gracie sub obtentu, secus in premissis facere non ausuri. Datum.[1])

Kopia w kod. Uniwersytetu Prazkiego N. VI. A. 7. p. 154—154 *b*.

[1]) Jest to glejt o którym Jagiełło w liście do Witołda z 28 kwietnia 1424 r. opowiada: quem [l. salvum conductum] per Magnificum Martinum Siradiensem dedimus etc. Caro. L. C. I. p. 27.

MCXLIV. *W Kaliszu* [28 *kwietnia* 1424].
Król Jagiełło donosi Witołdowi o audyencyi, którėj użyczył obu książętom Oleśnickim, tj. biskupowi wrocławskiemu i ks. Kantnerowi, o pokornej ich prośbie celem przyjęcia ich napowrót do łaski korony polskiej, którą utracili byli wszedłszy poprzednio w związek z królem Zygmuntem celem rozbioru Polski. Prosi księcia o radę, czyby miał petentów przywrócić do łaski.

Caro L. C. I. N. V. p. 27.

MCXLV. *S. L. et D. [po 28 kwietnia* 1424].
Król Jagiełło potwierdza przymierze, zawarte ze szląskimi książętami, Oleśnickimi.

Obligacio cum principibus.

Wladislaus dei gracia rex Polonie; cum tituto mediocri. Significamus etc. Quomodo nos comodo, statui et profectui subditorum nobis ac corone nostre ex una et preclaris principibus dominis Conrado episcopo Wratislauiensi, Conrado etc., singulos nominando, dei gracia ducibus Slezie fratribus nostris dilectis partibus ab altera subieccioni [1]) intendere et intestina maleficia ex adversitate vicinarum parcium ut plerisque emergencia submovere et cohibere cupientes ita, ut ipsis sublatis de medio, vicinorum comercia negociorumque fomenta in amplexu mutue caritatis eo liberius dirigi et tractari possint quo ampliori securitate prospiciant se gravisura, ideo presenti nostro decreto regio volumus omnes hostes et inimicos nostros videlicet fures, predones, incendiarios et quoslibet malefactores et huiusmodi dampnificatores terrarum et dominiorum prefatis principibus subiectorum nostros et nostrarum terrarum prosequi, captivare, arrestare, et suppliciis et penis debitis mulctare, et quocienscunque ipsos vel ipsorum aliquem ad dampnificandum terras, dominia seu subditos ipsorum senserimus per terras nostras transituros, omnibus viribus nostris et subditorum nostrorum ipsos debemus impedire, arrestare et captivare si nobis potencia subsisterit indigere. Et si aliquis huiusmodi maleficorum, de terris et dominiis prefatorum principum fugiens, cum spoliis, cum aliis maleficiis perpetratis ad regnum nostrum confugerit, vel per terras nostras ad alia presidii loca transiverit, decrevimus ipsos (sic) cum subditis nostris et anstitis (sic) [2]), illius contrate (sic) [3]) sive passus, per que ipsos ire contingerit, insequi et persequi cum indigenis terrarum principum predictorum, qui de hoc nos vel capitaneos nostros, burgrabios, terrigenas, vasallos aut subditos nostros requirent, qui omnes teneantur requisicioni illorum vel illius [4]) velut nostre ad insequendum obediencie. In cuius rei testimonium [5]).

Kopia z kodeksu bibl. uniwersytetu Pragskiego N. VI. A. 7. p. 154*b*.

[1]) subiectorie w kod. [2]) może antistibus. [3]) l. strate. [4]) tu stoi requisicionum w nieczytelnem requiim.

[5]) Nie umiemy orzec, czy dokument w powyższej formie został rzeczywiście wydany z kancelaryi królewskiej czyli też nie. Król Jagiełło odzywa się w liście do Witołda z dnia 28 kwietnia, (Caro L. C. I. p. 32), że na prośby książąt szląskich, aby ich napowrót przyjął do łaski królewskiej, odpowiedział: quod dum nedum in hiis que gravis sunt importancie sed nec in minimis absque certa sciencia consilio pariter et assensu ducis magni fratris nostri carissimi quidpiam facere aut concludere consveverimus, absque prefati nostri fratris consilio et voluntate nullum possumus dare vobis responsum. Gdy dalej król zasięga zdania Witołdowego, coby mu z prośbą książąt uczynić należało, wnosić należy, że król wstrzymał się z rokowaniami, aż dopokąd nie poznał opinii Witołda; że przeto dokument powyższy mógł być wydany po 28 kwietnia, (może w jakie dwa tygodnie później.)

MCXLVI. *W Radziejowie [w kwietniu lub początku maja]* 1424.
Król Jagiełło wypowiada hussytom czeskim wojnę.

Sequitur littera diffidatoria a rege Polonie Bohemis hereticis et eorum sectatoribus transmissa.

Wladislaus dei gracia. Titulus mediocris (sic), una cum fratribus amicis et subditis nostris universis et singulis, baronibus, militibus, clientibus civibus M

Minoris et Nove civitatum Pragensis ac ipsorum magistratuum preconsulibus, consulibus, civibus et inhabitatoribus ac aliarum civitatum et opidorum incolis nec non rusticis, villanis omnibusque per terram Bohemie et ubilibet constitutis in fide catholica errantibus ac hereses dampnabiles sectantibus et eorum adherentibus sacrosancteque sedi appostolice ac serenissimo principi domino Sigismundo Romanorum regi semper augusto etc. fratri nostro carissimo et domino vestro nuturali rebellibus, spem meliorem amplecti et veram atque unicam fidem profiteri. Quantis studiis quantisve laboribus iam multo tempore circa reduccionem vestram conatus nostros posuimus, nunc litteris, nunc nuncciis nostris vos ad fidei unitatem invitantes, ipsi fateri poteritis, si recte veritatem attendetis. Sepe etenim maiestatem nostram multiplices nunccii vestri a vobis missi accesserunt, offerentes vos ad revocandum omnes errores et suscipiendum reformacionem debitam et de commissis penitenciam salutarem, si pro vobis apud serenissimum principem dominum Sigismundum etc. dominum vestrum naturalem, partes nostras interponere dignaremur. Nos autem oblaciones vestras humiles credentes et omni duplicitate carere, magnis sumptibus et expendis procuravimus, quod prefatus dominus Sigismundus etc. ad omnes vias reduccioni vestre possibiles vos admisit et tractandi super ea dedit nobis plenissimam facultatem cum salvis conductibus et aliis securitatibus circa hec vobis opportunis nec aliquid quod iusto iudicio concedere potuit vobis in virtute illius facultatis nobis tradite recusavit. Et dum hiis omnibus iuxta desideria vestra conportatis terminum vobis eligendi locum partibus idoneum prefigere curassemus, eu quod accidit, nunquam speravimus querere dilacionem et subterfugia variis tergiversacionibus incepistis, nec alicui locorum vobis nominatorum aut termino prefixo voluistis consentire, propter quod non indigne iudicamus vos qui pertinaciter erroribus semper vultis occupari sicut ab omnibus principibus seculi christianis et fidei catholice cunctis possessoribus ita et a nobis et obsecundacioni nostre intendentibus deserendos immo et abhominandos ac digna animadversacione persequendos. Quocirca omnes vos generaliter et singulariter, quos hec pestis heresea maculavit et invasit ac sedis appostolice fecit contemptores, presentibus diffidamus et esse volumus tam diu vobis inimici, quamdiu in huiusmodi erroribus partinaces fueritis et rebelles. Ad hec enim thronum regie maiestatis recepimus, ut fidem catholicam et iura sedis apostolice, que non sine contumelia domini nostri Jeshu Christi vestra contumax universitas contendit inpugnare et inpugnat, divina proteccione muniti, velut princeps catholicus in cetu aliorum regum et principum christianorum defendamus. Valeretis, si abiectis funeste pravitatis erroribus, ad sinum sancte matris ecclesie, que non dedignatur penitentes suscipere, cum devocione et humilitate debita, antequam divine ultricis [1]) gladius vos consumat, redire curaretis. Datum in Radzeyow. Anno etc. XXIIII.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 284 — 285. Caro L. C. I. N. XI. p. 40, podaje zupełnie podobny list wypowiedni króla Jagiełły z tegoż roku, ale z datą w Innowrocławiu 17 czerw. Gdy powyższa kopia datowaną jest z Radziejowa leżącego w woj. Brzesko-kujawskim, w którem to król t. r. przez miesiąc kwiecień bawił, gdy dalej z Brześcia na dniu 12 maja t. r. datowany jest inny list króla do Czechów Cod. epist. T. II. N. LXIV. p. 62, sądzimy, że i powyższą kopię, która jako koncept do pisma uważać należy, odnieść można pod koniec kwietnia lub początek maja t. r. Porównaj nadto Caro ibidem uwaga 1. do str. 40.

[1]) kod. ulcius.

MCXLVII. *S. L.* 8 *maja* [1424].

Treść poselstwa przedłożonego królowi Jagielle ze strony ks. Fryderyka Brandenburczyka i odpowiedź nań ze strony króla Polski (udzielona przez króla Jagiełłę królowi Zygmuntowi wraz z wiadomością, iż posłowie udali się obecnie do Witołda).

Tenor legacionis nuncciorum marchionis Brandeburgensis:

Dominico die in vigilia sancti Stanislai, hoc est XIIII. post festum pasche proximum preteritum, venerunt ad nos nunccii preclari principis domini Frederici marchionis Brandeburgensis, videlicet strennuus miles Johannes de Thorgow baro in Czossen et Gunterus de Barthensleuen ac honorabilis Ziffridus Zak prepositus Balmensis litterasque credenciales in primo nobis obtulerunt, deinde legacionem suam exordiri sunt sub hac forma:

Serenissime princeps! Preclarus marchio Brandeburgensis S. V. benivolum et paratum servicium inprimis recommittit, desiderans ex affectu de S. V. sospitate et votivis successibus, nec non serenissime domine consortis vestre carissime optabiles audire novitates.

Insuper eidem V. S. prefatus dominus marchio maiores quas valet reddit graciarum acciones, pro eo, quod S. V. in hiis que secum conclusa sunt, tam stabilis fuit et tam constans in presencia serenissimorum dominorum Hungarie et Dacie etc. regum, tempore coronacionis serenissime domine regine noviter in Cracouia celebrate, pro quibus S. V. in propria persona cum rebus singulis et amicis specialiter offert se serviturum et similiter de affectu et favore quem geritis ad filium suum hic morantem etc.

Ceterum serenissime princeps ad noticiam domini nostri marchionis pervenit, quomodo in presencia S. V. in Cracovia, serenissimus dominus rex Dacie locutus fuisset, quod soror preclari principis domini Boguslai ducis Stolpensis nepotis sui, preclaro domino Frederico Juveni marchioni filio Senioris fuisset desponsata. Sciat S. V. quod res in veritate non taliter se habuit, sed soror domini Boguslai predicti desponsata fuit domino Alberto alias Olbracht Juniori fratri domini Frederici huius qui est modo, et eundem dominum Albertum domina ducissa Stolpensis, mater eiusdem virginis et domini Boguslai, in quoddam castrum ad conspiciendum ad se receperat et per noctem in lecto secum habuit.

Item magnificus dominus marchio, dominus noster graciosus, affinitatem hanc et parentelam cum S. V. in magna sinceritate contraxit et affectu; nunc autem datum est ei intelligi, quomodo serenissimus rex Hungarie vellet ipsum cum V. S. pro eadem iudicare, licet ipse invitus cum eadem S. V. iudicaretur pro eadem, eciam ex eo, quia prefatum dominum regem Hungarie noscit et sentit sibi iudicem gravem et non favorabilem in hac causa nec sibi competentem, cum ipse non per dominum regem Hungarie sed per ceteros ellectores imperii fratres ipsius debeat iudicari.

Preterea, propter hec et alia agenda, prefatus dominus noster marchio disponebat se ad V. S. huc venire propria in persona, nisi convencionem ellectorum imperii, quam die date presencium, hoc est octava die mensis huius may (sic) in Muelhaus celebrant, fuisset inpeditus. Ad alios autem ellectores direxerat, petens eos, ut ipsum a transitu ad convencionem predictam habuissent supportatum, quia

volebat ad S. V. se transferre; qui sibi tale dederunt responsum, quomodo res hec, pro quibus dicta convencio posita est, graves essent et ipsum tamquam principalem magis tangerent, non possentque sine eius presencia fine bono terminari. Propter quod prefatus dominus marchio ad convencionem predictam personaliter processit, nos vero ad S. V. cum legacione presenti huc transmisit.

Itaque legacione nuncciorum predicta exaudita, ex parte serenissimi domini regis Polonie per reverendum patrem dominum Albertum sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopum et primatem et per magnificum Sbigneum de Brzeze regni Polonie marschalcum responsum datum est eis sub hac forma:

Strennui et venerabilis sincere dilecti! Legacionem vestram quam disserte et memoriter exposuistis, serenissimus dominus rex Polonie solitus est, singula que agit, deliberate agit et mature; sicut autem serenitas ipsius pro tunc in Cracouia reverendo patri domino episcopo Lubucensi dixerat, qualiter voluit consiliarios suos in Lythwaniam dirigere ad exquirendum magnifici et preclari principis domini magni ducis Lythwanie etc. voluntatem, sine cuius consensu non consvevit res aliquas terminare, quo habito, obtulerat se serenitas sua mentem suam domino marchioni Brandeburgensi per proprium nunccium intimare. Sed cum consiliarii predicti de serenitatis ipsius suppremo consilio, videlicet reverendus pater dominus Sbigneus episcopus Cracoviensis, venerabilis et magnificus, Johannes cancellarius et Sbigneus marschalcus regni Polonie, qui ad prefatum dominum ducem magnum ambularunt iam redierunt, quorum duo in Cracoviam precesserunt tercius vero videlicet marschalcus nudiustercius ad nos huc rediit, intencionem nostram et ea que a duce magno recepimus, sicut et protunc domino episcopo Lubucensi diximus, volumus prefato domino marchioni nunccium per proprium intimare.

Qua quidem responsione accepta, nuncci domini marchionis predicti a nobis licenciam abeundi receperunt et ad preclarum principem dominum magnum ducem in Lythwaniam transiverunt. Cum quibus quidam milites (sic), frater domini episcopi Lubucensis, a nobis licencia obtenta eciam illuc transivit, asserens se litteras ex parte dominorum ellectorum imperii ad eundem dominum magnum ducem habere, nihil tamen penitus nobis ex parte eorum vel alicuius alterius refferebat.

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 269—271.

MCXLVIII. *S. L. et D. [przed 7 maja* 1424].
Husyci czescy wysyłają do króla Jagiełły Jana de Adlar i wręczają mu jako posłowi swemu kredytywę.

Responsum ex parte Bohemorum missum regi Polonie:

Serenissimo principi domino Wladislao etc. domino nostro confidentissime favoroso, nos magistri civitatum consules et scabini ac communitates Maioris, Nove et Minoris civitatum Pragensium debitam reverenciam cum condigna subieccione servitutis. Serenissime princeps et domine confidentissime favorose! Ad legacionem vestre serenitatis manifestatam nobis per nobilem Nicolaum Zamba litteratorie et oretenus transmissam, exhilarati plurrimum, de sincera caritatis ingenti clemencia, qua regalis excellencie apex vestre, nobile regnum Bohemie eiusdemque indigenas ac nos gessit hactenus fideliter et gerit, ut confidimus absque dolo, prout non tam scriptis, quam ipso crebrius cognovimus et grate sensimus semper effectu, eidem

gracias referimus quas possumus ampliores, offerentes nos ultronee ad condigne promerendum, idoneo genere servitutis. Et presertim ex eo quod mirifica pietas vestra regalis, absque nostro preeunte merito, studiose ac sumptuose laborans, audienciam opportunam dudum per nos et vicibus iteratis affectatam et per duriciem emulorum nostrorum nobis denegatam graciose procuravit, super cuius negocii munificencia prosequenda nobilis strennuitatis Johannem Walkun de Adlar regni Bohemie alumpnum et membrum insigne, ostensorem presencium, ad vestre serenitatis presenciam duximus transmittendum, humilliter et ex affectu supplicantes, quatenus eundem in huiusmodi continuacionis negocio pie suscipere ac audire dignetur, relatibusque ipsius singulis vestre pietatis acclinare et fidem in omnibus pro hac vice velit adhibere graciose creditivam per omnia, tamquam maiestatis vestre astantes conspectui, nostris propriis loqueremur in personis. Datum.

Z kod. N. II. 68, p. 267 bibl. Kórnickiej.

MCXLIX. *S. L. et D.* [*7 maja* 1424].

Treść poselska dana Janowi de Adlar posłowi Husytów i odpowiedź ze strony króla Jagiełły.

Ista responsio facta est serenissimo regi Polonie per Adlar militem ex parte Bohemorum que sequitur:

Serenissime princeps domine graciose. Post recommendacionem et servicia humillima etc. Preconsules civitatum Nove, Antique et Minoris Pragensium nec non barones, milites, nobiles et clientes, vestri humiles servitores, V. S. uberrimas et immensas referrimus graciarum acciones, de graciosissimis ipsis per litteras et nunccium eiusdem S. V. legacionibus et intimatis, et signanter de hoc, quod serenitas vestra ipsis audienciam obtinuit, per ipsos diu et affectuose desideratam et optatam, supplicantque humilliter et devote, quatenus V. S. amore Jeshu Christi et complacione ydiomatis [1]) bohemici, quem semper vestris regiis et graciosis favoribus prosequi consvevistis predictam audienciam, ut cepit, velit deducere ad effectum. Quam dum habuerint, parati sunt audire et proponere et se evangelice et sanctorum patrum submittere [2]) veritati; subiungentesque quamvis ipsi ob spem predicte audiencie certa bona et multa fortalicia regi Hungarie dimisissent, sub certis modis et condicionibus inscripcionum inter partem suam et eos factarum que eis non sunt tente secundum tenorem et inscripcionem predictarum, quarum nobis copias obtulerunt, ac tamen parati sunt et affectuose desiderant, quod predicta audiencia per medium V. S. de qua plenissimam et indubitatam gerunt fiduciam, sub cerciori modo et forma, ipsis detur. Supplicantque vestre excellentissime regie maiestati, quatinus displicenciam et tedium vestra non velit habere serenitas, eo, quod ad certum locum inter deputata per vestram serenitatem, de quibus utique unum eligerent, et terminum prefixionum videlicet festi pentecostes, responsum non remiserunt, pro hac vice, quomodo habita legacione V. S. pro die hodierna, hoc est quintadecima post fertum pasche [3]) simul convenerunt, de qua convencione V. S. dabunt certissima responsa. Et nihilominus vestre supplicant serenitati ex affectu, quatenus ducem Sigismundum in dominum et regem ipsorum postulatum non volitis (sic) cohibere, sed vestram graciosam voluntatem et consensum adhibere ipsumque hortari litteris vestris, quod sine mora ad predictum regnum nostrum vadat et descendat, aut, si voluntatis sue non est venire, nos non teneat

in verbis, ut sciamus de factis nostris providere. Cum cuius consilio si venerit et V. S. omnia per reformacione nostra, dante domino, faciemus.

Que cum audivissemus nihil in effectum et conclusionem certi referentem, habito cum prelatis et consiliariis nostris consilio, predicto Johanni Walkun et similiter illis qui a duce magno Lythwanie (redierunt)[4]) ut Wirzbanthe et Mathie Englis, tale dedimus responsum.

Responsum.

Putamus quod a vestrarum mencium recolio non discessit, quomodo semper in favorem quo regnum Bohemie et ipsius incolas prosequebamur, labores, fatigas multas suscepimus fecimusque et expensas, nunccios per longa tempora in regno nostro conservantes et omnes commoditates, quas potuimus, predictis nuncciis facientes, semper eos in statum pristinum in quo predecessores vestri et eorum viventes mortui sunt ad gremiumque et unitatem sancte matris romane et universalis ecclesie sine sangvinis profluviis redducere sathagentes. Et nunc ad instantes peticiones vestras, audienciam quam optatis, a serenissimo principe Romanorum rege etc. obtinuimus, quam alias asseruistis fuisse vobis denegatam; misimusque litteras nostras et nunccium vobis intimantes, quod predictam audienciam, in festo penthecostes proxime venturo et non ultra, in altero illorum quattuor locorum, videlicet Wrathislauia, Sweydnicz, Legnicz vel Cloczsko habere potuissetis, petentes et requirentes a vobis certum et inprotractum super premissis responsum. Sed ex quo videmus et palpamus, vos protraccionem negociorum querere et dilacionem dietenus vos in pertinacia et erroribus cognoscimus magis ac magis indurari, quibus erroribus mitentes tamquam membrum sectum et putridum, non curatis vos ritui vero catholico et suprascripte sancte romane et universalis ecclesie conformare et ab eadem, que omnium est magistra informari, cuius doctrina omnes reges et principes katholici et ipsorum subditi immo totus populus christianus in diversis mundi partibus tenet et observat, exceptis vobis et tamen non omnibus, qui labe heresis huiusmodi estis inquinati, pretenditisque quod pars vestra, que respectu huius tocius christianitatis minnima est, sit verior veriusque teneat et observet, ponitisque vos obices et contrarios toti mundo christiano, obiectisque favoribus nostris et consiliis, pro quibus nos per nunccios vestros sepius, ut nobis videbatur, ex affeccione monuistis, finem negociis vestris ponere non curatis, sed in vestra pertinacia permanetis, de cetero in nobis nullam spem habeatis, quomodo principaliter cum sancta romana et universali ecclesia et eius sanis membris et integris, hoc est cum regibus et principibus catholicis, contra et adversus vos stare, et eos iuvare nos opportet, regique Romanorum fratri nostro carissimo asistere, cum quo fedus fraterne et sincere contraximus amicicie et caritatis concordieque perfecte et firmissime perpetue servaturum. Nihilominus tamen ex affectu cordis nostri, vos rogamus, taliter adhuc mentes et voluntates vestras et maiorum vestrorum disponetis, quod ad unitatem sancte matris ecclesie reddeatis et eidem se conformetis et nobis pre ceteris faveatis huius vestre redduccionis et conposicionis honorem, habentes respectum ad favores, quos vobis semper exhibere consvevimus, de quo nos in tempore informetis tali, quod tempus ducendi exercitus non transeat nec labatur, et taliter firmetis et roboretis, ne ex post quovismodo vel aliqua tergiversacione valeatis predictam composicionem refricare. Alias si facere nolueritis, non opus est, quod peramplius ad nos nunccios vestros mittatis.

Ad peticionem vero et remissionem ducis Sigismundi eis taliter respondimus: quod ducem Sigismundum et hos qui secum inerant in Bohemia nunquam misimus neque cum sciencia nostra transiverant aut voluntate, immo si pro nunc preter voluntatem nostram vel eciam quivis alius illic ire vellet, pro maiori hoste et inimico quam quemcunque extranenm ipsum vellemus reputari et reputabimus in effectu.

Kopia w kodeksie N⁰ II. 68. p. 268—269. bibl. Kórnickiej.

[1]) ydiomaticis. [2]) summitere. [3]) 7 maja. [4]) widocznie opuszczone w kopii.

MCL. *W Kownie* 8 *maja* 1424.

Witołd uwiadamia w. mistrza iż tylko tą miarą mierzyć będzie granice, na jaką się w poprzód był zgodził; — gdyby zaś mistrz na nią nie przystał, wzywa go do odesłania posłów.

Alexander andirs Witaud
von gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! In der engliche aprichtunge [1]) des Bartholomei unsirs schreibers uff euwern briff, wir vorgassen habin im czu befalen, das her mit dem mosse euwirn adir unsern meilen welche ir kisen und haben werdet wellen, sulde von dannen [2]) gericht czu bis ken Memel czihen uff den tag den wir mit euwirs ordens marschalk berret und gerramet haben, went wir ouch itczunt von hinne den strengen ritter Schelibor unsern hauptman czu Wilkomirie dorczu senden, der von deme nehistkomende suntag obir acht tag [3]) wirt sein czur Memel. Hirumme wir bitten euch, wellet den egenanten unsern schreiber des undiweisen und in mit den euwern, die ir czu dem selben tage senden werdet, do hen bis ken Memel schicken, dem wir ouch sunderlich dorumme schreiben, welche briff an in geschrebin, heisset im antwirten. Wert ir abir nicht wellen mit euwirm adir unsirm mosze lossen messen als wir vorgebin [4]), so sendet czu dem egenanten Schelibor [5]) das her von dannen widerkere, und den Bartholomeum sendet uns gericht [6]) czu, went wir mit keine andere veremde [7]) mosze nicht messen wellen noch en menen. Gegeben czu Cauwen am tage sinti Stanislai. Anno etc. XXIIII⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pawel von Rusdorff homeister dutsches Ordins unserm lieben frunde. * Gekomen und gegangen von Ragnith am dinstage vor Gordiani, Epimachi, martirum, hora nona vor mittage. *Gekomen und gegangen von Labyaw an der mittwoche dornoch hora nona noch mittage.

Oryginał pap. z widocznym odciskiem pieczęci; powyżej adresy ręką kanclerza napisano: von der mose der leczte brieff.

[1]) sc. in der endlichen abfertigunge. [2]) stoi donne. [3]) obir acht tag, na boku dopisane tą samą ręką. [4]) sc. vorschlagen. [5]) Żelibor. [6]) an dem neuchsten wege. [7]) sc. fremde.

MCLI. *S. L et c. D.* [*w pierwszej połowie* 1424].

Król Zygmunt wręcza Zawiszy Czarnemu kredytywę w poselstwie do króla Jagiełły.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, vobis fidelibus nostris universis et singulis nobilibus signanter de Homomia (sic) [1]) nec non civitatibus et villis tam nostris quam aliorum quorumcunque ad quos presencia pervenerint firmiter committimus et mandamus,

quatenus fideli nostro dilecto strennuo Zauissza aule nostre militi ad serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie fratrem nostrum carissimum in certis nostre maiestatis agendis proficiscenti, de equis recentibus de villa ad villam et de loco ad locum sine mora providere debeatis, aliud non facturi, prout maiestati nostre singularem conplacenciam et honorem specialem volueritis demonstrare; presentes eciam post lecturam semper reddi iubemus presentanti. Datum etc. Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXXVIII⁰ Romanorum XIIII et Bohemie quinto [1]).

Z kodeksu bibl. Uniwersytetu Pragskiego № VI. A. 7. p. 196. b.

[1]) Czy niema być Homonna miasto węg. w komit Ziemnieńskim. Co do poselstwa tego przedłożonego przez Zawiszę obacz poniżej list Zygmunta do Witołda z 28 września t. r. 1424

MCLII. *W Brześciu kuj.* 17 *maja* 1424.

Jan biskup wrocławski transsumuje dokument intercyzy ślubnej pomiędzy księciem Wilhelmem, margrabią Miśnieńskim, a księżniczką Amelią, córką Ziemowita Mazowieckiego, z datą w Brześciu (Kujawskim) 17 maja 1413 roku.

In nomine domini amen. Nos Johannes dei gracia episcopus Wladislauiensis cunctis quibus expedit notum facimus presencium noticiam habituris, quod in nostra notariique et tescium infrascriptorum presencia constitutus personaliter venerabilis vir dominus Michael prepositus ecclesie collegiate sancti Michaelis in civitate Plocensi et cancellarius curie serensisimi domini Semouiti dei gracia Senioris ducis Mazouie, quasdam litteras seu quoddam publicum instrumentum per providos magistros Arnoldum Petri de Dobrzin et Stiborium Laurencii de Bethlsko publicos notarios subscriptum et consignatum, contractum ac confirmacionem matrimonii in facie ecclesie, inter preclarum principem dominum Wilhelmum dei gracia Thuringie langrabium marchionem Misznensem ex una, et inclitam principem Ameliam filiam prefati domini Semouithi Senioris ducis Mazouie, partibus ab altera, alias factum in se continentem seu continentes, tenoris infrascripti coram nobis exhibuit et presentavit, petens cum instancia, quatenus ipsas litteras transsummere, transscribere et in publicam formam redigere cum interposicione nostri decreti mandaremus, quarum quidem litterarum seu instrumenti tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis:

In nomine domini amen. Sub anno nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo, indiccione sexta, die sedecima mensis maii pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Johannis divina providencia pape vicesimi tercii, anno ipsius tercio, hora terciarum vel quasi, in ecclesia parochiali in opido Brzeszcze Wladislauiensis diocesis situato, in nostrorum notariorum publicorum presencia ac tescium infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presencia (sic), constituti personaliter illustres ac serenissimi principes et domini domini Wladislaus rex Polonie et Johannes Senior dux Mazouie et inclita princeps dominicella Amelia filia illustris principis domini Semouithi ducis Mazowie parte ex una ac reverendissimus in Christo pater et dominus Gerhardus episcopus Muemburgensis ac nobiles et generosi viri domini Fredricus comes de Bichlinen et Busso Wyczthum miles, laici Moguntinenses, procuratores et procuratorio nomine preclari principis domini Wilhelmi dei gracia Thuringie langrabii, marchionis

Mysznensis et comitis Saxonie, palatini, ad contrahendum matrimonium legittimum nomine domini Wilhelmi marchionis Mysnensis cum prefata dominicella Amelia specialiter deputati, de quorum procuratorio mandato per instrumentum publicum de manu Clementis Weysze clerici Merburgensis diocesis, imperiali auctoritate notarii publici et sigillo autentico prefati magnifici principis domini Wilhelmi marchionis Mysznensis etc. de cera communi, alba ab extra, intus vero viridis in pressula pergamenea sigillatum scriptum et subscriptum, nobis notariis publicis infrascriptis existit facta fides, parte ex alia idem reverendus pater dominus Gerhardus episcopus, Fredricus comes et Busso miles, procurutores et ambaxiatores sive nunccii prefati domini Wilhelmi marchionis etc. nomine quo supra, prefatos serenissimos principes dominos Wladislaum regem Polonie avunculum, Johannem patrum dicte generose principis dominicelle Amelie vigore potestatis et mandati predictorum ad expressum monuerunt amicabiliter supplicando, ut huiusmodi matrimonium inter prefatos inclitos principes Wilhelmum marchionem et Ameliam dominicellam, iuxta ritum christianitatis et formam sancte matris ecclesie, ad finem deduxerent et effecum. Ex adverso vero prefati excellentissimi principes Wladislaus rex et Johannes dux, ipsa inclita princeps dominicella Amelia, volentes sibi de remedio providere opportuno et certificari effectualiter, ne ipse dominus marchio Mysnensis etc. post constitucionem huiusmodi et mandatum ad contrahendum huiusmodi matrimonium in personas dictorum dominorum episcopi, comitis et militis factum, ante contractum ipsius matrimonii vel post revocaret vel aliquo modo nusquam vel aliquis nomine suo impediret, ita quod huiusmodi contractus non deberet sortiri suum debitum effectum et carnali copula consumari vel aliquo modo dispendium pati, quodque ipsa generosa princeps dominicella Amelia in dote sua sive dotalicio post huiusmodi contractum matrimonii sive consumacionem ipsius, quod absit, ipso magnifico principe domino Wilhelmo marchione Misznensi etc. de medio sublato ac ipsa dominicella Amelia supervivente, aliquo modo fraudari seu perturbari per quempiam valeat seu eciam inpediri, ab ipsis dominis, dicto reverendo patre domino Gerhardo episcopo, Fredrico comite et Bussone milite, nunciis et ambaxiatoribus sive procuratoribus prefati preclari principis domini Wilhelmi marchionis Mysznensis etc. per expressum postulaverunt et fieri voluerunt, quod ipsi domini, reverendus pater dominus Gerhardus episcopus, Fredricus comes et Busso miles ambaxiatores seu nunccii ac procuratores, nomine quo supra, pro premissis exequendis, inplendis, faciendis, tenendis et observandis, hincinde sub certis penis peccuniarum legittimis caverent seu caucionem fideiussoriam, ut moris est, facerent, darent ac dictum dominum Wilhelmum marchionem, vigore predicte potestatis eis tradite ac se ipsos tamquam principales obligarent. Qui quidem domini reverendus pater dominus Gerhardus episcopus, Fredricus comes et Busso miles, ut prefertur, ambaxiatores, nunccii ac procuratores, nominibus quibus supra, eciam a prefatis magnificis principibus dominis Wladislao rege Polonie, Johanne duce Mazowie et dicta inclita principe dominicella Amelia similia et equalia postularunt et fieri voluerunt, videlicet quod contractus fiendus inter prefatos generosos principes dominos Wilhelmum marchionem et Ameliam dominicellam sub certis penis hincinde addiciendis et vallandis per nullum debeat inpediri, sed suum debitum sortiri effectum. Quibus omnibus et singulis supradictis, sic ut prefertur, expositis [1]) hincinde et deductis, prefati reverendus pater dominus Gerhardus episcopus, Fredricus comes et Busso miles, ut prefertur ambaxiatores nunccii seu

procuratores nominibus quibus supra, pro parte ipsorum, ac prefati invictissimi principes domini Wladislaus rex etc. et Johannes dux Mazowie etc, ac ipsa generosa princeps dominicella Amelia parte ex alia, post multos diversos tractatus ordinaciones et disposiciones in premissis et quolibet premissorum inter ipsos hincinde habitis et discussis, infrascriptam ordinacionem, contractum et disposicionem inter se mutuo ac amicabiliter fecerunt, contraxerunt et ordinaverunt ac fieri hincinde voluerunt, videlicet quod matrimonium legittimum primo et principaliter inter prefatos preclaros principes Wilhelmum marchionem Mysnensem et Ameliam dominicellam ducissam Mazowie per aliquem supra dictorum ex ambaxiatoribus, nucciis seu procuratoribus suis et presertim cum dicto Fredrico comite nomine dicti domini Wilhelmi marchionis, quo supra, contrahatur in forma ecclesie consveta. Et promiserunt prefati domini ac se sponte obligaverunt, sub fide et honore ac sub pena sexaginta milium florenorum auri puri de Hungaria, quod ipse dominus Wilhelmus marchio etc. huiusmodi contractum matrimonium in omnibus suis punctis clausulis ac condicionibus, superius et infra descriptis, ratificabit, approbabit emologabit, recipiet et inviolabiliter perpetuis temporibus observabit, sub pena predicta sexaginta milium florenorum. Insuper prefati domini reverendus pater dominus Gerhardus, episcopus, Fredricus comes et Busso miles, ut premittitur ambaxiatores nunccii sive procuratores nominibus quibus supra per expressum ac sponte et libere, nomine dicti domini Wilhelmi marchionis, promiserunt bona fidè et se ipsos tamquam principales debitores obligarunt, quod post contractum matrimonii ipsius et consumacionem ipsius, ipso magnifico principe domino Wilhelmo marchione Misznensi etc., quod absit, vita functo et ipsa dominicella Amelia supervivente, ipsa domina Amelia coniunx ipsius domini Wilhelmi simili et eodem modo et in eodem statu dignitate, reputacione, obediencia, tractatu, conversacione, possesionibus, civitatibus, opidis, castris, curiis, allodiis, fortaliciis, fructibus, redditibus, proventibus et obvencionibus universis, quibuscunque nominibus censeantur, eidem dominicelle Amelie per dictum dominum marchionem nomine dotis deputatis aut deputandis, assignatis aut assignandis, ad queque facienda et realiter adinplenda, dictum dominum marchionem Wilhelmum procuratorio nomine quo supra, secundum consvetudinem terre Mysznensis obligarunt, ita quod in premissis bonis ipsa dominicella Amelia debet illesa, intacta, inmutata et inviolata permanere et eis uti, prout et alie domine marchionisse dicti marchionatus Misznensis permanserant, tractabantur et observabantur ac use fuerant. Et similiter a prefatis magnificis principibus dominis Wladislao rege Polonie, Johanne duce Mazowie et generosa domina principe dominicella Amelia fieri postularunt videlicet quod huiusmodi contractus matrimonii, ut premittitur, suum debitum sorciatur effectum et per nullum quomodolibet valeat inpediri, quod eciam ipsi de tenendis et firmiter observandis premissis caucionem fideiussoriam legittimam prefatis dominis ambaxiatoribus nuncciis sive procuratoribus darent et fideiussores ponerent, eciam sub pena superius expressa. Qui domini Wladislaus rex Polonie et Johannes dux Mazowie ac prefata dominicella Amelia, nomine suo de tenendis et observandis premissis et quolibet premissorum et de non impedimento huiusmodi contractus matrimonii ac ipso consumando, fideiussores infrascriptos, videlicet reverendum in Christo patrem dominum Jacobum episcopum Plocensem ac strennuos et nobiles viros dominos Stanislaum Grad Plocensem et Jacobum de Conyeczpolye Siradiensem patatinos presentes et huiusmodi fideiussoriam caucionem sponte prestantes, sub dicta pena

sexaginta milium florenorum, prefatis dominis reverendo patri Gerhardo episcopo, Fredrico comiti et Bussoni militi ambaxiatoribus, nuncciis sive procuratoribus supradictis, dederunt et posuerunt. Qui quidem domini reverendus pater dominus Jacobus episcopus Plocensis, Stanislaus et Jacobus palatini fideiussores pro premissis inplendis, tenendis ac firmiter et inviolabiliter observandis, pro prefata generosa principe Amelia eciam tamquam principales sub pena sexaginta milium florenorum prefatis dominis episcopo, comiti et militi, seu ipsi illustri principi domino Wilhelmo marchioni Mysnensi persolvenda, si quod absit, contra premissa vel aliquod premissorum aliquomodo ventum fuerit seu eciam attemptatum, quod per ipsam Ameliam premissa non debeant suum sortiri efectum, fideiusserunt et se per expressum eciam sub fide et honore obligarunt. Quibus omnibus et singulis supradictis ut prefertur communiter et divisim contractis et dispositis ac discussis et sollempniter ordinatis, prefati domini reverendus pater dominus Gerhardus episcopus, Fredricus comes et Busso miles, ut predicitur, ambaxiatores nunccii seu procuratores nominibus quibus supra, magis ac magis circa fatos principes dominos Wladislaum regem Polonie etc. Johannem ducem Mazowie et dominum generosam principem Ameliam instabant et amicabiliter petebant, quatenus huiusmodi contractus matrimonii finaliter et effectualiter terminaretur et suum sortiretur effectum. Qui domini Wladislaus rex Polonie et dux Johannes Mazowie et prefata generosa virgo Amelia pro parte sua, et ipsi domini Gerhardus episcopus, Fredricus comes et Busso miles ambaxiatores, nunccii et procuratores nominibus quibus supra, in contractum dicti matrimonii hincinde per expressum consenserunt et prefato reverendo patri domino Jacobo episcopo Plocensi pro parte ab utraque supplicari fecerunt, ut dictam virginem generosam Ameliam cum prefato nobili Fredrico comite ambaxiatore nunccio et procuratore dicti incliti principis domini Wilhelmi marchionis Mysznensis etc. et pro ipso domino marchione ad contrahendum dictum matrimonium admitteret ac ipsos in forma ecclesie consveta copularet. Qui quidem reverendus pater prefatus inclita principe Amelia dominicella, coram se in choro dicte ecclesie in Brzescze ante maius altare, Wladislauiensis diocesis, ac ipso Fredrico comite accersitis et adhibitis personaliter ipsisque requisitis et interrogatis, utrum matrimonium huiusmodi inter se in forma premissa hincinde voluntarie contrahere vellent, qui domini videlicet preclara princeps Amelia dominicella nomine suo et prefatus Fredricus comes nomine procuratorio prefati incliti principis domini Wilhelmi marchionis Misznensis matrimonium legittimum eodem instanti et coram dicto reverendo patre domine Jacobo episcopo Plocensi, per hoc verba et hiis similia contraxerunt, videlicet ipso Fredrcio dicente: Generosa princeps dominicella Amelia, ego procurator et procuratorio nomine magnifici principis domini mei Wilhelmi, marchionis Misznensis et pro ipso domino marchione ex nunc recipio et duco te in coniugem ipsius domini Wilhelmi marchionis et tibi tamquam legittime coniugi sue fidem ipsius domini Wilhelmi marchionis nomine suo promitto; et ipsa generosa principe dominicella Amelia ex adverso hec verba proferente: et ego Amelia ex nunc dictum Wilhelmum marchionem Misznensem in meum legittimum coniugem recipio et sibi fidem de omnibus tamquam coniugi meo faciendum et parendum promitto. Quibus sic peractis prefatus reverendus pater dominus Jacobus episcopus Plocensis, receptis annulis de manibus utriusque, ipsos per annulos desponsavit et receptis manibus ipsorum stola coniunctis et ligatis, ipsos more solito cum oracionibus et benediccionibus consvetis et ad talia

pertinentibus coniunxit et copulavit, dicendo hec verba et hiis similia: quos deus coniunxit homo non separet. In nomine dei patris et filii et spiritus sancti amen.

Super quibus omnibus et singulis premissis et quolibet premissorum communiter et divisim, prefate partes hincinde ac ipse reverendus pater dominus Jabobus a nobis notariis infrascriptis pecierunt sibi confici unum vel plura, publicum seu publica, instrumentum seu instrumenta. Acta sunt hec anno domini, indiccione, die mensis, pontificatus, hora et loco quibus supra. Presentibus ibidem venerabilibus ac strennuis et nobilibus viris, dominis Donyn preposito sancti Floriani extra muros Cracouie, regni Polonie vicecancellario; Johanne Pella preposito Cruszwiczien i Wladislauiensis dyocesis; Paulo decano Warschouiensi Poznaniensis diocesis; Martino de Wraczimowicze wexillifero (sic) Cracouiensi; Andrea castellano Plocensi, et aliis quampluribus fidedignis testibus ad premissa.

Et ego Arnoldus de Dobrzin clericus Plocensis diocesis publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis ordinacioni, disposicioni, tractatuum faccioni penarum vallacioni, promissioni, copulacioni, communicioni, caucionis fideiussorie prestiticioni aliisque omnibus et singulis supradictis, dum sic ut premittitur pradictos serenissimos principes reverendosque et nobiles agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideo hoc presens publicum instrumentum, manu propria scriptum, exinde conficiens extraxi, publicavi et in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consvetis una cum appensione sigillorum predictorum duorum fideiussorum consignavi, rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Et ego Stiborius Laurencii de Bethlsko, clericus Poznaniensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis ordinacioni, disposicioni, tractatuum faccioni, penarum vallacioni, promissioni, copulacioni caucionis fideiussorie prestiticioni etc. ut supra in proxima subscripcione etc.

Quibusquidem litteris sex sigilla videlicet reverendi in Christo patris domini Jacobi episcopi Plocensis ac strennuorum et nobilium virorum dominorum Stanislai Grad Plocensis et Jacobi de Conyeczpolye Syradiensis pallatinorum pro una parte, nec non reverendi patris domini Gerhardi episcopi Nuemburgensis (sic) et nobilium Fredrici comitis Bichilmensis et Bussonis militis fideiussorum pro alia parte in dictis litteris contentorum, in pensulis pergameneis dependebant.

Nos igitur Johannes dei gracia episcopus Wladislauiensis prefatis dictis litteris, et sigillis eisdem appensis, sanis et illesis per nos repertis, visis et intellectis, peticionem domini Michaelis prepositi et cancellarii predicti fore iuri et racioni consonam, attendentes ipsas litteras de verbo ad verbum, nihil adendo nec minuendo quod facti mutaret substanciam seu variaret intellectum, per Nicolaum de Wolya notarium nostrum causarumque et facti huiusmodi coram nobis scribam infrascriptum, scribi, trassumi et exemplari ac in publicam formam redigi et nostri sigilli appensione mandamus communiri, volentes et per hec scripta decernentes, quod eisdem litteris sic transsumptis in iudicio et extra ac ubicunque terrarum et locorum stetur, credatur, fidesque plenaria adhibeatur, acsi originales littere apparerent. Actum in Brest in ecclesia parochiali sancti Stanislai pontificis et martiris gloriosi. Anno domini M^oCCCC vicesimo quarto, indiccione secunda, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Martini divina providencia pape quinti, anno ipsius septimo, die mensis decima septima mai (sic), hora terciarum vel quasi. Presentibus ibidem reverendis in Christo patribus dominis Sti-

borio Agriensi, Johanne ..gnensi dei gracia episcopis ac honorabilibus circumspectis et nobilibus viris: Martino Bernardi de Goworzin Gneznensis, Cracouiensis etc. ecclesiarum canonico auleque regie serenissimi principis et domini domini Wladislai regis Polonie notarii (sic), Clemente plebano Brzestensi, Johanne de Rawa plebano in Rznyewicze, Nicolao de Pakoscz presbitero, Stanislao Dobeslai de Czechonow notario publico, Mathia de Zelazna, Misliborio de Jassonka, Stanislao de Comorowo armigeris prefati domini episcopi Wladislauiensis, clericis et laicis Gneznensis, Cracouiensis, Wladislauiensis et Plocensis diocesis et aliis quampluribus testibus fidedignis ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Nicolaus Wenceslai de Wolya clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictarum litterarum originalium, coram reverendo in Christo patre domino Johanne episcopo Wladislauiensi predicto exhibicioni et presentacioni ipsarumque litterarum per eundem reverendum patrem dominum episcopum Wladislauiensem transsumpcioni et exemplacionis decreto ac omnibus aliis et singulis premissis, dum sic ut premittitur agerentur et fierent, una cum testibus prenominatis presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi et in notam recepi meque subscripsi et hoc presens publicum instrumentum ex premissis confectum alterius manu idonea fideliter scriptum, aliis negociis prepeditus, signo et nomine meis solitis et consvetis una cum appensione sigilli prefati domini episcopi consignavi, rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium premissorum etc. [3])

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68 p. 297—302. z nadpisem na p. 296: Copia transsumpti cum decreto super federe matrimonii inter marchionem Misznensem et Ameliam filiam ducis Semouity.

[1]) exponitis. [2]) można czytać Dognensi, Ugnensi?

[3]) O jakimś układzie króla z Margrabią Miśnieńskim opowiada Długosz (wydanie Przezdz. XI. p. 193) pod r. 1416 tylko ogólnikowo: Pro die visitacionis sanctae Mariae (rex) Wschowam applicuit, ubi ad suam serenitatem Wilhelmus Missnensis marchio cum pulcherrima gente sua armis induta venit et nonnullis mutuis tractatibus cum rege habitis liberalibus donis a rege honoratus domum rediit. O powyższym nie wspomina; margrabiego Wilhelma zna tylko jako przyjaciela krzyżaków, którzy w 1414 r. chcąc uniknąć wojny z królem, zdają się na sąd margrabiego. (Dł. ibid. 171). O Emilii córce ks. Ziemowita Starszego opowiada, że była trzecią z rzędu i niezwykłej piękności (ibid. p. 346). Zaślubiono ją w 1432 ks. Bogusławowi ze Słupcy (p. 472) a król siostrzenicy swej sprawił w dniu św. Jana Chrzciciela 1433 r. świetne gody weselne (ibid. p. 496).

MCLIII. *W Marienburgu* 22 *maja* 1424.

W. mistrz żąda od marszałka Inflanckiego, aby go uwiadomił czy i kiedy wyprawi się Witołd z biskupem Dorpackim przeciw Rusinom.

Landmarschalk Lyffland.

Unsern fruntlichen grus czu vor. Erbar lieber her landmarschalk. Wir haben werhaftige czeitungen, das herczog Wytout meint noch vor senthe Johannes tage hirnehest folgende reise czu thun uff die Rueszen, umb des willen, als wir vornemen, habe her dem herren bisschoff czu Darpt lassen vorbrengen, das her em mit folkes usrichtunge beistendig sei und nicht fordern frede uffneme mit den Ruessen. Wir bitten euch mit fleissiger begerunge, habt hiruff eine sulche achtunge, das ir weisen ussinnet, wie irs mit werhaftigen wo ir dirkennet, das is czu thun ist, getrulichin bestellet czu irfaren, was doran ist wie is sich wil schicken, adir

domete mag irloufen, und uns das schreibt, so gefach als ir ichts dovon vornemet, went wiewol wir einen gancz[en] getruwen haben off herczog Wytoud, dennoch mus man besorgen durch fremder anlegunge eine bescheidunge ander [1]) lande. Vort meer so wisset, das an der mitwochen nehest geleden, die erlichen unsers ordens us Lyfflandt gebietiger, der von Velyn und Goldingen kompture, ken Marienburg sein czu uns komen. Der gewerp und botschaft wir mit redlichkeit nicht mochten so snelle ende geben umb sich weit czustraiunge [2]) unsers rates gebitiger, die wir doch von stadan bebotten, bei uns czu sein nu bis freitag, die sache euwers capittels denn eintrechticlichen mit en czu verhoren und czu handeln. Gegeben czu Marienburg am montage noch cantate im XIIII^C und XXIIII iore.

Koncept do listu w arch. Król. N. Z. szufl. X N. 10.

[1]) przekreślone: der lyfflendischen ader disser Lande a napisane ander. [2]) sc. zerstreung.

MCLIV. *S. L. et D.* *[w czerwca]* 1424.

Król Zygmunt daje obszerną odpowiedź królowi Jagielle, na przedłożenia jego dotyczące audyencyi, którejby miał użyczyć Husytom.

Magnificus et venerabilis viri domini Mosticius castellanus Poznaniensis et Wladislaus decretorum doctor ambaxiatores serenissimi domini regis Polonie porrexerunt serenissimo domino nostro regi Romanorum Hungarie etc. cedulam infrascripti tenoris. Serenissime princeps rex invictissime et domine graciosissime! In effectu et ut videtur nunccii Bohemorum petunt, ut detur eis audiencia, que ipsis alias ut asseruerunt coram serenissimo domino nostro rege Polonie et baronibus totaque communitate regni Polonie fuit et est denegata et quam petunt in aliquo locorum ipsis subiecto et signanter in aliquo horum videlicet in Vniczow [1]) aut Crzemerzirz [2]), assignantes causam, quia in locis subiectis, domino Romanorum et Hungarie regi securum et necessarium salvum conductum habere non potuerunt ad audienciam predictam, et offerunt omnibus venire, stare, tractare etc., ac redire volentibus in predictis locis vel altero ipsorum salvosconductos sufficientissimos, sub quacunque forma verborum et robore fuerint concepti, eciam si opus fuerit exhibent obsides pro maiori securitate. Quam audienciam cum habuerunt, parati sunt audire auditores et si quid ex ewangelio et scripturis sanctorum patrum contra eos aut errorem ipsorum doctum seu diffinitum fuerit, emendam [3]) volunt suscipere condignam, volunt tamen quod ipsorum magistri et alii viri docti in predicta audiencia audiantur.

Ad primam partem peticionis dictorum nuncciorum Bohemorum videlicet, ut detur eis audiencia, quam dicunt alias eis fuisse denegatam, respondetur, quod hec [4]) audiencia non videtur ipsis concedenda, quia nullus fructus bonus potest ex ea sperari imo contrarium, prout plene dicetur respondendo ad quartam partem. Et cum dicunt ipsis fuisse audienciam denegatam mentiuntur. Primo enim habuerunt in Bohemia ad pontem [5]) prope Pragam, cum serenissimus dominus noster rex Romanorum misit reverendissimum patrem dominum patriarcham Aquiliensem et venerabiles viros dominos Petrum Paulum sacre pagine magistrum ac iuris utriusque doctorem et magistrum Martinum sacre pagine magistrum et alios plures, a quibus habuerunt audienciam quantam voluerunt. Secundo habuerunt eam in Cracovia coram dominis prelatis, et baronibus regni Polonie ac magistris et doctoribus

universitatis Cracoviensis [6]). Tercio serenissimus dominus rex Polonie estate proxima requisivit dominum regem Romanorum de tractatu reduccionis ipsorum hereticorum, et ipse dominus rex Romanorum ad hoc se promptum et paratum obtulit et propter hanc causam ivit Pragam quidam Bartholomeus, secretarius illustrissimi domini magni ducis Lithwanie etc. ut ipsi serenissimo domino regi Polonie de hoc constat, et postea venerunt duo barones Bohemie domini Johannes et Potha pro audiencia iterato habenda, dantes spem, quod in festo sancti Martini aut ad plus sancti Andree dicta audiencia fieret, postea ad eorundem hereticorum instanciam fuit prorogata ad festum circumcisionis, racione cuius audiencie miserunt unam formam salviconductus, qui taliter ut petebatur nullo modo poterat concedi; qui volebant, quod laici iudicarent, et quod deterius est, quod laici idiote in tam arduo negocio sicut est fidei presiderent. Nam et si oriretur contencio in aliqua sciencia, numquid eligerentur milites ad diffiniendum aut [7]) docti et experti in illa arte, ergo multo magis in negocio fidei, cuius tamen iudicium ad solum papam seu ecclesiam pertinet. Unde fuit eis missa forma cuiusdam salviconductus plenissimi et conformis sui, quantum ad omnimodam securitatem personarum et rerum, que fuit concepta eciam de consilio dictorum Jo[hannis] et Pothe et omnium Bohemorum et aliorum peritorum apud prefatum serenissimum dominum regem Romanorum tunc existencium, pro cuius salviconductus ex promissione vel observacione fuit missum ad prefatum serenissimum dominum regem Polonie, qui predictam expromissionem in forma petita miserat. Actum [8]) eciam postea fuit, quod dicta audiencia non protenderetur ultra festum purificacionis, postea ipsi heretici nullatenus ipsam formam acceptantes remiserunt formam alterius salviconductus quem [9]) petebant eciam sub deteriori forma et usque ad festum penthecostes. Itaque aperte menciuntur dicendo, audienciam eis fuisse denegatam, et prefatus serenissimus dominus rex Polonie fuit requisitus per prefatum serenissimum dominum regem Romanorum, quod aliquos magistros et doctores ad ipam audienciam mitteret, super quo prebuit diligentem operam ut sibi constat.

Ad secundam partem: quando petunt audienciam in aliquo locorum ipsis subiecto, quia in locis subiectis serenissimo domino regi Romanorum non potuerunt habere securum et necessarium salvumconductum ad ipsam audienciam, respondetur, quod hec esset magna iniuria catholice ecclesie, si heretici essent melioris condicionis, ut videtur [10]) in loco eis subiecto quod audiencia teneretur et non in loco catholicorum, unde ipsimet forte hoc alias considerantes petierunt dictam audienciam in altero de tribus locis videlicet Wrathislavie [11]), Olomuncz aut Brunna, que sunt loca fidelium, et fuit condictum cum predictis duobus baronibus de Brunna, et illi heretici sibi sunt remanere contenti, ut apparet ex forma salviconductus, in quo ponebatur per expressum de accedendo ad Brunnam. Item nemo catholicus valet sub salvoconductu hereticorum accedere in manus ipsorum, qui cum non servent fidem parentum suorum, quam in baptismo receperunt, nec sevent fidem, nec servent fidem deo, quomodo servabunt hominibus? Et cum dicunt, quod in terris subiectis serenissimo domino regi Romanorum non potuerunt habere salvum conductum etc. menciuntur eciam, ut apparet ex forma salvi conductus predicti serenissimi domini regis Romanorum eis destinati et ex promissione petita et obtenta a prefato serenissimo domino rege Polonie, qui certe salvus conductus erat ita plene et plenissime [12]) quantum dici et cogitari posset, et unusquisque illum inspiciens potest aperte hoc iudicare, unde ex huiusmodi mendaciis

apparet, quod predicti heretici petunt ipsam audienciam ad alium finem quam dicant.

Ad terciam partem: quod volunt dare salvos conductus illuc venientibus et accedentibus etc. respondetur ut supra proxime, quia nemo catholicus eis se committeret, et cum dicunt, quod sub quacunque forma verborum etc. volunt concedere [13]) salvum conductum, requirendi essent, an velint stare determinacioni et iudicio ecclesie seu alicuius [14]) universitatis catholice [15]). Nam creditur quod nullatenus velint et si forte melius inspirati hoc vellent, pro deo firment hoc et tunc omnia bene. Quando [16]) autem dicunt de obsidibus, magnum tempus elaberetur in eligendo huiusmodi obsides et in facienda collacione euncium ad dictam audienciam et obsidum recipiendorum, et haberent ex hoc, quod intendunt, videlicet tempus terere [17]) inaniter in grave preiudicium fidei etc.

Ad quartam partem cum dicunt, quod in dicta audiencia, si eam audierint [18]), sunt parati audire auditores et si quid ex ewangelio et scripturis sanctorum patrum fuerit contra eos dictum seu deffinitum etc., respondetur quod huiusmodi audiencia si taliter fieret esset una contencio et non aliud et foret frustratoria sine aliquo fructu, quia catholici dicent unum, heretici aliud; quis tunc erit iudex? Si nos voluerimus dare nostros iudices sicut dedimus [19]) illi nollent, si illi suos, nos nollemus sicut nec debemus et sic frustra; et cum dicunt, si fuerit contra eos doctum seu diffinitum, quis dicet se doctum, quis diffiniet, immo timendum est, ne sint tante pertinacie, ut pocius confidant nos docere quam a nobis doceri, quemadmodum dixerunt in audiencia habita Cracovie, quia cum confunderentur per catholicos, dixerunt quod venerant informare et non informari. Ex predictis apparet, quod istam audienciam petunt maxime ad impediendum exercitum, quem proxima estate timent parari contra ipsos, et si bonum hoc negocium masticetur et commensuretur tempus, nullo modo potest esse ista audiencia quin effluxerit festum sancti Johannis baptiste. Consideretur enim tempus in reditu prefatorum dominorum ambaxiatorum ad s(erenissimum) d(ominum) regem Polonie et in reditu dictorum nuncciorum Bohemorum ad Bohemiam, et postquam rediverint [20]) in convencione baronum, militum, nobilium et clientum civitatum et communitatum regni Polonie (sic), ex parte quorum ipsi nunccii dicunt se missos, quia oportebit, antequam respondeant, quod statuant unam dietam, sicut alias fecerunt, proximo autumpno primo in Colonia deinde in Praga, item tempus in respondendo per eos serenissimo domino regi Polonie et postea per eum serenissimo domino regi Romanorum, item tempus in concordando [21]) modum et ordinem audiencie tenende, item tempus in congregando doctores et magistros utriusque partis, nam ipsi alias volebant saltem quattuor ebdomas, antequam venerant [22]) ad locum audiencie, item tempus postquam ventum fuerit ad locum antequam res perficiatur, et bene est considerandum, quod predicti heretici omnia, quanto morosius et longius poterunt, protelabunt, ut sic elabatur tempus exercituandi contra ipsos. Et reducatur in [23]) memoriam, quomodo sciverunt protrahere proximum autumpnum et hiemem in tractatu [24]) huiusmodi audiencie. Primo enim ut supra data est spes in festo sancti Martini et ad plus santi Andree, postea ad festum circumcissionis, postea purificacionis, postea medium quadragesime, deinde penthecostes, preterea et maxime supra omnia est advertendum, quia ibidem sine iudice esset frustatoria contencio ut fructuosa audiencia ut supra, et sic tempus in cassum tereretur [25]) non sine gravi preiudicio et ignominia tocius christianitatis, que omnia si bene ponderentur

per serenissimum dominum regem Polonie et dominos Polonos, ipsimet dicent huiusmodi audienciam non esse concedendam tam inutiliter et quod ipsi heretici evidenter menciuntur.

Non tamen denegatur, quin per quemcunque modum possent reduci, debeat eorum reduccio admitti, et utinam iam esset in foribus. Verum quia pre ceteris prefatus serenissimus dominus rex Polonie tam ex affeccione, quam habet ad ecclesiam catholicam quam eciam ad fraternitatem ipsius serenissimi domini regis Romanorum et ex confidencia, quam ipsi [26]) heretici videntur ad serenissimum dominum regem Polonie gerere (h)abilior esse censetur ad tractandam reduccionem ipsorum, pro qua nullatenus laborem nec expensam recusaret, tenetur [27]) totis viribus ad hoc laborare, ut reducantur ad fidem catholicam, cum eciam ipse solus totum quod voluerit tam per ecclesiam, quam per ipsum dominum regem Romanorum post reduccionem ipsis [28]) fieri obtinebit facilius quam quivis [29]) alius, et de hoc prefatus serenissimus dominus rex Romanorum et reverendissimus dominus cardinalis Placentinus pro sola ista causa fidei a latere sanctissimi domini nostri pape legatus sue maiestati dant plenam fidem, quod ita facient, et si pro ista reduccione necessarius foret aliquis salvus conductus concedetur prout fuerit petitus a prefato domino rege Romanorum tam pro eundo ad Cracoviam quam ad aliam terram eciam sub dicione ipsius domini regis Romanorum positam [30]) etc. Anno etc. XXIIII.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 256 — 260, z nadpisem: Littera reversalis ad legacionem nuncciorum regis Polonie. Por. Caro L. C. I. p. 142. N. LXXVII.

1) C. Vinczow. 2) C. Cremsis. 3) C. emendacionem. 4) C. cz. huiusmodi. 5) C. cz. pacem. 6) C. cz. Cracovie. 7) C. czyt. an. 8) C. Attamen. 9) C. quam. 10) C. videlicet. 11) C. Voratis-(lavia). 12) C. amplissimus. 13) C. condere. 14) C. acrius. 15) C. ecclesie. 16) C. Quum. 17) C. perdere. 18) C. habuerint. 19) C. debemus. 20) C. redierunt. 21) C congregando. 22) C. veniant 23) C. ad. 24) C tractu. 25) C. verteretur. 26) C. illi. 27) C. conetur. 28) C. illis. 29) C. quis. 30) C. niema daty.

MCLV. *S. L. et D.* [*w czerwcu* 1424].

Król Jagiełło i Witołd, wraz ze swymi baronami, wiążą się celem zachowywania bliżej oznaczonych artykułów przeciwko wdzierającemu się kacerstwu husyckiemu do ich państw.

In nomine domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quamvis circa ecclesiastice libertatis comoda ex innata nobis celsitudine libenter intendimus, ad ea tamen precipue oculos mentis nostre reflectimus, per que salus pax atque quies Christi fidelium integritas perpetualiter et temporaliter pro futuro misterio destructis et depulsis erroribus universis coalescat. Proinde nos Wladislaus dei gracia rex Polonie etc. et Alexander alias Witoldus magnus dux Lituanie una cum prelatis, principibus, baronibus, proceribus, nobilibus, boyaris, terrigenis, subditis, omagialibus, vasallis, civitatibus, communitatibus regni nostri et terrarum Litwanie et Russie, nobis, regno nostro et terris nostris Litwanie et Russie subiectis, ad infrascriptorum articulorum continenciam robur et ordinem simul cum nostris omnibus successoribus ex certa scientia nos obligamus, ne pestis heretice pravitatis, que regnum Bohemie nobis vicinum et propinquum quondam christianissimum cladi deputavit perpetue et per universum orbem sceleratissime infamie sordibus maculavit et consparsit, veneficii sui ignem in regno nostro valeat succendere et flammis paribus oras nostras conturbare.

Imprimis sanctam fidem catholicam, quam sancta Romana et universalis ecclesia omnium ecclesiarum mater intemerata tenet colit et veneratur, in omnibus suis articulis, ritibus, cerimoniis, observanciis et consuetudinibus vere perfecteque profitemur et profiteri perpetue una cum successoribus nostris sub fide et honore, omni fraude, dolo, colore, et ingenio cessantibus, promittimus, quam patroni nostri sanctissimi Stanislaus, Adalbertus, Florianus, pontifices et martyres etc. tenuerunt et constanti devocione coluerunt et eandem profitemur et pollicemur quemlibet hereticum et ipsorum fautorem, protectorem, promotorem digne ulcionis executione persequi infra limites regni nostri et terrarum nostrarum predictarum similiter omnes alios (qui) fidem catholicam, quam Romana profitetur ecclesia ut prefertur (et nos) unanimes profitemur verbo, facto et opere, publice, palam, occulte, tacite, directe vel indirecte, per se vel per alium seu alios presumpserint impugnare aut aliqua asserere fidei contraria vel adversa. Et nihilominus pro exaltacione, defensione, tuicione et incremento ipsius fidei ex nunc omnes et singulos homines, quamcunque condicionem suscipere meruerint, qui cum Sigismundo Coributi Bohemiam recesserunt, vel recedentibus consilia et auxilia prestiterunt aut prestiterint nec non omnes alios subditos nostros et regni nostri ac terrarum nostrarum predictarum, cuiuscunque fuerint status gradus, dignitatis condicionis vel eminencie, qui huiusmodi peste heretica inficerentur, vel ipsis favores consilia auxilia et quecunque amminicula dederint, aut se pro ipsis opposuerint vel eorum causam defendere voluerint aut quecunque alia eis beneficia curaverint vel favores impendere, feodis, dignitatibus, privilegiis, immunitatibus, libertatibus, bonis hereditariis et quocunque (modo) acquisitis mobilibus et immobilibus privamus, inhabilitamus et reddimus indignos et de regni nostri communitate et terrarum predictarum nostrarum et nostrorum subditorum participio perpetue excludimus et omni sorte nobilium indignos declaramus et ad penas tollendas nobilium post causarum victoriam vel alias qualitercunque debitas inhabiles reputamus, declaramus, decidimus.

Item promittimus omnes tales hereticos infectos vel suspectos de heresi fautores receptatores ipsorum tam fratres, patres, matres, sorores filios et filias aut quacunque nobis consanguinitate vel affinitate coniunctos serenissimo domino nostro regi et duci aut loci ordinariis propalare et si facultus suppetat, captum vel captos ipsis vel eorum alteri presentare et iuxta criminis ipsorum [1]) qualitatem dignas penas, ut aliis prodeant in exemplum eisdem infligere imponere et irrogare.

Preterea nos Wladislaus rex predictus et Alexander alias Witoldus magnus dux Litwanie verbo nostro regio et ducali pollicemur et omnes nostros successores legitimos et succedaneos posteros ad hoc nobiscum obligamus, quod contra omnes hereticos tali modo sive ipsorum defensores, protectores, fautores receptatores nec non suspectos de heresi volumus nostris predictis principibus prelatis proceribus, baronibus boyaris, vasallis, omagialibus, feudalibus, subditis civitatibus tam regni quam terrarum nostrarum Litwanie et Russie predictorum constanter adherere ipsosque protegere et tueri iuxta vires nostras atque posse, et specialiter contra illos, qui premissa omnia et quodlibet eorum imitari [2]) niterentur aut eis parere non curarent, vel in regno lites, bella et sediciones movere vel aliqua regni statuta approbata, tenta dudum et laudabilia violare, aut alias novitates regno et ducatui contrarias satagerent procurare, conventicula seu convenciones preter nostrum et nostrorum principum prelatorum et baronum consensum inirent, facerent seu celebrarent aut celebrare procurarent.

Et nos omnes principes, prelati, barones, proceres, boyari, nobiles, vasalli feudales, omagiales, subditi et civitates regni Polonie et terrarum Litwanie et Russie pro nobis et pro nostris successoribus omnibus natis et nascendis fideliter absque dolo et fraude sub fide et honore promittimus serenissimo principi domino Wladislao regi et domino (Allexandro) magno duci predictis dominis graciosis et nobis invicem alteri in solidum contra omnes predictos, qui ut prefertur premissa omnia vel eorum aliqua sive partem servare et tenere contempnerent, vel aliqua bella lites aut sediciones in regno nostro et terris predictis procurarent vel moverent, statuta regni et terrarum predictarum laudabila tenta et aprobata vellent violare, conspiraciones vel aliquas novitates facere nocivas regno et terris predictis procurare, vel convenciones privatas et speciales preter nostrum et prefati regis consensum inire niterentur aut machinarentur, omnibus nostris viribus constanti animo adherere et eos persequi ad extremum iuxta posse nostrum et in eorum exterminium cum affectu aspirare.

Ne autem fraudi et dolo possit patere accessus, presenti nostro dicto decrevimus, quod quicunque subditorum nostrorum predictorum fuerint, qui ante infra et post recessum Sigismundi Coributi Bohemiam recesserunt, nec ad regnum viceversa super festum ascensionis proxime preteritum ipsis pro termino ad redeundum deputatum redierint, bona in possessionibus hereditariis aut aliis quibuscunque rebus sub colore obligacionis aut pignoris receperit et tenuerit seu teneat de presenti, huiusmodi contractum velut viciosum et in fraudem maiestatis nostre attemptatum nostro examini sive presidencium nostrorum ad hoc deputandorum suspendimus fideli cognicione decidendum.

Item consencientibus et approbantibus predictis prelatis etc., edicto presenti decrevimus omnia bona hereticorum predictorum, fautorum, receptatorum, protectorum et defensorum ipsorum sive mobilia sive immobilia et quomodolibet possessa fuerint eciam quocunque examine iudiciario sive extraiudicario acquisita proximioribus eorum successoribus nullum ius obtinere.

Item omnibus et singulis hominibus nostris subditis tales hereticos vel suspectos aut ipsorum fautores receptatores, defensores et protectores captivandi, detinendi, comprehendendi, conculcandi et ad manus nostras regias vel nostrorum capitaneorum aut loci ordinariorum vel procuratorum ipsorum presentandi et tradendi plenam et omnimodam concedimus facultatem, et si de hoc per quempiam ipsis quescio moveretur quocumque tempore, nolumus quod per aliquem iudicem regni nostri hec causa cognoscatur, sed salvus et liber remaneat ipsius comprehensor.

Quodsi aliquis vel aliqui contra huiusmodi nostre auctoritatis decreta in toto vel in parte, verbo vel facto, metu vel opere suasu seu collusione aut alio quocunque colore venire aut excedere presumpserit, ipsum seu ipsos exhereditandos reverencia dignitate tam spirituali quam seculari presentibus privatos sive privandos declaramus.

Ut autem omnia et singula premissa in omnibus suis sentenciis, clausulis, punctis, firma et inconcussa perstent, nos principes, prelati, barones, proceres, nobiles etc. fide qua supra, eciam predicto domino nostro rege exempto ab humanis, promittimus inter nos servare, tenere, custodire et inviolabiliter attendere perpetuis temporibus et in evum, nec per huiusmodi contractus nostri tenorem et con-

tinenciam iuribus nostris terrestribus in aliquo intendimus derogare vel offensam eis irrogare.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 199 *b*.—200 *b*. Drukował Palacky Beiträge I. p. 344. N. 298. Podstawą do oznaczenia daty jest fakt ucieczki Korybuta do Czech.

[1]) eorum. [2]) irritari.

MCLVI. *S. L. et D.* *[W Żninie pomiędzy* 18 *a* 24 *czerwca]* 1424. Król Jagiełło usprawiedliwia się przed elektorami Rzeszy z powodu ucieczki Korybuta do Czech.

Wladislaus etc. Universis et singulis principibus tam spiritualibus quam secularibus et presertim sacri Romani imperii electoribus, nec non ducibus, langrabiis comitibus, baronibus, militibus, clientibus et cuiuslibet status aut condicionis hominibus, civitatum populis et communitatibus ad quos presentes pervenerint, fratribus, amicis et benivolis nostris carissimis salutem, fraternam caritatem et dicendorum fidem indubiam adhibere. Reverendissimi in Christo patres, venerandi et venerabiles ac illustres, spectabiles, magnifici, strenui, nobiles et famosi fratres, amici et benivoli nostri carissimi! Dolores nostros quos nobis insperata attulit fatorum invidia cum singultibus et planctibus vobis heu cogimur depromere et vocibus querulamur [1]) cordis nostri vulnus apperire. Eu ecce dilectissimi fratres et amici ad subsidia serenissimi domini Sigismundi Romanorum regis fratris nostri carissimi gentes nostras contra Bohemos sacrosancte fidei et sedis apostolice inimicos nobis preparantibus et se iam nostris ad iter accingentibus [2]), dux Sigismundus Corybuthy, quem per multa et varia iuramenta, obligaciones, pollicitaciones, vota et promissa astrinximus, quod post illam de Bohemia ad regnum nostrum revocacionem sub fide et honore ac iuramento in manibus nostris sepe prestitorum nunquam debuit de regno nostro et presertim ad Bohemos hereticos et alios eorum fautores se movere, sed nobiscum semper in regno nostro fideliter et constanter remanere, nuper cum nonnullis hominibus nostri regni, quos secum seduxit, et quibusdam, qui a nobis stipendia contra dictos hereticos receperant, prefatis Bohemis, quos dudum per litteras nostras diffidavimus, prestiturus auxilia, tunc nobis longe in regno nostro a loco habitacionis sue agentibus, ad Bohemiam clam discessit et in dedecus suum et anime proprie detrimentum, Christi fidelium persecutoribus se coniunxit, cum quibus percipiat calicem Babilonis et iram divine ulcionis sempiternam. Dum enim adhuc infantulus et etate tenellus esset, quomodo fecimus eum sub nostris manibus educari, post hoc quantis graciis, quantis favoribus et prerogativis ultra ceteros principes sangvinis nostri in aula nostra confovimus, tota nostra testatur milicia et exteris [3]) beneficia sibi collata a nobis patent multis inabsconsa. Quis igitur meditari potuit, ut alumpnus noster, quem velut filium intimo caritatis amplexu dileximus, ad abissum tante Caribdis defluxisset? Quis crederet, ut is, quem ab ineunte etate in omni reverencia et obediencia semper nobis devotum habuimus et votis nostris obsequentem, ad tante desparacionis profundum verteretur? O dolor et plus dolore dolor, ut quem habere debuimus in filium [4]) et viscerum nostrorum amplecti caritate, hostem oportet experiri, et post tot beneficiorum impendia culmina maiestatis regie humiliter venerari debuit, quomodo in arcum conversus pravum, verticem troni regii maculare contendit et gloriosum nomen nostrum auspice domino nulla carie suborsum maligniter [5]) depravare. Porro ipsius deprehendentes recessum clandestinum subito civitates, villas,

census, salaria et alia bona, que a nobis optinebat, omnia ab ipso et ipsius capitaneis recipere mandavimus et omnium sibi adherencium, quos secum de regno nostro abduxit [6]), bona hereditaria et alia ab ipsis possessa iussimus publicari et thezauro nostro infiscari, ut scelus eorum et pravitas subita vindicta non careat. Quapropter universitatem vestram rogamus et in desideriis optamus, ut huiusmodi [7]) nostris compacientes doloribus, prefatum ducem S[igismundum], quem tantorum excessum demeritis poscentibus, hostem nobis cum ceteris suis quibus adhesit complicibus volumus reputare, vestrum eciam habere velitis innimicum. Et si quis vobis de nobis suggereret detractiva suspicione nomini nostro excessibus dicti ducis conparando, nolite quesumus fidem sugillacionibus eorum adhibere sed quociens hec fierent, operibus nostris pocius que vera [8]) fidei prestant testimonia, et non zuzurriis emulorum nostrorum, mentes vestras accomodare [9]) et respectus. Datum Zneyne. Anno etc. XX. quarto.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 292. Z nadpisem: Littera conquestus domini regis Polonie scripta dominis ellectoribus imperii contra Sigismundum ducem. Porównaj Caro L. C. I. N⁰ XII. p. 41.

[1]) C. querularum. [2]) C. attingente. [3]) C. ceteris. [4]) C. subsidium. [5]) C. malignanter. [6]) C. eduxit. [7]) C. hiis. [8]) C. vere. [9]) C. accomodate.

MCLVII. *S. L. et D. [W Żninie pomiędzy* 18 *a* 24 *czerwca* 1424]. Król Jagiełło do króla Zygmunta w tejże samej sprawie.

Serenissimo principi domino Sigismundo [dei gracia Romanorum regi semper augusto et Hungarie] etc. Wladislaus eadem gracia etc. salutem, fraternam caritatem et fidem recipere indubiam dicendorum. Serenissime princeps! Meminimus nuper V. F. per Nicolaum de Gaudecz secretarium nostrum dilectum [1]) murmura quorundam de regressu Sigismundi Coributhy in Bohemiam nunciasse, quibus animus noster blandiri non curabat, cum ipse Sigismundus per nos ab infancia educatus largis beneficiorum et premiorum beneficiis ultra alios sangvinis nostri principes dotatus et iuramentis, pollicitacionibus et inscripcionibus suis fortissimis nobis de non regressu in Bohemiam prestitis ligatus et astrictus fuerit. Et ecce nobis hic in remotis agentibus et alia circa expedicionem nostrorum fidelium belligerorum iuxta vota fraternitatis vestre et honestatem reipublice procurantibus et disponentibus, [2]) per certos nostros fideles sumus informati, quomodo ipse Sigismundus salutis sue et beneficiorum nostrorum sibi inpensorum et inscripcionum iuramentorumque immemor, una cum aliquibus regni nostri vasallis sibi adherentibus, de quibus nonnulli a nobis pro stipendiis contra hereticos de Bohemia iam multas pecunias receperant, quod dolentissime scribimus, ad Bohemiam se convertit, de quo quantis cor nostrum torquetur afflicionibus lingwa carnis non sufficit enarrare. Sed quid luctum luctui addidit et lacrimis lacrimas cumulavit, quod tante oblivionis ipsum occupavit interitus [3]), ut regna fraternitatis vestre paterna et avica, [4]) quorum nulli potuit accedere preter vos successio, iste Scita et barbarus propria excecatus demencia nititur vendicare, quem [in tam] subita astucia non valentes aliter mulctare pro presenti, cum a conspectibus et potestate nostris sit remotus, omnes civitates, opida, castra, villas et predia, census, sollaria, que a nobis obtinebat, tam dicti Sigismundi quam sequacium suorum, quampriumum suus clandestinus recessus nobis intonuit, mox ipsa pro camera nostra iussimus infiscari, ut et doloris nostri per hoc moderaretur gravitas et excessus temeritasque tanta in

aliqua saltim parte pro hac vice puniretur, et nihilominus ad universos [5]) et singulos principes, comites, barones et proceres, omnesque ortodoxe fidei zelatores nostras [6]) misimus litteras, denudantes ipsius Sigismundi perniciosam, detestandam et abhominabilem in nos magestatemque nostram commissam perfidiam et requirentes eos, ut ipsi intuitu pietatis divine et ob reverenciam sacri Romani imperii velint prestare studium et operam, per que huiusmodi perfidie in tempore occuratur. Cui nos occurere tanto perpensius intendentes, quanto stricciori fraternitatis nexu colligamur [7]), homines nostros armigeros, in fortitudine dextere divine versus Moraviam et Bohemiam ad persequendum eosdem [8]) et suos quibus adhesit complices transmissimus, qui angelo pacis comite inceptum iam continuant iter, et ad ea tam fideliter quam viriliter felicibus in domino auspiciis intendent, que sacrosancte ortodoxe fidei et gloriam omnipotentis dei, cuius rex agitur, prospexerint profutura. Verum ut eisdem nostris belligeris tutus, securus atque salvus ad civitates, dominia castra et alia loca in Bohemia, Moravia et Slesia et alibi vestre fraternitati subiecta pateat, aditus et recessus, vestra fraternitas scribere et mandare dignetur eisdem, quatenus omni timore postposito, suspicioneque cessante, predictos nostros belligeros ad huiusmodi civitates, dominia et castra intromittant absque omni impedimento et lesione rerum et personarum, tociens, quociens fuerit oportunum et ut in prosecucione huiusmodi securitatis reddentur cerciores, racionabile arbitramur, ut aliquem aut aliquos V. F. fideles personaliter premittat, que viam, aditum, ingressum et regressum nostris belligeris ad prefatas civitates, opida, castra et loca preparent demulcendo animos subiectorum vestrorum, quos regressus ducis predicti ad Bohemiam, ut non dubitamus, perturbavit. Quemadmodum in [9]) nobis huiusmodi perturbacionem experimur non levi restitucione in pristini solacii [10]) amenitatem reducendam. Personam V. F. sanam etc.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 285 z nadpisem: Sequitur epistula a rege Polonie regi Hungarie conquirendo contra Sigismundum Coributy ducem etc. Ob. Caro L. C. I. N. XIII.

[1]) C. Nicolaum de G(ara?) [2]) C. disposicionem. [3]) C. intellectus. [4]) C. amica. [5]) C. omnes. [6]) C. nostros oratores. [7]) C. vobis obligamur. [8]) C. eundem. [9]) C. ut. [10]) C. sallarii.

MCLVIII. *W Żninie [pom. 18 a 24 czerwca]* 1424.
Król Jagiełło do któregoś z książąt Szląskich w tejże sprawie.

Preclare princeps, illustris frater noster carissime! Non sine gravi amaritudine cordis et mesticia singulari casum qui nobis accidit cogimur vestre fraternitati enarrare, quomodo dux ille Sigismundus, quem a teneris iuventutis sue annis in aula nostra velut carnalem filium nostrum, si de lumbis nostris descendisset, tenuimus et sincera caritate dileximus multaque beneficia et favores sibi ostendimus et meditabamur continue, qualiter honorem et statum suum potuissemus extollere, quorum omnium oblitus, contra nos in Bohemiam ad hereticos se convertit, licet aliquociens nobis iureiurando promiserat et inscripcionibus firmaverat, quod sine voluntate nostra nunquam de regno nostro recedere debuisset, propter cuius recessum multis torquemur [1]) molestiis noctes insompnes sepius deducentes. Quare [2]) fraternitatem vestram petimus ex affectu, quatenus fraternitas vestra nobis de tali insperato fatorum eventu fraterne condoleat et pro firmo credere velit, quod hec sine scitu nostro et voluntate evenerunt. Si qui autem emulorum nostrorum coram fraternitate vestra aliter [3]) vellent suggerere et nobis aliquam suspicionem ascribere, illis fidem denegare velitis tamquam falsa de nobis famantibus

creditivam. Sed qualitercunque hec geruntur, nihilominus gentes nostras serenissimo principi domino Sigismundo Romanorum et Hungarie regi etc. fratri nostro carissimo in subsidium contra predictos hereticos dirigimus, que dum fraternitatis vestre dominia attingerent [4]), ipsas intuitu nostri et prefati domini Sigismundi Romanorum regis etc. fraternitas vestra benigne et fraterne suscipiat et in ipsorum agendis velit promovere fraternam caritatem nobis in eo ostendentes [5]). Datum in Zneyna anno etc. XXIIII.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 283 z nadpisem: Rex Polonie ducibus Slezie conquirendo contra Sigismundum ducem. Por. Caro L. C. I. p. 45. N. XIV.

[1]) C. torquimur. [2]) C. qua propter. [3]) C. niema. [4]) C. attingerint. [5]) C. ostensuri.

MCLIX. *W Wilnie 22 czerwca* 1424.

Witołd odpowiada w. mistrzowi na jego podziękowanie za poparcie sprawy zakonu na zjeździe Nieszawskim; pisze, ażeby wielki marszałek zakonu mający doń być wysłany albo się pośpieszył z podróżą albo też wcale się nie fatygował, gdyż udaje się obecnie w dalekie ruskie kraje. — Udziela wiadomości o Tatarach. itd.

Alexander alias Witaud
von gotes gnaden Grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Euwern briff, der an der mitwochen in pfingst heiligen tagen czur Tuwchel gegeben und uns czur Wille am obende des heiligen leichnams geantwert ist, haben wir wol vornomen, in dem ir schreibet uns danckende des fleisses, den die edeln Nicolaus Sepensky und Nicolaus Cebulca unsre lieben getruwen in euwern sachen nach unsern befelungen uff dem tage czu Nessaw gethan haben etc. Lieber herre meister! Got weis das wir gancz und gar unser hercze dorczu gesaczt haben, das wir mit euch fruntlichen menen und willen laben [1]); und haben in getruwelich befolen fleisick czu sin in euwern sachen gerode als in unsern egen[en] sachen, und geschege euch dorinne [2]) icht gleichs, das were uns czumale liebe. Und als ir schreibet, das dieselbe sachen uns die unsre wol bericht sulden haben, wellet wissen, das sie czu uns noch nicht komen sint, noch keen [3]) briffe uns dorinne geschrebin haben. Ouch als ir uns schreibet, wie das ir umb derselben und andern sachen willen, den ersamen herrn obirstemarschalk euwirs ordins czu uns senden woldet etc. Herre meister! Wellit wissen, das wir uns gancz vorgesaczt haben, das wir in unsre ferre lande Ruschisse und hwser, do wir iczunt bei langer czeit nicht gewasdt und in eczliche ni komen sint, reiten wellen, und uns die nachtleger wo und uff welchen tag wir sein sullen czurichten befalen haben, und wellen von der Wille nu am nehesten sontag usczihen, und dorumme ist, das der herre marschalk itczunt usgeczogen ist, und bis in unser landt komen ist, das her sich dester ee vordert [4]), ist her abir noch nicht usgeczogen so wellit in enthalden, went her uns mit nichte nicht wirt mogen obirholen, und ist is etwas notlichs sei, so mogit ir uns das durch einen gringern boten adir briffen empiten adir schreiben, die uns wol dirfulgen mochten. Wir is abir sache, das ir io den herrn marschalk senden woldit, so segen wir gerne, das her czu uns ken Lewczske queme, went wir ap got wil acht tage noch nehist czukomenden unsern lieben frauwen assumpcionis tag do sin werden [5]),

und do hett her gericht czu von Dzolgerow uff Drohiczin und Brysk czu. Wolde her [a]bir so ferre nicht czihen, so werden wir ap got wil uff die herbist czu Lithawwen sin, so wellen wir euch denne wol besenden wen her czu uns komen sal. Ouch ir schreibet uns in deme und in andern euwern briffen danckende, sundir ir vorschreipt uns nicht uff alle unsre briffe die wir euch schrieben und das entheldit uns undirweilen, das wir euch nicht offte schreiben unsre gelegenhet [6]), went us manchen fruntlichen schreiben czwuschen uns fruntschaff und libe wechsen und sich meren. Und durch des willen wir schreiben euch, wie das der Tatarisch keiser Machmet genant, unser frundt itczunt vor gancze worheit volkomliche macht und gancze keiserthum mitenandern us unserm lande ingenomen und besassen hat, und hat itczunt bei uns sine achtbar botschaft und binnen kurcz wil her czu uns senden sin einigen son mit etlichen keisers geschlecht herrn und nemhoftigen fursten uns danckende mit pfleise unsre vorderunge und hulfe, die wir im us unsern landen czu dem keiserthum gethan und beweist haben. Gegeben czur Wille am obenne des heiligen leichnams. Anno domini etc. XXIIII.

W tym liście znajduje się następująca ceduła na wązkim skrawku papieru pismem trochę niedbalszem i szerszem napisana.

Ouch als wir heuwer zumer uff die Pliscouwer mit herre wolden geczogen haben, das haben wir nu abgelegit, went der allirdurchluchtigste furste herre konig czu Polan etc. unser allirliebster bruder uns geschreben hat, wie her dem herrn Romischen und Ungrschen etc. konige, unserm beiden frunde und bruder uff die Hussen ken Behemen hulfe sendet, und bat uns und rithe mit pfleisse, das wir uff dem zumer kein krig nicht anheben sulden, durch des willen, das de von den Hussen nisnicht geschege, dieweil wir mit unserm heere ve[rre] unserm landen weren.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pawel von Rusdorff homeister Dutsches Ordins unserm besundirn lieben frunde. *Gekomen und gegangen von Ragnith czu mitternacht Johannis des teuffers. *Gekomen und gegangen von Labyaw am sontage noch Johannis desteuffers hora IIII[a] vor mittage. *Gekomen und gegangen von Kunigsberg am selben tag hora I noch mittag. *Gekomen und gegangen von Brandenburg am s.. begen tage hora V noch mittag. *Gekomen und gegangen von der Balga am selbigen tage hora VIIII noch mittage.

Oryginał pap. z resztkami po pieczęci dość dobrze zachowany w arch. Królewieckiem N. Z. powyżej adreu ręką zdaje się kancelrza napisano: Item sin II czedelchen von der volfurung der grenitz. Tudzież współczesną ręką poniżej ale już nie tą samą napisano: wie der marschalk zo her zein em welde en nicht konde dirreichen mit dem zczoge. Item her schreipt, das es em wol gefallen is, was Sapenskii vor uns zcum tage tod. Item von nuwen zcitungen.

[1]) sc. leben. [2]) nadto is stoi bezpotrzebnie. [3]) sc. kene=keine. [4]) tj. das er sich desto mehr vödere. [5]) tj. 22 lipca. [6]) w oryg. geleger het.

MCLX. *S L et D* [*w lecie* 1424].

Witołd uprasza papieża Marcina V. aby nałożoną na kler polski kontrybucyę kazał czem prędzej ściągnąć, gdyż środki brata jego, króla Jagiełły, na zbrojenie się przeciwko Husytom

i Korybutowi zupełnie się wyczerpały. Uskarża się także na napady Tatarów, które musi zbrojnie odpierać.

Caro L. C, I. N⁰ XVIII. p. 49.

MCLXI. *W pałacu Westminster* 20 *lipca* [1424].
Henryk VI. król Angielski donosi Witołdowi, iż odsyła doń magistra Jana Narcon wcelu otrzymania przez niego wiadości o zamysłach księcia co do reformy kościoła.

Carz L. C. I. N⁰ XLVII. p. 86.

MCLXII. *W Obornikach* 12 *lipca* 1424.
Król Jagiełło ogłaszając treść bulli indulgencyjnej z 1 grudnia 1423 r. przyjmuje do uczęstnictwa w wykonaniu jej warunków Krystyna z Ostrowa kasztelana krakowskiego.

De anno iubileo.

Nos Wladislaus dei gracia rex Polonie, significamus etc. Quomodo litteras sanctissimi in Christo patris et domini domini nostri Martini divina providencia pape quinti nobis allatas recepimus summo cum honore, tenorem qui sequitur in se continentes (Vide bullam Martini pape sub 1 dec. 1423 A. N. MCXVI). Quarum conteta omnibus in suis continenciis et effectu humillime et gratitudine tanti muners velud celitus prodigiose destinati amplectentes, magnificum Cristinum de Ostrow castellanum Cracouiensem, id suppliciter inplorantem, velud nostrum consiliarium ex vigintiquinque participio, dictarum indulgenciarum et remissionum peccatorum, racione anni iubilei prefati, iuxta vim et formam litterarum scriptarum aggregamus, ut ipse velud noster consiliarius, iuxta, iniungendam sibi penitenciam, prout in dictis litteris exprimitur, salutarem ipsis remissione et indulgenciis gaudere valeat atque possit. Datum in Oborniky feria quarta in vigilia sancte Margarethe virginis gloriose. Anno etc. XXIIII.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 291.

MCLXIII. *S. L.* 21 *lipca* 1424.
W. mistrz zapytuje mistrza Inflanckiego, na którym dniu ma go oczekiwać w Kłajpedzie.

Kopia współcz. w szafl. XVI. N. 39. Arch. N. Z. w Królewcu, z data: freitag vor Marie Magdalene im XXIIII. *i*.

MCLXIV. *W Łęczycy* 9 *sierpnia* 1424.
Formularz według którego nieznany bliżej baron lub książe składał hołd królowi Jagielle.

Eorma prestiticionis (sic) omagii:

Ego Ja. de Car. etc. promitto et sub fide et honore polliceor, quod serenissimo principi et domino domino Wladislao regi Polonie, domino graciosissimo semper ero fidelis et sibi omni tempore contra quoslibet ipsius inimicos et rebelles adherebo, consilium et auxilium ministrabo nec ero in consilio eorum, qui serenitati sue et regni sui statui in aliquo derogare nitterentur. Et iuxta posse meum

omnes insidias, si quas audivero vel prescivero, de ipso et regno ipsius fideliter ammovebo et avertam, serenitatemque suam de huiusmodi insidiis, si potuero comode per se vel alias personas, tempestive avizabo. Harum quibus sigillum meum est appensum testimonio litterarum. Datum Lancicie in vigilia sancti Laurencii. Anno etc. vicesimo quarto [1]).

Kopia z kodeksu biblioteki Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 312.

[1]) W tymże samym rękopisie p. 48 jest opis w jaki sposób hołd składano p. t.: Modus prestandi omagium qui semper observatur: Dum aliquis princeps alicui regi prestare debet homagia, rex debet in solio maiestatis sue residere, tamquam rex coronatus, et debet ad latus suum habere prelatos et barones consilii regni sui; tunc princeps prestiturus omagia debet cum suis baronibus et omagialibus ac vasallis banderium hahens in manibus suis, ad sedem solii regalis procedere equester et descendens equo suo iuxta solium ista verba proferre in hunc modum: Clementissime domine mi rex! Ego S. V. omagium facio et presto cum omnibus terris et hominibus meis et peto tuicionem S. V. et circa iura et in iure meo ducali et dignitatibus conservari. Debet autem sic iurare tacto crucis signo: Clementissime domine pie mi rex! Ego omagium presto et promitto fideliter sine dolo et fraude S. V. et corone regni vestri cum omnibus terris et hominibus meis fidelitatem et esse fidelis, sic me deus adiuvet et hec sancta crux gloriosa. Tunc rex debet ipsum recipere in suam tuicionem et ista verba dicere ad prestantem omagium: Nos accipimus te in nostram proteccionem et circa omnes dignitates ac iura omnia ducatus tui, tamquam principem nostrum relinquimus. Tunc osculetur eum et recipiat rex de manibus suis banderium principis et illud restituat amplexis manibus suis. Et dicat rex: Servias nobis cum isto vexillo. Omnes autem vasalli et omagiales principis omagia facientis, debent post eum transire usque ad sedem solii regalis, portantes singuli in manibus vexilla parvula et eadem eciam post vexillum principis dimittere debent, ita quod banderium principis precedere debet, vasallorum vero sequi ipsum. Post hec debet rex recipere a principe recognicionem facti omagii litteralem sub eius sigillo ducali.

MCLXV. *Na granicy Nowej Marchii* 30 *września* 1424.
Sprawozdanie zakonu z traktatów mianych z pełnomocnikami polskimi około pomiaru granic.

Acta circa Landisberg.

In nomine domini amen. Anno etc. XXIIII die sabbati ultima mensis septembris hora nonarum vel quasi in borra vel silva inter opidum Landisberg Caminensis diocesis et villam Trzebyeschowa convenerunt reverendissimi in Christo patres domini Johannes Wladislauiensis et Andreas Poznaniensis episcopi nec non nobiles et spectabiles viri et domini Sandzywogius de Ostrorog palatinus Posznaniensis et capitaneus Maioris Polonie generalis, Dobrogostius de Schamotuli subcamerarius Calisiensis, Martinus de Slawko subcamerarius Poznaniensis, Theodoricus de Medzychod vexillifer Poznaniensis, Stanislaus de Schurkowyska subiudex Poznaniensis ct Petrus Cordebog Poznaniensis castellanus, nuncii seu procuratores serenissimi principis et domini Wladislai regis Polonie ab una, et reverendus in Christo pater et dominus dominus Franciscus episcopus Warmiensis necnon venerabiles et religiosi viri fratres videlicet Jodocus Struperger thezaurarius, Martinus Kempnater, Johannes de Seelbach in Thorun, et in Mewa commendatores, Walterus Kirskorp advocatus Novemarchie, Andreas Pffaffendorf decretorum doctor ordinis sancte Marie Theutonicorum Jerusolimitani, magister Hennyngus Setczegrope licenciatus in decretis et archidiaconus Czolmensis, magister Albertus Reyss prepositus sanctimonialium in Czedin, Johannes Brandenburg preconsul civitatis Konigsberg Caminensis diocesis ac nobilis Burghardus de Guntersberg heredi (sic) in Calys Poznaniensis diocesis et nuncii et procuratores magnifici et religiosi domini

fratris Pauli de Rusdorff predicti ordinis Theutonicorum magistri generalis partibus ex altera iuxta tractata et conclusa in Welum et secundum tenorem litterarum illustrissimi principis et domini domini Allexandri alias Wytawdi magni ducis Litwanie super huiusmodi tractatu et conclusione confectarum, ubi dicti procuratores exhibuerunt et invicem ad videndum legendum mandata seu procuratoria sua tradiderunt, cuius mandati seu procuratorii tenor videlicet regis Polonie sequitur et est talis.

Wladislaus dei gracia rex Polonie Litwanieque princeps supremus et heres Russie etc. Significamus tenore presencium quibus expedit universis presentibus et futuris, quomodo distinccionibus, limitacionibuset erreccionibus metarum sive granicierum districtui sive terre Nove marchie cometanealiter adiacencium, aliis magnis arduis prepediti negociis personaliter adesse non valentes et ex intimis cordis nostri affectantes, ut huiusmodi mete seu granicies, iuxta vim et affectum amicabilis concordie inter nos et regnum nostrum ab una et magnificum venerabilemque virum dominum Paulum de Rusdorff magistrum Prussie generalem suumque ordinem videlicet sancte Marie domus Theutonicorum de Prussia partibus ex altera facte, ita rite debite et perfecte destingvantur, quod dubiis displicenciis et disceptacionibus prorsus amputatis, de cetero unusquisque nostrum sua proprietate in tranquilla pacis dulcedine potiri valeat atque possit. Ideo ex certa nostra sciencia et matura sufficientique previa deliberacione prehabita, dedimus et concessimus, damus et concedimus, plenam, liberam et omnimodam potestatem ac commissionem et mandatum speciales, reverendis patribus dominis Johanni Wladislauiensi et Andree Poznaniensi episcopis, necnon magnificis et nobilibus Sandzywogio de Ostrorog palatino Poznaniensi, Alberto de Wseradowo Palatino Kalisiensi, Thome Pakostcz capitaneo Bidgostiensi, Martino Slawsky Poznaniensi, Dobrogostio de Schamotuli Kalisiensi subcamerariis, Vincencio de dicta Schamotuli Medyrzeczensi [1]) Petro Kordebog Poznaniensi castellanis, Andree de Domaborz castellano Camenensi, Stanislao Schurkowsky subiudici Poznaniensi ac Hassoni de Wedelsky coniunctim, vel divisim et cuilibet eorum in solidum ita quod non sit melior condicio occupatis, sed quod unus eorum inceperit alter prosequi valeat mediare et finire de predictis metis sive graniciebus legittime tractandi, disputandi, cognoscendi, includendi et ipsos signis metalibus sive scopulis terreis aut lapideis sive alterius cuiuscumque materiei deputatis et aptatis et generaliter omnia alia et singula gerendi, faciendi et exercendi, que in premissis et circa premissa seu quovis premissorum fuerint necessaria seu quomodolibet oportuna, promittentes nos nostro et regni nostri nominibus ratos gratos atque firmos perpetuo habituros, quidquid per dictos nostros commissarios seu alterum ipsorum coniunctim vel divisim actum factum gestum et ordinatum fuerit in premissis et quolibet premissorum; harum nostrarum testimonio litterarum quibus sigillum nostrum est appensum. Datum in Radoschicze feria quinta proxima post festum assumpcionis beate Marie virginis gloriose. Anno domini M^{o}CCCC^{o}XXIIII^{to}.

Quibus hincinde visis et lectis et partibus utriusque de huiusmodi mandatis seu procuratoriis tamquam sufficientibus ut assuerunt contentis quelibet parcium alterius partis litteras seu procuracionis mandatum pro sufficienti ad se recepit et retinuit. Et statim post hoc placuit partibus certos viros idoneos nominare et eligere in quos de alto et de basso compromitterent iuxta continenciam dictarum litterarum domini Wytawdi magni ducis Litwanie prefati, unde nominaverunt et

elegerunt quatuor arbitros in quos compromiserunt prout in instrumento compromissi tenor sequitur et est talis.

In nomine domini Amen. Sub anno nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo vigesimo quarto indiccione secunda die vero sabbati ultima mensis septembris hora nonarum vel quasi, in silva seu borra inter opidum Landisberg Caminensis diocesis et villam Trzebyeschowa Poznaniensis diocesis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Martini divina providencia pape quinti, anno eius septimo, ac in mei notarii publici et tescium subscriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum presencia convenientes reverendus in Christo pater et dominus dominus Andreas episcopus Poznaniensis ac strenui et nobiles viri et domini Sandzywogius de Ostrorog palatinus Poznaniensis et capitaneus maioris Polonie generalis, Dobrogostius de Schomotuli subcamerarius Calisiensis, Theodoricus de Medzychod vexillifer Poznaniensis et Stanislaus Schurkowysky subiudex Poznaniensis, nuncii et procuratores ac nomine procuratorio serenissimi principis et domini domini Wladislai regis Polonie ab una et venerabiles et religiosi viri domini Jodocus Struperger thezaurarius, Martinus Kempnater in Thorun, Johannes de Seelbach in Mewa commendatores, Walterus Kirskorp advocatus Nouemarchie et Andreas Pfaffendorf decretorum doctor ordinis beate Marie Theotonicorum Jerusolimitani procuratores et nuncii magnifici et religiosi domini fratris Pauli de Rusdorff, eiusdem ordinis magistri generalis, parte ex altera, ab ipsis videlicet dominis regi Polonie et magistro generali ad infrascripta specialiter deputati prout de utriusque partis procuracionis [3]) mandato per patentes litteras tam domini regis quam magistri generalis predictorum ipsorum veris sigillis appendentibus sigillatas ambe partes asserebant plene constare, cupientesque dicti domini procuratores parcium predictarum ut asseruerunt ad amicabilem concordiam pervenire, super limitibus et graniciebus inter regnum Polonie et Nouam Marchiam signandis et firmandis secundum tenorem litterarum illustris principis et domini domini Alexandri alias Wytawdi magni ducis Litwanie in Weluna de anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo tercio die decima octava mensis maii confectarum, prout prefatus reverendus pater dominus Andreas episcopus Poznaniensis tenore dictarum litterarum partibus presentibus et audientibus quantum formam huiusmodi compromissi nec non iuramenti per arbitros ut infra notabitur faciendi concernebat legit exposuit in latino et in utroque vulgari tam polonico quam theotonico publice declaravit. Unde procuratores prefati domini regis Polonie duos arbitros et amicabiles compositores videlicet reverendum in Christo patrem et dominum dominum Johannem episcopum Wladislauiensem et strenuum dominum Martinum de Slawsko subcamerarium Poznaniensem procuratores prefati domini magistri generalis reverendum in Christo patrem et dominum Franciscum episcopum Warmiensem et nobilem virum Syfrydum de Stegelitcz heredem in Reytz Caminensis diocesis presentes concorditer elegerunt, nominaverunt, deputaverunt et assumpserunt, et in eosdem quattuor sic electos et nominatos de alto et basso sponte et libere tamquam in arbitros, arbitratores et amicabiles compositores et bonos viros compromiserunt, dantes et concedentes eisdem dominis arbitris plenam facultatem et omnimodam potestatem recipiendi, videndi et audiendi, quecumque iura et allegaciones utriusque partis super limitibus et graniciebus inter regnum Polonie et Novam Marchiam predictis nec non parcium iuribus et allegacionibus visis receptis et conspectis decidendum, pronuncciandum, arbitrandum et sentenciandum super

pocioritate (!) iuris earundem parcium, quod ad limites supradictos, ipsamque causam secundum deum et iusticiam fine debito terminandi, prestito prius per eosdem dominos arbitros et eorum quemlibet iuramento iuxta tenorem dictarum litterarum illustris domini Withaudi magni ducis Litwanie antedicti. Quiquidem domini arbitri et eorum quilibet onus huiusmodi compromissi propter bonum pacis et concordie in se sponte suscipientes prefati domini videlicet Wladislauiensis et Warmiensis ad sacra dei evangelia alii vero domini [1]) arbitri superius notati ad imaginem crucifixi, tactis manibus iuramenta corporalia prestiterunt, promittentes dicti domini procuratores et quilibet eorum ex utraque parte nomine procuratorio quo supra mihi notario publico subscripto solempniter stipulanti, se ratum gratum atque firmum perpetuo habiturum quidquid per dictos dominos arbitros pronuncciatum, diffinitum laudatum et sentenciatum fuerit in Premissis. Insuper die solis prima mensis octobris hora vesperarum vel quasi prenominati domini procuratores et nuncii ex utraque parte in suprascripto loco silve seu borre constituti, dictum compromissum, eo modo quo supra exprimitur, ratificaverunt et addiderunt expresse et voluerunt, quod domini arbitri prenominati in predicta causa limitum procedere possint et valeant simpliciter et de plano sine strepitu et figura iudicii, sola facti veritate inspecta, diebus feriatis vel non feriatis, stando vel sedendo; renuncciantes nihilominus omni excepcioni et appelacioni nec non cuiusvis iuris auxilio canonici et civilis et recursui ad arbitrium boni viri, ac omnibus aliis singulis per que contra huiusmodi compromissum venire posset dici quomodolibet vel opponi, nec in aliquo pronuncciacioni et sentencie huiusmodi contravenire per se vel per alium seu alios, verbo vel facto, directe vel indirecte, publice vel occulte.

Super quibus omnibus et singulis premissis dicti domini procuratores et nunci coniunctim et divisim pecierunt sibi fieri a me notario publico infrascripto unum vel plura publicum seu publica instrumentum seu instrumenta. Acta sunt hec anno, indiccione, die, mense, hora, loco et pontificatu quibus supra, presentibus ibidem venerabili et religioso viro domino Hermano abbate in Himmelstete ac honorabilibus viris dominis Conrado de Bonne preposito Soldinensi, Petro Steynbot, officiali curie Warmiensis et nobilibus viris Michaele de Sydaw, Eghardo de Gunthersberg Poznaniensi, Erasmo de Wedelen, Frederico Sag et Conrado Struws Caminensis diocesis armigeris, nec non reverendo in Christo patre domino Johanne dei gracia episcopo Dognensi ac venerabili magistro Mathia Kordebog officiali Poznaniensi et nobilibus viris Dobrogostio in Camona Dobrogustio in Syrakowo Spitkone in Sbersko, Olbracht in Bythkowo, Pyecz in Bukowetcz, Johanne in Badliczicze, Stanislao palatini de Ostrorok, Bartholomeo dicto Thonika in Dambrawka aliisque multis fidedignis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Johannes quondam Johannis Rosener de Soraw clericus Mysnensis diocesis imperiali auctoritate notarius publicus,

tu następuje kopia dokum. Witołda z dnia 18 maja 1423 r. ob. wyż. N. MLXXXII.

Quibusquidem dominis arbitris dicta die sabbati hora vesperarum vel quasi in loco iudicii sedentibus et partibus hincinde disceptantibus, videlicet que earum causam suam in scriptis primo coram ipsis dominis arbitris offerre deberet, super quo per ipsos dominos arbitros interlocutum fuit, quod per procuratores domini regis primo et deinde per procuratores alterius partis huiusmodi oblacio fieri deberet, et ad hoc faciendum prefixerunt terminum utrique parti ad diem solis in-

medietatem [5]) sequentem in loco convencionis predicto presentibus testibus ut supra in compromisso.

Adveniente autem termino prefixo, videlicet die solis prima mensis octobris, et partibus in loco silve sive borre prefatis coram dominis arbitris comparentibus, ipse partes compromissum superius insertum ratificaverunt et quasdam renuncciaciones seriarum apelacionum etc. addiderunt, prout in eodem instrumento compromissi continetur, et insuper dominus Sandziwogius de Ostrorok palatinus Poznaniensis nomine partis sue produxit articulos petens eisdem responderi; quorum articulorum dominus Andreas Pfaffindorff decretorum doctor procurator predictus nomine partis sue peciit sibi copiam dictorum articulorum decerni, quam pars alia dare recusavit, nisi prius pro parte magistri libellus seu articuli similiter offerentur. Super quo per reverendum patrem dominum Johannem episcopum Wladislauiensem de consensu suorum coarbitrium interloquendo decrevit parti adstatim dari copiam et quod procuratores magistri articulos suos quos habuerunt producerent eodem die antequam recederunt de loco; tandem quasi ad unius hore spacium dominus Andreas Pfaffindorff procurator nomine partis sue respondendo articulis et singulariter singulis per verbum: non credit; et ibidem obtulit articulos nomine partis sue asserens et protestans, quod non posset pro nunc super omnibus greniciebus articulos offere propter brevitatem temporis sed tamen articulos quos conscriptos produxit super greniciebus et limitibus districtus opidi Landisberg petensque sibi terminum assignari ad suplendum defectum articulorum ad alios de novo dandum. Ad quod faciendum domini arbitri prorogaverunt terminum utrique parti ad diem Martis proxime sequentem in loco predicto et ad ulteriorem prorogacionem addiderunt prefatis partibus integram diem Mercurii in medietate sequentem videlicet ad corrigendum, innovandum, minuendum prefatos articulos sic productos.

Tenor vero articulorum pro parte domini regis Polonie productorum sequitur et est talis.

Ad ostendendum et clare demonstrandum limites, fines, terminos sive grenicies regni Polonie cum Noua Marchia, procurator et procuratorio nomine serenissimi principis et domini domini Wladislai dei gracia regis Polonie etc. articulos infrascriptos dat, facit, producit et exhibet et eos probare intendit si negati fuerint ad necessariam tamen probacionem se dumtaxat asstringens, quod hic publice protestatur.

In primis [6]) ponit et si negatum fuerit probare intendit, quod limites, fines et grenicie regni Poloni predicti et inter predictam Nouam Marchiam incipiunt ab illo loco, ubi fluvium dictum Zelencz [7]) quod fluit inter villam seu opidum Kelczno in terra Antique Marchie marchionatus Brandinburgensis et villam Vlyme [8]) que iacet in regno Polonie et indicit in fluvium Wartham et supra ascendendo continuatur usque ad illum locum, ubi fluvius Notes ingreditur seu influit in fluvium Wartham predictum, cuius medietas cum omnibus et singulis opidis, villis, allodiis, molendinis, lacubus, paludibus, stangnis, pratis, silvis, borris, nemoribus, mericis, agris et generaliter cum omnibus utilitatibus et pertinenciis in ista parte dextra versus Poloniam iacentibus ad regnum Polonie spectant et pertinent, prout spectaverunt ab antiquo et pertinuerunt ab eodem loco, ubi limites predicti incipiunt usque ad locum ubi influit Nothes in Wartham; Noua Marchia nihil habet sed totum ad regnum Polonie spectat et pertinet et ab antiquo pertinuit, per totum

tempus et per tanta tempora cuius et quorum memoria hominum contraria non existit et hoc est verbum publicum et notorium et manifestum.

Item ponit ut supra, quod ab eodem loco ubi predictus fluvius Nothes fluvium Wartham influit, totus fluvius Wartha sursum ascendendo cum omnibus et singulis paludibus, nemoribus, pratis et silvis, borris, terris, molendinis, villis, lacubus et aliis pertinenciis ab antiquo pertinuit, per tantum tempus et per tanta tempora cuius inicii memoria hominum contraria non existit ad regnum Polonie spectavit et hoc est verum publicum etc. usque ad medietatem fluvii Nothes predicti.

Item [9]) ponit ut supra, quod ab eodem loco ubi fluvius Nothes fluvium Wartham ingreditur, predictus fluvius Nothes regnum Polonie cum Noua Marchia limitat, terminat atque finit, sic quod medietas fluvii Nothes, ut statim in articulo proxime supra est expressum atque dictum, ad regnum Polonie pertinet atque spectat pertinere et spectare consvevit, usque ad locum ubi fluvius Drawa fluvium Nothes intrat, influit et ingreditur, per tantum tempus et per tanta tempora cuius memoria hominum contraria non existit et hoc est verum etc.

Item ponit [10]) ut supra, quod ab illo loco ubi fluvius Drawa fluvium Nothes ingreditur intrat seu influit, totus fluvius Nothes cum ambabus ripis, terris, agris, pratis, silvis, borris, nemoribus, molendinis, lacubus et aliis pertinenciis ad regnum Polonie usque ad fluvium Drawa a tanto tempore et tantis temporibus cuius memoria etc. [11])

Item ponit [12]) ut supra, quod ab illo loco ubi fluvius Drawa fluvium Nothes intrat et influit tunc ascendendo supra, totus fluvius Drawa cum ambabus ripis et cum silva et in (sic) insula Prziborowye usque ad fluvium Wsdworza ab antiquis temporibus per tantum tempus ad regnum Polonie spectavit et spectat. etc.

Item ponit ut supra, quod ascendendo supra fluvium Wsdworza [13]) usque ad Gosthawdol [14]) alias Holgrundt et ab eodem loco usque ad cumulum circa lacum Ossowo super quo creverunt due arbores pini et ab isto cumulo usque ad alium cumulum transeundo recte qui stat circa viam D o b y e k n e w s k a d r o g a, et ab eodem cumulo usque ad fluvium dictum S u s c h y c z a et a S u s c h y c z a usque in Dravam, que signa cumuli et flumina dividunt Hochczeyt cum districtu suo intra limites regni Polonie consistentes et D o b y e g n o w et Osseczno cum suis pertinenciis tantum, qui districtus Dobyegnow et Osseczno [per] principes regni Polonie donatus est largicione monasterio sanctimonialium in Owenska Poznaniensis diocesis; et ambitus et fines predicti districtus Dobyegnow et Osseczno, sicut infra in articulo ponitur, sunt limites inter regnum Polonie et Nouammarchiam ab antiquis temporibus per tantum etc. etc.

Item [15]) ponit ut supra, quod a predicto loco in quo Suschycza influit Drawam, ut prefertur in proximo articulo, ambe ripe dicti fluvii Drawa ascendendo ab antiquo et a tanto tempore cuius memoria huiusmodi contraria etc. ad regnum Polonie spectaverunt et spectant etc.

Item ponit ut supra, quod pons fuit et esse debet super flumine dicto Drawa ab antiquis temporibus per tantum tempus etc.

Item ponit ut supra, quod bona et hereditates que in volgari (sic) polonico Dobyegnow et Osseczno nuncupantur, sunt infra fines et terminos ambitum subscriptos, continentur videlicet, Przyborowye, ubi Drawa influit in fluvium Nothes, et infra descendendo per eundem fluvium Nothes unum miliare usque ad lacus Lubyewo parvum et magnum, et directe per Czlonowo rivulum usque ad lacum Tho-

manchow, Cuchini, Stbewo, insulam lacus Lyppe, Dluge Plawno, Pystrognath, Rokinthno; et a predicto lacu usque ad Drawam fluvium predictum cum omnibus que in prefato ambitu et in circuitu sunt videlicet silvis, agris, pratis, borris, nemoribus et alias cum omnibus et singulis pertinenciis et obvencionibus quibuscunque; que bona et hereditates ad monasterium sanctimonialium in Owenska infra limites regni Polonie sive ab antiquo tempore etc. ad regnum Polonie spectaverunt et spectant etc.

Item ponit ut supra, quod ab illo loco ubi intrat fluvius Suschycza fluvium Drawa ascendendo supra, ad manum dextram medietas fiuvii Drawa cum omnibus pertinenciis usque ad oppidum Dramburg ab antiquo etc. ad regnum Polonie spectavit et pertinuit in signum cuius eadem medietas est infra limites Poznaniensis diocesis etc.

Item ponit ut supra, quod ab opido Dramburg ascendendo usque ad opidum Falkinborg, dictus fluvius Drawa regnum Polonie cum Noua Marchia dividit limitat atque finit, sic tamen, quod medietas fluvii Drawa cum omnibus et singulis adiacenciis ad manum dextram cum opidis, villis, terris, agris, nemoribus, silvis etc. ab antiquo a tanto tempore et a tantis temporibus cuius memoria huiusmodi etc. ad regnum Polonie pertinuerunt spectaverunt etc. etc.

Item ponit ut supra, quod fluvius Drawa predictus ab oppido Ffalkinberg ascendendo usque ad finem stangni sive lacus dicti Walczcow, et tunc a fine dicti lacus cum ipso lacu Walczcow usque ad lacum Croschino per cuius lacus medium fluminis Drawa fluit transeundo per limites et fines duarum villarum Worowo usque ad medium silve D r a y n i s k y l a s s usque ad metas et limites ducatus Stulpensis ad regnum Polonie, ab antiquo tanto tempore et tantis temporibus cuius memoria huiusmodi non existit, pertinuerunt, spectaverunt et pertinent atque spectant etc.

Item ponit, quod de omnibus et singulis premissis est publica vox et fama quare procurator pertinet nomine procuratorio quo supra per vos et vestram arbiralem sentenciam declarare, decerni dici et procurari limites, fines et terminos veros et indubitatos a multis retroactis temporibus et per tantum tempus et per tanta tempora, cuius inicii memoria hominum non existit contraria, prout superius in articulis est expressum et sufficienter descriptum inter regnum Polonie et Nouamarchiam (sic) fore, fuisse et esse et predictum regnum cum Nouamarchia dividere, limitare et terminare etc.

Tenor vero articulorum pro parte domini magistri predictorum sequitur in hec verba:

Coram vobis venerabilibus patribus et dominis contra pretensos [16]) articulos nuper per ambasiatores oratores et procuratores serenissimi principis et domini domini Wladislai regis Polonie super articulacionem nonnullarum civitatum, opidorum fluviorum, lacuum, silvarum, piscaturarum etc. Novemarchie sub colore et nomine limitum a magnifico et religioso viro domino Paulo de Rusdorff magistro generali et eius ordine beate Marie Theutonicorum, petitorum, procuratores et procuratorio nomine eiusdem domini magistri et ordinis pro sui defensione offerunt, dant et exhibent articulos subscriptos medio suo iuramento, ad quos petunt partem adversam seu procuratores eiusdem medio suo iuramento prout iuris et moris est singulariter singulis respondere, quos si negati fuerint, quantum sufficit

pro iusticia, victoria et defensione cause sue, probare intendunt, ad superfluam probacionem se nullatenus astringentes.

In primis, contra pretensos articulos per partem adversam oblatos, excipiendo ponunt et probare intendunt, quod vobis reverendis in Christo patribus videlicet Johanne Wladislaviensi, Francisko Warmiensi episcopis ac strenuis ac nobilibus viris videlicet Martino de Slawsko subcamerario Poznaniensi et Syfrido Stegelicz heredi de Reytcz Camienensis diocesis, nulla super terris, opidis, castris, villis et aliis bonis et iuribus supra expressis in articulis partis adverse latent et sub colore et nomine limitum comprehensis cognoscendi et decidendi est attributa facultas racionibus et causis maxime subscriptis:

Primo videlicet, quia forma compromissi ad hec se nullatenus extendit, nec partes ad hoc vigore mandatorum suorum ullam habent agendi, defendendi seu compromittendi facultatem, tum quia contra pacem perpetuam et eius articulum quartum nuper de anno domini M⁰CCCC⁰XXII ipso die sancti Stanislai iuxta castrum Reddin in Prusia Culmensis diocesis stabilitam pretextu cuius huiusmodi placita dinoscuntur instituta etc.

Item ex tenore huiusmodi articuli clare liquet, quod non super terris, opidis, castris, villis etc. sed super limitibus signandis et firmandis extistit concordatum, cum in tractibus pacis de huiusmodi insignibus opidis et terris per tractatores pacis non fuit aliquo modo cogitarum.

Insuper, ne magister et ordo videbantur in aliquo subterfugere seu [17]) suprascriptum articulum quartum pacem declinare aut ei quomodolibet contraire, ad signandos et firmandos limites inter regnum Polonie et Nouammarchiam prout idem canit articulus Welune: primus articulus quia precedentes sunt per interlocutoriam senteneiam [18]) etc. declaratus per partes et per illustrem ducem Wytowdum, patentibus litteris firmatus, procuratoris nomine quo supra, coram vobis reverendis patribus et dominis supra nominatis arbitris offeruntur subscripti modo quo supra etc.

In primis procuratores domini magistri generalis et ordinis sui nomine quo supra ponunt et probare intendunt, quod sit quoddam dominium ab antiquo Novamarchia nuncupatum, habens limites et confinia cum regno Polonie et ducatibus Stolpensi, Stetinensi etc. sic est manifestum et notorium.

Item ponunt et probare intendunt ut supra quod eadem Marchia Noua a centum annis citra et supra consvevit habere principem et dominum successive marchionem nuncupatum, inter quos quidem Waldemarus, Lodowicus et Johannes reperiuntur marchiones extetisse, ita est et fuit publica vox et fama.

Item ponunt ut supra, quod recolende memorie Karolus quartus imperator post marchiones supra nominatos fuit verus dominus et marchio Nouemarchie antedicte, qui eandem multis annis feliciter rexit tenuit et gubernavit, sub limitibus terrarum, opidorum, castrorum, villarum et bonorum infra nominandorum; hoc est publicum et notorium.

Item ponunt ut supra, quod nobiles, vasalli, civitates, castra et ville eiusdem Nouemarchie prefatum Karolum imperatorem pro vero suo domino et marchione Nouemarchie tenuerunt, nominaverunt ac sibi iuramenta fidelitatis prestiterunt sibi et officialibus ac advocatis suis intenderunt, obediverunt, servierunt, tributa et census solverunt tamquam vero suo domino; ita est verum et notorium.

Item ponunt ut supra, quod post mortem felicis recordacionis Karoli imperatoris antedicti, Johannes dux Garlicensis filius et heres ipsius domini Karoli et post mortem eiusdem domini Johannis, serenissimus princeps dominus Sigismundus rex Romanorum etc. eandem Nouammarchiam iure hereditario tamquam veri marchiones et domini tenuerunt et possiderunt, sub limitibus subscriptis pacifice et quiete, quibus et subditi servierunt, intenderunt, tributa solverunt etc. tamquam veris suis etc. sic fuit et est verum publicum et notorium.

Item ponunt ut supra, quod de anno domini M⁰CCCC⁰ secundo, serenissimus princeps et dominus dominus Sigismundus Romanorum rex antedictus eandem Nouammarchiam magistro eo tempore existenti et ordini sub certo modo vendidit et sub limitibus quibus pater suus Carolus et Johannes dux Garlicensis bone memorie et ipse hactenus tenuerunt et possiderunt tradidit et assignavit tradi fecit et assignari in possesionem pacificam et quietam et sic est verum etc.

Item quod bone memorie dominus Karolus imperator et predecessor ipsius marchionis Nouemarchie nec non Johannes Gorlicensis dux et tandem dominus Sigismundus rex Romanorum predicti, eandem Nouammarchiam cum suis civitatibus opidis, villis, castris et signanter Landisberg, Woldenberg, Arnswolde, Dramburg, Calys, Falkenburg, Drysen, Hochczieth et Nuweln etc. cum suis castris et pertinenciis nemoribus, fluvis, bonis, fluminibus, lacubus, pratis, paludibus, mellificiis et aliis proprietatibus et iuribus quibuscunque directo dominio possiderunt pacifice et quiete, et eo modo domino magistro et ordini tempore vendicionis de qua supra fit mencio fuerunt tradite et assignate, et eas magister et ordo sic reperit sub limitibus comprehensis.

Item quod post vendicionem empcionem tradicionem predictas, nobiles, opidani, villani dicte Novemarchie domino magistro tunc existenti et advocato eiusdem Novemarchie nomine magistri, homagia et fidelitatis iuramenta prestiterunt, censum solverunt et eundem pro vero suo domino recognoverunt et recognoscunt, salvo iure domini regis Romanorum antedicti de reemendo et alia servicia debita fecerunt prout vasalli et subditi domino suo facere consveverunt et facere tenentur et sic est verum et notorium.

Item ponunt et probare intendunt si negatum fuerit, quod anno domini M⁰CCCC⁰ quinto, illustris illustrissimus princeps Wladislaus Polonie rex solempniter spopondit [19]) et promisit litteris suis regio sigillo sigillatis, granicies et limites Nouemarchie inviolabiliter observare, quos predictus magister et ordo reperit dum sibi predicta Nouamarchia a serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum et Ungarie etc. rege fuerat tradita et in possessionem assignata et sic fuit et est verum etc.

Item ponunt et si negatum fuerit probare intendunt, quod prefatus serenissimus dominus Wladislaus rex Polonie promittit sive promisit easdem grenicies sive limites inter regnum Polonie et Nouammarchiam perpetuis temporibus observaturos, sicut antiquis temporibus observabantur.

Item ponunt ut supra, quod in pace perpetua de quo supra fit mencio et declaracione Welune facta, tam corona quam ordo debuit manere circa limites ab antiquo tentos et servatos.

Item quod magister et ordo per et(!) predecessores suos limites, civitates, oppida, de quibus supra fit mencio, ab antiquo effectualiter et realiter tenuerunt possiderunt et a tanto tempore cuius contrarium memoria hominum non existit.

Item ponunt ut supra, quod limites Noue Marchie sunt et fuerunt tempore vendicionis, tradicionis et assignacionis magistro et ordini predictis facte modo subscripto. Incipiendo a fluvio dicto Warthe inter duo stagna Saten et Crapen, inter que stagna ponitur quedam quercus ferreo clavo signata apud quam quercum est collis elevata; sic est et fuit verum.

Item ascendendo ab eadem quercu usque ad aggerem quendam ubi situata est alia quercus, signata signo crucis per mansionem.

Item ab eadem quercu ascendendo per paludem transversaliter ad locum quendam borre, ubi situata est pinus ferreo clavo et signata cruce

Item ab illo pino ascendendo usque ad aliam pinum, que stat circa directam viam sicuti proficiscitur versus villam Trepsaw, que signata est antiqua colle.

Item ascendendo per borram a notabilibus signis ad signa usque ad viam sicuti itur ad Falkenwalde, ubi quedam collis est elevata circa quam collem concurrunt fines et termini terre Sternemberg.

Item ponunt ut supra, quod isti sunt et fuerunt limites villarum Klimke et Sorcke ad opidum Landesberg ex donacione marchionis Waldemari et empcione ligittima spectantes a tanto tempore cuius contrarium memoria hominum non existit.

Item a finibus limitum castri Santok, ubi concurrunt limites castri Dryzen incipiendo a lacubus qui dicuntur Tufelspful, ascendendo ad locum qui dicitur Kaltgrube et abinde ascendendo ad altum montem situm inter villam Crebekaw et castrum Dryzen; et abinde ascendendo ad paludes dictas Czegen, situatas inter opidum Suebowin [20]) et Dryszen; et ab illis paludibus directe diametraliter transeundo ad viam oppidi Cirow que dicit a Cirow in Dryszen eandem viam procedendo in longum versus Dryszen usque ad fontem magnum iacentem ad manum dextram ab huiusmodi fonte directe per mericam linealiter eundo circa lacum dictum Queske, situatum inter villam Toyna et Dryszen; et a lacu dicto Queske directe per eandem mericam usque ad flumen dictum Breytflys et eius vadum per quem est via que ducit ad opidum Wronig, et ab eodem vado directe eundo ad flumen dictum Seel et ulterius eundo fluvium Seel descendendo ad locum ubi influit flumen Netcz, quidquid a dictis lacubus Tufelspful usque ad fluvium Netcz a limite ad limitem ad manum sinistram remaneat ad Nouam Marchiam spectat et spectavit, a tanto tempore cuius contrarium memoria hominum non existit.

Item ponunt et probare intendunt, quod de anno domini M⁰CCCC⁰XVII⁰ ipso die purificacionis Marie virginis bone memorie marchio Waldemirus predictus vendidit iusto empcionis titulo castrum suum Nouemarchie dictum Dryszen una cum opido adiacenti pro duobus milibus marcarum argenti brandeburgen(sis) quibusdam Hynrico et Borghardo de Cost militibus, eorum fratribus heredibus et successoribus ipsorumque, eisdem infeudando cum omnibus suis iuribus, pertinenciis, molendinis, theoloneis, emolumentis et fructibus universis ad ipsum castrum spectantibus, sic fuit et est verum.

Item ponunt ut supra, quod dominus Waldemarus marchio prefatus ob vendicionem et infeodacionem predictas tradidit et assignavit Heynrico et Borghardo prefatis eorum heredibus et successoribus nemora, villas, cum omnibus lacubus et fluminibus ad lacus Polonicum sitis, sicuti ipse ea hactenus tenuit et possedit, sic est et fuit verum.

Item probare intendunt, quod nobilis et strenuus miles dominus Ulricus de Ost, et est verus heres et successor dictorum Heynrici et Borghardi de Ost et pro tali habitus nominatus et reputatus, sic fuit est verum.

Item ponunt ut supra, quod nemora huiusmodi ad lacus Polonicum cum suis lacubus pertinenciis et villis prout supra de limite ad limitem describuntur a decem, XX. XXX. XL., annis citra et supra et temporibus quibus prefatus dominus Ulricus sui progenitores predecessores, et successores idem castrum tenuerunt, possederunt, pro veris limitibus et indubitatis eiusdem castrum fuerunt tenta et servata et a tanto tempore de cuius contrario memoria hominum non existit etc.

Item ponit ut supra, quod in pace perpetua de qua supra fit mencio, fuit per tractores pacis tam regni quam ordinis tractatum, pactatum, concordatum et conclusum, quod deinceps sine omnium impeticione regis et regni castrum Dryszen cum suis pertinenciis debet apud ordinem irrefragabiliter permanere, sic est et fuit verum.

Item ulterius continuando limites fluvium Netcz ascendendo in suo vero meatu usque ad locum ubi fluvius Cudow influit fluvium Netcz eundem fluvium Cudow ascendendo in suo vero meatu usque ad castrum Landegke; itaque predicta flumina Netcz et Cudow ab eo loco ubi flumen Roeel influit fluvium Netcz usque ad castrum Landek ad manum sinistram ad Nouammarchiam pro medietate pertinuerunt ab antiquo et de iure hodie pertinent, prout litteris imperialibus et aliis paten[ter] constabit loco et tempore opportuno.

Item licet sint veri limites Nouemarchie, cum tamen magistro et ordini tempore empcionis non sunt traditi et assignati, stant procuratores contenti, quod Nouamarchia remaneat in hiis limitibus et iuribus salvo iure cuiuscumque prout ad ordinem iusto titulo cum omnibus attinenciis et iuribus dinoscitur devoluta et presertim cum opidis castris et villis et bonis adiacentibus supra et infra discribendis et discriptis:

Primo, area Hochczeit, cum omnibus iuribus et pertinenciis suis, que ad Nouammarchiam spectant et spectat tanto tempore cuius memoria hominum incontrarum non existit.

Item ponunt ut supra, quod opida et Castra Nuwewedel, Calys, Falkinberg, Dramburg, Waldenberg et Arnswalde, cum omnibus suis iuribus et pertinenciis et i mitibus quos tenent et possident ad Nouammarchiam spectant et spectarunt ab antiquo et a tanto tempore quod memoria hominum in contrarium non existit prout litteris et munimentis sufficientibus locis et horis congruis apparebit.

Item ponunt ut supra, quod huiusmodi limites in genere et specie supra designati fuerunt et sunt a decem, XX. XXX. XL. L., annis citra et supra et a tanto tempore et per tantum tempus, de cuius contrario memoria hominum non existit, pro veris et indubitatis limitibus castrorum prefatorum etc., tenti, nominati, reputati et possessi, bona fide pacifice et quiete.

Item ponunt ut supra, quod cives, opidani, villani, nobiles et vasalli quibus huiusmodi bona infeudata a marchionibus Nouemarchie existunt semper machionibus tamquam veris suis dominis, cum ab eis privilegia, iura et fundaciones optinent aut eorum officialibus, advocatis, pro tempore existentibus et tandem magistro et ordini, intenderunt, obedierunt, servierunt et tributa solverunt, se vasallos et subditos cum bonis suis prout supra disponitur recognoverunt et recognoscunt et pro hiis tanti sunt nominati et reputati a tanto tempore etc.

Item ponunt etc. quod dominus magister et ordo tempore tradicionis Nouemarchie huiusmodi opida, castra et villas sub hiis limitibus reperit.

Item ponunt etc. quod dominus rex Polonie predictus promisit ut supra premittitur patentibus litteris servare limites Nouemarchie, prout magister et ordo illos tempore assignacionis reperit et invenit, ac tenti, servati fuerunt ab antiquo tempore.

Quare petunt procuratores magistri et ordinis antedicti per vos reverendos patres, spectabiles et nobiles viros dominos arbitros, pronuncciari, decerni, declarari, huiusmodi impeticiones partis adverse fuisse et esse temerarias et iniustas de facto et nulliter presumptas et attemptatas, ipsosque procuratores magistri et ordinis ab impeticione huiusmodi temeraria absolvendos fore et absolvi vestra arbitrali sentencia mediante litterisque domini regis Polonie tamquam promissa regia validis declarando.

Hec dantur et exhibentur salvo iure addendi, minuendi, corrigendi, interpretandi, prout iuris est et moris.

Consequenter adveniente termino videlicet die Martis, tercia mensis octobris, comparentibus partibus in loco ut supra, prefatus dominus Andreas Pfaffendorff articulos pro parte domini magistri generalis dominis arbitris, mediante suo iuramento, obtulit et presentavit, petens sibi per partem adversam similiter mediante iurameato singulariter singulis responderi et parti adverse copiam ipsorum articulorum postulanti dedit, quorum articulorum tenor superius describitur.

Deinde die Mercurii, quarta mensis octobris, comparentibus in loco ubi supra dominus Andreas doctor et procurator prefatus, obtulit quasdam addiciones pro declaracione limitum et granicierum inter Antiquam Marchiam et Novam, quarum addicionum copiam parti adverse ad statim dedit et eorum tenor sequitur et est talis:

Primo incipiendo granicies a flumine dicto Warthe a quodam fossato inter villam Vlyme et opidum Colczin ascendendo fossatum predictum usque ad lacum dictum Vslegin, cuius lacus medietas spectat ad villam Vlyme et alia medietas ad opidum prefatum Colczin; sic fuit et est verum.

Item ab eodem lacu diamentraliter eundo ad quandam dictam (sic) Gnest, ubi situatus est truncus quercineus et deinde directe transeundo per pratum vulgariter Rorweze dictum usque ad borram ad locum quendam in quo situata fuit tilia sed exusta de qua nunc nove frutices vescuntur, sic fuit et est verum.

Item ulterius eundo a tilia predicta intra paludem et boram, sic quod palus spectat ad villam Vlyme predictam, usque viam que vadit de Landesberg ad opidum Colczyn, ubi situata est quedam quercus signata cum cruce et ab illa quercu directe transeundo ad quandam collem ubi pinus prius situata fuit, et sic fuit et est verum.

Item deinde ab una colle ad aliam et a qualibet arbore ad aliam arborem cruce signatam semper directe procedendo, quousque perveniatur ad quandam collem situatam apud viam communem qua itur ad villam Falkinvolde, ubi incipiunt bona de Sternenberg, prout hoc in articulis prius oblatis ulterius continetur.

Deinde eisdem die et hora coram prefatis dominis arbitris, procuratoribus domini regis, presentibus et audientibus, dominus Andreas procurator predictus protestatus fuit, quod cum terminus eiusdem convencionis iuxta tenorem littera-

rum domini Wythawdi magni ducis Lithwanie predicti deputatus et servatus esset ad signandum et firmandum limites inter regnum Polonie et Nouammarchiam, ipse et pars sua parati essent et paratos se offerebant transire ad statim cum procuratoribus domini regis ad videndum et signandum limites, et ubi partes super huiusmodi limitibus concordare non possent, ipse et pars sua vellent stare arbitrio iudicio et pronuncciacioni dominorum arbitrorum antedictorum.

Eisdem die loco et hora dominus Sandziwogius pallatinus et procurator domini regis responendo articulis pro parte domini magistri oblatis, obtulit responsiones in scriptis mediante iuramento, quorum responsionum tenor sequitur in hec verba:

Responsiones ad articulos pro parte magnifici et venerandi domini Pauwli de Rusdorff magistri generalis de Prussia et eius ordinis etc. oblatos, procurator et procuratorio nomine serenissimi domini Wladislai dei gracia regis Polonie etc. dat, facit et producit, ut sequitur infra:

Obmissis igitur primis articulis iurisdiccionum dominorum arbitrorum etc. declinantibus, per interlocutoriam ipsorum repulsis, articulum negocii principalis, inprimis procuratores magnifici etc. procuratores procuratorio nomine respondent per verbum credit, quod habent granicies cum regno Polonie, et audivimus quod eciam habent cum ducatubus Stulpensi et Stetinensi grenicies.

Item ad secundum articulum negocii principalis qui incipit: item ponunt et probare intendunt etc. respondent, quod Marchianoua habuit marchiones sed nomina eorum ignoramus.

Item ad tercium articulum incipientem: item ponunt ut sancte recolende memorie Karolus etc. r[espondent] per verbum credimus, quod Karolus fuit marchio Nouemarchie, sed nescimus limites quos tenuit, et si aliquid intra limites regni Polonie, deductos in articulis nostris, tenuit, de facto et non de iure tenuit.

Item ad quartum articulum qui incipit: item ponunt ut supra quod nobiles, vasalli, civitates etc., respondent ut supra credendo, quod fuit dominus et marchio Nouemarchie, si autem iuratum est sibi omagium, ignoramus.

Item ad quintum articulum qui incipit ut supra, quod post mortem felicis recordacionis Karoli etc. respondent per verbum credimus, quod fuit marchio, sed nescimus quas grenicies tenuit et si granicies in nostris articulis contentas tenuit, tenuit eas minus iuste; dominus eciam rex Romanorum si tenuit quod suum non erat, tenuit contra deum et iusticiam.

Item ad sextum articulum respondent, quod audivimus quod rex Romanorum obligavit magistro et ordini Nouam Marchiam, sed granicies in articulis nostris obligare non potuit de iure sed de facto.

Item ad septimum articulum qui incipit, quod bone memorie dominus Karolus imperator etc., respondent, quod si Karolus imperator cum suis antecessoribus nec non Johannes Gorlicensis dux et Sigismundus Romanorom rex, aliqua castra, opida seu civitates et villas aliquas in nostris articulis contenta seu contentas possiderunt et tenuerunt de facto et non de iure; et similiter de facto et non de iure tempore obligacionis fuerunt ordini assignate, quas ordo hactenus tenet contra deum et iusticiam.

Item ad articulum octavum in ordine positum qui incipit: item quod post vendicionem, empcionem et tradicionem etc. respondent, estiman[do] quod ita fuit prout in articulo deducitur.

Item ad nonum articulum respondent, quod littera domini regis non est alicuius vigoris et si producetur in iudicio, tunc contra ipsam excipiemus.

Item ad articulum decimum qui incipit: Item ponunt et si negatum fuerit probare intendunt, quod prefatus serenissimus dominus Wladislaus rex etc. respondent per verbum: non credimus.

Item ad articulum undecimum respondent per verbum: credimus, sicut in nostris articulis continetur.

Item ad articulum duodecimum qui incipit, quod magister et ordo etc. respondet: si magister et ordo aliqua castra et opida, civitates et villas, que fuerunt regni Polonie tenuerunt, illa seu illas non de iure sed violenter et de facto tenuerunt, et secundum quod descriptum est in littera contractus concordie facte super pace perpetua, magister et ordo debuerunt remanere circa antiquas granicies et regnum Polonie similiter admittere debuerunt.

Item ad articulum tredecimum respondent per verba: non credimus, sed iuxta tenorem articulorum nostrorum credimus.

Item ad articulum quartumdecimum respondent: quod potest bene stare: quod isti sunt limites inter opidum Landisberg et villas Slymky et Borgh, sed non sunt limites inter regnum Polonie et Nouammarchiam, sed iuxta articulos per nos oblatos.

Item ad quintumdecimum articulum qui incipit: a finibus limitum castri Santok, respondent per verbum: non credit.

Item ad decimum sextum et decimum septimum per verbum non credit.

Item ad articulum decimumoctavum: item probare intendunt quod nobilis et strenuus miles dominus Ulricus etc. respondent: quod Ulricus fuit possessor castri et opidi Dryszen, sed fuit omagialis domini regis Polonie.

Item ad articulum decimum nonum, respondent: quod deducta in articulo per Ulricum et suos antecessores non tenebantur ad Nouam Marchiam sed semper nostris temporibus tenebantur et spectabant ad regnum Polonie.

Item ad articulum vigesimum qui incipit: item ponunt ut supra, quod in pace perpetua etc., credendo quod dominus noster rex in littera contractus perpetue pacis renuncciavit castro Dryszen et pertinenciis suis in illa parte Nothes versus Dryszen.

Item vicesimum primum, qui incipit, ulterius continuando limites fluvii Nothes etc. respondent per verbum: non credimus quod aliquas granicies Marchia haberet in Nothes sicut in articulo deducitur, sed sicut nos posuimus in articulis nostris.

Item ad articulum vigesimum secundum, qui incipit: licet illi non sunt veri limites etc., respondent per verbum: non credimus quod limites et granicies deberent manere circa Nouammarchiam sed iuxta articulos per nos oblatos.

Item ad istum articulum qui incipit: primo etc. circa Hochczeyt etc., respondet per verbum, non credimus, quod ad Nouammarchiam pertinet, sed ad regnum Polonie iuxta articulos nostros hucusque regnum est in possessione eiusdem

Item ad articulum vigesimum tercium qui incipit: item ponunt etc., quod opida et castra Nuwedil, Kalys etc., respondent, quod granicies antiquas alias non falemur nisi contentas in nostris articulis.

Item ad articulum vigesimum quartum qui incipit: item ponunt ut supra, quod huiusmodi limites in genere et specie etc. respondent per verbum: credimus

quod ville, castra, civitates et opida contenta in articulo pertinent ad Nouammarchiam, exceptis tamen positis in articulis nostris et contentis infra limites nostros.

Item ad articulum vicesimum quintum, qui incipit: item ponunt ut supra, quod cives, opidani, villani etc. respondent credendo: quod potuit sic esse prout in articulo deducatur.

Item ad articulum vicesimum sextum respondent per verbum non credit.

Item ad articulum ultimum responsum est circa articulum nonum, igitur hic responsionem non replicamus.

Secuntur (sic) responsiones ad articulos addicionarios (sic): Item ad primum articulum respondent, quod regnum Polonie non habet granicies cum Nouamarchia in illa parte sed cum marchionatu Antique Marchie.

Item ad tres articulos sequentes respondemus, quod in illa parte regnum Polonie non habet granicies cum Nouammarchia sed cum marchionatu Marchie Antique.

Deinde dictus procurator domini regis Polonie, revocando priores articulos per ipsum alias productos et oblatos, obtulit novos articulos quorum tenor ad locum articulorum revocatorum superius positus est et descriptus.

Item die Jovis sequenti, quinta mensis octobris, loco ubi supra, domini arbitri requirebant instrumentum compromissi, ut scirent quomodo et qualiter in eos foret [21]) per partes compromissum. Et sic notarii concepta minuta compromissi huiusmodi ambabus partibus simul legerunt, quam minutam in effectu et sensu verborum ut supra continetur procuratores domini magistri acceptaverunt; procuratores vero domini regis, ab eadem resilire volentes, dixerunt se velle de novo compromittere iuxta tenorem litterarum domini regis et domini ducis Witawdi tali condicione, quod domini arbitri causam huiusmodi non secundum ius canonicum nec secundum leges imperiales, sed secundum legem prophanam alias ius seculare cognoscere decidere et diffinire deberent. Econtra procuratores domini magistri offerebant se velle a compromisso priori non recedere quovismodo, sed quod domini arbitri causam huiusmodi secundum deum et iusticiam deciderent iuxta inscripciones domini Wytawdi magni ducis Litwanie predicti ac magistri generalis.

Item die Veneris, sexta mensis octobris, in loco ubi supra etc. fuit per notarium partis domini regis producta nova minuta super compromisso et in certis clausulis in priori minuta per eos tactis diminuta, que clausule sic obmisse erant pociora substancialia ipsius compromissi, propter quod diu [fuit] ibidem inter partes disceptatum.

Tandem dominus Andreas Pfaffendorf decretorum doctor et procurator prefatus videns et considerans, quod in huiusmodi compromisso concordare non posset nec idem dominus Andreas procurator a compromisso prius in predictos dominos arbitros facto resilire volens, presente parte adversa et audiente, publice protestatus fuit per huiusmodi vel similia verba: Reverendi patres et nobiles domini iudices et arbitri! Sciunt, dominaciones vestre, qualiter nuper die sabbati proxime preterita compromissum fuit per procuratores ambarum parcium in dominaciones vestras de alto et basso et in plena forma iuxta inscripciones seu litteras dominorum magni ducis Litwanie et magistri generalis, et huiusmodi compromissum fuit sollempni stipulacione firmatum, et iterum die solis ratificatum, et quibusdam generalibus clausulis forcius roboratum, et insuper per vos dominos arbitros iuratum, et tan-

dem coram vobis per utramque partem tamquam coram iudicibus articuli sunt producti et eisdem hincinde responsum est; a quoquidem compromisso ego et pars mea recedere noluimus sicut nec de iure tenemur, sed offerimus nos paratos stare priori compromisso et satisfacere in omnibus punctis et clausulis supratactis, litteris et inscripcionibus dominorum magni ducis et magistri generalis, eo modo videlicet, ista hora vel in quacumque alia quam domini arbitri duxerint eligenda equos ascendendo et quamlibet graniciem inter regnum Polonie et terras Nouemarchie signando singulariter et probaciones efficaces scilicet testes vivos, instrumenta, privilegia, prescripciones, iudicia, argumenta et alia genera probacionum in iure expressata offerre et exhibere, et huiusmodi probaciones vel consimiles, si per partem adversam videlicet regni Polonie fuerint oblate seu exhibite, equaliter sustinere es admittere, quibus visis, ubi dominis iudicibus et arbitris de pocioritate iuris cont stabit, parati sumus et volumus sentenciis eorum arbitralibus nec non execucionibu- eorundem effectualiter parare et obedire. Super qua potestacione sepedictus doctor Andreas ac eciam de compromisso a notariis partis adverse tamquam a publicis personis et ad hos actus requisitos peciit publica instrumenta, sed non a notariis per partem regni Polonie adductis fuerunt instrumenta parti domini magistri generalis oblata, presentibus venerabili et religioso domino domino Hermano abbate in Hymmelstete ac honorabilibus viris dominis Conrado de Berne preposito Soldinensi Petro Steynboth officiali curie Warmiensis et nobilibus viris Michaele de Sydow, Eghardo de Guntersberg Poznaniensi, Erasmo de Wedeln, Frederico Sak et Conrado Struws Caminensis diocesis armigeris nec non venerabili magistro Mathia Cordebok officiali Poznaniensi et nobilibus viris Dobrogostio de Kamona, Dobrogostio de Syrakow, Spitkone in Sbersko, Olbrecht in Bytkowo, Pyetcz in Bukowitcz, Johanne in Radliczicze, Stanislao palatini de Ostrorog, Bartholomeo dicto Tomkaw in Dambrawca et pluribus aliis fidedignis.

Secuntur interrogatoria, secundum que examinandi sunt testes per partem domini regis Polonie producti et debent reponi in locum suum.

Primo si testis dixerit, articulum esse verum in toto vel in parte, interrogetur primo, an huiusmodi limites et loca de quibus articulatur, ad regnum Polonie vel ad Nouammarchiam spectant.

Item si dixerit, quod spectant ad regnum Polonie, queratur de causa sciencie, videlicet unde et qualiter sibi de hoc constat.

Item si interfuit huiusmodi limitacioni locorum et terrarum et ex qua causa interfuit.

Item quo anno et quibus presentibus et quo tempore anni et per quos huiusmodi limitacio facta est.

Item an scit seu recordatur quod regnum Polonie fuit in posessione huiusmodi limitum seu locorum, videlicet si in decem, XX vel XXX annis elapsis proxime possedit;

Item si in XL vel quinquaginta annis possedit;

Item per quantum tempus huiusmodi possessionem tenuit;

Item quis capitaneus seu officialis huiusmodi loca, terras seu limites nomine regni tenuit et quo tempore;

Item si scit vel audivit, quod quondam marchiones Antique et Noue Marchie huiusmodi loca, limites et terras tenuerunt et possiderunt et quamdiu;

Item si scit vel audivit quod magister ganeralis Prussie et eius ordo huiusmodi loca terras et limites tenuerunt et possiderunt et quamdiu;

Item si de presenti tenent et possident;

Item si testis deponit de auditu, queratur a quo audivit et in quo loco et quo tempore et propter quam causam ipse testis protunc in tali loco fuit;

Item quamdiu est quod audivit et quibus presentibus;

Item queratur de loco habitacionis ubi testis moratur, si diu ibi habitavit;

Item queratur, si habet noticiam illorum locorum terrarum et limitum in articulo descriptorum.

Item si huiusmodi loca vidit et in eis fuit et cum quibus et si sepius ea vidit et ex qua causa;

Item cuius sit etatis ipse testis;

Item cuius condicionis videlicet an liber, nobilis, servus vel ignobilis et de cuius familia sit.

Item quantum habet in bonis;

Item an inductus, informatus vel rogatus deponit;

Item si cum aliquo vel aliquibus concordavit et tractavit de modo testificandi;

Item queratur cui parti plus favet;

Item an timore, favore odio vel precio ductus deponit;

Item quod nulli revelet dictum suum qnousque de mandato iudicum fuerit revelandum.

Z foliantu Handlung na 18 kartkach jedną i tąsamą ręką współcześnie pisanych na arkuszu okładkowym u góry tąsamą zdaje się ręką: Acta circa Landisberg. Zeszyt, który w późniejszych czasach do foliantu się dostał, składa się z 10 arkuszy numerowanych pismem innem od textu ręką XV wieku.

[1]) Medyrzeczy. [2]) 17 Augusti 1424. [3]) sc. procuratorio. [4]) domino. [5]) czytaj immediate. [6]) na boku non credit. [7]) Zelnycza w kopii z 1425 r. [8]) Wlmye ibid. [9]) Non credit. [10]) non credit. [11]) ostat. w skróceniu. [12]) non credit. [13]) Vozdworza w kop. z 1425 r. [14]) Gosdowdol. [15]) non credit na boku. [16]) pnsos. [17]) brakuje per. [18]) deleti dodane na boku od primus. [19]) spospondit. [20]) Snebowm?! [21]) foet.

MCLXVI. *W Totis 27 września* 1424.

Król Zygmunt wzywa Witołda, aby wysłał swych posłów na sejm państwa w Wiedniu odbyć się mający, odmawia tymczasowo zaproszeniu księcia na zjazd osobisty i uprasza go, aby poparł w kuryi projekt nowego koncylium podniesiony przez Henryka VI króla Angielskiego.

Caro L. C. I. N⁰ LVIII. p. 101.

MCLXVII. *W Łucku 29 września* 1424.

Król Jagiełło uwiadamia w. mistrza, że wyznaczył nowych komisarzy do wytknięcia granic a mianowicie: Jana biskupa Włocławskiego, Macieja z Łabiszyna, wojewodę Brzeskiego, a na wypadek nieobecności tegoż ostatniego Janusza Kościeleckiego, wojewodę Włocławskiego, którzy na dniu 28 października mają rozstrzygnąć spory graniczne.

Raczyński C. d. Lith. p. 307.

MCLXVIII. *S. L. et D.* [*koniec września* 1424].

Król Jagiełło oświadcza biskupowi Włocławskiemu, iż nie nada prepozytury Gnieźnieńskiej jego synowcowi i nakazuje, aby dalszych zabiegów o to nie czynił a raczej przygotowywał się do czynności wymierzania granic.

Episcopo Wladislauiensi contra Jo. de. N.

Reverende pater sincere nobis dilecte! Rescripsistis nostre maiestati, quomodo de consensu aut consilio paternitatis vestre non processisset, quod Jo. de G. (sic) prepositurам Gneznensem cuius collacio ad nostram spectat et pertinet maiestatem impetrasset, advisavitque nostram maiestatem paternitas vestra, quod debuisset Stanislao germano suo suggerere, ne aliquid in preiudicium nostre maiestatis in facto eiusdem prepositure una cum fratre suo deberet attemptare. Et quamvis pro firmo tenuissemus, ut id quod nobis V. P. scripsit fuisset ad effectum [1]), tamen ex quo iam demonstracione verissima de contrario experimur, presertim cum Stanislaus, nostre collacioni se opponens, litteras super impetracione perversa noviter [2]) in contemptum nostre maiestatis in ecclesia Gneznensi publicasset, ideo nostre maiestati V. P. non poterit imputare, ex quo lesa maiestas debitam ulcionem appetat transgressorum et ipsam ad execucionem debitam demandat. Non solum enim eosdem Sta(nislaum) et Jo(hannem) sub dissimulacione in hac re tollerare possemus, sed eciam nullomodo vellemus deferre vestre pontificali dignitati, dummodo ipsis auxilium, consilium vel favorem preberet vel prebere vellet. Novit enim V. P. mentem nostram et preteritorum consideracione poterit recipere argumenta, quomodo nonnulli pontificalis gradus persone demeritis eorum exigentibus pro nostre voluntatis [3]) beneplacito fuere de statu ipsorum et instituti destituti. Ceterum quemadmodum V. P. scripsimus ita et nunc scribimus, volentes, quatenus V. P. suspensis aliis proprietatis negociis, se ad limitacionem granicierum transferat, contradiccione cessante. Datum [4]).

Z kodeksu bibl. Uniwersytetu Pragskiego N⁰ VI. A. 7 pag. 175—175*b*.

[1]) sc deductum. [2]) stoi novit. [3]) tu powtórnie nostre stoi.

[4]) Biskupem Włocławskim byłby Jan Pella który umarł 4 kwietnia 1427, po nim zaś nastąpił Jan Szafraniec. Jak z końcowego ustępu widoczna, król poleca temuż Janowi, aby się przygotowywał do oznaczenia granic, ma się rozumieć pomiędzy Polską a zakonem. Jan Pella był dwókrotnie delegowanym królewskim przy bezskutecznem oznaczeniu granic. Po raz pierwszy pod sam koniec 1422 r. (ob. Raczyński C. d. Lith. p. 298 i znowu w 1424 r.). Gdy układy podtenczas prowadzone spełzły na niczem a w. mistrz skarżył się królowi, że jego pełnomocnicy: nec ad quasdam litteras (ordinis) nec ad aliquas probaciones legittimas huiusmodi limitacioni necessarias intendere voluissent (ob. odpowiedź króla u Raczyńskiego C. d. Lith. p. 307) wyznaczył król znowu komisarzy a mianowicie Macieja z Łabiszyna i Jana biskupa Włocławskiego. Gdy list królewski datowany jest w Łucku na dniu 29 września 1424 musi i nasz list z niewcześniejszej pochodzić daty.

MCLXIX. *W Przemyślu* [1 *listopada*] 1424.

Król Jagiełło uwiadamia papieża, Marcina V, o urodzinach syna swego.

Rex Polonie domino appostolico do nativitate filii sui:

Beatissime pater domine clementissime! Dies iocunditatis et leticie illuxit mihi, dum die presenti ad me circa misse sacre maioris sollempnia constitutum, vera et celebris pervenit novitas, qualiter hesterna die aurora die consurgente Zo-

phia consors mea inclita, divinitus misso presagio, partum masculinum ab omni corrupcione preservatum, S. V. ut plurimorum didici relacione, meisque et amicorum ac subditorum meorum votis expetitum, de thalamo uteri sui protulit et profudit, ipsa sola de gracia dei sana et illesa remanente. De cuius rei novitate exultare me in domino convenit, ex quo superstitem velud baculum senectutis mee diucius expectatum cognosco et heredem, qui domino cooperante et sermonem consumante, in unitate vere et perfecte fidei catholice indefesso studio sedi appostolice debita exhibeat obsequia et regni terrarumque mearum gubernacula, que spaciosus complectitur ambitus, velud heres et successor feliciter in domino possidebit. Ut igitur eius infancia dietim de bono in melius, auctore domino, dirigatur, S. V. quam omnium mearum consolacionum semper reperui participem, suppliciter deprecor per presentes, quatenus dictum infantem in cunabulis vagiantem oracionibus tocius monarchie e S. V. committere dignetur, ut ipsis suffultus ad maturitatem etatis provectus, felicibus in domino auspiciis sub gremio et obediencia sancte romane ecclesie crescat de virtuteque in virtutem ac de bono in melius dirigatur, S. V. necessitate tocius orbis prepedita de sacri fontis baptismate, nomine procuratorio levare velit et dignetur. Super aliis vero Martini secretarii mei presencium ostensoris expediendis votis ipsum S. V. presentibus recommendo ita, ut promocionis mee fructum sibi cognoscat in suis affuisse, qui S. V. de hiis et aliis verbo clarius informabit. Personam S. V. sanam et incolumem etc. Datum Przemislie etc. Anno etc. vicesimo quarto etc.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 314—315.

Datę dnia oznaczamy na podstawie Długosza (w. Przezdz. tom IV. p. 329) kładącego dzień urodzin na 31 października (die martis, ultima octobris in vigilia omnium sanctorum Cracouie natus est) porównywując go z pierwszym ustępem naszego listu, który zresztą Długosz znać musiał, gdyż opowiada o wysłaniu Marcina Goworzyńskiego do papieża. Sądzimy że z tego także czasu pochodzi wstawienie się ucieszonego króla do tegoż papieża za Paulinami Częstochowskimi w sprawie odpustów, umieszczone w tymże kodeksie p. 314, a więc bezpośrednio przed powyższym listem, które tu na tem miejscu przywodzimy: Ad suppremum pontificem pro indulgenciis: Beatissime pater domine benignissime! Cum ad ecclesiam beate Marie virginis in claro monte prope Czanstochow, opidum regni nostri notabile, in qua fratres Pauli primi heremite ordinis beati Augustini, Cracouiensis diocesis, vitam ducentes religiosam, et quorum conversacio bono odore undique est respersa, devocionem a tempore quo sacrum baptisma et regni suscepi diadema gerere consvevi specialem, tum quia in dicta ecclesia multorum miraculorum sepe clarent virtute dei misteria, thum (sic) quod ordo regularis discipline, quem fratres ibidem manentes, iugi constancia custodiunt, me reddit illi loco placabilem et propicium, ut ad status ipsius promocionem tanto me fervenciorem constituat, quanto prospiciat iudicii mei racio maiora merita illis accessisse, et quia locus ille sola peregrinancium elemosina sustentatur et hominum frequentacione, quorum multitudo ad illam ecclesiam spe salutis et indulgenciarum concurrit sublevari, quapropter supplico S. V. ut cum pro parte dictorum fratrum S. V. pro indulgenciis et aliis ipsorum negociis fuerit supplicatum, dignetur S. V. ipsorum devotis precatibus benigniter et paterne acclinari et iuxta supplicacionem S. V. cum presentibus porrigendam ipsos exaudire dignetur, graciam nobis in eo et gratitudinem faciendo specialem S. V. altissimus dignetur conservare in longitudine dierum etc. Datum etc.

MCLXX. *S. L. et D.* [*w drugiej połowie* 1424].

Król Jagiełło do papieża Marcina V. z prośbą, aby odwołać nakazał cytacyą, którą proboszcz Augustyn wbrew prawom korony wyjednał u kuryi oskarżając tamże niektórych polskich dygnitarzy.

Beatissime pater et domine benignissime! Pudet scribere sed necessitas clamorque subditorum meorum invalescens iniurias et vexaciones ipsis per quendam Augustinum, rectorem ecclesie parochialis in Pobodri, personam utique levem, infamem et exilio proscripcioneque propter eius demerita dignam irrogatas seu attemptatas sub taciturnitatis silencio pertransire me non permittuntur, qui propria vexatus insania dignitati et honori regiis minnime deferendo dudum sue iniquitatis astu et calumpniose nonnullorum meorum consiliariorum et presertim reverendissimi patris domini Jo(hannis) archiepiscopi Leopoliensis, venerabilis Nicolai Penansek prepositi Cracouiensis cubicularii S. V. et magnifici Cristini de Ostrow castellani Cracouiensis gravitatem (sic) iam in senectam declinatam vexasse non expavit et quod deterius et absurdum videtur, nunc iniquitatis sue continuans et saciare cupiens maliciam, cives civitatis nostre Leopoliensis longe in terris Scismaticorum site nec nonnullos alios opidorum meorum Kazymiriensium, Ilkus et Wola incolas et inhabitatores subditos meos grate dilectos, quorum nomina in comissione S. V. cum presentibus offerenda sunt expressa, occasione quorundam bonorum pretensorum mere foram seculare concernencium meam iurisdiccionem extingvere et elidere sathagens, perhorrescenciam ipsorum pretendens, per edictum citatos traxit in causam ad curiam V. S., nunquam in provincia Gneznensi iusticia contra ipsos seu eorum aliquem attemptata, in displicenciam meam et dictorum subditorum meorum preiudicium et gravamem. Quorum vexacionibus me tanto magis resistere et compati convenit, quanto gravius contra deum et iusticiam sue iniquitatis calumpniis opprimuntur. Ne igitur subditi mei predicti ulterioribus vexacionum dispendiis perturbentur, V. S. humiliter et devote supplico, quatenus V. S. de gracia et favore speciali et plenitudine sedis[1]) appostolice dicto Augustino perpetuum silencium inponere et personam suam aliis in terrorem pro commissis vexacionibus punire, causamque seu causas quam et quas dictis subditis meis aut alicui ipsorum coniunctim vel divisim movit aut movere intendit ad presenciam S. V. advocare advocatam sive advocatas uni ex prelatis regni mei iuxta tenorem suppicacionis cum presentibus offerende comittere dignetur. Qui unicuique sub mee securitatis cautela quam dicto Augustino aut eius partem tenentibus aut tenere volentibus observabo, ne metum sive perhorrescenciam allegare possit iusticiam ministrabit expeditam. Quod si V. S. ipsum a tante temeritatis obstinata duricia cohibere et refrenare neglexerit, cogerer subditorum meorum vexaciones indebitas dissimulacione taciturnitatis depulsa ammovere et tueri, sic rigide et magnanimiter, quod aliis via calumpnie non patebit et dicti mei subditi sub presidio tuicionis mee plena ipsorum in pacis dulcedine gaudere valeant libertate.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 195.

[1]) sedem.

MCLXXI. *W Łańcucie* 6 *listopada* 1424.
Król Jagiełło do któregoś z świeckich dygnitarzy ziemi Ruskiej w sprawie cytacyi proboszcza Augustyna.

Magnifice dilecte atque grate! Quia quidam Augustinus rector ecclesie parochialis in Pobodry, persona vilis et omni genere malicie plena, nonnullorum nostrorum subditorum gravitatem, quorum nomina harum exhibitor vestre amicicie scripto dabit, suis dolosis calumpniis vexavit et vexat de presenti in curiam roma-

nam ipsos trahendo, iusticia in provincia Leopoliensi aut Gneznensi iuxta disposicionem sacrorum conciliorum non petita, que unicuique petenti ministratur, de quo et aliis harum exhibitor V. M. informabit. Ut igitur subditi mei predicti ulteriori vexacione non turbentur, V. M. petimus ex affectu, quatenus sanctissimum dominum nostrum dominum Martinum apostolicum tenere et petere dignemini, cuius sanctitatem eciam per alias nostras litteras deprecamur, ut dictum Augustinum ab huiusmodi vexacionibus refrenare et cohibere, causamque seu causas, si quam aut quas idem Augustinus habere pretendat adversus subditos nostros communiter vel divisim, uni ex prelatis regni mei committere dignetur, qui unicuique iusticiam ministrabit, alias licet inviti cogeremur de tranquillitate pacis subditis nostris predictis providere. Datum in Lanczhut, feria secunda proxima post festum omnium sanctorum. Anno domini etc. XXIIII⁰.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 195(b).

MCLXXII. *W Łańcucie* [6 *listopada* 1424].
Król Jagiełło do któregoś z dygnitarzy duchownych w sprawie cytacyi proboszcza Augustyna.

Venerabilis devote dilecte! Quia Augustinus de Pobodry, qui cuius condicionis aut fame sit non expedit dubitare, propria vexatus [1]) vesania, nonnullorum consiliariorum nostrorum et presertim reverendissimi patris domini Johannis archiepiscopi Leopoliensis, Nicolai Penanszek prepositi Cracouiensis et Cristini de Ostrow castellani Cracouiensis gravitatem vexasse non erubuit, hiisque non contentus communitates civitatis Leopoliensis, opidorum Ilkus et Wola et eciam aliquos cives civitatis Cracouiensis allegans metum et perhorescenciam ipsorum, per edictum citatos ad curiam romanam traxit in causam, iusticia in provincia Gneznensi aut Leopoliensi non petita, de quo tanto graviori acerbitate detinemur, quanto afflccioni maiori sua vexacione sunt oppresi et opprimuntur a vili et miserabili persona cunctis viventibus detestanda, ut igitur ab ipsius affliccionibus et vexacionibus liberentur, scribimus sanctissimo patri domino nostro domino Martino appostolico, ut sua sanctitas afflictis compassa dignetur causam seu causas, occasione quorum vexantur, uni prelatorum regni nostri comittere, qui sub nostro securitatis conductu, quem dicto Augustino servabimus, dictis causis decidat et iusticiam faciat. Et quia devocioni tue solicitacionem necessariam arbitramur, ipsam devocionem presentibus requirimus et hortamur per presentes, quatenus comissionem ad hec oportuna tua promocione vigili signare procures et de tanta [2]) iniuria dominum nostrum predictum informes, supplicando sue sanctitati, ut nos in votis nostris misericorditer dignetur exaudire. Datum in Lanczhuth.

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 195*b*. — 196.

[1]) vexat w kod. [2]) detenta w kod.

MCLXXIII. *W Tarnowie* 8 *listopada* 1424.
Król Jagiełło pisze powtórnie do papieża w tejże samej sprawie.

Beatissime pater et domine benignissime! Iam omnes iniurias V. S. in aliis meis litteris expositas et per Augustinum rectorem ecclesie in Pobodry consiliariis et quam pluribus subditis meis irrogatas in virtute paciencie tolleravi, firmam spem

et indubiam de S. V. velut de consolatrice mea tenendo et habendó, quod huiusmodi iniurie non transibunt inulte. Sed ecce noviter me huc appropinquato et applicato clamor recens tocius communitatis Cracouiensis que magna est et valida invaluit, qualiter Augustinus predictus, suam qua infectus est maliciam non valens in innocencia aliorum saciare, nonnullos eorum et presertim circumspectum Paulum Beem virum utique magni consilii et ab omni iniuriarum morsu alienum, cuius consilii respublica civitatis Cracouiensis auctori domino feliciter dirigitur, mihi grate dilectum, ad curiam S. V. traxisset in causam, foreum seculare mere concernentem, iusticia hic in partibus ubi de meritis cause clarius liquere possit penitus non petita, tanto gravius in perplexitatem provocari me convenit quantum a miserabili et vilissima persona que mendicitate sua dies exponit in curia S. V. tot et tantorum virorum suis calumpniis presentis cognosco turbatam gravitatem, quam perturbacionem non ipsis sed mihi arbitror irrogatam. Ne igitur dictus Paulus cum nonnullis aliis meis subditis ex ipsius calumpniosis et perversis vexacionibus incurant incomoda graviora S. V. quemadmodum in aliis meis litteris supplicavi, ita supplico humiliter et devote per presentes, quatenus dictum Augustinum a tot et tantis vexacionibus cohibere et refrenare ipsumque correccione dignum in persona punire et ad dictam suam ecclesiam ut faciat debitum residencie velut sponse sue redire cogi et compelli causamque seu causas quam vel quas prefato Paulo Beem aut cuicumque subditorum meorum communiter vel divisim movet aut movere intendit uni ex prelatis regni mei committere dignetur [1]) cum clausulis [2]) oportunis in supplicacione S. V. cum presentibus offerenda plenius contentis et descriptis. Altissimus personam S. V. sanam et incolumem per longeva tempora conservare dignetur pro regimine ecclesie sue sancte et consolacione mea speciali. Datum in Tharnow die octava mensis novembris. Anno domini etc. XXIIII.

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 195 — 195(b).

[1]) dignere. [2]) clausilis.

MCLXXIV. *W Budzinie* [25 *listopada* 1424].

Król Zygmunt do Witołda: donosi, iż o ile mu stosunki pozwolą, będzie się starał być osobiście przy chrzcinach nowo narodzonego następcy tronu w Polsce, w wypadku zaś przeciwnym każe się przez umyślnego posła zastąpić. Dalej sądzi, że w. książe jeszcze by miał dość czasu do obesłania sejmu państwowego w Wiedniu. Załącza kopie listów lenniczych, udowadniających jakim sposobem dostała się Marchia Hohenzollerom i uprasza, aby książe nie ociągał się od popierania u kuryi zaprojektowanego przez króla Henryka VI. Angielskiego koncylium powszechnego.

Caro L. C. I. N⁰ LIX. p. 104.

MCLXXV. *S. L. et D.* 25 *grudnia* [1424].

Sprawozdanie posłów zakonnych z ich poselstwa do króla Jagiełły i w. ks. Witołda.

Czum ersten had man dem konig [1]) und grosfursten demutige und dinstliche irbitunge von unsers ordens wegen irbothin. Item so ist dem grosemfursten fleisiclichin und groslichin um mancherlei wolthoet gift gobe und Songals botschaft

och gutlichin gedanket und vor alle gefangen gemeniclichin und bezundern vor etczlich.

Item is im vorbrocht die schelunge der sendebothen czur Memel, vorumme sie ane ende sint gescheden und wart im vorgeben das [gef]allen unsers homeisters vo is die grenitz gefuglichen antzuheben; do uff was sine entliche entwert: is wer sin gutdunken und wille, also das is geschege vier wochen no dem tage sancti Georgii [2]).

Item von den segeln beider herrn bischoffe [3]) haben die beiden herrn nicht g[ro]se achtunge, um das willen, das man in teidungen nicht me wenn vlis tzu thuen is vorbunden.

Item uff den bund mit Dennemargthen [4]) und botschaft tzu Deutzenlanden, haben sie, also man horte und vornemen mochte, us entwerten nicht grosse achtung, und sprochen, sie hetten och einen vorsegelthen bunt mit dem eegenanten koninge.

Item wart geducht des pfuntzols. Der grosfursthe entwerte uffenbar in kegenwertikeit des koniges, is wer geducht und getedinget uff dem tage tzu Welunen, her welde is gentczlichin halden, adder der koning gab etlicher entwert, das he[r] nicht hette die seinen [5]) sunder acht tage vor vasnacht worde her mit den zeinen sein tzu Crokaw do von dannen welde her durch seine eigene botschaft dem homeister entwert geben.

Item von den gefan[g]enen, das [6]) emme etliche nicht ledig weren gegeben, entscho[l]diget he sich mit dem huze tzum Tragheim, von den geschaczthen welde he horen die sachche von den, die sie hettin geschatzt und denne entlichen is entscheiden; von den gemeinen gefangen welde he thuen gantz noch dem luthe des fredbriffes, und sie ane gefer und hinderlist widderkeren.

Item gedochte der koning, das die alden strossen uff das der kofman nicht worde beschedigt gehalden; der marschalk begerth der selbigen alden strossen egentliche underrichtunge; hie uff entwerte der koning: he welde die underrichtunge thuen dem homeister mit der botschaft die her vor hette benumed. Hi geschogen tzuchschenreden [7]) von dem grossenfursten, die in dissen artikel gantz merglichen woren, went der artikel och antrethe seine land, etc.

Item von der wandelunge etlicher artikel in dem fredbriffe, woren die herren beide wol tzugeneiget, bezandern wen dotzu von beiden teilen ein bequemer tag wurde vorramed.

Item das die sigillacio geschege uf den tag der dotzu were gesatzt. Hie gedochte der her marschalk, do got wor sie, das das ingesegel von Deutzenlanden in keinerlei mose worde gehindert, also das is nicht uf den tag mochthe werden geentwert, is sulde doch ane gefeer dornoch werden gesegeld [8]).

Kopia relacyi poselskiej marszałka zakonu na papierze w czworo złożonym w książeczkę, tak iż pierwsze trzy strony całkowicie, trzecia w 3 częściach jest zapisaną. Pismo czytelne, papier uszkodzony molem. Archiwum Królewieckie N. Z. szuflada varia.

1) dodane na boku. 2) tj. 20 maja. 3) Mowa tu o biskupie Dorpackim porównaj Bunge: V. MMDCXLVI. i arcybiskupie Rygi: Bunge V. MMDCLII. i MMDCXCIX. c. 970, 4) Bunge V. MNDLXXXI c. 798. i MMDCXCVI. c. 967. porównaj nadto Voigt G. P. VII. 464 i uwaga 4. 5) stoi seiner. 6) po das stoi die. 7) sc. zwischenreden.

8) Co do daty tego poselstwa marszałka zakonu (wymienionym on jest w sprawozdaniu poselskim) obacz poniżej list mistrza do mistrza Inflanckiego z 8 kwietnia 1425 w którym tenże wspo-

mina jako na Boże Narodzenie 1424 r. wysłał był do Litwy w poselstwie marszałka zakonu. Rozgraniczenie pomiędzy Litwą a Prusami o którym tu mowa jako nastąpić mającym w maju (1425 r.) odbyło się rzeczywiście w tym czasie; porównaj dokumenta z maja i czerwca 1425 r. poniżej.

MCLXXVI. *W Rzymie* 25 *grudnia* 1424.
Papież Marcin V. wyraża królowi Jagielle radość z powodu urodzin syna królewskiego.

Martinus episcopus servus servorum dei. Carissimo in Christo filio Wladislao Polonie regi illustri salutem et appostolicam benediccionem. Benedicimus et laudamus deum, qui sicut hac sancta die de beate virginis utero nasci voluit, ut redimeret genus humanum, ita pridie adveniente sollepni celebracione sanctorum suorum, sicut per tuas devotas et iocundas litteras nuncciasti, ex te et carissima in Christo filia nostra Zophia consorte tua regina illustri, desideratum tibi genitum nobis et ecclesie dedit, ut consolaretur nos et senectutem tuam et regnum tuum, quod forsitan te deficiente magnis subiaceret periculis, ab omni timore liberatum in diuturna tranquillitate firmaret et letificaret tot gentes et populos, ad quorum regimen, pacem et salutem hic noster filius singulari dei gracia natus est, ut merito resumere possint illud Ysaye, quod in introitu hodierne misse perlegitur: puer natus est nobis et filius datus est nobis. Quem profecto cum summa leticia in si num caritatis nostre cum paterna dileccione et benediccione recepimus, orantes deum, qui donavit eum nobis et tibi, ut conservet eum in vita et suo tempore ambulare faciat per vias eius, teque illi tamdiu concedat, ut a te patre percipere possit documenta sacre christiane religionis et fidei, quam devote et sancte colis et cum perpetua laude tui nominis ampliasti, ut possit et a te vivo tuas virtutes regias adiscere (sic) et te adolescencie sue magistrum imitari. Hec ut ita fiant, rogamus deum et speramus in eo, tibi vero fili carissime in hac tua et tuorum leticia gratulamur ex [1]) intimo cordis affectu serenitatem tuam hortamur, ut per dies et noctes tecum cogittes, quam mirabile donum sit quod a domino recepisti et referas gracias illi, qui in tempore senectutis tue domum tuam cum tanto munere visitare dignatus est. Ceterum ad perfectum cumulum vestre leticie et consolacionis accedere si possemus, infantem regium nostris manibus baptizare et assignare Christo deo nostro, sed quomodo per nos fieri nequit commisimus per litteras nostras venerabilibus fratribus nostris Alberto archiepiscopo Gneznensi et Andree episcopo Poznaniensi, ut alter ipsorum, qui excellencie tue placuerit, ipsum baptizaret [2]) nomine et vice nostri. Datum Rome apud sanctos appostolos octavo calendas iannuarii, pontificatus nostri anno octavo [3]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 315—316, z nadpisem: Item dominus appostolicus rescribit ad premissa etc.

[1]) Kodeks: et [2]) baptizare w kod.

[3]) List ten, jakoteż i odpowiedź nań ze strony króla, (obacz niżej N. MCLXXXVI), jak z jednej strony potwierdzają relacyą Długosza, tak z drugiej strony wykazują, iż on gdzie mógł tam przekręcał imiona przynajmniej ad majorem Sbignei gloriam używając słów Cary, przy innej sposobności trafnie użytych. Opowiada on (XI. 329 wyd. Przezdz.) Martinus papa.. Sbigneum episcopum Cracouiensem ad levandum infantem regium suo nomine, per literas speciales deputavit.. czemu zadają kłam powyższe słowa listu, według których polecenie to wystósowane było dla arcybiskupa Gnieźnieńskiego i dla biskupa Poznańskiego.

MCLXXVII. *W Rzymie* 25 *grudnia* 1424.

Marcin V. składa życzenia królowej Zofii z powodu narodzin syna.

Martinus episcopus servus servorum dei. Carissime in Christo filie Zophie Polonie regine illustri salutem et appostolicam benediccionem. Magno nuper recreati sumus gaudio ex significacione carissimi in Christo filii W(ladislai) Polonie regis illustris de filio sibi et tibi nato, qui similiter nobis et ecclesie datus est a domino et regnis et populo, in spem longeve tranquillitatis et pacis. Et cum Ysaya dicere possumus: puer natus est nobis et filius datus est nobis etc. Et cum sicut ille, de quo hoc scriptum fuit a propheta, ista die de virginis utero nasci voluit, ut genus humanum a dampnificacione perpetua liberaret, ita nobis et tibi dedit hunc filium, ut multas gentes et populos absolveret a timore et periculis, que dicto rege deficiente ipsis impendere videbantur. Hunc igitur infantem regium, quia non possumus iuxta desiderium cordis nostri nostris manibus baptisare, hoc fieri commisimus nomine et vice nostri per unum ex prelatis regni Polonie, sicut hodie regi prefato significavimus. Et quia similiter non possumus eum nostris oculis videre et informari de qualitate corpusculi sui, mittimus illic. dilectum filium Jacobum de Rubeis canonicum sancte Marie de Castello Januensi, familiarem nostrum, ut renuncciaturus nobis eum videat et celsitudinem tuam visitet parte nostri, cui cum antea propter devocionem et fidem tuam erga nos et ecclesiam dei et multiplices alias reginales virtutes paterna caritate essemus affecti multoque ex hoc tuo partu obligati esse videmur ad diligendum et honorandum te ex qua per singularem gloriam dei tanta nobis et tibi et tot fidelibus populis consolacio exorta est. Datum Rome. Anno etc. octavo.

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 316. z nadpisem: super eadem materia regine Polonie dominus appostolicus.

MCLXXVIII. *S. L. et D. [pod koniec* 1424].

Franciszek Foscari, doża wenecki, winszuje królowi Jagielle z powodu narodzin syna i z wdzięcznością przyjmuje zaprosiny na ojca chrzestnego.

Dux Veneciarum scribit domino regi.

Serenissimo principi et excellentissimo domino W(ladislao) dei gracia illustrissimo regi Polonie Litwanieque principi supremo et heredi Russie, Franciscus Foscari dux Veneciarum etc. salutem et prosperorum successuum incrementa. Singulare gaudium et consolacionem habuimus cordialem, ex hiis, que nobis nuper maiestas vestra per suas litteras et per venerabilem oratorem suum vive vocis officio denotavit, de summo et incomparabili dono, quo consolacionum et gaudiorum omnium largitor deus vestram maiestatem consolari dignatus fuit, novellam eidem sobolem masculinam pie ac misericorditer largiendo. Nam integritate devote ac sincere affeccionum quam illustrissime regie maiestatis vestre semper gessimus, omnes exultaciones vestras atque solamina pro nostris propriis reputamus, proinde maiestati regie eo quod nos fecit conscientes atque particeps tanti gaudii, grates amplissimas exolventes, et datorem tanti muneris devotis et supplicibus affectibus implorantes, ut tam illustrem progeniem novam et tam divine concupitam expetatam, dignetur sua ineffabili pietate in prospera valitudine successibus et augmento

longeve et feliciter conservare. Dispositi ex totis cordis affectibus vestris desideriis conformare ac maiestatis vestre requisicionibus satisfacere, cum venerabilis et sapientissimus vir dominus Martinus, Gneznensis, Premisliensis etc. canonicus, vestre maiestatis regie secretarius, nos ad sacrum regeneracionis lavacrum parte maiestatis eiusdem vive vocis articulo invitavit, nos invitacionem huiusmodi devote ac hilariter acceptantes providimus opportune, ut desiderium mentis vestre rerum effectibus impleatur, sicut maiestas vestra per eundem oratorem sive secretarium vestrum plenius poterit [1]) informari. Datum in ducali pallacio nostro etc. [2])

Kopia w kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. p. 158—158 *b*.

[1]) petit w kod. [2]) Dł. XI. 330 (wyd. Przezdz.) donosi o tem, że wspomniany książę Franciszek Foscari był ojcem chrzestnym królewicza Władysława.

MCLXXIX. *W Rzymie* 25 *grudnia* 1424.

Papież Marcin V. do Witołda: wyraża radość z powodu narodzin królewicza (Władysława); żałuje, że sam nie może dziecięcia oglądać i ochrzcić, ku czemu atoli posyła swego zastępcę.

Caro L. C. II. N. XXV. p. 70.

MCLXXX. *S. L. et D. [koniec roku* 1424].

Witołd wstawia się za C(iołkiem) u papieża Marcina V., aby go tenże utwierdził w posiadaniu kanonii Gnieznieńskiej.

Promocio ex parte domini Withowdi ad papam etc.

Beatissime pater domine benignissime! Multa merita probitatis quibus honorabilis C(zolyek) canonicus Sandomiriensis familiaris meus dilectus semper extat commendatus et presertim illa suorum fides intemerata progenitorum me inducunt, quibus se erga serenissimum fratrem meum Wladislaum etc. exercuerunt et exercent ac meruerunt, quocirca S. V. supplico, quatenus ipsum intuitu devocionis mee habentes misericorditer recommissum, de canonicatu et prebenda Gneznensi per mortem D. ipsius ultimi canonici, que auctoritate ordinaria possidet iuxta supplicacionem ipsius S. V. cum presentibus porrigendam, non obstante, si apud S. V. aliqui ipsum supplicacione precesserunt aut eis S. V. de illis providisset, dignemini sibi misericorditer providere, in spem enim ordinarie provisionis sibi facte, hactenus distulit S. V. pro eisdem supplicare. Habet enim S. V. et sedes appostolica cui feliciter presidetis, unde illos, quibus prior facta esset provisio, posset consolare, cum enim tanto tempore possessionem eorum obtinuit absque odio amicorum suorum, quorum in regno Polonie est magna condicio, non contingeret illam dimittere, nisi S. V. et sedem appostolicam opporteret revereri. Datum.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68, p. 143—144.

Ciołek był kustoszem kapituły Gnieznieńskiej (Wuttke: Städtebuch des Landes Posen p. 93) według dowodów zebranych przez dra Maurera: Urzędnicy kancelaryjni Władysława Jagiełły p. 27 w 1425 r. Musiał tedy Witołd wcześniéj wstawiać się u papieża za daniem swemu ulubieńcowi tejże prebendy; sądzimy przeto, że list powyższy pod koniec 1424 roku odnieść należy.

MCLXXXI. *W Woranach* 1 *stycznia* 1425.

Witołd donosi w. mistrzowi o wielkiém zwycięztwie odniesioném nad Tatarami, pustoszącymi ziemie Rjazańskie.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Litthawen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Wir czweiweln nicht sundir vorwore getruwen, das euwir erwirdigkeit, als unser sunderlicher frundt, wirt gerne hoeren das, was uns czumale groslich derfroewet und gegluckt hat. Und uff das, so thun wir euch czu wissen, wie das keiserthum in Tatharn in im selbir groslich geczwehit und geteilt ist, also, das itczundt sechs dirhaben keiser do sint, der iclicher umb das kaiserthum steet und arbet. Derselben keiser einer czu uns ist, Machmet genant [1]), und die ander wonen do im lande einer do der ander anderswo, wen ire lande czumale gross und weith sint. Und also itczunt nowelich ist geschan, das einer keiser Chudandach genant [2]) was mit seinęm heere in das herczoges von Odoiow landt in geczogen, und derselbe herczog von Odoiow ist des grosfurstes von Moskouwen man, und also ist der egenante keiser doselbist czu Odoiow im lande heerende mee denne gancz drei wochen gelegin, und von danne so was her ouch in unsere weitste graniczen landt hie ken Moskauwen wert in komen under unser huwser einen Twla [3]) genant, und lag do wol gancze achttag, und do her sach, das her nichtes schaffen mochte, so czoch er vorbas den herczogen von Rassani in ire landt, die ouch itczundt uns gehorsam sint. Und also die unsere furste, baiorn und landluthe, die doselbist an dem orte an den graniczen wonen und gesassin sint, haben sich gesemelt, und czogen demselben keiser Chadandach noch. Und do sie in dirholten, do strittin sie mit im doselbist czu Rasany im lande, und als got wolde der herre, die unsern oben legen und den streit gewunnen haben, und sie selbir mitenander gesundt bleiben sint, adir etliche undir en gewunt worden und vil pferde sint in derschossen. Sundir der haeden [4]) haben sie tzumale vil totgeschlagin, swerlich gewunt und vil gefangen, grosnamhefftigen luthen vlan, die keisers geschlecht sint, fursten, hern und gutten luthen, also, das der keiser selber mit gar wenick dinern kąwme dorvon komen ist. Sunder sine weiber und swaster und sust andern hern und fursten weiber mitenander tot geschlagin sint und etliche gewunt gefangen, wen sie doselbist mannes cleder angeczogen hotten [5]). Des wir czumale groslich dirfrawet sint, das der hemlischer schepper, unser lieber herre gott, uns und unsern sulche glucke gegebin hat, das sie so merckliche und gross streith an den Tatharn gewunnen habin, des vor nie geschen kunde, wiewol sie underandern offte gekriget haben; der glucke wir unserm lieben herre got houch und demuticlich danken. Gebin in unserm hoffe Worany in nouwe iare. Anno etc. quinto.

[Adr.]: Dem erwirdigen hern Pawel von Rusdorff homeister deutsches ordins unsirm lieben besundern frunde.

Z tek królewieckich w bibliotece gener. sztabu w Petersburgu. Porównaj Napierskiego Index N. 1163.

1) Porównaj: Schiltberger Reisen München 1859, str. 90, 91.

2) Wypadek ten opowiada zupełnie zgodnie z treścią tego listu: Kronika Ruska wydana przez Daniłłowicza str. 245, zwiąc cara Chudandacha, Kujdodatem.

3) Tlula w kopii. 4) sc. heiden.

5) Zapewne w rozumieniu, że kobiety walczyły wraz z mężami, wyraża się książę: odziane w suknie męzkie. O czemś podobnem opowiada współczesny Jan Schiltberger (Reisen München 1859 ed. Neumana str. 91.) Und ir solt auch wissen, das si und ir frowen an den stritt ritten und schussen vachten mit den hantbogen als die man. Und wan die frow an einen strit ritt, so band sie an ein yetliche siten ein schwert und einen hantbogen etc.

MCLXXXII. *S. L. et D. [początek* 1425].
Król Jagiełło wstawia się u papieża Marcina V. za Marcinem z G(oworzyna).

Rex Polonie ad dominum appostolicum in hunc modum:

Beatissime pater, domine benignissime! S. V. coram me honorabilis Martinus de G. etc. cum erumpentibus lacrimis immensas retulit graciarum acciones, quod S. V. dignata est sibi offensam, quam erga ipsum suggescio apud S. V. suorum emulorum conflaverat, misericorditer indulsit (sic) et ad sinum pietatis et gracie pristine recepit, pro quo S. V. et ego cum ipso pares reddo grates. Et quia coram S. V. multa sibi incumbunt agenda, que absque pietatis vestre presidio non possunt finem optatum suscipere, supplico S. V. humiliter et devote, quatenus S. V. prefatum Martinum dignetur habere benigne recommissum et in negociis suis ipsum paterne exaudire, iuxta supplicaciones suas S. V. cum presentibus pro ipso porrigendas, graciam mihi in eo facientes specialem. Personam S. V. sanam etc. Datum. [1])

Z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 254—255.

[1]) Co do daty porównaj poniżéj list króla do papieża umieszczony pod końcem lipca 1425 r. Długosz (wyd. Przezdz. ks. XI. p. 329), opowiada o tém wysłaniu Marcina Goworzyńskiego do papieża temi słowy: Interim enim Wladislaus Poloniae rex ad Martinum papam quintum, notarium suum Martinum de Goworzino canonicum Gneznensem, significando sibi filii nativitatem et rogando ut dignaretur illum de fonte sacro levare et adoptare in filium, transmittit. Porównaj uwagę do listu królewskiego, pisanego do papieża a umieszczonego wyżej pod dniem 1 listopada 1424 r.

MCLXXXIII. *W Rzymie 28 stycznia* 1425.
Papież Marcin V. wzywa gorąco Witołda, aby powstał ze swą potęgą przeciwko Husytom i uwiadamia go o wysłaniu posła swego Giordano Orsini, aby za tegoż pośrednictwem wyprawa przyśpieszoną była.

Caro L. C. I. N. XX. p. 54 i Theiner Mon. Pol. II. p. 32, N. 46, obacz również uwagę u Cary.

MCLXXXIV. *W Eisenstadt 6 lutego* 1425
Król Zygmunt do króla Jagiełły; winszując mu narodzin syna usprawiedliwia się z powodów, dla których na chrzciny przybyć nie może, i wręcza biskupowi Jawryjskiemu pełnomocnictwo do zastępowania go jako ojca chrzetsnego przy chrzcie dziecięcia.

Mandatum regis Hungarie in facto compaternitatis:

Sigismundus dei gracia etc. Serenissimo principi domino Wladislao etc. salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Serenissime princeps frater noster carissime! Magne exultacionis perfusi leticia de genita vobis sexus masculini prole bona indolis et membrorum elegancia decenter suffulta et ad hanc lucem producta, et ad renacionis baptismatis fidei christiane, auspice domino, proxime feliciter recreandi, vestris precibus et ad compaternitatis officium invitati, vestris libentissime annuissemus votis, immo nos affeccione voluntaria ultroneos obtulissemus, nisi nobis arduorum agibilium negociorum qualitas obstitisset. Ideoque ne tante peticioni vestre videamur ingrati, mittimus ad serenitatem vestram venerabilem

Clementem episcopum Jawriensem, consiliarium nostrum devotum dilectum, cui non per errorem aut inprovide, sed animo deliberato et de certa nostra sciencia, tenore presencium damus et concedimus auctoritatem et plenariam facultatem, nostro nomine prefatum filium vestrum de fonte batismatis tollendum, levandum, sibi nomine fidelis christicole iuxta formam et ritum ecclesie inponendum, ac nos ad compaternitatis debitum obligandum et astrigendum. Ad quod obligati esse volumus, acsi ipsum filium vestrum, circa huiusmodi baptisma, nostris propriis digittis tetigissemus et personaliter levassemus; volumusque in omni compaternitatis vinculo esse realiter obligati acsi omnia necessaria circa premissa personaliter fuissent per nos impleta, ratum et gratum habentes et habere volentes, quidquid per dictum Clementem circa premissa acta, facta, gesta fuerint et inpleta, presencium sub nostre maiestatis sigilli testimonio litterarum. Datum in Ferrea Ciuitate Jawriensis diocesis. Anno domini etc. vicesimo quinto in die sancte Dorothee etc.[1])

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 308.

[1]) W tymże samym kodeksie na str. 309, znajduje się w dwu kolumnach spis ojców chrzestnych królewicza Władysława p. t.: Hii sunt compatres serenissimi principis domini Wladislai regis Polonie phalabogu amen (sic). In primis sanctissimus dominus noster Martinus papa quintus, per procuratorem dominum Albertum archiepiscopum Gneznensem et primatem. Item serenissimus dominus Sigismundus Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc., per procuratorem dominum Clementem episcopum Jawriensem. Item dominus ** cardinalis de Vrsinis, per procuratorem dominum Sbigneum episcopum Cracouiensem. Item dominus * * cardinalis sancti Marci, per procuratorem dominum Jacobum de Paraweszino. Item dominus * * cardinalis de Brancanciis per procuratorem dominum Jacobum episcopum Plocensem. Item magister generalis de Prussia Cruciferorum, per commendatorem magnum ordinis sui. Item reverendus pater dominus Johannes archiepiscopus, Leopoliensis, per se. Item dominus Andreas episcopus Poznaniensis, per se. Item dominus Thomas episcopus Agriensis, per se. Item dominus Michael episcopus Kyowiensis, per se. Item dominus Jacobinus de Rubeis, sanctissimi domini nostri pape nunccius, per se. Item dominus Henricus, serenissimi domini regis Romanorum etc. nunccius, per se. Item dominus Nicolaus, electus Mechouiensis, per se. Item domines Johannes decanus Cracouiensis, regni Polonie cancellarius, per se. Item dominus Stanislaus Czolek cantor Cracouiensis, regni Polonie vicecancellarius, per se. Item dominus * * abbas Thinecensis per se. Item dominus Nicolaus abbas Mogilnensis per se. Item dominus abbas Brzezensis per se. Item dominus Nankerus prepositus Szwerzinensis per se. Item dominus Nicolaus provincialis ordinis fratrum predicatorum per se. Item dominus Nicolaus Pyenanszek, prepositus Cracouiensis, per se. Item dominus Andreas Myska archidiaconus Cracouiensis, per se. Item dominus Grandsky, cantor Gneznensis, per se. Item dominus Jacobus de Zaborowo decretorum doctor, tunc rector universitatis studii Cracouiensis, per se. Et alii multi, sed propter prolixitatem scibere sunt ommissi.

MCLXXXV. *W Rzymie* 12 *lutego* 1425.

Papież Marcin V. uwiadamia króla Jagiełłę, iż czyni zadość prośbie jego, dotyczącej odwołania cytacyi wyjednanej u kuryi przez proboszcza Augustyna.

Carissime in Christo fili salutem et apostolicam benediccionem. Ea siquidem nostra mens est atque voluntas, ut serenitati tue in omnibus casibus occurentibus quantum cum honestate possumus satisfaciamus. Cum itaque ex tenore tuarum litterarum, quas dilectus Miroslaus, prepositus Gneznensis ecclesie, nobis exhibuit cognovimus, quod quidam Augustinus de Pobodr et nonnulli alii clerici ecclesiasticeque persone tui regni Polonie incole, romanam sequentes curiam, quamplurimos tam ecclesiasticas quam seculares personas, ad romanam curiam trahere et in ea [1]) variis letigiis vexare consveverunt, in serenitatis tue ut percepimus displicen-

ciam ac regnicolarum et subditorum tuorum iacturam atque gravamen, propterea pro tue serenitatis satisfaccione, tibi per presentes significandum esse duximus, quod nostra intencio nunquam fuit, ut aliquis ad dictam curiam traheretur, qui ad eam trahi non posset, et presertim super causis prophanis, causas vero maiores et beneficiales, que merito apud sedem apostolicam ventilande sunt, vel eciam cause, que per apellacionem presencium ad dictam sedem deferuntur, in dicta curia terminari volumus. Ceterum quid ad tuam devocionem attinet, eandem caritatem rogamus ac in domino exhortamur, ut dari ordinem facias cum effectu, ut ecclesiastice persone in regno tuo securitate et libertate gaudeant et in causis que in regno tuo ventilantur talis ordo detur, ut litigantes coram eorum ordinariis propter potentatum perhorescenciam non habeant occasionem in minimis litigiis ad romanam curiam occursum faciendi. Datum Rome apud sanctos apostolos, sub annulo piscatoris, die XII. mensis februarii pontificatus nostri anno octavo. Anno domini XXV°.

Kopia w kod. bibl. uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 202.

[1]) eo.

MCLXXXVI. *S. L. et c. D.* [*około* 17 *lutego*] 1425.

Król Jagiełło do papieża Marcina V. wyrażając podziękowanie, iż łaskaw był polecić arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu by w jego imieniu ochrzcił królewskiego syna; uprasza o polecenie duchowieństwu, by modłami wstawiali się do Boga o pomyślność prawego następcy tronu.

W(ladislaus) rex Polonie refert graciarum acciones domino appostolico pro eo, quod natum suum nomine W(ladislai) dignatus est baptizari.

Beatissime pater domine benignissime! Ex legacione S. V. et epistolarum svavi continencia comperio nove consolacionis dulcedinem ex nativitate filii mei, divino mihi presagio repromissi, suscepisse, propter quod non immerito subest mihi causa leticie geminate, ex quo auctore tanti patris et domini, sub cuius gremio deget orbis universus, per medium reverendi patris domini Alberti archiepiscopi Gneznensis, quampluribus principibus, spiritualibus et secularibus presentibus, lavacro regeneracionis iuxta ritum sancte eclesie et patrum sanctorum iusticia sit ablutus. Exultari igitur me convenit dum sobolem superstitem et heredem meis manibus in senectute baiulare merui, compaternitatis nexu tante sanctitatis alligatum. Quid domino et tanto patri retribuam de hiis que fecit mihi inscio, cum inbecillitas virium mearum condignis gratibus non sufficit respondere? Cum ille qui est omnium bonorum retributor et inperfectum meum suppleat inmensa sua pietate, per cuius clemenciam, hunc quem nasci prestitit, diu vivere prebeat, et cui vivere contulit conferat et virtutes. Dignetur itaque S. V. clero et populo exorandum demandare, quatenus in virtutum meritis gradatim dietimque crescens, sic se ferventem operarium in ecclesia dei prestanter exhibeat, quod ipsius ecclesie inherens vestigiis et exemplis ac preceptis, ea, que dei sunt, valeat procurare et tranquillitatem dominiorum suorum, quorum verus successor est, adaugere ad laudem et gloriam omnium creatoris. Personam S. V. sanam, salvam et incolumen etc. Datum etc. Anno XXV. etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 316—317.

MCLXXXVII. [*W Sieradzu początek* 1425].

Prałaci i panowie ze zjazdu Sieradzkiego czynią królowi Jagielle przesdtawienie, aby cofnął rozporządzenie, dotyczące aresztowania dóbr duchownych za niewypłaconą dziesięcinę.

A communitate ad regem Polonie.

Serenissimo principi et domino domino Wladislao regi Polonie illustri domino graciosissimo prelati, barones et populus regni vestri Polonie in parlamento Siradiensi congregati, serenitatis vestre devoti et humiles subiunccionem debitam cum constanti semper fide famulari. Serenissime et invictissime princeps, illustris domine noster graciosissime! Tunc male respublica regitur, si appetitus racioni, vicia virtuti, ambicia honori preponatur. Ecce princeps serenissime, indeliberata quorundam persvasio S. V. provocavit, ut decimas omnium beneficiorum ecclesiasticorum in regno vestro sub aresto poneretis, ex quo vestra et regni, que ubique per orbem celebri celebratur preconio deficit et emulorum vestrorum procax exultat prodicio, quod iam mendaciis suis, quibus sepe et sepius nomen regie maiestatis volentes confundere, fautoria heresi notaverunt et adauxerunt colorem cum occasione adversum vos et regnum vestrum. Malignandi formido versat super nos, et non immerito cottidie iram ultricem expectamus. Iam enim cessavit cultus ille divinorum venerabilium, recessit devocio fidelium et omnis decor in ecclesiis dei conquievit, similesque facti sumus Sodome et Gomorre sacerdotes, famis sitisque premit, media et salutaria sacramentorum nobis alimonia submoventur. Attendite, si pacem et non affliccionem, si profectum et non dispendium, si libertatem et non vinculum vestrum et regni vestri vobis suggesserunt, per quorum consilia sequta sunt tanta mala et deteriora sunt vicina, sic ne reipublice provideretur sic salus regni et subditorum reperitur. O consiliarios nobiles quorum providencia patrie decor extingvitur et interitus animarum heu preparatur! Quocirca serenitati vestre supplicamus et per salutem regni vestri obsecramus, quatinus decimas huiusmodi undecores, (sic) in quibus nihil iuris, nihil dominii, nihil potestatis, divina lex potencie reservat seculari, sed solos in eis heredes posuit sacerdotes, intuitu divine reconciliacionis et ut hec tollantur a vobis infamia et scandala, pax quoque et iusticia osculetur pedes vestras, dignetur serenitas vestra benigna relaxare, et ad solucionem debiti vestri, spirituales vestros, si opporteat tulela astringatis, miciori racionis limite castigato. Datum. [1]).

Kopia w kod. Il. 68. p. 352 biblioteki Kórnickiej.

[1]) Co do daty obacz uwagę do następującego numeru.

MCLXXXVIII. *S. L. et c. D.* [*przed* 19 *marca* 1425].

Król Jagiełło w odpowiedzi na przełożenie prałatów i panów zebranych na zjeździe Sieradzkim, nakazuje im, aby się na dzień 19 marca w tej sprawie stawili w Krakowie.

Responsum a rege ad eosdem.

Wladislaus dei gracia etc. Reverendis, preclaris, spectabilibus, validis, nobilibus, prelatis, principibus, baronibus, militibus, clientibus et vulgo [1]) regni nostri devotis et dilectis, salutem, favorem, graciam regiam et omne bonum. Reverendi in Christo patres, incliti principes, spectabiles, validi, nobiles et providi fidelesque dilecti! Nimis vestra arguimur [2]) epistola et velud facinore vel delicto obnoxii ad-

monemur, et quamvis liceret nobis, supersticiose communicacionis huius, que exorbitanti stilo infremuit, pari conpunccionis nostre respondere, sed sacius est sapienti semper freno racionis voluntatem (sic) [3]) quam impetu prosilire [4]); vim itaque volumus nobis imponere, ne ad ea, que impellit nos iniuria contingat effugere (sic). Dicite quesumus, cum nostrorum sitis conscii secretorum, an hec, o principes et barones, absque consultacione vestra posuimus; nonne in convencionibus generalibus peralamentis (sic) communibus, ista nobis persvasistis, ut in exaccione debiti nostri a spiritualibus modum aresti huiusmodi teneremus? Et vos patres reverendi, cur tantis nobis exagitatis invectivis numquid nobis inficiari debitum hoc potestis, et si sanctissimi domini nostri pape distinccio minime vos ligaret, ad huc oblaciones vestre, quibus se nobis sponte obligastis, debitores vos fatentur. Nullus igitur metus, nullus successus, nulla comminacio ab hoc pignore aresti nos reduceret, nisi illud plena solucio absolvat, vel alia [5]) tantorum cercior de solvendo via prestetur; pro exquisicione Cracouie, feria sexta post dominicam letare proxima, nobiscum tractaturi, sub obtentu gracie nostre, singuli veniatis [6]).

Kopia w kodeksie N. II. 68. p. 352 biblioteki Kórnickiej.

[1]) wlgo. [2]) argimur. [3]) zdaje się brakować wyraz obtinere. [4]) prosilere. [5]) dwa razy.

[6]) Przybliżoną datę tych dwóch arcyciekawych pism, uzupełniamy na podstawie Długosza (XI. p. 333 wyd. Przezdz.), że w święto zielonych Świątek 27 maja 1425 r. zjechało się duchowieństwo polskie na synod w Łęczycy i uchwaliło, żeby nie podejmować uciążliwej opłaty 20.000 kóp groszy, którą i papież dozwolił na podjęcie czeskiej przez króla wyprawy. Zważywszy wyrazy Długosza: an contribucio viginti millium florenorum, debeat iuxta regiam requisicionem iam factam solvi vel negari, wnosić można, że pisma powyższe odnoszą się właściwie do tych dopominań królewskich, czemu duchowieństwo zapobiega na sejmiku Sieradzkim — a co ostatecznie przeprowadza na synodzie prowincyonalnym w Łęczycy. Co do stanowiska Witołda do tejże sprawy, nie zawadzi dodać, że onto starał się u papieża Marcina V. aby tenże nałożoną na kler kontrybucyę czémprędzej ściągnąć kazał. Caro L. C. I. N. XVIII. 49.

MCLXXXIX. *W Tyrnawie* [2 *marca* 1425].

Król Zygmunt do króla Jagiełły: ubolewa iż niebędzie obecnym na chrzcinach królewicza, gdyż oczekuje u siebie przybycia króla Eryka Duńskiego; dziękuje za przysłaną mu a rzadką dziczyznę i uwiadamia, iż Haszek z Waldsteinu upraszał go o powrót do łaski królewskiej, którą też otrzymał; w końcu, że zapowiedział Husytom termin w Bernie, na dniu 23 kwietnia odbyć się mający, że pomimo to atoli nakazał swym poddanym, aby się zbroili na wyprawę, którą przeciwko nim w lecie odbyć zamierza.

Caro L. C I. N. LXII. p. 108 i Palacky Beiträge I. N. 328 p. 381.

MCXC. *S. L. et D.* [*pod koniec marca* 1425].

Król Jagiełło do króla Eryka wysyłając doń posła i winszując mu powrotu do swego królestwa.

Dominus rex regi Dacie.

Wladislaus dei gracia etc. Serenissimo principi domino Erico eadem gracia regi Dacie, Swicie (sic), Noruegie etc. fratri nostro carissimo, salutem, fraterne dileccionis continuum incrementum et votivis successibus habundare. Serenissime princeps frater noster carissime! Refecti sumus peculiari gaudio, exultantes in do-

mino, quod et V. F. votiva perfruitur sospitate et preclara consors vestra pristine restituta est sanitati, quam ex gracia dei nos cum consorte ac prole nostra potimur. De aliis vero negociis nobis per F. V. transmissis [1]) clare ipsam V. F. informabunt, presertim cum F. V. adeo longa mora detinuit, quod gubernacula vestrorum regnorum absencia vestra diutina conspicere oculis corporeis non admisit, ad que dum F. V. angelo pacis comite feliciter pervenerit, nos velit scriptis et nuncciis sepius de statu et successibus vestris vestrorumque informare in consolacionem nostram specialem. Datum.[2])

Kopia w kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 156.

[1]) transmisimus w kod.

[2]) List ten widocznie wysłany z kancelaryi królewskiej po otrzymaniu wiadomości, że król Eryk z podróży do ziemi świętej przybył do króla Zygmunta do Węgier ob. Caro L. C. I. N. LXII. tudzież ibidem N. LXIV. N. LXXIX i LXXX. Sądzimy, że ta wiadomość najpóźniej w drugiej połowie marca mogła dojść do Krakowa i że przeto list nasz z tego czasu pochodzi.

MCXCI. *W Marienburgu* 8 *kwietnia* 1425.

W. Mistrz pisze do mistrza Inflanckiego w sprawie zamierzerzonej przez króla Duńskiego i króla Jagiełły podróży do Prus i wzywa go, aby się dowiedział w jakim celu zamierza w ks. Litwy Witołd odbyć wyprawę na Ruskie kraje, jakie ma intencye przytem i zamiary, i ażeby mu o tem doniósł.

Unsern gar fruntlichen grus czu vor und alle gute. Ersamer lieber her gebitiger! Als ir in unsern schriften euch leczt gesant habt vornomen, das wir euch vor dessen osterheiligen tagen welden anderweit schreiben von unser beider czusampnekomunge die wol not were, und wir is euch gerne teten. So haben wir des worhaftige czitunge hewte empfangen, das der allirdurchluchster forste unser gnediger herre konig czu Denemarke etc. in sinem wedirkomen vom heiligen grabe ist gewest czu Hungern und off palmarum [1]) nehest geleden ist ken Crokow komen, und meint fordan czu besuchen unsern gnedigen herren konig von Polan der itczunt ist czu Calis und wirt sein, als man uns sagt, XIIII. tage noch dessen ostern uff der Cuya nohe bei Thorun. Nu hat uns ummer gesagt unser herre koning von Denemarke als her uszczog, das her gerne sine heimfart wolde thun off Thorun und also durch desse lant vordan ken Marienburg. Ouch was uns anmutende unser herre konig von Polan etc. vor eim iore, als wir beienandir woren, das her gerne welde czihen ken Danczk czu sente Brigitten, der orden ein closter hat vor Danczk gelegen, das wir em entwarten uff die czit als wir beste mochten. Als nu off winachten unser obirster marschalk mit den gebitigern Elwinge und Balge woren czu Littouwen bei seiner gnade etc. do was her abir anmutende ein sulchs und begerende an unserer vorgedochten botschaft; die entsatzten sich des mit ein sulchen, sie weldens an uns also brengen, das uff desser vorgangene fasnacht siner gnaden dovon solde eine entliche entwert von uns gescheen durch unsere sendeboten, die wir von der gefattirschaft wegen wurden senden uff die czeit ken Crokow, do her sie ouch anrette umb die entwert die em do selbst wart gegeben, das is wol unser wille were, wir hatten is vaste czuvor mit unsers rathes gebitigern gewegen und hetten uns des gerne entslagen umb vermindunge sulcher grosser kostlichkeit und ouch andirer sachen die uns sein vor ougen, wir mochtens mit fuge nicht gethun. Nemlich in sulcher fruntschaft in der wir itczunt sein

mit seinem gnaden, sehet, die vorgedochte czukunft der beider unser herren koninge vorczogert itczunt uns, das wir uns nicht mogen czu desser czit czu euch fugen. Sunder so schir die vorgedochten forsten und herren sich mit uns scheiden und desse lant rewmen, wellen wir uns genczlichin fertigen mit euch czusampne czu komen uff den tag und stat, als wir euch ein sulchs hirnehest gar bedutlichin wellen schreiben. Die selben haben uns ouch vorhindert, das wir euch nicht ee denn itczund von unser czusampnekomunge mochten schreiben, und bitten euch lieber herr gebittiger, das ir euch binnen des ouch dorczu schicket und gutwillig seit, went waste sachen sein die notdurft weren undir uns beiden czu handeln, die ouch wol fromen und nutcz inbrechten so wol beider theil lande als unserm orden. Ir wisset wol, das die grenitczen mit dem irluchten herrn herczog Wytout und uns noch also stehen ungeendet, doran nicht anders hat gehindert denn das moes der milen. Ouch so hat der egedochte herre herczog Wytoud an uns lassen werben umb hulfe em czu thun uff die Rewsen. Als[o] haben wir die kompthure Balge und Rangnith itczund gefertiget, die in dessen heiligen tagen sich werden von hinnen irheben czu czihen ken Littouwen, und sollen von unser wegen usslaen die hulfe czu thun herczoge Wytout und mit em eins werden umb die masze der milen und umb einen tag, wenn man von beiden teilen dorczu sal senden die czu volfuren. Und sint sich der herre herczoge Wytout besammeln wirt und sich, als man sagit, schicken uff die reise ken Rewsen, bitten wir euch mit gancz begerlichin fleissigen beten, das ir weisen und wege wellet ussinnen, wie ir das beleitet, das ir durch die euwern bestellet, binnen sulcher czit irer besamelunge czu irfaren, wenn sie iren usczog meinen czu thun woheen, in welcher meinunge und wees sie willen haben. Thut hirbei sulchen fleis, das ir uns gefach schreibt, was ir von semelichen loufen us Littouwen adir andirswo irfaren mogt, do tut ir uns sunderliche behegelichkeit an, und gros czu dancke. Gegeben czu Marienburg am heiligen osterobende im XIIII^{C} und XXV^{tem} iore.

Koncept na arkuszu papieru zatytułowanym: Gebittiger Lyfflant; pismo jak zwykle konceptu wcale nieczytelne; po drugiej stronie arkusza u dołu zanotowano: disse concepten sien usgegangen am montag in den osterheiligen tagen im XXVten iore von Marienburg. Arch. Królewieckie N. Z. Szufl. XIX. N. 15.

[1]) 1 kwietnia.

MCXCII. *W Marienburgu* 9 *kwietnia* 1425.

Wielki Mistrz wynurza przed mistrzem Inflanckim swe zakłopotanie z powodu braku pieniędzy na przyjęcie królów Duńskiego i Polskiego i uwiadamia go, jako poselstwo Dorpackie wyparło się przed królem Zygmuntem, iż ono nigdy Witołda na swego tutora nie wybierało, złożyło hołd królowi i otrzymało odeń tutorów w osobach królów Duńskiego i Polskiego tudzież księcia Szczecińskiego.

Gebitiger czu Lyfflandt.

Unsern gar fruntlichen grus czuvor und alle gute. Ersamer lieber her gebitiger! Alleine wir in den andern unserm brife euch geschreben haben, wie unser gnediger herre konig czu Denenmarke etc. willen hatte uff Thorun czu uns czu treffen etc. so ist als nechten gar spete czu uns komen unser diner Nicclos Redewicz, den wir vor dessen vorgangen winachten in nemlichin unsers ordens sachen

hatten gesant czu unserm allirgnedigsten herren Romisschen konige ken Ungarn. Derselbe unser diner hat uns gesagt, das her us Ungern bis ken Crocow habe geczogen mit dem vorbenumpten unserm herren koninge czu Denenmarke, der bei dem heren konige czu Polan itczunt ist czu Calis, und hat uns durch feerlichkeit der wege ane benunnunge sines namens und wirdekeit einen briff geasant, des abeschrifft ir hirinne findet, in der werdet ir vornemen sine meinunge. Idoch an welchen enden wir mit sinen gnaden czusampne komen, so konnet ir selber dirkennen, das is ane grose koste, mu und usrichtunge, nicht mag volendet werden. Der gleichen wir uns besorgen, das wir thun werden mit dem herrn konige czu Polan, wen der wirt ken Danczk komen. Ouch wisset das unser vorgedochter diner uns vorbrocht hat, wie die botschaft von Darapt, von der ir uns vormals habt geschreben mit grosen giften, goben und erungen sein gewest bei unserm herrn Romisschen konige in Ungern, und in kegenwertikeit unsers diners loubeten [1]) sie, das sie herczog Wytout ni czu eim beschutczer genomen hetten und boten sich des czu eiden, die doch nicht gescheen, sunder sie taten em holdunge mit semelichen eiden, als sich das geboret. Noch der holdunge gab her in czu beschutczern unsern herren den von Denemarke, den von Polan konige, und die herczogen von Stetyn, und sprach czu en, das sein vater des vormals getan hette, das welde her ouch nu tun etc. [2]).. Gegeben czu Marienburg am montage in den osterheiligen tagen im XIIII^{C} und XXV iore.

Koncept listu na arkuszu papieru w Arch. Król. N. Z. Szufl. XIX. N. 9.

[1]) loukaten w koncepcie. [2]) W dalszym ciągu listu prosi mistrz namiestnika w Inflanciech, aby mu doniósł o usposobieniu nowego arcybiskupa Ryg. względem zakonu; donosi mu o wojnie w Hennegau i zamierzonej jak słychać wielkiej wyprawie z czteru stron na Husytów.

MCXCIII. *W Krzyżborku* 24 *maja* 1425.

Komtur z Brandenburga donosi w. mistrzowi, iż wraz z rządcami z Barcianu i Instrucia wytknął granicę nad rzeką Świętą, trzymając się ściśle brzmienia dokumentu pokoju (melneńskiego) tak, iż zarówno zakon jak i Litwa mogą być z tego zadowolnione. Donosi iż mieli spór z pełnomocnikami Witołda z powodu jezior, przez które nie można było całkiem prosto jechać, tylko trzeba było je obchodzić, raz przez nasz kraj drugą zaś razą przez ich terrytoryum. „Otóż powiedzieliśmy pełnomocnikom Witołdowym, aby pozostawiono te wątpliwości aż do czasu wzajemnego porozumienia się mistrza zakonu z w. księciem, poczem by pełnomocnicy obustronni załatwić mogli rozgraniczenie". W końcu donosi, że na wypadek gdy się mistrz zgodzi, że prostą linią iśćby należało przy rozgraniczeniu, zakon dostanie jeszcze parę jezior, i że z posłami księcia rozeszli się uprzejmie.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Szufl. XVI.*a* z datą: Cruczeburg am donnerstag vor pfingsten. Anno XXV.

MCXCIV. *S. L et D.* [*pod koniec maja* 1425.

Król Jagiełło do mistrza zakonu w sprawie zbiega i wroga

zakonu który szukał schronienia w Polsce w zamku Drahimskim.

Magistro Prussie.

Magnifice et venerabilis amice et compater noster dilecte! Ambulantibus nobis per confinia regni nostri et usque ad castrum nostrum Drahem descendentibus, datum nobis fuit intelligi, qualiter [1]) quidam laicus, cui capitaneus castri nostri predicti, credens ipsum hominem ab omn. maleficiorum contagio alienum, salvum securitatis conductum prestitit, moraretur edificia mansioni nostre apta preparando, quem advocatus quidam Paulus de Landek ibidem veniens, capitaneo Maioris Polonie ibidem presenti, de crimine incendii et aliis maleficiis per dictum laicum vobis ac vestris irrogatis accusavit, petens sibi iusticie plenitudinem de eodem laico ministrari. Quod dum nobis tunc in venacionis campo vaccantibus, per eundem capitaneum Maioris Polonie fuisset expositum, statim de dampnis vobis seu vestris per dictum laicum irrogatis, tamquam de nostrismet propriis molesti, iussimus ipsum carceris custodio tradi debito supplicio, prout iustum fuerit, faciendum [2]). Demumque nobis de venacionis campo ad castrum redeuntibus, prefatus laicus nostra persona visa et inspecta mox voce supplici petivit veniam et consvete nostre propiciacionis indulgenciam sibi impartiri, ut quemadmodum aliis quacumque pena dampnatis in primo nostri ingressu compati et ipsis misereri consvevimus, ita sibi in hoc principali castri predicti introitu et ingressu misereri dignaremur, pro quo plurrimorum baronum, nobilium et procerum vota excubuere, ut clamores suos ad exaudicionis ianuam admitteremus. Et quamvis in principali locorum ingressu, que nondum propria sed extrarum seu exterarum parcium visitavimus, omnibus miseris et afflictis ac quacunque pena dampnatis misereri consvevimus, tamen intuitu compaternitatis vestre clamores sui et intercessiones nos ad alia pro hac vice flecti non potuerunt, quam quod ipsum iterum carceris custodie comisimus stricciori tamdiu, quousque in proximo cum prelatis et baronibus nostris Poznanie favente domino conveniemus, ubi eciam principes nonnullos credimus interesse, cum quibus consilio et tractatibus prehabitis, ipsorum sentencie, quid faciendum cum dicto laico fuerit, intendimus, prout eciam de hiis vestram compaternitatem venerabilis commendator Czlochowiensis lacius poterit informare, quo [4]) presente predictus noster capitaneus in Drahem tacto vivifice crucis ligno iuramentum prestitit corporale, quod prefato laico sue securitatis conductum dedisset et ipsum ad labores suscepisset, nihil maleficii, nihil mali nullumve crimen sciens in eo fuisse aut latuisse, propter quod petivit nostram maiestatem, ut durante huiusmodi suo conductu dicto laico, sic ut prefertur dato, nihil contra eundem laicum attemptaretur, cum honori et fame suis derogaretur, si suo conductu durante, predictus laicus, quem credidit ab omni crimine maleficiorum alienum, persone sue dispendia paterentur. Sed ut honestas nostra atque capitanei in Drahem predicti huiusmodi salvaretur, vestam compaternitatem petimus, quatenus nobis consilia vestra in premissis aperire velitis, ut vestris aliorumque prelatorum, principum, baronum et procerum consiliis in unum recollectis, ad hoc quod iustum et honestum fuerit, liberius intendere valeamus. Datum [5]).

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 152.

[1]) qualis w kod. [2]) feriendum w kod. [3]) po cum stoi vestris. [4]) w kod. qui.

[5]) Fakt, o którym tu król opowiada, nieznany jest nam skądinąd. Z tytułu compater wnosić by należało, że najwcześniej możnaby dokument ten datować z 1425 r.; a gdy król w tym roku zwiedzając Wielkopolskę na dniu 22 maja był w Inowrocławiu, 23. zaś w Nakle (Wuttke Städteb. 149; Invent. 329 i 298); wnosić by należało, że i nasz list z tego czasu pochodzić może.

MCXCV. *W Rastenburgu* 16 *czerwca* 1425.

Sołtys z Rastenburga posyła w. mistrzowi list Witołda, który go obecnie doszedł, i uwiadamia go, iż pisarz w. księcia będąc u sołtysa z Barcianu pytał o powód, dlaczego zakon tak wiele ze starszyzny swej wysłał do Ragnaty, na co mu odpowiedziano, iż stało się to z powodu kłótni, jaka zaszła pomiędzy komturem Ragnety a jego sługami, których też komtur oddalił, i że panowie zakonni tak długo zabawią w Ragnecie, dopokąd komtur nie dostanie nowej służby. W końcu uprasza mistrza aby nakazał komturowi Ragnety, iżby on tosamo odpowiedział ludziom Witołdowym, gdy go o toż zapytają.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu. Szuflada Varia z datą Rastenburg; montag nach divisionis apostolorum 1425. Po drugiej stronie listu współczesną ręką: hirinne ist herczog Wytawdts briff wie man achttag nach assumpcionis sal sien czur Memel. U góry zaś: Gekomen czu Marienburg vor Marie Magdalene im XXV iore.

MCXCVI. *S. L.* 23 *czerwca* 1425.

Erazm Frischborn ze strony zakonu i Mikołaj Małdrzyk ze strony Witołda zeznawają w jaki sposób uskutecznili pomiar czteru mil pomiędzy Malborgiem a Elblągiem.

Noch vorgebunge des grosmechtigen fursten und herren Allexander andirs Wytawdt unsirs gnedigen herren, und des herren homeistirs Dewtsches ordens habin wir Erasmus Frichsborn und des egenanten grosmechtigen fursten schreiber und sendebothe Nicolaus Maldrzik, die milen czwuschin Marienburg und dem Elwing gemessen, mit den leinen di wir von beiden siten vorsegeldt habin, die eine wir unsirm gnedigen herren herczogen Wytawdt in eime permunt vorgesegeld gesant habin, alzo das wir die vierde mile, von den meilen czwuschin Marienburg une dem Elwing gemessen habin abegenomen, so das di dri meilen inne haldin funffhundirt und XXXVI seil der egedochten vorgesegelten leinen, mit den der egedochte grosmechtige furste unsir gnediger herr di dri meilen noch des ewigen fredebriffes vorschribunge czu dirlange het vorliebt. Welche mosze der meilen gescheen ist am sonobende vor Johannis baptisten in dem virczenhundirsten und funff und czwenczigsten iore etc.

Kopia na odciętym papierze tak, iż widoczna, że po tej kopii umieszczoną była druga tejże samej treści; inicyał pozostał jeszcze; po drugiej stronie tą samą ręką: Wie die vier meylen gemessen syen czwuschin Marienburg und dem Elwing. Archiw. królewic. N. L. szuflada XVII. a.

MCXCVII. *W Mielniku* 9 *lipca* 1425.

Witołd zgadza się na propozycyą w. mistrza, ażeby pomiar granic uskuteczniony był przed narodzeniem Maryi panny, i uwiadamia go, iż wyśle swych posłów tak, iżby ci 22 sierpnia już w Kłajpedzie byli, zkąd się ma pomiar rozpocząć, tudzież że i na zjazd pełnomocników polskich z zakonnymi

pośle kogoś ze swoich, czyniąc zadość życzeniom mistrza i pragnąc przyłożyć się do ugruntowania wiecznego pokoju.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Als gestern czu uns komen ist der edele Nicolaus Maldrzik unser secretarius und lieber getruwer, und hat uns gesagit, wie das her mit dem herrn treseler die fire meilen von Marienburg ken Elbing gemessen habin, und haben do sunder fire meilen euwer mossen an sechs zeile. Und als wir euch empoten hattin umb den tag czu legen czu der messunge der dreien milen, wen ir den legen und habin weldet, uff den wolden wir ouch die unsern senden, und ir das weder czu uns gesaczet habit, wen is uns gut duwchte das wir denselben tag legen welden, czu dem ir ouch die euwern gerne senden woldet. Sundir begeret, das is geschege und sein sulde vor unser lieben frawen nativitatis tage, so wellit wissen, das is ouch uns wol gefellit und wellen die unsern darczu senden den strengen ritter Kinsgail hauptman czu Samayten und den edlen Bartholomeum von Gorka unsern secretarium und lieben getruwen, dass sie am achttagen nach assumpcionis Marie nehistkomende czu der Memel sein sullen. Dorumme so wellit ouch die euwern off dieselbe czeit dohenn schicken, das czu enden und czu volfuren. Sundir uns bequeme duncket sein, als wir euch ouch is vormals geschrebin habin, das man von dem hwsze Memel anhube czu messen, an dem stronde uff, als verre, als die drei milen czusagen, und obir von dem husze Memel anhebende czu messen durch wiltnisse ouch wo die drei meilen sich enden, und also alumme offte messende als ferre wo sie off die czeit enden und rechen [2]) werden mogen, also das man deste bas muchte von im czechen czu dem andern incwere [3]) finden und die czechen czu machen [4]) und ushuwen. Ouch hat uns der egenannte unser sendeboten gesagit, wie das ir begerlich seit, das wir in euwern sachen czu dem tage, den ir mit dem herrn konige von Polan und mit seinem rate uff unserm lieben frauwen nativitatis habin sullet, schreiben, adir imandt der unsern dorczu senden, das wellen wir umbe euwern willin gerne thun, went wir czumale gerne segen, das ouch noch [5]) vorschreibunge des ewigen fredis geschan und gehalden wurde, dorczu wir mit pfleisse behulflich gerne sein wellin. Gegebin in unserm hoffe Melnik am nehesten dinstage vor Margarethe. Anno domini etc. XXV°.

W liście tym następująca cedułka:

Ouch wellit wissen, das wir nu in unsern Russischen landen czihen und menen, ap got wil, achttag vor unsern liebin frauwen nativitatis tag widir czu Lithauwen umblang Traken czu sein.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorf, homeister Dutsches ordins unserm liebin frunde.

Oryginał pap. ze śladami wid. czerwonego wosku po pieczęci. Arch. Król. N. Z. Szfl. XVII. Ceduła na wąziutkim skrawku papieru tą samą ręką co i list pisana.

1) sc. ohne. 2) sc. reichen. 3) sc. in die Querre. 4) w oryg. mechen. 5) tu kończy się jedna strona listu.

MCXCVIII. *S. L.* 15 *lipca* 1425.

Stanisław Pawłowski dziękuje Witołdowi za wielkie łaski jakie on i jego rodzic od w. księcia odebrali, szczególniej zaś

że książe wbrew wstawieniu się króla Jagiełły za Stanisławem Ciołkiem jego na biskupstwo Płockie protegował, i donosi że w rzeczywistości też obrany został przez kapitułę Płocką.

Caro L. C. I. N⁰ LXX. p. 127. porownaj ibidem N⁰ LXXI. p. 130.

MCXCIX. *W Łęczycy* 26 *lipca* 1425.

Król Jagiełło wzywa wielkiego mistrza, aby zesłał swych pełnomocników do Nieszawy na dzień 22 sierpnia, celem wytknięcia granicy ze strony Nowej Marchii; zgadza się z nim, iż posłowie Witołda będą zbyteczni przy tem rozgraniczeniu zwłaszcza, że termin zjazdu zbyt już krótki i prosi o odpowiedź.

Raczyński C. d. Lith. p. 304.

MCC. *W Łęczycy* [26 *lipca* 1425].

Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V. aby zatwierdził wybór Stanisława Pawłowskiego na stolicę Płocką.

A rege ut confirmaret ad dominum appostolicum ellectum in episcopum forma sequitur etc.

Beatissime pater et domine benignissime! Nuper in regressu venerabilis Stanislai Pawlowski archidiaconi et ellecti ecclesie Plocensis consiliarii mihi grati a conspectu S. V. de urbe romana, ex sui relacione coram me et consiliariis meis facta, sum [1]) informatus, qualiter S. V. ad instanciam precium mearum tunc in prosecucione negociorum suorum [2]) oblatarum, ipsum velut benemeritum numero et privilegio capelanorum S. V. mei intuitu aggregare et in omnibus suis habitis [3]) et agitatis negociis exaudire dignata est, tanto fui reffectus gaudio, quod S. V. dignis laudibus recolendo [4]) pro hiis et aliis quam plurrimis beneficiis graciarum acciones referre non sufficit mee lingva carnis. Cumque ecclesia Plocensi predicta, nuper per decessum bone memerie domini Jacobi ultimi et inmediati eiusdem ecclesie episcopi et pastoris, extra romanam curiam defuncti, vaccante, in eleccione futuri antistitis, consensu meo accedente, in tuto loco et securo celebrata, tanta fuit eligencium concordia, quod in ipsa nullius vocis disparitas apparuit, quinimmo ex inspiracione illius, cuius providencia in sui disposicione non fallitur, eligentes uniformiter vota sua in dictum Stanislaum direxerunt et ipsum in futurum antistitem ecclesie predicte elegerunt, accessit mihi [5]) re vera leticia geminata. Ex ipsius namque eleccione gaudet clerus, iocundatur populus viresque mee raflorescunt, presertim cum ipsius nobilitas nobilissimis moribus maritata, consilia regni mei penetrans hec requirat, cuius direccione et suo aliorumque meorum consiliariorum alto consilio queque utilia regno meo procurantur et reipublice profectus felici in domino presagio adaugetur. Ut igitur tante eleccionis celebritas, quam tot et tantorum virorum consumavit auctoritas, ad perfectum finem perducatur, V. S. humiliter et devote supplico per presentes, quatenus dictum ellectum habentes recommissum in sui elleccionem consentire et ipsum auctoritate appostolica confirmare dignemini, ad honorem illius cuius res agitur, pro consolacione nostra [6]) speciali, cuius providenciia ecclesia predicta felicibus in domino auspiciis a pravorum incursibus defensabitur et in spiritualibus et temporalibus votiva suscipiat incrementa.

De quibus et aliis orator meus nobilis[7]) Jacobus de Paraweszino, quem consvevi sepe[8]) S. V. dirigere, lacius informabit, cuius relatibus dignetur S. V. velud mihi fidem in hac re benigne adhibere, pro gracia et favore meo speciali, quam altissimus sanam, salvam et incolumem conservare dignetur in longitudine dierum pro regimine ecclesie sue sancte et mea consolacione speciali. Datum Lancicie etc. Anno etc. vicesimo quinto[9]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 313—314. Inna kopia tegoż w kod. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 156—156 (6) [daty w tejże brakuje zupełnie].

[1]) sum tylko w kod. Praskim. [2]) n. s. niema w kod. Pras. [3]) od et do habitis niema w kod. Prazk. [4]) colende w kod. Kórnick. [5]) nostri w kod. Kórn. [6]) mea w kod. Kórn. [7]) niema w kod. Kórn. natomiast stoi n. Jacobus de S. [8]) sepius w kod. Praskim.

[9]) Datę dnia uzupełniamy na podstawie dok. u Raczyńskiego C. d. L. 304. i listu tegoż Pawłowskiego do Witołda z lipca 1425 r. u Cary L. C. I. 128 N. LXX. Nadmienić wypada że treść i forma tego listu nie licuje z treścią listu Pawłowskiego do Witołda, według którego: Wladislaus Polonie rex, litteras pro suo et regni sui vicecancellario domino Czolkone favorosas direxisset, affectans ab eadem V. S. ut apud illustres principes dominos Ioannem et Semouithum duces Mazovie servitores vestros... ac apud capitulum Plocense se V. S. interponere precatibus pro episcopatu Plocensi dignaretur.

MCCI. *W Łęczycy* [*koniec lipca* 1425].

Król Jagiełło wstawia się u papieża Marcina V. za sekretarzem swym Marcinem z Goworzyna celem utwierdzenia go na kanonii Poznańskiej.

Ad dominum appostolicum ex parte domini regis Polonie pro domino Martino canonico Gneznensi.

Beatissime pater et domine benignissime! Nuper honorabilis Martinus de Goworzin canonicus Gneznensis etc. secretarius meus fidelis dilectus, de curia S. V. rediens, legacionis sue officium rite peregit et S. V. de beneficiis intuitu mei sibi prestitis, quas humana permisit imbecillitas, retulit graciarum acciones, magnificans et preconizans V. S. laudes et gloriam, ex quibus velud pietatis fonte dono multiplici dixit se fuisse irrigatum. Et presertim cum in continuum familiarem S. V. sit receptus et plenitudine gracie S. V. consolatus, que S. V. per venerabilem Petrum de Wolfram, scolasticum Gneznensem, commisi dudum nuncciasse et uberrimas graciarum acciones retulisse, ad quas reddendas parvitas eloquencie mee non sufficit. Ceterum ex quo dictus Martinus portavit mecum atque portat onera diei et estus, cui respectu suorum meritorum nondum satisfaccio pro meritis per me sit reversa, ut igitur interventu meo consolari valeat, qui tot annis et temporibus exponendo se casibus et fatigis mihi assistere non cessavit, S. V. supplico humiliter et devote per presentes, quatenus meritorum suorum intuitu et contemplacione precium mearum canonicatum et prebendam ecclesie Poznaniensis, per munus consecracionis venerabili domino S(tanislao) Pawlowsky electo ecclesie Plocensis inpensurum, vaccaturos, eidem Martino reservare et de ipsis sibi providere dignemini, iuxta tenorem supplicacionis pro parte sui cum presentibus offerendum, pro consolacione mea speciali et precipue attento, pater beatissime, quod nullum beneficium hactenus pacifice a sede appostolica cui indesinenter fideles exhibuit famulatus, fuerit assecutus. Personam S. V, sanam salvam et incolumem conservare dignetur altissimus tempora per longeva pro regimine ecclesie sue sancte et consolacione mea speciali. Datum Lancicie etc. Eiusdem S. V. humilis et devotus

filius W(ladislaus) dei gracia rex Polonie Lythwanieque princeps suppremus et heres Russie etc. [1])

[Adr.]: Sanctissimo in Christo patri domino M(artino) divina providencia pape quinto, sacrosancte romane universalis ecclesie summo pontifici, domino benignissimo etc.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 306—307. Taż sama kopia bez daty w kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A 7. p. 183.

[1]) W tymże kodeksie Kórnickim p. 307 bezpośrednio po liście królewskim znajduje się: Copia privilegii domini M(artini) super aream in Nyeschowa, którą dla związku z powyższym listem przytoczymy: In nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quia tunc multis errorum et dubiorum providenter occurimus incomodis, dum gesta etatis nostre litterarum apicibus et fidedignorum tescium annotacione perhennamus, ne temporis lapsu evanescant, proinde nos Wladislaus etc. significamus etc. Quomodo attendentes grate fidelitatis studiosa obsequia et multorum meritorum constanciam, quibus nobis honorabilis Martinus de Goworzin, canonicus Gneznensis, secretarius noster fidelis dilectus conplacuit et in futurum, aucto fidelitatis studio, prestancius poterit complacere, horum intuitu meritorum, cupientes ipsum specialis gracie nostre prosequi favoribus et ad nostra obsequia continuo reddere prompciorem, sibi et fratri ipsius N. germano ac successoribus seu proximioribus eorum legittimis, unam aream liberam in civitate nostra Nowemyasto, ceteris areis in latitudine et longitudine similem et equalem vel paulo plus maiorem, ab omni solucione census tragii (sic) et cuiuslibet alterius, quocumque vocabulo vel nomine censeatur, qui racione alicuius subsidii vel collecte qualitercunque inponende, tam pro comodo civitatis, quam eciam provincie vel principis et heredis indici consuevit vel inponi, nec non custodia sive vigilia et omni labore angaria et preangaria penitus absolutam et exemptam prope ecclesiam divisionis appostolorum et circa aream venerabilis Stanislai Czolek custodis Gneznensis, cantoris Cracoviensis ecclesiarum, regni nostri vicecancellarii, pro construenda et edificanda ac erigenda domo et granario aliisque edificiis pro sue libito voluntatis disponendum dedimus, donavimus, damusque donamus et largimur perpetuis temporibus et in evum, ipsos nihilominus et eorum successores in nostram et nostrorum successorum tuicionem cum dictis domo et granario ac rebus universis quas in ipsis habuerint benigniter suscipientes et sub nostram proteccionem habere decernentes. Quamquidem aream domumque pariter et granarium predicta, prefati M(artini) Goworzinsky et N. frater suus ac eorum successores habebunt, tenebunt, possidebunt in eisque frumenta grani cuiuslibet et res quaslibet deponent et conservabunt eisdemque pascuis, silvis, utilitatibus et emunitatibus, quibus cives civitatis predicte pociuntur, ipsi et inquilini ipsorum, qui domum vel granarium predicta inhabitaverint, arendaverint vel quocumque titulo ab ipsis vel eorum nomine possederint, utifruentur et gaudebunt pacifice et libere nec non vendent, commutabunt, alienabunt et in usus beneplacitos convertent, prout eis vel eorum successoribus melius videbitur expedire. Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio litterarum. Actum in Iuniwladislavia feria tercia infra octavas penthecostes etc. Relacio reverendi domini Io(hannis) episcopi Chelmensis.

Tak ta donacya jakoteż i list powyższy pochodzą z 1425 roku. W liście bowiem jest mowa o Stanisławie Pawłowskim jako o elekcie Płockim, która to elekcya, jak tenże w liście do Witołda wystosowanym (Caro L. C. I. N. LXX. p. 127) donosi, miała miejsce feria III ante festum sancte Margarethe, azatem 10 lipca 1425 r. Gdy król 26 lipca t. r. był w Łęczycy (Raczyński C. d. Lith. p. 304), więc należałoby wnosić, że i list pochodzi z owego czasu, tembardziej gdy i data nadania, królewskiego dla Marcina Goworzyńskiego, która chociażby ją wystawiono w 1425 r. brzmiałaby 29 maja i miałaby ją również opartą na dokumentach podstawę, gdyż na tym dniu był król w Inowrocławiu Caro L. C. I. 119. uwaga I.) Przyjąwszy tedy, że tak list jak i dokument należą do 1425 r., łatwo wytłumaczyć można, dlaczego listowi pierwszemu królewskiemu, do papieża w sprawie Marcina G(oworzyńskiego) pisanemu, dajemy datę: początek 1425 roku. Porównanie zresztą treści obu listów naprowadza na wniosek, że ów Martinus de G. jest identyczną z Marcinem Goworzyńskim osobą.

MCCII. *W Kłajpedzie* 20 *sierpnia* 1425.

Komtur z Kłajpedy donosi w. mistrzowi o wytknięciu granic od Żmudzi a mianowicie, że list mistrza dotyczący miary do-

brze zrozumiał i że począł z pełnomocnikami Witołda rozgraniczać. (począwszy: von dem oberfall bis uff den hoken; der strand nerne neer ist czu treffen wen kein den hoken). Donosi, że Żmudzini wiele siana zrobili około Połągi.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Szufl. XVI. a. z datą: czur Memel am nesten montag nach assumpcionis Marie im XXV. iore.

MCCIII. [*Pod Toruniem*] 31 *sierpnia i 2 września* 1425.
Sprawozdanie posłów zakonu ze zjazdu z posłami polskimi, na dniu 31 sierpnia celem ukończenia sprawy granic ze strony Nowej Marchii podjętego.

Im XIIII^C und XXV^tem iore umb Augustini des heiligen bisschofs und lerers was ein tag vorramet durch den herren koning von Polan und den homeister, also das beider teil rete solden czusampnekomen innehalben Thorun, umb hinlegunge der grenicz schelunge so wol in der Nuwenmarke als andirswo mit dem reich czu Polan.

Hirczu hatte der herre koning von seiner wegen geschicket den herrn bischoff von Posznaw, den herrn bisschoff von Leslaw, herrn Sandziwogium Osroroksky houptman czu Grosen Polan, die czwene woiwoden herrn Hannes Dobrzynsky, hern Mattis Labisschyn, einen cleinen doctoren und andir vaste ritter und knechte us dem riche Polan.

Von des homeisters wegen woren dorczu geschicket die herren bischoffe Heilsberg, und Pomezan; der Groskumpthur der kumpthur vom Elbinge, Thorun, Mewe, herr Andreas Pfaffendorff doctor, mit etlichin rittern, knechten, burgermeister und ratmanen der stete Colmen, Thorun, Elbing und Dantczk.

Desse vorgedochten beider teile rethe qwomen czusampne am fruitage vor Egidii kegen Thorun obir, iene halben der Weisel, nicht verre von der stad Dybaw und volfurten undirenander von beiden seiten die teidinge in allir weise als die hirnoch stet geschreben.

Czum ersten, wie der koning sie czu dessen tage hette gesant umb eine frundliche hinlegunge der grenicz schelunge in der Nuwenmarke uff Pomern etc. und ouch umb die vorschreibunge der lande und aller ander volfurunge noch usweisunge des fredebriffes etc.

Doruff wart also geantwert, wie des herrn homeisters sendeboten gut duchte, das man semeliche der grenitcz schelunge anhube an dem ende do sie gelassen wart in der Nuwenmarke, wurde abir des herrn koniges rethe ein bessers dirkennen czu eim ingange der sache, das setcze man czu irem dirkentnisse.

Die rethe des herrn koniges sprochen hirczu also: Sint euwre meinunge ist, das man die schelunge der grenicz anhebe in der Nuwenmarke, so begern wir rethe des herrn koniges, das ir unsern hern den konig und sein reich lasset bei dem articulo, der von der selben grenicze ist usgedrucket im fredebriffe an deme hengit unsirs herrn koniges etc. des grosfursten czu Littouwen des herrn homeisters und beider lande manschaft und stette ingesegele; und beslossen das also, das die rethe des herrn homeisters selber wol irkanten, das sie nicht andirs begerten, denn als die inhaldunge usweiset des ewigen fredes.

Des antwerten die rethe des homeister also: Nu ir meint die schelunge der grencze anczufahen henczulegen in der Nuwemarke und dornehest den ouch die andern, noch inhaldunge des artikels des fredebriffes etc. der weg gefellet den rethen des homeisters wol, und alle schrifte, brife und beweisungen die gedien mogen czu fruntlichir liplichir hinlegunge semelichir schelunge; sundir als ir begert, das man den herrn konig etc, und sein reich lassen bei deme, als der articulus des ewigen fredes usweiset, so bitten die rethe des homeister euwir vorclarunge wart euwir heisschunge und forderunge hirinne sein.

Die rethe des herrn koniges von Polan sprochen: Sint euch der weg wol gefellig und begert czu wissen, was greniczen wir fordern etc. so bitten wir, das ir unsirn herren den konig und sein reich lasset bei den greniczen in der Nuwenmarke, die wir euch vormals haben beschreben gegeben, went wir alhir sein czu folfuren den articulum der grenitcze noch der usweisunge des ewigen fredes der vorsegelt ist mit des herren koniges, herczogen Wytout etc.

Des homeisters rethe etc.: Wol ist gedechtig, das ir in der Nuwenmarke wart vorgegeben in schriften die greniczen die ir fordert, die doch der articulus des ewigen fredes nicht usweiset, sunder ruren an land, heuszer, stette, dorffere und gutere, die czur Nuwenmarke gehort haben von so langem alter, das menschen gedechtnisses nicht ist, uff den ouch gegrundet sein die besitczer der selben gutere, als das ires selbens sproche czusagt, die sie ouch vordinet haben und davon getan als andirn der Nuwenmarke inwonere, und sein dormete begnadet und doruff gepflanczt und in genusamer besitczunge der gebruchet haben bei unsers ordens gecziten, und von her komen unsirs gnedigen herren romisschen koniges sines vaters und vaste andir vil marggrafen der Nuwenmarken, als das gar clas ist und offenbar. Boben das so hat unsirs ordens homeister uff die cziet, als die berichtunge vor cziten geschach, durch grosser sicherheit liebe und fruntschaft sich bewurbet am herrn konige umb einen sunderlichin briff an deme des herrn koniges segel hanget und usweiset, das der orden die Nuwenmarke behalden sal mit den greniczen als her die hat gefunden, adir gebet doch vor, mit was beweisunge so alde besitczunge beweisungen so von alders her komen und pflenczczunge die uns alsam recht geben wellet vorlegen; wurde uns die setczen in ein czwivel, so sein czwene briffe czu Welun beschreben und vorsegelt, einer vom herrn herczoge Wytout, der andir von unsirm homeister, die unmosen luter usweisen, wie mans mit der schelunge der greniczen sowol in der Nuwenmarke als an andern iegenotten solle halden, so die schelunge wirt hingelegt, so getruwen wir das die andirn sachen ouch liplichin und gutlichin geslichtet werden.

Des so goben die rethe des herren koninges vor.... in schriften die grenitczen die sie begerten als hirnoch folget [1]........ De gravioribus vero limitibus Noue Marchie de quibus fuit tractatum, pendat discussio ad voluntatem et disposicionem dominorum regis et magistri.

Ouch sprochen die rethe des herren koninges etc. wie das sie czu desser cziet nicht hisschen das hews Dryszden, sunder nunt [2]) ein stucke landes des czu em genomen hette der orden noch der cziet als die Nuwenmarke qwam an den orden.

Hiruff entwerten des homeisters sendeboten also: Wir haben wol gesehen die cedula, in der ir greniczen ussetczet, begerende, das die crone dorczu gelassen werde uff dese cziet, und das die grose schelunge, als die erste heisschunge blebe

steen an beider herren czusampnekomunge als des herren koniges und des homeisters etc. Nemlich als ir anhebet die grenitczen an der Alden Mark etc. das geet den orden nicht an und hat do greniczen nicht inczusetczen. Und als die cedula vort usweist, das man von dannen die Warte uffgeen solde vor Landisberg weg etc. so wisset ir selber wol, das die vorgedochte stat Landisberg obir der Warten hat doffer, hospital, acker, garthen, wesen, czolle, welde und heide, wol drier milen breit, mit den sie begnadet sein von marggrafen und von erster pflanczunge bis her fredsam besessen haben, die en czu nemen adir czu brechen nicht steet czu thun, als ir das selber wol irkennet. Und als ir vorgebet vom hewse Drysen, wie das is von alders mit dem besitczer des hewses mit siner czubehorunge habe gehort czum reich czu Polan etc. so ist offenbar, das der besitczer des hewses Dryszen vor czieten sei belenet gewest mit etlichen gutern, Roguszna genant, im konigreich czu Polan, abir das hews Dryszen mit siner czubehorunge hat von alders gehort czur Nuwenmarke, als das beweislich ist mit alden vorsegelten der marggrafen briffen etc. und clar ist, das Dryszen czu lehen ist gekomen von den egenanten marggrafen und nicht von herrn koninge czu Polan etc. Obir das alles, lieben herren, habt ir eingerlei beweisunge czu semelichin greniczen die sulche alde besitczunge und rechte mochte setczen in eingerlei czwivel, brenget uns die vor die wir ouch gerne sehen wellen. Sulchen czwivel czu entscheiden irbiten wir uns williclichin czu der vorschreibunge des grosforsten czu Littouwen etc. der von den vorgedochten konig von Polan sich vorschreben hat und geloubt.

Polan. Czur leczten beschlisunge sprochen sie also: Lieben herren! Wir haben euch boben unser etliche heisschunge ein moglichs vorgegeben und haben ouch uff die czeit, als man dorumb was in der Newenmarke czu tage, dem herren bischoffe von Heilsberg und dem groskumpthur beweist die grenitczen die das rich czu Polan hatte gehalden vor der cziet als die Nuwenmarke qwam an den orden. Wir hatten wol getruwet, ir soldet is so vorgenomen haben, das wir alhir nicht hetten durft teidingen so lange als man tat in der Nuwenmarke, abir wir vornemen, das ir nicht wellet obirgeben und meint czu bleiben bei den greniczen die ir itczund habit. Idoch so bitten wir euch, das ir euch bas bedenket, der glich wellen wir ouch euch forder gedenken doruff czu entwerten, went der herre bischoff von Leslow ist etwas unfertig und itczunt von uns gescheden, ane den mogen wir ouch keine entliche entwert euch gegeben.

Am sonobende Egidii qwomen etliche von den rethen Polan etc. Lieben herrn! die rethe des herrn koniges euwir frunde, begeren von euch, ap ir euch bedocht habt einer fruntlichin entwert von den grenitczen die dem herren koninge czugehoren und der cronen.

Homeister etc. Wir haben vornomen nechsten in euwir abescheidunge, das ir uns eine entliche entwert nicht mocht geben ane des herrn bischoffs von Leslow kegenwertikeit und weldet vorder doruff bedocht sein des halben euch alden und gebeitet euwir entwert.

Polan etc. Lieben herren, als wir nechten begert haben, so hoffen wir, das ir euch bas bedocht habt und bitten noch, das ir uns lasset bei den grenitzen die czum reich gehoren, die wir euch vorgegeben haben. Weldet ir abir andirs nicht dorbei thun denne als gestern der herre groskompthur warp, als von brifen und beweisunge, so wisset ir selber wol, das die cziet nicht czu sagt, das wir die it-

czunt hir sein von unsirs herren wegen etc. ein sulchs geenden mogen, und ouch nicht macht haben sulche grosze ding czu obirgeben, und musten is vorschieben wedir an unsirn herren koning, wenn der mit dem homeister czusampne qwomen, getruwen wir, das sich bas einen dorumbe wurden denn wir, adir doch einen andirn fuglichen tag uff deme beider teile rete czusampne wedir qwemen ein sulchs czu enden. Ouch als ir vorgebet, das die land den herren koning angehoren doran euch nicht steet czu thun ichts czu obirgeben etc. Lieben herren, noch der cziet, das die Nuwenmarke an den orden ist gekomen, so hat der orden etliche stuke czu em genomen die doch czum reich czu Polan von alders haben gehort, und bitten noch umbe eine fruntliche gutige entwert.

Homeister. Lieben herrn! Nechten im abescheiden vornomen wir euch also, das ir die vorgebene greniczen heweist habt und czogt euch des an den herren bisschoff von Heilsberg und an den groskumpthur, so stehe ich groskumpthur alhir und spreche von meiner wegen und etlichir alhir die ouch mete woren, das uns nicht wissentlich ist von eingerlei beweisunge die czu der czit weren vorbracht; habt ir die bei euch gehabt das sollet ir selber wol wissen. Ouch mag man die gekoren beider teil richter fragen, was en dovon wissentlich ist. Vort als ir hewten vornuwet habt, wie ir gemesiget habt die heisschunge der greniczen die doch worhaftige grenitczen solden sein des reichs etc., und ouch wie der orden noch der czeit als die Nuwenmarke an en were komen hette etliche stucke genomen, die von alders der cronen solden haben gehort etc. und nudlich (!) haben wir von euch vornomen, solde man desse sache mit bewisunge und bewerlichin schriften in rechte beleiten, das itczunt die czeit dorczu nicht mochte dinen etc. Lieben herren, wir sein ummer in rechtfertiger redlicher besitczunge semelichir alder greniczen, als die an den orden woren komen, die czu beweisen sein mit vorsegelten briffen. Und ap wir euch keine andere beweisunge hetten denn alleine die rechtfertige besitczunge und nemlich unsirs gnedigen herren koniges von Polon vorsegelten offen briff, so getruwen wir unczwivelich unsirs vorgedochten herren koniges gnaden und euwir aller frundschaft, das man den orden dorbei wurde lassen. Idoch hettet ir eingerlei beweisunge die unsir rechtfertige vorgedochte redlichkeit mochte in einen czwivel setczen, so irbitten wir uns czu der vorschreibunge des grosfursten von Littouwen, in deme her geloubt hat vor den vorbenumpten unsirm herren den konig, welche vorschreibunge clar usweiset, wie semeliche czwivele sollen werden hengeleget. Uffs leczte, als ir vorgebet desser sache vorschribunge die ir unsirm herren konige fruntlichin und liplichin meint vorczubrengen, des danken wir euch lieben herren, ap is nicht andirs mag gesein, und wellen von unsirm teile dergleichen ouch an den homeister brengen, und hoffen, dass sie sich wol in guten selber adir durch ire rethe dorumbe werden einen. Idoch hetten wir gerne gesehen, ap wir alhir die sache adir etliche dovon hetten mocht entrichten undirenander.

Also scheden sich von enander die vorbenumpten beider teil rethe am sonobinde Egidii, das alle schelunge wedir gescholden wurden an den herren konig von Polan und den homeister.

Kopia w foliancie: Handlung p. 207—211.

[1]) 31 Aug. [2]) Obacz artykuły przedłożone we wrześniu 1424 r. na granicy od Nowej Marchii pod N⁰ MCLXV. które tu w skróceniu są podane. [3]) czytaj nurt = nur.

MCCIV. *W Mereczu* 12 *września* 1425.

Witołd zbija obawy w. Mistrza, jakoby król Polski zamierzać miał wojnę z zakonem przytaczając szczegóły z których mu wypada powziąść mniemanie, że chyba zakon takowej sobie życzy. Wyraża zdziwienie iż pełnomocnicy zakonu przy pomiarze granic nie zgodzili się na miarę sekretarza Małdrzyka i uprasza Mistrza aby mu doniósł jak w tym względzie postąpić zamyśla.

Alexander andirs Wytaud
von gotis gnaden grosfurste czu Littawen und czu Reussin etc.

Erwirdiger herre homeister! Als ir uns nu neste geschreben habit, wi daz ir teglich und mit ernst werdet gewarnet wi das der herre konig und das konigreich welde off euch und off ewer landt anhebin czu krigen etc. Und wir euch doroff gancze worheit di wir wol wissen geschreben haben, daz der herre konig noch sein rath keines dovon wissen, noch ein sulchs thuen meinen, als euch auch der herre konig, als wir wenen, seinen briff dergleich hot geschreben. Auch so warnet man uns dergleich, und horen, wi das man alle euwir hauzer und stete festit und speiset, und di leute sich nicht bawen torren und sich czum krige richten, und wissen nicht worumme is geschiet. Und leichte schreibet ir uns, das das konigreich als man euch vorbrengt off ewir landt anhebin welde, daz doch nichten ist, und leichte di ewirn ettwas selber willen haben czu thuen, und das neme wir daraus, daz sich die euwern czu krige richten, und nichten bawen, und auch dorous, daz aus unsern landen fil eigen, gesinde, obilteter und dibe, und den auch eczlichen undir in di hende sint abgehauen offenbar allenende in ewir landt laufen, umbe welchen wir euch und den ewirn offte geschreben haben, und di uns doch nicht wedir ausgegebin werden noch von Lyttawen, noch von Samaytten. Und daz hot sich newlich in disem iore angehabin, und in den forigen iaren wurde uns sulche flier allewege ausgegebin, wi wol daz in dem ewigen frede lautir ausgedrucket ist sulche flier von beiden teilen wedir czu gebin, und ir daz selbir wol moget dirkennen, daz unser landt an eigen, gesinde, nicht wol sich mag gebergen, wenne sulche mitelinge in unsern landen nichten sint, als in ewirn. Auch moget ir daz selbir wol betrachten, wi is gar fremde und unbeqweme were, daz irkein teil, einen sulchen befestenten ewigen frede, der so offinbar gescheen ist, und mit maiestaten und anderen fil ingezegiln der allerlande von beiden teilen ist besegilt und off ewikeit befestent, sulde durch irkeinen teil ane recht, und ane offinbare grosze merckliche sachen gebrochen, adir gesturt werden, und durch welchis teil ein sulcher ewiger befestenter frede gebrochen wurde, das (sic) teil tete werklich wedir seine ere [1]), und wen is abir czu tedingen qweme, wer mochte furbas dem teile glowbin, das do einen sulchen ewigen frede breche? Hirumbe bitten wir euch, als ir auch von uns begeret habit, ist das ir ichts wisset, adir fulet, daz di ewirn willen hetten ettwas czu thuen, das ir uns dorinne warnen wellet. Auch so ist czu uns lange komen der edele Bartholomeus von Gorka, unser secretarius und liber getrawer, von der messunge, und wir euch bis hiher dovon nicht geschreben haben, harrende von euch off unser forige briffe und derselben sachen einer vorschreibunge, und hot uns gesagit, wi das si mit euwirn boten, in allen sachen umb das anhebin und welchin wek czu messin, eins wurden weren. Sundir do si di vorsegilten mosen

durch den herrn trezeler von eime, und den edelen Nicolaum Maldrzick unsern secretarium und liben getrawen vom andern teile offgesneten und di gestrackt[2] hetten, do weren di mose des trezelers bei einer halben elen lenger gewest wen des egenantin Maldrzicks. Und umb di schelunge weren si ane ende von enander gescheiden, und wir nicht mogen vornemen, worumme di ewirn nicht wulden bei Maldr[zick] mose bleiben, di ir doch vorlibet habet und bei den ewirn ist gewest, und doroff wellet uns vorschreiben ewir meinunge, was ir hirinne thuen wellet. Gegebin uff unserm husze Merecz an der nehist mitwoche vor heiliger crucze tage. Anno XXV° etc.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauel von Rusdorff, homeister Dewtsches ordens unserm besunderem liben frunde.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci, pięknie i wyraźnie pisany. Powyżej adresy współczesném pismem i widocznie któregoś z pisarzów kancellaryi zakonu napisano: Wytawdt. Geentwerdt czu Marienburg am mitwoche vor Matthei apostoli (tj. 19. września) im XXV. iore.

1) to zdanie na boku tą samą ręką i atramentem. 2) Maas strecken.

MCCV. *We Lwowie* 9 *października* 1425.

Mieszczanie Lwowscy przyrzekają wierność prawemu następcy tronu synowi królewskiemu Władysławowi, na wypadek zaś jego śmierci królowej Jadwidze; królowej zaś Zofii i Witołdowi jako opiekunom tychże.

Turgeniew. Suppl. ad hist. Russ. Mon. N. 49, p. 136.

MCCVI. *W Nowogródku* 15 *października* 1425.

Witołd zgadza się na propozycję zjazdu W. Mistrza z nim i królem Polski i podaje sposób w jaki zgoda na miarę graniczną do skutku doprowadzona a rozgraniczenie nastąpić by mogło.

Alexander andirs Wytaud

von gotis gnaden grosfurste czu Lyttauwen und czu Reussin etc.

Erwirdiger herre meister! Czu uns ist komen der ersame Johan Beynhewser phleger czu Rastenburg ewir zendbote am freitage vor Hedwigis kein Littawisch Nowgarke (sic), den wir fruntlichen offgenomen und gutlichen vorheret haben. Und under andern seinen verbungen brochte er an uns, wi das ir mit dem allidurchluchsten fursten herren konige czu Polan etc. unserm allirlibstem bruder und uns, indert in der nehe als czu Gonandz, adir wo is uns beheglich were, gerende einer czusamenkommunge etc. Herre meister, daz ist uns czumole lip und sehen das gerne daz wir czusamene qwemen, und getrawen czu gote, das wir in sulcher czusamenkomunge alle czweifel und broche mitenandir fruntlichen entschichten[1] wurden, und dorczu wellen wir unsern ganczin fleis thuen und vormogin, und sint des mit ewirm zendboten eins wurden, sint daz der egenante herre konig eczliche tage vor sinte Niclos feier nestkomende mit uns czu Garten sal sein, so duuchte uns beqweme sein, daz wir doselbist off den ebenunpten tag mitenander czusamene qwemen. Auch so hot uns vorbrocht der egedochte ewir zendbote, von der mosze di umlang dem hawsze Memel gescheen sulde, und hot von ewir be-

felunge wegin, di sache gancz an uns, noch inhaldunge des artikels in dem fredebriffe geschreben, gesaczet, das wir di selbin sachen binnen korcz geenden mochten etc. Herre meister! Sint der czeit, daz wir czum irsten eins wurden sint dii fire meilen czwusschen Marienburg und dem Elbinge czu messen, und dovon daz firdeteil abczusloen, und czu der selbin mosen santen wir den edelen Nicolaum Maldrzick unsern secretarium, der di selbin mosen mit dem ersamen treseler gemessin hot, und der selbin mosen snure[2]), von beiden teilen, durch di egenanten treseler und Maldrziken vorsegilt wurden, di do noch vor augen[3]) sint, und dornoch santen wir denn edelen Bartholomeum unsern secretarium czu euch, der auch mit euch und ewern gebi[ti]gern beslossen hat, mit derselbin vorsegilten mosen czu messin, und ir auch umb unsern willen doselbist XX. zeill d[er]selbin mosen abgetratin habit, des wir euch gedanket habin. Und dornoch, do unsre und ewre boten czusamene czu der Memel qwomen, do wurden si alles eins, wo man sulde anhebin czu messin und welche wege, und do si di vorsegilten mosen gestrackt hatten, do funden si nicht me wenne eine halbe ele schelunge, das des treselers mose lenger was wenne Maldrzick. Nu denne alle sachin czwusschen uns von derselbin mosen wegin beslossen wurden, und di mosen noch vorsegilt sint, und unsre boten auch eins wurden sint umbe daz anhebin, wiwol doch im demselbin artikel des fredbrifes lautir geschrebin stet, von dem hausze Memel, und nicht stet von dem strande, do di Memel in di see infellet, und nu denne unsre boten eins wurden sint von beiden teilen von dem andern graben anczuhebin, so dach billicher wer von der mawer des hawses, so wellin wir, daz dennoch bei irer beslissunge lossen und nu nicht me wenne ein halbe ele cz[w]usschen den mosen schelunge ist, und ir daz czu uns gancz gesaczt habit, so wellin wir di halbe ele in czwei teil teilen, euch ein firtel czu und uns ein firtel abe, off daz, daz ir und ewir orden dirkennen sullet, daz wir nicht andirs wen des gleichen begeren. Und also ir durch ewirn zendboten begerende seit, daz man das binnen korcz geenden mochte, so duncket uns beqwemme sein, das di unsern und auch di euwern off Martini nest komende czu der Memel czusamene qwemen, und di mosen als obengeschrebin stet volfurten, und dorczu senden wir von hinne den egenanten Bartholomeum czu dem selbin tage, der mit dem hauptmanne von Samaythen furt off den tag czihen sal. Gegebin off unserm hawsze Nawgrodkc am montage sinte Hedwigis im XIIII^{C} und XXV. iare.

Cedula w tym liście się znajdująca:

Auch hatten wir willen czu senden di strengen ritter hern Kinsgail hauptmanne in Samagitten und sein bruder Schedibor houptman czu Wilkomiria, den wir auch vor czu der messunge gesandt hatten kein der Mymmel, senden wullen, umbe messunge der dreien meilen, sundir das wir noch nicht mit euch eines sint wurden der mosse. Hirumbe bitten wir euch, das wir mit uns der mossen der meilen, di in unsern adir in ewren landen sint, adir in dem konigreich czu Polan sint, eines werdet, und nicht mit der mose, domitte man di huben phleget czu messin, und in dem vorschreibet uns ewirn willen, und leget einen beqwemen langen tag, das wir di egenanten unser sendboten mochten undirweisen, wi si sich in den sachen halden sullen, und czu dem tage in czeiten komen.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pawel von Rusdorff homeister Dewsches Ordens unserm besunderem frunde.

Oryginał pap. pięknie i regularnie pisany. Cedułka atoli lubo zdaje się, iż tą samą ręką pisana odróżnia się od oryginału wybladłem pismem, a zatem do tego listu nie należy, jak się zresztą z treści przekonać można. Arch. Król. N. Z.

[1]) entscheiden. [2]) może snure = Schnürre. [3]) vor Augen tj. vorhanden.

MCCVII. *W Grodnie* 19 *października* 1425.

Relacya poselska [Jana Beinhewser] rządcy Rastenburga z poselstwa do w. ks. Witołda.

Meinen gar willigen undertenigen gehorsam czu allen czeiten czuvorn. Erw. gn. her[re] meister! Euwer gn. geruche czu wissen, das ich euw. gn. botschafft an herczog Witaud getrulich und nach al meinen vormogen geworben habe, und nemlich von den greniczen czwuscheen unsirem lande und Sameithen, als von der mosze wegen, als uwer genode meir befolen hatte, das io der herczog selber uff die·nede do bei mochte sien, und das die masze io in der kurcz geendet wurde etc. Gnediger her meister! Herczog Witaud antwertete meir, das her das also nicht fugen mochte das her doheen qweme, wen her uff seinte Mertins tag wirt sien czu Brisk mit dem koninge von Polen, und werden do einen tag mit den forsten us der Maszen halden, wen aber die mosse bei der Memel sal gescheen und in welcher weisze, das wirt uwer gnade wol in deszem ingeslossenen brieffe vornemen. Gnediger her meister! Als ouch uwer gnode meir befolen hatte czu werben, das uwer gnade gerne welde czum koninge von Polen, wen ouch herczog Witoud do bei em off die rede were, welde kommen etc. und saczte das gancz czu seinem gnaden, wo das gesein mochte; do sprach her: das is uwern gnaden wol czur Gonicz beqweme were, sunder her kunde is mit alle nicht gefugen das is do geschege, umb des willen, das her do nicht hette, das her dem koninge von Polen und euwern gnaden mochte gutten willen beweisen, wen is was eem gros czu dancke das uwer genode begertte czu eem czu kommen. Also beslos her das is czu Garthen sal sien, als uwer gnade in deszem ingeslossenen brieffe wirt eigentlich vornemen. Was her meir sust uff andere werbunge geentwert hot uwern genoden, ich das wil clerlich irczelen, wen ich czu uwern gnaden kome und wil mich fordern als ich meiste mag, uwer gnade geruche sich hirnoch czu richten. Gegeben czu Garthen am freitage nach Luce ewangeliste.

Pfleger czu Rastenburg.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erwirdikeit tag und nacht. Gekom. von Rastenburg am tage der eilf tusent iare, hora IV. noch mittage. Gekomen und geg. vor . . . . .burg am montage nach der elf tosend etc.

Oryginał pap. z resztkami po pieczęci, z zapisków po drugiej stronie ważny: geentwert czu Schonesee am fritage vor Symonis et Jude im XXV. iore i dalej: hirinne ist herczoge Wytawds briff Archiwum królewieckie N. Z. Szufl. XVI *a*.

MCCVIII. *W Gdańsku* 19 *listopada* [1425?].

Komtur Gdański pisze do w. Mistrza w sprawie granic pomiędzy zakonem a Litwą.

Meinen gehorsam mit williger undirthenikeit czuvor. Erw. lib. her homeister! Als mir euw. erw. schreib bei euch czu sein, das hatte ich willen, nu tut mir wol not do heime czu bleiben. Ich habe das land vorbottit morne und obirmorne als

umb das geschos und hoffe ap got wil das geschos wol noch euwerm willen uszurichten sunder scholt. Und als ir mir schreibet von den grenitczen czwisschen herczog Wytoud und euch, so wisset, das von den, die uff die czeit methe woren uff den grenitczen tot sint, wen do was methe der itczunt fischmeister czu Puczk ist, der Grosse Rabe und her Nicclos von Fyltsch [1]) der pfleger uf die czeit czu Instirburg was, und der selbigen grenitzen hot der marschalk ein czedil, die ich gefach gelezen habe. Ouch ist irer eine czu Marienburg und die selbigen czedilchen geschreben hat der pfarrer czu Welow her Franczke, der euch wol usrichtunge dorvon thuen wirt, wenne her die czedil list adir horet, und nach derselbigen czedel inhaldunge kan euch nimandt als wol entschichten als Tautotte bei Welow addir czur Sway[n]grube gesessen und Waykelle czu Konigsberg, den die wiltnis gancz wol wissentlich und bekentlich ist, wenne sie die czedil lezen horen. Ouch ist mir wissentlichen, das wir die grenitczen anhuben an Romayenwerder gerichte uff die Suppe, uff ein burgwal als der weg geet von Instirburg kegin Kauwen, do lit das borgwal an dem wege uff die rechte handt und von dannen die Suppe uff und uff bis se entspringet an eim borgwal Surpyl und do drei flies us einem sehe [2]) adir bruche entspringen. Und Wytoud wolde haben das flies das uns nehist ist, und wir wolden haben das im nehist ist, also wart geteidinget das mittelflies die grenitcz czu bleiben, adir das neheste flies kegen sime lande, als mich beducht. Und am burgwal entspringet ein flies us, das heisset die Maar, und an dessem ende des bruches entspringet die Suppe und die Nare nedir eine halbe mile adir me an eim bruch, und das bruch die lenghe uff entspringet ein flies das heisset die Maar. Und an dissem ende des bruches kegin dem borgwal meinen die Littauwen das do die Suppe entspringet, und uff der andern seite kegin deme mittage die Mare, und vordan die Mare ab eine meile adir II$^1/_2$. was die grenitcze und vordan von der Mare obir damerow, heide, sehe, welde, bis an ein flies, das heisset die Austbude und fellet in den Methensehe und was doczwisschen was, das was wol beschelmit als mans wol finden wirt von bouwme czu bouwiwe [3]), und was uff die rechte hant ist gerade obir von der Suppe uf bis an die Methe, das sulde euwer sin, und was uff die linke hant was das solde herczoge Wytouwden sin. Und die metha us und us bis in die Beber, vort die Beber ab bis in die Nare, das was die grenitcze die wir rethen und czu fusse gingen. Vort ist mir nicht wissentlich. Ouch sint vil flisse und usrichtungen in der czedil die ich eigentlich nicht denken kan, als euch her Franczke, Waykelle, Tautotte bas undirrichten salle[n]. Ouch wil ich die grenitczen czwisschen dem herczogen czur Stolpe und uns usrichten so ich beste kan. Ouch das borgwal Suerpyl wolde sich meister Conradt euwer forvar ni obir geben, und meinte, das solde die grenitcz sin, wenne is ist das habischte borgwal [4]) das ich ii [5]) gesach. Sunderlich libir herre meister bitte ich euch mit flisse, das ir euch gar eben warnet und vorsehet kegin den sendeboten, das ir euch keinerleie lasset entfaren do macht an lit, wen do etczliche unser burgere von in gehoret und irfuren haben vil unnotczir und unendelicher teidinge. Ich bitte euch, das mir nicht vor arg habin, wenne ich sicher euwer und des ganczen landes beste gerne sege. Sundir beweiset in guten willen, so ir beste moget. Gegeben czu Danczk am tage Elizabeth.

Komthur czu Danczk.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erwirdikeit.

Zapewne kopia listu komt. gdańskiego, gdyż śladów cięcia nożem nie widać; papier, atrament, pismo itd. każą wnosić, iż współczesna. Archiw. Król. N. Z. Szuflada XVI *a.*

[1]) dzisiaj familia o tém imieniu nazywa się Feilitzsch. [2]) See. [3]) sc. grenzbaum. [4]) id. e. potentissimum castellum. [5]) sc. je.

MCCIX. *W Grodnie* 17 *grudnia* 1425.

Król Jagiełło wraz z Witołdem wchodzą w ugodę z wielkim mistrzem zakonu dotyczącą granic, na mocy której uwalniają zakon od rozgraniczenia pomiędzy Polską a Nową Marchią, i jako termin rozgraniczenia pomiędzy Polską a ziemią Chełmińską i Pomorską oznaczają dzień 21 kwietnia roku przyszłego na miejsce zaś zjazdu pełnomocników Jasieniec; 12 maja zaś przyszłego roku mają się zjechać obustronni pełnomocnicy około Drezdenka celem załatwienia tamże spornej kwestyi granicznej. Gdyby się na terminach tych nie zgodzono, mają strony obrać sobie po dwóch z pośrodku każdej z nich na superarbitrów, według brzmienia dokumentu Witołdowego, ewentualnie zaś ci superarbitrowie zdać sąd rozjemczy na ks. Fryderyka Brandeburskiego.

Raczyński C. d. Lith. p. 312—314 po niemiecku; p. 315—317 po łacinie.

MCCX. *S. L. et c. D. W roku* 1426.

Królowa Zofia poleca papieżowi Marcinowi V. spieszącego do Rzymu sekretarza królewskiego Marcina z Goworzyna.

Forma promocionis ex parte domine regine:

Beatissime pater domine benignissime! Quibus graciarum accionibus quaque vicissitudine beneficia S. V. et gracias uberrimas ac favores paternos tociens mihi exhibitos compensabo, parvitas ingenii mei amplecti non sufficit, solum modo, vita mihi comite, altissimo iura reddam graciarum, qui me longe a se positam ad ovile gregis sui, sub felici S. V. regimine, sub quo sedata sunt scismata et paccata sancta romana ecclesia, reductam, tanta dilleccione, benediccione et affectu S. V. dignatus est misericorditer confovere, supplex quoque inplorabo omnium creatorem, ut e S. V. in cupita et longeva sanitate dignetur conservare pro regimine ecclesie sue sancte et mea consolacione speciali. Ceterum sanctissime pater, ex quo honorabilis Martinus Berhnardi (sic) de Goworzin, canonicus Gneznensis, serenissimi domini Wladislai regis Polonie etc. consortis mei carissimi secretarius et mihi sincere dilectus, quem alias S. V. suorum virtutum intuitu, domesticorum familiarium continuorum commensalium aggregavit collegio, pro quo eciam S. V. ad humiles assurgo graciarum acciones, ad pedes eiusdem S. V. se iturum disposuit in curia S. V. aliquamdiu moraturus, quique fideliter mihi serviens, meruit plurrimum complacere, laudes eciam S. V. et graciarum acciones de beneficiis, que ab eadem fatetur se suscepisse, palam attolere non cessavit, supplico S. V. humiliter et devote, quatenus contemplacione mei virtutumque et meritorum suorum intuitu, ipsum S. V. graciose habere dignetur recommissum et in peticionibus suis misericorditer exaudire. Quidquid enim per S. V. sibi impensum fuerit graciarum et favoris, humilitati mee exhibitum reputabo. Cuiquidem Martino in hiis, que S. V. ex parte

mei hac vice retulerit, fidem adhibere dignetur S. V. creditivam. Datum anno etc. XXVI. Eiusdem S. V. humilis et devota filia Zophia regina Polonie etc.

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 311 — 312. Na p. 171. tegoż kodeksu znajduje się podobnyż list królowej Zofii w tejże samej sprawie, o cokolwiek zmienionej redakcyi z napisem: Ex parte domine Zophie regine Polonie ad dominum papam, który tu przytaczamy: Beatissime pater, domine benignissime! Et licet incessabili semper devocione divine bonitati constringat me necessitas humillima cottidie vota referre graciarum, quod longe a se positam ad gremium et ovile sancte matris ecclesie dono gracie singularis, nullis meritis meis poscentibus, reduxit, hoc autem addit mihi forciorem affectum dignas obsequiis inpendere graciarum acciones, qui tempore S. V. cuius ope et studio alma mater ecclesia hodie sedatis cunctis scismatum horroribus paccata quiescit, sanctissime fidei sue alumpnam constituit et ancillam. Scio enim cui credidi et certa sum, quod S. V. gressus meos sic diriget, ut per viam pacis incedant et a semitis mandatorum vestrorum nequaquam avertentur. Igitur S. V. benignissime tamquam humilis et devota filia cernue devote me recommendo ac eandem S. V. et sancte sedis appostolice obedienciam veram et quam omnes catholici profitentur, prona recognosco et votis S. V. ac preceptis in omnibus licitis me submitto, supplicans humiliter, quatenus S. V. huius profitencie mee devocio reddatur sic accepta, ut per eam favoribus et graciis apud V. S. sedulitate continua merear confoveri et in eorum benediccionibus feliciter gratulari. Ad alia autem S. V. ex parte mei exponenda honorabilem Martinum canonicum sancti Ieorgii in castro Gneznensi serenissimi domini Wladislai regis Polonie et coniugis nostri carissimi notarium et in eius negociis pedes V. S. accedentem oneravi, ut quidquid S. V. ex parte mei retulerit, dignaretur S. V. fidem sibi pro speciali gracia mea adhibere et iuxta supplicaciones e S. V. pro me porrigendas pater(niter) exaudire, quam dignetur altissimus etc.

MCCXI. *S. L. et D.* [*w początkach* 1426].

Witołd do króla Zygmunta o niecnym związku wojewody Mołdawskiego Alexandra z Radułem i z Turkami, doradzając powtórnie, aby się król co do tego faktu porozumiał z królem Jagiełłą którego hołdownikiem jest rzeczony wojewoda. Donosi o stosunku swym do sułtana Tureckiego jako też do greckiego cesarza.

Caro L. C. N. XC. p. 163. List ten musiał co do czasu wyprzedzić list Zygmunta z 15. maja t. r. do Witołda w tejże samej sprawie pisany. Obacz niżej.

MCCXII. *W Mińsku* 6 *stycznia* 1426.

Witołd gani ks. Januszowi Mazowieckiemu nieprawne rozdawnictwa dóbr w powiatach Drohickim i Mielnickim, nieuznaje ich z powodu, że prawa te przysługują w. ks. Litwy.

Caro L. C. I. N. LXXXII. p. 154.

MCCXIII. *W Obolcu?* 13 *stycznia* 1426.

Witołd uwiadamiając w. Mistrza o chorobie żony swej księżny Julianny prosi o przysłanie lekarza do chorób wewnętrznych.

Alexander andirs Witaud
von gotes gnaden grossfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Wir thun euwer erwirdikeit czu wissen, wie das die irluchte frauwe Juliana, unser liebe hwszfrauwe wol von eime ganczen iare krank ist von gotes vorhenknisse und sider [1]) der czeit, als euwer erwirdikeit mit

uns czu Garthen czusampne leczte was, ir krankheit hat czugenamen, also das sie von tage czu tage sich argert an ir gesundheit und nicht essen mag. Hirumme wir bitten euwir erwirdikeit fleissiclich, ist das ir in euwirm hause adir euwirm lande habit irneinen gutten leiparczt von innern sewchen, und als wir horen das man einen czu Thorun lobit, ir mogit bas wissen, das ir uns den io ee io besser wellit schicken. Do tet ir uns gross czu beheglichkeit an und czu libe. Und is sache, das ir sulchen werdet mogen habin und czu uns senden, so wellet in ken Garthen egedocht usrichten, do wellen wir bestellen und uff in lossen warten, wenn her dohen qweme, das her do geleiczlute finde, die im pferde von danne und ander nottorft uff dem wege schaffen und in do, do wir uff die czeit werden sein, sullen brengen. Gebin czu Obolecz in unserm hoffe czwuschen Witewsk und Smolensk in octava epihanie domini. Anno eiusdem etc. XXVI°.

[Adr.]: Deme erwirdigen herren Pawel von Rusdorff homeister Dutsches Ordins unsirm lieben frunde.

Oryginał pap. z resztkami po pieczęci w arch. Król. N. Z., powyżéj niéj współczesną ręką napisano: herczoge Wytawd bittet im einen artcz czu senden. Gekomen czum Sthume am montage noch[1] convensionis Pauli im XXVI. jor tj. 28 stycznia.

[1]) sc. seit der.

MCCXIV. *W Witebsku* 25 *stycznia* 1426.

Witołd pisze do w. Mistrza w sprawie młyna Lubicza który dla zakonu nadać przyobiecał.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden Grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Euwir briff, der czu Cruczburg am freitag noch epifanie geschrebin wart, ist uns komen, dorinne ir uns euwir antwirt schreibet uff ein gewerbe das wir bei Foch[s]e unserm diener empoten hattin etc. Welle euwir erwirdikeit wissen, das etliche herren des herrn koniges czu Polan etc. unsirs lieben bruders rete mit uns geredt habin, undir andern sachen rurende und irfaren wellende, wer es sache das unser beger von der mol Lubicz wegen dem orden wider czu bauwen ein vorgang habin wurde, ap ouch der herre konig und die corona uff irem lande czu euwerm uber eine sameliche mol obirwenig adir nedirwenig bauwen muchte, und uff sulche rede haben wir is euch mit Fochse empoten. Nu vornemen wir us euwirm briffe, das euch is nicht steet czu thuen umb sachen willen die ir in euwirm briffe beruret. Wellet wissen, das wir des an euch nicht begerende sein noch euch dorumme vormanen, das der herre konig egeschreben gleicher weise seine mol obwenig adir nedwenig bauwen sulde, wenn wir euch slachtlich vorheissen habin dieselbige mol Lubicz czu dirwerben wider czu bauwen, do wir uns umb getruwelich gearbeitt habin und is noch thuen. Geschege obir, das unser beger dort czu Polan vor sich nicht ginge, so habin wir euch gloubit etwas unsirs landis dirkegen czu gebin und dorinne wir steen, als wir uns vormessen habin unsir entwirt euch uff mitfaste nehist komende czu thun, wir vorsehen uns, das uns leichte die czeit etwas czu kurcz wirt sein, umb des willen, das noch botschafte czwuschen dem herrn konige uns und seinen reten geschen henn und her sullen. Nu wir euwir menunge also wissen, went were is, das die des herrn koniges rete ein sulchs dorhein legen welden, das sie ander mal

ouch gleicherweise bauwen sulden, das mus man in czu derkennen gebin das euwer wille dorczu nicht en ist, und ap sie unser begerunge slechtlich thun welden sie dorczu halden und vormonen. Hirumme wir bitten euwir erwirdikeit, das ir uns wellet die czeit unsir antwirt von der mitfast vorbas uff XIIII. adir io czu minste uff acht tage vorlengern, bis das wir der sachin bas innen muchten werden und euch antwirt doruff thuen, und uns doruff so ir schirste moget euwir antwort uns von der vorlengerunge der czeit wellet vorschreiben. Wellit ouch wissen das wir, ap got wil, uff die vastnacht uff unserm hwsze Braslaw no bei Dunburg Lifflands meinen czu sein und dornoch in acht tagen nahe umb die Wille und uff mitfaste sechs adir sebin meil von Garthen und uff die ostern czu Garthen. Gegebin czu Witewsk am tag conversionis Pauli. Anno domini etc. XXVI⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdorff homeister Dutsches Ordins unsirm lieben besundern frunde.

Oryg. pap. z resztkami po pieczęci, w arch. Król. N. Z. poniżéj adresy: Herczog Wytowdt Gekomen czu Marienburg am sonobende vor esto mihi im XXVI. iore. Von der mole czu Lubcz.

MCCXV. *W Krożach* 13 *lutego* 1426.

Kinzgałł starosta żmudzki prosi w. Mistrza o wydanie sześciu zbiegów żmudzkich którzy są u marszałka zakonu.

Salubrem servitutem amicabilitatis in omnibus beneplacitis reverencie vestre benivole preparatum (!) Reverendissime domine frater noster in deo specialissime! Notificamus reverencie vestre humiliter per presencia, sicuti unionem fraternalem cum domino regi dominoque principi comparando, homines ex utraque parte restituendo honorabilissime pertractastis omnem ghwerram (sic) et cedem unius cuiusque terre suppeditando. Quare reverencie vestre, domine reverendissime, per presencia humiliter intimamus, videlicet quod anno preterito quinque nostrorum hominum ad terram vestram effugaverunt, et nos famulum nostrum post eos destinantes (sic), per dominum Lodwicum restitutus est sibi unus alii vero quattuor tunc temporis ibidem promanebant. Et cum ille qui erat nobis restitutus reductus ad nostram terram in estate preterito (!), assumens sibi alium, iterum fugam dedit ad terram vestram et sic eorum iam sex apud vos in terra vestra existunt. Quare reverencie vestre circumspectissime per presencia scire humiliter desideramus, quatenus ter famulum nostrum cum litteris amicabilibus ad dominum marschalcum pro illis sex hominibus restituendis destinavimus et illi homines predicti nequaquam a domino marschalco restitui possunt. Quare reverende domine magister in deo frater noster specialissime [1]), reverenciam vestram humiliter supplicamus, quatenus cum domino marschalco ita pertractet, ut predicti homines famulo nostro latori presencium a domino marschalco restituuntur, ne alias litteras ad dominum regem principemque vobis non placabiles destinemus amissis iam omnibus predictis. Dominus deus omnipotens parcat reverenciam vestram in ewum salvam et salubrem.[2]) Datum Crosze ipso die cineris. Anno etc. XXVI⁰.

Dominus Mychaell alias Kenzegall
capitaneus terre Samagittarum.

[Adr.]: Reverendissimo domino magistro teutonici ordinis Prucie cum reverencia littera presentetur.

Oryg. pap. nieczytelnie pisany. Po pieczęci niepozostało nic, z przyczyny, iż list zniszczony dawniéj być musiał, obecnie papierem roślinnym podklejony. Powyżéj adresy: houptman czu Samayten. Gekomen czur Balge am montage nach cantate im XXVI. iore. Znajduje się w arch. Król. N. Z. Szuflada XVI. *a.*

Dziwném jest, iż list datowany 13 lutego w Krożach, przybywa do Bałgi według noty powyższej adresy, 29 kwietnia.

[1]) w oryg. specialissimus.

MCCXVI. *W Dubiczu* 26 *lutego* 1426.

Witołd dziękuje w. Mistrzowi iż zgodził się na przedłużenie terminu w sprawie odpowiedzi dotyczącej młyna Lubicza i uwiadamia go o rozpoczętych ugodach z mistrzem Inflanckim celem zrektyfikowania i ustalenia granic.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Litthauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Am tage sint Mathie apostoli nehist vorgangen ist uns komen euwer briff, dorinne uns euwer erwirdikeit schreibet und dirlanget uns vordern tag unser antwirt euch czu thuende bis uff nehist czukomende osterliche tage, des wir euwir erwirdikeit groslich dancken, und ist uns wol anneme, went in demselben tage sint Mathie, als wir letst schreiben, der tag czusampnekommunge der herrn prelaten und wartlichen [1]) anwelden und dignitarien des herrn koniges unsers liebin bruders und seines reichs czu Polan retten sal sich anhebin, also das wir von in in der gerawmer czeit antwirt habin und euch vort antwirtten werden mogen. Item nu letst an der vastnacht nehist vorgangen, sint bei uns gewest von des herrn meisters wegen von Lifflandt ersamen sendeboten uff unsirm nouwen hwsze Bratslaw genant VI. meil von Dunborg als die: voit von Wenden, kumpthur von Dunborg, und desselbigen meisters schr[eibe]r, und habin uns undir andern sachen gesagit, das ir dem egenanten meister von Lifflandt habit geschrebin in anweisende, das her und die seine mit uns und den unsern gleich und fruntlich halden sulden, also das wir mit den egenanten Lifflandischen sendeboten beredt umb die granicze und tage uffgenommen habin, wen und wo sie mit den unsern hauptluthen sullen czusampne komen, dieselbige granicze czu folenden, und ouch das sie uns vorheissen habin unser vorfluchtige obiltetir und schader wieder usczugebin, und sulcher nicht me hegen noch ufczunemen, der fruntlichen dirbittunge, dancken wir euwir erwirdikeit mit fleisse. Item als wir her gestern komen sein, habin wir funden euwirn arczt maister Henrich, den ir uff unser bete czu uns gesant habit, und wie wol, des gedancket sei gote, unser hwsfrauwe sich iczund gehat bas an erer gesuntheit, wir wellen doch egenanten meister Heinrich einweil noch bei uns enthalden, vor welchs sendunge dancken wir ouch euwir erwirdikeit fruntlich sere. Gegebin czu Dubicz am dinstage noch sinti Mathie apostoli anno etc. XX. sexto.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdorff, homeister Dutsches Ordens unsirm liebin besundern frunde.

Oryginał papierowy, po pieczęci ślady widoczne. Powyżéj pieczęci napisano: Wytawdt. Gekomen czu Polplin am tag sontage letare in XXVten (sic) iore.

[1]) sc. weltlichen.

MCCXVII. *W Wiedniu* 18 *marca* 1426.

Król Zygmunt wyraża królowi Jagielle kondelencyą z powodu złamania nogi, uwiadamia go, iż celem wyniszczenia kacerstwa w Czechach powołał radców państwa do Norymbergii i uprasza króla o rychłe odesłanie tamże swych jakoteż Witołdowych pełnomocników.

Caro L. C. l. N. XCIII. p. 170; Palacky Beiträge I. N. 394. p. 441.

MCCXVIII. *W Pradze* 26 *marca* 1426.

Zygmunt Korybut oskarża się przed Witołdem na króla Polski Jagiełłę z powodu, iż go tenże oczernia przed światem chrześcijańskim i uprasza w. księcia, aby pośredniczył w audyencyi posłów jego, których wysyła do papieża.

Serenissimo principi et domino domino Allexandro alias Witoldo dei gracia magno duci Lithuanie etc. domino nostro graciosissimo constanciam servitutis et super sanitate et prosperis successibus serenitatis vestre iugiter gratulari. Serenissime princeps et domine domine noster graciosissime! Pleris vicibus serenitati vestre in reipublice regnorum negociis cum ceteris disposicionibus currentibus litteras nostras direximus, sed ut datur nobis intelligi, serenitati vestre ad presentandum non sunt permisse, quoniam libenter huiusmodi disposiciones regnorum et terrarum serenitati vestre intimassemus, prout expedit nos, servum vestre maiestatis. Preterea serenitati vestre et contra serenissimum principem et dominum dominum Wladislaum dei gracia regem Polonie etc. serenitatis vestre fratrem carissimum dominumque nostrum et patruum graciosissimum presentibus proponimus querulose, quomodo nullis nostris meritis exigentibus et culpa meritoque [1]) nos accuset vel inculpet [2]) factus nostrorum fidelium serviciorum ingratus et immemor, qui serenitati sue [3]) fideliter servivimus et constanter statum et honorem serenitatis sue [pre oculis habuimus] [4]) litteris obprobriosis per et extra regnorum et dominiorom confinia coram principibus ecclesiasticis et secularibus, militibus, nobilibus et singulariter universis christiane religionis professoribus heu dolenter [nos] deprimavit, nostri in gravem iniuriam, maximam honoris offensam, status depressionem et consciencie. Unde meruerimus talem infamiam, ignoramus. Tum sciat sua serenitas, nos fuisse et esse suum fidelem servitorem; ex casu quo serenitati sue servire nollemus et placere, papirum habemus et stilum, quibus infamie huiusmodi responderemus, et ob hoc, ne in tanto iaceamus dedecore ac de nobis petentibus singulariter universis divisim et coniunctim, ut sufficientem reddamus racionem sue serenitati et circumvicinis incliti regni Bohemie principibus ecclesiasticis et secularibus et aliis omnibus sacrosancte fidei christiane zelatoribus per et extra variorum regnorum confinia propinqua et remota, tam nunciis in gravitatem viarum, sumptuum et inpensarum, quam eciam litteris nostris significavimus, intimantes et petentes audienciam ipsiusque certitudinem et cause equitatem sepiussepe nobis dari et concedi, quam et usquemodo petivimus. In qua, quidquid sacrarum scripturarum et patrum sanctorum [5]) testimoniis probatum fuisset et esset, parati fuimus prout et sumus susci[pe]re et si quid corrigibile videretur, obtulimus nos ad emen[dandu]m. Preterea pro expianda huiusmodi sinceritate innocencie nostre, nedum per regna propinqua et remota ut prefertur et

serenitati sue scripsissemus verum eciam pridem solempnes nostros oratores et nuncc'os in comicias magnificatorum (sic) et strenuorum militum regni Bohemie et dominorum Pragensium nobilium fidelium nostrorum dilectorum ad regem Ungarie versus Brunam dictam audienciam nobis dari petentibus (sic) transmiserimus. Qui huiusmodi nostros oratores suis tenuerit coloribus promittens illam dare, quos eciam in terram Torram sue dicioni subiectam abduxerat et tenuerat sua occasione et colore [6]). Preterea servata in omnibus conclusione respondit, non ea posse dare sed sedi apostolice dixit hoc licere. Et sic nostri oratores vacui et sine fine, maximis dediti difficultatibus, nisi concomitante eos pacis angelo, sunt reversi. Ex superhabundanti ne ipsa labes cervici nostro gravior asscribatur, pro ostendenda consciencie nostre puritate et petenda audiencia quam semper petivimus, solempnem ambassiatam versus Wyennam in convencionem hactenus celebrandam, ubi electores imperii cum ceteris principibus ecclesiasticis et secularibus, magnificis, prelatis, baronibus, militibus et nobilibus Bohemie convenerunt, dirigimus [7]), si quid dicte audiencie nobis concedi poterit effectum usque petentes, ut nobis assistere vellet et ipsam audienciam nobis apud beatissimum in Christo patrem et dominum Martinum divine providencie universalis ecclesie supremum pontificem [8]) romanum [9]) et patrem nostrum graciosissimum, prout dominus Ungarie rex in sanctitatem suam transtulit, [pro] pace concordia et affectu dignaretur postulare, quia non nisi ipsa audiencia potest bella tollere, strages sopire, animos rixancium in pacis concordia conponere et toti christianitati fructum commodum et honorem procurare. Quibus insuper significavimus, quod per viam tirranidis nihil boni poterit efficere nisi strages et sangvinis christiani horridas effusiones et [10]) graves bellorum tempestates. Hanc nostram iusticiam vestre serenitati ad quam nos offerimus publicamus [11]), serenitati vestre humiliter supplicantes, quatenus ad honoris celestis (sic) aufferentes cervicem maiestatis vestre, [de] [12]) predicta audiencia apud sedem apostolicam ad quam dictus Ungarie rex nos transfert concedenda et nobis effective danda, submittere dignemini graciose, cum sitis dictus honoris amator, clarus iusticie et tocius christianitatis princeps gloriosus, pro qua eciam obtinenda sedem sue sanctitatis intendimus postulare. Et ut in serenitatis vestre clara vita, quam omnipotens deus conservet pro sui gloria sacrosancta, orbi universo christiane religionis per dictam audienciam fructus proveniat, amor crescat et sinceritas excitetur, nobis [13]) iuvantibus ac vestre serenitatis provisione et ordinacione in premissis gubernante. Deinceps serenitatem vestram deprecando, quatenus nostri, vestre serenitatis servi fidelis, memoriam dignetur serenitas vestra retinere, nos etenim quecunque serviciorum iuxta serenitatis vestre commissa moneamur [14]), volumus levare vires nostras et placere vestre serenitatis voluntati; hoc ipsum nobis petentibus, significetis scriptis vestris, ut que forent pro placitis vestre maiestatis, illis intendamus, quibus cooperari intendimus, nobis domino celi suffragante. Serenitatem vestram incolumem omnipotens deus conservare dignetur ad laudem et gloriam sui sacrosancti nominis nobisque ad gaudia feliciter et longeve. Datum Prage feria tercia proxima post ramos palmarum. Anno XXVI°.

Per ducem Sigismundum
serenitatis vestre humilem servitorem.

Kopia na dużej kartce papieru, współczesna, pisana atoli przez nie biegłego w sztuce pisania kopistę, dla tego nieczytelna i błędna. Znajduje się w arch. Niem. Zak. w Królewcu. Szufl. XVII. N. 57

[1]) w odpisie que merito. [2]) accusent vel inculpent w odpisie. [3]) suo w odpisie. [4]) widocznie brakuje. [5]) W odpisie: tentorum. [6]) colorem w odpisie. [7]) dignius w odpisie. [8]) stoi niewłaściwie et. [9]) stoi niewłaściwie nostrum. [10]) ut w odpisie. [11]) puplicamus w odp. [12]) brakuje. [13]) nos w odpisie. [14]) moneremus w odpisie.

MCCXIX. *S. L. et D. około* 31 *marca* 1426.
Artykuł instrukcyi poselskiej landmistrza zakonu w Niemczech do wielkiego mistrza.

In den iorczal des herren thusunt vierhundert und im sechsundczwenczigsten wert disser nochgeschreben artikel geentwert in den osterheiligen tagen dem homeister von dem gebitiger uss Dewschen landen und ist ein merklich artikel uss den houptbriffen der kurfursten:

Als ferre czymmet das dei (sic) andern furstentum in irer volkomenheit behalden werden das dei gerechtikeid gesterket werde, und dei gloubigen sich frowen des fredes und ruw, vil mere sullen dei grosmechtigen fursten, herscheffte ere und rechte der kurfursten unvorseret behalden werden, wenn ein groszer schade anelegit do sal eine grosze hulffe czugeleget werden, das nicht noch den fallenden sulen vorstoret werden dei gruntfesten des ganczen gebuwdes. Dorumb seczen wir und befestigen czu ewigen czeiten feste czu sine mit diszem keiserlichen gebote, das von der czieth hin vorbas czu ewigen czukonftigen cziethen dei edeln und groswirdigen furstentum das ist das reich czu Behemen, besunderlich dei graffschafft des Rynes, das herczogthum czu Sachssen, dei marggraffschaft czu Brandenburg, ertrich, gebiete, manschaffte, dienstbarkeid und alle ander dienge dei czu im gehoren, nicht sullen gespalden, gescheiden, geteilet adir mit welcherlei gedinge adir undirscheid entliedert adir entlediget werden, sunder das sei vil mer ewig bleiben in irer ganczen volkomenheit. Der erstgeborne son nachkomen, adir erbe an den selben und im sal alleine czutreffen das recht und herschafft, her sei denn villichte begriffen an dem gemute, das ist dobig eien narre adir thore, adir eines andern offlichen und merklichin gebrechin, umb den her nicht sulde adir mochte geherschen den menschen; in deszir geschichte ist im vorboten das nachkomen adir erben, und wir wollen das nachkomen der andern geborne ob her were in dem geslechte ader dem andern eldern bruder adir mogen leien der dem vetterlichem stamme neher were an der gerechten abgehender linien, der doch ane underlasz keen den andern brudern und swestern sich sal milden und gutiger erczeigen noch der gnade dei im gegebin ist und nach sime wolgefallen und macht des vettirlichen eigens adir dei teilunge reiszunge entlerderunge adir entlediunge des furstentums und sinen czugehoren dinge sei im mit aller mosze vorboten. An dem tage, als der lobeliche keiserliche adir konigliche hoff sal volbrocht werden, czu prime czieth, sullen dei kurfursten geistlich und werldlich komen czu dem huwsze der keiserlichen adir koniglichen wonungen und doselbst sullen der keiser adir koningk mit alien keiserlichen geczierden angelegit werden und mit iren allen usgessen pferden wandeln adir reiten mit dem keiszer adir koning czu der bereiten siczestad und ire iglicher wandeln adir reiten nach der ordenunge und masze als oben volkomelich uszgeleget ist, und gesatczt von der ordenunge des wandels ader ganges der kurfursten. Auch sal tragen der obirste kenczler in das kenczlerithum die gescheen uff einen silberem stolie alle keisserliche und konigliche ingesigel und secret etc.

Kopia w fol. D. str. 244 — 245 na arkuszu zatytułowanym: Wie sich die herren konig von Polan und marggraff Frederich von Brandenburg vorbunden haben etc. etc.

MCCXX. *W Dobrzyniu* 24 *kwietnia* 1426.
Król Jagiełło uprasza komtura Elbląskiego, aby do niego przybył do Nieszawy celem traktowania spraw ważnych.

Raczyński C. d. Lith. p. 317—318.

MCCXXI. *W Bobrownikach* 27 *kwietnia* 1426.
Król Jagiełło uprasza komtura toruńskiego, aby na nadchodzący zjazd zabrał z sobą lekarza okulistę.

Raczyński C. d. Lith. p. 321.

MCCXXII. *W Toruniu* 2 *maja* 1426.
Komtur Elbląski donosi w. mistrzowi o przyjęciu, jakiego wraz z komturem toruńskim doznał ze strony króla Polski, i o zapytaniu, jakie mu król uczynił w sprawie przyobiecanej zakonowi przez Witołda darowizny Połągi.

Unsern gar willigen undertanigen gehorsam czuvor. Erwirdiger lieber her homeister! Euwer erwirdikeit geruche czu wissen, das wir mitsampt dem kompthur czu Thorun und voithe czur Leyppaw in gebunge disses briffes wol umb die dritte stunde des tages nochmittag dem herrn konige czu Polan enkegen cziende qwomen ken der Slotterie, in noch euwer gnoden vorschribunge und vorheisunge guticlich noch koniglicher entphange uffnomen und entphingen und euwer gnoden dirbitunge des ganczen ordens, als sich das gehort czu koniglicher crone, mit worten beleitet und geflegen haben noch allem unserm besten vormogen, in deme wir dem herrn konige grossen willen und behegelichkeit beweiseten, das wir wol dirkanten. Des so woren die burger us Thorun och doselbst in suverlich entphingen des glichen, als das ist ein sethe. Denne do nam der herre konig ons mit dem kompthur czu Thorun, beide in sin schif, do her selven inneffuer, in deme wir mit sinen gnoden uns ober wasser fertigeten bis czu siner neuwen stad Dybow, do wir in den selbigen obent lassen und von im schiden weder bis ken Thorun. An dem herren konige uff die czeit sogen grosse kranckheit und swacheit der beine [1]), das man in och us dem schiffe tragen muste, von andern den sinen sine swacheit ouch wol vornomen die sine gnoden binnen korczen cziten sere hat geswechet. Och erwirdiger g. l. h. homeister, so senden wir euch dissen ingeslossenen des herren koniges briff uns gekomen uff dem hinczoge ken Thorun. Mit fleissiger begerunge bittet der herre konig umb meister Heinrich den ougenarczt [2]), das euwir erwirdikeit seinen gnoden wolde schicken io ee io besser unvorczogen, dem wir ouch gesehreben haben czu komen, daran euwir erwirdikeit im gancz groslich thete czu danke. Ouch erwirdiger gnediger lieber her homeister geruchet czu wissen, das der herre konig etc. eine froge an uns thet von der gabe herczogs Witowds etc. ap wir die och uffgenomen hetten von siner irluchkeit ader nicht. Des so gobe wir siner grosmechtikeit ein antwert in den worten: Liber her konig, worumb sulde wir herczog Witowds etc. gabe nicht guttlich uffnemen, wenn wir gancz wol wissen, das is weder euwer grosmechtikeit nicht ist; ouch irluchter furste etc. begabete uns euwer

konigliche gnade womete, wie mochte wir uns der goben mit semlicher entslaunge entslaen etc. und des glichen. Erwirdiger g. l. h. homeister, euw. erw. gnade besorge sich nicht das wir uns etwas ezu tiff dorin geben dem herren konige doruff czu antwertende, sunder was wir mit worten uff sine froge tun, wir hoffen, das so czu beleiten, das uns keiner hinderniss oder schade dovon entstehe. Ouch er. g. l. h. homeister, noch willen und beheglicher begerunge des herrn koniges so muwste wir im gelouben und vorworten den sonobent und ouch den sontag noch gebunge desses briffes molczit mit sinen gnaden czu halden. Dirfare wir etwas binnen der czit, das wellen wir euwer erwirdikeit entpiten unvorczogen. Gegeben am donnerstage vor crucis im XXVI. iore czu Thorun.

Kompthur czur Elvinge.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erw. tag und nacht ane alles sumen sunderlich grosse macht dorane leit.

Oryginał na papierze, po pieczęci ślady; w arch. Królewiec. N. Z. Szufl. XXII. N. 82. Nieporawnie u Raczyńskiego. C. D. Lith. str. 324—325.

1) Dł. p. 489 opowiada, że król polując na niedźwiedzie nogę złamał. 2) List ten z dnia 27 kwietnia datowany z Bobrownik, oddrukowany a Raczyńskiego C. D. Lith. str. 321.

MCCXXIII. *W Kafe* 2 *maja* 1426.

Ouanissius od św. Franciszka uwiadamia [w. ks. Witołda], iż sułtan Doulatberdi przybył do Sulchat i usprawiedliwia się; iż tylko za poradą złych ludzi, stał się księcia nieprzyjacielem, przypomina iż Saracenę Ibrayna, poleconego przez księcia godnie przyjął i układał się z nim tak o handel jak i o szkody, które mu opuścił. W końcu prosi księcia, aby tenże dłużną mu sumę od Herkoi, tatarskiego pana, zatrzymał aż do jego powrotu.

Magnifice et excelse domine cum humili ac supplici 1) recomendacione. Ex parte mei Ouanissii de sancto Francisco humillis servitoris vestri notificando ut Doulatberdi imperator intravit 2) in Sulchati 3) et in hac habitat semper vestram implorando graciam; et michi narrando ipsum ad mortem precessum fuisse, alias vobis contrarium fecisse et illud non causa sui fuit sed malorum virorum tunc secum existencium. Cui rogat et supplicat cum cordis amaritudine, ut magnificenciam vestram, quis humillarum (!) poterit, semper nobis narrando quod in magno pacifico gubernat civitatem nostram; quia speramus quod de bene in melius faciet. Noscat vestra magnificencia sicut Ibrayny Sarracenus ex parte vestre magnificencie quandam appresentavit litteram ex parte vestri Doulatbardi, vigore cuius ipsum honorifice tractavit tam pro comerciis quam pro aliis avariis 4) ipsum Ibraynum liberum et expeditum ab omni vinculo avariarum voluit tractare. Notum fiat prelibate magnificencie sicut Heccoya 5), Tartarus dominus, a me habuit asperos mille pro resto racionis quod michi tenebatur; ipsos dignemini et rogo accipere faciatis, astent apud vos usque meum aventum (!) quia spero cito mediante gracia dei ad vestrum conspectum pervenire. Data Caffis M^oCCCCXXVI. die secunda mensis madii (sic.)

Totus vester humillis servitor

Ouanissius de sancto Francisco cum omni recomendacione.

[Adr.]: Magnifico et excelso domino domino Allexandro magno duci Litwanie. etc. [6])

Kopia w Archiw. król. Szuflada IV. N⁰ 100, po drugiej stronie kopia listu Zygmunta do Witołda z 15 maja 1426 r. [obacz niżej] o Alexandrze wojewodzie wołoskim. Adres ma napis: suprascripcio.

[1]) suplicat w odp. [2]) intradvit = intransivit. [3]) Selgat albo Sorgathi które miasto Abulfeda Krym tj. twierdzą zowie, u Jana Schilfbergera: Vulchat. Obacz wydanie tegoż, Reisen etc. herausgegeben und erläutert von K. F. Neumann, München 1859. p. 106. Uw. 179. Michalo Lituanus, fragmenta ed. Basilejska 1565 r. p. 3. pisze: que a nobis Solhoth, a Moscis Krym, a Graecis Theodosia appelabatur .... [4]) w kop. avaniarum. [5]) Hercoya lub Hecroya czytać można. Czy to nie Chaskirei u Michała Litwina. De moribus Tartarorum p. 3.

[6]) Schiltberger (u Karamzina V. 353. Uwaga 93.) wspomina o owym chanie tatarskim Dolabercie, który miał strącić z tronu Machmuta, lecz wkrótce przezeń zabity został. Datowany jest nasz list z Kaffy. Sądzę że przy tej sposobności nie będzie zbytecznem przytoczyć uwagę Balińskiego: Hist. M. Wilna. I. 178. Uw. 79. że miasto Kaffa było głównym portem handlu litewskiego ze Wschodem, skąd prowadzono towary do Kijowa, że w zamku litewskim Tawań ustanowił Witołd komorę celną zwaną: Łaźnią Witołdową. Z odwołaniem się na Michalonis. Lit. de Morib. Tart. etc. p. 34. i Naruszewicza: Tauryka str. 84.

MCCXXIV. *W Wilkii 3 maja* 1426.

Witołd uwiadamia w. mistrza, iż król Polski donosi, że w sprawie młyna Lubicza ustanowił zjazd senatorów do Łęczycy. Na skargę mistrza, że pełnomocnicy polscy byli powodem, iż zjazd w Jasieńcu spełzł na niczem, odpowiada książe, że postara się o to u króla Jagiełły, aby uchwały zjazdu Grodzieńskiego ściśle dotrzymywane były.

Alexander anders Wytowd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger liber herre meister! Euwern briff haben wir wol vornamen, in deme ir uns schreibet danckende vor den kroppel den wir euch bei Vochs unserm diner gesandt haben etc. Lieber herre meister! Was durffet [ir uns] so hoch vor sulche cleine ding dancken, das wir euch vor keine gabe sunder czu einer bewei[sunge] guttins willens gesandt haben, die [1]) wir genczlich czu euch und czu euwerm orden haben, und wusten [wir das i]s euch in unsern landen lieb und anneme were, is kunde nicht so grosse sin, wir wolden euch gerne [noch euwir] begerunge senden. Sunder der Vo[chs ist] von uns wol dornoch gescheiden noch den ersa[men euwirs or]dens gebittigern von der ..... Brandeburg kumpthuren die bei uns von euwern ...... doruff ir uns kein ..... euch die geschicht der sachen be..pen und gut.....t also als u ... ben das wir die obige vor[sch]reibunge ..... tag bisnoch ..... went wir is dorumme ge[th]an haben ... .. kunig von Polan etc. unser [lieber bruder bode]schaft bei uns hat gehat, dirbitte[n]de und well[ende] in den sachen gutwellick noch .... ere beweisen und dornoch hat uns bei einem [seiner] ...... diner Chottke genant empotten, wie .... her umbe unsern und der sachen wellen einen tag mit ..... se]inen rathen und landen nu uff pfingsten czur Lonczzicz gemacht hat, und wil do entlich unsern willen thun und euch die(?) [2]) uber der miile geben, und empote uns wie das im des leide wer, das her so lange unsern willen nicht gethan hatte. Sunder her welde iczunt unvorczoglich sin pfleisze do bei thun und gutten willen beweisen. Doruff wellit uns vorschreiben, ap is ouch also gut duncket. Vort als ir

schreibet wie das des herrn koniges rathe mit den euwern einen tag umb die schelunge der greniczen bei dem Iassenecz gehalden haben, und sint doch von enandern an ende gescheden, wenn die rathe des herrn koniges nicht geen wolden noch innehaldunge der[3]) houptbriffes als czu Gorthen geteidingt was und vorschrebin. Lieber herre meister! Das ist uns gar leide, das das nicht czu gangen ist, und das sich so lange vorczehiet, went is kan io mit nichte nicht anders gesin noch gemacht werden, sunder also als doselbist czu Gorthen gemacht und gesprochen ist; und wir wellen dem herrn konige dorumme schreiben und empitten, und en doran hoch dirmanen, das her is wellde bestellen deste er enden und vorbrengen noch deme, als czu Gorthen gemacht und gedeidingt was, went es were czumole buse[4]) und umbequame, das das sulde anders gewant werden, und das des herrn koniges und unserr wort sullen nicht vorgang haben als gesprochen und geteidingt wart. Gegebin in unserm housse Wylkia[5]) am freitage des heiligen crew[zes]. Anno etc. XXVI.

Ceduła w tym liście się znajdująca:

Ouch wellet wissen, das wir nu bis dinstag nehist kommende werden czu Jurvmburg sin, und von danne wider bis dunrstag ken Cauwen czihen, und vort ken Tracken und von danne wellen wir uns uf die reze in irnent[6]) uf die ungloubigen ausrichten, ap wir von etlichen andern notlichen sachen nicht gehindert werden, und noch vor sinti Johannis tage nehistkomenden wolden und menen usczihen.

[Adr.]: Deme erwirdigen herrn Pawel von Russdorff homeister Dutsches ordens unserm lieben und sunderlichen frunde.

Oryginał na papierze z resztkami po pieczęci mocno uszkodzony; po lewej stronie listu na 14 wierszy wielkie miejsce przegryzione; znajduje się ono w pośrodku listu na 8 wierszy; nadto jest po prawej stronie mała luka. Cedułka widocznie tą samą ręką i pismem pisana co i list. Powyżej adresy napisano: [Ge]antwert czu Cruczeburg am tage Johannis ante portam latinam im XXVIten jore, [tj. 6 maja t. r.]

1) sc. den. 2) antwirt (?) prawdopodobnie lub jakiś synonim opuszczone. 3) sc. des. 4) sc. böse. 5) stoi. Wilkra? 6) sc. irgendwo.

MCCXXV. *S. L. et D. [początek maja* 1426].

Glejt bezpieczeństwa, jaki wojewoda mołdawski Alexander wręczyć miał wojskom króla Jagiełły w przechodzie przez Mołdawię przeciwko Turkom.

Salvus conductus quem debuit dare woywoda Moldawie.

Allexander woywoda Moldauiensis, etc. Significamus presencium tenore quibus expedit universis. Quomodo nos ob reverenciam et honorem serenissimi principis domini W(ladislai) dei gracia regis Polonie ducis Lithwanie et heredis Russie etc. domini nostri graciosissimi a nobis id habere cupientis, sub vinculo iuramenti ac fide et honore nostris dolo et fraude quibuscunque cessantibus nullis exquisitis coloribus nullisque arte vel ingenio vel astucia obsertis dedimus atque damus per presentes salvum, perfectum, indubitatum et christianicum conductum, universis et singulis prefati domini regis exercitibus versus terras Turcorum proficiscentibus, ipsorumque ductoribus, capitaneis, baronibus, militibus, proceribus, clientibus, familiaribus et ipsorum cuilibet coniuctim vel divisim et in solidum, cum ipsorum rebus, equis, vasiliis,

curribus, armis, et bonis quibuscunque per terras, dominia atque passus nobis aut nostris subditis mediate vel immediate subiectis, eundi, proficiscendi, equitandi, negocia ipsorum ordinandi, disponendi, morandi, et ad propria in die vel in nocte seu quacunque hora voluerint redeundi vel revertendi, simul cum comitiva sua vel seorsum libere et secure et absque omni molescia perturbacione, invasione, captivacione, arrestacione, dampno, offensa vel gravamine. Quem quidem securitatis conductum per nos subditos et coadiutores nobis adherentes promittimus, pollicemur et spondemus firmiter et inviolabiliter observari, nec quidquam contra prefatos exercitus eorumque ductores, capitaneos, barones, proceres, milites, clientes, familiares, et ipsorum alterum per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, explicite vel implicite, publice vel occulte, verbo facto vel opere, in preiudicium salvi nostri presentis conductus attemptare, sed ipsos et eorum quemlibet nostra nostrorumque subditorum tuicione et proteccione fovere et munire. In casu vero quo, quod absit, familiaribus exercituum predictorum contenciones, sediciones, inflicciones vulnerum, discordias, rumores, verbi, facti vel operis cum nostris subditis, ut plerumque accidit, subirent, per hoc nolumus nec intendimus in aliquo dicto salvi conductui nostro in toto vel in parte derogare quinimmo volumus ipsum et promittimus sub fide et honore nostris in plena et integra permansurum firmitate. Si quis autem ex nostris subditis aut coadiutoribus vel adherentibus in preiudicium dicti nostri salvi conductus verbo, nutu vel opere, attemptare in toto vel in parte presumpserit, ex tunc auxilio, favore et consilio nostris prefatis exercitibus et eorum suppositis promittimus subvenie. Harum etc.

Kopia z kodeksu bibl. Uniwersytetu Prazkiego N. VI. A. 7. p. 152—152 *b.*

Z ustępu w Długoszu XI. 342 (wyd. Przezdz.) exercitus notabilis, quinque millium armatorum numerum excedens, de terris Russie in subsidium Sigismundo regi contra Turcos egressus usque ad Danubii fluenta circa Braylow in terra Besserabiae pro die sancti Johannis Baptistae, qui inter reges convenerat, pervenit.... wnosić by należało, że glejt bezpieczeństwa najpóźniej w początkach maja, tegoż roku 1426, mógł być wystawiony. Obacz N. następny.

MCCXXVI. *W Tacie* 15 *maja* 1426.

Król Zygmunt do Witołda: iż otrzymał dziś list od króla Jagiełły z wiadomością, iż tęnże wysłał starostę Halickiego Michała z Buczacza do Alexandra wojewody mołdawskiego; wojewoda tłómaczył się ze swych nierozsądnie uczynionych związków z Radykiem i z Turkami i przepraszał króla, Jagiełłę który doń wysłał pismo surowo nakazując aby pospieszył mu ku pomocy i połączył się z jego wojskiem, jakoteż z wojewodą wołoskim Danem, przeciwko Turkom. Donosi dalej król Zygmunt, iż obecnie napisał do króla, aby rzeczony wojewoda przybył osobiście ze swem wojskiem, według brzmienia traktatu (Lewockiego); dalej, że wojska jego, począwszy od 24 czerwca poczną się ruszać lądem i wodą do Turn-Severinu (in Zewrinio), zdążając ku pomocy Dana, skąd we 20 dni będą razem w Siedmiogrodzie. Król uprasza przeto Witołda, aby według zobowiązań swych dawniej uczynionych, wysłał pomoc wojenną ku wzmocnieniu sił królewskich do Siedmiogrodu.

Kopia współcz. w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. IV. N. 100, z datą in civitate nostra Tata feria quarta proxima ante festum pentheostes. Anno 1426. Po drugiej stronie kopii list Ouanissiusa z 2. maja t. r. obacz wyżej. N⁰ MCCXXIII.

MCCXXVII. *W Łęczycy* 23 *maja* 1426.
Król Jagiełło darowuje na prośby Witołda, zakonowi młyn Lubicz.

Caro L. C. I. N. XCIV. A. i B. tudzież Raczyński C. d. Lith. p. 320 — 321 z kopii; pierwszy formularz (koncept) z klauzulą, drugi bez niej.

MCCXXVIII. *W Starych Trokach* 25 *maja* 1426.
Witołd wstawia się u w. mistrza za sługą swym Henrykiem.

Alexander andirs Witaud
von gotis gnaden grosfurste czu Litthauwen etc.

Erwirdiger liber herre meister! Uns hat gesaget unser diner Henrich kegenwurtigen briffes czeiger, wie das im do in euwirm lande etliche gut angestorben und angeffollen ist, das in ouch euwir burger czu Mariemburg bei irem briffe underweiset habin, den wir euch ouch hirinne vorslossen senden, bittende euch, das ir dem egenanten Henrich, woczu her recht wirt habin, wellet behulffen sein, das im volkomliche gerechtikeit werde geschen. Gegeben czu Alden Tracken am sonobinde der heiligen dreiveldikeit in dem XIIII^{C} und XXVI iare.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Russdorf hom. D. Ord. unserm liben besundern frunde.

Oryginał z resztkami pieczęci, pod adresą: von Heinrichs sachen herczogs Witawds diner gekomen am dinstage vor viti in Modesti tj. 11 czerwca.

MCCXXIX. *W Trokach* 31 *maja* 1426.
Komtur z Bałgi zdaje sprawę w. mistrzowi z poselstwa do w. ks. Witołda.

Unsern gar willigen undirtanigen gehorsam mit demutiger bevelunge! Erwirdiger gnediger herr meister! Euwir gnade geruche czu wissen, wir des an des heiligenlichnamps tage nestgeleden ken Tracken sint gekomen, do wir dach uff die czeit den grosfursten nicht en fonden, sunder her was off seiner hofe eine der Nuwehoff genant, der von Tracken vordan eine mile ist gelegen. So hatte dach unsir gnediger herre der grosfurste mit dem woiwode doselbst czu Tracken also bestalt, der uns groszen fruntlichin willen beweisete mit woltetiger irczeigunge; der glichin uff dem wege von Cauwen bis ken Tracken alle houptlute sich ouch gancz fruntlichin mit wolteten ken uns beweiseten, des wir sinen gnaden gedanket haben mit ganczer demud als wir fleissiclichste konden. Und als wir mit dem woiwoden obir tische sassen, sante czu uns der grosfurste sine boten, durch die her uns lis sagen, das wir den selben tag uff den obend kein Nuwenhofe vorgedocht czu em quemen als wir ouch taten, do wir (sic) ouch sine gnade frolichin mute uffnam, fruntlichin willen beweisete und den selben obend noch gnediclichin vorhorte in den gewerben die uns euwir gnade hat mete gegeben und bevolen, dorczu her sich gancz gutwillig irbot noch dorbei czu thun sinen hogsten fleis und vormogen, als dobei gethon hette bisher sine gnade. Ouch gnediger lieber her

meister, sagte uns der grosfurste und lis uns ouch lessen(!) des herrn koniges von Polan briff, das der herre konig von Polan etc. sine treffliche botschaft als den herrn bischoff von Crokaw, den houptman von Cyr(as) und den herrn Domerad von dem nestgehalden tage nu czu pfingsten czu em sendet, di ouch itczunt sin uff dem wege, so das sie uff den nestkomenden sontag adir montag czu Tracken wurden sin bei sinen gnaden. Und gap uns vor, wers das des herrn koniges sendeboten uff dessen sontag nestkomen nicht wurden komen und wir ouch nicht lenger do noch mochten adir welden beiten, so welde her uns bis sontag obir Palangen sinen briff geben, uff das her io sinen worten und geloubde halden und gancze worhaftige macht allewege geben welde. Wir antwerten siner herlichkeit: sint des herrn koniges sendeboten, als wir horten, so binnen kurcz wurden komen czu sinen gnaden, welden wir uns ouch noch sinem willen donoch enthalden, uff das wir ein ende der molen Lubitsch, noch deme als uns euwir gnade hat metegegeben mochten haben. Und boten demutlichin sine gnade, das her noch dobei das beste tete noch sinem vormogen, das is czu eime begerten ende mochte komen. Dorczu gar gutwilliclichin sich gap sine gnade. Ouch lis uns vorstehen der grosfurste, wie sine durchluchtikeit durch nemliche sine gutgonner heimlich gewarnet were, das die selben vorbenumpten des herrn koniges sendeboten siner herlichkeit wurden vorbrengen und werben, das der herre konig etc. dem orden die mole Lubitsch welde geben und vorschreiben, so das sie doch dorin brengen und werfen welden, das der orden eine mole und nicht ein slos czu Lubitsch buwen solde; und och wie her sich vorsege, das der herre bischof von Crocaw das ingesegel, dormete der briff sal vorsegelt werden, mit sich wurde brengen. Sunderlich sagt uns wol sine gnade, das her sich vorsege, wurde der herre konig dem orden vorschreiben die mole czu Lubitsch, das her den grosfursten villeichte umb ein land wurde wedir bitten. Und als hewten sin wir mit dem grosfursten uff die molczeit ken Tracken wedir komen, do selbst her Maldersik siner herlichkeit schreiber mit nemlichen articulos czu uns sante, die her uns vorbrachte und las, die ouch innehalden, was hindernisse, schelunge adir vorczogerunge als an der molen Lubitsch ist gescheen und noch geschege, das das des herrn koniges von Polan und nicht siner lande schult sei, als euwer gnade in desser ingeslossen czedel die wir von stadan lissen usschreiben und von geheisze des grossforsten euwern gnaden senden, wol werdet vornemen, und versehen uns wol, das wir nich ee denne uff den dinstag nestkomen adir umb die mosze von Tracken von sinen gnaden mogen scheiden, und so schire wir mit gotes hulfe wedir ken Labiaw komen, wellen wir durch euwern schreiber, wie sich alle ding irloufen haben, volkomeliche underrichtunge thun euwern gnaden. Gegeben czu Tracken am fritage garspete in der nacht noch des heiligenlichnams tage XIIII^{C} und XXVI iore.

Kompthur czur Balge.

Ceduła z kancellaryi w. ks. Witołda w sprawie młynu Lubicza.

Nota: Isti sunt articuli ex quibus dominus magnus dux manifeste intelligit, quod non [1]) domini regis voluntas ad dandum ripam propter honorem domini magni ducis, nec ad hoc barones in id ipsum consentirent.

Primo ex isto, quia in Brzescze prelati et barones hanc causam pro hac ripa molendini ad voluntatem domini regis et domini magni ducis in toto remiserunt, dicentes: vos estis ambo domini nostri quidcumque vos duo in isto feceritis hoc

sit factum. Postea in Grodno quando magister Prusie ibi fuit, dominus magnus dux volens verbo suo et promissis satisfacere, cum magna humilacione et genuflexione cum multis baioris suis petivit instantissime dominum regem pro hac parva ripa et paululo aque, dominus vero rex non curans ipsius tantam humilacionem et genuflexionem hanc modicam rem propter ipsum et honorem [2]) suum facere et dare recusavit, et domini ita coram te sunt locuti et coram nobis aliter loquebantur.

Item ibidem in Brzescze omnes prelati et barones in isto remanserant cum domino rege et domino magno duce, quod magister et ordo in Grodno liber debuit dimitti a limitibus Noue Marchie, sed dicti limites cum rege Hungarie limitare debebantur. Postea vero in Grodno quum magister Prussie venit, solus dominus rex iuxta conclusionem et consilium baronum ore proprio per interpretem dixit magistro: mittimus te et tuum ordinem liberum et solutum a limitibus Noue Marchie, sed eosdem cum rege Hungarie volumus limitare. Doctor vero ultra domini regis verbum quod ore suo magistro dixerat et preter omnium baronum [3]) conclusionem adinvenit aliud: si in rege Hungarie deficeret, tunc successores sui dictos limites debuerunt cum corona terminare, quod eciam magister et ordo iam admiserat, licet simpliciter verbo regio et per barones ab huiusmodi limitibus liber factus fuerat et dimissus. Doctor autem preter hec omnia adhuc plus addidit et adinvenit, videlicet: si in successoribus regis Hungarie deficeret, quod magister et ordo dictos limites iterum deberet limitari et determinari; quod tamen magister et ordo nulla voluit facere racione, quia iam per dominum regem et per barones liber factus fuerat et dimissus. Dominus vero magnus dux ibidem in Grodno, et demum in Gelenydwor, pro eo apud dominum regem instantissime laboravit, ut ita et in eo remaneret, prout dominus rex solus ore suo dixerat et barones concluserunt, tamen nullomodo potuit hoc obtinere nec doctorem vincere, sed in doctoris remansit voluntate et consilio. Et oportuit se iterum magister et ordo inscribere ad predictos limites limitandos ultra domini regis verbum et conclusionem prelatorum, in quo dominus magnus dux aperte cognovit, quia dominus rex magis pensavit consilium doctoris quam domini magni ducis et quam suum verbum regium.

Item quando dominus Ostrorog de Gelenydwor ad convencionem Pyorkowiensem (sic) voluit equitare, interrogavit dominum regem, si baronibus ex parte eius loqui deberet pro hac ripa. Dominus rex iam consensit et vult, quod et vos consenciatis; pro qua et dominus magnus dux eum ibidem petivit quod sic intimaret, qui tamen nullomodo aliter consentire voluit nisi ut prius, videlicet: si domini consencient tunc et ipse consentire vellet. Ex quo manifeste apparet, quia dare noluit, nec mandavit baronibus consentire.

Item sciens dominus rex quia iam barones non debebunt consentire scripsit aliquociens domino magno duci, quod nullomodo Palangam daret Cruciferis, sed tamen si dare vellet, quod eis daret in Russia et Palangam non daret; et ita prohibuit hic dare ubi d[omin]us magnus dux cum iuramento et anathemate dare promiserat; ubi autem dixit, non dare, obsecrando: in Russia et mandavit sibi dare [4]), et ita quodcumque illorum fecisset, semper in pudore et non in veritate remansisset. Ex quo dominus magnus dux satis clare intelligit, quia dominus rex non curat, levipendit sibi honorem, iuramenta, anathematha et promissa domini magni ducis, sed magis et alcius sibi pensat hanc parvam ripulam et pauxillum

aque, quam honorem magni ducis, quia ibi dare noluit et hic quod suum est dare prohibuit.

Item quando Hlod cubicularius domini magni ducis venit ad dominum regem in Lubomla, arestavit adhuc in ponte a domino rege transeuntes episcopum [et] palatinum Cracovienses, et tamen noluit eos revocare ut ipsis in presencia Hlod legacionem ad barones ad Wartensem convencionem commisisset, ita prout iam nobis per ipsum Hlod intimavit, videlicet: intimavimus et remisimus barones pro hac ripa ut consentirent.., sed in absencia Hlod prout voluit ita potuit intimare ex quo dominus magnus dux intelligit quia dare noluit nec mandavit consentire.

Item dominus rex prius scripserat domino magno duci, quomodo doctorem suum ad conveciones in causa magni ducis quasi pro ipso consulendo et sibi adiuvando mississet, sed tamen eundem doctorem ad barones, ne censentirent, misit et in Prussiam cum sua littera credenciali, dominum magnum ducem ibidem dehonestando et illibertando, quum idem doctor in Prussia publice alta voce coram omnibus nullo excluso in maius dedecus domini magni ducis dixit, quomodo magnus dux potestatem non habet aliquid dare in patrimonio suo cui vellet, ipsum quasi illiberum et obnoxium faciendo.

Item idem doctor sciens voluntatem domini regis, quia solus dare volens et baronibus consentire non mandavit, hoc factum de huiusmodi ripa ibidem in convencione Warthensi nimis alte sublevavit, quod nunquam fuit dictum, videlicet, quomodo magister Prussie dicere habuisset, quod hoc molendinum ita fortiter vellet edificare et facere ita (sic) quod tota terra sua et impensis non posset bene ad tempora vite sue consumare; quod nunquam magister dixit neque scripsit, sed ipse volens vota nostra impedire excogitavit sibi sermonem qui nunquam dictus fuit.

Item dominus rex scripsit bina vice domino magno duci: Si dederis Polangam Cruciferis, terra Litwanie, Samagittie et solusmet dominus deberent pro eo plorare, quem ploratum dominus magnus dux et omnes baiori eius alte sibi ponderant, quare plorare deberent, cum et prius non plorarunt quando eadem Polange (sic) eorum non fuerat.

Item si iam nihil aliud esset ad huc, valde satis manifestum est, quia dominus rex solus dare dictam ripam noluit et baronibus dare prohibuit, et hoc ex eo, quia misit ad prelatos et barones ad hanc convencionem dicens: Si domino magno duci consentire vult(!) pro hac ripa, extunc restituatis nobis litteras nostras quas vobis tempore coronacionis nostre dedimus super se, in quibus litteris omnia iura munimenta et libertates tocius corone continentur, quas litteras ipsi non tantum pro hac modica ripa sed eciam pro aliquo alio magno facto non possent restituere viceversa. Et idcirco quidcumque factum est contra vota et petita domini magni ducis, hec omnia ex voluntate domini regis processerunt.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister D. O. mit aller erwirdikeit ane sumen. Gegangen von Tracken am sonnobinde noch corporis Christi vormittag hora IV.

Oryginał z widocznymi znakami po pieczęci około których napis: eczliche artikel di den konig bewegen das her nicht sulde geben das uber czur Lubicz. Ceduła po łacinie i po niemiecku brzmi jak powyżej i żnajduje się przy liście komtura z Bałgi. W Arch. Król. Szufl. XXII. N. 90.

[1]) sc. non est. [2]) honoris. [3]) baronis. [4]) Cokolwiek niezrozumiały ustęp.

MCCXXX. *W Trokach* 9 *czerwca* 1426.

Witołd uwiadamia w. mistrza o przybyłem doń poselstwie polskiem, tudzież w jaki sposób zgodzono się załatwić sprawę o młyn Lubicz.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Czu uns sint komen des allirdurchluchsten fursten herrn koniges von Polan etc. unsers allirliebsten bruders achtber und erlich bote, der erwirdige in gote vatir herre Sbigneus bisschoff von Crokaw, herre Peter Schaffranyecz Crokosch undirkemerer und Domerath herre von Biecz, die hatten uns von des egenanten herrn koniges wegen einen sulchen briff mit mittelstem anhangendem ingesigeln uff die mole Lubicz brocht, des briffes wir euch apschrifft hirinne vorslossen senden, den wir von in mit nichte ufnemen noch liebin wolden, durch des willen, das do ingesaczt wert, das ir die mole nicht anders denn mit halczwerck ba[u]wen sullit, als ir das selber in den egenanten copien bas sehen werdet. Und hobin mit in dorumme vil gerett und geteidinckt, also das wir' sie uff hochste nicht bringen mochten denn also, das sie senden sullen czu dem egenanten herrn konige einen koniges schreiber, der mit in ouch kommen was mit einer apschrift wie der briff obir die egenante mole Lubicz lauthen sulde, ouch noch dem als wir begert habin, des wir euch ouch ein apschrift hirinne senden. Und die egenanten herrn sullen czu uns so lange legen, bis das der schreiber mit dem briffe ap her so gegebin wirt wider komtt. Und der egenante briff sal iczund mit dem mittelsten ingesegil vorsigelt werden, wen das grosse ingesegil pflehet nicht mit dem herrn konige czu sein, sundir allewege czu Crokaw im tresil bleiben, und wir habin mit in dorumme gerett, das derselbe briff dornoch mit dem maiestate sal vorsigelt werden, und uns wol duncket, das ir die mole so uffnemen sullet, went wir wenen das genug bewort sei. Ouch wir senden euch des egenanten herrn koniges briff den her uns iczund mit einer apschrift des herrn koniges von Hungarn briffes gesant hat, ir wert selber wol vornemen was her schreibt und was ist sein meinunge, und die briffe wellet uns mit dem Fochse unserm diner wider senden. Gegeben czu Tracken am nehisten sontag nach Vincencii. Anno XXVI.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister Dutsches Ordens unsirm liebin besundirn frunde.

Oryginał papierowy z resztkami po pieczęci; pod adresą napisano: herczoge Wytawdt. Den briff brachte Fochs am donerstage vor Viti und Modesti im XXVI iore, tj. 13 czerwca t. r. Innem zaś pismem również współczesnem na górnem zagięciu listu:

In dessem brife woren copien eines machtbriffes des von Hungarn off die beleitunge der grenicz.
Item des koninges briff von Polan herczoge Wytout gesant.
Item eine vorramunge, wie der von Polan meinte dem orden die Lubitsch czuschreiben.
Item eine ander kurcze vorramunge die herczoge Wytout hatte usgesaczt, bei der man bleiben wil.
Alle die brife wurden herczoge Wytout wedir gesant als her begerte, gleichewol hat man copien do von behalden.

MCCXXXI. *W Trokach* 13 *czerwca* 1426.

Herman Distehoff donosi mistrzowi w Inflanciech, iż powodem niepewności mającej się przedsiębrać przez w. ks. Witołda

wyprawy na Pskowian były nieporozumienia pomiędzy księciem a królem Polski, że jednak te załatwili posłowie polscy. Przed przebyciem posłów polskich przybył do księcia Witołda komtur z Bałgi i mile a serdecznie został przyjęty, skąd wnosi o wielkiej przyjaźni Witołda ku obu mistrzom. Powodem wyprawy księcia na Pskowian jest król Polski, który mu wielką przyobiecał pomoc orężną. Witołd pod karą miecza nakazał u siebie przygotować się do wyprawy a Polacy i Tatarzy ciągną tu w wielkiej sile. W trzy tygodnie po św. Piotrze i Pawle ma stanąć armia księcia u Duny a w dziesięć dni potem w Pskowie dokąd zamówił on broń ogniową.

Aldus hefft Herman Distehoff unserem lantmarschalke to Lyfflant geschreven und dat de io nicht gemelt en werde. etc. Item leve her lantmarschalk, so scrive ick iu nu van der hervart, dat nemet nicht vor ovel, dat ik id iu toschrive. Aldus langhe wuste her nicht off her toghe offte nicht; dat macket di unfruntschapp thussen minen herren deme groten vorsten und deme koninghe. Also sint nu hir boden gekommen ut Polen an den vorsten und alle dinck is wol vorliket. Di Polen en vortornen minen herren nicht gherne, men si lighen hir so langhe bite de breve van mime herren dem homeister weder komen; und gi weten alle dingke uterliker dan ich iu scriven kan. Ok was hir der compthur van der Balghe eer di boden ut Polen quemen. Min herre dede eme grote ere und begifftede em grote, und scheden sich tomale vruntlick; und vorware, also helpe mi got, dat min herre der herren van Prusen und iwe grote vrunt is, got geve lange mit leve. Darumb schrive ik iu van der hervart, dat min herre thut upp de Ploscawer, dat macket de konigh van Polen und hefft min herren geboden nu bi sinen boden, di nu hir sint, dat he thee, her wil eme grote hulpe senden van Polen. Also hefft he nu genczelik geboden, bi den helsen, als man reide to wesen und harness to kaupen und di Polen komen tomail stercke und ock di Thadderen. Darumb en mag nicht toruge gan die reise, went her en hadde ni so starcke togereit alse nu. Vort so wetet, das sin heer wesen sal to Ploscaw upp der Dune dri weken na sentte Peters und Paueles daghe, da licht min herre dan IIII daghe so thut he dan vort; X daghe na, wil he wesen vor Plescawe mit bliden, thumeler und busschen, und wil mit vure [1]) scheten in de stat, und min herre heft di zegebreve gesant, si sollen di to Plescaw leveren in dem mitdaghe up sentte Peters dach, also bevol heer den boden, dat herde ick, darumb so weert di hervart wissze vortgan. Got geve, dat di boven [2]) bedwonghen werden etc. Geschreven to Tracken up sente Anthoniges dache des heiligen bichteghers in deme XXVI iore.

Współczesna kopia na papierze znajdująca się przy liście mistrza Inflanckiego z dnia 24 czerwca 1426 ob niżej. Z nagłówka kopii wnosić by należało że donosiciel jest kupcem a poddanym zakonu, mającym atoli skład towarów w Trokach, azatem o tyle i poddanym Witołda, skąd tytuł: mój pan.

[1]) sc. feuer. [2]) sc. bute.

MCCXXXII. *W Olkuszu* 14 *czerwca* 1426.

Król Jagiełło posyła w. mistrzowi list króla Zygmunta, wzywający go do uregulowania granicy pomiędzy Polską a Nową Marchią.

Raczyński C. d, Lith. p. 318. tamże p. 319. list króla Zygmunta z 24 maja t. r.

MCCXXXIII. *W Lennewaden 24 czerwca 1426.*
Mistrz Inflancki uwiadamia w. mistrza, iż według doniesienia komtura Dynaburskiego w. ks. Witołd stanowczo postanowił przedsięwziąć wyprawę przeciwko Pskowianom, że w 3 tygodnie po św. Piotrze i Pawle ma stanąć w Połocku, gdzie przez 4 dni oczekiwać będzie przybycia wojsk z Polski, Litwy, Rusi i od Tatarów. Posłowie polscy byli u w. księcia. Wysłał on do Rygi i Dorpatu, posłów z żądaniem pomocy, a Litwini mniemają, że biskup Dorpacki użyczy takowej Witołdowi. Posłowie litewscy chcą w Rydze zakupić potrzeby do broni palnej.

Unsern demitigen gar willigen gehorsam alleczeit vor· Erwirdiger gnediger lieber her meister! Uns hat iczund der kumpthur von Duneburg zceitunge uss Litthowen geschrebin, wie das her vornomen habe uss Litthowen und ouch Rewssin, das herczog Wytowdt vorwar welle reiszen uff die Pleskower, und welle sein zcu Ploskow, dri wochin na sinte Petri und Pauli und wirt do IIII. tage legende, daz sich daz volk dor alle vorsameln sall, alsze Polan, Litthowen, Ruszen und ouch di Tathern. Und herczog Wytowdt will ouch büssen [1]) mit sich nemen. Auch weren bei herczog Wytowdt grosse boteschaft uss Polan, alsze ein bisschoff und ouch anderer ritter. Auch hatte herczog Wytowdt seine boteschafft mit brifen nu in kortz gesant in das stichte zcu Rige, uff ein sloss genannt Cruczeburg, zcu dem bischoffe von Rige und Darpte, und man [2]) meinet in Litthoven, der von Darpte werde genczlich metereiszen. Aber wir haben davon nichts vornommen, ap der von Darpte das thu adir nicht. Item so hat uns unser hawskumpthur von Rige geschrebin, das binnen Rige Litthoweschen boten sein und wellen gerne gereitschafft kouffen zcu bliden, und zcu salchin geschefften. Gnediger her meister, das sein di zceitunge, die wir uff dese zceit haben, wanne wir mee vornemen, di wollen wir euwir gnaden ouch gerne schreiben. Gegebin uff unserem slosse Lenewarden VIII. meile boben Rige uff der Dune am tage beati Johannis baptiste. Anno etc. XXVI°.

Gebitiger zcu Lyfflande
deutsches Ordins.

[Adr.]: Dem erwirdigen geistlichin manne homeister Geutsches Ordins mit aller erwirdichkeit dd.

Oryginał na papierze z pieczęcią przykrytą skrawkiem papieru w archiw. Królewieckim N. Z, Szuflada XVII. *a.* Pod adresą: Geentwert czu Dantczk am tage visitacionis sancte Marie im XXVI. iore W tym liście znajduje się następny w odpisie:

[1]) sc. büchsen. [2]) w oryginale: nam.

MCCXXXIV. *W Trokach 27 czerwca 1426.*
Witołd wyraża swą radość mistrzowi Inflanckiemu z powodu szczęśliwie ukończonych pomiarów granic i uwiadamia go o wyprawie, jaką Psków podjąć zamyśla.

Alexander andirs Witaud
von gotis gnaden grosfurste tzu Lithauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Czum ersten quam tzu uns herre Ostick lieber getruwer von der tzusampnekommunge de her mit den euwern umb der granitzen

willen hat gehalden, und hat uns gesagit, das sie die granitzen fruntlich, liplich und redelich geendit, gescheiden und berichtit habin, und gelimplich van enander sint gescheden. Und dornoch des geleichen schreib uns unser houptman van Polotzsk, der ouch an jenem orte mit anderen euwern was tzusampne, das horen wir gerne und is ist uns lieb, das ir und die euweren mit uns also fruntlich und nogwerlich [1]) lebit. Item wellit wissen, das Pleskouwern sendbote sint bie uns, die uns underandern sachin gesagit habin, das noch tzwusschen euch und in der frede bis uff sinte Michaelis nehistkommende tag sten sulde, und wie euwir bote bei in gewest werin, der von euwirn wegen die Pleskouwern sulde gebetin habin, das sie noch von sinti Michaelis tag lengeren frede mit euch ufnemen wolden. Doruff sie sulden geentwert habin, das sie des ane des grosfursten von Moskow wissen und willen nicht thun thurften; sie welden tzu im ir botschafft senden, ab her euch sulchs gunnen welde etc. das wir in nicht tzu geloubin, das ir is von in wurdet begerende. Ok als wir euch vur gescrebin habin, das wir uff den egenanten Pleskouwer reiszen welden, und dre wochin noch sinti Petri et Pauli tzu Polotzske sein etc.[2]). Willet wissen, das wirs thuen menen also, dat wir tzu Polotzske dre wochin noch sinti Petri und noch der verde wochin ein adir czwe tag mee noch Petri et Pauli in erem lande mit gottes hulfe wellen tzu wesen. Dorumme wer, das itlicher ritter und knechte euwirs landis umb ritterschafft adir umbe andir sachin wellen czu uns in unser heer komen, und mit uns von iren egenen willen reiszen wolden, ab ir das gunnen wellit, das stet in euwirm willen, wante vormals do die euwern vorfaren mit den Pleskowern orloge hattin, und sie heretin, und wir mit den Plescouwern in frede waren, gelichwol die unsere denselbin euwirn vorfaren tzu hulfe komen, und dem frede tzwuschen uns und dem Plescouwern was unschadlich. Also were ouch, alse uns dunket, euwirn frede unschadlich, wen die euwer czu uns quemen, ab ir das in gunnen willet. Ouch etwenne do die van Prussen und Liiffland uns orlegeten und wir mit den Polen underwils in frede woren, wenne ouch de Polen umb ritterschafft tzogin in Prussen und in Liffland und werendem mit ir hulfe unser lande hereten, gleichwol dem frede czwuschen uns und Polen was unschadlich. Gegebin tzu Tracken am donnerstag nehist vor Petri und Pauli tag. Anno domini etc. XXVI.

Kopia listu Witołda na papierze dla wiadomości w. mistrza przez m. inflanckiego uczyniona i do jego listu z 21 lipca 1426 r. przyłączona. Ob. N. MCCXXXIX.

[1]) sc. nachbarlich. [2]) Ze strony króla Jagiełły, wyruszył na tę wyprawę: Johannes Walach heres de Chmelnik capitaneus Chelmensis. Ob. Helcel. str. pr. pol. pomniki II. zap. N. 2104.

MCCXXXV. *S. L.* (1—21) *lipca* 1426.

Mistrz Inflancki odpowiada w. ks. Witołdowi na jego list z 27 czerwca, w którym książe objawił mu ukontentowanie swe z powodu ukończenia pomiaru granic pomiędzy Litwą a Inflantami; tłómaczy swój stosunek do Pskowian, którzy mu wyrządzali i wyrządzają szkody; życzy księcu pomyślności w wyprawie, którą na nich przedsiębierze i usprawiedliwia się dlaczego ze swej strony niemoże księciu użyczyć zbrojnej pomocy.

Irluchter hochgeborner furste grosmechtigher allir gnedigster lieber herre! Euwir gnaden brieff tzu Tracken gescrebin am nehisten donrstage vor Petri et

Pauli apostolorum beatorum etc. haben wir werdichlichin entpfangen und wol vernomen. Als euwer furstliche gnade ruret van der granitze die geendet ist, got habe dank, tzusschen euwirn furstlichen landen und den unseren, das euwer gnaden das woll gefellet [1]), des sein wir andachtlich huch gefrowet. Euwir furstliche gnade schrebt uns ouch von unsir boteschafft ken Pleskow etc. und das wir die durch unsere boteschafft soldin gebeten habin umbe verlengerunge willen des fredes etc. Der almechtiger got weis wol, das wir des nie gedochten, wir hatten unserem voithe tzur Narwe empfalen, das der einen diner dohin senden sulde in boteschafft, und befulen, das her sulde furdern laszen schaden und unrecht, das den unsern und uns von den Pleskowern geschiet und geschehn ist in der crutzekussinghe. Hain sich de boten in sulcher moszen kein die Pleskower verrennet und vergessin, das ist uns werlich leit und habens nie bevolen. Ouch ist die boteschafft noch nicht weder tzu uns gekommen. Die Pleskouwer habin an uns meewen tzu drien molen vorsocht verlengerunge der crutzekussinge, und uff das letzste tzum gemeinen herrentage czu Walke, do die prelaten und gemeinen stete, ritter und knechte mit uns versamelt woren, des wir allewege in geweigert habin, des wir [nicht] [2]) ztweifelen, euwir furstliche gnade habe das wol vorstanden van unserm voithe tzu Wenden do der in unser boteschaff letzst bei euwirn gnaden in der vastnacht tzu Braslow was. Item ir schreibt von euwir reisze uff de Pleskower. Der almechtige got mussze euwir furstlichin gnade uff sie eventur geben tzu einen begerten einde. Und alse ir screibt, das euwir gnade uns dorvon gescreben habe, wir haben schir bin einem halben iare nie keinen briff von euwir gnade ghehait aen [3]) ein quam uns in XIIII tag, dor stund an unsirn erwirdigen homeister gescreven, den haben wi vortan geschikket etc. Sunder van unser ritterschafft, als euwir gnade screibt, das wir in gunnen wolden mit euch tzu reithin etc. Wir ztwefelen nicht, euwir gnade hait woll von unserm seligen vorfaren gehoret, das unser orde eine cruczekussinghe mit den Pleskowern hatte ingegangen zcu zcehen iaren, das wir halden also einen eit gesworen uff das crutze. Sulden wir nu den unsern gunnen uff die Pleskower tzu reithen, das i[e] czum letzsten uff uns qweme und wir vorentworten mosten, adir sulde wir selbin mit den Plescowern ichtes angreifen, das muste wir immers mit einem gemeinen rathe unser landis und ritterschafft thun, des wir noch nicht vorsocht noch obirsprochen haben. Und bidden euwir furstliche gnade uns des nicht tzu verdenken; wir willen gerne wurder daruff trachten.

Kopia odpowiedzi m. Infl. na list Witołda z 27 czerwca 1426 r. na tejże samej kartce papieru umieszczona i taki mająca nagłówek: Also haben wir herczog Wytowdt weder gescriven.

[1]) w oryg. befellet. [2]) opuszczone w kopii. [3]) sc. ohne.

MCCXXXVI. *W Miednikach 9 lipca* 1426.

W. ks. L. Witołd przyjmuje do wiadomości tłumaczenie się mistrza Inflanckiego odpierającego twierdzenie jakoby miał przedłużyć zawieszenie broni z Pskowianami; tłumaczy mu dlaczego żądał odeń pomocy w wyprawie, którą ma przedsięwziąć przeciwko Pskowianom, jakoteż dlaczego mistrz odeń przez trzy prawie miesiące żadnego listu nie otrzymał.

Alexander andirs Witawd
van gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdigher herre meister! Euwir briff uns alse heute geantwirt, habin wir woll vernomen, in dem ir scrifft, wie das ir van den Plescowern nie begert noch gebetin habit umbe verlengerunge willen des fredes, alse sie uns gesacht hattin etc. Wir vermutin uns ouch des selbis, das is nicht wor ist. Vort alse wir euch gescreven hattin, das ir den frien rittern und knechten dirloubin woldet mit uns uff die reisze, die selben gerne wolden tzutzihen, und ir schreibet, wo is euwir nicht fugete tzu thun weder die crutzekussunge, die ir mit den Plescowern gethan habit etc. Wir hattin euch noch alde gewonheit gescriven die wir vor gehaldin habin, wenn wir mit den Plescowern befrede hilden, so rethen die unsere weder sie ken Liffland, adir do wir mit dem orden kregeten und mit den Polen beifrede hilden, so rethen doch die Polen weder uns ken Prussen, und domete ward nicht beifrede gebrochin. Und sintdemale is euch nicht bequem ist tzu thuu, das leit in euwirn willen. Sunder wir tzihen uff sie itczund mit gotis hulfe und willen do, ob got wil, sein tzu Plotzke am nehist sonobende vor Marie Magdalene. Vort als ir schreibet, wi ir in verteil iores keinen briff von uns gehat habin etc Wir hatten euch van den sachen unsers kriges mit den Plescowern wie wir in itczund entsagit hattin undereins gescriven dem erzbisschoff von Rige, und dem bisschoff von Darppt und ouch euch. Sunder in euwerm briffe habin sich unsere scrivere vorgriffen, das sie den titulum an den homeister gescriven hattin. Gegebin in unserem hwsze Medniki am dinstage in octava visitacionis Marie. Anno etc. XXVI.

Kopia listu umieszczona na osobnej kartce papieru a znajdująca się w liście M. Infl. do W. M. z 21 lipca 1426 roku. Ob. N⁰ MCCXXXV.

MCCXXXVII. *W Niemieżu* 15 *lipca* 1426.
Wielka księżna Juljanna dziękuje w. mistrzowi za podarunki.

Juliana von gotis gnaden
grossfurstinne czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Wir dancken euwir erwirdikeit euwir gobe bei dem woltuchtigen Hannus Osterrod euwirn boten gesandt als wein, confect etc. die wir czumale dancsamlich und beheglich empfangen habin, und mee euwirn gutten fruntlichen willen dorus uffmerken und uffnemen, bittende dieselbe euwir erwirdikeit, das ir ouch unser nicht enspraren (!) [1]) in semelichen und grossern die euch czu uns und in unsern landen gefilen und geruchet uns gefache dorumme deste kunlicher kundigen und empiten. Gebin in unsirm hofe Memyz [2]) ein meil von der Wille. Anno etc. XXVI am montag noch Procopii.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Russdorf homeister Dutsches ordens unsirm libin frunde.

Oryginał z resztkami po pieczęci sygnetowej, lecz o ile z resztek wnosić można, nie Witołdowej lecz księżnej. Pod adresą: der frauwen herczogin Wytawdynny geentwert czu Sthume am dinstag vor Jacobi Apostoli XXVI iore. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XVII. N. 58.

[1]) może entbehren? [2]) można czytać Momyz.

MCCXXXVIII. *S. L. et D.* [*w połowie lipca* 1426].

Król Zygmunt do króla Jagiełły: uwiadamia, iż wyśle solenne poselstwo celem wytknięcia granicy pomiędzy Nową Marchią a Polską i uprasza, aby nakazał wojskom posiłkowym, wysłanym na pomoc przeciwko Turkom, marsz do Wołoszczyzny uskutecznić.

Littera regis Hungarie.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Serenissimo principi domino W(ladislao) fratri et compatri nostro carissimo salutem et fraterne dileccionis continuum incrementum. Serenissime princeps frater et compater noster carissime! Litteras vestre celsitudinis in Odolanow feria tercia ante festum sancti Johannis baptiste datas recepimus, continentes in effectum granicierum nostrarum inter vestrum regnum Polonie et nostram Nouam Marchiam distingvendarum etc. Verum frater carissime, fraternitati nostre fuit propositi et in hoc vestris desideriis ad huc [1]) satisfacere cupivimus, ut eedem granicies distingverentur. Et quod per nos non stetit quodque sine nostra culpa huiusmodi granicierum ereccio hactenus est dilata, satis ex eo patet, quod pleno mandato magistrum generalem et preceptores suos fulciveramus ad conveniendum cum vestris et eos limites iuxta observatum antiquitus ordinem distingvendum, sicut hoc vestra [2]) fraternitas luculenter habuit ex scriptis nostris. Sed ex quo prefati Cruciferi onus huiusmodi ereccionis metarum recusarunt assumere, arta impedimenta et causas allegantes, prout ex eorum scriptis V. F. destinatis collegimus, nihilominus ut in singulis vestris votis alludamus, volumus alios solempnes nostros nunccios et peritos expedire, ut ad vestros quos pro expedicione huius negocii decreveritis eligendos dirigere, ut se de predictis graniciebus iuxta autenticarum litterarum et probaciones in Noua Marchia prout foret [3]) expediens infore ment cum vestrisque conveniant et per singula viam et formam vestre iustici- discurrant finemque eisdem metis et earum distinccioni imponant efficacem, ut peramplius nostri pro hac materia quiescant animi et non hebeamus opus nos ulterius cum hac materia occupare. Ceterum sicut vestra fraternitas scribit de vestris gentibus nobis in succursum iam armis bellicis preparatis expeditis, ubi illas V. F. debeat divertere seu quis easdem nostro nomine debeat suscipere, de quibus licet nobis pluries scripseritis nondum tamen aliquod a nobis habuissetis responsum etc. Scire placeat, quod super omnibus litteris et scriptis V. F. nobis transmissis, sine mora et cum omni celeritate respondere curavimus, et potissime ad gentes vestras recipiendas e vestigio duos bonos et notabiles nobiles direximus, qui sicut tenemus iam in Magna Valachia sunt constituti ad prestolandum adventum gencium vestrarum et ad recipiendum eos ac ad conducendum eosdem usque ad Dan woywodam atque ad informandum ipsos ubi gentibus nostris adiungi et adventum nostrum expectare, nec fuit nobis quies aliqua, nisi prius fuissent nunccii vestri cum nostris responsionibus celeriter expediti. Et ad hoc in testem nobilem Zauissium de Garbow adducimus, qui singulis nostris responsionibus interfuit. Ideo eandem fraternitatem vestram attente rogamus, quatenus secundum eadem scriptura nostra iuxta quod disposicionem nostram premissam gentibus vestris placeat imponere et seriose mandare, ut ceptum iter continuent et nostris obsequiis contra

infaustos Turcos pro vestro nostroque honore magnifice obsecundent, in eo nobis frater carissime fervidissime dileccionis et amoris ostensuri. Datum [4]).

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 157(b) — 158.

[1]) stoi mihi. [2]) nostra. [3]) forent.

[4]) Ponieważ list ten jest odpowiedzią na pismo króla Jagiełły, datowane z Odolanowa dnia 18 czerwca, gdy nadto mowa tu jest o posiłkach na wojnę Turecką, które król Polski Zygmuntowi w 1426 roku posłał, wnosić należy że pochodzi z połowy lipca tegoż roku.

MCCXXXIX. *W Rydze* 21 *lipca* 1426.

Mistrz Inflancki uwiadamia w. mistrza N. Z., iż w. ks. Witołd wyprawia się przeciwko Pskowianom, że w tym celu pisał do do Rygi, Dorpatu a w końcu i do niego z prośbą o pomoc. Kopię listu księcia jakoteż odpowiedzi nań odsyła w. mistrzowi. Biskup Dorpacki miał również w ten sam sposób jako i on usprawiedliwić się przed księciem, iż pomocy użyczyć mu nie może, lecz czy tak w istocie postąpił za to zaręczyć nie może. Pskowianie wysłali doń poselstwo z prośbą; aby mogli podczas wojny z Witołdem bydło swe i mienie skryć w granicach Inflanckich, lecz on odprawił posłów z niczem, odwołując się na wieczny pokój, jaki zakon ma z w. księciem Litwy.

Unseren demutigen gar willigen gehorsam alczeit vor. Erwirdiger gnediger lieber her meister! Wir wolden euwer gnade gerne zceitungen und di loufe uss dessen landen screiben. So wisse wir uff desse zceit kein anderer denne von herczog Wytowdt das dir uff di Pleskower will ziehen, als euwer gnade ouch woll hat vornomen, und darumbe so screb herczog Wytowdt dem von Rige, von Darpte und ouch uns umbe stur [1]) und hulffe mete zcu senden etc. Und unszer briff quam uns lange darnach, alsze der von Rige und Darpte ir briffe gehat hatten. Doch so haben wir herczog Wytowdt uff seinen briff geentwort und uns entschuldiget so wir best konden, dar her uns seder [2]) weder uf geschrebin hat. Und der dreier briffe abscriffte senden wir euwir gnaden hirinne vorslosszin, daruss euwir gnade herczog Wytowtes meinunge und unsere weder entwort woll wirt vornemen. Unszer herre von Rige und der von Darpte haben nach ein ander an uns geschrebin und rath gesocht, wie wirs domete halden wolden; daruff wir in weder gescriven haben, wie wir uns kein herczog Wytowdt sulchir sache entlediget und entsacht haben, als euwir gnade wol merckin mag in deser ingeslosszin ein abescrifft unseres briffes an herczog Wytowdt gescreven, im leczsten articulo etc. Sint der czeit hat der von Darpte seine boteschaft an uns gehabt und uns gescreven, wie der sich ouch entschuldigen lesszet durch seine sendeboten an herczoge Wytowdt von den sulven sachin; ist daz war, das lossze wir do. Die Plescower haben ouch ir boteschaff darnach bi uns gehabt und weren begheren, ap sie herczog Wytowdt obirfallen wolde, daz sie [ir vich und ire h]abe, an den graniczen mochten in unseres ordins landt vlochtin, und treiben; daz haben wir in weder [ge]saget, das wir daz nicht thun mogen, mit korcz, went wir einen ewigen frede mit herczog Wytowdt vorsegelt und vorbrifet haben etc. Erwirdiger genediger her meister! Wie sich desse dinge vort dirlouffin, das wellen wir euwir genade zcu iclich

zceit, was wir vornemen, ane zumen gerne screiben. Gegeben zcu Rige am nehistin sontage vor Marie Magdalene. Anno etc. XXVI°.

Gebittiger zcu Lyffland Dutsches Ordins.

[Adr.]: Dem erwirdigen geistlichin manne homeister Deutschis ordins mit allir werdichkeit d. l.

Oryginał z dwoma kopiami listów Witołda (obacz wyżej) i odpowiedzi m.Infl. również na papierze w arch. Królewiec. N. Z. Pieczęć przykryta skrawkiem papieru. Pod adresą: Gekomen czu Marienburg am dinstage vor Petri ad viuculam im XXVI iore. Von herczogin Witawdes briffen eiis.

[1]) steuer. [2]) seither.

MCCXL. *S. L. et D.* [*W Sandomierzu* 8 *sierpnia* 1426].

Król Jagiełło uwiadamia Witołda o złożeniu hołdu przez książąt Mazowieckich i o trudnościach stawianych mu przez tychże.

Caro L. C. I. N° CIII. p. 182.

MCCXLI. *S. L. et D.* [*we wrześniu* 1426].

[Stanisław Ciołek] uprasza sekretarzy Witołda, aby wyjednali u księcia poparcie jego kandydatury na stolicę Poznańską.

Nobiles et egregii domini promotores singularissimi! Mors temporalis que mortalibus finem imponit bone memorie dominum A(ndream) episcopum Poznaniensem ab hac luce transtulit et subtraxit, sicque de terrestri regno ad celeste vocante domino convolavit. Post cuius obitum regia maiestas quattuor ex nobis videlicet me, dominos Albertum Jastrambecz, magistrum Coslowsky et Przedwogium Grandisky (sic) in episcopum per capitulum Poznaniense eligendum nominavit. Et quia modernis temporibus paucissimi reperiri poterint electores, quos aut favor illicitus non inducat aut spiritus symonie non inflammet seu conspiracionis abusus non subvertat, quapropter ad dominaciones vestras, tamquam ad illos, quos inter varios rerum eventus dominos et amicos speciales et mea promocione colletatos tamquam indissolubili vinculo fraterne amicicie unitos inveni, recurro, petens attencius per presentes, quatenus serenissimo principi et domino domino A(llexandro) etc. labores onera gravia et angustias, que pro statu et profectu regni corone in prosperis et adversis sustuli, in memoriam inducere et sue serenitati supplicare dignemini, ut ipsius serenitas meis attenta intensis serviciis dignetur scribere capitulo Poznaniensi et me sibi, in forma meliori quam vester clarius poterit concipere intellectus, comendare, ut sue promocionis adiutus presidio, per capitulum predictum in presulem futurum eligi valeam atque possim. Et demum ....

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N° VI. A. 7. p. 217.

[1]) Ponieważ Andrzej Laskary, o którego niedawnem zejściu wspomina Ciołek, umarł według Długosza 24 sierpnia 1426 r. więc i list powyższy, którego kopia we fragmencie się zachowała, musiał wkrótce potem, a przed 9 listopada tego roku, być wysłanym, gdyż w tym dniu pisze już Ciołek do Witołda, aby wstawiwszy się raz już za nim, raczył wytrwać w postanowieniu. Wspomniany Przedwogius jest kantorem Włocławskim i pisze się Grandsky, Ob. Helcel Star. prawa polsk. pomniki T. II, zapiska N. 2087. Żałować należy, że nie znamy listów, które wskutek próśb Ciołka jakoteż jego możnych stronników i familiantów wysłał zarówno król jak i w. książe do kuryi a które wywołały dwa stanowcze pisma papieskie pod adresem króla i Witołda; u Teinera Vet Mon. Pol. II str. 33 i nast. Z treści tychże wnioskować możemy o treści pisma królewskiego zarówno jak i książęcego.

MCCXLII. *W Poznaniu* 8 *listopada* 1426.
Podkanclerzy Ciołek, uprasza sekretarzy ks. Witołda, aby nadesłany im formularz (pisma polecającego go kuryi imieniem w. księcia na biskupa poznańskiego), mający być potwierdzony pieczęcią książęcą, czém prędzej nadesłano mu do Krakowa.

Caro L. C. I. N⁰ CI. p. 180.

MCCXLIII. *W Poznaniu* 9 *listopada* 1426.
Podkanclerzy Ciołek przedkłada Witołdowi sprawozdanie o spełzłym na niczem wyborze na biskupa, dokonanym przez kapitułę Poznańską, która też z tego powodu złożyła prawo kreacyi biskupa w ręce króla i w. księcia.

Caro L, C. I. N⁰ XCVII. p 175.

MCCXLIV. *W Rożnie* 27 *listopada* 1426.
Zawisza [Czarny] donosi Witołdowi, iż wybór kapituły Poznańskiej wypadł przeciwko Ciołkowi; uprasza, atoli aby książe pomimo to popierał kandydaturę Ciołka.

Caro L. C. I. N⁰ XCVIII. p. 176.

MCCXLV. *S. L. et D.* [*po* 25 *sierpnia* 1426].
Król Jagiełło do kollegium kardynałów w sprawie obsadzenia stolicy Poznańskiej.

Cardinalibus.

Reverendissimi patres et amici carissimi! Prelati et canonici capituli Poznaniensis nuper post mortem bone memorie domini Andree episcopi eiusdem ecclesie Poznaniensis de eleccione futuri pontificis et pastoris meditantes certum terminum ad eleccionem celebrandam inter se constituerunt, in quo dum diversis habitis de persona aliqua idonea scrutiniis, certis causis uti asseruerunt obstantibus, nullam potuerunt personam eligere, longa autem pastoris absencia fastiditi et ne dicte ecclesie pericula tam in regimine animarum, quam in administracione rerum temporalium, hoc presertim tempore in quo ecclesia per universum orbem variis conquatitur obprobriis, orirentur, metuentes ad nos et inclitum fratrem nostrum Alexandrum alias Wytoldum magnum ducem Lithwanie animum convertentes et de nostris confisi consiliis humiliter recurrerunt, per litteras suas devote nos exposcentes, quatenus aliquam personam ad ecclesiam predictam idoneam atque dignam ipsis querere deberemus et sanctissimo domino nostro pape dicte ecclesie de ipsa providenda presentare, que ecclesie fructuosa et utilis nobisque et regno, cuius tenentur episcopi consulere profectibus, et propter hoc ad consilia regia pro salvacione reipublice semper vocari consveverunt, grata esset et accepta. De qua si sanctissimus dominus noster dicte ecclesie ad presentacionem et nominacionem nostram provideret, presto essent et rite promiserunt talismodi personam cum gratibus sibi ecclesieque sue predicte suscipere in episcopum et pastorem. Cumque ad multos viros ecclesiasticos conversacione dignos et benemeritos mentem studiosam vertemus, occurit nobis venerabilis Stanislaus custos Gneznensis regni nostri

vicecancellarius, qui longo tempore nobiscum in curia nostra conversatus pondus die(i) et estus ferens ecclesiarum comoda vigilanti studio procurabat et rei publice perutiliter deserviens digna testimonia conversacionis sue et vite multis prebuit in exemplum. Propterea ipsum quo nobis et dicto fratri nostro inter ceteros non occurrit P. V. in qua nostrorum desideriorum affectus solet residere sinceriter comendamus, P. V. petentes et obsecrantes, quatenus intuitu nostri et eiusdem Stanislai gracia meritorum velitis ipsum pie habere recomissum et apud sanctissimum dominum nostrum papam benignis interventibus promoveri, ut sibi de dicta ecclesia Poznaniensi etc. et ecclesie de ipso benigniter dignaretur providere, sub cuius regimine divinis faventibus auspiciis ecclesia predicta debita suscipiet tam in spiritualibus quam in temporalibus incrementa et nostrorum subsidiorum maior ad eam devocio increbescet et affectus, gratos et acceptos favores in hoc nobis inpensuri debitis rependiis compensandos. Datum [1]).

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7 p. 162 — 162(b). Na p. 150 jest adres kollegium kardynałów opiewający: Reverendissimis in Christo patribus dominis sancte Romane ecclesie cardinalibus fautoribus et amicis nostris carissimis.

[1]) Data wysłania tego listu musi być równoczesną z listem królewskim do papieża, którego koncept czytamy u Cary L. C. I. N⁰ XCVI. co wywołało bullę papieską z 1 września 1426 roku, u Theinera Vet. Mon. Pol. N⁰ XLVII. p. 33.

MCCXLVI. *S. L. et D.* [*po* 25 *sierpnia* 1426].

Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V., aby odwołał obietnicę daną Miroszkowi a utwierdził na stolicy biskupstwa Poznańskiego Stanisława Ciołka.

A domino rege ad papam de episcopatu Poznaniensi.

Beatissime pater etc. Dum post mortem domini Andree etc. episcopi Poznaniensis, canonici et capitulum volentes sibi de futuro pontifice et pastore providere, fuissent in certo termino capitulariter congregati, et variis eleccionis inter se habentes tractatibus, ex causis et racionibus diversis, quas mihi late scriptis suis exposuerunt, nequivissent de aliqua persona certa ad regimen eiusdem ecclesie idonea convenire, ad me et inclitum [1]) fratrem meum dominum Allexandrum magnum ducem Littwanie recurrerunt, desiderantes, ut per me et eundem fratrem meum aliqua persona digna et utilis ecclesie predicte, cuius conversacionem, mores et vitam uterque nostrum agnoscit, debeat reperiri, et quamcunque sanctitati vestre nominaremus et non aliam, S. V. provisione de huiusmodi persona obtenta, permiserunt et scripto se submiserunt cum gratitudine illam sibi et ecclesie ipsorum predicte pro episcopo suscipere et pastore. Cumque cum dicto fratre meo, de tali persona, que posset dicte ecclesie prodesse et preesse, meditarer, occurrit ille vir menti S(tanislaus) custos Gneznensis, regni mei vicecancellarius, qui multo tempore mecum in curia mea conversatus, semper de se prebuit digna testimonia merito commendanda. Ad hunc itaque non naturali aut aliquo motu extraneo, sed quasi inspiracione divina animus meus et eiusdem fratris mei una cum multis aliis consiliariis tam spiritualibus quam secularibus, cum quibus de persona digna pro ecclesia predicta habui diversa scrutinia se convertit, et hunc consensu capituli predicti Poznaniensis et votis, taliter ut prefertur, in me et fratrem meum translatis, rite et laudabiliter assumptis, non absque magno gaudio multorum tunc mecum presencium, pro futuro pontifice et pastore ecclesie predicte

Poznaniensis una cum fratre meo predicto nominavi et per sanctitatem vestram de ipsius persone predicte ecclesie promovendum tam capitulo Poznaniensi quam populo eiusdem diocesis et tocius regni mei divulgavi. Nunc autem S. V. hortatur me et requirit, ut nisi quendam Miroslaum sanctitatis vestre cubicularium etc., cui iam de dicta ecclesia S. V. providit, consentirem, rem grandem et importabilem S. V. a me exquirit et fame mee ac fratris mei predicti ignominiosam, quam magnis compenso periculis, que mallem ut prompcior cum fratre meo essem nutu dei permittente subitus quam verba regia et disposicio mea et fratris mei cum tanta solempnitate effusa in dedecus et contemptum regii honoris efficacia carerent et effectu. Tunc enim levipenderentur ordinaciones regie et rebellio subditorum posset de facili succrescere et regnum sub cladibus ac rebus et sangvinis effusione terreri. O pater beatissime, vos dedit mundo altissimus, ut ei succurratis et malis imminentibus in scandalis, quibus heu dolor hiis novissimis temporibus obruitur occurratis, tollite occasionem periculorum et antequam pululent succidantur eorum intentiva. Supplico igitur devote S. V. quatenus revocata provisione de Miroslao facta, quam in obprobrium meum et fratris mei sempiternum non feret S. V. de persona prefati Stanislai vicecancellarii regni mei etc. dicte ecclesie Poznaniensi dignemini benigniter providere, propter cuius merita mihi grata toto alacri affectu profectui et commodo dicte ecclesie intendam et promocionem suam favorem et graciam mihi reputabo. Datum.

Z kopii w kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 159 — 159(b).

[1]) incliti.

MCCXLVII. *S. D. W Trokach* [*po* 25 *sierpnia* 1426].

Witołd wstawia się u papieża Marcina V. za Stanisławem Ciołkiem popierając go na stolicę biskupią Poznańską.

A domino magno duce ad papam de episcopatu Poznaniensi.

Beatissime pater et domine graciosissime! Valde conturbatus est animus meus serenissimi domini W(ladislai) regis Polonie fratris et domini mei, visa displicencia quam ex promissione S. V. cuiusdam Miroslai de ecclesia Poznaniensi plusquam [1]) concepit et dolet se a S. V. sic contempni, quod nunquam tempore sui regiminis sui (sic) aut suis predecessoribus regni huius regibus a sede apostolica, cui semper devota non cessavit impendere obsequia, talia acciderunt obprobria. Semper enim circa futurorum pontificum elecciones in suo regno, suus et aliorum regum ipsius predecessorum requirebatur consensus et tales a capitulis eligebantur presules, qui regibus, ad quorum consilia semper invitantur, placere et esse grati potuissent, qualiter aut gratum habere poterint vel in consilio presentem, hunc a quo tanti patres ac domini summi pontifices romani ad quem in omnibus necessitatibus et specialiter pro salute anime recurrere oportet odia pateretur, immo posset a consiliis regalibus aliis pontificibus et ceteris status spiritualis hominibus repulsum procurare. Quocirca supplico S. V. humiliter et devote immo tamquam zelator nominis sanctitatis eiusdem singularis persvadeo, quatenus talem principem et sedem apostolicam tanta devocione venerantem et obsecundantem largioribus dignemini prosequi favoribus et hunc virum venerabilem S(tanislaum) vicecancelarium r(egni) P(olonie), in quo sibi complacuit, quem et ego sanctitati vestre recommendo,

intuitu suorum et meorum precatuum ad dictam Poznaniensem ecclesiam beningniter promovere pro complacencia sua et mea speciali. Datum in Troky etc.

Z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. pag. 158(b) — 159.

¹) friusquam w kod.

MCCXLVIII. *W Łucku* 18 *października* 1426.

W. ks. L. Witołd wstawia się u w. mistrza zakonu za usuniętym z biskupstwa Stanisławem (Pawłowskim) biskupem Płockim, którego ks. Mazowiecki oskarża, jakoby fałszywymi listami miał mu szkodzić u króla Jagiełły. Biskup udaje się w tej sprawie do sądu i żąda zadośćuczynienia. Witołd prosi przeto w. mistrza, aby tenże dozwolił Stanisławowi biskupowi Płockiemu korzystać z jego dóbr do biskupstwa należących, a położonych w krajach zakonnych.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Czu uns ist komen der erwirdige in gote vatir herre Stenczslaw bisschoff von Ploczske us der Mazew, den die irluchten fursten us der Mozew(!) angesprochen und beschuldigen, wie das her falsche briffe wider sie gericht und geschrebin und dem herrn konig von Polan in czu schaden gegebin hett. Des so beruff her sich an den egenanten herrn konig, das her das nicht gethan hatte etc. und der herre konig bekant hat, das her des gerecht [1]) were und im die falsche briffe nicht gegebin hette, und boben das her berufft sich czu allem rechte und wil des geracht werden. Dorumme wir noch im den egenannten herczogen geschrebin haben, das sie im czum recht lissen, und im, wenn her gerecht were, inweisunge in sine bischoffthum gebin. Desgleich wir bitten euch, wellit denselben herrn bischoff und sine guttere die her in euwirm lande hat euch fruntlich befolen lossin sin. Gegebin czu Luczske am sonobende noch sinti Luce evangeliste. Anno etc. XXVI.

W liście tym następująca cedułka:

went der egenannte herre bischoff mit unsirm rate hulfe und vorderunge, als unser hoffegesinde, das egenannte bisschoffthum hat [2]) begriffen [3]).

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister Dutsches Ordins unsirm besundern lieben frunde.

Oryginał pap., pieczęć odpadła; cedułka na wąziutkim skrawku papieru długości listu. Powyżej adresy: herczoge Wytawdt schriebt von em neuwen bisschoff czn Ploczk. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XVI¹.

¹) ge dodane u góry. ²) w oryg.: has. ³) begriffen zamiast erhalden w znaczeniu otrzymał

MCCXLIX. *S. L. et D.* [*w drugiej połowie* 1426].

Król Jagiełło zaprzecza w obec papieża Marcina V, jakoby Mikołaj Lasocki bez królewskiego upoważnienia działał w sprawie promocyi Stanisława Pawłowskiego na stolicę Płocką.

Rex scribit domino pape ut non apponat fidem obloqutoribus.

Beatissime pater domine benignissime! Ad mei noticiam pervenit, quomodo aliqui prevaricatores veritatis silencii sui laxatis habenis coram S. V. et sacro collegio cardinalium non erubuerunt affirmasse, qualiter nobilis Nicolaus Lassothski, secretarius meus mihi grate dilectus atque gratus, non ex mea sciencia aut voluntate, sed suo ausu temerario, promocionem reverendi patris domini Stanislai episcopi Plocensis de ipsius ecclesia Plocensi factam, coram gravitate tante sanctitatis aut collegii predicti pertractasset, propter quod idem Nicolaus S. V. et sacro collegio predicto redditur suspectus non modice. Ne igitur delira obloquencium temeritas veritatis [1]) sibi locum vendicet et perimat innocentes, S. V. humiliter supplico et devote per presentes, quatenus talibus obloqutoribus fidem nullatenus V. S. dignetur adhibere, sed pro firmo tenere et habere, quod promocio taliter ut premittitur de dicto domino Stanislao episcopo Plocensi per eundem Nicolaum Lassothski [2]) pertractata atque facta ex commissione nostra speciali et certa sciencia processit, de quibus et aliis etc. [3])

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego № VI. A. 7. p. 182.

[1]) viritatis w kod. [2]) Lassothski w kod.

[3]) Datę czteru bezpośrednio następujących listów króla Jagiełły pisanych w sprawie biskupa Płockiego rozwiązuje list Witołda do mistrza z dnia 18 października t. r. [obacz wyżej]; nie objaśnia atoli towarzyszących temu nieznanemu w historyi faktowi okoliczności.

MCCL. *S. L. et D.* [*w drugiej połowie* 1426].
Król Jagiełło usprawiedliwia w obec kardynała B(randy) biskupa Płockiego Stanisława Pawłowskiego.

Excusacio de infamia.

Reverendissime in Christo pater amice noster carissime! Prout alias crebris vicibus P. V. de promocione reverendi patris domini Stanislai episcopi Plocensis nobis sincere dilecti ad ecclesiam suam Plocensem ope et presidio vestris intuitu precum nostrarum per dominum nostrum apostolicum promoti scripsimus graciantes, ita et nunc easdem sumendo et quas possumus maiores scribimus grates, testificantes nostro verbo regio V. P. prout hoc ipsum in solio nostre maiestatis sedentes, dum incliti principes duces Mazouie nobis omagium quod de iure facere et prestare tenebantur prestiterunt, coram regni nostri prelatis et proceribus testati fuimus, quod litteras pro quibus reverendus pater dominus episcopus per prefatos dominos duces seu ipsorum in curia per procuratores inculpatur, neque de suis manibus sciencia voluntate et mandato habuimus, sed de unius alterius quem usque modo non cognoscimus. Ideo petimus vestram paternitatem ex affectu, quatenus prefatum dominum episcopum et suam iusticiam velitis intuitu precum nostrarum domino nostro et sacro collegio cardinalium et apud P. V. habere recommissum, in eo nobis conplacenciam singularem facientes. Datum Sand.

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 180(b). U dołu tąż ręką: Cardinali B(rande).

MCCLI. *S. L. et D.* [*w drugiej połowie* 1426].
Król Jagiełło dziękuje któremuś z kardynałów za obronę swych interesów polecając zarazem poparcie w bliżej nieoznaczonej promocyi.

Graciarum acciones de promocione.

Reverendissime in Christo pater domine et domine graciosissime! Audio qualiter honorabilis Petrus Boleste, prothonotarius sedis apostolice, nesciens frenum inponere verecundie ori suo, coram r(omano) sacro collegio cardinalium affirmasset, me dedisse litteras reverendissimo in Christo patri domino Stanislao episcopo Plocensi in sui promocionem preter nostre regie maiestatis voluntatem. Et multa alia dixisse non erubuit honori et statui meo inimica, contra que vestra reverendissima peternitas non meis meritis exigentibus aut aliquibus serviciis precedentibus, tamquam fervidus pater, promotor et director mee honestatis replicasset, dicens, me fuisse et esse regie maiestatis et sue corone fidelem servitorem nec de mea sciencia predictas litteras dedisse. Propter quod etsi inbecillitas virium mearum gratibus correspondere non sufficit, ille tamen sit retributor pro meritis, cui non modicum sunt accepta opera pietatum, cuius pietatem exoro pro V. P. sano felici et incolumi successu et ut mihi tempus dignum parare(t) ac comodum, quo imbecillitatis mee onera aliquam cognicionem beneficiorum gracie vestre qua confaveo supportare valeam et supplere, confisus ut quemadmodum V. R. paternitas promocionis mee ascensum in domino incepit dirigere feliciter, ita felicius auctore domino prosequetur et proficiat. Datum.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 177(b).

MCCLII. *S. L. et D.* [*w drugiej połowie* 1426]. Król Jagiełło do Pieskowskiego aby nie uwłaczał czci Stanisława Ciołka przez potwarze rozsiewane u kuryi.

A domino rege Peskowski correptoria.

Honorabilis domine! Ab admiracione mentem nostram alternante abstinere non valemus, neque sub taciturnitatis dissimulacione ipsam preterire aliqua racione convenit, audito qualiter tu visis et cognitis scriptis nostris pro reverendo patre domino Stanislao episcopo Plocensi ad sedem apostolicam ex certa nostra sciencia transmissis, coram sacro collegio cardinalium et alias affirmasse non erubisti, allegando ipsas non ex nostra sciencia aut voluntate sed venerabilis domini Sta(nislai) vicecancellarii regni nostri ingenio processisse, quem ibidem heresiarcham vibulorum et copatriotam (sic) ac consangvineum prefati episcopi appelasti, ita ut detraccionis tue solite morsu famam dictorum episcopi Plocensis et vicecancellarii inficere possis, quam viciare tua quam non habes non sinit auctoritas. Constat etenim et id ipsum in plateis et in tectis vita conversacio et merita eiusdem vicecancellarii in publicum producta predicantur, quorum contemplacione secretorum nostrorum ipsum fecimus participem, abdita cordis nostri inserando et queque gravia et levia regni nostri negocia humeris suis inponendo, qui velut conversarius iustus et rectus talentum fidelitatis sue nobis obtulit et nos ipsum tanto graciosius pertractamus debitum mercedis sue exolvere cupientes, quantum utilius in dispensacionis sue officio se gratum reddidit et acceptum. Tu vero qui sue promocionis confovere deberes incrementa, ipsam livore detraccionis tue perimere attemptasti, et ubi queque tibi grata in tuis peractis negociis coram nostra maiestate procuravit et promovit, ibi tua detraccio solita in diminucionem sui immo verius nostre maiestatis honorem ea, ut premittitur, affirmasse non expavit, que in sui nomine nunquam fuere concepta. Numquid idem vicecancellarius thezaurorum omnium nostrorum et ho-

noris pervigil custos et director ea fuisset ausus scribere aut scribi demandare, que per nostram maiestatem decreta non fuissent, in tuam nec in alterius mentem hoc ascendat. Ne igitur procacitate tante detraccionis idem noster vicecancellarius ulterius lederetur, committimus et mandamus tue devocioni, quatenus de cetero frenum imponas ori tuo, nec ulterius gravitatem personarum obloquaris, sed que in publicum produxisti taliter revoces et reformes, quod aliqua scintilla detraccionis tue residere aut locum vendicare sibi non possit in auribus auditorum, alioquin te et tuos tanto displicencius nostra sustineret maiestas, quanto execrabilius tue loquacitatis aculei integritatem et statum gravium personarum inficerunt. Datum.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 178.

MCCLIII. *S. L. w grudniu* 1426.
Krótka treść legacyi posłów zakonu do króla i Witołda wysłanych, jakoteż odpowiedź ze strony królewskiej.

Raczyński C. d. Lith. p. 326.

MCCLIV. *In sex fluviis?* 10 *grudnia* 1426.
Król Jagiełło do Kardynała Brandy w sprawie obsadzenia stolicy Poznańskiej.

Cardinali de Ursinis B(rande).

Reverendissime pater amice et compater noster carissime! Nuper scripsimus paternitati vestre et aliis dominis sancte romane ecclesie cardinalibus sub confidencia singulari, quatenus de ecclesia Poznaniensi post mortem olim domini Andree etc. vaccante, ad quam capitulum eiusdem ecclesie non potuit de aliqua persona etc. in termino eleccionis concordare, ex certis causis quas nobis post eleccionem descripserunt, venerabilem Stanislaum regni nostri vicecancellarium, quem ad dictam ecclesiam non absque annuencia dicti capituli cum fratre nostro domino Witoldo magno etc. et quibusdam consiliariis nominavimus, tamquam tutor eiusdem ecclesie et patronus, apud sanctissimum dominum nostrum papam etc. placuisset promovere, ut sibi de dicta ecclesia interventu vestrarum et precium nostrarum intuitu providere dignaretur, cuius tunc vite conversacionis et condicionis digna merita expressimus. Et ecce nobis ad huc cum prefato fratre nostro in terris Lithwanie in venacionibus vaccantibus, quidam nostri fideles nobis et postea nunccius eiusdem domini nostri pape patefecit, qualiter ipse dominus noster papa cuidam Miroslao familiari sanctitatis sue de dicta Poznaniensi ecclesia provideret. Propter quod vehementer conturbati sumus ex tante novitatis successu, qualis nunquam nobis tempore nostri regiminis sed nec antecessoribus nostris regibus Polonie, quorum memoria in benediccionibus est, nihil equale accidit, ut absque scitu vel consensu nostro regio alicui ecclesie regni nostri episcopus daretur aut pastor, cum tales presules habere nos opportet, quos ad nostra vocamus consilia et quorum mores cognoscimus et illis nostrorum secretorum omnium archana comittere minnime metuimus. Nec possumus arbitrari, ex cuius emuli hoc suggescione processit' ut sanctissimus dominus noster, quem singulari devocione preter debitam obedienciam nunquam cessamus venerari, tanto contemptu, tanta ignominia nos depressit, et iurium nostrarum regalium ac consvetudinum laudabilum in regno nostro semper tentarum condicionem, quam pro meritis nostris debuit promovere, minoravit.

Pudet igitur nos tanta pessundacione contempn(ar)i et nostrorum subditorum insultacionem veremur, qui sub nostra providencia iurium regni expectabant augmenta, prout divinis fruentibus auspiciis non decrescunt, et ecce in pocioribus confutantur quod nequaquam in obprobrium nostrum [1]) et nostrorum sempiternum poterimus sustinere, quibuscunque commitantibus nos periculis aut dampnis, que divine proteccioni tuenda committimus. Scribimus itaque toti collegio cardinalium dominorum litteras nostras, que paternitati vestre cum aliis erunt note, petentes et obsecrantes in desideriis puris, quatenus domino nostro velitis nostros et fratris nostri predicti ducis magni ad animum revocare obsequia, quibus sue sanctitati et sedi apostolice obsecundare nunquam cessavimus et svadere sinceriter, ut quem hactenus et in senium sanctitas sua et sedes apostolica sub umbra alarum suarum confoveret, iura et consuetudines antiqua nobis observando et novarum nos donis graciarum recreando, ad huc concedere dignetur reliquum vite sub obediencia sua et sedis apostolice in dulcedine quietis bone terminata, ne cogamur id quod nostre etati iam non convenit impulsa molesciarum amplecti. Specialiter autem P. V. petimus confidenter, cum semper in vobis spe solemus residere, quatenus dignemini domino nostro prefato supplicare, ut nostri intuitu provisionem istam de Miroskone factam, que multorum incomodorum prestaret incentivum, dignetur de plenitudine potestatis sue revocare et ipsam in Stanislaum predictum vicecancellarium nostrum benigniter transferre et paterne, preter quem nullum alium ad predictam ecclesiam scitote admittemus. Placeat eciam P. V. nunccios nostros quos in hac nostra promocionis prefati vicecancellarii ad P. V. recurrere contingerit humaniter suscipere et negocia cum expedicione celeri favorabiliter apud dominum nostrum et ubi expedierit amore nostri velitis promovere, pro complacencia et favore nostro speciali omni tempore placitis et votivis compensandum rependiis. Datum in Sex fluviis X die mensis decembris. Anno domini etc. XX⁰ (sic).

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 161(b) — 162. Na p 150 jest adresa tegoż kardynała: Reverendissimo in Christo patri domino Brande episcopo Placentini vulgariter nuncupato sancto Romane ecclesie cardinali amico et compatri nostro carissimo.

[1]) w kod. nostrorum.

MCCLV. *S. L. et D.* [*około* 10 *grudnia* 1426].

Król Jagiełło do kanonika Gnieznieńskiego Mirosława, aby nie sprzeciwiał się woli królewskiej przy obsadzeniu stolicy biskupiej w Poznaniu i zrezygnował na prowizyą uzyskaną od kuryi.

A rege Miroslao preposito Gneznensi.

Venerabilis devote sincere nobis dilecte! Sicut semper tibi confidimus et confidendo multa nostra communicavimus secreta et negocia commissimus contractare, ita et nunc nolumus diffidere, quod que sunt comodi et honoris nostri regni ac filiorum nostrorum racione comprehendes et nequaquam in promocionem ecclesie Poznaniensis, ad quam dudum et priusquam tua nobis innotuit provisio regni nostri vicecancellarium nominavimus cum annuencia capituli Poznaniensis, votis nostris te opponas, nec nos ad odia domini nostri pape et sedis apostolice et regnum nostrum exponas. In quo cum attavis et patribus tuis suscepisti originem et eorum addicieris (sic) sepulcris cuius eciam profectum omni fideli studio astringeris procurare et salutem, magis tibi favores nostros regios preponens qui poterint te ad priorem vel maiorem promovere dignitatem quam hanc provisionem nobis sumere

odiosam, cuius persecucio finem bonum consequi non poterit comite nobis et filiis nostris vita quibuscunque imminentibus periculis divina tuicione protegendis. Immo si sapis votis te nostris regiis conformabis et in promocionem vicecancellarii predicti quem una cum fratre nostro predicto domino Witoldo etc. in ipsam nunquam deseremus fideli nobiscum concordia aspirabis et affectu. Alias si secus feceris, non possemus tanti obprobrii et contemptus perpetuo oblivisci et sine animadversione comoditate recepta ad usum ipsius preterire. Datum.

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 163.

MCCLVI. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1426].
Królowa Zofia do papieża: wprawdzie według zleceń kuryi postępując wysłała listy i posłów do króla, gdy tenże jednakowoż na promocyą Mirosława się nie zgadza, uprasza papieża o zadośćuczynienie woli królewskiej i o wyniesienie Ciołka na godność biskupią.

A regina ad papam.

Beatissime pater domine benignissime! Acceptis nuper S. V. litteris, quibus requirebar, ut apud serenissimum dominum W(ladislaum) regem Polonie sanctitatis vestre filium devotum consortem meum carissimum, reverendi patris domini Miroslai etc. S. V. datarii et cubicularii facta de provisione et possessione ecclesie Poznaniensis de qua sibi S. V. providit promoverem amplectenda, licet tunc in remotis partibus et procul a mea presencia idem dominus rex ardua cum inclito fratre suo domino A(llexandro) magno duce Lithwanie ageret negocia, tamen velut devota filia et ancilla S. V. humilis, votis parens sanctitatis que mihi sunt in preceptum, continnuo litteras et nunccios meos ad conspectum utriusque regis etc. et magni ducis destinavi, ambos cum precatibus et instanciis oportunis flagitando et petendo, ut dictum dominum Miroslaum et provisionem de ipso factam dignarentur consentire. Et ecce pridie alia quam optavi responsa recepi ab eisdem, qualiter nequaquam annuere provisioni huiusmodi vellent, sed nec possent, ex quo prius et antequam ipsis de hac S. V. provisione innotuit, non absque capituli Poznaniensis consensu, ad ecclesiam predictam Poznaniensem venerabilem Stanislaum regni Polonie vicecancellarium nominassent, quem dudum in obsequiis et consiliis suis semper gratum et acceptum habuerunt nec hoc ipsis, ut asserunt, facere conveniret sine nota status eorum et honoris ac iurium et consvetudinum antiquorum detrimento et iactura. Ut igitur pater beatissime tantorum principum ac deinde natorum nostrorum, quorum sanctitati vestre affectu quodam singulari accepta est teneritas, prout et sanctitatis recens scriptorum et nuncciorum significavit legacio, non deficiat S. V. et sedi apostolice continua subieccio et debita clientela, supplico humiliter S. V. et devote, quatenus prefati consortis mei et filiorum nostrorum predictorum, in quos sicut paternorum profectuum comoda ita si quod absit incomoda aliqua post se patris desidia relinqueret cum periculo regni transferrentur benigne ac paterne dignetur iura conservare et honori eorum providere pro dicto vicecancellario, pro quo sanctitati vestre tanta diriguntur precamina una mecum, cum quibus S. V. et ego pro ipso preces porrigo ex corde devotas misericorditer velut pius pater et dominus vota ipsorum exaudire pro favore et gracia mea speciali, ut presidia que a S. V. semper cum consorte meo et filiis meis predictis

expectavi et tutela in offensam et ruinam iurium regalium non vertantur et spes tante confidencie remaneat derelicta. Personam sanctitatis vestre etc.

Kopia w kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. pag. 162(b) — 163.

MCCLVII. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1426].

Królowa Zofia do Mirosława kan. Gnieznieńskiego, iż czyniąc zadość jego prośbom poparła prowizyą jego kuryalną u króla, że atoli król żadną miarą na to przystać niechce. Królowa wzywa Mirosława, aby nie stawał na przeszkodzie spełnieniu woli królewskiej.

A regina Miroslao preposito Gneznensi.

Venerabilis devote noster dilecte! Pro votis sanctissimi domini nostri pape et vestris satis ut optastis apud serenissimum dominum W(ladislaum) r(egem) P(olonie) etc. consortem meum carissimum, licet tunc remote cum fratre suo domino Wit(oldo) magno duce Lithwanie regni ageret negocia, laboravimus, serenitatem suam omnibus conatibus inducendo, ut ad provisionem de vobis factam consentire dignaretur, et nequaquam potuimus proficere, sed quo minus responsum pridie contrarium recepimus. Cum igitur alumpnum et filium huius regni nostri Polonie magna vos nobilium parentum produxit condicio, cuius status pariter et nominis consortis nostri predicti ac nostri et filiorum nostrorum fervide cognovimus dudum vos zelatorem et paternarum sedium, quas colere semper prudens scit honestas, prestantem amatorem, pro quarum incremento sepe propriis cedere consvevistis profectibus, devocionem vestram petimus et hortamur, quatenus cum provisione de persona vestra facta frustra vos nolite occupare, quam nullomodo ad finem bonum deducere poteritis et effectum, nec vobis sint divicie et honores in dispendium multorum regentes ultra patrie vestre et regni profectus cariores. Dominus omnium deus vobis providebit de victoria meliori et consortis nostri ac nostra et filiorum nostrorum favores vos et gracia amplectentur, que erga vos, nisi feceritis que hortamur, cum indignacione extingventur. Datum.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 163.

MCCLVIII. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1426].

Król Jagiełło karci Pieskowskiego z powodu przeciwnych woli królewskiej zabiegów przy obsadzeniu stolicy biskupiej Poznańskiej i nakazuje by ich zaniechał.

Peskowski correptoria:

Venerabilis devote! Ut sepe et sepius audimus qualiter non attentis beneficiis nostris regalibus, que tibi preter munificencie nostre dona in promocionem tuam apud sedem apostolicam et summos ipsius pontifices a retroactis temporibus prestituimus, nonnullis nostris et nostrorum subditorum negociis quantum fuerat in te obicem te posuisti, sed non statim fidem plenam relatibus huiusmodi suscepimus, arbitrantes, hec contra te in odium ab emulis tue fortune invidentibus processisse, qui quod propriis nequeunt insidiis convincere mox aliorum laborant in illos mentes provocare. Nunc autem cercioribus relacionibus iterum edocemur, quod tu sanctissimo domino nostro pape de promocione cuiusdam Miroslai ad ecclesiam Poznaniensem multa suggesisti, ut omnem eiusdem domini nostri pape erga nostram

maiestatem et fratrem nostrum dominum A(lexandrum) alias W(itoldum) magnum ducem Lithwanie, adindignacionem, cuius querimus favores et graciam, frivolis comocionibus provocares, antique consvetudinis nostre et predecessorum nostrorum regum Polonie mores non ignorans, quod nunquam aliquem in episcopum alicuius ecclesie regni nostri per quemcumque absque scitu et consensu nostro promotum suscipere consvevimus. Et enim reminisci potuisti quocienscunque alii ad ecclesias vacantes in regno nostro se tempore nostri regiminis procurassent promoveri, quem contra nos reportarunt tropheum? Nonne cum pudore et dampno propositi sui semper effectu caruerunt? Noli igitur adversum nos malignari neque nobis sicut ceteris quos deglutis velut culices [1]), in abusione tua similem te arbitreris aut parem. Scimus sed dissimulamus et opportunitatem expectamus, ne precipitacionem et indeliberacionem que usus bone racionis abhorretur intendere videremur, qualiter subditos nostros circa curiam domini nostri predicti degentes, et specialiter quos nobis familiaritate vel obsecundacione fideli cernis adherere, infamiis et obprobriis variis in despectu nostre regie maiestatis lacessere contendis. An te credis apud dominum nostrum et sedem apostolicam quam nos sine cooperacione maiori veneramus et comoditatibus pluribus honoramus, meritis, nostris, fratris nostri predicti et nostrorum subditorum preferendum. Videris si manus nostra contra te consurgeret, quanta estimacione te dominus noster et sedes apostolica censerent? Memento quanti te in regno reputamus et summe tibi exemplum Ycaronis, qui filium corripuit ad alta volare cupientem, et desine nostros persequi quos nescis vel contempnis promovere. Cave ne penam extollencia [2]) tua corruat et ipse cadere poteris nec post casum habere sublevantem.

Kopia z kod. bibl. Praskiej N⁰ VI. A. 7. p. 160(b).
[1]) culicis w odp. [2]) extollencie tue.

MCCLIX. *S. L. et D.* [*w początkach* 1427].

Król Jagiełło wyrzuca Miroskowi, iż wbrew i pomimo woli królewskiej czyni zabiegi u kuryi celem otrzymania stolicy Poznańskiej i nakazuje mu popierać kandydaturę Ciołka.

Miroskoni indignatoria et correptatoria.

Honorabilis devote noster dilecte! Credere non possumus relacionibus de te nobis allatis, qualiter de ecclesia Poznaniensi procurasses per sedem apostolicam tibi provideri, nam dudum cognoscere potuisti et in multis experienciam recipere, qui sepius vaccantibus ecclesiis in regno nostro ad ipsas promoveri voluerunt et absque meo scitu et consensu eisdem presidere, quem finem consecuti fuerunt. Arbitramur ad huc tuo recordio insidere et cum tibi negociorum nostrorum multa communicavimus secreta et consiliorum sciolum te fecimus, in cor nostrum non potuit ascendere, ut tu tante prodicionis perniciei intenderes, cui nostra commisimus negocia et iura nostrarum immunitatum tueri, solus iurium regalium et bonorum consvetudinum regni nostri poneres te corruptorem et qui primus pro salvacione eorum, velut alumpnus et filius nostri regni ex commisso nostre regie confidencie dimicare et in acie fortem se constituere deberes defensorem, capricosissimum insidiatorem te sentirent et dolis plenum inimicum. Cum nosse poteris, quod si quis irrequisito nostro consensu et favore aliquam ecclesiam in regno nostro cathedralem qualitercunque vaccantem consequi niteretur, nedum incolam

regni et indigenam, cum hec inter omnia crimina et excessus contra regiam maiestatem duriora reputamus, sed et filium proprium prosequi vellemus et odiis ac quibuscunque possemus molesciis et obprobriis usque ad extremum posse nostrum lacessuri. Tu itaque, dę quo tantam fidem gessimus et quem graciarum nostrarum ac favorum grata prosecucione amplecti intendimus, nullis blandimentis aut suggescionibus emulorum nostrorum immo tuorum seducaris, qui tibi hoc blandiuntur, ut ad regie indignacionis odia te et fratres tuos ac cognatos inducant talem promocionem vel magis destruccionem suggerendo et svadendo, sed fidem nobis et regno nostro debitam, quam omnes parentes tui integre servaverunt et testimonia post se bone fame relinquerunt iugi devocione secteris, cum sit sacius et melius apud omnes honoris et fidei zelatores bonam famam conservare, quam thezauros comparare. Si igitur te lactaverint emuli nostri, ut pro episcopatu Poznaniensi laborares, ne acqiescas eis, quia in interitum tuum et tuorum amicorum machinantur, cum nostra prohibente potencia et auctoritate regia nostra ipsius possessio [1]) nanciscetur quibuscunque suffragiis muniantur. Porro ex quo non absque annuencia capituli Poznaniensis venerabilem S(tanislaum) vicecancellarium regni nostri sincere nobis dilectum ad prefatam ecclesiam una cum fratre nostro domino W(itoldo) magno duce Lithwanie etc., ad hec fere tocius consilii nostri accessit consensus, decrevimus promovere, devocionem tuam requirimus, hortamur et petimus, quatenus apud dominum nostrum papam debes sibi patrocinari et in huiusmodi promocione assistere, favores consilia atque auxilia impartiri et nuncciis, quocienscunque in hac re ex parte nostri vel dicti vicecancellarii occurrerint, bonam et celerem expedicionem procurari, grata nobis et accepta in eo obsequia ostensurus, omni bono tibi et amicis tuis semper compensanda. Datum.

Kodeks bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 160(b) — 161.

[1]) possessionem w kod.

MCCLX. *S. L. et D.* [*w początkach* 1427].

Król Jagiełło do kardynała Alfonsa tyt. św. Eustachego polecając gorąco promocyą Stanisława Ciołka na biskupstwo poznańskie.

Alphoncio cardinali enodatoria obsequiorum.

Reverendissime pater et prestantissime vir! Ad vos quem alta condicio extollit geniture et preter sedem dignitatis concesse honoris nativi ex stirpe regia culmen illustravit, sub confidencia tutissima in obprobriis decrevi recurrere et calamitatis inopinate despectu(m) P. V. enarrare, nam qui condicioni proximior et compassioni est clemencior. Ecce pater reverendissime, poterint reverencie vestre nostra patere obsequia, sic multis christianis principibus et catholice fidei cultoribus in universo orbe patuerunt, que non expedit nobis sub aliquo numero ponere speciali, cum ea sola domino nostro domino Martino pape moderno etc. et sedi apostolice a tempore regeneracionis nostre per baptisma [1]) cum omni devocione et humilitate aliis vacillantibus aut declinantibus sub obediencia ipsius aut suorum predecessorum militando servivimus et semper in prosperis et adversis continua fide adhesimus. Et nuper receptis sanctitatis sue contra Alfonsum regem Aragonum querelis, subito ad pedes eiusdem sanctitatis ambasiatores nostros miseramus, ut ab eius sanctitate informati, ad dictum regem se transferrent ex parte nostra et

fratris nostri incliti domini Allexandri alias Wit(oldi) etc. sibi propondituri et dicturi, quidquid sanctitas sua cum collegio suorum cardinalium decrevissent, arbitrantes nos favoribus et graciis magnis a sanctitate sua proinde refoveri. Et ecce quid egerit adversum nos sanctitas sua, non redeat paucissima auscultari. Cum enim in regno nostro antiqua consvetudine observetur, quod quocienscunque alique ecclesie vaccaverint, prelati et canonici ipsarum personam dignam de consensu regum tamquam patronorum suorum et tutorum eligere consveverunt et electum sedi apostolice presentare de ipsa illi ecclesie providendum, nunc autem defuncto reverendo patre domino Andrea olim episcopo Poznaniensi, prefatus dominus noster papa etc. non expectata eleccione dictorum canonicorum aut magnificacione nostra, in contemptum iurium nostrorum et regni nostri ac persone nostre dedecus et pudorem, quendam Mirosz sanctitatis sue familiarem, hominem nobis ignotum, ad dictam ecclesiam promovit et eidem prefecit in pastorem, per quod nobis inimici nostri immo et populus peculiaris noster poterit insultari, quod tempore regiminis nostri quando iurium regni nostri speraverunt maiora videre incrementa, in obprobrium nostrum contemplantur et dictorum iurium detrimentum. An nostra merita inter ceteros reges minori propter hoc debeant estimacione putari, quia maiore pre ceteris sanctitati sue et sedi apostolice obsecundacione deservimus et quod nobis ad profectum reddere debuit numquid exinde sequi debet contemptus et iactura? Cum itaque pater reverendissime non absque annuencia capituli Poznaniensis cum fratre nostro [2]) predicto domino magno duce Lithwanie et consiliariis meis venerabilem Stanislaum canonicum eiusdem Poznaniensis ecclesie ad ipsam nominavimus providendum, cuius vitam et mores ac virtutum insignia digna testimonia multorum recommendent, quem et nos P. V. sinceriter commendamus, petentes eandem confidenter, quatenus partes vestras intuitu nostri placeat ad prefatum dominum nostrum interponere et nobiscum sanctitati sue supplicare, ut provisio de Miroskone facta, quem ad possessionem ecclesie predicte nequaquam possumus admittere, ad execucionem non mandetur sed in prefatum Stanislaum, cuius nobis persona propter virtutes ipsius semper fuit gratissima, de plenitudine potestatis transferatur, ad amputandum odia strepitus et rumores et malorum multorum incentiva, que ex promocione Miroskonis in regno nostro possent exoriri, et ecclesie predicte Poznaniensis collapsus gravius gravari, ab altissimo premia et a nobis dignas, graciarum acciones recepturi. Hec scribimus paternitati vestre quam ex relatione Nicolai de Lassothky secretarii nostri et litteris vestris magna nobis affeccione et zelo cognovimus acclinatam etc.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. pag. 161 — 161. (b). Adr. tegoż kardynała na p. 150 tegoż kodeksu brzmi: Reverendissimo in Christo patri domino Alfoncio tituli sancti Eustachii diacono cardinali amico et fratri nostro carissimo etc.

[1]) pbapm. [2]) suo.

MCCLXI. *S. L. et D.* [*początek* 1427].

Niewymieniony książę uprasza papieża o promocyą Stanisława Ciołka na stolicę Poznańską.

Beatissime pater et domine graciose! Ad nostre pervenit noticiam, qualiter sanctitas vestra ad delacionem et suggescionem aliquorum contra illum pure fidei et probitate constancie virum dominum Stanislaum Czolek regni Polonie vicecancellarium etc., qui ut nobis clare constat pro libertatis ecclesiastice beneficiis et

sancte religionis christiane quibuslibet accomodis vires suas exposuit, adeo provocata et mota sit, quod nedum iuxta nostra et serenissimorum principum dominorum Wladislai regis Polonie etc. ac Alexandri alias Witoldi magni ducis Litwanie fratrum nostrorum carissimorum vota ad ecclesiam Poznaniensem promovere hactenus distulit, sed eciam ipsum ad optinendum ecclesiastica beneficia tanquam indignum et maleficum, ipso non citato, non audito nec convicto, inhabilitavit. Et quia pater beatissime tante rei gravitas plena sit scandali et doloris [1]) presertim cum fratrum nostrorum predictorum in promocione sui tanquam benemeriti ferveat voluntas et affectus, ipseque dominus Stanislaus de palatini genere processit, cuius genus suam reputat propriam infamiam, ideo vestre sanctitati supplico, quatenus S. V. depulso omni rancore quem [2]) erga eundem dominum Stanislaum concepit, tamquam persone benemerite de ecclesia Poznaniensi predicta misericorditer dignetur promovere in nostram et predictorum fratrum nostrorum consolacionem specialem et ut domus et fratrum suorum generositas, que contra emulorum et suggestorum predictorum protervitatem accensa sevire incepit, remedio S. V. lentiscat, eripiatur et protinus extingvatur. Anno XXVI^to^.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N^0^ VI. A. 7. p. 184.

1) dolore w kod. 2) que w kod.

MCCLXII. *S. L. et D.* [*w lutym* 1427].

Król Jagiełło do papieża Marcina V. żądając powtórnie odwołania obietnicy danej Miroszkowi na biskupstwo Poznańskie i wydania nominacyi dla Ciołka.

A rege ad papam:

Beatissime pater et domine benignissime! A tempore quo cum fratre meo carissimo domino A[llexandro] alias Wytoldo magno duce Lythwanie et gentibus nostris sacrum baptisma suscepimus semper inde(fe)ssa et fideli devocione sacrosancte romane ecclesie, aliis sepe vacillantibus aut se subtrahentibus ab eius obediencia, in prosperis et adversis, velut perfectus adhesi tetragonus, ne(c)umquam contrarium cogitavi et provido multiplicibus favoribus et gracie sedis appostolice merui honorari et specialiter sanctitatis vestre dum ad huc essetis in minoribus constituti gratissimo interventu cuius ope et studio fere omnium agendorum meorum et fratris mei predicti apud sedem apostolicam negocia pro desideriis meis optata vota susceperunt. Tunc autem oravi altissimum, ut successus S. V. dignaretur prosperare et ad sedem summi apostolatus sui, S. V. ipso prestante iam presidet, tamquam dignum sanctitatis eiusdem personam promoveri, confidentes, quod amplioribus favoribus potuisset una cum predicto fratre et regno meo sub manibus S. V. confoveri, cuius presidiis tot fuerim vota apud predecessores S. V. summos pontifices consecutus, et quecumque S. V. adversa occurerunt pro modulo facultatis mee paratum me et cum [fratre meo predicto exposui cottidie obviare, quod non ad iactancie timorem sed ut obsequiorum nostrorum devocio S. V. in oblivionem non vertatur reduco. Eu pridie querelis S. V. de rege Aragonum mihi missis auscultatis et auditis fere pari cum S. V. exacerbacionem inhorrui contra ipsum et continuo ambasiatores meos et predicti fratris mei cum aliquibus enceniis S. V. ad pedes offerendis S. V. decreveram dirigere de consilio S. V. et reverendissimorum dominorum cardinalium ad eundem regem Aragonum profecturos et exoraturos

regi predicto, quidquid S. V. ipsis commisisset. Sed postquam intellexi in obprobrium meum dedecus et pudorem iuriumque meorum regalium pessumdacionem et gravamen S. V. quendam Mirosconem ad ecclesiam Poznaniensem absque scitu et consensu meorum contra morem solitum significacionibus meis aut capituli minnime expectatis fuisse promotum, qualia nunquam a predecessoribus S. V. mihi vel meis antecessoribus contingerunt, conturbatus et dolens de tanta mutacione predictos nunccios meos et fratris mei ad tempus revocavi, arbitrans apud sanctitatem vestram accessum ipsorum non esse acceptum et obsequia mea ingrata, ex quo putaverim, hanc provisionem ex suggescione emulorum meorum qui apud S. V. meis invident successibus processisse. Ne igitur pater beatissime supergaudeant mihi inimici mei et congratulentur malis meis qui querunt animam meam quemadmodum alias sub spe firma et fiducia exaudicionis perfecta per alias litteras meas priores S. V. una cum fratre meo predicto supplicavi pro venerabili Sta(nislao) C(iolek) regni mei vicecancellario semper mihi gratissimo, qui longo tempore mecum pondus diei portavit et estus non cessavit in hoc malo tempore quo mundus positus est in maligno studio sue vigilancie comoda quoque ecclesie velut miles intrepidus contra heresiarchas presencium errorum procurat, quem dignum et idoneum ad pontificatus honorem inter ceteros viros regni nostri ecclesiasticos ad quos mentem converti studiosam reputavi et cognovi, cuius digna testimonia conversacionem sue et vite multis transiverunt in exemplum, et nunc supplico S. V. cum eodem fratre meo predicto, Sta(nislao) vicecancellario etc. quem S. V. per easdem litteras meas ad ecclesiam nominavi et nomino pro presenti a qua nominacione nequaquam intendo recedere, quatenus non obstante provisione de Miroskone facta vel ipsa revocata quam non licet quovismodo ad quascunque mihi admittere instancias, sibi de ecclesia Poznaniensi predicta benigniter et paterne providere pro gracia mea et favore meo et dicti fratris mei speciali. Credo enim quod S. V. me et fratrem meum cum dominiis nostris qui semper constanter ecclesie romane, S. V. et sedi apostolice incommutabili devocione obsecundavimus et nunquam vellemus ab eadem ecclesia deficere, comite nobis vita, propter unicam personam Miroskonis, qui ex habundancia graciarum S. V. poterit in aliis consolari, cum omnes predecessores V. S. magnis nos amplexi sunt favoribus et in iuribus honoribus solitis servaverunt, nequaquam despiciet nec eum utiliorem et magis accomodum S. V. et sedi appostolice ultra me et fratrem meum reputabit. Hanc nobis S. V. gloriam et hunc honorem obtineat in me et fratre meo favoribus me et graciis fovendo ac munificencia sedis apostolice irrogando, que alii S. V. predecessores continuis fomentis graciarum plantaverunt. Nec sinat nos S. V. fomenta querere in ortis alienis, qui sub umbra et alis S. V. volumus redempcionem expectare. Personam S. V.

Kopia, z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 159 (b) — 160.

MCCLXIII. *S. L. et D.* [*w lutym* 1427].
Król Jagiełło w tejże sprawie do kardynałów.

A rege cardinalibus.

Reverendissimi in Christo patres amici et fautores carissimi! Nuper P. V. scripsisse noverimus et nostrorum peticionum desideria porrexisse, quatenus intuitu nostri apud dominum sanctissimum nostrum M(artinum) papam etc. venerabilem

Sta(nislaum) regni nostri vicecancellarium nobis gratissimum cuius merita et condiciones ex eisdem scriptis nostris patere vobis potuerunt placuisset promovere, ut sibi de ecclesia Poznaniensi dignaretur providere, et huius habuimus firmissimam fiduciam, quod ad promociones paternitatum vestrarum, quorum consilia non consveverunt declinare et precum nostrorum quas sanctitati sue ex toto corde pro ipso porreximus interventu semota omni difficultate, de dicta ecclesia illi providisset. Et ecce quod nunquam nobis aut antecessoribus nostris accidit preter omnem spem ingrata nos novitas inopinate concussit, quomodo prefatus dominus noster papa absque scitu et consensu nostro non expectatis scriptis vel nuncciis nostris capituli Poznaniensis, prout aliis temporibus sanctitas sua et predecessores sui summi romani pontifices nostras et antecessorum et capitularias significaciones in huiusmodi promocionibus ecclesiarum expectabant, in detrimentum et pessumdacionem iurium nostrorum regalium et bonorum consuetudinum contemptum, dudum cuidam Miroslao sanctitatis sue familiari de dicta providit ecclesia. Cernite patres conspicui et vate(s) vivifici, si hec in conspectu sanctitatis sue opera nostra et devocio meruerunt, ut infra aliorum regum principum quos nobis dispar condicio non equavit taliter pessundemur et in dedecus regni ad suggescionem emulorum nostrorum, uti hec nobis tanta abieccio demonstratur, despectui habeamur? Quid enim sanctitati sue displicuit aut huius contemptus levitatem induxit et propter unicam personam prefati Miroslai nostram et incliti fratris nostri domini A(llexandri) alias W(itoldi) magni ducis Lithwanie studia sancte romane ecclesie sanctitati sue et sedi appostolice cottidianis exhibita obsequiis levipendat, vos iusti iudices et mundi vera lumina equo pondere libretis et cognoscite, si pro meritis nostris iusta nobis premia laboris largiuntur, an hec promocio persone singularis levis fame nobis fratri nostro predicto et dominiis nostris odiorum debeant esse occasio et incomodorum intentivum. Paternitatibus vestris et orbi universo liquere potuerit cum quanta devocione et fervore semper sancte romane ecclesie obsecundaverimus, nec umquam post suscepcionem sacri baptismatis post alios in devia oberrandos domino auspice discedimus sed fixos et inmobiliter cum subditis nostris tam in adversis quam prosperis cum sanctitate sua summis pontificibus sanctitatis sue predecessoribus perseveraremus et perseverare vellemus comite nobis vita. Ad vos igitur recurrimus et P. V. petimus, quatenus velitis sanctitati sue persvadere, ut nos cum fratre nostro et subditis nostris quos plantavit dextera vestra in iuribus que nobis a sanctitate sua et predecessoribus suis absque interempcione aliqua et predecessorum nostrorum fuerunt observata, pedibus sactitatis sue adherentes, non despiciat, sed benigniter conservet. Oportet enim nos iuribus nostris regalibus sub quibuscumque uniti periculis, a quibus divina preservabit potencia, recurrimus et petimus sinceriter et ex corde, quatenus velitis vos interponere et obnixis interventibus S. S. flagitare, provisione prefati Miroslai revocata, quem poterit de aliis graciarum suarum habundanciis contentari, venerabili Stanislao regni nostri vicecancellario, quem per alias litteras nostras paternitatibus vestris tamquam benemeritum et idoneum, pontificalem ascendere dignitatem, cum expressione condicionis et meritorum suorum recommitti petivimus, dignetur de dicta Poznaniensi ecclesia benigniter providere. Nequaquam enim possumus hic consolari donec nominacio vestra de persona dicti vicecancellarii nos et fratrem nostrum predictum non absque capituli Poznaniensis annuencia facta finem bonum sorciatur et effectum, nec aliquem possemus alium preter ipsum ad dictam ecclesiam possessionem ipsius admittere per quecumque

suffragia et cuiusvis instanciis suavi nobis districta commissione indictis. O patres prestantissimi, reminiscimini laborum fidei et studiorum nostrorum, quibus semper sedem apostolicam et dominum nostrum sanctissimum fuimus venerati, ut odiis et futuris incomodis seminariis fructuosa vestrorum consiliorum providencia occurratis, habentes nos recommissum et gentem nostram, ne [1]) propter unius promocionem eiusdem persone levis, agmina tante multitudinis contempnatur, providentes sapienter.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 160—160(b).

[1]) et w kod.

MCCLXIV. *W Międzyrzeczu* 2 *stycznia* 1427.

Król Władysław Jagiełło pisze do w. mistrza w sprawie przyszłego zjazdu ich pełnomocników i dziękuje za wydanie wrogiego mu człowieka, którego deportować kazał na Ruś.

Wladislaus dei gracia rex Polonie
Lithwanieque princeps supremus et heres Russie etc.

Magnifice et venerabilis amice et compater noster dilecte! Gratum nobis fuisset quod limites granicierum, que hactenus inter terras regni nostri ex una et terras ordinis vestri partibus ex altera non determinate pendent atque indecise, amicabilem finem et absque fatigis et impensis recepissent, prout hoc ipsum per nunccios vestros, videlicet commendatorem Balgensem et plebanum de Thorun, qui hic in Lithwania aput nos et preclarum principem dominum Allexandrum alias Wytoudum magnum ducem fratrem nostrum carissimum fuerunt constituti, vestre intimaveramus amicicie. Sed ex quo vobis videtur, quod fiat huiusmodi limittacio (sic) secundum notulam alias in Grodno factam, videre nostro hoc comode fieri non poterit, nisi post festum pasce, in die et termino qui vobis competens videbitur designando, et hunc nobis vellitis intimare. Preter ea regraciamur amicicie vestre, quod ad vota nostra et prefati fratris nostri domini magni ducis illum hominem, de quo sepius vestre scripsimus et intimavimus amicicie et compaternitati liberum dimisistis, quem ad partes Russie iam de facto comisimus deportandum. Datum in Myedzirzecze, feria quinta in crastino circumcisionis domini. Anno millesimo quadringentesimo vicesimo septimo.

Ad mandatum domini regis Wladislaus
de Opporow decretorum doctor prepositus Srzedensis.

[Adr.]: Magnifico et venerabili domino Paulo de Rusdorff ordinis sancte Marie domus Thetunicorum magistro generali amico et compatri nostro dilecto.

Oryginał, z resztkami czerwonego wosku po pieczęci, w Arch. Król. N. Z. Szuflada XXII. N. 7. Poniżej adresy: Gekomem czum Elwing am fritage noch den heilig. dreikonigtagen im XXVII iore. Von den grenczen czwuschen dem reich czu Polan und des ordens. Item danket vor dem mortbornner.

MCCLXV. *W Mereczu* 27 *stycznia* 1427.

W. ks. L. Witołd objawia w. mistrzowi swe ukontentowanie z powodu mającego się odbyć zjazdu około Drezdenka celem załatwienia spraw spornych o granice pomiędzy Polską a za-

konem, uwiadamiając go zarazem, jak nakłaniał króla Polski, aby według układów w Grodnie zdał tę sprawę na sąd 4 rozjemców.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Euwirn briff habin wir wol vornamen, in deme ir uns schreibt, wie das ir noch begerunge des allirdurchluchtigsten fursten herrn konige czu Polan etc. unsirs lieben bruders ein tag umbelange Dreszen czu volfuren die granicze XIIII tag noch desen nehistkomenden osterheiligen tagen gelegit und uffgenamen habit; das ist uns czumale lieb, den ouch geliebit der herre konig und uffgenomen hat, went wir mit im dorumme vort und ouch nu vil geredt habin, das her io uff die vire und dornoch, ab is nott wert sein, uff den obirman wil lossen, noch der vorschreibunge die czu Garthen geschan ist. Und ouch iczund wir mit im vil geredt und in gebetin habin, das her den seinen, die her czu dem tage senden wirt mite ingebe, das sie umb ein cleins kein usstosse mit den euwern machen sullen, sundir das die sache iczund ein gutt ende nemen. Desgleich sullit ir ouch mit den euwirn bestellen, das sie czu einem beqwemen genegit werden, went is duncket uns ouch vor euch gut sin, das die sache unvorczoglich geendet und vorbrocht muchten werden, und das ir deste ee mit dem reiche czu Polan czu einer gutten fruntschaft qwemet. Gegebin am unsirm houfe uff dem flisse Merecz am montage vor purificacionis Marie. Anno etc. XXVII°.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdorff homeister Dutsches Ordins unsirm lieben besundern frunde.

Oryginał na papierze (oznaczony wodnym znakiem dzwona) z resztkami po pieczęci. Powyżej adresy napisano: Gekomen czu Barthen am montage nach purificacionis im XXVII iore. Von dem tage czu Dryszen, XIIII tage nach ostern. Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 34.

MCCLXVI. *W Rzymie* 30 *stycznia* 1427.

Bulla Marcina V., mocą której poleca ks. L. Witołdowi wziąść kapitułę i kościół Rygajski w protekcyą i obronę przeciwko napadom niewiernych, jakoteż przeciwko tym, którzy rzeczoną archidyecezyą z praw jej wyzuwają.

Martinus episcopus servus servorum dei. Dilecto filio nobili viro Allexandro alias Witoldo duci Littwanie salutem et apostolicam benediccionem. Quia venerabilem fratrem nostrum Henninghum archiepiscopum, et dilectos filios capitulum Rigensis ecclesie, qum ad defendendum fidem katholicam in illis partibus contra infideles et eiusdem fidei emulos sibi vicinos, pre ceteris fervencius pugnare ac se et sua iugiter exponere consveverunt, paterna ac sincera [1]) caritate merito complectimur, ipsosque et eorum subditos et vasallos pro conservacione et iuramento felici dicte fidei contra prefatorum infidelium et emulorum ac quorumcunque aliorum molestatorum et perturbatorum incursus protegi et defendi, ac in suis iuribus et libertatibus efficaciter confoveri supremis desideriis affectantes, et sicut accepimus fili dilecte, cum tua nobilitas quedam habet dominia, terras et loca, partibus Livonie in quibus dicta ecclesia sita existit satis vicina, propter que favor tue nobilitatis eisdem archiepiscopo et capitulo tam in resistendo dictorum infidelium incursibus, quam [2]) eciam in conservandis suis libertatibus et iuribus huiusmodi

quamplurimum fructuosius fore dinoscitur et ecciam oportunius, nobilitatem eandem quam ad conservandum et defendendum ecclesias et ipsarum personas et iura ferventissimam fore cognovimus et cui eciam super hoc scripsisse meminimus, iterum, licet recensendi [3]) non arbitremur opus existere, [4]) paternis affectibus requirimus et rogamus, quatenus archiepiscopum, capitulum, ecclesiam predictos et vasallos predictos eorumque castra, villas, terras, possessiones et bona pro nostra et apostolice sedis reverencia suscipiens tue nobilitatis patrocinio favorabilirer recomissos, eis tam in conservandis augendis et recuperandis suis iuribus et libertatibus, quam ecciam in resistendo incursibus huiusmodi, quociens opus fuerit, et ipsam tuam nobilitatem duxerint requirendam, contra infideles molestatores et perturbatores prefatos [5]) efficaciter foveas [6]) consulas et assistas ac oportuna prest[es] [7]) et favores. In hoc eciam rem deo et nobis plurimum gratam facies et indelebilem laudem in mu(n)danis consequeris. Datum Rome aput sanctos apostolos III kalendas Jannuarii pontificatus nostri anno decimo.

Odpis bulli na papierze; atrament tak zbladł iż zaledwie z natężeniem odczytać można pojedyńcze wyrazy. Po drugiej stronie tą samą ręką, bladym atramentem: Copia bulle domini pape. Arch. N. Z. Szuflada XVII*a*.

[1]) stoi sinceris. [2]) stoi ipsam. [3]) rescribendi? [4]) stoi existentes. [5]) dwa razy. [6]) stoi faucas. [7]) papier w tym miejscu wytarty.

MCCLXVII. *W Krakowie* 6 *lutego* 1427.

Podkanclerzy Ciołek zdaje sprawę w. ks. Witołdowi, w jaki sposób załatwił dwie powierzone mu sprawy (jedna dotycząca mieszkańców Rusi; druga bliżej nie podana) w obec panów koronnych, powracających ze zjazdu, i doradza w. księciu, aby za wpływem jego oznaczono miejsce przyszłego zjazdu blisko granic Litewskich.

Caro L. C. I. N⁰ CII. p. 180.

MCCLVIII. *W Kronsztadzie* 21 *lutego* 1427.

Król Zygmunt pisze do kr. Jagiełły w sprawie granic spornych w Nowej Marchii. (ceduła).

Ouch schreibt euwir bruderschaft von dem geschefte der grenitczin der Nuwenmarke, in welchem geschefte czwuschin euwir bruderschaft und den Pruwszen wart entsproszen eine clage. Der obir antwertte wir, das uns gedechtig ist, das wir euwir bruderschafft geschrebin haben in dem nehesten vorloffen sommer, das wir bereit weren umb der entschedunge der selben greniczin czusenden unser sendeboten, und in sulchen ende den edlen Went von Ilemberg, unsern getruwen liben rath, hatte wir usgefertiget ken Pruwszen und noch des selben wegfertigunge einen andern merklichin man im czur seite sulde wir mit im gefertiget haben. Sunder als her itczund was usgerichtet und uff dem wehe, do schrebin uns dei Pruwszen, wie sei mit euwir bruderschaft und herczoge Wytaudt unserm allirlibsten bruder vorgedocht hetten eine sulche eintracht gemacht, dei wile hir beide in menschlichin weszen weret, keine czwuszen euch umb das teil der greniczin sulde eine clage adir czweitracht enspriszen, das wir doch dowedir us euwern scriften vornemen. Nicht minner ab euwir bruderschaft berarende [1]) ist in dem vorsatcze, das wir czu entscheidunge der selben grenitczen sullen dei unsern bothen senden, wir zint beeit in deme den boten euwir bruderschaft czu folworten, denne wen ir uns einen

benumpten tag cziet und stat wert besteitigen, denne welle wir dei unsern mit aller gutwillichkeit senden. Gegebin czu Brassouie am fritage vor suntte Mathiastage des apostels unser reich des Ungerischin im XL. des Romischin im XVII. und Benemen im sibbenden etc.

Kopia ceduły zdaje się tłomaczenie z łać. z listu Zygmunta króla do Jagiełły. Porównaj N⁰ MCCLXX. w Arch. król. Szuflada XXI. *a* N⁰ 66.

[1]) czytaj: beharende.

MCCLXIX. *W Dynaburgu 7 marca* 1427.

Komtur dynaburski donosi mistrzowi Inflanckiemu, iż poselstwo Nowogrodzian, jak mu pisze szpieg z Litwy, obdarzyło hojnie w. księcia Witołda, jako też jego panów wielu sztukami jedwabnej materyi, żywymi sobolami, kosztownemi szubami i kunami. Poselstwo, na którego czele stoi czterech najdostojniejszych bojarów Nowogrodzkich, bawiło w 350 koni przez 4 dni w Wilnie; obecnie udało się do Trok, dokąd książę zwołał swoich bojarów i ma z nimi tajną naradę. Wieść niesie, iż połowa Witebska spłonęła ogniem.

Minen wilghen steden underdanighen horsam to vorn all weghe. Erwirdiger leve her meister! Ik bidde juwer erwerdichkeit weten, alse ik iu sede, dat ik ein deinre gesant hadde in Littowen ume mins eigen werves willen, und ok ume tidinge, allse von der boden weghen von Nowgarden. Des bidde ik iuwe erwerdichkeit to weten, dat unse deinre sunderge neine tidinge konde verffaren, men dat zee Wytouwden hochliken begiffteten mit vil zidenstukken und mit levendigen sabell und ok mit kostliken suben und mit martern. Ok so begiffteden zee ffuste all meistlich sin upersten beyaren. Ok erwerdiger leve her meister, so leghe de boden IIII. nacht to der Vyllen, dewille dat unser deinre dor was mit Wytouwden, und reden mit Vitouwden von der Vyllen to Trakken. Und de boden hedden III$^1/_2$^c perde und sint IIII. de upersten beyaren binnen Nowgarden. Und Vytout hadde to der tid sin upersten beyaren all to hope gheladen, und wat zee dedinghen, dat en konde numment vervaren, dat was all heimelik. Wat ik dor hir neist kan von vervaren, dat wil ik juwer erwirdichkeit gerne scriven; und ik hebbe von verlinge woll vernomen, wu dat Vytebeko (sic) an deils verbrant zi. Sunderlinge en weit ik juwer erwerdichkeit anders nicht to scrivende. Ju erwerdichkeit und ju ghesuntheit bevele ik dem allmechtigen god lange to saliger tit. Ghescreven to Danneburch, des vridages vor invocavit anno XXVII. etc.

Compthur to Dunneburch.

[Adr.]: Deme erwirdighen meister to Lyffland mit gantzer werdichkeit dach und nacht an all sumen dd. l.

Oryginał listu na papierze z resztkami po pieczęci na żółtym wyciśniętej wosku. Oryginał ten przyłączył Namiestnik mistrza w Inflanciech do swego listu. DD. Kirchholm am mittewochen noch invocavit Anno etc. XXVII⁰ i odesłał go W. Mistrzowi z dodatkiem: werde wir ichts furder worafftiges von erem gewerbe an herczog Wyttowdt vornemen, [so] welle wir euwir erwirdigen gnoden zcu der zceithen unvorczogen schreiben.

Oba listy oryginalne w Archiwum król N. Z. Szuflada XVII *a*.

MCCLXX. *W Dubiczu* 17 *marca* 1427.

W. ks. lit. Witołd, odpowiada na zapytanie w. mistrza, dla czego król Polski nie uwiadamia go w sprawie umówionego zjazdu około Drezdenka, zapewniając, jako w tej sprawie natychmiast pisze do króla. Donosi o treści listu króla Zygmunta do Jagiełły, którego kopię mu posyła. Uwiadamia o wyprawie ks. Zygmunta na Turków, o Tatarzech, o przebiegu swej słabości, jakoteż o Pskowianach, którzy przyobiecaną mu ilość srebra przysłali. On jednakowoż możnych i bogatych jeńców, których ma u siebie w niewoli, wydać nie chce poselstwu pskowskiemu.

Alexander andirs Witaudt
von gotis gnaden grosfurste czu Littawen und czu Reussin etc.

Erwirdiger herre homeister! Euwirn briff haben wir wol vornomen, in deme ir uns schreibet, wi daz euch der allirdurchluchtigste furste und herre Wladislaus konig czu Polan etc. unser allirlibste bruder noch keine antwirt geschreben hette, ap seine gnade virczentage noch den czukunftigen ostirn seine botin senden welde off di grenicz bei umblang Drisen, di do czufolfuren etc. Herre meister, wir schreben von staten an, an den herren konig, do uns euwer briff wart geantwurt, seine gnade bittende, daz her euch eine antwirt schreiben sulde off di sachen, und wir auch andirs nicht wissen, wenn daz seine gnade euch schreiben wirt, so her von uns aus Lyttawen in sulcher meinunge gescheiden ist, daz her seine rethe[1]) off den selben tag hin kein Drisen schicken welde, und dorczu seinen rethen befelen welde, daz si sich mit den euwern fruntlichen entschichten sulden. We[nn] were is sache, daz si sich mit den euwirn nicht fruntlichen entschichten mochten, noch obir eins mit den euwirn komen mochten, so sulden si is off fire lossen komen, noch deme, also is czu Garten geendet ist und vorschreben. Auch so hat der herre Romische konig unsirm allirlibsten bruder dem herren konige czu Polan etc. geschreben seinen briff, unde under andern sachen schreibet her [im], wi daz im di Preussin, bei dem wir euch und euwirn orden vornemen, geschreben sulden haben, daz ir und euwer orden [mit] dem egenanten herren konige czu Polan und uns eine sulche vorrichtunge gemacht sulden haben, daz di weile der egenan[te] konig czu Polan und wir lebenten, keine bewegunge noch czweitracht umb di grenicze nicht sulden sein noch entsteen; desselben artikels senden wir euch eine aus[sc]rift hirinne vorslossen, in dem ir selbir dirkennen werdet des egenanten herrn Ro[mi]schen konigs meinunge und willen. Auch schreiben wir von staten an dem herren konig von Polan, daz wir des nicht ge[scre]ben wulden, daz im ewir erwirdikeit sulche sachen suldet haben geschrebin, di czwuschen uns nie sint gewest gehandilt. Sunder daz, daz der herre konig von Polan euch und euwirn orden von der greniczen folfirunge czwusschen dem konigreich czu Polan und der Nawenmarke ledig gelossen hette, und di mit dem Romischen konige welde volfuren und enden. Auch habet ir uns nawe czeitunge geschreben, den wir euch dancken und schreiben auch euwir erwirdikeit nawe czeitungen di iczunt bei uns sint, wi daz der egenante herre Romische konig binnen korcz auf Worczlandt geczogen ist, do her wider di Turken eczliche weile gelagen hott. Und Dan[2]) der Grossen[3]) Walachye, andirs Besserabia genant, ein herre gesaczt [ist] von dem Romischen konige, der ist iczunt bei im, und Radul der ein herre ist desselben

landes gesaczter von den Turken, der helt daz selbe landt inne mit gewalt. Auch so sint iczunt in dem Thatarischen gefilde wol fumff keiser, sundir der der do mit unser hulfe di Orda gewunnen hat, und des son iczunt bei uns ist, der ist der mechtigste, und helt di Orda mit macht. Auch so sint iczunt unczellich fil Thattarn in unser landt [gekommen] als umblang Kywen, dem meresstrande und in di Podolia, di do iczunt kriges vordrossen sint und sich mit pherden vorczolt habin und suchen en frede und fredliche wonunge in unsern landen. Auch sint is am freitage drei wochen [gewest] daz wir krank woren, sunder nu mit gottes hulfe ist uns bas wurden, also daz wir nu geen, steen und siczczen, alleine daz wir noch ettwas bei innen hiczcze leiden. Auch so i[st] di irluchte unser libe hausfrawe noch krang, sundir wir auch ir besserunge czu gotte getrawen. Auch wenden [4]) wir, daz wir euch geschreben hetten von den Pleskawern, und do wir frogten [5]) unser schreiber, di uns sageten, daz wir euch des nicht hetten geschreben. Nu so wellet wissen, daz si in dem vorgangenen winter bei uns sint gewest und uns daz sulber, des [sie] [6]) sich uns vorbunden hatten czu gebin, gebrocht haben, und di allirmechtigsten qwomen czu uns, und alle unsir gefangene der ettwas fil was, und merklich reicher, di gestalten si mit groszir demut und boten demutlicklichen vor si, der wir doch nicht haben frei gelassen. Gegebin czu Dubicz am montage noch reminiscere. Im XIIII^{C} und XXVII. jare.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauel von Russdorf homeister Dewczis Ordens unserm besunderem liben Frunde.

Oryginał na papierze zupełnie zniszczony z powodu wilgoci; w kilku miejscach naddarty, — atrament tak zbladł, iż pismo zaledwie daje się odczytać przez lupę. Nad adresą: Herczog Witaudt macht. Geantwert czu Marienburg am tage Annunciacionis beate virginis jm XXVII jore. U dołu: hirinnen ist eine latinische czedel. Jestto ta sama, którą znamy atoli tylko w niemieckiem tłómaczeniu, i umieszczamy pod N. MCCLVIII.

Po pieczęci zaledwie ślad widoczny. List ten a raczej posłannik musiał przebyć ciężkie przygody; widać to po śladach błota pozostałych na liście.

[1]) Po przekreśleniu boten. [2]) po dann wtrącono błędnie: der. [3]) po grossen błędnie: Wach. [4]) cs. wähnten. [5]) dwa razy powtórzony wyraz. [6]) z tego słowa, które pisarz zapomniał napisać tylko długie s pozostaje.

MCCLXXI. *S. L. et D. [w marcu* 1427].
Władysław Jagiełło oznajmia księciu Medyolańskiemu, Filipowi Marya Angelo, o śmierci swego syna i posyła mu upominki.

Preclaro principi domino Philippo Maria Angelo dei gracia duci Mediolanensi illustri consangvineo nostro carissimo. Preclare princeps illustris frater noster carissime! Sincere caritatis affectu, quo nos mutua vicissitudine prosequimur, invitati de vestri utriusque hominis hospitate et felicibus successibus audire nos delectat, quibus et nos altissimi suffragante dextera potimur, salvo, quod paulo ante Kazimirus noster secundogenitus prout domino placuit ab hac luce decessit [1]), cuius funera perferimus in luctu et pectoris [2]) temperamus dolorem, ex quo tributum quod humana ex debito nostre solvere tenetur tolli non poterit effusione lacrimarum. Placeat ob hoc vestre sinceritati nobis de vestris nuncciare successibus, in quibus ut premittitur delectamur tociens, quociens nuncciorum commoditas possit haberi. Pro vestra consolacione mittimus duos accipitres, unum album et secundum pro capiendis arduis agilem et velocem et tercium girofalconem [3]) pro aucupacione

diversarum alitium aptissimum, una cum nostris falconistis presencium ostensoribus, quos si vestra suadebit necessitas consangvineitas vestra ipsos retinere apud se aut ad nos remittere poterit, iuxta beneplacitum vestre voluntatis. Datum.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 177. (b).

[1]) Zmarł on 2 marca 1427 r., co nam służy za podstawę do datowania listu. [2]) perfectis w kod. [3]) girofalcum w kod.

MCCLXXII. *S. L. et D. [początek kwietnia* 1427].

Król Zygmunt do króla Jagiełły, wyrażając kondolencyą z powodu śmierci syna i winszując brzemienności królowej, jakoteż prosząc o przedłużenie terminu w sprawie uregulowania granicy ze strony Nowej Marchii.

A rege Hungarie domino regi Polonie.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, serenissimo principi domino W(ladislao) eadem gracia regi Polonie etc. fratri nostro carissimo salutem et fraterni amoris continuum incrementum. De obitu secundogeniti V. F. rumore nunc audito conpassionis dolore ceu (sic) ex fraterno amore convenit sumus perfusi, verum tamen illi cuius nutu cuncta reguntur et qui quod dedit abstulit summa graciarum accio est referenda, potissime ex eo, quia ipse V. F. secundogenitus purus et innocens ac omni mundus cogitacione peccati ab hoc nequam seculo gloriam indubitanter sempiternam evolat. Super hoc autem quod illustrissima et carissima soror nostra conthoralis V. F. regina rursum granda fore dicitur admodum sumus iucundati, exorantes altissimum, ut in prolis multiplicitate vestram felicitet serenitatem. De termino vero limitacionis inter eandem F. V. et Cruciferos de Prussia facta nobis intimacione grates agimus eidem F. V. Verum licet frater carissime secundum scripta V. F. quosdam de nostro consilio libenter mitteremus ad terminum festi sancti Urbani proxime venturi, sed illi consiliarii nostri, quos ad hoc mittere intendimus, sunt in Slezia et Lusacia constituti, quos infra tam brevis temporis spacium inibi accessuros pro huiusmodi negocio possumus expedire. Idcirco eandem V. F. affectuosissime rogamus ex intimis desideriis ab eadem cupientes, quatenus placeat et dignemini terminum huiusmodi super metis et limitibus disponendum a predicto festo sancti Urbani ad octavam sancti Johannis baptiste primitus venturam differe et prorogare, ut nos interim nostros inibi mittendos ambasiatores comodose et decenter dispositos ac omnino paratos ad predictum diem octave sancti Johannis baptiste mittere et destinare valeamus, et ut ipsa limitacio inter F. V. et dictos Cruciferos fine laudabili terminetur omnesque ulterioris quescionis et controversionis materie superinde orte et suscitate sequantur et falce pacis penitus succidantur, scripsimus magistro Cruciferorum, auctoritate romana regia districcius precipientes, quatenus ad predictum octavum diem post festum sancti Johannis baptiste cum predictis nostris ambasiatoribus ad locum deputatum aut personaliter ire aut sui ordinis Cruciferorum nomine certos nullatenus mittere pretermittat. Datum [1]).

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 179(b) — 180.

[1]) Śmierć drugiego syna króla Jagiełły nastąpiła według Długosza (XI. p. 346 wyd. Przezdz.) drugiego marca 1427 r. Św. Urbana przypada na 25 maja a jest oznaczone w liście jako proxime venturum, wnosić przeto należy, że list ten datowany w początkach kwietnia 1427 r.

MCCLXXIII. *W Brześciu lit.* 6 *kwietnia* 1427.

W. ks. lit. Witołd, uwiadamia w. mistrza o powodach, dla których król polski nie może na termin wysłać pełnomocników swoich do Drezdenka, posyła mu kopię listu króla doń pisanego, w którym się tenże tłumaczy, dlaczego zjazd odłożyć musi aż do św. Urbana; donosi mu o swoim wyjściu ze słabości, prosząc, aby jeśli przed Wielkanocą zechce mu napisać lub poselstwo doń wysłać, wprost do Grodna je wysyłał.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Litthauwen etc.

Erwirdiger herre meister! Euwir briff ist uns gestern brocht, den wir wol vornomen habin; in dem ir uns schreibet, wie das der herre konig czu Polan etc. unser lieber bruder euch noch nicht geschreben hette umb den tag den die sine rate mit den euwern sulden gehalden habin umb die granicze bei Drezen XIIII. tag noch czukomende ostern heiligentagen etc. Lieber herre meister, nu am nehist vorgangen fritag sint uns von dem egenanten herrn konige czu Polan etc. brife komen, in den her uns undirandern sachen schreibet, wie das den sinen prelaten und herrn der gedochter tag XIIII. tag noch ostern mit euch geramet nicht beqweme dawchte sin uff die czeit und wie sie den vorbas bis uff sinti [Ur]bani nehistkomenden tag vorlengit habin, des artikels wir euch ein abschrift senden, dorus ir selbir wol vornemen werdet worumme sie denselben tag so lang vorczogen habin, das wir uns och wundirn worumme sie die sache lenger und lenger vorczihen, welchen tag doch der egenante herre konig selbir hir czu Lithauwen uff unsre begere uffgenommen und vorliebet, und euch doffon mitsampt uns czu der czeit geschreben hetten, sundir worumme [i]s geschihet, das sie denselben tag also vorczogen . . .sen worumme is sei. Ir bedurft nicht [v]on . . . keinen czweifil habin, das das andirs geschege denn also, als is czu Garthen gemacht und vorschrebin ist, wo sie sich mit den euwirn fruntlich nicht muchten entscheiden, so sullen sie uff die fire [la]ssen komen, als wir das mit dem herrn ko[nige] endlich geendet habin. Ouch als ir uns schreibet danckende, das wir euch czu dem herrn konige czu Polan etc. unserm liebin bruder entschuldigen habin des, das ir suldet geschrebin habin [dem] herrn Romischen konige, wie das ir mit uns obirein komen weret also, das ir der egenanten graniczen nicht graniczen noch entschichten suldet is. . . me unser beiden tode etc. Is ist wor das wir is geschrebin also habin und noch he[utigen] tages wir gerne schreiben wellen und euch bewaren wo wir kunden und mochten an euwir ere [und] an euwir gute. Ouch als ir uns nehist geschrebin habit [1]) czeitunge von der vorbindu[nge der Schle]sisschen fursten mit etlichen Behemischen herren wider die Hussen, also hot uns ouch nu [der egenante herr] konig czu Polan etc. ein abschrift gesandt, wie sie sich underandern vorschrebin und vorbunden habin. Ouch hat her uns gesandt czeitunge die im von Rome geschrebin sint, wie is in dem Walischen landen steet und von dem orden von Rodis der aller nauwe mere wir euch abschrifte in diesem briffe vorslossen senden. Ouch als ir uns schreibet, wie das euch unser krankheit leid was, und do ir vornamen habit, das wir uns [u]s unserm kranckheit gebessirt habin, des seit ir fro [ge]wesd, der frontschaft und des gutten willes wir euch czumale annemlich dancken, und des gleich wir gunnen euch gesundheit und alles gutes, dofon wir

ofte gerne horen wolden, und [wisset von] gotes gnaden wir sein wol gesund und [uff] die jahit iczund reiten und . .ynnen und unser . . . . [2]) desgleich ouch mit gotis hulfe sich iczund wol bessert. Ouch ir habit uns den briff uff Cauwen gesandt, und wir sint hie bei Garthen und das ist ferre muhe. Hirumme werdet ir wellen uns icht vor ostern schreiben adir empitten, das sullet ir hie gericht ken Garthen czusenden. Sundir noch ostern werden wir die Memel abeczihen, so mogit ir denne abir uff Kauwen senden was ir uns schreiben werdet. Gegebin czu Berrschi in unsirm housse am sontage iudica. Anno etc. XXVII⁰.

Ceduła listu króla Jagiełły w tym liście się znajdująca:

Item scia[t] vestra fraternitas, quod quemadmodum nobis scripsistis, quod venerabilis magister Prussie generalis elegerat sibi terminum limitandi granicies inter nos ab [3]) una et terras ordinis sui parte parte ex altera, videlicet ad diem dominicam post festum pasche, quando in ecclesia decantatur mirericordia domini, visum fuit prelatis et baronibus nostris, quod nullomodo possent ibidem ex certis causis ad diem predictum interesse et signanter ex eo, quod necessaria pabulorum in partibus illis haberi non possunt, sed opporteret omnia de domibus ipsorum per longam locorum distanciam, ducere et gramina nondum crevere, sed distulimus terminum huiusmodi limitacionis usque ad festum sancti Urbani et ecciam quia scripsimus serenissimo domino Romanorum et Ungarie regi fratri nostro carissimo affectantes, quatenus suos nunccios ad predictum diem sancti Urbani dirigeret ad faciendos limites nobiscum circa Landisberg, ut sub una expensa finis omnium sequi posset, sic enim et domino magistro generali predicto rescripsimus. Item illustris Bernahardus dux Oppoliensis fuit hic apud nos et retulit quomodo omnes duces Slezie, cum aliquibus baronibus regni Bohemie qui sunt pro parte domini Romanorum regis, ita concluserunt et inscripcionibus, quarum vobis copiam transmittimus, firmaverunt, quod volunt estate proxima campum facere contra Hussistas hereticos; et petivit nos prefatus dux quatenus ipsis consiliis et auxiliis tamquam rex katholicus assistere dignaremur. Item notarius noster Johannes Wywolsky scrisit nobis quasdam novitates de curia Romana, pro quarum informacione litteram ipsius fraternitati vestre dirigimus presentibus interclusam. Datum in Nova Civitate feria secunda post dominicam letare [4]). Anno etc.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rursdorf homeister Dutsches Ordens, unsirm lieben besunderen frunde.

Oryginał listu Witołda na papierze, po pieczęci ślady widoczne; list ten mocno uszkodzony, podarty i pomięty, tak że musiano go z drugiej strony podlepiać. Pod adresą rejestr dnia przybycia i godziny odejścia listonosza lecz nieczytelny. Odczytać można tylko: Gekomen und gegangen von der Ilaw am thage palmarum hora III. noch mittag. Gekom. und geg. von der Balge am montage [pa]lmarum noch mittage hora IIII. — Po drugiej stronie zaś: Geentwert czu Marienburg am dinstage noch palmarum. Ceduła zachowała się całkiem dobrze: — papier bielszy, pismo inne; po drugiej stronie ceduły pismem współczesném: Copia littere domini regis Polonie domino magno duci Lithuanie scripte.

[1]) Wyraz: neuwe podskrobany. [2]) dwie litery ey można z tego słowa odczytać; mniemana jest żona Witołda Julianna, może było weyp? [3]) w cedule ap. [4]) tj. 31 Marca.

MCCLXXIV. *S. L. et D. [po 8 kwietnia* 1427].

Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V. o zatwierdzenie Stanisława Ciołka w godności biskupa Poznańskiego i udziela posłowi swemu do kuryi Mikołajowi Lasockiemu kredytywy.

Ad dominum papam promocioni (sic) domini Stanislai Czolek a domino rege.

Beatissime pater domine benignissime! Dudum bone memorie domino A(ndrea) episcopo Poznaniensi ab hac luce sublato, eidem ecclesie Poznaniensi tamquam patronus et protector de persona utili providere semper intendens, una cum preclari principis domini A(lexandri) alias Wit(oldi) etc. fratris nostri carissimi et fere omnium maiorum regni mei consilio venerabilem S(tanislaum) C(zolyek) regni mei vicecancellarium, qui mecum ultra XXVI. annos militando et onera diei et estus in prosperis et adversis sufferendo virtutum suorum meritis se dignum et acceptabilem apud omnes reddidit, que tam ad audienciam S. V. tam meis scriptis quam relacionibus plurimorum pervenerunt, magno desiderio valde in episcopum eiusdem ecclesie nominavi, auctoritate sedis apostolice instituendum, pro quo preces quas,magis potui S. V. obtuli, que antequam ad noticiam S. V. pervenissent fuerant impedite, ex quo temporis in processu S. V. uni alteri de eadem ecclesia mihi ignoto providisset. Sed quia prout domino placuit idem provisus, ut audio, expiravit, quapropter vicibus repetitis S. V. supplico humiliter et devote per presentes, quatenus in casu quo hucusque preces mee predicto Stanislao taliter ut premittitur oblate, suo effectu, quod non credo, caruere aut fuere in exaudicione sua suspense, easdem clementer in nove amenitudinis oblacione exaudire eidemque Stanislao de predicta ecclesia submotis omnium difficultatum materiis dignemini providere, per sui namque provisionem ego cum fratre et maioribus meis predictis et populo nobis subiecto colletabimur, ecclesiaque predicta ipsius Stanislai regimine felici auctore domino votiva suscipiet incrementa et ab omnium insidiorum telis, que proch pudor hostis humani generis contra spiritualium libertatem procuravit, tuebitur. Quod si precum meorum [1]) humilium continuata oblacio pateretur repulsum, ut non credo, abs dubio cordis mei penetralia adeo vulnerarent, quod acerbitas doloris a mentibus omnium nostrorum predictorum facile non posset aboleri, de quibus et aliis nobilis Nicolaus Lassothsski [2]) secretarius et orator mihi grate dilectus, quem ex facesia (sic) virtutum suorum et morum pulchritudine favore speciali [prosequimur,] S. V. verbo lacius informabit. Quam altissimus etc.[3])

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 181(6) — 182.

[1]) meum w kod. [2]) w kod. Lussothsski.

[3]) Sześć bezpośrednio po sobie następujących i do jednej sprawy odnoszących się pism odnosimy też do jednego czasu, nie dlatego że w kodeksie, z którego je przepisano, obok siebie stoją, lecz że we wszystkich wspomniany jest fakt o zaszłej śmierci Mirosława, kandydata papieskiego na biskupstwo poznańskie. Gdy zaś papież w liście swym do króla z dnia 8 kwietnia 1427 r. (Caro. Liber. Canc. I. N⁰ CV. p. 187) wyraża się o Mirosławie: „de quo plura non scribimus, quia sicut deo placuit ex hac contencione morte subtractus est; a przyjąć można, że równocześnie lub trochę później doszła i do Polski wieść o śmierci Mirosława, tak pożądana dla kandydata królewskiego, sądzić należy, że wszystkie te sześć pism po ósmym kwietnia skoncypowano i wysłano do adresatów.

MCCLXXV. *S. L. et D. [po 8 kwietnia* 1427].

Król Jagiełło uprasza kollegium kardynałów o poparcie Stanisława Ciołka celem osiągnięcia biskupstwa poznańskiego.

Cardinalibus a domino rege, ut velint dominum S(tanislaum) C(zolyek) promovere coram sanctissimo domino nostro papa ad episcopatum Poznaniensem.

Reverendissimi patres amici nostri carissimi! Dudum felicis memorie domino Andrea episcopo Poznaniensi ab hac luce sublato, eidem ecclesie tamquam patro-

nus et tutor de persona utili providere satagentes, communicatis consiliis preclari principis domini Allexandri alias Vitoldi etc. fratris nostri carissimi et fere omnium maiorum regni nostri, venerabilem dominum S(tanislaum) C(zolyek) regni nostri vicecancellarium qui a XXVI. annis vel citra nobiscum militando et onera diei et estus in prosperis et adversis sufferendo, virtutum suarum meritis nobis et omnibus gratum et acceptum se reddidit, in futurum eiusdem ecclesie episcopum et pastorem auctoritate sedis apostolice instituendum seu preficiendum nominavimus, pro quo quidem taliter nominato preces nostras, quas maiores potuimus, sanctissimo in Christo patri et domino nostro domino Martino pape, domino nostro graciosissimo vestroque sacro collegio cum omni precum instancia obtulimus, que antequam ad noticiam sue sanctitatis provenisset in suo effectu fuere impedite. Ex quo sanctitas sua temporis in processu de eadem ecclesia uni alteri nobis ignoto videlicet Miroslao Kelczi providisset, sed quia prout domino placuit idem M(iroslaus), ut audimus, expiravit, ideo vicibus repetitis prefato domino nostro scribimus, quatenus sua sanctitas in casu quo credimus nulla racione effectum precum nostrarum suspendit, easdem de novo clementer admittere et exaudire dignaretur. Et ut eo benignius quo instancius plurium personarum interventu preces nostre huiusmodi in auribus sanctitatis sue promote exaudiri valeant atque possint, V. P. petimus ex confidencia speciali, quatenus prefatum dominum nostrum contemplacione nostri et meritorum domini Stanislai intuitu, que sanctitati sue et V. P. dudum tam reacione autenticarum personarum quam scriptis nostris patefacta fuere, petere et solicitare pro exaudicione premissorum dignemini. Per sui namque provisionem nos cum omnibus nostris subditis colletabimur et ecclesia predicta in spiritualibus crescet et ab omnium insidiarum telis, quas hostis humani generis libertati ecclesiastice procuravit, tuebitur, quod preces nostre sue sanctitati et V. P. debite humilitatis nostre instancia oblate repudiate forent, tante alternaciones et diplicencie amaritudinem mentibus nostris et omnium predictorum offerrent, quod faciliter non possent aboleri. De quibus et aliis nobilis Nicolaus L. quem ex fantasia morum suorum speciali favore prosequimur et in nostris secretis requirimus V. P. verbo lacius informabit, quem V. P. pleno recommendamus affectu.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 182*b* — 183.

MCCLXXVI. *S. L. et D. [po 8 kwietnia* 1427].
Król Jagiełło oskarża wobec biskupa włocławskiego bratanka tegoż Jana, ubiegającego się pomimo woli królewskiej o godność prepozyta kapituły Gnieźneńskiej.

Episcopo Wladislauiensi a domino rege querimonia super nepotem ipsius.

Reverende pater nobis sincere dilecte! Ad nostre maiestatis pervenit noticiam, qualiter Johannes de Neywech nepos V. P. audita morte bone memorie domini A(ndree) episcopi Poznaniensis, Miroslao adherens, studia sollicitacionis sue per Carles equitando instruxisset in displicenciam nostre maiestatis. Hiis non contentus, sed displicencie fomentum in nobis multiplicans, preposituram Gneznensem per mortem eiusdem Miroslai impetrasset seu impetrare attemptasset, cuius collacio ex indulto sedis appostolice pro nostra maiestate existit reservata, quam nedum contra nepotem predictum sed et alios cuiuscunque gradus aut status existant pro nostrarum virium possibilitate tueri et defendere debemus[1]). Consideret ob hoc

V. P. utrum idem nepos vester per hos actus conplacuit vel conplacuerit. Nonne P. V. constat, quomodo vobis ad ecclesiam Plocensem contra voluntatem nostram promotis eidem promocioni taliter resistimus, quod iuxta vota nostra ad Wladislauiensem fuistis transtali? Sed iam arbitramur, quod V. P. tantorum beneficiorum nostrorum antidotis penitus sit oblita. Libret V. P. quale comodum idem nepos vester ex hac displicencia reportare poterit, qui ut alumpnus huius regni deberet sequi nostre maiestatis vestigia, cui scripsimus ad curiam volentes de premissis verius informari, et si ita fuisse experientur, ex tunc racione dictante non solum spiritualia sed et secularia bona sua et fratrum suorum tam paterna quam per V. P. noviter conparata recipi et pro nostra maiestate appropriari decrevimus. Datum etc.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 181.

1) devemus w kod.

2) Wspomniany bratanek biskupi jest to zapewne Johannes Chebda de Nyewyesch de armis Pomian canonicus Cracoviensis et archidiaconus Gneznensis, fundujący dla kapituły krakowskiej dom „in platea legati in parte sinistra, iuxta domum abbatis Tynecensis." Ob. Długosza: Lib. Benef. d. Crac. I. 192. Biskupem zaś Włocławskim był Jan Pella „nobilis de domo et familia caput tygrium deferentium" (Liber Benef. I. 532.)

MCCLXXVII. *S. L. et D. [po 8 kwietnia* 1427].

Król Jagiełło uprasza papieża o potwierdzenie Przedwoja de Grandi na urzędzie i godności prepozytury Gnieźnieńskiéj, opróżnionéj przez śmierć Mirosława.

A rege ad papam.

Beatissime pater domine benignissime. Nuper audita morte Miroslai prepositi Gneznensis ecclesie, eidem prepositure, cuius collacio ad me de gracia et indulto sedis appostolice ad tempora vite mee spectat et pertinet, utiliter providere cupiens, venerabilem Przedwogium de Grandi custodem ecclesie predicte consiliarium meum, qui annis plurrimis retroactis lateris mei comitatum illustrans, virtutum suarum meritis et gravitate morum se dignum et acceptum reddidit apud omnes loci ordinarios, auctoritate sua instituendum presentavi. Ut igitur peticio de sui persona ex sincero meo affectu 1) facta irrevocabilem firmitatem obtineat, V. S. humiliter et devote supplico per presentes, quatenus huiusmodi presentacionem et omnia inde secuta 2) de plenitudine sedis apostolice aprobare iuxta tenorem supplicacionis pro ipso offerende contemplacione mei dignemini, de quibus et aliis S. V. nobilis N[icolaus Lassothssky] verbo lacius informabit. Personam S. V. altissimus etc.

Kopia z kodeksu N. VI. A. 7. p. 182.

1) effectu w kod. 2) secute w kod.

MCCLXXVIII. *S. L. et D. [po 8 kwietnia* 1427].

Król Jagiełło do papieża powtórnie w tejże samej sprawie, tudzież upraszając o potwierdzenie Hermana Litwina na godność kustosza kap. Gnieznieńskiej.

A domino rege ad papam.

Beatissime pater et domine benignissime! Nuper audita morte Miroslai Kelczi prepositi Gneznensis, eidem prepositure cuius collacio ad me legittime spectat et pertinet utiliter providere cupiens, venerabilem Przedwogium Derslai de Grandi

custodem predicte ecclesie regni mei consiliarium, qui a plurimis annis retroactis lateris mei illustrans comittatus, virtutum suarum meritis et moris gravitate se dignum et acceptabilem reddidit apud omnes loci ordinarios, auctoritate sua instituendum presentavi. Ut igitur presentacio mea de sui persona, ex sincero affectu meo facta, irrevocabilem obtineat firmitatem, V. S. humiliter supplico et devote per presentes, quatenus huiusmodi presentacionem et omnia inde secuta de plenitudine sedis apostolice iuxta tenorem supplicacionis pro ipso offendere approbare, nec non de ipsius custodia, cum ipsam per assecucionem prepos817 predicte vaccare contigerit, venerabili Hermano Johannis, qui de domo illustrium Lithwanie sumens originem et de virtute in virtutem gradiens in studiis privilegatiis scolastice insistit discipline, mei contemplacione meritorum dignemini providere in consolacionem meam specialem. Personam etc.

Kopia w kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 182.

MCCLXXIX. *S. L. et D. [po 8 kwietnia* 1427].
Królowa Zofia uprasza papieża o zatwierdzenie na godnośći kustosza kapituły gnieznenskiej swego kuzyna Hermana.

A regina domino pape.

Beatissime pater domine benignissime! Placuit serenissimo principi domino W(ladislao) regi Polonie etc. consorti meo carissimo venerabilem dominum P(rzedwogium) de Grandi, ecclesie Gneznensis custodem, tamquam consiliarium regni sui et personam benemeritam ad preposituram Gneznensem per mortem Miroslai ultimi eiusdem prepositure possessoris loci ordinario auctoritate sua instituendum presentare, per cuius assecucionem custodia sua predicta vaccare speratur. Et quia consangvineum unum videlicet illustrem dominum Hermanum habeo, qui bonis et dominiis suis hereditariis in terris Russie et Lithwanie habitis renuncians, consortis mei predicti sustentatus stipendiis et meis adiutus presidiis, ad clericalia vota se convertens, in studiis privilegiatis expendit et continuat dies suos in omnium virtutum amplexa, ut igitur eo comodius eo liberalius V. S. graciis et favoribus perfruatur hoc felix et laudabile propositum continuare valeat atque possit, V. S. humiliter supplico et devote per presentes, quatenus S. V. presentacionem et omnia inde secuta de dicto domino P(rzedwogio) rata atque grata habendo, prefato domino Hermano de custodia eiusdem Przedwogy, cum ipsam vaccare contigerit, per assecucionem dicte prepositure mei contemplacione iuxta supplicacionis tenorem pro ipso offerende misericorditer providere dignemini, de quo non sibi sed mihi ipsi provisum reputabo, pro B. V. persona longeva altissimum assidua oracione exorando, quam conservare dignetur in longitudine dierum pro regimine etc.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 182 *b*.

MCCLXXX. *S. L. et D. w początkach maja* 1427].
Król Jagiełło żali się przed papieżem Marcinem V., że nie odpowiada mu na prośby jego dotyczące zatwierdzenia Stanisława Ciołka na godnośći biskupa Poznańskiego, czego się usilnie domaga, wysyłając powtórnie posła Mikołaja Lasockiego do kuryi.

A rege domino pape.

Beatissime pater et domine benignissime! Rediit ad me honorabilis Adam de S. canonicus Lanciciensis [1]) notarius meus dilectus, ad pedes sanctitatis vestre in prosequcione promocionis venerabilis S(tanislai) C(zolyek) regni mei vicecancellarii ad ecclesiam Poznaniensem favente domino et gracia S. V. accendente fiende, cum litteris meis dudum missus, ad quorum contenta nulla mihi verbo aut scripto attulit responsa. Propter quod in acerbitate doloris positus tanto fere molescius, quanto gravius hec procedat ex quodam levipendio et contemptu status mei. Credebam ad hanc maturitatem annorum provectus, a S. V. quam ultra omnes predecessores S. V. in omni devocione et obediencia revereor specialioribus refoveri stipendiis graciarum, et nunc arbitror me fuisse et esse repudiatum et elongatum a gracia tanti patris et domini a quo diebus meis consolacionem in omnibus necessitatibus meis prestolabar. Numquid minoris condicionis ceteris regibus debeam reputari, qui a die quo sacri fontis unda renatus sum in propagacione professionis christiane et defensione libertatis ecclesiastice sine intermissione vaccabam prout et nunc vacco? An forsan in me aliquid S. V. displicuit, propter quod huiusmodi mihi denegata fuere responsa? Ex animi et indicio S. V. in acerbitate doloris quam stili officio nequeo exprimere relinquo! Que si moderamine consolacionis S. V. non fuerit temperata, videre meo abominacio vite mee ex huiusmodi levipendio et contemptu mihi imminebit. Ut igitur doloris acerbitas mentem meam exsuperans remedio S. V. reparetur, S. V. supplico humiliter et devote per presentes, quatenus si quid in me displicuerit, illud S. V. tamquam in filio paterne et benigniter corrigat, reformet et emendet. Et nihilominus dictum Stanislaum, pro quo sepius scriptis meis S. V. solicitavi et per honorabilem Nicolaum Lassothsski secretarium et oratorem meum eidem sanctitati nuncciavi recommendo, supplicans precibus repetitis, quatenus ipsum ad ecclesiam Poznaniensem contemplacione mei et intuitu meritorum suorum dignemini promovere, pro gracia et favore nostro speciali, de quo prefatus Nicolaus Lassothsski S. V. ex commissione mea, iam ut non dubito, lacius informabit; personam sanctitatis vestre etc.[2]).

Kopia z kod bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 180 — 180 *b*.

[1]) Czy nie ukrywa się pod tem mianem Adam Swinka de Porcariorum domo nobilis et regius notarius, Canonicus Cracoviensis, którego dwa epitaphia przytacza Długosz XI. 357 na zgon Zawiszy Czarnego i drugi na śmierć Jadwigi królewny, ibidem 467. wyd. Przezdz. Czyby oprócz kanonii krakowskiej posiadał Łęczycką, niewiadomo.

[2]) Trzy listy bezpośrednio po sobie następujące, mówią o bezskuteczném poselstwie do papieża, które sprawował sekretarz królewski Adam, z czego wnosić wypada że zostały równocześnie napisane. W odpowiedzi na tę skargę wyszło z kuryi papieskiej pismo do króla z datą 6 czerwca 1426 roku. Sądzić by przeto należało, że wszystkie te trzy pisma najpóźniej w początkach maja rozesłano z kancelaryi królewskiej adresatom. Odpowiedź papieża u Cary L. C. I. N. CVI. p. 188.

MCCLXXXI. *S. L. et D. [w początkach maja* 1427].

Królowa Zofia uprasza papieża, aby nie dawał wiary oszczercom uwłaczającym czci Stanisława Ciołka i zatwierdził tegoż na biskupstwie Poznańskiem.

A regina domino pape.

Beatissime pater et domine benignissime etc. Cum hesterna die ad serenissimum principem dominum W(ladislaum) regem Polonie etc. consortem meum ca-

rissimum pervenissem, reperi ipsum fuisse alternatum ex eo, quod S. V. sibi ad litteras per honorabilem Adam de S. aule sue notarium eidem sanctitati in promocione venerabilis domini S(tanislai) C(zolyek) regni Polonie[1]) missos nihil penitus verbo aut scripto respondisset, credens hoc processisse ex quodam levipendio status[2]) sui et contemptu, et eciam propter quorundam regni sui prelatorum, videlicet Petri Boleste prepositi Lanciciensis, Jacobi Pasczoldi custodis Plocensis et Johannis de D. decani Wladislauiensis ecclesiarum, temeraria oblucione, qui reverencia ipsorum postposita, coram quam pluribus sacri collegii cardinalibus et aliis personis gravibus non erubuerunt, ipsum affirmasse symoniaca pravitate laborare, ita ut quociens ecclesias cathedrales aut alias dignitates in regno suo vacare contigisset, tociens ad ipsas personas immeritas tanquam corruptus muneribus S. V. promovisset, nec non et propter multa alia que in ipsius litteris S. V. missa plenius sunt expressa. Ut igitur doloris sui acerbitas temperetur, S. V. flexis[2]) genibus supplico, quatenus dictis detractoribus silencium imponere et ipsos pro modo excessus corrigere et punire, nec non prefatum consortem meum in suis votis, que predicto domino Stanislao repetitis vicibus obtulit axaudire dignemini, ut taliter ab alternacione huiusmodi ad exaudicionem S. V. revocatus, dies suas ad extrema huius vite in omni obediencia, quam ad S. V. gerit, continuare valeat et terminare. Personam S. V. altissimus etc.[3])

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 183.

[1]) sc. vicecancellarii. [2]) dwa razy. [3]) kod. flexibus.

[4]) Początkowe słowa tego listu: cum hesterna die ad consortem meum carissimum pervenissem przypominają nam ustęp w Dług. XI. 347 (wyd. Przezdz.): qui (rex) Sophia regina apud Medicam curiam dimissa illuc (in Horodlo) venerat. Ponieważ król w początkach maja, a mianowicie na dniu 4 i 5 t. m. był w Medyce (Invent. 83. Gołębiowski, I. 328 nota 570) wnosić by należało, że królowa wcześniej tamże przybyła, aby podzielić z małżonkiem swym boleść z powodu śmierci syna Kazimierza, zmarłego na dniu 2 marca 1426 r., że więc i list powyższy najpóźniej z pierwszych dni maja t. r. pochodzić może.

MCCLXXXII. *S. L. et D. [w początkach maja* 1427].

Król Jagiełło do Wojciecha Jastrzębca, arcybiskupa Gnieznieńskiego oskarżając bratanka arcybiskupiego, który wbrew woli królewskiej działa przy obsadzeniu dzierżawy Mazowieckiej i biskupstwa Poznańskiego.

Domino archiepiscopo querulando contra nepotem ipsius.

Reverendissime pater sincere nobis dilecte! Rediit ad nostre [1]) maiestatis presenciam honorabilis Adam canonicus Lanciciensis, ad dominum nostrum papam in facto promocionis venerabilis Stanislai Czolek vicecancellarii regni nostri cum litteris nostris missus, et nulla responsa nobis a predicto domino papa reportavit, propter quod tanto molescius ferre nobis convenit, quanto inadvertencius idem dominus noster papa scripta levipendit. An forte nos existimat minoris condicionis regem qui sceptra regni titulo regio auctore domino feliciter possidemus et felicius gubernamus? Constat P. V. et ab omnium noticia non est alienum, quo zelo et qua devocione a tempore, quo sacri fontis baptismate renati sumus, ecclesiam dei romanam ipsiusque pontifices fuerimus prosecuti, et ecce quale premium et quam mercedem ab ipsa reportamus V. P. libret et perpendat. Nos etenim in ammiracione positi librare aut perpendere aliud non valemus, quam levipendium et con-

temptum nostre maiestatis, que sub dissimulacione gravitas nostra nequit preterire immo studebit dare modos et remedia, vestre paternitatis et aliorum nostrorum fidelium consiliis invocatis, quibus huiusmodi levipendium et contemptus de medio possint tolli. Ceterum fama publica refferente percepimus, qualiter venerabilis Albertus nepos V. P. colligacionibus viam apperiens cum illo supplantatore honestatis Nicolao de Kyky (sic) qui se semper vestre promocioni opposuit et dolos ac ingenia contra nostram maiestatem in diversis negociis instruere consvevit adeo conspirasset, quod quasi sub quadam societatis liga utriusque ipsorum una et eadem videretur esse voluntas, qua vaccantes nostra mandata capitulo sepe numero missa impediverunt, ne[2]) in capitulo ipsorum attenderentur, prout noviter experiencia nos de hiis docuit manifesta. Cum enim nuper eidem capitulo scripsissemus, ut amoto quodam Boguslao tamquam inutili operario de tenuta Mazouie honorabilem Vincencium Koth ad eandem instituerent, dicti duo taliter colligati se opposuerunt votis nostris, aliis fere omnibus capitularibus ad desideria nostra consentire volentibus. Quid horum gravius, idem nepos vester, non imposito sibi verecundie freno, titulum episcopatus Poznaniensis sibi vendicare et in publico se episcopum Poznaniensem appellare non erubuit, nostris beneficiis V. P. sibi intuitu [collatis] que enummerare non expedit et iuramentis quibus ut familiaris noster domesticus astringitur iam oblitus, cuius iuvenili etati contemplacione P. V. deferimus optantes ut V. P. ipsum corrigat et ad imittendum ipsorum preceptorum vestigia revocet et reducat, ut V. P. exemplo studeat obtemperare beneplacitis nostris et viam quam P. V. graditur amplectatur, et ne sibi titulum huiusmodi vendicet, quem non sibi sed Stanislao predicto, una cum duce magno fratre nostro carissimo appropriavimus et nostrarum virium studia impendimus, ut nullus preter eundem Stanislaum preficiatur ecclesie predicte in episcopum et pastorem, nec a proposito huiusmodi resilire intendimus quinimmo studia studiis aggregamus, per que dictus Stanislaus, id quod nostra voluntas exposcit, celerius assequatur. Datum.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 179.

[1]) vestre w kod. [2]) impedivit non.

MCCLXXXIII. *S. L. et D. [w maju lub czerwcu* 1427].

Witołd do papieża Marcina V. protestując stanowczo przeciwko ociąganiu się kuryi w sprawie nominacyi Ciołka na biskupa Poznańskiego, jakoteż przeciw usunięciu tegoż od beneficyów, oświadcza, iż postanowienie królewskie co do tej nominacyi nie może być zmienione. (Podobny protest do kollegium kardynałów.)

Caro L. C. I. N. CVII. A et B. p. 189 — 192.

MCCLXXXIV. [*W Medyce początek maja* 1427].

Król Jagiełło daje pełnomocnictwo niektórym ze swoich baronów celem oznaczenia z pełnomocnikami króla Zygmunta granicy pomiędzy Nową Marchią a Polską.

Mandatum ad limitandum granicies.

Wladislaus etc. Significamus etc. Quomodo limitacionibus et distinccionibus granicierum inter nos et quasdam certas partes ab una et serenissimum principem dominum Sigismundum eadem gracia Romanorum et Hungarie regem fratrem no-

strum carissimum ipsiusque terras Noue Marchie partibus ab altera faciendis, propria in persona intendere non valentes, ex certa nostra sciencia dedimus et concedimus reverendissimo in Christo patri domino Jo(hanni) episcopo Wladislauiensi venerabilibusque N. et N. canonico etc. nec non magnificis etc., singulos enumerando, et cuilibet ipsorum in solidum plenam libertatem et omnimodam potestatem ac mandatum speciale, metas sive granicies predictas distingvendi, decidendi et ipsas signis metalibus designandi erigendi et perficiendi et alia omnia et singula faciendi, que in premissis et circa premissa necessaria fuerint seu quomodolibet oportuna, promittentes nos ratum gratum atque firmum perpetuo habiturum, quidquid per dictos factores seu nunccios sive quemlibet ipsorum actum factum et ordinatum fuerit in premissis. Harum.[1])

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 173.

[1]) Będzie to tenże sam dokument, którego treść podaje Rykaczewski w Inwentarzu temi słowy: Vladislaus rex Polonie dat plenipotentiam Joanni episcopo Vladislaviensi, Sandiuogio de Ostrorog Posnaniensi, Mathiae de Labiszyn Brestensi, Jarando Inovladislaviensi palatinis et aliis ad dislimitandas granicies inter Poloniae et Hungariae regna Datum in Medica anno 1427. Porównaj cedułę zawierającą list króla do Witołda, przy liście Witołda do Mistrza z 6 kwietnia 1427 roku, w której król uwiadamia księcia, iż odkłada termin rozgraniczeń na święto Urbana (tj. d. 25 maja) i że pisał już o tém do króla Zygmunta (str. 762).

MCCLXXXV. *S. L. et D.* [*w maju* 1427].

Witołd z naciskiem protestuje wobec papieża i kollegium kardynałów z powodu wahania się kuryi w sprawie nominacyi Stanisława Ciołka na biskupa poznańskiego.

Caro L. C. I. N. CVII; i CVIII p. 189 — 192.

MCCLXXXVI. *W Jurgenburgu* 8 *maja* 1427.

W. ks. lit. Witołd odpowiada w. mistrzowi na podziękowanie jego za przysłanie Mikołaja Sepieńskiego na zjazd w Drezdenku. Uwiadamia go, iż według otrzymanej wiadomości od wojewody wołoskiego przybywa doń poselstwo tureckie, które go w przykrem stawia położeniu, gdyż w dobrej z królem Zygmuntem żyje przyjaźni. Z tego też powodu radzi się króla Polski, w jaki sposób ma rzeczone poselstwo odprawić, aby nie ściągnąć podejrzenia ze strony rzymskiego króla.

Alexander anders Wittawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Litthouwen etc.

Erwirdiger herre meister, unsir besunder liber frundt! Euwir briffe habin wir wol vornamen, in dem ir uns sunderlich schreibet czumale annemeclich danckende der fruntschafft und der guten willen, die wir czu euch und czu ewirm orden haben. Und ouch ir siit danksem, das wir den edlen und strengen ritter Nicolaum Sepiensky unsirn liben getruwen czu dem tage ken Drezen gesandt habin etc. Liber herre meister! Got weis, das wir uns in unserm hercze gancz vorgesaczt haben und also halden, das wir euch und euwirm orden fruntschafft gunst und forderunge gerne thun und irczeigen welden wo wir kunden und mochten, und den Sepiensky wir durch des willen czu dem tage gesandt haben, das her czu der gerechtiket der beiden parten horen und czuseen sulde, und dorczu getruwlich

roten und helffen sal, das die sache unvorczoglich czu einem guten und fruntlichen ende qweme, das wir uns genczlich vorseen das sich vorbas nicht vorczihen worden. Ouch so dancken wir euch der nuwe czeitunge, die ir uns von gelegenkeit des kriges czwuschen dem herrn konige von Denemarckt und den Seesteten geschreben habit, und wir euch ouch etczwas nuwes nu gerne schreiben wolden, sunder off die czeit wir keins nuwes wissen. Alleine als uns der Woywode us der Cleine Wolachaye schreibt, wie das czu uns us der Turkey botschafft kommet, mit dem wir hoch bekummert sin, das ein sulcher bote us der Turkeie off die czeit czu uns kommet, went wir mit dem herrn Romischen konige in guter fruntschafft sint und her mit den Turken kriget und in fintschafft ist, und dorumme wir besorgen uns, das her leichte dorumme wirt uns vordenken und wirt wanen, das wir uns mit den Turken wedir in einen wolden, und nu wir dorumme im und euch dem herrn konige czu Polan etc. geschreben haben, das sie uns vorschreiben und roten welden, wie und mit was entwurt wir demselben turkischen boten aprichten sulden, went in allir werlde ist nicht seten [1]), das man boten offhalden sal, und ab wir denselben boten so frei lissen, wir besorgen uns vordechnisse von dem egenanten herrn Romischen konige, in der wir von im ungerne blei ben welden. Gegeben in unserm hoffe czu Jurenburg an der mittewochen am abende sinti Stanislai martiris et pontificis glorisi. Anno etc. XX septimo.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Russdorf homeister Dutsches Ordens unserm lieben besundern frunde an alles zumen.

Oryginał z resztkami po pieczęci pisany niedbale. Powyżej adresy współczesną ręką: Herczoge Wytawdt, der briff quam in des kumpthur briff von Ragnith; dancket, Item von Sapynsky, Item ein czedel. Geentwert czu Marienburg am montage noch Jubilate im XXVII jore — pod adresą nicht.. entwert.

[1]) sc. siten.

MCCLXXXVII. *W Płocku* 26 *maja* 1427.

Trojden ks. mazowiecki wstawia się u w. mistrza za Janem, starościcem płockim, ażeby temu ułatwić wstęp do służby u ks. Michała [Zygmuntowicza].

Magnifice domine amice noster specialissime! Quia nobilem Johannem filium nobilis fidelisque nostri Nemerze capitanei Plocensis presencium exhibitorem, preclari principis domini Michaelis ducis, familiaris vestri fratris nostri carissimi applicavimus serviciis, qui magnificenciam vestram accedit pro hac vice, quocirca amiciciam vestram specialissimam desideriosis precamur affectibus, quatenus in ipso duce Michaele familiare vestro taliter velitis cooperari, ut ipsum Johannem velit suscipere in suum familiarem, vestra cooperacione mediante. Datum in Ploczko feria secunda ipso die rogacionum. Anno domini M⁰CCCC⁰XXVII.

Troydenus dei gracia dux Mazovie Russieque princeps etc.

[Adr.]: Magnifico domino Paulo de Rusdorff magistro generali Prussie amico nostro specialissimo.

Oryginał pap. z pieczęcią sygnetową przykrytą skrawkiem papieru; w otoku napis s. troyden[i] ducis mazovie. W Arch. król. N. Z. Szuflada XIX N⁰ 6.

MCCLXXXVIII. *W Trokach* 6 *czerwca* 1427.

Witołd dziękuje komturowi Ragnety za przysłane zboże. Na prośbę komtura odpowiada, iż zajęty obecnie „gośćmi", nie może mu chłopów ruskich teraz przysłać, lecz skoro odsyłać będzie w. mistrzowi uproszonych odeń sześciu niewolników, Tatarów, natenczas i o prośbie komtura nie zapomni.

Alexander anders Wittaud
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Ersamer herre kumpthur! Wir dancken euch vor sechs scattell getrudes, die ir uns bei euwirm diner Jacob gesandt habit und is ist uns ouch wol anneme. Vort uns hot gesagit der edle Nico(laus) Maldrzik, unser secretarius, wie ir von uns etliches rusesches gesindes siet begerende etc. So wellet wissen, das wir itczunt off dese czeit mit gesten sere bekummert sien, das wir des nicht wol usrichten mogen. Ouch der herr meister hot uns gebeten umbe sechs Thatter egen, die wir im ouch itczunt nicht fuglich kunden senden. Sunder is das wir im die Thatter senden, so wellen wir denne euwer ouch nicht vorgessen. Gegeben czu Tracken am nehisten freitage vor phingsten. Anno etc. XXVII.

[Adr.]: Deme ersamen herrn kumpthur czu Rangnith unserm liben frunde.

Oryginał z resztkami po pieczęci w Archiw. Król. N. Z. Szuflada XVII.

MCCLXXXIX. *W Labiewie* 15 *czerwca* [1427].

Komtur Ragnety donosi w. mistrzowi o wytknięciu linii granicznej pomiędzy krajami zakonu a Żmudzią i odsyła list w. ks. Witołda (z 6 czerwca t. r.)

Meinen gar willigen undirtanigen gehorsam mit demutiklichin befelunge nu und czu allen geczeiten czu vor. Erwirdiger gnediger liber h. homeister! Euwer erwirdige gnade geruche zu wissen, wi das di want ist gegangen und geschelmet czwuschen Samayten und unserm lande von der geschotten grencze kegen der Tilsyth obir bis uff den Worischken und von dem Worischken bis uff di Rote Heide das di grencze scheidet. Czwischen dem von der Memel und mir, do haben si noch nicht di want gegangen adir geschelmet, und das gebrach an jenen leiteslewten und das ist noch umb cleines czu thunde lichte umb II. meile, und das wirt noch wol entschichtet und geendet her nochmols etc. Ouch erwirdiger gn. lieber herre homeister, euwer erwirdikeit ich sende desen ingeslossen herczog Wyawds briff, den euwer gnade lesende wol wirt vornemen. Dor noch sich euwer gnade mag wissen czu richten. Gegeben czu Labyaw dem sontage trinitatis.

Kompthur czu Rangnith.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit allir erwirdikeit d.

Oryginał z resztkami po żółtej pieczęci. Jak z załamów listu się przekonać można, był w ten list komtura Ragnety list Witołda z 6 czerwca t. roku włożony. Ob. N. MCCLXXXVIII.

MCCXC. *W Międzyrzeczu* 22 *czerwca* 1427.

W. ks. L. Witołd tłumaczy w. mistrzowi przyczynę, dla której mu poprzednio podziękę złożył; oświadcza swe współczucie

z powodu zejścia na niczem zjazdu w Drezdenku i donosi w jaki sposób właśnie z tegoż powodu napisał do króla Polski, aby tenże według układów w Grodnie poczynionych sprawę z zakonem rychło doprowadził do końca. Wiadomość o pojmaniu Korybuta podaje książe w wątpliwość w obec wiadomości powziętej od króla Jagiełły, jako doń przybyło poselstwo Prażan i Taborytów.

Alexander anders Wittawdt
von gotis gnaden grssfurste czu Litthawen etc.

Erwirdiger liber herre meister, unser besunder liber frundt! Euwer briff haben wir wol vornamen, in dem ir uns schreibet, wie das also ganczlich und vorwore were, als uns der woltuchtige Hannus Vochs unser und euwer getruwer gesagit hot von euwir wegen. Lieber herre meister, wir getruwen is euch wol und darumme wir haben euch so fleissiclich danckende geschrebin. Vort [al]s ir schreibet, wie das die euwir und des herrn koniges czu Polan etc. rethe nu off dem tage bei Dreszen obireins nicht muchten komen, und off weme is abeging, und worumme geschen ist, das haben wir us euwirm briffe und ouch us den herrn koniges rethen, die off dem tage mit den euwirn gewest sint, wol vornamen habin, welchen iren briff uns ouch der herr konig als gestern gesandt hot, und ist uns getruwlich leit, das sich die sache bobin des herrn koniges und unser worte und briffe gar unredlich so lang vorczihen. Dorumme wir von statan dem egenanten herrn konige mit phleisse geschreben haben, das czumole ernstlich und hoch clagende, das sich die sache so lang wedir sine und ouch unser briffe und worte und als beteidinget ist vorczihen. Und wir boten in mit grossem begere, das her der sachen welde heissen unvorczoglich ein ende noch der beteidingunge machen, also das man dorumme nicht bedorffte mee keine ander tage machen, sunder das under eins geschege ab icht dorus sin sal adir nicht. Ouch is mag mit nichten anders gescheen is mus io uff die vire komen als geredt ist, ab nu der sache fruntlich nicht geendet muchten werden. Gegeben in unserm hoffe Medzyrzecze am suntage infra octavas corporis Christi. Anno etc. XX. septimo.

Cedułа w tym liście się znajdująca:

Ouch als wir euch vormals von der geffangnisse herczog Sigmundi czu Behem geschrebin hatten, wie das her mit den sinen sulde sin gefangen gewest. Nu schreibt uns der herr konig van Polan etc. wie das czu im von dem egenanten Sigmund czwene boten, von den Pregern czwene, und von dem grossen Thabor ouch czwene binnen kurcz komen sullen; ist denne mit den boten also, so ist her leichte nicht [1]) gefangen gewest, als man uns geschreben hatte.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauel von Rusdorf homeister Dewtsches Ordens unserm liben besunderen frunde.

Oryginał w kilku miejscach lekko uszkodzony, pieczęć widoczna. Pod adresą współczesnem pismem: Herczoge Wytawdt. Gekomen czu Marienburg am obende visitacionis sancte Marie jm XXVII jore.

[1]) dwa razy.

MCCXCI. *Trzy dni drogi od Mińska, w obozie 3 lipca* 1427.
W. ks. L. Witołd uwiadamia mistrza Inflanckiego o treści skarg posłów pskowskich przed w. ks. Moskwy i że Pskowianie zamierzają wystawiony przez mistrza zamek nad Narwią zburzyć, przed którym to zamiarem ostrzega go książe, aby się miał na baczności. Witołd udziela mistrzowi treści odpowiedzi, której usprawiedliwiał zakon przed swą córką W. księżną Moskiewską.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Litthouwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Wir thun euwir erwirdikeit czu wissen, wie das in unsirn von enandern scheidunge mit unser tochter der grosfurstinne von Moskaw czu Minnsk, als sie ken Moskaw von uns s[chei]den wolde, und wir off die ander seite ken Russchen ferren landen, do qwam ein renner von Moskaw mit briffen von irem sone dem jungen, der nu herre und grosfurste ist czu Moskaw dorinne geschrebin ist under andern sachen, wie das bei im czu Moskaw weren gewesd boten von Pleskaw, und habin im geclagit uff euwern orden von Lifflandt das der orden hette gebauwet ein sloss adir ein hwsz uff der Narow dem flisse in czu schaden, und wie man vormals doselbist ouch eine hwss, adir ein sloss von ordins wegen gebauwet hette, das sie umbekort habin als sie sprachen, und berumen sich ouch das nuwe umbekeren, das ist czu stoeren adir czu werfen etc. Do habin wir euch vorantwert vor derselbigen egeschriben unser tochter grosfurstinne czu Moskaw, und sprachen also: ist das der orden gebauwet hat, so hat er gebauwet uff seinem lande, uff seinem ubere, leichte die Pleskouwern sint nicht fro des fredens den sie habin, ist das sie anheben, wir sprachen czu unser tochter: du wirst schreiben wie in gehen wirt etc. Dorumme herre meister wir schreiben euch das, das ir gewarnet seit, das sie sich berumen, das sie das hws wellen umbekeren, das ir wisset euch dornoch czu richten. Gebin uff unsirm leger czu mittage unser molczeit, der dritte tagreisze von Mynsk, am donrstag noch visitacionis Marie. Anno etc. XXVII.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn meister Dutsches Orden von Liffland unsirm frunde.

Oryginał z pieczęcią przykrytą skrawkiem papieru, pismo jak i poprzedniego listu niedbałe plamy z wilgoci utrudniają czytanie. W Arch. N. Z. w Królewcu.

MCCXCII. *W Kryczowie* 14 *lipca* 1427.
W. K. L. Witołd pisze do W. Mistrza o przybyciu do Krewa błazna Hennego; jak tenże mając się za rycerza nie chciał sprawować błazeńskiego urzędu. Książe kazał mu pogrozić „panną laską“, a Henne poprawił się i musiał przedpołudniem zachowywać się jako na rycerza przystało, popołudniu fungować zaś jako błazen, dlaczego też dostanie nowy strój z fałdami.

Alexander andirs Wittawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Litthouwen etc.

Erwirdiger liber herre meister! Geruchet wissen, das ritter Henne hot uns obirholt czu Crewa off dem wege, umbe den wir euch geschreben hatten, und wir dancken euwer erwirdikeit, das [in] ir czu uns habit gesandt. Sunder her ist komen hoffertig wedir vor, dorumme das her czu witczig und czu klug weil sein, sedir das wir in czum ritter haben geslagen, und nimme geklicher noch narrischer weisze uben wolde. Und her hatte doch uns gloubet, do wir en czum ritter machten, das her io geklicher gestalt nicht gelassen solde. Nu her hatte seinen gemlichen rok hinderstellig gelassen, bis das wir en mit junckfraw dompna [1]) bedroiet haben, alzo das sie im vor seine backe gekrummet hatte, die im wedir gericht was; welde her nicht geklich sien, sie solde em abir ein bacslag geben, das em krumm were seine backe, und abir anderweit sie sulde in slagen, das sie em wedir gericht werde. Und so muste her czweer geslagen sein, do vor her sich besorget, alzo daz her sich itczunt weder der gemlicher weisze hot angenommen, und sal vormittage ritter, klug und besteindig sein und sich witczig dunken, noch mittage abir kem obende narrenwerk treiben; dem wir einen andern geklichen rok mit oren, laden und falden etc. haben lassen machen. Gegeben off unserm hwsze Criczow am montage in vigilia divisionis beatorum apostolorum. Anno etc. XXVII.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdorff Dutsches Ordens unserm liben besundern frunde.

Oryginał dobrze pisany na papierze, z widocznemi resztkami po pieczęci; poniżej napisano współczesną ręką: Gekomen czu Marienburg am Sontag noch Jacobi im XXVII jore.

[1]) Jungfrau dompna, dowcipnie powiedziane miasto kij, jak dziś np. mówi się: panna rózga.

MCCXCIII. *W Toruniu* 26 *lipca* 1427.

Komtur Toruński donosi W. mistrzowi iż Petrasz przyniosł mu wiadomość, że Polacy na sejmiku niczego nie osiągnęli i że według ich woli nie poszło, dlaczego téż najznakomitsi panowie uradzili zjazd, mający się odbyć w Nowym mieście Korczynie na dniu Wniebowzięcia Maryi (15 sierpnia) i z wnioskiem tym wysłali wojewodę Kujawskiego, Macieja z Łabiszyna, do króla, który zapewnił że na zjazd przybędzie. Petrasz mówi, iż będą na tym zjeździe wielce omawiać sprawę o granice; Polacy bowiem mówią, iż chcą wiedzieć na czém stoją a nie mogą z zakonem dojść do końca. Dalej że w Polsce było dotąd spokojnie; obecnie zaś Wielko Polanie z dnia na dzień przysposabiają się i żądni są wojny. Z Torunia odebrali chłopaków uczęszczających tamże do szkoły, lecz „Gnieźnieński“ pozostawił tamże swoich dwóch chłopców.

Z oryg. w arch. N. Z. w Królewcu. Szuflada XXII. *a*. N. 46 z datą Thorun am tage Anne im XXVII iore.

MCCXCIV. *W Łańcucie* 29 *lipca* 1427.

Podkanclerzy Stanisław Ciołek skarży się: a) przed Witołdem na niesprawiedliwe postępowanie, jakiego doznaje ze strony kuryi

a uciekając się pod opiekę księcia prosi go o obronę. b) Podobna skarga do sekretarzy w. księcia z prośbą poparcia sprawy w obec Witołda.

Caro L. C. I. N. CVIII i CIX. p. 193 i 194.

MCCXCV. *S. L. et D.* [*po* 29 *lipca* 1427.]
Król Jagiełło do kapituły Poznańskiej w sprawie obsadzenia stolicy Poznańskiej.

Capitulo Poznaniensi.

Venerabiles dilecti! Mirari non sufficimus que vos ad hoc ducit temeritas et suggescio seducit cavillosa, quod super nostris litteris, quas vobis in promocione venerabilis S(tanislai) C(iolyek) regni nostri vicecancellarii scripsimus, hucusque respondere non curastis, propter quod tanto displicencius ferimus quanto execrabilius scripta nostra ludibrio dari videntur. De quo nuper dum in Lanczuth fuissemus constituti vobis lacius scripsimus, et non expedit amplius extendere calamum, ex quo in omnibus litteris nostris expressa et contenta sit nostra limitata voluntas. Ceterum scripsimus vobis, ut ammoto quodam Boguslao de S. de tenuta Mazouie tamquam inutili et prodigo villico, eandem tenutam honorabili Vincencio Koth nobis grate dilecto assignaretis possidendum, quam quodam Nicolao Kyczka supplantatore honestatis una cum ceteris suis conspiratoribus cooperantes dare et assignare efficaciter non curastis, in vilipendium et contemptum nostre maiestatis. Sed quale premium idem ductor cum suis sequacibus reportabit, exitus et effectus rei tempore suo demonstrabit et cognoscet. Ne igitur tante displicencie temeritas in nobis furoris incendia multiplicent, optamus ex affectu quatenus finale responsum de vestro proposito et quod in facto eiusdem Stanislai conclusistis nobis et respondere debeatis et nihilominus efficiatis, quod dictus Vincencius possessionem tenute predicte habeat, eiusdem Nicolai et aliorum quorumcunque, malicia non obstante [1]. Datum etc.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 178.*b*.

[1]) Trzy bezpośrednio po sobie następujące i jednej sprawy dotyczące pisma wyszły z kancellaryi, jak z tego względu sądzić by należało, równocześnie. Z ustępu „de quo nuper dum in Lanczuth fuissemus", możnaby wnioskować o ściślejszej dacie wysłania tychże. Co do daty roku niema wątpliwości, chodzi tu bowiem o rozdanie prebend i wakansów opróżnionych skutkiem śmierci Mirosława. Gdy atoli król 29 czerwca t. r. był w Haliczu (Gołęb. I. 333 nota 580); 21 i 22 lipca w Przemyślu (Invent. 253 i 389 tudzież Akt. gr. i ziemskie II. 81.) skąd pojechał do Wiślicy, gdzie go już widzimy na dniu 16 sierpnia (Morawski, Sandeczyzna II. 135), sądzić by należało, że wkrótce potém listy te napisano, w każdym zaś razie po 29 lipca, gdyż na tym dniu, sądzić należy, pierwszy list do kapituły poznańskiej o którym król w powyższym liście wspomina, wysłano do Poznania. Że zaś na tym dniu Ciołek w Łańcucie sprawą biskupstwa pilnie się zajmował, świadczy jego list do Witołda i do sekretarzy książęcych. Obacz N⁰ poprzedni.

MCCXCVI. *S. L. et D.* [*po* 29 *lipca* 1427.]
Król Jagiełło do Mikołaja de Kiczka, aby nie sprzeciwiał się nadal woli królewskiej przy obsadzeniu dzierzawy Mazowieckiej jakoteż biskupstwa Poznańskiego.

A domino rege ad Nicolaum Kiczka correptoria.

Honorabilis noster! Inspirate presumpcionis dolositas que sepius in sui disposicione perimitur, mentem tuam traxit in abusum adeo, quod laxato obediencie freno adhibes et instruis ingenia atque dolos, quibus nostre possis contraire voluntati. Dudum etenim tibi et aliis capitularibus tuis scriptis et nunciis nostre maiestatis nuncciamus et in venerabilem Stanislaum C(iolek) directa apperuimus omnibus desideriis nostris cum omni mansuetudine expretatis, ut per vos in futurum episcopum ecclesie Poznaniensis eligeretur et pastorem. Que tu inadvertens cum aliquibus tuis conspiratoribus in favorem Miroslai suspendisti, prout hec probacionibus non indigetur, ex quo de curia romana scriptis et nuncciis sumus advisitati. Sed tanti tui doli malignitas frustra te traxit in oppositam qualitatem, cum eciam si pati deberemus incomoda nec Miroslaus sed neque tu auctoritatis alicuius vel iurisdiccionis manum ultra limites regni nostri extendere potuisses. Hiis non contentus sed dolum dolis multiplicans nuper, cum tibi de amovendo quodam Boguslao a villicacione velut inutili opperario et insaciabili dissipatore scripsissemus, tu contemptis nostris mandatis et preceptis, ut tam suos quam tuos loculos saciare posses, ipsum ammovere et honorabilem Vincencium Koth fidelitatis prestancia prelucentem in cuius institucionem maior pars capituli consensit instituere non curasti, sed administracionis officio renuncciare disposuisti in fraudem futuri antistitis, cuius opibus dilatatus incrassatus et inpingnatus existis, et te ut arbitramar extra regni nostri climata conferre proposuisti, ut a ro(ta)cione [1]) preceptorum posses solvi. Sed hec te opinio fallit, cum potestas nostra regni non solum intra regni nostri climata, sed eciam extra omnibus sit manifesta, que dolos tuos et tuorum complicum contriret, dummodo non differemus gradui clericali. Ne igitur doli tui perversitas ceteros corrumpat et detineat mentes vagas, requirimus te, quatenus reddiens ad cor previum [2]) agas de commissis et mandata nostra tibi imposita taliter exequaris, quod dictus Vincencius possessionem tenute in Mazouia cessante omni impedimento assequatur, alias tibi et tuis complicibus invitis nostra maiestas adhibebit modum et operam, per quos eundem Vincencium in possessionem tenute predicte ponemut iuxta desideria nostra, et nihilominus tu et conspiratores tui condigna furoris nostri ulcione ad observacionem preceptorum nostrorum reducentur. Datum etc.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 178 — 178*b*.

[1]) rocione? [2]) previam w kod.

MCCXCVII. *S. L. et D.* [*po* 29 *lipca* 1427.]

Król Jagiełło do proboszcza św. Floryana, aby nie ważył się sprzeciwiać woli królewskiej w sprawie obsadzenia dzierżawy Mazowieckiej jakotéż biskupstwa Poznańskiego.

Preposito sancti Floriani.

Venerabilis dilecte! Scripsimus capitulo Poznaniensi et ipsius presidenti, ut amoto quodam Boguslao plebano de Isdbicza de tenuta Mazouie Vincencio Koth tamquam benemerito et fideli gubernandum effectualiter tradidissent, et quamvis fere maior pars capituli ad hoc fuisset disposita, tamen tu una cum illo Nicolao de K(ycka) honestatis supplantatore, qui suis blandimentis dolosis et consvetis te sibi in societatem attraxit effecisses, quominus nostra scripta iuxta desideria complerentur. Recogita et recognoscas beneficia tibi intuitu R. P. domini Alberti ar-

chiepiscopi patri tui impensa que enummerare pretermittimus. Reducas quomodo te in familiarem nostrum recepimus et bene revolvas in animo iuramenta, quibus nostre maiestati ad observanciam nostre fidelitatis eo propensius obligaris, quo prestancius larga beneficia a nostra maiestate recepisti. Et si bene revolveris melius considerabis tibi hec contra nostram meiestatem facere minnime licuisse. Hiis non contentus, sed displicencie nodos in nobis multiplicans, te episcopum Paznaniensem appelasti simplicium mentem in quandam despaccionis (sic) qualitatem provocando. An dubitas quod nedum tibi sed et aliis durum sit contra nostre maiestatis decretum et voluntatam attemptare, quod in venerabilem S(tanislaum) C(zolek) regni nostri vicecancellarium conclusive direximus et prosequi ad extrema virium nostrarum disposuimus? Non te ergo decipiat societas predicti N(icolai) odiosa, qui qualia et quanta contra prefatum patruum tuum immo verius nostram maiestatem calidis machinacionibus et proditoriis intervallis consvevit suggerere, stilo non expedit exarare, nec te seducat titulus, quem tibi vendicare niteris, ut non surripiat mentes vagas sed vestigia predicti patrui tui iussa nostra observare et eisdem obtemperare scienter immiteris, et sic favoris nostri augmenta crescent et de bono in melius exemplo eiusdem patrui tui dirigeris. Propterea volumus, quatenus efficias, ut possessio predicte tenute pro predicto Vincencio difficultate postposita assignetur, alias dissimulacione talia preterire non valentes, modos adhibebimus et operam, quibus possessio huiusmodi prefato Vincencio poterit assignari. Datum.

Z kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 179 — 179*b*.

MCCXCVIII. *W Smoleńsku* 14 *sierpnia* 1427.

Witołd W. ks. L. uwiadamia W. Mistrza o swej wyprawie na Ruś: jako książęta Rjezania, Perejasławia, Brjańska, Nowosielec, Odojewskiego kraju, książęta i księżna wdowa Worotyńscy oddali się pod jego zwierzchnictwo i hołd złożyli obiecując wierność i posłuszeństwo; jak go podejmowali wszędy z wielkimi honorami składając dary w złocie, srebrze, koniach, jedwabiu, sobolowych szubach i t. p., i w jaki sposób księżna Moskiewska będąc u niego niedawno z synem, oddała się wraz z krajem pod jego opiekę. Donosi Mistrzowi o liście dostojników króla Polski, którzy mu tłumaczą dlaczego na zjeździe z królem Zygmuntem sprawy o granice Nowej Marchii nie ukończyli i odsyła w cedule odpowiedź, jaką z tego powodu posłał do króla Jagiełły. Obecnie ze Smoleńska popłynie Dnieprem na statkach do Kijowa, dawnej metropoli Rusi, gdzie 8. września stanąć zamyśla; stamtąd uda się w 14 dni do Łucka i przez Włodzimierz do Horodła, gdzie zjedzie się z królem Polski i będzie się starał go nakłonić, aby sprawę z zakonem zupełnie ukończył. Z Horodła uda się przez Brześć lit., Mielnik, Drohiczyn do Grodna.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Also als wie wir euwir erwirdikeit vor geschrebin haben, wie das wir in unser Rusische weitiste lande czihen wolden,

wellet wissen, als dort nahe bei den granitczen mee wen hundirt meil von Smolensk hierwert ken der sonne offgange woren, also das uns Mosqwer landt uff der lincken handt dehinden was, hen czihende. Do habin uns begagent grosse herczogen doselbist us den Russischen landen, die man ouch in irer achtunge grosfursten heiset, die Rasanischen, als die von Preaslaw, die von Proniesk, die von Nowossilesk mit iren kindern, und ouch us einem namhaftigen lande Odoyow, die herczogen und herczoginne wittwe von Wrotynsk etc. die sich uns etliche vardt [1]), etliche huwer, etliche itczund begebin habin mit iren landen und luthen, die uns doselbist geholdit und sich truwe und gehorzuam czu halden vorschrebin habin. Ir iclich hat uns czu sich gebetin, went wir ire lande vureten an der graniczen. Unsere landt und husere sint noch vordir hinden, und czwuschen ire lande, und sie habin uns houch geert und begabet, also das wir dort und ouch obirall wo wir qwomen sein mit grossen und manchen erungen alle tage begabit von pferden, von czobelenschuben, von czobeln, vom golde, von seidenen thuchern etc. Und als wir von dannen wedir czogen, so ist uns Mosqwer landt uff der rechten handt gewesdt, und wir weren czu unser thochter der grosfurstinnen czu Moskwe komen, do wir in dreien tagen us unsirm wege [2]) hetten mocht gereithen habin. Also als sie uns hat gebetin, sundir wir habin ettwas in den landen lang gesumet und noch vil czu umbeczihen habin und czu schaffen, als heenoch stet geschrebin, das wir nicht thun kunden. Ouch als wir euch vor schreiben, wie selbige unser tochter grosfurstinne von Moskwe ist bei uns nuwelich gewesdt, die sich mit iren sonen und mit irem grosfursthin landen und luthen in unser vormuntschaft, vorwesunge und beschutczunge genczlich hat befalen. Vortmee wollet wissen, als wir iczund herwert von dannen in unser wedirreisze czogen, und von Smolensk ein tag reisze waren, do hat man uns euwer czwene brife brocht, die geschrebin sint czu Marienburg am montage noch Jacobi [3]), in den ir uns schreipt do von, als wir euch letste schreiben, wie wir euch und euwern Orden ken dem herrn konige unserm lieben bruder vorantwirt haben etc. Und ouch ir schreibt uns etliche czeitunge von den Deneschen und Seesteten etc. Uns ist lieb, das ir uns czeitunge schreibet, sundir wellit wissen, das uns abir egenanter herre konige gesandt hat einen briff seiner rethe der Polnischen herren, in dem sie im schreiben, das us dem tage, den sie mit des herrn Romischen etc. koniges boten von der graniczen wegen czwuschen dem reiche czu Polan und der Nouwenmark gehalden habin, nichts gefolgtt hat, wiewol sie gute anfenge von ersten mit in hatten, ee, wenn die euwir czu in qwomen, von den sie sich vormutten, das sie sulden die sachen andirs gewandt habin, das darus nichts endlichs ist geworden. Ouch her hat uns einen briff gesandt sinis mannis [4]) eins, in dem geschrebin ist, das euwir voith von der Nuwenmarck in des herrn konigis lande uff dem flisse Draw bei Hochczeit die brucke hat lossen nedirhauwen in das flies und czu werfen. Was wir dem herrn konige doruff wedir geschrieben habin, wir senden euwir erwirdickeit unsers briffes desselbigen artikels eine abschrifft hirinne vorslossen [5]). Und wellit wissen, das wir den gemachten und vorschribenen frede genczlich halden wellen, und dorczu wir ouch den herrn konig getruwelich anreden und halden wellen, und ouch das man obrige broche und schelunge gutlich an di vire beiderseit persone lossen sulde, also als is undir uns beredt ist und vorschrebin, und als wir angehabin habin mit euch und euwirm landen fruntschaft czu halden, als ir des etwas mogit dirkandt habin, so wellen wir vorbas halden. Item wellit wissen, als wir dehein [6]) ken Russischen

landen czogen, do wir sin gewesdt, das landt und hwsz Smolenske ist uns uff der lincken handt gewesdt czu dem wir von dannen umbewarts [7]) uff die lincken handt karthen, und hie selbist czu Smolenske wir wellen uff das wasser Dnepr in die schiffe sitczen, und von hinnen heinap in unserm lande nohe bei drei wochen czihende uff denselbin wesser varen wellen bis ken Kywen unser husze und lande, do wir uff nativitatis Marie hoffen czu sein; und Kywen ein hepth ist von alders aller Russischen landen. Und von dannen das unser Podolie landt uff der lincken handt habende ken Luczske in XIIII tagen mit gotes hulfe getruwen czu gelangen, und von dort ken Ladimir und vorbas von dannen czwu meile ken Hrodel ouch unsers landes gebitt, und dort mit dem egenannten herrn konige czusampne komen meinen, und doselbist wen wir czusampne komen werden, so wellen wir das meeste das wir werden kunnen mit der (sic) herrn konige reden, das man io die sache brochte und schelunge ee io ee besser czu einem guten ende brocht, und von dannen ken Briske, Melnyk, Drohiczin und vort ken Garthen meinen ab got wil czihen. Gegeben czu Smolensk in vigilia assumpcionis Marie. Anno etc. XXVII.

Cedułka w tym liście.

Prout autem scribunt vestri consiliarii de non facta aliqua realitate in limitacione granicierum cum nuncciis domini regis Romanorum etc. et causantur, quod hoc quasi ordinis ordinacione esset aversum etc. Nos tociens V. S. in eoipso scripsimus, quod iam scribere amplius nos tedet. Serenitas enim vestra magistrum et ordinem ab huiusmodi limitacione granicierum solutos dimisit, sic quod cum domino rege Romanorum easdem granicies attemptare deberetis, et si quid differencie esset inter V. S. et vestros ex una, et ordinem ex altera partibus, prout inscriptum est, in quattuor arbitros sive iudices deberet devenire; quare ergo non facitis finem? Suademus igitur ex superhabundanti, quatenus cum eis prout inscriptum est pro differenciis que sunt, in quattuor personas deveniendi, finem eo cicius faciatis. Pro limitibus autem fiendis inter Novam Marchiam et regnum vestrum cum domino Romanorum rege, ex quo ordinem libere dimisistis, disponatis.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pau[wel] von Rusdorff, homeister Dutschis Ordins unserm lieben besundern frunde.

Oryginał pap.; pieczęć odpadła, ceduła wązka długości listu. Powyżej adresy: Herczoge Wytawdt. Gekomen czu Swarnegast am tage Egidii abbatis im XXVII. jore. Poniżej: Konigsberg am tage Augustini noch mittag hora II. Brandenburg am selbigen tage IX nach mittag. Balga am tage decollacionis sancti Johannis VIII. noch mittage. Elbling am selbigen tage VI. noch mittag. Marienburg freitag uf dem sonnobend hora II. czu mitternacht. Mewe hora VIII. am sonobunde vormittage.

[1]) sc. fort = sofort. [2]) stoi wige. [3]) tj. 28 lipca. [4]) pewnie houptmannis. [5]) Ceduły tej treści niema dziś w arch. król. [6]) sc. dahin. [7]) sc. umgekehrt.

MCCXCIX. *W Kownie 26 października* 1427.

Witołd W. ks. L. pisze do W. Mistrza, aby zechciał doń wysłać swych pełnomocników, celem zgodzenia się na termin zjazdu w sprawie granic około Drezdenka i Jasieńca, jak długo jeszcze u niego król Polski bawi, i obiecuje dołożyć starań aby sprawę sporną zakończyć. Uwiadamia mistrza, iż król Jagiełło udał się do Połągi celem obaczenia morza, którego nigdy jeszcze nie widział.

Alexander anders Withowd
von gotes gnaden grosfurste czu Littouwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Als wir euch nu leczte schreben vom dem tage den wir mit des herren konige czu Polen etc. unserm lieben bruder gehalden haben, als umb volendunge der graniczen bei Drisen und Jasinecz und euch drei tage genanth und gesoczt haben, uff das ir uns saldt vorschrebin haben, uff welchen tag under den dreien benumpten tagen ir di euwer dorczu senden woldet, went wir uns dorumb so vil gemueth und mit fleisse gearbeth haben, das do uff dem tage umbe Jasinecz solde alse geflihit [1]) und geendet sin, als in dem houptbriffe, von beden thelen dorober gegaben, steet vorschrieben. Und umbe Dresen muchten sie nicht fruntlich eins werden [2]), so sal men off di vire lassen als czu Garthen vorschriben ist. Nu ist czu uns komen der edle knecht Vochs, unser und euwer diner, der hot an uns von euch brocht, wie das ir umbe der sachen willen, das sie deste ee mochten geendet werden, woldet gerne die euwer czu uns senden, dieweil wir noch mit dem egenannten herren konige bei ennander weren. Lieber herre meister! Sal man uff dem tage uff die viere lossen, und wo die vire des do nicht enden mochten, und sallen die sache obir widir off uns vorschoben werden, und domithe muchten sich ober vorbis [3]) vorczihen. Dorumme ist das euch gut deuchte, das di sache[n] mittenandir alhi czu uns geschegen, und das ir die euwer hiher czu uns zenden woldet, das man alhi uff die vire lisse, und wir hoffen, das hie bei uns die sache[n] vil ee ein ende nemen, went wir dorczu des beste was wir muchten gerne thun und redden wolden, die weil der herre konig bei uns were. Und umb euwern willen, das die sachen czu guttem ende qwemmen, wir wolden nicht muhe, arbeth, ungelt noch czerung sparen. Hierumme wie euch allirbeste duncket die euwir dortheen uff den tag den ir liben werdet czu den [4]) herren konigis rethen czu senden, adir alhie czu uns ken Littouwen, des wellet uns binnen korcz vorschreiben, wont werdet ir hie [5]) wellen senden, so wellen wir euch von stat an weder schreiben, uff welchen tag und wo die euwern czu uns bequemlich komen muchten. Hirumme is were gut, ob is gischan sal, das das geschege czu Tracken adir czur Wille, diweile wir uns mit dem egenannten herren konige nicht scheiden werden, went dornoch in XIIII adir in VIII tagen werden wir iczunt von ander zein, und das seczen wir alles czu euwir willen wie is euch gut duncket [und] des wellet uns an zeimen schriben. Gegebin czu Cauwen am sonnetag nehest vor S[imonis] und Jude. Anno etc. vicesimo septimo.

Cedułka:

Ouch wisset, das der herre konig morgen von hinen us reiten wil, uns neder ferdt uff dem wasser bis ken Jurenburg, und vordt durch di Samagyten obir landt bis ken Polange, und wil do di see schahon, wenn her vor nicht merre gesehen hat, und wir ab got wil bis dinstag von hinne ken Tracken cziheen willen.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pawel von Rusdorff homeister Dutsches Ordens unserm frunde an alles zumen, wenn macht leidt an.

Oryginał pap. pieczęć widoczna, pod adresą współczesném pismem: herczoge Wytawdt. Geentwert czu Marienberg nicht lange noch omnium sanctorum. Powyżej adresy: tercia. Ceduła pisana tą samą ręką i wybladłym, zielonawym dzisiaj atramentem. Archiwum król. Szuflada XVII.

[1]) geflihit = gefliehen tj. hingelegt, ausgeglichen. [2]) worg. warden. [3]) czytaj: vorbas. [4]) czytaj: des. [5]) stoi: hij.

MCCC. *W Kownie 27 października* 1427.

Witołd w. k. L. odpowiada na list w. m. w którym go tenże uwiadomił o zgodzeniu się ze swej strony na zjazd celem ukończenia spraw o granice Drezdenka i Jasieńca i wyraża mu z tego powodu swe zadowolenie. Tłumaczy, że nie oznaczył terminu w sprawie granic około Jasieńca dla tego, iż, ponieważ pełnomocnicy obu stron układać się będą nasamprzód o granice około Drezdenka, będą mogli sami naznaczyć termin zjazdu, na którym i tę sporną sprawę załatwią.

Allexander anders Witowd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc·

Erwirdiger lieber herre meister! Gestern als wir iczunt hatten czu euch unsern briff usgericht, do qwom czu uns euwir briff heute frui, in denselben sachen, umbe der schelunge wille der grenitcz bei Dreszin und Jasenetcz. In dem ir under andern worten schreibet, wie das ir den tag uff epiphanie nehistkomende uffgenomen und geliebet habit, und die euwir dorczu senden wellit, und wie ir is ouch dem herrn Ostrorog woyewode czu Poznan geschrebin und vorkundiget habit, und ouch wie is euwir gantcze wille ist uff die vier czu lassen; und was die vier berichtsluthe in den sachen nicht mochten eins worden, das sie an den herrn marggraffen addir uff den herczog B[ern]hartt czu Oppel, addir sost, wen sie czu eime obirmanne von beiden teilen werden kisen, mechticlich komen und lassen sollen etc. Das haben wir alles wol vornamen, und is behort uns czumal wol, das ir den tag also uffgenomen habit. Sunder werdet ir wellen also die sache beleiten, als wir euch gestern geschrebin haben, addir werdet den tag uff epiphanie dort wellen lassen uswarten, wie is euch denne allerbequemste duncket, das wellit uns binnen kortcz vorschreiben, went wir is alles czu euwir willen setczen. Vort als ir schreibet umbe den Jasentcz, wie das wir euch in unsern vorigen briffen keinen tag benumpt noch gesatczt hetten, das hatten wir dorumme gethan, wenn umbe Jasentcz dorff man nicht mee thun, denne als die houptbriffe uff beide seite geschrebin usweisen, und das mocht man wol undir eins bei Dreszin enden, keine andir tag dorume nicht [1]) leigende, und wo is nicht do vorricht wurde, so mogen die euwir, wenne das nu bei Dresen gantcz geendt [2]) were, mit des herrn koniges rethen einen tag umbe Jasentcz czwuschen in selben machen und uffnemen, der beiden teilen beqweme duchte sein. Und der herre konig hat den seinen geschreben, das sie in deme mit den euwern eins werden. Gegeben czu Cauwen am montage am obende Simonis et Jude apostolorum. Anno etc. XXVII^{mo}.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister Dutsches Ordens unserm lieben frunde.

Oryginał z resztkami pieczęci. Nad adresą: herczog Wytawdt. geentwert czu Marienburg an allerheiligen tage im XXVII jore; innym zaś atramentem i ręką: Quarta. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XVII. N. 55.

[1]) przekreślone i podkropkowane. [2]) stoi: geandt.

MCCCI. *S. L. et D.* [*w drugiej połowie* 1427].

Witołd wzywa prałatów i baronów korony Polskiej, aby nie

dawali wiary oszczérczym potwarzom i plotkom rozgłaszanym w złej wierze o królowej Zofii.

Caro L. C. I. N. LXXXIII. p. 156.

MCCCII. *S. L. et D.* [*pod jesień* 1427.]
Królowa (Zofia) do króla (Jagiełły) wyrażając żal z powodu rozłączenia się z królewskim swym małżonkiem.

Serenissime princeps illustrissime consors mihi et domine preamande! Ne levitati feminee inconsulte aliquatenus posset ascribi plurimum expavescens, ad presentis temporis intervallum per fatigabilem tolleranciam contegere et dissimulare conabar, quo vulneror quodque gero sub pectore telum, per vos meo profundissime consepultum in corde. Sed quia amplior dolor inest siluisse dolorem, vulnus quoque geminat vulneris spina latens et quanto tegitur tanto magis estuat ignis, iam sub velamento silencii amplius retinere non valens languentis animi tam estuantes affectus, quibus externis multo doloris afficior et interius magna tediorum gravitate perturbor, dignum decrevi, prout opportet, vestre dileccioni mei cordis armarium apperire. Sane illa dies flebilis et amara valde, que vos a meo sequestravit aspectu tantam se mihi longam et fastidiosam convertit in noctem, dum sublato meis ab oculis speciosissimo lumine vultus vestri, omnia mihi in contrarium se convertunt. Et enim serena noctescunt, iocunda sordescunt, cara vilescunt, dulcia accescunt et mellita fellescunt, immo virtus ipsa vitalis videtur mihi thabescere; dum cor meum totum vobiscum ipse tulistis. Vera non erat illa dies sed nox noxia et aurora carens, que tanti doloris mihi facta est occasio et tediose anxietatis prodigia promotrix. Verumptamen in hoc tenebroso doloris ergastulo, tunc quasi quoddam sidus matutinum luce tenuissima, tantam tenèbrarum densitatem vix transverberans, exiguo quodam redimiculo mea illustrare videtur precordia, dum de incolumitate persone vestre, quam pectore semper habeo reconditam, continuis fama relatibus in meo crebrescit auditu. Tunc adoptata mihi consurgit leticia, tunc iocunditatis temperiem, tunc refocillacionis mestus animus suscipit incrementa. Et quia in vestre magestatis absencia non aliter nisi per tale medicamentum mee mentis aliquantulum restringitur egritudo, nihilominus ergo dileccioni vestre supplico humiliter ex affectu, quatenus pro singulari remedio et refrigerio animi mei successus vestros, quos deus faciat esse felices, quos divina semper prosequantur auspicia, per scripta vestra dignemini crebrius intimare. Datum etc. [1]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N⁰ II. 68. p. 335.

[1]) Trudno jest dostrzedz w liście tym, nie zawierającym żadnych szczegółów, podstawy do nadania mu daty. Z żałobliwego tonu wnosićby należało, że pisze go królowa Zofia po odbytym już w Horodle zjeździe (Dł. wyd. Przezdź. ks. XI. 347.), na którymto rostrząsaną była sprawa jej wierności małżeńskiej, po zjeździe zaś otoczenie królowej pod areszt wzięto. Długosz donosi dalej, że potém udał się król do ziemi Ruskiej, gdzie się zabawiał łowami, rozłączywszy się z królową — Dł. 349: ordinacione autem et iussu Wladislai regis ex terris Russie (Zophia regina) Cracouiam se contulit. Zdanie zaś poprzedzające opiewa: ...regina de nota sibi et suo nomini ex captivitate militum et relegacione virginum imposita, ultra quam credi potest, tristis et anxia fletibus et lamentis vacans, querebatur se sinistre et per iniuriam infamatam. Gdy list nasz jest takąż skargą srodze dotkniętej przez króla małżonki królewskiej, należałoby wnosić, iż może pochodzić z jesieni 1427 roku. O procesie który później a mianowicie 1431 wyniknął pomiędzy królową a Janem zwanym Strasz ze Stanisławic, u Długosza Białaczowskim zwanym, obacz: Helcel, Star. prawa polsk. pomniki, II. zapiska N. 2341, 2346, i 2354,*b*.

MCCCIII. *W Nowogródku Lit.* 28 *listopada* 1427.
Witołd poleca papieżowi kanonika Wileńskiego Pawła z Bojanczyc celem mianowania go biskupem w Kamieńcu Podolskim.

Caro L. C. I. N⁰ CXI. p. 196.

MCCCIV. *W Rastenburgu* 9 *grudnia* 1427.
Rządca Rastenburga donosi W. Mistrzowi o rozmowie, jaką miał jego sługa Andrzej z W. ks. Lit. Witołdem: że książe wraz z żoną kazał serdecznie pozdrowić W. Mistrza i prosić, aby na Boże Narodzenie wysłał doń posłów do Trok, gdzietéż i król Polski przyśle swoich; że król Jagiełło pragnie wojny z zakonem, lecz książe zaręcza, iż użyje wszystkich środków, aby go od podobnego odwrócić zamiaru.

Meinen gar willigen undertanigen gehorsam czu allen czeithen czu vorn. Erwirdiger gnediger her meister! Euwir er. gn. geruche czu wissen, das ich Andris meinen lantkamerer mit dem neesten czerath, vor deme das nue euwir gnade herczog Witawdt santhe, ken Littauwen gesandt hatte. Also ist her in der gebunge deszes brieffes wedir von Littauwen komen und hoth in czwen tagen von Garthen bes czu Rastenburg gereithen und wolde vort czu euwirn gnaden ane sumen sien komen, sunder her hoth swerlich mit einem pferde gefallen, das her nicht komen mag. Erwirdiger gn. her meister, der selbige Andris hoth meir vorbrocht, das herczog Witaudt mit eem muntlich von veil sachen, handelunge hoth gehat, und nemlich, das her euwir gnade und ouch seine frauwe leeth sere grussen. Ouch hoth her eem bevolen, das her euwirn gnaden sulde saghen, das euwir gnade io mit alle etliche gebietiger keen Littauwen in botschafft senden sal noch vor deszen winacht heiligen tagen, und das io die gebitiger, adir ween euwir gnade senden wil, uff Ragnith usczihen ken Tracken, went der koning von Polan und herczog Wietaudt die heiligetage do werden sien. Ouch hoth der koning von Polan uff desem wege ken Gartthen das heu vaste vorherth und leith noch do umlang uff der iaith, und der herczog selber gesprochen heth, das den weg uff Ragnith us genuk heu stee, das sie do bequemlich czihen mogen. Vortmeer hatte der herczog gesprochen, wie das is der koning von Polan mit alle nicht wolde haben, das imanth von hinnen in botschaff czu eem gesanth sulde werden; sunder her sprach, her hette einen tag der czusampnekomunge uff der grenicz uffgenommen, do welde her seinen rath heen senden; wurde es wol czugheen das weer em ouch liep, wurde is abir anders czugheen, so wuste her wol was her czu schaffen hette. Also hoth een dach der herczog obirreth, das her vorlibet hoth, das die botschafft kome, und ween die botschafft wirt komen, so wil herczog Witaudt also viel dobei thuen, das man irkennen sal, das her unsern orden und dis lanth gancz mit truwen meine, ween der koning von Polan noch nie also hefftik czu kriege gereth hoth also nue. Sunder der herczog hoffet, her welle is wol czum besten fugen. Ouch hoth der herczog wol vornommen, das sie den strom des flisses das vor Drisen geeth die helffte wellen han, und een duchte wol gut sien das mans also lisse dargheen, uff das der koning gestillet wurde. Gnediger her meister, herczog Witaudt hatte ouch czu andern gesprochen, wie das siech euwir gnade vorgesee, das

eem euwir gnade keinerlei gabe czu einem czeichen einer fruntschafft nicht sentte, und hatte vort gesprochen: sentte eem euwir gnade einer spennen lang, her welde euch wedir einer elen lang senden. Gnediger her meister, der koning von Polan hatte uff das leczte Andris bei der hant genomen, und hatte em bevolen, das her euwirn gnaden seinen grus sulde sagen. Euwir gnade siech nach desen dingen geruche czu richten. Gegeben czu Rastinburg am dinstage noch concepcionis Marie im XXVIIten jore.

Pfleger czu Rastenburg.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erwirdikeith ane alles sumen.

Oryginał na pap.; po pieczęci ślady widoczne. Po drugiej stronie dziś wybladłem pismem lecz współczesną ręką: hir qwam mit herczog Wytowdes briffe keen Marienburg am donnerstag vor Lucie virginis im XXVII iore. Arch. królewieckie N. Z Szuflada XXII.*a*. N⁰ 42.

MCCCV. *W Marienburgu* 9 *grudnia* 1427.

Pełnomocnictwo udzielone ze strony W. Mistrza posłom do W. ks. L. Witołda wysłanym, a mianowicie: W. Szpitalniczemu Henrykowi Holdtowi, komturowi Bałgi Jostowi Struppergerowi i sędziemu ziemi Chełmińskiej Hansowi von Legendorff.

Dem irluchten fursten und grosmechtigem herren herren Allexandro andirs Wytouwd grosfursten czu Littouwen etc. unsrem besundern lieben herren, empieten wir bruder Pauwel von Rusdorff, homeister dutsches ordens, frundliche unsers vormogens demutige irbietunge unt beheglichkeit. Irluchter furste und grosmechtiger besunder lieber herre! Nach rathe unser gebietiger senden wir czu euwir grosmechtikeit die ersamen geistlichen bruder Heynrich Holdt Obristen Spittler czum Elbing und Jost Strupperger czur Balge kumpthur unsers Ordens, und den strengen herrn Hans von Logendorff ritter, des Colmischen landis landrichter, den tuchtigen Hans Ponnouw [1]) mitsampt dem weiszen... burgermeister czu Thorun unsere lieben getruwen desse kegenwertige beweisere, unsers und unser gebietiger willens und meinunge volkomlich und wol underrichtet, euwir hochwirdigen grosmechtikeit vorczubrengen, bittende mit sunderlichin andachtigen fleissigen beten, euwir irluchtikeith geruche sie gutlichin offczunemen, gnediglichen czu vorhoren und en ouch genczlichin czu glouben, was sie von unser aller wegen czu desen cziten vorbrengen werden euwir herlichin grosmechtikeith, die got der herre wolfarende und gesund endhalden und bewaren geruche czu langen begerten cziten. Gegeben uff unsrem huwsze Marienburg, am dinstage nach Nicolai des heiligen bischoffs, under unsrem angedruckten ingesegil im vierczenhunderstem und sebenundczwenczigstem jare [2]).

Oryginał z wyciśniętą u dołu wielką pieczęcią W. Mistrza na czarnym wosku, dobrze zachowaną. Na drugiej stronie współczesną ręką napisane: Nicht Macht i dalej: her entphet eyner gar spotthisch, pod spodem: Macht briff.

[1]) sc. Ponau. [2]) Nieumiemy sobie wytłumaczyć powodu, dla którego oryginał tego pełnomocnictwa znajduje się po dziś dzień w Archiwum zakonném; że atoli poselstwo w istocie się odbyło, świadczy ta okoliczność, iż pełnomocnikom wydano z kancelaryi zakonnéj instrukcyą, którą umieszczamy poniżej.

MCCCVI. *S. L. około* 13 *grudnia* 1427.

Instrukcya poselska dana posłom krzyżackim wysłanym do Jagiełły i Witołda.

Im XIIII^c^ und XXVII iore, umb [1]) Lucie, wart in botschaft ken Littouwen czu dem herrn konige von Polan etc. und herczog Wytout gesant der komptur von Elbinge und von der Balge mit herrn Hannos von Logendorff und ein burgermeister czu Thorun etc.

Czum ersten man sage des herrn homeisters und sines rates gebitiger demutige bevelunge.

Item danksagungen an herczog Wytout alleine vor das weise czeldenpfert und den loufer und vor die czwee cameel;

Item sal man danken herczog Wytaut vor die irbitunde, vor die mue, vor die arbeit, die herczog Wytout so getrulichin getan hat und wolde ouch getan haben, bei der beleitunge der sache von der schelunge grenicz ummelang Dryssen und Jesnycz etc.

Item als herczog Wytaut dem homeister hat geschreben, das von der beleitunge der grenicz ummelang Drysen etc., der gebrechen sei gewesen an dem orden und sinen sendeboten, die nicht mit macht do weren gewesen.

Item als herczog Wytout schreibt, das der herre konig von Polan vorgibt, wie sinen gnaden ist vorkomen, das der pfarrer czu Thorun der doctor, solde dem bischoff Pell. gebeten haben die greniczen die der herre konig heischt bis off das uber der Netcze;

Off den articulum, hat der homeister also herczoge Wytout wedirgeschrebin, das der doctor pfarrer czu Thorun spricht, das her is nicht getan habe; Ouch so were her is nicht mechtig gewest. Suldes imand getan haben, das hetten must thun die gebitiger, die dorczu volmechtig woren.

Item das die Polner vaste beschuldigen den orden etc. mit mancherlei sachen bittet unser homeister, des ir nicht glouben doruff setczet als lange bis so lange (sic), das irs empitet unserm homeister, der sich des wul sal entschuldigen.

Item der homeister und alle di sinen hetten nirne so lip gesehen der grenicz schelungen czu volenden, als vor dem herrn konige und herczog Wytouts kegenwertikeit; da solde man gehirt und vornemen haben des homeisters und ordens redliche beleitunge.

Item off den articulum, als herczog Wytaut schreibt von des herrn koniges von Polan meinunge etc. also wolde man die greniczen obirgeben bis in die helfte der Netcze etc., so mochte man ken Littouwen czu irer beider kegenwertikeit gesant haben: bittet der homeister mit sinen gebitigeen sie nich bedenken, went en ein sulchs nicht czu thun ist in der weise, sunder den tag wil her gerne besenden epifanie etc. in die Nuwemarke. Was durch di fire adir den obirman wirt usgesprochen, das wil der homeister gancz gefollig sein mit den sinen.

Item das man ouch herczoge Wytaut eigentliche berichtunge thu, von dem gelegde des howses der Netcze und aller jegenoth doselbst.

Item so sollen sie werben an den herren konig und herczog Wytaud an en beiden.

Offs erste: sal man des homeisters und sinir gebitiger gar schene demutige irbitunge beiden herrn vorbrengen.

Item: grose danksagunge dem konig vor das wiltpret, das her dem homeister und ouch dem groskompthur gesant hat.

Item noch semelichen gewerben, als der groskompthur und der kompthur vom Elwinge vom konige gewurben haben vort am homeister, ap dem homeister

eingerlei rede vorqweme, das wedir den ewigen frede were, das der homeister das nicht glouben, sunder das man sende durch eins sulchen willen an den herrn konig etc.; der ouch des gleichen die sinen wedir senden wil czum homeister, ap dem herrn konige imandes wedir den ewigen frede wurden vorbrengen vom homeister.

Item ap der konig und herczog Wytaut eingerlei schelungen hetten wedir die ewige vorschreibunge, adir wedir eingerlei artikel des ewigen fredes, man lasses vorkomen, der homeister hat sich allewege irboten und noch irbutet allen stuken der vorschreibunge gnuk czu thun sowol des ewigen fredes als auch der schrift czu Garthen gemacht.

Item das der homeister wirt gewarnet und ein gemeine geruchte ist im lande vom koufmanne etc. wie sie sich czu krige richten herfart schreien etc, das doch der homeister nicht en gloubet.

Item von bisschoff Pel. wie der im hofe arbeit wedir die stat Danczk von des hewses wegen czu Danczk, als ir wisset.

Item von der vorschreibunge der lande; sehet an den XXIII artikel.

Item von der vorschreibunge der prelaten und capittel etc. sehet an die copie herczog Wytouts schriften.

Item von der nedirloge czu Dybow.

Item von der beschediger der lande.

Item wie wol der XIX artikel des fredebrifes euch lernet, wie man is solde halden mit der orteil der richter: de carceribus, se hatte der homeister bestalt mit sime procurator im hofe czu Rome, das em das wurde geantwert etc. Des so hat der procurator wedir geschreben dem homeister, das is em nicht kan werden. Nu bittet der homeister etc. den herrn konig umb sinen offenen vorsegelten briff, in deme sine gnade totet das orteil und des vorsache mit sime riche.

Dise nochgeschreben briffe furten sie mit sich: einen dewtschen fredebriff.

Item ein copie des briffes dorinne herczog Wytowd globet vor den von konig Polan, das di prelaten nicht sullen den orden anlangen umb den schaden die en sien gescheen.

Item ein copie der vorschreibunge czu Garten gescheen.

Item eine offene credencie an den konig.

Item ein offene credencie an herczog Wytowd.

Item eine copie wie sich der homeister wil vorschreiben ab ein teil krigen wurde, das em denne land und stete nicht sullen helffen, die selbe hirein ist gebunden. [2])

Oryginał konceptu artykułów poselskich, na czterech kartkach papieru, w Arch. Królewiec. N. Z. Szuflada XXII N. 113.

[1]) noch przekreślone u góry umb. [2]) Czwarta kartka tych artykułów zawiera koncept do takiego zobowiązania się wielkiego mistrza.

MCCCVII. *Nad rzeką Osą* 21 *grudnia* 1427.

Marszałek zakonu donosi wielkiemu mistrzowi, iż niemógł obrać drogi wodnej po Niemnie by zdążyć do Wielony, gdyż poradzono mu, iż wielkiego ciężaru nie mógłby holować do góry, że przeto zatrzymał się w Tapelauken i pierwszy nocleg odbył w Grauden; dzisiaj zaś jest nad Osą i że na oznaczony dzień zdąży jeszcze do Trok.

Oryg. z datą: am flisze Oesz am t. Thome apost. XXVII iahre. W Arch. N. Z. w Królewcu ob. Voigt G. Pr. VII. p. 495 uw. 2.

MCCCVIII. *W Trokach* 31 *grudnia* 1427.

Król Jagiełło powierza uregulowanie granic około Drezdenka czterem sędziom polubownym, wybranym ze stanu rycerskiego, a mianowicie: Marcinowi ze Sławska kasztelanowi Kaliskiemu, Piotrowi Kordebogowi podkomorzemu Poznańskiemu ze strony Polskiej, jakotéż Sigfridowi de Ryez i Burkardowi de Guntersberg ze strony zakonu.

Raczyński C. d. Lith. p. 333.

MCCCIX. *W Wilnie* 1 *stycznia* 1428.

Król Jagiełło ustanawia Sędziwoja Ostroroga wojewodę Poznańskiego swoim pełnomocnikiem do traktowania z zakonem w sprawie granic około Drezdenka przed czterema sędziami polubownymi, obranymi według kompromisu Witołda z dnia 28 maja 1423 i takiegoż z 17 grudnia 1425 roku.

Raczyński C. d. Lith. p. 328.

MCCCX. *W Kubinie* 1 *stycznia* 1428.

Król Zygmunt wręcza Piotrowi Łęczyckiemu list kredencyalny jako posłowi do Witołda i interpeluje księcia w sprawie pogłosek, według których Witołd wraz z Jagiełłą przyobiecali pomocy użyczyć Husytom i uskutecznić napad na Szląsk.

Caro L. C. I. N⁰ CXV. p. 199 A. i B.

MCCCXI. *S. L. et D.* [*w początkach* 1428.]

[Stanisław Ciołek] robi srogie wyrzuty Zbigniewowi Oleśnickiemu, że tenże bezprawnie i z wyniosłą pychą zakazuje mu dopełniania konsekracyi w dyecezyi krakowskiej i pozywa go przed sąd królewski.

Littera repugnatoria detraccionis et cum hoc correctoria.

Frater dilecte! Etsi non affectu amicicie officii tamen commercio miramur, quod ad presentem dignitatem nostram rodere non formidas, quam faventibus divinis auspiciis non imparem tue condicioni iudicamus, immo si ad racionem iusti iudicii pervenitur prout in episcoporum registris reperitur in priori ordine computamur et alia nobis paria tecum deficere non videntur. Asseris inter alia obprobria que nobis impingis, qualiter in diocesi tua Cracoviensi ecclesias, altaria, calices et vestes sacris ministeriis deputatas consecrare nobis non liceret et consecrata reconciliacione indigerent, et quod nobis velut episcopo catholico et rite domino auspice ordinato pompa ablata fraterna affeccione referre debuisti, acsi dispari tibi per quosdam tuos insinuas atque clam derogando nomen nostrum clarum deo propicio quantum in te est diffamas. Judex vivorum et mortuorum inter nos et te arbiter sit et vindex. Sed ubi, salva tua reverencia, nisi forte in scolis hebreorum hec didicisti, quod loca ab episcopis consecrata reconciliarii debeant si ordinariorum

consensus non accessit? Rewlvas (sic) melius canones vel recurras ad illos qui nos melius ac magis didicerunt quod consecrata loca reconsecrari non licet, nisi publice per aliquem enormem actum alia prophanari contigisset etsi forte aliqua consciencie inde sentiretur offensio. Deus est iudex conscienciarum et non tue iurisdiccionis auctoritas, nec tibi in te data est potestas ut in me. Alas tuas extendas, cum par in parem non habeat potestatem. Cessa igitur et noli supra dorsum meum fabricare calumpnias, sed si quid erga et adversus nos habueris, ecce iudicem communem habemus uterque serenissimum dominum nostrum regem Polonie. Coram illo tibi nostram iusticiam offerimus cuius forum non debes declinare, a quo cum esses pauper et egenus tot bona recepisti ut catedram ad quam et etas et alia quedam impedimenta fuerant promocionis sue suffragio ascendisti. Experiaris igitur coram sua maiestate de nobis pro tuis iniuriis si quod(sic) a nobis, quod nomine profitemur recepisti; alius iudex nobis non est nisi ille, qui iudicaturus est per ignem. Alias non possemus dissimulare tanta tua obprobria et licet tam mitem quam pacificam virtutis semper servamus in omnes pacienciam, oporteret in tuam superbiam que ferrea permoliret pectora, ruptis benivolencie frenis, per verba et querelas coram dicto domino rege et ubique prosilire. Vale si valediccionem meruisti. Datum.

Kopia w kod. bibl. Uniw. Praskiego N⁰ VI. A. 7. p. 155(b) — 156.

MCCCXII. *W Ragnecie* 9 *stycznia* 1428.

Marszałek zakonu donosi w. mistrzowi, w jaki sposób usiłowania ich przy zjeździe z w. ks. Witołdem celem załatwienia sporów granicznych spełzły bezowocnie, a to dlatego, że posłowie polscy niechcieli zdać ich na rozjemczy sąd ks. Witołda; że w końcu ugodzono się, aby sprawy sporne oddać pod rozjemczy sąd czterech sędziów, którzy na 18 lutego ułożyli termin zjazdu.

Unsern willighen underthanigen gehorsam czuvor. Erwirdiger lieber her meister! Itczund in gebunge desses briffes sein wir von dem tage wedir czurucke ken Ragnith komen. Gnediger lieber her meister! Von handelunge der sachen wie die endlich sien geflegen etc. konnen wir euch itczund umb der kurtcze wille nicht mehr geschreiben, den das wir die sachen als von der grenitczen schelunge wegen etc. gerne lieplichin und in frundschaft geflegen und hengeleget hetten, dorczu wir uns allczit dirboten, und ouch all unser recht und sachen czu herczoge Wytouwd mechtig setczen und geen wolden [1]) noch dem und in der wiese, als wir das in bevelunge von uch hatten. Das alles die Polan usslugen und nicht thun wolden. Wir mogen euch in worheit schreiben, das herczog Wytoud gantcz getruwlich und sere sich in den sachen gearbeith had und gemuet, und gerne ein frundlich ende und fleiunge hette geseen, sundern is gebrach stetis an den Polen, des alles der erste der von uns czu euwern gnaden wirt komen euch clerlichen wol wirt irczelen und berichten, do also in frundschaft die selben schelungen nicht mochten hingeleget werden, wurden die vier richter gesatczt und clage und andwort vor en vorbracht. Dieselben richter haben einen tag vorramet, der czu Zampter [2]) am sonntage invocavit nehst fulgende [3]) sal gehalden werden, den itczlich teil mit sieme procurator etc. sal besenden, mogen sie denn eins orteils nicht eins

werden, so sullen sie die sachen an den obirman schieben etc. Gegeben czu Ragnith am freitage nach epiphanie im XXVIII[tem] iare.

Obirster Marschalg.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erwirdikeit tag und nacht an alles sumen grosze macht doran leith.

Oryginał pap. z pięczęcią marszałka Arch. N. Z. w Królewcu. Szuflada XXII.*a* N. 44.

[1]) odtąd do końca zdania na boku dopisane tą samą ręką co i w oryg. [2]) t. j. Szamotuły. [3]) t. j. 18 lutego.

MCCCXIII. *W Trokach* 15 *stycznia* 1428.

Witołd w. ks. L. wyraża w. mistrzowi niezadowolnienie żywione ku królowi Polski, z powodu iż tenże nań jako na rozjemcę w spornych sprawach z zakonem nie przystał, co Mistrz ze swej strony uczynił, że jednakowoż nakłonił króla, iż sprawy sporne rozstrzygną obecnie czterej polubowni sędziowie, a w razie gdy i ci się nie zgodzą, nadsędziowie ją ukończą. Co się tyczy chęci królą, zamierzającego odbyć podróż do Gdańska, doradza, aby Mistrz zgodził się na to zachcenie królewskie wtedy, gdy sporne sprawy pomiędzy nim a zakonem zupełnie ukończone zostaną.

Allexander anders Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Ltttauwen und czu Reussen etc.

Erwirdiger liber herre meister! Got der herre weisz [1]), das wir von unserm ganczen herczen gerne gescheen hetten, das die schelunge von der grenitczen wegen alhie czu uns ein gute ende als wir hofften genamen hetten, und durch des wellen, wir hatten den euwir begerten und geheissen czu uns ken Lithauwen komen, und ouch noch deme, als ir czu uns bei dem Vochse empotten habit, das wir gerne wolden, das die sache unvorczoglich geendet weren, und haben dorumme unsere muhe, arbeit und ungelt nicht gespart, und sintdemale is nicht gescheen [2]) mochte noch unserm begere, des uns gentczliche leid ist und muet uns czu male sere, das der herre konig, unser bruder wesende, wolde uff uns nicht lassen was wir in den sachen usgesprochen hetten, und die euwir den wir vor euch danken uff uns gerne komen wolden und der konig io mit nichte wolde. Hirumme wir bitten euch, wollet uns nicht dorumme vor dencken, das alhie nicht geendt ist, als wir uns vorhofften und gerne gesehen hetten. Idoch wir haben io dorczu bracht, das is uff die vire komen ist, und vort uff den obirmanne komen sal. Vort der herre kompthur vom Elbinge hat uns von euwirtwegen gesaget und ratgefragit, das der herre konig unser bruder hette dem herre groskompthur und im geschrebin, begerende, das sie mit euch reden und euch anbrengen wolden uff das, das ir im gunnen wellet uff die zommer in euwir landt ken Dantczske reitten, und irczelt uns umb welche sache ir euch des czu thun we[i]gerth, vorgebende wie das ir gost [3]) erunge und muhe nicht sparen woldet, sunder ir besorget euch, das wenn her in euwer landt und czu male ken Dantczske qweme, do macherlee folk und lediger leuthe vil ist, das icht dieselbige lediger leuthe mit des herrn koniges houffgesinde adir iren knechten anhuben, us dem do mochte

grosser ungunst und czwitracht czwischen dem egenannten herr konig und euch entstehen und uffkomen. Der uff wir mit dem egenannten herrn kompthur gerett haben, und ritten im, das her dovon mit dem egedachten herre konig nicht reden sulde, bis das die sache von der grenitczen wegen entlich geendet weren, und do die sache czu einen ende als wir wolden nicht komen. Obir das so ritte der egenante herr kompthur mit dem herrn konige do von, und irczaldt im die sache und schelunge, des ir ouch besorget, wenn her czu euch qweme, das nicht czu einen grossen vordrisse qweme. Und her io den herrn kompthur des nicht leidig lossen wolde, und begeret und gerne welde doheen ritten, und wir vormamen nicht vorume her dornoch so hoch steet, went her iczunt hie bei Palange das mere beschaen, und nu hat her is gesehen, was wil her denne? Und czu sinte Brigide der dancket her selber, und wir horen von nimant, das imant doheen czoge. Hirumme, sintdamale ir mit im noch nicht wol eins seit und noch nicht folkomlich in gutten wellen [4]) komen seit, so duncket uns unbeqwemlich sei[n], das ir in dorczu lossen wellet; und boben das, was euch gutte und beqweme dunket, das setczen wir czu euwern willen. Gegeben in unserm husze czu Traken am dunerstage neheste vor Prisce. Anno etc. XXVIII.

[Adr.]: Dem erwirdigeu herrn Pauel von Rusdorff homeister Dutsches Ordens unserm liben besundern frunden.

Oryginał pap. z pieczęcią. Nad adresą: Gekomen czu Marienburg am tage Vincencii martiris im XXVIII iore. De sancta Brigitta in Gdanczk.

[1]) stoi: wesz. [2]) geschan. [3]) gost-gift, Begabung, geschenk albo może gost-kost? [4]) dodane u góry.

MCCCXIV. *W Łucku* 18 *stycznia* 1428.

Król Jagiełło winszuje komturowi Toruńskiemu osiągnięcia nowego urzędu.

Caro L. C. l. N⁰ CXV. p. 200.

MCCCXV. *W Dowgach* 28 *stycznia* 1428.

Witołd odpowiada Zygmuntowi, iż pogłoski, podług których on wraz z królem Jagiełłą mieliby sprzyjać Husytom, są fałszywe, jak również jest fałszywem doniesienie według którego mieliby na nowo podjąć myśl poszwagrzenia się z Brandeburczykiem.

Caro L. C. I. N. CXV. p. 200.

MCCCXVI. *W Trokach* 10 *lutego* 1428.

Witołd W. ks. L. pisze do w. mistrza w sprawie pokrzywdzonych przez Gdańszczan kupców litewskich i wstawia się za pokrzywdzonymi.

Alexander andirs Witawdt
von gotes gnaden Grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwidiger lieber herre meister! Als wir euch bei dem Obirsten marschalk euwirs ordens und dem kumpthur von Elbinge empoten und obir unsern briff geschriben hatten von unser Wilnauwer kouffluthen wegen, wie das in ein bur-

ger in euwer stadt Dantczske etczliche summe geldis und nehmlich III^{C} schog ane in shock ist schuldig. So sin die egenanten unsere kouffluthe do czu Danczske ouch mit euwern briffen gewesdt und begertin, das man ir geldt hette beczaldt und usgerichtitt, und als die vorgeschriben unser luthe dar ken Danczske komen, do czogen die Danczsker mit den unsern zu euwir erwirdikeit, do hotte ir selbir Danczsker befolen, das man den unsern sulde beczalen und in usrichtunge thun, und als die unser qwomen ken Danczske, do sprochen die Danczsker, das derselbige schuldiger were fliende worden, und beschieden den unsern ein tag uff nehistkomende ostern das geldt czu fordern. Und sagen unser luthe, das sie do habin von andern gehort, das die Danczsker habin dorumme den tag so lang vorczogen, das sie undir des ir schulde, die sie uff unsern kouffluthen habin, mochten fordern und usrichten. So sprachen ouch die unser, das man ouch euwir kouffluthen von Danczske war und gutte hie czur Willa sulde vorbitten und uffhalden so lang, bis den unsern vor das ir ein gleich geschege. Sundir herre meister, is were czwuschen uns nicht gutt, ouch wer is sache, das der egenante unser luthe schuldiger als man sagit flicht(ig) weren wurden, dennoch bleibet sein war, steinhuszer und andir gutt, des her genug hatt, do von unserm kouffman [1]) nie mag ein beczalunge werden. Dorumme wir bitten euch, und ir den unsern ouch desgleichin geruchit is so bestellin, das den egenanten unsern luthen ir geldt werde beczalt, und wolkomlich recht in werde geholfin, do beweisz(et) ir uns sunderlich fruntschaft und liebe an. Gegeben czu Tracken an der mittwoch nehist vor nastnacht. Anno etc. XXVIII.

[Adr.]: Deme erwirdiger herren Pawel Rusdorff homeister Dutsches Ordins unserm besundern lieben frunde.

Oryginał na pap. u dołu nadcięty, poplamiony od wilgoci, z resztkami po pieczęci. Poniżej pieczęci napisano współczesném pismem: „gekomen czum Elbing am sonabend jn den ostirheiligen tagen jm XXVIII jore.“ tj. 9 kwietnia, list ten przeto dwa prawie miesiące potrzebował aby z Trok dójść do Elbląga. Poniżej zaś: „Herczog Wythawdt von siner lewthe schulde di man en schuldig ist czu Danczk.“

[1]) stoi unsern.

MCCCXVII. *S. L. et c. D.* 12 *lutego* [1428].

Podkanclerzy Ciołek usprawiedliwia się przed W. ks. Witołdem iż on tylko z niewiadomości działał przeciwko zamiarom księcia w sprawie zamku i miasta Brzeźnicy.

Caro L. C. I. N⁰ CXVII. p. 203.

MCCCXVIII. *S. L.* 16 *lutego* 1428.

Witołd dziękuje papieżowi że w sprawie obsadzenia biskupstwa Poznańskiego pokierował się życzeniem i prośbą tak króla jakoteż i księcia i użyczył nominacyi Ciołkowi. Takież same podziękowanie dla kardynała Brandy.

Caro L. C. I. N. CXXII. p. 210. sub A. et D.

MCCCXIX. *W Szamotułach* 23 *lutego* 1428.

Akt notaryalny ze strony zakonu względem niektórych punktów

rokowań pełnomocników zakonu jakotéż i polskich mających rozstrzygnąć sprawy sporne, z powodu których układy się rozbiły.

Raczyński C. d. Lith. p. 33o — 333.

MCCCXX. *W Oranach* 27 *lutego* 1428.
Witołd W. ks. L. uprasza W. Mistrza, aby oświadczył posłowi elektorów, że niema potrzeby oczekiwać na jego odpowiedź, gdyż król Polski wyśle swych posłów, Mikołaja Sepieńskiego i Piotra Kordboga, do rzeczonych elektorów, a ci im tak królewskie jak i jego zdanie i wolę objawią

Alexander alias Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Als der strenge ritter Ebrehardus von Brandensteyn der herren korfusten achtbar [1]) sendebote czu uns ist gewesd, so hat her mit uns geredt, das her unsere entwort uff seine botschaft sulde beiten und harren do czu euwir erwirdikeit, und bate uns, das wir ouch dem herren konige czu Polan schrieben, das ber seine entwort ouch dem egenantem Ebrehardo doselbist czu euch welde vorschreiben. Und so hatten wir in denselbigen sachen czu dem egenanten herrn konige den strengen ritter Nicolaum Czebulka unsern secretarium und lieben g[etruwe]n gesandt, und nu hat uns der vorgenante herre konig vorschrebin, wie das her wil mitsampt uns ein redliche und achtbar botschaft czu den egenannten korfursten senden und usrichten, als die edele und strenge ritter Nicolaum Sepensky landrichter czu Poznaw unsirn rat und Petrum Cordbog Poznanischen Podkomorze, die den vorgenanten herrn korfursten uff ir botschaft, unsere beiden, als des egenanten herrn koniges und unser wille und meinunge werden sagen und entworten. Dorume wir bitten euch, wellet das egenantem Ebrehardo sagen, und kundigen, das her unser entwort vordan nicht dorff beiten. Gegeben in unserm hoffe Worani am freitage vor reminiscere. Anno etc. XXVIII.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauel von Rusdorf homeister Dutsches Ordins unsirm lieben besundern frunde.

Oryginał pap. z pieczęcią. Powyżej adresy: von den sendebothen czu den kurfursten. Poniżej Gekomen czu Hoenstein am sonobende vor oculi im XXVIII iore. Papier w kilku miejscach ma plamy wilgoci. Archiwum król. N. Z. Szuflada XVII.

[1]) stoi achtper.

MCCCXXI. *W Grodnie* 1 *kwietnia* 1428.
Zapis Witołda w. ks. L. dla żony swej Julijanny.

Alexander alias Witawdus dei gracia magnus dux Lithuanie, Russie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo sacri matrimonii moti caritate, sani mente et corpore maturaque deliberacione prehabita, preclare principi domine Julianne consorti nostre carissime, racione veri et iusti

dotalicii dicti vulgariter wyano, terram castrumque Nowogrodek Lithwanicum, cum toto districtu Nowogrodensi, cum boiaris et hiis villis, quas quidem duces tenent in eadem Nowogrodensi terra et cum omnibus aliis villis et curiis, videlicet Nowesiolo que nunc Kubarka appelatur, item Horodeczna, Bretena, Bassyno, Puolbreha, Dolaticze, Lubcz, Ostaschino, Niehniewicze, Polonaia, Korelicze, Swerszno, Cyrma, Polomka, Poczapow, Lachowo et Buobr. In districtu autem Trocensi villam Wakymuki in flumine Waka que prius Woydatowo Siolo dicebatur, et ab eadem villa sursum ascendendo fluvium eundem Waka, omnes iste ville ex utraque parte dicti fluminus usque ad lacum Wake et ipsummet lacum Wake cum curia que iacet in codem lacu Waky et pabulatores equorum qui vocantur Toreniewiczy, cum omnibus et singulis censibus et redditibus, contribucionibus, tributis, serviciis, utilitatibus, agris, pratis, pascuis, campis, silvis, nemoribus, borris mellificiis, venacionibus, aquis et earum decursibus, piscaturis, usufructibus et proventibus, quibuscunque nominibus appelantur et quicunque ad predicta bona et ad quodlibet predictorum ab antiquo pertinebant et pertinent, nihil penitus iuris seu dominii ab eisdem excludendo, damus, assignamus et presentibus inscribimus primo post mortem nostram habendum, tenendum, utifruendum et pacifice possidendum ad tempora vite sue, pro salute anime nostre operibus pietatis memoriam faciendo. Hoc tamen specialiter expresso et incluso, quod dicta domina Julianna ab obediencia serenissimi principis domini regis Polonie, qui pro tempore fuerit, et a corona regni Polonie nunquam recedere, sed sibi fideliter obedire tenebitur et debebit. Post mortem autem dicte domine Julianne, hec omnia supradicta bona et hereditates ad coronam regni Polonie integraliter devolvi debeant et spectare. Sed villam Wakymuky supradictam cum omnibus ad eam spectantibus superius expressis, damus, annuimus, et volumus, ut predicta domina Julianna consors nostra, pro salute anime nostrê et sue, ut in oracionibus perpetuo nostri memoria habeatur, supradictam villam Wakymuky cum omni iure et dominio adhuc circa vitam suam vel post, prout sibi melius videbitur expedire, ad ecclesiam propter deum poterit delegare et conferre. Eximimus insuper et omnino liberamus omnes et singulos kmethones et quosvis incolas castri, districtuum, curiarum et villarum omnium predictorum, ab omnibus laboribus et angariis aliorum nostrorum castrorum et curiarum, si prius extra suum castrum Nowogrodek laborare consveverunt vel servire, ut peramplius a talibus liberi debent esse et soluti. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Actum in Grodno, feria quinta cene domini. Anno eiusdem millesimo quadringentesimo vigesimo octavo. Presentibus nobilibus et strennuis: Petro Miedzwiedzsky, Msczugio Skrzinsky, Nicolao Czebulka Czechowsky secretario, Juschkone alias Stromilo supremo cubiculario, Jurga de Zirmoni et Radywilo curie nostre marschalcis, et aliis quam pluribus fidedignis fidelibus nostris dilectis. Datum per manus nobilis Nicolai Maldrzik secretarii nostri fidelis dilecti.

Ad relacionem eiusdem domini Nicolai Maldrzik; Nicolaus scriba.

Z II. tomu Aktów histor. znajdujących się w bibliotece generalnego sztabu w Petersburgu legalizowana 3o. lipca 1782 r. przez Naruszewicza, który dodaje: Przepisana z oryginału pergaminowego; u dołu na sznurze kręconym, z jedwabiu koloru różowego i niebieskiego wisi pieczęć majestatyczna... Witołda. Oryginał, jak mnie pewne wiadomości dochodzą, znajduje się w rękach prywatnych i zawiera rzeczywiście pieczęć majestatytyczną.

MCCCXXII. *W Grodnie* 1 *kwietnia* 1428.

Witołd uposaża biskupstwo Łuckie, nadając biskupowi Andrzejowi wsie w powiecie tamecznym a mianowicie Łuczyce, Wiśniow, Terczyn, Biden i Skulen, we Włodziemierskim wsie Chotaczów, Strzyżpalicze i połowę Szelenowa, w Brzeskim zaś młyn w Kroczelnicy i wieś Parochowo a w Drohickim Szereszewo, uwalniając mieszkańców tychże posiadłości od wszelkich podatków z wyjątkiem wołowszczyzny (exaccio terrestris generalis).

Kopia w księgach metryki Lit. w arch. główném w Warszawie ks. 217. p. 467—469. Datum in Grodno feria quinta cene domini per manus Maldrzyk secretarii m. ducis.

MCCCXXIII. *W Kownie* 23 *kwietnia* 1428.

Witołd w. ks. L. wzywa Vochsa, aby jeśli ma chęć po temu, towarzyszył mu w wyprawie, którą tego roku przedsięweźmie na Nowogrodzian i zabrał ze sobą trefnisia Hennego, jeśli ten jest w kraju i skłonnym się okaże do podróży. Uwiadamia go, iż nie napisze do w. mistrza, aby dał zezwolenie niektórym młodszym panom zakonnym do towarzyszenia mu w wyprawie, gdyż już dawniej prosił go o to ale bezskutecznie.

Alexander anders Wittawdt
von gottes gnaden grosfurste czu Litthauen.

Unsir lieber getruwur! Wir lassen dich wissen, das wir nu im zomer mit gotis hulffe uff die von Grossen Nowogrod reiszen wellen. Hirumme wil tu mit uns czihen, so kome czu uns ken Tracken nu off die nehistkomenden pfingsten, und ist das der Henne do im lande ist und mit uns ouch czihen welde, das magstu im wol von unser wegen sagen, das her mit dir czu uns qweme. Ouch vor iaren wir hatten dem herrn homeister entpoten, ap her etlicher iungen herrn des ordins mit uns senden welde, das sie unsers heres gelegenkeit gesehen hetten, die wolde her mit uns nicht senden. Dorumme wellen im nu nicht schreiben do von. Gegeben off unserm [housse czu] [1]) Cauwen am freitage der feier sinte Georgii. Anno etc. XXVIII.

[Adr.]: Dem woltuchtigen Vochs, unserm liben getruwen diner.

Oryginał na małej karteczce papieru, pieczęć widoczna w arch. N. Z. w Królewcu.

[1]) widocznie opuszczone.

MCCCXXIV. *S. L.* 2 — 3 *maja* 1428.

Spis dokumentów w sprawie granic zakonu a Polski, użyty na zjeździe w Szamotułach ze strony pełnomocników zakonu dnia 22 lutego 1428 roku.

Am sonntag noch Philippi und Jacobi im XIIII^{C} und XXVIII iore sal der voith der Neumark czum Hamerstein endwerten disse noch geschreben briffe und schrifte, die Syffridt Stegelitcz und Burghardt Guntersberg em brochten czu furen off den tag der gehalden ist inovcavit nehest geleden czum Czampthur in Polan unde dessen selben briff und schriffte sal man metefuren ken Thorun nu uff ascensionis domini.

Czum ersten eine latinische abeschrift des herrn koniges von Polan fredebriff.

Item eine usgesnetene czedel vorsegilt mit herrn koniges czu Polan und herczog Wytowds angedruckten ingesegeln.

It. herczog Wytowdt brieff mit eime anhangendem ingesegil, der ussweset, wie man die schelungen der grenitczen [uff] die vier unde den obirman sal beleiten.

It. des konings v. Polan anlosbrieff off die viere, die mit namen sind usgedrucket.

It. das procuratorium des herrn konigs v. Polan ouch mit ingesegil.

It. den houptbrieff obir den kowff Drisen.

It. markgr. Waldemar vorsegelten briff der usweiset die grenczen bei Drysen.

It. des herrn kon. vorsegelten briff, in deme geschreben steet, das her den orden wil lassen bei den grenitczen Newemark.

Item die teidingen vorramet czur Wille. (It. ouch copia davon).

Item die antwort doroff.

Item eine cedula woroff beraten sal sien, ee das man den tag besucht.

So hat man von Marienburg ussgefurt ken Thorun desse nochgeschrebene schriffte die her Gregor furet.

Czum ersten hercz. Wytawds briff mit sime ang. ingesegil in deme her gelowbet vor den herrn konig von Polan, vor die vorschreibunge der prelaten und cappitel im reich czu Polan sich an die innehaldunge der briffe.

Briff mit 2 grossen ingesegil, wie sich die prelaten des landes vorschreiben.

It. den vorsegilten briff des herrn konig, von der vorclarunge der artikel im houptbriffe.

Item die acta czur Willen gescheen und die vorrameten teidingen die alsam haben itczliches besundern czwei grose blat, also der blate sechse sien. Martinen schriffte.

Item instrument konigs Kasimirs briff von der grenitczen czum Jessenitcz. (Gegenbriffes Dunners copie, Waldemars copie).

Item eine copie der czedeln die gegeben ist zcu Garten und die vorsegilt ist mit des herrn zcu koniges Polan und ouch herczog Wytowd angedr. ingesegil.

Item hat man mete herczog Witowds vors. briff, in deme her gelowbet das der erczbischof von Gnysen sulde haben vorsegelt den ewigen frede als her ouch getan hat etc.

Fol. Handlung p. 231—233. 3 maja przedkłada her Lorencz ze strony zak. dokumenta: listy dłużne książąt ze Szczecina i Bogusława ze Słupcy.

MCCCXXV. *W Nieszawie* 18 *maja* 1428.

Król Jagiełło wraz z mistrzem zdają rozstrzygnienie sprawy spornej granicznej około Drezdenka pod sąd w. ks. Witołda.

Dogiel. C. d. T. IV. f. 119.

MCCCXXVI. *W Kubinie* 29 *czerwca* 1428.

Zygmunt daje znać Witołdowi o śmierci Zawiszy i wstawia się za jego żoną i dziećmi.

Caro L. C. I. N^0^ CXXI. p. 209.

MCCCXXVII. *W Kubinie* 29 *czerwca* 1428.

Król Zygmunt pisze do w. mistrza w sprawie Drezdenka i Nowej Marchii dając mu instrukcye na wypadek gdyby król Jagiełło całą tę sprawę na niego zdał.

Sigmund von gottes gnaden Romischer kunig
zu allen zeiten merer des reichs und zu Ungern zu Behem etc. kunig.

Erwirdiger lieber andachtiger! Wir hetten deiner andacht gern geschriben gelegenheit unserr sach und leuff die wir alhie vorhanden haben. So haben sich die so offt und dick verwandelt, daz wir dir nichts eigentlichs geschrieben noch embieten mochten, und sinddemal dann der ersam Claus Redwicz bruder deines ordens vogt zu Samland unser rat und lieber andachtiger zu uns komen ist und gelegenheit aller unser sache und was uns in unsern leuffen zusteet selber gesehen und gehoret hat, haben wir im bevolen das alles deiner andach mit sinen briven vorkunden. Sunderlich lieber andechtiger, so hat uns unser lieber bruder der konig von Polan neulich botschafft getan und in seiner werbung ettlich artikel lautten lassen, die dich und deinen orden antreffen. Und ee der egenante dein vogt czu uns qwam, anntwort wir unserm egenannten bruder von Polan doruff widerumb, als dann die artikel die wir dem vogt gegeben haben deiner andacht zusenden volliclicher innehalden, dorusz dieselv dein andacht sehen mag, daz wir dein und deines ordens nicht vergessen, sunder allczit an euch gnedige gedechtnus haben Und wann wir unser trefflich botschafft, nemlich den edel Heinrich von Berzewicz und meister Niclasen Czeiselmeister lerer in geistlichen rechten, unsere rete und liebe getruwen, iczund zu unsern liben brudern dem konig und herczog Witowden mit solcher anntwortt senden, und sunderlich begern, daz si ir trefflich botschafft umb alle sache und ouch von Drizen und der Nuwenmark wegen zu uns tun sollen, und ob si das tun wurden, so haben wir unsern reten bevolen, daz si zustunden deiner andacht daz embieten. Und wir begern doruff von deiner liebe mit sunderlichem flisse, wenn der unser egenannte rete solich vorkundigung tun, daz du dan ettliche breffliche leutt usz deinem orden ouch her zu uns und deinem obengenannten vogt sendest mit voller underwisung und macht von allerlei sache wegen, den ewigen frid und sunderlich Drizen und die grenicz der Newen Mark antreffund, bei uns czu sein. Wer aber, daz der vorgenannte vogt heim were, daz dannoch die selben, die also von dir qwemen, aller ding eigentlich underweist sein, so wollen wir mit flisse arbeitten, damit ewer frid genczlich und fruntlich befestent und von keinerlei sache wegen einich intreg dorein komen mogen; und was uns hinfur begegent, das wollen wir deiner andacht wol vorkunden. Geben zu Kewyn an sand Peters und sand Pauls tag; unser riche des hungrischen etc. im XLII des Romischen im XVIII und des Behemischen im VIII iaren.

Ad mandatum domini regis
Caspar Sligk.

[Adr.]: Dem erwirdigen Paulen von Rusdorff homeister Dutsches Ordens unserm lieben andachtigen.

Oryginał pap. ze śladami po pieczęci. Powyżej adresy: Romischer konigk; desen brif brochte Kole Jacob ken Marienburg am mitwochen vor Dominici confessoris im XXVIII iore, Von den greniczen.

MCCCXXVIII. *W Inowłodziu* [9 *sierpnia*] 1428.

Król Jagiełło posyła w. mistrzowi wiadomości o wyprawie Witołda przeciwko Wielko-Nowogrodzanom i zapewnia (w cedule), że wkrótce wyśle pełnomocników swych celem traktowania z zakonem o granice.

Wladislaus dei gracia rex Polonie
Lythwanieque princeps supremus et heres Russie etc.

Venerabilis et religiose amice et compater noster carissime! Heri litteras preclari principis domini Allexandri alias Wytawdi magni ducis Lythwanie etc. illustris fratris nostri carissimi accepimus multum gratas novitates continentes, qualiter fraternitas sua felicibus et prosperis belli freta successibus votivoque fine factorum suorum cum hostibus suis Nouogrodensibus habito, cum multa donorum copia tam in ciclis quam pellibus sobollinis et aliis rebus raris [1]) in votiva sanitate revertitur ad propria. Que vobis pro singularis solacii compendio intimamus, pro constanti et firmo tenentes, sinceritatem vestram de predicti fratris nostri ac nostris successibus gratuitis et votivis gravisuram. Datum in Inowlodz feria tercia in vigilia sancti Laurencii [2]).

Ad relacionem venerabilis Wladislai de Oporow decretorum doctoris.

[Ceduła]: Preterea nunccios nostros, in facto de quo vobis bene constat, ad sinceritatem vestram decreveramus mittendos, sed consiliarios nostros quibus illud comunicare voluissemus tunc nobiscum presentes non habuimus. Nihilominus tamen, dum ipsorum presenciam habebimus, comunicato cum eis consilio, sinceritati vestre reintimare curabimus.

[Adr.]: Venerabili et religioso domino Paulo de Rusdorf ordinis beate Marie domus Thetonicorum de Prussya magistro generali amico et compatri nostro carissimo.

Oryginał na pap. pieczęć oderwana. Poniżej adresy: konig czu Polan von den sendeboten. Gekomen nu bei assumpcionis sancte Marie im XXVIII. Arch. Król. N. Z. Szuflada XXII. N. 73. Pomiędzy dokumentami bez daty u Raczyńskiego Cod. dipl. Lith. 382.

[1]) caris. [2]) W dacie zachodzi pomyłka; święto Wawrzyńca przypada w r. 1428 na wtorek.

MCCCXXIX. *W Smoleńsku* 15 *sierpnia* [1428].

Henne trefniś bawiący przy księciu, donosi W. Mistrzowi o nowinach z wyprawy Witołda na Nowogród.

Czu dem ersten wist, daz min her der grosforste unde min gnedige frouwe frisch und gesunt sint von gocz wegen.

Erwirdiger liber gnediger her! Euwer gnade gerucht czu wissen, daz ich quam czu mime hern dem grosforsten an dem firdem nachtlager von Tracken. Sint der czit ist mim hern dem grosforsten gegeben czwischen Trackken unde Smalensyke wol VII [1]) und XX. hundert pferde, an de em noch czu Smalensyk geben werden. Do her quam czu herczoge Zegemunt in sin lant, der gaff em X. pferde, do her quam uff sin hus, do gaff her im II^{C} pferde, suben unde sabel unde tatersche dangen vil, unde gaf mir ein sidentuch. Vort an do quam her czu herczoge Zwytergal der gaff im LXXXX pferde, suben und sabel unde dangen ouch vil. Vart an quam her uf eins hus Myssensytk genant, dar quamen Tateran

vil de under mime hern gesesen sint in dem gebite van allen siden, unde uff vilen enden, unde brechten im pferde, cameil, bogen vunde sus vil gift. Do quam her vart uff ein hus tzu sim undersassen, eim wogevode, [2]) di gaff im II^{C} pferde unde suben und vil dangen; sin frauwe unde sine kinder begabden minen hern altcze mal. Bisunder als min herr der grosforste vort an czoch, do quam em enkegen ein grosforste, de heist van Rosanen, ein grosser mechtiger herr, unde sus wol V. hern mit vil lande unde luden unde eine herczoginne, unde haben sich im gegeben mit lande unde mit luten unde haben im gehuldet unde gesworn, unde haben im vil gift unde gabe gebracht; czu dem ersten van pferden, suben unde sabel unde tatersche dangen. Unde vortan habin im geben herczogen, forsten unde hern sin' undersasen, de fertzich, de XXX, de XX, de XII, de X, V, VI, VIII pferde, suben, unde sabel unde dangen vil, di ich alczemale nicht gescriben en kan, unde alczemale min frauwen bisunder mit grosem giften unde gaben begabet haben. Un ouch so danke ich mime hern dem grosfursten unde miner frauwen; min her hat mi gegeben eine suben mit mardern gefutert unde herczoge Czwyttergal [ge]geben einen Moskawsken rok ouch mit mardern [3]) gefutert, so dank ich mime hern dem grosforsten: [Ouch]daz ir miner nicht vorgessen en haben [4]) mit der dollerie, [5]) so wist daz ich mich wol berichtet hab mit domna [6]) der schonen mait; wir haben uns beide boklaget kegen [7]) dem grosforsten unse not, her hat uns borichtet sunder slach unde stolz ho ho [8]) er munt ist rot, ich domna frie unde lase clichwol [9]) nicht van der gekerie. Dis rede las wir stahn. Gelich ich en sah ni hern ader forsten rich, dem sin lude also wern undertan; wer im mit gifte unde mit gabe enkegen gan mach, der ist de frolichste man, unde dar tzu einen grosen [10]) scholen [11]) slaen. Und ouch wist daz grose boden sint gewesen van grosen Nowgarden unde van Moskaw czu Smalenske, unde all tage vil boden czu im komen van dem Taterschen keiser unde van dem Torkeschen keiser, un sus van vil hern kristen und heiden, unde bringen im grose gifte unde gabe, des ich euwer gnade altomal nicht gescriben, en ich wilz, ofte got wil, bas mit dem munde sagen, wan ich czu euch kom. Und och is mim hern dem grosforsten czumale liff, [12]) daz im euwer gnade gesreben hebt van den nuen czidungen, unde wist daz her euch czumal ser vorantwert kegen den kenninek von Pollen; alz ich lobe, daz her euch och scribe, unde scribt mim hern io vak [13]) nue tidunge wint her hort sich [14]) van euch tzumal gern. Em was czumal wol, do im euwer brive quaman; si quamen im an dem IIII tage vor unser liben frouwen abende, van dem driden nachtleger van Smalenske. Och wist, daz wi varen van Smalenske an dem nesten tage nach unser liben frauwen tage uff dem wasser uff Kywen unde is wol in de dritten wochen off dem wasser und wirt nicht lange czu Kywen sumemen [15]) unde wert vortan nach Lautzske, daz wirt sich wol vorloffende in de sebende wochen der her kegen Lauczke komen sal dar [16]) nach unser frauen tage, unde her hąd willen, [17]) daz wolde haben getzogen vorder; daz her uff disczit nicht geenden en konde, daz her uff hundert mile siner grenetz nicht en quam. Nicht mer uff disse czit, men ich bowel euch dem liben gode. Gegeben czu Smalenczke an unser liben frauwen abende. De summa der pferde mer wen III dusend, der siden kenichen (?) en weis ich kein einde nich[t], vil losser gerwaken [18]) unde wisse habich darczu.

Henne, vormittage ritter nachmittage geck, euwer hovgesinde.

[Adr.]: Dem erwirdigen grosmechtigen hern Pauwel van [Rusd]orf homeister Deutsches Ordens mime gnedigen hern detur.

Oryginał ze śladami czarnego wosku (pod którym ślady czerwonego widocznie przebijają) po pieczęci. Poniżej adresy: Henne; tudzież ręka wskazująca ten napis narysowana. Cały list bardzo nieczytelnie pisany. W Archiwum N. Z. w Królewcu.

1) widocznie VII lecz u góry trzy kropki. 2) sc. wojewode. 3) stoi: mar derdern. 4) czytaj: habet. 5) dolle, puppe, kammerdolle, lalka dollerie: puppenkram. 6) tak fanastycznie nazywa on kij, którym dostawał po grzbiecie. 7) kegenge dem. 8) stoi: ho hoer. 9) sc. gleichwol., 10) sc. groschen i mają na cześć jego pieniądz (grosz) wybić. Na dowcipne wiersze rymowane, w tym liście zawarte, zwracam uwagę w artykule: Henne trefniś Witołda; w Przewodniku nauk. i liter. z roku 1880. 11) czytaj sollen. 12) czytaj lieb. 13) sc. gefach, prędko. 14) sie tj. die neuen zeitungen. 15) sc. sumen. 16) po dar przekreślone virde. 17) had willen pleonastycznie powiedziane. 18) może giervalken.

MCCCXXX. *Litewski Nowogródek* 22 *sierpnia* 1428.

Witołd w. ks. L. wyraża w. mistrzowi zadowolnienie i podziękę za radośnie przez niego przyjętą wiadomość o jego wyprawie na Nowogrodzian; cieszy się wyzdrowieniem mistrza i uwiadamia go o nieszczęsnych przygodach klęski cesarza Zygmunta pod Gołąbcem. W cedule pisze o błaźnie Hennem.

Alexander alias Witawdt
von gotis gnaden Grosfurste czu Litthauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Euwir drei briffe sint uns komen hie czu Littawschen Nowogrodke. In der einern euwir erwirdikeit schreibt, noch dem als unser briff von unser wedirfarth uss unser reisze czu euch qwam, wie das ir des mitsampt dem herrn groskumpthur und andern euwers rates gebittigern, die uff die czeit bei euch waren, gancz irfrohet sint gewesdt, got der herre lobénde und uns in unsern abwesunge mitsampten euwern, mit emplosten houpten liplich und fruntlich empfohende etc. Das horen wir von euwir erwirdikeit und den euwirn gerne, und dancken des mit ganczem fleisse. Ouch als ir uns schreibet von euwir wolfart und wolmogen etc. das ist uns wol lieb czu horen, und wunschen euch lange selikeit, heil und gesundheit. Vortmer als ir uns schreibet, das ir uns gerne czeitunge schreiben weldet, die ir worafftig irfuret etc. und teils der habit ir uns geschriben, der wir euch immer dancken, und sunderlich als ir keins gewiss von dem herrn Ro(mischen) konige, wisset etc. Geruchet wissen, das uns von dem herrn konige czu Polan und ouch von dem Woieuoda uss der Cleine Walachie, Moldaw genannt, von egenantem herrn Romischen konige ist geschrebin, wie das her mit den seinen ein sloss ken der Turkey wert das die Turken halden Holubiecz genent hatte ummelagen 1), und etliche weil do gestanden, also das her sich dort hatte ummehainet 2). Und als die Turken komen, do habin sie undirenandern gefochten czwene tag, also, das der Romische konig hat sich lossen obirfuren herobir obir die Thuna 3) und die seine blebin dort in der hainen 4), also das des dritten tages die Turken obirhandt nemen, und habin obirwunden des herrn Romischen kenigs lewte, ir vil dirslagen, und vil, als den herrn Swarcen Zawisch und anderer herrn gefangen, und das sei gote dem herrn geclagit, des uns werlich leid ist, das die vndijt 5) und heidenschaft wedir die cristen und den heiligen gloubin wirt gesterket. Item als ir schreibet von dem herrn konige von Dennmarckt wie her mit Holsteneschin herrn und Seestetin, ein fruntlichen tag uffgenamen hatten (sic), und gleich wol der krig uff der see heftig were etc. Uns ist io immer leid

das der krig also lange weret wenn her schadlich ist allen diesen landen, und sunderlich in unsern landen alles das tuwer ist, als gewant etc. das man vor wolfeil hatte. Item von dem czoge us Dutschen landen ken Behemen, als ir schreibet, das ir nichtis woraftig wisset etc. Wir horen ouch keins das czu schreiben wert were, alleine gehen hie vorende czeitunge, wie das hwsz Czobotemberg [6]) in Slesien das die Hussen gewunnen und bemannet hattin, die Slesier als die Breslawer und Sweidinczer hatten umbelagen und ernstlich dorczu gethan habin, also das die Hussen doruff nicht bleibin mochten, und sich von dannen abegeteidinget habin, und die Slesische fursten einen beifrede bis czu sint Michaelis mit den Hussen hatten offgenamen. Item als ir beruret, als wir euch schreiben von deme als wir bei dem des herrn ko[nig] von Polan marschalke antwirt gethan hattin, und geschrebin etc. umbe den anloss der sachen beider teilen czu uns etc. Geruchet wissen und losset euch nicht dorumme wunder sein das wir sulche antwirt gethan habin, went wir wissen, das das hwsz Driszen euwirm teile was czugeteidinget, und nu umb dasselbe hwsz in das recht ist gelossin, das wir io eine czweifil habin wie die sachen einen redlichen usganck mochten habin. Idoch wir machen uns nicht der sachen ploslich ledig, wenn wir noch ein lange frist des iores habin, dorinne wir uns wol in den sachen bedencken mogen wie sie recht und gleich gingen; und dorumme habin wir umbe des hwszes Driszen willen, sulche antwirt gethan dem herrn konige, wie wir iczundt wert weren die sache czu handeln, und vor sain wir nicht wert weren der sachen, wolde man nicht bei uns bleibin. Gebin off unser hwsze Littauwischen Nowogrodke am sontage octave assumpcionis Marie. Anno etc. XXVIII

Cedułа znajdująca się przy tym liście opiewa:

Item als uns euwer erwirdikeit schreibet von ritter Henne etc. wellit wissen, das her noch der besserunge seiner ritterschaft in der unser reisze im lande czu Gross Nowogrod ist hoch worden und duncket sich vil edler sein wedir vor. Und als her ken Liffland czihen wolde, do her geczogin ist, her bat uns umbe ein briff unser vordernusse, das man im gutten willen welde beweisen. So wolden wir im sulchen briff habin gegebin, das man im sulchen gutten willen beweisete als eim ritter vor mittage und gecke noch mittage. Des briffes her nicht welde nemen, und ruckte us euwern briff vor uns, dorinne ir en ritter habt geschrebin; also musten wir im noch sinen willen unser briff gebin und wie her hocher und edler duncket sein; denn noch her hat uns manche lacherliche gemlichkeit beweiset.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdorff homeister Dutsches Ordens unsirm lieben besundern frunde.

Oryginał papier.; po pieczęci ślady widoczne; powyżej pieczęci: Gekomen czum Reden am montage vor Nativitatis Marie im XXVIII iore. Pod adresą: Herczoge Wytaudt von etlichin czitungen und von den sachen Dryszens. Ceduła na wązkim skrawku papieru a długość jej równa szerokości listu; ręka ta sama co i w liście. Po drugiej stronie ceduły ręką pisarza listu dowcipnie napisano: die henne.

1) sc. belagert. 2) sc. eingehegt in Verhaugelegt. 3) sc. Dunaj. 4) sc. schanze. 5) undiit wyraz staroniem. zam. unvolk. 6) Sobotenberg, Zobtenberg dzisiejsze.

MCCCXXXI. *W Woranach* 25 *sierpnia* 1428.

Witołd w. ks. L. odpowiada mistrzowi Inflanckiemu na jego list, w którym radośnie przyjął wiadomość o jego wyprawie przeciwko w. Nowogrodzianom; życzy mu, aby sprawę z arcy-

biskupem Rygajskim pomyślnie załatwił i uwiadamia o klęsce cesarza Zygmunta pod Gołąbcem, jakoteż o napadzie Turkow na Besarabią.

Alexander andirs Wytaudt
von gotis gnaden grosfurste czu Littawen und czu Reussin etc.

Erwirdiger herre meister! Euwirn briff uns an sinte Bartholomei tage geantwurt haben wir wol vornomen, in deme ir uns schreibet, wie ir gerne gehort habet von unserer clugseliger [1]) fart und reisze wider di von Gros No[wo]groden daz ist uns von euch lip und wol beheglich. Auch waz wedir [2]) wedir horten von euwerm wolfaren, daz wer uns lip und wolbeheglich. Auch als ir uns schreibet von dem tage, den ir mit dem herren erczbisschowe von Rige und seinen thumherren habet, und wie noch die vorrichtsleute [3]) von beiden teilen bei enander weren ungeendet etc. Herre Meister, wir segen gerne, das di sachen czwuschen euch und dem herren erczbisschowe fruntlichen hengeleget wurden. Auch schreiben wir euch newe czeitungen di wir hi czu uns haben. Do der herre Romissche konig czoch kein Turken wart, do starb Disput indes, der sein diner was und ein herre obir Raczerlandt, do czoch der egenante herre Romissche konig und bant sich in eczliche hauser und di Turken auch in eczliche hausir, und besundern in ein feste haus Holubecz genant, daz do herte ubir dem uver der Thune leit, und daz wulde der egenannte herre konig gewunnen, und ummelag daz haus mit seime here, daz her off di czeit bei im hatte wenne sein her nicht gancz was do mit im, und lis do sein her ummehenen [4]). Und do her nu do eczliche czeit gelegin hatte, do qwomen di Turken mit grosser macht. Und do si sogen daz si den Turken czu swach woren, do nomen si den herren Romischen konig an seinen willen, und furten in wedir obir di Thune, und selbir karten wedir und slugen sich mit in drei tage [5]). Also haben di Turken gesiget wedir den egenannten herren konig, und fil guter leute do sint irslagen und gefangen [6]). Dornoch czogen di Turcken obir di Thune in Gros Walachie, daz auch den Romischen konig angehoret, und in demselbin lande haben si czumole grossen schadin getoen, und der, der desselbin landis worweser was, der his Dan, und was auch von des herren koniges wegin vorweser, denne weis man nicht ap her dirslagen ist adir gefangin, adir wo her hin ist gekomen; und daz ist uns alles czumole leit [7]) und daz sei gote geclaget daz di heidenschaft also macht nimpt obir di cristenheit. Auch bitten wir euch, waz ir newer czeitunge horen werdet, daz ir uns di wellet vorschreiben. Auch schreiben wir dem ritter herren Feczencz einen briff der durch euwer landt czu dem konige von Denmarckten czeuth in desim briffe vorslossen, bittende euch im den czu senden, ap her noch nicht obir mer ist gesegilt. Gegebin in unserm howe Worany an der mitwoch nest noch Bartholomei im XIIII^{C} und XXVIII iare.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren meister czu Lifflandt, unserm besunderem lieben frunde.

Oryginał na papierze z resztkami pieczęci, na czerwonym wosku wyciśniętéj. Powyżej adresy: Gekomen czu Papow am tage. sancte crucis im XXVIII. jore. Całe to miejsce błotem historycznem osmarowane. Archiwum królewieckie N. Z. Szuflada XVII*a*.

[1]) sc. glückseliger. [2]) czytaj wir. [3]) sc. ausgleichsleute. [4]) rund herum heinen; otoczyć ostrokołem zrębem, itd. [5]) całe to zdanie na boku dopisane. [6]) W tem miejscu odnośnik i u dołu cały następny ustęp listu dopisany: od Dornoch aż do daty et. jare. [7]) tu odnośnik do dalszego ciągu listu, lubo data tutaj umieszczona.

MCCCXXXII. *W Toruniu* 15 *października* 1428.

Komtur toruński podaje w. mistrzowi nowiny polityczne z Polski: o posłach króla Zygmunta, o odprawie posłów husyckich przez Jagiełłę itd.

Mein gar willigen undirtanigen gehorsam nu und czu allen geczithen zcu vor. Erwirdiger gnediger liber her meister! Euwer gnade geruhe czu wissen, das der Warner ist komen, und ist von dem konige gerethen, am dinstage acht tage, und ist alzo hute zcu mir komen ken Thorun, unde sende euwern gnaden disze ingeslozne czedel, do euwir gnade inne wol vornemen wirt, was hee mir gesaget hat. Gegeben zcu Thorun am nesten fritage noch Borcardi vor mittage hora septima im XXVIII. iore.

Kompthur zcu Thorn.

Cedula:

Czum ersten sendet der konig Hannos Stangenberg zcu euwern gnaden, der do wirt komen bin dreien adir vier tagen ken Thorun, und brenget euwerm gnaden wiltpret und hoewiche. Auch hat hee mir gesaget, das Stangenbergis werbunge wirt sein, alzo von der Ungerischen boten wegen, di do nu sein gewest bei dem konige von Polen, czwene ritter und ein doctor, und haben geworben an den konig von Polan, das der konig von Ungern mit dem konige von Polan und ouch mit herczog Wituldo gerne welde zcusampne komen. Und diselbigen bothen sein vort geczogen zcu herczoge Wytuldo. Ab di herren zcusampne werden komen, das en weis her nicht. Ouch so sendet der konig von Polan di konigin czu herczoge Wytuldo und sendt mit er den erczbischoff und den newen bischoff Schefforencz, und den alden Schefferencze sein bruder.

Hee spricht ouch das nicht richtig czwoschen beiden herren sei, das si czweitrechtig sein, das sie dorum sein hingeczogen, das sie das mochten entrichten und henlegen.

He spricht ouch, das em eczliche di grosten hern gesaget haben, das si mit nichte mogen kriges mit uns oberhaben, ab das sulle geschen obir ein iar adir obir czwei, das kunde her nicht gewiszen, sunder das wir uns vorsehen, wen di Polen noch unserm ergesten geen wo si konnen adir mogen.

Auch hot hee mir gesaget, das di keczczer er botschaft neulich bei dem konige czwer haben gehabt, diweile her bei dem konige ist gewest, und haben den konig gebeten, das her en wolde gonnen czu czin durch sein land an eime ende, wen si gerthen vordan czu czihn off uns, alzo das en der konig kein antwert hot gegeben doroff, und hot si losen von em scheiden. Adir was hee vortan thun wirt, das kan her nicht gewiszen und spricht, das wir uns vorseen is uns not.

Hee spricht ouch, das her dem hofe sint der czeit, alz her von her ien der hiir [1]) gefulget habe und nicht von dann wolde scheiden und hette der sachen gerne eine grund dirfaren und were gerne noch lenger do gebleben, zo gebrachte em an der czerunge und claget, das hee sich gar zere vorczert habe und seine pherde abgerothen hot und zcumole arm sei. Her hot ouch gelegen bei dem Ternofsky [2]) und bei dem bischofe von Crakaw, auch bei den czwein Schefrenczen, ouch bei dem erczbischoff, das di selben hern unser sachen gewegen haben, und nicht in dem besten, und alle unser sachen zcum ergesten keren und wenden, das moge euwer gnade genczlich glowben.

[Adr.]: Dem erwirdigen unserm homeister mit alle wirdikeit tag und nacht an alles sumen sunderliche grose macht doran leit. Gegangen von Thorun am freitage noch Borcardi hora septima vor mittage.

Oryginał na papierze; ślady żółtego wosku. Ceduła na wązkiej kartce papieru długości listu; pismo ceduły to samo jakie w liście. Archiwum Królewieckie. Szuflada XXII. N. 59.

1) yendy hyir. 3) ter nofsky.

MCCCXXXIII. *S. L et D.* [*listopad* 1428].

Witołd w. ks. L. odpowiada królowi rz. Zygmuntowi na jego propozycyą zjazdu; proponuje na miejsce takowego Łuck, lecz pod warunkiem, jeżeli uczęstnikiem zjazdu będzie król Polski.

Serenissimo principi et domino domino Sigismundo, Romanorum regi semper augusto ac Hungarie, Bohemie, Croacie, Dalmacie etc. regi, domino et consangvineo nostro carissimo, Alexander alias Wytawdus, dei gracia magnus dux Lithuanie, Russie etc. salutem et perfectissime amicicie continua incrementa. Heri venientes ad nos nuncii vestri nobiles Petrus Lancziczsky et Antonius de Roskowan obtulerunt nobis litteras V^{re} S^{tis}, ex quibus collegimus, quod si serenissimus princeps dominus rex Polonie etc. frater utriusque nostrum carissimus eandem V^{ram} S^{tem} non certificaret in eo, ut contra woiewodam Moldwanum vobiscum procedere vosque adiuvare velit, non conveniret neque velletis cum prefato domino rege Polonie pro hac vice convenire. Scribitque V^{ra} S^{tas}, quomodo Halub eidem S^{ti} V^{re} retulisset, quod libenter videremus ut S^{tas} V^{ra} nos et domum nostram et specialiter in Luczska visitaret etc. Verum est, idem Halub quociens a V^{ra} S^{te} ad nos veniebat, tociens nobis referebat, V^{ram} S^{tem} nobiscum velle convenire; cui tunc respondebamus, quia libenter cum S^{te} V^{ra} conveniremus, dummodo in domum nostram V^{re} placeret descendere S^{ti}. Interim autem venerunt V^{re} S^{tis} solempnes ambassiatores videlicet nobilis Henricus de Brzezenicz et egregius N. doctor prepositus Tinensis ad nos in Brzeszcze, affectantes parte V^{re} S^{tis}, quatenus cum ipsa S^{te} V^{ra} personaliter conveniremus, nominantesque nobis loca certa in Hungaria aut Polonie regno, vel in Troky et in Luczska. Ex quibus cum eisdem vestris ambassiatoribus in Luczskam tanquam locum S^{ti} V^{re} proximiorem et eciam quia domus nostra sit consensimus et eciam quia V^{re} S^{ti} amicamur cum eadem serenitate in domo nostra convenire affectamus [1]). Quiquidem vestri ambassiatores tunc non referrebant nobis, nec pro eo apud nos instabant, ut priusquam conveniremus, V^{ram} S^{tem} de prestando vobis iuvamine contra Moldwanum prefatum certum reddidissemus. Nam si pro eo nos requisivissent, habito consilio prefati domini regis Polonie etc. fratris vestri et nostri carissimi, in propinquo tunc agentis, V^{re} S^{ti} illico rescripsissemus. Nunc autem remote nobis et domino rege Polonie prefato distantibus, non valemus super eo tam celeriter consiliari. Sed dum convencio prefata in effectum processit, de negociis huiusmodi tractatus habebimus, querentes ea favente domino concludi bono fine. Ceterum scribit V^{ra} S^{tas}, quod prout et Lancziczsky prefatus nobis peroravit, quomodo velletis nobiscum absque prefato domino rege Polonie etc. ob nostri amorem tantum et non propter aliquod colloquium habendum convenire. Sciat V^{ra} S^{tas}, quia nobis placet et petimus V^{ram} S^{tem}, quatenus ad nos venire placeat; verum princeps serenissime, absente prefato domino rege Polonie possemus S^{tem} V^{ram} facilius et decencius honorare et tractare, V^{re} S^{ti} in multis nos

conformando, videlicet in missarum audicione et consiliorum ac prandiorum peraccione, sed quia in pluribus Vre Sti et nobis proficuis sine prefato domino rege Polonie etc. non poterimus quidquam concludere, petimus, quod eciam ipse dominus rex Polonie eidem intersit convencioni, quodque iuxta conclusa vestrorum ambassiatorum nobiscum omnes tres conveniamus. Datum etc. [2])

Kopia listu na papierze bardzo nieczytelna, włączona jako ceduła do listu Witołda z 5 grudnia 1428 r. Archiwum królewieckie N. Z. Szuflada XVII. N⁰ 40.

[1]) czytaj: affectantes. [2]) Prawdopodobnie w Brześciu litewskim jak się z poprzedzającego zdania Interim autem domyślać godzi.

MCCCXXXIV. *W Szybiszu Siedmiogrodzkim* 30 *listopada* 1428.

Król Zygmunt do w. mistrza: iż wskutek kilkakrotnych poselstw i po częstej wymianie listów zgodził się na zjazd z królem Jagiełłą i Witołdem, mający się w 14 dni po Bożem Nadrodzeniu w Łucku odbyć; że pisał już przed tém do mistrza, iż byłoby to z korzyścią dla zakonu, aby wysłał tamże swoich pełnomocników, to téż i obecnie wzywa go, aby wysłał dwóch podwładnych do Łucka, gdzieby niejako w obecności mistrza mogły być traktowane sprawy o Drezdenko o Nową Marchię i inne w ten sposób, aby zakon z tego mieć mógł korzyść. (So haben wir auch mit denselben gebitigern doselbs von den sachen, dorumb wir dir vormals oft embotten und geschriben haben, so vil czu reden an dein andacht czu bringen, das vorr alhie nit geschriben mogen). Wzywa go przeto, aby wysłał doń Klawsa Redewicza wójta z Samlandyi.

Oryginał w arch. N. Z. w Królewcu Szufl. IV. N⁰ 52 z datą: Sebisch an sent Andreas tage. Ad mandatum domini regis Caspar Sligk.

MCCCXXXV. *W Grodnie* 5 *grudnia* 1428.

Witołd w. ks. L. posyła w. mistrzowi kopię swej odpowiedzi na list króla rzymsk. Zygmunta w sprawie zjazdu w Łucku; udziela swemu słudze Vochsowi kredytywy do rozmówienia się z mistrzem w rozmaitych innych sprawach.

Alexander andirs Wytawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber her meister! Wir wolden euch senden des herrn Romischen und Hungarischen koniges briff, den her uns nu letste hat geschreben, adir wir haben in dem herrn konige czu Polan gesandt und der ist uns noch nicht wedir gebracht. Sundir unser briff, den wir dem egenanten herrn Romischen konige uff sein briff wedir geschrebin haben, senden wir euch ein abeschrifft hirinne vorslossin, dorus ir mogit vornemen des egenannten herrn Romischen koniges willen und meinunge. Ouch sein boten, die bei uns nehist sint gewesdt, haben uns gesagit, das her sich czu dem tage schicket und hat itczund etliche sein herren genant, die sich uff denselbigen tag mit im czurichten. Und wir halden in ouch uff das, das io der tag sal vor sich gehen, so ferre is das her mit treflichen sachen wirt

nicht gehindert. Sundir wir richten io uns czu, und hoffen das der tag wert czugehen; und andire sachen habin wir dem Vochs unserm und euwerm diner getruwer befolen euwir erwirdikeit sagen und die undirrichten. Gegeben czu Garthen am sontag vor sinte Nicolai. Anno domini etc. XXVIII.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Russdorf homeister D. O. unsirm besunderen lieben frunde.

Oryginał: pap. z resztkami pieczęci. Na zewnętrznej stronie: den briff brochte Hannos Fosch. Gekomen czum Sthume am sonobinde vor Lucie virginis im XXVIII jore. Archiwum król. N. Z. Szuflada XVII. N⁰ 40. Oddrukowany w „Zjeździe monarchów w Łucku" Przewodnik nauk. i lit. 1877 rok. tom II. p. 68.

MCCCXXXVI. *W Grodnie* 19 *grudnia* 1428.

Witołd w. ks. L. przyjmuje wiadomość w. mistrza o wysłaniu posłów zakonu a mianowicie komtura Bałgi i zarządcy Rastenburga na zjazd w Łucku; uwiadamia go iż wysyła naprzeciwko nim ludzi z glejtem bezp. do Połtuska, jako też że obecnie bawi wraz z królem Polski w Grodnie, zkąd uda się wprost do Łucka.

Alexander andirs Wytaudt
von gotis gnaden grosfurste czu Lyttawen und czu Reussen etc.

Erwirdiger herre meister! Euwirn briff uns gesanten, haben wir wol vornomen, in deme ir schreibet, wi daz ir di ersamen ewirs ordens gebittiger den kumpthur von der Balge und den phleger von Rastenburg czu dem tage kein Lauczke sendet, di do off di nesten czukunftigen weinachten sein sullen czu Neydburg etc. Herre meister, wir senden keigen in unsern geleitleute bis kein Poltowsko in di stat des herren bischawes aus der Masze, di si van danne durch unser lant bis kein Lauczke geleiten sullen. Auch so sein wir iczunt bei enandir mit dem herren konige van Polan czu Garten, und von danne czihen wir nu kein Lauczke einen wek, und der herre konig einen andirn wek umme seiner jagit willen. Gegeben czu Gartin am sontage vor sinte Thomas tage im XIIII^{C} und XXVIII iare.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauel Rusdorff homeister Dewtsches Ordens unserem besunderem libin frunde.

Oryginał na pap. z resztkami pieczęci na czerwonym wosku wyciśniętej. Powyżej adresy: im XXIX jore. Poniżej zaś tą samą ręką: herczoge Wytawdt, nicht grosse macht. Gekomen czum Sthume am donrstag nach den weynacht heiliges tages. Arch. N. Z. w Królewcu. Szuflada XVII. N. 151.

MCCCXXXVII. *W Łucku* 15 *stycznia* 1429.

Komtur Bałgi i rządca w Rastenburgu, posłowie zakonni na zjazd Łucki, donoszą w. mistrzowi o świetném przyjęciu, jakiego doznali od w. księcia Witołda przybywszy do Łucka; zdają sprawę o poselstwie, o gościach księcia, o hołdzie nowych poddanych księcia, mieszkańców Kazania.

Unsirn underthanigen schuldigen gehorsam czu allen euwirn beheglichkeiten andachticlich vorempfangen. Erwirdiger gnediger l. h. meister. Am sontage nehst vorgangen, uff das morgen essen, sien wir her ken Lawczk komen, do uns unsers herren grossfursten rethe und andere siene wegesten endkegen gerethen, und czwor

mit achtbaren gar grossen wirden empfangen und uffgenomen haben. Und vonstadan als wir kaume von den pferden woren gesessen, schickete der itczunt benunpte unser herre grosfurste nach uns, und lies uns czu sieme tische holen. Wie erlichin und frolichin her uns ufgenomen, und was lieplicher frundlichir handelunge her uns so gar getrulich mildicklich und czwor oberflussig, furder sunderlichir reichlicher und mehr denne andern herren prelaten und sendeboten, der itczunt unmaszen viel hier ist, bewieset hat und irczeiget, konnen wir itczunt die fulle nicht vorschreiben euwir herlichkeit, die wir laszen wissen, das wir unsers herren Romischen etc. koniges gnade alhier nicht haben funden, noch bis her keine gewisse kundschaft von siener czukumft [1]) haben mocht irfaren. Sunder itczund had uns unser herre grossfurste [2]), das her als am sonnabende nehstfulgende, das wirt sien als von huwten obir acht tage [3]), gewislich hie sulle sin, eigendlichin underrichtet. Gnediger lieber her meister! Hierus kan euwir erwirdikeit clerlichin sehen, und wol irkennen, wie gar lang sich dis ding vorczuhet und vorlenget, so weis euw. gnade umbmers wol, das wir unsirm orden czu eren und redlichkeit etc. leben, und uns halden mussen, dorczu faste geldis gehoret, das wir mit der czerunge uns metegegeben, mit nichte beleiten noch geenden mogen, also das wir edliche schog groschen leien und burgen mussen. Got weis, das wir des ouch czu gancz genawer unser notdurft usrichtunge io nicht oberhaben sien mogen. Umbmers mag euwir erwirdikeit wissen, das wir mit so wenigen pferden und usrichtungen nicht haben mocht vortkomen, als ir das vorramet hattet und begriffen. Welde got, das wir edwas meher mit uns hetten mocht brengen, so durften wir itczunt deste weniger uff dem marckte laszen suchen etc. als wir der clerlichir underrichtunge mundlichin werden thun euwren gnaden, den wir czu dessir czeith noch keine undirrichtunge merglichir sachen thun mogen, denn das unsers herren grosfursten gnade uns gar gnediclichin hat vorhoret und sich groslichin dirboten, so vil an em ist, das beste das her moge czu thun bei allen unsers orden sachen. Und nach groszer andachtiger gar fliessiger demutiger dangsagunge viler und kostlichir siener herlichkeit woltete und unser gewerbe vorbrengunge, was em wol czu dancke und beheglich, das wir uns nach deme, als wir denne in bevelunge von euch haben, em dirboten gefallig czu sien sienes rathes etc. und fragete uns, was wir an den herren Romischen konig hetten czu werben. Doruff wir em under vil andern beleitungen also andworten, wie wir nichts sunderlichs an siene gnade haben czu bregen, sunder an em musten vorhoren was sien durchluchtikeit wille were, sind her edliche unsers ordens czu dessem tage czu komen begeret, und mit sienen schriften vorbottet hette. Uff das siene gnade uns also sagete, das wenne wir bei dem herren Romischen konige weren gewesen und sienes willens begerunge und anmutunge hetten vornomen, so sulden wir czu em komen und die en vorstehen laszen, und denn welde her dorczu sienen rad und gutdunken uns getruwlichin meteteilen. Semlichir und ander viler siener gutwillikeit und so gnediger dierbietunge, wir so uns got gehilft widder heim czu lande, volkommen underrichtunge werden thun euwir hogwirdigen herlichkeit, die czu wissen geruche, das i[tc]zunt so viler herren und prelaten und nemlichir bischoffe als Gnoszen, Crokaw und Posznaw, unde gemeinlichin aller wegesten des reichs Polan her sien komen. Und bei namen ander us gar fremden und vilen landen kostliche sendboten, das das czu vil weer czu schreiben; die gemeinlich alle mit goben und erungen dem herrn grosfursten beheglich und czu willen werden, do bei wir umbmers wol mer-

ken und ussinnen mogen, das em itczunt vil beheglichir und mehr czu dancke etc. von euwir gnaden wegen ein hengst ader czwene vor so vilen mancherleien kostlichin gesten weren gewesen, denne sust gar ein vil grosseres etc. So haben wir so wir allirhogste und beste mochten euch umb so gar kurtczer czeit und swerer boser langer wege willen, also entschuldiget, und dorczu sulcher beleitunge gebruchet, das em wol genugete etc. Von nuwen czeitungen wissen wir euwir grosmechtikeit nichts merclichs czu schreiben, denn das wir alhier einen burgermeister von Kassan haben gesprochen, der sich von wegen der von Kassan, sie alle mit alle dem ir[e]n in des herren grosfursten beschirmunge und gnade hat gegeben, der her sich ouch hat underwunden und sie uffgenomen, als das ouch der herre grosfurste schreibet euwir herlichkeit, die wir flissiglichin bitten, wurde euwir gnade unserm herren grosfursten eher denne wir czu euwir hogwirdikeit widderkomen edwas schreiben, das ir io sienen gnaden, vor so kostliche woltete uns irczeiget, getruwlichin czu danken geruchet. Got der herre spare euwir wolfart czu seligen gewunschten langen czithen. Gegeben czu Lawczk am sonnabende vor sant Antonii [4]) tage im XIIII^{C} und XXIX^{tem} iare.

Kumpthur czur Balge und Pfleger czu Rastenburg.

[Adr.]: Dem erwirdigen grosmechtigen herren herrn homeister Dutsches Ordens mit aller erwirdikeit.

Oryginał pap. z resztkami żółtego wosku po pieczęci. Poniżej adresy: Gekomen czu Konigsberg am obende purificacionis sancte Marie im XXIX jare. W Archiwum król. N. Z. szuf. XVII. N. 173

[1]) von siener cz. na boku dodane. [2]) brakuje orzeczenie: gesaget. [3]) od das do tage na boku tą samą ręką. [4]) Felicis et Adaucti przekreślone a poprawione czarniejszém atramentem Anthonii.

MCCCXXXVIII. *W Łucku* 17 *stycznia* 1429.

Witołd uwiadamia w. mistrza o przyczynach opóźnienia się króla Zygmunta na zjazd w Łucku, tudzież o prawdopodobnym terminie przybycia tegoż.

Alexanders anders Witaud
von gotes gnaden grosfurste czu Letawen und czu Rewsen, etc.

Erwirdiger herre meister! Wellet wissen, als wir den tag kein Lawczke mit dem herren Romischen konige czwu wochen noch weinachten geleget hatten, also quomen wir kein Lawczke an der mitwoche vor dem tage und der herre konig czu Polan unser allerlibster bruder dornoch am sonnabende, und was der egenannte herre Romische konig vor ein entscholdigunge schreibet, das in gehindert hette, das her czu dem tage nicht hette mocht komen, werdet ir befunden in seinem ersten brife und in der koniginne [1]) und ouch in seinen leczten brifen, di wir euch alle senden in desem brife vorslossen, und so ir di oberlesen habet, bitten wir, si uns weder czu senden. Sunder nu am montage als heute achttage her in unsers bruders lant des konigreichs czu Polan komen ist, [2]) wir vorsehen uns, das her nu off den czukunftigen sonnabent komen wirt, und das werden XIIII tage noch dem gelegten tage. Und wir diweile als gelegen haben czu Lawczke mit dem egedochten herren konige czu Polan, vil fursten, erczbischoffen, bischoffen und herren und mit grosem folke, und haben vorthoen vil von notorfften, di wir off in und off ander geste czu gericht hatten und noch vorthuen werden e den her koemet. Dorumb vorsehe wir uns, das wir mit dem egenanten herren Romischen

konig nicht lange werden moegen zewmen. Auch hatten wir willen, das wir vastnacht czu Tracken wolden haben. Sunder umb des sewmens willen werden wir nu nicht konnen do hen dirreichen, idach werden wir den wek kein Letawen czihen und werden do indert off dem wege vastnacht halden. Gegeben czu Lawczke am sinte Anthony tag XIIII^{C} und in XXIX jare etc.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauel von Rusdorff homeister Dewtsches Ordens unserm besunderem liben frunde.

Oryginał pap. z pieczęcią na czerw. wosk wyciśniętą. Powyżej adresy: Gekomen czu Konigsberg am obende purificacionis Marie. etc. Poniżej zaś: Hirbei qwomen III briffe des romischen koniges und einer der kony[gi]nne. Znajduje się w Archiw. król. N. Z. Szufl. XVII. N. 62. Podany zaś w wyciągu w Beiträge zur Kunde Preussens II. str. 400, w Fabera: Ueber eine berühmte Fürsten-Zusammenkunft in älterer Zeit.

[1]) tu przekreślono: und seynes libhabers herrn Rosgonischin in. [2]) całe to zdanie na boku.

MCCCXXXIX. *W Łucku* 29 *stycznia* 1429.

Król Zygmunt wzywa w. mistrza, aby upomniał księcia Holsztyńskiego i Hanzeatów, iżby nie wiedli wojny przeciwko królowi Duńskiemu, czego dotychczas pomimo jego upomnień uczynić nie chcieli; gdyby i tym razem nie usłuchali, grozi im karą, którą za niesforność wymierzy im rzymskie państwo.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Szufl. IV. N. 53. z datą zu Luczka in Rewssen am samstag vor purificacionis Marie 1429.

MCCCXL. [*Ze zjazdu w Łucku koniec stycznia* 1429].

Posłowie zakonu na zjazd w Łucku notują punkta sprawozdania poselskiego, które mają przedłożyć w. mistrzowi zakonu.

Nasamprzód żąda król Zygmunt, aby mu przysłano całą kolonią zakonną, składającą się z uczciwych i rozumnych braci, majtków okrętowych, flisaków, rybaków, cegielników itd. wreszcie budowniczego mostów i odlewacza armat. Poczém następuje:

Item so hat unsers herren konigs gnade die Nuwemarcke czugeeignet unserem orden in masze und wiese der wir unserem homeister mundliche underrichtuge werden thun.

Item czu reden umb Kylia etc.

Item czu reden mit unserem homeister als von der Moldaw wegen etc. wie unser herre Romischer konig mit dem von Polan und deme grossfursten dovon hat handelunge gehabet.

Item unser herre Romischer konig hat die sachen czwuschen em und dem konige von Polan gewant etc. czu deme herren grosfursten gegangen und en ouch volmechtiget alle schelungen der grenitczen sowol Hungern als der Nuwemarcke czu endscheiden, berichten und frundlich henczulegen, das doch die Polan uff die czieth also nicht uff wolden nemen etc.

Item von der cronunge des grosfursten etc.

Item begeret unsers herren Romischen koniges gnade, das man in allen unseres ordens conventen, sowol in Liefland, in Dutschen landen, als in Pruwssen alle tage eine messe, als: Salve sancta parens etc. von unser frauwen singe, und wenn man das umb merclicher sache willen io nicht mag gethuen, das man sie

den lese umb der so guten einunge liebe und fruntschaft willen, die itczunt czwuschen sienen gnaden, dem herren grosfursten und dem orden ist angefangen, selige merunge und feste bestehen habe, und czum gewunschten gutem ende kome.

Item das man des gleichen in allen unsers ordens steten ouch thun und in der tad bevele, etc.

Item das man unsern herren Romischen konig und so wol die frauwe koniginne in unsers ordens gedechnisse neme und sien also gedenke, als man andern unsers ordens sunderlichen woltetern thuet.

Item czu reden von unsers herren konigis wegen, ap es geschege, do got lange vor sie, umb ein firmanyen [sic] [1]) etc.

Item so ist unsers herren koniges rat und ernste meinunge und hat dorczu dem herren grosfursten und unserem homeister volle macht gegeben, das sich der obenbenumpte herre grosfurste mit unserem homeister so das allirerst fuglich mag gescheen czusampne fuge, und semliche angefangene eintracht volfuren und vorschreiben und siene gnade mit sieme sone, deme von Osterreich dorin czihen, als sie selbist wissen. [2])

Item begeret der herre konig von Polan, das unsir homeister czu em kome, wenn her nu nach dessen ostern wirt czu Thorun sien etc.

Item Ludike Massaw, herczogen us der Stolpe rat, ist bei unsrem herren Romischen konige und dem grosfursten gewesen, und hat us edlichen sachen nutczen faste geredet, der wir unsern homeister mundlichin werden underrichten etc.

Sprawozd. poselskie, czy kopia czy oryg. niewiadomo. Voigt twierdzi że to wyciąg z listu Zygm. (!) por. VII. s. 534; znajduje się w Arch. N. Z. w Królewcu Szuflada IV. N⁰ 102. por. szufl. IV N. 50.

[1]) Może firmancien? Geldbuszen. obacz Brinckmeier Glossarium diplomaticum I. p 808. [2]) Tu duże miejsce wolne.

MCCCXLI. [*S. L. et D.*] *pod koniec stycznia* 1429.

Król Polski Władysław Jagiełło podaje królowi rz. Zygmuntowi przyczyny, dla których stara się go odwieść od zamiaru koronowania w. ks. L. Witołda, na co sam nierozważywszy możliwych skutków, na zjeździe w Łucku był przysłał.

Lagacio domini regis Polonie nunciata domino Romanorum regi ad Lantzhut.

Serenissime princeps et domine frater Sigismunde, compater noster carissime! Recordamus iam sermonis et verborum, que nobis V[ra] F[tas] noviter in Lutzka fecit de corona et diademate regio, quo illustrem fratrem nostrum, carissimum dominum Alexandrum ducem magnum etc. et terram Litwanie proponebatis decorare. Quod etsi nobis multum placuit, tamen abinde discedentes et illud cum consiliariis nostris in armario secretorum nostrorum [1]) rimantes, consideramus, quod huiusmodi coronacio nihil boni posset conferre, immo timendum est, si fieret, quod terre Polonie et Litwanie per hoc ad dissencionis icitamenta, gverras, lites et incommoda venire possent, que postea difficillime possent sopiri. Eciam inscripciones, uniones et federa, que inter utrasque terras et nos sint inita per hoc dissolvi [possent] et rumpi, et ultra hoc barones et incole Litwanie de huiusmodi auctoritate et honore confisi, possent assumere audaciam, defuncto fratre nostro prefato, quod absit, cui de tali et de omni honore faveremus optimo, si[bi] regem eligere iuxta libitum, baronibus regni Polonie irrequisitis, quod tamen manifesto vergeret contra inscripciones nostras, quibus aperte cavetur, quod contingente vacacione vel Polonie

vel Lithwanie, barones terre unius, nullatenus procedere debent ad eleccionem regis sui seu principis, nisi baronibus alterius consencientibus. Habet eciam dictus frater noster magnus dux multas hereditarias terras nostras ad vite sue tempora, quas sibi invite [2]) vellemus subtrahere, que eciam contingenti (!) huiusmodi coronacione a nobis et corona nostra Polonie alienari possent. Ideo frater carissime, petimus vos affectuose immo requirimus et monemus, occasione inscripcionum iuramentorum et federum inter nos mutuo initorum, quatenus in his velitis nostrum et filiorum nostrorum ac regni nostri bonum et utilitatem attenta mente pensare et considerare condiciones et enormitates, que quod absit, verisimiliter suborture timentur, et cum hac re supersedere ad evitanda scandala supradicta.

Pierwszy z sześciu w sprawie łuckiej pisanych listów, które zdaje się kancellarya króla Zygmunta skopiowała dla wiadomości w. mistrza. Archiwum król. N. Z. Szuflada XVII*a*. 136. Oddrukowany w: „Zjeździe monarchów w Łucku.“ A. Prochaski, obacz Przewodnik nauk. i literacki r. 1874. tom II p. 70—71.

[1]) stoi: vestrorum. [2]) w kopii invicti.

MCCCXLII. *S. L. et D.* [*pucz. luty* 1429].

Król rzymski Zygmunt odpowiada królowi Jagielle na żądanie, dotyczące koronacyi Witołda, przypominając mu, iż w czasie zjazdu Łuckiego sam zezwolił na wyniesienie w. księcia do godności królewskiej; wyraża swe zdziwienie, iż obecnie odwołuje swe pozwolenie i odciąga go od powziętego zamiaru; celem pogodzenia się w tej spornej sprawie jakoteż o granice z zakonem niemieckim proponuje nowy zjazd na granicach pruskich, którego termin i miejsce wraz z Witołdem oznaczy.

Responsio domini Romanorum regis ad Regem Polonie super legacione premissa.

Serenissime princeps frater et compater noster! Recolere potest et speramus a vestra memoria non decidisse, unacum serenissima principe domina Barbara conthorali nostra carissima in presencia magnifici Stephani de Rozgon comitis Themesensis et Johannis Manzik militis, qui tunc in camera nostra illis secretis aderant de coronacione, qua prefatum ducem magnum et terram Lithwanie decorare et insignire proposuimus, conferebamus immo consilium vestrum precipue super eo requisivimus, tamquam fratris nostri carissimi, [sine] cuius consilio et voluntate nichil facere volebamus, quod vestra fraternitas nobis suasit, ut illa prius ad noticiam illustris fratris nostri ducis magni deferre vellemus. Quod et fecimus et super illo unacum prefata conthorali nostra et prefato duce magno et magnificis Petro Henrico magistro tabernicorum, Stephano de Rozgon [1]) comite Themesensi et Johanne Mansick suprascriptis vestram fraternitatem, vobis iacente in cubiculo vestro de mane accesserimus et dictum ducem magnum de huiusmodi coronacione avisavimus et quod vestra fraternitas gratanter annuit immo optime contenta fuit. Sed quia ipse frater noster deliberacionem voluit cum magnatibus terre Litwanie et hiis quorum interest super illo habendam, non scimus an sua fraternitas huiusmodi regiam coronacionem acceptare disposita sit an non; et sic ducimur in vehementem admiracionem, quod vestra fraternitas nos ita precipitanter et preveniendo nos requirit ad desistendum in factis in quibus adhuc nullatenus requirendi essemus, que cum consilio ac assensu vestre serenitatis [2]) peregimus et propter bonum et honorem

domus et stirpis vestre, que eciam nil inferant vobis et vestre domui detrimenti, vultque nos illud revocari debere, quod dicto fratri nostro duci magno vobis suadentibus et annuentibus obtulimus, et cuius retractio in verecundiam nostri nominis non modicum cederet, quem honorem iuxta inscripciones nostras mutuas dignum [3]) deberetur nobis perseverare, quam ad aliud faciendum inducere. Nichilominus ut vestra fraternitas cognoscere possit, quod summo desiderio in fraterna unione vobiscum permanere affectamus, ecce parati fuimus de novo cum vestra fraternitate et illustri duce magno personaliter convenire, ut [in] metis Prussie, ubi rex vos in terra et iurisdiccionibus vestris propriis, et nos eciam in nostris stare poterimus, et hoc super termino per nos et prefatum ducem magnum ad nunccios nostros quantocius statuendo. Et ibidem V. F. elucidabimus, ostendemus, et eciam modos et vias dabimus favente domino honestissimas, per quas temporibus vite nostre omnes in prefata unione et prima caritate inconcusse perseverare volebimus, immo et preter mortem omnium nostrorum, quam deus diu precavere dignetur, eciam regna et terre nostre stare potuerint in votiva tranquillitate et quiete; et speramus in domino, quod per easdem vias et unionem nostram regnorum nostrorum et terrarum dabitur eciam modus qui toti christianitati conferre poterit et prodesse. De facto autem granicierum Nove Marchie et Drezen sciat [4]) vestra F. quod oratores et milites nostros cum pleno mandato pro decisione illius negocii illuc miseramus, qui vero iuris ordine universaliter et coniunctim omnia decidi petiverunt, ubi tamen prelati et barones vestri particularitatem cuiusque negocii assumebant, ad quod nostri consentire noluerunt nec debuerunt, propter quam differenciam sic abinde recesserunt. Nichilominus nuper in Luczko iterum de novo in presencia ducis magni in illis negociis nos obtulimus nostros homines transmissuros, sic quod V. F. eciam transmitteret; et si inter homines nostros vestrosque in illis rebus alique orirentur differencie, quod tunc parati essemus stare dictamini prefati ducis magni tamquam arbitratoris, quod tamen V. F. rennuebat sic, quod in nobis illius rei decisio non defecit nec adhuc deficit immo nos adhuc denuo offerimus. Attamen convenientibus nobis in facto dictarum granicierum Nove Marchie et Drezen Cruciferorum et Santock, et omnium differenciarum que inter nos quomodolibet esse possent, parati sumus stare dictamini illustris fratris nostri et vestri ducis magni, quem si fortasse V. F. in arbitratorem assumere non esset disposita, speramus tamen utique ab utraqe parte in aliqem principem seu bonum virum devenire, qui visis nostris utrorumque munimentis et iuribus, huiusmodi differencias sopiet et decidet. In illa eciam favente domino felici convencione nostra demonstrabimus quod in assistenciis, consiliis et favoribus, que vobis semper obtulimus, destetimus nec defecimus, sed operis nos per effectum exhibuimus erga vos omni tempore, prout ex vere dileccio[nis] officio tenebamur.

Kopia N. 2. na pierwszej i połowie drugiej kartki, na 2 arkuszach spisanych kopij w sprawie zjazdu Łuckiego. Archiwum królewieckie N. Z. Szuflada XVII*a*. 136. Jest to odpowiedź na legacyą króla Polski Jagiełły drukowaną pod N. MCCCXLI.

[1]) stoi Rozgan. [2]) stoi vestris. [3]) stoi: dignus. [4]) wodpisie sit.

MCCCXLIII. *W Łańcucie* 6 *lutego* 1429.

Król Zygmunt uwiadamia w. mistrza o mającém doń przybyć poselstwie husyckiem; o zamiarze koronowania Witołda, na który zezwolił był król Polski a później zezwolenie odwołał;

o treści przedłożonego mu poselstwa przez króla Jagiełłę w sprawie koronacyjnej.

Sigmund von gotis gnaden Romischer konig
czu allen czeiten merer des reichs und czu Ungern czu Behemen etc. konig.

Erwirdiger lieber andachtiger! Uff hewten als wir qwomen her, begegneten uns boten von unsirn getruwen usz Behemen, di uns in eren briffen schreiben, wie di Thaborner und ketczer us Behemen nu den tag mit uns czu leisten ufgenomen, und uns czugesagt haben, das sie uff den sontag letare in der neesten fasten czu uns komen wollen mit voller macht. Nu czien wir vor uns ane alle sumenisse gerichtes vor uns keen Kassaw, keen Ofen, und vorbas czu sulchem tage; vorstehen nicht andirs, denn das vil unsir und des reichs kurfursten, fursten und herren bi uns sien werden, und hoffen das sich di selben sachen czu gutt lencken werden. Doch was wir mit en beslissen, das wellen wir diner andacht mitsampt andirn meren wol vorkunden. Ouch czwiveln wir nicht, is haben dir dines ordens brudere, di du bi uns czu Luwczk gehabt hast, wol czu irkennen gegeben, wi wir unsern lieben bruder herczog Wytowd meinten czu eime konige czu machen und czu irheben, wenn wir em in sienem huws nicht grosse ere irczeigen wusten. Und do wir di sache czu Luwczk anfingen, do gab unsir lieber bruder der konig von Polan sienen willen dorczu, und gefiel im wol, und nu her von uns beiden gescheiden ist und sich mit sienen landherren besprochen hat, hat her sienen marschalk und hern Manziken hewten uff sienen gloubbrief an uns werben lassen und irmanen unsir briffe vorschreibunge bintnisse und eide, und ouch gebeten, das wir sulch kronung underwegen lassen wolden, wann her besorge, das Polan und Littawen aneinander wachsen mochten mit krige, di czu letczste .hard czu stillen weren. So mochte man ouch sulche vorschreibunge do czwusschen beiden landen sind, domethe czu storen, ouch were das wedir en und siene kinder; so mochten di Littawen dodurch in eine freiheid treten, das sie en als wol einen koning welen welden als di Polan, und vil andir sache di alhi nicht alle fugen czu schreiben. Ouch hatt her gebethen von Drysen und der grenicz wegen em ein ende czu schaffen, und alles nach sienem willen. Ouch em Santok, das di Johannyter haben widder czu schaffen. Doruff wir em kein andwort gegeben haben andirs, denn das wir unserm bruder von Polan erem herren von Kassaw bi unsirn eigenen bodschafften uff alle stuke czustund an[dwer]ten wellen und wir haben das alles herczoge Wytowd bi unser heimelichin bodschafft empoten und czu wissen gethan, das her sich wisse dornach czu richten. Und das schreiben wir diner andacht dorumb, das dir sulch unsir handelunge ouch kunt sie, und was unsir andwert wirt, di wir deme von Polan von Kassaw thun worden, wellen wir diner andacht wol vorkundigen. Gegeben czu Landshutt am sontag esto mihi; unser reich des Ungersschen etc. in dem XLII. dem Romisschen in dem XIX und dem Behemischen in dem nuwden iaren

Ad mandatum domini regis
Caspar Slygk.

Kopia listu współczesna. Po drugiej stronie: Also hat der herre Romische konig geschriben dem homeister. W Arch. N. Z. w Królewcu Szuflada **XXII*a*.** N⁰ 58.

MCCCXLIV. *W Eikszyszkach* 13 *lutego* 1429.

Witołd w. ks. L. odpowiada królowi Zygmuntowi na listy jego, w których mu załączoną przysłał kopią treści poselstwa króla Jagiełły. Oburza się na króla Polski który jakoby dlatego nie chciał przystać na jego koronacyę, iż panowie i mieszkańcy Litwy nie mogą sobie wybierać pana bez zezwolenie i narady z panami Polski, gdyż ten punkt znajdzie dopiero po śmierci jego zastosowanie; że zresztą król Polski powinien był z nim samym ułożyć się o tę sprawę a nie udawać się do króla Zygmunta, któremu za przysłanie legacyi dziękuje. Przypomina królowi Zygmuntowi, jak pomimo różnic z królem Jagiełłą, które ostatni wywoływał, on przecież nigdy na szkodę Polski i jej króla z nim nie traktował a obecnie takiego za to doznaje poniżenia w obec swych poddanych, książąt, itd.

Serenissimo principi et domino Sigismundo Romanorum regi semper augusto, ac Hungarie Boemie etc. regi domino et consangvineo nostro carissimo, Allexander alias Wytowdus dei gracia magnus dux Litwanie Russie etc. salutem et sincerissime (sic) amicicie continuum incrementum. Hodie literas vestre serenitatis per familiarem strenui Senkonis nobis allatas plene intelleximus, et signanter copiam legacionis serenissimi fratris nostri domini regis Polonie etc. vestre serenitati facte. Idem dominus rex monet de corona, de qua nobiscum tractavit vestra serenitas, ad quam ipse dominus Polonie etc. rex consenserat et ecce aliter ad vestram intimat serenitatem etc. Unde si licuerit domino regi prefato aliter intimare aut non, ipse sciat, cum tamen verbum regium semper debeat habere firmum progressum. Vestra enim serenitas scit, quia factum hocidem prosequi indeliberati noluimus, nisi consilio ducum, prelatorum et baronum nostrorum desuper communicato. Sed quia prefatus dominus rex Polonie frater noster has nostras terras Lithwanie hoc modo nititur inferiorare et posteriare, quasi easdem inequales suis reddendo, qui tamen ipsis sunt pares, quam fratres. Quum tamen prefatus dominus Polonie rex, in sua prefata legacione subiunxit, quod barones et incole terrarum Lithwanie non possent libere dominum sibi eligere, sine consensu et requisicione baronum regni sui Polonie. Quod verum est, nobis decedentibus, sed virtute altissimi nobis vita comite, inscripciones super eo inter nos alternatim facte, quoad hoc nobis non repugnant, cum iam simus in magnum ducem prefatarum terrarum et dominum dudum electi, et eiusdem possessionem firmam realem et pacificam habeamus. Potuit igitur idem dominus rex Polonie, frater utriusque nostrum, negocia hec nobiscum tractare et de eis practicare quid nobis utrimque visum melius fuisset, vestre serenitati ea non intimando, nec vos pro eis vexando. Unde plurimum vestre regraciamur serenitati de missione nobis copie legacionis prefate domini Polonie regis predicti. Constat eciam vestre serenitati, quod vobiscum talia que impedirent bonum prefati domini regis Polonie aut sue corone, nunquam locuti sumus, nec vestra serenitas nobiscum. Quamquam autem prefatus dominus rex Polonie frater noster nobis plures contrarietates et displicencias fecerit, sicuti vdelicet nos iuxta statum nostrum non reputando, nec prout nos decet honorando etc., tamen omnia hec pacienter tulimus, nolentes inter sepefatum dominum Polonie regem fratrem nostrum et nos ac regnum suum Polonie et terras nostras quaspiam facere diffe-

rencias et divisiones. Nec eciam unquam ad vestre serenitatis noticiam huiusmodi displicencias per ipsum fratrem nostrum factas deduximus. Sed primo per hanc legacionem serenitati vestre factam ipse dominus rex Polonie frater noster inter cetera nobis molesciam intulit, immo nedum nobis, verum omnibus ducibus et baronibus terrarum nostrarum, ipsos quasi intendendo illibertare suosque et corone sue facere homagiales, qui hoc satis alte pensant, velut hii, qui semper liberi fuerunt et nullius terre homagiales. Preterea licet V^ra^ S^tas^ nobis sanguine fuisset iuncta, talem tamen cum V^a^ S^te^ noticiam non habuimus, sed ex quo altissimo disponente amiciciam et noticiam puram contraximus et assumpsimus, volumus in eadem cum V. S. firmiter et inconcusse perseverare, faventes eidem V. S. de cordis nostri sinceritate honorem, sanitatem, prosperitatem et omne bonum. Datum in curia nostra Eyxischky die dominica invocavit. Anno domini etc. XXIX.

Kopia współczesna pisana po jednej stronie kartki papieru pismem podobnem do pisma spisanych na arkuszu kopii listów w sprawie zjazdu łuckiego. Szuflada XVII*a*, N. 136. Po drugiej stronie: Copia missive Wytaudi ducis ad Regem Romanorum.

MCCCXLV. [*Troki*]? 17 *lutego* 1429.

Witołd w. ks. L. opowiada królowi Jagielle cały przebieg sprawy koronacyjnej w Łucku, wyrzuca mu, iż zapewniając mu poprzednio zezwolenie ze swej strony wysłał poselstwo do króla Zygmunta i że nietylko odwodzi króla od sprawy, na którą dał był swe zezwolenie, ale nadto w artykułach legacyi poniża księcia, jego baronów i ziemie traktując je jako lenna. Wyrzuca królowi, iż nie zasięgnąwszy nawet rady swoich baronów, nagle i bez rozwagi ufając jedynie doradzie doktora (podkanclerzego), udał się z tą sprawą do króla Zygmunta miasto wprost do niego. Według ugód, winni oni wzajemne nieporozumienia wspólnie załatwiać. Dziwi go że król, który wysoce mu sprzyjał, tak nierozważnie sobie postąpił. Przypomina treść legacyi do króla Zygmunta, której punkta obrażają go a poniżają jego baronów i kraj. Nadto król wspomina w jednym artykule jako on tylko w dożywocie ziemie litewskie posiada; i z tym wyrzutem mógł się król wprost do niego udać a sprawa byłaby się za wspólnem porozumieniem była załatwiła.

Copia littere prime domini magni ducis domino regi Polonie post convencionem Luczensem misse, etc. [1])

Serenissime princeps et domine frater noster carissime! Dum per serenissimum dominum Romanorum regem fratrem et consanguineum nostrum carissimum presente Nicolao Sepinski causa incepta fuisset de corona, de qua deo teste ante nihil scivimus nec cogitavimus, neque aliquod verbum premisimus, dumque nobis pro eadem alloqueretur instancius sua serenitas, sibi taliter respondimus dicentes: domine rex, de haccausa alias nun quam meditati sumus, que est non parve existimacionis, eciam quia cum domino rege Polonie etc. fratre nostro, consvevimus mutuis potiri consiliis, nec sine consilio unius alter quidquam [2]) fecit. Sed quod dominus Romanorum rex dixit, se velle de aedem causa cum S^te^ V^ra^ loqui, cu

respondimus: stet hoc in vestra voluntate. Nos vero de isto nihil secum conferimus. In crastino autem mane, transeuntibus nobis more solito ad Vram Stum, obviavit nobis dominus Romanorum rex cum serenissima sua consorte inter hostium et gradum stantes, qua ituri fuimus et nos expectabant dixitque nobis: fuit apud nos de[3]) nocte dominus rex Polonie cum quo contulimus de facto illo quod[4]) ipse consensit; subiungens: eamus ad eum simul cum domina regina; quod et fecimus. Cum autem apud vos in cubiculo constitueremur, incepit dominus Romanorum rex cum Vra Ste conferre, memorando hesternum factum; vestra vero serenitas adstatim dixit, quomodo placeret vobis et gauderetis. Nos vero in lithwanico diximus ad vos: domine rex, non festinetis in isto facto, consiliamur prius desuper cum prelatis et baronibus vestris, et nos similiter facturi sumus. Ad quod vos iterum dixistis: quomodo vobis placeret et gauderetis, immo ad hoc nimium essetis affecti; pro quo dominus Romanorum rex cum sua domina consorte vestre serenitati sunt regraciati, et ita a vobis decessimus, prelatis et baronibus consiliariis vestris ad vos in consilium intrantibus. Nos itaque cum nostris eciam consilium inivimus, unde consiliarii vestri evocaverunt nos ad se. Ad quos dum intrassemus mox ceperunt seriose repugnare et instanter contradicere, hoc factum prosequendi. Quod videntes duces et baroni nostri contenderunt verbis cum consiliariis vestre serenitatis, quibus arridentes precepimus nostris ut tacerent. Tandem ab eis exeuntes venimus ad serenitatem vestram, narrantes vobis quomodo domini consiliarii vestri se opposuerunt in hoc facto nec illud nobis faverent, vobis autem pro eo quia non opposuistis se, sed consensistis, plurimum[5]) fuimus regraciati, quamvis nunquam cogitaverimus hoc facere voluisse. Et iterum in exitu vestro de Liszka (!) repetitis vicibus regraciabamur, vos autem non aliter quam ut prius dixistis quomodo utique vobis placeret et gauderetis, offerentes vos ad ea benivolos valde et affectos. Sed ecce dominica proxima preterita misit nobis prefatus Romanorum rex copiam legacionis vestre, quam sibi ex parte Stis Vre strenui milites de Morach[6]) mareschallus (sic) regni vestri Polonie[7]) et Manczick capitaneus Russie, fideles vestri, exposuerunt in vim creden[cie] eisdem per vos misse et perorarunt. Quam copiam in concilio nostro legi fecimus, ubi reverendus pater et dominus episcopus W[iln]ensis et precipue consiliarii nostri Litwanie aliique multi baiori aderant, qui nobis in occursum et nos salutandum convenerant. In quaquidem copia comperimus, quomodo hoc ad quod Luczka consenseratis, et quod tunc in presencia eiusdem domini Romanorum regis vobis multum placuit, sibi aliter intimastis, verbisque illis quibus coram [e]odem domino rege consenseratis directe, quasi alia opposita verba, sibi per dictos oratores vestros [re]ferre commisistis. Reperimus eciam in eadem copia, quomodo in eadem legacione vestra subiungeretis valde [serio]se et plurimum inferiorando, confundendo et quasi illibertando nos, has terras nostras et [pocio]res nostros Litwanie, qui sibi hoc satis alte pensant et corda eorum per hoc non mediocriter [moven]tur. Et signanter illa clausula quam in predicta vestre legacionis copia invenimus, videlicet: [in casu] quo coronaremur[8]), predicti[9]) baiori huiusmodi auctoritate et honore confisi[10]), possent ass[um]ere audaciam post decessum nostrum sibi eligere regem iuxta libitum, baronibus vestris Pol[o]nie irrequisitis, quod tamen manifeste vergeret contra inscripciones et federa inter serenitatem vestram, nos, terras nostras et vestras inita et confectas, que per hoc rumpi possent. Serenissime princeps! Videat V. S. et bene discuciat, si isti qui vobis taliter consuluerunt bene consuluerunt, vel quale istorum fuit consilium; fuit ne

opus talia domino Romanorum regi intimare vel ipsum talibus vexare, aut si hoc vobis fuerit honestu[m], quod ad ea que coram eodem domino Romanorum rege prius consensistis aliter sibi facitis intimari, cum tamen melius fuisset cum tali legacione ad nos dirigere vel similibus scriptis nos prius requirere, quam ad dominum Romanorum regem, et ea inter nos mutue tractare de eisdem practicare et quod melius et honorabilius S^{ti} V$^{\cdot e}$ et nobis visum fuisset communicato eciam nostrorum vestrorumque baronum consilio hoc fecissemus, non ita nos duces et baiores nostros inferiorando et confundendo. Sed quia nobiscum de ea prius nihil tractando immo et scriptis vestris pro eo nos requirendo festinastis, nedum nos, verum terras et baiores nostros Litwanie taliter inferiorare et confundere, quasi eos illiberos faciendo per quod nobis vestrum non minus sperassemus, et quod ea que inter nos vicissim exponenda [essent] ad exteras divulgassetis regiones; cum tamen plerisque vicibus nobis licebat per nuncios intimandum. Frater dilecte! quando vel quociens inter nos alique exoriuntur [11]) displicencie aut inequalitates, illas inter nos mutuo componamus; sed quia hoc non fecistis iuxta eandem veterem doctrinam, melius fuisset cum huiusmodi legacione seniores prelatos et barones vestros prestolari, et [12]) desuper cum eis bene consiliari maturius masticando et non tam propere agere, cum tamen intellexeritis, nos hoc factum sine vestro et vestrorum [13]) consilio non fecisse, neque enim scimus [14]), quia tunc apud vos seniores fuissent consiliarii nisi doctor, novus vicecancellarius, cuius consilium si bonum fecerit ipse videat. Quod autem subiunxit istis: ne de inscripcionibus et federibus inter S. V. nos et terras nostras initis et confectis in predicta legacione domino Romanorum regi factarum [etc.] sciat V. S. quia eedem inscripciones nobis non repugnassent, que canunt de eleccione domini terrarum utrarumque, nobis aut V. S. decedente etc. Sed ex quo gracia dei nobis vita comes est, non est necessaria nobis baronum vestrorum eleccio, nec hoc post obitum nostrum prefatis inscripcionibus in aliquo preiudicabit, cum simus in dominum et ducem magnum harum terrarum dudum electi, ipsarumque firmam realem et pacificam [habemus] posessionem, immo si vellemus et finaliter deliberaremus, non videtur nobis, quod illi qui S. V. taliter consuluerant nos possent impedire. Sed miramur de V. S. quia sepius dicebatis eciam et scriptis intimastis: frater dilecte diligimus vos sicut nosmet, oramusque deum pro vobis uti pro nobis et plus favendo vobis honorem, vitam longiorem et omne bonum sicut et nobismet, immo magis [etc.] Nunc autem non intelligimus unde hoc aut ex cuius consilio procedat, quod non habetis huiusmodi voluntatem nunc erga nos, sicut prius dicebatis, et tamen, altissimo teste, cum eodem domino Romanorum rege nec ipse nobiscum nunquam sumus quidquam [15]) locuti, quod esset contra S. V. aut curie vestre bonum aut aliquod impenderet. Item ideo ea V. S. scribi commissimus, quia predicta clausula ubi dicitur: in casu quo coronaremur, baiori nostri Litwanie, auctoritate et honoribus huiusmodi co[n]fisi, nobis defunctis possent assumere audaciam etc. multum amaricavit mentem nostra[m] nec minus baiorum nostrorum, quibus per eandem clausulam quasi honorem non faventes [eos] inferioratis, in statuque eorum deprimitis, non faventes eis equalem honorem sicut b[aronibus] Polonie. Preterea adiunxit V. S. in eadem legacione ad dominum Romanorum regem facta, quomodo qu[ascunque] hereditates et terras vestras ad tempora dumtaxat vite nostre obtineamus, per hoc [dignitatem] nobis inferiorando et in statu nostro deprimendo, cum tamen hoc facere vobis [fuisset

bene] oportunm, quia ista inter nos bene disponeremus et mutuo concluderemus. Datum in Tr[aky], feria quinta ante dominicam Reminiscere. Anno domini etc. XXIX.

Ostatnia z rzędu kopia listu Witołda w sprawie łuckiej, umieszczona na 6, 7 i 8 stronie arkusza. Szuflada XVII.*a* N. 136.

1) Na boku tą samą ręką: de corona responsiva. 2) quitquam. 3) wsunięte u góry. 4) wsunięte u góry. 5) plurimumque. 6) może Morath? 7) był nim Zbigniew z Brzezia. 8) stoi dwa razy. 9) stoi predicto. 10) stoi confiso. 11) dwa razy. 12) stoi: ut. 13) w kopii: nostrorum. 14) stoi simus. 15) quitquam.

MCCCXLVI. *W Koszycach* 18 *lutego* 1429.

Zygmunt odsyła w. mistrzowi trzy listy w sprawie koronacyi Witołda, aby mistrz wiedział jak się ma zachować. Opowiada o swej podróży do Budzina, skąd na zjazd panów i książąt się udał, na który i Husyci przybyć mają. Uwiadamia go o traktatach względem pokoju z Turkami. Daje instrukcye w sprawie koronacyi Witołda, a mianowicie, aby go natychmiast uwiadomił, skoro w. książe skłoni się do przyjęcia od niego korony.

Sigmund von gotis gnaden Romischer konig
czu allen czeiten merer des reichs, und czu Ungern und Behemen etc. konig.

Erwirdiger lieber andachtiger! Wir haben neest diner andacht geschreben, so haben dines ordens bruder di czu Luwczk bi uns geweest sien ouch, als wir nicht czwiueln, wol an dich gebrocht von der kronunge weden, di wir unserm bruder herczog Wytowd thun wollen, und wi unser bruder von Polan, nach sulchem iowort das her dorczu tet, uns dornoch emboten und gebethen hat, sulch cronunge underwegen czu lassen, und das wir em widerumb empotten, wie wolten em von Kasschaw doruff andwerten, und dich sulch andwert ouch wissen lassen, als du denn us demselben unsirm briffe wol vornomen hast. Und doruff senden wir diner andacht hirinne vorslossen des vorgenanten unsirs bruders von Polan bett, und ouch unsir andword, di wir em von hinnen doruff czu thun meinen, als balde wir von herczog Wytowd inne werden, ab her sulche cronunge emphaen wil ader nicht, als du denne us dem memoriall, das wir dem vorgenanten herczoge Wytowd senden, hirinne vorslossen, bas vornemen wirdest, und wi is sich vorbas machen wirt, wollen wir diner andacht und Wytowd alczeith vorkundigen. Ouch czien wir von hinnen gerichte keen Ofen, und vorbas uffwerts, den tag uff letare mit unsirm fursten und herren, und ouch mit den Hussen czu leisten, und was wir do beslissen, wellen wir diner andacht ouch czu wissen thun. Ouch wisse, das uns der Morosye Jorg, us der Syrsey, und Matko unsir houptman von Kevyn geschreben, und gewislichin empoten haben, das unsre ambasiatoren Benedictus, der bi den Turken gewesen ist, des briff wir ouch empfangen haben, czwusschen uns und denselben Turken einen frede gemachet und beslossen hatt uff drie ior werende, dorinne uns Walachye, Syrsey und Ruwszen alle frei bleiben und uns ouch wol genug. Doruff des Turken hoffmeister ouch komen ist, genand Saybeg, sulchen fride mit uns czu befestigen, und wiwol diselben Turken mit den Venedigern vor einen frede beslossen hatten, idoch do sie unsir bodschafft vorhorten und vornomen, haben sie czu stunden den Venedigern eren frede usgesaget und

czurucket, also, das wir in andirn unsirn sachen, aber bas werden tun mogen. Und das schrieben wir diner andacht dorumb, das du dich wissets (!) dornach czu richten, und als wir denne mit dines ordens botschaft, di du bi uns czu Luwczke gehabt hast, dir empoten und vorlassen haben, das wir den orden bi der Tunaw hiniden pflanczen und stifften wollen und noch willen haben, also nu der frid vor sich geet, wird is abir lichter czu thun, das sich di brudere dines ordens alhi gemach und geruwlich anrichten mogen in dessem frede, das si in kriges cziethen vil deste gereite und landkundiger werden sien mogen. Ouch als din andacht wol weis, von der sache wegen, di din bruder heimlich an dich gebrocht haben, also begeren wir das du irfarest, wi di gestalt sie und ab di vorgang gewinnen moge; und ouch ab unsir bruder herczog Wytowd di cronunge ufnemen werde ader nicht, und was du also in geheime dirfaren mogest, uns das bi tage und nachte wissen lasset, des gleichen wir ouch widderumb thun wollen, was uns sulcher sache begegent. Gegeben czu Casschaw am neesten freitag vor sontage Reminiscere in der fasten, unsir reiche des Hungreschen etc. in den XLII, des Romischen in dem XIX, und des Behemisschen im nuwenden jore.

Ad mandatum domini regis
Caspar Slyk

Kopia współczesna listu na pap. w archiw. król. N. Z. Szufl. XVII. N. 46. Po drugiej stronie kopii: Röm. koniges copie eines briffes. Gekomen am freitage vor judica anno XXIX jore.

MCCCXLVII. *W Brzęściu* 16 *marca* 1429.

Witołd w. ks. L. objawia w. mistrzowi zdziwienie z powodu otrzymanej od króla Zygmunta propozycyi na nowy zjazd, w Toruniu 5 maja odbyć się mający, a to dla tego, iż już w Łucku zgodził się w spornych kwestyach z królem, powtóre, iż mu król Zygmunt niepisze o powodach proponowanego zjazdu, że wreszcie gdyby miał uczestniczyć w obradach, życzyłby sobie, aby te odbywały się w jego kraju. W obec zjazdu, jaki sam obecnie ułożył z w. ks. Moskwy i innymi książętami, których przybycia oczekuje, zamierza do Torunia wysłać tylko pełnomocników. Przypomina mistrzowi zjazd w Jurborku w trzy tygodnie po wielkanocy odbyć się mający.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Wir thun euwir erwirdikeit czu wissen, das uns der allirdurchluchtiger furste und herre herre Sigimund Romischer etc. konig, unser liber mage und bruder, hat iczund von Caschaw geschrebin undir andern fruntlichen sachen, das her welde mit dem allirdurchluchten fursten und herren herren Wladislaw konige czu Polan unsirm liben bruder und mit uns nahe uff Prusschen greniczen czusampnekomen, also verre, ap das egenantem herren konige czu Polan czu dem her sein botschaft sendet und uns beheglich were, und nemlich, das der herre Romische konig czu Thorun lege, und der herre konig czu Polan dirkenobir in der Nuwestadt. Und her gebt uns willekur ap wir mit im czu Thorun adir mi

dem herrn konige von Polan in der Nouwestad stehen welden etc. und das die czusampnekomunge umb ascensionis domini nehistkomende sein sulde, umb vil cristlichs nutczes willen etc. Wellit wissen, das uns sulche czusamnekomunge nicht wol gefallen mag in unser gemutte, worume sie sein sulde, sint das wir mit egenanntem herrn konige etc. nuwelich sint beinenander gewesdt, und mit im gar lieplichin und fruntlichen, als mit unsirm lieben mogen und bruder, von enandern gescheiden haben, allir dinge und gescheften wol und fruntlichen bedocht, gehandelt, geleget und beslossin? Und das her uns schreibt, das is umb christenlichs nutczes willen sein sulde etc. habin wir doch mit im doselbist do von waste und beste geredet, und eins wurden, das wir wusten und muchten; were adir, das her leichte den tage umb unser kronunge willen halden welde, als her beruret, [1]) etc. wir sein noch nicht des bedocht noch czu rate wurden, das wirs also schire uffnemen welden. Ouch wenn is io geschan sulde, so duncket uns, is sulde billich geschen in unsirm lande, in unsern hwsern, in unser heimet. Ouch wir habin uns czu dem tage dorthen nicht czugerichtet, also als is czemlich sein sulde. Ouch her hat uns nicht clerklich [2]) und nemlich usgedrucket, worumme die czusampnekomunge nutcze were. Item als wir euwir erwirdikeit vor empoten habin, das wir andirer grosser geste, die czu uns komen werden, warten, als des herrn grossfurste von Moskaw, unsers nifftes, und ander grossen herczogen die sich uns begebin und geholdit habin, der etliche umb ostern[ta]g nehistkommende [3]) ettliche noch komen sullen, also das wir mit nichte dohen czu der czusampnekomunge mit dem herrn Romischen konige etc. komen mogin. Geschege abir, das die egenannten beide herrn konige doselbist czusampnekomen wurden, wir welden unsers rates etliche boten do czusenden, und wie wol wir uns vorsehen, das des herrn Romischen koniges meinunge in den sachen euwir erwirdikeit enczwer allirreit [4]) geschreben ist, adir binnen kurcz geschrebin wirt, dennoch wir schreiben euchs umbe des willen, als wir euch bei Vochse empotten habin, wie das wir mit euch in dreien wochen noch ostertage [5]) nehistkomende bei Jurenburg czusampne sulden sein, das ir uns wellet vonstaden wedirschrebin, ap euwir wille sei mit uns denselben tag drei wochen noch ostern czu Jurenburg czu halden, adir ap ir des herren Romischen konig dort wartende, hir [6]) mit uns czusampne nicht komen muchtit, also das ir leichte bekummert wurdet, sich uff den herrn Romischen konig czurichtende. Dorumme euwirn willen weldet uns ane zumen schreiben. Gegeben czu Berschi am der mitwoch nach Judica. Anno domini etc. XXIX.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdorff homeister D. Ordens unsirm liben besundern frunde, tag und nacht ane zumen, wenn grose macht leit an.

Oryginał pap. z resztkami po pieczęci. Powyżej adresy współczesną ręką gekomen an der guten mitwochennoch palmarum Anno etc. XXIX. W Archiw. N. Z. w Królewcu. Szuflada XVII. N⁰ 50.
[1]) na boku dodane. [2]) clecklich w oryg. [3]) 27 Marca. [4]) allirrit. [5]) 17 April. [6]) hie?

MCCCXLVIII. *W Preszburgu* 17 *kwietnia* 1429.

Zygmunt król rzymski uwiadamia w. mistrza o układach z Husytami i o mającym się zawrzeć z Turkami pokoju; odpowiada na list w „tajnej sprawie“ doń pisany, (że mistrz do w. ks. Witołda wysyła poselstwo i zamierza osobiście się z nim zjechać). Uwiadamia go o poselstwie sekretarza księcia, Małdrzyku, i o będącem już w drodze poselstwie Hołuba; o odpo-

wiedzi króla Polski na proponowany zjazd i o poselstwie tegoż do ks. Witołda. W cedule zaś mówi, jako według układów łuckich ma zamiar wraz z księciem Witołdem wysłać posłów do wojewody mołdawskiego Alexandra, celem objęcia Kilii w swe posiadanie; z jaką prośbą zwraca się doń obecnie Swidrygiełło, którego król Polski hojnie obdarzył chcąc go do siebie zwabić.

Sigmund von gotes gnaden Romischer kunig
zu allen tzeiten merer des reichs und czu Hungern zu Behem etc. konig.

Erwirdiger und lieber andechtiger! Wir haben deine brieff, die uns Panewitz dein diner bracht hat, vernomen. So hat uns meister bleidenmeister gestern ouch deine briff geantwort in glicher form lauttund und ander briefe der inhaltung wir ouch clerlich begriffen haben. Und daz dein andacht[t] die gelegenheit aller unser leuff alhie eigentlich wisse, so verkunnen wir derselben deiner andacht, daz wir von den gnaden gottes am leib frisch und gesunt sein, und haben alhie mit der ketczer us Behem eldesten und houptleutten einen tag geleistet und mit rat vil mechtiger unser und des heiligen richs und unser crone zu Hungern und zu Behem, prelaten, fursten, herrn, doctor von Paris und von Wyenne und andern gelartten leutt und ouch stete, der wir ein gar grosser meng bei uns hetten, haben wir in erbotten und nachgegeben alles daz, daz wir mit got und eren getun mochten und mit in alle gutlichkeit versucht, damit wir si wider zu einigung der heilig(e)n kirchen hetten bringen mogen, das aber alles nit hat gehelffen mogen. Si sein also on end von uns gescheiden, und meinen einen tag zu leisten in Behem, ale samentlich, und uns ein antwort zu gebin, uff die sache die wir dann allhie gehandelt haben, alzo daz noch ettwaz hoffnung ist, daz si villichte noch mit uns und den umbegelegen landen ein frid ufnemen und sich undergeben werden erkentniss des heiligen concilium, das schirst zu Basel sol gehalden werden, doruff wir unser botschafft itczund zu in tun. Und geschee dass, so mocht noch alles ding zum besten komen, jedoch so ist sich uff derselben leutt wort und trost nicht zu verlassen, und dorumb so haben wir mit rat der vorgenannten die bei uns gewesen sein beslossen, das wir mit der hiffe gotes disen summer in Behemen gen denselben ketczern ein stark feld zu machen meinen, und haben ouch nu unser trefliche botschafft fursten und herrn und ouch brief in alle Deutsche und Welhische landt gesendt und iderman umb hilf angerufft zu uns in das feld zu komen. So haben uns ouch Slesier, die zumeist alhie bei uns sein, hilf genczlich zugesagt, Wir haben ouch die ganczen landschafft zu Hungern, herrn, ritter, knecht und stete itczund berufet und meinen mit in eins zu werden umb mechtige hilfe, wo wir der hin bedurffen werden. Sunderlich so hat uns unser oheim der von Burgundi hilff redlich durch sein treffliche botschafft zugesagt uff sein eigen kost und tzerung. Ouch so ist des Turken botschafft gen Ofen komen mit LXXXX pferden und bringen uns vil gabe, und bitten den frid, den des von Meilan botschafft tzwischen uns uff drei iar beslossen hat, zu bestetigen. So komt ouch der Morosy Jorg usz der Sysei. Ob nu der frid bestetigt wirdet, das wollen wir deiner andacht zu stunden verkunden, dann sintdemal wir uns der sache gen den Behem[en] underwinden haben, so wolten wir gern, ee wir zu felde tzogen, deines ordens sache, als wir dann die mit deinen gebietigern die zu Lautzk bei uns waren fur uns ge-

nomen haben, gern volbringen, und dieselber insetzen dem almechtigen got und siner lieben mutter zu lob und zu ere, und dorumb wer uns gar gefellig, daz dein andacht uns deines ordens brudere und werklute ie ee ie besser sendte, daz wir die ausgerichten mochten. Wurden wir aber den sachen gen Behmen nachgeen nach dem, und uns antwort wurde von den die wir uszgesandt haben, so wollen wir dannoch bestellen deins ordens sache mit der hilfe gottes loblichen als sich dann geburen wirdet; und wurd der frid mit den Turken besloszen, so mocht solich bestellung gar geringlich zugeen. Geet aber der frid nicht für sich, so wollen wir doch die angefangen sache, ob got will, wol volbringen. Ouch als uns dein andacht schreibt von der heimlichen sache willen, wie du dein botschafft bei dem grosfursten dorumb habest und ouch daz du bereit seist mit im personlich zusamme zu komen. Davon haben wir noch kein kuntschaft von dem grossfursten, was dir aber davon zu wissen wirdet, das wollest uns bei tag und nacht wissen lassen. Ouch haben wir des grossfursten botschaft nemlich Maldrziken sinen cantzler und secretarium bei uns in allen sachen gegenwerticlich gehabt und vollen [ihn] [1]) ouch unvorczogenlich zu dem grosfursten widerfertigen. Wir hetten in ouch mitsampt deiner botschaft hingefertigt. So sol der Holub des grossfursten diener alle tag zu uns komen, der uns ettlich gabe und unsers gemahel tzwo junfrawen die mit gold neen kunnen bringet, von dem wir vil dinges erfaren mogen, und deiner andacht ouch zustund embieten wollen. Ouch als wir deiner andacht von Caschaw geschriben haben, von unser botschafft wegen, die wir zu dem kunig von Polan getan und mit im und dem groszfursten wolten bei Torun zusamme komen sein. Also hat uns derselb kunig unser bruder geantwort, daz er seiner lantherren und rete bei im nicht en hette und mocht uns ouch doruff nit antworten. Und unser diener einer nemlich Martinus, burggraf in dem Czips, ist zustunden von Cracow zu dem grosfursten geretten in des zu underweisen, des wir teglich wider wartund sind, was uns nu von im so er komet zu wissen wirt, wollen wir deiner andacht ouch zu stund verkunden. Item uns ist heutt ein schrifft komen, wie sich der kunig von Polan und der grosfurst in etlicher masze gen einander stellen und daz ein botschafft von Polan dorumb zu im komen und gesand ist, was uns nu furbas davon zu wissen wirt, das wollen wir dir ouch zu stunden verschreiben, wann wir on tzweifel sein, uns wirt alle tage ein antwort von dem grosfursten komen von der kronung und aller sache wegen, dorum dein botschafft, als du uns schreibest, bei dem groszfursten ist, zu wissen wirt, das lasz uns ouch bei tag und nacht wissen. Wir danken ouch deiner andacht mit sunderm fleisse, daz du uns meister [2]) Hansen den bleidenmeister gesandt, und die warnung, die du uns von seinen wegen getan hast, die wollen wir gern ubersehen und sein schonen und in wol halden, und in deiner andacht wider heim senden das erste und wir immer mogen. Wir danken ouch deiner andacht und dem orden, daz ir uns und unser gemahel also in bruderschafft uffgenomen habt. Und von der grenitz wegen haben wir dem kunig von Polen bei unser botschafft embotten, von der wir noch nicht antwort haben. Wenn uns die komet, wollen wir dir zustunden schreiben. Geben zu Presburg am neehsten suntag nach dem heiligen sant Tyburcy tag, unser riche, des Hungrischen etc. in dem XLIII des Romischen in dem XIX und des Behemischen in dem newnden iaren etc.

Ad mandatum d[omini] regis
Caspar Sligk.

Ceduła, w której Zygmunt prosi o przysłanie robotników, tudzież „werglute und amplute“ i mówi dalej:

Sunderlich so zweifeln wir nicht, deines ordens sendeboten die bei uns zu Luczk gewesen sind, die haben dir wol erczelt, wie wir und der groszfurste unser bruder eins worden sind, als von Alexander waiwoda wegen aus der Moldaw, alzo daz unser und des grossen fursten botschafft uff sand Jorgen tag in der Moldaw sein sullen, von solcher sache wegen, als wir dann zu Luczka beredt haben, und sunderlich daz uns Kylia sol geantwurtt werden. Dorumb so dunket uns geraten sein, daz du deines ordens bruder und leut zurichtest, ob uns Kylia also fridlich ein wurde, daz si des nicht versawmten, daz dunket uns groszlich fur dich und deinen orden sein.

[3]) Ouch hat herczog Swidrigal zu uns gesandt, und sich gar freuntlich gen uns erboten, und wolt uns gern dienen und bei uns sein, und der kunig von Polan hat im grosse schankung gesandt noch irem sitten, und wir meinen, daz er in damit zu im cziehen wolle.

[Adr.]: Dem erwirdigen Paul von Rusdorff hoemeister Dutsches Ordens unserm lieben andechtigen.

Oryginał na wielkim arkuszu papieru z resztkami po pieczęci; cedułа na kartce papieru ręką i atramentem listu pisana. W archiwum N. Z. w Królewcu, szuflada IV. N. 56.

[1]) wytarte miejsce. [2]) tj. Schützmeister. [3]) mniejszem pismem u dołu.

MCCCXLIX. *S. L. et D.* [*w kwietniu* 1429]. Król rz. Zygmunt tłómaczy się przed w. ks. Witołdem z zarzutów, jakie robi mu król Polski, jakoby się łączył z Husytami przeciwko niemu itp.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Ungarie, Bohemie, Dalmacie Kroacie, rex etc. Illustrissimo principi domino Allexandro alias Witoldo magno duci Lithuanie etc. fratri et consangvineo nostro carissimo salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Illustrissime princeps frater et consangvinee noster carissime! Postquam priores littere nostre ad vestram fraternitatem per Sigismundum V^re^ F^tis^ familiarem erant totaliter expedite, supervenit nobis una V^re^ F^tis^ littera cum quibusdam inclusis copiis, vobis per dominum Polonie regem missis, et vestris similiter super eisdem responsivis, quas nobis omnes ordinate de verbo ad verbum perlegi fecimus et in eis reperimus et illam solitam et sinceram V^re^ F^tis^ dileccionem, quam in eisdem ostenditis, innocenciam nostram sic legaliter sicque veraciter excusando, de quo non tantas quantas cor nostrum desideratur, scriptotenus vestre fraternitati [gracias] [1]) referre possumus, signanter, quod per nos nec requisiti nec petiti, sed propria voluntate permoti, nobis insciis, sic nos excusastis. Nos offerimus ad omnia V^re^ F^tis^ beneplacita ultroneos, dispositi in singulis, que V. F. possent contingere, nedum res sed et corpus liberali et fraterna mente pro vobis exponere vobiscumque fervidi in imminentibus convivere et conmori. Sed quia in priori littera nostra, in qua tractatus Hussitarum V^re^ F^ti^ descripsimus, satis aperte videtis unionem quam cum hereticis Bohemie fecimus, cum quibus viri mendaces regnum Polonie invadere debere nos dicunt, ideo hic de re illa scribere obmittimus, precipue cum illa sit puerilis et levissima nec digna committi scripture. Attamen mittimus vobis hic inclusam copiam littere Procopii capitanei Taborita-

rum, nobis heri apportate, in qua videre poteritis, quod campos de castris nostris levare non intendunt heretici, sed ipsa omni machinacione et virtute expugnant; si hec sit concordia, perpendat fraternitas vestra. Quod autem marchionem Brandenburgensem avunculum nostrum invadere deberemus, non intravit cor nostrum, cum ipse iam se erga nos in omni humilitate et obediencia teneat, nobisque serviat iuxta posse. Dolemus valde, quod frater noster dominus Polonie rex, talia prius veritate non cognita ad conspectum V^{re} F^{tis} deducit; sed quia V^{ra} F^{tas} pro nobis sue fraternitati vericaciter ac perfecte respondit, non possumus nec volumus tale responsum meliorare, sed illud habentes gratissimum, stilum nostrum retrahimus, verum tamen preterire non possumus, ubi frater noster V^{re} F^{ti} scribit a[d]mirando, quod V. F. sibi pro Turco tantum scribit, et nos tamen illud factum iam no[n] ita fervide ut prius reputamus. Intelligite ergo, frater carissime, quod a repeticione ipsius Turci nunquam cessavimus, nisi quando prefatus frater noster nobis per Nicolaum Dimida[2] familiarem suum et demum per Clymkonem nuncciavit, quod libenter vellet nobis satisfacere iuxta dictamen baronum etc. nostrorum vestrorumque, et denique quando nobis per familiarem nostrum Johannem Nespor nuncciavit, et terminum convencionis statuit, extunc supersedimus, sperantes, quod in illa convencione, ille et cetere displicencie deberent sopiri; et sic adhuc supersedemus, prestolando terminum huiusmodi, quid nobis ibidem satisfaccionis pro hiis et aliis impenditur. In memoriali autem legacionis nobis nuper per dominum regem misse, comprehenditur in ultimo articulo, quod sua fraternitas nobis velit satisfacere, in vestra autem copia nobis missa, deleta est hec diccio satisfacere, et positum est: quod se vult iustificare. Quitquid (sic) tamen sit, sicut et prius in vestram fraternitatem pro singulis differenciis compromittere volumus, ita et nunc nos liberali mente ad huiusmodi compromissum offerimus, ex quo V. F. clare colligere potest, quod nos nichil sinistri nichil adversi appetimus sed ad mutuum amorem nutriendum et federa confirmanda summopere anhelamus. Rogamus igitur V^{ram} S^{tem} cordintime, ut prefatum fratrem nostrum veletis inducere, ut similiter faciat et a compromisso in vos non abstrahat se, nam inviti ad aliquem rancorem concitari vellemus, nisi ad hoc ulterius talibus iniuriis arceremur. Quidquid autem postea in singulis resciemus V^{ram} F^{tem} curabimus quantocius intimare. Unum superest carissime frater, quod quemadmodum V^{re} F^{ti} prius crebro descripsimus ita et nunc dicimus, quod nos semper sumus et erimus V^{re} F^{tis} sincerus et purus frater et amicus, de quo secure poterit confidere V^{ra} F^{tas}, tamquam de se ipso, absque formidine qualibet ad oppositum, in singulis que vestrum concernunt statum, prosperitatem, comodum et honorem, in quibus nedum nos, qui vobis sanguinis idemptitate coniungimur, exponere dispositi sumus, verum eciam benivolos nostros et amicos attrahere curabimus, ut una nobiscum vobis complaceant, assecurantes V^{ram} F^{tem}, quod cor nostrum quodam inconcusso glutinio cordi vestro coniungitur et inseperabile perdurabit indubie temporibus affuturis[3].

Kopia współczesnego listu na pap. w archiw. Król. N. Z. szufl. XVII. 161 *a*. Po drugiej stronie: Duci Witawdo Litwanie etc.

1) widocznie opuszczone.

2) nieznany sługa dworu królewskiego (!)

3) Co się tyczy daty listu, porównaj list Witołda do w. m. z dnia 3. maja t. r., w którym wspomina o treści tegoż listu.

MCCCL. *W Toruniu 24 kwietnia* 1429.

Komtur toruński wyjaśnia w. mistrzowi powody, dla których Polacy obwołali pospolite ruszenie. Donosi o poselstwie króla Polski, które u niego się dowiadywało, kiedy w. mistrz do Marienburga przybędzie. Król, który obecnie w Kowalu przebywa, podąży ku Dobrzyniowi, a w 14 dni ma być w Nieszawie.

Meinen gar willigen undirthenigen gehorsam nu und czu allen czeithen czuvor. Erwirdiger. gn. l. her homeister. Alzo alz mir euwer gnode beffolen hat und ouch geschreben hot, wie das ich irfaren sulle wie sich di Polen hetthen, und euwern gnoden das schreiben, so ist unser warner bei mir gewest und ouch ander brochten di ich gehath habe in den landen dorober. Di sprechen, das das di herffart di di Polan geschregen und gethan haben andirs nern umbe gethon haben wen umb ein sulges, sint dem mole das unser here der koning czu Ungern und ouch euwer gnade gewesen sein bei hertczog Wittholt, zo haben sie sich gefforcht und sorge gehath das unser herre der Romische koning und euwer gnade mit etczlichen Dutschen forsthen, sie oberfallen sulle. Undir eim sulgen so haben sie losen herfart ruffen. So hoth der koning czu Polan ouch bei mir botschaft gehath, und hoth mich angelanget, das ich irfaren sulde, wen euwer gnode kegen Marienburg queme, das ichs im sulle thun czu wissen, wenn her czu euwer gnaden gern begert botschaft czu thun. Zo habe ich im weder czu entbothen, das euwer gnode in kortczen czeithen czu Merienburg nicht wirt sein, wen euwer gnode aber do quomen werde, das wil ich im gern czu wissen thun; sust kan ich uff desse czeit andirs nicht irfaren wen gut, sunder das her sich beforchtet vor unserm gnedigen herrn hen Romischen koning und ouch andir Deutsche herrn und vor euwer gnade. So habe ich ouch itczunt weder usgericht unsern warner; werde ich aber ander czeitunge irfaren, di wil ich ouch euwer gnaden wol schreiben. So geruche euw. gnade czu wissen, wie das der koning czu Polan, alz nu bis sonobend ober acht thag nehest czu komende, wirt sein czu Nessow unde wirt aldo leghen III thag und alzo vort czihen von dannen. Ouch den briff den mir euwer gnade hat geschreben von den splittern, der ist mir geentwert in der gebunge des briffes, do euwer gnode in beruret ab ich bei dem koninge ouch itczunt gewesen bin, und doch von her Redewitczer wegen, zo geruche euwer gnade czu wissen, wie das ich noch nicht bin bei im gewesen, wen her hot is wol losen an mich brengen nicht alz von seinet wegen, das her mich gern bei sich hetthe, das ich von mir selbest wer czu im gekomen; das habe ich nu nicht wolt thun bis alzo langhe, das her mir dorumb schrebe oder entbothe, wo ich czu im sulde komen. Alzo alz ich euwern gnaden den hii ober geschreben habe, zo wil ich seiner irbeithen alzo langhe, bis her kegen Nessow kumtp, wie den di sachen bleiben, das wil ich euwern gnoden von stadan schreiben. Ouch erwirdiger gnediger l. h. homeister, zo geruche euw. gn. czu wissen, wie das der koning itczunt ist czu Kofalen [1]) und wirt von dannen czihen uff werdest Doberen uff ein nugen hoff, und von dannen zo wirt her hir aber komen kegen Nessow, wirt is aber sich vorczihen, zo wil ich merckliche botschafft czu im thun von her Redewitczer und seiner

selschaft wegen; wie di sache den wirt bleiben, das wil ich euw. gn. ouch von staden an schreiben. Gegeben czu Thorun am sonthage vor Marci im XXIX iore.

Kompthur czu Thorun.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erwirdikeit nacht und thag grose macht hiran leit.

Oryginał papierowy z resztkami po pieczęci. Arch. N. Z. w Królewcu. Szuflada XXII*a*. N. 52.

[1]) tj. Kowale.

MCCCLI. *W Trokach* 3 *maja* 1429.

W. ks. Witołd uwiadamia w. mistrza, iż wiadomość jakoby król Zygmunt łączył się z Husytami, o co oskarża go przed nim król Polski, nie jest prawdziwą i że pisarz jego Małdrzyk, którego król Zygmunt doń odsyła, donosi, iż układy króla Zygmunta z Husytami na niczém się skończą.

Alexander andirs Witawdt
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Als wir von enander gescheiden sin und ken Traken komen sein, ist czu uns komen des herrn koniges von Polan marschalk, und von seint wegen hat geworben, wie der herre konig von Polan ofte gewarnet were, das der herre Romische konig mit den Behemen, Hussen, sich welde einen, und wedir in und sein reich sein etc., des wir mit nichte gloubin wolden und nicht en glowbin, als wir das dem herrn konig von Polan wedir empoten und geschrebin habin. Dornoch hat uns egenanter herre konig von Polan geschrebin, und ouch schreib uns [1]) Maldrzik, unser schreiber den wir bei dem herrn Romischen konig habin, das dorus nichts ist, und der herre Romische konig mit den Hussen kein ende gemacht habin. Item schreib[et] uns der herre Romische konig von Presburg, das her egenanten [2]) Maldrzik schire welde wedir czu uns schicken in seinen gescheften undirweiset, was wir von dannen und sust von andirswo czeitunge dirfaren, die wellen wir vort euch schreiben. Datum czu Tracken am dinstag rogacionum Anno etc. XXIX°.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauel Rusdorff homeister Dutsches Ordens unsirm besundern frunde.

Oryginał na papierze; po pieczęci ślady. Poniżej adresy: Gekomen czu Hollant am sontage noch ascensionis domini XXIX. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XVII. N. 48.

[1]) stoi dem. [2]) po uns wielkie N. [3]) po egenanten stoi N.

MCCCLII. *W Trokach* 3 *maja* [1429].

Witołd w. ks. L. tłumaczy królowi Jagielle, iż jego twierdzenie, jakoby król Zygmunt miał podmawiać Husytów do napadu na Polskę, jest bezpodstawne; wyrzuca mu jego zawisłość od Szafrańców, za których zdaniem bezwzględnie idzie, odrzucając rady jego i innych dostojników. W odpowiedzi na żądaną przez króla pomoc przeciwko Husytom, mających według wieści napaść na Polskę, wyłuszcza znane mu fakta, na podstawie których dowodzi ciągły a przyjaźny stosunek Polski z kacerzami, który li tylko za przyczyną Szafrańców

istnieje. Oni to są przyczyną niezgód pomiędzy królem a nim istniejących, oni sieją pomiędzy nimi waśnie i spowodowują poniżenie jego w obec króla Zygmunta itd.

Alia copia littere ducis magni misse regi Polonie.

Serenissime princeps etc.! Veniens ad nos Michael cubicularius noster attulit nobis litteras vestras, cum quibus eciam nobis misistis novitates per capitaneum vestrum Cracoviensem nobis destinatas, nescientes tamen an certe sint. Sed optatis ut nos, a Sigismundo Roth familiari nostro nuper de Ungaria veniente edocti, super hiis vos reddamus cerciores etc. Noveritis eundem Sigismundum dudum de Ungaria abiisse, eo vero ibi exeunte nichil de talibus refert audivisse, nisi post suum discessum aliquid novi emerserit, ignoramus. Preter hoc retulit nobis, quod heretici regnum Ungarie et Slesiam vastant, unde hoc quod nobis sepius intimabatis et nuperime pridie scripsistis, quomodo idem heretici vos et regnum vestrum ex induccione et consilio domini Romanorum regis hostiliter invadere machinarentur, iam lucide apparet quod sic non est, immo cum subditis domini Romanorum regis prefati heretici conflictum habuerunt, prout hoc ex scriptis variis accepimus, nec hucusque terras civitates et castra eiusdem domini regis prefati heretici destruere cessant. Alia autem nova non scimus nisi quod dominus Romanorum rex nobis scripsit, quod adiutorio dei velit partes Alamanie visitare. Quod autem scripsistis in littera ruthenica, quomodo vobis quidam baronum de Moravia amicus vester intimasset, qualiter dominus Romanorum rex misisset aliquos barones Moravie ad Pragenses, volens cum eis tenere illos quatuor articulos dummodo ipsi sibi vellent adherere, ipsi vero consenserant, denique Procopius adierat eundem dominum Romanorum regem eum requirens an sit ita, dominus vero rex prefatus: non est confessus ipsis, talia fecisse intimari; prefati vero barones Moravie eum talia fecisse prophatebantur etc. Non credatis talia in re fuisse. Impossibile enim quod dominus Romanorum rex, qui caput est tocius christianitatis, talia attemptaret nec fecit nec sibi facere licuisset quovismodo; et si prefati barones contra eum talia sunt confessi, non est mirum nam sunt factores hereticorum. Qualis igitur est iste amicus vester qui vobis huiusmodi conficta mendacia intimare non erubescit? Ceterum scribitis in eadem littera ruthena, asserentes, nos ignorare quod sit istud novum vestrum consilium, quod tamen vobis nostris plurimis scriptis expressimus, subiungentesque quomodo Schaffranczones non essent novum consilium, cum eorum progenitores essent similiter barones de regio consilio et ipsi eciam sunt. Domine rex! licet eorum progenitores fuissent de consilio, tamen eorum consilia tante reputacionis non fuerunt, quante istorum apud vos sunt pro presenti, nec illi prout isti privata consilia faciebant, nec a communi consilio aliorum baronum discedebant; nam quidquam idem Schaff[ranczo]nes volunt vel consulunt hoc facitis, consiliaqe eorum semper prevalent et nunquam repulsam paciuntur. Qui eciam taliter facere consveverunt, quod convenciones generales terrarum negligunt eis nolentes interesse, et si umqam veniunt non nisi in fine convencionis, ceteris prelatis et baronibus decedentibus, et tunc omnia consilia per prelatos et barones consilii[1]) pociores tractata et conclusa ipsi soli mutant et aliter pervertunt. Aliquando vero, et si ad huiusmodi convencionem veniunt, nolunt tamen consilia cum ceteris introire, sed prestolantur donec alii abinde discedant; tunc primo cubiculum vestrum ingrediuntur vobiscum pro voto suo tractaturi. Et si antedicto casu

ad consilia veniunt, ille tamen subcamerarius sedet remote, in angulo cubicu[li] se sustentando, non consen[cien]do quidquam. Postmodum autem ceteris consiliariis de cubiculo descendentibus, ipse primo vos accedens murmurat vobis ad aures tam diu, quousqe omnia per eosdem consiliarios approbata immutat et aliter pervertit. Vos vero per omnia consilia eorum et eos sequimini in intimum, ea pro validissimis suscipientes, qui eciam nostra et aliorum baronum consilia fecerunt apud vos despecta. Nos enim vobis consulere potuissemus salubrius; nam et si aliqui prefati consiliarii, quibus consilia nostra bona videntur, eadem vobis aliquando consulunt approbanda, illos adulatores nostros appelatis. Sed si in hoc bene agatis, solum Szaffranczonum consilia amplectantes, ultra tocius corone prelatos et barones pociores, ipsud percipietis in futurum, singulariter videntes opera eorundem Schaffrancconum que faciunt. Ipsi enim Sigismundum Koributhi contra dictum dominum Romanorum regem, vestrum honorem et contra tatam christianitatem ad Bohemos hereticos suis impensis maximis expediverunt, et precipue iste spiritualis Schaffraniecz [2]) sibi permulta dedit et impendit et Juvenis Schaffra[n]czonum ipsum personaliter Moraviam conduxit, et Szestzenecz borc[r]abius Banidzinensis, eorum familiarius, sepius ad predictos hereticos ex eorum mandato speciali se transferebat, qui celebrantibus vobis cum domino Romanorum rege et nobiscum in Luczka convencionem, eciam velociter in mandatis a prefatis hereticis venerat vobis portans legacionem in hec verba: Ita dicunt heretici, quod si vos finietis cum domino Romanorum rege, ipsi contra vos velint insurgere. Nos vero huiusmodi maliciam eius sencientes, non contremuimus diximusqe domino regi Romanorum hoc ipsum et vobis et dicebamus: quia malus est iste homo Szecznecz (sic), legacio eius est nequissima. Et scimus talia de consilio prefatorum Schaffranczonum processisse, qui eciam in convencione ibidem non fuissent, tamen quamcito de Luczka recessistis, illico ex ipsorum persuasionibus simulque doctoris incepistis contra nos ad dominum regem Romanorum et alibi destinare [litteras], nos confundendo ac dehonestando, de quo certi sumus, talia de eorundem Schaffranczonum suggestionibus emanasse. De quorum ecciam mandato predictus Scheszencz (sic) ad predictos hereticos postea sepius percurrebat, prius tamen quam cum domino Romanorum rege in Presburg convenissent, eosdem inducens et ipsis suadens, ne se cum domino Romanorum rege unirent aut aliquas pacis treugas inirent. Qui eciam Polonos iuxta castrum suum Bamdzin Bohemiam transeuntes ex speciali commisso eorum Schaffranczonum permittebat. [3]) Et signanter vergitis in corroboracionem hereticorum predictorum; vobis autem ac regno vestro per totam Christianitatem non modicum crescit infamia. Et idem Schaffranczones qualia pacta cum prefatis hereticis et colloquia ante quandam civitatem Richenbach fecerunt, prout idem heretici pro eisdem pactis vestros aliquos iam ammonent officiales, que pacta non speramus de pociorum prelatorum et baronum vestrorum consiliis processisse, quam talia tractare cum prefatis hereticis parte vestra vel vestrorum consiliariorum non liceret, nisi isti Sczafra[nczo]nes consulant vobis. Iterum predictum Sigismundum Coributhi in graciam suscipientes non ut attenderent honorem vel commodum vestrum aut regni vestri, sed solum privatum bonum ex eo, quia multa impenderunt eundem Sigismundum in Bohemia expedientes. Qui ne impensas amitterent ac tot dampna subirent, persuadent vobis eum reassumendum, ut ille possit eis eorum refundere dampna; non advertentes pericula vobis et regno vestro exinde eventura. Item ille Hynko, habens bona in

regno vestro, frequencius eundem Sigismundum visitat et e converso ab ipso revertitur, vobis legacionem apportando. Similiter et Wlodeck qui vobis fidem suam fregit continue ibidem ad eosdem hereticos se transffert ad beneplacitum suum quociens vult, nemine eum impediente, nunc vero audimus quod sibi certa bona in regno vestro contulissetis. Scribitis eciam nobis quomodo non mittatis ad predictos Hussitas nuncios vestros, preter solum Clothonem, quem primo post depredacionem Czanstochow destinaveratis etc. Scimus bene quod et ante mittebatis et nunc sepius mittitis alios plures quam Clothonem, nobis de hiis nichil scribentes cum quibus aut qualibus intimatis. Insuper petitis a nobis contra prefatos hereticos subsidia, que eciam facienda per ambassiatores vestros nos obtuleramus prout et volumus, cum omnibus subditis nostris parari precipimus. Nunc vero, propter istud vestrum consilium predictum, instat nobis difficultas quid facere debeamus. Audimus enim quod Sigismundi Coributhi quidam familiaris Jacubawky (sic) dictus, nondum duabus septimanis elapsis erat Cracovie cum triginta equis pro eodem domino suo equos arma emendo et alia necessaria comparando, et ut didicimus unum equum pro quiquaginta marcis comparavit; quem cum aliis necessariis predicto domino suo fideliter [4]) direxit. Similiter alii familiares eiusdem Sigismundi cum aliis triginta equis in Halcus [5]) et ibidem prope morantur, negocia sua iuxta libitum suum exercentes, ipsi modo Puchale et aliis necessaria de Cracovia educunt; cum quibus aliis Polonis, de regno vestro in subsidium predictis hereticis transire volentibus, securus patet transitus; que omnia premissa permittuntur isto novo consilio cooperante. Sed ad quid eadem consilia iam devenerunt, liquet clare. Ecce quomodo iam predicti heretici sunt aucti et creverunt, qualiterque Christianitatem perturbarunt signanter Alamaniam et Slesiam, ita ut iam vobis et regno vestro ut scribitis comminentur. Non procedit hoc ex alio nisi ex isto vestro novo consilio, videlicet Schaffranczonum et doctoris; qui plurrima avisamenta habuerunt cum eisdem hereticis et hucusque habere non desinunt. Sed quid boni vobis et regno exinde eveniet, proh dolor! sensietis. (!) Nam idem heretici non aliud nisi in destruccionem sancte fidei et status utriusque videlicet spiritualis et secularis confusionem machinantur, prohibentes spiritualibus habere temporalia, secularibus vero obedienciam subditorum, asserentes, omnes nobiles, plebeios et econtra nituntur adequare. Preterea ut iam premisimus de doctore predicto, quod licet pater eius fuit de consilio, non tamen consilia sua tam fuerunt accepta et valida quantum istius. Apud vos eciam sepe contingit, patrem esse bonum et non semper talem filium. Scribitisque quod nos sibi vicecancellariatum apud vos impetrassemus. Verum est, nam sperabamus ipsum fieri bonum et quod mutuam dileccionem et unionem inter nos procurare debuisset; ipse vero quamcito sibi vicecancellariatum promisistis, adstatim cepit inter nos displicencias seminare et nos ab invicem separare. Et primo pro illa ripa vestra molendini Lubicz, quam per nos domino magistro et ordini Cruciferorum dare preceperatis, vobis persvasit et induxit idem doctor ne hoc fecissetis, et ita suis suggestionibus eandem ripam dare ne[c] verbis nostris satisfacere voluistis, quousque vobis novem milia marcarum contulimus, volentes verbo nostro satisfacere, ut hoc quod promisimus adimpleretur. Eciam ex induccione eiusdem doctoris, pro Craska tam inportune instatis nos sepius conturbando, certi enim sumus quod idem doctor vobis suggerit, ut eundem Craskam plus nobis reputaretis. Eciam dicebatis, quod sine mandato vestro idem doctor ad dominum Romanorum regem contra nos scripsisset nos confundendo.

Quare igitur eum pro eo non castigastis, immo pro huiusmodi excessu ad presens est vester maximus et precipuus consiliarius? Et ideo quia scimus, quod idem doctor cum predictis Szaffranczonibus faciunt ea que volunt apud vos, et aliorum omnium prelatorum et baronum vestrorum pociorum consilia apud vos pro nullis habetis, respectu eorundem Schaffranczonum, dicimus eos esse novum et privatum consilium. Preterea quam magnum honorem dominus Romanorum rex existens in Luczka nobis faciebat, pro omnibus iniuriis et differenciis inter eum et vos subortis in nos compromittendo, vos autem, existentes frater noster, in pudorem nostrum quasi nos pro insufficientibus et suspectis habentes nequaquam in nos compromittere volebatis, et illud modicum quod pro quibusdam limitibus Moldavie in nos compromiseratis, quamcito ad regnum vestrum et ad Schaffranczones venistis, induccione eorundem, de quo bene certi sumus, cassastis et revocastis, nobis in non modicam verecundiam et pudorem. Nam, si ut dominus Romanorum rex in nos copromittebat, eciam vos compromisissetis, non pervenisset ad ea mala que nunc conmittuntur. Quia predicti heretici in tantum non crevissent, prout iam sunt aucti, quum tunc non fuissent per predictos Schaffranczones avisati. Datum in Troky feria tercia ipso die rogacionum.

Kopia przedostatnia z rzędu sporządzonych na arkuszu w sprawie zjazdu łuckiego dla zakonu. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szufl. XVII*a*. N. 136.

¹) po consilii stoi zbyteczne unde. ²) stoi Schaffra[n]us. ³) w odpisie promittebat. ⁴) sc. similiter. ⁵) Olkusz. ⁶) Jestto Jan Kraska de Lubnicze de clenodio trium babatorum et crucis de proclamatione Bilina, krewny Oporowskich, któremu Hińcza z Rogowa czyni zarzut, jakoby nie był szlachcicem. Ob. Helcel, starod. prawa polsk. pomniki II. zapiska N. 2344 i 2345.

MCCCLIII. *W Kownie* 8 *maja* [1429].

Witołd w. ks. L. zarzuca ponownie królowi Jagielle, iż sprzyja Husytom, a pomawia o to niesłusznie króla Zygmunta. Przez to jego postępowanie Husyci wzrastają w oporze i sile, i obecnie z dwóch stron zagrozili Zygmuntowi wojną, a i samemu królowi grożą ustnie i piśmiennie. Są to złe skutki błędnej polityki, jakiej się król chwyta za poduszczaniem swej nowej rady królewskiej. Jeżeli król nie zrzeknie się związków z Hussytami, jego zaś jako go ogłosił „niewolnym,“ nie obwoła „wolnym“, poniesie chrześcijaństwo wielkie klęski.

Alia copia littere ducis magni regi Polonie misse.

Serenissime princeps et domine et frater noster carissime! Quam innumeris vicibus tam litteris, nunciis, quam eciam vive vocis oraculo, serenitati vestre consul[u]imus, diversis racionibus deducendo, quomodo bonum et salubre esset vos cum domino Romanorum rege esse unanimes, ut nos ac tota christianitas unanimiter ad exterminandum hereticos Bohemos mutuo se iuvantes consurrexissetis, ne in tantum crescerent et dilatarentur. Vestra autem serenitas consilia nostra, et nedum nostra sed et dominorum vestrorum pociorum umquam curabat, immo dominos vestros barones vobis taliter pro melioribus consulentes adulatores nostros ipsos esse appelatis. Solum istud vestrum novum consilium, videlicet Schffranczones et doctorem cum eorum sequacibus, vobis elegistis et approbastis, iuxta quorum consilia fecistis et hucusque facitis pro maximis ipsos et eorum consilia reputantes. Sed ecce animadvertite, si bene istud vestrum novum consilium vobis consuluerit, et in quem finem iam devenit quomodo prefati heretici modo creverunt et sunt

aucti. Et si omnia consilia et inducciones quibus vos concitabamus ad consurgendum contra prefatos hereticos, pro presenti vobis vellemus describere, non nisi volumine continerentur. Preterea nobis sepius intimabatis immo nuperrime scripsistis, quomodo predicti heretici cum consilio et certis inductionibus domini Romanorum regis vos et dominia vestra essent hostiliter invasuri etc. Hodie venit ad nos Sigismundus Roth cum pluribus litteris ab eodem domino Romanorum rege, in quibus idem dominus Romanorum rex inter cetera scribit et Sigismundus Roth eciam taliter refert, quomodo ad nullam equitatem prefati heretici secum voluerunt devenire, sed quod peius est duobus exercitibus divisis sua dominia vastant, unus exercitus Slesiam, alius regnum met[ipsum] Ungarie expredatur, vestre autem serenitati, prout nobis scribitis scriptis nonminus conminantur et hoc ex eo, quod in tantum permissi sunt crescere, quod non ex alio processit nisi ex isto vestro novo consilio. Nam si in Luczka in nos compromisissetis quemadmodum dominus Romanorum rex compromiserat et continue compromisit, usque modo omnes differencie et displicencie inter vos et dominum Romanorum regem suborte dudum fuissent complanate et sopite. Nam si dominus Romanorum rex, V^ra^ S^tas^ et nos concordes fuissemus ita cum tota christianitate facilius possemus prefatis hereticis, priusquam tantum fuissent dilitati, obviare et viriliter resistere. Ceterum scribit nobis dominus Romanorum rex inter cetera de Verussio, Puchala et aliis, quomodo idem Verusius quoddam oppidum dictum Vradz est depredatus pluresque homines ibi interfecit aliosque secum deduxerat, sed tamen per subditos eiusdem Romanorum regis insecutus fuit, pluresque de comitiva sua ut audivimus fuerunt deprehensi; vestra vero serenitas de hiis penitus nichil scripsit. Ecce quam periculosum est, ex quo isti heretici invaluerunt, quod vestros subditos cum predicti Romanorum regis subditis invicem pugnare et predari permittitis, immo ne V. S. Polonis vestris in succursum prefatis hereticis continue transeuntibus viam precluditis. Insuperque crebras legaciones ad prefatos hereticos facitis, sed in quibus facitis aut quomodo, nobis omnino non scribitis. Item dudum intellexeramus, quod prefatum vestrum novum consilium mittebat[is] ad predictos hereticos, inducendo eos ne se cum domino Romanorum rege unirent aut quaspiam inirent treugas, nunc vero audivimus, quomodo inter vos Sigismundum Coributhi et Puchalam etc. nuncii crebri percurrerent ad quos in eo Poloni de regno vestro continue transire non cessant, per quos prefati heretici in suis potenciis non mediocriter confortentur, unde nisi V^ra^ S^tas^ cum prefato domino Romanorum rege mutuo vos avisaveritis unanimiterque prefatis hereticis opposueritis, nosque, sicut illiberos esse diffamastis liberos dimulgantes (sic), cum omnino concluserimus cum terris et dominiis nostris sive vobis placeat vel displiceat liberi, faciliter extunc, proch dolor, tota christianitas non modica pacietur detrimenta. Datum in Kowno, dominico proximo ante Sophie.

Insuper scribit nobis V. fraternitas in ruthenico, quomodo ad vos vadant nuncii Taboritarum etc., quod totum in V. S. verget [1]) ignominiam. Deberetis eos prohibere, ne regnum V. S. intrarent, nec cum ipsis qulescumque habere conversaciones, quia quocienscunque ad V. S. accedunt, tociens de vobis oritur mala suspicio apud fideles et vestri honoris derogamen. Et alias multociens V. S. scripsimus de nuncciis Taboritatum et aliis articulis necessariis et signanter de familiaribus Sigismundi, Puchale, et aliorum Taboritarum, qui continue hincinde ad V. S. currunt et recurrunt, quique [2]) ad regnum vestrum aliquod (?) habeant libe-

rum exitum et aditum, ad nutum equos arma et alia comparantes: ad quas omnes litteras V. S. nobis penitus nichil scripsit. et cur hec feceritis plurimum admiramur.

Czwarta i przedostatnia z rzędu kopia listu dotyczącego spraw zjazdu Łuckiego, sporządzonych na dwóch arkuszach, urzędową pieczęcią dziś odpadłą potwierdzonych. Arch. Królewieckie. Szuflada XVII*a*. 136.

[1]) w kopii urget. [2]) w odpisie quimque.

MCCCLIV. *W Spoleto* 16 *maja* 1429.

Z listu Jana biskupa Kurlanckiego do w. mistrza: Von nuwen meren weis ich nicht sunderliches zu schreiben aus dem hofe, denne als man ruchtend, wie die herrn konige Romischer, Polenscher und herczog Wytawt bei enander gewesen sein und von enander ane ende gescheiden sein, das unserm heiligen vater vordroszen thuet und dorumme geschreben hat den herrn konige czu Polen und herczog Witawdt, dovon euwern gnaden der herre procurator mag umb sachen willen clerlicher geschreben haben und abschriffte gesandt.

Z oryg. w arch. Królewieckim N. Z. Szufl. XXII*a*. N. 53, z datą Spoleto XVI. mai 1429.

MCCCLV. *W Miednikach* 24 *maja* 1429.

Witołd w. ks. L. objawia królowi Polski gniew z powodu, iż tenże w sprawach husyckich wcale mu nie odpowiada, a Szlązaków proszących go o pomoc przeciwko kacerzom odprawia słowami, iż bez w. księcia nigdy nie zwykł działać, co wygląda na szyderstwo, gdyż król wie, iż on zawsze mu doradzał wspierać wszystkich przeciwko Husytom. Ponieważ król na listy jego mu nieodpowiada, niepisze nic z nowości, jak tylko, że w krajach jego szerzą się wieści o coraz większym wzroście i wzmaganiu się Husytów, których król Polski wspiera; w Litwie zaś panuje cisza i pokój.

Serenissime princeps domine et frater noster carissime! Hodie hora prandii ad nos Guth cum litteris vestris, in quibus scribitis, quomodo quidam comes Doriensis apud vos fuerat iam quod versus Hungariam proficiscitur etc. ad litteras vero nostras ubi nobis plures articulos et alia necessaria descripseramus, signanter quomodo Thaborite ac Puchale et Sigismundi Coributhi familiaribus ac aliis liber patet transitus ad regnum vestrum et e contra, ibidemque morari, equos et arma comparare ac alia negocia sua disponere iuxta libitum suum sine quovis impedimento permittuntur, nobis nichil penitus rescribitis, unde coniacturamur vos fortassis aliqualem collocucionem vel agenda habere cum eisdem [1]), prout ab hominibus audivimus. Quod autem scribitis, quia venit ad vos Thomschik cum litteris credencialibus ducum Slesie contra hereticos subsidium implorando, cui respondistis inter cetera, quod sine consilio nostro nichil facere consveveritis et nec valeretis. Scimus bene quod in huiusmodi vestra responsione aliud non intenditis, nisi dilacionem et evasionem ipsis ad faciendum subsidium, christianitas vero interim gravissime opprimitur et destruitur per eosdem hereticos, qui dietenus crescunt et confortantur, ad nosque refertis coram eisdem Slesitis nobis ascribentes quod sine

consiliis nostris nil facere possetis quod in detraccionem et derisionem honoris nostri fieri intelligimus, quasi vobis non consuleremus contra eosdem hereticos iuvare, nos vero cousuluimus et ad presens pervalde suademus. Sed non dubitamus, quin multis non pateat, quod consilia nostra ad vos minime sint accepta, nam dudum consuluimus vobis quod bonum et necesse esset iuvare contra hereticos, vos vero permittitis ipsos ad regnum vestrum venire ibidemque demorari, ac cum eisdem vos sepius avisatis, sed que vel qualia sint avisamenta huiusmodi nobis omnino nichil rescribitis, unde opinamur vos cum eisdem habere collocucionem aliqualem vel agenda. Item multa immo infinita de disposicione factorum modernorum vobis scriberemus, sed videmus quod ad litteras nostras nobis quidquam non rescribitis, ob hoc iam non est opus ut vobis tam multa scribamus, iam enim de facto cognoscimus quid agitur. Ceterum scribitis ut novitates vobis scriberemus apud nos occurentes, nullas scimus; solum audivimus quomodo heretici crescunt et quottidie confortantur quodque vos ipsis favetis. Iste sermo apud nos multum dilatatur et crescit et est valde mirabilis. Alia nova non habemus nisi quod in istis partibus nostris est magna tranquillitas et pax, et omne bonum audimus [2]). Datum in Medunkii feria tercia post festum sancte trinitatis.

Kopia na karteczce papieru; po drugiej stronie współczesnem pismem: Copia littere domini Magni ducis scripta domino regi Polonie. W archiwum Królewieckim szuflada XVII. N. 159.

[1]) u góry dodane. [2]) tu inną ręką dopisane deo laudes.

MCCCLVI. *W Mogilnie* 26 *maja* 1429.

Król Polski wynurza przed Witołdem w. ks. Lit. żal i zdziwienie z powodu, iż tenże nieuwiadomił go o zjeździe który ułożył z w. mistrzem, o czém się dopiero od ostatniego dowiedział. Uwiadamia go o swem poselstwie do elektorów, jakoteż o spodziewaném przybyciu margrabi Nurynbergskiego, i prosi księcia o przysłanie czarnej szuby dla niego. Uprasza o wysłuchanie posła Andrejka i o danie mu koni podwodowych; mówi o oczekiwaném przezeń poselstwie Husytów i króla Zygmunta, o którego treści raczy go książę uwiadomić.

Copia littere domini regis Polonie, scripte domino magno duci in ruthenico, translate in latinum etc.

Wladislaus dei gracia etc. magnifico ac preclaro principi fratri nostro carissimo domino Allexandro alias Witawdo magno duci Lithuanie etc. Frater carissime! Admiramur super eo nec mirari possumus, in quo apud V. F. inculpamur; primo quandocunque cum aliquo convencionem habuistis, tunc nobis semper de ea intimastis, nunc vero dominus magister Prussie vobiscumque convencionem celebravit, et de eo nobis nichil intimastis; primo quousque dominus Prussie [1]) magister nobis intimavit per commendatorem Dirzgouiensem, qui cum eo apud F. V. in eadem convencione fuerat constitutus, et eciam per comendatorem Thorunensem, qui ad nos die dominico venerant Wladislaviam ipso die sancte trinitatis [2]), et eodem die nobiscum fuerant [3]) pransi; secunda vero feria nobis parte domini magistri perorarunt, quod V. F. dominos vestri consilii deberet destinare ad Thorun et Neschowam ad nostram Nova[m]civitatem, quod nos eciam dominos prelatos et

barones ibidem mitteremus, dominus vero magister cum suo consilio eciam in ibidem deberet constitui, et hiis nobis peroratis a nobis vias recesserunt. Nos quoque feria secunda eciam ab illic secessimus in Cruschviczam iam tempore serotino. Et tunc primo de prefata vestra convencione audivimus a domino magistro generali, a vestra vero fraternitate nihil de eadem intelligere potuimus, nescientes in quo erga V. F. sumus culpabiles, vel in quo vos in [i]ram [4]) provocavimus; si sciceremus, frater carissime, vestram [iram] placare, placaremus. Et ita fraternitati vestre pridie scripseramus, ignoramus tamen an V. F. nostre sint [littere] allate, de istis quos a nobis ad electores imperii miseramus, videlicet de Czolkone et Korczbok subcamerariis ac notario nostro Swinka Ade (sic), qui venientes nobis retulerunt, quod apud nos dominus marggrabius Nurumbergensis Poznanie deberet constitui. Ideo V. F. petimus, quatenus nobis aliquam schubam nigram velitis destinare, quam eidem daremus margrabio, nam ipse vestes nigras libens defert. Eciam frater carissime hic apud nos vigent maxime siccitates, in partibus vero superioribus, puta circa partes Cracovie erant maxime inundaciones aquarum, et dicitur, quod in Sandecz dicte inundaciones aquarum pontem in toto destruxerunt et vias deportarunt, fruges submerserunt circum Wislam, et magna dampna hominibus in frugibus intulerunt, et hic prope Thorun circa nostram Novamcivitatem Neschowam, robora que nobis fuerant aducta et in littore Wisla fuerant deposita pro edificacione domus nostre quam inibi murare fecimus complenda, secum arripuit et infra asportavit et in eo nobis dampnum est factum non exile. Datum in Mogilna ipso die corporis domini. Eciam frater [6]) carissime proposuimus ad vestram fraternitatem dirigere Andreykonem pro vestro et nostro bono. Ideo vos petimus, frater carissime, dum ad V. F. pervenerit, ut ipsum V. F. velit favorose exaudire. Petimusque vos, ut V. F., comitteret, quod sibi darentur in terris vestris equi podwodorum sine mora. Insuper frater carissime, intimaverunt nobis Hussite, quod ad nos suos nunccios volunt destinare. Ideo dum venerint ad nos, quidcumque ab ipsis audiverimus, hoc ipsum vestre fratenitati volumus non latere. Et ecciam frater carissime de Hungaria ad V. F. nunccii vadunt, ideo petimus, quid ab eis audieritis, nobis ea velitis intimare.

Odpis współczesny na kartce papierowej w arch. N. Z. w Królewcu, szufl. XXI. N. 181 *a*.

[1]) stoi p. [2]) tj. 22 maja. [3]) w odp. forant. [4]) w odpisie ram. [5]) zdaje się brakować. [6]) druga strona widocznie kopia ceduły przyłączonej do listu.

MCCCLVII. *S. L. et c. D.* [*początek czerwca* 1429].

Witołd w. ks. Lit. odsyła królowi Jagielle kopię listu króla Zygmunta; uwiadamia go o przybyciu posłów Małdrzyka i Herborda i zapewnia, iż wieści o łączeniu się króla Zyg. z Husytamisą fałszywe; wzywa króla, aby według danego słowa wydał „Turka“ królowi Zygmuntowi; odsyła mu kopię odpowiedzi w. mistrza w sprawie ostrzeżeń, które są zmyślone, jakoteż i kopię odpowiedzi jaką król Zygmunt zamyśla dać Husytom, dowodzącej, iż dalekim jest od ukończenia spraw z Czechami. Oskarża go o niedotrzymanie kompromisu w sprawie wołoskiej i napomina do zgody z Zygmuntem, do odebrania Szafrańcowi dzierżawy w Lubomli i do oddania „Turka“ Zygmuntowi.

Serenissime princeps domine et frater noster carissime! Volebamus adstatim tunc litteram aliam nostram de data priori quam hec est, cum littera et copia domini regis Romanorum vobis direxisse quam et dirigimus iam cum presenti. Sed recogitantes quod Maldrzik secretarius noster et Herbord domini regis Romanorum nunccius sunt in propinquo, ut sub uno compendio ea que ab ipsis didicerimus cum eisdem V^re^ S^ti^ mitteremus, distulimus destinasse. Nunc autem venerunt predicti Maldrzik et Herbord, qui nobis non alia nisi que pacis sunt dileccionis et amicicie tam pro S^te^ V^ra^, quam pro nobis ab ipso domino Romanorum rege retulerunt, et omnino contradicentes illis que excogitabantur et dicebantur de predicto domino rege Romanorum quod ipse se cum Hussitis hereticis etc. contra V^ram^ S^tem^ etc. pro guerris movendis vellet adunare etc. Immo ipse Herborth manum porrigens et extendens contra tales relatores reclamavit, petens ex parte domini regis Romanorum ut sibi tales si licet manifestaremus. Sicud igitur sepius et scripsimus et intimavimus V^re^ S^ti^, ita et nunc sicud non credidimus sic nec credimus quoquomodo [1]) ipsum dominum regem Romanorum ad talia umquam fuisse machinatum; tantum V. S. se disponat ut promissis, [2]) inscripcionibus et iuramentis initis et factis satisfaciat quod non sit parte vestri occasio aliquid aliud presumendi, et signanter de isto Turko, uti sepius scripsimus et racionabile censemus, faciatis ipsumque transmittatis prout coram nobis promisistis et prout ex debito tam inscripcionum quam iuramentorum quam iuris communis etc. tenemini, uti vos super eo ipse dominus Romanorum rex ammonet et seriosius [3]) intendit ammonere. Penset V. S. verba scriptorum domini regis Romanorum; timemus enim si voluntatem modo vobiscum contendendi non habeat sed concitatus hoc minori negocio de Turco et consequenter aliis maioribus, quod forte dispositis suis taliter qualiter agendis [4]), ne vobiscum prorumpet ad contencionem viam iusticie ex inscripcionibus etc. pro se allegando et de vobis causando [5]). Ceterum miseramus nuper copiam scripti cuiusdam [6]) nostri vobis transmissi domino magistro generali Prussie de hiis que vobis de nobis ipsis et ipsorum ordine quasi premonitive referuntur uti nobis de hiis scripseratis, ipse autem magister generalis nobis rescribit litteram satis diligenter conceptam quam vobis mittimus presentibus interclusam, ex qua intelliget V^ra^ S^tas^ sicut et scripsimus talia super nos et ipsos supervacue excogitata fuisse qualia vobis plerumque referuntur. Item predicti Herborth et Maldrzik attulerunt nobis copiam quandam lingwagii bohemici oblacionis facte per dominum regem Romanorum Hussitis Bohemis, nunc in Bohemia pro finali responso sibi dando convencionem generalem celebrantibus, quam vobis dirigimus, ex qua sencietis non talia uti dicebantur de domino rege Romanorum per ipsum ab eisdem Hussitis postulari, et quod cum eisdem adhuc ad nichilum finale sit deventus bene patet. Item predicti Herborth et Maldrzik postulaverunt ex parte domini regis Romanorum, quatenus cum notario suo et istis duobus Walachis qui cum eisdem ad nos venerunt mitteremus aliquem vel aliquos ex nostris ad conspiciendum illas granicierum differencias, pro quibus inter Bessarabitas et Moldwanos oriuntur quesciones. Nos vero prout prius scripsimus, eo quod dominus Romanorum rex suos ad diem [7]) deputatum non miserat, woyewoda vero Moldwanus, etsi miserit, tamen in nos compromittere noluit, ab hac causa sumus exonerati et soluti [8]). Nos enim libenter ad vota domini regis Romanorum et illuc mittere vellemus. Sed ex quo ipse woyewoda in nos, uti suus nuncius nobis retulit [noluit] compromittere, neque dominum Romanorum regem [9]) contra Turcos, ut vestre sonant inscripciones,

vellet adiuvare, quare ergo illuc mittere deberemus? Et hoc eisdem Herborth etc. dedimus pro responso. Sed attendat V. S. quomodo in eisdem negociis per dominum regem Romanorum et per S. V. in nos fuerat compromissum, consencientibus nuncciis woyewode Moldwani; quare ergo idem woyewoda per [10]) unum illorundem nuncciorum nobis intimavit, quod in nos compromittere nollet? Unde et quare de nobis tales oriuntur suspiciones? Item predicti Herborth et Maldrzik exhibuerunt nobis quosdam excerptos articulos inscripcionum vestrarum cum domino rege Romanorum factarum in refricacionem et stimulacionem pro hiis, que modo occurrere presumuntur, quos eciam vobis mittimus hic inclusos. Attendere mature [11]) dignemini et bene racionem discutere, ad [12]) quid ista sic diligenter, sic frequenter, ita seriose per ipsum dominum regem Romanorum renovantur, et inter oculos obiciuntur [13]). Provideatis de isto Turco ut bene [14]) fiat ne ab eo oriatur et pro maioribus amonicio et gravioribus detur occasio atemptandis. Item predicti Walachi Bessarabite et notarius domini regis Romanorum attulerunt nobis quandam descripcionem granicierum et locorum, per woyewodam Moldwanum uti asserunt occupatorum et a Bessarabitis abstractorum, quam descripcionem seu copiam eciam vobis dirigimus presentibus interclusam, et eciam prout prius consulimus ita et nunc diligencius persuademus, quatenus V. S. saltem in his vellet dominum Romanorum regem consolari, ut sibi istum Turcum pro quo tam diligenter instat traderetis, filioque Schaffranyecz tenutam hanc Lubowla que in terris eius est capere et alteri cui placet conferre velletis quem eum minus habet exosum. Metas autem seu limites inter Bessarabitas et Moldwanos ita limitare iuxta conclusa in Luczska et iuxta inscripciones priores iubeatis.

Kopia współczesna na kartce papieru i po drugiej stronie do połowy zapisanego. Archiwum Królew. N. Z. Szuflada varia N. 219.

1) w kopii quomodo. 2) stoi propremissis. 3) w kopii seriosus amonit. 4) tu brakuje czasownik contrairet? lub temu podobny w znaczeniu sprzeciwiać się. 5) w odpisie: causaturus. 6) cuiusdem w kopii. 7) dwa razy. 8) w odpisie: soliti. 9) tu niepotrzebnie stoi noluit, widocznie odpisywacz nierozumiał dokąd wsunięte u góry noluit w oryginale należy. 10) stoi pro. 11) stoi matuere. 12) dwa razy. 13) w kopii obicitur 14) w kopii bona.

MCCCLVIII. *W Mołodecznie* [*w czerwcu* 1429].

Witołd w. ks. L. tłumaczy panom korony polskiej, iż nigdy nie pragnął korony, lecz że król Jagiełło sam na jego koronacyą zezwolił a obecnie tak przed królem Zygmuntem jak i przed stolicą apostolską oczernia go i odwołuje dane słowo, traktując go i jego poddanych jako ludzi niewolnych, w której to sprawie lubo przez poselstwa i listy domagał się od króla objaśnienia, odpowiedzi dotychczas jednakowoż nieotrzymał. Oskarża się na związki króla z Husytami; tłómaczy, dlaczego obwołał w krajach swych, aby się miały w pogotowiu skoro przyjdzie nakaz „do broni“; prosi aby odwiedli króla od łączności jego z Husytami; zbija fałszywe pogłoski, które jego wrogowie Szafrańcy i doktor rozsiewają i w końcu prosi, aby wpłynęli na króla celem nieprzepuszczenia heretyków husyckich przez Polskę na ziemie krzyżackie.

Alexander alias Witawdus etc. Reverendis in Christo patribus etc. nec non magnificis prelatis et baronibus regni Polonie etc. amicis [1]) nostris, salutem et

amiciciam etc. Reverendi in Christo patres et magnifici amici nostri dilecti! Credimus vobis constare, quod magnus amicus corone sue regni Polonie semper fuimus, nec umquam quod esset contra honorem aut utilitatem eorundem [ali]quid facere attemptavimus, aut quidquam [2]) sine ipsorum consilio facere consveveramus, neque ecciam (sic) coronari umquam cogitavimus, prout non ignoratis quomodo in Kesmarkt, dum dominus Romanorum rex de coronacione nostri nobis sermonem movisset, nullo modo ad id voluimus consentire. Demum et in Luczska dum idem dominus Romanorum rex nos pro huiusmodi coronacione fuisset allocutus, nichil sibi penitus respondere volebamus sine consilio et consensu prefati domini regis Polonie. Qui licet nobis tunc cum magna placencia et gratitudine in eandem coronacionem consenserat, tamen nondum mentem apposueramus huiusmodi coronacionem persequi in effectum [3]); sed postquam de Luczska abisset nosque primum apud dominum Romanorum regem per nunccios suos confundere cepit, similiter et apud sedem apostolicam certos articulos contra nos conscriptos destinavit, et alibi nos confundando scriptis suis hoc ipsum d[efamavit], cogitare primo incepimus et cum subditis nostris desuper tractare, quomodo confusionem et illibertatem quibus ipse dominus rex Polonie nos et terras nostras innodare [4]) et opprimere niteretur, evadere possemus, cum nunquam alias illiberi fuissemus, pro quo apud eundem dominum regem Polonie instetimus et laboravimus, ut sicut [5]) nos illiberos esse propalavit, quod nos ita liberos fore manifestar(et). Super quo dum secum plures tractatus habuissemus tam per solempnes ambassiatores nostros tamquam personaliter quam ecciam per scripta, nihilominus tamen ab eodem domino rege Polonie ad ea nondum certum aliquod responsum obtinere potuimus, quoniam quam cito ex ambasiatorum suorum relacione ac ecciam ex crebris litteris eius quibus nos quasi infra biduum ter avisavit, persensimus, quod Thaborite sibi minarentur immo et quoddam monasterium regni sui Polonie, Cza[n]stochow, dictum fuissent depredati etc. ad statim [6]) omnibus iniuriis displicenciis et contrarietatibus nostris, ad tempus [7]) sepositis quamquam tunc plurrimum fueramus amaricati cum eisdemque ambasiatoribus deliberaveramus absque omni fine separari, voluimus et obtulimus nos eundem dominum regem et coronam suam Polonie contra prefatos hereticos iuvaturos ac personaliter cum exercitibus nostris in succursum nos transferre preceperamusque [8]) in continenti omnibus terrarum nostrarum subditis se ad arma parare, et fuimus iam cum omnibus gentibus nostris iam parati. Sed audien[tes] quomodo ipse dominus Polonie rex, eisdem hereticis se mutuo avisent, nunciique eorundem hereticorum signanter Puchale et Sigismundi ac aliorum, liberum ad eum habeant aditum, de quibus avisamentis nichil penitus nobis scribit, neque de hiis que JO. (sic) Stamborsky commendatori Thorunensi, ipse domino magistro Prussie, idemque nobis scripsit, cuius scripti copiam nobis misit, quod videlicet nuncii hereticorum apud eundem dominum regem Polonie in Kalis fuerunt in legacione, optantes ab eo, ut in quosdam quattur articulos sibi per eosdem oblatos consensisset ipsosque hereticos cum eorum exercitibus per regnum suum Polonie contra Prusiam transire permitteret. Et admirati quod nobis de huiusmodi legacione ipse dominus rex nichil insinuaverat, sibi miseravimus trina scripta nostra una cum copia eiusdem Stanganberg, affectantes ut nobis rescriberet, an iidem nunccii hereticorum apud eum fuissent, aut cum quali legacione, vel cum qualibus ad ipsos destinat responsivis, [9]) aut an talia Stanganberg, confixisset. Attamen nullum responsum ab eodem domino rege Polonie habere potuimus. Tandem ecciam

audivimus, qomodo iidem heretici et notanter familiaris Puchale et Sigismundi liberum habeant aditum ad regnum Polonie et exitum, nemine ipsis prohibente, quomodoque equos, spadones et alia necessaria ad libitum suum ement et de regno deportant, pro quo iterum eidem domino Polonie regi scripseramus, et demum per marschalcum suum Zarambam intimavimus, quare heretici permittuntur visitare regnum Polonie et an hoc esset cum sciencia et voluntate ipsius domini Polonie regis, qui nobis ad ea neque ad alios articulos plurrimum necessarios penitus nichil respondit, solum misit nobis parvulam quandam litteram quasi in derisionem per quendam cubicularium suum Guth, qui nobis retulit quod predictus Zaramba a nobis ad predictum dominum Polonie regem octo diebus prius venisset quam ipse Guth cum litteris ad nos exisset; alie vero littere nostre ubi prefati articuli necessarii continebantur, adventum prefati Zarambe ad dominum Polonie regem dudum precesserant. Premissa igitur attendentes non intelligimus quid prefatus dominus Polonie rex intendat, vel an contra nos consurgere velit aut quo se cum suis exercitibus paret. Decrevimus ab omnibus et singulis subditis nostris iuramenta fidelitatis exigere, castraque nostra firmare et hominibus nostris armari, ut premuniti securius possemus resistere nos hostiliter invadere mollientibus. Non tamen intendimus, nec umquam fuit mentis nostre nec est nec erit domino regi et corone sue Polonie aliquas gwerras inchoare, quid vobis presentibus significamus, super eo vos certos reddentes et afidantes, nisi tunc ipse dominus rex Polonie vel vos nobis gwerras moveretis, quia tunc oporteret nos resistere tueri et defensare, prout merito cuilibet convenit se impungnanti repugnare. Presentes igitur vobis scribimus, ut si quispiam in medium vestri aliter deduxerit, quod nos alia intencione quam premissa castra nostra firmaremus et homines nostros ad fidelitatem obligaremus, petimus non velitis huiusmodi confictis fidem dare creditivam. Malumus enim ut, si quis nos hostiliter invadere niteretur, pocius nos inveniat premunitos et vigiles. [10])

Pretera bonum esset ut inter vos premeditaremini et dominum regem Polonie teneretis, ne ipse talia colloquia et agenda cum prefatis hereticis, dei et sancte matris ecclesie inimicis [habeat]. Dixerat et enim nobis prefatus dominus rex Polonie dum apud nos fuerat Lithuanie hieme proxime preterita: petunt nos Thaborite, ut ipsos cum eorum exercitibus per regnum nostrum Polonie contra te vel contra Prusiam transire permittamus etc. Unde si permiserit non reputamus ipsos pro quopiam, [11]) quibus in virtute dextre dei cum potenciis nostris forti manu resistemus. Ceterum audivimus, quomodo inter vos fama diffundaretur, qualiter affectaremus pro nobis habere terram Russie [12]) et pro ordine Cruciferorum de Prusia Neschowam ac plura alia impossibilia peteremus. Rogamus sinceritates vestras, non velitis talibus fabulis [13]) excogitatis fidem adhibere, talia enim Schaffranczones et doctor at alii inimici nostri conflant, satagentes communitatem regni Polonie contra nos avidius concitare. Velitis ecciam presentes communitati civium Cracoviensi communicare, ut ipsis similiter mens nostra sit [14]) cognita. Item consiliari velitis et maturius ruminare, ut suaderetis domino regi Polonie ne per regnum suum hereticos ad oppugnandum dominum magistrum et suum ordinem Prusie permittet quoquo modo, eo quod nos et vos debitores sumus, ipsos contra tales hereticos, presertim cum sint fideles nobisque vicini et contermini, adiuvare et ab eorum insultu defensare. Datum in Moldaczno etc.

Kopia współczesna, jak z cięć widać, do któregoś z listów do w. mistrza stósowanych włączona. Znajduje się w arch. Król. N. Z. szuflada XVII. N. 194.

[1]) stoi: amici. [2]) stoi quicumque. [3]) stoi coronacioni persequi in affectum. [4]) stoi invadare. [5]) stoi sicud. [6]) stoi statum. [7]) wod. tempore. [8]) stoi perceperumusque. [9]) stoi responsivus. [10]) tu kończy się pierwsza strona. [11]) koniec zdania brakuje? [12]) dodane na boku. [13]) flis. [14]) sint.

MCCCLIX. *S. L.* 12 *czerwca* 1429.

Sprawozdanie z legacyi komtura Toruńskiego do króla Polski odbytej w Gnieźnie w pierwszych dniach czerwca. Po przedłożeniu prośb mistrza, aby król pozostawił zakon przy starych granicach około Drezdenka, odpowiedział król, że pragnie mieć za granicę rzekę Noteć, począwszy od miejsca gdzie powyżej Drezdenka przypiera o granice Polski aż do granicy kraju margrabiego Brandenburskiego i gdzie rzeka wpada do Warty około Santoka; zakon pozostaje przy rybołostwie na Noteci, młyn i most należą do zamku Drezdenku; miasto i zamek mają mieć pastwiska nad rzeką i lasy po dawnemu, a po drugiej stronie rzeki mogą łupać kamień i dobywać wapna jak dawniej; wsi, puszcza i jezioro po połowie należeć ma do króla. Król niebędzie stawiać zamku naprzeciwko Drezdenka.

Oryg. legacyi w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XIV. N⁰ 26 z datą: Sonntag vor Viti und Modesti 1429.

MCCCLX. *W Solecznikach* 18 *czerwca* 1429.

Witołd w. ks. L. odsyła w. mistrzowi kopię odpowiedzi przysłanej mu przez Siestrzeńca od króla Polski, z której się dowiedzieć może, jak wiele dobrego król mówi, jak mało atoli działa; dorozumiewa się, jako król pyszy się z powodu poselstwa przez komtura Toruńskiego doń wysłanego i uwiadamia mistrza, iż król w sprawie usprawiedliwienia jego nic mu nie pisze. W cedule doradza mistrzowi, aby nie poniżał się tak wielce przed królem w sprawie granicznej.

Alexander anders Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Litauwen etc.

Erwirdiger liber herre meister! Willet wissen, das wir nu von Tracken den strengen ritter Sestrzenyecz [1]), der eine Polen ist sunder uns dinet und under uns gutter hat, zu dem herren konig czu Polen etc. in botschafft gesant hatten. Durch den selben Sestrzenecz wir vil dem egedochten herrn konig czu Polen etc. des vorbenumpten [2]) herren Romi[s]chen konig rechtikeit irczelende und euch entschuldigende empoten hatten. Und als gestern, do der briff euch geschreben allir dinge bereith was, do sant uns als hewte der egenanthe Sestrzenecz einen brif mit der antwirt des herrn koniges czu Polen, wie her im uff unsirm botschafft geantwirt hat, des selbe siene briffes abeschrift wir euch hirinne vorslossen senden, us dem ir wol vornemen werdet wie her vil gutlicher worte redet und wing thut. Und her selber [3]) czur Mazowe gebleben ist, durch des willen, das im die mutter gestorben ist, und wenn her selbir kompt, so schrebet her, wie das her uns noch czu sogen hatte; was her uns denn sagen wirt, das willen wir denn euch vort vor-

schreiben. Ouch her schrebet, wie im do gesaget were, das der ersamer her kompthur von Thorun solde des landes ken Drisen obir dem herre konige czu Polen vor eine granitcze die helfte iczunt gebotten hette, dorumb sich iczunt, als wir merken, der herre konig hocher derhoben hat. Vort wisset, das der egenante herre konig czu Polen noch dem egedochten Sestrzenecz uns keins vorschreibet haben von der entschuldigunge, als wir euch wol moeglich entschuldigende ken dem egenanten herren konig czu Polen bei im empoten haben, und euwirn briff, in dem ir euch gnug merklich und redelich von dem vordechtnisse als ir beschuldigt ward [4]) entschuldigt und vorentwirt habit, im gesandt haben, denselben euwirn brif uns nicht gesand ist, und ab der egenante Sestzenecz in uns bringen, adir is icht do von sagen wirt, wenne her czu uns komt, das willen wir euch lassen vorsteen. Und wiewol wir euwir brif dem egenanten herren konig czu Polen ungerne senden, sunder den haben wir im dorumb iczunt gesant, das ir euch dorumme wol und redelich vorentwirt habet. Gegeben czu Soleczniki am sonnobende neheste noch santhe Vithi im XIIII und XXIX jare.

Cedula:

Ouch derselbe Siestrzeniecz schreibt, und von andern wir ouch horen, wie das man allumb in konigreiche czu Polan herfferth ruffet, das alle gemenlich geistliche und wertlich [5]), stette und gebuer sullen berreit sein, und wir vornemen nicht was sie domete meinen, und lachen des. Sundir der egenannte herre konig von Polan in keinen artikell wil nicht thun noch unserm rette und uff unsere briffe [6]), die wir im in den loufenden sachen schreiben, wil uns nii vorschreiben, noch uff die, die wir im nu bei demselben Siestrzeniecz gesandt hetten, der wir euch copien santen, hat uns keine vorschrebin; und als wir uns vormutten, das her leichte uff den herrn Romischen konig, uff uns [7]) und uff euch irkeine vordechtnisse und ungunst hat. Hirumme, is were gut, das ir noch umbe beschedunge der graniczen so fleisclich nicht steen sullet, und euch nicht so demutigen wollet went her sich czu handt hocher dirhebit, bis das wir dirkenten, wie das herrn Romischen koniges unsere und ouch euwir sache mit im sich dirgingen, went her ist dirfrouwet mit der dirbittunge die im iczundt von den euwern sachen ist. Is wir gut gewesdt [8]), das is imandt fremde uff den manen gelossin der [9]) is dirbottin hette.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pawel von Rusdorff h. Dutschen Ordens czu Prussen u. l. b. fr.

Oryginał papierowy z resztkami pieczęci. Ceduła na odcinku papieru, ręką prawdopodobnie inną, aniżeli list pisana — nadto ściśle i atramentem bardziej wyżółkłym aniżeli listu. Pod adresą: Gekomen czu Wurzsch bei Danczk am sontage nach Johannis baptiste. Anno XXIX⁰. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XVII. N. 47.

[1]) Niejest to Mikołaj Siostrzeniec, znany hussyta, lecz „Sestrzenecz cubicularius domini regis Poloniae familiaris ducis Semouithi Mazouiensis" ob. Helcel, str. pr. polsk. pomn. II. N. 2162. [2]) stoi vorbemupten. [3]) mowa tu o Siestrzeńcu. [4]) vort. [5]) u góry dodane. [6]) dodane w samej górze ceduły. [7]) uff uns u góry. [8]) stoi wewesdt. [9]) stoi hett.

MCCCLXI. *W Nowogródku 25 czerwca 1429.*

Witołd odpowiada kr. Jagielle na artykuły poselskie, które przedłożył mu przez Lutka z Brzezia oskarżając w nich króla Zygmunta; zbija je a pochwala ostatni w którym król wyraża

życzenie, być zdać pod sąd panów węgierskich i polskich, czy i w czém wykroczył przeciwko układom z kr. Zygmuntem zawartym; zachęca go do uskutecznienia tego chwalebnego zamiaru; prosi o oddanie Zygmuntowi Turka a o oddalenie Szafrańca. Zaprzecza jakoby poseł wojewody Wołoskiego miał na jego ręce złożyć kompromis; radzi królowi postępować pokojowo z Zygmuntem, gdyż w razie wnjny musiałby książe odmówić królowi wedle zaprzysiężonych układów swej pomocy.

Serenissime princeps, domine et frater noster carissime! Veniens nobilis Luthko, secretarius noster fidelis dilectus, attulit nobis ex parte serenitatis vestre quosdam articulos in quibus serenissimum principem dominum Romanorum etc. regem inculpando nunccium vestrum ad ipsum transmisistis, quos omnes bene audivimus. Sed quantum ad primum vestra serenitas inculpat ipsum dominum regem, quomodo promisisset serenitati vestre cum Cruciferis concordare, quod si amplectere nollent tunc vellet serenitati vestre contra eos facere auxilium, et archiepiscopum de Mediolano transmisit qui talibus promissionibus vestram serenitatem de campo seduxisset etc. Serenissime princeps! Attendat vestra serenitas, si iste articulus in inscripcionibus et iuramentis sit expressus, quod ipse dominus rex Romanorum ex debito concordiam inter serenitatem vestram et Cruciferos facere debuisset et eciam tamen postmodum [cum] omnibus displicenciis et amfractibus et iuramentis omnia sunt confirmata et seposita. Alii autem omnes articuli locum non habent, videre nostro, quibus posset dominus rex Romanorum, contra inscripciones aliquas excessisse inculpari; et ideo fortassis in nos copromittere noluistis, nobis non credentes, vel quia culpas racionabiles contra [eun]dem regem Romanorum non habuistis, et nos visa eqitate ipsius domini regis Romanorum cum aliquibus baronibus vestris potuissemus fortassis ipsum iustum pronuncciasse in premissis. Tantum ille ultimus articulus nobis placet, in quo scribitis, si in aliquo cont[ra] inscripciones et iuramenta domino regi fecissetis, quod ad iustificacionem coram utriusque baronibus velletis vos remittere; hoc esset valde bonum, quod serenitas vestra prius illo Turco reddito et Schaffraniecz alienato, pro quo nimis dictus dominus Romanorum rex instat, ne gwerre suscitentur, tunc pro omnibus aliis causis, videlicet pro Walacho et mercatoribus, ad convenciones et ad baronum vestrorum arbitrium esset remittendum. Hoc autem quod serenitas vestra nobis per eundem Luthconem intimavit, quare deberet [1]) nunccius waiwode [2]), Moldwani in nos compromittere, ex quo nunccii domini regis Romanorum ad terminum prefixum non venerunt etc., et quod marschalcus vester ad nos tunc venisset, serenissime princeps, antequam iste terminus venerat, iam nunccii serenitatis vestre videlicet episcopus et capitaneus Cracoviensis nobis in Grodno [3]) retulerunt, quomodo woiwoda Moldwanus nec in nos compromittere nec domino regi Romanorum contra Turcos axilium dare vellet, et pecierunt nos ex parte serenitatis vestre, quod nos aliqualiter ab huiusmodi compromisso abstrahere deberemus, et fortassis libenter vidissetis, ut hoc quod de graniciebus supradictis in Luczka fuit conclusum, et in nos ex utraque parte compromissum, quod hoc in nobis defecisset; quum demum nunccius eiusdem woiwode ad terminum veniens, hoc ipsum nobis a dicto woiwoda peroravit, tunc primo marschalcus vester tercia vel quarta die

ad nos venit, quum iam iste nunccius nostram in eo revocaverat potestatem. Sed quid tempore medio inter ipsum Moldwanum et Besseribitas in iure sit factum aut auditur (!), hoc ipsum postmodum bene poterit ad convenciones prorogari. Sed in hiis levibus, pro quibus dominus rex Romanorum nunc multum instat, puta pro Turco et Saffranecz bonum esset, ne guerre suscitentur, votis cius complacere et si gverre pro tam levibus factis inchoabuntur, nos videntes iusticiam domini regis Romanorum, contra inscripciones et iuramenta nostra, non poterimus vestram iuvare serenitatem. Datum in Nowogrodek sabbato in crastino sancti Johannis baptiste. Anno etc.

Kopia współczesna na kartce papieru tak, iż po drugiej stronie 5 wierszy zapisanych, pismo czytelne. W archiwum Królewieckim N. Z. szuflada varia.

1) debeat. 2) stoi waiede. 3) stoi Hrodno.

MCCCLXII. *W Łęczycy 23 lipca* 1429.

Król Polski opowiada w. ks. Witołdowi o niebacznej a groźnej odpowiedzi posłów, których doń książe wysłał, tudzież o treści poselskiej komtura toruńskiego.

Magnifice et illustris princeps frater noster carissime! Venientibus nobis in Lanciciam feria secunda in crastino sancti Allexii invenimus magnificum Gedigoldum palatinum Wylnensem et Rumpoldum marschalcum, nuncios V. F. ac Nicolaum Maldrzik. Quiquidem nuncii vestre fraternitatis legacionem ipsis commissam altera die exposuerunt prout in scriptis eandem articulatim habuerunt, qua audita cum prelatis et baronibus nostris habuimus consilia et sabbato die antequam ad prandium sederemus, vocatis nuncciis vestre fraternitatis per singulos articulos singulariter dedimus responsivam. Postquam vero finaliter ipsum responsum fuit, illi surgentes dixerunt: Serenissime domine rex, audimus responsum super singulis punctis legacionis nostre, sed non intelleximus si S^tas^ V^ra^ assentire vult in coronacionem domini nostri magni ducis etc. an non, ut sciamus mentem domini nostri clarius informare. Sed quia frater carissime iste articulus inter alios nec scriptus fuerit nec eciam recitatus, ideo habito brevi consiliariorum nostrorum colloquio, respondimus: quod pro re tam ardua, que tocius corone concernit rempublicam, ad presens non possumus sine consilio prelatorum et baronum absencium et tocius communitatis regni, aliquid respondere. Tandem vestri nunccii dixerunt: talis convencio faciet moram domino nostro in factis suis, quando igitur hec convencio celebrari poterit dicere dignemini. Nosque respondimus: quod non possumus ipsi convencioni aliquid hodie certum diem ponere, sed ex quo iam ad terras Cracovie et Sandomirie progredimur, volumus super hiis uti consiliariorum nostrorum colloquiis. Nuncii vero F^tis^ V^re^ non cognita voluntate nostra finali, an assentire vellemus aut non, hec verba vel hiis similia adiecerunt: ex quo S^tas^ V^ra^ assentire non vult in coronacionem domini nostri nec nobis finaliter respondere, ex tunc dominus noster magnus dux S^ti^ V^re^ mandavit referre, quod sive placeat sive eciam displiceat V^re^ S^ti^ ipse vult coronam recipere et habere. In quo V^re^ F^tis^ nunccii nimium precipitanter egerunt festinantes cum hiis verbis, non cognita adhuc nostra et nostrorum consiliariorum finali et immutabili voluntate. Insuper scire placeat, quomodo commendator Thorunensis fuit apud nos, cum quo de limitibus regni nostri

multos tractatus habuimus, et ad hoc finaliter deventum est, quod volebant nobis per medium fluvii Notessz dare limites circa Dresno, de aliis vero limitibus circa Landisberg finem prelati nostri et barones propter aliorum absenciam facere distulerunt. Datum in Lancicia sabbato proximo ante Jacobi apostoli. Anno etc. XXIX.

Dominus rex per se.

Kopia listu współczesna szuflady XVII. N. 44. Archiw. Królewieckie.

[1]) 18. Juli.

MCCCLXIII. *W Sztumie* 24 *lipca* 1429.

Relacya poselska komtura Toruńskiego, wysłanego do króla Polski Jagiełły w sprawie granic zakonu a Polski.

In virczenhunderstem und nuwenundczwenczigsten iare, am sontage von Jacobi, ist vom herren konige czu Polan und den sienen czur Luntschitcz gescheiden bruder Lodwick von Lansze, kumpthur czu Thorun, der am montage nestgeleden ist czum Sthumę czu uns und unsern gebitigern wedirkomen und hat uns allen vorbrocht, das der herre koning abetrit allerlei ansproch die her und sin reich czu Polan haben gehat weder den homeister und den orden von der grenitczen schelungen umblang Dryszen, Landisberg, Hochczeit und alumblang so wol der Nuwenmarcken als andirswo. Dokegen so trit der homeister und der orden dem herren konige und sieme reiche czu Polan etc. weder abe die grenitczen ienseit Dryszen bis in das mittel des flisses genand die Netcze ken dem reiche czu Polan, dach mit sulcher underscheit, das der orden czum huwsse Dryszen sal behalden die fisscherie im gantczen vorgenanten flisze und ouch den tzol obir die brucke czu wasser und czu lande, dach also das der orden ouch die brucke sal behalden. Ouch sal der orden haben und behalden frei holczunge czu buwen, czu borneholcz und czu allerleie notdurfft, sowol des huwsses als der staid, dorczu frei vieweide czu allem iren vihe, stein, kalk und leim czu graben und wegczufuren, gleichs als sie is vorgehat haben. Ouch sal der herre konig und sin reich keine festunge noch keinerlei gebuwde ufrichten noch buwen binnen denselben alden gehaldenen grenitczen, die schedelich weren ader mochte sin dem huwsse Dryszen, domethe sullen alle schelunge der grenitczen vorgedocht sin geendet. Desse obengeschreben teidinge wil der herre konig czu Polan binnen vier wochen vorbrengen sienen Krokusschen herren; wirt is den also behagen, so wil her uns denne erst schreiben einen tag und staid das is vorschreben werde and volfurt [1]). Gegeben czum Sthume am tage und jore obengeschreben etc.

Relacya poselska komtura toruńskiego na kartce papieru w archiw. Królewieckiem, szuflada XXI. *a*. N. 59, po drugiej stronie pismem współczesnem: das inbrengen des von Thorun.

[1]) W liście do Redewicza pisze w. m.: uss deser leczten clausulen ist vorstelich das villichte nichts dorus mag werden.

MCCCLXIV. *W Piątku* 24 *lipca* 1429.

Posłowie w. ks. Witołda, do króla Polski wysłani, zdają sprawę księciu z powierzonego im poselstwa; donoszą o odpowiedzi króla Polski w kwestyi koronacyjnej, o zapatrywaniu się na nią króla i królowej. W cedule zaś: jak im opowiedział komtur Toruński swe poselstwo do króla.

Copia littere scripte domino Magno duci Lithwanie per suos ambasiatores etc.

Serenissime princeps domine graciossime. Scire dignetur vestra serenitas quia ad nullum articulum legacionis nostre a domino rege finale responsum habere potuimus licet feria sexta iam in sero ad campum solus nobiscum exiverat [1]) et multa antiqua gesta, more solito suo refricando est locutus, et demum signanter de isto articulo multa hic loquebatur, quare talia iuramenta in terra Lithvanie V. S. admisisset ipsum prout prius facere consueverat ad ea imponendo, et quomodo per hoc V. S. patrimonium suum ipso vivente ab eo et pueris suis alienare vellet etc. quo sibi ibidem sufficienter per dominos V. S. responsum fuit, quas omnes responsiones et cavillaciones secum factas prolixum esset et tediosum stili officio exarare; et quando per nos protunc pro responso requisitus fuerat, dixit: cras una cum baronibus nostris volumus fratri nostro respondere. Sabbato autem die, prius cum commendatore Thorunensi diu et valde in paucis comunicato consilio, nos vocavit et hic multis astantibus vicecancellarius ad articulos nostros de cedula respondebat, quas responsiones similiter in scriptis nobis dari postulavimus, quas tamen nobis dare vellent. Quequidem omnes sue responsiones tamen verba et evasiones sunt, quomodo omnia que postulavimus ad convenciones prelatorum domini Romanorum regis et suorum quando celebrabuntur distulit. Jn facto vero coronacionis, ubi maior latuit diferencia et dificultas, consensum in Lutzska factum negavit, et pro nunc consentire noluit sine aliorum baronum consilio dicens: pauci sumus hic et hoc negocium est grande et tangit totam coronam; convencione igitur cum omnibus terris nostris facta, id quod fuerit consonum, per nostros similiter volumus respondere. Quando autem petivimus ut poneret certum et brevem terminum dicte coronacionis, illum nobis noluit assignare, dicens: iam vadimus ad terram Cracovie, ibi primo volumus de hac loqui convencione et demum diem et locum assignare. Cui diximus: Serenissime rex, bene videmus, quia V. S. in hiis factis tamen facit dilaciones et frater vester dominus magnus dux vult esse certus et non potest tales vanas sufferre dilaciones, sed vult scire, an sit liber vel lliber; et si V. S. consentire velit vel non. Hic turbatus diu deliberavit seorsum surgens, tamen cum domino archiepiscopo, Ostrorog Siradiensi pallatino, vicecancellario, quo facto iam circa XXII^am^ horam non aliud respondit nisi: quia vellet, baronum suorum fretus consilio, in brevi ad vestram serenitatem nunccium suum transmittere, et sic cum isto fine ad mensam secum transivimus; post prandium autem circa valediccionem iterum solus nobiscum tamen est locutus valde longum sermonem allegando, quomodo vestram Serenitatem diligeret et deum pro sanitate vestra, plus quam pro sua exoraret, et multa alia verba prout consuetus est loquebatur. Inter que tamen, finaliter dixit: frater noster facere poterit quidquid placet, nos favemus sibi omne bonum. Sed bonum esset cum nostro facere consilio et recordari anime, honoris et priorum inscripcionum, et quod ita faceret, prout esset suum bonum et honestum. Tamen quantum intelligere potuimus quod omnes domini qui hic presentes fuerunt hoc dissuadunt, sed tamen dissimulative. De V^{ra} autem S^{te} dixit: frater noster est liber sicut [2]) et nos et ipsum pro alio non habemus, nisi pro fratre nostro carissimo, duces vero similiter et barones Lithwanie pro liberis habemus sicut et barones nostros et equales ipsis; de Schaffranecz vero domina regina nobis prius dixit quod ipsum alienare vellet et postea solusmet hoc ipsum nobis dixit. Sed pro Thurco et aliis omnibus articulis distulit ad convenciones. Alia autem audivimus et scimus, quando deo dante venerimus ad V.

S[tem], plenius volumus declarare, et de Drohiczin relictis tribus, deo auspice leviter et cito transiemus; sed equos habemus valde macros. Datum in Panthok die dominico in vigilia sancti Jacobi apostoli. Anno etc. XXIX°.

Eiusdem S. V. fideles servitores Gudigold, Rumboldus et Maldrzick.

Post tergum littere fuit scriptum eciam interclusum:

Item domina regina, quantum ex loquela ipsius intelligere potuimus, libenter videret bonum et honestum V[re] S[tis] et quod V. S. cum fratre vestro domino rege amicabiliter viveret et fraterne, et humiliter se V[re] S[ti] et domine magne ducisse recomendat.

Cedula ambasiatorum: [3])

Ceterum scire dignetur V. S., quia dominus rex cum commendatore isto Thorunensi multa et valde secreta habuit consilia, ubi prius tamen solus secum et tercius interpres Stenbarski claudebatur, demum accepit dominum archiepiscopum et in fine hoc circa ipsius remissionem recepit et dominum pallatinum Ostrorog, de quo autem tractavit secum, tamen quantum ab aliquibus si ita est audi[vi]mus, V[re] S[ti] venientes referemus. Quiquidem comendator hodie mane ad nostrum veniens hospicium peciit nos per instanter, ut S[ti] V[re] servicia sua et ipsum solum vellemus recomendare, qui offert se in omnibus in quibus posset V. S. velle summopere complacere et nunquam favoris et beneficiorum V. S. oblivisci peciit; insuper ut V. S[tem] pro parte sua petere vellemus, quod V. S. sibi non dingnaretur (sic) egreferre pro eo, quia ista negocia de limitibus cum domino rege tamquam propinquior et cometaneus practicaret, et aserit, quod non aliud nisi pro huiusmodi limitibus practicaret, et iam ad talem finem dicit fore ventum, quod huiusmodi limites circa Dresno per fluvium Notesz debent stare sub tali condicione, quod ordo theloneum, piscatura[m] in fluvio ad [4]) castrum habere debet, alias quod (sic) [5]) omnes utilitates, lingnistructur[as] (sic) pascua etc. ad castra et ad civitatem ex illa parte fluminis habere debet ordo, iuxta antiquam consvetudinem, et pro aliis omnibus differenciis et graniciebus iam in isto totaliter debet esse finis, et hoc ad huc dicit, quod dominus rex super barones suos, si eis placet, finaliter non concludendo, prorogavit, et ipsum ad magistrum cum tali responso relegavit. Qui comendator dicit, si sic, ut premissum est, processerit, magister generalis sine consilio V. S. nichil vellet concludere, sed quantum nos intelligimus, iam sic stabit ut est conclusum.

Kopia listu posłów na pap. z napisem: copia littere scripte domino M. duci Lithwanie per suos ambasiatores, etc. Na mniejszej kartce papieru, pismem innem od kopii listu, lecz tym samym atramentem, jest kopia ceduły dołączonej do listu posłów z napisem: cedula ambasiatorum. W archiwum Królewieckim N. Z. szuflada XVII. N. 44.

[1]) stoi exinierat 22 lipca. [2]) stoi: sicud. [3]) inna kartka papieru. [4]) może et? [5]) sc. aliasqve?

MCCCLXV. *W Preszburgu* 27 *lipca* 1429.

Król Zygmunt dziękuje Witołdowi, że go usprawiedliwić raczył przed królem Jagiełłą, który go tak niesłusznie podejrzywa o łączenie się przeciwko Polsce z Hussytami. Opowiada szczegółowo o układach z Taborytami, z którymi wprawdzie ewentualnie zawarł zawieszenie broni, lecz przeciwko którym gotuje się wielka wyprawa pod kierownictwem kardynała Brandy, co go zmusza do stałego pobytu w Węgrzech i dlaczego też

w sprawie Wołoskiej niczego przedsięwziąść nie może. Zawiadamia, że wskutek nalegań Jagiełły zgodził się obecnie na zjazd, na św. Marcin odbyć się mający, aby się ostatecznie z nim pogodzić, i prosi Witołda o jego zdanie, czyby miał osobiście na zjazd się udać czy też wysłać tylko swych posłów. Zachęca go do odbycia koronacyi, do której przygotował insygnia, a od czego król Jagiełło sekretnie go odwieść się stara. Oskarża w cedułach Jagiełłę, Polskę i Polaków.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex illustri principi domino Allexandro alias Wytoudo magno duci Litwanie fratri et consangvineo nostro carissimo salutem et prosperorum successuum ac sincerissimi (sic) amoris felicissimum incrementum. Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime! Veniens noviter ad nostre maiestatis presenciam fidelis familiaris V. F. Sigismundus, attulit nobis aliquas litteras et inclusas copias, quas V. F. serenissimo domino regi Polonie etc. super scriptis suis pro responso transmisit. Et primo nos excusat de quodam progressu, quem, ut V^re^ F^ti^ prefatus dominus rex iuxta avisacionem sibi factam nuncciavit, cum hereticis Boemie contra ipsum et regnum suum facere debebamus, et demum in multis aliis punctis, in quibus hucusque nobis a prefato rege fratre nostro non modica existit illata iniuria, ipsum pulchris invectivis et consiliis persuasivis ad equitatem inducit, prout ex copiis aliquibus, quas nobis strenuus Herboldus de Fulstein noviter ante accelerans similiter presentavit collegimus, nos semper racionabilius et legalius excusando et se pro nobis statuendo quam nosmet potuissemus efecisse etc. prout in eisdem scripturis, quas nobis de verbo ad verbum legi fecimus, limpidius vidimus contineri. Non valemus frater carissime aliud ex talibus scriptis quomodolibet persentire, nisi quod V. F. utitur erga nos veri fratris officio, dileccionem et amorem sincerum, quem erga nos geritis per operis efficaciam ostendendo, pro quo V^re^ F^ti^ uberrimas graciarum assurgimus acciones, quod innocenciam nostram taliter mente capitis, sciturі profecto, nos vicereciproca es^s^e erga V^ram^ F^tem^ affectos, taliter, quod nil tam adversi nilque tam prosperi nobis unquam accidere poterit quod recidere possit mutuum et radicatum amorem, quem et nos si opus esset ultroneos pro V^ra^ F^te^ carissima habere deberet [1]) usque preciosam ad mortem. Miramur utique, quis fratri nostro prefato domino regi tanta mendacia suggerat et vehemencius cogimur admirari, quod sua fraternitas talibus levitatibus sic se inclinat. Et ut V. F. lucide noscat, qualiter tractatus cum Taboritis hic successerint, scire velit, quod iidem Taborite miserunt ad nos certos suos capitaneos, barones, milites, priores et civitatum nuncios, respondentes nobis super primis nostris requisicionibus, quod ipsi vellent venire ad futurum concilium in proximo celebrandum, et denique tempore medio abstinere ab offensis circumiacencium nacionum, prout eidem V^re^ F^ti^ pridem partim descripsisse recolimus. Que dum nobis grata essent, ut effusio christiani sangvinis, clades ac cedes evitari possent, incepimus cum eis concipere formam stacionis et treugarum huiusmodi, ad que ipsi licet se primo reddebant difficiles, tamen continuo [2]) in multis consenserunt sic quod de bono fine peroptata spes habebatur, finaliter tamen in tribus discordes remansimus. Primo enim nos voluimus, quod ab utraque parte cessarent omnes holde sive angarie pauperum, ut saltim in huiusmodi treugis aliqualiter possent

respirare. Secundo, quod ipsi levarent campos suos de castris que in Boemia obsederunt; et tercio, ut cum omnibus nostris et imperii sacri ac regnorum nostrorum Hungarie et Boemie etc. subditis, nullo penitus dempto, pacem tenerent. Qui difficultates abicientes [3]) dicebant se non habere tam amplam et largam potestatem. Sed indixerunt iterum generalem convencionem in civitate Pragensi super festo assumpcionis virginis gloriose, ubi habito consilio nobis prebere volunt finalem responsum. Et ut hec eo melius perfici possent, convenimus ad treugas breves videlicet super festo sancti Laurencii, in quibus responsum habere debemus a proprio capitaneo Taboritarum an ipsi campos de castris levare velint, quos si levabunt, durabit ipsa treuga usque ad festum sancti Michaelis proxime affuturum, si vero ante castra fixi stabunt, cessabit illa brevis treuga, et nichilominus illa generalis Pragensis convencio progressum habebit ad dandum oratoribus nostris, quos iterum illuc transmisimus, super differenciis prefatis, finale responsum. Sed singulis consideratis videtur nobis quod ipsi nullatenus inclinabuntur ad equa et honesta, et plus presumitur de gwerra quam de pace, et in illum finem iam gentes nostras vocavimus, que super festo sancti Michaelis proxime affuturo in Tirnavia debebunt esse indubie constitute. Accedit eciam, quod reverendissimus dominus cardinalis Anglie, apostolice sedis legatus, nobis nuncciavit, qualiter ipse sit accinctus ad iter, immo de mandato domini nostri summi pontificis iam cum certis Anglicis et aliis stipendiatis procedat contra hereticos Boemie et qualiter ipse convocavit sacri imperii electores et alios principes, qui secum anno preterito, in reversione sua quandocumque veniret transire voverunt et manibus promiserunt ac nobiles et comunitates pro subsidio sibi dando, rogans nos ut una secum velimus insurgere etc. Ad quem remisimus strenuos milites nostros Hartungum de Clux et Jankonem de Chotiennicz [4]), ad suscipiendum ipsum honorifice et demum elaborandum, ut nobiscum personaliter conveniat. Cuius adventum infra hinc et Budam circumquaque circumveniendo [5]) intendimus prestolari, et convenientibus nobis concordare, quomodo ulterius sit peragendum. Et hec est causa frater nobis carissime, quod ista estate in facto Walachie et Moldavie nichil facere possumus. Regraciamur tamen vobis summo cordis favore de preparacione gencium vestrarum quas nobis illac [6]) in subsidium mittere volebatis; confidentes indubie in F^te^ V^ra^ quod in futurum dum opus fuerit et cum subsidiis vestris nos non deseretis, prout et nos V^ram^ F^tem^ deserere non intendimus in singulis in quibus nos duxeritis requirendos. Pensate nunc carissime frater, an hec sint signa unionis quam cum hereticis Boemie emuli omnis boni contraxisse nos dicunt? An hec sunt indicia convencionis, ubi ipsi heretici nos, terras et subditos nostros cottidie ubi possunt ledunt et offendunt, per homicidia, predas et incendia, castrorum et locorum expungnaciones et alias quantum peius possunt. Credat V^ra^ F^tas^, quod si aliquid contra prefatum fratrem nostrum movere vellemus utique hoc sine scitu et requisicione vestra nullatenus faceremus; honescius itaque tales delaciones subticende fuissent, quam de nobis, per dei graciam nulla veritate suffulta, ad V^re^ F^tis^ noticiam et aliorum principum sic sinistre deducende. Ceterum quemadmodum scribit V. F. quomodo fama de Polonia ad vos pervenerit, quod sacri imperii electores aliquid contra nos attemptare pretenderent etc., et mittitis nobis litteram ad marchionem Brandeburgensem avunculum nostrum etc. Regraciamur cordintime F^ti^ V^re^ quod adversitates nostras que innotescunt vobis tantum attenditis et quasi vestras reputatis. Sed de talibus nec hic nec per imperium nostrum aliquid persentimus, cum per dei graciam cum electoribus nostris

unum simus et imperium nostrum moderemur iuxta possibilitatem nostram in tali ordine, quod deo largiente de aliquo sinistro, nisi quis contrarium veritati vellet obicere, culpabiles nos nescimus. Sed sicut semper in prefato regno Polonie de nobis peiora que possunt excogitant ita et nunc hoc conflaverunt mendacium, sathagentes honorem nostrum deprimere, qui tamen de prefato fratre nostro omne bonum cogitamus, et hodie cogitaremus si nobis equanimiter responderent. Insuper novit V. F. quod prefatus frater noster ad nos misit quendam familiarem suum, Nicolaum Diuida nuncupatum, qui nobis super certis litteris nostris de Turco et Johanne Banck, quarum copias V. F. dudum transmisimus ante [7]), respondit, et demum [8]) fratrem nostrum obtulit ad satisfaccionem, si quid factum esset iuxta dictamen prelatorum et baronum regnorum nostrorum utrorumque, prout nobis V. cara F. huiusmodi legacionis copias per presentem nuncium vestrum de verbo ad verbum, prout nobis proposite sunt, transmisit. Remisimus ergo ad ipsum prefatum Nicolaum et [9]) cum eo famosum et fidelem nostrum familiarem Johannem Nespor, nuncciando sibi, quod et nos inclinati essemus ad omnia que nutrire possent inter nos et regna nostra mutuam dileccionem et unionem, et quod pro suscipienda huiusmodi satisfaccione et nulla alia de re contenti essemus secum personaliter convenire, in metis regni nostri in Cepusio vel in Bartfa [10]) dando sibi arbitrium ut ipse met diem statuerit convencionis huiusmodi. Qui nobis per eundem Nespor terminum convencionis statuit infra festum assumpcionis virginis gloriose et festum sancti Bartholomei, ubi si id fieri non posset, super festum [11]) sancti Martini proxime affuturum [12]). Nos autem cum prefatis hereticis factis hic occupati, et signanter quod [13]) cardinalem Anglie pro bono christianitatis prestolari hic nos oportet, super festo assumpcionis secum convenire [14]) non possumus. Idcirco fraternitati sue rescripsimus, quod super festo sancti Martini secum convenire velimus, vel si aliis grandioribus negociis occupati essemus, quod extunc notabiles prelatos et barones regni nostri transmittemus prout ex copia presentibus interclusa videbitis clarius contineri. Sed quia sine consilio et scitu [vestre fraternitatis] [15]) nichil facere volumus nec intendimus, idcirco rogamus ut nobis quantocius consilium vestrum intimetis an illam convencionem sancti Martini personaliter acceptare aut ambassiatores nostros prout prediximus transmittere debeamus. Si enim videbitur vestre fraternitati, nos illuc debere personaliter proficisci, parati illud faciemus. Nam ibidem satisfaccionem recipere et innocenciam nostram et quod semper inscripcionibus nostris per dei graciam satisfecimus ostendere ac eciam prefatum fratrem nostrum de aliis et multo maioribus quam ipse nos inculpare intendimus, ex quibus probare volumus, quod ipse inscripciones iuramenta et federa mutua nedum in pluribus fregit sed cottidie frangere et violare non cessat. Si autem V^{re} F^{ti} videbitur, nos personaliter non debere transire, extunc bene pulchris modis et exquisistis ingeniis nos retrahere volumus et talibus excusacionibus uti, que erunt racionabiles et honeste, et extunc mittemus ambasiatores nostros cum tanto mandato prout decet. Velit nobis ergo V. F. super illo mentem vestram celerius aperire. Et esset summum desiderium nostrum, quod V. F. eciam vestros oratores amore nostri illuc, si personaliter ibidem erimus, transmitteret, qui singula audirent et viderent et sine consilio quorum nichil faceremus, vos scirent [16]) de omnibus clarius informare. Rogamus igitur vestram caram fraternitatem, ut nobis non velitis imputare ad culpam, quod vobis huiusmodi legacionem quam prefato fratri nostro domino regi pro responso dedimus, et eciam qualiter prelati et barones nostrorum utrorumque

noviter in Schramowicze discesserunt dudum non scripsimus, nam tractatus Hussitarum habebantur pre manibus et cottidie conclusionem prestolabamur, sic quod unum cum reliquo V. F. volebamus limpide [17]) nuncciare. Et hec est causa dilacionis et non alia. Et si aliqui, carissime frater, inter nos et vestram fraternitatem aliquam vellent suspicionem inicere [18]), nullatenus consenciat V. F. Nam totum mundum lucrari nollemus, quod aliud intrare deberet mentem nostram, quam sincera et mutua caritas et perpetua unio, quam sentire debebitis per dei graciam cum exhibicione operis quoad vixerimus in humanis. Preterea carrissime frater iam mittimus fratres ordinis Theutonicorum de Prussia ad capiendum possesionem locorum, que ipsis dedimus et in Lutzka, adhuc ordinem super illo fecimus, et speramus quod ad laudem dei et utilitatem tocius christianitatis in hoc opus bonum perficimus. Unum adhuc superest [19]) de quo plurrimum a[dm]iramur, videlicet quod V. F. nobis venerabilem magistrum generalem ordinis prelibati per religiosum et honorabilem Nicolaum de Redwicz advocatum in Stum [20]) intimare fecit, quod V. F. disposita esset regalem coronam accipere et super hoc notabiles vestros oratores ad prefatum fratrem vestrum dominum regem et demum ad nos destinare et tantum hucusque differt. Idcirco summo cordis [a]ffectu vestram fraternitatem rogamus et petimus, quatenus nos in facto prefate coronacionis pre singulari leticia avisare velitis. Nos enim coronas et singula apparamenta cum tali decore preparavimus pro V. F. et illustra conthorali vestra sorore nostra carissima, et vobis illas transmittemus in solempnitate tanta, prout [de]cet. Et si aliqui V. F. aliquid vellent consulere, et vos a coronacione illa retrahere, que tamen est ad perpetuum honorem et gloriam vestram, terrarum et subditorum vestrorum, vel forte V^{ram} F^{tem} vellent dubiam reddere, de coronacione huiusmodi, rogamus intimo cordis affectu, quod V. F. illud nullatenus credat, sed pro certo sciat quod per hoc nollemus lucrari totum mundum, quod aliter quam V. F. promisimus faceremus, sed illa habebitis ad honorem et voluntatem vestram sicut placet. Rogamus ergo ut F. V. in hocmet non velit esse trepida, nam nullo unquam tempore in nobis V. F. defectum pacietur. Insuper noverit V. F. quod appropinquantibus vestris oratoribus ad Lanciciam, nunccius noster prefatus Nespor ipsorum affectabat prestolari adventum, sed tantum cum sua precipitabatur expedicione, quod ipsos vestros oratores accedere non potuit sed de Colo versus maiestatem nostram recessit; qua autem racione ipsos adiri non est permissus ignoramus. Et quidquid emerserit cum Thaboritis prefatis et eciam in convencione cum cardinali Anglie omnia ad statim V. F. lucide describemus, offerentes nos V. F. in singulis placabilibus et acceptis fraterna mente ultroneos et paratos. Datum Posonii feria quarta proxima post festum sancti Jacobi apostoli. Regnorum nostrorum etc.

Preterea carissime frater, prefatus frater noster dominus rex Polonie nobis per predictum Nespor familiarem nostrum secrete nuncciavit, petendo, ut considerare velimus quod iam ambo senescimus et quod nos habeamus plura regna ipse autem solum unum in quo contentatur, quod sibi scindere et dividere volumus, cum tamen sciamus, quod terra Littwanie sua fuerit et ipse V^{re} F^{ti} illam ad vite vestre tempora dederit, sic quod manere possitis in fraterna unione et caritate et quod omnino ad regnum prefatum venire deberet. Et rogavit nos, ut sibi vellemus consulere et providere, quod hoc non fieret et quod inspiceremus eciam iurumenta et inscripciones nostras insuper fidem et animam, et illa nobis plus ponderemus, quam talia que solum dissensiones concitant.

Insuper misit nobis dicere [qualiter] sibi de Danczk nunciatum sit, quomodo quidam in Anglia steterit presens et audiverit legi litteram nostram fratri nostro regi Anglie missam, in qua ipsum dominum regem Polonie diximus prius fuisse paganum et nunc hereticum. Nunquam frater carissime recolimus regi Anglie fratri nostro de prefato domino rege Polonie nullum unquam verbum in vita nostra scripsisse. Sed sicut alia hincinde conflantur mendacia, ita et istud conflatum est et per fratrem nostrum creditur; et dolemus quod frater noster ita nos levem reputat quod honorem nostrum et conscienciam ita pro nichilo reputamus [21]).

Denique innotescimus V^re^ F^ti^ quod quidam miles regni Polonie Werussius nuncupatus principatui nostro Slesie commetaneus, civibus nostris Wratislaviensibus magna infert incommoda per predas captivaciones et alia. Insuper Iuvenis Petrus Schaffranecz eosdem cives nostros Wratislavienses diffidavit, prout V^re^ F^ti^ ipsam litteram diffidatoriam mittimus hic inclusam Et ecciam cives nostri Wratislavienses noviter in Konyn et alibi sunt captivati, depredati; et in multis iniuriam patimur, et tamen illa pacienter sufferimus. et hec ideo ad V^re^ F^tis^ noticiam deducimus, ut intelligere possitis, quod inviti aliquid attemptare vellemus et fortassis talibus iniuriis possemus resistere, si non pacienciam propter melius proponeremus.

Ultra ea carissime frater recordari potest V. F. quod in Lutzka in illo remanseramus, quod carissimus frater noster dominus rex Polonie Puchalam revocare deberet, et quod nobis civitas Odra daretur ad manus nostras. Sed iam audivimus quod Puchala sit in Polonia constitutus, civitas autem Odra nobis minnime tradita est, sed de illa nobis et subditis nostris undique et cottidie magna dampna inferuntur. Rogamus ergo V^ram^ F^tem^ cordialiter, ut super illo prefato fratri nostro velitis scribere, adhortareque eum, ut condicta effectualiter conpleantur.

Ad mandatum domini regis
Caspar Sligk.

Kopia na całym arkuszu papieru, po drugiej stronie do połowy zapisanego, u góry kopii znak: Signum. W archiwum Król. N. Z. szuflada XVII. N. 193. Kopia całej ceduły począwszy od preterea znajduje się w innym odpisie poniżej kopii listu Zygmunta do Witołda. dat. Posonii dominico ante fest. Bartolomei, to jest 21 sierpnia zupełnie zgodna z powyższą kopią. Inna kopia tego samego listu na arkuszu papieru znajdują się w szufladzie XVII. N. 195. *a.*; atoli różni się od powyższej, iż naprzód nie zawiera ceduły dopisanej — a powtóre chociaż zupełnie dosłownie zgadza się z powyższą kopią, ma datę: Posonii feria quinta post festum sancti Laurencii regnorum nostrorum Hungarie XLIII., Romanorum XIX. Bohemie decimo. A zatem ta kopia ma późniejszą datę, gdyż z 11 sierpnia, podczas gdy powyższa 27 lipca. Podajemy zmianki drugiej kopii.

[1]) debretis. [2]) w drug. odpisie niema t. w. [3]) w drug. odp. obicientes. [4]) w drug. odpisie Chotiewitz. [5]) w odp. circuendo circumendo? [6]) illuc w drug. odp. [7]) w innym odp. dudum ante transmissimus. [8]) sc. se fratrem nostrum obtulit etc. [9]) ut w obu odpisach. [10]) inny odpis Barthwa. [11]) stoi w obu festo. [12]) w odp. dr. proximo affuturo. [13]) w o p. dr. quod responsum a Cardinale Anglie. [14]) comodose w odp. drug. [15]) widocznie opuszczono. [16]) w odpisie dr. scienter. [17]) tu się kończy pierwsza strona. [18]) mittere w dr. odp. [19]) frater carissime stoi nato w odp. dr. [20]) wytarte miejsce; Stim w odp. pierwszym. [21]) w drugim odpisie reputemus.

MCCCLXVI. *W Preszburgu* 30 *lipca* 2429.

Król Zygmunt odpierając zarzuty jakimi go oczernić usiłują jego wrogowie, tłumaczy się przed królem Jagiełłą ze swych stosunków z Taborytami i prosi go o pomoc w spodziewanej z tymiż wojnie. Przystaje na proponowany zjazd na św. Marcin, na granicy węgierskiej odbyć się mający.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie rex serenissimo principi domino Wladislao regi Polonie, fratri et compatri nostro carissimo salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Serenissime princeps frater et compater noster carrissime! Heri de sero venit famosus et fidelis familiaris noster Nespor, afferens vestre fraternitatis credencialem litteram, in cuius vim nobis exposuit, quod pro mutua convencione nostra, vestra fraternitas statuerit terminum infra festa beate Marie virginis assumpcionis et sancti Bartholomei apostoli, vel si id non posset fieri, super festo sancti Martini proximo affuturo, in quorum termino uno qui nobis placuerit, parata sit vestra fraternitas venire ad metas regni nostri sic quod nos simus eciam in propinquo et quod barones nostri conveniant ad tractandum ea que, sopire possunt omnia inter nos differencias quomodolibet suscitancia. Petitis eciam vobis barones nostros quos mittemus sigillatim nominari etc. Carissime frater! Quemadmodum semper fervidi fuimus ad nutriendum amorem inter nos dudum coalitum et inscripciones ac federa inita manutenenda ita et nunc ad ea anhelamus et talem convencionem laudamus. Sed attentis tractatibus quos cum Thaboritis habemus pre manibus non possumus infra predicta festa sancte virginis et sancti Bartholomei vobiscum quomodolibet convenire, nam directe illo tempore hic ab ipsis Thaboritis rursum prestolamur finale [1]), sic quod illud tempus primi termini se negociis nostris non coaptat. Sed acceptavimus dietam super festo sancti Martini prelibato, sic quod grato animo in locis que vobis prius nuncciavimus constitui volumus. Et si fortassis legittimis et racionabilius causis personaliter venire non possemus, ex tunc disponemus maiores regni nostri, prelatos et barones illuc transmissuros, qui tanta potencia et plenitudine mandati fulcientur, acsi ibidem personaliter adessemus. Preterea carissime frater venit ad nos nuper Clymko, vestre fraternitatis cubicularius et familiaris, exponens nobis, qualiter vestra fraternitas fuisset avisata, essetque vox et fama, quod nos cum hereticis Bohemie essemus unanimes et conaremur hostiliter vos et regnum vestrum invadere, prout eciam vestra fraternitas fratri nostro carissimo domino duci magno scripsit, quomodo vos aut Marchiam aut Moldaviam intendemus invadere [2]). Sed ut illud, [videlicet] [3]) pulchram concordiam et unionem nostram cum prefatis hereticis et qualiter hic contractus cum eisdem successerint clarius cognoscatis, scire velit vestra fraternitas, quod iidem Thaborite miserunt ad nos certos suos capitaneos, barones, milites presbiteros et civitatum nunccios, respondantes nobis super primis nostris requisicionibus: quod ipsi vellent venire ad futurum concilium in proximo celebrandum et denique tempore medio abstinere ab offensis circumiacencium nacionum, prout eidem vestre fraternitati pridem partim descripsisse recolimus. Que dum nobis grata essent, ut effusio christiani sangvinis clades et cedes evitari possent, incepimus cum eis concipere formam stacionis et treugarum huiusmodi, ad que ipsi licet primo se reddebant difficiles, tamen continuo in multis consenserunt, sic, quod de fine preoptata spes habebatur finalis, tamen in tribus discordes remansimus. Primo enim nos voluimus, quod ab utraque parte cessarent omnes holde sive angarie pauperum, ut saltim in huiusmodi treugis aliqualiter possent respirare; secundum, quod ipsi levarent campos suos de castris que in Bohemia obsederunt, et tercio, ut cum omnibus nostris et imperii sacri et regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie subditis, nullo penitus dempto, pacem tenerent. Qui difficultates obicientes dicebant, se non habere tam amplam et largam potestatem, sed indixerunt iterum generalem convencionem in

civitate Pragensi super festo assumpcionis virginis gloriose, ubi habito consilio nobis prebere volunt finale responsum. Et ut hec eo melius perfici possent, convenimus ad treugas breves, videlicet super festo sancti Laurencii, in quibus responsum habere debemus a Procopio capitaneo Thaboritarum, an ipsi campos de castris levare velint, quos si levabunt, durabit ipsa treuga usque ad festum sancti Michaelis proxime affuturum, si vero ante castra fixi stabunt, cessabit illa brevis treuga et nihilominus illa generalis Pragensis convencio progressum habebit ad dandum oratoribus nostris quos iterum illuc transmissimus super differenciis prefatis finale responsum. Sed singulis consideratis videtur nobis, quod ipsi nullatenus inclinabuntur ad equa et honesta et plus presumitur de gverra quam de pace; et in illum finem iam gentes nostras vocavimus, que super festo sancti Michaelis proxime affuturi in Tirnavia debebunt esse indubie constitute. Accedit eciam, quod reverendissimus dominus cardinalis Anglie, apostolice sedis legatus nobis nuncciavit, qualiter se ipse accinctus ad iter immo de mandato domini nostri summi pontificis iam cum certis Anglicis et aliis certis stipendiatis procedat contra hereticos Bohemie et qualiter ipse convocavit sacri imperii electores et alios principes, qui secum anno preterito in reversione sua quacunqe veniret transire voverunt et manibus promiserunt, ac nobiles et communitates pro auxilio sibi dando, rogans nos, ut una secum velimus insurgere. Alii autem supervenientes dixerunt, qualiter suus adventus propter tercium conflictum Anglicorum sit impeditus. Quidquid tamen sit, [nos] remisimus strenuos milites nostros Hartungum de Clux et Ianconem de Chotiemicz ad suscipiendum ipsum honorifice [ut] venerit ad concludendum secum quid ulterius sit peragendum. Pensate nunc frater carissime, an hec sint signa unionis quam cum hereticis Bohemie, emuli omnis boni, contraxisse nos dicunt, an hec sint indicia convencionis, ubi ipsi heretici nos, terras et subditos nostros cottidie (sic) ubi possunt ledunt et offendunt, per homicidia, predas et incendia, castrorum et locorum expugnaciones et alias quantum peius possunt. Honescius igitur tales delaciones subticende fuissent quam de nobis per dei graciam nulla veritate suffulta ad vestre fraternitatis noticiam et aliorum principum sic sinistre deducende. Insuper prefatus familiaris noster Nespor nobis retulit vestri partem, qualiter vestre fraternitati de Danczk sit nuncciatum, quod quidem in Anglia steterit presens et audiverit legi litteram nostram carissimo fratri nostro Anglie regi missam, in qua dixisse debuimus, vos prius fuisse paganum, nunc vero hereticum etc. Nunquam frater carissime recolimus prefato regi Anglie de vobis aliquod umquam verbum in vita nostra descripsisse, sed sicut alia hinc inde de nobis conflantur mendacia, ita et istud confictum consistit. Et dolemus frater carissime, quod vestra fraternitas talibus figmentis tam leviter aures dat patulas ipsaque tam facili mente acceptat et nos hominem ita levem et crudum reputat, quod honorem nostrum, famam et conscienciam ita pro nihilo reputemus. Sed dignum esset et omnino conveniens, quocunque vestra fraternitas tale a fama volante que deo dante in esse numquam reperientur, de nobis sentiret, quod extunc nobis ex debito veri amoris nuncciaret et audiret innocenciam nostram, sed non quod sic crederet vaniloquiis et ficticiis malignorum emulorum, immo, ex quo talia pura mendacia toti mundo notoria, sic sunt inventa, prout solus sentitis, iam deceret vestre fraternitati contra tales manum apponere et sic corrigere, quod aliis similia mendacia confingentibus cederet ad exemplum. Sed quia frater carissime, ut prius prediximus, negocia cum hereticis plus se ad gverram disponunt quam ad pacem, rogamus igitur vestram fraternitatem ex intimo

cordis affectu, requirimus insuper et monemus, ut eadem vestra fraternitas velit se aptare, ut si opus fuerit nobis contra prefatos hereticos auxilium prebeat opportunum et speramus vestram fraternitatem hoc faciliter et sine magno onere efficere posse, cum tamen per totam quasi estatem cum gentibus vestris parati fueritis. Nihilominus quidquid ab ipsis Thaboritis habuerimus pro responso, aut quid cum ipso domino cardinali Anglie concluserimus, vobis curabimus quantocius intimare Datum Posonii penultima die mensis julii regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXIII, Romanorum XIX, Bohemie decimo.

Ad mandatum domini regis
Caspar Sligk.

Współczesna kopia, po obu stronach kartki papieru zapisana i poprawiana inną współczesną ręką w arch. Królewieckim. Szufl. XXII. N. 110. Niedokładnie u Raczyńskiego: Cod. dipl. Lith. str. 336, z tejże samej kopii.

[1]) sc. responsum. [2]) od prout do invadere dopisano na boku. [3]) widocznie opuszczono.

MCCCLXVII. *W Preszburgu* 30 *lipca* 1429.

Król Zygmunt posyła w. mistrzowi zakonu kopie listów do Witołda pisanych, ażeby się dowiedział jak stoi kwestya husycka; daje mu znać że sołtys zakonu Redewitz już przybył i że wkrótce go wyśle na wyznaczone miejsce.

Sigmund von gotes gnaden Romischer konig,
czu allen czeiten merer des Reiches, und czu Hungern zu Beheim etc. kunig.

Erwirdiger lieber andechtiger! Wir haben deiner andacht nechst geschriben die gelegenheit mit den Hussen und wie s...elben mals von uns gescheiden waren, und daz dein andacht.... nert werde, was wir uff dem nechsten tag, den wir alhie mit in geleistet haben, beslossen, und wie wir unserm lieben brudern dem kunig von Polan und hertzog Wytolden itczund geschriben haben, senden wir deiner andacht hierinne verslossen ir beider brief abschrifft, in den du alle gelegenhei unserer teiding mit den Hussen und sust manigerlei leuff egentlich vernemen wirdest, also das nit notdurfft ist, diselben in diser unsern schrifft zu efren [1]) (sic). Ouch lassen wir dein andacht wissen, daz der ersame Claus von Redewitz deines ordens vogt czum Stun (sic) unser rat und lieber andechtiger, mitsampt andern deines ordern brudern wol herkomen, die wir selber mit unserer eigen person wolten ingesetczt haben. Sint wir aber alhir mit grossen geschefften beladen sind, so senden wir mit in unserer trefflich amptleutte, si inczusetzen. Wir wollen si ouch ob gott wil also versorgen, daz got und unser liebe fraw davon gelobt und dein orden gefrewet worden sol, ob dein andacht denselben deines ordens brudern mit mer brudern werkluten und andern notdurfftigen person ie ee ie besser zu stallen komest, als deiner andacht, der vorgenante Redewitz von unserer befelhung eigentlicher schreibet, und was uns hinfur in allen sachen begegent, daz wollen wir deiner andacht zu stunden verkunden. Geben zu Presburg, am sambstag vor sant Peters tag ad vincula, unser richer des Hungrischen etc. in dem XLIII, des Romischen in dem XIX, und des Behemischen in dem tzehenden iaren.

Ad mandatum domini regis
Caspar Sligk.

[Adr.]: **Dem erwirdigen Paul Ruszdorff hohmeister D. O. u. l. andechtigen.**

Oryginał pap. z resztkami śladów po pieczęci; u dołu pod adresą littere Romanorum regis etc. cum copiis. W archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada VIII. N. 86 *a*.

[1]) może: efnen = öffnen?

MCCCLXVIII. *W Kiernowie* 2 *sierpnia* 1429.

Witołd odsyła w. mistrzowi kopią listu otrzymanego od swych posłów, do króla Polski wysłanych; zwraca jego uwagę na wiadomość w tymże liście zawartą, jako komtur Toruński o coś tajemnie się układał z królem, lecz dalekim jest, aby z tego powodu podejrzywać miał w. mistrza ufając, że tenże tak działać będzie, jako się z księciem na ostatnim zjeździe byli umówili. Odsyła Fochsa któremu wręcza kredytywę.

Alexanders anders Wytaud
von gotis gnaden grosfurste czu Lytawen und czu Rewsen, etc.

Erwirdiger here meister! Briffe hot uns gesant der herre kunig czu Polan und unser hern sendbotin, die wir czu im gesant hatten, und di selben briffe senden wir euch in disim briffe vorslossen, aus den ir selber horen werdet und vornemen, das unsere boten keine rechte antwort off unsere botschaft gehaben mochten. Und besunder umb des wortes willen, das di unseren gesprochen haben, das wir und die unsern frei wellen sein, und is sei im lip ader leit, so wellen wir di corone offnemen, nu her mit gutten willen des nicht wil voriovorten, ist her weder uns argmuttig worden. Und ir wisset wol, das wir umb ewer und ewers ordens bestes willen vil gremniss von im gehat haben, und auch euch und euwerem orden vil fruntschaft wo wir gemocht haben beweiset haben. Und nu schreiben uns der herre konig und auch unsere boten, das der komtur von Thorun vil heimeliches rot gehat habe, ak (sic) her alleine mit dem egenanten herrn konig et. und ein tolmacz mit in dorczu hatten; und das uns unser sendboten schreiben, das di schelunge czwisschen dem kunigreich und euch gancz und gar czu einem steen were brocht. Das glewbin wir nicht, das ir anders thuen werdet, wen was ir mit uns bereth habet, und werdet auch unsere gutte, und das, das ir uns globt habet, nicht vorgessen. Auch haben wir befolen vil ander botschaft dem tuchtigen Fochs euwerm und unserm diner an euch czu brengen und czu werben, dem wir bitten dorinne volkumlich czu glewbin, der czu uns quam an dem selbigen tage, als uns di briffe gesant worden. Und als wir nu Fochsen gancz und gar abgericht hatten, quomen uns ewere briffe in den ir und (!) [1]) andern sachen schreibet, das ir an unsern rot keines thuen wellet, das ist uns lip und dancken euch des. Gegeben in unserm hoffe czu Kyrnaw am nesten dinstag noch vincula Petri. Anno domini etc. XXIX⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen derren Pauel von Rusdorff homeister Dewtczens Ordens unserm besundern libin frunde.

Oryginał pap. po pieczęci ślady czerwonego wosku. Pod adresą: Gekomen czum Sthum am sontage vor Laurencii et responsio est facta sequenti die ibidem. List ten wraz z kopią listu Jagiełły do Witołda z 23 lipca; dalej listu i ceduły posłów Witołda z 24. lipca, znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu pod jednym numerem, szuflada XVII. N. 44.

[1]) sc. unter.

MCCCLXIX. *W Marienburgu* 9 *sierpnia* 1429.

W. mistrz daje znać Redewiczowi, że wprawdzie komtur Toruński na rozkaz jego wszedł w układy z królem polskim na zjeździe w Łęczycy, że jednakoż niech to nie zatrważa króla Zygmunta, którego zapewnić poleca, iż chociażby załatwił te spory z królem Jagiełłą, pozostaje jeszcze tyle innych do załatwienia, tak iż on z królem Zygmuntem zawsze będą w jedności (ungesundert). Gdy komtur Toruński był w Łęczycy było tam poselstwo Witołdowe u króla Jagiełły: deme sie vorbrachten, das derselbe ir herre der grosfurste slechts wil die cronunge offnemen, das dem herrn konige und den sinen sere missehagt und ist en allen gros czuwider.

Współcz. kopia w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XXI *a*. N. 56.

MCCCLXX. *W Rzymie* 16 *sierpnia* 1429.

Legat papieski [Dr. teologii Andrzej z Konstynopola] donosi nieznajomemu dygnitarzowi duchownemu o rosterkach, jakie zaszły pomiędzy Jagiełłą a Witołdem z powodu koronacyi, jak je z polecenia papieża miał uspokoić i skłonić obie strony do zdania tej sprawy pod rozjemczy sąd papieża, czemu przeszkodził napad Hussytów na Polskę od strony Szląska, który położenie tak zmienił, iż niezgoda trwa dalej; że król Jagiełło ponowił przyrzeczenia dane papieżowi w sprawie husytów, a papież ma któregoś z kardynałów zesłać do Polski i Litwy, aby ztamtąd powołać pełnomocników spornych stron przed siebie i rzecz tak załatwić, aby się Witołd mógł koronować bez narażenia przezto spokoju chrześciańśtwa; że temu atoli wysłaniu kardynała przeszkodziło zapowiedziane poselstwo sekretarza króla Jagiełły w sprawie husyckiej i rzecz cała pójdzie w odwłokę.

Reverendissime in Christo pater et domine! Post humilem recommendacionem antequam de aliis scribam, primo humillime supplico, quod reverendissima vestra paternitas mihi indulgere dignetur, si de remotissimis regionibus et negociis ordinis rediens vestram dominacionem non visitaverim, presertim cum dominus Franciscus etc. id a me postulaverit [1]) et ego id ipsum me facturum promiserim. Quod enim non scripserim id non oblivione aut negligencia actum est, absit enim reverendissime pater, ut tante benivolencie et gracie reverendissime V^e P^tis ego continue memor et laudator, breves litteras facere neglexerim aut oblitus fuerim, quin ad ea, que sentirem placita fore reverendissime V^e P^ti., omnes vires meas exponerem, nec certe aliquid meorum exciperem nec sangvinem quidem, si non scirem post meos labores aliquid facere posse quod esset gratum acceptumque reverendissime V^e P^ti. Causa itaque non scribendi mox post meum adventum illa fuit, quod interrogante predicto domino Francisco nomine vestre reverendissime dominacionis quomodo res agerentur, exposui eo modo quo ipse referendo cum valuisset satisfecisset utique reverendissime vestre dominacioni, sic enim sibi narravi ut neque prolixitas confusionem neque brevitas obscuritatem ullam generassent, deinde promisi

me lacius scripturum quod tunc [2]) facere non poteram, nondum enim dominus noster statuerat super negociis illis, que postea iussit omnino facienda. Hoc cum putassem fore significandum scribere distuli, donec de ipso certum aliquid scriberem, et sic complete nunciassem. Si itaque propter hoc offendi, supplico ut reverendissima V[a]. P[tas]. mihi ignoscat, quia in hoc genere delicti nichil aliud quam ignorancia vicit, omnem autem penam huic peccato infligendam libentissime feram cum reverendissima P[tas]. V[a]. iusserit. Nunc ad aliud venio.

Novit reverendissima vestra dominacio, dominum nostrum ideo me indignum et insufficientem misisse in Germanias, ut illustrissimum dominum regem Polonie ac potentissimum principem dominum Alexandrum alias Vitoldum ducem magnum Litwanie racionibus promissionibusque excitarem, ut adversus Hussitarum rabiem arma sumerent, tamquam duo principes qui ad delendam illam tempestatem nullos sibi in totis Germaniis superiores habeant [3]) sed nec pares quidem. Iidem itaque dum racionibus domini nostri promissionibusque invitati ad capescendum illud piisimum ac necessarium opus proxime accessarent, sed cum in Luczica civitate que [4]) inter confinia Russie ac Podolie sita est, dominus rex Romanorum promisisset predicto domino duci magno coronam regiam in patria Litwanie, quam patriam Poloni iurant esse partem regni Polonie, inter predictum dominum regem Polonie cum toto regno ex una parte, et dominum ducem iam dictum ex altera non modica differencia orta est, adeo, quod nulla cura ipsis de hereticis habebatur cum ad tuendum iura sua quelibet pars totis viribus instat; et in tantum dedignacio creverat, ut [1]) ius ipsum armis et maxima effusione christiani sangvinis decerni debuisset. Cum dux magnus Witoldus cum plurimus orientalibus gentibus cum maxime Tartaris ac Ruthenis, Poloni vero cum suis quos patentissimos et ad bella aptissimos haberent nec in pauco numero astarent, Hussite vero sese paraverunt, ut si que parcium errores eorum profiteretur, illius eciam defensionem suscepissent. Hiis cognitis dominus noster per litteras iussit, ut ambos principes conveniemus, et racionibus quibus conduci pottuissent ad pristinam amiciciam et fraternitatem convocarem[us]. Opus reverendissime pater, omnes meas vires et ingenium superans [ac]cessi ambos principes illos inter se longe distantes, et iussa et [6]) voluntatem domini nostri exposui. Post itaqe disputaciones longas ac inducciones varias ad hoc tandem deventum est, ut uterque raciones suas et iura domino nostro referenda integre mihi comitteret, promittens ut de ipsa coronacione concors fieret diffinicio, conaretur uterque adversus Hussitas secundum voluntatem et mandata domini nostri negocium agere. Cum itaqe habita hac responsione redirem, interim Hussite qui Slesiam proximam provinciam regno Polonie eo tempore occupabant, clam et furtim ingressi regnum Polonie, quoddam famosissimum monasterium spoliarunt, ablato auro et argento in magna summa. Eram ego proximus illi monasterio forte ad sex miliaria, nam redeunde (sic) de Litwania versus has regiones, fuit necessarium per confinia illa transire. Facta itaque ipsa irrupcione ad dominum regem litteras dedi per proprium nunccium, ut dignaretur prospicere in quanto periculo regnum suum esset constitum, cum idem dissidetur cum fratre suo domino duce magno, permitteret hereticos sine ulla ulcione tantam regie corone iniuriam facere. Scripsi ecciam [7]) ad dictum ducem magnum, ut dignaretur non pati iniuriam fratri suo domino regi illatam transire absqe ulla vindicta, cum nulle alie [8]) res potuisset sibi tantum meritum et gloriam comparare, quam illos Hussitos delere, et alia multa que pretereo, ne tedium inferam reve-

rendissime Ve. Pti. Mox ad me dominus rex nunccium misit, ut nullomodo recederem, donec aliud super illa novitate viderem. Fecit statim parari exercitus contra Hussitos, adeo, ut in paucissimis diebus ad centum et quinquaginta milia equitum Polonorum dicitur fuisse congregata. Sed et dux magnus longe maiorem numerum exercituum convocans, voluit mox adversus Hussitos irruere, si dominus rex Polonie ipsum dimissiset, sed forte permittente deo expedicio illa dilata fuerat usque ad certum tempus, cum continue duo principes sese ad bellum iniendum prepararent. Interim autem Hussite suos oratores miserunt ad regem supplices deprecantes, ut ipsis ignoscetur, cum illud fac[i]nus non consensu suo, sed quorundam latronum inpetu factum fuerat, promittentes se satisfacturos usque ad minimum. Et hec quidem apud regem Polonie. Apud antedictum ducem quidam eius aures pulsant, cautum ipsum facientes, ne adversus Hussitos iens et transitum per regnum Polonie faciens, quod fieri erat necesse, a rege Polonie caperetur aut aliter sinistre tractatetur. Quod ita factum fuisse, quidam scilicet aliqui mihi 9) dixerunt. Aperte ego cognovi per litteras eiusdem principis ad me scriptas, in quibus narrat, 10) se cum tota sua potencia adversus Hussitos esse paratum, sed dubitare nec satis admirari [posse], cur dominus rex Polonie cum Hussitis frequentes collocaciones habeat. Dominus autem rex, videns tam cito illam expedicionem non esse futuram, dixit ut abirem et optimam disposicionem suam adversus hereticos nunciarem domino nostro contra quos, ut expedicio fieret ex parte regni Polonie, hec necessaria videbantur: primo quod dictus dominus dux magnus frater eius reconciliaretur secum, secundo, quod alique inpense et [non] modice providerentur, ut tot exercitus saltem extra regnum traduci debeant. Cum itaque ego festinus (!) veniens hec domino nostro ac sacro collegio nunciassem, visum est oportunum, ad illos principes litteras facere. Et quia tota illa differencia illorum in coronacione illa consistit, scriptum est ad dominum regem Romanorum, ut ipsam coronam dare differat donec aliud dominus noster statuerit. Illud autem [ideo factum] est, ut oratores omnium illorum trium regum vel principum ad dominum nostrum veniant, ut decernatur aliquis conveniens modus, quo cum pace christianitatis dux magnus coronam accipiat. Scriptum est 11) domino regi Polonie ac domino duci magno in eadem sentencia, que littere per nuncium specialem post tres dies ad partes illas mitterentur. Tractabatur eciam, ut aliquis de sacro collegio romano dominus cardinalis in legatum ad regnum illud iret, qui pro expedicione adversus Hussitas tractaret verbo et opere. Et cum hoc fieret, iam tercius dies est, recepi litteram unam a quodam secretario domini regis Polonie, qui dicit, se cito ad dominum nostrum venturum ex parte regis concludendo ea, que alias super negocio illorum 12) hereticorum ego pro responsione acceperam. Quam cum domini vidissent, distulerunt de tractatu legacionis, donec de adventu ipsius ambasiatoris constiterit. Hec sunt, reverendissime pater, que breviter significanda putavi reverendissime Ve Pti, supplicans, ut si hec inepta mea narracio et litterarum turpis composicio molestiam intulerint, non indigne ferat reverendissima Va Ptas, quia in tanta locorum frequencia elegancius quid a me fieri minime potuit, tamen si aliquid a me in scribendo fieri poterit, quod delectacionem aliquam afferre posset, illud certe non unis sed multiplicibus litteris absolvam et offeram. Quod si mihi constaret ut me presente atque narrante reverendissima V. P. ex ipsa rerum novitate delectacionem reciperet, nichil est quominus omnibu meis negociis istic postpositis ad reverendissimam Vam Ptem festinarem, quam altis-

simus conservare [13]) dignetur felicem semper in domino. Datum festinantissime ex urbe decima sexta die mensis Augusti. [14])

Współczesna kopia listu na pół arkuszu; poniżej tej kopii inną ręką umieszczona: Copia littere mihi, misse de Spoletis etc. z 14 septembra. Znajduje się w archiw. Król. N. Z. XVII. N. 180.

[1]) stoi postulauit. [2]) dodane u góry. [3]) habeant dodane na boku. [4]) stoi quo. [5]) ut ad ius w odpisie. [6]) stoi: ac. [7]) eciam et ad. [8]) nulla alia. [9]) stoi: sic ei. [10]) stoi narret. [11]) po est stoi in. [12]) aliorum. [13]) conservaret.

[14]) Co do daty roku porównaj Dł. XI. 521. Opuszczone w kopii listu imię piszącego, który jak sam donosi, był legatem papieskim na zjeździe w Łucku, uzupełnić można z Długosza; według niego był nim dr. teologii Andrzej z Konstantynopola. Ktoby był ten, do kogo list adresowany, niewiadomo; z notatki: copia littere mihi misse de Spoletis, wnosić wypada, że był nim albo prokurator, albo któryś z biskupów zakonu, przebywających tamże w interesie zakonu.

MCCCLXXI. [*W Marienburgu*] 17 *sierpnia* 1429.

W. mistrz donosi tajnie prokuratorowi zakonu, iż, gdy król Zygmunt toczył układy z Husytami w Preszburgu, król Polski wysyłał do nich poselstwa odciągając ich od układów, und machet sie gancz czu dem frede wedirspenstig, went wir iczunt des worhaftige czitunge haben, das die ketczer io so mortlichin und frevelichin sein als sie i vormals sein gewesen, das sie auch teglichin beweisen mit den werken und in kurcz getan haben merklichin grosen schaden). Dalej donosi że król Polski chcąc szkodzić królowi Zygmuntowi, który zawarł z Turkiem pokój, stara się, aby go Turcy zerwali. (czu den her ouch gesant hat und ist mit allem fleisse dornoch, dass sie den becreftigten frede usslugen und den nicht hilden). W końcu poleca mistrz prokuratorowi, ażeby oskarżył króla Polskiego przed papieżem, niechajby on pośpieszył ku ratunkowi chrześcijaństwa.

Współcz. kopia w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. VIII. N. 59., obacz Voigt Gesch. Preuss. VII. N. 531.

MCCCLXXII. *W Preszburgu* 21 *sierpnia* 1429.

Król Zygmunt przesyła Witołdowi kopię listu ks. biskupa Wrocławskiego, pisanego do Kentnera ks. Oleśnickiego a wykazującego niczem nieusprawiedliwioną urazę, jaką do nich powziął król Jagiełło z powodu jakiejś plotki, której jak wielu innym dał wiarę. Prosi w. księcia, aby nie brał za złe swemu posłowi Zygmuntowi zwłoki w powrocie do Litwy.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, illustri principi Allexandro alias Witawdo magno duci Lithwanie fratri et consangvineo nostro carissimo salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime! Mittimus V^{e} F^{ti} hic inclusam litteram, quam venerabilis Vratislaviensis episcopus avunculus noster fratri suo illustri Kentnero duci Olsnicensi hic nobiscum existenti transmisit, ex qua coligere potest quandam displicenciam, quam frater noster dominus rex Polonie contra ipsos conceperat propter causam nullo fundamento fulcitam, sed sicut aliis figmentis sua fraternitas aures inclinat, sic non miramur, quod

et istis audienciam prebuit, licet illa nunquam intraverint mentem nostram. Preterea carissime frater, rogamus vestram fraternitatem, quatenus Sigismundo nuncio vestro non valetis imputare ad culpam moram quam hucusque nobiscum traxit licet invitus, fecimus enim hoc ea de re, ut V^re^ F^ti^ certos agendorum nostrorum successus nunciare possemus quos et processu temporis ad statim quidquid emerserit curabimus intimare. Datum Posonii dominico ante festum sancti Bartholomei apostoli. Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLIII°, Romanorum XIX et Bohemie decimo.

Kopia listu na pap.; poniżej tego listu, list król. Barbary, a dalej ceduła poczynająca się od słów: Preterea carissime, dosłownie zgodna z cedułą umieszczoną przy liście Zygmunta z 27. lipca 1429 r. Posonii feria quarta post fest. Jacobi apost. obacz wyżej. Cała kartka zapisanych kopii była użytą jako ceduła, jak to widać z cięć i z dawnych zagięć, oznaczona zaś literą B. po obu stronach. Archiwum Król. N. Z. szuflada XVII. 195 *c*.

MCCCLXXIII. *W Preszburgu* 26 *sierpnia* 1429.

Królowa Barbara przeprasza w. ks. Witołda, że jej wziął za złe iż go „proponowała" w swych listach i tłómaczy się z powodów które ją do tego skłoniły. Przesyła mu w podarunku pierścień ze smaragdem.

Alia littera domine regine.

Illustrissimo principi domino Allexandro alias Witawdo dei gracia magno duci Lithwanie etc. fratri nostro carissimo Barbara eadem gracia Romanorum et Hungarie etc. regina salutem et sincerissimi amoris continuum incrementum. Suscepimus vestre F^tis^ litteram in qua V^ra^ cara F^tas^ pro inconvenienti reputat, quod V^ram^ F^tem^ inscribendo preponimus; super quo respondemus, quod hoc gratissimo animo et debito honore facimus. Nam nobis in domo vestra inmensos honores impendistis, preponimus eciam V^ram^ F^tem^ merito etatis dignitate et aliis quidem legittimis racionibus, quam et interim quod (sic) vixerimus dispositi sumus summa complacencia honorare. Rogamus V^ram^ F^tem^ ex intimo cordis affectu quatenus, si quid V^re^ F^ti^ a nobis placitum fuerit, nos audaciter velit requirere paratam honorifice semper quibuslibet votis vestris et habendo nostri fraternale recordium. Mittimus V^re^ F^ti^ annulum smaragdo fulcitum quem ut nostri amore gestare velitis vos affectuosius deprecamur. Datum Posonii feria sexta proxima post festum sancti Bartholomei apostoli. Anno etc. XXIX°.

Kopia listu na pap. umieszczona poniżej listu Zygmunta z 21 sierpnia, tą samą ręką, lecz atramentem więcej ciemnym. Arch. Król. N. Z. szuflada XVII. 195 c.

MCCCLXXIV. *W Preszburgu* 30 *sierpnia* 1429.

Król Zygmunt oskarża przed Witołdem króla Jagiełłę, który zezwala na to, że Puchała zająwszy miasto Odrę niszczy i pustoszy Szlązk, co się przecież sprzeciwia uchwałom w Łucku powziętym. Donosi, że wojewoda Mołdawski blokował ujścia Dunaju i że poddani króla szkody wyrządzają Wrocławianom, i prosi w. księcia, ażeby tenże raczył wpłynąć na brata swego, iżby Puchała ustąpił z Odry, wojewoda wołoski usunął blokadę ujść Dunaju a poddani polscy nie rabowali

Szlązaków, gdyż inaczej będzie zmuszony siłą oręża wymódz sobie sprawiedliwość na królu Polski.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Boemie, Dalmacie, Croacie, etc. rex, illustri principi domino Allexandro alias Witawdo magno duci Lithuanie etc. fratri et consangvineo nostro carissimo salutem et fraterni amoris ac prosperorum successuum felicia [1]) incrementa. Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime. Post scripcionem omnium nostrarum litterarum quas F^{ti} V^{re} per Sigismundum transmittimus, percepimus qualiter Puchala post graciam sibi a domino rege Polonie factam sit ad Odram reversus et cum complicibus suis, illustribus avunculis nostris Slesie ducibus et ceteris subditis fidelibus nostris per incendia, predas et alia enormia multa incomoda inferat et qualiter in absencia sua ducem Sigismundum in Odra relinquerit, qui factis hincinde hominibus nostris dampnis demum cum Procopio Thaboritarum, capitaneo, in castrum Sowmiecz convenit; quitquit autem operati sunt ignoramus. Verum V^{ra} F^{tas} bene novit quod in Luczska sic non fuit conclusum, sed revocato Puchala Odra dari debebat ad manus nostras, quod nedum factum est, sed cottidie ab ipsa Odra nos et subditi nostri impedimur. Preterea venerunt nobis heri scripta, qualiter woyewoda Moldwanus certa obstacula posuerit ad Danubium ubi mare intrat et inibi fustes fixerit, sic quod naves ascendere non possunt Danubium, immo nuper duodecim naves illos fustes in ascensu attingentes coacte sunt retrocedere ac [2]) portum suum Albe una submersa intrare. Insuper Werussius de regno Polonie subditis nostris multa infert dampna et noviter Wratislaviensium civibus non modica bona abstulit. Sic carissime fsater cottidie novis displicenciis per prefatum fratrem nostrum dominum regem Polonie lacessimur, nec in illo cessatur, sed cottidie peiora prioribus attemptantur, et si nos tantum quantum sua fraternitas guerras affectaremus, fortassis tales iniurias bene propulsare possemus. Sed semper confidentes, quod ipse vestris fraternis persuasionibus acquiescere deberet, nichil de resistencia aut vindicta cogitamus. Idcirco V^{ram} F^{tem} affectuose petimus et rogamus, quatenus prefatum dominum regem ad huc vellit inducere, ut prefatum Puchalam denuo revocet et nobis de Odra prout condictum erat condescendere faciat, ne nos et nostri abinde dampna ulteriora paciamur. Insuper, ut inducat woyewodam Moldavie, quatenus ab huiusmodi novitatibus cessat, obstacula in Danubio facta sublevet, et naves iuxta consuetudinem hactenus introductam ire permittat; et eciam Werusium militem suum ad hoc coherceat ut Wratislaviensium civibus nostris bona ablata restituat, et amplius ab ipsorum offensa resiliat et desistat. Agat V^{ra} F^{tas} in hiis prout de vobis gerimus indubiam confidenciam, et parati sumus in arbitrio vestro de singulis permanere. Nichilominus in dieta que celebrari debebit super festo sancti Martini experiri volumus si nobis pro illatis iniuriis a domino rege satisfaccio debita impendetur, que si nos, quod absit, subsequi non posset, cogeremur vim vi repellere ex officio honestatis. Petimus eciam cordintime, quatenus prefatum fratrem nostrum dominum regem inducere velitis, sibique scribere, ut fideiussores Cuns et mercatores nostri Johannis Banck per officiales suos capti et depactati absolvi faciat, nam iam instat tempus solucionis prout eciam sue F^{ti} desuper scripsimus et si ipsis eundem accio competit parati sumus eis expeditam facere iusticiam ministrare. Datum Posonii feria sexta proxima post festum sancti

Bartholomei apostoli. Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLIII⁰, Romanorum XIX⁰, Bohemie nono.

Pierwsza z dwu kopii spisanych na arkuszu papieru w kancelaryi cesarskiej, jakby z podobnego pisma wszystkich kopii wnosić wypadało, dla użytku zakonu, gdyż cięcia z użycia tych kopii jako cedułу widoczne. Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVII. 195 *a*.

[1]) fecilicia w odpisie, w odp. ad.

MCCCLXXV. *S. L. et D.* [*pod koniec sierpnia* 1429.]

Król Zygmunt oskarża przed królem Jagiełłą szlachcica polskiego, który rabuje kupców Wrocławskich.

Regis Hungarie querulatoria:

Sigismundus etc. Wladislao dei gracia etc. salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Serenissime princeps frater et compater noster carissime! Multiplicatis iam vicibus vestre dileccioni scripsimus querelam contra quodam (sic) W. de G. milite, qui eciam alias cum Sigismundo de Lithwania in obprobrium et contemptum religionis christiane in subsidium hereticorum transeundo, iam denuo malum malo aggregans, contra omnem equitatem eciam alios proscriptos de principatibus nostris colligendo locum dat omnibus in nostros subditos et mercatores seviendi, ipsemet mercatores nostros de Wratislauia invasit, spoliavit et omnibus eorum bonis depredatus est, et hoc faciunt. Ideo querentes subterfugia pravitatis et nolentes terminis iuris obedire et quia singularem utique de V. F. tenemus fiduciam, quod querelam nostram tociens contra prefatum W. ipiusque complices repetitam amaro suffertis animo et quod merito debemus et opportet ex debito nostris compati qui tociens de regno F. V. offenduntur, ideo preces precibus cumulantes V. F. ad huc rogamus, quatenus velitis disponere et seriosius prefatum W. opportunis modis astringere ad satisfaccionem dampnorum nostris mercatoribus de Wratislauia et de illatis iniuriis et offensis refundendam, quodque ab ipsius et omnium suorum complicum offensa nostra peramlius subportati, prout super hiis et eciam nonnullis aliis arduis agendis nostros terrigenas et ipsorum statum tangentibus strennuo Nicolao Stibicz militi capitaneo nostro in M. V. F. intencionem nostram lacius commisimus declarandam, cuius relatibus tamquam nostris dare placerit credencie plenam fidem. Datum. [1])

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 158.

[1]) W poprzedzającym liście króla Zygmunta do Witołda, znajdujemy skargę, jako: Werussius de regno Polonie subditis nostris multa infert damna et noviter Wratislaviensium civibus non modica bona abstulit. Jeżeli osoba owego Wierusza, znanego popieracza husytów, jest indentyczną z osobą oznaczaną powyżej pierwszą literą W. w takim razie sądzićby należało, że i powyższa skarga Zygm. do króla Jagiełły pochodzi z tej daty, jaką oznaczony jest powyższy list do Witołda, a więc pod koniec sierpnia 1429 r.

MCCCLXXVI. *W Preszburgu* 3 *września* 1429.

Król Zygmunt zbija podejrzenia w. ks. Witołda, jakie tenże powziął przeciwko w. mistrzowi, z powodu układów zakonu z królem Polski prowadzonych za pośrednictwem komtura Toruńskiego, a na dowód przesyła mu kopię listu w. mistrza pisanego do Niklasza Redewitza, dowodzącego że zakon nie myśli odstępować w. księcia. Cieszy się, że w. książe kazał stanowczo oświadczyć królowi, iż nie odstąpi od zamiaru koronacyi. W końcu donosi o układach z Hussytami.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex. semper augustus ac Hungarie Dalmacie Croacie etc. rex illustri principi domino Allexandro alias Wytawdo magno duci Litwanie fratri et consangvineo nostro carissimo salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime! Veniens nuper ad maiestatis nostre presenciam famosus Luthko secretarius V^{re} F^{tis} inter cetera nobis retulit qualiter eadem V^{ra} F^{tas} intellexerit venerabilem magistrum generalem et ordinem Prutenorum cum domino rege Polonie pro differenciis que pro Dryszen inter eos exorte sunt iam ad finalem concordiam devenisse; et qualiter comendator de Thorun crebro ad prefatum fratrem nostrum dominum regem transeat et tractet secum secreta plurrima, attamen V^{ra} F^{tas} ignoret qualia illa sint pertractata etc. Super quo V^{re} F^{ti} per eundem Luthkonem renuncciavimus quod de illo hucusque nil penitus persensimus, sed si aliqua inter ipsos sunt peracta, quod ista fiant absque fraude, cum nec nos nec V^{ra} F^{tas} de ipsis ullum dubium seu scrupulum habere debeamus. Et ecce hodie mane advenit quedam littera venerabili et religioso Nicolao Redewitcz advocato ordinis in Stuhm, consiliario et devoto nostro dilecto, per magistrum generalem ordinis prefati transmissa, cuius copiam V^{re} F^{ti} mittimus presentibus interclusam. In qua clare perspicere potest V^{ra} F^{tas} rem gestam pro qua idem commendator missus fuit, et quod ipsi a nobis et a V^{ra} F^{te} nullo casu seu eventu quomodolibet declinabunt nec V^{ra} F^{tas} de eis aliquum dubietatis scrupulum gerere velit, sed quam [1]) de ipsis tamquam de nobis sincere et pure confidere. Insuper continetur in eadem littera, qualiter prefatus commendator in Thorun ipsi magistro generali dixerit, quod ipse presens in Lancicia fuerit quod nuncii vestri realiter dixerint, V^{ram} F^{tem} coronam regiam acceptare velle, de quo eciam similibus relacionibus prefati Luthkonis cor nostrum ultra modum exhilaratum est. Et speramus in domino quod illud V^{ra} F^{tas} ad laudem dei et gloriam et honorem V^{re} F^{tis} et terrarum vestrarum ad cuiuscumque suggescionem nullatenus pretermittet. Insuper post recessum nuncciorum vestrorum pervenit ad nos fama qualiter Thaborite de convencione Pragensi quam super festo assumpcionis virginis gloriose noviter tenuerunt sine fine et discordes recesserunt, Orphanique campos capiunt, Procopius autem in Praga remansit, et Meinhardus de Nowo Domo procer [2]) inter eos una cum oratoribus nostris illuc transmissis ad nos veniunt sic quod in illo facto aliqua spes superest, nichil tamen ad huc certi scimus. Quidquid autem de illo ipso negocio habuerimus ad statim die noctuque V^{re} F^{ti} curabimus intimare. Datum Posonii sabato proximo post festum sancti Egidii, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLIII⁰, Romanorum XIX et Boemie decimo.

Ad mandatum domini regis
Caspar Slick.

Kopia listu na papierze; po drugiej stronie współcz. pismem: Copia littere cuiusdam domini regis Hungarie, a domino domino duce Litwanie magistro generali transmisse hinc erat inclusa etc. W archiw. Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 190.

1) quod w odpisie. 2) stoi: pocer.

MCCCLXXVII. *W Preszburgu* 9 *września* 1429.

Król Zygmunt daje znać w. mistrzowi, iż posyła już Niklasa Redewitza na przeznaczone miejsce i prosi, aby mistrz zaopatrzył ludzi w potrzebne rzeczy itd.

Erwirdiger lieber andechtiger. Wir haben diner andacht nest alle lewffe geschrebin und empoten wie wir itczunt czu unsirm lieben bruder dem grosfursten gesant haben, als din andacht wol vornemen wirt mancherlei louffe. Wir haben dir ouch in denselben brieffen vorkundet, wie wir den brudern dines ordens, die du uns mit unserm rot und lieben andachtigen Clausen von Redwicz bruder dines ordens gesant hast, nu ir ordnunge bestalt und en beschiden haben, was sie innemen sullen. Nu senden wir sie itczunt dohen in dem namen gotis sich der slosser czu underwinden und wollen ap got wil sie und den orden so vorsorgen, das fromlich und nucz sien wirdet. Und dorumb so begeren wir von diner andacht, das du sie nicht lassest, sunder en mit notdurftige luwte genug, der wir alhier nicht wol gehaben mogen, en sendest uff unser gelt, wenn dien andacht sicher sien sal, das wir ap got wil mit en und dem orden liep und gut darstrecken wellen als dich denn deines ordens bruder den der vorgenannte Claws kurczlich czu diner andacht fertigen wirt volliclichir wirt underwiesen. Und als dein andacht an uns geseczt hat, das wir dem vorgenannten Clausen alhie einen namen seczen sullen, also schieben wir das widder an dein andacht, das dein liebe czu disem mal dem vorgenannten Clawsen einen namen secze nach dem besten. Denn unsere meinunge ist, das wir ie in Hungern einen meistre und ander amptluwt ap got wil haben wollen, als in andern landen, und wellen die emptre ouch also widmen und genug geben, das sie wol mit eren dobei gewesen mogen. Gegeben czu Prespurg am freitag nach unser frauwen tage nativitatis Marie, unser reiche des Hungrischen etc. im XLIII, des Romischen im XIX[den] und des Behmischen in czenden iaren.

Ad mandatum domini regis

Caspar Slyk

Kopia na kartce papieru; po drugiej stronie współczesna nota kancelaryjna: Copia originalis littere regis Hungarie que est directa duci Witawdo que littera debet remitti etc. Poniżej tą samą ręką: Littera fuit portata per Kale Jacop feria III. ante Michaelis XXIX. anno, et presentata per eundem in Marienburg. W arch. Król. N. Z. szuflada VIII. N. 86 *a*.

MCCCLXXVIII. *S. L.* 9 *września* 1429.

Współczesne regesta listów króla Zygmunta a mianowicie: listu jego do w. mistrza z dnia 29 sierpnia 1429 r. o Niklasie Redewiczu, drugiego pisanego do Witołda z dnia 27 i trzeciego do króla Polski z dnia 30 lipca z Preszburga datowanych (obacz wyżej) a noszących napis: excerpta der briffe die do komen ken Sobowicz am obend Michaelis 1429. Poczem:

Der ander brieff des Romischen konig wieset usz:

Das Luwtko herczog Witowd secretarius gesaget hette, wie herczog Witawdt hat vornomen, das der meister und der konig von Polan sich gancz geeinet haben umb die grenitcz czu Dryesin.

Item herczog Witouwdt wundert, were is gescheen an sein wissen.

Item der Romische konig wolde is ouch gerne selben wissen, wie is dorumb were [1]).

2. Item das herczog Witaud gesagt were von dem langen rote, den der von Thorun mit dem konige von Polan in beslossener thoere gehat hatten.

Item das herczog Witawd habe vornomen, das der homeister sich des koniges von Polan sone habe undirwunden ir vorweiser czu sein.

3. Item der Romische konig hat vorentwert den orden kegen herczoge Witawd.

4. Item begeret der Romische konig, das der homeister sich vorantwerte des an herczoge Withawd.

5. Item das der homeister ouch schriebe alle sachen dem Romischen konige; und wurde der homeister herczoge Witauwd obirgeben, das wurde im leit sein und her muste is ouch czu herczen nemen.

Item der Romische konig hat des von Czylen kentczler czu herczog Witawd gesant in heimlichen gescheften, die herczog Witawdt und der kentczler vort czu wissen sullen thuen dem homeister [2]).

Współczesnem pismem na kartce papieru zachowanego w archiwum Królewieckim N. Z. szuflada XXII. N. 102.

[1]) Zdanie to przekreślone.

[2]) Co do daty załączonego regestu, obacz list Zygm. do Witołda z dnia 3, i tegoż do w. m. z dnia 9 września.

MCCCLXXIX. *W Spoleto* 14 *września* 1429.

Jan Kuroński biskup donosi prokuratorowi zakonu co słychać w Spoleto o koronacyi Witołda, o układach Polski z zakonem i o innych sprawach dotyczących tego ostatniego.

Venerabilis dilecte domine procurator! Multi multa locuntur in facto coronacionis magni ducis Witoldi, contra quem dominus rex Polonie cum suis regnicolis asseritur dicere, scribere, et quantum potitur operari. Intelleximus eciam convencionem factam fore in Dibaw, in qua oratores dictorum dominorum regis Polonie et magni ducis Witoldi scilicet et ordinis nostri certi preceptores famantur de negocio dicte coronacionis verba habuisse, ecciam de demolicione Dibaw iuxta continenciam littere pacis ultimo in campo etc. facte. [1]) Quid vero ibidem conclusum sit, vel non, vel in quibus terminis dicti hincinde oratores ab invicem recesserunt, et que presumpcio habetur de pace inter ordinem et regnum Polonie ignoramus. Habuimus pridie litteram missam domino cardinali per unum qui venit de regno Polonie, prout videre poteritis copiam, et circa occurencia animum vestrum informare, si que in curia Romana expedita sunt et consequenter si vobis expedire videbitur magistrum pro novitatibus omnia huiusmodi scribendo advisare ad finem, quod dominus magister scire poterit que in curia acta sunt, et secundum hoc alcius considerando ordini suo providere. Quia non dubitamus, quin dominus magister habebit requisicionem Romanorum regis de adhesione dicte coronacionis fiende. Et si contrarium in curia mandaretur, credimus non nocere quod dominus magister huiusmodi sciat, que finaliter relinquimus iudicio vestre discrecionis, cui (!) suplicamus [2]) quatenus oportuno tempore nobis de premissis aliqua scribere libeat et signanter que in Livonia inter dominum magistrum ibidem cum certis canc[ellariis] ecclesiarum Rigensis et Tarbatensis tractata sunt, que spes hodie reassumpcionis habitus expectatur, qualiter S. D. noster dispositus est iuxta promissionem alias factam in dicta materia, et quomodo facitis cum domino Osiliensi in facto nuncii. Audivimus eciam quomodo disposicio quod castra ecclesie Osiliensis pre-

sententur domino decano Tarbatensi tamquam vicario etc., et quod dominus Osiliensis staret extra patriam etc. in partibus Pruszie concepta sit, quod difficulter credere possumus, quoniam utilius esset, quod dictus dominus Osiliensis in ecclesia sua quiete resideret, eo quod contra ordinem modicam potenciam habet offendendi quam quod in curia morans pecunias extrahit et ordini ubique concurrendo molescias parit, procurat et solicitat, in officii vestri non modicam turbacionem. Suplicamus dileccionem vestram, dignemini nobis scribere quam in huiusmodi facto et aliis hodie occurentibus noscitis veritatem, pro quo in similibus et maioribus obligare volumus etc. Ex arce Spolitana XIIII. Septembris.

Johannes dei gracia episcopus Curoniensis Spoletis etc. locumtenens vester.

Kopia zapewne na rozkaz prokuratora pod sprawozdaniem posła papiezkiego (Archiwum Królew. szuflada XVII. N. 180) z 16 sierpnia t. r. umieszczona, lecz innem pismem aniżeli sprawozdanie, skreślona; powyżej tą samą ręką: Copia littere mihi misse de Spoletis etc.

[1]) w kopii factis. [2]) w od. scripsimus.

MCCCLXXX. *W Jelenim dworze* 9 *września* 1429.

Witołd pisze do w. mistrza, żeby nieoczekiwał listu, w którym mu obiecał podać odpowiedź, jakiej udzielić ma poselstwu spieszącemu doń z Polski od króla, gdyż przyjdzie ono pod ten czas, gdy pełnomocnicy krzyżaccy układać się będą z polskimi — może on bowiem przyjść wśród lub po tych układach, żeby przeto mistrz kierował się swem własnem zdaniem i sumieniem a Witołd pokłada w nim tyle zaufania iż wierzy, że dotrzyma danego słowa. Usprawiedliwia dalej Lutka z Brzezia, który w ostatniem swem poselstwie wobec króla Zygmunta podejrzywał mistrza o działanie innego rodzaju, lecz czynił to od siebie a nie w imieniu Witołda, dlaczego też list obecny za karę pisze. Udziela mu wieści o hanie Mehmedzie.

Alexander anders Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger liber herre meister! [Als] die erssamen herren von Kersburg und von Brandenburg kumpthurn euwir sendeboten bei uns nehest sint gewest, so hat[ten] wir en gesagt, das des herren konigs von Polane sendeboten binnen kortcz sullen czu uns komen, und wir sagten en, [we]nn die selbigen [1]) sendeboten czu uns qwemen und wie wir denn mit in eins werden [2]), das wolden wir euch vorschreiben, vor dem [tage] uff den ir euwir rethe mit des egenanten konigs rethe czusampne werden komen. Und die egenannten euwir sendeboten sagten uns, das der tag sulde gehalden werden von ir von uns abeschedung[e] in vir wochen. So sint die sende[bot]en des herrn koniges bis hiher czu uns noch nicht komen, und der herre konig von Polan schreibet uns, d[as] seine sendeboten kawme uff sinte Michaelis tag czu uns werden komen, und also, das der egenannte tag, den euwir rathe mit des herren koniges rathe halden werden umb die selbige [3]) czeit adir wenig dornoch wirt ouch [4]) komen, das wir eu[ch der] gelegenkeit von des koniges sendeboten wegen leicht beczeiten nicht werden mogen vorschreiben, su[nder schi]cket das euwir sache vor sich geen, und was wir dann mit des herrn koniges sendboten enden werden, das [wellen w]ir euch von staden an vorschreiben. Ko-

men unser briffe be czeiten czu euch, so is gut; komen sie ouch nicht [bi czei]ten, so is obir gut, went wir wol vornamen, das ir des nicht anders losset enden wenn also, als die [euwir sende]boten von uns do mete sint gescheden. Ouch so ist Lewtke unser schreiber von dem allirdurchla[uchtem herrn Romischen] konige czu uns wedir komen und hat uns keine ander czeitunge gesagt, wenn das der e[genannte herre Romische etc. konig][5]) hat noch nicht eine[n] frid mit den Thaboriten gemacht; sunder seine sendeboten die legen cz[ur czeit un]d [6]) teidingen mit den Thaborn, und der herre konig der leit czu Presburg beitende noch eren antwert; ouch [sendet] czu uns seine treflichen sendboten, die iczunt offum (sic) wege ist. Ouch hat uns der selbige Lewtke gesagt [wie her] dem herrn konig Romischen hot gesagt, nicht das wirs im bevolen hetten, sunder von em selbest under andern sachen, do her von dem herrn Romischen konige gevroget was, von gelegenkeit wegen wie is [7]) czwschen den herrn kon[ige vo]n Polan, uns und euwir erwirdikeit die sachen gestalt weren, uff die czeit? Do sprach der Lewtke, das [de]r ersamer herre kumpthur von Thorunn were gevache bei dem herrn konig von Polan gewest etc. Dorum[b i]s, das der egenannte herre Romischer konig euwir erwirdikeit von der selbigen [8]) sache ichtis wurde schreiben, bi[tte]n wir euch, das ir uns dorumb nicht wellet vordenken, wenn is ane unser wille und ane unser w[is]se geschege, und wir entpitten nimmer anders obiral wo wir entpitten, wenn das wir mit [eu]ch in libe und in fruntschafft wesen, und dorumb das der egenannte Lewtke das gereth hat von i[m] selbest, so hat her ouch den briff selber geschreben. Vordan von (sic) vor die nuwe czeitunge wellet wiss[en], als wir bei euwirn sendeboten haben euch entpoten, das der keiser Machmeth unser frunth hat un[s] geschreben, wie das her iczunt gancz keiserthum und die Horde hinne hette, das hat her uns abir empoten bei seiner treflicher [9]) botschafft. Gegeben im unserm howe Herschoff genant an dem obende suntte Mathei ewangeliste in dem XIIII iare und XXIX^ten^ iare.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdo[rff] homeister Dutschis Ordins unsirm besunderen libin frunde.

Oryginał papierowy z pieczęcią, po jednej stronie składu mocno uszkodzony, jest to jednak skład nowszy, bo równoległy z drugim wierszem adresy, który zupełnie nadjedzony (mysich zębów znaki widoczne). Poniżej adresy: ge[komen] czu Rastenburg am sontage vor Mathei noch mittag hora II. Gekomen und gegangen von Lunenburg am montag vor festum Michaeli vormittag hora VIII. *Gekomen und gegangen von der Ylaw am dinstage dornoch hora V. vor mittage. * Gekomen und gegangen von der Balge am selbigen tage noch mittage hora VII. * Gekomen und gegangen vom Elbinge am mitwoche dornoch vor mittage hora VII. Poniżej: Herczog Wytowts brieff mit den copien dorinne vorslossen; mit den copien etc. przekreślone widocznie tą samą ręką, gdyż ten sam atrament widoczny. Archiwum Król. N. Z. szufl. XVII. N. 45. Kopia współczesna tego listu znajduje się w szufladzie XXII. *a.* N. 49.

[1]) salbige. [2]) sc. veren. [3]) stoi salbige. [4]) u góry. [5]) wydarte miejsce. [6]) wydarte miejsce. [7]) w oryg. ist. [8]) salbigen. [9]) traflicher.

MCCCLXXXI. *W Grodnie* 23 *września* 1429.

Witołd odsyła w. mistrzowi kopje listów króla Zygmunta doń pisanych z usprawiedliwieniem dlaczego mu oryginałów nie udziela; wypływa z nich, iż król Jagiełło upraszał Zygmunta aby od zamiaru koronowania księcia odstąpił, a kłamliwie składa winę na podkanclerzego, jakoby tenże bez

jego wiedzy list ów napisać miał; w takim bowiem razie byłby już ukarał winnego, co wszakże dotychczas nie nastąpiło. Doradza mistrzowi ażeby podczas układów z Polakami tak działał, jako się o to ułożył był z księciem. W cedule uprasza mistrza, aby przez pełnomocników swoich oświadczył podkanclerzemu polskiemu, iż jest przyjacielem księcia.

Erwirdiger lieber herre meister unsir lieber besunder frundt. Als wir ouch nu leczte schreben wie der edel Lewtke unsir secretarius von dem allirdurchluchsten herrn Romischen etc. konige czu uns wedir ist gekomen etc. so willet wissen, das uns abir gestern ander brieff von dem egenanten Romischen konige sint geantwert, die wir alle mit enandern ouch mit eren inclusen haben lassen usschrieben, und die abeschrifft senden wir euwir erwirdikeit hierinne vorslossen mit andern briffen die von dem ersamen Redwitczen euwirs ordens brudere an euch stehn geschreben. Und wir hetten euch unser orbriffe anders originalia gesandt, sundir umb des herrn koniges von Polan sendeboten willen die czu uns resch komende sint, das wir die selbigen briffe vor en wellen loszen loesen, haben wir die bie uns behalden. In der czedeln einer, die uns der herre Romischer konig gesandt hat, wert ir finden und selben wol vornemen, wie der herre konig von Polan bie Nespor, des herrn Romischen konigs diner und sendeboten, hat im entpoten und vornuwet die botschaft die her vor bei Manszyk und Domorath hat entpoten, meinende, das her uns nicht solde kronen etc. und das her sich doch itczund entschuldiget und sprach, wie des nicht hette bevolen czu schreiben sunder der undirkenczler hett is von em selbst und von seinem eigenen willen geschreben etc. Nu moget ir merken wie das czugeet; der undirkenczler [1]), der ist des herrn konigs von Polan obirste rath, das ist eins, hette her abir anders geschreben denne im bevolen were, so mochte man in dorumb strophen, adir [2]) das geschit ouch nicht; sundir sie ist nu offenbar wurden, das der her konig selbir kegenwerticlichen hat dem Nespor bevolen die selbige sache an dem herrn Romischen konige czu werben, als ir das wol wert sehen in der czedel geschreben. Und als wir uns vorsehen, das wir umb sulche sache, und umb sulche schande wille, mit des herrn koniges von Polan sendeboten leichte nicht werden mogen wol obir eins komen, dorumb is were gut, das ir uff dem tage, do euwir rethe mit des selbigen herrn koniges rethe werden czusampne komen wellet nicht anders lassen enden, went alse euwir sendeboten nehest dormethe sint von uns gescheiden, das ouch unsir und unsirn baiorn ingesegle czu der nuwen vorschreibunge weren angehangen. Gegeben czu Garthan (sic) am fritage nehest noch sinte Mathei ewangeliste.

Ceduła:

Ouch als wir in dem brieff von dem undirkenczler des herrn koniges von Polan berurth haben, das her des selbigen herrn koniges obirste rath ist, und her ist alle wege bei allen sachen kegenwertig, und her sol ouch uff den selbigen tag dor euwir rethe mit des herren koniges rethe[n] czusampne werden komen dorbei sein, dorumb is were gut, das ir vor dem selbigen undirkenczler vellet sagen, das ir unser gute frunde seit, etc.

Kopia współczesna listu zatytułowana: Also hat herczog Witawd geschrebin dem herrn homeister etc. Po drugiej stronie: herczog Wytowts brieff mit den copien; gekomen ken Sobbowitcz am obend Michaelis. Archiwum N. Z. w Królewcu; Szuflada XXII*a*. N. 49.

[1]) tj. Władysław z Oporowa. [2]) czytaj: abir.

MCCCLXXXII. *W Skawie 25 września* 1429.

Król Jagiełło przesyła dostojnikom zakonnym w upominku dziczyznę, tj. łosie i jelenie, ubite na polowaniu.

Vladislaus dei gracia rex Polonie etc.

Venerabilis religiose grate nobis dilecte! De venacione nostra in qua nobis non nimis prospere successit vobis tunnam ferinarum mediam de cervo et mediam onagri destinamus per presenciarum ostensorem, conpatri autem nostro, magistro Prussie generali, duas tunnas earundem et marschalco unam nec non comendatori de Dzirzgov aliam dirigimus, quas petimus ipsis per vos presentari et dirigi pro conplacencia nostra singulari. Datum in Skaw [1]) loco venacionis nostre, die dominico ante Stanislai martiris. Anno etc. XXIX⁰.

Dominus rex per se.

Kopia współczesna na karteczce papieru w arch. N. Z. w Królewcu. Szuflada XXII. N. 119.

[1]) Dziś Skawa w Wadowickiem wioska; w tym czasie bo 8 września miał być król w Sandomierzu według Długosza XI. 527.

MCCCLXXXIII. *W Nowym dworze 3 października* 1429.

Witołd w. ks. Litewski opowiada w. mistrzowi o poselstwie Zbigniewa (Oleśnickiego) biskupa krakowskiego i Jana z Tarnowa wojewody krakowskiego, ofiarujących mu ze strony króla Jagiełły koronę Polski.

Erwirdiger lieber herre meister, unsir besundir liebir frundt! Als wir euch schreben, went das czu uns des herren koniges von Polan sendeboten qwemen, so wolden wir euch ir botschaft vorschreiben etc. So wellet wissen, das der erwirdige in gote vatir her Sbigneus bisschoff und der ersame her Johannes von Tharnow woywode von Crocaw des egenannten herrn koniges trefliche sendeboten nu czu Garthen bei uns sind gewest, und [1]) haben an uns von des selbigen herrn koniges wegen en sulche botschaft gebrocht und geworben, das wir die polensche krone an uns nemen welden, und der herre konig der welde uns siene krone abetreten und die uns usgeben, und das wir sulden allir sachen in dem selben konigreiche gancz geweldig und mechtig sien; adir umb unsir krone hie im lande, haben sie uns nicht czugelibet. Sundir des vornemen wir nicht und is wundirt uns, wie das mag gesein, das wir von egenanten herrn konige bei sieme leben siene krone sulden apnemen, und wir also umb der selbigen sachen willen mit den vorgeschrebenen sendeboten mochten iczunt an ende sein gescheiden. Dach uff letczte machen wir under enander einen tag, also, das wir unser herrn rath und der egeschrebene herre konig, ouch sin herrn und rath, solden czusampne senden uff sunte Martini adir acht tage dornoch nehest komende ken Rubischow [2]) off unsir grenitcze, und die rethe des herrn koniges und unsir, sullen dorumb unser beider und ouch umb des allirdurchluchtigsten herrn Romischen etc. koniges gebrochen und schelunge reden, und die besehen und handelen, und die, is das wirt mogen gesein, czu einem guten ende volbrengen. Gegeben in unserm Nuwen hoffe III mile von Garthen am montage nehest noch sunte Michaelis. Anno domini etc. XXIX⁰.

Współczesna kopia na karteczce papieru. Po drugiej stronie tą samą ręką: Also hat herczog Witawd geschrebin dem meister, was des koniges von Polan sendeboten han gewurben; die czwene briffe qwomen ken Mossek am dinstage noch Dyonisii. Responsio est facta, in den rechten brifen ist eine copia wie de Romische konig hat Witawd geschreben. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XXII*a*. N⁰ 49.

[1]) un w kopii. [2]) sc. Hrubieszów.

MCCCLXXXIV. *W Żyrosławiu* 4 *października* 1429.

Witołd uprasza w. mistrza, ażeby mu zechciał powrócić bartników jego, którzy się byli przesiedlili w kraje zakonne a o których już się po kilkakroć dopominał.

Alexander anders Witawt
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger herr meister! Als euwir sendeboten herre kumpthur von Cristburg und der von Brandenburg nehest bei uns woren, do roth wir mit in, wie das wir nuwelich irfaren haben, das unser leute die der honigbome (!) [1]) werten und sust ander unser egen leuthe vor langen czeithen sint in euwerm lande in dem Brandenburgeschen gebiete gesessin, und wir hatten bei dem selbigen euwern sendeboten euwir erwirdikeit lossin bitten, das ir die selbige unser eigen hettit lassen usgebin und hatten unser bothen dornoch geschicket. Doch ist uns keiner wedir geworden. Dorumb wir bitten euwir erwirdikeit mit fleissigen bethen, geruche euch so beweisen und dorczu thun, das man die uns ane sulcher grosser muhe usantwirt und usgebin, went uns [2]) geschit grosse leid deshalben, das wir imant gefache schreiben umb sulcher fliger willen der man uns nicht usgebit. Hirumb thut dorbei als unser liber frunt, went ir beweisset uns sunderliche fruntschafft und grosse liebe an. Gegebin in unserm hoffe Zyroslaw am dinstag nach Michaelis. Anno etc. XXIX⁰.

Kopia listu Witołda: po drugiej stronie Also hat geschrebin herczog Witawd dem meister von den buttenern im XXIX jore; responsio est facta. Archiwum król. N. Z. Szufl. XVIII. N⁰ 49.

[1]) sc. honigboute; bouten. [2]) stoi und.

MCCCLXXXV. *S. L.* 20 *października* 1429.

Artykuły poselskie które miał przedłożyć przed Witołdem w. ks. L. komtur Bałgi, poseł ze strony zakonu i w. mistrza.

Im XIIII^C und XXIX^tem jore gedechtnisse des k(ompthurs) von der Balge czu herczoge Wytaud vom Elwinge usgericht am donrstage noch Luce evangeliste.

Ofs erste des homeisters und sinir gebitiger bevelunge.

Item von herczog Micheln das her sich toguntsam hat gehalden.

Item von dem tage czu Nessow.

Item von der leczten irbitunge der Polner, als in schrifft czu setczen den bunt die lantvorschreibunge und denn die grenitczen und das man undir den vor solde setczen welchs man welde.

Item das die Polner vorgeben allewege, der meister solde selber sein gewest uff dem tage.

Item der kompthur von Thorun schreib drei wochen vor dem tage dem koninge und ouch dem erczbisschofe etc. das der meister nicht mochte czum tage komen.

Item von den artikeln des ewigen fredes die dem orden nicht werden gehalden: als die vorschreibunge der prelaten. Sehet an das briffchen etc. herczog Wytouts.

Item von der nedirlegen czu Nessow.

Item das die strosen nicht werden gehalden als is ist beteidingt.

Item von der copien der russchen strassen [1]).

Item vil ander gebrechen der mortborner der fliher etc.

Item von dem orteil der de Carceribus.

Item als herczog Wytaud dem homeister hat geschrebin wie em verkomen were, das der von Thorun is solde beteidingt haben, das das lantfolk und stete sich undir enander solden voreinen mit eiden und czusampne sweren und sich vorschreiben, der homeister hatte dem von Cristpurge nichts bevolen dovon, went der homeister dovon ni ichts hat gewostet.

Item von des herrn Romischen koniges sendeboten czu herczoge Wytout als von der heimlichin sachen.

Item ap sich die herren adir ire rethe czu tagen wurden fugen, das herczog Wytoud den homeister und sinen orden geruche czu besorgen.

Item von Puchaln und den ketczern.

Item der glichen ap herczog Wytaud und der von Polan wurden czusampne komen adir ire rete czusampne fugen, das herczog Wytaut den orden ouch besorge went her des ordens mechtig solle sein.

Artykuły legacyjne na arkuszu papieru we dwoje złożonym, którego pierwsza strona zapisana w Arch. N. Z. w Królewcu. Szuflada XXII. N. 104.

[1]) sc. reiszen.

MCCCLXXXVI. *W Hradcu 23 października* 1429.

Wilhelm Kostka z Postupić w swojem i Prokopa imieniu uprasza Zdzisława z Bużenic bnrgrabiego Karlsztynu, aby mu dał znać czy i jak długo ma trwać zawieszenie broni z królem Zygmuntem, na które oni chętnie przystają.

Translacio seu interpretacio littere bohemicialis Wihelmi Costka in Bohemia misse domino Zdeslao burgrabio sive castellano in Karllsteyn.

Mein dinst czu vor. Bestendiger herre libir bruder! Ich thu dir czu wissin, das abir czu mir hat gesandt prister her Procop den prister herrn Conrad seinen pfarrer, bittende mich, das ich dich vorbas besendte und dirfure an dir, ap du hettest einigerlei antwort von koniges gnaden von dem beifrede adir ap du nicht hast. Ist abir, das keine botschaft dir wedir komen were, so bitt her, und ich bitte, das du ane zumen andern bothen fleissigen czu seinem gnaden usrichtest und io entlich irfarest meinunge seiner gnaden, ap seine gnade geruchet den beifrede vor sich enden und mit welchen usredungen, adir ap alzo als wir woren mit seinen gnaden gebleben, das allis an seinen gnaden dirfare ane zwmen. Went io wisse, das her Procop mit seinen herren die undir en gehoren und mit andern vil guten luthen, herrn, rittern, knechten und mit steten, mit seinen gnaden io meinen ramen in einem beifrede und in bequeme beredunge, und ich habe sie ouch nu mit der Alden Pregescher stat entlich czusampne geeinet, alzo, das sie untirenandir

en gelobet haben retlich und hulflich czu sein der beredungen czu enden, is were denne, das nu des herrn koniges gnaden abginge und doroff leit der bothe des herrn Procops, wenne nurt die antwert kompt van koniges gnaden das ich allczuhant bei em sendte und das das ane zumen geendit wurde. Sost der andir louffe desir bothe wirt dich berichten. Datum Hrad[ek] die dominico beati Severini

Wilhelm de Postupicz alias de Hradek.

Kopia listu na pap. po drugiej stronie adressa: Dem wolgeboren und bestendigen herrn Zdesslauwen Cluxen von Burzenicz burgkraffen off Karllstein libem bruder d. l. Powyżej adressy: Copie des behemischen briffes. Że kopia ta w kancellaryi Witołda zrobiona widoczna z cięć świadczących iż list ten był do innego dołączony. Archiw. król. Szufl. XVII. N. 191., przy kopii listu Witołda z 3 grudnia 1429 roku. Ob. N. MCCCXC. Porównaj N. MCCCXCI. p. 876.

MCCCLXXXVII. *W Sztumie* 28 *października* 1429.

W. mistrz do Redewicza: iż pisał doń niedawno o terminie zjazdu z królem polskim, że wprawdzie król Zygmunt radził abym termin zjazdu, na św. Marcin odbyć się mającego, przyjął jeżeli się na to Witołd zgodzi, że gdy atoli książe mu obecnie napisał iż on w 8 dni po św. Marcinie ma się zjechać na granicach Litwy z królem Jagiełłą i że tam sprawy jego jakoteż zakonu i króla Zygmunta będą traktowane, on (mistrz) niewie który zjazd przyjdzie do skutku i uprasza Redewicza, aby się starał iżby nie zapomniano o zakonie skoro król Zygmunt zjazd ten obeśle. (So vil ouch die worheit czu sagt, das unsers herrn Rom. konigs gnade willen hette gehabt den herrn konig von Polan und sein reich czu obirczihen mit den ketczern und dorczu von den schriften die sine durchluchtikeit solde habin getan dem herrn konige czu Engelant, als man hat vorgeben, als vil ist ouch doran, das wir uns solden voreinet haben mit dem herrn konige czu Polan adir sine sone uffgenomen. Item als uns herrn Rom. kon. hochwirdikeit irmanet den grosfursten die crone czu nemen und der herre konig czu Polan bittet das is undirstanden werde das is nicht geschee, getruwen wir wol, das dovon eine entscheidunge alreit sei geschen worbei der grosfurste meint czu bleiben.

Współczesna kopia w arch. N. Z. w Królewcu Szufl. XXI. *a*. N. 57. z datą: Stuhm am tage Simonis et Jude XXIX°.

MCCCLXXXVIII. *W Preszburgu* 3 *listopada* 1429.

Król Zygmunt przesyła Witołdowi list donoszący o śmierci sułtana Amurata i drugi Wilhelma Kostki z Postupič, z którego widoczna że Taboryci chcą przystać na zawieszenie broni, które latem byli odrzucili, że jednakowoż on pomimo to przygotowywa się na wyprawę przeciwko tymże.

Sigismundus dei gracia etc. illustri principi Allexandro alias Wytaudo magno duci Lithwanie etc. fratri et consagvineo nostro carissimo, salutis et fraterni amoris ac prosperorum successuum felicia incrementa. Illustris princeps, frater et consangvinee noster carissime. Quando Janko presentis portitor (!) erat a nobis totaliter

expeditus et in procinctu recedendi presentata fuit nobis quedam littera in sclavonico scripta quam vobis mittimus presentibus interclusam [1]), que continet de morte Omorath Teucrorum (sic) domini prout ex eadem littera clarius colligetis. Insuper eadem hora apportata fuit nobis littera castellani nostri de Karlstein que sibi directa fuerit per Wilhelmum Kostka, quem ut credimus Vra Ftas bene noscit; in qua Vra Ftas videbit qualiter Thaborite et Procopius cum certis aliis iam assentire volunt ad treugas pacis illas quas estate ista simul conceperamus quas tamen ipsi tunc acceptare rennuerunt. Attamen licet ipsi nobis scribant, nos tamen non eominus nos paramus contra illos, nolentes quod nobis, ita fraudulenter amovendo(!) tempus subtrahant ut fecerunt. Et hec ideo Vre Fti describimus, ut de singulis rebus nostris vestra sit ad plenum fraternitas avisata. Datum Posonii feria V. post festum omnium sanctorum.

Ad mandatum domini regis
Casper Slik.

Ceterum carissime frater quia huiusmodi iniurias que nobis per dominum regem Polonie et suos cottidie inferuntur salva honestate tollerare non possumus nec volumus, rogamus vestram fraternitatem ex intimo cordis affectu in casu quo in illa dieta [2]) in Hrubeschaw facta nostra et vestra indecisa manerent et fortassis alia dieta pro convencione consiliariorum nostrorum et dicti domini regis non prefigeretur, quod nobis consulere velitis qualiter in illis rebus nobis sit peragendum nosque non deserere in huiusmodi nostra iusticia, nam et nos Vram Ftem vicereciproca nullo unquam eventu in factis vobis incumbentibus deseremus, sed eidem consiliis et auxiliis tamquam fratri nostro carissimo quoad vixerimus fraterno amore assistemus, itidem de Vra Fte indubie confidentes. Datum ut supra.

Kopia listu Zygm. na papierze po jednej stronie zapisanym, bez znaków użycia go jako ceduły w Arch. Król. N. Z. Szufl. XVII. N. 191. przy kopii listu Witołda do w. m. z 3/XII 1429 r.

[1]) Nie znaleźliśmy śladu w arch. Król. tego listu. [2]) dicta w kopii.

MCCCLXXXIX. *W Preszburgu* 29 *listopada* 1429.

Król Zygmunt uskarża się powtórnie przed ks. Witołdem na Puchałę, popieranego przez króla polski husytę, który mu szkody wyrządza; uwiadamia, iż na II/XI zwołał sejm do [Wiednia], na który już się zbierają elektorowie dziś przychylniejsi jemu niż kiedykolwiek pierwej etc.

Sigismundus etc. [1]) Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime! Crebro fraternitati vestre scripsimus notificantes eidem qualiter ille Puchala subditis nostris multa incommoda per predas, spolia et incendia dampnose intulerit et hodie inferre non cessat, assumpto sibi hereticorum subsidio, rogantesque eandem Ftem Vram ut fratrem nostrum dominum regem Polonie qui eundem Puchala fovet ipsumque in regno suo multis bonis stipavit, velletis inducere, ut ipsum iuxta condicta in Luczka vellet retrahere et ad satisfaciendum pro illatis iniuriis ipsum prout convenit coortare [2]). Et quamquam Vra Ftas eundem dominum regem hucusque multis persuasionibus inducere est conata, nichil tamen, ut videmus, nec nostra nec vestra scripta profuerunt, de quo tamen iam scriptis nil iterare intendimus, dispositi expectare finem diete de qua nobis Vra Ftas nunciavit. Sed ut Vra Vtas clare cognoscat, quod idem Puchala ea que nobis et nostris infert potissime cum auxilio

hostium et hereticorum facit, ecce mittimus Vre Fti hic inclusam copiam quam nobis certi barones Moravie et alii ipsorum complices transmiserunt, affectantes nobiscum sub ea forma inire treugarum inducias, quas tamen certis ex causis refutavimus, in quibusquidem treugis idem Puchala se ad conturbia hereticorum ingessit associans se eisdem et se pro ipsorum complice aperte demonstrans [3]). Et hoc pro nulla alia re Vre Fti aperimus, nisi ut Vre care Fti sit notum, familiares fratris nostri domini regis, qui ab eo bona habent et predia, cum hereticis nobis et nostris tanta hucusque incommoda intulisse. Preterea Vre Fti prius descripsimus qualiter certi nostri et imperii sacri electores nobiscum circa festum Martini in Wyenna convenire deberent. Sic sciat Vra Ftas dominum episcopum Moguntinensem et marchionem Brandeburgensem cum ambasiatoribus comitis palatini Reni dominorum archiepiscoporum Coloniensis, Treverensis pridie Wyennam intrasse, quos eciam sequitur avunculus noster dux Saxonie in itinere constitutus. Multi eciam venerunt alii spirituales et seculares principes, nobiles et imperialium civitatatum nuncii, qui ad requisicionem nostram cras hic in Posonia nobiscum constituentur. Et speramus in domino, quod pro bono christianorum multa bona concludi poterunt et quidquid [4]) hic concluserimus, Vre care Fti mox curabimus nuncciare, avisantes eandem Vram Ftem quod iidem domini electores ad omnia bona christianitatis et pro nobis plus sunt affecti quam ante unquam ipsos cognovimus inclinatos. Datum Posonii in vigilia beati Andree apostoli. Regnorum nostrorum anno Ungarie etc. XLIII, Romanorum XX et Bohemie decimo.

Ad mandatum domini regis
Caspar Sligk.

Kopia listu na papierze po drugiej stronie: Copia littere Romanorum regis, quam direxit Widawdus. Archiw. Król. N. Z. Szufl. XVII.*a*. N. 158.

[1]) jako w liście N. MCCCLXXIV. [2]) coartare. [3]) demrans. [4]) quitquit.

MCCCXC. *W Grodnie 3 grudnia* 1429.

Witołd przesyła w. mistrzowi kopje listów: 1) króla Zygmunta doń pisanego, 2) arcybiskupa Moguncikiego do króla Zygmunta, 3) który z czeskiego na język niemiecki przełożyć kazał, 4) króla Polski i odpowiedzi nań ze swéj strony. Donosi, że na św. Mikołaj spodziewa się zjechać około Grodna z królem Jagiełłą i przyobiecuje o wspólnych radach na tym zjeździe podjętych mistrza uwiadomić.

Alexander anders Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Littauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Als wir gewont habin, alle czeitunge und gelegenheit unsern loffenden sachen euch czu vorkundigen, also thu wir euch czu wissen, wie das der allirdurchluchster furste herre Romischer konig unsir liber angeborner frundt, uns nu siene brieffe in etlichen sienen sachen gesant hat, die selbige seine briffe, und ouch des herren erczbisschoffs von Mencz brieff uff dwtsch gemacht [1]) und eins behemeschen brieffes uff dutsch gemacht copien, uff das, went wir nicht wissen, das imandt bei euch behemisch leszen kunde; und ouch des herrn koniges von Polan brieff, und unser briffe copien wie wir im doruff geschreben haben, alsampt hierinne vorslossen senden, us den ir wol czeitunge und

gelegenkeit die czwuschen dem obenbenumpten herren Romischen konige, uns und ouch unserm bruder dem konige czu Polan etc. itczunt louffin wol vornemen werdet. Ouch der egenante herre Romische konig hat uns geschreben, wie das der Turkische keiser tot were; sundir wir wissen noch nicht vorware, went uns dorumme noch keins usz der Walachei geschreben ist. Vort wisset, als wir euch geschrebin und ouch bei dem ersamen herrn kompthur von der Balge entpoten haben, wie das der herre konig czu Polan etc. unsir bruder nu uff sunte Niclos tag czu uns ken Krinky VI$^1/_2$ meil von Garthen komen sulde, des so hat her sich etwas vorsumet uff dem wege, und wirt nu am nechstin sonnabend V. tage dornoch czu uns komen, und wir den edlen Vochs euwirn diener dorumme bei uns noch usgehalden haben. Was wir denne hiemit dem egenannten herren konige in des egedochten herren Romischen koniges, unsern, und ouch euwern sachen beteidingen und beslissen werden, das wellen wir euch vort bei im empieten und vorschreiben. Ouch hat uns der egenante unser bruder eine copie euwirs briefes gesandt, den ir im von den Hussen geschrebin habet, dovon uns ouch ir schreibet. Sunder her schreibet uns nicht, wie euch doruff her geentwert hette, adir was her dorczu thun welde; sunder wenn her czu uns nu kumpt, wir wellen wol mit im dovon reden und dirfaren, was her doczu thun welde. Gegeben czu Garthen am sonnabende noch sunte Andree apostoli. Anno etc. XXIX⁰.

Kopia listu Witołda na pap.; po drugiej stronie adresa do mistrza; powyżej niej tąższamą ręką: Witawts brieffes copia, poniżej zaś: Gekomen mit copian (!) hierinne czum Leszke am sonnabende noch concepcionis Marie im XXIX. jore.

[1]) przekreślone i podkropkowane od uff. Listu tego nie ma dziś w archiwum.

MCCCXCI. *W Przewałkach* 4 *grudnia* 1429.

Witołd odpowiadając na zarzuty króla Jagiełły, jakie tenże w ostatnim swym liście poczynił królowi Zygmuntowi usprawiedliwia ostatniego przytaczając powód dla którego nie wysłał był pełnomocników na umówiony zjazd w Szramowicach. Wyrzuca królowi, iż nieszczerze sobie z Zygmuntem postępuje, że sprzyja heretykom itd.

Serenissime princeps domine et frater noster carissime. Heri sero portata est nobis littera V^re^ S^tis^ de Sanok post festum sancti Martini quarta feria scripta [1]), in qua scribitis quomodo ad convencionem in Schra[movi]cze certos prelatos et barones vestros miseratis, qui ibidem III diebus stabant adventum prela[torum] domini Romanorum regis prestolantes, quorum nullus comparuit nec spes erat comparandi (!) et subiungit V^{ra} S^{tas} quod ex eo attendere deberemus equitatem vestram et domini Romanorum regis conclusiones mutabiles et dilaciones evasivas (sic) etc. Serenissime p[rinceps]! bene quidem attendimus et sane intelligimus quis inter vos culpabilior est, sed V^{ra} S^{tas} non vult attendere nec vos ipsos agnoscere. Nam per hanc convencionem vos excusare et iustificare intenditis, alias maiores et nobiliores culpas et iniurias non [2]) attendentes, quibus ipsum dominum Romanorum regem et subditos eius dietenus agravatis et gravare permittitis, cum tamen vobis bene constabat, quod hec convencio suum non debuit sortiri effectum, ex quo nunccii nostri ibi non debuerunt interesse. Nam et ille domini Romanorum regis orator, ad nos in legacione proficiscens, V^{re} S^{ti} retulit, si et in futurum nuncii

nostri huiusmodi non interessent convencioni, tunc et convencio predicta non deberet celebrari. Postquam autem ad nostram pervenit presenciam nobis similiter in presencia ambasiatorum vestrorum dominorum videlicet episcopi et palatini Cracoviensis peroravit, quomodo hec a [3]) dicto domino Romanorum rege haberet in comissis: si nostri nuncii dicte non interessent convencioni, quod tunc nec huiusmodi convencio sequeretur. Quod nos V^{re} S^{ti} per dictos ambasiatores vestros intimavimus; et preter hec omnia dum [4]) sepefatus orator domini Romanorum regis a nobis transmisisset ibi, alicubi in via V^{ra} ad ipsum miserat S^{tas}, inquirendo an dicta convencio ante se habeat progressum vel non, qui vobis rescripsit satis plane: quod fieri non debuit, ex quo nuncii nostri illi non debeant interesse, et hoc ipsum idem orator similiter nobis scripsit quod V^{re} S^{ti} simile responsum rescripsisset de hac convencione. Nam et dominus Romanorum rex V^{re} scripserat S^{ti} quod huiusmodi convencio ulterius deberet prorogare, quoniam cum electoribus imperii in multo maioribus negociis in proximo deberet in Wyenna convenire, ita quod dicte convencioni baronum fieri non posset in propinquo; nichilominus tamen si secus fieri non posset, vellet eque bene illuc suos transmittere. Hec tamen scripsit illa spe ardens nostros ibidem constitui debere, quum non idem orator suus, a nobis ad ipsum reveniret [5]); si venisset in tempore nec talem V^{re} S^{ti} scripsisset litteram, sed postquam venit et sue retulit serenitati quod nostri nuncii ibidem non debuerunt interesse, statim in eo remansit proposito, prout hic per oratorem ipsius de huiusmodi convencione fuerat terminatum. Ex [6]) quibus quidem causis satis bene intellexistis quod hec convencio fieri non debuit, ex quo nos de missione nuncciorum nostrorum non avisastis nec eos cupivistis ad eandem, quare non fuit necessarium S^{ti} V^{e} prelatos et barones vestros inutiliter fatigasse. Sed per hanc convencionem vultis vos excusare de eo quod minus est, illud autem quod maius est et peius non attenditis nec vultis attendere; nam si bene hec convencio fuisset ita certe conclusa et inscripcionibus stabilita, tamen propter tales et tantas iuiurias et molestaciones, quibus dominus Romanorum rex et subditi eius per vos et vestros dietenus opprimuntur et gravantur, ad huc merito non deberet celebrari. Ex quo ipse Puchala cum complicibus suis de regno vestro [7]) exiens valde magnas et graves facit domini dicti Romanorum regis subditis [8]) iniurias, dampna, depopulaciones, incendia, depactaciones et sangvinis profluvia, ad que S. V. nichil vult facere. Nam et familiaris noster Janko, cum litteris nostris ad dominum Romanorum regem a nobis proficiscens, per homines ipsius Puchale in silvis prope Theschen fuit captus, spoliatus et litteris nostris apertis tantum in una iopula dimissus; de quo pudore non modice condolemus. Ceterum scribitis nobis pro novitatibus, quomodo Thaborite ducem Zaganensem obsederant, et quomodo civitates fere omnes in Luszacia ad magnos pecuniarum sumas et magnam cervisie quantitatem et alios victualium depactassent et quomodo quidem de Hockemborii et alii domini Romanorum regis barones hereticis adhesissent etc. de quibus novitatibus satis condolemus puro corde, quod sic crudeliter ab hereticis christianitas opprimitur. Nec vos in eo minus gratulari convenietur ne simile vobis in regno eveniat vestro, ex quo ita Puchale, Schaffranecz et Sestrzenczoni, habenas relaxastis, qui satis publice hereticorum partem fovent. Nam et nunc in recessu Puchale ad Odram [9]) multi Polonorum Crac[oviensium] publice et libere adheserunt, et ab eo stipendiati secum de regno secure exierunt, qui prius clam ad ipsum consueverant equitare et nunc qui volunt ad ipsum libere vadunt. Preterea scribitis, quomodo auditui vestro

insonuit qualiter dominus Romanorum rex gentes armorum (!) [10]) congregaret cum pixidibus et aliis apparatibus bellicis, sed quomodo vel quid facere intendat, ignoratis. Cum ipsum (!) scire non vultis, nos vero scimus, quia armatur contra hereticos et vult quedam castra sua in Moravia sub Thaboritis expugnare, et iam partem gentis sue ibidem misit, prout noviter nobis littere sue S^tis^ sunt allate, quarum copias V^e^ S^ti^ mittimus hic inclusas, et in quarum una Vilhelmus Costka castellano suo de Carlstein scribit, quomodo Thaborite et Procopius treugas in estate conceptas cum sua S^te^ vellent assumere, et eciam copiam littere de morte Omarathi domini Turcorum de qua ibi sunt certi, sed nos ad huc pro certo nescimus, quia nobis de partibus Walachie ad huc de isto nichil insonuit. Ceterum creditis fortassis, quod homines non intelligerent quare vel propter quid Sescrzenicz ad Thaboritas ita sepe equitavit et a Thaboritis ad Schaffranicz et ad V^am^ S^tem^ revertitur. Nos intelligimus et fortassis alii iam eciam in aliis partibus sic noscunt et intelligunt, quod facere non auderet dum sibi per V^ram^ S^tem^ esset prohibitum. Item Hynek Zagarskii, qui hac estate apud nos in legacione a duce Sigismundo fuit, iste in regno vestro ausus fuit equitare et iterum reverti, cum omnes eis participantes in secretis et fovente[s] partem eorum de heresi sunt suspecti. Datum in Przewalka feria quarta sancti Andree apostoli XXIX.

Współczesna kopia listu na kartce papieru, jak z cięć widoczna była jako ceduła użyta. Po drugiej stronie: Copia littere ducis Witawdi directe regi Polonie, pismem i ręką jaką i kopia pisana. W Arch. Król. N. Z. Szuflada XVII. 195. *b.*

[1]) tj. 16 listopada listu tego nie ma po dziś dzień w archiwum. [2]) w kopii nunc. [3]) ad w odp. [4]) stoi diem. [5]) stoi reveneret; quoniam podkropkowane. [6]) x tylko widoczne gdyż atrament zalał w tym miejscu. [7]) stoi: vestra. [8]) stoi: subditi. [9]) Odrj. [10]) sc. armatas. [11]) untt.

MCCCXCII. *W Przewałkach* 31 *grudnia* 1429.

Witołd odpowiada królowi Jagielle na artykuły inkryminacyjne zwrócone przeciwko królowi Zygmuntowi a usprawiedliwiając ostatniego, zarzuca królowi że tenże sam jest przyczyną i powodem do nieporozumień i że z tego powodu niewypada mu tychże artykułów przesyłać Zygmuntowi.

Serenissime princeps domine frater noster carissime! Heri de sero portate sunt nobis littere vestre et articuli, quos contra dominum Romanorum regem conscripsistis, quos hodie mane audivimus, et scribitis affectantes, ut huiusmodi articulos, sic prout sunt scripti per vos, eidem domino Romanorum regi ipsum culpando misissemus, inter quos tamen articulos nullum realem articulum vidimus, in quo idem dominus Romanorum rex contra iuramenta et inscripciones suas erga vestram excessisset serenitatem. Nam si aliquid esset, prout de mercatoribus et theoloneis et de viarum preclusione, illa deberent per prelatos utriusque vestrum difiniri. Et multum cum istis qui nobiscum presentes erant mirabamur, quia vultis quod nos culpam omnem vestram in nos sumeremus et scriberemus articulos impertinentes, dominum Romanorum regem inculpando et V^ram^ S^tem^ iustificando, cum tamen dominus Romanorum rex Luczskam veniens omnes litteras inscripcionum [1]) nostrarum et vestrarum ad manus nobis dederat, ut eas V^re^ S^ti^ presentassemus, quas V^ra^ S^tas^ nec videre nec audire voluit, et in nos pro omnibus suis iniuriis et articulis manifestis compromittere voluit et vos noluistis, quasi nos in aliquo [2]) malo suspectos haberetis, quomodo ergo conveniret nobis ita prout [3]) ... vultis sibi scribere ipsum

inculpando et vos iustificando? Excusate igitur vos si placet per istos nuncc[ios] vestros quos ad ipsum missuri estis pro presenti. Sed nobis non licet cum honore ita scribere prout vultis, ex quo litteras inscripcionum [4]) audire nec in nos compromitere voluistis, plura enim vobis in eo ad quemlibet articulum scripsissemus, sed quia videmus quod nostra consilia, nostra verba, que pro presenti multa fecimus, nec priora [5]) multa nostra scripta in aliquo profecerunt nec admissa fuerunt. Ceterum scribitis nobis, quomodo ex littera domini Romanorum regis, cuius copiam vobis in Lucow miseramus, intellexissetis, quomodo dominus Romanorum rex inter nos discordiam concitaret et auxilium a nobis contra vos postularet etc. tamen ad huc littere sue sunt, in quibus ipse nunquam auxilium bellicum a nobis contra vos postulavit, sed affectat, ut iusticie sue assistamus et ipsam discernere deberemus. In alia autem ipsius littera iterum captastis, ubi scribitur quod sagacibus oculis circumspicere deberemus, ne circumveniamur in negociis nostris, intelligit dominus Romanorum rex de coronacione nostra, ne daremus nos, a tali honore seducere, quoniam bene audivit quomodo ad dominum papam et ad ipsum intimastis nos dehonestando et minorando quasi ad huiusmodi dignitatem digni non essemus, ideo ipse scribit, ne nos seducere mitteremus nec in tali pudore et dehonestacione maneremus. Datum in curia nostra Przewalka sabbato in festo sancti Silvestri.

Współczesna kopia na kartce papieru w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) stoi: inscripcionem. [2]) stoi: alique. [3]) miejsce wydarte, po prout pewnie vos stać musiało. [4]) stoi: inscripcionem. [5]) stoi: pora.

MCCCXCIII. *S. L.* [*koniec grudnia*] 1429.

Król Zygmunt prosi ks. Medyolanu, aby raczył wpłynąć na papieża, iżby nieodzywał się w ten sposób o koronacyi Witołda, jak to załączone w kopiach bulle wykazują, i niewierzył kłamliwym słowom Polaków, lecz raczej utwierdzał Witołda w zamiarze jego, ręcząc że to tylko przejedna Polaków z Litwinami i na dobre wyjdzie całemu chrześcijaństwu.

Sigismundus etc. duci Mediolanensi [1]).

Illustris princeps fili carissime! Venerabiles et illustres nostri et sacri imperii principes, electores, qui nobiscum novissime in Pozonio fuerant et demum spectabiles Jacobius de Iseo orator tuus noster et imperii sacri fidelis dilectus post ipsos accelerans, nobis plenissimam dabant fiduciam, quod inter dominum nostrum apostolicum et nos utrimque omnibus suspicionibus si que essent sublatis de medio per ipsos et per te procurari deberet unio plena et intelligencia mutua, ut potestas unionis in opportunitatibus alteri vicissitudinariis respectibus responderet. Et quamquam nos erga sanctitatem domini nostri memorati nullam gereremus rubiginem, sed ipsum et sanctam sedem apostolicam tamquam matrem et dominam nostram continue summa reverencia honoraremus prout et semper revereri intendimus, tamen pensantes, quod quanto amor et caritas purior, tanto omnium gerendarum rerum processus pergracior, consensimus, ut nuncii prefatorum electorum transirent, assumptis precipue oratoribus tuis, qui in prefatis rebus dudum ante inceperas, dedimusque eis et specialiter fideli nostro et tuo Benedicto Fulcho quedam scripta, inter nos et illustrem fratrem nostrum carissimum dominum Allexandrum alias Wytawdum magnum ducem Litwanie et dominum regem Polonie ver-

tencia, in quibus nostra et prefati fratris nostri ducis magni satis clare exprimebatur innocencia, quemadmodum dominus rex et Poloni nobis conantur ascribere de facto in conspectu domini nostri summi pontificis et aliorum ascribunt, qualiter nos inter ipsum carissimum fratrem nostrum et dominum regem concitassemus discordiam, et plura alia in detrimentum honoris et fame tam nostri quam prefati fratris nostri ducis magni vergencia, ut illi nuncii saltem clare sanctitati sue, tue dileccioni, et singulis possent detegere talia machinamenta, propter nil aliud, nisi quod prefatum fratrem nostrum propter commodum christianorum in regem deo dante creare intendimus et hec peregimus cum crebro consensu domini regis Polonie, prout ex scriptis nostris prioribus colligere potuisti, ipsi Poloni sollicite intentarunt. Et ecce carissime fili, prefatus frater noster misit nobis bullam apostolicam sibi per sanctitatem domini nostri transmissam, in qua eadem sanctitas eidem fratri nostro precipit, ut a domino rege Polonie petat veniam et ad pristinam graciam revertatur, de quo prefatus frater noster non modice doloris aculeo foditur et in corde gravatur, quod ipse debet veniam petere, qui erga dominum regem prefatum in nullo penitus est culpabilis sed innocens nec contra ipsum aut Polonos aliquem unquam gessit rancorem, quinpocius Poloni ipsum amaricant et concitant diffamantes sibi de coronacione huiusmodi et diffamacionem suam dileccionem [2]) coram mundo [3]), quasi non haberet in suis dominiis libertatem; nec de merito esset honestatis, quod ipse dux qui regi prefato in nullo penitus est subditus nec astrictus se sic dare deberet ad graciam, qui et violentas iniurias suis possit viribus propulsare. Non clare sua sanctitas est informata, merito maturius provisum fuisset quod tanto principi christiano non tam rigide, cum causa non suberat, scriberetur, ampullose enim per multum tenor ipsius apostolici scripti procedit ubi et nos pungit inplicite, qui tamen ut deum in testem producimus, non more sathane qui pater est licium et discordiarum suscitator, sed ad laudem omnipotentis dei, ad tutamentum et quietem christianorum et terrorem infidelium paganorum hoc coronacionis opus sepius, domini regis Polonie accedente consensu, ut prediximus, aggressi sumus, et perficere intendimus deo dante in invidiam omnium emulorum, facta semper coram ipsis ambobus publica protestacione quod talis coronacio ligis et federibus terre Lithuanie et Polonie nullam lesionem seu raptionem [4]) deberet in aliquo irrogare. Et quamvis spem geramus indubiam, quod si huiusmodi electores et nuncii cum scripturis et informacionibus nostris, suggestiones sinistras et Polonorum sussuria prevenissent, S^ua^ S^tas^ ab huiusmodi scriptis abstinuisset, tamen illo non obstante, et quod ipsos nunccios cottidie prestolamur, tuam filiacionem illis affectibus quibus solemus, studiosius adhortamur, obsecrantes te, quanto efficacius possumus, ut mox visis presentibus aliquem ex tuis secretis et fidelibus ad conspectum S^ue^ S^tis^ mittere velis, ipsumque inducere et hortari, ut in antea a talibus scriptis supersedere et prefatum fratrem nostrum in huiusmodi coronacione suscipienda, si opus fuerit, confortare dignetur, nam speramus indubie, quod per hoc toti christianitati et saluti illorum dominorum consuletur et resuscitabitur inter eos fratres pristina caritas; ubi si secus fierit, perpetua dissensio et gravissima bellorum discrimina que calamitatem in christianismo inducerent sine dubio orirentur, prout tua dileccio ex scriptis prefati fratris nostri ducis magni nobis transmissis et bulla, quorum omnium copias hic inclusas invenies, et ex eis clarius colligere poteris pericula subortura, si sanctitas sua in hiis rebus non dignabitur aliter et salubrius providere; et hec scripta, ut sua sanctitas clarius infor-

metur, bene eidem, si tibi videbitur, mittere poteris; et quidquid pro responso habueris, nobis cures quantocicius intimare. Sis ergo in hiis rebus sollicitus prout requirit necessitas et tollatur mora. Si enim frater noster dux magnus in conspectu S^e^ S^tis^ sic labefactari deberet, minorari, confundi et deprimi minus iuste, et per S^uam^ S^tem^ sic Polonorum delacionibus et sussuriis consentiri, nullatenus hec intelligencia electorum e tui medio procurata durare posset, nam nobis et auctoritati derogaretur imperiali et in depressione ipsius ducis magni nobis maxima infligeretur lesio, cum facta sua nostra propria reputaremus. Speramus tamen quod S^ua^ S^tas^ in preiudicium auctoritatis nostre imperialis et ad huiusmodi successura scandala evitanda in hiis factis pro bono christianorum salubrius providebit. Datum etc.

Ad mandatum domini regis
Caspar Sligk.

Kopia współczesna na arkuszu papieru we dwoje złożonym; pierwsza kartka zapisana po obu stronach, druga na pierwszej u góry. Na zewnętrznej stronie: Copia wie der Romische konig hat geschrebin dem herczog von Meijlan, die quomen mit desen briffen von herczog Witawd am selben tage czu bran[denburg] tyle można wyczytać, gdyż papier w tym jak i wielu innych miejscach uszkodzony przez mole. Arch. Król. Szuflada XVII. N. 160.

[1]) nupis [2]) sc. in suam dilec. [3]) sc. detegunt. [4]) stoi: rapcioram.

MCCCXCIV. *S. L. et D.* [*pod koniec r.* 1429.] Franciszek de Comitibus Aquae Vivae odradza w. ks. Witołdowi koronacyi.

Consilium mihi fuit fortasse non improbum, illustrissime ac invictissime princeps et mi domine singularis, distulisse hucusque maiestati vestre aliquid stili officio denotare. Quippe non ignoravi, experiencia id et natura docentibus, omnem dolorem ac animi occupacionem maxime vehementem a deo saltim, a sui principio, exasperari, quod ipse, dum recens est, consolatoria verba ac salubria documenta nullimode paciatur cumque prematura ac intempestiva consolacionis serie non tam non mitigari, quam ulcerari et vehemencius provocari duxi veris affectibus verum fore; hinc est, quod hec erga celsitudinem vestram litterarum mearum morula tanta sit [1]). Expectavi siquidem nec immerito, ut acerba vobis subito superinducta turbacio in hoc culmine dignitatis vestre sumende alicuius lapsu temporis mulceretur, quo deinde levius scribentis servitoris vestri susciperet lenimenta eaque ad has salsedines depellendas et propulsandum dolorem efficacius suscepta proficerent. Demum tue mansuetudinis et humanitatis immensitas sic meum subduxit animum, sic manum ad scribendum impulit, sic mentem timidam fovit et concitavit eandem, ut illarum quadam armatus audacia ad te hodie stilum vertam, benignitatis etenim tue fiducia fretus, novi, que scripsero, non fastidies, immo benignissimis, ut semper assoles, oculis hanc rudem incomptamque epistolam, qualemcumque nunc arefacta turbulenti vena tulit ingenii, libens videbis et audies. Sepe licet et multum hactenus animadverterim, quam verum sit Nasonicum illud: Res est solliciti plena timoris amor; nunc autem experigencia (sic) se ingerente cognosco id non solum verum esse, sed eterne atque germane veritatis oraculum fore. Amo equidem et timeo et ob id obticere non valeo, quin ad te de te loquar, impellit enim amor et cogit metus, quorum talis et tanta vis est, quod ut in historiis legimus, Cresi filius Athis nomine, eciam a nativitate mutus, cum Cyrus victor opidum Sardis, in quo latebat pater, irrupisset ' patri, in quem ab uno militum hominis ignaro

gladius stringebatur, filiali zelo metuens exclamavit: Indulge patri, Cire, et ex cladibus nostris cape tue fragilitatis argumentum. Qua pietate articulatam vocem et lingve commercium in posterum nactus est et patri sine dubio morituro saluti fuit. Haud [2]) aliter ego diligens et formidans tue saluti, si me audiveris consulturus, hinc loquor et clamo. Fuit illud Athis primum verbum et hec mea, quam ad te scripserim, prima erit epistola, ut sicut ille patri sue locucionis auspicio, sic ego tibi domestice scripcionis exordio salutem pariam. Sed inquies: quid tibi est mecum rei, quid in me diligis, quid de me times? Hiis tribus quescionibus absolutis dictis finem imponam. Et principio quidem Terencianis tibi respondeo verbis, si me roges, quid mihi rei tecum est: homo sum, humani nichil a me alienum puto. Nam cum ex ipso rerum inicio, sicut propheta duxque Iudeorum immo spiritus sanctus docet — quod idem videtur sentire Tulius noster [3]) in libro de legibus — cuncta sensibilia (sic) non propter se, sed propter hominem creata sint, solus homo propter hominem factus est a deo, quod in hac universitate mortalium natura statuerit quandam affectus mutui [4]) compaginem quoddamque ligamen, ut non solum sit nephas homini hominem ledere, sed inhumanissimum censeatur, cum valeat, non prodesse. Et ut ab hac generalitate quescionis recedamus, religione tecum christianus sum, in qua divinitate iubente didicimus non aliter diligere proximum, quam nos ipsos. Sum denique gente Italicus, quorum pectoribus uti a patribus nostris Romanis originem duximus sola viget humanitas Valerio teste; sum patria Neapolitanus, que sola sedes regia a vetusto ritum [5]) traxit, immo quadam inclinacione celesti insitum sibi est has partes summe [6]) percolere et non minus hos, quam proprias venerari. Sum, licet non merear fari nec michi cedat ad decus me propriis laudibus sublimare, natura et affeccione nobilis, cui est proprium de adversitate tristari et de felici et de secundo illustrium dominorum eventu [7]) magnopere gratulari. Ut ergo inter tot nexus tantaque vincula prorsus non possem te non diligere atque tui status columen non amare? Desinas igitur [8]) admirari, cur extraneus et vix bene notus de te tam solertem curam geram: inpellit natura, exigit religio, efficit nacio, extorquet patria, persuadet affeccio, ut quoquo me verterim in hac conversacione mortali, mihi debitum sit atque astringar de te tuique statu cura vigili desudare, nec solum esse debere de tua salute solicitum et intentum, sed totis affectibus curiosum. Quod si tanta hec satis esse iudicas, nonne plus quam satis est, quod te diligo? Non credam, licet et tuis virtutibus et fellicitate tuis laboribus parta magnus sis, te non pati, quod eciam a minusculis percolaris, qui fortune volubilitate aliquando didicisti eciam parvulos non contempnere quando ipsos expertus sis, cum faveant inanis [9]) omnino non esse momenti, sed maximarum rerum procuracionibus suffragari. Quinimmo et penito leoni, quamquam natura preheminencia quadam cuncta precellat [10]) ferocia, venacionis gracia conlapso in casses perexiguus ille sorex corrossis vinculis dentibus se obtulit profuturum. Quid autem in te diligam, si paciaris ista legere, facile tibi poterit apparere. Amo equidem illam animi tui magnitudinem et excellenciam mirificam tui fastus, qua Allexander diceris, dux magnus. Profecto hoc tibi recte, competenter et faventibus diis dignisque auspiciis, hoc prefixo celitus nomine predicaris: Alexander magnaminitate, dux magnus potencia et, ut omnes virtutum tuarum dotes breviter includam, per omnia nostris seculis similis ei vivis. Sed ut de magnaminitate tua exordiar, parce mihi, si vera loquar, nec indigneris de te audiens, quod aliquando de viris illustribus patefactum est et litterarum persepe traditum monu-

mentis. Num quid de te tante virtutis signa dederas? Nullus te tanti consilii, tam elevati animi, aut tam magni cordis tanteque fortitudinis arbitratus est, ut dei providencia absque dubio actum est, quod tam arduus casus accideret, quo latentem illam virtutem tuam posses ostendere? Haud [11]) aliter ostendere poteras, quante foret magnitudinis tua virtus, nec clarius edocere, nisi in illo triumphali bello iam olim inito cum Pruthenis; quam gloriosus evaseris, obstupesco. Maxima quidem virtus, que in minnimis apparere non potest. Hectorem enim et Achilem Troyani belli celebritas claros facit, innumerabilis Xersis (sic) exercitus et Maratonia pugna Milciadem, Camillum Galli, Manlium capitolina defensio, Scipiones Cartago, Cimbri Marium, Pompeyum Mitridates, virtute armorum splendidos atque preclaros reddunt. Et cuncti, quos famosos esse cognovimus, non parvis, sed rebus arduis et maximis splendiderunt. Sed cum proprium generosi animi sit semper ad excelsa conscendere nec torpente ocio posse marceri, numquid iam in hac tua grandeva etate, ut eternam tui nominis famam ad posteros propagares, horruisti duras frigore yhemes (sic), estu ferventes estates, noctes insompnes atque pervigiles? Tu pondus armorum et dificultates itinerum, uti decet principem fortem, tu Cesareo animo insuperatis tuis viribus tollerasti, ut iam exacto triennio omnes illas barbaras naciones ultra Littuanie fines circa metas Thartaricas sub tua dicione redigeres et ad nostram ortodoxam fidem catholicam pro viribus copulares. Nec pepercisti laboribus nec impensis. Sed quid opus verbis est? Nonne, Cesar Thartaricus, immo omnis illa inculta barbaries te timent, horrent atque verentur et tue celsitudinis culmini didicerunt colla subire? Superant ista modum et ultra verisimilem et altissimam licet coniecturam mencium humanarum evadunt. Sed quisnam christianorum regum tot et tanta indefesso [12]) studio solertique evigilaverit cura, ut fides nostra, ne dicam suis patrociniis augeatur, sed inviolata permanserit adiectis maximis cruciatibus et torturis, nisi tu solus? Ut fama refert paucissimis annis retroactis, conspirante quadam officina perditorum hominum et coniuracione ipsorum, ut eorum presulem perderent et in suis laribus concremarent, inenarrabilis deitatis infinita bonitas, que sperantes in se et in via iusticie ac rectitudinis incedentes nunquam deserit et perversorum consilia dissipat [13]), tam sceleratis conatibus se obiecit et detecta eorum scelesta coniuracione revelatoque tractatu, ut primum hoc detestabile scelus ad aures tue maiestatis insonuit, nemine exceptato ipsorum, ut in successorum omnium transierit exemplum, imperasti omnes condignas penas luere et in ore sevientis gladii trucidari. Sed dum huic rei inhereo, lacrimarum profluvium nequeo continere, immo ab omnibus christicolis hoc sub omni deplorandum evo subsistet, quod hec canicies tua, sacri et emeriti crines, invicte virtutis tue diu virenti laurea digni, ob culmen fidei nostre, ut posset diffusius dilatari, si phas dictu sit, in iuventutis florem pristinum remearent, in quo non solum celebris fama sempiterni et immortalis nominis tui, ut creditur immo indubie retinetur, posse Theucros superare, sed Jerusolimam sanctam, diu exigentibus nostris demeritis et peccatis in infidelium manibus devolutam, recuperari posse et malignitatibus [14]) suis tuo aquileo animo insuperabilique virtute ab eorum viribus triumphaliter extorquere. Sed de munificencia atque largitate et splendore tui Alexandrini animi quis poterit digne fari! Non mihi, si illa Maronis nostri Virgilii clangens tuba miris laudibus personaret, non si Ciceronis summe eloquencie fons scaturiens, si cunctorum oratorum sacra poemata pangerent, qui rem [15]) satisfacere dignis votis et tuis meritis condigna laudum preconia reserare? Sed cum bona venia regum

omnium dictum sit, immo pace, cum summa dictum velim, est ne quis ipsorum temporibus nostris [16]), qui tanto nature munere et largitatis fulgore claruerit, ceu(!) tu, invictissime princeps, cuius archivo pectoris pietas flagrat atque clemencia? Neminem constat, cuiuscumque status et condicionis existeret, ad apicem tui culminis properantem presidii atque gracie tue reliquisse exortem, sed quotquot avidi lati tui preconii desiderio serenam tuam faciem intueri, nedum eos grata fronte suscipere, ut maiestati vestre a natura concessum est, immo innatum, sed ceu(!)decet serenitatem vestram, in eorum secessu ipsos prosequi largis honoribus atque donis. Sed quod est dictu mirabile, quod si quis cunctos mundi reges et principes visitaverit, sicut moris est nobilium discurere mundiales horas [17]), ut plura magnalia ad propria remeando valeat recensere, tanta tamque celebris de te per cuncta orbis climata fama increbruit, non videatur eì quidquam gustasse dulcedinis atque grati nec eius animus quovis possit solacii genere recreari, quo ad usque valeat ad tua gratissima limina pervenire, ubi est refrigerii sedes, nobilium refugium et cunctorum naufragancium tutissimus vere portus. Quippe cum fastidientis animi sit multa degustare et modernorum principum mos est perpaucissima suis auribus insonare, quamquam decreveram de tuis virtutibus tam theologicis quam moralibus lacius pertractare, que in te videntur clarissimis radiis emicare, ne verborum prolixitate gravis efficiar, nauseam de me sumas, institui michi [18]) hec cuncta, que mente conceperam, brevitatis gracia silencio preterire. Nunc habes, quid in te diligam, quod fuit assumptum. Superest, ut deducatur in medium, quid in te summopere estimescam [19]). Presta aurem, si vos iuvat. Profecto varios eventus esse fortune diversis legitur in scripturis, que nunc homines [20]) deprimit, nunc exaltat et sepe blanditur aliquos exaltando demum deprimendo insanabili ulcere percuttit et flagellat. Nam sepe videtur fortuna in principio felicia nunciare, que medium atque finem replet multis adversitatibus et concludit. An nosti illius divini poete Petrarce dictum: Sepe unus dies conficit, que multis elaborata sunt seculis? Audi Severinum mirabiliter inquientem: hec nostra vis est, hunc continuum ludum ludimus, rotam volubili orbe versamus, summa infimis, imfima summis mutare gaudemus. Sed ne hoc pretercam, quid Persarum rex Darius enodaverit, audi precor. Darius acri dolore commotus, prorupit in lacrimas, eciam ab archano sui pectoris amara suspiria educebat, inquit enim: Heu me miserum celestis ira depressit, ego enim, qui usque ad sidera extollebar, nunc autem ad ima demergor, quique omnes orientales in servitutem redigeram, omnium misserimus factus sum. Sed si cognitum foret homini misero, quid in futurum accidere debeat, illud de presenti tempore cogitaret. Sed in puncto unius diei accidit, quod [21]) humiles usque ad celi nubes exaltat et sublimes usque ad pulverem deprimit et demergit. Non igitur [22]), quivis ille homo sis, cor tuum ad tam sublimia elevetur, quin et tua novissima recorderis, cum sepe a primis solent ultima discrepare. Sufficiat [23]) enim homini bella gerenti, si victoriam consequatur, si innumerabiles exercuerit dignitates ac omni prosperitate refulserit, non se extollere nec deorum immortalium nomen usurpare. Sed quia hic homo ultra modum mentem suam ad sublimia elevavit, ad imma detrusus est et omnis (sic) suas victorias die una consumpsit. Si igitur [24]), illustrissime princeps, fortuna serenior diebus istis culmen tui potentatus claro vultu respexerit, non extollas nec debes in aliquo superbire, quia sepius quis in altum tollitur, ut ruens fortius conquassetur. Nam ut plurimum tolluntur mortales ad ardua, ut lapsu graviore [25]) ruant. Sed hoc quod dicturus sum magnam requirit

indaginem, ideo te, principem nobilissimum, inprimis Cordubensis Lucani, summi vatis, verbis aggrediar: Bella per Emathios plus quam civilia campos Jusque datum sceleri canimus populumque potentem, In sua victrici conversum viscera dextra, Cognatasque acies et rupto federe regni, Certatum totis concussi viribus orbis. In commune nephas infestisque obvia signis. Signa pares aquilas et pila minancia pilis. Quis furor, o fratres, que tanta licencia ferri, Gentibus invisis nostrum prebere cruorem, Bella geri placuit nullos habitura triumphos. Indulge precor, si qua dixero forsitan minus grata [26]), sed ex vera mentis integritate iam loquor, non affeccione ductus, sed ut pocius deserviar veritati. Nam amicus est Platho, sed magis est mihi amica veritas. Dic mihi, illustrissime princeps, que iam libido regnandi et inanis gloria huius labentis vite te traxit ac tuos inflexit sensus, ut serenissimum fratrem tuum, regem Polonie, cunctorum regum iustissimum atque primum, non patruelem, sed ex caritatis visceribus uterinum, cum quo a primo limine [27]) vite et in flore iuventutis vestre vixistis [28]) unanimes et hactenus unico nexu benivolencie atque caritatis concordes, uti condignum et racionabile erat, tum vinculo generosi et illustrissimi sangvinis et genologie vestre, tum ex quadam celesti influencia inter vos, quam a cunabulis vestris duxistis, ut vos mutuo diligamini et sic quedam copula ac unio animorum, que [29]) omni respectu, omni racione in hac celebri solempnitate vestra potissima [30]) esse debuit, provocares in tuum hostem et adversarium singularem? Pande obsecro. Quisnam regum in hoc culmine dignitatis vestre potuit et nitore cogentis sangvinis et preclarissimo apparatu multorum procerum secum unanimiter concurrencium, honorabilior demonstrari, et tuo splendori sidus clarius emicans ac assistens et quod eo favente intendebas [31]) ad nutum prosequi poterat [32]), eo obstante tua videris opinio[ne] frustrari. An ignoras, quod corpus humanum nullam in se recipit estimacionem? An hec sacra regia maiestas tui fratris, regis Polonie, tibi carior atque preciosior erat omnibus tuis gratis, quibus diceris per maxime [33]) habundare, et hoc futuro tuo regno nobilior? Cur tam effrenis voluptas velle regnare, ut bina regna deperderes atque fratrem? Numquid et tu, ut Polonie rex eras et iniungere poteras et tuis imperiis non minus quam regi proprio parebatur. Eu imposuisti divorcium et, ubi vos fratres in lucem natura produxerat, ut in vobis anima una foret atque cor unum pari voluntate concurrens [34]), heu, proch pudor, clandestinis odiis videmini decertare. Quantum vero laudis atque honoris tue extiterit maiestati a fraternis affectibus secesisse et irritasse, primo acuisse adversus apicem tui culminis lingvas plurimas detrahencium, qui videntur maxima admiracione deduci, quod usque ad hanc etatem vixeritis tamquam fratres ac pari voluntate conformes, in qua si quid iurgii aut perfidie vel controversie, tum fervore sangvinis tum impetu iuventutis inter vos fuisset exortum, videretur merito tollerandum, quod in hoc declivo etatis vestre immo etate decrepita, ubi debet esse morum gravitas quiesque animorum ac matura consilia, palliatis coloribus, a iuris ac rectitudinis vero tramite deliretis. Muta ergo in te hoc crudele propositum velle fratrem armis impetere et a pristinis moribus deviare, qui est tibi spes unica ac culmen et robur firmissimum tui status; desiste iam ceptis, si recte sapis, verte in melius, quod cepisti. Nam prudentum est mutare propositum et vera examinare consilia. Unde si prudens esse cupis, semper animum tuum in futurum intende. Nec profecto, quod ante oculos situm est, sufficit intueri; providencia rerum exitus metitur. Contemplare ergo, quantum sit excidii atque meroris, si perfeceris, quod cepisti, quantum vero leticie atque gaudii,

si desistes. Redeas in pristinos ac fraternos mutue benivolencie ac dileccionis amplexus, astringe te fratri tuo indissolubilibus nexibus caritatis nec te ab eo quoquomodo dissolvas. Crede michi nec a vero videor deviare, quod tamdiu magnus eris, quamdiu secum eris. Nam virtus unita est forcior, se ipsa (sic) dispersa. Noli temptare ac experiri fortunam, quia in ambiguo est. Recognosce statum tuum, quis fuerit et quantus est brachio et amminiculo fratris tui. Nec te oro decipias, cum non sit ad laudem maximam principibus annotandum sibi multa conquirere, sed precipue laudis est, que maximis sunt parata [35]) laboribus, vigili prudencia conservare. Putasne, si cottidie pugnam conferes, non aliquando fortunam invenire tuam? Tragicum verbum est: iniqua [36]) raro maximis virtutibus fortuna parcit; nemo se tuto diu periculis offere tam crebris potest. Quem casus sepe transit, aliquando invenit. Nemo tam deos habuit faventes, [ut] [37]) crastinum sibi posset polliceri. O princeps, quid te tantis fortuitorum casuum turbinibus miscuisti? Cur excelsiora titulorum fastigia per tot obrupta agendarum rerum precipicia, licet fortuna tuis plaudit ascensibus, optavisti? O moriture senex, cum tu sicuti ceteri mortales ad extremum properas diem, et eum ob adventantem senectutem, ut Jeronimi verbo utar, iam in calce premas, quid te iuvit hanc ipsam evi nostri brevitatem rapacibus perplexarum occupacionum motibus facere breviorem? Recense quantum vis vivacium senum annositates et ex hac universitate rerum mundo genitarum tecum diligenter excute: quidquid per longa temporum spacia mentes humanas ad se sensum [38]) trahit et oculos nostros sollicito lacessit aspectu, vel nos usu blando demulceat, invenies nostram non vitam, sed quendam cito defecturum vaporem et putrem fumum. Tota vita nostra, ut Mathamathicus (sic) apud Quintilianum declamat, vix unus est dies, quem et si natura vel sors humana brevem fecerit, tamen heu ambicionum fellito melle distractus mundanisque casibus libenter obvius, tibi ipsi, sponte, culpabilis brevillum fecisti! Nusquam tibi requies, nusquam ocium. Heu, cur tantus amor glorie ac propagandi nominis cupido te sic abstulit tibi ipsi? Istic es, ubi tuus non es. Te tamen aliter velle docere non dubito, quod tibi imprimis instantis immo presentis verendi senii tui onus et fesse annositatis [39]) tue veternositas, nullis deinceps vexanda laboribus, persuadet. Tempus est amodo curarum tuarum ulceribus finem ponere et per dies ac noctes emergencia occupacionum tuarum tedia sepelire. Exigit a te velut ab antiquo debitore requiem senectus tua, exigunt [anni] [40]), nam negociosa et laboriosa vita in sene non aliter arguenda est, quam in iuvene marcens ocio torpente desidia. Dies tui, invictissime princeps, ad eorum nutum satis habuere fortunam, que te diviciis, titulis, honoribus, reverencia, potencia atque amplissimis laudibus et, que hiis in clarissimo principe prestancior estimanda sunt, virtute an superiorem nescio inter duces, sed potencia te regibus parem fecit. Noli fatum [41]) occupare tuum, noli periculis te exponere, sed tamquam magister navis quietus clavum rege ac ceteri laborantes multo cum sudore tibi pareant et proram, quo clavum flectes, appelant. Cogitta maximi fore momenti caput tuum; te itaque, ut aliquando concludam, in quo tocius belli columen et fortuna reclinat, qui, si pereas, successorem, ut aspicis, non relinquis, supplico et exoro quatenus parcas tibi, parcas patrie, parcas publice utilitati salutique multorum, et vitam ac decus tuum, frenata tue virtutis audacia, donec deus dederit, serva. Perhabunde, quantum ad gloriam attinet, docuisti te mortis omnisque periculi contemptorem [42]) fore, consilio [43]) optimum et manu promptum ad omnia, que mortis sunt, aut si quis casus immineat, expedi-

tum. Nunc opus est ad exhibendum prudencie temperamentum et caucionis modum, ut, que hactenus gessisti prospere atque secunde, consilio prematuro, non animi impetu gesisse cunctos ammoneas et declares. Valete et ad rectam spem veri boni animum sublevate, ut cum repente sors aderit, vos quibus virtutum alis scanditur ad excelsa, comperiat redunitos stelliferi orbis conditor maiestatem vestram ad vota felliciter diurnis temporibus et longevis, et me devotissimum excellencie principatus vestri eidem ut queo piissimis affectibus reconmitto:

Pusillus culminis vestri servitor dominus Ffranciscus de Comitibus Aque Vive etc.

Kopia fol. 614 — 621. W kodeksie biblioteki publicznej Petersburskiej oznaczonym A. F. отд. VI. N⁰ 68. Ręka pisarza ta sama jak i wszystkich innych listów tegoż autora Jana de Comitibus, prawdopodobnie z końca pierwszej połowy XV wieku. Inna kopia w kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. 233(b) — 237.

1) fuit w Prag. 2) W odpisie: aut. 3) nr. 4) stoi: vultui. 5) stoi: ritu. 6) sume. 7) eventum. 8) ergo w kod. Prask. 9) maius w kod. Prask. 10) conlapsus w kopii. 11) stoi aut. 12) indesso w obu kodeksach. 13) dissipet; w kod. Prag.: discipat. 14) malegratibus w obudwu kodeksach. 15) quirem w kod. Pragsk. 16) ueris, w kod. Pragsk. 17) sc. oras. 18) mihi ipsi w kod. Praskim. 19) exstimescam w kod. Prask. 20) hominem w kod. Pr. 21) qui w kod. Prask. 22) ergo w kod. Prask. 23) Sufficit w kod. Pr. 24) ergo w k. Pr 25) gravire w obu kod. 26) od nostrum prebere dotąd na boku dopisane tą s. ręką; minus grata poraz drugi w texcie, poczem stoi etc. 27) lumine w kod. Prask. 28) visibus w kopii Petersburskiej. 29) qui w obu kodeksach. 30) potissimus w obu kodeks. 31) W kod. Petersb. concurrencium honoratas ad nutum etc. 32) poteras w k. Pr. 33) permaximum w kod. Prask. 34) concurres w obu kodeksach. 35) parta w obu kodeksach. 36) quiquo w kod. Petersb. 37) Opuszczone widocznie w obu kodeksach. 38) sensim w kod. Prask. 39) annositates w kod. Petersb. 40) tam w obu kodeksach. 41) factum w kod. Petersb. 42) Po contempnatorem stoi niewłaściwie: te. 43) consilium w kod. Praskim.

MCCCXCV. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1429].

[Franciszek de Comitibus Aquae Vivae] uprasza w humanistycznych frazesach któregoś dygnitarzy duchownych w Polsce o poparcie swych bliżej nie określonych spraw u króla jakoteż arcybiskupa.

Reverende pater et domine mi, humili ac votiva recommendacione premissa. Geminam nobis scriptura sacra caritatem commendat, videlicet dei et proximi intima dileccione colendi in qua tota lex pendet et dicta prophetarum, ad quam exercendam et te sub ea militandum personaliter tam invito, ut seu verus pugil tui indefessi certaminis palmam feras. Est enim deus diligendus propter se ipsum quia summa bonitas atque pietas eo quod nullis precedentibus meritis nos ad similitudinem suam egit eternos et immortales si recte operamur ut ipse quin immo cives celici et coheredes filii sui; numquid colendus est deus propter se patet liquide. Est et proximus colendus propter deum, quia creatura dei est et frater noster ex eodem parente genitus, renatus sacro lavacro, ut nos quia cristicola est et unus ex membris Christi quia sicut ipse nobis est caput et nos membra eius sumus. Sicut enim diligimus sapientem propter sapienciam et hominem iustum propter iusticiam, sic et proximum diligimus propter deum, quem utique propter deum non diligeremus, si deum non diligeremus. Quemadmodum hominem propter sapienciam diligo, ideo diligo quia ipsam sapienciam diligo, ita dicendum cum proximum propter deum diligo, ideo diligo quia deum diligo, propter quem ipsum proximum diligo, quem utique non diligerem, si deum propter quem ipsum diligo non diligerem. Si ergo vis ad vitam ingredi serva mandata; est ergo ter iniunctum ut proximum diligas et alibi verbo

dominico edocente, ut nos mutuo diligamus. Inquit enim: Hoc est enim preceptum meum, ut invicem diligatis sicut vos dilexi. Numquid et potuit maiorem erga nos caritatem exercere quam deus immortalis atque impassibilis, delapsus ab alto polorum, carnem humanam summens ex virgine non horruit subire patibulum accerime crucis ut nos relueret a precio, quid dicam forcius, factus est deus homo ut homo fieret deus. Disce ergo hoc iniungente precepto me colere et si virtutes desint sola humanitas te impellat; verbum Terrencii est dum inducit trementem senem ad loquendum inquientem: Nil humani a me alienum puto. Quam ob causam supplico et hanela [1]) mente deprecor pietatis intuitu, ut dignemini cum serenissimo rege nostro illas tuas efficaces pro me interponere partes, quas te decet et taliter una cum domino meo archiepiscopo operari velle, ut mens mea opinione tenaci, quam in vobis diu concepi, nullatenus valeat perfrustrari, scientes, quod ex hoc iunctum me habebitis in futurum et erit merces tua in altissimis copiosa. Vale etc.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 237—237 *b*.

1) może hanula.

2) List ten zarówno jak i następny, jak z porównania stylu z powyżej umieszczonym listem wnosić by należało jest utworem humanistycznego pióra Franciszka de Comitibus. Z końcowego ustępu listu naszego poznajemy, że uczony miłośnik starożytnej literatury nie rad za darmo wytężał swą pamięć i dowcip, — i że wywiązując się z danego tematu, który mu dyktowała kancelarya królewska, (tak zwani pogardliwie przez Witolda Szafrańcy) dopominał się .. zapłaty.

MCCCXCVI. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1429].
[Franciszek de Comitibus Aquae Vivae] do niewymienionej a wysokie stanowisko zajmującej osoby w odpowiedzi na jej list.

Virorum celeberrime! Post nonnullas salutes, et animum vobis ad grata paratum. Novi nec me latitat nil unquam inter te et me noticie processisse quod allegare possim dileccionis et amicicie fundamentum, sed tua virtus quam serena fama percepi potissima earum est, ut nuperrime tibi incognito, tamquam ad verum amicum scribam. Sufficit enim ad amicicie glutinum opinio famaque virtutis, que potissima est omnium racionum, ut inter absentes et nunquam cognitos amicicie vinculum oriatur. Nec putes nisi mihi tue virtutis rumor et opinacio spem dedisset aliqualem utilitatis effectum me movere potuisse quod scriberem. Quid enim a viris qui virtutibus non utantur impetrari posse confidas; loquar tecum fiducialiter ut amico, tuum erit diligentem tui teque ad amiciciam provocantem audire vel ut loquar reccius exaudire. Forte fuerit hoc exordium cum virtuosus sis, et ego a cunabulis atque fascimnis meis institui mee menti virum quem perceperim virtutibus perfulgere tota mente excolere ac eidem pro viribus deservire, ut inter nos vere dileccionis amicicia contrahatur. Virtus enim, amicorum optime, maximum numen habet; virtus equidem non ab humana facultate progrediens sed veluti potens ac veneranda magestas celo delapsa sensus nostros curiosis labefactos purgat illecebris que cum institutis suis nos inbuit deo quamquam sunt honeste vite ac mortis humana condicio pares facit. Hoc etenim proprium virtutis est ut Cyceroni nostro placet in libro de amicicia, utque eius verbis utar, hoc miranter efficit, ut nos quos nunquam vidimus diligamus. Te ergo non meis oculis visum, sonantis grato vocis auditu diu avide hausere aures cor ardens appeciit et lingva honorati nominis tui alecta dulcedine sepe te spiritu vocavit ignoto. Sic mihi suasit virtus tua sic me pupugit ac dulcibus affeccionum stimulis concitavit, quas eo magis erga te arden-

ciores amica voluntas facit, quo te sacris musarum vigilantem studiis illarumque quibus non sine operoso facetarum oracionum tuarum fructu ingenium dicasti devotum cultorem vulgatrix fama frequencius retulit. At ut Democrito libet, si humana vita et potissime felix in fortuno beneficio reponatur, non est parvum fortune munus quod fauste vivas. Hec etenim mihi future felicitatis et expectati ocii spes inest, quod extinctis vitaque cassis qui studiorum meorum adiutores fuerant tu solus superstes sis restaurator et fautor. Et licet ipsa sors in ceteris mecum hactenus perniciose ac hostiliter egerit, tamen quia mihi anxie laboranti ad extremum iam quasi vergenti diem reservavit, ipsa te ad vitricem tuam porrigentem dextram tante sue largicionis debitor gracias debeo. Jacuit diu hic infelix calamus mille prostratus occupacionibus hoc qualecunque est pigruit ingeniolum pristinis viribus destitutum et ea mea que letis annis ob decus meum principiis scaturunt quasi sicca est nunc dicendi vena. Nunc autem, te sospite, te meam magnificante parvitatem et te prebente obscuritati mee fame lumen, incipit mens letari animusque diu mille malorum insultu quassus ad leta resurgere et paululum respirari. Stilum hunc rubigine desvetudinis obsitum diuque iacentem atque tacitum mee nove ex te exorte spei alacritas comere incepit et polire. Quocirca nec hoc te cupio penitus ignorare, Tulio nostro in libro de legibus explicante, quod licet cuncta animalia ad usum hominum creata sint, solus vero homo, ut homini prosit, productus videtur in lucem. Nec vere amicicie fundamentum extat, ut ex propriis virtutibus tuis ad te diligendum trahar, sed opus est, ut quedam reciprocacio ambarum parcium in medio deducatur, sitque [1]) ultro citroque, ignita caritas atque unio animorum sitque inter eos cor unum et anima una in rebus licitis et honestis. Eya ergo amicorum optime, ducas me, ne opinione defrauder tuis ulnis dulcisonis amplectendum, ut cum Pyeridum sis zelator, pyerios viros cole, fove, subleva et pia ac potenti ope tua quoad potes extolle; iuvabit si quando dabitur ocium alia fortassis epistola in te magnopere excitare. Vale.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 237 *b.*—238.

[1]) sicque.

MCCCXCVII. *W Przewałkach* 1 *stycznia* 1430.

Witołd streszcza w. mistrzowi odpowiedź, jakiej mu udzielił król Jagiełło na wstawianie się za zakonem, aby go w razie napadu Husytów wesprzeć raczył, tudzież w sprawie granic około Drezdenka. Opowiada mistrzowi wieść, która go tajnie doszła, a według której zakon miałby być ową sprężyną przeszkadzającą zgodzie pomiędzy księciem a królem Jagiełłą, czemu atoli on nie wierzy; donosi o odpowiedzi danej królowi na jego oskarżenia dotyczące króla Zygmunta.

Alexanders anders Wytaud
von gotis gnaden grosfurste czu Lytawen und czu Rewsen, etc.

Erwirdiger herre meister unser besunder liber frunt! Wir thuen euch czu wissen, wi daz nu am donrstage, als wir mit dem herren konige czu Polan etc., unserm allirlibstem bruder scheiden wolden, mit im [v]il und eigentlich geredt haben, ap her euch ichtes vorschreiben welde off daz, ap her euch hulfe off di keczer off di Hussen noch ewer beger thuen welde, und nemlich sintdemal ir euch

im gutwillik dirbotin habet hulfe czu thuen wedir sie, ap si daz reich czu Polan angreiffen welden. Und her antworte uns doroff und sprach: Is ist wol wor, daz wir dem herren homeister also dovon geschreben haben, wenn wir czu euch qwemen, [s]o wulden wir im doroff ein antwort schreiben. Nu mogen wir is nicht gethuen, wir komen denne czusamen mit unsern rethen, do wellen wir denne im doroff ein antwurt schreiben noch erem rathe. Und wiewol wir mit im dovon fil gereth haben, wir kunden doch nicht mer an im gewinnen, wenn ein sulche antwirt als oben stet geschrebin. Auch wir haben den egenannten herrn konig gefroget, wi dem wer, das di greniczen umbelang Drzysen mit dem herrn kumpthur von Thorun nu off dem leczten tage czu Nessaw nicht geendet noch vorbrocht woren. Do sproch her: die greniczen bei Drzysen woren wol in daz mittel des flisses begriffen adir bis ken Lenczberg wart nicht getendiget. So fil antwurte her doroff und nicht me. Nu wisset daz ein ritter genugg namhaftig aus Polan [1]) nu am freitage an uns in heimlichkeit brocht hot, wie daz her uns sagen welde, wer czwusschen uns und unserm bruder dem herrn konige czu Polan etc. menget und fintschaft machet. Und sprach, wie is im Hannus Stemberg gesaget hette, wie daz ir dem egenannten herren konige bei dem herrn kumpthur czu Thorun und ouch bei Stemberg sullet enpotten haben, wie daz wir mit unserm eigen munde dez selben herren koniges kindern beschemet vor euch und gelestert hetten, und sprochen, daz si nicht rechte, eliche kinder weren. Und dorume wulde der egenante herre konig euch czu eime vormunde und verweser seiner kinder, und des reiches ofgenomen haben, und wulde doroff mit euch an uns sunderliche vorbindunge und vorschreibunge machen. Doroff antwurdten wir dem selben ritter und sprochen: daz daz nicht wor ist, und were werlich gelogen, und wie wir daz genczlich und vorwar wusten, daz ir des nicht getoen habet, went wir des wol sicher sint, dez deme nicht also ist. Sunder wir schreiben is euch, off das, went wir daz in gewonheit haben, euch alle gelegeheit czu schreiben und ir dorfft euch dorumme keigen uns nicht vorantwurten noch entschuldigen, went wir off euch des mit nichte nichtes geleubin. Auch wisset, das nu am freitage des obentes sante uns der herre konig czu Polan etc. unser bruder einen briff und etliche artikel, mit den her den herrn Romischen konig beschuldigen wulde und begerte an uns, daz wir di selbigen artikel von uns dem egenantin herrn Romischen konige schreiben sulde, en beschuldigende, und den herrn konig czu Polan gerecht machende, und wir io keinen redlichen artikel do geseen haben, mit dem her wider seine eide und vorschreibunge getoen hatte. Doroff wir dem selbin herrn konige czu Polan nicht me schreiben wulden, den so vil, als ir in den copien in dem brife vorslossen seen werdet. Auch wisset, daz wir nu am donrstage [1]) nest vorgangen mit dem egenanten herrn konige von Garten gescheiden sint und selbir czogen wir am freitage aus, und werden do umbelang Mymmel czihen und iagen, und binnen korcz werden wir czu Trackin sein, dorumme werdet ir icht willen uns schreiben adir empitten, daz moget ir uff Rangnith thuen und senden. Gegeben am nawen jore in unserm howe Przewalka im XIIII^{C} und XXX. jore.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pouwel von Rusdorff homeister D. O. unserm besunderem liben frunde.

Oryginał uszkodzony z pieczęcią. Poniżej i powyżej adresy częste zapiski i daty dla listonosza. Widoczna: Gekomen vom Pruwschen margkth. am sontag [noch Epifanie] noch mittag hora XI.

* Gekomen czur Lyben Mote am sontage noch epifanie mit einer copie im XXX. jore. Archiwum król. N. Z. Szufl. XVII. N. 69.

1) Był nim Ciołek; obacz list Witołda do w. mistrza z dnia 15 czerwca 1830 r. 2) 29 grudnia 1429 r.

MCCCXCVIII. *S. L.* 27 *stycznia* 1430.

Spis treści oryginalnych listów Witołda tudzież kopij listów księcia do w. mistrza, które otrzymano 27 stycznia 1430 r.

Disser brief und copien von herczog Witawt qwomen czu Luneburg am fritage noch Pauli conversionis im XXX iore.

Romischer konig.

Her wedirschreibt im danckende der entschuldigunge ken dem konige von Polan von des tages wegen den si undir in sulden haben gehat;

Und dobei noch vele mehe sachen und entschuldigen ouch schreibet das in der konig von Polan ume sust vorclaget.

Her dancket ouch, das her sich hat bearbeitet uff deme tage Krynky von seiner wegen;

Her schreibet im, wie die kurforsten und vele andere herren geistlich und wertlich sein bei im gewesen und was sei gehandelt haben in den sachen der cristenheit.

Und wie sie wellen wedir die ketczern und ein tag dovon werden czu Nurumberg uff oculi [1]).

Her wil binnen kurcz czihen in die Slesie und vurbas schicken uff den tag ken Nurenberg.

Witawt hat im einen brieff gesant, der solde dem marggrafen von Brandenburg, wie man in welde abesetczen den her nu den kurfursten wieseten (sic) die im nu ein entwert wedirschreiben, also disse andere copie uswiset. Ouch haben sie dovon dem konige von Polan geschrieben.

Ouch schreibet her uff das ein antwert, alse der konig von Polan im hatte geschriben der ketczer glucsam gefelle.

Ouch schreibt von den von Hokenborn die den ketczern beilegen.

Vort schreibet, wie her hoffe dissen sommer den ketczern ein semlichs wedir inczubringen das in sal sein ein vorterpniss;

Der bobist wirt im dorczu helfen mit sampt den korfursten.

Ouch schreibt her, wie gesinde veler czungen habe in seime hoffe die nicht czemen konnen ere czungen etc. her welde wedirschreiben ein sulchs wedirn etc.

Von Luthken der ouch sulle gereth haben, her vordenket in nicht noch her in beschuldiget;

Her dancket das her Segismund Roth habe wol gehandelt umb seinen willen.

Von dem Wisen fursten, her ist ungnedig, das her in so mit worten hot gehalden.

Von den czeithungen: Omrath der Turken herrn also hat her geschreben, alse im geschreben was, idoch ist her sere krank gewest das her dem tode kume ist entgangen.

Ouch schreibet der markgrafe von Brandenburg im danckende, das her hot bearbeitet in der eenemunge mit des koniges tochter und seime sone.

Wyciąg z listu na przedługim a wązkim arkuszu papieru, w dwie części złożonym; pierwsza i druga strona do połowy zapisana. W Arch. Królewieckiem N. Z. Szuflada XXIII. N. 16.

[1]) tj. na 19 marca.

MCCCXCIX. *W Trokach* 11 *lutego* 1430.

Witołd donosi w. mistrzowi o wieściach, jakie go dochodzą o Husytach, dalej co król oświadczył księciu na jego prośby, aby raczył w. mistrza wesprzeć w razie napadu Hussytów — jak atoli teraz sam król stara się o takową pomoc u księcia, twierdzą jakoby Husyci domagali się u niego wolnego przejścia przez Polskę, napadu na kraje zakonu lub na Litwę, czemu jednakowoż on wiary nie daje.

Alexander anders Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger herre meister unser besunder liber frundt! Euwir brife haben wir wol vernomen in den wir befinden [1]) geschrebin under andern sachen von glueck-samen geen der ungetrawen ketczer der Hussen, das got geclaget sei, und uns doch uss Polen geschreben was, das sie czuricke gewichen weren wurden, das wir nu anders befinden. Auch hat uns der herre konig czu Polen geschreben in eime russcheschem briwe [2]), wie das im die ketczer empoten hatten, begerende, das her en sulde geben einen freien durchczog durch sine landt, sie wellen czihen in ewirn landt ken Prussen, welde her das nicht thun, so welden sie seine landt angreifen und heren. Und in dem selben briwe rurth her ewir begerunge und vorbrengunge die ir an in habet lossen bringen, als von hilfe wegen, ap her euch die thuen welde, is das die ungetrauwen ketczer ewir landt antasten wurden, so ir euch dirboten habet im hilfe czu thuen, is das sie sein konigreich anvertigen wurden. Ouch berurthe er in dem selben briwe, ap wir im halfen welden, is das die selben ketczer sein landt angreifen wurden? Doruff wir im haben geschreben, wie thuechte im das czu thuen, das her freien durchczog den ketczern durch sein landt in ewrin landt geben adir dirlewben muchte, so her von sulchen sachen den kettczer ein mithehilfer und ein samlicher geachtet wurde. Ouch schreiben wir im rothende, als wir im ouch vor, do her czu uns czu Garthen nehest was, gerothen haben, das her das nicht vorschlagen sulde, und sulde euch i ee i besser schreiben, das er euch hulfen welde, ap die ketczer ewir landt angreifen wurden, so ir euch im vor czu helfen im samlichen sachen dirbothen habet. Ouch ap wir im helphen welden, schreiben wir im doruf, is das die ketczer seine landt angreifen wurden so welden wir im helfen, so ein ieder fromer cristen sulde einem andirn beisteen und helfen und eintrachticlichen wedir sie czu sein noch seinen vormoegen. Und doruf, ap her euch hilfe thuen wil adir nicht, hat her eine entwardt euch czu thuen ken Gedlna vorleget, do her eine gemene gespreche mit seinen prelaten und herren habin wirt nu uff die neheste vostenacht, und vorsehen uns das her euch werde schreiben hulfe cz[u] thun. Gegeben czu Traken am sonnobende noch Scolastice im XIIII^C^ und XXX iore.

Ceduła:

Ouch gloubin wir des nicht, daz im die ketczer sulden enpotten haben, begerende von im, daz her si frei durch seine landt in euwir landt czihen sulde las-

sen, went daz newe funde sint; went wie sulden si in ferre landt czihen und ire stete, hewsir und landt lossen? Auch so sagte uns derlei der herre konig czu Polan, do her ken uns czu Garthen was, daz di keczer von im des selben begert hetten, daz her en dirleubin sulde durch seine landt czu czihen off euch adir off uns. Do sprochen wir: let si off uns czihen, adir sehet ap daz euch und euwern landen fromlich wirt sein und euwirn koniglichen eren.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdorff homeister D. O. unserm liben besundern frunde.

Oryginał z pieczęcią; pismo niedbałe, ceduła tą samą ręką na małej karteczce papieru, jak z cięć, papieru, pisma i treści wnosić możemy, należy do tego listu. Pod adresą: Gekomen czum Elbing am sontage exurge im XXX iore. Archiw. Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 77.

[1]) sc. fanden. [2]) gosi przekreślone.

MCD. *W Tucholi* 27 *lutego* 1430.

Komturowie Gdańska i Tucholi donoszą w. mistrzowi, iż w Bydgoszczy i Nakle niema nikogo prócz tych którzy zamków strzegą, że komtur Człuchowski uwiadamia ich, iż Polacy zbierają się by uczynić napad na ziemie zakonu. Niewiedzą jednak co się święci a gdyby napad się odbył niemogliby się utrzymać w braku żywności dla ludzi i koni w kraju. Donoszą dalej, iż przybył do Tucholi Strasko z Drosenicz i przywiózł z sobą pana z Tucholskiej okolicy, a ten opowiada, iż Polacy dowiedzieli się przez szpiegów, że zakon zamierzył napad na Polskę wykonać, i w tym celu poczęli się zbierać i już byli za Notecią; gdy się atoli wieść nie stwierdziła, wrócili na powrót do kraju. Komturowie nierozumieją sytuacyi i nie wiedzą czego się mają trzymać.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Szuflada XXIII. N• 7. z datą: Tuchel; montag nach esto mihi XXX⁰.

MCDI. *W Woranach* 11 *marca* 1430.

Witołd wstawia się u w. mistrza za kupcami z Litwy, których zamorscy kupcy oszukują w Gdańsku.

Alexander alias Witawdus
dei gracia grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Uns wundert czumale sere, wie das czugeet, das das gewandt in den stucken ist vil kurczer, ettliche stucke II adir III elen sint kurczer went sie vor sint gewesdt, und wird dorczu vortilget und lothericht [1]). Nu habin die euwer koffluten den unsern aren (!) schaden uffgericht und beczalt, sundir wir bitten euch, wellit bestellen in euwir stadt Danczke, wenn die geste mit dem gewandt obir die sie [2]) komen ken Danczke, das man in czusehe und werte, das sulche bosheit und falschheit, dovon den luten grosser schade geschit, nicht mee geschege. Gegebin czu Worani am sonobend vor Reminiscere. Anno etc. XXX⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister dutsches Ordens unsirm lieben besundern frunde.

Oryginał pap. ze znakami czerwonego wosku podwójnej pieczęci. Powyżej adresy: wie das gewant wirt vorkurczet und gevelschit, gekomen am donerstag noch ostern. Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 68.

[1]) schlotterig, vulgo lodderig. [2]) sc. see.

MCDII. *W Dubiczu* 15 *marca* 1430.

Witołd pisze w. mistrzowi, iż zamyśla działać przeciw związkom i zapisom pomiędzy królem a szlachtą w Jedlnie uskutecznionym. Uwiadamia mistrza, że przybędzie doń poselstwo z Polski; raczy więc mistrz podówczas i swego posła przysłać, który bybył przyjęciu posłów przytomny. Dalej w sprawie ich wspólnego zjazdu; o niezachwianem postanowieniu koronowania się. Uprasza, aby listy których kopje mu przesyła zechciał wyekspedyować do Norymbergi do króla Zygmunta.

Alexander andirs Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc·

Erwirdiger lieber herre meister! Als nu binnen kurcz qwam czu uns der strenge Strasch unser diener von dem tage von Jedlna, do hot her uns etliche sache gesagit doch nicht volkumplichin, die wir euch bei dem Vochse gancz entpoten habin. Nu ist czu uns der strenge Maldrzik unser secretar wedir gekomen, denn wir uff den egenannten tag ken Jedlna gesandt hattin, und der saget uns, wie das sich der herre konig von Polan mitsampt den seinen undernander hirte vorbinden vorschreiben und befestigen, und wir vormuten uns, das sie das leicht weder uns und unser landt gethan habin. Dorumme wiewol wir der unser gewiss sein und sicher, idoch wir mussen ouch uns desgleichen mit den selbigen unseren ienen entkegen beweren und befestigen. Ouch so hat uns der egenante Mal[drzik] gesagit, wie das die obengeschrebin Polan senden czu uns ir sendeboten als die: bischoff von Kracaw, den von Ostrorog woyevoda von Poznan, und Dobrogost von Schamotuli herrn, und die sullen czu uns komen an dem karefritage nehist komende czu Garthen. Sunder wir vorsehen uns, das wir von in kein ende nicht werden mogen habin, alleine vorczihunge und vorsuwempnisse. Dorumme is were gut, is das euch wert behegin, das ir ouch under den euwern czwene pflegeren einen ant czwer, den von Barthen adir von Rastenburg uff den egenannten tag czu uns ken Garthen wellet senden, uff das, das die egenannten Polan segen, das wir eins sein mit euch und euwern orden, und ouch das euwer bote bei dem sache kegenwertig were, und muchte ouch [1]) darvon deste bas underweisen. Und wers den sachen, das not wirt sein, das wir mit euch do irne umb Jurgenburg adir umb Kirschmemmel noch nehistkomenden ostern czusampnekomen uff welche czeit euch beqweme wurde duncken, das wir denn mit euch muchten roten und reden, is das die Polan ichts wedir uns ader wedir euch welden angreiffen, das wir das muchten bestellen, das wir ouch und ir muchten sicher sein. Und wirt is abir denn nicht not thun das wir czusampne komen sulden, das wurde euch der vorgeschrebin pfleger ouch underrichten, und wirt is euch unbeqweme duncken, das ir in eigene persone mit uns czusampnekomen sullet [2]), so muchtit ir doch euwir sendeboten czu uns senden, und das stet czu euwer willen [3]), sindemale das die egenannten Polen uns nicht werden die crone czuliben und werden uns und unser lande wel-

len so unfrei[4]) und eigen machen, so werden desto rischer die crone mussin nemen, unser freiheit [5]) begerende, als wir iczund' dovon dem herrn Romischen konige geschriben haben, als ir das ouch us derselbigen briffen copien, die wir euch vor gesandt habin, wol muchtit vornomen habin, und in denselbigen sachen senden wir nu abir dem egenannten herrn Romischen konige unser briffe, als ir us der usschrifften wol werdet vornemen die wir euch senden hirinne vorslossen. Und bitten euch, wellit dieselbigen unser briffe, is das euch billich duncket das umb unser wille thun, durch euwer lande, bis czu dem egenannten Romischen konige deste rischer schicken ken Nuremberg [6]). Und wir senden euch unser ander briffe in sulcher lawt hie durch Polan gericht czu Ungern. Is das die eine czu dem egenannten herrn Romischen konige nicht komen muchten, das io die andern qwemen, das wir io in unsern sachen nicht [7]) gesuwmet wurden. Gegeben czu Dubicz unserm hoffe an der mitwoch noch Reminiscere. Anno domini etc. XXX°.

Ouch bitten wir euch, wellet den Fochs mit den sachen, die wir euch bei im entpoten habin, czu uns von stadan weder senden.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister D. Ordins unsim lieben besundern frunde.

Oryginał na arkuszu papieru ze śladami po pieczęci. Powyżej adresy: Responsio est facta. Poniżej: gekomen czu Marienburg am obinde palmarum. Arch. Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 74.

[1]) sc. euch. [2]) dodane u góry. [3]) to końcowe zdanie dopisane na boku tą samą ręką. [4]) stoi: unfranyei. [5]) und fromes przekreślone [6]) u góry dod. [7]) u góry.

MCDIII. *W Tyrnawie* 23 *marca* 1430.

Król Zygmunt pisze do Witołda w sprawie długu 1000 grzywien, który u księcia zaciągnął Konrad ks. Oleśnicki i uprasza o prolongacyę terminu wypłaty na rok cały.

Also hat der Romische konig dem grosfursten czu Littawen geschriben.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, illustri principi domino Allexandro alias Wytawdo magno duci Lithwanie fratri et consagwineo (!) nostro carissimo salutem et prosperos ad vota successus. Illustris princeps frater et consangwinee noster carissime! Nuper nobis Vra Ftas scripsit conquerendo (!) de illustro Conrado dicto Albo, duce Olsniczensi et Kasiliensi consangwineo nostro carissimo, qualiter ipse eidem Vre Fti in solucione mille marcarum vobis debitarum deficeret. Nosque eidem Vre Fti rescripsisse recolimus, quod de illo plurimum condolentes, vellemus ipsum animo diligenti inducere, ut Vre Fti satisfaceret in effectum. Et ecce carissime frater adveniente ad nos iam cum aliis principibus prefato duce Albo et ipso antequam sibi de eodem negocio loqueremur de se ipso mencionem de dicto debito faciente, ipsum tandem sollerter induximus, ut debitam expedicionem vobis vellet impendere. Qui nobis respondit, quod illud multum affectaret immo totis viribus conaretur ut se a Vra Fte posset realiter et amicabiliter expedire, sed presencium temporum mutabilitates et destrucciones ille ac gwerrarum discrimina, quibus ille et terre sue hucusque sunt funditus lacessite illud impediverunt, quod hucusque licet libentissime voluisset Vre Fti de satisfaccione debita nullatenus potuit respondere. Esset tamen dispositus summam exhibere diligenciam et sollicitudinem operosam, ut Vre Fti satisfaceret, dummodo sibi ab eadem Vra Fte competens terminus ex sin-

gulari benivolencia preberetur. Nos igitur qui dispendia et iacturas prefati ducis aperte et clare cognoscimus V^{ram} F^{tem} affestuosius deprecamur, quatenus eadem V^{ra} F^{tas} nostro intuitu et eciam destruccione ipsius ducis pie permota, sibi terminum solucionis huiusmodi summe velit a festo sancti Georgii proxime affuturo usque ad unum annum integrum benigniter prorogare, esseque sibi favorabilis dominus et non minus omnem indignacionis rancorem, si quem erga ipsum conceperit, ab eo benigniter ammovere. In eo nobis V^{ra} F^{tas} conplacenciam faciet multum gratam. Datum Tirnauie, feria quinta ante festum annunciacionis beate Marie virginis, regnorum nostrorum anno Hungarie et XLIII., Romanorum XX^{0} Bohemie vero decimo.

Ad mandatum domini regis

Caspar Slik.

Druga kopia listu Zygmunta na arkuszu papieru w arch. Król. szuflada XVII. N. 171, obacz wyżej list z datą 12 kwietnia 1430 roku. Na zewnątrz kopii napisano: Copia wie der Romische konig hat geschrebin Witawden, die Fochsz brochte (można czytać Fochs lub tochsz=tasche, w drugim razie imię posłańca byłoby wypuszczone przez pisarza kancelaryjnego) am mitwoch noch cantate im XIIII^{C} und XXX. jore czur Brandenburg.

MCDIV. *W Rzymie* 24 *marca* 1430.

Prokurator zukonu Caspar Wanofen donosi w. mistrzowi, iż poselstwo margrabiego Brandenburskiego było na dniu wczorajszym u papieża i skarżyło się na napady i rabunki, których książe doznaje ze strony Husytów, że z tego powodu papież bardzo za złe wziął naszemu zakonowi, który mógł stanąć do boju przeciwko Husytom, i zamierza wezwać mistrza do wojny przeciwko tym kacerzom. Prokurator zapewnia mistrza, iż wszelkimi sposoby będzie się starał, aby papież nie wysłał wezwania. W końcu wzmiankuje, iż Cubant przedłożył ze strony kościołów Rygajskiego, Dorpackiego i Oselijskiego 233 artykułów inkriminacyjnych przeciwko zakonowi.

Z oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Szuflada II. N. 60. z datą: Rom in vigilia assumpcionis Marie XXX^{0}.

MCDV. *W Brześciu lit.* 8 *kwietnia* 1430.

Witołd przesyła w. mistrzowi wiadomość, jaką odebrał od króla Jagiełły, że Husyci zamierzają na pewno na Polskę napaść i jak na to odpowiedział królowi. Po wielkiej nocy Niemnem uda się książe do Kowna.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Als gestern bei vesperczeit sint uns des herrn koniges von Polan etc. briffe komen, die wir euch hirinne vorslossin senden. Ir werdet selber wol dirkennen, wie man den egenannten herrn konig gewislich warnet, das die Hussen binnen korcz sein reich angreifen welden, und was wir im poruff vorschrebin habin, des ein copien wir euch ouch hirinne senden, uff das,

das ir die gelegenkeit der loffenden czeitungen ouch wissin mochtet. Ouch als ir uns schreibet, wie das ir den ersamen pfleger von Barthen nu czu uns ken Garthen senden wellet, das ist uns lieb, und wellet wissen, das wir ab got wil am dinstag nach ostern die Memel uff dem wasser ken Cauwen wert czihen werden. Gegeben czu Berschi am sonabend vor Ramispalmarum. Anno etc. tricesimo.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister D. Ordens unserm lieben besundern frunde.

Oryginał pap. po pieczęci ślady widoczne; poniżej adresy: der konig von Polan hat im geschrebin wie Hussen meinen anczugreiffen das reich Polan, und wedir Witawds entwert doruff und sust eltichér articulus. Gekomen czu Marienburg am ostirtage. Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XVII, N. 73.

MCDVI. *W Tyrnawie* 12 *kwietnia* 1430.

Król Zygmunt opowiada Witołdowi, że niemyśli zgodzić się na żądania Husytów i udaje się do Niemiec. Prosi księcia, aby zechciał być obrońcą jego państw w czasie nieobecności, że on starać się będzie odwzajemnić to księciu gdziekolwiek tylko nadarzy mu się sposobność etc.; skarży się na króla Polski etc.

Also hat der Romische konig
dem grosfursten czu Litawen geschrebin.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, illustri principi domino Allexandro alias Wytawdo magno duci Lithwanie fratri et consangvineo nostro carissimo, salutem et fraterne dileccionis continuum incrementum. Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime! Expeditis litteris et responsionibus super scriptis nobis per Sigismundum Roth transmissis, venerunt ad nos barones, marchionatus Moravie pociores, de illis videlicet qui Hussitis adherent, cum quibus prope hanc civitatem nostram colloquium habentes im campo, nam ipsos propter interdictum hunc locum introire non mittebamus, nichil quod esset cum deo, honore et equitate extorquere potuimus. Sed ipsi quodam animo indurato nedum volentes a perfidia sua desistere, verum eciam dabant intelligere nos ipsorum heresi et signanter quattuor articulis, quod deus avertat, consentire debere, prout marchio Brandenburgensis et certi alii in Almania fecissent, ut ipsi dicebant, et tamen postea soli in dubio et fallacio [1]) inventi fuerunt, sic quod solum erant verba ad ventum et ridiculosa et nil finalis. Propter quod, nos iter nostrum inceptum continuare intendimus versus Alamaniam ad nostros et sacri imperii electores et alios principes, et speramus quod omnia bona pro utilitate christianitatis et comodo nostro et vestro ibidem succedent. Idcirco vestre carissime fraternitati regna et dominia nostra in absencia nostra fiducialissime comendamus, rogantes ex fervore intimo cordis nostri, ut si Poloni, qui se ad bellicos actus cotidie preparant, nescimus tamen in cuius spem, vel alii fortassis regna et dominia nostra vel ordinem Prutenorum conarentur invadere, quod extunc vestra fraternitas nobis et eisdem sit in auxilio et illud impediat iuxta posse et nos quoque et regna nostra vicereciproca, unacum ordine prenotato cui similiter desuper scribimus et mandavimus V^re^ F^ti^ totis viribus assistere, volumus contra omnes vos et dominia vestra molestare conantes. Et ultra ea, ubicunque constituti fuerimus, sive in Italia sive in Alamania, vestra memoria cordialis semper nobiscum

erit, et Vre Ftis negocia non minus quam nostra pro honore et fama eiusdem Vre Ftis diligenter dirigemus, prout der dei graciam cum honore et comodo omni tempore sencietis. Reliquum est quod addere volumus nec preterire valemus, qualiter noviter Werussius civibus nostris Wratislaviensibus novissime magna dampna intulit et opidum nostrum Awras hereditarium depredatus est, interfectis et deductis hominibus, qui factores tamen per nostros insecuti et apprehensi sunt reportato talione, qui eis ut credimus displicibilis esse debet. Demum Puchala, qui iuxta condicta coram vestram fraternitatem nobis Odram resignare debuit, cotidie prioribus peiora committit et adherendo hereticis facit ea que indicibilia sunt, habito favore de Polonia omnium rerum, qui se eciam in omnibus treugis quas heretici cum nostris ineunt non ultimorum [2]) sed principuum in ordine [3]) ponit. Demum dominus rex Polonie debebat revocare Saffranczonem de tenuta Lublaviensi, sed sua fraternitas de illo fortassis non bene grata nedum ammovit quin pocius sibi et multo plura, metas regni nostri Hungarie tangencia, gubernanda commisit, que tamen pavipendentes, solum ea de re illa describimus, ut vestra cognoscat fraternitas, quod nobis undique per dominum regem displicencie per effectum operis exhibentur. Offerentes nos ad Vre Ftis grata quelibet et accepta et litteras magistro ordinis Prutenorum sonantes petimus cordintime velitis eidem nostri intuitu celerius destinare. Datum Tirnauie feria IIII proxima ante festum Pasche; regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLIIII; Romanorum XX et Bohemie decimo.

Ad mandatum domini regis
Caspar Slik.

Współczesna pierwsza z rzędu kopia na arkuszu papieru. Arch. Król. XVII. N. 171.

1) l. falla = fallacia. 2) ultim. 3) przekreślone innym atramentem a poprawione numero.

MCDVII. *W Grodnie* 15 *kwietnia* 1430.

Witołd wyraża w. mistrzowi podziękowanie za to, iż przyrzekł mu, że bez jego radców niczego nie postanowi z królem Polski i za przysłanie artykułów, jakie Polacy mu przedłożyli; wyraża gniew z powodu zwłoki króla Jagiełły, względem prośb mistrza o pomoc przeciwko Husytom, której teraz sam żąda; udziela mistrzowi rady w jaki sposób ma odpowiedzieć na artykuły królewskie. Skarży się na postępowanie króla z Puchałą i gani poselstwo jego, które będzie sie starał zbyć równie obojętną odpowiedzią etc.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Am dinstage nehist geleden ist uns euwer einer briff komen, dorinne ir uns nuwe czeitunge und gelegenkeit schreibet [1]) wie uff der see iczundt steet czuschen dem herrn konige von Denmarkt und Henszesteten, und ouch wie der herre konig von Polan czu euch sein sendboten schicken welde etc. Von sulche euwer schrifte danken wir euch, und als nu am nehist vorgangen donrstage sint uns euwer czwene briffe komen und an demselbigen tage ist ouch der ersamer herr pfleger von Barthen czu uns komen, und noch dem als ir uns geschrebin habit so hat her uns ouch von euwerntwegen geworben, wie das ir mit dem herrn konige von Polan noch mit den seinen kein czusam-

pnekomunge noch kein beslissunge keinerlei sachen thun weldet ane uns und ane unser rete, des wir euch czumale groslich dancken und habin des ein gancze getruwe czu euch, went wir euwer und euwers ordens ganczer und gutter frundt sein, und in euwern sachen uns allewege gerne gemuet habin, und noch so wol als in den herrn Romischen koniges in unsern egen und ouch in euwern sachen unser pfleis gerne thun wellen, das sie under eins muchten geendt werden [2]). Und noch dem als ir uns die artikel beschrebin gesandt habit, die des herrn koniges von Polan sendebote an euch geworbin habin, den ir uff ire botschaft noch keines geantwirt habit, bis das wir euch binnen der czeit schreiben adir entpiten muchten, wie wir uns mit des egenanten herrn koniges von Polan boten scheiden werden, das ist uns gar lieb, und wir euch des groslich dancken. Wenn ir mogit selber merken, wie das der egenante herre konig ouch mit seiner antwert uff euwer briffe und uff euwer beger so lang vorczogen hat; [3]) czum ersten, her schreb euch, wie das her euch doruff vorschreiben welde, wenn her czu uns ken Lithauwen qweme; und do her czu uns qwam, und wir in dorumme vormanten, do vorczog hers abir bis czu den herrn ken Jedlna, und do her czu Jedlna was uff nehist vorgangen vastnacht, do hissen wir unserm schreiber Bartholomeo in dorumme vormanen, das her euch doruff vorschreiben welde als her uns vorheissen hette. Des wolde her bis hieher nicht thun, bis das im die czeitunge qwomen, das die Hussen sein landt angreifen welden und auch das her iczund mit uns czwetrochtig ist, und denselben seinen briff, und auch unser antwert wir euch gesandt habin und dorumme allirerst entpott her euch das her euch helfin wil weder die ketczer, went im selber das not thut. Und vor hat her is so lang vorczogen, und nu begerth her selber ouch von euch helfe wedir sie, ap im das not wirt sein, als man in ganczlich wornet. Und ouch hat her von uns wedir sie hulfe begert, und was wir im doruff vorschrebin habin, das habit ir selber in der copien unser briffe wol geseen. Is das wir alhie mit den seinen der [4]) allirsachen ein gutte ende nemen werde, so welden [5]) wir im gerne uff die ketczer helfen, als sich das wol iclichem gutten cristen czemet czu thun. Wirt abir czwuschen uns nich gutte ende werden, wie thuchte uns denne, im irkeine hulffe czu thun, adir in sein landt mit unser folke czu czihen, sindemale wir mit im nicht fruntschaft hetten. Sundir ir moget im wol doruff antwerten, wenn ir werdet im wellen uff die ander artikel antwert gebin [6]), die ir wol durch einen adir czwen euwir gebittiger thun mogit, das ir im helfen wellet, und das her ouch euch helfin sulde, ab euwer lande von den ketczern ouch angelanget werden, went im euwer hulfe und sein ouch wol nutcze weren, daz sich die ketczerei vort nicht meren sulde. Vort als her begeret, das ir im durch euwer sunderliche botschaft czu wissen thun sullet, ab ir den ewigen frede feste halden wellet etc. [7]). Doruff mogit ir im wor entpitten, wie das ir den ewigen fred in allen stucken, puncten und artikeln, gerne halden wellet, und das her in ouch halden welde unvorrucket, weld her abir mit euch czusampnekomen adir irkeine teidinge und vorbindunge [8]) machen, so mogit ir im wol antwerten, wie das der ewige frid were von uns allen dreien undereins gemacht und vorschrebin sowol von dem herrn konige, von uns und ouch von euch, also das euch nicht wol fuget ichts czu beslissen adir mit im czu teidingen ane uns adir ane unser rete. Sunder sulde irkeine tag adir beslissunge von nuwes werden, das das bei uns ader bei unser reten und mit unsirm wissen geschege [9]).

Ouch als her euch entpoten hat, wie das her dem Puchalen [10]) Bromburg und sust was im gegebin hat wider genomen hette noch des herrn Romischen ko-

niges und ouch unserm begere, sintdemole her die Oder dem egenannten herrn Romischen konige nicht reumen wolde, etc. Wir habin dorinne czwerleie gedencke, her hat im leichte dorumme das genomen, durch der luthe wille, und in dort gelossin, ab her sein dorte wurde bedorffin das her in do hette [11]), und das dogen (!) in konigreiche mag her im wol wedergeben, wenn her wil. Wenn worumme hat her is im lange nicht genomen, das her im hie in konigreiche dorumme gegebin hat, das her die Odir dem herrn Romischen konige ingebin und abetreten sulde. Sundir her hat is vorczogen bis hieher, und nu schreibt her, das her im Bromberg genommen hatte, als ir is wol in seinem briffe gesehen habit, den wir euch gesandt habin [12]). Ouch wellit wissen das des herrn koniges czu Polan etc. sendboten czu uns am grunen donnerstag czum essens qwamen, und als gestern habin sie uns ire botschaft geworbin [13]) die doch uff unser beger und uff die artikel keinen redlichen bunth hatten, also das wir alhie mit in keine ende in den sachen werden haben. Und wir wellen in uff ire botschaft gelimplich und czemlich antwerten, und under des wir wellen uns dorczu schicken und wirt uns die koronunge czugehen und sie uns dorumme anefechten wolden, so musten wir uns kegen in weren. Und sust ander sache, wie sich alhie dirlouffin sint, wir wellen euch allesampt, bei dem ersamen pfleger und Vochs clarlich empitten und irczelen. Gegebin am osterobende czu Garthen. Anno etc. XXX°.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister Dutsches Ordens unsirm besundern lieben frunde

Oryginał na arkuszu papieru po drugiej stronie 18 wierszy z góry zapisanych; po pieczęci ślady widoczne. Powyżej adresy: Gekomen am donerstage noch ostern czu Marienburg im XXXten iore. Archiwum N. Z. w Król. Szuflada XVII. N. 195.

1) na boku tą samą ręką i atr.: am donrstage vor ostern von nuwen czitungen. 2) na boku von den artikeln. 3) na boku: von der vorczogunge. 4) na boku: wirt wyter ein gut ende treffen. 5) przekreślone. 6) na boku: was der meister entwerten sal. 7) von dem frede. 8) na boku: von der vorbidunge. 9) koniec pierwszej strony listu. 10) na boku: de Puchala. 11) na marginesie entczogen 12) od ouch wellit, czarniejszym atramentem lecz tą samą ręką. 13) na marginesie: von des koniges sendboten.

MCDVIII. *W Grodnie* 16 *kwietnia* 1430.

Witołd odsyła w. mistrzowi kopję listu, jaki od króla Jagiełły otrzymał i radzi się, czy należałoby mu udzielić pomocy królowi w razie napadu Taborytów na Polskę czyli też nie.

Alexander andirs Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Als nu die briffe allerete geschrebin worden, so qwam uns hute fri des herrn koniges czu Polan briff, den wir euch hirinne vorslossen senden. Ir werdet selbir wol vornemen, wie her uns schreibet, das die Thabor [1]) mit heresmacht iczund nicht mer deene drei meilen von den grenczen seines landes werden. Ap is also ist, das werdet ir selber dirfaren, und man sagit, wie das der Taborn alle hauptluthe bei dem herrn Romischen konige czu Presburg nuwelich gewesd weren, und das sie von dannen gerichte uff das reich czu Polan czoegen. Und der herre konig bittet uns umb hulfe wider die selben ketczern, und mit uns noch nicht eins worden ist, und ir io selber wol wisset, went wir is euch vor hoffte (!) empoten und ouch geschrebin habin, wie das der

herre Romische konig alle seine sachen und schelunge czu uns gelossin hat, und noch hutis tages gerne lossin welde, und alle die seine obirsten herrn und rate als der von Cile cardinalis und grossgroffe uns ire sundirliche briffe geschrebin habin, mit pfleisse bittende, das die sache und czwetracht czwuschen irem herrn dem Romischen konig und czwuschen dem herrn konig von Polan czu uns nemen welden, das ein arges dorus nicht entsteen sulde, und der herr konig czu Polan wolde des mit nichte nicht uff uns komen; went her [4]) her uff uns doselbist gelossin, und noch unserm rate gegangen, is were leichte dorczu nicht komen, als man nu horet, das leder geschan und komen sal. Dorumme wir bitten euch wellet uns raten [2]), ab wir im halfen sullen wider die ketczer adir nicht, sint demale her uns so nedert und beschamet und vor sein eigen habin welde, als wir euch vormals dovon geschrebin habin. Und von der und sust von andern sachen werden euch der herr pfleger und Vochs wol undirweisen, die wir morgen selben von hinne abrichten wellen. Gegebin czu Garthen am osterntag. Anno etc. tricesimo.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauel von Rusdorff homeister D. O. unsirm lieben besunderen frunde.

Oryginał ze śladami po pieczęci na kartce papieru. Powyżej adresy: Gekomen czu Marienburg am donrstage noch ostern, im XXX iore. Archiw. Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 66.

[1]) na boku: Die Taboriten drei meilen von ger grencze. [2]) na boku: Rex Polonie noluit. [3]) na boku: Man sal em rathen. [4]) sc. were.

MCDIX. *S. L. około 20 kwietnia* 1430.

Zygmunt opowiada Witołdowi o napadzie Husytów na Węgry i odparciu tegoż, o obrotach Prażan i Zygmunta Korybuta, tudzież Bolka młodszego ks. Opolskiego — co wszystko spowodowało opóźniony jego wyjazd do Norymbergi, który dopiero teraz przedsiębierze.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, illustri principi domino Alexandro alias Wythawdo magno duci Lithwanie etc. fratri et consangwineo nostro carissimo salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime. Post totalem expedicionem et recessum familiaris vestri Sigismundi Roth, per quem V^re F^ti super singulis litteris nobis per eundem apportatis realiter respondimus et demum emergencia negociorum nostrorum tunc clare descripsimus fortassis quinta die Thaborite Bohemie, ultra tractatus quos illi de Moravia nobiscum habuerunt, de quibus eidem V^re F^ti prius eciam in scriptis nostris noticiam dedimus, regnum Hungarie, nobis in promissis et in verbis eorum confidentibus, fraudulenter intrarunt, et incipientas vastare [1]) incendiis, nullo tamen fortalicio penitus expugnato. Tandem per gentes nos^tras quas ad impediendum et vallandum [2]) eosdem miseramus, que [3]) eosdem per novem dies et noctes sine intermissione subsequentes et omni hora ad faciem ipsorum constitute exercendo scharmicias et bella parcialia, tandem manu valida et potenti brachio de finibus regni nostri viriliter sunt expulsi. In quibus quidem conflictibus de inimicis tam in ore gladii quam ignis voragine permulti sunt occisi interemptique, insuper quoque et plurrimi ipsorum capitanei mortui remanserunt. Et quemadmodum ab eorum captivis quos habemus audimus, et ipsimet fatentur, quod in nulla umquam provincia, interim quod gverras duxerunt, cum tanto ipsorum dampno scandalo et incommodo

sunt tractati. Nostri autem per dei graciam felices habuerunt successus et paucissimi quidem et parve condicionis homines in ultimo agressu remanserunt, dempto solo Steffano filio Bani de Vllako barone et bano, qui si non fuisset occisus dampnum nostrum nullius penitus existimationis fuisset, et si Vre Ftis emuli aliter conarentur suggereve Vre Fti illis non credat, sed hec facta profecto sciat cum honore nostro et utilitate ac incommodo inimicorum permaxime favente domino successisse. Et quamquam iidem Thaborite cum illis de Moravia se quanto forcius potenter [4]) congregarint et expectaverintque Pragenses et alios, precipue tum illos qui in Slesia vastaverunt tum quibus Sigismundus Coributhi et Puchala transeunt et non modia dampna principibus et aliis fidelibus nostris irrogarunt multosque sibi attraxerunt; confederantes sibi ducem Bulkonem de Oppolna iuniorem, qui fidei sue immemor se ad ipsorum dedit perfidiam, et effectus hereticus ipsisque conmicans dirius quam ipsi heretici se ostendit operis per effectum; muniminaque plura fortalicia obtenta gentibus prefati Sigismundi et puris Polonis ut terram nostram prefatam adhuc dampnosius valeant ad destruccionem deducere, que omnia ut non ambigimus iam dudum ad Vre Ftis noticiam clarius devenerunt, tamen destructis ipsorum equis et vulneratis ipsis per gentes nostras, Thaborite versus Bohemiam redeunt, Moravis et Pragensibus penitus segregatis. Et sic iam facta regni nostri bona disposicione et ordine dato iam cum honore per dei graciam ab hinc recedere possumus. Et hec fuit causa retardacionis nostri exitus versus Nurembergam, ubi diu constituti fuissemus, si nobis ipsorum hereticorum bone oblaciones [5]) et demum eorundem invasio non obstitisset.

Kopia na pap. bardzo nieczytelna w Arch. Król. N. Z. Szuflada VIII. 139.

[1]) fastare w kopii. [2]) w odpisie: fallandum. [3]) po que stoi qu. [4]) potanter w odpisie [5]) w kopii oblacionis.

MCDX. *W Rzymie* 21 *kwietnia* 1430.

Prokurator zakonu donosi w. mistrzowi, iż przedstawiając papieżowi, aby nie wzywał zakonu do podjęcia wojny przeciwko Husytom, następne przedłożył artykuły: Nasamprzód, że kraj zakonu zadaleko od Czech położony aby mógł sposobnie wieść wojnę a do tego jest spustoszony i spalony. Powtóre, że byłoby dla zakonu rzeczą niebezpieczną wyciągać z kraju na daleką wyprawę, gdyż mógłby podczas tego który z sąsiadów uczynić poddanych zakonu swymi niewolnikami, a poddani zakonu obawiając się tego, nie posłuchaliby wezwania; wreszcie że król Zygmunt oparłby się temu, aby zakon miał się mięszać w sprawy czeskie, gdyż wiadomo Ojcu św. że niektórzy królowie i książęta „sich undirwinden wolden die ketczer undirczudrocken und vorstoren, doch so wolde der Romische konig sein folborth ni dorczu geben, vil weniger wurde her is thun unserm orden". Prokurator prosi o zdanie mistrza ażali dobrze bronił sprawy zakonu i o radę, według której mógłby sobie na przyszłość postępować.

Oryginał w archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada II. N. 89 z datą: Rome freitag vor sente Jorgen 1430.

MCDXI. *W Wilkii* 4 *maja* 1430.

Witołd ponawia w. mistrzowi przyrzeczenia, które przez posłów zakonnych ustnie przekazał poczynić.

Alexander anders Wittawdt
von gotes gnaden grosfurste czu Littouwen etc.

Erwirdiger liber herre meister, unser liber besunder! Euwern briff, der als gestern in unserm hoffe vier meilen nedir Cauwen gelegen, wart gebrocht und uns geentwurt, haben wir wol vornomen. In dem briffe ir schreibt uns danckende, dorumme das euch der ersame pfleger von Barthen und ouch Fochs euwer und unser diner gesagit haben, wie das wir unser sache nicht enden wellen, ane des herrn Romischen etc. konigs, und ouch ane euwer sache, und wie wir wellen euwer und euwers ordens frundt bleiben dieweile wir leben etc. Wisset herre meister, das das also in der warheit ist, und wir wellen das mit gotes [1]) hulfe getruwlich halden, und hoffen gewisslichen, das wir ouch an euch ein ganczen frundt haben, und desgleichen euwir erwirdikeit frundschafft werden wir ouch finden. Gegeben in unserm hoffe Wilkye genannt am donnerstage sancti Floriani. Anno etc. XXX⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff h. D. O. unsirm liben besunderen frunde.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci. Poniżej adresy: Gekomen czu Marienburg am mitwochen noch iubilate im XXX iore. tj. 10 maja. Arch. Król. N. Z. Szufl. XVII. N. 64.

[1]) guter w oryg.

MCDXII. *S. L.* 14 *maja* 1430.

[Redewicz] poseł zakonu przy dworze kr. Zygmunta donosi w. mistrzowi, iż Witołd kazał posłowi swemu Bartłomiejowi oskarżyć cały zakon a szczególniej Inflancki w sprawie biskupów tamecznych przed królem Rzymskim.

Hochwirdiger gnediger liber her homeister, mein undertenig willigen gehorsam mit demutiger dirbittunge all meins vormugens, wisse ewer hochwirdikeit czu allerczeit berait. Gnediger herre! Es ist kumen bei dreien tagen czu meinem allergnedigsten herrn Romischen, Hungrischen etc. kunige, des herrn grosfursten diner mit nomen Bartholomeus, und hat seinen K. G. furbracht einen brieff, den der grosfurst demselben Bartholomeo ken Nurnberg gesant hat, in welchem demselben brieffe gar schaff und widerwertig und wol halb klagende wort wider euwer gnaden, den meister von Liffland und unserm ganczen orden anrurend, lesent gehort sein, in was [1]), als hernach geschriben stet.

Item Bartholomee du solst sagen unserm bruder dem Romischen konige, das der meister von Lifflant mit macht, wider einen hinderganck vierundczwainczig gesworner richter czwisschen im un den bisschoffen von Riga, Dorwet, Osell umb alle gebrechlikeit, die doch hingelegt und das maister [2]) entricht[et] sunder etliche an den heiligen vatter den bapst czu underweisen geschoben waren, sich mit hergeczogen in das stifft czu Oselln, slosser, stete, dorffer wider solich machtig compromisse, darinnen nichtis geschont des heiligen vatters des babstes nach unser, als uns sein heilikeit denselbigen drein stifften fur einen tutoren gegeben, mit vil ubler [3]) gewunnen und betwungen hat, und auch die anderen bisschoffe noch in

grosser sorge ein solich unrecht, des sich derselbige Orden nicht schampt czu thun, auch uber si czugeschechen. Dorumme besunder lieber Bartholomee wolstu anligen unserm bruder dem Romischen konige, dem hochmaister und dem maister von Liffland czu schreiben, gebittende, die egedachten bisschoffen mit iren landen solichs unrechts czuerlassen, und bei gleich umb rechts durch die obgeschriben vierundczwainczige richter, und wir [4]) als ein tutor von dem heiligen vatter dem babste, inen gegeben, bleiben und behalden werden.

Gnediger meister! Wiewol euwer gnaden mir vor etwas, und doch so hefftig nicht, allein anrurende den bisschoff von Oeselln, von der sach geschriben, und ich das fiir meins herrn K. G. gebracht und in guten glimphen, darin sein K. G. gnugsam was gefugt hatte, so hab ich doch disen gesanten briff des grosfursten, unwissende dem Bartholomeo, wiewol derselb brieff noch wolherter in seime laut ist, selber uberlesen. Hirnach wisse sich euwer gnad czu richten. Auch gnediger meister, so hat mein gnediger herr der Romische konig ein solchi schrifft und werbung daruber von dem Bartholomeo gar swarlich, nicht in widerwertikait sunder in gnediger mitleidung durch sulche newannemung des grosfursten czu herczen genommen, und spricht sein gnad, hette man ein solchs nicht kunnen umbgen, das doch die sach getrieben weren, das man ein solichs durch pesern glimphen hette mugen aussachen [5]). Auch weisz ich mich durch kein antwurt noch solicher abgesaczter schrifft hiraus czu richten, jedoch so ist mein ratt, da werde gesant ein vornemlich heimlich botschafft ken Nurnberg, und das durch dieselbe botschafft alle geschicht der sachen gruntlich, nichtes nicht verbergende, an mein herrn den konig gebracht und doriiber, wie man sich in der sach hinfiir halden sulle, seiner K. G. ratt gebetten werde. Auch [6]) als ich euwer gnaden vormals offt geschriben hab, ein diner czusenden, das lass ich nu anstehen als lang, uncz [7]) meins herrn gnad aus dem land czewcht. Auch, gnediger herr meister, ich hab ew. gn. gar vil briffe gesant, sint herr Lubichawer negsten von mir geczogen ist, etlich durch Littaw, etlich durch Polan, etlich durch die Slesi. Ich weis nicht, ob si ewern gnaden kumen, wenn mir wirt selten antwurt geschreben. Ich hab euw. gn. drei briffe gesant von man und stet wegen der Newen Marke. Auch gnediger meister dewcht mich wolczeit sein, euw. gn. bedacht mitsampt euwern gepitigern, durch was wege und wie die privilegia uber die Neuwen Marke czu euwern handen komen mochten, wann wir sein allsamer totlich. Ich hett si vor langer czeit dem meister Tewtscher land czugeschickt. Ich wil si czu keins mans hant an geheiss und gebot euw. gn. antwurten. Ich hoffe si gen Nurenberg wol czu schiken, ob das euw. gn. will ist und mir das in kurcz czu wissen wirt. Gnediger hochmeister! Meiner gnedigen frauwen der kuniginne vatter, graff Herman von Cili, enpewt euwern gnaden dinstlich frewntschafft und alles gut, und lett euwer gnaden bitten, ob graff Vdlreich von Cili seines sunes sun, der nu in Granaten [8]) umb ritterschafft geczogen ist, gen Prewsen kumen wirt, ir wellet demselben graffen Udlrich gutten willen ob er gen grossen Nawgraden czihen wolde mit gleit und ander handlung beweisen. Auch bittet der egedachte graff Herman von Cili, euwer gnaden well im etlicher gutter falken bei demselben graffen Vlreichen senden. Er spricht ouch, man hab seim vatter und allen sein vorvordern als lange, als unser orden hat gesessen in Steyern und in Kernten iarlich falken gesant, dorumme si auch getrew schirm unsers ordens gewesen sint in denselben landen. Auch wisse euw. gn. das er ein ganczer getrewer furderer ist unsers ordens. Gnediger maister! so sich so gefallen hat, das ich euw. gnaden

geld bei meins herrn konige hoffe nicht enczere, und doch euwer gn. und der maister von Leyfflant mein hart bei disem hoffe enperen mugen, und doch nu der werlt louff also gestalt ist, das man durch Gebhart Allafancz [9]) bei den grossen herrn, wer icht mit in czu schiken hat, durch ir heimlich rette vil sach enden [10]) mag, so wundirt mich, das euw. gn. hant so kurcz in den czweien gen mir ist, das weder Gebhart noch Allafancz mir von euw. gnaden meinen bewtel nicht beswerten. Dewcht aber ew. gn. das ein sulchs meiner sele schedlich werde, so nenne wirs pometko [11]) also von euwer gnaden: ein gute schawen [12]) und ein guten kywir, von dem meister von Leyfflant: einen guten wolgewagsen sanfftrauenden [13]) hengst und czwen furdergute hab ich wind [14]), die ich ie haben mus, wann mir der Turkisch keiser czu czwen malen umb solich hunde geschriben hat. Ich mein auch ein solichs geschech muglich, wenn ich es doch wol verdinen mag, und ob die notturft so gros bei mir nicht en ist, auf das, das doch derkannt werde, das mein nicht vergessen sei, so tele mir je die ere sanffte von ew. hochwirdikeit, der ich mich demuticleich pefelch und die der almechtige got in wolfart geruch enthalden czu langen begerten czeiten. Gegeben czu Schinthaw am suntag nach Stanislai in dem jare etc. XXX⁰.

[Bez podpisu.]

[Adr.]: Dem hochwirdigsten herrn herrn Paweln von Ruesdorff hoemeistern D. Ordens.

Oryginał na arkuszu papieru we dwoje złożonym, którego dwie pierwsze strony całkowicie trzecia w $^1/_3$ zapisana. Powyżej adresy współczesną ręką: Redwitczer. Macht. Poniżej: Gekomen czu Dolstete am fritage noch Corporis Christi im XXX iore, eine copie ist dorinne. Archiwum król. N. Z Szuflada: Varia N. 101. Kopii niema przy liście.

1) sc. weise. 2) sc. meiste teil. 3) widocznie opuszczone handlunge. 4) sc. uns. 5) sc. austragen. 6) Odtąd innym atramentem większem pismem lecz tą samą ręką. 7) sc. bis. 8) sc. Granada 9) sc. Alfons. 10) sc. ausrichten. 11) sc. pamiątka. 12) sc. szuba. 13) trabenden. 14) habichthunde

MCDXIII. *W Rzymie* 17 *maja* 1430.

Prokurator zakonu donosi w. mistrzowi, iż usprawiedliwił przed papieżem zakon z powodów, dla których tenże w żaden sposób nie może zbrojno wystąpić przeciwko kacerzom czeskim, że kardynałowie chcieli wesprzeć zakon sumą 180,000 dukatów, aby tylko wiódł wojnę, ale [Branda] Placencyjski, który jest protektorem Polaków, oparł się temu, twierdząc, że zakon użyłby pieniędzy tych do wojny z Polską, miasto ich użyć przeciwko kacerzom. Mówiono tu, jakoby król Polski miał oślepnąć, inni zaś jakoby miał nawet umrzeć, dalej że królowa Duńska umarła a kacerze mają wydać wojnę Prusom; Turcy napadli na dzierżawy Weneckie i do Sklawonii, zajęli Zalunicz i Gallipoli, w końcu że Florentczycy wojują z Luką.

Z oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Szufl. VIII. N. 60. z datą Rome XVII mai anno XXX⁰.

MCDXIV. *W Kownie* 20 *maja* 1430.

Witołd odsyła w. mistrzowi listy króla Zygmunta doń pisane i daje kredytywę Vochsowi w sprawie ich wspólnego zjazdu, który ułożyć mają.

Allexander anders Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger liber herre meister unser besunder frund! Als gestern czu euch unser brif geschreben was, do qwam czu uns hewte Sigmund Roth unser diner mit briffe von herren Romischen etc. konige mit sampt dem thuchtigen Vochse unsern und euwirn diner. Und als wir die briffe sogen das sie vorslossen woren, das ir sie nicht hattet offgebrochen etc. das was uns von euch czumal leit, und bitten euch sunderlichen, das ir alle ander briffe, die von herren Romische etc. und Polensche konig und von anderswo an uns geschreben werden, das ir wollet offbrechen und obirleszen. Darumb senden wir euch alle die briffe und die copien die in den briffen vorslossen woren bei den unsern briffe, und bitten die alle briffen von euch uns wedir czu senden. Und dem herrn konige von Polen senden wir der briffe noch ir usschriffte nicht, sunder wir schreiben im kurcz, des wir euch ein copien hirinne vorslossen senden, went wir haben im so vil unsers rates, das her mit dem herren Romischen konige were wedir die ketczer eintrechtig, geschreben, das wir itczunt nicht papir haben im so wil czu schreiben, und her vorschreibet uns nis nichten [1]) wedir. Und bitten euch den brif wellit czu dem herren Polnischen etc. konige der im geschreben ist vort czusenden. Ouch von der czusampnekomunge euwir mit uns etc. der egenante Vochs wirt euch dovon wol underrichten, dem ir in den sachen wollit glewben volkomlichen als wir mit euch muntlich redtten. Gegeben czu Kauwen am sonobende neheste vor czu hemellvort unsers herren Jeshu Christi, in dem XIIII[c.] und XXX iore.

[Adr.]: Dem erwirdigen herren Pauwel von Rusdorff h. D. O. unsirm l. b. frunde etc.

Oryginał pap. po pieczęci ślady widoczne. Poniżej adresy: Gekomen czu Brandenburg am mittwoche nach cantate im XIIII und XXX iore mit Foschen. Archiw. Król. N. Z. Szufl. XVII. N. 65.

[1]) nys nichten, sc. gar nichts.

MCDXV. *W Gąbicach* 14 *czerwca* 1430.

Król Polski pisze do Witołda; że go wprawdzie uwiadomił w. mistrz o zjeździe celem załatwienia sporów pomiędzy królem a wielkim księciem, na którymby i mistrz miał być obecny, że jednakowoż on wolałby zjazd ten z samym tylko księciem odprawić, uprasza go również aby napomniał bawiącego na jego dworze ks. Kazimierza Mazowieckiego, iżby nieomieszkał w oznaczonym terminie złożyć hołdu.

Wladislaus dei gracia rex Polonie etc.

Magnifice ac illustris princeps frater noster carissime! Venerunt ad nos pridie duo commendatores videlicet Dzirgouiensis et Thorunensis, missi per magnificum dominum Paulum magistrum Prussie generalem, compatrem et amicum nostrum dilectum, qui retulerunt nobis ex parte sui, quomodo ipse magister de consensu vestre fraternitatis quandam convencionem prelatorum et baronum nostrorum concluserit cum prelatis et baronibus vestris in Neschova, duabus septimanis post festum sancti Johannis baptiste proxime celebrandam, ita quod consiliarii nostri starent in Neschowa et vestri in Thorun, velletque idem magister huiusmodi convencioni personaliter eciam cum sui[s] consiliariis interesse ad tractandum super

differenciis inter nos suscitatis. Carissime frater maluissemus has differencias soli cum vestra fraternitate componere, sicut soliti fuimus ab antiquo, sed ex quo fieri non potuit, annuimus et consensimus in convencionem huiusmodi et e vestigio significavimus prelatis et baronibus nostris tam de terra Maioris Polonie quam eciam de terra Cracouiensi, quod ad diem conclusum omnino venirent. Ceterum scripsit nobis vestra fraternitas, quomodo quidem Jakubowsky equos et arma pro duce Sigismundo in Cracouiam comparasset etc. Est vero frater carissime quod ita fa ctum est, et nedum equos comparavit verum eciam plures pixides et salvitrum deduxit, sed testis est nobis altissimus, quod sine scitu et voluntate nostra hec acciderunt. Commisimus enim capitaneo nostro Cracouiensi, ut de huiusmodi negociis plus solito vigilaret et quia idem capitaneus, pro quo vestra petivit fraternitas, coram vobis iuravit fideliter servare in omnibus [1]) et de periculis que imminere possent curam habere diligentem, velit igitur vestra fraternitas consulere quid cum ipso facere pro huiusmodi negligencia debeamus. Noveritis eciam vestra fraternitas quomodo nobis existentibus in Juniwladislavia venit ad nos domina ducissa olim Bolkonis Mazouie cum filio suo, que litteras super certis terris et dominiis coram nobis producere debuit et tamen non produxit ex aliquibus causis que sibi racionabiles videbantur; cui terminum assignavimus in Lanciciam ad nos veniendi cum eisdem et ad faciendum per filium suum homagium, quod de iure facere obligatur. Insuper frater carissime, dominus Kazimirus dux Mazouie nepos noster apud vestram fraternitatem est, qui eciam omagium fidelitatis sicut ceteri fratres sui nobis facere debuit et hucusque non fecit. Petimus igitur vestram fraternitatem ex affectu, quatenus ipsum adhortari velitis quod veniat et iuxta consvetudinem iuris faciat que erunt facienda in termino prefato Bolkoni assignato; propterea copias litterarum ducum Bernardi de Oppol et Albi vestre fraternitati dirigimus presentibus interclusas, ex quibus cognoscere poterit vestra fraternitas quomodo negocia in presenciarum se habent inter prefatos principes et Thaboritas. Mittimus eciam litteram Mikithe nobis scriptam per vestram fraternitatem veniendum, super qua qualiter eidem debeamus respondere, nobis fraterne inscribatis. Porro pridem nobis vestra scripsit fraternitas, quomodo non haberent tutum transitum nunccii serenissimi principis domini Romanorum et Hungarie regis per dominia regni nostri, de quo, uti scribit vestra fraternitas, prefatus dominus Romanorum rex causatur. Frater carissime, nunquam hiis temporibus ad nostram pervenit noticiam, quod alicui suorum nuncciorum aliquid fuisset illatum impedimentum seu molescia, quinimmo audivimus quod continuo et quociens eis placet vadunt per regnum nostrum et revertuntur. Datum in Gambicze feria quarta in vigilia corporis Christi. Anno etc. XXX.

Współczesna kopia na kartce papieru w arch. N. Z. w Król. Szuflada XXIII. N. 11. Z niedokładnościami u Raczyńskiego Cod. dipl. Lith. str. 342.

[1]) sc. fidem.

MCDXVI. *W Oszmianie* 15 *czerwca* 1430.

Witołd ofiarowuje pomoc w. mistrzowi, w razie napadu Husytów, którego spodziewa się, i posądza Jagiełłę o traktaty i łączenie się z Hussytami przeciwko sobie i zakonowi.

Alexander andirs Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herr meister! Als wir geschrebin habin, wie uns der herre konig von Polan uff unsere briffe nisnichten vorschreibet, nu wellit wissen das ane tag geschehen ist, czu uns komen seine bote mit briffen, in den her uns auch uff unsere briffe und uff alle artikel die wir im wol luter usgeschrebin hatten, und nemlich, wie die ketczer und des Puchalen und Sigmunds diner ken Polan reiten ungehindert und kouffen pferde und andere nottorft, uff alles das slechtzs [1]) alles hat her uns keins vorschrebin, alleine her sandte uns die briffe grade uff ein gelechte und uff ein geschimpe, als ir das selber wol werdet vornemen us demselbigen seinen briffe, den wir euch mitsampt der copien unser antwirt im doruff vorschreiben hirinne senden vorslossen. Und derselbige bote hat uns gesagit, das der marschalk Zaramba were von uns czu im komen ocht tage vor wenn der bote usrette, und unser briffe woren czu im gebrocht ee der egenannte marschalk czu im komen was, und also wir vornemen nicht andirs, went das her der egenannte herre konig unser itczunt slechtcz keins und vornicht achtit. Und als her uns ouch vor alle wege pflegte czu schreiben, wie das die ketczer welden sein landt angreifen und wie sie im drohen, des schreipt her allis iczund nicht, und also vormutten wir uns, das her leichte mit denselbigen ketczern iczundt etliche teidinge habe adir spreche und dorumme duncket is euch geraten sein, went wir wellen in allen sachen mit euwern rate thun, wir wolden iczund unsern luthen, die in ferren landen sein, gebitten, das sie iczundt uff woren und czogen neher czu uns ken Lithauwen, das wir bereit muchten werden; is das der egenannte herre konig uns angreifen welde adir den ketczern wurde gunnen bei seinem reiche neben adir nahe, umb do, uff euwer lande czuczihen und euch anfechten, das wir muchten denne euch deste rischer czu hulfe komen. Und welche wege wir denne mit unserm here czihen sulden, adir uns duncket, das uff Licke were beqwemste, allein das am grasze nicht gebreche, went wir nicht ein clein macht werden haben; und ab wir denn ouch in eigener persone czihen sullen adir unser macht senden, wie grosse, adir wie viel, adir in welcherlei mosze, und ab ouch unser etliche luthe us verren landen nicht muchten czu czeiten komen, ab ir den wellit hie us Lithauwen und ander luthe und Tatharn die wir hie nahe bei uns habin, das wir euch die wurden senden, das wellet uns alczumale vorschreiben. Went wisset das in der worheit, das wir euch nicht wellen dirlossen in keinerlei weise. Sundir wir wellen euch getruwelichen ane fare und ane list helfen und beisten. Ouch sintdemale der ritter Czolke nicht hat gethan alls einer vromer man, went her hat gerethen in Dutsche lande czu den herrn kurfursten von des herrn koniges von Polan wegen in botschaft, und hat in vorantwirt, das die Polan nicht reithen den ketczern czu hulfe etc. und das hat her unrecht vorantwirt, wenn das ist offinbar vil luthen, das io die Polan reiten den ketczern czu hulfe, und ketczer reiten wedir in Polan und kouffin pferde, harnasch und was sie bedurfen, und dorumme duncket uns gut sein, is das ouch euch duncket gerathen sein, sindemale derselbe Czolke also gethan hat, so wellen wir uff in offinbaren, das, das her uns gesagit hat, wie das Hannus Stangeberg im hatte gesagit, das her mit dem kumpthur von Thorun dem herrn konige von Polan von euwerntwegen hette gesagit, wie das wir vor euch des herrn koniges von Polan kinder hetten beschamet und gelestert, und dorumme das wir vorware wissen, und euch des volkumplichen getruwen,

das ir des czu dem egenannten herrn konig nicht entpoten habit, wolden wir uff den egenannten Czolken sulche lige offenbaren, und doruff wellit euwern rath und willen uns vorschreiben und wir vorsehen uns, das derselbige Czolke mit Hannus Stangeberg musten fechten, is das wir das offenbaren werden. Gebin in unserm hoffe Oschmyana am tage corporis Christi. Anno domini etc. XXX⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pa[wel] Rusdorff. h. D. O. u. l. b. frunde.

Oryginał na ark. papieru, po pieczęci ślady widoczne. Poniżej adresy: Gekomen mit copien dorinne am mittwoche infra octavas corporis Christi im XXXten jore; innem zaś pismem: Responsio est facta in vigilia Johannis baptiste eodem anno etc. Arch. król. N. Z. Szuflada XVII. N. 71.

[1]) schlechtsch używane w pospolitej mowie u ludu zamiast: schlechthin.

MCDXVII. *W Kościanie* 16 *lipca* 1430.

Król Jagiełło oznacza termin (26 lipca) i miejsce, w którem komturowie Toruński i Swięcki zjechać się z nim mogą.

Raczyński C. d. Lith. p. 340—342.

MCDXVIII. *W Mołodecznie* 20 *czerwca* 1430.

Witołd oznajmia w. mistrzowi, iż wysyła doń swych posłów, którzy wraz z posłami w. mistrza mają być obecni na zjeździe króla Jagiełły z mistrzem w Toruniu.

Alexander alias Witawdus
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen.

Erwirdiger herre meister! Als wir den Polleschen herrn unsern briff gesandt hattin, des wir euch ein abeschrift hirinne vorslossin senden, so wart uns euwer briff gebracht, in dem ir schreibet, wie das der herre konig von Polan gutwillick ist, und hat uffgenamen czu halden von sinte Johannis tag baptisten obir XIIII tag etc. So wellet wissen, das wir noch dem, als wir is mit euch geredt habin, went wir ungerne andirs thun went das unser wort sal allewege mit gotes hulfe ein vorgang habin und nicht czurucke gehen, wir wellen euch die unser sendeboten uff den egen[anten] tag ane zumen senden. Und wir hetten gerne den strengen woye[wo]d Gedigold dorczu gesant habin, sunder her ist czumale kranck uff seine beine. Ouch wir hettin gerne den woye[wo]d von Tracken Jawnu[ten] gesandt, und der ist auch sich, und also senden wir nach nochgeschrebene: strenge Rumbold unser landtmarschalk und Peter hauptman von Nowogrodek und Gastolden unsern houffmarschalk und Maldrzick unsern secretarium, und den gebin wir unser volle macht und habin in befalen das, das sie mit euwern und der euwer rathe thun sullen, und die sullen am nehesten montag czu Kauwen sein und von morne adir uff langste von obirmorn obir achttag gewislich czu Ragnith sein, und von denne werden sie czihen also sie der kumpthur von Ragnith wirt undirweisen und werden sich io deste rische vordern czu Thorun czu uff den egenanten tag. Gegeben am dinstag in unserm hoffe czu Mlodeczno infra octavas corporis Christi. Anno etc. XXX⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Paul von Rusdorff homeister D. O. unsern lieben besundern frunde.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci; poniżej adresy a około pieczęci: Gekomen mit einer copien dorinne czu Sthum am montage vor Petri et Pauli apostolorum. Inną ręką ledwie widoczna Responsio est facta in... Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 176.

MCDXIX. *S. L.* 25 *czerwca* 1430.
Treść artykułów poselskich posłów zakonnych do Witołda.

Gewerbe des marschalks und des kompthurs von Thorun, als sie ken Littouwen gesant woren. Acta czum Sthum am sontage vor assumpcionis Marie im XIIII[c] und XXX iore.

Czum ersten die dirbitunge des homeisters und sinir gebitiger.

Item wie man gescheiden ist vom tage der czu Thorun leczt ist gehalden.

Item wie dornoch der kompthur czu Thorun etc. wart gesant czum herrn konige czu Polan und wie her wedir von em ist gescheden.

Item das man nu umb des willen sendet den marschalk und den kompthur ken Thorun czum grosfursten ken Littouwen sich czu bearbeiten, ap sie den herrn konig czu Polan den grosfursten und den homeister mogen czusampne brengen.

Item das man versuchen solle am grosfursten, ap man den herrn homeister mit bequemer entschuldigunge moge do heime behalden.

Kopia artykułów poselskich w Szufladzie XXIII. N. 179. Archiwum N. Z. w Królewcu.

MCDXX. *W Rzymie* 30 *czerwca* 1430.
Prokurator zakonu donosi w. mistrzowi, iż [Branda, kardynał] Placencyjski otrzymał od arcybiskupa Gnieźnieńskiego wiadomość, jakoby mistrz, król Polski i Witołd całkowicie się porozumieli celem podjęcia wojny przeciwko czeskim kacerzom; że z tego powodu papież wielce się ucieszył, mianowicie z pogodzenia i pojednania waszego — i zamyśla wszystkim trzem posłać pisma upominając, abyście dokonawszy już zgody czem rychlej napadli na Husytów.

Oryg. w arch. N. Z. w Król. Szufl. VIII. N. 42. z datą: Rome penultima die iunii 1430.

MCDXXI. *S. L. et c. D. pomiędzy* 11 *czerwca a* 11 *listopada* [1430].
Instrukcya dana posłom polskim wysłanym do króla Zygmunta.

Item postquam iterum idem Romanorum rex requisivisset dominum regem nostrum pro subsidio contra Turkos, rex noster woyewodam Moldaviensem et terrigenas Russie cum maximis impensis direxit. Qui dum in terris maioris Moldavie alias Bessarabie fuissent, nec per ipsum regem atque aliquem capitaneum suum fuerunt recepti, licet ipse Romanorum rex sepius per multos et notabiles nunccios domini regis nostri de transitu suarum gencium, ut ipsas fecisset conducere, sibi intimavit.

Demum fere ab annis tribus prefatus Romanorum rex per suos notabiles nunccios cum instancia requisivit prefatum dominum regem et dominum magnum ducem petens ex affectu eosdem, quatenus secum personaliter, super tractandis quibusdam prearduis ac utrisque regnis utilibus negociis, que asserebant nuncii sui adeo secreta, quod nec tractari poterint per nunccios hincinde, et demum [1]) finaliter prefati domini nostri rex et dux iuxta vota sua in Brzescze ruthenico, cum suis nuncciis videlicet magistro Nicolao Ceselmeister decretorum doctori et Henrico de Brzezewicz diem et locum prefate convencioni statuissent videlicet in Luczka quintadecima [2]) die post festum nativitatis domini proxime elepsum. Iterum misit

ipse rex Hungarie Heinricum prescriptum cum aliis duobus videlicet Petrum Lanczki (sic) [3]) cum [4]) quodam alio significans domino nostro regi, quomodo nisi secum procederet adversus woyewodam Moldwanum, quem tunc destruere nitebatur, nollet nec posset secum aliquo modo convenire, sed bene vellet magnum ducem visitare. Et quod predictus woywoda est membrum notabile huius regni et omagialis [5]), non licuit dicto domino nostro regi, absque causa, huiusmodi suis votis protunc consentire, sed adveniente die et termino convencionis predicte, venit dominus rex noster audire causas propter quas petebat ab ipso subsidium contra Moldawanum predictum. Dominus Romanorum rex non contentus de firma oblacione domini nostri, multas suas epistolas misit prelatis et baronibus regni Polonie monitorias, requirens ipsos seriose, quatenus inducerent dominum nostrum regem, ut satisfaceret suis inscripcionibus et iuramentis apud quas ipsorum sigilla dependeant, cum tamen dominus noster rex nunquam visus fuit aut repertus huiusmodi incripcionibus contravenisse aut iuramentis quod fecit in verecundiam et quandam derogacionem domino nostro regi predicto.

Et primo [6]) postquam quedam questio inter regem nostrum et Cruciferos suscitata fuisset, idem dominus Romanorum rex promisit regi nostro bonam pacem et concordiam inter dictum regem nostrum et Cruciferos ponere; quam concordiam si amplecti nollent, vellet domino nostro regi contra dictos Cruciferos asistere et subsidium facere. Dum idem rex noster ad terminandum premissa suum marschalkum olim Sb[i]gneum in Hungariam misisset, quem fere per unum annum secum tenuit, rex noster videns materiam diu protrahi, congregata potencia suarum terrarum contra dictos Cruciferos cum expensis et impensis processit et dum iam a confinibus dictorum Cruciferorum cum omnibus potenciis et apparatibus suis ad iactum unius lapidis fuissent, ecce venit festinanter Cap[ra] archiepiscopus Mediolanensis ex parte dicti Romanorum regis, petens dictum regem nostrum, ut reverteretur ad regnum, et ipse cum tantis iuramentis promisit, se velle bonam et optimam concordiam facere ad vota dicti regis Romanorum. Dominus rex noster confisus de suis promissis et iuramentis reversus fuit; demum diversos nunccios ac ambasiatores ad ipsum Romanorum regem pro habenda dicta concordia cum magnis fatigis et expensis fatigavit, quam nunquam consequi potuit et postea ipsemet dominus rex fecit pacem cum ipsis.

Post hec omnia dum idem Romanorum rex in vim concordie et inscripcionis pro subsidio contra hereticos dictum nostrum regem requisivisset, dominus noster multo maiorem quantitatem, quam ipse Romanorum rex petebat, in Moraviam direxit, ubi multis septimannis steterunt cum mag[n]is impensis, nec per Romanorum regem aut aliquem suum capitaneum sunt recepti, sed, quod peius, nec in aliquam civitatem intromissi in magnam verecundiam domini regis nostri; qui cum magna verecundia sunt reversi quum per amplius stare non poterant propter pericula que ex premissis imminebant. Et nichilominus prefata gens domini regis devicta quadam insula inimicorum preda in ea recepta ad propria reddierunt.

Item dum iam ex predicta ultima legacione Romanorum regis dominus noster rex ad [7]) alia agenda convertisset suam mentem et esset in suis solitis solaciis venacionum in Litwania, iterum prefatus dominus Romanorum rex scripsit domino nostro regi, petens ipsum affectuosissime prout ex suis scriptis clare liquet, ut non obstantibus premissis que s[erenitas] sua ultimo in Bochnia per Heinricum intimaverat, ut omnino in loco et termino statutis secum conveniret ubi infallenter venire

obmissis aliis quibuscunque negociis promittebat. (sic) Et quamvis dominus noster rex quodamodo amaricatus ex precedentibus intimatis, secum convenire recusabat, tamen victus instantibus peticionibus fratris sui carissimi, domini magni ducis, transivit, et certos suos prelatos et barones cum maxima frequencia vocavit; qui dum venissent ad diem et locum determinatos, steterant XIIII diebus ipsum postulantes sub gravissimis tedio et expensis.

Item dum sic ut prefertur exspectatus venisset, ubi domini nostri videbant eum velle de aliquibus arduis tractaturum, hic iterum requisivit subsidium ab ipsis contra predictum woyewodam Moldawie, asserens, quomodo ad presens contra Turkos aut Hussitas non indigeret.

Item predicto subsidio a predictis dominis nostris requisito de sua bona voluntate nec petitus, indignacioni quam contra predictum woyewodam conceperat presentibus suis nunccis Michalassio et aliis dimisit, sed voluit quod dominus magnus dux super quodam castro dicto Kylia et aliis limitibus granicierum, que dixit fore per woyewodam a terra Bessarabia occupatas, tamquam arbiter cognosceret. Ubi tunc statim dominus magnus dux assumpto in se arbitrio, prefixit dictis partibus terminum in Traky in festo sancti Georgii [8]) proximi preterito ad producendum iura hincinde, in quo termino nunccius prefati woyewode conparavit, [nuncciis] prefati domini regis absentibus.

Item quomodo ex prefati domini magni ducis decreto woyewoda Moldavie stante termino huiusmodi arbitrii deberet esse in pacifica et quieta possessione, predicti castri [9]) Kylya et terrarum ut prefertur per ipsum possessarum, tamen woyewoda Dan Bessarabie, adunatis sibi exercitibus gencium Bessarabicorum et nonnullorum Turkorum, invasit hostiliter terras predicti woyewode Moldavie; primo, per unum exercitum et secundo per quatuor partes divisum, incendia dampna et depopulacionem ibidem faciendo, super quibus omnibus dominus Romanorum et Hungarie rex [10]) per dominum nostrum regem fraterne fuit avisatus cum requisicione et peticione, ut provideret, ne talia per suum woyewodam fierent quodque ipsorum contencio non daret occasionem maiorem periculis atque dampnis. Super quo et hactenus dominus noster rex nullum recepit a domino Romanorum regi ęffectuosum responsum.

Item dum ibidem Romanorum rex requireretur per dominos nostros pro faciendo fine, qui ad huc pendat quinque annis post vitas utriusque indecisus, super terris Russie, ipse Romanorum rex conniventibus oculis pertransivit et similiter dum requi[re]retur per dominum nostrum regem de tractandis hiis secretis, super quibus dicta convencio fuit facta, similiter faciebat de die in diem differendo.

Item ibidem Romanorum rex conclusit cum prelatis et baronibus regni Polonie, quod ex utraque parte certi barones in Schramovicze convenirent, iuxta inscripciones factas hincinde ad audiendas et componendas iniurias utriusque subditis illatas, ad festum sancte Trinitatis proxime preteritum ubi dum nostri domini, regis notabiles fuissent barones, et voluissent de huiusmodi iniuriis cum baronibus regni Hungarie tractare, articulos hincinde seu que una pars alteri obtulisset et specialiter de duccione salis iuxta antiquam consuetudinem de zuppis regni Polonie ad Hungariam ad presens prohibitam, prefati domini nullo fine facto recesserunt.

Item ibidem prefati domini barones etc. petiverunt, qnod deponeretur seu tolleretur tholoneum in civitate Wratis(laviensi) noviter institutum quod eciam non est factum.

Item dicatur domino regi Hungarie, quomodo noluit audire litteras et privilegia per dominum regem Polonie de proprietate castrorum Dresen et Santhok sibi exhibita per Manzikonem et marschalkum.

Item dominus rex noster, avizatur tam scriptis quam relacionibus (!) [11]) multorum, de dicto domino rege Romanorum, quomodo ipse facta unione seu treuga cum Thaboritis et aliis occulte vellet regnum suum invadere contra inscripciones et iuramenta sua predicta [12]).

Skarga ta zdaje się w poselstwie Zygmuntowi przedłożona znajduje się na półarkuszu papieru i wyraźnie jest jakoby oryginał konceptu instrukcyi poselskiej, w kancellaryi, polskiej pisana, jakto częste przekreślania i poprawiania zdają się wykazywać. Archiwum Królewieckie N. Z. Szufl. XVII. *a.*

1) w kopii stoi: dum? 2) stoi: quintadecima, zwykle atoli termin oznacza się quartadecima die. 3) zamiast: Lanczicki. 4) stoi: et 5) w kop. omaginalis. 6) tu wielkie: A ręką i atramentem tymsamym co i oryginał. 7) w kopii: et. 8) tj. 24 kwietnia. 9) w oryg. predicta castra. 10) tu na boku wielkie: E. 11) w oryg. relatibus.

12) Co do daty tej skargi panów Polskich mamy następujący punkt oparcia w Długoszu XI.c. 526. Opowiada on, iż gdy Jagiełło powrócił do Wielkiej Polski w początku 1430 r. bawił w Wielkopolsce całe lato, i tak pisze dalej: missis consiliariis, qui cum praelatis et baronibus Hungariae in Schramowicze pro die pentecostes convenirent, ad reformandam inter reges vulneratam charitatem. Negligentibus tamen Hungariae baronibus venire, ad consignatum diem, fuit alia dioeta, petentibus praelatis et baronibus Hungarie sibi ignosci, pro festo sancti Martini instituta. Tyle Długosz, z dodatkiem że i na ten dzień panowie węgierscy nie przybyli.

Że skarga, jaką mamy przed sobą, pochodzi z czasu po zjeździe Łuckim niepodlega najmniejszej wątpliwości. Jest bowiem mowa w tej skardze, iż gdy panowie polscy celem złagodzenia obustronnych różnic ustanowili zjazd z panami Węgierskimi ad festum sancte trinitatis proxime preteritum in Schramovicze ..... prefati domini nullo fine facto recesserunt. Długoszowe więc pro die pentecostes, różniłoby się od trinitatis w skardze naszej o 6 dni; — zważywszy jednakowoż, jak często w ówczesnych źródłach trinitas miasto pentecostes się napotyka, możemy tu Długoszowi błąd mały przebaczyć. Fakt jednak zjazdu w Szramowicach z pierwszej połowy czerwca 1430 r. jak nam Długosz opowiada i jaki tu w skardze znajdujemy zdaje nam się być identycznym — zwłaszcza gdy oba źródła o bezskuteczności zjazdu opowiadają; Długosz atoli opowiada, iż naznaczono inny termin na św. Marcina tj. na 11 listopada i to na prośby panów węgierskich. Gdy tedy skarga powyższa panów polskich o tym zjeździe nie wspomina, a zapewne wspominałaby gdyż i ten zjazd spełzł na niczem, zdaje się nam, iż napisaną została wkrótce po zjeździe czerwcowym w Szramowicach a w każdym razie przed zjazdem w listopadzie a zatem pomiędzy 11 czerwca a 11 listopada.

MCDXXII. *W Pasłęku* 2 *lipca* 1430.

Komtur z Elbląga odsyła komturowi z Christburga list komtura z Bałgi, z którego się dowie, na którym dniu posłowie Witołda przybędą doń, aby się mógł na przyjęcie ich dobrze przygotować.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XXIII. N. 13. z datą: Holland am tage visitacionis Marie XXX⁰.

MCDXXIII. *W Królewcu* 2 *lipca* 1430.

Marszałek zakonu donosi w. mistrzowi, iż już zeszłej soboty mieli doń przybyć posłowie Witołda, jak to z załączonego listu komtura z Ragnety widoczna, że na oznaczony termin wyjechał na ich spotkanie ze swym orszakiem, atoli komtur z Ragnety przysłał sługę z doniesieniem, iż posłowie książęcy z powodu wiatrów nie mogą wyruszyć z hafu (kurońskiej zatoki), i że wysłał do Łabiawy sługę, aby oczekiwał

ich przybycia. Marszałek zapewnia mistrza, iż skoro od komtura o przybyciu posłów się dowie, natychmiast wiadomość tę prześle mistrzowi, dodaje atoli, że przybycie jego do Torunia na przyszłą sobotę jest z powodu krótkości czasu bardzo wątpliwe.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XXIII. N. 9. z datą Konigsberg am tage visitacionis Marie XXX°.

MCDXXIV. *W Wiedniu 4 lipca* [1430].

Zygmunt król Rzymski odpowiada na listy Witołda, w których mu oznajmia, iż dla krótkości czasu do oznaczonego terminu i dla trudności w konsekracyi niechce przyjąć korony; zapewnia go, iż wcale nie lekceważy sobie sprawy koronacyjnej, i wszystko ma już przygotowane, że w sprawie konsekracyi nie koniecznem jest zezwolenie papiezkie, gdyż jest ona tylko ceremonią, a zresztą zapyta się o to swych uczonych i doktorów, których zwołał do Wiednia. Podaje przykłady dowodzące że i inni królowie koronowali się i koronują bez konsekracyi, o czem go doktór, którego doń wysyła, szerzej pouczy. Oskarża króla Polski i Polaków o związki z Husytami.

Also hat der Romische koning geschreben deme herren herczog Wytawd etc.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus, ac Hungarie, Bohemie, Croacieque rex, illustri principi domino Alexandro alias Wytowdo, magno duci Litwanie, fratri et consangwineo nostro carissimo, salutem et fraterni amoris votivorum successum felicia incrementa. Illuster princeps frater et consangvinee noster carissime! Dum in expedicione finali felicis coronacionis vestre, prout nobis illa pre ceteris nostris peragendis multum ferventer inherit, sollerciores [1]) ageremus, advenerunt fideles familiares nostri et vestri Sigismundus Roth et Byelunka, afferentes nobis quam plura et copiosa vestre fraternitatis scripta et litteras, quas partim amoris, quem ad vos gerimus, intuitu personaliter perlegentes, alias nobis solerter perlegi fecimus; et potissime in una illarum invenimus, quod eadem vestra fraternitas propter diversos infortunii (sic) casus et rerum eventus aliqualiter vacillat in dubio, an hec coronacio prout eidem V. F. prius discripsimus ad prefatum festum beate Marie nativitatis suum debitum possit sortiri effectum, tum propter consecracionem quam episcopi et prelati in persona V. F. et illustris consortis vestre sororis nostre carissime debent peragere etc., prout eadem V[re] F[tis] pagina, omnia illa ampliori clariorique verborum perorat contextu. Carissime frater! Quamquam multa sint que plerumque principum voluntates legittimis impedimentis perturbent et inmutent, ea que per ipsos eciam sollertissime indagantur, non tamen ita leve nobis fuit hoc vestre felicis coronacionis negocium, quoniam et illud tantopere magni penderemus, et preceteris reputaremus, ut eciam quascumque alias nostras res postergaremus, laborando, ad dandum eidem complementum perfectum ad gloriam et honorem nominis vestri eviternum. Et eadem de re, iterum et denuo V[ram] carissimam F[tem] assecuramus, quod coronas regias V[re] F[ti] et illustri consorti vestre preparatas, quas aptas habemus, vobis super prefato festo nativitatis

beate Marie virginis indubie et infallenter transmittemus, nisi mors que eciam quorumcumque principum cervices deflectit, quod absit, id surriperit. Habemus enim iam nunccios regnorum nostrorum *Hungarie et Bohemie paratos*, et de sacro imperio similiter iam disponimus ad quos eciam iam ducere gressus nostros dirigimus; sunt et alia ad sollempnitatem huiusmodi coronacionis pertinencia totaliter prompptuata, sic quod non restat nisi illos iam mittere. Sit ergo F. V. secura et certa quod in hoc vestre felicis coronacionis negocio super festo beate Marie annotato nulla interveniet dilacio, et super illo principes et alios quos ad huiusmodi festivitatis solempnia invitare decrevistis audacter et libere vocare potestis. De eo autem, quod vestra scribit fraternitas, quatenus providere velimus et consulere, ut prelatus per vos mittendus sive alius vester vos sine formidine valeat consecrare etc. Satis carissime frater V. F. prius expressimus, quod huiusmodi inunccionis et consecracionis non sunt de necessitate materie, sed solum de sollempnitate et cerimoniis, nec oportet, ut super talibus pappalis auctoritas quomodolibet requiratur, nisi quis ex superhabundanti facere vellet, et hoc facta coronacione huiusmodi fieri posset, si vestre fraternitati placent. Et quamquam de illis nullum ger[eb]amus dubium, nichilominus dum hunc locum Wyennen[sem] intravimus, omnes [2]) doctores et iurisperitos huius alme universitatis in hoc facto consultos habuimus, qui concorditer in opinione una concurrunt, videlicet quod unccio et consecracio nullatenus in regis coronacione et creacione requirantur nec sit usquequaque necessaria. Que tamen si affectatur in regibus inferioribus ab imperatore, ad ordinarios locorum pertinet de iure communi, sic quod in re ista non oportet dominum nostrum consulere, sed pocius aliquis vester prelatus et precipue ordinarius vester, hanc unccionem si eam affectatis potest peragere. Absit enim, quod in hac re aliquid intercidat aut contingat, quod nobis et vestre fraternitati ad ruborem seu ad confusionem cedere posset; sacius enim quam scribere possumus nostra maiestas intelligit quantum emuli nostrorum utrorumque, de negligencia huiusmodi, avertat altissimus, congauderent. Suscipiat ergo V. F. ad tempus prefixum super caput vestrum audacter coronam regiam, quam auctoritate imperiali sine hesitacione dare et regna creare possumus; ac unccionem de manibus ordinarii vestri, que similiter rite et de iure procedet, sitque tam prompta ad recipiendum, quantum nos ad conferendum, nec curat sussurria emulorum qui sinistra suggerunt et undequaque procurant obstacula et exquirunt ingenia, quibus hoc felicis coronacionis opus possent turbare quocumque modo, immo superhabundanter dicimus, quod si unccio, que ad substanciam regalis excellencie nihil facit, sine requisicione apostolice sedis non posset perfici, cuiustamen contrarium iura canunt. Nichilominus V. F. regiam dignitatem nomen et auctoritatem non debet respuere, cum multi christianorum reges existant eciam antiquissimi similiter et moderni qui non unccione sed sola coronacione fruuntur, prout est rex Castelle qui vocatur Hispanie, similiter reges Scocie et Cecilie seu Apulie et multi alii. Tamen ultra hec ad declarandam V. F. clarius hanc materiam, mittimus ad eiusdem V. F. presenciam unum de doctoribus nostris, solempnem de numero oratorum nostrorum quos cum coronis mittemus, qui cum Sigismundo Roth cras iter arripiet per partes Almanie, nam nuncciis nostris per Poloniam ad V. F. nullatenus patet accessus, et Bartkonem secretarium vestrum nobis dilectum, prout V. F. prius discripsimus, adhuc apud nos retinemus, quousque ambasiatores nostros cum coronis ituros totaliter ad iter ponemus, qui extunc illos precedet et V. F. de singulis negociis lucidius informabit. Preterea,

carissime frater, nuper in hieme dum Grotko a nostra maiestate expeditus ad Poloniam remearet, magnifici et spectabiles Hermanus comes Cilie et Segorie, bannus regni nostri Sclavonie etc. socer noster carissimus, et Nicolaus de Gara regni nostri Hungarie palatinus et fidelis dilectus, eidem Grotkoni tamquam mediatores et conservatores federum et inscripcionum inter nos et dominum regem Polonie initorum, ad quas sigilla sua appenderunt, imposuerunt, ut parte ipsorum ipsum requirentur [3] (!) ad manutenenda huiusmodi federa, prout ecciam idem dominus Polonie rex prius similiter suis litteris ad agendum in hiis apud nos eos sollicite requisivit. Qui ea die qua nunccii vestri ad nos applicuerant, similiter applicuit referens eisdem comitibus, qualiter ipse dominus rex Polonie et omnes prelati et barones anhelarent multum ad fovendum mutuam inter nos utrosque unionem, et quod in eis nunquam defecisset, essentque super eo parati stare dictamini prelatorum et baronum regnorum nostrorum utrorumque mutuo in metis conveniendorum, in omnibus que essent equa, racionabilia atque iusta. De Puchala vero, pro quo nos sibi cum domino rege conferre commisimus, nobis respondit, quod licet ipse Puchala nobis et subditis nostris multas iniurias irrogaret, tamen ipse rex isto percepto sibi bona in Polonia collata mox abstulit et similiter Saffranczoni tenutam castri Lublouiensis statim ad complacenciam nostram recepit, per quod possemus clare cognoscere, quod sibi illa que contra nos sint in displicenciam cedant multo magnam. Super quo sibi una cum prefatis comitibus et aliis qui nobis tunc aderant responsum tale dedimus: quod displicencie quoquomodo suborte nobis semper fuerint odibiles, omnique tempore affectassemus sedacionem illarum, ut federa [4]) et inscripciones inter nos mutuo inite inviolabiliter servarentur. Quas litteras in specie ad Luczkam nobiscum portavimus et ad manus V^re^ F^tis^ tradidimus nil ulterius requirentes, quam ut tenores illarum ad effectum realem ducerentur, et quale super illo ibidem responsum habuerimus V^ra^ F^tas^ et ipse rex ac Poloni satis cognoscent. Quodtamen nichil profecit, immo ipse rex et sui consiliarii litteras suas et sigilla nec videre nec audire voluerunt et ultra eas (!) nobis et subditis nostris permulte et innumerabiles iniurie per dominum regem et suos illate fuerunt. Nichilominus ut adhuc in nobis nichil videtur (sic) deficere, vellemus libenter prelatos et barones nostros super die coronacionis vestre illuc transmittere ipsisque super composicionem omnium rerum plenum dare mandatum. Qui si concordare possent bene quidem, si vero non extunc, quemadmodum prius in V. F. super singulis plenarie compromisimus, ita et nunc ac de novo apud V. F. tamquam arbitratorem et amicabilem compo[s]itorem manere volumus et contenti essemus. Nec V. F. pretermittere vellemus, quamquam ipse dominus rex et Poloni illa[m] prius refugerint, et iam audimus, dicatur quod hec fecerint ideo, ut V. F. nobis propter idemptitatem quam habetis cum rege Polonie inequalis non efficeretur, que tamen satis extranea fuit opinio. Et sic idem Grotko, magister tauernicorum nostrorum, debebit, dare responsum, an dominus rex et Poloni illud acceptare velit. Et si sic, quod tunc baronibus et hominibus nostris per regnum Polonie usque ad V. F. de securo provideatur conductu; de facto autem Puchala et Safranczonis respondimus, quod dominus rex Polonie bene sciret, qualiter illa negocia transiverint et quod non esset opus illa talibus coloribus paliare. Consideramus igitur, carissime frater, quod ipse dominus rex tam apud vos quam apud nos quam eciam ordinem Prutenorum, prout ex relacionibus quas Zaramba V. F. fecit, prout nobis scribit huiusmodi dissensionis sedacionem querit. Nos autem

sicut pacem et unionem prius nunquam refugimus, ita et nunc illam acceptare contenti sumus, sic tamen, quod omnia coram V. F. ut prediximus, finiantur, et per utramque partem pro excessibus debita satisfaccio fiat ac res vestre eciam cum nostris transeant, confidentes indubie, quod V. F. in hiis, que magister ordinis Prutenorum inter vos et dominum regem aget, prout ex littera vestre fraternitatis et dicti magistri percepimus, eciam nostri et negociorum nostrorum fraternam h[ab]ebit memoriam, et res nostras a suis non permittat quomodolibet separare prout et nos similiter facere dispositi sumus. De litteris autem regi Polonie scriptis, in quibus ipsum inculpatis de tepiditate sua et suorum, de favore quoque quem Poloni hereticis inpe[n]derunt et quod heretici per hoc multum creverint etc. Re vera carissime frater non possumos non dicere, quin et illud verissime attestemur, nam nedum nos sed tota persensit christianitas, quod Polonia Bohemis hereticis publice et secrete favorem, auxilium et promocionem [5]) tribuerit [6]). Sperassemus enim, si ipsi manum suam ab eisdem dudum retraxissent, illi heretici, qui in ipsis tamquam in dorsum suum confisi sunt et confidunt, nunquam contra deum ecclesiam et nos tantum calcaneum erexissent. Et quamquam ipse dominus ex et Poloni manifestos illos et solitos favores iam abnegent, tamen formidamus, et non in merito, quod adhuc spina utique sit fixa in calce. Quid enim nocuisset, quod littera V. F. quam misistis hereticis, ipsis presentata fuisset, utique eis incussisset terrorem, quam tamen litteram ipse dominus rex se dicit consilio suorum baronum et pociorum apud se reservasse. Relique vero copie litterarum quas domino regi Poonie in hiis et aliis negociis transmisistis, multum nobis placent et videmus clare quod V. F. semper pro nobis fraternaliter advocat et res nostras reputat suas. De Moldwano autem etc, scripseramus V. F. prius prout actenus fama pervenit. Sed demum bene percepimus ipsum adhuc agere in humanis et clare intelleximus informacionem quam nobis de disposicione inter ipsum Moldwanum et Thartarorum imperatorem descripsistis. Eciam de pace quam paravit cum Turcis quam pocius credimus perpetuam quam temporalem. Preterea de nata illustrissimi principis, nostri dispoti Rascie, nepoti vestro tradenda, pro qua scribitis vos iam misisse, letanter percepimus, et oratores ipsius dispoti solempnes et potentes qui apud nos sunt vocamus, ipsisque eundem articulum perlegi fecimus commitentes eisdem, ut quamquam illa negocia prius sunt bene disposita, ipsi tamen ita cooperentur et faciant ut realem et votivum effectum, prout de illo certi sumus, sorciantur. De conductu vero oratoribus vestris per regnum nostrum conferendo etc. Carissime frater, quamvis [re vera] illo non indigeant cum ipsi in terris nostris non [mi]nus favorabiliter quam nostri proprii pertractare debeant et pertractantur, tamen omnia vobis placibilia in hiis et aliis semper dispositi sumus. Quemadmodum autem scribitis, quod V. F. esset parata in absencia nostra regna libenter habere fraternaliter recomissa, sed quia Polonia intersit illud non possitis ita effectualiter facere, ordinem tamen Prutenorum dispositus sitis nostri amore promocionibus prosequi favorosis. Regraciamur V. F. de optima ipsius voluntate. Speramus tamen, quod oratoribus nostris qui coronas regias vobis attulerint ad vos properantibus bene reperietur modus quod huiusmodi tolletur distancia et nos vobis vosque nobis semper reciproce poterimus assistere et favere. Demum istum Mikitam Ruthenum illico de curia nostra dimittemus, nam si secum regnum vestrum et multa commoda possemus acquirere, eundem nec quemquam alium hominem vobis displicibilem, in curia nostra pati vellemus; et de duce Albo multum regraciamus V. F., quod terminum

induciarum ad nostrum nutum statuitis, nos tamen ipsum volumus inducere et ad hoc tenere, ut pro huiusmodi debitis V. F. voluntatem inveniat. Insuper carissime frater iam abhinc directo tramite et sine aliqua procrastinacione versus Almaniam procedimus et quitquam ibidem in singulis successerit, totum adstatim V. F. volumus intimare, offerentes nos ad V. F. grata quelibet et accepta. Datum Wyenne feria secunda post visitacionis beate Marie virginis; regnorum nostrorum etc.

Cedula.

Preterea, carissime frater, noveritis, quod prelati et barones nostri quos per Poloniam ad dictam coronacionem pro composicione differenciarum inter nos et dominum regem Polonie intendimus, erunt et esse debent de numero ambasiatorum nostrorum quos ad affe[re]ndas F. V. coronas regias deputamus, quibus si dominus rex Polonie dabit conductum, bene quidem si non, non. Nichilominus ceteri oratores nostri, quos prius deputavimus perficiant cum coronis regiis per Perusiam(!) iter suum.

Kopia współczesna na arkuszu papieru; pismo zbladłe; skrócenia niezwyczajne. W Archiwum Królewieckiem Szuflada XVII.*a*. N. 136

1) solliciore. 2) omnis w kopii. 3) sic! miasto requirant? 4) fedare w kopii. 5) stoi: promocionis(!) 6) tribuerint(!)

MCDXXV. *W Wiedniu 22 lipca* 1430.

Król Zygmunt odpowiada na list w. ks. Witołda, w którym wynurzył mu obawę o koronacyą z powodu, iż powziął od w. mistrza wiadomość, jakoby król z Norymbergi miał do Węgier powrócić. Król zaprzecza tej wiadomości, którą sfingował król Jagiełło; uwiadamia go o pobycie w Wiedniu. Sprawa koronacyjna tak mu leży na sercu, iż na umówiony dzień, jak już po kilkakroć mu pisał, z pewnością mu przyśle koronę; posłowie jego tak w sprawie koronacyjnej jak i w sprawie możliwego kompromisu z królem Polski na Narodzenie P. Maryi przybędą doń i to nie przez Niemcy, ale wprost przez Polskę.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, illustri principi domino Allexandro alias Wytowdo magno duci Litwanie, fratri et consangvineo nostro salutem et dileccionis continuum incrementum. Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime! Heri hora vesperorum applicuit ad nos presens V^re^ F^tis^ familiaris et nuncius, afferens nobis eiusdem V^re^ F^tis^ litteram, in qua describitis, quomodo venerabiles magister generalis ordinis de Prussia scripserit sibi vobis vero commendator Thorunensis. illi autem dominus rex Polonie narrasset, quomodo iter nostrum non continuando versus Nurembergam in Hungariam essemus reversi, de quo fuissetis perterriti pro eo, quod negocium vestre felicis coronacionis per hec timebatis negligi et impediri etc. Carissime frater! Tantum animo nostro inheret hoc vestre coronacionis negocium, quod nec cordi nostro requiem dare valemus nisi votivum perducatur ad finem, ut si eciam in Hungaria nos contigisset quomodolibet permanere, nihilominus V^re^ F^tis^ res consumari procurassemus. Sed cradat V^ra^ F^tas^ quod quicunque V^re^ F^ti^ talia suggesserunt, non bene scrutati sunt circumstancias nostre mentis et

voluntatis, quemadmodum enim per dei graciam iter aripuimus et iam huc advenimus, ita absque omni postergacione illud deo volente continuabimus; denuo Vram Ftem certificantes et assecurantes, quemadmodum et per Bielunkam primo et demum per doctorem nostrum et Sigismundum Roth V. F. certificamus, quod coronas regias super festo beate Marie virginis V. F. indubie et indilate mittemus. Habemus enim omnia attinencia parata et nuncios promptos, quorum aliquos nobiscum ducimus alii vero adventum nostrum superius prestolantur, sic quod V. F. se audacter super his disponere potest et adaptare, prout et scriptis per Bielunkam transmissis iam V. audivit F., et demum ex relacionibus doctoris et Sigismundi clarius percipere poterit. Preterea V. F. scribit nobis de missione et[1]) oratorum vestrorum ad Thorun ad placitandum cum oratoribus domini regis Polonie, prout novissime in convencione personaliter cum prefato magistro generali concluseratis, et quod eisdem commisistis si dominus rex Polonie voluerit in V. F. compromittere, sicut et nos fecimus, quod tunc magister et idem oratores vestri illud nobis significare debebunt, ut oratores nostros super festo coronacionis vestre ad Wilnam seu Troki trasmittamus etc. Carissime frater! Nunquam a consilio et voluntate V. F. declinavimus; et sicut in V. F, prius et plus quam sepius compromisimus, ita et nunc compromittentes, nunccios nostros super illis negociis ad V. F. prefato festo ituros disposuimus, qui sicut et alii nostri nuncii tam in festo coronacionis quam differenciarum huiusmodi a nobis [mandatum][2]) habentes, non per Alamaniam sed directe per Poloniam ad nos dirigent gressus suos, dummodo eis per dominum regem de salvo et securo provideatur conductu, de quo Grotko magister tavernicorum nostrorum dare debebit responsum, prout in litteris nostris prioribus et novissimis clarius collegistis. Et utinam prefatus frater noster in Luczka in vos compromisisset sicut et nos facere volebamus et fecimus, utique multa exinde bona hucusque sucessissent. De scriptis vero domini regis missis, prout ex copiis inclusis collegimus, non videmus aliud, nisi constantem animum V. F. in amore erga nos, que[m] erga vos perfectissima mente a nobis persentire debebit in singulis, que V. F. poterunt tangere quoquomodo. Datum Wyenne ipso die beate Marie Magdalene. Regnorum nostrorum anno Hungarie XLII, Romanorum XX⁰. Bohemie vero X⁰.

Kopia włączona do listu Witołda pisanego do w. mistrza z 13 sierpnia 1430 r. Szufl. XVII. z Archiw. Król. N. Z. oddrukowana w Zjeździe monarchów w Łucku, A. Prochaski, obacz Przewodnik naukowy i literacki z 1874 r. II. str. 71—72.

[1]) et rozpoczyna nową stronę i jest tu zbyteczne. [2]) widocznie opuszczone.

MCDXXVI. *W Oranach* 5 *sierpnia* 1430.

Witołd w. ks. L. dziękuje w. mistrzowi za nader wspaniałe przyjęcie jego posłów; zaręcza iż bez króla Zygmunta i Zakonu nigdy nie zakończy sprawy z królem Polski; wyraża radość, z powodu mającego nastąpić przybycia jego na na zjazd (8 września) o czem mistrz zapewnił jego posłów; daje mu instrukcye względem gości doń spieszących; prosi o uwiadomienie natychmiastowe skoro przybędą doń posłowie Zygmunta, aby osobiście mógł przybyć na 4 września do Trok. Uwiadamia go, iż król Polski, już przez sześć tygodni doń nie pisał, że sprawa margrabiego

brandenburskiego, bawiącego obecnie w Polsce nie przyszła do skutku z nieznanych mu powodów.

Alexanders andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lytauwen etc.

Erwirdiger lieber herr meister! Als Luthke unser secretarius von euch czu uns komen was, der hat euch und den euwern czumale sere und groslichen gedancket vor die grosse ere, die ir unseren sendboten beweiset habit und wir hatten befolen bei dem strengen Maldrzik unsirm secretarium euch gar groslich dancken. Und so eegestern sein wir hieher in diesem houff komen, do qwomen czu uns unser sendboten die bei euw. erw. sint gewesen, und habin uns gesagit czumale vil und grosse von den ere guter handlunge und gutten willen, die in czu vor von euwer erwirdikeit und denn von allen gebitigern,. und andern amptluthen obirall in euwirm lande ist beweiset und irczeiget. Und sie meinen so das sie nicht kunnen noch en mogen euch und den euwern der grossen ere und gute irczelen noch genczlichen als sie phlichtig weren vol danken, wie ir und die euwer sie lieplichen uffgenommen und gutlichen gehandelt und mit pferde mit wainen und sust mit aller notdorfft gefordert habit und usgerichtet in euwirm lande. Und sunderlichin wie euwer gebittiger in enkegen usgereiten und sie abir beleitit habin, des alles wir euch mit allen den unsern so groste und hochste wir mogen dancken. Sundir us unsers herczen grunde als wir is gerne teten und billich thun sulden, so kunnen wir nicht noch en mogen euwer erwirdikeit so volkumpliche danksagunge thun adir mit luther liebe fruntschaft und mit allem gute wellen wir das kegen euwer erw. und den euwern vorschulden. Ouch gestern ist czu uns komen der egenannte Maldrzik, der dancket ouch euch und den euwern vor die ere und gutte handelunge die im in euwirm lande ist geschen, und hat uns gesagit und gebrocht uff alle stucke und alle artikel, die wir euch bei im empoten hetten gerer (sic) liepliche und fruntliche antwirt, das wir euch czumale sere dancken und glouben ouch, das als wir euch vormals gefache geschrebin entpoten und selbir muntlichen mit euch geredet und nu bei Maldrzik entpoten habin, das wir unser sache mit den herrn konige von Polan ane des herrn Romischen koniges und ane euwers ordens sachen in keinerlei weise mitnichte nicht wellen enden noch entschichten. Und von der vorhoerunge der briffen die euch des herrn koniges von Polan sendeboten vorgelegit habin und das ir euch des entschuldiget etc. Lieber herre meister! Wir vornemen wol und getruwen euch des, das ir das in besten gethan habit und wellen euch dorumme nicht vordencken. Vort als ir euch dirboten habit, uff dem tag nativitatis Marie czu der unser vorsamelunge czu uns komen, is das ir mit notlichen und merclichen sachen nicht werdet bekummert und gehindert, das ist uns us der mosse lieb und annemen, und sintdemale euch nicht bequemme duncket, das wir den herrn erczbischoff von Rige sulden bitten uff den egenannten tag, so wellen wir is euch czu liebe ine lossen. Sunder czu dem herrn meister von Liffland wellen wir schreiben in bittende, das her uns sein landtmarschalk uff dieselbige czeit senden welde, went wir uns wol mit dem herrn meister als her bei uns gewesd ist dirkant habin, so welden wir uns ouch ine mit dem landtmarschalke dirkennen. Item wir wolden czu euch geschrebin habin, das ir uns weldet lossin wissen wenn das ir wurdet horen, das die herrn und die geste von des herrn Romischen konigestwegen czu uns qwemen und wir bitten euch, das

ir doruff achten geruchet und uns des von stadan lossin wissen. Und als ir denn entpoten habit wie das euch gut duncket, das derselbige geste mit czwen strossen us euwirm lande czogen in unsern landt etc. das sedczen wir czu euwer erwirdikeit rate und willen, dornoch ir sehen werdet, wie viel der geste sein werden. Is, das der vil werden sein, so mogit ir etliche uff Garthe lossen czihen und die ander uff Ragnith czu. Adir wers is sache, das der gesten nicht wurden vil sein so segen wir [1]) lieben, das sie czogen uff Ragnith, und wie sich denn das erfolgen wirt, ab der vil werden, und wer die herrn werden, und welche wege ir in werdet usgebin. Alles das gerucht uns deste rischer ane zumen vorschreiben, das wir wusten, wie wir denselbigen gesten entkegen senden und usrichten sulden, und bitten euw. erw. mit pfleissigen beten, das ir selbir in eigener persone uff die egenannte czeit geruchet czu uns komen, und wellet io am montage czu uns ken Tracken vor dem egenannten tag nativitatis Marie komen, [2]) do wir euwer beiten werden und wellen do czwen tag legen mit euch und den ander mitwoch mitsampt euch ken der Wille czihen, und do wirt czu uns komen in vigilia festi der grossefurste von der Moskaw. Ouch wellet wissen, das der herre konig von Polan iczund obir sechs wochen nirnen briff noch boten gesandt uns hat, sundir als Luthke egenannter czu uns von euch von dem tage qwem, und sagit uns, wie der herr konig von Polan etliche briffe wedir uns gesandt hat samp uns czu schande. Do schrebin wir im worumme her uns so beschamet czum ersten vor dem herrn Romischen konige und dornoch vor dem herrn babist und vor vil andern, und nu abir vor euch wolde her uns beschamen. Adir wir houffen das her nicht hat sache wedir uns und wirt uns auch nicht so eigen machen als her welde, und wirt her sich nicht uffhalden, das her uns nicht so vil beschamet und nedert, so wellen wir auch uff in alle artikel die wir wissen beschreiben und uff in offinbaren. Und uff denselben unseren briff den wir im gesandt habin, hat her uns bis uff diese czeit noch nicht vorschrebin. Ouch unser einer frundt hat uns entpoten, wie der iunge margrawe von Nuremberg ist bei dem herrn konige von Polan czu Poznan gewesdt, und ist von im ane ende gescheiden und desgleichen hat uns ouch Maldrzick von euwerntwegen gesagit. Sundir is was so beslossin, und derselbige herre konig hat uns selber gesagit, das die sache czwuschen der iungen koniginne und dem iungen margraw sulde sein gewislich czu Poznan geendt, adir wie das nicht hat czugegangen das kunnen wir nicht gewissen. Gegeben in unserm jagithoffe czu Worani am sonobende sinti Dominici Anno etc. XXX°.

Och derselbige unser frundt hat uns entpoten, das der Sigmund Koributhi ist bei dem herrn konige von Polan czu Kolo gewesd, und mocht leicht mit im vordan czihen bis ken Lanczicz.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister D. O. unserm liben besundern frunde.

Oryginał na arkuszu papieru w dwoje złożonym, trzecia strona do połowy zapisana, pieczęć widoczna. Poniżej adresy: Gekomen czu Sthum am sonnobende vor Assumpcionis, responsio est facta eodem die. Arch. Król. N. Z. Szuflada XVII. N° 79.

[1]) u góry dopisano czar. atr. [2]) t. j. prosi go na 4 września.

MCDXXVII. *W Dołgach* 8 *sierpnia* 1430.

Witołd prosi powtórnie w. mistrza, aby na 8 września osobiście zjechać raczył z dworem swym do Wilna, dokąd

i w. książe Moskiewski przybędzie. Radzi, aby nie brał z sobą wiele wozów i Niemnem jechał do Kowna itd.

Alexander andirs Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Als wir euch vor bei dem stengen Maldrzik unserm secretar und dornoch abir mit unserm briffe pfleisiclichin habin gebeten, so bitten wir abir [1]) euwer erwirdikeit, begerende, das ir wellet czu uns uff nativitatis Marie nehistkommende czu der unser vorsamelunge komen. Und sunderlichin geruchet czu Tracken sein am dinstag vor demselbigen heiligentage, und do werden wir legen mit euch bis mitwoch, denn am donerstage in vigilia desselbigen heiligen tages werden wir mitsampt euch czihen ken der Wille, und do wirt denn am nehisten sonobend dornoch der grosfurste von der Moskaw komen. Vort in unsern ersten briffen habin wir euch nicht geschriben von der gebittiger wegen, das ir der etliche mit euch nemet. Nu schreiben wir euch, das is gut were, das ir etliche obirste gebittiger mit euch nemet; und wie vil ir der wellet nemen das steet czu euwirn willen, und uns ouch wirt wol behagen. Ouch ir durfet mit euch nicht vil wainen nemen, wenn ir komet wol uff dem wasser bis ken Cauwen, und do werden wir euch bestellen unser lithauwischen wainen so vil, als ir der mit allen den euwern gebittigern werdet beduiffen, uff den ir wol werdet gefordert und gebrocht mit euwern gereten bis czu uns. Ouch als wir euch vor geschriben haben, wie das uns der herre konig von Polan keins nicht schreibt, so wisset, das wir bis uff hewtigen tag nirne czeitunge von im habin, sundir wir achten des nicht, und wellen im auch nicht schreiben, is das her uns schreiben wirt. Gegeben in unserm houffe Dawgy am dinstag vor Laurencii. Anno etc. tricesimo.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister D. O. unserm liben besundern frunde.

Oryginał pap. z resztkami po pieczęci; powyżej adresy: gekomen czu Sthum am suntage vor assumpcionis Marie t. j. 13 sierpnia. Arch. Król. N. Z. Szuflada XVII. N⁰ 80.

MCDXXVIII. *W Dołgach* 8 *sierpnia* 1430.

Witołd w. ks. L. zaprasza [Henryka Holta] w. marszałka zakonu, aby jako znający mowę litewską przybył doń z mistrzem na zjazd.

Alexander anders Witawd
von gotes gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Ersamer herre marschalk! Als wir euch nu letczte schreben, danckende vor die ere und gutter handelunde, die ir den unsern gethan habet da sie bei euch im lande czu Prussen woren, da haben wir vorgessen euch czu schreiben, sunder wir schreiben euch nu, das ir den herren homeister wellet bitten, das her euch mit sich neme wenn her czu uns wirt czihen czu der unser vorsamelunge, wenne ir wol kunnet die gelegenkeit und den sprach unsers landes und kunnet euch mit den unsern wol besprachen. Ouch durft ir nicht mit euch vil wagin nemen, went ir werdet schiffen uff dem wassir bis ke[n] Kewen (sic), und wenn ir ken Kawen komet, so wellen wir dem herre homeister euch und dem gebittiger die mit im czu uns werden komen also vil lithawschen [1]) wagin schicken, als ir werdet

bedorffen den sie und ir euwir gerethe bis czu uns bringen und furen werdet. Gegebin in unserm howe Dawlge am dinstag neheste vor Laurencii.

Cedula w tym liście się znajdująca:

Ouch wir haben iczunt unsern hawptman von Samagithen den strengen Kensgal gesandt und usgerichtet uff die granicz ken Jwrenburg das her da sal beiten des herrn homeisters, und sal en beleiten bis czu uns und willen denne unsere brudere herczoge Switrigel und Segemund und ander furste einen noch dem andern kegen dem herren homeister senden en czu entpfaen und werdiklichen uffczunemen, und wir selber in unser persona wellen von Traken kegen im usreiten.

[Adr.]: Dem ersamen herren Obirsten Marschalk D. O. unserm liben frunde.

Oryginał pap. z pieczęcią; — cedułka na wązkim skrawku papieru tą samą ręką i atramentem jak i list pisana. Archiwum Król. N. Z. XVII. N⁰ 76.

[1]) na boku tą samą ręką.

MCDXXIX. *W Olicie* 13 *sierpnia* 1430.

Witołd przesyła w. mistrzowi kopję listu króla Zygmunta: — prosi go, ażeby nie zważając czy posłowie Zygmuntowi przyjadą czyli nie, na oznaczony termin przybył do niego. Skarży się na króla Jagiełłę, który Kraskę wypuścił z więzienia; donosi co sekretarz jego Bartłomiej pisał o Taborytach.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber her meister! Gestern ist unser einer bote komen von dem herrn Romischen konige mit briffen, die wir euwir erwirdikeit hirinne vorslossin senden, us den ir werdet vornemen wie her schribet, sicherende uns, das her uff den tag nativitatis Marie nehistkomende wil uns die crone gewislichin und unvorczoglich senden etc. Sundir lieber her meister, is das von etlichen geschichten adir eingerlei sachen die unser sache gesumet wurde adir gehindert, das sie uff den egenanten tag nicht mochte volfuret werden, so bitten wir euwir ersamkeit pfleissiclichen, es sei das ir von des herrn Romischen koniges sendeboten horen wurdet, sie uff dem wege sein adir nicht, dass ir gleichwol uff denselbigen tag czu uns geruchet kommen, das wir do die sachen die uns beiderseit nutcze und from sein werden, mit euch muchten betrachten und behandeln; went ouch fursten und sust vil unser ander frunde, uff die czeit werden czu uns komen. Und is das unser sache von des hern Romischen koniges wegen in welcherlei mosze wurde gehindert, so wollen wir uns mit denselbigen fursten und unsern frunden besprechen und beworen, das wir ouch unsern finden die uns anfechten welden, mit der hulfe gotis wedirsteen und uns dirweren muchten, wiewol wir nimandis angreiffen meinen noch en wellen. Doch so meinen wir ouch wedir iderman der uns czuwelde, mit der hulfe gotis uns weren; als der konig von Polan uns und unser lande nedert und in eigenschaft dringet, und wir wellen, ap got wil, nicht eigen sein und wellen mit den unsern frei bleiben. Und wir wellen ouch nicht den herrn konig von Polan anfechten, adir wirt her uns angreifen, wir werden uns mussen weren. Vort wenn ir werdet us dem lande czihen czu uns uff den egenanten tag, und is das die sendeboten des Romischen konigs undir des nicht

werden mogen euch [1]) in euwerm lande mogen dirlangen, doch is das sie komen werden, ir werdet bestellen, das sie in euwerm lande beleitet werden als bei euwer kegenwertigkeit. Ouch wellet wissen, das uns gesagit ist, wie das herr konig von Polan Krasken us dem geffemknisse hat usgelossen, wiewol her uns selbir muntlichen und durch seines obirstes rates herren und durch manche briffe gelobit hat, das her den Krasken nicht sulde haben gelossen us dem gefemknissen, ane unser wissen und ane unser willen. Ouch wir sprochen czu im selbir gefache, schriben und entpoten, entczwer sulde her mit Krasken leben adir mit uns; und lisse her Krasken, so vo[r]lere her uns und vontrebe von sich, went ir wol wisset worumme der Kraske was gefangen, und sintdemale her in iczundt hat usgelossin so vornemen wir wol und sehen, das her, der her konig von Polan, iczundt mit uns nicht mer wil noch nicht meinet lebin und umb unser fruntschaft her nicht achtit. Ouch wellit wissen, das Bartholomeus unser secretarius bei dem egenanten unserm boten hat uns entpoten, wie der Procop ketczer sich czumale sere dirbewtit dem herrn Romischen konige und sprichet, her welde sterbin, edir das Behemische konigreich mit dem herrn Romischen konige czu einer guten eintracht brengen; und hat czu dem herrn Romischen konige gesandt bittende in umb geleit, und so hat der her konig czwer ritter noch im gesandt und die sullen komen czu dem herrn konige ken Straubinge, und was nuwes wir von den oder andern sachen dirfaren werden, das wellen wir euch balde schreiben. Gegeben am sontag vor assumpcionis Marie. Anno etc. XXX⁰ in unserm hoffe czu Olyta.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwl von Rusdorff homeister Dutsches Ordins unserm besundern frunde.

Oryginał z resztkami pieczęci w Arch. Królew. N. Z. Szuflada XVII. 174. Przy niem kopia listu Zygmunta z 22 lipca 1430 r. oddrukowany list w Zjeździe monarchów w Łucku A. Prochaski, obacz Przewodnik naukowy i literacki rok 1874. tom II. str. 73 — 74.

[1]) stoi: ouch.

MCDXXX. *W Przęzmarku* 15 *sierpnia* 1430.

Komtur Christburga odradza w. mistrzowi jechać na umówiony zjazd z Witołdem do Wilna, i radzi mistrzowi, jakby mu najlepiej z tej sprawy wywiązać się należało.

Meinen gar willigen undirtanigen gehorsam allewege czu vor. Erwirdiger gnediger lieber her homeister! So als mir euwir erwirdige gnade geschreben und des herren grosforsten briffes eine copie gesandt hat, bittende euwirn gnaden meinen rat und gutdunken in den sachen czu vorschreiben. So geruche euwir gnaden czu wissen, das der kompthur von Osterrode noch bei mir ist, und den habe ich dorczu genomen und haben die sachen undirenander gehandelt und gewegen, so wir getruwlichste und fleisiclichsten konden und mochten, so das wir nicht andirs irkennen konnen, denn das is euwirn gnaden gar unmassen swer und unbeqweme ist dohin czu czihen in dissen louffen, went die czeit io czu kurtcz ist, so das ir den tag mit nichte konnet dirreichen. Und ouch sal euwir gnade hin uffczihen, so musset ir io ritter und knechte mit euch haben und ee die vorbotet werden und sie sich dorczu gerichten, do gebort etliche czeit czu. Ouch als nu der obirste marschalk und her kompthur von Slochaw ouch hinuss czuhet, solde euwir gnade nu selbir ouch hinuff czihen, so muste euwir gnade etliche von den wege-

sten gebietigern mit euch haben, so das dis land czu mole von gebietigern entploszet worde. Mag euwir gnade irkennen, ap is euch fuglichin were in dissen louffen das land als gar von gebietigern und ouch rittern und knechten czu entplosen. Ouch als der herre grosfurste schreibet, das euwir gnaden czu wassir solde hinuff czihen etc. Euwir gnade kan is mit nichte dirreichen, das ir uff den tag mochtet dohin komen, went die czeit io czu kurtcz ist, so das ir euch mit nichte dorczu mit den euwirn geschicken moget. Ouch so vorreme ich in der copien, das her schreibet nort von einer czusampnekomunge und vorneme nichtes von der cronunge. Ouch schreibet her nicht, wie is umb die crone gestald ist, ap sie gekomen ist adir komen sol, adir wie is doch dorumbe ist, und ap nu die forsten und prelaten mit den cronen itczunt schone weren czu Slochaw, so konden sie doch mit iren pferden, die sie denn so verre herin gerethen hetten, uff die czeit mit nichte uff den tag hinuff komen. Solde nu euwir gnade nort czu einem gespreche und czusampnekomunge hinuff so verre czihen und das land also enploszen, das duncket uns nicht fuglichin noch beqwemme sein. Sundir uns duncket wol gerathen und gut sein, das is euwir gnade bestellete mit dem obirsten marschalke und dem kompthur von Thorun, kan is gesein das sich die io ee io bessir czu pferde hinuff forderten, das sie pferde uff den coveten adir von den gebietigern nemen wo sie konden, so das sie durch den Grawden qwemen, und das sie is bestelleten das in ir nassuten nochgingen die in speisze noch brechten das sie hetten uff dem wedirwege, dorinne sie sich ouch wedir czurucke mochten heim fordern so sie beste mochten. Und wenne sie ken Ragnith qwemen, worden sie gebroch an pferden haben, das sie aldo mehe pferde dorczu nemen und sich forderten so sie beste konden; und das euwir gnade czu voruss dem herren grosforsten schrebe von der botschafft, in bittende, worde her indert uff der nehde aldo sein, das her sich geruchte czu enthalden und sich czu in necken, uff das sie deste ee ire botsshafft werben mochten Und durch die so mochte sich euwir gnade entschuldigen, das is euwir gnaden gar unmassen swer und unbequeme were itczunt hinuff czu czihen und das ouch iczunt mit nichte volenden moget durch manchirleie gebrechen willen, die den euwir gnade wol weis czu irczelen. Wir hoffen wol, wenne her die botschafft wirt vornemen, her wirt is villichte andirs mit den sachen bestellen, went worde sich euwir gnade durch brieff entscholdigen, das worde im viellichte vorsmelichin sein. Und dorumbe so dunket uns dis das beqwemste sein in dissen sachen. Weres denn sache, das her sie welde bei im behalden und mit im furen, so bestellets io, als is ouch vor mit in gelassen ist, das der obirste marschalk aldo bleibe und das der kompthur von Thorun wedir czurucke czihe, went euwir gnade wol weis, das her voith ist und dorczu kompthur czu Thorun, was macht an im leit ap is czu geschefften qweme, das wir io nicht en hoffen, und czu mole nu der kompthur von Slochaw ouch hinuff geczogen ist. Nicht mehe weis ich itczunt euwirn gnaden czu schreiben denne dis ist unsir beste rath und gutdunken den wir irdenken mogen. Kan abir euwir gnade dorobir beqwemern und bessern rath finden, mit den die itczunt bei euch sein, das setczen wir czu euwern gnaden. Gegeben czum Pruwschenmarkt am tage assumpcionis Marie im XXX iore.

Kompthur czu Cristburg.

[Adr.]: Dem gar erwirdigen homeister mit allir widikeit tag und nacht ane sumen; grosze macht leit hiran.

Oryginał na arkuszu papieru pieczęć komturowska na żółtym wosku wyciśnięta całkowicie zachowana. Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVII.*a*. N. 109.

MCDXXVI. *W Dorsuniszkach* 17 *sierpnia* 1430.

Witołd oznajmia w. mistrzowi, jaką dał odpowiedź Andrejkowi posłowi króla Jagiełły na tegoż prośby o zwłokę koronacyi; wymawia mistrzowi, że mu nie odpowiada, czy osobiście przybędzie do Litwy i ponawia swą pod tym względem prośbę.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herr meister! Gester[n] vor essens was czu uns komen der edle Andreyko, des herrn koniges von Polan obirster kemerer und liephaber, dovon wir euch vormals ouch geschrebin hatten, und hatt uns czumal vil fruntlicher und demutige botschaft und redt [1]) von desselbigen herrn konige geredt und geworben, pfleissiclich begerende, das wir den tag unser kronunge uff unser frauwe nativitatis tag, die her vornamen hette das do geschan sulde, vort vorczihen und hinlegen welden, bis das wir mit im vor in eigener persone czusampne qwemen. Und der bate uns mit grosse pfleisse von seintwegen alles das thun was uns lieb were, und wie her sine egene corone williclich abetreten welde und uns sine kindern und die corone mitdenandern befelen welde in vormundschaft, das wir mit in teten was wir welde. Des so sandten wir mit im czu dem egenannten herrn konige den edlen Luthken unseren secretarium, ouch mit demutigen und frundlichen worten. Sunder den tag unser czusampnekomunge wir welden mitnichte nicht vorbas vorczihen. Und wir lissen im vorkundigen, das wir io den egedochten tag mit allen unsern frunden, die wir dorczu geladen haben, vor sich halden wellen, und wie das wir im vor denselbigen tage mit nichte czusampne komen mogen. Ouch hat uns der egenannte des herrn koniges bote gesagit, wie das ir selbir binnen kurcz czu uns komen sullet adir etliche euwir gebittiger senden. Nu schreibt ir, wie das ir die ersamen herrn obirsten marschalk und den kumpthur von Thorun in euwers ordens gescheften czu uns sendet; und von euwer czukumpft schreibet ir uns nicht, ap ir czu uns selbir uff den egenanten tag unsere[r] czusampnekomunge komen wellet, noch dem als wir euch dorumme mit pfleisse begeret und gebeten haben. Went wo ir selbir czu uns nichten qwemet, is wurde vil luthen gross czwifel machen von unsern fruntschaft, went wir iczund vil luthen und unsern frunden vorkundiget habin, das ir selbir ouch uff die czeit sein sullet. Ouch wellet wissen, ap wol die egenannte euwir botschafft czu uns kumpt, so mogen wir doch mit nichte den offtebenumpten tage unser czusampnekomunge mit unseren frunden vort vorczihen, sunder qwemet ir selbir czu uns, so muchten wir mit euwern und mit anderen unseren frunden reten, in den sachen etwas finden und czu rate werden, was do uns und euweren orden erlich, nutczlich und annemlich were. Hierumme wir bitten euch czumale begerlich, das ir io selber czu uns komen wellet uff den egenannten tag unser czusampnekomunge, mogit ir nicht uff den nehesten dinstag vor unser frauwen nativitatis tag, als wir euch vor geschrebin habin, so komet ken Cauwen uff denselben nativitatis tag und dornoch am nehesten dinstag czu uns ken Tracken qwemet, do beweiset ir uns sunderliche liebe an. Gege-

bin unserm hoffe Dorschunischky am nehesten donrstag noch assumpcionis Marie. Anno domini etc. tricesimo.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister D. O. unserm liben besundern frunde.

Oryginał pap. z pieczęcią w połowie zachowaną; obok niej: gekomen czu Hollant am dinstage vor Bartholomei; responsio est facta in Morungen. Arch. Król. N. Z. Szufl XVII. N. 72.

[1]) czytaj: hat.

MCDXXXII. *W Królewcu* 17 *sierpnia* 1430.

Marszałek zakonu pisze do w. mistrza w sprawie swego odjazdu do w. ks. Witołda, prosząc o instrukcye na wypadek, gdyby mistrz osobiście przybyć miał do Litwy.

Unsern gar willigen undertanigen gehorsam allczeit bevor. Erwirdiger gnediger lieber her homeister! Ewer gnaden brieffe haben wir aller wol vernomen und wellen uns ouch furdern als wir beste kunnen. Sunder als ewer gnade gutdeuchte, das wir selbist durch den Grawden ritten etc., so haben wirs betrachtet, das uns gar unbeqweme wer, also wol umb der futerunge wille, als umb der koste, und haben gedacht czu czien obir wasser, went wir nu weiter tagereisen czien wellen, denne letz, do ewer gnade czogh. Ouch haben wirs bestalt mit unserm hawskumpthur von den nassuten wegen als euwer erwirdikeit ouch berurt ab ir der wert, das got nichten welle, bedurffen, ader die czukunftigen geste, das dorinne kein vopsumenisz noch gebreche nicht sal gescheen, und sullen gefertigen werden wenn im ewer erwirdikeit davon schreibet. Nemlichen begere wir uns noch czuschreiben, ab der herre grosfurste io ewer erwirdikeit wolde kegenwertig haben, so das ir io ane alle entschuldigunge die wir getrewlich thun wellen muszet komen, wie wir uns denn dorinne sullen halden das wir recht thun, ab wir sullen ken ewren gnaden ouch ausreiten ader nicht als uns der herre grosfurste nicht wolde gestatten als es vormols ouch ist gescheen czu Garthen [1]) do wir den doctoren ewren gnaden entkeen sandten und selbist musten wir doheime bleiben von des herren geheise. Was ewir gnade wirt gutduncken, das geruchet uns laszen vorsteen, das wir doran nicht gebrechen. Ouch geruche ewer erwirdikeit czu wissen, das der kumpthur von Thorun van uns reit zum Einsedel ken Pellen czu dem kumpthur von der Balge und wirt morne uff die molczeit bei uns sein czu Konigsberg als im wir han geschreben. Do selbist, gegeben am donrstage noch assumpcionis Marie im XXX. jore.

Obirster Marschalk.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erwirdikeit tag und nacht ane sumen grose macht hiran leit.

[1]) dodane na boku.

Oryginał pap. z pieczęcią marszałka w archiwum N. Z. w Królewcu. Szufl. XXIII. N. 12.

MCDXXXIII. *W Człuchowie* 19 *sierpnia* 1430.

Komtur Człuchowski odsyła w. mistrzowi posłów króla Zygmunta i w. ks. Witołda, których potłukli i obrabowali Polacy.

Minen gar willigen undirtanigen gehorsam nu und tzu allen gecziten tzu vorn. Erwirdiger gn. l. herre homeister! Des allir irluchesten herrn Romischen koniges

und unsers gnedigen herrn Wytowds sendeboten sind gekomen ken Slochow in gebunge dises briffes. Si sint gewund, geslagen unde beroubt, alle ir pferd sind in genomen, sundir czwer pferd haben in die Polen wedirgegeben, iclichin boten ein pferd, di andir louffen alle czu fusze; ir knecht in is genomen nicht obirich kostliche gobe. Sundir des herrn koniges von Ungern ist genomen an golde, cleinod, buchir und cleidir also ghud also tusend dogkathen. Ich wil si euwern gnaden senden nicht czu fusze sundir czu waghene und czu pferd, das si nicht sullen czu fusze komen. Wo si czu euwern gnaden sullen komen, das mag in euwir gnode undir oghen schriben. So si czu euwern gnaden komen, si euwer gnade eigentlich werden undirrichten, wie is umb alle ding is gestald. Ich wil si morgen senden ken Stargard anvorsumplich. Gnediger lieber herr homeister! In ist die crone nicht genomen, si haben ir nicht gehad, sundir andir dri sendboten di komen noch hernoch, di sollen di krone brengen, das man das bestelle das is andirs und sicherir wurde bestald, wen is bestald. Gegebin czu Slochaw am sonnabende nach assumpcionis Marie. Anno XXX. etc.

Kompthur tzu Slochow.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister mit allir erwidikeit tag und nacht an allen sumen suderliche gar grosse macht doran lith.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci uszkodzony wilgocią. Poniżej adresy uwagi dnia i godziny przybycia listonosza do zamków komturowskich. Arch. Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 190 a.

MCDXXXIV. *W Hermansdorfie* 20 *sierpnia* 1430.

Sołtys z Nowej Marchii donosi w. mistrzowi w odpowiedzi na wiadomość o mających doń nadjechać posłach króla Zygmunta, iż rozporządził już z Wedlami z Kostrzynia, aby mu natychmiast dali znać skoro tam, lub do Frankfurta nad Odrą przybędą. W sprawie napadu, który wykonali Jan z Czarnkowa w spółce z Wedlami na Włochu, pośle króla Zygmunta, i na Zygmuncie Rocie, pośle Witołda, usprawiedliwiają się Wedlowie, iż tego nie uczynili przez złość do zakonu. Sołtys wysłał swoich do Kalisza, aby się dowiedzieć, czy nie odebrano przy tym napadzie od pojmanych listów, któreby zakon kompromitować mogły.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu, Szufl. XXIII. a. N. 14, z datą: Hermansdorf sontag nach assumpcionis Mariae 1430.

MCDXXXV. *W Kownie* 24 *sierpnia* 1430.

Witołd dziękuje marszałkowi zakonu i komturowi Toruńskiemu, posłom w. mistrza, za ich gorliwość w nakłanianiu tegoż ostatniego do przybycia na dzień koronacyi — i tłómaczy, że mistrz niema powodu obawiać się podejrzeń króla Polski, czego przecież zakon nigdy się nie obawiał.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen.

Ersamen herrn! Euwir briff der uns gestern spote, do wir czu bette gingen, brocht ist, den hatten wir nicht usgehort. Sundir wir santen czu den schreibern

was do schrebin were, und sie empoten uns wedir etwas von oben und nicht gar eigentlich was do geschrebin was. Sundir hute fri do wir denselben euwirn briff horten, do vornomen wir, wie das ir dem herrn homeister geschrebin hettit, getruwelich rotende und betende, das her czu uns uff den vorrameten tag sich czukomen fertigen welde, ap her mit ichte mochte, und was in sust lange hat gehindert, das her nicht czu uns trawte czu komen, das wellet ir uns wol irczelen [1]) etc. Lieben herrn! Wir habin dem egenannten herrn homeister hoffte geschriben mit pfleisse betende und begerende, das her czu uns uff denselben gelegetin tag komen wellet, is wurde, das die corone brocht were adir nicht, uff das, wenn uff denselbin tag werden vil herrn, grosfursten und andern unsern bruder und [2]) frunden komen, das her sich ouch mit in bekant hette. Und wir habin uns doruff also czugericht, das wir in fruntlich uffnemen und also eren wolden, als sich das wol geburet sulchem unserm frunde. Und ouch wir vornemen keine sache die in hindern [3]) merklich muchten, das her nicht czu uns [4]) als czu sinem und des ordens genern und grossem frunde komen sullde; allein wir vormutten uns in unserem herczen, das her leichte durch des herrn koniges czu Polan etc. vordechtnisse wille, czu uns nicht komen wolde, des doch ni gewonet was, das der herre homeister adir seine orden sich irkeines herrn vordechtnisse gefurcht odir gehacht hette [5]) und dovon wir wissen nicht meer was czu schreiben [6]). Ouch ir mogit wol euwir geczelde und sust ander unnotliche habe hinder euch lossin, went wir wellen euch wol unsere czelde heissen uffslogen und czurichten. Gegebin czu Cauwen am tag Bartholomei apostoli etc. XXX^{0}.

[Adr.]: Den ersamen herrn obirsten marschalk D. O. und kumpthur von Thorun unsirn lieben frunden.

Oryginał pap. z pieczęcią przykrytą skrawk. papieru. Archiw. Król. N. Ż. XVII. N⁰ 78.

[1]) irczoren w oryg. [2]) u góry dodane bruder und. [3]) wyraz ten znakami „ “ oznaczony. [4]) odtąd na boku drobniejszem pismem lecz tą samą ręką do frunde. [5]) cd hegen sc. verdacht hegen. [6]) to zdanie drob. pism. na boku.

MCDXXXVI. *Nad Niemnem naprzeciwko Wielony 24 sierpnia* 1430. Marszałek zakonu odsyła w. mistrzowi list Witołda i doradza, ażeby osobiście przybył na dzień koronacyi, o co książe tak usilnie prosi — i aby przygotowywał się do podróży.

Unsern gar willigen undertanigen gehorsam allczeit bevor. Erwirdiger gn. l. herre meister! Als wir hewt qwomen ken Willun, qwam uns under ougen disser ingeslossen des herrn grosfursten brieff, den wir lesende wol haben vornomen und betrachtet gruntlich aws unsern herczen. Der uns vorwor ernstlich dunket lawten als euw. erw. ouch villeichte in dem selben briffe wirt vornemen. Worumb dewchte uns gut sein und gerathen, das sich euwer erw. io fertigete und czurichte mit allen dingen czu czihen czum herren grosfursten uff den vorrameten tag seiner cronunge, sinddemole das der herre so groslich ist begerend euw. erwirdikeit, als ir aws dissem und andern seiner gnaden briefe wol vornemet, dovon unserm [1]) orden und landen vorwor ein groser fromelicher nutcz und frundtschaft mag ensteen, went wir werlich gancz besurgen, das wir mit gelimpfe euwer entschuldigunge des czoges von dem herren mit nichte mogen bekomen. Idoch wellen wir als wir, vormals vil geschriben haben, unsern besten und hegesten fleis dobie

thun, den wir wissen und ouch mogen. Ouch duncket uns gerathen sein, das ir euch gentczlich fertigedt und beridt mit den gebietigern als vor geschrebin ist czu dem czoge, ab der herre grosfurste euwir gnade io welde haben uff dem tage, das euwir erw. fertig wer czu czien ane sumen, went ir mit den vorgeschribenen gebietigern wol dirkennet, das unsern landen an des herren gunst und frundschaften grose macht leith und sunderliche hulfe. Gegebin uff der Memel uf disseit Willun am tage Bartholomei apostoli, im XXX jore.

Obirster marschalk und kumpthur czu Thorun.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister D. O. mit aller erwirdikeit tag und nacht an sumen grose macht leit doran.

Oryginał papierowy z pieczęcią marszałka. Poniżej adresy notatki o przybyciu listonosza do zakonnych zamków; ostatnia: Gekomen und gegangen von Hollant am montage [noch Bartholomei] vor mitttage hora XII. Arch. król. N. Z. Szuflada XVII*a*. N. 113.

[1]) dwa razy.

MCDXXXVII. *W Marienburgu* 5 *września* 1430.

W. mistrz pisze do mistrza Inflanckiego w sprawie ociągania się ze swej strony od podróży na koronacyą Witołda i uwiadamia go o przyjęciu posłów króla Zygmunta przez Polaków; czekają oni w wielkiej sile na poselstwo z koroną przybyć mające — i kto wie czy nie wywrą zemsty na zakonie; że pomimo to, on zamyśla jechać do Witołda, któremu o tem wszystkiem doniósł. Prosi w końcu o pomoc w razie napadu ze strony Polaków.

Lifflant.

Unsern gar fruntlichen grus czu vor und alle gute. Ersamer lieber her gebitiger! Als euch wol wissentlich ist von der cronungen des grosfursten czu Littowen das die solde gescheen wesen umb nativitatis Marie nehestkomende, so bat uns leczt muntlichin, do wir bei em weren, sine durchluchtikeit, die uns ouch dernehest gefach schreib, alles begerende, das wir in eigener personen ouch dorczu qwemen. Des santen wir unseres ordens obirsten marschalk und den kompthur von Thorn czu siner herlichkeit die anczulegen mit gelimplichir entschuldigunge, das wir des czoges weren gewest obirhaben die brengen uns wedir in, dorczu so schreibts uns der grosse furste besundern ernstlich begerende, das wir io czu em komen. Ufs erste was her wol begerende, das wir am dinstage vor nativitatis Marie weren bei em gewest czu Tracken, vordan mit im czihende czur Wille; als [her] sich des vorweilete das wirs nicht enden mochten, so mute her uns czu, das wir doch uff nativitatis Marie ken Kauwen czu em qwemen und vordan mit em czogen. Nu ist uns ummer die czeit czu kurcz, als das ein iderman kan irkennen, das wirs nicht dirreichen mogen. Ouch ist is uns dennoch gar swer und sorglichen czu thun, went der herre Romische konig hatte usgericht eine besundede botschaft von der cronunge wegen czum grosfursten, einen Walisschen grosgelarten doctoren mitsampt einem edlen manne Segemunt benumpt, die wurden in unsern landen der Nuwenmarke umb ad vincula Petri nehest geleden dirnedir gelegt von den Polnern, die en genomen haben am golde, silber, kleider und ware, so gut als tu-

sunt ungerisscher golden, went sie nicht anders wosten, denn sie solden bei den selben czwen die cronen haben funden, und sint das nicht gescheen ist, und die Polner vernemen, das vaste forsten und herren her nach komen mit den cronen, die sie dem grosfursten und siner frauwen sollen brengen, so befinden wir es worhaftigen warnunge, das sich die Polen mit gancz macht sich stark versammeln und wellen hegsten fleiss dorczu thun ein sulchs czu verhindern, adir villeichte unsern orden beschedigen und dorczu die ketczer uff uns hetczen, ap sie nicht eren willen an den cronen mogen haben. Dis haben wir alles dem grosfursten eigentlich gnuk geschrieben und dorczu ouch sunderlich, das wir uns nu bis mitwochen von hinnen wellen irheben vor dan czu em czu czihen, uff das wir io gnuck thun sinen willen. Wie is uns abir wirt irgeen, das wellen wir euch in unser henfart wol vorschreiben. Wir haben von vaste cziten keine brife von euch gehabt das uns wol vorwundirt, und bitten euch mit fleisse, uns wedir czu schreiben von den lowfen der Rewszen, und ouch von den sachen des erczbischoffs und ander der lande schickunge. Nemlich, ap euwer lantmarschalk ist usgeczogen und uff welche czit der wirt sein ken dem grosfursten, uff das wir den kompthuren von Slochow mit etlichen mannen und ouch der stete der Nuwenmarke gesant haben czum herrn Romischen konige als von der freisagunge ires eides und sost auch umb mancherlich vaste vil sachen die uns vor augen halden, undir den wir keins so sere besorgen, als das die Polner mitsampt den ketczern einen mutwillen werden czuczihn unserm orden. Dis schreiben wir euch umb ein sulchs, ap uns sulche not wurde entstehen, do got vor sei, das ir ouch gewarnet seit uns czu helfen. Gegeben czu Marienburg am dinstage vor nativitatis Marie im XIIII. und XXX. jore [1]).

Koncept listu na arkuszu papieru, po drugiej stronie u góry zapisanego. — Ceduła, u dołu pierwszej strony napisana, zawiera przestrogę przed kobietą z Inflant, która obecnie jest tu w Prusiech in des jungfrauwen closter czu Sukow i chce udać się do Rzymu, aby oskarżyć mistrza i zakon o XIIII. marek. Archiwum Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 175.

[1]) Stosunek zakonu do Polski dokładnie charakteryzuje powyższy list mistrza; jeszcze dokładniej przedstawia się nam on w świetle raportów komturów granicznych, a więc sąsiadów Polski. Pomimo grożącego niebezpieczeństwa Russdorf ufny w słowa Witołda, który zapewniał go w swojem imieniu, iż Polacy nie napadną na Prusy, zmuszony był rad nie rad pojechać do Litwy. Wahanie się jego w podjęciu podróżv, przebija się dosadnie w listach poniżej umieszczonych. Rolę jaką odegrał na Litwie opisuje Długosz wiarygodnie. Jakżeż się tedy nie dziwić, skoro mistrz w późniejszych skargach chwali się, jakoby on to przywrócił zgodę pomiędzy Jagiełłą a Witołdem. Wyjmujemy ten ustęp z Fol. F. p. 304, arch. Królewieckiego. Brzmi on jak następuje: Promisitque rex Polonie iterum pro se et successoribus suis sub fide et honore regiis terras prefatas dicto ordini, ut premittitur, plerumque adiudicatas nunquam impetituras, et alii articuli in federibus novi pacis in stacione exercitus regis Polonie in Prussia ad nutum ipsius regis conscripti fuerunt pro pace firma consequenda. Quibus peractis rex Polonie novas occasiones gverrarum queritur et difficultatem in limitibus Polonie et Prussie confingit et hac occasione de novo sollicitavit magnum ducem Litwanie fe. re. Wytowdum pro subsidio sibi faciendo cum gentibus armorum ad invadendum terras ordinis antedicti. Qui magnus dux de sinistra parte regis Polonie plerumque magistrum avisavit, et quod auditu crudelius est, suscitatis discordiis inter regem Polonie et magnum ducem antedictos, magister modernus ordinis prefati partes suas inter regem et ducem interposuit magnis sumptibus et expensis eos ad fraternam concordiam reducendo nec in antea rex Polonie sollicitat magnum ducem de suffragio ad terras ordinis iterum invadendas, prout de hoc per eundem ducem prefatus magister plerumque fuit avisatus; Et licet nonnuli articuli in huiusmodi pace positi fuissent racionabiles ad nutum domini regis Polonie nulli tum vel pauci per eum fuerunt observati.

MCDXXXVIII. *W Zodyniu* 9 *września* 1430.

Sołtys Nowej Marchii donosi w. mistrzowi wieści, jakie go dochodzą o poselstwie króla Zygmunta, mającym udać się do w. ks. Witołda, — o uzbrojeniu Polaków na granicy Nowej Marchii etc.

Meinen gar willigen gehorsam mit stetir undirthanikeit euwern erwirdigen gnaden alczeit zuvor. Erwirdiger gnediger liber her homeister! Euwir gnade mich hat des amptes in der Nuwenmarke dirlaszen und mir abir geschriben, welch euwir gnaden brif in gebunge disses mir ist komen, dorinne euwir erwirdikeit berurt, das ich mich nicht sulde stellen ab ich nimme voith wer etc. Erwirdiger lieber her homeister, ich wil mich gerne bei allen dingen mit fleisze nach minen vormogen beweisen, wenn mins amptes dirlassunge noch nicht ist offenbar. Ouch also euwir gnade ist begerende zu wissen, wer der czukunftigen fursten herrn und gesten obirste wer, die von unserm gnedigen herrn dem Romisschen konige zum herrn grosfursten kegen Litthauwen zihen sullen etc. Geruche euwir gnade zu wissen, das nach deme, als euwir erwirdikeit ich geschrebin hatte von herczog Przemko und anderen herrn und gesten derselben botschaft, die uf die zit zu Franckefort loggen, zu en darhin ist gekomen herczog Lodwig vom Brige und haben meir wenn achttage zu Franckeford geleggen. Indeme so bin ich durch warhaftige gute frunde und gunner briflich und mundlich angerricht, das die Polan stark und wol mit funfthusent pferden gesammelt sein und andirs keins mehinen [1]) wenn die botschaft niddir czu leggen adir dorobir czu leiden adir wo sie sie in einer stadt konden ankomen, sie welden sie bestallen. Und bin von etczlichen gewarnet, das di Polan sulden vorhaben, qweme die ergenante botschaft durch und sie sie nicht kunden ankomen, adir sie durch disse land sichcher gefurt und gebrocht wurden, si welden unsirs ordens land die Nuwemarke angreifen. Umb des willen, und auch der getczer gescheffte, so habe ich allen unseren mann und steten darselbis, so ich ernstlichste sulde und kunde, geschrebin und en geboten, das sie alczit gewarnet und gereit sulden sein und fulgen wenne und wohin sie von uns adir den unserm geheisschen wurden. Vort so habe ich disse sammelunge der Polan, den fursten, herrn und gesten zu Franckeford geschriben, das sie uf sie gee, und dorumme Fredrich von der Heyden zu en gesandt mit en mundlich darvon und von irem czoge zu reden und czu irforsschen wer ir obister were etc. So das mir Frederich gesait hat, das en das senden zu en grosz zu dancke ist und dancsagen is euw. gn. und unserem orden, und wellen is in solcher wisze unserem gnedigen herrn deme Romischen konige und vor dem grosfursten, wenne en got czu en gehilft, gantcz hochlichen und gross dancken und haben Fredriche von der Heyden so undirricht, das sie beithende sein des herrn bischofes von Maydeburg und des herczogen von Rosenberg; wenne die herrn mit dissen herrn zusampne komen, so wellen sie nach solcher anrichtunge als sich die Polan uf sie gesammelt haben und en alle wege in dissem lande stark vorleget haben und mehinen sie niddir czu leggen, eins werden, welchen weg sie uszczihen wellen. Und versehe mich das sie durch disse land nicht czihen werden wenn sie itczunt zurucke kegen Bezeko [2]) sein geczogen, dar sie des herrn bischoffes benunpt und des herrn herczogen [3]) beiten wellen; und komen disse herrn, so sal und wirt die botschaft vorgang haben, und komen sie nicht, so wirt sie zurucke geen, und geschet andirs nirne

umme wenn umb disse sammelunge und arge meinen der Polan. Sunder herczog Lodwig vom Bryge hat Fredrich von der Heiden gesagt, das her seinen czog io vort wil lassen geen wenn her in der botschat zu der kronunge nicht czeuwt, sunder der groszfurste zu Litthauwen hat em sunderlichin geschriben und wer begerende, das her zu em komen sulde. Welcher nu undir dissen ffursten und herrn der obirste ist adir wurde und wi stark sie sein, das kan ich noch nicht eigentlich dirforschen, und was ich nach darvon konde dirfaren, und welchen weg sie willen wurden haben zu czihen, das welde ich euwirn gnaden sunder seumen vorschreiben. Ouch so [will] [4]) ich im lande der Nuwenmarke einen uffanbaren lawd, lassen uszgeen, das die herrn von Franckefort czurocke sein geczogen und verneme, wenn die herrn zusampne komen, das sie kegen virhundert pferden ader der glich zusampne brengen mogen, wenn von den ketczern euwer erwirdikeit zu schreiben, so habe ich nach einen boten do usz hin in den landen, was mir der von en wirt inbrengen, das wil ich euwern gnaden ane vorczog kunt thun und offenbaren. Gegeben czum Soldine am tage unserer liben frauwe irer gebort. Anno domini millesimo CCCC⁰ XXX⁰.

Niclas von Nickeritcz etc. voith der Nuwenmarke.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeister D. O. mit allir erw. tag und nacht ane allis seumen wenn sunderliche grosze macht dorane leit. Wer unserm homeister wil zu willen thun der sende dissen brif ane zumen tag und nacht vordan.

Oryginał na ark. papieru z pieczęcią; poniżej adresy notatki godziny i dnia przybycia posła z Schiefelbein, Hammessteinu, Człuchowa i Konic ostatnia am montage noch Nativ. Marie hora IX noch mittage. Arch. król. N. Z. Szuflada XVII. N⁰ 67.

[1]) sc. meinen. [2]) sc. Beskow. [3]) przemazany wyraz. [4]) will widocznie opuszczone.

MCDXXXIX. *W Trokach* 8 *września* 1430.

Witołd dziękuje w. mistrzowi za wiadomość o losie poselstwa Zygmuntowego; zbija domysły mistrza, jakoby Polacy mieli zamiar napaść na kraje zakonu, gdyż oni tylko poselstwa nie chcą przepuścić, i prosi, ażeby mistrz, chociażby na krótki czas tylko, raczył doń przybyć itd.

Alexander alias Witawdus
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Euwir briff uns hute vor essens geantwirt mit den anderen allen briffen die in euwerm briffe vorslossen waren, habin wir wol vornomen, in dem ir uns schreibt, wie das man euch von tage czu tage warnet, das die Polan sich sterg [1]) vorsammeln nahe der grenczen der Nuwemarcke und ouch euwirs ordins gebitte bei Slochow etc. und wie ir euch dorus vormuttet, das sie entczwir dornoch sin, das sie mit macht die sendboten wellen dirnedirlegen adir euwir orden czu beschedigen so schir sie irfaren, das ir us dem lande czogit. Liber herre meister! Als wir euch vor geschriben habin, des gleich wir nu schreiben von gancze worheit, und glouben euch dorvon, das die Polan binnen [2]) der czeit uff euch mit nichte nicht anheben werden; sunder sie mogen wol uff die sendboten hutten, went des herrn koniges von Polan sendeboten, von den wir euch vormals schreiben, iczundt bei uns sint und haben vil gutter worter und redthute

und gestern an uns von dem egenannten herrn konige und von dem sinem geworben, mit pfleisse begerende, das wir noch die coronunge vorczihen welden bis das wir mit im czusampne qwemen, went her welde czumale gerne mit uns in fruntschaft und bruderliche liebe komen, als her i vor gewesdt ist. Und wir sprochen czu sinen boten, das wir der unser vorsamelunge mit nichte wendeln adir czurucke legen wellen, und mit in wolden wir gerne czusampnekomen, wenn wir wusten entlich worumme, als wir ab got wil mit euch wenn ir czu uns komet dovon und ouch von vil anderen notlichen sachen selbir wol reden werden. Hirumme wir bitten euch fruntlichen, wellet euch deste ee fordern czu uns czu komen, und wert sich der sendeboten und der herrschaft die von Dutschen landen czu uns komen sullen ir czukunft etwas vorlangern, so mogit ir bei uns etliche tage bleiben und wider heimwert deste ee czihen. Und denselben herrn und sendeboten wellet io gleite und sicherheit so bestellen, und dorczu rothen, wo sie sicher und allirbeste durch Pomern adir durch Nuwemarcke komen mochten. Gegebin am nativitatis Marie. Anno etc. XXX⁰ czu Tracke[n].

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn Pauwel von Rusdorff homeister Dutsches Ordins unserem lieben besunderen frunde.

Oryginał pap. z pieczęcią; poniżej adresy Witawd Littauwen; macht her globet vor schaden etc.; inną ręką Gekomen czu Konigsberg am dinstage vor exaltacionis crucis. Arch. król. N. Z. Szuflada XVII. N. 70.

[1]) słowo nieczytelne: sterg? zamiast stark. [2]) bynner w oryg.

MCDXL. *W Botowie* 9 *września* 1430.

Komtur Toruński prosi arcykomtura o radę, coby miał począć, gdyż z dnia na dzień obawia się napadu Polaków, którzy się wzmacniają na granicy Nowej Marchii.

Meinen gar willigen gehorsam nu und czu allen geczeiten czuvor. Ersamer lieber her groskumpthur! Als gestern do ich bin her gekomen czum Bothen, zo hath der kumpthur czur Sweitcz seinen bothen czu mir gesant etc. zo das ich huwthen bei im bin gewest uff genseit Papaw ein halbe meile, der mir sagite, wie das die Polen gantcz mechtiglichen an den grenczen legin. Und di warnsluwthe im sagen worhafftigen, das sie sich von thage czu thage mechtigen uff ein zulches, ab si muchten irfarn, das di crone irne hie durchs land worde gefurt, so welden sie desse land angriffen und beschedigen. Ouch zo irclagit sich des der kumpthur czum Tuchel und ouch der czum Sweitcz, das sie unserm homeister gefache haben geschreben von dessen vorgeschrebin sachen, daz in doch kein entwort uff ire briffe von unserm homeister nicht ist geschreben, wie sie sich in dessen sachen zullen halden; ab man den luwthen an den grenitczen warnunge thun zulle, daz sie von den grenczen sullen weichen, odir ab man sich mit derselbigen macht der luwthe an den grentczen wedir sie zulle legen, das wir also nicht obirgefallen werden, dovon mir doch unsir homeister ouch nichts befolen hoth, wie man sich czu sulchen sachen schicken zulle. Ersamer liebir her groskumpthur, sie haben mich gebethen, das ich euwer ersamkeit umb desse sachen schrebe, des zo bitte ich euwir ersamkeit, das ir mir geruchet czu schreiben ein entwert bei der sthunde, und ouch in und euch dorumb berothen mit den di bei euch sein, was man czu dessen sachen zulle thun, und ouch vort dovon unserm homeister schrei-

bet, das her czurucke schreibe, wie man sich in dessen sachen zulle halden. Gegeben czum Bothen am zonobend nach nativitatis Marie im XXX[ten] jore.

Kumpthur czu Thorun.

[Adr.]: Dem ersamen groskumpthur mit allir ersamkeit tah und nacht, grosze macht hiran leit.

Oryginał pap. z pieczęcią. Poniżej adresy: Gegangen vom Bothen am zonobend nach Nat. Marie hora X noch mitthag *. Papaw hora I. noch mitternacht. Gruden am selb. taye hora II * Roghusen am selb. tage hora X. vormittage. Archiw. król. N. Z. Szuflada XVII. N. 172.

MCDXLI. *W Trokach* 10 *września* 1430.

Witołd powtórnie zbija obawy w. mistrza, jakie tenże czuje z powodu spodziewanego napadu Polaków, a ręcząc mu, że oni tylko na poselstwo czekają na granicach Marchii, zaprasza go do siebie do Wilna.

Alzo hat geschrebin der grosfurste von Littauwen dem homeister.

Erwirdiger lieber herre meistir! Euwern brieff haben wir wol vornomen, in dem ir schreibet von der besamelunge der Polan nehist euwern grenitczen etc. Liebir herre meister! als wir uns euwir erwirdikeit des vormessen und gloubit habin mit unsern brifen, also noch hewtis tages das glouben wir euch sichirlich, das die Polan werden euch und euwerm lande kein krig anhebin in der cziet, dieweil ir bei uns sein werdet, und bitten euwir erwirdikeit, pfleissiclichen begerende, das ir uff den bescheiden tag geruchet czu uns komen, went wir wol wissen, das die corone czu Polan ist nicht gar usgeczogen uff die herfart, als wir das hievon des herrn koniges von Polan sendeboten vornemen und des gefertiget werden, die do sprechen bei eren truwen, das uff euch sal kein krig nicht angehaben werden, und sich uff hogeste vormessen, das sei [1]) von keinem krige nichten wissen euch czu anfechten. Und auch von anderen Polan, unseren dienern, die czu uns taglichin komen us Polan, und etliche sich heimlichen durchstelen und sagen uns, das man von keime krige nicht huret im lande czu Polan, das man euwir lande angreiffen sulde, sundir ir mag do etliche teil legen us Grospolan die uff der grenitczen wonen, als der von Czarnkaw und etliche andere. Und das ist nicht anders, went eine bedrowen uff euch, und ouch is mag wol wor sein, das sie werden [2]) uff die sendboten die mit der crone komen wie sie die hindern mochten. Dorumme is were gut, das ir das geruchet bestellen, [3]) das man die selbige sendeboten muchte irne uff ein gewissen ort ummefuren wo man muchte, adir in ein gut geleite wurde geschicket. Gegebin czu Tracken am sontage noch nativitatis Marie. Anno etc. XXX[o].

Kopia współczesna na kartce papieru, po drugiej stronie notatka: Gekomen czu Labiaw am tage exaltacionis crucis im XXX iore, tj. 14 września Archiw. Król. N. Z. Szufl. XVII. N. 169.

[1]) czytaj: sie. [2]) sc. warten. [3]) bestellet w kopii.

MCDXLII. *W Trokach* 10 *września* 1430.

Witołd odpowiada ponownie w. mistrzowi, iż obawy tegoż o napad ze strony Polski są płonne i prosi go ponownie, aby zechciał doń przybyć, gdzieby się i o to umówili, co należy im począć, gdyby ktoś kraje ich ważył się napaść.

Erwirdiger lieber herre meister! Gestern sien uns euwer briffe gebracht und hewten hatten wir itczunt unsire briffe czu euch gefertigt, do quam uns euwir einer brieff, in deme wir finden des kompthurs von Slochow und huwskompthurs von Thorun brieffe als von samelunge der Polan etc. Lieber her meister! Als wir euch im anderen brieffe geschrebin haben, also schreiben wir euch abir, das wir das mit nichte glowben, das die Polan mit euch werden krigk anheben, went des herren koniges von Polan sendeboten glowben hie vor uns und vormessen sich offs hogeste, das man mit euch czu krigen nicht sal anheben. Sundir is ist nicht anders denn die bedrowung und wir merkens dorbei, das man euch schreibt wie sie haben buchsen und bleiden mete, und wir wissen wol, das die buchsen sien czu Crokaw und sie haben keine bleide dorte. Wir haben ouch vil frunde und hofegesinde czu Polan, went wie [1]) einigerlei krig adir orloge wedir euch geschan sulden, is kunde uns nicht heimlich sein. Sunder das mag wol wor sein, das etliche hauffen legen an euwern grenczen, wartende, wie sie die crone mochten vorhindern, und als die czu Dybow huten desgleichen, das man des nachts heimlichen obir wassir die crone nicht obirbrechte. Adir das sie mit mechtigen here euwir land angreiffen sulden, das getruwen wir mit nichte nicht und dovor glouben wir euch und dorumb dunckt uns gut sein, das wir mitsampt euch deste rischer czusampne qwemen und besprechen und befestigen uns, is das imandt uns welde anfechtin, das wir uns mitsampt euch deste bas mochten weren und sterkir wedirstehen. Gegeben czu Tracke (sic) am sontage neest noch nativitatis, Marie im XXX iore.

Kopia listu na ćwiartce papieru, nad listem napis: Also hat der grosfurste geschrebin dem herren homeister. Po drugiej stronie: Grosfurste Littauwen, gekomen czu Labiaw am tage exaltacionis crucis im XXX iore. Archiw. Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 168.

[1]) przekreślono: die, a napisano u góry wie = sobald.

MCDXLIII. *W Trokach* 10 *września* 1430.

Marszałek zakonu, poseł do w. ks. Witołda, donosi w. mistrzowi o usiłowaniach przybyłego do Witołda poselstwa polskiego, które nadto mówi, iż zakon nie potrzebuje się obawiać napadu ze strony Polski, gdyż Polacy sami obawiają się takowego ze strony Husytów. Donosi, że w. książe odłożył koronacyę na św. Michał i dał mu odpowiedź na jego pytanie; czyby przeto nie odłożyć na ten termin przybycia mistrza. Prosi o instrukcye czy poselstwo ma zostać u księcia czy też powrócić.

Unsern gar willigen undertanigen gehorsam alleczeit bevor. Erwirdiger gnediger lieber her meister! Obelang sein aber unserem gnedigen herren grosfursten geantwert wurden ewer erwirdikeit brieffe, die uns seine grosmechtikeit gesand hat bei herrn Maldirsigk und Ludeken seinen schreibern, das wir sie ouch sulden lesen und vorsteen. Sunder als wir ewer erwirdikeit nest geschreben, wie das des allirdurchlawchsten herren koniges czu Polan sendeboten iczunt bei dem herren grosfursten sein und ir botschaft haben geworben, so versteen wir nicht andirs, denn das sie sich gearbeit han, das die obingenannten beide herren czusampne qwemen in eigener persona, umb deswillen wir ouch gesand wurden czum herren grosfursten vorgeschrebin. Des grosmechtikeit ouch fleisslich gefurschet hat und gefroget von den vorgedochten sendeboten umb die vorsamelunge die man thut in Polan,

worumme und uff wenn man die thuet. Und wir ouch das selbe gefroget han von andirn Polan die hier komen von tage czu tage, des herren grosfursten liephaber und gute gunner, die alsampt gentczlich sprechen und vorwor, das die vorgedochte versammelunge geschiet umb der ketczer wille, der obirfall si sich besurgen, und umb nimandis andirs wille, so das der herre grosfurste vilgedocht vorwor spricht und geloubet, das sich ewer erwirdikeit noch unser landt vor obirfal der Polan nicht darff besurgen, als seine gnade ouch selbist ewer erwirdikeit vielleichte wirt vorschreiben. Idach ist is guet, das ewer egedochte erwirdikeit hinder sich mit den gebietigern uff den grenitzen geruche czu bestellen eine vorsichtige warnunge, die mit nichte kan geschaden, als ewer weise gnade das selbist wol mag irkennen. Ouch haben wir eigentlich geredt mit dem vilgenannten herren grosfursten von der cronunge wegen, die uff sendte Michelstage nestkomende sal gescheen, ap der herre ewir erwirdikeit welde haben uff den selben tag, das er ewren czog dornoch geruchen welde czu vorlengern und vorczien. Doruff uns seine grosmechtikeit antwerte also sprechende, das sich vonstadan ewer erwirdikeit czu im furdern sulde, wen ir czu seiner grosmechtikeit qwemet, so welde sie wol eins werden mit ewer erwirdikeit willen was do hiebei stunde czu thuen. Und sprach, hette er itczunt die vorgenannte crone, so welde er sie doch nicht empfoen adir offnemen ane ewer erwirdikeit rath und willen. Ouch hat uns seine grosmechtikeit vorheisen, er welle euch nicht lenger bei im halden, denn als ewer erwirdikeit wil und wolbehaget. Ouch erwirdiger lieber her homeister, sinddemole das man sich eins obirfalls muste besurgen unsires landes, bitten wir uns czu schreiben geruchen, wie wir uns ken dem herren grosfursten sullen halden, ap is czu gescheften qweme, ab wir mit bethen von im sullen czien heim czu lande, do wir euwer erwirdikeit trawen nutzer czu werden den alhier, adir ap wir slechts sullen bleiben bei seinen gnaden, das wir uns dornoch wissen czu richten. Gegeben czu Tragken am sontage fru noch nativitatis Marie im XXX iore.

Obirster Marschalk Deutsches Ordens.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister D. O. mit allir erwirdikeit ane allis sumen macht doran leit.

Oryginał na pap. z pieczęcią marszałka pod adresą: Gekomen czu Labiaw am tage exaltacionis crucis im XXX iore. Archiwum N. Z. w Królewcu Szuflada XXII. *a.* N. 73.

MCDXLIV. *W Trokach* 13 *września* 1430.
Witołd poleca w. mistrzowi listy Dr. Baptysty do przesłania ich poselstwu króla Zygmunta.

Alexandir andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Wir senden euch die briffe, die des herrn Romischen koniges, doctor Baptista, sendebote hat geschrebin czu den andern sendboten in entkegen, und bitten euch, wellet dieselbige briffe vort kegen denselbigen sendeboten usrichten. Gegeben czu Tracke[n] an der mitwoch noch nativitatis Marie. Anno etc. tricesimo.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn homeister Dutsches Ordens u. l. b. frunde.

Oryginał z resztkami po pieczęci na połowie karteczki papieru, w Arch. Król. N. Z. Szuflada XVII. N. 92.

MCDXLV. *S. L.* 14 *września* 1430.

Posłowie zakonu (u w. ks. Witołda) przesyłają w. mistrzowi list Witołda, a prosząc o natychmiastową instrukcyą, doradzają, ażeby w. mistrz przygotowywał się do podróży.

Unsern gar villigen undertanigen gehorsam allczeit czuvor. Erwirdiger gnediger lieber herr homeister! Wir haben euwer gnaden brieff beide wol vernomen und wellen uns furdern ane sumen als wir beste mogen, und morgen also balde nach der molczeit von hinnen uns fertigen. Besundern senden wir euwir erwirdikeit hirinne vorslossen des herrn grosfursten brieff, den euwer gnade wol wirt vernemen, bittende, mit fleisiger andacht uns geruchen euwern rath und gutduncken czu vorschreiben bei der stunde. Ouch wellen wir in allen empfelungen und stucken unsern ewsersten fleis thuen den wir kunnen. Sunder wir besurgen uns eins, nu der herre grosfurste also nemelichin schreibet, das euwer gnade bei im uff die czeit sulle sien, das er keine entschuldigunge von uns werde uffnemen, dorumb were es gut, das sich euwer erwirdikeit almelich schikte zu dem czoge. Idoch wellen wir zu der entschuldiung thun unsern ganczen vormogen. Gegeben czum Elbing am obende assumpcionis Marie im XXX[ten] jore.

Obirster Marschalk, kumpthur czu Thorun.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister mit aller erwirdikeit, tag und nacht ane alles sumen, grose macht leit hiran.

Oryginał pap. z przechowaną pieczęcią marszałka na czerwonym wosku wyciśniętą; w Arch. N. Z. Szuflada XXIII. N. 11.

MCDXLVI. *W Dramburgu* 15 *września* 1430.

Sołtys Nowej Marchii donosi w. mistrzowi, iż Polacy w wielkiej sile stoją na granicy półtrzecia mili od Falkenberga. Mówią powszechnie że zebrali około 40.000 ludzi, a Husyci w liczbie 400 koni przyjaźnie podejmowani u nich przebywają. (Und das komet andirs nirne von, wenn von den fursten herrn und gesten, die czu des herrn groszfursten czu Littauwen kronunge gesant wurden von unserm gnedigen herrn Romischen konige, die czurucke gentczlich sein geczogen.) Sołtys donosi, że oba zamki powierzone jego pieczy wzmacnia załogami z Pomorza i uprasza mistrza o pośpieszną pomoc.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XIII. N. 79. z datą Drauwenburg am fritage am achten tage nativ. Marie. Anno XXX⁰.

MCDXLVII. *W Solcu* 15 *września* 1430.

Król Jagiełło zbija przed w. mistrzem rozsianą o nim wieść, jakoby miał pisać do Witołda, ażeby ten nie dawał wiary komturowi Toruńskiemu; dziękuje mistrzowi za jego dobre chęci w przejednywaniu mu w. księcia i uprasza, aby nieprzepuszczał wrogów Polski przez swe kraje.

Wladislaus dei gracia rex Polonie Lithwanieque princeps supremus et heres Russie etc. etc.

Magnifice et venerabilis compater noster carissime! Sepius scriptis et nuncciis vestris intimastis nobis, quomodo nolentes parcere laboribus et expensis, amiciciam et caritatem fraternam dudum inter nos ab una et preclarum dominum magnum ducem fratrem nostrum carissimum ab altera partibus contractam, dispositi eratis et volebatis comportare, de quo vestre veneracioni referebamus et nunc referimus magnas grates de diligencia, quam apponere voluistis in hoc facto. Sed tamen quamvis iam vosmet compater carissime propria in persona predictum fratrem nostrum dominum magnum ducem visitastis et commendatores vestros iam bina vice ad eundem fratrem nostrum in hoc ipso negocio misistis cum marschalco ordinis vestri generalis, tamen per eosdem ibi nichil existit attemptatum, ut comperimus ex littera commendatoris Thorunensis et eciam ex convencione illa que celebrata est per sinceritatem vestram cum prelatis nostris et fratris nostri predicti in Thorun tempore noviter preterito. Cuius tamen negocii occasionem sibi allegat idem commendator Thorunensis quam nobis scripsit, quum antequam predicti marschalcus et commendator Thorunensis ad dominum magnum ducem predictum fratrem nostrum carissimum venissent, permisissemus nobilem Andream secretarium nostrum hortandum et inducendum predictum fratrem nostrum, ut eis fidem non debeat adhibere nec eos ad huiusmodi fraternitatem comportandam admitteret, de quo admirabamur non modicum nec mirari sufficimus. Et quis nam sit iste qui tales novitates ad noticiam vestri deduxerit, cum tamen istud nunquam mentis nostre fuit. Sed postquam ista ex tenore littere commendatoris legi comperimus in magnam admiracionem ducti sumus et predictum Andream in presencia baronum nostrorum accersitum requisivimus, si predicta ex parte nostra aut nomine suo coram prefato fratre nostro dicere umquam habuisset; qui respondit nobis quod ista nunquam de ore suo processissent velletque hoc ipsum fateri in presencia sepescripti domini magni ducis fratris nostri carissimi. Nam compater carissime, si fuisset nobis aliqualiter de sinceritate vestra suspicio, non huiusmodi honorem sinceritati vestre fovissemus, quem plures principes volentes habere, sepius requirebant nos, petentes, volentes diligenciam eorum apponere et finem bonum inter nos et sepius dictum fratrem nostrum facere. Sed nos sinceritati vestre plus aliis [1]) et de vobis habentes fiduciam, sinceritatem vestram in talem comportatorem amicicie et caritatis fraterne assumpsimus. Quare adhuc si potestis offerentes vos ad premissa ut scribitur ut de sinceritate vestra gerimus plenam fidem, quantum est in vobis efficiatis, ut cum fratre nostro in pristina caritate ad tempora vite nostre persistamus. Insuper scribitis nobis de nunciis domini regis Romanorum et ducis magni fratris nostri carissimi, qui, ut famatur, per quendam terrigenam nostrum existunt depactati, ut liberi a captivitate, restitutis eorum rebus que recepte sunt dimitterentur; quod non processit de mente nostra sciat amicicia vestra quod istis temporibus et ante intendentibus venacionibus et dies consvetos solaciis deducentes elongati a consiliariis nostris, auditis talibus nihil amicicie vestre possumus dare pro responso, ex quo post recessum nostrum de Sandomiria viam ad loca venacionis tendentibus nobis littera vestra supervenit. Sed postquam dante domino cum consiliariis nostris in uno loco constituemur, de hoc ipso negocio tractatus speciales habere volumus, et id quod nobis consultum fuerit faciemus. Preterea datur nobis intelligi, quod quidam certi inimici nostri volentes ab invicem separare dominia nostra, vellent istis temporibus per dominia vestra ire, de quo miraremur multum, cum habeamus inter nos inscripcionem treugarum et pacis perpetue, si

ista admitterentur per vestram sinceritatem. Ideo petimus ut talia que possent mutuam inter nos amiciciam dudum contractam impedire, admittere quovismodo non velitis, nam magnam nobis de amicicia vestra diffidenciam faceretis, si tales qui machinantur in malum et destruccionem corone regni nostri favoribus persequi velitis, que omnia admittere cordi nostro non possumus, ut ea ita procedant, ut famantur. Datum in Solecz loco venacionum nostrarum in crastino sancte crucis [2]). Anno domini millesimo etc. tricesimo.

Relacio honorabilis Nicolai Drzewiczsky notarii.

[Adr.]: Magnifico et venerabili domino Paulo de Rusdorff ordinis beate Marie virginis domus Theutonicorum de Prussia magistro generali compatri et amico nostro carissimo.

Oryginał pap. z resztkami czerwonego wosku po pieczęci, w Archiwum N. Z. w Królewcu. Szuflada XXIII. N. 2. Niedokładnie u Raczyńskiego Cod. dipl. Lith. str. 344 — 346.

[1]) Zdaje się brakować: fidem adhibentes lub coś podobnego. [2]) List ten datowany widocznie die exaltationis sancte crucis, a zatem we wrześniu a nie w maju (invencionis).

MCDXLVIII. *W Trokach* 17 *września* 1430.

Witołd nie bierze za złe w. mistrzowi opóźniania się jego z przybyciem doń, a uznając przeszkody w podróży, wyraża niecierpliwość w oczekiwaniu go; goście bowiem już się zjechali. Dziwi się, że o poselstwie króla Zygmunta żadne nie dochodzą wieści.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen.

Erwirdiger lieber herre meister! Als ir schreibt begerende das wir die vorczogerunge euwirs czoges nicht welden czu unwillen keren, went ir weret ungewiters halben in euwirm czoge vorhindert etc. Herre meister! Wir wissen wol der see und des happs gelegenkeit wol, das man vor grossin winden nicht mag dorobir segeln, als in diesen nehist vorgangen tagen grosse winde entstanden woren, die ouch sere hie czu uns geweht habin, die doch von gotes gnaden gestern sich gelegit und gestillet habin. Also hoffen wir, das ir gestern moget sein von Labiow usgeczogen und dorumme nemen wir das czu keinem unwillen und vordenken euch dorumme slechtczs nicht. Sundir wir beiten euwir hier mit guttem gemutte mit den gesten, als mit dem grossenfursten von der Moskaw und von Twere, die gestern czu uns komen sint, und sust mit vil andern die sich itczund meiste [1]) czu uns gar vorsamelt habin, und so frewen wir sich euwer czu uns czukumpft. Vort als ir schreibt, das ir von den fursten und sendeboten die us Hungern czu uns komen sullen kein czeitunge nicht habit etc. Is hat uns czumale gros wunder, wie das czugehet adir worumme das ist, das man von in nicht horet, went sindemale sie heren, das die Polan in die wege vorleget habin, so tharen sie do gericht nicht czuczihen; und welden sie denne crumme, als uff Stolpesch landt, adir andirswo umbczihen, so muchte man is dofon ouch gleichwol horen, und Barthke unser secretarius der sulde vor in czu uns sein komen und her kumpt doch nicht, und des wundert uns wer [2]) das gesumet wirt. Wir vormutten uns, das her leicht iczundt im lande czu Polan irne ist gefangen. Gegeben czu Tracke am sontag vor Mathei. Anno etc. XXX°.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn homeister D. O. u. l. b. frunde.

Oryginał pap. z resztkami śladów po pieczęci; pismo wybladłe, ślady wilgoci znaczne. Poniżej adresy: Gekomen czur lemmyr an der Mymel am dinstage vor Mathei evangeliste. Archiw. król. N. Z. Szuflada XVII. N. 75.

1) smeiste w oryg. 2) sc. woher.

MCDCLIX. *W Trokach* 19 *września* 1430.

Posłowie zakonu u Witołda donoszą w. mistrzowi, iż w. książe z niecierpliwością wyczekuje przybycia mistrza, z którym, jak to się sekretnie od księcia dowiedzieli, ma traktować w sprawie zhańbionego przez Polaków poselstwa króla Zygmunta.

Unseren gar willigen undertanigen gehorsam alle czeit czuvor. Erwirdiger gnediger lieber herre homeister! Wir haben hewt euwern briff empfangen der am nestvorgangen sonnabend czu Labiow ist gegeben. Dorinne euw. erw. beruret, das ir itczunt vumff tage doselbist windeshalben habt gelegen etc. und begert euch des herrn grosfursten willen czu vorschreiben. So geruche euw. erw. czu wissen, das euwer vorczog dem herrn czumole leit ist. Idoch hoffet er und trawet euch zu, das ir io komet als ir habet vorgesatzt, und haben in heimlichkeit von im vornomen, das er dorumb euwer gnaden kegenwertikeit sere begeret, went er etliche handelunge mit euch wirt haben von dem angriffe den die Polan an des herren Romischen koninges und an den seinen sendeboten han begangen, went sie dem herren grosfursten einen schreiber han abgefangen herrn Bartolomeus, der vor der cronen sulde sein komen, das im gar sere czu herczen geet und versmoet und wirt leichte von euch begeren, als wir uns verseen, und was er von euwer erwirdikeit wirt begeren, in demselben wil er sich ken euch wedir vorpflichten und vorbinden unschedelich dem ewigen frede der czwuschen uns und den beiden herren vormols ist gemachet. Gegebin czu Tracken am dinstage vor Mathei apostoli et ewangeliste im XXX jore.

Obirster Marschalk Dewtsches Ordens.

[Adr.]: Dem erwirdigen homeister D. O. mit aller erwirdikeit ane sumen.

Oryginał pap. z pieczęcią marszałka na czerw. wosku wyciśniętą. Powyżej adresy: Marschalk Littauwen gekomen czu Jurgenburg. Archiw. król. N Z. Szuflada XVII*a*. N⁰ 111*a*.

MCDL. *W Dramburgu* 21 *września* 1430.

Sołtys Nowej Marchii donosi w. mistrzowi, iż Polacy opuścili obóz, w którym tak długo przebywali, a przybliżyli się pod pruskie granice i stanęli na drodze od Jastrzębia do Landyku tak, iż dwie mile od pierwszej miejscowości są oddaleni. Siły ich wzmagają się co dnia. Sołtys wysłał do nich posła przypominając im o wiecznym pokoju. Odpowiedzieli, iż dotychczas dotrzymują pokoju. Niemożna się było niczego od nich dowiedzieć jak tylko to, że oczekują posłów króla Zygmunta, którzy mają wieść koronę dla Witołda, i grożą że ktobykolwiek dopomógł w tem poselstwu, temu zasłużoną dadzą nagrodę. Posłowie króla Jagiełły byli u komtura Toruńskiego i zapewniali go o pokoju; pomimo to sołtys żywi obawę o napad Polaków na Nową Marchią.

Oryg. w Arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XXIII. N. 5*a*. z datą Drauenburg am tage Mathei evangeliste. Anno XXX⁰.

MCDLI. *W Trokach* 22 *września* 1430.
Witołd wykreśla w. mistrzowi kierunek i stacye po drodze z Wielony do Trok.

Alexander andirs Witawdt
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen etc.

Erwirdiger lieber herre meister! Hewte ist uns euwer briff geantwert geschrebin czu Juremburg, dorinne ir schreibt, wie das ir obir has happ etc. bis dorthein seit komen. Des sein wir gancz fro, das ir also ane schaden das happ bis doselbist seit obirkommen.[1]) Und beruret, das ir wellit hute uff die nacht czu Welona sein. Dorumme morn als am sonobend mogit ir czu Wilkye die molczeit halden, und czu Cauwen ligen desselben tages bis sontag, von danne czu Rumpschischken adir czu Zyszmor nach euwerm willen die molczeit czu halden, und czu Semilischky uff das nachtlegir bitten wir das ir komet. Sundir bis montag czu uns ken Tracken fru czur molczeit geruchet komen. Gegebin czu Tracke am fritag Mauricii. Anno etc. tricesimo.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn homeister D. O. unserm liben frunde.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci. Arch. Królewiec. N. Z. Szuflada XVII*a*. N. 152.
[1]) tu odnośnik i następne zdanie na boku.

MCDLII. *W Trokach* 22 *września* 1430.
Posłowie zakonu u w. ks. Witołda oświadczają w. mistrzowi, iż wraz z mistrzem Inflanckim czekać będą nań według rozkazu w Siedmiliszkach.

Unseren gar willigen undertanigen gehorsam nu und allczeit bevor. Erwirdiger gnediger lieber herre homeister! Als euwer erw. schreibet, das ir gestern komen seit ken Jorgenburg, des hat sich die hochwirdikeit des herrn grosfursten und wir czumol ser gefroiet. Und dobei beruret ir, das wir mitsampt dem landmarschalke von Liefflande bis montag nestkomende fru euwir erw. sullen beiten czu Symelischken etc. Doruff euwer erw. gnade geruhe zu wissen, das wir und der landmarschalk eegenanter euwer wellen beiten bis sontag aldoselbist czu Symelischken. Gegeben czu Tracken am fritage noch Mathei im XXX jore.

Obirster Marschalk Deutsches Ordens.

[Adr.]: Dem erwirdigem homeister [D.] O. mit aller erwir[dikeit.]

Oryginał pap. z pieczęcią, u dołu naddarty; w Arch. Królewiec. N. Z. Szuf. XVII. N⁰ 63.

MCDLIII. *W Niedzborku* 23 *września* 1430.
Rządca Niedzborku donosi komturowi Ostrogrodzkiemu o wieściach, jakie go z Mazowsza dochodzą o hołdzie książąt Mazowieckich koronie Polskiej, o stosunku króla do w. ks. Witołda itd.

Meinen gar willigen undirtanigen gehorsam mit schuldigir dirbitunge czuvor. Ersamer libir herr kompthor! Also mir euw. ers. befolen hat, wen Jenchin von Symonsbrucke wedir heim qweme, das ich in vorhoren sulde was her vorneme in der Mazen, alzo ir in deme usgesant hat, so lose ich euwir ersamkeit wissen, das

her dirfaren hat worhaftik, daz die czwene hertczogen dem konige geholt haben, sundir der iungiste hertczog den man heist den bosen hertczog der hot nicht wolt czum konige komen und ouch im nicht holden wil. Und ouch so ist di witewe mit erem sone beim konige gewest und der son hat mete geholt und muter hot nicht geholt. Och so spricht, das her nicht kan dirfarn in deme winkil, das si sich czu keime krige schicken. Sundir in ist io herfart geboten und ir pferde und harnisch bereit haben. Och so hat her mir gesait, das im ein worhaftig gesait hot und worhaftig ist, das der konig seine boten gesant hot czu Wytvuden (sic) und [1]) czu frogen, ab her der kronungen begerende wil sein czu seime leeben, so welle im is der konig wol gunen. Sundir wen her gestorve, solde is wedir komen als is denne vor gewest ist, und sulde sich mit im vorschreiben, wenn her gestorbe das di krone an den iungen konig storwe. Och ersamer libir her, so hot her mir gesait, das die alde herczoginne gerichte vom konige geczogen ist czu Wytaude, und das hot her selbir geseen; und die iunge herczoginne di wirt bin [2]) drei wochen och czu Wytuude czin. Och libir her kompthur, so hat her gehort herte an der grenicz, das Wytult geheisen hot, wen man verneme icht von krige, so sulde man das hus vorbornen das do heisit Droschyczyn und das ander hus Psbresiczen das hot her wol bemanit. Och so hot her mir gesait, das der konig den einen herczog begobit hat der do heiset Kasemyr alzo balde alzo her dem konihe geholt hatte, und och der iungen frawen son den hat her och belenet. Och ersamer libir her kompthur, so hot her gesait, das di Polen gesamelt legen und beiten noch den sendeboten di czu Witolden gesant sint, ader wo so sie legen sullen, das kan her mir nicht gesagen. Dornoch mag sich euwer ersamkeit wissen czu richten; wenn her mir wol vil gesait hot, das ich euwir ersamkeit dorch in nicht vorwor geschreiben kan. Gegebin czu Nidenburg am sonobende nach Mauricii.

Pfleger czu Nidenburg.

[Adr.]: Deme ersamen kumpthur czu Osterrode mit allir ersamkeit une allis zumen macht doran leit.

Oryginał pap. z resztkami pieczęci. Arch. król. N. Z. Szuflada XVII. N. 184.

[1]) czytaj: in. [2]) sc. binnen.

MCDLIV. *W Starogrodzie* 26 *września* 1430.

Arcykomtur donosi w. mistrzowi, iż Polacy jak stali tak stoją na granicy: und meinen noch hutistags einen ewigen frede mit euwer gnaden und dem orden czu halden; si legen noch so versamelt und man vernimpt nicht, das si sich czuteilen adir von enandern gehen. Polacy na Mazowszu i Kujawach obawiają się, aby zakon nie napadł na nich, to też na granicy po wielu miejscach poczynili ostrzeżenia za pomocą wiech. Jednakowoż, jak obecnie donosi komtur z Tucholi, już się Polacy nie obawiają wojny i z nad granicy wracają do domu.

Oryg. w arch. N. Z. w Królewcu Szuflada XXIII. N. 4. z datą Stargard am dinstag vor Michaelis 1430.

MCDLV. *W Rzymie* 11 *października* 1430.

Prokurator zakonu donosi o zabiegach Polaków w kuryi celem przeszkodzenia koronacyi Witołda.

Meinen demutigen willigen gehorsam czu vor. Erwirdiger gnediger liber herre homeister! Geruchet czu wissen, huten ist des herrn konigs von Polan schreiber Lanczisky hergesant mit VI pherden, und hat mit im gebracht schuben, armbrost und andere goben, die cronunge herczog Witolds czu storen und hindern, di selbige sache czwen cardinalen bevolen ist, Rothomagensi und sancti Petri ad vincula. Der selbe schreiber hat brife ewsgerichtet an den herrn konig in Ungern, dem der pabist schreibet, das sich der konig nicht undirwinden solle und ouch das sich euwer gnode mit derselben cronunge nicht bekommerthe, sunder ein guter metheler [1]) sein solle etc. Ich bin gewest bei dem cardinal Navariensis, sprechende, wi das ich irfaren hette, das di Polen ere brife hetten ewsgerichtet gancz nach erem willen und das euch der pobist geschriben hette, das euwer gnoden czu deser cronunge nicht behulfflich sein solle, sunder ein guter metheler. Were is denne sache das der Romische konig euch hette geschreben und geboten, das ir dobei sullet sein als denne die Polen alhir haben vorgegeben und der pobist mit seinen brifen vorbothe, das is euwer gnade nicht thun solle, wi sich denne euwer gnod hirinne halden solde das sich kegen eren beiden kunde bewaren, wenn unser orden der heiligen kirche gehorsam sal sein und ouch dem Romischen riche, sint unser orden in wertlichen gutern vom riche begnodet ist. Des entwert her mir, is were im wol im sinne gewest, do man di selben brife vor im las, wenn im di selbe sache durch der krancheit wille Rothomagensis bevolen ist, und were gut vor euwer gnod, das man hirinne ein gut mittel finden kunde. Und sein meinunge steet doroff, ab nu euwer gnode off ein teil bas geneiget were, das ir das selbe also beleithet, das ir is nicht wollet bekant sein. Vort saget her mir, das der Polen bi im gewest were in der ewsrichtunge der selben briffe, begerende das man euch nomelich schreibe, die sendeboten des Romischen koniges czu hindern und nicht czihen losen durch Pruszen; eff das entwert der herr Navariensis dem Polen, is were nicht billich das man ein solches vorbitten solle, wenn das ordens land frei und offen were emen iderman us und in czuczihende. Und umme der hartanlegunge wille des Polens czu schreiben ein sulches, so must der obengenante cardinal geen vor den pobist, frogende, ob man ein sulches euch schreiben solle. Der pabist sprach: nein, man solde ein sulches euch nemelich nicht schreiben. Ich habe den selben cardinal Navariensis und den de Comite und ouch Rothomagensis heimlich also undirwiset, was schade und unwirde unserem orden als mir denne euwer gnode geschreben hatte komen mochte von dem Romischen konige, von herczoge Witold, und dorczu von den herrn sendebothen des Romischen koniges, wenn di selben durch Pruszen nicht czihen solden. Ich frogete nemlich den cardinal Navariensis, worumme das sich der pobist undirwinde deser sache als das her vorbuthet di cronunge. Her antwert mir, wi das sich der Romische konig vor czeiten hatte vorbunden mit dem konige czu Polen und vorflicht, das einer wedir den andern nicht thun welde, und ab der konig von Polen not leide adir von imanden wurde gedrungen, das im der Romische konig solde gesworen haben und sich vorbunden haben, mit dem reiche czu Polen und di lant di her in besitczunge hat, dem reiche czu Polen nicht czu entfremden. Ouch sprechen di Polen, das herczog Witold sei ein houbtman des reiches czu Littawen und nicht ein herre der lant; und umme der eide willen di do geschen sein czwusschen den selben herrn, und das di selben nicht gebrochen wurden, so hat sich der pobist der sache undirwunden. Ouch gnediger herr meister, do man di minute [2]) deser brife han-

delte in consistorio secreto, do rette der Polen mit mir besunder, und ouch meister Andreas, der do umme hindernisze wille der cronunge bi herczoge Witold gewest was, sprechende czu mir: mir czemet wol das ich geen solle vor den pobist, vorlegende, was schande und schade der cristenheit ensteen mochte von der cronunge herczoge Witolds, wenn itczunt ein bese begin were als von der offhaldunge der sendboten des Romischen koniges in des ordens lande, wenn ein teil gemort und ein teil irschlagen sein? Und goben mir also czu vorsteen, das is nicht gut were, das solche sendebothen durch Pruszen czogen, wenn ich wol wuste, das wir ein ewig frede hetten, in dem artikel weren begriffen, das ein teil des [3]) andern finde adir schediger nicht hegen solde, noch hulffe thun; czogen abir dese mit der crone durch di lant di selben wellen schaden und entfremden di lant Littaw von der crone czu Polen, so thut io der orden hulffe hiczu mit dem durchlossen, so czemet dem konige von Polen desgleichen wedir czu thun. Di Huszen hetten an im begert, das her si czihen lisze durch sein lant kein Pruszen und das het her mocht thun? Ich entwerte idirman besundern also: Ich habe keine befelunge hiroff czu entwerten, doch noch menen duncken so wust ich anders nicht, denn das unser orden mit dem konige czu Polen und herczoge Witold in gutem begriffen frede stunde, si wusten wol, das des ordens lant frei und off einem idermann were ews und in czuczihende, und wenne man is itczunt vorbothe, so entstunde dem orden off das wenigeste dreierlei ungunst, des Romischen koniges, herczog Witolds und der herren us Dutschen landen, di do di crone brengen solden die i[n] werlde frei durch die lant geczogen weren in eren gescheffften. Placentinus ist itczunt nicht in Rome, abir di ersten brife des hindernisze der cronunge hatte her vor ewsgerichtet, und ist wol ein hinderer der ere des grosen fursten. Des so fleit sich Cubant bi di selbigen schreiber und hat di brife fleiszeclich gehulffen usczurichten und hat vil rwnen mit in gehat. Is ist czu besorgen, das grose czwentracht mag werden czwusschen der heiligen kirche und dem Romischen riche umme deser cronunge wille, als ich alhir in geheime vornomen habe, is sei denne itczunt geschen, so bitten di Polen, das si der pobist revocire und declarire, das ein sulches der Romische konig nicht habe macht czu thun umme destwillen, das her nicht entphangen habe di dritte cronunge von dem pobist, und die gelarten beleiten is also, wenne der Romische konig macht solle haben einen anderen czu cronen, so dorffte her der cronunge von dem pobist nichten entphoen. Der grosefurste, der hat nimandis alhir von seinetwegen. Und di Polan haben alhir behalden was si wolden, von brifen an den Romischen konig, an herczog Witold und ouch an euwer gnaden, und an die prelaten in Dutschen landen und ouch in Pruszen, als sich denne euwer gnod ews deser ingeschlossen czedil [4]) wol wirt undirrichten. Der pobist und di cardinalen sein wol geneiget den Polen, umme furchte wille di si haben kein dem Romischen konige, den si in grosen vordechnisze hoben umme der Huszen wille, off das her mit denselbigen di phaffheit nicht sweche. Di Polen vorrumen sich der macht di si haben meinende, were dese cronunge herczoge Witolds nicht, so wolden si di Huszen in desem iore betwingen mit erer macht czu dem glouben und des houffet [5]) der pobist mit den cardinalen und meinet mit des koniges hulffe von Polen dem Romischen konige wedirczusteen, ab her etwas wedir si beginnen welde. Di selben Polen affterkosen [6]) allen Dutschen landen dorumme, das si di Huszen nicht betwingen, sprechende, das si si wol betwingen wellen wenn dese cronunge nicht czukomen were. Der Romische konig hat niman-

den alhir denn einen bischoff Lucensis, der ouch vor ioren gewest was in Pruszen. In grosem gebeime ist mir vorkomen, were das lant in Franckreich czu frede adir ein ander reich, das keiserreich were iczunt entfremdet der dutscher czunge und ein sulchs czu thun geet man alhir czu rothe. Nimant de collegio cardinalium ist alhir, der warnunge tethe dem Romischen konige adir den korfursten, sunder was do geschit in des Romischen koniges adir korfursten houffe, das wirt alles geschrebin dem pobist von eren gelarten di si bi in haben, sint das si in korcz gesworen haben dem pobist, das si en warnen sullen, als denne di bisschoffe pflegen czu thun und ein sulch eit ist in korczen ioren off komen, und der groszer warnunge thut, der wirt mee bolenet von dem pobist. Und do methe so bevele ich euwer gnoden almechtigen gotte, der si in gesuntheit lange czeit geruche czu entholden. Gegeben czu Rome am XI tage octobris. Anno domini etc. XXX [7]).

Obirster procurator Dutsches Ordens.

[Adr.]: Dem erwirdigen grosmechtigen herrn herrn Pauel von Rusdorff homeister D. O. mit aller wirdikeit.

Oryginał z resztkami pieczęci na czerwonym wosku wyciśniętej. Powyżej adresy: czu Sthum in die epifanie; poniżej von der cronunge Witawds. Archiwum N. Z. w Królewcu Szuflada XVII. N. 144. Porównaj: Voigt G. P. VII. 546. Uw. 2 i 1.

[1]) sc. Mittler. [2]) tj. koncept. [3]) das w oryginale. [4]) niemasz jej po dziś dzień. [5]) sc. hofft. [6]) affterkosen calumniare.

[7]) Do pobytu wspomnianego w liście powyższym Łęczyckiego w Rzymie i do zabiegów jego celem udaremnienia koronacyi Witołdowej, odnosi się następujący punkt skargi krzyżackiej przedłożonej papieżowi Eugeniuszowi IV. Przytaczamy ją w kopii zawartej w tekach Królewieckich w Arch. Gener. Sztabu w Petersburgu.

Item dominus magister dominum regem Polonie cum duce magno Wytoldo ante mortem suam concordavit, ad [hunc] finem, quod omnes uniti, videlicet dominus rex Polonie, dux magnus [et] dominus magister, hereticorum oppido obviarent. Hanc laudabilem concordiam rex Polonie mortuo duce Wytoldo cum fratre suo domino Boleslao alias Swidrigal sprevit servare. Eciam advertat sanctitas vestra, quod dominus magister, senciens hereticos dum essent in Slesia regno Polonie appropinquare, scripsit et nunciavit regi Polonie, quod vellet sibi succurrere cum tota potencia sua, casu, quo heretici invaderent regnum Polonie, si et in quantum idem rex domino magistro hoc idem velle, facere, casu, quo heretici ordinem invaderent. Nunquam dominus magister a rege habere potuit responsum, immo dominus magister per certos dominos de Alamania avistatus, nisi transitus dominorum de Alamania ordinatus fuisset ad Bohemiam, heretici in absencia domini regis per Poloniam Prusziam intrassent. Hunc transitum magister Lantzisky, hic presens, dummodo erat hic tempore pape Martini pro impedienda corona ducis Wytoldi, coram reverendissimis dominis Cardinalibus et aliis dominis predixit his verbis: si liceret ordini, ambasiatores S. regis Romanorum permitterent (sic) transire per Prusziam, licitum esset et regi Polonie permittere hereticos transire per Poloniam ad Prusziam, vel si coniungeret regem Polonie ad metas regni sui se absentare sicut nunc se absentavit contra fratrem suum, si tunc heretici pertransirent per Poloniam ad Prusziam, non esset regi imputandum, quia insufficiens foret hic et ibi.. Beatissime pater, qualis iste color, ponderetur.

MCDLVI. *W Trokach* 13 *października* 1430.

Witołd wynurza żal królowi Zygmuntowi, iż tenże na oznaczony termin nie przysłał był poselstwa z koroną a zwłaszcza, że nawet mu nie odpowiadał listownie. Uwiadamia go o przybyciu króla Jagiełły, jak tenże złożył kompromis w sprawie sporów z królem Zygmuntem i Krzyżakami w jego ręce; i zapytuje króla czy i on tosamo uczyni, i uprasza o rychłą pod tym względem odpowiedź.

Pisze dalej, że nie odstąpi od koronacyi, którą odkłada na żądanie Jagiełły, aż panowie polscy, których o tem uwiadomił, nie przyślą odpowiedzi.

Serenissimo principi et domino domino Sigismundo Romanorum etc. regi semper augusto ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. regi fratri et consangwineo nostro carissimo, Alexander alias Witawdus dei gracia magnus dux Lithuanie, Russie etc. salutem et fraterni amoris augmentum. Quemadmodum V. S. nos certificaverat et assecuraverat pluribus scriptis vestris de missione coronarum, quod nullum impedimentum nullumque obstaculum abesse vel intervenire debuisset aut potuisset quoquomodo, sive eciam cuipiam placeret sive displiceret, quum utique V. S. obtulerat se nobis prefatas coronas ad festum nativitatis Marie proxime lapsum effectualiter des[tin]are, ita de huiusmodi V. S. oblacione et scriptis cercius confisi dispositi omnes fuimus et parati, huiusmodi coronas suscipere ipsisque magis ad V. S. complacenciam decorare, pro quo, secundum avisamenta vestra priora invitaveramus et convocaveramus magnam multitudinem populi signanter Mosquensem et Twerensem magnos duces, nec non magistrum Prussie generalem, marschalcum Lyuonie eciam certos prepotentes duces et ambasiatores domini Tartarorum aliosque de diversis Russie et longinquis partibus duces et maiores ac fratres et subditos nostros ad predictum tempus realiter congregaveramus, et ita omnino preconceperamus intencionem nostram inmutabiliter perducere in effectum. Nam et dudum ante ultra unum annum intimaveramus domino regi Polonie per oratores nostros solempnes, quod si ipse in nostram coronacionem consentire recusaret, vellemus ipso dissenciente liberi effici et coronari, et in eo proposito fixi stetimus et firmi. Sed veniente et pretereunte termino prefati festi, nobisque convencionem cum prefatis amicis et fratribus celebrantibus ex parte V. S. nemo apparuit, qui de huiusmodi negociis nos sive per litteras sive aliquo quocunque modo avisasset, ita ut voluntas V. S. nobis penitus ignota erat, unde in quandam hesitacionem et perplexitatem fuimus ducti. Interim autem, cum predicta congregacione populi nobis agentibus, prefatus dominus rex Polonie misit ad nos binam legacionem per secretarios suos, petendo nos et ex corde affectando et rogando genibus flexis per eosdem ambasiatores suos, quatenus huiusmodi coronacionem ulterius [1]) differre, secumque in aliquo certo loco regno suo cometaneo personaliter convenire vellemus, qui vellet pro honore et comodo nostris velud (sic) propriis consulere fideliter et intendere. Nos vero attendentes, quod per V. S. in negociis nostris tunc spe fuimus frustrati, ex quo nulla indicia aut avisamenta parte V. S. habere poteramus, huiusmodi postulacionibus ipsius domini regis Polonie aquievimus, misimusque oratorem nostrum ad eum, sibi taliter respondentes: quod nullas convenciones in quibuscunque locis preter illam quam de facto celebravimus possemus attemptare, und[e] et in quantum placeret eidem domino regi nobiscum convenire personaliter veniret hic Wilnam, ubi iam convencio principum et aliorum notabilium personarum peragitur. Et ita ipse dominus rex profectus est ad nos et usque ultra unum mensem a predicto festo nobis ipsum cum predicta convencione prestolantibus, absque omni securitate et salvis conductibus, licet contrarium sibi quidam consiliarii sui persuasissent, hic advenit. Nos vero de hoc loco cum universa congregacione nostra in obviam sibi honorifice exivimus ipsum cum reverencia suscipientes. Dum autem secum convenissemus et tractassemus mutuo, taliter

inter cetera conclusimus, quod ipse dominus rex Polonie pro omnibus iniuriis et differenciis inter V. S. et ipsum ac ordinem Cruciferorum subortis et vertentibus in nos plena potestate effectualiter compromisit, ita tamen, quod V. S. super hiis avisare debeamus, si eciam V. S. adhuc in nos compromittere velit prout ante compromittebat, in quo V. S. mentem suam dignetur aperire et an nunccios vestros et quando ad nos transmittere volueritis nobis celerius rescribatis, scituri, quemadmodum perantea vobis scribebamus, ita et pro presenti vobis significamus, quod cum predicto domino rege Polonie nullam concordiam nullamque unionem concipiemus et faciemus, quin negocia V. S. et prefati ordinis ad huiusmodi concordiam includemus. Preterea de consensu coronacionis nostre idem dominus rex asserebat, se nobiscum hic concludere non posse differens ad consiliarios suos, et misit in continenti nuncios suos ad regnum suum Polonie, pro consiliis et responsis ipsorum; sit tamen quid sit, non obtulimus nos nec offerimus ad non recipiendum huiusmodi coronas. Unde si adhuc placuerit V. S., potestis easdem nobis transmittere non tamen cum tanta comitiva et tantorum ac tot ambasiatorum ac signanter ducum et tali diwlgacione transitus eorum, sed secreciori modo per pauciores oratores poteritis tantum efficere. Cum autem ad nos offerentur et in manibus eas habuerimus, securius tunc poterimus congregacionem et conventum populi celebrare ac voluntate[m nost]ram efficacius terminare, ne nobis contingeret tantum dedecus [et] pudorem incurrere, quantum pro presenti reportavimus nec tantas inutiles expensas et fatigas impendere et sufferre, quantas ad presens subivimus. Verum quidem posset V. S. iam huiusmodi coronas nobis et per Poloniam transmittere, securius tamen est ut per terras Prussie hoc ipsum fieri posset. Ceterum quia hucusque de V. S. ubi agat aut quomodo valeat penitus ignoramus, mittimus S. V. duplicia scripta nostra eiusdem tenoris, quedam directius per regnum Polonie, alia vero per dominia et terras Prussie recto tramite versus Nuremburgam optantes, ut tantocicius et cercius S. V. eisdem scriptis nostris attingere valeamus, qui de statu vestro et sanitate audire satagimus grata nova. Datum in Troky feria sexta proxima ante festum beate Hedvigis. Anno domini etc. tricesimo.

Kopia współczesna na arkuszu papieru, w jednem miejscu w pośrodku przegryziona, znajduje się przy liście Witołda z 15 paźdz. 1430, pisanym do w. mistrza; obacz N⁰ MCDLVIII.

[1]) Rozpoczyna nową stronę.

MCDLVII. *W Landesbergu* 14 *października* 1430.

Sołtys Nowej Marchii donosi w. mistrzowi o zjeździe z książętami Szczecińskimi, tudzież o poselstwie króla Zygmunta spieszącym do w. ks. Witołda.

Meinen undertanigen willigin gehorsan, iuwe erwirdigin gnade mit allir beheglicheit tu vorn. Erwirdiger gn. lever her homeister! Umme menigerleie schelunge und gebreke der lande tuschen deme hertochdume von Stettin und der Nigenmarcke hebbe ik mit den unsern am mitwecke negist vorgangen mit deme herrn hertogin von Stettin und den sinen einen dach geholden tu Nowlyn dar hy mi mit gancz ffromden zelczen tuspraken, by her Szanders tiden seliges gedechtnisses und her Jost Strupergers geschen, di doch nach iuwes rades bekentnisse der Nigemarcke by der vorgeschrebin tiden endels sint entscheiden, heft angelangit. Und sundergin von eines mordbernes wegin, genant Arnd Leuendal, heft beschul-

digit den doch her Szander Machwitcz ofte her Jost Struperger dorch bede willen des herrn hertoch Otten seligis gedechtnisses hadde geleidit, so ik denne des von den unsern egentliken bin berichtet. Umme des willen hi mi und den unsern unsir tusprake umme roff und anderer menicherleie witlike schulden di wi tu em und den sinen hebben und kortliken in einem firndil iores ofte virweke negist vorgangen geschen, dorch der olden vortoden tusprake di sodder der tied der vorgenannten miner vorfaren ni sint gevppet ofte berurd vor iu unde mi ofte den unsern dorch des willen nicht heft willen rechtes over di sinen behelpen. Gnediger lever her homeister, also is dat stande gebleve und hebben uns up deme tage sunder ende gescheiden. Oft hi nu iuwen gnaden dar umme schreve und clagede alse hi meinit, so mach sik iuwe gnade na deme weten turichtende und ein antwerd weddir dar up schriven ofte geven. Sundergin so hebbe ik vernomen, wo sik di Polen gancz sere weddir sterken und liggen itczunt an den grenitczen Mezeritcz und Swerin. Und her Lamprecht von Wedele heft mi gesecht, wo di herrn und fforsten von unsern allirgnedigisten herrn koniges von Ungern etc. wegin umme der croninge willen des durchluchtigsten herrn grosforsten hertoch Witolds mit der crone tu dem Olden Berline am dunredage negist vorgangen [1]) nacht hebben gelegin, und weit anders nicht, wen dat si bereit sin in dem hertochdume thu Olden Stettin. Ok wes ik sust anderer tidinge mer kan dirforen di wil ik iuwe gnade mit willen gerne vorschriven. Nemelikin alse umme disse erfhuldinge dorumme di iuwe ud der Marcke bi unserm gnedigin herrn Romischen etc. kunige sint gewest, so duchte wol etliken iuwes rades und guden luden ud der Nigemarke dat id nutę unde gut were dat men di huldinge io ir beter fforderde tu einem ende, dat mach iuwe gnade wol vordencken. Gegeben tu Nigen Landisberg am sonnabende na Dionisii Anno etc. XXX⁰. Voged der Nigemarke.

[Adr.]: Deme erwirdigesten homeister D. O. mit allir erwirdicheit tag und nacht ane allis sumen sunderlike gar grote macht doran leit.

Oryginał na pap. Arch. Królewieckie N. Z. Szuflada XV. *a*. N. 118.

[1]) tj. 12 Octobra.

MCDLVIII. *W Trokach* 15 *października* 1430.

Witołd uprasza króla Zygmunta, aby nie popierał poselstwa swego zbrojną ręką, gdyż to dałoby tylko powód do zamieszek z Polską, z której królem on wszystkie spory załatwia na drodze pokoju, tak że wkrótce poselstwo króla Zygmunta będzie mogło i przez Polskę doń zmierzać.

Serenissime princeps frater et consangwinee noster carissime! Iam conscriptis litteris istis de data priori, supervenerunt nova serenissimo principi domino regi Polonie etc. fratri nostro carissimo, quomodo V^ra^ S^tas^ ambasiatores istos, qui ad nos cum coronis a V^ra^ S^te^ proficisci debuerunt et qui in Frankworth ad huc iacere dicuntur, gentibus armorum de Alamanie partibus fortificare et iuvare proponeret et eos ab illinc manu forti et violenter usque ad terras Prussie intendit conducere, quod fortassis Poloni audientes contra eos similiter se armabunt et possent fortasse mutuo sibi occurere, et ita posset ex utraque parte in hominibus periculum immineri, unde maior displicencia et ingratitudo inter V^ram^ S^tem^ posset oriri et augere, cum

nos iam in huiusmodi negociis Vre Stis et nostris, cum dicto domino rege fratre nostro carissimo aliter et benignius disposuimus, prout in prioribus nostris literis Vra Stas lacius poterit experiri. Quare Vram Stem petimus amicabiliter, postulantes, quatenus Stas Vra dictos ambasiatores vestros non confortaret nec eos ad presens ita prout proposuit transmitteret ad nos, donec Vra Stas iterum per nuncios vel litteras nostras desuper avisata [1]) et interim eciam consiliarii prefati domini regis de Polonie partibus sibi consilia eorum poterunt rescribi de consensu nostre huiusmodi coronacionis, quam ita cum fratre nostro domino rege speramus ad bonum finem et unionem devenire, quod postmodum dicti ambasiatores Vre Stis et per regnum Polonie secure poterint pertransire. Datum in Trocky ipso die dominico sancte Hedwigis. Anno domini etc. tricesimo.

Kopia pap. obecnie przy liście Witołda do w. mistrza z 15 paźdz. 1430 r. Szufl. XVII. N 185.

[1]) sc. fuerit avisata.

MCDLIX. *W Trokach* 15 *października* 1430.

Witołd uprasza w. mistrza o jak najśpieszniejsze wyekspedyowanie załączonych listów do posłów króla Zygmunta, których kopie mu podaje, tudzież o ułatwienie podróży pisarzowi jego Domaratowi przez kraje zakonu, aby tenże mógł poselstwo króla Zygmunta doń spieszące zawrócić z drogi, gdyż obecność tegoż podtenczas w Litwie byłaby mu bardzo nie na rękę.

Alexander andirs Witawd
von gotis gnaden grosfurste czu Lithauwen.

Erwirdiger lieber herr meister! Noch dem als wir mit euch geredt habin, das wir czu dem herrn Romischen konige schreiben wolden, so haben wir im geschrebin, und als der briff geschreben was, do qwomen dem herrn konige von Polan czeitunge us Grosspolan, wi[e] das sich der egenannte herr Romische konig mechticlichen samelt und wil lossen [1]) mit macht und gewaldt di[e s]endboten die mit den cronen czihen bis in euwern landt beleiten und durchbrengen. Und d[orumme senden] wir dem egenannten herrn Romischen konige unseren sunderlichen briff, des wir euch und ouch [ander]en briffes copien hirinne senden, us welchen ir unser meinunge werdet vornamen. [U]nd bitten euch sunderlichen, das ir geruchet czu den egenannten des herrn Romischen koniges sendeboten euwer briffe schreiben, in egentlichen usdrukende, das sie ane allir widerrede wellen wedir czurucke keren, und uff ein besser geczuknisse wellet in die copien hirinne vorslossen in euwirm briffe senden. Und bitten euch, das ir den edlen Domar[a]thum unsern schreiber mit unsern briffen und ouch mit euwern die ir senden wellet geruchet mit pferden und mit gleiten vordern in euwerm lande und vorbas ferticlichin usrichten, das her in seinem wege mit eingerlei [wei]se nicht wurde gehindert adir gesummet, went wir czumale begerlich sein, das der unser bote io ee io besser sich muchte fordern und die egenannten sendeboten allir weitteste muchten finden, uff das, das her sie mit euwern briffen muchte wedir czurucke wenden, went ir czukumft uff diesier (sic) czeit czumal uns were umbeqwam und swere. Gegebin czu Tracken am sontag sint Hedvigis. Anno etc. XXX⁰.

[Adr.]: Dem erwirdigen herrn homeister D. O. unserm liben besundern frunde.

Oryginał pap. w jednem miejscu przegryziony od myszy. Powyżej adresy Witawd mit czwen copien; poniżej: gekomen czu Tapiaw am obende Luce. [1]) Archiwum królewieckie N. Z. Szuflada XVII. N. 185. Kopie przy tym liście się znajdujące datowane są również 15 paźdz. z Trok obacz N⁰ MCDLVIII i N⁰ MCDLVI.

[1]) u góry dodane. [2]) tj. 18 października.

MCDLX. *W Wilnie* 16 *października* 1430.

Król Jagiełło uwiadamia niewymienionego barona lub księcia, o układach jakie poczynił z w. ks. Witołdem w Wilnie.

Wladislaus von gotes gnaden konig czu Polan etc.

Grosmechtiger und allirliebster! Von der czusampnefugunge [1]) unsir beider czu dem grossen herczogen unsirm allirliebsten bruder als wir neest getan haben, thun wir dir czu wissen, als wir den selben herrn grosfursten wedir mit breffen noch mit botschafften nicht haben mogen brengen, das her czu uns qweme czu Nyem uff der brucken adir andirswo, doch am leczten, umb des besten willen czu enden, haben wir uns selbir czu em irhaben. Her hat abir seinen herczogen und freien uns czu eren entkegen geschicket; von den selben sien wir erwirdiglich und wol gehandelt. An dem tag abir unser czusampnekomunge nemlich am phingstag (sic) [2]) neestvorgangen, do ist der selbe herre der grosse herczog mit siner liebsten huwsfrawen und dem homeister von Pruwssen, dem herczoge von Moschqwen, von Tweren und Rosnen [3]) und allen anderen herczogen und sinen dinern und banerfurern, ferrer denne eine meile uns entkegen von der Willa komen, doselbist her uns erbarlichen emphangen hat, und mit sussen halsen gehalst und enandern gekosset haben. Dornoch qwomen wir zusampne am morgen zum selben herrn grosfursten in den rath und ouch zum meister von Prussen und mit alle unser beider rath. Do rath uns derselbe bruder der grosherzog in kegenwertikeit irer aller, das wir alle czweitracht und misfallung czwuschen uns und des Romischen und Hungarschen herren konig die czwuschen uns entstanden sien, ouch von der grenitz wegen czwuschen uns und des meisters des orden von Pruwssen, das wir umb das alles uff denselben herrn herczog komen bei em czu bleiben, und das wir auch uff seine cronung uns willigten em czu gonnen, und wir nu noch rath unser prelaten und freien, die wir dann bei uns gehat haben die is also riethen, haben wir uns der sache czu em czu komen gewilligt, und sein des offen komen umb alle czweitracht und stos czwuschen uns und des koniges von Ungern ouch des homeister czu Pruwssen. Derselbige herczog die orteil die her dorumb vellen sal, hat her uns ussgesprochen, als von des koniges wegen czu Ungern, das her uns das lant czu Rewssen czusprechen sal uns czu bleiben ewiglichen, ouch unverserit der briff czwuschen uns und unsir crone und ouch des selben Romischen koniges und seiner crone die dorumb gemacht sien; und ouch von der grenitcz wegen unseres konigreiches und des landes der Cruczherrn, das das bleiben und bestehen sal noch begerunge der herren von Grossen Polan vormols erfunden die selben zu beheffenten. Solichs alles ab das not wirt, hat der selbe unsir bruder uns usgesprochen mit seinem eide und ouch mit seinen briffen das czu vorfesten. Abir von seiner cronunge wegen haben wir em geantwert, wie wir uns dorumb beraten wellen und neigung thun noch rath unsir alden unsers landes prelaten, freien herren und anderer unsirer lantlewte und undertanigen. Gegeben czu der Wille am montag noch Hedwig im XXX jore.

Kopia listu widocznie tłómaczenie z łacińskiego na kartce papieru i po drugiej stronie u góry zapisanego; u dołu: copia wie der konig von Polan vom tage czur Wille hat geschreben etc. Archiwum królewieckie N. Z. Szuflada XVII a N. 112. Z małemi niedokładnościami oddrukowany jest ten list u Raczyńskiego. Cod. dipl. Lith. p. 346 — 347.

1) czusampnefugunge = Zusammen-Verfügung. 2) Czytaj dinstag tj. 9 paźdz. 3) sc. Riezan.

MCDLXI. *W Trokach* 7 *listopada* 1430.

Władysław Jagiełło przyobiecuje przed ustanowionym na dzień 15 sierpnia 1431 zjazdem z w. ks. Swidrygiełłą, w pokju z nim i z jego krajami żyć i zostawać.

Wladislaus dei gracia rex Polonie Lithwanieque princeps supremus et heres Russie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo cupientes cum inclito principe domino Boleslao alias Swidrigal magno duce Lithuanie fratre nostro carissimo in fraterna dileccione et perfecta caritate securius permanere terrasque nostras regni Polonie in pace tranquillitate perfeccius gubernare, diem convencionis cum eodem domino magno duce assumpsimus, fecimus presentibusque assumimus facimus et statuimus in festo assumpcionis beate Marie virginis proxime affuturum, in loco seu locis ubi nos cum nostris et ipse dominus magnus dux cum suis baronibus decreverimus habendum et servandum. Ad quem locum et terminum prefixum nos et ipse dominus magnus dux cum omni utriusque nostrorum maiorum et seniori consilio interesse et convenire volumus et debemus, ubi querere et diligenter ex utraque parte tenebimur indagare, de hiis omnibus articulis, qui necessarii fuerint et utiles pro pace et amicicia unitate et concordia utriusque nostrum et terrarum nostrarum regni Polonie et Lithuanie predictarum. Et interim nos Wladislaus rex Polonie etc. promittimus pro nobis et nostris bona fide verbo regali sine dolo et fraude in pace et tranquillitate venire et manere, gwerras depopulaciones et predas in terris nostris utriusque nullo modo permittendo neque inchoando sed in caritate perfecta amicicia pace tranquillitate usque ad convencionem fideliter promittimus permanere. Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio litterarum. Actum et datum Troky feria tercia proxima ante festum beati Martini episcopi. Anno domini M° etc. tricesimo etc.

Kopia dokumentu na kartce papieru po drugiej stronie inną ręką i atramentem: in der sebenden wochen vor dem uffgenomen tage mit dem konige, haben die Polan den frede ken den Littauwen gebrochen. W Archiwum w Królewcu Szuflada XXIII. N. 17.

MCDLXII. *W Ulmie* 8 *listopada* 1430.

Król Zygmunt odpowiada w. ks. Witołdowi, iż ponownie składa kompromis w jego ręce, wynurza się, iż chciałby po załatwieniu się z Czechami zjechać się z w. księciem w Prusiech, gdzieby wysłuchać mógł sądu książęcego; zgadza się na propozycye księcia, obiecując mu przysłać sekretnie koronę gdyby książe tego zażądał. Odpowiada na zażalenia się księcia w sprawie korenspondencyi, składając winę na Polaków, którzy przyjmują listy; udziela mu wiadodomości o Husytach.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie , Dalmacie etc. rex, illustri principi domino Allexandro alias Witawdo ma-

gno duci Litwanie etc. et consangvineo nostro carissimo salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Illustris princeps frater et consangvinee noster carissime! Existentibus nobis in civitate nostra imperiali Nordlingen advenit familiaris V. F. Domorath, afferens nobis binas eiusdem V. F. litteras, unam continentem qualiter dominus rex Polonie ad vestram se transtulerit fraternitatem sitque cum eadem in Litwania constitutus, et qualiter inter cetera, eadem V. F. secum concluserit, quod ipse pro omnibus iniuriis et differenciis inter nos et ipsum ac ordinem Cruciferorum subortis et vertentibus, in V. F. effectualiter compromisit et petit a nobis avisari, an adhuc in V. F. compromittere velimus sicut et prius fecimus, et quod V. F. nullam concordiam nec unionem concipiet nec faciet cum prefato domino rege, quin negocia nostra et Cruciferorum ad huiusmodi concordiam includentur etc. prout littera V. F. hoc lacioribus verbis perorat. Super quo respondendo ante omnia regraciamur V. F. summopere, quod negocia nostra ita fraternaliter prout consvevistis semper suscipitis commendata; et quemadmodum prius plerisque vicibus in V. F. compromisimus eciam domino rege Polonie denegante et dissenciente, sic adhuc in firmo immutabili existentes proposito, ut in nobis nil penitus videatur deficere, in V. F. super huiusmodi nostris differenciis compromittere parati sumus et de novo compromittimus, et si perante non fecissemus sub ea tamen confidencia quam erga V. F, sincere gerimus adhuc faceremus. De missione autem nunciorum nostrorum ad fraternitatem vestram et quando super huiusmodi materia etc. videtur nobis utilius et commodosius, ex quo V. F. differenciarum illarum ex utraque parte est arbiter et discussor, quod extunc eadem V. F. omnibus partibus diem prefigat et nobis illum significet, extunc libenti et grato animo super illo die ambasiatores nostros ad V. F. mittemus. Speramus tamen quod transacto festo sancte Katherine proximo, et dispositis singulis rebus contra hereticos Bohemie, bene abhinc liberari poterimus, et ad partes Prussie personaliter nos transferre et convenientibus nobis propriis in personis omnia melius quam per medium nuncciorum succedent, ubi eciam V. F, si placuerit, dominum regem Polonie adducere poterit, prout illustris consangvineus noster marchio Brandemburgensis super eadem materia eciam se ingessit et quendam doctorem suum ad dominum regem super simili forma transmisit, quem nunc secum constitutum esse credimus. Scit enim V. F., et vos ipsum in testem producimus, quod in hac re nunquam quesivimus discordiam inter vos ambos et nos, sed semper unionem et amiciciam prout aperte claruit ex compromisso, quod plerumque in F. V. fecimus, affectantes concordiam, quod tamen per dominum regem Polonie nunquam acceptatum fuit, et hanc displicenciam Polonorum, que suborta est, ex nullo habemus alio, nisi quod exaltacionem honoris et glorie vestre tantum affectavimus. Eciam satis per Bartkonem secretarium V. F. et alios multos hec facta [1]) ad equitatem tangencia nunciavimus, si ad V. F. attingere potuissent. Preterea in facto coronacionis vestre, quemadmodum scribit V. F., qualiter dominus rex Polonie miserit nuncios suos ad regnum Polonie pro consiliis et responsis suorum super consensu coronacionis eiusdem et tamen vos non obtulistis nec offertis ad non recipiendum coronas huiusmodi, unde si nobis adhuc placuerit poterimus illas transmittere non cum tanto apparatu ambasiatorum sed secreciori modo, dum per nuncios vel litteras vestras desuper avisati fuerimus etc. Carissime frater! Interim quod V. F. easdem coronas fraterno obtulimus animo et illas acceptare decrevistis, continuo et sine intermissione in hoc laboravimus magnis laboribus et impensis, ut illas vobis honorifice possemus

transmittere, nec in nobis hucusque stetit huiusmodi dilacio, deus novit. Quidquid tamen sit, quemadmodum prius proni, benivoli et parati fuimus ad insigniendum vos coronis regiis, ita adhuc dispositi sumus perfecto animo, ad perpetuam gloriam vestram et terrarum vestrarum procurandam, id adimplere, dummodo per V. F. desuper fuerimus avisati. Denique prout V. F. superaddit, quod de statu nostro ubi agamus aut qualiter valeamus penitus ignoret, ideo petit de illo per nos cercius informari etc. Carissime frater! Multis vicibus tam per nuncios vestros proprios et signanter per Bartkonem et Stanislaum et alios quamplures nostros V. F. condiciones omnium rerum descripsimus, sed quia nullus illorum per regnum Polonie ad vos pertingere potuit propter arrestaciones et impedimenta que eisdem incumbebant et ea de re V. F. de rebus nostris et vestris avisari non potuit; si enim iidem pertransire potuissent, fuisset V. F. tam in convencione principum quam celebrastis quam alias semper de singulis rebus clarius informata, et de hac negligencia totaliter immunes sumus, nunquam enim nuncii defecerunt, si illis vie patuissent. Sciat ergo V. F. quod per dei graciam sani sumus corpore et in partibus Alamanie ubi iam moram trahimus, singula nobis succedunt ad vota. Habemus enim, deo laus, obedienciam, honorem et sequelam, in omnibus que ad bonum tendunt et de die in diem melius prosperamur. Eciam certas notabiles gentes disposuimus ad metas Bohemie ad exercendam gverram cottidianam contra hereticos ibidem. Et super festo sancte Katherine, prout V. F. prius descripsimus, instituimus dietam, et congregacionem per totum imperium generalem ad Nurembergam, ad ordinandum estate instanti contra hereticos exercitum validum et potentem. Et quidquid nobis in singulis emerserit vestre fraternitati volumus quantocicius intimare, rogantes eandem, ut nos de vestris successibus, utinam semper prosperis et votivis, V. F. velit pro singulari solacio crebrius novellare. Reliquum est frater carissime, quod instituta per V. F. tamquam arbitrium omnibus partibus dieta, ad finiendum negocium huiusmodi differenciarum, necessarium est, quod ante omnia ambassiatores nostri V. F. accedant, immo si personaliter prout speramus aderimus, adhuc nos oportebit aliquos regni nostri Hungarie prelatos, barones et alios, propter informacionem illuc ad nos vocare. Rogamus ergo V. F. quatenus cum domino rege Polonie ordinare velitis, ut magistro tavernicorum et prelatis et aliis baronibus et singulis de Hungaria, quos secum duxit per regnum Polonie, de salvo et securo conductu provideat, et sibi illum transmittat, agentes in eo frater carissime, ne ex defectu huiusmodi conductus nostrorum in illa dieta aliqualiter negligamur. Datum Ulme quarta feria ante festum sancti Martini. Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLIIII. Romanorum XXI et Bohemie XI.

Ad mandatum domini regis
Caspar Slik.

Kopia współczesna listu po jednej stronie arkusza papieru napisana a jak z cięć widoczna, jako ceduła użyta. Po drugiej stronie: Copia scripta magno duci Lithwanie. Archiwum Królewieckie N. Z. Szuflada XVII. N. 190.*b*.

[1]) u góry dodane.

MCDLXIII. *W Ulmie* 8 *listopada* 1430.

Król Zygmunt posyła w. mistrzowi kopię listu do w. ks. Witołda pisanego i wręcza kredytywę w „innych sprawach“ Hansowi Nesporowi posłowi swemu.

Sigmund von gotes gnaden Romischer kunig
zu allen ziten merer des reichs und zu Ungern zu Behem etc. kunig.

Erwirdiger und lieber andechtiger! Wir haben deine brieve und ouch [die] brief die uns unser lieber bruder der grosfurst gesandt hat wol vernomen, beid von solicher sammelung die er ieczund mit dem konig von Polan in Littawen hat und ouch von seiner cronung wegen. Nu wollen wir deiner lieb davon nit vil schreiben, sunder wir senden deiner andacht hierinne verslossen ein abschrifft wie wir unsirm bruder dem grosfursten uff seine brief geantwort haben, dorinne dein andacht unser meinung gancz wol vornemen wirt. Ouch so wollen wir zu stunden von hinne unser treffliche botschaft zu dir senden, die dich der und anderer sache wol underwisen wirt, und hoffen ouch, so wir den tag uff Katherine zu Nuremberg gehalden und volbringen und eins czugs einig werden, daz wir uns dann ie personlich gen Preussen fugen wollen, durch solicher sache willen, als dann in der abschrifft wol uszgedrucket ist. Und ob des alles nit were, so haben wir doch mit dir und deinem orden solich sach zu handeln, daz wir ie zu dir mussen, als dich dann dieselb unser botschafft, die zu dir komen wirt, basz wirt underwisen. Wir begeren ouch mit flisse, daz du dir den vesten Hansen Nesspor von Bischofswerder, unsern diener und lieben getruen, den wir iczund zu unserm egenanten bruder senden, lassest empfholen sein, und in durch unsern willen furderst mit pferden und andern sachen damit er snelle durch komen moge, doran tut uns dein andacht ein sunder wolgevallen. Und was dir der egenannte Hanus von unsern wegen sagen wirt, das wollest im glouben. Geben zu Ulm am donerstag vor sant Mertins tag, unser riche des Ungrischen in dem XLIIII des Romischen im XXI und des Behemischen in dem eilfften iaren.

Ad mandatum domini regis
Caspar Slik.

[Adr.]: Dem erwirdigen Paul von Ruszdorff hoemeister D. O. unserm lieben andachtigen.

Oryginał; po pieczęci ślady; papier zniszczony, podlepiony dziś papierem roślinnym. Arch. król. N. Z. Szuflada IV. N' 61. Poniżej adresy: copia dorinne an den grossen fursten geschreben.

MCDLXIV. *S. L. et D. [pod koniec]* 1430.

Treść legacyi, przedłożonej mistrzowi zakonu ze strony króla Zygmunta. 1. Poseł ma opowiedzieć, iż ks. Swidrygiełło wysłał do króla Zygmunta Rota z pismem kredencyjnem pod datą w Trokach 8 listopada 1430 r., i z następującymi artykułami: a) Książę oświadcza królowi Zygmuntowi gotowość do usług, dziękując za dobrodziejstwa, które mu tak często król wyświadczał. b) Proponuje związek wzajemnego sojuszu pomiędzy królem, zakonem a sobą, do czego gdyby chciał przystąpić król polski możnaby go przyjąć. c) Jeżeliby król Zygmunt zechciał księciu ofiarować koronę, chętnie ją przyjmie i dopokąd mu starczy życia, będzie się za to wysługiwać królowi. d) Książę chciałby się ożenić i zasięga w tym celu rady króla. Dotychczas o ożenieniu nie myślał, gdy mu atoli Bóg dopomógł do wywyższenia się, chciałby pojąć za żonę córkę wojewody Mołdawskiego, gdyż przez to małżeństwo mógłby odciągnąć

go od związku z Turkami i Polską, a uczynić go pomocnikiem i sojusznikiem króla Zygmunta. e) Gdyby Turcy zamierzali napad uskutecznić na kraje króla Zygmunta, książę przyobiecuje osobiście przybyć z wojskiem na pomoc. 2. Marcinko, w przytomności Rota, upraszał ks. Swidrygiełłę, aby zechciał nakłonić króla Polski, będącego na Litwie, do uczynienia księcia rozjemcą sporów zachodzących pomiędzy Polską a królem Zygmuntem, jak to było za czasów ks. Witołda. Na to odpowiedział książę, iż nie zdaje mu się stósownem żądać tego w obecnej chwili, że jednakowoż uczyni to, jeżeli zażąda odeń tego król Zygmunt. 3. Marcinko i Roth opowiadali królowi o ostatnich wypadkach na Litwie, o których zapewne mistrz dokładnie jest uwiadomiony. 4. W sprawie dotyczącej korony zachodzi różnica zdań pomiędzy relacyą Marcinka a Rotha. Obaj jednakowoż twierdzą, iż książę żąda jej posiadania, na co odpowiedziano, iż mu jej król użyczy. 5. Z tego może mistrz ocenić nowe a pożądane stanowisko względem w. księcia (und daz die sache, die unser herr der kunig bei dem komthur von Slochaw dem homeister empotten und begert hat die zu suchen nu von den gnaden gotes sich selber machen, und daz der new grosfurst selber dorczu erbeutt). 6. A zatem należałoby się zabrać do dzieła i król Zygmunt odsyła Rota i Marcinka do księcia, aby mu przyobiecali przystąpienie do proponowanego sojuszu i przysłanie korony. Król Zygmunt mniema atoli, że mistrz powinien wysłać do księcia jakiegoś zaufanego braciszka zakonu z następującymi punktami legacyi: a) Król Zygmunt cieszy się z wyniesienia księcia na wielkoksięstwo za wolą Boga i krajów i dziękuje za poselstwo; b) na propozycyą wzajemnego sojuszu przystaje; c) koronę da mu z najszczerszego serca celem utrwalenia związków przyjaźni; d) król Zygmunt chciałby celem uskutecznienia wzajemnego sojuszu udać się do Prus, aby na zjeździe załatwić sprawę. 7. Król Zygmunt może w sprawie zjazdu naznaczyć miejsce i termin, gdzie i kiedy mu się podoba. 8. Uważać atoli powinien, aby termin wypadł około św. Jerzego i rozpoczęty był wtedy, kiedy król Zygmunt będzie w pochodzie na kacerzy, natenczas bowiem można będzie usprawiedliwić nieprzybycie jego na zjazd. 9. Podczas zjazdu, powinien mistrz sprawę wzajemnego sojuszu i koronacyi księcia w ten sposób omówić, jak tylko najlepiej może, aby król Zygmunt wszystko należycie przygotowane zastał. 10. Jeżeliby zjazd nie przyszedł do skutku, czego jednakowoż niespodziewa się król, na taki wypadek król sam przybędzie do Prus. 11. Króla Polski nienależy przypuścić do sojuszu. (Item als der grosfurst meint, wil der kunig von Polan ouch in dem pund sein, daz sei gut, wil er aber nit daz danne die tzwen herrn und der orden bei einander blei-

ben etc. Sol der homeister doruf geen und arbeitten, daz iene puntnisz tzwischen in dreien vor und ee volbracht werde, ee der kunig von Polan dorein kome. Will dan der kunig von Polan dorczu, so mag man in wol dorein nemen, so musz er iederman tun, was er im billich tun sol; wil er aber nit dorein, so ist der punt vorbereit, und man bringt in dorczu, das er iederman glich musse widerfaren lassen, und das sol der meister in geheim tun. Wann, solt der von Polan bei den puntniszen sein, es were zu furchten, er wurdt vil hindernisz dorein werfen.) 12. Co do życzenia księcia, celem zawarcia związków małżeńskich z córką wojewody Mołdawskiego, należy go upraszać, aby się zatrzymał z tą sprawą aż do czasu przybycia króla do Prus. 13. Księciu należy podziękować za chęć oddalenia wojewody od Polski, jakoteż za obiecaną pomoc przeciwko Turkom. 14. Co do żądania księcia, który chce być rozjemcą w sprawach spornych pomiędzy królem a Polską, to posłowie niechaj zamilczą o tem; jeżeliby ich atoli książę wyraźnie zapytał, — mają odpowiedzieć, iż królowi rzymskiemu wydaje się, iż sprawy te będzie można na wspólnym zjeździe załatwić, i że król ufa księciu zarówno jak ufał Witołdowi.

Z tych artykułów widoczna, że mają one i dobro zakonu na oku. Jednakowoż, gdyby mistrzowi zdawało się, iż nie są korzystne, to niechaj mistrz pod głęboką je weźmie rozwagę, a mianowicie zważy na tę okoliczność, że sprawa zakonu musi być zakrytą aż do terminu zjazdu o wzajemny sojusz i o koronacyą; natenczas bowiem będzie można wydobyć na wierzch pretensye zakonu.

Kopia współczesna legacyi w Arch. N. Z. w Królewcu. Szufl. XVIII a. N. 84, zatytułowana: Werbung an den homeister zu Preussen von unsers herren des Romischen kunigs wegen. Pismo uwierzytelniające dla posła książęcego Zygmunta Rota, którego treść na początku legacyi przytoczona datowane: Tracken am donnerstage nehsten vor sant Martini tag. Anno etc. tricesimo.

APPENDIX.

I. *S. L. et D. w drugiej połowie* 1376 *r.*
Ludwik, król Węgierski i Polski, wzywa mieszkańców Rusi, aby niedawali wiary pogłoskom Lubarta i nie poddawali się mu, gdyż on z matką spieszy im na pomoc.

Fideles dilecti! Significaverunt nobis de Crac(ouia) cives nostri, qualiter Lubartus Lytwanus suos ad vos miserit nunccios, postulans, ut vos se sue subdere deberetis dicioni, allegans, regem Ungarie mortuum et alia plura, que non sunt consona racioni. Unde fidelitatem vestram requirimus et hortamur, ne talibus legacionibus et minis aliqualiter moveamini vel terreamini, sed sicuti semper fideles reperti fuistis in eadem fide persistatis, alios eciam cives nobiles regni Russie incolas ad constanciam per litteras vestras evocantes. Iam enim cum clarissima principe regina Ungarie matre nostra taliter disposuimus, quod ipsa unum exercitum a parte Ungarie expediat nos quoque a parte Polonie de die in diem versus Russiam properamus, ita quod divina nobis auxiliante gracia, vos et totam Russiam de manibus infidelium eruemus et certa iura, consvetudines et veteres gracias, clemencius conservemus. Datum etc [1]).

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego. N. VI. A. 7. p. 209.

[1]) Porównywując treść powyższego listu, prawdopodobnie do Lwowian wystosowanego, z relacyą Janka z Czarnkowa M. P. II., 674 i 675 należałoby wnosić, że list ten pochodzi z drugiej połowy 1376 r. Przyjąwszy to, nieumielibyśmy usunąć jednej wątpliwości, a mianowicie tej, że podówczas królowa Elżbieta znajdowała się w Polsce król zaś Ludwik w Węgrzech, gdy tymczasem z listu przeciwnieby wnosić należało. Czy nie pomylił się tedy kopista i czy nie powinno stać: quod ipsa unum exercitum a parte Polonie expediat nos quoque a parte Ungarie de die in diem versus Russiam properamus?

II. *W Ostrowie* 5 *sierpnia* 1392.
Witołd w. książe Lit. przyrzeka wierność królowej Polskiej Jadwidze.

Copia privilegiorum ducis magni Lythwanie.

In nomine domini amen. Alexander alias Witowdus dei gracia magnus dux Lytwanie dominus Trocensis, Lucensis etc. Ad perpetuam rei memoriam significamus etc. Quod dum antiqui serpentis [1]) suasione venefica pridem inter serenissimum principem dominum Wladislaum Polonie regem, illustrem fratrem et dominum nostrum graciosissimum, ab una, et inter nos parte ab altera, odiose litis et dampna-

[1]) serpentes w kopii.

bilium controversiarum [1]) materia fuerit suscitata per multaque temporum curricula duraverit, idem dominus W(ladislaus) rex, cogitans ea que pacis sunt et non affliccionis, ut flammis odiorum undique extinctis, populus domini utriusque vigilancie creditur in pacis thabernaculis habitans, auctorem pacis posset operosius venerari, omnem offensam et indignacionem, quam pretextu licium et controversiarum predictarum contraxisse videbamur, nobis et nostris omnibus, protunc nobis adherentibus de innate sibi benignitatis clemencia pepercit penitus et indulsit, promittens se predictarum controversiarum, licium, debere in perpetuum oblivisci [2]), totalem quoque nostram hereditatem et patrimonium, quos racione licium et controversiarum predictarum nobis abstulerat, reddidit ac restituit et de sue maiestatis opulenta plenitudine plurrimas tenutas, bona, posessiones, nobis de novo contulit et liberaliter assignavit. Pro quibus omnibus prefato domino Wladislao regi ad inmensas graciarum assurgimus acciones. Nos autem volentes se domini Wladislai regis voluntatibus conformare, serenissime principi domine Heduigi regine Polonie conthorali predicti domini Wladislai regis nec non regno ac regni corone Polonie, cum omnibus et singulis possessionibus, promittimus bona nostra fide et honore, sine dolo quolibet seu fraude, quod ipsam reginam predictam ac regnum et regni coronam Polonie, cum omnibus et singulis tenutis, posessionibus, hereditatibus, bonis et patrimonio totali ac incolis eorundem nunquam volumus deserere, nec umquam aliam dominam querere preter ipsam, immo ad eius exaltacionem, utilitatem, honorem et gloriam consulere ac ipsam et cum ipso ab omnibus et singulis inimicis et adversariis tueri, defendere, premunire pro viribus nostris, ac contra ipsorum emulos stare, pugnare, dum et quociens se locus obtulerit perpetuis temporibus affuturis. Omnibus insuper, prefato domino Wladislao regi tempore licium et controversiarum predictarum adherentibus, omnem iram et offensam indulgemus, rancorem quem contra ipsos gestavimus in amorem omnimode transformantes. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Actum et datum in Ostrow ipso die sancti Dominici. Anno M⁰ CCC⁰ nonagesimo secundo etc. [3]).

Kopia w kodeksie N. II. 68 bibl. Kórnickiej, pag. 279 — 280.

[1]) controversionum w kopii. [2]) reminisci w kop. [3]) Obacz dokument w ks. Anny z tejże daty pod N⁰ XCII.

III. Wyjątki z księgi wydatków podskarbiego zakonu od 1398—1410 r.

pag. 3/2. [Annus. 1398.] Item 1^C schok bemischer grosschen herczoge Wytowte, die der meister von im hatte gelegen uff dem tage im XCVIII iare, die her Dythrich von Logindorff entpfing am cristobunde, die sal uns der obirste marschalk wider usrichten.

Item VIII schok bemischer groschen her Dytherich von Logindorff als her in botschafft czu herczoge Wytowde czoch ....

Item LXXIII mark und VIII scot dem monczemeister czu Thorun vor XXXII. mark lotigs silbers die mark lotig vor II. mark und VII. scot; das silbir wart herczog Wytowten am fritage noch nativitatis christi, das sal uns der obirste marschalk widder usrichten [1])......

Item III. mark eime goltsmede czum Elbinge, der dem meister silberinne keppe obirgoldet die herczog Wytowdt gegeben worden......

[1]) Wszystkie te pozycye przekreślone.

Item VI. mark her Thomas Surwillen, der mit Wytouten bote weg czoch czum Elbinge, gegebin am donnirstage nach circumcisionis.....

Item II. mark vor II. armbrost dem groskompthur die her herczog Wytowtes bote gab czum Elbinge am tage der besnidunge unsers herrn.

pag. 9/2. Item VI schok behemischer grosschen den spilluthen gegeben, die czu herczog Wytowtes frauwe czogen von des meisters geheise, am donrstage czu pfingsten......

Item III. mark den spilluthen gegeben vor ein pherd die czu herczoge Wytowtes frauwen czogen von des meisters geheise.....

Item XV½. mark deme pfleger czu Rastinburg die der kumpthur czu Osterrode und her Dytherich von Loggindorf vorczert hatten als sie in botschafft czu herczoge Witowdt gesandt waren, das geldt nam der pfleger am tage invencionis crucis.

p. 10. [A. 1399.] Reise czu pfingsten ken Samayten anno XCIX........

p. 10/2. Item IIII. mark herczoge Wytowtis pfifern gegeben von des meisters geheise am dinstage vor Barnabe apostoli.

Item VI. mark czerunge dem karwansherren vom Lesken czu herczoge Wytowdt.

Item II½ mark deme furmane der mit dem karwansherren und mit Hannus Surwillen czu herczog Wytowdt czoch uffrechen am sontage vor Johannis baptiste.

Item XVIII mark her Tirberg und Hannus Surwillen czerunge uff drei wochen acht tage bis ken Bassenheym und von Passenheim XIIII tage bis in das land czu Littouwen io den tag dem houpte ein scot und sie hatte XX heupte....

Item IIII^{C} und XXV. mark deme monczemeister am sontage noch omnium sanctorum vor III^{C} schok bemischer grosschen die deme kompthur czu Rangnith vor den gegeben als her ken Tatern czoch von des meisters geheise den grosschen czu XVII. pfenigen gerechen......

Item IIII. schok bemischer grosschen deme Ruszen den herczog Wytowdt deme meister hatte gesandt mit falken und mit hunden am sonnobende vor Martini....

p. 13. Item III. scot die diner vom Elbinge unde von der Balge czu furen als sie von Tatern qwomen...

Item IIII. mark Albrech Karschow gegeben czerunge, alzo her mit den baiorn von Littouwen im lande ummereit am sonnobunde noch Elizabeth.

p. 30. [A. 1401.] Item XV. scot prusch vor eichelin und ander gerethe czu Wytowts helm czu vorgulden den im der meister sante, dreisig mark deme goltsmede am tage conversionis Pauli.

Item XV. scot lotigis deme meister vor biwerffe czu tischmessern die her ouch herczogen Wytowten sandte am tage conversionis Pauli von des meisters geheise...

p. 30/2. Item 1 marc dem meister czwene koppe czu vergulden am sontage vor Marie Magdalene als herczoge Wytowts frauwe hiwas...

Item X. marc vor eine last methe die Heinrich Silbirwescher

kowffte in der stad czu Marienburg als herczog Wytowts frauwe hi was am sontage vor Marie Magdalene.

Item XII. marc vor eine last methe die der huskompthur vom Elbinge her santte als di koniginne hi was unde I mark czu furlone.

Item VIII. marc vor VIII. tonnen methe vom Elbinge, als di koniginne hi was, die huskumpthur beczalte und XIIII. scot den selben methe vom Elbinge ken Marienburg czufuren.

Item V. marc ane I firdo vor VI. tonnen rigisch methe als di koniginne hi was di der huskompthur czu Danczk kowffte unde uns vort berechent am tage Luce evangeliste.

p. 33. Item III. marck und I firdo vor XXI$^1/_2$. schok brodt als di koniginne czum Sthume was und der bokmeister nicht me brodt hatte von des meister geheisse am montage nach Margarethe.....

Item II. marck und VIII. schillig Petrasch herczoge Wytowtes schriber us der herbergen von des meisters geheise am tage Johannis evangeliste; das geldt entpfing von uns Nammir des meisters diner.

Item LII. marc vor gerethe und cleinod das der groskomptur vorgab als herczoge Wytowds frouwe czu Marienburg was; das geld entpfing Mansteyn vor uns an der mitewochen vor Marie Magdalene.....

p. 38. Item III. mark deme ogenarczte den der meister czu herczoge Wytowdt gesant hatte von des meisters geheise am tage annunciacionis Marie her Truppurg his uns das geld geben.

p. 39. Item II. mark deme wytinge Vogilsange czerunge ken Thorun alzo her herczogen Witawts bote beleite von des meisters geheisze am sonnobund noch Johannis ante portam latinam.

p. 39/2. Dis nochgeschribene geld habe wir von des meisters geheise den gebitigern gegeben hulffe czu thunde den luthen die do schadhaftig worden in der reise ken Tattern.

Czum ersten dem marschalke I$^1/_2{}^c$ und IX. mark.

Dem kumpthur czum Elbinge I^c und XIII. mark.

Dem kumpthur czur Balge I$^1/_2{}^c$ und XLVII. mark.

Dem kumpthur czu Brandenburg I^c XXXVI. mark.

Dem kumpthur czu Cristpurg LXXXV. mark.

Dem kumpthur czu Osterrode XXIIII mark von des meisters geheise am freitage vor trinitatis.

p. 40. Item VIII mark Samueli dem burger czu Thorun vor hanczken und andir cleinod do der meister herczogs Wytouts frowe und ander iungfrawen mete erte.

p. 42. Item II. scot eime fedeler der do fedelte undir der messe vor der koniginne in des meisters kapelle....

Item V. fertonen vor siden borten und sidinen tollen czu paternostern die der meister den frauwen und iuncfrauwen gab, die mit der koniginne hi woren, das gelt empfing von uns Tymo am freitage noch Jacobi.

p. 42/2. Item V. marc VII. scot und V. pfennige dem voithe czu Sthume als her herczog Wytowds frauwe eine nacht vorczerte czu Marienwerdir von des meisters geheisze, das gelt entpfing am sontage vor Laurencii.

Item V. firdunge dem schumeister vor einen woytsag den czwen

iungen herczogen von Ruszen von des meisters geheisse am dinstage noch Egidii abbatis.

p. 43/2. Item XXIII. scot und XVIII. pfenige Petrasch des herrn herczogen Wytowts schriber us der herberge czu losen.

p. 44. Item X. marc vor czwei czeldenpferd die der voith czum Lesken der Ruschen herczogen [gab] von des meisters geheisze; das gelt berichente uns der voith am tage Simonis und Jude.

p. 55/2. [A. 1400] Moler. Czum irsten das alde sniczhues czu molen als herczog Wytowts frauwe hi was im XIIII^c iore.

p. 58. Item XVIII. mark und 1/2 firdung vor ein iperisch laken das der meister Czapurne gob czum Elbinge, und V. mark X. scot vor X. elen czu XIII. scot di der meister Petrasch herczoge Wytowts schreiber gob... das geld berechnete uns Peter des grosschefers leger an der mitwochen nach oculi.

p. 59. Item XXX. schok behemischer groschen den brudern gesandt di gefangen sint czu Samaiten von des meisters geheise am tage invencionis crucis; Hanke Tolke entpfing von uns das geld.

p. 60/2. Item XII schok behemischer groschen den dinern gesant di czu Samaiten gefangen sint und III. schok Clocz dem bruder geben, der do ouch gefangen ist, von des meisters geheise am sonnobend vor Margarethe; her Mattis des meisters kumpan his das geld geben und Clocz entpfing das gelt.

Item I. mark Hannus Surwillen des meisters diner czerunge als her di Russchen herczoge usrichte; her Arnold des meisters kumpan lis im das geld geben.

p. 66/2. Item VI. schok behmischer groschen und I. mark prusch Petern eime boten den unser homeister ken Littauen sante am tage Lucie virginis.

p. 67. Item III. mark Samueli von Thorun geben als her mit Czwittrigalls bote hir was am sontage noch Lucie virginis.

Herr Andris von Ploczk dedit XXV. schok bemischer groschen am fritage Thome apostoli, als her mit dem herczogen hi was, das geld gab her uns selben.

p. 74/2. [A. 1402] Item IIII. schok groschin und 1/2 mark prusch eime botin mit eime pferde der gesant wart ken Luczk und czum Ruschin Brisk des geldis obirall beide an groschen und pruschim gelde XXII 1/2. Das geld brachte uns der kompthur von Thorun am sonobende vor circumcisionis domini.

Item XIII. mark und V. scot di des kumpturs kumpan czur Balge vor unsern homeister hatte usgegeben als her noch pfleger was czu Rastenburg, vor czerunge di Namyr vorczeret hatte, als her in botschafte czog czu herczoge Wytowdt, und ouch herczogs Wytawdt boten vorczeret hatten in botschafft an unsern homeister im tag iares; das geld berechente her uns in deseme iore am nuwen iores tage.

p. 76/2. Podolie. Der herre herczog Boleslaus andir Swittirgail tenetur I 1/2^c schog bemisscher groschen gelegen von des meisters geheise am donrstag nach oculi, das geld empfing von uns Dytherich von Logindorff.

Item derselbe herre herczog tenetur I$^{1}/_{2}{}^{c}$ mark prusch, gelegen von des meisters geheisse am montag nach letare.

Item der selbe herre herczog Swittirgail us der Podolie tenetur II^{c} ungerische goldin, am dinstag nach letare.

Item herczog Swittirgal tenetur I^{c} schok bemischer groschen gelegin an der mitwoche nach pfingsten.

Item I$^{1}/_{2}{}^{c}$ schog herczog Swittergail gelegen am tage Viti und Modesti.

Item II^{c} schog bemisch. gr. herczog Swittergail am obende Margarethe.

Item II^{c} mark.

Item herczog Swittrigail tenetur II^{c} XIX. marc an I. ferto gelegen am fritage nach Mathei apostoli und evangeliste.

Item herczog Switirgail tenetur XL. ungerische gulden die unser procurator im hove czu Rome von in vor sine bulle gab; das golt goben wir dem prister der es dem procurator gelegen hatte czu Rome von des meisters geheise am tage Michaelis.

p. 80. [A. 1403]. Item XX. schog behemischer groschen den herren und den dinern gesandt di czu Samaiten gefangen sint und III. schog Clocz dem bruder, der ouch do gefangen ist, am donerstage noch Prisce; Clocz der bruder empfing das geld.

p. 81/2. Item VIII. scot den herren herczog Switirgal us dem bade czu losen an der mittewochen noch invocavit.

Item XX. marc dem herrn herczoge Swittirgal czu czerunge geben von des meisters geheise, am dinstage noch letare.

Item I. marc XIIII. scot des herczogen Swittergals czwêne diner als her Stresschin und noch einen us der herberge czu losen an der mittewochen noch letare.

Item V. marc vor XL. elen gewandes rot und blo do die Littouwen mit eren wibern ingekleidet worden von des meisters geheise am donrstage noch letare.

Item II. marc an V. scot vor XXVI. elen stocbreit czu eime futer Jocuschen der mit herczog Swittergal ken Lyfflant czoch am donrstage noch letare.

p. 83. Item I. marc vor einen nuwen woithsack, der herczogen Swittirgail gegeben wart von des meisters geheise am dinstag vor palmen.

Item XVI. scot vor IIII. par stefilen die ouch herczog Swittirgail gegeben wurden von des meisters geheise am dinstag nach palmen.

p. 84. Item VI. marc und VIII. scot die geste us der Masow, die den herczog Swittirgail suchten, us der herberge czu losen am sontage iubilate.

p. 84/2. Item IIII. marc Allexandro herczoge Swittirgails diner gegeben von des meisters geheise als her weg reit. Namyr his im das geld geben am tage unsers herrn himmelfart.

Item VII. marc hern Petrasch des koniges von Polan ritther us der herberge czu lossen von des meisters geheise als her vom konige in botschafft czu unserm homeister gesant ward am donrstage czu pfingsten.

Item V. marc II. scot herczog Switrigails diner us der herberge czu lossen am pfingistdonnerstage.

p. 86. Item I. marc hern Arnold des meisters cappelan als her mit herczogen Swittrigail von Engilsburg ken Colmensche czog von des meisters geheise.

Item XII. marc Samueli, di herczog Swittirgail hatte vorczeret als her irsten in das land quam; das geld gab im der kumptur von Thorun und berechente is uns als der meister uff dem tage czu Thorun was.

Item I. marc herczog Swittirgail czu Thorun us dem bade czu losen.

p. 86/2. Item XI. marc vor II. pferde gekoufft herrn Strachs, als in unser homeister und herczog Swittirgal in botschaft vorsandten am sonobinde vor Barnabe.

p. 87. Item V. scot vor ein futer czu eime neest kesseln herczog Swittirgail.

Item VIII. schog bemischer groschen Polag herczogs Swittirgails diner, gegeben von des meisters geheise, als her us der Podolie quam und mit dem herczoge wider in di Masaw czog; am tage Viti und Modesti.

p. 88/2. Item IIII. schog behmischer groschen herczog Swittirgals diner gegeben von des meisters geheise, als in der herczog in botschafft vorsante am obinde Margarethe virginis.

Item IIII. mark des herczogs Swittirgals pfifer am tage Margarethe virginis.

Item VI. marc herczog Swittirgails pfeiffern gegeben von des meisters geheise.

p. 89. Item II. marc 1/2 firdung dem nuwen goldsmede herczog Swittirgals houwe czu czumachen, am sontage noch Marie Magdalene; Hannus sin kemerer his im das geld geben.

p. 89/2. Item XXIIII. marc dem kumpthur czur Memel die her mit herczog Swittirgal vorczeret hatte do her ken Lyflande und her weder czog am abende Jacobi apostoli.

p. 92. Item XL. marc Namyr des homeisters diner gegeben czerunge bis ken Marienburg mit des herczog Swittirgals pferden czur Ilow empfing her das geld am tage nativitatis Marie.

p. 92/2. [Thorun]. Item IIII. schog behemischer groschen czwen boten,.. der eine czog ken Polan der ander ken Warsschow und ken Luczke, umbe nuwe czitunge czu dirfaren als der groskompthur reise geczogen was; das geld berechente her uns mit *sime brife* am sonobinde nach exaltacionis crucis.

p. 93. Item IIII. marc her Johannes herczog Swittirgails cappelan gegeben von des meisters geheise am montage vor Michaelis.

Item VIII. marc herczog Swittirgals czwen dinern gegeben von des meisters geheise, di mit dem herczoge in der reise gewest woren.. am montage vor Michaelis.

p. 94/2. Item XX. marc herczog Swittirgail czu czerunge gegeben von des meisters geheise, als her hin neder in das land uff sine wonunge czog. Her Dytrich von Logendorff entpfing das geld am dinstage vor Simonis und Jude.

p. 95. Item I. firdung czwene Ruszen us der herberge czu losen von des meisters geheise, als sie us der Masow her qwomen und herczog Swittirgal suchten; am tage Symonis et Jude.

p. 95/2. Item VII. firdunge an X. pfenge Budel dem furmane herczog Swittirgail den most der von Thorun qwam czu furen und II. buchsen czu furen.

p. 96. Item XIII. scot X. pfenge Iwan und Rostaw herczog Swittirgals diner us der herberge czu losen; es woren Ruszen.

p. 97. (Huskompthur czu Thorun) VII. marc mit allem ungelde vor III. vas lantwins, die worden herczog Swittirgal.

p. 98/2. Item VII. marc und VIII. scot vor XXXII. elen gewant XVI. elen czu VII. scoten und XVI. elen czu IIII. scoten den czwen Littouwen die mit herczog Swittirgal us Lyffland quomen, der eine wart in der reise gehangen.

Herczoge Swittirgal, I^C marc; item I^C marc uff Martini dem selben im CCCII. io..... Item XXX. mark als herczog Swittirgail us der seise quam im somer. .

p. 113. Item der herre herczog Swittirgal tenetur II^C mark gelegen am fritage vor sinte Gertrude; item II½^C marc am sontage noch sente Vitalis tage; item der herczog Swittirgail tenetur III^C marc; das gelt empfing her Heinrich Holcz sin hoverichter am sonnobunde nach Margarethe.

p. 114. Item VI. marc Jueschken herczog Switirgayls diner, gegeben von des meisters geheise am sonobunde noch winachten.

Item XIIII. marc I. lodt vor ein was krekisch winis, der win solde herczog Swytirgal; am sontage vor dem iars tage.

p. 117. Item III. mark und VIII. scot Niclos furman und Niklos Bireiken den furluten vor schilde, harnasch und win herczog Switirgal ken Baselauken czu furen iclicher hatte III. pferde.

Item XVI. scot eime furmane mit eime pferd der herczog Swittirgail II. panczer und hindiskogeln ken Baselauken czu furen von des meisters geheise.

p. 117/2. Item VIII. marc herczog Swittirgals schriber gegeben von des meisters geheise als in herczog Swittirgail czum konige czu Polan in botschafft vorsante.

p. 121. Item XX ungerische gulden czwen Ruszen die von Smolenczen in botschaft czu unserm homeister gesant worden, am dinstage nach Georgii pape.

Item XVII. scot die boten von Smalenczen us der herberge czu losen von des meisters geheise am montage nach letare.

Item VIII. scot eime knechte der herczog Swittergail IIII. falken brochte.

p. 121/2. Item XXIII. scot herczogs Swittergails schriber us der herberge czu losen von des meisters geheise als her unserm homeister czitungen us Polan brochte am sontage letare.

Item I. marc herczog Swittirgals reitsmede als her pferde ken Marienburg brochte am sonnobunde vor ostern.

p. 126. Item I. marc czwen Ruszen us der Podolie gegeben von des meisters geheise als sie czu herczoge Swittrigail czogen.

Item II. schog bemischer groschen Jocob herczog Swittirgals diner als in herczog in botschafft vorsante an des heiligen lichnams obende.

p. 128. Item III. schog behemischer groschen Jocuschen herczog Swittirgails diner czu czerunge gegeben als in unser homeister in botschaft vorsante am montage vor Margarethe.

p. 129/2. Swittirgail I 1/2 mark vor einen korp figen; XX. scot vor II. steine reis; III. marc an ein firdung vor III. steine rosinen; IIII. marc und III 1/2 scot vor XXX. pfunt pfeffer; IX. marc an I. firdung vor V. pfunt saffran; I^c stokfisch vor IIII. marc an 1/2 firdung: II. scot vor linwot czu den setken; die vorgeschrebene krude his der meister herczog Swittirgal koufen am obinde sent Jacobs tage etc.

p. 131/2. Item II. marc Jocop herczog Swittergals diner gegeben von des meisters geheise; her Arnold des meisters conpan his in das geld geben am dinstage noch Bartholomei apostoli,

p. 132/2. Item VI. marc czwen Russen herczog Swittirgals dinern vor ir wintergewant am fritage noch sente Michels tage.

p. 142. Item VI. marc czwen Rusen herczog Swittirgals diner gegeben von des meisters geheise am dinstage noch dem obirsten tage.

Item XIX. marc vor VIII. vas lantwins dem huskumptur von Thorn; den win koufte her unserm homeister im CCCCIII. iore; des selben wines wurden herczog Swittirgal III. vas ken Baselanken [1]) sante in dem XIIII^c und dritten iore.

p. 146. (Dem husk. czu Marienburg) II. marc II. scot Swittirgals diner gerethe czu furen ken Baselauken.

p. 161. Als wir mit unserm homeister off die houe czogen am montage vor Viti und Modesti...; X. marc dren herczog Swittirgals dinern gegeben czu Greben.

p. 162/2. Item XVI. schog behmischer groschen den Ruszen herczog Swittirgals dinern die czu Gotland gewest waren und czu konig ken Polan czogen; am fritage noch Augustini.

p. 163. [A. 1404] (Kompthur czu Thorun) II. schog groschen und 1/2 marc prusch eime ritende boten ken Polan gegeben neuwe czitunge czu dirfaren. Epiphania domini; als der konig mit Wytowden I. tag hild.

Item 1/2 schog groschen und I. marc prusch eime loufenden boten czeitunge dirfaren czu Polan als sich die Polan samelten, am sontage vor vasnacht.

Item I 1/2 marc eime boten mit unsers homeisters briffe czu konige von Polan gesandt von des tages haldunge czu Moryn von der kouffIute wegen am tage Laurencii.

p. 163. Item V. firdunge eime boten mit unsers homeisters briffe dem konige von Polan gesandt, als her noch alder gewonheit den tag czu Moryn mit sime rathe halden wellen am tage Egidii.

p. 163/2. Usspisunge [2]) uff des meisters tag den her mit Wytowt hilt.

Item II. marc Nammir den Littowen mit den sinen us der herberge czu losen von des meisters geheise als her czu Heiligen Blute czog.

[1]) dziś Beeslack albo Reestal w Rastenburgskiem. Obacz Volst. Topographie des kön. Preussen von Goldbeck. I. Theil.

[2]) (Około 100 marek wydatków zanotowano tu na wiktuały).

Item VII. marc vor ein last mete uff den tag unserm homeister; am obende Thome apostoli.

p. 164. Item XV. scot V. mannen die Nicze molner furten von Labiow ken Ragnith als der meister vom tage was komen.

Item IX. firdung Witowts schreiber czu furen von Labiow ken Konigsberg.

Item I. firdung Manwid gerethe czu furen von Labiow ken Konigsberg.

p. 167$^{1}/_{2}$. Item I. marc XIII. scot I. schilling Swittirgals houemarschalk czu Soldaw us der herberge czu losen.

p. 168. Item I. marc XIIII. scot das man Wytowts kemerer furten henoff und logen VI. tage am have e sie obirqwomen; das geld nam der kumpthur czu Ragnit.

p. 179. Item $^{1}/_{2}$ marc czwen knechten gegeben von des meisters geheise vor II. pelcze, als sie mit Mattis des conpans knechte die hengste Wytow(ten) brochten.

Item I. marc vor czowin geldt den selben knechten wendt in Wytowt kein czowin geldt gab.

p. 182. Item XV. scot VIII. schilling herczog Swittirgal cappelan us der herberge czu lossen von des meisters geheisse.

p. 186. Thorun tag.

I^{C} marc Thomas Abecziher vor II. silberne koppen vorgulditе und mit edelin gesteine besaczt die unser homeister dem konige von Polan vorerete als her bei im czu Thorun was.

Item I. schog groschen den Polan geschankt die unserm homeister czanche und wilpret brochten domete in der konig von Polan erete...

Item X. marc des koniges pfiffern von Polan, und II. schog groschen denselben.

Item III. marc des koniges becker,

Item II. marc des koniges herolt,

Item II. marc herczog Wytowts herolt

Item I. marc des koniges thorwert

Item I$^{1}/_{2}$ marc des koniges Russchen pfideler

Item II. marc II. scot des erczbischoffes von Gnyszen pfiffern.

Item $^{1}/_{2}$ marc des koniges ritsmid

Item $^{1}/_{2}$ marc das golt und silber das von des landes wegen Dobryn und Slotterye qwam in das monczmeisters gemach czu tragen.

Item XIII. scot vor XVII^{C} XLIII. marc lotigs an II. scot zu wegen

Item IIII. scot vor IIII. halbe tonne und das silbir doran czu slan.

Item I. firdung den tregern das silbir und golt in das schiff czu Thorun czu tragen..

Item $^{1}/_{2}$ marc den schiffskindern die czu Marienburg das golt silbir uff das hus brochten und III. salczin steine......

Item V^{C} XI. marc dem monczmeister czu Thorun des koniges von Polan lute ritter und knechten domete us der herberge czu losen am sonobunde czu pfingsten.

p. 188. Item XL. marc der herczoginne von der Stolpe gegeben von des meisters geheise die czum konige von Polan czog und der meister erete sie domete.

Item X. marc Kunczen Czipplin domete her die selbe herczoginne bis ken Thorun vorczeren sal am tage assumpcionis Marie.

p. 188/2. Item III. marc Niclus Luczke des herczogen Witouts herolde.

p. 189/2. Item III. marc herczog Wytowts pfiffern gegeben.

p. 190. Item XII. marc an 1 firdung dem schiffsmanne der das bir, den fissch den win und alle ander gerethe ken Cauwen furte.

p. 191. Item I. marc XIIII. scot herrn Conradt den czu Schonsee us der herberge czu losen, den herczoge Wytowt in botschafft czu uns etc.

---

p. 199. Item VII. marc und IIII. scot, die her Conradt herczog Wytowtis bote und der howptman von Dobryn czu Thorun vorczerete.

p. 202/2. Item IIII. marc Clocz dem herren, als her nu nehest czu herczog Wytowt noch den gyseln czog.

p. 206/2. Off den tag ken Cauwen mit Wytowt gehalden in wochen noch Ostern.

Item XX. marc vor XII. hute czoker.

Item V. marc vor 1/2 stein musschaten.

Item III. mark vor 1/2 stein ingeber.

Item 1/2 marc vor I. pfund nelken.

Item X. scot vor I. pfund mosschaten.

Item V. marc XVI. scot vor XVI. elen von eime ledissche tuche die ele vor IX. scot.

Item V. marc vor XXIIII. elen vor eime halben gertbergisschen.

Item VI. marc an I. firdung vor ein seidin kemchin.

Item VII. marc vor valentische 1/2 laken,

Item IX. marc VIII. scot vor valentissche laken,

Item XXXII. marc vor III. leste grwens salczes,

Item VII1/2 firdung vor V. leste tonnen czu dem salcze.

Item 1/2 marc das salcz czu wegen und betonnen und czu schiffen.

Item XXX. marc vor walunsche rote laken und vor II. blo mabusche.

Item III. marc vor II. schog stockfisch.

Item VII. marc 1/2 firdung vor LX. laden crude.

Item V. firdung vor I. korpp figen.

Item I. marc XV. scot vor I. corb rosinen.

Item II1/2 marc vor II. steine mandeln.

Item XVI. scot vor II. steine reis; I. marc vor II. pfund canel; I. marc vor II. pfunt nelken........

p. 207. Item V. firdunge czwene falken ken Crokow dem konige czu tragen am donrstage noch pfingsten.

Item I. marc des von Donheyms diner, als her czu sime herre czu herczog Wytowt czog.

p. 208. Item I^C XXVI. marc XIX. scot XVI. & dem huskumpthur czu Konigsberg vor die usrichtunge der Russchen reise noch siner rechenschafft

uswisunge; das gelt nam Nicolaus des huskumpthurs von Konigsberg schreiber am fritage vor Barbare.

p. 208. Item VIII. marc herczog Wytowts pfifern off dem tage gegeben.

p. 208/2. Item I. mark Pasternacks eidem mit sinem gesellen gegeben, als sie czu herczog Wytowt czogen.

p. 210/2. Item X. schog groschen den herren von Donheym als her wider von herczog Wytowten gekomen was am sontage noch Elizabeth.

p. 211. Item IIII. marc czwen herolden des herczogen von Hollant und des herczogen von Burgundie, als sie mit Wytolt us der Russchen reise qwommen.

p. 212. Item XX. marc (dem kumpth. v. Brand.) den frien die in die Russche reise woren.

Item XXXV. marc czwen furluten iclichim mit III. pferden die in der Russche reise XV. wochen gewest woren.

Item IIII.c marc an XI. scot dem kumpthur czu Ragnit, die her in der Russchen reise mit dem voithe von Samaythen vorczeret hat; des geldes was VI.c XXIIII. marc und III. scot, do slugen wir im abe II.c XXV. marc vor I½c schog grosschen.

Item XXXV. marc czwen furmannen, die mit czwen wagen und VI. pferden und czwen knechten XV. wochen in der Russche[n] reise woren, die im der obirste marschalk hatte usgericht.

p. 221/2. [A. 1407—1410]. Item VI½ marc vor ein vas wellisch wines, das der groskomptur herczog Wytowts frauwen sante am montage noch misericordia domini.

p. 222. Item LXXXII. marc an I. firdung vor drei vas reinisch wines Comat Leczkow dem burgermeister czu Danczik; das eine wart dem konige von Polan, das andern czwei worden des herczog Wytowts frauwen.

Nuwe meister homeister.

p. 222/2. Item IIII. marc herczog Wytouts herolde von des nuwemeisters geheise; Thuno his am obinde Petri und Pauli.

p. 224/2. Item II½ marc vor II. sattel di man herczoge Wytawte sante ken Littauwen.

p. 225. Item XV. schog groschen dem ritter von Donheym gegeben, als her wedir von der Russchen reise us Lyflant quam, am sonobinde noch Francisci.

Item IIII mark eime herolde der mit Swewisschen gesten czu Lyffland in der reise was.

Item II marc eime Rusen der unserm homeister einen hantfalken brochte domete in herczog Wytowt geert hatte; Surwille nam das geld.

p. 232/2. Item II. marc eime reitenden boten czum konige von Polan am tage Jacobi.

Item II marc an II scot eime reitenden boten czum konige von Polan am sontage vor nativitatis Marie.

p. 234. Item VII. scot vor spiselegel, becher, tonnen und ander gevese, do her Cchaporne ine tat was ger bedorfte als her noch der krankheit wider heim czoch.

Item X½ mark vor ½ leidisch laken und XII elen rot das herczoge

Wythawten schriber und seinem knechte gegeben wart am sontage noch Jacobi.

Item I firdung eime farmane, der Wytawten schriber sein gerete ken Labiaw furte und ouch das gewant und den czoker am sontag vor Laurencii,

Item X. mark I. firdung vor IX. hute czoker vil als XLI. pfunt; der czoker wart geantwert herczoge Wytawten schriber am sontage vor Laurencii.

Item VIII. scot vor II sensen den, di di hengste wegfurten, di man herczoge Wytawten sante am sontage vor Laurencii.

(Tobese) Item XIIII. marc V. scot Nicze Polan selbdritte; si czogen us vor pfingsten und woren XIIII. wochen off der erbit; VI. wochen hatten si ire eigene kost und woren IX. tage off der usreise.

p. 240. Masow Sackczryn. Item II^{M} marc dem herren herczog Symoviten gelegen off das lendchen Sackczryn am sontage vor Thome apostoli [1]).

p. 242. Item XX. marc vor IIII. leste biers vom Elbinge bis ken Marienburg czu bringen; des biers qwomen II$^{1}/_{2}$ last off den tag ken Kauwen das ander quam in des homeisters keller am tage Thome apostoli.

p. 243. Tag czu Kauwen. Item III. marc den ochsentribern off den tag des meisters und vor futer den ochsen czu Nerwekiten und Taplauken.

Item XXIX. marc I. firdung vor II. vas malmosie.

Item XXIV. marc und XVI. scot vor dri fas ofoie.

Item III. firdung vor des meisters knoff off sien geczelt czu vorgolden.

Item LIIII. marc vor XII. logen reinfals dem meister off den tag; das geld empfing der kumpthur von Thorun am donrstage nach conversionis Pauli.

Item III^{C} LX. marc und IIII. scot her Arnolt des meisters compan gegeben die her vor unsers homeisters off dem tage und off der heenreisze und wider reisze wider usgab.

Item I. marc Werner goldsmede, der des meisters silbernen becken und silberinne tofel und bornsteintofel czu bessern.

Item III. marc IX. scot den cantoren von Ploczk und einen ritter her Czessyn genannt us der Masaw us der herberge czu losen von des meisters geheise als sie die IIII^{M} marc nomen off das lendchen Szakzrn (sic) am sontage vor Thome apostoli.

p. 245/2. Item XX. schok behmischer groschen her Heinrich Guntersberg gegeben von des meisters geheise, als her mit im vom tage von Kauwen qwam, am sontage vor purificacionis Marie.

p. 247/2. Item IIII. marc czwen knechten mit eime pferde falken dem herren konige von Polan czu brengen am sontage invocavit.

p. 248/2. Item I. marc eime furmane der einen husen von Rasteburg brochte, domete herczog Wytawte unsern homeister geert hatte.

Item I. marc di Wayseyl herczoge Wytawten diner und Baysen in der herberge czu Danczk vorczerten in der vastnacht.

p. 249. Item II$^{1}/_{2}$ marc eime furmanne der II. logen reinfalls von Rastenburg

[1]) Przekreślona ta pozycya.

bis II. milen off ienesite Nawgarten furte, domete unser homeister herczoge Wytawten frawe erete und der selbe furman von dannen weder bis ken Marienburg einen husen und toepte (?) furte domete di frawe unsern homeister erte.

Item III½ marc und I. scot vor X. elen gewand herczoge Wytawten schriber [am sontage iudica].

Item IIII. scot herczoge Wytawten schriber us der herberge czu losen czum Elbinge.

p. 249/2. Item VI. marc vor ein clauicordium und portati(cu)m von unsers homeisters herczoge Wytawten frauwe sante [an der mitwoche von ostern].

p. 250/2. Item II½ schok bemischer groschen, als Petresch herczoge Witawten felkener I. schok und sinen drin gesellen iclichen ½ schok, als si unserm homeister falken und hebichte brochten an der mitwoche czu ostern.

Item XII. schok bemischer groschen Nammir unsers homeisters diner czerunge, als in unser homeister ken Polan sante czum konige.

Item III. schok behmisscher groschen Hannus Sirwillen czerunge als in unser homeister czum herczogen Wytawten sante mit dem lewen.

Item IIII. scot den Polan in der Scharffaw geschankt di den meister czum sthorfange furten.

Item X scot den Polan geschankt di doselbst uff den hoffe dienten.

p. 251/2. XXX½ marc VIII. scot vor II. vas rinisch wines die unser homeister der koniginne von Polan sante.

Item XLII½ marc VI½ scot und V. schilling vor II. vas rinisch der I. vas unser homeister herczoge Wytawten sante.

Item XLVIII. marc vor II. vas ozoia, di unser homeister dem konige von Polan sante.

p. 252/2. Item III. marc Luczken herczoge Wytawten herolde gegeben, von des meisters geheise [am sontage cantate].

Item XIX. scot herczoge Wytawten schriber us der herberge czu losen, am montage nach cantate.

p. 252/2. Item IIII. marc an I. firdung vor eine sweike, di her Brendel kouffte eime iungen knechte der vom herczogs Wytawten czum herrn konige von Polan brieffe furte.

p. 253. Item XXII. scot vor einen wagen Waysel herczoge Wytawten diner.

p. 253/2. Russche reise: Item L. schog bemischer grosschen dem voithe czu Samaiten off die Rusche reise am donrstage vor Johannis baptiste.

Item I^c XXXIII. marc V. scot und I. schilling prusch dem voithe czu Samaiten, di her obir di L. schok groschen in der Russchen reise vorczeret hatte; das gelt sante wir dem voite bi Lorencz sime knechte am Andree apostoli.

Item III^c marc dem kompthur czu Brandenburg, di her vom kompthur von der Balge empfing als her ken Moskaw in die Russche reise czoch.

Item IIII^c XLIIII. marc dem kompthur czu Brandenburg, di her obir di III. marc, di her vom kompthur von der Balge empfing, in der Russchen reise vorczeret hat; das gelt santen wir dem kumpthur bi Heinriche sime kemerer am montage nach Andree apostoli.

Item II^c mark holffe den Saythen (sic). Das gelt santen wir dem voithe czu Samaythen bi Lorencz sime knechte am montage noch Andree apostoli.

---

p. 254. Item I marc des Sansevoyen boten us der Wallachia, der unsern homeister einen briff brochte.

Item II. marc Nicclos kropel czerunge, als her czu herczoge Wytawten reit.

p. 255 — 256. Usrichtunge der II. hern mit den I^c mannen ken Lyfland of I ior.

p. 256/2. Item V. firdung di Waysyl herczoge Wytawten diner vozcreret hatte, [an der mitwoche noch divisionis apostolorum].

p. 259. Item V. marc vor di rosdecke di herczog Wytawten gesant wart.

p. 259/2. Item V. marc V. trompelern als herczogen Wytovten III. trompelern und des herren erczbischoffes von Gnysen II. trompelern.

p. 260. Item II. schok bemisscher grosschen Petresch dem Russchen felkern, als her weder ken Littawen czoch.

p. 263/2. Item XVI. scot vor ein silberinne panczergortel dem goltsmede von sime eigen silber czu machen, das unser homeister herczoge Wytawten sante.

p. 267/2. Item II. marc III. schillinge vor Johannes herczoge Wytawten schriber us der herberge czu losen.

Item VII. firdung Nicolaen herczoge Wytawten schriber us der herberge czu losen.

p, 268. Item II. schok groschen Niclos kropel czerunge, als her mit dem czoker czu herczoge Wytawten czoch.

Item IIII. marc V. scot X. & dem furmane der mit Niclos Kropel ken Littauwen czoch vor LXX. milen gelonet.

p. 270. Item VII. firdung vor Johannes herczoge Wytawten schriber us der herberge czu losen als her mit VI. pferd heim in di Slesia reit.

p. 272. Item IIII. marc Peter felkener off falken usczutragen dem herren konige von Polan.

p. 273. Item III. marc Luczke herczoge Wytauwten herolde.

Item XXXII. marc vor III. leste Wismers biers, des worden II. leste herczoge Wytawten gesant und II. leste qwomen ken der Memel als unser homeister do was.

Item VI. marc Hartwig czerunge des meisters diner, als her ken Polan reit am achten tage corporis Christi.

(Rusche Reise). Item V^c XLIIII. marc holfe den luten, di mit dem kompthur von Brandenburg in der Ruschen reise woren.

Item XI. marc den Littauwen von Symygal im Brandenburgschen gebiete.

p. 274. Item II. marc dem Rusen der den wisen habich und falken von Wytawten brochte.

Item X. marc IIII. scot X. schillinge vor I. laken gewand herrn Songal und vor X elen dem schriber.

p. 274/2. Usgegeben als der treszeler noch ostern uff dem graben by Labiaw lag.

Czum ersten II. mark czwen herolden als Seinen und Luczken von des groskompthurs geheise.

Item I. marc eime Littauwen der unserm homeister di IIII. lebende uwer von herczog Wytawten brochte.

p. 275. Item VII$^1/_2$ marc VIII. scot vor des koniges von Polan bothen us der herberge czu losen mit XXX. pferden als den houptman von Kalys und den den houptman von Cziris.

Item IX. scot vor eime boten des koniges von Polan us der herberge czu losen.

---

p. 277/2. Reyse. Item XC. marc unsers homeisters dinern XVIII. mit den II. kemerern iclichem V. marc czu ir usrichtunge off di reise mit unserm homeister czu czihen.

Item IIII. marc Wachsmunte dem wondarczte.

Item XV. marc her Brendel und her Willam des meisters kompane und des meisters kellermeister czu ir usrichtunge in di reise.

Item V. marc vor II. grose sidene vannen mit unsers homeisters wopen mit golde gemachet.

Item IIII. marc vor IIII. sidenne mittelmessige vanen, ouch mit unsers homeisters wopen mit golde gemolt.

Item I. marc XVI. scot vor IIII. cleine vanen von livant mit golde czu molen.

Item XIII. scot vor XIII. cleine vanchen mit varbe gemolt unsers homeisters wopen.

Item I. marc vor einen knoff czu vorgolden off das geczelt.

Item XII. marc des groskompthurs dinern czu irer reise als sime knechte und sime pferdemarschalke.

p. 278. Item III. marc Niclos Holcze eime schiffmane von Wydaw ungelt gegeben von des M° (sic) Hartwig his, vor das der marschalk das schiff czur Memel hilt als her di bawden dar hatte geffurt mit her Jocup Birkenrode.

Item XIX. marc IX. scot VII. den. vor den herren bisschof von Gnysen und di sendeboten des herren koniges von Polan us der herberge czu losen alhi czu Marienburg.

Item II. marc des selben bisschoffs troppelern gegeben.

Item XIX. marc XIX. scot I. sol. II. denar vor die selben us der herberge czu losen czwischen hi und Thorun als si czogen.

Item XVIII. marc XXI. scot und XVIII. denar vor di selben off der heim reise von Marienburg bis czu Thorun us der herberge czu losen.

Item XLVI. marc und XV$^1/_2$ scot vor di selben czu Thorun us der herbergen czu losen off der reise und usreise.

---

p. 279. Item IIII. marc Johannes Lichtenwalde, der herczog Wytawten schriber gewest, gegeben von des meisters [geheise] her his selber.

Item VIII. marc VIII. scot vor XXV. elen gewand dem iungen herczoge von der Olse off di reise.

---

p. 279/2. Item IIII. marc Bertholde von Bolmen des meisters diner, als in unser homeister ken Polan vorsante.

Item II. marc demselben, als in unser homeister anderwit vorsante am sontage noch Margarethe.

Item VI. marc Casper Grudencz von Thorun, als in unser homeister ken Polan vorsante.

Item VI. marc Hartwig des meisters diner, als in unser homeister ken Polan vorsante.

Item IIII. marc Caspar von Thorun als in unser homeister wider ken Polan vorsante am tage Marie Magdalene.

Item I^c^ ungerische goldin her Michil Kochmeyster, dem aldin voithe von Samayten als her in botschaft ken Ungern czoch, am montage noch Mathei apostoli.

Item X. marc Jocup Gruneberge dem loffer der unsers homeisters briffen ken Rome lif am montage noch Michaelis.

Item II^c^ goldin her Wenczlaw von Donheym als her in botschaft czum konige czum Behemen reit in der XI. iuncfrauwen tage.

Item XIIII^c^ goldin und II^c^ schok bemisscher groschen dem kumpthur vom Elbinge her Werner von Tetingen, und dem kumpthur von (sic) her Albrecht von Schwarczberg czerunge als si in botschaft ken (sic) czogen czum tage, den der herre konig von Ungern mit herczoge Wytawten halden wil.

Reyse ken Dobryn.

p. 284-286. Dis nochgeschreben gelt hat der voith von Stuhme vor unsern homeister usgebeten off dem wege ken Dobryn.

Dakaw... Goryn... Wykersdorff... Smyaw... Rypin... Bewereren... Slotterye... Ffredecke... Ffrankenhayn. Marienwerder.

Tressler selber in der reise usgegeben: Rypin. Dobrin. Bebereren Slotterie... Thorun... Papaw... Lype Schonsee... Reden. Roghusen... Marienwerder... Sthum.

Item I^c^ marc dem Brendel dem voithe czu Beberern gelosen, als das hus gewonnen wart.

Usgegeben, als unser homeister di ander reie ken Polan czog do frede wart.

Mantaw... Mewe... Nuweberg... Swecze. Pruschemarkte.

p. 291. Schiffur des offgehalden gutes czu Ragnit.

Item XXVI. marc furenbrande eime schiffmane von Thorun vor die frucht von des rockes wegen herczog Wytawten der czu Ragnit offgehalden wart; des hatte her II. marc vom huskompthur czu Ragnit empfangen di wir dem huskompthur weder gegeben haben und XXIIII. marc nam der schiffman selber von uns.

Item XVIII. marc Bemekrafft eime schiffmanne vor die frucht ouch vom selben rocken, des her ouch IIII. marc vom huskompthur czu

Ragnit di wir dem huskumpthur beczalt haben. In den II. schiffen woren XLVII. leste minus XIX. scheffel rochen.

Item XI. marc IIII. scot Peter Schonseke eime schiffmanne vor frucht von des offgehalden gutes wegen czu Ragnit, des geldes hatte her II. mark vom kuskompthur czu Ragnit empfangen di wir im weder gegeben haben. In deme schiffe woren XXIII. leste und II. tonnen salcz io off di last XVII. tonen und III. grose terlin gewand ouch in den schiffe.

Item XI. marc ½ firdung Niclus Cluge eime schiffmanne, ouch vor frucht von des offgehalden gutes czu Ragnit; des hatte her ouch II. marc vom huskumpthur czu Ragnit enpfa[n]git und das ander von uns, her furte III. terlin gewandes, eine glocke di kostet XLIII. marc, einen kessel der kostet XVIII. marc, II. panczer, II. grose czininne kannen und (sic).

Item XII. marc Mertin Busch eime schiffmanne vor frucht von des selben offgehalden gutes wegen czu Ragnit des hatte her I. marc vom huskumpthur czu Ragnit enpfangen. Her furte VII. packen gewands IIII. panczer und II. vas mit blech harnisch, das wart im alsampth off XVI. leste swer gerechnet.

Item III. marc dem sniczmeister von Marienburg gegeben von des meisters geheise Pauwel underkemerer his am tage concepcionis.

Z księgi w. podskarbiego zakonu (Tressler-Buch), przechowującej się w Archiwum N. Z. w Królewcu. Paginy z których notowano pozycye, oznaczone są na marginesie.

IV. Pamiętnik zakonu krzyżackiego o wypadkach zaszłych na Żmudzi w 1409 r.

O clementissimus rex opifex, qui res hominum celicolorumque eternis regis imperiis et fulmine terres, qui summa celi templa tuo sonitu concutis, qui deus ex patris substancia esse confiteris ante secula, qui in preelecte virginis templum tamquam in bellus descendens ex matris substancia incarnari et ut genus humanum ad tuum iudicium reduceres in seculo ineffabiliter homo nasci voluisti, te per acerbissimam passionem tuam, mundum qua redemisti, supplices invocamus et humiles te semper imploramus, ne unquam de ore nostro verbum veritatis aufferas, nec a lege quam nostre religioni christiane posuisti, a tuis iusticiis quidquam declinare nos permittas, sed tue veritatis lumine in omnibus nostris agendis semper nobis prosternere dignare, ut nos tua benigna gracia eo informati, equitate, valeamus nostrorum inimicorum iniquitatem detegere.

Illa causa inter ducem Witoudum et ordinem et illa prodicio quam illi Semogite contra Ordinem et totam christianitatem fecerunt, habet se sic desecuta sicud hic post scripta stat. Anno domini etc. nono.

In primo sicud modo ultimo illa perpetua pax inter ducem Witoudum et ordinem que ante X. annos et longius lucide perscripta fuerat, ubi et ordini Semogite perpetuo apropriati et perscripti fuerunt denuo conclusa et confirmata fuerat, quod factum est post pentecostes, sicud nunc quinque anni peritti, super uno die placitorum qui cum rege Polonie et ducis Witoudi benepotentibus nunciis tenebatur, ubi rex eciam illam perpetuam pacem inter ducem Witoudum et or-

dinem perscriptam singulariter cum suis litteris et maiestatis sigillo in omnibus articulis corroboravit [1]) et Semogitas simili modo ordini perscripsit et appropriavit [2]), dux Witoudus fecerat cum omni iure et libertate et cum omni pertinencia perpetuo possidere. Super eodem die placitorum tento cum rege, perscripsit se ordo erga ducem Witoudum, ut extra partes Semogitarum ducentos et L familiares caperet et in partes suas locare posset.

Sicut modo ordo illos Semogitas cum ducis Witoudi adiutorio, ad quem debitus erat coegit, quod partes ille ordini se subiecerunt et fecerunt quod oportuit, post tempus autem aliquantum cupivit Witoudus dux a magistro generali, ut sibi adiutorium faceret cum suis gentibus ex Prussia et eciam cum Semogitis contra illum de Moscaw et alios Rutenos qui sui inimici forent; id libenter fecit magister generalis bene bis, et specialiter in vice ultima misit sibi in adiutorium comendatorem de Brandeburg cum multis dominis ordinis et alios multos bonos electos homines ex Prussia, ad hoc eciam et advocatum Semogitarum plus quam cum [3]) Semogitis mille de melioribus, quod ordinem sumptus magnos et pecunias multas constabat, cum eos bene per ducentas et L leucas ad Russiam ex Prussia equitare oportuit super eorum expensis propriis.

Et in reversione locutus est advocatus Semogitarum duci Witoudo et ait sibi quomodo Semogite bene perceperunt quod ducentos familiares et L extra partes illas summere ipsum oporteret, quapropter incerti essent, et iuxta hoc in edificiis et rebus omnibus se dirigere ignorarent ex quo non scirent quos vel quando ipse eos capere vellet, et eum rogavit, quod ad hoc cogitaret sicud eorum dominus et sumeret illos Semogitas ducentos et L extra partes illas, qui sibi perscripti forent et in ulteriori incertitudine non diucius morari eos oporteret. Tunc respondit ei Witoudus dux ad hoc grate, quod istud ad modicam dilacionem poneret, ipse vellet ad hoc libenter cogitare.

Ipse posthoc istud procelavit in longum de die in diem et non cepit illos ducentos et L familiares; sua qualis in hoc fuerat intencio, hec sue constat memorie. Sed cum Semogite finem istarum rerum libenter met adhibuissent et apud ordinem ferventer perseverare intendebant, misit vice altera ad ducem Witoudum magister generalis comendatorem de Ragnith et advocatum de Semogitis et eum amicabiliter rogare fecit quod istud propter suum faceret amorem et illos ducentos et L familiares ex patria Semogitarum sumeret, ut scirent patrie in quo forent et eo ipso ad distancius se locare possent. Tunc respondit ipse iterum benigne et ait: quando magister generalis met ipsum adveniret vel marscalcum ad eum destinaret, ipse vellet pro illis ducentis et L. familiaribus cum ordine se bene discutere, quod ad modicam ipsi dilacionem istud ponerent. Et recesserunt ita benigne ab eo, quod ipsi, iuxta ipsius verba, eum velle ordini illos ducentos et L familiares permittendo estimabant reservare, si aliquis eum, ut hoc faceret, rogaret.

Super illam prescriptam responsionem misit anno inmediate preterito die XIIII post festum pasche [4]) magister generalis ad eum supremum marscalcum, comendatorem de Brandeburg et preceptorem de Ragnith et advocatum de Semogitis. Cum ad ipsum venirent ad Cauwonam, tunc ei proposuit marscalcus sicut sibi a magistro generali fuit comissum et ait quod ipse cum commendatoribus missi ad ipsum forent, si ipse aliquod impedimentum aut defectum aut dampnum

[1]) v. sub N⁰ CCLXXXVI. [2]) v. sub N⁰ CCLXXXVII. [3]) Dodane w górze: cum. [4]) U góry dodane: post. f. p. die XIV. (Aprilis)? post f. Pasche. to jest: 21. Aprilis.

quodcumque contra Semogitarum haberet advocatum, quod sibi displiceret, ibi deberet et in isto advocatum informare vellet ad faciendum omne illud quod ei placitum foret et possibile, et omnes causas cum ipso vellet benigne discutere et amicabiliter, quod magistrum generalem multum doleret, si de advocato aut aliquo alio suorum quod minnimum esset sibi in contrarium, moveretur, et eum rogavit post hoc, magistri generalis ex parte et tocius ordinis, quatenus illos familiares ducentos et L. extra Semogitarum patriam caperet, ut patrie extra incertitudinem prosilirent in qua vallati essent. Vellet autem ipse magistro generali favorem et ordini graciam impendere et illos familiares ducentos et L eis mittere, ipsi de hoc vellent eorum domino sollicite regraciari et erga eum ubi possent promereri.

Sicut modo percepit, quod rei huius finis cum Semogitis opera et diligencia adhiberetur, factus est malus et impaciens. Et ait: si eum aliquis ad capiendum Semogitas vel relinquere vellet limitaret? Et protulit verba similia multum, in ira magna, que omnia enarrare non oportet, quamvis pulchre valde ei forent affatum. Tunc ad ipsum marscalcus inquit: Dilecte domine, sinite id sic manere, nos libenter vestram voluntatem insequi volumus. Attamen post multa verba a conpreceptoribus, recessit in amicicia, hoc pacto, quod vias duas inter patriam eius et Semogitarum teneri deberentur, ita quod si aliquis ex sua patria ad Semogitarum partes transire vellet, ab eo vel a suis deberet officiariis quoddam affere signetum, et viceversa, si quis de Semogitarum patria vellet ad Litauwiam transire, deberet ab advocato Semogitarum aut suis officiariis ecciam b[o]num habere signetum, quod illi Semogite conquiruntur quod a ducis Witoudi hominibus multum et sepe dampnificantur.

Post huiusmodi placitacionem notavit de Brandeburg compreceptor iram et involuntatem quam dux Witoudus marscalco et omnibus ipsis exhibuisset et bene hoc amicabilius tractari vidisset, ipsum adivit eum specialiter et solum ad unam partem trahens, sibi in bona fide locutus est, quia ipse bene per quindecem annorum tractatus parte pro maiori apud ducem Witoudum fuit, et ei multa servicia impendebat, in multiplici exercitu suus extitit procurator, cum expulsus patria esset, et annis multiplicibus apud eum fuit in Litauwia, et cum ipse ab ordine immutasset, equitavit comendator de Brandeburg inter ipsum ordinemque, et pro eo fiducialiter interpellavit, ita quod in amicicia et pace erat reconciliatus. Pre amore tante familiaritatis et integre confidencie ad eum loquebatur sine omni malo et ait: Amande domine, vos habuisset iratum vos valde contra marscalcum, in fide huiusmodi sicut ipse ad vos missus est; cuius vos estis intencionis, ignoro, sed si aliquis vos induxisset quod iterum vos ab ordine immutaretis et id sequi velletis, sic vobis constat, quod tribus vicibus vos prius immutastis, et si ad huc reiteraretis, hoc graviter valde ergo christianitatis principes et dominos qui istud a vobis perciperent recuperare possetis.

(Mss. Cornicense.)

Ista verba graviter valde accepit et eo ipso [die] ad magistrum generalem misit nunccios, et comendatorem accusare fecit, coram eo et ab eo petere, si ipse non longius tenere pacem vellet et ad quid se flectere haberet, comendator mihi talia proposuit verba. Tunc respondit eis	Audiens autem Wytoldus hec verba a commendatore antedicto, ea ad animum fortiter revocavit et nuncios suos ad magistrum generalem destinavit ad faciendum et proponendum sibi graves querelas contra iam dictum commendatorem nec non inquirendum et sciendum a ma-

magister ordinis, quod ipsum verba illa multum valde dolerent, eaque comendatori loqui non commisit, quod idem comendator in nunccioram professus est presencia, quod ita loqui sibi commissum non erat, enim vero duci Witoudo ea in bona fide locutus est et non estimavit quod ipsam (sic) in malo suscepisset. Itaque rogavit magister generalis nunccios illos, quod eorum domino ex parte sui et tocius ordinis supplicarent, quod propter deum faceret et omnium eorum amorem et comendatori parceret id quod ipse in eo defecit, ex quo commissum sibi non foret, sed in bona intencione id quod factum est agebatur. Insuper sibi magister generalis cum suis nuncciavit legatis, quod nil aliud, quam omne bonum et amiciciam secum ipse agnosceret, pacemque inviolabilem cum eo servare non retardaret, vellet autem ipse aliter imperare, id sue subesset voluntati. Pari modo magister generalis duas literas, unam alteram sequendo, sibi scripsit, se suumque ordinem ad excusandum.

Tunc rescripsit dux Witoudus magistro generali, quod magister generalis bene consideravit, quod contra comendatorem ire sue immemor esse nollet [1]). Quare rescripsit sibi eum iterumque rogavit quantum alcius potuit [ob] amorem sui et tocius ordinis, quatenus iram illam extingueret, erga eum comendator, quomodo metipse dinoscetur, emendare debetur sicut sibi honorificum esset tamquam ad id agere vellet, quod sibi intueretur, ei suisque omnibus doloris occasionem prebere.

Cum huiusmodi placitacionibus appropinquavit festum pentecostes et magister generalis nil aliud quam bonum novit cum duce Witoudo. Et in die Iovis post pentecostes quidam sibi venit clamor, quod illi Semogite se immutarent et specialiter sine causa et sine prevento obstaculo; populus ordinis eciamque cristi-

gistro generali, utrum pacis unionem inter eos hincinde factam non vellet diucius servare, quia dictus commendator talia verba sibi imposuit. Ad quod magister generalis cum mansuetudine respondit firmissime asserendo, quod propter huiusmodi verba intime et ex corde doleret neque commisisset dicto commendatori ea proferre. Quodque dictus commendator coram ipsius Wytoldi nunciis antedictis publice recognovit, videlicet, quod talia verba proferre non habuit in commisso sibi iniuncto, sed pure ex semetipso et ea speciali confidencia, quam ad Witoldum habuit, ea dixit, sperans omnino, quod nequaquam exinde debuisset causari. Et sic magister generalis peciit nuncios antedictos, quatenus amore sui et tocius ordinis domino Witoldo supplicare dignarentur, quod indulgeret commendatori, qualitercunque inhumanis verbis contra eum excessit, tum quia, ut prefertur, non fuerunt sibi commissa, tum quia bono zelo et ex fiducia dicta extiterant. Insuper eciam magister generalis dicto Wytoldo per nuncios suos intimare fecit, quod nichil aliud faceret cum eo, nisi omne bonum, amiciciam et amorem et cum hoc vellet pacem inter eos ordinatam libenter servare, cum intimacione, si ipse Witoldus aliter facere vellet, hoc faceret. Ad dictum consilium magister generalis literas suas valde amicabiles dicto Witoldo bina vice destinavit, se et ordinem suum excusando.

Ex tunc Wytoldus magistro generali rescripsit literas suas, in quibus magister generalis intellexit, quod dictus Witoldus commocionis sue et ire contra commendatorem antedictum oblivisci non vellet et sic magister generalis ipsum Wytoldum per literas suas, quantum firmissime potuit, rogavit, quod amore dei et ordinis dicto commendatori parceret, iram huiusmodi penitus remittendo; dictus

[1]) Porównaj list Witołda z 6 maja N° CCCXCVI. p. 172.

cole ex partibus aliis fuerunt mactati et occisi improvise et incaute in bona pace; illi de Memla in littore supra piscatorium situati; et illo tunc in edificatorio locati sunt ordinis homines hincinde quinque virorum bene milia, quos deus sua gracia speciali protegebat, quod precauti sunt, quia Semogite ipsos omnes obcidissent [1]). Quod venit ad magistrum generale[m], quomodo id factum esset cum ducis Witoudi scitu et dismonicione, ad quod tamen magister generalis illo tunc [tempore] adhibere fidem noluit, cum nil culpe in eo sed omne bonum agnosceret [2]).

Ista facta scripsit magister generalis duci Witoudo, sibi conquerens sicut suo domino speciali, quomodo Semogite contra ordinem et christianitatem se immutassent, et confidebat bene, quod hoc ipsum doleret sicut magistrum generalem doluisset, cum ei de suis huiusmodi contigisset, et eum pro suo consilio fideli rogavit, quid sibi ad istas agendum causas consuleret. Tunc respondit ei dux Witoudus: illo tempore quo generalis magister suum consilium postulasset et iuxta suum fecisset consilium, tunc ei semper quod melius erat consuluit, sed cum suam consultacionem non optaret amplius, et metipse consul esse vellet, tunc eciam sibi consulere non sciret [3]). Quamquam magister generalis suum consilium in omnibus secutus erat et sequitur et scire non potest ubi eum refutasset.

Infra illud tempus venerunt illi baiori ex partibus quibusdam ante castrum quod ordo in Semogitia construxerat et cum burgrabio ibidem tulerunt colloquia. commendator eciam deberet emendare prout ipsemet nosceret, quomodo et qualiter honorifice emendare posset. Cum hoc magister generalis vellet taliter operari in premissis, quod dictus Witoldus sentire deberet, quod non fuisset et esset contra magistrum generalem et ordinem, quod talia verba unquam essent per commendatorem prolata.

Pendentibus huiusmodi tractacionibus et negociis, de quibus premittitur, pervenit rumor maximus ad magistrum generalem in festo pentecostes nuper iam elapso, quod Samayte pervetissent se ab ordine, sed non omnes; quia commune sine diffidacione perversum esset, barones et pociores vero non essent perversi. Et sic commune sine diffidacione, ut prefertur, et sine omni culpa sediciose multos pauperos piscarios christianos nequaquam munitos in littore maris Littauie occiderunt, aliquas curias ordinis penes Memel subverterunt. Eodem tempore fuerunt quinque milia hominum ordinis subditorum in structura, quos deus omnipotens de sua gracia preservavit sic, quod fuerunt muniti, aliter omnes fuissent per Samaytas occisi.

Post hoc venerunt barones et pociores terre Samaytarum ante unum castrum ordinis Vredebergh nuncupatum affirmantes cum capitaneo castri loqui; et sic capitaneus castri quesivit ab eis, quid ordini inputarent, quid magister generalis aut advocatus eorum fecerunt et quid eos ad hoc coegit, quod pervertissent se ab ordine. Qui responderunt dicentes, quod ipsi nichil aliud quam bonum scirent cum ordine; sed dux Witoldus

[1]) Dopełniacz Jana Posilge III. 300. opowiada, że napad Żmudzinów zaszedł pod Kirsmymmel; wydawca objaśnia, że to dzisiejsze Skirsnenomie nad Niemnem; również i o ludziach, którzy w cegielni pracowali lecz przestrzeżeni o buncie Żmudzinów uciekli, opowiada dop. Jana Posilge. Porównaj wyżej list komt. zamkowego Ragnety do w. m. z 31. maja 1409. r.

[2]) Jest tu mowa o liście sołtysa Zm. do w. mistrza z d. 31. maja 1409. r.; obacz N° CCCC. p. 177.; słowa: „cum scitu et dismonicione" wyraźnie w liście owym wyczytać się dają.

[3]) Listu, któryby tę wiadomość potwierdził, dziś niema. Jednakowoż znajduje się fragment Witołdowego wypowiedzenia przyjaźni, udzielony w. mistrzowi, a końcowe ustępy tegoż wystawują rzecz w innem zupełnie świetle. Porównaj tenże fragment wyżej sub N. CCCCXXV.

Tunc petivit eis burgrabius quid eos ad hoc movit quod se contra ordinem immutassent, quid eis magister generalis advocatusque aut aliquis alius ex parte nostrorum mali egisset. Ipsi responderunt: nos non scimus de magistro generali et suo ordine quam omne bonum et eciam nichil alicui fore fecimus. Et assumpserunt pacem cum illis de castro, ipsi neminem vellent molestare nec vias prescindere. Itaque ipsi a nullo molestari pati vellent; sed ad ducem Witoudum eorum vellent mittere nuncium, quid eis pro responso afferet, iuxta id se dirigere oportebit. Interimque nuncius ad ducem Witoudum missus est, et adierunt ordinis homines eos de castro modo secreto, et viceversa ipsi ad eos ad castrum sicut prius fecerant et alium nemo molestavit [1]).

Cum modo eorum nunccius de duce Witoudo venisset sicut dicebant aiunt: quod pacem ex toto solverent, dux enim Witoudus nobis mandando precepit quod vobiscum litem iniremus, et cum modo tota patrie comunitas se immutavit, ipsos non relinquimus, sed cum comunitate manere stringimur [2]). Et quod omnia hec sic deducta et peracta sint, voluit magister generalis docuisse cum dominis famulis et servitoribus et cum singulis familiaribus qui supra castrum extiterunt, non dumtaxat ex Prussia sed ex partibus multis congregatis et commixtis, qui id singuli eorum iureiurando medio affirmare tenerentur, quod sic et non alio modo contigit. Quod magister generalis modo docere non potuit, ex quo dux Witoudus castrum sibi sub-[peditavit] et omnes ex quo in eo fuerexisset unum hominem in terram Samaytarum et commisit eis, quod se ab ordine pervertere deberent. Quod tamen ipsi facere non vellent, imo penes ordinem permanere proponerent, donec nuncium eorum penes Witoldum habuissent. Et super hoc dicti barones inierunt pactum pacis cum capitaneo castri antedicto isto modo, quod nec ipsi subditis magistri generalis nec magister generalis ipsis medio tempore nocere deberent quoquomodo, neque ipsi eciam deberent vias seu meatus aliqualiter impedire; reverso autem nuncio eorum a Witoldo, dicti barones dixerunt capitaneo castri antedicto, quod non proponerent diucius pacem facere, ex quo commune divertisset se ab ordine, oporteret eos penes commune permanere; omnis ipsi vellent esse ordini contrarii, quia non possent commune pretermittere.

Premissa omnia scripsit magister generalis Wytoldo, conquerens sibi sicut domino ordinis speciali, quod Samayte huiusmodi tradiciones calide contra ordinem et christianitatem fecerunt et quod magister generalis speraret, quod ipse Wytoldus de displicenciis huiusmodi magistro generali subortis male deberet esse contentus, prout magister generalis doluit semper de conflictibus ipsi Witoldo motis et exortis; postremo magister generalis fidele ac fidum dicti Witoldi consilium acquisivit, quid sibi in huiusmodi facto inopinato facere consuleret, inquirens eciam ab eo, an subsidium aliquod sibi contra Samaytas facere vellet.

Wytoldus vero respondit magistro generali, quod tempore, quo magister generalis consilium suum affirmavit et se-

[1]) Porównaj ustęp z listu komt. zamk. Ragnety 16 czerwca [1409]. Auch was derselbe fridemann Romotte in derselben nacht etc. W tymże liście jako i w liście burgrabiego Frid. pod taką samą datą jest mowa, że Witołd kazał Żmudzinom wysłać do siebie „fredelute." O posłach żmudzkich z Rosieny i Ejragoły, którzy się stawili przed Witołdem w Kownie a potem w Wilnie, czytamy w liście komtura zamku Ragnety z dnia 15 czerwca 1409. Obacz wyżej.

[2]) Porównaj instrukcyą jaką dał Witołd posłom Żmudzkim, zawartą w cytowanym liście komt zamku Ragnety z 15 czerwca 1409 r. N. CCCCX. Również list sołtysa Żmudz. do w. marszałka z 16 czerwca 1409. N. CCCCXI. p. 183.

runt captivati, quod magister generalis pre rege Polonie formidabat libertare, sed ipsum prodicione exponere miserabiliter oportuit.

Postea decima quarta die post pentecostes venerunt regis Polonie legati ad Elwingum ad magistrum generalem, referendo aliquos articulos ex parte defectus singulos quos contra ordinem in terrarum limitibus habuit et rebus aliis [1]). Super quibus magister generalis ipsis suam conscriptam responsionem contulit super quolibet singulari articulo et obtulit se in omnibus causis istis iuri omni spirituali et temporali ubi sibi id incumberet aut [ad] recognicionem consiliariorum ipsorum amborum.

Sicut modo regis Polonie legati apud magistrum generalem fuerunt, ut suprascriptum est, proposuit ipsis magister generalis prodicionem et maleficium Semogitarum et ait ipsis eos rogando: Nos supplicamus vobis, dilecti domini, propter deum et tocius christianitatis intuitum, quod dominum nostrum regem instanter rogetis, ut ipse Semogitis eorumque prodicioni nec illis cum quorum dismocione seu falsa induccione id factum est, se non adiciat; et si dominus noster rex ipsis in hoc astare vellet, speramus bene, quod eum ab illo retrahetis. Tunc responderunt ipsi et dixerunt, quod ipsorum dominum ab illo libenter retrahere vellent.

Post hoc misit magister generalis conpreceptores de Thoronia et de Antiquo Castro ad dominum regem Polonie et sibi facta Semogitarum conqueri fecit que egerunt contra christianitatem et ordinem, quomodo multos homines mulieres et pueros secundum non christianum morem occiderunt et neminem captivum ceperunt dumtaxat unum presbiterum demendo, et octo ipsius advocundum consilium suum fecerit, tunc consilium suum sanius sibi dedit; sed quia tam consilium suum ulterius non requisivit, sed sibi ipsi consulere voluit, tunc tempore Witoldus sibi consulere non posset, et super subsidio contra Samaytas faciendo nollet deliberare. Pendente siquidem tali deliberacione dictus Wytoldus scripsit magistro generali suas literas multo amicabiles ...., sicud antea facere censvevit et medio tempore seu interim capitaneum suum in terram Samaytarum sine omni diffidacione, iure et incausacione collocavit.

Et sic habet se negocium huiusmodi, quod magister generalis non est omnino certus, an Wytoldus Samaytis in hiis tradicionibus suis velit assistere cum effectu an non? Et quamvis vulgariter dicitur, quod per suam inductionem facte sint, tamen pro mera veritate magister generalis adtunc nescivit, confidens sibi adhuc de meliori. Dictum est aliquando magistro generali, quod Witoldus speciales ligas et fortes confederaciones cum Rutenis inivit, prout ipsemet Wytoldus magistro generali scripsit. Et quod huiusmodi confederaciones contra ordinem et christianitatem facte sint, dictum est eciam magistro generali, qui ulterius percepit, quod Witoldus conplures ligas cum Tartaris fecit ad vexandam et deprimendam dicti ordinis religionem. In hoc eciam magister generalis non habuit plenam fidem, antequam superinde nosceret meram veritatem.

Ambassiatores et nuncii domini regis Polonie venerunt in festo Johannis ante portam iam noviter elapso ad magistrum generalem in Elbingo cum dicti domini regis certis negociis et causis. Quibus auditis, benigne susceptis et discussis, magister generalis proposuit dicti domini regis nunciis antedictis tradiciones, quas

[1]) Poselstwo to potwierdza się w następnych słowach instrukcyi poselskiej danej 20 czerwca komt. Toruńskiemu: Ader dor noch, als euwer erbarn boten von unszerm homeister schiden, por. N. CCCCIX. pag. 181.

cati familiares, quod doceri potest cum illis civitatibus que circa mare sunt situate et eorum mulieres pueros et viros perdiderunt; et supplicaverunt regi Polonie in presencia omnium suorum tam dominorum militum et familiarium, quod propter deum et tocius christianitatis intuitum id non faceret et non astaret in isto Semogitis eorum prodicioni, nec hiis cum quorum ficta inducione et perversa⁻ id factum esset, et si ipse aliunde cum ordine negociaturus foret, quod ius ab eo ipso sumeret, ad quod magister generalis erga ipsum se semper exhibetur; et precibus postulaverunt a rege Polonie responsionem finalem iuxta quam magister generalis se regere posset et dirigere. Illo tunc commendatores sine responso ab eo recesserunt; et eum procelavit usque ad sancti Allexii diem, ad quam responsionem finaliter dare demandavit; quomodo eandem eciam postea magistro generalis in duabus suis litteris dari demandavit.

Samayte contra ordinem fecerunt, supplicans eisdem, quatenus dominum suum regem amore dei et tocius christianitatis orbis contemplacione peterent, quod Samaytis in huiusmodi tradicionibus suis non assisteret et si dux Witoldus vellet eis in talibus adherere, de quo tamen non confideret neque speraret magister generalis, quod tunc dictus suus rex id ipsum facere sibi non permitteret, quia terre et dominia, que Wytoldus in gubernacione haberet, spectarent ad dominum suum regem antedictum.

Ad quod ambassiatores et nuncii domini regis memorati taliter responderunt, quod vellent dicere per colla sua, quod dominus eorum rex huiusmodi tradicionibus non assisteret et si ipse semper eis adherere vellet, tunc ipsi domino suo regi in eo aperte nequaquam vellent astare. Eque bene dicitur magistro generali tota die, quod confederaciones et lige facte inter Witoldum, Tartaros et Ruthenos de scitu et voluntate dicti domini regis sunt facte ...., sicud de mera voluntate et beneplacito ipsius Wytoldi processerunt et ortum habuerunt, hee, inquam, confederaciones et lige non solum facte sunt contra ordinem, imo eciam contra regem Ungarie et alios catholicos principes.

Postquam dicti nuncii discesserunt a magistro generali, immediate pervenit ad magistrum generalem una litera, in qua cavebatur, quod esset perceptum, quod Witoldus Samaytis unum capitaneum dedit et prefecit; quod si ita esset, cuius meram veritatem magister generalis adtunc nescivit, tunc ipse non posset aliud sentire, quando ipse Wytoldus e converso intromittit se tamquam dominus de terra Samaytarum et quod dicte tradiciones contra christianitatem et ordinem facte ex iductione et subornacione sua originem traxerunt, quamvis magister generalis de nulla causa seu culpa percipere potuit, quare Witoldus,

hoc fecerit, nisi in quantum commendator de Brandenborgh ad eum dixit.

Propter immediate premissa misit magister generalis nuncios suos ad regem Polonie ad conquerendum sibi tradiciones, quas Samayte contra deum et iusticiam, christianitatem et ordinem fecerunt, supplicans sibi, quod Samaytis in hiis nequaquam adhereat, cum intimacione eciam qualiter magister generalis percepit, quod Wytoldus Samaytis unum capitaneum dedit, quod si ita esset, tunc magister generalis, ut prius, non aliud sentire posset, nisi quod Witoldus se de terra Samaytarum intromitteret et tradicionibus antedictis causam, operam et inductionem dedisset, et si hoc ita esset, tunc peciit magister generalis a rege, utrum Witoldo in talibus contra deum es iusticiam adherere vellet. Et super hoc magister generalis nondum habuit responsum.

Post hoc supplicaverunt domino regi commendatores quod eis cum suis dominis militibus et familiaribus ex parte magistri generalis faveret, et si met ipse adesse vellet, id sibi libenter faverent. Et inerunt ante quoddam commodum, tunc dixit ad eos commendator de Thoronia: Dilecti domini milites et servi! Sicud deus vos hic congregavit, rogo vos ego ex parte nostri magistri generalis qui nos ad vos legavit, quatenus propter deum et christianitatis intuitum faciatis, si esset, quod dominus noster rex Semogitis eorum prodicioni astare vellet aut aliis qui eis se adiungunt, quod vos eum ab illo retrahetis, quanto melius vos poteritis [1]). Super isto respondit sibi marscalcus, quod ipse super isto deliberare vellet; et deliberavit breviter et ait ad comendatorem: domine vultis audire responsum. Respondit commendator: id velit deus quod id quod sibi sit melius consulatis.

Post hoc misit magister generalis litteras duas regi Polonie eum pro (sic) responso finali, quod Semogite castra circumvallarunt et ipsa non essent cibata seu munita, supplicavit sibi nil aliud petendo, quam quod ipse pre rege ausum caperet et securus fore posset castra illa visitate et cibare. Super hiis duabus litteris scriptis et responsis Semogitarum et aliis omnibus finalem dare responsionem in die sancti Allexii.

Infra illud tempus sicut modo comendatores coram domino rege fuerunt, venit magistro generali quedam certa novitas, quod dux Witoudus patrie Semogitarum se involvisset et in eam suum capitaneum et suos camerarios statuisset et quosdam hypotecatos de illis baioris et melioribus patrie qui patriam possidebant, quos magister generalis singulatim Polonie regi perscriptos misit [2]). Quamquam

[1]) Słowa instrukcyi obacz wyżej pag. 181.

[2]) Ma tu mistrz na uwadze list komtura zamku Ragnety z 16 czerwca, obacz N⁰ CCCCXII. i burgrabiego z Fredeburga ob. N. CCCCXIII. w których donoszą o zajęciu Żmudzi przez Witołda.

bene hoc idem ante aliquantum tempus magistro generali fuisset allatum, noluit tamen ipse credulitatem adhibere in huiusmodi fide bona sicut inter eos negocium gerebatur, quousque ad tempus illud, quo sibi omnia hec notanter de Semogitarum patria fuissent descripta.

Sicut modo magister generalis pro vero percepit, quod [dux Witoudus] patrie Semogitarum se involvisset et in ea suum capitaneum camerarium constituit et eciam aliquos ypotecatos ex patria eadem recipisset, sicud suprascriptum est, perscripsit magister generalis istos capitaneum et camerarium et quosdam de illis ypotecatis notanter domino regi Polonie, sibi conquerens, quomodo dux Witoudus unum huiusmodi ostendisset, sicut singulis aliis principibus christianis tam spiritualibus quam temporalibus militibus et familiaribus conqueri vellet, quamquam tunc id non conquerebatur nec conqueri voluit donec responsionem finalem a rege obtineret.

Ultra hoc tempus instanter supplicavit magister generalis adhuc die hodierno domino regi et quam rogare poterit dominum regem, in primis eum rogando, quatenus ipse in isto Semogitis non astet nec alicui qui eis in hoc se adiungunt; si dominus rex acturus sit aliunde cum eo aut suo ordine, aut aliquod defectum habeat, sit in graniciis hoc est in terrarum limitibus vel alias ex parte nocumenti alterius aut defectus, magister generalis pro illo ad omne ius se offert sit spirituale aut seculare, ubi sibi aut suo ordini id incumbere poterit, aut ad recognoscenciam propriorum amborum consiliariorum, demendo dumtaxat perpetrata que Semogite ordini et toti christianitati refecerunt, hec non vult magister generalis habere prorogata, sed vult ea prosequi et exsequi quanto melius virilius et alcius poterit.

Factum fuit, quod dominus rex Polonie quandam nominatam summam frumenti supra Cauwonam duci Witoudo prestitit, ad quam ducendam de Thoronia compreceptor ordinis homines de Thoronia conduxit, qui cum eorum naviculis de magistri generalis precepto frumentum de Thoronia per ordinis patriam ad Cauwonam et eciam alias mercancias adducere debebant.

Sicut modo magister generalis pro vero habuit, quod dux Witoudus patrie Semogitarum ex toto et omnino se involvisset, suos capitaneum camerariumque in eam statuisset et ypotecatos ex eadem recepisset, quos tunc magister generalis notanter sciverat regique notanter perscripsisset, sicut supratactum est, in bona fide tunc primo et non ante magister generalis frumentum aliamque mercanciam detinere fecit. Quod factum est propter sui populi securitatem, qui frumentum et mercanciam cum eorum naviculis superius perducebant, quos tunc sorti exponere multum formidabat, quia timebat, si in capitanei aut camerariorum Semogitarum manus incidissent, quod fortassis cum carceribus aut aliunde male eos absque pietate et more humano tractassent [1]). Et celeriter domino regi id significavit, et se ad hoc obtulit, si forent, quod frumentum et mercanciam adduci vellet, ipsi frumentum cum eisdem hominibus navibusque, qui prius de suo mandato ad hec

[1]) W liście do w. mistrza donosi o tem przyaresztowaniu zboża marszałek zakonu: Ouch spricht Ottho, daz herczog Wythawd dovan noch nichten wuste, das die schiffe mit rocken und mit andern ruesszen gutte czu Rangnith sint offgehalden. (por. wyżej pag. 187). Ów Otto był to sługa Markwarda Sultzbacha, wysłany do Witołda szpieg zakonu. Sługa ów donosi równocześnie jako Witołd Rambolda uczynił namiestnikiem Żmudzkim a zarazem i o tem, że Witołd jeszcze o przyaresztowaniu zboża nie wie; stąd wniosek że to przyaresztowanie zboża mogło być równoczesnem z owem wysłaniem Rambolda do Litwy, i że w każdym razie w chronologii wypadków 1409 r. wcześniejsze zajmuje miejsce aniżeli to opowiada powyższy pamiętnik. Porównaj zresztą fragment listu Witołda do w. mistrza N⁰ CCCCXXV. p. 192. Nadto na p. 975 i 976 wydatki z powodu przytrzymania tego zboża.

conducti erant vellet permittens ducere, alias nollet quod superius ducerentur propter causam suprascriptam; esset tunc quod suorum hominum frumentum et mercanciam ducencium securissimus efficeretur.

Post hoc scripsit dux Witoudus magistro generali, et littera illa pro primo in Slochaw presentabatur sibi, quomodo ipse per prius non incepit, sed cum intellexerat quod magister generalis frumentum et mercanciam in Ragnith transducere prohibuisset, tunc primo suum capitaneum camerariumque in Semogitarum patriam et non prius constituit.

Quod autem istud non sic se desecutum habuit ex hoc patet, quia si forent quod magister generalis frumentum et mercanciam prius ducere prohibuisset antequam capitaneum et camerarium in patriam statuisset, et quomodo magister generalis potuit capitaneum camerariumque et illos ypotecatos domino regi notanter perscripsisse infra illud tempus sicut nuncii sui de Thoronia et de Antiquo castro comendatores adversus Coiam coram rege fuerunt, sicud antescriptum est, aut a quo illos magister generalis notanter scivisset, esset tunc quod prius ipsi ad patriam locati essent et ei a suis ex Semogitarum patria istac scriptum foret; et tamen frumentum et mercancie, de post illi reversi sunt, detenta fuerunt?

Post hoc, post moram latam, rex Polonie misit ad magistrum generalem archiepiscopum Gneznenzem, dominum Matheum de Woywoda (sic) in Calis, dominum Vincencium de Granaw capitaneum in Nakel, qui primo ante Petri ad vincula venerunt et unam responsionem finalem dedisse debebant, an rex Semogitis eorum prodicioni contra christianitatem facte astaret an non, aut aliis cum quorum dolosa induccione id factum est; istam responsionem rex ordini tam diu usque huc ad magnum periculum procelavit et magister generalis bonam benesperavit responsionem, cum rex in duabus suis litteris ei scripsisset, quod nunccii illi finalem sibi responsionem afferent. Sed dicti nuncii nil aliud enarrarunt, quam quod rex et regnum pro singulis nocumentis, que inter ipsum et ordinem orta sunt, aut inter ducem Witoudum et ordinem, ad equum et ad ius se remitterent vel ad amicabiles pacis discussiones, et quod ordo ad illud tempus, tam diu quosque dicta nocumenta discussa sint, in pace sedere maneat contra Semogitas; vellet ordo hec facere, sic haberent ipsi duci Witoudo ex parte regis scribendi potestatem, quod suos capitaneos extra Semogitarum patriam reciperet et cum eis se non ingereret.

A quod respondit eis magister generalis, quod erga regem et erga Witoudum pro illis nocumentis que contra ordinem haberent, se semper ad omne ius remitteret aut ad eorum amborum consilia, et in isto libenter contentari voluit, et quod id rex sibi faveret ex quo ordini Semogite asscribuntur, et nec ipse nec Witoudus ius ullum ad hos possiderent, quod eum involuturum cum suis Semogitis rex permitteret an ipsos aut non cogere posset. Tunc dixerunt nuncii: si esset quod ordo contra Semogitas impeteret priusquam dicta nocumenta reicerentur inter regem et ipsum, sic non securius esset patrie, et timerent, quod ipsis se rex adiungeret [1]).

[1]) W niemieckim pamiętniku złożonym z Fol. E. p. 249 — 258 i Reg. D. fol. 265 — 268 na pag. 251, znajduje się po tym ustępie następujący przypisek, u dołu paginy innym atramentem, mniejszem aniżeli text pismem lecz podobną ręką:

Czu der czit als die boten desse wort retten, do woren kegenwertik vil ritter und knechte, nemlich her Edwar mit vil soldenern und nemlich die gemeine stete des landes und sust der gancze

Tunc dixit magister generalis: ordo ad sacre christianitatis proteccionem castra in Semogitis edificasset, si eum pre Semogitis rex certificare vellet, ut ipse castra illa cibare posset quamquam contra ipsos non impeteret. Tunc dixerunt nuncii, quod de isto eis nichil comissum esset. Tunc ait magister generalis: sic ordinem oportet castra illa prodicioni miserabiliter exponere, ex quo pre Semogitis certificari nec eciam castra illa pre rege potenter cibare auderet.

Ex illis placitacionibus novit magister generalis bene, quod ordinem minus bene rex notaret, et quod Semogitis in eorum prodicione contra christianitatem astare vellet, et unum ex regis nunciis litteras, in quibus regi scripsit, quod nuncii illi ei finalem integram et certam responsionem afferre deberent, legere fecit. Tunc responderunt nuncii, quod nil aliud ipsis comissum foret; et ab illic sine fine debite conclusionis ita recesserunt. Ex isto magister generalis ex toto notavit, quod contra ordinem rex litem inire vellet, quamquam eciam sepe et multum hoc idem probasset quomodo rex cum omnibus ad hoc pertinenciis se disponeret.

Eciam scripsit in sua littera dux Witoudus magistro generali, quomodo eum magister generalis cum iniure accusaret, quod cum infidelibus contra christianitatem se fortem faceret etc. Ibi respondit magister generalis et dicit, quod dux Witoudus sibi scripsit in quadam sigillata littera quam magister generalis die hodierno ad huc obtinet, quod se unanimem et ligatum habet cum Rutenis, notanter cum illis de Moscaw contra generalem comunitatem, et in Magna Naugarthen suum capitaneum substituit. Eciam ipsemet dixit magistri generalis honestis nunciis comendatori de Ragnith et magistro Bartholomeo decano Warmiensi, quomodo ipse Tatharos iuxta eum cum XXX. milibus equorum haberet ut dixit; et nunc non sunt alii pagani cum eo greniciati quam Tathari et Ruteni, cum quibus colliganciam fecit, et illi Semogite, quibus se ingessit. Ita potest quilibet considerare et cognoscere quod istud contra alium neminem quam contra christianitatem factum est [1]).

Post hoc sicut magister generalis ante Beberen venit, ad ipsum venit archiepiscopus cum quoddam capitaneo et pro pace pactaverunt, ita quod magister generalis unam super eo brevem dedit responsionem, dicendo, quod foret ibi cum expensis magnis, et magnis ordinis nocu[men]tis et de isto cessare non posset, eum castra et patriam rehabere oporteret, et proposuit eis isto modo quod ei castra illa Beberen et Sotteriam super quadam via iuris redderent, tunc ipse patriam (sic) exire vellet et pacem assumere. Ad quod archiepiscopus illo tunc bene respondit, quomodo ipsi istud facere vellent, et magistrum generalem instanter rogavit, quatenus sibi faveret cum illis supra castrum exeuntibus consultare, sic tamen,

hoff des homeisters und der gebiteger die kegenwertig woren. In der allir kegenwertikeit, bat der homeister alle ritter, knechte, die stete und sin gancz hofegesinde czuczuhoren, sprechende czum herrn erczbisschoffe: Lieber herre, wir wellen unsern glouben uff euch alleine hengen, tort ir uns sichern, das wir unbeschediget unser finde die Samaiten umbe ire missetat czuchtigen mogen, wir wellen an euwir sicherunge und euwirn gelobde sin genugig und wellen euch geloben, das wir keinen schaden thun wellen herczog Witout noch den sinen, als verre her sich der Samaiten nicht annimpt czu vorfechten. Do antwerte der erczbisschoff offenbar vor alle den vorbenumeten: wie her den homeister keins geslchern mochte, sunder wurde her czihn ken Samaiten, so solde her sich des gancz vorsehn, der konig wurde sichs annomen und villichte wedir czihn in das land tzu Prussen. Do sprach der homeister: Ir liben ritter, knechte, stete und alle die hie besammelt sin, dis hort ir alle wol, nu irkenne[n] wir, das wir dessen schaden haben vom konige tzu Polan, von sime antragen und nimands andirs.

[1]) W niemieckiem ex. z fol. E. p. 252 po tym ustępie dodany u góry tytuł następnego: hernoch folget, wi der meister czoig uff Dobryn, lecz inną ręką i atramentem aniżeli text.

quod magister generalis nec suorum aliquis ibidem interessent. Id fecit magister generalis propter bone composicionis zelum.

Cum ipse nunc cum eis esset locutus, reversi sunt ipsi ad magistrum generalem et dicebant, quomodo ipsi cum istis supra castrum existentibus consultaverunt; et rogaverunt pro die uno, sic quod dies et nox dies esset unus, ut id ad consilium regis quod ultra Wissulam (sic) erat deferrent et magistro generali responsionem apportarent. Tunc magister generalis misit duos comendatorum suorum cum ipsis, quibus ibidem responsum dederant, quomodo nullam haberent potestatem.

Post hoc sicut magister generalis castrum machinis concutere incepit, misit ipse ad eos interrogando, an castrum restituerent aut si vi id expungnaret, ita tamen, quod ipsi breviter sibi castrum reddere promiserunt. Hoc facto quidem capitaneus et milites duo ad tentorium suum ipsum advenerunt et supplicaverunt ei, ut hoc per noctem et diem quousque diesceret differret, eis itaque archiepiscopus responsum procurare promisisset; quod fecit magister generalis.

Post hoc, sicut modo sol ortus esset, accessit magister generalis castrum et ait ad eos: sol ortus, nisi mihi castrum redderitis ipsum petrariis debellabor, et circumspicite quomodo id defendatis. Tandem breviter quod ei castrum restituere ut factum erat promiserunt, et dixerunt sibi, quomodo archiepiscopus nocte eadem L. armatos voluit in adiutorium superius mittere quomodo ei ad longius differe promisserunt, sed cum illi non venissent, ut promissum fuit, castrum reddiderunt sic quod magister generalis cum dei adiutorio qui pius est castra illa et patriam vi armorum reacquisivit.

Sicut modo magister generalis de Bebern venisset ad Thoroniam, misit archiepiscopus suum notarium cum quadam credencia ad eum, et ipsum diligenter rogare fecit, ut ipse magistrum Bartholomeum decanum in ecclesia Warmiensi ad ipsum mitteret, ipse bene speraret, omnia ad bonum statum et finem deducere; quod fecit magister generalis.

Sicut modo magister Bartholomeus ab eo reversus esset, et ad magistrum generalem regressus, supplicavit sibi multum valde ex parte episcopi ut ipse regrediretur, ipse multum speraret quod singula bona efficerentur et reconciliata, quare magister generalis regressus est et sibi locum in Reden prefigit. Illuc venit archiepiscopus cum militibus duobus capitaneis regni, et inceperunt consultare pro pace, sic quod post multas placitaciones se ad pacem illam obtulit, et publicavit omnes hos postscriptos articulos evidenter ostendere:

In primo: quod magister generalis et ordo suus istam perpetuam pacem que antescripta est inter regnum Polonie et ordinem servare velit recte, ac si ipsa inviolata foret in omni modo sicut scripta est, sic tamen quod ipsa denuo perscripta sit, litteras antiquas ad corroborandum ab utraque parte amborum consiliorum et capitaneorum, quanto plures si quis ad hoc homines et capitaneos habere potest.

Item in illam pacem debent summi omnes reges, principes, domini, milites et servi, qui se in ordinis ligicium pro hac causa ingesserunt, tali modo sicut met ordo; si esset qui ipsius aliquem propter illud impeterent vel dampnificarent, hoc contra ordinem ita bene sicut contra met illos lesum esse debet.

Item non debet rex Polonie nec popularitas regni infidelibus astare contra aliquem christianum principem, nec infideles regno astare, sed quod dux Witoudus est ordinis diffidatus inimicus, illi nec rex nec regni comunitas unquam contra ordinem nec illis qui ipsi astant se adiungere debet.

Item pro nocumento quod ordo suscepit, in quo regem et suum regnum accusat, quod ab eo emanavit, aut dampnum quod regnum suscepit ab ordine, id debet poni ad eorum amborum consilia et ad hoc eorum quilibet unum principem christianum tamquam superiorem iudicem eligere, si prius in hoc inter se fieri concordes non possent, qui potentes ad eorum causas discuciendum et valentes permittantur.

Item ita ordo debet patrias, civitates, castra, domos et quidquid in isto aperto bello acquisiverit obtinere et fructibus et usufructibus cum ceteris omnibus usque ad edictum gaudere.

Item si rex Polonie cum rege Hungarie negociaturus esset tunc non debet ei dux Witoudus contra regem Ungarie auxilium prebere, et si dux Witaudus cum rege Ungarie facturus esset, sic non debet rex Polonie ei prebere auxilium.

Isti antescripti articuli debent sigillari cum regis maiestate, prelatorum et su: tocius regni et cum omnibus capitaneorum sigillis qui habere poterunt, et si capitanei illo tunc apud eos sigilla eorum non deferrent nec habere possent, tunc debent ea appendere postea. Pari modo magister generalis cum suis compreceptoribus omnibus facere debet, et hoc debet rex cum suo consilio cum erectis digitis, in forma iurisiurandi in fide et honore medio firmiter promittendo servare; pari eciam modo magister generalis suo cum consilio facere debet.

Omnes istos antescriptos articulos voluerunt nuncii illi assumere, dumtaxat illum unum demendo, qui canit ex parte regis Hungarie, supplicantes magistro generali quod illum resecarent; et recesserunt sic a magistro generali, quomodo vellent articulos regi et regno proponere, et magistro generali super istis plenariam responsionem afferre.

Post hoc iterum misit dominus archiepiscopus suum notarium ad magistrum generalem et eum rogare fecit, ut ad Thoroniam accederet, ipse sibi responsum super quo hec stare possent referre vellet. Quapropter misit magister generalis magnum comendatorem et ad hoc alios comendatores ad Thoroniam, qui de die et de nocte equitarunt et ad diem quam ipsis archiepiscopus posuit celeriter festinabant, et bene sperassent alterum bonum quam bonum inventum. Ad illam diem archiepiscopus non venit, eciam ex parte sui illuc neminem misit; quid ipsum in hoc detinuit hoc ipse non ignorat.

Item in die lune post Michaelis exivit magister generalis regi obviam qui tunc forte in terrarum metis locatus est ut sibi dictum erat. Et in itinere sicut equitavit ad eum, venit quedam littera clamorosa de comendatore de Swecz quomodo rex Bromburg obsidisset [1]). Et in die Martis post hoc sicut ipse Mewam accessit venerunt ad ipsum dominus Birke miles et Nicolaus Vunczelaw cancellarius de Vratislavia, ex parte nunciorum regis Boemie et dixerunt ei, quomodo isti illustres domini: Conradus Antiquus et suus filius Senior nominatus, duces in Olzea, dominus Wentsch et Bemisch fratres de Donow, dominus Johannes Cothmicz capitaneus in Vratislavia et in Sweydenicz, dominus Johannes de Porco miles cum consilio de Vratislavia, cum benepotentibus litteris regis Boemie [2]) apud dominum

[1]) Pismo tej treści nie zachowało się w Arch. N. Z. 5 września atoli donosi komtur Święca o którym tu mowa w. mistrzowi o nadciąganiu króla z wojskiem od Krakowa; pod koniec tedy września mógł być król już pod Bydgoszczą.

[2]) Autor ma przed sobą dokument króla (a może i w. m.) w którym tenże przyobiecuje poddać się wyrokowi króla Czeskiego, mającego być ogłoszonym w środopuście 1410 r.

regem fuerunt et ibidem de eo inter ipsum et magistrum generalem pacem ex parte regis Boemie interceperunt, providendo, si causas illas inimicicie radicitus evellere possent et discutere quosque ad regis Boemie conspectum provenirent, supplicantes magistro generali ex parte nunciorum, ut ipse pacem servare suis perciperet et quod nichil aliud interea requiretur quousque nuncii ad ipsum venirent et tam diu pacem servaret; quod fecit magister generalis.

Propter quod magister generalis in continenti scripsit comendatori in Swecz, quod una cum comendatore de Mewa guerram contra neminem inirent et nichil facerent seu moverent, quia cum rege taliter tractatum est, quod litigiosi sedere non dubitarent, et eciam cum suis ad hec aliud agere non presumat.

Sicut modo magister generalis in alia die civitatem quandam, Castrum Novum dictam venisset, littere et nuncii venerunt referentes ei, quomodo Poloni aquam quandam Bra dictam ultra venissent et ipsum comendatorem [de Szwecz] vi de Bra aqua dicta et terrarum metis repulerant et aliquas ordinis villas desertassent, quod utique infra diem reconciliacionis factum est.

Post hoc in die Veneris magister generalis suo cum populo et cum ipsis nunciis ad duas leucas proprie iuxta patrie metas se translocavit; ibi steterunt in aspectu regis usque ad diem quintum, nunciis pro utraque parte placitantibus una cum ambarum parcium consiliis in patrie limitibus pro pace inviolabili servanda usque ad regis Boemie edictum, sicut hii postscripti articuli lucide demonstrant.

Isti sunt articuli de littera
pacificatoria extracti etc.

(I). In primis promittunt dominus rex Polonie et magister generalis per verba regalia et bona fide media sedulam, firmam et inviolabilem pacem servare christianam et inter ipsos habere mutuo usque ad sancti Iohannis baptiste diem proximo venturam, cum omni deliberacione conceptam, articulis et punctis sicut antiqua pax in tempore quondam regis Casimiri concepta, facta et litteris est confirmata.

(II.) Item tunc sunt dominus rex Polonie et magister generalis omnium causarum, trusionum, dissencionum defectuum et involuntatum, que inter se mutuo et inter ipsorum patrias habuerunt, secundum amborum conquesciones et responsiones, nichil demendo, seu nullo excepto, ad dominum regem Boemie benepotenter venturi et transituri sunt (sic) tam diu, quousque idem dictus dominus rex suo cum consilio et quem ad hoc sumere adoptat inter eorum ambos edicere erit, quod hoc integre sedule et incorrupte observare teneantur; attamen, quod dominus rex antedictus edictum facere teneatur infra hinc et Invocavit, in diebus quibus istud sibi conveniens fuerit et comodosum.

(III.) Item si rex et magister generalis in propriis personis ad diem illam comparere non congruunt, tunc debent et possunt ipsi illic eorum prepotentes mittere nuncios.

(IV.) Item omnes civitates, patrias et castra ab utraque parte in guerra hac acquisita eorum quilibet retinere debet et eis in omnibus usibus et utilitatibus gaudere usque ad edictum.

(V.) Item quicumque milites, familiares, indigene, vasalli, burgenses et rustici, in hac guerra et lite ab eorum patrimoniis seu heredibus fugati sunt et recesserunt et ad ea redire curant, potestas redeundi eis non denegabitur, sed ad ea redire permittantur et cum hiis permorari usque ad edictum, sic tamen, quod infra dictum edictum, parti que bona hec acquisivit impendant id, quod moris et iuris existit.

(VI.) Item debent omnes captivi esse liberi et diem habere usque ad edictum et a nulla parte moneri procurantur.

(VII.) Item promittunt dominus rex et magister generalis hanc suprascriptam pacem inviolabiliter observare cum singulis regibus, principibus, baronibus, liberis, dominis, militibus et servis, burgensibus et rusticis, spiritualibus et secularibus, neminem demendo, qui ambe parti in hac lite et dissensione auxilium prebuerunt et in adiutorium equitarunt, et omnibus illis qui hiis consilium et actum ad hec prebuerunt.

(VIII.) Item specialiter dominus rex promisit per verba sua regalia quod Semogitas nec aliquem infidelium nec illos qui ipsis se adiungant in hac pace assumpta quovis modo trahere velit, nec eis consilio nec in facto ullum adiutorium aut astanciam facere et eciam pro ipsis se nullomodo ingerere debet. Pari modo magister generalis illos Semogitas et reliquos infideles in pace trahere non debet nec illos qui ipsis se adiu[n]guntur.

(IX). Item omnia ista antescripta pacem placitaciones deliberaciones et compromissiones in omnibus punctis articulis et conceptis dominus rex et magister generalis per verba regalia et bona fide media, omni malo et adventiculo procul-motis, sedule, integre et inviolabiliter observare promiserunt, et ad maiorem rei securitatem ipsi ex parte utraque, dominus rex. S. et magister generalis, eorum quilibet, seorsum novem honestissimos et realissimos homines in fideiussores assumpserunt qui simul ipsis, eorum sigilla ad pacificatoriam litteram appenderunt.

(X.) Item si esset quod hec antescripta pax, placitacio et deliberacio, quoquomodo ab aliqua parte violaretur, tunc debet et potest dominus rex Boemie parti contra quam dicta pax lesa est, eius iuri astare et auxilium prebere contra aliam partem que in hac defecit ita diu, quo (sic) predicta pax reintegrata fuerit, et quod defectus parti lese iuxta sue gracie discrecionem sufficienter, emendati fuerint; et eciam eadem pars dominum regem aut hos quibus hec commiserit nullo modo suspectum habere vel in malum interpretari.

Istos post scriptos articulos legati domini regis Polonie proposuerunt, super quibus et magister generalis omnes articulos et ad quemlibet si[n]gulatim respondens ipsis conscriptos dedit [1]).

In primis pro castro quodam dicto comuniter Drysen, quomodo aiunt, quod perpetuis temporibus cum sua comunitate ad coronam Polonie pertinetur, et quod post perpetue pacis perscripcionem inter dominum regem Polonie et ordinem, magister generalis et ordo ipsum vadio ceperunt et post hanc invadiacionem pre rege Ungarie per quem se excusarunt revocare non audebant, nichilominus tamen ipsum integre empcione ad ordinem acquisiverunt.

Est nostra responsio, quod dictum castrum Drysen cum sua attinencia secundum domini nostri regis Ungarie informacionem et iuxta hereditarias litteras quondam a magistro generali ad castrum dictum Drysen datas ab antiquo et semper ad Novam Marchiam pertineri repertum est, idcirco ordo idem castrum ab Ulrico vadio cepit, tali condicione compromissa, quoniam ipsum sibi restitueretur talis realem facere debetur securitatem quod ipsum castrum de Nova Marchia alienare nollet. Infra hoc dominus rex Ungarie magistro generali et ordini responsum demandavit, et seriose monuit, quod ipsi castrum antedictum videlicet Drysen ad

[1]) W niemieckim p. z szuflady XVII. a. N. 136, czytamy po gegeben uzupełnienie: czum Elbinge XIIII. tage noch pfingsten im XIIIIC im nunden jare. [2]) Ulryk.

Novam Marchiam pertineri observarent, si ipsum ab hac alienaretur ab ipsis pro illo petere vellet. Et cum dominus Ulricus ordini sufficientem de castro Drysen securitatem facere non potuit et eciam in illa invadacione amplius permittere noluit, tunc ordinem castrum ab eo empcione acquirere oportuit si iuxta domini regis Ungarie mandatum quis ipsum apud Novam Marchiam observaret; propter quod ordo tali empcione non acquisivit ut ipsum perpetuo possideret, sed cui id ius adiudicaverit illi vult ordo libenter cedere pro summa tanta pecuniarum sicut ipsum ordo empcione acquisivit in qua se honorifice salvare potest.

Item advocatus de Nova Marchia ultra antiquas terras metas castri eiusdem Drysen dicti novas terrarum metas in regno Polonie tres leucas in latitudine et decem in longitudine fecit et acquisivit et eas dicit ad dictum castrum pertinere, et intencionis est, quod hoc sibi facere magister generalis iniunxisset.

Est nostra responsio, quod de isto nobis nichil notum est nec advocato facere iniunxissemus sed si domino nostro regi placeret, suorum tres aut duos, sicut sibi bonum videtur, pro illo nocumento mittat, quod idem eciam facere volumus; prout ipsi ab utraque parte iuxta discrecionem antiquorum circumsedencium et secundum docciones et litteras dinoscere, quod ordo quovis modo in aliquo quod ad regnum Polonie pertinetur se ingeret nos volumus ab illo decedere, si autem ipsi discernant, quod antiquitus ad castrum dictum Drysen et ad Novam Marchiam pertinuerit, confidimus bene quod dominus noster rex ordinem in illo non impediet.

Item idem advocatus Nove Marchie quibuslibet ex patriis ducum de Stolpe ad Drysen adire in regnum Polonie permittit et in regno dicto Polonie spoliatur, quos ipse per terram Drysen transire in patriam Stolpe non defendit.

Est nostra responsio: de hoc nichil nobis scitum est, et eciam non credimus quod advocatus noster scienter hoc permittat. Ita dux de Stolpe nobis inpingit, quod suam patriam et homines ex regno Polonie per Novam Marchiam dampnificare permittimus, quod involuntarie faceremus. Sed quidquid ibi accidit istud nobis causam prebet doloris, et absque nostra contingunt voluntate, et eciam diu seriose ordinavimus, quod nemini tale huiusmodi fieri permittetur.

Item quidam burgensis de Siraco lignum quoddam quercosum in regno Polonie in nemore quodam scindebat prope quoddam flumen comuniter Rakovicz dictum, et cum dictum lignum na[va]re voluit id advocatus arrestavit, et ait quod scissum esset in nemoribus que ad castrum Drysen pertinerent; quod tamen Arnoldus et sui predecessores nunquam scindere prohibebant, quod quidem lignum burggravius in Drysen fideiussione dimittere noluit, esset tunc si lignum dictum vendicioni exponeretur, pecunie ille in advocati de Drysen iudicium ponerentur et super eisdem deliberare cui habere asscriberentur.

Est nostra responsio, quod id ad ambarum parcium discrecionem libenter remittimus quas noster dominus rex et nos illic mittemus: si advocatus noster ad incommodum fecerit, emendare tenebitur secundum quod merito dinoscetur; pari modo et burgensis ipse facere tenebitur.

Item ex parte castri illius dicti comuniter Santok, quod et antiquitus ad regnum Polonie pertinuerit sicut magister generalis fuit in Cauwona ad diem placitorum, regi Polonie et duci Witoldo eidem castro se non ingerere promisit et tamen nunc suorum verborum et sue promissionis inmemor factus est et se dicto castro involvit.

Est nostra responsio: profitemur quod diximus quod castro Santok amplius

nos ingerere nollemus, quamquam bene illo tunc nos semper percepissemus quomodo Santok ad Novam Marchiam antiquitus pertinuit, et tam celeriter sicut domum venimus nostro advocato Nove Marchie scripsimus quomodo specialia protulimus verba; tunc advocatus civitatibus hominibus et viris id patefecit, quo percepto per plus consilium ineunt et advocato respondunt, quod Santok ad Novam Marchiam ab antiquo pertinuit et eciam id iuxta eam pertineri servare vellent et pro illo pati quod paciendum esset. Ex tunc probavimus et ad nunc dinoscimus, si esset quod dominus noster rex quovis modo contra Santok agrediendo insurgeret et patria se contra poneret, tunc patriam illam relinquere non possemus, quod ordinem quam plurrimum constabat, et ab ea declinare cum honore nequimus sed eam illi a quo habuimus restituere nos oporteret; et istud cum primitus ad auditum nostrum pervenisset domino nostro regi confestim scripsimus, eum rogando, ut ipsum ab inpignoracione non solveret sub qua fuit et eciam ad huc est; quia castrum obtinere non petimus sed propter merum pacis amorem id s[ic] agimus, quia si dominus noster rex illam contraveniret patriam et eandem patriam econtra impeteret, quod eciam pro ipsis ingerere ad hoc oporteret quod ad huc die hodierno a domino nostro rege propter pacis amorem conpetimus.

Item ex parte ducis Johannis de Maszaw quomodo ordo villas ducis Johannis antedicti in suis limitibus exarsit et in eadem ducis patria ordo castra et villas eorum edificavit, et edictum quod in Cauwona agebatur non expecta[ve]runt quod dux Witoudus, compreceptor de Elwingo et de Balga comendator ad hoc equitassent.

Est nostra responsio: quod ille ville combuste in nostris limitibus quos ante tempus longum possidebamus edificate sunt, et dux Johannes a nostris compreceptoribus instructus est, quod homines inibi permorari aut edificare non persuadeat istud sibi non faveretur, quia isto modo in nostris terrarum limitibus possessionem acquirere intendebat. Cum autem ipse aliter agere voluisset, ville, in finem (!) ut sibi ius manendi ibi non attraheret, combuste fuerunt, quod idem eciam in Cauwona latum est, adhuc sicut sepe fecimus ad hoc nos offerimus, quomodo dominus noster dux Witoudus cum nostris compreceptoribus super isto equitare voluerit, quod secundum doccionem et iuxta realem cognoscenciam discerni poterit, pro parte nostra libenter contentari volumus et quod dominus Johannes dux sibi faciat sufficere bene speramus, cum eum imped[ir]e in minimo ad quod ius optinet non libenter vellemus dum nos cum equo informabimur.

Item quomodo ordo terrarum limitibus, qui ad Weyzen pertinent, cuius dux Semosken est dominus, se involvit.

Est nostra responsio: quod nobis de isto nichil cognitum est sed in quo, quando super isto mittemus informati erimus, quod cum iniure obtinemus, ab illo decedere libenter nos volumus.

Item quod hominibus de regno Polonie negociis et mercanciis portui maris se applicare prohibetur et Prussiam transire non audent, quod tamen est contra antiquum moris solitum.

Est nostra responsio, quod secundum solitum moris id libenter servare volumus, si dominus noster rex nostris iuxta consvetudinem expressam cum eorum mercanciis per regnum Polonie se transferre sicut in suorum predecessorum temporibus admissum est favere, sic regnicolis se maris portui appllicare pariterque per nostras transire undique terras libenter favere volumus quem ad modum ab antiquo fecerunt.

Item prohibetur illis de Bromburg quod non ducant in navibus magnis frumenta, picem, cineres et consimilia ad Gdanczk, sed dumtaxat in parvis navibus et non remocius quam usque ad Swecz, ubi eis eciam vendere prohibetur.

Est nostra responsio, dum illi de Bromberg apud nos fuerunt et de isto conquerebantur, scripsimus comendatori ad Swecz, quod eos transducere permitteret et vendere et cum navibus talibus sicut ab antiquo fecerunt; quod eis ultra hoc fit iniuris, dum nostrorum amborum illuc consilia venerint, poterunt ipsi discernere defectus [si] in nobis aut in nostris est, nos volumus emendare et cum omnibus negociis cum ipsis servare sicut ab antiquo est tentum.

Item quomodo comendator de Birgelaw homines de Bromberg in turres inculpabiles poni fecit.

Est nostra responsio, quod domino nostro regi de illo scripsimus quale in hoc nocumentum fuerat, sed quando alias de parte nostra illuc venerit, si a[gn]oscatur quod comendator in hoc defecerit, ipse libenter emendare debet.

Item quomodo commendator de Birgelaw quandam piscinam storvionum sibi supra Wissulam acquisivit et proprietariam fecit, que a domino nostro rege ad unum annum dumtaxat ei indulta et concessa est.

Est nostra responsio, si poterit discerni, quod sibi aliquid cum iniure acquirit quod antiquo non fuit, ipse ab illo desistere debet, ad quod autem ius habemus, confidimus bene, quod dominus noster rex eciam ordinem iuxta permittat, secundum consuetudinem antiquam.

Item quomodo quidam homines de quadam civitacula, que Vordona vocata est, supra portum aque sunt bis vulnerati et interfecti.

Est nostra responsio quod nichil de illo scimus sed quid nostri defecerunt debent emendare secundum ambarum parcium discrecionem; ad quod eos inducere volumus et tenere.

Item quomodo ordo quoddam molendinum in Lubicz in littore regis edificare fecit, ibidem ordo littora ambo supra Drewancz possidet et eciam aliqua prata et insulas in regis littore possidet que ipse circumfodi fecit.

Est nostra responsio: quando nuncciorum amborum consilia ad hoc venerint, si ordo aliquid in usu habeat contra realem et antiquam possessionem ad quod non documentum nec ius habere potest, nos volumus libenter illo decedere, id autem quod nos a reali et antiqua possessione habemus, confidimus bene, quod dominus noster rex ordinem in illo non impediet.

Item quomodo comendator de Touchol quendam virum regis de Polonia Iacobum de Rynarso in ecclesia in Kamencz cepit sine culpa captivum et eum duxit ad Touchol.

Est nostra responsio: causam istam non scimus ita certitudinaliter, sed quando consilia nostra convenerint et eam exaudierint, si discernant quod comendator defecerit ipse emendare debet.

Item cuidam burgensi de Czondimir, qui Nicolaus vocatus est et aliis burgensibus de aliis civitatibus in Thoronia eorum bona sunt capta, ubi tamen ipsis nullum ius fieri potuit nec eis aliquid fieri potest.

Est nostra responsio, id quod ipsis cum iniure captum est, illud debet eis restitui et suo modo istud in nostris.

Item quomodo illi de Thoronia quandam insulam ipsis attrahunt quam nunc proprietariam habere volunt et tamen de ea in antea domino regi censuerunt.

Est nostra responsio, quando illuc pervenitur, si videatur quod ei aliquid teneantur, ipsi se debent ad hoc exhibere iuxta consuetudinem antiquam.

Item quomodo homines illius Maczken de Labeschaw capti sunt, quos ipsi ad fideiussionem emittere nolunt nec liberos esse permittunt.

Est nostra responsio: quid possibile sit nostris circa hoc facere contra id se ponere non debent, quando nostrorum amborum consilia illuc venerint, cum nos ignoramus quid hoc est aut ubi hoc est.

Item quomodo ipsi hominibus regis nolunt favere arma neque equos in Prussia emere.

Est nostra responsio: arma hominibus regis nunquam prohibuimus ad vendendum sed equos dumtaxat vendere extra partes prohibebamus eo, quod homines nostri generaliter per totam patriam nostram durante et pace pendente equos ipsorum vendiderunt et obire permiserunt, quia si non prohibuissemus pauci in patria nobis equi remansissent.

Item de illis duobus falconariis qui hic ad patriam se transtulerunt;

Est nostra responsio, si eorum alicui (sic) in patria nostra per nos reperti fuerint, nos eos domino nostro regi remittemus.

Item accusat rex ordinem ex parte baptismatis, quod illo tempore quo baptismum assumere voluit et christificari, misit ipse ad fratrem Conradum Czolner, in tempore illo magister generalis, (!) et fecit rogare eum quatenus suus pater spiritualis efficeretur et eum de fonte baptismatis elevaret, quod ipse illo tempore facere renuit.

Est magistri generalis responsio, quia hoc propter causam istam factum fuit, quando ipse ex stirpe paganica a regno Polonie christianitati et ordini irreconciliatus, fuit in regem assumptus. Et in assumpcione eius in regem fuit cuidam christiano principi sua legittima capta mulier, cum qua rex contra deum et omne ius multo tempore in illegittimitate morabatur, et ut frater Conradus Czolner antescriptus nullum consensum adhiberet neque faceret, cum isto illicito noluit se in suo baptismate infilare nec ad istud se ingerere, ut ipse cum isto ab aliis christianis principibus innoxius et innotatus maneret, quod re vera nos eciam sub huiusmodi forma adhuc die hodierno facere nollemus cum res huiusmodi cnntingeret.

Item idem (!) rex Polonie antea eidem magistro generali Conrado Czolner se perscripsit, quomodo ipse cum suis infra annos quattuor vellet cristificari, quod tamen non fecit nec facere voluit, sed dum considerasset, quod unum magnum [regnum] christianorum per fontem baptismatis sibi accidere potuisset, tunc fecit ipse et ut prospicimus tunc effectus est christianus propter partes christianas attrahere, ut ipse in regem Polonie posset assumi, et non ex amore christianitatis et deifica inspiracione, quemadmodum ipse scribit; quia ipse sine regno Polonie patriam sufficientem habuisset, si cum suis in eius partibus converti voluisset, sicut illi prescripto magistro generali Czolner se perscripserat, et propter quod sibi defecit ei amplius credere noluit ut ipse ad eum equitasset iuxta ullam pacem sed magnam cum ipso reassumere securitatem.

Item tunc non prospexit se magister generalis Conradus Czolner alicuius alterius illo tempore, nisi quod ipse baptismum accepisset, propter suarum patriarum possessionem ut eo melius eas contra christianos fortificare posset, quod ab illo tempore et nunc bene patefactum est, quod infra tempus illud quo baptisatus et christificatus est, partes illas Russiam et Littawiam contra deum et christianitatem

sagittis, armis et cum machinis et cum diversis fraudibus et dolis nimis valde contra Christos (!) confortavit in tantum quod omnis paganorum partes postreme de isto plene sunt et dissesse contra nos facte, quod bene inveniet et cottidie percipit dominus rex Ungarie qui eciam metatur; queso animadvertite quomodo quis alcius sanctam christianitatem dampnificare potest, quam hoc modo ubi christiani sunt ita unanimes cum infidelibus et secundum ipsos naturantur plusquam infideles post christianos.

Item si rex Polonie quousque bonus christianus extiterit, id investigetur ex sua lege quam cum predecessotrice regina felicis recordacionis consedebat, quod contra deum et ius erat, quia illa illustrissima regina cuidam nobili principi prius fuit confidata et desponsata, sicud illud manifeste est et fulminatum fuit in omnibus cristicolis partibus. Ex illo considerari potest, si Poloni unam intencionem ad fidem christianam habuerunt cum regi (sic) huiusmodi, cuius exordium peius esse non potuit.

Item ab illo tempore quo factus est rex Polonie et christianus, male valde retro eum disponere fecit, illas partes Litauwiam et Russiam cum non christianis officiariis, sicut bene decens fuisset principi christiano suas partes disposuisse, neque cum talibus qui amicabiles fuissent sancte christianitati, sed cum magnis et horribilibus inimicis ipsius prefate christianitatis, sicut cum Skirgal suo fratre qui fuit Rutenus et multum sangvinis effusit christianitati et ordinem multum dampnificavit qui se cum rege perscripsit ordini infra annos quatuor cristificari sicut suprascriptum est, quod ambo non tenuerunt, de quo ad nunc littere eorum obtinentur sigillate.

Item Witoudus qui suus magnus est officiarius, tenet se magis ad Litwanicos et Rutenicos et infideles quam ad christianos, quia ipse cum illis Rutenis sicut cum illis de Moskaw et de Magna Naugarthen et de Plescaw se colligavit contra christianitatem, qui multum sunt potentes et cum hoc cum illis Tataris et Semogitis, quod timendum est, nisi deus huic obsteterit cum suis specialibus donis et graciis christianitati irrecuperabile dampnum instare poterit et accidere in ipsius ordinis et in multis aliis principum christianorum patriis de quo eciam magister in Livonia hodierno die multum timet.

Item idem dux Witoudus de sua innata malicia est quidam traditor et illam sacram christianitatem in patriis et hominibus ordinis iam vicibus quattuor lamentabiliter tradidit et Christianitati et ordini magnum dampnum intulit, et in eo solum christianicam fert apparenciam et si coram ipso missam celebrare faciat hoc facit sicud sibi imputandum est, ut poterit dici quod christianus sit, et ut cum eo rex Polonie se et suam patriam defendere posset. Quod autem ista malicia illius prodicionis sibi innata sit, est manifestum ex postscripto articulo:

Fuit quidam rex in Litwania Myndaw nominatus, qui christianitatis baptismum assumpsit cum sua uxore et invitavit ad partes suas fratres ordinis et fundavit quandam ecclesiam cathedralem in quadam civitate que vocata est Wille, et cepit a quodam episcopo quendam presbiterum fratrem ordinis. Qui idem rex aliquo tempore amorem magnum erga ordinem gerebat, quod ipse aliquas terras ordini in perpetuum contulit, super quibus ordo ad huc bonas obtinet litteras. Post hoc per aliquod tempus in sua vita, dedit et commisit ordini omnes Littauwicas terras, si ipse sine herede moriretur. Hoc idem donum et testamentum fuit a domino papa Innocencio quarto confirmatum et eciam ab Allexandro. Modo ita factum est quod ipse in christiane fidei ritu bene annis octo permansit, tempore

illo quo magnas terras illarum patriarum ordo possidebat ac eciam quidam episcopus fuit in Wille constitutus. Post hoc ille rex prefatus fuit a quibusdam ductu demoniaco immutatus a fide christiana, et fratres et christicole illi qui cauti non prefuerunt interficiebantur omnes, et facta est magna prodicio in populo christiano.

Post ipsum venit quidam tyrannus et ex radice nature maliciosus, qui illo tempore cum quadam ambasiata a papa impetravit, quatenus pape placeret ordini et patrie Litauwie tribus annis pacem servando precipere, interim ipse vellet baptizari cum omnibus suis; quod papa fecit et indulsit, et pacem cum ipsis servare ordinem oportebat. Rogo quid ille tyrannus machinatus est, profecto pace illa durante, se cum quodam prepotenti domino(!) in Livonia transtulit et misit alium exercitum grandissimum qui tunc Poloniam transvexit usque ad quandam aque portum, Oder comuniter dictam non longe de Franckeford, et ibidem illos christianos miserabiliter dampnificavit in tantum, quod terre ille fuerunt desertate et christianos illos in paganiam captivos duxerunt, sic quod papam pre angustia magna pacem solvere oportebat.

Item in tempore Algardi, qui fuit pater nunc regis Polonie, factum est, quod ille prefatus Algardus et Kynstodus pater Witoudi ipsis eciam fecerunt impetrare ab imperatore Karolo cui deus graciam concedat, qui nunc ultimo obiit, quatenus pacem ordini et eorum partibus preciperet, ipsi vellent baptizari. Tunc legavit imperator prefatus ad Litauwiam per Prussiam archiepiscopum de Praga Arnestum et ducem illum illo tempore de Sweydnicz, qui dum ad eos venissent et eos alloquebantur ex parte baptismi et fidei christiane, tunc subriserunt et subsanando colluserunt et ex hoc ludum contexere.

Item qui nunc est rex Polonie expulsus fuit cum suis a Kynstodo patre Witoudi; post hoc optavit ab ordine auxilium tam circa Prussiam quam eciam Livoniam, et potenter obsequi ordini se perscripsit, et ab aliquibus terris cum bona voluntate et libere decedere et eas presentare ordini et perpetuo conferre, super quibus eciam ordo litteras eiusdem regis habet sigillatas. In illo eum iuvit ordo ab ambo latera(!) quod ipse vi exercitus captivum cepit Kynstodum patrem Witoudi et Witodum cepit ad campos, et debuit christificari in annis quattuor, quod non fecit. Sed cum frater Conradus Czolner ad eum navigeverit et ad eum quam ad tres leucas prope accedere non potuit et ad eum misit et rogare fecit, ut ipse ad terram cum suis hominibus et baioris ad ipsum equitaret et baptismi fontem assumeret, quod renuit facere et omnia que promisit nullum adimplere voluit.

Item dum Witoudus extra captivitatem venisset, manum eius erga magistrum Conradum Czolner iactavit, et cum ordo vidisset hanc infidelitatem ipsius Jagels nunc regis in Polonia et Witoudus christificari velle promisit et eciam baptizare se fecit in Tappeaw et nominabatur Wigandus. Post hoc fecit se rutenice baptizare et nominatus est Alexander, quod nomen de baptismo rutenico sibi inolevit. Et sicut modo ipse in Tappeaw fuit baptizatus optabat in patris sui patriam ob ordine iuvari, ipse vellet se dare ordini et patriam patris sui dumtaxat in titulo beneficii assumere ab ordine, quod eciam factum fuit et ita litteris fuerat confirmatum. Ita eum ordo iniuvit cum laboribus magnis. Et sibi quoddam castrum pulcrum edificaverunt, Marie castrum nominatum, et apariebant sibi eciam castra alia prope limites ut melius suis inimicis contrastare posset. Dum ipse per aliqua tempora castra illa possidebat, tunc ab ordine proditorie se immutavit ad Jagel, et illud castrum prenotatum incendit et exarsit et alia castra multa, et fratres supra castra

exeuntes captivos duxit qui eum in bona fide intromiserunt, et fecit in illis fratribus prodicionem magnam.

Item ille idem aliquo tempore post hoc, ut dixit, infidelitatem quam prius ordini exhibuit eum multum peniteret, ipse fiducialiter emendare vellet et ad ordinem cum omnibus suis se tenere. Istud sibi credebatur in bono et ipsum ad Prussiam cum multis ducibus et Rutenis, qui sui fuerant cognati, humiliter susceperunt, et ipsos multum sumptuose in domibus et castris hinc et inde illius patrie domestice tractaverunt, et cum ipsis multa bona que ordini promisit refundere consumpserunt. Eciam illo tempore fecerunt multas reysas valde, ut ipsum totaliter et integre ad partes illas Litauwie ducere possent cum omnibus suis, quod cum esset factum et de ipso non prospiciebatur aliud nisi omnis fides, tunc fecit quandam prodicionem magnam et combussit quoddam bonum castrum, Insula militis nominatum, et eum in nichilum redegit, et ordini factus est diffidus ac eciam diffidus factus fuit in suo proprio fratre quem posuit ordini ypotecatum et in aliorum ducum filiis de Russia qui multo tempore manserunt in forma ypotecatorum in Prussia.

Item idem Witoudus factus fuit diffidus cum omnibus Semogitis, qui se cum eo ordini dederunt, quos eciam illo tempore aliquos ex eis in forma vestium Witoudi vestiebat et eos iuvit frumento, panno, sale, et quamplurrimum fecit ipsis beneplacitum qui omnes ordini diffidi facti sunt.

Item prodicio illa in Semogitarum patria ultimo facta ordini sine causa et ordinis culpa est bene patefactum ex articulis antescriptis per quam ordini et christianitati magnum illatum est dampnum in duobus castris, notanter, que sumptuose edificata et cum magnis constructa laboribus ipsum obmittere oportuit.

Item duas civtiates Memila et Ragnith, que ambe in parvo tempore cum dei adiutorio fuissent perfecte, has magistrum generalem obmittere oportuit. Et multa alia nocumenta accepit que omnia facta sunt cum permissione, consilio, assensu et consensu et cum adiutorio regis Polonie et suorum; ipsi enim timuerunt quod christianitas fortassis contra eos in acie illa nimis fuisset confortata.

Quod autem istud cum scitu et permissione domini regis Polonie sit factum est manifestum ex suprascriptis articulis, quomodo magister generalis cum suis et nunciis eiusdem regis eum rogare misit et monere fecit et ad hoc cum multis litteris suis, ut Semogitis eorum prodicioni non astaret nec illis qui hac perversa in-duccione se moverunt, de qua magister generalis directam responsionem habere nunquam potuit, nisi quam suarum patriarum pre rege non securus foret si contra Semogitas se moveret, sicut hoc satis clare superius est scriptum. Et propter multifariam monicionem et minaciones multas, que ad magistrum generalem et adversum ordinem ex parte Polonorum pervenerunt, necessario regi et regno ipsum diffidare oportuit inquiens: malo habere apertum inimicum quam palliatum et amicum coopertum; quamquam id magister generalis invitus valde fecerat, ac tamen aliter non potuit. Verumptamen tali diffidacione non indiguisset quia sibi quandam totam in Semogitis patriam sine aliqua causa et diffidacione amoverunt et ordinem ad tot innumera dampna seduxerunt, quod eum invitare stipendiarios oportuit et magnos sumptus facere.

Item ponderandum est quid de hac assumpcione regis nunc Polonie in temporibus futuris contingere poterit circa regnum Polonie, cum iste nunc rex nullum heredem habeat de suis fratribus qui christiani forent dumtaxat unum demendo et si idem non magis Rutenus sit quam christianus hoc est deo notum; et si

rex nunc Polonie moriretur, tunc partes ille omnes ad infideles declinarent ad quos eciam flexibiles sunt illi Ruteni, cum ipsi a sacra ecclesia romana sint divisi, et sperandum non foret an unquam ipsi ad christianitatem converterentur.

Item eciam manifestum est, circa tempus regis Polonie bene XXIII annis quod in partibus Litauwie et Russie modicum valde accrevit Cristi cultus, quia sunt in una ecclesia duo episcopi quorum unus christianus est qui pauper et miser existit, alter autem Rutenus qui dives et benehabens est, et ubi de Litauwica li[n]gva iuxta legem christianam unus baptizatur ibi fortassis bene centum secundum legem rutenicam intencione erunt baptizati et multi de solemnioribus in Litauwia adhuc sunt Ruteni.

Item inculpat ordinem, quomodo infra annos quinque sicut Semogitas obtinuit in possesionem nullum baptizavit nec baptizare voluit.

Est magistri generalis responsio, quod patriam illam tempore illo obtinebat et possidebat iuxta generale proverbium sicut a[n]gvillam per caudam, quia rex et dux Witoudus se iactaverunt, quomodo non multum sub illa ordinis proteccione et obediencia morari vellent sed tam diu sicut vellent, quod ex prodicione ultimo facta est manifestum.

Item rex multum se iactat et suarum multarum ecclesiarum quas fecit edificare quas ordo debuisset combussisse et devastasse etc. Petatur regi quot ecclesie infra annos centum, taceo tunc in suo tempore, in Litauwia sunt edificate demendo ecclesias ruthenicas quarum erecte sunt bene alique et perfecte, pauce autem ibi sunt christiane ecclesie et si ipse sint ibi, sunt tamen ipse stabulis similiores quam ecclesiis, ipse tunc nominaret domos et castra sua ecclesias, illas ordo sepius combussit et dissipavit.

Item accusat ipse magistrum generalem et ordinem ex parte filie Witoudi, quomodo ordo eam cuidam principi Ruteno de Moscaw in uxorem desponsasset.

Est magistri generalis responsio: interroget rex Polonie eundem ducem Witoudum fratrem suum precarissimum et sancte christianitatis cuncti maliciosum et obtinatum proditorem pro re huiusmodi, an illo tempore non dedit filiam suam cuius potens erat cui voluit? Et non mirum est quod pueri sequantur parentes (!) et una ab alia noscatur lacerta!

Item scribit rex omnibus principibus et dominus conquerens, quomodo magister generalis ius ab eo assumere renuit, quod autem hoc non sit ita, manifestum est ex illis suprascriptis articulis, qui omnes sicut fuerunt desecuti in fide bona ita hic scripti sunt.

Magister generalis, erga regis nuncios qui in Elwingo coram ipso fuerunt et alias semper quando ad ipsum venerunt, se ad equitatem et omne ius omnimode obtulit aut ad discussionem amicabilem ipsorum amborum consiliorum quod eciam magister generalis regi innotuit et dicere fecit coram omnibus dominis suis militibus et servis per compreceptorem de Thoronia et per comendatorem de Antiquo Castro quos ipse in ambasiata ad ipsos misit; ultra hoc fecit magister generalis multos principes et dominos rogare, ut ipsi erga dominum regem eorum ius obtulissent, quod nunquam acceptilare (sic) voluit sed utique ipsum super dominari voluerunt et de isto deprimere, ad quod ordo coram deo ius habuit, hec omnia contigerunt.

Item ex isto manifestum est, quomodo rex magistrum generalem cum iniure accusat et ordinem quod ipse litteras pacificatorias non tenuit in quibus perscri-

ptum erat hoc, qualicumque nocumenta inter regnum Polonie et ordinem forent orta, hec cum honestorum hominum et realium discussione amicabiliter et graciose deberent proversus evelli, quod tamen nunquam acceptare voluit quamquam sepe reiteratis vicibus id sibi a magistro generali fuisset oblatum sicut hoc manifestum est multis principibus, dominis, militibus et servis et suis nunciis propriis, quos ipse ad magistrum generalem legavit et eciam sibi ipsi post hoc sicud id commendatores ad ipsum ferebant.

Quapropter tunc capiant cordi omnes reges, principes, domini, milites, servi, burgenses et rustici, et sollicite perexcogitent, qua equitate et quo iure dominus rex Polonie post hanc acceptilatam pacem proximo ex parte et in nomine illius illustrissimi regis Boemie per suos honestissimos legatos factam et perscriptam magistrum generalem et suum ordinem accusarę disportat et diffamat erga reges, principes et dominos milites, et servos, cum multis fictis, falsis et mendosis articulis, obliviscendo in isto sue reverencie et honoris regalis.

Manuskrypt współczesny, składający się z dziewięciu kart folio, po obu stronach ściśle zapisanych, z dawniejszego Registrantu E. fol. 22 — 30 z ustępami oddzielonymi wolnem miejscem, które uwzględniamy w tekscie; znajduje się w Arch. Królewieckiem N. Z. Nie jest to odpis przeznaczony już do użytku, a więc do przesłania do kuryi lub do któregoś z królów ówczesnych, lecz, jak to z wytartych miejsc i częstych poprawek widoczna, pierwsza redakcya dosłownego tłómaczenia z niemieckiego, która służyła zapewne za podstawę późniejszym poprawniejszym elaboratom o stylizacyi zmienionej i znacznie lepszej. Zaginęły one zupełnie i dziś po nich zaledwie ślad pozostał we fragmencie znajdującym się w bibliotece Kórnickiej, którego odpis mi łaskawie udzielił Dr. Kętrzyński. Oprócz redakcyi łacińskiej, znajduje się w Król. archiwum niemiecka redakcya naszego pamiętnika w dwóch odpisach, oba atoli fragmentarycznie zachowane i zarówno w konceptach jak i redakcya łacińska. Pierwszy odpis w Regestr. dawniejszym E. fol. 249 — 257 początek, a koniec w dawniejszym Regestr. D. fol. 265 — 268; razem 14 kart folio. Wstępu, który się znajduje w redakcyi łacińskiej niemasz tu, a zarówno i końca brakuje. Zgadza się zresztą z redakcyą łacińską, z wyjątkiem, że na p. 251 ma ustęp dodany inną ręką, który uwzględniamy w przypisku. Kończy się: Item so ist offinbar bei des koniges gecziten von Polan wol XXIII jar, das in den landen Litthauwen und Russen alczu wenig czugenommen hat das christenthum, wend is sind einer kirchen czwer bisschof. a zatem w łacińskiem p. 30. a. Drugi odpis niemiecki z szuflady XVIII a. N. 162, składający się również z 14 kart folio, ma na pierwszej napis: Informacio qualiter ante memoratam gwerram omnia inter magistrum et ordinem (!!) gesta sunt — zgadza się z pierwszym, niema atoli ustępu dodanego a kończy się: Item umb czwene eigene felkner die dem konige sint entloufen; w łać. pag. 28 a więc odpis ten jest mniej zupełny niż pierwszy. Oba te odpisy zresztą są zarówno jak łaciński konceptami z tą różnicą, że bez kwestyi w niemieckim języku pierwotnie ułożono koncept tego pamiętnika (skąd takie barbaryzmy i germanizmy jak: cum iniure, w niem. mit unrechte; ibi respondit, w niem. doruf antwortet; cum ipse nunc locutus est, w niem.: do her nu mit in gereth hatte; cum istis supra castrum; w niem.: mit den di uff dem huse woren; quomodo per prius non incepit, w niem.: wie er czum ersten nicht angehaben etc. etc.) i że są niestety fragmentami, podczas gdy łaciński całkowicie się przechował.

V. *W Konstancyi* 20 *kwietnia* 1415.
Przysięga, którą złożył król Zygmunt w. ks. Witołdowi.

Sigismundus dei gracia etc. Recognoscimus et tenore presencium profitemur magnifico principi domino Alexandro alias Witowdo magno duci Lythwanie, illustri consanguineo nostro carissimo, ad fidem puram et perfectam observandam nos per votum iuramenti ligno crucis vivifice per nos tacto corporaliter prestiti obligatum et astrictum, quod quidem iuramentum seu fidei sacramentum sibi fecimus et prestitimus per formam verborum infrascriptam; Ego S(igismundus), rex Roma-

norum, iuro, quod exnunc fidem servabo domino Allexandro (alias Witowdo) magno duci Lythwanie etc. consangwineo nostro carissimo, et ipsum semper prosequar sinceris favoribus et liberos suos legitimos et heredes, bonum status ipsius et honoris ipsius procurando et commoda ad [1]) profectus eius ordinando ubilibet, nec umquam ad obtinenda bona, terras, principatus et dominia, que nunc habet et in futuro [2]) habiturus est, volo attendere vel ad perimendam seu perdendam vitam eius, vel mortem sibi procurandam quomodolibet aspirare aut cogitare, sed ubicunque mali aliquid et sinistri de ipso audivero, scivero et sensero, ipsum fideliter ... [premuniam, et sibi contra insidias omnium inimicorum suorum firmiter toto posse assistam, dolo et fraude quibuslibet proculmotis; eumque ac liberos] suos legitimos et heredes nunquam deseram, imo pro honore et statu eius, bona, profectus et commoda ipsius, tanquam propria procurabo, ordinabo et disponam, quamdiu vitam duxero in humanis. Sic me deus adiuvet et sancta crux sanctaque Maria mater Christi et omnes sancti. Ut autem maior caritas, securitas atque certitudo inter predictos dominos S(igismundum) et A(llexandrum) etc. augeatur et crescat, nos Nicolaus de Gara [3]), palatinus regni Ungarie, Andreas quondam Henrici Bebek de Pelschewcz woyewoda magister agazonum regalium et Sigismundus quondam Ladislai Bani de Lancicz castrorum et districtuum Orschwa, Michald, Baran, Swes et Lugas, castellani, promittimus et spondemus, quod ipsum dominum S(igismindum) regem etc. dominum nostrum graciosissimum [4]), ad hoc tenebimus et nostris hortamentis [5]) inducemus quod iuramentum suum predicto domino A(llexandro) etc. iuratum et bona deliberacione [6]) factum et prestitum in omnibus articulis clausulis et condicionibus tenebit ad tempora sue vite constanter et servabit nec unquam predicto domino Sigismundo) etc. nostro domino gracioso huius contrarium consulemus. Harum quibus sigillum nostre magestatis presentibus est appensum testimonio literarum. Datum Constancie XX. die mensis aprilis, anno domini etc. XV. regnorum nostrorum [anno] Hungarie XXIX. Romanorum vero quinto etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. pag. 116, z nadpisem: Juramentum regis Wngarie prestitum Withowdo. Por. Caro L. C. I. p. 83, N. XLVIII.

[1]) C. et. [2]) C. futurum. [3]) C. Gora. [4]) C. graciosum. [5]) C. hortationibus. [6]) C. fide.

VI. *A*. 1416.
Z procesu polsko-krzyżackiego na soborze Konstancyeńskim 1416 r. a). Akt oskarżenia ze strony Polaków.

Proposicio Polonorum contra Ordinem. Serenissime princeps et rex regum sacratissime, reverendissimique patres et domini metuendissimi! Quamvis a primordio nostre regeneracionis et assumpcionis fidei catholice tot iniurias totque turbaciones a magistro et fratribus domus Theutonicorum de Pruszia XVIII. annorum revolucionibus, que dictis et scriptis explicari non possent neque sine singultibus et suspiriis ac eciam siccis oculis enarrari, sustulimus, vires paciencie non sine divine providencie misterio transcendentes, qualem pacienciam humanam racio nobis ministrare non valuisset, si per divinam graciam concessa nunc extitisset, tamen attendentes, quod nulla mansuetudo nullaque tollerancia seu paciencie modestia ab insultibus predictorum fratrum domus Theutonicorum de Pruszia nos poterat relevare et ab iniuriis ac impedimentis supportare, ea que passi sumus, non sine maxima mencium compunccione vestre sanctitati decrevimus declarare, que et

si propter treugas inter nos et eosdem fratres ad biennium statutas sub taciturnitate et paciencia volebamus pertransire, tamen silere non possumus eorum enormibus vexacionibus excitati. Nam si nobis easdem treugas ante Stroeszburgh alias Brodniczam per reverendissimum in Christo patrem dominum Guilermum episcopum Lausanensem sedis apostolice legatum et per litteras domini regis Romanorum firmatas tenuissent et servassent, nunquam ea que vestris paternitatibus ad presens exponentur vobis exponi procul dubio fecissemus. Sed noluit deus quod iniurie nobis facte, et non nobis tantum sed deo et fidei catholice, sub taciturnitate transirent. Ideo necesse est nobis, ut coram sacratissima maiestate et sanctissimo cetu vestro, iniurias nobis factas et violaciones federum et treugarum exponamus, ut saltim per eundem vestre sanctitatis cetum provideri possint, quod predicti fratres pacta et federa non tantum nobis sed eciam ceteris principibus solidius observarent et per doctrinam paternitatis vestre in vita et moribus regula et ordine valeant reformari. Licet enim alias multarum turbacionum nos affecerint materiis, quas vestre paterniti singulariter describimus inferius, novissime tamen hiis diebus pendentibus pacis federibus ad biennium per predictum dominum Lausanensem episcopum apostolice sedis legatum et litteras domini regis Romanorum sub fide christianica stabilitis, ad novas contenciones et violaciones treugarum non sunt veriti consurgere, villas has videlicet Murzinow, Orlow et Nowawech de manibus capitaneorum nostrorum violenter extrahentes, quas utique ex pactis singularibus tali modo extrahere non debebant. Quibus eciam treugis durantibus ipsi fratres per quendam comendatorem ipsum de Nessaw precio conduxerunt LX maleficos incendiarios, qui nos et subditos nostros per incendia dampnificaverunt multimode, quorum circa incendia huiusmodi magna pars fuerat deprehensa, quorum eciam quilibet singulariter confitebatur, quod per predictum commendatorem de Nessaw conventus fuit de tribus marcis, quas unicuique talium pro cuiuslibet ville aut allodii seu cuiuscumque loci incendio solvere tenebatur, ita quod ex hiis et aliis consimilibus contra pacis federa per ipsos taliter attemptatis oportet nos armatas tenere gentes et terras nostras custodire, sumptusque magnos circa easdem custodias facere, quales in gverris nullatenus faceremus. Et si causa iniuriarum nostrarum ad cognicionem serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis ex pactis treugarum predictarum deducta non fuissent, forte non potuissemus tantam habere pacienciam, quin in defensionem nostrarum gentes nostras armigeras contra eosdem fratres movissemus.

II. Ideoque patres metuendissimi, ex quo eterni regis disposicio, ineffabili racione cuncta ordinans et disponens, vos huiusmodi mundi iustos constituit iudices et erexit vos in titulum et gloriam sue laudis ad dandum scienciam salutis plebi eius, ad redimendum disparsos (sic) de gentibus et reducendum filios de longinquo, vos enim estis quorum precepto salus bonorum provenit et langvor omnium malorum causatur, a vobis dependet desiderium singulorum; merite ergo hii, qui sunt egri moribus, a vestre benignitatis reducantur presidio, ut sanitate a nobis acquisita, virtutibus reddi et restitui a vestra sanctitate mereantur. Vobis namque data est potestas clamare et mandare iniquis: nolite inique agere, et delinquentibus nolite exaltare cornu; vobis convenit ut accipiat manus nostra iudicium et arguat pro mansuetis terre donec sciencia caritatis evacuet scienciam vanitatis.

III. Nos igitur filii vestri humiles et devoti, qui a primordio regeneracionis nostre et a tempore aggregacionis ad summum fidei orthodoxe, hoc est a XXX annorum spacio et decursu et citra, saluti proprie quantum in nobis fuit volentes

providere, virtutem illam que pax dicitur, a qua salvator noster tamquam a digniori rex pacificus nominari dignatus est, mutari cupientes, quam eciam caris et discipulis suis pro memoriali quo nichil delectabilius dulcius et gracius estimari poterit, de hoc mundo ad regnum patris properans, reliquit et dimisit pacem meam (sic) inquiens: do vobis pacem meam relinquo vobis etc. pro eo, quod nisi in pace non bene coli poterit auctor pacis; semper a tempore assumpte fidei cogitavimus cogitaciones pacis et non affliccionem, nec umquam nostri fuit propositi, quod cum domesticis fidei gverras debuissemus exercere, quia qui suorum et maxime domesticorum curam non habet, ut dicit scriptura, fidem negavit et est infideli deterior. Ideoque de hiis que ad pacem pro informacione vestre sanctitatis recitaturi et scripturi sumus, protestamur solempniter, quod omnia quecumque pro parte nostri exponentur, non ad irritandum quempiam nec ad confundendum, sed ad pacis trahendum dulcedinem, nec ad suscitandum sediciones seu bella, sed necessitatem nos urgentem explicandum et comodum fidei catholice procurandum.

IIII. Et quamvis plerique pacis emuli propter veritatem dum eis proponitur offenduntur, attento tamen quod ipsa veritas non querit, angulusque dum occultatur frequenter offenditur, eandem que alias tempore scismatis nos relevare non potuit pro parte nostra, tam sedi apostolice quam Romanorum regi quam eciam aliis regibus et principibus, sedule experta et crebris vicibus repetita coram vestra paternitate, qui primam post deum meruistis obtinere potestatem, in quorum ore non est alligatum verbum domini immo nec timore humano in vobis potest obrui spes libertatis, prosequi proponimus et conamur, non intendentes aliquem in salute anime, si est aliquid reformandum, per eam ut premittitur offendere, sed pocius vulneratas consciencias vestre sanctitatis suffragio tam in nobis quam in proximis nostris prestante altissimo efficaciter reformare.

V. Nunc ergo cum omni timore dei et reverencia sanctitatis vestre ac supportacione fratrum predictorum ordinis Theutonicorum de Pruszia materiam aggredimur, que nos circa assumpcionem fidei catholice multipliciter perturbavit nobisque tot offendicula et tanta temptacionum incommoda introduxit, quod dictis et scriptis eciam non poterit explicari. Sed nec dubium, quod procurante seminatore zizanie humani generis adversario, qui per tribulaciones multimodas et adversitates varias, nos cum gentibus nostris neophitis conversis ad deum a caritate Christi per suos ministros et sequaces separare satagebant talia sunt suborta; altitudo autem sapiencie dei disponens omnia suaviter nos protexit, paciencie graciam nobis dando nec per infirmitatem diversitatemque vexacionum permisit nos succumbere, iuxta illud quod dominus exercituum decreverat, quis poterat infirmare immo nec variare in nobis et gentibus nostris potuit casuales eventus, quod celestis consilii disposuit celsitudo; gloriosum quippe est cuilibet christiano cum affligitur dummodo turpis non fuerit, sed in Christo commendabilis affliccionis occasio.

VI. Disponente igitur altissimo et ad baptismi graciam cum gentibus nostris nos vocante, dum ad regnum Polonie pro assumenda fide catholica cum omnibus fratribus, principibus et pocioribus baronibus, proceribus ac nobilibus terrarum nostrarum Litwanie iter nostrum assumpsimus, ipsumque cum omni devocione continuando non destitimus maturare, huius spei firmam gerentes fiduciam, quod de conversione nostra domestici fidei deberent in domino plurimum gratulari, ambasiatores nostros notabiles ad magistrum generalem fratrum predictorum de Pruszia Cunradum Czolner direximus, ipsum studiosis rogitantes precacionibus, ut amore

illius qui sua morte nos redemit, nobis de tenebris ad lucem et de perdicione ad salutem iter preberet iuvaretque agredi et levatum de fonte baptizmatis tamquam spiritualis cognacionis propagator et minister, de preceptis dei et de agnicione fidei nos instrueret et doceret. Et sicut a viris audivimus catholicis et pro certo hoc tenuimus ac tenemus, quod gaudium sit angelis dei super uno peccatore penitenciam agente etc. sic credentes, quod ipse magister cum suo ordine multo forcius gratulari debuit et gaudere non tamen de nostra sed et tante multitudinis gentis nostre quam difficulter aliquis dinumerare potest vel potuit nos sequentis, conversione benignissima et devota, per quam mira dei pietas mirabiliter gremium fidei catholice ipsam et nos cum ea dignata est adiuvare.

VII. Invenimus tamen eundem magistrum ab exemplo angelorum sanctorum omnino segregatum et a gaudio ipsorum totaliter discrepantem, dum ex conversione nostra et gentis nostre predicte fuerat ultra modum conturbatus, sequacem Herodis se faciens, qui nativitate Christi fuerat nimium consternatus; voluitque conversionem nostram et predicte gentis nostre totis viribus impedire; ubi inventa est iniquitas eius ad odium, dum illud in nobis inique odivit et impedire conabatur quod multum debuit dilexisse; et quod fecerit quesumus attendatis.

VIII. In hoc quidem Herode commendabilior idem magister perhibetur, quod turbacionem suam nescivit ita bene sicut Herodes palliare. Herodes enim cogitans et disponens Christum interficere, prout dicit scriptura evangelica, clam vocatis magis etc. et iterum; ite et renunciate michi, ut ego veniens adorem eum, finxit se Herodes illum voluisse adorare quem voluit occidere. Ipse autem magister taliter per nos requisitus, ne iret ad levandum nos simulata excusacione excusavit se, non pollutus suam sinistram voluntatem quam erga nos habuit. Excusacio nichilominus ipsius fuit consimilis excusacioni illorum qui suaviter ad cenam invitati, de quibus scribit evangelium etc. quorum primus excusando se dixit villam emi, alter iuga boum emi, tercius uxorem duci.

IX. Istorum quippe responsiones pertinenter potuerin predicto magistro applicari, qui villam primo emit cupiens hereditatem nostram patrimonialem nobis absentibus contra deum et omnem iusticiam occupare, in qua iuga boum et cum agriculturis fertilibus sine precio voluit comparare; uxorem duxit cupiditatem suo ordini inherentem deiurando, ipsamque rubore humanitatis deposito occultare non valendo, patefactaque excusacione sua huiusmodi: quod occupatus circa facta sui ordinis ad levandum nos transferre se non posset. Et inmediate post recessum nostrum congregavit totam suam et amicorum suorum potenciam, insinuans magistro Lyuonie eiusdem ordinis, quod bonum tempus haberetur in quo possent nobis absentibus, ut premissum est, dominia et terras nostras invadere et eas pro libito ipsorum gverrarum turbidinibus molestare. Sicque idem magister Lyuonie facta conspiracione cum quibusdam vicinis principibus scismaticis et aliquibus nobis subditis videlicet Plocentibus (sic) cum ipsis et eorum exercitibus terras nostras ad plagas quadrupartitas in longum et latum invaserunt nemine se eis opponente propter nostram absenciam; ipsasque primo per interempcionem hominum anhelancium una nobiscum ad fidem, et abduccionem eorundem in servitutem tyrranicam, demum modis omnibus impietatis qui per eos excogitari poterant vastatas diversis incendiis in cremium converterunt. Heccine hunc modum circa vastaciones huiusmodi satis horibilem et crudelem, predicti magistri cum ministris scelerum sibi adiunctis observabant multum tristicie, nam magister Pruszie a finibus terrarum

suarum in longum terras Litwanie incipiens vastare progressive vastabat usque ad congressum cum magistro Lyuonie; similiter magister Lyuonie ab alio fine vastabat progrediens quousque in medium terrarum Lytwanie predictarum cum exercitibus suis sunt congressi. Et hoc modo per hos magistros longitudo terrarum Lytwanie desertata fuerat, per ministros autem ipsorum predictos principes cum ipsis conspiratos per transversum ab utroque latere in latitudinem, in modum crucis, usque ad centrum earundem terrarum Litwanie ipse terre sunt pertransite et transcurse et tam inmisericorditer desolate, ita quod in longum et in latum vastitates earundem terrarum ponderando ultra C. miliaria magna litwanica vestigia desolacionis predicte in ipsis terris apparebant et apparent; nec credi poterit sine misterio facta fuisse talis crux vastatorum, quia forte princeps tenebrarum senciens se expellendum eiciendum et fugandum de eisdem dominiis per memoriam et passionem Jeshu Christi et fidem catholicam in eisdem partibus assumendam per eosdem suos ministros tam crudelem vastitatem fieri procuravit, extollens se super omne quod vocatur Christus et quasi dicens: nec michi nec tibi, sic prout de meretrice legitur, que cum conciperet puerum, quem occupaverat se perditurum, ut per medium laceraretur, assensit.

X. O quot et quantos tortorum manus insanorum, senes, iuvenes cum lactantibus occidebant et in necem deiecebant acerrimam nulli deferentes sexui vel etati, qui ardentissime ad baptismi graciam aspirabant. O maledicti sangvipete! cur tam crudeliter a gremio sacre matris ecclesie et fide catholica innocentes separastis, quare erexistis vos contra matrem sanctam fidem catholicam cur abiecistis concilium pietatis et ab istis cum concilio impiorum? Numquid non intelligitis quod scribitur videlicet: quod iudicium sine misericordia ei qui non facit misericordiam, et quod ex iusto dei iudicio in uno die peribunt cogitaciones nostre, concilium autem domini et iudicium eius in eternum permanent. Forte nescivistis quod delectabile spectaculum est angelis si sint homines pro iusticia obprobrium habundantibus et despeccio superbis; nam ut ignis aurum temptacio virum probat.

XI. Iterum quesumus attendite; ipsi namque conversi in arcum pravum amici erant hostibus fidei catholice ante conversionem nostram; sed post baptizmum facti sunt [ex] amicis hostes atrocissimi et persecutores asperrimi delere nos volentes. Et licet tot inquietudinibus nos affecerint totque nobis dampna intulerint, que multis thesauris redimi compensarique non potuit, nichilominus illo qui nos sangvine suo dignatus est redimere separare nos non poterant a caritate Jeshu Christi, quinimo ipso dicente, cuius eciam res agitur: intrantes regnum Polonie opus suum perfecimus per baptismi graciam fidem catholicam devotissime assumendo cum omnibus principibus baronibus nobilibusque tunc in nostris exercitibus comitatu et sequela.

XII. Demum, in regno Polonie existentes, misimus quosdam principes spirituales et seculares et solempnes ambasiatores ad predictum magistrum fratrum ordinis Theutonicorum de Pruszia, indicantes sibi, quomodo fidei catholice per regeneracionem sacri baptismatis fuimus adiuncti, petentes ipsum et eius ordinem humiliter, ut nobiscum pacem stabilirent et tenerent, ex quo nullam haberent occasionem pungnandi contra nos et terrarum nostrarum subditos, dum ad unitatem fidei orthodoxe venissemus. Ipse autem nec unicam diem pacis voluit nobis concedere, sed quanto forcius valuit, nos et subditos nostros non destitit impungnare; nempe non sine magna amaritudine hoc accidens nos turbavit, dum circa acquisicionem pacis sub Christi nomine laborantes turbines inquietudinum non potuimus evitare.

XII. Et ecce considerato eo, quod talia non sine ministerio de fonte voluntatis divine emanant et procedunt cuius disciplina in presenti amarissima est, in futuro autem reddens fructum pacatissimum, nec putare potuimus, quod hoc ex ira dei quin pocius ex mansuetudine dileccionis ipsius prodisset, ex quo quem diligit castigat, sicque irascitur deus ut mansuescat, affligit ut parcat, prosternit ut erigat. Ideoque salubrius elegimus domum dei augere divinis preceptis, sacris virtutibus et bonis moribus; quam possessionibus immo utilius putavimus celum implere quam horreum, et ideo satis parvipendimus omnium temptacionum dispendia que nobis accederant in hac vita, timoreque omnium adversitatum huius seculi postposito et contempto, ab opere dei manum retrahere noluimus, sed ad partes Lytwanie post assumpcionem fidei catholice de regno Polonie nos transtulimus cum societate prelatorum, doctorum religiosorumque virorum et spiritualium personarum non modica nobis aggregata et adiuncta, ubi in cunctis insignioribus locis homines tam nobiles quam communes, senes, iuvenes, pueros et lactantes cuiuslibet sexus iussimus congregari, congregatosque dividi fecimus in catervas propter nimiam multitudinem eorundem, videlicet in una parte omnes masculos et in alia feminas locando, quibus sic divisis presbiteros adiunximus ad quamlibet catervam quotquot fuerint necessarii ad baptizandum eosdem homines catervatim. Sed non sine miraculo predicti homines qui debuerunt baptizari, gracia spiritus sancti inflammati tam ardenter tamquam sitibunde ad baptismum aspirabant, quod unus alium precurrebat clamitans pro baptismo celerius sibi dando; fueruntque ita unanimes eiusdem spiritus sancti repleti dulcedine, quod nullus reperiri potuit in tanta multitudine, qui de suscepcione eiusdem baptismi valde gratus non fuisset. Sicque partibus Litwanie a fine ad finem peragratis ecclesias et conventus ereximus in locis, dotavimus oportunos ministros in eisdem auctoritate episcopali constituentes et locantes, quousque in Wylnam qui est locus insignior pervenimus, ubi ecclesiam fundavimus cathedralem; et ipsam dotavimus de bonis nostri patrimonii, in qua episcopum prelatosque et canonicos ac alios ministros pro dei obsequio necessarios constituimus auctoritate sedis apostolice ad hoc specialiter accedente.

XIIII. Hiis peractis et completis omnes errores cultusque idolorum in singulis partibus earundem terrarum cum omni festinacione extirpare fecimus et purgare, presbiteros predicatoresque ad omnes fines earundem terrarum cum potestate seculari direximus ad baptizandum gentes, que adhuc non fuerunt baptizate. Et ut tanta liberius perfici potuissent, iterum ad magistrum et ordinem ipsius ambasiatores nostros solempnes direximus, petentes ipsum et ordinem ipsius devotissime, ut manum retraheret ab impeticione terrarum nostrarum et guerras reponeret in quietem ad tempus aliquid si nollet perpetue, ut predicte gentes nostre liberius potuissent recurere ad baptismum. Qui tandem spreto omni fidei catholice zelo, omni caritate et humilitate depulsis, nullas nobis noluit prestare inducias, quin semper nos in tam sanctis et piis operibus constitutos impedivit, plus solito easdem terras nostras maioribus tribulacionibus et durioribus vexacionibus impugnando nullamque quietem pro consumacionie eiusdem operis deifici habere potuimus; illam tantum habuimus, quam prestabant viarum discrimina, inundaciones aquarum, et alia, que accessum ad easdem terras nostras sibi prohibere et vetare prohibuerant.

XV. Attento igitur eo, quod ipse magister cum suo ordine et fratribus non haberent occasionem aliam contra nos dimicandi et guerras nobiscum ineundi, nisi propter fidem catholicam que ex mera dei processit iusticia, pro scuto proteccions

nostre et pro consolacione singulari illud dictum ewangelicum assumpsimus videlicet: beati qui persecucionem paciuntur propter iusticiam, eandem fidem catholicam non destitimus ampliare, a cuius dilatacione nulla nos potuit sequestrare adversitas, ex quo ille, qui in celis habitat et humilia respicit, cause nostre prius semper fuit consolator.

XVI. Profecto incepta nolentes deserere, sed ea totis vite conatibus prosequentes, iterum graves et illustrissimas personas extraneas et signanter ducem Conradum Olesnicensem et Sleszie, pie memorie, cum aliis magni status dominis, quo se eciam magna apud magistrum et ordinem in factis pacis per nos petite posse efficere estimabant, ad eosdem magistrum et ordinem direximus, petentes, ut nos in prosecucione tanti boni et ampliacione fidei catholice non impedirent sed nobis libertatem prestarent ad gentes terrarum nostrarum baptizandas. In qua re per expressum cognita est eorum cupiditas, dum eisdem principibus tale dedisse responsum prohibentur, inquientes, quod melius esset ipsis prevenire nos cum occupacione terrarum nostrarum, quam quod nos prius terras ipsorum occupare deberemus. Et sic evidenter conperimus, quod avaricia in mentibus eorum maius habuit dominium quam propagacio fidei christiane; quinimo illa in tantum excrevit in eis, quod in ipsius fidei contemptum est illa vendicare seu verius usurpare, que ad usum et dominium iam redacta extiterant christianum.

O rubigo animarum avaricia, o linea cordium cupiditas, que sic eosdem magistrum et fratres excecasti, ut dei et iudiciorum eius obliti neque sue parcerent anime neque fame. Sicque, cum hiis qui nos oderant voluimus esse pacifici et ea que ad pacem fuerunt loquebamur, inpungnabant nos gratis.

XVII. Attendite igitur quidnam fecerint et si miseracio humane pietatis ipsis tunc inerat aut potuit inherere, cum ipsi deserta omni dei iusticia, omni humanitate derelicta, in terras nostras captato tempore nobis absentibus insiliunt, ipsasque multiplici vastacione desertant, cremant et convertunt in cinerem, neophitos tam senes quam iuvenes ac parvulos utriusque sexus necatis crudeliter in sangvinem ipsorum gladios suos impiissime rubricantes. Ubi eciam illa non deerat in ipsis sevicia et contemptus Jeshu Christi; nam quicumque nominavit se christiano nomine, hunc gladius eorum avidius penetrabat et circa hoc genti baptizande talis timoris ocurrit incussio, quod postmodum ceteri baptizari formidabant, quia noverunt propter fidem ad quam aspirabant, tam crudele martirium pati. Omnes enim qui se christianos non vocabant, salvi vita et corpore, captivi tamen, ad terras ipsorum Pruszie pellebantur. Similiter et quicumque ibidem in terris Litwanie sacerdotes et clerici inveniebantur tunc circa baptismum neophitorum laborantes, turpiter et sine omni misericordia fuerunt perempti et ad escas bestiis et volatilibus expositi et proiecti; quotquot eciam ecclesie ibidem pro plebe neophito fundabantur, per ipsum magistrum et fratres eius ordinis predicti cremabantur et redigebantur in nichilum, quia ipse magister et fratres eius ordinis, invidebat (sic) operibus que faciebamus in Christi nomine pro fide catholica amplianda. Invidus enim quilibet inimicus est pacis contemptor fidei et adversarius unitatis ad dissensiones promptus et ad odia inhumanus.

XVIII. Preterea volentes experiri et probare obedienciam ipsorum fratrum, credentesque pro sedi apostolice deberent obedire prout tenentur, misimus ad sedem apostolicam cui tunc preerat dominus Urbanus papa VI, petentes ipsos cohiberi ne nos impedirent in tam piis et gratis deo operibus; sicque quod predictus

dominus Urbanus papa VI volens calamitatibus nostris et gentis nostre neophite paterne succurrere et fidem catholicam temporibus suis dilatare, misit ad eos suas litteras et nunccios, mandans eis, ut pacem nobiscum tenerent et non impedirent nos in exercicio et augmento fidei christiane. Similiter fecerunt dominus Bonifacius et Innocencius Romani pontifices, qui nuncios et litteras ad eos dirigebant; ipsi autem exhortaciones ipsorum contempnentes, preceptis apostolicis obedire noluerunt, immo quanto plus pro pace habenda clamavimus, tanto nobis et genti nostre crudelius insultabant, terras nostras tam a parte terrarum Pruszie quam a parte Lyvonie bis et alioquin ter in anno, prout ipsis oportunitas suadebat temporum, vastabant et omnes inhumanitates circa occasionem neophitorum acerrimam exercebant, non deferentes, ut premittitur, religioni, sexui aut etati occisorum, ubi eciam ecclesias, ut premittitur, catholicorum quotquot reedificabantur cremabant, scismaticorum ecclesias salvas et integras dimittentes. Et ad huc in omnibus hiis non est quietatus furor eorum, sed ulterius manus eorum extenta contra nos et terras nostras, a quorum vastacione cessare eciam ad exhortacionem, ad mandata dei, fidei catholice ac summorum pontificum nullatenus voluerunt, quod nobis stuporem importat non modicum, quia ipsi fratres dum ad fidem intravimus catholicam odiunt nos et magnis persecucionibus persequuntur et turbantur de ampliacione fidei quod utique apud barbaros, scismaticos et alios sacrilegos horridum et execrabile apparet. Singuli enim sacrilegi de multiplicacione secte eorum gloriorantur, omnes sectiferos suos subsidiis et vite necessariis relevantes. Ipsi autem tenent opposicionem nostram et nostre gentis conversionem odientes et spernentes, cuiusquidem conversionis nostre lucro sperabamus dampna scismatis perditissime, tempore sacre memorie domini Urbani pape VI. exorte, in magna parte recuperata et restaurata extitisse.

XIX. Hiis autem omnibus que contra deum et fidem catholicam patraverant ad dampnorum (sic) eorum non sufficientibus nec terras nostras propter earum latitudinem ad extremam desolacionem deducere non valentibus, quid fecerint, avida mente et aure attentissima quesumus attendatis. Nam illud quod salvator detestabiliter reprobans et prohibens per evangelium, ne scilicet scismata et divisiones in regnis, hoc est in ecclesia dei, fierent, dum adnunciavit, omne regnum in se divisum desolandum fore, minime attendentes, ipsi contra intencionem salvatoris perverso studio incedentes, studuerunt novellas plantaciones ecclesiarum in terris Litwanie nasci incipientes non edificare sed destruere, molientes divisionem, sedicionem omneque malum inter nos et fratres nostros, immo inter omnes nobiles et plebeios terrarum nostrarum indigenas seminare. Procuraverunt eciam arte et ministerio diabolico bellum intestinum in terris nostris pacem dei nolentibus inducere. Promiserunt enim quibusdam fratribus nostris, quod ipsos ad sedem supremi principatus nostri voluerunt extollere et regnum de terris nostris erigere ac eos postmodum coronare; sicque ab antiquibus temporibus circumveniebant fratres nostros, a nobis ipsorum arte et divisos et ad se taliter evocatos; a quibus nullam potestatem habentibus nichilque alicui dare valentibus, privilegia super terris et dominiis aut aliquibus iuribus exigebant, terras nostras per indirectum et iure iniquo venditare et occupare pretendentes, illud dictum, nichil dat qui non habet, minnime advertendo. Et sic per fratres nostros ad se attractos disidium in terris nostris et scismata horribilia seminabant, ita quod pater de filio filius de patre, frater de fratre, vir de uxore et uxor de viro non bene confidebant; prodebatque alter alterum hinc et inde, et ad mortis periculum unus alium exponebat. Ibique fervor

fidei incepit tepescere, ex quo non (!) iudicabant illius patrie gentes se non posse sine eorum acerrimo exterminio fidei opera exercere, et quod terra intestinis gverrarum vexabatur incomodis sic quod in ampliacione fidei catholice [non] potuerunt provenire incrementa.

XX. Et ecce huius ordinis et fratrum qualis ibidem apparuit aut potuit apparere devocio, dum publice intrantes terras Litwanie cum exercitibus, proclamare fecerunt, ut quicumque vellet libertatem haberet stare in errore paganico nec ad fidem catholicam convolare, sicque homines per talem modum ad se saltem maledicos attrahebant, ut per consequens terras et dominia nostra sibi attrahere potuissent; nec dubium quin idem ordo longe sit a salute ex quo suos excessus gravissimos tam temerarie dissimulat et ignorat.

XXI. Istis igitur taliter procuratis cum exercitibus magnis castra nostra circumvallabant et aliqua per tradimenta inimicorum familiarium acquirebant, circa quorum acquisicionem commitebantur strages innumere et sediciones infinite, quas nullus, miseracione humana fulcitus, posset siccis oculis declarare.

XXII. Patratis igitur talibus, tandem ad hoc devenerat res, quod ipse magister cum fratribus suis tantam multitudinem diversorum principum catholicorum, asserens nos paganos adunavit congregando, quantam nunquam ordo ipsius dicitur adunasse, et cum magistro Lyuonie ac exercitibus fratrum nostrorum quas a nobis per circumvenciones suas seperaverunt, circumvallaverunt Wilnam, qui locus est insignior in partibus Litwanie, in quo tria castra sunt situata, quorum unum vocatur Curvum castrum, in quo multa millia armatorum et aliorum nobilium et comunium hominum utriusque sexus tam pro defensione castri quam eciam pro refugio et conservacione fuerunt collecta [1]). In quo castro dominus Casimirus princeps christianissimus, frater noster germanus carissimus, capitaneus ibidem fuerat constitutus. Et ulterius in eo castro tanta, ut premittitur, fuit multitudo armatorum, quod per potenciam ipsum acquiri non fuit possibile, nisi prodicio fraudis intestine in eodem latenter fuisset procurata. Per quam prodicionem, dum inimici ad debellandum castrum predictum irruerent, incendia multa facta sunt in eo, sedicionesque maxime surrexerunt inter existentes in castro; et exinde facta fuit talis commocio, quod nullus scivit quod agere debuit, inimici autem favore et connivencia proditorum castrum intrant, homines improvisos interimunt; ibique tanta strages circa excidium eiusdem castri est commissa, quod multa milia hominum de insigni prosapia tam principum, quam nobilium, quam eciam plebeiorum utriusque sexus fuerunt miserabiliter interempta. Ubi tunc predictus frater noster germanus princeps christianissimus dum de eodem castro ad aliud inferius castrum confugere voluisset per inimicos detentus ad magistrum ordinis fuit ductus; statim miserabiliter et flebiliter truncatus capite in confusionem et pudorem nostrum et nostri sangvinis sempiternum. Quibus ad huc parvum fuit eundem principem fratrem nostrum carissimum tam impie tamque crudeliter interimere, sed in contumeliam creatoris nostri et contra miseracionem humane modestie de corpore mortuo ludibria facere presumebant, caput eiusdem fratris nostri ad phalangam longissimam seu lanceam valde altam impositum per castra exercituum suorum ignominiose deferentes. Et sicut Abel a Cayn sic iste princeps iustissimus ab iniustis, innocens a nocentibus interemptus est et occisus. Et quis est qui audivit talia quod taliter principes tractari deberent; cum eciam horridum esset bestiarum, brutorum aut

[1]) Porównaj Działyński, Lites III. pag. 160. artykuł XX. skargi.

canum cadavera taliter tractari. Ecce apparet ipsorum sanctitas, qualiter grati sunt de conversione nostra et qualiter conversos ad fidem susciperunt principes, et quomodo multa et innumerabilia milia hominum ad baptismum sunt secuta; nec in eo est dubium, quod quemadmodum fecerunt huic fratri nostro carissimo, et nobis, si possent facere eandem facerent et peiora, ut nobis extinctis et sublatis de medio possent per consequens fidem catholicam in partibus Litwanie extinguere disposicione divina optime radicatam nec hoc unquam credere possumus, quod ipsi fratres nobis esse deberent, premissis ponderatis, amici cordiales.

XXIII. O quam amara et semper deflenda huius principis memoria, qui per hos fratres facientes se spirituales tam turpiter et tam inhumaniter esse (!) necatus cum suis in fide sequacibus. Isti enim non tamen de isto principe sed de aliis et notabilibus illustribus et ingenuis viris christianissimis similia patraverunt, quoscunque in conflictu captos habere potuerunt nulli enim parcunt seu pepercerunt, quin omnes diversarum penarum martiriis ignominiose afficiunt, aliquos submergunt, aliquos membratim delacerant et alios penetratis tibiis in arboribus sursum levatis pedibus, capitibus vero deorsum missis suspendentes sagittis transfixos tamquam ericios (sic) iaculis repleverunt; et postea taliter affectos martirio truncabant capitibus et bestiis ad vescendum exponebant. Re vera, non est auditum a seculis, quod inter barbaros et paganos tanta vigeret crudelitas et inhumanitas tam horribilis et austera; quoscumque enim ad fidem propagandam utiliores senciunt et senserunt, hos crudelius persequebantur et persequi non desistunt [1]).

XXIIII. Hiis itaque commissis et patratis castra Wilnensia et alia nullomodo potuerunt acquirere, quamvis longas moras circa acquisicionem ipsorum consumpserunt, reverterunt igitur ad propria, spe qua terras nostras occupare pretendebant omnino privati et frustrati; et quid ulterius fecerint, attendatis. Habebant enim semper de nobis causari, quomodo nos cum scismaticis et incredulis seu infidelibus vellemus christianos opprimere, quod utique nunquam habuit veritatem, prout inferius plenius deducetur. Ipsi enim salutis proprie immemores malum malo accumulantes per fratres nostros, a nobis ipsorum arte et dolo divisos et ad se taliter evocatos, quosdam principes magnos Scismaticos et Tartharos contra nos et terras nostras concitabant, quorum ingenio ipsi fratres nostri cum eisdem scismaticis et infidelibus fuerunt contra nos federati, quiquidem scismatici et infideles ex una et ipsi fratres domus Theutonicorum cum predictis fratribus nostris a nobis arte ipso-

[1]) Odpowiedź ze strony zakonu na ten artykuł brzmi: Item conqueritur pars adversa de detruncacione capitis fratri regis Polonie et eius infixione super palum. Respondetur, quod tunc qum per potenciam ordinis Coruum castrum Wilne fuit victum, non per prodicionem sicut dicit pars adversa, fuit presens in exercitu ordinis dux Wytowdus qui tunc erat de parte ordinis contra regem et eciam felicis recordacionis dux Langkastrie postea in regem Anglie coronatus, magna nobilium de Anglia multitudine comitatus, qui fidele possent referre de hoc testimonium, quod dictus frater regis fuit in illo tumultu qui ordine resistebat sine advertencia quod frater regis esset cum aliis et inter alios interfectus. Sed quod caput suum fuisset palo inpositum ex eo non creditur esse verum, quod apud nos hoc est penitus inauditum; sed presumitur quod pars adversa per hoc palliare voluit, quod Samaythe preceptores ordinis captivantes, eos non simplici nece sed exquisitis martiriis absumpserunt, includentes eos eculeis equis impositos et igne cremantes, taliter eos diis suis sacrificabant. (W niemieckiém tłumaczeniu na boku dodane w tém miejscu: das was Margwardt von Rasschow komptur czur Memel.) Et eciam quod Wytowdus post proximum bellum captivatis tribus fratribus ordinis inter alios satis strenuos et nobiles, eos post captivitatem huiusmodi decapitare fecit, quod tamen hucusque fuit inter christianos contra regulam militarem. [W niem. tłum. ibid. dodane u dołu: als Marqwardt von Soltzbach kompthur zu Brandenburg, her Schonburg voith czu Samelandt und Jurge Marschalk des meisters kumpan].

rum divisis ex alia partibus, nos impugnare debuerunt. Quod et fecerunt ex omnibus patribus seu undique nos turbantes et in destruccionem bonorum et vite nostrorum machinantes, incessanter igitur diversa contra nos conflabant concilia, quibus nos XVIII. annis integris molestabant, terras nostras infra eosdem XVIII. annos quolibet anno bis aut ter vastantes et turbantes inhumaniter, prout superius descriptum, que omnia nos pacienter sustulimus, nec manus contra eos extendimus, deum, cuius fidem assumpsimus, offendere formidantes. O si ipse magister et fratres ipsius ordinis nos gracius et magis pacifice ad fidem venientes recepissent, et cum caritate Christi et miseracione humana pertractassent, multa comoda per nos cum dei auxilio in ampliacione sacratissime fidei catholice et subieccione incredulorum fuissent procurata, et quamvis iuxta omnem legem et iuxta omnium gencium ritus pax semper offerenda est eciam inimicis et maxime in fide Christi in qua nichil precipitandum est, in qua nemo repente sit summus, ipsi tamen mandatum caritatis, que est consumacio summe pacis erga nos prosequi noluerunt, nostram pacienciam omnino refutantes et spernentes, quorum religio munda ac deo grata iudicari non poterit, tante iniquitatis temeritate deformata.

XXV. Nemo ergo miretur, si verborum modesciam vis doloris exasperet, iacturam enim deplorantes publicam, ad hos sermones paulisper ordini magistro et fratribus eius faciendos libuit prorumpere. O insana et impia altitudo, cur te extollis adversus scienciam dei cuius perfecta sunt opera, qui vocat ea que non sunt tamquam ea que sunt, qui infirma eligit ut confundat forcia; quare Christum ita persequeris, qui non pro te solum, sed pro omnibus mortem amaram sustinere dignatus est. Cur sanctificari volentibus per baptismum ad gremium sancte matris ecclesie insultanter denegasti introitum; quare conpunctos corde mortificare tam immisericorditer presumebas, cur proximos per Christum ad fidem invitatos tam depresso intuitu et ingrate suscepisti, quos in caritate non ficta et in visceribus Jeshu Christi amplecti debuisti. Cur novellis in fide quasi modo genitis et in faucibus lac caritatis deifice et doctrinam preceptorum domini ipsos impungnando et presbiteros de terris Litwanie propulsando ab ore abstraxisti. Quare sicientes flumenta fidei catholice ab aquis salutis repulisti, cibatos enim et potatos temporalis mortis amaritudine domino deo victimam acceptam obtulisti, sed te a gracia creatoris et hereditate celesti exclusisti, ipsis momentaneo dolore celestis dulcedinis propinasti pocula, tibi autem iusto dei iudicio dampnacionem accquisivisti gehennalem. O utinam saperes et novissima provideres, quod religio inmaculata cordi tuo taliter inhereat, ut illud quod spiritu inceperis et tua professio attestatur carne, nullatenus respernas et consurgas, nam titulos religionis proscribit et abolet nequicia in moribus et servitus in peccatis. O utinam non hec tibi dicenda essent, utinam que cogimur pro communi omnium christianorum salute proficere tacere possemus; sed nec licet postquam ad evertenda regna nostra immo ad impediendos gressus catholice fidei conatum exponis. Videmus te exurgentem et clamantem fortiter contra nos ac ficta exponentem, ut que vere de te protulimus caligine quadam tue non vere assercionis delucescatur. Sepe enim ut percepimus disseminasti, quod nos ope Tartharorum christianam religionem vellemus offendere aut certe destruere; absit nos unquam ea facere voluisse, immo nos unquam talia meminimus cogitasse semper enim christianum sangvinem effundere et eodem madefieri vitabamus, nisi vehementissime compulsi et tutela nostra inevitabili dumtaxat nos urgente, immo cum ingenti fletu et dolore defensionem, te nos invadente, nobis

fecimus oportunum. Dolemus autem, et non dolere non possumus, cum autem illi a quibus tot sumus iniuriis lacessiti, tot insidiis oppressi, gloriam nostri nominis confundere et contra nos iacula infamie conicere, quibus ipsi in tocius christiane religionis dedecus sunt fedati; sed hoc eveniet, ut cum cogitant suis fallaciis nos opprimere, illis ipsis detectis in laqueum illum incident, in quo nos innodare procurant.

XXVI. Ad rem devenimus: Numquidem hoc certissimum est, quandocumque cum eis in pace fuimus, nos Tartharos invasisse et cum ipsis semper in turbi(di)nibus guerrarum extitisse. Iam enim sedecim annorum tempora sunt decursa, quod habitis certis induciis cum Scismaticis, quibus cum fidei contemplacione bellum gerebamus, et adversus Tartharos conversi illos manu et potencia nostra ac fratrum nostrorum, quamquam et eorundem fratrum domus Theutonicorum de Pruszia aliquali presidio tunc invitaremur, taliter eorum exercitum invasisse et tale cum eis prelium commisisse, quod similis conflictus vix visus extitit vel auditus; verum non sine magna nostrarum gencium, dampna irrecuperabilia recepimus, in quo notabiliores de regno Polonie pauciores tamen numero quam de Litwania ceciderunt, de Litwania enim tot et tante corruerunt, quod quarta pars tocius exercitus Litwanie salva et incolumis vix remansit. In eo autem prelio, ut deo placuit, Tartharorum imperator cum aliquot filiis suis extitit interemptus, cuius mors maxima nobis pro fide catholica protegenda utilia prestitit adiumenta. Nam ex post Tartharis de imperio contendentibus pax nobis concessa extitit pro christiana religione conservanda; qui imperator si non fuisset interfectus in eodem prelio, multas terras christianorum Tartharorum severitas oppressisset. Qualiter ergo de nobis ipsi possent suspicari aut suas fallacias de nobis fulminare; cum autem universo orbi est cognitum, quanta impedimenta et iacturas ab ipsis Tartharis sustulimus et adhuc cum eisdem pacem non habemus. Verum est quod nos in dominiis terrarum nostrarum habemus aliquos subiectos nobis Tartharos, prout ceteri reges et principes christiani habent sibi subiectos infidelium naciones; quorum multi de eisdem Tartharis fidem assumpserunt catholicam et adhuc ceteri per nos inducuntur ut eandem fidem assumant, non quod aliqua christicolis facerent nocumenta. Hii quociens nobis necesse cum exercitibus vadunt nostris et veniunt ad insidias quorumlibet inimicorum nostrorum repellendas; sed enim inanimatis armis uti licet, cur talium non decet suffragiis se iuvare? Idem et fratres ordinis Theutonicorum faciunt dum exercitus contra nos et alios quoscumque principes tenent; ducunt enim secum Scismaticos et alios incredulos quos in Livonia et in Rigensi civitate habent subditos. Et si vellent dicere quod tales pauci essent respectu nostrorum, et hoc verum esse potest; quod si ipsi plures quam nos habere possent, ipsos contra nos fortiter conportarent, nec illud reputarent pro crimine, si quoscunque vel qualescumque possent erga nos concitare, sive sint pagani sive Tartari sive cuiuscumque ritus seu secte populi aut gentes. Nam per medium quorundam fratrum, ut prescriptum est, unum magnum et maximum principem Scismaticorum contra nos commoverant per quedam federa christiane religioni multum nociva et dampnosa; scilicet et Tartharos contra nos concitaverant, eciam non sine magno christiane fidei detrimento, quod utique suis loco et tempore ad lucem clarius deducetur. Comodius enim et multo utilius et immo et salubrius, quod nobis et ceteris principibus christianis subiciuntur Tartari et infideles, quam quod nos ipsis deberemus subici; immo maior est gloria deo celi, dum infideles ad fidem Christi attrahuntur,

quam quod christicole ad fidem traherentur barbarorum. Repetantur quesumus tempora postquam conversi sumus ad fidem catholicam et per eosdem fratres hic in presencia vestra deducatur, si aliquem unquam offendimus aut perturbavimus a maiori usque ad minnimum hominem catholicum, et si per quempiam ad bella fuimus provocati et illa quidem non gladio terminare sed concordia sopire curabamus, ita quod nullus saltem iuste de nobis causari poterit christianus, et quod a primordio regeneracionis nostre aliquem iniustis guerris turbassemus. Nam et gverras inter nos ex una et predictos fratres domus Theutonicorum exortas parte ex altera semper vitavimus et multa, ut prescriptum est, intollerabilia obprobria ab ipsis pacienter sustulimus, nec aliud aliter contra ipsos fecisse dinoscimur, nisi illud, quod ad cautelam nostre vehementissime conpulsos et coactos nos facere oportebat, de quo per infrascripta vestra serenitas clarius informabitur domino annuente.

XXVII. Preterea plerique mirantur, quomodo nos habentes regnum Polonie extunc prout ex nunc passi fuerimus XVIII. annis continuis tot iniurias, dolores, molestias et offensas gravissimas, et ut ambiguitas hec de mentibus dubitancium evellatur vestris paternitatibus declaracionem hanc taliter exponimus, quod regnum nostrum Polonie cum ipsis magistro et fratribus ordinis Theutonicorum de Pruszia predictis stabat in federe perpetuo. Ideo terre Litwanie predicte ad omnia genera dampnorum exposita, subsidium ab ipso regno non habebant, quamvis ipsi magistri et fratres post coronacionem nostram fedus predictum tam solempniter roboratum notabiliter infregerunt, terram Dobrinensem ad coronam regni spectantem a quodam duce Ladislao Opoliensi vasallo regni nostri in obligacionem et pignus recipientes, eandem terram cuius partem ab eodem duce Ladislao vinculo iuramenti nobis astricto abstraxeramus ne ipsam alienaret a corona, quod utique sibi facere nullatenus licuit, obstante sacracione (sic) fidei per vassalos corone nostre prestari solitos et firmissimis convencionibus et publica documenta redactus de manibus nostris et capitaneorum nostrorum contra pacis federa illicite et violenter extorserunt, et quamvis ista satis notabilis fuit iniuria predicti federis perpetui turbativa, ipsam tamen cum ceteris iniuriis et dampnis in terris Litwanie nobis illatis sustulimus, gverras cum ipsis nolentes aliquo modo commovere, immo semper modos quesumus qualiter se pacificare potuissemus cum eisdem.

XXVIII. Tandem electo et promoto domino Cunrado de Iungingen pie memorie ad officium magistri, quem zelatorem pacis cognoscentes, cum ipso ad concordiam devenimus, in qua antiqua federa litteris recentibus inter nos alterutrum fuerunt confirmata, ubi tunc propter bonum pacis terram predictam Dobrinensem a regno Polonie per ipsos abstractam pro certa pecunie redemimus quantitate, prerogativas aliquas eidem magistro et ordini faciendo, ut eo sinceriorem visceribus Jeshu Christi nobiscum tenuissent caritatem. Attamen non fuerunt lapsi tres menses quod eadem concordia in aliquibus articulis per ipsos fuerat violata, quam predictus magister Cunradus de Iungingen reformare voluit si morte preventus non fuisset. Quo mortuo, successit sibi frater eius Ulricus de Iungingen, qui contra nova et antiqua federa nobis et regno nostro guerram movit nos improvisos nec de guerra cogitantes, immo a terris ipsorum magistri et fratrum per LX miliaria magna consistentes [1]) in quodam castro nostro Slotoria in metis ipsorum situato a civitate ipsorum Thorunensi vix per medium miliare distante diffidavit, factaque

[1]) Lites III. 160 artykuł Skargi XXII. distante spacio XIIII. dierum.

diffidacione tam subita immo verius subdola, cum exercitibus suis eandem terram Dobrinensem vastavit, cremavit, castra ecclesiasque incendens, sacramenta dissipans, virgines et maritatas stuprans, nobiles aliquos in accquisitis castris receptos truncans capitibus, interficiens atque necans et alia abhominabilia perpetrans, terram predictam Dobrinensem nuperrime ab ipsis redemptam occupavit, cum aliis terris atque castris et dampna nobis factus infinita, in magna superbia et abusione pompas tales et inhumanitates exercendo, ubi castrum nostrum predictum Slotoria funditus demolitum everterunt, rupturas quasdam eminentes pro turbacione et amaritudine animi inspiciencium de parte nostra renovanda pro quadam ostentacione pompe ipsorum relinquendo. Hiis igitur taliter patratis et decursis, paciencia nobis et regnicolis nostris non suppetit, nam paciencia sepissime periclitatur iniuriis lacessita, ex quo tam profunda et tam gravis nobis et regno nostro occurrerat offensio, que occasionem nostre celeris et brevissime destruccionis induxerat, nec aliud adhiberi poterat remedium, nisi quod ad arma oportuit nos consurgere, considerantes, quod et divine et humane legis statuto et iure et nature iniurias propulsare et contra iniuriatores et offensores insurgere licitum sit, et ob hoc congregatis gentibus armorum et exercitibus nostris eisdem magistro Ulrico et fratribus domus Theutonicorum de Pruszia cum maximis exercitibus per ipsos contra nos congregatis processimus in occursum, et tandem dum exercitus ipsorum et nostri tam prope convenerant quod se videre intuitu oculato ibi nos stetimus cum nostris exercitibus fixi et satis pacientes expectantes aliquam spem concordie, que in talibus casibus frequenter provenit ab hiis qui effusionem sanguinis humani non diligunt sed abhorrent. Ipsi autem impacientes et elati in tumorem superbie et semper avidi madefieri sanguine christiano, quid fecerunt, precamur studiose attendatis. Nobis etènim cum exercitibus nostris sic fixe et pacifice stantibus spemque concordie prestolantes et peticionibus, et ecce per quosdam heraldos et signanter per Ramrich heraldum serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis, magistri ordinisque et marsalci iussionibus, duo gladii nobis sunt presentati, quorum altero quilibet, videlicet nos cum fratre nostro domino duce Witoldo se defenderet; et nobis prelium indictum est per eosdem heroldos sub hiis verbis: „Ecce offerimus vobis duos gladios pro vobis rex unum et pro vobis dux Witolde alterum ex parte magistri et marschalci et fratrum ordinis Theutonicorum, ut eligatis campum in quacumque parte volueritis. Habeatis ergo vobis istos gladios in subsidium ad principium congressionis in prelio vobiscum faciendo; et non tardetis nec tempus negligatis. Cur in silvis latitatis, cur vos absconditis, quare bellum subterfugitis quod utique evitare non potestis?“ Hiis et consimilibus verbis non ad pacem sed ad prelium et effusionem sangvinis nostros animos irritantes; ad hec autem non sine magna mansuetudine ipsis respondimus inquientes: „Auxilium aliquod nunquam ab alio nisi a deo quesivimus, et istud nobis nunc assumimus, in cuius nomine et hos duos gladios recepimus; hoc attendentes, quod nobis non licet campum eligere nisi in qua parte nobis campum dedit, hunc acceptare volumus pro donato et electo.“ Et hiis verbis prolatis et finitis, cum ipsi nos cum maximo impetu invadere cepissent, prelium sine omni intermissione est commissum, ubi predicti magister et fratres cum eorum exercitibus non nostra aut humana sed divina pocius potencia ac iusticia corruerunt, ubi infirmi accincti sunt robore et arcus forcium ope dei fuerat superatus.

XXIX. Hiis et aliis post hoc contingentibus preliis et conflictibus remorsi et refrenati, nobiscum ad concordiam devenerunt Thorunensem a loco sic vocatam. Celebrata autem eadem concordia et ipso die purificacionis beate virginis Marie in Thorn consumata; statim post consumacionem violata fuerunt federa in nonnullis articulis que longum esset explicare, tandem dum post eandem concordiam per nos ad unguem inpletam, postquam civitates et castra, que in nostris manibus erant, ex pacto concordie ipsis per nos fuerunt restituta, et omnes captivi tam principes quam comites quam eciam ceteri nobiles cuiuscumque status fuerunt relaxati, statim concordiam dietenus magis ac magis non destituerunt violare, mercatores, negociatores et alios quoscumque homines cum mulieribus et infantulis nulli deferentes sexui et etati, spoliando, submergendo, iugulando et necando, cadaveraque occisorum bestiis et canibus exponendo.

XXX. Nam non obstante eciam sentencia arbitrali, quam serenissimus princeps dominus Sigismundus Romanorum et Ungarie rex sub certis penis tulerat inter nos et dictos fratres bonum pacis desiderans alterutram stabilire; post eandem eciam sentenciam duci Boguslao Stolpensi XXVIII. [villas] vastantes et in nichilum redigentes XX. ecclesias cremaverunt iidem fratres, cum extensis baneriis vastabant terras nostras et per ignis incendia in cremium convertebant, quousque ad magnarum guerrarum iterum devenimus. Quibusquidem gverris inter nos non modice ferventibus, treuge pacis per reverendissimum in Christo patrem Guillermum, episcopum Lausanensem apostolice sedis legatum, et litteras domini regis Romanorum, biennales seu duorum annorum fuerunt stabilite sub fide christiana observande, quas iterum fratres predicti, prout in principio nostre proposicionis est descriptum, ausu temerario violare et infringere presumpserunt, et ob hoc hiis novis violacionibus cogimur reminisci de antiquis, et ea coram serenitate vestra per medium horum nostrorum ambasiatorum fore iustissima declaremus.

XXXI. Scimus enim bene, quod duces Mazovie sunt fundatores ecclesie Culmensis et patroni et per parochianos suos pessime sunt tractati. Accidit enim ante decem annos vel citra, dum illustris princeps dominus Johannes dux Mazouie senior in propria terra sua castrum novum edificare et erigere incepisset, stans securus cum familia sua et laboratoribus, constructoribus eiusdem castri, ecce ipso in lecto suo quiescentem irruerunt Cruciferi cum armato exercitu super ipsum et ipsum turpiter detinentes eciam nudipedem ad equum posuerunt et ligatis pedibus ad eundem equum cum militibus et clientibus eius ad terras suas pudorose duxerunt et structores castri predicti a construccione ipsius repulerunt, aliquos nobiles ibidem decollantes et alios homines magistros et structores eiusdem fortalicii miserabiliter submergentes.

XXXII. Preterea satis scriptum est de inhumanitate fratrum predictorum, qui humanum sangvinem effundere non abhorrent prout superius luculenter est descriptum cum quibus ante Strosburg alias Brodniczam per medium prefati domini Guill[erm]i episcopi Lausanensis apostolice sedis legati efficere volebamus, quod ex quo gverrarum impungnaciones ab ipsis evitare non possumus, quod saltem ipsi homines captos non mortificarent nec interimerent sed sanos conservarent, quod et nos similiter facere voluerimus, preter istos qui in congressu preliorum occiduntur. Ipsi autem hoc ipsum suscipere noluerunt ad effusionem sangvinis humani fervide aspirantes et inhumanitates horridas circa occisiones huiusmodi exercentes. Acciderat enim quod in parciali conflictu quosdam de nostris vicerunt omnesque

mortificaverunt nulli parcentes, quibus sic mortificatis, salvo honore vestro, cuiuslibet virga virili abscisa et amputata ipsam cuilibet ad os ponebant. Et ista est crudelis abhominacio, de qua providendum esset per sanctitatem vestram, quodque durantibus gverri predictis tales abhominaciones prohiberentur attemptari.

XXXIII. Item nec hoc sub taciturnitate congruit pretermitti de ingratitudine fratrum predictorum. Certum est enim et omni veritate comprobandum quo reges et principes terrarum Polonie antecessores nostri pro christiana fide cum Prutenis olim paganis et nunc in fide non instructis vicinis ipsorum incessanter dimicabant, quorum seviciam volentes celerius comprimere de predictis fratribus tamquam catholicis firmam habentes fiduciam, ipsos in subsidium ipsorum vocaverunt et eis certas terrarum contulerunt ad hunc effectum, quod eos contra paganos adiuvarent, hiis pactis non obmissis, quod quascumque terras sub eisdem paganis acquirerent certa sorte seu particione, ipsas cum eisdem principibus debite dividere debuerant. Dum autem predictorum principum terras ipsis datas possiderunt et postmodum cum subsidio eorundem principum terras acquisiverunt Prutenorum, statimque obliti beneficiorum ab eisdem principibus acceptorum in eosdem principes irruerunt et signanter in Wladislaum dictum Loktek tunc regem Polonie, cum quo non sine suffragio Prutenorum predictorum magnum prelium habuerunt LXXXX. annorum temporibus vel citra iam decursis; In quo tunc succumbentes cum maxima strage et effusione sangvinis christiani, postmodum recollectis viribus in terras regni et eorundem principum irruerunt et territoria ipsorum videlicet Cuiavie, Gnewcouie, Syradie, Lancicie et Maioris Polonie, vastaverunt cremaverunt et in nichilum redigerunt, non parcentes ecclesiis, cenobiis, monasteriis atque claustris, ubi tunc per eosdem fratres una cum Prutenis ipsorum pluries quam CCC. ecclesie fuerunt concremate et terre eciam alique cum terra Pomeranie per ipsos occupate. Quequidem terre postea adiudicate fuerunt regi et regno per iudices sedis apostolice delegatos, prout in processibus eorundem delegatorum plenius est descriptum, de quo eciam loco et tempore suis plenius apparebit. Deberet tamen sciri unde venit hoc ipsum, cum catholicis principibus gverras deberent exercere et christicolas tam miserabiliter conculcare. Speramus tamen quod illa ipsorum antiqua facinora novum ruborem ipsis facient, ex quo non querunt ampliacionem fidei sed occupacionem terrarum diversarum, de quo circa reformacionem universorum statuum et ordinum vestra sanctitas, auxiliante domino, debebit providere.

XXXIV. Item scire dignetur sanctitas vestra, quod non est primum hoc ipsis fratribus gverras cum christianis exercere. Constat enim toto orbi, quod non tantum cum Litwanis et neophitis gverras faciunt, sed et cum aliis antiquis christianis prout bene constat de serenissimo rege Dacie et ducibus Saxonie et Stolpensi ipsorum vicinis et aliis cum quibus eciam ascendente superbia ipsorum semper conflictus non sine magna effusione sangvinis habuerunt.

XXXV. Item ex quo sunt et vellent esse vel dicunt se personas ecclesiasticas, quare contra ecclesiam tamen deseviunt, et eam plus aggravant quam aliquis de secularibus tyrannis. Imponunt enim talia servicia et inconsuetas angarias contra libertates ecclesie, ita quod homines ecclesiarum et prelatorum sub timore ipsorum consistentes sunt maxime gravati et omnino destructi; quia ipsos compellunt ad resas et expediciones et labores castrorum et fortaliciorum et allodiorum suorum,

quod prelati nichil vel modicum habent de proventis seu obvencionibus suorum bonorum, ex quo ipsi ad se homines ecclesiasticos taliter attraxerunt ad eorum obedienciam a dominis et prelatis eorum submoverunt.

XXXVI. Item omnia destructa sunt bona et proventus ecclesie per ipsos ex eo, quod pessimam monetam cudunt contra deum et omnem iusticiam, ita quod ne dicatur ut quarta pars depereat proventum ecclesiasticorum, sed vix media pars provenit prelatis de obvencionibus et proventibus ipsorum, ex quo ipsi deterioraverunt et exilem fecerunt monetam ipsorum predictam, que in medietate vel ultra medietatem in liga et pondere est collapsa.

XXXVII. Item quamvis ecclesia Wladislauiensis consistens in regno nostro et habens certa bona in centro terre Pomeranie nunc dicioni eorum subiacens, tamen abhominabiliter et contra omnem dei iusticiam in bonis et proventibus ac edificiis suis inhumaniter destruxerunt; habentesque odio personam eidem ecclesie presidentem hoc est episcopum Wladislauiensem, in cuius persona et bonis patrimonialibus ipsum merito punire debuerunt, et ecce quid fecerint, deum qui non est culpabilis et ecclesiam eius tirannice dampnificaverunt, fortalicia et domus eiusdem ecclesie Wladislaviensis ad predictum episcopum Wladislaviensem spectantes et signanter in monte ante Gdanczk fortalicia ac domus lapideas subsectas celtis funditus destruxerunt, alia autem in Subkow in cremium converterunt et in nichilum redigerunt, credentes se de persona eiusdem episcopi vindicasse ulcionem in sangvine Jeshu Christi ausu temerario facere presumpserunt, quod tamen nulli laico crudeli fas fuisset fecisse et patrasse. Et ecce defensores ecclesie et ecce viri ecclesie memoriam bonorum ecclesie ad laudem et gloriam deo deputatam de memoria hominum deponentes et delentes, que tamen edificia multis milibus florenorum non potuerunt edificari et fundari. Similiter aliis ecclesiis Gnesnensis et Plocensis (sic) et aliis fecerunt, quod tempore suo deo dante melius ad lucem deducetur.

XXXVIII. Vellemus igitur quod fratres predicti domus Theutonicorum, qui famam nostram semper suis detraccionibus delacerant, iuxta professionem et constitucionem sui ordinis loca tam delicata et vitam ipsorum sordidancia relinquerent et finitima adirent et inhabitarent in metis Tartharorum et Turcorum, insultus eorundem nobiscum viriliter deponendo. Non enim convenit ipsorum ordini tot dominia terrarum conquirere, nec credimus ipsis fore hoc permissum, quod possent non sine gravississimo scandalo terras quorumcunque principum per obligaciones et impignoraciones, que utique usuram sapiunt, sibi et ordini suo infeodare et incorporare, prout et nobis fecerunt de terra nostra Dobrinensi de qua supra est descriptum; de quorum eciam vita et moribus sanctitas vestra merito deberet informari et efficere quod status ipsorum modo debito reformetur.

XXXIX. Non dubitamus enim quod ipsi fratres sunt gens deo dedicata et Christi vestem deferentes. Sed cur nos nunc modo factis nunc verbis opprimunt ignoramus. Multos enim principes harum et aliarum parcium minus iuste et fallaciter erga nos et nostros subditos concitant, asserentes, quod nos cum gente nostra non servaremus fidem catholicam sed pocius paganicam. Et utinam sanctitati vestre placeret, quod de ista infamia velletis experiri et aliquem dirigere, de quo plenam confidenciam haberetis, prout summi pontifices pleris vicibus suos nuncios solempnes ad terras nostras miserunt et de fide nostra plenissime fuerunt informati et quod eciam is ex parte vestra veniens ad patriam nostram videret et conspice-

ret fructus fidei nostre ad quod nos devote et voluntarie terga nostra submittimus ut si aliquid esset in nostra et nostre gentis consciencia, quantum ad fidei observanciam inperfectum, quod illud suppleret vestre cauta perfeccio, totumque quod in eadem nostra patria sacram fidem deberet deformare vestra paternali ac sanctissima providencia valeat et possit reformari.

XL. Quam ob rem vestram sanctitatem humiliter supplicamus quatenus intuitu dei et catholice fidei dignemini in predictis providere et ad reformacionem eiusdem ordinis iuxta precepta divina pariter et humana intendere ad hoc, ut ad fidei catholice ampliacionem intendere melius valeamus exemplum, quod aliis christifidelibus constituatur et pacis prebeatur occasio. Ceterum nos et subditos nostros habere dignetur sanctitas vestra graciose recomissos nobisque in fide novellis opem et favorem vestrum ministrare dignemini, quibus mediantibus tam in Grecorum reduccionem quam in aliorum fidelium subieccionem feliciter fidem catholicam ampliare valeamus.

Kopia na jedenastu kartkach folio od 81—91 paginy foliantu Handlung.

Pismo jednej ręki od początku do końca, znak wodny papieru: smoka z ogonem w czwororozdzielonym; pismo z początku XV. stólecia, zdaje się współczesny odpis. Jest to zupełnie inna redakcya aniżeli ta, którą znajdujemy [u Działyńskiego] w Lites ac res gestae inter Polonos ordinemque Crucif. Tom. III. p. 151—162.

b.) Skarga Zmudzinów.

Proposicio Samaytarum.

Serenissime princeps et rex regum, sacratissime (sic) reverendissimique in Christo patres domini metuendissimi! Quia lux illa que illuminat omnem mundum cecitatis nostre tenebras tunc illustrare inceperat dum auctori lucis placuit gentem Littwanicam ad agnicionem vere lucis hoc est fidei catholice invitare, multi siquidem de fratribus nostris cum eadem gente Lithwanica cuius nos caro et ossa existimus, sacro fonte baptismatis sunt renati, qui conversacionem habentes inter christianos ibidem in Lithwania quantum sapere poterant et quantum ipsis per predicatores fuerat declaratum, nobis indicabant nos docentes, quod salus, a summo rerum dependens opifice, nulli penitus provenire debet et poterit nisi viris catholicis Cristi fidem devote colentibus. Qui eciam amplius nos docuerunt, quod non esset alter in toto orbe populus peculiarior deo summo preter populum christianum, et qui ampliori et uberiori potiretur libertate. Ubi eciam predicti fratres nostri nobis pro re certa retulere, quod plenitudo iusticie ex ore altissimi progrediens inter christianos plus amaretur quam inter ceteras omnium gencium naciones, caritasque dei et amor proximi tanta virtute tantoque preconio inter christicolas claresceret, quod quasi quodam singulari debito unus alteri colligatus, nulli deberet hoc facere, quod sibi ipsi displiceret nec hoc deberet velle alteri quod sibi nollet fieri, ut ex hoc verus [quisque] possit iudicari christianus.

Hiis igitur taliter attentis et bene ponderatis multi de nostris ad assumendam fidem catholicam allecti sacro fonte baptismatis sunt renati, et iam fere omnes facti fuissent catholici, si id, quod inferius cum omni humilitate et devocione vestre sanctitati exponetur, occasionem contradiccionis et obstaculi non dedisset. Fuerunt enim hii, qui se de posessione et regimine terre nostre ingesserant, quos sperabamus a faucibus draconis et principis tenebrarum diaboli patriam nostram redempturos et gentem predicte patrie nostre ad Christi graciam per baptismum

conversuros; quibus utique menti non fuit domum dei augere nec fidem catholicam ampliare, sed pocius et avidius ad alienas possessiones recurrere; eidem quibus plus placuit horrea quam celum adimplere, sub quorum perverso regimine et stolido, eramus tamquam oves errantes, dum non erat qui nos salvos faceret et qui manum apponeret nosque gremio fidei catholice aggregaret, quia tempus non aderat. Nunc autem venit plenitudo temporis in quo per sanctissimam congregacionem vestram mundo fluctuanti maxime opportunam, quam deus omnipotens per istius sacratissimi Romanorum regis medium dignatus est convocare, omnes errores in mundo pullulantes debent extirpari. Nam et nunc spiritus sancti gracia ministrante in unum accersiti, universalem representantes ecclesiam, et sic ad vos pertinet abolere discordias, fidem christianam propagare, hereses et scismata evellere. Vos enim post deum primam meruistis obtinere petestatem, deponere potentes de sede et exaltare humiles. Ecce constituit vos dominus super gentes et regna, eu modo conversi sumus et convertamur ad istum cetum vestrum sanctissimum advocatum, pastorem et episcopum animarum nostrarum, per vos, quibus cura de omnibus, gremio sancte matris ecclesie associari devotissime cupientes.

Suscipite igitur quesumus volentes converti ad fidem catholicam, honorem deo summo in propagacionem eiusdem fidei faciendo, quam libere prestante eius clemencia assumere satagimus non coacti, in qua eciam existentes digna animi animadversione ac devota mente vestris instruccionibus saluberrimis preceptis dominicis et Jeshu Christi clementissimis disciplinis presto sumus subicere terga nostra, et qui hactenus per viam mortis ambulantes errabamus hos nunc ad viam vite benignius ingredi permititte. Huius enim firme et indubie spei de vestra sanctitate piissima gerimus fiducia, quod nos non obicietis dedignanter sicut alias obiciamur indirecte, sed ad amplexus vestros caritative susceptos sub umbra proteccionis alarum vestrarum misericorditer et paterne colligetis omnibusque prerogativis et favoribus tractabitis quibus ceteros christicolas recto corde gradientes in visceribus Jeshu Christi amare et tractare consvevistis; ut autem protractat (!) eidem vestre sanctitati per hec scripta volumus veridice declarare vestre piisime claritati (!) humiliter supplicantes, quatenus nobis humilibus et devotis vestris ad fidem catholicam converti volentibus dei contemplacionis intuitu audienciam prebere dignemini benivolam atque gratam.

Nam licet a primordiis nostre originis fuimus prout sumus ingenui et liberi, bona nostra ex successione paterna iure hereditario et modis licitis cum plena et perfecta libertate possiderimus pacifice et quiete, nec cuipiam ad aliquam ligati fuimus servitutem, nichilominus tamen fratres ordinis Theutonicorum de Prussia nostre ingenuitatis et plene libertatis minime ignari, omni libertate, substancia et pacifico statu nos privare magno studio quesiverunt hostiliter et crudelissime nos vexando, non attenta devocione nostra, qua dudum gremio fidei catholice summo opere et cum magno fervore desideravimus aggregari, non querentes lucrifacere animas nostras deo vero, sed hereditates et bona et terras nostras usurpare et occupare mollientes, prout ipsarum alias magnam partem indebite occuparunt, profecto, dum predicti fratres quos a deo missos sperabamus, ad primevam gubernacionem terre nostre concurrerent et se de ea iniecissent, mox nostri rudi et simplici racione in fide Christi penitus inperita comperimus eosdem non alia nisi mundana sapere de celestibus autem nichil penitus cogitare, ex eo, quod ipsi tamquam ad dandam nobis viam et scienciam salutis deputati, ea que sua sunt et

non dei circa nos ad occupacionem terre nostre attemptare et querere satagebant, non mansuetudinem, non benivolenciam neque dei iusticiam sed multa nephanda et precipue malorum omnium radicem, cupiditatem videlicet imitantes, que utique est transgressionis mater, magistra nocendi, auriga malicie, sedicionis origo et omnium fovea scandalorum. Ubi enim iusticie plenitudinem circa nos invenire sperabamus, experiri et probare volentes qualiter nos in fide catholica vellent inbuere, ibi ipsos comperimus humane miseracionis pietate omnimode destitutos, exemplo namque ipsorum vite turpis animos aliquorum de nostris in erroribus diuturnis taliter confortaverunt, quod multi contaminati ipsorum moribus pocius in eisdem erroribus mori eligerent quam fidem assumere catholicam ipsorum pravitatibus deformatam.

Hoc siquidem inicium operum que de ipsorum iusticia procedebant in nobis exercere presumpserunt quod inter gentiles et ethnicos abhominabile et omni dignum reprobacione reputatur, eo quod nos omnibus bonis nostris terris videlicet et ceteris ad usum vite spectantibus spoliabant ad modicam mensuram agros nostros nobis relinquentes, singulis libertatibus nos privabant et privare voluerunt. Sicque sub gubernacione immo sub oppressione ipsorum verius mendicare, furari, predari et homicidia nos oportuisset exercere vitam miserabilem cum consortibus et liberulis (!) nostris nutriendo. Et miramur cur predicti fratres ianuam christianitatis appelare se audebant, qui pocius repagugnaculum et clausura vetans hiis qui recto sunt corde ad agnicionem fidei salutarem introitum nominare merebantur et merentur. Nunquam privandi sunt ad sinum fidei confluentes et ingredi cupientes, cum non sit verisimile quod servientes peccatis possent esse liberi, aut comodo (sic) liberi sunt qui privantur hereditatibus et bonis de quibus deberent vivere et suo iugiter creatori famulatus exhibere. Quilibet enim nudatus bonis egestateque coactus, servus peccati efficitur et signanter neophyta in perfeccione paciencie non firmatus, qui non habens unde viveret aliena rapit, homicidia perficit et alia mala sequencia cogitur perpetrare, et tali tucius esset in errore gentilitatis persistere quam sub colore religionis catholice hec prescripta et alias malignitates deo odibiles exercere; nec sine scrupulo et mala nota eciam apud gentiles stare posunt, qui notunt retinere propria prout est de predictis fratribus et rapere aliena aut ea concupiscere que non possunt obtinere, immo non est possibile quod aliquis quo inquinatus et inmundus possit alium mundum facere, ex quo necesse est, quod inmunda sit manus que sordes diluit alienas.

Consideramus equidem et exponimus ad oculum quomodo ipsi fratres Prutenos quos iam diu subiecerunt sue servituti non bene in fide docuerunt; qui occupatis terris, bonis et hereditatibus ipsorum, ipsos in servitutem miserabilem redigerunt eosque cum liberis ipsorum ad servilia opera quotquot excogitari poterint et labores continuos posuerunt. O qualiter instruunt infirmos in fide quomodo domesticos fidei recreant aut qua pietate tractant conversos quorum pauci in preceptis dei et articulis fidei christiane per eosdem fratres sunt imbuti. Ex hoc quilibet pro nunc poterit experiri, quod predicti Pruteni quamvis baptizati tamen in fide catholica penitus inperiti quorum eciam severitas quam ante assumpcionem baptismi habuerant non est in aliquo diminuta; quia dum ipsi fratres vadunt exercitualiter adversus terras alienas, ipsos Prutenos fratrum doctrina, scelerum auctores effectos, premittunt ad effundendum humanum sanguinem nulli sexui deferentes vel etati ad occidendas (!) cremandas et alia mala facienda taliter instructos,

quod inter omnes crudeles barbaros preter ipsos non possunt reperiri in severitate cerciores. Et si ipsis fratribus per modum correccionis vel argumenti aliqualiter dicitur ne talia permitterent, respondent, quod non possunt ipsos sedare qui semper fuerant crudeles pagani, et sic sub conniventibus oculis permittunt ipsos mala facere, et quanto plures per ipsos malignitates patrantur, tanto magis isti fratres de isto gloriorantur. Et ista sunt, que nos usque modo retraxerunt a baptismo circa quo hec nostra versata est opinio, quod melius est viam salutis non cognoscere quam cognitam perverse tenere aut inique desedere; quam si in talibus casibus assumpsissemus, forte cum eisdem Prutenis eundem incidissemus laborintum (sic) qui satis male ut premissum est in fide catholica sunt instructi, et licet in eadem fide inperiti existimus, sentimus tamen quod dei providencia, que in sui disposicione non fallitur, illis fratribus noluit parare hunc honorem nec voluit, ut per tales vocaremur ad baptismum, qui in operibus fidei exhorbitant(!) et omni miseracione humanitatis non utuntur. Gravamina autem que contra morem pietatis humane nobis faciebant cum iniuriis non paucis vobis nunc sub tenore huius epistole sub anno videlicet domini M°CCCC°VII° ad universos principes catholicos tam spirituales quam seculares per nos misse decrevimus declaranda quam quesumus libeat vestre sanctitati pia et benivola aure exaudire cuius quidem epistoel sub infrascriptorum verborum serie continencia sequuntur et esse tales:

Universis mundi principibus et populis christianis. Audite clarissimi principes tam spirituales quam seculares singulique magnifici et validi ac nobiles providique viri, fidei catholice professores, et in mansuetudine animi suscipite relaciones turbatorum et clamores oppressorum, qui dudum sacrosancte fidei catholice associari satagebant nec ad ipsam desinunt aspirarę non tamen, per gubernatores et quondam occupatores terre nostre ad baptizmi graciam concitati, admissi. Ipsi enim olim gubernatores nostri fratres ordinis Theutonici de Prussia post accepcionem possessionis terre nostre, querentes dumtaxat que sua sunt et non dei, ceperunt nos opprimere, primo paulatim, postea gravius, labores ad usus nostros fieri consuetos subtrahere et nostrarum possessiones hereditatum quas a patribus nostris, avis, proavis habuimus pro ipsorum usibus usurpare et proventus nostros minuere, mellificia nostra tota ceterasque utilitates victus nostri a nobis contra deum et iusticiam auferentes, demum autem ad opera servilia colla nostra natura donante libera successive ceperunt adiungere et tandem multi generis oneribus inportabilibus nos gravare servis, proprietariis, rusticis et tributariis nostris omni sine iusticia nos privantes, deinde vero omnibus nostris libertatibus venacionum, piscaturarum et aliis huiusmodi usibus nos spoliantes ad terras denique vicinas, causa exercendarum negociacionum ceterarumque domesticarum necessitatum nostrarum nobis transitum prohibebant; similiter et vicinos nostros nos visitare cum mercibus et aliis utensilibus coroporalibus huiusmodi admittere noluerunt aliaque multa nobis imponentes onera, que scriptis et relatibus non bene poterint explicari. Sed hoc videbatur nobis omnibus fore gravius oneribus, quod singulis annis liberos nostros in obstagium a nobis obsides requirebant, quos cum eis dare recusaremus ob hanc causam quod alios prius adhuc liberos nostros in obstagio habuerunt, ipsi tandem in nobis pacienciam non habentes contra miseracionem pietatis humane, consortes nostras tum pluries a nobis exigebant ab ipsis uxoribus nostris nos separare satagentes, fere ducentorum liberorum nostrorum quos habuerunt in obstagio numero non contenti. Audite quesumus, ulterius audite qui iusticiam

diligitis enormem oppressionem nostram que nos nostros[que] plurimum sauciavit, supra qua flendum pocius esset quam loquendum, quomodo predicti rectores nostri quam pluribus nobilibus nostris et potencioribus terre nostre, quos natura ab origine in artibus bellicis et strenuis prout experiencia testatur conspicuos constituit et viriles, incepto servitutis iugo mancipatis, et re vera tribus viris nobilibus, qui se ne filios suos obstagio aliqualiter exponerent abscondebant, cum duabus captis mulieribus et igne combustis, nonnullisque viris huiusmodi cum uxoribus eorum ligatis et in Prussiam deductis, heu sorores filiasque nostras iuventulas ipsi Cruciferi, reverencia crucis postposita, vi captas quod dolenter referimus stupraverunt, quod publice notorium est et poterit comprobari. Nam vir quidam de pocioribus baronibus terre nostre Kircutis nomine habens filiam elegantissimam, per eosdem fratres violenter privatus dicta filia sua, cuius filius frater eiusdem virginis tantas oppressiones peramplius sustinere non volens, quendam ex fratribus predictis circa sororem suam in ea stupri vim exercentem transfixum gladio notabiliter interemit. Item quendam baronem multum notabilem nomine Wyssigynum cum consorte et liberis vinctum ad terras Prussie deduxerunt et ibi cum eisdem uxore et liberis in servitute existentem perimerunt. Similiter alium notabilem virum nobilem Swolkeen nuncupatum detinuerunt domumque ipsius cremaverunt una cum villis suis incolis earundem villarum sine omni misericordia interemptis, qui tamen Swolkenus dum ad Prussiam per ipsos ducebatur de manibus eorum aufugit et auxilio dei fuerat liberatus. Item quendam non minus hiis predictis nobilem, dictum Sungalo, similiter captum ducentes in Prussiam occiderunt. Item quosdam alios tres notabiles multum notabiliores, similiter detentos ab(s)que omni culpa capitibus truncaverunt consortibus eorum cum liberis ipsorum in servitutem miserabiliter deportatis et deductis.

O quot tot lamenta oppressorum insurrexerurt continuo in ipsa nostra provincia que a seculis audita non erant, unde alia opinionis nostre non fuit expectacio et expectacionis opinio ex intersignis preasumptis nisi mortem crudelissimam ab ipsis nostris rectoribus sperabamus et ipsorum enses nostro cruore debere miserabiliter rubricari. Ipsi namque oppressores, ne dicamus amplius gubernatores nostri, mala malis adicientes coegerunt nos per similes opera viarum, asperitates et silvas immeabiles per quas nullus aut difficilis potuit haberi transitus in plana convertere et vias rectas facere, per quas eo licencius nos potuissent interimere et necare. Hec enim in animo revolventes, cum vidissemus eosdem fratres in exterminium nostrum anhelare, inter cetera eciam cogitare cepimus de protraccione baptismi cur et quare nos vocare ad baptismum protraxerunt, et quare eciam nullam ecclesiam in provincia nostra erexerunt immo nec aliquem presbiterum in tota terra quamvis satis ampla constituerunt, presumere cepimus, quod mortem et destruccionem nostram machinati fuerant; ex quo dimissis dei operibus ad opera seculi direxerunt totaliter mentes suas, nec occurit aliquis quem ipsi baptizassent de nostris interim quam terram nostram gubernarunt preter hos quos incliti principes domi Wladislaus [rex Polonie et Witoldus] dux Lithwanie baptizarunt. Taliter ergo predicti fratres sub nomine defensoris offendere nos querebant et sub medici specie includere nitebantur animam egrotantis. Consideret ergo vestra claritas crudelitatem et inhumanitatem istam que nobis magnum metum mortis prebuit et ab eorundem obediencia nos abduxit; quapropter hoc sentire dignetur vestra fraternitas, quod vita nostra ad altissimi gloriam reducentes ad baptismi

graciam Christo duce totis viribus aspiramus, vestram humiliter deprecantes claritatem, quatenus, si ipsi Cruciferi aliter vel alia de nobis fulminare voluerint, illis fidem credulam subtrahere velitis, quinimmo nos in oracionibus nostris habentes recommissos, ut deus omnipotens spiritu caritatis corda nostra inflammet ad baptismique graciam feliciter et cicius nos perducat. Sed quia ad hanc exhorbitacionem istius epistole non fuit aliquis, qui manum apponeret nosque gremio fidei catholice ut prefertur sociaret, ad vestram igitur sanctitatem recurrentes eandem devotissime deprecamur, quatenus attendatur zelus auctoritatis vestre adversus tante crudelitatis malum; dissipate et evellite plantaciones iniquas, edificate et planate in ecclesia dei tales quos humilitas, quos innocencia, quos vita probacione recomendet, qui subiectos doceant, pauperes non gravent, quorum conversacio sit iusticia, quorum auctoritas sit non in habitu nec in vestibus, sed in erudicione et defensione fidei, quorum vita sit publice commendabilis et memoria in benedicione sempiterna. Sentire eciam dignemini quod humanitatem habemus non autem sumus bruta que donantur, venduntur, emuntur, sed sumus creatura dei ad imaginem ipsius facta, in libertatem filiorum dei, qua utique libertate renovati et regenerati per fidem Christi uti, frui volumus et gaudere, prout ipsa ceteri utuntur christiani hoc per expressum et specialiter adiungentes, quod istos fratres super nos dominari nolumus nec ipsis subici, qui subiectum sibi populum non gubernare sed opprimere consveverunt; et quia veri christiani optamus effici, volumus primo deo postea cui nobis placuerit fideliter familiari et devote.

Quam ob rem eidem sanctitati vestre humiliter supplicamus, ut hanc nostram pie devocionis intencionem adimplere et exerceri valeamus et sacrosanctum baptisma in vinculo fidei et caritatis devote suscipere, vestrarum peticionum hortamenta serenissimis et christianissimis principibus dominis Wladislao regi Polonie et Allexandro alias Witoldo duci Lithwanie vestra sanctitas dignetur porrigere et eos in visceribus Jeshu Christi reuqirere, ut adiunctis sibi reverendis in Christo patribus dominis Johanne videlicet archiepiscopo Leopoliensi et Petro episcopo Wilnensi in cultu Christi devotissimis et probatis ad nostram descendent provinciam nobisque baptizmi graciam prebeant, per quam beatissimo cetui christicolarum possemus dulciter aggregari. Sed quia sine adiutorio predictorum serenissimorum principum dominorum Wladislai regis Polonie et Allexandri alias Witoldi ducis Lithwanie hec sancta opera non bene possunt perfici, ideo vestra sanctitas dignetur ipsos singulariter adhortari, ut loca ibidem in nostra provincia deputent, in quibus predicti domini Johannes archiepiscopus Leopoliensis et Petrus Wylnensis episcopus ecclesias primo cathedralem demum alias erigant et fundent quotquot fuerint oportune, et ubi nostra insufficiencia in tam sactis factis aliquid ad consumacionem non posset comportare, per innate benignitatis ministerium ipsorum munificenter supplere et perficere ad honorem sanctitatis vestre et laudem dei omnipotentis dignaretur. Ipsi enim sunt membra Jeshu Christi et spiritus sancti organa, per quorum medium virtus altissimi magnalia operari dignatus est, per quem (!) christiana fides amplissima suscepit incrementa. Porro pro conclusione facienda, vestre sanctitati firmam nostre indubie spei fiduciam devotissime declaramus quod quanto cito sanctissimo cetui christianorum per sacrum baptizma fuerimus aggregati principem tenebrarum cum ministris eius qui nos in assumpcione sancte fidei impediebant et impedire presumebant habebimus contemptui, et dum deum habebimus propicium et Jeshum Christum protectorem, nullius hostilitatis arma time-

bimus, immo omnes adversitates omnium nos preter insticiam impungnare volencium non dubitamus eosdem deo creatore nostro suffragante conculcandos.

Z foliantu zatytułowanego: Handlung wider Pol. Sam. Litt. und Wittolden str. 116 — 118/2. Pismo (tj. ręka pisarza) o ile mi się zdaje nie pochodzi z kancelaryi zakonu. Porównaj Działyński: Lites III. 184 — 190, którego kopia różni się w wielu miejscach i całych ustępach od naszej, a pomimo to jest ta sama.

c.) Wyjątki z obrony krzyżackiej.

Sequitur tercium, videlicet respondere ad ea, in quibus dominus rex Polonie ordinem accusat. Et quia non oportet veritatem fictis obumbrare coloribus, cum per se ipsam clara sit, nullius fucati ornatus indigeat additamento. Vellet ordo pocius in hac materia tacere, sed ne ea in quibus delatus est apud eos qui facti existeciam ignorant, falsa pro veris recipiantur, compellitur loqui tam invitus quam eciam omnino coactus propter necessitatem responsionis fiende ad obiectus partis adverse cum protestacione, tum quod propter hunc casum necessitatis ordo eis ultra inviti et ab eorum transaccionibus recedere non intendit.

Primo dicit pars adversa se nullomodo processisse ad narracionem que nuper proposita fuit in presencia paternitatum vestrarum, si sibi treuge servate fuissent per ordinem, quas violatas dicit ex eo, quod ordo intromisit se de villis Orlow, Morzinaw etc.

Respondetur, quod ille ville spectant ad ordinem a tempore prime vocacionis ordinis ad illas partes per ducem Mazowie, quas eciam ab illo tempore pacifice sine aliqua interrupcione possidit, unde per continuacionem possessionis earundem villarum nulla [se] potest violacione treugarum pretendere pars adversa, nisi ex pactis singularibus de quibus nihil nobis constat. Unde si qua talia habeant, producant et respondebitur eis.

Conquiritur quod commendator castri Nessaw conduxit LX incendiarios contra regnum etc.

Repondetur, quod si qui incendiarii in regno Polonie reperti sunt, illi per Polonos sunt subornati, ut premittitur, ut captata occasione gverras excusabiliter possunt resumere, ad quas magna pars eorum summo desiderio aspirat, quomodo quidem (!) maxime ex eo presumitur, quod non opulente ville aut domus preciose cremate sunt sed case pastorum et forsan nulle. Sed totum putatur ficticium attento quidem nulla fama veridica hoc dicat, nec paret aliquis incendiarius per eos inductus [1]) quod sit Commendator ille constanter hec negat paratus debite se purgare, nec verum est quod ob hanc causam pretensam violacionem treugarum prorumpat in querelas huiusmodi, cum prius sepe ante has treugas contra pacta publica apud dominum regem Romanorum et alios reges huiusmodi antiquissimas materias innovando replicavit, prout superius dictum est sic occasionem querit, quia recedere vult ab amico causam, quod nocendi invenit, ut locum sibi venditet notissima fabula Isopi de lupo et agno, vel ut per talia oculos dominacionum vestrarum velam possint supponere ne videre valeant quanta his diebus facta et illata sunt opprobria per ipsos populo Christiano.

Tercio protestatur rex Polonie semper cogitans pacis et non affliccionis; cogitasse hec quantum verafuit ex supradictis patet et ex infradicendis clarius apparebit.

Quarto protestatur de non irritando ordinem nec per proposicionem suam quempiam confundendo; hec protestacio quantum facto est consona bene intelligunt prudentissime dominaciones vestre.

Quinto conquiritur et hoc multum anxiose invehitque plurimum de invidia herediarioque odio contra tunc magistrum generalem eo, quod per eum (sic) rogatus de sacri baptismatis fonte levare recusavit etc. ipsum propter recusacionem huiusmodi a consorcio angelorum, habencium gaudium super peccatore penitenciam agenti, mutatus ad cenam indignis se excusacionibus excusantibus comparando.

Respondetur pro parte ordinis, quod huiusmodi denegacio ob hanc causam facta fuit, nam eo tempore felicis memorie quedam domina Hedwigis vera heres ac regina regni Polonie per quendam Lodowicum regem Ungarie et Polonie patrem eius et matrimonialiter, ut fama fuit in diversis mundi partibus, coniuncta fuit bone memorie Wilhelmo duci Austrie, quem barones regni ob hanc causam, ut ferebatur, quia lingwa erat theutonicus, de regno et palacio regine eiecerunt, accersito de partibus Litwanie rege moderno adhuc paganismo constituto, cui eandem dominam reginam in matrimonium copulaverunt, an spontanea voluntate regine vel ne, deus novit. Fama fuit quod ea renitente, et sic quia cum iactura catholici principis qui eciam quousque dicta domina regina vixerat aliam uxorem ducere noluit, ipsius regis fuit introitus, ita ut eius ingressus ad fidem, fieret alterius egressus a regno, magister timens offendere primo loco deum, deinde inclitum domum Austrie a quo ordo innumera susceperat beneficia, prout hoc testatur banderium ducatus eiusdem quo in principali castro videlicet Marienburg ordo ab eisdem ducibus de speciali gracia gloriosius insignitus existit, timuit eciam displicere principibus Alamanie qui ordinis auctores erant et promotores, eo quod in obprobrium cedere videretur huiusmodi expulsio tocius Germanice nacionis; considerare itaque poterat utilitate ac necessitate ordinis sui pensata, ne regi advene et ignoto conplacendo, multis notis et fidei domesticis displiceret, quare conclusit ab huiusmodi compaternitate fore abstinendum, maxime quia per huiusmodi denegacionem non minus vel maius impediebatur baptizmum dicti regis. Item Cracoviensis civitas ubi rex baptizatus fuit distat a loco Marienborg ubi sedes est magistri generalis per LXXX miliaria theutunicalia, quare nimium onerosum fuisset magistro per tantum spacium a terris suis se elongasse propter metum Litwanorum, gentem ipsius regis, qui cum ordine hiis temporibus guerras habuerunt, et suspicio non levis erat ob hanc causam evocatum et ad levacionem huiusmodi invitatum magistrum generalem, ut eo absente Schirgail frater suus, qui tunc vice sua regebat Litwaniam, cum Litwanis facilius terram Pruszie ingredirentur; et hec suspicio multis ex indiciis apparebat ut infra dicetur.

Item conqueritur [rex Polonie] quomodo multiplicibus turbacionibus et offendiculis ordo regem circa assumpcionem fidei seminare zizanie(!) operante turbavit.

Respondetur, quod salva gracia cuiuslibet talia dicentur: Cum ordo semper totis viribus pro salute dicti regis magnos labores, fatigas et sumptus impendit, quanta enim pro conversione eius et eciam ducis Wytowdi ordo laboravit, placeat paternitatibus vestris nunc audire. Nam mortuo Algirdo patre regis Polonie, Kinstot, qui erat pater Wytowdi, se de omnibus terris et de castro Wilna quod caput est Lytwanie intromisit, ipsum regem Polonie tunc Jagel nominatum, paterno dominio spoliando, qui statim misit fratrem suum Schirgal ad bone memorie Wynricum de Knyprode tunc magistrum generalem, spondens ordini certas terras

se daturum, ut cum suis gentibus in auxilium contra prefatum Kinstot venire dignaretur. Super quo magister generalis talem secum inivit concordiam, quod si frater suus Jagel prefatus nunc rex Polonie per litteras autenticas vellet promittere, quod infra quattuor annos baptizma cum omnibus terris sibi subiectis vellet suscipere, quod ipsum cum potencia ordinis vellet reponere in totum domum patris sui; quod frater suus Schirgail pro eo promisit et gratanter acceptavit et litteras prefati Jagel nunc regis Polonie fratris sui sigillo sigillatas desuper tradidit quas ordo in testimonium adhuc habet. Quamobrem magister generalis scripsit magistro Lyuonie, ut certis loco et tempore cum suis exercitibus in Litwania deberet convenire cum illis gentibus quas eciam illuc transmittere disposuit pro consumacione promissorum. Utriusque igitur exercitus potencia sic in loco deputato adunata, Jagel nunc rex Polonie repositus fuit in plenum dominium patris sui pacifice et quiete, Kynstotte patre Wytoudi qui ipsum spoliavit in remotis Russie partibus existente, exercitu magistri de Pruszia reverso ad propria, remansit cum Jagel nunc rege Polonie exercitus de Lyvonia, exspectans reversionem Kynstotte patris Wytowdi de Russia. Cuius exercitus adiutorio Jagel nunc rex Polonie vinctum habuit Kynstot, patrem Wytoudi quem eciam in carceribus iugulavit et uxorem eius matrem videlicet Wytowdi submersit, Wytowdo quem dilexit carceribus mancipato a quibus quomodo liberatus fuit per uxorem suam, et quam ipsa proinde mercedem a Jagel nunc rege Polonie consecuta fuit, tacetur tam gracia honestatis quam et brevitatis. Quam eciam retribucionem rex Polonie pro tantis beneficiis retribuit ordini et Pruszie qui sua virtute protunc potens fuit et ipsum Kynstot prefatum quem in manus suas tradidit a tanto dominio perdere et sibi illud in proprietatem perpetuam reservare, eandem sibi retribuere dignetur altissimus in tempore oportuno. Promissa igitur fide Jagel nunc regi Polonie de reponendo ipsum securum in paternum dominium per ordinem plene observata, quomodo Jagel nunc rex Polonie ordini de suscipiendo baptismate fidem iuxta suarum litterarum exigenciam servavit viceversa, dignemini nunc audire? Interea solicitacionem suam magister generalis ab eo obtinuit, ut mutuo ad tractandum de modo et viis, quando videlicet et per quos baptizari vellet etc. in certo termino in quadam insula fluminis Memla, vulgariter dicta Gotoswerder (sic), magister per aquas navigio, Jagel vero eques per terram deberent convenire. Appropinquante itaque termino supradicto magister generalis cum fere omnibus prelatis, episcopis et abbatibus tocius Pruszie, cum apparatu magnifico et pociore parte suorum preceptorum per aquas se transferre studuit ad insulam supradictam et per certos suos nuncios adventum suum eidem Jagel nunc regi significans, supplicando sibi, ut ad laudem dei ad ipsum iuxta condictata descendere dignaretur. Qui fratrem suum Schirgal remisit ad magistrum, se per ipsum de veniendo excusans, ita quod preteritorum oblitus baptizari renuit et tante honestatis finem imposuit suis sponsionibus et litteris ac omnibus tractatibus supradictis, de quo magister generalis per suos quos ad ipsum direxerat nunccios informatus certifiratusque per eosdem de non modico periculo quod sibi cum suis cognoverat imminere, ad propria celerius quo potuit festinavit; et sic primo stipulata inter ipsum et ordinem non erubuit violare. Vocatus itaque postmodum ad levandum regem de sacro fonte magister generalis, nonne racionabiliter ex preteritis potuit futura formidare pericula, quod sic pro baptizando rege gratis iret ad Cracoviam sicut alias ad Litwaniam properavit. Et ex eo forcius quam

per assecucionem regni Polonie excessive cognovit multiplicatam potenciam invitantis et eciam suspicari.

Potuit eciam non irracionabiliter eidem magistro et alia causa subfuisse, quare contractum affinitatis huiusmodi declinavit. Erat enim vir grandevus multa sagacitate pollens, et in hiis que in diebus suis expertus fuerat et ex cronicis et ab aliis ex retroactis didicerat, ignorare non potuit, quondam Myndowe regem Litwanie baptisatum et de gentilitatis errore maximo labore ordinis ad fidem conversum et pauco tempore post susceptum baptizma apostatando relapsum, opulentissimam terram Cuiavie in Lyuonia (sic) pro se cum uno et per quendam suum marischalcum cum alio exercitu terras fidelium usque ad Francfordiam, sitam super flumine Odra, abinde usque ad Wratislaviam ubi cum ipso per quendam bone memorie ducem Slesie Heinricum cui in subsidium venerat magister de Pruszia, qui erat Poppo de Osterna nuncupatus, ingens bellum commissum fuit, qui ambo illa die in eodem bello corruentes apud Fratres Minores in Wratislavia in domino requiescunt. Abinde fere totum regnum Polonie, in reversione ad Litwaniam peragrando, non sine indicibili effusione christiani sanguinis miserabiliter devastasset, adeo quod adhuc in longissimis futuris temporibus recuperare poterunt eis tunc illata dampna. Ex quibus oculo circumspeccionis sue non indigne providere potuit casum qui hiis diebus suo ordini tam lamentabiliter supervenit vel saltem talis dubitacionis materia concepisse exinde, quod pro meliori sibi videbatur a tali compaternitate abstinere. Viri enim oculati, qui casus varios viderunt, multa metuunt, et non inutiliter possunt de singulis dubitare, quare potuit ex precedentibus non indigne suspicari, quod non pro ordinis sui incremento sed pocius detrimento, baptisma suscepit, quod eciam rei eventus dudum forte ostendisset, nisi per medium prefate quondam domine Hedwigis regine Polonie, que in diebus suis graciosissima ordinis protectrix existit, fuisset sepius interceptus. Quantas enim insidias rex Polonie post suscepcionem baptismatis ordini tunc struebat, cum quandam suam consangvineam Steczkoni Waywade Parve Walachie nuptui tradidit, ut sibi cum magna sciencium arcum multitudine contra ordinem assisteret, qui eciam inde occasionem sumpsit domino suo naturali videlicet domino nostro Romanorum et Ungarie regi etc. rebellandi, qui in reducendo ipsum ad corone sue obedienciam non sine christiani sangvinis effusione largiflua multos sumptus tulit, et ab alia parte dux Wytaudus se confederando cum Thartaris et aliis hostibus crucis Christi et quomodo hec omnia clemencia prefate quondam domine regine Polonie non sine intrinseco cordis dolore usque eciam ad profluvia lacrimarum prefati regis redacta fuerunt in nichilum, ex eo pertransitur, quod multis de regno Polonie eciam hic presentibus sunt clarius manifesta. Ipsa namque tamquam christianissima princeps, proceres regni sui multimodis persuasionibus nec non nimis et terroribus curavit inducere, ne tanto malo contra propugnatores fidei, ordinem videlicet, consentirent, intimavitque magistro generali qualia contra ipsum et suum ordinem fabricabantur, avisando ipsum, quod sibi et ordini suo caucius attenderet de malisque sibi et ordini suo provideret verisimiliter post mortem suam inminere, prout proch dolor rei eventus ostendit, nam suis in partibus sic se vellet murum pro ordine ponere quod a regno Polonie nullum sibi deberet malum accidere, quod eciam rei veritas conprobavit. Ex his omnibus argumentis evidens est et omni accepcione maius, quod dominus rex a tempore sue promocionis quia maleus sacre milicie ordinis fuerit, armis ,armigeris, instrumentis variis bellicis, studiosis artibus.

artificibus, thoracibus, cassidibus, loricis, pixidibus, bombardis, equis, gladiis, bombardarum pulveribus, balistis, machinis, immo quolibet genere armorum et modorum, que per antea in illis partibus fuerunt invisa, consiliis quoque et auxiliis atrocibus, Litwanos, Scismaticos et hereticos forcius muniendo confortavit ex regno Polonie; cum quo ordo a longis retroactis temporibus pacem astipulavit (sic) perpetuam, fortes auxiliarios et stipendiarios illic destinando, pacem inter ordinem et regnum Polonie dudum multo congestam studio et firmatam, ut premittitur, pro nichilo computans, mallens forte eam non esse quam esse, ut sui pariter commixti dictis infidelibus scismaticis et hereticis validius christifidelibus insurgerent ac genus ordinis funditus tollerent et delerent, contra canonum prohibicionis in tales exaccionis sentencias promulgans, multa familiaritate scismaticos immo hereticos Ruthenos, qui utique sunt dure cervicis et cordis indomabilis, dampnatam heresim de processione spiritus sancti tantum a patre procaciter tenentes et pertinaciter defendentes, ecclesie Romane inobedientes, sacramenta nostra prophanantes, plurimos alios dampnatos errores habentes, christifidelibus opido infestiores quam quequam alia gens barbara et crudelis, fovendo et defendendo eos divino timore postposito eciam ultra alias gencium naciones supra modum acutos et exercitatos faciens ad gverras contra christianos, quorum studia et ingenia haut dubium contra sacre milicie exercicia perpetuo permanebunt; sicque sic ut per occasionem sui patronatus plures christifideles interficiet mortuus quam vivus. Quis sapiens intelliget hoc et ex premissis huiusmodi non concludet, magistrum generalem plus motu racionabili quam livore odii, ut pars adversa fictis machinatur coloribus affinitatem huiusmodi declinasse. Et tantum pro excusacione moderni domini magistri generalis suorum fratrum et ordinis super eo quod eis in obprobrium obicitur quod dictus predecessor suus regem recusaverit de sacro fonte levare et tam indebite quam iniuste, cum nullus illorum vivat hodie, qui in facto huiusmodi eidem magistro verbo vel facto ministravit. Item quia super illis et aliis fere omnibus partis adverse obiectibus multe diverse transacciones et composiciones sunt inter partes celebrate et auctenticis litteris roborate, quarum vera transsumpta hic habemus, videtur quod abutantur doctrina Cathonis sic dicentis: post inimicicias iram meminisse malorum est.

Sed quia pars adversa inter cetera querulari videtur ordinem de conversione ducis Wytaudi plurimum dolorosum; quanta dampna, quantos labores quantasne expensas ordo pertulit, ut ipsum cum suis gentibus fidei nostre lucrifaceret, dignissimis paternitatibus vestris placeat nunc audire et pro uberiore intelligencia dicendorum ex narratis superius ad memoriam revocare, quomodo idem dux Wytaudus ministerio uxoris sue de carceribus tunc Jagel nunc regis Polonie fugerat in Mazouiam, ubi aliquamdiu commoratus, cognovit magistrum generalem in discordia a Jagel de Litwania recessisse propter non observanciam premissorum. Obtento itaque salvo conductu a magistro generali ipsum adiit et suscepto baptismate se cum ipso et ordine colligavit; quare magister et ordo de ipso plenam habentes fiduciam, indulserunt sibi cum suis gentibus et exercitu, quod intrare, stare, manere posset in castris et fortaliciis ordinis in metis Litwanie super ripa fluminis Memla constructis, pro sue libito voluntatis. Interim accidit quod dictus Jagel assumptus fuit in regem Polonorum, qui clam missis nunciis ad Wytaudum ipsum sibi per blandimenta et promissiones allicere studuit, spondens ipsum in magnum principem Litwanie sublimare. Qui huiusmodi secretis tractatibus consen-

ciens et a Prusia insalutato hospite recedens, sub consueta fide promissus fuit cum quodam alio duce suo consangvineo, Sudemunt nomine, intrare castra ordinis que sibi fuerunt in via, videlicet Jurgenburg, Mergenburg et Neuhaus, in quibus per fratres ordinis honeste procuratus fuit. Sed quando in recessu suo per ipsos associabatur cum dicto duce consangvineo suo, quilibet eorum cum uno de fratribus incedens coniunctis brachiis alterius ad alterum, et sic pacifice venientes ad pontes castrorum, fratribus ordinis per eos sub tali pacis figura interemptis crudeliter et in fossata proiectis et reliquis captivis abductis, omnia illa tria castra per exercitum suum ipsum sequentem insidiose a longe, capta fuerunt et igne redacta in favillam. Isti fuerunt primi manipuli quos ordo et christianitatis de semine sui baptismatis recolegit. Post hec Wytaudus videns sibi regem in promissis de assecucione magni principatis deficere, cogitare cepit quibus modis possit per phas aut nephas castrum Wylna quod caput est Litwanie obtinere, et quia eo tempore disposuit nupcias sorori sue celebrare, ordinavit multa vehicula cooperta sub fama carnium ferinarum armatis gentibus onerata, que quam cito intra castrum Wilna ducte fuissent de vehiculis exiliisse debuissent et cepisse castrum. Sed antequam Wytaudus sequendo vehicula venisset ad castrum, fuit discoopertus tractatus huiusmodi et omnes illi armati captivati. Quod Wytaudus senciens, cum uxore et multis suis consangvineis iterum fugit ad Prusiam et nova pacis federa et ligam cum magistro et ordine ultra robur litterarum desuper confectarum iuramento firmavit, ubi ultra duos annos permansit continue in pacis dulcedine ab ordine expensis magnificis procuratus. Post hoc magister et ordo in metis Litwanie edificaverunt sibi tria castra videlicet Ritterswerder, Nawgarden et Metenburg et assignaverunt sibi multos fratres ordinis et nobiles de Prusia, qui cum ipso in dictis castris habitabant, ut cum eorum adiutorio de illis castris recuperare posset terras suas. Interea rex Polonie iterum misit ad ipsum secretos suos nuncios, qui ipsum de principatu Litwanie taliter securaverunt, quod de cetero de ipso dubitare non habuit. Tunc iterum ad solita sua remedia quibus malum pro bono redditur se convertens, bombardas et balistas et cetera municionum genera de castro Ritterswerder duxit secum ad Litwaniam XL. fratres ordinis, qui secum in dicto castro habitare consveverunt, mercatores et alios homines spoliatos rebus omnibus remisit ad Prusiam. Quod sencientes fratres et alii in aliis duobus castris existentes se ad defensionem castrorum posuerunt contra ipsum, qui tandem sibi non valentes resistere, captivi per ipsum ducti ad Litwaniam rebus fuerunt omnibus spoliati. Hiis itaque tribus castris incineratis ordo pro omnibus sibi impensis beneficiis nil aliud ab eo consequi potuit, quam atrocissimarum gwerrarum longum tempus. Et ecce quomodo secunda vice suis litteris et iuramento satisfecit, hec omnia deo teste tanta veritate nitent quod nulla susurracione possunt obfuscari. Senciant nunc dominaciones vestre preclarisime, si iuste vel ne ordini obicitur, odiosam sibi fore conversionem prefati ducis Wytaudi, pro qua fratrum et subditorum suorum colla tam diversibus casibus submiserunt; verum tamen puto veritati non dissimile, si tantas tribulaciones ordo sibi ab eo et fratre suo rege Polonie futuras providisset, forte deo auspice providisset, quod ad tante felicitatis graciam minnime pervenisset.

Item extortis accusacionibus pars adversa contra ordinem et fratres conqueritur, eos esse ecclesiarum suarum vastatores qui de gracia dei semper fuerunt et sunt universalis matris ecclesie, docente experiencia, usque ad mortem infatigabiles propugnatores; et quales essent matris zelatores si converterentur suarum filiarum

corruptores altipendunt sua existimacione fabriciones ecclesiarum ibidem existencium que consideracione exacta ad ecclesias scismaticorum eidem vicinas vix valent ut tuguria seu domuncule ad aulas et palacia comparari, secure audemus dicere, quod inter illas trecentas ecclesias parrochiales in hac ultima gverra officio exercituum regis Polonie in terris Prussie ignis vorago destruxit decem reperte fuissent, que cum suis ornamentis omnium catholicarum ecclesiarum ab origine mundi in terris Litwanie, Russie et Samagittarum erectarum valorem incomparabiliter excessissent.

Item eorum procuracione astruunt multos ad baptismi graciam convolasse; sed patres circumspectissimi attendite et ante omnia iterum protestatur ordo, quod non calumpniandi causa nec intencione impediendi salutem animarum et reduccionum ad fidem quam usque terre limites ampliare cupiunt, sed ad ostendendam rem se aliter habere quam verbis depingitur proponunt infrascripta. Baptizati sunt multi tempore primarum gverrarum et iuxta eorum dicta multa millia una die, sed dicant quis illos in fide instruxerat, quis doctrinam evangelicam eos docuerat que necessaria sunt circa baptismata adultorum. Hec neglecta videntur, prius enim facti sunt cristiani quam cathecumeni efficerentur; abluti sunt lymphis viri gravis etatis de fidei articulis nullam habentes noticiam, de fructu sacramentorum nihil penitus informati et quasi greges ovium vel caprarum mersi sunt undis, misterium sacre locucionis ignorantes; et quia aliquibus baptizandis qui ceteris reputabantur meliores dabantur tunice, reperti fuerunt aliqui bis baptizati, ut duplices tunicas mererentur et alia donaria que eis tunc dabantur; nec grave eis erat aquis mergi, quia ea gens a iuventute sua balneis est assueta.

Item dominus rex Polonie multis pollicitacionibus per suos nunccios et litteras huic sacro spopondit concilio efficere, quod Grecorum ecclesia ad obedienciam Romane ecclesie veniat, post hanc quamquam auxiliante domino in foribus adesse non ambigimus sacratissimam unionem, multis est sua serenitas exhortanda precibus ut hoc eciam et prius faciat de Ruthenis sue diccioni subiectis et suis germanis fratribus quorum solum unus baptizatus est quem eciam ab eo tempore, quo baptisma suscepit, in diris detinuit prout et detinet carceribus suo per ipsum patrimonio spoliatum et eciam de multis aliis de linea sui sanguinis existentibus, inter quos eciam maius tempus sue vite videtur expendere, ipsos tamquam domesticos fidei ad intima sua consilia ad mensam et conversaciones alias admittendo. Unum certe de humanitate dictorum Ruthenorum et aliorum infidelium recitacione dignum estimatur, quod dominum regem Polonie et alios qui a fide eorum recesserunt et nostram susceperunt ea benignitate et paciencia tollerant, qua ipsos in eorum perfidia tollerabant, in eo christianorum humanitatem excedentes, qui a fide eorum relapsos ad idola non solum ad ipsorum conversacionem non admittunt sed diris cruciatibus persecuntur (sic) cuius misterium dignissimis vestris paternitatibus relinquitur declarandum.

Item quia dominis regi Polonie et duci Witoudo tanta est de Tartharis confidencia, quod ad expediciones eorum singulas tot ipsorum milia suis voluntatibus obtemperant, quotquot ipsi appetunt et requirunt, prout in hiis duabus gverris experiencia decuit et colligi poterit ex quadam littera, in qua dux Witoudus inter cetera nuper significavit magistro generali, quod post mortem ultimi imperatoris Tartharorum duo sui filii inter se de imperio disceptantes aliter inter se concordare non poterant quam compromit-

tendo in ipsum, et ad ipsum usque in Kiwen veniendo, ubi seniorem inter ipsos iuniore consenciente in imperatorem se glorioratur coronasse; ideo similiter exhortandi essent quatenus ipsos inducerent similiter ad obedienciam sacre Romane ecclesie et suscipiendum fidei sacramenta, vel saltem, ut se abstinerent ab eorum conversacione propter scandalum christifidelium et preceptum apostolicum ad Cor[inthios] VI. capitulo, ubi apostolus sic inquit: Nolite iugum ducere cum infidelibus; que enim participacio iusticie cum iniquitate aut que societas lucis ad tenebras, que autem convencio Christi ad Belyal aut que pars fideli cum infideli etc. Quam queso patres metuendissimi consolacionem vetusta christianitas ex eo potest concipere, aut cuius boni exemplum videndo, princeps tamen neophitus tam pacifica conversacione incolatus, morans inter turmas continuate paganicas et ira furoris sui eorum suffultus potencia, dextram solummodo extendere in acquisicionis populum ad hereditatem domini, videret modo sanctissimus cetus vester. O christiane fidei incliti bellatores, patres metuendissimi, paterne compassionis auribus percipite sub quantis hodie periculis fluctuat misera christianitas in Prussia, ex quo cognovit in ipsam Tartharorum tirannidem sub ducatu prefatorum principum ad eius fines vias secretissimas didicisse que alias eis ignote in perpetuum permansissent, et hoc in tempore salutis ei salubri providencia succurere ne pigritenum ut vestris adiuta consolacionibus respirare incipiat a desperacionis aculeo quo pretextu premissorum miserabiliter est confossa.

Incusant insuper ordinem, quod in gverris publicis fratres ordinis omnes christianos in terris Litwanie repertos interfecerunt, paganos captivaverunt et in hoc clemencius tractantes incredulos quam fideles.

Respondetur, quod cristiani iuvantes infideles ac eis arma et subsidia ministrantes, sua infidelitate connivantur deteriores quibuslibet paganis, quos eciam ecclesia persequitur excommunicando et anathemizando, ut patet ex sacris canonibus, ergo de hoc ordo non est inculpandus sed laudandus.

Item in magnam notam ponunt ordinem ubique locorum aput (sic) reges et principes de hoc, quod magister, ut ipsi dicunt, instante hora primi conflictus duos gladios misit sibi unum et alterum duci Witoudo quod ex inmense elacionis superbia esse factum dicunt.

Ad quod respondetur: quod tempore primi conflictus postquam rex Polonie cum suis exercitibus terras Pruszie intraverat, Thartari et nonnulli alii infideles et gentibus regis opidum Gillgenburg quod in metis est Prusie proditorie intraverunt in quo stragem indicibilem commiserunt nulli parcendo penitus et quos furor gladii reliquerat igni tradiderunt consumendos, ubi inter alias inhumanitates ferocissimas, hec per Tartharos et alios impios commissa fuit, quod multorum nobilium uxoribus et filiabus, que pro sui tuicione ad ecclesiam parochialem dicti opidi confugerant, tota illa nocte exsecrabiliter in ipsa ecclesia in vituperium nostre fidei et sacramentorum abutentes, mane facto quas secum ducere noluerunt obstructis a foris clausuris ecclesie in ipsa crudelissime cremaverunt. Quod sencientes mariti ipsorum qui tunc cum domino eorum magistro generali in campo erant, tantum scelus ad audienciam dicti magistri cum clamore horribili in presencia tocius exercitus perduxerunt, omnes una voce in celum vociferantes: melius est nos mori omnes in bello quam videre tanta mala gentis nostre et sacrosancte fidei christiane. Quorum clamoribus permotus immo coactus magister, statim die altera cum suis exercitibus campo regis approximare studuit, ita, quod tandem eidem sic inopine

appropinquavit, quod ambo exercitus se mutuo poterant intueri. Et quia magister cum tota gente sua tria miliaria almanica illo mane transiverat, populus tam ex armis quam ex itinere fatigatus nec copiam pugne habere potuit nec eciam locum quietis, et sic sine refeccione sub tedio et lassitudine exhaustus usque ad meridiem steterunt; regis enim exercitus morabatur inmobilis nemoribus inclusus. Quapropter milites et alii nobiles qui bellis planis interfuerunt et heraldi tunc ibidem existentes suaserunt marschalco ordinis, dicentes esse de more et consvetudine pungnancium, quando unus exercitus esset paratus et alium exspectando afficeretur, quod tunc alteri parti ad veniendum ad bellum honestum esset mittere gladios ad vocandum eos ad campum, ne alia pars exspectando deficeret. Et sic maschalcus incolsulto magistro istos gladios non in contemptum regis nec ex superbia sed ex informacione heroldorum expertorum in tali negocio ne altera pars in exspectando deficeret, misit gladios supradictos.

Ex predictis patres reverendissimi quesumus perpendite, quomodo stabit dictum dicti regis Polonie, quo asserit non libenter velle madefieri sangwine christiano, cum iam censeatur inmersus et intinctus et totus in hiis duabus gverris preteritis et presertim in dicto opido Gilgenburg a planta pedis usque ad verticem execrabiliter aspersus et dampnabiliter balneatus.

Item inculpant ordinem de ingratitudine, quia ut ipsi dicunt ordo dotatus est per ducem Masouie et Cuyanie cuius heredibus hodi[e] adversatur.

Respondetur quod veritas est, quod in illo tempore erat quidam dux Mazouie et Cuyanie qui per Prutenos tunc infideles multum vexabatur, adeo quod destructa terra Culmensi et Dobrinensi coactus fuit eis ex pacto dare equos et vestimenta quociens id petebant quasi factus tributarius eorum, qui in periculo constitutus pro sui subsidio misit ad Lyuoniam et vocavit certos fratres qui de ordine militum Christi vocabantur. Quibus unum castrum edificavit in terra Dobrinensi in cuius circuitu Pruteni tot bastitas erexerunt, quod dicti fratres de eodem castro exire non audebant, ita quod tandem per Prutenos fuerunt interfecti. Post hoc idem dux Mazonie audita fama celebri fratrum ordinis beate Marie Theutonicorum misit ad imperatorem Fredericum Jerusolemitarum et Cecilie regem, cuius magister curie frater Hermanus de Salcza generalis ordinis Theutonicorum existebat, ut in subsidium christianitatis aliquos fratres dicti ordinis beate Marie Theutonicorum dirigere dignaretur. Sicque rex precibus ducis inclinatus aliquos fratres illuc misit, quibus prefatus dux edificavit unum castrum in terra Cuyanie et dotavit cum terris que hodiernis diebus spectant ad districtum castri dicti Nessaw et sunt ille, propter quas hodie pars adversa modernas treugas pacis per ordinem violatas [dicit] prout infra patebit; fratres vero ordinis in quadam insula fluminis Wisla edificaverunt sibi quoddam aliud castrum super una magna quercu, quod fossis, sepibus et basatis adeo firmaverunt, quod Pruteni ad eos accessum habere non potuerunt; et illic christiani et peregrini confluebant adeo quod magno numero tam in castro quam in quercu habundabant, quia per naves huc atque illuc ducebantur et sic de dictis castris et quercu Prutenorum maliciam refrenabant et prefatum ducem et regem Polonie ab eorum impetu defendebant. Et ecce hec est quantitas et mensura tocius dotis de qua gloriorantur videlicet unum castrum cum districtu terre Culmensis in terra deserta et loco horroris et vaste solicitudinis, quam ipsi nec retinere nec defendere potuerunt. Quidquid super excrevit labore et prudencia fratrum ordinis cum adiutorio christianorum principum extitit acquisicio, a quo nunc eos repelli

et ad alias metas infidelium pars adversa petit collocari; et quia adhuc nullam allegat causam racionabilem, a multis non ambigitur, ut ea moveantur ut propugnatoribus fidei eliminatis cicius et facilius illinc reindificare possent; unde si expulsos plangunt perfide propugnatores quare ad resumendum bella contra orthodoxam fidem nostram in eo statu sub quo patres eorum compulsi sunt dimittere gladio crucis Christi. Et licet pars adversa huic opinioni verbo dissentire facto tamen consentire videtur, secum ad expulsionem huiusmodi, quam tamen deus avertat, ducendo paganorum singulas naciones, et quia nullam aliam causam racionabilem prout ex omnibus eorum propositis satis clare patet litigandi cum ordine habere videntur, illam procul dubio in cordibus eorum commititur residere, quam tamen honesta et fidei nostre expediens hec eorum peticionem sic bene senciunt qui illarum parcium et eis confinancium situm (!) et rabiem sunt experti.

Item conqueritur pars adversa de detruncacione capitis fratri regis Polonie et eius infixione super palum. Respondetur, quod tunc quum per potenciam ordinis Coruum castrum Wilne fuit victum, non per prodicionem sicut dicit pars adversa, fuit presens in exercitu ordinis dux Wytowdus, qui tunc erat de parte ordinis contra regem, et eciam felicis recordacionis dux Langkastrie postea in regem Anglie coronatus, magna nobilium de Anglia multitudine comitatus, qui fidele possent referre de hoc testimonium, quod dictus frater regis fuit in illo tumultu qui ordini resistebat, sine advertencia quod frater regis esset, cum aliis et inter alios interfectus. Sed quod caput suum fuisset palo inpositum ex eo non creditur esse verum, quod apud nos hoc est penitus inauditum; sed presumitur quod pars adversa per hoc palliare voluit, quod Samaythe preceptores ordinis, captivantes eos non simplici nece sed exquisitis martiriis absumpserunt, includentes eos eculeis equis impositos et igne cremantes, taliter eos diis suis sacrificabant [1]). Et eciam quod Wytowdus post proximum bellum captivatis tribus fratribus ordinis inter alios satis strenuos et nobiles eos post captivitatem huiusmodi decapitare fecit, quod tamen hucusque fuit inter christianos contra regulam militarem [2]).

1) W niemieckiem tłómaczeniu na boku dodane w tem miejscu: das was Marqwardt von Rasschow komptur czur Memel.

2) W niem. tłum. ibidem dodane u dołu: als Marqwardt von Soltzbach kompthur zu Brandenburg, her Schonburg voith czu Samelandt und Jurge Marschalk des meisters kumpan.

d) Odpowiedź zakonu w sprawie skargi żmudzinów.

Responsio ordinis contra proposicionem Polonorum in causa Samaitarum.

Ut super propositis contra ordinem de terra Samaytarum veritas in luce prodeat minnime dubitandum existit, quod dux Wytaudus videns se frustrari omni effectu conspiracionum, quas cum rege Polonie pluries in distraccionem ordinis conceperat, quodque sibi de regno Polonie pauca contra ordinem suffragia per regem ministrare posse, sancte memorie olim domina Hedwigi regina Polonie resistente et hoc effectualiter ut superius tangitur procurante, et forte non iniuste intra se considerans, quod tam ex specialibus concessionibus summorum pontificum et Romanorum imperatorum quam suorum predecessorum per Romanos pontifices imperatores et reges informatus, ordo iustum titulum pretendebat fere ad omnes terras suas et signanter quas cum suis exercitibus pro augmen[to] catholice fidei peragraverat, et sine forte maiori advertenter (!) ponderans viribus ordinis suam

sic exhaustam potenciam quod potencie ordinis diucius resistere sibi foret impossibile, ut sibi de tantis posset cavere periculis, per certos suos nuncios solicitare cepit magistrum generalem de perpetua pace inter ipsum et ordinem firmanda, rogando ipsum ut certos de suis ad ipsum pro concipiendis capitulis super pace huiusmodi dirigere dignaretur. Quod pacis avidus et ampliacionem fidei siciens magister generalis protunc, ne sibi et suo ordini a quoquam imputari posset personale seu privatum comodum, quamquam plurimum timeret frequentatum malum, omnibus malis quibus contra pacta stipulata ordo per ipsum dolose sepius circumventus fuit oblivioni commendatis, solempne ambasiatam ad ipsum misit, videlicet dominum pronunc episcopum Pomezaniensem, protunc iuristam suum supremum, ordinis marscalcum (sic), commendatores de castro Reno et Ragnith cum certis notabilibus militibus, qui pro firmanda perpetua pace huiusmodi cum ipso in certa capitula concorditer convenerunt, pro quorum finali roboramento post pauci temporis intervalla de consensu parcium statutus et observatus fuit terminus et locus convencionis mutue. Post quamquidem convencionem longam ac maturam deliberacionem super capitulis amicabiliter conclusis inter ipsas ut prefertur, dimissis hincinde et sopitis omnibus discordiis, iniuriis, displicenciis, rancoribus et dissensionibus universis, ut futuris litibus super proprietate terrarum, que inter ipsos sepius iurgiorum materiam suscitaverant, finem imponerent, ad terras, gades, limites, metas seu granicies inter se devenerunt, sub quibus tota terra Lithwanie cum omnibus suis pertinenciis duci Wytaudo et suis heredibus, terra vero Samaytarum cum suis pertinenciis magistro et ordini in proprietatem perpetuam assignare devenerunt, prout hoc litteris autenticis tam in latino quam in vulgari theutonico desuper confectis, utriusque partis maioribus sigillis roboratis plenius continetur, presentibus et consencientibus per singulorum ipsorum appensionem maioribus et pociorem partem facientibus nobilibus dicte terre Samaytharum, dicant nunc quidquid velint; in quibusquidem litteris dux Wytaudus promisit ordini assistere et ipsum sua potencia iuvare, ut gentem Samaytharum sue posset subicere dicioni, quod eciam ita factum fuit. Sed quia Samaytharum gens durissime cervicis et ferocissima semper fuit, multus timor fuit ordini de rebellione eorundem, quare pro maiore securitate illorum fratrum ordinis quos magister generalis pro eorum gubernacione in terra Samaytharum posuit, oportuit eos dare obsides in certo numero de quolibet districtu et ipsos mittere ad Prussiam. Qui omnes fuerant baptizati et melius quam in domibus parentum suorum procurati fuerunt. Eciam tunc circa LXXX. senes Samaythi baptizati in Mariemburg qui iuvenes eorum pro obsidibus ducebant ad Prussiam. Et quia certi districtus in dicta terra Samaytharum deficiebant in grano, ad relevandum eorum inopiam magister generalis misit eis multas naves oneratas cum grano; et nichilominus cum equis, ovibus, bobus et multis aliis utensilibus necessariis, que XL^M florenorum ungaricalium valorem excedebant, eorum penurie succurebat. Et re vera dicat pars adversa quidquid velit, ipsi fuerunt dulciter, amicabiliter et cum pietate ac mansuetudine tractati, ita quod de regimine ordinis optime contenti fuerant et iuvabant ordinem fideliter ad edificandum castra et fortalicia terris eorum in quibus habitabant advocatus et alii fratres ordinis, qui pro ipsorum gubernacione deputati fuerant qui habitabant secum, presbiteri de ordine et eciam seculares, et fratres ordinis mendicancium, qui ipsos in fide catholica quantum in principio conversionis ipsorum fuit possibile salubriter instruxerunt, et sic sub regimine ordinis pacifice steterunt per duos annos cum dimidio. Quod autem aliqui

et revera pauci ex eis fuerant ultimo supplicio puniti, ordine iudiciario factum fuit propter furta, homicidia et latrocinia per ipsos perpetrata, a quibus eciam quamvis sepius conmoniti abstinere noluerant, quia sine lege viventes talia non reputabant esse contra regulam honestatis. Antiquus interea serpens diabolus, conversione illorum ad fidem ferre non valens, quos iure quodam hereditario tanto tempore possiderat, letiferis suis persuasionibus ad interversionem tanti boni sollicitare cepit ducem Wytaudum, qui de regimine ordinis videns Samaytos contentos timensque ordinis per hoc contra se potenciam nimis excrescere, attrahere sibi studuit in numero non modico pociores nacione illarum terrarum, vestibus, equis et aliis donis et tantum scivit efficere, quod multi nobiles cum tota sua familia et subditis suis a terris et possessionibus suis de illis terris in preiudicium ordinis recesserunt et se dominio prefati domini Witaudi subdiderunt. Quam ob rem dominus magister generalis misit certos ambasiatores suos ad ducem Wytaudum rogans eum, quod iuxta condictata inter ipsos et litteris autenticis roborata, quibus cautum esset, quod nullus alterius subditum in suis terris fovere deberet altero invito, a talibus suis gravaminibus desistere dignaretur. Super quo sic respondit: quod amicos suos terras suas visitare volentes prohibere non posset nec inhibere Samaythis ad amicos suos in Lithwaniam se transferre. Post multos igitur tractatus super materia huiusmodi in Tracken habitis inter partes, iterum conventum et conclusum fuit, quod pro sedanda discordia huiusmodi magister deberet cum prefato duce Wytawdo convenire. Qua conclusione pendente, dux Wytaudus illos quos sibi attraxerat de terra Samaytharum adiunctis eis in bono numero Lithwanis, expedivit contra fratres ordinis pro gubernatoribus terre Samaytharum deputatis, qui clam terram intrantes quendam portitorem litterarum premiserunt, qui noctis tempore veniens ad primum castrum ordinis sibi aperiri postulavit; cui cum more solito porta aperta fuisset, sequebatur ipsum omnis illa multitudo armatorum, que nulla diffidacione premissa omnes fratres ordinis cum aliis christianis fratribus aliorum ordinum eorumque servitoribus captivaverunt et unacum advocato eorum captivos abduxerunt. Et simili modo secundum castrum ordinis in dictis terris cum fratribus ordinis tam laicis quam presbiteris et aliorum ordinum fratribus ac aliis christianis in ipso existentibus ceperunt et eo honestatis modo quo sentitis captivaverunt, pro quorum liberacione eis restituti fuerunt obsides supradicti. Quibus sic ut premittitur expeditis, idem dux Witaudus armatam validam de Lithwania cum Samaythis absque more in complacenciam eorundem Samaytarum expedivit contra opidum Memla et absque diffidacione repente in ipsam irruens, in nocte festivitatis sacratissimi corporis domini nostri Jeshu Christi, homines utriusque sexus ultra tria milia captivos abduxerunt, interemptis crudeliter singulis, qui pre senio vel senectute ipsos sequi non poterant, redacto similiter opido in favillam, ubi sacramentis ecclesie abhominabiliter prophanatis hanc deo nostro omnipotenti intulerunt blasphemiam, quod signum crucifixi et gloriosi confessoris sancti Nicolai in campo pro signo posuerant ad sagittam. Propter que inter prefatum ducem Wytaudum et ordinem novi iterum gwerrarum turbidines surrexerunt et sic tercia vice cum tanto christianorum dispendio a tam validis inscripcionibus resiluerit. Quibus sevientibus dominus rex Polonie procuravit quandam bullam ab olim Bonifacio nono, in qua magistro et ordini sub pena excomunicacionis mandavit, quod manu hostili terram Lithwanie et alias subiectas regi invadere non deberent; quam ipse rex magistro in capitulo generali presentari procuravit. A qua licet magister legittime appelavit,

volens tamen pocius, deliberatus maturius ea que sunt pacis, procuravit cum prefato rege Polonie in Thorn personaliter convenire; ubi inter regem Polonie Lithwaniam et ducem Wytaudum ac ordinem suprascripta pax perpetua per regem, suo et prefati ducis Wytaudi nominibus ac magistrum suo et ordinis sui nominibus solempniter confirmata, que eciam confirmacio fuit litteris autenticis utriusque partis sigillis munitis roborata. In quaquidem confirmacione inter alia cautum fuit, quod prefatus dux Witaudus de cetero nunquam sibi deberet terras Samaytarum usurpare nec ordinem in possessione earundem ullo umquam tempore quomodolibet perturbare aut eciam impedire, quod si deinceps talia per ipsum attemptare contingeret, quod tunc dominus rex Polonie ad requisicionem teneretur duci Wytaudo scribere eo modo, quod a talibus impedimentis et aliis molesciis abstineret, quod si facere recusaret, extunc deberet licere magistro et ordini duci Wytaudo posse movere gverram, cui rex contradicere non deberet nec ad hoc duci Wytaudo subsidium aliquod ministrare. Sub quibus pactis ordo iterum fuit ad possesionem terre Samaytharum rusticatus (sic), quam eciam per quatuor annos continuavit pacifice et quiete. Demum dux Wytaudus mentem suam finaliter discooperiens, misit camerarium suum cum certis aliis suis ad terras Samagittarum (sic), per ipsos iterum sibi nobiles et comunem populum donis et promissionibus alliciendo; quare iterum terre Samaythe ordini rebellarunt, aliis, antequam rebellare vellent, pro consilio Wytaudum accedentibus, quo consilio reversi fuerant ad advocatum eorum et alios fratres ordinis pro eorum regimine deputatis, significantes eis, quod dux Wytaudus misisset camerarium suum ad recipiendum pro eo terras Samaytarum cui nollent resistere sed tamen per hoc eis contradicere non intenderent nisi coacti. Et ecce reverendissimi patres cum quanta honestate quarto ad assveta sua figmenta rediens aperte non verecundabatur contra stipulata tam solempnia facere et venire. Credibile non ambigitur, quod post tot violaciones pacis federum, vix quispiam reperiri potuisset, qui de cetero suis sponsionibus, litteris et iuramentis non dubitasset fidem credulam adhibere. Quibus ad noticiam magistri generalis deductis, per sollempnes suos oratores et nunccios regem Polonie requisivit et humiliter supplicavit, quatenus iuxta condictata inter ipsos duci Wytaudo dignaretur scribere, ut ordinem in possessione terrarum suarum pacifica talibus turbacionibus desisteret molestare; duci eciam Wytaudo simili modo scripsit. Tandem dominus rex Polonie, per magistrum generalem sepius solicitatus super hac materia, misit ad ipsum quondam archiepiscopum Gneznenzem, inmediatum presentis domini Gneznenzis predecessorem, cum certis aliis personis gravibus, qui ipsum cum navibus et suis exercitibus paratum invenerunt ad eundem tam per terras quam per aquas ad terras Samaytharum pro redempcione advocati et aliorum fratrum ordinis et ceterorum christianorum quos inter tot adversarios non dubitabant sub magno rerum et corporis periculo laborare. Unde post diversos inter se tractatus habitos, idem archiepiscopus cum suis habuit dicere: Vos scitis quod dominus rex et dux Wytaudus sunt fratres et unus non potuit alterum derelinquere, quare dubitare non debetis, quam cito terras vestras contra Samaythas et ducem Wytaudum exiveritis, tanto cito rex intrabit potenti manu terras vestras. Et licet magister constanter replicaverit hoc fore omnino contra pacta inter regem et ipsum nuper stipulata solempniter et firmata, de alio tamen quam ut premittitur magister certificari non potuit per archiepiscopum supradictum. Ex hiis magister et ordo non indebite suspicari potuit talia qualia Wytaudus cum Samaythis contra ordinem perpetraverat de consensu eciam

et voluntate regis procul dubio processisse, que in rei veritate malediccioni, sub qua omnes ille partes hodie laborant, fontem ministraverunt.

Nam tunc prima gverra inter regem Polonie et magistrum generalem que intercepta fuit per ducem Olswicensem (sic) et alios ambasiatores domini regis tunc Romanorum et Bohemie ad ambas partes missos, qui inter ipsas treugas pacis usque ad festum sancti Johannis tunc futuri firmaverunt; et finaliter ad hoc deventum fuit, quod utraque pars de alto et basso super omnibus huiusmodi displicenciis et causis compromisit in eundem dominum Romanorum et Bohemie regem, promittentes sub fide et honore velle stare suis pronuncciacioni, laudo seu arbitrio etc. Vigore cuius compromissi infra terminum debitum pronuncciavit [rex Bohemie] super tunc productis et probatis coram eo, reservata sibi potestate pronuncciandi super ad huc probandis usque ad certum tempus; et quia partes litteras super pronuncciacionem huiusmodi expectare non poterant, promisit cuilibet parcium huiusmodi litteras dirigere per suos nuncios speciales et sic regi Polonie litteras huiusmodi per quendam dominum Buczkonem ordinis sancti Johannis Jerusolimitani destinavit. Adveniente vero termino in quo idem dominus rex Romanorum et Bohemie pronuncciare debuit ut prefertur, procuratoribus ordinis coram eo conparentibus ad audiendum pronuncciacionem huiusmodi, conparavit eciam Donyn nunc vicecancelarius regni Polonie et cum eo quidam miles dictus Merowa non ad audiendum sentenciam sed ad movendum ipsum regem, ut sibi iuxta tenorem lige, inter ipsum et regem Polonie facte, dignaretur contra ordinem cum suis gentibus regi Polonie subvenire; qui litteras prefatas missas regi Polonie per regem Romanorum et Bohemie ut prefertur reportavit et ipsas in domo dicti domini Buczkonis sub quodam gradu proiecit et abiit non expectata pronuncciacione huiusmodi etc. quas litteras hospes domus sub eodem gradu reperiens eidem domini Buczkoni presentavit qui eas ulterius domino suo regi Romanorum et Bohemie restituit. Et sic iterum dictus rex Polonie suis promissionibus de stando laudo et arbitrio prefati domini regis Romanorum et Bohemie etc. minnime satisfecit sed in preiudicium pronuncciacionis huiusmodi contra ordinem ad arma convolavit; unde eciam prodiit primum bellum. Ex quibus profecto reverendissime paternitates nostre colligere evidenter poterunt, quis in culpa fuerit quod Samaythi nondum sunt baptizati; utique non ordo, quod ex eo probatur clarius, nam sub eius proteccionis gubernaculo terra Prussie brevibus annis de nichilo multum crevit et paucis ab inicio viribus magno regencium artificio quod pace proficiebat et iusticia ultra vicinas provincias caput extulit usque ad invidiam emulorum. Quanta libertas omnium, quanta prosperitas, quot divicie, antequam exterorum livor felicitates huiuscemodi evertisset, testimonium reddunt magnifica opida, sumptuosa castra et fortalicia copiosa, que deo uspice pro defensione fidelium contra rabiem paganorum structura inexpugnabili sunt erecta. Ecce quidem in vulgaribus canonibus de hac patria canitur, honor, pax, leticia fulget in Prussia; rigor, lex, iustucia, arta disciplina. Unum audacter affirmare audemus, in aliqua republica paris etatis parisve adolescencie vix aut rare visum [est] similis festinate felicitatis incrementum. Et si dicunt maiorem apud eos servatam austeritatem in regendo quam in Prussia, ipsi sibi causa fuerunt, qui ter aut pluries rebellaverunt nescientes esse filii obediencie, quare merito contra se concitaverunt flagella severitatis et rigoris. Accusant insuper fratres ordinis de stupro et adulterio etc. Nimirum si talia vicia silencio committere noluerunt cum nullius peccati macula, nullius terminis obprobria, nullius sceleris

defuit flagicium, cuius sordibus hunc sacratissimum ordinem inverecundiis labiis non sunt veriti deturpatum assere a planta pedis usque ad verticem corporis, virginali pudicia tanti cetus? Sed mirum si ibi tam mali fuerunt, qui in Prussia et Livonia et in aliis suis domibus opinionis integre predicantur, stupendum, si hii, quos antiqui subditi ob mansuetudinem et clemenciam diligunt, ibi novi et recentes tamquam perversos et abhominabiles detestantur.

Ad litteras quas Samaythi se dicunt scripsisse universis christifidelibus, que eciam alias in presencia dominacionum vestrarum lecte fuerunt, creditur quod ad iussum Wytaudi sunt confecte, ut sic colorare posset factum suum quo ipsos Samaythos procuravit ordini rebellare.

Item sicut ipsi petunt admitti ad comunionem fidelium et quod possint baptizari per Wilnensem et Leopoliensem episcopos, summe placet nobis, quod hoc fiat, sed quod illis duobus episcopis adiungantur certi alii ad hoc per sacrum concilium deputandi, qui de ipsorum conversione fidelem relacionem facere possint concilio vel futuro summo pontifici; et utinam hoc ante XXX annos fuisset factum, forte quod non tantus rancor surrexisset inter partes; sub protestacione tamen, quod hec fiant sine preiudicio ordinis, ad quem, post mortem dominorum regis et Wytaudi, verum terre Samaytharum dominium dinoscitur pertinere.

Z foliantu: Handlung etc. p. 120 — 123/2 na arkuszu papieru; na ostatniej tj. 8-mej stronie niezapisanej współczesną ręką: Novissime querele Polonorum cum ordinis responsionibus Constancie proposite. Anno domini M°CCCC°XVI°.

VII. *S. L. et D.*

Król Jagiełło uniewinnia oczernionego w obec kuryi protonotaryusza apostolskiego.

Littera ad dominum appostolicum excusando inffamatum:

Beatissime pater domine benignissime! [1] Dolore conficior et amaritudine amplector, quod quidam discoli et pacis turbatores lingvam suam refrenare nescientes, audent viros clarissimos et odore virtutum conspicuos publica delacione lacessire. Ecce nuper coram S. V. dominis cardinalibus et aliis magni status viris in consistorio presentibus, prout certa relacione intellexi, quidam [2]) regni mei indigene opinione tenues in proposicionibus pretendentes coram S. V. taliter qualiter deductis, non sunt veriti venerabili A de B canonico P. sanctitatis vestre et sedis apostolice prothonotario [3]) ac regni mei etc. quadam verborum supersticione derogare, ex quorum [4]) strepitu statui regio quedam videntur convicia resultare, dum illi quorum providencia status meus dirigitur, sub tanta ignominia deputantur. Si quid enim contra ipsum habuissent accionis, potuerint illud [5]) viis solitis prosequi, sicut stilus romane curie constituit debita venustate compositus et non tantis infamiis desevire; nisi enim tot virtutum claruisset insigniis et tot illum preconia promovissent, nunquam consiliorum meorum secreta attigisset, verum tamen absque quovis criminis contagio dignum meis comperiens [6]) negociis, supremorum consiliorum meorum illum cetui deputavi, qui etsi in odium meum tam boatu impudico [7]) sit contactus, saltem sacre sedis apostolice, cuius esse prothonotarius perhibetur intuitu debuit ab eis revereri. Ipsi enim in deffectum proprie veritatis dolo sue

[1]) C. et domine graciose. [2]) C. niema. [3]) C. domino A(lberto) cancellarie sedis ap. proth [4]) ex quo cum. [5]) C. id. [6]) C. temperiens. [7]) C. boatum impudice.

calumpnie aliorum vituperio nituntur paliare et lapsu eorum negocia alieni detestacione honoris relevare [1]). Hiis enim modis [2]) et aliis exquisitis appensato dolo apud S. V. surrepticie tacita veritate et expressa [3]) falsitate, quandam commisionem insolitam contra iuris formam et stilum romane curie, ut presumitur, sine scitu et voluntate S. V. contra prefatum A. in causa canonicatus et prebende [4]) B. extorserunt, per quam iura ipsius debito iuris fundamento stabilita contendunt et sattagunt enervare. Quocirca S. V. supplico humiliter, quatenus prefatum A. devocionis mee [intuitu] [5]) habentes cum suis negociis paterne recommissum in iure suo dignetur S. V. conservare et commissionem huiusmodi surrepticiam et iuribus contrariam revocare predictosque cohibere delatores, ut amplius ad talia non aspirent et aliis exempla de se tante perniciei non ministrent etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68, pag. 199. Porównaj Caro L. C. II. N. CXXXVIII. pag. 214.

[1]) C. elevare. [2]) C. niema. [3]) C. suggesta. [4]) C. in canonicatu et prebenda. [5]) Ma C. kodeks niema.

VIII. *S. L. et D.* [*w roku* 1419]. Król Jagiełło wręcza Jakóbowi de Paravesino kredytywę z poleceniem oskarżenia biskupa Łukieskiego przed papieżem Marcinem Vtym.

Beatissime pater! Commisi et iniuxi nobili Jacobo de P(arawesino), familiari meo fideli dilecto [1]), contra quendam prelatum ecclesiasticum, qui me suis non expavit circumvenire ingeniis coram vestra sanctitate querelas exponere et eidem supplicare humiliter, ut digna pena non careat quem tanta iniquitas accusat. Dignetur sanctitas vestra prefatum Jacobum [2]) (sic) in exposicione huiusmodi querelarum mearum plenam fidem adhibere favorose, pro gracia et favore meo speciali. Personam vestram etc. Datum.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68, pag. 115 z nadpisem: Item idem (I. rex Polonie) contra episcopum Lucensem. Porównaj Caro L. C. II. N. XXXIX. p. 86.

[1]) C. nobili Ja(cobo) contra. [2]) C. prefato I.

IX. *S. L. et D.* [*pomiędzy* 1414—1422.] Niewymieniony uskarża się przed królową Polską na zakon [fragment].

Allirdurchluchtigste hochgeborne fursten gnedige libe frauwe, mein gar undirteniger williger dinst sei ewern furstlichen gnaden alleczeit bereit. Gnedige libe frawe! Ich dancke ewern gnaden mit undirtenigen flisse sulcher gnaden und gute die mir ewer gnade mit ewern briffen, worten und wercken, kegen minen gnedigen gnedigen herre dem konige kegen, minen herrn herczog Wytold und kegen andern fursten und herren manckfeldicklich erczeiget und getan hat, und kan leider des ewern gnaden nicht volkomelich gedancken noch vordinen, und hoffe czu gote, er lasze mich noch den tag gelebin, daz ich sulche gnade und gute mit minen frunden umme ewern gnaden vordinen und gedancken moge. Auch gnedige libe frawe, als ewern gnaden wol wissentlichin ist, daz ein guter cristenlicher fride gemacht und uffgenomen wurden ist czwisschin minen gnedigen herren dem konige czu Polan und dem orden czu Prewssen, in dem selben fride genomen und

g.....n sint alle mins herren konigis helfer und diner etc. Nu clage ich ewern gnaden, daz mir der orden czu Pre[wssen] czwisschen ostern und pfingisten, die nehest vorgangen sint, min gut und habe genomen und minen boten den ich dornach gesant hatte gefangen haben und den noch in gefengnisz habin, daz mir in dem fride gescheen ist und meinen mir eine sune domete abczudringen alzo, als ich doch des frides pillich salde gnossen habe...... ich doch mins herren konigis helffer und diner gewest pen. Auch gnedige libe frawe, bitte ich ewern gnaden wissen, daz der gnante orden minen herren den konig minen herren herczog Witold und die crone czu Polan sere bereden und bedassen mit mancherlei, daz ich ewern gnaden nicht allis geschrebin kan. Sundern ich habe minen herren dem bischof von Krokau vormals geschreben und des ordens briffis eine abschrift, als sie heraws ins lant schrebin, mete gesant. Ist im die wurden, als ich hoffe, so mag ewer gnade alle stucke und artickel dorinne wol eigentlich vernemen. Und habe im abir iczunt des meisters priff von Prewssen gesant, als er minem herren den marcgrafen von Missen geschrebin hat, den ewer gnade auch wol vornemen und sin insigil doruffe sehen wirt. Und ich habe alle wege vor fursten und herren wo ich gewest pen, minen herren den konig und minen herren herczog Witolt vorantwert noch minen vormogen und wil [m]it minen frunden noch alle wege gerne thun wo ich kan adir mack. Und bitte ewer gnade gnedige libe frawe, daz ir uch wollet leit sin lasze sulche gewalt und hoemut den sie an minem bruder und mir un..... alter dinge getan und begangen habin und noch minem bruder den sie in gefengnisz habin bedassen und im doch keine schult wissen czu gebin sunder im czu sagen daz ers mit minem herren den konige.... [1])

Fragment oryginalnego listu, jak to widać z cięcia w pośrodku fragmentu, stanowił dawniej okładkę rękopismu N. 701, biblioteki uniwersyteckiej Jagiellońskiej. — Dziś wydzielono go z rękopismu, a kustosz dr. Wisłocki udzielił mi łaskawie do przepisania, za co mu na tem miejscu szczere składam podziękowanie.

[1]) Z końcowego ustępu tego fragmentarycznego listu wnosić by można, że posyłał go do królowej Polski brat strąconego ze stolicy wielkomistrzowskiej Henryka von Plauen. Nazywał on się także Henryk i zbiegł do Polski w 1414 r. po uwięzieniu brata ob. Voigt. G. Pr. VII. 239 i nast.

X. *S. L. et D.* [1419?]

Król Jagiełło do króla Wacława Czeskiego, upominając go, aby zakazał w Czechach i na Szląsku spieszyć Krzyżakom na pomoc.

Rex Polonie scribit regi Bohemie etc.

Serenissime princeps illustris frater noster carissime! Arbitramur fraternitatem vestram adhuc recentem habere eorum memoriam, que nobis per nobilem Henricum de Lyppa marschalcum regni Bohemie et Mesper familiares vestros dilectos nuper in legacione novissima F. V. intimavit, quomodo strictissime et cum communicacione gravi, omnibus vasallis et subditis F. V. et regni Bohemie tam in ipso quam extra ubicunque manentibus, edicto regio indixisset, et iniunxit hoc, ne quispiam eorum contra nos vel regnum nostrum ad subsidia Cruciferis de Prussia quocumque ausu se transferret. [1]) Et ecce res ipsa in oppositum est conversa, ex quo quidam F. V. subditi, presertim capitaneus vester Carnouiensis Nicolaus Reybnicz et nonnulli alii potestati fraternitatis vestre subditi, tam in terris Slezie quam Bohemie, gentes armorum ad servicia eorundem Cruciferorum convocant et condu-

cunt quod F. V. noticiam non putavimus preterire, cum hec res sit late manifesta per orbem. Ac tamen confidimus, quod ea sine consensu F. V. contingunt et geruntur, cum in nostrum nequeat cor ascendere, ut F. V. tam firmarum sponsionum quibus se nobis obligavit ad prestandum contra dictos Cruciferos debita subsidia in oblivionem deponat. Quapropter F. V. petimus intimis desideriis nostris et hortamur, quatenus ante oculos cordis illa vota promissionum, que solida verbi regalis firmavit [2]) constancia, proponentes (sic), predictis subditis F. V. et aliis, si quos ex post contingat agnoscere dignemini cohibendo prohibere, ne adversus nos et regnum nostrum prout habent in contemptu se transferant vel alios subordinent et conducant et talia nobis nihilominus prestare contra predictos Cruciferos subsidia, ut intemerata fides vestrorum votivorum et promissa iugiter a nobis comendentur et ad vota F. V. ampliora desiderio sicut nos vestrarum obligacionum ammonet promissio astringamur. Datum etc.

Kopia w kod. N. II. 68, bibl. Kórnickiej.

[1]) transferrent. [2]) Napisane tą samą ręką nad przekreślonem prestavit.

XI. *We Wrocławiu 3 kwietnia* 1420.
Król Zygmunt odpowiada Jagielle na interpelacyą co do nowo ustanowionych ceł we Wrocławiu.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus et Hungarie, Boemie, Dalmacie, Croacie rex, serenissimo principi domino Wladislao regi Polonie etc. fratri nostro carissimo salutem et fraterne dileccionis continuum incrementum. Serenissime princeps frater noster carissime! Ex scriptis vestre serenitatis concepimus, quomodo mercatores et incole regni vestri causam assumpserint coram vobis querulandi, asserentes se fore gravatos dietimque graventur ex imposicione nove dacie seu angarie, que eis cum ipsorum mercibus et negociacionibus civitatem nostram Vratislauiensem intrantibus imponatur ab ipsique recipiatur, quamquidem daciam alias dare non consvevissent. Verum frater carissime huic non consimili quescioni vestris ambasiatoribus alias ad nostram celsitudinem destinatis, inter alia que vicissim tractanda habuimus, recolimus respondisse, quod ad imposicionem huiusmodi dacie movent animum nostrum, ignoramus tamen si intimata nostra vobis limpide sint aperta. Est preterea verum, ut cum civitatem nostram Wratislauiensem intrassemus, eiusque penuriam investigassemus, que a certo inter alias nobiles civitates insignioris fame obtinuerat preconia, invenimus eam tantis fore involutam debitis, ut nisi celerius adhibitum fuisset per nostram prudenciam salutare remedium, irremediabilia dampna iacturasque devenisset, de quibus successu temporis dificile potuisset liberari. Et quia in tempore succidenda sunt pericula, ne per inadvertenciam incentiva mala succrescant in penis, denique cum nostri arbitrii sit, in regnis nostris statuta condere conditaque frustrare iuxta temporum et locorum qualitates occurentes, huiusmodi dacie seu angarie inposicionem predicte civitati nostre Wratislauiensi concessimus non nisi ad tempus duraturam. Ideo vestra fraternitas non velit in admiracionen duci, quod pro attenuacione debitorum civitatis nostre Wratislauiensis, in quibus ipsam graviter multiformiterque involutam fore conperimus et quasi ad ruinam et finalem destruccionem tendenti huiusmodi novam daciam seu angariam imposuimus. Fuit enim zelus insignis, quem crebro ferventi quidem animo ad promocionem pre-

dicte alme civitatis nostre gessimus huius facti potissima causa. Datum Wratislauie tercia die Aprilis. Regnorum nostrorum anno Hungarie XXX quarto, Romanorum decimo etc.

Kopia w kod. bibl. Uniw. Prask. N. VI. A. 7. p. 197(b) — 198. przy liście króla Jagiełły do kupców Lwowskich. Obacz Nr. następny.

XII. *W Kaliszu* 17 *kwietnia* 1420.

Król Jagiełło udziela mieszczanom na Rusi odpowiedzi króla Zygmunta w sprawie interpelacyi co do nowo ustanowionych ceł we Wrocławiu.

Fidelibus nostris dilectis consulibus civitatis nostre Leopoliensis nec non aliarum civitatum in ambitu Russie exissentibus graciam regiam et omne bonum. Fideles nostri dilecti! Postquam ad nostram devenit noticiam per exposicionem mercatorum regni nostri, qui pro suis negociacionibus nuper circa medium quadragesime civitatem Wratislauiensem accesserant, accepimus, quod per serenisimum fratrem nostrum regem Romanorum et Hungarie quibusdam novis daciis et exaccionibus inconsuetis fuissent onerati. De tanto subditorum nostrorum gravamine, ut tenemur, codolentes, nunccios nostros et litteras misimus ad eundem petentes, quatenus mercatoribus nostris regni, civitatem Wratislauiensem accedentibus, novas non imponeret dacias sed pocius eosdem circa iura et consuetudines laudabiles, tempore patris sui imperatoris Romanorum et Wenceslai regis Bohemie observatas atque tentas, conservaret et hoc que contra laudabilis consuetudinis et iuris observanciam novas nostris subditis exacciones imponendo egerit in presenti revocari faceret et ablata restitui viceversa. Ipse autem ad predictam nostram tam verbalem quam eciam litteralem intimacionem [1]) tale nobis debit responsum prout in copia littere sue presentibus interserte videbitis contineri (Vide lit. Sig. p. 1041). Unde nostrorum prelatorum et baronum habito consensu deliberavimus omnes harum terrarum Maioris Polonie et aliarum civitates avisare et eorum consilia requirere, quod eis circa hec pro utilitate regni nostri atque nostra appareat faciendum. Quocirca fidelitatem vestram requirimus et hortamur habere volentes, quatenus communicato ad invicem consilio velitis nos unanimiter informare, quid in premissis vobis similiter appareat faciendum, ut habitis prelatorum et baronum atque vestris consiliis, sciamus predictis salubri consilio providere secus non facturi. Datum in Calis feria quarta infra conductum Pasche. Anno domini millesimo CCCC° vicesimo.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 197(b) — 198.

[1]) intimatum w kod.

XIII. *S. L. et D.* [*pód koniec* 1421].

Król Jagiełło nakazuje mieszczanom Lwowskim, Przemyskim, Halickim, Drohobyckim, z Sądowej Wiśni, Mościsk, Sanoka, Sambora, Krosna, Śniatyna i Kołomyi, ażeby złożyli na przyszłą wyprawę pruską w oznaczonym bliżej czasie po dwa grosze od grzywny.

Wladislaus etc. Fidelibus nostris dilectis, magistris civium consulibus et civibus ac incolis universis civitatum nostrarum Leopolis, Premislia, Halicz, Drohobicz,

Wisznya, Moschcziska, Sanok, Sambor, Crosna, Snatin et Colomia et aliorum omnium in terra Russie presentibus requirendi graciam regiam et omne bonum. Fideles nostri! Licet cottidianis curis per vias varias et diversas pacem ab hostibus nostris quesivimus et ad omnem equitatem in mansvetudine nos posuerimus, nihilominus tamen hostes nostri cum superbia et pertinacia regnum nostrum et subditos nostros contere [1]) machinantur, quibus nisi celeri occurretur remedio, pericula gravia nobis et regno nostro vicina sunt et ruinam comminantur. Propterea cum prelatis baronibus et civitatum civibus et communitatibus regni nostri nuper in Nepolomicze constisuti, unanimiter decrevimus pro defensione nostra arma movere contra ipsos, et in virtute domini exercituum, per bella pacem querere et gladio se tueri. Verum cum ad defensionem huiusmodi facultates erariorum nostrorum non suppetunt nobis pro subsidiis ad id opportunis, vos requirere cogimur et amminicula vestra, cum communia hec sunt vobiscum pericula, arcemur postulare. Quocirca vos hortamur et petimus, omnino habere volentes, quatenus nobis de omnibus bonis vestris, in quibuscunque rebus consistunt, secundum valorem ipsorum, a qualibet marca duos grossos nobis dare debeatis et nostris exactoribus quos ad hoc duxerimus deputandos et dum fueritis per presentes requisiti de eisdem penam enim communem et mulctam irremissibilem ab omnibus exquirendis quos infra hinc et festum pasce proximum reperiemus in solucione pretactorum duorum grossorum negligentes. Presentes autem litteras nostras volumus deferri et deportari rescriptas de una civitate ad aliam et de opido ad opidum, a primo incipiendo et continuando ad ultimum, ut presens nostrum mandatum omnibus innotescat nec se quisquam de ignorancia earum excuset. Datum in C. [2])

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 198—198(b) tudzież ibidem p. 216—216(b).

[1]) contrire. [2]) Król był 11 listopada do 23 listop. r. 1421 w Niepołomicach. Helcel. Pomn. II. 250, Voigt G. Pr. VIII. 382 nota 3? Gdy dokument stoi w związku z bezpośrednio następującym, który ma datę 1422 r., sądzić by należało, że powyższy pochodzi z końca r. 1421.

XIV. *S. L. et c. D.* [*w początkach*] 1422.
Powtórny manifest króla Jagiełły do tychże mieszczan w sprawie jednorazowego podatku na wyprawę pruską.

Wladislaus fidelibus nostris dilectis advocato et consulibus ac civibus totique communitati civitatum nostrarum Leopoliensis, Grodek, Sambor, Mosczisksa, Glinani et aliarum ibi adiacencium graciam regiam et omne bonum. Fideles nostri dilecti! Licet alias vobis scriptis nostris intimaveramus, ut ad repellendum insidias nostrorum inimicorum contra nos et regnum nostrum Polonie maligna hostilitate semencium, a qualibet marca videlicet per duos grossos nobis subsidium fecissetis, quod tamen in vobis exigere distulissemus, si nobis et regno nostro ab eisdem hostibus pacis comoda que totis desiderabamus affectibus potuissent evenire. Et quia prout per nostros amicos avizamur et continuis informacionibus premunimur quod nobis et regno nostro fere ex omnibus partibus ipsius regni ab eisdem hostibus imminent insidie et proh dolor in brevi gverrarum disturbia preparantur, ideo fidelitatibus vestris mandamus, firmiter iniungentes, quatenus ad reprimendum insultus et insidias nostrorum hoscium ad procurandum et conservandum pacis comoda atque tranquilitatem regni nostri huiusmodi mox visis presentibus ab omnibus et singulis civibus et incolis ac inhabitatoribus earundem civitatum nostrarum predictarum Leopoliensis, Grodek, Sambor, Mosczisksa, Glynani et

aliarum collectam pro subsidio nostro huiusmodi a qualibet marca duos grossos infra hinc et festum pentecostes proximum omnino exigatis fideliter et sub iuramento recolligatis et vos ipsi subsidium huiusmodi conferatis et contribuatis, collectam quoque seu pecuniam huiusmodi in vestro arrario seu pretorio tute conservetis, ut ipsam pecuniam pro nostro subsidio omnino paratam infra hinc et ipsum festum pentecostes inveniamus, secus facere non ausuri nostre gracie sub optentu. Datum. Anno domini M° CCCC° vicesimo secundo.

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 198(b). tudzież ibidem p. 216(b).

Bezpośrednio po tej odezwie królewskiej; p. 198 b. kodeksu, następuje fragment drugiej, która zapewne w tymże czasie wydaną została. Przytaczamy ją dla związku:

Wladislaus, Fideles nostri dilecti! Ad presenciam nostre celsitudinis providos Johannem Trawtfrawen et Georgium Gobil consules Leopolienses fideles nostros dilectos racione exaccionis nostre duxistis destinandos. Qui se nostro conspectui in Nepolomicze presentarunt exponentes nostre serenitati omnes defectus civitatis nec non labores murorum et fossatorum quos nunc ista vice perfecistis, petentes nostram serenitatem, ut pecunias exaccionales quos de domibus recepistis pro fortificacione civitatis vobis assignaremus. Sed amirari non sufficimus quomodo ista vice tantam (sic. l. totam) sumam pecunia(ru)m non exegistis sicut et antea, quia de priori exaccione duo millia marcarum nobis dedistis supplicantes nostre serenitati ut ipsas a vobis protunc recipiamus. Nunc vero sexingente marce in summa deficiunt priori. Quocirca vestram universitatem requirimus et hortamur, quatenus duo milia marcarum nobis ordinetis et colligatis quarum unum mille in prompto habeatis, et ubi vobis scribemus extunc ibidem reponetis reliquam vero mille marcarum apud vos reservatis quousque dante domino apud vos constituemur. Ibidem vero conspectis vestris laboribus et fortificacionibus civitatis........

XV. *S. L. et D.* [*pod koniec* 1421.]
Wezwanie króla Zygmunta do husytów czeskich i odpowiedź dana królowi ze strony husytów.

A rege Hungarie ad dominos Bohemie:

Sigismundus dei gracia etc. Universis et singulis regni nostri Bohemie populis et gentibus vere fidei agnicionem consulere et perniciei erroribus subvenire. Aliquociens in terrorem abstinacionis vestre, ut illam ad inferni novissima possemus proscribere, nunc bellis, nunc depopulacionibus, nunc aliis insultibus, citra tantum exterminium [1]) et gravia pericula, solliciti fuimus vos monere. Considerare potuistis, si nobis valuissetis resistere et multitudini exercituum nostrorum contraire, quorum potencie nulla humana fortitudo potuit comparari. Maluimus autem quandoque propria damna suscipere, quam vobiscum descendere in conflictum, ubi excessuum vestrorum pena iniuria perpetua fuisset vos absque [2]) dubio communicata, et suspirantes aliorsum vos egisse a bello; arbitramini tantam multitudinem divertisse non fuge, fuerunt hec presidia, sed profectus Bohemorum, quos sic native conversacionis iussit nobis deligere benignitas, ut pro nobis honori nostro minime parceremus, si quid lignum tortuosum dirigimus, quod cicius frangitur quam reducitur, et quemadmodum crescendo torruit, ad ultimum terrere non cessabit. Dedignamus igitur amplius vestris indulgere fremitibus, quos magis ac magis diabolica suggescio in vobis multiplicat et auget geminata. Quapropter hortamur vos et per salutem vestram requirimus., quatenus herrores (sic) dampnificatissime heresis, quos abhorret totus orbis, et quibus nedum deo et hominibus odiosi, set et demonibus facti estis nequiores, subito abiurantes, festinetis detestari, et nostre se humiliter subicere maiestati, ut graciam prosequi a nobis valeatis, alioquin vos finali prosequemur excidio, donec iuvenem ac senem, infantem et parvulum in vobis delebi-

mus et primum regnum nostrum catholicis cultoribus relinqerimus, ut per eos redoleat, fructum generis boni asserant, que sic vestris horruit sordibus maculata.

Resposum ad eundem:

Inclito domino Sigismundo Ungarie regi etc. barones et commune regnum Bohemie. Si mereris salutem et honorem, nolumus tuam nobis impudenciam habere pro exemplo, ut more meretricis, quemadmodum tu semper consvevisti, sicut in foro vendentes tota die inani verborum conflictu tecum decertemus. Multa etenim nobis imponis convicia, et obprobriis, quibus ipse irretitus, sathagis nos cónsumere. Hinc et legem quam nobis Christus derelinquit testamento sanccionis altipendens virtuti sue, quomodo nisi tibi disvasisset solita benignitas et nature occulta vetuissent evergia (sic), multitudinem nostram gladius devorasset et amplius iam nobis parcendo dedignaris. Ecce loca campestria aptissima colimus et patula, non cavernis abscondimur, non meniis includimur, non inter capedines latemus nec in abruptis demoramur, tutum habes ad nos undique aditum, verum si placet et bello, non verbis cum miles sis et strennuitate ut ćondam (sic) contendas argolica [3]) nobiscum experire et eadem tibi succedet victoria, quam dum habere potuisses, refugisti super nostro interritu compassione admonitus. Nunc sciturus es, quod iam tibi perpetuo rebellare contendimus neque tecum omnino de quacunque concordia, treuga aut sufferencia pacisci proponimus, fac que peiora potes et cum tanta multitudine dominiorum qua te iactas huic nostro cetui exiguo et tennui scropulo (sic) approprias et disces in paucitate nostram virtutem, cum fueris velut a mole montis obruptus excelsi. Et cum tuis usquam collideris, videbimus, si pompa tua promovebit, tua et verborum tuorum elacio procax sublevabit; ibi eciam intelliges, si veram fidem veneramur, pro qua dimicando non in arcu vel gladio sperando, sed in eo talis res agitur, tot triumphis exultamus, qui nobis plena sunt recte fidei et testamenti veri dei argumenta.

Kopia w kodeksie bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 3ɔ3.

Por. Wawrzyńca z Brzezowy u Höflera l. 525 a mianowicie zdanie zwrócone do króla Zygmunta: Exspecta parumper et prospice, dominus namque eum timentibus parabit auxilium, et te, qui speras in multitudine gentium paucorum prosternendo, in fugam convertet etc. Ton odpowiedzi Hussytów użyty powyżej, zdaje się tu przebijać w relacyi Wawrzyńca opowiadającego o klęsce Zygmunta pod Kutną horą (6 stycznia 1422). Skoro dorozumiewanie to jest prawdziwe, to tak odezwa jak i odpowiedź na nią, przypadają pod koniec 1421 roku.

[1]) exterminum. [2]) absi. [3]) argolicis.

XVI. *W Toruniu 22 czerwca* [1422].

Komtur Toruński donosi w. mistrzowi o projekcie przymierza króla Polski z burgrabią Norynbergskim i szczegółach wojennych przygotowań w Polsce i Litwie.

Meinen willigen undertenigen gehorsam czuvor. Erwirdiger gnediger her meister! Als mir euwer gnade geschreben hat eigentlich czu irfaren von Wenczeslao ap her gefangen sei etc.. so geruche euwer gnade czu wissen, das ichs eigentlicher nicht irfaren kan, wenn als mir Olbrecht Rothe [1]) der burgermeister geseit hot, das der wechter der sein warth czwir czu im in die herberger quam und bat in umb czerunge wen is im herte lag umb speise. Ouch so hat der burgermeister Olbrecht Rothe gefreget den burgermeister czu Poszenaw ap ein sulcher gefangen sei; der hot im geseit, daz is alzo sei, sunder ap die briefe bei Wenczeslao ge-

funden sein, ader ap her sie vorworfen hat, das konde der burgermeister nicht irfaren. Ouch gnediger her meister, geruche euwer gnade czu wissen, das mir Olbrecht Rothe gesait hot, als her czu Poszenaw was, quan (sic) herczog Senior czum konig und was gewesen bei dem burggroffen von Norenberg, alzo irfur her von fil worhaftigen redelichen die bei des koniges hofe sein, das der konig in hatte gesant czum burggrofen, das her gerthe mit dem burggrofen einen bunt czu machen, das her keine geste durch sein lant her in unser land lisse czin; das hatte der burggrefe nicht wolt thun, alzo das herczog Senior vom burggrafen an ende was gescheiden. Ouch gnediger homeister geruch euwer gnade czu wissen, das mir Olbrecht Rothe ouch gesait hot, wi das her irfaren hab (sic) von etlichen des herczogen rethe von der Stolpe, wurde euwer gnade dem herczogen eine fruntliche irmanunge schreiben des tages den euwer gnade mit im gehat hot, das einer den andern nicht frevelich angreife her enspreche im denne XIIII tag vor czu, der herczog werde alzo schir czu desen sachen stille sitczen als her icht dor czu thu. Ouch gnediger her meister geruche euwer gnade czu wissen, das mir ouch Olbrecht Rothe gesait hot, das ein koufman einen loufer hatte gesant kein der Lemburg, und der ist nu widder gekomen, und sprich, das sie itczunt samelen in der Podolige und umb die Lemburg ausen und sullen alsampt gereith sein bei enander acht tage noch Johannis [baptiste czu fe]lde [2]) und das Witold itczunt fil Tatern und mechtige hedenschaft gesammelt [hat und] die Polan ouch czu Witolde czin sullen, und die uff den tag nicht kunnen [gerei]t werden, und das der konig czu desen dingen stille sitczen werde, sunder [3])…. ein felt machen IIII meilen genseit Gnyvko an der Netcze, was das bedut, das weis ich nicht. Ouch so meint Olbrech Rothe, das her ni alzo gancz gemerket hab und irkant, das sich die Polan mit ganczem ernste anrichten czu krige also itczunt. Ouch gnediger her meister, als ich nest bei euwer gnaden was und euwern gnaden saithe, das fast diner von mir sint geczogen, so meint ir wol, ir wolt mir wol diner schicken, und ap mir die euwer gnade schigket, so en haben sie nicht harnisch und ich en hab ouch, dorumb ger ich wol, das mir euwer gnade uff schifkinder wolde gedenken de haben eigene harnisch und armbrust. Gegebin czu Torun am montage nach Viti und Modesti.

Kompthur czu Thorun.

[Adr.]: Deme erwirdigen homeistes mit allir erwirdikeit tag und nacht an allis sumen czur Swecz czu.

Oryginał pap. w jednym miejscu wydarty po pieczęci znaki widoczne; w archiwum król. N. Z. Sz. XX. a. Nr. 27. Drugi tejże samej treści i daty Szufl. XX. Nr. 21.

1) dodane u góry. 2) tj. 2 lipca. 3) jedno słowo zdaje się wydarte.

XVII. *W Labiawie* 6 *lipca* [1422].

Komtur Ragnety donosi w. mistrzowi o szczegółach wiadomości, jakie powziął przez szpiegów wysłanych do Litwy.

Meinen gar willigen undertanigen gehorsam czu vorn. Irwirdiger gnediger herr meister! Als ew. ir. gnade mir leczt vorschreib von der struttere wegen, das ich die andirweit sulde usrichten, was sie denne czeitunge inbrechten, das ich das euwer gnaden vorschreibe ane alles sumen etc. Zo geruche euwir irw. gn. czu wissin, das ich die selbigen struttere noch euwir befelunge andirweit usgesant hatte, und sien widdir in komen mit Cleme(n)t dem leitsmanne unde sprechen,

sie kunnen keinerlei czeitunge in der wiltnisse irfarn andirs, wen das die wege geczeichent sien, das ich vormals euwern gnaden eigentlichin geschrebin habe. Ouch zo haben die selbigen struttere czwene flicher von Kauwen in der wiltnisse gefangen unde sien beide Polan; einer des was vormals auch von Ragnith ken Littouwen entloffen an deme ich irkante das her [1]) nich rechtfertig was, und habe in in dem wasser begraben; den andern habe ich behalden in unsern hoeven, do los ich in dorinne arbeiten alzo lange, bis das ich irfare, wie is umme in ist gelegen, wen her spricht, das her sie bortig us dem camerampt czu Rastinburg, unde die Littouwen sulden in doselbigist gefangen haben. Ouch zo haben wir sie usgeholt umme nüwir czeitunge willen, alzo das sie sprechin sie wissen keins; sundir Rommolt der marschalk hat sich besamelt mit etlichin Littuwen und Samaythen, mit den leit her czu Kauwen lantwere. Ouch zo habe ich dem hauptmanne czu Kauwen mit eime redelichen boten gesant eine tonne bir und eine tonne salcz uff ein sulchs, das ich gerne etwas dirfar[e]n hette, wie is umme sie gelegen were. Nu wolden sie meinen boten nicht forder wen czu Welunnen kommen [lassen], alzo das mir von dannen keine czeitungen werdin mochte. Ouch zo hat mir der houptman von Kauwen geschrebin, das sin herre herczog Wytawt stetis im lande lege, und [er] hette wol willen die Rewssin czu obirczihen, zo besurgit her sich vor nimande wen alleine vor dem ordin, alzo das her sien lant nicht rumen thurste. Dorumme zo schreib her mir, bittende, das ich im gerucht widdir czu vorschreiben, ap der ordin den gemachten frede vordan haldin welde; doruff schreib ich im widder, das der ordin keinen fride gebrochen hette, und den frede den unser herre Romisch und Ungerisschir koning czwischen dem koning von Polen herczoge Wytawt und dem orden gemacht hette, gerne halden welde. Irwirdiger gnediger her meister! Als obingeschrebin stehet, das Wytawt willen hette die Russin czu obirczihen und thurre nicht sien lant ruemen vor obirfallunge des ordins, das halde ich vor keine worheit, wen ich andirs nicht dorbei mag irkennen, wen eine falsche meinunge. Ouch zo habe ich andir struttere usgesant, wen di widdir inkomen was sie mir nuwir czeitunge werdin brengin, das wil ich euwin irw. gnaden sundirlos widder vorschreiben. Vortme als euwir irw. mir ouch leczt von der temmer wegen czu Ragnith hat geschrebin etc. zo geruche euwir irwirdikeit czu wissin, das ich sie werlichin groslichin angelegen habe, das sie sich des moeltammes undirwunden czu temen und widder czu machen, alzo, das sie sichs mit nichte wellen undirwinden, wen sie sulche entschuldinnge furen; sie sprechin, sie haben sich mit speise doruff nicht gericht dorczu, zo haben sie ire knechte nicht lengir gemittet wen czu den einen tamme; alleine wen der volbracht wirt, so wellen sie nicht lengir bleiben, unde got weis, das is uns itczunt werlechin herte umme molwerk wirt [an]legin. Gegebin czu Labiow am montage infra octavas.. visitacionis Marie virginis.

Kompthur czu Rangnith.

[Adr.]: Dem irwirdigen homeister mit grosir wirdikeit tag und nacht ane alles zumen, zundirlichin macht doran leit, detur littera.

Oryginał na pap. po pieczęci znaki widoczne żółtego wosku. Pod adresą współczesnym pismem: Kompthur czu Rangnith das die wege us Littawen in Russen usgezeigent sein. Pismo listu bardzo piękne i regularne. Cedułа przyłączona do listu obojętnej dla nas treści. Skarze się w niej tenże kumtur przed mistrzem, że mu starszyzna zakonu pieniędzy nie przysyła; uprasza o zapobie-

żenie temu i objecuje osobiście podjąć skargę, skoro mistrz do Marienburga powróci, albo też do Ragnety zagości.

Archiwum królewieckie N. Z. szuflada XVI. a.

[1]) w oryginale: hr.

XVIII. *S. L. et D.* [*w początkach* 1423]. Król Jagiełło uprasza papieża (Marcina V.) o przyłączenie prepozytury krakowskiej S. Michała do biskupstwa Włocławskiego.

Sequitur littera ad dominum appostolicum ex parte domini regis Wladislai etc. pro episcopo Wladislauiensi:

Beatissime pater et domine graciosissime! Sua mihi reverendus i Christo pater dominus Jo(hannes), episcopus Wladislauiensis presens, consiliarius meus sincere mihi dilectus relacione monstravit, qualiter prepositura sancti Michaelis in castro Cracouiensi, per dive memorie predecessores vestros sancte romane ecclesie summos pontifices, ex certis et legittimis causis ecclesie Wladislauiensi incorporata fuisset, cuius effectum sola prompte execucionis dilacio per negligenciam quorundam eiusdem ecclesie prelatorum introducta interrupit, quamvis fuerit sedis appostolice litteris efficacibus roborata et admissa. Licet autem talis ecclesie causa apud S. V. recommendativis litteris non videatur egere, utpote que per vos speratur pre aliis commendari, ut tamen affectum ostendam quem habeam ad conservacionem tanti boni, quod meo iudicio ad utilitatem status eiusdem provenire, (sic), S. V. supplico humiliter et devote, quatenus predictum dominum Jo(hannem) in hiis ecclesie sue negociis habentes graciosius recommissum, incorporacionem predictam legittime, ut premittitur, per [1]) vestros predecessores admissam atque factam, novis et recentibus litteris velit V. S. denuo cofirmare et alias ipsum in eisdem ecclesie sue agendis, iuxta relacionem reverendi patris domini Andree episcopi Poznaniensis et supplicacionem S. V. cum presentibus offerendam exaudire, specialem mihi in eo S. V. graciam faciendo. Personam V. S. dignetur altissimus etc. Datum in Santhok etc. Anno etc. [2])

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej Nr. II. 68. p. 221.

[1]) pre. [2]) Ze względu, że król wyraża się pod koniec listu, że tę całą sprawę Andrzej biskup poznański papieżowi przedłoży, tenże zaś w początkach 1423 r. wyruszył do Rzymu na koncylium Papieńskie (obacz glejt papieski u Teinera Vet. Mon. Pol. II. N. XXXII. p. 26) sądzić by można, że i list powyższy odnosi się do tegoż czasu. Znany jest spór o tę prepozyturę Długoszowi. Mówi on o niem w Liber Benef. I. p. 532,.. et quamvis Johannes Pella episcopus tunc Vladislaviensis, nobilis de domo et familia caput tygrium deferencium, magnopere cum suo capitulo sudasset, praeposituram s. Michaelis ubertate introitum eius inductus, pro habendis amplioribus in ecclesia Vladislaviensi refectionibus, extincto eius titulo, capitulo Vladislauiensi perpetuo incorporare, clemencia tamen divina, propter sui dilectissimi martiris Stanislai Cracouiensis pontificis merita, tale, tamque memorabile et celeberrimum clenodium a Cracouiensi ecclesia et diocesi, arce et urbe scindi et sequestrari mira sua providencia prohibuit; praefatam enim prepositurarn s. Michaelis iam per Johannem de Rzeszów cuius immediatum praepositum, qui ex post in archiepiscopum Leopoliensem fuerat promotus, de domo Polukoza, clave Pyrkoviensi seu Lagoviensi ad vitam tenenda contentatum, resignata ex eius titulo extincto, capitulo Vladislauiensi incorporatum, Petrus Boleste, appelatus Pyeszkowsky, prothonotarius apostolicus, nobilis de domo Accipitrum, apud Martinum papam quintum impetrans de pacifica illius possessione capitulum Vladislauiense, tribus sentenciis conformibus convictum, deiecit, et praeposituram praefatam in suam proprietatem titulum et dignitatem restituit. W przytoczonym ustępie mamy również klucz do odgadnienia owych pism papieskich i królewskich dotyczących Piotra Pieskowskiego. Obacz Nr. następny, tudzież DCCCXVI. p. 479.

XIX. *S. L. et D.* [*w* 1423].
Papież Marcin V. uprasza króla Jagiełłę, aby zwrócił Piotrowi Boleście zaaresztowane dobra.

Martinus papa quintus supplicat pro Pyeskowsky et pro suorum beneficiorum restitucione tali forma:

Martinus episcopus etc. Carissimo in Christo filio Wladislao regi Polonie illustri salutem et appostolicam benediccionem. Dilecti filii magistri Petri Boleste prepositi ecclesie Lanciciensis Gneznensis diocesis nostri et appostolice sedis notarii nuper et per prius nonnullorum aliorum relacione didicimus, quod ipse ex delacione quorundam emulorum suorum falsa pro veris suggerencium, tractus ad seculare forum in causam, eo presertim, quod coram iudice non suo respondere noluit laicali, potencia omnibus suis bonis ac beneficiis spoliatus est, que per laicos detinentur. Quare cum hec contra canonicas sanxiones facta sunt, tuam serenitatem stricte rogamus et exhortamur in domino, quatenus prefatum Petrum nostri et appostolice sedis intuitu habens perpensius recommissum, ipsum ad graciam tuam pristinam cum restitucione omnium bonorum suorum et presertim beneficiorum statusque reintegracionem benigne recipias. Te enim decet, ut quod per laicos et tibi subditos nusquam iuste peractum esset, tua celsitudine dirigente ad iusticie et racionis debitum reducatur, de quibus dilectus filius Thomas de Dyaco custos ecclesie Gneznensis, ad tuam serenitatem rediens, est plenarie informatus. Postremo super premissis celsitudini tue placeat nobis tuis litteris respondere etc.

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 143.

XX. *S. L. et D.* [*po końcu marca* 1423].
Witołd napomina niewymienionego rycerza, aby zamek Uniczów według danego księciu przyrzeczenia wydał w ręce króla Zygmunta.

Strenue nobilisque! Aliquociens tibi scripsisse recolimus, quatenus iuxta promissa et sponsiones militares, quibus dum apud nos fuisses in Lithwania constitutus te nobis obligasti, castrum et civitatem Vniczow, quam de manibus ducis Sigismundi nepotis nostri carissimi tam nostro quam ipsius nominibus accepisti, in manus serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum etc. fratris nostri carissimi, iuxta vota nostra resignare. Nunc autem ex littera tua, in qua nobis, ad priores litteras nostras in eodem facto resignacionis tibi missas, rescribis, manifeste collegimus, quod huiusmodi promissum non recordaris te fecisse et petis quatenus ista melius ad memoriam tibi reducere dignaremur. Scias igitur, quod dum apud nos in Lythwania constitutus fuisses, ad requisicionem nostram et dicti domini ducis Sigismundi nepotis nostri, civitatem predictam prefato serenissimo principi domino Sigismundo Romanorum regi etc. resignare bona fide militari promisisti, quocirca iteratis vicibus te presentibus requirimus et monendo hortamur, quatenus iuxta tuum promissum militare huiusmodi resignacionem prefato domino Romanorum regi etc. facere non differas, velut miles fidelis, cui non aliter quam fidem servare convenerit, dum per serenitatem ipsius fueris requisitus, dimissis occasionionibus et coloribus quibuscumque [1]) exquisitis, per quas nequaquam a fide sic nobis promissa poteris excusari. Non enim fides est militis castra vel civitates sibi

commissas alicui alteri resignare, quam domino ipsas sibi conservanti, quantum vero honori militari derogat si fide violata, credita sibi castra, in manus alienas tradiderit aut ipsa sine domini sui, a quo ipsa obtinet voluntate tenuerit, solus nosti. Datum etc. [2])

Z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 186 z nadpisem: forma monicionis racione alicuius promissi.

[1]) quarumcumque. [2]) Korybut zdobył szturmem Uniczów (Mährisch Neustadt) pod koniec kwietnia 1422 r.; komu oddał zdobyte miasto niewiadomo — najprawdopodobniej Puchale lub Piotrowi Polakowi. O działaniu tegoż pierwszego na Morawie w 1424 r. a mianowicie o usługach jego świadczonych husytom jako też i o dziwnym rodzaju przymierza, które wraz z innymi husyckiemi przewódcami zawarł z katolikami na Morawie, obacz: Grünhagen: die Hussitenkämpfe der Schlesier 95. Sądzić by należało, że przed tą datą a w każdym wypadku po końcu marca 1423 r., to jest po zawarciu pokoju w Kezmarku, wyszedł ten akt z kancelaryi Witołda.

XXI. *We Lwowie [S. D. pod koniec* 1423].
Król Jagiełło dziękuje księciu Medyolańskiemu, Filipowi Maria Angelo, za upominki.

A domino rege duci Mediolanensi.

W(ladislaus) dei gracia rex Polonie etc. inclito principi domino Philippo Maria duci Mediolanensi fratri nostro carissimo, salutem et fraterni amoris continua incrementa. Inclite princeps illustris frater noster carissime! Gratissima et accepta sunt nobis dona vestra, que nobis Theodricus familiaris vester devotus fidelis dilectus, ut pote equos, canes valde elegantes et alia encenia pro parte F. V. nobis presentavit, grata nimis accepimus, pro quibus dum affectus maiores donis contemplamur, grates ampliores F. V. pro eis referimus et in hoc sciemus magis fraternos pensare affectus, et pro eis, que sunt placita vestre fraterne apud nos caritati et in partibus regnorum nostrorum reperiri poterint, fraterna vestra desideria requirent quemadmodum F. V. que in dominiis vestris nostra implent desideria cum confiedncia requirimus. Datum in Leopoli etc. [1]).

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 177.

[1]) Dobre stosunki dyplomatyczne pomiędzy Jagiełłą a księciem Medyolańskim rozpoczęły się w 1420 r. poselstwem Jakóba de Paravesino. Najbliższy rok po tymże, w którymby król był we Lwowie, jest rok 1423 (był on mianowicie tam na dniu 9 październlka, (Akt. Gr. i Ziemsk. III.1 85) można więc przyjąć, że i list powyższy pochodzi z tego czasu.

XXII. *S. L. et D. [przed* 1424 *r.*]
Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V., aby udaremnił zabiegi Klemensa ze Czchowa celem otrzymania kanonii przemyskiej, a utwierdził na niej Filipa Kleyndinsta, który rzeczoną kanonię dzierży od króla, posiadającego prawo kollacyi beneficyów w dyecezyi Przemyskiej.

Domino pape ut non exaudiat aliquot et alium promoveat et hec inter duas partes adversas.

Beatissime pater et domine benignissime! Licet ius patronatus seu collacio beneficiorum ecclesie Premisliensis ad me legittime spectet et pertineat ita, ut quociens ea vaccare contigisset tociens ad ipsam personas idoneas actu in sacerdocii gradu constitutas loci ordinario instituendum presentassem, tamen quidam Clemens de Czchow qui nondum gradum clericalem attigisset, iuspatronatus seu collacio-

nem mihi ut premittitur in eisdem competentem perturbare cupiens, honorabilem P(hilippum) Clendinst canonicum Premisliensem ecclesie predicte capellanum mihi dilectum occasione canonicatus et prebende quos idem P(hilippus) in ecclesia eadem possidet ad curiam S. V. traxit in causam. Et quia idem Clemens in assecucione eorundem canonicatus et prebende redditur insufficiens et inhabilis, ex quo nullus nisi sit actu presbiter in eadem ecclesia alicuius beneficii poterit esse capax, sed nec in ipsum tamquam personam inhabilem volui neque intendo consentire, qui ad sedem S. V. recurrit, credens se posse meum ius aliquo ingenio vel colore perturbare, quapropter S. V. humiliter et devote supplico per presentes, quatenus communis iusticie contemplacione et mei intuitu dignetur S. V. eundem Clementem a gracia exaudicionis repellere prefatumque P(hilippum) qui in eadem causa ad pedes S. V. accedit habere recommissum et in petendis misericorditer exaudire pro complacencia et favore meo speciali [1]).

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 181.

[1]) Ze względu że Filip Kleindinst już 2 kwietnia 1424 r. jako kanonik Przemyski występuje, Ob. Akt gr. i ziemskie VIII. p. 72, 73, oznaczamy ogólnikowo, że dokument ten przed tą datą do kuryi wysłano.

XXIII. *S. L. et D.* [*w jesieni* 1424].

Król Jagiełło usprawiedliwia przed kapitułą generalną zakonu Franciszkańskiego Ojca Marka wikaryusza tegoż zakonu na Rusi i Podolu.

Littera excusatoria pro persona venerabilis patris domini Marci wicarii (sic) Russie, scripta domino Angelo de Senis, ministro generali ordinis Fratrum Minorum etc.

Wladislaus dei gracia etc. Venerabili viro et religioso patri domino Angelo de Senis sacre Theologie professori ac ministro generali et quibusvis ordinis fratrum minorum ministris et prelatis et fratribus in capitulo generali proxime celebrando congregatis et alias ad quos presentes pervenerint devotis in Christo nobis sincere dilectis, salutem et favoris regii continuum incrementum. Venerabiles patres et religiosi sincere nobis dilecti! Licet ad delacionem quorundam tam ordinis quam aliorum sinistre informati, litteras nostras vobis adversus honorabilem et religiosum patrem Marcum Russie, Minoris Walachie, Podolie et Cathaye vicarium aliqua scripserimus et de recepcione cleinodiorum et rerum claustarium sibi culpam dedissemus, tamen postquam ipsum reverendi patris domini Alberti dei gracia tunc episcopi Cracouiensis et regni nostri cancellarii, nunc vero sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopi sincere nobis dilecti conservatoris ordinis vestri predicti examini tradidimus, rigide et legittime examinatus innocens compertus est et super eadem innocencia sua litteras prefati domini archiepiscopi patentes sigillo cum appenso obtinet speciales. Unde attenta expurgacione ipsius evidenti et aliis virtutum meritis, quibus apud nos commendatus existit, ipsum vobis merito duximus commendandum et recommendamus per presentes, petentes vos et cum desideriis affectantes, quatenus ipsum pro innocenti et iusto iuxta dictarum litterarum continenciam reputatis et reputari per vos faciatis. Datum in Sanok etc. [1]).

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 205 — 206.

[1]) Jak z tytułu arcybiskupa Jastrzębca: tunc episcopi Cracoviensis nunc vero Gneznensis ecclesie archiepiscopi.. widoczna, pochodzi ten list niedługo po śmierci Mikołaja Trąby zmarłego na Spiżu 2 grudnia 1422 r. Gdy król w roku 1423 w maju i czerwcu był na Rusi i znowu w jesieni tegoż roku musiałby i list powyższy z tegoż czasu pochodzić. Porównaj Nr. następny.

XXIV. *S. L. et D.* [*w jesieni* 1424].
Król Jagiełło nakazuje uniwersałem wystosowanym do wszystkich swych urzędników, chwytać nieposłusznych braci zakonu Franciszkańskiego i dostawiać ich wikaryuszowi tegoż zakonu na Rusi ojcu Markowi z Kandyi.

Littera pro parte venerabilis patris Marcii de Candia vicarii Russie etc. contra nonnullos Fratres Minores fugitivos et appostotantes ac dampna claustris minantes.

Wladislaus dei gracia etc. Universis et singulis capitaneis, burgrabiis, woyewodis, civibus et cuiuslibet status et condicionis hominibus presentes requirentes fidelibus dilectis, graciam regiam et omne bonum. Sincere nobis dilecti! Datum est nobis intelligi, quomodo quidam fratres Ordinis Minorum de regula sancti Francisci, sub obediencia viccariatus Russie, Moldauie ac Podolie, disciplina regulari postposita, appostotantes, multa scandala in partibus illis perpetrarent et in habitibus secularibus, prevaricatis statutibus suis, claustris incendiorum et aliorum generum pericula minarentur, obediencia superiorum ordinis penitus abiecta. Quocirca vobis omnibus et vestrum cuilibet firmiter precipientes mandamus, quatenus dictorum fratrum habitum seculare deferencium et alias extra regulam et claustra apostotancium ubicunque habere poteritis periciam, ipsos captivetis et patri Marci de Candia vicarii Russie seu eius commisarii aut monasterii propinquioris tradatis discipline, et quocienscunque presentibus fueritis requisiti, ad detinendum eos vestra consilia et auxilia prebeatis, gracie nostre sub obtentu. Datum in Sanok etc.

Kopia z kodeksu bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 206 — 207.

XXV. *S. L. et D.* [*Około* 1426].
Król Zygmunt Rzymski i Węgierski nakazuje Mikołajowi Czosch de Sawar zwrócić kupcowi Lwowskiemu Piotrowi, zwanemu Bedenkisbas, przyaresztowane w Hannusdorf konie.

Nos capitulum ecclesie sancti Martini de Czips memorie commendantes significamus quibus expedit universis. Quod providus vir Petrus dictus Bedenkisbas ad nostram personaliter veniens presenciam, exhibuit nobis quasdam litteras serenissimi principis domini nostri Sigismundi dei gracia Romanorum regis semper augusti ac Hungarie, Boemie, Dalmacie, Croacie regis, sub sigillo ipsius secreto ab intra patenter confectas, petens nos humili presencium instancia, ut easdem sub sigillii nostri testimonio rescribi facere dignaremur ad cautelam, quarum tenor talis est:

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Boemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, fideli nostro Nicolao Czosch de Sawar salutem et graciam. Tam ex litteratoria insinuacione serenissimi principis domini Wladislai regis Polonie fratris nostri carissimi, quam eciam querulosa exposicione providi viri Petri dicti B(edenkisbas), burgensis et mercatoris Leopoliensis, ad ipsum dominum regem pertinentis, nobis pro parte ipsius Petri factis, ad nostre maiestatis aures devenit admodum displicenter, quod cum prefatus Petrus B(edenkisbas) nu-

per cum certis mercibus suis ac Georgi dicti Smet fratris sui per publicam stratam, persolutis ubique iustis et veris tricesimis et tributis, ad possessionem vestram Hannusdorf vocatam applicuisset, ibique inter alias commutaciones suas mercimoniales, quosdam pannos suos [1]), secum de suis partibus adductos, pro tribus equis commutasset et ex post eosdem tres equos cuidam mercatori pro certo precio vendidisset, tandem vos eosdem tres equos per eundem emptorem rursus ad hospicium ipsius Petri B(edenbisbas) reduci facientes, ipsos ab ipso Petro simul cum aliis rebus et mercibus suis potencialiter abstulissetis, quos ad plurrimorum honestorum virorum immo eciam cuiusdam capitanei dicti domini regis peticiones eidem reddere et restituere non curassetis. Propter quod dictus exponens pro rehabendis huiusmodi bonis ius (sic) non modicos labores subisset et expensas in suum preiudicium non modicum atque dampum. De quo vobis premissis sic se habentibus non modicum egreferentes cogimur ad modum imputare, cur vos tales mercatores et viatores sic in iustis eorum negociacionibus precedentes, more predonio in propriis possessionibus non erubescitis nec pertimescitis publice et manifeste spoliare et talibus spoliis per vos commissis, que in vestri honoris non modicum vergunt detrimentum, famam vestram vos non pudet denigrare. Unde cum dictus exponens predictos tres equos ibidem in vestra possessione Hannusdorf predictis pannis suis se libere emisse et iterum alteri vendidisse asseratur et hoc non paucis personis fidedignis et signanter nonnullis civium et hospitum nostre civitatis Epries evidenter constare alleget, nostreque non sit intencionis, ut tales forenses iuste victum suum querentes in regno nostro per quempiam sic spoliantur, igitur fidelitati vestre firmissime precipientes mandamus omnino secus habere volentes, quatinus mox visis presentibus nulloque ampliori nostro mandato superinde expectato.... eciam vestris hincinde allegacionibus et dilacionibus prorsus [2]) postergatis, tam predictos tres equos quam eciam quascunque alias res et bona per vos aut vestros homines a predicto Petro ablatas et recepta eidem plenarie et ex integro absque omni dampno reddere et restituere debeatis, ne de cetero ex parte predicti domini regis maiestati nostre superinde querimonia porrigatur aliqualis aut dictus exponens maiestatem nostram previa monicione cogatur infestari, vobis secus facientibus, quod absit, vos ad plenariam restitucionem premissorum civi vestris dampnis et gravaminibus procul dubio conpelli faciemus, que eciam ceteris similia facere volentibus formidabile cedere patire (sic) exemplum, secus igitur facere non ausuri, prout nostram graciam obtinere et nostre maiestati gravissimam indignacionem cupitis evitari, presentes eciam si secus feceritis post lecturam reddi iubemus presentanti. Datum in R. Anno domini etc. Regnorum nostrorum [3]) anno Ungarie XXXIX^0 Romanorum XVI^0 et Boemie sexto.

Nos igitur iustis et legittimis peticionibus eiusdem favorabiliter inclinati fecimus et conscribi impressioneque sigilli nostri etc.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 210(b) — 211.

[1]) quesdam pannis suis. [2]) prursus. [3]) maximis.

XXVI. *W Lublinie* 3 *lutego* 1432.

Wojciech Jastrzębiec arcybiskup gnieznieński transsumuje dokument dany w Wilnie z dnia 18 stycznia 1401 r., mocą którego prałaci i panowie litewscy przyrzekają wierność królowi i koronie polskiej.

In nomine domini amen. Albertus dei gracia sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopus et primas, sagnificamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo magnificus dominus Johannes de Tarnow palatinus Cracoviensis quoddam privilegium in pargameno scriptum et quadraginta sigillis rotundarum figurarum extra de communi intus vero primum de rubea et aliis omnibus de viridi ceris, in pensulis pargameni subappendentibus sigillatum, sanum, salvum, non viciatum, non cancellatum, sed omni prorsus vicio et suspicione carens, nobis exhibuit et presentavit huiusmodi sub tenore:

(Obacz dokument z dnia 18 stycznia 1401 r. d. w Wilnie pod Nr. CCXXXIV p. 73.)

Post cuius quidem privilegii exhibicionem et presentacionem memoratus dominus Johannes palatinus nomine serenissimi principis domini Wladislai dei gracia regis et ipsius sacre corone regni Polonie nos cum instancia requisivit, quatenus prescriptum privilegium ne ex frequenti eius motu aliquo casu rumperetur, seu in aliqua sui parte violaretur, transsumere, ac in formam publicam redigere mandaremus, cum interposicione auctoritatis nostre et decreti. Nos igitur Albertus archiepiscopus prefatus, predicto privilegio per omnia viso et diligenter cirscumspecto peticionem quoque prefati domini Johannis palatini iustam et racioni consonam attendentes, prescriptum privilegium de verbo ad verbum nichil addendo, nichil minuendo quod facti mutaret substanciam vel variaret intellectum, per infrascriptos notarios publicos transscribi et transsumi mandavimus, huic quoque exemplo et transsumpto nostram auctoritatem apposuimus ac apponimus per presentes, decernentes per hoc nostrum presens scriptum, quod eidem in iudiciis et extra credatur et fides plenaria adhibeatur acsi originale privilegium appareret. In quorum omnium fidem et testimonium premissorum presentes nostras literas scribi nostrique sigilli appensione iussimus communiri. Actum et datum in Lublin die dominico in crastino purificacionis beate Marie. Anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo secundo, indiccione decima; pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Eugenii, divina providencia pape quarti, anno primo, hora quasi terciarum. Presentibus illustri principe domino Semowitho duce Mazovie nec non magnificis et nobilibus viris dominis Nicolao de Michalow Cracoviensi, Iohanne de Lanzenicze Santhocensi, Domaratho de Cobilani Byecensi castellanis; Andrea de Lubranecz iudice terre Cuyawie ac Clemente Wantropka de Strzelcze armigero testibus circa premissa.

S. N. [1]) Et ego Andreas Bogussy de Crosyno, clericus Wladislaviensis dyocesis publicus imperiali auctoritate notarius et facti huiusmodi coram prefato reverendissimo in Christo patre domino Alberto archiepiscopo scriba, quia predictis, privilegii exhibicioni, presentacioni ipsiusque transsumi et in publicam formam redigi peticioni ac decreti interposicioni aliisque omnibus, dum sic ut premittitur agerentur et fierent una cum notario ac testibus pre et infrascriptis, presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi, ideoque presens transsumpti instrumentum per alium, me aliis arduis occupato, fideliter nichil addendo nichil minuendo quod facti mutaret substanciam vel variaret intellectum scriptum exinde confeci, facta quoque auscultacione cum originali privilegio diligenti, eaque in omnibus concordare reperiens manu propria subscripsi et in hanc publicam formam redegi signo et nomine meis solitis et consvetis una cum appensione sigilli prefati domini

archiepiscopi consignando, in fidem et testimonium premissorum specialiter requisitis (sic).

S. N. [2]) Et ego Johannes Pauli de Kozebrodi clericus Plocensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis, privilegii exhibicioni, presentacioni ipsiusque transsumi et in publicam formam redigi peticioni ac decreti interposicioni, aliisque omnibus, dum sic ut premittitur agerentur et fierent, una cum notario et testibus suprascriptis presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi, ideoque presens transsumpti instrumentum per alium, me aliis arduis occupato, fideliter nichil addendo aut minuendo quod facti mutaret substanciam vel variaret intellectum, scriptum exinde confeci, facta quoque auscultacione cum originali privilegio diligenti eaque in omnibus concordare reperiens manu propria subscripsi et in hanc publicam formam redegi signo et nomine meis solitis et consvetis una cum appensione sigilli reverendissimi in Christo patris et domini domini Alberti sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopi et primatis prelibati consignando in fidem et testimonium premissorum specialiter requisitus.

Oryginał na pergaminie wielkich rozmiarów w bibl. X. Czartoryskich w Krakowie. Diplom. Vol. III. N. 15. Pieczęci brak, pozostały po niej nacięcia w pergaminie. Na odwrotnej stronie pismem współczesnem napis: transsumptum litterarum baronum Lithwanie 1439 (sic). Inną ręką z końca XVI w. Lituanorum post susceptam fidem Christianam confoederatio cum Polonis et quod post mortem Vitoldi, si decesserit sine heredibus, omnia eius dominia ad regem et regnum devolvi debent. Transsumptum sub sigillo Alberti archiepiscopi Gneznensis, 1432. Przy kopii Naruszewiczowskich tek, znajdujących się w gener. sztabie w Petersburgu, czytamy u dołu: ta kopia przep. z oryg. perg. U dołu na zawiasce pergaminowej wisi pieczęć, w niej na masie czerwonej osoba biskupa wyciśniona, pod nią herb Jastrzębiec i napis w koło: Albert. archiepi. Gneznen.

[1]) Znak ten notaryalny jest duży. [2]) Ten znak mały.

XXVII. *L. et D.* [*Po* 24 *października* 1417].
Król Jagiełło dotuje biskupstwo Miednickie.

Wladislaus etc: Significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quomodo attento quod reverendus in Christo pater dominus N(icolaus), episcopus Medinicensis sincere nobis dilectus ecclesiam suam Mednicensem, nova (sic) fundacionis nostre et preclari principis domini A(lexandri) etc. fratris nostri carissimi plantulam, vite exemplo et virtutum sciencia, edificans populum scismaticum circumquaque se positum ad vitam non cessat erudire verbo sacre doctrine velut plantam primo positam fecundissimi fontis rore irrigando [1]). Cupientes itaque, ne prosecucionem tanti operis aliqua penuria vel defectus interseccet sed fervor devocionis continuando dirigat et fructum nove generacionis ad horea domini Sabbaoth representet et inducat, ut inde fides nova prole gaudeat et nostra premia non decrescant et ut ea, que in presenti manus nostra in pias effudit elemosinas, valeat cum usuris recipere in futuro, eidem domino episcopo, cuius ecclesia nondum adepta est debita stipendia XL marcas monete currentis in zuppis nostris Wyelicensibus et Bochnensibus ad sustentacionem status sui providimus meliorem harum serie mediante, ad nostre beneplacitum voluntatis, per ipsum vel suos nunccios apud nostros predictarum zupparum zupparios et officiales, qui fuerint pro tempore, singulis annis quatuor temporibus per XV marcas monete predicte exigendum, tollendum, recipiendum [2]) et levandum et dictos zupparios nostros per suas litteras de perceptis [3]) et levatis absolvendum et quittandum. Vobis igitur notario salis nostri, zuppariis, vicezuppariis ipsius Vyelicensibus et Bochnensibus et

aliis officialibus, qui fueritis pro tempore, mandamus seriose, quatenus prefato domino M. episcopo vel ipsius nunccio de huiusmodi XL marcis singulis anni quatuor temporibus per XV marcas, dum per ipsum vel ipsius nunccium fueritis moniti vel requisiti, provideatis et respondeatis ad nostrarum zupparum racionem, de quibus idem episcopus Mednicencsis suis vos quitabit litteris, quas velud nostras in nostris racionibus robur volumus habere ad premissa firmitatis. Harum quibus etc.

Kopia z kod. bibl. Kórnickiej N. II. 68. p. 145 z nadpisem: sequitur super pecuniarum dotacione cuidam persone spirituali in zuppis. Porównaj Caro L. C. I. N. XXXII. p. 69. tudzież wyżej N. DCCXLIII. p. ?93.

[1]) C: irrigare. [2]) C: percipienda. [3]) C: preceptis

XXVIII. *S. L. et D.*

Tomasz profesor teologii przy uniwersytecie Paryskim wyraża królowi Jagielle chęć powrotu do Krakowa, gdyby mu król udzielił kanonii przy katedrze św. Stanisława w Krakowie.

Thomas Parisiensis sacre pagine professor scribit inclito principi Wladislao rege Polonie.

Ad vos serenissime princeps duxi vestris regiis conspectibus presentandam epistolam, que si nervis [1]) non resonat canoris et si purpuratis non splendescat nittoribus, tamen agrestem tenui arundine musam meditabor. Assit igitur doctissimus musarum chorus, fontis elicanei Caliopea, que prima Cererem alma ore cecinit virgineo, curwo (sic) invento subite aratro. Inde Ceres hominem meliora ad alimenta vocavit, mutavit glandes utiliori cibo, quomodo pace Ceres habitat, et vos orate coloni perpetuam pacem perpetuumque ducem; pax bonum virtutis opus, pax summa laboris, sidera pace vigent, consistant terrea pace; nil placidum sine pace deo. Ad vos igitur principem pacificum, qui post tot triumphos armis victricibus hostem domesticum ense domuistis fulmineo armorum fragore, mee oracionis scriptita converto Parisiana de urbe. Ita se namque res habet, rex illustrissime, quod ego Thomas humillimus domus regie vestre ac perpetuus orator, sacre pagine professor Parisiane universitatis, nec non diocesis Cracouiensis clericus in Cracouia in qua urbe regni Polonie preclara, teneri adolescencia fueram educatus ab annis, in urbe inquam de qua libens commemoror, et est eciam gratissima sita planicie, tectis [2]) scissura petrarum densisima, in cuius parte extrema castrum regium rupem super celsissimam constructum, turritis cacuminibus cava ferit nubium, supereminentem urbi, de quo regia magestas totam conspectat in urbem, conspectat namque flumen immane Wyslam nomine [3]) Kasimiri intersecans ab urbe, parte vero ex altera gratissimis mediannis grato murmure inprimis labens virgultum irrigat ferarum [4]) pertranseo qualiter plenas (sic). Leta in urbe vocem (sic) perampla volutat generosa ducum et procerum multitudo, civium senatus, iocunda iuventus regiis coram assistit conscpectibus, et ut paucis plurrima constringam, Cracouia tinea viris, crissea metallis, serta libris, munda studiis, romana poetis, actica philosophis, mundi rosa, balsamus orbis, dives agris, aperta rubis, mansveta colonis, pia regibus et aura dulcis bona quolibet omne venustum omne bonum, si sola bonis fortuna faveret, sed ne stilus oracionis longis oberret ambagibus ad materiam redeo sui. Namque mansuetissime rex in Cracouia teneris ab annis in elementis gramatice oblactatus (sic) tandem liberalium arcium postulans dulcorem ad universitatem Pragensem me recepi, ibidem tempore cesaris Karoli bone memorie in scolastico collimitans luctamine, gradum bacalaureatus in artibus adeptus fueram.

Sed quia, ut inquit metrista, est puer in patria quasi bos nutritus in aulà, moris est militum pro eorum nominis proroganda gloria eroas [5]) acciduasque guerrare per oras sese campis mavorciis inserre, palustres densas compluere armaturas, hostilia in hostem vibrare ense, iugula falcare, urbes tubarum clangore territare, antiquam umbrellam mortalis illius glorie attingere [6]) in qua resonat imago glorie que [7]) si bonis viris comes fuerat, non est ab eis repudianda. Sic et ego mansuetissime regum, vir humilis, cupiens scolastico militare gimnasio de Praga ad studium Vxoniensem Angliam me recepi, ibidem ad acuendum in scolasticis elementis ingenium, tribus verum temporibus velificavi in Angliam, tandem Parisianam perveni ad urbem, in qua liberalium arcium magisterio obtento ad doctoratum theologice dignitatis deo duce convolavi, in qua sum regens anno decimo, XXX annis iuxta illum universarum musarum fontem commoratus, anilismii confectus senio, nam ut inquam (sic) poeta: Nescio quid natale solum dulcedine ducit, ut immemores non sinat esse sui. Tanta sum delinitus dulcedine soli natalis, ad quam reverti me multum oblectaret, si victu et amictu gauderem et maxime si me prebendam in basilica sancti Stanislai habere contingeret regio iuvamine; nec miretur regia vestra celsitudo, quare soli natalis attrahor dulcore, sic caprella venatu [8]) esum [9]) recoligit, sic angnelli (sic) lactant sub matribus, sic pulli recumbunt sub alis, sic animancia queque sua gaudent attingere cubilia, vestrum regium aspectum sicut dei angelum visere, si me in canonicatum et in fratrem canonicorum dignaremini creare. Iuxta illud de artificio loquendi mihi occurit orathorice, lux publica mundi dignetur mihi lucere et lucem dare ac gaudia, solus quia potes et debes et vis; et scis [10]) quia prudens, vis quia clemens et quia rex clementissimus, potes quia magnus origine, debes, hic mens subsedit dum secerit undique girum, iusque suis dando te pretuli omnibus unum, pretulit inquam vero mortalibus pre ceteris; quando post terrenam huius regni miliciam spiritus viri divinus alacri volatu de terrene moris resolutus ergastulo aurea volitabit ad astri gaudia, dotes illas anime visionem et fruicionem beatificam adepturus, deinde dotes corporis agilitatem, substancialitatem, claritatem et inmortalitatem quam felices anime quibus est agnoscere [11]) promptum in quo sedes superas scandare cura fuit etc. Thomas de Cracouia humilis regie celsitudinis vestre orator, sacre pagine professor etc. [12])

Kopia w kod N. II. 68. p. 118—119 biblioteki Kórnickiej.

[1]) nerris. [2]) sc. tecta. [3]) tu opuszczone słowo oppidium lub urbem. [4]) dwa razy. [5]) eoas. [6]) attingaret. [7]) qui. [8]) veatu. [9]) edum. [10]) dwa razy. [11]) ignoscere. [12]) W kod. bibl. Uniw. praskiego N. VI. A. 7. p. 164(b) znajduje się podobna pochwała miasta Krakowa, panegiryk pióra Stanisława Ciołka, którą tu dla związku przytaczamy. Nosi ona nadpis: Per eundem dominum et in Christo patrem dominum S. episcopum Poznaniensem.

Cracouia civitas
Te civium unitas
Te cleri pluralitas
Virorum maturitas
Matronarum fecunditas
Rerum ornat copia.
Te perfundunt clari fontes
Vallo tegunt alti montes
Hic pereunt omnes fontes
Summunt dona innocentes
Decoraris gracia.

In te iacet corpus sacrum
Stanislai patris patrum
Hic thezaurus ingens fratrum
Tu reluces ut theatrum!
Hic regina mater matrum
Despiciens iam baratrum
Hedwigis sumpsit gaudia.
Flos militum strennuorum
In te fulget cetus morum
Hic reperit tristis chorum
Hic fons manat mel amorum

Carens flamma odiorum.
Stemma spernis viciorum
Tu paris tripudia.
Gaudes pacis presidio
Creatore propicio
Wladislai inicio
Vivens abs flagicio
Docet hec edicio
Ut vites a vicio
Contempnas et turpia.
Tu regine vetustatem

Cuius vultus venustatem [1])
Nescit solam honestatem
Ut ver tendens ad estatem
Prefigurat maiestatem
Intuens puritatem
Per clara palacia.
Quam agmina puellarum
Astant pulcre consertarum
Si quis ferat cor amarum
Et inspectet valde parum
Tantam formam specierum

[1]) stoi vetustatem.

Mox resumit cor sincerum
Ut intrat solacia.
Phebus stellis conscipatur
Duobus natis recreatur
Wladislaus primus fatur
Kazimirus alter datur
Summus parens collaudatur
Pater deo commendatur
Et que luces Zophia
Consolentur corda nostra
Que abs prole sunt congesta

Concrepemus leta festa
Wladislai quod extesta
Nostro evo nunc digesta
Stirps preclara et honesta
Futura solacia.
Rerum primus conservator
Carismatum qui est dator
Ens encium et plasmator
Collapsorum restaurator
Supplex oro te peccator
Esto nostri adamator
Da letari patria.

XXIX. *W Tylży po* 1410.

Komtur Ragnety donosi w. mistrzowi o nowościach, jakie mu przynoszą zbiegi z Litwy, a mianowicie o nieprzyszłym do skutku pokoju w. ks. Witołda z Tatarami, jakoteż o Nowogrodzianach, którzy Lingwena nie chcą mieć namiestnikiem książęcym.

Minen willigen [unter]tenigen gehorsam mit demutigen befelunge, nu und czu allen geczeiten czuvor. Erwirdiger lieber [herre] homeister! Euwer erwirdige gnade geruche czu wissen, das in gebunge dis brieffes czwen fliher ge[west s]int und sagen, das si herczoge Wytowt hofgesinde und diner gewest sint, und sagen das hercz[og Wyta]wt desse cziet ober wochen estomihi [1]) uff der grenicz gewest ist kegen dem keiser von Thatern und [hatte] willen einen frede mit in czu machen, und hat sich von dannen gescheiden ane ende, das her ke[inen fre]de nicht gemachet hot. Ouch so sagen si, das herczoge Wytowt al sine landen und luthen usgebothen [hat und w]en das andere gebot kompt, das si gereit sint und meinen czu czin czu dem koninghe von Polen, und [haben] villen vordan herin czu czin di wege di si vormols geczogen haben. Ouch so habe ich si gefreit, wi [es st]ee czweschen den von Grose Nowgard und herczoge Wytowt, und sprechen, das si is nicht wol eines sint, wen he[rczog]e Wytowt in willen hette czu geben Langwenne czu eine howptmanne, des wolden si nicht haben; dorn[ach w]isse sich euwer erwirdige wisheit czu richten. Gegeben czu Thylsit am neiste sonabinde noch phingesten.

Kompthur czu Ragnith.

[Adr.]: Deme erwurdigen homeister mit aller erwirdigkeit tag und nacht ane sumen, macht liet dorane.

Oryginał na papierze, bardzo uszkodzony, pismo zbledniało, pieczęć odpadła; znajduje się w archiwum N. Z. w Królewcu.

[1]) po 25 lutego.

XXX. *S. L. et D.*

Król Jagiełło uprasza kardynałów aby wstawili się u papieża w sprawie promocyi sekretarza królewskiego Jana z Wywli.

Item sequitur promocio ad cardinales ex parte domini regis Polonie pro notariis suis etc.

Reverende pater amice nobis sincere dilecte! Accedet P. V. honorabilis Jo(hannes) de Wywla etc. pro quo sanctissimo domino nostro domino M(artino) pape quinto domino benignissimo preces nostras dirigimus, ut sibi de canonicatu et prebenda etc. vaccante per mortem D de P etc. misericorditer dignetur providere et in aliis agendis suis ipsum benigniter exaudire. Ideo P. V. petimus confidenter, quatenus prefatum Johannem, quem apud nos singularissima virtutum recommendant P. V. dignetur habere recommissum et apud prefatum dominum nostrum papam promovere, ut piis V. P. intercessionibus vota nostra sua desideria consequantur et ipse Jo(hannes) promociones vestras senciat sibi profuisse ad nostraque servicia magis inde inardescat etc.

Kopia z kodeksu N. II. 68 p. 143. bibl. Kórnickiej.

XXXI. *S. L. et D.*

Król Jagiełło poleca A.) papieżowi Marcinowi V. i B.) niewymienionemu kardynałowi kanonika gnieźnieńskiego a sekretarza swego Jarosława „de Cancolow" spieszącego do kuryi.

[A.] Promocio a rege Polonie ad dominum papam etc.

Beatissime pater domine benignissime. Sic apud me honorabilis Jaroslaus de Cancolow canonicus Gneznensis secretarius meus fidelis dilectus ex fide virtutibus et vita quibus semper in conspectu meo clare non desinit commendari, ut ad promocionem eius ultra ceteros in quorum meritorum favorem studia mea diriguntur, quod singulari desiderio animus meus inardescat, cum itaque ad sedem S. V. quedam sua acturus negocia disponit recurrere, supplico S. V. humiliter ac devote, quatenus S. V. ipsum habentes recommissum intuitu mei dignetur et in agendis suis benigniter exaudire et graciam favoris exhibere, quam velut meis negociis inpensam reputabo. Personam V. S. dignetur etc.

[B.] Ad cardinales promocio:

Reverendissime pater amice noster carissime! Ex multis cognovimus affectibus sic vestra erga nos desideria fervire, ut semper votis nostris et nostrorum quocienscunque vestra requirimur subsidia non segniter consvevistis occurere, quod quanta teneamur compensare vicissitudine, vestra magis quam nostra declaret sentencia. Vestre itaque paternitati, quod singulari affectu, fiducia quam in vobis tociens favores repenti adauxerunt, honorabilem Jaroslaum canonicum etc. sinceriter commendamus, petentes, quatenus negocia sua, pro quibus ad sedem nunc recurrit appostolicam contemplacione nostri dignetur P. V. benigniter promovere et prebere sibi semper graciosam voluntatem pro complacencia nostra valde grata et accepta. Datum.

Kopia w kod. bibl. Kórnickiej. N. II. 68. p. 144.

XXXII. *pomiędzy* 1401—1405.

Król Wacław czeski daje pełnomocnictwo królowi Jagielle do rozsądzenia spraw spornych, zachodzących pomiędzy nim a książętami Janem biskupem, Bolkiem i Bernardem Opolskimi.

Regis Polonie super pronuncciacione inter dominum regem et duces Opulie.

Wenceslaus etc. Serenissimo principi domino Wladislao regi Polonie illustri fratri nostro carissimo salutem et mutue dileccionis continuum incrementum. Serenissime princeps frater carissime! Super causis accionis, impeticionis, displicencie et controversie, inter nos et fideiussores nostros et omnes fideiussores illos ac alios fideles nostros, quos presens tangere potest negocium, parte ab una, ac venerabilem Johannem episcopum Leslauiensem, illustres Bolkonem et Bernhardum duces Opulie avunculos et principes nostros ac sibi subiectos, quos hoc ipsum tangit negocium ab alia parte vertentibus, dudum in vos velut fratrem nostrum carissimum fraternam fiduciam obtinentes, compromisimus, et modo conpromittimus auctoritate regia Boemie de certa nostra sciencia per presentes. Sic videlicet, quidquid vestra fraternitas in singulis accionibus, causis, impeticionibus, displicenciis et controversiis receptis prius utriusque partis proposicionibus, munimentis, probacionibus testacionibus, querelis, responsionibus et autenticis arbitrata fuerit, pronuncciaverit, edixerit, decreverit et iudicaverit inter partes, hoc ipsum ratum, gratum et firmum volumus et debemus inviolabiliter observare et effectum mancipare, dolo et fraude quibuslibet proculmotis.

Z kod. bibl. Uniwersytetu Praskiego N. VI. A. 7. p. 149

XXXIII. *S. L. et D.* [*Pomiędzy* 1401—1405].
Król Wacław czeski daje pełnomocnictwo książętom Ruprechtowi Lignickiemu i Janowi Opawskiemu celem podjęcia traktatów z królem Jagiełłą.

Wenceslaus. Notumficamus etc. Quod de venerabilis Wenceslai episcopi Wratislauiensis ac illustrium Ruperti Ligniczensis et Johannis Opauiensis, ducum principum avunculorum nostrorum carissimorum, quos idemptitas sangvinis, fides virtutum, approbata merita et experiencia rerum magistra constantes, fideles et utiles nobis edocuit, circumspeccionis et legalitatis industria plenam et indubitatam fiduciam obtinentes, ipsos et quemlibet eorum in solidum nedum ad talia sed eciam ad maiora in partem nostre solicitudinis evocantes, in omnibus et per omnia animo deliberato sano principum baronum et procerum nostrorum accedente consilio fecimus, constituimus et ordinavimus, facimus, constituimus et virtute presentis regia auctoritate Boem[ie] ac de certa nostra sciencia expresse ordinamus nostros veros legittimos procuratores, actores, factores negociorum, gestores et nunccios speciales, dantes et concedentes ipsis et eorum cuilibet plenam et expressam ac omnimodam potestatem tractandi, disponendi, ordinandi et finaliter concludendi cum serenissimo principe domino Wladislao rege Polonie etc. illustri fratre nostro carissimo, de et super bono et comodo status nostri utriusque terrarumve nostrarum felici et fausto profectus incremento, nec non ad ineundum [1]) ligas, confederaciones et uniones quascumque cum eodem fratre nostro ac eciam ligas veteres renovandum, ratificandum, roborandum, stabiliendum, confirmandum ac in animam nostram, si opus fuerit iurandum, que in premissis seu quomodolibet premissorum necessaria fuerint et oportuna, et que nosmet ipsum faceremus et facere possemus si personaliter interessemus, ratum, gratum atque firmum habentes et habere ac observare volentes et promittentes de certa nostra sciencia virtute presencium, quidquid per prefatos procuratores nostros actum, factum, gestum fuerit et conclusum presentis sub maiestate. Datum Prage.

Kopia z kod. Praskiego. N. VI. A. 7. p. 128. (b).

[1]) iniendum.

XXXIV. *W Rzymie* 5 *sierpnia* 1430.
Bulla Marcina V. do króla Zygmunta w sprawie koronacyi Witołda.

Martinus episcopus servus servorum dei. Carissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum Hungarie et Bohemie regi illustri salutem et appostolicam benediccionem. Inter cetera opera, que tuis temporibus plura sunt a te cogitata prudenter et perfecta magnifice, illud est maxima laude dignum, quod serenitas tua considerans magnitudinem status et potencie ac virtutis excellenciam et fidei integritatem ac multa et magna merita in rem publicam christianam dilecti filii principis generosi Alexandri magni ducis Lituanie illum diademate regio decorandum putavit, quo ipse iam dudum et eo ipse die primum meruit, quo preciosius diadema sacri baptismatis capite suo suscepit. Ex quo die quantas postea ipse res gesserit pro defensione et augmento fidei christiane, protegendo fideles, infidelibus [1]) obsistendo, exterminando idolatr[i]am et sanctam religionem christianam in remotissimis regionibus propagando, nobis et universo christiano populo notum est, quibus ex meritis ea certe dignitate et corona regia meretur ornari. Sed ad hanc rem perficiendam adhibenda est magni consilii maturitas et habenda est racio quietis et pacis multarum gencium, quas scis huic tuo proposito adversas esse et que pocius sapienter et leniter ad consensum flectende [2]) sunt quam precipitanter ad periculosam discordiam commovende, quod fieri non posset sine maximo periculo et detrimento fidei christiane. Quare fili carissime propositum tuum laudamus, ut benemeritus dux ornetur regia dignitate, dum modo hec res non fiat precipitanter et subito [3]). Et ad tollendum [4]) omne scandalum et periculum, gratum esset nobis et (!) [5]) antequam ultra procederetur et ut [6]) carissimus in Christo filius noster Bladislaus (sic) Polonie rex illustris et prefatus Alexander dux mitterent ad nos sollempnes et sapientes oratores, cum quibus nos cum consilio venerabilium fratrum nostrorum sacre romane ecclesie cardinalium possemus multa discutere et super re tanta deliberare maturius, ita quod illa que fierent pro amplitudine dicti ducis consulcius acta viderentur et magis apud alios principes et sermone hominum publico probarentur. Datum Rome apud sanctos apostolos, nonis augusti pontificatus anno tercio decimo.

Współczesna kopia w Registraturbücher Kaiser Sigismunds foliant D karta 91. Nosi tu ona na marginesie później tąsamą ręką dodany tytuł: Bulla pape de coronacione ducis Witoldi.

[1]) w kopii in fidelibus. [2]) w. kopii flectere. [3]) w. kopii subdito. [4]) tu stoi niewłaściwie in. [5]) raczej ut. [6]) słowa, począwszy od „et ut“ aż do et prefatus opuszczone były przez kopistę i zostały później prawdopodobnie przez niego samego bledszym atramentem za odsełaczem dopisane.

XXXV. *S. L. et D.* [*po roku* 1431].
W. mistrz zakonu oskarża króla Jagiełłę przed papieżem.

Beatissime pater! Pridie post proposicionem oratorum regis Polonie coram sanctitate vestra factam supervenerunt alia certa nova ordinis suppressione tangencia necessario S. V. insinuanda.

Premissis ante omnia protestacionibus, quod omnia que dicam et dixi non ad iniuriam vel iactanciam sed in nudam ordinis mei defensionem feci et faciam, et licet non rethorice, tamen de hiis que occurunt quantum possum veritatem rei explicabo.

Tria enim occurunt dicenda; primo enim sicut rex Polonie hereticis hactenus sub colore quodam adherebat, ita nunc manifeste cum eisdem unitus existit; quamvis nuper dicti oratores regem Polonie coram V. S. ab adhesione hereticorum excusabant, dicentes, quod de voluntate et scitu pape [1]) Martini ac reverendissimorum dominorum cardinalium cum eisdem hereticis conversacionem habuissent animo hereticos reducendi, ac quendam Polonum capitaneum, Puchala nomine, et nepotem suum Sigismundum revocandi quem tollerando ipsorum factum asseruerunt de regno Polonie secrete recessisse, tamen beatissime pater cum rex Polonie ad plurima scripta Martini, promissionem suam et prelatis regni Polonie factam, qui hoc pape Martino intimarunt, de reducendo hereticos et revocando nepotem suum minime adimplere curasset, sed ex conversacione sua heretici magis et magis fuerunt augmentati, de quo in Slesia et per totam Almaniam constat manifeste, prefatus papa Martinus videns quod verba regis Polonie effectum non habebant, sed quod sicut in litteris suis asseruit per hereticos voluit sibi regnum Bohemie subiugare, scripsit et precepit regi prefato pluribus et multis vicibus quatenus ab hereticorum conversacione omnino abstineret sub pena fautorie heresis, visis litteris suis infra spacium duorum mensium, et suum nepotem Sigismundum revocaret, qui hodie civitates et castra a christianis in Slesia cinctas et cincta tenet et possidet. Immo papa Martinus dictis suis litteris comminando et mandando seriose subiunxit, quod alias vexillum crucis contra ipsum regem et quoscumque hereticorum fautores erigere et summi apostolatus officio cogeretur et vellet, quam penam idem rex incurrere minnime formidavit, quamquam eciam Wytoldus tunc magnus dux Litwanie eundem regem in litteris suis caritative et valde seriose propter adhesionem hereticorum ac de conversacione propria regis, et ambasiata continua ad eosdem, nec non eciam de pravo suo consilio quo uteretur, ut in litteris suis asserit dire arguebat, prout de litteris et scripturis predictis S. V. quandocumque voluerit poterit se luculenter informari. Iam enim societas regis Polonie et hereticorum sine tergiversacione deducta est ad effectum; et quare tamen papa Martinus dissimulavit [2]) contra predictum regem procedere, non est meum iudicare. Videtur enim conclusive et in experigencia (sic), quod crescentibus Polonis crescunt heretici et ipsis decrescentibus heretici decrescunt. Quia statim postquam ordo divina permissione cecidit contra Polonos in conflictu, in Bohemia heresis pullulavit, ad quam Poloni confluebant eam manu armata defendendo. Sed nunc cum Poloni de Bohemia contra ducem magnum et ordinem venientes passi sunt ex mera [3]) ordinis defensione et modica perplexitate percussi, heretici Polonorum adiutorio non fulciti in ipsorum absencia in certis milibus, proch dolor, paucis sunt prostrati.

Secundo dico, quod oratores regis Polonie non solum coram S. V. sed coram diversis mundi principibus famam ordinis falsis suis suggescionibus et querelis nisi sunt et nituntur denigrare et supplantare et ordinem in toto si possent suis exquisitis coloribus extinguere et delere. Quis enim sane mentis dicere posset proposicionem coram S. V. pridie in publico consistorio factam non esse querelam, quamvis ipsi dicunt se non querulari sed seriem rei explicare; sic enim trans[e]unt in diversis mundi partibus, ubi non sciunt aliquem qui eis respondeat, ordinem infamando. Ipsi eciam stantibus treugis iuramento hincinde firmatis vindictam cominantur, se de potencia regis iactitantes, intimantes S. V. regem Polonie gverras non incipere si se vindicaverit in futurum, vellet enim quod S. V. ex officio se interponeret quousque regi Polonie veniret oportunitas ordinem invadendi prout in

preteritis temporibus fecerat[4]) apud sedem apostolicam; ex quibus arguitur ad futura, quia Poloni nunquam iudicio apostolice sedis vel cuiuscumque unientis se submittere voluerunt temporibus prosperitatis eorundem, nec hodie venissent ad S. S. si aliquam oportunitatem haberent ordinem destruendi.

Ecce beatissime pater pro verificacione premissorum sciat S. V. quod Poloni post novissimas treugas initas,[5]) magno duci moderno administracionem regni Polonie obtulerunt cum rex Polonie cecitate et senio sit gravatus, si et in quantum se contra ordinem cum eodem colligaret; ponderat S. V. affectum quem Poloni ad ordinem habent ex premissis etc. et per quos modos et vias nituntur ambulare.

Tercio sequitur ex premissis, quod rex Polonie non servat pacem neque fidem sicut nec preteritis temporibus observavit, patet primo ex articulo proximo supradicto, cum vadunt oratores sui per universum mundum contra tenorem treugarum novissime factarum et que durare debent ad festum sancti Johannis baptiste ab eodem ad unum annum, ordinem infamando et contra penas treugarum videlicet periurii et infamie, secundum quas treugas, vigintiquattuor essent ab utraque parte eligendi, qui singulas displicencias, si que orte essent vel orirentur, terminarent.

Patet eciam ex hoc, quod post notificacionem treugarum exercitu ordinis de Polonia se movente rex Polonie duos preceptores extra exercitum ad partem existens crudeliter invasit et unum cum familiaribus suis occidit et inhumaniter concremavit, alium cum suis captivum duxit et in captivitate detinet de presenti. Ex qua detencione clarissime constat, consensum regis affuisse alioquin eundem restituisset libertati, nec Poloni se excusare possunt, quod treugas non sciverunt, cum insinuacio earundem venisset de partibus Litwanie per Poloniam ad Prusziam, exercitu ordinis in Polonia existente.

Quare beatissime pater supradicta insinuo S. V. ex parte ordinis mei casu quo contingat dominum magistrum se tueri et obviare perfidie domini regis Polonie, quod S. V. non inputet sibi, quia si istud non facerer, per regem Polonie ordo funditus supprimetur.[6]) Sicud(!) enim ab inicio mundi laici clericis opido sunt infesti, ita et rex Polonie et Poloni odio habent ordinem, eo quod bona temporalia possidet. Et peto S. V. quod S. V. habeat respectum ad merita ordinis apud sanctam ecclesiam et ad merita regis Polonie. Ordo enim ex divina disposicione et favoribus summorum pontificum predecessorum S. V. et sedis apostolice, citra iactanciam quamcumque loquendo, totam Prusziam gladio suo ad fidem convertit et ibidem quatuor ecclesias cathedrales erexit et Poloniam ne ab infidelibus funditus destrueretur protegit, que post adventum ordinis et sub proteccione ipsius facta est regnum ex eadem eciam disposicione divina; per ordinis gladium in terris Litwanie et in aliis ibidem ducatibus sedes catholica confitetur prout constat universo mundo, ubi aciam bene quattuor ecclesie cathedrales sunt erecte, et quod rex Polonie et dux Wytoldus fidem catholicam confitentur, gladius ordinis et sanguis personarum eiusdem sunt operati. Et ita S. V. eundem ordinem reccomendo.

Cedula w foliancie Handlung p. 228 i 229 na dwóch kartkach; po drugiej stronie drugiej kartk adresa: Dem Erwirdigem grosmechtigem herren herren Pauel von Rusdorff h. d. o. m. a. w. Inną zaś ręką i atramentem u dołu: responsio ad proposicionem oratorum regis Polonie. Arkusz ten, jak po cięciach widoczna, był jako cedula użyty.

[1]) dodane innym atramentem i ręką u góry. [2]) dissimilavit. [3]) modica przekreślone. [4]) fecerant. [5]) sc. cum ordine. [6]) supprimentur.

XXXVI. *S. L. et D.*

Król Jagiełło poleca w. księżnie Juliannie kapelana swego Dzierzsława z Borzynowa, mająego się usprawiedliwić przed w. ks. Witołdem.

Preclara princeps illustris soror nostra carissima! Accedit preclari principis domini Allexandri alias Withowdi fratris nostri consortisque vestri carissimi magni ducis Lithwanie etc. presenciam devotus noster Derslaus de Borzinow predicator curie nostre, qui alias per quosdam apud prefatum dominum magnum ducem delatus est, innocenciam suam expurgaturus, quem intuitu nostri suscipientes recommissum, in hiis que materiam sue expurgacionis huiusmodi prospiciunt et concernunt, benignam gratamque audienciam apud prefatum dominum magnum ducem fratrem nostrum consortem vestrum carissimum sibi velitis impertiri pro complacencia nostra singulari, ut ipsius fraternitas visa sua innocencia, ipsum in pristinos favores suscipiat, quem nobis tanta fides et merita sua recommendant Datum etc. 1)

[Adr.]: Preclare principi domine Juliane magne ducisse Lythwanie etc. illustri sorori nostre carissime etc.

Kopia w kodeksie N. II. 68. p. 311 bibl. Kórnickiej z nadpisem: pro delati excusacione sequitur.

1) Derslaus de Borzinow de armis Kopacz archidiaconus et canonicus Cracouiensis, decretorum doctor, wspomniany u Długosza Lib. Benef III. 139, jako świadek w przywileju erekcyjnym klasztoru w Pińdziczowie z 1449 r. — dobrodziej tegoż klasztoru ibidem 144, porównaj Lib. Benef. II 235 i III 144.

XXXVII. *S. D. A. W Olsztynku* 30 *września*

Komtur Osterrodzki donosi w. mistrzowi o ruchach wojennych Witołda.

Unsern gar willigen gehorsam czuvorn. Irwirdiger gnediger liber her meister! Wir hatten einen usgesant in di Mazaw, der ist in gebunge dis brieffes widder czu uns und ist wol acht tage us gewest, und der hat uns gesait, wie das Wytold noch sei ienehalben der Nare und czihe faste an der Nare uff und nidder; was her willen hat, das kunde her uns nicht usgerichten. Sundir her spricht, her habe vornomen, das Wytold willen hat inczubrechen und inczihen czu Ortilsberg. Nu haben wir den selbigen widdir von staden von uns usgesant und usgericht, und her hat czu uns gesprochen, her welde nicht heim komen, her welde uns denne worhaftige czeithunge und mere brengen. Ouch gnediger liber her meister, were is sache, das wir mit uwern gnaden dissen rith hetten mocht thun, das were uns ein sunderliche grose froide gewest; sundir wir dirkennen wol, das is io nicht wol beqwemelich mag gesin, und befelen uwir gnade in di beschirmunge gottes des almechtigen, und wellen got mit allen den unsern vor uwir gnade mit fleisse bitten, das er geruche euch sampt mit den uwern einen gnedigen gelugseligen rith czu vorlihen und mit eime frolichen gesege widdir czu huse czu komen. Ouch gnediger herr meister, so hat derselbige uns gesait, wie das acht hundert Walochen dem konige nochczihen, und di selbigen Walochen woren in der Mazow und czogen widdir obir Nare dem koninge von Polan nach. Gegebin czum Hoenstein im tage sinthi Jeronimi.

Kompthur czu Osterrode.

[Adr.]: Dem irwirdigen hoemeister ane alles sumen l. d.

Oryginał na pap. z pieczęcią bardzo dobrze zachowaną na skrawku papieru wyciśniętą. Znajduje on się w liście podskarbiego zakonu datowanym: Marienburg am dinstage noch Michaelis (Trezeler) a adresowanym do w. mistrza, i u tego listu połowa pieczęci podskarbiego, ręka trzymająca klucz, bardzo dobrze zachowana.

XXXVIII. *S. L. et D.*
Edykt (dowcip kancelaryjny) przeciwko Bruchrynkowi Husycie.

Contra participantes cum Bruchrink processus.

Res publica que malicia temporis exigente multis in presenciarum procellis diversorum turbinum conquatitur, oportet, ut iam non solum coherceat maleficorum frena publica scripturarum examine, sed sufficit, ut quos notorie labis scelere conspicit infectos, manifesta pena percellat. Ecce dudum qui latuit in tenebris prodiit in lucem. Quidam enim Bruchrink longe variis conspersus spurciciis, que etsi pravitatem in toto hereticam non exprimunt, tamen non carent eorum consorcio reipublice nocituro, quorum si temeritas in tempora processisset et contumelia sua fructum desideriorum eius reportasset, magnum attulisset abs dubio omnibus detrimentum et cum pernicie heretica Husitarum consorcio mundo iacturam prebuisset evidentem, ex hoc quod quarundam opinionum singularium et erronearum imbitus (sic) certamine, cunctis se pertinacia contradictoria opponit et quidquid omnium hominum ponit assercio, semper sua contradiccione inpugnat, sed et quod scrupulo perfidie carere non potuit, scortum quod usus omnibus prebuit proprii commerciis applicavit remque communem provide sua comoditate pluribus expositam perturbavit. Nos igitur locuste quos ad hoc reipublice cunctis providencia exposuit, ut defectus quos necessitatis ardue racione consulatus relinquit, sollicitudinis nostre studio ad profectus debitos reducamus et quod sine fructu remanere potuisset aut dampnum gravare, comodum offerat et profectum, auctoritate nobis tradita decrevimus, ut nullus qui sub nostro cupit militare consorcio audeat aut quacumque temeritate presumat prefatum Bruchrink hospicio recipere, aut sibi in cibo, potu, locucione etc. communicare, et nihilominus debeatis ipsum de vestris habitaculis domibus, pallaciis, cameris, ambitibus et pinaculis expellere, eicere et longius ire, tamdiu quousque opinionibus frivolis, quas hactenus dura cervice non dimisit, renuncciet et scortum communicati deputatum frivola sibi temeritate adiunctum ad nostra et omnium nostrorum sociorum pallacia restituat et de commissis apud Swarpaszen (sic) absolucionem sibi obtineat infra spacium XII dierum, alias ipsum hereticum et hereticorum socium ex nunc pronuncciamus et dicimus. Harum etc.

Inflata mente Bruchrink cum concavo dente
Cum sacco salis abs calcare et oculis malis,
Properat ad forum, canis edit loca talorum,
Cornix, irundo currunt vultu furibundo,
Et Bruchrink cecum ducunt ad prelia secum.

Z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 163—163(b).

XXXIX. *S. L. et D.*
Król Jagiełło daje glejt bezpieczeństwa dla Jana de Curino hrabiego Stampalii, Wenecyanina, celem zwiedzenia Polski i Litwy.

Salvus conductus ad alias partes.

Wladislaus dei gracia etc. vel sic et melius. Universis et singulis principibus spiritualibus et secularibus, sinceris nostri culminis zelatoribus, ad quos presentes pervenerint. Vladislaus dei gracia etc. Illustribus fratribus nostris carissimis salutem et perfectam in Christi amore caritatem. Nec non baronibus, nobilibus, proceribus, militibus, clientibus, terrigenis, capitaneis, burgrabiis, tenutariis, castrorum, civitatum et fortaliciorum senatoribus, consulibus, magistris civium advocatis, communitatibus gubernatoribus senatoribus civitatum et opidorum tricesimarum gubellariis, boletariis, theloneatoribus passuum, navigiorum, poncium, locorumve custodibus et quibusvis aliis officialibus et subditis eorumque vicesgerentibus presentibus requirendis sinceri affectus et grate conplacencie firmitatem. Universitati vestre nobilem virum dominum Johannem de Curino de Veneciis, comitem Stampalie, creaturam nobi gratam atque caram, qui in quibusdam agendis legittimis, regni nostri et terrarum Lithwanie partes et dominia debet et decrevit visitare et ad easdem se transferre, pleno recommendamus affectu, desideriosis rogantes affectibus, quatenus ipsum nostri contemplacione gratuite habentes recommissum, per terras, principatus, provinciatus, possessiones, loca et dominia vestra cum sua comitiva et familia, equis, walisiis et ceteris rebus libere et secure quovis impedimento ac solucione aliquali permittatis ac permitti in eundo et redeundo faciatis, salvis rebus pariter et personis de salvo libero et securo conductu ei providentes, dum et quociens extiterit oportunum pro multa gracia et accepta conplacencia nobis in eo ostendenda erga vos et vestros, loco et tempore se efferentibus grate vicissitudinis iudicio iugiter compensanda etc. Datum.

Kopia z kod. bibl. uniw. Praskiego. N. VI. A. 7. p. 171—171 (b).

XL. *S. L. et D.*

Król Jagiełło uprasza papieża Marcina V. aby zaniechał wyroku w sprawie scholastyka Kruszwickiego Jaranda z panami na Polanowicach, która przez apelacyę tegoż scholastyka dostała się do kuryi, i aby zdał roztrzygnięcie sporu prałatom królestwa.

Beatissime pater et domine benignissime! Exhibita mihi pro parte strennui Zauissy Nigri fidelis dilecti peticio continebat, qualiter quidam Jarandus scolasticus Crusuicensis Wladislauiensis diocesis, de suarum impensarum confisus pluralitate, nobiles Derslaum, Petrum, Nicolaum et Clementem de Polanouice eorumque kmethones, defectibus temporum exigente malicia, attenuatos atque pressos, occasione quarundam decimarum manipularium, ex vi cuiusdam perverse appelacionis a quadam sentencia interlocutoria iusta pro parte ipsorum et contra eundem Jarandum hic in partibus lata, interposita, principali non cognito negocio, traxisset in causam ad curiam S. V. prout lacius ex tenore supplicacionis cum presentibus offerende S. V. poterit informari. Ut igitur indempnitati ac immunitati subditorum meorum, quos defectuum tenet impressio, salubriter succuratur, S. V. presentibus supplico humiliter et devote, quatenus causam huiusmodi frivola appelacione non obstante huc ad partes ubi de meritis cause liqueri possit remittere ipsamque [uni] [1]) ex prelatis regni mei committere dignemini super negocio principali audiendum, terminandum et decidendum, cum clausulis oportunis. Et ut presentis

nostre supplicacionis prosecucio fructum percipiat efficacem omnis solicitacionis, honorabili Petro canonico Crusuicensi secretario dicti Zauissy Nigri, mihi grate dilecto, imposui, quem S. V. mei intuitu et virtutum suarum contemplacione in suis agendis atque votis misericorditer, ut consvevit, dignetur exaudire. Altissimus S. V. sanam et incolumem per longeva tempora conservare dignetur pro regimine ecclesie sue sancte et consolacione mea speciali.

Kopia z kod. bibl. Uniw. Praskiego N. VI. A. 7. p. 202.

[1]) widocznie opuszczone.

XLI. *S. L. et D.*
Król Jagiełło do ks. Aleksandra Mazowieckiego, biskupa Trydenckiego, z powodu wieści jakoby tenże splamić chciał stan duchowny, zamierzając wejść w związki małżeńskie.

Mandatum ad episcopum Tridensem (sic).

Reverendissime** pater illustris nepos noster dilecte! In presenti concilio favente domino votiva successuum ubertate vos (!) constitutis, pervenit ad nos novitas de Hungarie partibus nimis monstruosa, qualiter vos pastoralis dignitatis officiis penitus abiectis et secularibus vanitatibus intenti ad contrahendum sponsalia cum quadam virgine aut femina vota vestra dirigitis, pro exercicio questus sive lucri spiritualis quorum uberibus nostra gracia prosequente fuistis educatus. Propter quod in amaritudinis perplexitatem tanto gravius procuramur, quanto inconsulcius actus vestros conversos cognoscimus in ortum (!) per alium. Credidimus etenim de P. V. tamquam filio educato reportasse leticiam et manibus vestris hunc quem celi et terra continere non poterant baiulasse spe premii redempcionis quoque nostre. Et ecce proch dolor audivimus blasphemiam et ignominiam status vestri, ad cuius promocionem vota nostra tot annorum excubiis insudabant. Ne igitur inordinatus et inconsultus affectus vester vos seducat et vos in alternacionem provocet graviorem, requirimus vos per presentes seriose, aliter habere nolentes, quatenus inutili tamquam inhonesto depulso [1]) proposito redeatis ad cor et florem vestre iuventutis, ad vanitates mundanas non exponatis, quinimmo consiliis illorum quos vobis adiunximus [2]) inherentes, debitum dignitatis pastoralis velud pastor eximius et iugum domini onusque suum leve cum omni mansuetudine et grata oblacione prosequimini et perficiatis effective, ut promocio nostra plurrimorum annorum decursibus cumulata et prelatata fructus offerat salutares. Et in casu quo nostra presens requisicio pateretur aborsum, profecto redimus, solita vos exhibita caritas deposcit verum propter ingratitudinem beneficiorum acceptorum mergeremini memorie in abissum. Datum.

Kopia z kodeksu bibl. Uniw. Praskiego. N. VI. A. 7. p. 156.

[1]) depulo w kod. [2]) iniunximus.

XLII. *W Drohiczynie* 10 *lipca* 1422.
Witołd tłómaczy się przed elektorami rzeszy niem. z powodów wysyłki Zygmunta Korybuta do Czech.

Copia litterarum electoribus per Alexandrum ducem directarum.

Reverendissimi in Christo patres illustresque et magnifici principes domini et amici nostri carissimi! Litteras dominacionum vestrarum quibus post praemonitio-

nes et exprobrationes satis seriosas nos exhortamini et requiritis, quatenus consanguineum nostrum illustrem ducem Sigismundum de regno Bohemie revocaremus etc. cire dignemini, quod non desiderio defensionis pravitatis heretice neque ambicione regni Bohemie in quo contentamur altissimum, prout super eo sanctissimum dominum nostrum papam modernum per nuncium nostrum specialem avisavimus et in manus reverendissimi patris domini A(ntonii) Zeno[nis] eiusdem domini nostri summi pontificis nuncii fidei sacramentum prestare voluimus, quod a nobis, tamquam commissum ad id asserens, se non habere, accipere noluit, ut non contra sanctam fidem catholicam neque contra romanam ac universalem ecclesiam ad eosdem Bohemos se sponte offerentes nobis cum magnis desideriis tamquam recedere ab erroribus volentes eundem ducem Sigismundum mittere vellemus, hac confidencia, prout ex promissis eorum reperimus, ut ab erroribus sine gladii sevicia et sanguinis profluviis converterentur, in casu autem quo hoc facere nollent nec ab erroribus resilire, eos vellemus deserere, nec eis in aliquo suffragari. Consensimus insuper ad eosdem eiusdem ducis Sigismundi transitum in displicenciam regis Hungarie, status terrarum et dominiorum nostrorum deterius procurantis, qui sub figura fraternitatis et amicicie, inscripciones suas promissiones et iuramenta levipendens, terras hereditarias nostras et dominia contra deum et iusticiam nisus est a nobis alienare. Non dubitent ergo dominaciones vestre, quod [quam]cito eosdem Bohemos ab eorum erroribus nolle recedere, sed nec coreccioni sancte romane ac universalis ecclesie velle subiacere de certo didicerimus, et ex quo istud vobis videatur esse conveniens, vestris annuentes consiliis, non timore aliquo, sed sancte fidei romane ac universalis ecclesie amore sacrique imperii reverencia eundem consanguineum nostrum ducem Sigismundum illinc revocare volumus eisdemque Bohemis ab ecclesia sectis nedum non prestare subsidia, verum et contra eos una vobiscum et cum aliis catholicis principibus pro ipsorum exterminio fideliter laborare. Ita tamen, quod vos domini principes, electores sacri imperii amici nostri carissimi, potestate et officio dignitatum vestrarum pro augmento fidei et numeri suppositorum sancte matris ecclesie efficere dignemini, ut non iuxta voluntatem regis Hungarie, sed pro equitate et iusticia dominia et terre nostre hereditarie apud nos remaneant, sueque frivole sentencie reformentur. Scientes de certissimo, altissimi nobis assistente clemencia, prout a principio sacre regeneracionis nostre de subditorum nostrorum conversione et fidei sancte in eis ampliacione affectanter perstitimus, ita et nunc stamus et in finem stabimus deo dante. Datum in castro nostro Drohyczyn, feria sexta ante Margarethe. Anno etc. XXII°.

Alexander alias Vitoldus
magnus dux Lithuanie.

Z kopiariusza Czeskiego Muzeum w Pradze, syg. XV. t. A. — z notą Ex Ms.: Jankovich in Museo national. Hung.

XLIII. *W Wolborzu* 12 *lipca* 1422.

Król Jagiełło do elektorów usprawiedliwiając wysyłkę Korybuta do Czech dokonaną przez Witołda; przyobiecuje użyczyć im pomocy przeciwko Husytom, skoro ukończy szczęśliwie wojnę, którą zmuszony jest podjąć przeciwko Krzyżakom.

Wladislaus dei gracia rex Polonie Lithuanieque princeps supremus et heres Russie etc. Reverendissimis in Christo patribus dominis Conrado Moguntino, Theodorico Coloniensi, Ottoni Treverensi archiepiscopis, magnificisque illustribus et inclitis principibus Ludovico comiti palatino Rheni, Alberto duci Saxonie et Fridrico marchioni Brandeburgensi etc. sacri romani imperii electoribus amicis et fratribus nostris carissimis salutem et vera dicentibus fidem indubiam adhibere.

Reverendi in Christo patres, preclari, incliti, magnifici principes fratres nostri carissimi! Litteras vestras oblatas nobis de manibus nuncii illustris fratris nostri domini Friderici marchionis Brandeburgensis decima die mensis iulii cum debita reverencia recepimus legimus et intelleximus. In quibus scribitis, quomodo post famam, que contra nos apud sinceritatem vestram, priusquam inclitus dominus Fridericus marchio Brandeburgensis predictus ad vos a nostra regrederetur presencia, invaluerat vehementer, per cuius testimonia et aliorum nostrorum nunciorum videlicet Petri de Kordebag militis et Nicolai Brwchirnichg notarii aule nostre [1]) absorpta est, novus rumor iterum adversum nos et fratrem nostrum dominum Alexandrum male fame sit suborsus, nuntians ipsum de consensu nostro in subsidium Boemis perfidis hereticis et fidei christiane inimicis contra dei ecclesiam frementibus Sigismundum ducem etc. nepotem suum cum multitudine armatorum pertinaciter direxisse. Ecce patres reverendissimi et principes incliti attendere poteritis, quanta nobis quotidie preter omnem veritatem obiciuntur coram vobis scelera et hostes nostri tanta in nos frement sevitia, ut in suis studiis nihil aliud quam nostra pericula nostra incommoda meditantur (sic) et ut nomen nostrum a memoria hominum deleant et infamie deputent perpetue, semper nova ingenia exquirunt. Alias enim nobis paganicas mores asscripserunt et in paganismum redire nos mala fide confinxerunt, nunc autem cum hereticis conversacionem testantur nos habere; cum fidem catholicam quam cum omni humilitate et devocione, cooperante nobis gracia spiritus sancti, a primis regeneracionis nostre exordiis augere incepimus nunquam propagare cessabimus et continuis fervoribus promovere, quantiscunque incommodis edax livor hoscium nostrorum nos impellat aut satagat remissum in nobis generare affectum ut tuciora possent de nobis prelibari sussuria. Equidem diffiteri non possumus, quemadmodum et vestris sinceritatibus per prefatum dominum Fridericum marchionem Brandeburgensem et nuncios nostros predictos hec significavimus, quod nuncii Bohemorum ad nostram venerant presenciam, offerentes nobis regnum cum corona Boemie et ad sua nos postulantes presidia; quos in primis sprevimus auspiciis et tandem importune a nobis hec per eos exigentibus in convencione generali tocius milicie nostre, quam tunc pro eisdem principaliter negociis in unum conduximus, iterum nos ardue pro recepcione et subsidiis suis petiverunt, credentes, ut coram illa multitudine, quam sibi putaverunt affavere votis eorum deberemus acclinari. Nos vero, primis nostris concordes conceptibus, desideria eorum prout ante contempsimus. Ipsi autem ut se apud nos viderunt despectos ad preclarum fratrem nostrum dominum Alexandrum alias Vitoldum ducem magnum Lithuanie cum eisdem oblacionibus et postulacionibus gressus suos diverterunt, et ibi nescimus quibus ingeniis potiti sunt votis suis sic, quod idem frater noster prefatum dominum Sigismundum ducem etc. fratrem suum cum certis gentibus, nobis sibi hoc dissuadentibus et nullatenus volentibus consentire ad eos destinavit. Et dum ipsum sollicite de hoc argueremus et commisissemus

ut dictum Sigismundum revocaret, nuncios suos et litteras in vim excusacionis sue nobis misit, asserens quod nullius cupiditatis aut ambicionis causa, sed sola hac motus racione, ut tot mala et scandala que in populo christiano erroribus Bohemorum sevientibus sunt suborta, absque aliis periculis sedare maioribus potuisset. Promiserunt enim et certis se obligacionibus prefati Bohemi, ut asserit, astrinxerunt, continuo ad gremium sancte matris ecclesie redituros, si haberent principem sub quo tucius recolligi valerent et suos vigere respectus, super quo debita testimonia et probaciones securas habere se fatentur. Et eciam [1]) graviter se reputans a domino Sigismundo in pronuncciacione sua super bonis suis paternalibus, ad que nullam habuit nec ex vi promissi nec ex vi alterius mandati potestatem arbitrandi, iniuria offendisse, a quo alias certas obligaciones receperat, quod ipsum semper fraterna debuit tractare caritate et nunquam sibi vel alteri cuiquam bona sua vendicare. Hec et alia nostra negocia, ne apud sinceritatem vestram et alios principes christianos aliqua notaremur infamia, aut nobis suspicionis nota derogaret, sine diffidia S. V. curavimus a vestigio intimare per nuncios nostros, quos iam vestras presencias accessisse vel extemplo speramus accessuros. Quapropter vos petimus et per viscera Jesu Christi obsecramus, quatenus tociens de nobis mala fari non sinatis delatoribus, quociens enim hec et paria figmenta vobis attulerint, sed quantum fides eis abolevit in oculis vestris, tum vestrorum nunciorum specialis relacio, tum aliorum fidedignorum confessio S. V. patefecit. Volumus enim quibus possumus viis opportunis dictum fratrem nostrum Vitoldum admonere, quemadmodum hortari usque ad odium et gravem displicenciam iugiter studuimus, ut nepotem suum de medio revocaret Bohemorum et ad propria iuberet revenire. Viresque nostras dum nobis commoditas se offeret in persecucionem hereticorum perfidorum nequaquam tardaremus exponere, prout nos serenissimo fratri nostro domino Sigismundo per summos consiliarios nostros Johannem de Tarnow palatinum Cracoviensem et Sbigneum de Olesnicza sedis apostolice protonotarium, prepositum sancti Floriani, secretarium nostrum, ad ea cum omni devocione dudum et antequam letiferus error ille Bohemorum talia non sumpsisset incrementa obtulimus. Qui nostras noluit oblaciones suscipere, et ad hoc nostris subsidiis se dixit non egere. Et nunc nobis propria sollicitudo cum hostibus nostris Cruciferis incumbit preliorum; que si cessasset paulisper, vel treuga, sicut optavimus, fuisset suspensa, priusquam tot sumptus tot expensas gentes nostras convocando facere nos contigisset, quantis studiis in extirpacione nefandissimorum errorum cura nostra profecisset, totus orbis devocionis nostre diligenciam commendaret. Sed dum gracia tam sancti operis Cruciferos ad treugas prorogandas nunc litteris nunc nuncciis nostris et tandem per reverendum in Christo patrem dominum Antonium Zeno sedis apostolice nuncium invitassemus cum frequencia opportuna, imo ipsius et verius sanctissimi domini nostri pape mandatis ad hoc nobis specialiter directis cum devocione pareremus: ipsi vero spreverunt votis nostris annuere et mandatis apostolicis obedire, et adiecerunt nos et homines nostros inhumanis persecucionibus lacessire. Hinc homines nostros in spe pacis venientes ad terras ipsorum variis inceperunt calamitatibus affligere, alios bonis spoliare, alios morti tradere, et quod nobis plus auxit doloris incrementa, quosdam infra limites nostros nobiles clam captos cum vestibus et armis eorum in maius prodigium in patibulo suspenderunt, in ignominiam nostram et contemtum, villas ecclesiarum regni nostri et nostras variis depopulacionibus subiecerunt, castrum Drahen regni nostri notabile

per quosdam doli auctores recipi astute subordinaverunt et continuo ibi quosdam de suis in custodiam ipsius posuerunt, stratas et itinera publica hominibus nostris, que in pronunciacione dominus Sigismundus rex Romanorum iussit aperire, et alia omnia, que dicta continebat pronunciacio, nobis illi per omnia parentibus servare contempserunt, nec de pecunia in dicta pronunciacione nobis deputatis voluerunt respondere, et nunc cum exercitibus suis se in campo posuerunt, prestolantes treugarum exicia, ut eis exspiratis subito nos invadant. Propter que et alia innumerabilia, quibus nos quotidie afficiunt, mala, arma contra ipsos inviti recepimus, et gentibus congregatis, divino invocato auxilio ad terras ipsorum progredimur, et sic ab execucione desideratissimi illius operis, in quo tota mens nostra residebat, heu cogimur abstinere. Sed si felices nobis triumphos dabit de hostibus nostris Altissimus, vel finis desideratus guerrarum nos sequetur, cum aliis principibus et regibus christianis vota nostra apparebunt. Non enim nobis menti sunt aliena; dominia satis diffusa et copiis plana dedit nobis dominus, in quibus consenescere volumus, et reliquum vite nostre in fidei exponere augmento, si nobis hoscium nostrorum, qui nos hactenus ab huiusmodi proposito restrinxit severitas non obsistat. Hoc enim est desiderium nostrum et hec nostra exspectacio nec umquam alia restabit nobis intencio usque ad extremos dies nostros, ecclesiam dei omnibus viribus omni posse promovere, et nedum ipsius persequendi inimicos sed et manibus propriis discerpendi, adepta facultate; cum nulla res nos plus sauciet, sicut blasphemia nominis Jesu Christi, pro qua non mortis solius attingere delectamur pericula, sed si et maiora excogitari possent, et illa velut tino fidei non dedignaremur sustinere. In hac enim fide sacratissima, quam professi sumus fideliter, et sub obediencia sancte matris romane ecclesie, in qua salvari et ante tribunal iudicis oportet nos constitui militando mori decrevimus et ipsius emulos usque ad mortem expugnare proponimus, si hec nobis cessaverint nocumenta. Preterea ad vestram postulacionem dirigimus literas salvi conductus nunciis vestris, quos ad nos mittere decrevistis, licet non expediat tales a nobis nunciis vestris tutelas requirere, cum semper aliis vicibus securi nos accesserunt et referre potuerunt, quantis fuere tractati honoribus et favoribus prosecuti. Datum in Woyborz loco convencionis exercituum nostrorum dominica die in vigilia sancte Margarethe, que fuit XII. mensis iulii anno domini XXII°.

Ad mandatum domini regis: Sbigneus sedis apostolice protonotarius, prepositus sancti Floriani ante Cracoviam.

Z kopiaryusza Czeskiego Muzeum w Pradze sygn. XV. t. A. z notą: Ex Mss. Jankovich, in Museo nation. Hungar.

[1]) Porównaj Nr XXXVIII. p. 1065. [2]) Ms. cum.

INDEX

personarum, pagorum, urbium, castrorum, fluminum, etc. in tabulis hisce occurentium.

NB. R = Regestum.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I. J.

K et C.

L.

M.

N.

O.

Q.

R.

S.

T.

U.

V. W.

Y.

Z.

CORRIGENDA.

Pag.	*versus*	*pro*	*legendum est.*
9	15	Swidrigielle	Skirgielle
98	6	vorlichen	vorglichen
149	15 ab immo	rtttertesch	richtertesch
159	21 ab immo	das he	das her
159	20 ab immo	io wekr ist	io wek ist
169	22 ab immo	thuenl	thuen
187	18 ab immo	iaihe	iaihet
238	3	Bomissche	Romische
247	8	Wieluny	Wielony
263	20	DXLII	DXLVII
282	19	Canstanciam	Constanciam
388	16	Władysław	Jan
427	15 ab immo	p. 255—256	p. 235—236
479	23 ab immo	DCCCXVI	DCCCLXXVI
490	4 ab immo	w Radoszczycach	w Radoszycach
499	23 ab immo	z Kolblencyi	z Koblencyi
524	9 ab immo	Alhehwus	Aldehwus
527	15	1425	1421
545	10 ab immo	1418	1422
552	6	fluvium	fluvius
„	11	Vayhrod	Rayhrod
553	9	1842	1422
561	8 ab immo	Nave	Nare
503	14 ab immo	w. mistrzowi	Komturowi z Osterrode
568	12	Wrocławianom	Włocławianom
575	11	Wrocławski	Włocławski
594	10 ab immo	[1422]	[1423]
„	2 ab immo	exprimento	experimento
612	2	Kelendis.	Kalendis
617	7 ab immo	ac hoc	ad hoc
629	17 ab immo	reddendi	redeundi
632	16 ab immo	MCXXXXL	MCXL
637	1 ab immo	civibus M	civibus Magne
661	6 ab immo	Eorma	Forma
671	2 ab immo	ad lacus	ad lacum
631	14 ab immo	Geutsches	Deutsches
756	8 ab immo	wehe	wege
„	2 ab immo	beeit	bereit
786	9	irbitunde	irbitunge
792	23	erwirdiger	erwirdigen
815	4 ab immo	nun quam	nunquam
„	1 ab immo	aedem	eadem
„	1 ab immo	cu	cum
893	15 ab immo	illustro	illustri
910	2 ab immo	tholoneum	theloneum
961	2 ab immo	hiwas	hi was
980	8 ab immo	Skirsnenomie	Skirsnemonie
997	17 ab immo	navigeverit	navigaverit.